ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ

ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ (ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଅ-ଔ)

ସଂଗ୍ରାହକ - ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

ସହକର୍ମୀଗଣ - ୧-ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ
୨-ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମିଶ୍ର, ବି.ଏ.
୩-ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ, କାବ୍ୟତୀର୍ଥ
୪-ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ

PŪRṆṆACHANDRA
ORḌIĀ BHĀSHĀKOSHA

(A lexicon of the Oriya language)

Volume – I (The vowels)

Compiler – G.C. Praharaj

Advocate, Patna High Court, Cuttack, B.N.R. Orissa (India)

With the help of a body of colleagues

Printed and Published by V. Kar
THE UTKAL SAHITYA PRESS
CUTTACK
1931

Digitized by srujanika@gmail.com

The illustrious PATRON of this work.

H. E. Sir H. L. Stephenson K. C. S. I., K. C. I. E., I. C. S.
Governor of Bihar & Orissa.

ମହାମାନ୍ୟବର ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଲାଟ ସର୍ ହେନ୍ରି ଷ୍ଟିଫେନ୍‌ସନ୍ ।

U. S. Press, Cuttack.

Digitized by srujanika@gmail.com

The first volume of the

PŪRṆṆACHANDRA ORDIĀ BHĀSHĀKOSHA

(Oriya Lexicon)

is dedicated to

J. A. Hubback, Esq. M. A. *(Cantab).* **I. C. S.**

sometime Commissioner of the Orissa Division

in grateful recognition of his sincere solicitude for the publication of the work and the valuable encouragement afforded by him to the cause of Oriya literature and his genuine sympathy for the Oriyas which he evinced as Chairman of the Provincial Banking Enquiry Committee, Bihar & Orissa,

CUTTACK,
September, 1931.

By his admirer
THE COMPILER
G. C. PRAHARAJ.

ଏହି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଯେଉଁ ମହୋଦୟ ଗଭୀର ହୃଦୟାବେଗ ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ମୋତେ ନାନାପ୍ରକାରେ ଉତ୍ସାହିତ କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରତି ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅନୁରାଗ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଯେ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଦେଶିକ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ତଦନ୍ତ କମିଟିର ସଭାପତିରୂପେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନ୍ତରିକ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି, ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୃଦୟରେ ଉଦ୍ଭବିତ ଉପଜାତ କୃତଜ୍ଞତାର ଯତ୍କିଞ୍ଚିତ୍ ନିଦର୍ଶନ-ସ୍ୱରୂପ ଓଡ଼ିଶାର ସେହି ଭୂତପୂର୍ବ କମିଶନର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜେ. ଏ. ହବ୍ବାକ୍, ଏମ୍.ଏ., ଆଇ.ସି.ଏସ୍.ଙ୍କ ମହାଶୟ ନାମରେ ଏ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲି ।

କଟକ
ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ୧୯୩୧

ତବୀୟ ଗୁଣମୁଗ୍ଧ
ସମ୍ପାଦକ
ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

The Late Maharaja
Purnachandra Bhanj Deo of Mayurbhanj.

ମୟୂରଭଞ୍ଜର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଦେଓ ।

U. S. Press, Cuttack.

Digitized by srujanika@gmail.com

INTRODUCTION.

Sir George Greierson in his Linguistic Survey of India has grouped the Indian languages into 7 groups.

GROUP I. Austric family (having 7 languages and 14 dialects) spoken by about 4½ millions of people in the Malaya Peninsula, Nicobar islands, by the Mundas, the Juangs and Kols of Orissa and the Chotanagpur highlands.

GROUP II. Karen family (having 1 language and 14 dialects) spoken by about one million of people on the borders of Burma.

GROUP III. Man family (with 2 languages) spoken by about a thousand persons.

GROUP IV. Tibeto-Chinese family (with 116 languages and 86 dialects) spoken by about 13 millions of people in the North Eastern frontier tracts of India.

GROUP V. Dravidian family (with 16 languages and 23 dialects) spoken by about 65 millions of people in Southern India, including Telugu, Tamil, Malayalam, Canarese, Oraon, Kui, Kandhi and Gondi languages.

GROUP VI. Indo-European family (with 38 languages and 402 dialects) spoken by about 230 millions of people in Western, Northern and Central India.

GROUP VII. Unclassed languages (with 2 languages and 19 dialects) spoken by about one hundred thousands of people, including the Ahdamanese and the Gipsy languages.

According to the Census of 1921 the above 7 groups of languages are spoken by 315 millions of people inhabiting India. These groups consist of 179 languages and 544 dialects.

Of these groups the Dravidian has no extra-Indian origin and was the language of the pre-historic immigrants who had driven out the aborigines and who in their turn were driven out towards the south by the Aryans who came to India through the North-Western frontier. Of the languages used by the aboriginals we have no certain data.

Western linguists have been busy in investigating into the Indo-European family of languages (Group VI) of which the Aryan sub-family branches off into Eranian branch (with 8 languages and 35 dialects),

Dardic or Paisachika branch (with 13 languages and 22 dialects) and

Indo-Aryan branch (with 17 languages and 345 dialects).

The last branch is derived from the dead language Sanskrit (literally, refined language) through the Prakrit (literally, natural language) and consists of the modern vernaculars of Northern, Western and Central India, viz:—Sindhi, Marhatti, Sinhalese, Bihari, Gujrati, Panjabi, Hindi, Bengali, Assamese, and Oriya.

We have now to do with the Oriya (pronounced Ordiā) language. Competent linguists are of opinion that the Oriya language is one of the oldest Indo-Aryan vernaculars though in modern times it has not made rapid progress like the sister vernaculars (e.g. Hindi, Bengali, Bihari, Marhatti).

Sanskrit ceased to be a spoken language by 600 B. C. but continued to be the language of literature. From that time the Aryans of different parts of India spoke Prakrit, and the present vernaculars of the Indo-Aryan group sprang from the Prakrit.

The original language of the Indo-Aryans branched off into (I) Sanskrit (with its 2 forms, Vedic Sanskrit and popular or reformed Sanskrit) and (II) Prakrit, the old vernaculars of India. Prakrit branched off into (a) Magadhi (the popular vernacular of South Bihar) and (b) Ardha Magadhi (mixed Magadhi). Magadhi later on branched off into (i) Pali (the language of Buddhist Scriptures and Edicts), (ii) Sinhalese (the vernacular of Ceylon) and (iii) Māgadhi vernaculars, viz:—Bihari, Bengali, Assamese and Oriya.

Ardha Magadhi branched off into Hindi, Gujrati, Marhatti, Sindhi, Nepali, Kashmiri and Panjabi vernaculars.

Digitized by srujanika@gmail.com

So we see that the Oriya like the sister languages Bengali and Bihari has sprung up from Magadhi Prakrit which assumed the form of Pali.

The original stock of the Oriya words has from time to time been enriched by hundreds of words from other languages. Orissa came under the sway of the Ganga dynasty of kings from the south in the 11th century A. D., and during the rule of the Ganga kings (11th to 13th century A. D) hundreds of Telugu and Tamil words crept into Oriya. Orissa came under Mahomedan and Moghal rules which brought in their wake thousands of Arabic, Persian and Urdu words. Then came the Marhattas who also added to the vocabulary; and since the beginning of the 19th century Orissa has been occupied by the English, and so thousands of English and foreign words have been incorporated in the Oriya language. Moreover, the ancient land of Utkal *i.e* the Oriya-speaking tracts have been parcelled out into different provinces by successive rulers and administrators, till we find the Oriyas scattered in four provinces, viz :—Bihar and Orissa, Bengal, Central Provinces and Madras. By coming in contact with the Hindi, the Bengali, the Bihari and the Telugu languages hundreds of words belonging to the respective modern languages have been incorporated in the vernacular spoken by the Oriyas of these respective outlying tracts. From a national point of view the Oriya nation has become politically weakened by lying scattered under four provinces, but from the language-point of view the Oriya language has been enriched by a multiplicity of words imported from the above languages. For instance, ordinary objects of everyday use have got 4 Oriya names in the four provinces, and thus the Oriya language can boast of a rich vocabulary in which respect neither Bengali nor Hindi nor Telugu can vie with it. The richness of the vocabulary is the index by which the vastness of a vernacular can be gauged. The Sanskrit, the German, the English and the Latin languages are counted as advanced languages as one word or idea can be expressed in various forms through the medium of synonyms.

One peculiarity of the Oriya language has charmed foreign philologists. The other sister-languages have broken up into various distinct dialects. For instance, Bengali spoken by 50 millions of people has 4 dialects, the Assamese spoken by 170 thousands of people has 2 dialects, the Bihari spoken by 35 millions has 3 dialects, the Hindi or Hindustani has got at least a dozen dialects. But Oriya, properly speaking, has got no dialect. The grammatical frame-work or trunk of the Oriya language remains constant, though thousands of Bengali, Hindustani, Telugu and Marhatti words have been incorporated into it in the outlying Oriya-speaking tracts by the influence of these neighbouring languages.

Despite the fact that the Bengali literature has made rapid strides in modern times, even Bengali scholars are constrained to admit that Mahomedan (or properly speaking Moghal) India in the 14th century A. D. first saw the dawn of Bengali literature. The history of Bengali literature begins with the poets Chandidas and Bidyapati who preceded Chaitanya. After Chaitanya and his Baishnaba followers came Ramprasad, the bard of the Divine Energy (Sakti). Then came Krittibas and Kasiram Das the metrical translators of the Ramayana and the Mahabharata respectively. Then came the Panchalis of Dasu Roy and the Tappas of Gopal Oriya, and in the 18th century poet Bharatchandra, the author of the romantic lyric Bidyasunder, was the last of the old school of Bengali poets. The 19th century saw the phenomenal rise of Bengali literature (both poetry and prose), and we have Rammohan, Iswar Gupta, Ramnidhi Gupta, Bankim, Michael Madhusudan, Nabin, Saratchandra and Rabindranath, the modern cosmopolitian poet, philosopher and prophet. (Mahamohopadhyaya Haraprasad Sastri has unearthed a valuable manuscript from Nepal which he has published as "Bouddha Gana O Doha" and which he claims to be the Bengali language of the 10th century A. D. But from a critical examination of the script and language and from internal and external evidence it can safely be said that the language is more akin to the present-day Oriya than to the present-day Bengali, and it can be claimed to be an ancient Oriya book.) This is the history of the rise and growth of Bengali literature in a nutshell, whereas the history of Oriya literature extends over a period of 17 centuries beginning from the second and third century A. D.

Digitized by srujanika@gmail.com

In the Codes of Manu (3rd century B. C.) we find mention of the Udras as fallen Kshatriyas. We find that colonies of civilised and civilising Aryans continued to settle here from the time of King Kharavela (100 B. C) to that of King Jajatikeshary (500 A. D.). Though the language of the aboriginal inhabitants of Utkal was Dravidian it was gradually influenced by and replenished with the Pali language introduced by Kharavela (100 B. C) and Asoka (300 B. C.). In Sanskrit dramatic works of 200 to 300 A. D. we find mention of Odra as a bibhasha (dialect); and this bibhasha modified and influenced by the Pali (Magadhi) became the forerunner of the present-day Oriya, and was established as a distinct vernacular by the 7th century A. D.

The Chinese traveller Huentsang (700 A. D.) describes the original inhabitants of Orissa as dark coloured and uncivilised.

From the stone inscriptions and copper plates unearthed in Patia and Bhubaneswar research scholars have gathered that by 1000 A. D. Oriya had begun to assume the form of a special Prakrit and that by the 12th century A. D. the Oriya language had developed into what it virtually now is.

The Madalapanji—the annals of the great temple at Puri—was begun to be preserved in the temple since the 11th century A. D. by King Cholaganga Dev. Though there are reasons to think that there have been interpolations, additions and alterations to the original entries, still the language used in them and preserved upto date really shows it to be the bygone form of the present-day Oriya.

The stone inscriptions of Bhubaneswar of the 13th century A. D. are in prose.

Markanda Das, the author of the "Keshaba Koili," which exhibits a finished cut of pure Oriya style and high order of romantic poetry, flourished in the12th or 13th century A.D. This piece is a "Chautisa" i.e. it consists of 34 stanzas, each successive stanza beginning with each successive consonant. This Chautisa form of composition has continued up to the present time. These Chautisas paint domestic love, either filial or conjugal, and many of them consist of prayers to different Deities. From the finished style of Markanda Das one can safely infer that there must have flourished much earlier poets who culminated in Markanda Das. Then came the Oriya Puranas. Sarala Das of the 15th century A.D. was the pioneer in Purana writing and wrote out the Mahabharata from memory. After him many writers e. g. Pitambardas have composed Puranas either by faithfully translating the Sanskrit originals or in their own way by adhering to the main episodes only.

The Jagannath temple at Puri was completed by tha 12th century A.D. and was the centre of a religious revival which amalgamated Buddhism with Hinduism.

Towards the end of the rule of the Ganga dynasty of kings in the 13th century A.D. we find the vernacular literature full of allusions to Buddhistic doctrines trained into the Baisnabic trellis. Jagannatha Das, an Oriya Brahman, popularised Sanskrit Bhagabata by freely translating it into popular Oriya. When Chaitanya—the great Baisnaba reformer of Nadia, (who was an Oriya, domiciled in Bengal), visited Orissa he found a popular form of Baisnabism prevalent in Orissa, which, when analysed, was found to be a veiled form of Buddhism. Though Oriyas did not faithfully follow the faith of the Bhagabata, still Chaitanya extended them his embracing arms. Then the Baisnaba literature of Orissa was influenced by Chaitanya and gradually Tantric worship and rituals crept into Orissa. Then came the Mahomedan invasion in the beginning of the 16th century after which Oriya writers composed metrical translations of the Ramayana, the Mahabharata and other Sanskrit devotional works. Then came a school of poets headed by Biswanath Khuntia who may be said to have laid the foundation for the latter-day literature. These poets grafted Sanskrit words, compositions and rhetoric into the Oriya language and introduced various metres (or Chhandas) which are peculiar to Oriya literature. During the 16th and 17th centuries A.D. poets headed by Dinakrushna composed popular poems on religious themes.

Then came Upendra Bhanja in the 18th century whose command over Sanskrit rhetoric and vocabulary enabled him to compose lyrics and ballads which are full of literary features of a

Digitized by srujanika@gmail.com

very high order. These poets again drew the Oriya language towards Sanskrit rhetoric and vocabulary though composing peoms in different Oriya metres. In the 18th and 19th centuries we find many popular writers e.g. Bhakta Charan, Bhupati, Bhima who composed very easy Oriya full of esoteric teachings, Tantric rites and formulæ which none but the initiated could follow and grasp. Though Orissa lost its independence from the 16th century A. D. and was the field of plundering operations of the Marhatta and Mahomedan freebooters, the Feudatory Chiefs thrived in their strongholds and patronised literature and learning. Every Raja had his court-poet and bard, and many Rajas were distinguished scholars and Oriya poets. Upendra Bhanja was the son of a Raja, Krushna Singh, the metrical translator of the Mahabharata, was himself a Raja. The successive Rajas of Chikiti and Sonepur have been Oriya poets and dramatists. Even some Ranees and females have been poets.

Then composition of metres or Chhandas is a peculiarity of Oriya. These metres are sung to tune by experts, and one verse can be sung in more than one metre. The Oriya poets of the class of Upendra Bhanja have filled the Oriya language with linguistic, metrical and rhetorical peculiarities of composition, alliteration and literary ornaments, which very few modern vernaculars of India can boast of. These songs were sung by the masses till 50 years ago, when it was common to find ordinary village people, even women, reciting pages and pages of Bhanja's poems and explaining them lucidly. This shows that the standard of popular language was then higher than now. After Bhanja came Abhimanyu who, while adhering to the ornamental composition of Bhanja, made the language very easy. Then came the poets who composed Alekha and Nirakara hymns which were revivals of the Tantric and Baisnabic garb of Buddhism of the old days. Then we come to the age of songs. Bhanja had composed some short love-songs, called Sangita and Chaupadi, but it was reserved for poets headed by Kabisurya Baladeva Ratha to develop the song and music literature of Orissa. The songsters flourished till the classical Oriya composition degenerated on the one hand to masquerades and Jatras in the hands of illiterate poetasters, and on the other hand gave place to modern prose and poetical compositions influenced and moulded by English and Bengali literature. In the beginning of the 19th century when Orissa came under the sway of the British, the Bengalis were dominant in administrative positions, and there came a time when through the machinations of the 'intermediary ruling race', the Bengalis, it was proposed to supersede Oriya by the introduction of the Bengali language and literature in schools and courts. However, through the unstinted efforts of stalwarts like Bichitrananda, Gaurisankar, Radhanath, Madhusudan, Fakirmohan, Nandakishore, Sir Sudhal Dev, Raja of Bamra, Visvanath and Ramsankar, Oriya has, since the middle of the 19th century, been acknowledged to be a distinct language Some educated Oriyas translated Bengali and English books to be used as text-books in schools. Oriya classics were utterly ignored for a time, and we find that Bengali which was making rapid strides under writers like Iswarchandra and Bankim was held up as the model on which young people wanted to build the structure of Oriya literature. Formerly, i. e. about 40 years ago, like the poetry of the Bhanja period, the prose style of Oriya books and newspapers was cumbrous and Sanskritic. On the other hand the Baptist Missionaries introduced a language which could neither be called Oriya nor Sanskrit, and was neither the language of the book nor of the hut. Some of the writings of Bhanja period having been couched in language which to the western taste seemed indecorous, English-educated young writers, without diving deep into the treasures of the Oriya classics, shunned them. However, now the laborious and Sanskritic style is being gradually abandoned and is giving place to an easy style which is used in everyday parlance. The tendency of modern civilisation is making itself felt over the Oriya literature, and our young men have been devoting their time and attention to the study of ancient and classical Oriya, finding out Oriya manuscripts and unearthing literary treasures. Professor Artaballav Mahanti has been bringing out a series of old Oriya books under the auspices of the Prachi Samiti. We find that scientific, dramatic, archaeological, linguistic, philological and historical studies and research are attracting many of the

Digitized by srujanika@gmail.com

Compiler and his assistants.

Pandit Kulamani Das.

ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ ।

Srimati Pitambari Devi.

ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ।

Gopal Chandra Praharaj.

ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ ।

Ramachandra Rath.

ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ ।

Chandrasekhar Misra.

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମିଶ୍ର ।

U. S. Press, Cuttack.

Photo taken by Mr. Rajamani and Friends

Digitized by Sri Jagannath Gyaan Kosha

younger generation. Still, one is disheartened by the superficial and parochial nature of the products of the pens of young writers who lack the patience, depth, and sustained energy of scholars of the sister vernaculars. Many are exceeding the canons of grammar and good taste, and few have been able to grasp and utilize cosmopolitian ideas and ideals and assimilate them into our literature.

Now we come to the Oriya script. It has been adopted from the Magadhi script which was the descendant of the Brahmi script through Kutila and Devanagara scripts. The letters were rounded at the top through the necessity of writing on parallel-grained palm leaves with a heavy sharp pointed iron stylo. The copper-plate and stone inscriptions found in Patia and Bhubaneswar are ascribed to Subhakar Keshari, a king of Orissa of the 7th century A. D. They are in Kutila script and the language is Oriya. From some photographed pages from the palm leaf manuscript got from Nepal by Mahamahopadhyaya Haraprasad Shastri we see that the letters ଚ, ଗ, ଙ, ଟ, ଠ, ଣ, ଧ, and ଘ are exactly what the Oriya letters of today are, and some of the letters ମ, ଭ ଓ, and ଉ, are like these found in a copper-plate-grant of Raja Purusottama Deva of the 15th century. One can with some degree of certainty affirm that the Oriya script had taken a distinct form by the 14th century A. D., and it was the forerunner of the present day script.

The Oriya language preserves the distinct pronunciations of the letters ଜ and ଝ, ଣ and ନ, ଡ and ଢ଼, ଡ and ଢ଼, ବ and ଭ, and ଘ and ଜ, though some sister languages do not observe such differentiations. The pronunciations of ଋ and ଌ in Oriya are different from those in Bengali. So, when we find in any old writing a distinction clearly preserved between the letters ନ and ଣ, and ଜ and ଝ we have reasons to presume the writing to be Oriya if there be other indications (e.g. use of palmleaf, the circular toppings of letters), internal and external, that the language is Oriya.

From the language of old inscriptions, copper-plates and Madalapanji we conclude that the present-day Oriya has stuck to the old Oriya form more faithfully than many of the modern vernaculars.

Mr. Beams says that each of the six languages (Bengali, Marhatti, Gujrati, Hindi, Panjabi and Sindhi) possesses many dialects, while the Oriya language consists of one form only (spoken throughout an area of 82 thousand square miles by about 12 millions of people in four Provinces). Sir George Greierson also says that Oriya has got no dialect. About 20 thousand people in the north-east corner of Bastar State in the Central Provinces speak a language, Bhatari, which can be called a dialect of Oriya. The Laria, spoken by about 3300000 people in the Chhatisgarh and Sambalpur tracts, has been classed as a dialect of Hindi though it is greatly influenced by the Oriya language.

Sir George Greierson in his picturesque style says, "The Oriya language spoken in the four provinces covers an area of a little less than Jugoslavia and is spoken by people numbering a little more than the combined population of Norway and Sweden." (Linguistic Survey of India Vol. I, 1, page 1466)

Another peculiar feature of the Oriya language strikes even a person who has only a casual acquaintance with it. In pronunciation it has been said before that Oriya preserves distinctions between the letters ଣ and ନ and ଜ and ଝ which the Bengali and the Hindi do not. In Bengali and Hindi we find the last letter of a word ending with a consonant joined to the sound ଅ pronounced as ଓଅ. For instance, Bengali pronounces ପାନ as 'Pan' and not as 'Pana' as in Sanskrit. This is also the case with Hindustani; ପଣ୍ଡିତ is pronounced in Hindustani as 'Pandit' and not 'Pandita' as in Sanskrit. Moreover, the beginner and the foreigner are puzzled to pronounce the consonants joined with the vowel ଅ at the end of a word in Hindi and Bengali, which are at places pronounced with the vowel and at places without it. From a phonetic point of view this defect is very serious in the sister languages, but Oriya is free from it, and has preserved in entirety the phonetic values attached to different letters.

It has been stated before that the Orissa of the present map of India is not the Orissa of history. Historical Orissa comprises the present administrative division of Orissa (consisting of the 8 coastal districts of Puri, Cuttack and Balasore, the upland

Digitized by srujanika@gmail.com

district of Sambalpur, the non-regulation district of Angul, and the Orissa Feudatory States), and the ancient Utkal (consisting of the outlying Oriya speaking tracts now lying within the borders of four different provinces). The Oriya speaking tracts have been roughly defined by Sir George Greierson. They are bounded on the east by the Bay of Bengal. Taking the mouth of the Haldi river near Tamluk (ancient Tamralipta) in the Contai subdivision of Midnapur district of Bengal as the north-eastern point, the boundary line runs north-westwards along the rivers Haldi and Kaligai upto Bankura and then turns towards the south and runs along the eastern boundary of the Singbhum district through Seraikela State up to the plateau of Ranchi in the Chotanagpur Division, then through Jaspur State, Raigarh, Sarangarh and Raipur district in the Central Provinces up to Bastar State (in the Central Province) which may be taken as the south-western corner of this area. Then the line proceeds south-east along the Jaipur State and the districts and agencies of Vizagapatam and Ganjam in Madras Presidency, whence it takes a turn from Paralakimidi and meets the Bay of Bengal at Barua Bandar (Kalingapatam).

The want of a comprehensive Oriya Dictionary has not only been seriously felt by Oriyas but has been commented on by western scholars and philologists. Rev. Dr. Sutton compiled an Oriya dictionary in volumes in 1841 and Rev. Mr. Miller another in 1868. Rev. Mr Brooks compiled an Oriya-English Dictionary in 1874. Rev. J. G. Pike prepared an English-Oriya Dictionary under the patronage of the Government of Bengal. Rev. Mr. Howells very labouriously compiled an Oriya-English Dictionary at the instance of the Baptist MissionSociety, with the collaboration of some Oriya graduates and Pandits, but the book was not published. Babu Jagannath Rao, Rai Bahadur Madhusudan Rao, Pandit Mrutyunjaya Rath and Pandit Gopinath Nanda have compiled Oriya dictionaries. These dictionaries, most of which are not now available in the market, do not meet the requirements of an ordinary reader, not to speak of philologists, classical and research scholars. There is at present no Oriya Dictionary where one can find out the meanings of classical words, the vocabulary of the mass, the court-language and even the language used by the educated people at home, not to speak of dialectical and provincial words used in the outlying Oriya-speaking tracts.

The late Dr. Fallon in the introduction to his Hindustani-English Dictionary defined the scope of a vernacular dictionary as follows:—"The wealth of the language is the spoken language. The best portion of the language can not be left out if the language is to be represented in its integrity. The agricultural class, the cowherd, the cart-man, the blacksmith, the goldsmith, the greengrocer, the potter, the weaver, the carpenter, the boatman, the fisherman and various other artisans and castes have their peculiar words, idioms and phrases. Similarly with the proverbs, songs and idioms of different localities. The living dialects are the feeders of language; and the paramount dialect of national speech must gain in copiousness, flexibility and expression in proportion as it is enriched by contributions from many kindred dialects and the various idioms which spring up continuously in every class and occupation. Idiom is the characteristic feature of a language. The dictionary of a language should include vulgarisms so called,—the rustic language, and should include the vocabulary of women and of the pariah. It should include examples from familiar colloquialisms which float on the lips of men and women, but have not yet found place in any writing. * * "The integrity of the language, the demands of the philologist, the sociologist and the philosopher, the perfect knowledge of and mastery over language which would be impossible if any part of it were kept back, the insight into the minds of the people which is obtained by this very class of words, and above all, the absolute importance of this knowledge to the judicial and executive officer most emphatically call for for the insertion of words which are conventionally branded as abusive, indelicate, slang or obscene. * * In the various equivalent expressions used by the illiterate classes and in the rustic, provincial or dialectical varieties of words the student may grasp at a glance the root, source and history of words, and thus acquire a ready mastery over the popular language and the motley rustic speech. They are also instructive to the philologist.

Digitized by srujanika@gmail.com

A great many Prakrit forms are still present in the rustic language."

Since I began my humble career as an Oriya writer, i. e. for the last thirty years, I have made it a point to use chaste, idiomatic and homely language in preference to polished, laboured and Sanskritised style. Thousands of readers throughout the Oriya-speaking tracts have rewarded me with their appreciation and approbation. My rule is, "Write as you speak". My writings, couched in simple and popular language, have found favour not only with the people but also with the School and University authorities in Bengal, Bihar and Orissa and Madras, and have been included in the curriculum from the Lower Primary classes to the highest standard, and for the Indian Civil Service Departmental Oriya examination. The late Pandit Gopinath Nanda, the latest Oriya lexicographer, has done me the honour of quoting my writings as authority under hundreds of words in his Oriya 'Sabdatattwabodha Abhidhana'(Dictionary). Professor B. C. Mazumdar has included my writing as a sample of racy and forcible Oriya style in the third volume of his "Typical Selections from Oriya literature" which is a text book for M. A. students in the Calcutta University.

The idea of my undertaking the compilation of a comprehensive Oriya Dictionary was first suggested to me by the late Mr. W. W. Henderson M. A. (late Principal, Cuttack Training College) in 1913-14. I busied myself in collecting Oriya words and idioms from Ganjam, Sambalpur, Singbhum, the Feudatary States and from classical and modern writings. In 1917-18 the collected words were alphabetically arranged in notebooks and memorandum slips. The compilation and writing of the present manuscripts were begun in 1919. Through the grace of God I got a valuable colleague in my sister-in-law Sm. Pitambari Devi who busied herself for four years in collecting from original sources (i. e., the mouths of the people) proverbs, popular sayings and songs, female songs, songs sung by the cowherd, the fisherman, the cartman, the ploughman and folktales. From her collection I have been able to add at least five thousand popular and dialectical Oriya words to my vocabulary. In the course of time God was pleased to help me by making some energetic and disinterested gentlemen from Sambalpur, from the Feudatory States, from Ganjam, from Vizagapatam, from Midnapur and from Singbhum interested in the work of word-collection, and they spared no pains in supplying me with many thousands of dialectical words, idioms, proverbs and songs.

My original plan was to supply the want of an Oriya-to-Oriya lexicon by including Oriya words adopted from other languages, with their derivations, roots, original sources from which they came and their Oriya meanings; but gradually the scope has gone on widening by

(1) giving the English meaning of every word,

(2) giving the Bengali synonyms of the Oriya words, whenever possible,

(3) giving quotations and authority to support the meanings of Oriya words,

(4) adding philological, mythological, historical, geographical, biographical, astronomical, medical, scientific and other notes on the line of modern encyclopædias, and lately,

(5) adding Hindi synonyms to the Oriya words, as far as possible, and,

(6) giving English transliteration under every word.

After completing the framework I found to my delight that I had unwittingly followed the line laid down by Dr. Fallon for the compilation of a vernacular dictionary.

Through the grace of the Almighty the draft framework of the manuscripts was completed in August 1927. Since then I have been busied in revising the manuscripts. I found that, if left to my individual labour, the revision would take me a period of another ten years. So, depending on the Providence of God and counting on the liberality of the patrons of Learning and Literature I engaged some assistants to help me in the revision.

The revision consisted of

(1) the incorporation of many thousands of dialectical and provincial words used in the outlying Oriya-speaking tracts in the four provinces, kindly

Digitized by srujanika@gmail.com

supplied to me by my personal friends, residents of these localities,

(2) copying out, under respective words, thousands of quotations from classical and modern writings which I had already read and underlined during the last 15 years,

(3) supplementing, correcting and amplifying the scientific and other notes in the light of latest informations,

(4) comparing my English renderings with those of Rev. Mr. Howells in a manuscript Oriya-to-English Dictionary of 1500 pages foolscape, which he had prepared with the co-operation of some Oriya graduates and Pandits in 8 years but which was not published (Note—This very very valuable manuscript has been magnanimously made over to me by the Cuttack Baptist Mission authorities at the instance of Rev. Mr. Guest and Rev. Mr. Benjamin Pradhan),

(5) recasting, adding and comparing the Bengali synonyms after consulting several standard Bengali Dictionaries (e.g. of Subalchandra, of Jnanendranath, of Jogeschandra and the Prakrutibada) and with the co-operation of my friend Mr. S. N. Roy, Advocate, Cuttack,

(6) adding Hindi synonyms after consulting several standard Hindustani Dictionaries (e.g. of Dr. Fallon, of Rev. Mr. Craven, of Ramnarayan Lal, of the Nagari Pracharini Sabha of Benares) and some hundreds of standard Hindi books which I had studied and underlined and

(7) writing out the English transliteration under every word. At the suggestion of some eminent European scholars who examined the manuscripts, I decided to give English transliteration under every word, so that a non-Oriya can find out a word which he hears in the street or in conversation, and ascertain what it means. This has been done to make the Oriya language accessible to foreigners and philologists. I have followed the system of transliteration advocated by Mr. John Beams, Sir William Hunter, Sir George Greierson, Rev. Mr. Wilkins, the Royal Asiatic Society and the Bihar and Orissa Research Society.

After these operations are finished the manuscripts are faircopied and made ready for the press.

The manuscripts were from time to time inspected and examined by many eminent scholars, Indian and European, both official and non-official, amongst whom prominent mention may be made of the Hon'ble Raja Rajendra Narayan Bhanj Deo, O. B. E., Finance Member of the Executive Council, Bihar and Orissa, Mr. J. A. Hubback M.A. (Cantab), I.C.S., sometime Commissioner of the Orissa Division, Mr. G. E. Fawcus M.A., C.I.E., O.B.E., I.E.S., Director of Public Instruction, Bihar and Orissa, Mr. N.F. Peck B.A. (Cantab), I.C.S , late Collector of Cuttack and officiating Commissioner of the Orissa Division, Rev. H. W. Pike, B.A. B.D. (London) of the Baptist Mission Society, Rev. Mr. H. A. Popley, Vice President of the National Council of the Youngmen's Christian Association Calcutta, Rev. Mr. B. W. Tucker of Calcutta, Rev. Mr. C. F. Andrews, Rev. Mr. Guest, Mr. W. W. Henderson M.A. (Glasgow), late Principal, Cuttack Training College, Mr. F. B. Whitmore M.A. (Oxon), late Principal Cuttack Training College, Mr. F.R. Blair M.A. (Edin) Deputy Director of Public Instruction, Bihar and Orissa, Acharya Kalelkar of the Gujrat Vidyapitha, Mr. B. N. Mukharjee M.A , B.L. (Cal) M.A. Educ. (Leeds), sometime Inspector of Schools, Orissa Division, and now Principal Cuttack Training College, Mr. M. S. Das M.A. B.L., C.I.E., Cuttack, and Mr. S. L. Marwood B.A. (Oxon), I.C.S., Collector of Cuttack. Mahatma Gandhi during his visit to Cuttack in 1927 examined the manuscripts and made some valuable suggestions which have been carried out during the revision. The late Pandi, Gopabandhu Das was one of the ardent admirers of my humble labours and watched my work fondly for 10 years till he first announced in his paper in 1927 that the draft framework was completed. Almost all the editors of the leading papers of the Oriya-speaking tracts visited the manuscripts and repeatedly commended the work to the liberality and patronage of the public and of the Government.

When I had advanced upto the letter ସ (s) of my manuscripts, the Government of Bihar and Orissa in the Ministry of Education constituted the Vernacular Development Committee under the

Digitized by srujanika@gmail.com

Maharaja Pratapchandra Bhanj Deo
Ruling Chief, Mayurbhanj State. (ORISSA)

ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଷ୍ଟେଟର ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚିଫ୍ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଦେଓ

The Hon'ble Raja Rajendra Narayan Bhanj Deo Bahadur O.B.E.
Finance Member, Bihar & Orissa

ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥସଦସ୍ୟ ମାନ୍ୟବର କନକାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କର
ରାଜା ରାଜେନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜ ଦେଓ ବାହାଦୁର

U. S. Press, Cuttack.

chairmanship of Sir Ali Imam to suggest means for the development of the vernacular languages of the province including the Oriya. This Committee invited many Oriya scholars from the province and from Madras and Bengal to its special meeting held in February 1927, at which the following resolution was unanimously passed :—

"That a separate Oriya lexicon of the Oriya language should be compiled, setting forth all words in use in common parlance in all the Oriya speaking tracts." This resolution was published with Government Resolution No. 4913 E. dated 21-10-27.

After completing the draft framework I approached the Government of Bihar and Orissa for financial help for its revision and publication. At the instance of the Director of Public Instruction, Bihar and Orissa, Rev. H. W. Pike (modern Oriya translator of the New Testament) made a careful survey of the unrevised manuscripts in August 1928 and reported favourably to the Government to render financial help to the undertaking. The adding of Hindi synonyms and English transliterations were not contemplated at that time. Revd. Mr. Pike reported as follows :—

"It is a monumental work partaking of the nature of an encyclopedia, built on the line of some of our larger English Dictionaries. It aims at being exhaustive, including words in use in all parts of Orissa as well as words incorporated in the language from other languages (English included). It includes proper names and gives brief summaries of the history of the more interesting ones in Indian History. It gives a vast number of references to Oriya literature by way of illustrating the usages (particularly unusual usages) of words, and finally it explains the meanings in three languages. In my opinion the work would be a great advance on anything now in existence and would prove of the greatest value to scholars and students and for the comparative study of Bengali and Oriya. There is at present no Oriya dictionary which remotely attempts at what this work does. As a monument of the Oriya language and a standard work of reference on that subject, I believe, the dictionary is well worth printing."

Mr. Fawcus, Director of Public Instruction, Bihar and Orissa, was pleased to pay a visit to the manuscripts in January 1929. He pronounced the work to be valuable and promised to purchase 114 copies of the book, when published, for the Education Department. The Director of Public Instruction of Madras promised to purchase 50 and the Director of Public Instruction of Bengal 10 copies.

Mr. N. F. Peck, Collector of Cuttack visited the manuscripts in March 1929, and at his instance Mr. J. A. Hubback, Commissioner of the Orissa Division inspected the manuscripts in July 1929. Mr. Hubback was pleased to test and verify some astronomical and botanical notes, and was so pleased with the care and research bestowed on the work that he, in consultation with Mr. Fawcus, Director of Public Instruction of Bihar and Orissa, informally recommended to the Government to render substantial help towards the revision and publication of the lexicon. Mr. Hubback was of opinion that the work, when published, would not only be welcomed and requisitioned by the Provincial Governments and the Feudatory Chiefs, but also by learned bodies and Universities in India, in England, on the Continent and in the United States of America.

The Government of Bihar and Orissa, in the Ministry of Education, then directed the Commissioner of the Orissa Division to submit a detailed official report embodying definite proposals and estimates for the revision and printing of the manuscripts. The Hon'ble Raja Saheb of Kanika, Finance Member of the Government of Bihar and Orissa, was pleased to pay a visit to the manuscripts in October 1929. Mr. Peck, then officiating Commissioner of the Orissa Division, submitted the detailed report, called for by the Government, in December 1929, as a result of which the Government of Bihar and Orissa, in the Ministry of Education, were pleased to authorise me to bring out an edition of 1000 copies, promising to pay half the estimated cost of printing, i.e. Rs. 14,200/-, and make an immediate grant of Rs. 5000/- towards the cost of revision.

After receiving the Government order I approached the Political Agent and Commissioner of the Orissa Feudatory States, Mr. J. E. Scott, M. A. (Glasgow) O. B. E., I. C. S. He was pleased to give the work his blessing and initial practical support by requesting me to book advance-orders for two copies for each of the seven administered Feudatory

Digitized by srujanika@gmail.com

States. Mr. Scott advised me to approach the Ruling Chiefs personally for support and patronage, and he felt confident that the Ruling Chiefs would readily extend their patronage to such a laudable undertaking of national utility.

A specimen-form of 18 pages was printed and circulated with a prospectus and order-form, inviting doners and advance-subscribers. At the time of issuing these in a book form, it had been roughly calculated, in consultation with Rev. Mr. Pike, Babu B. S. Das, proprietor of the Mukur Press, Babu Visvanath Kar, proprietor of the Utkal Sahitya Press and some other leading presses of Cuttack and after comparing the printed specimen-pages with the original pages of the manuscripts, that the whole work would occupy 3600 pages, Royal Quarto, and that the remaining half of the printing and binding charges for an edition of one thousand copies, of which the Government had made a grant of half, could easily be met from donations and advance-orders. The cash sale-price of a set was fixed at Rs. 40/-, and for subscribers registering their orders and making full payments in advance, the price was fixed at Rs. 30/-.

As a result of the circulation of the prospectus and specimen-pages in and outside Orissa, I was able to secure advance-orders and full advance payment for copies from Norway, France, Germany, Madras, Dacca, Patna and Calcutta. The Maharaja of Kalahandi, who had donated Rs. 1000/- for the revision, subscribed for 25 copies, the Ruling Chief of Keonjhar 10 copies, the Raja Saheb of Dharakote 10 copies. The Ruling Chief of Keonjhar also contributed Rs. 500/- for its publication.

Mr. P. C. Tallents, I. C. S. Political Agent and Commissioner of the Orissa Feudatory States has been taking a more than personal interest in the publication and has been personally appealing to some of the Ruling Chiefs for help. Mr. C. L. Philip, the present Commissioner of the Orissa Division has been visiting the press and inspecting the progress of printing. Mr. S. L. Marwood, the District Magistrate and Collector of Cuttack has more than once visited my office with Mrs. Marwood and made many suggestions. These two gentlemen, on detecting some printing mistakes in the English portion of the first volume, have very kindly offered to look through the English portions of the proof-sheets of the subsequent volumes.

The late Mr. Henderson, who at first suggested to me to undertake the compilation of this work in 1913 came to Cuttack as Principal of the Cuttack Training College in 1929. He had volunteered to correct the proof-sheets of this work. Unfortunately by his untimely death I lost a valuable co-operator. Mr. F. B. Whitmore who succeeded him as Principal was kindly looking over the English portion of the proof-sheets. By his retirement I lost his valuable help also.

I attended the 9th sitting of the Indian Oriental Conference held at Patna in December 1930 as President of the Oriya Section, and while there Mr. S. C. Tripathy, I. E. S. was so pleased with the pages already printed that he moved H. H. Maharaja Pratapchandra Bhanj Deo, Ruling Chief of Mayurbhanj State to substantially help the undertaking, and the Maharaja Saheb was pleased to promise a help of Rs. 8000/- towards the printing charges. In deference to the Maharaja's wish the name of his late brother Maharaja Purnachandra has been joined to the title of this work.

Now, on printing the vowel portion of the manuscript it is found that the vowel portion only has occupied 1200 pages in print (instead of 400 pages, as at first estimated) and that the whole work will cover about 6000 pages (instead of 3,600 pages, as originally estimated) to be bound into 4 or 5 volumes (instead of 2 volumes, as originally estimated). The revision, fair-copying, printing and binding charges will come up to about Rs. 60,000/- instead of Rs. 30,000/-, as at first estimated.

When I began collection of materials for the dictionary 17 years ago, I had not faintest idea of the colossal proportions it has now assumed; but as I gradually realised the want of a comprehensive dictionary in our language the scope of my labours expanded till it absorbed my whole time and attention and obliged me to retire from a tolerably lucrative practice. I have now in my staff of co-workers one graduate, two under-graduates, one Pandit and a fair-copyist who are costing me Rs.250/-per month. I have to meet my bare maintenance charges also. Considering the ever widening scope of the compilation, the prospective and actual costs have been continually outgrowing every successive larger and larger estimate which could reasonably be framed. The work is emphatically

Digitized by srujanika@gmail.com

one which requires time and money. The ampler the resources placed at the disposal of the compiler, the more satisfactory and thorough will the out-turn

In the meantime Mahanta Maharaj Gadadhar Ramanuja Das of Emar Math, Puri, has promised a donation of Rs.2000/- and my son-in-law Rai Bahadur Lokenath Misra of Puri, Rs.1000/-. It is also expected that Raja Sri Krushna Chandra Gajapati Narayan Dev of Parlakhemedi,whose name will ever be remembered in connection with the question of amalgamation of the Oriya speaking tracts, as delegate to the Round Table Conference, and whose family has ever been known to be the patron of Oriya Literature and Learning, will liberally contribute towards the cost of publication. It is a matter of congratulation that Raja Bikram Dev Burma, who is a patriot and a distinguished Oriya scholar and who at first mooted in the Bihar & Orissa Vernacular Development Committee the desirability of having a comprehensive Oriya Dictionary and has been assiduously watching the progress of my labours and supplying me with hundreds of provincial Oriya words in use in Ganjam and Jaipur tracts, has through the Grace of God, come to occupy the gaddi of Jaipur in the Vizagapatam district; and it is hoped that the deficit of the publication charges will be met by him.

To the good fortune of our Oriya nation H. E. Sir H. L. Stephenson is the Governor, the Hon'ble Mr. Sifton the President of the Executive Council, the Hon'ble Raja of Kanika the Finance Member, the Hon'ble Sir Fakhruddin the Education Minister and Mr. Gokhale the Education Secretary of the Bihar and Orissa Government. I would not have been able to secure a liberal Government grant and Government patronage to this national undertaking had it not been for the earnest pleadings of Mr. Peck, Mr. Hubback and Mr. Fawcus, which secured a liberal response from the above illustrious members of the Bihar and Orissa Government. H. E. Sir H.L. Stephenson has graciously permitted his photo to be reproduced in the work as its patron.

While taking a retrospect of my humble labours I find that I owe the perseverance, the faith in Providence and my habit of labour, which have enabled me to compile such a voluminous work without lagging in the midst of adversity and want to the inspiring example of my preceptor Mr. M. S. Das M.A., B.L.,.C.I.E., Advocate,Cuttack, with whom I had the honour of serving as junior for about 10 years when I entered the bar. Whenever I have felt discouraged, whenever I have felt disinclined, I have invoked his picture before my mind's eye, and this has inspired me to push on with redoubled zeal. To him must belong the credit of having turned an idler into a persevering and humble son of the Oriya nation. I had thought of appending to the dictionary the half-tone pictures of the gentlemen who have in many ways helped me; but some of them did not prefer the light of publicity. I append to the first volume and shall append to the subsequent volumes such pictures as are available and permitted to be reproduced.

The minor Chief of Athgarh,Raja Radhanath Dev Burma whose father, the late Raja Biswanath Dev Burma Bahadur had been a lifelong friend of mine and was known throughout India as a Sanskrit scholar and a generous and devout Hindu, has been staying with me for six months to get his administrative training at the Cuttack courts and offices. I have been much pleased with his earnestness and interest in helping me in his own way. A day does not dawn in which he is not ready with dozens of provincial and dialectical words peculiar to the Orissa Feudatory States. He makes it a point to read portions of the manuscript to any gentleman who comes to visit him and takes a personal pride in the humble production of his father's friend. May God bless him and make him an enlightened patron of Oriya literature.

The first volume is dedicated to Mr. J. A. Hubback, I. C. S., for whose genuine sympathy and appreciation I shall ever remain grateful.

The price of a set of the work, which will consist of four or five bound volumes, instead of two as originally planned, is now, in consideration of the increased size and cost of publication, been fixed at Rs. 60/-, (Rs. 50/- for unbound volumes), payable in advance on or before the delivery of the first volume. For subscribers who have already paid the previously advertised price of Rs. 30/- in advance, the price will remain the same, and the first and successive volumes will be delivered to them on payment of the freight-charges, as previously advertised. Through the Grace of God the first volume is finished and put

Digitized by srujanika@gmail.com

into the hands of the public, and His Grace, I hope, will enable me to place the last volume in their hands. I have got daily and repeated proofs of His Providence in securing me helpers in quarters from which help had not been expected, and He has saved me from many pitfalls, adversities, accidents and wants. I began my work 13 years ago with a prayer to Him, I close this volume with a prayer also.

The abbreviations used in this book and instructions for persons using the Dictionary have been given in the lists printed after the Oriya introduction. On the top of every page will be found some instructions how to find out words with similarly pronounced letters.

No one is more conscious than myself of the defects and shortcomings of this work. Owing to circumstances over which I had no control many errors have crept into it. When the kind public takes into consideration the fact that at least for 10 years I worked as word-collector, writer, collector of quotations and authorities, reader and fair-copyist, and at the same time paid personal visits to the outlying Oriya-speaking tracts for collecting provincial, dialectical and technical words, read and underlined dozens of Oriya, English, Sanskrit, Bengali and Hindustani Dictionaries and hundreds of Oriya, Bengali, Hindustani, English, and Sanskrit books and that I had no one to help me till 1928, the public will condone the defects which are due to the single-handedness of the worker. The credit of having improved on the original manuscript and writing belongs to my colleagues, and I alone am to blame for all the defects. If the users of the Dictionary kindly point out to me inaccuracies, defects and omissions, I shall, if God saves me till then, rectify them in the future edition of the work. Kind suggestions for improvement will, if approved, be carried out in the subsequent volumes.

Srijukta Visvanath Kar, Editor of the Utkal Sahitya magazine and Proprietor of the Utkal Sahitya Press, Cuttack ushered me to the world of letters, and my literary activities are due to his initiative. He has been unremitting in supplying me with books, seeing the work through the press, and securing for me help and co-operation. Had it not been for his lively interest in the publication, my life's labours would not have so soon seen the light of the day. Still, if I am not spared to see the subsequent volums published, I shall cherish the fond hope in my death-bed that Srijukta Visvanath Kar, Pandit Kulamani Das and my younger colleagues and supporters and lastly the Benign Government of Bihar and Orissa, will not let the remaining portion lie unpublished.

The Oriya language is one of the oldest vernaculars in India, but the outside world has got no idea of the richness of its classics and of its vocabulary. My humble efforts at making the Oriya language known, appreciated and admired not only by the sister-nations in India but by the civilized world of letters, by linking it with the medium of thought of the civilized world (namely English), with the Lingua franca of India (namely Hindi) and with one of the most advanced sister-languages (namely Bengali), deserve encouragement and support from every true patriot. This humble undertaking, pushed on through a period of 17years, has been appreciated and blessed by eminent scholars, both Indian and European, subsidized by the Government of Bihar and Orissa and highly spoken of by almost all the news-papers and periodicals of the land. Throughout this long period of compilation I have kept in view the hope that this humble work may serve as the starting point of many a research scholar in Grammar, in Philology, in History, in Religion and even in Astronomy, Botany and Medicine.

Thy Will be done ! Oh Father of all !

Cuttack; Orissa.
September 1931.

G. C. Praharaj.

Digitized by srujanika@gmail.com

The Hon'ble Sir Saiyid Muhammad Fakhr-ud-din, Khan Bahadur, Kt.
Education Minister, Bihar & Orissa.

ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷାସଚିବ
ମାନ୍ୟବର ସର୍ ସୟିଦ ମହମ୍ମଦ ଫକ୍‌ରୁଦ୍ଦିନ ।

Mr. C. L. Philip M. A., I. C. S.
Commissioner, Orissa Division.

ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର କମିଶନର
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସି. ଏଲ୍. ଫିଲିପ୍ ସାହେବ ।

Visvanath Kar.
Editor of Utkal Sahitya, CUTTACK.

ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟର ସମ୍ପାଦକ
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର ।

Rai Bahadur Lakshmidhar Mahanty B. L., M. L. C.,
Dy. President of the Legislative Council, Bihar & Orissa.

ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା କାଉନ୍ସିଲର ଡେପୁଟି ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ
ରାୟ ବାହାଦୁର ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି ।

U. S. Press, Cuttack.

Digitized by srujanika@gmail.com

ଅବତରଣିକା ।

୧ । **ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି**—ସଂସ୍କୃତଭାଷାରେ ଲିଖିତ ପ୍ରାଚୀନ ନାଟକ ଓ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ିଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଉତ୍କୃଷ୍ଟତମ ଯୁଗରେ ଭାରତରେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ରାଜଭାଷା—(Court language) ରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ସଂସ୍କୃତରେ କଥା କହୁଥିଲେ, ମାତ୍ର ଅର୍ଦ୍ଧଶିକ୍ଷିତ, ଅଶିକ୍ଷିତ, ତଥା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ବହୁବିଧ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ସୌରସେନୀ, ମାଗଧୀ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ, ଅର୍ଦ୍ଧମାଗଧୀ, ପ୍ରାଚ୍ୟା, ଅବନ୍ତୀଜା, ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟା, ବାଲ୍ହିକା, ଶାବରୀ, ଦ୍ରାବଡ଼ୀ, ଆଭୀରୀ, ଗୁର୍ଜ୍ଜରୀ, ପୈଶାଚୀ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଧାନ । ଭାଷାମାନଙ୍କ ନାମରୁ ଭାରତର କେଉଁ ପ୍ରଦେଶରେ କେଉଁ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା, ତାହା କେତେକ ପରିମାଣରେ ଜଣାଯାଏ । ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରାଚୀନ ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ତନ୍ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ପ୍ରକୃତିଠାରୁ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରକୃତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଯେଉଁ ଭାଷାରେ କଥା କହୁଥିଲେ, ଆମ୍ଭେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ସେହି ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରୁ ନାହିଁ । କାଳ-ସ୍ରୋତର ପ୍ରବାହରେ ସେହି ପ୍ରାଚୀନ ମାଗଧୀପ୍ରାକୃତ ନାନା ଅବସ୍ଥା, ଘଟନା ଓ ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ଧାରଣ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆକାର ପାଇଅଛି ।

ପୁରାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି, ବୈଦିକଯୁଗରେ ଭାରତରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା, ତାହାକୁ ପରିମାର୍ଜିତ ଅଥବା ସଂସ୍କାରଯୁକ୍ତ କରି ଶିକ୍ଷିତମାନେ ଯେଉଁ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି କଲେ, ତାହା 'ସଂସ୍କୃତ'ଭାଷା ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଲା । ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାରେ ଭାବପ୍ରକାଶୋପଯୋଗୀ ଶବ୍ଦର ଅଭାବ ଦେଖି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଅନେକ ନୂତନ ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି କରାଗଲା । ତେଣୁ ଏ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ, ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ମୂଳ, ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା (Refined language) ତାହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ମାର୍ଜିତ ଆକାର । ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ, ପରବର୍ତ୍ତୀଯୁଗରେ ଭାବପ୍ରକାଶର ସୁବିଧା ପାଇଁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ଶତ ଶତ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଅଛି ଏବଂ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ଓ ଭାବବିଭବରେ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାମାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି; ତନ୍ମଧ୍ୟ 'ସଂସ୍କୃତ' ଏହି ନାମକରଣରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାକୁ ସଂସ୍କୃତ ବା ମାର୍ଜିତ କରି ଏହି ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଥିଲା ।

ଆର୍ଯ୍ୟଜାତି ଭାରତରେ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ କରିବା ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶ ଆଦିମ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥଳ ଥିଲା । ସେହି ପ୍ରାଚୀନ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରାବଡ଼ୀୟମାନେ ପ୍ରଧାନ । ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗମନ ପୂର୍ବେ ଦ୍ରାବଡ଼ୀୟ ସଭ୍ୟତା ଭାରତରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଦ୍ରାବଡ଼ୀୟମାନେ ଅଳ୍ପ ଉନ୍ନତ ନ ଥିଲେ । ଶିଳ୍ପ, ବିଜ୍ଞାନ, ସଙ୍ଗୀତ, ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିରେ ସେମାନଙ୍କ ଅସାଧାରଣତ୍ୱର ନିଦର୍ଶନ ଅନେକତ୍ର ଦେଖାଯାଏ । ଆର୍ଯ୍ୟସଭ୍ୟତା ନିକଟରେ ସେମାନଙ୍କ ସଭ୍ୟତାର ଜ୍ୟୋତିଃ ମଳିନ ଓ ନିସ୍ତେଜ ହୋଇ ଉଠିଲା; ତନ୍ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ପରସ୍ପର ସଂଘର୍ଷରୁ ପ୍ରଭାବର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରାବଡ଼ୀୟ ଶବ୍ଦ ଓ ପ୍ରଭାବମାନ ପ୍ରବେଶ କଲା । ସଂସ୍କୃତରେ 'ଅସ୍' ଅର୍ଥରେ 'ଗର' 'ଚୋଚଳ' ଅର୍ଥରେ 'ପିଚ', 'ବାନର' ଅର୍ଥରେ 'ମର୍କଟ' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଏହାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ । ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଏହିପରି ଶତ ଶତ ଦ୍ରାବଡ଼ୀୟ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିଅଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିବା ଏହି ସବୁ ଦ୍ରାବଡ଼ୀୟ ଶବ୍ଦାବଳୀ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି । ତେଣୁ ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା, ମରାଠୀ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦ୍ରାବଡ଼ୀୟ ଶବ୍ଦମାନ ଦେଖାଯାଏ ।

ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ପ୍ରଥମେ ଉତ୍ତର-ଭାରତରେ ବସତି ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ । ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ସହ୍ୟ ନ ପାରି ଆଦିମ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦ୍ରାବଡ଼ୀୟମାନେ ଉତ୍ତର-ଭାରତ ତ୍ୟାଗ କରି ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପର୍ବତସଙ୍କୁଳ ପ୍ରଦେଶର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ । ବହୁକାଳ ଯାଏ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଦ୍ରାବଡ଼ୀୟ ସଭ୍ୟତାର ଲୀଳାକ୍ଷେତ୍ର ଥିଲା ! ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡରେ ନିଜର ସଭ୍ୟତା ବିସ୍ତାର କରୁଥିଲେ । ବଙ୍ଗଦେଶ ଓ ଉତ୍କଳ ଯଥାକ୍ରମେ ପୂର୍ବ ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳରେ ସର୍ବପରବର୍ତ୍ତୀ ଆର୍ଯ୍ୟ ଉପନିବେଶ ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ।

କେଉଁ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡବାସୀ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆସି ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ, ତାହା ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ମନୁସଂହିତା ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୩ୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା, ତାହାର ବହୁ-ପୂର୍ବେ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ଯେ ଆର୍ଯ୍ୟ ଉପନିବେଶରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମନୁ 'ଉତ୍କ୍ରୁ'ମାନଙ୍କୁ 'ବ୍ରାତ୍ୟ' ବା ପତିତ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ପବିତ୍ର ଲୀଳାକ୍ଷେତ୍ର ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡ ତ୍ୟାଗ କରି ଅନାର୍ଯ୍ୟବହୁଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରିଥିବା ହେତୁରୁ ମନୁ ଏ ଦେଶରେ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତିଙ୍କୁ ପତିତ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୋଲି କହିଅଛନ୍ତି ।

ଯେଉଁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ପ୍ରଥମେ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆସି ବସତି ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡରେ ତତ୍କାଳ ପ୍ରଚଳିତ ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତରେ କଥା କହୁଥିଲେ । ଏହି ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ 'ପାଲି' ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲା । ଖାରବେଳ ଓ ଅଶୋକ ପ୍ରଭୃତି ଉତ୍ତର ଭାରତର ରାଜାମାନେ ଯେତେବେଳେ ଉତ୍କଳ ଅଧିକାର କଲେ, ସେତେ-ବେଳେ ଏ ଦେଶରେ ସେହି ପାଲି ଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ନିଜ ନିଜର ଅନୁଶାସନ ଓ ସାମୟିକ ବିବରଣୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଜଉଗଡ଼, ଧଉଳି ଓ ଖଣ୍ଡଗିରି ପର୍ବତରେ ଅଶୋକ ଓ ଖାରବେଳଙ୍କର ଯେଉଁ ସବୁ ଅନୁଶାସନମାନ ଖୋଦିତ ହୋଇଅଛି, ସେସବୁ ପାଲି ଭାଷାରେ ଲିଖିତ । ବୌଦ୍ଧ ରାଜାମାନେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମକୁ ଲୋକରଞ୍ଜନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଜନ-ସାଧାରଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷାକୁ ରାଜକୀୟ ଘୋଷଣାମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଜଣାଯାଏ, ଖାରବେଳ (ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୧୦୦) ଓ ଅଶୋକ

Digitized by srujanika@gmail.com

(ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୩୦୦)ଙ୍କ ସମୟରେ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକେ ପାଲି ବା ମାଗଧୀ ଭାଷା ବୁଝୁଥିଲେ ଏବଂ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଏହା ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଲିଖିତ କେତେକ ନାଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାକୃତ 'ଉଡ୍ର' ଭାଷାକୁ ବିଭାଷା ବା ଅପଭାଷା ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଇଅଛି । ଏଥିରୁ ଅନୁମିତ ହୁଏ, ସେତେବେଳକୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳବାସୀ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଆଉ ସେହି ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତ ବା ପାଲି ବ୍ୟବହାର କରୁ ନ ଥିଲେ । ନାନା ଅନୁସନ୍ଧାନଦ୍ୱାରା ପଣ୍ଡିତମାନେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ସେତେବେଳେ ଏ ଦେଶରେ 'ଶବର' ନାମରେ ଏକ ଜାତିର ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ବାସ କରୁଥିଲେ, ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳି ମିଶି ରହିଲେ ଏବଂ ଏହି ସୂତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ପାଲି ଭାଷା ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଆକାର ଧାରଣ କଲା । ଏହିପରି ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତ ଓ ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ ଭାଷାର ମିଶ୍ରଣରେ ଉଦ୍ଭବ ଲାଭ କରିଅଛି ।

ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏ ଦେଶରେ ରାଜତ୍ୱ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ ବୋଲି ପରିଚିତ । ସୁତରାଂ ସେମାନଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ଅନେକ ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ ଶବ୍ଦ ଯେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ପଶିଥିବ, ଏପରି ଅନୁମାନ କରିବା ଅସଙ୍ଗତ ନୁହେ । ମାତ୍ର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଉକ୍ତ ଭାଷାରୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଜୀବନ୍ତ ଭାଷାର ପ୍ରକୃତି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ନାହିଁ, ବରଂ ସେହି ସବୁ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରରେ ଭାଷା ଅଧିକତର ସୌଷ୍ଠବାନ୍ୱିତ ଓ ଭାବପ୍ରକାଶର ଉପଯୋଗୀ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଏହାର ନିଦର୍ଶନ । ଭାଷାର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ସାଧନ ନିମିତ୍ତ ଇଂରେଜ ଜାତି କେତେ ଯେ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି, ଏହାର ଇୟତ୍ତା ନାହିଁ । ଏହିପରି କେତେକାଳ ଅତୀତ ହେଲା ପରେ ଯେତେବେଳେ ସେହି କଥିତ ଭାଷା ଲିଖିତ ଭାଷାରେ ପରିଣତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଭାବପ୍ରକାଶର ସୁବିଧା ନିମିତ୍ତ ସଂସ୍କୃତରୁ ନାନାବିଧ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।

ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱରେ ଆରବୀ ଫାରସୀ ଭାଷା ଏ ଦେଶରେ ରାଜଭାଷାରୂପରେ ଚଳିଲା । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ମୁସଲମାନମାନେ ଏ ଦେଶରେ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ କରି ରହିବାରୁ ଏ ଦେଶର ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ଅନେକ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ-ପ୍ରବେଶର ପଥ ପରିଷ୍କୃତ ହେଲା । "ବଜାର୍, ଦୋକାନ୍, ଆଇନ୍, ଅଦାଲତ୍, ଦୁଆଦ୍, କଲମ୍, କାଗଜ୍" ପ୍ରଭୃତି ଶତ ଶତ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ଓ ଜମିଦାରୀ ସିରସ୍ତା ଓ କଚେରୀମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଧିକାଂଶ ଶବ୍ଦ ମୁସଲମାନ ଓ ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱକାଳେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷାକୁ ଆସିଲା । ଏହି ଯାବନିକ ଶବ୍ଦାବଳି ଏ ଦେଶରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏତେ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଅଛି ଯେ, ସାଧାରଣ ଲୋକେ ତଥା ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଶବ୍ଦସମୂହକୁ ନିଜ ନିଜ ଲେଖାରେ ଏବଂ କଥାଭାଷାରେ ଆନନ୍ଦରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଅଛନ୍ତି । ସେହି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ପ୍ରାୟ ନାହିଁ—ଏପରି କି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଶବ୍ଦର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଅଛି କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ସେହି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷରୁ ବିକୃତ ହୋଇଗଲାଣି ଏବଂ କେତେକ ଅବିକୃତଭାବରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାଷାରେ ଚଳୁଅଛି । ତେଣୁ ବୈଦେଶିକ ହେଲେହେଁ ସେହି ସବୁ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ଦୃଢ଼ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଗଲାଣି । ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳର ଅନେକ କବି ମଧ୍ୟ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦମାନ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ରଚନାର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ କରି ଭାଷାରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାରକୁ ସମର୍ଥନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

ମୁସଲମାନରାଜତ୍ୱ ପରେ ଭାରତ ଇଉରୋପୀୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ଫସ୍ତବରେ ଆସିଲା । ପର୍ତ୍ତୁଗିଜ୍, ଓଲନ୍ଦାଜ୍, ଦିନାମାର୍ ଓ ଫରାସୀ ଜାତି ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଦେଶକୁ ସେମାନଙ୍କ ବାଣିଜ୍ୟର ଲୀଳାକ୍ଷେତ୍ର କରିଥିଲେ । ସୁତରାଂ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷାର ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଏହି ସମୟରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରେଜ ଜାତି ଏ ଦେଶର ରାଜା, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବାଣିଜ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିଲେ । ଗତ ଦେଢ଼ ଶହ ବର୍ଷକାଳ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ରହି ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନେକ ଇଂରେଜୀ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଭାଷାରେ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛୁଁ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତ ବା ପାଲି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ମୂଳ ହେଲେହେଁ ତହିଁରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ବହୁଳ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ, ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ ଶବ୍ଦ, ଆରବୀ, ପାର୍ସୀ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଶବ୍ଦ ଏବଂ ପର୍ତ୍ତୁଗିଜ୍, ଓଲନ୍ଦାଜ, ଦିନାମାର, ଫରାସୀ ଓ ଇଂରେଜୀ ଶବ୍ଦ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି ଏବଂ ଏହି ଭାବରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଅଛି । ଊନବିଂଶ ଓ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ବଙ୍ଗୀୟ, ତେଲଗୁ, ମରହଟ୍ଟୀ ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାଷା ସଂସ୍ରବରେ ଆସି ତତ୍ତତ୍ ଭାଷାମାନଙ୍କରୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଲେଖାଏଁ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏ ପଦ୍ଧତି ଚାଲିଅଛି ।

ଭାରତବର୍ଷରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ୧୭୯ ପ୍ରକାର ଭାଷା ଓ ୫୪୪ ଉପଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରାଚ୍ୟଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ଗ୍ରିଅରସନ୍ ଏହି ଭାଷାମାନଙ୍କୁ ସାତ ପ୍ରଧାନଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି ।

୧ । ଅଷ୍ଟ୍ରିକ ଶାଖାର ଭାଷା—ପ୍ରାୟ ୪୫ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଏହି ଭାଷାରେ କଥା କହନ୍ତି । ମାଲୟ ଉପଦ୍ୱୀପ, ନିକୋବର ଦ୍ୱୀପ ପୁଞ୍ଜରେ ଏହି ଭାଷା ଚଳେ । ଆମ ଦେଶରେ ମୁଣ୍ଡା, ଖୋଙ୍ଗ, ଜୁଆଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ଏହି ଭାଷାରେ କଥା କହନ୍ତି ।

୨ । କାରେନ ପରିବାରର ଭାଷା—ପ୍ରାୟ ୧୦ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଏ ଭାଷାରେ କଥା କହନ୍ତି ।

୩ । ମାନ୍ ପରିବାରର ଭାଷା—ପ୍ରାୟ ୧ ହଜାର ମାତ୍ର ଲୋକ ଏ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।

୪ । ତିବତୀୟ—ଚୀନିକ ପରିବାରର ଭାଷା—ଏକ କୋଟି ତିରିଶ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଏ ଭାଷାରେ କଥା କହନ୍ତି ।

୫ । ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ ପରିବାରର ଭାଷା—ଛଅ କୋଟି ପଚାଶ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଏ ଭାଷାରେ କଥା କହନ୍ତି । ତାମିଲ, ତେଲଗୁ, ମାଲୟାଲମ୍, କାନାରୀ, ଓରାଁ, ଗୁଣ୍ଡ, କନ୍ଧ, ଗଣ୍ଡୀ ପ୍ରଭୃତି ଭାଷା ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।

୬ । ଇଣ୍ଡୋ ଇଉରୋପୀୟ ପରିବାରର ଭାଷା—ପ୍ରାୟ ୨୩ କୋଟି ଲୋକ ଏହି ପରିବାରର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ସଂସ୍କୃତ, ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା, ଓଡ଼ିଆ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ, ସିନ୍ଧି, ଗୁଜରାତୀ, ପଞ୍ଜାବୀ, ହିନ୍ଦୀ, ଆସାମୀ ଭାଷାରେ ଏମାନେ କଥାଭାଷା କରନ୍ତି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୭ । ଅଣ୍ଡ୍ରାମାଗଧୀ ପରିବାରର ଭାଷା—ଏମାନେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର, ପ୍ରାୟ ଏକ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଏ ଭାଷାରେ କଥା କହନ୍ତି ।

ପୂର୍ବୋକ୍ତ ହିସାବରୁ ଦେଖାଯାଉଅଛି ଯେ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାରତର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଇଣ୍ଡୋ ଇଉରୋପୀୟ ପରିବାରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ । ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରଭୃତି ଭାଷା ଯେଉଁ ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷା ସେହି ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ । ଏହି ସବୁ ସମଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ଭାଷା-ମାନଙ୍କଠାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଶେଷତ୍ୱ ପରେ କ୍ରମଶଃ ଆଲୋଚିତ ହେବ ।

ଏହି ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷାର ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ ଗ୍ରିଅରସନ ଏହି କେତେ ଗୋଟି ବିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି :—

୧ । ସଂସ୍କୃତ—ଆଜ୍ଞା, ଲତା, ବୃଥା, ଶବ୍ଦେଃ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁସବୁ ଶବ୍ଦ ଅବିକୃତ ଭାବରେ ସଂସ୍କୃତରୁ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି ।

୨ । ତତ୍ସମ—ରାଜା, ନର, ପର୍ବତ, ଗୃହ, ବଂଶ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ବିଭକ୍ତି ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଭାଷାରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

୩ । ତଦ୍ଭବ—ମଣିଷ, ଘୋଡ଼ା, ଲୁଣ, ଛତା, ଜନ୍ମ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦରୁ ବିକୃତ ବା ଅପଭ୍ରଂଶ ହୋଇ ଭାଷାରେ ଚଳେ ବା ଯେଉଁ ସବୁ ପ୍ରାକୃତ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା ।

୪ । ଦେଶ୍ୟ ବା ଦେଶଜ—ଗିନା, କଟରା, ଭୁଲ୍ଲ, ଚିଙ୍କି, ଶ୍ରୁଣୀ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦର ତଦର୍ଥବୋଧକ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସାଦୃଶ୍ୟ ନାହିଁ ବା ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ ମୂଳ ପ୍ରାକୃତର ଅନୁରୂପ ବା ଯାହାର ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଅନିର୍ଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ତମ୍ବା ଯେଉଁମାନ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାରୁ ଗୃହୀତ ।

୫ । ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ—ବଜାର୍, ଦୋକାନ୍, ମେଜ୍, ମେହନତ୍, ରାସ୍ତା, ଅଫିସ୍, ସ୍କୁଲ୍ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ଆରବୀ, ପାରସୀ, ଇଂରେଜୀ ଆଦି ଭାଷାରୁ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି ।

ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗର ଅନୁବର୍ତ୍ତନରେ ଆଲୋଚନାର ସୁବିଧା-ପାଇଁ ଏହି ଅଭିଧାନରେ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି ।

୧ । ସଂସ୍କୃତ—ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ବିଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବା ଅବିକୃତଭାବରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି, ଯଥା—ରାଜା, ଲତା, ଗୁଣୀ, ନଦୀ, ବୃକ୍ଷ, ପରନ୍ତୁ ତନ୍ତୁ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଗ୍ରିଅରସନ୍‌ଙ୍କ ସଂସ୍କୃତ ଓ ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦାବଳି ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

୨ । ଦେଶଜ—ମଣିଷ, ଘୋଡ଼ା, ବଳଦ, ଗିନା, କଟରା ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସକଳ ଶବ୍ଦ ବହୁକାଳରୁ ଭାଷାରେ ଏକଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉ-ଅଛି ଏବଂ ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ କେତେକ ସଂସ୍କାରଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦରୂପରେ ଗୃହୀତ ବା ସଂସ୍କୃତରୁ ଅପଭ୍ରଂଶ ହୋଇଅଛି । ଗ୍ରିଅରସନ୍‌ଙ୍କ ତଦ୍ଭବ ଓ ଦେଶ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

୩ । ପ୍ରାଦେଶିକ—ଭୁଜୀ, ନାଆଁଚରା, ଜୁଲ, ଝଟରା, ପାଏନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ କେବଳ ଉତ୍କଳର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ବା ବିଶିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଏବଂ ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ ଆଦର୍ଶ ଓଡ଼ିଆ (Standard language) ବା ସର୍ବଜନ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ନୁହେଁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।

୪ । ଗ୍ରାମ୍ୟ—ନେଉର, ଗୃଉର, ଶବ୍ଦ, ଜନଅଁ, ବ୍ରତମାନ, ଅନ୍ଧାର ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ କେବଳ ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣଦୋଷରୁ ବିକୃତ ହୋଇଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

୫ । ବୈଦେଶିକ—ଫାରସୀ, ଆରବୀ, ଇଂରେଜୀ ପ୍ରଭୃତି ଭାଷାରୁ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ବିକୃତ ବା ଅବିକୃତଭାବରେ ପଶି-ଅଛି, ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

ଏହି ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗର ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ସଂସ୍କୃତ ଓ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦମାନ ଆଦର୍ଶ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉପଯୋଗୀ; ଅବଶ୍ୟ ଅପ୍ରଚଳିତ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦାବଳୀ ଆଦର୍ଶ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉପଯୋଗୀ ନୁହେଁ । ଦୋକାନ, ବଜାର, ସ୍କୁଲ୍, କଚେରି, ଅଫିସ୍ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ନାହିଁ, ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଆଦର୍ଶ ସାହିତ୍ୟର ଉପଯୋଗୀ, ଏହା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଓ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ବା ଆଦର୍ଶ ସାହିତ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଓ ପଦ୍ୟର ଅନୁରୋଧରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନ ବିକୃତ ଓ ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ, ଆଦର୍ଶ ଗଦ୍ୟ-ସାହିତ୍ୟରେ ସେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପରିହାର୍ଯ୍ୟ ।

୨ । ଓଡ଼ିଆ ଲିପି—ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଅକ୍ଷରରେ ବେଦାଦି ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ନାମରେ କଥିତ । ଏହି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି କୁଟିଳ ଓ ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷରର ଜନନୀ । ହିନ୍ଦୀ ଓ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି ଭାଷା ଏହି ଦେବନାଗରୀଅକ୍ଷରରେ ଲେଖାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯେଉଁ ଲିପିର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି, ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷର ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କଲେ ଜଣାଯିବ ଯେ, ଓଡ଼ିଆର ଅଧିକାଂଶ ଅକ୍ଷର ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷରର ମୂଳଦୁଆ ଉପରେ ଭଲା । ଓଡ଼ିଶାର ତାମ୍ରଫଳକମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି, ତାହା କୁଟିଳ ଲିପି । ଏହି କୁଟିଳ ଲିପିରୁ ଯେପରି ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷରର ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଅଛି, ସେହିପରି ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଅକ୍ଷରର ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଅଛି । ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ସାଦୃଶ୍ୟ ଏତେ ଘନିଷ୍ଠ ଯେ, ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଅକ୍ଷର ଯେ ପ୍ରାଚୀନ କୁଟିଳ ଲିପିରୁ ଉଦ୍ଭୂତ—ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଲୁହାଲେଖନ ସାହାଯ୍ୟରେ ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଲେଖାଯାଉଥିଲା । ତାଳପତ୍ରର ଶିରସ୍ରେ ସମାନ୍ତର—ଲମ୍ବ ରେଖାମାନ ଯଦିଇଲେ ତାଳପତ୍ର ଚିରିଯିବ, ତେଣୁ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ମସ୍ତକ ରେଖାକାର ନ ହୋଇ ଗୋଲାକାର ହୋଇଯାଇଅଛି । ତାମିଲ୍ ଓ ତେଲୁଗୀୟ ଲିପିଗୁଡ଼ିକର କେତେକ ଅଂଶ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଗୋଲାକୃତି । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଉଅଛି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳର ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର କୁଟିଳ ଲିପିରୁ ଉଦ୍ଭବିଲା କରି ଲେଖନ ତାଳପତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ ଓ ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ଅନୁକରଣରେ ଗୋଲାକୃତି ଧାରଣ କରିଅଛି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୩। **ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା**—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ପଟ୍ଟିଆ ଗ୍ରାମରୁ ଓ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ କେତେ ଖଣ୍ଡ ତାମ୍ରଫଳକ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଅଛି । ସେ ସବୁ କେଶରୀବଂଶୀୟ ଜନୈକ ରାଜା ଶୁଭଙ୍କର କେଶରୀଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ତାମ୍ରଫଳକମାନଙ୍କର ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ, ମାତ୍ର କୁଟିଳ ଅକ୍ଷରରେ ସେସବୁ ଲିପିବଦ୍ଧ । ଏଥିପୂର୍ବେ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଚଳୁଥିଲା, ତାହାର ପ୍ରମାଣ ଅଦ୍ୟାବଧି ମିଳି ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଯେ ଲିଖିତ ଭାଷାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ହରପ୍ରସାଦ ଶାସ୍ତ୍ରୀ M. A.,C. I. E. ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବେ 'ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହା' ନାମରେ ନେପାଳ ରାଜ୍ୟରୁ ମିଳିଥିବା ଖଣ୍ଡିଏ ପୁରୁଣା ଗ୍ରନ୍ଥ ବଙ୍ଗାକ୍ଷରରେ ମୁଦ୍ରିତ କରି ପ୍ରକାଶ କରି ଅଛନ୍ତି । ସେହି ପୁସ୍ତକର ଭାଷାରୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ମହୋଦୟ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଯାଇ-ଅଛନ୍ତି ଯେ, ତାହା ବଙ୍ଗ ଭାଷାର ମୂଳ । ନାନା ଆଲୋଚନାଦ୍ୱାରା ସେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ସଂସ୍ଥିତ ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଆମ୍ଭେମାନେ ସେହି ପୁସ୍ତକର କେତେକ ଅଂଶ ଆଲୋଚନା କରି ଦେଖିଅଛୁଁ । ତହିଁରୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଧାରଣା ହୋଇଅଛି ଯେ, 'ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହା' ପ୍ରକୃତରେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ମୂଳ ନୁହେ । ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସଙ୍ଗେ ଏହାର ସାଦୃଶ୍ୟ ଯେତେ ସ୍ପଷ୍ଟ, ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ସଙ୍ଗେ ତେତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ନୁହେ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏଠାରେ 'ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହା'ରୁ କେତେକ ପଂକ୍ତି ଉଦ୍ଧାର କରୁଅଛୁଁ ।

ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହା (୩)

"ଏକ ସେ ଶୁଣ୍ଡିନୀ ଦୁଇ ଘରେ ସାନ୍ଧଅ,
ତୀଅଣ ବା କଳଅ ବାରୁଣୀ ବାନ୍ଧଅ ।
ସହଜେ ଥିରକରି ବାରୁଣୀ ସାନ୍ଧେ
ଜେଁ ଅଜରାମର ହୋଇ ଦିଟ କାନ୍ଧେ ।
ଦଶମି ଦୁଆରତ ଚିହ୍ନ ଦେଖଇଅ,
ଆଇଲ ଗରାହକ ଅପଣେ ବହିଅ ।
ଚଉଷଠୀ ଘଡ଼ିଏ ଦେଟ ପସାରି,
ପଇଠେଲ ଗରାହକ ନାହିଁ ନିସାରି ।
ଏକସ ଭୁଲି ସଇରୁ ନାଲ,
ଭଣନ୍ତି ବିରୁଆ ଥିର କରି ଗୁଲ ।"

(୨)

"ଅଲିଏଁ କାଲିଏଁ ବାଟ ରୁନ୍ଧେଲା,
ତା ଦେଖି କାହ୍ନୁ ବିମନ ଭଇଲା ।
କାହ୍ନୁ କାହିଁ ଥଇ କରିବ ନିବାସ,
ଯୋ ମନ ଗୋଅର ସେ ଉଆସ ।
ତେ ଭିନ ତେ ଭିନ ଭିନ ହୋ ଉନ୍ନା,
ଭଣଇ କାହ୍ନୁ ବିବପରିହିନ୍ନା ।
ଜେ ଜେ ଅଇଲା ତେ ତେ ଗେଲା,
ଅବଣା ଗବଣେ କାହ୍ନୁ ବିମନ ଭଇରଲା ।
ହେରି ସେ କାହ୍ନୁଣିଅଭି ଜନଦିର ବଇଲ,
ଭଣଇ କାହ୍ନୁ ମୋହ ଅହ ନ ପଇସଇ ।"

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଛନ୍ତି, ଅଧରାତ୍ରି, ଅନ୍ଧାର, ଅଇଲା, ଆଖି, ଆଗେ, ଆଜି, ଆଲୋ, ଆଛେ, ଉପାଡ଼, ଉଠି, ଘରଣୀ, ଦଶଇ, ପୋଥି, ଲୁଗଡ଼, ବଲଦ, ବଆଏଲ, ଜୁଏଅ, ମୋହର, ଉଆସ, କାହ୍ନୁ, ଶାସ୍ତ୍ର, ନଣନ୍ଦ, ବାସୁଡ଼ା, ଲୁଡ଼ିଅ, ଖଣ୍ଡଣ, ଗରାହକ, କେଡ଼ୁଆଳ, ବଆଣ, ଗୁଣରାମାଳୀ, ଦାସ୍ତ, ଲୋଡ଼ିବା, ବଖାଣି ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଚଳୁଅଛି । କେବଳ ଏତିକି ନୁହେ, 'ଦୋହା' ବା 'ଧୁଆ' ନାମରେ ଏକ ପ୍ରକାର ପଦ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ପରିଚିତ । 'ଯୋଗୀନ୍ଦ୍ର ଦାଣ୍ଡଧୁଆ', 'ଶରୀରଭେଦ ଭଜନ' (ଏକ ଜାତୀୟ ଦୁହା) ଭାଷା ତଥା ଭାବରେ 'ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହା'ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁରୂପ । ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ରଖାଯାଇଥିବା 'ମାଦାଳାପାଞ୍ଜି' ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳରୁ ଗଦ୍ୟରେ ଲେଖାହୋଇ ଆସୁଅଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ତାହାର ଭାଷା ଓ ବିଷୟରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ବହୁତ ହୋଇଥିଲେହେଁ, ତହିଁର ଗଢ଼ି (Structure) ଯେ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ଭାଷା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସେହି ଭାଷା କ୍ରମେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଉଅଛି ଯେ, ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକୃତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ନାନା ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ଉକ୍ତ ଆକାର ଧାରଣ କରିଅଛି ।

ମାର୍କଣ୍ଡ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ 'କେଶବ କୋଇଲି' ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳୁଥିବା ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀନତମ ଜଣାଯାଇଅଛି । ମାର୍କଣ୍ଡ ଦାସ ସମ୍ଭବତଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ଅନେକ କବି ଏହାକୁ ଅନୁକରଣ କରି ନାନାପ୍ରକାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ବା ଚତୁର୍ଦ୍ଦରଣ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ କ୍ରମରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ିର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର ରଖି ପଦ୍ୟ ଲେଖିଅଛନ୍ତି । 'କେଶବ କୋଇଲି'ର ଭାଷା ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ତାହା ଭାଷାର ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାର ଆକାର ନୁହେ । ଲେଖାର ରୀତି ବା ପ୍ରଣାଳୀ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ପରି ମାର୍ଜିତ ଓ ଉନ୍ନତ ନ ଥିଲେହେଁ ତାହା ଯେ ସେ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବେ ଅନ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥା ଅତିକ୍ରମ କରିଥିଲା, ଏଥିରେ ଅଣୁମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ହୋଇ ନ ପାରେ । ତତ୍ପୂର୍ବର କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇ ନାହିଁ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ତତ୍ପୂର୍ବେ ସେହିପରି ଯେ ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚିତ ହୋଇଥିବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ହୋଇ ନ ପାରେ । ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ପଣ୍ଡିତ ହରପ୍ରସାଦ ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଆବିଷ୍କୃତ 'ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହା'ରେ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟମାନ ଦେଖାଯାଏ, ସେ ସବୁ କେଶବ କୋଇଲିର ଊନଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିବାର ସୁସଙ୍ଗତ କାରଣ ଅଛି । ତହିଁର ରଚନା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥା ଅତିକ୍ରମ କରିଥିବ, ଏହା ବିଚିତ୍ର ନୁହେ । କାଳ-ଗର୍ଭରେ ଅନେକ ପ୍ରାଥମିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ରଚନା ନଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି ବା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକାଶିତ ନ ହୋଇ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଭାଗବତଗାଦିର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ପୂଜା ପାଉଅଛି ।

ତାହାପରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପୁରାଣ ଅନୁବାଦର ଯୁଗ । ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ସାରଳା ଦାସ ଯେତେବେଳେ ମହାଭାରତ ରଚନା କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

Raja Sri Bikrama Dev Varma,
Raja Saheb of Joypur (Vizag)

ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା ଜୟପୁରର ରାଜା
ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମ୍ମା ।

Raja Sri Radhamohan Rajendra Deo,
Chikati, (Ganjam).

ଚିକିଟୀ-ଅଧୀଶ୍ୱର
ରାଜା ଶ୍ରୀ ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ।

Raja Radhanath Dev Varma,
Minor Ruling Chief of Athgar State, Orissa,

ଅଠଗଡ଼ ଷ୍ଟେଟର
ରାଜା ଶ୍ରୀ ରାଧାନାଥ ଦେବ ବର୍ମ୍ମା ।

U. S. Press, Cuttack.

Digitized by srujanika@gmail.com

ଉପରେ ନୃସିଂହପୁରାଣ, ଶିବପୁରାଣ, ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ପୁରାଣ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ଓ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାଶ ଭାଗବତ ଓ ବଳରାମ ଦାସ ରାମାୟଣ ରଚନା କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଧାରଣ କଲାଣି ।

ଏହି ପୌରାଣିକ ଯୁଗ ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟଯୁଗର ଆରମ୍ଭ । ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀ-ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ସବୁ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ସଂସ୍କୃତରୁ ଅନୁବାଦିତ ବା ସଂସ୍କୃତ ପୁସ୍ତକର ଅନୁକରଣରେ ରଚିତ ଓ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ପଦ୍ୟ । ସେ କାଳରେ କୌଣସି ମୌଳିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରାୟ ରଚିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ, ସେତେବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ମାନେହିଁ ଏ ଦେଶରେ ବିଦ୍ୟା, ବିଶେଷତଃ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟର ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଭାଷା ଜାତୀୟ ବ୍ୟବସାୟ ଥିଲା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବଂଶପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ବୁଦ୍ଧିଶକ୍ତିଶାଳୀ ଥିଲେ । ସେମାନେ ସେ କାଳରେ ପ୍ରାକୃତ ଜନକଥିତ ଓଡ଼ିଆରେ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିବାକୁ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ପରି ଏହି ଉତ୍କଳ ଖଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ସେ କାଳରେ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ୟକ୍‌ରୂପେ ଆଲୋଚିତ ହେଉଥିଲା । କେଉଁ କେଉଁ ସଂସ୍କୃତ କବି ବା ଲେଖକ ସେ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ତାହା ଜାଣିବା ସହଜ ନୁହେ । ତଥାପି ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରୂପେ ଜଣାଯାଇ ଅଛି ଯେ, ସଂସ୍କୃତ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଟୀକାକାର ଶ୍ରୀଧର ସ୍ୱାମୀ, ବୈଦ୍ୟକ ନିଦାନ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଣେତା ମାଧବକର, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଳଙ୍କାରଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରଣେତା ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ କବିରାଜ, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଭିଧାନକାର ହେମଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର, ରୁକ୍ମିଣୀ ପରିଣୟ କାବ୍ୟପ୍ରଣେତା ଆଠଗଡ଼ର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ବିଶ୍ୱନାଥ ପ୍ରଭୃତି ମନୀଷୀମାନେ ଏହି ଉତ୍କଳ ଦେଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି-ଥିଲେ । ଏହିପରି ଆଉ କେତେ ଯେ ମନୀଷୀ ସେ ଯୁଗରେ ଏହି ଉତ୍କଳ ଖଣ୍ଡରେ ଜନ୍ମି ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ କେତେ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିବେ, ଏହା ସହଜରେ ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରେ । ସେମାନେ କେବଳ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ପୁସ୍ତକ ରଚନା ନ କରି ଯେବେ ଓଡ଼ିଆ-ଭାଷାରେ କରିଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ଆଜି ଓଡ଼ିଆ-ସାହିତ୍ୟ-ଭଣ୍ଡାର କେତେ ଯେ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ରତ୍ନରେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତାହାର କଳ୍ପନା କରି ହେଉ ନାହିଁ । ତଥାପି ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ପଣ୍ଡିତ ଏକବାକ୍ୟରେ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ଭାରତର ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାହିଁ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟବିଭବରେ ଶୀର୍ଷସ୍ଥାନୀୟ । ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପ୍ରତିବେଶୀ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ଆଦୌ ଉଦ୍ଭବ ହୋଇ ନ ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଯେ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଭାଷାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ମନୀଷିବର ବିମ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ ନିମ୍ନୋଦ୍ଧୃତ ମନ୍ତବ୍ୟରୁ ଅନୁମିତ ହେବ ।

"Oriya language used at the time of Upendra Bhanja continues to be used now, while Bidyapati's (a contemporary of Bhanja) language is different from the present Bengali.

At a period when Oriya was already a fixed and settled language, Bengali did not exist. The Bengalis spoke a vast variety of corrupt forms of Eastern Hindi. It is not till quite recent times that we find anything that can with propriety be called a Bengali language (Beams Comparative Grammar of four languages Vol. I. p. 119)

We may place the Hindi with its subsidiary forms Gujrati and Punjabi first fixing their rise and establishment as modern languages distinct from their previous existence as Prakrut till the 12th or 13th century. Oriya must have quite completed its transformation by the end of the 14th century. Bengali was no separate independent language but a maze of dialects without a distinct national or provincial type till the 17th or beginning of the 18th century. It was not till the gradual decay of the central Mahommedan power of Delhi enabled the provincial governors to assume an independent position that Bengali severed itself from Hindi and assumed characteristics which now vindicate for it a right to be considered a separate language.

(Beams Comparative Grammar of four languages Vol. I. p. 120)

ଷୋଡ଼ଶରୁ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯେଉଁ କବିମାନେ କାବ୍ୟ, ଭଜନ, ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରଭୃତି ରଚନା କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱନାଥ, ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ଦୀନକୃଷ୍ଣ, ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଳଦେବ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଧାନ । ଊନବିଂଶ ଓ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନାନା କାରଣରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରଭୃତି ଭାଷା ପରି ଉନ୍ନତ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଏହା ଯେ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଶୀର୍ଷସ୍ଥାନୀୟ ଥିଲା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ବଙ୍ଗ ସାହିତ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତରେ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଅଛି, ପାଞ୍ଚ ଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରେ ତାହାର ନାମ ସୁଦ୍ଧା ନ ଥିଲା, ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟଭଣ୍ଡାର ସେତେବେଳେ ବହୁ ରତ୍ନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ପୂର୍ବେ କେତେ ଜଣ ଓଡ଼ିଆ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ପଦ୍ୟ ରଚନା କରି ଭୂୟସୀ ପ୍ରଶଂସା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଙ୍ଗଳା ଟୀକା ଓ କାହାଣୀର ପ୍ରଣେତା ଗୋପାଳ, 'ରସିକମଙ୍ଗଳ' ନାମକ ବଙ୍ଗଳା ପୁସ୍ତକରଚୟିତା ଗୋପୀବଲ୍ଲଭ ଓ ସଦାନନ୍ଦ କବିଙ୍କ ନାମ ଆମ୍ଭେମାନେ ସେହି ବଙ୍ଗବାସୀ-ମାନଙ୍କଠାରୁ ପାଇଅଛୁଁ । ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ପରେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ବୈଷ୍ଣବସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଭାବରୁ ଏକ ଅଭିନବ ଶ୍ରୀରେ ଭରା ହେଲା । ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସଙ୍ଗରେ ଅନେକ ବଙ୍ଗାଳୀ ରହି ସେ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ବହୁକାଳ ଏ ଦେଶରେ ବାସ କରିବାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରିବାର ଅବସର ପାଇଲେ ଓ ତାହାର ଅନୁକରଣରେ ବଙ୍ଗ ଭାଷାରେ ବୈଷ୍ଣବୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥାଦି ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ବୈଷ୍ଣବୀୟ ଯୁଗରେ ରଚିତ ବଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଓ ଓଡ଼ିଆ ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥକ (idiomatic) ପ୍ରୟୋଗରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ତେଣୁ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଅନୁମିତ ହୁଏ ଯେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ବଙ୍ଗଳା ସାହିତ୍ୟର ଆଦର୍ଶ-ସ୍ଥାନୀୟ ।

ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି, ଯେଉଁ ଜାତି ଯେ ପରିମାଣରେ ଉନ୍ନତ ତାହାର ସାହିତ୍ୟ ସେହି ପରିମାଣରେ ଉନ୍ନତ ଓ ଶ୍ରୀସମ୍ପନ୍ନ । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଯେଉଁ ନାନା ଶିଳ୍ପକଳାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶତ ଶତ ମନ୍ଦିର ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଗତରେ ସର୍ବ-ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶିଳ୍ପକଳାରୂପେ ସମାଦର ଲାଭ କରିଅଛି, ତାହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପଞ୍ଚମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ଖଣ୍ଡଗିରି ପର୍ବତ-ଗାତ୍ର ଖୋଳାଯାଇ ଯେଉଁ ଦ୍ୱିତଳ ରାଜପ୍ରାସାଦ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୂର୍ବକାଳୀନ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମିତ କୋଣାର୍କ ସୂର୍ଯ୍ୟ-ମନ୍ଦିରର ଶିଳ୍ପଚାତୁରୀ ପୃଥିବୀରେ ଅତୁଳନୀୟ । ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗବାସୀମାନେ ବାଣିଜ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ଜାଭା, ବାଲି, ସୁମାତ୍ରା, ସିଂହଳ ଆଦି ଦ୍ୱୀପମାନଙ୍କୁ ବୋଇତରେ ଯାଉଥିଲେ, ଏହାର ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ରହିଅଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳୀୟମାନେ ଯେ ଜାହାଜ ନିର୍ମାଣ କରି ସେହି ଜାହାଜରେ ସମୁଦ୍ରରେ ବାଣିଜ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ତହିଁରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ବୃହତ୍ତର କେତେକ ପର୍ବରେ ବାଣିଜ୍ୟାର୍ଥ ବୋଇତ ଅନୁକୂଳ କରି ଯାଉଥିବାର ଓ ଫେରି ଆସିବା ବେଳେ ବୃହତ୍ତମାନେ ବୋଇତକୁ ବନାଇ ଆଣିବାର ବିଧାନ ଉଦ୍ଭାବିତ ରହିଅଛି । ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗବାସୀମାନଙ୍କର ସୁଦୂର ଚୀନ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ଚଟ୍ টଗ୍ରାମ ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ବିଷୟ ପ୍ରଫେସର ବି. ନାଗ୍ ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି । ସାରହରେ ଉତ୍କଳମାନଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ଭାରତବ୍ୟାପୀ ଥିଲା । ଯେଉଁ ଦେଶ ଏହିପରି ସର୍ବବିଧ ଉନ୍ନତି ଲାଭ କରିଥିଲା, ସେ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟ ଯେ ତଦନୁରୂପେ ଉନ୍ନତ ଥିଲା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ସାରହର ସୂକ୍ଷ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱମାନ ଅବଶ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦେଶର ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଥିବ, ମାତ୍ର ସେ ସବୁ ସାହିତ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦସ୍ତଗତ ହୋଇ ନାହିଁ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଲୋକମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞତା ତଥା ପରାଧୀନତା ସେହି ସକଳ ସାହିତ୍ୟକୁ କାଳର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ କବଳରେ ସମର୍ପଣ କରି ଦେଇଅଛି । ଆମ୍ଭେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କାଳର କେତେକ ଖଣ୍ଡି ମାତ୍ର ପୁସ୍ତକ ପାଇଅଛୁଁ, ତାହା କାଳଗ୍ରାସର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ମାତ୍ର । ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଅଛି ।

୪ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଶେଷତ୍ୱ—ଆମ୍ଭେମାନେ ପୂର୍ବେ କହିଅଛୁଁ ଯେ, କେବଳ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ଶବ୍ଦାବଳୀ ପୂର୍ଣ୍ଣମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅକ୍ଷମ, ତେଣୁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପ୍ରାକୃତ ଓଡ଼ିଆରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି । ଏ ହିସାବରେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଜନନୀରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାଯାଇ ପାରେ । ହିନ୍ଦୀ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ସଂସ୍କୃତରୁ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିବା ଅକାରାନ୍ତ ଶବ୍ଦର ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ ଯେପରି ବିକୃତ ହୋଇ ହସନ୍ତ-ବର୍ଣ୍ଣବତ୍ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସେପରି ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହାହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରଧାନ ବିଶେଷତ୍ୱ । ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତି-ପ୍ରଭାବରୁ ଯେଉଁସବୁ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପାରେ, ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ମୌଳିକ ବର୍ଣ୍ଣସମୂହ ବୈଜ୍ଞାନିକ ନିୟମରେ ସେହିସବୁ ଧ୍ୱନି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ ମୌଳିକ ଧ୍ୱନିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଏପରି ବର୍ଣ୍ଣ-ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନ ଥିବା କଥା ଆଧୁନିକ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛନ୍ତି । ଭାରତର ପ୍ରାଦେଶିକ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାହିଁ ଏ ବିଶେଷତ୍ୱକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ଭାବରେ ରକ୍ଷା କରିଅଛି ।

ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ 'ନ ଓ ଣ', 'ଡ ଓ ଡ଼', 'ଢ ଓ ଢ଼', 'ଶ ଓ ଷ', 'ଜ ଓ ଯ' ଏହି ସଦୃଶ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଯେଉଁ ବିଶେଷତ୍ୱ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ, ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ସେହି ବିଶେଷତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।

ଆଜିକି ପ୍ରାୟ ଏକ ହଜାର ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଲିଖିତ ଭାଷା ବା ସାହିତ୍ୟରୂପେ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଏହି ସୁଦୀର୍ଘକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯେ କେତେ ସହସ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚିତ ହୋଇଅଛି, ତାହାର ଇୟତ୍ତା ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଲୋକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଏକ କୋଟିରୁ ଅଧିକ । ପଶ୍ଚିମରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ବସ୍ତର ରାଜ୍ୟ, ଉତ୍ତରରେ ସିଂହଭୂମ ଓ ମେଦିନୀପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଦକ୍ଷିଣାଂଶ, ପୂର୍ବରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ଉପକୂଳ, ଦକ୍ଷିଣରେ ବିଶାଖପତ୍ତନ ଜିଲ୍ଲାର ଉତ୍ତରାଂଶ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଓଡ଼ିଆ ଦେଶ ରୂପେ ପରିଚିତ ହୋଇ ଆସୁଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ବିଶାଳ ରାଜ୍ୟ ଏକଶାସନାଧୀନ ନ ଥିଲେହେଁ ଏହି ଚାରି ଚାରି ପ୍ରଦେଶବାସୀ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଏକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କଥା କହନ୍ତି ଏବଂ ପରସ୍ପର ବୈବାହିକ ଓ ସାମାଜିକ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି । ଆଜିକି ପାଞ୍ଚ ଶହ ବା ଛଅ ଶହ ବର୍ଷ ତଳେ ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ପ୍ରଦେଶ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟରୂପେ ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ଦୀର୍ଘକାଳବ୍ୟାପୀ ଖ୍ୟାତି ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିଥିଲା । ଏହି ବିଶାଳ ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି କେତେ ପ୍ରକାର ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାର ଇୟତ୍ତା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଭାବପ୍ରକାଶର ସୁବିଧା ପାଇଁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳୀୟ କବିମାନେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ଶତ ଶତ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ପଶ୍ଚିମରେ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷା, ଉତ୍ତରରେ ବଙ୍ଗ ଭାଷା, ଦକ୍ଷିଣରେ ତେଲିଙ୍ଗୀୟ ଭାଷାର ସଂସର୍ଗରେ ତତ୍ତତ୍ ପ୍ରଦେଶର କଥିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଶତ ଶତ ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା ଓ ତେଲିଙ୍ଗୀୟ ଶବ୍ଦ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି । ଏହି ହେତୁରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ଅନ୍ୟ ଦେଶୀୟ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟାଠାରୁ ଖୁବ୍ ବେଶି । ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜନୀତିକ ଉତ୍କଳରେ, ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳରେ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳରେ କଥିତ ଭାଷାରେ ନିତାନ୍ତ ପକ୍ଷରେ ଭିନ୍ନ ଗୋଟି ରୂପ ଧାରଣ କରିବାର

Digitized by srujanika@gmail.com

ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରଭଶବ୍ଦ-ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ସଂସ୍କୃତ, ଇଂରାଜୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉନ୍ନତ ଭାଷାମାନ ବଳବଶାଳୀ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଶବ୍ଦପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟକୁ ମୂଳଘର କରି ଗୋଟିଏ ଅତି ଉନ୍ନତ ସାହିତ୍ୟ ଗଢ଼ା ଯାଇ ପାରେ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବୁଝାଯାଉଥିବା ଆକାର ଅନୁସାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷାରେ (Dialect) ପରିବର୍ତ୍ତିତ ନ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ମୌଳିକ ଭାଷାରୂପେ ରହିଅଛି । କିନ୍ତୁ ଭାରତୀୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶୀୟ ଭାଷା (ଯଥା—ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦୀ) ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବୁଝାଯାଉଥିବା ଆକାର ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଷାରୂପେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ମୌଳିକ ଭାଷାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ଦେଖାଯିବ ଯେ, ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରୁ ଆଠ ଗୋଟି ଭାଷା ଓ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରୁ ଚାରି ଗୋଟି ଭାଷା ବାହାରିଅଛି, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଭାଷା ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳିବ । ମେଦିନୀପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କଥିତ ହୁଏ, ସୁଦୂର ବଙ୍ଗାଳ-ପତ୍ତନ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କଥିତ ହୁଏ । ବଙ୍ଗୋପସାଗର ଉପକୂଳରେ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଚଳେ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଚଳେ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଓଡ଼ିଶା ଡିଭିଜନ୍‌ରେ କଥିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ କଥିତ ଭାଷାମାନଙ୍କର ବ୍ୟାକରଣଗତ ମୂଳଭିତ୍ତି ଏକ । କେବଳ ଏକ ବସ୍ତୁର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ତତ୍ତତ୍ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷତ୍ୱ ।

ଭାରତୀୟ-ଭାଷା-ତତ୍ତ୍ୱାନ୍ୱେଷୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରିଅରସନ୍ ବସ୍ତର ରାଜ୍ୟର ଏକାଂଶରେ (ପ୍ରାଚୀନ ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳରେ) ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଲୋକଙ୍କ କଥିତ ଉତ୍ତର ଭାଷାକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଭାଷା ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଛତିଶଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ କଥିତ ଲରିଆ ଭାଷାକୁ ଗ୍ରିଅରସନ୍ ଓଡ଼ିଆର ଭାଷା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ନ ଥିଲେହେଁ ତାହା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ବୋଲି ବୁଝାଯାଇ ପାରେ । ଭାଷା-ବଳିତ ଓ ୮୬୦୦୦ ବର୍ଗମାଇଲ ପରିମିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଏକ କୋଟି ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଏହି ଶବ୍ଦପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ କୌଣସି ଅଭିଧାନ ଓଡ଼ିଆରେ ସଂକଳିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅଭିଧାନ ସଂକଳନଦ୍ୱାରା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କେଉଁ କେଉଁ ପଡ଼ୋଶୀ ଭାଷା (ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା, ତେଲୁଗୁ) ଦ୍ୱାରା ଚି ପରିମାଣରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଅଛି, ତାହା ଅଳ୍ପେରେ ଧରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଏହି ଅଭିଧାନର ଇତିହାସ ଓ ବିଶେଷତ୍ୱ—

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଏତେ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଶବ୍ଦସମ୍ପଦରେ ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥିତ ଭାଷାର ଆଦର୍ଶସ୍ୱାମୀୟ ହେଲେହେଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତହିଁରେ ଖଣ୍ଡିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଅଭିଧାନ ନାହିଁ । ଗ୍ରିଅରସନ୍, ହଷ୍ଟର, ବସ୍ତ୍, ପାଇକ୍ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଆଲୋଚନା କରିଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ପାଦ୍ରିମାନେ ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେଶକୁ ଶ୍ରମପାଳନ ଆଣିଲେ, ସେ ସମୟରେ ପାଦ୍ରି ସଟନ୍ ସାହେବ ୧୮୪୧ ମସିହାରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଓଡ଼ିଆ ତତ୍ତ୍ୱନାମ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ପାଦ୍ରି ମିଲର୍ ଓ ରଘୁନାଥ ମିଶ୍ର ୧୮୭୧ ମସିହାରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଏବଂ ବ୍ରୁକ୍ ସାହେବ ୧୮୭୪ ମସିହାରେ ଅନ୍ୟ ଖଣ୍ଡିଏ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏ ଅଭିଧାନମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ । ସ୍ୱର୍ଗତ ଜଗନ୍ନାଥ ରାଓ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ଆର୍ଥିକ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟ ପାଇ ୧୮୯୧ ସାଲରେ ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରଥମେ ଖଣ୍ଡିଏ ଅଭିଧାନ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ମାତ୍ର ସେଥିରେ ଖାଲି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନ ନ ଥିଲା କହିଲେ ଚଳେ । କେବଳ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ତହିଁରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ତତ୍ପ୍ରଣୀତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପକେଟ୍ ଅଭିଧାନ ଖଣ୍ଡି ମଧ୍ୟ ଏହି ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ । ତତ୍ପରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ମଧୁସୂଦନ ରାଓ 'ସୁଖବୋଧ ଅଭିଧାନ' ନାମରେ ଖଣ୍ଡିଏ କ୍ଷୁଦ୍ରାବୟବ ଅଭିଧାନ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଆଲୋଚନା ଅତ୍ୟଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ କରାଯାଇଥିଲା । ସାରଳାର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ୧୯୧୬ ସାଲରେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ୱବୋଧ ନାମରେ ଯେଉଁ ଅଭିଧାନ ଖଣ୍ଡି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ତହିଁରେ ସେ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ, ମାତ୍ର ତହିଁରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅନେକ ଦୋଷ ରହି ଯାଇଥିବାରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟସେବୀମାନେ ତାହାକୁ ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଲେ । ଏହି ସବୁ କାରଣରୁ କେହି ତାହାର ସଂଶୋଧିତ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ପାଇଁ ମନୋଯୋଗ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ବାଣୀଭୂଷଣ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ ମହାଶୟ ନନ୍ଦଙ୍କ ପରେ ଖଣ୍ଡିଏ କ୍ଷୁଦ୍ରାବୟବ ପକେଟ୍ ଅଭିଧାନ ସଙ୍କଳନ କରିଥିଲେ, ମାତ୍ର ତାହାଙ୍କ ଜୀବଦଶାରେ ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରି ନ ଥିଲା, ପରେ ଯେଉଁକେ-ପ୍ରକାରେଣ ତାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ବିଧାନ କରି କଟକ ଟ୍ରେଡିଙ୍ଗ୍ କମ୍ପାନୀ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅଭିଧାନର ଅଭାବ ଦୂର ହୋଇ ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଆରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଅଭିଧାନ ନ ଥିବାରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକ-ପ୍ରଦେଶବାସୀ ଓଡ଼ିଆ ଅନ୍ୟପ୍ରଦେଶବାସୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦମାନ ବୁଝି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ପ୍ରଚଳନ ନାହିଁ, ସେ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପଣ୍ଡିତମାନେ ସୁଦ୍ଧା ବୁଝି ପାରିବା ଭଳି କୌଣସି ସୁଗମ ଅଭିଧାନତନ୍ତ୍ର ନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ କୌଣସି ବିଦେଶୀୟ ଲୋକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଓଡ଼ିଶୀ ଭାବ (idiom) ଓ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦସମ୍ବଳିତ ଭାଷାକୋଷର ଅଭାବରୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ତାହା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନେକ ଦିନରୁ ମୁଁ ଏହି ଅସୁବିଧା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ଆମ୍ଭେମାନେ ଘରେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁଁ, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସବୁ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାକୋଷରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ନ ଥିବାରୁ ବିଦେଶୀୟଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜ ଭାଷାର ଗୌରବ ପ୍ରଖ୍ୟାପନ କରିବା ଲଜ୍ଜାଜନକ ହୁଏ । ମୁଁ ଚିରଦିନ ସରଳ, ଖାଲି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାରର ପକ୍ଷପାତୀ; ମୋ ଭାଷାରେ ଅବୋଧ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ମୁଁ ଯଥାଶକ୍ତି ବର୍ଜନ କରିଥାଏଁ । ଅବଶ୍ୟ ଭାବପ୍ରକାଶରେ ଖାଲି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଅଭାବ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ସରଳ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରେଁ; ମାତ୍ର ଇଚ୍ଛା କରି ଶବ୍ଦାଡ଼ମ୍ବରମୟ କରିବାକୁ ବା ରଚନାର ଭାବକୁ ବାଗ୍‌ବହୁଳ କରିବାକୁ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରେଁ ନାହିଁ । ମୋ ଲେଖାର ଏହି ଭାବ ବା ଧରଣକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସାଧକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ସ୍ୱର୍ଗତ ହେଣ୍ଡରସନ୍ ସାହେବ କଟକ କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲର ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର ଥିବାବେଳେ ୧୯୧୩ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଖଣ୍ଡିଏ

Digitized by srujanika@gmail.com

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଅଭିଧାନ ଲେଖିବାକୁ ମୋତେ ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ । ୧୯୧୩ ରୁ ୧୯୧୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରୁ ବହୁ ସହସ୍ର ପ୍ରାଦେଶିକ ଓ ଘରୋଇ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରି ତାହା ଛପା ଖାତା ଓ କାଗଜ-ମାନଙ୍କରେ ଛପିଲା ଏବଂ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଆଧୁନିକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ପଢ଼ି ତହିଁରେ ଥିବା ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦକୁ ରେଖାଙ୍କିତ କଲି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗମାନ ମଧ୍ୟ ଛପି ରଖିଲି । ୧୯୧୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏହି ସବୁ ଶବ୍ଦକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଖାତାରେ ବର୍ଣ୍ଣାନୁକ୍ରମରେ ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ପ୍ରଥମେ ଅନୁକୂଳ ଜାଗାବେଳେ ସଂସ୍କୃତ, ତତ୍ସମ, ତଦ୍ଭବ, ପ୍ରାଚୀନ, ଆଧୁନିକ, ଗ୍ରାମ୍ୟ, ଦେଶଜ, ପ୍ରାଦେଶିକ ଓ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖି ଖଣ୍ଡିଏ ଖାଲି ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ସଂକଳନ କରିବ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିଥିଲି । ମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛିଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଲା ପରେ ବୁଝିପାରିଲି ଯେ ଓଡ଼ିଆରେ ବିଶ୍ୱକୋଷ ଶ୍ରେଣୀର ଅଭିଧାନଗ୍ରନ୍ଥ ନାହିଁ ଏବଂ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୁଳନାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ମୂଳଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଉତ୍କଳ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟାକରଣକୁ ଅନୁସରଣ କରି ମୁଁ ସେହି ସଂସ୍କୃତୀତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି, ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ଭାଷା ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଏହି ଦୁରୂହ କାର୍ଯ୍ୟ ଯଥାକଥଞ୍ଚିତ୍ ଶେଷ କଲା ପରେ ପୁଣି ମନେ କଲି ଯେ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାନଭିଜ୍ଞ ବିଦେଶୀମାନଙ୍କୁ ବିଦେଶକାର୍ଯ୍ୟରେ ତଥା ବିଦେଶୀୟ ସୁଧୀବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ଉତ୍କଳଭାଷା ଶିଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବା ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଇଂରେଜୀରେ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ନବ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରିଅଛି, ଏହା ଜାଣିବା ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଜାଣିବା ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଦରକାର ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧି କଲି । ଏହିପରି ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଜାଣିବାଦ୍ୱାରା ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ହିନ୍ଦୀର ପ୍ରଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ସୁଗମ ହେବ ଓ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷା ଭାରତର ସର୍ବଜନବୋଧ୍ୟ ଭାଷାରୂପେ ଗଣ୍ୟ ହେଉଥିବାରୁ ଏବଂ ତାହାକୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତର ଜାତୀୟ ଭାଷାରୂପେ ଚଳାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବାରୁ ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଦେବାର କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ ପରେ ମୋ ମନରେ ଉଦିତ ହେଲା । କଲିକତା, ପାଟନା ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚତମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯେଉଁ ଛାତ୍ରମାନେ ଓଡ଼ିଆକୁ ମାତୃଭାଷାରୂପେ ପାଠ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଐଚ୍ଛାଧୀନ ବିଷୟ (Optional subject) ରୂପେ ହିନ୍ଦୀ ବା ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ପଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଯଥାସମ୍ଭବ ହିନ୍ଦୀ ଓ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ଦେବାର ଅନ୍ୟତମ କାରଣ । ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବିଶାଖପତ୍ତନ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଅନେକ ଶବ୍ଦ ତେଲୁଗୁ ଭାଷାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ; ତେଣୁ ତତ୍ତତ୍ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ତେଲୁଗୁ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଦିଆଯାଇ ଥିଲେ, ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ତେଲୁଗୁ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଧରାପଡ଼ିଥାଆନ୍ତା । ତେଲୁଗୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦ୍ରାବିଡ଼-ଶାଖାର ଭାଷା ଥିବାରୁ ଓ ମୁଁ ଉକ୍ତ ଭାଷାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନଭିଜ୍ଞ ଥିବାରୁ ତାହା କରିବାର ସୁବିଧା ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଲା ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଆୟତ୍ତ କରି ନ ଥିବା ଭାଷାନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବୁଝିବା ଦୁଃସାଧ୍ୟ । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୂଳ ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଇଂରାଜୀ ଟ୍ରାନ୍ସ୍ଲିଟରେସନ ବା ଅକ୍ଷରାନ୍ତରୀକରଣ କଲେ ଏ ଅଭିଧାନ ଖଣ୍ଡି ଉତ୍କଳର ବାହାରେ ଓ ଇଉରୋପ, ଆମେରିକା ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଆଦରଣୀୟ ହେବ ବୋଲି କେତେକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ପରାମର୍ଶ ଦେବାରୁ ହଣ୍ଟର୍, ଗ୍ରିଅର୍ସନ୍, ବିମ୍ସ୍, ଉଇଲ୍‌କିନ୍ସ୍ ଆଦି ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଅକ୍ଷରାନ୍ତରୀକରଣ ପ୍ରଥା ତୁଳନା କରି ମୁଁ ମୂଳ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷରରେ ଉଚ୍ଚାରଣ ସେହି ମୂଳ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ତଳେ ଯୋଗ କରିଅଛି ।

ଅଭିଧାନଟିକୁ ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଜନାନୁରୂପ ଐତିହାସିକ, ପୌରାଣିକ, ଭୌଗୋଳିକ, ବୈଜ୍ଞାନିକ, ବୈଦ୍ୟକ, ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅବଶ୍ୟଜ୍ଞାତବ୍ୟ କେତେକ କଥା ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଯୋଗ କରିଅଛି । ମୁଁ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ସହଧର୍ମିଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ସୀତାମ୍ବା ଦେବୀ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷକାଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧ୍ୟବସାୟ-ସହକାରେ ଉତ୍କଳର ଗଉଡ଼, ଭୋଗୀ, କମାର, ବଢ଼େଇ, ଚାଷୀ, କେଉଟ, ତନ୍ତୀ ପ୍ରଭୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶତ ଶତ ଶବ୍ଦ ଓ ପରଭାଷା ଏବଂ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଛଗଛମାଳି, ଶତ ଶତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଶବ୍ଦ, ଶିଶୁଗୀତ ଓ ପ୍ରବଚନ ସଂଗ୍ରହ କରି ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସଂଗୃହୀତ ଛଗଛମାଳି, ପ୍ରବଚନ, କାହାଣୀ ଓ ଗୀତରୁ ମୁଁ 'ଭାଷାକୋଷ'ରେ ଅନ୍ତତଃ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରି ପାରିଅଛି ।

କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିବା ଗାଙ୍ଗପୁରର ଶ୍ରୀମାନ୍ ଚୂଡ଼ାମଣି ନାୟକ ଓ ନଟବର ପାଣ୍ଡେ, ରମ୍ଭେଲାର ଭକ୍ତପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା, ସମ୍ବଲପୁରର ଗୋପୀନାଥ ଶତପଥୀ ଓ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଗଡ଼ଜାତର କେତେକ ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବକ ସେମାନଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ବହୁ ସହସ୍ର ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ, ଉଗ ଓ ପ୍ରବଚନ ମୋତେ ଯୋଗାଇଅଛନ୍ତି । କଟକର ବାପ୍ଟିଷ୍ଟ ମିଶନ୍ ପ୍ରେସର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନେ ପାଦ୍ରି ହାଣ୍ଡେଲ ସାହେବଙ୍କର ଆଠ ବର୍ଷର ପରିଶ୍ରମସମୁତ ଅପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନର ୧୫୦୦ ପୃଷ୍ଠାବ୍ୟାପୀ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ମୋତେ ଅର୍ପଣ କରିବାରୁ ମୁଁ ତତ୍ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଇଂରାଜୀ ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ଲେଖିଥିଲି, ତାହାର ଶୁଦ୍ଧତା ତୁଳନା କରିବାର ଓ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳରେ ଶୁଦ୍ଧ ଇଂରେଜୀ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରିବାର ସୁବିଧା ପାଇଲି । ମେଦିନୀପୁରର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଧାନାଥ ପଣ୍ଡା, ଫିନ୍‌ବୁମର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଜୟପୁରର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ଓ ଗଞ୍ଜାମର ଜୟକୃଷ୍ଣ ଚ୍ୟାଉ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଭାଲ୍ଲର ରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା ଓ ନୟାଗଡ଼ର ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ ସାହିତ୍ୟସେବୀଗଣ ପ୍ରଚଳିତ ସହସ୍ରାଧିକ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଇଲେ । ବଢ଼େଇ, କମାର, କୁମ୍ଭାର, ତନ୍ତୀ, ଶଗଡ଼ିଆ, ନାଉରିଆ, ପାନବରଜିଆ ଆଦିଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ବହୁ ଶତ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ସେହି ସେହି ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କଠାରୁ ସଂଗ୍ରହ କଲି । ରାୟ ବାହାଦୁର ଅଜୟଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ନୋଟ୍ କରି ରଖିଥିବା ଶତ ଶତ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦମାନ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଯୋଗାଇଅଛନ୍ତି । ବହୁ ସହସ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଯେଉଁ ଅର୍ଥମାନ ଦିଆ ଯାଇଅଛି, ତାହା ସମର୍ଥନ କରିବାପାଇଁ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗମାନ ବହୁ ଶତ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଆଦିରୁ ଅଭିଧାନରେ ସଂଯୋଜିତ କରାଯାଇଅଛି । ଏହି ଭାବରେ ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ବଢ଼ିଗଲା । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅପାର କରୁଣାରୁ ୧୯୨୨ ସାଲ ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ପ୍ରାଥମିକ ଲେଖା ଏକପ୍ରକାର ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

Mahanta Maharaj Sri Gadadhar Ramanuja Das,
Emar math, Puri.

ପୁରୀ ଏମାର ମଠର ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଗଦାଧର ରାମାନୁଜ ଦାସ ।

Mahanta Sri Radha Krushna Das Goswami,
Radhakanta math, Puri.

ପୁରୀ ରାଧାକାନ୍ତ ମଠର ମହନ୍ତ ଶ୍ରୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀ ।

U. S. Press, Cuttack.

Digitized by srujanika@gmail.com

ଏହି ପ୍ରାଥମିକ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସଂକଳନରେ ମୁଁ ଏତେ ବ୍ୟାପୃତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ଯେ, ମୋର ଅର୍ଥାଗମର ପ୍ରଧାନ ଉପାୟ ଓକାଲତୀ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାୟ ବନ୍ଦ କରି ଦେଲି । ଏହି ସୁ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ସଂଶୋଧନ, ସମ୍ମାର୍ଜନ ଓ ପରିଷ୍କରଣ ଏକାକୀ କରିବସିଲେ ଆହୁରି ଦଶ ବର୍ଷ ଅତିବାହିତ ହେବ ବୋଲି ଭାବି ସେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ କେତେକ ସହକର୍ମୀ ଓ ପରିଷ୍କରଣ ପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କଲି ।

ମୁଁ ଏଥିପୂର୍ବେ କହିଅଛି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନରେ ଏହି ଅଭିଧାନର ପ୍ରଥମ ସଂକଳନ କାର୍ଯ୍ୟ ମୁଁ ୧୯୧୯ ସାଲରେ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । ସେ ସମୟରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ସୂଚନା ଲେଖିଥିଲି, ତାହା ନିମ୍ନରେ ଦେଉଅଛି ।

ସୂଚନା—"ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ କିମ୍ବା କୌଣସି ବାକ୍ୟ ଶୁଣିବା ସମୟରେ ଉଦ୍ଭୂତ ବାକ୍ୟ ଓ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ, ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅଭିଧାନ ସଂକଳିତ ହୋଇଅଛି, ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ (Exhaustive) ନୁହେ, ଏହା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗ (idiom) ଦେଖାଯାଏ, ଯାହା ପ୍ରକାଶିତ କୌଣସି ଅଭିଧାନରେ ମିଳେ ନାହିଁ । ଅନେକ ଗ୍ରାମ୍ୟ (Colloqual), ଘରୋଇ (homely), ଦେଶାଂଶପ୍ରଚଳିତ (Dialectical), ପୁରାତନ (Classical) ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟାଂଶ (phrase), ଅନେକ ଜାତି ବା ବ୍ୟବସାୟବିଶେଷ ପ୍ରଚଳିତଶବ୍ଦ Words peculiar to various castes and occupations), ଅନେକ ଦେଶଜ ଓ ବିଦେଶାଗତ ଶବ୍ଦ ଏବଂ ବାକ୍ୟମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାନଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ଖଣ୍ଡିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ଅଭିଧାନ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଗଉଡ଼, କେଳା, ତଣ୍ଡା, କମାର, ଧୋବା, କେଉଟ, ଭଣ୍ଡାରୀ, ତନ୍ତୀ, ଭୁଲାଣିଆ, ବଢ଼େଇ, ଶଗଡ଼ିଆ, ଗ୍ରାମଣୀ, ଭମ, ପାଣ, ଚମାର, ଶିଅଳ, ଚଢ଼େଇମାରୁ, ଲୁଣିଆ, ତେଲି, ଗୁଡ଼ିଆ, ବାଉରୀ, କଣ୍ଡରା ଆଦିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ଆମ୍ଭେମାନେ ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ, ଭଗତମାଳୀ, କାହାଣୀ, ଖଳାବଚନ, ପ୍ରବାଦ, ବ୍ରତ, ଓଷା, ପୁରୁଣା ଗୀତ, ପାଲା, ପୁରାଣ ଆଦିରେ ଏପରି ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦାରୁଡ଼ିରେ ପଡ଼େ, ଯେ ସବୁର ଅଜାଣ ଅର୍ଥ କରି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କାମ ଚଳାଇନେବାକୁ ହୁଏ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ମେଦିନୀପୁର, ସିଂହଭୂମ, ବଙ୍ଗଦେଶ, ଗଞ୍ଜାମ, ବିଶାଖପତ୍ତନ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ, ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଭୃତିରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରେ ଏତେ ପ୍ରଭେଦ ଓ ବିଶେଷତ୍ୱ (Dialectical peculiarities) ଅଛି ଯେ, ଏକଦେଶବାସୀ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବୁଝି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିର ଉଦାହରଣ ଦେଇ ଏ ପ୍ରବନ୍ଧର କଳେବର ବୃଦ୍ଧି କରିବା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ଆମ ଭାଷାରେ Onomatopœic (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ) ଶବ୍ଦ ଅନେକ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଲେଖକ ଓ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରକାରୀମାନେ ଅଜ୍ଞତାବଶତଃ ପ୍ରୟୋଜନ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନାନୁରୂପ ଚଳୁଥିବା ଶବ୍ଦ ନ ବସାଇ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରୁ ଆଣି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ବସାଇ ଦାସ୍ୟାପଦ ହୁଅନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଯେତେ ବେଶି ଅନ୍ୟ ଜାତି ଓ ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କ ସଂସ୍ରବରେ ଆସୁଅଛନ୍ତି, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସେତିକି ବେଶି ବିଦେଶୀୟ ଶବ୍ଦ ଆସି ପଶୁଅଛି ଓ ସେ ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମଶଃ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ନିଜସ୍ୱ ହୋଇ ଯାଉଅଛି । ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ନୂତନ ନିର୍ମିତ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କରୁଅଛି । ବିଜ୍ଞାନ, ଆଇନ, ବ୍ୟବସାୟ, ବାଣିଜ୍ୟ, ଗ୍ରାମ୍ୟଭାଷା, ଦେଶର ଆଦି ସଙ୍ଗେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଯେତିକି ସମ୍ପର୍କ ବଢ଼ୁଅଛି, ସେତିକି ନୂଆ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ଆମ ଭାଷାରେ ପଶୁଅଛି ।

"ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଆଦିମ ମାତା ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା । ସଂସ୍କୃତ ଓ ସଂସ୍କୃତମୂଳକ ଶବ୍ଦମାନ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ମୂଳଘର । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ, ଯେଉଁ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦମାନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଚଳୁଅଛି, ସେମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନରେ ସ୍ଥାନ ଦେବା ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । କେହି କେହି କହନ୍ତି, ଦେଶାଂଶପ୍ରଚଳିତ ବା ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦମାନ ଅଭିଧାନରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବା ଉଚିତ ନୁହେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ମତ ଯେ, ଅଭିଧାନସଙ୍କଳୟିତାଙ୍କର କେବଳ ମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ ଓ ଶବ୍ଦାର୍ଥ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ । ଲୋକମୁଖରେ ହେଉ; ବ୍ୟବହାରରେ ହେଉ, ପୁସ୍ତକରେ ହେଉ, ଦେଶବିଶେଷରେ ହେଉ, ଜାତିବିଶେଷରେ ହେଉ, ଯେଉଁଠାରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଦେଖିବେ, ତାହା ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣି ଅଭିଧାନରେ ସ୍ଥାନ ଦେବେ । ଏଏ ଶୁଦ୍ଧ, ଏଏ ଅଶୁଦ୍ଧ, କେଉଁ ନିୟମ (principle) ଅନୁସାରେ ବା କେଉଁ ଆଦର୍ଶ (standard) ଅନୁସାରେ ଶବ୍ଦର ଶୁଦ୍ଧି ଅଶୁଦ୍ଧି ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହେବ, ତାହା ଅଭିଧାନକାରଙ୍କର ଭାବିବା ନୁହେ । ମନେ କରନ୍ତୁ, ଜଣେ ବିଦେଶୀ ଲୋକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରୁଅଛନ୍ତି । ସେ ବାଉରୀ ସାହିରେ ଫିରି ସେଠାରେ ବାଉରୀଙ୍କ ମୁହଁରୁ 'ଗୁଉର' ଶବ୍ଦଟି ଶୁଣିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏଏ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେବ ଯେ, 'ଗୁଉର' ଅଶୁଦ୍ଧ ଓ ପ୍ରକୃତରେ ତାହା 'ଗୁଉଲ' ହେବା ଉଚିତ ? ସେ କୌଣସି ଅଭିଧାନରୁ ଯଦି ଏଥିର ଆଭାସ ନ ପାଆନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ସେ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦଟି ବୁଝିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହେବେ । ଜାତିବିଶେଷଙ୍କର ବା ସ୍ଥାନବିଶେଷର ଉଚ୍ଚାରଣ ଗୁଣରୁ ଓ ଜଳବାୟୁର ପ୍ରଭାବରୁ ଭାଷା ଓ ଶବ୍ଦମାନ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଥାଏ ଓ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଘନ ଘନ ଆକାର ଧାରଣ କରିଥାଏ । ମୋର ମତ ଯେ, ଦେଶାଂଶ ପ୍ରଚଳିତ ଓ ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦମାନ, ସାଧାରଣତଃ ସାଦାଲୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଉଚ୍ଚାରଣଦୃଷ୍ଟିରେ ବା ଅର୍ଥଦୃଷ୍ଟିରେ ଅଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି କହୁଁ [ଯଥା—ଗୁଉର (ଲ), ବଉର (ଲ), ନେଉର (ଲ), ମେତେ (ମୋତେ), ସୁନେଣ୍ଡ (ସୁନଣ୍ଡ), ଗନ (ଗଲ), ତେସା (ପେଟ), ଅନୁରାଗ (କ୍ରୋଧ), ଅଶନ (ଶୟନ), ଅନ୍ଧତ୍ତାର (ଅନ୍ଧକାର), ବ୍ରତମାନ (ବର୍ତ୍ତମାନ), ଆଶ୍ରିବାଦ (ଆଶୀର୍ବାଦ), ଦ୍ରଶନ (ଦର୍ଶନ), ପରଚନ୍ଦ (ପ୍ରତିଷ୍ଠା), ଚନ୍ଦ (ଚିଷ୍ଠ), ଘିମି (ଘିବ), ଗୁଡ଼ (ଗୋଡ଼), ବଟାଇବା (ପଠାଇବା)] ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଅଭିଧାନରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବା ଉଚିତ । ଅଥଚ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ତହିଁର ଇତିହାସ ନୋଟ୍ ଦେବା ଉଚିତ । ବରଞ୍ଚ ଏପରି ପ୍ରୟୋଗ ଅଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି ଲେଖା ରହିବାରେ ଆପତ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦକୁ ଏକାବେଳକେ ଅଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି ଅଭିଧାନର ଦ୍ୱାରାରୁ ବାହାର କରିଦେଲେ, ଉକ୍ତ ଅଭିଧାନଟି ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ବୋଲି ମୋର ମତ ଅଟେ ।

"ଚଳିତ ଶବ୍ଦ ଓ ଲିଖିତ ସାହିତ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନ ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ, ସେ ଗୁଡ଼ିକର ଅକ୍ଷରିକ, ପ୍ରାକୃତିକ ଓ ପ୍ରଚଳିତ ଅର୍ଥ, ବ୍ୟବହାର, ଇତିହାସ, ପ୍ରକୃତି ଓ ବିଶେଷତ୍ୱ ଆଦି ଲିପିବଦ୍ଧ

Digitized by srujanika@gmail.com

କରି ରଖିବା ଅଭିଧାନ ଲେଖକଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମୁଁ ମନେକରେଁ । ଏ ଶବ୍ଦଟି ଅଶୁଦ୍ଧ, ଅବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ, ଅଶ୍ଳୀଳ, ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ, ପ୍ରାଚୀନପ୍ରୟୋଗ, ବିଦେଶୀୟ, ଯାବନିକ ବୋଲି ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦକୁ ଅଭିଧାରେ ସ୍ଥାନ ନ ଦେବା ମୋ ମତରେ ପ୍ରକୃତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେ । 'ଭାଷାକୋଷ'ରେ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନ ପାଇବ ଓ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଭିଧାନକାର ତାଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟସମ୍ବଳିତ ନୋଟ୍ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ପାରିବେ ।

"କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତର ବିଘ୍ନକାରୀ ବିଷୟ ଅଛି । ଅଧ୍ୟାପକ ଓ କବିଗଣମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ହ୍ରସ୍ୱ ଇ, ଦୀର୍ଘ ଈ; ହ୍ରସ୍ୱ ଉ, ଦୀର୍ଘ ଊ; ଦନ୍ତ୍ୟ ସ, ତାଲବ୍ୟ ଶ, ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଷ; ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ଯ, ବର୍ଗ୍ୟ ଜ ର ପ୍ରଭେଦ ପ୍ରତି ଆଦୌ ଦୃଷ୍ଟି ରଖନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ ବ୍ୟବହାର ସର୍ବଥା ପରିହାର୍ଯ୍ୟ, କାରଣ ଏଗୁଡ଼ିକ ଅଶୁଦ୍ଧ । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ କ୍ଲୋଥ (କୋଲଥ), ନୌତନ (ନୂତନ) ପରି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ତଥାପି ମୋର ମତ ଯେ, ଅଭିଧାନରେ ଏଥିର ମଧ୍ୟ ଆଭାସ ଓ ନୋଟ୍ ରହିବା ଉଚିତ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ, ଯେତେବେଳେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସମୟରେ ଓ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ଦନ୍ତ୍ୟ ସ, ତାଲବ୍ୟ ଶ, ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଷ, ଇ, ଈ, ଉ, ଊ, ଯ ଓ ଜ ର ପ୍ରଭେଦ ରହୁ ନାହିଁ ଲେଖାରେ ସେ ପ୍ରଭେଦ ରଖିବାର ଆବଶ୍ୟକତା କଅଣ ? ଭାଷାରେ ଗୋଟିଏ 'ଇ', ଗୋଟିଏ 'ଉ' ଗୋଟିଏ 'ସ', ଗୋଟିଏ 'ଜ', ଗୋଟିଏ 'ବ' ରଖିଲେ ଓ ଋ, ୠ, ଌ, ୡ ଉଠାଇ ଦେଲେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା କମିଯିବ ଏବଂ ସଂଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଉଠାଇ ଦେଇ ହଳନ୍ତ ସାହାଯ୍ୟରେ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷରମାନ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସରଳ ହୋଇଯିବ । ଯେ ହେଉ, ଏ ବିଷୟ ଅଭିଧାନସଂପ୍ରାଦକଙ୍କର ଇଚ୍ଛାଧୀନ ଅଟେ । ମୋ ମତରେ ଅଭିଧାନକାରଙ୍କର 'ଗଲ ଅଇଲ, ଯାହା ଦେଖିଥିଲ ତାହା କହିଲ','କାନୁ ଥା, ଯାହା ପାଉଥିବୁ ବାଣ୍ଟୁ ଥା'—ଏହି ମନ୍ତ୍ର ସ୍ମରଣକରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ଓ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବିଶୁଦ୍ଧତା ଓ ଅଶୁଦ୍ଧତା ମୀମାଂସା କରନ୍ତୁ । ଅଭିଧାନକାର ପୂର୍ବେ ବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁଠାରେ ଯାହା କଥିତ ବା ଲିଖିତ ହେଉଥିବା ଦେଖିବେ ତାହା ସବୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିଯିବେ ।

"ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଖଣ୍ଡିଏ 'ଶବ୍ଦକୋଷ' ସଂକଳିତ ହେଲେ, ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଅଭାବ ଦୂର ହୁଅନ୍ତା ବୋଲି ମୁଁ ବହୁ ଦିନରୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ମି: ହେଣ୍ଡରସନ୍ ମୋତେ ପହିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ସ୍ୱର୍ଗତ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ସଂକଳିତ ଅଭିଧାନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପ୍ରଥମେ ମୋର ହସ୍ତଗତ ହେବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଅକ୍ଷରମାନ ମୋର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ମୁଁ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଭାଷାପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରି ଦେଇଥିଲି; କିନ୍ତୁ ନାନା କାରଣରୁ ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟଙ୍କର ଅଭିଧାନକୁ ମୋ ମନ ଅନୁସାରେ ଶବ୍ଦ-ପ୍ରଚୁର କରିବା ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଲା ନାହିଁ । ଫଳତଃ ମୋର ବାସନା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଗଲା । ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ-ପ୍ରଚୁର ନିରପେକ୍ଷ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦକୋଷ ସଂକଳନ କରିବାର ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟଭାର ବହନ କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ । ସେଥିଲାଗି ଯେଉଁ ଭାଷାବିଜ୍ଞତା, ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସା, ଅଧ୍ୟବସାୟ, ଶବ୍ଦପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ଭ୍ରମଣଶୀଳତା, ନାନା ସ୍ଥାନ ଓ ପୁସ୍ତକରୁ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରିବାର ଶକ୍ତି ଓ ସମୟ ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା ମୋର ନାହିଁ । କେତେକ ସାହିତ୍ୟିକ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଏ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ କଲି; କିନ୍ତୁ ଫଳତଃ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାହାରକୁ ନିଷ୍ଠା-ସହିତ ଅଗ୍ରସର ହେବା ଦେଖିଲି ନାହିଁ । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ଅଗତ୍ୟା ଏ ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱରେ ମୁଁ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କଲି ଓ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷଟି ପ୍ରକାଶିତ ଓ ମୁଦ୍ରିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଘରେ ଘରେ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳର ଅଭିଜ୍ଞ ଓ ସାହିତ୍ୟନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର Comprehensive 'ଶବ୍ଦକୋଷ' ରୂପରେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରିବ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରି ଶ୍ରୀ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମରେ ଏ ଦୁରୂହ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁଅଛି । ଗତ ଛଅ ବର୍ଷ ହେଲା ଷ୍ଟପାଟ୍ରପି କରି ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲି ଓ ୧୯୧୬।୧୭ ରେ ତାକୁ ଅକ୍ଷରକ୍ରମରେ ସଜାଇଥିଲି । ଆଜି ଉକ୍ତ ଷ୍ଟପାମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରଥମ ଶବ୍ଦ ପାଣ୍ଡୁଲିପିରେ ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଇତି

ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରପୁର
୩-୧୦-୧୯
୧୩୨୭ ସାଲ, ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ
ଶୁକ୍ରବାର ।"

ପ୍ରଭୁଙ୍କ କରୁଣାରୁ ଶବ୍ଦସଂଗ୍ରହର ପ୍ରାଥମିକ କାର୍ଯ୍ୟ ୧୩।୮।୨୨ ରେ ଶେଷ ହେଲା । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ Vernacular Development Committee (ପ୍ରାଦେଶିକ ସାହିତ୍ୟବିବର୍ଦ୍ଧିନୀ ସମିତି) ନାମରେ ଗୋଟିଏ ସମିତି ସାର୍ ଆଲ ଇମାମ୍‌ଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ୱରେ ଗଠନ କଲେ ଓ ତହିଁର ୨୬।୨।୨୨ ତାରିଖର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଧିବେଶନକୁ ଉତ୍କଳର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା—ପଣ୍ଡିତ ଓ ପ୍ରୋଫେସର୍ ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମ୍‌ଦାରଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ (ଯେଉଁ ମହାତ୍ମା ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୟପୁର ରାଜଗାଦି ଅଳଂକୃତ କରୁଅଛନ୍ତି) ପ୍ରସ୍ତାବ, ପ୍ରୋଫେସର୍ ମଜୁମ୍ ଦାରଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ଓ ସର୍ବସମ୍ମତିକ୍ରମେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ଯେ ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ସର୍ବଜନବ୍ୟବହୃତଶବ୍ଦାବଳିସମ୍ବଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଭିଧାନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ସାଧନ ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ସେତେବେଳକୁ ମୋର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଦନ୍ତ୍ୟ 'ସ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାଏ । ଉକ୍ତ ଅଭିଧାନର ପାଣ୍ଡୁଲିପିକୁ ଉପସ୍ଥିତ ବିଦ୍ୱାନ୍‌ବ୍ୟକ୍ତିଗଣଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାରେ ସେମାନେ ଏହାକୁ ସ୍ୱାଗତସମ୍ଭାଷଣକଲେ । ଏହି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ୨୧।୧୦।୨୨ ତାରିଖର ୪୧୩ ନମ୍ବର (ଇ) ରେଜଲିଉସନ୍ ସଙ୍ଗେ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା । ଉକ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣଦ୍ୱାରା ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ମୁଁ ଭାଷାକୋଷ ମୁଦ୍ରଣର ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟପାଇଁ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲି । ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ତଦାନୀନ୍ତନ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର ଲାମ୍‌ଟ୍ରେ ସାହେବଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ କଟକର ବାପ୍ଟିଷ୍ଟ ମିସନାରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପାଇକ୍(Revd. Mr. H. W. Pike) (ବାଇବଲ୍ ନୂତନ ସମାଗୁରର ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦକ ଓ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପଣ୍ଡିତ) ମୋହର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଗୁଡ଼ିକ ବହୁସ୍ଥାନରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନକରି ପରୀକ୍ଷାପୂର୍ବକ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ ଯେ, "ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏ ଅଭିଧାନର ପାସଙ୍ଗରେ ପଢ଼ିବା ଭଳି କୌଣସି ଅଭିଧାନ ନାହିଁ; ଏହି ବିରାଟ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଗ୍ରନ୍ଥ ଛପା ହେଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଅଭାବ ପୂରଣ ହେବ ଓ ଏହା ଉତ୍କଳ ଭାଷା ତଥା ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାଧିକରେ ପ୍ରଭିନ୍ନ ଲୋଡ଼ା ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଭିଜ୍ଞାନଗ୍ରନ୍ଥ ହେବ; ଏହାକୁ 'ଭାଷା-କୋଷ' ନ କହି 'ବିଶ୍ୱକୋଷ' ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯାଇ ପାରେ ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

ଲମ୍ବର୍ଟ୍ ସାହେବ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବଳଭଦ୍ରନାଥ କର ଓ ପ୍ରୋଫେସର ଋତ୍ୱିକଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ଏ ଅଭିଯାନ ବିଷୟ ପଗ୍ଭରବାରେ ସେମାନେ ଏଥି ସପକ୍ଷରେ ଅନୁକୂଳ ମତ ଦେଲେ । ଉତ୍କଳର ପ୍ରାୟ ସବୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ବାଦପତ୍ର (ଉତ୍କଳଦୀପିକା, ଦୈନିକ ଆଶା, ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ, ସ୍ୱରାଜ୍ ଉତ୍କଳ, ସମାଜ, ଗଡ଼ଜାତ-ବାସିନୀ, ପଶ୍ଚିମବାସୀ, ଶକ୍ତି)ମାନଙ୍କର ସମ୍ପାଦକମାନେ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ପରୀକ୍ଷା କରି ଅନୁକୂଳ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ କଲେ ।

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ୧୯୨୨ ସାଲରେ କଟକ ଆସିଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହଚର କାକା କାଲେଲ୍‌କାର୍‌ଙ୍କୁ ପାଣ୍ଡୁଲିପିର କେତେକ ଅଂଶ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇ ବଞ୍ଚାଯିବାରେ ସେମାନେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସୂଚନା ଦେଇ ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ କରିଥିଲେ । ଯେଉଁଦିନ (ଗନ୍ଧା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା) ମୋର ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ଏକଓଡ଼ିଆ ଲେଖା ଶେଷ ହେଲା, ସେଦିନ ସ୍ୱର୍ଗତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାଶ ମୋ ଗୃହକୁ ଆସି ମୋତେ ସାଦରସମ୍ଭାଷଣ କଲେ ଓ ତାଙ୍କ 'ସମାଜ'ରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୂଲ୍ୟବତ୍ତା ଓ ଉପାଦେୟତା ପ୍ରଚାର କରି ମୋତେ ବିଶେଷ ଉତ୍ସାହିତ କଲେ ।

ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ମୋତେ ଲିଖିତ ଭାବରେ ସରକାରୀ ପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଜଣାଇଲେ ଯେ "ଆପଣଙ୍କର ଭାଷାକୋଷ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଅନୁଶୀଳନାର୍ଥ ଗୋଟିଏ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଉପାଦାନରୂପେ ଗୃହୀତ ହେବ ବୋଲି ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍ ଅବଧାରଣ କରୁଅଛନ୍ତି ।" ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ସେ ସମୟର ଅର୍ଥକୃଚ୍ଛ୍ରତା ଯୋଗୁଁ 'ଭାଷାକୋଷ'ର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପରିମାର୍ଜନପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାର୍ଥିତ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ଅନୁକୂଳ ଆଦେଶ ପାଇବାରେ ବହୁଦିନ ବିଳମ୍ବ ଘଟିଲା । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ପାର୍ଜନ, ତହିଁରେ ଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗ ଯୋଜନା ଓ ତାକୁ ଛପାଖାନା ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ କରିବାକୁ ଯେ ଗୁଡ଼ିକର ପରିବରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ବିପର ସମାହିତ ହେବ, ଏହାହିଁ ମୋର ପ୍ରଧାନ ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ହେଲା । ଏଥି ସକାଶେ ମୋର ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ପାରିଶ୍ରମିକ ଓ ମୋ ନିଜର ଖୋରାକୀ ପାଇଁ ମାସିକ ତିନି ଶହ ଟଙ୍କା ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଓକିଲାତି ଛାଡ଼ିଥିବାରୁ ଏ ଅର୍ଥ ସଂସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ଓ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କୁ ଅର୍ଥ ଓ ଆଗଭୁରା ଅର୍ଜିର ପ୍ରାର୍ଥନା କଲି । ୧୯୨୮ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ କଳାହାଣ୍ଡିର ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ଦେବ ମୋର ଅଭାବ ଶ୍ରବଣ କରି ମୋତେ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ଏକକାଳୀନ ଦାନ କଲେ । ଏହାହିଁ ସମ୍ପାର୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୋତେ ଅଗ୍ରସର କରାଇଲା । ତତ୍ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର ମହତାପ ବାହାଦୁର (ଯେ କି ଓଡ଼ିଶାର ଭୁଜଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟର ଅଧୀଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି) ଅଢ଼େଇ ଶତ ଟଙ୍କା ଓ ଚରିତ୍ରର ସାହିତ୍ୟପ୍ରାଣ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ରାଜା ଶ୍ରୀରାଧାମୋହନରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ସମ୍ପାର୍ଜନାଦିର ବ୍ୟୟ ବହନାର୍ଥ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଏବଂ ସେହି ବାବଦକୁ ମୋତେ ଛଅ ଶହ ଟଙ୍କା ଦାନ କଲେ । କଟକର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟପ୍ରଚାରସଂଘ ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ 'ବିଶ୍ୱକୋଷ' ସଂକଳନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପରିକଳ୍ପନା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେ ମୋର ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ଦେଖି ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଅଧିବେଶନ ମୋ ଘରଠାରେ କରି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲେ ଯେ ସଂଘ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ୱକୋଷ ସଂକଳିତ ହେବ ନାହିଁ ଓ ମୋ ଅଭିଯାନକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ କରିବା ପାଇଁ ମୋତେ ସଂଘ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବେ । ଏହି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଫଳରେ ଜଣେ ସମ୍ପାଦକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ଗୁରୁ ମାସର ଦରମା ଏକ ଶହ ଚୌଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଉକ୍ତ ସାହିତ୍ୟପ୍ରଚାର ସଂଘର ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ।

ଏହି ଅର୍ଥମାନ ହସ୍ତଗତ ହେବା ପରେ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କ ଅପାର କରୁଣା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ସମ୍ପାର୍ଜନକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିବରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲି । ଦୁଇ ଜଣ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍, ଦୁଇ ଜଣ ଅଣ୍ଡର୍ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍, ଦୁଇ ଜଣ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀଙ୍କୁ ନେଇ ମୁଁ ସମ୍ପାର୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟ ୧୯୨୮ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଉକ୍ତମଧ୍ୟରେ ମୋ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଅଛି । କିନ୍ତୁ ମୋ ସହକର୍ମୀ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ନୂଆ ସୋମେଶ୍ୱର ପୁର ନିବାସୀ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମିଶ୍ର ବି: ଏ: ସମ୍ପାର୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି । ମୋ ହସ୍ତସ୍ଥ ଲିଖିତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ଅନ୍ୟୂନ ତିରିଶ ହଜାର ଫୁଲ୍‌ସ୍କେପ୍ ପୃଷ୍ଠାସମ୍ବଳିତ ଶତାଧିକ ଖଣ୍ଡ ଖାତା ଅଧିକାର କରିବାରୁ ସେମାନ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ନେଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ବହୁ ଭାରତୀୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଓ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ ମନୀଷୀ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋ ଉଦ୍ୟମ ବିଷୟ ଅବଗତ ହୋଇ ମୋ ଗୃହରେ ପଦାର୍ପଣ କରି ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନଙ୍କର ଅଂଶ-ବିଶେଷ ପରିଦର୍ଶନ ଓ ପରୀକ୍ଷା କରି ମୋତେ ଶତମୁଖରେ ପ୍ରଶଂସା କରିବା-ଦ୍ୱାରା ଏବଂ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସୂଚନା ଓ ସଙ୍କେତ ଦେବା ଦ୍ୱାରା ମୋତେ ସମୁତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ଉଦାରମନା ମନୀଷୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍କଳର ବରପୁତ୍ର କୁଳବୃଦ୍ଧ ମଧୁସୂଦନ, ଭାରତର ବରପୁତ୍ର ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି, ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ଅଣ୍ଡ୍ରୁଜ୍, ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଫାଇନାନ୍ସ ମେମ୍ବର ମାନ୍ୟବର ରାଜା ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ, ଉତ୍କଳ-ମଣି ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ, ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀମାନ୍ ନୀଳକଣ୍ଠ, କଲିକତାର ପାଦ୍ରି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପର୍ଭି ଓ ଟ୍ରେଜରି, କଟକ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜର ପ୍ରିନ୍‌ସିପାଲ୍ ହେଣ୍ଡ୍ରସନ୍ ଓ ହିଟ୍‌ମୋର୍, ଗୁଜରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଆର୍ଯ୍ୟ କାଲେଲ୍‌କାର୍ ପ୍ରଧାନ ଅଟନ୍ତି । ୧୯୨୯ ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫଣିଭୂଷଣ ସାହେବ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ପରିଦର୍ଶନ ଓ ପରୀକ୍ଷା କରି ଗ୍ରନ୍ଥ ଛପା ହେଲେ ଏକ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ୩୫ ଟଙ୍କା ମୂଲ୍ୟରେ ୧୧୪ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ପକ୍ଷରୁ କ୍ରୟ କରିବାପାଇଁ ବଚନ ଦେଲେ । ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ପ୍ରେରଣାକ୍ରମେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର ପଚାଶ ଖଣ୍ଡ ଓ ବଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର ଦଶ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆଶା ଦେଲେ । କଟକର ତତ୍କାଳୀନ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଓ କଲେକ୍ଟର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଯେଟ୍ ସାହେବ ୧୯୨୯ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ଏ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ପରିଦର୍ଶନ କଲେ । ସେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ, ଟୀକା ଓ ଟିପ୍ପଣୀମାନ ଆଲୋଚନା କରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତ ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ କମିସନର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହଡ୍‌ସନ୍ ସାହେବ ୧୯୨୯ ଜୁଲାଇ ମାସରେ ଏହା ପରି-ଦର୍ଶନ କରି ଏଥିରେ ଥିବା ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଓ ଭୂବିଦ୍ୟାବିଷୟକ କେତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦର ଟୀକା ଦେଖି ପରମ ପରିତୋଷ ଲାଭ କଲେ ଏବଂ ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଉପଦେଶ ଦେଇ ମୋତେ ଖଣ୍ଡିଏ ପ୍ରାମାଣିକ ଇଂରାଜୀ ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଗ୍ରନ୍ଥ (Astro-nomy without a telescope) ପାଠ କରିବାପାଇଁ ଦେଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହଡ୍‌ସନ୍ ସାହେବ ପାଣ୍ଡୁଲିପିରୁ ଗଳ୍ପର ଗବେଷଣା ଓ ଅଧ୍ୟବସାୟର

Digitized by srujanika@gmail.com

ପ୍ରମାଣ ପାଇ ଏପରି ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ ଯେ, ସେ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରାମର୍ଶ କରି ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ବେସରକାରୀ ଭାବରେ ସୁପାରିସ୍ କଲେ ବି ଏପରି ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ଗବେଷଣାପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରନ୍ଥର ସମ୍ପାଦନ ଓ ମୁଦ୍ରଣରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ମୁକ୍ତହସ୍ତତା ସହିତ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ବିଧେୟ; କାରଣ ଛପା ହେଲେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ କେବଳ ମାତ୍ର ଉତ୍କଳର ବିଦ୍ୱନ୍ମଣ୍ଡଳୀ ଓ ରାଜନ୍ୟମଣ୍ଡଳୀରେ ନୁହେଁ, ଉତ୍କଳ ବାହାରେ ସମସ୍ତ ଭାରତରେ ଓ ଇଉରୋପ ଆଦି ସଭ୍ୟଜଗତର ବିଦ୍ୱତ୍‌ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ସାଦର ସମ୍ବୀକ୍ଷଣ ଲାଭ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ। ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅର୍ଥ-ସଦସ୍ୟ ମାନ୍ୟବର କନକାର ରାଜା ସାହେବ ୧୯୨୯ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ପରିଦର୍ଶନ କଲେ ଓ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଉପଦେଶକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଶାର ତଦାନୀନ୍ତନ ଏଡ୍ୱିଜ୍ କମିସନର୍ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ପେକ୍ ସାହେବ ୧୯୨୯ ଡିସେମ୍ବରରେ ମୁଦ୍ରଣର ଏଷ୍ଟିମେଟ୍ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ଉକ୍ତ ରିପୋର୍ଟ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫକସ୍ ସାହେବ, ମନ୍ତ୍ରୀ ମାନ୍ୟବର ସାର୍ ଫକ୍‌ରୁଦ୍ଦିନ୍, ସେକ୍ରେଟରି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋଖଲେ, ଅର୍ଥସଦସ୍ୟ ମାନ୍ୟବର ରାଜା ରାଜେନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣ, ଏକ୍‌ଜିକ୍ୟୁଟିଭ କମିଟିର ସଭାପତି ମାନ୍ୟବର ସିମ୍ପସନ୍ ଓ ଲାଟ ସାର୍ ଷ୍ଟିଫେନ୍ସନ୍ ମହୋଦୟମାନଙ୍କ ଗୋଚରରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହେବାରୁ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ୩୦।୧।୩୦ ର ଆଦେଶପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଏକ ହଜାର ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ ଛପିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଓ ପ୍ରାଥମିକ ଏଷ୍ଟିମେଟ୍ ଅନୁସାରେ ମୁଦ୍ରଣବ୍ୟୟର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଅର୍ଥାତ୍ ଚଉଦ ହଜାର ଦୁଇ ଶହ ଟଙ୍କା, ସମ୍ପାଦନ ବ୍ୟୟପାଇଁ ଆଂଶିକ ସାହାଯ୍ୟ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିବେ ବୋଲି ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଗ୍ରନ୍ଥ ଛପା ହେଲେ ଦୁଇ ଶହ ଖଣ୍ଡରୁ ଅନଧିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ତଦାନୀନ୍ତନ ପରିକଳ୍ପିତ ମୂଲ୍ୟ ଗୁଣିଶ ଟଙ୍କାର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ସାରୁ ଦୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କାରେ ମୁଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରିବ ବୋଲି ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ମୋଠାରୁ ବଚନ ନେଲେ ।

ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା କାଉନ୍ସିଲର ଡେପୁଟି ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ମୋର କନିଷ୍ଠ-ପ୍ରତିମ ଶ୍ରୀମାନ୍ ରାମବାହାଦୁର ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ 'ରାଷାକୋଷ' ପାଇଁ ଅର୍ଥସ୍ଥାନର ଚେଷ୍ଟା ଅବିରତ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି । ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ଲାଟ୍ ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍, କମିସନର୍ ଓ କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ ଓ ଧନୀମାନଙ୍କ ନିକଟରେ 'ରାଷାକୋଷ' ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଭିକ୍ଷା କରିବାରେ ଏବଂ ଅଳ କରିବାରେ ସେ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ସର୍ବଦା ଲାଗିଅଛନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ଗତ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଯେ କୌଣସି ଉପଲକ୍ଷରେ ଯେ କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ରାଜକର୍ମଚାରୀ ବା ବିଦ୍ୟୋତ୍ସାହୀ ଧନୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଅଛି, ସେ ସୁଯୋଗ ଖୋଜି, ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ 'ରାଷାକୋଷ'ର ମୁଦ୍ରଣ ସାହାଯ୍ୟ-ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉତ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଶ୍ରୀମାନ୍ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧରଙ୍କର ଏପରି ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍ୟମ ନିୟୋଜିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ 'ରାଷାକୋଷ'ର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶ ଆଜି ଯେତେଦୂର ସୁଗମ ହୋଇଅଛି, ତାହା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ।

ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଇଲା ପରେ ଗଡ଼ଜାତସମୂହର ତଦାନୀନ୍ତନ ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ଓ କମିସନର୍ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ସ୍ମିଥ୍ ସାହେବ ମହୋଦୟ ଏ ଉଦ୍ୟମର ବିଶିଷ୍ଟତା ଉପଲବ୍ଧି କରି ଆଦେଶ ଦେଲେ ଯେ, ସରକାରଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍ ଶାସନାଧୀନ ଆଠଗଡ଼, ବାମଣ୍ଡା ଆଦି ସାତଗୋଟି ଷ୍ଟେଟ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଏକ ସାରୁ ଭରଣି ଟଙ୍କା ରେଟରେ ଦୁଇ ସାର ଲେଖାଏଁ ଗ୍ରନ୍ଥପାଇଁ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ଅଗଉରୀ ଅର୍ଡର ଦିଅନ୍ତୁ । ଉତ୍କଳର ରୁଲିଙ୍ଗ୍-ଚିଫ୍‌ମାନେ ଏ ବିରାଟ ଉଦ୍ୟମର ନିଶ୍ଚୟ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ହେବେ ବୋଲି ସ୍ମିଥ୍ ସାହେବ ନିଜର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଥିବାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

୧୯୩୦ ଜୁନ୍ ମାସରେ 'ରାଷାକୋଷ'ର ଛପା ନମୁନା ଅଠର ପୃଷ୍ଠା, ଅନୁଷ୍ଠାନପତ୍ର ଓ ଅର୍ଡର୍‌ଫର୍ମ୍ ସମ୍ବଳିତ ଖଣ୍ଡିଏ ପୁସ୍ତକ ମୁଁ ଉତ୍କଳର, ଭାରତର ଓ ସଭ୍ୟଜଗତର ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସାହିତ୍ୟସେବୀମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରଣ କଲି । ଇଉରୋପ ଓ ଆମେରିକାର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ବିଦ୍ୟୋତ୍ସାହୀ ବ୍ୟକ୍ତି-ମାନଙ୍କ ନାମ ମୋତେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫକସ୍ ସାହେବ ମହୋଦୟ ଦୟା କରି ଯୋଗାଇଲେ ।

ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ଯେଉଁ କେତେକ ଅଂଶ ନମୁନା ପାଇଁ ଛପା ହେଲା, ସେଥିରୁ ସେ ସମୟରେ ଅନୁମାନ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ, ସମସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଛପା ହେଲେ ରୟାଲ୍ ଚତୁଠ (Royal Quarto) ଆଡ଼ାର ୩୬୦୦ ପୃଷ୍ଠା ଅଧିକାର କରିବ ଓ ତାହା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବନ୍ଧା ହେବ ଏବଂ ଏଥିର ମୁଦ୍ରଣାଦିରେ ଅନ୍ୟୂନ ଭରଣି ହଜାର ଟଙ୍କା ଲାଗିବ । ସମ୍ପାଦନ ଓ ମୁଦ୍ରଣାଦି ବ୍ୟୟର ଅଧିକାଂଶ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଓ କେତେକ ଦାନଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି ବହନ କରିଥିବାରୁ ସେ ସମୟରେ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା ଯେ, ସମସ୍ତ ଛପା ଗ୍ରନ୍ଥ (ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ)ର ମୂଲ୍ୟ ଟ ୪୦୦ (ଚାରିଶହ ଟଙ୍କା) କରାଯିବ ଓ ଯେଉଁମାନେ ଏକକାଳୀନ ଅଗଉରୀ ମୂଲ୍ୟ ଦେବେ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭରଣି ଟଙ୍କା କରାଯିବ । ଏଥିମଧ୍ୟରେ କଳାହାଣ୍ଡି ମହାରାଜ ପଟଣିଖଣ୍ଡ, କେନ୍ଦୁଝର ରାଜା ସାହେବ ଦଶ ଖଣ୍ଡ, ଧରାକୋଟ ରାଜା ସାହେବ ଦଶ ଖଣ୍ଡ, ସୋନପୁର ମହାରାଜ ଛଅ ଖଣ୍ଡ, ଖରସୁଆଁ ରାଜା ସାହେବ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ, ଚିକିଟର ରାଜା ସାହେବ ତିନି ଖଣ୍ଡ, ପାରସ୍ ପ୍ରାଚ୍ୟସମିତି, କଲିକତା ଲିଟ୍ଲିରିଆଲ୍ ଲାଇବ୍ରେରି, ଢାକା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ-ଲାଇବ୍ରେରିଆନ୍, ମୁଙ୍ଗେରର ରାଜା ରଘୁନନ୍ଦନ ସିଂହ, ଜର୍ମାନି, ନରୱେ ଓ ଇଟାଲିର ପ୍ରାଚ୍ୟ-ସାହିତ୍ୟସେବୀମାନ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମାଇନର ସ୍କୁଲର ହେଡ୍ ମାଷ୍ଟର, ବିଶିଷ୍ଟ ଭୂସ୍ୱାମୀ ଓ ବିଦ୍ୟୋତ୍ସାହୀ ପ୍ରାହକ, ମୁଙ୍ଗେର ଜିଲ୍ଲାର ଜାମୁଇ ହାଇସ୍କୁଲର ହେଡ୍ ମାଷ୍ଟର ଏବଂ ପୁରୀ, କଟକ ଓ ଗଞ୍ଜାମର ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡ୍‌ମାନେ ଏକ ଏକ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ଅଗଉରୀ ଅର୍ଡର ଦେଇ-ଅଛନ୍ତି । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରକାଶର ବ୍ୟୟ ପାଇଁ କେନ୍ଦୁଝରର ରାଜା ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ର ନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜଦେବ ପାଞ୍ଚ ଶତ ଟଙ୍କା, ଗଞ୍ଜାମ ହରିଡ଼ାଖଣ୍ଡି ମଠର ଟ୍ରଷ୍ଟି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଏ ସାହେବ ଅଷ୍ଟା ରାଓ ପଚିଶ ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ କରି-ଅଛନ୍ତି ।

ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଙ୍ଗୀକୃତ ସମ୍ପାଦନବ୍ୟୟସାହାଯ୍ୟ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା ୧୯୩୦ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ଓ ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟପାଇଁ ଅଙ୍ଗୀକୃତ ଚଉଦ ହଜାର ଦୁଇ ଶହ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟରୁ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ୧୯୩୦ ଜୁଲାଇ ମାସରେ ମିଳିଲା । ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ସାଫି ହୋଇଥିବା ଅଂଶମାନ ମୋର ସାହିତ୍ୟଗୁରୁ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ୧୯୩୦ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ଅର୍ପଣ କଲି । ତଦବଧି ସହକର୍ମୀମାନେ ସମ୍ପାଦିତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଗୁଡ଼ିକ ସାଫି କରିବାରେ ଲାଗି ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ସାଫି ହେଉ-ଥିବା ଅଂଶମାନ ଛପାଖାନାକୁ ପଠାଯାଇ ତାହା କ୍ରମଶଃ ମୁଦ୍ରିତ ହେଉଅଛି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଗୁରୁ ଭାଷାର ଅକ୍ଷରରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ମୁଦ୍ରିତ ହେବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଛାପାଖାନାମାନଙ୍କରେ କେତେଦୂର ସୁବିଧା ଅଛି ତାହା ଭୁକ୍ତଭୋଗୀ ମାତ୍ରଙ୍କେ ଜାଣନ୍ତି । ଏଥିଯୋଗୁଁ ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରଭୃତିଭାଷାମାନଙ୍କରେ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ମୁଦ୍ରଣପ୍ରମାଦ ରହିଯାଇ ଅଛି । ଯେଉଁ ହେଣ୍ଡରସନ୍ ସାହେବ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ସଂକଳନ ପାଇଁ ୧୬ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମୋତେ ସଙ୍କେତ ଦେଇଥିଲେ, ସେ ୧୯୨୯ ସାଲରେ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍ ସ୍ୱରୂପ କଟକକୁ ପୁନର୍ବାର ଆସି ମୋତେ ବଚନ ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ମୁଦ୍ରିତ ପ୍ରୁଫ୍-ସିଟ୍‌ମାନ ସେ ସ୍ୱୟଂ ସଂଶୋଧନ କରିବେ; କିନ୍ତୁ ବିଧାତା ତାହା ସହ୍ୟ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଅକାଳବିୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରଭୁତ ସାହାଯ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲି । ତତ୍ପରେ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍ ହୁଇଟ୍‌ମୋର୍ ସାହେବ ଦୟା କରି ମୁଦ୍ରିତ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନଙ୍କର ଇଂରାଜୀଅଂଶମାନ ସଂଶୋଧନ କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଚାକିରିରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି 'ଅ' ଅକ୍ଷର ଛାପା ଶେଷ ହେବା ସମୟରୁ ଭାରତ ତ୍ୟାଗ କରିବାରୁ ସେ ସୁଯୋଗରୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଅଛି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଇଂରାଜୀ ଅଂଶରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ମୁଦ୍ରଣପ୍ରମାଦ ରହିଗଲା । ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନ ସଂଶୋଧନ କରିବା ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଛାପାଖାନାମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ, ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହାଠାରୁ ଢେର୍ ବେଶି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ଅଛି । ଗାଲିପ୍ରୁଫ୍‌ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଫାଇନାଲ୍ ପ୍ରୁଫ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର ଓ ସହକର୍ମୀ ଶ୍ରୀମାନ୍ ପଦ୍ମଚରଣ ଦାଶ, ମୋର ସହକର୍ମୀ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଓ ମୁଁ ନିଜେ—ଏହିପରି ଚାରିଜଣଯାକ ମିଶି ପ୍ରୁଫ୍‌ର ପ୍ରତି ଅଂଶକୁ ଅନ୍ତତଃ ସାତ ଥର ସଂଶୋଧନ କରୁଥିଲୁଁ । ଶ୍ରୀମାନ୍ ପଦ୍ମଚରଣ ବିଶେଷ ଯତ୍ନ ଓ ଅସାଧାରଣ ଅଧ୍ୟବସାୟସହକାରେ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନଙ୍କୁ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ସଂଶୋଧନ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ତଥାପି ଚାରିଭାଷାସମ୍ବଳିତ ମୁଦ୍ରିତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଅନେକ ତ୍ରୁଟି ଓ ପ୍ରମାଦ ରହି ଯାଇଅଛି । ଆଶାକରେଁ ଆମ୍ଭେମାନେ ପ୍ରୁଫ୍ ସଂଶୋଧନ କାର୍ଯ୍ୟରେ କ୍ରମଶଃ ଯେତିକି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିବୁଁ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ମୁଦ୍ରଣପ୍ରମାଦର ଆଶଙ୍କା ସେତିକି କମି ଯାଉଥିବ ।

ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହେଣ୍ଡରସନ୍ ସାହେବଙ୍କ ସମ୍ଭାଷଣକ୍ରମେ କଟକ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲର ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ ଭାଷାର ଅଧ୍ୟାପକ ଉତ୍କଳର ସୁପରିଚିତ ସାହିତ୍ୟିକ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କୁଳମଣି ଦାଶ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ ମହାଶୟ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଗ୍ରନ୍ଥର ସମ୍ମାର୍ଜନ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଭାଷାଗତ, ଅର୍ଥଗତ, ବ୍ୟାକରଣଗତ ଓ ରଚନାଗତ ଦୋଷମାନ ଥିଲା, ତାହା ସେ ମହାଶୟ ସଂଶୋଧନ କରି ଅଛନ୍ତି । ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟଙ୍କର ହାତ ଲାଗି ନ ଥିଲେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଭାଷାଗତ ଅଶୁଦ୍ଧି ରହିଯାଇ ଥାଆନ୍ତା ।

ମୋର କନିଷ୍ଠକଳ୍ପ ଶ୍ରୀମାନ୍ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାଶ ଏମ୍. ଏ. ପାଣ୍ଡୁଲିପି-ଗ୍ରନ୍ଥକ ଥରେ ଦେଖି ପ୍ରୟୋଜନ ସ୍ଥଳରେ ସମ୍ମାର୍ଜନ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରତି-ଶ୍ରୁତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ତଦନୁସାରେ ମୋ ନିକଟରେ ଦୁଇ ତିନି ମାସ ଅବସ୍ଥାନ କରି 'କ' ଅକ୍ଷରର କେତେକ ଅଂଶର ପାଣ୍ଡୁଲିପିରେ ସମ୍ମାର୍ଜନ ମଧ୍ୟ କରି ଥିଲେ । ଭାରତବ୍ୟାପୀ ରାଜନୀତିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ତାଙ୍କୁ ଥମ୍ଭି କରି ଦେଲା ନାହିଁ ଏବଂ ସମ୍ମାର୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ସାହାଯ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଅଛି ।

'ଭାଷାକୋଷର' ସମ୍ମାର୍ଜନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବିଭକ୍ତିକରଣ, ଅବର୍ଗ୍ୟ ଓ ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ' ର ପ୍ରଭେଦଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ ନିରୂପଣ, ବର୍ଣ୍ଣମାଳାକ୍ରମେ 'ଙ୍ଗ' ଅକ୍ଷରର ସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ; ଅନୁସ୍ୱାର, ବିସର୍ଗ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ଅକ୍ଷର-ମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଇତ୍ୟାଦି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଷମ ସମସ୍ୟା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ତେଣୁ ୧୯୩୦ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର, ପ୍ରୋଫେସର ଅର୍ଣ୍ଣବେଶ୍ୱର, ରାୟ ବାହାଦୁର ଅଜୟଚନ୍ଦ୍ର, ରାୟସାହେବ ଉଦାସୀଚରଣ, ଶ୍ରୀମାନ୍ ଚିନ୍ତାମଣି ଅଧ୍ୟର୍ଯ୍ୟ, ଶ୍ରୀ ଅର୍ଣ୍ଣଭାଗ ଚଟ୍‌ପଥୀ, ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ ମିଶ୍ର, ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ, ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ ସେନଗୁପ୍ତ, ଶ୍ରୀ ଅଗଣି ଦାଶ, ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଅଲୁଲ ମିଶ୍ର, ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ରତ୍ନାକର ଗଜବଡ଼ୁ ଓ ମୋର ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଯେନ ଗୋଟିଏ ପରାମର୍ଶସଭା ହୋଇଥିଲା । ତହିଁରେ ଆଲୋଚନାଦ୍ୱାରା ଯାହା ମୀମାଂସିତ ହେଲା, ତାହାହିଁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଅନୁସୃତ ହୋଇ ଅଛି ।

ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ସାଧାରଣ ଲେଖାରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ କତିପୟ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଲେଖାରେ ଦେଶଜ ଓ ବୈଦେଶିକଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ବନାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ଦୃଢ଼ ନିୟମ ପାଳନ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଏକ ଶବ୍ଦକୁ କେହି ହ୍ରସ୍ୱ ଇ କେହି ଦୀର୍ଘ ଈ ଯୁକ୍ତ କରି ଲେଖନ୍ତି । ଏହିପରି ହ୍ରସ୍ୱ ଉ, ଦୀର୍ଘ ଊ; ଦନ୍ତ୍ୟ ସ, ତାଲବ୍ୟ ଶ ଓ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟଷ ; ବର୍ଗ୍ୟ ଜ, ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ଯ ର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖାରେ ସ୍ଥିରତା ନ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ (ଯଥା—କେହି ଲେଖେ ମୂତ, କେହି ଲେଖେ ମୁତ; ସୂତା, ସୁତା; ଏହା, ଯେହା; ଲୁଅ, ଲୁଅ; ଜାହାଜ, ଯାହାଯ; ଷ୍ଟେସନ୍, ସ୍ଟେସନ) । ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ସମୋଚ୍ଚାରିତ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ସବୁ ଆକାରମାନ ଭାଷାକୋଷରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଲେ ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର ଅଯଥା ବଢ଼ିଯିବ, ଏହି ଆଶଙ୍କା ଯୋଗୁଁ ସଂସ୍ଥିତ ପରାମର୍ଶସଭାରେ ବହୁ ତର୍କବିତର୍କ ଓ ଆଲୋଚନା ପରେ ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ—ଏ ଶ୍ରେଣୀର ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବନାନ ଥିବା ଆକାର ଭାଷାକୋଷରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବ । ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ସମୋଚ୍ଚାରିତ ଆକାରମାନ ସହଜରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଷ୍ଠାର ଶିରୋଭାଗରେ ପ୍ରାୟ ସମୋଚ୍ଚାରିତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିମୂଳଅ ତାଲିକା ଉପର ତଳ ହୋଇ ଦିଆଗଲେ ଏହି ତାଲିକାରେ ଥିବା କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦର ଗୋଟିଏ ଆକାର ଦେଖିଲେ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ଆକାରମାନ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବା ପାଠକ ସହଜରେ ସ୍ଥିର କରି ପାରିବେ । ପରାମର୍ଶସଭାର ଏହି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣମତେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଷ୍ଠାର ଡାହାଣ ସୁଡ଼ାର ଶିରୋଭାଗରେ ସମୋଚ୍ଚାରିତ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଦଓଟି ଧାଡ଼ିରେ ଉପର ତଳ ହୋଇ ଦିଆଯାଇଅଛି ଏବଂ ବାଁଆଁ ସୁଡ଼ାରେ ଉକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ବନାନ ଥିବା ଆକାର କିପରି ଧରାପଡ଼ିବ ତହିଁର ସୂଚନା ଦିଆଯାଇ ଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଯେ କୌଣସି ପୃଷ୍ଠା ଫିଟାଇଲେ ଶିରୋ ପ୍ରତି ସୁଡ଼ାର ଶିରୋଭାଗରେ ରେଖାବଦ୍ଧ ଅଂଶ ପାଠକଙ୍କର ପ୍ରଥମେ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିବ, ଏବଂ ତାହା ପଢ଼ି ପାଠକମାନେ ଏ ଶ୍ରେଣୀର ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଭାଷାକୋଷରେ ଦିଆ ନ ଯାଇଥିବା ଆକାର ସହଜରେ ସ୍ଥିର କରି ପାରିବେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ସଂସ୍କୃତ 'କୃପ' ଶବ୍ଦରୁ ବାହାରିଥିବା ଦେଶଜ ଶବ୍ଦକୁ ଶିକ୍ଷିତମାନେ ମଧ୍ୟ 'କୂଅ' ନ ଲେଖି 'ଲୁଅ' ଲେଖିବାର ଓ ହ୍ରସ୍ୱ ଉ ଯୁକ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ; ଅଥଚ କେହି କେହି ପଣ୍ଡିତ ଏ ଶବ୍ଦକୁ 'କୂଅ' ବୋଲି ଲେଖିବା ଅସଙ୍ଗତ ନୁହେ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ 'ଲୁଅ' ଶବ୍ଦ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଶବ୍ଦ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦବାକ୍ ସାହେବ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପେକ୍ ସାହେବଙ୍କ ପରେ ଫିଲପ୍-ଭଫ୍ କମିସନର୍ ଅନ୍ୟତର ସଦସ୍ୟ, ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ହିତାକାଙ୍କ୍ଷୀ ମହାମତି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫିଲପ୍ ସାହେବ ଓଡ଼ିଶାକୁ କମିସନର୍ ହୋଇ ଆସି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ବିଶେଷ କୃପା ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ସ୍ୱୟଂ ଏକାଧିକ ଥର ଛାପାଖାନାକୁ ଯାଇ ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କେତେଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଲା, ତାହା ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ପରିଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି । କଟକର ବର୍ତ୍ତମାନ କଲେକ୍ଟର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାର୍ଭିଭ୍ ସାହେବ ମଧ୍ୟ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱୟଂ ଓ ତାଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀଙ୍କ ସହିତ ଏକାଧିକ ଥର ପରିଦର୍ଶନ କରି ନାନା ଭାବରେ ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଏହି ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର ଇଂରାଜୀ ଅଂଶରେ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ମୁଦ୍ରଣ-ପ୍ରମାଦ ଥିବାର ଦେଖି ଫିଲପ୍ ଓ ମାର୍ଭିଭ୍ ସାହେବଦ୍ୱୟ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ଭବିଷ୍ୟତରେ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ଅଂଶମାନ ସଂଶୋଧନ କରିବାର ଭାର ସ୍ୱୟଂ ଗ୍ରହଣ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏତାଦୃଶ ମହାନୁଭବତା ପାଇଁ ମୁଁ ଏ ଦୁହିଙ୍କ ନିକଟରେ ଋଣୀ ।

ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇବା ବିଷୟରେ କଟକର ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦନାରାୟଣ ରାୟ ମହାଶୟ ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍. ମୋତେ ନିସ୍ୱାର୍ଥଭାବେ ଅଯାଚିତଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ସମ୍ପାଦିତ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଗୁଡ଼ିକ ସାଫି କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଇଂରାଜୀ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା କରି ଏଥିରେ ତାଙ୍କ ଶକ୍ତି ନିୟୋଜିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଆଠଗଡ଼ର ଅପ୍ରାପ୍ତବ୍ୟବହାର ରାଜା ଶ୍ରୀ ରାଧାନାଥ ଦେବବର୍ମା ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟବହାରଶିକ୍ଷାର୍ଥ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଆଦେଶକ୍ରମେ କଟକରେ ଛଅ ମାସ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି । ଅଦ୍ୟ ଅବସରସମୟରେ ତାଙ୍କର ଏହି ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ଦେଖି ମୁଁ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଅଛି । ସେ ମୋ ଗୃହରେ ଥାଇ ପ୍ରତିଦିନ ଅବଧାନର ସମ୍ମାର୍ଜନ ଓ ପରିଷ୍କରଣସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା ତତ୍ତ୍ୱ ନେଉ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ ଏହି ଭାଷାକୋଷକୁ ଯୋଗାଇ ଅଛନ୍ତି । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ମୋ ଉଦ୍ୟମର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉତ୍ଥାପନ କରିବା ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବ୍ରତ ହୋଇଅଛି । ତାଙ୍କର ପିତା ସ୍ୱର୍ଗତ ରାଜକବି ସାହିତ୍ୟ-ପ୍ରାଣ ରାଜାବାହାଦୁର ବିଶ୍ୱନାଥ ଦେବ ବର୍ମା ମୋର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ 'ମହା-ପ୍ରସାଦ'ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ଏ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ଅତ୍ମଜଙ୍କର ଏହି ଅମାୟିକ ଅନୁରାଗ ଦେଖି ମୁଁ ଆଶା କରୁଅଛି ଯେ, ସେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପିତୃଦେବଙ୍କ ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରି ଦିନେ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଭାଷାର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ହେବେ ।

ଗ୍ରନ୍ଥ ଛପା କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପରେ ଦେଖାଗଲା ଯେ, ପୂର୍ବ-କଳ୍ପିତ ଛତିଶି ଶହ ପୃଷ୍ଠା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ସମଗ୍ର ମୁଦ୍ରିତ ଗ୍ରନ୍ଥଟି ପ୍ରାୟ ଛଅ ହଜାର ପୃଷ୍ଠା ଅଧିକାର କରିବ ଓ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ବନ୍ଧା ବହି ପରିବର୍ତ୍ତରେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଚାରି ବା ପାଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧିବାକୁ ହେବ, ଏବଂ ପ୍ରଥମେ ପରିକଳ୍ପିତ ମୁଦ୍ରଣାଦିବ୍ୟୟ ତିରିଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ଛପା ଶେଷ ହେଲା ବେଳକୁ ଅନ୍ୟୂନ ଷାଠିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟିତ ହେବ । ଏ ବ୍ୟୟନିର୍ବାହ ଭଗବାନ୍ କରିବେ, ଏହି ଆଶାରେ ଆଶାନ୍ୱିତ ହୋଇ ମୂଳ ପାଣ୍ଡୁଲିପିରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା କୌଣସି ଶବ୍ଦ, ଟୀକା ବା ନୋଟ୍ କଟାକଟି ନ କରି ବମ୍ବା ସମ୍ବଲିତ ପ୍ରାଦେଶିକ, ପାରିଭାଷିକ ଓ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ନ କମାଇ ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇ ଅଛି । ସତକୁ ସତ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତି ଜଣେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଦାତାଙ୍କୁ ଆଣି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତଭାବରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସହାୟକ ରୂପେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରୁ ଅଛନ୍ତି ।

ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ସମଗ୍ର ଭାରତୀୟ ପ୍ରାଚ୍ୟ ସମ୍ମିଳନ (All India Oriental Conference) ର ନବମ ଅଧିବେଶନରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ମୁଁ ୧୯୩୦ ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ପାଟନା ଯାଇଥିଲି । ସେଠାରେ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡେପୁଟି ଡାଇରେକ୍ଟର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ୟାମଚରଣ ତ୍ରିପାଠୀ ଆଇ. ଇ. ଏସ୍. ମହୋଦୟ ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରିତ ଅଂଶମାନ ଦେଖି ଓ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିବା ଅର୍ଥର ଏବଂ ପରେ ଲୋଡ଼ା ହେବା ଅର୍ଥର ପରିମାଣ ଅବଗତ ହୋଇ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଦେବଙ୍କ ଆଗରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଉପାଦେୟତା ଜଣାଇବାରେ ଗୁଣଗ୍ରାହକ ଶ୍ରୀ ମହାରାଜ ପ୍ରସନ୍ନ-ଚିତ୍ତରେ ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ ପାଇଁ ଆଠ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦୁଇ ବର୍ଷରେ ଦାନ କରିବାକୁ ଅଙ୍ଗୀକାର କଲେ । ଏହି ସାହାଯ୍ୟ ଲାଗି କୃତଜ୍ଞତା-ଜ୍ଞାପନାର୍ଥ ଭାଷାକୋଷର ନାମ ମହାରାଜଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା ସ୍ୱର୍ଗତ 'ଯୁଗ୍ମଚନ୍ଦ୍ର'ଙ୍କ ନାମ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ମହାରାଜ ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦେଇ ଅଛନ୍ତି; ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ବାକି ଟଙ୍କା ମିଳିବ ।

ସୁଖ୍ୟ ଏମାର ମଠର ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଗଦାଧର ରାମାନୁଜ ଦାସ ମୁଦ୍ରଣ ନିମନ୍ତେ ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ଅଙ୍ଗୀକାର କରି ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ସୁବିଧା ହେଲେ ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ଆଶ୍ୱାସନା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ମୋ ଜାମାତା ସୁଖ୍ୟର ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ-ପ୍ଲିଡର୍ ଓ ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ରାୟ ବାହାଦୁର ଶ୍ରୀମାନ୍ ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇ ଆଂଶିକ ଟଙ୍କା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଅଛନ୍ତି । ଗଡ଼ଜାତର ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଟାଲେଣ୍ଟ୍ ସାହେବ ମୋର ଏହି ଉଦ୍ୟମ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇ ଉତ୍କଳର କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ରାଜା ମହାରାଜଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଏ ବ୍ୟୟସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ କରି ମୋତେ କୃତଜ୍ଞତା ପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଷଡ଼େଇକଳାର ରାଜକବି ଓ ଉତ୍କଳର ରାଜନ୍ୟ ମଣ୍ଡଳୀରେ ବୃଦ୍ଧତମ, ରାଜର୍ଷିପ୍ରତିମ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଉଦିତ ନାରାୟଣ ହରିଚନ୍ଦନ ଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ମହାରାଜ ଗ୍ରନ୍ଥର କେତେକ ମୁଦ୍ରିତ ଅଂଶ ଦେଖି ପରମ ପ୍ରୀତି ଲାଭ କଲେ ଓ ତଦବଧି ମହାରାଜଙ୍କଠାରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବାର ଆଶା ମୋ ମନରେ ଜାଗରୂକ ହୋଇଅଛି । ଖରସୁଆଁର ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚିଫ୍ ରାଜା ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ହରିଚନ୍ଦନ ଦେବ ମଧ୍ୟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ବିଶେଷ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରି ଅଛନ୍ତି । ସୁଖ୍ୟ ରାଧାକାନ୍ତ ମଠର ମହନ୍ତ ଶ୍ରୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ ଏ ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣବ୍ୟୟ ଲାଗି ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାପାଇଁ ପାରଳାର ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ, ଦେଶବତ୍ସଳ, ଉତ୍କଳରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବରପୁତ୍ର, ରାଜ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅଳ କରୁଥିବାରୁ ଶ୍ରୀ ଗଜପତିଙ୍କର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରତି ସମ୍ୟକ କୃପାଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବାର ଆଶା ଦେଉଅଛି ।

ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସର୍ବପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ, ଉତ୍କଳର ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ-ପ୍ରତିମ, ସାହିତ୍ୟପ୍ରାଣ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ଜୟପୁରର ରାଜସିଂହାସନ ଅଳଂକୃତ କରି ଅଛନ୍ତି । ସେ ମହୋଦୟ ପ୍ରଥମେ ଏହି ଦେଶହିତକର ବ୍ୟୟ-ବହୁଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ତତ୍କାଳୀନ ଜୟପୁର ଅଧୀଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ମୋ ପାଇଁ ଅଳ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅପାର କରୁଣାରୁ ଆଜି ସେ ସ୍ୱୟଂ ଜୟପୁରର ଅଧୀଶ୍ୱର । ତେଣୁ ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ ପାଇଁ ନିଅଣ୍ଟ ଥିବା ଅର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା ଦୂର ହୋଇଅଛି ଏବଂ ମୋ କର୍ମ-ପନ୍ଥା ଆଲୋକ-ମୟ ଦେଖା ଯାଉଅଛି ।

ପାଣ୍ଡୁଲିପିରୁ ପ୍ରଥମେ ଅନୁମାନ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣାଂଶ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଶତ ପୃଷ୍ଠା ମାତ୍ର ଅଧିକାର କରିବ; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣାଂଶର ମୁଦ୍ରଣ ପରେ ଦେଖାଗଲା ଯେ କେବଳ ସେହି ଅଂଶ ବାର ଶତ ପୃଷ୍ଠା ଅଧିକାର କରିଅଛି । ଏପରି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତଭାବରେ ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର ବୃଦ୍ଧି ହେବାରୁ ମୁଦ୍ରଣବ୍ୟୟସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଶଙ୍କା ଜାତ ହେଉଥିଲେହେଁ, ଦୀର୍ଘ ତୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ-ବ୍ୟାପୀ କଠୋର ପରିଶ୍ରମରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ, ଟୀକା, ଟିପ୍ପଣୀ, ନୋଟ୍ ଆଦି ମୁଁ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିଅଛି, ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଏ ସଂସ୍କରଣରେ ସନ୍ନିବେଶିତ କରିବାର ଲୋଭସମ୍ବରଣ କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ଅପାର କରୁଣା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ମୁଁ ମୋର ବହୁପରିଶ୍ରମସମ୍ଭୂତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଲିଖିତ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ସଭ୍ୟଜଗତର ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କ ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରିବ ବୋଲି ଦୃଢ଼ସଙ୍କଳ୍ପ ହୋଇ ବସିଅଛି ।

ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ତଳେ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗମାନ ଯୋଗ କରିବା ଓ ଟୀକା ଲେଖିବା ପାଇଁ ଗତ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ହେବ ମୁଁ ସଦ୍ଗ୍ରନ୍ଥାଦି ପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ କରିଅଛି, ତଥାପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଜାଣିବାର ସୁଗମ ମୋର ନ ଥିବାରୁ କେତେକ ମହାନୁଭବ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋତେ ସେମାନଙ୍କ କୃତ ବା ପ୍ରକାଶିତ ବା ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଥିବା ବହୁ ଗଦ୍ୟ, ପଦ୍ୟ ଓ ଅଭିଜ୍ଞାନ-ଗ୍ରନ୍ଥ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଆଜି ଏଠାରେ ସେହି ମହାନୁଭବମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ହୃଦୟର କୃତଜ୍ଞତା ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି । ସେହି ଦାତାମାନଙ୍କର ନାମ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା । ପ୍ରୋଫେସର୍ ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି, ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ କର, ଶ୍ରୀ ଶଶିଭୂଷଣ ରାୟ, ପ୍ରୋଫେସର୍ ମୋହନମୋହନ ସେନାପତି, ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ଦାସ, ଶ୍ରୀ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାଶ, କବି ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି, ରାୟ ବାହାଦୁର ଅଜୟଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ରାୟ ବାହାଦୁର ରାମଶଙ୍କର ରାୟ, ରାୟ ସାହେବ ଉକାରଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଚୂଳମଣି ଦାଶ, କଟକ ଅରୁଣୋଦୟ ପ୍ରେସର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଶ୍ରୀ ଅଭିମନ୍ୟୁ ଦାନ, ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ସାହୁ, ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ, କଟକ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ପ୍ରେସର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ଦାସ, ଶ୍ରୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ବୋଷ, ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର, ଶ୍ରୀ ଶରଚ୍ଚନ୍ଦ୍ର ପାଲ, କଟକ ଟ୍ରେଡ଼ିଙ୍ଗ୍ କୋମ୍ପାନୀର ମେନେଜର୍ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଅଚ୍ୟୁତ ମିଶ୍ର କାବ୍ୟତୀର୍ଥ, ଡାକ୍ତର ରାୟ ବାହାଦୁର ଜୟନ୍ତ ରାଓ, ଶ୍ରୀମାନ୍ ଚିନ୍ତାମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟସାହେବ ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ, ସମ୍ବଲପୁର ସାଧନା ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ସ୍ୱପ୍ନେଶ୍ୱର ଦାଶ, ଆଶାପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀ ଶଶିଭୂଷଣ ରଥ, ଶ୍ରୀ ମହାରାଜ ସୋନପୁର, ଚକ୍ରଧରପୁର ରାଜା ଶ୍ରୀ ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଓ ଯୁବରାଜ ଶ୍ରୀ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ, ଶ୍ରୀମତୀ ଭୁନ୍ତଳାଭୁମାରୀ ଦେବୀ, ସୁରଙ୍ଗୀର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ାମଣି ଦେବ, ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନ ଗୁପ୍ତ, କଟକ ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ କୋମ୍ପାନୀର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ, ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀବତ୍ସ ପଣ୍ଡା, ଢେଙ୍କାନାଳର ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର, ଆଠଗଡ଼ ନିବାସୀ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ପୀତବନ୍ଧୁ ରଥ, ରାୟ ବାହାଦୁର ରାଜକିଶୋର ଦାସ, ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର, ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାଶ, ବ୍ରହ୍ମପୁରର ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋରର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ, ମୋର ପ୍ରାଣପ୍ରତିମା ସ୍ୱର୍ଗତା କନ୍ୟା ଶ୍ରୀମତୀ ଲାବଣ୍ୟବତୀ, କାଶୀ ନାଗରୀପ୍ରଚାରିଣୀ ସଭାର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ, ପାଟନା ପାଠଶାଳା ପ୍ରେସର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପଣ୍ଡିତ ସ୍ୱପ୍ନଲୋଚନ ଶରଣ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରିଦାସ ସାହେବ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରକୋଷ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର କୋଠସମ୍ପତ୍ତି; ମୁଁ ଉତ୍କଳମାତାଙ୍କର ଜଣେ ନଗଣ୍ୟ ଓ ଅଧମ ପୁତ୍ର । ମୋ ତଳ ଗୁଣହୀନ, ବିଦ୍ୟାହୀନ, ସାଧନାହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଉତ୍କଳ ଜାତିର ଏ ଯେଉଁ ରାଷ୍ଟ୍ରସୌଧ ନିର୍ମିତ ହେଲା, ତାହା ବହୁଶତ ବିଦ୍ୟୋତ୍ସାହୀ, ଗୁଣଗ୍ରାହୀ, ସାହିତ୍ୟପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ, ସହାନୁଭୂତି ଓ ଆଶୀର୍ବାଦ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବପର ହୋଇଅଛି ।

ଯେଉଁମାନେ ମୋତେ ନାନାଭାବରେ – କେହି ଧନ ଦ୍ୱାରା, କେହି ଉତ୍ସାହଦ୍ୱାରା, କେହି ଲେଖାଦ୍ୱାରା, କେହି ଆଶୀର୍ବାଦ ଦ୍ୱାରା, କେହି ପୁସ୍ତକ ଯୋଗାଇ, କେହି ଦାତାମାନଙ୍କ ଠାରେ ସୁପାରିସ୍ କରି ଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇ— ସାହାଯ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରେ ଆମରଣ ଋଣୀ ରହିଲି ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଲାଟସାହେବ ମହାମାନ୍ୟ ମାନ୍ୟବର ସର୍ ହିଉ୍ ଷ୍ଟିଫେନ୍‌ସନ୍ ମହୋଦୟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଶିଷ୍ଟ ପୃଷ୍ଠପୋଷକରୂପେ ମୋତେ ନାନାପ୍ରକାରେ ଉତ୍ସାହିତ କରି ଥିବାରୁ ମୁଁ ତଥା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ତାଙ୍କର ମହାନୁଭବତା ପାଇଁ ତାଙ୍କଠାରେ ଚିରକୃତଜ୍ଞତା ପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ ।

ଯେଉଁମାନଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍ୟମ ଯୋଗୁଁ ଆଜି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ମୁଦ୍ରିତ ହେବାର ଆଶା ଅଂଶତଃ ଫଳବତୀ ହୋଇଅଛି, ସେମାନଙ୍କ ଫଟୋଷ୍ଟୋନ୍ ଛବି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଦେବ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିଅଛି । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଫଟୋ ବା ବ୍ଲକ୍ ହସ୍ତଗତ ହୋଇଅଛି ସେମାନଙ୍କ ଛବିମାନ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ସଂଯୁକ୍ତ ହେଲା ଏବଂ କ୍ରମଶଃ ଯାହା ଯାହା ହସ୍ତଗତ ହେଉଥିବ ତାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ଯୋଗ କରାଯିବ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଅନେକ ଅଭାବ ଓ ଦୋଷ ରହିଗଲା । ଏହାକୁ ମୁଁ ଯେଉଁପରି ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର କରିବାକୁ କଳ୍ପନା କରିଥିଲି ସମୟ, ଅଭିଜ୍ଞାନ-ଗ୍ରନ୍ଥ, ଦେଶାଟନ ଓ ବିଶେଷତଃ ଅର୍ଥାଭାବରୁ ଏବଂ ଯଥେଷ୍ଟ ସହକର୍ମୀ ଅଭାବରୁ ତାହା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କୁ ଏତିକି ମାତ୍ର କହି ପାରେଁ ଯେ, ମୁଁ ମୋ ଚେଷ୍ଟାରେ ତ୍ରୁଟି କରିନାହିଁ । ମୋର ଏକମାତ୍ର ଆଶା ଯେ, ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ଲେଖିବାର ଯେଉଁ ଦିଗ୍ଦର୍ଶନ ସ୍ଥାପନ କରିଗଲି ତାହାର ପନ୍ଥା ଅନୁସରଣ କରି ମୋ ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷମତାଶାଳୀ ଅଧିକତର ଗୁଣୀ ଓ ଅଧିକସାର୍ଥୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଭବିଷ୍ୟତରେ ଦିନେ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଅଭିଧାନ ସଙ୍କଳନ କରି ପାରିବେ । ମୋର ଏହି ସଂଗ୍ରହ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନର ଉପକରଣ ମାତ୍ର ।

ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଆରେ ଆରମ୍ଭ କରିବା ବେଳେ ଉତ୍କଳର ଦେଶହିତୈଷିବ୍ରତ, କର୍ମନିଷ୍ଠ, ବିଦ୍ୟୋତ୍ସାହୀ ତଥା ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧ ମିଷ୍ଟର ଦାସ (ଶ୍ରୀ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍. ସି. ଆଇ. ଇ) ଙ୍କ ସ୍ୱରୂପେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ପାଇବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲି ଓ ତାଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଭୂଲଲସନ୍ନିଲମ୍ବ, ରେଭନ୍ସା କାଳେଜିଆଟ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଦି କେତେକ ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଜଣେ ନଗଣ୍ୟ କର୍ମୀ ରୂପେ କିଛି ଦିନ କର୍ମ କରିଥିଲି । ମୋ ଜୀବନର ସେହି ସ୍ମରଣୀୟ ସାତବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ବସି ତାଙ୍କର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଈଶ୍ୱରବିଶ୍ୱାସ, ଅଧ୍ୟବସାୟ, ଜାତୀୟପ୍ରେମ, ଦେଶସେବା, କର୍ମନିଷ୍ଠା ଓ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଆଦି ଦେଖିବା ଯୋଗୁଁ ମୋ ଜୀବନର ଗତି ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଅଛି ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ଅଧ୍ୟବସାୟ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ଈଶ୍ୱରନିଷ୍ଠାରୂପ ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି, ତାହାର ଫଳରେ ଆଜି ଏପରି ଗୋଟିଏ ବହୁ ଆୟାସସାଧ୍ୟ, ବହୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟସାଧ୍ୟ, ବହୁ ଜନସାଧ୍ୟ ଓ ବହୁ ସମୟସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବପର ହୋଇଅଛି । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଂସ୍ରବରେ ଆସି ନ ଥିଲେ ନାନା ବାଧା-ବିଘ୍ନ, ଅଭାବ-ଅସୁବିଧା, ଘାତ-ପ୍ରତିଘାତ, ଆଶା-ନୈରାଶ୍ୟ ଅତିକ୍ରମ କରି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ଈଶ୍ୱରବିଶ୍ୱାସ-ସହକାରେ ଅନ୍ୟୂନ ୨୦ ବର୍ଷ ଲାଗି ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଗ୍ରନ୍ଥର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଶେଷ କରି ପାରି ନ ଥାନ୍ତି । ଗ୍ରନ୍ଥର ତିରିଶି ହଜାର ପୃଷ୍ଠା ବ୍ୟାପୀ ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ଲେଖା ଶେଷ ହେବା ପରେ ସେ ନିଜେ ମୋ ଘରକୁ ଆସି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ତହିଁ ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଦେଇ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିଗଲେ ଏବଂ ତତ୍ପରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଛପା ହେବା ପାଇଁ ମୁଁ ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କଲି ।

ଏ ଅଭିଧାନର ସଂକଳନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ନାନା ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇ ନ ଥିଲେ ମୋ ଜୀବନରେ ଅଭିଧାନ ପ୍ରଣୟନରୂପ ମହାବ୍ରତ ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ପାରି ନ ଥାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରେ କେତେଦୂର ଋଣୀ, ତାହା ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିବି ନାହିଁ—ମୁଁ ଏଥିଲାଗି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଚିର ଜୀବନ ପାଇଁ ଅପରିଶୋଧ ଋଣରେ ଆବଦ୍ଧ ରହିଲି ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଅନୁଶୀଳନ କରିବାରେ ମୋର ପ୍ରଥମ ଉତ୍ସାହ-ଦାତା ଓ ପ୍ରରୋଚକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶର ଭାର ବହନ କରି ମୋତେ ପରମାପ୍ୟାୟିତ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି ।

ଯେଉଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅପାର କରୁଣାରୁ ଏହି କ୍ଷୀଣ ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ଏପରି ବିରାଟ ଗ୍ରନ୍ଥର ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ଲେଖା ଶେଷ ହୋଇ ପାରିଲା ଓ ଯାହାଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରେ ଆଜି ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ସାଧାରଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପିତ ହେଲା, ସେହି ପରାତ୍ପରଙ୍କ କରୁଣା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଶେଷ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ଏକ-ମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ ।

ପରିଶେଷରେ ନିବେଦନ ଏହି ଯେ ଏ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ପାଠକରି ପାଠକମାନେ ଯେଉଁଠାରେ ଯାହା ଭ୍ରମପ୍ରମାଦ ଦେଖିବେ ବା ପରିବର୍ତ୍ତନାଦିର ଯାହା ଯାହା ସୂଚନା କରିବେ ତାହା ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ବକ ମୋତେ ଜଣାଇଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡ ଓ ସଂସ୍କରଣ ମାନଙ୍କରେ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ପରିହାର ବା ପାଳନ କରିବାକୁ ମୁଁ ଯଥାଶକ୍ତି ଚେଷ୍ଟା କରିବି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ସଙ୍କଳନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅଭିଜ୍ଞାନ ଗ୍ରନ୍ଥ, ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ।

M. W.—ମନିଅର୍ ଉଇଲିଅମ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ ।
Kirtikar—ଡକ୍ଟର କୀର୍ତ୍ତିକାରଙ୍କର 'Indian Plants' (ଭାରତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ)
Apte—ପ୍ରୋଫେସର୍ ଆପ୍ଟେଙ୍କର Practical Sanskrit—English Dictionary. (ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ)
Beams—Beams' Comparative Grammar of four Indo-Aryan languages. (ବୀମ୍‌ସଙ୍କ ଚାରି ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ)
Haines—ହାଏନ୍ସ ସାହେବଙ୍କ Botany of Bihar and Orissa. (ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ଉଦ୍ଭିଦତତ୍ତ୍ୱ)
Howells—ପାଦ୍ରୀ ହାଓ୍ୱେଲ୍ସ ସାହେବଙ୍କ ଅପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ।
Fallon—ଡକ୍ଟର ଫାଲନଙ୍କର ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ-ଇଂରାଜୀ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ନାମ୍ନ ।
Sir George Greierson—Linguistic Survey of India. (ଗ୍ରିୟରସନ୍‌ଙ୍କ ଭାରତର ଭାଷାବିଚାର) ।
Grundy—ଯାଦ୍ରୁ ଗ୍ରଣ୍ଡି ସାହେବଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଉଦ୍ଭିଦ ନାମ୍ନ ।
ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ 'ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ୱବୋଧ ଅଭିଧାନ' ।
ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ଅଭିଧାନ ।
ବିଶ୍ୱକୋଷ—ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ 'ବିଶ୍ୱକୋଷ' ।
ଯୋଗେଶ୍ୱନ୍ଦ୍ର—ରାୟ ବାହାଦୁର ଯୋଗେଶ୍ୱନ୍ଦ୍ର ରାୟ ବିଦ୍ୟାନିଧିଙ୍କ ସଂକଳିତ 'ବଙ୍ଗଳା ଶବ୍ଦକୋଷ' ।
ପ୍ରକୃତିବାଦ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାମକମଳ ବିଦ୍ୟାଲଙ୍କାରଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସଚିତ୍ର ବଙ୍ଗଳା 'ପ୍ରକୃତିବାଦ ଅଭିଧାନ' ।
ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର– କାଶୀ ନାଗରୀ ପ୍ରଚାରିଣୀ ସଭାଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ 'ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦ-ସାଗର' ବା ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାର ବୃହତ୍ କୋଷ ।
ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ମିତ୍ରଙ୍କ ସରଳ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।
ଗାଙ୍ଗୁଲି—The student's Bengali and English Dictionary (ବ. ଗାଙ୍ଗୁଲିଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ)
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ—ଶ୍ରୀ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ସେନ୍ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା 'ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ଶିକ୍ଷା' ।
ସମର୍ଥକୋଷ – ରାଜା ରାଧାକାନ୍ତ ଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ 'ସମର୍ଥକୋଷ' ଅଭିଧାନ ।
ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ—ବଙ୍ଗାକ୍ଷରରେ ମୁଦ୍ରିତ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗର ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ।

(ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ—ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ନାମ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଦିଆ ଯାଇଅଛି)

ଅଚ୍ୟୁତ; ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନେମ୍ବାଳଗାଦିର ମହନ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ।
ଅଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର—ରାୟ ବାହାଦୁର ଅଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର ।
ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ—ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ମାସିକ ପତ୍ର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ପ୍ରାଚୀନ କବି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ।
କୁନ୍ତଳା; କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ଦେବୀ ।
କୁଳମଣି—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ ।
କୃପାସିନ୍ଧୁ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ—ଧରାକୋଟର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜା ।
ଗଙ୍ଗାଧର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ।
ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ—ତାଳଚେରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ର ।
ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ—ଗଞ୍ଜାମର ପ୍ରାଚୀନ କବି ।
ଗୋଲୋକ—ଅପ୍ରକାଶିତ କାବ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରରେଖାର ଅଧୁନିକ କବି ।
ଚକଟ—ରାଜାସାହେବ ଚକଟ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—କବି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମହାନ୍ତି ।
ଜଗନ୍ନାଥ—ଉତ୍କଳକବି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାଶ ।
ଜଗବନ୍ଧୁ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ ।
ତାରିଣୀ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ତାରିଣୀଚରଣ ରଥ ।
ତୁଳସୀ-ବିକ୍ରମ—ଜୟପୁରର ରାଜା ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ କୃତ ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କ ହିନ୍ଦୀ ରାମାୟଣ ଆଦିକାଣ୍ଡର ପଦ୍ୟାନୁବାଦ ।
ଦାଶରଥି—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଦାଶରଥି ଦାସ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ—ଉତ୍କଳକବି ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ।
ଦୈନିକ ଆଶା—ବ୍ରହ୍ମପୁରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା ।
ନନ୍ଦକିଶୋର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ ।
ନାରାୟଣ—କବି ନାରାୟଣ ଦାସ (ହରିବଂଶ) ।
ନୀଳକଣ୍ଠ—ଶ୍ରୀ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାଶ ।
ପଞ୍ଚାମୃତ—କଟକ ଟ୍ରେଡିଙ୍ଗ୍ କମ୍ପାନିଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ପତ୍ରିକା ।
ପୀତାମ୍ବର—କବି ପୀତାମ୍ବର (ନୃସିଂହ ପୁରାଣ) ।
ପୀତାମ୍ବରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ।
ପ୍ରକାଶ—ପ୍ରାଚୀ ସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ଅଭିଧାନ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ପ୍ରାଚୀ—କଟକ ପ୍ରାଚୀସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ।
ପ୍ୟାରୀମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ।
ଫକୀର, ଫକୀରମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ।
ବଳରାମ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବଳରାମ ଦାସ (ରାମାୟଣ) ।
ବ. କେ. ସୁ—ବିଷ୍ଣୁ କେଶରୀ ପୁରାଣ ।
ବନାୟକ—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ବନାୟକ ମିଶ୍ର ।
ବଳନାଥ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବଳନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆ (ବଚନିକା ରାମାୟଣ) ।
ବିଷ୍ଣୁକେଶରୀ ପୁରାଣ—ପ୍ରାଚୀ-ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ।
ବ୍ରଜନାଥ—ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ ଜେନାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସମରତରଙ୍ଗ ।
ଭକ୍ତଦାସ, ଭକ୍ତଚରଣ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଭକ୍ତଚରଣ ଦାସ ।
ଭଞ୍ଜ—କବି ଭୂପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ।
ଭୀମା—ଭୀମାଧୀବର (କପଟପାଶା) ।
ଭକାରୀଚରଣ—ରାୟ ସାହେବ ଶ୍ରୀ ଭକାରୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ।
ଭୂପତି—ପ୍ରାଚୀ-ଗ୍ରନ୍ଥମାଳାର କବି ଭୂପତି ପ୍ରଣୀତ ପ୍ରେମପଦ୍ମାମୃତ ।
ମଦନମୋହନ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଦନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ (ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ) ।
ମହାଦେବ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ମହାଦେବ ଦାସ (ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ)
ମଧୁସୂଦନ—ଭକ୍ତକବି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ।

ଯଶୋବନ୍ତ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଯଶୋବନ୍ତ ସିଂହ ।
(ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା) ।
ରାଜକିଶୋର—ଭାଲୁର ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ନନ୍ଦ ।
ରାଧାନାଥ—କବିବର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଧାନାଥ ରାୟ ।
ରାଧାମୋହନ—ଚକଟର ରାଜା ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ।
ରାମଦାସ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ରାମଦାସ (ଦାର୍ଢ୍ୟଭାବତ୍ତି) ।
ରାମଶଙ୍କର—ରାୟ ବାହାଦୁର ଶ୍ରୀ ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ।
ଶିଶୁଶଙ୍କର—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଶିଶୁଶଙ୍କର (ଉଷା ଅଭିଳାଷ) ।
ସତ୍ୟସମାଚାର—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
ସମାଜ—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
ସହକାର—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ।
ସାରଳା—ପ୍ରାଚୀନ କବି ସାରଳା ଦାସ (ମହାଭାରତ) ।
ସୁତଳ ଦେବ—ବାମଣ୍ଡାର ରାଜା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ସର୍ ବାସୁଦେବ ସୁତଳ ଦେବ ।
ସୋନପୁର—ସୋନପୁର ମହାରାଜ ସର୍ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ସିଂହ ଦେବ ।
ହରେକୃଷ୍ଣ—କବିରାଜ ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର ।

ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷରରେ ଅକ୍ଷରାନ୍ତରୀକରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ।

LETTERS & SOUNDS USED IN ENGLISH TRANSLITERATION OF THE WORDS IN THE PURNACHANDRA BHASHAKOSHA.

	Capital	Small
ଅ	A	a
ଆ	Ā	ā
ଇ	I	i
ଈ	Ī	ī
ଉ	U	u
ଊ	Ū	ū
ଋ	Ṛu	ṛu
ୠ	Ṛū	ṛū
ଌ	Ḷu	ḷu
ଏ	E	e
ଐ	Ai	ai
ଓ	O	o
ଔ	Au	au
ଂ (ଅନୁସ୍ୱାର)	—	ṁ
ଃ (ବିସର୍ଗ)	—	ḥ
ଁ (ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ)	—	ñ

	Capital	Small
କ	K	k
କ୍ଷ	Ksh	ksh
ଖ	Kh	kh
ଗ	G	g
ଘ	Gh	gh
ଙ	Ṅ	ṅ
ଚ	Ch	ch
ଛ	Chh	chh
ଜ	J	j
ଝ	Jh	jh
ଞ	Ñ	ñ
ଟ	Ṭ	ṭ
ଠ	Ṭh	ṭh
ଡ	Ḍ	ḍ
ଡ଼	—	ṛd
ଢ	Ḍh	ḍh

Digitized by srujanika@gmail.com

	Capital	Small
ଢ଼	—	rdh
ଣ	Ṇ	ṇ
ତ	T	t
ଥ	Th	th
ଦ	D	d
ଧ	Dh	dh
ନ	N	n
ପ	P	p
ଫ	Ph	ph
ବ	B	b
ଭ	Bh	bh

	Capital	Small
ମ	M	m
ଯ	J̄	j
ୟ	Y	y
ର	R	r
ଳ	L̲	l̲
ଲ	L̄	l
ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ ବା ୱ	W	w
ଶ	Ṡ	ṡ
ଷ	Sh	sh
ସ	S	s
ହ	H	h

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ଅକ୍ଷର ଓ ଚିହ୍ନମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ।

ABBREVIATIONS USED IN THIS WORK WITH THEIR MEANINGS.

ଅ = ଅବ୍ୟୟ ପଦ ।
ଅଦାଲତ = ଅଦାଲତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
+ ଅଧିକରଣ = ଅଧିକରଣ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
+ ଅପାଦାନଅ = ପାଦାନ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ଅଶୁଦ୍ଧ = କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବା ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ବା ଉଚ୍ଚାରଣ ।
ଆ = ଆରବୀ ଭାଷା ।
ଆଇନ୍ = ଆଇନ୍ ବା ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଇଂ = ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ।
ଇତର୍ = ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।
ଇଟା = ଇଟାଲୀୟ ଭାଷା ।
ଇତ୍ୟାଦି = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଓ ସେହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ।
ଉ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ = ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା ।
ଓ = ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ।
କଚରିଆ = କଚରି ଆଦିରେ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଦଲାଲ ଲେଖାଲଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।
କନ୍ଧ = କନ୍ଧମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ।
+ କରଣ = କରଣ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
+ କର୍ତ୍ତୃ = କର୍ତ୍ତୃ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
+ କର୍ମ = କର୍ମ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
କର୍ମଧା = କର୍ମଧାରୟ ସମାସ ।
କୋଲ୍ଲ = କୋଲ୍ଲ ଭାଷା ।
କ୍ରି = କ୍ରିୟାପଦ ।
କ୍ରି. ବିଶ = କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣ ।
ଖ୍ରୀ = ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ।
ଖ୍ରୀ. ପୂ = ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମର ପୂର୍ବାବ୍ଦ ।
ଗଣିତ = ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଗାଳ = ଇତରଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ ।
ଗୁ = ଗୁଜରାଟୀ ଭାଷା ।
ଗ୍ରା, ଗ୍ରାମ୍ୟ = ଗ୍ରାମ୍ୟ ବ୍ୟବହାର; ମାଳିତ ସାହିତ୍ୟରେ ପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଶବ୍ଦ ।
ଗ୍ରୀ, ଗ୍ରୀକ୍ = ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷା ।
ଜର୍ମାନ୍ = ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷା ।
ଜ୍ୟୋତିଷ = ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ତତ୍ = ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ ।
ତା = ତାମିଲ୍ ଭାଷା ।
ତୁର୍କୀ = ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ ଭାଷା ।
ତୁଳ = ତୁଳନା କର ।
ତେ = ତେଲୁଗୁ ଭାଷା ।
ଦର୍ଶନ = ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଦେ = ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ ।
ଦେଖ = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଏ ଭାଷାକୋଷର ଶବ୍ଦକ୍ରମରେ ସଥାସ୍ଥାନରେ ଖୋଜ ।
ଦ୍ର = ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।
ଦ୍ରା = ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ।
ଧା; ଧାତୁ = ସଂସ୍କୃତ ଧାତୁ ।
ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ = ଧ୍ୱନିଅନୁକରଣରେ ଗଠିତ ବା ଉଚ୍ଚାରିତ ବା ଅର୍ଥ ବୁଝାଉଥିବା ଶବ୍ଦ ।
ନଞ୍ତତ୍ = ନଞ୍ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ ।
ନପୁଂ. = ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ନାଟକ = ନାଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ।
ନାମ = ସ୍ଥାନ ବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ନାମ ।
ନୋଟ୍ = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ବିଷୟରେ ଟୀକା ।
ନ୍ୟାୟ = ୧. ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର; ୨. ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ନ୍ୟାୟ ବା ଉଦାହରଣ ଦେବା ପ୍ରାମାଣିକ ଉକ୍ତି ।
ପଦ୍ୟ = କେବଳ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାର ।
ପର୍ତ୍ତୁ = ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ଭାଷା ।
ପା = ପାଲି ଭାଷା ।
ପୁଂ = ପୁଂଲିଙ୍ଗ ।
ପ୍ରା = ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ।
ପ୍ରାଚୀନ = ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଫା = ଫାରସୀ ବା ପାରସ୍ୟ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ।
ଫ୍ରେ = ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ବା ଫ୍ରାନ୍ସ୍ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ।
ବ = ବଚନ; (୧ବ = ଏକବଚନ; ୨ବ = ଦୁଇବଚନ; ବହୁ ବ = ବହୁବଚନ ।)
ବଂ = ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ।
ବି = ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ।
ବିଜ୍ଞାନପରଭାଷା = ବିଜ୍ଞାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ।
ବିଣ = ବିଶେଷଣ ପଦ ।
ବିଣର ବିଣ = ବିଶେଷଣର ବିଶେଷଣ ।
ବିପରୀତ = ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ।
ବୈଦେ = ବୈଦେଶିକ ଭାଷା (ଯଥା— ଇଂରାଜୀ, ଆରବୀ, ଫାରସୀ, ଫ୍ରେଞ୍ଚ, ଜର୍ମାନ୍ ଆଦି) ରୁ ଆଗତ ଶବ୍ଦ ।
ବୈଦ୍ୟକ = ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ଆୟୁର୍ବେଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଭତ୍ତୀ; ଭଡ଼ୀ = ବସ୍ତ୍ରର ଭାଜ୍ୟର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ କୋଣରେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର କୃଷକ ଲୋକଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା ।
+ ଭାବ = ୧. ଭାବାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ୨. ଭାବ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ମ = ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷା ।
ମ. ପ. ଲୋ = ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ ।
ଯଥା = ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦ ବା ଅର୍ଥର ପ୍ରୟୋଗର ଉଦାହରଣ ।
ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ = ଶବ୍ଦର ଆରୋପିତ ଅର୍ଥ ।
ଲରଅ = ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଛତିଶଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉପଭାଷା ।
ସଂ = ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ।
+ ସଙ୍କ୍ଷାର୍ଥ = ସଙ୍କ୍ଷାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
+ ସମ୍ବନ୍ଧ = ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ସର୍ବ = ସର୍ବନାମ ପଦ ।
ସହଚର = ଏକତ୍ର ବା ଏକ ପରେ ଅନ୍ୟ ସହଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ ।
ସାନ୍ତାଲୀ = ସାନ୍ତାଲମାନଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା ।
ସ୍ତ୍ରୀ = ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
+ ସ୍ୱାର୍ଥେ = ଶବ୍ଦର ସେହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ହି = ହିନ୍ଦୀ ବା ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାଷା ।
ହେବ୍ରୁ = ହେବ୍ରୁ ଭାଷା ।
୧ମା = ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ।
୨ୟା = ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।
୩ୟା = ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।
୪ର୍ଥୀ = ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ।
୫ମୀ = ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତି ।
୬ଷ୍ଠୀ = ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ।
୭ମୀ = ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ।
୧ବ = ଏକବଚନ ।
୨ବ = ଦ୍ୱିବଚନ ।
ବହୁବ = ବହୁବଚନ
+ (ଯୁକ୍ତ) = ପରସ୍ପର ଯୁକ୍ତ ହେବା ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ବା ଧାତୁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ ।
= (ସମାନ) = ଧାତୁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମିଶି ବା ଦୁଇ ପଦ ମିଶି ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେବା ଶବ୍ଦ ବା ଅର୍ଥ ।
? (ପ୍ରଶ୍ନ) = ସନ୍ଦେହ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଚିହ୍ନ ।
— (ଡାସ୍) = ପରସ୍ପର ସଂବଦ୍ଧ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥ ବା ଦୁଇଟି ଭାବ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ ।

Etc. = Please refer to the word preceding and its following words in this Dictionary.
See = Please refer to the preceding word.
Law = Legal term.

Algebra
Arithmetic
Astrology
Astronomy
Botany
Geography
Geometry
Logic
Mathematics
Philosophy
} = Words used in the said Sciences.

Digitized by srujanika@gmail.com

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ।

ଅ

ଅ—ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଏବଂ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର ।

A
ଅ
অ

ଏହି ବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚିହ୍ନ ବା ମାତ୍ରା ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ଏହି 'ଅ' ସ୍ୱରସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଁ ଓ ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟ କରୁଁ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ । ସଂସ୍କୃତରେ ଏହାର ହ୍ରସ୍ୱ, ଦୀର୍ଘ, ପ୍ଲୁତ, ଉଦାତ୍ତ, ଅନୁଦାତ୍ତ ଓ ସ୍ୱରିତ ଉଚ୍ଚାରଣମାନ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏଥିର ଆଲୋଚନା ଅନାବଶ୍ୟକ । ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଅବଧାନମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ ଏହି ଅକ୍ଷର ପଢ଼ାଇବାବେଳେ ଏହାକୁ 'ସ୍ୱରେ ଅ' ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ଏହା ଓଁ ବା ପ୍ରଣବର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରରେ କଥିତ; ଅ + ଉ + ମ୍ ମିଶି ଓଁ ହୋଇଅଛି । ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ 'ଅ' ଅକ୍ଷରର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା ପରମାତ୍ମା ।

The first letter of the Ordia alphabet. The first vowel corresponding to the English letter, A.

ଅ—ସଂ. ବି. ସୁଂ—

A ୧ । ଅର୍କମଣ୍ଡଳ ବୀଜାତ୍ମକ ଅକ୍ଷର ।
ଅ 1. The mystic root of the solar circle.
অ

୨ । ପରଂବ୍ରହ୍ମସୂଚକ ଏକାକ୍ଷର ।

2. The letter indicating the Divine Soul pervading the Universe.

୩ । (ଅବ୍‌ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରିବା + କର୍ତ୍ତା—ଅ, ଯେ ସୃଷ୍ଟି ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ।) ବିଷ୍ଣୁ ।

3. Bishṇu, the Preserver of the Hindu Trinity.

୪ । ମହେଶ୍ୱର, ଶିବ—4. Śiba, the Destroyer.

୫ । ପରଂବ୍ରହ୍ମ ।

5. The Divine Soul or Essence pervading the Universe.

୬ । ପ୍ରଣବ ବା ଓଁକାରର ଆଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ (ଅ + ଉ + ମ୍ = ଓଁ) ।

6. The first component of the mystic syllable 'Om'.

[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ରରେ 'ଅ' ର ସତର ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ସଂ. ଅ—

ଖେଦ, ଅନୁକମ୍ପା, ସମ୍ବୋଧନ, ସମ୍ମତି, ସାଦୃଶ୍ୟ, ଅଭାବ, ଅଳ୍ପତା, ଅପ୍ରଶସ୍ତତା, ବିରୋଧଭାବ, ଅସମ୍ମତି ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ଣ୍ଣ ।

[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୀର୍ଘ ।]

Interjection used to indicate grief, pity, address, consent, similarity, want, littleness, narrowness, opposition, disagreement etc.

ସଂ. ଉପସର୍ଗ—

ନଞ୍ଚ ବା 'ନାହିଁ' ବାଚକ ଉପସର୍ଗ—

(ଏହା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ନ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଲାଗି ନଞତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ ହୁଏ । ଯଥା—ଅରସିକ, ଅଇନ୍ଦ୍ର, ଅମନୁଷ୍ୟ)

A negative or privative particle prefixed to words beginning with consonants to form a compound, and used in the following senses.

ଏହି ଉପସର୍ଗ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ଲାଗେ :—

ସାଦୃଶ୍ୟ—(ଯଥା—ଅକ୍ରାନ୍ତିଣ)—Similarity.

ଅଭାବ—(ଯଥା—ଅନିୟମ, ଅକାରଣ)—Want.

ଅନ୍ୟତ୍ୱ—(ଯଥା—ସଂ. ଅଘଟ = ଘଟଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ) —Other than.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅକ୍ଷତା—(ଯଥା—ଅଲ୍ପଣା)—Insufficiency or deficit.

ଅପ୍ରାଶସ୍ତ୍ୟ—(ଯଥା—ଅକାଳ, ଅସମୟ, ଅପଶୁ)—Unsuitability.

ବିରୋଧ—(ଯଥା— ଅସୁର = ସୁରବିରୋଧୀ; ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ = ଶାସ୍ତ୍ରବିରୁଦ୍ଧ)—Opposition.

ମନ୍ଦତା ବା ହୀନତା—(ଯଥା—ଅମନୁଷ୍ୟ, ଅକଥା, ଅକର୍ମ, ଅଜ୍ଞାତ)—Badness.

ଅନୁକମ୍ପା—(ଏଥିର ଉଦାହରଣ ଭାଷାରେ ବିରଳ)—Sympathy.

[ଦ୍ର—ସ୍ୱରାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ନଞ୍ଚର୍ଥକ 'ଅ' ଲାଗିଲେ ଏହା ସଂସ୍କୃତରେ 'ଅନ୍' (ଯଥା—ଅନଧିକାର) ଓ ଓଡ଼ିଆରେ 'ଅଣ' (ଯଥା—ଅଣଅଧିକାର) ଆକାର ଧାରଣ କରେ । ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଏହି 'ଅ' ମଧ୍ୟ ବିକଳ୍ପରେ 'ଅଣ' ଆକାର ଧାରଣ କରେ (ଯଥା—ଅମଣିଷ, ଅଣମଣିଷ; ଅବାଉଅ, ଅଣବାଉଅ) ।

ଦେ. ବ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)— (Onomatopoetic)

୧ । ଅଇ, ବମନେଚ୍ଛା—1. Tendency to vomit

୨ । ବମନ, ବାନ୍ତି—2. Vomiting.

[ଦ୍ର—ବାନ୍ତି କଲାବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ସାଧାରଣ 'ଅ' ଧ୍ୱନି କରିବାରୁ ଓ ବାନ୍ତିର ଉପକ୍ରମ ହେଲାବେଳେ ଏହି ଧ୍ୱନି ମୁହଁରୁ ବାହାରୁଥିବାରୁ 'ଅ' ର ଏହି ଅର୍ଥ ।]

ଦେ. ଅ—ବେଖାତିର ବା ଅସନ୍ତୋଷସୂଚକ ଧ୍ୱନି—An exclamation of disdain or disagreement.

[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥଳରେ ଏଥିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସାଧାରଣ ଓ ସ୍ଥାୟୀ ।]

ଖଣ୍ଡ ଅକାର } ସଂ. ବ—ସନ୍ଧି ନିୟମରେ 'ଏ' କାରାନ୍ତ ବା 'ଓ' କାରାନ୍ତ
ଲୁପ୍ତ ଅକାର } ଓ ଅକାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିସର୍ଗାନ୍ତ ପଦର ଯେଉଁ 'ଅ' ଅକ୍ଷର ଲୁପ୍ତ ହୁଏ ତହିଁର ଚିହ୍ନ—ଽ

(ଯଥା—ସୋଽଦ୍ୟ, ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟ) ।

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ 'ଅ'ର କ୍ଷୀଣ ଆଭାସ ଥାଏ ଏବଂ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖାରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । ଦାଢରେ ଚମ୍ପାଫୁଲଟିଏ ଧରି ତାହା ପକାଇ ଦେବା ପରେ ଦାଢରେ ଯେଉଁ ବାସନାଟିକ ରହିଯାଏ, ଏ ଖଣ୍ଡ ଅକାର ସେହିପରି ଅ ଅକ୍ଷରର ବାସନା ମାତ୍ର ।]

A sign indicating the disappearing or silent 'a' in a compound word.

ଅଅ—ଦେ. ଅ —

A-A (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; 'ଅ' ର ଦ୍ୱିତ୍ୱ) ।

୧ । ବମନ କରିବାର ବା ବମନ ଉପକ୍ରମ ହେବା ବେଳର ଶବ୍ଦ—1. Sound of a person vomiting or going to vomit.

୨ । ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ 'ଅ' ଅକ୍ଷର ଲେଖାଇ ପଢ଼ାଇବା ବେଳେ ଶିଶୁ ଯୋଡିବା ଦ୍ୱି—ଉଚ୍ଚାରଣ—2. Doubled or repeated utterance of the letter 'a' by a child learning to write.

ଅଅଁଳା—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ଆମଲକ) ଆମଳକ (ଦେଖ)

Aañlā

ସଂ. ନାମ—ଆମଳକ, ଆମଳକୀ, ଧାତ୍ରୀ, ଭକ୍ଷ୍ୟଫଳା, ଅମୃତା, ଆମଳା, ଆମଳକି

ଆମଲା, ଆଁଓଳା

ଫା. ଆମ୍ଲ

ଆ. ଆମ୍ଲ୍

ଇ. ଉପରକାସ୍ଥ

ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ଓ ତହିଁର କୋଳ ।

1. A tree and its berry; Embellic myrobalan: Phylanthos emblica.

[ଦ୍ର—ଅଅଁଳା କୋଳ ତ୍ରିଫଳାର (ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା, ଅଅଁଳା) ଏକତମ ଉପାଦାନ; ଲୋକେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ମସଲା ସଙ୍ଗେ ଏହାକୁ ମିଶାଇ ବାଟି କରି ଗାଧୋଇବା ପୂର୍ବରୁ ଦେହରେ ଓ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ ଗାଧୁଆନ୍ତି ଓ ଏଥିରେ ଦେହ ବାସେ । ଏହା ହରଡ଼ା ପରି ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ । ଏହା ମିଠା ଓ ଖଟମିଶା କଷା । ଏହା ବାୟୁ, ପିତ୍ତ, କଫ ଓ ପ୍ରମେହନାଶକ । ଏହା ବୃଷ୍ୟ ଓ ରସାୟନ ।]

୨ । (ସଂ. ଅମ୍ଳାଟ; ଅମ୍ଳାଟକ)

ସଂ ନାମ—ଅମ୍ଳାଟକ, ଅମ୍ଳାଟ, ଅମ୍ଳାଟକ, କୁରୁଣ୍ଟକ, କୁରୁବକ, ବର୍ଷପୁଷ୍ପ, ମହାସହା, ନାଲ୍‌ଝିଣ୍ଟି, ଆୟଁଳା, ଆୟନା

ଇ. ଉପିରକା

ଅଅଁଳେଇ ଫୁଲ ଓ ଗୁଳ୍ମ; କୁରୁବକ । ଏଥିର ଫୁଲ ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ । ଫୁଲର ଭେଙ୍ଗ ଲମ୍ବା । ଏହି ଭେଙ୍ଗରେ ସୂତା ଗଳାଇ ଗୁଚ୍ଛ କରି, ମାଳ ଗୁନ୍ଥି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଜୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହା କଷାୟ ମଧୁର ତିକ୍ତ ରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ସ୍ନିଗ୍ଧ ।

କଟସରୈୟା, ନାଲ ଗୁଲ୍ମେମକ୍ଷନ୍—2. A flowering plant; Barleria cristata.

[ନାଲି ଫୁଲ ଫୁଟିବା ଗୁଳ୍ମ=ସଂ. କୁରୁବକ; ହଳଦିଆ ଫୁଲ ଫୁଟିବା ଗୁଳ୍ମ=ସଂ. କୁରୁଣ୍ଟକ; ନେଳ ଫୁଲ ଫୁଟିବା ଗୁଳ୍ମ=ସଂ. ବାଣା]

୩ । (ସଂ. ଆମଳକ, ଏହାର ଆକୃତି ଅଅଁଳାକୋଳ ପରି ଚରୁଡ଼ା ଚରୁଡ଼ା ଓ ରେଖା ଥିବାରୁ)

ଆମଳକ—ଦେଉଳର ବିମାନ ଉପରେ ସ୍ଥାପିତ ଓ ଦହଖୁଆ ପରି ଚରୁଡ଼ା ଚରୁଡ଼ା ଓ ରେଖା ଚକଡ଼ା । ଏହା ଉପରେ ଦହନଉଭ ଥାଏ । ଅଅଁଳାକୋଳ ପରି କମ ହୋଇଥିବା ଦହନଉଭର ତଳ ବଇଠି । ଅଅଁଳା ସାଳ ।

3. An orange-shaped structure over the dome and below the top-stone of a temple.

ଅଅଁଳାଇ—ଦେ. ବ—ଅଅଁଳେଇ (ଦେଖ)

Aañlāi. Aañlei (See).

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଭ୍ରଷ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୂ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଷ	ଷ	ନ୍ଦ

ଅଁଳା ନବମୀ—ଦେ ବ—(ସଂ. ଆମଳକ + ନବମୀ)
Aañlā nabamī ଧାଣୀ ନବମୀ, କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ ।
[ଏ ଦିନ ଅଁଳା ଗଛମୂଳେ ବିଷ୍ଣୁପୂଜା କରାଯାଏ]
The ninth day of the bright fortnight of the month of Kārttika.

ଅଁଳା ମଞ୍ଜିଆ—ଦେ. ବଣ—
Aañlā mañjiā
୧ । ଅଁଳା କୋଳପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ (ଜିନିଷ)
1. (bead) shaped like the berry of aañlā.
୨ । ଅଁଳା ମଞ୍ଜି ପରି ଶିରାବିଶିଷ୍ଟ (ଖଡ୍ଗ, ପାଟୁଡ଼ି)—
2. (anklet or bracelet) Shaped and grooved like the berry of aañlā.

ଅଁଳା ଲଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—
Aañlā lai ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ, ଏଥିର ଛାଲ ଲଇରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
A kind of plant of which the bark is used as fibre.

ଅଁଳା ସାଲି—ଦେ. ବ—
Aañlā sāli ଅଁଳା ୩ (ଦେଖ)—Aañlā 3 (See).

ଅଁଳାଖାଇ ବୋଇ ପୁଣି ।
ଅନନ୍ତ ବରଷଠି ଘେନି ।
ଯଦୋବନ୍ତ—ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଅଁଳେଇ—ଦେ. ବ—
Aañlei ଅଁଳା ୨ (ଦେଖ)—Aañlā 2 (See)

ଅଇ—ଦେ. ବ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)
Ai
୧ । ବମନ, ବାନ୍ତି । 1. Vomiting.
୨ । ବମନୋପକ୍ରମ । 2. Tendency to vomit.
୩ । ବାନ୍ତି କରିବା ଶବ୍ଦ । 3. The sound of vomiting.
ଦେ. ଅ—(ସଂ. ଅୟି)
(ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ସମ୍ବୋଧନ) ହେ, ଲୋ, ଅଲୋ ।
(A term used in addressing females) Oh ! Hallo.
ଯଥା—ଅଇ ସୁନ୍ଦରି ! ଅଇ ସୁଲକ୍ଷଣି ! ଅଇ ସାଧ୍ୱି !
[ଦ୍ର—ଅଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବାଳକାମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁଜନମାନେ କରିବା ଆଶୀର୍ବଚନ;—'ଅଇସୁଲକ୍ଷଣୀ ହୋ' = ସଂ. ଅୟି ! ସୁଲକ୍ଷଣା ଭବ = ହେ ! ସୁଲକ୍ଷଣୀ ହୁଅ]

(ମୋର, ମତେ) ଅଇ ଉଠାଇବା—ଦେ. ବ.
Ai uthāibā ବାନ୍ତି ମାଡ଼ିବା, ବମନର ଉପକ୍ରମ ହେବା, ବିବମିଷା ।
ଆକାର ଉଠା Having a tendency to vomit.

(ମୋର) ଅଇ ଉଠିବା—ଦେ. ବ—ଅଇ ଉଠାଇବା (ଦେଖ)
Ai uthibā —Ai uthāibā (See)

ଅଇଁଠା ଇତ୍ୟାଦି—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଅଇଣ୍ଠା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) ।
Aiñthā Aiñthā etc. (see)

ଅଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବାନ୍ତି କରିବା—To vomit.
Ai karibā
ଆକାର କରା

ଅଇକା—ପ୍ରା. ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ) । Ehikshaṇi (See)
Aikā

ଅଇକ୍ଷଣି—ପ୍ରା. ଅ—(ସଂ. ଏତତ୍ + କ୍ଷଣ) ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ) ।
Aikshaṇi —Ehikshaṇi (See)

ଅଇକ୍ଷଣିକା—ପ୍ରା. ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ) ।
Aikshaṇikā —Ehikshaṇi (See)

ଅଇଖଣି – ପ୍ରା. ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ) ।
Aikhaṇi —Ehikshaṇi (See)

ଅଇଖଣିକା—ପ୍ରା. ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ) ।
Aikhaṇikā —Ehikshaṇi (See)

ଅଇଖିଣି—ପ୍ରା. ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ) ।
Aikhiṇi Ehikshaṇi (See)

ଅଇଖିଣିକା—ପ୍ରା. ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ) ।
Aikhiṇikā —Ehikshaṇi (See)

ଅଇଘର—ଦେ. ବ—(ସଂ, ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବ; ସଂ ଅଗ୍ନି + ଗୃହ = ରାକ୍ଷସୀ ବିଶେଷ)
Aighara
ବୁଢ଼ୀଘରପୋଡ଼ା
୧ । ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ।
(ଏ ଦିନ ରାତିରେ ଗ୍ରାମମୁଣ୍ଡରେ ଭୂଷା ଅବ ଗଦା କରାଯାଇ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ସବ ହୁଏ; ଏହି ନିଆଁକୁ 'ଅଗି' ଓ ନିଆଁ ଜଳାଇବାକୁ 'ଅଗିଜଳା' ବୋଲାଯାଏ) ।
1. The fullmoon of the month of Magha on the night of which villagers light a bonfire at one extremity of the village.
୨ । ଅଗି; ମାଘପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରାତିରେ ଗାଆଁମୁଣ୍ଡରେ ଜଳାଯିବା ନିଆଁଗଦା—2. Bonfire lighted on the fullmoon night of the month of Magha
୩ । ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୂର୍ବରାତ୍ରି ।
3. The night preceding the fullmoon of the month of Fālguna.
୪ । ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୂର୍ବରାତ୍ରିରେ ସନ୍ଧ୍ୟାଠାରୁ ରାତି ପାହିବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରାମମୁଣ୍ଡରେ କରାଯିବା ଅଗ୍ନି ଉତ୍ସବ ।
4. Bonfire lighted at one end of the village

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଣ୍ଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

on the night preceding the fullmoon of the month of Fālguna.

[ଦ୍ର—ବୁଝିବାକୁ ଗଲେ ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର ହୋଲି ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରାତିରେ ଓ କେଉଁଠାରେ ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୂର୍ବ ରାତିରେ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ସବ କରାଯାଏ ।

ପୂର୍ବ ଜିଲ୍ଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନମାନଙ୍କରେ ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପୂର୍ବ ରାତିରେ ଗ୍ରାମର ଠାକୁର ଗ୍ରାମଦାଣ୍ଡରେ ପଟୁଆର କରି ଯିବା ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରସାମନା ଦାଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚି 'ଦ୍ୱାରରୋଗ' ଖାଆନ୍ତି ଓ ସେହି ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥ ତାଙ୍କ ଦୁଆର ଆଗ ଦାଣ୍ଡରେ ନଡ଼ିଆ ବାଟୁଳା ବା ବାଉଁଶ ଲଗିରେ ଭୁଷା ଆଦି ଗୁଡ଼ାଇ ପୂର୍ବରୁ ପୋତି ଥାଆନ୍ତି । ଦଣ୍ଡ ବଜେ କଲାବେଳେ ଉକ୍ତ ଢୁଳାରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଦଣ୍ଡ ଗ୍ରାମମୁଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଲାରୁ ସେଠାରେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମ୍ମିଳିତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଭୁଷାଗଦାରେ ନିଆଁ ଲାଗେ; ସେ ନିଆଁକୁ 'ଅଗି' ବା 'ଅଇଘରା' କହନ୍ତି । ସେହି ଜଳୁଥିବା ନିଆଁଗଦାକୁ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ସେଠାରେ ରୋଗ ଖାଇ ନିଜ ମନ୍ଦିରକୁ ବାହୁଡ଼ନ୍ତି । କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହି ଅଗ୍ନି ଉତ୍ସବକୁ 'ମେଶ୍ରାଭୁଡ଼ିଆ ପୋଢ଼ି' ଓ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଏହାକୁ 'ମେଶ୍ରାଘର ପୋଢ଼ି' କହନ୍ତି । ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୂର୍ବ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଏହିପରି ଅଗ୍ନି ଉତ୍ସବ ହୁଏ । ମାରୱାଡ଼ିମାନେ ଦୋଳ ପୂର୍ବ ସନ୍ଧ୍ୟାଠାରୁ ଭୋର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୁଷା, ଚିରା କନା, ଚିରା କାଗଜ, ଓ କାଠ ଆଦି ଦାଣ୍ଡରେ ଜମା କରି ଅଗି ଜାଳନ୍ତି ।

୬-୨-୨୩ ତାରିଖର ଅମୃତବଜାର ପତ୍ରିକାରେ ଶ୍ରୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ରଲାଲ ରାୟ ଚୌଧୁରୀ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମର୍ମରେ ଗୋଟିଏ ଇଂରାଜି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ :—

"ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପୂର୍ବ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପ୍ରତି ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘର ଆଗରେ ଏବଂ ଗ୍ରାମମୁଣ୍ଡରେ ଅଗି ଜଳାଯାଏ । ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘର ଆଗ ଦାଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଗଛ ପୋତା ଯାଇ ତହିଁ ଉପରେ ଭୁଷା, ଚିରା କନା ଓ ଘଷି ଆଦି ଜମା କରାଯାଇ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ସବ ହୁଏ ଏବଂ ରାତିଯାକ ଲୋକେ ଅଶ୍ଳୀଳ ଗୀତ ବୋଲି ନାଚନ୍ତି । ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁବରେ ମୃତ ହୋଇଥିବା ବୀରମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ଦାଉରେ ଖଣ୍ଡା ଧରି ଏହି ନିଆଁଗଦା ଚାରିପାଖରେ ବୁଲି ନାଚନ୍ତି ଏବଂ ଏ ନିଆଁରେ ଗରମ କରାଯାଇଥିବା ପାଣିରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଗାଧୁଆନ୍ତି । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ସବ ହୁଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଚୌଭୁକରେ ପରସ୍ପର ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି । କଥିତ ଅଛି ଯେ Scythians ବା ଶକମାନେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ରାଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଭାରତରୁ ବିତାଡ଼ିତ ହେବା କାଳରୁ ଏ ଉତ୍ସବ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ଚଳି ଆସୁଅଛି । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ, 'ହଲିକା' ନାମରେ ଗୋଟିଏ ରାକ୍ଷସୀ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଖାଇଯାଉଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଦେବତାମାନେ ଏହାକୁ ବଧ କରି ନ ପାରିବାରୁ ଶିବ ଏହାକୁ ବଧ କଲେ । ଏହି ରାକ୍ଷସୀର ବିରାଟ ଦେହକୁ ଦେବତାମାନେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ପୋଡ଼ିଲେ; ଅଇଘରା ଏଥିର ସ୍ମାରକ ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବ । କେହି କେହି କହନ୍ତି, 'ହଲିକା' ବସନ୍ତ, ମିଳମିଳା, ଦାଡ଼ିଫୁଟ୍ ଆଦିର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଯୋଗିନୀ । ମହାଦେବ ଏହାକୁ ବିନାଶ କଲେ ଓ ଲୋକେ ଏହା ଶବ ଉପରେ ନିଜ ନିଜ ଘରର ଅଳଅ, ଚିରା କନା, କାଠି, ଭୁଷା ଗଦା କରି ନିଆଁ ଜାଳିଲେ । ସେହି କାଳରୁ ଏ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ସବ ହୋଇ ଆସୁଅଛି ।"

ଲୋକେ ବାଇଗଣପୋଡ଼ା ପାଇବା ଆଶାରେ ଏହି ଅଇଘରା ନିଆଁଗଦା ଉପରକୁ କଞ୍ଚା ବାଇଗଣ ଫିଙ୍ଗନ୍ତି ଓ ନିଆଁ ନିବିଗଲାରୁ ପାଉଁଶକୁ ଖେଳାଇ ଖୋଜାଖୋଜି କରି ପୋଡ଼ା ବାଇଗଣ ଆଣନ୍ତି ଓ କେହି କେହି କିଛି ନ ପାଇଲେ ଫେରି ଆସନ୍ତି ।]

ଅଇଘରାକୁ ବାଇଗଣ ଫୋପାଡ଼ିବା—ଦେ. ନ୍ୟାୟ—
Aigharāku bāigaṇa phopārdibā.

ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଫଳ ଆଶାରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ବ୍ୟୟ କରିବା ।
To do any work or spend money without hope of getting a definite or any return for it.

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ପୋଡ଼ା ବାଇଗଣ ପାଇବା ଆଶାରେ ଅଇଘରାକୁ କଞ୍ଚା ବାଇଗଣ ଫିଙ୍ଗିଥାନ୍ତି; ନିଆଁ ନିବିଲାରୁ ପୋଡ଼ା ବାଇଗଣ ପାଇବାପାଇଁ ପାଉଁଶକୁ ଖେଳାଖେଳି କରନ୍ତି; କିଏ କେଉଁ ବାଇଗଣକୁ ନିଆଁକୁ ଫିଙ୍ଗିଥାଏ; ବାଇଗଣ ବାହାର କଲାବେଳେ ପୋଡ଼ା ବାଇଗଣରୁ ତାହା ବାଛି ହୁଏ ନାହିଁ । ଫଳତଃ ଯେ କଞ୍ଚା ବାଇଗଣଟିଏ ପକାଇଥାଏ ସେ ଯେକୌଣସି ପୋଡ଼ା ବାଇଗଣଟିଏ ପାଇଲେ ବୋଧ ହୋଇ ଘରକୁ ଯାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ବାଇଗଣଯାକ ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ ହୋଇଯିବାରୁ କଞ୍ଚା ବାଇଗଣ ପକାଇଥିବା ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କେହି ପୋଡ଼ା ବାଇଗଣ ପାଆନ୍ତି ଓ କେହି କେହି ଆଦୌ ବାଇଗଣ ନ ପାଇ ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି । ଏହିପରି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଫଳଲାଭ ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ଖଟେ ।]

ଅଇଘରା ପୁନିଅଁ—ଗ୍ରା. ବି—ଅଇଘରା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା (ଦେଖ)
Aigharā Puniañ — Aigharā pūrṇṇami (see)

ଅଇଘରା ପୁନେଇଁ—ଗ୍ରା. ବି—ଅଇଘରା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା (ଦେଖ)
Aigharā Puneiñ — Aigharā purṇṇami (see).

ଅଇଘରା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଅଗ୍ନି + ପୂର୍ଣ୍ଣିମା) । ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ବୁଢ଼ୀଘରପୋଡ଼ା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା
Aigharā Purṇṇami — Fullmoon of the month of Māgha.

ଅଇଘିରା—ଗ୍ରା. ବି—ଅଇଘରା (ଦେଖ)—Aigharā (see).
Aighirā

ଅଇଘେରା—ଗ୍ରା. ବି—ଅଇଘରା (ଦେଖ)—Aigharā (see).
Aigherā

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଭ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଲ୍ଭ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅଇଛଣି—ପ୍ରାଦେ—(ପୁଷ୍ପ, କଣ୍ଟକ). ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ)
Aichhaṇi Ehikshaṇi (see)

ଅଇଛଣିକା—ପ୍ରାଦେ—(ପୁଷ୍ପ, କଣ୍ଟକ). ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ)
Aichhaṇikā Ehikshaṇi (see)

ଅଇଛିକା—ପ୍ରାଦେ—(ପୁଷ୍ପ, କଣ୍ଟକ). ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ)
Aichhikā Ehikshaṇi (see)

ଅଇଛିଣି—ପ୍ରାଦେ—(ପୁଷ୍ପ, କଣ୍ଟକ). ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ)
Aichhiṇi Ehikshaṇi (see)

ଅଇଛିଣିକା—ପ୍ରାଦେ—(ପୁଷ୍ପ, କଣ୍ଟକ). ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ)
Aichhiṇikā Ehikshaṇi (see)

ଅଇଛୁଣି—ପ୍ରାଦେ—(ପୁଷ୍ପ, କଣ୍ଟକ). ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ)
Aichhuṇi Ehikshaṇi (see)

ଅଇଛୁଣିକା—ପ୍ରାଦେ—(ପୁଷ୍ପ, କଣ୍ଟକ). ଅ—ଏହିକ୍ଷଣି (ଦେଖ)
Aichhuṇikā Ehikshaṇi (see)

ଅଇଣ୍ଠା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ପ୍ରା. ଅଇଟ୍ଠ)—
Aiṇṭhā ୧ । ଖାଦ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ବଳି ପଡ଼ିଥିବା ଭୁକ୍ତାବଶିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ।
ଏଁଠା, ଏଁଠା 1. Orts; the remains of a meal.
ଝୁଟିଲ, ଉଚ୍ଛାଶ୍,
ଜୁଠା, ଜୁଠନ

ଅଜ ଦୁଇଥାଇ ବାଇ ଅଇଣା,
ପଥର ଦନ୍ତକୁ ବାସ ଅଇଣା ।
ଚଉ ।

୨ । ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁର କେତେକ ଅଂଶ ପୂର୍ବରୁ ଖିଆ ହୋଇଅଛି ।
2. Food, part of which has already been partaken of.

୩ । ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ଖାଇବା ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିଥିବା ପତ୍ର ବା ବାସନ ଓ ତହିଁ ନିକଟରେ ବିଛା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର କଣାମାନ ।
3. Particles of food and the plate left after a meal.
(ଯଥା—କାଲି ରାଜର ଅଇଣା ସକାଳସାକେ କେହି ଉଠାଇ ନାହିଁ ।)

ଅଇଣା ପୋଛିବାରେ ବର୍ତ୍ତା ଅଛି ମାତ୍ର ।
ବୃଷଭାନୁ ମହାପାତ୍ର. ୧୯୫୬

୪ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—
ରାଜାଙ୍କ ଅଇଣା ଉଠାଇବା ଭୃତ୍ୟ ।
4. A servant who sweeps the place where a Raja has taken his meals.

୫ । ପ୍ରା. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
ଅପତ୍ନିଆଣି ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ନାମ ବିଶେଷ ।
5. A name given to a male or female whose elders had died before he was born.

ଦେ. ବିଣ—
୧ । ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ, ଭୁକ୍ତାବଶିଷ୍ଟ (ଖାଦ୍ୟ) ।
1. (food) Left after a meal.

୨ । ପୂର୍ବରୁ ଅଂଶତଃ ଭୁକ୍ତ (ପଦାର୍ଥ) ।
2. (food) Of which a part has been eaten.

୩ । ଖାଇବା ପରେ ଖାଇବା ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବା (ଖାଦ୍ୟପାତ୍ର, ପତ୍ର ଓ ଖାଦ୍ୟର କଣା) ।
3. (plate or particle of food) Left at the place where a person took his meal.

ଯତନେ ନ ଖାନ୍ତି ଖଣ୍ଡ ଖାଦର,
ବୃଥା ମଝିଆନ୍ତ ଅଇଣା ଗଦର ।
ଚଉ ।

୪ । ଭୁଣ୍ଡ ବା ପାଟିଦ୍ୱାରା ସ୍ପୃଷ୍ଟ ।
4. Touched by the mouth.

୫ । ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ଧୁଆ ହୋଇ ନ ଥିବା (ମୁହଁ ବା ହାତ) ।
5. (mouth or hand) Unwashed after a meal.

୬ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଖାଇବା ପରେ ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇ ନ ଥାଏ ।
6. (person) Who has not washed his face and hands after meal.

ବସ୍ତ୍ର ଭୁମ୍ବେ ଅଇଣା ହୋଇ ଅଛିଅଛ,
ଏ କଥା ମନରେ ସୁମରି ମୁଦିଅଛ ।
ବୃଷଭାନୁ ମହାପାତ୍ର. ୧୯୫୬

୭ । ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ କଣା ଯହିଁରେ ଲାଗିଥାଏ (ଯଥା, ବାସନ) ।
7. (plate) Having particles of orts still sticking to it.

୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) —ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବୋପଭୁକ୍ତ ।
8. Previously enjoyed by another person.

[ଦ୍ର—ଅନ୍ନ, ଭାତ, ଖୀର, ଖେଚଡ଼ି ଆଦି ଜଳପକ୍ୱ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସାଧାରଣତଃ ସଙ୍ଗୁଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ଓ ଦଳପକ୍ୱ (ଯଥା—ପୁଷ୍ପ, ପିଆପିଠା) ଓ ଶୁଷ୍କ (ଯଥା—ଭଜାଭଜା, ଭୁଜା) ଖାଦ୍ୟକୁ ନିସଙ୍ଗୁଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ । ସଙ୍ଗୁଡ଼ି ହେଉ ବା ନିସଙ୍ଗୁଡ଼ି ହେଉ ପୂର୍ବଭୁକ୍ତ ବା ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟକୁ ଅଇଣା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଅଇଣ୍ଠା ଅଣ୍ଡୋଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ + ଆନ୍ଦୋଳନ)—
Aiṇṭhā andola ଅଇଣା ଲାଗିବା ଯୋଗୁ ଅପବିତ୍ର ।
Become impure owing to the touch of Aiṇṭhā.
(ଯଥା—ଏ ପିଲାଟା ଅଇଣା ଅଣ୍ଡୋଳ ହୋଇଛି)

ଦେ. ବି—ଅଇଣା କଇଣା (ଦେଖ)
Aiṇṭhā kaiṇṭhā (see)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଇଣ୍ଠା ଇଣ୍ଡୋଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଅଇଣ୍ଠା କଇଣ୍ଠା (ଦେଖ)
Aiṇṭhā iṇḍoḷa Aiṇṭhā kaiṇṭhā (see)

ଅଇଣ୍ଠା ଉଠାଇବା—ଦେ. କ—
Aiṇṭhā uṭhāibā ଭୋଜିସି ବ୍ୟକ୍ତି ଖାଇଥିବା ସ୍ଥାନରୁ
ଏଁଠୋ ତୋଳା ଅବଶିଷ୍ଟ ଓ ଭଙ୍ଗା ଓ ଭୂମିପତିତ ଖାଦ୍ୟାଂଶ
ଜୁଠନ ଉଠାନା ଓ ପାତ୍ରକୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ସେ ସ୍ଥାନ ପରିଷ୍କାର କରିବା ।
To cleanse the spot after removing the remnants of a meal and the used plates.

ଅଇଣ୍ଠା ଉଠିବା—ଦେ. ବ—ଖାଇଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ଅଇଣ୍ଠା ପତ୍ର ଆଦି ଉଠାଇ ନିଆଯିବା ।
Aiṇṭhā uṭhibā (a place) Being cleansed
ଏଁଠୋ ଉଠା after meal.
ଜୁଠନ ଉଠନା

ଅଇଣ୍ଠା କଇଣ୍ଠା—ଗ୍ରା. ବ—(ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)
Aiṇṭhā kaiṇṭhā ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଲାଗିଥିବା ସ୍ଥାନ ଓ ବାସନ ଆଦି ।
ଏଁଠୋ କାଁଟା Places and utensils smeared with orts.
ଗ୍ରା. ବଣ.—ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଲାଗିଥିବା (ବହୁବଚନ) ।
(plural) Smeared with orts.

ଅଇଣ୍ଠା କରିବା—ଦେ. କ—ପାତ୍ରରେ ଥିବା ଭୋଜିସି ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର
Aiṇṭhā karibā ଏକାଂଶକୁ ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ପାତ୍ରସ୍ଥ ସମୁଦାୟ
ଏଁଠୋ କରା ପଦାର୍ଥକୁ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟରେ ପରିଣତ କରିବା ।
ଜୁଠାନା To make the whole of the food in a plate impure by eating a part thereof.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଜଣକଦ୍ୱାରା ଅଇଣ୍ଠା ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଅପବିତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅଖାଦ୍ୟ ।]

ଅଇଣ୍ଠା ଖାଇବା—ଦେ. କ—
Aiṇṭhā khāibā ୧ । ପରର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଭୋଜନ କରିବା ।
ଏଁଠୋ ଖାଓୟା 1. To eat the leavings of
ଜୁଠାଖାନା another person's dish.
୨ । (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) ପରର ଆଶ୍ରିତ ହୋଇ ଭୋଜନ ମାରିବା ।
2. To depend on another for one's meal.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରର ଉପଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭୋଗ କରିବା ।
3. To enjoy a thing previously enjoyed by another.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟର ଉପଭୁକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସଙ୍ଗମ କରିବା ।
4. To have intercourse with a woman who has been cohabited by another.
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ, ଗାଳ) କୌଣସି ଘୃଣ୍ୟ କର୍ମ (ଯଥା—ଚୋରୀ, ପ୍ରତାରଣା) କରିବା ।
5. To commit any hateful act.

ଅଇଣ୍ଠାଖାଇ—ଦେ. ବଣ (ସ୍ତ୍ରୀ), (ଗାଳ)—ଅଇଣ୍ଠାଖିଆର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
Aiṇṭhā khāī Feminine of Aiṇṭhā khiā.
ଏଁଠୋ ଖାଗୀ
ଜୁଠାଖାନେବାଲୀ

ଅଇଣ୍ଠାପାଇ କୁକୁର ଅଇ ଓଡ଼ିଏ ଅଇଣ୍ଠା ପତ୍ର ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖିଲେ ପୂଜ ପତ୍ର ଗୋଡ଼ରେ ଠେଲି ଦେଇଥାଏ ।
ଫକୀର—ଇମାଣ ଅଠସୁଣ୍ଡ ।

ଅଇଣ୍ଠାଖିଆ—ଦେ. ବ—୧ । ପରର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଭୋଜନ ।
Aiṇṭhā khiā 1. Act of eating the leavings of
ଏଁଠୋ ଖାଓୟା another's dish.
ଜୁଠାଖାନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଘୃଣିତ କର୍ମକରଣ ।
2. Doing of any hateful act.
ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ଗାଳ)—୧ । ପରର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟଭୋଜୀ ।
ଏଁଠୋ ଖେକୋ 1. (a person) Who eats the
ଜୁଠାଖାନେବାଲା, leavings of another.
ଜୁଠିହାରା

ଅଇଣ୍ଠାଖିଆ ବାଳ ଗଇଁର ବମ୍ବର ।
ବହୁସ ସେ ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ଦେହଶ୍ରାଦ୍ଧ ମାର ।
ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । (ଗାଳ)—ପରଦ୍ୱାରା ପାଳିତ, ଅନ୍ନଦାସ, ପରାନ୍ନଭୋଜୀ ।
2. Toady; hanger on; depending on another for maintenance; slavishly dependent on another.
୩ । (ଗାଳ) ନିନ୍ଦିତ କର୍ମକାରୀ —3 Doing a hateful act.

ଅଇଣ୍ଠା ଗୋଟାଇବା—ଦେ. କ—ଅଇଣ୍ଠା ଉଠାଇବା (ଦେଖ) ।
Aiṇṭhā goṭāibā Aiṇṭhā uṭhāibā (See .

ଅଇଣ୍ଠାଚଟା—ଦେ. ବ. (ଗାଳ)—ଅଇଣ୍ଠାଖିଆ (ଦେଖ) ।
Aiṇṭhā chaṭā Aiṇṭhā khiā (See)
ଏଁଠୋଚାଟା
ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଅଇଣ୍ଠାଖିଆ (ଦେଖ)
Aiṇṭhā khiā (See)

ଅଇଣ୍ଠାଚଟେଇ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳ)—ଅଇଣ୍ଠାଖାଇ (ଦେଖ)
Aiṇṭhā chaṭeī Aiṇṭhā khāī (See)
ଏଁଠୋଚାଟି

ଅଇଣ୍ଠାଚଣ୍ଡ—ଦେ. ବ. ପୁଂ. (ପ୍ରାଚୀନ)—ପ୍ରେତ ବିଶେଷ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Aiṇṭhā chaṇḍa ଜୀବିତ ଅବସ୍ଥାରେ ପରର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଓ ପର
ଏଁଠୋଚଣ୍ଡ ଘରୁ ମାଗି କରି ଅନ୍ନ ଖାଇଥାଏ ତାହାର ପ୍ରେତ ।
The ghost of a person who in his lifetime lived on the leavings of other persons' dishes. and ate cooked food from other people.

ଦାଣ୍ଡିଆ, ଚଣ୍ଡାଳିଆ, ଅନ୍ଧିକା, ଗାଙ୍ଗେସ
ଭବୁଙ୍ଗା, ଲକ୍ଷସ, ଗଙ୍ଗାଳିଆ, ଖେଚପାଳୀ
ଏ ପିଶାଚମାନଙ୍କୁ ଅଇଣ୍ଠାଚଣ୍ଡ ବୋଲ ।
ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଷ	ଯ୍ୟ	ଭ୍ଯ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଙ୍ଗ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଭଅ	ଭ	ନ୍ଟ

ଅଇଣ୍ଠାଚଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଇଣ୍ଠାଚଣ୍ଡର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
Aiṇthā chaṇḍī Feminine of Aiṇthāchaṇḍa.
ଏଁଠୋଚଣ୍ଡୀ

ଅଇଣ୍ଠା ଚାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗାଳ) ଅଇଣ୍ଠା ଖାଇବା (ଦେଖ)
Aiṇthā chāṭibā Aiṇthā khāibā (See)

ଅଇଣ୍ଠାଜାଦୁ—ଦେ. ବି.(ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ + ଦଦ୍ରୁ)—
Aiṇthā jādu ଟଙ୍କା ପଇସା ଆକୃତିର ମଜା ମଜା କ୍ଷୁଦ୍ର ଦଦ୍ରୁ ରୋଗବିଶେଷ ।
ଏଁଠୋଦାଦ
A kind of ringworm appearing on the body in small circular rings.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ଦେହର କୌଣସି ଅଂଶରେ ଅଇଣ୍ଠା ହାତ ଲଗାଇ ତାହା ନ ଧୋଇଲେ ଏ ଜାଦୁ ହୁଏ । ଅଇଣ୍ଠା ବାସନ ମଜା ଯାଉଥିବା ପାଉଁଶ କଳାକୁ ଅଇଣ୍ଠା-ଜାଦୁରେ ମଡ଼ାଇଲେ ତାହା ଭଲ ହେବାର ଦେଖାଯାଇଅଛି ।]

ଅଇଣ୍ଠା ଦାଦୁ—ଦେ. ବି.(ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ + ଦଦ୍ରୁ)—
Aiṇthā dādu ଅଇଣ୍ଠା ଜାଦୁ (ଦେଖ)
Aiṇthā jādu (See)

ଅଇଣ୍ଠା ପତର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଅଇଣ୍ଠା ପତ୍ର (ଦେଖ)
Aiṇthā patara. Aiṇthā patra (See)

ଚାରରେ ବ ଖାନ୍ତ ଓଡ଼ି ଖାଇବ,
ଭୁର ମଣ୍ଡଥାନ୍ତ ଅଇଣ୍ଠା ପତର ।
ଚଉ ।

ଅଇଣ୍ଠା ପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ + ପତ୍ର)—
Aiṇthā patra ଯେଉଁ ପତ୍ର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅସ୍ୱାଦ ଭୋଜନ କରିସାରି ଛଡ଼ିଯାଇଥାଏ ।
ଏଁଠାପୋତା
ଜୁଠାପତ୍ତା The leaf (used for a plate) left by a person after finishing his meal which was served on it.

ଅଇଣ୍ଠାପୋଛା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ + ପ୍ରୋଚ୍ଛନ)—
Aiṇthā pochhā ଅଇଣ୍ଠା ପୋଛିବା କର୍ମ ।
ଏଁଠୋପାଛା
The cleansing of a place where one has taken his meal.

ଅଇଣ୍ଠା ପୋଛିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ + ପ୍ରୋଚ୍ଛନ)—
Aiṇthā pochhibā ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଭୋଜନ କରିଥାଏ, ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଅଇଣ୍ଠା ପତ୍ର ବା
ଏଁଠୋପୋଛା ଅଇଣ୍ଠା ବାସନ ଉଠାଇ ନେଇ ସେ
ଜୁଠା ପୋଛନା ସ୍ଥାନରେ ଖାଇଲା ବେଳେ ଝରି ଯାଇଥିବା ଅସ୍ୱାଦର କଣାମାନ ଗୋଟାଇ ନେବା ପରେ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଗୋବର, ମାଟି ଓ ପାଣିରେ ଲିପି ସଫା କରିବା ।

To cleanse a place where a person has taken his meal by removing the plate or leaf, picking up the particles of food strewn on the ground and smearing it with cowdung, earth and water.

ଅଇଣ୍ଠା ପୋଛିବାରେ ବର୍ତ୍ତା ଅଛି ମାତ ।
ବୃଷସିଂହ ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଅଇଣ୍ଠା ବରତନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ + ହି. ବରତନ୍)—
Aiṇthā baratana ଯେଉଁ ଥାଳି ଅଦି ପାତ୍ରରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
ଏଁଠୋବାସନ ଅସ୍ୱାଦ ଭୋଜନ କରିଥାଏ ।
ଜୁଠା ବରତନ Utensil in which a person has taken his meal.

ଅଇଣ୍ଠା ବର୍ତ୍ତନ—ଦେ. ବି—ଅଇଣ୍ଠା ବରତନ (ଦେଖ)
Aiṇthā barttana Aiṇthā baratana (See)

ଅଇଣ୍ଠା ବାସନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ + ଫା. ବାସନ)—
Aiṇthā bāsana ଅଇଣ୍ଠା ବରତନ (ଦେଖ)
Aiṇthā baratana (See)

ଅଇଣ୍ଠା ବୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ବା
Aiṇthā bolibā କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଇଣ୍ଠା ଭାତ ବା
ଏଁଠୋଲାଗାନ ଅଇଣ୍ଠା ହାତ ଲଗାଇବା ।
ଜୁଠାଲଗାନା 1. To smear a place or a person's body with left off food or touch with unwashed hand.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଠା ବୋଳିବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ମିଥ୍ୟାରେ କଳଙ୍କ ବା ଦୋଷ ଆରୋପ କରିବା ।

2. To scandalise a person; to falsely lay the blame for anything on a person.

ଅଇଣ୍ଠାଭାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ + ଭାତ)—
Aiṇthā bhāta

୧ । ଯେଉଁ ଭାତକୁ ଜଣେ ଖାଇବା ପରେ ପାତ୍ରରେ ଛଡ଼ି ଯାଇଅଛି ।
1. Boiled rice left by a person on the plate.
୨ । ଯେଉଁ ଭାତକୁ ଖାଦକ ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି ।
2. Boiled rice which an eater has already begun to eat.

ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟପାଇକୁ ଅଦୋଡ଼ା ଘରିରେ
ଅଇଣ୍ଠା ଭାତେ ପିଣ୍ଡ ଦଠାଇ ଖାଇରେ ।
ବୃଷସିଂହ ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ତେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଇ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଇଣ୍ଠା ମଇଣ୍ଠା—ଭ୍ରା. ବ. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଦୃଶର)—
Aiṇthā maiṇthā
ଅଇଣ୍ଠା କଇଣ୍ଠା (ଦେଖ)
Aiṇthā kaiṇthā (See)

ଭ୍ରା. ବିଣ—ଅଇଣ୍ଠା କଇଣ୍ଠା (ଦେଖ)
Aiṇthā kaiṇthā (See)

ଅଇଣ୍ଠା ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ + ଲଗ୍ ଧାତୁ)—
Aiṇthā lagāibā
ଏଁଠାଲାଗାନ
ଜୁଠାଲଗାନା

୧ । ଅଇଣ୍ଠା ବୋଳିବା (ଦେଖ) ।
1 Aiṇthā bolibā (See)
୨ । ଅଇଣ୍ଠା ପୋଛିବା (ଦେଖ)
2. Aiṇthā pochhibā (See)

ଅଇଣ୍ଠା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—
Aiṇthā lagibā
ଏଁଠାଲାଗା
ଜୁଠାଲଗନା

୧ । ଭାତ ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ମୁହଁ, ହାତ ବା ଦେହର କୌଣସି ଅଂଶ ବା ବସ୍ତ୍ରରେ ଅଇଣ୍ଠାର କଣା ଲଗ୍ନ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥା ।
1. Particles of food still clinging to the hand, face, body or cloth.
୨ । ବୃଥା କଳଙ୍କାରୋପ ।
2. Being scandalised,
୩ । ଅଇଣ୍ଠା ପୋଛ (ଦେଖ)
3. Aiṇthā pochhā (See)

ଅଇଣ୍ଠାହାତ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ + ହସ୍ତ; ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟଲଗ୍ନ ହାତ)—
Aiṇthā hāta
ଏଁଠାହାତ
ଜୁଠାହାଥ

ଭାତ ଖାଇସାରିବା ପରେ ଧୁଆଧୋଇ ହୋଇ ନ ଥିବା ହାତ ।
Hand not yet washed after a meal.

ଅଇଣ୍ଠା ହାତରେ କୁଆ ନ ଝୁରୁଡ଼ାଏ ନାହିଁ ।
ଓଡ଼ ।

✓**ଅଇଣ୍ଠା ହାତରେ କୁଆ ନ ଝୁରୁଡ଼ାଇବା**—ଦେ. ପ୍ରବଚନ. କ୍ରି.—
ଜୁଠେହାଥସେ କୁତ୍ତା ନ ମାରନା
(ପ୍ରବଚନାର୍ଥ)ଅତି କୃପଣ ହେବା ।
To be very miserly.

(ଯଥା—ସେ ପରା ଅଇଣ୍ଠା ହାତରେ କୁଆକୁ ଝୁରୁଡ଼ାଏ ନାହିଁ ।)
[ଅଇଣ୍ଠା ହାତରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅନ୍ନକଣା ଲାଗିଥାଏ, କୁଆକୁ ଝୁରୁଡ଼ାଇଲେ କାଳେ ସେ କଣା ଅଙ୍ଗଚାଳନା ଯୋଗୁଁ ଖସିପଡ଼ି ଲୋକସାନ ହେବ, ଏହି ଚିନ୍ତାରେ କୁଆକୁ ନ ଝୁରୁଡ଼ାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିର କୃପଣତା ସୂଚନା ।]

ଅଇଣ୍ଠା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ଭୋଜନ କରି ମୁହଁ
Aiṇthā heba
ଏଁଠା ହଓୟା
ଜୁଠାହୋନା

ହାତ ନ ଧୋଇବା ଯୋଗୁଁ ତାର ମୁହଁ ହାତ ଆଦିରେ ଖାଦ୍ୟର ଅଂଶମାନ ଲାଗି ରହିଥିବା ।

1. (a person) To have particles of food clinging to the mouth and hand owing to his not having washed them after eating.
୨ । (କୌଣସି ପାତ୍ରସ୍ଥ ଖାଦ୍ୟ) ଅଂଶତଃ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଉପଭୁକ୍ତ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟରେ ପରିଣତ ହେବା ।
2. (food in a plate) To have been partly eaten.
୩ । (କୌଣସି ଭୋଜନ-ପାତ୍ର) ଖାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଧୁଆ ହୋଇ ନ ଥିବା ।
3. (utensil) To have been used as a plate during meal and still unwashed.
୪ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ନାମ ମାତ୍ର ଭୋଜନ କରିବା, ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଖାଇ ଉଠି ଆସିବା ।
4. To nominally sit at the meal; to touch or taste the food served and then to leave the meal.

ଭାତ ବଢ଼ିଲେ ବସିଲେ ଠ ଭାତ ବୋଇଲେ ବ ମାତ୍ର ଅଇଣ୍ଠା ହୋଇ ଉଠିପଡ଼ନ୍ତି ।
ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର. ବ୍ରହ୍ମମୋଦକ ୪।୨ ।

ଅଇଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ଅଣ୍ଡ, ଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ଶିଶୁମାନଙ୍କର
Aiṇdi
ଏଁଡ଼ୋ, ଏଁଡ଼େ
ପେଟ ଅଣ୍ଡାକାର ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିବା ଯୋଗୁଁ)

୧ । ଏକ ମାତା ଗର୍ଭଜାତ ସ୍ତନ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରି ନ ଥିବା ଶିଶୁ ଓ ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଜାତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶିଶୁ ।
1. Two children born shortly one after the other before the first child is weaned.
୨ । ଶିଶୁ ସ୍ତନ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପୁଣି ମାତାର ଗର୍ଭାଧାନ ।
2. Pregnancy of the mother before a child is weaned.

ଅଇଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଣ୍ଡ, ଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ଶିଶୁର ପେଟ ଅଣ୍ଡାକାର
Aiṇdiā
ଏଁଡ଼ୋ, ଏଁଡ଼ୋ
ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିବାରୁ; ଏଥିର ସଂ. ନାମ ପରିଗର୍ଭକ)—ବାଲରୋଗ ବିଶେଷ; ଗର୍ଭିଣୀ ମାତାର ଦୂଷିତ ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରିବାଯୋଗୁଁ ଶିଶୁର ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଝାଡ଼ା ଓ ଦୁର୍ବଳତା ।
Infantile diarrhoea due to suckling the breast of a pregnant mother.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମ ଶିଶୁ ମାତୃସ୍ତନ୍ୟପାନ ଛାଡ଼ି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମାତାର ଗର୍ଭ ହେଲେ ଶିଶୁ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ଓ ତା ପେଟଟି ବଡ଼ ଦେଖାଯାଏ]
ଦେ. ବିଣ—ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଇଣ୍ଡିଆ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ (ଶିଶୁ) ।
(a pregnant mother's first child) Suffering from infantile diarrhoea.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ୱ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

(ଡାକୁ) ଅଇଣ୍ଡିଆ ଧରିବା—ଦେ. କ—ଗର୍ଭବତୀ ମାତାର ଦୂଷିତ ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ (ଶିଶୁକୁ) ଅଇଣ୍ଡିଆ ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ।

Aiṇdiā dharibā
ଏଁଡ଼ୋ ଲାଗା,
ଏଁଡ଼ୋଲାଗା

An attack of infantile diarrhoea due to suckling a pregnant mother's breast.

(ଡାକୁ) ଅଇଣ୍ଡିଆ ବାଧିବା—ଦେ. କ—ଅଇଣ୍ଡିଆ ଧରିବା (ଦେଖ)
Aiṇdiā bādhibā Aiṇdiā dharibā (See)

(ଡାକୁ) ଅଇଣ୍ଡିଆ ଲାଗିବା—ଦେ. କ—ଅଇଣ୍ଡିଆ ଧରିବା (ଦେଖ)
Aiṇdiā lāgibā Aiṇdiā dharibā (See)

ଅଇଦ୍ରିଶି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ). ବଣ—ଅଇରଶି (ଦେଖ) ।
Aidrisi Airasi (See)

ଅଇନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର). ବଣ—ଅଏନ୍ (ଦେଖ)
Ain Aen (See)

ଅଇନ୍ କୋଟ୍—ବୈଦେ. ବ—ଆନିକଟ୍ (ଦେଖ) ।
Ainkot Ānikat (See)

ଅଇନକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର). ବ. (ଆ. ଐନକ୍)—ଚଷମା ।
Ainak. Spectacles.
(ଭୁଲ:—ହି. ଐନକ; ଆ. ଆସ୍ମାନା)

ଅଇନଗଦ୍—ଗ୍ରା. ଅ—(ସ. ଏତଦ୍+ଅ. ନକଦ୍ ହି. ନଗଦ୍= ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେୟ ଧନ)—୧ । ଏହିକ୍ଷଣି, ବର୍ତ୍ତମାନ ।
ଏଇନାଗାଂ 1. Just now, immediately.
ହସ୍‌ଘଡ଼ି ୨ । ଅତି ସତ୍ୱର—2. Very soon.

ଅଇନଗଦି—ଗ୍ରା. ଅ—ଅଇନଗଦ୍ (ଦେଖ)—Ainagad (See)
Ainagadi

ଅଇନା— ବୈଦେ. ବ—(ଆ. ଐନା)—୧ । ଅଇନା, ଦର୍ପଣ, ଆରସି ।
Ainā 1. Mirror; looking glass.
ଆୟନା ୨ । କାଚ—2. Glass.
ଆଇନା

ଅଇନା ଆଲମାରି— ବୈଦେ. ବ—(ଆ. ଐନା+ହି. ଆଲ୍‌ମାରି)—
Ainā ālamāri କାଚ ବା ଦର୍ପଣ ଫଳକ ଥିବା ଆଲ୍‌ମାରି ।
ଆୟନା ଆଲମାରି Glass almirah.
ଆଇନା ଆଲମାରି

ଅଇନା କବାଟ—ଦେ. ବ—(ଆ. ଐନା+ସ. କପାଟ)—
Ainā kabāṭa ଦର୍ପଣ ବା କାଚ ଫଳକଯୁକ୍ତ କବାଟ ।
ଆୟନା ଦୋର Glass door.
ଆଇନା ଦରୱାଜା

ଅଇନା ଦୁଆର—ଦେ. ବ—(ଆ. ଐନା+ସ. ଦ୍ୱାର)—
Ainā duāra ଅଇନା କବାଟ (ଦେଖ)
Ainā kabāṭa (See)

ଅଇନା ବାଡ଼—ଦେ. ବ—(ଆ. ଐନା+ସ. ବାଟ)—
Ainā bārda

୧ । ଦର୍ପଣ ଫଳକଯୁକ୍ତ କାନ୍ଥ ।
ଆୟନା ଦେୟାଲ 1. Wall made of mirror.
ଆଇନା ଦିବାର ୨ । କାଚର ବାଡ଼—2. Wall of glass.

ଅଇନ—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ଅଇନ)
Aini
ଆଇନ
ଆଇନ୍ ୧ । ଅଇନ୍ (ଦେଖ)—1. Āin (See).
୨ । ଦଟ, ଠୁନର—2. Sport; jest.
୩ । ପେଖନା, ଛଳ—3. Feigning; excuse.
୪ । ବୃଥା ଆପତ୍ତି—4. Frivolous objection.
୫ । ବୃଥା ଜିଦ—5. Baseless importunity.
୬ । ଜଗର, ଜିଦ—6. Importunity.
୭ । ଠୁକୁମ—7. Order.
ପ୍ରାଦେ. ବଣ—(ସମ୍ବଲପୁର) ଅଏନ୍ (ଦେଖ)
Aen (See)

ଅଇନ କରିବା—ଦେ. କ—
Aini Karibā ୧ । ଦଟ କରିବା, ଠୁନର କରିବା—
ଆଏନ ଦେଖାନ 1. To make jest.
ଆଇନ ବେରକରା ୨ । ପେଖନା କରିବା—2. To feign.
ଆଇନ ଦିଖାନା ୩ । ଏକ ଜିଦ କରିବା –3. To importune.
ଆଇନ ନିକାଲନା ୪ । ବୃଥା ଆପତ୍ତି କରିବା—4. To raise frivolous objection

ଅଇନ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ—
Aini Kārdhibā ୧ । ଅଇନ କରିବା (ଦେଖ)
1. Āini karibā (See)
୨ । ଅଇନ ବତାଇବା (ଦେଖ)—2. Aini batāibā (See)

ଅଇନକୋଟ୍—ବୈଦେ. ବ—ଆନିକଟ୍ (ଦେଖ)
Ainikot Ānikat (See)

ଅଇନ ଧରିବା—ଦେ. କ—ଅଇନ କରିବା (ଦେଖ)
Aini dharibā Aini karibā (See)

ଅଇନ ବତାଇବା—ଦେ. କ—୧ । ଅନ୍ୟାୟରୂପେ କୌଣସି କଥା କହିବା ।
Aini batāibā 1. To speak wrongly.
ଆଇନ ଦେଖାନ ୨ । ଠୌଡ଼ି କରିବା ।
ଆଇନ ବତଲାନା 2. To brag; to boast.

ଅଇନବାଜ୍—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ଅଇନ+ଫା. ବାଜ୍)
Ainibāj ୧ । ଜଗଡ଼ିଆ, ଏକଜିଦିଆ, ଏକଗୁଣ୍ଠା ।
ଆଇନବାଜ 1. Wilful; obstinate.
ଆଇନବାଜ ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ଅଇନ୍‌ବାଜ୍ (ଦେଖ)
2. Āinbāj (See)
୩ । ମାମଲାବାଜ୍—3. Litigious.

ଅଇନ ବାହାର କରିବା—ଦେ. କ—ଅଇନ କାଢ଼ିବା (ଦେଖ) ।
Aini bāhāra karibā Āin kārdhibā (See).

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଇନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବିଣ—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ଏ ସ୍ଥାନରେ ଅଇ ପ୍ରୟୋଗ)
Aindra
(ସଂ. ଐନ୍ଦ୍ର) ଇନ୍ଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to God Indra.

ଅସ୍ତ୍ରେ ମାସ୍ତ୍ରଂ ଅଇନ୍ଦ୍ର ବାରୁଣ ।
ଅସ୍ତ୍ରେ ପୁଣି ଅର୍ଜୁନ ବରେ ନାରାୟଣ ।
କୃଷ୍ଣଜିତ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅଇବ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ଅୟେବ୍)—
Aib
ଆଇବ
आयेब
ଘୋଡ଼ା ଆଦି ପଶୁଙ୍କଠାରେ ଲକ୍ଷିତ କୌଣସି ଦୁର୍ଗୁଣ ବା ଦୁର୍ଲକ୍ଷଣ ।
Any vice or defect found in a horse or other beast.

ଅଇବୀ—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଅ. ଅୟେବୀ)—
Aibī
ଆଇବୀ
आयेबी
ଦୁର୍ଗୁଣ ବା ଦୁର୍ଲକ୍ଷଣ ଯୁକ୍ତ (ଅଶ୍ୱାଦି) ।
Vicious or defective (horse or other beast).

ଅଇବ୍ରତ—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ସଂଖ୍ୟାବାଚକ. ବି—(ସଂ. ଅୟୁତ)—
Aibrata
ଅଯୁତ
अयुत
ଅଯୁତ, ଦଶ ହଜାର ।
Ten thousand.

ଅଦ୍ୟକୁ ଯେ ଦଶ, ନବକୁ ଯେ ଶତେ
ଶତକୁ ବିଭକ୍ତ କରି ଲେଖିବୁ ଅୟୁତେ
ଅଦ୍ରୁତକୁ ଯେ ଲକ୍ଷେ, ଲକ୍ଷକୁ ନିୟୁତ ।
ଗୀତାମ୍ବର କୃଷ୍ଣଜିତ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ।

ପ୍ରା. ବିଣ—୧ । ଅୟୁତ ସଂଖ୍ୟକ ।
1. Numbering ten thousand.
୨ । ଅସଂଖ୍ୟ—2. Countless.

ଅଇରସି—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଅରି + ଦୃଶ)—୧ । ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ ।
Airasi
ରେଷାରେଷି
ଅଇରଷି
दुषमन
लाग
1. Inimical.
୨ । ବିରୋଧୀ—2. Opposing.

ଜଳ ଅଗ୍ନି ମଞ୍ଚ ଅଛି ବିଚାର ଯେ ଜାତି ।
ତାହା ସଙ୍ଗେ ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ହେଲ ଅଇରସି ।
ସାରଳା, ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଦେ. ବି—୧ । ଶତ୍ରୁତା—1. Enmity.
୨ । ଅବଜ୍ଞା—2. Grudge.
୩ । ଈର୍ଷା—3. Malice.

ଅଇରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର). ବି—
Airā
ବିଡ଼ା, ଚିମ୍ବଳା
गर्द
ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆ ଆଦି ଅଗାଣ୍ଡିଆ ପାଖକୁ ଭୂମିରେ ଅଟଳ ଭାବରେ ରଖିବାପାଇଁ ଭୁଟ୍ଟା,କଦଳୀ ପତ୍ରକୁ ଆଦି ନିର୍ମିତ ଶୂନ୍ୟମଧ୍ୟ ଗୋଲାକାର ଗଦି, ମଲା ।
A soft circular cushion used for placing unstable pots on the ground.

ଅଇରାବତ—ଦେ. ବି—(ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଐରାବତ)—
Airābata
୧ । ଐରାବତ(ଦେଖ)—1. Airābata (See)

ଅଇରାବତ ଏହିଠାରୁ ପାଣି ନେଉ ।
ଦନ୍ତରୁ ଯେବେ ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ସେହି ।
କୃଷ୍ଣଜିତ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

୨ । ନାରଙ୍ଗ (ଦେଖ)—2. Nāranga (See)

ଚିତ ଅଇରାବତ ପ୍ରାପ୍ତେ ଯେବେ ।
ବହୁ ଜାତି ବଚନ ବର୍ଣ୍ଣ ଯେବେ ।
କଳ୍ପବୃକ୍ଷ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଅଇରି—ଦେ. ବି—
Airi
अरि
୧ । (ସଂ. ଅରି) ଶତ୍ରୁ—1. Enemy, foe.

ଯେ ବୃତ୍ର ସଂ ଅସ୍ତ୍ର ହୋଇ ।
ଅଇରି ମିଳି ଘର ଜାହିଁ ॥
ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ, ୪ର୍ଥ ।

୨ । (ସଂ. ଅଳ୍ପୀ)—ଅଇରି ଗଉଡ଼ୁଣୀ (ଦେଖ)
2 Airi gaurduṇī (See).

ଅଇରି ଖପରା ବଇରି ବା—ଦେ. ବି—(ବିଶିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ)—
Airi khaparā bairi bā
ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଧନତା ଓ ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା ।
State of poverty and want.

[ଦ୍ର—ଯାହାର ନିର୍ଧନତା ବା ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଘରେ ପ୍ରତିଦିନ ଚୁଲି ଜଳେ ନାହିଁ ଓ ଘରେ ଥାଳିପାତ୍ର ଖଣ୍ଡିଏ ନ ଥାଏ, ଲୋକେ କହନ୍ତି, "ତାର ଅଇରି ଖପରା ବଇରି ବା ହେଲାଣି" ।]

ଅଇରି ଗଉଡ଼—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଅଳ୍ପୀର + ଗୋପାଳ)—
Airi gaurda
आहिर गोयाला
अहीर
୧ । ଶୂଦ୍ରଜାତୀୟ ଯାଯାବର ନଟବିଶେଷ । ଏ ଜାତିର ପୁରୁଷମାନେ ନାନାପ୍ରକାର କୁହୁକ ଓ ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା ଦେଖାନ୍ତି ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଭୂମିରେ ପୋତା ହେବା ବାଉଁଶ ଉପରେ ନାନାବିଧ କସରତ୍ ଦେଖାନ୍ତି ।
1. A caste of vagrant athletes who exhibit feats of magic and athletic feats and whose women perform wonderful feats on the top of bamboos.

आहिर
अहिर
୨ । ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କର ଉପଜାତି ବିଶେଷ ।
2. A subcaste of cowherds.

ଅଇରି ଗଉଡ଼ୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଇରି ଗଉଡ଼ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ।
Airi gaurduṇī (ଗଡ଼ଜାତରେ ଏମାନଙ୍କୁ ବାଉଁଶରାଣୀ କହନ୍ତି) ।
आहिर गोयालिनी A female of the Airi gaurda caste.

ଅଇରିତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅରି)—
Airitā
शत्रुता
लाग
୧ । ବୈର, ଶତ୍ରୁତା—1. Enmity.
୨ । ଦ୍ୱେଷ,ଅବଜ୍ଞା—2. Grudge.

ଅଇରିତା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୁଯୋଗ ପାଇ ଶତ୍ରୁତା ସାଧନ କରିବା ।
Airitā nebā
शत्रुता साधा
1. To injure an enemy on finding a proper opportunity.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଅଇରତା ସାଧିବା—୨ । ଅକସ ସାଧିବା—2. To feed fat a grudge.
୩ । ପ୍ରତିହିଂସା ନେବା—3. To take revenge.

ଅଇରତା ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି— ଅଇରତା ନେବା (ଦେଖ)
Airitā sādhibā Airitā nebā (See)

ଅଇରୁତା—ଗ୍ରା. ବ—ଅଇରତା (ଦେଖ)
Airutā Airitā (See)

ଅଇଲ୍—ବୈଦେ. (ଗଣ୍ଡାମ). ବ. (ଇଂ. Oil ଅଇଲ୍)—
Ail ତେଲ—Oil.

ଅଇଲା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଆ + ଇ ଧାତୁ)—
Ailā ୧। ଆସିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)— 1. (one) Who has come.
ଏଲ ୨ । ଆସୁଥିବା—2. Coming.
ଆଯା ଦେ. କ୍ରି—ଆସିବା ଧାତୁର ଅତୀତ କାଳ ।
(ଅନାଦରାର୍ଥକ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ ସେ)
ଆସିଲା ର ବିକଳ୍ପରୂପ ।
A form of (he) came.

[ଦ୍ର—ଆସିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତ କାଳରେ (ଆଦରାର୍ଥକ ସେ) ଆସିଲେ ଓ (ଅନାଦରାର୍ଥକ ସେ) ଆସିଲା, (ତୁ) ଆସିଲୁ, (ତୁମ୍ଭେ) ଆସିଲ, (ମୁଁ) ଆସିଲି, (ଆମ୍ଭେ) ଆସିଲୁଁ ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥାନରେ ବିକଳ୍ପରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଅଇଲେ ବା ଆଇଲେ, ଅଇଲା ବା ଆଇଲା, ଅଇଲୁ ବା ଆଇଲୁ, ଅଇଲ ବା ଆଇଲ, ଅଇଲୁଁ ବା ଆଇଲୁଁ ଆକାର ମାନ ହୁଏ ।]

ଅଇଲା ଗଲା—ଦେ. ବିଣ—(ବିପରୀତାର୍ଥକ ସଦୃଶ)
Ailā galā
ଆସନ୍ତା ଯାଉନ୍ତା
ଆନାଯାନା
୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଆସିଥିବା ଓ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଯାଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ) ।
1. (persons) Come to and gone from any place.
୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଆସୁଥିବା ଓ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଯାଉଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ) ।
2. (persons) Coming to and going from any place.

ଦେ. ବ. (ବହୁବଚନ)—
୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଆସୁଥିବା ଓ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ।
1. Persons coming to and going from any place.
୨ । କୌଣସି ଉପଲକ୍ଷରେ ଉପସ୍ଥିତ ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ, ଅତିଥିଗଣ—2. Guests.

(ଯଥା— ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଯାଗରେ ଅଇଲାଗଲାଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚାର ଭାର ଦୁଃଶାସନଙ୍କଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା ।)

୩ । ଆସିବା ଓ ଯିବା—3. Coming & going
୪ । ଜନ୍ମ ଓ ମରଣ (ଇହ ସଂସାରକୁ ଆସିବା ଓ ସଂସାରରୁ ଯିବା)
4. Birth & death.
(ଯଥା—ଏ ସଂସାରରେ ଚିରକାଳ ଆଇଲାଗଲା ଲାଗିଛି ।)

ଅଇଶାଣ—ଗ୍ରା. ଓ ପ୍ରାଚୀନ. ବ. (ସ. ଐଶାନ)—
Aiśāṇa ଐଶାନ (ଦେଖ)
ଈଶାନ Aiśānī (See)

ଅଇଶାନ—ଗ୍ରା. ବ—ଐଶାନ (ଦେଖ)
Aiśana Aiśānī (See)

ଅଇଶାନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବ—ଐଶାନ (ଦେଖ)
Aiśānya Aiśanī (See)

ଅଇଶୁର୍ଯ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ)— ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Aiśurjya Aiśwarjya (See)
ଏ ଶବ୍ଦ ଅଇଶୁର୍ଯ୍ୟ ରୂପ
ଏଠାରେ ଚାହୁଁ ଯୋଡ ହୁଏ । ଭୁଲେ. ପ୍ରେମଚାନ୍ଦ ।

ଅଇଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବ.(ସ. ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ)—ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Aiswarjya Aiśwarjya (See)

ଅଇସୁଲକ୍ଷଣୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ. ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ + ଲକ୍ଷ୍ମୀ; ଭୁଲ —ସ. Aisulakshaṇī ଅସି ! ସୁଲକ୍ଷଣା ଭବ = ହେ ! ତୁମ୍ଭେ ସୁଲକ୍ଷଣୀ **ସୁଲକ୍ଷଣୀ, ଅଇସୁଲକ୍ଷଣୀ** ହୁଅ)
୧ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳିନୀ—1. Prosperous
୨ । ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ, ସୁଭଗା, ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପତିପୁତ୍ରଯୁକ୍ତା ହୋଇ ସୁଖରେ ରହେ ।
2. (a woman) Who is happy with her husband and sons living.

[ଦ୍ର—ଗୁରୁଜନମାନେ ବାଳିକା ଓ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତି 'ଅଇସୁଲକ୍ଷଣୀ ହୋ' ।]

ଗ୍ରା. ବ—(ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ) ସୌଭାଗ୍ୟ,ପତିପୁତ୍ରଯୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା ।
(in the case of a woman) State of happiness in having one's husband and children living.

ତୋର କର୍ମେ ଅଇସୁଲକ୍ଷଣୀ ସମ୍ବନ୍ଧାଏ
ସାରଳା, ମହାଭାରତ, ବନପର୍ବ ।

ଅଇସୁଲଖଣୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଇସୁଲକ୍ଷଣୀ (ଦେଖ)
Aisulakhaṇī Aisulakshaṇī (See)

ଅଇସୁଲେଖିଣୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଇସୁଲକ୍ଷଣୀ (ଦେଖ)
Aisulekhiṇī Aisulakshaṇī (See)

ଅଉଁଠି—ଗ୍ରାଦେ. (ଲରଅ). ବ—(ସ. ଅଙ୍ଗୁଳ)—ଆଙ୍ଗୁଠି ।
Auñthi Finger.

ଅଉଁଳା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ଆମଳକ)—ଅଁଳା (ଦେଖ)
Auñlā Aañlā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଠ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଠ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ଚା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଉଁଶ—ଗ୍ରା. ବ—(ସଂ. ଅଂଶ)—ଅଂଶ (ଦେଖ)
Auñśa Aiṁśa See
ଅଂଶ
ଅଂଶ

ଅଉଁଶ ବଉଁଶ—ଗ୍ରା. ବ—(ସହଚର; ସଂ. ଅଂଶ + ବଂଶ)—
Auñśa bauñśa ଅଂଶ ବଂଶ (ଦେଖ)
Aiṁśa baiṁśa (See)

ଅଉଁଶା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଅଉଶା (ଦେଖ)— Auśā (See)
Auñśā

ଅଉଚ୍—ଗ୍ରା. ବ—ଅଚ୍ (ଦେଖ)—Achā (See)
Auchā

ଅଉତା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର). ବ—ଦିବସର ଅର୍ଦ୍ଧଭାଗ, ଓଳ ।
Autā Half of the day.
ବେଳା (ଯଥା—ସକାଳ ଅଉତା ।)

ଅଉରତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଔରତ୍, ଅଉରତ୍) ୧ । ସ୍ତ୍ରୀ, ଭାର୍ଯ୍ୟା ।
Aurat 1. Wife.
ଅଉରତ୍, ଆଉରତ୍ ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତି, ନାରୀ—2. Woman.
ଆଉରତ

ଅଉରସ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଔରସ)—
Aurasa ୧ । ଧର୍ମପତ୍ନୀ ଓ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ସଙ୍ଗମରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ସନ୍ତାନ) ।
ଅଉରସ 1. (Child) Born of lawful marriage;
ଅଉରସ legitimate.

ଅଉରସ ପୁତ୍ରକୁ ଲଭିବା ଠରେ
ଦ୍ୱାଦଶବର୍ଷ ଦିନକୁ ପାଇବଙ୍କ ବରେ ।
ଭୃଗୁସଂହିତା ମହାଦେବଦ. ଶାନ୍ତ ।

୨ । କୌଣସି ପୁରୁଷର ଭାର୍ଯ୍ୟାରେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ (ସନ୍ତାନ ।
2. (child) Begotten by a man on a woman.
(ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଗର୍ଭରେ କ୍ଷତ୍ରିୟର ଅଉରସ ସନ୍ତାନ) ।

୩ । ସପିଣ୍ଡ ସଗୋତ୍ର (ବ୍ୟକ୍ତି); ଲଗ୍ନିକ ବା କୁଟୁମ୍ବୀ (ବ୍ୟକ୍ତି) ।
Agnatic (relation .
(ଯଥା—ଉକାରି ଭାଇନା ମୋର ଔରସ ଭାଇ ।)
୪ । ନିକଟ ରକ୍ତସମ୍ପର୍କୀୟ (ବ୍ୟକ୍ତି) ।
4. Of near blood-relationship.
୫ । ନିଜର ପିତୃମାତୃଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ପର୍କଯୁକ୍ତ ।
5. Directly related to a person through his or her parents.
(ଯଥା—ସେ ମୋର ଅଉରସ ଭଣଜା)

ଅଉରାଁ—ବୈଦେ. ବ—ଅଉରାଁ ଅଉଟାଁ (ଦେଖ)
urāṁ Aurāṁ autāṁ (See)

ଅଉରାଁ ଅଉଟାଁ—ବୈଦେ. ବ—(ମାଲୟ ଭାଷା—ଓରାଙ୍ଗ ଅଟନ୍ = ବଣ ମନୁଷ୍ୟ; ଓରାଙ୍ଗ୍ = ମନୁଷ୍ୟ; ଅଟନ୍ = ବନ, ବନ୍ୟ । ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ଆକାରର ଓ ବନରେ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—
Aurāṁ autāṁ
ଓରାଂ ଉଟାଂ
ଔରାଉଟା

ବନ ମନୁଷ୍ୟ । ଏକ ପ୍ରକାର ମନୁଷ୍ୟାକୃତି ପୁଚ୍ଛହୀନ ବାନର । [ଦ୍ର—ଏମାନେ ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଓ ସୁମାତ୍ରା ଦ୍ୱୀପରେ ଏବଂ ମଧ୍ୟଆଫ୍ରିକାର ଜଙ୍ଗଲରେ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏ ଉଚ୍ଚରେ ୪ ଫୁଟ ବଢ଼ନ୍ତି, ଏହାଙ୍କ ହାତ ଖୁବ ଲମ୍ବ, ଏମନ୍ତି ବ ଏ ଠିଆ ହୋଇ କର ହାତକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ପାରନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ କପିଳ । ସବୁ ବାନରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟର ଦେହ ଗଠନ ସଙ୍ଗେ ଏହାଙ୍କର ବେଶି ମେଳ ଅଛି । ଏମାନେ ଡାଳ ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଗଛ ଉପରେ କୁଡ଼ିଆ ତିଆର କରି ବାସ କରନ୍ତି । କଲିକତା ଚଡ଼ିଆଖାନାରେ ଏ ବାନର ପୋଷାଯାଇ ଅଛନ୍ତି ।]

Orang outang; a species of anthropoid ape (Simia Satyrus).

ଅଉରାଁ ଉଟାଁ—ବୈଦେ. ବ—ଅଉରାଁ ଅଉଟାଁ (ଦେଖ)
Aurāṁ utāṁ Aurāṁ autāṁ (See)

ଅଉରାଙ୍ ଅଉଟାଙ୍—ବୈଦେ. ବ—ଅଉରାଁ ଅଉଟାଁ (ଦେଖ)
Aurāng autāng Aurāṁ autāṁ (See)

ଅଉରାଙ୍ ଉଟାଙ୍—ବୈଦେ. ବ—ଅଉରାଁ ଅଉଟାଁ (ଦେଖ)
Aurāng utāng Aurāṁ autāṁ (See)

ଅଉଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ. ଅୱଲ୍)—
Aul ୧ । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ—1. Of first class.
ଆଓଲ ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.
ଅଵଲ ୩ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—3. Best of all.
୪ । ମୌଳିକ —4. Original.
୫ । ଅସଲ୍, ଖାଣ୍ଟି —5. Genuine.
୬ । ସର୍ବାଦୌ ଘଟିଥିବା—6. That which happened in the beginning.
୭ । ପୂର୍ବେ ଘଟିଥିବା—7. Prior.
ବୈଦେ. ବ— ଆରମ୍ଭ, ଆଦ୍ୟ—Beginning.
(ବିପରୀତ ଆଖର୍)
ଅଉଲକୁ ଦଗଡ଼ା, ଶେଷେ ନୁହେଁ ସଜଡ଼ା ।
ଇଂ ଉପର ଅନୁକରଣ ।

ଅଉଲ୍ ଆଖର୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବ. (ଅ. ଅୱଲ୍ + ଫା. ଆଖିର୍)—
Aul ākhar ୧ । ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।
ଆଓଲ ଆଖେର From beginning to end.
ଅଵଲସେ ଆଖୀରତକ ୨ । ପ୍ରଥମଠାରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।
2. From first to last.

ଅଉଲ୍ କସମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଅୱଲ୍ + ଅ. କସ୍ମ୍)—
Aul kisam ୧ । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ—1. First class.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଯ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଂ,ଂ	ଇଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଆଉଲକିସମ ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପ୍ରକାର—2. Excellent kind.
अवलकिस्म

ଅଉଲ୍ ଜମି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଅବ୍ଲ୍ + ଫା. ଜମୀନ୍)—
Aul jami ୧ । ଫଳୋତ୍ପାଦନ ବିଷୟରେ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଜମି ।
ଆଉଲଜମି 1. Best productive land.
अवल जमिन ୨ । ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଜମି ।
2. First class land.

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ୧୮୪୨ ସାଲରେ ଓଡ଼ିଶାର ଭୂରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା ସମୟରେ ଜମିର ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି ତୁଳନାରେ ଜମିମାନଙ୍କୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରି ତଦନୁସାରେ ଖଜଣା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏ ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗମାନ ଆରବୀ ଓ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଥିଲା :—

ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ—ଅଉଲ୍; ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ—ଦୋୟମ୍;
ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ—ସୋୟମ୍; ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ—ଚହାରମ୍ ।

ଅଉଲ ଜମି ଚବିଶ ଦସ୍ତି ପଦକା ଏକମାଣ (୧ ଏକର) ଉପରେ ୫ ୬। ଖଜଣା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା ।]

ଅଉଲ୍ ନମ୍ବର୍—ବୈଦେ.ବି. (ଆ. ଅବ୍ଲ୍ + ଇଂ. Number ନମ୍ବର = ସଂଖ୍ୟା)
Aul nambar
ଆଉଲ ନମ୍ବର ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗରେ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ବା ସଂଖ୍ୟା ।
अवल लम्बर First class; Class A.
ବିଣ—ଅଉଲ ନମ୍ବରିଆ (ଦେଖ)
Aul nambariā (See)

ଅଉଲ୍ ନମ୍ବରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଅବ୍ଲ; ଇଂ. Number ନମ୍ବର + ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇଆ)—
Aul nambariā
ଆଉଲ ନମ୍ବରି ୧ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର—1. Of first class.
अवल लम्बरका ୨ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

ଅଉଲ୍ ନମ୍ବରୀ—ବୈଦେ. ବିଣ—ଅଉଲ୍ ନମ୍ବରିଆ (ଦେଖ)
Aul nambarī Aul nambariā (See)

ଅଉଲ ପଟର ବଉଲ ବା—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ଅଇର ଖପର୍ ବଇର ବା (ଦେଖ)
Aula patara baula bā
Airi khaparā bairi bā (See).

ଅଉଲ୍ ମାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଅବ୍ଲ୍ + ମାଲ୍)—
Aul māl ୧ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ—1. First class thing.
ଆଉଲ ମାଲ ୨ । ଅସଲ ପଦାର୍ଥ—2. Genuine article.
अवल माल

ଅଉଲାତ୍—ବୈଦେ. (କଟକିଆ) ବି. (ଫା. ଅଉଲାଦ୍)—
Aulāt ୧ । ସନ୍ତାନ; ପୁତ୍ର—1. Son.

ଆଉଲାଦ୍ ୨ । ଅପତ୍ୟ—2. Offspring.
आओलाद्

ଅଉଲାଦ୍—ବୈଦେ. (କଟକିଆ) ବି—ଅଉଲାତ୍ (ଦେଖ)
Aulād Aulāt (See)

ଅଉଶା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅଙ୍କୁଶ)—
Ausā ୧ । ଅଙ୍କୁଶ; ଅଙ୍କୁଶି—1. Hook.
୨ । ଗଜାଙ୍କୁଶ—2. Hook for goading an elephant.

ଅଉଷଧ—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି. (ସଂ. ଔଷଧ)—ଔଷଧ (ଦେଖ)
Aushadha Aushadha (See)
ଓଷୁଦ
दवा ଦଦ୍ୟ ଅଉଷଧ ତୋର ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗାମ୍ବିତ । ପ୍ରାଚୀ—ଉତ୍କଳାରଥ ।

ଅଉଷଧି—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି— ୧ । ଔଷଧ (ଦେଖ)
Aushadhi 1. Aushadha (See)
ଓଷୁଦ ୨ । ଔଷଧ (ଦେଖ)
दवा 2 Aushadhi (See)

ବୋଲୁ ଅଣ ଅଉଷଧି ବେମାରକେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି
ଉତ୍ତର ଦିଏ ସେ ସେବା ଭାବ । ଉତ୍ତ—ବୈଦେ ଉତ୍କଳଦର୍ପଣ ୪୨।୧୫ ।

ଅରୁଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ = ନୁହେଁ + ଋଣିନ୍. ୧ ମା. ୧ ବ)—
Arunī ୧ । ଯେ କାହା ନିକଟରେ ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ନୁହେ ।
1. Unindebted.
୨ । ଋଣମୁକ୍ତ—2. Freed from debt.

[ଦ୍ର—୧ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ସଂସାରରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ତିନୋଟି ଋଣ ଥାଏ । ଯଥା—ଦେବଋଣ, ପିତୃଋଣ ଓ ଋଷିଋଣ; ଯଜ୍ଞ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଦେବଋଣରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଏ, ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ପିତୃଋଣରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ବେଦାଧ୍ୟୟନ, ଦାନ ଓ ଅତିଥିସେବା କଲେ ଋଷିଋଣରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

[ଦ୍ର—୨ । ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ ସ୍ୱରାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ନଞ୍ ଲୁପ୍ ରୁଷ ସମାସରେ ଅନ୍ ଆଦେଶ ହୁଏ । ଅତଏବ ଅନୃଣୀ ପଦ ବ୍ୟାକରଣସମ୍ମତ; କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବାଚାର୍ଯ୍ୟମାନେ (ମଲ୍ଲିନାଥ, ଆପ୍ତେ) ଋଣୀ ଶବ୍ଦର 'ଋ' ଅକ୍ଷରକୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି 'ଅନୃଣୀ' ଶବ୍ଦକୁ ବିକଳ୍ପରେ 'ଅରୁଣୀ' ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିଥିବାରୁ ଏଠାରେ ଏହା ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରାଗଲା ।]

ଅଏଁଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଇଣ୍ଠା (ଦେଖ)
Aeñthā Aiṇthā (See)
ବିଣ—ଅଇଣ୍ଠା (ଦେଖ)
Aiṇthā (See)

ଅଏଁଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଆମଳକ)—ଅଁଳା (ଦେଖ)
Aeñla Aañlā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରହ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ବବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଏଁଲ ଚୋର ହସ୍ତେ ଧରିବା ପରିବେ,
ବନ୍ଧାରେ ବାଇରୁ ନାହିଁ ଦେଇପରିବେ । ବ୍ରହ୍ମଗିରି ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଅଏଁଲା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଆମଳକ)—ଅଁଳା ୧ (ଦେଖ)
Aeñlā — Aañlā 1 (See)

ତତ ଅଏଁଲା ଗୁଟିକ ମଧ୍ୟରେ ଲଗାଇ । ଗୀତାମ୍ବର—ନୃସିଂହ ସୁରଣ ୨୩ ।

ଅଏଲାଇ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଆମ୍ଳାତ)—ଅଁଳା ୨ (ଦେଖ)
Aeñlāi — Aañlā 2 (See)

ଅଏଧ୍‌କା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅଧିକ)—
Aedhkā
୧ । ଅଧିକା;ଅତିରିକ୍ତ—1. Excess; extra; supernumerary.
୨ । ଅବଶିଷ୍ଟ; ବାକି—2. Rest; remaining.
୩ । ବଳି ପଡ଼ିଥିବା—3. Left over; outstanding.

ଅଏଧ୍‌କାଟୁଁଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ.
Aedhkātuñḍā (ସଂ. ଅଧିକ + ତୁଣ୍ଡ + ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆ)—
ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗପଛ ନ ବିଚାରି କଥା କହି ପକାଏ ।
Hasty in speech.

ଅଏଧକାଟୁଁଡୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—
Aedhkātuñḍī ଅଏଧ୍‌କାଟୁଁଡାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
Feminiue of Aedhkātuñḍā.

ଅଏନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—
Aen
୧ । ଅତି ଉତ୍ତମ—1. Very good.
୨ । ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Very excellent.
୩ । ଅପୂର୍ବ—3. Wonderful.
୪ । ଅତି ସୁନ୍ଦର—4. Very graceful.

ଅଏନ୍ ମଜାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—
Aen majār
୧ । ଅତି ମନୋହର—1. Enchanting.
୨ । ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Very excellent.
୩ । ଅପୂର୍ବ—3. Wonderful.

ଅଏନା—ବୈଦେ. ବ—ଅଇନା (ଦେଖ)
Aenā — Ainā (See)

ଅଏବ୍—ବୈଦେ. ବ—ଅଇବ୍ (ଦେଖ)
Aeb — Aib (See)

ଅଏବୀ—ବୈଦେ. ବିଣ—ଅଇବୀ (ଦେଖ)
Aebī — Aibī (See)

ଅଏରିଶା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ— ଆରିଶାପିଠା (ଦେଖ)
Aerisā — Ārisāpithā (See)

ଅଏରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଅଇରି (ଦେଖ)
Aeri — Airi (See)

ଅଏଲ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବ—ତୈଳ; ତେଲ; ମାଲସା—Oil.
Ael
ଅୟେଲ୍ ଆୟେଲ୍ [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ଅନେକ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ଚଳନ୍ତି । ଯଥା—ହେଆର୍ ଅଏଲ୍, କଡ଼ଲିଭର୍ ଅଏଲ୍, ମୋବିଲ୍ ଅଏଲ୍, ଅଏଲ୍ କ୍ଲଥ୍, ଅଏଲ୍ ପେଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ ।]

ଅଏଲ୍ କ୍ଲଥ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବ—
Ael klath ମଦ୍ଦମଜାମା କନା—Oil cloth.
ଅୟେଲ କ୍ଲଥ୍
ଆୟେଲକ୍ଲିଥ୍

ଅଏଲ୍ ପେଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବ—
Ael penting ତୈଳଚିତ୍ର; କନା ବମ୍ବା କାନ୍‌ଭାସ୍ ଉପରେ
ଅୟେଲ ପେଣ୍ଟିଙ୍ଗ ତୈଳ ମିଶ୍ରିତ ରଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ ଛବି ।
ଆୟେଲ ପେଣ୍ଟିଙ୍ଗ Oil painting.

ଅଏଲିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବ —
Aeling ଘଣ୍ଟା, ମଟର ଗାଡ଼ି, ବାଇସାଇକଲ୍, ସିଲେଇ କଳ,
ଅୟେଲିଙ୍ଗ ରେଲ ଗାଡ଼ି ଆଦିର ଚକ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶରେ
ଆୟେଲିଙ୍ଗ କଳଙ୍କି ନ ଲାଗିବ ଓ ତାହା ଚକଣିଆ ହେଲେ ସୁରୁଖୁରୁ ହୋଇ ଚଳିବ ଏବଂ ଘଷି ହୋଇ ଯିବ ନାହିଁ ବୋଲି ତହିଁରେ ତେଲ ଦେବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ।
Oiling of a clock or other machines.

ଅଏସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଆୟେସ୍)—
Aes
୧ । ସୁଖ; ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—1. Comfort; ease.
ଆୟେଶ୍ ୨ । ମଉଜ; ସଉଖିନ—2. Luxury.
ଆୟେଶ୍ (ଯଥା—କୁକୁରକୁ ବାରୁ ଭାର ଅଏସ୍‌ରେ ରଖିଅଛନ୍ତି ।)

ଅଏସିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଆ. ଆୟେସ୍ + ଓଡ଼ିଆ
Aesiā ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇଆ)—ଅଏସୀ (ଦେଖ)
Aesī (See)

ଅଏସୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଆ. ଆୟେସୀ)—
Aesī
୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ସଉଖ ଓ ମଉଜରେ ଥାଏ ।
ଆୟେଶୀ 1. Living in a luxurious style.
ଆୟେସୀ ୨ । ମଉଜପ୍ରିୟ, ମଉଜିଆ ।
2. Fond of luxury and ease.

ଅଓଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ—ଅଉଲ୍ (ଦେଖ)
Aol — Aul (See)

ଅଓଲାତ୍—ବୈଦେ. ବ—ଅଉଲାତ୍ (ଦେଖ)
Aolāt — Aulāt (See)

ଅଓଲାଦ୍—ବୈଦେ. ବ.—ଅଉଲାତ୍ (ଦେଖ
Aolād — Aulāt (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଭ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ୠ	ଐ	ଅଦାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଲ୍ଟ	ଦ୍ଧ	ନ୍ଦ

ଅଂକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ.ବି—ଅଙ୍କ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Aṁka Aṅka etc. (See)

[ଅ ରେ ଅନୁସ୍ୱାର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ତା ପରେ ଅନ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କପାଇଁ ଅ ପରେ ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦମାନ ଦେଖ । ଯଥା— ଅଂଗା=ଅଙ୍ଗା; ଅଂତ=ଅନ୍ତ; ଅଂଧ=ଅନ୍ଧ]

ଅଂକନା ମାଧନା—ଦେ. ବି. ନାମଦ୍ୱୟ (ଅଂକନା+ମାଧନା)—
Aṁkanā Mādhanā ରାମଦାସଙ୍କ ରଚିତ ଦାର୍ଢ୍ୟଭାବକ୍ତି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦୁଇ ଜଣ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତଙ୍କ ନାମ ।

Names of two devotees of Bishnu mentioned in an Ordiā religious poem Dārdhyatā Bhakti.

[ଏ ଦୁଇ ସହୋଦର କଳିଙ୍ଗ ଦେଶରେ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀକୂଳରେ ରାଜମନ୍ଦିର (ରାଜମହେନ୍ଦ୍ରୀ) ନଗରରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଏମାନେ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଏ ଦୁଇ ଭାଇ ଭାରତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତୀର୍ଥରେ ସଦାବ୍ରତମାନ ବସାଇ ଅନ୍ନଦାନ କରୁଥିଲେ ଓ ପ୍ରତିଦିନ ଖାଇ ବସିଲା ବେଳେ ଏକ ଶହ ଆଠ ଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ବସାଇ ଖୁଆଉଥିଲେ । ଭଗବାନ୍ ଏମାନଙ୍କ ଦାତାପଣ ପରୀକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଶରେ ଏମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ସହସ୍ର ଭୋଜନ ଭିକ୍ଷା କଲେ । ଏମାନେ ଦଶ ହଜାର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପାଇଁ ଭୋଜନସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରୁ ଛଦ୍ମବେଶଧାରୀ ଭଗବାନ୍ ସେତକ ଏକା ଖାଇଦେଲେ । ଏହା ଦେଖି ସେମାନେ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ୍ ବୋଲି ଜାଣି ପାରି ତାଙ୍କଠାରେ ଶରଣ ପଶିଲେ ଓ ଭଗବାନ୍ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ବର ଦେବାରୁ ଏ ଦୁହେଁ ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ କଲେ । ରାମଦାସ—ଦାର୍ଢ୍ୟଭାବକ୍ତି ୨୧ ଅଧ୍ୟାୟ ।]

ଅଂଶ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍‌ଶ ଧାତୁ=ଭାଗ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Aṁśa ୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଭାଗ ବା ଖଣ୍ଡ ।

1. Part of a thing; share; portion.

୨ । ବିଭାଗ; ବଣ୍ଟନ; ବାଣ୍ଟ—2. Partition.

୩ । ଦେଶର ଅଞ୍ଚଳ ବା ସ୍ଥାନ ।

3. Part of a country; locality.

୪ । କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ଅବତାର ।

4. Incarnation of a Deity.

୫ । (ଗଣିତ) ଭଗ୍ନାଂଶ—5. (Mathematics) Fraction.

୬ । (ଗଣିତ) ଭଗ୍ନାଂଶର ହର—6. (Mathematics) The denominator of a fraction (M.W.).

୭ । (ଭୂଗୋଳ) ପୃଥିବୀଗୋଲକର ପରିଧିର ୩୬୦ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ ।

7. (Geography) $\frac{1}{360}$ of the circumference of the globe.

୮ । ଦ୍ରାଘିମା ବା ଅକ୍ଷାଂଶର ଏକ ଭାଗ; ଡିଗ୍ରୀ ।

8. (Geography) A degree of latitude or longitude (M.W.).

୯ । (ଜ୍ୟାମିତି) ସମକୋଣର ୯୦ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ; ଡିଗ୍ରୀ ।

9. (Geometry) $\frac{1}{90}$ of a right angle; a degree.

୧୦ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବାକି ରହିଯାଉଥିବା ଭାଗ ।

10. Remainder of anything; remnant; remaining portion.

୧୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିଚକ୍ରର ୩୦ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ।

11. (Astronomy) $\frac{1}{30}$ of the Zodiac.

୧୨ । ବିଷୟ; ପ୍ରସଙ୍ଗ—12. Matter; subject.

୧୩ । ଜୁଆରେ ବନ୍ଧା ସିକା ଭୁଡ଼; ବାଜି ।

13. Stake in betting (M. W.).

୧୪ । ଅଂସ; ସ୍କନ୍ଧ; କାନ୍ଧ—14. Shoulder.

୧୫ । ବଇନା—15. Earnest money (M. W.).

୧୬ । ବଣ୍ଟାରେ ଜଣକ ଭାଗରେ ପଡ଼ିବା ହିସ୍ସା ।

16. Lot; allotment in a partition (M. W.).

୧୭ । ପକ୍ଷ; ଦଳ—17. Party (M. W.).

୧୮ । ଦିନ; ଦିବସ—18. Day (M. W).

୧୯ । ଆଦିତ୍ୟ ବିଶେଷ—19. Name of an Āditya (M.W.).

୨୦ । (ଗଣିତ) ବଡ଼ ରାଶିକୁ ସାନ ରାଶି ଦ୍ୱାରା ହରଣ କଲେ ବାକି ରହିଯିବା ସଂଖ୍ୟା; ଭାଗଶେଷ ।

20. (Mathematics) The remainder left after a division.

୨୧ । (ଜଡ଼ ବିଜ୍ଞାନ) ତାପମାନଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଉଷ୍ଣତା ପରିମାଣର ଏକ ଭାଗ ।

21. (Physics) A degree of temperature ascertained by a thermometer.

ଦେ. ବି—୧ । ଦେବତାଙ୍କର କଳା, ଯାହା ଧାରଣ କରି ମହାପୁରୁଷମାନେ ଜନ୍ମନ୍ତି ।

1. A trace or particle of Divinity with which some great men are born.

ଦୟିତା ଅଂଶେ ଯେତେ ଯୋଗୀ,
ସେ ବୃଷ୍ଣ ଜନମିଲେ ଭୂମି । ଭୂପତି—ପ୍ରେମ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ।
ବଦନ ଜଳଜାଥ ଦାସ,
ଭକ୍ତର ନାରାୟଣ ଅଂଶ । ଜଳଜାଥ—ଭାଗବତ ୩ମ ସ୍କନ୍ଧ ।

୨ । ଅପତ୍ୟ; ସନ୍ତାନ; ସନ୍ତତି—2. Offspring.

ବୃଷାର ସମ୍ବନ୍ଧର ଅଂଶ ତ ନୋହନ୍ତ । ଦ୍ରାଗୀ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକ୍ତି ଗୀତା ।

୩ । ପିତୃତ୍ୱ; ଜନକତ୍ୱ; ଉରସ; ବୀର୍ଯ୍ୟ ।

3. Fatherhood; loins.

ଜନ୍ମିଲେ ପରମଙ୍କ ଅଂଶରୁ ଜାତ ହେଲେ । ବୃଷ୍ଣବିନ୍ଦ ମହାଭାରତ- ଆଦି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆରାଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଆରାଧ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ୱୈତ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଔରସ; (ଅମୁକ) ପିତାଙ୍କ ଔର୍ଯ୍ୟରୁ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ।
4. Person born of the loins of a male.

ବନ୍ଧୁ ବ୍ୟାସଙ୍କର ପିତା,
ତଳର ବାସୁଦେବ ଅଂଶ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭଗବତ ୧୦ମ ସ୍କନ୍ଧ ।

୫ । କୌଣସି ବଂଶରୁ ବଞ୍ଚି ରହିବା ବଂଶଧର ।
5. Surviving descendant of any race or family.

(ଯଥା—ଏହି ବାଳକଟି ପାଣ୍ଡବ୍ ବଂଶର ଏକମାତ୍ର ଅଂଶ ଅଛି ।)

୬ । (ସଂ. ଅସ୍ର=କୋଣ)ଅଂସ,କୋଣ—6. Angle.

ତତ୍ରଦଂଶ ଅଂଶ ଯେ ହୋଇ ଅସ୍ରଗୋଟ,
ଏକ ଅଂଶକେ ଏକ ଘର ନଚେଦୋଟ । ବଳିଶିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୭ । ରକ୍ତସମ୍ପର୍କୀୟ ବା ଲୌକିକ ବ୍ୟକ୍ତି ।
7. A direct agnate; a blood-relation.

(ଯଥା—ଯେ ପରି ମୋ ଅଂଶ, ମୁଁ ତାକୁ ବପର ବଡ଼ଘର ଡାକରାରୁ କାଢ଼ି ଦେବି ?)

୮ । ଦେହର ଅଙ୍ଗ; ଅବୟବ—8. Limb.

୯ । କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗ—9. Component part of a machine.

ବେ. ବିଣ—(ଅମୁକର) ଔରସଜାତ; ଔର୍ଯ୍ୟଜାତ ।
Born of the loins of

ସତ୍ୟ ଯେବେ ବେଦବ୍ୟାସ
ଜନ୍ମିବ ଦଶରଥ ଅଂଶ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭଗବତ ।

ଅଂଶ ଅବଶେଷ—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅଂଶାଂଶ)—ଅଂଶ Part.
Aṁsa śeṣa

ଅଂଶ ତୁହ ଅଂଶ ଅବଶ ବୋଲନ୍ତି ଯେହି ଜନ
ଅଂଶ ତବଦୃଷ୍ଟ କର ଲୁଣି ଜୋହେ ଦାର ଗୁଣ । ପ୍ରାଚୀ—ଦ୍ରୁହନନ୍ଦନ ଗୀତା ।

ଅଂଶକ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍‌ଶ ଧାତୁ=ଭାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—
Aṁsaka

୧ । ଜ୍ଞାତି;କୁଟୁମ୍ବ—1. Kinsman.

୨ । ଦାୟାଦ—2. A co-sharer of an inheritance.

୩ । ଦିବସ; ଦିନ—3. Day.

୪ । ଭାଗଦାର; ହିସ୍ସାଦାର—4. Co-parcener; partner; co-sharer.

୫ । (ଅଂଶ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିଚକ୍ରର ଦ୍ୱାଦଶ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—5. $\frac{1}{12}$th of the Zodiac.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—
(ଅଂଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ଅଂଶପ୍ରାପ୍ତି; ଯେ ଭାଗ ନିଏ ।
1. Sharing; taking a share.

୨ । ଭାଗ ପାଇବାର ଅଧିକାରୀ—2. Entitled to a share.

ବେ. ବି. (ଅଂଶ+ଓଡ଼ିଆ ଏକସଂଖ୍ୟାବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ କ)—
ଏକ ଅଂଶ ବା ଭାଗ ମାତ୍ର—One share only.
(ଯଥା—ତା ଅଂଶକ ସେ ପାଇଲେ ତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବ ।)

ଅଂଶକର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଂଶ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Aṁsakara ଯେ ବଣ୍ଟନ କରେ; ଯେ ବାଣ୍ଟିଦିଏ ।
(ଅଂଶକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Apportioning.

ଅଂଶକରଣ—ସଂ. ବି. (ଅଂଶ+କରଣ)—ଭାଗବଣ୍ଟନ; ବାଣ୍ଟିବା କର୍ମ ।
Aṁsakaraṇa Act of division into shares; apportionment.

ଅଂଶ କରିବା—ବେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅନ୍‌ଶ ଧାତୁ)—ବଣ୍ଟନ କରିବା; ବାଣ୍ଟିଦେବା; ଭାଗ ବାଣ୍ଟିବା ।
Aṁsa karibā To divide into shares; to partition.
अंशकरना
अंसकरना

ଅଂଶକୂଟ—ସଂ. ବି. (ଏଷ୍ଟୀ ,ଉତ୍; ଅଂଶ=ସ୍କନ୍ଧର କୂଟ=ଶେଖର)—
Aṁsakūṭa କଲୁଦ; ଷଣ୍ଢର ଚୂଳ ।
The fleshy prominence on the shoulder of a bull.

ଅଂଶଗ୍ରହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଂଶ+ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Aṁsagraha ଅଂଶଗ୍ରାହୀ (ଦେଖ)
(ଅଂଶଗ୍ରହା—ସ୍ତ୍ରୀ) Aṁsagrāhī (See)

ଅଂଶଗ୍ରାହକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଏଷ୍ଟୀ ଉତ୍)—ଅଂଶଗ୍ରାହୀ (ଦେଖ)
Aṁsagrāhaka Aṁsagrāhī (See)
(ଅଂଶଗ୍ରାହିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଂଶଗ୍ରାହୀ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ.(ଅଂଶ+ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍,୧ ମା.୧ ବ)—
Aṁsagrāhī ଯେ ଅଂଶ ବା ଭାଗ ନିଏ ।
(ଅଂଶଗ୍ରାହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Taking a share.

ଅଂଶତଃ—ସଂ. ଅ. (ଅଂଶ+ତସ୍)—କେତେକ ଅଂଶରେ; କେତେକ ପରିମାଣରେ—Partly; somewhat.
Aṁsataḥ

ଅଂଶଦାର୍—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅଂଶ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Aṁsadār ଭାଗଦାର; ଅଂଶିଦାର; ସରିକ୍‌ଦାର ।
अंशदार Co-sharer; partner.
अंसदार

ଅଂଶନ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍‌ଶ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ବିଭାଗକରଣ; ବଣ୍ଟନ ।
Aṁsana Partitioning; apportioning.

ଅଂଶନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନ୍‌ଶ ଧାତୁ+କର୍ମ; ଅନୀୟ)
Aṁsanīya ବିଭାଜନୀୟ; ବିଭାଜ୍ୟ; ଭାଗ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ; ଯାହାକୁ ଭାଗ କରାଯାଇପାରେ—Partible; fit to be partitioned; divisible.

ଅଂଶପ୍ରାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଂଶ+ପ୍ର+ଅର୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅଂଶ ବା ଭାଗ ପାଇବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ—Praying for a share in a property.
(ଅଂଶପ୍ରାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅଢ଼ାସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ଚ	ନ୍ଦ

ଅଂଶବଂଶ—ଦେ. ବି. (ସଦୃଶ; ସଂ. ଅଂଶ + ବଂଶ)—
Aṁśabaṁśa
ଅଂଶବଂଶ
ᳬᳬᳬᳬᳬᳬ

୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସଗୋତ୍ର ଓ ଅସଗୋତ୍ର ବଂଶଧରଗଣ—1. All the descendants of a person, both lineal and collateral.

ଅପଣା ଅଂଶବଂଶ ଦ୍ୱାର
ଶାବ୍ଦ ଛଳେ ନିଜ ସୁଖ । ଜଗନ୍ନାଥ. ସ୍ୱଗତ ।

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ବଂଶଧର—2. Any lineal descendant of a person.
(ଯଥା—ତାଙ୍କର ଅଂଶବଂଶ କେହି ନାହିଁ ।)

୩ । କୌଣସି ବିଷୟର ଚିହ୍ନ ମାତ୍ର—3. Any trace left of any matter.

ଅଂଶବଉଁଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଂଶ + ବଂଶ)—ଅଂଶବଂଶ (ଦେଖ)
Aṁśabauñsa — Aṁśabaṁśa (See)

ଅଂଶଭାକ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଂଶ + ଭଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଅଂଶଭାକ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ଅଂଶଭାଗୀ (ଦେଖ)
Aṁśabhāk — Aṁśabhāgī (See)

ଅଂଶଭାଗୀ—ସଂ. ବିଶ.ପୁଂ.(ଅଂଶ + ଭଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍,୧ମା.୧ବ) —
Aṁśabhāgī
(ଅଂଶଭାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଯାହାର କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଭାଗ ଅଛି । Possessing or having a share in any property.

ଅଂଶମାନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ଶ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ଯେ ଆପଣାର ଭାଗ ବଣ୍ଟାଣି କରି ନେଇଅଛି—One who has already taken his share in apportionment.
Aṁśamāna
(ଅଂଶମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଂଶଳ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଂଶ + ଲା ଧାତୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Aṁsala
(ଅଂଶଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ଅଂଶଗ୍ରାହୀ—1. Taking a share.

୨ । (ଅଂଶ = ସ୍କନ୍ଧ + ଅଛି ଯାହାର ଅର୍ଥରେ.ଳ)—ବଳବାନ୍; ବଳିଷ୍ଠ—2. Strong.

୩ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—3. Stout; well-developed.

ଅଂଶହର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଂଶ + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Aṁśahara
(ଅଂଶହରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ଅଂଶଗ୍ରାହୀ—1. Receiving a share.

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରର ନ୍ୟାଯ୍ୟ ଅଂଶକୁ ଲୋପ କରେ—2. Depriving a person of his legitimate share.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଦାୟାଦ;ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ—Heir; successor.

ଅଂଶହାରକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଂଶ + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Aṁśahāraka
(ଅଂଶହାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଂଶହର (ଦେଖ)
Aṁśahara (See)

ଅଂଶହାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଂଶ + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା.୧ବ)—
Aṁśahārī
(ଅଂଶହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଂଶହର (ଦେଖ)
Aṁśahara (See)

ଅଂଶା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଂଶୁ)—
Aṁśā
ଆଁଶ
ଆଁସ, ରେଷା

୧ । ତାଳ, ନଡ଼ିଆ, ଗଛ ଆଦି ଗଛର ବକଳରେ ବା ଭିତରେ ଥିବା କର୍କଶ ସୂକ୍ଷ୍ମ ତନ୍ତୁ—1. Fibre.

୨ । ସୂତାଦିର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲମ୍ବ ଅଂଶ—2.Textile fibre.

୩ । (ସଂ. ଅସ୍ର = କୋଣ)—କୋଣବିଶିଷ୍ଟ ।
3. Angular.
(ଯଥା—ଏ ଖୁଣ୍ଟର ୫ଟି ଅଂଶା ଅଛି ।)

ଅଂଶାଅଂଶ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅଂଶାଂଶ)—
Aṁśāaṁśa
ଅଂଶାଂଶ (ଦେଖ)
Aṁśāṁśa (See)

ଅଯେଷ ଦୋଷ ମାରବା ବୈଭୁଣ୍ଡ ଦୋଷ ।
ଏହି ଛାଡ ଅଂଶାଅଂଶୁ ଜାତ ଦୋଷଟି । ପ୍ରାଚୀ. ଉଦ୍ୟନ୍ତସ୍ତ ।

ଅଂଶାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଂଶୁ; ଏମାନେ ଅଂଶୁ ପରି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଥିବାରୁ)—
Aṁśāi
କୀରେ, କୀଡ଼େ
କୀଡ଼ା

୧ । ପଚା ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ପଚା ଘାଆରେ ଭିଡ଼ିହେବା ସୂତା ପରି ସରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଧଳା କୃମି—1. Maggot.

୨ । ଗୋବର ଉପରେ ପଡ଼ିବା କ୍ଷୁଦ୍ର କୃମି ।
2. Grub found on cowdung left for some time; (Scaraboeus).

ଅଂଶାଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.
Aṁśāi pardibā
ପୋକାପଡ଼ା, ପୋକାବସା
କୀଡ଼ା ପଡ଼ିବା

୧ । ପଚା ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ପଚା ଘାଆରେ କୃମି ଜନ୍ମିବା; ପୋକ ପଡ଼ିବା ।
1. Growing of maggots in a rotten thing or sore.

[ଦ୍ର—ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ପଚା ଘାଆ ଉପରେ ଯେଉଁ ମାଛି ବସନ୍ତି, ସେ ମାଛିଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ଅଂଶାଇମାନ ଘାଆରେ ରହିଯାଆନ୍ତି ଓ ସେହି କୃମିମାନ ଘାଆ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ବଢ଼ନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ 'ଅଂଶାଇ ପଡ଼ିବା'କୁ ଲୋକେ 'ମାଛି ବସିବା' କହନ୍ତି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଘାଆରେ ଅଂଶାଇ ପଡ଼ିବାର ଦେଖାଯାଏ, ସେ ବ୍ୟକ୍ତିର 'ମାଛିଆ-ପାଉକ' ହୁଏ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ।]

୨ । ଗୋବର କିଛିକ୍ଷଣ ରହିବା ପରେ ତା ଉପରେ ଧଳା କ୍ଷୁଦ୍ର କୃମି ଦେଖାଯିବା ।
2. Appearance of grubs on cowdung.

ଅଂଶାଇ ବସିବା—ଦେ. ବି—ଅଂଶାଇ ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Aṁśāi basibā — Aṁśāi pardibā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଣ୍ଡା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

ଦୃଶି ଓଟେ, ଜର୍ଦ୍ଦ ନ ଦଟେ, ଦଣ୍ଡିଣ ମେଦ ଉଦରର ଅଗେ,
ଗନ ଲୋମରେ ଅଂଶାଇ ବସେ, ମେଦେ ଦେ ସ୍ପର୍ଶ ନଦେଇ ବରଣ୍ଟେ ।
ଭାଳବତ ।

ଅଂଶାଂଶ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଅଂଶ + ଅଂଶ)—
Aṁśāṁśa ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଭାଗ କରାଯାଇଥିବା ମୌଳିକ ଅଂଶର ଅଂଶ ।
1. Subdivision; part of a part.
୨ । (ବହୁ) ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଅଂଶମାନ; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଂଶମାନ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଗ ।
2. Distinct shares; separate parts.

ଅଂଶାନ୍ତର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ୟ ଅଂଶ = ଅଂଶାନ୍ତର; ନିତ୍ୟସମାସ)—
Aṁśāntara ଅନ୍ୟଭାଗ—Another share.

ଅଂଶାପହାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଂଶ + ଅପ + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Aṁśāpahārī (ଅଂଶାପହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଅନ୍ୟର ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଂଶକୁ ଅପହରଣ କରେ ।
Taking away anothers' legitimate share.

ଅଂଶାବତାର—ସଂ. ବି. (ଅଂଶ + ଅବତାର)—
Aṁśāvatāra ଯେଉଁ ଅବତାରରେ ଦେବତାଙ୍କର କଳା ବା ଶକ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାରେ ନ ଥାଇ ଅଂଶତଃ ଥାଏ ।
An incarnation in which the quintessence of Divinity is exhibited in part.
(ଯଥା—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭଗବାନଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣାବତାର ଥିଲେ, ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ଅଂଶାବତାର ଥିଲେ ।)

ଅଂଶା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.
Aṁśā māribā ୧ । କାଠଅଦର ଉପରେ ଉଠିଥିବା ଅଂଶାମାନଙ୍କୁ ରନ୍ଦା, ବାରସୀ ବା କଟୁରି ଦ୍ୱାରା ଚାଛି ଚିକ୍କଣ କରିବା ।
ଆଁଶମାରା
ଆଂଶମାରନା
1. To scrape off and smooth the fibres on the surface of a piece of wood.
୨ । କଡ଼ି ବରଗା ଅଦର କୋଣକୁ ରନ୍ଦା ଅଦଦ୍ୱାରା ଚାଛି ଗୋଲ କରିବା ।
2. To round up the corner of an angular piece of wood.

ଅଂଶିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନ୍‌ଶ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Aṁśita ୧ । ବିଭକ୍ତ; ଯାହା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି ।
1. Divided into parts.
୨ । ବଣ୍ଟା କରାଯାଇଥିବା ।
2. Partitioned into shares.

ଅଂଶିତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଅଂଶିନ୍ + ଭାବାର୍ଥେ. ତ୍ୱ)—ଭାଗୀଦାରିତ୍ୱ ।
Aṁśitwa Co-parcenary.

ଅଂଶିଦାର୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଂଶ + ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Aṁśidār ଭାଗଦାର; ସରିକଦାର; କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଯାହାର ହିସ୍ସା ଥାଏ ।
ଅଂଶିଦାର
ଅଂଶିଦାର Co-sharer; partner; shareholder.

ଅଂଶିଦାରୀ—ଦେ. ବି. (ଅଂଶିଦାର୍ + ଭାବାର୍ଥେ ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇ)—
Aṁśidārī ଭାଗଦାରୀ; ସମ୍ପତ୍ତିରେ ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଅଂଶ ଥିବା ଅବସ୍ଥା ।
ଅଂଶିଦାରୀ
ଅଂଶିଦାରୀ Partnership; co-parcenary.

ଅଂଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁ. (ଅଂଶ + ଅସ୍ତି ଯାହାର ଅର୍ଥରେ ଇନ୍. ୧ମା. ଏକ ବଚନ)—
Aṁśī (ଅଂଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରୁ ଅଂଶ ବା ଭାଗ ପାଇବା ଯୋଗ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି) ।
1. Deserving to get a share.
୨ । ଅଂଶଭାଗୀ (ଦେଖ)
2. Aṁśabhāgī (See)
ସଂ. ବି—ଅଂଶିଦାର୍ (ଦେଖ)
Aṁśidār (See)
ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଦେବତା ବା ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ଦେବଅଂଶୀ ।)
ଅମୁକ ଦେବତାଙ୍କ ଅଂଶ ବା କଳା ଧାରଣ କରି ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ।
Born with some trace of Divinity.
ଯେ ଦେବଅଂଶୀ ବଳାଗଣ
କୃଷ୍ଣର ଦେହ ଦୋଇ ଜାଣ । ବୃନ୍ଦ—ପ୍ରେମଅମୃତ ।

ଅଂଶୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଂଶ + ଅଭୂତତଭାବେ ଇ + ଭୂତ)—
Aṁśībhūta ଅଙ୍ଗୀଭୂତ; କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଅଂଶରୂପେ ଗୃହୀତ ।
Taken as a part of anything; included in anything.

ଅଂଶୁ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍‌ଶ ଧାତୁ = ଭାଗ କରିବା + ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉ)—
Aṁśu ୧ । ସୂତାଦର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲମ୍ବ ଅଂଶ—1. Fibre.
୨ । ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—2. Cloth.
୩ । (ଅଶ୍ ଧାତୁ = ବ୍ୟାପିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ) ରଶ୍ମି; କିରଣ ।
3. Rays.
ବଳବସ୍ତ୍ର ଅଂଶୁ ପଶୁ ନାହିଁ ପତ୍ର ପଟ୍ଟେ ।
ରଙ୍ଗ—ବୈଦେହୀଗଦଭାସ, ୩୨୮ ।
୪ । ଦୀପ୍ତି; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—4. Lustre; brightness.
୫ । ପ୍ରଭାବ; ପ୍ରଖର ବୁଦ୍ଧି; ବିଚକ୍ଷଣତା—5. Talents.
୬ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—6. The sun.
[ଏହି ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ସଦୃଶ, ସୁଧା, ଶୁଭ୍ର, ହିମ ଆଦି ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସ ହୁଏ ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଣ	ଙ	ଲ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଣ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଲଅ	ଲ	ନ୍ଦ

ଅଂଶୁଅଂଶୁଆ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଂଶୁ)—
Aṁsuaṁsuā ଯହିଁରେ ଅଂଶୁ ଥାଏ; ବହୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ-ତନ୍ତୁଯୁକ୍ତ ।
ଅଂଶୁଆ, ଏଁଶୋ Fibrous; full of fibres.
रेशेदार

[ବହୁ ସଂଖ୍ୟା ସୂଚକ ହେବା ସ୍ଥଳରେ ଶବ୍ଦର ଦୁଇ ଥର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ; ଯଥା—ଖଦଖଦଢ଼ିଆ, ଝରଝର, ରୁଆରୁଆ ।]

ଅଂଶୁଆ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଂଶୁ)—ଅଂଶୁଅଂଶୁଆ (ଦେଖ)
Aṁsuā Aṁsuaṁsuā (See)

ଅଂଶୁକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଂଶୁ=କିରଣ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ କ)—
Aṁsuka ଦୀପ୍ତିମାନ୍—Bright; lustrous.

ସଂ. ବି. (ଅଂଶୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
୧ । କିରଣ—1. Rays.
ଉଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି ଚଂଚେ ବୋଲା ହୋଇ ଉଡ଼ି ଅଂଶୁକେ । ରାଧାନାଥ—ଉଷା ।
୨ । ଦୀପ୍ତି; ତେଜ—2. Lustre; radiance.
୩ । (ଅଂଶୁ=ତନ୍ତୁ+କ) ବସ୍ତ୍ର;ଲୁଗା—3. Cloth.
୪ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ର; ସରୁ ଲୁଗା—4. Fine cloth.
୫ । ଉତ୍ତରୀୟ; ଚାଦର—5. Sheet; scarf worn on the shoulders.
୬ । ଶୁକ୍ଳ ବସ୍ତ୍ର—6. White cloth.
୭ । ତେଜପତ୍ର—7. Cassia leaf.

ଅଂଶୁକାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଆଧୁନିକ ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Aṁsukāya (ବହୁବ୍ରୀହି, ଅଂଶୁ=କିରଣ ଅସ୍ତି କାୟରେ ଯାହାର)
(ଅଂଶୁକାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଯେଉଁ ଜୀବମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ଦୀପ୍ତି ବା ତେଜ ବାହାରେ—1. Efflorescent; phosphorescent (animals) emitting rays.

ବେ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
ଦେହରୁ ଆଲୋକ ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉଥିବା ଜୀବ ।
(ଯଥା—ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ, ପ୍ରବାଳ କୀଟ, ସାମୁଦ୍ରିକ ତାରା ମତ୍ସ୍ୟ ।)
Luminous-bodied animals (e. g. firefly, coral insect, starfish.)

ଅଂଶୁଜାଲ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Aṁsujāla କିରଣସମୂହ—Rays.

ଅଂଶୁଧର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଂଶୁ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Aṁsudhara ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
(ଅଂଶୁଧରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ନାମ) ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ଅସମଞ୍ଜ ରାଜା ।
2. Name of a king of the Solar dynasty.
(ଏ ବଳିପଙ୍କ ପିତାମହ, ମନୁଙ୍କ ପିତା ଓ ସଗରଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲେ ।)

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ କିରଣକୁ ଧାରଣ କରେ ବା ବହନ କରେ ।
Carrying rays; bearing rays.

ଅଂଶୁପଟ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ; ଅଂଶୁନିର୍ମିତ ପଟ୍ଟ)—
Aṁsupatta ପାଟ ଲୁଗା; ରେଶମୀ ଲୁଗା—Silken cloth.

ଅଂଶୁପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Aṁsupati ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ଅଂଶୁପା—ବେ. ବି. (ନାମ; ସଂ. ଅଂଶୁ=କିରଣ+ପା ଧାତୁ=ରକ୍ଷା
Aṁsupā କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ—ଯାହା କିରଣମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା ବା ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ କରେ ।)
ଆଇଁଗିପା ହ୍ରଦ—Name of a small inland lake in Banki, Cuttack District.
ଫଟୁପା ଅଂଶୁପା ଯେବେ ଅଗୋଚର,
ପୂର୍ବାମ୍ବୁଦ ହେଲା ଯୋଷିତ ସ୍ୱର । ରାଧାନାଥ—ଚନ୍ଦ୍ରିକା ।
[ଦ୍ର—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବାଙ୍କି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନ୍ତର୍ଗତ; ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାକୃତିକ ସୁରମ୍ୟ ହ୍ରଦ । ଏହା କଟକଠାରୁ ପଶ୍ଚିମରେ ୧୬ ମାଇଲ୍ ଓ ବାଙ୍କି ସହରଠାରୁ ୬ ମାଇଲ ଦୂରରେ ମହାନଦୀର ଦକ୍ଷିଣ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଅଢ଼େଇ ମାଇଲ୍ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ଏକ ମାଇଲ୍ । ଏହାର ଗଭୀରତା ୨ ଫୁଟ୍‌ଠାରୁ ୫ ଫୁଟ୍ । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ତିନୋଟି ଗଣ୍ଡ ଅଛି । ଏ ହ୍ରଦର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମକୂଳରେ ସରଣ୍ଡା-ପର୍ବତ ଓ ପୂର୍ବ କୂଳରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର ଗ୍ରାମ । ଶୀତକାଳରେ ଅନେକ ଜଳଚର ପକ୍ଷୀ ଏଠାକୁ ଚରିବାକୁ ଆସନ୍ତି ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଏଥିରୁ ଅନେକ ମାଛ ମରିଯାଏ ।]

ଅଂଶୁବାଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାଣ ପରି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅଂଶୁ ଯାହାର)—
Aṁsubāṇa ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ଅଂଶୁମତ୍‌ଫଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଂଶୁ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ମତ୍
Aṁsumatphalā =ଅଂଶୁମତ୍=ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ; ଅଂଶୁମତ୍ ଅଟେ ଫଳ ଯାହାର,-ଅଂଶୁମତ୍‌ଫଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ ।)—
କଦଳୀଗଛ—The plantain tree.

ଅଂଶୁମତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.(ଅଂଶୁମତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଅଂଶୁମାନ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
Aṁsumatī Feminine of Aṁsumān.
ସଂ. ବି.—୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
1. Sālaparṇṇī (See)
୨ । ଯମୁନା ନଦୀ—2. A name of the river Jamunā (Apte)

ଅଂଶୁମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.(ଅଂଶୁ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Aṁsumān ୧ । ଦୀପ୍ତିମାନ୍—1. Radiant; lustrous.
(ଅଂଶୁମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କିରଣଯୁକ୍ତ—2. Emitting rays.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ —1. The sun.
୨ । (ନାମ) ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ସଗରରାଜାଙ୍କ ପୌତ୍ର ।
2. Name of a grandson of king Sagara.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଅସମଞ୍ଜଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ସଗରଙ୍କ ପୌତ୍ର । ସଗରଙ୍କ ଯଜ୍ଞାଶ୍ୱକୁ ଜଳିଥିବା ସଗରଙ୍କ ଷାଠିଏ ହଜାର ପୁତ୍ର କପିଳ ମୁନିଙ୍କ ଶାପରେ ଭସ୍ମ ହେବା ପରେ ଅଂଶୁମାନ୍ ଅଶ୍ୱକୁ ସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ଯାଇ ପାତାଳରେ ପହଞ୍ଚି ସ୍ତବଦ୍ୱାରା କପିଳ ମୁନିଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାରୁ ମୁନି କହିଲେ, ଯେବେ କେହି ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଆଣି ପାରିବ, ତେବେ ଭସ୍ମୀଭୂତ ପୁତ୍ରମାନେ ନରକରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବେ । ଅଂଶୁମାନ୍ ଯଜ୍ଞାଶ୍ୱ ଆଣି ସଗର ରାଜାଙ୍କୁ ଦେବାରୁ ସଗର ଅଶ୍ୱମେଧଯଜ୍ଞ ସମାପନ କରି ଏହାଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ତପସ୍ୟାର୍ଥ ଅରଣ୍ୟକୁ ଗଲେ ।]

ଅଂଶୁମାନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଶୁମାନ୍)—
Aṁśumāna ଅଂଶୁମାନ୍ (ଦେଖ)
Aṁśumān (See)

ତାଇ ବୁନ୍ଦର ଅଂଶୁମାନ,
ସକଳ ରୁନେ ରୁନ୍ଧାନ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭଗବତ. ୧୩ ।

ଅଂଶୁମାଳା—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Aṁśumālā ୧ । କିରଣସମୂହ; କିରଣଶ୍ରେଣି ।
1. Mass of rays; a wreath of rays.
୨ । ଜ୍ୟୋତିଃପୁଞ୍ଜ—2. A halo of radiance.

ଅଂଶୁମାଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଂଶୁମାଳା + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍. ୧ମା. ଏକବଚନ)—
Aṁśumālī (ଅଂଶୁମାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅଂଶୁମାଳାଯୁକ୍ତ; କିରଣମାଳାଯୁକ୍ତ ।
1. Radiant; full of rays.
୨ । କିରଣମାଳାବିଭୂଷିତ ।
2. Wreathed with rays.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । (ଆଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ୧୨ ଥିବାରୁ) ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟା; ୧୨ ।
2. The number twelve.

ଅଂଶୁଳ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଂଶୁ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଲ; କିମ୍ବା ଅଂଶୁ + ଲା ଧାତୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Aṁśula (ଅଂଶୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଦୀପ୍ତିଯୁକ୍ତ; ପ୍ରଭାଯୁକ୍ତ—1. Radiant.
୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Bright.
ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ନାମ; ଏ ଅଂଶୁ = ପ୍ରଭା କିମ୍ବା ବ୍ରାହ୍ମଣୋଚିତ ତେଜୋଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ)—ଚାଣକ୍ୟଙ୍କର ନାମ ।
A name of Chāṇakya.

ଅଂଶୁଶିରାଳଦେହ—ଦେ. ବିଣ. (ଜୀବ-ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Aṁśuśirāladeha ଯେଉଁ ଜୀବମାନଙ୍କ ଦେହର ଶିରାମାନ
অংশুশিরাল দেহ ଗୋଟିଏ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଅଂଶୁ ପରି ସବୁଆଡ଼କୁ
ᱢᱚᱧᱪᱩᱥᱤᱨᱟᱞᱚᱫᱮᱦ ବାହାରିଥାଏ—Radiata.
(ଯଥା—ବୃଚ୍ଛିଅଣୀ; ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବ ସୁରୁଜୁଜ ।)

ଅଂଶୁହସ୍ତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଂଶୁ = କିରଣ ଅଟେ ହସ୍ତ ପରି ଯାହାର)—
Aṁśuhasta ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ଅଂଶୂଦକ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ; ଅଂଶୁ = କିରଣ + ଉଦକ; କିରଣଶ୍ଚାସୌ ଉଦକ ।)—
Aṁśūdaka (ବୈଦ୍ୟକ) ଯେଉଁ (ଜଳାଶୟର) ଜଳରେ ଦିନରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଓ ରାତିରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପଡ଼େ ଓ ଯହିଁର ଜଳ ନିର୍ମଳ ।
Water of a tank which gets sun's & moon's rays freely.
(ଏହି ଜଳ ଶୀତଳ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଅନଭିଷ୍ୟନ୍ଦୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହା କଫକର ନୁହେ । ଶରତ୍‌କାଳରେ ଏହି ଜଳ ପାନାର୍ଥ ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଟେ ।)

ଅଂଶେଇ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି— ଅଂଶାଇ. ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Aṁśei Aṁśāi etc. (See)

ଅଂଶ୍ୟ—ସ. ବିଣ: (ଅନ୍‌ଶ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—ଅଂଶନୀୟ (ଦେଖ)
Aṁśya Aṁśanīya (See)

ଅଂଶ୍ୟମାନ—ସ. ବିଣ. (ଅନ୍‌ଶଧାତୁ + କର୍ମ. ଆନ)—
Aṁśyamāna ବିଭାଜ୍ୟମାନ; ଯାହାକୁ ଭାଗ କରା ଯାଉଅଛି ।
That which is being partitioned or divided into shares.

ଅଂସ—ସଂ. ବି. (ଅମ ଧାତୁ = ଭୂଷଣ ବା ପୀଡ଼ିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ସ; ଯେଉଁ ଅବୟବ ଭାରବହନଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ହୁଏ)—
Aṁsa ୧ । ସ୍କନ୍ଧ; କାନ୍ଧ —1. Shoulder.
[ଦ୍ର—ବାହୁମୂଳ ଓ ବେକପାଖ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳପରିମିତ ପେଶୀଯୁକ୍ତ ଅଂଶକୁ ଅଂସ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଗୁରୁଭାର ଆଘାତ ହେଲେ ବାହୁସ୍ତମ୍ଭ ରୋଗ ହୁଏ ।]
୨ । (ଅନ୍‌ସ ଧାତୁ = ବାଣ୍ଟିବା + କର୍ମ. ଅ) ଅଂଶ; ଭାଗ; ହିସ୍ସା—2. Share.
୩ । ବିଭାଗ; ବଣ୍ଟନ—3. Partitioning.

ଅଂସକୂଟ—ସଂ. ବି—ଅଂଶକୂଟ (ଦେଖ)
Aṁsakūṭa Aṁśkauta (See)

ଅଂସତ୍ର—ସ.ବି.(ଅଂସ = କାନ୍ଧ + ତ୍ରୈ ଧାତୁ = ରକ୍ଷାକରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Aṁsatra ସ୍କନ୍ଧାବରକ କବଚ—An armour for protecting the shoulder.

ଅଂସଫଳକ—ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Aṁsaphalaka ଉଭୟସ୍କନ୍ଧର ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ତ୍ରିକୋଣାକାର ଅସ୍ଥି; କାନ୍ଧର ହାଡ଼ (ହାତ ଚଳାଇଲା ବେଳେ ଯାହା ଚଳିତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ।)—
Shoulderblade; the scapula.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଷ	ହ	ଯ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅଂସଫଳକାସ୍ଥି—ସଂ. ବି. (ବିଶ୍ଳେଷ-ପରମ୍ପରା)—ଅଂସଫଳକ (ଦେଖ)
Aṁsaphalakāsthi Aṁsaphalaka (See)

ଅଂସଭାର—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀକର୍ମଧା. ଅଂସ ବା କାନ୍ଧଦ୍ୱାରା ବାହିତ ଭାର)—
Aṁsabhāra
କାନ୍ଧରେ ବୁହା ହେବା ବୋଝ—Load carried on the shoulders.
(ଯଥା—ଶିକାରାଣ୍ଡୁଙ୍ଗୀ; ମନୁଷ୍ୟ କାନ୍ଧରେ ବୁହା ହେବା ସବାର ଆଦ; ବଳଦଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ବୁହା ହେବା ଜୁଆଳ ଆଦ ।)

ଅଂସଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଂସ + ଲ)—
Aṁsala ୧ । ଦୃଢ଼କାୟ; ବଳବାନ୍; ବଳିଷ୍ଠ—1. Strong.
(ଅଂସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—2. Stout.

ଅଂହ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଂହଃ)—ଅଂହଃ(ଦେଖ)
Aṁha Aṁhaḥ (See)

ଦୁର୍ଜନ ଅବରଣ ଅଂହ
ମାସ୍ତା ବଳନ୍ଦ ବମ୍ବ ମୋହ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭଗବତ ।

ଅଂହଃ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍‌ହ ଧାତୁ=ଅଧୋଗମନ କରିବା + କରଣ. ଅସ୍; ଅଂହସ୍, ୧ମା. ଏକବଚନ—ଯାହାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଅଧୋଗମନ କରେ ।)—
Aṁhaḥ
୧ । ପାପ—1. Sin; moral defilement.
୨ । ସ୍ୱଧର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ—2. Forsaking of one's religion.
୩ । କ୍ଲେଶ; କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ—3. Trouble.
୪ । ଅଧର୍ମ—4. Impiety.

ଅଂହତି—ସଂ. ବି. (ଅନ୍‌ହ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା, ଶିର୍ + ଭାବ. ଅତି)—
Aṁhati ୧ । ରୋଗ; ବ୍ୟାଧି—1. Disease; sickness.
୨ । ତ୍ୟାଗ—2. Abandonment.
୩ । ଦାନ—3. Gift.

ଅଂହତୀ—ସଂ. ବି—ଅଂହତିର ବିକଳ୍ପ ରୂପ ।
Aṁhatī Another form of Aṁhati.

ଅଂହ୍ରି—ସଂ. ବି. (ଅନ୍‌ହ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କରଣ. ରି)—
Aṁhri ୧ । ଅଙ୍ଘ୍ରି; ପାଦ; ଗୋଡ଼—1. Leg; foot.
୨ । ଚତୁର୍ଥାଂଶ—2. Onefourth; a quarter.
୩ । ବୃକ୍ଷର ଚେର—3. Root of a tree.

ଅଂହ୍ରିପ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଂହ୍ରି + ପା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ.=ଯେ ପାଦଦ୍ୱାରା ପାନ କରେ)—ପାଦପ; ବୃକ୍ଷଲତାଦି ।
Aṁhripa Trees & plants; vegetable.

ଅଂହ୍ରିସ୍କନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଂହ୍ରି=ପାଦର ସ୍କନ୍ଧ=ବଳିଷ୍ଠ ଅଂଶ)—
Aṁhriskandha ଗୁଲ୍ଫ; ଗୋଇଠି—Heel; sole of the foot.

ଅଃ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅହୋ; ଅହହ)—ଓଃ; ଆହା; ହା; ହାଇ; ହାସ୍ ।
Aḥ (ଏହା ନିମ୍ନଲିଖିତରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଖେଦ ପ୍ରକାଶ; ଆଃ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ; ଅନୁତାପ ପ୍ରକାଶ; ଲାଳସା; ଅବଜ୍ଞା ଓ ଅଜ୍ଞାନ ଆହ ପ୍ରକାଶ)— (Interjection) Oh; Alas; (used to express regret, displeasure, vexation, hankering, disdain & ignorance.)

ଅଃ ଅଃ—ଦେ. ଅ. (ଅଃ ର ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—ଅଃ (ଦେଖ)
Aḥ Aḥ Aḥ (See)

ଅଁ—ଦେ. ଅ—୧ । (ସମ୍ମତିସୂଚକ) ହଁ ।
Añ 1. (Interjection used to express consent) Yes.
୨ । (ନିକଟରେ ଥାଇ ଡାକିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଜବାବ ଦେବାରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଏଁ—2. Used in responding to the call of a person near by.
୩ । (ନିକଟରେ ଥିବା ଲୋକର କଥା ଶୁଣି ନ ପାରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ ଧ୍ୱନି)—ଏଁ; କଅଣ କହିଲ ?—3. (Sound used to express that one could not fully hear what was said) Eh! What did you say?
୪ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅଣ୍ଡିରା ଛେଳି ବମ୍ବା ଶବ୍ଦ ଆଦ ସଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲାବେଳେ କରିବା ଧ୍ୱନି ।
4. Sound made by a he-goat or bull before copulation.

ଅଁଅଳା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଅଅଁଳା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Añalā. etc. Aañlā. etc. (See).

ଅଁଏଳା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଅଅଁଳା ଇତ୍ୟାଦି. (ଦେଖ)
Añelā. etc. Aañlā. etc. (See)

ଅଁ ଚଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଉଁଚୁଁ (ଦେଖ)
Añchañ Uñchuñ (See)

ଅଁ ଟଁ—ଦେ. ଅ.(ବ୍ୟଙ୍ଗ) (ସଂ. ଅଟନ)—
Añtañ ୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଯୋଗ୍ୟ—1.(Ironical) Fully fit.
(ଯଥା—ସେ ଝୋକାଝା ପାଠ ପଢି ଅଁ ଟଁ ହୋଇ ଗଲାଣି।)
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—2. (Ironical) Fully satisfied.
(ଯଥା—ମୁଁ ଜମିଦାରଙ୍କ ଘରେ ଖାଇପିଇ ଅଁ ଟଁ ହୋଇଗଲି ।)

ଅଁଟ୍‌କୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ଅଣ୍ଟୁଭୁଡ଼ା; ଅପତ୍ୟବିହୀନ ।
Añtkurā Childless.
(ଅଁଟ୍‌କୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଁଠ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଓଷ୍ଠ)—ଓଠ; ଓଷ୍ଠ; ଅଧର—
Añth Lip.

ଅଁଠ୍‌କୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—
Añthkurā ଅଣ୍ଟୁଭୁଡ଼ା; ଅପତ୍ୟବିହୀନ—Childless.
(ଅଁଠ୍‌କୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଯୌଗିକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଁଧାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅନ୍ଧକାର)—
Añdhār — ଅନ୍ଧାର; ଅନ୍ଧକାର—Darkness.
ପ୍ରାଦେ. ବିଣ—ଅନ୍ଧକାରମୟ—Dark.

ଅଁଧାର୍ ବିଲ୍‌ବିଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅନ୍ଧାର କଟିକଟି; ଘୋର
Añdhār bilbil — ଅନ୍ଧକାରମୟ—Very dark.
(ଯଥା—ଅଁଧାର୍ ବିଲ୍‌ବିଲ୍ ଗ୍ୱଏର୍ ।)
ପ୍ରାଦେ. ବି—ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧକାର—Profound darkness.

ଅଁବ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଅଁଳା (ଦେଖ)
Añbrā — Aañlā (See)

ଅଁଳା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଆମଳକ)—ଅଁଳା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Añlā, etc. — Aañlā etc. (See)

ବଦେ ଅର ବେ ଅଣିବ
ବେଲ କରନ୍ତ ନୁଣ ଅଁଳା । ଚେଲ୍ଲଥ. ଉପଦେ—୧୦ମ ଗୋପ ।

ଅଁଶ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଂଶ)—ଅଂଶ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Añsa etc. — Aṁsa etc. (See)

ଅଁଶା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଂଶୁ)—ଅଂଶା (ଦେଖ)
Añsā — Aṁsā (See)

ଅଁଶାଇ—ଦେ. ବି—ଅଂଶାଇ (ଦେଖ)
Añsāi — Aṁsāi (See)

ଅଁଶିଦାର୍—ଦେ. ବି—ଅଂଶିଦାର୍ (ଦେଖ)
Añsidār — Aṁsidār (See)

ଅଁଶୁଅଁଶୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଂଶୁଅଂଶୁଆ (ଦେଖ)
Añsuañsuā — Aṁsuaṁsuā (See)

ଅଁଶୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଂଶୁ ଅଂଶୁଆ (ଦେଖ)
Añsuā — Aṁsuaṁsuā (See)

ଅଁଶୁପା—ଦେ. ବି—ଅଂଶୁପା (ଦେଖ)
Añsupā — Aṁsupā (See)

ଅଁଶେଇ—ଦେ. ବି—ଅଂଶାଇ (ଦେଖ)
Añsei — Aṁsāi (See)

ଅକ୍‌ଟିଆର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଅକ୍ତିଆର୍ (ଦେଖ)
Aktiār — Aktiār (See)

ଅକ୍‌ବର୍—ବୈଦେ. ବି—ଅକବର (ଦେଖ)
Akbar — Ākabara (See)

ଅକ୍‌ଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅକାଳକ)—
Akliā ୧ । ନୂଆଶିଖାଳି—1. Novitiate.
୨ । ଅକାଳକ;ଅସାମୟିକ—2. Untimely.

ଅକ୍‌ଶର୍—ବୈଦେ. ବିଣ—ଅକଶର୍ (ଦେଖ)
Akśar — Akaśar (See)

ଅକଧାତୁ—ସଂ—ବକ୍ରଗମନ କରିବା—
Aka (verbal root) — To move in a crooked or curved manner.

ଅକ—ସଂ. ବି. (ଅକଧାତୁ + ଘଞ୍ ବ. ଅ)—
Aka ୧ । ବକ୍ରଗତି—1. Curved motion.
୨ । (ଅ = ନୁହେଁ + କ = ସୁଖ) ଦୁଃଖ—2. Trouble.
୩ । ପାପ—3. Sin.
୪ । ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ; (ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ଶବ୍ଦ ବିଶ. ହୁଏ ଓ ବୁଂଲିଙ୍ଗ ହୁଏ—ଯଥା—ନାୟକ; କାରକ;ପାଳକ; ଏଥିର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗବାଚକ ଶବ୍ଦ ଶେଷରେ ଇକା ଥାଏ; ଯଥା—ନାୟିକା; କାରିକା; ପାଳିକା ।) ଯେ କରେ; ସମ୍ପାଦନକାରୀ—A suffix like the English suffix 'er' as in leader; doer; maintainer.

ଅକଇଲ୍ଲଣ - ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅକଲ୍ୟାଣ)—
Akailāṇa ୧ । ଅକଲ୍ୟାଣ; ଅମଙ୍ଗଳ;ଅଶୁଭ—1. Woe; evil.
ଅକଲ୍ୟାଣ ୨ । ଅଭିସମ୍ପାତ—2. Imprecation; curse.
ଅକଲ୍ୟାଣ

ଅକଉଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ନିଷ୍ଠାର୍ଥକ.ଅ + କଉଡ଼ିଆ)—
Akaurdiā ୧ । ମୂଲ୍ୟହୀନ—1. Valueless; of no value.
୨ । ଧନହୀନ; ନିଃସ୍ୱ—2. Penniless; poverty-stricken.
୩ । ମାଗଣା—3. Got gratis; gratuitous.

ଅକକର୍ଥନ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କଦର୍ଥନ)—
Akakarthana ୧ । ବାହୁନା; ବାହୁନି କରି ଅତି କରୁଣ ସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବା—1. Sorrowful lamentation.
ବିନିୟେବିନିୟେକାନ୍ଦା
ମାତମ
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋକ ବା ଦୁଃଖ—2. Affliction.
ପ୍ରା. ବିଣ—୧ । ବାହୁନି କରି କାନ୍ଦୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Wailing.
୨ । ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା—2. Sorrowing.

ଅକକର୍ଥନା—ପ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ—ଅକକର୍ଥନ (ଦେଖ)
Akakarthanā — Akakarthana (See).

ଅକକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ନ + କକ୍ଷ)—ଯାହା ଗ୍ରହର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଥ ନୁହେ ।
Akaksha — That which is not the proper orbit of a planet.

ଅକଚ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କଚ = କେଶ)—
Akacha ୧ । କେଶହୀନ—1. Hairless.
(ଅକଚା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଟାଙ୍ଗରା—2. Bald.
ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କଚ = ମେଘ; ଯେଉଁ ଗ୍ରହର ସଞ୍ଚାର କାଳରେ ମେଘ ରହେ ନାହିଁ, ବମ୍ବା ଅ + କଚ = କେଶ; ଏହା କେଶ ଅର୍ଥାତ୍ ମସ୍ତକହୀନ ଥିବାରୁ)—କେତୁଗ୍ରହ । The descending node; the dragon's tail.

ଅକଚା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକଚ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅକଚର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
Akachā — Feminine of Akacha.
ଆକାଚା ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଲୁଗା କଗ୍ ହୋଇ ନାହିଁ; ଯେଉଁ ଲୁଗାକୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଣ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଲ୍ଟ	ଶ	ନ୍ଦ

କେହି କାଚ ନାହିଁ—Unwashed (cloth); Uncleansed (cloth).

ଅକଚ୍ଛ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କଚ୍ଛ = କଛ)—
Akachchha ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କଛା ମାରି ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ନ ଥାଏ ।
(ଅକଚ୍ଛା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (person) Who does not wear cloth by tagging down one end to the back side.
୨ । ଫାଲଟା; କଛ ସଗ ହୋଇ ନ ଥିବା (ପିଛା ଲୁଗା) । (cloth) Untagged to the back side of the wearer.

ଅକଟ୍‌ବିକଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସଂ. ବିରକ୍ତିକର)—
Akatbikat ୧ । ବିରକ୍ତିକର—1. Unpleasant.
୨ । ଅରୁଚିକର –2. Untasteful.
(ଯଥା—ଏ ଫଳଟା ଖାଇବାକେ ବଡ଼ା ଅକଟ୍‌ବିକଟ୍ ଲାଗୁଛେ ।)

ଅକଟ—ପ୍ରା. ବ. (ଅଟକର ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟଯୁକ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Akata ଅଟକ; ଅଟକ ଯିବା; ଯାଉଁ ଯାଉଁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ
ଆଟକ ଗତି ବନ୍ଦ ହେବା—Stoppage; stopping;
अटक halt.
ଦରକ୍ ଅଟରେ ଅର ଦନ୍ତର ବାଟ
ସେହିଠାରେ ଦନ୍ତ୍ୟ ବରେ ସେ ଅଟକ । ପାଣ୍ଡାସ୍ୱ—ଭଦ ବଳଭଦ୍ରଗ।

ଅକଟକଣା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅ. + ଓ. କଟକଣା)—ଜଡ଼ାକଡ଼ ନିୟମର
Akatakaṇā ଅଭାବ—Want of rigorous
ଅକଟକିନା observance of rules.

ଅକଟା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅକର୍ତ୍ତିତ)—ଅକର୍ତ୍ତିତ;ଯାହା କଟା ହୋଇ ନାହିଁ ।
Akatā Uncut.
ଅକାଟା (ଅକଟା ପରିବା; ଅକଟା ମାଛ)
ଦେ. ବ—ଅଟକାଇବା; ଗତିରୋଧ କରଣ ।
ଆଟକା Stopping or restraining
अटका a person's motion.

ଅକଟାଇବା—ପ୍ରା. କ୍ରି. (ଅକଟିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Akatāibā ୧ । ଅଟକାଇବା (ଦେଖ)
ଆଟକାନ 1. Atakāibā (Sec)
अटकाना ୨ । ଅନ୍ୟର ଗତିରୋଧ କରିବା—2. To stop or restrain another person's motion.

ଅକଟିବା—ପ୍ରା. କ୍ରି. (ଅଟକିବାର ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟଯୁକ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Akatibā ଅଟକିବା (ଦେଖ)
ଆଟକା Atakibā (See)
अटकना

ଅକଟୁ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + କଟୁ)—ଯାହା କଟୁ ନୁହେ; ସ୍ୱାଦୁ—
Akatu Sweet.

ଅକଟେଇବା—ପ୍ରା. କ୍ରି—ଅକଟାଇବା (ଦେଖ)
Akateibā Akatāibā (See)

ଅକଠିନ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + କଠିନ)—୧ । ସୁକୁମାର; କୋମଳ; ନରମ ।
Akathina 1. Soft; delicate; not hard.
୨ । ସରଳ; ସହଜ—2. Easy; not difficult.

ଅକଠୋର—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + କଠୋର)—
Akathora ୧ । ଯେ ନିଷ୍ଠୁର ନୁହେ; ଦୟାଳୁ ।
1. Kind; not cruel.
୨ । ଯାହା ଟାଣୁଆ ନୁହେ; କୋମଳ –2. Not hard; soft.

ଅକଡ଼—ଦେ. ବ—ଅକଳ (ଦେଖ)
Akarda Akala (See)
ଦେ. ବିଶ—ଅକଳ (ଦେଖ)
Akala (See)

ଅକଡ଼ବାଗିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—
Akardabāgiā ୧ । ଏକଜିଦିଆ; ଜିଦଖୋର; ନିର୍ବନ୍ଧଶୀଳ ।
ଏକଗୁୟାଁ,ଏକବାଗୀ 1. Obstinate; pertinacious.
अकड़बाज ୨ । ଅଖାଡ଼ୁଆ—2. Unreasonable; rude.

ଅକଡ଼ବାଗୀ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅକଡ଼ବାଗିଆ (ଦେଖ)
Akardabāgī Akardabāgiā (See)

ଅକଡ଼ବାଜ୍—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅକଡ଼ବାଗିଆ (ଦେଖ)
Akardabāj Akardabāgiā (See)

ଅକଡ଼ବାଜିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଅକଡ଼ବାଗିଆ (ଦେଖ)
Akardabājiā Akardabāgiā (See)

ଅକଡ଼ବାଜୀ—ଦେ. ବ—୧ । ଏକଜିଦ ଧରି ରହିବା ।
Akardabājī 1. Obstinacy.
एकगुयाँमी ୨ । ଅଖାଡ଼ୁପଣ ।
अकड़बाजी 2. Rudeness.

ଅକଡ଼ମ ଚକ୍ର—୧ । ସ.ବ. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ସ୍ୱରୋଦୟ ଶାସ୍ତ୍ରଲକ୍ଷିତ ଭୂଗର୍ଭ
Akardama chakra ଗଣନା ଚକ୍ରବିଶେଷ—1. Name of an astrological circle.
୨ । ଦେ. ବ—ଅଲେଖଧର୍ମୀବଲମ୍ବିମାନଙ୍କର ଶରୀରରେ ବା ଯୋଗସାଧନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଚକ୍ରବିଶେଷ । (ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ର ଦେଲା ବେଳେ ଏ ଚକ୍ରକୁ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ କରନ୍ତି । ଏହି ଚକ୍ରରେ ଭିନ ଗୋଟି ବୀଜ ଅକ୍ଷର ହ୍ରୀଂ (ହରି), କ୍ଲୀଂ (କୃଷ୍ଣ), ଓ ଶ୍ରୀଂ (ଶିବ) ଲେଖା ଯାଏ ।)
2. A mystic circle drawn on the ground by devotees of Alekha Sect.

ଅକଡ଼ମ୍ବାଜ୍—ଦେ. ବିଶ—ଅକଡ଼ବାଗିଆ (ଦେଖ)
Akardambāj Akardabāgiā (See)

ଅକଡ଼ା ଅକଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇ ଜଣ ପରସ୍ପର ଜିଦ ଧରିବା ଯୋଗୁଁ
Akardā akardi କେହି କାହାର କଥାରେ ରାଜି ନ ହେବା ।
ଆଁକଡ଼ା ଆଁକଡ଼ି 1. Mutual obstinacy.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପରକୁ ଅକଳରେ ପକାଇବା ।
2. Putting each other into queer predicament.

ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପରକୁ ଅକଳରେ ପକାଇଥିବା ।
Inconveniencing each other.

ଅକଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇବା—1. To put a person into inconvenience.
Akardāibā
ଆଁକଡ଼ାନ

ଅକଡ଼ାମା ୨ । ଅନ୍ୟକୁ ବିପଦରେ ପକାଇବା—2. To put a person to difficulty or danger.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନାସୃତ୍ ବା କାବୁ କରିବା ।
3. To corner a person; to render a person helpless
୪ । ଏକଜିଦ ଧରି ବସିବା; ଅଡ଼ିବା—4. To persist in anything.
୫ । (ନାଉରିଆମାନେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ବାସନ କରିବା; ସମାଜରୁ ଅଟକ କରିବା—5. To excommunicate a person.

ଅକଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Akardibā Akardāibā (See)

ଅକଡ଼ିୟା—ଦେ. ବିଣ—ଅକଳିଆ (ଦେଖ)
Akardiyā Akaliā (See)

ଅକଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ.ଅ+କଟୁ)—ଯାହା କଡ଼ା ବା କଟୁସ୍ୱାଦ ନୁହେ—Of mild flavour.
Akarduā

ଅକଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅକଳେ (ଦେଖ)
Akarde Akale (See)

ଅକଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Akardeibā Akardāibā (See)

ଅକଣେଶ୍ୱର—ଦେ. ବ. (ନାମ. ସଂ.ଅକ୍ରୂରେଶ୍ୱର)—ଅକ୍ରୂରେଶ୍ୱର (ଦେଖ)
Akaneswara Akrūreswara (See)

ଅକଣ୍ଟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+କଳ ଧାତୁ)—
Akanta ୧ । ଅକଳନ; ଅଗଣନ—1. Countless.
ଅମାପ ୨ । ଅମାପ—2. Immeasurable.
ଅନଗିଣା ୩ । ଯାହାକୁ ପୂର୍ବରୁ କେହି କଣ୍ଟା କରି ନାହିଁ—
3. Unestimated
୪ । ଯାହା ମାପ କରା ଯାଇ ନାହିଁ ।
4. Unmeasured.

ଅକଣ୍ଟକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଅ+କଣ୍ଟକ) ।
Akantaka
୧ । ଯହିଁରେ କଣ୍ଟା ନାହିଁ; କଣ୍ଟକହୀନ; ନିଷ୍କଣ୍ଟକ ।
1. Thornless.
(ଯଥା—ଅକଣ୍ଟକ ବୃକ୍ଷ ।)
୨ । ଶତ୍ରୁରହିତ—2. Foeless; having no enemy.
ଅକଣ୍ଟକ ବନ୍ଦ ବନ୍ଦନା ମନ୍ତ୍ର ଦେବ
ଛଡ଼ାଇବା ଯାଙ୍କରେ ଗୁରୁ ପାଦପଦ୍ମ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।
୩ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିରହିତ—3. Having no rival.
୪ । ନିର୍ବିଘ୍ନ—4. Unobstructed.
୫ । ନିରୁପଦ୍ରବ—5. Free from complications.

ଅକଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଅକଣ୍ଟକ) ଅକଣ୍ଟକ; କଣ୍ଟକହୀନ ।
Akantā (ଯଥା—ଅକଣ୍ଟା ବାଇଗଣ) 1. Thornless.
ଆଁକଟା ୨ । (ସଂ. ଅକଳତ) ଅକଣ୍ଟା (ଦେଖ)
ଅମାପ Akantā (See)
(ଯଥା—ଡାଲିରେ ଅକଣ୍ଟା ପାଣି ଦେବାରୁ ଡାଲି ସିଝିଲା ନାହିଁ ।)

ଅକଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ.ଅ+କଣ୍ଡିତ)—
Akandā ଚିଙ୍କିରେ କଣ୍ଡା ହୋଇ ଯହିଁରୁ ତୁଷ ବାହାର ଯାଇ ନାହିଁ ।
ଆଁକଣ୍ଡା (ଯଥା—ଅକଣ୍ଡା ଗୁଡ଼ୁଳ; ଅକଣ୍ଡା ଡାଲି ।)
Uncleansed; unhusked (rice.)

ଅକତିଆର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. ଓ ବିଣ—ଅକ୍ତିଆର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Akatiāra etc. Aktiār etc. (See)

ଅକତ୍ୟାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. ଓ ବିଣ—ଅକ୍ତିଆର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Akatyāra etc. Aktiār etc. (See)

ଅକଥନ—ସଂ. ବ. (ଅ+କଥନ)—୧ । କହିବାର ଅଭାବ; ମୂକତା ।
Akathana 1. Muteness; silence.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅକଥନୀୟ)—ଅକଥନୀୟ—Unspeakable.
ବଚନ ଅକଥନ ରମ୍ୟ ସର । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମମୁଧାନିଧି ୨।୧ ।
୨ । ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—Indescribable.
ମହାଦେବଙ୍କର ଅଂଶ ସେଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ
ତହିଁର ସେ ଫଳ ସେ ଅଟେ ଅକଥନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅକଥା—ସଂ.ବ. (ଅ+କଥା)—୧ । ମନ୍ଦ ବିଷୟ—1. Bad thing.
Akathā ୨ । କୁଭାଷା—2. Evil words.
୩ । ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷା—3. Indecent language.
୪ । ଅନୁଚିତ ବାକ୍ୟ—4. Improper words.
ଦେ. ବ—୧ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ ବିଷୟ—1. Unfit matter.
୨ । ଅନୁଚିତ କର୍ମ—2 Improper act.
ଦେ. ବିଣ—ଅକରଣୀୟ—Improper.
ଶାସ୍ତ୍ର ନ ଜାଣିବାରୁ ମୂର୍ଖ ଜଣ ଜଦ
ଅକଥା କଥା ବସ ସ୍ତ୍ରୀ ଗଦା ଧରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

ଅକଥିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+କଥିତ)—୧ । ଅନୁଚ୍ଚାରିତ ।
Akathita 1. Unuttered.
୨ । ଯାହା ବୋଲାଯାଇ ନାହିଁ—2. Unspoken.
୩ । ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ନାହିଁ—3. Undescribed.
ପଣ୍ଡିତେ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ପର୍ବତ ଅକଥିତ
ମୋର ବୁଦ୍ଧିରେ ତ ସେ ହୋଇବ ବଥିତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଚ୍ଛ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

୪ । ଅନାଲୋଚିତ—4. Undiscussed.

୫ । ଯାହା ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ଉତ୍ଥାପିତ ହୋଇ ନାହିଁ ।
5. Not mentioned.

ଅକଥ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + କଥ୍ୟ)—୧ । କହିବାର ଅଯୋଗ୍ୟ; ଅଶ୍ଳୀଳ ।
Akathya 1. Indecent; obscene.

୨ । ନିନ୍ଦନୀୟ—2. Reprehensible.

୩ । ଅନିବଚନୀୟ; କହିବାର ଅସାଧ୍ୟ—3. Unspeakable.

୪ । ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—4. Indescribable.

୫ । ଯାହା କହିବା ଅନୁଚିତ—5. Unfit or improper to be spoken.

ଅକନିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—
Akanishtha ୧ । (ଅ = ନାହିଁ କନିଷ୍ଠ ଯାହାର) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର
(ଅକନିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସାନ ଭାଇ ବା ଭଉଣୀ ନାହିଁ ।
1. Having no younger brother or sister.

୨ । (ଅକ = ପାପ, ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦନାରୂପ ଗର୍ହିତ କର୍ମରେ ନିଷ୍ଠା ଯାହାର ।)

୩ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—3. The Buddha.

ଅକପଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କପଟ)—
Akapata ନିଷ୍କପଟ; ସରଳାନ୍ତଃକରଣ—Guileless;
(ଅକପଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) frank; free from hypocricy.

ଅକପଟତା—ସଂ. ବି. (ଅକପଟ + ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ହୃଦୟର ସରଳତା ।
Akapatatā Frankness; sincerity.

ଅକପଟିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅକପଟ)—ଅକପଟ (ଦେଖ)
Akapatiā Akapata (See)

ଅକପଟୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅକପଟ)—ଅକପଟ (ଦେଖ)
Akapati Akapata (See)

ଅକପୀବତ୍—ସଂ. ବି. ନାମ—ଋଷି ବିଶେଷ—
Akapibat Name of a Sage (M. W.).

ଅକବଜ୍—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅ + ଆ. କବ୍‌ଜ୍ = ଅଧିକାର)—
Akabaj ଆୟତ୍ତବହିର୍ଭୂତ—Beyond control.

ଅକବର—ଗ୍ରା. ବି. ନାମ—(ମୁଷଲମାନୀ ନାମ ଆକ୍‌ବରର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)
Akabara ଆକବର (ଦେଖ)
Ākabar (See)

ଅକବା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—1. Indescribable.
Akabā ୨ । ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବାର ଅଯୋଗ୍ୟ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ) !
2. Unfit to be described.

ଅକବି—ସଂ. ବି. (ଅ + କବି)—ନିକୃଷ୍ଟ କବି; ଯେ ପଦ ଯୋଡ଼ କବିତା
Akabi କରେ—Poetaster; rhymester.

ସଂ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କବିତା ବା ମଧୁର କଳ୍ପନା ନାହିଁ ।
Unpoetic.

ଅକବିତା—ସଂ. ବି. (ଅ + କବିତା)—ନିକୃଷ୍ଟ କବିତା; ଯେଉଁ କବିତା
Akabitā ପ୍ରକୃତ କବିତା ପଦବାଚ୍ୟ ନୁହେ—Poetry of a low order; inferior rhyme.

ଅକବୁଲ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ + ଆ. କବୁଲ୍ = ସମ୍ମତି)—
Akabul ୧ । ଅସମ୍ମତି—1. Dissent.
ବେକବୁଲ ୨ । ଅସ୍ୱୀକାର—2. Disagreement.
ବେକବୁଲ

ଅକମର୍ଦ୍ଦିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅକର୍ଦ୍ଦବାଗିଆ (ଦେଖ)
Akamardiā Akardabāgiā (See)

ଅକମାବାଇ—ଗ୍ରା. ବି.—ଅକାମାବାଇ (ଦେଖ)
Akamābai Akāmābai (See)

ଅକମୋର୍ଦ୍ଦିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅକର୍ଦ୍ଦବାଗିଆ (ଦେଖ)
Akamordiā Akardabāgiā (See)

ଅକମ୍ପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କମ୍ପ)—
Akampa ୧ । କମ୍ପନ ବା ଚଳନ ରହିତ—1. Throbless;
(ଅକମ୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ) unshaken.

୨ । ନିଶ୍ଚଳ, ସ୍ଥିର—2. Still.

୩ । ଗତିରହିତ—3. Motionless.

ଅକମ୍ପନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କମ୍ପନ)—
Akampana ଅକମ୍ପ (ଦେଖ)
(ଅକମ୍ପନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Akampa (See)

ସଂ. ବି—(ନାମ) ରାବଣର ସେନାପତି ବିଶେଷ ।
Name of a general of Rāvana.

ଅକମ୍ପିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + କମ୍ପିତ)—ଅକମ୍ପ (ଦେଖ)
Akampita Akampa (See)
(ଅକମ୍ପିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. (ନାମ). ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ଗଣାଧିପତି ବିଶେଷ ।
Name of a headman of the Buddhists.

ଅକମ୍ପ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + କମ୍ପ୍ର)—ଅକମ୍ପ (ଦେଖ)
Akampra Akampa (See)
(ଅକମ୍ପ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅକର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କର)—
Akara ୧ । ହସ୍ତହୀନ (ବ୍ୟକ୍ତି) ।
(ଅକରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Handless (person).

୨ । ନିଷ୍କର; ଯେଉଁ ଭୂମି ପାଇଁ ରାଜସ୍ୱ ଦେବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।
2. Rent-free land).

ସଂ. ବି—ଅକରକରା (ଦେଖ)
Akarakarā (See)

ଅକରକରବା—ସଂ. ବି—ଅକରକରା (ଦେଖ)
Akarakaraba Akarakarā (See)

ଅକରକରଭ—ସଂ. ବି—ଅକରକରା (ଦେଖ)
Akarakarabha Akarakarā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅକରକର୍ରା—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଅକର୍କର)—
Akarakarā — ଆକରକରା — ଆକରକେରା — ଆ. ଅକରକରହା — ଫା. ଅକରକରହା — ଗ୍ରା. ଅକଲ୍ଲ୍ରା — ତେ. ଅକଲ୍ଲକର୍ରା — ଅରଣ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ଏଥିର ମୂଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ—Pellitory; anthemis; pyrethrum; anacyclus.
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ; ବଳକାରକ; କଟୁରସ; ଏହା ପ୍ରତିଶ୍ୟାୟ, ଶୋଥ ଓ ବାତନାଶକ; ଏହାର ଫଳ ଗୁଆ ପରି, କିନ୍ତୁ ଭାରି ଟାଣୁଆ । ଫଳକୁ ଲୋକେ ନାସଦାନୀ କରି ଅଣ୍ଟାରେ ମାରନ୍ତି । ଏ ଫଳକୁ ଅଣ୍ଟାରେ ରଖିଲେ ବାତରୋଗ କମିଯାଏ । ଏ ଫଳର ନାମ ଅମରକୋଷରେ ନାହିଁ, ଭାବପ୍ରକାଶରେ ଅଛି । ଗଞ୍ଜାମରେ ଏ ଫଳକୁ କଫକଭୁସ୍ତ ଫଳ କହନ୍ତି ।]
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅକର; ଅକରକରବ; ଅକରକରବ; ଅକଷ୍ଟକ; ଅକଷ୍ଟକ; ଅକର୍କରର; ଅକର୍କର; ଅକର୍କର୍; ଅକାରକରବ; ଅକ୍ଟଲ୍ଲର; ଅକଷ୍ଟ ।

ଅକରଜିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଋଣୀ ।
Akarajiā — Free from debt.
(ଅକରଜିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅକରଟା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଗାଈ ବା ଛେଳି ଶୀଘ୍ର ଗର୍ଭଧାରଣ କରେ ।
Akaraṭā — Early bearing (cow).
କରଟା ଅକରଟା ଛେଳି ବୁଢ଼ାଳ ଗାଈ
ବୁଢ଼େ କ୍ଷୀର ଦେବେ ଥୋର ଦେବେ ଲଣ୍ଡା ଦୋଇ । ଗାଈଲା ମ୍ଦାଇଲେ, ଛଟ୍ଟୋଇ ।

ଅକରଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅକରଟା (ଦେଖ)
Akaraṭiā — Akaraṭā (See)

ଅକରଣ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+କରଣ=ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଯାହାର)—ଇନ୍ଦ୍ରିୟଶୂନ୍ୟ ।
Akaraṇa — Devoid of organs.
ସଂ. ବ—୧ । ବ୍ରହ୍ମ; ପରମାତ୍ମା—1. The Divine Soul.
(ଅ+କରଣ)—୨ । କ୍ରିୟାର ଅଭାବ; ନିବୃତ୍ତି ।
2. Cessation from work.
୩ । ଅନୁଚିତ କର୍ମ—3. Improper act.
୪ । ଅକାର୍ଯ୍ୟ; ମନ୍ଦ କର୍ମ—4. Evil act.

ଅକରଣି—ସଂ. ବି. (ଅ+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Akaraṇi — ୧ । ବିଫଳତା—1. Fruitlessness; failure.
୨ । କାର୍ଯ୍ୟର ଅସିଦ୍ଧି—2. Non-accomplishment.
୩ । ଆକ୍ରୋଶ—3. Spite.
୪ । ଅଭିଶାପ—4. Curse; imprecation.

ଅକରଣୀ—ସଂ. ବ—(ଅ+କରଣୀ)—
Akaraṇī — (ଗଣିତ) ଯେଉଁ ରାଶିର ବର୍ଗମୂଳ ବା ଘନମୂଳ ବାହାର କଲେ କିଛି ଅବଶିଷ୍ଟ ରହେ ନାହିଁ ।
(Mathematics) A rational number.
ଯଥା—୧୬ (ଏଥିର ବର୍ଗମୂଳ ୪); ୮ (ଏଥିର ଘନମୂଳ ୨); ୨୭ (ଏଥିର ଘନମୂଳ ୩)
[ଦ୍ର—ଗଣିତରେ ୧୬ ର ବର୍ଗମୂଳ ୪, ଏହି କଥାକୁ $\sqrt{\text{୧୬}}$ =୪ ଲେଖାଯାଏ । ଏହିପରି $\sqrt[\text{ଘ}]{\text{୮}}$ =୨; $\sqrt[\text{ଘ}]{\text{୨୭}}$ =୩; ବର୍ଗ ଓ ଘନମୂଳ ଜ୍ଞାପକ $\sqrt{\ }$ ଚିହ୍ନକୁ କରଣୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଅକରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+କରଣୀୟ)—
Akaraṇīya — ଯାହା କରିବା ଅନୁଚିତ; ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।
Improper; that which should not be done.

ଅକରତପ୍—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଅ+କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)—
Akaratap — ୧ । ଅସାମର୍ଥ୍ୟ—1. Inability.
୨ । ଅକ୍ଷମତା; କ୍ଷମତାହୀନତା; ଶକ୍ତିହୀନତା ।
2. State of powerlessness.
୩ । ବଳହୀନତା; ଦୁର୍ବଳତା ।
3. Extreme weakness.
୪ । ଅଶ୍ରୟହୀନତା—4. Helplessness.
୫ । ଧନହୀନତା—5. Poverty.
ଗ୍ରା. ବିଣ—୧ । ଉପାୟାନ୍ତରରହିତ—1. Resourceless.
୨ । ଅକ୍ଷମ; କ୍ଷମତାହୀନ—2. Powerless.
୩ । ଅସମର୍ଥ—3. Unable.
୪ । ବଳହୀନ—4. Weak.
୫ । ଧନହୀନ—5. Poor.
୬ । ଅଶ୍ରୟହୀନ—6. Helpless.

ଅକରତବ୍—ଗ୍ରା. ବ. ଓ ବିଣ—ଅକରତପ୍ (ଦେଖ)
Akaratab — Akaratap (See)

ଅକରତବ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବ. ଓ ବିଣ—ଅକରତପ୍ (ଦେଖ)
Akaratabya — Akaratap (See)

ଅକରତା—ଗ୍ରା.ବ.(ସଂ. ଅ+କର୍ତ୍ତା)—୧ । ଯେ କାର୍ଯ୍ୟର କର୍ତ୍ତା ନୁହେ ।
Akaratā — 1. A person who is not the doer.
୨ । ଯେ ଗୃହର କର୍ତ୍ତା ବା ମାଲିକ ନୁହେ ।
2. A person who is not the master of the house.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+କର୍ତ୍ତିତ)—
ଯେଉଁ କାଠ କରତ କରାଯାଇ ନାହିଁ ।
Unsawn (piece of wood)

ଅକରତି—ଦେ. ବି—ଅନିପୁଣ କରତି; ଯେଉଁ କରତି କାଠକୁ ପରିପାଟି-ରୂପେ କରତ ପାରେ ନାହିଁ ।
Akaratī — A bad sawyer.

ଅକରମ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅକର୍ମ)—
Akarama — ୧ । ମନ୍ଦ କର୍ମ; ଗର୍ହିତ କର୍ମ—1. Evil act; improper act.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ୡ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ୠ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଜ୍ଞ	●	ନ୍ଦ

୨ । ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ—2. Misfortune.

ଅକରମ ବକରମ ଦୁଷ୍କର୍ମ ଦେଇ,
ବୁଦ୍ଧି ନ ପାଇଲେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ କେବେ ମଧ୍ୟ । ସାରଳା ମହାଭାରତ,ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅକରମଣିଆ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅକର୍ମଣ୍ୟ)—
Akaramaṇiā ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୈଦିକ କର୍ମକାଣ୍ଡରେ ଅଜ୍ଞ ।
ଅକର୍ମା 1. A Brāhmaṇa who is not expert nor experienced in Vedic rites.
୨ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ; ଅକାମିକା—2. Good for nothing.
୩ । ଯେ କର୍ମକୁଶଳ ନୁହେଁ—3. Not skilful.

ଅକରମଶିଲା—ଗ୍ରା. ବି—ଅକର୍ମଶିଲା (ଦେଖ)
Akaramaśilā Akarmaśilā (See)

ଅକରମା—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅକର୍ମା)—
Akaramā ୧ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ; ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ; ଅଭାଗା—1.Unlucky.
ଅକର୍ମ୍ମା ୨ । ନିଷ୍କର୍ମା—2. Having no work.
ଅକର୍ମା ୩ । ଅଳସୁଆ—3. Idle.

ଅକରମୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକରମାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟା (ସ୍ତ୍ରୀ) ।
Akaramī Unlucky (woman).

ବନ୍ଧ୍ୟନ୍ତୀ ବା ବେଶି ବୋଲେ ମୋ ପତ୍ର ।
ଅକରମ୍ମ ହୋଇଣ ନାହିଁ ଅଛ ନାସ୍ତ । ବୃଷସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ଅକରାନ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍କାନ୍ତ)—ଅଙ୍କରାନ୍ତ (ଦେଖ)
Akarānti Aṅkarānti (See)

ଅକରାର୍—ଦେ. ବି. (ଅ. ଏକରାର୍)—
Akarār ୧ । ଏକରାର୍; ମୁଦ୍ଦାଲାର ଅପରାଧ ସ୍ୱୀକାର ।
ଏକରାର 1. Admission of guilt; an
ଏକରାର accused person's confession.
୨ । (ସଂ. ଅ + ଅ. କରାର୍)—ଅସ୍ୱୀକାର ।
2. Non admission; dissent.

ଅକରାଲ୍—ଦେ. ବି—ଅକରାର୍ (ଦେଖ)
Akarāl Akarār (See)

ଅକରୁଣ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଅ=ନାହିଁ + କରୁଣା ଯାହାର)—
Akaruṇa ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ—1. Unkind; merciless.
(ଅକରୁଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିଷ୍ଠୁର—2. Cruel.
୩ । କ୍ଷମାହୀନ—3.Unforgiving;relentless.

ଅକରୁଣା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅକରୁଣ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅକରୁଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
Akaruṇā Feminine of Akaruṇa.
ସଂ. ବି. (ଅ + କରୁଣା)—କରୁଣାର ଅଭାବ, ନିର୍ଦ୍ଦୟତା ।
Unkindness; cruelty.

ଅକରୋଟୀ—ସଂ. ବିଶ. (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା) (ଅ + କରୋଟୀ)—
Akaroṭī ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଆଂଶିକ ଅଭାବ ଥାଏ – Acrania; (animals) Having no skull or with unperfect skull.

ଅକର୍କର—ସଂ. ବି—ଅକରକରା (ଦେଖ)
Akarkara Akarakarā (See)

ଅକର୍କରା—ସଂ. ବି—ଅକରକରା (ଦେଖ)
Akarkarā Akarakarā (See)

ଅକର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କର୍ଣ୍ଣ; ଯାହାର କାନ ନାହିଁ)—
Akarṇṇa ୧ । ବଧିର; କାଲ—1.Hard of hearing; deaf.
(ଅକର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେଉଁ ଡଙ୍ଗାର ଶୁକାଣା ବା ମଙ୍ଗଧରା ନାହିଁ ।
2. Rudderless (boat)
୩ । କର୍ଣ୍ଣ-ସ୍ୱନା-ଶୂନ୍ୟ (ଦେଶ)—3. (Country)
Devoid of king Karṇṇa.
(ଯଥା—ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଙ୍ଗରାଜ୍ୟ ଅକର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ।)
ସଂ. ବି—ସର୍ପ; ସାପ—Serpent.
[ସର୍ପର କର୍ଣ୍ଣ ନ ଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଅକର୍ଣ୍ଣ, ତଥାପି ବୋଲାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ସର୍ପର କର୍ଣ୍ଣଯନ୍ତ୍ର ଅତି ସୀଣରୂପେ ଦେହାଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଅକର୍ତପ୍—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ—ଅକରତପ୍ (ଦେଖ)
Akartap Akaratap (See)

ଅକର୍ତବ୍—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ—ଅକରତପ୍ (ଦେଖ)
Akartab Akaratap (See)

ଅକର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ = ନାହିଁ + କର୍ତ୍ତନ = ଚୁଷାଦ
Akarttana କାଟିବାର ଶକ୍ତି ଯାହାର)—
(ଅକର୍ତ୍ତନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଖର୍ବ; ବାମନ; ଠୁଙ୍ଗ—1. Dwarfish.
୨ । ଅକର୍ତ୍ତିତ; ଅକଟା—2. Uncut.
୩ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥରୁ କୌଣସି ଅଂଶ କାଟି ନିଆଯାଇ ନାହିଁ—3. Undiminished.

ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)—ଅନୁଚିତ; ଅବିଧେୟ ।
Akarttabya Improper.

ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଥାକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ଦେଲେ ବୃଷସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶଲ ।
ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)—ଅକରତପ୍ (ଦେଖ)
Akaratāp (See)

ଗାଢ଼ିକ ଦ୍ରୋଣ ବାଣେ ପାଇ ମହାପୀଡ଼ା ।
ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସେହ ପରସ୍ପରେ ହେଲେ ଛଡ଼ା । ବୃଷସିଂହ ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଅକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି ପୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍, ଅ + କର୍ତ୍ତା. ୧ମା. ୧ବ)—
Akarttā ୧ । ଯେ କର୍ତ୍ତା ବା କର୍ମକାରକ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହେ ।
1 Non-doer; one who does not do any work.
୨ । ନିଜ କର୍ମରେ ନିର୍ଲିପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who is the unconcerned doer of any work.
୩ । ପରମେଶ୍ୱର—3. God.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ୱବ୍ୟ' ଦେଖିବେ ।

ଅକର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚତତ୍ତ୍ୱ; ଅ + କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ)—
Akarttṛutwa ୧ । କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଅଭାବ—1. Want of mastery or authority.
୨ । ଅକର୍ତ୍ତାର ଭାବ—(ଅକର୍ତ୍ତା ଦେଖ) । 2. State of being Akarttā; unconcern in one's acts.

ଅକର୍ଦ୍ଦମ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କର୍ଦ୍ଦମ)—କର୍ଦ୍ଦମଶୂନ୍ୟ ।
Akarddama Mudless; unclayey.

ଅକର୍ମ—ସଂ. ବି. (ଅ+କର୍ମନ୍)—
Akarma ୧ । ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ; ଭର୍ତ୍ସିତ କାର୍ଯ୍ୟ । 1. Blameworthy act.
୨ । ଅନୁଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ—2. Improper act.
୩ । ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ—3 Ill luck.
୪ । କର୍ମର ଅଭାବ—4. Want of work
୫ । ବେକାର ହେବା ଅବସ୍ଥା । 5. Unemployment.
ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅକର୍ମଣ୍ୟ)—ଅକର୍ମଣ୍ୟ; ଯହିଁରେ କୌଣସି କର୍ମ ହୋଇ ନ ପାରେ । (ଯଥା—ଅକର୍ମଶିଳା)—Worthless; good for nothing.

ଅକର୍ମକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କର୍ମ)—
Akarmaka ୧ । ବେକାର; ନିକମା; କର୍ମହୀନ । 1. Unemployed.
୨ । ଅକାମିକା, କର୍ମର ଅନୁପଯୁକ୍ତ । 2. Unfit for work.
(ବିପରୀତ—ସକର୍ମକ) ୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ କ୍ରିୟାର କର୍ମ ନ ଥାଏ; ଯେଉଁ କ୍ରିୟା କୌଣସି କର୍ମକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରେ—3. Intransitive verb.

। ଦ୍ର—ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅର୍ଥବାଚକ କ୍ରିୟାମାନ ଅକର୍ମକ ହୁଏ । ଶୋଇବା, ବସିବା, ଠିଆହେବା, ଚେଇଁବା, ଜାଇଁବା, ଜନ୍ମିବା, ମରିବା, ସ୍ଥିତ ହେବା, ଖେଳିବା, ବାସ କରିବା, ଘୁମାଇବା, ଉଡ଼ିବା, ମୁଚିବା, ହଗିବା, ଯିବା, ଆସିବା, ପଡ଼ିବା, ଉଠିବା, ହସିବା, କାଶିବା, କାନ୍ଦିବା, ଚେଷ୍ଟା କରିବା, ଦଉଡ଼ିବା, କଣ୍ଟିବା, ରାଗିବା, ବଢ଼ିବା, ଛିଣ୍ଡିବା, ଛେଟାଇବା, ଉଇଁବା, ଅସ୍ତ ହେବା, ଛିଙ୍କିବା, ହାଇ ମାରିବା, ଉଗିବା, ନାଚିବା, ପଳାଇବା, ଦଉଡ଼ିବା, ରହିବା, ଉଡ଼ିବା, ଗର୍ଜିତ ହେବା, ମାଡ଼ିବା, ଗୋଳ ହେବା, କଳ କରିବା, ଝଟକିବା, ହେବା ଇତ୍ୟାଦି । ଏ ସବୁ କ୍ରିୟା ଣିଜନ୍ତ ଆକାର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ସକର୍ମକ ହୋଇଯାଏ । ଯଥା—ଶୁଆଇବା, ବସାଇବା, ଠିଆକରାଇବା, ନିଦରୁ ଉଠାଇବା, ଜାଆଁଇବା ଇତ୍ୟାଦି । ଅକର୍ମକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କୁ ମନେ-ରଖିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶ୍ଳୋକଟି ପଣ୍ଡିତମାନେ ବୋଲିବାର ଦେଖାଯାଏ :—

ସତ୍ତ୍ୱାଜୀବନଶୟନକ୍ରୀଡ଼ାଃ ଭ୍ରୀଭକ୍ଷସ୍ୱଜରବାସବ୍ରୀଡ଼ାଃ ।
ଉଦସ୍ୱପଲାୟନମଙ୍କନଦୀପ୍ତିଃ ଭ୍ରମମୋଦସ୍ତି ଭିଧାବନଶୁଦ୍ଧିଃ ॥
ଚେଷ୍ଟା ଚୋଥୋ ନିଦ୍ରା କକ୍ଷୋ ମରଣଂ ନୃତ୍ୟଂ ପତନଂ ସଙ୍ଗଃ ।
ବୃଦ୍ଧିର୍ଜାଗରରୋଦନସହ୍ୟାଃ ଯୁଦ୍ଧୋଦ୍‌ଯୋଗୋ ହର୍ଷଃ ଶୋଷଃ ॥
ହେରମ୍ବନାଥ—ବ. ବ୍ୟାକରଣସଂଗ୍ରହ ।

କେତେକ ସକର୍ମକ କ୍ରିୟାର ଗୋଟିଏ କର୍ମ ଥାଏ । ଯଥା—ରାମ ଭାତ ଖାଉଛି ।
କେତେକ ସକର୍ମକ କ୍ରିୟାର ଦୁଇଟି କର୍ମ ଥାଏ । ଯଥା—ରାମ-ବୋଉ ରାମକୁ ଭାତ ଖୁଆଉଅଛନ୍ତି । ଏହି ଦୁଇଟି କର୍ମରୁ ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟକର୍ମ ଓ ଗୋଟିଏ ଗୌଣ କର୍ମ । (କର୍ମ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ) ।]

ଅକର୍ମକର୍ମଦାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଅକର୍ମକର୍ମନ୍+ଦାତୃ)—
Akarmakarmadātā ୧ । ଯେ ନିକମା ଲୋକକୁ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ କରେ—1. Providing the unemployed with work.
(ଅକର୍ମକର୍ମଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯେ ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୌଭାଗ୍ୟ ଦେଇ ପାରନ୍ତି । 2. Blessing the unlucky with good fortune; awarding goodluck to the unlucky.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଶିବ; ମହାଦେବ—The God Śiba. (ଯାହାଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କଲେ ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସୌଭାଗ୍ୟ ଉଦୟ ହୁଏ)

ଅକର୍ମକର୍ମଦାୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅକର୍ମ+କର୍ମନ୍+ଦାୟକ)—
Akarmakarmadāyaka ଅକର୍ମକର୍ମଦାତା (ଦେଖ)
(ଅକର୍ମକର୍ମଦାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Akarmakarmadātā (See)

ଅକର୍ମକୃତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକର୍ମ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Akarmakṛut ମନ୍ଦକର୍ମକାରୀ—Doing evil acts.

ଅକର୍ମକ୍ଷମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍: ଅ+କର୍ମକ୍ଷମ)—
Akarmakshama (ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଦେଖ)
(ଅକର୍ମକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) Akarmaṇya (See)

ଅକର୍ମଜ—ସଂ. ବିଣ. (ଅକର୍ମ+ଜନ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Akarmaja ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟରୁ ଘଟିଥିବା; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଜନିତ । Due to bad luck; resulting from misfortune.

ଅକର୍ମଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+କର୍ମଠ)—
Akarmaṭha ଅକର୍ମଣ୍ୟ (ଦେଖ)
(ଅକର୍ମଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) Akarmaṇya (See)

ଅକର୍ମଣିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅକର୍ମଣ୍ୟ)—ଅକରମଣିଆ (ଦେଖ)
Akarmaṇiā Akaramaṇiā (See)

ଅକର୍ମଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+କର୍ମଣ୍ୟ)—
Akarmaṇya ୧ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ଅକ୍ଷମ— 1. Unfit for work.
(ଅକର୍ମଣ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଐ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଲ	ଳ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଚାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲ୍ଲ	ଳ	ନ୍ଦ

(ଅକର୍ମଣ୍ୟତା—ବ) ୨ । କର୍ମର ଅଯୋଗ୍ୟ—2. Worthless.
୩ । ଅକାମିକା; ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ କିଛି କାମରେ ଆସେ ନାହିଁ—3. Useless.
୪ । ଅକରମଣିଆ (ଦେଖ) 4. Akaramaṇiā (See)

ଅକର୍ମଦାମୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ ଅକର୍ମଦାତା)—
Akarmadāuī ଅକର୍ମଦାତା (ଦେଖ) Akarmadātā (See)

ତା ପଡ଼ ଚୋର ଚୋଟ୍ ଦେଇ
ଅକର୍ମଦାମ ରୁ ଚୋରେଇ । ରୁପଚ. ଗ୍ରେମଚାମ୍ବତ ।

ଅକର୍ମ ପଥର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅକର୍ମଣ୍ୟ+ପ୍ରସ୍ତର)—
Akarma pathara ଅକର୍ମଶିଳା (ଦେଖ) Akarmaśilā (See)

କରବଣରେ ଅକର୍ମ ପଥର ପ୍ରଭାବ ମୋ ଜଣିଥିଲେ । ବଳଭୂର୍ଣ୍ଣ—ସଙ୍ଗୀତ ।

ଅକର୍ମବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅକର୍ମ+ବତ୍)—ଭାଗ୍ୟହୀନ ।
Akarmabanta Unfortunate.

ବୀର ଅକର୍ମବନ୍ତ, ବଳବନ୍ତ । ଭଗ୍ନ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ଅକର୍ମଶିଳ—ଦେ. ବ—ଅକର୍ମଶିଳା (ଦେଖ)
Akarmaśila Akarmaśilā (See)

ନିଶ୍ଚୁର ଯେଉଁଜେ, ନିଶ୍ଚୁର ଅକର୍ମଶିଳ କର୍ମନାଶା ଗ୍ରୋତେ ।
ରଘୁନାଥ—ମହାଭାରତ ।

ଅକର୍ମଶିଳା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅକର୍ମଣ୍ୟ+ଶିଳା; ଏହା ହାତିଆର ଦ୍ୱାରା କଟା ହୋଇ କୌଣସି କର୍ମୋପଯୋଗୀ କରାଯାଇ ନ ପାରିବାରୁ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଅତି ଟାଣୁଆ ପଥର ।
Akarmaśilā ଅକର୍ମଶିଳା A kind of very hard stone of vulcanic origin.

ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦେ ହେଲେ ଅକର୍ମଶିଳା ଯେ ଲେଖେ ଦ୍ରବୀଭୂତ ନୋହେ ।
ଘନଶ୍ୟାମ. ଜଗମୋହନ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ପଥରକୁ ହାତିଆରରେ କାଟି କୌଣସି ଆକାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଏହା ସବୁ ପଥର ଅପେକ୍ଷା ଟାଣୁଆ; ଏଥିପାଇଁ ଥଟ୍ଟାଓ୍ୱାଳାମାନେ (କଂସାରୀ) ଏ ପଥରର ବଡ଼ ଚିମାକୁ ନେଇ ମୁଣ୍ଡା ବା ଗଢ଼ାପଥର କରନ୍ତି । ଏହି ମୁଣ୍ଡା ଉପରେ ଧାତୁ ପିଣ୍ଡ ରଖି ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟନ୍ତି । ଅକର୍ମଶିଳା ପଥର ଚିକ୍କି-ମୁଣ୍ଡା ରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଦେ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ, ଗାଳ)—ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଓ ଅଳସୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି—(reproach) Worthless & idle (person).

ଅକର୍ମା—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)(ଅ+କର୍ମନ୍;ଅକର୍ମନ୍୧ମା.୧ବ)—
Akarmā ୧ । ନିକମା; ନିଷ୍କର୍ମା; ଯେ କୌଣସି କର୍ମ କରୁ ନାହିଁ; ବେକାର—1. Unemployed.
୨ । ଅଳସୁଆ—2. Idle; lazy.
୩ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ—3. Worthless.
୪ । କର୍ମ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ—4. Unfit for work.
୫ । ଭାଗ୍ୟହୀନ; ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ । 5. Unlucky.
୬ । ଦୁଷ୍କିୟାକାରୀ; ନିନ୍ଦିତକର୍ମକାରୀ । 6. Doing evil deeds.

[ଦ୍ର—ଏହା କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଶେଷଣ ହୁଏ ।]

ଅକର୍ମ୍ମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବ—ଅକର୍ମର ଅନ୍ୟ ବନାନ ।
Akarmma(etc.) Another spelling of Akarma.

ଅକର୍ମ୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅକର୍ମାର ଅନ୍ୟ ବନାନ ।
Akarmmā Another spelling of Akarmā.

ଅକଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଅକ୍ଲ୍)—
Akal ୧ । ବୁଦ୍ଧି—1. Intellect; sense.
ଆକ୍ଲେଲ ୨ । ଜ୍ଞାନ—2. Wisdom.
ଆକଲ, ଅକ୍ଲ ୩ । ବୋଧ ଶକ୍ତି—3. Understanding; intelligence.
୪ । ବିବେଚନା; ବିବେକ—4. Discrimination; consideration.
୫ । ମାନସିକତା—5. Mentality.
୬ । ବିଦ୍ୟା—6. Learning.
୭ । ସଂସାରଚାଳନା ବୁଦ୍ଧି—7. Wordly wisdom.

ଅକଲ୍ ଗୁଡ଼ୁମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଅକ୍ଲ ଗୁଡ଼ୁମ୍)—
Akal gurdum ବୁଦ୍ଧି ଲୋପ; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା । Bewilderment.
ଆକ୍ଲେଲ ଗୁଡ଼ୁମ୍
ଅକ୍ଲଲ ଗୁଡ଼ୁମ୍ (ଯଥା—ଓକଲ ମୋତେ ଜେଲ୍ କଲ ବେଳେ ମୋର ଅକଲ୍ ଗୁଡ଼ୁମ୍ ହୋଇଗଲା ।)

ଅକଲ୍ ଛୋଟ—ଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଅକ୍ଲ+ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର)—
Akal chhota ୧ । ନୀଚବୁଦ୍ଧିଆ—1. Lowminded.
ଆକ୍ଲେଲ ଛୋଟ ୨ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—2. Stupid.

ଅକଲ୍ ଦାନ୍ତ—ଦେ.ବି. (ଆ. ଅକ୍ଲ+ସଂ. ଦନ୍ତ) (ଇଂ. Wisdom tooth ର ଆଧୁନିକ ଅନୁବାଦ)—ଜ୍ଞାନଦନ୍ତ; ଯୁବାକାଳରେ କଳଦାନ୍ତର ଶେଷରେ କଳ ଭିତରେ ଉଠିବା ଦାନ୍ତ—Wisdom tooth.
Akal dānta tooth
ଆକ୍ଲେଲ ଦାଁତ

ଅକଲ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. ସକର୍ମକ. (ଆ. ଅକ୍ଲ+ସଂ. ଦା ଧାତୁ)—
Akal debā ୧ । (ଅନ୍ୟକୁ) ବୁଦ୍ଧି ବତାଇବା । 1. To teach wisdom.
ଆକ୍ଲେଲ ଦେଓୟା
ଅକ୍ଲଲ ଦେନା ୨ । (ଅନ୍ୟକୁ) ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନ ଦେବା । 2. To teach a lesson.

ଅକଲ୍ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ଅକର୍ମକ. (ଆ. ଅକ୍ଲ+ସଂ. ପ୍ରାପ ଧାତୁ)—
Akal pāibā ୧ । (ଅନ୍ୟଠାରୁ) ବୁଦ୍ଧି ଶିଖିବା ।
ଆକ୍ଲେଲ ପାଓୟା 1. To get wisdom from another.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅକ୍କଲ ପାନା ୨ । (ଅନ୍ୟଠାରୁ) ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବା । 2. To learn a lesson.

ଅକଲ୍ ବତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକଲ୍ ଦେବା (ଦେଖ)
Akal batāibā — Akal debā (See)
ଆକେଲ ବାତାନ
ଅକଲ ବତଲାନା

ଅକଲ୍‌ବନ୍ତ—ବୈଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଆ.ଅକ୍ଲ + ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ. ବତ୍; କିମ୍ବା ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ. ମନ୍; ଫା. ଅକ୍ଲମଂଦ୍)—
Akalbanta
ଆକେଲମନ୍ତ
ଅକଲମନ୍ଦ, ଆକ୍କଲ (ଅକଲ୍‌ବନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—1. Intelligent.
୨ । ଜ୍ଞାନୀ—2. Wise.
୩ । ସଂସାରଜ୍ଞାନରେ ଅଭିଜ୍ଞ । 3. Prudent; worldly wise.
୪ । ବିଦ୍ୱାନ୍—4. Learned.

ଅକଲ୍‌ମନ୍ତ—ବୈଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଫା. ଅକ୍ଲ୍‌ମଂଦ୍ ଭୁଲ; ଫ. ପ୍ରତ୍ୟୟ. ମନ୍)—ଅକଲ୍‌ବନ୍ତ (ଦେଖ)
Akalmanta — Akalbanta (See)

ଅକଲ୍‌ସଲାମୀ—ବୈଦେ. (ଆ. ଅକ୍ଲ ସଲାମୀ)—
Akalsalāmī
ଆକେଲସେଲାମୀ
ଅକଲସଲାମୀ
୧ । ଗୁରୁ ଦକ୍ଷିଣା—1. Present given to a teacher for giving lessons.
୨ । ଅନ୍ୟଠାରୁ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖିବାପାଇଁ ଅନ୍ୟକୁ ଦିଆଯିବା ପୁରସ୍କାର—2. Present given to a person for learning wisdom from him.
୩ । ସାଂସାରିକ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିବାପାଇଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ଅନଭିଜ୍ଞତା ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ କ୍ଷତି ସହେ—Loss which a man has to suffer for one's folly.

ଅକଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଅକ୍ଲ୍)—ଅକଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Akala (etc.) — Akal etc. (See)

ଅକଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ=ନୁହେ + ଆ. କଲ୍ =ସୁବିଧା)—
Akala
୧ । ଅସୁବିଧା; ଅଖଣ୍ଡ—1. Inconvenience.
ବିକଳ୍
ଅକ୍କଲ,
ଅକ୍କଡ଼
ଚଲ୍ଲଏ ତ ଅତି ହେଲେ ନବଭମ୍ବର,
ଜାତ କରିବାକୁ ହୋଇବ ଅବକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୨ । ଅସୁବିଧାଜନକ ସ୍ଥାନ—2. Inconvenient place.
୩ । ଅସୁବିଧାଜନକ ଅବସ୍ଥା; ଅଖଣ୍ଡିଆ ଅବସ୍ଥା—3. State of inconvenience; queer predicament.
ଉଭ ଅବକରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଡ଼ିଲ । ରାମଶଙ୍କର. ସୁଧର୍ମ ୩.୩ ।
୪ । ଅନନ୍ୟୋପାୟତା; ଉପାୟାନ୍ତରହୀନ ଅବସ୍ଥା—4. A state in which one has no other alternative.
ଅକତେ ଲଗ୍ନ ପଥର ନୁହେ—ଚଳ ।
୫ । ଦେହର ମର୍ମସ୍ଥାନ—5. Vulnerable part of the body.
(ଯଥା—ବେତ ପାହାରକ ଅକଲରେ ବାଜିଯିବାରୁ ମୁଁ ଛଟଛଟ ହୋଇଗଲି ।)
୬ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ହାତ ପାଏ ନାହିଁ—6. A place beyond one's reach.
(ଯଥା—ପାଚିଲା ଆମ୍ବ ଅକଲରେ ଥିବାରୁ ମୁଁ ତାକୁ ତୋଳି ପାରିଲି ନାହିଁ ।)

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅସୁବିଧାଜନକ—1. Inconvenient.
୨ । କୋମଳ ବା ସୁକୁମାର (ଦେହର ସ୍ଥାନ) । 2. Vulnerable part of the body.
୩ । ଅନନ୍ୟୋପାୟ—3. Having no other alternative.
୪ । ଉପାୟରହିତ—4. Resourceless.

ଅକଲକରା—କ୍ରିଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି. (ଫ. ଅକଲ୍ଲର)—ଅକରକରା (ଦେଖ)
Akala karā — Akarakarā (See)

ଅକଲକଳ—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସଦୃଶ)—
Akalakala
ସୁବିଧା ଓ ଅସୁବିଧା; ଅଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ । Convenience & inconvenience.

ଅକଳଙ୍କ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କଳଙ୍କ)—
Akalaṅka
୧ । ନିଷ୍କଳଙ୍କ; କଳଙ୍କହୀନ—1. Stainless.
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ; ଅନିନ୍ଦ୍ୟ—2. Blameless; taintless.
୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Beautiful; charming.
୪ । ଯହିଁରେ ଦାଗ ନାହିଁ—4. Spotless.
ଶରତ୍ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ମୁଖ ଅକଳଙ୍କ ସୁଧାକର
ସଦା ବିକଶିତ ଲେକ୍ତ ଗଳ ଲଦୀବର—ବ୍ରଜନିଧି. ଅଳଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ ।
୫ । ନିର୍ମଳ—5. Clear.

ଅକଳଙ୍କିତ—ସଂ.ବି. (ନଞ୍ଚତତ୍; ଅ + କଳଙ୍କିତ)—ଯହିଁରେ କଳଙ୍କ ଲାଗି ନାହିଁ—Unstained.
Akalaṅkita

ଅକଳଙ୍କୀ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅକଳଙ୍କିତ) ଯେଉଁ ଧାତୁମୟ ପଦାର୍ଥରେ କଳଙ୍କି ବା ଜଙ୍ଗ୍ ଲାଗି ନାହିଁ । Unrusted; not rusty.
Akalaṅkī

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚତତ୍; ଅ + କଳଙ୍କିନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
(ଅକଳଙ୍କିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅକଳଙ୍କ (ଦେଖ)
Akalaṅka (See)

ଅକଳଣ—କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅକଳନ)—ଅକଳନ (ଦେଖ)
Akalaṇa — Akalana (See)
ଅଗନତି
ଅନଗିନତି

ଅକଳଣା—କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅକଳନ)—ଅକଳନ (ଦେଖ)
Akalaṇā — Akalana (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଝ	ଢ଼	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଝ	ଢ	ନ୍ଦ

ଯୁଦ୍ଧିର ଉନାଙ୍କ ଥାଟେ ଗାତ ଖେନା-
ଠେ ଜରଅରେ ସେ ବଳ ଅବଳଣା । ବୃଷ୍ଣର୍ଦ୍ଦ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅକଳଥାନ—ଦେ. ବି. (ସଂ.ଅ + ଆ. କଲ୍ = ସୁବିଧା + ସଂ. ସ୍ଥାନ)—
Akalathāna ୧ । ଅସୁବିଧାଜନକ ସ୍ଥାନ ।
ଅସୁବିଧାଗା 1. Inconvenient place.
ଥାନ

୨ । ଦେହର ଗୁପ୍ତାଙ୍ଗ—2. Any private part of the body.
(ଯଥା—ଅକଳଥାନରେ ବଥ ହେବାରୁ ମୁଁ କାହାରକୁ ଦେଖାଇ ପାରୁ ନାହିଁ ।)

୩ । ଦେହର ମର୍ମସ୍ଥାନ—3. Any vulnerable part of the body.
(ଯଥା—ମାକଡ଼ିର ଅକଳ ଥାନରେ ବାଣୁଳିଷ୍ଟ ବାଜିବାରୁ ମାକଡ଼ି ଗଣ୍ଡରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା ।)

୪ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ହାତ ପାଏ ନାହିଁ—4. A place beyond reach.
(ଯଥା—ସାଧୁମାନେ ପରଂତର ଅକଳଥାନରେ ବସା ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତି ।)

ଅକଳନ—ସଂ.ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କଳନା;ନାହିଁ କଳନା ଯାହାର)—
Akalana ୧ । ଅଗଣ୍ୟ; ଅସଂଖ୍ୟ—1. Countless; innumerable.

୨ । ଅପରିମିତ—2. Immeasurable.

୩ । ଅସୀମ—3. Limitless; boundless.

୪ । ଅତ୍ୟଧିକ—4. Excessive.

ଅକଳନା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅକଳନ)—ଅକଳନ (ଦେଖ)
Akalanā Akalana (See)
ନବୁଲର ବଳ ଥଟେ ଅତ ଅବଳନା । ସାରଳା ମହାଭାରତ ମଧ୍ୟ ।

ଅକଳନ୍ତା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅକଳନ)—ଅକଳନ (ଦେଖ)
Akalantā Akalana (See)

ଅକଳମ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବି. (ସଂ. ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଓ ଶିଳା—ଭୁଲନା କର ଅକର୍ମଶିଳା ।)
Akalama
ପୁଷ୍ପର ଜାଗା ଘରମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟାୟାମାର୍ଥ ରଖାଯିବା ଗୋଲାକାର ଭାରି ପଥର । ଏହାକୁ ମଲ୍ଲମାନେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଫିଙ୍ଗି ଆପଣା ବାହା ଦେଖାଇ ଏହା ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ସମ୍ଭାଳି ନିଅନ୍ତି ।
A circular piece of heavy stone which athletes throw up into the air and let fall on their arms.

ଅକଳା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅକଳନ)—ଅକଳନ (ଦେଖ)
Akalā Akalana (See)
ଅବଳା ବୁହ ମଧ୍ୟେ ଏବ ବାହିଁ ଅଛ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।

ଅକଳା ଅକଳି—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପରକୁ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇବା
Akalā akali କର୍ମ—1. Putting each other into inconvenience.
ଆଁକଡ଼ା ଆଁକଡ଼ି

୨ । ଅକଡ଼ାଅକଡ଼ି (ଦେଖ)
2. Akardāakardi (See)
ଦେ. ବିଶ—ପରସ୍ପରକୁ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଉଥିବା (ଦୁଇ ଜଣ ।)
Inconveniencing each other.

ଅକଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Akalāibā Akardāibā (See)

ଅକଳିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଅକଳ (ଦେଖ)
Akaliā Akala (See)

ଅକଳିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ. ଅକ୍‌ଳ)—
Akaliā ଅକଳ୍‌ବନ୍ତ (ଦେଖ)
Akalbanta (See)

ଅକଳିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + କଳିତ)—ଅକଳନ (ଦେଖ)
Akalita Akalana (See)

ଅକଳିନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅକଳିତ)—ଅକଳନ (ଦେଖ)
Akalintā Akalana (See)

ଅକଳିହା—ଦେ. ବିଶ.ପୁଂ (ସଂ.ଅ + କଳହପ୍ରିୟ)—
Akalihā ୧ । ଯେ କଳହପ୍ରିୟ ନୁହେ ।
(ଅକଳିହା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not quarrelsome.

୨ । ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ—2. Peace-loving.

ଅକଳୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ଅକଳ (ଦେଖ)
Akaluā Akala (See)

ଅକଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅକଳ (ଦେଖ)
Akale Akala (See)
ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହୋଇ ୧ । ଅସୁବିଧାଜନକ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିବାରୁ ।
ଲାଚାରିମେଁ 1. Being put in a tight corner.

୨ । ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହୋଇ—2. Having no other alternative.
ଅବଳେ ଗଢ଼ଣ ପଥର ବୁହେ—ଗଣ ।

୩ । ଅଗତ୍ୟା—3. Unavoidably; perforce.

ଅକଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Akaleibā Akardāibā (See)

ଅକଳ୍କ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କଳ୍କ)—
Akalka ୧ । ଦମ୍ଭରହିତ—1. Courageless.

୨ । ଅଧୀର—2. Impatient.

୩ । କଳ୍କଶୂନ୍ୟ—3. Having no decoction.

ସଂ. ବି—ଅକରକରା (ଦେଖ)
Akarakarā (See)

ଅକଳ୍କର—ସଂ. ବି—ଅକରକରା (ଦେଖ)
Akalkara Akarakarā (See)

ଅକଳ୍କା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକଳ୍କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ।
Akalkā Moonlight

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ନ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅକଲ୍ପଣା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅ+କାର୍ପଣ୍ୟ)—
Akalpaṇā ୧ । ଅକାର୍ପଣ୍ୟ—1. Freedom from miserliness.
୨ । ମନରେ ସନ୍ଦେହ, ଭୁଣ୍ଡାବା ଅସନ୍ତୋଷ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା ।
2. State of being free from any misgiving or discontent.
୩ । ମନର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୋଷ—3. Full satisfaction.
(ଯଥା—ତୁମେ ମତେ ଯାହା ଅକଲ୍ପଣାରେ ଦେବ ତାହାମୁଁ ନେବି ।)
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—1. Content.
୨ । ଭୁଣ୍ଡାହୀନ—2. Free from misgiving.
୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—3. Fully satisfied.
୪ । ସନ୍ଦେହହୀନ—4. Free from doubt.
୫ । କାର୍ପଣ୍ୟରହିତ—5. Unmiserly; giving with a free hand.

ଅକଲ୍ପନା—ସ. ବ. (ନଞ୍ଚତତ୍ ; ଅ+କଳ୍ପନା)—
Akalpanā ୧ । କଳ୍ପନା ଶକ୍ତିର ଅଭାବ ।
1. Want of imagination.
୨ । ଅନୁଚିତ ଚିନ୍ତା—2. Improper thought.
ଦେ. ବ—ଅକଲ୍ପଣା (ଦେଖ)
Akalpanā (See)
ଦେ. ବଣ—ଅକଲ୍ପଣା (ଦେଖ)
Akalpaṇā (See)

ଅକଲ୍ପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚତତ୍ ; ଅ=କଳ୍ପିତ)—
Akalpita ୧ । ଯାହା କଳ୍ପିତ ନୁହେ; ବାସ୍ତବ; ଯଥାର୍ଥ ।
(ଅକଳ୍ପିତତା—ବି) 1. Not imaginary; real; actual.
୨ । ଅକୃତ୍ରିମ—2. Inartificial.
୩ । ଯାହା ବାହାନା କରାଯାଇ ନାହିଁ—3. Unfeigned.

ଅକଲ୍ମଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କଲ୍ମଷ)—ନିଷ୍ପାପ ।
Akalmasha Sinless.
(ଅକଲ୍ମଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. (ନାମ) ଚତୁର୍ଥ ମନୁଙ୍କ ପୁତ୍ର—Name of the son of the fourth Manu.

ଅକଲ୍ମାଷ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କଲ୍ମାଷ)—ନିଷ୍ପାପ ।
Akalmāsha Sinless.
ସଂ. ବି. (ନାମ) ଚତୁର୍ଥ ମନୁଙ୍କ ପୁତ୍ର—Name of the son of the fourth Manu.

ଅକଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚତତ୍ ; ଅ+କଲ୍ୟ)—
Akalya ଅସୁସ୍ଥ; ପୀଡ଼ିତ—Sick; ailing.
(ଅକଲ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅକଲ୍ୟାଣ—ସ. ବ. (ନଞ୍ଚତତ୍; ଅ+କଲ୍ୟାଣ)—
Akalyāṇa ୧ । ଅଶୁଭ; ଅମଙ୍ଗଳ—1. Woe.
୨ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—2. Misfortune.
ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କଲ୍ୟାଣ)—
(ଅକଲ୍ୟାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—1. Unfortunate.
୨ । ଅଶୁଭଗ୍ରସ୍ତ—2. Illfaring.
ଦେ. ବ—ଅଭିସମ୍ପାତ—Curse.
(ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଭିକ ନ ଦେଲେ ସେ ଅକଲ୍ୟାଣ କରିବ ।)

ଅକଲ୍ଲକ—ସ. ବ—ଅକରକରା (ଦେଖ)
Akallaka Akarakarā (See)

ଅକଶ—ବୈଦେ. (ଆ) ବ. (ଆ. ଅକସ୍; ଭୁଲ. ସଂ. ଆକ୍ରୋଶ)—
Akaśa ୧ । ଅଦଭୁତ; ଅଦନ୍ତା—1. Grudge; spite.
ଆକ୍ରୋଶ ୨ । ପ୍ରତିହିଂସା—2. Revenge.
ଅକସ ୩ । ଆକ୍ରୋଶ; ଦ୍ୱେଷ—3. Envy.
୪ । ଶତ୍ରୁତା—4. Enmity.

ଅକଶ ନେବା—ବୈ. କ୍ରି.—
Akaśa nebā ଦାଉ ସାଧିବା; ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ।
ଆକ୍ରୋଶ ମିଟାନ (ସାଧା) To be avenged on.
ଅକସ ଟାନନ;

ଅକଶବାଜ୍—ବୈଦେ. (ଆ) ବଣ. (ଆ. ଅକସ୍‌ବାଜ)—
Akaśabāj ୧ । ପ୍ରତିହିଂସାପରାୟଣ—1. Revengeful.
ଆକ୍ରୋଶୀ ୨ । ଅଦନ୍ତିଆ—2. Spiteful.
ଅକସ୍‌ବାଜ
(ଅକଶବାଜୀ—ବ)

ଅକଶର୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଆ. ଅକ୍‌ଶର୍=ସାଧାରଣତଃ)—
Akaśar ୧ । ସାଧାରଣତଃ—1. Generally.
ଅକସାର୍ ୨ । ସବୁ ପ୍ରକାରେ—2. In all ways.
ଅକଚାର୍ ୩ । ସଦା; ସର୍ବଦା—3. Always.
ଅକଛାର୍ ୪ । ଅଧିକାଂଶତଃ—4. For the most part.
ଅକସର ୫ । ଯଦି ସ୍ୟାତ୍; ଯଦି—5. If; lest.
୬ । ଅକସ୍ମାତ୍; ଦୈବାତ୍; ହଠାତ୍—6. Suddenly.
୭ । ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ—7. Slightly.
ସର୍ବନାମ—୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ—1. Every.
୨ । ସମସ୍ତ—2. All.

ଅକଶର୍ କ୍ଷମତାପତ୍ର—ଦେ. ବ. (କଚରିଆ, ଆ: ଅକ୍‌ଶର୍+ସଂ
Akaśar kshamatāpatra ` କ୍ଷମତା+ସଂ.ପତ୍ର)—
ଅକଶର୍‌ନାମା (ଦେଖ)
Akśarnāmā (See)

ଅକଶ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିଦ୍ୱେଷଭାବରେ
Akaśa rakhibā ଦାଉ ସାଧିବାପାଇଁ ମନରେ ପାଳିବା ।
ଆକ୍ରୋଶ ରାଖା To have a grudge against a
ଅକସ ରଖନା person.

ଅକଶ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକଶ୍ ନେବା (ଦେଖ)
Akaśa sādhibā Akaś nebā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୟ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ୠ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ଦ	ଲ୍ଅ	ଢ	ନ୍ଦ

ଅକଶରନାମା—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଅକ୍ଶର୍ ନାମେହ୍)—
Akaśarnāmā ଯେଉଁ ସ୍ୱମତାପତ୍ର ବଳରେ ଏଜେଣ୍ଟ ମାଲିକର କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଏ; ଶୀଘ୍ର ସ୍ୱମତାପତ୍ର ।
ଅକଚାରନାମା Special power of attorney.
ଅକ ସରନାମା
(ବିପରୀତ—ଆମ୍‌ମୁକ୍ତାରନାମା)

ଅକଶା—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଅ + ଓ. କସା—କସିବା କ୍ରିୟା ଦେଖ)—
Akaśā ୧ । ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ାରେ ଜିନ୍ କଶା ଯାଇ ନ ଥାଏ ।
ଯା କସା ହୟ ନାଇ 1. Unsaddled horse.
୨ । ଯେଉଁ ଅଙ୍କ କଶା ହୋଇ ନାହିଁ—2. Unsolved (Arithmetical sum).
୩ । ଯେଉଁ ପରିବା ତେଲ ବା ଘିଅରେ କଶା ହୋଇ ନ ଥାଏ । 3. Unfried (vegetable).
୪ । ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ି ଦୃଢ଼ରୂପେ ଟଣା ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇ ନ ଥାଏ—4. Untightened (rope).
୫ । ଯେଉଁ ବାଉଁଶ, ବେତ ବା ଲତା ବନ୍ଧନ ପାଣିରେ ବିରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ନ ଥାଏ—5. Unseasoned (bamboo or cane).

ଅକଶିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.(ସଂ. ଆକୋଶ + ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ. ଇଆ)—
Akaśiā ଅକଶ୍‌ବାଜ୍ (ଦେଖ)
Akaśbāj (See)

ଅକଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କଷ୍ଟ)—୧ । କଷ୍ଟରହିତ;କ୍ଲେଶହୀନ ।
Akashta 1. Painless; free from trouble.
୨ । ସହଜ—2. Easy.
୩ । ସ୍ୱାଭାବିକ—3. Natural.

ଅକଷ୍ଟକଳ୍ପନା—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା) —୧ । ସ୍ୱାଭାବିକ କଳ୍ପନା ।
Akashtakalpanā 1. Natural imagination.
୨ । ଯେଉଁ କଳ୍ପନା ବା ରଚନା କରିବାକୁ ଲେଖକ ବା କବିଙ୍କୁ କିଛିମାତ୍ର ଅସୁବିଧା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ି ନ ଥାଏ ।
2. Any composition in which the writer has not taken trouble.

ଅକଷ୍ଟବନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ + କଷ୍ଟ + ବନ୍ଧ = ବନ୍ଧନ; ଯାହାଠାରୁ ବଳ କଷ୍ଟ ବନ୍ଧନ ନାହିଁ)—
Akashtabaddha ୧ । ଅଗୁଦ୍ଧକାର୍ଯ୍ୟ—1. Irremediable.
୨ । ଅତିଶୟ କଷ୍ଟରେ ପତିତ—2. Fallen in great trouble.
ସଂ. ବି—୧ । ଅଗୁଦ୍ଧାର୍ଯ୍ୟ ବିପଦ—1. Irremediable danger; unavoidable danger.
୨ । ଅତି ଦୁଃଖ—2. Great grief; misery.

ଅକଷ୍ଟବନ୍ଧ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କଷ୍ଟବନ୍ଧ; ଯାହାଠାରୁ କଷ୍ଟତର ବନ୍ଧନ ନାହିଁ)—ଅତି ଗୁରୁତର କାରାବନ୍ଧନ; କଠିନ କାରାବାସ ।
Akashtabandha Rigorous confinement.

ଅକଷ୍ଟଲବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚତତ୍; ଅ + କଷ୍ଟଲବ୍ଧ)—ସହଜଲବ୍ଧ; ବିନା କଷ୍ଟରେ ମିଳିଥିବା—Got easily.
Akashtalabdha

ଅକଷ୍ଟଲଭ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚତତ୍; ଅ + କଷ୍ଟଲଭ୍ୟ)—ସହଜଲଭ୍ୟ; ଯାହା ସହଜରେ ଲାଭ କରାଯାଇ ପାରେ ।
Akashtalabhya Easily attainable.

ଅକସ୍ମାତ୍—ସଂ. ଅ. (ଅ = ନୁହେ + କସ୍ମାତ୍ = କାହାରିଠାରୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା କାହାଠାରୁ ଉଦ୍ଭବ ହେଲା ବା ଏ କାରଣରୁ ଘଟିଲା ବୋଲି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରା ଯାଇ ନ ପାରେ)—
Akasmāt ୧ । କାରଣ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୋଇ ନ ପାରିବା ପ୍ରକାରେ ।
1. Without any apparent or assignable cause.
୨ । ହଠାତ୍—2. Suddenly.
୩ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତରୂପେ—3. Unexpectedly; accidentally.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅକସ୍ମିକ)—
ଅକସ୍ମାତ୍ ୧ । ଅକସ୍ମିକ—1. Sudden.
ଅକସ୍ମାତ୍ ୨ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ—2. Unexpected.
୩ । ଜ୍ଞାତ କାରଣ ବିନା ଘଟିବା—3. Happening without any assignable cause.

ଅକସ୍ମାତେ—ଗ୍ରା. ଅ. (ସଂ. ଅକସ୍ମାତ୍)—ଅକସ୍ମାତ୍ (ଦେଖ)
Akasmāte Akasmāt (See)
ଯାହା ନିତାନ୍ତ ଅକସ୍ମାତେ ।
ଅକସ୍ମାତେ ସମ୍ପତ୍ତି ମିଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଅକହ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅକଥ୍ୟ)—ଅନିର୍ବଚନୀୟ; ଅକଥନୀୟ ।
Akaha Unspeakable.
ଅକଥ୍ୟ ଯାହାର ସ୍ୱରୂପ ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ ।
ଅକହ ବୃଷସିଂହ ମହାଦେବ. ଉତ୍ତୋଳ ।

ଅକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଜ୍ଞ; ଗ୍ରା. ଅକା = ନିର୍ବୋଧ)—
Akā ୧ । ନିର୍ବୋଧ; ଓଲୁ—1. Foolish; stupid.
ଅକା ୨ । ହତବୁଦ୍ଧି ବ୍ୟକ୍ତିବିମୂଢ଼—2. Bewildered.
୩ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ—3. Astounded.
ଦେ. ବ. (ନାମ) (ଗ୍ରା. ଅକା = ନିର୍ବୋଧ)—ଆସାମର ପାର୍ବତ୍ୟ ଅନାର୍ଯ୍ୟଜାତି ବିଶେଷ—Name of an Assamese hill tribe.

[ଦ୍ର—ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଭାରତକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଏମାନେ ଉତ୍ତର-ପୂର୍ବ ବାଟେ ଭାରତକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ତେବେ, ତୋଳ ଅବଦ୍ଧ ପରି ଏମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ସଭ୍ୟତାରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅକାଇଲ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ଆ. କାଏଲ୍; ଆ.ବେକାଏଲ୍)—
Akāil ୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅପଣାର ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରେ ନାହିଁ
ଅକାଇଲ୍ ବା କାଇଲ୍ ମାନେ ନାହିଁ ।
ବେକାଏଲ୍ 1. (a person) Who does not admit his or her own guilt or fault.
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ; ଯେଉଁ ଲୋକ ଦୋଷ କରେ ନାହିଁ ।
2. Faultless; innocent.
ଦେ. ବ—ଅଦୋଷ; ଦୋଷର ଅଭାବ—Absence of fault.

ଅକାଇଲି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅକାଇଲ୍ (ଦେଖ)
Akāilā Akāil (See)

ଅକାଇଲି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅକାଇଲ୍ (ଦେଖ)
Akāili Akāil (See)

ଅକାଇଲିଆ—ଦେ. ବିଣ- -ଅକାଇଲ୍ (ଦେଖ)
Akāiliā Akāil (See)

ଅକାଉଲି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ଓ. କାଉଳ)—
Akāuli ୧ । ଧୀର; ଧୈର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ—1. Patient.
୨ । ସ୍ଥିର—2. Calm; quiet.

ଅକାଖେଲ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତର
Akākhel ବାହାରେ ଅଫଗାନସ୍ଥାନରେ ବାସ କରୁଥିବା ମୁସଲମାନ
ଅକାଖେଲ୍ ଜାତିବିଶେଷ—Name of a predatory
ଅକାଖେଲ୍ tribe of Mahomedans beyond the north western frontier of India.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଭାରତର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଇଂରାଜଶାସିତ ରାଜ୍ୟକୁ ଲୁଣ୍ଠନ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରାଜମାନଙ୍କ କଟକଣାରେ ଏମାନଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର ପୂର୍ବ ଅପେକ୍ଷା ଢେର କମି ଯାଇଅଛି ।]

ଅକାଟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅକାଟ୍ୟ)—୧ । ଅଖଣ୍ଡନୀୟ (ଯୁକ୍ତି) ।
Akāṭa 1. Irrefutable.
ଅକାଟ, ଅକାଟ୍ୟ ୨ । ଯାହା ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ ବା ଅଭେଦ୍ୟ
ଅକାଟ୍ୟ (ଶରୀର)—2. Invulnerable (body).
୩ । ଯେଉଁ ଶର ଅନ୍ୟ ଶରଦ୍ୱାରା କାଟି ହୋଇ ନ ପାରେ ।
3. (an arrow) Which can not be cut or baffled by any other arrow.
୪ । ଅମୋଘ (ଅସ୍ତ୍ରାଦି)—4. Infallible; unfailing.
ଦରକା ଏରମାନ ଯେ ହୋଇଛି ଅକାଟ । ଭାରତ ମହାଭାରତ. ଅଦ ।
ଦେ. ବ—ଅକାଟୁ (ଦେଖ)
Akāṭu (See)
ଅକାଟକୁ ଅଣ୍ଡରେ ଅଣ୍ଡାରେ ବାରନ୍ତେ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ ମହାଭାରତ. ଓଦ ।

ଅକାଟ ମୁରୁଖ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—
Akāṭa murukha ଜଡ଼ାମୂର୍ଖ; ଗଜମୂର୍ଖ (ବ୍ୟକ୍ତି); ନିପଟ ମୂର୍ଖ ।
ଆକାଟ ମୂର୍ଖ Totally illiterate (person).

ଅକାଟ ମୂର୍ଖ—ଦେ. ବିଣ—ଅକାଟ ମୁରୁଖ (ଦେଖ)
Akāṭa mūrkha Akāṭa murukha (See)

ଅକାଟ ମୂଷା—ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ପାଙ୍ଗଗୀୟ ମୂଷା ।
Akāṭa mūshā A kind of mountain-mouse.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପଥରକୁ ଦାନ୍ତରେ କାଟି ମାଟି ପର ପଦାକୁ ଗାଳି ପକାଇ ସେହି ପଥର ଗାତରେ ବସା କରନ୍ତି । ଏ ମୂଷା ସହଜରେ ଧରା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ, ଏ ମୂଷାକୁ ମାରି ଏହାର ହାଡ଼ ଖଣ୍ଡେ ଭେଉଁରିଆରେ ପୂରାଇ ଦେହରେ ବାନ୍ଧିଲେ ଦେହ ଅକାଟୁ ହୁଏ ଓ ଏହାର ମାଂସକୁ ଗର୍ଭଣୀସ୍ତ୍ରୀମାନ ଦିନ ଖାଇଲେ ଦେହ ଅକାଟୁ ହୁଏ ।]

ଅକାଟ ଶର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅକାଟ୍ୟ + ଶରସ୍)—
Akāṭa śara ୧ । ଅମୋଘ ଶର—1.Unfailing arrow.
ଅକାଟ୍ୟ ଶର ୨ । ଯେଉଁ ଶରକୁ ଅନ୍ୟ ଶର କାଟି ନ ପାରେ ।
2. An arrow which cannot be cut short by any other arrow.

ଅକାଟ ଶରୀର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅକାଟ୍ୟ + ଶରୀର)—ମନ୍ତ୍ରୌଷଧଦ୍ୱାରା
Akāṭa śarīra ଅକାଟ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ମନୁଷ୍ୟଦେହ ।
ଅକାଟ ଶରୀର The body (of a person) rendered invulnerable by charms; charmed body.
ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଅଭେଦ୍ୟ ।
(a person) Bearing a charmed life; invulnerable to weapons.

ଅକାଟୁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅକାଟ୍ୟ)—ଅକାଟ୍ୟ (ଦେଖ)
Akātu Akātya (See)
ଅକାଟ ୧ । ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବରୁ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଅଭେଦ୍ୟ
(ଶରୀର ବା ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (a person or body) Made invulnerable by charms; charmed.
୨ । ଅଫଳପ୍ରଦ (ଔଷଧ; ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରାଦି); ଯାହା କାଟୁ କରେ ନାହିଁ—2. Fruitless (charms).
୩ । ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦି ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କରି ନ ପାରେ ।
3. (Weapons) Incapable of striking the aim.
୪ । ଦନ୍ତଭଙ୍ଗା (ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର)—4. Blunt (weapon).
ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଔଷଧ, ଜଡ଼ ବୃକ୍ଷ ବା ଯନ୍ତ୍ରଯୁକ୍ତ ଭେଉଁରିଆ
ଅନାୟକବଚ ଧାରଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରକୁ ଅସ୍ତ୍ର ଭେଦ କରି ପାରେ ନାହିଁ—A herb or charm which renders the wearer invulnerable.
ଅକାଟୁ ଧାରଣ ବସ୍ତ୍ର ଶତ ଶତ ଭଟ । ରଘୁନାଥ. ମହାଭାରତ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଓ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଦେହକୁ ଅକାଟୁ କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମନ୍ତ୍ର ।
A mystic formula the application of which makes a person invulnerable.

ଅକାଟୁ ମୂଷା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅକାଟ ମୂଷା (ଦେଖ)
Akātu mūshā — Akāta mūshā (See)

ଅକାଟ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅ + କାଟ୍ୟ))—
Akātya ୧ । ଅକର୍ତ୍ତନୀୟ; ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ—1. That which cannot be cut.
୨ । ଯେଉଁ ଶରକୁ ଅନ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର କାଟି ପାରେ ନାହିଁ ।
2. (arrow) Which can not be cut short by any other weapon.
୩ । ଅବିଭାଜ୍ୟ—3. Indivisible.
୪ । ଅଖଣ୍ଡନୀୟ (ଯୁକ୍ତି; ପ୍ରମାଣ)—4. Irrefutable.
୫ । ଅମୋଘ (ଔଷଧ; ଶର)—5. Infallible.

ଅକାଟ୍ୟ ଔଷଧ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅକାଟ୍ୟ + ଔଷଧ)—ଅମୋଘ ଔଷଧ—Infallible remedy.
Akātya oshada
ଅକାଟ୍ୟ ଉଷୁଦ

ଅକାଟ୍ୟ ପ୍ରମାଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଅଖଣ୍ଡନୀୟ ପ୍ରମାଣ । Irrefutable evidence; conclusive evidence.
Akātya pramāṇa

ଅକାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ + କାଷ୍ଠ)—ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର କାଠ । Inferior kind of wood.
Akātha
ବାଜେ କାଠ

ଅକାଠ କାଠ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. କାଷ୍ଠ)—କାଠକାଠ; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ବା କୁଣ୍ଠିତ; ନିଷ୍ପେଷ୍ଟ । Shrinking from any work.
Akātha kātha

ଅକାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯାହା ବାହାରକୁ କଢ଼ା ହୋଇ ନାହିଁ ।
Akārdhiā 1. Which has not been brought out.
(ଯଥା—ଅକାଡ଼ିଆ ମଡ଼ା ।)
୨ । ଯହିଁରେ କାଡ଼ି ବା କାଠି ନ ଥାଏ—2. Having no rib or stick.
(ଯଥା—ଅକାଡ଼ିଆ ଛତା ।)

ଅକାଡ଼ୁ—ପ୍ରା. ବିଶ—୧ । ଅକର୍ମ—1. Unfit for work.
Akārdhu ୨ । ଅକୁଶଳ; କୃତିତ୍ୱରହିତ—2. Unskilful.
୩ । କର୍ମକ୍ଷମତା ବା କ୍ଷମତାହୀନ—3. Powerless.

ଅକାଡ଼ୁଆ—ପ୍ରା. ବିଶ—ଅକାଡ଼ୁ (ଦେଖ)
Akārdhuā Akārdhu (See)

ଅକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚତତ୍; ଅ + କାଣ୍ଡ)—
Akāṇḍa ୧ । ଅକାଳ; ଅସମୟ; ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସମୟ । Inopportune time; improper time.
୨ । ଅସମ୍ଭବନୀୟ ବ୍ୟାପାର—2. Improbable event.

ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସ୍କନ୍ଧଶୂନ୍ୟ (ବୃକ୍ଷ); ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡି ନ ଥାଏ—1. Trunkless (tree).
୨ । ଶାଖାଶୂନ୍ୟ—2. Branchless.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ—1. Unexpected.
୨ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ—2. Sudden.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଅକାଳେ;ଅସମୟରେ—1. Untimely.
୨ । ହଠାତ୍; ଅକସ୍ମାତ୍—2. Suddenly.
୩ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତରୂପେ—3. Unexpectedly.

ଅକାଣ୍ଡଜାତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅକାଣ୍ଡ + ଜାତ)—ଜନ୍ମିବା ମାତ୍ରକେ ଯେ ମରିଯାଏ—Dying just after birth.
Akāṇḍa jāta
(ଅକାଣ୍ଡଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅକାଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବିଶ—ଅକାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Akāṇḍā Akāṇḍiā (See)

ଅକାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଖଣ୍ଡିତ)—ଅଖଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Akāṇḍiā Akaṇḍā (See)

ଅକାଣ୍ଡେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅକାଣ୍ଡ)—
Akāṇḍe ୧ । ଅକାଣ୍ଡରେ; ଅସମୟରେ—1. Untimely.
ଅକାଣ୍ଡେ ୨ । ହଠାତ୍; ଅକସ୍ମାତ୍—2. Suddenly;
ଅକାଣ୍ଡ unexpectedly.
ଅକାଳେ ଅକାଣ୍ଡେ ବୈଦ ଦୁର୍ଗପାଦେ ବଧିଲୁ ଗ୍ରାସିବ ବନ୍ଧୁ । ଲକ୍ଷ୍ମୀପ୍ରବ ।

ଅକାତ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଗାଧ)—
Akāta ୧ । ଅଗାଧ; ଅତି ଗଭୀର; ଯେଉଁ ଗଭୀର ଜଳର ତଳକୁ ଅଗାଧ ତରଙ୍ଗର କାତ ପାଏ ନାହିଁ—1. Fathomless; very deep.
୨ । ଯାହାର ଗଭୀରତା ଅମାପ—2. Unfathomable.
୩ । ଅମାପ—3. Immeasurable.

ଅକାତକାତ—ପ୍ରା. ବିଶ—ଅକାତ (ଦେଖ)
Akātakāta Akāta (See)

ଅକାତର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚତତ୍; ଅ + କାତର)—
Akātara ୧ । ଅବ୍ୟାକୁଳ; ଅନ୍ଦ୍ରିଗ୍ନ—1. Unperturbed; unvexed,
(ଅକାତରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ନିର୍ଭୀକ; ନିଃଶଙ୍କ; ନିର୍ଭୟ—2. Fearless; dauntless.
୩ । ନିଃସନ୍ଦେହ—3. Confident; unhesitating.
୪ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—4. Free from anxiety; at ease.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅକାତରେ (ଦେଖ)
Akātare (See)

ଅକାତରରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅକାତର)—ଅକାତରେ (ଦେଖ)
Akātarare Akātare (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅକାତରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅକାତର)—

Akātare

ଅକାତରେ

୧ । ନିଃସନ୍ଦେହରୂପେ—1. Unhesitatingly; without hesitation.

୨ । ନିଃଶଙ୍କଚିତ୍ତରେ—2. Fearlessly; without fear.

ତ୍ରେମେ ବସ ହୋଇ ଯେବେ ଉଷ୍ଣଦେ
ଅକାତରେ ଜଳେ ଅଙ୍ଗରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ରାଧାନାଥ. ନଇବେଦ୍ୟ ।

୩ । ଅବ୍ୟାକୁଳଚିତ୍ତରେ—3. Freely; at ease.

୪ । କାର୍ପଣ୍ୟରହିତରୂପେ (ଦାନ କରିବା) । 4. Liberally.

୫ । ଅନାୟାସରେ—5. Easily.

ଅକାଦ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଷ୍ପ). ବିଶ. (ସଂ. ଅଗାଧ)—ଅକାତ (ଦେଖ)

Akāda Akāta (See)

(ଯଥା—ଚିଲିକାହ୍ରଦ ଅଞ୍ଚଳରେ 'କାତ' କୁ 'କାଦ' ବୋଲାଯାଏ ।)

ଅକାନବିନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ଅକାନବିନ୍ଧ (ଦେଖ)

Akānabindi Akānabindhi (See)

ଅକାନବିନ୍ଦୁ—ଦେ. ବି—ଅକାନବିନ୍ଧ (ଦେଖ)

Akānabindu Akānabindhi (See)

ଅକାନବିନ୍ଧ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅବିଦ୍ଧକର୍ଣ୍ଣୀ)—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଗୁଳୁଚ ପତ୍ର ଲମ୍ବ ଓ ଗୁଳୁଚଠାରୁ ସରୁ ଲତା ବିଶେଷ ।

Akānabindhi

ଆକନାଦି; ଅକାନବିନ୍ଦୁ; ନିମୁକା

ଆକନାଦି; ନିମୁକ

ଗୁଜ. ରେନରେଲ୍

ଡେ. ପାଡ଼ଚେଟ୍ଟୁ

ଡା. ଗ୍ରିଷ୍ଟ ଇରୁପାଇ

ସଂ ପର୍ଯ୍ୟାୟ :—ଅନ୍ତ୍ୟଷ୍ଟା; ଅନ୍ତ୍ୟଷ୍ଟକା; ଅବ୍ଦକର୍ଣ୍ଣୀ; ବିବକର୍ଣ୍ଣୀ; ଇକ୍ଷା; ଏକୋଣିକା; ଛିନ୍ନବେଣିକା; ବୃକା; ବସା;ପାଠା;ପ୍ରାଚୀନା; ଶ୍ରେୟସୀ; ପାପଚେଦକା; ଏକାଷ୍ଟିକା; ଲୁଚେଲୀ;ରସା; ପାଠିକା;ବରଇକ୍ରିକା;ଯୂଥିକା; ଦୀପନୀ;ବନଇକ୍ରିକା;ଇକ୍ରପୁଷ୍ପା; ବୃହତ୍ତିକା; ଗିରିଗ୍ର; ବୃକ୍ଷ; ମାଳତୀ;ବରା;ଦେବୀ;ବୃତ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ; ପ୍ରାଚୀନା; ମୃଷ୍ଟିକା ।

ଭାରତର ନେପାଳଠାରୁ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସିଙ୍ଗାପୁର, ଲଙ୍କା, ମାଲୟ, ମଧ୍ୟ ଭାରତ, ଓଡ଼ିଶା ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ବଣରେ ଓ ଗ୍ରାମର ବାଡ଼ରେ ଏ ଲତା ମାଡ଼ିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପତ୍ର ଗୋଲ ଓ ପତ୍ରର ମଝିରେ ଭେଣ୍ଟ ଥାଏ । ଫୁଲ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ୱେତ ଧଳା ଓ ନେଳମିଶା । ଏହାର ଚେର ପିଡ଼ା(Pareira root) ଏବଂ ଏ ଚେର ଅଳ୍ପାମ୍ଳ, ଉଦରାମୟ ଓ ଜ୍ୱରର ଔଷଧ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହି ଲତା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଟୁରସ, ତିକ୍ତ, ଲଘୁ । ଏହା କଫ, ବାୟୁ, ଶୂଳ, ଜ୍ୱର, ବମନ, କୁଷ୍ଠ, ଅଗ୍ନିସାଦ, ହୃଦ୍ରୋଗ, ଦାହ, କଣ୍ଡୁ ବିଷଦୋଷ, ଶ୍ୱାସ, କୃମି, ଗୁଳ୍ମ ଓ ବ୍ରଣ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଏହାର ପତ୍ରରେ ଘିଅ ଲଗାଇ ଉଷ୍ମ କରି, ବ୍ରଣ ଉପରେ ପାଇ ଦେଲେ ବ୍ରଣ ପାଚେ ଓ ଫୁଲିଯାଏ ନିଃଶେଷରୂପେ ବାହାର ଯାଇ କ୍ଷତ ଶୁଖିଯାଏ ।

ଅକାନମିନି—ଦେ.ବି.—ଅକାନବିନ୍ଧ (ଦେଖ)

Akānamini Akānabindhi (See)

ଅକାପକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲ) ବିଶ—ଅକାବକା (ଦେଖ)

Akāpakā Akābakā (See)

ଅକାପଟ୍ୟ—ସଂ. ବି (ନଞ୍ଚତତ୍ତ୍ୱ; ଅ+କାପଟ୍ୟ)—

Akāpatya

କପଟତାର ଅଭାବ; ସରଳତା । Frankness (Wilson).

[ଦ୍ର—ସଂ.ରେ କପଟ ବିଶେଷ୍ୟ; ଏପରି ସ୍ଥଳରେ କାପଟ୍ୟ ବା କପଟତା ଅଶୁଦ୍ଧ, କିନ୍ତୁ ଉଇଲ୍‌ସନ୍ ସାହେବ ସଂ. କୋଷରେ ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ବିଶେଷ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ଅକାବକା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ପ୍ରା. ଅକା=ନିର୍ବୋଧ+ସଂ. ମୂକ ସଂ. ଅବାକ୍)

Akābakā

ଅକାବୋକା, ଅଜବୋକା ଅକ୍ଷବକ

୧ । ନିର୍ବୋଧ; ବୋକା; ଓଲୁ—1. Foolish.

୨ । ନିର୍ବୋଧ ଓ ମୂକ—2. Foolish and dumb.

୩ । ଚିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼;ଘାବରା—3. Astounded; bewildered.

୪ । ଅବାକ୍—4. Made speechless.

୫ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—5.Astonished.

ଅକାବୁ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅନାୟତ୍ତ; ନିରୁପାୟ ।

Akābu

ବେକାବୁ

1. Helpless; put to an inextricable plight.

(ଯଥା—ବିଦେଶକୁ ଅସି ହାତରୁ ପଇସା ସରିଯିବାରୁ ମୁଁ ଅକାବୁ ହୋଇ ବସିଛି ।)

୨ । ଅକ୍ଷମ;ଶକ୍ତିହୀନ—2. Powerless.

(ଯଥା—ଜର ମତେ ଅକାବୁ କରିଦେଲା ।)

୩ । ଆପଣାର ଶକ୍ତିର ବହିର୍ଭୂତ—3.Beyond one's power.

(ଯଥା—କୂଅରୁ ଶରୀରେ ପାଣି କାଢ଼ିବା ମୋର ଅକାବୁ କଥା ।)

ଅକାମ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କାମ)—

Akāma

୧ । କାମନାରହିତ;ନିଷ୍ପୃହ—1. Free from desires.

ଅକାମ ହୋଇ ଯେବେ ହର ଜର୍ମ ନିତ
ବହୁଛ ନିଜଙ୍କେ ଗିନିବ ମୋତ ରୂପ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

(ଅକାମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କାମଯୁକ୍ତରହିତ—2.Free from amour.

ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚତତ୍ତ୍ୱ)—କାମନାରହିତ୍ୟ—Absence of desire.

ଦେ. ବି—ଅକାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)

ଅକାଯ

Akārjya (See)

ଅକାଜ, ଅକାମ

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅକାମିକା; ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ—1. Useless.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଦ	ଲ୍ଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅକୋଯୋ ୨ । ନିଷ୍କର୍ମା, ନିଷ୍କର୍ମୀ—2. Unemployed.
ଅକ୍ଷାମ ୩ । ଅଳସୁଆ—3. Idle; lazy.

ଅକାମକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + କାମକୃତ)—ଫଳପ୍ରାପ୍ତିର ଆଶା ନ ରଖି କରାଯିବା (କର୍ମ)—(act) Done without any hankering.
Akāmakṛuta

ଅକାମାଗଇ—ଗ୍ରା. ଅ. ଓ ବ. (ସଂ. ଅକାମାବୈ)—ଅକାମାବୈ (ଦେଖ)
Akāmāgai Akāmābai (See)

ଅକାମାଗୋଇ—ଗ୍ରା.ଅ. ଓ ବ. (ସଂ. ଅକାମାବୈ)—ଅକାମାବୈ (ଦେଖ)
Akāmāgoi Akāmābai (See)

ଅକାମାପଇ—ଗ୍ରା. ଅ. ଓ ବି. (ସଂ. ଅକାମାବୈ)—ଅକାମାବୈ (ଦେଖ)
Akāmāpai Akāmābai (See)

ଅକାମାପୋଇ—ଗ୍ରା. ଅ. ଓ ବି. (ସଂ. ଅକାମାବୈ)—
Akāmāpoi ଅକାମାବୈ (ଦେଖ)
Akāmābai (See)

ଅକାମାବଇ—ଦେ. ଅ. ଓ ବି. (ସଂ. ଅକାମାବୈ)—ଅକାମାବୈ (ଦେଖ)
Akāmābai Akāmābai (See)

ଅକାମାବଇ ବୁଡ଼—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ 'ଅକାମାବୈ' ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଗଙ୍ଗା ଆଦି ତୀର୍ଥରେ ସ୍ନାନ । Bath taken in holy rivers on the fullmoon morning of the month of Kartika.
Akāmābai burda

କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ଦେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା
ଅକାମାବଇ ବୁଡ଼ ଲୋକେ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଅକାମାବୈ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅ କା ମା ବୈ; ଅଷାଢ଼, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାଘ ଓ ବୈଶାଖ ଏ ଚାରିଟି ଧର୍ମ ମାସର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ଶବ୍ଦ) —କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସକାଳେ ସ୍ନାନ କରିବା ବେଳେ ଗଙ୍ଗାମାତାଙ୍କୁ (ଜଳ ଦେବା) ରଙ୍ଗା ଗୁଆରେ ଖିଲି ମୋଡ଼ା ଦୋଇଥିବା ପାନଖିଲି ଉପହାର ପ୍ରଦାନପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କ ବୋଲିବା ପଦର ୧ମ ଚରଣ ।
Akāmābai

The first foot of the quadret uttered by females, boys and girls while presenting betel and nut to the water-Deity while bathing early in the morning of the full-moon of the month of Kartika.

ଅକାମାବୈ, ପାନ ଗୁଆ ଖାଇ,
ପାନ ଗୁଆ ଦୋଇ, ମାସକ ଧର୍ମ ମୋର । ଚୈତନ୍ୟ ଭାଗବତ ।

ଦେ. ବି—୧ । ଅଷାଢ଼, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାଘ ଓ ବୈଶାଖ, ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ଏହି ଚାରିଗୋଟି ଧର୍ମ ମାସ ।
1. The four holy months of Āshārdha, Kārtika, Māgha and Baisākha (according to the Hindus.)

୨ । ଉପରୋକ୍ତ ଚାରି ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—2. The full-moon days of the above four months.

୩ । ଉପରୋକ୍ତ ଚାରି ମାସରେ ବ୍ରତଧାରୀମାନଙ୍କ କୃତ ପୁଣ୍ୟ ।
3. Pious acts done during the above four months by persons who observe vows.

[ଦ୍ର—ଏହି ଚାରି ମାସ ଓ ଏହି ଚାରି ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ପୁଣ୍ୟକାଳ । ଏହି ଚାରି ମାସର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷରଦ୍ୱାରା ଗଠିତ 'ଅ କା ମା ବୈ' ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟପୁରାଣରେ ଅଛି । ଯଥା—"ବିଷୁବେ ଶତ ସାହସ୍ର ମାକାମାବୈଷ୍ଣବଂ—ଅର୍ଥାତ୍ ବିଷୁବ (ବୈଶାଖ) ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଦାନପୁଣ୍ୟାଦି କଲେ ଶତ ସହସ୍ର 'ଅକାମାବୈ' ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ଚାରି ମାସ ଓ ଚାରି ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଦାନ ଓ ପୁଣ୍ୟର ଫଳ ଲାଭ ହୁଏ । ଏହି 'ଅକାମାବୈ' ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ କାର୍ତ୍ତିକ ମାହାତ୍ମ୍ୟରେ ଅଛି ।]

ମାସ ଅବଶେଷେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଉଦ୍ୟରେ ଅକାମାବଇ ବା ମା ବଇ
ପାନ ଗୁଆ ଦିଙ୍କି ଜଳେ ଦିଅନ୍ତାବୀ ଜଳଦେବୀଙ୍କ ମୋଚ ପାଇଁ ।

ଅକାମିକା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅକର୍ମିକ)—
Akāmikā ୧ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ)—1. Useless.
ଅକୋଯୋ ୨ । କର୍ମର ଅନୁପଯୋଗୀ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ)—
ଅକ୍ଷାମ 2 Unfit for work.
୩ । ଅଳସୁଆ; ଅଳସୁଆ—3. Idle.

ଅକାମୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ + କାମିନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Akāmī ୧ । କାମନାରହିତ—1. Free from desires.
(ଅକାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ୱାମ ମୋରେ ଦେ ଅବାମୀ ବର ଦେଲେ
ରଖି ନ ପାରେ ପାରୁ ଅର୍ଥ ଜାନ କଲେ ।
ବୃହତ୍ସଂହିତା ମହାଭାରତ. ପାରୁ ।

୨ । ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ—2. Unselfish.
୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—3. Free from amour.

ଦେ. ବିଶ—ଅକାମିକା (ଦେଖ)
Akāmikā (See)

ଅକାମ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନଞ୍ଚତତ୍; ଅ + କାମ୍ୟ)—
Akāmya ୧ । କାମନାବିରହିତ (କର୍ମ); ଫଳପ୍ରାପ୍ତିର ଆଶା ନ ରଖି ଅନୁଷ୍ଠିତ (କର୍ମ)—1. (act) Done without any ulterior motive.
୨ । ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ (କର୍ମ)—2. Unselfish (act).
୩ । ଅନଭିଳଷଣୀୟ—3. Undesirable.
୪ । ଅନଭିପ୍ରେତ—4. Not intended.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅକାୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କାୟ)—

Akāya ୧ । ଅଦେହ; ଅବୟବହୀନ—1. Incorporeal.

(ଅକାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିରାକାର—2. Having no form or shape.

୩ । ଯାହାର ଗଣ୍ଡି ନାହିଁ—3. Trunkless.

ସଂ. ବି—୧ । ପରମାତ୍ମା— 1. The Supreme Spirit; the Quintessence.

୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାହୁଗ୍ରହ—2. The ascending node; the Dragon's head.

[ଦ୍ର—ରାହୁ ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନୋଦ୍ଭୂତ ଅମୃତ ପାନ କରିବାର ଜାଣି ପାରି ବିଷ୍ଣୁ ତାକୁ ଚକ୍ରରେ ଛେଦନ କଲେ । ତା ମୁଣ୍ଡଟି ଛିଣ୍ଡିଯାଇ ଅମର ହୋଇ ରାହୁ ହେଲା ଓ ଗଣ୍ଡି କେତୁ ହେଲା । ଅତଏବ ରାହୁ ଶରୀରହୀନ—ମହାଭାରତ ।]

ଅକାର—ସଂ. ବି. (ଅ + ଅକ୍ଷର ଅର୍ଥରେ କାର)—

Akāra ୧ । 'ଅ' ଅକ୍ଷର; ଅ ବର୍ଣ୍ଣ; ଆଦ୍ୟସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ।

1. The letter ଅ (A).

ସମସ୍ତ ଜୀବରେ ଯେତେ ଅକ୍ଷର ।
ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁହିଁ ଅକାର । ଗୀତାମ୍ବର—କୃଷ୍ଣସିଂହ ପୂରଣ ।

୨ । 'ଅ' ସ୍ୱରର ଧ୍ୱନି—2. The sound of the letter ଅ (A).

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଓ ତଦ୍ଭବ ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଅକାରଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପରିଚିତ ହୁଏ ।]

୩ । ଲୁପ୍ତ ଅକାର; ଖଣ୍ଡ ଅକାର ଯଥା—୧

3. The sign indicating the presence of silent ଅ (A).

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ଯେଉଁଠାରେ ସନ୍ଧି ବା ସମାସ ହୋଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା 'ଅ' ଅକ୍ଷର ଲୁପ୍ତ ହୁଏ, ସେଠାରେ ଲୁପ୍ତ ଅକାର ଏହି ଚିହ୍ନଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ ହୁଏ, ଯଥା—ତତଃ + ଅଧିକ = ତତୋଽଧିକ । କେହି କେହି ସନ୍ଧିତ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଚିହ୍ନକୁ ରଖନ୍ତି ।]

ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ—ବମନ କଲାବେଳେ ବା ବମନୋପକ୍ରମ ହେଲେ କଣ୍ଠରୁ 'ଅ' 'ଅ' ଧ୍ୱନି ବାହାରିବାରୁ; ତୁଳ୍ୟ ସଂ. ଉଦ୍ଗାର)

ନେକାର ୧ । ବମନ; ବାନ୍ତି—1. Vomiting.

କି ୨ । ବମନୋପକ୍ରମ—2. Tendency of vomiting.

(ଯଥା—ତାକୁ ଅକାର ଉଠାଉଛି ।)

ଅକାରଜ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅକାର୍ଯ୍ୟ)—

Akāraja ୧ । ମନ୍ଦକାର୍ଯ୍ୟ; କୁକର୍ମ—1. Evil act.

ଅକାୟ ୨ । ଅନୁପକାର; ଅପକାର—2. Positive evil.

ଅକାରଜ, ୩ । କ୍ଷତି—3. Loss.

ଅକାଜ ୪ । କର୍ମର ଅଭାବ—4. Want of action.

ଅକାରଣ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କାରଣ)—

Akāraṇa ୧ । କାରଣବିହୀନ—1. Causeless.

୨ । ବୃଥା; ନିରର୍ଥକ—2. Useless; needless.

ନସ୍ୱ ପରିବସ୍ତ୍ରକୁ ବଧାତା କାରଣ
ଘଟଦାର ଭେଦର ପିନ୍ଧା ଅକାରଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୩ । ନିଷ୍ଫଳ—3. Fruitless, vain.

୪ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ—4. Aimless.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅକାରଣଂ)—

ଅକାରଣ, ଅକାରଣେ ଅକାରଣ ୧ । ବିନାକାରଣରେ—1. Without any use, origin or reason.

୨ । ଭୁଲାରେ; ବୃଥାରେ—2. In vain; for nothing.

୩ । ନିରର୍ଥକ—3. Uselessly.

୪ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ—4. Aimlessly.

୫ । ପ୍ରୟୋଜନଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ—5. Needlessly.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଅପରିଅଣିଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ନାମ—A name given to a boy whose elder brother or sister died before he was born.

ଅକାରଣଜୀବୀ—ସଂ. ବିଂ. ପୁଂ. (ଅକାରଣ + ଜୀବ ଧାତୁ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ ବ)—

Akāraṇajībī (ଅକାରଣଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବର ଜୀବନ ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । Having a useless life.

ଅକାରଣରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅକାରଣଂ)—ଅକାରଣ (ଦେଖ)

Akāraṇare Akāraṇa (See)

ଅକାରଣୀଜୀବୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଅକାରଣଜୀବୀ)—ଅକାରଣଜୀବୀ (ଦେଖ)

Akāraṇijībī Akāraṇajībī (See)

ଅଥାରଥ ଅଦାତା ମୁଁ ଅକାରଣୀଜୀବୀ
ମୁହିଁ ନ ଜାଣେ ଦୋଷେ ଦେଉଁମତେ ଦେବ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅକାରଣେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅକାରଣଂ)—ଅକାରଣ (ଦେଖ)

Akāraṇe Akāraṇa (See)

ଅକାରଯ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅକାର୍ଯ୍ୟ)—ଅକାରଜ (ଦେଖ)

Akāraja Akāraja (See)

କାର୍ଯ୍ୟ ଅକାରଯ ଅଭାବ ଜାତ ଦୟ
ବଳ ମୋଷ ପ୍ରବୃତ୍ତି ନକୁଳ ଯେ ପୂର୍ବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଅକାରାଦି—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅକାର + ଆଦି)—ଯେଉଁ ଶବ୍ଦର

Akārādi ଆଦ୍ୟରେ ଅ ଅକ୍ଷର ଅଛି—Word beginning with the letter ଅ (A).

ସଂ. ଅ.—ଅ ଅକ୍ଷରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କର ।

Beginning from alphabet ଅ (A).

ଅକାରାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅକାର + ଅନ୍ତ)—

Akārānta ୧ । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦର ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ 'ଅ' ଅକ୍ଷର ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ଲ	ଲ୍ଲ	ନ୍ଦ

1. (word) Having the letter ଅ (A) at the end.

(ଯଥା—ଅହଅ; ବୁଦ୍ଧଅ; ଦଅ ।)

୨ । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦର ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ 'ଅ' ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ ।

2. (word) Terminating with the sound ଅ (A.)

(ଯଥା—କାମ; ମାନ; ଶର ।)

ଦେ. ବଣ—୩ । ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଶବ୍ଦର ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଥିବା 'ଅ'ସ୍ୱର ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ।

3. (pronunciation) In which the ଅ (A) sound of the letter at the end of a word is distinctly uttered.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଭାଷାରେ ସାଧାରଣତଃ ଶବ୍ଦ ଶେଷରେ ଥିବା 'ଅ' ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଅ' ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ ନ ହୋଇ ହଳନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ । ସଂସ୍କୃତରେ ଶବ୍ଦାନ୍ତ 'ଅ' ସ୍ୱର ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆରେ ମଧ୍ୟ ତାହା । ଯଥା—ସଂସ୍କୃତ= ପାନମ୍; ନରଃ; ରୂପମ୍ । ବଙ୍ଗଳା=ପାନ୍; ନର୍; ରୂପ୍ । ଓଡ଼ିଆ=ପାନ; ନର; ରୂପ । ବଙ୍ଗ ଭାଷାରେ ଏହି ହଳନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ ନିୟମ ସର୍ବତ୍ର ରକ୍ଷା କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଯଥା—ବଙ୍ଗଳା= କାଲ୍ (ସମୟ); କାଲ (କଳା) କିନ୍ତୁ ଲେଖିଲାବେଳେ ଦୁଇ ଶବ୍ଦକୁ କାଲ; କାଲ ବୋଲି ଲେଖାଯାଏ । ବଙ୍ଗଳାରେ କେଉଁ ଶବ୍ଦାନ୍ତ ଅକାରଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣକୁ 'ଅ'ରଖି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ହେବ ଓ କେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ହଳନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ହେବ ତାହା ନ ଜାଣିବା ଲୋକଙ୍କୁ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ହୁଏ । ଯଥା—ବଙ୍ଗଳାରେ ଲେଖା ହୁଏ, 'ଆମି କାଲ ଇସ୍କୁଲ ଯାଇବ' । କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ବୋଲା ଯାଏ,—'ଆମି କାଲ୍ ଇସ୍କୁଲ୍ ଯାଇବ' । ବଙ୍ଗଳା ଲେଖାରେ 'ଯୁଦ୍ଧ ସ୍ଥଳ ମୃତଲୋକଦିଗେର ଶବେତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଲ' କୁ ପଢ଼ିବା ବେଳେ 'ଯୁଦ୍ଧ ସ୍ଥଳ୍ ମୃତ ଲୋକ୍‌ଦିଗେର୍ ଶବେତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଲ' ବୋଲିବାକୁ ହେବ । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆରେ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବଙ୍ଗଳାରୁ ଏହି ହଳନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ କ୍ରମଶଃ ଅନୁକୃତ ହେଉଅଛି । ମେଦିନୀପୁରୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ । ହିନ୍ଦୀରେ ମଧ୍ୟ ଅକାର-ଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ହଳନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ ବଙ୍ଗଳାଠାରୁ ବେଶି ପ୍ରଚଳିତ । ସମ୍ବଲପୁରୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣ ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଏହି ହଳନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଅନୁକରଣ କରିଅଛି । ଯଥା—ଓଡ଼ିଆ= ଗାଉ । ହିନ୍ଦି=ଗାଉ । ସମ୍ବଲପୁରୀ=ଗାଉ୍]

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଓ ତଦ୍ଭବ ଭାରତୀୟ ଭାଷା (ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦୀ) ମାନଙ୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣ ପରିଚୟ କଲାବେଳେ ସବୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ଅ ଉଚ୍ଚାରଣଯୁକ୍ତ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଉଚ୍ଚାରଣ ହଳନ୍ତ ଅଟେ । ଯଥା—କ=କ୍+ ଅ; ଖ=ଖ୍+ଅ; କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜ, ଲାଟିନ୍, ପାରସୀ ଆଦି ଭାଷାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣର ଏହି ଅକାରଯୁକ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣର ପ୍ରଥା ନ ଥିବାରୁ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ଭାଙ୍ଗ ନାମରୁ ସେହି ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ଧ୍ୱନି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହଜରେ ଠିକ୍‌ଭାବେ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଥା—

ସଂସ୍କୃତରେ କ୍ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣବିଶିଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର କ, ଖ୍ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର ଖ ।

ଇଂରାଜୀରେ ବ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର ବ B; ମ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର ଏମ୍ M; ହ ଧ୍ୱନିର ଏଚ୍ H; ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ (ୱ) ଧ୍ୱନିର ଡବ୍‌ଲ୍ୟୁ W.

ଲାଟିନ୍‌ରେ ଅ ଧ୍ୱନିର ଅଲ୍‌ଫା, ବ ଧ୍ୱନିର ବୀଟା, ଗ ଧ୍ୱନିର ଗାମା ।

ପାରସୀ—ବ ଧ୍ୱନିର ବେ, ଗ ଧ୍ୱନିର ଅଗାଇନ୍ ।]

ଅକାରେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅକାର+ଈଶ; ଅକାର ବା 'ଅ' ଅକ୍ଷରର ଅଧିଷ୍ଠାତୃ ଦେବ)—
Akāresa

ପରମାତ୍ମା—The Supreme Being.

ଅକାର୍ପଣ୍ୟ—ସଂ. ବି.(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କାର୍ପଣ୍ୟ)—
Akārpaṇya

୧ । କୃପଣତାରହିତ—1. Free from miserliness; unstinted.

୨ । ମନର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା ସହିତ ପ୍ରଦତ୍ତ (ଧନାଦି) ।

2. (gift) Given with a free and willing heart.

ସ୍ତୋତ୍ରମାନ ଧନରୁ ଦିଆ ଅଥବା ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରତିଦାନ ଦେବାକୁ ଦାନ କରିବା ଏହି ଦାନକୁ ଅକାର୍ପଣ୍ୟ ଦାନ କୋହାଯାଏ । ମୁଦ୍ଗଳଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଇଷ୍ଟ ଏବାଦରୀ ଚନ୍ଦ୍ର ।

ସଂ. ବି—(ନଞ୍ଚ ତତ୍) କୃପଣତାର ଅଭାବ ।

Freedom from miserliness.

ଅକାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି.(ଅ+କାର୍ଯ୍ୟ)—
Akārjya

୧ । ଦୁଷ୍କର୍ମ; ଦୁର୍ଚ୍ଚରିତକର୍ମ—1. Misdeed.

୨ । ଅବୈଧ କର୍ମ; ଅନୁଚିତ କର୍ମ ।

2. Improper act.

୩ । ଅପରାଧ—3. Crime.

୪ । ବୃଥାକାର୍ଯ୍ୟ; ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ କର୍ମ ।

4. Unnecessary act.

୫ । କାର୍ଯ୍ୟର ଅଭାବ—5. Want of work or employment.

୬ । କ୍ରିୟାରାହିତ୍ୟ—6. Inactivity.

୭ । ଅନିଷ୍ଟ—7 Mischief.

ମୋହରେ ଉପକାର ନ୍ୟା ଅକାର୍ଯ୍ୟ । ବୃଷକେତୁ ନ୍ୟାସରର ଚରିତ ।

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅଚରଣୀୟ; ଅନାଚରଣୀୟ; ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଯାହା କରିବା ଅନୁଚିତ—1. Improper.

୨ । ଅପରାଧଜନକ—2. Criminal.

ଦେ. ବି—୧ । ଅପ୍ରୟୋଜନ —1. Want of utility.

୨ । ଅନୁପକାର; ଅପକାର; କ୍ଷତି—Injury; loss.

ଦେ. ବିଣ—ବୃଥା; ବିଫଳ—Vain; fruitless.

ତହିଁରୁ ମୋରେ ଏହି ଦାରୁଣ ଦ ଅକାର୍ଯ୍ୟ,
ମୋରେ ସିଧା ହୋଇବ ମୋ ଅକାର୍ଯ୍ୟ । ବୃଷକେତୁ ନ୍ୟାସରର. ଗଣ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଆ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅକାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ—ସଂ. ବିଶ. ପୁ. (ନଞ୍ତତ୍ପୁ; ଅ+କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ)—
Akārjyakshama ୧ । କର୍ମ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ।
(ଅକାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Unfit for work.
୨ । ଅପଟୁ—2. Unskilful.
୩ । (୭ମୀ ତତ୍ପୁ; ଅକାର୍ଯ୍ୟ+କ୍ଷମ)—
ମନ୍ଦକର୍ମ କରିବାରେ ପଟୁ ।
3. Skilful in doing evil deeds.

ଅକାଳ—ସଂ. ବି. (ଅ+କାଳ)—
Akāla ୧ । ଅପ୍ରଶସ୍ତ କାଳ; ଶାସ୍ତ୍ରମତେ ଅଶୁଭ କାଳ; ପୁଣ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ ବା ଶୁଭକର୍ମ କରିବାର ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସମୟ ।
1. A time which is not considered favourable for the performance of religious rites.
(ଯଥା—ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ସପ୍ତାହ, ମଳମାସ, ପଞ୍ଚଦିବସାତ୍ମକ, ଷଡ଼୍‌ଦିବସାତ୍ମକ ଆଦି ଅକାଳ ।)
୨ । ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ସମୟ; ଯେଉଁ ସମୟରେ ଅଶୁଭ ଶକୁନମାନ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ।
2. Portentious time; inauspicious time.
(ଯଥା—ଦିଗ୍‌ଦାହ; ଉଲ୍‌କାପାତ; ଧୂମକେତୁ ଆଦିର ଆବିର୍ଭାବ କାଳ ।)
୩ । କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସମୟ ।
3. Time considered unfit for any particular work.
(ଯଥା—ପଢ଼ା ପାଇଁ ଅନଧ୍ୟୟନ ତିଥି; ଚନ୍ଦ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ; କ୍ଷୌର ହେବାପାଇଁ ଜନ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ର ।)
ଅକାଳେ ମାରେ ପାଏ, ଯେ ଚାହେ ପାଏ —ଚଳ ।
୪ । ଦୁଃସମୟ; ଯେଉଁ ସମୟରେ ଦେଶରେ ବିପଦ ପଡ଼େ ।
4 A time of general calamity; a time of general distress.
(ଯଥା—ରାଷ୍ଟ୍ରବିପ୍ଳବ; ଜଳପ୍ଳାବନ; ମାରୀଭୟ ।)
୫ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ; ଶସ୍ୟହାନି ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଲୋକେ ଖାଇବାକୁ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।
5. A bad season; famine; scarcity.
ହାଲେଇଲା ଯେଉଁ ଉଦ୍ଭିଦ ଶ୍ରୀ, ଦୁଇ ମାସ ବର୍ଷ ଅକାଳ ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ବଣ୍ଣାଇଦିଲା କଥା । ଫକୀରମୋହନ—ଇଚ୍ଛାବତୀ ।
୬ । ଅପୂର୍ଣ୍ଣକାଳ—6. Time which is not yet ripe for any matter.
(ଯଥା—ଅକାଳ ଛଡ଼ା ଫଳ ସୁଆଦଆ ଲାଗେ ନାହିଁ ।)
୭ । ଅଦିନ; ଅଋତୁ; ଯେଉଁ ଋତୁରେ ଯାହା ଘଟିବାର ତାହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଋତୁ—7. Unseasonable time.
(ଯଥା—ମାଘ ମାସରେ ଅକାଳ ବରଷା ।)
୮ । ଜୀବିତକାଳ ପୂରି ନ ଥିବା ସମୟ ।
8. Time when a person is not yet of the age to die.
ଅର୍ଜୁନ ବା ମହାରଥିଙ୍କି ମାରିବୁ ଅକାଳେ,
ତୋରେ ସେହି ଶାପ ଦେଲେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗକରିବେ । ସାରଳା ମହାଭାରତ, ଅଶ୍ୱ ।

ଦେ. ବି—୧ । (କାଳର ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବରୁ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବାରୁ)
ଆକାଲ ଶିଖମାନଙ୍କ ଉପାସ୍ୟ ଦେବ; ପରମେଶ୍ୱର ।
ଅକାଲ 1. The God of the Sikhs; the Deity of the Sikhs.
['ଅକାଲ'ଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାରୁ ଏମାନଙ୍କ ନାମ ଅକାଲୀ; ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର 'ସତ୍‌ଶ୍ରୀ ଅକାଲ' ।]
୨ । ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ କାଶ୍ୟପଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା; ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ପର୍ବତାଦି ଜନ୍ମି ଥିଲେ (ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଆଦ୍ୟ ପର୍ବ ।)
2. Name of a daughter of Daksha Prājapati who is said to have given birth to the mountains.

ଅକାଳକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.(ଅକାଳରେ ଉପଗତ କାଣ୍ଡ)—
Akālakānda ୧ । ଅକସ୍ମାତ୍ ଆସି ପଡ଼ିବା ଶର ।
1. An arrow which comes from nowhere.
ମୃଗୟାରକାଳେ ହାରିତ ମାରିବୁ ତୁ ଥାଉ,
ତୋର ଶୃଙ୍ଗାରେ ଅକାଳକାଣ୍ଡ ଆସି ପଡ଼ୁ । ସାରଳା ମହାଭାରତ, ଆଦ୍ୟ ।
[ଦ୍ର—ଅଗ୍ନିକାରୁଣି ଯୁଦ୍ଧକାମନାରେ ଗୋଟିଏ ମୃଗୀକୁ ରମଣ କରୁଥିବାବେଳେ ମୃଗୀର ରବ ଶୁଣି ମୃଗଯୂଥ ବନକୁ ଆଗତ ପାଣ୍ଡୁ ରାଜା ଶର ମାରିବାରୁ ଋଷି ଓ ମୃଗୀ ମଲେ । ଅଗ୍ନିକାରୁଣି ମଲାବେଳେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଶାପଦେଲେ ଯେ,ତୁ ମୋତେ ଶୃଙ୍ଗାର କାଳରେ କାଣ୍ଡ ମାରିବାରୁ ତୋ ଶୃଙ୍ଗାର କାଳରେ ତୋ ଉପରେ ଅକାଳକାଣ୍ଡ ଆସି ପଡ଼ୁ । ପାଣ୍ଡୁ ଏହି ଶାପ ଭୟରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ (କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀ) ସଙ୍ଗମ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ; କେତେକାଳ ଅନ୍ତେ ପାଣ୍ଡୁ ଏକଦା କାମାନ୍ଧ ହୋଇ ମୁନିଙ୍କ ଶାପକୁ ଦେଖି ନ ପାରି ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ସହବାସ କରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ କପାଳରେ ଗୋଟିଏ ଅକାଳକାଣ୍ଡ ବାଜିଲା ଓ ସେ ମୃତ ହେଲେ (ସାରଳା ମହାଭାରତ) । ମୂଳ ମହାଭାରତରେ ଏ ଋଷିଙ୍କ ନାମ କିନ୍ଦମ ଋଷି ।]
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅକସ୍ମାତ୍ ଓ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତଭାବରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ବିପଦ—2. A sudden calamity; a bolt from the blue.
ଅକାଳ କାଣ୍ଡ ବଜ୍ରେ ବଜେ ; ଚଳ ।
୩ । ଅସମୟରେ ଘଟିବା କାଣ୍ଡ ବା ଘଟଣା ।
3. An unexpected incident.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଁ,ଂ	ଲଅ	ଵ	ନ୍ଦ

ଅକାଳକୁଷ୍ମାଣ୍ଡ—ସଂ.ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅକାଳଜାତ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ)—
Akālakushmāṇḍa ୧ । ଅଋତୁରେ ଫଳିବା ପାଣିକଖାରୁ ।
1. A white gourd born out of season.
(ବଳିଦାନ ଓ ଅଦ୍ଧାର୍ଥ ଏ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡର ବ୍ୟବହାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଷିଦ୍ଧ ।)
୨ । କୁଳାଙ୍ଗାର; କୁଳପାଂଶଳ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An evil son; an unworthy son of a family.
[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଗାନ୍ଧାରୀ ଗର୍ଭମାସ ନ ପୂରୁଣୁ ପାଣିକଖାରୁ ପରି ଗୋଟିଏ ମାଂସପିଣ୍ଡ ପ୍ରସବ କଲେ ଓ ସେହି ପିଣ୍ଡରୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନାଦି ଶତ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ । ଏମାନେ କୁରୁବଂଶର ବିନାଶର କାରଣ ହେବାରୁ କୁଳାଙ୍ଗାର ସନ୍ତାନକୁ ଅକାଳକୁଷ୍ମାଣ୍ଡ ବୋଲାଯାଏ ।].

ଅକାଳକୁସୁମ—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅକାଳଜାତ କୁସୁମ ।)—
Akālakusuma ଫୁଟିବା ଋତୁ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଋତୁରେ ଫୁଟିବା ଫୁଲ—A flower blossoming out of its season; untimely flower.

ଅକାଳ ଚଡ଼କ—ଦେ. ବ.—୧ । ଅଋତୁରେ ପଡ଼ିବା ବଜ୍ର ।
Akāla chardaka 1. Thunderbolt falling untimely.
ଅକାଳ ବଜ୍ରାଘାତ
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅକସ୍ମିକ ବିପଦ ।
2. A sudden mishap.

ଦୁର୍ଜନ ରସ୍ତେ ସଜ୍ଜନ ଯେଉଁ ମାର ଯେହେ,
ନିଶ୍ଚୟ ତା ଠରେ ଅକାଳଚଡ଼କ ପଡ଼େ । ସାରଳାମହାଭାରତ, ଅଦ୍ୟ ।

ଅକାଳ ଛତରା—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗାଳି) (ସଂ. ଅକାଳ+ସତ୍ର)—
Akāla chhatarā ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ପେଟ
(ଅକାଳ ଛତରୀ-ସ୍ତ୍ରୀ) ବିକଳରେ ଅନ୍ନସତ୍ରରେ ଖାଏ; ଅର୍ଥାତ୍ 'ଛତରରେ ପଶେ'; ଛତରଖିଆ ।
(a form of abuse) A person who takes his meal in a public kitchen opened during a famine.

ଅକାଳଜ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅକାଳ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Akālaja ୧ । ଅସମୟରେ ଜାତ—1. Born untimely.
(ଅକାଳଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଗର୍ଭକାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଉଣୁ ମାତୃଗର୍ଭରୁ ଜାତ (ସନ୍ତାନ)—2. (child) Born before full time.
୩ । ଅଋତୁରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—3. Unseasonable.

ଅକାଳଜଳଦୋଦୟ—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକାଳରେ ଜଳଦର
Akālajaladodaya ଉଦୟ)—
୧ । ଅଦନରେ ମେଘ ଉଠାଇବା; ବର୍ଷାଋତୁ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଋତୁରେ ମେଘ ଉଠାଇବା—1. The rising of cloud out of season; unseasonable rising of clouds.
୨ । କୁହୁଡ଼—2. Fog; mist.

ଅକାଳଝଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—ଯେଉଁ ଫଳ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପକ୍ୱ ବା ପୁଷ୍ଟ
Akālajhardā ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼େ; ଦେହୁଡ଼ ଅବସ୍ଥାରେ ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବା (ଫଳ) ।
(fruit) Fallen from the tree before it is ripe.

ଅକାଳପକ୍ୱ—ସଂ. ବିଶ. (୭ମୀ ତତ୍)—
Akālapakwa ୧ । ଅସମୟରେ ପାଚିଥିବା (ଫଳ); ପାଚିବାର
(ଅକାଳପକ୍ୱତା—ବ) ଋତୁ ନ ହେଉଣୁ, ଯେଉଁ ଫଳ ପାଚିଯାଏ; ହେଉଣୁ ପଚା—1. (fruit) Ripened before time.
୨ । ଯେଉଁ କଞ୍ଚା ଫଳକୁ (ଯଥା—ବାଟିଆଦବଲୀ, ଆମ୍ବ, ପଣସ) କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ (ଯଥା—ଖର ଦେଇ, ଧୂଆଁ ଦେଇ, ଗୋଇଠା ମାରି) ପକାଇ ଦିଆଯାଏ ।
2. (young fruit) Made ripen by the employment of artificial means.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାଲ୍ୟ ବା ଯୁବାକାଳରେ ବୃଦ୍ଧ ଓ ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ଆଚରଣକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି) ।
3. (a young man) Conducting himself like an older and wiser man; untimely wise.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାଂସାରିକ ଅନୁଭବ ନ ଥାଇ କେବଳ ପୁସ୍ତକ ପାଠରୁ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରି ବୃଦ୍ଧ ଓ ଅନୁଭବୀ ପରି ଆଚରଣକାରୀ (ଯୁବକ) ।
4. (a young man) Conducting himself like a wise old man by means of theoretical knowledge derived from book-lore.

ଅକାଳ ପୁରୁଷ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅ+କାଳ+ପୁରୁଷ; କାଳର ସୃଷ୍ଟି
Akāla purusha ପୂର୍ବରୁ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବାରୁ)—ଶିଖମାନଙ୍କ ପୂଜିତ
ଆକାଳ ପୁରୁଷ ଆଦିପୁରୁଷ; ପରମେଶ୍ୱର ।
ଅକାଳ ପୁରୁଖ The name by which the Sikhs worship God.
[ଦ୍ର—ଶିଖମାନେ 'ସତ୍ ଶ୍ରୀ ଅକାଳ' ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ 'ଅକାଳ' ବା ଅକାଳ ପୁରୁଷଙ୍କ ଭଜନା କରନ୍ତି; ପରମେଶ୍ୱର ବା ଆଦି ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଶିଖମାନେ 'ଅକାଳ' ନାମରେ ଡାକନ୍ତି । 'ଅକାଳ'ଙ୍କୁ ଭଜିବାରୁ ଶିଖସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଗୋଟିଏ ନାମ 'ଅକାଳୀ' ।]

ଅକାଳପୋଷା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅକାଳ+ପୋଷକ)—
Akālaposhā ଅକାଳ ବା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ କାଳରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଃସ୍ଥ
(ଅକାଳପୋଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ନାର ଦେଇ ପୋଷନ୍ତି ବା ପାଳନ୍ତି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଛ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଛ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

(a person) Maintaining the poor in times of scarcity or famine.

ଅକାଳଫଳ—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅକାଳଜାତ ଫଳ)—
Akālaphala ଫଳବା ଋତୁ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଋତୁରେ ଫଳବା ଫଳ ।
Fruit growing out of season; untimely fruit.

ଦେ. ବ—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅକାଳକୁଷ୍ମାଣ୍ଡ (ଦେଖ)
1. Akālakushmāṇḍa (See)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପିତାମାତାଙ୍କର ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଲାଭ ନ ହେଉଣୁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମିବା ସନ୍ତାନ ।
2. An offspring of undeveloped parents.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପିତାମାତାଙ୍କର ବଳିଷ୍ଠ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ଶକ୍ତି ଲୋପ ହେବା ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ ।
3. An offspring of decrepit or worn out parents.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗର୍ଭ ଧାରଣର ଦଶ ମାସ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଉଣୁ ଜନ୍ମିବା ପିଲା ।
4. An offspring born before the full period of conception.

ଅକାଳ ବିଆଣ—ସ୍ତ୍ରୀ.ବ—୧ । ମାତାର ଗର୍ଭଧାରଣର ଦଶ ମାସ ନ ହେଉଣୁ ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦନ ।
Akāla biāṇa
ଅକାଳବୀୟାନ
1. A mother's bringing forth of children before the full conception period is over.

୨ । ମାତାର ଗର୍ଭ ଧାରଣ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ବୟସ ନ ହେଉଣୁ ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦନ ।
2. A mother's giving birth to children while she is too young.

୩ । ମାତାର ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବାର ବୟସ ଟପି ଗଲା ପରେ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦନ ।
3. A mother's bringing forth of children when she is too old.

୪ । ଅକାଳଜ ସନ୍ତାନ—4. A child born before the full conception period.

ଅକାଳବିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—
Akālabiāṇī ୧ । ଗର୍ଭଧାରଣର ମାସ ନ ପୂରୁଣୁ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରେ ।
1. (a woman) Bearing children before the full conception-period is over.

୨ । ଅତି ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଶିଶୁ ପ୍ରସବକାରିଣୀ ।
2. (a mother) Bearing children while she is too young to conceive.

୩ । ଅତି ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ଶିଶୁ ପ୍ରସବକାରିଣୀ ।
3. (a mother) Bearing children while she is past the child-bearing age.

ଅକାଳବୃଷ୍ଟି—ସ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅକାଳରେ ଘଟିବା
Akālabṛushṭi ବୃଷ୍ଟି)—ଅଦନ ବରଷା; ବର୍ଷାଋତୁ (ଆଷାଢ଼,
ଅକାଳ ବୃଷ୍ଟି ଶ୍ରାବଣ) ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଋତୁରେ ହେବା ବରଷା ।
Unseasonable rain; rain occuring out of the rains.

ଦେ. ବ—ପୁଷ, ମାଘ, ଫଗୁଣ ଓ ଚୈତ୍ର ମାସରେ ହେବା ବହୁ ଜଳ ବୃଷ୍ଟି—Copious rainfall during the months of Pusha, Māgha, Phaguṇa and Chaitra.

ଅକାଳବୋଧନ—ସ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍)—
Akālabodhana ୧ । ଶୋଇବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଭିନ୍ନ ମନୁଷ୍ୟ ଶୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାହାକୁ ନିଦରୁ ଉଠାଇବା ।
1. The rousing of a person from sleep at an unusual hour of the night or while he is fast asleep.

(ଯଥା— ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ମାରିବାପାଇଁ ରାବଣ ଅଦେଶରେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣର ଅକାଳବୋଧନ ହୋଇଥିଲା ।)

୨ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଦେବତାଙ୍କର ପହଡ଼ ଉଙ୍ଗାଇବା ।
2. The rousing of a Deity or Idol at an unusual hour when the Idol is supposed to be taking rest.

(ଯଥା—ରାବଣକୁ ମାରିବାପାଇଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଅକାଳ-ବୋଧନ କରି ଦୁର୍ଗାପୂଜା କରିଥିଲେ ।)

ଅକାଳମରଣ—ସ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍)—
Akālamaraṇa ୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣାୟୁଃ ପୂର୍ବରୁ ମରଣ; ଅଳ୍ପେଇସି ଯିବା ।
1. Untimely death; death at an unusually young age.

୨ । ଅପମୃତ୍ୟୁ—2. Unnatural death.

(ଯଥା—ସର୍ପାଘାତ, ବଜ୍ରପାତ, ଉଦ୍ବନ୍ଧନ, ମଜ୍ଜନ, ନଦ୍ୟା ଆଦି ଜଳରେ ମୃତ୍ୟୁ ।)

୩ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ରୋଗ ବା ଅନାହାରରେ ମୃତ୍ୟୁ ।
3. Death due to starvation or disease during a famine.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଭ୍ୟ	ଣ	ନ୍ଦ

୪ । ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଅଶୁଭ କାଳରେ ମୃତ୍ୟୁ ।
4. Death at a particularly unholy time.

(ଯଥା— ଅକାଳମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପୁଷ୍କର ଦୋଷ ଲାଗେ ।)

ଅକାଳଯୋଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅକାଳ + ଯୋଗିନ୍)—
Akālajōgī
ଯୌବନେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ
ଅକାଳେ ଯୋଗୀ

୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ବା ଯୁବାବସ୍ଥାରେ ଗୃହ ତ୍ୟାଗ କରି ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅବଲମ୍ବନ କରେ; ଗୃହତ୍ୟାଗୀ ଯୁବକ—1. A person who turns anchorite while very young.

ଅକାଳ ଯୋଗୀ ସବାତେ; ପଥ ବହି ଦୂର
ନଗ ଉରଙ୍ଗ—ନାବକ ଧୀର । ପ୍ରବନ୍ଧ ।

୨ । ଦେଶରେ ଅକାଳ ବା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିବାରୁ ଘରେ ଖାଇବାର ସମ୍ବଳ ନ ଥିବାରୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖାଦ୍ୟ ପାଇବା ପାଇଁ ଯୋଗୀ ବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଭେକ ଧରିଥାଏ ।
2. A person who assumes the garb of an anchorite in famine-time.

ଅକାଳ ଯୋଗୀ ମାଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର । ଚନ୍ଦ ।

ଅକାଳରସବ୍ୟଞ୍ଜନା—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍ପୁ ଅକାଳରେ ରସ ବ୍ୟଞ୍ଜନା)—
Akālarasabyañjanā
(ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର) ରସବର୍ଣ୍ଣନାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ରଚନାଦୋଷବିଶେଷ ।
(Rhetoric) A short of defect in composition.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସମୟରେ ଯେଉଁ ରସ ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ, ବିରୁଦ୍ଧ ଭାବ ଉଦୟ ହୁଏ, ସେହି ସମୟରେ ଉକ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧ ରସର ଅବତାରଣା ବା ଉଲ୍ଲେଖକୁ ଅକାଳରସବ୍ୟଞ୍ଜନା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଅକାଳସହ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ନଞତତ୍; ଅ + କାଳସହ)—
Akālasaha
(ଅକାଳସହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଳମ୍ବ ସହି ପାରେ ନାହିଁ; ଅସମ୍ଭାଳ; ଅଧୀର—1. (person) Not brooking delay; impatient; unable to bide one's time.

୨ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ (ଯଥା—ପାଚିଲା ଫଳ; କଞ୍ଚା ଦୁଧ; ରନ୍ଧା ଭାତ; ଉଅଣ) ବେଶି କାଳ ରହିଗଲେ ବ୍ୟବହାରର ଅଯୋଗ୍ୟ, ବିକୃତ ବା ପୋଚିଆ ହୋଇଯାଏ ।
2. (thing) Which becomes spoiled if not used soon.

୩ । ଯେଉଁ ବିଷୟ ବିଳମ୍ବ ଘଟିଲେ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ।
3. (matter) Which does not admit of any delay.

୪ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ ବା ସହନଶୀଳ ନୁହେ ।
4. Unable to hold out long.

ଅକାଲି—ଦେ. ବି—ଅକାଳୀ (ଦେଖ)
Akāli Akālī (See)

ଅକାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅକାଳିକ; ଅକାଳୀୟ)—
Akāliā
ଅକାଳେ

୧ । ଅକାଳରେ ଘଟିବା—1. Unseasonable; untimely.

୨ । ଅସମୟରେ ଉପସ୍ଥିତ—2. Arriving at an inopportune time.

(ଯଥା—ଘରେ ସମସ୍ତେ ଖିଆପିଆ ସାରିବା ପରେ ଅସି ପହଞ୍ଚିବା ଉପବାସୀ ବନ୍ଧୁ ।)

ଅକାଳିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅକାଳ + ଇକ)—
Akālika

୧ । ଅସାମୟିକ—1. Unseasonable; untimely.

୨ । ଅକାଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to akāla.

ଅକାଳିଗୁଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବି—ବାଳକମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ଭୁଭୁ
Akāligurdu
ଖେଳ—A kind of out-door game amongst boys.

[ଦ୍ର—ଏହା ଭୁଭୁ ଖେଳ ପରି ଦୁଇ ଦଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖେଳାଯାଏ; ଏକ ଦଳର ଯେଉଁ ବାଳକ ମହି ଗାରକୁ ଡେଇଁ ଅନ୍ୟ ଦଳର ସୀମାକୁ ଯାଏ, ସେ 'ଅକାଳ' 'ଅକାଳ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଦଉଡୁଥିବାରୁ ଖେଳର ଏହି ନାମ ।]

ଅକାଳିଗୁଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବି—ଅକାଳିଗୁଡ଼ୁ (ଦେଖ)
Akāligurdu Akāligurdu (See)

ଅକାଳୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅକାଳିକ; ଅକାଳ ଏମାନଙ୍କ ଉପାସ୍ୟ ଦେବ ଥିବାରୁ)—ନାନକପନ୍ଥୀ; ଶିଖ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ।
ଆକାଳୀ
ଅକାଳୀ
The Sikhs.

[ଦ୍ର—ପଞ୍ଜାବରେ ଅକାଳୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଧର୍ମସ୍ଥାନ (ଗୁରୁଦ୍ୱାର)ମାନଙ୍କ ପରିଚାଳନ ବିଷୟରେ ଓ ନିଜର କେତେକ ଧର୍ମାନୁମୋଦିତ ପ୍ରଥା ରକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିରୁଦ୍ଧ ଅଡ଼ କରି ଓ ନାନାବିଧ ନିର୍ଯ୍ୟାତନ ସହି ନିଜର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଓ ଧର୍ମରକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ସତ୍‌ସାହସ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି, ତାହା ଭାରତୀୟମାନଙ୍କୁ ଓ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ବିସ୍ମିତ କରିଅଛି । ଅକାଳୀମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ କଳା ରଙ୍ଗର ପଗଡ଼ି ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

ଅକାଳୀଜାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅକାଳିକ + ଯୂଥ)—
Akālījātha
ଆକାଳୀଜାଠ
ଅକାଳୀଜାଠ

ଅକାଳୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ଦଳ ।
A company of Akālīs.

ଅକାଳୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅକାଳ + ଈୟ)—ଅକାଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ।
Akālīya Relating to Akāla.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଣ୍ଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅକାଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସ. ଅକାଳେ)—
Akāḷe ୧ । ଅକାଳରେ—1. In Akāḷa.
୨ । ଅସମୟରେ; ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ।
2. Untimely; in an improper time.
ଅକାଳେ ଅକାଳେ ବେଳ ବୁଝିଥାଏ ବଧୂକୁ ଗାଣିଲ ସନ୍ଧ । ନିଧିସୂଦନ ।
୩ । ଅକସ୍ମାତ୍; ହଠାତ୍—3. Suddenly.
୪ । ବହୁକାଳ ଅନ୍ତରରେ; କଦାଚିତ୍; କେବେ କେବେ (ଘଟିବା କଥା) ।
4. At times few and far between.
୫ । ଅନିଶ୍ଚିତ ସମୟରେ—5. At unstated times.
୬ । ଅପରିଣତ ବୟସରେ—6. At an unripe age.
୭ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ଗତ ହେଲାରୁ—7. After the proper time.
୮ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ—8. Before the proper time.

ଅକାଲ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (ଅକାଳ + ଯ)—ଅକାଳିକ (ଦେଖ)
Akālya Akāḷika (See)

ଅକିଞ୍ଚନ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ = ନାହିଁ + କିଞ୍ଚନ = କିଛିମାତ୍ର ଯାହାର)—ନିଃସ୍ୱ; ଅତିଦରିଦ୍ର; ସମ୍ବଳହୀନ ।
(ଅକିଞ୍ଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Destitute; pennyless; indigent.
ଫଳାରେ ଅକିଞ୍ଚନମାନେ ।
ଯାହା କଳିତ୍ର ପ୍ରବନ୍ଧନେ । ତରବାଥ ଭଗବତ. ୨

ଅକିଞ୍ଚନତା
ଅକିଞ୍ଚନତ୍ୱ
ଅକିଞ୍ଚନମା } ବି ୧ । ନଗଣ୍ୟ—Insignificant; (man) of straw.
୨ । ସାମାନ୍ୟ; ଇତର—2. Humble.
୩ । ହେୟ—3. Despicable.
୪ । ମୂଢ଼; ହୀନ; ଅଧମ—4. Low; mean.
୫ । ମୂଲ୍ୟହୀନ—5. That which is worth nothing (M. W.).

ଅକିଞ୍ଚନତା—ସ. ବି. (ଅକିଞ୍ଚନ + ଭାବ.ତା)—୧ । ଦରିଦ୍ରତା; ଦୀନତା ।
Akiñchanatā 1. Poverty; destitution.
୨ । ହୀନତା—2. Meanness; despicableness.
୩ । ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ବରଣ କରିବା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ।
3. Voluntary poverty (as practised by the jaina ascetics).

ଅକିଞ୍ଚିତ୍—ସ. ବିଶ. (ଅ + କିଞ୍ଚିତ୍ = କିଛି ମାତ୍ର)—
Akiñchit ୧ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ—1. Very humble.
୨ । ଅତି ହେୟ—2. Very insignificant.
ସ. ସର୍ବ—ଅତି ସାମାନ୍ୟ; ଯତ୍‌ସାମାନ୍ୟ—A very little.

ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ + କିଞ୍ଚିତ୍ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା କିଛି ମାତ୍ର କରି ନ ପାରେ)—
Akiñchitkara
(ଅକିଞ୍ଚିତ୍କରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅତି ତୁଚ୍ଛ; ଅତି ସାମାନ୍ୟ—1. Very slight; very insignificant.
୨ । ଅତି ହେୟ—2. Very despicable.
୩ । ଯାହାଦ୍ୱାରା କିଛି କାମ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।
3. Good-for-nothing.

ଅକିଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଅକିଦା; ଆ. ଅକିଦ୍ = ପ୍ରତିଜ୍ଞା)—
Akidā ୧ । ହଲଫ; ଦ୍ୱାହ—1. Solemn oath.
ହଲଫ ୨ । ଈଶ୍ୱର ବା ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ଧରି କରାଯିବା ହଲଫ ।
ହଲଫ୍ 2. Oath taken in the name of God or of some Deity.

ଅକିରତି—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ଅକୀର୍ତ୍ତି)—ଅକୀର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)
Akirati Akīrtti (See)

ଅକିରିତି—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ଅକୀର୍ତ୍ତି)—ଅକୀର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)
Akiriti Akīrtti (See)

ଅକିଲ୍ୱିଷ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କିଲ୍ୱିଷ)—
Akilwisha ୧ । ନିଷ୍ପାପ—1. Sinless.
(ଅକିଲ୍ୱିଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦୋଷଶୂନ୍ୟ—2. Faultless.

ଅକୀରତି—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. ଅକୀର୍ତ୍ତି)—ଅକୀର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)
Akīrati Akīrtti (See)
ଅକୀତ୍ତ ଅକୀରତ ପରଗରେ ଜଗତ ବରଷନ୍ତୁ ଭରତ । ବଳରାମଦାସ ଗୀତ ।
ଅକୀରତ; ଅକୀରତି

ଅକୀରିତି—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ). ବି. (ସ. ଅକୀର୍ତ୍ତି)—ଅକୀର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)
Akīriti Akīrtti (See)
ଅକିତ୍ତି ଲଜ୍ଜ ବିନା ଅକୀରତିରେ ବନ୍ଧୁଥ
ଅକୀରତି; ଅକୀରତ ଅନ ତୋର ଏ ବ ସ୍ୱତ । ସଙ୍ଗୀତ ।

ଅକୀର୍ତ୍ତି—ସ. ବି. (ନଞ୍ଚତତ୍ତ୍ୱ; ଅ + କୀର୍ତ୍ତି)—୧ । ଅପଯଶ; ଅଖ୍ୟାତି; ଦୁର୍ନାମ; ବଦନାମୀ—1. Ill fame; disrepute.
୨ । ଅପବାଦ—2. Defamation; slander.
ଏହି ଅକୀର୍ତ୍ତି ବୁଧର ଯଦପି ବ୍ୟାପିବ । ସାରଳାମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୩ । ଅପମାନ—3. Disgrace (M. W.).

ଅକୀର୍ତ୍ତିକର—ସ. ବିଶ. (ଅକୀର୍ତ୍ତି + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Akīrttikara ୧ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ନିଜର ବା ଅନ୍ୟର ଅଖ୍ୟାତି ଘଟିବା ହୁଏ; ଅପଯଶର ।
1. Disreputable.
୨ । ଅପମାନଜନକ—2. Causing disgrace; insulting (M. W.).

ଅକୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.) (ସ. ଅକୀର୍ତ୍ତି + ମତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଅଖ୍ୟାତିଯୁକ୍ତ; ଯାହାର ଅକୀର୍ତ୍ତି ଜଗତରେ ବ୍ୟାପେ — Disreputable; notorious.
ଅକୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ଯେବେ ନରବରେ ଯୋଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଟ	ଛ	ଇ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଦ

ଅକୁ—ବୈଦେ. ବ. (କଚରଆ ଭାଷା) (ଆ. ଓକୁ)—
Aku ୧ । ଉକୁ ; ସକଦମା ସମ୍ପର୍କୀୟ ଘଟନା ।
ଅକୁ 1. Occurrence.
ଅକ୍ତ ୨ । ସକଦମାର ଘଟନା ଘଟିଥିବା ସ୍ଥାନ ।
2. Scene or place of occurrence.
୩ । ଅପରାଧ—3. Offence; misdeed.

ଅକୁଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+କୁଟ୍ଟିତ)—ଯାହା କୁଟ୍ଟିତ ହୋଇ ନାହିଁ;
Akuṭa ଯାହା ଢିଙ୍କି, ହୁମାମଦସ୍ତା ଆଦି କୁଟ୍ଟିବା ଯନ୍ତ୍ରରେ କୁଟା ବା
ଆକୁଟ ଛେଚା ହୋଇ ନାହିଁ—Unhusked; not pressed.
ଅକ୍ତଟା (ଯଥା—ଅକୁଟା ଧାନ, ଅକୁଟା ଚୂନ ।)

ଅକୁଣ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ ; ଅ+କୁଣ୍ଠ)—
Akuṇṭha ୧ । ଯାହା ଦନ୍ତଡ଼ା ହୋଇ ନାହିଁ; ତୀକ୍ଷ୍ଣ ।
(ଅକୁଣ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not blunted; sharp.
ଅକୁଣ୍ଠ ଧାରଣା ଯାହାର ।
ସେ ମୂଳ ପାଦେ ନମସ୍କାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଉତ୍କଳ ।
୨ । ସଙ୍କୋଚରହିତ—2. Unhesitating; free from hesitation.
୩ । ଅଶଙ୍କିତ—3. Dauntless.
୪ । ଅସଙ୍କୁଚିତ—4. Not contracted.
୫ । ଯାହା ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନାହିଁ ।
5. Not worn out.
୬ । ଅନତ—6. Unbent.
୭ । ଅକ୍ଷୁବ୍ଧ—7. Unagitated.
୮ । ପ୍ରତିଭାବନ୍ତ—8. Talented.
୯ । ସତେଜ—9. Vigorous (M. W.).
୧୦ । ସର୍ବଦା ତଟକା—10. Ever fresh (M. W.).
୧୧ । ଅନନ୍ତକାଳସ୍ଥାୟୀ—11. Eternal (M. W.).

ଅକୁଣ୍ଠିତ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ ; ଅ+କୁଣ୍ଠିତ)—ଅକୁଣ୍ଠ (ଦେଖ)
Akuṇṭhita Akuṇṭha (See)
(ଅକୁଣ୍ଠିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅକୁତାର୍ଥ—ଭା. ବିଣ. ସୁଂ. (ସଂ. ଅକୃତାର୍ଥ)—ଅକୃତାର୍ଥ (ଦେଖ)
Akutārtha Akṛutārtha (See)
(ଅକୁତାର୍ଥୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ନଗଣ୍ୟ—1. Insignificant.
୨ । ହେୟ—2. Despicable.

ଅକୁତୋଭୟ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+କୁତଃ=
Akutobhaya କାହାଠାରୁ+ଭୟ ଯାହାର)—
(ଅକୁତୋଭୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନ୍ୟ କାହାରଠାରୁ ବା
(ଅକୁତୋଭୟତା—ବ) କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ଭୟର ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ ।
1. Having nothing or nobody to fear from; having no fear from any quarter, secure.
୨ । ନିଃଶଙ୍କ; ନିର୍ଭୟ—Undaunted; fearless.

ଅକୁପ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅ=ନୁହେଁ+କୁପ୍ୟ=ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରୌପ୍ୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଧାତୁ)—
Akupya ୧ । ସୁନା ଓ ରୁପା— 1. Gold and silver.
୨ । ସୁନା ରୁପା ଛଡ଼ା ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ ।
2. Base metal (M. W.).

ଅକୁମାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ+କୁମାରୀ)—ବିବାହିତା (ବାଳିକା) ।
Akumārī Married (girl.)
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦଶ ବର୍ଷ ବୟସ୍କା ବାଳିକା)—A girl of ten years of age.

ଅକୁର—ଭା. ବି. (ନାମ) ୧ । (ସଂ.ନାମ ଅକ୍ରୂର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Akura ଅକ୍ରୂର (ଦେଖ)
Akrūra (See)
୨ । ଅକ୍ରୂର ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭାଳ ନାମ ।
2. Name by which a person named Akrūra is called.
ଭା. ବିଣ—୩ । (ବାଉଁଶ, କଣ୍ଡିଗ, ଶୂଦ୍ର ଆଦି ଜାତିଙ୍କ ଭ
ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—(ସଂ. ଅକୁଳ) ଅକୁଳ (ଦେଖ)
Akula (See)

ଅକୁଳ—ସଂ. ବି. (ଅ+କୁଳ)—ନୀଚକୁଳ; ହୀନବଂଶ ।
Akula Low family.
(ଅକୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନୀଚବଂଶୀୟ;
ଅକୁଳୀନ; ଯେ ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟ ନୁହେଁ— . Not of good family.
୨ । ଯାହାର କୁଳ ବା ବଂଶରେ କେହି ନାହିଁ; ନିର୍ବଂଶ ।
2. Heirless.
ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ—୧ । ଯାହାର ବଂଶର ଠିକଣା ନାହିଁ ।
(ଅକୁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1, One whose geneology can not be traced; of unknown descent.
ଅକୁଳ ୨ । ଯେ ନିଜର କୁଳ ବା ସମାଜରୁ ବାହାର ଯାଇଅଛି ।
ଅକ୍ତଳ 2. One who has forsaken his family; run away.
୩ । କୁଳ ବା ସମାଜରୁ ବହିଷ୍କୃତ; ସମାଜଚ୍ୟୁତ ।
3 Excommunicated.
୪ । ଯେ ନିଜର କୁଳାଚାର ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛି ।
4. One who has forsaken his family usages.

ଅକୁଳନ - ସଂ. ବି. (ଅ+କୁଳ ଧାତୁ=ଜମା କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Akulana ଅଭାବ; ନିଅଣ; ନ ଅଟିବା—Inadequacy; deficiency; insufficienc.
ଦେ. ବିଣ—ନିଅଣ—Insufficient; inadequate.

ଅକୁଳା—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅକୁଳ)— ଅକୁଳ (ଦେଖ)
Akulā Akula (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅକୁଲାଣ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ. (ସଂ. ଅକୁଲାନ)—ଅକୁଲାନ (ଦେଖ)
Akulāṇa — Akulāna (See)

ଅକୁଲ୍ଲଣ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ. (ସଂ. ଅକୁଲନ)—ଅକୁଲାନ (ଦେଖ)
Akulāṇa — Akulana (See)

ଅକୁଲାନ—ସଂ. ବ. (ଅ + କୁଲ ଧାତୁ + ଘଞ୍. ଅନ)—
Akulāna — ଅକୁଲନ (ଦେଖ)
ଅକୁଲାନ — Akulana (See)
କମ୍ ଦେ. ବଣ—ଅକୁଲନ (ଦେଖ)
Akulana (See)

ଅକୁଲୀନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଅ + କୁଲୀନ)—
Akulīna (ଅକୁଲୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯେ ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ ନୁହେ ।
1. Of low birth; low born.
୨ । କୌଳିକତା ରହିତ—2. Wanting in high lineage.
୩ । ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରହିତ ।
3. Unbecoming of a person of high birth.
କୁଳରେ ଜାତ ହୋଇ ଅକୁଲୀନ କଥା । ବୃଷସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।

ଅକୁଶଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଅ + କୁଶଳ)—
Akuśala
୧ । ଅପାରଗ—1. Incapable.
୨ । ଅସୁସ୍ଥ— 2. Ill.
୩ । ଅମଙ୍ଗଳକର—3. Noxious.
ସଂ. ବ.— ୧ । ଅମଙ୍ଗଳ; ଅଶୁଭ—1. Want of weal; misery.
୨ । ଅସୁସ୍ଥତା—2. Illness.
୩ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—3 Misfortune; ill luck.

ଅକୂପାର—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କୁ = ପୃଥିବୀ + ପାର = ତୀର)—
Akūpāra
୧ । ଅସୀମ—1. Boundless; illimitable.
୨ । ଅକୂଳ—2. Shoreless.
ସଂ. ବ.—୧ । (ଯାହା ପାରରେ କୁ = ପୃଥିବୀ)—ସମୁଦ୍ର ।
1. The Sea; ocean.
ବହିଃ ଜାତକଃ ସ୍ମର ଅକୂପାରେ । ବଦ୍ୟୁର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । (ଅ + କୂପ + ରୁ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ ଯେ କୂପରୁ ବାହାର ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ)—କଚ୍ଛପ; କଇଁଛ—2. Tortoise.

ଅକୁର୍ଚ୍ଚ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କୁର୍ଚ୍ଚ = କପଟ)—ନିଷ୍କପଟ ।
Akūrchcha (ଅକୁର୍ଚ୍ଚା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Frank; guileless.
ସଂ. ବ. ପୁଂ.—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ନାମ ।
An epithet of the Buddha.

ଅକୂଳ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କୂଳ)—
Akūla
୧ । ଯାହାର କୂଳ ନାହିଁ; ପାର ରହିତ—1. Shoreless.
୨ । ଅସୀମ; ଅନନ୍ତ—2. Illimitable; boundless.
୩ । ସୁବିଶାଳ—3. Vast.
ଦେ. ବ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୂଳହୀନ ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସିବା ଲୋକର ଅବସ୍ଥା ପରି ନିରାଶ୍ରୟ ଅବସ୍ଥା—Utterly helpless condition (like that of a man floating on the ocean).
ଅଥସ୍ତ୍ରାନ ହୋଇ ଅକୂଳରେ ମୁହିଁ ଭସୁଛି ପିମ୍ବା ଅଟ୍‌ବେ । ରାଧାନାଥ. ଗାଦ୍ଦୀ ।

ଅକୃତ୍ସ୍ନବିତ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ + କୃତ୍ସ୍ନବିତ୍ = ସର୍ବଜ୍ଞ)—
Akṛutsnabit
୧ । ଅଳ୍ପଜ୍ଞ—1. Knowing little.
୨ । ଅଳ୍ପବୁଦ୍ଧି—2.Of imperfect knowledge.

ଅକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + କୃତ)—
Akṛuta
୧ । ଅନିଷ୍ପନ୍ନ; ଅସମ୍ପାଦିତ; ଯାହା କରା ଯାଇନାହିଁ ।
1. Unaccomplished; undone.
୨ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Unfinished; incomplete.
୩ । ନିରର୍ଥକ; ନିଷ୍ଫଳ—3. Fruitless.
୪ । ଅପ୍ରସ୍ତୁତ—4. Not prepared; unprepared.
୫ । ବିଫଳ—5. Unsuccessful.
୬ । ଅକୃତ୍ରିମ; ସ୍ୱାଭାବିକ—6. Natural; not artificial.
୭ । ଅସ୍ୱୟମ୍ଭୁ; ସ୍ୱୟଂକୃତ—7. Selfborn; selfmade; uncreated.

ଅକୃତକର୍ମା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ + କୃତକର୍ମନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Akṛutakarmā
୧ । ଯାହାର କାର୍ଯ୍ୟ ସଫଳ ହୋଇ ନାହିଁ; ବିଫଳକାମ—1. Unsuccessful.
୨ । ଅପଟୁ—2. Unskilful.
୩ । ଯେ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ନାହିଁ; ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ।
3. Unpractical.

ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କୃତ + କାର୍ଯ୍ୟ)—
Akṛutakārjya (ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନାହିଁ ।
1. One who has done no work.
୨ । (ନଞ୍ତତ୍; ଅ + କୃତକାର୍ଯ୍ୟ)—ବିଫଳକାମ; ଯାହାର କାମନା ସଫଳ ହୋଇ ନାହିଁ—2. Unsuccessful.

ଅକୃତକାଳ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କୃତ + କାଳ)—
Akṛutakāla
ଯେଉଁ ବନ୍ଧକ ବା ଋଣରେ ମିଆଦ ନିରୂପିତ ହୋଇ ନାହିଁ; ବେମିଆଦ (ଋଣବନ୍ଧକ) । (pledge or mortgage) Of which no timelimit has been fixed.

ଅକୃତଚୂଡ଼—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କୃତ + ଚୂଡ଼ା)—
Akṛutachūrda
ଯେଉଁ ଦ୍ୱିଜାତି ବାଳକର ଚୂଡ଼ାକର୍ମ ନାମକ ପ୍ରଥମ କ୍ଷୌର ସଂସ୍କାର ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇ ନାହିଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଙ	ଞ	ଣ,ଣ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଶ୍ୱ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

(a boy of the twiceborn caste) —Who has not yet undergone the Vedic rite of tonsure after birth.

ଅକୃତଚୂଡ଼ା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କୃତଚୂଡ଼ା)—
Akṛutachūrdā ଅକୃତଚୂଡ଼ (ଦେଖ)
Akṛutachūrda (See)

ଅକୃତଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + କୃତଜ୍ଞ)—
Akṛutajña କୃତଘ୍ନ; ଯେ ପରକୃତ ଉପକାରକୁ ମାନେ ନାହିଁ ।
(ଅକୃତଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) Ungrateful.
(ଅକୃତଜ୍ଞତା—ବି)

ଅକୃତଦାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅ + କୃତଦାର)—ଯେ ଦାରପରିଗ୍ରହ
Akṛutadāra କରି ନାହିଁ; ଅନୂଢ଼; ଅବିବାହିତ—Unmarried.
[ଦ୍ର—ଏହାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ 'ଅକୃତଦାରା'ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ।]

ଅକୃତବିବାହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କୃତ + ବିବାହ)—
Akṛutabibāha ଅବିବାହିତ—Unmarried.
(ଅକୃତବିବାହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅକୃତବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କୃତ + ବୁଦ୍ଧି)—
Akṛutabuddhi ୧ । ଯାହାର ବୁଦ୍ଧିକୁ ଗଠିତ ବା ପରିଣତ
(ଅକୃତବୁଦ୍ଧିତ୍ୱ—ବି) ହୋଇନାହିଁ—1. Having an unformed mind (M. W.)
୨ । ଅସ୍ଥିରମତି—2. Fickleminded; of unsteady mind.
୩ । ଅଜ୍ଞ—3. Ignorant.
୪ । ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି; ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି—4. Evilminded.

ଅକୃତବ୍ରଣ—ସଂ. ବି. (ନାମ) ପୁଂ. (ଅ + କୃତ + ବ୍ରଣ; ଯାହାଠାରେ
Akṛutabraṇa କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱଭାବ ଜନିତ ବ୍ରଣ ଉତ୍ପାଦନ କରି ନାହିଁ)—
ପରଶୁରାମଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ କଶ୍ୟପ ବଂଶଜାତ ଶସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟାପାରଗ ମୁନି-ବିଶେଷ—Name of a warrior sage.

ଅକୃତାତ୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ + କୃତାତ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Akṛutātmā ୧ । ଅଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତ—1. Impious; harbouring impure thought.
୨ । ନଷ୍ଟାତ୍ମା; ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି—2. Evil-minded.

ଅକୃତାଦର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କୃତ + ଆଦର)—
Akṛutādara ଅନାଦୃତ—Slighted; badly treated;
(ଅକୃତାଦରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ill-treated.

ଅକୃତାପରାଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କୃତାପରାଧ)—
Akṛutāparādha ନିରପରାଧ—Innocent.
(ଅକୃତାପରାଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅକୃତାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କୃତାର୍ଥ)—ଅତରତାର୍ଥ;
Akṛutārtha ବିଫଳମନୋରଥ; ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ।
(ଅକୃତାର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) Unsuccessful.

ଅକୃତାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କୃତ + ଅସ୍ତ୍ର)—
Akṛutāstra ଯେ ଅସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ଅଭ୍ୟାସ କରି ନାହିଁ ।
(ଅକୃତାସ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Unpractised in arms (M. W.)

ଅକୃତି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + କୃତିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Akṛuti ୧ । କର୍ମର ଅଯୋଗ୍ୟ; ନିଷ୍କ୍ରିୟ—1. Not fit for
(ଅକୃତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) work.
(ଅକୃତିତ୍ୱ—ବି) ୨ । ଯେ କର୍ମକୁଶଳ ନୁହେ—2. Not expert; not clever.
୩ । ଅପଣ୍ଡିତ—3. Unlearned.

ଅକୃତ୍ରିମ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + କୃତ୍ରିମ)—
Akṛuttrima ୧ । ସ୍ୱାଭାବିକ; ପ୍ରାକୃତିକ ।
1. Natural; inartificial.
୨ । ଅକପଟ; ସରଳ; ଛଳଶୂନ୍ୟ ।
2 Guileless; frank.
୩ । ଅକାଳ୍ପନିକ—3. Unimaginary.
୪ । ଅମିଶ୍ରିତ; ବିଶୁଦ୍ଧ—4. Unmixed; pure.
୫ । ଯାହା ଜାଲ୍ ନୁହେ—5. Unforged.

ଅକୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କୃତ୍ୟ)—ଅକାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Akṛutya Akārjya (See)
ସଂ. ବିଣ—ଅକାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Akārjya (See)

ଅକୃପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କୃପା)—
Akṛupa କୃପାଶୂନ୍ୟ;ନିର୍ଦ୍ଦୟ—Merciless; unkind;cruel.
(ଅକୃପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅକୃପା—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କୃପା)—
Akṛupā ୧ । କୃପାର ଅଭାବ; ନିର୍ଦ୍ଦୟତା ।
1. Want of kindness.
୨ । ନିଷ୍ଠୁରତା—2. Cruelty.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକୃପ + ଆ)—ଅକୃପର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
Feminine of Akṛupa

ଅକୃଷ୍ଟ—ସଂ ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କୃଷ୍ଟ)—
Akṛushta ୧ । ଅକର୍ଷିତ; କୃଷି କରି ଯାଇ ନ ଥିବା (ଭୂମି) ।
1. Untilled; uncultivated (land).
୨ । ଅନନୁଶୀଳିତ—2. Uncultured.
୩ । ଅନାକର୍ଷିତ— 3. Not drawn.

ଅକୃଷ୍ଟପଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + କୃଷ୍ଟ + ପଚ୍ୟ)—
Akṛushta pachya
ଯାହା ଅକର୍ଷିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ବିନା କର୍ଷଣରେ ସ୍ୱୟଂ ବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇଥାଏ; ପଡ଼ିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିନା କୃଷିରେ ସ୍ୱୟଂ ପକ୍ୱ ହୋଇଥିବା (ଶସ୍ୟାଦି) ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବବ' ଦେଖିବେ ।

(grains) Which grow and ripen without culture; growing wild.

ଅକୃଷ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+କୃଷ୍ଣ)—୧ । ଯାହା କଳା ନୁହେ ।
Akṛushṇa 1. Not of black colour.
୨ । ନିଷ୍ପାପ—2. Not sinful.
୩ । ଯାହା ଅନ୍ଧକାରମୟ ନୁହେ—3. Not dark.

ଅକୃଷ୍ଣକର୍ମା—ସଂ. ବିଣ ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କୃଷ୍ଣ+କର୍ମନ୍ ୧ମା. ୧ବ)
Akṛushṇakarmā
୧ । ଦୁଷ୍କର୍ମରହିତ, ନିଷ୍ପାପ—1. Sinless.
୨ । ଶୁଦ୍ଧାଚାରୀ—2. Of pure action.
୩ । ଶଠତା ବିରହିତ—3. Guileless.

ଅକେଶ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କେଶ)—
Akeśa ୧ । କେଶହୀନ—1. Hairless.
(ଅକେଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଟାଙ୍ଗରା—2. Bald.
୩ । ଅଳ୍ପ କେଶଯୁକ୍ତ—3. Thin-haired.

ଅକେଶର ପରାଗକୋଷ—ସଂ. ବି. (ଉଦ୍ଭିଦବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Akeśara parāgakosha ଯେଉଁ ପୁଷ୍ପଦଣ୍ଡରେ କେଶର ଏବଂ ପରାଗ ରହୁ ନାହିଁ ।
(Botany) Sessile anther.

ଅକୈତବ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅକପଟ (ଦେଖ)
Akaitaba 1. Akapaṭa (See)
(ଅକୈତବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅକୃତ୍ରିମ (ଦେଖ)
2. Akṛuttrima (See)
ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍)—୧ । ଅକପଟତା (ଦେଖ)
1. Akapaṭatā (See)
୨ । ଅମିଥ୍ୟା; ସତ୍ୟ—2. Truth.

ଅକୋଟ—ସଂ. ବି. (ଅ+କୁଟ୍ ଧାତୁ=ବକ୍ର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେଉଁ ଗଛ ବକ୍ରଭାବରେ ନ ବଢ଼ି ସିଧା ହୋଇ ବଢ଼େ)—
Akoṭa ଗୁବାକ; ଗୁଆଗଛ—Areca or betelnut (palm).

ଅକୋପନ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+କୋପନ)—
Akopana ଅକ୍ରୋଧନ (ଦେଖ)
(ଅକୋପନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Akrodhana (See)

ଅକୌଟିଲ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+କୌଟିଲ୍ୟ)—ସରଳତା ।
Akautilya Frankness; straightforwardness.
ଓଡ଼ିଆ ଅକୌଟିଲ୍ୟ ଲଜ୍ଜାବନ୍ଦ ହର
ମନ୍ତ୍ରଶାଳକ ଯେ ଦ୍ରୁହିବନ୍ଧାଭାଷ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅକ୍କଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଅକଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Akkal (etc.) Akal etc. (See)

ଅକ୍କା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକ=ଦୁଃଖ+କୈ ଧାତୁ ବହନ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଯେ ପୁତ୍ର ପାଇଁ ଦୁଃଖ ସହେ)—
Akkā ମାତା; ଜନନୀ—Mother.

ଅକ୍କାବକ୍କା—ବୈ. ବିଣ—ଅକାବକା (ଦେଖ)
Akkābakkā Akābakā (See)

ଅକ୍ଟୋବର୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି. (ନାମ)—ଜାନୁଆରୀଠାରୁ ଗଣାଯିବା
Aktobar ଇଂରାଜୀମାସର ଦଶମ ମାସ (ଭାରତୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିନ—କାର୍ତ୍ତିକ) ।
ଅକ୍ଟୁବର The month of October.
ଅକ୍ଟୋବର; ଅକ୍ଟୁବର
[ଦ୍ର—ଏହାର ଅକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥ ଅଷ୍ଟମ ମାସ; ପୂର୍ବେ ରୋମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମାସ ଗଣନାରେ ଏହା ଅଷ୍ଟମ ମାସ ଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଚୀନରୋମରେ ମାର୍ଚ୍ଚଠାରୁ ମାସ ଗଣନା ହେଉଥିଲା, ପରେ ଏହା ପରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଜାନୁଆରୀ ମାସରୁ ମାସ ଗଣନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବର ନାମ ରହିଗଲା ।]

ଅକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଜ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ତ)—
Akta ୧ । ଗତ—1. Gone.
୨ । (-ଅଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ତାଡ଼ିତ—2. Driven.
୩ । (ଅଞ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ବୋଳା ହୋଇଥିବା; ଲିପ୍ତ । 3 Smeared over with.
(ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ, ଯଥା—ରକ୍ତାକ୍ତ; ଘୃତାକ୍ତ)
୪ । ମିଶ୍ରିତ—4. Mixed with. (ସମାସରେ ବ୍ୟବହୃତ)
୫ । ବ୍ୟକ୍ତ—5. Expressed.
ସଂ. ବି—୧ । ତୈଳ—1. Oil (M. W.)
୨ । ମଲମ—2. Ointment (M. W.)

ଅକ୍ତାଚାଉଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ବଳିଦାନ ପୂର୍ବେ ବଳି-ପଶୁକୁ
Aktā chāula ଯେଉଁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଚାଉଳ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ ।
The hallowed rice given to a victim before it is sacrificed.

ଅକ୍ତାର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅକ୍ତିଆର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Aktār (etc.) Aktiār etc. (See)

ଅକ୍ତିଆର୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଇଖ୍‌ତିଆର୍)
Aktiār ୧ । କ୍ଷମତା—1. Power.
ଏକ୍ତାର ୨ । ଅଧିକାର—2. Authority; sway; control.
ଇଖ୍‌ତିଆର, (ଯଥା—ତା ଉପରେ ମୋର କିଛି ଅକ୍ତିଆର ନାହିଁ ।)
ଅଖ୍‌ତିଆର
ବେ. ବିଣ—ଅକ୍ତିଆରୀ (ଦେଖ)—
Aktiārī (See)

ଅକ୍ତିଆର୍‌ନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଇଖ୍‌ତିଆର୍‌ନାମାହ୍)
Aktiārnāmā କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ଏକ୍ତାରନାମା ଦିଆଯିବା କ୍ଷମତାପତ୍ର—Power of attorney.
ଇଖ୍‌ତିଆରନାମା
ଅଖ୍‌ତିଆରନାମା

ଅକ୍ତିଆରୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଚରିଆ ଭାଷା) (ଆ. ଇଖ୍‌ତିଆରୀ)—
Aktiārī ୧ । ଆପଣାର ଅଧୀନ—1. Under one's control.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିମାତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଣ୍ୟ	ଲଅ	ଈ	ନ୍ଦ

ଏକ୍ତାରୀ ୨ । ବଶୀଭୂତ—2. Brought under control;
ଇକ୍ତିଆରୀ suborned; gained over.

ଅକ୍ତିଆରୀ ସାକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି. (ଉତ୍କଳଆ ଭାଷା)
Aktiārī sākshī (ଆ. ଇଖତିଆରୀ+ସଂ. ସାକ୍ଷୀ)
ଏକ୍ତାରୀ ସାକ୍ଷୀ ୧ । ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ ଅପର ପକ୍ଷର ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ସ୍ୱପକ୍ଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସାକ୍ଷ ଦିଏ—1. A witness who has been gained over by the opposite party.
୨ । ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ ନିଜ ପକ୍ଷର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧୀନ—2. A witness who is under the control of his party.

ଅକ୍ରତୁ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କ୍ରତୁ ।)—
Akratu ୧ । (ବୈଦିକ) ଶକ୍ତିରହିତ—1. Devoid of energy or power (M. W.)
୨ । ଯଜ୍ଞହୀନ—2. One who does not perform Vedic rites.
୩ । ସଂକଳ୍ପରହିତ—3. Devoid of resolution or determination.

ଅକ୍ରମ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କ୍ରମ)—
Akrama ୧ । କ୍ରମ ବା ନିୟମରହିତ; ଅନିୟମିତ—
(ଅକ୍ରମତା—ବି) 1. Irregular; disorderly; unmethodical.
୨ । ପାଦରହିତ—2. Having no legs.
୩ । ଯୁଗପତ୍ ଜାତ ବା ଘଟିତ—3. Simultaneous.
୪ । ଲେଉଟ ପାଉଟ; ଗୋଳମାଳିଆ—4. Confused.
ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+କ୍ରମ)—
୧ । କ୍ରମର ଅଭାବ; ନିୟମର ଅଭାବ—1. Want of regularity or order.
୨ । ଅନିୟମ—Irregularity.

ଅକ୍ରମଣୀୟ—ସଂ. ବି. (ଅ+କ୍ରମଣୀୟ)—
Akramaṇīya ୧ । ଅଲଙ୍ଘନୀୟ—1. Unavoidable.
୨ । ଯାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ପାରି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।
2. That which cannot be crossed over.
୩ । ଅଗମ୍ୟ—3. Impassable.

ଅକ୍ରମତା—ସଂ. ବି. (ଅକ୍ରମ+ଭାବାର୍ଥ. ତା)—(ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର)
Akramatā ବାକ୍ୟଦୋଷ ବିଶେଷ; ଯେଉଁ ବାକ୍ୟରେ ଶବ୍ଦ-ବିନ୍ୟାସର କ୍ରମ ନ ଥାଏ—Want of sequence (in Rhetoric)—A defect in composition where sequence is not followed.

ତାହାକୁ ବଳ ଅର୍ଥେ ବର, ବନ୍ଧେ ମିଳିବେ ପାଞ୍ଚ ଗର ।
ବ୍ରଜନିଧି, ଅଳଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ ।

ଏଠାରେ ଗରି ପାଞ୍ଚ ନ ହୋଇ ପାଞ୍ଚ ଗରି ହୋଇଅଛି ।

ଅକ୍ରମନ୍ୟ—ଭ୍ରା. ବି. (ଅକର୍ମଣ୍ୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଅକର୍ମଣ୍ୟ (ଦେଖ)
Akramanya Akarmaṇya (See)

ଅକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଅ+କ୍ରାନ୍ତ)—
Akrānta ୧ । ଯାହାକୁ କେହି ବଳ ନାହିଁ—1. Unsurpassed.
୨ । ଅଜିତ—2. Unconquered.
୩ । ଯାହା ଉପରେ କେହି ଯାଇ ନାହିଁ—3. Unpassed.
ସଂ. ବି—ବାଇଗଣ—Egg plant (M. W.).

ଅକ୍ରାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅକ୍ରାନ୍ତ+ଷ୍ଣ ଦ୍ୱାର୍ଥେ. ଇ)—ଅଙ୍କ୍ରାନ୍ତି (ଦେଖ)
Akrānti Aṅkarānti (See)

ଅକ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କ୍ରିୟା)—
Akriya ୧ । କ୍ରିୟା; ସର୍ବକର୍ମଶୂନ୍ୟ ।
(ଅକ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Doing no action.
(ଅକ୍ରିୟତା—ବି) ୨ । କ୍ରିୟାକର୍ମରହିତ—2. Inactive.
୩ । ଅଧାର୍ମିକ; ଧର୍ମକର୍ମରହିତ ।
3. Irreligious; impious.
୪ । କୁକ୍ରିୟାରତ—4. Engaged in evil acts.
ସଂ. ବି.—(ସର୍ବକର୍ମଶୂନ୍ୟ, ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଆତ୍ମାକୁ) ପରମାତ୍ମା ।
The Supreme soul.

ଅକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+କ୍ରିୟା)—
Akriyā ୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନରେ ତ୍ରୁଟି ।
1. Neglect of duty (M.W.).
୨ । କାର୍ଯ୍ୟର ଅଭାବ; ନିଷ୍କ୍ରିୟତା—2. Inactivity.
୩ । ଅନୁଚିତ କର୍ମ—3. Improper act.
୪ । କୁକର୍ମ; କୁତ୍ସିତ ଆଚରଣ—4. Evil act.
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅକ୍ରିୟ+ଆ)—ଅକ୍ରିୟର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ ।
Feminine of Akriya.

ଅକ୍ରିୟାବନ୍ତ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅକ୍ରିୟା+ବତ୍)—
Akriyābanta ୧ । ଅକ୍ରିୟ; କ୍ରିୟାହୀନ—1. Inactive.
ଅକ୍ରିୟାବନ୍ତ ୨ । ଅଶୁଚି—2. Impure.
ଅକ୍ରିୟାବନ୍ତ ୩ । ଅଧାର୍ମିକ—3. Irreligious.
୪ । ଅନୁଚିତ କର୍ମକାରୀ ।
4. Doing improper acts.

ଅକ୍ରିୟାବନ୍ତ ହୋଇଣ କର୍ମ ଅରମ୍ଭେଚ । ଗୀତାରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସୂକ୍ତି ।

ଅକ୍ରୂର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+କ୍ରୂର)—
Akrūra ୧ । ଯେ ନିଷ୍ଠୁର ନୁହେ; ଦୟାଶୀଳ ।
(ଅକ୍ରୂରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not cruel; kind.
(ଅକ୍ରୂରତା—ବି) ୨ । ସାଧୁ ସ୍ୱଭାବ—2. Good; honest.
୩ । ସରଳ—3. Frank.
ସଂ. ବି. (ନାମ)—କଂସର ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପିତୃବ୍ୟ—Name of a minister of King Kamsa and paternal uncle of Śrīkṛushṇa.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଲ୍ଲା' ଦେଖିବେ; 'ଅଗବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଯଦୁବଂଶୀୟ ସଙ୍ଗଙ୍କ ଔରସରେ ଗାନ୍ଧାରୀଗର୍ଭଜାତ । କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମରାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧନୁସଜ୍ଞ ଦେଖିବା ବାହାନା କରି ମଥୁରାକୁ ଆଣିବାକୁ କଂସ ଏହାଙ୍କୁ ରଥରେ ପଠାଇଥିଲା । ଏ ରଥରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ନେଲାବେଳେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଦେବତ୍ୱ ବିଷୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ ଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ଅକ୍ରୂରେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ନର୍ମଦାନଦୀ ଉତ୍ତର
Akrūreśwara କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅଞ୍ଚଳର ନାମ (ଆଧୁନିକ ନାମ ଅକଲେଶ୍ୱର)—(Gazetteer)—Name of a tract of country on the northern bank of the Ganges.

ଅକ୍ରେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+କ୍ରେୟ)—
Akreya ୧ । ଯାହା ଧନ ଦ୍ୱାରା କିଣା ଯାଇ ନ ଯାରେ ।
(ଅକ୍ରେୟତା—ବି) 1. That which cannot be purchased for money.
୨ । ମହାର୍ଘ; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ; ଆକରା; ମହର୍ଗ ।
2. Dear in price.

ଅକ୍ରୋଧ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+କ୍ରୋଧ)—
Akrodha ୧ । କ୍ରୋଧାଭାବ—1. Freedom from anger.
୨ । କ୍ରୋଧର ଦମନ—2. Suppression of anger.
[ଦ୍ର—ଏହା ଆଗ୍ରମିମାନଙ୍କର ଦଶ ଗୋଟି ଧର୍ମ (ଯଥା—ଧୃତି, କ୍ଷମା, ଦମ, ଅସ୍ତେୟ, ଶୌଚ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟନିଗ୍ରହ, ଧୀ, ବିଦ୍ୟା, ସତ୍ୟ, ଅକ୍ରୋଧ) ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।]
ସଂ. ବିଣ. ଯୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—
(ଅକ୍ରୋଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) କ୍ରୋଧଶୂନ୍ୟ—Free from anger; un-
(ଅକ୍ରୋଧତା—ବି) ruffled by anger.

ଅକ୍ରୋଧନ—ସଂ. ବିଣ. ଯୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କ୍ରୋଧନ)
Akrodhana ୧ । କ୍ରୋଧରହିତ—1. Free from anger.
(ଅକ୍ରୋଧନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ କ୍ରୋଧକୁ ଦମନ କରେ—2. One who can suppress anger.
ସଂ. ବିଣ. (ନାମ) ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣୋକ୍ତ ରାଜା ଅମୃତାଶ୍ୱଙ୍କ ପୁତ୍ର । Name of a prince.

ଅକ୍ଲମ—ସଂ. ବିଣ. ଯୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+କ୍ଲମ)—
Aklama ଅକ୍ଲାନ୍ତ (ଦେଖ)
(ଅକ୍ଲମତା—ବି) Aklānta (See)
(ଅକ୍ଲମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅକ୍ଲାଣ୍ଡ—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—
Aklānd ୧ । ୧୮୩୬ ସାଲ ଠାରୁ ୧୮୪୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତ-ବର୍ଷର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରଲ—1. Lord Auckland, a Governor-General of India(1836—1842)

[ଦ୍ର—ଏ ଆଫଗାନ ସ୍ଥାନ ଅମୀର ଦୋସ୍ତ ମହମ୍ମଦଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ସାହାସୁଜାଙ୍କୁ ଅମୀର ପଦରେ ବସାଇ ଥିଲେ ।]
୨ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ।
2. Name of an archepelago south of Newzealand.
୩ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ନଗର ।
3. Name of a town in Newzealand.

ଅକ୍ଲାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କ୍ଲାନ୍ତ)—
Aklānta ୧ । କ୍ଲାନ୍ତିରହିତ; ଯାହାକୁ କାଯ ନାହିଁ (ବ୍ୟକ୍ତି) ।
(ଅକ୍ଲାନ୍ତ ବି) 1. Unfatigued.
(ଅକ୍ଲାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାକୁ ପରିଶ୍ରମ ବାଧେ ନାହିଁ (ବ୍ୟକ୍ତି)
2. Tireless.
୩ । ଯେଉଁ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ଲାନ୍ତିନିବାରଣ ପାଇଁ ବିଶ୍ରାମ ନିଏ ନାହିଁ; ଅବିଶ୍ରାମ (ଯଥା—ଅକ୍ଲାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ।)
3. (labour) In which a person does not take rest; unwearied.

ଅକ୍ଲିକା—ସଂ. ବି—ନୀଳ ବୃକ्ष—Indigo plant. (M. W.)
Aklikā

ଅକ୍ଲିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କ୍ଲିନ୍ନ)—ଯାହା ଓଦା ନୁହେଁ ।
Aklinna Not moist

ଅକ୍ଲିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କ୍ଲିଷ୍ଟ)—
Aklishta ୧ । ଯାହା କ୍ଲେଶଯୁକ୍ତ ନୁହେ; ଅକ୍ଲେଶକର (କର୍ମ) ।
(ଅକ୍ଲିଷ୍ଟତା—ବି.) 1. Not painful.
୨ । ଯାହା ବୁଝିବାକୁ କଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ; ସହଜବୋଧ(ବିଷୟ) ।
2. Legible; easy to understand.
୩ । ଯାହା ମଉଳେ ନାହିଁ—3. Unfading.
(ଅକ୍ଲିଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଯଥା—ଅକ୍ଲିଷ୍ଟ କାନ୍ତି)
ସଂ. ବିଣ. ଯୁ.—୪ । ଯେ ପରିଶ୍ରମ କରି କ୍ଲେଶ ବୋଧ କରେ ନାହିଁ (ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Untired (person).

ଅକ୍ଲିଷ୍ଟକର୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ଯୁ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ + କ୍ଲିଷ୍ଟକର୍ମନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Aklishtakarmā
୧ । ଅକ୍ଲାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମୀ—1. Indefatigable; of untiring labour.
୨ । ଯେ ଅକ୍ଲେଶରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା କରି ପାରେ ।
2. Able to perform an act easily.
୩ । କୌଶଳୀ—3. Tactful.

ଅକ୍ଲିଷ୍ଟକାନ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. ଯୁ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କ୍ଲିଷ୍ଟ + କାନ୍ତି)—
Aklishtakānti ଯାହାର କାନ୍ତି ବା ଶୋଭା ମଉଳି ଯାଏ ନାହିଁ—Of unfading lustre.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	ଛ	ଲୃ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଅକ୍ଲୀବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ତ; ଅ+କ୍ଲୀବ)—
Aklība ୧ । ଅବନ୍ଧ୍ୟ; ଜନନଶକ୍ତିଶାଳୀ; ଯାହାର ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦିକା (ଅକ୍ଲୀବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶକ୍ତି ଅଛି—1. Having productive (ଅକ୍ଲୀବତା—ବି) power.
୨ । ବୀର; ସାହସିକ—2. Manly; brave.
୩ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—3. Patient.

ଅକ୍ଲେଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ତ; ଅ+କ୍ଲେଦ୍ୟ)—
Akledya ୧ । ଯାହା ଓଦା ହୁଏ ନାହିଁ—1. Unsodden.
୨ । ଯାହା ସଢିଯାଏ ନାହିଁ—2. Unrotten.

ଅକ୍ଲେଶ—ସଂ ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ତ; ଅ+କ୍ଲେଶ)—
Aklesa ୧ । କ୍ଲେଶାଭାବ; ଦୁଃଖର ଅଭାବ—1. Absence of difficulty, hardship or pain.
୨ । ଯତ୍ନର ଅଭାବ—2. Want of care.
୩ । ଅନାୟାସ—3. State of being easy.
୪ । ନିଦ୍ରା କରିବାକୁ ନ ପଡ଼ିବା; ବିନା ପରିଶ୍ରମ ।
4. Absence of exertion.

ଅକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବ୍ୟାପିବା—1. To spread.
Aksha (root) ୨ । ଗଦା ହେବା; ଜମାଟ ବାନ୍ଧିବା—2. To be massed.
୩ । ସଂଗ୍ରହ କରିବା—3. To gather; to collect.

ଅକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ଅକ୍ଷଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Aksha ୧ । ପଶାକାଠି—1. The dice.

ବହୁ ଅକ୍ଷ, ବଳୋଦ ଚନ୍ଦ୍ରାବରଣ, ବପଚିତ ଜାଠିକ ଧର
ବୃକ୍ଷେ ମୂଳିକ ପ୍ରହାର ଧାର ଧାରେ ଯେ । ଭକ୍ତ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ୪୩।୧ ।

୨ । ପଶାଖେଳ—2. The game of dice.

ବଳ.ମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟା ନୈପୁଣ୍ୟ
ଅକ୍ଷ ମନ୍ଦ୍ୟାନରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ମନ । ବୃଷସିଂହ ମହାସ୍ୱରତ. ସଭା ।

୩ । ଏକ କର୍ଷ (କଉଡି) ବା ୧୬ ମସା ପରିମିତ ଓଜନ; ଏକ ତୋଲା ଓଜନ (ଔଷଧାଦି ଓଜନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ)—3. One tola; a standard for weighing medicine.
୪ । (ଭୂଗୋଳ) ଭୂଗୋଳକର ପୃଷ୍ଠରେ ବିଷୁବରେଖାଠାରୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଉତ୍ତର ବା ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଦୂରତ୍ୱର ପରିମାଣ—4. (Geography) Latitude of a place.
୫ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ସୂର୍ଯ୍ୟଗତିମାର୍ଗସୂଚକ ପୃଥିବୀର କକ୍ଷଠାରୁ ଖ-ଗୋଳକ ପୃଷ୍ଠରେ କୌଣସି ଗ୍ରହ ବା ନକ୍ଷତ୍ରର ଅବସ୍ଥିତିର ଦୂରତ୍ୱର ପରିମାଣ—5. (Astronomy Latitude of a planet from the ecliptic.
୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ଗତିପଥ ।
6. (Astronomy) Orbit of a planet.
୭ । ବ୍ୟବହାର ଶାସ୍ତ୍ର; ଆଇନ; ବିବାଦବିଚାରଣ—7. Law.
୮ । ଆତ୍ମା—8. Soul.
୯ । ଶକଟ; ରଥ—9. Cart; car.
୧୦ । ଅକ୍ଷ; ଶଗଡ଼ ବା ରଥର ଦୁଇ ଚକର ନାଭିରେ ଗଳିଥିବା ଦଣ୍ଡ—10. Axle.
୧୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିଚକ୍ରର ଅବୟବ ।
11. (Astronomy) The body of the zodiac Circle.
୧୨ । ଚକ୍ର; ଚକ—12. Wheel.
୧୩ । ଚକ୍ରର ମଧ୍ୟମଣ୍ଡଳ ବା ନାଭି; ନାହୁଅ—13. Centre of a wheel; hub.
୧୪ । ସର୍ପ; ସାପ—14. Serpent; snake.
୧୫ । ରାବଣ ପୁତ୍ର; ଅକ୍ଷୟ କୁମାର—15. Name of a son of Rābaṇa.
୧୬ । ଗରୁଡ଼; ବିଷ୍ଣୁବାହନ—16. The winged carrier of Bishṇu
୧୭ । ବିଭୀତକ ବା ବାହାଡ଼ା ଗଛ (ଦେଖ)—
17. Bāhārdā (See)
୧୮ । ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ (ଦେଖ)—
18. Rudrāksha (See)
୧୯ । ଜନ୍ମାନ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—19. A person born blind.
୨୦ । ସୌବର୍ଚ୍ଚଳ ଲବଣ—20. A kind of salt.
୨୧ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—21. Organ of sense or perception.
୨୨ । ତୁତ୍ଥ; ତୁତିଆ—22. Blue vitriol; copper-sulphate.
୨୩ । ରସାଞ୍ଜନ—23. Antimony.
୨୪ । ଝୁଣା—24. Resin.
୨୫ । ଚକ୍ଷୁ; ଆଖି—25. The eye.

ଅକ୍ଷ ଚାଲନ୍ତି କୃପା କରି ଘାଟାରେ,
ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଯେ ଖୁଣ ଘାଟ ଦିଗରେ । ଦ୍ରୋଣ—ଶ୍ରୀରାମଚରିତ ।

୨୬ । ଶବ୍ଦାର୍ଥ; କୌଣସି ଶବ୍ଦର ଲୋକପ୍ରଚଳିତ ଅର୍ଥ ।
26. Approved or popular meaning of a word.
୨୭ । ଅସ୍ଥି; ହାଡ଼—27. Bone.
୨୮ । ଯୁଦ୍ଧ; ଲଢ଼େଇ—28. Battle.
୨୯ । ପଦ୍ମବୀଜ—29. The seed of lotus.
୩୦ । କକଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
30. Kakardāsṛungī (See)
୩୧ । ଋଷଭକ (ଦେଖ)—31 Rushabhaka (See)
୩୨ । ତିନିଶ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)—32. Tiniśa (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ' ଦେଖିବେ ।

୩୩ । ସଂହତି; ଏକତ୍ର ଜମା ହେବା—
33. Conglomeration.

୩୪ । (ନାମ) କାଶ୍ମୀରର ରାଜା ଦ୍ୱିତୀୟ ନରରାଜଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଗୋପାଦତ୍ୟଙ୍କ ପିତା । ଏ ଶତାବ୍ଦ ୫୯୮ ପୂର୍ବରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଦେବପୁରୀର ନାମ ଅକ୍ଷବାଳ । (ଭିକ୍ଷକୋଷ)
34. Name of a King of Kashmere.

୩୫ । ପୃଥିବୀ ଓ ଗ୍ରହ ଆଦି ଯେଉଁ କେନ୍ଦ୍ରରେଖା ରେଖାର ଚାରି ପାଖରେ ଘୂରନ୍ତି; ଆବର୍ତ୍ତନ-ରେଖା—35. Axis.

ସଂ. ବିଶ— ଆତ୍ମଜ୍ଞ—Knowing one's self.

ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ସଂ. ଅକ୍ଷୟ)—ଅକ୍ଷୟ (ଦେଖ)
Akshaya (See).

ଅକ୍ଷଏ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ ଅକ୍ଷୟ)—ଅକ୍ଷୟ (ଦେଖ)
Akshae Akshaya (See),

ଜନ୍ମ ମରଣ ନ ଥିବେ ଅମର ଅକ୍ଷଏ । ପ୍ରାଚୀ—ଚନ୍ଦ୍ରନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଅକ୍ଷକୂଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷ + କୂଟ)—ଚକ୍ଷୁର ତାରା; ଆଖିର
Akshakūṭa ପିତୁଳା—The pupil of the eye.

ଅକ୍ଷକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି. (୩ଯା ତତ୍; ଅକ୍ଷ + କ୍ରୀଡ଼ା)—ପଶାଖେଳ ।
Akshakrīrdā The game of dice.

ଅକ୍ଷକ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷ+କ୍ଷେତ୍ର)—
Akshakshetra ୧ । ପଶାପାଲି—1. Dice board.
୨ । ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଗଣନାର୍ଥ ଜ୍ୟୋତିଷିମାନେ ଭୂମିରେ ଯେଉଁ ଛକ ବା ବୃତ୍ତାଦି ଅଙ୍କନ କରନ୍ତି ।
2. The figure drawn on the ground by astronomers and astrologers.

ଅକ୍ଷଚକ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁ ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) (ସମାହାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଅକ୍ଷ +
Akshachakra ଚକ୍ର)—ସହଜରେ ଗୁରୁ ଭାର ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚକ ଓ ଅଖରଶିଷ୍ଟ ଯନ୍ତ୍ର; ଶଗଡ଼—Wheel and axle; Pulley.

[ଦ୍ର—ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଗଭୀର କୂଅ ଓ ବାମ୍ପୀରୁ ପାଣି ଉଠାଯାଏ ଓ ଅଳ୍ପ ବଳ ପ୍ରୟୋଗରେ ବେଶି ଓଜନର ବସ୍ତୁ ଉପରକୁ ଉଠାଯାଏ । ଏ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଜାହାଜର ନଙ୍ଗରକୁ ପାଣି ତଳରୁ ଜାହାଜ ଉପରକୁ ଉଠାଯାଏ । ଚକରେ ଅଖ ଓ ଦଉଡ଼ି ଲାଗିଥାଏ, ଚକକୁ ବୁଲାଇଲେ ଦଉଡ଼ି ଅଖରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଯାଏ ଓ ଦଉଡ଼ିର ଏକ ମୁଣ୍ଡରେ ଝୁଲୁଥିବା ଓଜନ ଉପରକୁ ଉଠେ ।]

ଅକ୍ଷଜ—ସଂ. ବି. (ଅକ୍ଷ + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Akshaja ୧ । (ଏହା ଦଧୀଚି ମୁନିଙ୍କ ଅସ୍ଥିରୁ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବାରୁ) ବଜ୍ର—1. Thunderbolt.
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଜନିତ ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge derived through the senses; perception.

ଅକ୍ଷତ—ସଂ. ବିଶ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କ୍ଷତ)—
Akshata ୧ । କ୍ଷତରହିତ—1. Having no wound.
(ଅକ୍ଷତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଖଣ୍ଡ; ଅଖଣ୍ଡିତ; ନିଖୁଣ—2. Unbroken; whole.
୩ । ଅନାହତ—3. Uninjured.
୪ । ଅହିଂସିତ—4. Unhurt.
୫ । ଦାଗ ନ ଥିବା—5. Unstained.

ସଂ. ବି—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଅଖଣ୍ଡିତ ଅରୁଆ ଚାଉଳ; ଗୋଟା ଚାଉଳ ।
1. Whole unbroken rice.

ଦୂର୍ବା ଅକ୍ଷତ ଦେଇଣ ଦେବ କରେ
ଅର୍ଘ୍ୟ ଦୋଇଲେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ଶିରେ । ଗାରଣ୍ଡା ମହାଭାରତ. ଅରଣ୍ୟ ।

୨ । ଆଶୀର୍ବାଦଚାଉଳ; ପୂଜା ଓ ବୈଦିକ କର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଅରୁଆ ଚାଉଳ, ଯାହା ବରକନ୍ୟା ଉପରେ ପକାଯାଏ—2. Consecrated rice used in Vedic rituals and sprinkled on the bride and the bride groom.

ବର ବଢ଼ାର, ହସରେ ଘାର, ଅକ୍ଷତ କରେ ବର୍ଷା ମହାଦେବ ।
ଉଦାସ—ପରିବେଶନା

[ଦ୍ର—ବୈଦିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଦୂର୍ବ, ବରକୋଳ ପତ୍ର, ଅକ୍ଷତ ଓ ପୁଷ୍ପଚନ୍ଦନ ଆଦି ଉପକରଣ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ; ଏସବୁ ଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ ଦିଆଯାଏ । ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ଉପରେ ଆଶୀର୍ବାଦମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଅକ୍ଷତ ପକାଯାଏ । ଯଜମାନ ଉପରେ ପୁରୋହିତ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଅକ୍ଷତ ପକାଇ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତି ।]

୩ । ଯବ—3. Barley.
୪ । ଖଇ—4. Fried paddy.
୫ । ଶସ୍ୟ—5. Grain.

ଅକ୍ଷତମାଳ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଅକ୍ଷତ + ମାଳା) ଚାଉଳମାଳ; ଅଖଣ୍ଡିତ
Akshatamāla ଅରୁଆ ଚାଉଳକୁ ସରୁ ସୂତାର ଫାଗରେ ଗୁନ୍ଥି ଉଆର କରାଯିବା ହାର । (ଏହା ଦେବତାଙ୍କୁ ଲାଗି ହୁଏ)—A necklace made by stringing whole rices by fastening thread round each rice.

ଅକ୍ଷତଯୋନି—ସଂ. ବିଶ.ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅକ୍ଷତ + ଯୋନି)—
Akshatajoni ୧ । ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ କରି ନ ଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ) ।
1. (woman Having had no sexual intercourse.
୨ । ପୁରୁଷର ସଙ୍ଗମ ଜାଣି ନ ଥିବା (ବାଳିକା) ।
2. (girl) Who has had no carnal knowledge.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପୁରୁଷ ସହବାସ କରି ନ ଥିବା ବାଳିକା—
A girl who has not yet been cohabited with.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଛ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ବାଲ୍ୟବିବାହିତା ଅକ୍ଷତଯୋନି କନ୍ୟାର ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତିଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ।]

ଅକ୍ଷତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକ୍ଷତ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅକ୍ଷତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
Akshatā 1. Feminine of Akshata.
୨ । ଅକ୍ଷତଯୋନି (ଦେଖ)
2. Akshatajoni (See)
ସଂ. ବି—କକଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Kakardāśrungī (See)

ଅକ୍ଷଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷ + ଦଣ୍ଡ)—
Akshadaṇḍa ୧ । ଶଗଡ଼ର ଅଖ—1. Axle.
୨ । (ଭୂଗୋଳ) ପୃଥିବୀର କଳ୍ପିତ ମେରୁଦଣ୍ଡ ।
2. The earth's axis; minor axis.

[ଦ୍ର—ଏହି ଅକ୍ଷଦଣ୍ଡ ପୃଥିବୀର କେନ୍ଦ୍ରଦେଶ ଭେଦ କରି ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ମେରୁକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଅଛି । ପୃଥିବୀ ଏହି କଳ୍ପିତ ମେରୁଦଣ୍ଡ ଉପରେ ପ୍ରତିଦିନ ପଶ୍ଚିମରୁ ପୂର୍ବକୁ ଘୂରୁଅଛି ।]

ଅକ୍ଷଦର୍ଶକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଅକ୍ଷ + ଦର୍ଶକ)—ବ୍ୟବହାର-
Akshadarśaka ଦ୍ରଷ୍ଟା; ଯେ ଆଇନ୍ ଜାଣନ୍ତି—Versed in the science of law.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ବିଚାରପତି; ଜଜ—A Judge.

ଅକ୍ଷଦୃକ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅକ୍ଷ + ଦୃଶ୍‌ଧାତୁ—କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Akshadṛuk ଅକ୍ଷଦର୍ଶକ (ଦେଖ)
Akshadarśaka (See)

ଅକ୍ଷଦେବନ—ସଂ. ବି. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ଅକ୍ଷ + ଦେବନ)—୧ । ପଶାଖେଳ ।
Akshadebana 1. The game of dice.
୨ । ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା—2. A game of hazards.

ଅକ୍ଷଦେବୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅକ୍ଷ + ଦିବ୍ ଧାତୁ—କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Akshadebī ୧ । ପଶାଖେଳାଳି—1. A player at dice.
(ଅକ୍ଷଦେବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ାସକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A gamester.

ଅକ୍ଷଦ୍ୟୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକ୍ଷ + ଦିବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Akshadyu ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A gambler.

ଅକ୍ଷଧର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅକ୍ଷ + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Akshadhara ୧ । ଚକ୍ରଧର; ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu (the holder of the discus.)
୨ । ରଥାଦିର ଚକ୍ର; ଚକ; ଚକଡ଼ା—2. Wheel of a conveyance or car.
୩ । ଶାଳାଡ଼ା ଗଛ(ଦେଖ)—3. Śālārdā (tree) (See)

ଅକ୍ଷଧୁର୍—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷ + ଧୁର୍)—୧ । ଚକ୍ରାଗ୍ର ।
Akshadhur 1. The fore-part of a wheel.
୨ । ଯୁଆଳି—2. The yoke attached to the fore-part of the pole of a car (Apte).
୩ । ଅକ୍ଷାଗ୍ର; ଅଖର ମୁଣ୍ଡି—3. The extremity of an axle.

ଅକ୍ଷଧୂର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୨ମା ତତ୍; ଅକ୍ଷ + ଧୂର୍ତ୍ତ)—
Akshadhūrtta ୧ । ଜୁଆରୀ—1. A gambler.
(ଅକ୍ଷଧୂର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପଶାଖେଳାଳି—2. A player at dice.

ଅକ୍ଷଧୂର୍ତ୍ତିଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅକ୍ଷ + ଧୂର୍ତ୍ତି + ଲା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ
Akshadhūrttila ଶକଟର ଭାର ବହଣ କରେ ।)—
୧ । ଶକଟବାହକ ବୃଷ; ଗଗଡ଼ିଆ ବଳଦ ।
1. A cart-bullock.

ଅକ୍ଷପଟଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷ + ପଟଳ)—ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ;
Akshapaṭala ପରଳ—A disease of the eye; pearl in the eye.

ଅକ୍ଷପାଟ—ସଂ. ବି. (ଅକ୍ଷ + ପାଟ)—ପଶାକାଠି ପକାଇବା ବା ଗଡ଼ାଇବା ।
Akshapāṭa Throw or cast of dice (M. W.).

ଅକ୍ଷପାଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅକ୍ଷ + ପାଦ)—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର-
Akshapāda ପ୍ରଣେତା ଗୌତମ ମୁନି ।
1. A name of sage Gautama.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ଗୌତମ ମୁନି ବ୍ୟାସଙ୍କ ପ୍ରତି କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଚକ୍ଷୁ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ମୁଖ ନ ଦେଖିବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିଲେ; ବ୍ୟାସଦେବ ସୁତ ଦ୍ୱାରା ପରେ ଗୌତମଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରାଇବାରୁ ଗୌତମ ପୂର୍ବ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ରଦ୍ ନ କରି ନିଜ ଚରଣରେ ଚକ୍ଷୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ବ୍ୟାସଙ୍କ ମୁଖାବଲୋକନ କରିଥିଲେ ।]

୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚକ୍ରାଙ୍ଗ; ଚକର ପୃଷ୍ଠ ।
2. Arcs of a wheel.
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଦାର୍ଶନିକ ବ୍ୟକ୍ତି ।
3. A philosopher.
୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ତାର୍କିକ ବ୍ୟକ୍ତି, ନୈୟାୟିକ ବ୍ୟକ୍ତି ।
4. A logician; a reasoner.

ଅକ୍ଷବଟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅକ୍ଷୟ ବଟ)—ଅକ୍ଷୟ ବଟ (ଦେଖ)
Akshabaṭa Akshaya baṭa (See)

ଅକ୍ଷବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅକ୍ଷ + ବତ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Akshabatī ୧ । ପଶାଖେଳ—1. The game of dice.
୨ । ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା; ଜୁଆ—2. A game of hazards.

ଅକ୍ଷବାଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷ + ବାଟ)—୧ । ମଲ୍ଲଭୂମି; କୁସ୍ତି-
Akshabāṭa ଅଖଡ଼ା; ଜାଗାଘର—1. Gymnasium.
୨ । ଦ୍ୟୂତ ସ୍ଥାନ; ଜୁଆ ଖେଳର ଅଡ୍ଡା—2. A place of gambling; a gambling den.
୩ । ପଶାଖେଳର ଅଡ୍ଡା—3. A place where people play at dice.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଢୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଢୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଦ୍ଧ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଭବତ' ଦେଖିବେ ।

ଅକ୍ଷବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା)—ପଶା ଖେଳର କୌଶଳ ।
Akshabidyā The art of the game of dice.

ଅକ୍ଷବୃତ୍ତ—ସଂ. ବି.—(ଭୂଗୋଳ) ଭୂଗୋଳକରେ ନିରକ୍ଷବୃତ୍ତର ସମାନ୍ତ-
Akshabṛutta ରାଳ ଓ ସାଧାରଣତଃ ମାପରେ ନିରକ୍ଷବୃତ୍ତଠାରୁ କ୍ରମଶଃ ୧୦ ଡିଗ୍ରୀ ଅନ୍ତରରେ ଅଙ୍କିତ କଳ୍ପିତ ବୃତ୍ତ ସମୂହ ।
(Geography) Parallels of latitude.

[ଦ୍ର—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷବୃତ୍ତକୁ ୩୬୦ ସମାନ ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶକୁ ଅକ୍ଷାଂଶ ବୋଲାଯାଏ । ଭୂଗୋଳକ ପୃଷ୍ଠରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଅବସ୍ଥିତି ଅକ୍ଷାଂଶ ଓ ଦ୍ରାଘିମାର ଗଣନା ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର ହୁଏ ।]

ଅକ୍ଷମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନଞ୍ ତତ୍ପୁ; ଅ + କ୍ଷମ)—
Akshama ୧ । ଅପାରଗ; ଅସମର୍ଥ—1. Incapable.
(ଅକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅନିପୁଣ—2 Unskilful.
୩ । ଅଯୋଗ୍ୟ—3. Unfit; unworthy.
୪ । କ୍ଷମତାହୀନ—4. Impotent.
୫ । ଶକ୍ତିହୀନ—5. Powerless.
୬ । ଦୁର୍ବଳ—6. Weak.
୭ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କ୍ଷମା) କ୍ଷମାହୀନ ।
7. Relentless; unforgiving.

ଅକ୍ଷମତା—ସଂ ବି. (ନଞ୍ ତତ୍ପୁ; ଅ + କ୍ଷମତା)—କ୍ଷମତା ବା ଶକ୍ତିର ଅଭାବ ।
Akshamatā Want of power or authority.
ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅକ୍ଷମ)—୧ । ଅସମର୍ଥ; ଅକ୍ଷମ ।
1. Incapable.
୨ । କ୍ଷମତାହୀନ—2. Powerless.
୩ । ନିର୍ଧନ—3. Poor.

ଅକ୍ଷମା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକ୍ଷମ + ଆ)—ଅକ୍ଷମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
Akshamā Feminine of Akshama.
ସଂ. ବି. (ଅ+କ୍ଷମା)—୧ । ଅସହିଷ୍ଣୁତା—1. Want of forbearance or forgiveness; relentlessness.
୨ । ଈର୍ଷା—2. Malice.
୩ । କ୍ରୋଧ—3. Anger.
୪ । ଅଶକ୍ତି—4. Impotence; want of strength.

ଅକ୍ଷମାଳା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅକ୍ଷ + ମାଳା)—୧ । ରୁଦ୍ରାକ୍ଷମାଳା ।
Akshamālā 1 A string of Rudrāksha seeds.
୨ । ଜପମାଳା—2. A string of beads.
୩ । ବଶିଷ୍ଠପତ୍ନୀ ଅରୁନ୍ଧତୀ—3. A name of the wife of sage Basishtha.
୪ । ସପ୍ତର୍ଷି ମଣ୍ଡଳର ଷଷ୍ଠସ୍ଥ ମଧ୍ୟ ନକ୍ଷତ୍ର ବା ୬ଷ୍ଠ ନକ୍ଷତ୍ର ପାଖରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ତାରକା—4. Alcor ; the small star near the 6th star of the constellation. Great Bear.

[ଦ୍ର—ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳ ଅରୁନ୍ଧତୀ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ମାଳାକାରରେ ବେଢ଼ିଥିବାରୁ ଅରୁନ୍ଧତୀର ଏହି ନାମ ।]

ଅକ୍ଷୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଅ + କ୍ଷୟ)—
Akshaya ୧ । କ୍ଷୟରହିତ; ଅବିନାଶୀ; ଅବିନଶ୍ୱର ।
(ଅକ୍ଷୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Imperishable.
୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2. Permanent; perpetual.
୩ । ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ—3 Continuous.
୪ । ଅସରନ୍ତି—4. Inexhaustible.
ସଂ. ବି—୧ । ପରମାତ୍ମା —1. The Supreme Soul.
୨ । (ନାମ) ରାବଣର ଏକ ପୁତ୍ର—2. The name of a son of Rābaṇa.

ବରପ୍ରଦାନ ପ୍ରଦାନ ଦେଖିଲ ଅକ୍ଷୟ । ଭଟ୍ଟ. ଦ୍ୱୈତ୍ରିଂଶଦ୍ଦେବତାଶ୍ର ୩୩।୧୩ ।

ଅକ୍ଷୟକୀର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଯେଉଁ କୀର୍ତ୍ତି ଚିରସ୍ଥାୟିନୀ ।
Akshayakīrtti Imperishable fame.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି) —ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କୀର୍ତ୍ତି ଅକ୍ଷୟ ଅଟେ—(person) Of imperishable fame.

ଅକ୍ଷୟତୂଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅକ୍ଷୟ+ତୂଣ)—ଅସରନ୍ତି ଶରମୁଣା;
Akshayatūṇa ଯେଉଁ ଶରମୁଣାରୁ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ଶର କାଢ଼ି ମାରୁଥିଲେ ତାହା ସରେ ନାହିଁ ।
In exhaustible quiver.

ଅକ୍ଷୟ ତୂଣ ଯୋଡ଼ିଏ ଦିଅ ମୁଁ ଦୋଇଲ । ସାରଳାମହାଭାରତ. ବନ୍ଦ୍ୱ ।
(ଯଥା—ମହାଦେବ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ତପସ୍ୟାରେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଅକ୍ଷୟତୂଣ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ ।)

ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅକ୍ଷୟପୁଣ୍ୟଯୁକ୍ତା
Akshaya tṛutīyā ତୃତୀୟା; ଯେଉଁ ତୃତୀୟାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଧର୍ମର ଫଳ ଅସରନ୍ତି ଅଟେ ।)—
ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳତୃତୀୟା; ଅକ୍ଷିତୃତୀୟା—The third day of the bright fortnight of the month of Baiśākha.

[ଦ୍ର—ସତ୍ୟଯୁଗ ଏ ଦିନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା; କୃଷିମାନେ ଏ ଦିନ କିଆରରେ ପ୍ରଥମେ ଧାନ ବୁଣନ୍ତି । ଏ ଦିନ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଓ ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଷଠୀବୁଢ଼େଇଙ୍କର (ଷଠୀଦେବୀ) ପୂଜା କରନ୍ତି ।]

ଅକ୍ଷୟବଟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅକ୍ଷୟ+ବଟ) ୧ । କଳ୍ପବଟ;
Akshayabaṭa ପ୍ରଳୟାନ୍ତସ୍ଥାୟୀ ବଟ ବୃକ୍ଷ—1 The mythological imperishable banyan tree.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଳୟ ପୟୋଧି ଜଳରେ ଏ ବଟବୃକ୍ଷର ଅଗ ବୁଡ଼ିଯାଏ ନାହିଁ । ବିଷ୍ଣୁ ଏହାର ପତ୍ର ଉପରେ ଶୋଇ ରହନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ନାଭି-କମଳରୁ ବ୍ରହ୍ମା ଜାତ ହୋଇ ପୁଣି ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଊ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲସ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଊ	ନ୍ଦ

୨ । ପ୍ରୟାଗ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଗୟା ଆଦି ତୀର୍ଥରେ ଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବଟବୃକ୍ଷ—2. Name of particular banyan trees in different places of pilgrimage pointed out to the pilgrims as the Imperishable Tree.

[ଦ୍ର—ଲୋକଙ୍କ ଧାରଣା ଯେ, ଏହି ବଟକୁ ପୂଜା ଓ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କଲେ ଅକ୍ଷୟ ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ ଓ ଏହା କଳ୍ପାନ୍ତସ୍ଥାୟୀ ବଟବୃକ୍ଷ ।]

ଅକ୍ଷୟଯଶା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅକ୍ଷୟ+ଯଶସ୍= Akshayajaśā ଅକ୍ଷୟ ଯଶସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯଶଃ ଚିରସ୍ଥାୟୀ—Of imperishable renown.

ଅକ୍ଷୟଲୋକ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା, ଅକ୍ଷୟ+ଲୋକ)—୧ । ବୈକୁଣ୍ଠ । Akshayaloka 1. Bishṇu's abode.

୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—2. Heaven.

ଅକ୍ଷୟା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅକ୍ଷୟ+ଆ)—ଅକ୍ଷୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ । Akshayā Feminine of Akshaya.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ— (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ବାର ଓ ତିଥି ସଂଯୁକ୍ତ ଶୁଭଯୋଗ ବିଶେଷ—(Astrology) Names of certain auspicious conjunctions of week-days with lunar days

[ଦ୍ର—ଏହି ତିଥିରେ କୃତ ପୁଣ୍ୟର ଫଳ ଅକ୍ଷୟ ବୋଲି ଏହି ନାମ । ରବିବାରରେ ସପ୍ତମୀ, ସୋମବାରରେ ଅମାବସ୍ୟା, ମଙ୍ଗଳ-ବାରରେ ଚତୁର୍ଥୀ ଓ ଗୁରୁବାରରେ ଅଷ୍ଟମୀ ପଡ଼ିଲେ ସେହି ତିଥିକୁ ଅକ୍ଷୟା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଅକ୍ଷୟିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ) (ଅକ୍ଷୟ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କାଶ୍ମୀରର Akshayiṇī ରାଜା ନରେନ୍ଦ୍ରାଦିତ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତିବିଶେଷ । Name of an image of Goddess Dūrgā installed in Kāshmere.

ଅକ୍ଷଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଷି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)— Akshajya (ଅକ୍ଷଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହା କ୍ଷୟ ପାଏ ନାହିଁ; କ୍ଷୟର ଅଯୋଗ୍ୟ । Imperishable.

ସଂ. ବି. ୧ । (ଅକ୍ଷୟ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—ଅକ୍ଷୟତ୍ୱ; ଅବିନାଶିତ୍ୱ । 1. Imperishableness.

୨ । (ଅ+ଷି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ) ଘୃତ-ମଧୁମିଶ୍ରିତ ଜଳ । 2. A mixture of water with ghee and honey.

ଅକ୍ଷର—ସଂ. ବିଶ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ଅ+କ୍ଷର)— Akshara (ଅକ୍ଷରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । କ୍ଷରଣଶୂନ୍ୟ—1. Not leaking.

୨ । କ୍ରିୟାଶୂନ୍ୟ—2. Actionless.

୩ । ନିତ୍ୟ—3. Eternal.

୪ । ସ୍ଥିର—4. Calm; stationary.

ସଂ. ବି—(ଅ+କ୍ଷର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମ; ପରମାତ୍ମା; ପରମେଶ୍ୱର—1. The Supreme Spirit.

୨ । ମୁକ୍ତ ଜୀବାତ୍ମା; ପରମାତ୍ମାରେ ଲୀନ ଜୀବାତ୍ମା—2. The spark of life when it leaves the body and merges into the Supreme Soul.

[ଦ୍ର—ଜୀବାତ୍ମା ଯେତେବେଳେ ଜଡ଼ ପ୍ରକୃତି ବା ପଞ୍ଚଭୂତକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସହିତ ମିଳାଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଅକ୍ଷର ବୋଲାଯାଏ ।]

୩ । ଶିବ, ମହାଦେବ—3. Śiba—the Destroyer.

୪ । ବିଷ୍ଣୁ—4. Bishṇu—the Preserver.

୫ । ଗଗନ; ଆକାଶ; ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳ—5. The sky; ether.

୬ । ଧର୍ମ—6. Religion.

୭ । ତପସ୍ୟା—7. Penance.

୮ । ଅପାମାର୍ଗ (ଦେଖ)—8. Apāmārga (See)

୯ । ମୋକ୍ଷ; ମୁକ୍ତି—9. Liberation; salvation.

୧୦ । ଜଳ—10. Water.

୧୧ । (ଅଶ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+କର୍ତ୍ତୃ ସର; ଯାହା ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ବ୍ୟାପିଅଛି)—ଶବ୍ଦର କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ଅଂଶ; ଅ ଠାରୁ କ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ—11. Alphabet; letter.

ବିବିଧ ଯାହେ ଅକ୍ଷର ଚୌଦ୍ଦଶ ଯେ ବହି
ମୁହିଁ ଓଁକାର ଅକ୍ଷରେ-ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ହୋଇ । ପୀତାମ୍ବର. କୃଷ୍ଣଲୀଳା-୨୫ ।

୧୨ । ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନିଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ । 12. Character; types of different sounds in different languages.

୧୩ । (ସାଙ୍ଖ୍ୟଦର୍ଶନ) ପ୍ରକୃତି—13. (Sāṁkhya Philosophy) Nature.

ଦେ. ବି—୧ । ଛପାଖାନାରେ ଛପିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅକ୍ଷରର ପ୍ରତିକୃତି—1. (printing) Type.

୨ । ହସ୍ତାକ୍ଷର—2. Handwriting.

(ଯଥା—ତା ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ବାଇଗଣ ମଞ୍ଜି ପରି ସୁନ୍ଦର ।)

ଅକ୍ଷରଚଣ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅକ୍ଷର+ଖ୍ୟାତାର୍ଥେ. ଚଣ)—ଲିପିକୁଶଳ; Aksharachaṇa (ଅକ୍ଷରଚଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲିପିକର୍ମରେ ନିପୁଣ; ସୁଲେଖକ । Expert in writing; writing a nice hand.

ଅକ୍ଷରଚନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅକ୍ଷର+ଖ୍ୟାତାର୍ଥେ. ଚନ)— Aksharachana (ଅକ୍ଷରଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅକ୍ଷରଚଣ (ଦେଖ) Aksharachaṇa (See)

ଅକ୍ଷରଚୁଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକ୍ଷର+ଖ୍ୟାତାର୍ଥେ. ଚୁଞ୍ଚୁ)— Aksharachuñchu ଅକ୍ଷରଚଣ (ଦେଖ) Aksharachaṇa (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଉଁସା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଉସା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅକ୍ଷରଜନନୀ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଯାହାଠାରୁ ଅକ୍ଷରମାନ ଜନ୍ମେ)—
Aksharajananī ଲେଖନୀ; କଲମ; ଲେଖନ—Pen.

ଅକ୍ଷରଜୀବକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅକ୍ଷର + ଜୀବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Aksharajībaka ମସୀଜୀବୀ; ଲେଖାଦ୍ୱାରା ଆପଣା ଜୀବିକା-
(ଅକ୍ଷରଜୀବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିର୍ବାହକାରୀ—Gaining livelihood by writing.
ସଂ. ବି. ପୁଂ. —୧ । ଲେଖକ; ନବିସିନ୍ଦା; ମୋହରର ।
1. Writer; scribe; clerk.
୨ । କରଣ ବ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି ।
2. A professional writer.
୩ । ଲିପିକର; ନକଲନବିସ୍—3. A copyist.

ଅକ୍ଷରଜୀବିକ—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ. (ଅକ୍ଷର ଜୀବିନ୍ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ ବା
Aksharajībika ବହୁବ୍ରୀହି; ଅକ୍ଷର + ଜୀବିକା)—
(ଅକ୍ଷରଜୀବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅକ୍ଷରଜୀବକ (ଦେଖ)
Aksharajībaka (See)

ଅକ୍ଷରଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ. (ଅକ୍ଷର+ଜୀବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)
Aksharajībī ୧ମା. ୧ବ.)—ଅକ୍ଷରଜୀବକ (ଦେଖ)
(ଅକ୍ଷରଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Aksharajībaka (See)

ଅକ୍ଷରଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅକ୍ଷର+ଜ୍ଞା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଉପପଦ-
Aksharajña ତତ୍ ପୁରୁଷ)—ଅକ୍ଷରମୁଖ (ଦେଖ)
(ଅକ୍ଷରଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) Aksharamukha (See)

ଅକ୍ଷର ଢଳା—ଦେ. ବ. (ଅକ୍ଷର+ସଂ. ଦ୍ରାହ୍ ଧାତୁ = ନିଷେଧଣ)—
Akshara ḍhalā ଛପାଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଟାଇପ୍ ବା ଅକ୍ଷରର
ଅକ୍ଷର ଢାଳା, ପ୍ରତିକୃତିକୁ ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳି ତିଆରି କରିବା
ଅକ୍ଷର ଢାଳାଇ ପ୍ରକ୍ରିୟା—Moulding of types for
ଅକ୍ଷର ଢଳାଇ printing.

ଅକ୍ଷର ଢାଳିବା— ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅକ୍ଷର + ଦ୍ରାହ୍ ଧାତୁ)—ଛପାଖାନାରେ
Akshara ḍhālibā ବ୍ୟବହୃତ ଅକ୍ଷରର ଛପ ତିଆରି କରିବା
ଅକ୍ଷର ଢାଳା ପାଇଁ ସୀସାକୁ ତରଳାଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳିବା ।
ଅକ୍ଷର ଢାଳନା To mould types for printing.

ଅକ୍ଷରଣ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କ୍ଷରଣ)—
Aksharaṇa ୧ । କ୍ଷରଣରହିତ—1 Not leaking.
୨ । ଅବିନାଶୀ; ଅକ୍ଷୟ—2. Indestructible.
ସଂ. ବ. (ନଞ୍ ତତ୍)—ସ୍ରାବରାହିତ୍ୟ—Non leakage.

ଅକ୍ଷରତୂଳିକା—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଯେଉଁ ତୂଳିକାରେ ଅକ୍ଷର
Akshara tūlikā ଲେଖାଯାଏ)—କଲମ; ଲେଖନୀ—Pen.
[ଚୀନାମାନେ ତୂଳିକାରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବା ପାଇଁ ତୂଳିକା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବାର ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ।]

ଅକ୍ଷରନିବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍)—ଅକ୍ଷର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ;
Aksharanibaddha ଲିପିବଦ୍ଧ—Written; reduced into writing.
(ଯଥା— ମହାକବିମାନଙ୍କ ମନୋଗତ ଭାବ ଅକ୍ଷରନିବଦ୍ଧ ହୋଇ ମହାକାବ୍ୟ ଆକାର ଧାରଣ କରେ ।)

ଅକ୍ଷରନ୍ୟାସ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ନ୍ୟାସ ହୋଇଅଛି
Aksharanyāsa ଯହିଁରେ) —
୧ । ଲିପି; ପଙ୍କ୍ତି—1. Writing.
୨ । ଦଲିଲ—2. Document.
୩ । ପତ୍ର; ଚିଠି—3. A letter.
୪ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସରସାକ୍ଷରରୂପେ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରି ଅକ୍ଷର ଲିଖନ—4. Good caligraphy.
୫ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସୁନ୍ଦର ହସ୍ତାକ୍ଷର ଲେଖିବା ପ୍ରଣାଳୀ ।
5. Pen-manship.

ଅକ୍ଷରପରିଚୟ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଅକ୍ଷର + ପରିଚୟ)—
Aksharaparichaya ୧ । ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟ; ଭାଷାର ଅକ୍ଷର-
ମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବା—1. Knowledge of the alphabet; learning of the letters.
୨ । ଭାଷାର ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା—2. Elementary learning.

ଅକ୍ଷରବିନ୍ୟାସ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Akshara binyāsa ଅକ୍ଷରନ୍ୟାସ (ଦେଖ)
Aksharanyāsa (See)

ଅକ୍ଷରମାଳା—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଅକ୍ଷର + ମାଳା)—କୌଣସି ଭାଷାର
Aksharamālā ମୂଳଠାରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ; ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ।
The alphabet of a language in order.

ଅକ୍ଷରମୁଖ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅକ୍ଷର ଅଛି ମୁଖରେ ଯାହାର)—
Aksharamukha ୧ । ଅକ୍ଷରଜ୍ଞ; ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—1. Versed
(ଅକ୍ଷରମୁଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) in the Scriptures.
୨ । ସାହିତ୍ୟଜ୍ଞ—2. Literary (man); (man) of letters.
ସଂ. ବ—୧ । (ପୁଂ) ଶିଷ୍ୟ; ଛାତ୍ର—1 Student; pupil; disciple.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣ; ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର, ଅ ।
2. 'A' the first letter of the alphabet.

ଅକ୍ଷରସଂସ୍ଥାନ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷର+ସଂସ୍ଥାନ)—
Akshara saṁsthāna ୧ । ଅକ୍ଷରନ୍ୟାସ (ଦେଖ)
1. Aksharanyāsa (See)
୨ । ଅକ୍ଷର ବସାଇବା କର୍ମ—2. Arrangement of letters or the alphabet.

ଅକ୍ଷରୁଚକ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷ + ରୁଚକ)—(ବୈଦ୍ୟକ)—
Aksharuchaka ସୌବର୍ଚ୍ଚଳବଣ—A kind of salt.

ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ଆଦେଶକୁ)
Akshare akshare ତତ୍ପ୍ରତି ଅନ୍ୟଥା ନ କରି
pālana karibā କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ଭ	ନ୍ଦ

ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରା To carry out an order to the letter.

ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ସତ୍ୟ—ଦେ. ବିଶ—ସର୍ବାଂଶରେ ସତ୍ୟ; ଯହିଁର କୌଣସି
Akshare akshare satya ଅଂଶ ଏମନ୍ତ ବି ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର
ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ସତ୍ୟ ସୁଦ୍ଧା ମିଥ୍ୟା ନୁହେ—True to the very letter; very true.

ଅକ୍ଷରେଖା—ସଂ. ବି—(ଭୂଗୋଳ) ଭୂଗୋଳକର ପୃଷ୍ଠରେ ବିଷୁବ-
Aksharekhā ରେଖାଠାରୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଉତ୍ତରରେ ବା ଦକ୍ଷିଣରେ ଦୂରତ୍ୱ କେତେ ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ କଳ୍ପିତ ରେଖା—(Geography) Lines of latitude; parallels of latitude.

ଅକ୍ଷଲୀଳା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷ + ଲୀଳା)—
Akshalīlā ୧ । ପଶାଖେଳ—1. Playing at dice.
୨ । ଚକ୍ଷୁର ବିଳାସ—2. Turning of the eyes.
ବନ୍ଦ ନୋହେ ଚକ୍ଷୁ ଅକ୍ଷଲୀଳା ଏହି ବନ୍ଦ ନୋହେ ଅକ୍ଷଲୀଳା ।
ଉଦ୍ଧୃ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ. ୨୦।୨ ·

ଅକ୍ଷସୂତ୍ର—ସଂ. ବି.—ଅକ୍ଷମାଳା (ଦେଖ)
Akshasūtra Akshamālā (See)

ଅକ୍ଷହୃଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପଶାଖେଳିବାର କୌଶଳ ।
Akshahṛudaya The art of playing at dice; the mysteries of the game of dice.

ଅକ୍ଷାଂଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷ + ଅଂଶ)—
Akshāṁśa ଭୂଗୋଳ, ଅକ୍ଷବୃତ୍ତର ୩୬୦ ଅଂଶରୁଏକ ଭାଗ ।
(ବିପରୀତ—ଦ୍ରାଘିମା) Degree of latitude.
[ଦ୍ର—ଅକ୍ଷବୃତ୍ତର ଗୋଟିଏ ଅଂଶକୁ ଅକ୍ଷାଂଶ ବୋଲାଯାଏ । ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ଅକ୍ଷାଂଶର ଗଣନା ଗ୍ରୀନଉଇଚ୍ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଏ ।]

ଅକ୍ଷାଗ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷ + ଅଗ୍ର)—ଅକ୍ଷର ମୁଣ୍ଡ ।
Akshāgra The end of an axle.

ଅକ୍ଷାଗ୍ରକୀଳକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଓ ୨ମା ତତ୍; ଅକ୍ଷାଗ୍ର +
Akshāgrakīlaka କୀଳକ)—ଅଣକାଳ—Pin at the end of the axle to keep the wheels in position.

ଅକ୍ଷାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷ + ଅନ୍ତ)—ଅକ୍ଷାଗ୍ର (ଦେଖ)
Akshānta Akshāgra (See)
(ଅକ୍ଷାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ + କ୍ଷାନ୍ତ; ନଷ୍ଟ ତତ୍)—
୧ । ଅନବରତ—1. Unceasing.
୨ । ଅସହିଷ୍ଣୁ; ବେସବୁର—2. Impatient.
୩ । ଈର୍ଷାଯୁକ୍ତ; ଈର୍ଷୀ—3. Envious.

ଅକ୍ଷାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କ୍ଷାନ୍ତି)— ଅକ୍ଷମା (ଦେଖ)
Akshānti Akshamā See)

ଅକ୍ଷାର—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କ୍ଷାର)—କ୍ଷାରହୀନ; ଅଲବଣ;
Akshāra ଅଲଣା—Saltless; wanting in salt.

ଅକ୍ଷାରଲବଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅ + କ୍ଷାର + ଲବଣ; ଯେଉଁ ଲୁଣ
Akshāralabaṇa କ୍ଷାରୀ ବୁଇଁରୁ ପଟୁ ପଡ଼ିବା ପ୍ରକାରେ ଉଦ୍ଭବ ନ ହୋଇ ସମୁଦ୍ର ବା ପର୍ବତାଦିରୁ ଜନ୍ମେ ।)
୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ (ଦେଖ)
1. Saindhaba labaṇa (See)
୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ସାମୁଦ୍ର ଲବଣ—2. Sea-salt.
୩ । (ସ୍ମୃତି) ଅଶୌଚ ପାଳିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ହବିଷ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ (ଯଥା—ଗୁଆଘିଅ, ଦୁଧ, ଅରୁଆଚାଉଳ, ମୁଗ, ଗହମ, ଯବ ଓ ସୈନ୍ଧବ ବା କରକଚ ଲବଣ) ।
3. The prescribed dietary for persons who observe Habishya.
(ଏଥିର ସ୍ମୃତି ବଚନ—ଗୋକ୍ଷୀରଂ ଗୋଘୃତଞ୍ଚୈବ ଧାନ୍ୟ ମୁଦ୍ଗାସ୍ତିଲା ଯବାଃ, ସାମୁଦ୍ରଂ ସୈନ୍ଧବଂ ତୈବ ମକ୍ଷାର ଲବଣଂ ସ୍ମୃତଂ ।)

ଅକ୍ଷି—ସଂ. ବି. (ଅକ୍ଷ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଯାହା ଦୃଷ୍ଟି ବସ୍ତୁର ରୂପକୁ ବ୍ୟାପି
Akshi ଯାଏ)—ଚକ୍ଷୁ; ନେତ୍ର; ଆଖି—The eye.
[ଅକ୍ଷି ର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ତୁଳ;—ଗ୍ରୀକ୍—ଅକ୍ଟସ୍—Okkos;ଲାଟିନ୍—ଅକ୍ୟୁଲସ୍—Oculus. ଲିଥୁଆନିଆନ୍—ଅକିସ୍—Akis; ବଙ୍ଗଳା—ଆଁଖି; ଓଡ଼ିଆ—ଅଖି; ଗୁଜରାଟୀ—ଆଁଖ୍; ହିନ୍ଦି—ଆଁଖ ।]

ଅକ୍ଷିକ—ସଂ. ବି. (ଅକ୍ଷ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଇକ)—ଅଚ୍ଛୁ(ଗଛ) (ଦେଖ)
Akshika Āchhu (tree) (See)

ଅକ୍ଷିକାଚ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳ ମୋଟା
Akshikācha ବା ସରୁ ହୋଇ ଗଢ଼ା ହୋଇ ଥିବା ଗୋଲାକାର କାଚ ଖଣ୍ଡ; ଦୃଷ୍ଟିକାଚ—Lens.
[ଦ୍ର—ଏହି କାଚର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଦେଖିଲେ ବସ୍ତୁମାନ ବଡ଼ ବା ସାନ ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ଦୂରସ୍ଥ ବସ୍ତୁ ନିକଟରେ ଓ ନିକଟସ୍ଥ ବସ୍ତୁ ଦୂରରେ ଥିଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଏହାର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଅତିକ୍ରମେ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ବା ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଯାଏ । ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଓ ଦୂରବୀକ୍ଷଣାଦି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହି କାଚ ଲାଗେ ।]

ଅକ୍ଷିକୂଟକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷି + କୂଟକ)—ଚକ୍ଷୁର କଳା ଗୋଲା;
Akshikuṭaka ଆଖିର ପିଚୁଳା; ଚକ୍ଷୁର ଭାଗ ।
he pupil of the eye.

ଅକ୍ଷିଗତ—ସଂ. ବିଶ. (୨ୟା ତତ୍; ଅକ୍ଷି + ଗତ)—
Akshigata ୧ । ନୟନଗୋଚର—1. Visible.
(ଅକ୍ଷିଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଯାହା ଅକ୍ଷି ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା ପରି ବ୍ୟଥା ଦିଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାକୁ ଦେଖିଲେ ଚିତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୁଏ ।)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭୋଜେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଭୁତ' ଦେଖିବେ ।

ବୈରାଗ୍ୟଦ; ଘୃଣ୍ୟ—2. Much disliked; eyesore; hateful.

୩ । ନୟନର ଅପ୍ରୀତିକର—3. Unpleasant to the eye.

ଅକ୍ଷିଗୋଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷି + ଗୋଳ)—ଆଖିର କଳାଭୋଳା ।
Akshigola The pupil of the eye; eyeball.

ଅକ୍ଷିଗୋଳକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷି + ଗୋଳକ)-ଅକ୍ଷିଗୋଳ (ଦେଖ)
Akshigolaka Akshigola (See)

ଅକ୍ଷିତୃତୀୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା)—
Akshitrutīyā ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା (ଦେଖ)
अक्षय तृतीया Akshaya trutīyā (See)
अखती, अखतीज

ଅକ୍ଷିପଟ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ଆଖିର ପୁଅ; କଳା ଭୋଳାର ପଛରେ ଥିବା ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଝିଲ୍ଲୀ ବା ପରଦା । (ଏଥିରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ବସ୍ତୁର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପଡ଼ିବାରୁ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁ ଦେଖାପଡ଼େ ।)—Retina.
Akshipata

ଅକ୍ଷିବ—ସଂ. ବି—(ଅ + କ୍ଷିବ୍ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ; ଯାହା ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ଖଙ୍କାର ବା ଛିଙ୍କ ପଡ଼ିବା ବନ୍ଦ ହୁଏ)—
Akshiba
୧ । ସମୁଦ୍ରଲବଣ—1. Seasalt.
୨ । ଶଜନା (ଗଛ) (ଦେଖ)—2. Śajanā (tree) (See)

ଅକ୍ଷିବିକୂଣିତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷି + ବିକୂଣିତ)—
Akshibikūṇita
୧ । ବାଙ୍କ ଚାହାଣୀ—1. Sideglance.
୨ । କଟାକ୍ଷପାତ—2. Making of faces; looking askance.

ଅକ୍ଷିଭେଷଜ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅକ୍ଷି + ଭେଷଜ; ଏହା ଚକ୍ଷୁରୋଗର ଔଷଧ ଥିବାରୁ)— ଲୋଧ୍ର (ଦେଖ)
Akshibheshaja Lodhra (See)

ଅକ୍ଷିମୁଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅକ୍ଷୟ + ମୁଷ୍ଟି)—ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା ଦିନ କୃଷକ ଧାନବୁଣା ଅନୁକୂଳ କରି ଯେଉଁ ଦିନକୁ ପ୍ରଥମେ ହାତମୁଠାରେ ଧରି କଆରରେ ବୁଣେ—The first handfuls of paddy sown by the cultivator in the field on the Akshaya trutīyā day.
Akshimuthi

ବମା ବଡ଼ ବଖରରେ ଅକ୍ଷିମୁଠି ପଡ଼ାଇବ ।
ଫଙ୍ଗର ମୋହନ—ଛ ମାଣ ଅଠରୁଣ୍ଣ ।

[ଦ୍ର—କୃଷକ ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ଦିନ ସକାଳୁ ସ୍ନାନ କରି ନୂଆ ଝୋଳେଇ ଓ ନୂଆ ଗଞ୍ଜିରେ ସିନ୍ଦୂର ଚନ୍ଦନ ମାଖି, ଧାନବିହନ ଧରି ଶଙ୍ଖ ବା ବାଦ୍ୟ ସହ ହଳ ନେଇ ପୁରୋହିତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାର ଅକ୍ଷିମୁଠି—କଆରିକୁ ଯାଏ; ସେଠାରେ ଆପଣା ଘରୁ ନେଇଥିବା ଗୋଟିଏ ସୁନା ଅଳଙ୍କାର (ଯଥା—ଖୀର ଗୁଣା, ବସଣୀ, ନୋଳ) ଏବଂ ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀରୂପେ କଳ୍ପନା କରି ପୁରୋହିତ ପୂଜା କରନ୍ତି ଏବଂ ପୂଜା ଓ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବା ପରେ କୃଷକ କଆରରେ ହଳ ବୁଲାଏ ଓ ଅକ୍ଷିମୁଠି ପକାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ବିହନ ମୁଠା ମୁଠା କରି ବୁଣେ ।]

ଅକ୍ଷିମୁଠି କଆରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅକ୍ଷୟ + ମୁଷ୍ଟି + କେଦାର)—
Akshimuthi kiāri
କୃଷକ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ଦିନ ଧାନ ବୁଣା ଆରମ୍ଭ କରି ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଆରିରେ ଅକ୍ଷିମୁଠି ବୁଣେ—The field in which the cultivator sows his paddy every year on the Akshaya trutīyā day.

[ଦ୍ର —କୃଷକ ବିପନ୍ନ ହେଲେ ତାର ସମସ୍ତ ଜମି ବିକ୍ରି କରିବ; ତଥାପି ତାହାର ଧାରଣା ଯେ ଅକ୍ଷିମୁଠି କଆରିକୁ ବିକଲା ଦିନ ତାଠାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଛାଡ଼ି ଯିବେ ।]

ଅକ୍ଷିର କ୍ଷୀର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅକ୍ଷି + କ୍ଷୀର)—ଲୋତକ; ଲୁହ—Tear.
Akshira kshīra

ଚକ୍ଷୁଷ୍ଟ ଅକ୍ଷିର କ୍ଷୀର, ଜାତ ମୋ ସମାର ମାର, ତେନେ ସ୍ମରନ ନଗ ପର ପର ।
ଭକ୍ତ—ପ୍ରେମସୁଧାନଧି ୧୩।୧୪ ।

ଅକ୍ଷୀକ—ସଂ. ବି. (ଅକ୍ଷ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଣ୍ୱଳ)—ଅକ୍ଷିକ (ଦେଖ)
Akshīka Akshika (See)

ଅକ୍ଷୀଣ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କ୍ଷୀଣ)—
Akshīṇa
(ଅକ୍ଷୀଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଅକୃଶ—1. Not weak.
୨ । ସବଳ—2. Strong..
୩ । ଦୃଢ଼—3. Firm.
୪ । କ୍ଷୟଶୂନ୍ୟ—4. Inexhausted; not waning.

ଯଥା ଅକ୍ଷୀଣାଙ୍କ ସ୍ତନ ଗରି ସେ
ଉରସ୍ତ୍ରଣକୁ ବଣିଶାବର୍ତ୍ତନ ହେବାର ଯାଏ ଅଭିଷି ସେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ—ବଦନ୍ତଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ଅକ୍ଷୀଣବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅକ୍ଷୀଣ + ବୃତ୍ତ; ଯାହାର ଅଭ୍ୟାସ ଦୃଢ଼ ଅଟେ)—୧ । ବେଦବିହିତ ଆଚାରରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—1. Habituated to the practice of Vedic rites.
Akshīṇabrutta
(ଅକ୍ଷୀଣବୃତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ବୈଦିକଆଚାର ନିଷ୍ଠ ।
2. Practising. Vedic rites.

ଅକ୍ଷୀବ—ସଂ. ବି. (ଅ + କ୍ଷୀବ୍ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ)—ଅକ୍ଷିବ (ଦେଖ)
Akshība Akshiba (See)
ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କ୍ଷୀବ୍)—
(ଅକ୍ଷୀବା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଅନୁନ୍ମତ—1. Not maddened.
୨ । ଗର୍ବଶୂନ୍ୟ—2. Free from pride.

ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + କ୍ଷୁଣ୍ଣ)—
Akshuṇṇa
(ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଅଖୁଣ୍ଣ; ଅଖଣ୍ଡିତ ।
1. Unbroken; whole.
୨ । ଅଛିନ୍ନ—2. Uncut.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଭ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଭ୍ଭ	ଦ	ନ୍ଦ

୩ । ଅଖଣ୍ଡ; ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Full.
୪ । ଅମ୍ଳାନ—4. Unfaded; untarnished.
୫ । ସୁସ୍ଥ—5. Hale; healthy.
୬ । ଅରୁଦ୍ଧ—6. Unrestrained.
୭ । ଅବିକୃତ—7. Unchanged.
୮ । ଅକ୍ଷୁବ୍ଧ; କ୍ଷୋଭ ରହିତ ।
8. Unperplexed; not sad.
୯ । ଅନାଲୋଡ଼ିତ—9. Undisturbed; unagitated.
୧୦ । ଶାନ୍ତ; ସ୍ଥିର—10. Calm.

ଅକ୍ଷୁଧ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କ୍ଷୁଧା)—
Akshudha ୧ । କ୍ଷୁଧାରହିତ; ଯାହାକୁ ଭୋକ କରେ ନାହିଁ ।
(ଅକ୍ଷୁଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having no appetite.
୨ । ଯେ ଭୋକିଲା ହୋଇ ନାହିଁ ।
2. Not feeling hungry.

ଅକ୍ଷୁଧା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକ୍ଷୁଧ + ଆ)—ଅକ୍ଷୁଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
Akshudhā Feminine of Akshudha.
ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ଅ + କ୍ଷୁଧା)—
୧ । କ୍ଷୁଧାର ଅଭାବ—1. Want of appetite.
୨ । ଖାଦ୍ୟପ୍ରତି ବିତୃଷ୍ଣା—2. Unwillingness for taking meal.

ଅକ୍ଷୁବ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ଅ+କ୍ଷୁବ୍ଧ)—
Akshubdha ୧ । ଅବ୍ୟାକୁଳ—1. Unexcited; unagitated.
(ଅକ୍ଷୁବ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଶାନ୍ତ—2. Composed; calm.

ଅକ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅ + କ୍ଷେତ୍ର)—
Akshetra ୧ । ଶସ୍ୟୋତ୍ପାଦନାର୍ଥ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ଭୂମି—1. Land unfit for production of crops.
୨ । ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର—2. Very inferior land.
୩ । ଅପାତ୍ର; ଅସତ୍ପାତ୍ର; ଦାନର ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ।
3. An unfit recipient.
୪ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ।
4. An unfit person.

ଅକ୍ଷେମ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ଅ + କ୍ଷେମ)—ଅଶୁଭ; ଅମଙ୍ଗଳ ।
Akshema Ill; evil.
ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅକ୍ଷମ) —ଅକ୍ଷମ—Unable.

ଅକ୍ଷୋଟ—ସଂ. ବି. (ଅକ୍ଷ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଘଞ୍ଚ; ଯାହା ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ତଳେ ଜମା ହୋଇଯାଏ ।)—
Akshota ୧ । ପାର୍ବତ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ଓ ତହିଁର
ଆଖରୋଟ, ଆକ୍ରୋଟ୍ ଫଳ; ଗିରିସମ୍ଭବ ପୀଳୁ ବୃକ୍ଷ ଓ
ଖରୋଟ, ଆଖରୋଟ, ଆକ୍ରୋଟ, ଅଖରୋଟ ଫଳ । ଅଖ୍‌ରୋଟ—The walnut; Juglans Regia; Aleurites Moluccana (Kirtikar).
ଫା—ଅଖ୍‌ରୋଟ, ଗର୍ଦ୍ଦ୍‌ଗଜ୍
ଆ—ଜୋଜୁଲ୍ ହିନ୍
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଅକ୍ଷୋଟକ;ଅକ୍ଷୋଡ଼; ଅକ୍ଷୋଟ; କର୍ପୟୁଲ

[ଦ୍ର—ଏ ଫଳ ଦେଖିବାକୁ ଅମ୍ବଡ଼ାପରି; ଏ ଫଳର ଟାକୁଆ କଳାରରେ ଅଖ୍‌ରୋଟ ନାମରେ ମେଓ୍ୱା ଫଳରୂପେ ବିକ୍ରି ହୁଏ । ଟାକୁଆ ଭିତରେ ଖାଦ୍ୟ ଓ ତୈଳମୟ ଶସ୍ୟ ଥାଏ । ଫଳ ଅପେକ୍ଷା କାଠ ମୂଲ୍ୟବାନ୍; ଏହି ଗଛର କଳଳରୂପେ ଯେଉଁ ବୃହଦାକାର ଖର୍ପର ବା ଖପରା ପରି ପତଳା କାଠ ହୁଏ ତାହା କାଠ ଅପେକ୍ଷା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଓ ଏ ପତଳା କାଠ ଟେବଲ୍, ଚଉକି, ବାକ୍ସ ଆଦିର କାଠ ଉପରେ ମଡ଼ାଯାଏ । ଟାକୁଆକୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ ତହିଁରୁ ବାଦାମ ପରି ସୁଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ ବାହାରେ । ଏହି ଶସ୍ୟକୁ ପଲଉ ଓ ପିଠାରେ ମିଶାଯାଏ । ଏ ଗଛ ବାହାଡ଼ା ଗଛ ପରି ବଡ଼ । କାବୁଲ୍, ପାରସ୍ୟ, ଅଫଗାନିସ୍ତାନ, ତୁର୍କୀସ୍ତାନ୍, ଇଉରୋପ ଓ ଅମେରିକାରେ ଏ ଗଛ ଜନ୍ମେ । ଅମେରିକା ଦେଶର ଅଖ୍‌ରୋଟ ଫଳ ଭଲ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହି ଫଳ ମଧୁର, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଗୁରୁପାକ, ମଳଭେଦକ, ବାତପିତ୍ତନାଶକ, କଫବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳକାରକ ଓ ରକ୍ତ ଦୋଷନାଶକ ।]

୨ । ଦେଶୀ ଅଖ୍‌ରୋଟ—2. The Indian walnut; the candlenut; Aleurites Triloba.

[ଦ୍ର—ଏହା ଏରଣ୍ଡାଦି ବର୍ଗର ବୃହତ୍ ତରୁ । ଏହାର ଫଳର ଟାକୁଆ ମଧ୍ୟରେ କାବୁଲି ଅଖ୍‌ରୋଟ୍ ପରି ତୈଳାକ୍ତ ପାଞ୍ଚଟାରୁ ଦଶଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏହା ଭାରତରେ ଶୁଖିଲା ଭୂମିରେ ଜନ୍ମେ ।]

ଅକ୍ଷୋଟକ—ସଂ. ବି. (ଅକ୍ଷୋଟ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଅକ୍ଷୋଟ (ଦେଖ)
Akshotaka Akshota (See)

ଅକ୍ଷୋଡ଼—ସଂ. ବି. (ଅକ୍ଷ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଉଡ଼)—ଅକ୍ଷୋଟ (ଦେଖ)
Akshorda Akshota (See)

ଅକ୍ଷୋଭ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + କ୍ଷୋଭ)—
Akshobha
ଅକ୍ଷୋଭଣୀୟ
ଅକ୍ଷୋଭ୍ୟ } ବିଶ. ୧ । ଚିତ୍ତଚାଞ୍ଚଲ୍ୟରହିତ—1. Free from mental restlessness.
(ଅକ୍ଷୋଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି. ୧ । (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ଅ + କ୍ଷୋଭ)—କ୍ଷୋଭଶୂନ୍ୟତା; କାତରତାର ଅଭାବ—1. Absence of mental agitation or sadness.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ରବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବିଣ. ୨ । ହସ୍ତିବନ୍ଧନ ସ୍ତମ୍ଭ; ଆଲାନ; ହାତି ବନ୍ଧା ଯିବା ଖୁଣ୍ଟ ।
2. The post to which an elephant is tied.

ଅକ୍ଷୋଭ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନଞ୍ ତତ୍; ଅ + କ୍ଷୋଭ୍ୟ)—
Akshobhya ୧ । ଅବିଚଳିତ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଦ ବିପଦରେ
(ଅକ୍ଷୋଭ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) କାତର ହୁଏ ନାହିଁ—1. Unagitated, unperturbed.
୨ । ଅଧୃଷ୍ୟ—2. Invincible.
ସଂ. ବି. (ନାମ) ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଧ୍ୟାନୀ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।
Name of one of the five Dhyāni Buddhas.

ଅକ୍ଷୋହିଣୀ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅକ୍ଷୌହିଣୀ)—ଅକ୍ଷୌହିଣୀ (ଦେଖ)
Akshohiṇi Akshauhiṇī (See)

ଅକ୍ଷୌହିଣୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅକ୍ଷ = ରଥ + ଊହ ଧାତୁ = ପାଇବା +
Akshauhiṇī କର୍ମ. ଇନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯହିଁରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ ରଥ ଦେଖାଯାଏ ।)—
ଯେଉଁ ସୈନ୍ୟଦଳରେ ୨୧୮୭୦ ରଥ, ୨୧୮୭୦ ହସ୍ତୀ, ୬୫୬୧୦ ଅଶ୍ୱ ଓ ୧୦୯୩୫୦ ପଦାତି, ଏପରି ସମ୍ବନ୍ଧୁଥିବା ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଅଠର ହଜାର ସାତଶହ ସୈନ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି—An army consisting of 218700 soldiers of 4 classes.
[ଦ୍ର—ଅକ୍ଷୌହିଣୀର $\frac{1}{10}$ ସଂଖ୍ୟକ ସେନାର ନାମ ଅନୀକିନୀ; ଅନୀକିନୀର $\frac{1}{3}$ = ଚମୂ; ଚମୂର $\frac{1}{3}$ = ପୃତନା; ପୃତନାର $\frac{1}{3}$ = ବାହିନୀ; ବାହିନୀର $\frac{1}{3}$ = ଗଣ; ଗଣର $\frac{1}{3}$ = ଗୁଲ୍ମ; ଗୁଲ୍ମର $\frac{1}{3}$ = ସେନାମୁଖ; ସେନାମୁଖର $\frac{1}{3}$ = ପତ୍ତି; ପ୍ରତ୍ୟେକ ପତ୍ତି ୧ ରଥ, ୧ ହସ୍ତୀ, ୩ ଅଶ୍ୱ ଓ ୫ ପଦାତିଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ।]
ଏହି ତିନି ତିନି ସେନାଙ୍କ ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ଯଥା—
ଏକୈକେନ ରଥା ହନ୍ୟୁ ରଥିନଃ ପଞ୍ଚ ପଦାତିକା
ପଞ୍ଚଭିର୍ହି ପୁନର୍ଗୁଣୈଃ ସର୍ବୈଃ ପ୍ରୋକ୍ତାସ୍ତ୍ରୟୋ ଯଥୋତ୍ତରଂ
ସେନାମୁଖଂ, ଗୁଲ୍ମସେନୀ, ବାହିନୀ, ପୃତନା, ଚମୂଃ
ଅନୀକିନୀ ତଥାଷ୍ଟାଦଶ ଦଶୌହିଣ୍ୟଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତାଃ । ଅମରକୋଷ ।

ଅକ୍ସ୍‌ଫୋର୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବ. (ନାମ)—ଇଂଲଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ସାୟାର
Aksphord ବା ଜିଲ୍ଲା ଏବଂ ତହିଁର ପ୍ରଧାନ ନଗରର ନାମ ।
Oxford, name of a Shire and town in England.
[ଦ୍ର—ଏହି ନଗରରେ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଛି । ଏହା ଟେମ୍ସ ନଦୀ କୂଳରେ ଓ ଲଣ୍ଡନର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ; ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତବର୍ଷରେ ବାରାଣସୀ ବା କାଶୀ ପରି ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଏହା ବିଦ୍ୟାଲୋଚନାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ କେନ୍ଦ୍ର ଅଟେ ।]

ଅକ୍ସର୍ ଇତ୍ୟାଦି—ବୈଦେ. ଅ.—ଅକସର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Aksar etc. Akasar etc (See)

ଅକ୍ସାଲିକ୍ ଏସିଡ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. Oxalic acid)
Aksālik esid ରାସାୟନିକ ବାଷ୍ପବିଶେଷ—Oxalic acid.
ଅକ୍ସାଲିକ୍ ଏସିଡ୍
ଅକ୍ସାଲିକ୍ ଏସିଡ୍

ଅକ୍ସିଜେନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଅମ୍ଳଜାନ ବାଷ୍ପ ।
Aksijen Oxygen.
[ଦ୍ର—ଏହା ଜଳର ଏବଂ ବାୟୁର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଉପାଦାନ; ୧ ଭାଗ ଅକ୍ସିଜେନ୍ ଓ ୨ ଭାଗ ହାଇଡ୍ରୋଜେନ୍‌ର ରାସାୟନିକ ମିଶ୍ରଣରେ ଜଳ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହି ବାଷ୍ପର ବିଶେଷ ଦାହିକା ଶକ୍ତି ଅଛି । ବାୟୁରେ ଏହି ବାଷ୍ପ ମିଶି ଥିବାରୁ ବାୟୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ନିଆଁ ଜଳେ । ସାଧାରଣତଃ ବାୟୁରେ ଶତକରା ୨୧ ଭାଗ ଅକ୍ସିଜେନ ଅଛି ।]

ଅଖ୍‌ନୀ—ବୈଦେ. ବ.—(ଅ. ଯୃଖନୀ; ଫା. ଆଖ୍‌ନୀ)୧। ସୋରୁଆ; ମାଂସର
Akhnī ଝୋଳ—1. Soup. ୨ । ପଲଉ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମସଲା.
ଆକନୀ ସିଝା ପାଣି—2. Water boiled with spices
ଅଖ୍‌ନୀ used for preparing palau.

ଅଖ୍‌ରୋଟ୍—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅକ୍ଷୋଟ)—ଅକ୍ଷୋଟ (ଦେଖ)
Akhrot Akshota (See)

ଅଖ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅକ୍ଷ)—୧ । ଶଗଡ଼ର ଦୁଇଚକ ମଧ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା
Akha ଭାରବାହୀ ଦଣ୍ଡ; (ଏହା ଉପରେ ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡା ରହେ) ।
ଦାଣ୍ଡା, ଈଷ 1. Axle tree.
ଅଖୋଟା, ଅଖୋଟ ଉଦ୍ଧୃତ ଶବ୍ଦଃ ଯେ ଜଗତ ଶବ୍ଦ ଧୂତ
ଘୁରା, ଆଁକ ଅଖ ତଥା ଦଣ୍ଡା କଣ୍ଟକ ଓଧି ଫଟ ।
ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୨ । ଓଖ; ମନ ଅଭ୍ୟାସ—2. A bad habit.
୩ । ଦୋଷ - 3. Fault; defect.
୪ । ବାହାନା—4. Pretence; excuse.

ଅଖଉରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧। (ସଂ. ଅ + କ୍ଷୌର)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Akhauriā ଖୁଅର ହୋଇନ ଥାଏ—1. Unshaven.
ଆକାମାନ ୨ । (ସ. ଖର) ଯାହାର ଦେହ ଖରୁଆ ବା ରୁକ୍ଷ ନୁହେଁ ।
2. A person whose body is not rough.

ଅଖକାଠ—ଦେ. ବ. (ସ. ଅକ୍ଷ + କାଷ୍ଠ)—ଅଖ ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ
Akhakāṭha ଅର୍ଥାତ୍ ବେଶି ଭାର ବହନକ୍ଷମ କାଠ ।
A wood fit for being made into axle.
[ଦ୍ର—ସବୁ ପ୍ରକାରର କାଠରେ ଅଖ ତିଆରି ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ କାଠ ବିଶେଷ ଭାରସହ ସେହି ଜାତୀୟ କାଠରେ ଅଖ ତିଆରି ହୁଏ । ଯଥା—ଧଅ, ଧାମଣ, ବେଏଣ୍ଟା, ଗିରଙ୍ଗା, ଅସନ, ବେଲ ।]

ଅଖକାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାହାନା କରିବା; ଛଳନା କରିବା—To
Akhakārdhibā feign; to put forth an excuse.
ଛଳକରା
ବହାନାକରନା

ଅଖଚୂଳ—ଦେ. ବ. (ସ. ଅକ୍ଷ + ଚୂଡ଼ା)—ଶଗଡ଼ର ଅଖର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡ,
Akhachūla ଯାହା ଚକ ମଧ୍ୟରେ ପଶିବା ପରେ ଚକର ନାହିଆଗୁ ବାହାରକୁ ବାହାର ଥାଏ ଓ ଯେଉଁଠାରେ ଛିଦ୍ର କରାଯାଇ ଅଣଙ୍ଗାଳ ମରା ହୋଇଥାଏ—The protruding ends of an axle tree.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଗ	ଟ	ଏ	ବସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଭ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅଦାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଲ୍ଭ	ଷ	ନ୍ଦ

ଅଖଚୂଲୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ର ଓ ଚୂଡ଼ା)—ଅଗଚୂଳ (ଦେଖ)
Akhachūlī Akhachūla (See)

ଅଖଞ୍ଜ—ଦେ. ବି—୧ । ଅସୁବିଧା—1. Inconvenience.
Akhañja ୨ । ଅସୁବିଧାଜନକ ସମୟ—2. Inconvenient
ଅସୁବିଧା time; inopportune moment.
ଅଡ଼ଚନ, ୩ । ଅସୁବିଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥା—3. Inconvenient
ଅଂଡସ୍ state.
ଦେ.ବିଶ—ଅସୁବିଧାଜନକ; ଅସଜ୍ଜ—Inconvenient; inopportune.

ଏହା ବଳା ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ ବୁଝି ଯିବାକୁ ସ୍ଥାନର ବୃଦ୍ଧିନିମନ୍ତ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସଜ୍ଜ ହେଉ ନାହିଁ । ଫଳରମୋହନ. ଛ ମାଣ ଅଠମୁଣ୍ଡ ।

ଅଖଞ୍ଜଖଞ୍ଜ—ଦେ.ବି—(ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ଅସୁବିଧା ଓ ସୁବିଧା ।
Akhañjakhañja 1. Inconvenience and
ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା convenience.
ଅସୁବିଧା ସୁବିଧା ୨ । ଅସୁବିଧାଜନକ ସମୟ ଓ ସୁବିଧାଜନକ ସମୟ;
ଅସମୟ ସମୟ—2. Inopportune moments and convenient time.
୩ । ଅସମୟ; ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ସମୟ—3. Times of need.
(ଯଥା—ମୁଁ ସିନା ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିଥିଲି ଅଖଞ୍ଜଖଞ୍ଜ ବେଳେ ଯାଇ ତୁମର ଆଶା ନେବ ବୋଲି, ତନ୍ତୁ ତୁମେ ଛଡ଼ିଏ ମୋ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲ ନାହିଁ ।)

ଅଖଞ୍ଜା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯାହା ଖଞ୍ଜା ବା ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ନାହିଁ ।
Akhañjā 1. Unset; unfurnished.
ଆଖାଁଜ ୨ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—2. Uncertain; unsettled.
ଯେଠିକାନା ୩ । ଯାହା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗ ହୋଇନାହିଁ—
3. Undedicated; unendowed.
୪ । ଯେଉଁ ଗୃହର ଖଞ୍ଜା ବା ଅଗଣା ନାହିଁ ।
4. (house) Having no courtyard attached to it.

ଅଖଞ୍ଜିଆ—ଦେ. ବିଶ—
Akhañjiā ଅସଜ୍ଜ; ଅସୁବିଧାମୟ
ଅସୁବିଧା Inconvenient.
ବେମୌକା

ଅଖଟ—ଦେ. ବିଶ—(ସଂ. ଅଘଟ)—୧ । ଅଘଟ; ନଅଘ ।
Akhaṭa 1. Inadequate; insufficient.
ଅନାଟନ ୨ । ଦୁର୍ଘଟ; କଠିନ—2. Difficult.
ଅଘଟ ୩ । ଅନୁପଯୋଗୀ—3. Unsuitable; inapplicable.
ଦେ. ବି—୧ । ଅନଟନ; ନଅଘ ଅବସ୍ଥା—1. Inadequacy.
୨ । ଅଭାବ—2. Want.

ଅଖଟଖଟ—ଦେ. ବି—(ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର)—ଅଘ ନଅଘ; ଅଘଟିବା
Akhaṭakhaṭa ଓ ନଅଘଟିବା ଅବସ୍ଥା—Cases of inadequacy and adequacy.

ଅଖଟୁ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭୁଲ—ଓ. ଖଟ୍ଟବା=କର୍ମ କରିବା; ବଂ. ଖାଟା=ପରିଶ୍ରମ କରିବା)—
ଆଳସେ ୧ । ନିଖଟୁ; ପରିଶ୍ରମବିମୁଖ—1. Shrinking from
ଆଳସୀ labour.
୨ । ଅଳସୁଆ—2. Idle; lazy.
୩ । ଅପାରଗ—3. Incompetent; incapable.
୪ । ଅକାମିକା—4. Worthless; useless.

ଅଖଟ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଖଟ୍ ଧାତୁ=ଅଭାବନ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. ଟ)—
Akhaṭṭa (ବୈଦିକ) ଚିରକୋଳ ଗଛ; ପିଆଳ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)
Piyāla (tree) (See)

ଅଖଟ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ଅ+ଖଟ୍ଟି)—୧ । ମନ ବ୍ୟବହାର ।
Akhaṭṭi 1. Bad treatment.
୨ । ଅଭଦ୍ର ବ୍ୟବହାର—2. Uncivil or rude behaviour.

ଅଖଡ଼—ଦେ. ବି. ୧ । ଅଢଳ; ଅଖଣ୍ଡ; ଅସୁବିଧା ।
Akharḍa 1. Inconvenience.
ବେଖଡ, ବିଘୋର ୨ । ଅନିୟମ—2. Want of regularity
ଅକଡ଼ or system.
୩ । ଗୋଳମାଳ—3. Confusion; agitation.
୪ । ଓଲଟ ପାଲଟ—4. State of being topsyturvy.
୫ । ଧୃଷ୍ଟତା—5. Insolence.
ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅଢଳିଆ; ଅଖଣ୍ଡିଆ; ଅସୁବିଧାଜନକ ।
1. Inconvenient.
୨ । ଅନିୟମିତ—2. Irregular; unsystematic.
୩ । ଅଖାଡ଼ୁଆ—3. Reckless.

ଅଖଡ଼ ବଖଡ଼—ଦେ. ବି. (ସହଚର) ୧ । ଅଖଡ଼ (ଦେଖ)
Akharḍa bakharḍa 1. Akharḍa (See)
ଖିଟିମିଟି ୨ । ଅଡ଼ୁଆ—Complications.
ଅକଡ ତକଡ ୩ । ଢଳଗୋଳ; ବିବାଦ—3. Dispute; quarrel.
ଦେ. ବିଶ—ଅଖଡ଼ (ଦେଖ)
Akharḍa (See)

ଅଖଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଅକାରଣରେ; ବୃଥାରେ ।
Akharḍe 1. In vain.
ବିଘୋରେ, ବେଖଡ଼େ ମନେ ହେଉଛି ଅଖଡ଼େ ଯିବ ତେ ତରଣ ସେ ।
ଅକଡ଼ମ ବ୍ରଜନାଥ. ସମ୍ବରତରଙ୍ଗ ।
୨ । ଅନାୟାସରେ—2. Easily.
୩ । ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ି; ଅଢଳରେ; ଅନନ୍ୟୋପାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁଯା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ' ଦେଖିବେ ।

3. In a helpless condition; having no other alternative.

ଖଦ ନ ପାରନ୍ତ ଭଜ ଜେବ ତ ଅଛନ୍ତେ । ସ୍ତୀଗୀତ, ଦ୍ରୁପଦ ବ୍ରହ୍ମ ୧ ।

ଅଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ଖଣ୍ଡ)—୧ । ଅଖଣ୍ଡିତ; ଯହିଁରୁ କୌଣସି
Akhaṇḍa ଅଂଶ ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇ ନାହିଁ; ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

1. Undivided; whole.

ଅମ୍ଳାନ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ମିତ୍ରାଷ୍ଟକ, ମଧ୍ୟେ ଅଖଣ୍ଡ ବୃଷ୍ଟାନନ୍ଦ । ଭ୍ରମର. ଗ୍ରେମଚ୍ଛାଗ୍ରତ ।

୨ । ଅକ୍ଷତ; ନିଖୁଣ—2. Unhurt.

୩ । ଯହିଁରେ ଦାଗ ନାହିଁ—3. Unstained.

୪ । ଅଲଙ୍ଘନୀୟ; ଅଖଣ୍ଡନୀୟ; ଯାହାକୁ କେହି ଅନ୍ୟଥା କରି ନ ପାରେ—4. Intransgressable; uninfringeable.

୫ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ—5. Unchangeable; immutable.

୬ । ଯାହାକୁ କେହି ଯୁକ୍ତି ବା ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡନ କରି ନ ପାରେ—6. Irrefutable; unassailable.

୭ । ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ—7. Uninterrupted; continuous.

୮ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରହିତ (ଯଥା—ରାଜତ୍ୱ) ।

8. Having no rival.

ଅଖଣ୍ଡ ଦ୍ୱାଦଶୀ—ସଂ. ବି. (ଯେଉଁ ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଧର୍ମକର୍ମର ଫଳ
Akhaṇḍa dwādaśī ଖଣ୍ଡିତ ହୁଏ ନାହିଁ)—ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ—The twelfth day of the bright fortnight of Mārgaśira.

ଅଖଣ୍ଡନ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଖଣ୍ଡନ)—
Akhaṇḍana ୧ । ଅମେଧଣ—1. Non-refutation.

୨ । ଅଲଙ୍ଘନ—2. Non-transgression.

୩ । (ନିରାକାର ଥିବାରୁ ଯାହା ବିଭକ୍ତ କରି ଯାଇ ନ ପାରେ) ପରମାତ୍ମା ।

3. The Supreme Soul pervading the Universe.

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅଖଣ୍ଡ; ଅବିଭକ୍ତ ।

1. Undivided; unbroken.

୨ । ଅକ୍ଷୟ—2. Inexhaustible.

୩ । ଅଖଣ୍ଡନୀୟ (ଦେଖ)

Akhaṇḍaniya (See)

ଅଖଣ୍ଡନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଖଣ୍ଡନୀୟ)—୧ । ଯାହା ଭଙ୍ଗା ଯାଇ ନ
Akhaṇḍaniya ପାରେ; ଅବିଭଜ୍ୟ—1. Unbreakable; (ଅଖଣ୍ଡନୀୟତା—ବି.) infragible.

୨ । ଅକାଟ୍ୟ;ଯାହାକୁ ଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡନ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—2. Irrefutable.

୩ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ—3. Unchangeable

୪ । ଯାହା ଅନ୍ୟଥା କରା ଯାଇ ନ ପାରେ ।

4. Which cannot be made otherwise.

୫ । ଅଲଙ୍ଘନୀୟ—5. Unavoidable.

ଅଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଯେଉଁ ବୃତ୍ତର ପରିଧି କୌଣସି-
Akhaṇḍamaṇḍala ଠାରେ ଖଣ୍ଡିତ ବା ଭଗ୍ନ ହୋଇ ନାହିଁ ।

1. An unbroken circle.

୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗୋଲ ମଣ୍ଡଳା ।

2. A complete circle.

ସଂ. ବିଣ.—ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—Perfectly circular.

ଅଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳାକାର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଖଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳ + ଆକାର)—
Akhaṇḍamaṇḍalākāra ୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଗୋଲ ।

1. Perfectly spherical.

୨ । ଯହିଁର ପରିଧି ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇ ନାହିଁ ।

2. Consisting of an unbroken circle.

ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତାକୃତି—A perfectly spherical shape.

ଅଖଣ୍ଡ ରାଜତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—
Akhaṇḍa rājatwa ୧ । ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ରାଜ୍ୟଭୋଗ ।

1. Continuous or uninterrupted reign.

୨ । ନିଷ୍କଣ୍ଟକ ରାଜତ୍ୱ; ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରହିତ ରାଜତ୍ୱ ।

2. Unobstructed reign; reign in which there is no rival.

ଅଖଣ୍ଡ ରାଜ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ରାଜାଙ୍କର
Akhaṇḍa rājya କେହି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ବା ସିଂହାସନପାଇଁ ଦାବୀଦାର ନାହିଁ—1. Sovereignty having no rival claimant.

୨ । ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ କାହାର ରାଜ୍ୟ ନାହିଁ ।

2. Kingdom running without any break.

୩ । ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ରାଜତ୍ୱ—3. Continuous or unbroken reign.

ଅଖଣ୍ଡଳ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଅଖଣ୍ଡ; ଏହା ଅଖଣ୍ଡ ବା ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ
Akhaṇḍala ଦିନ ରାତି ଜଳୁଥିବାରୁ)—ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ଅହୋରାତ୍ର ଜଳୁଥିବା ଦୀପ; ଜାଗର ଦୀପ—A lamp kept burning day and night before a Deity.

ଅଖଣ୍ଡିତ—ସଂ. ବିଣ—(ଅ+ଖଣ୍ଡିତ)—୧ । ଅବିଭକ୍ତ; ଯାହା ଖଣ୍ଡିତ
Akhaṇḍita ନୁହେ—1. Undivided; unbroken.

ଅତଏବ ଭଜ ଅଖଣ୍ଡିତ ଚେତନା ସ୍ୱରୂପ । ବିଦ୍ୟାପତି, ଭକ୍ତିରସ.ବ୍ୟ. ର ଗୀତ ।

୨ । ଯାହା ମଝିରେ ଲୁପ୍ତ ବା କଟା ହୋଇ ନାହିଁ ।

2. Not cut in the middle

୩ । ଧାରାବାହିକ—3 Continuous

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ହ	ଲୟ	ଲୃଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

୪ । ଅକାଟ୍ୟ—4. Unrefuted.

୫ । ଅନାହତ—5. Unhurt; uninjured.

୬ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—6. Full; complete.

ଅଖଣ୍ଡିତ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଉଦ୍ଭିଦବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା—କର୍ମଧା)—ଯେଉଁ
Akhaṇḍita patra ପତ୍ରର ଚାରି ପାଖ ଗୋଲ ହୋଇ ବୁଲି ଥାଏ; ଯେଉଁ ପତ୍ରର ଦାଢ଼ ଖଣ୍ଡିଆ ନୁହେଁ; ଯେଉଁ ପତ୍ରର ଧାର ଡେଙ୍ଗ ପାଖରେ ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଇ ନ ଥାଏ; (ଯଥା—ଆମ୍ବ, ପଣସ, ଗୋଲାପ, ତମ୍ବି)—(Botany) A leaf which is not grooved at the edges; a leaf having circular edge.

ସଂ. ବିଣ. (ଉଦ୍ଭିଦବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା—ବହୁବ୍ରୀହି)—
ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷ ଲତାଦିର ପତ୍ରର ଦାଢ଼ ଖଣ୍ଡିଆ ନୁହେଁ । (Botany) Trees and creepers having round or oval leaves.

ଅଖଣ୍ଡିତବାହୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୟାମିତି ପରିଭାଷା—ବହୁବ୍ରୀହି) —
Akhaṇḍita bāhu ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରର ବାହୁ ବିରକ୍ତ ବା ଖଣ୍ଡିଆ ନୁହେଁ—(Geometry) (a figure) Of which the sides are not broken; regular (figure).

ଅଖଣ୍ଡ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Akhaṇḍya ଅଖଣ୍ଡନୀୟ (ଦେଖ)
Akhaṇḍanīya (See)

ଅଖତୁଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଖୋରଧା) କ୍ରି.—ଅଖ ଧରିବା (ଦେଖ)
Akha tulibā Akha dharibā (See)

ଅଖ ତୋଳିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସୁଣ୍ଡ) କ୍ରି.—ଅଖ ଧରିବା (ଦେଖ)
Akha tolibā Akha dharibā (See)

ଅଖ ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) କ୍ରି—୧ । ଅଖ ପାଇଁ କାଠ ଅଣି ଭାଲୁ
Akha dharibā ଦାଣି ଓ ଚକ୍ରାକାରି କରି ଚକରେ ଲାଗିଲା ଭଳି କରିବା; ଅଖ ଗଢ଼ିବା—1. To cut and plane a piece of wood into the required shape for an axle tree.

୨ । ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବଦ ଅଭ୍ୟାସର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହେବା । 2. To acquire a bad habit.

୩ । ଦେ. କ୍ରି—ଛଳନା କରିବା—3. To put forth an excuse.

ଅଖ ପାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡଜାତ) କ୍ରି.— ୧ । ଅଖ ଧରିବା (ଦେଖ)
Akha pāribā 1. Akha dharibā (See)

୨ । ଚକ୍ରାକାରି ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଅଖକୁ ଶଗଡ଼ ଚକରେ ପୂରାଇବା—2. To fit a prepared axletree into the navels of the wheels.

ଅଖ ପିନ୍ଧାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକ୍ରାକାରି ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା
Akha pindhāibā ଅଖକୁ ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଚକରେ ପୂରାଇବା । To fit a prepared axletree into the navels of the wheels.

ଅଖବା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
Akhabā ୧ । ଅଖୋବା; ଅସଭ୍ୟ—1. Boorish; uncivilized.
ଆକଡ଼ା ୨ । ଦୁଃସାହସୀ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—2. Foolhardy.
ଉଜଡ଼ୁ ୩ । ଅଭଦ୍ର—3. Uncivil; unmannered; rude.
୪ । ଅଖାଡ଼ୁଆ—4. Reckless; rash.
୫ । ଅମାର୍ଜିତ—5. Unrefined.

ଅଖରକା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—(ଶୂଦ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା)—
Akharakā ଝାଡ଼ୁଣି ବା ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ଅମାର୍ଜିତ (ସ୍ଥାନ) ।
ଅଝାଟା Unswept (place).

ଅଖରଚୀ—ଦେ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ
Akharachī ଖରଚ ପାଇଁ ଅର୍ଥ ନାହିଁ—1. Having no money to spend; pocketless.
ଅଖରଚୀ
୨ । ଯେ ବ୍ୟୟଶୀଳ ନୁହେଁ; କୃପଣ—Unspending; miserly.

ଅଖଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅ+ଖଳ)—
Akhala ୧ । ସରଳହୃଦୟ; ନିର୍ମଳହୃଦୟ—1. Frank.
(ଅଖଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉତ୍ତମପ୍ରକୃତି—2. Good natured.
୩ । ଯେ କ୍ରୂରସ୍ୱଭାବ ନୁହେଁ ।
3. Not of a cruel nature.

ଅଖଳା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଖଳ)—ଅଖଳ (ଦେଖ)
Akhalā Akhala (See)
ଖଳଶୂନ୍ୟ
ସରଳ

ଅଖଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅଖଳ)—ଅଖଳ (ଦେଖ)
Akhaliā Akhala (See)
(ଅଖଳି, ଅଖଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଖ ସହି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଖ ପିନ୍ଧାଇବା (ଦେଖ)
Akha sahi karibā Akha pindhāibā (See)

ଅଖା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଶ୍ଧାତୁ=ସ୍ତରକ କରିବା)—
Akhā ୧ । ପାଲ, ଝୋଟ ବା ଛଣପଟ ନିର୍ମିତ ବସ୍ତ୍ର ବା ଆସ୍ତରଣ ।
ଛାଳା, ବସ୍ତା 1. Sackcloth; gunny; tarpaulin.
ଅଖା, ଅଙ୍ଖା ! ଅଖ ଯୋଇବେ, ଭୁଣ ଗାଇବେ । ଓଡ଼ିଆ ।
୨ । ବସ୍ତା; ଝୋଟନିର୍ମିତ ବସ୍ତୁର ବଡ଼ ଥଳ; ବୋରା ।
2. Gunnybag.
ସ୍ୱରେ ଚିତ୍ର ଯେ ଅଖାରେ
ଭରି ଭରିବେ ବିଚାରେ । ବିଚାରେ ଦାନ୍ତ ଭାରତ ।

ଅଖାଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ+ଖାଦିବା)—୧ । ଅଖାଇ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ;
Akhāī ଯେ ଖାଇ ନାହିଁ—1. Feminine of Akhiā; one who has not yet taken her meals

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଳ୍ପାହାର କରେ ।
2. (a woman) Eating very little.

୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ବହାହାରକାରିଣୀ; ଯେଣ୍ଟୁ ।
3. (Ironical) Gluttonous, greedy (woman).

ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ବହାହାରକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ ।
(Ironical) A gluttonous woman.

ଅଖାଇ ବରଛ ଓଖା,
ଭୋଇବ ଗ୍ରହଣ ଓଡ଼େବେ ଖାଇଲା, ଚାନ୍ତ ଅଛ ବରପଖା । ଚଉ ।

ଅଖାଇ ନାନି—ଦେ. ବ. (ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ବହାହାରକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ ।
Akhāī nāṇī 1. (Ironical) Gluttonous woman.

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋପନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ କରି, କିଛି ଖାଇ ନାହିଁ ବୋଲି ବାହାରେ ଦେଖାଇ ହୁଏ ।
2. (Ironical) A woman who after having her fill pretends that she has not had her meal.

ଅଖାଇ ନାନି ସ୍ତ୍ରୀକାଟୀ, ବସି ଥାଇ ଚିତ୍ର ମୁଣ୍ଡେ
ବରଦାପାଣ୍ଡରେ ଓଡ଼େଇ ହୁଏ, ମୁଁ ଛଡ଼ ଦେଇ ନାହିଁ ବୁଣ୍ଡେ । ଦାଶରଥିରଙ୍ଗ ।

ଅଖାଇଲା—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ+ଖାଦ ଧାତୁ)—
Akhāilā ୧ । ଯେ କେବେ ଉଦର ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଖାଇବାକୁ ପାଇ ନାହିଁ—1. (a person) Who has never had a bellyful of meal.
ଅଖାଉକେ

୨ । ଅଖିଆ; ଯେ ଖାଇ ନାହିଁ—2. Unfed.

୩ । ଯେ ଭଲ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ପାଏ ନାହିଁ ।
3. (a person) Who has got no dainties to eat.

ଅଖାଉ—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ+ଖାଦ୍ ଧାତୁ)—
Akhāu ଯେଉଁ ଲୋକ ଖାଇବାକୁ ପାଏ ନାହିଁ ବୋଲି ଖାଏ ନାହିଁ ।
ଅଖାଉକେ, ହାଭାତେ (a person) Who gets nothing to
ଭୁଖା eat.

ଅଖାଉଟିଆ—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ. (ସଂ. ଅ+ଖାଦ ଧାତୁ)—
Akhāuṭiā ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟଠାରୁ ଖରିଦ କରିବା ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ (ଯଥା—ଧାନ, ଚାଉଳ) ନିଜେ ନ ଖାଇ ଲାଭ ପାଇବା ପାଇଁ ବିକି କରେ ।
1. (a person) Who purchases food-grains etc. to sell at a profit.

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ (ଧାନ, ଚାଉଳ, ମୁଗ, ପରିବା) ନିୟମିତରୂପେ ବଜାରରୁ କିଣେ ନାହିଁ (କାରଣ ଉକ୍ତ ଫସଲମାନ ସେ ଉତ୍ପାଦନ କରେ) ।
2. (a person) Who has not to purchase food-grains from the market for his own consumption.

୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ ବା ନିଜ କ୍ଷେତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟାଦିକୁ ନିଜେ ନ ଖାଇ ଲାଭ ପାଇଁ ବିକି କରେ—3. (a person) Who sells the food-grains or other produce of his land for gain in the market.

ଅଖାଉଟୀ—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଖାଉଟିଆ (ଦେଖ)
Akhāuṭī Akhauṭiā (See)

ଅଖାଏଦ୍ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ଓ ବି. (ସଂ. ଅଖାଦ୍ୟ)—
Akhāed ଅଖାଦ୍ୟ (ଦେଖ)
Akhādya (See)

ଅଖାଡ଼ୁ—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବିଚାରଶୂନ୍ୟ; ବିବେଚନାଶୂନ୍ୟ—
Akhārḍu 1. Rash; reckless.
ଅକଡ଼ୁ ୨ । ଅସୁବିଧାଜନକ—2. Inconvenient.
ଅକ୍‌ଖଡ଼ ୩ । ଅକଡ଼ବାଗିଆ; ଜିଦଖୋର—3. Obstinate.

ଅଖାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ.—ଅଖାଡ଼ୁ (ଦେଖ)
Akhārḍuā Akhārḍu (See)
(ଅଖାଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଖାତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଖାତ)—ଅଖନିତ; ଯାହା ଖୋଳାଯାଇ ନାହିଁ ।
Akhāta Undug.

ସଂ. ବି.—୧ । ଦେବଖାତ; ପ୍ରାକୃତିକ ଜଳାଶୟ ।
1. A natural tank; a lake.

୨ । (ଭୂଗୋଳ) ଉପସାଗର—2. Bay.

ଅଖାତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ+ଆ. ଖାତିର)—
Akhātarā (See)
Akhātara ୧ । ବେଖାତିର; ଅସମ୍ମାନ—1. Disregard.
ବେଖାତିର ୨ । ଅମାନ୍ୟ—2. Disrespect.
ଅଖାତିର ୩ । ଅପମାନ—3. Insult.
ବେଇଜ୍ଜତିର

ଦେ. ବିଶ—ଅଖାତରିଆ (ଦେଖ)

ଅଖାତରିଆ—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ; ଆ. ଖାତିର)—
Akhatarā ୧ । ଯେ କାହାରକୁ ଖାତର ବା ପରିଚିତ କରେ ନାହିଁ ।
ବେଖାତିର୍ 1. Not caring any one.
ବେଇଜ୍ଜତିରି ୨ । ଗୁରୁଜନାଦି ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯେ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଏ ନାହିଁ—2. Not showing respect to one's elders.

୩ । ଅମର୍ଯ୍ୟାଦ; ସମ୍ମାନରହିତ—3. Disrespectful.

୪ । ଅପମାନିତ—4. Insulted; slighted.

ଅଖାତିର୍—ଦେ. ବି.—ଅଖାତର (ଦେଖ)
Akhatir Akhātara (See)

ଦେ. ବିଶ—ଅଖାତରିଆ (ଦେଖ)
Akhatarā (See)

ଅଖାତିରୀ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଖାତର (ଦେଖ)
Akhātirī Akhātara (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ବସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	କ୍ଷ୍ମ	ଭ୍ଯ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଭ୍ଯ	ଓ	ନ୍ଦ

ଅଖାଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଅଖାଦ୍ୟ)—ଅଖାଦ୍ୟ (ଦେଖ)
Akhād — Akhādya (See)

ଅଖାଦ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଓ. ଖାଦ)—
Akhāda
ଅଖାଦ, ଅଖାଦାଲ
ବେଖୋଟ
୧ । ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାର ଅଦରେ ଖାଦ ବା ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ ମିଶି ନାହିଁ—1. Unalloyed.
୨ । ବିଶୁଦ୍ଧ—2. Pure.
୩ । ଅମିଶ୍ରିତ—3. Unmixed; unadulterated.

ଅଖାଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଖାଦ୍ୟ)—
Akhādya
୧ । ଅଭୋଜ୍ୟ; ଭୋଜନର ଅନୁପଯୁକ୍ତ—1. Uneatable; unfit for consumption.
୨ । ଅଭକ୍ଷ୍ୟ; ଯାହା ଖାଇବା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଷିଦ୍ଧ—2. Prohibited (food).
୩ । ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର (ଖାଦ୍ୟ) – 3. Unwholesome (food).
ଦେ. ବି—୧ । ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଖାଦ୍ୟ—1. Unwholesome food.
୨ । ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—2. Prohibited food.
୩ । ଭୋଜନର ଅଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ—2. Anything unfit for consumption.

ଅଖାପଟ୍ଟ—ଦେ. ବି—ଅଖାର ବଡ଼ ମୁଣି; ବସ୍ତା—
Akhāpaṭa — Gunny bag.
ଛାଳାର ଥଳେ
ଅଖା, ବୋରା

ଅଖାପାଲ—ଦେ. ବି—ଅଖାର ଭଅର ବଡ଼ ବସ୍ତ୍ର—Sackcloth.
Akhāpāla
ତେରପାଲ
ପାଲ

ଅଖିଆ – ଦେ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.) (ସଂ. ଅ+ଖାଦ ଧାତୁ)—
Akhiā
(ଅଖାଇ-ସ୍ତ୍ରୀ)
ନାଖେୟେ
ଭୁଖା
ଯେ ଖାଇ ନାହିଁ—Unfed.
ଦେ. ବି—ନ ଖାଇବା—Not taking any food.

ଅଖିଆ ଅପିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.—ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Akhiā apiā
ନାଖେୟେ ନାଦେୟେ
ନେହ ଖା ପିକେ
(ସଂ. ଅ+ଖାଦ ଧାତୁ; ଅ+ପା ଧାତୁ)—ଯେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ନ ଥାଏ ଓ ଜଳପାନ କରି ନ ଥାଏ—One who has not taken any food or drink.

ଅଖିତୃତୀୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା)—
Akhitṛutiyā
ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା
ଅଖତୀ, ଅଖତୀଜ
ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା (ଦେଖ)
Akshayatṛutiyā (See)

ଅଖିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ଖିନ୍ନ)—୧ । ଖେଦଶୂନ୍ୟ; ଅଦୁଃଖିତ—
Akhinna
(ଅଖିନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. Griefless; not sorrowful.
୨ । ଅଶ୍ରାନ୍ତ; ଅକ୍ଲାନ୍ତ—2. Unwearied; untired.

ଅଖିମୁଠି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଅକ୍ଷିମୁଠି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Akhimuthi (etc) — Akshimuthi etc. (See)

ଅଖିଳ—ସଂ. ବିଣ. [ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ (ନାହିଁ)+ଖିଳ (ଶୂନ୍ୟ) ଯହିଁରେ]—
Akhila
୧ । ସକଳ; ସମୁଦାୟ—1. All.
୨ । ସମସ୍ତ—2. Whole; entire.
୩ । ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ—3. Universal.
ଦେ. ବି—ଅଖିଳବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ; ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱ—The entire Universe.
ଉଦ୍ଦାମ ପ୍ରଭୁ ସମ୍ବର, ଯେ ବସ୍ତୁ ଅଖିଳ ଠାରୁ । ଜଗତ୍ପତି ଦ୍ୱାରକାର ଶ୍ରୀ ।

ଅଖିଳଜନନୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —୧ । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ମାତା—1. The Mother of the whole Universe.
Akhilajananī
୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—2. Goddess Lakshmī.
୩ । ରାଧିକା—An epithet of Rādhikā.
୪ । ସମସ୍ତ ଜଗତର ମାତୃଗଣ—4. The motherhood or the whole body of the mothers of the Universe.
୫ । ପୃଥିବୀ—5. The earth.
ଅଖିଳ ଜନନ ନାମା ମୁକୁନ୍ଦ ବସ୍ତ୍ର । ବିଶ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱସ୍ୱ ବସ୍ତୁ ଣ ପୀତ ।

ଅଖିଳବାସ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି) ଭଗବାନ; ପରମେଶ୍ୱର—God.
Akhilabāsa
ପ୍ରଥମ ହୋଇବା ଗୁଣ ଅଖିଳ ବାସ । ପ୍ରାଚୀ, ଅଖିଳେଶ ।

ଅଖୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ କପାରୁ କପାଖାଇ ଦ୍ୱାରା ମଞ୍ଜି କଢ଼ା ଯାଇ ନାହିଁ; ଖୁଆ ହୋଇ ନ ଥିବା (କପା)—(cotton)
Akhuā
Which has not been shorn of its seeds by a ginning machine.

ଅଖୁଣ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ)—୧ । ଅକ୍ଷତ; ଯାହା ଖଣ୍ଡି ଅ ହୋଇ ନାହିଁ—
Akhuṇa
ନିଖୁଁତ
ବେଚୋଟ
1. Uninjured.
୨ । କଳଙ୍କଶୂନ୍ୟ; ଯହିଁରେ ଦାଗ ନାହିଁ—2. Stainless.
୩ । ନିଖୁଣ; ପୂର୍ଣ୍ଣାବୟବ—3. Whole; undiminished.

ଅଖେଦ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+ଖେଦ)—ଖେଦରାହିତ୍ୟ—
Akheda — Freedom from sorrow.
(ଅଖେଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମନୋବେଦନାଶୂନ୍ୟ—Sorrowless.

ଅଖେମ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅକ୍ଷମ)—ଅକ୍ଷମ (ଦେଖ)
Akhema — Akshama (See)

ଅଖେମତା—ପ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଅକ୍ଷମତା)—ଅକ୍ଷମତା (ଦେଖ)
Akhematā — Akshamatā (See)

ଅଖୋବା—ଦେ. ବିଣ—ଅଖବା (ଦେଖ)
Akhobā — Akhabā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଖ୍ୟାତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଖ୍ୟାତ)—୧ । ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ; ପ୍ରଭିଷ୍ଠାହୀନ—
Akhyāta 1. Unrenowned.
(ଅଖ୍ୟାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଖ୍ୟାତବନ୍ତ—2. Notorious.
(ଅଖ୍ୟାତ—ବି) ୩ । ଅବିଦିତ—3. Unknown.

ଅଖ୍ୟାତନାମା—ସଂ. ବିଣ. ସୁ. ତ ସ୍ତ୍ରୀ. (ନଞ୍ ବହୁ; ଅ + ଖ୍ୟାତନାମନ୍
Akhyātanāmā ୧ମା.୧ବ.)—ଅଖ୍ୟାତନାମା; ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ; ସଂସାରରେ ଯାହା ନାଆଁ ପଡ଼ି ନାହିଁ—Unknown to fame; unrenowned.

ଅଖ୍ୟାତି—ସଂ. ବି. (ଅ + ଖ୍ୟାତି)—
Akhyāti ୧ । ଅପ୍ରଶଂସା; ନିନ୍ଦା—1. Blame.
୨ । ଦୁର୍ନାମ; ଅପଯଶ—2. Evil repute; notoriety.
୩ । ଅପବାଦ—3. Defamation.

ଅଗ (ଧାତୁ)—ସ—ବକ୍ରଗମନ କରିବା—To move in a
Aga (root) crooked or slanting manner.

ଅଗ—ସ. ବି. (ଅ+ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଗତି କରେ ନାହିଁ)—
Aga ୧ । ପର୍ବତ—1. Mountain.
ଡଗା, ଆଗା ୨ । ବୃକ୍ଷ—2. Tree.
ଆଗା, ନୋକ ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.
(ବିପରୀତ—ମୂଳ) ୪ । (ପାଦରେ ଗମନ କରୁ ନ ଥିବାରୁ) ସର୍ପ—Serpent.
ଦେ. ବି. (ସ. ଅଗ୍ର)—୧ । ଅଗ୍ର—1. Top.
୨ । ବସ୍ତୁର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡ—2. The end; extremity.
କୃଷ୍ଣ ଚାହା ଚୁମିଲ ବାତ ପର ବେଗ
ଚୋଡ଼ାଙ୍କ ପିଠିରେ ପିଛରେ ମାର ଅଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
୩ । (ବୃକ୍ଷପର୍ବତାଦିର) ଶୃଙ୍ଗ ବା ଶିଖର—3. Summit or top (of mountain or tree)
ଦେ. ବିଣ—ଅଗ୍ରଦେଶସ୍ଥ—Situated on or pertaining to the top.

ଅଗଉର୍—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସ. ଅଗୌରବ)—୧ । ବେଖାତିର—
Agaur 1. Want of regard.
ବେଖାତିର ୨ । ଅଖାତିର; ଅସମ୍ମାନ; ଅମାନ୍ୟ—
ବେଖାତିର 2. Disregard; Disrespect.
୩ । ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଅନାଦର—3. Slight.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—୧ । ଗୌରବହୀନ; ଅସମ୍ମାନିତ—1.Dishonoured.
୨ । ଅନାଦୃତ—2. Slighted; disregarded.

ଅଗଉରବ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସ. ଅଗୌରବ)—ଅଗଉର୍ (ଦେଖ)
Agauraba Agaur (See)

ଅଗକଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସ ଅଗ୍ର + କର୍ତ୍ତିତ)—ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ବା
Agakatā ବୃକ୍ଷାଦିର ଅଗ୍ରଭାଗ କଟା ଯାଇଛି;ଲଣ୍ଡି କରାଯାଇଥିବା—
ଡଗାକାଟା The top cut; lopped off;
ଟୁଣ୍ଡ pollard.

ଦେ. ବି—ଅଗଖୁଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Agakhuntā (See)

ଅଗଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସ. ଅଗ୍ର + ଓ. ଖୁଣ୍ଟିବା)—ଶସ୍ୟଗଛ
Agakhuntā (ଯଥା—ଧାନଗଛ) ଆଦିର ମୂଳଭାଗ ଭୂମିରେ
ଶିଷକାଟା. ଥାଇ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଥିବା କେଣ୍ଡାମାନ ଛିଣ୍ଡାଯିବା—
The cutting of the ears from the standing cornplants.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଗକଟା (ଦେଖ)
1. Agakatā (See)
୨ । ଯେଉଁ ଶସ୍ୟଗଛର ଅଗରୁ କେଣ୍ଡା ଛିଣ୍ଡାଇ ନିଆଯାଇ ଥାଏ—
2. (corn plants) Having the ears cut off.

ଅଗଗୋଡ଼—ଦେ. ବି—ଗୋଡ଼ର ଅଗ୍ରଭାଗ; ଗୋଡ଼ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ୍ରଭାଗ—
Agagorda The extremity of the toe of
ପାୟର ଆଁଗୁଳ the leg.
ପାଉଁକା ଓଁଗଳୀ ତୋ ଅଗ ଗୋଡ଼ରେ ବଜା ନ ବାଜୁ—ଅଣୀବଚନ ।

ଅଗଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଗଙ୍ଗା)—
Agaṅga ୧ । ଗଙ୍ଗାନଦୀହୀନ (ଦେଶ)—1. (a country).
(ଅଗଙ୍ଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) Not having the river Ganges flowing through it.
୨ । ଗଙ୍ଗାନଦୀଠାରୁ ଚାରି କୋଶରୁ ଅଧିକ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ (ଦେଶ)—2. (a country) More than eight miles distant from the river Ganges,
୩ । ନଦୀହୀନ (ଦେଶ)—3. Riverless (country).

ଅଗଛ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅ + ଓ. ଗଛ)—୧ । ଫଳହୀନବୃକ୍ଷ; ମୂଲ୍ୟହୀନ ବୃକ୍ଷ—
Agachha 1. Valueless tree.
ଆଗାଛା ୨ । ଅକାମିକା ଗଛ—2. Useless tree.
୩ । ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଠିଥିବା ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଉଦ୍ଭିଦ—
3. Useless plants growing in corn-fields.

ଅଗଛା—ଦେ. ବି—ଅଗଛ (ଦେଖ)
Agachhā Agachha (See)
(ଅଗଛୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ—(ଯାହା ଗଢ଼ିଛି ନାହିଁ ବା ମାନେ ନାହିଁ)—
୧ । ଅସୁନ୍ଦର—1. Graceless.
୨ । ଲାବଣ୍ୟହୀନ—2 Unsymmetrical.
୩ । ଅସମ୍ଭବ—3. Improbable.
୪ । ଅନୁପଯୋଗୀ—4. Unsuitable.
୫ । ଅସଂଯତ; ଅସଂବଦ୍ଧ—
5 Ill arranged; irregular.
୬ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କଥାକୁ ସଜାଇକରି କହି ପାରେ ନାହିଁ—
(a person) Who can not speak in an arranged manner.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଗ	ଃ	ଏ	ଦ୍ୱସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଶ୍ୟ	ଲ୍ଟ	●	ନ୍ଦ

ଅଗଛିଆ—ଦେ. ବ—ଅଗଛ (ଦେଖ)
Agachhiā Agachha (See)

ଅଗଛୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କୃତ କର୍ମକୁ
Agachhī ମିଥ୍ୟାରେ ଆରୋପ କରାଯାଏ— a woman)
To whom another person's doings are attributed.

ଅଗଛୀକୁ ଗଛେଇମା । ପ୍ରବଚନ ।

ଅଗଛୀ କି ଗଛେଇମା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ପ୍ରବଚନ)—୧ । ଜଣକର କୃତ କର୍ମକୁ
Agachhī ki gachheimā ମିଥ୍ୟାରେ ଅନ୍ୟଠାରେ ଆରୋପ କରିବା—1. To attribute another's doings to a person.
୨ । ଅସମ୍ଭବ ବା ଅସୁନ୍ଦର କଥାକୁ ସଜାସଜ କରି ସମ୍ଭବ ବା ସୁନ୍ଦର କରି କହିବା—2. (said of a woman) To speak with such dexterity as to make an impossible or ungraceful thing appear possible or graceful.

ଅଗଜ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଗଜ)—୧ । ଗଜଶୂନ୍ୟ (ଦେଶ)—
Agaja 1. (a country) Where there is no elephant.
୨ । (ଅଗ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ପର୍ବତରେ ଜାତ—
2. Growing in the mountains.
୩ । ବୃକ୍ଷରୁ ଜାତ—3. Produced from tree.
ସଂ. ବ. (ପର୍ବତରୁ ଜନ୍ମିବାରୁ)—ଶିଳାଜତୁ (ଦେଖ)
Śilājatu (See)

ଅଗଠଣ—ଗ୍ରା. ବଣ. (ସଂ. ଅ + ଗଠନ)—ଅଗଠନ (ଦେଖ)
Agathaṇa Agathana (See)

ଅଗଠନ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅ + ଗଠନ)—ଅସୁନ୍ଦର; ଯାହାର ଗଢ଼ଣ ଅସୁନ୍ଦର
Agathana —Ugly; unsymmetrical.
ବେଢଙ୍ଗ

ଅଗଡ଼ଧତା—ଗ୍ରା. ବଣ. ସୁଂ—ଅଗଡ଼ଧଉଆ (ଦେଖ)
Agardadhatā Agardadhatiā (See)

ଅଗଡ଼ଧତି—ଗ୍ରା. ବଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଗ୍ର + ଉଦ୍ଧତ)—
Agardadhati ୧ । ଜ୍ଞାନଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ; ଅଖାଡ଼ୁଆ—
ବେଆଡ଼ା 1 Reckless; rash.
ଅଗଡ଼ଧତ୍ତା ୨ । ଅଠିକଣା; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ; ଯାହାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ବା ଧାରା ନ ଥାଏ—
Unsystematic; unmethodical.
୩ । ଅତି ଡେଙ୍ଗା—3. Very tall.
୪ । ବୃହଦାକାର—4. Big.
୫ । ଖୁବ ଲମ୍ବ—5. Very long.

ଅଗଡ଼ଧତିଆ—ଗ୍ରା. ବଣ. ସୁଂ—ଅଗଡ଼ଧତି (ଦେଖ)
Agardadhatiā Agardadhati (See)
(ଅଗଡ଼ଧତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଗଡ଼ଧତୁ—ଗ୍ରା. ବଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଗଡ଼ଧତି (ଦେଖ)
Agardadhatu Agardadhati (See)

ଅଗଡ଼ ବଗଡ଼—ଦେ. ବଣ. (ସନ୍ଦଚରୁ)—
Agrdabagarda ୧ । ବେଠିକଣା; ଅଠିକଣା; କ୍ରମବିହୀନ—
ଅଗଡ ବଗଡ, 1. Unsystematic; unmethodical.
ଆଗଡମ୍‌ବାଗଡମ୍ ୨ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ—
ଅଡ଼ଙ୍ଗତଡ଼ଙ୍ଗ, 2 Not connected; disjointed.
ଅଂଡବଂଡ, ୩ । ବ୍ୟର୍ଥ—3. Useless.
ଅଗଡ଼ମ୍‌ବଗଡ଼ମ୍ ୪ । ଅନର୍ଥକ—4. Meaningless.
୫ । ଅଲଗ; ଗୋଳମାଳିଆ; ଅସୁବ୍ୟସ୍ତ; ଇତସ୍ତତ-ବିକ୍ଷିପ୍ତ—5. Confused.
୬ । ଅଗମ୍ଭଳ ନ ଥିବା—
6. Without head or tail.
ଦେ. ବ—୧ । ଏଣୁ ତେଣୁ; ଯାଙ୍ଗାତା—
1. Medley; jumble.
ଅଗଡ଼ ବଗଡ଼ ଗାଏ ଯେ, ଅଗଡ଼ ପର ଡୁବ ସେ—ଦେ ।
୨ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ ପ୍ରଳାପ—
2. Confused jargon; ravings.
୩ । ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ବହୁତ ପଦାର୍ଥ—
3. Odds and ends; trash.
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଅଠିକଣାରୂପେ—
1. Unsystematically.
୨ । ଗୋଳମାଳିଆରୂପେ—2. In a confused manner.
୩ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧରୂପେ—3. In a disjointed manner.

ଅଗଡ଼ମ୍ ବଗଡ଼ମ୍—ଦେ. ବଣ. ବ. ଓ କ୍ରି. ବଣ—ଅଗଡ଼ ବଗଡ଼ (ଦେଖ)
Agardam bagardani Agarda bagarda (See)

ଅଗଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅନ୍ତର୍ଗଳ)—
Agardā ଗାଲହିଡ଼ି; ନେଳ ଦାସକେରେଖା ଗୁଳ; ଝିଣ୍ଟି (ଦେଖ)
Jhiṇṭi (See)

ଅଗଣ—ସଂ. ବ. (ଅ + ଗଣ)—୧ । ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ଗଣ; ଛନ୍ଦଶାସ୍ତ୍ରରେ ତିନି ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଆଠଗୋଟି ଗଣ ମଧ୍ୟରୁ ଚାରି ଗୋଟି ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ଗଣ (ଯଥା—ଜ ଗଣ; ର ଗଣ; ସ ଗଣ; ତ ଗଣ; ଏହି ଗଣର ଅକ୍ଷରମାନ ଛନ୍ଦର ଆଦ୍ୟରେ ରଖିବା ଅନୁଚିତ ଅଟେ—ହିନ. ଛନ୍ଦସାଗର) ।
1. Name of 4 classes of alphabets which should not be placed at the beginning of a poem.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଭ୍ରଂଶରେ ବୃଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରହ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀ—2. Inferior class.

ଅଗଣତି ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଅଗଣିତ; ଅଗଣ୍ୟ)—ଅଗଣ୍ୟ; ଅସଂଖ୍ୟ;
অনগন ଅସୁମାର—Countless; innumerable.

ଅଗଣତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗଣିତ)—୧ । ଅଗଣ୍ୟ; ଅସଂଖ୍ୟ—
Aganati 1. Countless.
ଅଗଣତି ୨ । ଯାହା ସୁମାର ହୋଇ ନାହିଁ—2. Uncounted.
অনগিনত

ଅଗଣନ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଗଣନା)—ଅଗଣ୍ୟ; ଅସୁମାର;
Aganana ଅସଂଖ୍ୟ—Countless.
(ଅଗଣନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଗଣନା—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଅଗଣନ)—ଅଗଣନ; ଅଗଣ୍ୟ; ଅସଂଖ୍ୟ—
Aganana Countless.
ଅଗଣତି ଅଗଣାଯାଇକରେ ଅଗଣନା ଜନ
অনগন ବଳାଙ୍କ ଉଷିରେ ମାଟ୍ରନ୍ତେ ବଳ ସଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅଗଣନ + ଆ)—ଅଗଣନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Aganana.

ଅଗଣନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ଅ + ଗଣନୀୟ)—୧ । ଅସଂଖ୍ୟ; ଅଗଣିତ—
Agananiya 1. Countless.
(ଅଗଣନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଗଣିତା; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜରେ ଗଣ୍ୟ ମାନ୍ୟ ନୁହେଁ—2. Not respectable; man of straw.

୩ । ଅଗ୍ରାହ୍ୟ; ଯାହା ବିବେଚିତ ବା ଗୃହୀତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ—3 Inconsiderable.

ଅଗଣପେଟ—ଦେ. ବି—(ଯେଉଁ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଗଣିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ
Aganapeta ଭାତ ମିଳିବ ନାହିଁ; ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର
ଖାଲିପେଟ ଅନ୍ନ ପଡ଼ି ନାହିଁ ।)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବହୁ ମାତ୍ର
ଛୁଚାପେଟ ଖାଇ ନାହିଁ—A person who has not had a morsel of food.

ଅଗଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗନ)—୧ । ଅଙ୍ଗନ; ପ୍ରାଙ୍ଗଣ—
Aganā 1. Courtyard.
ଆଙ୍ଗିନା, ଉଠାନ ସ୍ୱଲ୍ପ ଗୋପୀଙ୍କ ଅଗଣା ।
অঙ্গন ବର୍ତ୍ତମେ ପଡ଼ି ହୋଇ ବଣା । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ. ୧୦୩ ।
ସ୍ୱ ପ୍ରସ୍ତରେ ଅପଣା ଅଗଣା ପଡ଼ିଲ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷେତ୍ର; ସ୍ଥାନ—2. Place.

ବଳାସର କ୍ଷେତ୍ର ଲୁହେ ସନ୍ତାନ ଅଗଣା ତପସ୍ୟାର କ୍ଷେତ୍ର ଏଟ୍ଟ ।
ରଘାନାଥ ମହାପାତ୍ର ।

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗଣ୍ୟ)—୧ । ଅଗଣ୍ୟ; ଅସଂଖ୍ୟ—
ଅଗଣତି 1. Coutless.
অনগনা ବହୁଜେ ବୁଲୁଛନ୍ତି ଦେଉ ଅଗଣାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବ. ତ. ବ. ଗୀତ ।

୨ । ଅଗଣିତ; ଯାହା ଗଣନା କରାଯାଇ ନାହିଁ—
2. Uncounted.

୩ । ନଗଣ୍ୟ; ହେୟ—
3. Contemptible; in significant.

୪ । ଯେଉଁ ବାଳକର ଜାତକ ବା ଜନ୍ମପତ୍ରିକା ବିଷୟରେ ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଗଣନା କରାଯାଇ ନାହିଁ—
4. (a boy) Who has not had his horoscope calculated.

(ଅଗଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି. ସୁଂ—ଅପରିଅଣୀ ବାଳକକୁ ଦିଆଯିବା ନାମ ବିଶେଷ—A name given to a boy whose elder had died before his birth.

ଅଗଣା ଅପୁଚ୍ଛା—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ. (ସହଜର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଅ+ଗଣ୍ ଧାତୁ
Aganā apuchhā ଓ. ପ୍ରଚ୍ଛ ଧାତୁ)—୧ । ନଗଣ୍ୟ; ଯେଉଁ
(ଅଗଣୀ ଅପୁଚ୍ଛା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲୋକକୁ କେହି ମନୁଷ୍ୟରେ ଗଣନା କରେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଯତ୍ନରେ ନାହିଁ—1. (a person). Of no importance; insignificant.

୨ । ଯେ ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଆସିଥାଏ—
2. (a person) Who comes to a place without any invitation.

୩ । ଯେ ଅନୁରୁଦ୍ଧ ନ ହୋଇ କୌଣସି କର୍ମ କରେ—
3. (a person) Who does a work without being asked to do it.

୪ । ଯେଉଁ ବାଳକର ଜାତକପତ୍ର ଗଣାଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ନାହିଁ—
4. (a boy) Whose horoscope has not been cast.

୫ । ଯେଉଁ ବିବାହରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଜାତକ ଗଣାଯୋଗ୍ୟ ମେଳ କରାଯାଇ ନ ଥାଏ—
5. (a marriage) In which the respective horoscopes of the bridegroom and the bride have not been calculated (to see if they will suit each other).

୬ । ଯେଉଁ ଅଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବରେ କେହି ଭରୁ ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ—
6. (a guest Who is not looked after by any body in a social festivity.

ଅଗଣିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ଗଣିତ)—୧ । ଅସଂଖ୍ୟ; ଅସୁମାର—
Aganita 1. Countless.
(ଅଗଣିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହା ସଂଖ୍ୟା କରାଯାଇ ନାହିଁ—
2. Uncounted

୩ । ଅଖ୍ୟାତ—3. Not celebrated.

୪ । ଅଜ୍ଞାତ—4. Unknown.

ଅଗଣିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଗଣିତ + ଆ)—ଅଗଣିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Aganitā Feminine of Aganita.

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗଣିତ)—ଅଗଣ୍ୟ; ଅସଂଖ୍ୟ—Countless.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲୃ	ଉ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଁ	ଲଅ	ଓ	ନ୍

ଅଗଣ୍ଡ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗମ୍ୟ) ୧ । ପରିମାଣରେ ଅମାପ—
Aganda 1. Immeasurable.
ଅଗମ, ୨ । ଅମାପ; ଅତି ଗଭୀର (ଜଳ); ଅତଳସ୍ପର୍ଶ—
ଅଥାହ 2. Very deep; unfathomable
(ଯଥା, ନଦୀରେ ଏ ବର୍ଷ ଅଗଣ୍ଡ ପାଣି ଅଛି ।)
୩ । (ସଂ.ଅଗଣ୍ଡ)—ପୂର୍ଣ୍ଣ(ଭୋଜନ)—3. A bellyful of (meal)

ଅଗଣ୍ଡା—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ର ?)—ବେଙ୍ଗଳା ପକାଇ ଧାନ ଅମଳ କରିବା
Agandā ପରେ ଯେଉଁ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଧାନ କୁଟା ଦେହରେ ଲାଗି
ରହିଯାଏ—Grains of paddy not severed
from the straw after treading.

ଅଗଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଗଣ୍ୟ)—୧ । ଅସଂଖ୍ୟ; ଗଣନାତୀତ; ସଂଖ୍ୟାତୀତ—
Aganya 1. Countless.
(ଅଗଣ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନଗଣ୍ୟ; ତୁଚ୍ଛ—2. Negligible; of no
importance; insignificant.
୩ । ସାମାନ୍ୟ; ଇତର—3. Slight.
୪ । ହେୟ—4. Contemptible.
୫ । ଅତ୍ୟାଦ୍ୟ—5. Inconsiderable.

ଅଗତ୍—ବେ. ଅ. (ସଂ. ଅଗ୍ର)—ହାତୀକୁ ଆଗକୁ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ମାହୁତର
Agat ଡାକ;—ଆଗକୁ ଚାଲ—Interjection used by
ଅଗତ୍ elephant-drivers directing the elephant
to advance.

ଅଗତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଗତ, ଯେ ଗତ ହୋଇ ନାହିଁ) ...
Agata ୧ । ବିଦ୍ୟମାନ; ଉପସ୍ଥିତ; ବର୍ତ୍ତମାନ—1. Present.
(ଅଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅପ୍ରାପ୍ତ—2. Unattained.

ଅଗତି—ସଂ. ବି. (ଅ + ଗତି)—୧ । ଗତିରାହିତ୍ୟ; ଚଳନର ଅଭାବ—
Agati 1. Want of motion.
୨ । ଅସଦ୍ଗତି; ମୁକ୍ତି ବା ମୋକ୍ଷର ଅଭାବ—
2. Want of salvation.
ଦେହେ ଅଗତି, ଦେହେ ଦହିଁରେ ସଦାଚେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀବିଳାସ ୨।୧୮ ।
୩ । ଉପାୟହୀନତା—3. Want of resources.
୪ । ନିରାଶ୍ରୟତା—4. Helplessness.
୫ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା—5. Misfortune.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—
୧ । ଗତିହୀନ—1. Motionless.
୨ । ଉପାୟବିହୀନ—2. Resourceless.
୩ । ନିରୁପାୟ—3. Having no means.
୪ । ସଦ୍ଗତି ବା ମୋକ୍ଷ ହୀନ—
4. Devoid of salvation.
୫ । ନିରାଶ୍ରୟ—5. Helpless.
୬ । ବିପନ୍ନ—6. Involved in danger.
ବେ. ବିଣ—ଅସତ୍ପଥଗାମୀ; ଅସଦାଚାରୀ—Doing evil acts.

ଅଗତିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଗତି + କ)—
Agatika ଅଗତି (ଦେଖ)
(ଅଗତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Agati (See)

ଅଗତିପଣ—ବେ. ବି—ଅସଦାଚରଣ; ଅସତ୍ପଥରେ ଗମନ—
Agatipana Bad conduct; taking to evil ways.
ଅଗତିକ ଅତ ଅଗତିପଣ ଦେଖି ଚଳ । ଗୀତଗୋ ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ଅଗତିର ଗତି—ବେ. ବି—୧ । ନିରୁପାୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପାୟ ସ୍ୱରୂପ—
Agatira gati 1. A helper of the helpless.
ଅଗତିର ଗତି ୨ । ଅମୋକ୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୋକ୍ଷଦାତା—
ଅଗତିନକୋ ଗତି 2. Saviour of the sinner.
୩ । ବିପନ୍ନର ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା—
3. Deliverer of the afflicted.

ଅଗତ୍ୟା—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ଅ = ହୀନ, ରହିତ + ଗତ୍ୟା =
Agatyā ଗତିଦ୍ୱାରା)—୧ । ନିରୁପାୟ ହୋଇ—
1. In a helpless condition.
୨ । ଅନନ୍ୟଗତିକ ହୋଇ; ଉପାୟାନ୍ତର ବିହୀନ ଅବସ୍ଥାରେ—
2. Having no other resource or
alternative.
୩ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ—3. Perforce; inevitably
ସଂ. ଅ—ସୁତରାଂ; ଫଳତଃ—
Veritably; as a matter of fact.

ଅଗଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । (ଅ + ଗଦ)—
Agada ରୋଗ; ସୁସ୍ଥ—1. Healthy; not sick.
(ଅଗଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଅ + ଗଦା) — ଗଦାଶୂନ୍ୟ; ଗଦା ଧରି ନ ଥିବା—
2. Holding no mace; not armed
with mace.
୩ । (ଯାହାଦ୍ୱାରା ରୋଗ ନାଶ ହୁଏ) ଔଷଧ—
3. Medicine; antidote.
୪ । ଗଦ (ଦେଖ)—4. Gada (See)
୫ । ଧନ୍ୱନ୍ତରି ପ୍ରଣୀତ ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଭାଗବିଶିଷ୍ଟ ଚିକିତ୍ସାଗ୍ରନ୍ଥର ଷଷ୍ଠ
ଭାଗର ନାମ—5. Title of the 6th part of
a medical treatise by Dhanwantari.

ଅଗଦଂକାର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ଉପପଦ ସମାସ; ଅଗଦଂ = ଅଗଦକୁ +
Agadaṁkāra କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ରୋଗ
କରନ୍ତି)—ଚିକିତ୍ସକ, ବୈଦ୍ୟ—
Physician; doctor.

ଅଗଦ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ଅ + ଗଦ୍ୟ)—୧ । ସଦୋଷ ଗଦ୍ୟ; ଯେଉଁ
Agadya ଗଦ୍ୟ ରଚନାରେ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଭାଷା ଦୋଷ ରହିଅଛି—
1. Faulty prose.
୨ । ପଦ୍ୟ; କବିତା—Poetry
ସଂ. ବିଣ—ଅକଥ୍ୟ; ଅକଥନୀୟ—Uuspeakable.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଗଧୁଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଅଗାଧୁଆ (ଦେଖ)
Agadhuā Agādhuā (See)
ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଅସ୍ନାତ ଅବସ୍ଥା—State of having had no bath.

ଅଗନା ଅଗନି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—(ସଂ. ଅଗମ୍ୟ)—ଅତି ଅଗମ୍ୟ; ନିବିଡ଼; ଅଘୋର
Aganā agani ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ (ବନ)—Impenetrable; very dense (forest).
ଅଗମ୍ୟ [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ କେବଳ 'ବନସ୍ତ' ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଲାଗେ ।]

ଅଗନାଗନି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଅଗନା ଅଗନି (ଦେଖ)
Aganāgani Aganā agani (See)

ଅଗନାଗିନି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଅଗନା ଅଗନି (ଦେଖ)
Aganāgini Aganā agani (See)

ଅଗନାଗ୍ନି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଅଗନା ଅଗନି (ଦେଖ)
Aganāgni Aganā agani (See)

ଅଗନି—ସ୍ତ୍ରୀ. ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବି—(ସଂ. ଅଗ୍ନି)—ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—
Agani Fire.
ଚହଁଲଃ ନାଚ ଯେ ଚୁଅର ଅଗନି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅଗନ୍ତବ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (ଅ + ଗନ୍ତବ୍ୟ)—
Agantabya ୧ । ଗମନର ଅଯୋଗ୍ୟ; ଯହିଁରେ ଗମନ କରି ହୁଏ (ଅଗନ୍ତବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାହିଁ (ଯଥା—ପଥ)—1. Impassable.
୨ । ଯେଉଁଠାକୁ ଗମନ କରିବା ଅନୁଚିତ (ଯଥା—ସ୍ଥାନ)—2. (a place) Where one ought not to go.
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସହବାସ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ—3. (a person) With whom a person is prohibited from having cohabitation.
୪ । ଯେଉଁ ତିଥିରେ କୌଣସି ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଅନୁକୂଳ କରିବା ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଷିଦ୍ଧ—4. (a day) Which is inauspicious according to astrology for starting on a mission.

ଅଗନ୍ତବ୍ୟ ତିଥି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଯେଉଁ ତିଥିରେ
Agantabya tithi ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ନିଷିଦ୍ଧ—A day which is astrologically inauspicious for starting on a mission.
(ଯଥା—ଜ୍ୟେଷ୍ଠାର୍ଣ୍ଣ ତିଥି, ବିଷ୍ଟି, ବ୍ୟତିପାତ, ବୈଧୃତ ଯୋଗ-ଯୁକ୍ତ ତିଥି, ତ୍ରିଭାଗନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ତିଥି; ପ୍ରତିପଦାଦି ।)

ଅଗବଥୁ—ଦେ. ବି. (ସ. ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ, ଅଗ୍ନିମଥନ)—ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ (ଦେଖ)
Agabathu Agnimantha (See)
ଅଗବଥୁ ବିଚାର ହୋଇ ଶ୍ରେଷ୍ଠତା । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅଗବଥୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗାତ ବସିବା—ଦେ. (ବାକ୍ୟ)—
Agabathu sange sangāta basibā
ଦେହରେ ଅଗ୍ୟାବାତ ଫଳ ଦେହ ଫୁଲି ଗଲେ ରୋଗୀ ଅଗବଥୁ ଗଛ ନିକଟକୁ ଯାଇ ତା ଉପରକୁ ଗଣ୍ଡାଏ ଗୁଡ଼ିଲ ପକାଇ ଦେଇ ଉକ୍ତ ଗଛକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି କହନ୍ତି "ମୁଁ ତୋ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗାତ ବସିଲି ।" ଏପରି କଲେ ଦେହରୁ ଅଗ୍ୟାବାତଜନିତ ଫୁଲା ଓ କଣ୍ଡୁ ଛାଡ଼ିଯାଏ । ଫଳତଃ ଏ ଗଛର ସ୍ପର୍ଶରେ ଅଗ୍ୟାବାତ ଭଲ ହୁଏ—
(a person suffering from nettlerash) To set up god-relationship with the Agabathu tree.

ଅଗଭଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଅଗ୍ର + ଭଙ୍ଗ ଧାତୁ)—
Agabhangā ୧ । ଯାହାର ଅଗ୍ର ଭଗ୍ନ କରାଯାଇଅଛି (ଯଥା—
ଡଗାଭଂଗା ଗୁଳ୍ମ, କ୍ଷୁଦ୍ରବୃକ୍ଷ)—1. Having the tips broken.
୨ । ଯାହାର ଅଗ ବା ଶିଖର ଭଗ୍ନ ହୋଇଅଛି—2. With a broken top.
(ଯୁ) ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ଆରବ୍ଧ କର୍ମ ବା ପ୍ରସ୍ତାବକୁ
(ଅଗଭଙ୍ଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରଥମରୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଏ—3. A person who breaks up a work or proposal at the outset.
୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଶେଷ ହେବା ବେଳକୁ ନିରୁତ୍ସାହ ହୋଇ ବନ୍ଦ କରି ଦିଏ ବା ବିଗାଡ଼ି ଦିଏ—4. A person who begins a work with right earnest but breaks it off before it is finished.

ଅଗମ—ସ. ବି. (ଅ + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହାର ଗମନ ବା
Agama ଗତି ନାହିଁ)—୧ । ପର୍ବତ—Mountain.
୨ । ଗଛ—2. Tree.
ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ସ୍ଥିର; ଗତିହୀନ—1. Motionless.
(ଅଗମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ଥାବର—2. Immovable.
(ଅଗମତା—ବି)

ଅଗମତା—ସଂ. ବି. (ଅଗମ + ଭାବାର୍ଥେ. ତା; ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଗମ
Agamatā ବା ସ୍ଥାବର ବସ୍ତୁ ପରି ଅବହେଳା କରିବାର ଭାବ)—
୧ । ମାନନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବମାନନା; ପୂଜ୍ୟପୂଜା ବ୍ୟତିକ୍ରମ—1. Disregard or slight shown to a respectable person.
୨ । ଅସମ୍ମାନ; ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା—2. Disrespect.
୩ । ଅପମାନ—3. Insult.

ଅଗମନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଗମନୀୟ)—ଅଗମ୍ୟ (ଦେଖ)
Agamanīya Agamya (See)
(ଅଗମନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଗମଲା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଧାନ ଦଳାକୁ ବେଙ୍ଗଳା ନ ପକାଇ
Agamalā କେଣ୍ଡାର ଅଗକୁ ଗୋଡ଼ରେ ମଳ ଲେଦେ ତହିଁରୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଓ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଶ	ନ

ଶିଷ୍‌ଝାଡ଼ା ଧାନ ବାଦାର କରନ୍ତି—(paddy sheaf)
ଅଗଡା Which has been trodden upon by the feet and paddy grains separated thereby.

ଦେ. ବି. ୧ । ଗୋଡ଼ରେ ଅଗ ମଳାଯାଇ ଧାନ ବାଦାର କରି ନିଆ ଯାଇଥିବା ଶସ୍ୟହୀନ ଖୁଣ୍ଟା ନଡ଼ା—

1. Straw from which paddy has been separated by treading with the feet.

୨ । ବେଙ୍ଗଳା ନ ପଡ଼ାଇ ଧାନ ଦଳାକୁ ଗୋଡ଼ରେ ମଳ ଉହିଁରୁ ଧାନ ପୃଥକ୍ କରିବା କର୍ମ—

2. The operation of treading upon the paddy sheaf to separate the grains.

ଅଗମିତ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ). ବିଣ. (ସଂ. ଅଗମ୍ୟ) - ଅଗମ୍ୟ; ଯେଉଁଠାକୁ
Agamita କେହି ଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—
Unapproachable; inaccessible.

ଦୂର୍ବ୍ବ ଦଳ ଦୋଳିତସ୍ତୁର । ଅଚଳିତ ସ୍ତୁର ନର ଅଗ୍ନିର ॥
ଦିଗ୍ ଶଙ୍କର—ଉଷାଉଦାଣ ।

ଅଗମୂଳ—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ସଦୃଶ; ସଂ. ଅଗ୍ର + ମୂଳ)—
Agamūla ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅଗ୍ରଭାଗ ଓ ମୂଳଭାଗ—
ଆଗାଗୋଡ଼ା 1. Top and root; head and tail.
ଆଗାଗୋଡା ୨ । ଶେଷ ଓ ଆଦ୍ୟଭାଗ—
2. Beginning and end.
୩ । ଧାରାବାହିକତା—3. Sequence.
(ଯଥା—ତା କଥାରେ ଅଗ ମୂଳ କିଛି ନାହିଁ ।)

ଦେ. ବିଣ. ୪ । ଅଗ୍ରରେ ସ୍ଥିତ ଓ ମୂଳରେ ସ୍ଥିତ—
4. Situated at the top and at the base.

ଅଗମୋଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ଅଗକୁ ମୋଡ଼ି ଉହିଁର
Agamordā ପ୍ରାକୃତିକ ବୃଦ୍ଧିକୁ ରହିତ କରାଯାଏ—
1. (tree) Whose top has been bruised or squeezed in order not to let it grow tall.

୨ । ଯାହାର ଅଗଡାଖ ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—
2. Nipped at the top.

ଅଗମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଗମ୍ୟ)—୧ । ଗମନର ଅଯୋଗ୍ୟ; ଦୁର୍ଗମ—
Agamya 1. Impassable; unapproachable.

୨ । ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ; ଅଭେଦ୍ୟ (ଯଥା—ବନ)—
2. Impenetrable.

୩ । ଅବୋଧଗମ୍ୟ; ଅବୋଧ—
3. Incomprehensible; not capable of being understood; unintelligible.

୪ । ଅଜ୍ଞେୟ—4. Unknowable.

୫ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଗମନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ—
5. (a place) Where one ought not to go.

୬ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଶାସ୍ତ୍ରାଦିନିଷିଦ୍ଧ—6. (a place) Where one is prohibited from going.

୭ । (ସ୍ମୃତି) ସଂ. ଯେଉଁ ପୁରୁଷକୁ ସଙ୍ଗମ କରିବା (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ)
(ଅଗମ୍ୟା – ସ୍ତ୍ରୀ) ନିଷିଦ୍ଧ—7. (a male) Whom a female is enjoined not to cohabit with.

ଅଗମ୍ୟଗମନ—ସଂ. ବି. ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ)—୧ । ନିଷିଦ୍ଧ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା—
Agamyagamana 1. Going to a prohibited place.

୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ) ଅଗମ୍ୟ ପୁରୁଷର ସହବାସ—2. In the case of a female) Cohabitation with a male of the prohibited class.

ଅଗମ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଗମ୍ୟ + ଆ)—ଅଗମ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ଯେଉଁ
Agamyā ସ୍ତ୍ରୀକୁ କୌଣସି ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ ସହବାସ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ—
Feminine of Agamya; (a woman) whom a certain male should not cohabit with.

[ଦ୍ର—ମନୁସ୍ମୃତିମତରେ ନିଜର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଗମ୍ୟା; ବିଶେଷତଃ ଗୁରୁପତ୍ନୀ, ରାଜପତ୍ନୀ, ଶ୍ରୋତ୍ରୀୟପତ୍ନୀ, ବନ୍ଧୁପତ୍ନୀ, ଭଗିନୀ ଓ ଭଗିନୀସ୍ଥାନୀୟାମାନେ; କନ୍ୟା ଓ କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟାମାନେ; ସଗୋତ୍ରା, ଉଚ୍ଚତରବର୍ଣ୍ଣା, ଭୂମାତା, ଅନ୍ତ୍ୟଜା, ରଜସ୍ୱଳା, ଶରଣାଗତା, ତପସ୍ୱିନୀ ଓ ନ୍ୟାସୀକୃତା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଗମ୍ୟା; ଏମାନଙ୍କ ସହବାସ କଲେ ପୁରୁଷର ମହାପାତକ, ଅତିପାତକ ଓ ଅନୁପାତକ ହୁଏ ।]

ଅଗମ୍ୟାଗମନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ)—ଅଗମ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ସହବାସ—
Agamyāgamana Cohabitation with a woman of the prohibited class.

ଏବେ ସେହି ପାପ; ଲକ୍ଷରେ ପତ୍ନୀ ହେବ ଅଗମ୍ୟାଗମନେ ।
ରାମାୟଣ. ମହାଭାରତ ।

[ଦ୍ର—ଅଗମ୍ୟାଗମନ ମହାପାପ; ଏଥିର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଧି ମନୁସଂହିତା ୧୧ ଅ. ୧୭୦-୧୭୯ ଶ୍ଳୋକରେ ଅଛି—ସ୍ମୃତିଶଙ୍କର. ମନୁସଂହିତା ।]

ଅଗରୁ—ବୈଦେ. ଅ. ୧ । (ଆ. ଅଗରୁ)—ଯଦି; ଯଦିସି—
Agar 1. If; even if.
ଅଗର ୨ । (ଆ. ମଗରୁ)—ମାତ୍ର; କିନ୍ତୁ—2. But.
ଅଗର ୩ । (ଆ. ମଗରୁ) ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ—3. On the other hand.

୪ । (ଇଂ Auger: ଅଗର୍) କାଠକୁ ଫୋଡ଼ି ଛିଦ୍ର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଢ଼େଇଙ୍କ ଭଅଁର ଯନ୍ତ୍ର—
4. A carpenter's auger.

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଭ୍ର)—ଅଭ୍ର; ମେସନାଲ—Mica.

ଦେ—'ଅଗ' ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି—ଅଗ୍ରଭାଗର—Of the top.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁଯା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଗରୁଆଲ—ଦେ. ବ.—ଅଗରବାଲ (ଦେଖ)
Agaruālā — Agarabālā (See)

ଅଗର୍ କଟଲ୍—ଦେ. ବଣ. (ସଂ ଅଗ୍ର + କର୍ତ୍ତିତ) ଅଗକଟା (ଦେଖ)
Agar katal — Agakatā (See)

ଆଗାର୍ଭାଗା ଡଗାଭାଗା ଅଗଲ କଟଲ ତମାଖୁ—ଦେ. ବ. —ଯେଉଁ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ଧୂଆଁପତ୍ରର ଅଗ କଟା ହୋଇଥାଏ; ଏକ ପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଡ଼ା ଧୂଆଁପତ୍ର ବା ତମାଖୁ—A species of excellent tobacco imported to Orissa.

[ଦ୍ର—ସେବନରେ ଥିଲାବେଳେ ଏ ଧୂଆଁପତ୍ର ଗଛର କଲି ଭାଙ୍ଗି ଦିଆ ଯାଇଥିବାରୁ ଗଛ ଶିଖରେ ଡେଙ୍ଗା ହୋଇ ନ ବଢ଼ି ଅପ୍ରତିନରେ ବିସ୍ତୃତ ଓ ଦୁଷ୍ପୁଷ୍ପ ହୋଇଥାଏ ।]

ଅଗର୍ କଟା—ଦେ. ବଣ—ଅଗକଟା (ଦେଖ)
Agar katā — Agakatā (See)

ଅଗର୍ଚି—ବୈଦେ. ଅ. (ଆ. ଅଗରୁରେ)—ଅଗରୁ (ଦେଖ)
Agarchi — Agar (See)

ଅଗର୍ଚେ—ବୈଦେ. ଅ. (ଆ. ଅଗରୁରେ)—ଅଗରୁ (ଦେଖ)
Agarche — Agar (See)

ଅଗର—ବୈଦେ.—୧ । ଅ. (ଆ. ଅଗରୁ)—ଅଗରୁ (ଦେଖ)
Agara — 1. Agar (See)

୨ । ବ. (ଇଂ. Auger; ଅଗରୁ)—ଅଗରୁ (ଦେଖ)
2. Agar (See)

୩ । ଦେ. (ସଂ. ଅଗୁରୁ)—ଅଗୁରୁ (ଦେଖ)
ଅଗୁରୁ ଅଗର — 3. Aguru (See)

ଅଗର ଧୂପ ଦେଇ ପାରେ; ପାତ ଘୋଟ୍ରେ ପକାଇବାରେ । ଦଣ୍ଡିରାଣ. ଭୂଜଦେ ୧୦୩ ।

୪ । ଦେ. (ସଂ ଅଭ୍ର)—ଅଭ୍ର (ଦେଖ)
4. Abhra (See)

ଅଗର ଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବ. (ସଂ ଅଗୁରୁ+ଚନ୍ଦନ) – ଅଗୁରୁ (ଦେଖ)
Agara chandana — Aguru (See)
ଅଗୁରୁ ଚନ୍ଦନ
ଅଗର ଚନ୍ଦନ

ଅଗରଚନ୍ନ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. —ଅଗର ଚନ୍ଦନ (ଦେଖ)
Agarachanna — Agara chandana (See)

ଅଗରଜ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅ+ଆ. ଗରଜ୍)—
Agaraja — ଗରଜ ବା ଆବଶ୍ୟକତାର ଅଭାବ—
ବେଗରଜ — Want of need or necessity.
ବେଗରଜ

ଅଗରଜା—ଦେ. ବଣ—ଯେଉଁ ଦୁଧ ଦୁହାଁ ହେଲା ପରେ ନିଆଁ ଉପରେ
Agarajā — ଉତ୍ତପ୍ତ କରାଯାଇ ନ ଥାଏ— milk) Which
ଅଗଜରା — has not been warmed just after milking; unwarmed.

[ଦ୍ର—ଦୁହାଁ ହେଲା ପରେ ଦୁଧକୁ ଟିକିଏ ଗରଜାଇ ଦେଲେ ବା ଉତ୍ତପ୍ତ କଲେ ତାହା ଅଗରଜା ଦୁଧ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ସମୟଯାଏ ଛାଣି ନ ଯାଇ ଅବିକୃତ ରହେ ।]

ଅଗରଜାଏ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଅ + ଆ. ଗରଜାଏ)
Agarajāe — ଦେଣା ସୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ;(ଯଥା; ଖାତକ ବା ରୟତ)—
Solvent (debtor or tenant).

ଅଗରଜିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—
Agarajiā — ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ବିଷୟରେ ଗରଜ ପଡ଼
ବେଗରଜୀ — ନ ଥାଏ—1. Not in want.
ବେଗରଜୀ — ୨ । ଯେ ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ନୁହେ—2. Not needy.

ଅଗରଜୀ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଗରଜିଆ (ଦେଖ)
Agaraji — Agarajiā (See)

ଅଗରଝଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଶାକଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
Agara jhardā — A plant; Panicum Coromandelianum.

ଅଗରଝାଟିଆ—ଦେ. ବ—ଅଗରଝଡ଼ା (ଦେଖ)
Agarajhāṭiā — Agarajhardā (See)

ଅଗର ଟିକଲି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. (ସଂ. ଅଭ୍ର)—କୃଷ୍ଣାଭ୍ରର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଲ ବା
Agara tikili — ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତିଖଣ୍ଡ, ଯାହାକୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କପାଳରେ
କାଳଟିକଳି — ଟିକଲି କରି ପିନ୍ଧନ୍ତି—
କାଳଟୀପ — A circular or crescent-shaped bit of black mica stuck to the forehead by females.

ଅଗରଟୋପି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—ଅଗର ଟିକଲି (ଦେଖ)
Agaratopi — Agara tikili (See)

ଅଗରଦାନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. (ସଂ. ଅଗ୍ରଦାନୀ) – ଅଗ୍ରଦାନୀ (ଦେଖ)
Agaradānī — Agradānī (See)

ଅଗରବତ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଗୁରୁ + ବର୍ତ୍ତିକା)—ଉଦ୍‌ବତ୍ତି; ସୁଗନ୍ଧ ପାଇଁ
Agarabati — ଜଳାଯିବା ସରୁ କାଠ (ଏଥିରେ ଗୁଗୁଳ, ଚନ୍ଦନ
ଅଗରବାତୀ — ଆଦି ବଟା ହୋଇ ବୋଳା ହୋଇଥାଏ;
ଅଗରବତ୍ତୀ — ମୁସଲମାନମାନେ ଏହାକୁ ଧୂପ ଦିଅନ୍ତି; ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ସୁଗନ୍ଧ ଧୂଆଁ ବାହାରୁଥାଏ ।)—
Fine twigs smeared with scents and emitting sweet-smelling smoke when lighted.

ଅଗରବାଲ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଗ୍ର ବଣିକ, ଅଗ୍ରବଣ ବା ଅଗ୍ରା ପ୍ରଦେଶ
Agarabāla — ଏମାନଙ୍କର ଆଦିମ ବାସସ୍ଥାନ ଥିବାରୁ ।)—
ଅଗରଉଆଲା — ଅଗ୍ର ବଣିକ, ମାରବାଡ଼ୀ ବା ପଶ୍ଚିମା ବୈଶ୍ୟ ବା ବଣିଆ
ଅଗରୱାଲା — ଜାତିବିଶେଷ—A sect of Baisyas of the N. W. Provinces and of Marwar.

ଅଗରବୁଆଲ—ଦେ. ବ—ଅଗରବାଲ (ଦେଖ)
Agarabuālā — Agarabālā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲକ୍ଷ୍ମ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଈ	ନ୍ଦ

ଅଗରହିତ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ଗର୍ହିତ)—
Agarahita ୧ । ଅଗର୍ହିତ; ଅମନ୍ଦ; ଉତ୍ତମ—1. Good.
୨ । ଉପଯୋଗୀ—2. Suitable.
ପ୍ରା. ବି—୧ । ଉପକାର—1. Benifit.
୨ । ମଙ୍ଗଳ—2. Good; weal.

ଅଗରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ର)—୧ । ଅଗିଲା ବାଉଁଶ କଣି; ବାଉଁଶର କର୍ତ୍ତିତ ସଶାଖ ଅଗ୍ରଭାଗ—1. The top portion of a bamboo tree cut off from the main part.
୨ । (ସଂ. ଶୃଗାଳକଣ୍ଟକ) କଣ୍ଟକଯୁକ୍ତ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—2. Gamboje thistle; a thorny plant.
[ଦ୍ର—ଏହା ପଡ଼ିଆରେ ଉଠେ, ଏଥିର ପତ୍ର ଓ ଫଳ ମଧ୍ୟ କଣ୍ଟକିତ, ପତ୍ର ଦନ୍ତୁର, ମଞ୍ଜି କଳାକାଗ ପରି, ଗଛ ଧଳାଅସିଆ, ଖାର ଦଳଦିଆ, ଗଛ ଦୁଇ ହାତ ବଢ଼େ, ଏହାର ଖାରରେ ଓ ମଞ୍ଜିର ତେଲରେ କାଛୁ ଭୁଣ୍ଡିଆ ଘଲ ହୁଏ ।]
୩ । କଣ୍ଟା କୁସୁମ (୨) (ଦେଖ)
3. Kaṇṭākusuma (2) (See)

ଅଗରି—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଅଘରିଆ (ଦେଖ)
Agari Aghariā (See)

ଅଗରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଅଘରିଆ (ଦେଖ)
Agariā Aghariā (See)

ଅଗରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗୁରୁ)—ଅଗୁରୁ (ଦେଖ)
Agaru Aguru (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ହାଟିଆ ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—
Name of a class of śūdras in Ganjam.
ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ଗୁରୁ)—ଅଗରୁଆ; ହାଲୁକା; ଯାହା ଗରୁ ବା ଭାର ନୁହେ—Light; not heavy.
ଦେ. ୫ମୀ ବିଭକ୍ତି—ଅଗ୍ରଭାଗରୁ; ଅଗ୍ରଠାରୁ—From the top.
(ଯଥା—ଅଗରୁ ମୂଳଯାକେ ।)

ଅଗରୁଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ଗୁରୁ)—ଅଗରୁ ; ହାଲୁକା—
Agaruā Not heavy; light.

ଅଗର୍ଦାନି—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ରଦାନୀ)—ଅଗ୍ରଦାନୀ (ଦେଖ)
Agardāni Agradāni (See)

ଅଗର୍ହିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ଗର୍ହିତ)—
Agarhita ୧ । ଅନିନ୍ଦିତ—1. Blameless.
୨ । ପ୍ରଶଂସିତ—2. Praiseworthy; praised.
ପ୍ରା. ବି—୧ । ଉପକାର—1. Benifit.
୨ । ମଙ୍ଗଳ—2. Weal; good.

ଅଗଲ୍ କଟଲ୍—ଦେ. ବିଶ ଓ ବି—ଅଗର୍ କଟଲ୍ (ଦେଖ)
Agal kaṭal Agar kaṭal (See)

ଅଗଲ୍‌କଟା—ଦେ. ବିଶ. ଓ ବି—ଅଗର୍ କଟଲ୍ (ଦେଖ)
Agalkaṭā Agarkaṭal (See)

ଅଗଲ୍ ବଗଲ୍—ବୈଦେ. (ଫା)—
Agal bagal କ୍ରି. ବିଶ—ଇତସ୍ତତଃ; ଏଣେତେଣେ—
ଇଦିକ୍ ଉଦିକ୍ Here and there.
ଅଗଲ ବଗଲ ଅ—ଅନ୍ୟଥା—Otherwise.
ବିଶ—୧ । ଅନିଶ୍ଚିତ; ଅଠିକଣା—1. Unsettled.
୨ । ସନ୍ଦିଗ୍ଧ—2. Doubtful; doubting.
୩ । ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତ—3. Fickle minded.
୪ । ଦ୍ୱିଧାଯୁକ୍ତ—4. Hesitating.
(ଯଥା—ଏ କଥା କହିବାକୁ ମୁଁ ଅଗଲ୍ ବଗଲ୍ ହେଉଛି ।)
ବି—୧ । ଦ୍ୱୈଧୀଭାବ—1. Hesitancy.
୨ । ସନ୍ଦେହ—2. Doubt.
(ଯଥା—ମୋ ମନରେ ଅଗଲ୍ ବଗଲ୍ ପଡ଼ିଛି ।)
୩ । ସାମାନ୍ୟମାତ୍ର ବ୍ୟତିକ୍ରମ—3. Slight deviation.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ସଭାବରେ ଅଗଲ୍ ବଗଲ୍ ନାହିଁ ।)

ଅଗଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—(ସଂ. ଅଗ୍ର; ତୁଳ. ହି. ଅଗଲା)
Agalā ୧ । ଆଗୁଆ; ଅଗ୍ରସର—1. Forward; leading.
୨ । ବଳିପଡ଼ିଥିବା; ବାକି ରହିଥିବା—
2. Remaining over.
୩ । ବଢ଼ିବା; ଅଧିକା—3. Surplus.
୪ । ଆଗିଲା; ସାମନାର; ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ—
4. In front; frontal.
୫ । ଭବିଷ୍ୟତ; ଆଗାମୀ—5. Coming; future.
ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅଲଗ୍ନ; ଅଲଗାର ବ୍ୟତ୍ୟୟ)—
ଅଲଗା—Separate.

ଅଗଲି ଜିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ଅଗ୍ର)—
Agali jibā ବଳି ପଡ଼ିବା—To remain over; to remain as surplus.

ଅଗଷ୍ଟ—ବୈଦେ. (ଇଂ. August. ଅଗଷ୍ଟ୍)—
Agashṭa ଇଂରାଜୀ ଗଣନାରେ ଅଷ୍ଟମ ମାସ—
ଅଗସ୍ତ The month of August.
अगस्त

ଅଗସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. August. ଅଗଷ୍ଟ)—ଅଗଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Agasta Agashṭa (See)

ଅଗସ୍ତି—ସଂ. ବି. ୧ । (ଅଗ=ପର୍ବତ + ସ୍ତି ଧାତୁ=ସ୍ତମ୍ଭନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତକୁ ସ୍ତମ୍ଭନ କରିଥିଲେ)—
Agasti ଋଷିବିଶେଷ—Name of sage.
[ଦ୍ର—ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମିତ୍ରାବରୁଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଗର୍ଭ ଗୋଟିଏ କୁମ୍ଭରେ ସ୍ଥାପିତ ହେବାରୁ ସେହି କୁମ୍ଭରୁ ଏ ଋଷି

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜନ୍ମିଥିଲେ, ଏଥିପାଇଁ ଏହାଙ୍କ ନାମ କୁମ୍ଭଯୋନି । ଏ ଖର୍ବାକୃତି ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଝିଙ୍କ ନାମ ଲୋପାମୁଦ୍ରା । ଏ ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତର ମନ୍ତ୍ରଗୁରୁ । ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତ ଦିନକୁ ଦିନ ଉଚ୍ଚତାରେ ବଢୁଥିବାର ଦେଖି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବ ତାଙ୍କ ଗତି ରୁଦ୍ଧ ହେବାର ଆଶଙ୍କା କରି ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ଶରଣାଗତ ହେଲେ । ଅଗସ୍ତି ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତ ନିକଟକୁ ଗଲେ । ଗୁରୁଙ୍କୁ ଦେଖି ବିନ୍ଧ୍ୟ ନମସ୍କାର କରି ମୃଗକୁ ତଳକୁ ନୁଆଇଁବାକୁ ଅଗସ୍ତି ତାଙ୍କୁ କହିଲେ, "ମୁଁ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା କରି ଯାଉଛି, ତେଣୁ ଫେରି ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ଏହିପରି ନତମସ୍ତକ ହୋଇ ରହିଥାଅ ।" ଅଗତ୍ୟା ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳ ଗୁରୁଙ୍କ ଆଦେଶରେ ତାଙ୍କ ଫେରିବା ଅପେକ୍ଷାରେ ନତମସ୍ତକ ହୋଇ ରହିଲେ । ଅଗସ୍ତି ଆଉ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଫେରି ଅଇଲେ ନାହିଁ; ଫଳତଃ ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତ ଆଉ ନ ବଢ଼ି ସେହିପରି ନତମସ୍ତକ ହୋଇ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ପୌରାଣିକ ଉପାଖ୍ୟାନକୁ କବି ବଳ୍ଲଭଚରଣ ମଥୁରାମଙ୍ଗଳର ୨୯ଶ ସ୍ଥଳରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି । ଅଗସ୍ତି ମୁନି ବାତାପିନାମକ ମେଷରୂପଧାରୀ ଦୈତ୍ୟକୁ ଖାଇ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଇଥିଲେ ଓ ସମସ୍ତ ସମୁଦ୍ରଜଳକୁ ଆପଣା ଗଣ୍ଡୂଷରେ ପୂରାଇ ଚଳ୍ଚ କରି ଦେଇଥିଲେ ।]

୨ । ଦକ୍ଷିଣାକାଶର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନକ୍ଷତ୍ରବିଶେଷ—

ଆ. ସର୍ବୈଲ ନାମୋ — A bright star in the southern sky; Canopus; Argus Alpha; Argo Navis.

[ଦ୍ର—ଏହା ଶରତ୍‌କାଳରେ ଉଦିତ ହୁଏ; ଶରତ୍‌କାଳରେ ନଦ୍ୟାଦିର ଜଳ ନିର୍ମଳ ହେବାରୁ ଅଗସ୍ତି ନକ୍ଷତ୍ରର ଉଦୟକୁ ଜଳର ନିର୍ମଳତାର କାରଣ ବୋଲି ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଅଗସ୍ତ୍ୟୋଦୟ ଦେଖ ।]

୩ । ବକପୁଷ୍ପ ଗଛ—3. A tree, Sesbania grandiflora; Agasti grandiflora.

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅଗସ୍ତି, ବକ, ବସ୍ମ, ଶିବମଷ୍ଟି, ପାଶୁପତ, ଏକଷ୍ଟିଲ, ବକପୁଷ୍ପ ଓ. ଅଗସ୍ତି ।

ବକଫୁଲ

ଧାସନା, ହତୀଯାବକୁଳ

ଇ. ବସେଟେଟ୍ଟ୍, ଲଷ୍ଟ୍ୟା

ମ. ଅଗସ୍ତା, ହଳଗା

[ଏଥିର ପତ୍ର ଓ ଫୁଲ ଶାକରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ହବିଷ୍ୟାଳୀମାନେ ଏ ଶାଗ ଖାଆନ୍ତି । ଏଥିର ଛୁଇଁ ସଜନା ଛୁଇଁ ପରି । ଏଥିର ଡାଳ ମସକା; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ପିତ୍ତ, କଫ, ଦାହ, ଶ୍ଳେଷ୍ମା, ଶ୍ୱାସ, ତୃଷ୍ଣା ଓ କୁଷ୍ଠନାଶକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଗ୍ରାହ୍ୟବିଷ୍ଟମ୍ଭକାରକ । ଏହା ପୀନସ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଫୁଲ ଧଳା ଓ ନାଲିଦେଦରେ ଗଛ ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଏହାର ଫୁଲ ଅପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ଓ ବକପକ୍ଷୀର ଆକୃତି ଯୋଗୁ ଏହାକୁ ବକପୁଷ୍ପ ବୋଲାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର ଅଞ୍ଚଳର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—A family title of Brāhmaṇs in Midnapur and Balasore.

ଅଗସ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବି.ନାମ (ଅଗ+ସ୍ତି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—ଅଗସ୍ତି (ଦେଖ)
Agastya — Agasti (See)

ଅଗସ୍ତ୍ୟକୂଟ—ସଂ. ବି.—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳର ପର୍ବତବିଶେଷ, ଯହିଁରୁ ତାମ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ ନଦୀ ବାହାରିଛି—Name of a mountain in the Madras Presidency from which the Tāmraparṇṇī river rises.
Agastyakūṭa

ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍ ; ଅଗସ୍ତ୍ୟ+ଯାତ୍ରା)—
Agastya jātrā ୧ । ଭାଦ୍ର ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିବସ—
1. The first day of the month of Bhādra.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଅଗସ୍ତିଋଷି ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ଯାତ୍ରା କରି ଆଉ ଫେରି ଆସି ନ ଥିଲେ ବୋଲି ଏ ଦିନ କୌଣସି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା ନିଷିଦ୍ଧ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଯେଉଁ ଯାତ୍ରାରୁ ଯାତ୍ରାକାରୀ ବାହୁଡ଼ି ଆସନ୍ତି ନାହିଁ—2. A starting which knows no returning.

ଅଗସ୍ତ୍ୟ ସଂହିତା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା, ଅଗସ୍ତ୍ୟ ସଙ୍କଳିତ ସଂହିତା)—ଅଗସ୍ତି ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ସ୍ମୃତି ଗ୍ରନ୍ଥ—Name of a Compendium of Hindu Law compiled by Sage Agasti.
Agastya saṁhitā

ଅଗସ୍ତ୍ୟସର—ସଂ. ବି—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—Name of a sacred tank of the Hindus.
Agastyasara

ଅଗସ୍ତ୍ୟ ସରସ୍ ଯେ ଦେଖିଯାଏ ଜେହେ
ତ୍ରିଦିନ ତହିଁ ଉପବାସରେ ସଂଯତେ । ବୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅଗସ୍ତ୍ୟାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ପୂର୍ବଘାଟର ମଲୟ ପର୍ବତର ପାଦଦେଶରେ କାବେରୀକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅଗସ୍ତି ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବନବାସ କାଳରେ ଏଠାରେ ଦିନେ ବିଶ୍ରାମ କରିଥିଲେ—The hermitage of the sage Agasti in the Eastern Ghats.
Agastyāśrama

[ଦ୍ର—ରାଧାନାଥ ମହାଯାତ୍ରା ୩ୟ ସର୍ଗରେ କାବେରୀ ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ଅଗସ୍ତ୍ୟାଶ୍ରମର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି ।]

ଅଗସ୍ତ୍ୟୋଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍. ଅଗସ୍ତ୍ୟ+ଉଦୟ)—
Agastyodaya ୧ । ଦକ୍ଷିଣାକାଶରେ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ ତିଥିରେ ପୂର୍ବଦିଗରୁ ଅଗସ୍ତି ନକ୍ଷତ୍ରର ଉଦୟ—1. The rising of the star Canopus in the southern sky on the 7th day of the lunar month Bhādra.

୨ । ଶରତ୍‌ଋତୁର ପ୍ରାରମ୍ଭ—
2. The beginning of Indian autumn.

[ଦ୍ର—ଅଗସ୍ତି ନକ୍ଷତ୍ରର ଉଦୟ ସଙ୍ଗେ ଶରତ୍‌ଋତୁର ଚିହ୍ନ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ, ଆକାଶରୁ ମେଘ ଖସିଯାଏ, ନଦୀ ପୁଷ୍କରିଣୀର ଜଳ ନିର୍ମଳ ହୁଏ, ରାସ୍ତା ଘାଟରୁ କର୍ଦ୍ଦମ ଶୁଖିଯାଏ ଓ ଜଳଚର ପକ୍ଷୀମାନେ ଜଳାଶୟମାନଙ୍କରେ ଆସି ଚରନ୍ତି । ଏଥିଯୋଗୁଁ ଅଗସ୍ତ୍ୟୋଦୟ ଏହି

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ୟ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲ୍ଟ	ବ	ନ୍ଟ

ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟର ଲକ୍ଷଣମାନଙ୍କ କାରଣ ବୋଲି ପୁରାଣକାରମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । କବି ରାଧାନାଥ 'ଚିତ୍ରକା'ରେ ଅଗସ୍ତ୍ୟୋଦୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି :—

କଳୁଷିତ ବାରି କଳୁଷହାରକ, କାସାରେ କୁମୁଦ ହାସପ୍ରକାଶକ,
ଦକ୍ଷିଣାଶାବଧୂ ଅବତଂସ ମୋତି, ମହୋତ୍କଳ କୁମ୍ଭସମୁଦ୍ଭବଜ୍ୟୋତି,
ଉଇଁଲେ ଆକାଶେ ଆସି ଦଳେ ଦଳେ, ପୂରନ୍ତି ଏ ଜଳ କଳ
କୋଳାହଳେ ।]

ଅଗା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଜ୍ଞ)—୧ । ଓଲୁ ; ନିର୍ବୋଧ—
Agā 1. Foolish.
ଅଗା ୨ । ଖଗା; ମୂର୍ଖ—2. Dunce.
ଓଡ଼ିଆ , ଅଗ

ଅଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି.—୧ । ଉଡରେ ଗୁଡ଼ିଲ ବା ଶସ୍ୟ ନ ଥିବା ଧାନ;
Agārdi କେବଳ ଗେପା ଥିବା ଫମ୍ପା ଧାନ—1. Blighted
ଆଗଡା corn; chaff without grain.
ଅଗଡ଼ା ଝଟିବଜ୍ଜନ ଯେଉଁ ଜଉଷ ଡ଼ିଅଠ, ଅଗାଡ଼ ଧାନ ପର ଅଟେ ଜାଣ ଯେହ ।
ବ୍ରହ୍ମସ ହ ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତ ପର୍ବ ।

[ଦ୍ର—ଧାନ ଗଛ ଫୁଲ ଉଡ଼ାଇବା ସମୟରେ ବର୍ଷା ଓ ତୋଫାନ ହେଲେ ଧାନର କେଣ୍ଡା ମଧ୍ୟରେ ପାଣି ଓ ପବନ ପଶି ରସ ଶୁଖିଯାଏ । ସେହି ରସ ଗୁଡ଼ିଲରୂପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ନ ପାରିବାରୁ ଧାନ-ଯାକ କେବଳ ଗେପା ହୋଇ କେଣ୍ଡାରେ ଲାଗିଥାଏ ।]

୨ ।(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—(ଅଗାଡ଼ ପରି ସାରବିହୀନ); ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅଧମ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A worthless person.

ପାପିଷ୍ଠମାନେ ଅଟନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟ ଅଗାଡ଼, ପାପୋର ଦଣ୍ଡ ମନ୍ତ ଉଦ୍ଧାରନ ଯେଉଁ ।
ବ୍ରହ୍ମସ ହ ମହାଭାରତ. ସଭାପର୍ବ ।

ଦେ. ବିଣ— (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅଯୋଗ୍ୟ; ଅଧମ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Worthless (person).
ଅଗାଡ଼ ଅଟନ୍ତି ଏହି ଜଗତର ଅମ୍ବର । ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ର) – ଆଗପାଖ; ସାମନା—
ଅଗାଡ଼ି Front; front side.
ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଆଗର; ଆଗପାଖର; ସାମନାର—
Frontal; of the front part.
ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ – ୧ । ଆଗେ; ପ୍ରଥମେ—
1. At first.
୨ । ସାମନାରେ—2. In front.
୩ । ଭବିଷ୍ୟତରେ—3. In future.

ଅଗାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଗାଡ଼ପୂର୍ଣ୍ଣ (ଧାନ୍ୟରାଶି)—
Agārdiā 1. (paddy Full of chaff.
୨ । ଯେଉଁ ଧାନରୁ ଅଗାଡ଼ ପାଛୁଡ଼ା ହୋଇ ନାହିଁ—
2. (paddy) From which chaff has not been winnowed or blown out.

ଅଗାଡ଼ି ଉଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଗାଡ଼ିଆ ଧାନକୁ ପବନ ବହୁଥିବା
Agārdi urdāibā ସ୍ଥାନରେ ଉଚ୍ଚରୁ ତଳକୁ ଛିଞ୍ଚି ଦିଆ
କୁଲାରେ ପାଛୁଡ଼ ଚାହିଁରୁ ଅଗାଡ଼କୁ ପୃଥକ୍ କରିବା—
To cause the chaff to be separated from the paddy by the action of blowing wind or by winnowing

[ଦ୍ର—ଧାନ ଦଳାମାନଙ୍କୁ ବେଙ୍ଗଳା ପଦାଇଲେ ଦିଆ ପଟା ବା ପଥର ଉପରେ ବାଡ଼େଇଲେ ଦିଆ ଅଗମଳା କଲେ ଯେଉଁ ଅଗାଡ଼ିଆ ଧାନ ବାହାରେ ସେହି ଧାନକୁ ନେଇ ପବନ ବହୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ପୁରୁଷ ଉଚ୍ଚରୁ ତଳକୁ ଛିଞ୍ଚିଲେ, ଅଗାଡ଼ ହାଲୁକା ଥିବାରୁ ଦୂରକୁ ଉଡ଼ିଯାଏ, ଭଲ ଧାନଯାକ ଭାରି ଥିବାରୁ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ତଳେ ଗଦା ହୋଇଯାଏ; ବିନା ପବନ ବୋହୁ ନ ଥିଲେ ଅଗାଡ଼ିଆ ଧାନକୁ କୁଲା କୁଲା କରି ନେଇ ହାତକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ କୁଲାରୁ ସେ ଧାନକୁ ତଳେ ଛିଞ୍ଚି ଦିଅନ୍ତି; ଏବଂ କୁଲାକୁ ହଲାଇ କୁଲାର ବତାସରେ ଛିଞ୍ଚିଲେ ଅଗାଡ଼ିଆକ ଉଡ଼ିଯାଏ ଓ ଧାନ ଯାକ ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ରହେ । ଏହିପରି ପରସ୍ପରକୁ ପରସ୍ପ ଧାନକୁ କୁଲାଦ୍ୱାରା ଛିଞ୍ଚି ଓ ଛିଞ୍ଚି (କୁଲାବାଆ କରି) ଅଗାଡ଼ିଆକ ପୃଥକ୍ କରାଯାଏ । ଭୂମିରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଛିଞ୍ଚା ହୋଇ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧ ପରି କ୍ରମଶଃ ଉଚ୍ଚ ହେବା ଧାନରାଶିକୁ ଗିଂଜା କହନ୍ତି । ଅମଳ ହୋଇ-ଥିବା ଅଗାଡ଼ିଆ ଧାନର ପରିମାଣ ଅଳ୍ପ ହେଲେ ତାକୁ କୁଲାରେ ପୂରାଇ କୁଲାକୁ ଉଆଇଁ ଉଆଇଁ ପାଛୁଡ଼ କରି ଚାହିଁରୁ ଅଗାଡ଼ିଆକ ପୃଥକ୍ କରାଯାଏ । ଉପରୋକ୍ତ ତିନୋଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅଗାଡ଼ି ଉଡ଼ାଇବା ଏବଂ ତୃତୀୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ପାଛୁଡ଼ିବା ବା ଝାଡ଼ିବା କହନ୍ତି ।]

ଅଗାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ପାତ୍ର (ଯଥା—ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆ,
Agāndiā ବାଲ୍‌ତି, ବୋତଲ) ତଳେ ଗାଣ୍ଡି ବା ବଇଠି ନ ଥାଏ
ଓ ଗାଣ୍ଡି ନ ଥିବାରୁ ଯାହାକୁ ସମତଳ ଭୂମିରେ ବିନା
ମଲାରେ ରଖି ଦେଲେ ଯାହା ସିଧାଭାବରେ ନ ରହି ଅଣ୍ଟେଇ
ହୋଇଯାଏ; ଯେଉଁ ପାତ୍ରର ଗାଣ୍ଡି ବା ତଳପାଖ ଗୋଲ—
(a pot) Having no stable bottom; round-bottomed.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଓଡ଼ିଶାର ହାଣ୍ଡି ଓ ମାଠିଆମାନ ଅଗାଣ୍ଡିଆ ଅଟେ ।]

ଅଗାତ୍ମଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଗ+ଆତ୍ମଜା)—ପାର୍ବତୀ—
Agātmajā A name of Pārbatī.

ଅଗାଦ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗାଧ)—ଅଗାଧ; ସୁଗଭୀର; ଅତଳ;
Agāda ଅତଳସ୍ପର୍ଶ—Unfathomable; Very deep;
ଅଗାଦ bottomless.
ଅଗାହ ଯେହି ପରି ନାହିଁ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଅଗାଧ । ପ୍ରାଚୀ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ଗୀତା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଗାଧ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଗାଧ ଧାତୁ = ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା + ଘଞ୍. ଅ ଯାହାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବା ମୂଳଗର ନାହିଁ)—
Agādha

୧ । ଅତି ଗଭୀର; ଅତଳସ୍ପର୍ଶ; ସୁଗଭୀର—1. Very deep; unfathomable; bottomless.

ଅଗାଧ ଜଳେ ଜଳଚର ବୁଡ଼ିଲା ଭୋର ବେଳା । ଭାରତ: ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ ।

୨ । ପ୍ରଗାଢ଼ (ବୁଦ୍ଧି, ବିଦ୍ୟା, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ)—
2. Vast; deep (e. g. learning).

୩ । ଅବୋଧଗମ୍ୟ—3. Beyond comprehension.

ସଂ. ବି—ସୁଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତ—Abyss; very deep pit.

ଅଗାଧୁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ଗାଢ଼ + ଧାତ୍ ଧାତୁ)—
Agādhu ନାନେରେ

ଅସ୍ନାତ; ଯେ ଗାଧୋଇ ନାହିଁ—Unbathed; unwashed.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଅପର୍ତ୍ତିଆଣି ବାଳକର ନାମ ବିଶେଷ—ଅପର୍ତ୍ତିଆଣି (ଦେଖ)
A name given to an apartiāṇi (boy) (See)

ଅଗାଧୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଗାଧୁ (ଦେଖ)
Agādhuā Agādhu (See)

ଅଗାଧୁଆ ଅପାଧୁଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—
Agādhuā apādhuā ନାନେରେ ନାଦେରେ

୧ । ଅସ୍ନାତ—1. Unbathed.

୨ । ଯେ ଗାଧୋଇ ନାହିଁ ବା ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ନାହିଁ—1. (a person) Who has not bathed nor washed the feet.

ଅଗାଧୁଆ ହାଟ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ହାଟ ପୂର୍ବାହ୍ଣରେ ବସେ ଓ ଅପରାହ୍ଣକୁ ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ—A market which sits in the forenoon (before people have their bath) and breaks up at noon.
Agadhuā hāṭa

ଅଗାବଗା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଳ୍ପ + ଅନର୍ଥକ ସହଚର; ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ନିର୍ବୋଧ ଓ ଅଖାଡ଼ୁଆ—Foolish and recklesss.
Agābagā

ଅଗାର—ସଂ. ବି. [ଅଗ = ବୃକ୍ଷ + ଆ + ଗ୍ ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ ଅଥବା ଅଗ = ବୃକ୍ଷ + ଗ୍ ଧାତୁ = ଯାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ବୃକ୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ବୃକ୍ଷଜାତ ପଦାର୍ଥମାନ (ଖୁଣ୍ଟ, ଉତ୍ତ, ଶେଣୀ, ବାଉଁଶ, କବାଟ) ଧାରଣ କରେ ବା ଗ୍ରହଣ କରେ ।]
Agāra

୧ । ଅଗାର; ଗୃହ—1. House.

୨ । ବାସସ୍ଥାନ—Residence; abode.

୩ । ରାଶି; ସମୂହ—Heap; mass.

(ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)

ଅଗି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନି; ପ୍ରା. ଅଗ୍ଗି)—
Agi

୧ । ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରାତିରେ ଜଳା ଯିବା ନିଆଁଗଦା—

ବୁଡ଼ୀଘରପୋଡ଼ାନ

1. Bonfire lighted on the night of the fullmoon of the month of Māgha.

୨ । (ସଂ. ଅଗ୍ର)—ବୃକ୍ଷ ଲତାଦିର କୋମଳ ଅଗ୍ର—
2. Tender tips of plants, trees etc.

୩ । ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଅଗ୍ର) ଗଛର ଅଗ୍ରଭାଗ—
3. The top of a tree.

ଅଗିଆକଟା—ଦେ. ବିଣ—ଅଗକଟା (ଦେଖ)
Agiākaṭā Agakaṭā (See)

ଅଗିଆବାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନି + ବାତ;ଭୁଲ. ହି. ଅଗିଆ = ଅଗ୍ନି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ)—ଦେହଯାକ ଭୁଣ୍ଡାଇ ହୋଇ ମନ୍ଦା ମନ୍ଦା ହୋଇ ଫୁଲିଯିବା ରୋଗବିଶେଷ—
Agiābāta
ଆମବାତ
ଅଗିଆବାତ

Urticaria; Nettle-rash; a disease in which the whole body itches and swells into patches; Hives; Cnidosis.

[ଦ୍ର—ଦେହରେ ହଳଦୀ ଲଗାଇଲେ ଜମ୍ବା ଅଗବଥୁ ଗନ୍ଧ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗାତ ବସିଲେ ବା ଅଗବଥୁ ଡାଲ ଦେହରେ ଅଘାତ କଲେ ଏ ଗଲୁ ଓ ଫୁଲା କମିଯାଏ ।]

ଅଗିଚା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ. (ସଂ. ଅଗ୍ର)—ବୃକ୍ଷାଦିର ଅଗ୍ରଭାଗର—Pertaining to the top of a tree.
Agichā

(ଯଥା—ଅଗିଚା ଡାଳ)

ଅଗିଜଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନି + ଜ୍ୱଳନ)—ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରାତିରେ ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବ—The ceremony of lighting bonfire on the night of the fullmoon of the month of Māgha.
Agijalā
ବୁଡ଼ୀଘରପୋଡ଼ାନ

ଅଗିଜଳା ପୁନେଇଁ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନି + ଜ୍ୱଳନ + ପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The fullmoon of the month of Māgha.
Agijalā puneiñ
ବୁଡ଼ୀଘରପୋଡ଼ା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା

ଅଗିନି—ପ୍ରା. ପ୍ରାଚୀନ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନି)—ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—Fire.
Agini

ଦେବତାର ବଚନରେ ଅଗିନିକି ବଳ । କୃତ୍ତିବାସ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅଗିବଥୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନିମଥନ)—ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ (ଦେଖ)
Agibathu Agnimantha (See)

ଅଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ପ୍ରା. କ୍ରି—ଦଗିବା; ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା—To pass stools.
Agibā

ଅଗିର—ସଂ. ବି. (ଅଗ ଧାତୁ = ବକ୍ର ଗତି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—
Agira

୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.

୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—2. Heaven.

୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.

୪ । ରାକ୍ଷସ—4. Demon.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଣ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଜ୍ଞ	ଭ
ଂ	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଜ	ନ୍ଦ

ଅଗିରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ର)—୧ । ବାଉଁଶର ଶାଖାଯୁକ୍ତ ଅଗ୍ରଭାଗ;
Agirā ଅଗରା—1. The top of a bamboo with its branches.
୨ । ବୃକ୍ଷଶାଖାର ଅଗ୍ରଭାଗ —2. The top of a branch.
୩ । (ସଂ. ଅଗ୍ନି)—ଅଇଘରା (ଦେଖ)
3. Aighara (See)

ଅଗିଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ର)—ଅଗରା (ଦେଖ)
Agilā Agarā (See)

ଅଗୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ଗୋ=କିରଣ, ଗାଈ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯାହାର; ଏ ଦେହଜ୍ଞାନ ଥିବାରୁ)—ରାହୁଗ୍ରହ— The Ascending Node.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଗୋଶୂନ୍ୟ—1. Having no cows.
୨ । କିରଣରହିତ—2. Rayless.

ଅଗୁଆ—୧ । ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ର; ଏହା ମୁଦ ଆଦର ଆଗରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉ ଥିବାରୁ)—
ଆଂଟି, ଆଁଟିଆଁ ଗଠୀ ୧ । ଧାତୁର ଛୋଟ ମୁଦ—1. A small metal ring.
ଅଂଘଡ଼ା, ଛଲ୍ଲା
[ଦ୍ର—ଦୁଗୁଳା ମୁଦ ହାତ ବା ଗୋଡ଼ର ଆଙ୍ଗୁଠିରୁ ବାହାର ଖସି ନ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ଏହି ଅଗୁଆ ବା ଛୋଟ ମୁଦଆ ମୁଦର ଆଗରେ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧା ଯାଏ ।]
୨ । ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.(ସଂ. ଅଗ୍ରୀୟ)—ଅଗ୍ରଣୀ; ଅଗୁଆ;
ଅଗ୍ରୁଆ ଯେ ଦଳର ଆଗରେ ଥାଏ—Leading a batch; first in a batch.
୩ । ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ରଗ)—
ନେତା; ନାୟକ; ମୁଖିଆ—3. Leader.

ଅଗୁଆଁର—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଅଜ୍ଞ)—
Aguāñra ୧ । ଗୁଆଁର; ଓଲ୍ଲୁ; ନିର୍ବୋଧ—1. Foolish.
ଗୁଆଁର
ଗଁଆର ୨ । ଗମାର; ମୂର୍ଖ; ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant; dunce.
୩ । ଅଚତୁର—3. Not clever.

ଅଗୁଣ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଗୁଣ)—୧ । ଗୁଣର ଅଭାବ—
Aguna 1. Want of quality or attribute.
୨ । ସୁଗୁଣର ଅଭାବ—2. Want of good quality.
୩ । କ୍ଷତି; ଅହିତ; ଅପକାର—3. Injury.
୪ । ଦୋଷ—4. Fault.
(ଅଗୁଣା—ଣୀ) ସଂ ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁଗୁଣରହିତ—
1. Devoid of good qualities.
୨ । ନିର୍ଗୁଣ—2. Void of attributes.
୩ । ଅଯୋଗ୍ୟ—3. Worthless.

ଅଗୁପତ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗୁପ୍ତ)—
Agupata ୧ । ଯାହା ଗୁପ୍ତ ନୁହେ—1. Not concealed.
୨ । ଯାହା ଗୋପନୀୟ ନୁହେଁ; ପ୍ରକାଶ୍ୟ—
2. Not fit to be concealed.

ଯେବେ ମୋ ଅଗୁପତ ହୁଏ ବସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟେ,
ତେବେ ତାହା ବହୁବା ଦେଇ ତ ହୁଏତେ ।
ବ୍ରହ୍ମଗିରି. ଦାଶରଥି. ଅଯୋଧ୍ୟା ।

ଅଗୁରା—ଗ୍ରା. ବିଣ.—ଉଗୁରା (ଦେଖ)
Agurā Ugurā (See)

ଅଗୁରୁ—ସଂ. ବିଣ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଗୁରୁ)—ଗୁରୁଜ୍ଞାନ;
Aguru ଉପଦେଶଜ୍ଞାନ—1. Having no preceptor.
୨ । (ନିମ୍ନ ଭାବ)—ଗୁରୁତ୍ୱହୀନ; ହାଲୁକା,—
2. Light; not heavy.
୩ । ଗୌରବ ବା ମାନ୍ୟରହିତ—3. Disrespectful.
ଗ୍ରା. ଅଗ ଶବ୍ଦର ୫ମୀ ବିଭକ୍ତି—(ଅଗରୁ ସ୍ଥଳରେ ଲୋକେ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଅଗୁରୁ କହନ୍ତି, ଯଥା ଅଗୁରୁ ମୂଳ ଯାଏ ।)
From the top.
ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଗୁରୁ; ଯାହାଠାରୁ ଭାରି ଅନ୍ୟ ଭାରି ବସ୍ତୁ ନାହିଁ ।)—
୧ । ଅଗର ଚନ୍ଦନ; ସୁଗନ୍ଧ କାଷ୍ଠବିଶେଷ; ବୃକ୍ଷ ଚନ୍ଦନ—
1. Aloes wood; Agalochia; Aquilaria Agalocha (kirtikar).

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅଗୁରୁ; ପ୍ରବର; ଲୋହ; ଯୋଗଜ; କାଳୀୟକ; ବର୍ଣ୍ଣିକ; କୃମିଜିତ୍; ଅନାର୍ଯ୍ୟକ; କାଳାନୁସାର୍ଯ୍ୟ ।

ଓ. ଅଗରଚନ୍ଦନ
ଅଗୁରୁ, ଅଗୋର
ଅଗର, ଓଗର
ତେ. ଚୁରୁଗୁଚ୍ଚେଟ୍ଟୁ

[ଦ୍ର—ଏହା ଲୋଟାନ ଓ ଆସାମର ପାର୍ବତ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ଭଳି, କାଷ୍ଠର ବର୍ଣ୍ଣ ଅତି ଓ ଲଘୁ; ଏହି ବୃକ୍ଷର କାଣ୍ଡ ବଢ଼ିଗଲେ କାଣ୍ଡରୁ; କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ସୁଗନ୍ଧ ନିର୍ଯ୍ୟାସ (କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ) ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଗୁଗୁଲ । ଏହି ନିର୍ଯ୍ୟାସରୁ ଶୁଖାଇ ଧୂପ ଦିଆଯାଏ । ଏହି ଅଗୁରୁ କାଠକୁ ନିଆଁ ଭିତରେ ଉତ୍ତପ୍ତ କଲେ ଏଥିରୁ ଚୁଆ ନିଗିଡ଼େ । ଆସାମଜାତ ଅଗୁରୁ ଗଛର ଛାଲ ଉର୍ଜପତ୍ର ପରି କାଗଜ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଅଗୁରୁ ଚାରି ପ୍ରକାର ଯଥା—୧ । କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ; ୨ । ଦାହାଗୁରୁ, ୩ । ଶ୍ୱାଦ୍ରଗୁରୁ, ୪ । ମାଙ୍ଗଲ୍ୟାଗୁରୁ; ୫ । କାଷ୍ଠାଗୁରୁ । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ସାବଜ୍ୟ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଟୁତିକ୍ତରସ, ଚର୍ମହିତକର, ଲଘୁପାକ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ । ଏହା କର୍ଣ୍ଣରୋଗ, ଚକ୍ଷୁରୋଗ, ବାୟୁ ଓ କଫ-ନାଶକ । ଏଥିର ଲେପ ଶୀତଳ; ଅଗୁରୁ କାଷ୍ଠରୁ ଉଦ୍ଭବ ତୈଳ (ଚୁଆ) ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଏ । ଅଗରୁ ଧୂପ ସୁଗନ୍ଧ ଓ ବାୟୁଶୋଧକ ।

(୧) କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଟୁତିକ୍ତରସାତ୍ମକ; ବାହ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗରେ ଏହା ଶୀତଳ ହେତୁ ଅଭ୍ୟନ୍ତରିକ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଛ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଛ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଉଁସା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଉଁସା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

ପ୍ରୟୋଗରେ ଏହା ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ, ଏହା ପିତ୍ତ, ବମନ, ମୁଖରୋଗ ଓ ବାୟୁରୋଗନାଶକ ।

(୨) ଦାହାଗୁରୁ—କଟୁ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ସୌଗନ୍ଧଜନକ; କେଶବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବର୍ଣ୍ଣର ଉତ୍କର୍ଷସାଧକ; ଏହାକୁ ଗୁଗ୍ଗୁଳୁ କହନ୍ତି ।

(୩) ସ୍ୱାଦୁଗୁରୁ—କଟୁ, କଷାୟ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଏହାର ଧୂପ ସୁଗନ୍ଧ ଓ ବାୟୁଶୋଧକ ।

(୪) ମାଙ୍ଗଲ୍ୟାଗୁରୁ—କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ ପରି ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ।

(୫) କାଷ୍ଠାଗୁରୁ—ପୀତବର୍ଣ୍ଣ, କଟୁ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଫନାଶକ, ଓ ବାହ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗରେ ବୃଷକାର୍ଯ୍ୟକାରକ ।

୨ । ଶିଂଶପା; ଶିଶୁ ଗଛ—2. The Sissoo tree; Dalbergia Sissoo.

ଅଗୁରୁଆ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗୁରୁ)—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକର କେହି ଗୁରୁ ନାହିଁ; ଉପଦେଶକବିହୀନ, ଅଣଗୁରୁଆ—
Aguruā 1. Preceptorless; (a person) having no preceptor.

୨ । ସହଜ (ବିଦ୍ୟା), ପ୍ରାଣୀ ଜନ୍ମତଃ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା ଜାଣେ ଓ ଯାହା ଶିକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ଗୁରୁ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ—
2. (an art) Which is not acquired from a teacher but got by instinct; innate.

ବେଦଭାଏ ବୋଲରେ ଅଗୁରୁଆ ପାଠ
ଦୁଇର ସେ ଗୁରୁ ସେବାରେ ସଠ । କୃଷ୍ଣବିଂଶ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ରୀତିମତେ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଇ ନ ଥାଏ — 3. (an art) Which a person has not regularly learnt from any particular teacher.

ଅଗୁରୁ ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି—ଅଗୁରୁ (ଦେଖ)
Aguru chandana Aguru (See)

ଅଗୁରୁ ବିଦ୍ୟା—ବେ. ବି—ସହଜ ବିଦ୍ୟା; ଗୁରୁପଦେଶ ବିନା ଆୟତ୍ତ ହେବା ବିଦ୍ୟା—Matter or art learnt without the aid of any preceptor.
Aguru bidyā
ଗୁରୁହୀନ ବିଦ୍ୟା

ଅଗୁରୁ ଶିଂଶପା—ସଂ. ବି—ଅଗୁରୁ (ଦେଖ)
Aguru simsapā Aguru (See)

ଅଗୁଳି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ପ୍ରସ୍ଥ; ଓସାର—Breadth; width.
Aguli ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ପ୍ରଶସ୍ତ—Broad.
ବେ. ବିଣ—(ସଂ. ଅଗ୍ରଣୀ)—ଅଗ୍ରଣୀ—Advancing in the forefront.

ଅଗୁଳ ଯୋଇକୁ ଅଣି ନାହିଁ ଗଣିବୁ । ପ୍ରାଚୀ—ଉତ୍ତମଚନ୍ଦ୍ରସ ।

ଅଗୁଳିବା—ବେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଗ୍ର)—ଆଗୁଳିବା (ଦେଖ)
Agulibā Āgulibā (See)

ଅଗୁଳୁଆ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗୁରୁ)—ଲଘୁ; ହୀନ—
Agluā Small; low.

ସେ ଯାହାର ସେ ତାହାର ବାଳେ ଦୋଇସ
ଅଗୁଳୁଆ ସଙ୍ଗ ଯୋଃ ପଡ଼ ରହସ । ପ୍ରାଚୀ—ଉତ୍ତମଚନ୍ଦ୍ରସ ।

ଅଗୁସାର—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗ୍ରସର)—ଆଗୁସାର (ଦେଖ)
Agusāra Āgusāra (See)

ଅଗୂଢ଼—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଗୂଢ଼)—୧ । ଅଗୁପ୍ତ; ଅଲୁକ୍କାୟିତ—
Agūrdha 1. Not hidden.

୨ । ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ—2. Patent.

ଅଗୂଢ଼ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗୂଢ଼+ଗନ୍ଧ; ଯାହାର ଗନ୍ଧ ଲୁଚ ରହେ ନାହିଁ)—ହେଙ୍ଗୁ—
Agūrdhagandha Assafoetida.

ଅଗୂଢ଼ଭାବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗୂଢ଼+ଭାବ)—
Agūrdhabhāba ୧ । ସରଳ ହୃଦୟ—1. Frank.
(ଅଗୂଢ଼ଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବୁଝିବାକୁ ସହଜ—
2. Easy to understand.

ଅଗେର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—ଓଗର (ଦେଖ)
Agerā Ogar (See)

ଅଗୈର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—ଓଗର (ଦେଖ)
Agairā Ogar (See)

ଅଗୋଚର—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଗୋଚର)—
Agochara ୧ । ଚକ୍ଷୁର—1. Not under one's eyes.

୨ । ଅଗୁଚ୍ଛ—2. Unperceived.

୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଯାହା ଅନୁଭୂତ ହୋଇ ନ ପାରେ—
3. Imperceptible.

୪ । ଅଜ୍ଞେୟ—4. Unknowable.

୫ । ଅଜଣା; ଅଜ୍ଞାତ—5. Unknown.

୬ । ଅଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବ—6. Never seen before.

୭ । ଅସାଧାରଣ—7. Extraordinary; uncommon; rare.

ବଦାଚନ୍ଦ୍ରାଦ୍ୟ ଯେଉଁ ଅଗୋଚର ତ୍ରୟେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ୪୨ ।

ଅଗୋଚର ମୁଦ୍ରା—ବେ. ବି—ଯୋଗସାଧନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ; (ମୁଦ୍ରା ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ) ଯେଉଁ
Agochara mudrā ମୁଦ୍ରାସାଧନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ—
A kind of Joga-exercise by which a person becomes invisible.

ଜାଣି ନ ପାରେ ଅଦୃଶ୍ୟ କାୟା
ଅଗୋଚର ମୁଦ୍ରା ବୋଲନ୍ତି ତାହା । ପ୍ରାଚୀ—ଚରବେଗୀତା ।

ଅଗୋପନ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଗୋପନ)—୧ । ଅଗୂଢ଼ତା—
Agopana 1. State of being open or patent.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଝ	ଭ	ଭ	ଭ
୨	ୠ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ଧ	ଭ୍ଯ	ଭ	ଭ	ନ୍ଦ

୨ । ଗୋପନ ନ କରିବା—2. Non concealment.

୩ । ଦେଖାଇବା—3. Showing; exhibition.

ସ. ବିଣ—୧ । ଅଛପା—1. Unconcealed.

୨ । ପ୍ରକାଶ୍ୟ; ପ୍ରକଟିତ—2. Open; patent.

ଅଗୌକା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ + ଔକସ୍. ୧ମା.୧ବ)—

Agaukā ୧ । ପର୍ବତବାସୀ—1. Living in the mountains.

୨ । ବୃକ୍ଷବାସୀ—2. Living in trees.

ସ. ବି—୧ । ସିଂହ—1. The lion.

୨ । ପକ୍ଷୀ—2. Bird.

ଅଗୌଣ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ଗୌଣ)—

Agauṇa ୧ । ମୁଖ୍ୟ; ପ୍ରଧାନ—1. Chief; primary.

୨ । ବିଳମ୍ବରହିତ—2. Prompt.

ସ. ଅ.—ଅବିଳମ୍ବେ; ଶୀଘ୍ର; ତ୍ୱରିତ—

Without delay; promptly; quickly.

ଅଗୌର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + ଗୌର)—

Agaura ୧ । ଯେ ଗୋରା ନୁହେ—1. Not of a fair complexion.

(ଅଗୌରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Dark complexioned.

ଅଗ୍ନାୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଗ୍ନି + ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ. ଈ. ନିପାତନ)—

Agnāyī ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—Wife of the Fire-God.

[ଅଗ୍ନି ଦେବଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ସ୍ୱାହା ଓ ସ୍ୱଧା ଦେବୀ ।]

ଅଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ ଧାତୁ = ବକ୍ରଗତି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ନି; କିମ୍ବା ଅନ୍‌ଗ ଧାତୁ = ଗତି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ନି; ଯାହା ବକ୍ରଗତି କରେ ବା ଯାହା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗତି କରେ ।)—

Agni ନିଆଁ, ଅଗି ଆଗୁନ ୧ । ନିଆଁ; ବହ୍ନି; ଅନଳ—1. Fire.

ଆଗ, ଅଗି, ଆଗିନ୍ [ଦ୍ର—ସୃଷ୍ଟିର ୫ ଗୋଟି ମୌଳିକ ଉପାଦାନ ବା ଲ.ଇଗ୍ନିସ୍ ପଞ୍ଚଭୂତ ମଧ୍ୟରୁ ଅଗ୍ନି ଗୋଟିଏ । ପୁରାଣ ମତରେ ବାୟୁରୁ ଅଗ୍ନି ଓ ଅଗ୍ନିରୁ ଜଳ ଉତ୍ପନ୍ନ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଅଗ୍ନି ତିନି ପ୍ରକାରରେ ଜନ୍ମେ —(୧) ଔତ୍ତମ—ପୃଥିବୀ ବା ପାର୍ଥିବ ବସ୍ତୁରୁ; (୨) ଦିବ୍ୟ—ଶୂନ୍ୟରୁ ବା ଆକାଶରୁ ଓ(୩) ଜାଠର—ପେଟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ; ପାକଶକ୍ତି । ବୈଦିକ ଓ ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଗ୍ନିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି । ଅଗ୍ନିର ସଂଖ୍ୟାକୁ କେହି ତିନି (ତ୍ରେତାଗ୍ନି) କେହି ପାଞ୍ଚ (ପଞ୍ଚାଗ୍ନି) ଗଣନ୍ତି ।]

୨ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଗ୍ନି ଦେବତା—

2. The Hindu God of fire.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଧର୍ମଙ୍କ ଔରସରେ ବସୁ ଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଅଗ୍ନି ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଦକ୍ଷକନ୍ୟା ସ୍ୱାହା ଓ ସ୍ୱଧା ଏହାଙ୍କର ଦୁଇ ଭାର୍ଯ୍ୟା; ଏ ଦଶଦିଗପାଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ ଏବଂ ଏ ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ (ଅଗ୍ନି) କୋଣର ଅଧିପତି ଅଟନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ବାହନ ଛାଗ । ଏହାଙ୍କ ମୁଖରେ ଦିଆଯିବା ଘୃତରୁ ସବୁ ଦେବତାଯାକ ତୃପ୍ତି କରି ତୃପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଅଗ୍ନିଙ୍କର ୨ଗୋଟି ଭାର୍ଯ୍ୟା ଥିବାର କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି । ହନୁମାନଙ୍କ ପରି ପାର୍ଶୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ନିପୂଜକ ।]

୩ । ଅଗ୍ନିକୋଣ; ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ କୋଣ—

2. The South-East.

୪ । ଜଠରାଗ୍ନି; ପାକଶକ୍ତି; ଯେଉଁ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦେହିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଭୁକ୍ତଦ୍ରବ୍ୟ ପାକ ହୁଏ—

4. Power of digestion.

୫ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—5. Gold.

ଅଗ୍ନିଂକରଣ—ସ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ଅଗ୍ନିଂ = ଅଗ୍ନିକୁ + କରଣ)—

Agniṁkaraṇa ଅଗ୍ନିକରଣ (ଦେଖ)

Agnikaraṇa (See)

ଅଗ୍ନିକ—ସ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ପ୍ରକାଶାର୍ଥେ କ; ଯେ ଅଗ୍ନି ପରି ପ୍ରକାଶ ପାଏ)-

Agnika ୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ; ପାଟପୋକ; ସାଧବଘର ବୋହୁ ପୋକ—

1. Coccinella (insect).

୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ବଷାତକ; ଭାଲିଆ—

2. The marking nut.

ଅଗ୍ନିକଣ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିର ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ; ନିଆଁରୁ ଉଠିବା ଝୁଲ—Sparks of fire.

ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନି ଓ କୋଣ)—ଅଗ୍ନିକୋଣ; ଦକ୍ଷିଣ-ପୂର୍ବ କୋଣ—The South-Eastern Corner.

ଅଗ୍ନିକରଣ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବୈଦିକ ହୋମାନୁଷ୍ଠାନ ବା ଯଜ୍ଞରେ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କର୍ମ—1. The Vedic rite of kindling the sacrificial fire.

Agnikaraṇa

୨ । ନିଆଁ ଲଗାଇବା—2. Setting of fire; kindling of a fire.

ଅଗ୍ନିକର୍ମ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଅଗ୍ନି ହୋମାଦିଯଜ୍ଞ; ହୋମ—

Agnikarma 1. Vedic fire-sacrifice.

୨ । ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଶବ ଦାହ କର୍ମ—2. Cremation.

ଅଗ୍ନିକଳା—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୁରାଣୋକ୍ତ ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କର ଦଶଗୋଟି ଅଙ୍ଗ ବା ଅବୟବ—The ten limbs of the God of fire according to Hindu mythology.

Agnikalā

(ଦଶକଳା ଯଥା—ଧୂମ୍ର; ଅର୍ଚ୍ଚି; ଉଷ୍ମା; ଜ୍ୱଳିନୀ; ଜ୍ୱାଳିନୀ; ବିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗିନୀ; ସୁଶ୍ରୀ; ସୁରୂପା; କପିଳା; ହବ୍ୟକବ୍ୟ ।)

ଅଗ୍ନିକଳ୍ପ—ସ. ବିଣ. (ଅଗ୍ନି + ଅଷଷ୍ଠନ ବା ଭୁଲ୍ଲାର୍ଥେ କଳ୍ପ)—

Agnikalpa ୧ । ଅଗ୍ନିତୁଲ୍ୟ; ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ୍—1. Fiery.

(ଅଗ୍ନିକଳ୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିଆଁପରି ଦାଉ ଦାଉ ଦେଉଥିବା—

2. Blazing; brilliant.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବତ' ଦେଖିବେ ।

ଅଗ୍ନିକା ଋଷି—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଋଷିବିଶେଷ—
Agnikā ṛushi Name of a sage.
(ଅକାଳକାଣ୍ଡ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)
See notes under Akālakāṇḍa.

ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନିଆଁ ଲାଗିବା; ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଗୁହାଦି ପୋଡ଼ିଯିବା—1. Burning by fire; being on fire.
୨ । ଆତସବାଜି; ବାଣପୋଡ଼ା—
2. Fireworks; Pyrotecnique.
୩ । ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ; ଗୋଲା ଗୁଳି ବର୍ଷଣ—
3. Firing of gun and cannon.

ଅଗ୍ନିକାରିକା—ସଂ. ବ. (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବେଦୋକ୍ତ ବିଧିରେ ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନକ୍ରିୟା—1. The Vedic rite of kindling the sacrificial fire.
୨ । ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କାଳୀନ ଉଚ୍ଚାରିତ ସ୍ତୋତ୍ର—
2. The prayer said while kindling the sacrificial fire.
୩ । ସର୍ପଦଂଶନ ଓ ଘା ଆଦି କ୍ଷତସ୍ଥାନକୁ ବା ବ୍ରଣାଦିକୁ ନିଆଁଦ୍ୱାରା ପୋଡ଼ିବା—3. Cautrisation

ଅଗ୍ନିକାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବ. (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିକର୍ମ (ଦେଖ)
Agnikārjya Agnikarma (See)

ଅଗ୍ନିକାଷ୍ଠ—ସଂ. ବ—ଅଗୁରୁ (ଦେଖ)
Agnikashṭha Aguru (See)

ଅଗ୍ନିକୁକ୍କୁଟ—ସଂ. ବ. (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଶିଖାଯୁକ୍ତ ନିଆଁ ଲୁଣ୍ଡା ଲୁଲୁଡ଼ା ପରି ଦେଖା ଯିବାରୁ)—ନିଆଁ ଲୁଣ୍ଡା; ଜଳନ୍ତା ନିଆଁ-ଲୁଣ୍ଡା; ଅଗ୍ନିଯୁକ୍ତ ତୃଣଗୁଚ୍ଛ—An ignited sheaf of straw; a lighted wisp of straw; fire-brand.

ଅଗ୍ନିକୁଢ଼—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଗ୍ନି + କୂଟ)—ନିଆଁ ଗଦା—
Agnikurdha A heap of fire.

ଅନେକ ଅଗ୍ନିକୁଢ଼ ଥାଇ
ଯେପରି ପ୍ରକଟ ଲକାଇ । କୁଠ. ପ୍ରେମଧ୍ୱାମୃତ ।

ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ହୋମକୁଣ୍ଡ; ଯେଉଁ ଆଧାରରେ ହୋମାଗ୍ନି ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ—1. The receptacle where the sacrificial fire is lit.
୨ । ଦହକ ଅଙ୍ଗାରର ଉମ୍ବେଇ—
2. A pan with live coals; firepan.

ଅଗ୍ନିକୁମାର—ସଂ. ବ. (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Agnikumāra The Deity Kārtikeya.
[ଏକ ପୁରାଣ ମତରେ ଅଗ୍ନିଦେବ ସପ୍ତର୍ଷିମାନଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟାମାନଙ୍କ-ରୂପରେ ମୋହିତ ହେବାର ଜାଣି ପାରି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାହାଦେବୀ ଅରୁନ୍ଧତୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଛଅ ଜଣ ଋଷିପତ୍ନୀଙ୍କରୂପ ଛଅ ଥର ଧାରଣ କରି ଅଗ୍ନିଙ୍କ ସହିତ ଛଅ ଥର ବିହାର କଲେ ଓ ଅଗ୍ନିଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟ କାଞ୍ଚନ କୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିବାରୁ ସେହି ତେଜୋମୟ ରେତରୁ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଜନ୍ମିଲେ । ପୁରାଣାନ୍ତର ମତରେ ମହାଦେବ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ସଙ୍ଗମ କରିବା ସମୟରେ ଅଗ୍ନି କପୋତରୂପ ଧାରଣ କରି ଲୁଚି ରହିଥିଲେ ଓ ମହାଦେବଙ୍କ ରେତ ସ୍ଖଳିତ ହେବାରୁ ପର୍ବତୀ ତାହା ଧାରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ନିକ୍ଷେପ କରିବାରୁ ତାହା ଅଗ୍ନି ଧାରଣ କଲେ ଓ ଉକ୍ତ ରେତ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ରୂପ ଧାରଣ କରି ଜନ୍ମ ହେଲା ।]
୨ । ଜୈନମାନଙ୍କର ଭବନବାସୀ ଦେବଗଣବିଶେଷ—
2. Name of a class of Deities of the Jainas. (M. W.).
୩ । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଔଷଧବିଶେଷ—
3. A particular preparation of various drugs. (M. W.)

ଅଗ୍ନିକୁମାରୀ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଗ୍ନିବିଜା)—୧ । ଔଷଧି ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; (ଏହା ଦେହରେ ବୋଳିଲେ ଦେହ ଜଳା ପୋଡ଼ା କରେ । ଏହା ବାଲିଆ ଭୂମିରେ ଜନ୍ମେ; ତେ. ଅଗ୍ନିବେଣ୍ଡମୁ ଉଚ୍ଚରେ ପ୍ରାସ୍ୟ ୨ ଲିଖ)—
1. A kind of herbarious plant; Grangea Maderaspatna.
୨ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଦେହ ତମାମ ନିଆଁ ଜଳୁ ଥାଏ—
2. A woman whose body is blazing.

ବାଳରେ ହୋଇ ବାହା ଚନ୍ଦନ, ବହ୍ନ ବ ଅଗ୍ନି ନର୍ତ୍ତନ । ଉକ୍ତ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ-୪୪ ।

ଅଗ୍ନିକୁଳ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ରାଜପୁତ ଜାତିର ଶାଖାବିଶେଷ—
Agnikula Name of a sect of the Rājputs.

ମୋ ପିତାର ଜାତ ହେଲେ ହେବେ କରେ
ଚୌହାନରେ ଚଟ୍ଟ ଅଗ୍ନି କୁଳ ନାମେ । ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦାପାଣ୍ଡା ।

[ବ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଅର୍ବୁଦ (ଆଗୁ) ପର୍ବତରେ ଋଷିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜ୍ୱାଳିତ ଅଗ୍ନି କୁଣ୍ଡରୁ ଜାତ ହୋଇ ଥିଲେ । ଏହି ଅଗ୍ନିକୁଳ ରାଜପୁତମାନେ ଗୁହ ଉପଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ରାଜପୁତାନା ।]

ଅଗ୍ନିକେତୁ—ସଂ. ବ—ରାମାୟଣୋକ୍ତ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
Agniketu Name of a demon mentioned in the Rāmāyana.

ଅଗ୍ନିକୋଣ—ସଂ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କ ଅଧ୍ୟୁଷିତ କୋଣ)—ଆଗ୍ନେୟ କୋଣ; ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବ କୋଣ—The South East point of the earth.

ଅଗ୍ନିକ୍ରିୟା—ସଂ. ବ. (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଧିପୂର୍ବକ ଅଗ୍ନି ଦ୍ୱାରା ସଂସ୍କାରିତ
Agnikriyā ଶବଦାହ କ୍ରିୟା—Cremation performed according to due rites.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଚ୍ଛାସର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଛ୍ୱ	ଛ୍ଛ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ଂ	ଛ୍ଛ	ଙ	ନ୍ଦ

ଅଗ୍ନିକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଅତସବାଜୀ; ବାଣପୋଡ଼ା—
Agnikrīrdā 1. Fire-works; Pyrotechnics.
୨ । ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବ; ଅଇଘରା (ଦେଖ)
2. Aighara (See)
୩ । ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟା ଆଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପ୍ରଦୀପ ଜଳାଇବା ଉତ୍ସବ—3. Ceremonial illumination; The ceremony of lighting lamps on the new moon night of Kārtika or Mārgaśīra.

ଅଗ୍ନିଖାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଦିଆସିଲି—
Agnikhārdi Matches

ଅଗ୍ନିଗର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଆଁ ଖାତ; ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତରେ ନିଆଁ ଜଳା ଯାଉଥାଏ—A hole or pit full of fire.
Agnigartta
[ଦ୍ର—ସର୍ପଦଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ବିଷ ଝଡ଼ିବା ପାଇଁ ଲୋକେ ଗୋଟିଏ ଗାତ ଖୋଳି ସେଥିରେ ନିଆଁ ଜାଳନ୍ତି । ପରେ ଜଳନ୍ତା ନିଆଁଯାକ ଗର୍ତ୍ତରୁ କାଢ଼ି ପକାଇ, ଗର୍ତ୍ତର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଦେହ ସହ୍ନ ହେଲା ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସେଥିରେ ସର୍ପଦଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବସାଇ ରଖନ୍ତି ।]

ଅଗ୍ନିଗର୍ଭ—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଆଁର ଉଦର—
Agnigarbha The interior of a fire.
(ଅଗ୍ନିଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଯଥା—ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବରେ ଲୋକେ ଅଗ୍ନିଗର୍ଭକୁ ବାର୍ତ୍ତାକ ନିକ୍ଷେପ କରନ୍ତି ।)
ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି ଅଛି ଗର୍ଭରେ ଯାହାର)—ଅନ୍ତର୍ଗର୍ଭ ବିଶିଷ୍ଟ; ଯାହାର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଅଗ୍ନି ଅଛି—Pregnant with fire; containing fire inside it.
ସଂ. ବ—୧ । ଅଗ୍ନିଜାର (ଦେଖ) – 1. Agnijāra (See)
୨ । ଶମୀ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)—2. Śamī (tree) (See)
୩ । ମହା ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ (ଦେଖ)
3. Mahā jyotishmatī (See)
୪ । ଚକମକ ପଥର— – 4 Flint stone.
୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ମଣି—5. Sunstone.
୬ । ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—6. Fire fly.
୭ । ବାଡ଼ବାଗ୍ନି ସମ୍ଭବ ଫେଣବତ୍ ବସ୍ତୁବିଶେଷ – 7. Name of a frothy substance on the sea engendered by the submarine fire.
୮ । (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) ଉଭୟପୃଷ୍ଠ ଗୋଲାକାର କାଚ; ଯାହାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣରେ ଧରିଲେ ତଳେ ନିଆଁ ପଡ଼େ; ସ୍ଥୂଳମଧ୍ୟଦୃଷ୍ଟି କାଚ—8. A convex lens.

ଅଗ୍ନିଗର୍ଭା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଗ୍ନିଗର୍ଭ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅଗ୍ନିଗର୍ଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Agnigarbhā Feminine of Agnigarbha.

ସଂ. ବ— ମହା ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ (ଦେଖ)
Mahā jyotishmatī (See)

ଅଗ୍ନିଗୃହ—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଗ୍ନିବିଶିଷ୍ଟ ଗୃହ)—ଅଗ୍ନିଶାଳା, ଯେଉଁ ଗୃହରେ ସଙ୍କାଗ୍ନି ରକ୍ଷିତ ହୁଏ— A room in which the sacrificial fire is maintained.
Agnigṛuha
ସଂ. ବ. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବାଷ୍ପୀୟ କଳ ଭିତର ଯେଉଁ କୋଠରୀରେ ନିଆଁ ଜଳାଯାଏ —Fire-chamber of a steam engine.

ଅଗ୍ନିଙ୍କରଣ—ସଂ. ବ. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ଅଗ୍ନିଂ+କରଣ)—ଅଗ୍ନିଂକରଣ (ଦେଖ)
Agniṁkaraṇa
Agniṁkaraṇa (See)

ଅଗ୍ନିଚୟନ—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିଚିତ୍ୟା (ଦେଖ)
Agnichayana Agnichityā (See)

ଅଗ୍ନିଚିତ୍—ସଂ. ବ. (ଉପପଦ ସମାସ; ଅଗ୍ନି + ଚି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍, —ଯେ ଅଗ୍ନି ଚୟନ କରେ) —
Agnichit
୧ । ସାଗ୍ନିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀ; ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଦୋକ୍ତ ବିଧିରେ ଘରେ ତ୍ରେତାଗ୍ନି ବା ପଞ୍ଚାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରି ପ୍ରତିଦିନ ହୋମ କରନ୍ତି—
1. A Brahmaṇa who performs the Vedic sacrifice daily.
୨ । ଅଗ୍ନ୍ୟାଧାନ (ଦେଖ)—2. Agnyādhāna (See)

ଅଗ୍ନିଚିତ୍ୟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଚି ଧାତୁ + ଭାବ. ଯ + ଆ. ଲିପାଚନ)—ବୈଦିକ ବିଧିରେ ଗୃହରେ ହୋମାଗ୍ନି ରକ୍ଷା କରିବା—Maintainance of the sacrificial fire in one's home.
Agnichityā

ଅଗ୍ନିଚୂଡ଼ା—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଚୂଡ଼ା)—ଅଗ୍ନିଶିଖା; ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରୁ ଉଠା ପରି ଉପରକୁ ଉଠୁଥିବା ଶିଖା—Flame; tongues of fire.
Agnichūrdā

ଅଗ୍ନିଚୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ବାରୁଦ—Gun-powder.
Agnichūrṇṇa

ଅଗ୍ନିଜ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଗ୍ନି + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Agnija
(ଅଗ୍ନିଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯାହା ଅଗ୍ନି ଜନ୍ମାଏ—
1. Producing fire.
୨ । ଯାହା ଅଗ୍ନି ଉଦ୍ଦୀପନ କରେ—2. Igniting fire.
୩ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ଜଠରାଗ୍ନି ପ୍ରବଳ ହୁଏ—
3. Increasing digestive power.
୪ । ଅଗ୍ନିରୁ ଜାତ—4. Born of fire.
ସଂ. ବ—୧ । ଅଗ୍ନିଜାର (ଦେଖ)—1. Agnijāra (See)
୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ (ଦେଖ)—2. Kārttikeya (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭୋଜେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—3. Gold.

ଅଗ୍ନିଜାତ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଜାତ)—ଅଗ୍ନିଜ (ଦେଖ)
Agnijāta Agnija (See)

ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନିଜ (ଦେଖ)—Agnija (See)

ଅଗ୍ନିଜାର—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ଜୁ ଧାତୁ = କୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ ଏହା ଜଠରାଗ୍ନି ବା କୀର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତିକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବାରୁ)—
Agnijāra କୀର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ ଔଷଧବିଶେଷ—Name of a medicinal substance

[ଦ୍ର—ଏହା ପଶ୍ଚିମ ସମୁଦ୍ରରୁ ମିଳେ । ଏହା କଟୁ; ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ; ଲଘୁପାକ; ପିଚ୍ଛିଳ; ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ଏବଂ କଫ, ବାତ, ସନ୍ନିପାତ, ଶୂଳ ଓ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣନାଶକ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ଅଗ୍ନିନିର୍ଯ୍ୟାସ; ଅଗ୍ନିଗର୍ଭ; ଅଗ୍ନିଜ; ଅଗ୍ନିଜାତ; ବଡ଼ବାଗ୍ନିମଳ; ଜ୍ୱାଲୁ; ଅର୍ଣ୍ଣବୋଦ୍ଭବ; ଅଗ୍ନିଜାଲ; ସିନ୍ଧୁଫଳ ।]

ଅଗ୍ନିଜାଲ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଜାଲ)—୧ । ଅଗ୍ନିରାଶି—
Agnijāla 1. A mass or heap of fire.

୨ । ଅଗ୍ନିଜାର (ଦେଖ)—2. Agnijāra (See)

ଦେ. ବି—ମୋଟ, ସଲଖ ଓ ଝାଣୁଆ ଏବଂ ୩।୪ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼ିବା ଶାକଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A herb; Vernonia (Haines).

ଅଗ୍ନିଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବି. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି + ଜିହ୍ୱା; ଅଗ୍ନି ଯାହାଙ୍କର
Agnijihwa ଜିହ୍ୱା ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଭୋଜନ କରନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେଲେ ଯେଉଁମାନେ ତୃପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।)

୧ । ଦେବତା—1. Deity.

୨ । ଦେବଗଣ—2. The gods.

୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. God Bishṇu.

[ଦ୍ର—ବରାହ ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଜିହ୍ୱା ଅଗ୍ନି ପରି ଜଳୁଥିବା କଥା ବରାହ ପୁରାଣରେ ଅଛି ।]

ଅଗ୍ନିଜିହ୍ୱା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—
Agnijihwā 1. Tongues of fire; flame.

[ଦ୍ର—ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କର ସାତଗୋଟି ଜିହ୍ୱା ଥିବାର ପୁରାଣରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଯଥା—୧. କରାଳୀ, ୨. ଧୂମ୍ରା, ୩. ଶ୍ୱେତା, ୪. ଲୋହିତା, ୫. ନୀଳଲୋହିତା, ୬. ପଦ୍ମରାଗା ଓ ୭. ସୁବର୍ଣ୍ଣା]

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନିଜିହ୍ୱ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଅଗ୍ନିପରି ନାଲି ଜିହ୍ୱା ଯାହାର)—ଧାଇଫୁଲ; ଧାତକୀ (ଦେଖ)
2. Dhātakī (See); (grislea tomentosa)

୩ । ଲଙ୍ଗଳୀଲତା (ଦେଖ)—
3. Langalīlatā (See); (Methonica superba.)

ଅଗ୍ନିଝାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବଣାଇ; ସିଂହଭୂମି) ବି ଜଙ୍ଗଲୀ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Agnijhāl A wild plant;

(ଏହା ଅକୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗରେ ବିଶେଷ ଉପକାରୀ ।)

ଅଗ୍ନିତପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍) ୧ । ନିଆଁରେ ରଖାଯାଇ ଗରମ
Agnitapta କରାଯାଇଥିବା—1. Heated by fire.

୨ । (ଉପମିତ କର୍ମଧା) ନିଆଁ ପରି ତାତିଲା—
2. Fiery; hot as fire.

ଅଗ୍ନିତାପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଆଁର ତାତି; ଅଗ୍ନିର ଉଷ୍ଣତା;
Agnitāpa ନିଆଁଧାସ—The heat of fire.

ଅଗ୍ନିତେଜାଃ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଉପମିତ କର୍ମଧା; ଅଗ୍ନି + ତେଜସ୍;
Agnitejāḥ ୧ମା. ୧ବ.)—ଅଗ୍ନିପରି ତେଜସ୍ୱୀ—Fiery; blazing or glittering like fire.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଦ୍ୱାଦଶୋକ୍ତ ଏକାଦଶ ମନ୍ୱନ୍ତରର କାଳର ସପ୍ତର୍ଷିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—Name of one of the seven sages during the eleventh Manwanatra period.

ଅଗ୍ନିତ୍ରୟ—ସଂ. ବି—ଗାର୍ହପତ୍ୟ; ଆହବନୀୟ ଓ ଦକ୍ଷିଣାଗ୍ନ୍ୟ ନାମକ ତିନି
Agnitraya ଗୋଟି ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି (ସାଗ୍ନିକମାନେ ଗୃହରେ ଏହି ତିନି ଅଗ୍ନିକୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି)—The three sacrificial fires maintained according to vedic rites at the home of a Sāgnika Brahmaṇa.

ଅଗ୍ନିଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଗ୍ନି + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Agnida ୧ । ଅଗ୍ନିଦାତା; ଯେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଶବବାହ ସମୟରେ
(ଅଗ୍ନିଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶବ ଦେହରେ ମୁଖାଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରେ—
1. (a person) Igniting the fire at the cremation of a deceased

୨ । ଘରପୋଡ଼ିଆ; ଯେ ଘରେ ନିଆଁ ଲଗାଏ—
2 Incendiary; setting fire to houses.

[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ୬ ଜଣ ଆତତାୟୀ ମଧ୍ୟରୁ ଅଗ୍ନିଦ ଏକତମ । ଆତତାୟୀକୁ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରକେ ବିନା ବିଚାରରେ ବଧ କରିବା ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ ।]

ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଦଗ୍ଧ)—
Agnidagdha ୧ । ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା—
(ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Burnt by fire; fireburnt.

୨ । ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଅନୁସାରେ ଚିତାଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଯାହାର ଶବ ଦଗ୍ଧ କରା ଯାଇଅଛି—2. Cremated according to due rites.

ସଂ. ବି—୧ । ପିତୃଲୋକେ; ମୃତ ପୂର୍ବପୁରୁଷଗଣ (ଏମାନଙ୍କ ଶବ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ଥିବାରୁ)—1. One's deceased ancestors.

୨ । ପୋଡ଼ା ଘା; ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ହୋଇ ଥିବା କ୍ଷତ—1. A burn; sore caused by burning.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଐ	ଔ	ଃ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୂ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଔ	ଋ	ନ୍ଦ

ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତର—ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତର
Agnidagdha prastara ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତର ବିଶେଷ; ଅଙ୍ଗାରଶିଳା ପଥର—Vulcanic rock; stone of vulcanic origin

ଅଗ୍ନିଦମନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଗ୍ନି + ଦମନ + ଈ)—କର୍କଟରାଶି,
Agnidamanī ଅଙ୍କରାନ୍ତି (ଦେଖ)
Ankarānti (See)

ଅଗ୍ନିଦାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅଗ୍ନି + ଦାତୃ; ୧ମା ୧ବ.)—
Agnidātā ଅଗ୍ନିଦ (ଦେଖ)
(ଅଗ୍ନିଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Agnida (See)

ଅଗ୍ନିଦାହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନିଆଁଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ
Agnidāha ପୋଡ଼ିବା—1. Burning.
୨ । ଦାହରୋଗବିଶେଷ—2. A disease consisting of a burning sensation in the limbs. (N. W.).

ଅଗ୍ନିଦୀପକ—ସଂ. ବିଣ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ; କ୍ଷୁଧାବୃଦ୍ଧି-
Agnidīpaka କାରକ—Whetting the appetite; increasing digestion; digestive.
୨ । ବିସ୍ଫୋରକ; ଯେଉଁ ବସ୍ତୁରୁ ସ୍ୱତଃ ନିଆଁ ଜଳି ଉଠେ (ଯଥା—ଫସ୍ ଫରସ୍)—
2. Self igniting; phosphorescent.

ଅଗ୍ନିଦୀପନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନିଆଁ ଲଗାଇବା; ନିଆଁ-
Agnidīpana ଜଳାଇବା—Ignition
୨ । କ୍ଷୁଧା ବୃଦ୍ଧି—2. Increase of digestive power.
୩ । ବରୁଣ(ଗଛ) (ଦେଖ)
3. Barunn (tree) (See)
ସଂ. ବିଣ—ଅଗ୍ନିଦୀପକ (ଦେଖ)
Agnidīpaka (See)

ଅଗ୍ନିଦୀପ୍ତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଗ୍ନି + ଦୀପ୍ତ + ଆ; ଅଗ୍ନିପରି ଦୀପ୍ତା ବା
Agnidīptā ତେଜୋମୟୀ)—ମହା ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ (ଦେଖ)
Mahā jyotishmatī (See.

ଅଗ୍ନିଦେବ—ସଂ. ବି.(ଅଗ୍ନି + ଦେବ)—୧ । ଦେବତାରୂପେ ପୂଜିତ ଅଗ୍ନି-
Agnideba 1. The fire worshipped as a Deity.
୨ । ଅଗ୍ନି ୨. ଦେଖ—
2. Agni 2. (See)

ଅଗ୍ନିଦେବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି + ଦେବ + ଆ; ଅଗ୍ନି
Agnidebā ଯାହାର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା)—
କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ—The constellation pleidas.

ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଗ୍ନି + ଦା ଧାତୁ)—
ଅଗ୍ନି ଦେଓୟା ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା—
অগ্নিদেওয়া 1. To set fire to a thing.
୨ । ଶବରେ ମୁଖାଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରିବା—
2. To set fire to a corpse at cremation.

ଅଗ୍ନିଧାନ—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ଧା ଧାତୁ + ଅଧିକରଣେ. ଅନ)—
Agnidhāna ୧ । ଯଜ୍ଞଶାଳା—1. The room where sacrificial fire is maintained.
୨ । ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ଯଜ୍ଞ ଗୃହ—2. The room where Homa is performed.

ଅଗ୍ନିଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଧୂମ; ଧୂଆଁ—
Agnidhwaja Smoke.

ଅଗ୍ନିଧ୍ର—ସଂ. ବି—(ନାମ)—୧ । ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ ମନୁଙ୍କ ନାତି ଓ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ-
Agnidhra ଅଧିପତି ପ୍ରିୟବ୍ରତ ରାଜାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର—
1. Name of the eldest son of king Priyabrata.
୨ । ଅଗ୍ନୀଧ୍ର (ଦେଖ) —1. Agnīdhra (See)

ଅଗ୍ନିନକ୍ଷତ୍ର—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଧିଷ୍ଠିତ
Agninakshatra ନକ୍ଷତ୍ର)—କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର—
The constellation of the pleidas.

ଅଗ୍ନିନିର୍ଯ୍ୟାସ—ସଂ. ବି.—ଅଗ୍ନିଜାର (ଦେଖ)
Agninirjyāsa Agnijāra (See)

ଅଗ୍ନିପକ୍ୱ—ସଂ. ବି. (୩ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଆଁଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ କରାଯାଇଥିବା—
Agnipakwa Boiled over fire.

ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (୩ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଅଗ୍ନିମାଣ୍ଡୁ; ଅଭିଯୁକ୍ତ
Agniparīkshā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଆଁରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇ ତାହାର ଶୁଦ୍ଧତା ବା ଅଶୁଦ୍ଧତା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—
1. Ordeal by fire.

[ଦ୍ର—ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ପଶିଯାଇ ଯେବେ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସେ, ତେବେ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଓ ଯେବେ ଝଡ ହୁଏ ବା ପୋଡ଼ିଯାଏ ତେବେ ସେ ଦୋଷୀ ବୋଲି ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିଲା । ସୀତା ଲଙ୍କାର ଅଶୋକବନରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପରେ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ନିଜର ବିଶୁଦ୍ଧତା ପ୍ରମାଣିତ କରିଥିଲେ ଓ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା ପରେ ଶ୍ରୀରାମ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଲଙ୍କାରୁ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ସଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିଲେ ।]

୨ । ଅଗ୍ନିମାଣ୍ଡୁ ପରି କଷ୍ଟକର ପରୀକ୍ଷା—
2. A fiery or severe test.

ଅଗ୍ନିପୁରାଣ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଗ୍ନିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁରାଣ)—
Agnipurāṇa ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
(ପୁରାଣ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)
One of the eighteen mythological works of the Hindus.

ଅଗ୍ନିପୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି + ପୁଚ୍ଛ)—ଉଲ୍କା—
Agnipuchchha Shooting star.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବଶ୍ୟ' ଦେଖିବେ ।

ଅଗ୍ନିପ୍ରସ୍ତର—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ପ୍ରସ୍ତର)—
Agniprastara ଚକମକ ପଥର—Flint stone.

ଅଗ୍ନିବଥୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ)—ଅଗରବଥୁ (କବିରାଜ ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର;
Agnibathu ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ (ଦେଖ)
Agnimantha (See)

ଅଗ୍ନିବର୍ଚ୍ଚାଃ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି + ବର୍ଚ୍ଚସ୍; ୧ମା.
Agnibarchchāh ୧ବ.)—ଅଗ୍ନିତେଜାଃ; ଅଗ୍ନିପରି ତେଜସ୍ୱୀ—
Fiery.

ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ନାମ)—ପୁରାଣଗୁରୁବିଶେଷ—
Name of a lecturer of the Purāṇas (M. W.).

ଅଗ୍ନିବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) — ନିଆଁର ରଙ୍ଗ; ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ
Agnibarṇṇa ମିଶା ରଙ୍ଗ—Fieryred; colour of
(ଅଗ୍ନିବର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) fire.

ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ରଙ୍ଗ ଅଗ୍ନିପରି ହଳଦିଆ-ମିଶା ନାଲି—Of fiery colour; reddish yellow.

ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା ସୁଦର୍ଶନଙ୍କ ପୁତ୍ର—
1. Name of a prince; son of king Sudarśana.

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ କୁଶ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ରାମଙ୍କ ପୌତ୍ର—
2. Name of a grand-son of King Rama.

ଅଗ୍ନିବର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ.(ଅଗ୍ନିବର୍ଣ୍ଣ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅଗ୍ନିବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Agnibarṇṇā Feminine of Agnibarṇṇā.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମଦ୍ୟବିଶେଷ—Name of a strong liquor.

ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଶ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କ୍ଷୁଧାବର୍ଦ୍ଧନକାରୀ; ଯାହା
Agnibarddhaka ପାଚକ ଶକ୍ତିକୁ ବଢ଼ାଏ—Increasing digestive power or appetite.

ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିବୃଦ୍ଧି (ଦେଖ)
Agnibarddhana Agnibṛuddhi (See)

ସଂ. ବିଶ—ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ (ଦେଖ)
Agnibarddhaka (See)

ଅଗ୍ନିବଲ୍ଲଭ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଏଥିରେ ଚଞ୍ଚଳ ନିଆଁ ଧରେ)—
Aguiballabha ଶାଳ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)
Śāla (tree) (See)

ଅଗ୍ନିବାଡ଼—ଦେ. ବି—ଅଗ୍ନିବାରଣ (ଦେଖ)
Agnibārḍa Agnibāraṇa (See)

ଅଗ୍ନିବାଣ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ)—ଅଗ୍ନିବର୍ଷଣକାରୀ ଶର—
Aguibāṇa A fiery arrow; an arrow which showers fire.

ସଂ. ବିଶ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କ୍ରୋଧରେ ଅଗ୍ନିପରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ; ଅତି କ୍ରୁଦ୍ଧ;
Fired with rage; fiery with anger.

ଅଗ୍ନିବାରଣ—ଦେ. ବି. (ଏଥିଯୋଗୁଁ ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ଦୁଆରମୁହଁ
Agnibāraṇa ବାଟେ ଗଳର ନିଆଁ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି
ପାରେ ନାହିଁ)—ଅଣ୍ଟୁ ଘରର ଦୁଆର ମୁହଁ ଉପରେ କରାଯିବା
ମାଟିର ଛତ—A roof of mud made just over the door of a mud-roofed thatch.

ଅଗ୍ନିବାହ—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ବହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କ
Agnibāha ବାହନ)—୧ । ମେଷ, ମେଣ୍ଢା—1. The sheep.

୨ । ଛାଗଳ, ଛେଳି—2. The goat.

୩ । ଧୂମ; ଧୂଆଁ—3. Smoke (M. W.).

ଅଗ୍ନିବାହୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଧୂମ, ଧୂଆଁ—
Agnibāhu 1. Smoke.

୨ । (ନାମ) ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା ପ୍ରିୟବ୍ରତ ଓ କାମ୍ୟାଙ୍କ ପୁତ୍ର (ଏ ବିବାହ ନ କରି ତପସ୍ୟାରେ ରତ ହୋଇଥିଲେ)—
2. Name of a prince of the solar dynasty.

୩ । ପ୍ରଥମ ମନୁଙ୍କ ପୁତ୍ର —
3. Name of a son of the first Manu

ରକ୍ତବାହୁ (ଦେଖ)
Raktabāhu (See)

ଅଗ୍ନିବୀଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—Gold.
Agnibīja

ଅଗ୍ନିବୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) — ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—Gold.
Agnibīrjya

ଅଗ୍ନିବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଲାଗିଥିବା ନିଆଁ ଅଧିକ
Agnibṛuddhi ଘୋଟିଯିବା—1. Spreading of fire.

୨ । ଜଠରାଗ୍ନି ବା ପାଚକଶକ୍ତିର ବୃଦ୍ଧି—2. Increase of appetite or digestive power.

ଅଗ୍ନିବୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ବୃଷ୍ଟି)—
Agnibṛushṭi ୧ । ନିଆଁ ବରଷିବା; ବର୍ଷାଅସରି ପରି ନିଆଁ
ପଡ଼ିବା—1. A shower of fire.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖରାବେଳେ ନିଆଁ ବରଷା ହେବା ପରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତୀବ୍ର ଓ ତାପର ଅନୁଭବ—2. Great heat felt in the midd-ays of summer (compared to a shower of fiire.

ଅଗ୍ନିବେଶ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଜନୈକ ଆୟୁର୍ବେଦ ଗ୍ରନ୍ଥକାର—
Agnibeśa Name of an author of a Sanskrit medical treaties

ଅଗ୍ନିବେଶ୍ମ—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ବେଶ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Agnibeśma ୧ । (ନାମ) ଅତ୍ରେୟ ଶିଷ୍ୟ ଜନୈକ ଋଷି—
1. Name of a Sage.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଲ୍ଟ	ଶ	ନ୍ଦ

୨ । ମାସର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଦିବସ—2. The fourteenth day of the calender month of thirty days.

ଅଗ୍ନିବେଶ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟାବିଶାରଦ ଅଗ୍ନିଙ୍କ ପୁତ୍ର; ଜନୈକ
Agnibeśya ଉପଦେଶକ ଗୁରୁ (ମହାଭାରତ)—
1. Name of a teacher or Āchārjya.
ଦ୍ରୋଣସ୍ତୁ ଯେ ଅଗ୍ନିବେଶ୍ୟ କଥିତାଃ । ଦ୍ରୁପଦିଂଦ୍ର. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋ ।
୨ । ଦ୍ୱାବିଂଶ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ନାମ (ସୂର୍ଯ୍ୟସୁତ୍ତ)—
2. Name of the twenty second muhūrtta.

ଅଗ୍ନିବୋଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନି + ଇଂ Boat, ବୋଟ)—
Agnibota ୧ । ବାଷ୍ପୀୟ ପୋତ; ଷ୍ଟୀମର; ଧୂଆଁକଳ ଜାହାଜ—
ଇଷ୍ଟିମାର 1. Steamer.
ଆଗବୋଟ, ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଷ୍ପୀୟ ନୌକା—
ଅଗିନବୋଟ 2. Steam launch.

ଅଗ୍ନିଭ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି + ଭା)—ଅଗ୍ନିପରି ତେଜୋମୟ—
Agnibha Fiery; shining like fire.
(ଅଗ୍ନିଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ଭା)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—1. Gold.
୨ । (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଗ୍ନି ଅଧିଷ୍ଠିତ + ଭ = ନକ୍ଷତ୍ର)—
କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର—2. The constellation Pleidas.

ଅଗ୍ନିଭାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Agnibhāṇḍa Agnikuṇḍa (See)

ଅଗ୍ନିଭୂ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଗ୍ନି + ଭୂ ଧାତୁ—ଜନ୍ମିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)
Agnibhu ଅଗ୍ନିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Born of fire.
ସଂ. ବି—ଜଳ – Water.

ଅଗ୍ନିଭୂ—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ଭୂ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍) –
Agnibhū ୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—Deity Kārttikeya.
[ଦ୍ର—ପାର୍ବତୀ ମହାଦେବଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥା ହୋଇ ତାହା ଅଗ୍ନିଙ୍କ ଉପରେ ନିକ୍ଷେପ କଲେ ଓ ତହିଁରୁ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଜନ୍ମ ହେଲେ ।]
୨ । କାଶ୍ୟପ ଋଷି (ଏ ଅଗ୍ନିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ) —
2. Sage Kāśyapa.
୩ । (ଗଣିତ) ଛଅ ସଂଖ୍ୟା—3 (arithmetic)
The number six.

ଅଗ୍ନିଭୂତି—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ଭୂତ)—୧ । ଅଗ୍ନିସଂଭୂତ ବସ୍ତୁ—
Agnibhūti 1. A thing produced from fire.
୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—2. Gold.
୩ । (ନାମ) ବୌଦ୍ଧଗୁରୁ ଶେଷ ତୀର୍ଥଙ୍କରଙ୍କ ୧୧ ଜଣ ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ ବା ଗଣଧର ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
3. Name of one of the eleven chief pupils of the last Tīrthakara

ଅଗ୍ନିମଣି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ମଣି)—
Agnimaṇi ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ମଣି—1. The sunstone.
୨ । ଚକମକ ପଥର—2. Flint stone.
୩ । ଦ୍ୱିପୃଷ୍ଠକୁବ୍ଜ କାଚଖଣ୍ଡ; ସ୍ଥୂଳମଧ୍ୟଦୃଷ୍ଟି କାଚ—
3. Convex lens.

ଅଗ୍ନିମଥ୍—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ମଥ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍)—
Agnimath ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ (ଦେଖ)—Agnimantha (See)

ଅଗ୍ନିମଥନ—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ମଥ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ)—
Agnimathana ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ (ଦେଖ)
Agnimantha (See)

ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ମଥ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ; ଯାହା ମଥିତ ବା ଘର୍ଷିତ ହେଲେ ଅଗ୍ନି ବାହାରେ ।
Agnimantha
ଓ. ଅଗବଥୁ; ଅଗିବଥୁ; ପୂର୍ବକାଳରେ ଏଥିର ଶୁଷ୍କ କାଠ
ଗଣ୍ଡଣା; ଦୁଇଖଣ୍ଡକୁ ଘଷି ଲୋକେ ଏଥିରୁ ସଙ୍ଗ
ଗଣିୟରୀ; ଗଣିରୀ; ପାଇଁ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିବାରୁ
ଅଗ୍‌ଗାସ୍ତ ଏହି ନାମ)—ଅଗବଥୁ (ଗଛ)—
ଅରଣୀ; ଆଡ଼ନୀ; Premna integrifolia;
ଆଗେଥା Premna spinosa; Premna serratifolia.
ତେ. ନେଲ; ତରନେଣ୍ଟ;
ସଂ ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅଗ୍ନିମଥ୍; [ଦ୍ର—ଗ୍ରାମୀଣବ ବର୍ଗର ତର ବିରଳ
ଅଗ୍ନିମଥନ; ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ, କ୍ଷୁଦ୍ର ତରୁ; ଏହାର କାଠ ଓ ପତ୍ର ସୁଗନ୍ଧ;
ବଳସ୍ୱୀ; ଜୟ; ଶ୍ରୀପର୍ଣ୍ଣୀ; ପତ୍ର ମସ୍ତ୍ୟାକାର ଓ ଅଗ୍ରମୁଖୀ; ଫୁଲ
ଗଣିକାରିକା; କର୍ଣ୍ଣିକା; ଶ୍ୱେତ, ଅପୀତ; ବର୍ଷାଋତୁରେ ଫୁଟେ ।
ଜୟା; ଅରଣୀକେତୁ; ଏହାର ମସଳା ତାଳକୁ ଭର୍ଜି ଦେଲେ
ଜୟନ୍ତୀ; ତର୍କଣ; ଅତି ହୁଏ । ଏହା କଟୁତିକ୍ତକଷାୟ
ନାଦେୟୀ; ଅନନ୍ତା; ମଧୁରରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ ।
ବୈଜୟନ୍ତିକା; ଏହା ମୋଦୋରୋଗ, ବାୟୁ, ଆମଦୋଷ,
ତେଜୋମନ୍ଥ; ଦିବ୍ୟମନ୍ଥ; ପ୍ରତିଶ୍ୟାୟ, କଫ, ଶୋଥ, ଅମ୍ଳବାତ,
ପାବକ; ନଦୀଜା; ଅର୍ଶ, ମଳଭେଦ, ଅଗ୍ନିମାନ୍ୟ, ପାଣ୍ଡୁ ଓ
ଜ୍ୟୋତିଷ; ଅରଣି; ବିଷଦୋଷନାଶକ । ଉପନାହ ରୋଗରେ
ବହ୍ନିମନ୍ଥ; ମଥନ; ଏହା ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଟେ । ଦେହରେ
ଗିରିକର୍ଣ୍ଣିକା; ପାବକାରଣୀ; ଅଗିଆଘାତ ଫଳ ଦେହ ଫୁଲି ଗଲେ
ମଥକେତୁ; ବଳସ୍ୱନ୍ତିକା ଏ ଗଛକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ବା ଏହାର
ତାଳକୁ ଦେହରେ ଆଘାତ କଲେ ଫୁଲା କମି ଯାଏ । ଏ ଗଛର
କୋମଳ ପତ୍ରକୁ ବାଛି ଓ ଆମ୍ଳିରେ ଫୁଟାଇଲେ ତାହା ସୁବାସଯୁକ୍ତ
ଓ ମୁଖରୋଚକ ହୁଏ ।]

ଅଗ୍ନିମାଣ୍ଡୁ—ଦେ. ବି—ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା (ଦେଖ)
Agnimāṇḍu Agniparikshā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ୱୈତ' ଦେଖିବେ ।

ଅଗ୍ନିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଗ୍ନି+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ମତ୍ୱ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Agnimān ୧ । ଅଗ୍ନିବିଶିଷ୍ଟ; ଯହିଁରେ ଅଗ୍ନି ଅଛି—
1. Containing fire.
୨ । ଜଳୁଥିବା—2. Burning.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Agnihotrī (See)
[ରାମଶଙ୍କର ସନ୍ନିସଂହିତା—ଶ. ୧୨୨ ।]

ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —
Agnimāndya ୧ । ପରିପାକଶକ୍ତିର ହ୍ରାସ; କ୍ଷୁଧାହୀନତା—
1. Loss of appetite.
୨ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗ—2. Indigestion; dyspepsia.

ଅଗ୍ନିମାରୁତି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି+ମାରୁତି; ମାରୁତି ବା
Agnimāruti ହନୁମାନଙ୍କ ପରି ଜଠରାଗ୍ନି ଯାହାଙ୍କର । ଏ ବାଡାପି ନାମକ ଦୈତ୍ୟକୁ ଖାଇ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରାର ପାଣି ପିଇ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ପାଇଥିଲେ ।)
ଅଗସ୍ତି ମୁନି (ଦେଖ)—Sage Agasti (See)

ଅଗ୍ନିମିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଶୁଙ୍ଗବଂଶର ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଜା;
Agnimitra ମଗଧରାଜ ପୁଷ୍ପମିତ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Name of the son of King Pushpamitra.

ଅଗ୍ନିମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି+ମୁଖ)—
Agnimukha ୧ । (ଅଗ୍ନି ଅଟେ ମୁଖ ଯାହାଙ୍କର ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ଅଗ୍ନିରେ ନିବେଦିତ ହୋମ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଭୋଜନ କରନ୍ତି)—ଦେବତା—1. Deity.
୨ । (ଅଗ୍ନି ଅଛି ମୁଖରେ ଯାହାଙ୍କର)—ବ୍ରାହ୍ମଣ—
2. A Brāhmaṇa.
୩ । [(ବୈଦ୍ୟକ) ଯାହା ଅଗ୍ନିର ମୁଖ ପରି ଦାହକ]—ଧଳାଚିତା; ଚିତ୍ରକ (ଦେଖ)
3. Chitraka (See);
Plumbage zeylancia.
୪ । [(ବୈଦ୍ୟକ) ଯାହା ଅଗ୍ନିର ମୁଖ ପରି ଦାହକ)]—ଭଲ୍ଲାତକ; ଭାଲଆ—4. Marking nut.
୫ । ଯେଉଁ ଔଷଧ ଦ୍ୱାରା ଜଠରାଗ୍ନି ବୃଦ୍ଧି ପାଏ—
5. Tonic medicine.

ଅଗ୍ନିମୁଖୀ—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନିମୁଖ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଭଲ୍ଲାତକ;
Agnimukhī ଭାଲଆ—1. Marking nut.
୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଲାଙ୍ଗଲୀ (ଦେଖ)
Lāṅgalī (See)
୩ । ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
The Gāyatrī mantra (See)

ଅଗ୍ନିମୂଲ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ—(ଅଗ୍ନିର ଦାହକା ଶକ୍ତି ଯୋଗୁଁ ଅଗ୍ନି ନିକଟକୁ
Agnimūlya କେହି ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ, ସେହିପରି ମୂଲ୍ୟ ବେଶି ହେବାରୁ ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ କିଣିବାକୁ ଗ୍ରାହକ ଉତ୍ସାହ ନାହିଁ)—ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ; ମହଙ୍ଗ; ମହାର୍ଘ—
Very dear in price.
ଦେ. ବି—ଅତି ଚଢ଼ା ଦାମ—
A very high or prohibitive price.

ଅଗ୍ନିମୋଡ଼—ଦେ. ବି—ଆଗ୍ନେୟ ମୋଡ଼ (ଦେଖ)
Agnimorḍa Āgneya morḍa (See)

ଅଗ୍ନିଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର (ଯଥା—ବନ୍ଦୁକ, ତୋପ)
Agnijantra Fire arms; gun; cannon.

ଅଗ୍ନିଯୋଜନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯଜ୍ଞାଗ୍ନିକୁ ଜଳାଇବା ପାଇଁ
Agnijojana ଉଖାଇବା—The act of stirring the sacrificial fire to make it blaze up. (M. W.)

ଅଗ୍ନିରଜ—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି+ରଜ୍ଜ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Agniraja ଅ—ଯେ ଅଗ୍ନିପରି ଦୀପ୍ତି ପାଏ)—ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ କୀଟ; ପାଟ ପୋକ—Cocculus (insect).

ଅଗ୍ନିରଜଃ—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି+ରଜ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Agnirajaḥ ଅଗ୍ନିରଜ (ଦେଖ)
Agniraja (See)

ଅଗ୍ନିରାଜ—ସଂ.ବି.(ଅଗ୍ନି+ରଜ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ଅଗ୍ନିରଜ (ଦେଖ)
Agnirāja Agniraja (See)

ଅଗ୍ନିରୁହା—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି+ରୁହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)
Agniruhā ମାଂସରୋହିଣୀ ଗୁଳ୍ମ—Name of a plant.

ଅଗ୍ନିରେତଃ—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Agniretaḥ ସୁବର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—Gold.

ଅଗ୍ନିରୋହିଣୀ—ସଂ. ବି.—କାଖଗୁଳ—A hard inflamma-
Agnirohiṇī tory swelling in the armpit.

ଅଗ୍ନିଲୋକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପୁରାଣୋକ୍ତ ସୁମେରୁ ପର୍ବତ-
Agniloka ଶୃଙ୍ଗର ନିମ୍ନରେ ଥିବା ଜନପଦବିଶେଷ (ସମ୍ଭବତଃ ପୂର୍ବକାଳରେ ସେଠାରେ ଅଗ୍ନିପୂଜକମାନେ ବାସ କରୁଥିଲେ)—1. Name of mythological country below the sumeru range.
୨ । କୌଷିତକ ଉପନିଷଦରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କ ଦେଶ—The world of Agni. (M. W.)

ଅଗ୍ନିଶରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିଶାଳା (ଦେଖ)
Agniśaraṇa Agniśālā (See)

ଅଗ୍ନିଶର୍ମ୍ମା—ସଂ. ବିଣ—(ଅଗ୍ନି+ଶର୍ମନ୍; ୧ମା.୧ବ.)—
Agniśarmmā ୧ । ମହାକ୍ରୋଧୀ— 1. Very passionate.
୨ । କ୍ରୋଧାନ୍ଧ—2. Fiery with rage.
ସଂ. ବି—୧ । କ୍ରୋଧନ ସ୍ୱଭାବ ଜନୈକ ଋଷିଙ୍କ ନାମ—
1 Name of a sage of fiery temper.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲସ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଳ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ନ	ଲଅ	ଙ	ନ୍ଦ

୨ । ମହା କ୍ରୋଧନ ସ୍ୱଭାବ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person of fiery temper.

ଅଗ୍ନିଶାଳ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିଗୃହ (ଦେଖ)
Agniśāla Agnigṛuha (See)

ଅଗ୍ନିଶାଳା—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିଗୃହ (ଦେଖ)
Agniśālā Agnigṛuha (See)

ଅଗ୍ନିଶିଖ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି + ଶିଖା)—
Agniśikha ୧ । ପ୍ରଦୀପ; ଦୀପ—1. A lamp.
୨ । ବାଣ—2. An arrow.
୩ । କୁଙ୍କୁମ; ଜାଫ୍ରାନ—3. Saffron.
୪ । କୁସୁମ ଫୁଲ—4. Safflower.
୫ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—5. Gold.
୬ । କବି ବରରୁଚିଙ୍କ ପିତା—6. Name of the father of poet Bararuchi.

ଅଗ୍ନିଶିଖା—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଶିଖା)—
Agniśikhā ୧ । ନିଆଁର ଶିଖା ବା ଜ୍ୱାଳା—
1. Flame or tongue of fire.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନିଶିଖ + ଆ)—
ଲାଙ୍ଗଲୀ (ଦେଖ)
Lāṅgalī (See)

ଅଗ୍ନିଶେଖର—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି + ଶେଖର)—
Agniśekhara ୧ । କୁସୁମଫୁଲଗଛ—1. Safflower.
୨ । କୁଙ୍କୁମ; ଜାଫ୍ରାନ—2. Saffron.
୩ । ଲାଙ୍ଗଲୀ (ଦେଖ)
3. Laṅgalī (See)

ଅଗ୍ନିଷ୍ଟୋମ—ସଂ. ବ. (ଅଗ୍ନି + ସ୍ତୁ ଧାତୁ = ସ୍ତବ କରିବା + କରଣ ଓମ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନିଙ୍କ ସ୍ତବ କରାଯାଏ)—
Agnishṭoma ଯାଗବିଶେଷ—Name of a kind of fire sacrifice.

[ଦ୍ର—ଏ ଯାଗ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଜାପତି ବହୁ ପ୍ରଜା ସୃଷ୍ଟି କାମନାରେ ବସନ୍ତ କାଳରେ ପାଞ୍ଚ ଦିନରେ ସମାଧାନ କରିଥିଲେ । ବେଦଜ୍ଞ ଓ ସାଗ୍ନିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏ ଯଜ୍ଞ କରିବାର ଅଧିକାରୀ । ଅଗ୍ନି, ଇନ୍ଦ୍ର, ବାୟୁ ଏଥିର ଦେବତା; ସୋମରସ ଏଥିର ପ୍ରଧାନ ଉପକରଣ; ଏଥିରେ ୧୬ ଜଣ ପୁରୋହିତ ଲୋଡ଼ା । ଏହା କରିବାକୁ ୫ ଦିନ ସମୟ ଲାଗେ ।]

ଅଗ୍ନିଷ୍ଠ—ସଂ. ବ. (ଅଗ୍ନି + ସ୍ଥା ଧାତୁ = ରହିବା + ଅଧିକରଣେ. ଅ; ଯାହା ଅଗ୍ନି ଉପରେ ରଖାଯାଏ)—
Agnishṭha
୧ । କଟାହ; କରେଇ—1. A cauldron; a pan.
୨ । ନିଆଁ ଉମେଇ—2. A firepan.

ଅଗ୍ନିସ୍ୱାତ୍ତ—ସଂ. ବ. (ଅଗ୍ନିଷୁ = ଅଗ୍ନିମାନଙ୍କରେ + ଆତ୍ତ = ଗୃହୀତ; ଏହା ସଂସ୍କୃତରେ ବହୁବଚନରେ ଅଗ୍ନିସ୍ୱାତ୍ତ ରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।)—ପିତୃଲୋକ ବିଶେଷ—
Agniswātta A class of deceased ancestors or the manes.

[ଦ୍ର—ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲେ ଯେଉଁ ପିତୃଗଣ ତାହା ସ୍ପର୍ଶ କରନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ନିସ୍ୱାତ୍ତ ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନେ ମରୀଚିଋଷିଙ୍କ ସନ୍ତାନ । ପିତୃଲୋକମାନେ ଅନେକ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧତର୍ପଣାଦିରେ ଏମାନଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଉଲୋଦକ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ଅଗ୍ନିସ୍ୱାତ୍ତ; ସୋମପା; ବର୍ହିଷଦ ।]

ଅଗ୍ନିସଂରକ୍ଷଣ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱଗୃହରେ
Agnisaṁrakshaṇa ଅହୋରାତ୍ର ଯଜ୍ଞାଗ୍ନିର ରକ୍ଷା—
Maintenance of the sacrificial fire in the house by a daily worshipper.

ଅଗ୍ନିସଂସ୍କାର—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍)—
Agnisaṁskāra ୧ । ଶବଦାହ; ଶବକୁ ବିଧିମତେ ପୋଡ଼ିବା—
1. Cremation.

ଦୁଇ ବର୍ଷରୁ ଜନ୍ମବିଶ୍ୱ ପିଣ୍ଡର ଅଗ୍ନିସଂସ୍କାର କରାଯିବା ବିଧି ମୁତାବେକ ନାହିଁ ।
ସ୍ମୃତିକରେ—ମନୁ. ୫୨୯

୨ । (୪ର୍ଥୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନାର୍ଥ ସଂସ୍କାର)—
ବୈଦିକ ବିଧିରେ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ; ପାଇଁ ସଂସ୍କାରାନନ୍ତର ଅଗ୍ନିକୁ ଅଣି ହୋମ ବା ବୈଶ୍ୱଦେବ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାପନ—
2. The consecration of sacrificial fire.

ଅଗ୍ନିସଖ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି + ସଖା) - ବାୟୁ; ପବନ—
Agnisakha The air.

[ଦ୍ର—ଅଗ୍ନି ଜଳିବା ପାଇଁ ବାୟୁ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ବାୟୁ ନ ହେଲେ ଅଗ୍ନି ଜଳି ପାରିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁଠାରେ ଅଗ୍ନି ଲାଗେ ସେଠାରେ ବାୟୁ ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ବହେ । ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ନିକଟସ୍ଥ ବାୟୁ ଉତ୍ତପ୍ତ ଓ ହାଲୁକା ହୋଇ ଆକାଶକୁ ଉଠିଯାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ଦିଗରୁ ବାୟୁ ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ଆସି ଉତ୍ଥିତ ବାୟୁର ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରୁଥାଏ ।]

ଅଗ୍ନିସନ୍ଦୀପକ—ସଂ. ବିଶ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିଦୀପକ (ଦେଖ)
Agnisandīpaka Agnidīpaka (See)

ଅଗ୍ନିସନ୍ଦୀପନ—ସଂ. ବ. ଓ ବିଶ—ଅଗ୍ନିଦୀପନ (ଦେଖ)
Agnisandīpana Agnidīpana (See)

ଅଗ୍ନିସମ୍ଭବ—ସଂ. ବ. (୫ମୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ସମ୍ଭବ)—
Agnisambhaba ୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—1. Gold.
୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—2. The Deity Kārttikeya.

ଅଗ୍ନିସହାୟ - ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଅଗ୍ନିସଖ; ବାୟୁ; ପବନ—
Agnisahāya 1. The air; wind.
୨ । ବନକପୋତ —2. Wild dove.

[ଦ୍ର—ଖାଣ୍ଡବ ବନ ଦାହ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ବନ କପୋତ ଅଗ୍ନିକୁ ସ୍ତବ କରିଥିବାରୁ ଏହି ନାମ; ଅଗ୍ନିଦେବ ଉକ୍ତ କପୋତଠାରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ତାକୁ ନ ପୋଡ଼ି ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଗ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଗ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୀଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ପବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଅଗ୍ନିସାକ୍ଷିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଗ୍ନି + ସାକ୍ଷୀ + କ)—
Agnisākhika ୧ । ଯେଉଁ କର୍ମରେ ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ସାକ୍ଷି କରି ମନ୍ତ୍ରପାଠ ଓ ଅଙ୍ଗୀକାରାଦି କରାଯାଏ—1. (a ceremony) In wich promises are made in the presence of domestic or nuptial fire.
(ଯଥା—କନ୍ୟାପିତା ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ସାକ୍ଷି ରଖି ଜାମାତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ।)
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି କୌଣସି କର୍ମ କରନ୍ତି—2 Taking the domestic or nuptial fire for a witness.

ଅଗ୍ନିସାକ୍ଷିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ନି ସାକ୍ଷିକ = ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—ଯେଉଁ ସ୍ୱାମୀ ଅଗ୍ନି ସମୀପରେ ଏକ-ପତ୍ନୀବ୍ରତ ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଶପଥ କରନ୍ତି—
Agnisākshika marjyāda
(ଅଗ୍ନିସାକ୍ଷିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) One who taking the firegod as witness solemnly promises conjugal fidelity(M.W.)

ଅଗ୍ନିସାତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ଅଗ୍ନି + ସାତ୍; ତୁଳ—ଜଳସାତ୍, ବିପ୍ରସାତ୍; ରସ୍ତସାତ୍)—ନିଆଁରେ ପକାଯିବା—
Agnisāt Consigned to fire.

ଅଗ୍ନିସାବର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଜନୈକ ମନୁଙ୍କ ନାମ—
Agnisābarṇṇi Name of a Manu.

ଅଗ୍ନିସାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ରସାଞ୍ଜନ—
Agnisāra 1. Antimony.
୨ । ସୁରୁମା—2. Collyrium.

ଅଗ୍ନିସିଂହ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଜୈନମାନଙ୍କର ସପ୍ତମ କୃଷ୍ଣ ବାସୁଦେବଙ୍କ ପିତା—Name of the father of the seventh black Bāsudeba of the Jainas.
Agnisinha

ଅଗ୍ନିସୂତ୍ର—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଗ୍ନି + ସୂତ୍ର)—
Agnisūtra ୧ । ଅଗ୍ନିର ରେଖା – 1. A thread of fire.
୨ । ଉପନୟନ ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକ ପିନ୍ଧିବା କୁଶ-ମେଖଳା—2. A girdle of Kusa grass put on by a boy at investiture(M.W).

ଅଗ୍ନିସେବା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଆଁ ପୋଇବା—Basking in the fire; warming one's self near a fire.
Agnisebā

ଅଗ୍ନିସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ବା ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ବା ଯୌଗିକ କ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନିର ଦାହକା ଶକ୍ତି-ରହିତ କରଣ—The magical queneching of fire; the assuagement of the burning qualities of fire by the application of herbs or mystric formulae.
Agnistambha
[ଦ୍ର—ଅଗ୍ନିସ୍ତମ୍ଭ ସାଧନ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଅନାୟାସରେ ନିଆଁ ଉପରେ ଚାଲିଯାଏ ଓ ତା ଗୋଡ଼ରେ ଫୋଟକା ହୁଏ ନାହିଁ । କୌଣସିଠାରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ଯୌଗିକ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ଦୂର ବିସ୍ତାର ନ କରି ଲୁଗ ଯାଏ ।]

ଅଗ୍ନିସ୍ତମ୍ଭନ—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିସ୍ତମ୍ଭ (ଦେଖ)
Agnistambhana Agnistambha (See)

ଅଗ୍ନିସ୍ତୋକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନିକଣ—
Agnistoka Spark; a particle of fire.

ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବେଦୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ପାଖ ଥର ଭୂମିକୁ ସଂସ୍କାର କରିବା ପରେ ହୋମ ବା ବୈଶ୍ୱଦେବ ସ୍ଥାନରେ ଅଗ୍ନିକୁ ପ୍ରଥମେ ଲଗାଇବା—The starting of the sacrificial fire after ritualistic purification of the ground.
Agnisthāpana
[ଦ୍ର—ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରଥମେ କୁଶଝାଡ଼ୁ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାର୍ଜନ କରିବ, ତା ପରେ ଗୋମୟ ଦ୍ୱାରା ଲିପିବ, ତା ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର କୁଶଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ଓଲାଇବ, ତା ପରେ ଉଦକପାତ୍ରରୁ ଜଳ ନେଇ ଭୂମିରେ ଛିଞ୍ଚିବ, ତତ୍ପରେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠଦ୍ୱାରା ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଟିକିଏ ମାଟି କାଢି ପକାଇବ । ଏହିପରି "ପଞ୍ଚଭୂସଂସ୍କାର" କରିବା ପରେ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କରି ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ କରିବ ଓ ତତ୍ପରେ ଯଥୋଚିତ ଅଗ୍ନିଭ, ତରୁ, ବଳ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରଦାନ କରିବ ।]

ଅଗ୍ନିସ୍ୱାତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ନି + ସ୍ୱ + ଅତ୍ = ଗୃହୀତ)—
Agniswātta ଅଗ୍ନିଷ୍ୱାତ୍ତ (ଦେଖ)—Agnishwātta (See)

ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର—ସଂ. ବି. (୩ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ହୋତ୍ର = ହୋମ)—
Agnihotra ୧ । ସାଗ୍ନିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ପ୍ରତିଦିନ କୃତ୍ୟ ହୋମ—1. Daily fire sacrifice practised by a Brahmaṇa who maintains the Vedic fire.
[ଏ ହୋମ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର—ନିତ୍ୟ ଓ କାମ୍ୟ ।]
୨ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି—The sacrificial fire.
ସେ ନୁଇଁକ ସେବା ସାରଥା ଜାଣି କରି,
ଚଢିଗା ଦେଲେହେ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରକୁ ନାହାର । ବ୍ରହ୍ମଗୀତା. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । (ଅଗ୍ନିରେ ଯାହା ଆହୁତି ଦିଆଯାଏ) – ଘନ; ଘିଅ — 3. Ghee, clarified butter.

ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅଗ୍ନି ହୋତ୍ର + କରିବା ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍ , ୧ମା. ୧ବ.)—ନିତ୍ୟହୋମକାରୀ; ସାଗ୍ନିକ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)
Agnihotrī Performing the daily offering to fire.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ନିତ୍ୟ ହୋମକାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brahmaṇa who daily performs the Agnihotra Homa

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଗ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ନ	ଲଅ	ଈ	ନ୍ଦ

ଦେ. ବ—ସାଗ୍ନିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—Title given to an Agnihotrī Brāhmaṇa.

ଅଗ୍ନୀଧ୍ର—ସଂ. ବ. (ଅଗ୍ନି + ଇନ୍ଧ ଧାତୁ = ଜାଳିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ର; ଏହାର ଅନ୍ୟରୂପ ଅଗ୍ନିଧ୍ର)--ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ରକ୍ଷା କରିବା ବା ଜାଗ୍ରତ ରଖିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa specially engaged to keep the sacrificial fire burning.
Agnīdhra

ଅଗ୍ନୀନ୍ଧନ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଇନ୍ଧନ)—୧ । ନିଆଁ ଜାଳିବା, ନିଆଁ ଲଗାଇବା—1. The lighting of a fire; kindling the fire.
Agnīndhana

୨ । ଘୃତାହୁତି ଦେଇ ହୋମାଗ୍ନି ଜଳାଇବା—
2. The lighting of the sacrificial fire.

୩ । ଜାଳ; ଜାଳଣୀ କାଠ—3. Fuel.

୪ । (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଗ୍ନିଯୁକ୍ତ ଇନ୍ଧନ)—ଜଳନ୍ତା କାଠ—4. Burning wood.

୫ । ଦରପୋଡ଼ା କାଠ—5. Half burnt wood.

୬ । ନିଆଁହୁଳା; ମଶାଲ—6. Torch; fire-brand.

ଅଗ୍ନ୍ୟଗାର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଅଗାର)—
Agnyagāra

୧ । ଯଜ୍ଞଶାଳା; ହୋମଗୃହ—1. The room where Homa is performed.

୨ । ଯେଉଁ ଗୃହରେ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ରକ୍ଷା କରନ୍ତି—
2. A room where an Agnihotrī maintains sacrificial fire.

ଅଗ୍ନ୍ୟସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଗ୍ନିବିସ୍ଫୋରଣକାରୀ ଅସ୍ତ୍ର)—ଅଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର (ବନ୍ଦୁକ, ତୋପ ଆଦି)—
Agnyastra
Fire-arms.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଭାରତରେ ନାନା ପ୍ରକାରର ଅଗ୍ନ୍ୟସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବାର ପୁରାଣାଦିରେ ବହୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ।]

ଅଗ୍ନ୍ୟାଗାର—ସଂ.ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଆଗାର)—ଅଗ୍ନ୍ୟଗାର (ଦେଖ)
Agnyāgāra
Agnyagāra (See)

ଅଗ୍ନ୍ୟାଧାନ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଆଧାନ)—
Agnyādhāna

୧ । ବେଦମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ—
1. The lighting of the sacrificial fire.

୨ । ନିଆଁ ଜାଳିବା ପାତ୍ର; ଉଚ୍ଛେଇ -2. Fire-pan.

୩ । ହୋମାଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ —3 The receptacle in which Homa is performed.

ଅଗ୍ନ୍ୟାଳୟ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଗ୍ନି + ଆଳୟ)—
Agnyālaya

୧ । ଅଗ୍ନ୍ୟଗାର (ଦେଖ)
1. Agnyagāra (See)

୨ । ହୋମାଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ —2. The receptacle in which sacrificial fire is lit.

ଅଗ୍ନ୍ୟାହିତ—ସଂ. ବଶ. (ଅଗ୍ନି + ଆହିତ)--ଆହିତାଗ୍ନି; ସାଗ୍ନିକ—
Agnyāhita
A person who maintains the sacrificial fire at home.

ଅଗ୍ନ୍ୟାହୁତି—ସଂ. ବ. (୨ମୀ ତତ୍)—ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଆହୁତି—Offering of ghee into the fire in the name of a Deity.
Agnyāhuti

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆହୁତି ଦେବାକୁ ହୁଏ, ସେହି ଦେବତାଙ୍କ ବୀଜମନ୍ତ୍ରର ପୂର୍ବେ 'ଓଁ' ଓ ପରେ 'ସ୍ୱାହା' ଲଗାଇ ତତ୍ ପରେ 'ଏହା ଅମୁକ ଦେବତାଙ୍କର' (ଯଥା—ଓଁ ଶ୍ରୀଂ କୃଷ୍ଣାୟ ଗୋବିନ୍ଦାୟ ଗୋପୀଜନବଲ୍ଲଭାୟ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ କୃଷ୍ଣାୟ) ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରି, ସ୍ରୁବ ଦ୍ୱାରା ଘିଅକୁ ନିଆଁରେ ଢାଳିବାକୁ ହୁଏ ଓ ଢାଳିସାରି ନମସ୍କାର କରିବାକୁ ହୁଏ ।]

ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଆକାଶରେ ପରିଦୃଷ୍ଟ ଭୌତିକ ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡ (ଯଥା—ଉଲ୍କାପାତ, ଧୂମକେତୁ)—1. Natural phenomenon of fire seen in the sky (e. g. shooting star; comet).
Agnyutpāta

୨ । ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଗୃହାଦିର ଦାହ; ନିଆଁ ଲାଗି ଘରଆଦି ପୋଡ଼ିଯିବା—2. Burning of a house etc. by fire.

୩ । ପୃଥିବୀ ବା ସମୁଦ୍ର ପୃଷ୍ଠରେ ପରିଦୃଷ୍ଟ ନୈସର୍ଗିକ ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡ—
3. Subterranean or submarine vulcanic eruptions.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ପୃଥିବୀ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କମାନଙ୍କ ପରି ଜଳନ୍ତା ବାଷ୍ପମୟ ଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ତାହା ଶୀତଳ ହୋଇ ଘନ ପଦାର୍ଥରେ ପରିଣତ ହେଲା । ପୃଥିବୀର ପୃଷ୍ଠ ଥଣ୍ଡା ହୋଇଯାଇଅଛି, କିନ୍ତୁ ପୃଥିବୀର ଗର୍ଭ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତପ୍ତ ରହିଅଛି । ସମୟ ସମୟରେ ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଉକ୍ତ ଅଗ୍ନି ରାସାୟନିକ ସଂଯୋଗ ବା ବଳଦ୍ୱାରା ବାହାରକୁ ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାରୁ ଆଗ୍ନେୟ ଗିରିର ମୁଖ ବାଟେ ମହା ଭୟଙ୍କର ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ ଘଟେ ଓ ଭୂଗର୍ଭରୁ ଜଳନ୍ତା ଗଳିତ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ରବଣ ବହୁ ସହସ୍ର ଫୁଟ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠି ଚାରିଆଡ଼େ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୁଏ ।]

ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଇସରା (ଦେଖ)
Agnyutsaba
Aigharā (See)

ଅଗ୍ନ୍ୟୁଦ୍ଗାର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଉଦ୍ଗାର)—
Agnyudgāra

ଆଗ୍ନେୟଗିରି; ସମୟେ ସମୟେ ତୋପ ଓ ଧୂଆଁ-କଳର ନଳ ଆଦିର ମୁହଁରୁ ବାହାରି ବଳି ପରି ନିଆଁ ଝଲକା ଝଲକା ହୋଇ ବାହାରିବା—Vomitting of fire (e g. through the funnel of a vulcano, a cannon and of steam-engines.)

ଅଗ୍ନ୍ୟୁଦ୍ଗୀରଣ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଉଦ୍ଗୀରଣ)—
Agnyudgīraṇa

ଅଗ୍ନ୍ୟୁଦ୍ଗାର (ଦେଖ)
Agnyudgāra (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଗ୍ନ୍ୟୁପଦ୍ରବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଉପଦ୍ରବ)—
Agnyupadraba ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ (ଦେଖ)
Agnyutpāta (See)

ଅଗ୍ନ୍ୟୁପସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଉପସ୍ଥାନ)—
Agnyupasthāna ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କ ଉପାସନା ମନ୍ତ୍ର—
The mystic formula for invoking the Fire-god.

ଅଗ୍ନ୍ୟୁପାସକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନି + ଉପାସକ)—
Agnyupāsaka ଯେ ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କର ପୂଜା କରନ୍ତି (ଯଥା—
(ଅଗ୍ନ୍ୟୁପାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପାର୍ସୀ; ହିନ୍ଦୁ)—A fire-worshipper.

ଅଗ୍ନ୍ୟୁପାସନା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଅଗ୍ନି + ଉପାସନା)—
Agnyupāsanā ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କ ଆରାଧନା ବା ପୂଜା—
Fire-worship.

ଅଗ୍ୟଁ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅଜ୍ଞ)—ଅଜ୍ଞ (ଦେଖ)
Agyañ ଅଗ୍ୟ Ajña (See)

ଅଗ୍ୟାନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଜ୍ଞାନର ଅଶୁଦ୍ଧ ବନାନ)—
Agyāna ଅଜ୍ଞାନ (ଦେଖ)
ଅଗ୍ୟାନ Ajñāna (See)

ଅଗ୍ୟାନି—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅଜ୍ଞାନର ଅବ୍ୟାକରଣ ରୂପ; ଅଜ୍ଞାନୀର ଅଶୁଦ୍ଧ
Agyāni ବନାନ)—ଅଜ୍ଞାନୀ (ଦେଖ)
ଅଗ୍ୟାନି Ajñānī (See)

ଅଗ୍ୟାବାତ—ଦେ. ବି—ଅଗିଆବାତ (ଦେଖ)
Agyābāta Agiābāta (See)

ଅଗ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍‌ଗ ଧାତୁ = ଗତି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ର; ଯାହା ପ୍ରଥମେ
Agra ଗତି କରେ ବା ଉପରକୁ ବଢ଼ି ଯାଏ)—୧ । ଶିଖର;
(ବିପରୀତ—ମୂଳ) ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁର ଉଚ୍ଚତମ ଅଂଶ—
1. Top; highest point of a standing thing.
୨ । ବୃକ୍ଷର ଉଚ୍ଚତମ ଅଂଶ—2. Top of a tree; tip.
୩ । ପର୍ବତର ଚୂଡ଼ା; ଶୃଙ୍ଗ—3. Summit.
୪ । ଶେଷ ମୁଣ୍ଡ—4. The end; goal
୫ । ଉପରସ୍ଥ ଭାଗ—5. The upper part.
୬ । ଆରମ୍ଭ—6. Beginning.
୭ । ସର୍ବ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ—7. The first place;
(ବିପରୀତ—ପଶ୍ଚାତ୍) foremost place.
୮ । ସାମନା, ସମ୍ମୁଖ; ଆଗ—8. Front.
୯ । ପୂର୍ବଭାଗ—9. The first portion.
୧୦ । ଦାଢ଼; ଧାର—10. Edge
୧୧ । ଅତୀତ; ପୂର୍ବକାଳ; ଅତୀତକାଳ—11. The past.
୧୨ । କାଳ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମ—12. First in point of time.
୧୩ । ଏକ ପଲ ପରିମାଣ—13. A standard of weight.
୧୪ । ଅବଲମ୍ବନ; ଆଶ୍ରୟ—14. Shelter.
୧୫ । ସମୂହ—15. Collection; multitude.
୧୬ । ଅନ୍ନ ଦାନର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣ—
16. A measure of food given as alms.
୧୭ । (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦିତ ହୋଇ ଯେଉଁ ବିଶାଳ ମଣ୍ଡଳରେ ଭ୍ରମଣ କରି ଅସ୍ତ ଯାଏ—
17. The sun's amplitude.

ସ. ବିଣ—୧ । ଆଦ୍ୟ; ପ୍ରଥମ—First; foremost.
(ଅଗ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Chief
୩ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—3. Best.
୪ । ସର୍ବାଦୌ ପ୍ରାପ୍ୟ—4. Falling due first.
୫ । ଅଧିକ—5. Excessive.
୬ । ଅଧିକା; ବଳକା—6. Supernumerary.
୭ । ଅଗିଲା; ସାମନା ପାଖରେ ଅବସ୍ଥିତ—
7. Anterior; Situate in front.
[ତୁ—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ—ଆଗ]

ଅଗ୍ରକର—ସ. ବି. (ପୂର୍ବ ନିପାତନ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କର + ଅଗ୍ର)
Agrakara ୧ । କରାଗ୍ର, ଆଙ୍ଗୁଠି—1. Forepart of the hand; finger.
୨ । (କର୍ମଧା)—ପ୍ରଥମ କିରଣ, କଅଁଳ ଖରା—
2. First ray.

ଅଗ୍ରକାୟ—ସଂ. ବି. (ପୂର୍ବ ନିପାତ, କାୟ + ଅଗ୍ର)—ପୂର୍ବକାୟ; ଶରୀରର
Agrakāya ଆଗ ପାଖ —The front or forepart of the body.

ଅଗ୍ରଗ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଗ୍ର + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅଗ୍ରଗାମୀ;
Agraga ଆଗଚାଲି; ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଚାଲେ; ଆଗୁଆ—
(ଅଗ୍ରଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) Leading; going in front.

ଅଗ୍ରଗଣନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଗ୍ର + ଗଣନୀୟ)—ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ (ଦେଖ)
Agragananiya Agraganya (See)
(ଅଗ୍ରଗଣନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଗ୍ର + ଗଣ୍ୟ)—୧ । ସର୍ବାଦୌ ଗଣନୀୟ—
Agraganya 1. Entitled to precedence.
(ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରଥମସ୍ଥାନୀୟ—2. The first.
୩ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—3. Best.
୪ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—4. Chief; principal.
୫ । ଅଗ୍ରଣୀ—5. Leading.

ଅଗ୍ରଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଗ୍ର + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)
Agragāmī ଅଗ୍ରସର—Advancing.
(ଅଗ୍ରଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଯାଏ—
1. Leading; taking the lead.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚ୍ଚାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଫ	ଲୃ	ଭ୍ଯ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲଅ	ଢ	ନ୍ଦ

୨ । ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ; ଯେ ପୂର୍ବରୁ ଯାଇଥାଏ—2. Preceding.
୩ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—3. Best.

ଅଗ୍ରଗାର—ଦେ. ବିଣ ସଂ. ଅଗ୍ରଗ)—ପ୍ରଥମଗାମୀ—Foremost.
Agragāra ଦଗ୍ଧଥିବ ରଚନାରଥଦେ ଅଗ୍ରଗାର । ବୃଷ୍ଣର୍ଦ୍ଧ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅଗ୍ରଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଗ୍ର+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Agraja ୧ । ଯେ ପୂର୍ବରୁ ଜନ୍ମି ଥାଏ; ପ୍ରଥମୋତ୍ପନ୍ନ—
(ଅଗ୍ରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. First born; born earlier.
୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—2. Elder.
ସଂ. ବି. ପୁଂ. ୧ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା; ବଡ଼ ଭାଇ—
1. Elder brother.
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ (ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରଥମେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବାରୁ)—
2. A Brāhmaṇa.

ଅଗ୍ରଜଙ୍ଘା—ସଂ. ବି. (ପୂର୍ବ ଜଘାତ; ୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଜଙ୍ଘା+ଅଗ୍ର)—
Agrajaṅghā ୧ । ଜଙ୍ଘର ସାମନା ବା ଉପରଭାଗ—
1 The front or upper portion of the thigh.
୨ । ଜଙ୍ଘ ହାଡ଼—2. The shin bone.

ଅଗ୍ରଜନ୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ର+ଜନ୍ମନ୍ ୧ମା. ୧ବ)
Agrajanmā ଅଗ୍ରଜ (ଦେଖ)—Agraja (See)
ସଂ. ବି.—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A Brāhmaṇa.
୨ । ବ୍ରହ୍ମା (ଏ ସୃଷ୍ଟି ଆଦ୍ୟରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବାରୁ)—
2. Brahmā.

ଅଗ୍ରଜାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଗ୍ର+ଜାତ)—ଅଗ୍ରଜ (ଦେଖ)
Agrajāta Agraja (See)
(ଅଗ୍ରଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa.

ଅଗ୍ରଜାତକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଗ୍ରଜାତ+କ)—
Agrajātaka ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa.
(ଅଗ୍ରଜାତକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଗ୍ରଜାତି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ର+ଜାତି=ଜନ୍ମ ସାହାର)—
Agrajāti ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa.

ଅଗ୍ରଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଗ୍ର+ନୀ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍; ଯେ
Agraṇī ଆଗରେ ବାଟ କଢ଼ାଏ)—
୧ । ଆଗୁଆ—1. Leading; foremost.
୨ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—2. Best of all.
୩ । ପ୍ରଥମ—3. First.
୪ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—4. Chief.
୫ । ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଦକ୍ଷ ବା ଚତୁର—
5. Most skilful of all.
ଭ୍ରମ ତ ସବୁ ଧନୁର୍ଦ୍ଧରଙ୍କ ଅଗ୍ରଣୀ । ଚଏ ବାଣ ବନ୍ଧରେ ଗଲ୍ୟ ଧନୁ ଶାଣି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଗଦାପର୍ବ ।

ସଂ. ବି—୧ । ଅଧିପ—1. The head.
୨ । ସେନାପତି—2. Commander; captain.
୩ । ନେତା; ନାୟକ—3. Leader.
୪ । ଦଳର ଅଧିପତି—4. The head of a body.
୫ । ଅଗ୍ନି—5. Fire.
୬ । ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ରନାମୋକ୍ତ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ—
6. One of the names of Bishṇu.

ଅଗ୍ରତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ୧ । କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗ୍ରତଃ)—ଅଗ୍ରତଃ (ଦେଖ)
Agrata 1. Agratah (See)
ରଣ ଜଦ୍ୟର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ । ନିଜରେ ସୋମର ଅଗ୍ରତ ।
ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ—ଉତ୍ତରକାଣ୍ଡ ୧୩ ।
୨ । ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ର)—ଅଗ୍ରଭାଗ—2. Tip.
ଝୁରେନ୍ଦ୍ର ବସାଃ ଅଗ୍ରତ । ତୋ ଗାତ ରେଣୁରେ ଲୁଣ୍ଠିତ ।
ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ—ଉତ୍ତରକାଣ୍ଡ ୧୧୫ ।
୩ । ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ର)—ସାମନା; ଆଗ—3. Front.
ବଳ ବେଳେ ଅଗ୍ରତରେ ଘୂର୍ଣ୍ଣିମ୍ ରଥ ଯେ ବେଣିଛି
ତରୁଣ ବଳେବଳେ ବଳାଶ୍ରୀ ଶଙ୍ଖରେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ, ୫୧୩ ।

ଅଗ୍ରତଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଅଗ୍ର+ତସ୍)—୧ । ଆଗରେ; ସମ୍ମୁଖରେ—
Agratah 1. Before; in front.
୨ । ସର୍ବାଦୌ—2. In the beginning.
୩ । ପ୍ରଥମରେ—3. At first.

ଅଗ୍ରତଃସର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଗ୍ରତଃ+ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Agratahsara ଅଗ୍ରଗାମୀ (ଦେଖ)
(ଅଗ୍ରତଃସରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Agragāmī (See)

ଅଗ୍ରତେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗ୍ରତଃ)—ଅଗ୍ରତଃ (ଦେଖ)
Agrate Agratah (See)
ଏମନ୍ତେ ଜଲନିଧି ଗର୍ଭେ । ଗୂଢ଼ ମୂଳକର ଅଗ୍ରତେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ—ଉତ୍ତରକାଣ୍ଡ ।
ପୂର୍ବେ ନାରଦ ବହ୍ନେ ଚ୍ଛିନ୍ନା ଅଗ୍ରତେ । ବଳଭଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତ ସମନ୍ୱୟ ।

ଅଗ୍ରଦାନୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଗ୍ର+ଦାନିନ ୧ମା. ୧ବ.)—
Agradānī ପତିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରେତୋଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି—A fallen Brāhmaṇa who receives things previously offered to the dead.

ଅଗ୍ରଦିଧିଷୁ—ସଂ. ବି—ଅଗ୍ରେଦିଧିଷୁ (ଦେଖ)
Agradidhishu Agredidhishu (See)

ଅଗ୍ରଦୂତ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । କୌଣସି କର୍ମରେ ବା
Agradūta ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅଗ୍ରଗାମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A pioneer in an undertaking.
୨ । ଗୁରୁ ଅବ ଅସି ପଦାର୍ଥବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରେରିତ ଦୂତ—
2. A messenger who is sent ahead of a great personage.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୁଃ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁଃ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଗ୍ରଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନିକ); (କର୍ମଧା. ଅଗ୍ର = ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ଭବ + ଦ୍ୱୀପ)—
Agradwīpa ଗଙ୍ଗା ମୁହାଣରେ ପ୍ରଥମେ ପଟୁ ପଡ଼ି ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ଦ୍ୱୀପ—The first island formed by silt at the mouth of the Ganges.

ଅଗ୍ରନ୍ଥ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ + ଗ୍ରନ୍ଥ)—୧ । ଶାସ୍ତ୍ରବିରୁଦ୍ଧ; ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ—
Agrantha 1. Contrary to the precepts of the scriptures.
ଅଗ୍ରନ୍ଥ
୨ । ଅସଜଅ; ଅଖଣ୍ଡିଆ—2. Awkward; queer.
୩ । ଅନୈତିକ—3. Immoral.
୪ । ଲୋକାଚାରବିରୁଦ୍ଧ —4. Against common usage.
୫ । ଅବୋଧ—5. Incomprehensible.

ଅଗ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ର + ପର୍ଣ୍ଣ + ଈ; ଯାହାର ଅଗ୍ର ଭାଗରେ
Agraparṇṇī ପର୍ଣ୍ଣ ବା ପତ୍ର ଥାଏ)—
୧ । ଅଜଲୋମା (ଦେଖ)—1. Ajalomā (See)
୨ । ବାଇଦଙ୍କ (ଦେଖ)—2. Bāidhaṅka (See)

ଅଗ୍ରପଶ୍ଚାତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସମ୍ବନ୍ଧର; ଅଗ୍ର + ପଶ୍ଚାତ୍)—
Agrapaschāt ୧ । ଆଗପଛ, ସବୁଆଡୁ—1. From all sides; before and behind.
୨ । ପୂର୍ବାପର—2. Preceding and following.
୩ । ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟତ୍—3. In the past and future.
୪ । ଚାରିଆଡ଼େ—4. On all sides.
୫ । ଶୀଘ୍ର ବା ବିଳମ୍ବରେ—5. Early or late.
୬ । ଆଗଭୁ ଓ ପଛଭୁ—6. Forward and backward
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବିଚାର କରିବା, ଭାବିବା, ଚିନ୍ତା କରିବା, ବିବେଚନା କରିବା ଆଦି କ୍ରିୟା ପୂର୍ବରେ ଲାଗେ ।]
ଦେ. ବିଶ—୧ । ଆଗର ଓ ପଛର—1. Past and future.
୨ । ସମ୍ମୁଖର ଓ ପଛଆଡ଼ର—
2. Of the front and of the back.

ଅଗ୍ରପାଣି—ସଂ. ବି. (ପୂର୍ବନିପାତ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Agrapāṇi ୧ । ହାତର ଆଗପାଖ—
1. The forepart of the hand.
୨ । (କର୍ମଧା) — ଡାହାଣ ହାତ—2. The right hand.

ଅଗ୍ରପୂଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଗ୍ର + ପୂଜ୍ୟ)—ଯାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ପୂଜା କରିବା
Agrapūjya ଉଚିତ—Fit to be adored first.
(ଅଗ୍ରପୂଜ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅଗ୍ରପୂଜ୍ୟ ଅଟନ୍ତି
ସେ ସେହି ସଦାରାଧ୍ୟ ବଟନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀ—ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଅଗ୍ରବକ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା ବିଦ୍ୟାରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାଚୀନ ଅସ୍ତ୍ର
Agrabaktra ବିଶେଷ—A kind of surgical instrument of the ancient Hindus.

ଅଗ୍ରବଣ—ସଂ. ବି. (ନାମ) ଆଗ୍ରାପ୍ରଦେଶ ଓ ନଗର—
Agrabaṇa The province and town of Āgrā.

ଅଗ୍ରବଣିକ—ସଂ. ବିଶ (ଅଗ୍ରବଣ + ଇକ)—ଆଗ୍ରା ଅଞ୍ଚଳବାସୀ—
Agrabaṇika Resident af Āgrā.
ଦେ. ବି—ଅଗରବାଲା (ଦେଖ)—Agarabālā (See)

ଅଗ୍ରବନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଅଗ୍ରବଣ (ଦେଖ)
Agrabana Agrabaṇa (See)

ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଗ୍ର + ବୃତ ଧାତୁ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Agrabartti ୧ । ଆଗରେ ଅବସ୍ଥିତ; ସମ୍ମୁଖରେ ଅବସ୍ଥିତ—
(ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Situate in front.
୨ । ପ୍ରଥମେ ଅବସ୍ଥିତ —2 Situated first of all.
୩ । ଅଗ୍ରଗାମୀ (ଦେଖ)—3. Agragāmī (See)

ଅଗ୍ରବୀଜ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ର = ଶାଖା ଅଟେ ବୀଜ ଯାହାର)—
Agrabīja ୧ । ଯେଉଁ ଗଛର ଡାଳ ପୋତିଲେ ବଢ଼ି ଯାଏ—
1. (plant) Propagated by cutting.
୨ । କଲମୀ (ଗଛ)—2. Propagated by grafts.
ସଂ. ବି—କଲମୀ ଗଛ—Graft; vivaparous plant.

ଅଗ୍ରଭକ୍ଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ର ଓ ଭକ୍ଷ ଧାତୁ)—
Agrabhaksha ୧ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତାଦି କର୍ମ ଶେଷ ହେଲେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୃହରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଭୋଜନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜଣକ ପ୍ରଥମେ ଭୋଜନ କରନ୍ତି—
1. A Brāhmaṇa who is fed before the others are fed on the occasion of an expiation rite.
୨ । ଅଗ୍ରଭୁକ୍ (ଦେଖ)
2. Agrabhuk (See)

ଅଗ୍ରଭାଗ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—
Agrabhāga ୧ । ସାମନା; ସମ୍ମୁଖଭାଗ—
1. The front; forepart.
୨ । ଅଗ; ଶିରୋଭାଗ—2. Top; the head.
୩ । ଉପରଭାଗ—3 The upper portion.
୪ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ପ୍ରଥମାଂଶ—
4. The first part of a thing.
୫ । ମୁଣ୍ଡ; ଶେଷଭାଗ—
5. Extremity; end; last portion.
୬ । ସୀମା—6. Boundary; limit.
୭ । ଧାଡ଼; ଧାର—7. Edge.
୮ । ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ମୁନ—8. The point of a weapon.
୯ । ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ପ୍ରଥମୋଦ୍ଧୃତ ଅନ୍ନାଦି—
9. The portion of food first taken out in a śrāddha

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଦ

୧୦ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ପ୍ରଥମୋଦ୍ଧୃତ ଅଂଶ—
10. The part of a thing first taken out.

ଅଗ୍ରଭୁକ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଗ୍ର+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଅଗ୍ରଭୁଜ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ.)—
Agrabhuk
ଯାହାଙ୍କୁ ସବୁ ପ୍ରଥମେ ଭୋଜନ ଦିଆଯାଏ—
Having precedence in eating.

[ଦ୍ର—ଗୁଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ସାମାଜିକ ଉତ୍ସବରେ ତାଙ୍କ ଜାତିର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି (ଗୋସେଇଁ) ଅନ୍ୟ ଜାତିଭାଇମାନଙ୍କ ପଂକ୍ତି ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ ଭୋଜନ କରିବାର ପ୍ରଥା ଅଛି ।]

ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun (M. W.)

ଅଗ୍ରଭୂ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଗ୍ର+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Agrabhū
୧ । ଅଗ୍ରଜ (ଦେଖ)—1. Agraja (See)
୨ । ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ (ଦେଖ)—2. Agrabartti (See)

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା—1. Elder brother.
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A Brāhmaṇa.

ଅଗ୍ରଭୂମି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । କୋଠାର ଛତ—
Agrabhūmi
1. Roof of a building.
୨ । ଉପର ମାଢ଼ାଳ—2. Top floor; first floor.
୩ । ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ—3. Chief place.
୪ । କାର୍ଯ୍ୟୋପଯୋଗୀ ସ୍ଥାନ—4. Fit place.
୫ । ପ୍ରଧାନ ଆଶ୍ରୟ—5. Chief shelter.
୬ । ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—6. Goal.

ଅଗ୍ରଭୋଜନ—ସଂ. ବି—୧ । ପରିବାରର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଓ ଅତିଥି-ମାନଙ୍କ ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ ଭୋଜନ—
Agrabhojana
1. The taking of meal by a person before others are fed.

[ଦ୍ର—ନବବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ, ଭୁମାଣ୍ଡ, ରୋଗୀ, ଗର୍ଭବତୀ ଏମାନେ ଗୃହକୁ ଆସିଲେ ଅତିଥିଙ୍କ ଆଗରୁ ଏମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବ । ଦେବତା, ଋଷି, ବିପ୍ର, ଅତିଥି, ଜ୍ଞାତି ଓ ଭୃତ୍ୟମାନେ ଗୃହସ୍ଥ ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଭୋଜନ କରିବେ । ରାମଶଙ୍କର; ମନୁ. ୩।୧୧୪।୧୧୭]

୨ । ଜାତିଭାଇମାନେ ପଂକ୍ତିଭୋଜନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଭୋଜନ—
2. The taking of meal by a distinguished person before other caste-men sit at meal.

ଅଗ୍ରମନ୍ଦିରା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ର+ମନ୍ଦିର; ଉପର ଭାଗରେ ମନ୍ଦିର ଅଛି ଯାହାର)—ଭାରତରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତ—A kind of ship having a cabin in the upper deck used in ancient India.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାହାଜରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ଶୀତ କାଳରେ ଯାତାୟାତ କରିବା ସୁବିଧାଜନକ ଥିଲା ଓ ଏହା ଯୁଦ୍ଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା—ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତ ।]

ଅଗ୍ରମହିଷୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କର୍ମଧା)—ପଟ୍ଟମହିଷୀ; ପାଟରାଣୀ; ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ବିବାହିତା ରାଣୀ—
Agramahishī
The eldest Rāṇī.

ଅଗ୍ରମାଂସ—ସଂ. ବି.—୧ । ବକ୍ଷସ୍ଥଲମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗୋଲାକାର ମାଂସଖଣ୍ଡ; କଲିଜା; ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍; ଯକୃତ୍—1. The liver.
୨ । ମେଦୋବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—2. Plethora.
୩ । ଯକୃତ୍‌ବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—
Agramāṁsa
3. A morbid protuberance of the liver.

ଅଗ୍ରୟାଣ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଋଷିବିଶେଷ—
Agrayāṇa
Name of a sage.

[ଦ୍ର—ଏ ଋଷି ଯାସ୍କଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ବେଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ ।]

ଅଗ୍ରଯାୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଗ୍ର+ଯା ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Agrajāyi
ଅଗ୍ରଗାମୀ (ଦେଖ)—Agragāmī (See)
(ଅଗ୍ରଯାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଷ୍ଟିକ୍ସ ଫଟା ଅଗ୍ରଗାମୀ—ଫ୍ରାଇଥ. ମହାଭାରତ ।

ଅଗ୍ରଲେଖ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଅଗ୍ରଲେଖା (ଦେଖ)
Agralekha
Agralekhā (See)

ଅଗ୍ରଲେଖା—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ କର୍ମଧା)—
Agralekhā
୧ । ପୁସ୍ତକର ଆରମ୍ଭରେ ପ୍ରକାଶିତ ଲେଖା; ଭୂମିକା—
1. Preface; foreword; introduction to a book.
୨ । ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ପ୍ରଥମେ ଲେଖାଯିବା ସମ୍ପାଦକୀୟ ପ୍ରବନ୍ଧ—
2. The editorial in a newspaper; a leader.

ଅଗ୍ରସନ୍ଧାନୀ—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ର+ସନ୍ଧାନ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Agrasandhānī
(ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ପାପ ପୁଣ୍ୟକୁ ମନୁଷ୍ୟର ମରୁ ପୂର୍ବରୁ ସନ୍ଧାନ କରିଥାଏ)— ଯମର ପାଞ୍ଜି; ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ ପଞ୍ଜିକା—A name of the record maintained in the office of the God of Death in which a person's sins and good acts are recorded.

ଅଗ୍ରସନ୍ଧ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ପୂର୍ବପଦାଦି, ୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସନ୍ଧ୍ୟା+ଅଗ୍ର)—
Agrasandhyā
ପୂର୍ବ ସନ୍ଧ୍ୟା; ଉଷା—
Early morning; day-break.

ଅଗ୍ରସର—ସଂ. ବିଶ (ଅଗ୍ର+ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Agrasara
(ଅଗ୍ରସରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଆଗୁଆର; ଅଗ୍ରଗାମୀ (ଦେଖ)—
1. Agragāmī (See)
୨ । କୌଣସି କର୍ମରେ ଉତ୍ସାହୀ ବା ଅଗ୍ରଧାବିତ—
2. Eager at some work.
୩ । ଚକ୍ଷୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ପାଦିତ (କର୍ମ)—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାଭୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'କନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'କନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

3. (act) Which has progressed to some extent.

୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ—
4. Vigilant; energetic.

ଅଗ୍ରସର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଗ୍ରସର)—
Agrasara hebā
অগ্রসর হওয়া
অগ্রসর হোলা

୧ । ଅଗୁଆର ହେବା, ଆଗକୁ ଯିବା—
1. To advance.

୨ । ଆଗେ ଆଗେ ଯିବା—2. To lead; to go at the head.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଯିବା—
3. To go in advance.

୪ । ଉତ୍ସାହ ସହିତ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା—
4. To prosecute or undertake a work with vigour.

୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉଦ୍‌ଯୋଗ କରିବା; ଲାଗିବା—
5. To vigilantly pursue a work.

୬ । (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) କିଛିଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଫଳୀଭୂତ ହେବା—
6. (a work) To make some progress; to progress.

ଅଗ୍ରସାମାନ୍ୟ ବନ୍ଧନୀ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ;ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—
Agrasāmānya bandhanī
ଜୀବର ମେରୁ ହାଡ଼ରେ ଥିବା ଅଙ୍ଗୁଳିସ୍ୱାକୃତି ଅସ୍ଥିଖଣ୍ଡମାନ; ଯେଉଁ ବନ୍ଧନୀ ବା ଉପସ୍ଥିମସୃ ଶ୍ୱେତ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼ରୂପେ ପରସ୍ପର ସଂବଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ; ମେରୁ ହାଡ଼ର ଖଣ୍ଡିହାଡ଼ମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ସଂଲଗ୍ନ କରିଥିବା ବାନ୍ଧୁଣୀ ବା ପ୍ରତିଗ୍—
(Physiology) Anterior common ligaments of the back-bone.

ଅଗ୍ରସାର—ସଂ. ବିଣ. (ଅଗ୍ର + ସୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Agrasāra
(ଅଗ୍ରସାରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଅଗ୍ରସର (ଦେଖ)
Agrasara (See)

ଅଗ୍ରସେନ—ସଂ. ବି. (ନାମ) ରାଜା ଜନମେଜୟଙ୍କ ପୁତ୍ର—Name of the son of king Janamejaya.
Agrasena

ଅଗ୍ରସ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କର୍ମଧା) କୌଣସି ପୁରୁଷର ପ୍ରଥମ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ଆଗ ଭାରଜା—The first wife of a twice married person.
Agrastrī

ଅଗ୍ରହାୟଣ—ସଂ. ବି. (ପୂର୍ବ ନିପାତ; ଅସ୍ତ୍ରୀ ଚତ୍ ; ହାୟନ (ବର୍ଷ) + ଅଗ୍ର; ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ମାସ; ଚମ୍ପା ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଗ୍ର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ + ହାୟନ=ବ୍ରୀହି ଫସଲ ହୁଏ ଯେଉଁ ମାସରେ—ହେମନ୍ତର ପ୍ରଥମ ମାସ; ମାର୍ଗଶିର ମାସ—The month of Mārgaśira
Agrahāyaṇa

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ମାର୍ଗଶିର ମାସରୁ ବର୍ଷ ଗଣନା ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିଲା; ଫଳତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପଞ୍ଚସ୍ୱର ଆଦରେ ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ ବର୍ଷ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ଶେଷ ୬ ଦିନ ଅର୍ଥାତ୍ ମାର୍ଗଶିର ମାସ ଆରମ୍ଭରୁ ଗଣାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ବାରମାସୀ ଗୀତରେ ମଧ୍ୟ 'ଆଦ୍ୟ ମଗୁଶିର ମାସରେ ଶୀତ' ପ୍ରଥମ ପଦ ।]

ଅଗ୍ରହାର—ସଂ. ବି. (ଅଗ୍ର + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—
Agrahāra

୧ । ରାଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଭୂମି ଦାନ (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)—1. A gift of land by a king to a Brāhmaṇa.

୨ । ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର ଲାଖରାଜ ; ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ରାଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିଷ୍କର-ରୂପେ ଦିଆଯିବା ଭୂମି (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Land given revenue free by a king to a Brāhmaṇa.

ଅଗ୍ରାହିଜ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗ୍ରାହ୍ୟ)—ଅଗ୍ରାହ୍ୟ (ଦେଖ)
Agrāhija
Agrāhya (See)

ଅଗ୍ରାହିଯ୍ୟ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅଗ୍ରାହ୍ୟ)—ଅଗ୍ରାହ୍ୟ (ଦେଖ)
Agrāhijya
Agrāhya (See)

ଅଗ୍ରାଂଶ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରୁ ପ୍ରଥମେ କଢ଼ାଯିବା ଅଂଶ (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)—1. The first portion taken of a thing.
Agrāṁśa

୨ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଯେଉଁ ଅଂଶ ପୃଥିବୀକୁ ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାପଡ଼େ ନାହିଁ (କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅନିୟମିତ ଗତି ଯୋଗୁଁ ଯାହା ସମୟ ସମୟରେ ପୃଥିବୀକୁ ଦେଖାଯାଏ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. That protion of the moon which is not ordinarily visible to the earth; that part of the moon which remains away from the earth.

ଅଗ୍ରାଶନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଅନ୍ନର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଦେବତାଙ୍କ ପାଇଁ ପହଲେ କଢ଼ାଯାଇ ରଖାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Agrāśana
A part of the food which is taken out at first for the gods.
[ଦ୍ର—ଏହି ଖାଦ୍ୟାଂଶକୁ ପଶୁଙ୍କୁ ଚମ୍ପା ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ ।]

ଅଗ୍ରାହ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ଅ + ଗ୍ରାହ୍ୟ)—୧ । ଗ୍ରହଣର ଅଯୋଗ୍ୟ; ଗୃହୀତ ହେବାର ଅନୁପଯୁକ୍ତ—1. Unacceptable; unfit for acceptance.
Agrāhya
(ଅଗ୍ରାହ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଯାହା ଗ୍ରହଣ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ—
2. Prohibited to be accepted.

ଦେ. (କଚରିଆ) ବିଣ—୧ । ଅଗୃହୀତ—1 Unaccepted.

୨ । ନାମଞ୍ଜୁର—2. Rejected.
(ଯଥା—ହାକିମ ତା ଦରଖାସ୍ତ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କଲେ ।)

୩ । ଅନାଦୃତ—3. Disregarded.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲସ୍ୱ	ଲୃଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଲଅ	ଋ	ନ୍ଦ

(ଯଥା—ସେ ମୋ ଅନୁରୋଧକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କଲା ।)

୪ । ଦେୟ; ତୁଚ্ছ—4. Dispicable; despised.

ଅଗ୍ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଅତ୍ତିଆ (ଦେଖ)
Agriā Ātiā (See)

ଅଗ୍ରିମ—ସଂ. ବିଣ (ଅଗ୍ର + ଉତ୍ତରାଦ ଅର୍ଥରେ. ଇମ)—
Agrima ୧ । ପୂର୍ବଜାତ; ଅଗ୍ରଜ; ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—1. Born before;
(ଅଗ୍ରିମା—ସ୍ତ୍ରୀ) first born; elder.

୨ । ପ୍ରଥମ—2. First; foremost.

୩ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—3. Chief; principal.

୪ । ଆଗଉଣ ଦେୟ—4. Payable in advance.

୫ । ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ—5. Preceding; prior.

୬ । ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ—6. Situate in front.

୭ । ଯାହା ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗକୁ ବଢ଼ ଯାଇଅଛି—
7. Furthest advanced.

୮ । ପୁସ୍ତକରେ ଯାହା ଏଥି ପରେ ଲେଖା ଅଛି—
8. Occurring furthest on or below (in a book) (M.W.)

ଅଗ୍ରିମା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଗ୍ରିମ + ଆ)—ଅଗ୍ରିମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Agrimā Feminine of agrima.

ସଂ. ବି.—ଆତ (ଦେଖ)
Ātā See)
Anona reticulata (M. W.)

ଅଗ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ.(ଅଗ୍ର + ଇୟ)—ଅଗ୍ରିମ (ଦେଖ)
Agriya Agrima (See)
(ଅଗ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଗ୍ରୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅଗ୍ର + ଈୟ)—ଅଗ୍ରିମ (ଦେଖ)
Agrīya Agrima (See)
(ଅଗ୍ରୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଗ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the top.

ସଂ. ବି—୧ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା; ବଡ଼ ଭାଇ—
1. Elder brother.

୨ । ଗଛର ପହିଲି ଫଳ—2. The first fruit. (M.W.)

୩ । ସର୍ବୋତ୍ତମାଂଶ—3. The best part.

ଅଗ୍ରୀୟ ଗର୍ଭତନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ ପରି-
Agrīya garbhatantu ଭାଷା—ଅଗ୍ରୀୟ + ଗର୍ଭତନ୍ତୁ) ପୁଷ୍ପର ଗର୍ଭକେଶର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଡିମ୍ବକୋଷର ଅଗରୁ ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ତନ୍ତୁମାନ ବାହାରିଥାଏ; ଯେଉଁ ଗର୍ଭତନ୍ତୁ ଡିମ୍ବକୋଷର ଅଗ୍ରଭାଗରୁ ବାହାରିଥାଏ—
(Botany) Apical Styal (of flowers)

[ଦ୍ର— ପୁଷ୍ପର ଡିମ୍ବକୋଷର ଉପରସ୍ଥିତ ଦୀର୍ଘ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଂଶକୁ ଗର୍ଭତନ୍ତୁ ବୋଲାଯାଏ । ପୁଷ୍ପଦଣ୍ଡର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଅଧିକାର କରି ଫୁଲ କେଶରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ରୂପାନ୍ତରିତ ପତ୍ରକୁ ଫଳାନ୍ତ ବା ଗର୍ଭକେଶର ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଗର୍ଭକେଶରର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ଅଂଶକୁ ଡିମ୍ବକୋଷ ବୋଲାଯାଏ ଓ ଉପରସ୍ଥ ଦୀର୍ଘ ସୂକ୍ଷ୍ମତର ଅଂଶକୁ ଗର୍ଭତନ୍ତୁ କହନ୍ତି । ସ୍ୱମକମଳ—ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ ଅଧ୍ୟାନ ।]

ଅଗ୍ରେ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଗ୍ର ଶବ୍ଦର ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି)—
Agre ୧ । ଆଗେ; ପୂର୍ବକାଳରେ—1. Formerly; previously.

୨ । ସମ୍ମୁଖରେ; ସାମନାରେ; ଆଗରେ—2. In front.

୩ । ସର୍ବାଦୌ; ସର୍ବ ଆଗରେ; ସର୍ବପ୍ରଥମେ—
3. At first.

୪ । ଆରମ୍ଭରେ—4. In the beginning.

ଅଗ୍ରେଣୀ—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ. ଅଗ୍ରେ+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍—
Agreṇī ନେତା; ନାୟକ—A leader (M. W.

ଅଗ୍ରେତନ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଲୁକ୍ସମାସ; ଅଗ୍ରେ+ଘଟିବା ଅର୍ଥରେ. ତନ)—
Agretana (ଭୁଲନା କର—ଚିରନ୍ତନ, ସନାତନ, ପୁରାତନ)—
(ଅଗ୍ରେତନା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ପୁସ୍ତକରେ) ଏଥିପରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ—
Accurring further on or subsequently in a book (M W.).

ଅଗ୍ରେଦଧିଷୁ—ସଂ. ବି—ଅଗ୍ରେଦଧିଷୁ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟରୂପ—
Agredadhishu Another form of Agredidhishu (M. W.).

ଅଗ୍ରେଦଧିଷୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ଅଗ୍ରେ=ଆଗେ, ପୂର୍ବେ+
Agredidhishu ଦଧିଷୁ=ଦୁଇଥର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ) —
ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ପୂର୍ବେ ଥରେ ବିବାହ କରି ବିଧବା ହୋଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବିବାହ କରେ—ପ୍ରଥମ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମରି ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ—A man who at his first marriage takes a wife that was married before; the husband of a remarried widow.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବଡ଼ ଭଉଣୀ ବିବାହ ନ କରୁଣୁ ବିବାହ କରିବା ସାନ ଭଉଣୀ—A girl who gets married before her elder sister.

[ଦ୍ର—ବଡ଼ ଭାଇ ବିବାହ ନ କରୁଣୁ ବିବାହ କରିବା ସାନ ଭାଇକୁ 'ପରିବେତ୍ତା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପୁନର୍ବିବାହିତା ବିଧବା—A remarried widow.

ଅଗ୍ରେଦଧିଷୁପତି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Agredidhishupati ଅଗ୍ରେଦଧିଷୁପତି (ଦେଖ)
Agredidhishūpati (See)

ଅଗ୍ରେଦଧିଷୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ଅଗ୍ରେ+ଦଧିଷୁ)—
Agredidhishū ୧ । ବଡ଼ ଭଉଣୀର ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ବିବାହିତା ସାନ ଭଉଣୀ—1 A girl who marries before her elder sister.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

ଅଗ୍ରେଦଧିଷୂପତି —ସଂ. ବ. ସୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ରେଦଧିଷୂ + ପତି)—
Agredidhishūpati ୧ । ବଡ଼ ଭଉଣୀର ବିବାହ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବିବାହିତା ସାନ ଭଉଣୀର ସ୍ୱାମୀ—
1. A person who marries the younger sister of an unmarried girl.
ଏ ବର୍ତ୍ତିକ୍ ଦେବ ଓ ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ତତ୍ତ୍ୱ ସେମାନଙ୍କରେ ବସାଇବା ନଥିବ । ସମ୍ବନ୍ଧର—ମନୁ ୩।୧୭୦ ।
୨ । ପୁନର୍ବିବାହିତା ବଧବାର ସ୍ୱାମୀ—
2. The husband of a remarried widow.

ଅଗ୍ରେଦଧୀଷୂ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ଅଗ୍ରେ + ଦଧୀଷୂ)—
Agredidhishū ଅଗ୍ରେଦଧିଷୂର ଅନ୍ୟରୂପ—Another form of Agredidhishū.

ଅଗ୍ରେବଣ—ସଂ. ବ. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ପୂର୍ବକାଯାତ; ବନ + ଅଗ୍ର)—
Agrebaṇa ୧ । ବନାଗ୍ର; ବଣର ସୀମାନ୍ତ ଭାଗ—
1. The border of a forest.
୨ । (ନାମ) ଅଗ୍ରା; ଅଗ୍ରବଣ (ଦେଖ)
Agrabaṇa (See)

ଅଗ୍ରେସର—ସଂ. ବିଣ—(ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ଅଗ୍ରେ + ସୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Agresara ଅଗ୍ରସର (ଦେଖ)
(ଅଗ୍ରେସରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Agrasara (See)

ଅଗ୍ର୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଗ୍ର + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—
Agrya ୧ । ଆଦ୍ୟ—1. Foremost.
(ଅଗ୍ର୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରଥମ—2. First.
୩ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—3. Chief; principal.
୪ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—4. Best; excellent.
ସଂ. ବ. ସୁଂ—ବଡ଼ ଭାଇ—Elder brother. (ଭୂତ ଶବ୍ଦସାଗର)

ଅଘ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ପାପ କରିବା—1. To sin.
Agh (root) ୨ । ଅନ୍ୟାୟ କରିବା—2. To go wrong.

ଅଘ—ସଂ. ବ. (ଅଘ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ପାପ—1. Sin.
Agha ୨ । ଅପବିତ୍ରତା—2. Impurity.
୩ । କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ—3. Pain; misery; suffering.
୪ । ବ୍ୟସନ—4. Bad habit.
୫ । କଳଙ୍କ—5. Stain.
୬ । ଅପରାଧ—6. Guilt; offence.
୭ । ଅଶୁଭ—7. Evil, mishap.
୮ । ଅଘାସୁର (ଦେଖ)—8. Aghāsura (See)
ଅଘ ଅବମରଣ ଭାବୁ ବଦାର । ଅଦ୍ଭନ୍ତ୍ୟ. ବଦଚ୍ଛନ୍ଦାମ୍ନି ।
ଦେ. ବି—କଷ୍ଟକ; ଶତ୍ରୁ—Enemy.
ବୋଲେ ସ୍ୱବଶ ଭଗ ଅଘ । ଭକ୍ତ. ଦେବେନ୍ଦ୍ରସଦନାଭ ।

ସଂ. ବିଣ—୧ । ପାପଜନକ; ପାପୀ—1. Sinful (M. W.).
୨ । ମନ୍ଦ—2. Evil; bad; (M. W.)
୩ । ବିପଜ୍ଜନକ—3. Dangerous (M.W.)

ଅଘଟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ଘଟ ଧାତୁ ; ଅଘଟିତ)—
Aghata ୧ । ଯାହା ଘଟିବା ଅସମ୍ଭବ—1. Improbable.
ଅଘଟ ୨ । ଯାହା ଘଟି ନାହିଁ—2. That which has not happened.
୩ । ନଅଣ୍ଟା—3. Inadequate; insufficient.
୪ । ଅଯୋଗ୍ୟ—4. Unfit.
୫ । (ସଂ. ଅଘଟମାନ) ବେମେଳ; ଅମେଳ—
5. Incongruous.
ଦେ. ବି. ୧ । ଅଭାବ—1. Want.
୨ । ନଅଣ୍ଟିବା ଅବସ୍ଥା—2. Inadequacy.

ଅଘଟଘଟ—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ—ସଦୃଶ) —
Aghataghata ଅଣ୍ଟା ନଅଣ୍ଟା; ଅଭାବ ଓ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—
ଅଘଟଘଟ Adequacy and inadequacy; sufficience and want.

ଅଘଟଘଟା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ସୁଂ. (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ; ମନ୍ଦାର୍ଥ)—
Aghataghatā ୧ । ମିଛୁଆ; ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—1. Lying; speaking falsehood.
(ଅଘଟଘଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଅଘଟ ଘଟନା ଘଟିଥିବାର ଯେ କହି ବୁଲେ—
2. (a person) Carrying tales; publishing improbable stories.
୩ । ପର ନାମରେ ମିଥ୍ୟା ରଟନାକାରୀ—
3. (a person) Spreading false rumours or scandal against other people.

ଅଘଟଘଟିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ସୁଂ—ଅଘଟଘଟା (ଦେଖ)
Aghataghatiā Aghataghatā (See)
(ଅଘଟଘଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଘଟଘଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମିଛ ଓ ଅସମ୍ଭବ କଥାକୁ ସତ ବୋଲି କହିବା—
Aghataghateibā
1. To carry tales.
୨ । ପର ନାମରେ ମିଥ୍ୟା ଦୁର୍ନାମ କରିବା—
2. To defame a person; to spread scandals.

ଅଘଟଣ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଘଟନ)—୧ । ଅସୁନ୍ଦର; କୁତ୍ସିତ;
Aghataṇa କଦାକାର—1 Ugly; uncomely.
ଅଘଟନ ୨ । ବେଢଙ୍ଗିଆ—2. Unsymmetrical; awkward.
ଅନଗଢ଼, ବେଢଙ୍ଗା
(ଅଘଟଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଅସଣ୍ଢା—3. Unmethodical.
୪ । ଅସମ୍ଭବ—4. Improbable.
ଏ କଥାମାନ ମତେ ଭଗ୍ନ ଅଘଟଣ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଦ

ଦେ. ବି—୧ । ବିଡ଼ମ୍ବଣା; ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ଘଟନା—
1. The happening of an improbable thing.
୨ । ଅସମ୍ଭବ ବିଷୟ—2. Improbable thing.

ଅଘଟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—(ସଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.)—
Aghataṇā ୧ । ଅସୁନ୍ଦର; କଦାକାର; କୁତ୍ସିତ—1. Ugly.
୨ । ବେଢଙ୍ଗିଆ—2. Unsymmetrical.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଅଘଟଣି (ଦେଖ)
Aghataṇi (See)

ଅଘଟଣି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—(ଅ+ଘଟନ)—୧ । କୌଣସି ବିଷୟ ସ୍ତ୍ରୀକୃତ ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—1.Non-settlement.
୨ । ନ ମିଳିବା; ଅପ୍ରାପ୍ତି—2. Nonattainment; state of not getting a thing.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅସୁନ୍ଦରୀ—Ugly (woman).

ଅଘଟନ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଘଟନ)—
Aghatana ୧ । ଅସୁନ୍ଦର—1. Ugly; not fair.
୨ । ଅସମ୍ଭବ—2. Improbable.

ଅଘଟନଘଟନା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଘଟନ+ଘଟନା)—
Aghatanaghatanā ଅସମ୍ଭବ ଘଟନା—
The happening of the improbable.

ଅଘଟନା—ସଂ. ବି. (ଅ+ଘଟନା)—ଦୁର୍ଘଟନା—
Aghatanā Mishap; accident.
ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି—ଅଘଟଣା (ଦେଖ)
Aghataṇā (See)

ଅଘଟମାନ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଘଟ ଧାତୁ+ଶାନଚ୍)—
Aghatamāna ୧ । ଅମେଳ—1. Incongruos.
(ଅଘଟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅସମ୍ଭବ—2. Incoherent (M. W.).

ଅଘଟା—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଅଘଟିତ)—ଅଘଟିତ; ଯାହା ଘଟି ନାହିଁ—
Aghatā 1. Which has not happened.
ଅଘଟ ୨ । ଅସମ୍ଭବ—2 Improbable.
ଅଘଟ ୩ । ଯାହା ଘଟା ବା ମଇଳା ହୋଇ ନାହିଁ; ଯହିଁରେ ଘଟା ବା ମଇଳାଦାଗ ଲାଗି ନାହିଁ—
3. Unsoiled.
(ଯଥା—ଗୋଟିଏ ଅଘଟା ଲୁଗା ନ ହେଲେ ମୁଁ ଦାଣ୍ଡକୁ ଯିବି ନାହିଁ ।)

ଅଘମରଷଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ ଓ ବି.—ଅଘମର୍ଷଣ (ଦେଖ)
Aghamarashaṇa Aghamarshaṇa. (See)
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଘନିଷ୍ପେଷଣ, ଯେ ପାପେ ପଶିବୁ ନରକ । ନଚକାଥ. ଭାଗବତ ।

ଅଘମର୍ଷଣ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଘ+ମର୍ଷଣ=ପାପର ନାଶକ)
Aghamarshaṇa ୧ । ପାପନାଶକ—
1. Destroying sin; sin-effacing.
୨ । ଯେଉଁ କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ପାପ ଖଣ୍ଡିତ ହୁଏ—
2. Expiatory.
ସଂ. ବି—୧ । ଭଗବାନ୍; ବିଷ୍ଣୁ—1. God; Bishṇu
୨ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରାଦି ୧୩ ଜଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଋଷିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
2. Name of a famous Sage.
[ଦ୍ର—ଏ ଋଷି ଅଘମର୍ଷଣ ସୂକ୍ତର ଦ୍ରଷ୍ଟା ଅଛନ୍ତି; ଏ ମଧୁଚ୍ଛନ୍ଦସ ଋଷିଙ୍କ ପୁତ୍ର ।]

ଅଘମର୍ଷଣ ସୂକ୍ତ—ସଂ. ବି. (ନାମ; କର୍ମଧା=ପାପନାଶକ ସୂକ୍ତ; ତତ୍ପୁ ମଧ-
Aghamarshaṇa sūkta ପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଘମର୍ଷଣ ଋଷିଙ୍କ ରଚିତ ସୂକ୍ତ) ଋଗ୍‌ବେଦୋକ୍ତ ଅଶ୍ୱମେଧଯଜ୍ଞର ଅବଭୃଥ-ସ୍ନାନମନ୍ତ୍ର । ଦୈନିକ ସନ୍ଧ୍ୟାବନ୍ଦନା କଲାବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏ ମନ୍ତ୍ରପାଠ ପୂର୍ବକ ଦେହକୁ ଜଳଦ୍ୱାରା ମାର୍ଜନ କରନ୍ତି—
A mystic formula uttred by Brāhmaṇas while performing Sandhyā.
[ଦ୍ର—ଏହା ଋଗ୍‌ବେଦର ୧୦ମ ଖଣ୍ଡର ୧୦୯ ସୂକ୍ତ—ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଯଥା—ଅଘମର୍ଷଣ ସୂକ୍ତସ୍ୟ, ଅଘମର୍ଷଣ ଋଷିଃ, ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍‌ଛନ୍ଦଃ, ଆପୋ ଦେବତା, ଅଶ୍ୱମେଧାବଭୃଥେ ବିନିଯୋଗଃ ତଥା ମାର୍ଜନେ-ବିନିଯୋଗଃ :—ଓଁ ଋତଂ ଚ ସତ୍ୟଂ ଚାଭୀଦ୍ଧାତ୍ତପସୋଽ-ଧ୍ୟଜାୟତ, ତତୋ ରାତ୍ର୍ୟଜାୟତ, ତତଃ ସମୁଦ୍ରୋଽର୍ଣ୍ଣବଃ ସମୁଦ୍ରା-ଦର୍ଣ୍ଣବାତ୍ସମ୍ବତ୍ସରୋଽଜାୟତ, ଅହୋରାତ୍ରାଣି ବିଦଧଦ୍‌ବିଶ୍ୱସ୍ୟ ମିଷତୋ ବଶୀ ଇତ୍ୟାଦି । ଏବଂ ଓଁ ଦ୍ରୁପଦାଦିବମୁମୁଚ୍ୟନଃ ସ୍ନାତଃ ପୂତୋ ମଳାଦିବ ଇତ୍ୟାଦି" ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରି ସ୍ନାନ ବା ଜଳରେ ଶରୀର ମାର୍ଜନ କରାଯାଏ ।]

ଅଘର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ ଓ ଗୃହ)—୧ । ହୀନକୁଳ, ନୀଚବଂଶ—
Aghara 1. A low family; a family of low social standing.
୨ । ଆପଣାଠାରୁ ନୀଚତର ବଂଶ; ଯେଉଁ ବଂଶ ସହିତ ବିବାହାଦି ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ—
2. A family of lower status.
ଦେ. ବିଣ—ଗୃହଶୂନ୍ୟ—Homeless.
ବହୁ ବଶେ କରେ ଧରି ଫିରୁ ବାମାବାଟ । ବୋଲନ୍ତି ଅଘରକୁଁ ହୋଇବୁଁ ଅଘର ।
ଭକ୍ତ—ବୈଦେହୀଶ ବିଳାପ ୩୩ । ୩ ।

ଅଘରକରଣା—ଦେ. ବି—ଘରକରଣା ବା ଗୃହସ୍ଥ ଜନୋଚିତ କର୍ମାଦିରେ
Agharakaraṇā ଅପଟୁତା—Want of skill in household management.
ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଘରକରଣାରେ ପଟୁ ନୁହେ—
(ଅଘରକରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. Not skilful in domestic management.
୨ । ଅଘରୁଆ (ଦେଖ)—2. Agharuā (See)

ଅଘରଦୁଆରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଅ+ଗୃହ+ଦ୍ୱାର)—
Agharaduāri ୧ । ଘରେ ଘରେ; ପ୍ରତି ଘରେ—
ଘରେ ଘରେ 1. In every household.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଟ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଟ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଡା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବାରରେ—
2. In every family.

ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନ, କର୍ମ୍ମ ବା ବସ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଗୃହରେ ବା ପରିବାରରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ—Happening or observed or found in every household.

(ଯଥା—ଆଜିକାଲି ବିଦେଶୀ ଲଣ୍ଠନ ଅଘରଦୁଆରି ହୋଇ ଗଲାଣି ।)

ଅଘରଦ୍ୱାରି—ଦେ. ଜି. ବିଣ. ଓ ବିଣ—ଅଘରଦୁଆରି (ଦେଖ)
Aghardwāri Agharaduāri (See)

ଅଘରି—ଦେ. ବିଣ. (ଅ+ଗୃହ)—୧ । ଗୃହହୀନ—
Aghari 1. Homeless.

(ଯଥା— ପୂର୍ବ ସାସ୍ୱାରରେ ବିଷ୍ଫୋରଣ ଫଳରେ ପାଞ୍ଚ ଶହ ଲୋକ ଅଘରି ହୋଇଅଛନ୍ତି—ଦୈନିକ ଆଶା. ୮।୨।୩୦ ।)

୨ । ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଘରିଆର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
2. Feminine of aghariā.

ଅଘରିଆ—ଦେ. ବି. ୧ । (ସଂ. ଅ+ଗୃହ=ଗୃହହୀନ)—ସବାଧିଆ-
Aghariā କେଲାଙ୍କ ପରି ଯାଯାବର ଜାତିବିଶେଷ—
1. A class of wandering tribes.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟରୁ ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇ ପଶ୍ଚିମରୁ ସମୟେ ସମୟେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସନ୍ତି । ଏମାନେ ପଶୁପକ୍ଷୀ ପାଳନ, ମୃଗୟା ଓ ଚାଷ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କାଠମାଳ, ପାଗରି ଓ ଚୁଡ଼ି ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

୨ । ପ୍ରାଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ରବଣ)—(ଏମାନେ ପ୍ରଥମେ ଅଣ୍ଡା ଅଞ୍ଚଳରୁ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଆସିଥିବାରୁ)—
ଆଗ୍ରିଆ (ଦେଖ)
Āgriā (See)

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଘରୁଆ (ଦେଖ)
Agharuā (See)

ଅଘରୁଆ— ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅଗୃହ)—
Agharuā ୧ । ଗୃହହୀନ 1. Homeless.
ଅଘର ୨ । ବେଖାନାନ୍; ଯେ ଘରୁଆ ନୁହେ; ଯେ
(ଅଘରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭଦ୍ରବଂଶଜ ନୁହେ—2. Not of noble family; baseborn.

ଅଘଷା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଘଷିତ)—
Aghashā ୧ । ଅଘଷିତ—1. Unrubbed.
ଅଘଷା ୨ । ଅମଜା; ଅମାଜିତ—
2. Unbrushed; unscoured

ଦେ. ବି (ସଂ. ଅ+ଘର୍ଷଣ)—୧ । ଅମାର୍ଜନ—
1. Want of brushing.

୨ । (ଦାନ୍ତ) ଘଷାର ଅଭାବ—
2. Want of brushing (of teeth)

୩ । (ଦାନ୍ତ) ଘଷି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
3 State of not having the teeth brushed.

ଦାନ୍ତ ଅଘଷାରେ ଥର ହେଲେ ଯେ ଜରେ—
ଗୀତାମ୍ବର···ନୃସିଂହସ୍ତବ ୨ସ୍ତ ।

ଅଘଷାଦନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅଘଷିତ+ଦନ୍ତ)—
Aghashādantā ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସକାଳୁ ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ
ଅଘଷାଦାଁତ କରିବା ପରେ ଦାନ୍ତ ଘଷି ନ ଥାଏ—
(ଅଘଷାଦନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (a person) Who has not brushed his teeth after rising from bed.

୨ । ସକାଳୁ ଶଯ୍ୟାତ୍ୟାଗ କଲା ପରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦାନ୍ତ ଘଷିବାର ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ—2. A person who is not habituated to wash and brush the teeth every morning.

ଅଘଷା ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଘଷା ହୋଇ ନ ଥିବା ଦନ୍ତ; ଦାନ୍ତ କାଠି ଆଦି
Aghashā dānta ଦ୍ୱାରା ଅମାଜିତ ଦନ୍ତ—
ଅଘଷାଦାଁତ Unbrushed teeth.

ଦେ. ବିଣ—ଅଘଷାଦନ୍ତା (ଦେଖ)
Aghashādantā (See)

ଅଘଷା ଦାନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—
Aghashādāntā ଅଘଷାଦନ୍ତା (ଦେଖ)
(ଅଘଷାଦନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Aghashādantā (.See)

ଅଘଷାଦାନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—
Aghashādāntiā ଅଘଷାଦନ୍ତା (ଦେଖ)
(ଅଘଷାଦାନ୍ତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) Aghashādantā (See)

ଅଘଷା ପାଟି—ଦେ. ବି—ଅମାଜିତ ମୁଖ; ଅଧୁଆ ପାଟି; ଯେଉଁ ପାଟିର
Aghashā pāṭi ଦାନ୍ତ ଘଷା ହୋଇ ନ ଥାଏ—
ଅଧୁଆ ମୁଖ Unwashed mouth.

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଘଷାପାଟିଆ (ଦେଖ)
Aghashāpāṭiā (See)

ଅଘଷାପାଟିଆ— ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ଭିତର ଧୁଆ
Aghashāpaṭiā ହୋଇ ନ ଥାଏ ଓ ଯେ ଦାନ୍ତ ଘଷି ନ
(ଅଘଷାପାଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥାଏ—Having one's mouth unwashed and the teeth unbrushed.

ଅଘଷା ମୁହଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଘଷିତ ମୁଖ)—
Aghashā muhañ ସକାଳୁ ଉଠି ଧୁଆ ହୋଇ ନ ଥିବା ମୁଖ—
ଅଧୁଆ ମୁଖ Unwashed face.

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଘଷାମୁହାଁ (ଦେଖ)
Agashāmuhāñ (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲୟ	ଭ୍ରଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଲଅ	ଭ	ନ୍ଦ

ଅଘଷାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସକାଳୁ ଶଯ୍ୟାତ୍ୟାଗ
Aghashāmuhāñ କରି ମୁଖ ଧୋଇ ନ ଥାଏ—(a person)
ଅଧୁଆ ମୁଖ Who has not washed his face
(ଅଘଷାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) after rising from the bed.

ଅଘା—ଦେ. ବି. ଅନାଦରାର୍ଥକ (ସଂ. ଅଘ, ଅଘାସୁର)—
Aghā ଅଘାସୁର (ଦେଖ)—Aghāsura (See)

କଂସର ପେନ ନିତ୍ତ ପଣ, ଅଗ୍ନି ନିକରେ ଜଳେ ଜଳ ।
ଗ୍ରନ୍ଥର ଚୂଣାବର୍ତ୍ତ ଘର, ମୃତ୍ତିକା ଅଘା ଓଣ୍ଟାସୁର । ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ତ. ୧୦୨ ।

ଦେ. ବିଣ. ୧ । (ସଂ. ଅଘ)—ଅଘାସୁର ପରି ଦୀର୍ଘ ଓ ସ୍ଥୂଳକାୟ
(ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Very big and corpulent (person)

୨ । (ପ୍ରା. ଅଜ୍ଞା)—ନିର୍ବୋଧ; ଓଣ୍ଟ—2. Foolish.

ଅଘାଇ ଜିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ
Aghāi Jibā କରି ତୃପ୍ତ ହେବା ପରେ ସେହି ପଦାର୍ଥ ଖାଇବା
ପାଇଁ ବିରକ୍ତି ବୋଧ କରିବା—To have a dislike or loathing for a particular food after one has his fill.

ଅଘାଚିତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲ) ବିଣ—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖାଇ ଖାଇ
Aghāchitā ବିରକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Feeling dislike for particular food after having taken it too long.

ଅଘାରି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଘାସୁରର ଶତ୍ରୁ ବା ଯାହାର ଶତ୍ରୁ)—
Aghāri ୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—1. An epithet of Śrīkṛushṇa.

୨ । ଭଗବାନ୍; ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.

ଅଘାସୁର—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଅଘ+ଅସୁର)—
Aghāsura ୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ବଧ କରିଥିବା ଅସୁର
ବିଶେଷ—1. Name of a demon killed by Śrīkṛushṇa while a boy.

[ଦ୍ର—ଏ ବିକାସର ଓ ପୂତନା ରାକ୍ଷସୀର ଭାଇ ଓ କଂସର ଅନୁଚରବିଶେଷ । ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ପାଇଁ କଂସ ଏହାକୁ ଗୋପପୁରକୁ ପଠାଇଥିଲା । ଏ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଅଜଗର ରୂପ ଧାରଣ କରି ପାଟିକୁ ଆଁ କରି ବାଟରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ଏହାର ପାଟିକୁ ପର୍ବତର ଗୁହା ବୋଲି ମନେ କରି ଗୋପ ବାଳକମାନେ ଏହାର ମୁଖ ଭିତର ମଧ୍ୟକୁ ପଶିଗଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏ ମାୟାବୀର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝି ପାରି, ଗୋପବାଳକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏହାର ମୁଖ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ପଶିଲେ । ଏମାନେ ପଶିଯିବାରୁ ଅଘାସୁର ପାଟିକୁ ବୁଜି ଦେଲା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦୈବୀ ମାୟାବଳରେ ନିଜ ଶରୀରକୁ ଅଘାର ପେଟ ଭିତରେ ଏପରି ଫୁଲାଇଦେଲେ ଯେ ଅଘାସୁରର ଦେହ ଉକ୍ତ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଦେହକୁ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଫାଟିଗଲା ଓ ଅଘାସୁର ମଲା । ଅଘାସୁର ମଲାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହ ଗୋପବାଳକମାନେ ତା ପେଟରୁ ବାହାର ଆସିଲେ ।]

୨ । (ଅଘାସୁର ପରି)—ଅତି ବୃହଦାୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A very big and corpulent person.

ଅଘିରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଅଇଘରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Aghirā (etc) Aigharā etc. (See)

ଅଘୃଣ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଘୃଣା)—
Aghṛuṇa ୧ । ଘୃଣାଶୂନ୍ୟ; ନିର୍ଘୃଣ—1. Having no
(ଅଘୃଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) feeling of revulsion.

୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ—2. Incompassionate (M. W).

ଅଘୃଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଘୃଣ)—୧ । ଅଘୃଣ (ଦେଖ)
Aghṛuṇī 1. Aghṛuṇa (See)

୨ । ଯାହାର ଖାଦ୍ୟାଖାଦ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଘୃଣା ନ ଥାଏ—
2. Having no apathy for any sort of food.

ଗରୁ ଶରୀରଗାଳ ତ ଜଳନ୍ତ ଦେଖନ
ଅଦ୍ଭୁତରେ ଦେଖା ତ ଶିବ ଦେଖ ନ । ବୃନ୍ଦବିନ୍ଦ ମହାସ୍ତବ, ଦ୍ରୋଣପର୍ବ ।

ଅଘେରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ.ବି—ଅଇଘରା, ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Agherā etc Aigharā etc. (See)

ଅଘିରା, ଦେ. ବିଣ—ଯହିଁର ଚାରିପାଖେ ବାଡ଼ ଆଦି ଘେରା
ଅଘେରା ହୋଇ ନାହିଁ—Unenclosed; not surrounded an all sides by a fence.

ଅଘୋଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଅନାବୃତ—Uncovered.
Aghordā

ଭକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯାହାକୁ ଅଘୋଡ଼ା ରଖିବେ
ଅଦିଠା ଭାବେ ସିଧ ନଠାଇ ଖାଇବେ । ବୃନ୍ଦବିନ୍ଦ ମହାସ୍ତବ, ଯାତ୍ରା ।

ଅଘୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଘୋଡ଼ା (ଦେଖ)
Aghordiā Aghordā (See)

ଅଘୋର—ସଂ. ବିଣ. ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ଘୋର; ଭୟଙ୍କର
Aghora ଯାହା ଅପେକ୍ଷା; ଯାହା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର
(ଅଘୋରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟଙ୍କର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ—
1. Very frightful.

୨ । (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+ଘୋର)—ସୌମ୍ୟଦର୍ଶନ; ସୁନ୍ଦର—
2. Comely; handsome.

ସଂ. ବି—ଶିବ; ମହାଦେବ—The Deity Śiba.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗାଢ଼ (ଯଥା ନିଦ୍ରା)—
1. Deep (e.g. Sleep.)

୨ । ଘନିଷ୍ଠ (ଯଥା ପ୍ରୀତି)—
2. Close or intimate (friendship).

୩ । ଅଘୋରୀ ସାଧାଧାରୀ; ଅଘୋରୀ (ଦେଖ)
3. Aghorī (See)

ଅଘୋର ଦେବତାମାନେ ଏହିଁ ବିଧିଥିଲେ । ଶାରଳା ମହାଭାରତ, ଲକ୍ଷ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁରେ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଂା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଘୋରଣା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବିଶ. (ସଂ. ଅଘଣ)—
Aghoraṇā ଅପରିଷ୍କୃତ; ଯେ ସର୍ବଦା ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ରହେ ନାହିଁ—One who does not observe cleanliness.
(ଯଥା—ଏପରି ଅଘୋରଣା ବାଳକ କାହିଁ ଦେଖା ନାହିଁ ।)

ଅଘୋରଦୀକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଘୋର=ଶିବ+ଦୀକ୍ଷା)—
Aghoradīkshā ଅଘୋରୀମାନଙ୍କ ମତ; ଶିବଭକ୍ତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ-ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ଧର୍ମ ମତ—The tenets of the Aghorī ascetics.

ଅଘୋର ନିଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରା—
Aghoranidrā Deep sleep, slumber.
ଅଘୋର ନିଦ୍ରା

ଅଘୋରପନ୍ଥା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଅଘୋର ଦୀକ୍ଷା (ଦେଖ)
Aghorapanthā 1. Aghora dīkshā (See)
୨ । ଅଘୋର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—2. The sect of the Aghoris.

ଅଘୋରପନ୍ଥୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଘୋର ପନ୍ଥା+ଇନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—
Aghorapanthī ଅଘୋରୀ; ଅଘୋରପନ୍ଥାବଲମ୍ବୀ—
(ଅଘୋରପନ୍ଥିନୀ-ଣୀ) Following the tenets of the Aghora sect.
ସଂ. ବି—ଅଘୋରସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—An ascetic of the Aghora sect.
[ଦ୍ର—ଅଘୋରପନ୍ଥୀମାନେ ଶୈବ; ଅଘୋର ସ୍ୱାମୀ ଏ ପନ୍ଥାର ଆଦି ଗୁରୁ । ଏମାନଙ୍କ ଆଦି ସ୍ଥାନ ପ୍ରାଚୀନ ବରୁଣ (ଆଧୁନିକ ବରୋଦା) ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀମାନେ ରାଜପୁତାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆବୁ ପାହାଡ଼ରେ ଥାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଅପରିଷ୍କୃତ, ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଓ ବିକାରରହିତ. ମଦ୍ୟ, ମାଂସ, ମଳ, ମୂତ୍ର, ଶବମାଂସ, ପକ୍ୱ ଅପକ୍ୱ, ଦୁର୍ଗନ୍ଧ, ଅଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁମାନ ଏମାନେ ନିର୍ବିକାରରେ ଭୋଜନ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ମୁଣ୍ଡ, ଦାଢ଼ୀ,ସଟାବାଳ ଓ ଜଟା ରଖନ୍ତି । ବରୋଦା ରାଜ୍ୟରେ ଅଘୋରେଶ୍ୱର ନାମରେ ଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଗୋଟିଏ ମଠ ଥିଲା । ଏହି ମଠରେ ଅଘୋର ସ୍ୱାମୀ ରହୁଥିଲେ । ଗିର୍ଣ୍ଣାର ଗିରନାରାମାନଙ୍କରେ ବହୁ ଶତ ଅଘୋରଦୀକ୍ଷାଧାରୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ବାସ କରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ କ୍ରମଶଃ ଲୁପ୍ତ ହେଉଅଛି । ମର୍କୋପୋଲୋ, ପ୍ଲିନି, ଆରିଷ୍ଟଟ୍ଲ ଆଦି ପ୍ରାଚୀନ ବିଦେଶୀୟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ବିଷୟ ଲେଖା ଅଛି ।]

ଅଘୋର ପ୍ରୀତି—ଦେ. ବି—ଗାଢ଼ ପ୍ରେମ—Close friendship; intimacy.
Aghora prīti
ଅଘୋର ପ୍ରୀତି

ଅଘୋରସ୍ୱାମୀ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଅଘୋର+ସ୍ୱାମିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Aghoraswāmī ଅଘୋରପନ୍ଥୀ ଶିବୋପାସକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଆଦି ଗୁରୁ (ଅଘୋରପନ୍ଥୀ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
Name of the founder of the Aghorī sect.

ଅଘୋରୀ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଘୋର+ଈ. ଆ)—ଅଘୋରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Aghorā Feminine of Aghora.
ସଂ. ବି—(ଏ ଦିନ ଅଘୋର ବା ଶିବ ପୂଜା କଲେ ପରକାଳରେ ଶିବଲୋକପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ ବୋଲି)—ଭାଦ୍ର କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—The fourteenth day of the dark fortnight of the month of Bhādra.
ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଘଷ୍ଟ)—୧ । ଅଘଷ୍ଟ; ଯାହା ଘୋଟା ହୋଇ ନାହିଁ—1. Unrubbed; unbrushed; not made into a paste.
(ଯଥା—ଅଘୋରୀ ଚନ୍ଦନ ।)
୨ । ଯେଉଁ ଶିଳ ବା ଚନ୍ଦନପେଡ଼ି ଘୋଟିବା କାମରେ ଲାଗେ ନାହିଁ—2. (a slab of stone) Which has not yet been used for bruising.
(ଯଥା—ଅଘୋରୀ ଚନ୍ଦନପେଡ଼ି ।)
୩ । ଯେଉଁ ଡାଲି ବା ଖିରି ସିଝି ସିଝା ପରେ ଅଣକ ବା ଘୋଟଣା କାଠିଦ୍ୱାରା ଭଲମରୂପେ ଘଷା ବା ଆଲୋଡ଼ିତ ହୋଇ ନାହିଁ—3. (pulse or gruel) Which has not been well stirred.
(ଯଥା—ଅଘୋରୀ ଡାଲି, ଅଘୋରୀ ଖିରି ।)
୪ । (ସ. ଘୋରୀ)—ଅପରିଷ୍କୃତ ଓ ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
4 Unclean; of uncleanly habits.
୫ । (ଶୂଦ୍ର ଓ ମାତ ଭାଷା; ଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଅଘୋଡ଼ୀ (ଦେଖ)
5. Aghordā (See)

ଅଘୋରି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସ. ଅଘୋରୀ)—
Aghori ଅଘୋରୀ (ଦେଖ)
ଅଘୋରୀ Aghorī (See)
ଅଘୋରି

ଅଘୋରିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଅଘୋରୀ)—ଅଘୋରୀ (ଦେଖ)
Aghoriā Aghorī (See)
୧ । (ଶୂଦ୍ର ଓ ମାତଭାଷା, ଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଅଘୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—Aghordiā (See)

ଅଘୋରୀ—ସଂ. ବି. (ଅଘୋର+ଇନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Aghorī ଅଘୋରପନ୍ଥୀ (ଦେଖ)
Aghorapanthī (See)
ସଂ. ବିଶ. ୧ । ଅଘୋରପନ୍ଥୀ (ଦେଖ)
Aghorapanthī (See)
୨ । (ଅଘୋରୀମାନେ ଘୃଣାଶୂନ୍ୟ ଥିବାରୁ)—ଘୃଣାଶୂନ୍ୟ; ବିଷ୍ଠାଦି ପ୍ରତି ଯାହାର ଘୃଣା ନ ଥାଏ; ନିର୍ଦ୍ଦୟ—

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	୭	ନ୍ଦ

2. Having no feeling of repugnance or abhorrence towards filth; dirt; or dure etc.

୩ । ଶୌଚଶୌଚ ବିଚାରଶୂନ୍ୟ—
3. Not observing cleanliness.

୪ । ଅପରିଷ୍କାର; ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ—4. Unclean.

ଅଘୋଷ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଘୋଷ)—୧ । ଅଶବ୍ଦଶୂନ୍ୟ (ଦେଶ); ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଗଉଡ଼ ନାହାନ୍ତି—
Aghosha
1. (a country) Not inhabited by cowherds

୨ । ଶବ୍ଦରହିତ;ଧ୍ୱନିଶୂନ୍ୟ—2. Soundless; free from sounds.

ସଂ. ବି. ୧ । ଗଉଡ଼ ନ ଥିବା ଦେଶ—1. A country not inhabited by cowherds

୨ । ବ୍ୟାକରଣ (ଏ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଘୋଷ ବା ଉଚ୍ଚ ଧ୍ୱନି ନ ଥିବାରୁ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଗର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଶ, ଷ ଓ ସ—
2. (grammar) The first 2 letters of the five bargas of consonants and the letters śa, sha & sa.

[ଦ୍ର—ଅଘୋଷ ବର୍ଣ୍ଣ ସଂଖ୍ୟାରେ ଭେଦ ଯଥା;—କ, ଖ; ଚ, ଛ; ଟ, ଠ; ତ, ଥ; ପ, ଫ; ଶ, ଷ, ଓ ସ ।]

ଅଘ୍ନ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ. (ଅ+ହନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ଅବଧ—
Aghna
Not deserving to be killed.
(ଅଘ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବି. ବ୍ରହ୍ମା —The Deity Brahmā.

ଅଘ୍ନ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ (ଅ+ହନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଅବଧ—
Aghnya
Not deserving to be killed.
(ଅଘ୍ନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମା—The Deity Brahmā.

ଅଘ୍ନ୍ୟା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଘ୍ନ୍ୟ+ଆ)—ଅଘ୍ନ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Aghnyā
Feminine of Aghnya.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଶାସ୍ତ୍ରାଦି ଅନୁସାରେ ଏହା ଅବଧ୍ୟା ଥିବାରୁ)—ଗାଈ; ଗାଈ—The cow.

ଅଘ୍ରାନ୍—ପ୍ରାଦେ.(ମେଦିନୀପୁର) ବି.(ସଂ. ଅଗ୍ରହାୟଣ)—
Aghrān
ଅଘ୍ରାନ
ଅଗ୍ରହାୟଣ; ମାର୍ଗଶିର ମାସ—
The month of Mārgaśira.
(ଭୁଲ. ବି. ଅଗ୍ରହାୟଣ)

ଅଘ୍ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଗ୍ରିଆ (ଦେଖ)
Aghriā
Agriā (See)

ଅଙ୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଅଙ୍କ ଧାତୁ—୧ । ଅଙ୍କିବା; ଅଙ୍କିତ କରିବା—
Aṅk (root)
1. To draw.

୨ । ଲେଖିବା—2. To write

୩ । ଚିତ୍ର ଲେଖିବା—3. To draw a picture.

୪ । ଗାର କାଢ଼ିବା—4. To draw a line.

୫ । ଚିହ୍ନ ଦେବା; ଦାଗ ଦେବା—5. To mark.

ଅଙ୍କଣା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ ଅଙ୍କୁଶ)—ଅଙ୍କୁଶ (ଦେଖ)
Aṅkśā
Aṅkuśa (See)

ଅଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍କ ଧାତୁ+ଭାବେ. ଅ)—
Aṅka
୧ । ଚିହ୍ନ; ଲକ୍ଷଣ—1. Mark.

୨ । କଳଙ୍କ; ଦାଗ—2. Stain.
ବାଦଳ ଉଠେ ଅଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରାଚଳ ଉଦ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ୧୩।୨୩ ।

୩ । ସଂଖ୍ୟା; ଏକ (୧) ଠାରୁ ନଅ (୯) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ଓ ଶୂନ୍ୟ—3. Figure; digit; number.

୪ । ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର; ପାଟିଗଣିତ—4. Arithmetic.

୫ । କୋଡ଼; ଉତ୍ସଙ୍ଗ; କୋଳ—5. Lap; bosom.

୬ । ବର୍ଷ; ସମ୍ବତ୍ସର—6. Year.

୭ । ନାଟକର ପରିଚ୍ଛେଦ—7. An act of a drama.

[ଦ୍ର—ନାଟକ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଅଙ୍କ (act) ରେ ଓ ଅଙ୍କମାନ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗର୍ଭାଙ୍କ (scene) ରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।]

୮ । ପର୍ବତ—8. Mountain.

୯ । ରେଖା; ଗାର—9. Line.

୧୦ । ଅପରାଧ; ଦୋଷ—10. Guilt; fault; crime.

୧୧ । ଯୁଦ୍ଧ—11. Fight; battle.

୧୨ । ଚିତ୍ରଯୁଦ୍ଧ—12. Mock fight.

୧୩ । ଶରୀର; ଦେହ—13. Body.

୧୪ । ରୂପକାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—14. A kind of Rhetorical figure or simile.

୧୫ । ସ୍ଥାନ; ଆସ୍ପଦ—15. Place.

୧୬ । ବିଭୂଷଣ; ଅଳଙ୍କାର—16. Ornament.

୧୭ । ସାମୀପ୍ୟ—17. Nearness; proximity.

ଦେ. ବି—୧ । ଗଣିତ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ସମସ୍ୟା—
ଆଁକ
1. An Arithmetical sum.
ଆଁକ
୨ । ରାଜାଙ୍କ ସିଂହାସନାରୋହଣ ଠାରୁ ଗଣାଯିବା ବର୍ଷ—
2. The year counted from the ascension of a King.

[ଦ୍ର—ସନ ତଳେ ଶୀର୍ଷା ଦେଖ । ସୁଦ୍ଧା ରାଜାଙ୍କ ଅଙ୍କ ଗଣନାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସଂଖ୍ୟା ଛଡ଼ାଯାଏ । ଯଥା—୧୦ ଛଡ଼ା ତାହାଣରେ ଶୂନ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ଯଥା—୨୦, ୩୦, ୪୦, ୫୦ ଓ ୬ ଛଡ଼ା ତାହାଣରେ ୬ ଯୁକ୍ତ ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ଯଥା;—୧୬, ୨୬, ୩୬ ଓ ୪୬ ଇତ୍ୟାଦି । ସିଂହାସନାରୋହଣର ୧ମ ବର୍ଷକୁ '୨' ଗଣାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅଙ୍କକୋଳି (ଦେଖ)
Aṅkakoli.(See)
A kind of wild berry.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ବୃଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଙ୍କକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅଙ୍କ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Aṅkaka (ଅଙ୍କିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଚିହ୍ନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. A marker.
୨ । ଗଣନା କଲା ବାଲା—2. A counter.

ଅଙ୍କ କଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ନୂତନ ରାଜା) ତାଙ୍କ ନାମରେ ତାଙ୍କ
Aṅka kaṭāibā ରାଜତ୍ୱର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷକୁ ୨ ଅଙ୍କ ବୋଲି ଲେଖି
ସନକାଟା ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଚାରିତ କରିବା—(a new King) To
ସନକଟାନା begin his reign by writing his 1st year as 2.

[ଦ୍ର—ଜୁଲାଇରେ ସୁନିଆଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଦିନ ଠାରୁ ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏହି ଦିନ ଓଡ଼ିଶା ରାଜା ଅଙ୍କ କଟାନ୍ତି । ରାଜତ୍ୱର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷକୁ ୨ ଅଙ୍କ ଓ ତତ୍ପରେ ପ୍ରତି ସୁନିଆଁଠାରୁ ଆଗାମୀ ସଂଖ୍ୟା ଦିଆଯାଏ ଓ ଅଙ୍କ କଟା ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ସୁନା ମୋହର ଉପରେ ସୁନିଆଁ ଦିନ ରାଜାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ଅଙ୍କ ଚିତ୍ରିତ କରାଯାଏ ।]

ଅଙ୍କକସା—ଦେ. କ୍ରି— ଗଣିତ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନାର୍ଥ ଗଣନାତ୍ମକ ସଂଖ୍ୟା ଓ
Aṅka kasā ହିସାବକୁ ଭୂମିରେ, ଶ୍ଳେଟରେ, କାଗଜରେ ବା
ଆଁକ କସା ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖିବା—The working out of
ଅଙ୍କ କସନା an arithmetical sum.

ଅଙ୍କ କସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଣିତସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବାପାଇଁ
Aṅka kasibā ସଂଖ୍ୟା ଓ ହିସାବମାନ ଲେଖିବା—To work
ଆଁକ କସା out an arithmetical sum or problem.
ଅଙ୍କ କସନା

ଅଙ୍କକାର—ସଂ. ବ. ପୁଂ.(ଅଙ୍କ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ଯୁଦ୍ଧ ବା ବାଜିରେ
Aṅkakāra ଦ୍ୱାରଜଜ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)—
An umpire in a fight or a game.

ଅଙ୍କକୋଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ କୋଳି—
Aṅkakoḷi A kind of wild plum;
Carrissa diffusa.

ଅଙ୍କଗ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଙ୍କ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପିତାମାତା ବା
Aṅkaga ପ୍ରେମିକଙ୍କ କୋଡ଼ ଆଶ୍ରୟ କରିବା (ଶିଶୁ ବା ପ୍ରେମିକା)—
(ଅଙ୍କଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) Going to or occupying the lap or
bosom of a parent or one's lover.
(Said of a child or a lover.)

ଅଙ୍କଗଣନା—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଏକ ସଂଖ୍ୟାଠାରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂଖ୍ୟା-
Aṅkagaṇanā ମାନଙ୍କର ଗଣତି—The counting of
the numbers from one upwards.

ଦେ. ବ.—ପୁରୀର ଗଜପତିଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ବର୍ଷର ସଂଖ୍ୟା ଗଣନା—
[ଏଥିର ବିଶିଷ୍ଟ ପଦ୍ଧତି ଅଛି ।]
ଯଥା—୧ମ ବର୍ଷ=୨ ଅଙ୍କ, ୨ୟ ବର୍ଷ=୩ ଅଙ୍କ, ଏହିପରି ୩।୪।୫; ୨ ଠାରୁ ୧୫, ୧୫ ପରେ ୧୨। ୧୮।୧୯; ୧୯ପରେ ୨୧।୨୨।୨୩।୨୪।୨୫; ୨୫ ପରେ ୨୭।୨୮।୨୯; ୨୯ ପରେ ୩୧।୩୨।୩୩।୩୪।୩୫; ୩୫ ପରେ ୩୭।୩୮।୩୯; ଗଣନା କରାଯାଏ ।]

ଅଙ୍କଗଣିତ—ସଂ. ବ.—୧ । (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଙ୍କଘଟିତ ଗଣିତ)—
Aṅkagaṇita ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କ ବା ସଂଖ୍ୟାବିଷୟକ ଜ୍ଞାନ
ଲାଭ ହୁଏ; ପାଟିଗଣିତ—1. Arithmetic.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ୧, ୨, ୩ ଆଦି ସଂଖ୍ୟାର ଗଣନା ବା
ହିସାବ—2. Calculation of the figures
or digits.

ଅଙ୍କଗତ—ସଂ. ବିଶ. (୨ୟା ତତ୍)—ଅଙ୍କଗ (ଦେଖ)
Aṅkagata Aṅkaga (See)
(ଅଙ୍କଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଙ୍କଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ.—୧ । କୋଳରୁ ଅଲଗା; କୋଳ ଛଡ଼ା—
Aṅkachhardā Separated from one's lap.
୨ । ଯାହାକୁ ଜଣକ କୋଡ଼ରୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଆଯାଇଥାଏ—
2. Wrested from one's bosom.
୩ । ସଙ୍ଗଛଡ଼ା; ସଙ୍ଗରୁ ଅନ୍ତରିତ—3. Separated
from one's society.

ଅଙ୍କଛଡ଼ା ହେଲେ ଭଙ୍ଗ ପ୍ରାଣ ଦିଏ ଛୁଇଁଲେ ମୋର ପାଇଁ ।
ବଳାଳାଥ—ପାଦଗ ।

ଅଙ୍କତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଙ୍କବିଷୟକ ତନ୍ତ୍ର)—
Aṅkatantra ଅଙ୍କଗଣିତ (ଦେଖ)
Aṅkagaṇita (See)

ଅଙ୍କତି—ସଂ. ବ—(ଅନ୍ଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତି)—
Aṅkati ୧ । ବାୟୁ—1. Air.
୨ । ଅଗ୍ନି—2. Fire.
୩ । ବ୍ରହ୍ମା—3. Brahmā.
୪ । ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀ—4. A fire-worshipper.

ଅଙ୍କଧାରଣ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତ୍ରିଶୂଳ, ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଗଦା ଓ
Aṅkadhāraṇa ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନାମ ଆଦି ଚିହ୍ନିତ ମୁଦ୍ରାକୁ ତପାଇ କରି
ଦେହରେ ଛାପିବା (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)—Act of
stamping the body with heated
seals containing various figures of
religious significance.

ଅଙ୍କଧାରୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅଙ୍କ+ଧୃ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Aṅkadhārī ଯେ ଦେହରେ ତପ୍ତ ମୁଦ୍ରା ଛାପିଥାଏ;(ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)-
(ଅଙ୍କଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (a person) Bearing on his body
stamps of heated seals bearing
diffrent religious emblems.

ଅଙ୍କନ—ସଂ. ବ. (ଅଙ୍କ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Aṅkana
୧ । ଚିହ୍ନ ଦେବା—1. Marking.
୨ । ଲେଖନ—Writing.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଅ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	●	ନ୍ଟ

ଅଙ୍କମୟ; ଅଙ୍କିତ } —ବିଣ ୩ । ସଂଖ୍ୟାଲିଖନ—3. Notation.
ଅଙ୍କ୍ୟ ଓ ଅଙ୍କିତ } ୪ । ଚିତ୍ରାଦି ଅଙ୍କିବା—4. Drawing of pictures.

୫ । ଅଙ୍କିତକରଣ—5. Drawing.

୬ । ଗଣତି କରିବା—6. Numbering; counting.

୭ । ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଗଦା, ପଦ୍ମ, ତ୍ରିଶୂଳ ଓ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନାମ ଆଦି ଅଙ୍କିତ ଥିବା ଧାତୁ ମୁଦ୍ରାକୁ ଦେହରେ ତପାଇ କରି ମାରିବା—7. Act of stamping on one's body heated seals containing religious symbols.

[ଦ୍ର—ସାଧୁ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବା ବୈଷ୍ଣବମାନେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଗଦା, ପଦ୍ମ ଓ ଶୈବମାନେ ଶିବଙ୍କର ତ୍ରିଶୂଳ ଓ କେହି କେହି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନାମ ଲେଖାଥିବା ଧାତୁମୁଦ୍ରା ବା ମୋହରକୁ ତପାଇ ବାହୁରେ ଓଦା କଳା ପକାଇ ତାକୁ ଛପା ମାରନ୍ତି । ଛପା ଦିଆଯିବା ସ୍ଥାନରେ ଫୋଟକା ହୋଇ ତାହା ଶୁଖିଗଲେ ଦେହରେ ଉକ୍ତ ଚିହ୍ନମାନ ରହିଯାଏ । ଏହି ଅଙ୍କନକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରକାରେ କରାଯାଏ—ଏହାକୁ ଦ୍ୱାରକାଛପା କହନ୍ତି । ରାମାନୁଜସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ବିଶେଷ ପ୍ରଚଳିତ । (ହିନ୍ଦୁ ସଦସାଗର ।)]

ଅଙ୍କନବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ, ଅଙ୍କନ ବିଷୟକ ବିଦ୍ୟା)—
Aṅkanabidyā ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟା—The art of drawing.

ଅଙ୍କନା ମାଧନା—ଦେ. ବି. (ନାମ) ଦୁଇଜଣ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତଙ୍କ ନାମ—
Aṅkanā Mādhanā The names of two devotees of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ରାମଦାସଙ୍କ ବିରଚିତ ଓଡ଼ିଆ ଦାର୍ଶ୍ୟଭାବଭକ୍ତିର ୨୧ଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ରାଜମହେନ୍ଦ୍ରୀରେ କାବେରୀ ନଦୀକୂଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଏ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ଏମାନେ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ଏମାନେ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ଭୋଜନ ଦେଉଥିଲେ । ଭଗବାନ୍ ଏମାନଙ୍କ ଅତିଥିସେବାର ନିଷ୍ଠା ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବେଶରେ ଆସି ବହୁ ଅନ୍ନ ଗ୍ରାସ କଲେ । ଶେଷକୁ ଯାହା ରନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା, ତାହା ନ ଅଛି ବାରୁ ଏମାନେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କଠାରେ ଶରଣ ପଶିଲେ ।]

ଅଙ୍କନିବାସ—ସଂ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍କ + ନିବାସ)—
Aṅkanibāsa ପ୍ରେମିକଙ୍କ କୋଡ଼ରେ ବସିବା—
Sitting on the lap of a lover.

ଶ୍ରୀ ଜୟଦେବ ଭଣେ, ରାଧାକାନ୍ତ ପ୍ରବଣେ
ଅତିଏ ଦିଶି ଦେଖେ ଅଙ୍କନିବାସ । ଜୟଦେବ, ଗୀତ ।

ଅଙ୍କପରିବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍କ + ପରିବର୍ତ୍ତନ)—
Aṅkaparibarttana ଶୋଇଲା ବେଳେ କଡ଼ ଲେଉଟାଇବା; ପାର୍ଶ୍ୱପରିବର୍ତ୍ତନ—Changing of sides while on bed.

ଅଙ୍କପଲ୍ଲବ—ସଂ. ବି—ବିଦ୍ୟାବିଶେଷ; ଗଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡ ସଂଖ୍ୟା ସ୍ଥଳରେ
Aṅkapallaba ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଗଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର ଲେଖି ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରକାଶ କରିବାର ରୀତି । (ହିନ୍ଦୁ ସଦସାଗର)—
A Science by which digits or numbers are denoted by means of certain different alphabets.
(ଯଥା—ଇଂରାଜୀ ଓ ଲାଟିନରେ X = ୧୦; V = ୫
L = ୫୦; C = ୦୦)

ଅଙ୍କପାତ—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍କ + ପାତ)—
Aṅkapāta ୧ । ଅଙ୍କକଷା (ଦେଖ)
1. Aṅkakasā (See)

୨ । ସଂଖ୍ୟାଲେଖନ—2. Notation.

୩ । ଚିହ୍ନିତକରଣ—3. Marking.

ଅଙ୍କପାଳି—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍କ + ପାଳ ଧାତୁ + କ୍ତି. ଇ) —
Aṅkapāḷi ୧ । ଆଲିଙ୍ଗନ; ଜୁଣ୍ଟାଇବା—
1 Embrace, hugging.

୨ । କୋଳରେ ବସାଇବା—
2. The taking of a person into one's bosom.

ଅଙ୍କପାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଙ୍କ + ପାଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ + ଆ)-
Aṅkapāḷikā ୧ । ଆଲିଙ୍ଗନ; ଜୁଣ୍ଟାଇବା—1. Embrace.

୨ । କୋଳରେ ବସାଇବା—2. The taking of a person onto one's bosom.

୩ । ଧାତ୍ରୀ; ଧାଇ—3. A nurse.

ଅଙ୍କପାଳୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଙ୍କ + ପାଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Aṅkapāḷī ୧ । ଅଙ୍କପାଳି (ଦେଖ)
1. Aṅkapāḷi (See)

୨ । ଧାତ୍ରୀ; ଧାଇ—3. A nurse.

୩ । (ବୈଦ୍ୟକ) ବେଦକାଖ୍ୟ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
3. A kind of scent.

୪ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—4. A plant Medicago esculanta (M. W.).

ଅଙ୍କପୂରଣ—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଗଣନାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଅଦତ୍ତ ବା
Aṅkapūraṇa ଅଜ୍ଞାତ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଅଣି ସ୍ଥାପନ କରିବା—
The filling up of an unknown number with the help of given data.

ଅଙ୍କବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା)—
Aṅkabidyā ୧ । ଅଙ୍କ ଗଣିତ (ଦେଖ)
1. Aṅka gaṇita (See)

୨ । ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟା—2. The art of drawing.

ଅଙ୍କବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—(ଗଣିତ) ମିଶାଣ ବା ଗୁଣନ ଦ୍ୱାରା
Aṅkabṛuddhi କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାର ବୃଦ୍ଧି—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂପ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂପ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ରୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭିବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭିବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ବିପରୀତ—ଅଙ୍କହରଣ) (arithmetic) The increasing of a number by addition or multiplication.

ଅଙ୍କମାଳ—ସଂ. ବି—ଆଲିଙ୍ଗନ; ଲୁଣ୍ଠାଇବା—Embrace.
Aṅkamāla (ଛନ୍ଦ ଶବ୍ଦସାଗର)

ଅଙ୍କମାଳିକା—ସଂ. ବି—୧ । ଆଲିଙ୍ଗନ—1. Embrace.
Aṅkamālikā ୨ । ଛୋଟ ହାର (ଛନ୍ଦ ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A small necklace.

ଅଙ୍କମୁଖ—ସଂ. ବି—ସମସ୍ତ ବିଷୟର ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥିବା ନାଟକର ପ୍ରଥମାଙ୍କ—The introductory act of a drama giving clue to the whole plot (M. W).
Aṅkamukha

ଅଙ୍କରାନ୍ତି—ଦେ. ବି—୧ । କଣ୍ଟକାରୀ (ଦେଖ)
Aṅkarānti 1. Kaṇṭakārī (See)
୨ । ବେଜାରି (ଦେଖ)
2. Bejāri (See)

ଅଙ୍କରେଖା—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍କ=କଳଙ୍କ+ରେଖା)—
Aṅkarekhā (ଲୁଗା ବା ରୁମାଲ ଆଦିର) ରଙ୍ଗିନ ଧଡ଼—Coloured border or hem (of a cloth).
ଦନ୍ତବକ୍ରେ ପତ—ଦନ୍ତବକ ଚାର ଦାନ୍ତେ ଅଙ୍କରେଖା ଦିସେ ।
ରଘୁନାଥ—ପାଦକ ।

ଅଙ୍କଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ମୀସ୍ୱରୂପା ବା ଅଙ୍କରଶୋଭା)—
Aṅkalakshmī ସ୍ତ୍ରୀ; ପତ୍ନୀ—Wife; consort.
ଏ ବନ୍ଧୁକୁ ଅଙ୍କଲକ୍ଷ୍ମୀ କରିବାର ଅଭିଳାଷ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ।
ରଘୁନାଥ—ପାଦକ ।

ଅଙ୍କଲୋଡ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । ଚିଞ୍ଚୋଟକ (ଦେଖ)
Aṅkalordya 1. Chiñchotaka (See) (M. W.).
୨ । ଅଦା—2. Ginger (M. W.)

ଅଙ୍କଶାୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଉପପଦସମାସ; ଅଙ୍କ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କୋଳରେ ଶୋଇବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ଅଙ୍କଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(a person) Resting on the bosom of another.

ଅଙ୍କଶୋଭୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଉପପଦସମାସ; ଅଙ୍କ+ଶୁଭ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ କୋଳ ବା ଅଙ୍କରେ ବସିବା ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କର ଶୋଭାବର୍ଦ୍ଧନ କରେ; ଅଙ୍କମଣ୍ଡନକାରୀ—
(ଅଙ୍କଶୋଭିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(a person) Gracing the bosom of another.

ଅଙ୍କହରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍କ+ହରଣ)—
Aṅkaharaṇa (ଗଣିତ) ଯୋଗାଣ ବା ହରଣ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି
(ବିପରୀତ—ଅଙ୍କବୃଦ୍ଧି) ସଂଖ୍ୟାର ହ୍ରାସକରଣ—
(arithmetic) The decreasing of a number or figure by subtraction or division.

ଅଙ୍କା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍କନ)—ଅଙ୍କନ (ଦେଖ)
Aṅkā Aṅkana (See)
ଆଁକା
ଆଁକନା

ଦେ. ବିଶ. ୧ । (ସଂ. ଅଙ୍କିତ)—ଅଙ୍କିତ (ଦେଖ)
Aṅkita (See)

ଆଁକାଛୁଆ ୨ । ଗୃହ ଯାଖେ ଅଙ୍କି ବା ବାଡ଼ ଦିଆଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ—
2. (a place) Fenced on all sides

ଅଙ୍କାଅଙ୍କି—ଦେ. ବି—
Aṅkāaṅki ନାନାପ୍ରକାର ଅଙ୍କନକ୍ରିୟା—
ଆଁକାଆଁକି Various acts of drawing.

ଅଙ୍କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଅଙ୍କ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ)—
Aṅkāibā ଅଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ଆଁକାନ Causative form of Aṅkibā.
ଆଁକଣା

ଅଙ୍କାଗତ—ସଂ. ବିଶ. (୨ୟା ତତ୍; ଅଙ୍କ+ଆଗତ)—ଅଯାଚିତୋପସ୍ଥିତ;
Aṅkāgata ଯାହା ଶ୍ରମ ଶ୍ରମ ଜଣକ କୋଳକୁ ବା ଅଙ୍କିଆରକୁ
(ଅଙ୍କାଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ—Coming to one's bosom of itself.

ଅଙ୍କାଗତସତ୍ତ୍ୱବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଙ୍କାଗତ+ସତ୍ତ୍ୱ+ବୃତ୍ତି)—
Aṅkāgatasatwabṛutti (ଅଙ୍କକୁ ଆଗତ=୨ୟା ତତ୍; ଅଙ୍କାଗତ+ସତ୍ତ୍ୱ=କର୍ମଧା; ଅଙ୍କାଗତ ସତ୍ତ୍ୱ ଅଟେ ବୃତ୍ତି ଯାହାର. ବହୁବ୍ରୀହି)—ବାସଆଧାରଥ; ଯାହା ମୁହଁ ପାଖରେ ଶ୍ରମ ଶ୍ରମ ଶିକାର ଆସି ପହଞ୍ଚେ—
(an animal) Which gets its prey without seeking for it.

ଅଙ୍କାଟଙ୍କା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ବଙ୍କୁର ଟଙ୍କୁର)—ଅଙ୍କାବଙ୍କା (ଦେଖ)
Aṅkāṭaṅkā Aṅkābaṅkā (See)

ଅଙ୍କାବଙ୍କା—ଦେ. ବିଶ. (ବଙ୍କୁର ଟଙ୍କୁର; ଅନର୍ଥକ ପ୍ରଥମ ଶବ୍ଦ)—
Aṅkābaṅkā ୧ । ବଙ୍କାଟଙ୍କା; ଅସମାନ ଭାବରେ ଅନେକ
ଆଁକା ବାଁକା ସ୍ଥାନରେ ବକ୍ର—
ବାଁକା 1. Crooked; winding.
୨ । ସର୍ପାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—2. Zigzag; meandering.
ସେହି ସ୍ତମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଅଙ୍କାବଙ୍କା ଖାତ ଗଢ଼ ପଡ଼ି ଥାଏ ।
ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଅଙ୍କାବତାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍କ+ଅବତାର)—
Aṅkābatāra ନାଟକର ଗୋଟିଏ ଅଙ୍କ ଶେଷରେ ଅଭିନେତା ମୁଖରେ ଆଗାମୀ ଅଙ୍କ ବିଷୟର ସୂଚନା—
The close of an act of a drama preparing the audience for the following act.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ୍ୟକ୍ଷର	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	କ୍ଷ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଦ

ଅଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍କ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଗୃହପାଖରେ ଦିଆଯିବା ବାଡ଼; ଘେରବନ୍ଦ—1. Fencing; enclosure.
Aṅki

୨ । ଗୃହପାଖରେ ବାଡ଼ ବୁଜା ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ—
2. An enclosed place.

୩ । ଗୃହପାଖରେ ବାଡ଼ ବୁଜା ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନର ଦ୍ୱାର ଦେଶରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବତା ବା ବାଉଁଶକଣ୍ଟିର ଭାଟ୍ଟ—
3. A split-bamboo-door used as a door for an enclosed place.

୪ । ଅଟ୍ଟେଇ; ପଶୁମାନଙ୍କୁ ଅଟକି ରଖିବା ପାଇଁ ଘେରି ହୋଇ ଥିବା ସ୍ଥାନ—4. A fold.

ଅଙ୍କିଆ—ଦେ. ବି.—ଅଙ୍କିରା (ଦେଖ)
Aṅkiā Aṅkirā (See)

ଦେ. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗରେ ଲାଗେ ।)

୧ । ଅମୁକ ସଂଖ୍ୟାର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—1. Shaped like the figure of a certain digit.

ବୃତ୍ତବନ୍ଧ ଗରୁଡ଼ଙ୍କିଆ; ଭ୍ରମର ଅଠଅଙ୍କିଆ ।
ଫକୀରମୋହନ—ଛମାଣଅଠମୁଣ୍ଡ ।

୨ । ରାଜାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ଅମୁକ ଅଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to such and such a year of a Raja's reign.

(ଯଥା—ନ ଅଙ୍କିଆ ମରୁଡ଼ିରେ ଗାଁଟ ଛରଖାର ହୋଇଗଲା ।)

ଅଙ୍କିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଙ୍କକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅଙ୍କକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Aṅkikā Feminine of Aṅkaka.

ଅଙ୍କିତ—ଦେ. ବିଣ. (ଅଙ୍କ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Aṅkita

୧ । ଚିହ୍ନିତ—1. Marked.

୨ । ଚିତ୍ରିତ—2. Drawn; delineated.

୩ । ଲିଖିତ—3. Written.

୪ । ଗଣିତ—4. Counted; numbered.

୫ । ଠିଆଁ ଦିଆଯାଇଥିବା—5. Branded.

୬ । ମୋହର ଦିଆ ଯାଇଥିବା—6. Sealed; marked.

ସଂ. ବି—ଚିହ୍ନ—Mark.

ବର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍କିତ ଗଣ୍ଡବେଦ ଗଣାଗଣ୍ଟେ । ପ୍ରାଚୀ—ଉଷାକାବ୍ୟ ।

ଅଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଙ୍କ ଧାତୁ)—୧ । ଅଙ୍କନ କରିବା; ଚିତ୍ରଣ କରିବା—1. To draw a figure.
Aṅkibā
ଆଁକା
ଅଁକନା, ଆଁକନା
(ଶିର୍—ଅଙ୍କାଇବା)

୨ । ଚିତ୍ରର ସୀମାରେଖା ଟାଣିବା—
2. To delineate; to draw the contours.

୩ । ଗୃହ ପାଖରେ ବାଡ଼ ବୁଜିବା—
3. To fence up a place.

୪ । ଲେଖିବା—1. To write.

ଚୂତର ଚୂତମ ଦେଖା ପ୍ରାବ୍ୟେ
ଭ୍ରୁ ବ ଦେଖିଲ ପଥିକ ଅଙ୍କି ବାବ୍ୟେ । ପ୍ରାଚୀ—ଉଷାକାବ୍ୟ ।

ଅଙ୍କିରା—ସ୍ତ୍ରୀ. ଦେ. (ଦଶକ) ବି. (ସଂ. ଅଙ୍କ ଧାତୁ)
Aṅkirā

୧ । ବାଡ଼—1. Fencing.

୨ । ଭୂମିରେ ନକ୍ସା ଅନୁସାରେ ଦିଆଯିବା ଚିହ୍ନ ବା ଗାର—
2. A line drawn on the land according to a map.

୩ । ଘେରାଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ—3. Enclosure.

୪ । ଅଟ୍ଟେଇ—4. A fold.

ଅଙ୍କୀ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍କ+ଇ) ଅଳ୍ପ; ଛୋଟ ଅନବ ବାଦ୍ୟ—
Aṅkī A small drum (M. W.)

ଅଙ୍କୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍କୋଟ)—ଅଙ୍କୋଟ (ଦେଖ)
Aṅku Aṅkoṭa (See)

ଅଙ୍କୁଟ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍କ୍ ଧାତୁ+ଉଟ)—ଚାବି; କୁଞ୍ଜି—
Aṅkuṭa A key (M. W.).

ଅଙ୍କୁଡ଼କ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍କ ଧାତୁ+ଉଡ଼+କ)—ଚାବି; କୁଞ୍ଜି—
Aṅkuṛdaka A key (M. W.).

ଅଙ୍କୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍କୁଶ)—୧ । ଅଙ୍କୁଡ଼ା; ଅଙ୍କୁଶୀ; ଉଚ୍ଚ ବୃକ୍ଷରୁ ଫଳ ଅଦ ତୋଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଙ୍କାସ୍ତ ଲଗି—1. A hooked bamboo used for pecking fruits from high trees.
Aṅkuṛdā
ଆଁକଡ଼ୀ, ଆକଡ଼ୀ
ଅଁକୁଡ଼ୀ, ଅଁକୁଡ଼ା

୨ । (ସଂ. ଅଙ୍କୋଟ)—ଅଙ୍କୋଟ (ଦେଖ)
2. Aṅkoṭa (See)

ଅଙ୍କୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍କୁଶ)—ଅଙ୍କୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Aṅkuṛdi Aṅkuṛdā (See)

ଅଙ୍କୁର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅକ୍ରୂର)—ଅକ୍ରୂରର ଭାଙ୍ଗ ନାମ—
Aṅkura Popular pronunciation of the name Akrūra.

ସଂ. ବି. (ଅଙ୍କ୍ ଧାତୁ+ଉର)—

୧ । ଗଛ; ଗଛରୁ ଜାତ ନୂତନ ବଙ୍କାସ୍ତ ଉଦ୍ଭିଦ—
1. Shoot or sprout from a seed.

୨ । ଡାଳର ଅଗରେ ଥିବା ନୂଆ କୋମଳ ମୁକୁଳ—
2. Young and tender shoot at the top of a branch.

୩ । ବଉଳ; କଢ଼ି—3. Bud

୪ । ଲୋମ—4. Fur.

୫ । ରକ୍ତ—5. Blood.

୬ । ଜଳ—6. Water.

୭ । (ରୋମ) ଝାଙ୍କୁଣ; (ରୋମର) ଉଦ୍ଗମ; ପୁଲକ—
7. Horripilation; standing on end (of the fur).

ଦର୍ଶାଏ ଦଳଦଳ ସୁଣି ଉଚ୍ଚାର
ଦ୍ୱିପରେ ଦେ ରୋମ ଅଙ୍କୁର ଦୂର ଦେ । ଉଷ୍ଣ.ଟ୍ରିଓ୍ୱେଣ୍ଟିଏଥ ୩୮୦୭ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ବବ୍ବ' ଦେଖିବେ ।

୮ । ଘାଆ ପୂରି ଆସିଲାବେଳେ ଘାରେ ବାହାରିବା ମାଂସର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ରକ୍ତାଭ ଦାନା (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Small particles of new flesh appearing on a healing wound.

୯ । ଫୁଲା—9. A swelling (M. W.)

୧୦ । ଅର୍ବୁ—10. A tumour (M. W.).

ଅଙ୍କୁରକ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍କ ଧାତୁ + ଉରକ + କ)—
Aṅkuraka ପକ୍ଷୀବସା—A nest.

ଅଙ୍କୁରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଙ୍କୁରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Aṅkurāibā Causative of Aṅkuribā.

୧ । ଗଜୁରାଇବା; ମଞ୍ଜିରୁ ଗଜା କରାଇବା—
1. To cause to sprout.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବର ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂଚନା କରି ଆରମ୍ଭ କରିବା—2. To introduce any proposal by hints.

ଅଙ୍କୁରାରୋପଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —୧ । ଚଳ ରୋପିବା—
Aṅkurāropaṇa Planting of seedlings; transplantation.

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସୂତ୍ରପାତ—
2. The commencement of any work.

ଅଙ୍କୁରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଙ୍କୁର + ଇତ)—ଗଜା ମାରିଥିବା; ଗଜୁରିଥିବା—
Aṅkurita Sprouted.

ଅଙ୍କୁରିତଯୌବନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଙ୍କୁରିତ + ଯୌବନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଯେଉଁ ଯୁବତୀର ଯୌବନଚିହ୍ନ ଲୁଚି ଉଠି ଆସୁଛି—A girl the signs of whose puberty are beginning to appear.
Aṅkuritajaubanā

ଅଙ୍କୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଙ୍କୁର)—୧ । ଅଙ୍କୁରିତ ହେବା; ଗଜୁରିବା—
Aṅkuribā 1. To sprout.

ଅଙ୍କୁରିତ ହେଓୟା ୨ । ନୂଆ ହୋଇ କଟିଲିବା—
ଅଙ୍କୁରାନା, ଅଁକୁରାନା 2. To come cut anew.

ସେହି ବାଟେ ତାଙ୍କର ଅଙ୍କୁରିତ ମନ୍ତ୍ର
ଉଠନ୍ତେ ଧର୍ମେ ନିଜ ଚାତୁଃ ପଦ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବରତ. ଶାନ୍ତ ।

୩ । ପୁନର୍ବାର ଜୀବ ପାଇବା; ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମିବା—
3. To be born again; to be revived.

ଶଙ୍କର ନାମ ଜପ କରେ, ସେ ଯଥାକାଳେ ଅଙ୍କୁରେ ।
ବୃନ୍ଦ, ପ୍ରେମଭକ୍ତି ।

ଅଙ୍କୁରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଙ୍କୁରାଇବା (ଦେଖ)
Aṅkureibā Aṅkurāibā (See)

ଅଙ୍କୁରୋଦ୍ଗମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍କୁର + ଉଦ୍ଗମ)—
Aṅkurodgama ମଞ୍ଜିରୁ ଗଜା ବାହାରିବା—The coming out of sprouts from the seed.

ଅଙ୍କୁଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍କୋଟ)—ଅଙ୍କୋଟ (ଦେଖ)
Aṅkula Aṅkota (See)

ଅଙ୍କୁଶ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍କ ଧାତୁ + ଉଷ)—
Aṅkuśa ୧ । ଅଙ୍କୁଶୀ; ହସ୍ତିତାଡ଼ନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ବକ୍ର ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣାଗ୍ର ଲୌହଦଣ୍ଡ—
. A goad; an iron-rod with a hooked point to goad an elephant.

୨ । ଶର ପରି ମୁନ ବଙ୍କା ହୋଇଥିବା କଣ୍ଟା—
2. A hooked nail shaped like an arrow.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—
3. Obstacle.

ଅଙ୍କୁଶଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍କୁଶ + ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଅଙ୍କୁଶ ଧରେ)—ମାହୁତ—An elephant-driver.
Aṅkuśagraha

ଅଙ୍କୁଶଦୁର୍ଦ୍ଧର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ଅଙ୍କୁଶ + ଦୁର୍ଦ୍ଧର)—ଦୁରନ୍ତ; ଯେଉଁ ହାତୀ ଅଙ୍କୁଶତାଡ଼ନାକୁ (ଅଙ୍କୁଶଦୁର୍ଦ୍ଧରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମାନେ ନାହିଁ—(an elephant) ungovernable by the goad.
Aṅkuśadurddhara

(ଯଥା—ହାତୀ ମତ୍ତ ହେଲେ ଅଙ୍କୁଶକୁ ମାନେ ନାହିଁ)

ଅଙ୍କୁଶମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଙ୍କୁଶାକୃତି ମୁଦ୍ରା)—
Aṅkuśamudrā ଦେବପୂଜାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଜଳକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ରଚିତ ଅଙ୍କୁଶାକୃତି ତାନ୍ତ୍ରିକ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—A pose of the fingers (in the shape of a hook) used in consecrating the water used in worship.

ଅଙ୍କୁଶା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍କୁଶ)—
Aṅkuśā ୧ । ଅଙ୍କୁଶ (ଦେଖ)—1. Aṅkuśa (See)
ଆଁକସି ୨ । କଣ୍ଟା ଗଛର ବକ୍ରାଗ୍ର କଣ୍ଟା—
ଅଁକ୍ରସି 2. Hooked prick of plants; hooked thorn.

ଅଙ୍କୁଶାଲଗା—ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ—ସବାରି ବେହେରାମାନଙ୍କ ଡାକ ବିଶେଷ—
Aṅkuśālagā A hallooing cry of Palkibearers.

[ଦ୍ର—ବାଟରେ ମୃଗ ଉପରେ କଣ୍ଟା ଗଛ ବା ଡାଳ ଓହୋଳିଥିଲେ ଓ ତାହା ସବାରିରେ ବା ମୃଗରେ ବାଜିବାର ଆଶଙ୍କା ଥିଲେ ସବାରିର ଆଗ ବେହେରାମାନେ ପଛ ବେହେରାଙ୍କୁ ଏ ଡାକ ଡାକି ସତର୍କ କରନ୍ତି । ଏଥିର ଅର୍ଥ—ସାବଧାନ ! ମୃଗ ଉପରେ ଝୁଲୁଥିବା କଣ୍ଟା ଯେପରି ମୃଗରେ ନ ବାଜେ ।]

ଅଙ୍କୁଶି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍କୁଶ)—୧ । ଅଙ୍କୁଶା (ଦେଖ)
Aṅkuśi 1. Aṅkuśā (See)

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଙ୍କୁଶ—2. A small hook.

ଅଙ୍କୂଶ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍କ ଧାତୁ + ଉଷ)—ଅଙ୍କୁଶ (ଦେଖ)
Aṅkūśa Aṅkuśa (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଶ	ଲସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ବ	ନ୍ଦ

ଅଙ୍କେଇତ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. (ଗ୍ରନ୍ଥାଦିର ପୁରୁଣାକାଳଅ ଅବଧାନମାନେ
Aṅkeitra ପିଲାଙ୍କୁ ସତରଫଳା ଘୋଷାଇବାବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ
ଶବ୍ଦ)—ଙ୍କ୍ତ୍ର—The wrong pronunciation
of the quadruthong 'ṅktra.'

ଅଙ୍କେଇବଙ୍କେଇ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବନ୍ଧ)—ସର୍ପପରି ଇତସ୍ତତଃ ବନ୍ଧ
Aṅkei baṅkei Jibā ଗତି କରିବା—To move in a
ଆଁକିୟେ ବାଁକିଏ ଯାଓୟା crooked manner like the
ଏଁକେବେଁକେ ଯାଓୟା serpent.

ଅଙ୍କେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଙ୍କାଇବା (ଦେଖ)
Aṅkeibā Aṅkāibā (See)

ଅଙ୍କୋଟ—ସଂ. ବ. (ଅଙ୍କ୍ ଧାତୁ+ଉଟ)—ଥଳା କାଠର ବନ୍ୟ କଣ୍ଟକୀ
Aṅkota ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଛ—A wild tree; Alangium
ସଂ ପର୍ଯ୍ୟାୟ— ଅଙ୍କୋଟ; Hexpetalum.
ଅଙ୍କୋଟକ; ଅଙ୍କୋଠ; [ଏ ଗଛ ପାହାଡ଼ିଆ ଭୂମି, ପଥର
ଅଙ୍କୋଲ; ଅଙ୍ଗୋଟ; ସନ୍ଧି ଓ ପର୍ବତର କାନ୍ଥରେ ଉଠେ;
ବାମକ; ବିଷଘ୍ନ; ଦୀର୍ଘକାଳ; ଏହାର ଡାଳ ଖୁବ ଚେମଡ଼ା;
ଦୃଢ଼କଣ୍ଟକ; ଲମ୍ବପୁଷ୍ପ; ଏହାର ପତ୍ର ଛ ଅଙ୍ଗୁଳିଆ ବା ଛଅ
ଓ—ଅଙ୍କୁ, ଅଙ୍କୁ; ଅଙ୍କୁଡ଼ା; ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ; ଏହା କଟୁ, କଷାୟ,ଗୁରୁ,
ଅଙ୍କୁଲ; ଥଳା ଅଙ୍କୁ; ଥଳାଙ୍କୁଡ଼ା ରେଚକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ; ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ ଲଘୁ;
ଆଙ୍କୋଡ଼; ଧଳାଆଙ୍କୁଡ଼ା; ଧଳଓ ଏହାର ଫଳ ମଧୁର, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଗୁରୁ
ଅଂକୋଳ; ଠେରା; ଢେରା, ପାକ, ବଳବର୍ଦ୍ଧକ, ବିରେଚକ ଓ
ତେ—ଉଡ଼ୁଗା ଶ୍ଳେଷ୍ମଜନକ; ଏହା ଦାହ, ଶ୍ୱାସ ଓ
ରକ୍ତଦୋଷ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଏହାର ଫଳ ବିଷ ବାମୁଡ଼ାର
ବିଷହାରକ । ଏହାର ମୂଳର ଗୋଟା ବମନକାରକ; ମୂଳକୁ ଶୁଖାଇ
ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି କୁଷ୍ଠ ଓ ଉପଦଂଶ କ୍ଷତରେ ଛଞ୍ଚିଲେ କ୍ଷତ ଶୁଖିଯାଏ ।
ଏହାର ରସ ବିଷନାଶକ । ଲୋକେ କହନ୍ତି ଯେ ଏହାର ମଞ୍ଜିକୁ
ବାହାରିବା ତେଲରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମଞ୍ଜିକୁ ଭଜାଇ ଘୋଡ଼ି ଦେଲେ
ସେ ସ୍ୱାଳକୁ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଗଛ ଉଠେ । ସୁଶ୍ରୁତଦରେ ଅଙ୍କୁଲ ତିନି
ପ୍ରକାର—ରକ୍ତ, ଶ୍ୱେତ ଓ କୃଷ୍ଣ ।

ଅଙ୍କୋଟକ—ସଂ. ବ. (ଅଙ୍କୋଟ+କ)—ଅଙ୍କୋଟ (ଦେଖ)
Aṅkotaka Aṅkota

ଅଙ୍କୋଠ—ସଂ. ବ. (ଅଙ୍କ ଧାତୁ+ଉଠ)—ଅଙ୍କୋଟ (ଦେଖ)
Aṅkotha Aṅkota (See)

ଅଙ୍କୋତ୍ଥ—ସଂ. ବିଶ.—(୫ମୀ ତତ୍; ଅଙ୍କ+ଉତ୍ଥ)—କରତଳ; ପଦ-
Aṅkottha ତଳ ଆଦିରେ ଧ୍ୱଜ, ଅଙ୍କୁଶ ଚକ୍ରାଦି ଚିହ୍ନରୁ ସୂଚିତ
(ପୁରୁଷର ସୁଲକ୍ଷଣ)—(good signs) Due to a
man having got some auspicious
marks on the palm and sole of his
feet.

ଗୁଣୋତ୍ଥଅଙ୍କୋତ୍ଥ ବଧାନେ, ଥାଅନ୍ତି ପଞ୍ଚାଶ ଲକ୍ଷଣେ ।
ପ୍ରାଚୀ—ପୂର୍ବତନ ତତ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ।

ଅଙ୍କୋଳ—ସଂ. ବ. (ଅଙ୍କ୍ ଧାତୁ+ଉଳ)—ଅଙ୍କୋଟ (ଦେଖ)
Aṅkola Aṅkota (See)

ଅଙ୍କୋଲ—ସଂ. ବ. (ଅଙ୍କ ଧାତୁ+ଉଲ)—ଅଙ୍କୋଳର ଅନ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ—
Aṅkola Another pronunciation of Aṅkola

ଅଙ୍କୋଳସାର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍କୋଳ+ସାର)—ଅଙ୍କୋଟ
Aṅkolasāra ଗଛର ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ଏହା ବିଷ—The juice or
essence of the Aṅkota tree, (which
is a poison).

ଅଙ୍କୋଳିକା—ସଂ. ବ. (ଅଙ୍କପାଳିକାର ଅନ୍ୟ ଆକାର)—ଅଙ୍କପାଳିକା;
Aṅkolikā ଆଲିଙ୍ଗନ—Embrace (M. W.).

ଅଙ୍କ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ.(ଅଙ୍କ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଯ)—୧ । ଅଙ୍କନ କରିବା ଯୋଗ୍ୟ;
Aṅkya ଯାହା ଅଙ୍କିତ ହେବା ଉଚିତ—1. Fit to be drawn
or delineated.
୨ । ଗଣନୀୟ—Fit to be counted.
ସ. ବ. (ଯାହା ଅଙ୍କ ବା କୋଡ଼ରେ ରଖାଯାଇ ବାଦିତ ହୁଏ)—
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ (ଯଥା—ମୃଦଙ୍ଗ, ପଖୋଜ, ଢୋଲକ,
ଭୁଗି, ଦେଗ)—A small drum.

ଅଙ୍ଗ୍ରାଜ୍—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. ଓ ବିଶ. (ପ୍ରାଚୀନ, ଇଂ. Angle. ଅଙ୍ଗ୍ରେ
Aṅgrāj ଇଂ. English, ଇଙ୍ଗ୍ଲିଶ୍
ଇଂରେଜ, ଇଙ୍ଗରେଜ, ଫ୍ରେ. Anglaise, ଅଙ୍ଗ୍ଲେ)—
ଅଙ୍ଗ୍ରାଜ ଇଙ୍ଗ୍ରାଜ (ଦେଖ)—Iṅgrāja (See)
ଅଂରେଜ, ଅଙ୍ଗ୍ରେଜ
ମ. ଇଂଗ୍ରଜ

ଅଙ୍ଗ୍ରାଜି—ବୈଦେ. ବ. ଓ ବିଶ—ଇଙ୍ଗ୍ରାଜି (ଦେଖ)
Aṅgrāji Iṅgrāji (See)

ଅଙ୍ଗ୍ଲାଇବା—ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ଲୁଗାକୁ) ଧୁଆଇବା; ଧୋଇବା—
Aṅglāibā To wash (clothes).

ଅଙ୍ଗ୍ଲେଇବା—ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗୁଳି)—ଅଙ୍ଗୁଲେଇବା (ଦେଖ)
Aṅgleibā Aṅguleibā (See)

ଅଙ୍ଗ୍ଶା—ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ଅଙ୍କୁଶ)—ଅଙ୍କୁଡ଼ି; ଅଙ୍କୁଶାସ୍ତ୍ର
Aṅgsā ବିଶିଷ୍ଟ ବଡ଼ ବଉଦଣ୍ଡ; ଅଗରେ ହୁକ ଲାଗିଥିବା ଲଗି—
A long pole with a hook at the top
to pluck fruits from high trees.

ଅଙ୍ଗ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. (ଅନ୍‌ଗ ଧାତୁ) ୧ । ପାଇବା; ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
Aṅg (root) 1. To get.
୨ । ନେବା; ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. To take.
୩ । ଯିବା; ଗମନ କରିବା—3. To move.
୪ । ଚିହ୍ନ ଦେବା—4. To mark.

ଅଙ୍ଗ—ସଂ. ବ. (ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;ଯାହା ଗତି କରେ)—
Aṅga ୧ । ଦେହ; ଗାତ୍ର; ଶରୀର—1. Body.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭୋଟେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଶରୀରର ଅବୟବ; ଦେହର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ—
(ଯଥା—ହସ୍ତ; ପଦ; ମୁଖ)—2. Limb; a member of the body.

୩ । ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଦେଶ ବା ରାଜ୍ୟ—
3. Name of a province or kingdom of ancient India.

[ଦ୍ର—ଆଧୁନିକ ବିହାରର ଭାଗଲପୁରର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅଞ୍ଚଳ; ଶକ୍ତି-ସଙ୍ଗମତନ୍ତ୍ର ମତରେ ଅଙ୍ଗ ଦେଶ ବୈଦ୍ୟନାଥଠାରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା—ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୁ ଗ୍ରା—ଉତ୍କଳ । କର୍ଣ୍ଣକୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଅଙ୍ଗର ରାଜପଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଥିଲେ । ଅଙ୍ଗ ବଙ୍ଗ ଓ କଳିଙ୍ଗ ଏହି ତିନିଗୋଟି ପ୍ରଦେଶ ପରସ୍ପରର ସନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଥିବାର ଐତିହାସିକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରୁ ଦେଖାଯାଏ ।]

ସାମାନ୍ୟ ଦେଶ ଭୋଟ ଅଂଃ ଅଙ୍ଗ ଦେଶ
ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ କରନ୍ତି ବାସ । ସାରଳା ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ୟୋଗ ।

୪ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଅଂଶବିଶେଷ—
4. A part or portion of any thing.

୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅଂଶ—
5. A part of a work or institution.

୬ । ଅଂଶ—6. Part; portion.

୭ । ଉପକରଣ; ଉପାଦାନ—
7. Material; ingredient.

୮ । ମନ—8. Mind.

୯ । ଆକୃତି—9. Shape.

୧୦ । ବିଦ୍ୟା ବା ବିଜ୍ଞାନର ବିଭାଗ—10. Department of a science or an art.

୧୧ । ପୁସ୍ତକର ଅଂଶ ବା ଭାଗ—
11. A part of any book.

୧୨ । ବିଭାଗ ବା ବିଭକ୍ତ ଅଂଶ—
12. Division; subdivision.

୧୩ । ଦେଶାଂଶ—13. A part of a country; locality.

୧୪ । ଜ୍ଞାନ—14. Wisdom.

୧୫ । ରାଜ୍ୟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପାଦାନ—15. The different requisites or ingredients of a kingdom; a limb of royalty.
(ଯଥା—ସ୍ୱାମୀ, ଅମାତ୍ୟ, ସୁହୃଦ୍, କୋଷ, ରାଜ୍ୟ, ଦୁର୍ଗ, ସେନା, ପ୍ରଜା ଓ ସୁରେହୃତ ।)

୧୬ । ବେଦର ମନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—
16. Name of a formula in the Vedas.

୧୭ । ମନ୍ତ୍ର ବା ଉପଦେଶର ପାଞ୍ଚ, ଅଂଶ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—
17. One of the 5 limbs of a mantra or advice.
(ଯଥା—୧. କର୍ମାରମ୍ଭୋପାୟ; ୨. ପୁରୁଷ ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି; ୩. ଦେଶକାଳ ବିଭାଗ; ୪. ବିପତ୍ତି ପ୍ରତୀକାର; ୫. କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି ।)

୧୮ । ବେଦାଙ୍ଗ; ବେଦର ଅବୟବ ଗ୍ରନ୍ଥ (ଯଥା—ଶିକ୍ଷା, କଳ୍ପ, ବ୍ୟାକରଣ, ନିରୁକ୍ତ, ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ଛନ୍ଦ ଏହି ୬ଗୋଟି)—
18. One of the six departments or divisions of the Vedas.

୧୯ । ଗ୍ରନ୍ଥୋକ୍ତ ବିଷୟ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଉଦାହରଣ—
19. An illustration.

୨୦ । ଜୈନମାନଙ୍କର ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
20. Name of a religious tract of the Jainas.

୨୧ । ନିଜେ; ସ୍ୱୟଂ—21. Self.
(ଯଥା—ଅଙ୍ଗୀକାର)

୨୨ । ଅପ୍ରଧାନ ବିଷୟ—22. Anything secondary.

ସଂ. ବିଣ—ଗୌଣ; ଅପ୍ରଧାନ—Secondary; unessential.

ସଂ. ଅ. (ସଂବୋଧନରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ହେ—Oh !

ଅଙ୍ଗକଷାୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୁରୁଷବୀର୍ଯ୍ୟ—
Angakashāya The semen virile (M. W.)

ଅଙ୍ଗଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଅଙ୍ଗକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ)—
Angagraha

୧ । ଶରୀରର ବେଦନା—1. Bodily pain.

୨ । ଧନୁଷ୍ଟଙ୍କାର ରୋଗ—2. Tetanus; spasm,

ଅଙ୍ଗଘଷା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଙ୍ଗ ଓ ଘର୍ଷଣ; ଯେ ସେବା କଲା ବେଳେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ନିଜ ଅଙ୍ଗକୁ ଘଷେ ବା ଲଗାଏ)—
Angaghashā ଗା ଘଷା

୧ । ଅଙ୍ଗଲଗା; ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଙ୍ଗ-ସେବା କର୍ମ କରେ—1. Personal (servant); rendering personal service to the master.

୨ । ଯେଉଁ ଦାସୀ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସହବାସ କରେ—
2. (a maid servant) Who is cohabited by the master.

୩ । ଦେହ ଘଷିବା ବା ସଂବାହନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. (a person) Who massages another.

୪ । ଦେହଘଷା; ଯେଉଁ ପାଳିତ ଜୀବ (ଯଥା—ବିଲାଡ଼ି, କୁକୁର) ମନୁଷ୍ୟର ଦେହରେ ଘଷି ଦେବାକୁ ବା ସର୍ବଦା ମନୁଷ୍ୟ ପାଖରେ ରହିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—
4. (a pet animal) Loving to rub its limbs against the body of its master;

୫ । ଅତି ଘନିଷ୍ଠ—5. Very intimate.

୬ । ଅତି ପ୍ରିୟ—6 Very pet.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଗ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ
୨	ଐ	ଓ	ଔ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ

ଅଙ୍ଗଚାଳନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —୧ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Aṅgachālana 1. Aṅgabhangī (See)
୨ । ଦେହର ଘନ ଘନ ଅଙ୍ଗକୁ ଏଣେ ତେଣେ ଚଳାଇବା—
. Movement of one's limbs.
୩ । ବ୍ୟାୟାମ—3. Physical exercise.

ଅଙ୍ଗଚାଳନା—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଙ୍ଗଚାଳନ (ଦେଖ)
Aṅgachālanā Aṅgachālana (See)

ଅଙ୍ଗଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି.—(ଅଙ୍ଗ + ଛଦ ଧାତୁ = ଘୋଡ଼ାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ସାହା ଦେହକୁ ଘୋଡ଼ାଏ; ସନ୍ଧିଯୋଗୁଁ ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ;)—ପୋଷାକ – Dress.
Aṅgachchhada

ଅଙ୍ଗଦରେ ଦେଲେ ଅଙ୍ଗଚ୍ଛଦ, ହୋଇଲେ ସେ ବହୁତ ପ୍ରମାଦ ।
ବଦ୍ରିନାଥ—ବନ୍ଦ୍ର ସମାଦ୍ୱଣ ।

ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦ ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ଛେଦ; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ ଆଦେଶ)—ଦେହର ଅଙ୍ଗବିଶେଷର କର୍ତ୍ତନ—Mutilation; Dis-memberment of any limb.
Aṅgachchheda

ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗ + ଛେଦନ; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ ଆଦେଶ)—ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦ (ଦେଖ)
Aṅgachchhedana Aṅgachchheda (See)

ଅଙ୍ଗଛୁଆଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.)—ଅଙ୍ଗଲଗା (ଦେଖ)
Aṅgachhuāñi Aṅgalagā (See)
ଦେ. ବି.—ଅଙ୍ଗସ୍ପର୍ଶକରଣ—Act of touching the body.

ଅଙ୍ଗଛୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
Aṅgachhuiñbā 1. To touch a person's body.
ଅଙ୍ଗଛୁଆଁ ୨ । ଦେହ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଶପଥ କରିବା; ଦେହ ଛୁଇଁବା—
ଅଙ୍ଗ ଛୁଆ 2. To take an oath by touching a limb.
୩ । ରମଣ କରିବା—To cohabit.
ତାସୀ ଅଙ୍ଗ ଛୁଇଁବାକୁ ସର୍ବଥା ଉଚିତ ହେବେ । ପ୍ରାବ, ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଅଙ୍ଗଜ—ସଂ. ବିଣ—(ଅଙ୍ଗ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅଙ୍ଗରୁ ଜାତ—
Aṅgaja Born of the body.
(ଅଙ୍ଗଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି.—୧ ପୁତ୍ର; ପୁତ୍ର—1. Son.
୨ । ମତ୍ତତା; ନିଶା—2. Drunkenness; intoxication.
୩ । ରକ୍ତ—3. Blood
୪ । ମୁଣ୍ଡର କେଶ—4. Hair of the head.
୫ । କାମ; ମଦନ—5. Cupid; the God of Love.
୬ । ରୋଗ—6. Disease.
୭ । ଲୋମ—7. Fur.

ଅଙ୍ଗଜା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଙ୍ଗଜ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ) —ଅଙ୍ଗଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Aṅgajā Feminine of Aṅgaja.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କନ୍ୟା; ଝିଅ—A daughter.

ଅଙ୍ଗଜ୍ୱର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗଳଯକ୍ଷ୍ମା ରୋଗ—
Aṅgajwara Tuberculosis.

ଅଙ୍ଗଟ୍—ଦେ. ବି.—ଅଙ୍ଗୋଟ (ଦେଖ)
Aṅgat Aṅgota (See)

ଅଙ୍ଗଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ)—୧ । ଅଙ୍ଗୁଳି—1. Finger.
Aṅgathi ୨ । ମୁଦି—2. Finger-ring.
ଆଂଟି ୩ । (ସଂ. ଅଙ୍ଗାର) ନିଆଁ ଗଦା; ଧୂଳା—
3. A heap of fire.

ଅଙ୍ଗଣ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥେ. ନ; ସାହାର ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ଅଛି ତମ୍ବା ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ. ଅନ)—ଅଙ୍ଗନ; ଅଗଣା; ଗୃହ-ଚତ୍ୱର—Courtyard (M. W.)
Aṅgaṇa
ଦିଶିରେ ଦିଶିରେ ଚନ୍ଦ୍ର କରେ ଅଙ୍ଗଣ । ଭକ୍ତ. କୈବେଳ୍ୟେଶ୍ୱର ୨।୧୭ ।

ଅଙ୍ଗଣା—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗନ + ଆ) –ଅଙ୍ଗନ; ଅଙ୍ଗଣା; ଗୃହଚତ୍ୱର—
Aṅgaṇā Courtyard (M. W.)
ଭୂମି ଘୁଅ ଘୁଡ଼େ ଚୁଅନ୍ତେ ବଚଲ୍ଲା, ପଲାଇଲେ ଛଡ଼ଣ ସେ ବୁଢ଼ ଅଙ୍ଗଣା ।
ବ୍ରହ୍ମସିଂହ. ନାଥାବତ. ଭ୍ରେଣ ।

ଅଙ୍ଗତି—ସଂ. ବି—(ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ + ଅତି)—
Aṅgati ୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.
୨ । ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀ (ଦେଖ)
2. Agnihotrī (See)
୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu.

ଅଙ୍ଗତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ତ୍ରୈ ଧାତୁ; ରକ୍ଷା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ; = ଅଙ୍ଗକୁ ସାହା ରକ୍ଷା କରେ)—
Aṅgatra
୧ । ଅଙ୍ଗରକ୍ଷକ; ବର୍ମ୍ମ;ସାଞ୍ଜୁ—1. Coat of mail.
୨ । ଅଙ୍ଗରଖା; ଲୁଗୁଡ଼ା—2. Coat.

ଅଙ୍ଗତ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Aṅgatrāṇa ଅଙ୍ଗତ୍ର (ଦେଖ)— Aṅgatra (See)
ବ୍ୟାଘ୍ରର୍ମ– ଅଙ୍ଗତ୍ରାଣେ ଦଂ.ଜ ଅବ୍ଦ ।
ଦ୍ୱାରକାଥ. ମନ୍ଦ.ଘଣ୍ଟା ।

ଅଙ୍ଗଦ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ଦେ ଧାତୁ = ଶୋଷ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ);
Aṅgada ୧ । ବାଜୁ; ତାଡ଼; ବାହୁଭୂଷଣ—1. An armlet; a bracelet for the upper arm.
୨ । ଗାମୁଛ; ଗାତୁମାର୍ଜ୍ଜନା—2. Towel; napkin.
୩ । ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଳୀର ପୁତ୍ର—
3. Name of the son of the monkey king Bāli.
୪ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—
4. Name of one of the two sons of Lakshmaṇa.
ଅଙ୍ଗଦ ଚନ୍ଦ୍ରକେତୁ ଦ୍ୱୟ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ମତ ହୋଇ ।—ଜୈମିନି ଭାରତ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ରାଖାଲୋଖରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭ�ୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶଂସା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ଗଦର ପୁତ୍ରବିଶେଷ—5. Name of a son of Gada.

ସଂ. ବିଣ. (ଭଗ୍ନୀସ୍ଥ ବ୍ୟବହାର)—ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦ ଯୋଗୁଁ ମୃତ—Dead after mutilation.

ଦୋରେ ଭଦ୍ରେ ଏ ଓ
ଦଦ୍ରେ ଦେହ ଅଙ୍ଗଦରେ । ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀସଂବାଦ ୪୧।୨୧ ।

ଅଙ୍ଗଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଙ୍ଗଦ + ଆ)—ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗର ହସ୍ତିନୀର ନାମ—
Aṅgadā Name of the she-elephant guarding the South.
(ପିଙ୍ଗଳା ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)

ଅଙ୍ଗଦେଶ—ସ. ବି. ୧ । ଅଙ୍ଗନାମକ ରାଜ୍ୟ; ଅଙ୍ଗ ୩. (ଦେଖ)
Aṅgadeśa 1. Aṅga 3. (See)
୨ । ଶରୀର; ଦେହ—2. Body

ଅଙ୍ଗନ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥେ ନ; ଯାହାର ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ଅଛି ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣେ. ଅନ)—
Aṅgana
୧ । ଅଗଣା; ବୃହତ୍ତର—1. Courtyard.
୨ । କ୍ଷେତ୍ର—2. Area.
୩ । (ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ) ଭ୍ରମଣ—
3. Act of walking. (M. W)

ଅଙ୍ଗନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଙ୍ଗ + ପ୍ରଶଂସାର୍ଥେ. ନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Aṅganā ୧ । ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ—1. Any woman; a female.
୨ । ସୁନ୍ଦରଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ —2. A woman with graceful limbs.
୩ । ଉତ୍ତର ଦିଗର ହସ୍ତିନୀ 3. Name of the female elephant guarding the North.
୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) କନ୍ୟା ରାଶି—4. (astronomy) Virgo; one of the twelve zodiacal signs.

ଅଙ୍ଗନାପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବଳା ପିନ୍ଧିଥିବା
Aṅganāpriya ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଇଠା ମାରିଲେ ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ ଫୁଲ ଫୁଟିବାର କବିପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିବାରୁ)—
ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ—The tree Janesia Asoca.

ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବପୂଜା ଉପଲକ୍ଷରେ ବୀଜ
Aṅganyāsa ବା ମନ୍ତ୍ରାଂଶ ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଦେହର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗକୁ ଛୁଇଁବା କ୍ରିୟା - A ritual of touching certain parts of the body while uttering the component parts of a formula during worship.

[ଯଥା—ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ :—ଓଁ ଭୂଃ ହୃଦୟାୟ ନମଃ, ଓଁ ଭୁବଃ ଶିରସେ ସ୍ୱାହା, ଓଁ ସ୍ୱଃ ଶିଖାୟୈ ବଷଟ୍; ଓଁ ତତ୍ସବିତୁର୍ବରେଣ୍ୟଂ କବଚାୟ ହୁମ୍, ଓଁ ଭର୍ଗୋଦେବସ୍ୟ ଧୀମହି ଅସ୍ତ୍ରାୟ ଯୋ ନଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟ ଫଟ୍; ଏହିପରି ସବୁ ମନ୍ତ୍ରର ଅଂଶ ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାର ବିଧି ଅଛି ।]

ଅଙ୍ଗପାଳି—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ପାଳ ଧାତୁ + ଭାବ. ଇ)—ଅଙ୍କପାଳି;
Aṅgapāli ଆଲିଙ୍ଗନ; ଭୁଣ୍ଡାଇବା—An embrace.

ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ—ସଂ ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଅଙ୍ଗ + ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ)—୧.ଅଙ୍ଗ ଓ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ;
Aṅgapratyaṅga ଦେହର ଅଙ୍ଗ ଓ ଅଙ୍ଗଶାଖାଗଣ—
1. All the members or limbs of the body; the main and the minor members of the body.
୨ । ସର୍ବାଙ୍ଗ; ଶରୀରର ସମସ୍ତ ଅଂଶ—
2. The whole of the body.

[ଦ୍ର—ଶରୀରର ହସ୍ତପଦାଦିକୁ ଅଙ୍ଗ ବୋଲାଯାଏ ଓ ଅଙ୍ଗର ଶାଖାକୁ (ଯଥା—ଅଙ୍ଗୁଳି) ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଅଙ୍ଗପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଙ୍ଗଶୁଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥ ଅନୁଷ୍ଠିତ
Aṅgaprāyaścitta ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ)—୧ । ଶରୀରର ଅଙ୍ଗକୁ ଶୁଦ୍ଧ ବା ପାପମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କର୍ମ—
1. Expiation of bodily impurity; ceremonial purification of the body.
୨ । ମୃତକାଶୌଚଦ୍ୱାରା ଅଶୁଦ୍ଧ ଦେହର ଶୋଧନ—
2. Expiation of bodily impurity arising from death in a family. (M.W.)

ଅଙ୍ଗ ବଙ୍ଗ କଳିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଅଙ୍ଗ + ବଙ୍ଗ + କଳିଙ୍ଗ)—
Aṅga baṅga kaliṅga ବଙ୍ଗ ଓ ବିହାରୋଡ଼ିଶା; ପରସ୍ପର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ତିନି ଗୋଟି ଉଦ୍ଭିଦାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରଦେଶ—
The three adjacent countries of Bihar, Bengal and the Oriya speaking tracts.

[ଦ୍ର—ଅଙ୍ଗ—ଆଧୁନିକ ବିହାର; ବଙ୍ଗ—ଆଧୁନିକ ବଙ୍ଗଳା; କଳିଙ୍ଗ—ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶା ଓ ଗଞ୍ଜାମ ।]

ଅଙ୍ଗବଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗ + ବଳ)—ଅଙ୍ଗରାଜାଙ୍କ
Aṅgabala ସୈନ୍ୟ; ଅଙ୍ଗଦେଶୀୟ ସେନା—The troops from the Aṅga country.

ବଳରାମ ଅଙ୍ଗଦେଶ ଯାହାକୁ ଭଟ୍ଟ
ବୈଦାଶ ଦ୍ୱିତ୍ରିର ବସେ ପ୍ରଗାଢ଼ୀ ଥିଲେ । ଘାରନା ମହାଭାରତ, ମଧ୍ୟ ।

ଅଙ୍ଗବିକାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗ + ବିକାର)—
Aṅgabikāra ୧ । ରୋଗାଦିଦ୍ୱାରା ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗର କଦାକାର ଅବସ୍ଥା—1. Bodily deformity due to disease.
୨ । ବିକଳାଙ୍ଗତା; ଅଙ୍ଗହାନି; ଦେହର କୌଣସି ଅଙ୍ଗ କଟିଯିବା ଅବସ୍ଥା—2. Mutilated condition of the limbs.
୩ । ରୋଗ - 3. Disease.
୪ । ମୂର୍ଚ୍ଛା—4. Collapse; fainting.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଯ,ଓ	ଷ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ୱ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଌ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଶଂ	ଲଅ	ଷ	ନ୍ଦ

୫ । ଅପସ୍ମାର; ମୃଗୀରୋଗ—5. Epilepsy.

ଅଙ୍ଗବିକୃତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ+ବିକୃତି) —
Aṅgabikṛuti ୧ । ଅଙ୍ଗବିକାର (ଦେଖ)
1. Aṅgabikāra (See)
୨ । ଦେହଚାଳନଦ୍ୱାରା ସଙ୍କେତ; ଇସାରା—
2. Wink; nod; sign (M. W.).

ଅଙ୍ଗବିକ୍ଷେପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ବିକ୍ଷେପ)— .
Aṅgabikshepa ୧ । ଅଳସ୍ୟ ବା ରୋଗରୁ ଦେହ ମୋଡ଼ି-ଗଡ଼ି ଦେବା କିମ୍ବା ଗୋଡ଼ ହାତ ଛଟପଟି ଦେବା—
1. Twisting *ie.* spreading and contracting of the limbs to drive away lethargy or due to pangs.
୨ । ନୃତ୍ୟାଦିରେ କଳାଯୁକ୍ତ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ—
2. Artistic gesticulations during dancing.

ଅଙ୍ଗବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଙ୍ଗ + ବିଜ୍ଞାନ; ଅଙ୍ଗବିଷୟକ ବିଜ୍ଞାନ—୧ । ଶରୀରବିଜ୍ଞାନ; ଦେହବିଜ୍ଞାନ—
Aṅgabijñāna 1. Physiology; anatomy.
୨ । ସାମୁଦ୍ରିକ ବିଦ୍ୟା; ହାତ ଦେଖି ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ଓ ଭାଗ୍ୟଗଣନା ବିଦ୍ୟା—2. Palmistry.
୩ । ଦେହରେ ଥିବା ଚିହ୍ନଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ଓ ଭାଗ୍ୟଗଣନା ବିଦ୍ୟା—
3. Chiromancy; knowledge of lucky or unlucky marks on the body.
୪ । ବ୍ୟାକରଣ ଶାସ୍ତ୍ର—4 Grammar.

ଅଙ୍ଗବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ. କର୍ମଧା; ଅଙ୍ଗ + ବିଦ୍ୟା)—
Aṅgabidyā ଅଙ୍ଗବିଜ୍ଞାନ (ଦେଖ)
Aṅgabijñāna (See)

ଅଙ୍ଗବିନିଶ୍ଚୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ବିନିଶ୍ଚୟ)—
Aṅgabiniśchaya ହୋରା ଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Horā Śāstra (See)

ଅଙ୍ଗବୈକଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ବୈକଲ୍ୟ)—ବିକଳାଙ୍ଗତା;
Aṅgabaikalya ରୋଗ ବା କଟିସିବା ଯୋଗୁଁ ଦେହରେ କୌଣସି ଅଙ୍ଗର ହାନି—Mutilation; deformity of any limb due to mutilation or disease.

ଅଙ୍ଗବୈକୃତ— ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ବିକୃତ+ଅ)—
Aṅgabaikṛuta ୧ । ଅଙ୍ଗବିକାର (ଦେଖ)
1. Aṅgabikāra (See)
୨ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
2. Aṅgabhangī (See)

ଅଙ୍ଗବୈକ୍ଲବ୍ୟ—ସଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ବୈକ୍ଲବ୍ୟ)—
Aṅgabaiklabya ଅଙ୍ଗବୈକୃତ (ଦେଖ)
Aṅgabaikṛuta (See)

ଅଙ୍ଗବୈଗୁଣ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ+ବୈଗୁଣ୍ୟ)—
Aṅgabaiguṇya ୧ । ଅଙ୍ଗବିଶେଷର ହାନି—
1. Mutilation of a limb.
୨ । ଅଙ୍ଗବିଶେଷର ରୋଗ— 2. Disease attacking any limb.

ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ଭଙ୍ଗୀ)—
Aṅgabhangī ୧ । ନୃତ୍ୟ ସମୟରେ ଅଙ୍ଗବିଶେଷର କଳାଯୁକ୍ତ ଚାଳନ—
1. Gesticulations or artistic postures assumed during dancing.
୨ । ଭାବ; ପ୍ରଣୟ ଉଦ୍ରେକାର୍ଥ ପ୍ରଣୟୀ ପ୍ରଣୟିନୀଙ୍କର କାମ-ଚେଷ୍ଟା ବା ପ୍ରେମସୂଚକ ଅଙ୍ଗଚାଳନା—
2. Charming postures and gesticulations assumed by lovers.

ଅଙ୍ଗଭୂ—ସଂ ବି. (ଅଙ୍ଗ+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଅଙ୍ଗରୁ ଜାତ)—
Aṅgabhū ପୁତ୍ର—Son.

ଅଙ୍ଗଭେଟ ତୃତୀୟା—ବେ. ବି—ଭାଦ୍ର କୃଷ୍ଣତୃତୀୟା—The third day
Aṅgabheta tṛutīyā of the dark fortnight of the month of Bhādra.

ଅଙ୍ଗମର୍ଦ୍ଦ – ସଂ ବି. ପୁଂ. (ଅଙ୍ଗ + ମୃଦ ଧାତୁ=ଘଷିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Aṅgamardda ୧ । ଅଙ୍ଗସେବାଦକ ଭୃତ୍ୟ; ଯେଉଁ ଚାକର (ଅଙ୍ଗମର୍ଦ୍ଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଗୋଡ଼ ହାତ ଘଷିଦିଏ—
1. A servant who massages or shampoos the limbs of the master
୨ । ଆମବାତ—2. Rheumatism (M. W.)
୩ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦେହରେ ହଳଦୀ ତେଲ ମାଲିସ କରେ—
3. A servant who rubs oil etc on the body of the master.

ଅଙ୍ଗମର୍ଦ୍ଦକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ+ମର୍ଦ୍ଦକ)—
Aṅgamarddaka ଅଙ୍ଗମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)
(ଅଙ୍ଗମର୍ଦ୍ଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Aṅgamardda (See)

ଅଙ୍ଗମାର୍ଜ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ମାର୍ଜ୍ଜନ)—
Aṅgamārjjana ୧ । ଅଙ୍ଗସଂସ୍କାର; ଦେହକୁ ସଫା କରିବା ପାଇଁ ଗାମୁଛା ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱାରା ଘଷିବା ମାଜିବା—
1. Scouring of the body with a towel.
୨ । ଶରୀରକୁ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା କ୍ରିୟା—
2. Toilet.
୩ । ସ୍ନାନଶା; ଗାଧୁଆ—3. Bath.
୪ । ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଜଳବିନ୍ଦୁ ସେଚନଦ୍ୱାରା ଶରୀରକୁ ଶୁଦ୍ଧିକରଣ—4. Purification of the body

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉକ୍ତା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଝ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଝ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

by sprinkling water on it while reciting certain formulae.

[ଦ୍ର—ଓଁ ଆପୋହିଷ୍ଠା ମୟୋ ଭୁବସ୍ତାନ ଉର୍ଜ୍ଜେ ଦଧାତନ; ମହେରଣାୟ ଚକ୍ଷୁସେ,ଯୋବଃ ଶିବତମୋ ରସ, ତସ୍ୟ ଭାଜୟତେହନଃ, ଉଷତୀରିବ ମାତରଃ ତସ୍ମା ଅରଙ୍ଗମାମବୋ, ଯସ୍ୟ କ୍ଷୟାୟ ଜିନ୍ୱଥ, ଆପୋ ଜନୟଥାଚ ନଃ ॥ ଏହିପରି କେତେକ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଦେହରେ ଜଳବିନ୍ଦୁ ଛିଞ୍ଚି ଅଙ୍ଗମାର୍ଜ୍ଜନ କରାଯାଏ ।]

୫ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅଙ୍ଗମାର୍ଜ୍ଜନୀ; ଗାମୁଛା—
5. Towel; napkin.

ଅଙ୍ଗମାର୍ଜ୍ଜନୀ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗମାର୍ଜ୍ଜନ + ଈ)—ଗାମୁଛା—
Aṅgamārjjanī Towel; napkin.

ଅଙ୍ଗଯଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ରୂପକ; ଅଙ୍ଗ + ଯଷ୍ଟି)—ସମସ୍ତ ଅବୟବଯୁକ୍ତ ଶରୀର—The whole body of a person being the aggregate of all the limbs.

ଗ୍ରହ ଅଙ୍ଗଯଷ୍ଟି ହରଣ ଶୂନ୍ୟ ଯେନ ଚାତ ବଷ୍ଟିବ ।
ରଘୁନାଥ—ଚାବଣ ।

ଅଙ୍ଗରକ୍ଷକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ରକ୍ଷକ)—
Aṅgarakshaka ୧ । ଅଙ୍ଗରଖା; ଲୁଚୁଡ଼ା—1. Coat.
(ଅଙ୍ଗରକ୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ—2. Coat of mail.
୩ । ରାଜାଙ୍କ ଶରୀରକୁ ଜଗିବା ଭୃତ୍ୟ ବା ସିପାହୀ—
3. A king's bodyguard.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଶରୀରକୁ ଆକ୍ରମଣାଦିରୁ ରକ୍ଷା କରେ—Guarding the person of a great personage.

ଅଙ୍ଗରକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଙ୍ଗ + ରକ୍ଷ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Aṅgarakshī ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଶରୀରକୁ ଜଗିବା ଭୃତ୍ୟ ବା ସିପାହୀ—
(ଅଙ୍ଗରକ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) A bodyguard of a great personage.

ଅଙ୍ଗରଖା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗରକ୍ଷକ)—୧ । ଲୁଚୁଡ଼ା—1. Coat.
Aṅgarakhā ୨ । ହାତ ନ ଥିବା ଓ ଅଣ୍ଟାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା
ଅଙ୍ଗରାଖା ଲୁଚୁଡ଼ା; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାକେଟ୍—
ଅଙ୍ଗରଖା 2. Sleeveless small jacket.

ଅଙ୍ଗରଖୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗରକ୍ଷକ)—ଅଙ୍ଗରଖା (ଦେଖ)
Aṅgarakhī Aṅgarakhā (See)

ଅଙ୍ଗରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ରଞ୍ଜନ)—
Aṅgarañjana ୧ । ପ୍ରସାଧନ; ଦେହସଜ୍ଜା; ବେଶ ହେବା; ଦେହର ଶୋଭାବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଦେହରେ କୁଙ୍କୁମ, ହଳଦୀ, ପାଉଡ଼ର, ସିନ୍ଦୂର, କଜ୍ଜଳ ଆଦି ଲଗାଇବା—1. Toilet.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଦେହସଜ୍ଜାର ଉପକରଣ (ଯଥା—ହଳଦୀ, ଚନ୍ଦନ, କୁଙ୍କୁମ, ପାଉଡ଼ର); ଅଙ୍ଗରାଗ—
2 A toilet preparation.

ଅଙ୍ଗରମତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅମରମତା (ଦେଖ)
Aṅgaramatā Amaramatā (See)

ଅଙ୍ଗରା—ସ୍ତ୍ରୀ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗାର)—
Aṅgarā ଜଳନ୍ତା ଅଙ୍ଗାର—Live charcoal; burning charcoal.

ଅଙ୍ଗରାଗ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ରଞ୍ଜ ଧାତୁ + ଘଞ୍ ଅ)—
Aṅgarāga ୧ । ଅଙ୍ଗରଞ୍ଜନ (ଦେଖ)
1. Aṅgarañjana (See)
୨ । (ଅଙ୍ଗ + ରଞ୍ଜ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ)—
ଦେହର ଶୋଭା ବୃଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥ ଦେହରେ ବୋଳାଯିବା ବସ୍ତୁ (ଯଥା—ହଳଦୀ, ଚନ୍ଦନ, କସ୍ତୁରୀ, ପାଉଡ଼ର)—
2 Toilet preparations; cosmetics and scents for the body.

ଅଙ୍ଗରିଜ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ—ଇଙ୍ଗ୍ରାଜ (ଦେଖ)
Aṅgariji Iṅgrāja (See)

ଅଙ୍ଗରୁହ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ରୁହ ଧାତୁ = ଜାତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯାହା ଅଙ୍ଗରୁ ଜନ୍ମେ)—
Aṅgaruha
୧ । କେଶ; ବାଳ – 1. Hair
୨ । ଲୋମ—2. Fur; down.
୩ । ପଶମ – 3. Wool.
୪ । ପକ୍ଷ – 4. Wing.

ଅଙ୍ଗରେଜ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି ଓ ବିଣ—ଇଙ୍ଗ୍ରାଜ (ଦେଖ)
Aṅgareja Iṅgrāja (See)

ଅଙ୍ଗରେଜ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି ଓ ବିଣ—ଇଙ୍ଗ୍ରାଜ (ଦେଖ)
Aṅgareji Ingrāji (See)

ଛୁଇ ହେବେ, ଅର ଅଙ୍ଗରେଜ ଚଢ଼ାଇ ପିଇବ ଜାତ ହେବେ ।
ରାମଦେବ—ଚାଷଳମାଳା, ୨।୨ ।

ଅଙ୍ଗରେ ନିବେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଙ୍ଗେ ନିବେଇବା (ଦେଖ)
Aṅgare nibheibā Aṅge nibheibā (See)

ଉଷ୍ଣ ଚୁମ୍ବନରେ ତ ଅଙ୍ଗରେ ନିବେଇବ ବ୍ୟଥାରୁ ଉଷ୍ଣକରା ହେବାରୁ ଚାନ୍ଦ୍ରକାଠିଆ ଦାଷ୍ଟ । ରାମଦେବ—ଚାଷଳମାଳା ୪ । ୧ ।

ଅଙ୍ଗଲଗା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଙ୍ଗ + ଲଗ୍ନ)—
Aṅgalagā ୧ । ଅଙ୍ଗସେବାକାରୀ (ଦାସଦାସୀ); ଶରୀରଗା ଘଷା ଖଟଣୀ (ସେବକ) – 1. Personal (servant) rendering personal service to the master.
୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ରାଜା ଯେଉଁ ଦାସୀ ସଙ୍ଗେ ସହବାସ କରନ୍ତି—
2 (a maid servant) treated as a concubine.

ଅଙ୍ଗଲଗା ଦାସୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରାଜା ବା ରାଣୀଙ୍କୁ ବେଶ କରିବା ଓ ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତା ଦାସୀ—
1. A maid-servant who attends to

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ,ଅ	ତ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଇଅ	ଶ	ନ୍ଦ

the toilet of a Rājā or a Rāṇī; a personal maid servant.

୨ । ରାଜାଙ୍କ ରକ୍ଷିତା ଦାସୀ; ରାଜାଙ୍କ ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତା ଦାସୀ; ପୋଇଲା—2. A concubine of a Rājā.

[ଦ୍ର—ଘନିଷ୍ଠତାର ଅଳ୍ପତା ଓ ଆଧିକ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଏ ଅଙ୍ଗଲଗା ଦାସୀମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମକରଣ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ହୋଇଥାଏ; ଯଥା—ଶ୍ରମୁଆ, ଫୁଲବାଇ, ଖଟବାଇ, ଝିଗ୍, ଫୁଲମଣ୍ଡା ।]

ଅଙ୍ଗଲତା—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଅଙ୍ଗ + ଲତା; ଲତା ପରି ସରୁ ଓ ସୁନ୍ଦର ଅଙ୍ଗ)—ସୁକୁମାର ବା କମନୀୟ ଶରୀର—
Aṅgalatā Delicate limbs.

ବିଶ୍ୱ ଅଙ୍ଗଲତା ବେଗେ ପାଶ୍ୱେ । ରଘୁନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

ଅଙ୍ଗଲାଗି—ଦେ. ବି. (ଦେବତା ଓ ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ; ଅଙ୍ଗ + ଲଗ୍ ଧାତୁ)—ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗରେ ଲାଗିବା ବା ବ୍ୟବହୃତ ହେବା—Personal use of a King or a Deity.
Aṅgalāgi

ଅଙ୍ଗଲାଗି ପାଇଁ ବିଭୂତିମାତ୍ର ହରିଦ୍ରା ଯୋଗାଏ ଦେବ । ରଘୁନାଥ. ପାଟମ୍ବା ।

ଦେ. ବିଣ—ଦେବତା ବା ରାଜା-ରାଣୀଙ୍କ ପରିହୃତ ବା ବ୍ୟବହୃତ—Used or worn by a King or a Deity.

ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗଲାଗି ପାଉଛନ୍ତି । ଅପରେ ବିଅନ୍ତି ପାଟୀ । ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରିତ ।

ଅଙ୍ଗଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗ + ଶୁଦ୍ଧି)—
Aṅgaśuddhi ଅଙ୍ଗ ମାର୍ଜନ; ହଳଦୀ, ସାବୁନ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଦେହକୁ ସଫା କରିବା—Cleansing of the body; toilet.

ଅଙ୍ଗଶୋଧନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗ + ଶୋଧନ)—
Aṅgaśodhana ଅଙ୍ଗମାର୍ଜନ (ଦେଖ)
Aṅgamārjjana (See)

ଅଙ୍ଗସମ୍ବାହକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗ+ସଂବାହକ)—
Aṅgasaṁbāhaka ଅଙ୍ଗମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)
(ଅଙ୍ଗସଂବାହିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Aṅgamardda (See)

ଅଙ୍ଗସମ୍ବାହନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗ + ସଂବାହନ)—
Aṅgasaṁbāhana ଅନ୍ୟର ଗୋଡ଼ ହାତକୁ ଘଷିବା; ଆଉଁଷିବା—Massage; shampoo.

ଅଙ୍ଗସଂସ୍କାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗ + ସଂସ୍କାର)—
Aṅgasaṁskāra ଅଙ୍ଗମାର୍ଜନ (ଦେଖ)
Aṅgamārjjana (See)

ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗ + ସଙ୍ଗ)—
Aṅgasaṅga ୧ । ଜଣକ ଦେହରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ଲାଗିବା ବା ବାଜିବା—1. Bodily contact; coming in contact of the bodies of two persons

୨ । ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମିଳନ—2. Union or meeting together of two persons.

୩ । ସହବାସ; ସଙ୍ଗମ; ମୈଥୁନ—3. Coition; cohabitation; copulation.

ଦେହ ମେଳା ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ଖୁବ ଚାଲ
ଗାମ୍ଭୀରେ ଛନ୍ଦ ଅଧିକା ଲାଗ ଭଲ । ବୃନ୍ଦାବନ ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।

ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ + ଇନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Aṅgasaṅgī ସହବାସକାରୀ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୈଥୁନକାରୀ—
(ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗୀ) Having sexual intercourse with;
(ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) copulating; cohabiting.

ଦେ. ବି. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଘନିଷ୍ଠ ସଙ୍ଗୀ; ଦୋସ୍ତ—Booncompanion; very intimate companion.

ଅଙ୍ଗସେବକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ସେବକ)—
Aṅgasebaka ଅଙ୍ଗଲଗା (ଦେଖ)
(ଅଙ୍ଗସେବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Aṅgalagā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. ପୁଂ—ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗକୁ ଛୁଇଁ ସେବା କରିବା ସେବକ ବିଶେଷ; ପଣ୍ଡାଳକ ସେବକ । (ଏମାନେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଲୁଗା ଓ ଅଳଙ୍କାର ଲାଗି ଓ ଉଲଗି କରନ୍ତି ।)
A class of personal servants of the deity Jagannātha at Puri.

ଅଙ୍ଗସେବା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗ + ସେବା)—
Aṅgasebā ପ୍ରଭୁଙ୍କ (ରାଜା ବା ଦେବତା) ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଛୁଇଁ ଯେଉଁ ସେବା କରାଯାଏ Personal service rendered to one's master to a deity.

ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଠବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗ + ସୌଷ୍ଠବ)—
Aṅgasaushthaba ୧ । ଦେହର ସୁନ୍ଦର ଓ ସମାନ ଗଠନ—1. Lovely symmetry of one's limbs.

୨ । ସୁନ୍ଦର ରୂପ; ଶରୀର ଲାବଣ୍ୟ—2. Bodily grace; lovely body.

ଅଙ୍ଗୁସ୍ତନା—୧ । ପ୍ରାଦେ (ଜଟିଳ) ବି. (ମୁସଲମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ; ବିବାହଉତ୍ସବରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଉପହାରରୂପରେ ପ୍ରଦତ୍ତ)—
Aṅgustanā ହାତର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦି—
1. Finger-ring for the thumb.

୨ । ଦେ. ବି—ଅଙ୍ଗୁସ୍ତାନା (ଦେଖ)
2. Aṅgustānā (See)

ଅଙ୍ଗହାନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ହାନି)—
Aṅgahāni ୧ । ଦେହର କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ଭଙ୍ଗିଯିବା—
1. Mutilation.

୨ । ଅଙ୍ଗହୀନତା; କୌଣସି ଅଙ୍ଗର ଅଭାବ—
2. Bodily deformity.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଁ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

୩ । କାର୍ଯ୍ୟର କୌଣସି ଅଂଶର ଅସମ୍ପାଦନ—
3. Non-performance of any part of a work.

୪ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା—4. Incompleteness.

ଅଙ୍ଗହାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ହାର = ଗଳନ)—
Aṅgahāra ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)—Aṅgabhaṅgi (See)

ଅଙ୍ଗହୀନ—ସଂ. ବିଶ. (୩ସ୍ଥା ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ହୀନ)—
Aṅgahīna ୧ । (ପୁଂ.) ବିକଳାଙ୍ଗ; ଛିନ୍ନାବୟବ; ଖଣ୍ଡିତ—
(ଅଙ୍ଗହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Maimed; mutilated.
(ଅଙ୍ଗହୀନତା—ବି) ୨ । (ପୁଂ.) ଯାହାର କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ ନ ଥାଏ—
2. Limbless; wanting in any limb.
୩ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ (କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ)—
3. Incomplete (work).
୪ । ଅଶରୀର; ଅନଙ୍ଗ—4. Incorporeal.
୫ । ଯେଉଁ କାମରେ ତ୍ରୁଟି ରହିଯାଏ—
5. Defective (work).
୬ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁରେ ପ୍ରଧାନ ଉପକରଣ ବା ଅଂଶର ଅଭାବ ଥାଏ—
6. Wanting in some of the principal ingredients.

ସଂ. ବି—କାମଦେବ—Cupid.

ଅଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗିକା)—୧ । ଅଙ୍ଗରଖା; ଲୁଗା—
Aṅgā 1. A coat.

ଶମ୍ଭୁକ ଅଙ୍ଗେ ଦେଇବ ଅଙ୍ଗା ଅବଶ୍ୟ ଓଦରନ୍ତି ।
ଫକିରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । (ସଂ. ଅଙ୍ଗ)—ଦେହ; ଦେହର ଅଂଶ; ଅବୟବ—
2. Limb.

ଦେହ ବସ୍ତୁରେ ଜାନ ବହୁଅଛେ. ଅଙ୍ଗା ବାଟ ଦେବାକୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲଉଛେ ।
ଭୂଷଣ୍ଡସଂହ ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

୩ । (ସଂ. ଅଙ୍ଗ) ଭାରଯଷ୍ଟି ବା ବାହୁଙ୍ଗିରେ ଝୁଲାଯିବା ଭାରର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଝୁଲୁଥିବା ବୋଝ—
3. One of the two loads suspended from the two ends of a bamboo carried by a load carrier on the shoulders.

[ଦ୍ର—ଭାର ବୋହିବା ଲୋକ ଗୋଟିଏ ବାଉଁଶ ବା କାଠ ଯଷ୍ଟିର ମଝିଠାରେ ଦାନ୍ଧ ଲଗାଇଥାଏ । ଏହି ଯଷ୍ଟିକୁ 'ବାହୁଙ୍ଗି' କହନ୍ତି । ବାହୁଙ୍ଗିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଦଉଡ଼ି ଶିକା ଝୁଲୁଥାଏ । ଏହି ଦୁଇ ଶିକାରେ ଦୁଇଟି ବୋଝ ଝୁଲାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଖର ବୋଝକୁ ଅଙ୍ଗା' କହନ୍ତି । ୨ ଅଙ୍ଗା = ୧ ଭାର ।]

୪ । (ସଂ. ଅଙ୍ଗ) ବାହୁଙ୍ଗିଦ୍ୱାରା ବୁହା ହେବା ଭାରର ଅର୍ଧେ ପରିମିତ ବସ୍ତୁ; ଏକ ବୋଝ—
4. Half of a double-load carried suspended from the ends of a bamboo on the shoulders.

୫ । (ସଂ. ଅଙ୍ଗ) ମଞ୍ଜ କଦଳୀ ପତ୍ରର ପୃଷ୍ଠଦଣ୍ଡର ଦୁଇ ପାଖରେ ଥିବା ପତ୍ରର ଏକ ପାଳ—
5. One half or side of a plantain-leaf; part of a plantain-leaf on one side of the ridge.

ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗି—ସ. ଅ (ଅଙ୍ଗ + ଅଙ୍ଗ + ଇ)—୧ । ଅଙ୍ଗ ସହିତ ଅଙ୍ଗୀ ବା ଦେହର ଯେଉଁ ସମ୍ପର୍କ ସେହି ସମ୍ପର୍କରେ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରୂପେ—1. Jointly or receprocally related as one limb to another; related as one limb to the body. (M. W.)
Aṅgāṅgi

୨ । ସ୍ୱ ସ୍ୱ ପକ୍ଷୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ପକ୍ଷପାତ (ରାମକମଲ—ପ୍ରଭୁଦାସ)—
2. Partiality toward's the members of each other's party.

୩ । ଏକ ଅଙ୍ଗ ବା ପକ୍ଷ ସହିତ ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗର ଥିବା ସମ୍ପର୍କ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର—ବାଙ୍ଗଲା ଭାଷାର ଅଭିଧାନ)—
3. Co-ordination; Correlation.

୪ । ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
4. A fight between two persons with the respective limbs; a fight.

ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗିତା—ସ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ଅଙ୍ଗିନ୍ + ତା)—୧ । ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗୀର ସମ୍ପର୍କ; ଅବୟବ ସହିତ ଦେହର ସମ୍ପର୍କ; ଅଂଶ ସଙ୍ଗେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତୁର ସମ୍ପର୍କ—1. Correlation as between the limbs and the body.
Aṅgāṅgitā

୨ । (ଅଙ୍ଗ + ଅଙ୍ଗ + ଇ + ତା)—ଶରୀରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅବୟବ ସଙ୍ଗେ ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ—
2. Correlation as between the different limbs of the body.

ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗିଭାବ—ସ. ବି. (ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗି + ଭାବ)—୧ । ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗିତା (ଦେଖ)
Aṅgāṅgibhāba 1. Aṅgāṅgitā (See)

୨ । ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା; ଘନିଷ୍ଠତା—
2. Intimacy; close relationship.

୩ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ଗୌଣ ଓ ମୁଖ୍ୟ ଭାବ; ବସ୍ତୁର ପ୍ରଧାନ ଓ ଅପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ସମ୍ପର୍କ—
3. (Logic) Correlation; correlation between the principal and subsidiary components of a thing.

ଅଙ୍ଗାବରଣ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ + ଆବରଣ)—ଅଙ୍ଗତ୍ରାଣ; ସାଞ୍ଜୁ—1. Coat of mail; armour.
Aṅgābaraṇa

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଲ୍ଅ	ଙ	ନ୍ଦ

୨ । ପୋଷାକ—2. Dress.

୩ । ଦେହ ଘୋଡ଼ାଇବା ଚାଦର—

3. A covering for the body; a sheet.

ଅଙ୍ଗାବରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗ+ଆବରଣ)—

Aṅgābharaṇa ଶରୀରର ଶୋଭା ବୃଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଅଳଙ୍କାର—

An ornament for enhancing the grace of the body.

ଅଙ୍ଗା ମଡ଼ାଇବା—ଦେ ଶି—ଜାମା ପିନ୍ଧିବା—

Aṅgā mordāibā To put on a coat.

ଆଙ୍ଗରାଖା ପରା

अंगरखा लगाना

ଅଙ୍ଗାମୀ ନାଗା—ଦେ. ବି—ଆସାମର ନାଗା-ପାହାଡ଼ରେ ବାସ କରୁଥିବା

Aṅgāmī nāgā ବଣୁଆ ଜାତିବିଶେଷ—A sect of the wild Nāgā tribes of the Assam hills.

अङ्गामीनागा

अङ्गामीनागा

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ହଜାର ହେବ । ଏମାନେ ଖାଠିଏଣ୍ଟ ସାନ ବଡ଼ ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ନିଜେ ଲୁଗା ବୁଣି ପିନ୍ଧନ୍ତି ଓ ନାନାପ୍ରକାର ପଶୀଙ୍କ ପର ଦେହରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଦେହରେ ହାଡ଼, କାଚ ଓ ପଥରମାଳ ଗୋଣ୍ଡ ଗୋଣ୍ଡ ପିନ୍ଧନ୍ତି—ବଙ୍ଗକୋଷ ।]

ଅଙ୍ଗାର—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ+ସଙ୍କାର୍ଥେ. ଆର)—୧ । କାଠର

Aṅgāra କୋଇଲା; କାଠ ପୋଡ଼ିଯାଇ ପାଉଁଶ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥା ଧାରଣ କରେ—

1. Charcoal; carbon.

[ଦ୍ର—ଅଙ୍ଗାର ଗୋଟିଏ ରାସାୟନିକ ମୌଳିକ ଉପାଦାନ ଅଟେ । ପଥରକୋଇଲା ଓ ଦାରୁ ଅଙ୍ଗାରର ରୂପାନ୍ତର ମାତ୍ର । ଅକ୍ସିଜେନ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଙ୍ଗାର ପାଉଁଶରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଜୀବଦେହ, ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଭିଦରେ ଅଙ୍ଗାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଉପାଦାନ ।]

୨ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—(ଏହା ଜଳନ୍ତା ଅଙ୍ଗାର ପରି ଲାଲିଆ ଦେଖା ଯିବାରୁ)—2. The planet Mars.

୩ । ଦରପୋଡ଼ା କାଠ—3. Half burnt wood.

୪ । ଜଳନ୍ତା କାଠ—4. Burning carbon; live charcoal.

୫ । ହିତାବଳୀ ଗୁଳ୍ମ—5. The plant Hitābalī (M. W.)

୬ । ଦ୍ୱାଦଶଜଣ ମରୁତମାନଙ୍କର କୁମାରବିଶେଷ—

6. Name of a prince of the Marutas. (M. W.)

(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ୭ । ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ—

7. Any thing which has been spoiled.

୮ । ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ—8. Red colour.

(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ୯ । ନିନ୍ଦିତ; ହୀନ ବା କଳଙ୍କିତ ବ୍ୟକ୍ତି(ଯଥା—କୁଳାଙ୍ଗାର)

9. An unworthy or mean person.

୪. ବିଣ—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—Red; red coloured.

ଅଙ୍ଗାରକ—ସଂ. ବିଣ (ଅଙ୍ଗାର+ଜାତାର୍ଥେ. କ)—ଅଙ୍ଗାରରୁ ଜାତ—

Aṅgāraka Produced from charcoal or carbon.

ସଂ. ବି.—(ଅଙ୍ଗାର+କ)—୧ । କୁରଣ୍ଟକ (ଦେଖ)

1. Kuraṇṭaka (See)

୨ । ଭୃଙ୍ଗରାଜ; କେଶଦୁଦୁରା (ଦେଖ)

2. Keśadudurā (See)

୩ । ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—3. The planet Mars.

ମୂଳରେ ଅଙ୍ଗାରକ ଯେହେତୁ, ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ରର ଉଦୟ । ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ପ୍ରକରଣ

୪ । ପ୍ରବାଳ; ପୋହଳା—4. Coral.

୫ । ଅଙ୍ଗାର; କୋଇଲା—5. Charcoal.

୬ । ମଙ୍ଗଳବାର—6. Tuesday (M. W.)

୭ । ସୌବୀର ଦେଶର ରାଜାବିଶେଷ—

7. Name of a prince of Saubira.

୮ । ରୁଦ୍ରବିଶେଷ—8. Name of a Rudra.

୯ । କଥାସରିତ୍‌ସାଗରୋକ୍ତ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—

9. Name of a demon of the Indian folklore.

୧୦ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—10. A plant; Eclipta or Verbesina (M. W.)

୧୧ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—11. White or yellow Amarnath (M. W.)

୧୨ । ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ—12. Sparks of fire; cinders.

୧୩ । ଅଙ୍ଗାରକାମ୍ଳ ବାୟୁ—13. Carbonic acid gas.

୧୪ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଜ୍ୱରଘ୍ନ ତୈଳବିଶେଷ—

14. Name of a medicated oil used as a febrifuge.

ଅଙ୍ଗାରକମଣି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ ଅଙ୍ଗାରକାର ମଣି ବା ମ୍ଳା ଅଙ୍ଗାର

Aṅgārakamaṇi ଗ୍ରହ-ପ୍ରିୟ ମଣି—ଅଙ୍ଗାରକ+ମଣି)—

ପ୍ରବାଳ; ପୋହଳା—Coral.

ଅଙ୍ଗାରକର୍କଟୀ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗାର=ଜଳନ୍ତା ନିଆ +କର୍କଟୀ=

Aṅgārakarkaṭī କାକୁଡ଼ି; ଏହା ଅଣ୍ଟିରେ ମୁଣ୍ଡିକାଭୂତ ପରି ଥିବାରୁ ଓ ଜଳନ୍ତା ଅଙ୍ଗାରରେ ପୋଡ଼ାଯାଇ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବାରୁ)—ବାଟି; ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳବାସୀମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଖାଦ୍ୟ ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—A kind of balled cake cooked in live charcoal.

[ଦ୍ର—ଅଣ୍ଟାରୁ ପାଣିରେ ବହୁ ଖଣ ବଲୁରାଇ ତାରୁ ତଟ୍ଟ ନାନା-ମାନ ବା ମୁଣ୍ଡିକାଭୂତ ପରି ଗୋଲାମାନ ବନ୍ଧନ୍ତି ପରେ, ଏ ଗୋଲାମାନଙ୍କୁ ଦହନ ଅଙ୍ଗାର ଗଦା ମଧ୍ୟରେ ପୋତି ରଖି ସିଦ୍ଧ କରାଯାଏ । ପରେ ସିଦ୍ଧ ଗୋଲାମାନଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗାର ମଧ୍ୟରୁ କାଢ଼ି ଅଣି ତହିଁରୁ ପାଉଁଶଯାକ ଝାଡ଼ି ଦିଅପୂର୍ବକ ପାତ୍ରରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବାରୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଜବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ହୁଏ । ବହୁକ୍ଷଣ ପରେ ଏ ଗୋଲ୍ଲ ମଧ୍ୟରେ ଗିଅ ଭେଦଯାଏ । ଏହାକୁ ମାଇବାଡ଼ମାନେ ବାଟ କହନ୍ତି । ଅମ ଦେଶର ଲୋକେ ଏହା ଖାଇ କାର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ୫ଜନରେ ଦେଢ଼ ଛଟାଙ୍କିରୁ କମ ନୁହେ ୫ ଜଣେ ଜଣେ ଖାଇଲାବାଲା ମାଇବାଡ଼ ଏ ବାଟରୁ ୧୦।୧୪ ଟି ଲେଖାଏଁ ଖାଇ କାର୍ଣ୍ଣ କରି ପାରନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଶ୍ଳେଷ୍ମଜନକ, ପୁଷ୍ଟିକର, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ଏବଂ ଅଗ୍ନିଦୀପକ; ଏହା ପୀନସ, କାସ ଓ ଶ୍ୱାସରୋଗୀ ପକ୍ଷରେ ହିତକର ।]

ଅଙ୍ଗାରକାମ୍ଳ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ନିନପରିଭାଷା; ଅଙ୍ଗାରକ+ଅମ୍ଳ)—
Aṅgārakāmla ଅଙ୍ଗାର ଓ ଅମ୍ଳଜାନର ରାସାୟନିକ ସଂଯୋଗରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବାୟୁବିଶେଷ—
Carbonic acid gas.

ଅଙ୍ଗାରକୁଷ୍ଠକ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗାର+କୁଷ୍ଠ+କ)—ହିତାବଲୀ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ—The plant Hitāballī.
Aṅgārakushṭhaka

ଅଙ୍ଗାରଧାନିକା—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗାର+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଯାହା ଅଙ୍ଗାରକୁ ଧାରଣ କରେ)—ଉଚ୍ଛୋଇ—
Aṅgāradhānikā A fire-pan; a brazier.

ଅଙ୍ଗାରଧାନୀ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗାର+ଧା ଧାତୁ+ଅନ+ଈ)—
Aṅgāradhānī ଅଙ୍ଗାରଧାନିକା; ଉଚ୍ଛୋଇ—
A firepan, a brazier.

ଅଙ୍ଗାରପନ୍ନଗ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଅଙ୍ଗାର+ପନ୍ନଗ)—
Aṅgārapannaga ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର ଚିତ୍ରରଥ; ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ—
A name of the king of the Gandharbas.

ଅଙ୍ଗାରପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର ପୁତ୍ର ଚିତ୍ରରଥ; ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ—
Aṅgāraparṇṇa A name of the King of the Gandharbas.
୨ । ଚିତ୍ରରଥ ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନ—
2. Name of the garden of Chitraratha.

ଅଙ୍ଗାରପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗାର+ପର୍ଣ୍ଣ+ଈ)—ଅଙ୍ଗାରବଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)
Aṅgāraparṇṇī Aṅgāraballī (See)

ଅଙ୍ଗାରପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଙ୍ଗାର=ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ+ପୁଷ୍ପ ଯାହାର)—
Aṅgārapushpa ଇଙ୍ଗୁଦି (ଦେଖ)
Iṅgudi (See)

ଅଙ୍ଗାର ପୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଓ ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଶାଖାମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ଗୋଟିଏ ଗାତରେ ଢାଙ୍କି ପୂରାଇ ଗାତର ମୁହଁକୁ ଚେକାଅଦରେ ପୋଡ଼ାଇ ଦେଇ, ସେହି କାଠରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ କମାର ଓ ବଣିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଅଙ୍ଗାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—To burn wood into charcoal.
ଆଙ୍ଗରା ପୋଡ଼ା
ଅଙ୍ଗାର ଜଳାନା

[ଦ୍ର—ଗାତରେ ଥିବା କାଠଦ୍ୱାରେ ନିଆଁ ଧରିଲାରୁ ଗାତ ମୁହଁକୁ ବୁଜି ଦିଆଯାଏ; କାରଣ ଗାତଭିତରକୁ ଅବାଧରେ ବାୟୁ ପଶିଲେ, ଅଙ୍ଗାରଯାକ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇଯିବ । କାଠଯାକ ନିଆଁ ଲାଗି ଜଳିଗଲେ ବାୟୁ ଅଭାବରୁ ନିଆଁ ମଳକୁ ନିଭିଯାଏ, କମ୍ବା ପାଣି ଛିଞ୍ଚି ନିଆଁକୁ ନିଭାଇବାକୁ ହୁଏ; ଏ ଅଙ୍ଗାରକୁ କମାର, ବଣିଆ ଓ କଂସାରମାନେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କାଠର ନିଆଁ ଅପେକ୍ଷା ଅଙ୍ଗାରର ନିଆଁରୁ ବେଶି ଉତ୍ତାପ ହୁଏ ଏବଂ ଏ ଉତ୍ତାପରେ ଧାତୁ ଆଦି ତରଳାଇବା ସୁବିଧାଜନକ ।]

ଅଙ୍ଗାରବର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଙ୍ଗାର+ବର୍ଣ୍ଣ+ଇନ୍)—
Aṅgārabarṇṇī ଭାର୍ଗୀ (ଦେଖ)
Bhārgī (See)

ଅଙ୍ଗାରବଲ୍ଲରୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଙ୍ଗାର ପରି ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବଲ୍ଲରୀ =ମଞ୍ଜରୀ ଯାହାର)—
Aṅgāraballarī
୧ । ନାଲି କରଞ୍ଜ (ଦେଖ)—1 Nāli karañja (See)
୨ । ଗୁଞ୍ଜା (ଦେଖ)—2. Guñja (See)
୩ । ଭାର୍ଗୀ (ଦେଖ)—3. Bhārgī (See)
୪ । ଲତା କରଞ୍ଜ; ଗିଲ (ଦେଖ)—4. Gila (See).

ଅଙ୍ଗାରବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଙ୍ଗାର+ବଲ୍ଲୀ)—
Aṅgāraballī ଅଙ୍ଗାରବଲ୍ଲରୀ (ଦେଖ)
Aṅgāraballarī (See)

ଅଙ୍ଗାରମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଙ୍ଗାର+ମଞ୍ଜରୀ)—
Aṅgāramañjarī ଲତା କରଞ୍ଜ; ଗିଲ (ଦେଖ)
Gila (See)

ଅଙ୍ଗାରମଞ୍ଜୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଙ୍ଗାର+ମଞ୍ଜ+ଈ)—
Aṅgāramañjī ଅଙ୍ଗାରମଞ୍ଜରୀ (ଦେଖ)
Aṅgāramañjarī (See)

ଅଙ୍ଗାରମଳିନ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଙ୍ଗାର+ମଳିନ)—
Aṅgāramalina ଅଙ୍ଗାର ପରି ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ, (ଅଙ୍ଗାରମଳିନା—ସ୍ତ୍ରୀ) କଜଳକାଳିଆ—Coal-black.

ଅଙ୍ଗାରଶକଟୀ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଙ୍ଗାରବାହିନୀ ଶକଟୀ)—
Aṅgāraśakaṭī ଅଙ୍ଗାରଧାନିକା; ନିଆଁ ଉଚ୍ଛୋଇ—
A fire-pan; a brazier.

ଅଙ୍ଗାରସେତୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଗାନ୍ଧାରଙ୍କ ପିତା; ରାଜାବିଶେଷ—
Aṅgārasetu Name of a king; the father of gāndhāra.

ଅଙ୍ଗାରାମ୍ଳ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ନିନପରିଭାଷା)—ଅଙ୍ଗାରକାମ୍ଳ (ଦେଖ)
Aṅgārāmla Aṅgārakāmla (See)

ଅଙ୍ଗାରି—ଦେ. ବି. (ପାନବରଜିଙ୍କ ଭାଷା; ସଂ. ଅଙ୍ଗାର)—
Aṅgāri ପାନ ଲତାର ରୋଗବିଶେଷ—
A disease attaking the betel creeper.
[ଦ୍ର—ପାନଲତା ମୂଳରେ ସାରରୂପେ ଦିଆଯିବା ପିଡ଼ିଆର ଓ ମାଟିର ଦୋଷରୁ ପାନ ଲତାରେ ଏ ରୋଗ ଜନ୍ମେ । ଏଥିରେ ପାନ ଲତାର ପତ୍ରମାନ କଳା ପଡ଼ି ଫୋପଡ଼ି ହୋଇଯାଏ ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଦ

ଅଙ୍ଗାରିକା—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗାର + ଇକ + ଆ)—
Aṅgārikā ୧ । ଅଙ୍ଗାରଧାନିକା; ନିଆଁଉଣ୍ଟେଇ—
1. A brazier
୨ । ଆଖୁଗଛ—2. Sugarcane.
୩ । ପଳାଶ; ବଂଶୁକ ପୁଷ୍ପ—3. The flower or bud of the Butea Frondosa tree.

ଅଙ୍ଗାରିତ—ସଂ.ବିଶ. (ଅଙ୍ଗାର + ଇତ; ମୂଳ—ଚାରିତ; କଷ୍ଟିତ)—
Aṅgārita ୧ । ଦଗ୍ଧ ପ୍ରାୟ—1. Almost burnt.
୨ । ପୋଡ଼ି ଅଙ୍ଗାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିବା—
2. Charred; burnt to charcoal.
ସଂ. ବି—୧ । ପଳାଶ କଳିକୋଦ୍ଗମ—1. The budding of the Butea Frondosa.
୨ । ଜୈନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ପୋଡ଼ା—2. Any burnt thing which the Jaina ascetics will not accept. (M. W.)
୩ । ପଳାଶର ନୂଆ କଢ଼—3. The early blossom of Butea Frondosa.

ଅଙ୍ଗାରିଣୀ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗାର + ଇନ୍ + ଈ)—
Aṅgāriṇī ୧ । ଲତାବିଶେଷ—
1. Name of a creeper. (M. W.)
୨ । ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚଳିଗଣ ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି—The region just left by the Sun.
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅଙ୍ଗାରିତ + ଆ)—ଅଙ୍ଗାରିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Aṅgārita.

ଅଙ୍ଗାରିତା—ସଂ.ବିଶ.ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅଙ୍ଗାରିତ + ଆ)—ଅଙ୍ଗାରିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Aṅgāritā Feminine of Aṅgārita.
ସଂ. ବି—୧ । ନିଆଁଉଣ୍ଟେଇ—1. A fire-pan.
୨ । ଛୋଟ ଚୁଲି—2. portable fireplace.
୩ । କଢ଼—3. A bud. (M. W.)
୪ । ଲତାବିଶେଷ—4. Name of creeper. (M. W.)
୫ । ନଦୀବିଶେଷ—5. Name of a river (M.W.)

ଅଙ୍ଗାରୀ—ସଂ. ବିଶ (ଅଙ୍ଗାର + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.) (ଜ୍ୟୋତିଷ, ବରାହ-ମିହିର ବୃହତ୍ସଂହିତା)—ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତପ୍ତ ହେଲା (ଅଙ୍ଗାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସହିତ ଆଉ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ—Heated by the Sun though no longer exposed to its rays.

ଅଙ୍ଗାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗାର + ଯ)—ଅଙ୍ଗାରଗଦା—
Aṅgārjya A heap of charcoal (M.W.)

ଅଙ୍ଗା ଲଗେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅଙ୍ଗା ମଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Aṅgā lageibā Aṅgāmarḍāibā (See)

ଅଙ୍ଗି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗିକା)—୧ । କାଞ୍ଚଳି; ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଅଧାଢାଉଆ ଜାକେଟ—1. A female jacket; bodice.
ଅଙ୍ଗରଖା
ଅଙ୍ଗିଆ ୨ । ଭୁରୁଡ଼ା; ଗଲ୍ଲା—2. An ordinary coat.
୩ । ଫତେଇ; ଅଧାଢାଉଆ ଭୁରୁଡ଼ା—
3. A waist coat.

ଅଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗିକା)—ଅଙ୍ଗି (ଦେଖ)
Aṅgiā Aṅgi (See)

ଅଙ୍ଗିକା—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅଙ୍ଗି (ଦେଖ)
Aṅgikā Aṅgi (See)

ଅଙ୍ଗିତା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଶ. (ସଂ. ଅଙ୍ଗ)—ନିଜର ଅମଲର; ସ୍ୱକୀୟ; ନିଜକୃତ—Done or incurred by one's self; of one's own.
ମାନୁଁ; ବର୍ଣ୍ଣିଛା ତୁମ ଅଙ୍ଗିତା, ନା ଅଜାଙ୍କ ଅମଲର ?
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।
Aṅgitā

ଅଙ୍ଗିନୀ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଙ୍ଗିନ୍ + ଈ)—ଅଙ୍ଗୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Aṅginī Feminine of Aṅgī.

ଅଙ୍ଗିର—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଅଙ୍ଗିରସ୍)—ଅଙ୍ଗିରସ୍ (ଦେଖ)
Aṅgira 1. Aṅgiras (See)
୨ । (ସଂ. ଅଗ୍ନି)—ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—2. Fire.
୩ । (ସଂ. ଅଗ୍ନି; ଅଗ୍ନିପରି ତେଜୋମୟ ଥିବାରୁ) ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି—3. Lightning.
ପରିଥାଇ ପାଟିପେଟ ଦେଇ ଅଙ୍ଗିର ଟେଇ। ଭକ୍ତିଦାସ. ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ।

ଅଙ୍ଗିରସ୍—ସଂ. ବି. ନାମ (ଅଙ୍ଗ = ଜ୍ଞାନ + ଇରସ; ଯାହାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ଅଛି—ଅଙ୍ଗିରସ୍ ପଦର ୧ମା. ୧ବ. = ଅଙ୍ଗିରା।)
Aṅgiras ୧ । ଋଷିବିଶେଷ; ସପ୍ତର୍ଷି ମଧ୍ୟରୁ ଏକଜନ—
1. Name of a sage.
[ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ମାନସପୁତ୍ର; ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପିତା; ଏ ଜଣେ ଋଷିଙ୍କ କନ୍ୟା ଶ୍ରଦ୍ଧାଙ୍କର (ମତାନ୍ତରରେ ଶୁଭା) ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ। ଏ ଋଗ୍‌ବେଦର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ସୂକ୍ତର ଦ୍ରଷ୍ଟା ଥିଲେ; ଏ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମସଂହିତା ଓ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଣେତା। ଅଗ୍ନି ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର।]
୨ । ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳର ଗୋଟିଏ ନକ୍ଷତ୍ର। ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳର ଲାଞ୍ଜର ମୁଣ୍ଡଆଡ଼ୁ ଗଣାଯିବା ୩ୟ ନକ୍ଷତ୍ର (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—2. The star Alioth (Epsilon) in the constellation Ursa; major; or the Great Bear.
୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବୃହସ୍ପତି ଗ୍ରହ—3. The planet Jupiter (M. W.)

ଅଙ୍ଗିରସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅଙ୍ଗିରସ୍)—ଅଙ୍ଗିରସ୍ (ଦେଖ)
Aṅgirasa Aṅgiras (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ସଂ. ବ (ଅଙ୍ଗିରସ୍+ଅ)—ପରଶୁରାମ ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଶତ୍ରୁ—An enemy of Bishṇu in his incarnation of Paraśurāma (M. W.)

ଅଙ୍ଗିରା—ସଂ. ବ. ନାମ (ଅଙ୍ଗିରସ୍ ଶବ୍ଦ ୧ ମା. ୧ ବ.)—ଅଙ୍ଗିରସ୍ (ଦେଖ)
Aṅgirā — Aṅgiras (See)

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ସୁତ ଓ ଅଙ୍ଗିର ଦୋଇଙ୍କେ, ସୁତ ନାମେ ବରଣ୍ଣ ଦୋଷ ଦେ କରେ ।
କୃଷ୍ଣକିଟ ଦୋଇଙ୍କର ବଳ ।

ଅଙ୍ଗିରି—ଦେ. ବ (ନାମ)—ମସ୍ତ୍ରଦାନବ ସୁରଭନ କଟବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ବତବିଶେଷ—
Aṅgiri Name of a mythological mountain.

ଜଳରେ ମଣ୍ଡାର ଠିଣେ ଅଙ୍ଗିରି । ଖାଡ଼ିରା ମହ ଜଳ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଅଙ୍ଗିରିଜି—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ.—ଇଙ୍ଗ୍ରାଜ୍ (ଦେଖ)
Aṅgiriji — Iṅgrāj (See)

ଅଙ୍ଗିରେଜି—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଇଙ୍ଗ୍ରାଜ (ଦେଖ)
Aṅgireji — Iṅgrāji (See)

ଅଙ୍ଗିର୍ଜି—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଇଙ୍ଗ୍ରାଜ୍ (ଦେଖ)
Aṅgirji — Iṅgrāj (See)

ଅଙ୍ଗିଲା—ଗ୍ରା. ବଣ. (ସଂ. ଅଲଗ୍ନ)—
Aṅgilā ୧ । ଅଲଗା; ପୃଥକ୍—1. Separate.
ଆଲାଗା ୨ । ସ୍ୱକୀୟ—2. One's own.
ଅଲାହିଦା ୩ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟର ଅଧିକାର ନାହିଁ—
3. Exclusively one's own.

ଅଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବଣ. (ଅଙ୍ଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Aṅgī ୧ । ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—1. Having limbs.
(ଅଙ୍ଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର ଅବୟବ ଅଛି—
2. Organic; having organic parts.
୩ । ଶରୀରୀ; ଦେହୀ—3. Embodied; corporeal.
୪ । ବହୁ ଉପାଦାନରେ ଗଠିତ—
4. Composed of component parts.
୫ । ପ୍ରଧାନ; ମୁଖ୍ୟ—5. Chief.
ସଂ. ବ. ୧ । ବହୁ ଉପାଦାନରେ ଗଠିତ ବସ୍ତୁ; ଯୌଗିକ ବସ୍ତୁ—
1. A compound; an organic matter.
୨ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ଅଛି—
2. A thing or animal having different limbs.

ଅଙ୍ଗୀକରଣ— ସଂ. ବ. (ଅଙ୍ଗ+ଅଭୂତ ଭାବେ. କ୍ୱି+କରଣ; ଯାହା
Aṅgīkaraṇa ପୂର୍ବେ ଅପଣାର ଅଙ୍ଗ ନ ଥିଲା; ତାକୁ ଅଙ୍ଗରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା)—
୧ । ଅଙ୍ଗୀକାର; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଜବାବ ଦେବା; ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—1. Promising.
୨ । ସ୍ୱୀକରଣ; ରାଜି ହେବା—
2. Consenting; agreeing; acknowledging.
୩ । ଗ୍ରହଣ; ମଞ୍ଜୁର—3. Acceptance.

ଅଙ୍ଗୀକରିବା— (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ଅଙ୍ଗୀ+କୃ ଧାତୁ)—ଅଙ୍ଗୀକାର
Aṅgīkaribā କରିବା—To accept.

ଗୋବିନ୍ଦ ଅଛି ଠିରେ ଧର, ବଳଦ୍ୱ ବୃତ ଅଙ୍ଗୀକରି ।
ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ. ୮ ମ ।

ଅଙ୍ଗୀକାର—ସଂ. ବ. (ଅଙ୍ଗ+ଅଭୂତଭାବେ. କ୍ୱି+କୃ ଧାତୁ+ଘଞ୍.ଅ)—
Aṅgīkāra ୧ । ଜବାବ; ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—1. A promise.
୨ । ସ୍ୱୀକାର—2. Admission; acknowledgment.
୩ । ସମ୍ମତି; ରାଜି—3. Consent.
ଠିକଣଅଙ୍ଗୀ ଅଙ୍ଗୀକାର ବାର ରେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୪ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା—4. Vow.
୫ । ଚୁକ୍ତି—5. Agreement.
୬ । ଗ୍ରହଣ; ମଞ୍ଜୁର—6. Acceptance.
ଜର ଅଙ୍ଗୀକାର ଅରଜୁନ ବନ୍ଧୁଆଇ—ଖାରଣା ମହାଭାରତ, ଭୀଷ୍ମ ।

ଅଙ୍ଗୀକାରପତ୍ର—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା ତତ୍ପୁରୁଷ)—
Aṅgīkārapatra ୧ । ଏଗ୍ରିମେଣ୍ଟ; ଯେଉଁ ଦଲିଲଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସ୍ୱୀକାର ବା ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରେ; ଚୁକ୍ତିପତ୍ର—
1. A deed of agreement.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ନିଦର୍ଶନ ପତ୍ର; ରସିଦ—
2. A receipt; an acknowledgment.

ଅଙ୍ଗୀ କୃ (ଧାତୁ)—ସଂ. (ଅଙ୍ଗ+ଅଭୂତ ଭାବେ. କ୍ୱି+କୃ)—
Aṅgī kṛu (root) ୧ । ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
1. To acknowledge.
୨ । ଜବାବ ଦେବା—2. To promise.
୩ । ରାଜି ହେବା—3. To agree; to consent.
୪ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା—4. To vow.
୫ । ଗ୍ରହଣ କରିବା—5. To accept.

ଅଙ୍ଗୀକୃତ—ସଂ. ବଣ. (ଅଙ୍ଗୀ କୃ+କର୍ମ. ତ)—
Aṅgīkṛuta ୧ । ଯାହା ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଅଛି—
1. Agreed to.
୨ । ଗୃହୀତ; ମଞ୍ଜୁର କରାଯାଇଥିବା—2. Accepted.
୩ । (ଅଙ୍ଗୀ କୃ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଯେ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛି; ଯେ ରାଜି ହୋଇଅଛି—
3. Consenting; agreeing.

ଅଙ୍ଗୀଭୂତ—ସଂ. ବଣ. (ଅଙ୍ଗୀ+ଅଭୂତଭାବେ. କ୍ୱି+ଭୂ ଧାତୁ+
Aṅgībhūta କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
୧ । ଅଙ୍ଗରୂପେ ଗୃହୀତ—
1. Turned into a component part.
୨ । ଅଂଶରୂପେ ଗୃହୀତ; ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ—

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଟ

2. Included as a part of; forming a part of.

ଅଙ୍ଗୁଚ୍ଛା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗୋଞ୍ଛ)—
Aṅguchhā ଗାମୁଛା; ଗାତ୍ରମାର୍ଜନୀ—A towel; napkin.
ଅଙ୍ଗୋଛା

ଅଙ୍ଗୁଚ୍ଛି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଅଙ୍ଗୁଚ୍ଛ + ଷ୍ୟ ଦ୍ୱାର୍ଥେ. ଇ)—
Aṅguchhi ୧ । ଛୋଟ ଗାମୁଛା—1. A small towel.
୨ । ଝାଡ଼ଣ—2. A duster.

ଅଙ୍ଗୁଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ; ପୁରୀ) ବି. (ଅନ୍ୟରୂପ ଅଙ୍ଗୋଟ୍)—
Aṅgut ୧ । ବିରାଗ; ବିରକ୍ତି—
1. Displeasure; misunderstanding.
ପ୍ରାଦେ. ବିଣ. ୧ । ବିରକ୍ତ—1. Annoyed; displeased.
୨ । ଚଡ଼ଲ; ଚଡ଼ଚଡ଼ିଆ—2. Surly; irritable.

ଅଙ୍ଗୁଟ୍ ପାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ; ପୁରୀ)—କ୍ରି—
Aṅgut pāibā ୧ । ବିରକ୍ତ ହେବା—
1. To be displeased or annoyed.
(ଯଥା—ସେ ମତେ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ତାର ଅଙ୍ଗୁଟ୍ ପାଉଛି ।)
୨ । ବକ୍ତାର ଭଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ମନ ବୁଝି ବିରକ୍ତ ହେବା—
2. To misunderstand.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ତାକୁ ସାବଧାନ କରି ଦେବାରୁ ସେ ଅଙ୍ଗୁଟ୍ ପାଉଛି ।)

ଅଙ୍ଗୁଟ୍ ବୁଝିବା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ; ପୁରୀ) କ୍ରି—
Aṅgut bujhibā ୧ । ବକ୍ତାର ଭଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ନ ବୁଝି ବିରକ୍ତ ହେବା—To misunderstand the speaker's good intention.

ଅଙ୍ଗୁଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ; ପୁରୀ) ବିଣ. ସଂ—
Aṅgutiā ୧ । ଚଡ଼ଲ; ଚଡ଼ଚଡ଼ା—1. Surly.
(ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଟୀ, ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅବିଚାରୀ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଲ କଥାକୁ ମନ ବୁଝି ବିରକ୍ତ ହୁଏ—
2. Prone to misunderstand.
୩ । ଅବୁଝାମଣା—3. Unreasonable.
ଦେ. ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ବିଣିଆଘଣ୍ଟା(ଦେଖ)
A tree; Baṇiāghaṇṭā (See)

ଅଙ୍ଗୁର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଅଙ୍ଗୁର)—
Aṅgura ଦ୍ରାକ୍ଷାଲତାର କୋଳ—Grape.
ଅଙ୍ଗୁର [ଦ୍ରୁ—ଏ ଲତା (vine) ହିମାଳୟର ପଶ୍ଚିମାଂଶର
ଅଙ୍ଗୁର, ଦ୍ରାକ୍ଷ ବଗରେ ବନା ଗୃଷରେ ଜନ୍ମେ । ତାରତର ଉତ୍ତର
ଦେ. ଦ୍ରାକ୍ଷାପାଣ୍ଡୁ ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳ, ପଞ୍ଜାବ, କାଶ୍ମୀର ଓ ଇରାନ୍‌ରେ
ଗୋସ୍ତିନପାଣ୍ଡୁ ଏହାର କୃଷି ହୁଏ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଏହାର
ଗୁଜ. ଦ୍ରାଖ୍ ଫଳ ପେନ୍ଦ୍ରା ପେନ୍ଦ୍ରା ହୋଇ ଫଳେ । ଏକ ପ୍ରକାର
ଫା. ଅଙ୍ଗୁର ଅଙ୍ଗୁର କୋଳ ଗୋଲ ଓ ଏକ ପ୍ରକାରର ଲମ୍ବା ।
ଆ. ଅଲନାବ୍ ଫାଟଲା ଫଳର ରସ ମିଷ୍ଟ, ହୃଦ୍ୟ ଓ ବଳକର ।
ତା. ଦ୍ରାକ୍ଷା ଏହି ଫଳର ରସରୁ ଦ୍ରାକ୍ଷି ବା ବଲାଇ ମଦ
ଫ. ଦ୍ରାକ୍ଷା ହୁଏ । ଏହାର ଛୋଟ ଜାତିସ୍ଥ ବୀଜଖଣ୍ଡନ କୋଳକୁ ଶୁଖାଇଲେ ତାହା ରେସିନ୍ (Resin) ହୁଏ । ଏକ ଜାତିସ୍ଥ ଲମ୍ବ ବଡ଼ ଫଳରେ ମଞ୍ଜି ଥାଏ, ତାକୁ ମନକ୍ଷା କହନ୍ତି । ଫାଟଲା କୋଳକୁ ଶୁଖାଇ ବସ୍ତ୍ର ବନ ରଖାଯାଇ ପାରେ ।]

ଅଙ୍ଗୁରି—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉରି)—
Aṅguri ୧ । ଅଙ୍ଗୁଳିଭୂଷଣ; ଗୋଡ଼ ଓ ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦି; ମୁଦ୍ରିକା—1. Finger-ring; ring for the finger or toe.
୨ । ଗୋଡ଼ର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି—2. The big toe.

ଅଙ୍ଗୁରୀ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉରୀ)—ଅଙ୍ଗୁରି (ଦେଖ)
Aṅgurī Aṅguri (See)

ଅଙ୍ଗୁରୀୟ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗୁଳି + ଇୟ; ଅଙ୍ଗୁରିର ଏହା)—
Aṅgurīya ୧ । ଅଙ୍ଗୁରି;ଅଙ୍ଗୁଳିଭୂଷଣ; ମୁଦି –1. Finger-ring.
୨ । (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ଶନି ଗ୍ରହକୁ ବେଢ଼ି ଥିବା ବେଷ୍ଟନୀ ବା ଗୋଲ ପଟ୍ଟ—2. The rings observed round the planet Mars.

ଅଙ୍ଗୁରୀୟକ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗୁରୀୟ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଅଙ୍ଗୁରୀୟ (ଦେଖ)
Aṅgurīyaka Aṅguriya (See)

ଅଙ୍ଗୁଳ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉଳ)—୧ । କର ଓ
Aṅgula ପଦର ଶାଖା; ଅଙ୍ଗୁଳି; ଅଙ୍ଗୁଠି—1. Finger.
ଆଙ୍ଗୁଳ (ହାତ ଅଙ୍ଗୁଠି—A finger of the hand;
ଅଙ୍ଗୁଳି ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁଠି—A toe,)
ଓ. ଅଙ୍ଗୁଳି; ଅଙ୍ଗୁଠି
୨ । ହାତୀ ଶୁଣ୍ଡର ସରୁଆ ଅଗ୍ରଭାଗ (ଏହାକୁ ହାତୀ ଅଙ୍ଗୁଠି ପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାରୁ)—2. The flexible tip of the elephant's trunk.
୩ । ଆଠ ଗୋଟି ଯବଧାନ ଚଉଡ଼ା ବାଗରେ ପରିମାଣକୁ ଲଗାଇ ରଖିଲେ, ତଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ସ୍ଥାନର ପରିମାଣ; ମନୁଷ୍ୟର ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଚଉଡ଼ା ବାଗର ପରିମାଣ—
3. A lineal measure of the breadth of one finger.
[୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ = ୧ ବିତସ୍ତି ବା ଗୃଖଣ୍ଡ; ୨୪ ଅଙ୍ଗୁଳ = ୧ ହାତ]
୪ । ବାତ୍ସୟନ ପ୍ରଣେତା ବାତ୍ସାୟନ ମୁନି—
4. A name of sage Bātsāyana.
୫ । ହାତିଶୁଣ୍ଡା (ଗଛ) (ଦେଖ)
5. Hātisundhā (tree) (See)

ଅଙ୍ଗୁଳା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଅଙ୍ଗୁଳ)—ଅଙ୍ଗୁଳାଇବା କର୍ମ—
Aṅgulā The act of fingering.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅତର ପୂର୍ବାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁପ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁପ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ନବତ' ଦେଖିବେ ।

ଅଙ୍ଗୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗୁଳ)—
Aṅgulāibā
ଆଙ୍ଗୁଲ ଦେଓୟା
ଅଙ୍ଗୁଲାନା

୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ଛିଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—1. To thrust one's finger into a hole.

୨ । ଅଙ୍ଗୁଳି ଚାଳନା କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ବୋଧ କରାଇବା—2. To finger; to feel a thing with the help of one's finger.

୩ । କୌଣସି କର୍ମ ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୁଠି ବ୍ୟବହାର କରାଇବା—3. To use the finger in doing any act.

୪ । ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ପୁସ୍ତକର ପତ୍ରକୁ ଧରିବା—4. To hold the pages of a book with the fingers while reading.

୫ । ଗୁହ୍ୟାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ଅଂଶକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବା ବହୁଃ ଶୋଧନାର୍ଥ ଗୁହ୍ୟର ଉଦରକୁ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗୁଠି ପୂରାଇବା—5. To thrust one's finger into the anus to examine or cleanse it.

ଅଙ୍ଗୁଳି—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉଳି; ଯାହା ବସ୍ତୁରସ୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଗମନ କରେ ବା ଚାଳିତ ହୁଏ)—ଅଙ୍ଗୁଳ (ଦେଖ)
Aṅguli
Aṅguli (See)

ଅଙ୍ଗୁଳିଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅଙ୍ଗୁଳ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Aṅguliga
ଯେଉଁ ଜୀବମାନେ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଚାଲିଥାନ୍ତି—(animals) Walking with their fingers.

ଅଙ୍ଗୁଳିଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗୁଳ+ଗ୍ରନ୍ଥି)—
Aṅguligranthi
ହାତ ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠିର ଦୁଇ ପର୍ବର ମଝି ସ୍ଥାନ—Knuckle.

ଅଙ୍ଗୁଳିଚାଳନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗୁଳ+ଚାଳନ)—
Aṅgulichālana
ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ଠାରିବା ବା ସଙ୍କେତ କରିବା; ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ଚଳାଇବା—Movement of the fingers for making signs.

ଅଙ୍ଗୁଳିଠାର—ଦେ. ବି—୧ । ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୁଳିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରେ ଚାଳନା; ସଙ୍କେତ—
Aṅguli thāra
ଆଙ୍ଗୁଲଠାର
1.Signs made by the fingers.

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଠାର; ଅଙ୍ଗୁଳିମାନ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରେ ଚାଳନା କରି ଦୂର ଜଣଙ୍କର ଭାବ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା (ଠାର ତଳେ ଦେଖ)—
2. A system of finger-signals.

ଅଙ୍ଗୁଳି ତୋରଣ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଙ୍ଗୁଳ ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ
Aṅguli torana
ତୋରଣ)—ଚନ୍ଦନାଦି ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍ଗୁଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲଲାଟରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ତିଳକ (ଶାକ୍ତମାନେ ଏହି ତିଳକ ଧାରଣ କରନ୍ତି ।)—
A crescentshaped sectarial mark drawn on the brow with sandal paste.

ଅଙ୍ଗୁଳିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗୁଳ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ
Aṅgulitra
ଆଘାତରୁ ରକ୍ଷା କରେ)—

୧ । ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଆବରଣ—
1. A covering for protecting the fingers; a finger-protector.

୨ । ଦସ୍ତାନା—2. Gloves.

୩ । ଅଙ୍ଗୁ ସ୍ତାନା—ଦରଜିମାନେ ସିଲେଇ କଲା ବେଳେ ଛୁଞ୍ଚିର ମୂଳକୁ ଠେଲିବା ପାଇଁ ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗରେ ପିନ୍ଧିବା ଧାତୁର ଟୋପି—3. Thimble.

୪ । ଧନୁ ମାରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ଧନୁର୍ଗୁଣରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ଚମଡ଼ାର ଟୋପି—
4. A finger-protector used by archers as a protection against the striking of bow-strings.

ଅଙ୍ଗୁଳିତ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗୁଳ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Aṅgulitrāṇa
ଅଙ୍ଗୁଳିତ୍ର (ଦେଖ)—Aṅgulitra (See)

ଅଙ୍ଗୁଳିପଞ୍ଚକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗୁଳ+ପଞ୍ଚକ)—
Aṅgulipañchaka

୧ । ହାତର ପାଞ୍ଚଟି ଅଙ୍ଗୁଠି—
1. The five fingers of the hand.

[ହାତର ପାଞ୍ଚଟି ଅଙ୍ଗୁଠି ଯଥା—୧. ବୃଦ୍ଧା (ବୁଢ଼ା) Thumb; ୨. ତର୍ଜନୀ (ବଣି) Index finger; ୩. ମଧ୍ୟମା (ମଝି) Middle-finger; ୪. ଅନାମିକା (ପରି) Ring finger; ୫. କନିଷ୍ଠା (କାଣି) Little finger.]

୨ । ଗୋଡ଼ର ୫ ଅଙ୍ଗୁଠି –
2. The toes of the feet.

ଅଙ୍ଗୁଳିପର୍ବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗୁଳ+ପର୍ବନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—
Aṅguli parba

୧ । ଅଙ୍ଗୁଠିର ପର୍ବ; ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ମଝିରେ ଥିବା ସରଳ ଅଂଶ—
1. The bone between the finger-joints.

୨ । ଅଙ୍ଗୁଳ ଗ୍ରନ୍ଥି—2. Finger joint (M. W.)

ଅଙ୍ଗୁଳ ଫୁଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗୁଳ+ସ୍ଫୋଟନ)—
Aṅguli phuṭāibā
ଅଙ୍ଗୁଳ ମଟକାନ,
ଅଙ୍ଗୁଳ ଫୋଟାନ

୧ । ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠିକୁ ମୋଡ଼ି ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—
1 To crack the finger-joints.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଐ	ଓ	ଔ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଔ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ତ୍ତି ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ତ୍ତି	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଜଅ	ଜ	ନ୍ଦ

୨ । ମହି ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗଲୁ ପରାଇ ସଲଗ୍ନ କରି ପରେ ଜୋରରେ ଖସାଇ ନେବା ଦ୍ୱାରା ଫୁଟୁଣ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—2. To snap the finger-tips; to produce a cracking sound with the tips of the thumb and the middle finger.

ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଖ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅଙ୍ଗୁଲି + ମୁଖ)—
Aṅgulimukha ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ—
The tip of the finger; finger-tip.

ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଙ୍ଗୁଲି + ମୁଦ୍ରା)—
Aṅgulimudrā ୧ । ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦି—
1. A signet ring; a seal ring.
୨ । ଦେବପୂଜାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—2. A figure made by the fingers during worship.
୩ । ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦି—3 A finger-ring.

ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ରିକା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଙ୍ଗୁଲି + ମୁଦ୍ରିକା)—
Aṅgulimudrikā ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ରା (ଦେଖ)
Aṅgulimudrā (See)

ଅଙ୍ଗୁଲିମୋଟନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗୁଲି + ମୋଟନ)—
Aṅgulimoṭana ଅଙ୍ଗୁଳି ଫୁଟାଇବା କର୍ମ—
The act of snapping the finger joints or two finger-tips.

ଅଙ୍ଗୁଲିସଙ୍କେତ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍)—ଅଙ୍ଗୁଳିଠାର (ଦେଖ)
Aṅgulisaṅketa Aṅgulithāra (See)

ଅଙ୍ଗୁଲିସଂଜ୍ଞା—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍)—ଅଙ୍ଗୁଳିଠାର (ଦେଖ)
Aṅgulisaṁjñā Aṅgulithāra (See)

ଅଙ୍ଗୁଲିସନ୍ଦେଶ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ବା ପ୍ରକାଶିତ ସନ୍ଦେଶ)—
ଅଙ୍ଗୁଳିଠାର (ଦେଖ)—Aṅgulithāra (See)

ଅଙ୍ଗୁଲିସନ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗୁଲି + ସନ୍ଧି)—
Aṅgulisandhi ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଠିର ମହି ସ୍ଥାନ; ଅଙ୍ଗୁଠିସନ୍ଧା—
The space between two fingers.

ଅଙ୍ଗୁଲିସ୍ଫୋଟନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଙ୍ଗୁଲି + ସ୍ଫୋଟନ)—
Aṅgulisphoṭana ଅଙ୍ଗୁଳି ଫୁଟାଇବା କର୍ମ—
The snapping of the finger-tips; the cracking of the finger-joints.

ଅଙ୍ଗୁଲୀକ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗୁଲି + ଇକ)—ମୁଦି—
Aṅgulīka Finger-ring. (M. W.)

ଅଙ୍ଗୁଲୀୟ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗୁଲି + ଈୟ)—ମୁଦି—
Aṅgulīya Finger-ring. (M.W)

ଅଙ୍ଗୁଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗୁଲି)—ଅଙ୍ଗୁଳାଇବା (ଦେଖ)
Aṅguleibā Aṅgulāibā (See)

ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠାନା—ଦେ. ବି.—ଅଙ୍ଗୁ ସ୍ତନା (ଦେଖ)
Aṅgushṭānā Aṅgustanā (See)

ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. ଉଷ୍ଠ)—୧ । ହାତର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି—1. The thumb.
୨ । ଗୋଡ଼ର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି—2. The great toe.
୩ । ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିର ଚଉଡ଼ା ବାଗର ପରିମାଣ; ½ ଇଞ୍ଚ—
Breadth of the thumb about ½ of an inch.

ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠା—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ + ଆ)—ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ (ଦେଖ)
Aṅgushṭhā Aṅgushṭha (See)

ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠାନା—ଦେ. ବି.—ଅଙ୍ଗୁ ସ୍ତନା (ଦେଖ)
Aṅgushṭhānā Aṅgustanā (See)

ଅଙ୍ଗୁସ୍ତନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗୁଲିତ୍ରାଣ)—ସିଲେଇ କଲାବେଳେ ହାତର ମୂଳ ପାଖରୁ ଲୁଗା ମଧ୍ୟରୁ ଠେଲିବା ପାଇଁ ଦରଜିମାନେ ମହି ଅଙ୍ଗୁଠି ଅଗରେ ଯେଉଁ ଧାତୁମୟ ଛୋଟି ଟିକ୍ରି—A thimble.
ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଟାନା
ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଟାନା

ଅଙ୍ଗୁସ୍ତାନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗୁଲିତ୍ରାଣ)—ଅଙ୍ଗୁ ସ୍ତନା (ଦେଖ)
Aṅgustānā Aṅgustanā (See)

ଅଙ୍ଗୁସ୍ଥାନା—ଦେ. ବି—ଅଙ୍ଗୁ ସ୍ତନା (ଦେଖ)
Aṅgusthānā Aṅgustanā (See)

ଅଙ୍ଗୂଷ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉଷ;)—ଯାହା ଦ୍ରୁତଗତି କରେ—୧ । ନେଉଳ—1. An ichneumon (M. W.)
୨ । ଶର; ବାଣ—2. An arrow (M. W.)

ଅଙ୍ଗେଇତ—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଇସ୍ପାତ—1. Steel.
Aṅgeita (ଯଥା—ଅଙ୍ଗେଇତଅର)
୨ । ଢାଳଲୌହ; ଢଳା ଲୁହା—
Cast iron; cast steel.

ଅଙ୍ଗେଠା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନିଷ୍ଠ; ବୁଲ. ହି: ଅଙ୍ଗିଠା)—
Aṅgethā ନିଆଁ ଭଟ୍ଟେଇ—A fire-pan; a brazier.

ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅଙ୍ଗେ ନିବେଇବା (ଦେଖ)
Aṅge nibhāibā Aṅge nibheibā (See)

ଅଙ୍ଗେ ନିବେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଙ୍ଗ + ନିବାଦ)—ନିଜେ ଅନୁଭବ
Aṅge nibheibā କରିବା—To experience; to undergo.

ଅଙ୍ଗେନିବାନ ଦ୍ୱାରେ ବହିବ ବ ଶ୍ରେ ବହିବ ?
ଅଜମାପସ କରନା ଯାହା ଅଙ୍ଗେ ନିବେଇଛ ତାହା ବହିବ । ତେ ।

ଦେ. ବି.—ନିଜର ଅନୁଭବ—One's own experience.
ଦେ. ବିଣ—ନିଜେ ଅନୁଭବ କରିଥିବା—That which one has himself experienced.
(ଯଥା—ଏହା ମୋର ଅଙ୍ଗେ ନିବେଇବା ଘଟଣା ।)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଙ୍ଗୋଞ୍ଛ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ଉଞ୍ଛ ଧାତୁ + କରଣେ. ଅ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଦେହ ପୋଛାଯାଏ)—
Aṅgoñchha ଗାମୁଛା—A towel. (M. W.)

ଅଙ୍ଗୋଞ୍ଛନ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଗ + ଉଞ୍ଛ ଧାତୁ + କରଣେ. ଅନ)—
Aṅgoñchhana ଗାମୁଛା—A towel. (M. W.)

ଅଙ୍ଗୋଟ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଙ୍ଗୁଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Aṅgoṭ (etc) Aṅguṭ etc. (See)

ଅଙ୍ଗୋଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଙ୍ଗୁଟିଆ (ଦେଖ)—
Aṅgoṭiā Aṅguṭiā (See)

ଅଙ୍ଗୋଟୀ
ଅଙ୍ଗୋଟେଇ } —ସ୍ତ୍ରୀ

ଅଙ୍ଗୋଠ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଅଙ୍ଗୁଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Aṅgoṭh (etc.) Aṅguṭ etc. (See)

ଅଙ୍ଗୋଠିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଙ୍ଗୋଟିଆ (ଦେଖ)
Angoṭhiā Angoṭiā (See)

ଅଙ୍ଗୋଠୀ
ଅଙ୍ଗୋଠେଇ } —ସ୍ତ୍ରୀ

ଅଙ୍ଗ୍ରାଜ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଇଂଗ୍ରାଜ୍ (ଦେଖ)
Aṅgrāji Iṅgrāj (See)

ଅଙ୍ଗ୍ରିୟ—ଦେ. ବି. ନାମ—(ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସେନାପତି; ଏ ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ହସ୍ତଗତ କରି ଇଙ୍ଗ୍ରେଜ, ଫରାସୀ ଓ ଡାନାମାରମାନଙ୍କ ବାଣିଜ୍ୟପୋତମାନ ଲୁଣ୍ଠନ କରିଥିଲେ ।)—
Aṅgriya Name of a Marhaṭṭā general of the 16th century.

ଅଙ୍ଘ(ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଅଧୋଗତି କରିବା—1. To go down.
Aṅgha (root) ୨ । ଗତି କରିବା—2. To move.
୩ । ଆରମ୍ଭ କରିବା—3. To commence.
୪ । ଯାତ୍ରା କରିବା—4. To set out.
୫ । ନିନ୍ଦା କରିବା—5. To blame.
୬ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ତରବର କରି କରିବା—
6. To hasten.
୭ । ଅଗ ପଛ ନ ବିଚାରି ହଠାତ୍ କହିବା—
7. To speak hastily.

ଅଙ୍ଘ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଘ ଧାତୁ + କରଣେ. ଅ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଅଧୋଗତି କରେ)—
Aṅgha
୧ । ପାପ—1. Sin. (M. W.)
୨ । ମନ୍ଦ; ଅଶୁଭ—2. Evil. (M. W.)

ଅଙ୍ଘଃ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଘ ଧାତୁ + କରଣେ. ଅସ୍)—
Aṅghaḥ ୧ । ନୈତିକ ଅବନତି—
1. Moral degradation.
୨ । ପାପ—2. Sin.
୩ । ମନ୍ଦ; ଅଶୁଭ—3. Evil.

ଅଙ୍ଘ୍ରି—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଘ ଧାତୁ + କରଣେ. ରି; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଗତି କରାଯାଏ)—
Aṅghri ୧ । ପାଦ; ଚରଣ; ଗୋଡ଼—1 Leg.
୨ । ବୃକ୍ଷର ମୂଳ—2 Foot of a tree; part of the trunk just above the ground.
୩ । ଗଛର ଚେର—3. The root of a tree.
୪ । ଶ୍ଳୋକର ଚରଣ ବା ପାଦ; ଶ୍ଳୋକର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ—
4. A line of a quartet.
୫ । ପୀଢ଼ାର ବଇଠି—5. Foot f a seat. (M. W.)

ଅଙ୍ଘ୍ରିପ—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଘ୍ରି + ପା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ପାଦଦ୍ୱାରା ପିଏ)
Aṅghripa ପାଦପ; ବୃକ୍ଷ; ଗଛଲତା—Tree; plant.

ଅଙ୍ଘ୍ରିପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; + ଅଙ୍ଘ୍ରି + ପର୍ଣ୍ଣ + ଈ; ଯାହାର ପାଦରେ
Aṅghriparṇṇī ବା ମୂଳରେ ପତ୍ର ଥାଏ)—ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
The plant pruśniparṇṇī (See)

ଅଙ୍ଘ୍ରିବଲ୍ଲି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଙ୍ଘ୍ରି + ବଲ୍ଲି)—ଅଙ୍ଘ୍ରିପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Aṅghriballi Aṅghriparṇṇī (See)

ଅଙ୍ଘ୍ରିବଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି. (ଅଙ୍ଘ୍ରି + ବଲ୍ଲି + କ + ଆ)—ଅଙ୍ଘ୍ରିପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Aṅghriballikā Aṅghriparṇṇī (See)

ଅଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗତି କରିବା—1. To move.
Ach (root) ୨ । ମାନ୍ୟ କରିବା—2. To honour.
୩ । ଗୋଲ କରିବା—3. To make round.
୪ । ବଙ୍କାଇବା—4 To make curved.
୫ । ଅନୁରୋଧ କରିବା—5. To request.

ଅଚ୍—ସଂ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟାକରଣ)—ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣମାନ—
A technical term in sanskrit grammar for the vowels.

ଅଚ୍‌କନ୍—ଦେ. ବି. (ସ. କଂଚୁକ; ପ୍ରା. ଅଂଚୁକ)—ସାମନାରେ ଗୁଣ
Achkan ଉପରେ ମଝିରେ ବୋତାମ ଲାଗିଥିବା ଚପକନ ବା ଲମ୍ବ
अचकन ଜୁବୁତା—A kind of long coat with a set of buttons in the middle.

ଅଚ୍‌କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଚ୍‌କିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Achkāibā Causative of the verb Achkibā.
अचकान, ନାଡ଼ାନ
अचकाना

ଅଚ୍‌କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦୋଦୋଲିବା; ଝୁଲିବା—
Achkibā To swing; to wave.
अचकान; ନାଡ଼ାନ
अचकना

ଅଚକାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସତ୍ୟକାର; ପ୍ରା. ସଚ୍ଚକାର)—
Achakāra ୧ । ବହନା; କିଣାଯିବା ପଦାର୍ଥର ଆଗରୁ ଦିଆଯିବା ମୂଲ୍ୟାଂଶ—1. Earnest money; advance of a part of the consideration.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଗ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଛ	ଇ୍ୟ	ଉ୍ୟ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି; ଅଙ୍ଗୀକାର—2. A promise.

ଅଚକିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଚକିତ)—୧ । ଅନ୍ତ୍ରସ୍ତ; ଯେ ଚମକି ପଡ଼େ; ନାହିଁ—1 Undaunted; not alarmed; not startled.
Achakita
(ଅଚକିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ସ୍ଥିର—2. Steady; fixed.
୩ । ଅବିଚଳିତ—3. Unmoved.

ଅଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଚକ୍ଷୁସ୍)—
Achakshuḥ ୧ । ନେତ୍ରହୀନ; ଅନ୍ଧ—1. Eyeless; blind.
(ଅଚକ୍ଷୁସ୍—ବି) ୨ । ଯେଉଁ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଦେଇ ନାହାନ୍ତି—2. (animals) Not endowed with the sense of vision.
ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+ଚକ୍ଷୁ) – ଭୁଲିତ ଚକ୍ଷୁ—A bad eye.

ଅଚକ୍ଷୁର୍ବିଷୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଚକ୍ଷୁର୍ବିଷୟ)—
Achakshurbishaya ୧ । ଅଗୋଚର—1. Invisible.
୨ । ଯାହା ଆଉ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ—2. No longer within the reach of the eyes.

ଅଚକ୍ଷୁଷ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ଚକ୍ଷୁସ୍+କ)—
Achakshushka ଚକ୍ଷୁହୀନ; ଅନ୍ଧ—Blind.
(ଅଚକ୍ଷୁଷ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଚଞ୍ଚଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅ+ଚଞ୍ଚଳ)—୧ । ସ୍ଥିର; ଦୃଢ଼—
Achañchala 1. Steady; calm.
(ଅଚଞ୍ଚଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଚପଳ—2. Not hasty; not wavering.
(ଅଚଞ୍ଚଳତା—ବି)

ଅଚଞ୍ଛା—ଦେ. ବିଣ—ଅଚଞ୍ଛା; ଯାହା ଚଞ୍ଛା ହୋଇ ନାହିଁ—(ଯଥା—
Achañchhā ଭୂମି, ବାଡ଼)—Unscraped (e.g. land; stick).
ଅଚାଁଛା

ଅଚଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ଅ+ଚଣ୍ଡ)—ଯେ ରାଗୀ ନୁହେ; ଶାନ୍ତସ୍ୱଭାବ—
Achaṇḍa Gentle; not of a hot temper.
(ଅଚଣ୍ଡା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଚଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.(ଅଚଣ୍ଡ+ଈ)—୧ । ସୁଶୀଳା ଗାଈ; ସୁଧାର ଗାଈ—
Achaṇḍī 1. A tractable cow.
୨ । ଅକୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A mild-tempered woman.

ଅଚତୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ଚତୁର)—୧ । ଯେ ଚାଲାଖି ନୁହେ—
Achatura 1. Not clever; not cunning.
(ଅଚତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିର୍ବୋଧ—Foolish.

ଅଚତୁରୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଚତୁରା)—ଅଚତୁରା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ
Achaturī ଚତୁର ପଣ ଜାଣେ ନାହିଁ—Not cunning (woman).

ଅଚତୁରେଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଚତୁରା)—ଅଚତୁରୀ (ଦେଖ)
Achaturei Achaturī (See)

ଅଚର—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Achara ଯେ ଗତିଶୀଳ ନୁହେ; ସ୍ଥାବର; ସ୍ଥିତିଶୀଳ—
(ଅଚରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Immovable; stationary.
(ଅଚରତା ବି)
ସଂ. ବି—ସ୍ଥାବର ବସ୍ତୁ (ଯଥା—ପର୍ବତ)—An immovable thing (e.g. mountain).

ଅଚରଚ୍ଚା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ (ସଂ. ଅ+ଚର୍ଚ୍ଚା)—ଅଚର୍ଚ୍ଚା (ଦେଖ)
Acharachā Acharchchā (See)

ଅଚର୍ଚ୍ଚା—ସଂ. ବି. (ଅ+ଚର୍ଚ୍ଚା)—
Acharchchā ୧ । ପୂଜାର ଅଭାବ—1. Want of veneration.
୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନର ଅଭାବ—2 Want of proper respect.
୩ । ଉପଯୁକ୍ତ ଅତିଥେୟତାର ଅଭାବ—3. Want of proper hospitality.
୪ । ସମ୍ୟକ୍ ଆଲୋଚନାର ଅଭାବ—4 Want of exercise or discussion.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଚର୍ଚ୍ଚିତ)—
୧ । ଅପୂଜିତ—1. Not adored.
୨ । ଅସମ୍ମାନିତ—2. Disrespected.
୩ । ଅନାଦୃତ—3. Slighted.

ଅଚଲ୍—ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅଚଳ)—ଅଚଳ (ଦେଖ)
Achal Achala (See)

ଅଚଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଚଳ)—
Achala ୧ । ଗତିରହିତ—1. Motionless.
(ଅଚଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଚଳଚ୍ଛକ୍ତିହୀନ—2. Immovable; unable to move.
(ଭାଷାରେ—ଚଳ, ସଚଳ) ୩ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ନ ପାରେ—3. (work) Incapable of being carried on.
୪ । ଅକ୍ଷମ; ଅସମର୍ଥ—4. Unable to do any work.
୫ । ଅଚଳନ୍ତି (ଦେଖ)
5. Achalanti (See)
୬ । ଅପ୍ରଚଳିତ—6. Not current.
୭ । ଦୋଷଯୁକ୍ତ—7. Faulty.
ସଂ. ବି.—୧ । ପୃଥିବୀ—1. The earth
୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain.
୩ । ବୃକ୍ଷ—3. Tree.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାବି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବଡ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଶିବ—4. Śiba.

୫ । ବ୍ରହ୍ମ—5. The Supreme Soul.

୬ । ଆତ୍ମା—6. The soul.

୭ । କୀଳା; ଶଙ୍କୁ—7. A piller; pin.

ଦେ. ବ.—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ ନ ଚଳିବା ଅବସ୍ଥା—
1. A stage in which matters do not progress.

୨ । ଅଭାବ—2. Want.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ସମାଜରେ ଚଳେ ନାହିଁ; ସମାଜଚ୍ୟୁତ—
1. Excommunicated.

୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ଅଛୁଆଁ (ଜାତି)—2. Untouchable (caste).

ଅଚଳକୀଳା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଚଳ=ପର୍ବତ ଅଟେ କୀଳା
Achalakīlā ଯାହାର)—ପୃଥିବୀ—The earth.

ଅଚଳଚଳ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଚଳ+ଚଳ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ ନ ଚଳିବା
Achalachala ଅବସ୍ଥା ଓ ଚଳିବା ଅବସ୍ଥା; ଅସମୟ ସମୟ—
ଅସମୟ ସମୟ 1. Bad and good times.

୨ । ଅଭାବ ଓ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—2. Times of plenty and of want.

ଅଚଳଜାତି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଚଳ+ଜାତି)—୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି—
Achalajāti 1. Untouchable caste.
ଅଛୁତ ଜାତ ୨ । ପାଣି ଅଛୁଆଁ ଜାତି; ଯେଉଁ ନୀଚ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କ ଛୁଆଁ ପାଣିକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଉଚ୍ଚ ଜାତିମାନେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ—1. Low caste; the water touched by whom is not used by high caste people.

ଅଚଳଧୃତି—ସ. ବ—ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
Achaladhṛuti Name of a sanskrit metre.

ଅଚଳନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ଅଚଳନ)—
Achalan ୧ । ଅନୀତି; ଅକ୍ରିୟା—1. A bad act; an evil act.
୨ । ଅସଦାଚାର—2. Bad conduct.

ଅଚଳନ—ସଂ. ବ. (ଅ+ଚଳନ)—
Achalana ୧ । ଗତିରାହିତ୍ୟ—1. Absence of motion.
୨ । ଅସଦାଚାର—2. Bad conduct.
୩ । ଅକ୍ରିୟା—3. Evil act.

ଅଚଳନ୍ତି—ଦେ. ବିଣ (ସ. ଅଚଳ; ଅଚଳନ୍)—
Achalanti ୧ । ଅଚଳ; ଯାହା ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଗଳିତ ହୋଇ ନ
ଅଚଳ; ସ୍ଥାବର ପାରେ—1. Fixed; which cannot
ଅଚଳ be moved.
(ବିପରୀତ—ଚଳନ୍ତି) (ଯଥା—ଅଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା)

୨ । ସ୍ଥାବର—2. Immovable.
(ଯଥା—ଅଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି)

୩ । ଯାହା ବ୍ୟବସାୟରେ ଚଳି ନ ପାରେ—
3. Uncurrent.
(ଯଥା—ଅଚଳନ୍ତି ଟଙ୍କା)

ଅଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା—ଦେ. ବ. (ସ. ଅଚଳ+ପ୍ରତିମା)—
Achalanti pratimā ଯେଉଁ ଦେବବିଗ୍ରହ ବା ପ୍ରତିମା ଅତି
ଅଚଳ ପ୍ରତିମା ବଡ଼ ଓ ଭାରି ଥିବାରୁ ଯାତ୍ରାଦି ଉତ୍ସବସ୍ଥଳରେ
ଅଚଳ ପ୍ରତିମା ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ —
Immovable image of a Deity.
(ଯଥା—ଶିବଲିଙ୍ଗ; ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ବିଗ୍ରହ ।)
[ଦ୍ର—ଅଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମାମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା ଥାଆନ୍ତି । ଯାତ୍ରାଯାତ୍ରା ସମୟରେ ସେହି ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମାମାନେ ଅଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ନିଆ ଅଣା କରାଯାନ୍ତି ।]

ଅଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଚଳ+ସମ୍ପତ୍ତି)—
Achalanti sampatti ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି; ଭୂସମ୍ପତ୍ତି; ଜମିବାଡ଼ି—
ଅଚଳ ସମ୍ପତ୍ତି Immovable property;
ଅଚଳ ସମ୍ପତ୍ତି landed property

ଅଚଳପକ୍ଷ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଚଳ+ପକ୍ଷ)—
Achalapaksha ୧ । ଚଳନ୍ ଶକ୍ତିରହିତ ଅବସ୍ଥା—
ଅଚଳ ପକ୍ଷ 1. Inability to move.
୨ । ସାଂସାରିକ କର୍ମ ଚଳାଇବା ଶକ୍ତିରହିତ ଅବସ୍ଥା—
2. Want of means to conduct worldy matters.
୩ । ଅତି ଗରିବ ଅବସ୍ଥା—
3. Poor or pennyless condition.
୪ । ନିରାଶ୍ରୟ ଅବସ୍ଥା—4. Helpless condition.

ଅଚଳଶିରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବ. (ସଂ. ଅଚଳା+ଶ୍ରୀ)—
Achalaśirī ୧ । ଅସୀମ ସମ୍ପତ୍ତି—1. Vast wealth.
୨ । ଅକ୍ଷୟ ସୌଭାଗ୍ୟ—
2. Unchangeable prosperity.
୩ । (ଅଚଳ=ପର୍ବତ+ଶ୍ରୀ=ଭାଗ୍ୟ)—ପର୍ବତରେ ଲୁଚିବାର ଭାଗ୍ୟ—3. Luck of hiding in the mountain caves.

ଲଭ ଅଚଳ ଶ୍ରିଷ ଅଚଳ ଶିବ ଯେ
ଲକ୍ଷ୍ମ କୋଟ୍ରସ୍ଥାଗ୍ରହଣ । ୨୨ । ୧ ।

ଅଚଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଚଳ+ଆ)—ଅଚଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Achalā Feminine of Achala.
ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପୃଥିବୀ—The earth.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ଣ	ଷ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

ଅଚଳାଚଳ—ବି. ବିଶ. (ସଂ. ଅଚଳ)—ବହୁ; ପ୍ରଭୂତ; ଅଗଣିତ—
Achalāchala Immense.
ଅକ୍ଷୟ (ଯଥା—ଅଚଳାଚଳ ସମ୍ପତ୍ତି ।)

ଅଚଳାଚଳ ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ବି. ବି. (ସଂ. ଅଚଳା ଲକ୍ଷ୍ମୀ)—୧ । ପ୍ରଭୂତ
Achalāchala Lakshmī ସମ୍ପତ୍ତି—1. Vast wealth.
ଅଚଳା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ୨ । ଅଚଳା ଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଦେଖ)
2. Achalā Lakshmī (See)

ଅଚଳାଚଳ ସମ୍ପତ୍ତି—ବି. ବି (ସଂ. ଅଚଳା ସମ୍ପତ୍ତି)—
Achalāchala sampatti ଅଚଳାଚଳ ଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଦେଖ)
Achalāchala Lakshmī (See)

ଅଚଳା ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସଂ. ବି. (ଅଚଳା + ଲକ୍ଷ୍ମୀ)—୧ । ଅକ୍ଷୟ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—
Achalā Lakshmī 1. Unchangeable prosperity.
୨ । ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ କେବେ କମିଯାଏ ନାହିଁ—
2. Prosperity which never diminishes.
ବି. ବି—ବହୁଧନ—Immense wealth.

ଅଚଳା ସପ୍ତମୀ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଭବିଷ୍ୟପୁରାଣ ଗ୍ରନ୍ଥର ଭାଗବିଶେଷ—
Achalā saptamī Name of a part of the Bhabishya purāṇa.

ଅଚଳା ସମ୍ପତ୍ତି—ସଂ ବି. (ଅଚଳା+ସମ୍ପତ୍ତି)—ଅଚଳା ଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଦେଖ)
Achalā sampatti Achalā Lakshmī (See)

ଅଗ୍—ବି. ବି—୧ । କୃଷି ହେବା କ୍ଷେତରେ ପ୍ରଥମ ଥର ହଳ ବୁଲାଯିବା
Achā ବେଳେ ଅଙ୍କିତ ବୃତ୍ତାକାର ରେଖା—
କୋଟ 1. A circular furrow-line made in a field when it is ploughed for the first time.
[ଦ୍ର—କୃଷିମାନେ ପ୍ରଥମେ କ୍ଷେତର ଚାରି ପାଖରେ ହଳଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ ବୁଲାଇବା ପରେ ଅଗ୍‌ଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ ଭୂମିକୁ କୃଷି କରନ୍ତି । ଯେଉଁ ବଡ଼ ହୋଇଥିଲେ ତହିଁରେ ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ କାଟି ଚାଷ ସେ ଅଗ୍ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଜମିକୁ କୃଷି କରି କ୍ଷେତ୍ରର ଅନ୍ୟ ଅଂଶରେ ପୁଣି ଅଗ୍ କାଟି ଚାଷନ୍ତି ।]
୨ । ଏକ ଅଗ୍‌ଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ ହେବାଭଳି ଜମି; ଅଳ୍ପ ପରିମିତ ଭୂଖଣ୍ଡ
2. A small piece of land.
(ଯଥା—ତାର ଜମାରୁ ଅଗ୍‌ଏ ଜମି ଅଛି, ସେଥିରେ ସେ କାହିଁ ଲୁଣ୍ଟୁମ୍ ପୋତିବି ।)

ଅଗ୍‌ଇବା—ବି. କ୍ରି—ହଳଦ୍ୱାରା ସର୍ବପ୍ରଥମେ କ୍ଷେତର ଚାରିପାଖରେ
Achāibā ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତାକାର ରେଖା ଅଙ୍କିତ କରିବା—
କୋଟକାଟା To draw or mark a circular furrow-line in a field before ploughing it through and through.

ଅଗ୍ କରିବା—ବି. କ୍ରି—ଅଗ୍‌ଇବା (ଦେଖ)
Achā karibā Achāibā (See)

ଅଗ୍ କାଟିବା—ବି. କ୍ରି—ଅଗ୍‌ଇବା (ଦେଖ)
Achā kāṭibā Achāibā (See)

ଅଗ୍ ଦେବା—ବି. କ୍ରି—ଅଗ୍‌ଇବା (ଦେଖ)
Achā debā Achāibā (See)

ଅଗ୍ ଧରିବା—ବି. କ୍ରି—ଚାଷରେ ପ୍ରଥମେ ହଳଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ ହୋଇ-
Achā dharibā ଥିବା ବୃତ୍ତାକାର ରେଖା ବା ଅଗ୍ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭୂମିକୁ
କୋଟଧରା କୃଷି କରିବା—To plough up the area exclosed by a circular furrow-line.

ଅଗ୍ନକ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ଆ. ଅଗ୍ନକ୍)—
Achānak ୧ । ଅକସ୍ମାତ୍; ହଠାତ୍; ହୁଡ଼ କରି—
ଆଚମ୍ବକା 1. Suddenly; all on a sudden.
ଅଚାନକ, ୨ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତରୂପେ—
ଅଚାନଚକ 2. Unexpectedly.
୩ । ପ୍ରଚୁରରୂପେ; ବହୁତ—3. Excessively.
ବି. ବିଶ—୧ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ—1. Unexpected
୨ । ଅକସ୍ମାତ—2. Sudden.
ବି. ବି. (ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦ ଏହି ଅର୍ଥରୁ)—
୧ । ମହାମାରୀ—The plague.
୨ । ଓଲାଉଠା; ବିସୂଚିକା - 2. Cholera.
୩ । ଦେଶବ୍ୟାପୀ କୌଣସି ସଂକ୍ରାମକ ବ୍ୟାଧି—
3. An Epidemic.
୪ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦ—
4. A sudden calamity

ଅଗ୍ନକା—ବି. ବି. (ଆ.ଅଗ୍ନକ୍=ହଠାତ୍)—ଓଲାଉଠା;ବିସୂଚିକା—
Achānakā Cholera.

ଅଗ୍ ନ ଛାଡ଼ିବା—ବି. କ୍ରି.—୧ । ଅଗ୍ ରେଖାଦ୍ୱାରା ସୀମାବଦ୍ଧ ସ୍ଥାନକୁ
Achā na chhārdibā ନ ଛାଡ଼ି ହଳ ବୁଲାଇବା—
କୋଟ ନା ଛାଡ଼ା 1. To plough within the limits of the circular furrow-line.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାର ବାହାରକୁ ନ ଯିବା—
2. Not to go beyond bounds; to stick to the prescribed limits.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନିୟମକୁ ଜଗି ଜଗି କାମ କରିବା—3. To adhere to the prescribed rules; to stick to the point.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତତା ଦେଖାଇବା - 4. To exhibit skill in any work.
[ଦ୍ର—କୌଣସି ଚାଷଯାଇ ହଳଦ୍ୱାରା ଚଷିବା ପୂର୍ବରୁ ଚାଷର ସ୍ଥାନ ଦୋଇଥିଲେ ଚାଷର ଚାରିପାଖକୁ ସେପରି ଚଷା ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତ ବା ଅଣ୍ଡାକାର ଅଗ୍ କାଟି ଦିଏ ଓ ଚାଷର ବଡ଼

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାବା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ହୋଇଥିଲେ, ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ପାଖ ବା ଅଂଶରେ ଅଗ୍ନି କାଟେ । ତତ୍ପରେ ସେହି ଅଗ୍ନିର ପରିଧିଦ୍ୱାରା ସୀମାବଦ୍ଧ ଜମିକୁ ହଳ ବୁଲାଇ ଚଷେ । ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ନି ଉତରର ଭୂମିକୁ ହଳ ବୁଲାଇ ସାରିବା ପରେ, ଅନ୍ୟ ତଥାରକୁ ବା ବଡ଼ ବଥାରର ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅଂଶକୁ ପାଇ ସେଠାରେ ପୁଣି ଅଗ୍ନି କାଟେ ଏବଂ ଉକ୍ତ ଅଗ୍ନି ଉତରର ଜମିକୁ ଚଷେ । ସିଦ୍ଧହସ୍ତ କୃଷକ ପ୍ରଥମେ କାଟିଥିବା ଅଗ୍ନି ରେଖାର ସୀମାକୁ ଜଗି ହଳ କରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନି ଛଡ଼େ ନାହିଁ । ଯେଉଁ କୃଷକ ହଳ କରିବାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ନୁହେ, ସେ ଅଗ୍ନି-ବୃତ୍ତର ସୀମାରୁ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ମାଡ଼ିଯାଏ ।]

ଅଚାନିକ—ଦେ. ଜି. ବିଣ; ବିଣ ଓ ବି—ଅଚାନକ୍ (ଦେଖ)
Achānika Achānak (See)

ଅଚାନିକା—ଦେ. ଜି. ବିଣ; ବିଣ. ଓ ବି—ଅଚାନକ୍ (ଦେଖ)
Achānikā Achānak (See)

ଅଚାନିକା ଝାଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଓଲାଉଠା; ହଇଜା—
Achānikā jhārdā Cholera

ଅଚାନିକି— ଦେ. ବି—ଅଚାନିକା ଝାଡ଼ା; ଓଲାଉଠା—
Achāniki Cholera.

ଅଚାନିକିଆ—ଦେ. ବି—ଓଲାଉଠା; ହଇଜା—Cholera.
Achānikiā

ଅଚାବୁଆ—ଦେ. ବି—(ଯେଉଁ ଗୃଣ୍ଡି ଅନିପୁଣ ଥିବାରୁ ଅଗ୍ନିରେଖାର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ହଳ ବୁଲାଇ ନ ପାରି, ଅଗ୍ନି ଛଡ଼ିଯାଏ ହକ୍‌ଚକିଏ ଯାଓଯା ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଗୃଣ୍ଡି ଅଗ୍ନି ନ ଧରି ଭୁଆଁ ବୁଲେ)—
Achābuā
ଅଚମ୍ପା ୧ । ଅନିପୁଣ—1. Unskilful.
୨ । ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ—2. Missing the aim; departing from the prescribed limit.
୩ । ଦିଗ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ—3. Bewildered
୪ । ତ୍ରସ୍ତ—4. Frightened; alarmed.
୪ର ପାଠ ଠାରେ ସୁଅ, ବଦଳେ ଦେଖିବେ ଅଗ୍ନିଅ—ଚଗ ।
୫ । ଆଚମ୍ବିତ; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—5. Astonished.

ଅଚାବୁହା—ଦେ. ବିଣ—ଅଚାବୁଆ (ଦେଖ)
Achābuhā Achābuā (See)

ଅଚାଭୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଚାବୁଆ (ଦେଖ)
Achābhuā Achābuā (See)

ଅଚାର୍ଗଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନର୍ଗଳ)—୧ । ଅନର୍ଗଳ—
Achārgala 1. Uninterrupted.
ଅନର୍ଗଳ ୨ । ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ; ଅଜେୟ—
2. Invincible: unconquerable.
ଦୁହ ଯେ ଦୁର୍ଧ୍ୱ ହୋଇବାକୁ ଅଚାର୍ଗଳ—ଖାରଣା. ମହାଭାରତ ।

ଅଚାର୍ଗଳା—ଦେ. ବିଣ—ଅଚାର୍ଗଳ (ଦେଖ)
Achārgalā Achārgala (See)

ଅଚାଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ+ଚଳ ଧାତୁ)—
Achāla ୧ । ବେଗ୍ଲ; ସମାଜବିଗର୍ହିତ ଆଚରଣ—
ବେଚାଲ 1. Conduct which is contrary to
ବିଚାଲ social custom.
୨ । ଅନିୟମ; ବେଧାରା—2. Irregularity.
୩ । ଦେ. ବିଣ—ଅପ୍ରଚଳିତ—
3 Not in vogue; not current.

ଅଚାଲତ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ—
Achālat To a great extent,
ନାରଦେଣ ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟରଥରେ ଅଚାଲତ ମାଡ଼ିଥାଉଛ—ଚମ୍ପାମୃତ. ୪.୧୦ ।

ଅଚାହିତା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅତାହିତ୍ (ଦେଖ)
Achāhitā Atāhit (See)
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଭ୍ୟାହିତ; ପ୍ରା. ଅଚାହିଦା)—
୧ । ଅପ୍ରୀତିକର—1. Disagreeable.
୨ । ଅଚାହିଁଲା—2. Not wanted.
ଦେ. ବି—ଅପ୍ରୀତିକରତ୍ୱ—Disagreeableness.

ଅଚିକିଚା—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଚିକିତ୍ସାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Achikichchā ଅଚିକିତ୍ସା (ଦେଖ)
ଅଚିକିଚ୍ଛା Achikitsā (See)

ଅଚିକିତ୍ସକ—ସଂ. ବି. (ଅ=ନିକୃଷ୍ଟ; ସ୍ତ୍ରୀନ+ଚିକିତ୍ସକ)—
Achikitsaka ୧ । ଅନାଡ଼ି ବୈଦ୍ୟ; ଅଳ୍ପ ବୈଦ୍ୟ—
1. A quack.
୨ । ନିକୃଷ୍ଟ ଚିକିତ୍ସକ—2. A bad physician.

ଅଚିକିତ୍ସନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଚିକିତ୍ସନୀୟ)—ଅଚିକିତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)
Achikitsanīya Achikitsya (See)

ଅଚିକିତ୍ସା—ସଂ. ବି. (ଅ+ଚିକିତ୍ସା) ୧ । ଚିକିତ୍ସାର ଅଭାବ—
Achikitsā 1. Want of medical treatment.
୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ଚିକିତ୍ସାର ଅଭାବ—
2. Want of proper medical treatment.

ଅଚିକିତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଚିକିତ୍ସ୍ୟ)—
Achikitsya ୧ । ଯାହାର ଚିକିତ୍ସା ହୋଇ ନ ପାରେ; ଯାହା ଚିକିତ୍ସାଦ୍ୱାରା ଉପଶାନ୍ତ ହୋଇ ନ ପାରେ—
1. Incurable
୨ । ଦୁରାରୋଗ୍ୟ—
2. Curable with much difficulty.

ଅଚିଣ୍ଡି—ଦେ. ବି— ଅଟୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Achiṇḍi Atuṇḍi (See) (Haines)

ଅଚିତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ଚିତ୍=ଜ୍ଞାନ ଯାହାର)—
Achit ଅଜ୍ଞାନ; ମୂର୍ଖ— Unlearned; illiterate.
ଦେ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଚର ଯାବତୀୟ ଜଡ଼ ବସ୍ତୁ—
Perceptible matter.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଇ	ଉ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଋ	ନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ରାମାନୁଜ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ତିନି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି, ଯଥା—୧. ଚିତ୍—ନିତ୍ୟ ଚେତନ-ସ୍ୱରୂପ ଥିବାରୁ ଜୀବାତ୍ମା; ୨. ଅଚିତ୍—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଗୋଚର ଜଡ଼ାତ୍ମକ ପଦାର୍ଥ; ୩. ଈଶ୍ୱର—ଜଗତ୍‌ସ୍ରଷ୍ଟା; ଅଚିତ୍ ବା ଜଡ଼ ବସ୍ତୁ ପୁଣି ତିନି ଉପଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ—(କ) ଅନ୍ନଜଳାଦି ଭୋଜ୍ୟବସ୍ତୁ, (ଖ) ଭୋଜନପାତ୍ରାଦି ଭୋଗୋପକରଣ ଓ (ଗ) ଶଯ୍ୟାଦି ଭୋଗାସ୍ପଦ ।]

ଅଚିତା ପହଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ପୁଂ) ବି—ଅଚିନ୍ତା ପହଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Achitā pahaṇḍa Achintā pahaṇḍa (See)

ଅଚିନ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଅଚୀନ୍ (ଦେଖ)
Achin Achīn (See)

ଅଚିନରା—ଗ୍ରା. ବିଣ.—ଅଚିହ୍ନରା (ଦେଖ)
Achinarā Achihnarā (See)

ଅଚିନା—ଗ୍ରା. ବିଣ.—(ସଂ. ଅଚିହ୍ନିତ)—୧ । ଅପରିଚିତ; ଅଜ୍ଞାତ—
Achinā 1 Unknown; strange.
ଅଚେନା; ଅଜାନା ୨ । ଅଜ୍ଞେୟ—2. Unknowable.
ଅନଜାନା ୩ । ଯେଉଁ ରୋଗକୁ କେହି ଚିହ୍ନି ପାରେ ନାହିଁ—
3. Undiognosed; unrecognisable (disease)
୪ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅନ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନି ନ ପାରେ—
4. Incapable of recognising other.

ଗ୍ରା. ବି.—ଅଚିନା ବ୍ୟାଧି (ଦେଖ)
Achinā byādhi (See)

ଦେଖ ଅଚିନା ବ୍ୟାଧି ଯାହା ଯାହା—ଅଦ୍ଭୁତାଚାର ।

ଅଚିନା ବ୍ୟାଧି—ଗ୍ରା. ବିଣ(ସଂ. ଅଚିହ୍ନିତ ଓ ବ୍ୟାଧି)—୧ । ଯେଉଁ ରୋଗକୁ
Achinā byādhi ଚିକିତ୍ସକ ଲକ୍ଷଣାଦିଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନି ପାରେ ନାହିଁ—
ଅଜାନାବ୍ୟାଧି 1. A disease which cannot be diognosed.
୨ । ଯେଉଁ ରୋଗର (ଯଥା—ବାତୁଲତା) ଫଳରେ ରୋଗୀ ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚିହ୍ନି ପାରେ ନାହିଁ—2. A disease in which the patient is unable to identify known people.

ଅଚିନ୍ତନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ଚିନ୍ତନୀୟ)—୧ । ଯାହା ଚିନ୍ତା କରାଯାଇ ନ
Achintaniya ପାରେ; ଚିନ୍ତାତୀତ; ଚିନ୍ତାର ଦୁରଧିଗମ୍ୟ; ଅଚିନ୍ତନୀୟ—1. Unthinkable.
୨ । କଳ୍ପନାତୀତ—2. Unimaginable.
୩ । ଅବୋଧ—3 Incomprehensible.

ଅଚିନ୍ତା—ସଂ. ବି. (ଅ + ଚିନ୍ତା)—୧ । ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟତା; ନିଶ୍ଚିନ୍ତତା—
Achintā 1. Freedom from anxiety or care.
୨ । ଦାୟିତ୍ୱଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟତା —2. Irresponsibility.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ; ଚିନ୍ତାରହିତ—
1. Free from anxiety or care
ଦୁଃଖ ଗାଇ ମାତା ଦିଅ. ଏବେ ମୋ ଦୋଷରେ ଅଚିନ୍ତା ।
ବଳରାମ. ଚାର୍ଦ୍ଧଚାଉରି ।
୨ । ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଯାହାର କୌଣସି ବିଷୟ ନ ଥାଏ—
2. Having nothing to be anxious about.
ଅଚିନ୍ତା ଦୋଷ ରହିବେ ଯେବେ ସମ୍ପଦାଦ । ଦୀନାକ୍ଷର. ଚୁଣ୍ଡିପଦ୍ମବିଳାସ ।

ଅଚିନ୍ତା ପହଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବି—୧ । ଯେଉଁ ଆବୃତ ରାସ୍ତା
Achintā pahaṇḍa ବାଟେ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବାରୁ ଭୋଗମଣ୍ଡପକୁ ଉଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ନିଆ ହୁଏ—1. A roofed passage through which the cooked food is carried to the main temple of Puri for being offered to the Deity Jagannatha.
୨ । ଜଗନ୍ନାଥମନ୍ଦିରର ନାଟମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ଥାନବିଶେଷ, ଯେଉଁଠାରେ ଭକ୍ତମାନେ ବସି ସ୍ତୁତି ପାଠ ଓ ଭଜନ କରନ୍ତି (ସମ୍ଭବତଃ ଏଠାରେ ବସି ସ୍ତୁତିପାଠ କରୁଥିବା ବେଳେ ଭକ୍ତଙ୍କୁ ସଂସାରଚିନ୍ତା ବାଧେ ନାହିଁ ବୋଲି ଏହି ନାମ)—2. Name of a portion of the portico inside the Nātamandira of the temple of Jagannatha at Puri where devotees sit and recite prayers and hymns.

ଅଚିନ୍ତିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଚିନ୍ତିତ)—୧ । ଅକଳ୍ପିତ—
Achintita 1. Unimagined.
୨ । ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ନ ଥିବା—2. Unthought of.

ଅଚିନ୍ତିତପୂର୍ବ—ସଂ. ବିଣ. (ପୂର୍ବେ ଚିନ୍ତିତ=ଚିନ୍ତିତପୂର୍ବ; କର୍ମଧାରୟ;
Achintitapūrba ନ + ଚିନ୍ତିତପୂର୍ବ; ନଞ ତତ୍)—
ଯେଉଁ ବିଷୟ ପୂର୍ବରୁ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ନ ଥାଏ—
Not thought of beforehand

ଅଚିନ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଚିନ୍ତ୍ୟ)—ଅଚିନ୍ତନୀୟ (ଦେଖ)
Achintya Achintaniya See)

ଅଚିର—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ଚିର)—କ୍ଷଣିକ; ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ—
Achira Short lived; momentary; brief.
(ଅଚିରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଚିରଚିରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅତିଚଞ୍ଚଳ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Achirachirā କୌଣସି ବିଷୟର ଘଟନା ଦେଖିଲେ ଚଂଚଳ (ଅଚିରଚିରେନ୍—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିମୂଢ଼ ହୋଇ ଚିରଚିରାଏ ବା ଚିତ୍କାର କରି ଯେ ଆତଙ୍କେ ଉଠେ ତାହେ—A person who howls out when bewildered or frightened.

ଅଚିରତ୍ୱିଷ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଅଚିର+ତ୍ୱିଷ; ଯାହାର ତେଜ
Achiratwisha କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ)—ବିଦ୍ୟୁତ୍, ବିଜୁଳି—
Lightning.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୂର୍ବାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଚିରଦ୍ୟୁତିଃ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଚିର + ଦ୍ୟୁତିସ୍)—
Achiradyutih ବିଦ୍ୟୁତ୍ ; ବଜ୍ରୁଳ—Lightning.

ଅଚିରପ୍ରଭା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଚିର + ପ୍ରଭା)—
Achiraprabhā ବିଦ୍ୟୁତ୍ ; ବଜ୍ରୁଳ—Lightning.

ଅଚିରେ—ଦେ. ପଦ୍ୟ (ସଂ. ଅଚିର; ଅଚିରାତ୍)—
Achirare ୧ । ଅବିଳମ୍ବେ—1. Shortly.
ଅଚିରେ ୨ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—2. Instantaneously.

ଅଚିରେ ସହ ଗାତ୍ରକୁ ଦେ ଚରଣ । ବ୍ରହ୍ମଗିରି ମହାଭାରତ. ୨୩ ।

ଅଚିରରୋଚିଃ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଚିର + ରୋଚିସ୍)—
Achirarochih ବିଦ୍ୟୁତ୍ ; ବଜ୍ରୁଳ—Lightning.

ଅଚିରସ୍ଥାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଚିରସ୍ଥାୟିନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—
Achirasthāyī କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ; କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁର—Shortlived;
(ଅଚିରସ୍ଥାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) temporary; momentary.

ଅଚିରାଂଶୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଚିର + ଅଂଶୁ)—ବିଦ୍ୟୁତ୍ ;ବଜ୍ରୁଳ—
Achirāinsu Lightning.

ଅଚିରାଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଚିରାଂଶୁ)— ବିଦ୍ୟୁତ୍ ; ବଜ୍ରୁଳ—
Achirāṇī Lightning.

ହଦ ସ୍ପନ୍ଦନ ଅଟ୍ଟା ସୁଖ ସ୍ପୃଷ୍ଟ ଉତ୍ତୁଳ ଚାରିଲ ଅଚିରଣୀ ।
ଅଚ୍ଚମ୍ବ—ବେଦାନ୍ତଚିନ୍ତାମଣି ।

ଅଚିରାତ୍—ସଂ. ଅ—୧ । ଅବିଳମ୍ବେ; ଅଚିରେ; ଅଳ୍ପ ଶୀଘ୍ର—
Achirāt 1. Shortly; immediately after.
୨ । ହଠାତ୍—2. All on a sudden.
୩ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—3. Instantaneously.

ଅଚିରାଭା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଚିର + ଆଭା)— ବିଦ୍ୟୁତ୍ ; ବଜ୍ରୁଳ—
Achirābhā Lightning.

ଅଚିରେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅଚିର)—ଅଚିରାତ୍ (ଦେଖ)
Achire Achirāt (See)
ଅଚିରେ

ଅଚିରଚିରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଚିରଚିରା (ଦେଖ)
Achirichirā Achirachirā (See)
(ଅଚିରଚିରେଣ୍—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଚିହ୍ନରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅ + ଚିହ୍ନ)—
Achihnarā ୧ । ଅଜ୍ଞାନକ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟର ଗୁଣ
(ବିପରୀତ—ଚିହ୍ନରା) ଚିହ୍ନି ପାରେ ନାହିଁ—1. A person who is incapable of appreciating good qualities in others.
୨ । ଅଯୋଗ୍ୟ—2. Incompetent.
୩ । ଯେଉଁ ବଣିଆ ସୁନା, ମଣି ଆଦି ପରଖ କରିବାରେ ବିଚକ୍ଷଣ ନୁହେ—3. A goldsmith who is not an expert tester of gold & gems.

ଅଚିହ୍ନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ଚିହ୍ନିତ)—
Achihnā (etc) ଅଚିନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Achina etc (See)

ଅଚିହ୍ନାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅଚିନା (ଦେଖ)
Achihnār Achinā (See)

ଅଚିହ୍ନିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଚିହ୍ନିତ)—
Achihnita ୧ । ଯହିଁରେ କୌଣସି ଚିହ୍ନ ବା ମାର୍କା ନ ଥାଏ—
1. Unmarked.
୨ । ଅପରିଚିତ—2. Unacquainted; strange.
୩ । ଯାହାକୁ କେହି ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ—3. Unrecognised.

ଅଚିହ୍ନିରା—ଦେ. ବିଣ—ଅଚିହ୍ନରା (ଦେଖ)
Achihnirā Achihnarā (See)

ଅଚୀନ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ସୁମାତ୍ରା ଦ୍ୱୀପର ଉତ୍ତରଭାଗରେ ଥିବା
Achīna ପ୍ରତାପଶାଳୀ ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟ ଓ ନଗର । ଏହି ବନ୍ଦରକୁ
ଆଚୀନ ପୂର୍ବେ ରେଶମ ଉତ୍ପାଦନ ହେଉଥିଲା । ୧୮୭୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଓଲନ୍ଦାଜମାନେ ଏହାକୁ ଅଧିକାର କଲେ—
Name of a state and port-town in the northern portion of the Sumātrā island.

ଅଚୁତାପହଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଅଚିନ୍ତାପହଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Achutāpahaṇḍa Achintāpahaṇḍa (See).

ଅଚେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଗ୍ଲେଇବା (ଦେଖ)
Acheibā Achāibā (See)

ଅଚେତ୍—ଦେ. ବିଣ—ଅଚେତ (ଦେଖ)
Achet Acheta (See)

ଅଚେତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅଚେତନ)—
Acheta ୧ । ଚେତନାଶୂନ୍ୟ—
ଅଚେତ 1. Senseless; not sentient.
ଅଚେତ ୨ । ବେହୋସ; ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ; ଯାହାର
(ବିପରୀତ—ସଚେତ) ଚେତା ବୁଡ଼ିଅଛି—2. Uconscious; one who has lost his senses.

କେତେମେଁ ଦହନ ବରତ ଅଚେତ ହୋଇ ଥବେ ।
ଗ୍ରାମୀ—ରସବାଗ୍ୟ ।

୩ । ଅଜ୍ଞାନ—3. Unintelligent.
୪ । ଜଡ଼—4. Inert.
୫ । ଗରୁଣ୍ଡସିଆର; ଅସାବଧାନ—5. Uncautious.

ତୋତେ ମାରବେ ସେ ଅନନ୍ତ
ତୁ ଅଚେତ ହୋଇନ୍ତୁ ଅଚେତ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଜନ. ୧୦୩ ।

ଅଚେତନ—ସଂ ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଚେତନା)—
Achetana ୧ । ନିର୍ଜୀବ; ଜୀବଶୂନ୍ୟ—
(ବିପରୀତ—ସଚେତନ) 1. Lifeless; not sentient.
୨ । ଜଡ଼—2 Inert.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ

୩ । ଚେତନାହୀନ; ବେହୋସ୍; ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ —
3. Unconscious; void of sensation.

ବାମ ପାଦନ୍ୟସ୍ତ; ଶୂନ ପ୍ରହାରେ ସକଳ ଦେହ ଦେହରେ ଅଚେତନ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ, ୪୪।୧୩ ।

୪ । ଯାହାର ଚେତା ଚାଲିଯାଇଥାଏ—
4. One who has lost consciousness.

ଅଚେତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ+ଚେତସ୍; ୨ମା. ୧ବ.)—
Achetā ଅଚେତ (ଦେଖ)
Acheta (See)

ଖାଇଦେଇ ବ ଉଲଟ. ଅଚେତା ଦେଇକୁ ଲେ
ବଦ୍ୟସ୍ପର୍ଶ, ତ. ତ. ଓ ଗୀତ ।

ଅଚେବନ—ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଚେତନ)—
Achebana ଅଚେତନ (ଦେଖ)
Achetana (See)

ଏମେ ଏବ ଚଳ ଜୀବ ଜଗତେ ଅଚେତନ ବଦନାଶ୍ରିତ ଦୁଃଖଦ୍ରବନ ନ ।
ଭକ୍ତ—ପ୍ରେମସୁଧାନଧ ୧୩।୮ ।

ଅଚେରେଷ୍ଟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଚେଷ୍ଟା)—ଅଚେଷ୍ଟା (ଦେଖ)
Achereshta Acheshta (See)

ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. (ସଂ. ଅଚେଷ୍ଟା)—ଅଚେଷ୍ଟା (ଦେଖ)
Acheshtā (See)

ଅଚେରେଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଅଚେଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Achereshtā Acheshta (See)

ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—ଅଚେଷ୍ଟା (ଦେଖ)
Acheshtā (See)

ଅଚେଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଚେଷ୍ଟା)—
Acheshta ୧ । ଅଚେତନ; ନିର୍ଜୀବ—1. Lifeless.
(ଅଚେଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଚଳ; ଜଡ଼—2 Inert; inactive; motionless.
୩ । ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—Insensible; unconscious.
୪ । ନିଷ୍ଚେଷ୍ଟ—4. Void of exertion.
ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଚେଷ୍ଟା)—ଚେଷ୍ଟାର ଅଭାବ—
Want of exertion.

ଅଚେଷ୍ଟା—ସଂ. ବିଣ. (ଅଚେଷ୍ଟ+ଆ) ଅଚେଷ୍ଟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Achestā Feminine of acheshta.
ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟା ସଂ. ବ. (ଅ+ଚେଷ୍ଟା)—ଚେଷ୍ଟାର ଅଭାବ—
Want of exertion.
ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଅଚେଷ୍ଟ)—ଅଚେଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Acheshta (See)

ଅଚୈତନ୍ୟ—ସଂ. ବ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ଅ+ଚୈତନ୍ୟ)—
Achaitanya ଚେତନାର ଅଭାବ—
(ଅଚୈତନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Lack of consciousness.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଚେତ (ଦେଖ)
Acheta (See)

ଅଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଛେ ଧାତୁ=ବାଧା ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା
Achchha ଦୃଷ୍ଟିକୁ ବାଧା ନ ଦିଏ)—
୧ । ସ୍ୱଚ୍ଛ; ଯାହା ଭିତର ଦେଇ ଅନ୍ୟ ପାଖର ବସ୍ତୁମାନ ଦେଖାଯାଇ ପାରେ—1. Transparent.
୨ । ନିର୍ମଳ—2. Clear.
୩ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—3. Bright.
୪ । ସମ୍ମୁଖରେ ଅବସ୍ଥିତ—4 Situate in front.
ସଂ. ବ. ୧ । ସ୍ଫଟିକ—1. Quarty; crystal.
୨ । ଭଲୁ—2. The bear.

ବଳିଲେ ଅଚ୍ଛରେ ଦେହ ଚଢ଼ର ପାଇବେ ଗୋହ ଜଣସାର ମାରଣେ ମାରଣ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ୪୨।୧ ।

୩ । ଯେଉଁ ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ ପୂର୍ବରୁ ମରିଥିବା ଶିକାର ବା ମଡ଼କୁ ଖାଏ ନାହିଁ (ଯଥା—ବାଘ)—
3. A wild animal which does not eat carcass.

ଅଚ୍ଛତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଛତ୍ର; ସନ୍ଧିଯୋଗୁଁ ଛ ସ୍ଥାନରେ
Achchhatra ଚ ଆଦେଶ; ଯେଉଁଠାରେ ରାଜତ୍ୱ ନାହିଁ)—
ଅରାଜକ; ରାଜହୀନ (ଦେଶ)—Anarchical; (a country) having no king.

ଅଚ୍ଛବ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ)—
Achchhaba ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ନୀଚ (ଜାତି)—
ଅଚ୍ଛବ; ଅଛୁଆଁ Low; untouchable (caste)
ଅଚ୍ଛୁତ

ଅଚ୍ଛଭ—ଦେ. ବିଣ—ଅଚ୍ଛବ (ଦେଖ)
Achchhabha Achchhaba (See)

ଅଚ୍ଛଭଲ୍ଲ—ସଂ. ବ. (ଅଚ୍ଛ=ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ+ଭଲ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+
Achchhabhalla କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଜୀବକୁ ବଧ କରେ)—
ଭଲୁ—The bear.

[ଦ୍ର—ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଇଅଛି ଯେ ଶିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାଲୁକୁ ବନ୍ଧୁକ ବା ଭାଣ୍ଡ ଗୁଳିଲେ ପରେ ଭାଲୁ ଠିକ ସମ୍ମୁଖ ଦିଗକୁ ସୁଲୁସି ଆସେ ଓ ଶିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେବେ ଭାଲୁର ସମ୍ମୁଖ ଦୃଷ୍ଟିରେଖାରୁ ବହୁଦୂର ଆଡ଼େଇ ଯାଇଥାଏ, ତେବେ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ପାରେ ନାହିଁ; ଯେବେ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଯାଉଥା ଭାଲୁର ଠିକ ସାମନାସାମନି ଦୃଷ୍ଟିରେଖାରେ ଥାଏ, ତେବେ ଭାଲୁ ନିଶ୍ଚେ ତାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ ।]

ଅଚ୍ଛିଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଛିଦ୍ର; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ)
Achchhidra
୧ । ଗାରବ୍ଧ; ଛିଦ୍ରରହିତ—
1. Haivg no hole; holeless.
୨ । ନିର୍ଦୋଷ; ଦୋଷରହିତ—
2. Faultless; defectless.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଘୃଷ୍ଟାରେ ଘୃଷ୍ଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଜବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଜବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ନିଃସନ୍ଦେହ—3. Undoubted; certain.

୪ । କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଥିବା (କର୍ମ)—

4. (a work) Which has been completed without any flaw or defect.

୫ । ଅତି ଘନ—5. Very dense.

୬ । ସର୍ବବ୍ୟାପୀ—6. All pervading.

ଅଚ୍ଛିଦ୍ର କାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ନାମ) ତୈତ୍ତିରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅଧ୍ୟାୟ ବିଶେଷ—
Achchhidra kāṇḍa Name of a chapter of the Taittirīya Brāhmaṇa.

ଅଚ୍ଛିଦ୍ରାବଧାରଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଚ୍ଛିଦ୍ର + ଅବଧାରଣ)—କୌଣସି
Achchhidrābadhāraṇa ବୈଦିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅଚ୍ଛିଦ୍ର ବା ସାଙ୍ଗୋପାଙ୍ଗ ହୋଇ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେବା ପାଇଁ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ବା ସଂକଳ୍ପ ବାକ୍ୟ ବୋଲନ୍ତି; ବେଦୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A Vedic formula pronounced by the performer of a Vedic rite with a view to bring the ritual to a satisfactory conclusion.

[ଦ୍ର—ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ବା ମର୍ମ :—ସ୍ୱସ୍ତି, ସ୍ୱସ୍ତି, ସ୍ୱସ୍ତି; ଗୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରାଜା, ପ୍ରଜାଙ୍କର ଶାନ୍ତି ହେଉ; ଅମୁକ ଗୋତ୍ରର ଅମୁକ ନାମଧେୟ ମୁଁ ଅମୁକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏ ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନ (ଯଥା—ହୋମ) ଆରମ୍ଭ କରୁଅଛି, ତାହା ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ସର୍ବ ଶୁଭରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଉ, ଶୁଦ୍ଧ ହେଉ, ଶୁଭ ହେଉ ଶୁଭ ହେଉ ।]

ଅଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ଛିନ୍ନ; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁ ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ୍ଛି)—
Achchhinna ୧ । ଯାହା ଛିନ୍ନ ହୋଇ ନାହିଁ—1. Uncut.

୨ । ଅବିଭକ୍ତ—2 Undivided.

ଅଚ୍ଛୁଷ୍ଠା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜୈନମାନଙ୍କର ଷୋଡ଼ଶ ବିଦ୍ୟାଦେବୀଙ୍କ
Achchhushthā ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One of the sixteen Deities of the Jainas presiding over learning.

ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ଅ + ଛେଦ୍ୟ;ସନ୍ଧିଯୋଗୁ ଛେ ସ୍ଥାନରେ ଚ୍ଛେ)—
Achchhedya ୧ । ଯାହା ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା କଟାଯାଇ ନ ପାରେ—
(ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. That which cannot be cut.

୨ । ଅବିଭାଜ୍ୟ—2. Indivisible.

୩ । ଯାହା ଛେଦନ କରିବା ଅନୁଚିତ

3. That which ought not to be cut.

ଅଚ୍ଛୋଦ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଚ୍ଛ + ଉଦକ; 'ଉଦକ' ସ୍ଥାନରେ
Achchoda ସମାସ ଯୋଗୁ 'ଉଦ' ଆଦେଶ)—
(ଅଚ୍ଛୋଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ୱଚ୍ଛଜଳବିଶିଷ୍ଟ (ଜଳାଶୟ)—Full of transparent water; pellucid (tank)

ସ. ବି. (ନାମ)—ହିମାଳୟ ନିକଟସ୍ଥ ସରୋବରବିଶେଷ—
Name of a lake near the Himālayas.

ଅଚ୍ୟୁତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଚ୍ୟୁତ)—୧ । ଯାହା ଲଗ୍ନ ହୋଇଥିବା
Achyuta ବସ୍ତୁରୁ ଚ୍ୟୁତ ବା ଭିନ୍ନ ହୋଇ ନାହିଁ—1. Not
(ଅଚ୍ୟୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ) separated from another thing.

୨ । ଅପତିତ—2. Not fallen.

୩ । ବିନାଶରହିତ; ଅବିନାଶୀ—

3. Indestructible; imperishable.

୪ । ସ୍ଥିର; ଚିରସ୍ଥାୟୀ—4. Permanent.

ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. An epithet of Bishṇu

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. Srīkrushṇa.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—

1. A name given to males.

୨ । ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦର ଡାକ ନାମ —

2. A name for calling Achyutānanda.

୩ । ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଅଦ୍ୱୈତ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—

3. Name of a son of Pandit Adwaita

ଅଚ୍ୟୁତାଗ୍ରଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବଳରାମ—
Achyutāgraja 1. Krushṇa's elder step-brother.

୨ । ଇନ୍ଦ୍ର—A name of Indra.

ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଚ୍ୟୁତ = ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଅଟେ
Achyutānanda ଆନନ୍ଦ ଯାହାର)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1 Bishṇu.

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. Srīkrushṇa.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ମନୁଷ୍ୟର ନାମବିଶେଷ—One of the names given to males.

ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଗୋସାଇଁ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କ ସମସାମୟିକ
Achyutānanda Gosāiñ ଓଡ଼ିଆ ମହାପୁରୁଷ ଓ କବିବିଶେଷ—
Name of a devotee and poet who was contemporary of Srichaitanya.

[ଦ୍ର—ଏ କବିଙ୍କ ଜନ୍ମର ସୁଆଙ୍ଗ ପ୍ରଗଣାର ତାଳକଣା ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଏ ସାଂସାରିକ ବିଷୟରେ ଉଦାସୀନ ଥିଲେ । ଏ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ପୁରୀ ଧାମରେ ବାସ କଲେ ଏବଂ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଓ ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ସହିତ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କଲେ । ପୁରୀର ଗୋପାଳ ମଠ ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ସେ ଜାତିରେ ଗୋପାଳ ଓ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ସନାତନ ଖୁଣ୍ଟିଆ । ସେ ଓଡ଼ିଆରେ ୩୬ ଖଣ୍ଡ ସଂହିତା, ୨୮ ଖଣ୍ଡ ଗୀତା, ଦ୍ରବ୍ୟଶ ଓ ଜ୍ଞାନୋଦୟ କୋଇଲ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ଭାରଣୀଚରଣ—ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।

ସେ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷାର୍ଦ୍ଧର ଲୋକ । ଏ ଗଉଡ଼ଙ୍କ ଉଗାଲମାନ ରଚନା କରିଥିଲେ ଓ ମାଳକାନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଘଟନା ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ଏ ଗୁପ୍ତ ବୈଷ୍ଣବ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଜ	ନ୍ଦ

ଥିଲେ ଏବଂ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନେମାଳ ମଠର ମହନ୍ତ ଥିଲେ; ଅବଶ୍ୟ ନେମାଳ ମଠ ତାଙ୍କ ବଂଶଧରଙ୍କ ଗାଦୀ । ଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କ ପଞ୍ଚସଖା ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଏକତମ । ଏ ବ୍ରଜ ବା ଗୋପାଳ ଲୀଳରେ ଜନ୍ମି ଥିଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି । ତନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ଅବଶ୍ୟ କରଣବୈଷ୍ଣବ ସମାଜରେ ଚଳୁଅଛନ୍ତି ଏବଂ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଏମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ଯାଦବମାନଙ୍କର ଗୁରୁ ଓ ସାମାଜିକ କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ—ଦେ. ବ. ନାମ—
Achyutānanda Dāsa ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଗୋସାଇଁ (ଦେଖ)
Achyutānanda gosāiñ (See)

ଅଚ୍ୟୁତାବାସ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଚ୍ୟୁତ + ଆବାସ)—
Achyutābāsa ୧ । ବୈକୁଣ୍ଠ—
1. The abode of Bishṇu.
୨ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷ—2. The holy fig (tree)

ଅଛ—ଦେ. କ୍ରିୟା. (ସଂ. ଅସ ଧାତୁ; ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ ୬ଷ୍ଠ ପୁରୁଷ, ଅଦର୍ଥ
Achha ଏକବଚନ (ତୁମ୍ଭେ) ଓ ବହୁବଚନରେ (ତୁମ୍ଭେମାନେ
ଆଛ ସହିତ ବ୍ୟବହୃତ ରୂପ); ଅସ୍ତି; ଅଛ—The form
କ୍ରି taken by the verb 'To be' in present tense 2nd person singular & plural—(you) are.

[ଦ୍ର— ସଂ. ଅସ ଧାତୁର ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳର ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ ରୂପ]

ବଚନ	ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ	ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁରୁଷ	ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ
ଅନାଦରାର୍ଥକ ଏକବଚନ	ମୁଁ ଅଛି (ପଦ୍ୟରେ ଅଛଇଁ)	ତୁ ଅଛୁ	ସେ ଅଛି (ପଦ୍ୟରେ ଅଛଇ)
ଆଦରାର୍ଥକ ଏକବଚନ	ଆମ୍ଭେ ଅଛୁଁ	ତୁମ୍ଭେ ଅଛ ଆପଣ ଅଛନ୍ତି	ସେ ଅଛନ୍ତି
ବହୁବଚନ	ଆମ୍ଭେ, ଆମ୍ଭେମାନେ ଅଛୁଁ	ତୁମ୍ଭେମାନେ ଅଛ ଆପଣମାନେ ଅଛନ୍ତି	ସେମାନେ ଅଛନ୍ତି ।

ଅଛଇ—(ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଦେ. କ୍ରି—ଅସ ଧାତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ
Achhai ୩ୟ ପୁରୁଷ ଅନାଦରାର୍ଥକ ଏକବଚନରେ ବ୍ୟବହୃତ
ଆଛେ ଅକାର (He; She; It Is.
କ୍ରି ଅଗୁରୁ ଦଣ୍ଡର ମୂଳ ଅଛଇ ପଦ୍ୟରେ—ସାରଳା ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ

ଅଛଉଚ—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଅଶୌଚର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Achhaucha ୧ । ଅଶୌଚ (ଦେଖ)
ଅଶ୍ତ୍ 1. Asaucha (See)

ଅଛଉଚିଆ—ଗ୍ରା. ବିଶ ଓ ବ. (ସଂ. ଅଶୌଚ)—ଅଶୌଚ (ଦେଖ)
Achhauchiā Asaucha (See)

ଅଛଉର—ଗ୍ରା. ବ.ଓ ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ଶୌର)—ଅଶୌର (ଦେଖ)
Achhaura Achhaura (See)

ଅଛଙ୍କା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅଛଣା; ଯେଉଁ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା
Achhaṅkā ଛଣା ହୋଇ ନାହିଁ—
ଅଛଁକା 1. Unsifted (liquid)
୨ । ଅବଘର (ତରକାରି)—
2. (Curry) Which has not been flavoured with the fried spices.

ଅଛଟ୍‌ଛଟ୍—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଶ—ଅଛଟକେ (ଦେଖ)
Achhatchhat Achhatake (See)

[ଯଥା—ପାଖରେ ବହୁ ଧନ ମହଜୁଦ୍ ଥିଲେ ଅଛଟ୍‌ଛଟ୍ ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ, ତାହା ପାଖରେ ଗୋଡ଼ ଛାଙ୍କି ଠିଆ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।]

ଅଛଟକେ—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଦୈବାତ୍; ଅକସ୍ମାତ୍; ହଠାତ୍ ।
Achhatake 1. Suddenly; all at once.
୨ । ଅଜ୍ଞତାବଶତଃ; ନ ଜାଣି; ଅଜାଣତରେ—
2. Unknowingly.
ଅଛଟକେ ଜୁର୍ଦ୍ଦରେ ଯେ ସୁଣି ହୋଇ ଚାହିଁ । ଗୀତାମ୍ବର, ବ୍ରହ୍ମିଣ୍ଡ ପର୍ବ ।
୩ । ହେଳା କରି—3. Negligently.
୪ । ସହଜରେ; ଅବଲୀଳାକ୍ରମେ—4. Easily.
୫ । ଅସାବଧାନତାପ୍ରଯୁକ୍ତ—
5. Owing to carelessness.

ଅଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯାହା ଛଡ଼ା ହୋଇ ନାହିଁ; ଯେଉଁ ଫଳରୁ
Achhardā ଖୋସା ଛଡ଼ାଯାଇ ନାହିଁ । (ଯଥା—ଅଛଡ଼ା ଘାଟର
ଆଛାଡ଼ା କଦଳୀ)—1. (fruit) From which the rind has not been peeled off.
୨ । ଯେଉଁ ଫୁଲ ବା ମାଳା ଦେବତାଙ୍କ ଦେହରୁ ଛଡ଼ା ହୋଇ ନ ଥାଏ—2. (flower or garland) Which has not been taken out from the body of a Deity.
୩ । ଯାହା ଛଡ଼ ନ ଥାଏ ବା କୌଣସି ବସ୍ତୁରୁ ଭାଗ କରି ନ ଥାଏ । (ଯଥା—ଦହିରୁ ଅଛଡ଼ା ମଠ; ଅଛଡ଼ା କଦଳୀ ମଣ୍ଡ)—
3. That which has not left a thing.
୪ । ଅଛଡ଼; ଯାହା ଦେହରୁ ଭାଗ କରି ନ ଥାଏ ।
(ଯଥା—ଅଛଡ଼ା ରୋଗ; ଅଛଡ଼ା ଜ୍ୱର)—
4. Unceasing; unremittant.

ଅଛଡ଼ିଆ—ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବିଶ—ଅକଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Achhardiā Akandā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଟ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଟ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଛଣା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ ଲୁଗାଦ୍ୱାରା ଛଣା ହୋଇ ନାହିଁ—(liquid) Unsifted; unrefined.
Achhaṇā ଆଛାଁକା

ଅଛଦରୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅଛେଦରୀ (ଦେଖ)
Achhadarī Achhedarī (See)

ଅଛପା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅମୁଦ୍ରିତ (ପୁସ୍ତକ)—
Achhapā 1. Not printed (book)
ଅଛପ ୨ । ଅପ୍ରକାଶିତ (ଗ୍ରନ୍ଥ)—
2. Unpublished. (book).
୩ । ଅଲୁକ୍କାୟିତ; ପ୍ରକାଶିତ—3. Not concealed
୪ । ଜ୍ଞାତ; ଜଣା—4. Known, detected.

ଅଛବ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ)—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ନୀଚ (ଜାତି)—
Achhaba ଯେଉଁ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଛୁଅନ୍ତି
ଅଛବ ନାହିଁ (ଯଥା—ପାଣ, ଦାଣ୍ଡି, ଡୋମ, କଣ୍ଡରା, ମୋଚ
ଅଛୋପ ଇତ୍ୟାଦି)—Untouchable; of low caste.

ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ ଗୀତ ଗାଇଥାଉ ଅଛବ ଘରର ପୁଅ—ଚମ

ଦେ. ବି—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ନୀଚଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
A pariah; an untouchable.

ମନ ବୋଲେ ଯେ ଜନ୍ମ କଲେ ଦିଅନ୍ତେ,
ଦୁଃଖ ପୁଣି ଜାତ ହୁଏ ଅଛବର ଘରେ । ଶାରଳା ମହାଭାରତ, ମଧ୍ୟ ।

[ଦ୍ର—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଅଛବ ଜାତିଙ୍କୁ ପଞ୍ଚମ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଅଛଭ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଅଛବ (ଦେଖ)
Achhabha Achhaba (See)

ଅଛମ୍ବର—ଗ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ—ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ (ଚାଷ ଜମି); ଯେଉଁ
Achhambara ଜମିରେ ଥୋଇ ମରୁଡ଼ି ହୁଏ ନାହିଁ—
Excellent (land); not subject to flood or draught.

ଅଛର—ଗ୍ରା. ପ୍ରାଚୀନ. ବି (ସଂ. ଅକ୍ଷର; ତୁଳନା କର ହି. ଅଛର=ଅକ୍ଷର
Achhara ହି. ଲଛମନ=ଲକ୍ଷ୍ମଣ)—
ଅକ୍ଷର—Alphabet.

ସଭ୍ୟଗଣଙ୍କୁ ବୋଲିବେ,
ଏଣେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଅଛର ବାଣ୍ଟେ ଗ୍ରନ୍ଥ । ପ୍ରାଚୀ—ଚନ୍ଦ୍ରମଙ୍ଗଳ ।

ଅଛରା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ)—
Achharā ୧ । ପୂର୍ବରୁ ପାଣିରେ କିଛିକାଳ ବଡୁଳା ହୋଇ ଗଜା ବାହାରିବା ପରେ ଜମିରେ ବୁଣାଯିବା (ଧାନମଞ୍ଜି)—1. (paddy seeds) Sown after sprouting or germinating.
୨ । ଭୁସିରେ ପାଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା (ଶସ୍ୟାଦି)—
2. Husked; winnowed; cleansed of chaff.
ଦେ. ବି—୧ । ବିହନକୁ ପ୍ରଥମେ ପାଣିରେ ବଡୁଳାଇ ତାହା ଗଜା ହେବା ପରେ ଜମିରେ ବୁଣିବା ପ୍ରଣାଳୀ—
1. The sowing of sprouted paddy-seeds.
୨ । କାଦୁଅ ଜମିରେ ଶୁଖିଲା ବିହନ ବୁଣିବା ପ୍ରଣାଳୀ—
2. The sowing of dry seeds on muddy fields.
୩ । ଶସ୍ୟାଦିକୁ ଭୁସିରେ ପାଛୁଡ଼ିବା—
3. Husking; winnowing.
ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି —ଅସରା—Shower.
ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଅସାର; ସାରଶୂନ୍ୟ—
Marrowless; worthless.

ଅଛରାପାଗ—ଦେ. ବି—ଧାନକୁ ପାଣିରେ ବଡୁଳାଇ ଗଜା ବାହାରିବା
Achharāpāga ପରେ ଉକ୍ତ ବିହନକୁ କାଦୁଅ ଜମିରେ ବୁଣିବା
ଗଜାବୋନା ପ୍ରଣାଳୀ—Mode of sowing sprouted paddy-seeds on muddy soil.

[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥାନରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ମଞ୍ଜିରୁ ଉଠିବା ଧାନ ଗଛକୁ 'ରଳ' ରୂପେ ଅନ୍ୟ କଥାରେ ବୁଝନ୍ତି ।]

ଅଛଥାଣି—ଦେ. ବିଣ—ଅଛୁଆଣି, ଛପର କରା ଯାଇ ନ ଥିବା (ଘର)
Achhāṇi Unthatched (house)

ଅଛଏନ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅକ୍ଷ)—ଶଗଡର ଅଖ—
Achhaen Axle of a cart.

ଅଛଡ଼—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ରୋଗୀକୁ ଛଡ଼େ ନାହିଁ ବା ତ୍ୟାଗ କରେ
Achhārda ନାହିଁ—1. Unremittant.
ଅବିରାମ (ଯଥା—ଅଛଡ଼ା ଜ୍ୱର; ଅଛଡ଼ା ଭବଭ)
୨ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ—2. Continuous; uninterrupted.
(ଯଥା—ଅଛଡ଼ା ବରଷା)
୩ । ଯାହା ଛଡ଼ି ହୁଏ ନାହିଁ ବା ତ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
3. That which can not be given up.
(ଯଥା—ଅଛଡ଼ା ଅଭ୍ୟାସ)

ଅଛଡ଼ କଛଡ଼ ହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ ରୋଗୀ ବେଦନାରେ ଅସ୍ଥିର
Achhārda kachārda hebā ବା ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗମାନ ଛଟ
ଆଛାଡ଼କଚାଡ଼ ହଓ୍ୱା ପିଟି ହେବା—To be restless (said of a person in a fit of fever)

ଅଛଡ଼ କଛଡ଼ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅଛଡ଼କଛଡ଼ ହେବା (ଦେଖ)
Achhārda kachhārda hebā Achhārda kachārda hebā (See)

ଅଛଣ୍ଡ—ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ସଂ. ଅକ୍ଷ)—ଅକ୍ଷ—
Achhāṇḍ Axle.

ଅଛଣ୍ଡି—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅକ୍ଷ)—ଅଖ—
Achhāṇḍi Axle.

ଅଛମର—ଗ୍ରାଦେ. (କଟକ)ବିଣ—ଅଛମ୍ବର (ଦେଖ)
Achhāmara Achhambara (See)

ଅଛମ୍ବର—ଗ୍ରାଦେ. (କଟକ)—ବିଣ—ଅଛମ୍ବର (ଦେଖ)
Achhāmbara Achhambara (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଟ	ଭ୍ଟ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଟ	●	ନ୍ଟ

ଅଛରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଉତ୍ସର୍ଜନ)—୧ । ଭୁଷରେ ଶସ୍ୟାଦିକୁ ପାଛୁଡ଼ିବା—1 To husk; to cleanse the chaff by winnowing.

Achhāribā

୨ । ଇତସ୍ତତଃ ବୁଣିଦେବା—2 To strew

୩ । ଗଜା ହୋଇଥିବା ଧାନକୁ କାଦୁଅ ଜମିରେ ବୁଣିବା—3. To sow sprouted paddy seeds on a clayey soil.

ଅଛିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଉପରୁ ଖୋସା ଛେଲା ହୋଇ ନ ଥିବା (ପଣିଡ଼ି)—Achhiāñ (unripe cocoanut) From which the peel has not been sheed off.

ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଅଛଆଣି; ଛପରବନ୍ଦ ହୋଇ ନ ଥିବା (ଘର)—Unthatched (house).

ଅଛିଡ଼—ସ୍ତ୍ରୀ. ଓ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଚ୍ଛିନ୍ନ)—

Achhirda

ଅଛେଦ୍ୟ—That which cannot be cut or severed.

ଅଚ୍ଛିନ୍ନ

ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ ବୁ ଚାରିବ୍ରଣ ଚାଣିଲେ ଦେବ ମୁଁ ଅଛିଡ଼—ଚିତ୍ରାମ୍ବର—ନୃସିଂହସ୍ମରଣ ।

ଅଛିଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଚ୍ଛିନ୍ନ)—

Achhinda

ଅଛେଁଡ଼ା

୧ । ଅବଭକ୍ତ—1. Undivided

୨ । ଯାହା ଛିଣ୍ଡା ବା ଖଣ୍ଡ ନୁହେ—2. Untorne.

୩ । ଅଚ୍ଛିନ୍ନ – 3 Unseparated

୪ । ଯାହା ଚୟନ ହୋଇ ନାହିଁ (ଫୁଲାଦି)—4. Unplucked (flower).

୫ । ଯାହା ମୀମାଂସିତ ହୋଇ ନାହିଁ (ସମସ୍ୟା ବା ବିବାଦ)—5. Unsolved.

୬ । (ଗଣିତ) ଯେଉଁ ରାଶି ଅନ୍ୟ ରାଶିଦ୍ୱାରା ହୁତ ହେଲେ ଛିଣ୍ଡେ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଗଶେଷ ରହିଯାଏ; ଅବିଭାଜ୍ୟ (ରାଶି)—6. (arithmetic) Indivisible (number)

ଅଛିଦ୍ର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଚ୍ଛିଦ୍ର)—୧ । ଅଚ୍ଛିଦ୍ର (ଦେଖ)

Achhidra

1. Achchhidra (See)

୨ । ବ୍ୟବଧାନରହିତ—2. Without interstice.

ବୁ ଚରଣ ଚରଣରେ ସମାଜ, ଅଚ୍ଛିଦ୍ର ସବୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଭୂତ—ପ୍ରେମଚିନ୍ତାମୃତ ।

୩ । ନିରନ୍ତର; ସର୍ବବ୍ୟାପୀ—2. All pervading.

ଅଛିଦ୍ର ହୋଇବାର ଦେଖିଲେ ଥାଉ, ତହିଁ ସୁଖରେ ଚକ୍ଷେ ଚକ୍ଷ ଥିବ ।

ବୃଷସିଂହ—ନିହାଳଚନ୍ଦ୍ର, ଚକ୍ଷ ।

ଅଛିଦ୍ରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ନିଶ୍ଚୟ; ନିଃସନ୍ଦେହରେ—Achhidre

Certainly; undoubtedly.

ଏବ ବର୍ଣ୍ଣ ଅଛ ଅଛିଦ୍ରେ ଏ ସୁରେ ନାମ ଥାଇ ବଣ୍ ଚନ୍ଦ୍ରମା ।

ଭକ୍ତ. ଦୋଷଦ୍ରୋହାଗ୍ରସ୍ତୁନ୍ଦ—୧୦।୨୫ ।

ଅଛିମାକୁ ଗଛିମା—ସ୍ତ୍ରୀ. ପ୍ରବଚନ ବା ନ୍ୟାସ୍ତ—୧ । ଜଣକର ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟିକୁ ଅନ୍ୟ ଜଣକଠାରେ ଆରୋପ କରିବା—

Achhimāku gachhimā

ଉଦୋର ପିଣ୍ଡି ବୁଦୋର ଘାଡ଼େ

1. To lay one's fault or blame at the door of another.

୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ସଙ୍ଗେ କନ୍ୟାର ବିବାହ ଦେବା—2. To give a girl in marriage to an unsuitable bridegroom.

୩ । ଅତୁଳନୀୟ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ତୁଳନା କରିବା—3 To compare a thing with an unsuitable thing.

ଅଛୁଆଁ—ଦେ. ବିଣ (ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ଅ + ଛୁପ୍ତ)—

Achhuāñ

୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ—1. Untouchable.

ଅଛୁତ

ଅଛୁଆଁ ଜାତିକି ଛୁଇଁବାକୁ ନିଷେଧ । ସମ୍ବଳପୁର—ଦ୍ୱାରକାଦାସ ଶାସ୍ତ୍ର ।

୨ । ଅସ୍ପୃଷ୍ଟ—2.Untouched.

୩ । ଯେଉଁ ବସ୍ତ୍ରରେ (ଯଥା—ପାଣିକଷ୍ଟ ଗାମୁଛା, ପାଟ, ଫଟା) ଛୁଆଁ ଦୋଷ ଲାଗେ ନାହିଁ ।

3. (a cloth) Which is not made impure by touch.

୪ । ଛୁଆଣି ବା ଛପରବନ୍ଦ ହୋଇ ନ ଥିବା (ଘର)—4. Unthatched (house)

ଚାଣ୍ଡ ଘର ଖଣ୍ଡି ଅଛୁଆଁ ଘର ଯେବେ ଓଡ଼ିଆରେ ବରିବ ବଟ—ଭଗ ।

ଗତ ଅଛୁଆଁ ମସ୍ତକରେ ଥାଉ । ସ୍ତ୍ରୀଗ—ଘରରେ ଗୀତା ।

୫ । ଯେଉଁ ମୃଦଙ୍ଗ ବା ପଖୋଜର ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଝଡ଼ା ହୋଇ ନାହିଁ—1. (a drum) The mouth of which is not covered with leather.

ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରଜୋବତୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Menstruated; in her menses.

[ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ ରଜୋବତୀ ହେଲେ 'ଛୁଆଁ' ହୋଇଛି ବୋଲି ଓଡ଼ିଶାରେ କହନ୍ତି; ସମ୍ବଲପୁରରେ 'ଅଛୁଆଁ' ହୋଇଛି ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ଅଛୁଆଣି—ଦେ. ବିଣ—ଛପରବନ୍ଦ ହୋଇ ନ ଥିବା (ଘର)—Achhuāṇi

Unthatched (house).

ଅଛୁଆଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ ।ଯେଉଁ ମୂଲିଆ ଘର ଛପର କରିବାରେ ଦକ୍ଷ ନୁହେ—1. (a labourer) Who is not expert at thatching a house.

Achhuāṇiāñ

୨ । ଯେଉଁ ମୂଲିଆ ଘର ଛପର କରି ଜାଣେ ନାହିଁ—2. (a labourer) Who does not know how to thatch.

ଅଛୁଟ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ; ଅବିରାମ—Achhuta

1. Incessant; uninterrupted.

ଅଚ୍ଛୁଟ

୨ । ଅତ୍ୟଧିକ—2. Excessive.

(ଯଥା—ଅଛୁଟ ବର୍ଷା, ଅଛୁଟ ଝାଡ଼ା; ଅଛୁଟ ଜଳ ।)

ଅଛୁଟଣ—ଦେ. ବିଣ—ଅଛୁଟ (ଦେଖ)

Achhutana

chhuta (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୁଝିବ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଦବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଚ୍ଛୁତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଚ୍ୟୁତ)—ଅଚ୍ୟୁତ ନାମର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ—
Achhuta Incorrect pronunciation of the name Achyuta.

ଅଚ୍ଛେଇମାକୁ ଗଚ୍ଛେଇମା—ଗ୍ରା. ପ୍ରବଚନ ବା ନ୍ୟାସ୍ତ—
Achheimāku gachheimā ଅଛିମାକୁ ଗଛିମା (ଦେଖ)
Achhimāku gachhimā (See)

ଅଚ୍ଛେଡ଼ିଆ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ବସ୍ତର) ବିଣ—ଅକଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Achherdiā Akandā (See)

ଅଚ୍ଛେଦର—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର; କ୍ଷୁଦ୍ରାତ୍ କ୍ଷୁଦ୍ର)—
Achhedarā ୧ । ହୀନ; ଅଧମାଧମ;ଅତି ଅଧମ—
ହୀନ 1. Worst; meanest.
୨ । ହେୟ; ଘୃଣ୍ୟ; ନିନ୍ଦ୍ୟ—2. Despicable.
୩ । ଜଘନ୍ୟ; କୁତ୍ସିତ—3. Ugly; nasty.
୪ । ମୂଲ୍ୟହୀନ—4. Valueless.
୫ । ପ୍ରୟୋଜନହୀନ; ଅପ୍ରୟୋଜନ—5. Useless.
(ଯଥା—ମୋର ଏ ଅଚ୍ଛେଦର୍ ଜୀବନ ଯାଉ ନାହିଁ କଥାଁ ?)

ଅଚ୍ଛୋଡ଼ବନ୍ଦା—ଦେ. ବିଣ—ନାଚ୍ଛୋଡ଼ବନ୍ଦା (ଦେଖ)
Achhordbandā Nachhordbandā (See)

ଅଚ୍ଛୋବ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅଛବ (ଦେଖ)
Achhob Achhaba (See)

ଅଚ୍ଛୋଭ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅଛଚ (ଦେଖ)
Achhobh Achhaba (See)

ଅଚ୍ଛୌର—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+କ୍ଷୌର)—
Achhaura ଖିଅର ହୋଇ ନ ଥିବା—Unshaven.
ଆକାମାନ
ଗ୍ରା. ବି—ଖିଅର ନ ହେବା—Want of shaving.

ଅଜ୍(ଧାତୁ)—ସଂ. ୧ । କ୍ଷେପଣ କରିବା—1. To throw.
Aj (root) ୨ । ବିସ୍ତାର କରିବା—2. To spread.

ଅଜ୍—ବୈଦେ. (ଭତରିଆ ଭାଷା) ଅ. (ଫା. ଅଜ୍)—
Aj ୧ । ନଗଦ—1. Cash.
ଅଜ (ଯଥା—ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଅଜ୍ ୫୦ ଟଙ୍କା ଅଛି ।)
ଅଜ ୨ । ନଗଦାନଗଦ—2. In cash.
(ଯଥା—ମୁଁ ଅଜ୍ ୨୫ ଟଙ୍କା ନେଇ ଏ ଜମି ତାଙ୍କୁ ବିକ ଦେଲି ।)
୩ । ଅସଲ—3. Genuine.
(ଏ ଘଡ଼ିରେ ଅଜ୍ ଗୁଆ ଘିଅ ଅଛି ।)
୪ । ପ୍ରକୃତ—4. Actual.
୫ । କେବଳ; କେବଳ ମାତ୍ର—5. Only.
(ଯଥା—ମୁଁ ଦଶଟଙ୍କାର ନୋଟ ଭଙ୍ଗାଇଲି ଯେ, ପୋଦାର ମତେ ଅଜ୍ ପଇସାଗୁଡ଼ିକ ଦେଲା ।)

ଅଜ୍‌ଗବି—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ଅଜ୍‌ଗୈବ=ଅଲକ୍ଷିତ; ଗୁପ୍ତ)—
Ajgabi ୧ । ଅକସ୍ମାତ୍; ହଠାତ୍—1. Suddenly.
ଆଜଗବୀ ୨ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତରୂପେ—2. Unexpectedly.
ଅଜଗବ୍ଦୀ (ଯଥା—ଆମେ ଖୁସଗପ କଲାବେଳେ ମାଷ୍ଟରେ ଆସି ଅଜଗବ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ।)
୩ । ଦୈବାତ୍—3. Accidentally.

ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମିଥ୍ୟା—
1. Totally false.
୨ । କାଳ୍ପନିକ (ଅଜ୍‌ଗବ ଗପ)—2. Imaginary.
୩ । ଆକସ୍ମିକ—3 Accidental.
୪ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ—4. Unexpected.
୫ । ଅଦ୍ଭୁତ (ଅଜ୍‌ଗବ ଘଟଣା)—5. Wonderful

ଅଜ୍‌ମାଇବା—ବୈଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ଆଜ୍‌ମାଇଶ୍=ପରୀକ୍ଷା)—
Ajmāibā ୧ । ପରଖିବା; ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
ଅଙ୍ଗେ ନିବାନ 1. To examine; to test.
ଆଜମାନା, ୨ । ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବା; ଅନୁଭବ କରିବା—
ଅଜମାନା 2. To experience.

ଅଜ୍‌ମାଇଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଆଜ୍‌ମାଇଶ୍=ପରୀକ୍ଷା; ଅନୁଭବ)—
Ajmāiś ୧ । ଅନୁଭବ—1. Experience.
ଆଜମାଇସ ୨ । ପରଖ—2. Test.
ଅଜମାଇଶ୍, ଆଜମାଇସ
ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା—ଆଜ୍‌ମାଇଶ୍=ପରୀକ୍ଷା; ଅନୁଭବ)—
ଆଜମାଇସ୍ ୧ । ପରୀକ୍ଷିତ—1. Tested.
ଆଜମୁଦା ୨ । ଅନୁଭୂତ—2 Experienced.

ଅଜ୍‌ମାଇଶି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଜମାଇଶ୍ (ଦେଖ)
Ajmāiśi Ajmāiś (See)

ଅଜ୍‌ମୀର୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଜମୀଢ଼; ଅଜମୀର)—
Ajmir ଅଜମୀର (ଦେଖ)
ଆଜମୀର Ajamīra (See)
ଅଜମୀଢ଼

ଅଜ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Aja ୧ । ଯାହାର ଜନ୍ମ ନାହିଁ; ଜନ୍ମରହିତ—
(ଅଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. That whose birth is not traceable
୨ । ଯାହାର ଉତ୍ପତ୍ତି କେହି ଲକ୍ଷ କରି ନାହିଁ—
2. Of untraceable origin,
୩ । ନିତ୍ୟ—3. Eternal.
୪ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—Permanent.

ସଂ. ବି—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.
୩ । ବ୍ରହ୍ମା—3 Brahmā.
୪ । ଶିବ; ମହାଦେବ—4. Śiba
୫ । କାମଦେବ—5. Cupid.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଲଅ	●	ନ୍

୬ । ଚନ୍ଦ୍ର—6. The moon.

୭ । ଜୀବାତ୍ମା —7. The living soul.

୮ । ପରମାତ୍ମା—8. The Universal Soul.

୯ । ଅଣ୍ଡିଗଛେଳି—9. He-goat.

୧୦ । ମେଣ୍ଢା—10. Ram; sheep

୧୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମେଷରାଶି—

11. (Astronomy) The Aries – a sign of the Zodiac.

୧୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଛେଳିପାଗୁଳିଆ (ଔଷଧବୃକ୍ଷ)—

12. A herb: chhelipāguliā (See)

୧୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା—ଦଶରଥଙ୍କ ପିତା ଓ ରଘୁଙ୍କ ପୁତ୍ର—

13. Name of the father of king Daśaratha.

୧୪ । ଜାରା ଶବରର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଜନୈକ ଶବର—

14. Name of a fowler; an ancestor of Jārā Śabara.

୧୫ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଶୁକ୍ରଗ୍ରହର ଗତି ଅନୁସାରେ ନିରୂପିତ ତିନିଗୋଟି ଲେଖାଏଁ ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ବିଥି ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ହସ୍ତା, ବିଶାଖା ଓ ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ବିଥି—

15. A part of the orbit of the planet Venus consisting of the 13th, 14th and 16th asterisus.

(ହିନ୍ଦୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)

୧୬ । ନେତା—16. A leader (M. W.).

୧୭ । ଚାଳକ—17. A driver; mover (M. W.).

ଅଜକର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜର କର୍ଣ୍ଣପରି ପତ୍ର ଯାହାର)—

Ajakarṇṇa ଅସନ (ଦେଖ)

Asana (See)

ପିଆଶାଳ (ଦେଖ)

Piāśāla (See)

ଅଜକର୍ଣ୍ଣକ—ସଂ. ବି. (ଅଜକର୍ଣ୍ଣ + କ)—ଶାଳ (ଗଛ) (ଦେଖ)

jakarṇṇaka Śāla (tree) (See)

ଅଜକବ—ସଂ. ବି. (ଅଜ = ବିଷ୍ଣୁ + କ = ବ୍ରହ୍ମା + ଅଛ ଅର୍ଥରେ. ବ; ସହିତରେ ବ୍ରହ୍ମା ଓ ବିଷ୍ଣୁ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛନ୍ତି)—

Ajakaba ପିନାକ; ଶିବଧନୁ—The bow of Śiba

ଅଜକବା—ସଂ. ବି. (ଅଜ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ = ଅଜକ = ଛାଗ + ବା ଧାତୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏହା ଛାଗଛ ଥିବାରୁ)—

Ajakabā ବବୁର ଗଛ—Babur tree (See)

ଅଜଗ—ସଂ. ବି. (ଅଜ + ଗମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—

Ajaga ୧ । ପିନାକ; ଶିବଧନୁ—1. The bow of Śiba.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu

୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.

ଅଜଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି;ଅଜ + ଗନ୍ଧ + ଆ; ଛେଳି ଦେହର ଗନ୍ଧ ଯେ

Ajagandhā ଗନ୍ଧ ଯାହାର)—

ବଣଯୁଆଣି; ଯାଦୁରୀ ଗୁଳ୍ମ; ଅଜମୋଦା (ଦେଖ)

Ajamodā (See)

(ଦ୍ର—ଏହା ମୃଗର ଉଦ୍ଭିଦନାଶକ ଓ ଏଥିର ଫଳ ଫୁଟିଫୁଟି ବ୍ୟାଧିନାଶକ ।)

(ବଣତୁଳସୀ; ଲଣ୍ଡାବଗୁଳ) ବର୍ବରୀ (ଦେଖ)

Barbbarī (See)

ଅଜଗନ୍ଧିକା—ସଂ. ବି. (ଅଜଗନ୍ଧ + କ + ଆ)—

Ajagandhikā ବଣତୁଳସୀ ବର୍ବରୀ (ଦେଖ)

Barbbarī (See)

ଅଜଗବ—ସଂ. ବି. (ଅଜ + ଗବ)—ପିନାକ; ଶିବଧନୁ—

Ajagaba The bow of Śiba.

ଅଜଗବି—ବୈଦେ ଅ ଓ ବଣ—ଅଜ୍‌ଗବି (ଦେଖ)

Ajagabi Ajgabi (See)

ଅଜଗର—ସଂ. ବି. (ଅଜ = ଛେଳି + ଗୃ ଧାତୁ = ଗିଳିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଛେଳି ମେଣ୍ଢାଙ୍କୁ ଗିଳେ)—ଅତି ବୃହଦାକାର ବିଷହୀନ ସର୍ପ-ବିଶେଷ The Python; Boa constrictor.

[ଦ୍ର—ଅଜଗର ଛେଳି ମେଣ୍ଢା ଆଦିଙ୍କୁ ଗିଳନ୍ତି । ଏମାନେ ବହୁତ ଚାଲିଚାଲି କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ; ଏମାନେ ଭୂମିରେ ଗଛର ଶିଅ ପରି ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତି । ଜନ୍ତୁମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ଶିଅ ବା କାଠଗଡ଼ି ବୋଲି ଭ୍ରମ କରି ପାଖକୁ ଆସିଲେ ଏମାନେ ସେ ମାନଙ୍କୁ ଗୋଟାଏଦିନ ଗିଳି ପକାନ୍ତି ଏବଂ ବଡ଼ ଗଛର ଗଣ୍ଠିରେ ଗଡ଼େଇ ହୋଇ ଘଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହେଲାରୁ ସେଇ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମାନର ହାଡ଼ ଆଦି ମୋଡ଼ାମାଡ଼ି ହୋଇ ଚୂନା ହୋଇଯାଏ । ଅଜଗର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ନିର୍ଜୀବ ପରି ପଡ଼ିଥାଏ ଏବଂ ଏହା ପାଖକୁ ଆସିବା ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଏ ଖାଏ; ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବଚନ ଅଛି 'ଅଜଗରକୁ ଦାତାସ୍ମ' ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜଗରର ମୁହଁ ପାଖକୁ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇଦିବାକୁ ସ୍ୱମ ବା ପରମେଶ୍ୱର । ଅଳସୁଆ ଲୋକକୁ ଲୋକେ 'ଅଜଗର' ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି ।]

ଅଗତିର ବୃତ୍ତି ଅଜଗର ବୃଦ୍ଧବୃତ୍ତିରେ ବସି,
ଓଠାରିବା ଅଗେ ସ୍ୱାସେ ମୁଖ ମହିଁ ଉଡ଼ନ୍ତି ଖାଦ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ଉଦ୍ଧୃ ।

ଅଜଗଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଜଗର)—

Ajagala ଅଜଗର (ଦେଖ)

ଅଜ୍ଜଗର Ajagara (See)

ଅଜଗର,ଅଜଦ୍ରହା

ଅଜଗଳିକା—ସଂ. ବି. (ଅଜ + ଗଳ + କ + ଆ; ଏ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଶିଶୁର

Ajagalikā ଦେହ ଛେଳି ଗଳା ପରି ବଢ଼ିଯାଇ ଦେଖାଯିବାରୁ)—

ଶିଶୁରୋଗ ବିଶେଷ—An infantile disease.

[ଦ୍ର—ମୁଗଦାନା ପରି ଶ୍ୱେତ ପୀଡ଼ାବହୁଳ ବ୍ରଣ, ଏହା ବାତ ଓ କଫ ପ୍ରକୋପରୁ ଦେହସାରା ବାହାରିଯାଏ—ହିନ୍ଦୁ ଶବ୍ଦସାଗର ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଜଗଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି. (ଅଜ + ଗଲ୍ଲ + କ + ଆ)—ଅଜଗଳକା (ଦେଖ)
Ajagallikā Ajagalikā (See)

ଅଜଙ୍ଗ—ପ୍ରା. ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବି (ସଂ. ଅଜଗବ)—ଅଜଗବ; ଶିବଧନୁ—
Ajaṅga The bow of Śiba.

ଅଜରେ ଅଜଙ୍ଗ ଧନୁ ଧରଣ ଗାଙ୍ଗଦ । ବାଉଳା ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

ଅଜଙ୍ଗମ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଜଗବ)—ଅଜଗବ; ପିନାକ; ଶିବଧନୁ—
Ajaṅgama The bow of Śiba.

ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଜଙ୍ଗମ)—୧ । ଯାହା ଗତିଶୀଳ ନୁହେ; ସ୍ଥିର—
1. Motionless.
୨ । ସ୍ଥିର—2. Fixed.
୩ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—3 Permanent.

ଅଜଚା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଯାଚିତ)—୧ । ଅଯାଚିତ—
Ajachā 1. Unasked for.
୨ । ଯାହା ଦେହ ଦେବାକୁ ଯାଚ ନ ଥାଏ—
2. Unoffered.

ଅଜଜୀବକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜ + ଜୀବକ)—
Ajajībaka ୧ । ଛେଳିଅ; ଯେ ଛେଳି ପାଳ ଛେଳି ବିକ ପେଟ ପୋଷେ—1. A dealer in goat.
୨ । ଛେଳି ରଖୁଆଳ—2. A goat-herd (M. W.)

ଅଜଟ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଉତ୍କଟ)—
Ajaṭa ୧ । ଉତ୍କଟ—1. Importunate.
ଅବୁଝ ୨ । ଏକବାଗିଆ; ଏକଜିଦିଆ—
ବେଉଝ 2. Stubborn; obdurate; selfwilled.
୩ । ଅବୁଝା—3. Unreasonable.

ଅଜଟ ଧରିବା—ପ୍ରା. କ୍ରି—କୌଣସି କଥା ପାଇଁ ଏକଜିଦ କରିବା;
Ajaṭa dharibā ଜିଦ କରିବା—To importune; to unreasonably insist on a thing.
(ଯଥା—ପିଲାଟା ସବାଳୁ ବିପଦରଯାକେ ଖେଳିବା ପାଇଁ ଅଜଟ ଧରି ବସିଛି ।]

ଅଜଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଜଟା = ଅଜଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Ajaṭā ୧ । ଭୂଇଁ ଅଁଳା (ଦେଖ)
1 Bhuiñ aañlā (See)
୨ । ବାଇଢଙ୍କ (ଦେଖ)—2 Bāidhaṅka (See)

ଅଜଟିଆ—ପ୍ରା. ବିଣ—ଅଜଟ (ଦେଖ)
Ajaṭiā Ajata (See)

ଅଜଡ଼—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଜଡ଼)—
Ajarda ୧ । ସଚେତନ; ସଜୀବ—Animate.
୨ । ଯେ ମାନା ନୁହେ—2. Not torpid.
୩ । ଯେ ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ନୁହେ—3. Not stupid.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ)—ଖାଦ୍ୟର ଅପରିପାକ; ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ—
Indigestion.

ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦେ. ବିଣ—ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନ ଥିବା ଖାଦ୍ୟ—
ଅଜୀରନ Undigested (food)

ଅଜଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଅଜାଡ଼ିବା କର୍ମ—Outpouring; copious
Ajardā pouring of a thing.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଢଳା ହୋଇଥିବା—
1. Copiously poured out.
୨ । ଯେଉଁ ପାତ୍ରରୁ ଜଳ ଆଦି ନିଃଶେଷିତ ହୋଇ ଅଜଡ଼ା ହୋଇଅଛି; ଭୁଜା—2. (a receptacle) Emptied of its liquid contents.
(ଯଥା—ଅଜଡ଼ା ମାଟିଆ)
ସଂ. ବି—(ଅ + ଜଡ଼ + ଆ)—ବାଇଢଙ୍କ (ଦେଖ)
Bāidhaṅka (See)

ଅଜଡ଼ା ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଜଡ଼ା ହେବା (ଦେଖ)
Ajardā jibā Ajardā hebā (See)

ଅଜଡ଼ା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଜାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ଅକାର ।
Ajardā hebā ବହୁ ପରିମାଣରେ ଢଳା ହେବା—
ଢାଳାହେଉଥା Passive form of ajārdiba. To be. profusely poured out.

ଅଜଣା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଜ୍ଞାତ)—୧ । ଅଜ୍ଞାତ—
Ajaṇā 1. Unknown.
ଅଜାନା ଅନ୍ୟ ଏ ଭିନ ଜଥା ଅମ୍ଭ ଅଜଣା । ଗୀତାମ୍ବର, ବୃଷିଂହ ପୁରାଣ ।
ଅଜନବି, ୨ । ଅପରିଚିତ—2. Unacquainted.
ଅଜମାନ ୩ । ଅଜ୍ଞ—3. Ignorant.
୪ । ପ୍ରଦେଶୀ—4. Stranger.

ଅଜଥ୍ୟା—ସଂ. ବି—ହଳଦିଆ ଜୁଇ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଯୂଥିକା—
Ajathya The yellow Jasmine.

ଅଜଦଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି. (ଅଜ + ଦଣ୍ଡ + ଈ)—ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡୀ ଗୁଳ୍ମ—
Ajadaṇḍī A plant

ଅଜନ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଜନଶୂନ୍ୟ—
Ajanā 1. Destitute of men (M. W.).
୨ । ମରୁ—2. Desert (M. W.).
ସଂ. ବି (ଅ + ଜନ)—ନଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
An insignificant person (M. W.).

ଅଜନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଚ + ଅନ୍ତ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱରାନ୍ତ (ଶବ୍ଦ)—
Ajanta (word) Ending in a vowel.

ଅଜନ୍ତରା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅସମ୍ମାର୍ଜିତ ?)—୧ । ଅସଜା; ଅପରିଷ୍କୃତ—
Ajantarā 1. Uncleansed; unswept.
୨ । ମଳିଆ—2. Dirty.
୩ । ଅଳିଆ—3. Full of refuse

ଅଜନ୍ତରି—ଦେ. ବିଣ—ଉଜୁ ନୁରି (ଦେଖ)
Ajantari Ujunturi (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲୃ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଅଜନ୍ତା—ଦେ. ବ. (ନାମ)—୧ । ବୁଦ୍ଧଶିଷ୍ୟାବିଶେଷ—1. Name of
Ajantā a female disciple of Buddha.

୨ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଖାନ୍ଦେଶ ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ତାପ୍ତୀ ନଦୀର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଜୈନ ଓ ବୌଦ୍ଧ କୀର୍ତ୍ତିମଣ୍ଡିତ ଗୁମ୍ଫା-ବିଶିଷ୍ଟ ପାହାଡ଼—

2. Name of a hill containing caves with Jaina and Buddhist inscriptions.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗୁମ୍ଫାମାନଙ୍କରେ ଅନେକ ପ୍ରସ୍ତରଶିଳ୍ପ ଓ ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୈଳଗାତ୍ରରେ ଖୋଦିତ ରହିଅଛି ।]

ଅଜନ୍ତୁରି—ଦେ. ବିଣ—ଉଜ୍ଜୁନ୍ତୁରି (ଦେଖ)
Ajanturi Ujunturi (See)

ଅଜନ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବ—ନୀଳ ପୁଷ୍ପଯୁକ୍ତ ଅତି ଲୋମଶ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Ajantrī Name of a blue flowered furry plant.

ଅଜନ୍ମା—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଜନ୍ମନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Ajanmā ୧ । ଅଜ; ଜନ୍ମରହିତ—1. Birthless.

୨ । ଜାରଜ – 2. Illegitimate.

୩ । ନୀଚକୁଳୋଦ୍ଭବ—3. Low born.

ଅଜନ୍ୟ—ସ. ବ. (ଅ + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)
Ajanya ଅଶୁଭସୂଚକ ଦୈବୀ ଉତ୍ପାତ (ଯଥା—ଭୂମିକମ୍ପ, ଶୂନ୍ୟଗର୍ଜନ, ଧୂମକେତୁ, ଉଲ୍କାପାତ)—
Inauspicious natural calamity.

ଅଜପ—ସ. ବିଣ. (ଅ + ଜପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ajapa ୧ । ଜପଦ୍ୱାରା ଅସାଧ—1. Not performable by the counting of beads.

୨ । କୁପାଠକ—2. Not well versed in reading; reading in a halting manner.

୩ । ଜପହୀନ—3. Not counting beads

୪ । ଯେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବନ୍ଦନାଦି କରେ ନାହିଁ—

4. Not performing the daily prayers.

ସଂ. ବ—୧ । କୁପାଠକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A bad or halting reader.

୨ । ଜପରହିତ ହେବାର ଭାବ—

2. State of not counting beads.

୩ । (ଅଜ + ପା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଛାଗରକ୍ଷକ—

3. A goat-herd.

୪ । ମେଷରକ୍ଷକ—4. A shepherd

ଅଜପକ—ସଂ. ବ. (ନାମ) କାସରୋଗହାରକ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଘୃତ-ବିଶେଷ—Name of medicinal oil used as an antidote for cough.

ଅଜପତି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଜ + ପତି)—
Ajapati ୧ । ଛାଗଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଛେଳି—

1. An excellent goat

୨ । ମେଷବାହନ; ଅଗ୍ନି—2. The god of fire.

୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମେଷରାଶିର ଅଧିପତି ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—

3. The planet Mars.

ଅଜପଦ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଜ + ପଦ)—
Ajapada ୧ । ଛେଳିର ଗୋଡ଼—1 Leg of a goat; the leg of mutton.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ରୁଦ୍ରବିଶେଷ—

2. Name of one of the Rudra Deities.

ଅଜପା—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଜପ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅ + ଆ)—
Ajapā ବିନା ଜପରେ ଈଶ୍ୱରଭଜନ; ସ୍ୱାଭାବିକ ଶ୍ୱାସପ୍ରଶ୍ୱାସ ବହିର୍ଗମନ ଓ ପ୍ରବେଶନଦ୍ୱାରା 'ହଂସଃ' ଉଚ୍ଚାରାର ସହ ଜପ । (ଏହି 'ହଂସଃ'ର ଅର୍ଥ ପରମାତ୍ମା ବା ଈଶ୍ୱର; ବିନା ଜପରେ ମନୁଷ୍ୟ ଶ୍ୱାସପ୍ରଶ୍ୱାସଦ୍ୱାରା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଜପ କରୁଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ଅଜପା)—Prayer done without the counting of beads. The natural utterance of the sound Hamsah at the time of exhalation and inhalation.

[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ ନାକପୁଡ଼ାବାଟେ ଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲାବେଳେ 'ସଃ' ଓ ଶ୍ୱାସ ପେଟ ଭିତରକୁ ନେଲାବେଳେ 'ହଂ' ଏହି ଦୁଇଟି ଧ୍ୱନି ଯଥାକ୍ରମେ ହୃଦୟକୁ ବାହାରେ । ଏହି 'ହଂସଃ' ଓଲଟାଇଲେ 'ସୋଽହଂ'ର ଅର୍ଥ ପରମାତ୍ମା ବା ଈଶ୍ୱର ବା ବ୍ରହ୍ମ । ମନୁଷ୍ୟ ମୁହଁରେ ବା ଜପଦ୍ୱାରା ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ୱାସ-ପ୍ରଶ୍ୱାସଦ୍ୱାରା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଜପ କରୁଅଛି । ଏହାକୁ 'ଅଜପା' 'ଅଜପା ମନ୍ତ୍ର' ବା 'ଅଜପା ଗାୟତ୍ରୀ' କହନ୍ତି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାୟୁ ସାଧନଦ୍ୱାରା ଏହି ଅଜପା ଜପକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରେ, ସେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରେ । ଭୁଲର ଅଭ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ଆଦି ସାଧକମାନେ ଏହି 'ଅଜପା ସାଧନ' ଓ ତାନ୍ତ୍ରିକ 'ଷଟ୍‌ଚକ୍ରସାଧନ'କୁ 'ଯୋଗବେଦ' ବୋଲି ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବାୟୁ ସାଧନହିଁ ଅଜପା ଜପ ।]

ଚୈତନ୍ୟ ପୁରୁଷ ବୁ ଅଜପା ଯୋଗେ ଲଭି
ଚରୁଣରୁଷଣ ସଙ୍ଗ ଚରେ ବୁ ସ୍ୱପ୍ନସ୍ୱ । ସାଧକ ନିବାସରତ. ଅଚ

ସଂ. ବ. (ଅ + ଜପ + ଆ)—୧ । (ଯାହାଙ୍କୁ କେହି ଜପ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ)—ପରମାତ୍ମା—

1. The Supreme Soul.

୨ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦେବୀବିଶେଷ—

2. Name of a Tāntric goddess.

ଅଜପା ଗାୟତ୍ରୀ—ସଂ. ବ. (ରୂପକ; ଅଜପା + ଗାୟତ୍ରୀ)—
Ajapā gayatrī ଅଜପା ୧. (ଦେଖ)
Ajapā 1. (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଉବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଉବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଜପା ଜପ— ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଜପା ୧. (ଦେଖ)
Ajapā japa — Ajapā 1. (See)

ଅଜପା ଜପିବା—କ୍ରି—୧ । ଶ୍ୱାସପ୍ରଶ୍ୱାସଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ ଅଜପା ବା
Ajapā japibā 'ହଂସଃ' ଧ୍ୱନିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କଠାରେ
ଅଜପା ଜପା ଲୟ ରଖିବା—1. To mark the natural
ଅଜପା ଜପନା sound Hamsaha emitted during exhalation and inhalation.

୨ । ପ୍ରାଣାୟାମଦ୍ୱାରା ବାୟୁସାଧନ କରିବା; ଯୋଗମାର୍ଗରେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ଭଜନ କରିବା 2 To contemplate the Supreme Being by breathing exercise.

ଅଜପା ଜପରେ, ଅମନା ମାର୍ଗରେ ଅଜପାରେ ଜପ ହେବ ବନ୍ଦନ,
ବାରମ୍ବାର ହୋ ରୁ ତ ଅବୋ ମନ । [illegible] ।

ଅଜପାଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜ+ପାଦ; ଅଜର ପାଦ ପରି ପାଦ
Ajapāda ଯାହାର)—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦ ନକ୍ଷତ୍ର—
The 25th lunar mansion.

ଅଜପା ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ରୂପକ)—ଅଜପା ୧ (ଦେଖ)
Ajapā mantra — Ajapā 1. (See)

ଅଜବ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ଅଜବ୍ ; ଆ. ଅଜୀବ)—ଅଦ୍ଭୁତ; ବିଚିତ୍ର;
Ajab ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—Wonderful.
ଆଜବ (ଯଥା—ଅଜବ ଭାଷା)
ଅଜ୍ଞବ, ଅଜୀବ

ଅଜବଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—୧ । ଗୋଲମାଳିଆ—
Ajabaja 1. Complicated.

୨ । ଅଗଡ଼ବଗଡ଼ (ଦେଖ)
2. Agardabagarda (See)

ଅଜବଜିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ.—ଅଜବଜ (ଦେଖ)
Ajabajiā — Ajabaja (See)

ଅଜବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜ+ବୁଦ୍ଧି)—ଛାଗ ପରି
Ajabuddhi ଅଳ୍ପ ବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—Foolish (like a sheep

ଅଜବୋକା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଭୁକି-ଉଲ୍‌ବକ୍=ମୂର୍ଖ)—
Ajabokā ୧ । ଅତି ଓଲୁ—1. Very stupid.
ଅଜବୁକ୍ ୨ । ମୂର୍ଖ—2. Dunce.
ଉଜବକ

ଅଜଭକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଏହାକୁ ଛେଳିମାନେ ଖାଆନ୍ତି)—
Ajabhaksha ବବୁର ଗଛ—A tree-Acacia Arabica.

ଅଜମର—ବୈ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଜର+ଅମର)—
Ajamara ଅଜର ଓ ଅମର; ଅଜ୍ରାମର (ଦେଖ)
ଅଜାମର Ajrāmara (See)
ଅଜରାଯଲ

ଅଜମରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅଜ୍ରାମର (ଦେଖ)
Ajamari — Ajrāmara (See)

ଅଜମାର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଜ+ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାରି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ajamāra ୧ । ଛାଗବଧକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A killer of sheep.

୨ । ଚଂସେଇ—2. A butcher.

ଅଜମୀଢ଼—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଅଜମୀର; ରାଜପୁତାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜିଲ୍ଲା
Ajamīrdha ଓ ନଗରବିଶେଷ—1. Ajmeer.

୨ । ରାଜା ଯୁଧିଷ୍ଠିର—2. A name of king Judhisthira.

୩ । ସୁହୋତ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର; ଋଗ୍‌ବେଦ ସୂକ୍ତପ୍ରଣେତା ଋଷିବିଶେଷ—
3. Name of a sage; son of Suhotra.

୪ । ହସ୍ତୀ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—4. Name of a prince of ancient India.

ଅଜମୀର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ରାଜପୁତାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର—
Ajamīra Name of a district and town in Rājputānā. N. W. India.

ଅଜମୋଦା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜ+ମୋଦ+ଅ; ଛାଗ ତୁଲ୍ୟ
Ajamodā ଗନ୍ଧ ଥିବାରୁ)—ବଣଜୁଆଣି—
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଅଜଗନ୍ଧିକା, ମର୍କଟୀ, ହସ୍ତିକାରଣ୍ୟ, ଶିଖିମୋଦା, ଉଗ୍ରଗନ୍ଧା, ବନଯମାନୀ, ଗନ୍ଧଦଳା, ମାସୂରୀ, ବହ୍ନିଶିଖା
A kind of wild carraway; Apium-Involucratum; Seseli-Indicum.
ଶାଙ୍କୁଳୀ
ଅଜମୋଦ; ଆମ୍ରୁଦ୍
ଡେ. ବାମନ
[ଦ୍ର—ଏହା ଧନ୍ୟାକାଦି ବର୍ଗର ଶାକଗୁଳ୍ମର ଖରଲୋମଶ ଫଳ । ଏହା ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ, ସନ୍ତ୍ରଦଶ ଓ ଦେହ ପୀଡ଼ାହାରକ Corrum Roxburghianum.

ଅଜମୋଦିକା—ସଂ. ବି. (ଅଜ+ମୋଦ+କ+ଆ)—
Ajamodikā ଅଜମୋଦା (ଦେଖ)—Ajamodā (See)

ଅଜମ୍ବର—ବୈ. ବିଣ.—(ସଂ. ଅଜର ଓ ଅମର)—ଅଜ୍ରାମର (ଦେଖ)
Ajambara — Ajrāmara (See)

ଅଜମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଜମ୍ଭ=ଦନ୍ତ; ଯାହାର ଦାନ୍ତ ନାହିଁ)—
Ajambha ୧ । ଭେକ; ବେଙ୍ଗ—1. Frog.
(ଅଜମ୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଦନ୍ତହୀନ—Toothless.

ଅଜୟ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+ଜୟ)—
Ajaya ୧ । ପରାଜୟ—1. Defeat.
(ଅଜୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଅଜ=ଛେଳି+ଯା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ମେଷ-ବାହନ) ଅଗ୍ନି—2. Fire.

୩ । ନଦୀବିଶେଷ—3. Name of a river.

[ଦ୍ର—ଏହା ହଜାରିବାଗ ଜିଲ୍ଲାର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବାଂଶରୁ ଯାହାଡ଼ରୁ ବାହାରି କାଟୋୟା ନିକଟରେ ଗଙ୍ଗାରେ ମିଶିଅଛି; ଦେହ ଦେହ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିମାତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ସ	ଷ	ଙ୍ଖ	ଲ୍ଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଏହି ନଦୀକୂଳରେ ଜୟଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଦେନ୍ଦୁବିଲ୍ୱ ଗ୍ରାମ ଥିବାର କଥିତ ।]

୪ । ବିଷ୍ଣୁ—4. Bishṇu.

୫ । ଅଭିଧାନକାରବିଶେଷ—

5. Name of a lexieographer. (M. W.)

ଦେ. ବ—ପୁଂ. ଲୋକଙ୍କ ନାମ—

A name given to males.

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅଜେୟ—1. Invincible.

୨ । ଅଜିତ; ଯାହାକୁ କେହି ଜିତି ନାହିଁ—

2. Unconquerred.

୩ । ଜୟଶୂନ୍ୟ; ପରାଜିତ—

3. Vanquished; defeated.

ଅଜୟଗଡ଼—ଦେ. ବ—ଅଜିତଗଡ଼ (ଦେଖ)

Ajayagarda Ajitagarda (See)

ଅଜୟପାଳ—ସଂ. ବ—୧ । (ସଙ୍ଗୀତ) ଭୈରବରାଗର ସୁର—

jayapāla 1. Name of a subtune of Bhairaba Rāga. (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର ।)

୨ । ରାଜା ବିଶେଷ—2. Name of a king.

୩ । ଜୟପାଳ; କନକାମଣ୍ଡି—3. Croton seed.

ଅଜୟା—ସଂ. ବ. (ଅଜୟ+ଆ)—୧ । ବିଜୟା; ଭାଙ୍ଗ; ସିଦ୍ଧି—

Ajayā 1. An intoxicating drink prepared from the leaves of Canabis Indica.

୨ । ମାୟା—2. Illusion.

୩ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ସଖୀବିଶେଷ—

3. Name of a companion of Durgā.

ଅଜଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ଜି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—

Ajajya ଅଜେୟ; ଦୁର୍ଜୟ—Invincible.

(ଅଜଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦ୍ରୁ, ଭ୍ରୁ, ଦ୍ରେ ଅଜଯ୍ୟ, ଯେ ଦ୍ରେ ଜ୍ୟ ବେବାଦ୍ଧ ବଜ୍ୟ ଭାଜ୍ ବହ୍ ।

ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି, ମହାଭାରତ, ବର୍ଣ୍ଣ ।

ଅଜର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଜରା)—

Ajara ୧ । ଜରାରହିତ; ଚିର ଯୁବା; ନିର୍ଜରା—

(ଅଜରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Ever young; possessing perpetual youth.

୨ । ଅମର—2 Immortal.

୩ । ଅବିନାଶୀ—3. Imperishable.

୪ । (ଅ+ଜୀ ଧାତୁ କର୍ମ. ଅ)—

ଯାହା ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—4. Indigestible.

୫ । ଯାହା ଜାରିତ ହୋଇ ନ ଥାଏ—5 Unrefined.

ସଂ. ବ. (ଅ+ଜରା)—ଦେବତା—Deity.

ଅଜରା—ସଂ. ବିଶ. (ଅଜର+ଆ)—ଅଜରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Ajarā Feminine of Ajara.

ସଂ. ବ—୧ । ଦେବୀ—1. Goddess.

୨ । ଘୃତକୁମାରୀ ଗୁଳ୍ମ—2. Aloe.

୩ । କପିକଚ୍ଛୁ; ବାଉଛଙ୍କ—3. Cowage.

ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଜାରିତ)—୧ । ଅଜାରିତ; ଯାହା ଭଲରୂପେ ଜାରିତ ହୋଇ ନାହିଁ—1. Unrefined

୨ । (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଜଳଜଳା; ନିର୍ଲଜ୍ଜ—

2. Shameless.

୩ । ମୂର୍ଖ—3. Dunce.

୪ । ନିର୍ବୋଧ—4. Foolish.

୫ । ଅସଭ୍ୟ—5. Uncivilised; boorish.

୬ । ଅଣାଡ଼ିଆ—6. Foolhardy.

୭ । ଜାରଜ—7. Bastard; baseborn; illegitimate.

ଅଜରାମର—ସଂ. ବିଶ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଅଜର+ଅମର)—

Ajarāmara. ୧ । ଜରା ଓ ମୃତ୍ୟୁରହିତ—

1. Free from old age and death.

୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2. Everlasting.

ଅଜଲମ୍ବନ—ସଂ. ବ—ଧାତୁବିଶେଷ; ସୁରୁମା—

Ajalambana Antimony (M. W.)

ଅଜଲା—ଦେ. ବିଶ—୧ । (ସଂ. ଅ+ଜାଲ)—ଯହିଁରେ ଜଲା ବା ଛିଦ୍ର ନାହିଁ—1. Having no hole.

(ଯଥା—ଅଜଲା ପାତ୍ର)

୨ । (ସଂ. ଅ+ଜ୍ୱାଳିତ)—ଯାହା ଜଳି ନାହିଁ—

2. Unburnt.

(ଯଥା—ଅଜଲା କାଠ ।)

୩ । ଯହିଁରେ ନିଆଁ ବା ଅଲୁଅ ଲାଗି ନାହିଁ—

3 Not lighted.

(ଯଥା—ଅଜଲା ବତି ।)

ଅଜଲୋମା—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜ+ଲୋମନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—

Ajalomā ବାଉଛଙ୍କ—Cowage.

ଅଜଶୃଙ୍ଗିକା—ସଂ. ବ. (ଅଜ+ଶୃଙ୍ଗିକ+ଆ)—

Ajaśṛungikā ୧ । ମେଣ୍ଢାଶିଂଘା ମନ୍ତ୍ରକ—1. Aconite.

୨ । ବାଉଛଙ୍କ—2. Carpopogen pruriens; cowage.

ଅଜଶୃଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜ+ଶୃଙ୍ଗ+ଇ)—

Ajaśṛungī ୧ । ଅଜଶୃଙ୍ଗିକା (ଦେଖ)

1. Ajaśṛungikā (See)

୨ । କକଡ଼ାଶିଙ୍ଗି (ଦେଖ)

2. Kakardāsingi (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅରବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅରବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଇରୁରୁଡ଼ି (ଦେଶ)—3 Itururdi (See)

ଅଜସ୍ର—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ଜସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ର)—
Ajasra ୧ । ଅବିରାମ; ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ—
1. Incessant; continuous.
ଦେ. ବିଶ—ପ୍ରଚୁର—Copious.

ଅଜହତ୍ ସ୍ୱାର୍ଥ—ସଂ. ବି. (ଅ = ନାହିଁ + ସଂ. ଜହତ୍ = ତ୍ୟାଗ ନ କରି
Ajahat swārtha + ସ୍ୱାର୍ଥ = ନିଜର ଅର୍ଥ)—
୧ । ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥକୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖି ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଶବ୍ଦ—1. A figure in Rhetoric; using a word which involves the meaning of another word previously used.
(ଯଥା—ଏ ତରୁର ଗୋରୁହାତର ଭାମ = ଗୋରୁ କାରଗର ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ଭାମ; ହସ୍ତୀ = ହସ୍ତ୍ୟାରୋହୀ ସୈନ୍ୟ; ଅଶ୍ୱ = ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟ; ରଥ = ରଥାରୋହୀ ସୈନ୍ୟ ।)

ଅଜହଲ୍ଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ = ନାହିଁ + ଜହତ୍ = ତ୍ୟାଗ ନ କରି + ଲିଙ୍ଗ)—
Ajahallinga (ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ବିଶେଷ୍ୟ ବା ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଲିଙ୍ଗର ବିଶେଷ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଆକାରକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ ନାହିଁ—
(grammar) A noun or adjective which does not change its form when added to nouns of different genders.
(ଯଥା—ରହ—ନାରୀରହ; ପୁରୁଷରହ; ବର—ନରବର, ଯୋଷାବର; ପାତ୍ର—କନ୍ୟାପାତ୍ର; ବରପାତ୍ର ।)
[ଦ୍ର—ସଂ. ବ୍ୟାକରଣରେ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦର ଯେଉଁ ଲିଙ୍ଗ ହୁଏ, ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିବା ବିଶେଷଣର ମଧ୍ୟ ସେହି ଲିଙ୍ଗ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଶେଷ୍ୟ ବିଶେଷଣ ପ୍ରତି ଏ ନିୟମ ଖାଟେ ନାହିଁ; ସେମାନଙ୍କୁ ଅଜହଲ୍ଲିଙ୍ଗ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ମୂଳ, ପାତ୍ର, ସ୍ଥାନ, ଆଦି, ପ୍ରମାଣ, ବର, ରହ ।]

ଅଜହା—ସଂ. ବି. (ଅଜ + ହା ଧାତୁ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Ajahā ବାଇଚଙ୍କ—Cowage.

ଅଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଜ + ଆ)—
Ajā ୧ । ମାଈ ଛେଳି—1. She goat.
୨ । ମାୟା—2. Illusion; delusion.
୩ । ଆଦ୍ୟାଶକ୍ତି; ପ୍ରକୃତି—
3. Nature; the creative energy.
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Aja.
ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଆର୍ଯ୍ୟ)—ପିତାମହ—
ଠାକୁରଦାଦା Paternal grandfather.
ଅଜା, ଦାଦା ବାପ ଅଜା ମେ ପାଇଛ ଯେଉଁ ବଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।
ଦାଦାମଶାୟ ମାତାମହ—Maternal grandfather.
ଆଜା, ନାନ୍ନା ଶିବଚନ୍ଦ୍ର ପିତା ହନୁମାନର ସେ ଅଜା ।
(ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଈ; ଆଜୀ) ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।
[ଦ୍ର—ଅଜାଙ୍କ ପିତାଙ୍କୁ ଅଣଅଜା ଓ ପିତାମହଙ୍କୁ ପଣଅଜା ବୋଲାଯାଏ ।]
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Chief.
ଦ୍ରୁହ ବଦ୍ୟା ଶବ୍ଦ ବଦ୍ୟାର ଭଳା
ତପ୍ତମାନଙ୍କର ଉପରେ ଅଜା । ପ୍ରାତୀ. ପରଭେଗୀତା ;

ଅଜାଏ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ଫା. ଜାୟ = ଜାଗା)—
Ajāe ୧ । ବେଜାଏ; ଅନୁଚିତ—1. Improper.
ଅଜାଏ ୨ । ବେଆଇନ; ଅନ୍ୟାୟ—2. Illegal; wrongful.
ଅଜାୟ, ଅଜାୟ ୩ । ଗରଜାଏ; ଯେଉଁ ବାକି ଧନ ଆଦାୟ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ—3. Unrealisable; irrecoverable.
୪ । ନିର୍ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତିହୀନ—4. Poor; pennyless.
୫ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଦେୟ ଶୁଝିବାକୁ ଅକ୍ଷମ—
5. Insolvent; unable to pay dues.

ଅଜାଏଜାଏ—ଦେ. ବିଶ. (ବିପରୀତ ସହିତର)—
Ajāejāe ୧ । ବେଆଇନ ଓ ଆଇନସଙ୍ଗତ (କର୍ମମାନ)—
ଅଜାୟଜାୟ 1. Illegal & legal (act).
ଅଜାୟଜାୟ ୨ । ଆଦାୟର ଅଯୋଗ୍ୟ ଓ ଆଦାୟଯୋଗ୍ୟ—
2. Unrealisable and realisable.

ଅଜାଏତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ (ସଂ. ଅ + ଜାତି; ଜାତି ଶବ୍ଦର
Ajāet ସମ୍ବଲପୁର ଉଚ୍ଚାରଣ ଜାଏତ୍; ତୁଳନା କର-ଗ୍ରାମ = ଗ୍ରାଏତ୍ ନଦୀ = ନାଏତ୍)—୧ । ଅଜାତିଅ; ସମାଜଚ୍ୟୁତ; ପତିତ—
1. Outcaste; excommunicated; expelled from society
୨ । ନୀଚଜାତୀୟ—2. Of low caste.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଅଜାତି; ନୀଚ ଜାତି—
1. Low caste.
୨ । ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର—2. Of inferior class.

ଅଜାଏ ଜବରଦସ୍ତ୍—ଦେ. ବିଶ—(ସଂ. ଅ + ଫା.ଜାୟ + ଫା.ଜବରଦସ୍ତ)
Ajāe jabaradast ଅନ୍ୟାୟ ଓ ବଳପୂର୍ବକ କୃତ (କାର୍ଯ୍ୟ)—
ଅଜାଏ ଜବରଦସ୍ତି Wrongful and violent act; (act)
ଅଜାୟଜବରଦସ୍ତ which is illegal and accompanied with force.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. - ବେଆଇନ ଓ ବଳପୂର୍ବକ—
Wrongfully and forcibly.

ଅଜାଏ ଜବରଦସ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ + ଫା. ଜାୟ + ଜବରଦସ୍ତି)—
Ajāe jabaradasti ବେଆଇନ ବଳପ୍ରୟୋଗ—
ଅଜାଏ ଜବରଦସ୍ତି Wrongful use of force.
ଅଜାୟ ଜବରଦସ୍ତି

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅଦ୍ୟାବଧି ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଲ୍ଅ	●	ନ୍ଦ

ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବେଆଇନ୍ ଓ ବଳପୂର୍ବକ—
Wrongfully and forcibly.

ଅଜାଗ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଅ+ଜାଗ୍ରତ)—
Ajāga ୧ । ଅଜାଗ୍ରତ—1. Not awake.
୨ । ସୁପ୍ତ; ନିଦ୍ରିତ—2. Asleep; sleeping.
୩ । ଗରୁହୁସିଆର; ଅସାବଧାନ—
3 Not watchful; careless.
୪ । ଅଜ୍ଞାନକୃତ—4. Done unknowingly.
ଅଜାଗ ଅଗ୍ରାଧିକ୍ ଏହେ ଶାସ୍ତ୍ରି । ପ୍ରାଚୀ—ଉତ୍ତରମଣ୍ଡପ ।

ଅଜାଗର—ସଂ. ବି. (ଅଜା+ଗର)—ଭୃଙ୍ଗରାଜ (ଦେଖ)
Ajāgara Bhṛuṅgarāja (See)

ଅଜାଗରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅସାବଧାନତାବଶତଃ—
Ajāgare 1. Uncautiously; due to carelessness.
ତତ୍ପୂର୍ବ ଯଦି ଗର୍ବ ମୋ ଦେହରେ, ହୋଇ ନାହିଁ ବିଦାରିତ ଅଜାଗରେ ।
କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୨ । ଅଜାଗେ; ଅଜାଣତରେ; ଅଜ୍ଞାତରେ—
2. Unwillingly; unknowingly.

ଅଜାଗଲସ୍ତନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଜା+ଗଳ+ସ୍ତନ)—
Ajāgalastana ୧ । ଛେଳି ବେକତଳ ଦୁଇ ପାଖରେ ସ୍ତନ (ଚର) ପରି ଓହୋଳି ପଡ଼ିଥିବା ମାଂସପିଣ୍ଡ—
1. Teat-like hanging bits of flesh on both sides below the neck of a goat.
[ଦ୍ର—ଏହା ସ୍ତନ ପରି ଦେଖାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ସ୍ତନ୍ୟ ନ ଥାଏ ।]
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ନ୍ୟାୟ) ଛେଳି ବେକତଳେ ଓହୋଳିଥିବା ସ୍ତନାକାର ମାଂସପିଣ୍ଡ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଅଥଚ ବେଦରକାରୀ ବସ୍ତୁ—2. An useless appendage..

ଅଜାଗୁରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଆର୍ଯ୍ୟ ଓ ଗୁରୁ)—ଅପଣାର ଗୁରୁଙ୍କର ଗୁରୁ—
Ajāguru The preceptor of one's preceptor.
ଦାଦାଗୁରୁ ଅମ୍ବର ଯେ ଅଜାଗୁରୁ ପୁଣି ତୁମ୍ଭେ ଗୁରୁ ।
ପ୍ରାଚୀ—ଶ୍ରୀମୁରୁରକ୍ତି ଗୀତା ।

ଅଜାଗେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅଜ୍ଞାତରେ; ଅଜାଣତରେ—
Ajāge 1. Unknowingly; unwillingly.
ଅଜାଗେ ପୁଣି ଅଙ୍ଗନା ଜୁର୍ମ୍ମିର ଅଜାଗେ ।
ଚିତ୍ରଚନ୍ଦ୍ରର—ଉଷା ଅଜାଗ ୩।୧୮ ।
୨ । ଅସାବଧାନ ଅବସ୍ଥାରେ—
2. During a state of unwatchfulness.
ମରେ ଉଡ଼ିଲ ଅଜାଗେ ବସିଅଛ ହସ୍ତେ ଯେହେ ଉଡ଼ିଲ ବେମନ୍ତେ ।
ଲକ୍ଷ—ଶ୍ରେମ୍ବୁଧାନ୍ୟ ୧୧।୧୪ ।

ଅଜାଘ୍ରାତ—ସଂ. ବି. (ଅଜା+ଆଘ୍ରାତ; ଛେଳିଦ୍ୱାରା ଶୁଙ୍ଘା ଯାଇଥିବା)—
Ajāghrāta ୧ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଶେଷ—
1. A kind of purificatory expiation.
[ଦ୍ର—ରଜସ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀ ଚଣ୍ଡାଳ ବା ସ୍ୱପାକକୁ ଛୁଇଁଲେ ଏହି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରି ଶୁଦ୍ଧି ଲାଭ କରେ । ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀର ଦେହକୁ ଗୋଟିଏ ଛେଳିଦ୍ୱାରା ଶୁଙ୍ଘାଇବା ଏ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତର ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ ଅଟେ ।]

ଅଜାଜି—ସଂ. ବି. (ଅଜ୍ ଧାତୁ+ଅ+ଇ; ନିପାତନ)—କଳାଜୀରା—
Ajāji Black cumin seed.

ଅଜାଜୀ—ସଂ. ବି. (ଅଜ୍ ଧାତୁ+ଅ+ଇ; ନିପାତନ)—
Ajājī ୧ । କଳାଜୀରା—1. Black cumin seed.
୨ । ସଫେଦ ଜୀରା—2. White cumin seed.

ଅଜାଜୀବ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜା+ଆଜୀବ)—
Ajājība ୧ । ଛାଗୋପଜୀବୀ; ଛେଳିଆ—
1. A dealer in goats.
୨ । ଛେଳି ରଖୁଆଳ—2. A goat-herd.

ଅଜାଜୀବକ—ସଂ. ବି. (ଅଜାଜୀବ+କ)—ଅଜାଜୀବ (ଦେଖ)
Ajājībaka Ajājība (See)

ଅଜାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉତ୍ସର୍ଜନ)—ଅପବ୍ୟୟ—
Ajārda Squandering; waste.
ଦେ. ବିଣ—ଉଜାଡ଼; ଖାଲି; ଶୂନ୍ୟ—Empty.

ଅଜାଡ଼ବସ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଉତ୍ସର୍ଜନ ଓ ବ୍ୟସ୍ତ)—
Ajārdabasta ୧ । ଅପବ୍ୟୟିତ; ଉଜାଡ଼ବସ୍ତ—
ଉଜାଡ଼ବସ୍ତ 1. Squandered; wasted.
ଉଜଡ଼ମସ୍ତ ୨ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ବିନଷ୍ଟ—
2. Destroyed; laid waste.
୩ । ବଗୁଲିଆ; ଦୁଷ୍ଟ—3. Wicked; wanton.
୪ । ଅତ୍ୟାଚାରୀ;ଦୁରୁନୁରିଆ—
4. Predatory; oppressive.
୫ । ଗୋଳମାଳିଆ 5. Confused.
୬ । ଗୋଳମାଳିଆ—6. Noisy.
ଦେ.ବି.—୧ । ଅପବ୍ୟୟ—1. Squandering; waste.
୨ । ଅତ୍ୟାଚାର; ଦୁରୁନୁରୁ—2. Depredation.

ଅଜାଡ଼ବସ୍ତି—ଦେ. ବିଣ—ଅଜାଡ଼ମସ୍ତି (ଦେଖ)
Ajārdabasti Ajārdamasti (See)

ଅଜାଡ଼ବସ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଜାଡ଼ମସ୍ତି (ଦେଖ)
Ajārdabastiā Ajārdamasti (See)

ଅଜାଡ଼ମସ୍ତ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି.—ଅଜାଡ଼ବସ୍ତ (ଦେଖ)
Ajārdamasta Ajārdabasta (See)

ଅଜାଡ଼ମସ୍ତି—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅପବ୍ୟୟୀ—
Ajārdamasti 1. Squandering.
ଉଜାଡ଼ବସ୍ତ ୨ । ଅତ୍ୟାଚାରୀ—2. Oppressive.
ଉଜଡ଼ମସ୍ତ ୩ । ଦୁରୁନୁରିଆ—3. Predatory; laying waste.
୪ । ବିନାଶକାରୀ—4. Destroying; destructive.

ଅଜାଡ଼ମସ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଜାଡ଼ମସ୍ତି (ଦେଖ)
Ajārdamastiā Ajārdamasti (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଜାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. ସକର୍ମକ (ସଂ. ଉତ୍ସର୍ଜନ; ଉଦ୍ଗାର; ପ୍ରା. ଉଗ୍ଗାର)—
Ajārdibā ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବହୁପରିମାଣରେ ଢାଳିବା—
ଆଜଡ଼ାନ 1. To pour out profusely.
ଉଲେଯଡ଼ନା, ଉଯଡ଼ିଲନା, ଲେଖା ଲେଖା ଦିଙ୍କେ ପରଲିରେ, ପଂଚଲେ ଅଜାଡ଼ ।
ଉଝଲନା, ଉଝାଲନା, ଉଲେଟ ଧୁଙ୍ଗିରେ ଗଡ଼ିବା ।
ଢାଲନା ୨ । (ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ) ଲଢ଼ିବା—2. To spill.
ଜଳଜଳ୍ପରେ ଦେଇ ମନ, ଖୁଆଖାଇ ମ୍ଲାଖାଇ ଚଳେ ଦେଇ ଚ ଅଜାଡ଼ରେ ।
ବଦ୍ୟପୂର୍ବ—ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ଜୋରରେ ତଳକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବା—
3. To throw down with force.
ଦେଖେଦେଖେ ସେ ହାତରୁ ଉଡ଼ି,
ଉଥରୁ ପଥାରରେ ଉଠାଇ ଅଜାଡ଼ ।
ବ୍ରହ୍ମଗିରି ମହାଭାରତ, ବର୍ଣ୍ଣ ।

[ଦ୍ର– ଅଜାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟା ଲାଗି ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଅର୍ଥ ବୁଝାଏ । ଯଥା— ଅଜାଡ଼ି ଦେବା; ଅଜାଡ଼ି ପକାଇବା ।]

ଅଜାଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. ଅକର୍ମକ—୧ । ମାଡ଼ି ପଡ଼ିବା—
Ajārdi pardibā 1. To be poured in; to fall.
ଆଜଡ଼ିଏପଡ଼ା ପଡ଼ିଲେ ଦାନବଙ୍କ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ ।
ଉଁଝଲପଡ଼ନା ବ୍ରହ୍ମଗିରି ମହାଭାରତ, ବର୍ଣ୍ଣ ।
୨ । ଜମ୍ବଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିବା—2. To fall down on the ground with a thump.
ସେ ସକାଳୁ ଉଷ୍ଣ ଉନ୍ମାଦ ସଜ୍ଜ, ମଲ୍ଲ ମଧ୍ୟରେ ଅସି ପଡ଼ିଲ ଅଜାଡ଼ ।
ବ୍ରହ୍ମଗିରି ମହାଭାରତ—ଶ୍ରୀ ।

ଅଜାଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. ଅକର୍ମକ—ବହୁପରିମାଣରେ ଢାଳିହେବା—
Ajārdi hebā To be poured profusely.
(ଯଥା—କାଲି ରାତିରୁ ମୁଷଳଧାରରେ ବରଷା ଅଜାଡ଼ି ହେଉଛି ।)

ଅଜାଣ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅଜାନତ୍)—
Ajāṇa ୧ । ମୂର୍ଖ—1. Illiterate; dunce.
ଅଜ୍ଞାନ ୨ । ଅଜ୍ଞ – 2. Ignorant.
ଅଜାନ ରସି ଯାମ ପ୍ରେମ ଗୁଣ ସେ ଗୁଣି ନ ଥିବ,
ଅନଜାନ ବସ୍ତୁଥାରେ ଥିବ, ପରୁଷ ହୋଇ ଅଜାଣ ରେ । କବିପୂର୍ବ, ସଙ୍ଗୀତ ।
(ଅଜାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଅନଭିଜ୍ଞ—3. Inexperienced.
୪ । ନିର୍ବୋଧ—4. Foolish.
୫ । ଅଜ୍ଞାତ—5. Unknown.
ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗୋରେଖ ସିଦ୍ଧପୁରୁଷଙ୍କର ଜନୈକ ଶିଷ୍ୟ—
Name of a disciple of Gorekha.

ଅଜାଣତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଜାନତ୍; ଅଜ୍ଞାତ)—୧ । ଯେ ଜାଣି ନ ଥାଏ—1. Unknowing.
ଅଜ୍ଞାନ୍ତ ୨ । ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant.
ଅଜାନ ୩ । ଅଜଣା; ଅଜ୍ଞାତ—3. Unknown.
ଅନଜାନ ୪ । ଅଚିହ୍ନା; ଅପରିଚିତ—4. Strange; unacquainted.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅଚିହ୍ନାରୂପେ—1. Incognito.
୨ । ନ ଜାଣିକରି—2. Unknowingly; unconsciously

ଅଜାଣତେ—ପଦ୍ୟ କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅଜ୍ଞାତ)—ଅଜ୍ଞାତରେ—
Ajāṇate Without one's knowledge
ଗାଢ଼ବର ବଦ୍ଧବଦ୍ଧ ଅଗ୍ନ ଅଜାଣତେ । ମଧୁସୂଦନ—ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।

ଅଜାଣନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି.ବିଣ – ଅଜାଣତ (ଦେଖ)
Ajāṇanta Ajāṇata (See)

ଅଜାଣନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଜାନତ୍)—ଅଜାଣତ (ଦେଖ)
Ajāṇantā Ajāṇata (See)

ଅଜାଣିବାର—ପ୍ରା. ବିଣ—୧ । ଅଜ୍ଞ—Ignorant.
Ajāṇibāra ୨ । ଅନଭିଜ୍ଞ—2. Inexperienced.
(ବିପରୀତ—ଜାଣିବାର) (ଯଥା—ତୁ ଅସି ପନର ବରଷର ହେଲୁଣି, ତୁ ଅଜାଣିବାର ପିଲାଙ୍କ ପରି ଅବୁଝା ହେଲେ ଆଉ କାହାକୁ କହିବା ?)

ଅଜାଣିଲାର—ପ୍ରା. ବିଣ—ଅଜାଣିବାର (ଦେଖ)
Ajāṇilāra Ajāṇibāra (See)

ଅଜାଣୀ ଚମ୍ପା—ପ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି ବା ପରିହାସ; ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ
Ajāṇī champā ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ)—ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ଜାଣି କରି ନ ଜାଣିଲା ପରି ବାହାନା କରେ ବା ଦେଖାଇ ଦିଏ—
(Ironical)A woman who feigns ignorance of any matter.
(ଯଥା—ଘରଭିତରେ ଏତେ ନଷ୍ଟ ଲାଗିଲା, ଏ ଅଜାଣୀ ଚମ୍ପା କିଛି ଜାଣିଲା ନାହିଁ ।)

ଅଜାଣୁତ—ଗ୍ରାମ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ. ବିଣ—ଅଜାଣତ (ଦେଖ)
Ajāṇuta Ajāṇata (See)
ହୋଇ ମୋ ବାଟରେ, ଅତ ଅଜାଣୁ
ମାତ୍ର ବ ଯଶ ଭୂମିର ହେ । ବଳରାମ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଅଜାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + ଜାତ)—
Ajāta ୧ । ଅଜ; ଜନ୍ମରହିତ—1. Birthless.
(ଅଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଜନ୍ମି ନାହିଁ—2. Unborn.

ଅଜାତଦନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜାତ + ଦନ୍ତ)—
Ajātadanta ୧ । ଯେଉଁ ବାଳକର ଦାନ୍ତ ଉଠି ନାହିଁ—
(ଅଜାତଦନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (boy) Who has not yet teethed.
୨ । ଦନ୍ତହୀନ—2. Toothless.

ଅଜାତନଗରୀ—ସଂ. ବି. (ଅଜାତ + ନଗରୀ)—ଯମପୁର—
Ajātanagarī The abode of the god of Death.

ଅଜାତଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜାତ + ଶତ୍ରୁ; ଯାହାର
Ajātasatru କେହି ଶତ୍ରୁ ଜାତ ହୋଇ ନାହିଁ)—
୧ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ନାମ—1. A name of Judhisthira.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଊ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଶ୍ର	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଐ	ଓ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଶ୍ୱ	ଲ୍ଲ	●	ନ୍ଦ

୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ—2 God Śiba.

୩ । ଉପନିଷଦରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ କାଶୀର ଏକ କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜା—
3. Name of a king of ancient Benares.

୪ । ରାଜଗୃହ ବା ମଗଧଦେଶର ରାଜାବିଶେଷ—
4. Name of a king of Magadha.

[ଦ୍ର—ଏ ବିମ୍ବିସାରଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ସମକାଳୀନ ଥିଲେ ।]

ଅଜାତଶ୍ମଶ୍ରୁ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜାତ+ଶ୍ମଶ୍ରୁ)—
Ajātaśmaśru ୧ । ଯେଉଁ ଯୁବକର ଅବଶ୍ୟ ଦାଢ଼ି ଉଠି ନାହିଁ—
1. (a young man) Who has not yet grown his beard.

୨ । ଶ୍ମଶ୍ରୁହୀନ; ମାଖୁନା—2. Beardless.

ଅଜାତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ଜାତି)—୧ । ନୀଚ ଜାତି—
Ajāti 1. Low caste.

ଆଜାତ ୨ । ଅନ୍ୟ ଜାତି—2. Another caste.

ଜଜାତୀ ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଜାତୀୟ)—୧ । ଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
ଅଜାତ 1. Man of a different caste

୨ । ସମାଜଚ୍ୟୁତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An outcaste; an excommunicated person.

ନରକେ ପଡ଼ିବ ନିର୍ଦ୍ଦୟ,
ଅଜାତ ହୋଇବ ଜାତରେ । ବୃନ୍ଦ. ପ୍ରେମସୁଧାମୃତ ।

୩ । ନୀଚଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A person of low caste.

ଅଜାତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରୀତ ବିଚାରକେ ଭଲେ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ଅବ୍ୟବସାୟୀ; ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା . ଯେଉଁ ଜାତିର ବୃତ୍ତି ନୁହେ—4. A person not belonging to a professional caste.

ଅଜାତ ବ ବଣିକ ଅଦ୍ଭୁତ—ଚଉ ।

ଦେ. ବିଶ—୧ । ନୀଚ ଜାତୀୟ—1. Of low caste.

ମତେ ଦେଖାଏ ବଡ ଉଚ୍ଚ, ଅଜାତ ଉତ୍ତମ ସ୍ୱଭାବ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ୧୦ ।

୨ । ସମାଜଚ୍ୟୁତ—2. Excommunicated; outcasted.

ଉତ୍ତମ ବଂଶେ ଅଦ୍ଭୁତ ଉଅଇ ଅଜାତ ବନ୍ଧୁଛନ୍ତି ।
ରାମଶଙ୍କର—ସଭାବର୍ଣ୍ଣ ୨।୨ ।

୩ । ଯେ ଜାତିଭେଦ ମାନେ ନାହିଁ—
3. Admitting no caste-distinction.

୪ । ପୃଥକ୍ ଜାତୀୟ; ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ; ବିଜାତୀୟ—
4. Of a different caste.

୫ । ପୃଥକ୍ ଶ୍ରେଣୀର – 5. Of a different class.

ଅଜାତିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଜାତୀୟ)—ଅଜାତି (ଦେଖ)
Ajātiā Ajāti (See)

ଅଜାତିକା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଜାତୀୟ)—ଅଜାତି (ଦେଖ)
Ajātikā Ajāti (See)

ଅଜାତିକିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଜାତୀୟ)—ଅଜାତି (ଦେଖ)
Ajātikiā Ajāti (See)

ଅଜାତିନଗରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ+ଜାତି+ନଗରୀ)—୧ । ଯେଉଁ
Ajātinagarī ସ୍ଥାନର ଲୋକେ ଜାତିଭେଦ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ—
ଅଜାତନଗରୀ 1. A place or locality where people do not observe caste-distinction.

୨ । (ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମହାପ୍ରସାଦରେ ଯେଉଁଠାରେ ଜାତି ବାରଣ ନାହିଁ)—ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ର—
2. The town of Puri.

ଅଜାତିପୁରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ+ଜାତି+ପୁରୀ)—ଅଜାତିନଗରୀ(ଦେଖ)
Ajātipurī Ajātinagarī (See)

ଅଜାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ.)—ଦିନ ରାତି ମଧ୍ୟରେ ୫ଥର ମସଜିଦର
Ajān ଅଜାନଗାରେ (ଛତ ଉପରର ଚୂଡ଼ା) ମୁଆଜ୍ଜିନ୍
ଆଜାନ, ଉପାଧିଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ପୂର୍ବ ଓ ପଶ୍ଚିମକୁ ମୁହଁ କରି
ଅଜାନ୍ ନମାଜ୍ (ପ୍ରାର୍ଥନା) କରିବାପାଇଁ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ମୁସଲମାନ-
ଅଜାନ ମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଆହ୍ୱାନ—The loud call of the caller from the top of a mosque at 5 fixed times during day and night calling the Mohammedans to pray at the prayer times.

[ଦ୍ର—ଏହି ୫ଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ:—୧ । ଫଜର୍=ଭୋର୍ ପ୍ରାୟ ୪ ଟା ବେଳ; ୨ । ଜୋହର୍=ଦିନ ଗଡ଼ିବାବେଳ, ଅପରାହ୍ନ ୧ଟା ଠାରୁ ୧୫ଟା ବେଳ; ୩ । ଅସର୍=ଅପରାହ୍ନ ୩ଟାଠାରୁ ୪ଟା ବେଳ; ୪ । ମଗ୍‌ରିବ=ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ୨।୩ ମିନିଟ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳ; ୫ । ଏଶା=ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ୧ ଘଣ୍ଟା ପରେ । ମସଜିଦର ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀ ଅଜାନ୍ ଦିଏ, ତାକୁ 'ମୁଆଜ୍ଜିନ୍' କହନ୍ତି ।

'ଅଲ୍ଲା ହୋ ଅକ୍‌ବର୍, ଅଲ୍ଲା ହୋ ଅକ୍‌ବର୍' ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ତା ପରେ ଦୋଗ୍‌ନ୍‌ର ଦେଢ଼େଶୁଣିଏ ସ୍ତୁତି ବୋଲି ଶେଷରେ 'ଲା ଇଲ୍ଲାହା ଇଲ୍ଲଲ୍ଲା' ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଅଜାନ୍ ଦିଆଯାଏ ।

ଅଜାନ୍‌ର ମର୍ମ :—"ଜଗତରେ ଅଲ୍ଲାହିଁ ଏକମାତ୍ର ଈଶ୍ୱର; ମହମ୍ମଦ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୟଗମ୍ବର ବା ଦୂତ । ସବୁ ଦିଗର ଲୋକମାନେ ଆସ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା, ସମୟ ହେଲାଣି ।"]

ଅଜାନ୍‌ଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ.)—ମସଜିଦର ଛତର ଚୂଡ଼ା; ଯେଉଁ
Ajāngā ସ୍ଥାନରେ ମୁଆଜ୍ଜିନ୍ ଠିଆ ହୋଇ ନମାଜ୍ କରିବାପାଇଁ
ଆଜାନଗା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦିନରେ ୫ଥର ଡାକ ଦିଏ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଜାନଗା The place on the roof of a mosque from which the muajjau calls the Mohammedans to prayer.

ଅଜାନ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ—ଅଜାନ୍+ସ. ଦା ଧାତୁ)—ମସଜିଦର ଛତ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ (ମୁଅଜ୍ଜିନ୍) ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ୫ ଥର ନମାଜ କରିବାପାଇଁ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ପାଟି କରି ଡାକିବା—

ଆଜାନ ଦେଓୟା

ଅଜାନ ଦେବା

To call the Mohammedans to prayer at five fixed times of the day from the roof of a mosque.

ଅଜାନତଃ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅଜ୍ଞାନତଃ ର ଅଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର)—

Ajānatah

ଅଜାନତ:

ଅନଜାନ

୧ । ଅଜ୍ଞାନତଃ; ନ ଜାଣି; ଅଜ୍ଞାତସାରେ—

1. Unknowingly; unconsciously.

(ଯଥା—ମୁଁ ଅଜାନତଃ ଏ କର୍ମ କରିଅଛି ।)

୨ । ଅଜ୍ଞତାପ୍ରଯୁକ୍ତ—2. Ignorantly.

[ଦ୍ର—ଅଜ୍ଞାନତଃ ସ୍ଥାନରେ ଭୁଲ କ୍ରମେ ଶିକ୍ଷିତମାନେ ଅଜାନତଃ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଦେଖାଯାଏ; ଏ ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ବଙ୍ଗଳାରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

ଅଜାନି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ଜୁଆଣି (ଦେଖ)

Ajāni Juāṇi See)

ଅଜାନେୟ—ସଂ. ବି. (ଅଜ+ଅ+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—ଭଲ ଘୋଡ଼ା;

Ajāneya ଜାତିଆ ଘୋଡ଼ା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—

An excellent horse; a horse of good breed.

ଅଜାମର—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅଜର+ଅମର)—

Ajāmara

ଅଜାମର

ଅଜର ଅମର

୧ । ଅଜର ଓ ଅମର; ଅଜରାମର—

1. Having no old age nor death.

୨ । ଅକ୍ଷୟ— 2. Undecaying.

୩ । ଅବିନଶ୍ୱର—3. Indestructible.

୪ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—4. Permanent; eternal.

ଅଜାମରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସଂ. ଅଜର+ଅମର)—

Ajāmari ଅଜାମର (ଦେଖ)

Ajāmara (See)

ଅଜାମିଳ—ଦେ. ବ—୧ । ପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜବାସୀ ପାପୀବିଶେଷ;

Ajāmila

ଅଜାମିଲ

ଅଜାମିଲ

ଏ ଅବାଳ୍ୟ ପାପୀ ଓ ଦୁରାତ୍ମା ଥିଲା । କେବେ ହେଲେ ନାରାୟଣଙ୍କ ନାମ ଧରି ନ ଥିଲା; ଏହାର ପୁଅର ନାମ ନାରାୟଣ ଥିଲା । ମଲାବେଳେ ଏ ପୁଅକୁ ଡାକିଲା । ଏ ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ମୁଖ ସୂଦ୍ଧରୁ 'ନାରାୟଣ' ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାରୁ ମୁକ୍ତି ପରେ ବୈକୁଣ୍ଠକୁ ଗଲା—

1. Name of a sinner.

ଅଜାମିଳ ଜାଣ ଯେବେ ଅନ୍ତ ପାପ କରି ।
ନାରାୟଣ ନାମ ଡାକ ପାଇଁ ଚଲେ ତରି ॥ ପୀତାମ୍ବର. ଚୁଷ୍ଟ ସୂଦନ ।

ବାନ୍ୟକୁବ୍ଜନ ନାମେ ଦେଶ
ଅଜାମିଳର ଚହିଁ ବାସ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ୫ମ ।

୨ । ଅଜମୀରବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. An inhabitant of Ajmere.

ଅଯୁତ୍ତ ଅଜାମିଳେ ସାଗ୍ରିନ୍ତ ଦେଖେ । ସଥାନାଥ—ନଦ୍ରାପାଦ୍ରା ।

ଅଜାମ୍ବର—ପ୍ରା. ବିଶ—ଅଜାମର (ଦେଖ)

Ajāmbara Ajāmara (See)

ଅଜାମ୍ବରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଅଜାମର (ଦେଖ)

Ajāmbari Ajāmara (See)

ଅଜାମ୍ବିଳ—ପ୍ରା. ବ—ଅଜାମିଳ (ଦେଖ)

Ajāmbila Ajāmila See)

ଅଜାୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଅଜାଏ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)

Ajāya(etc) Ajāc (etc.) (See)

ଅଜାଲ—ଦେ. ବ—ଅଝାଲ (ଦେଖ)

Ajāla Ajhāla (See)

ଅଜାଶଶୁର—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଅଜାଶୁର (ଦେଖ)

Ajāśasura Ajāśura (See)

ଅଜାଶୁର—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଆର୍ଯ୍ୟ+ଶ୍ୱଶୁର)—

Ajāśura

ଦାଦାଶଶୁର (ଅନ୍ୟଶାଶୁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମାତାମହ—

1. Maternal grandfather of one's husband or wife.

[ଦ୍ର—ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପିତାମହଙ୍କୁ ଗୋସେଇଁ ଶଶୁର ବୋଲାଯାଏ ।]

ଅଜାହିର—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ, ଅ+ଫା. ଜାହିର)—

Ajāhir

ଅଜାହୀର

ଅଜାହୀର

୧ । ଅଦମନୀୟ; ଅଦମ୍ୟ; ଅଶାସ୍ୟ—

1. Ungovernable; unruly.

୨ । ଅଶାସିତ—2. Unruled.

ଅଜାହିରା—ଦେ.ବିଶ—୧ । (ସ.ଅ.+ଫା+ଜାହିର)—ଅଜାହିର(ଦେଖ)

Ajāhirā 1. Ajāhir (See)

ଅଜାହୀରା

ଅଜାହୀରା

୨ । (ସ. ଅ+ଆ. ଜାହିର; ଜାହିର=ପ୍ରକାଶିତ)—

ଅପ୍ରକାଶିତ; ଅପ୍ରକାଶିତ; ଗୁପ୍ତ—

2. Unpublished; secret.

୩ । ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ; ଗୋପନୀୟ—3. Unpublishable.

ଅଜାହିରି—ଦେ. ବିଶ—ଅଜାହିର (ଦେଖ)

Ajāhiri Ajāhir (See)

ଅଜି—ସଂ. ବି. (ଅଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇ)—

Aji

୧ । ତେଜଃ; ପ୍ରଭା—1. Glamour

୨ । ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—2. Brightness.

ଦେ. ବି. (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.) (ଯେ ଜୀବ ନାହିଁ; ସଂ. ଅଜୀବ)—

୧ । ଅପରିଅଣୀଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—1. A name given to children whose elders have died before their birth.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲ୍ଟ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅଜିଣନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ: (ସଂ. ଅ + ଜେତା)—
Ajiṇantā ଅଜେତା; ହାରୁଆ; ଯେ ଖେଳରେ ବା ଯୁଦ୍ଧରେ ହେରେ। ହାରଯାଏ—Sustaining defeat; one who does not win.

ଅଜିଣା—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଅଜେୟ)—
Ajiṇā ଅଜେୟ—1. Invincible; unconquerable.
୨ । (ସଂ. ଅଜିତ) ଅଜିତ—2. Unconquered.

ଅଜିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + ଜି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Ajita ୧ । ଅପରାଜିତ; ଯାହାକୁ କେହି ଜିଣି ନାହିଁ—
(ଅଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Unconquered; unvanquished.
୨ । ଅଜେୟ—2. Invincible.
ସଂ.ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. God Bishṇu.
୨ । ଶିବ—2. God Śiba.
୩ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—3. The Buddha.
୪ । ବୁଧ ଗ୍ରହ—4. The planet Mercury.
୫ । ବିଷାକ୍ତ ମୂଷିକ—5. A poisonous mouse.
୬ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ମନ୍ୱନ୍ତରର ସପ୍ତର୍ଷି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—
6. One of the 7 sages of the 14th Manwantara.
୭ । ଜୈନ ଅର୍ହତ ବା ଋଷିବିଶେଷ—
7. Name of a Jaina sage.
୮ । ମୈତ୍ରେୟ ବା ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବୁଦ୍ଧବିଶେଷ—
8. Sage Maitreya or a future Buddha.

ଅଜିତଗଡ଼—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ମଧ୍ୟଭାରତ ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡର ଐତିହାସିକ
Ajitagarda ଦୁର୍ଗ—Name of a historic fort in central India.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ କୀର୍ତ୍ତିର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଅଦ୍ୟାପି ଏଠାରେ ବିଦ୍ୟମାନ ।]

ଅଜିତନାଥ—ଦେ. ବି.(ନାମ)—ଜୈନମାନଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ତୀର୍ଥଙ୍କରଙ୍କ ନାମ
Ajitanātha (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)—
Name of the 2nd Tirthaṅkara of the Jainas.

ଅଜିତପୁର—ଦେ.ବି. (ନାମ)—ମଧ୍ୟ ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ ନଗର—
Ajitapura Name of a historic city in central India.
[ଦ୍ର—ଚୀନ ପରିବ୍ରାଜକ ହୁଏନ୍‌ସାଂ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସିଲା ବେଳେ ଏ ନଗର ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ ଥିଲା ।]

ଅଜିତବଳା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜୈନ ଅର୍ହତ ନାମକ ଅର୍ହତଙ୍କ ଅଙ୍ଗ
Ajitabalā ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଜୈନ ଦେବତା ବିଶେଷ—Name of a Jaina Deity.

ଅଜିତବିକ୍ରମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜିତ + ବିକ୍ରମ)—
Ajitabikrama ଯାହାଙ୍କୁ ବିକ୍ରମରେ କେହି ଜିଣି ନାହିଁ—
(ଅଜିତବିକ୍ରମା—ସ୍ତ୍ରୀ) Of invincible prowess.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଦ୍ୱିତୀୟ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ନାମ—A name of Chaudragupta the second.

ଅଜିତସିଂହ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲାର ବରଗଡ଼ର
Ajitasiṁha ପ୍ରାଚୀନ ରାଜା (ଏ ସମ୍ବଲପୁର ନଗର ବସାଇଥିଲେ ।)—
1. Name of the founder of the town of Sambalpur, king of Baragarda.
୨ । ରାଜସ୍ଥାନର ଜନୈକ ରାଜା—
2. Name of a king of Rājasthāna.

ଅଜିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଜିତ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅଜିତର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Ajitā Feminine of Ajita.
ସଂ. ବି—ଭାଦ୍ରବ କୃଷ୍ଣ (ବଦି) ଏକାଦଶୀ (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)—
The 11th day of the dark fortnight of the month of Bhādraba.
ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଅଜିତ) ଅଜିତ—1. Unconquered.
୨ । ଅଜେୟ—2. Invincible.
୩ । ଅଜୟୀ—3. Sustaining defeat.

ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜିତ + ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—
Ajitendriya ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରି ନାହିଁ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-
(ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟା - ସ୍ତ୍ରୀ) ପରାୟଣ—Sensual; of unsubdued passions.

ଅଜିନ—ସଂ. ବି. (ଅଜ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇନ)—
Ajina ୧ । ମୃଗ ଛାଲ; ମୃଗ ଚର୍ମ—1. The hide of deer.
୨ । ପଶୁ ଚର୍ମ; ଚମଡ଼ା—2. Hide; leather.
୩ । ରୋମ ଲାଗିଥିବା ମୃଗ ବା ବ୍ୟାଘ୍ରର ଛାଲ—
3. The hairy skin of a deer or a tiger (M. W.)

ଅଜିନପତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜିନ + ପତ୍ର + ଆ; ଚର୍ମ ପତ୍ର ପତ୍ର ଯାହାର)—
Ajinapatrā
୧ । ଚେମିଣି—1. House bat.
୨ । ବାଦୁଡ଼ି—2. Bat.

ଅଜିନପତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. (ଅଜିନ + ପତ୍ର + କ + ଆ)—
Ajinapatrikā ଅଜିନପତ୍ରା (ଦେଖ)
Ajinapatrā (See)

ଅଜିନପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ଅଜିନ + ପତ୍ର + ଇନ ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Ajinapatrī ଅଜିନପତ୍ରା (ଦେଖ)
Ajinapatrā (See)

ଅଜିନଯୋନି—ସଂ. ବି. (ଏଣ୍ଟା ତତ୍ପୁ; ଅଜିନ + ଯୋନି = ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ)—
Ajinajoni ୧ । ମୃଗ; ହରିଣ—1. Deer; antelope.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । କୃଷ୍ଣାଜିନ ମୃଗ; କଳା ବାଘୁଟିଆ—
2. The spotted deer.

ଅଜିନ୍ନ—ପ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ)—
Ajinna ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ; ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅପକ୍ୱତା—
ଅଜିନ୍ନ Indigestion.
ଅଜୀରଣ

ଅଜିର—ସଂ. ବ. (ଅଜ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. ଇର)—
Ajira ୧ । ଅଗଣା; ପ୍ରାଙ୍ଗଣ—1. Courtyard.

ଜଳଭରାକୁ ବାରଣ ସେ ଅଜିର ମାଝରେ ଲଟକା ହେବ ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାକର୍ଷ ୧୨।୧୪ ।

୨ । ମଲ୍ଲଭୂମି—2. A stage for wrestling.
୩ । ଶରୀର; ଦେହ—3. Body.
୪ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ ବିଷୟ—4. Matter; any object of sense.
୫ । ବାୟୁ; ପବନ—5. The air.
୬ । ବେଙ୍ଗ; ବେଙ୍ଗ—6 Frog.

ଅଜିରନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ; ତୁଳ—ହି. ଅଜୀରନ୍)—
Ajiran ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ; ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ଅପରିପାକ—Indigestion.

ଅଜିରବତୀ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ନଦୀବିଶେଷ
Ajirabatī (ଶ୍ରାବସ୍ତି ନଗରୀ ଏହା କୂଳରେ ଥିଲା)—
Name of a river. (M. W.).

ଅଜିରା—ସଂ. ବ. (ଅଜିର + ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଗା; ଚଣ୍ଡୀ—
Ajirā 1. A name of goddess Durgā.
୨ । ନଦୀବିଶେଷ—2. Name of a river (M.W.).

ଅଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଜିହ୍ୱା)—
Ajihwa ୧ । ଜିହ୍ୱାହୀନ—1. Having no tongue.
(ଅଜିହ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ. ସୁଂ—ବେଙ୍ଗ—Frog.

ଅଜିହ୍ମ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + ଜିହ୍ମ)—
Ajihma ଅବକ୍ର; ସରଳ; ସିଧା—
Straight; not curved.

ଅଜିହ୍ମଗ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ଅଜିହ୍ମ + ଗମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ajihmaga ସରଳଗାମୀ; ଯେ ସିଧାରେ ଯାଏ—
(ଅଜିହ୍ମଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) Straight-coursed; moving in a straight line.
ସଂ. ବ—ଶର; ବାଣ—Arrow.

ଅଜୀଗର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବ (ନାମ)—ଋଷିବିଶେଷ; ଶୁନଃଶେଫ ଋଷିଙ୍କ ପିତା—
Ajīgartta Name of a Sage.

[ଦ୍ର—ରାଜା ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ୧୦୦ ଟି ଗାଈ ଦେଇ ଏ ବାଳକ ଥିଲା-ବେଳେ ଏହାଙ୍କୁ କିଣି ନିଜ ପୁତ୍ର ରୋହିତାଶ୍ୱ ବଦଳରେ ଏହାଙ୍କୁ ବରୁଣଙ୍କଠାରେ ବଳି ଦେବାକୁ ବସିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏ ସୁଭିହାର ବରୁଣଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାରୁ ବରୁଣ ଏହାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।]

ଅଜୀବ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଜୀବ)—୧ । ଜୀବହୀନ; ମୃତ—1. Dead.
Ajība. ୨ । ଅଚେତନ; ନିର୍ଜୀବ—
2. Lifeless; inanimate.
୩ । ଅବସନ୍ନ—3. Withered.
ସଂ. ବ—ଶବ; ମଡ଼ା—Dead body.
ଦେ. ବ—୧ । ନିର୍ଜୀବ ବସ୍ତୁ—1. Inanimate object.

ସମ ସମ୍ପର୍କ ପରିହାରେ, ଜୀବ ଅଜୀବ ଠୁଳ ଦୃଶ୍ୟେ ।
ଭୂତ. ପ୍ରେମଚିନ୍ତାମୃତ ।

ସୁଂ.—୨ । ଅପରିଚିତଙ୍କ ନାମ—
2. A name given to a child whose elder died before his birth.

ଅଜୀବା—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ + ଜୀବ)—
Ajībā ୧ । ନିର୍ଜୀବ—1. Lifeless.
ନିର୍ଜୀବ ୨ । ମୃତପ୍ରାୟ—3. Withered; decadent.
ନିଜୀବ ୩ । ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ ଶୀର୍ଣ୍ଣ—3. Weakling; very weak and emaciated.

ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଜୀର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବା ପରିପାକ ହୋଇ ନ
Ajīrṇṇa ଥିବା (ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ)—1. Undigested (food).
୨ । ଯାହା ପୁରୁଣା ନୁହେ—2. Not old.
୩ । ଯାହା ପୁରୁଣା ହେବାରୁ ଛିଣ୍ଡି ଯାଇ ନାହିଁ—
3. Not worn-out.
୪ । ଯାହା କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ—4. Undecayed.
୫ । ନୂତନ; ନୂଆ; ତଟକା—5. New; fresh.
ସଂ. ବ—୧ । ଭୁକ୍ତଦ୍ରବ୍ୟର ଅପରିପାକ; ବଦହଜମୀ—
1. Indigestion; acidity.
୨ । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ନ ହେବା ଜନିତ ରୋଗ—
2. Dyspepsia.

[ଦ୍ର—ଆୟୁର୍ବେଦରେ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗ ଛଅ ପ୍ରକାର; ଯଥା— ୧. ଆମାଜୀର୍ଣ୍ଣ—ଯହିଁରେ ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ କଞ୍ଚା ଥାଇ ଝାଡ଼ା ବା ବାନ୍ତିରେ ବାହାରେ । ୨. ବିଦଗ୍ଧାଜୀର୍ଣ୍ଣ—ଯହିଁରେ ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପେଟରେ ଜଳିଯାଏ । ୩. ବିଷ୍ଟବ୍ଧାଜୀର୍ଣ୍ଣ - ଯହିଁରେ ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଶାଗୁଆ ଓ ଗୋଷ୍ଠାଳଆ ବାନ୍ଧ କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହୁଏ । ୪. ରସଶେଷାଜୀର୍ଣ୍ଣ—ଯହିଁରେ ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଣି ପରି ତରଳ ହୋଇଯାଏ । ୫. ଦିନପାକୀ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ—ଯହିଁରେ ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପେଟରେ ସେହିପରି ରହେ ଓ ଖୁଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ୬. ପ୍ରକୃତ୍ୟାଜୀର୍ଣ୍ଣ ବା ସାମାନ୍ୟାଜୀର୍ଣ୍ଣ—ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ଖାଦ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରି ପାରେ, ତହିଁରୁ ବେଶି ଖାଇବା ଯୋଗୁଁ ଜନ୍ମିବା ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ । (ହିନ୍ଦୁ ଶବ୍ଦସାଗର)]

ଅଜୀର୍ଣ୍ଣହାକୁଟି—ଦେ. ବ.—ଖଇହାକୁଟି; ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗୁଁ ମୁହଁ ବାଟେ
Ajīrṇṇahākuti ଉଠିବା ହାକୁଟି; ଅମ୍ଳିକ ହାକୁଟି—Acid-
ଚୋଙ୍ଗାଟେକୁର belching due to indigestion.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ହ	ଲୃ	ଲୃ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ଞ	ଯ	ସ	ଜ୍ଞ	ଲୃ	●	ନ୍

ଅଜୁଟ—ବେ. ବିଣ. (ଅ+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ ; ଯାହା ଯୋଡ଼ା ଯାଇ ନାହିଁ)—
Ajuta ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଅଖଣ୍ଡିତ—Entire; whole.
ଅଜୁଟ ଅବାଟ ସେ ସଙ୍କଟ ଆଉ ଜଟ । ଭାରତ ମହାଭାରତ, ସ୍ୱର୍ଗ ।

ଅଜୁରା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ସବାର ଓ ଭାର ଆଦି ବୋହିବା
Ajurā ପାଇଁ ଗଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ମୂଲ—Wages paid
ଅଜୁରା to bearers of a palky or load

ଅଜୁହାତ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଉଜୁହାତ (ଦେଖ)
Ajuhāt Ujubāt (See)

ଅଜେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଜେୟ)—ଯାହାକୁ ଜୟ କରାଯାଇ ନ
Ajeya ପାରେ—Unconquerable; invincible.
(ଅଜେୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଜେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଜ+ଈଶ)—ମେଷ ରାଶିର ଅଧିପତି
Ajeśa ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—The planet Mars.

ଅଜୋଡ଼—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ)—
Ajorda ୧ । ଅଯୁକ୍ତ; ଯାହା ଅନ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ା
ଅଜୋଡ଼ା ହୋଇ ନାହିଁ—
ଅଜୋର; ବିଜୋର 1. Unjoined.
୨ । ବିଜୋଡ଼; ଯାହା ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ନୁହେ—
2. Not in pairs.
୩ । ଅଯୁଗ୍ମ (ରାଶି)—3. Odd (number).

ଅଜୋଡ଼ା—ବେ. ବିଣ—ଅଜୋଡ଼ (ଦେଖ)
Ajordā Ajorda (See)

ଅଜ୍ଜୁକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅର୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଭାବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ; ଯେଉଁ
Ajjukā ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଧନାଦି ଅର୍ଜନ କରେ)—
୧ । (ନାଟ୍ୟୋକ୍ତି) ବେଶ୍ୟା— 1. (Stage-parlance)
A prostitute; a courtezan.
୨ । ନଟୀ—2. Actress.

ଅଜ୍ଝଟା—ସଂ. ବି—ଭୁଇଁଆଁଳା (ଦେଖ)
Ajjhatā Bhuiñaañlā (See)

ଅଜ୍ଝଳ—ସଂ. ବି.—ଜଳନ୍ତା କୋଇଲା—
Ajjhala Burning coal (M.W.)

ଅଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ajña ୧ । ଯେ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ; ମୂର୍ଖ—
(ଅଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Ignorant.
(ଅଜ୍ଞତା—ବି) ୨ । ଅନଭିଜ୍ଞ—2. Inexperienced.
୩ । ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—3. Unconscious.
୪ । ଅଜ୍ଞାନ—4. Unwise.
୫ । ନିର୍ବୋଧ—5. Stupid.

ଅଜ୍ଞତା—ସଂ. ବି. (ଅଜ୍ଞ+ଭାବ. ତା)—
Ajñatā ୧ । ମୂର୍ଖପଣ—1. Ignorance.
୨ । ଅନାଭିଜ୍ଞତା—2. Stupidity.

ଅଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଜ୍ଞାତ)—୧ । ଅବିଦିତ; ଅଜଣା—
Ajñāta 1. Unknown; unaware.
(ଅଜ୍ଞାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅନିଶ୍ଚିତ—2. Uncertain.
୩ । ଅପ୍ରକାଶିତ—3. Unpublished.
୪ । ଗୁପ୍ତ—4. Secret.
ସ୍ୱାମୀ ସେନ ଅଜ୍ଞାତ ବଳିଆ ଅବତାର । ଭାରତ ମହାଭାରତ, ବନ ।
୫ । ଅଚିହ୍ନା; ଅପରିଚିତ—5. Unacquainted.
୬ । ଅନିର୍ଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—
6. Unassignable.

ଅଜ୍ଞାତକୁଳଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜ୍ଞାତ+କୁଳଶୀଳ)—
Ajñātakulaśīla ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବଂଶ ଓ ଆଚରଣ
(ଅଜ୍ଞାତକୁଳଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୂର୍ବରୁ ଜଣା ନ ଥାଏ—
Of unknown antecedents; whose lineage and character are not known.

ଅଜ୍ଞାତନାମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜ୍ଞାତ+ନାମନ୍
Ajñātanāmā ୧ମା. ୧ବ.)—
୧ । ଯାହାର ନାମ କେହି ଜାଣେ ନାହିଁ—
1. Whose name is not known.
୨ । ବେନାମୀ—2. Anonymous.
୩ । ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ—3 Not famous.

ଅଜ୍ଞାତବ୍—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଜ୍ଞାତ)—ଅଜ୍ଞାତ—Unknown.
Ajñātab (ଯଥା—ମତେ ଅମ୍ବଳ ବିଷୟ ଅଜ୍ଞାତବ୍ ।)

ଅଜ୍ଞାତ ବନବାସ · ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଜ୍ଞାତ+ବନବାସ)—
Ajñāta banabāsa ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବନବାସ; ଯେଉଁ ବନବାସୀ
ବ୍ୟକ୍ତିର ରହିବା ସ୍ଥାନର ଠିକଣା ଅନ୍ୟ ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ—
Residence in the forest about the particulars of which the public remain ignorant.
[ଦ୍ର—ପାଣ୍ଡବ ଭ୍ରାତାମାନେ ବାର ବର୍ଷ ବନବାସ କରିବେ ଓ ତହିଁ ପରେ ଏକବର୍ଷ କାଳ ସେମାନେ କେଉଁଠାରେ ରହିବେ, ତାହା କେହି ଜାଣିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସର୍ତ୍ତ କରିଥିଲେ ।]

ଅଜ୍ଞାତବାସ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଲୁଚି କରି ରହିବା; କାହାରି ଜାଣି
Ajñātabāsa ନ ପାରିବା ସ୍ଥାନରେ ନିବାସ ।
Residence in an unknown place.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି) ଯେଉଁ ଲୋକର ରହିବା ସ୍ଥାନର ଠିକଣା ଅନ୍ୟ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ—Whose dwelling or address is unknown.

ଅଜ୍ଞାତଯୌବନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଜ୍ଞାତ+ଯୌବନ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Ajñātajaubanā ଆ)—ଯେଉଁ ନାୟିକା ନିଜର ଯୌବନ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଦବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଉପସ୍ଥିତ ହେବା କଥା ଜାଣି ନ ଥାଏ—(ମୁଗ୍ଧା ନାୟିକା-ଙ୍କର ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ)—(a girl) Who does not know that she has attained youth.

ଅଜ୍ଞାତସାର—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ଜ୍ଞାତସାର)—ଅଗୋଚର Unknown;
Ajñātasāra without the knowledge of.

ଅଜ୍ଞାତା—ସଂ. ବିଶ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଜ୍ଞାତ+ଆ)— ଅଜ୍ଞାତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Ajñātā Feminine of Ajñāta.
୨ । ପୁଂ. (ଅ+ଜ୍ଞାତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—ଅଜ୍ଞ—
(ଅଜ୍ଞାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Ignorant.
୩ । ପୁଂ.—ଯେ ଜ୍ଞାନୀ ନୁହେଁ—3. Unwise.

ଅଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (ନଞ ତତ୍; ଅ + ଜ୍ଞାନ)—୧ । ଜ୍ଞାନର ଅଭାବ—
Ajñāna 1. Noncognisance; want of knowledge.
ଅଜ୍ଞାନ
ଅଜ୍ଞାନ ୨ । ମୂର୍ଖତା; ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟତା—2. Ignorance
୩ । ନିର୍ବୋଧପଣ; ଅନାଭିଜ୍ଞପଣ—3. Stupidity.
୪ । ଅଚୈତନ୍ୟ—4. Unconsciousness.
୫ । ଅବିଦ୍ୟା; ମାୟା—5. False knowledge; delusion; spiritual ignorance.
ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ.—୧ । ଜ୍ଞାନହୀନ—1. Ignorant.
(ଅଜ୍ଞାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଜ୍ଞାନୀ ନୁହେଁ—2. Unwise.
(ଅଜ୍ଞାନତା—ବି) ୩ । ଅଚେତନ—3. Lifeless; inanimate.
୪ । ଚୈତନ୍ୟଶୂନ୍ୟ; ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—
4. Senseless; unconscious.
୫ । ମୂର୍ଖ—5. Illiterate.
୬ । ଯେଉଁ ଶିଶୁର ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମି ନାହିଁ—6. (a child) Who has not attained discretion or intelligence.
ଦେ. ବିଶ.—୧ । ହିତାହିତ ବିବେଚନାଶୂନ୍ୟ—
1. Incapable of distinguishing the good from the bad.
୨ । ଅବୁଝା; ଅବିବେଚକ—2. Inconsiderate.
୩ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—3. Devoid of the sense of duty.

ଜଡ଼ିଚେତନ; ନିର୍ବୋଧ। ହୋଇବ ଦୟୁର୍ଣ୍ଣ, ଯେବେ ବହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଅଜ୍ଞାନ ।
ବଳରାମ. ଦଣ୍ଡି ରାମାୟଣ ।

ଅଜ୍ଞାନକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ନଞ ତତ୍; ଅ+ଜ୍ଞାନକୃତ)—ନ ଜାଣି କରି
Ajñānakṛuta ଯାହା କରାଯାଇଥାଏ— Done unawares; done unknowingly.

ଅଜ୍ଞାନ ଚାପୁଡ଼ା—ଦେ ବି. (ସଂ. ଅଜ୍ଞାନ + ଚପେଟ)—ଯେଉଁ ଚାପୁଡ଼ା
Ajñāna chāpurdā ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନ ଦୂର ଯାଏ ।)

ଅଜ୍ଞାନ ଚାପଡ଼ ୧ । ଖୁବ ଜୋରରେ ମରାଯିବା ଚାପୁଡ଼ା—
1. A severe slap.
୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟକୁ ମନ୍ତ୍ର ଦେଲା ବେଳେ ମନ୍ତ୍ର ସାଧନ ପ୍ରତି ଶିଷ୍ୟର ମନୋଯୋଗ ଆକର୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଚପେଟାଘାତ—
2. (Jocular) A slap given by the preceptor to the disciple at the initiation.
(ଯଥା—ଯେ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଅଜ୍ଞାନଚାପୁଡ଼ା ପାଇ ନାହିଁ, ସେ ଏ ମନ୍ତ୍ର ସାଧନ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।)

ଅଜ୍ଞାନଠେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ଯେଉଁ ଠେଙ୍ଗାର ମାଡ଼ରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅଜ୍ଞାନ
Ajñānathengā ହୋଇଯାଏ)—
(ବ୍ୟଙ୍ଗ) ପ୍ରହାର ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଠେଙ୍ଗା—
(Jocular) A stout stick or cudgel.

ଅଜ୍ଞାନପୁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଜ୍ଞାନ + ପୁର)—ଅବିବେଚନାର ସ୍ଥାନ;
Ajñānapura ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟାୟ, ଅବିଚାର ଓ
ଅଜ୍ଞାନପୁରୀ ଅବିଦ୍ୟାର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ହୁଏ— A place where
ଅଜ୍ଞାନପୁରୀ ignorance and injustice reign supreme.

ଅଜ୍ଞାନପୁରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଜ୍ଞାନ + ପୁରୀ)—ଅଜ୍ଞାନପୁର (ଦେଖ)
Ajñānapurī Ajñānapura (See)

ଅଜ୍ଞାନବତ୍ତା—ସଂ. ବି. (ଅ + ଜ୍ଞାନବତ୍ତା)—୧ । ଅବିବେଚନା—
Ajñānabattā 1. Want of consideration.
୨ । ମୂର୍ଖତା—2. Ignorance.

ଅଜ୍ଞାନୀ—ଦେ. ବିଶ. (ଅଜ୍ଞାନ ଶବ୍ଦର ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ)—
Ajñānī ୧ । ଅଜ୍ଞ—1. Ignorant.
୨ । ମୂର୍ଖ—2. Illiterate.
୩ । ଅବିବେକ; ହିତାହିତଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—
3. Indiscriminate; inconsiderate.

ଅଜ୍ଞାନ ଠେଙ୍ଗେ ପୃଷ୍ଠେ ଥାଉ, ବଗ୍ଗ ଶବ୍ଦର ବଗ ହୋଉ ।
ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାବତ ।

[ଦ୍ର—କେତେକ ଶବ୍ଦକୋଷରେ 'ଅଜ୍ଞାନୀ' ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ଥିବାର ଲେଖା ଯାଇଅଛି, କିନ୍ତୁ ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ ନାହିଁ ଜ୍ଞାନ ଯାହାର, ଏହିପରି ବ୍ୟାସବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅଜ୍ଞାନ ପଦ ସିଦ୍ଧ ।]

ଅଜ୍ଞାପିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଜ୍ଞାପିତ) - ଯାହା ପୂର୍ବରୁ ଜଣାଇ ଦିଆଯାଇ
Ajñāpita ନାହିଁ—Not notified; not brought to notice beforehand.

ଅଜ୍ଞେୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ଜ୍ଞେୟ)—
Ajñeya ୧ । ଯାହା ଜାଣି ହୁଏ ନାହିଁ; ଜ୍ଞାନର ଅଗମ୍ୟ—
1. Unknowable, unassignable.
୨ । ଅବୋଧ—2. Incomprehensible.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲସ୍ୱ	ଲୃଅ	ଲ
୨	ଐ	ଓ	ଔ	ୠ	ୡ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ,ଁ	ଲଅ	ଋ	ନ୍ଦ

ଅଜ୍ରାମର—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଜର + ଅମର)—

Ajrāmara ୧ । ଅଜର ଓ ଅମର; ଅଜାମର—
ଅଜର ଅମର, 1. Free from old age & death.
ଅଜାମର ୨ । ଅବନଶ୍ୱର—2. Undecaying.
ଅଜର ଅମର ଦେହ ଯାଇନେ ଦେହ ଅଟେ ଅଜ୍ରାମର । ପ୍ରାଚୀ—ଦିବ୍ୟସେବ୍ୟ ।

ଅଜ୍ରାମରକନ୍ଦ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଜର + ଅମର)—

Ajrāmarakanda ଅଜ୍ରାମର (ଦେଖ)
Ajrāmara (See)

ଖାଧୁ ଖାଧୁ ହୋଇବ ଯେ ଅଜ୍ରାମରକନ୍ଦ । ପ୍ରାଚୀ—ଦିବ୍ୟସେବ୍ୟ ।

ଅଝଟ—ଦେ. ବିଶ—ଅଜଟ (ଦେଖ)

Ajhaṭa Ajaṭa (See)

ଅଝଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଅଜଟ (ଦେଖ)

Ajhaṭiā Ajaṭa (See)

ଅଝାନ୍—ଦେ. ବ—ଅଜାନ୍ (ଦେଖ)

Ajhān Ajān (See)

ଅଝାନ୍‌ଗା—ଦେ. ବ—ଅଜାନ୍‌ଗା (ଦେଖ)

Ajhāngā Ajāngā (See)

ଅଝାଲ—ଦେ. ବ—ନୌକା ବା ଜାହାଜକୁ ପବନଦ୍ୱାରା ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାଲ—

Ajhāla ପାଲ Sail of a boat or a ship.

ଅଝାଲ ଜେଉଅଛ ନାବେ ବର ଗଣ୍ଡା । ଗୀତାମ୍ବର. ବୃହତ୍ ବିଦ୍ୟୁଦ୍ଧ ।

ଦେ. ବିଶ—୧ । ନିବିଡ଼—1. Dense. (ଯଥା—ଅଝାଲ ବନସ୍ତ ।)
୨ । ଅତି ଉଚ୍ଚା—2. Very tall.(ଯଥା—ଅଝାଲ ମରଦ ।)
୩ । ବୃହତ୍‌କାୟ—3. Gigantic.
(ଯଥା—ଅଝାଲ ପରବତ; ଅଝାଲ ଗଛ ।)

ଅଝାଲ ଖୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବ—ମାସ୍ତୁଲ; ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟରେ ପାଲ ଟଙ୍ଗାଯାଏ—

Ajhāla khuṇṭa ମାସ୍ତୁଲ A mast.

ଅଝାଲି—ଦେ. ବ—ଅଝାଲ; ଜାହାଜ ବା ନୌକାର ପାଲ—

Ajhāli ପାଲ Sail of a ship or a boat.

ଅଝାଲ ବରଣ ଅଝାଲ । ବାଳକୃଷ୍ଣ. ରଥବଜ୍ରୋଳ ।

ଅଝୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ଭୁଲ. ହି. ଅଚୁକ୍)—

Ajhukā ଅମୋଘ; ଅବ୍ୟର୍ଥ; ଅଚୁଟ—Never failing.
(ଯଥା—ଅଝୁକା ଶର ।)

ଅଞ୍ଚ୍ (ଧାତୁ)—(ସଂ. ଅନ୍‌ଚ୍ ଧାତୁ)—୧ । ପୂଜା କରିବା—

Añch (root) 1. To worship.
୨ । ଆକୁଞ୍ଚନ କରିବା; ସାଙ୍କୁଡ଼ିବା—2. To contract.
୩ । ଭୂଷିତ କରିବା—3. To decorate; to adorn.

ଅଞ୍ଚତି—ସଂ. ବ. (ଅଞ୍ଚ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅତି)—ବାୟୁ; ପବନ—

Añchati The air.

ଅଞ୍ଚଳ—ସଂ. ବ. (ଅଞ୍ଚ ଧାତୁ + ଘଞ୍ଜର୍ଥ. ଅଳ)—

Añchala ୧ । ବସ୍ତ୍ରର ପ୍ରାନ୍ତଭାଗ; କାନି—
1. The end of a cloth.
୨ । ପ୍ରାନ୍ତଭାଗ—2. The end; last portion.
୩ । ଦେଶାଂଶ; ପ୍ରଦେଶ—
3. Part of a country; locality.

ଅଞ୍ଚଳଗଣ୍ଠି ଟାଣିବା—ଦେ.କ—ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ଅଥବା ସ୍ମାରକରୂପେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଲୁଗା କାନିରେ ଗଣ୍ଠି ପକାଇବା—To tie a knot at the end of one's cloth to serve as a reminder or on resolving to do a certain thing.

ଏମନ୍ତ ବୋଲ ଠାକୁରଣୀ, ଅଞ୍ଚଳ ଗଣ୍ଠି ଦେଲେ ଟାଣି ।
ବୃଦ୍ଧ—ଦ୍ରୋଣପର୍ବାମୃତ ।

ଅଞ୍ଚଳା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଞ୍ଚଳ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧା ଶାଢ଼ୀର ଯେଉଁ ଅଂଶ କାନ୍ଧ ଉପର ଦେଇ ପିଠିଆଡ଼କୁ ଲମ୍ବିଥାଏ, ସେହିପାଖର ମୁହଁରେ ଥିବା ଚିତ୍ରିତ ଅଂଶ—

Añchalā ଆଁଚଳ The embroidered or worked end of a cloth put on by women.

ଅଞ୍ଚଳିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ପୁରୀ ଅଞ୍ଚଳିଆ)—ଅମୁକ ଅଞ୍ଚଳ ବା ସ୍ଥାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to such and such a place.

Añchaliā ଅଞ୍ଚଳ

ଅଞ୍ଚାଅଞ୍ଚି—ଦେ. ବିଶ. (ଅଞ୍ଚିବା କ୍ରିୟାର ପରସ୍ପରାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ)—

Añchāañchi ପରସ୍ପର ଉପରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା; ଉଦ୍ଧୁଙ୍କାଉଦ୍ଧୁଙ୍କି—Advancing towards each other to attack.

ଓଡ଼ିଆପରିଷ୍ଠ ଦେଖେ ଅଞ୍ଚାଅଞ୍ଚି
ଦ୍ରୋଣ ଦଣ୍ଡାଦଣ୍ଡି ହେଲେ ଯୁଝେ ଗାଢ଼ । ବୃଷସିଂହ ମହାରଥ. ଭୀଷ୍ମ ।

ଦେ. ବ—ପରସ୍ପରକୁ ଆକ୍ରମଣ—Mutual attacking; attacking each other.

ଅଞ୍ଚାଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବ—ଶଗଡ଼ର ଅଖ—

Añchārda The axle of a cart.

ଅଞ୍ଚିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଞ୍ଚ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Añchita ୧ । ପୂଜିତ—1. Adored.
୨ । ଆକୁଞ୍ଚିତ—2. Contracted.
୩ । ବକ୍ରୀକୃତ—3. Bent.
୪ । ଗ୍ରଥିତ—4. Sewn; strung together
୫ । ଭୂଷିତ—5. Adorned; decorated.
୬ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ; ଉତ୍ଥିତ—6. Rising; standing.

ଅଞ୍ଜ୍ (ଧାତୁ)—(ସଂ. ଅନ୍‌ଜ୍ ଧାତୁ) ୧ । ରଞ୍ଜନ କରିବା—

Añj (root) 1. To paint.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ମିଶାଇବା—2. To mix.

୩ । ଗମନ କରିବା—3. To go.

୪ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—4. To shine.

ଅଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ଅଞ୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ)—୧ । ଚକ୍ଷୁରଞ୍ଜନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ
Añjana ଲେପ; କଜ୍ଜଳ—1. Collyrium; ointment for the edge of the eye-lid.

ଧାତୁ ବିଦ୍ୟେ ସୁଦ୍ଧ ଯେ ଚକ୍ଷୁର ଅଞ୍ଜନ
ସ୍ତ୍ରୀକ ମୋହନ ଅଛ ବଳ ଉଚ୍ଚାଟନ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

୨ । କଳା; ମସୀ; କାଳୀ—2. Ink.

୩ । ଦୀପ କଳା—3. Lamp-black.

୪ । ମଳ—4. Dirt.

୫ । ସୁରୁମା; ରସାଞ୍ଜନ—5. Antimony.

୬ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଚାରି ପ୍ରକାରର ଅଞ୍ଜନ—
6 Four kinds of ointment mentioned in the Hindu medical books.
(ଯଥା—ରସାଞ୍ଜନ, ଶୋଭାଞ୍ଜନ, ସୌବୀରାଞ୍ଜନ, କୃତ୍ରିମାଞ୍ଜନ)

୭ । (ଅଞ୍ଜ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—ମ୍ରକ୍ଷଣ; ମିଶାଇବା—
7. Mixing up.

୮ । ଗମନ; ଗତି—8. Going; movement.

୯ । (ଅଞ୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଅଗ୍ନି—9. Fire.

୧୦ । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗର ହସ୍ତୀ—10. Name of the elephant guarding the West.

ବେ. ବିଣ—(ଅଞ୍ଜନ ପରି) କଳା; କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ—Black.

ଦେଖ ଅଞ୍ଜନ-ହ୍ରଦ ଦେଖ, ଅଂଦରତ ତତ୍ରଃ ତତ୍ତ ।
ଭକ୍ତ—ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ୨।୧୪ ।

ଅଞ୍ଜନକାଠି—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅଞ୍ଜନ + କାଷ୍ଠ) –
Añjana kāthi ଆଖିରେ କଜଳ ଗାର ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଷ୍ଠ ବା ଧାତୁର ଗୋଲ ଶଳାକା—A small pick used to lay collyrium on the eye-lids.

ଚାରୁ ଧରମାରୁ ତ ଦୁଇଙ୍କେ ଅଞ୍ଜନ କାଠି ରଖିଅଛ ଚାରା ବଳ ଦେ ଅଛ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅଞ୍ଜନକେଶା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଞ୍ଜନ + କେଶ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Añjanakeśā କଜ୍ଜଳକୁଚ୍ଛିତା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ମୁଣ୍ଡର କେଶ କଜ୍ଜଳ ପରି ଗାଢ଼ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ –(a woman) Having deep black tresses of hair.

ଅଞ୍ଜନଗିରି—ସଂ. ବି. (ଅଞ୍ଜନ + ଗିରି)—ନୀଳଗିରି ପର୍ବତ—
Añjanagiri The Nilgiris (mountain-range)

ଅଞ୍ଜନପର୍ବା—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ପାଣ୍ଡବପକ୍ଷୀୟ ଯୋଦ୍ଧାବିଶେଷ—
Añjanaparbā Name of a warrior fighting for the Pāndavas

ତକ୍ଷିତ ଦେଖିଣ ସଖୋଦ୍ଭତ ଭୂତ,
ଅଞ୍ଜନପର୍ବା ଯୁଦ୍ଧେ ଦ୍ରୋଣ ଖେଳିଥିଲା । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଅଞ୍ଜନବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଞ୍ଜନ ପ୍ରୟୋଗସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଦ୍ୟା;
Añjanabidyā ଅଞ୍ଜନ + ବିଦ୍ୟା)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଅଞ୍ଜନ ଆଖିରେ ଲଗାଇଲେ ତାକୁ ଅନ୍ଧକାରରେ ପଦାର୍ଥମାନ ଦେଖାଯାଏ—A science of applying magical collyrium to the eye by which a person can see things in the dark.

ଅଞ୍ଜନ ବିଦ୍ୟା ଯେ ଏହି ଦେଖି ମୋ ମନ୍ତ୍ରେ,
ବଳେ ଯେ ଦିଶିବ ମୋତେ ଦିବସ ପରନ୍ତେ । ସାରଳା ମହାଭାରତ, ମଧ୍ୟ ।

ଅଞ୍ଜନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ) (ଅଞ୍ଜନ + ଆ)—
Añjanā ୧ । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ ହସ୍ତିନୀ—1. Name of the she-elephant guarding the West.

୨ । ହନୁମାନଙ୍କ ମାତା; କେଶରୀ ନାମକ ବାନରର ସ୍ତ୍ରୀ—
2. Name of the mother of Hanūmāna.

୩ । (ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଶକ୍ତିଭେଦ)—
ବ୍ୟଞ୍ଜନା ବୃତ୍ତି (ଦେଖ)
3. Byañjanā brutti (See)

ଅଞ୍ଜନାଧିକା—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଛିପ୍ପିଛିପ୍ପି—
Añjanādhikā A kind of house-lizard.

ଅଞ୍ଜନାବତୀ—ବେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ) (ସଂ. ଅଞ୍ଜନା)—ପଶ୍ଚିମଦିଗ ହସ୍ତିନୀ—
Añjanābatī Name of the she-elephant guarding the West.

ଅଞ୍ଜନିକା—ସଂ. ବି. (ଅଞ୍ଜନ + କ + ଆ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଛିପ୍ପିଛିପ୍ପି—
Añjanikā 1. A species of house-lizard.

୨ । ଚୁଟିଆ ମୂଷା (ଏହାର ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ କୃଷ୍ଣାର ଥିବାରୁ)—
2. The small mouse.

ଅଞ୍ଜଳି—ସଂ. ବି. (ଅଞ୍ଜ ଧାତୁ + ଅଳ)—ଗଣ୍ଡୁଷାକୃତି ଦୁଇ ହସ୍ତର
Añjali ପୁଟ; ପାତ୍ରାକାର କୃତ ଦୁଇ କରତଳ – The two palms of the hands hollowed and held together; folded palms.

ଅଞ୍ଜଳିକ—ସଂ. ବି. (ଅଞ୍ଜଳି + କ)—ଶରବିଶେଷ; ଏହି ଶରରେ
Añjalika ଅର୍ଜୁନ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ମସ୍ତକ ଛେଦନ କରିଥିଲେ—A kind of arrow.

ଗୁଣି ସେ ଅରଜୁନ ଅଞ୍ଜଳିକ ଶର,
ସର୍ପରେ ଯନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟେ ଦ୍ରୋଣ ଚଳଚର । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ଅଞ୍ଜଳିକାରିକା—ସଂ. ବି. (ଅଞ୍ଜଳି + କାରକ + ଆ)—
Añjalikārikā (ଛୁଇଁ ଦେବା ମାତ୍ରେ ଯେଉଁ ଗୁଳ୍ମର ପତ୍ର ଅଞ୍ଜଳି ପରି ଆକାର ଧାରଣ କରି ମୁଦି ହୋଇଯାଏ ।)
୧ । ଲଜ୍ଜାବତୀ ଲତା—1. The mimosa plant.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଲ୍ଲ	ଳ	ନ୍ଦ

୨ । (ଯାହାକୁ ଚପି ଦେଲେ ତାର ଦୁଇ ହାତ ଅଞ୍ଜଳି ପରି ହୋଇଯାଏ)—ପୁତ୍ତଳିକା; କଣ୍ଢେଇ—2. A doll.

ଅଞ୍ଜସା—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ—ଝଟିତି; ଅତିଶୀଘ୍ର—Very quickly.
Añjasā

ଅଞ୍ଜାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଇନ୍ଜାମ୍)—
Añjām
ইঞ্জাম, আঞ্জাম
अञ्जाम
୧ । କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ—1. Performance of work.
୨ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ ସାଧନ—
2. The doing of a duty.
ଅଠମା ବଠର ନାଗରେ ବସି ସରକାର କର୍ମ ଅଞ୍ଜାମ କରୁଥିବା ଡାକ୍ତର ।
ଫକୀରମୋହନ—ଛମାଣ ଅଠମୁଣ୍ଡ ।
୩ । କର୍ମର ସମାପ୍ତି—3. Accomplishment or completion of a work.
ବୈଦେ. ବିଶ—୧ । ସମ୍ପାଦିତ; ସାଧିତ—
1. Done; performed.
୨ । ସମାପିତ—2. Completed.
୩ । ସମାହିତ—3. Accomplished.

ଅଞ୍ଜିର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଞ୍ଜୀର)—ଅଞ୍ଜୀର (ଦେଖ)
Añjira — Añjīra (See)

ଅଞ୍ଜିଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ଅଞ୍ଜ ଧାତୁ+ବର୍ତ୍ତୁ. ଇଷ୍ଠ; ଯାହା ଦୀପ୍ତି ପାଏ)—
Añjishtha
सूर्य—The Sun.

ଅଞ୍ଜିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବି. (ଅଞ୍ଜ ଧାତୁ+ବର୍ତ୍ତୁ. ଇଷ୍ଣୁ; ଯାହା ଦୀପ୍ତି ପାଏ)—
Añjishṇu
सूर्य—The Sun.

ଅଞ୍ଜୀର—ସଂ. ବି. (ଅଞ୍ଜ ଧାତୁ+ଈର)—
Añjīra
टीभा
अञ्जीर
ଟିକ୍ରା ପରି ବଡ଼ ଲେମ୍ବୁଜାତୀୟ ଖଟା ମିଠା ଫଳବିଶେଷ—A species of lime; Ficus Carica.

ଅଞ୍ଜୁମନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—
Añjuman
अञ्जुमान
अञ्जुमन
ସଭା; ସମିତି—An association.

ଅଞ୍ଜୁଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଞ୍ଜଳ)—
Añjulā
अञ्जलि
आँजुल
୧ । ଅଞ୍ଜଳି; ଯାଡ଼ୀକୃତ କରତଳଦ୍ୱୟ—
1. The two palms of the hands folded and hollowed into a cup.
୨ । ଏକ ଅଞ୍ଜଳିରେ ସମେଇବା ବସ୍ତୁ—
2. A quantity of any thing which can be contained in the cup-shaped hollowed palms; one handful.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ଚାଉଳ ଭରି ଅଞ୍ଜୁଳା ଦେଲି ।) ।
ଦେ. ବିଶ—ଏକ ଅଞ୍ଜଳି ପରିମିତ—One handful of.

ଅଞ୍ଜୁଳି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂ. ଅଞ୍ଜଳ)—ଅଞ୍ଜଳ (ଦେଖ)
Añjuli — Añjali (See)

ଅଞ୍ଜୋଳି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂ. ଅଞ୍ଜଳ)—ଅଞ୍ଜଳ (ଦେଖ)
Añjoli — Añjali (See)
ଧନ ଅଞ୍ଜୋଳ ଦେଇ ଦେଇ । ଦେଖେ ଅର୍ଥରେ ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଉପଦେ. ୧୦ ।

ଅଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go; to move.
At (root)
୨ । ଚାଲିବା; ଭ୍ରମଣ କରିବା—2. To walk.
୩ । ପରିଭ୍ରମଣ କରିବା—
3. To wander; to roam about.

ଅଟ୍‌ପଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ; ଦୁଃସାଧ୍ୟ—
Atpat
Difficult to solve or perform.
(ଯଥା—ମାଷ୍ଟର ଗୋଟାଏ ଅଟ୍‌ପଟ୍ ଅଙ୍କ ଦେଇଥିଲେ ।)

ଅଟ୍‌ପଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଅଟ୍‌ପଟ୍ (ଦେଖ)
Atpatiā — Atpat (See)

ଅଟ—ଦେ. ବି. (?) ୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ—1. Covering.
Ata
୨ । ଆଖିର କଜ୍ଜଳ—2. Collyrium.
ଦେଖାର ନାମ ଦୋଷ ଦିଅନ୍ତି, ଦାନ ଦେଇଥିବୁ ବା ଦେବେ ଅଟ ।
ବିଦ୍ୟୁର୍ଣ୍ଣ. ବିଦ୍ୟା ।

ଦେ—ଭୂ ଧାତୁର ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆଦ୍ୟାଂଶ—
ବଟ The first portion of the verb bhū (ଭୂ) in the present tense.

[ଦ୍ର —ଭୂ ଧାତୁର ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳର ତିନି ତିନି ପୁରୁଷ ଓ ବଚନରେ 'ଅଟ' ଯୁକ୍ତ ଆକାରମାନ ।]

୧ମ (ବା ଉତ୍ତମ) ପୁରୁଷ	ଏକବଚନ	ବହୁବଚନ
ଅନାଦରାର୍ଥକ – ମୁଁ	ଅଟେଁ	ଅମ୍ଭେମାନେ ଅଟୁଁ
ଆଦରାର୍ଥକ—ଅମ୍ଭେ	ଅଟୁଁ	
୨ୟ (ବା ମଧ୍ୟମ) ପୁରୁଷ		
ତେଚ୍ଛାର୍ଥକ—ତୁ	ଅଟୁ	ତୁମ୍ଭେମାନେ ଅଟ
ସାମାନ୍ୟାର୍ଥକ—ତୁମ୍ଭେ	ଅଟ	
ମାନ୍ୟାର୍ଥକ—ଆପଣ	ଅଟନ୍ତି—	ଆପଣମାନେ ଅଟନ୍ତି
୩ୟ ପୁରୁଷ		
ଅନାଦରାର୍ଥକ—ସେ	ଅଟଇ(ପଦ୍ୟ), ଅଟେ(ଗଦ୍ୟ)	ସେମାନେ ଅଟନ୍ତି
ଆଦରାର୍ଥକ—ସେ	ଅଟନ୍ତି	

ଅଟକ—ସଂ. ବିଶ (ଅଟ ଧାତୁ+ବର୍ତ୍ତୁ. ଅକ)—
Ataka
आटक
अटक
ପରିଭ୍ରମଣକାରୀ; ପରିବ୍ରାଜକ—Roaming; wandering (Apte)

ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଅଟକ୍)—୧ । ଗତିରୋଧ—
1. Stoppage of motion; halt.
ଛଟ ଦିଲ ଅଟକ ଥିଲ । ଲକ୍ଷ—ପ୍ରେମସୁଧାକର, ୨।୧ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଅବରୋଧ; ରୋଧ—
2 Obstruction; restraint.
ଭଟକ । ଛଟକ ଦେଖାଇ କରେ ଅଟକ । ତର
୩ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ—3. Hindrance.
୪ । ସ୍ଥଗିତକରଣ; ବନ୍ଦ କରିବା—
4 Stopping; cessation.
୫ । ବାସନ୍ଦ; ସମାଜଚ୍ୟୁତି—
5. Ostracism; excommunication.
ନତ ଖାଅ ଗଛେ ନାହିଁ ଚହିଁବ ଯୋଡ଼ା,
ଦେଖେ ଯୋଡ ଦେଖେ ଦେଖ ନାରେ ଅଟକ— ରମଶଙ୍କର, ସଙ୍ଗୀତ, ୨।୧ ।
୬ । ନିଷେଧ; ମନା—6. Prohibition.
(ଯଥା—ନିଆଁ ପାଣି ଅଟକ; ଧୋବା ଭଣ୍ଡାର ଅଟକ ।)
୭ । ଜୋକ; କୋରଖ—
7. Attachment; distraint.
(ଯଥା—ଫସଲ ଅଟକ ।)
୮ । ଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ବା ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତି—
8 Proper position; being at the proper place.
ଭୁରବ ବରକ ଚାଟକ ଅଟକ ନ ରହ ବର୍ଣ୍ଣର ଗତ, ବଦ୍ୟୁର୍ନ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୯ । ବାଡ଼—9. Fencing.
୧୦ । ସ୍ରୋତ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ବନ୍ଧ—
10. A dam; a bandb.
୧୧ । (ନାମ) ପଞ୍ଜାବ ଓ ଆଫଗାନସ୍ଥାନର ସୀମାରେ ଥିବା ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମସ୍ଥ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଗରବିଶେଷ—
11. Attock; name of a small town in the north-western frontier of India.

ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ଗତିରହିତ – 1. Halted.
୨ । ଯାହାର ଗତିରୋଧ କରାଯାଇଅଛି—
2. Restrained.
୩ । ସ୍ଥଗିତ କରାଯାଇଥିବା—3. Stopped.
୪ । ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ – 4. Obstructed; hindered.
୫ । ନିଷିଦ୍ଧ—5. Prohibited.
୬ । ସମାଜଚ୍ୟୁତ—6. Excommunicated; ostracised.
୭ । ଜୋରଖ କରାଯାଇଥିବା—
7. Attached; distrained.

ଅଟକଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଟ ଧାତୁ=ପର୍ଯ୍ୟଟନ+କଳ ଧାତୁ= ଗଣନା କରିବା)—୧ । ଅନାଜ; ଅନୁମାନ—
Atakala
ଆଟକାଳ; ଆଟକୋଳ
1. Guess.
ଅଟକଳ
୨ । ପରିମାଣ—2. Measure.
୩ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ଭୂତ—
3. Estimate; rough estimate.

ଅଟକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଟକ୍)—୧ । ଅଟକାଇବା କର୍ମ—
Atakā
ଅଟକାନ
ଅଟକାନା
1. Act of restraining.
୨ । ଜୋରଖ; ଅଟକ—2. Attachment.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହାକୁ ଅଟକ କରାଯାଇଥାଏ—
1. Restrained.
୨ । ଜୋରଖ କରାଯାଇଥିବା—2. Attached.

ଅଟକାଅଟକ—ଦେ. ବି—ଅନେକ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅଟକାଇବା କର୍ମ—
Atakāataki
ଆଟକାଆଟକି
ଅଟକାଅଟକି
Several acts of restraining.

ଅଟକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସକର୍ମକ (ସଂ. ଅଟକ୍)—
Atakāibā
ଆଟକାନ
ଅଟକାନା
୧ । ଅଟକିବାର ଣିଜନ୍ତ ଓ ସକର୍ମକ ରୂପ—
1. Causative and transitive form of the verb Atakibā.
୨ । ଅଟକ କରିବା; ଗତିରୋଧ କରିବା—
2 To restrain.
୩ । ଜୋରଖ କରିବା—3. To attach.
୪ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକ୍ରି ନ କରିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଇ ବନ୍ଦ କରିବା—4. To order a thing not to be sold.
(ଯଥା—ଜମିଦାରଙ୍କ ଚାଷଘରକୁ ରୟତମାନଙ୍କ ବାଡ଼ିରେ ୧୦ କାନ୍ଦ କଦଳ ତହସିଲଦାର ଅଟକାଇ ଅଛନ୍ତି ।)
୫ । ଫସଲ କାଟି ନ ନେବାପାଇଁ ପ୍ରଜାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—
5. To distrain a crop.
୬ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ କରିବା—6. To excommunicate.

ଅଟକାଳି—ଦେ. ବି—ଘନା ଜାଉ; ଶସ୍ୟଚୂର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ବଦଳଆ କ୍ଷୀର—
Atakāli
ଜାଉ
Thick gruel.
ଅଟକା ଛଉଅ ଜାଉ ଗଢ଼ା ଅଟକାଳ । ପାଟାମ୍ବର. ନୃସିଂହସୁଦନ ।
[ଦ୍ର—କ୍ଷୀରରେ ଦୁଧ ମିଶିଥାଏ; କ୍ଷୀରସାରେ ଦୁଧ ଓ ପାଣି ମିଶିଥାଏ; ଜାଉରେ ପାଣି ମିଶି ପତଳା ହୋଇଥାଏ; ଅଟକାଳରେ ପାଣି ମିଶି ଘନ ହୋଇଥାଏ ।]

ଅଟକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଟକ୍ନା) —୧ । ଗତି କରୁ କରୁ ବନ୍ଦ ହେବା; ରହିଯିବା—1. To come to a standstill; to stop.
Atakibā
ଆଟକା
ଅଟକନା
ନରତେ ନ୍ଦ ଅଟକ୍ ଅଟକ୍ ଗୋ । ବଦ୍ୟୁର୍ନ, ସଙ୍ଗୀତ ।
(ଣିଜନ୍ତ—ଅଟକାଇବା) ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଲାଗିବା—
2. To stick to a place.
(ଯଥା—ଲୁଗା ଖଣ୍ଡକ ଗଛ ଡାଳରେ ଅଟକିଛି ।)
୩ । ଅଗ୍ରସର ନ ହେବା—
3. Not to advance further.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଯ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	●	ନ୍ଦ

ଅଟକର ଗାତ ନୂତନ ଦେଢ଼ । ବିମ୍ବୂର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ଅବରୁଦ୍ଧ ହେବା; ବାଧା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
4. To be restrained or obstructed.
(ଯଥା—ପାଣି ସୁଅ ବନ୍ଧଠାରେ ଅଟକିଅଛି ।)

୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥଗିତ ହେବା ବା ଅଚଳ ହେବା—
5. To be stopped; not to proceed.
(ଯଥା—ସରକାରମାନେ ଆଜି ଉପସ୍ଥିତ ନ ହେବାରୁ ତତ୍ତ୍ୱନାସ୍ତ ସଂଶୋଧନ କାମ ଅଟକିଅଛି ।)

୬ । ଦେହ ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁ ବା ପବନ କୌଣସିଠାରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହି ଏଣେତେଣେ ଗତି ନ କରିବା—
6. Not to circulate.
(ଯଥା—ମୋ ବେକରେ ପବନ ଅଟକିବାରୁ ମୁଁ ବେକକୁ ବୁଲାଇ ପାରୁ ନାହିଁ ।)

୭ । ନିଜର ଗତି ବନ୍ଦ କରିବା—7. To cease motion.

ଅଟକି ନ ରହି ଅଜସ୍ରତେ, ଋଟ ଋଟ ଚଳ ବିଳାସରେ ।
ବିମ୍ବୂର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । ଏଣିତେଣିକି ନ ଯିବା; ନ ଚଳିବା—
8. Not to move.
(ଯଥା—ତା ଚଳିରେ ଗୁଆ ଖଣ୍ଡେ ଅଟକିଛି; ଗୁଭରେ କପି ଅଟକିଛି ।)

୯ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବାଧ ହୋଇ ରହିବା—
9. To be detained at a place.
(ଯଥା—ମୋ ମକଦ୍ଦମାର ଫାଇସଲ ନ ହେବାରୁ, ମୁଁ ଏଠାରେ ଗୁରି ଦିନ ଅଟକିଗଲି ।)

୧୦ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅଶକ୍ତ ହେବା; ଅବଶ ହେବା—
10. To become stiff; to be incapable of action.

ଝଟ କରି ଅବା ଉଭରି ଦିଅନ୍ତି, ଅଟକି ରହିବ ପାଣି ।
ବିମ୍ବୂର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଅଟକେଇବା—କ୍ରି—ଅଟକାଇବା (ଦେଖ)
Aṭakeibā Aṭakāibā (See)

ପଠ, ଧନ, ଦାସ, ସୁତ, ଭଗ, ବନ୍ଧୁ କେହି ଅଟକେଇ ରଖି ପାରିବେ ନାହିଁ ।
ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପ—ସଙ୍ଗୀତ ୨।୨।

ଅଟଙ୍କା—ଦେ. ବି—ହାତର ପ୍ରସାରିତ ମୁଠା (ଏକ ଅଙ୍ଗୁଳି ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗୁଳି ବଣି ବା ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥାନ) ମଧ୍ୟରେ ଯେତିକି ଧାନଗଛ ବା ଘାସ ସମାଏ ସେହି ପରିମାଣ—So much paddy plants or grass as can be held by the extended thumb and middle fingers..
Aṭaṅkā ମୁଠି

[ଦ୍ର—ଧାନ କଟାଳମାନେ ଦାଆଦ୍ୱାରା ପୁଞ୍ଜାଏ ପୁଞ୍ଜାଏ ଧାନ-ଗଛ କାଟି ମୁଠାରେ ଧରୁଥାଆନ୍ତି । ଏପରି ଧରୁ ଧରୁ ଯେତେବେଳେ ଅଟଙ୍କାଏ ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଭୂମିରେ ଥୋଇ ଦିଅନ୍ତି; ପୁଣି ଧାନ କାଟିବାରେ ଲାଗନ୍ତି ।]

ଅଟଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଅଟଙ୍କା (ଦେଖ)
Aṭaṅgā Aṭaṅkā (See)

ଅଟଚାଳିଶ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ଅଷ୍ଟଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍)—
Aṭachālisa ଚାଳିଶ ସଂଖ୍ୟାରୁ ଆଠ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା, ୪୮—
ଆଟଚଲ୍ଲିସ Forty-eight.
अडतालिस,

ଅଟଜଟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—୧ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ ବାକ୍ୟ; ପ୍ରଳାପ—
Aṭajaṭa 1. Raving; incoherent speech.
ଆବୋଲତାବୋଲ ୨ । ଅମୂଳକ ଅପବାଦ—
2. Unfounded aspersion; defamation.
୩ । ଅଜଟ ବା ଅବୁଝା କଥା; ଜଗର—
3. Importunity; unreasonable words.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—୧ । ଅଜଟ (ଦେଖ)
1. Ajaṭa (See)
୨ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ (ବାକ୍ୟ)—2 Incoherent (Speech).

ଅଟଜଟିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଅଜଟିଆ; ଏକଗୁଣିଆ—
Aṭajaṭiā 1. Obstinate.
(ଅଟଜଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅନ୍ୟ ନାମରେ ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ ରଟନାକାରୀ—
2 Spreading unfounded aspersions or scandal against a person.

ଅଟତିରିଶ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ଅଷ୍ଟତ୍ରିଂଶତ୍)
Aṭatirisa ତିରିଶିଠାରୁ ଆଠ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୩୮ —
ଆଟତ୍ରିଶ Thirty-eight.
अडतीस; अडतीश

ଅଟନ—ସଂ. ବି. (ଅଟ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Aṭana ୧ । ଗମନ—1. Going.

ଧରେ ପ୍ରତିଦିନେ ଦିନ ଯାଇ ଅଟନେ,
ବହିର ହଦିଏ ଶିଶୁ ବିନ୍ଦ ବିଷେଷଣେ । ଅନିରୁଦ୍ଧ. ବିଚିତ୍ରାଳି ।

୨ । ଭ୍ରମଣ—2. Walking.
୩ । ପରିଭ୍ରମଣ—3. Travelling.
୪ । ଚଳନ; ଗତି— . Movement; motion.
୫ । ବିଚରଣ—5. Wandering;roaming about.

ଅଟନି—ସଂ. ବି. (ଅଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନି)—
Aṭani ଧନୁଷ୍କୋଟି; ଧନୁର ଅଗ୍ର—
The ends or horns of a bow.

ଅଟନୀ—ସଂ. ବି. (ଅଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନୀ)—ଅଟନି (ଦେଖ)
Aṭanī Aṭani (See)

ଅଟପା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—୧ । ଅଳସିଆ; ଅସୁବିଧାଜନକ—
Aṭapa

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ' ଦେଖିବେ ।

1. Awkward; inconvenient (thing or matter).

୨ । ଅସଙ୍ଗତ—2. Irrelevant.

୩ । ଅସମ୍ଭବ—3. Improbable.

୪ । ବେଥଡ଼ା; ଅନୁଚିତ—4.Improper; irregular.

ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.)—୧ । ଅଖାଡ଼ୁଆ—

1. Awkward (person).

୨ । ଅବାଗିଆ—2. Unmethodical; irregular.

ଅଟବ—ସଂ. ବ. (ଅଟ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ. ଅବ)—

Aṭabi ଅରଣ୍ୟ; ବନ—Forest; woods.

ଅଟବୀ—ସଂ. ବ. (ଅଟ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ. ଅବୀ)—ଅଟବ (ଦେଖ)

Aṭabī Aṭabi (See)

ଅଟମାନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଅଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ (ଶାନଚ୍))—

Aṭamāna ୧ । ଗମନଶୀଳ; ଗତିବିଶିଷ୍ଟ—1. Moving.

(ଅଟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭ୍ରମଣ କରୁଥିବା—

2. Travelling; walking; roaming.

ଅଟରପଟର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—୧ । ଗୋଳମାଳିଆ—

Aṭarapaṭara 1. Muddled; confused.

ଆବୋଲତାବୋଲ ୨ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ (କଥା)—2. Incoherent.

ଅଲ୍ଲମଗଲ୍ଲମ; ୩ । ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଖସିଯିବା; ଅସ୍ଥିର—

ଅଘଡ଼ବଘଡ଼ 3. Unstable; slipping away from one place to another

ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—୧ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ କଥା; ପ୍ରଳାପ—

1. Incoherent talk; raving.

୨ । ଗୋଳମାଳିଆ କଥା—2. Muddle.

ଅଟରି—ଦେ. ବ. (ନାମ)— ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଖୋରଧା ସବ୍‌ଡିଭିଜନର ଗୋଟିଏ ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ରବଣ (ଏଠାରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମକର ବା ମାଘ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ମହାମେଳା ହୁଏ)—

Name of a hot-spring in the Khurda Sub-division of the district of Puri.

ଅଟରୁଷ—ସଂ. ବ—ବାସଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Aṭarūsha Bāsaṅga (See)

ଅଟରୁଷକ—ସଂ. ବ—ବାସଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Aṭarūshaka Bāsaṅga (See)

ଅଟଳ—ସ. ବଣ. (ଅ + ଟଳ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Aṭala ୧ । ଯାହା ଟଳେ ନାହିଁ; ଅଚଞ୍ଚଳ; ସ୍ଥିର; ଦୃଢ଼—

(ଅଟଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fixed; steady.

୨ । ଅଚଳ—2. Immovable.

୩ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—3. Permanent.

୪ । ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ —4. Resolute; determined.

୫ । ଯେ ଦଳେ ନାହିଁ—5. Unwavering.

ଅଟଳଟଳ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ.—୧ । ଟଳମଟଳ; ଯାହା ଟଳଟଳ ହେଉଥାଏ—

Aṭalaṭala 1. Tottering; reeling

ଟଳଟଳ ୨ । ଯାହା ସ୍ଥିର ଭାବରେ ଭୂମିରେ ରହି ନ ପାରେ—

ଟଳଟଳ 2. Unstable.

୩ । ଅସ୍ଥିର—3. Unsteady; fickle

୪ । ପତନୋନ୍ମୁଖ—4. Threatening to fall down.

ଅଟଳଟଳିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—ଅଟଳଟଳ (ଦେଖ)

Aṭalaṭaliā Aṭalaṭala (See)

ଅଟଳପ୍ରତିଜ୍ଞ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଟଳ + ପ୍ରତିଜ୍ଞା)—

Aṭalapratijña ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ; ଯେ ନିଜର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ବଦଳାଏ

(ଅଟଳପ୍ରତିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାହିଁ—Resolute; firm.

ଅଟଳପ୍ରତିଜ୍ଞା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଟଳପ୍ରତିଜ୍ଞ + ଆ)—

Aṭalapratijñā ଅଟଳପ୍ରତିଜ୍ଞର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Aṭalapratijña.

ସ. ବ.—(କର୍ମଧା)—ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା—Firm resolve.

ଅଟଳବଚନ—ସ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅଟଳ + ବଚନ)—

Aṭalabachana ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ବାକ୍ୟ ବା ଅଙ୍ଗୀକାର—

Inviolable promise.

ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଟଳ + ବଚନ)—

(ଅଟଳବଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହାର ବାକ୍ୟ ଯେ ନିଜେ ଲଙ୍ଘେ ନାହିଁ—

True to one's promise.

ଅଟଳମଟଳ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—ଅଟଳଟଳ (ଦେଖ)

Aṭalamaṭala Aṭalaṭala (See)

ଅଟଷଟି—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସ. ଅଷ୍ଟଷଷ୍ଟି)—

Aṭashaṭi ଷାଠିଏରୁ ଆଠ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୬୮—

ଆଟସଟ୍ଟି Sixty-eight; 68.

ଅଡ଼ସଟ

ଅଟଷଠି—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଅଟଷଟି (ଦେଖ)

Aṭashaṭhi Aṭashaṭi (See)

ଅଟା—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ଅଟ୍ଟ=ଖାଦ୍ୟ)—

Aṭā ଶସ୍ୟର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—1. Powdered corn; flour.

ଆଟା ଅଟା ଦିଅ ବ ଦିଅ—ଦଅ ।

ଆଟା ୨ । ଗହମର ଚୂନା—2. Wheat flour.

[ଦ୍ର—ଗହମକୁ ଚକରେ ଚୂରିଲେ ଯେଉଁ ଚୂନା ହୁଏ, ତାକୁ ସାଧାରଣତଃ ଅଟା ବୋଲାଯାଏ । ଅଟାକୁ ଗୁଲୁଣିରେ ଚଲାଇଲେ ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚୂନା ବାହାରେ, ତାକୁ ମଇଦା ବୋଲାଯାଏ; ଯେଉଁ ଗହମ ଖୁଦ ବାହାରେ ତାକୁ ସୁଜି ବୋଲାଯାଏ ଓ ଯେଉଁ ବାଗ୍ରିଆ କୁଣ୍ଡା ବାହାରେ, ତାକୁ ଗ୍ରେଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ।]

୩ । ନିଆଁ ବଢ଼ିଆ; ଘରେ ଧୂଆଁ ଦେଇ ମଣା ମାଛିଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ନିବାରଣ କରିବା ପାଇଁ କମ୍ବା ଉବଷ୍ୟରେ ପିଢ଼ା

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଲ୍ୱ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଜାତୀୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଲ୍ଟ	ଶ	ନ୍ଦ

ଖାଇବା, ଦୀପ ଲଗାଇବା ଆଦି କାମ ପାଇଁ ଅଗ୍ନି ସଂରକ୍ଷଣାର୍ଥ ବେଣୀ ପରି ମୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା କୁଟା ବା ନଡ଼ା (ବ. ବଡ଼)—3. Plaited straw used for preserving fire and for fumigation.

୪ । ଅଟଙ୍କା (ଦେଖ)–Aṭaṅkā (See)

ଅଟାଇ—ଦେ. ବ—ଅଟେଇ (ଦେଖ)
Aṭāi Aṭei (See)

ଅଟାକଳ—ଦେ. ବ—ଗହମ ଆଦି ଶସ୍ୟକୁ ଚୂରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କଳ—
Aṭākaḷa Flour-mill.
ଆଟାକଳ
आटाकल

ଅଟାଚଲା—ଦେ. ବ—ଚୂରି ଦେବା ଅଟାକୁ ଛଣି ଚହିଁବୁ ମଇଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚାଲୁଣୀ—
Aṭāchalā A flour-sieve.

ଅଟାପେଷା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଟ୍ଟ + ପେଷଣ)—
Aṭāpeshā ଗହମକୁ ତରରେ ଚୂରିବା କର୍ମ—
ଆଟାପିଷା Act of grinding corn for flour.
आटापिषना

[ଦ୍ର—ଅଟା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ଗହମ ଆଦି ପେଷାଯାଏ; ଗହମ ପେଷା ହୋଇ ଅଟା ହୁଏ; ଅତଏବ ଅଟା ପେଷା ହୁଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଭାଷାରେ ଏପରି ବ୍ୟବହାର ଅନେକ ମିଳେ । ଯଥା—ଖଇ ଭାଜିବା; ସୁରୁକ ଭୁଟିବା ।]

ଅଟାପେଷାଳି—ଦେ. ବିଶ. (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. ଅଟ୍ଟ + ପେଷଣ)—
Aṭāpeshāḷi ଯେ ଗହମକୁ ଚୂରି ଅଟା କରେ —
ଆଟାପେଷା (ପୁଂ) (a person) who grinds corn for
ଆଟାପେଷାଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ) flour.
पिषनहारी

ଅଟାଳି—ପ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଅଟ୍ଟାଳିକା)—ଅଟ୍ଟାଳିକା (ଦେଖ)
Aṭāḷi Aṭṭāḷikā (See)
ଅଟାଳୀ
अटारी; अटाला

ଅଟିଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡଜାତ) ବ—ବୃହତ୍ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ଏଥିର ଗଣ୍ଡିର ବେଢ ୪୩ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ—
Aṭiḷa A wild tree; Machilus villosa (Haines)

ଅଟୁଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବିଶ. (ମୂଳ. ହି. ଅଟୁଟ)—
Aṭuṭ ୧ । ଅଭଙ୍ଗ; ଯାହା ଭାଙ୍ଗିଯାଏ ନାହିଁ—
1. Unbreakable.
୨ । ଅକ୍ଷୟ—2. Undecaying.

ଅଟେଇ—ଦେ. ବ. (ତା. ଅଟ୍ରେଇ = ଘେରିଇବା; ବେଢାଇବା)—
Aṭei ୧ । ଗୋରୁ, ବାଛୁରି, ଛେଳି ଆଦିକୁ ରଖିବା ପାଇଁ ବାଡ଼ି-
ଖୋଆଡ଼ ଘେରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ—1. A crib; a small
खोर; अड्डा enclosure for keeping cattle, calves and sheep.
୨ । ଶସ୍ୟ ସଞ୍ଚୟ ସ୍ଥାନ; ଅମାର—2. Granary.
୩ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଧାନ ରାଖି ଗାଡ଼ି ରହିବା ଭଳି ବଡ଼ ଡୋଡ଼ିମେଇ—
3. A big wickerwork; reservoir for storing paddy.

ଅଟୋ—ବୈଦେ. ବ. (ଫ୍ରେଞ୍ଚ—ଅଟୋ)—
Aṭo ଅତର—Attar; otto.
ଅଟୋ
अटो

ଅଟୋଡିରୋଜ୍—ବୈଦେ. (ଫ୍ରେଞ୍ଚ)—
Aṭo di roj ଗୋଲାପ ଅତର—
ଅଟୋଡିରୋଜ୍ Otto de rose;
अटोडिरोज The otto of roses.

ଅଟ (ଧାତୁ)—ସଂ. ୧ । ଅନାଦର କରିବା—
Aṭṭa (root) 1. To slight; to disregard.
୨ । ଉପହାସ କରିବା—2. To deride.

ଅଟ୍ଟ—ସଂ. ବ. (ଅଟ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଉପହାସ କରେ)—
Aṭṭa
୧ । ଅଟ୍ଟାଳିକା; ପ୍ରାସାଦ; ବଡ଼ କୋଠା—
1. Mansion; palatial building.
୨ । କୋଠାର ଉପର ମାଳାରେ ଥିବା ଘର—
2. A room in the upper storey of a building.
୩ । ହଟ୍ଟ; ହାଟ—3 Market; mart.
୪ । ସରୁ ସୂତାଲୁଗା—4. Fine linen cloth(Apte).
୫ । ଭାତ; ଯବାନ୍ନ—5. Boiled rice (M. W.)
୬ । ଧୃଷ୍ଟତା—6. Overbearing conduct. (M. W.).

ସଂ. ବିଶ. (ବାସ୍ୟ ପୂର୍ବରେ ଯୁକ୍ତ)—
୧ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରଯୁକ୍ତ—1. Loud.
୨ । ନିତ୍ୟକ—2. Frequent.
୩ । ଶୁଷ୍କ—3. Dry (Apte)

ଅଟ୍ଟକ—ସଂ. ବ. (ଅଟ୍ଟ + କ)—କୋଠାର ଛାତ ଉପରେ ଥିବା
Aṭṭaka କୋଠରି—An. apartment on the roof; a watch-tower (M. W.)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ତେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁଯା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଟ୍ଟଟ୍ଟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି. ଓ ବିଶ. (ଅଟ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଦ୍ୱିପାଇନ)—
Aṭṭaṭṭa (etc.) ଅଟ୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Aṭṭa (etc.) (See)

ଅଟ୍ଟଟ୍ଟହାସ—ସଂ. ବି—ଅଟ୍ଟହାସ (ଦେଖ)
Aṭṭaṭṭahāsa Aṭṭahāsa (See)

ଅଟ୍ଟହସା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଟ୍ଟହାସ)—ଅଟ୍ଟହାସ (ଦେଖ)
Aṭṭahasā Aṭṭahāsa (See)
ଅଟ୍ଟହାସ ସାଧାରଣ ବର୍ଣ୍ଣନ ସମୟେ ପ୍ରଶଂସା
କହକହା ମନରେ କୁଦ୍ର ବୋଧ କରେ ଆଦ୍ରସା ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାସ୍ତରତ. ଉତ୍ତୋଷ ।

ଅଟ୍ଟହାସ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଟ୍ଟ + ହାସ)—
Aṭṭahāsa ୧ । ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ; ଠୋଠୋ ହସ—
1. Loud ringing laughter.
୨ । ବିକଟ ହାସ୍ୟ—2. Immoderate laughter; horse laugh; harsh boisterous laugh.
୩ । ଉପହାସବ୍ୟଞ୍ଜକ ହସ—
3. Sneer; derisive laughter.
ଏମ୍ ମୁଁ କହୁଛ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମାର ଯଶ
ଖୋଇ ମଣ୍ଡପରେ କରିବ ଅଟ୍ଟହାସ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାସ୍ତରତ. ବର୍ଣ୍ଣ ।

ଅଟ୍ଟହାସୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଟ୍ଟ + ହସ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ଅଟ୍ଟହାସିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବିକଟ ହାସ୍ୟକାରୀ—(ଅଟ୍ଟହାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Laughing loudly; grinning.
୨ । ଉପହାସବ୍ୟଞ୍ଜକ ହାସ୍ୟକାରୀ—2. Sneering.
ସଂ.ବି. ପୁଂ. (ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟ କାଳରେ ଏ ଅଟ୍ଟହାସ କରୁଥିବାରୁ)—ଶିବ; ମହାଦେବ— The god Śiba.

ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଟ୍ଟ + ହାସ୍ୟ)—ଅଟ୍ଟହାସ (ଦେଖ)
Aṭṭahāsya Aṭṭahāsa (See)

ଅଟ୍ଟାଳ—ସଂ. ବି. (ଅଟ୍ଟ + ଆଳ)—ଅଟ୍ଟାଳିକା (ଦେଖ)
Aṭṭāla Aṭṭālikā (See)

ଅଟ୍ଟାଳକ—ସଂ. ବି. (ଅଟ୍ଟାଳ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଅଟ୍ଟାଳିକା (ଦେଖ)
Aṭṭālaka Aṭṭālikā (See)

ଅଟ୍ଟାଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଟ୍ଟାଳ)—ଅଟ୍ଟାଳିକା (ଦେଖ)
Aṭṭāli Aṭṭālikā (See)
ଅଟ୍ଟାଳ ବାଟ ସେ ପୁର ଆଗରେଣ ବଣ୍ଟାବାଟ ।
ମହଲ ଦୁଏ ଦେବଦୁର୍ଗାଙ୍କ ରଥଗ୍ରମ ହେବ । ବଳପୂର୍ବ. ବନ୍ଦ୍ର ବଟା ।

ଅଟ୍ଟାଳିକା—ସଂ. ବି. (ଅଟ୍ଟାଳି + କ + ଆ) —
Aṭṭālikā ୧ । ପ୍ରସ୍ତର ବା ଇଷ୍ଟକାଦି ନିର୍ମିତ ପ୍ରାସାଦ;ଦୋତା—
1. Mansion.
୨ । ରାଜପ୍ରାସାଦ—2. Palace.

ଅଟ୍ଟାଳିକାକାର—ସଂ. ବି. (ଅଟ୍ଟାଳିକା + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Aṭṭālikākāra ୧ । ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ—1. A mason.
୨ । ମିଶ୍ର ସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ—
2. A low caste of mixed descent.

ଅଟ୍ଟାଳୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଟ୍ଟାଳ)—ଅଟ୍ଟାଳିକା (ଦେଖ)
Aṭṭālī Aṭṭālikā (See)
ସେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମଣ୍ଡଳେ ପ୍ରାସାଦ ଆଳୀ ।
ପ୍ରାସାଦର ପାଖରେ ଦେଉଥିବ ନଗୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାସ୍ତରତ. ବର୍ଣ୍ଣ ।

ଅଟ୍ଟ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅଟ୍ଟ ଧାତୁ + ଭାବ. ଯ + ଆ)—
Aṭyā ଅଟନ; ପର୍ଯ୍ୟଟନ; ଭ୍ରମଣ—Travel; walk; wandering.

ଅଟ୍ରି – ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଅଟ୍ଟରି (ଦେଖ)
Aṭri Aṭari (See)

ଅଠଉର—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅସ୍ଥିର)—୧ । ଅସ୍ଥିର—
Aṭhaura 1. Restless; unsteady; not fixed.
ଅଥାହି ୨ । ଅନିଶ୍ଚିତ 2. Uusettled; unascertained.
ଅସ୍ଥିର ୩ । ଭ୍ରମଣଶୀଳ—3. Wandering; vagrant.

ଅଠଚାଲିଶ—ଦେ. ବି. ବିଶ. (ସଂ.ଅଷ୍ଟଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍)—ଅଟ୍ଟଚାଲିଶ (ଦେଖ)
Aṭhachālisa Aṭachālisa (See)

ଅଠଚାଲିଶି – ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଟ୍ଟଚାଲିଶ (ଦେଖ)
Aṭhachālisi Aṭachālisa (See)

ଅଠଣ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅସମଟଣ—1. Unsymmetrical.
Aṭhaṇa ୨ । ଅସୁନ୍ଦର—2. Ungraceful;unseemly.
ଅସୁନ୍ଦର

ଅଠତିରିଶ—ଦେ. ବି. ଓ. ବିଶ—ଅଟ୍ଟତିରିଶ (ଦେଖ)
Aṭhatirisa Aṭatirisa (See)

ଅଠତିରିଶି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଟ୍ଟତିରିଶ (ଦେଖ)
Aṭhatirisi Aṭatirisa (See)
ବହରେ ଅଠତିରିଶିଗୋଟି ବାଗ
ବର ଅରମନ୍ଦିରେ ହଜରରେ ମୁଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାସ୍ତରତ. ସ୍ତୁତି ।

ଅଠତିଶ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଟ୍ଟତିରିଶ (ଦେଖ)
Aṭhatrisa Aṭatirisa (See)

ଅଠତିଶି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଟ୍ଟତିରିଶ (ଦେଖ)
Aṭhatrisi Aṭatirisa (See)

ଅଠର—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)(ସଂ.ଅଷ୍ଟାଦଶ ପ୍ରା. ଅଟ୍ଠାରସ)
Aṭhara ଦଶ ସଂଖ୍ୟାରୁ ଆଠ ଅଧିକ. ୧୮—Eighteen.
ଆଠାର ଦେ. ବି—ପଶାଖେଳର ଶବ୍ଦ କାଠିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ୬ ବିନ୍ଦୁ ଭରା ପଡ଼ିବା ଯଷ୍ଟ—A throw of dice in which the 3 dice turn up 6 points each.

ଅଠର ଗଡ଼ଜାତ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା
Aṭhara garḍajāta ଅଠରଗୋଟି ଗଡ଼ ବା ରାଜ୍ୟର ସମଷ୍ଟି—
1. A cluster of eighteen native states within ancient Orḍisā.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	ଛ	ଝ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅବାକ୍ତନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଶ	ନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ଏହି ଅଠରଟି ରାଜ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ ଖଣ୍ଡ ବା ସମ୍ବଲପୁର ଛତିଷଗଢ ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନ ଥିଲା; ଏ ଅଠର ଗଡ଼ଜାତର ନାମ—୧ ରାୟଗଡ଼, ୨ ସାରଙ୍ଗଗଡ଼; ୩ ପାଟଣା, ୪ ସୋନପୁର, ୫ ରେଢ଼ାଖୋଲ, ୬ ବାମଣ୍ଡା, ୭ ବଉଦ, ୮ ଗାଙ୍ଗପୁର, ୯ ବଣାଇ, ୧୦ ଶକ୍ତି, ୧୧ ବେନ୍ଦ୍ରାନୁଆଗଡ଼, ୧୨ ଖଡ଼୍ଗୀଆଳ, ୧୩ ଫୁଲଝର, ୧୪ ବୋଡ଼ା-ସମ୍ବର, ୧୫ ରାୟଗଡ଼ ଅନ୍ତଃସ୍ଥାନ ବରଗଡ଼, ୧୬ କେନ୍ଦୁଝର, ୧୭ ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ୧୮ କଳାହାଣ୍ଡି—ସମ୍ବଲପୁରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ନବଯୁଗ ପତ୍ରିକା ୧-୯ । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ଓ କେତେକ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଗଡ଼ଜାତର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

୨ । ଇଂରାଜମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରିବା ପରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସନ୍ଧି କରିଥିବା ଅଠରଟି ରାଜ୍ୟ —2. A cluster of eighteen native states which became feudatory states under the British Government when they came to possess Ordisā.

[ଦ୍ର—୧ ମୟୂରଭଞ୍ଜ; ୨ କେନ୍ଦୁଝର; ୩ ଢେଙ୍କାନାଳ; ୪ ବଉଦ; ୫ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା; ୬ ଦଣପଲ୍ଲା; ୭ ନୂଆଗଡ଼; ୮ ତାଳଚେର; ୯ ଗୋଲଗିରି; ୧୦ ହୁନୋଲ; ୧୧ ଅଠମଲ୍ଲିକ; ୧୨ ରଣପୁର; ୧୩ ନରସିଂହପୁର; ୧୪ ଅଠଗଡ଼; ୧୫ ଘାଲଲହଡ଼ା; ୧୬ ବଡ଼ାମ୍ବା; ୧୭ ଭୁଗିରିଆ ଓ ୧୮ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖାସ ହୋଇଥିବା ଅନୁଗୁଳ ।]

ଅଠରନଲା—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ପୋଲରେ ୧୮ଟି ଫୁଟାର ଥାଏ—
Aṭharanalā 1. A bridge of eighteen spans.

୨ । (ନାମ) ପୁରୀଠାରୁ ୧ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଜଗନ୍ନାଥ-ସଡ଼କରେ ଥିବା ଅଠରଫୁଟାରଯୁକ୍ତ ପୋଲ—
2. Name of an eighteen spanned bridge on the Grand Trunk Road one mile from Puri.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା ମଧ୍ୟକେଶରୀ (ଖ୍ରୀ ୯୭୫ ଠାରୁ ୯୯୫) ମଧ୍ୟପୁର ନଦୀ (ସହିତ ଭାକ ନାମ ଝଙ୍କୁଡ଼ିଆ ବା ମଙ୍ଗଳା ନଦୀ) ଉପରେ ଏ ପୋଲ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏ ପୋଲରେ ୧୮ଟି ଫୁଟାର ଅଛି । ଏ ଫୁଟାରମାନ ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର ନ ହୋଇ ପଥରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲହଡ଼ିମୁଦ କରାଯାଇ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ଉତ୍କଳୀୟ କାରିଗରମାନଙ୍କ ହାତ କାମ ଯେ ସହସ୍ରାଧିକ ବର୍ଷ ରହି ପାରେ, ଅଠରନଲା ତହିଁର ନିଦର୍ଶନ ଅଟେ ।]

ଅଠରନଲା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗାତ ବସିବା—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—
Aṭharanalā saṅge saṅgāta basibā (ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କପକ୍ଷରେ)

ଅଠରଟି ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବା; ଅଠରଟି ସନ୍ତାନ ସନ୍ତାନର ମାତା ହେବା—To be the mother of eighteen children; to give birth to eighteen children.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଠରଟି ସନ୍ତାନର ଜନନୀ ହୁଅନ୍ତି, ସେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ପୁରୀ ଆସି ଅଠରନଲା ପୋଲ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଉକ୍ତ ପୋଲକୁ ତଥା ମହାପ୍ରସାଦ ଅର୍ପଣ କରି ଅଠରନଲା ସଙ୍ଗେ 'ସଙ୍ଗାତ' ବସନ୍ତି । ବାଲେଶ୍ୱରର ଉତ୍ତର ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଅଠର ସନ୍ତାନର ଜନନୀ ପୁରୀକୁ ଆସି ଅଠରନଲା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗାତ ବସିବା କଥା ଲେଖକଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜ୍ଞାନରେ ଜଣା ଅଛି ।]

ଅଠର ରାଜବଂଶ—ଦେ. ବ—ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତପ୍ରଣେତା ଶୂଦ୍ରମୁନି
Aṭhara rājabaṁśa ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଲିଖିତ ଭାରତର ଅଠରଟି ପ୍ରାଚୀନ ରାଜବଂଶ—Eighteen royal families of ancient India mentioned by the Ordiā poet Sāralā Dāsa in his Mahābhārata.

[ଯଥା—ସୂର୍ଯ୍ୟ; ସୋମ ବା ଚନ୍ଦ୍ର; ଦୋଜ; ଅଳକ; ପଣ୍ଡୁ; ଭୀମ; କେଶରୀ; ବଷ୍ଟ; ହରିହର; ବଭ୍ରୁବାହନ; ଅଙ୍ଗିରା; ମଧୁକ; ପାରେଶ୍ୱର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ; ଦୁର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ; ଚୌଶିକ; ବନ୍ଧ; ମଲ୍ଲାର ।]

ଅଠଷଠି—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଅଟଷଠି (ଦେଖ)
Aṭhashathi Aṭashathi (See).

ଅଠସ୍ତରି—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଅଷ୍ଟସପ୍ତତି)—
Aṭhastari ସତୁରରୁ ଆଠ ଅଧିକ; ୭୮—
ଆଟାତ୍ତର Seventy-eight.
ଅଠହତ୍ତର

ଅଠା—ଦେ. ବ. ୧ । (ସଂ. ଅଷ୍ଠି = ଫଳର ଠାଣୁଆ ମଞ୍ଜି)—
Aṭhā ଯେଉଁ ନାଲିଆ ତରଳ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ
ଆଠା ଯୋଡ଼ି ହୁଏ—1. Gum; sticking plaster;
ଆଠା glutinous substance

୨ । ବୃକ୍ଷାଦିରୁ ବାହାରିବା ଘନ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—
2. Thick sticky juice from trees.
(ଯଥା—ବର ଅଠା; ସଜନା ଅଠା; ସିଝୁ ଅଠା ।)

୩ । ଯେଉଁ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଶୁଖିଗଲେ ଲାଗି ରହେ—
3. Any liquid which has a tendency to stick when dry.

୪ । କେଳାମାନେ ପକ୍ଷୀ ଧରିବାପାଇଁ ବାଉଁଶଡାଠି ଉପରେ ବୋଳିଥିବା ନାଲିଆ ବସ୍ତୁ—4. Bird-lime.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅପବାଦ; କଳଙ୍କ; ଦୁର୍ନାମ—
5. Scandal; imputation which compromises one's good name.
ତୋଷରେ ଶୁଭ-ଶିଠା, ଲୋଷରେ ବଳଙ୍କ ଅଠା—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । (ସଂ. ଅଷ୍ଟ) ତାସ ବା ଗଞ୍ଜିପାରେ ଆଠ ବିନ୍ଦୁ ଥିବା ସାର—
6. Playing card having eight points on it.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କି. ବିଣ. (ସଂ. ଅଷ୍ଟ) ଅଠାଁ (ଦେଖ)
Aṭhāñ (See).

ଅଠାଅଠା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଠାଳଅ; ଅଠା ପରି ଲାଗିଯାଉଥିବା—
Aṭhāaṭhā 1. Gummy; sticking.
ଆଠାଆଠା ୨ । ଅଠାଯୁକ୍ତ—2. Smeared with gum.
ଲସଲସା

ଅଠାଅଶି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଅଷ୍ଟାଶୀତି
Aṭhāasi ସ୍ତା: ଅଷ୍ଟାଶୀତି)— ଅଶି ସଂଖ୍ୟାରୁ ଆଠ ଅଧିକ; ୮୮—
ଅଷ୍ଟାଶି Eighty-eight.
ଅଠାସିସ

ଅଠାଇଶ— ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଅଷ୍ଟାବିଂଶ)—
Aṭhāisa କୋଡ଼ିଏରୁ ଆଠ ଅଧିକ; ୨୮—
ଆଟାସ Twenty eight.
ଅଠାଇସ୍

ଅଠାଇଶାଶହେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଅଷ୍ଟା-
Aṭhāisāsahe ବିଂଶୋତ୍ତର ଶତ)—ଏକଶତ ଅଠାଇଶ; ୧୨୮—
One hundred and twenty-eight.

ଷୋଳ ଅଣ୍ଟା ଅଠାଇଶାଶହେ ଚାରି ଶତ ବାହାର—ଚରିତ୍ର ।

ଅଠାଇଶି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଇଶ (ଦେଖ)
Aṭhāisi Aṭhāisa (See)

ଅଠାଁ—ଦେ. କି. ବିଣ. (ସ. ଅଷ୍ଟ)—ଅଷ୍ଟାଁ; (କୌଣସି ଗୁଣି)
Aṭhāñ ୮ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗୁଣିତ ହେଲେ—
ଆଟ୍ଟେ Into eight: multiplied by 8.

ପାଞ୍ଚ ଅଠାଁ ଚାରିଶି ଚାରି ଦୁଇ ବାହାର ଶତ ଚାରି—ଚରିତ୍ର ।

ଅଠାଁଳଉ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଣଉ (ଦେଖ)
Aṭhāñlau Aṭhāṇau (See)

ଅଠାଁଳବେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଣଉ (ଦେଖ)
Aṭhāñlabe Aṭhāṇau (See)

ଅଠାଁଲୋଇ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଣଉ (ଦେଖ)
Aṭhāñloi Aṭhāṇau (See)

ଅଠାକାଠି—ଦେ. ବି— ୧ । କେଳାମାନେ ପକ୍ଷୀ ଧରିବାପାଇଁ ନଳ ଅଗରେ
Aṭhākāṭhi ଯୋଖିବା ଅଠାଯୁକ୍ତ କାଠି—
ଆଠାକାଠି, ଆଟାକାଟି 1. A bird-twig; a reed
ଫଁସାନା ଲାସା smeared with bird-lime attached to the end of a telescopic series of sticks (fitted to the end of each other) used by birdcatchers to catch birds by entangling them.

ଉଚ୍ଚର ସ୍ୱରରେ ପାଠେର ପଢ଼ନ୍ତ
ନିଶ୍ଚିତ ପକ୍ଷୀ ଅଠାକାଠି ସେ ହୋଇଛ । କୃଷ୍ଣକିଂ ମହାଭାରତ ସଭା ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉଚ୍ଚାଳ; ବିପଦ; ଫାନ—2. Conspiracy; danger; snare.

(ଯଥା—ସେ ମୋତେ ଅଠାକାଠିରେ ପକାଇ ଦେଲା ।)

[ଦ୍ର—କେଳାମାନେ ପକ୍ଷୀ ଶିକାର କରିବାକୁ ଯେଉଁ 'ନଳ' ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି, ସେ ନଳର ଅଗମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ନଳର ମୂଳରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରରେ ପୂରାଇ ଯୋଖିଲେ, ନଳମାନ ୨୦।୨୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ିଯାଏ । ସବୁଠାରୁ ଉପରେ ଥିବା ନଳର ଅଗରେ ମୁନିଆ କେଣ୍ଟା ଥାଏ, ତହିଁ ଅଠାକାଠି ଥାଏ । କେଳା ଗଛ ତଳେ ଲୁଚି ଠିଆ ହୋଇ, ପକ୍ଷୀ ବସିଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ପକ୍ଷୀର ପେଟ ତଳକୁ ଲକ୍ଷ କରି ସେ ନଳକୁ ଚୁଷି ଦିଏ । କେଣ୍ଟା ପକ୍ଷୀର ପେଟରେ ପଶିଗଲେ ପକ୍ଷୀ ମରିଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଅଠାକାଠି ଲାଗିଲେ ପକ୍ଷୀ ଅଠା କାଠିରେ ଲାଗିଯାଏ ଓ ଉଡ଼ି ପଳାଇ ପାରେ ନାହିଁ । କେଳା କ୍ରମଶଃ ନଳମାନଙ୍କୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଟାଣି ତଳକୁ ଖସାଇ ଆଣେ ଓ ସେଥି ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା ପକ୍ଷୀକୁ ଧରେ ।]

ଅଠାକାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—ଅଠାକାଠି (ଦେଖ)
Aṭhākāṇḍiā Aṭhākāṭhi (See)

ଅଠାଠିକ୍—ଦେ. ବି—୧ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା; ଅବଚବ ଅବସ୍ଥା; ମୃତ୍ୟୁର
Aṭhāṭhik ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବାବସ୍ଥା—
ମରମର ଅବସ୍ଥା 1. Last stage before death; dying condition.

୨ । ମରଣାନ୍ତକ ଅବସ୍ଥା—2 Condition sure to end in death.

୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିରୁପାୟ ଅବସ୍ଥା—
3. Utterly helpless condition.

୪ । ଶେଷ ମନ୍ଦ ଅବସ୍ଥା—4. Extremely bad condition

ଅଠାଣଉ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ଅଷ୍ଟନବତି)—
Aṭhāṇau ନବେରୁ ଆଠ ବେଶି; ୯୮—
ଆଟାନବ୍ବଇ Ninety-eight.
ଅଷ୍ଟାନବେ

ଅଠାଣବେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଣଉ (ଦେଖ)
Aṭhāṇabe Aṭhāṇau (See)

ଅଠାଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଅସୁନ୍ଦର; ଅଘଟଣ—
Aṭhāṇiāñ Ungraceful.

ଅଠାଣୋଇ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଣଉ (ଦେଖ)
Aṭhāṇoi. Aṭhāṇau (See)

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଅଠାଣୋଇ ଭଲ ସେହ ଦନ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅଠାନ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାବନ (ଦେଖ)
Aṭhāṇa Aṭhābana (See)

ଅଠାରେ ଅବତ ବ୍ରବତ. ବାନ ଅଣ୍ଡ ବନ୍ଧମାଳା ।
ଗ୍ରାବ୍ୟ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟ ।

ଅଠାନଉ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଣଉ (ଦେଖ)
Aṭhānau Aṭhāṇau (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଷ	ଲ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ୟୂ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଶ୍ରୀ	ଲଅ	ଦ	ନ୍ଦ

ଅଠାନବେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଣଉ (ଦେଖ)
Aṭhānabe Aṭhāṇau (See)

ଅଠାବ—ଦେ. ବି—ଅଣଠାବ (ଦେଖ)
Aṭhāba Aṇaṭhāba (See)

ଅଠାବନ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଅଷ୍ଟାପଞ୍ଚାଶତ୍)—
Aṭhābana ସଗୁଣରୁ ଆଠ ଅଧିକ; ୮—
आटान्न Fifty-eight.
अठावन

ଅଠାବୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଣଠାବୁଆ (ଦେଖ)
Aṭhābuā Aṇaṭhābuā (See)

ଅଠା ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଅଠା ଲଗାଇବା—
Aṭhā bolibā 1. To smear anything with gum.
आठालागान ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଦୋଷ ବା କଳଙ୍କ
गोंदलगाना ଆରୋପ କରିବା—
2. To lay the blame on a person.
(ଯଥା—ଗାଁ ବାଲ୍ଲ ପଣସ ଖାଇ ଉଣ୍ଡାର ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ବୋଳିବା ନ୍ୟାୟ—ପ୍ରବଚନ ।)
୩ । ଅପବାଦ ଦେବା—
3. To defame or slander a person.

ଅଠାଳ—ଦେ. ବିଣ—ଅଠାଳିଆ (ଦେଖ)
Aṭhāḷa Aṭhāḷiā (See)

ଅଠା ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଠା ବୋଳିବା (ଦେଖ)
Aṭhā lagāibā Aṭhā bolibā (See)

ଅଠାଳିବେ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଣଉ (ଦେଖ)
Aṭhāḷabe Aṭhāṇau (See)

ଅଠାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଷ୍ଟି = ଟାଳୁଆ, ଫଳର ଟାଣୁଆ ମଞ୍ଜି)—
Aṭhāḷiā ୧ । ଚଟଚଟିଆ—1. Gummy; viscid.
आठाल, आटाल ୨ । ଯାହା ଅଠା ପରି ହାତ ଆଦିରେ ଲାଗିଯାଏ—
गोंददार, लसलसा 2. Sticking like gum,

ଅଠାଶଟା—ଦେ. ବିଣ—ଅଠାଶଠା (ଦେଖ)
Aṭhāṡaṭā Aṭhāṡaṭhā (See)

ଅଠାଶଠା—ଦେ. ବିଣ—ଉପର ଠାଉରିଆ (କାମ); ଯତ୍ନ ପୂର୍ବକ
Aṭhāṡaṭhā କରା ନ ଯିବା (କାର୍ଯ୍ୟ)—
(work) Done without due care; done negligently.

ଅଠାଶି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଅଶି (ଦେଖ)
Aṭhāṡi Aṭhāaṡi (See)

ଅଠାସିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଷ୍ଟ ଓ ମାସ)— ଅଠମାସିଆ
Aṭhāṡiā (ସନ୍ତାନ); ଯେଉଁ ପିଲା ଗର୍ଭଧାରଣର ୮ ମାସରେ
आठासिआ ଜାତ ହୁଅନ୍ତି (ସାଧାରଣତଃ ଏପରି ପିଲା ଦୁର୍ବଳ ଓ
अठवाँसा ଅଳ୍ପାୟୁ ହୁଅନ୍ତି)—
(child) Born in the eighth month of pregnancy.

ଅଠାସୁଆ - ଦେ. ବିଣ—ଉତ୍ତମରୂପେ ଚଟା ବା ସୁଅଁସ ହୋଇ ନ ଥିବା
Aṭhāsuā (ପଥର ଖଣ୍ଡ)—
(a block of stone) Undressed.

ଅଠିକ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ଫା. ଠିକ୍)—
Aṭhik ୧ । ଯାହା ଠିକ୍ ନୁହେ; ବେଠିକ୍; ଅଯଥାର୍ଥ—
बेठिक् 1. Not right.
बेठिक ୨ । ଅଶୁଦ୍ଧ—2. Not correct.
୩ । ଅନୁଚିତ—3. Improper.

ଅଠିକଣା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ଫା. ଠିକାନା)—
Aṭhikaṇā ୧ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—1. Unsettled.
बेठिकाना ୨ । ଅନିଶ୍ଚିତ—2. Uncertain.
बिनाठिकानेका ୩ । ଅଡ଼ୁଆ; ଗୋଳମାଳିଆ; ଅସୁବ୍ୟସ୍ତ—
3. Confused.
୪ । ଅସ୍ଥିର—4. Fickle.
୫ । ଅଭଦ୍ର; ଅସୁନ୍ଦର; ଅସମଟଣ—
5. Ungraceful; unsymmetrical.
୬ । ଅଶୃଙ୍ଖଳ—6. Unmethodical; unsystematic.
୭ । ଯାହାର ପତ୍ତା ମିଳି ନାହିଁ—7. Untraced.

ଅଠିଲ୍—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଭୂରି; ଯଥେଷ୍ଟ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି—
Aṭhil 1. More than sufficient; more than
अठेल enough.
बदपरहेज, ୨ । ଅତିରିକ୍ତ; ଅତ୍ୟଧିକ (ଭୋଜନ)—
अठेल 2. Too much; excessive
୩ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Full.
୪ । ବଳିଆ; ମଜଭୁତ—4. Strong.
୫ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—5. Fully satisfied.
(ଯଥା—ଆମେ ବଡ଼ ଘର ଭୋଜୀ ଖାଇ ଖାଇ ଅଠିଲ୍ ହୋଇଗଲୁଁ ।)

ଅଠିଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଷ୍ଠୀଲା = ଗୋଲ ପଥର ଖଣ୍ଡ)—
Aṭhila ୧ । କାଚର ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଛୋଟ ମାଳାର ଦାନା (ଏହା
पुंति ବେଳରେ ମାଳ କରି ଗରିବ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପିନ୍ଧନ୍ତି)—
पोती 1. Small coloured glass beads.
୨ । କାଠର ଛୋଟ ଦାନାଯୁକ୍ତ ମାଳ—
2. Small wooden beads.

ଅଠେଇଶ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଇଶ (ଦେଖ)
Aṭheiṡa Aṭhāiṡa (See)

ଅଠେଇଶାଶହେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଇଶାଶହେ (ଦେଖ)
Aṭheiṡāṡahe Aṭhāiṡāṡahe (See)

ଅଠେଇଶି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଠାଇଶ (ଦେଖ)
Aṭheiṡi Aṭhāiṡa (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଢ଼ ପୁଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଉଁଷା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଉଷା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଠେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଅଠିଲ (ଦେଖ)
Athel — Athila (See)

ଅଠୌର—ଦେ. ବିଣ—ଅଠଉର (ଦେଖ)
Athaura — Athaura (See)

ଅଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଚେଷ୍ଟା କରିବା—1. To try.
Ad (root) ୨ । ବ୍ୟାପିବା—2. To pervade.

ଅଡ଼୍‌ବାଗି—ଦେ. ବିଣ—ଅଡ଼ମ୍ବାଜ୍ (ଦେଖ)
Ardbāgi — Ardambāj (See)

ଅଡ଼୍‌ବାଗିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଡ଼ମ୍ବାଜ୍ (ଦେଖ)
Ardbāgiā — Ardambāj (See)

ଅଡ଼୍‌ବାଜ୍- ଦେ. ବିଣ—ଅଡ଼ମ୍ବାଜ୍ (ଦେଖ)
Ardbāj — Ardambāj (See)

ଅଡ଼୍‌ବାଜି—ଦେ. ବି—ଅଡ଼ମ୍ବାଜ (ଦେଖ)
Ardbāji — Ardambāji (See)

ଅଡ଼୍‌ବାଜିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଡ଼ମ୍ବାଜ୍ (ଦେଖ)
Ardbājiā — Ardambāj (See)

ଅଢ଼୍‌ହା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଦାନ୍ତପାଟି—
Adhā — The gum of the teeth.

ଅଡ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ହଠ; ସଂ. ଅଡ୍ ଧାତୁ=ଅଯୋଗ ବା ଅବମାନ କରିବା)—
Arda

ଅଡ଼ ୧ । ଅପମାନ; ରୁଷା—1. Sullenness due to displeasure.
୨ । ହଠ; ଜିଦ; ଜଗର—2. Obstinacy; stubbornness.
୩ । (ସଂ. ଅର୍ଗଳ) କବାଟର ଅର୍ଗଳ ବା ଚଳଣୀ—
3. Shutter; a bar for bolting a door.

ଅଡଉଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ+ହ. ଭୌଲ)—
Adaula ୧ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅଭାବ—1. Want of grace.
ବେଡୌଲ ୨ । ଧାରାର ଅଭାବ—2. Want of method.
ବେଡୌଲ ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସଂଗ; ଅସୁନ୍ଦର; ଲାବଣ୍ୟହୀନ—
1. Ungraceful.
୨ । ବେଢଙ୍ଗ—2. Unsystematic.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅନୁଚିତ—Improper.

ଅଡ଼ଂ—ଦେ. ବି—ଅଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Ardam — Ardanga (See)
ଦେଖେ ଗୁଡ଼ିଏ ଗଛର ଏକଫରେ ସାଧାରଣ ନାମ ଅଡ଼ଂ ।
ଫକିରମୋହନ. ଉପ୍ପ୍ପ ।

ଅଡ଼କ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ୀ) ଅ. (ସଂ. ଏତାଦୃଶ)—ଏଡ଼େ—
Ardak — So; such.

ଅଡ଼କ୍ ଦାଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ୀ) ଅ—୧ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—
Ardak dāiñ — 1. Immediately.
୨ । ଏତେ ଶୀଘ୍ର—2. So soon.

ଅଡ଼କବତୀ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ମେରୁ ଶିଖରରେ ଥିବା ସୁରଶୋଭା
Ardakabatī ପ୍ରାସାଦବିଶେଷ—
1. Name of a fabulous palace on the summit of the Meru mountain. (M. W.)
୨ । ନଗରବିଶେଷ—
2. Name of a city (M. W.).

ଅଡକରା—ଦେ. ବିଣ— ସଂ. ଅ+ଓ. ଡକରା)
Adakarā ୧ । ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ—1. Uninvited.
ଅଡାକା ୨ । ଅନାହୂତ—2. Uncalled; unasked.

ଅଡକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅଡକରା (ଦେଖ)
Adakā — Adakarā (See)

ଅଡ଼କଳା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଆଡ଼କଳା (ଦେଖ)
Ardankalā — Ārdakalā (See)

ଅଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ଭା. ଅଡ଼ଙ୍ଗ୍=ଘରରେ ରଖିବା)—
Ardanga ୧ । ଅଡ଼ଙ୍ଗ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିଣ୍ଡା—
1. A small veranda.
୨ । ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟର ଭୂଗର୍ଭ ସ୍ଥାନ ବା ସ୍ତର—
2. A vein of mineral.
ପ୍ରାଦେ. (ସୁଗ୍ଧ) ବି—ଲୁଣପୋଡ଼ାନ ହୋଇ ଠୁଳ କରାଯିବା ସ୍ଥାନ; ଅଡ଼ଙ୍ଗ—Warehouse or mart where manufactured salt is stored.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. ଲୁଣ ତିଆରି ହେବା ହେତୁଭୂତ ସ୍ଥାନର ସମଷ୍ଟି; ଅଡ଼ଂ—A group of places for manufacturing salt.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅବାଧ; ଅମାନିଆଁ—
1. Unruly; impertinent.
୨ । ଅଖାଡ଼ୁଆ—2. Foolhardy; queer.
୩ । ଏକଜିଦିଆ—3. Obstinate.

ଅଡ଼ଙ୍ଗା—୧ । ଦେ. ବି. (ଭା. ଅଡ଼ଙ୍ଗ୍=ଘରରେ ରଖିବା)—କଞ୍ଚା ଆମ୍ବକୁ
Ardangā ଚାରି ଫାଳ ଫାଳ କରି ତେଲରେ ସିଝାଇ ଚିନିରେ
କାସନ୍ଦି ବେଶର ଅଦା ମସଲା ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଅଚାର—
ଅଡ଼ଙ୍ଗା 1. A kind of mango pickle.
୨ । ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—କଳହ; ଝଗଡ଼ା—
2. Quarrel.
୩ । ଦେ. ବି. (ହ)—କର୍ମରେ ବାଧା—3. Obstruction.
୪ । ଦେ. ବି. (ହ)—ଅଟକ—4. Restraint.
ଦେ. ବିଣ—ଚିରଦିନ ରହିଗଲା ହୋଇ ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଓ ବିସ୍ୱାଦ ହୋଇଥିବା (ବସା ଦହି)—Stale (curd); emitting an offensive smell.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଯ,ଶ	ଷ	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୱ	ଅଦ୍ୟାପ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ	ଲଅ	ଃ	ନ୍ଦ

ଅଡ଼ଙ୍ଗାବାଜ୍ – ଦେ. ବିଣ—
Ardangābāj ବିଚଅଖୋର୍; କଳହପ୍ରିୟ—
ଅଡ଼ଙ୍ଗାବାଜ Quarrelsome.

ଅଡ଼ତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଅଡ଼ତ୍)—ଯେଉଁ; ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ରୟବିକ୍ରୟ
Ardat ପାଇଁ ଗ୍ରାହକେଚ୍ଛାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ; ଗଞ୍ଜ; ଅଡ଼ତ୍—
ଆଡ଼ତ A licensed mart for merchandise and
ଆଡ଼ତ goods.

ଅଡ଼ତ୍ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଅଡ଼ତ୍ଦାର)—ଅଡ଼ତଅ; ଦଣ୍ଡିଦାର;
Ardatdār ଯେଉଁରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ରୟ ବିକ୍ରୟ କରାଇ କମିସନ୍ ନେବା
ଆଡ଼ତଦାର ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—A commission agent
ଆଡ଼ତଦାର for procuring sales and purchases of
merchandise.

ଅଡ଼ତଦାର ଅସୁଡ଼ ସ୍ୱାମୀ ପାଖରୁ ଦେଇ ଦେଇ ଟଙ୍କା ଖୋଦର ଗଣିବେଦ ଲଙ୍ଗଲ ଉଠେଇ ଦେଲୁଁ । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଅଡ଼ତ୍ଦାରୀ—ବୈଦେ. ବି.(ଫା. ଅଡ଼ତ୍ଦାରୀ)—
Ardatdārī ଦଣ୍ଡିଦାରୀ, ଦଣ୍ଡିଥଣ୍ଡି—
ଆଡ଼ତଦାରୀ Commission agency.
ଆଡ଼ତଦାରୀ

ଅଡ଼ତିଆ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଅଡ଼ତ୍+ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ. ଲଆ)—
Ardatiā ଅଡ଼ତ୍ଦାର (ଦେଖ)
Ardatdāra (See)

ଅଡ଼ଦ୍ଦାର୍—ଦେ. ବି—ଅଡ଼ତ୍ଦାର୍ (ଦେଖ)
Ardaddār Ardatdār (See)

ଅଡ଼ଦ୍ଦାରୀ—ଦେ. ବି—ଅଡ଼ତ୍ଦାରୀ (ଦେଖ)
Ardaddārī Ardatdārī (See)

ଅଡ଼ଧସ୍ନି—ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବି—ଅଲଗୁଣି (ଦେଖ)
Ardadhasnī Alaguṇi (See)

ଅଡ଼ବ—ସଂ. ବି (ସଙ୍ଗୀତ)—ଯେଉଁ ରାଗରେ ଷଡ଼ଜ,ଗାନ୍ଧାର, ମଧ୍ୟମ,
Ardaba ଧୈବତ ଓ ନିଷାଦ, ଏ ପାଞ୍ଚ ସ୍ୱର ଥାଏ—
A melody of five tunes.

ଅଡ଼ଭୁଷା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସଂ. (ସ. ଅଲମ୍ବୁଷା = ରାକ୍ଷସବିଶେଷ)—
Ardabhushā ୧ । ଭାଣ୍ଡଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ; ଅଖାଡ଼ୁଆ—
(ଅଡ଼ଭୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Foolhardy; awkward.
ଅଲମ୍ବୁଷେ ୨ । ଅବାଗିଆ—2. Unmethodical.
ଅଡ଼ିଯଳ.; ଅଡ଼ଦାର ୩ । ଏକବାଗୀ; ଏକଚଦିଆ; ଜିଦଖୋର—
3. Obstinate; stubborn.
୪ । କଳହପ୍ରିୟ—4. Quarrelsome.
୫ । ଅବୁଝା—5. Inconsiderate.
୬ । ଚଡ଼ଚଡ଼ା—6. Surly.
ଗ୍ରା. ବି—ଅଖାଡ଼ୁଆ କଥା ବା ବିଷୟ—A queer matter.

(ଯଥା—ପଣ୍ଡାଏଚ୍ଛ ବଇଠକ ବେଳେ ଯେ ଅତି ଗୋଷ୍ଠାଏ ଅଡ଼ଭୁଷା ଘୁରେଇ ଦେଲା ।)

ଅଡ଼ମ୍ବାଜ୍—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅଡ଼ଭୁଷା (ଦେଖ)
Ardambāj Ardabhushā (See)

ଅଡ଼ମ୍ବାଜି—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅଡ଼ଭୁଷା (ଦେଖ)
Ardambāji Ardabhushā (See)
ଅଡ଼ଦାରୀ ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଅଖାଡ଼ୁଆ ପଣ—1. Foolhardiness.
୨ । ଚଡ଼ଚଡ଼ାପଣ—2. Surliness.
୩ । କଳହପ୍ରିୟତାପଣ—3. Quarrelsomeness.
୪ । ଦୃଢ଼; ଜିଦ; ଜିଦ୍ଦ—4. Obstinacy.

ଅଡ଼ମ୍ବୁଷା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସଂ ଓ ବି—
Ardambushā ଅଡ଼ଭୁଷା (ଦେଖ)
(ଅଡ଼ମ୍ବୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Ardabhushā (See)

ଅଡ଼ମ୍ଭୁଷା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସଂ ଓ ବି—ଅଡ଼ଭୁଷା (ଦେଖ)
Ardambhushā Ardabhushā (See)
(ଅଡ଼ମ୍ଭୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଡ଼ର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅର୍ଡର୍)—
Ardar ଆଦେଶ; ହୁକୁମ—
ଆଡ଼ର Order.
ଆଡ଼ର

ଅଡ଼ର୍ ବଡ଼ର୍—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—୧ । ପ୍ରଳାପ; ବାଉଳବାଉଳ
Ardar bardar କଥା; ଅସଂଯତ ଓ ଅସଂବଦ୍ଧ ବକ୍ତୃତାକଳନା;
ହିଡ଼ିବିଡ଼ି ଏଣୁତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ ବକବକ—
ଅଡ଼ବଡ଼ 1. Raving; incoherent talk
୨ । ଗୋଳମାଳ; ଘୋ ଘା—2. Ado; noise.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ବାଉଳବାଉଳ; ପ୍ରଳାପ କରୁଥିବା—
1. Raving.
୨ । ଗୋଳମାଳ କରୁଥିବା—2. Noisy.

ଅଡ଼ର୍ ବହି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅର୍ଡର୍+ଫା. ବହି)—
Ardar bahi ଯେଉଁ ଖାତାରେ ହାକିମମାନେ ସାଧାରଣ ଆଦେଶ-
ଆଡ଼ର ବହି ମାନ ଲେଖନ୍ତି—Order-book.
ଆଡ଼ର ବହି

ଅଡ଼ରଲି – ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅର୍ଡର୍ଲି)—ହାକିମମାନଙ୍କ ଅଣ୍ଟା ପାଇନ
Ardarli ଓ ଭାଳଦାନ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ପିଅଦା—
ଆର୍ଦ୍ଦଲୀ An orderly peon.
ଅର୍ଦ୍ଦଲୀ

ଅଡ଼ର୍ ସପ୍ଲାଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅର୍ଡର୍+ସପ୍ଲାଇ)—
Ardar saplāi ବରାଦ ଅନୁସାରେ ଜିନିଷ ଯୋଗାଇବା କର୍ମ—
ଆଡ଼ର ସପ୍ଲାଇ Order-supplying; supplying of
ଆଡ଼ରସପ୍ଲାଇ articles ordered for by a person.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଦ	ନ୍ଦ

ଅଡ଼ର୍ ସପ୍ଲାୟର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଅର୍ଡ଼ର୍+ସପ୍ଲାୟର୍)—
Ardar saplāyar ଯେଉଁ ବ୍ୟବସାୟୀ ଅନ୍ୟର ବରାଦମତେ
ଆଡ଼ର ସପ୍ଲାୟାର ବଜାରରୁ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ କିଣି ଯୋଗାଣ୍ଡ—
ଆଡ଼ର ସପ୍ଲାୟର An order-supplier.

ଅଡରା—ପ୍ରାଦେ. (ଓଡ଼ିଆ) ବିଣ—ମନ୍ଦ; ଖରାପ—Bad.
Adarā

ଅଡରୁଅ—ଦେ. ବିଣ. ସଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ+ଦର)—
Adarua ୧ । ନିଃଶଙ୍କ; ନିଡର; ଯେ ଡରୁଥିଲା ନୁହେ—
ନିର୍ଭୟ 1. Intrepid; one who is
ଅଡର; ନିଡର not timid.
୨ । ନିର୍ଭୟ—2. Fearless; undaunted.
୩ । ସାହସୀ—3. Bold; brave.

ଅଡହା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବ—ଦାନ୍ତପାଟି—
Adahā The gum of the teeth.

ଅଡ଼ା—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ଅଟ୍ଟ) ଅଡ୍ଡା; ସବାରିବାହକଅ ବେହେରା ବା
Ardā ମୂଲିଅମାନେ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ କାମ ପାଇବା
ଆଡ୍ଡା ଅପେକ୍ଷାରେ ବସିଥାଆନ୍ତି—1. A stand
ଅଟ୍ଟ for palky-bearers or journey men labourers.
୨ । (ସ. ଅଟ୍ଟ) ଶୁଆ ଆଦ ପୋଷା ପକ୍ଷୀ ବସିବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ବକ୍ର ଲୌହଶଳାକା—
2. A perch for domesticated birds.
୩ । (ସଂ. ଅଟ୍ଟ) ଅଖଡ଼ାଘର; ନୃତ୍ୟଗୀତବ୍ୟାୟାମାଦି ଶିଖିବା ସ୍ଥାନ—
3. A place where men are trained in singing, music and gymnastics.
୪ । (ସଂ. ଅଟ୍ଟ) ଶକଟାଦି ରହିବା ସ୍ଥାନ—
4. Cart-stand.
୫ । (ସଂ. ଅଟ୍ଟ) ଅଟେଇ; ଗୋରୁମାନ ରହିବା ପାଇଁ ବାଡ଼ି ଦିଆଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ—
5. An enclosure for cattle.
୬ । (ସଂ. ଅଟ୍ଟ) ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବିକ୍ରି ହେବା ପାଇଁ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଘୋଡ଼ା ରଖା ଯାଇଥାନ୍ତି—
6. A stall; a place where a number of horses are kept for sale.
୭ । (ସଂ. ଅର୍ଗଳ) ଅଲଗଡ଼ା; ଅଡ଼କାଠ; କବାଟର ବଳଣୀ—7. A cross-bar.
ଘନ ଘନ ଗ୍ରହର ଯେ କରେ ଉଦ୍ଧାର,
ଜନମେଜ ହାର ଅଡ଼ା ପକାଇଲେ ଦ୍ୱାର । ଗୀତାମ୍ବର—ନୃସିଂହସ୍ତବ ।
୮ । (ସଂ. ଅଟ୍ଟ) ଉଚ୍ଚ କୋଠରି—8. A high room.
ଅଣ୍ଡରର ଦେଉ ଖଡ଼ ଉଡ଼ାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟ,
ଅଛି ଅଡ଼ା ଉପରେ ମୁଣ୍ଡି ଦିଅ ଛାପିଷ୍ଟ । ସାରଳା ମହାଭାରତ, ଶଲ୍ୟ ।
୯ । (ସଂ. ଅଟ୍ଟଧାତୁ)—ଅନିଷ୍ଟ; ଉଷ୍ଟ—
9. Evil; mishap.
ଦୁଃ ସ୍ୱପ୍ନ ଉପଜିଲା । ବିଷ୍ଣୁ ନାଶିବେ ଓଟ ଅଡ଼ା ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ. ୧୦୩ ।
୧୦ । (ସଂ. ଅର୍ଗଳ) ଘରର ଦୁଇ ପାଖର ଶେଣି ଉପରେ ଅଡ଼ ବାଗରେ ପକାଯିବା ବାଉଁଶ (ଏହି ବାଉଁଶମାନ ପକାଇ ଘରର ଛାଲ ତଳେ ଛାଡ଼ି କରାଯାଏ)—
10. Cross-beam laid across the side-beams of a thatched house.
୧୧ । (ସଂ. ଅଡ଼କ)—ଅଡ଼ା—(ଦେଖ)
11. Ardhā (See)
୧୨ । (ସଂ. ଅଟ୍ଟ ଧାତୁ) ଅଡ଼ିବା (କର୍ମ) (ଦେଖ)—
12. (the act of) rdibā (See)
୧୩ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବନ୍ୟ ପଶୁମାନେ ଦଳ ବାନ୍ଧି ରହିବା ସ୍ଥାନ—
13. A place where wild beasts stay in herds.
୧୪ । ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଅଲଗୁଣି; ଲୁଗା ଆଦି ରଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଝୁଲୁଥିବା ବଂଶଦଣ୍ଡ—
14. A pole used as clothes-rack.
୧୫ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୬୪ ତୋଲା ଓଜନର ଶସ୍ୟ ବା ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପରିମାଣ—
15. A measure of corn or liquid equal to 64 Tolas.
[୬୪ ତୋଲା = ୧ ଅଡ଼ା
୧ ଅଡ଼ା = ୨ ବୋଡ଼ା
୧ ବୋଡ଼ା = ୨ ସୋଲ୍ଲ
୧ ସୋଲ୍ଲ = ୪ ପାଅ
୧ ପାଅ = ୨ ଅଣ୍ଟା (ବା ଗିଣ୍ଟା)]
୧୬ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୬୪ ତୋଲା ଓଜନର ଶସ୍ୟ ବା ଦ୍ରବ୍ୟ ଆଦି ମାପିବାର ମାଟି ବା ପିତଳ ପାତ୍ର—
16. An earthen or brass pot for measuring corn or liquid.
୧୭ । ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ—ଟସର ପୋକ ବା ପାଟ ପୋକ ଅବାଦ କରିବା କର୍ମ—17. Sericulture
୧୮ । ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) ବ—ଚଡ଼ା; ମୋଟ ବାଉଁଶ ଯାହା ଗଥର ବା କାଠ ଆଦିକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—A piece of thick bamboopole used as a lever to move heavy logs or stones.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲ୍ଅ	●	ନ୍ଦ

ଦେ. ବିଶ—ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ଅଡ଼େ—
Jibbing; obstinate (horse).

ଅଡ଼ାଅଡ଼—ଦେ. ବି.—୧ । ପରସ୍ପର ରୁଷାରୁଷି; ଚେଡ଼ାଚେଡ଼ି; ଉଗାରଗି—
Ardāardi 1. Mutual falling out or quarrelling.
ଆଡ଼ାଆଡ଼ି ୨ । ପରସ୍ପର ଠେଲାଠେଲି—
ଅଡ଼ାଅଡ଼ି 2. Mutual pushing.
୩ । ବହୁ ପଶୁଙ୍କୁ ଅଡ଼ାଇ ନେବା—
3. Act of driving many beasts.

ଦେ. ବିଶ—ପରସ୍ପର ଠେଲାଠେଲି ହେଉଥିବା—
Pushing each other.

ଅଡ଼ାଅଡ଼ ହୋଇଣ ବଳେ ଦାନା ଗଡ଼,
ଜମ୍ବୁରବ ହେବାକୁ ବଳ ଦୁଇଁ ମଡ଼ ।
ବୃଷଗିରି ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଅଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତା. ଅଡ଼ = ଚଳାଇବା)—
Ardāibā ୧ । ପଛରେ ରହି ପଶୁମାନଙ୍କୁ ଆଗକୁ ଗତି କରାବା—
1. To drive a beast cr beasts from behind.

ଗୁରୁ ପାଇଲେ ସେନ ଶିଷ୍ୟ ଅଡ଼ାଇ । ବୃଷଗିରି ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ରଥ ବା ଶକଟରେ ଲାଗିଥିବା ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କୁ ଗତି କରାବା; ହଙ୍କାଇବା—
2. To drive a horse as a driver of a vehicle.

ଅଗେ ବାଟ ଧରି ଘୋଡ଼ା ଅଡ଼ାଇଲେ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଶକଟାଦିରେ ଲାଗିଥିବା ପଶୁଙ୍କୁ ଚଳାଇବା ଦ୍ୱାରା ଶକଟକୁ ଏକ ପାଖକୁ ନେବା—
3. To take a cart to one side by driving.

୪ । ଗୋରୁ ବାଛୁରି ଆଦିଙ୍କୁ ଜଗିବା—
4. To tend cattle etc.

ଓଡ଼େ ଗଇବ ଗୋପାଳି ପାଟ ମାଗୁ, ନନ୍ଦର ଗୋରୁ ଅଡ଼ାଇ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦନ୍ତରାମଣି ।

୫ । ପଶୁ ଆଦିଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ତଡ଼ିଦେବା—
5. To drive away cattle from any place.

(ଯଥା—ବାଡ଼ିରେ ଗୋରୁ ପଶି ଫସଲ ଖାଇ ଯାଉଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଅଡ଼ାଇ ଦିଅ ।).

[ଦ୍ର—ଅଡ଼ାଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଅଣିବା, ଦେବା, ନେବା ଓ ଯିବା କ୍ରିୟା ଲାଗେ ।]

୬ । ପଶୁପକ୍ଷୀଆଦିଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଦୂରକୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେବା—
6. To scare away birds and beasts.

ଦେହ ଦେହରେ ବନ୍ଧିବ ମଣା ଯେ ଗୋଟିଏ
ଯିଏ ଅଡ଼ାଇଣ ଦେଲେ ବାଡ଼ିତ ଚନ୍ଦ୍ରେ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଶ୍ରୀ ।

ଅଡ଼ାଳ—ଦେ. ବିଶ—
Adāla ଶାଖାହୀନ— Branchless.

ଅଡ଼ାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ—
Adaliā ଶାଖାହୀନ—Branchless.

ଅଡ଼ାବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—୧ । ଘାସ ବା ସାତପେଣିଆ ଗୁଳ ଘରର ଓଗର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଦୁଇଟି ଗୁଳ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ—
Ardābandha 1. The portion of the cross-beam of a thatched house which lies between the two queen-posts.

ଅଡ଼ାବନ୍ଧ ଓ ଦୁଇଟି ଗୁଳ ଦ୍ୱାରା ଧାରଣ । ଭବିଷ୍ୟ—ଗ୍ରାମୀଣ ଗୃହ ।

ଅଡ଼ାଣ—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଜଙ୍ଗଲରୁ ଗୋରୁ ବା ମଇଁଷିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଯୁଆଳରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ବୁଲାଯିବା ମୁଣ୍ଡି-ବାଉଁଶମାଳଙ୍କ ମୁଣ୍ଡି ପାଖରେ ବାନ୍ଧିଅଯିବା ବାଉଁଶର ଚଳା (ଏ ଚଳା ବାଡ଼େଇବାଦ୍ୱାରା ଗୋଲ ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବାଉଁଶ ଭିତରେ ଥିବା ଫାଙ୍କମାନ ଚିପି ହୋଇ ବୁଜ ହୋଇଯାଏ ।)—
Ardāsa 1. A plug of bamboo thrust into the base-ends of bamboos tied together into a bundle for being carried away from the forest by means of bullocks by tying the bundle to a yoke.

ଅଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଅଡ୍ଡ ଧାତୁ) ଜିଦ; ଦୃଢ଼; ଜିଗର—
Ardi 1. Importunity.
ଆଡ଼ି ୨ । (ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ) ଏଢ଼ୁଢ଼; ଦାଢ଼ୁଟି—
ଅଡ଼ି 2. Belching.

ଦେ. ବିଶ—ଯେଉଁ ଦାନ ପଶାକାଠିରେ ସାଧାରଣତଃ ପଡ଼େ ନାହିଁ—(a throw of the dice) Which is very difficult to get.
(ଯଥା—ଅଡ଼ିପଟ)

ଅଡିଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅଡିଟ୍)—
Adit ହିସାବ ଆଦିର ତନଖି—
ଅଡିଟ Audit.
ଅଡିଟ

ଅଡିଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅଡିଟର୍)—
Aditar ହିସାବ ତନଖିବାପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
ଅଡିଟର Auditor.
ଅଡିଟର

ଅଡ଼ିପଟ—ଦେ. ବି—ପଶାକାଠିରେ ଯେଉଁ ପଟ ବା ଦାନ ସହଜରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ—
Ardipata
ପାଶାର ଆଡ଼ି A throw of the dice which does not commonly turns up.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାଭୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଦ୍ଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଡ଼୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା; ସଂ. ଅଡ୍ଡ ଧାତୁ= ଅଟକମଣା କରିବା; ସଂ. ଅଲ ଧାତୁ=ବାରଣ କରିବା)—
Ardibā
ଆଡିକରା
ଅଡ଼ିବା

୧ । ଦୃଢ଼ କରିବା; ଏକ ଜିଦ ଧରି ବସିବା—
1 To insist; to importune; to become obstinate

ବଣ୍ଟା ନଚୁଛ ପାଟୀ, ଗଞ୍ଜାର ଦେଇ ଧାଟୀ;
ବଣ୍ଟା ଦେବ ମୁଁ ମୋର ଅଡ଼ିଲି ରେ—ବଦସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ବୃତ୍ତସଙ୍କଳ୍ପ ହେବା; ବୃତ୍ତନିଷ୍ଠ ହେବା—
2. To be resolved on a thing.

ଦ୍ରୌପଦୀ ଅଡ଼ିଛି ହେବ ବଳିକ ନମନ୍ତେ । ଗାଇଜା ମହାଭାରତ. ବ ।

୩ । ରୁଷି ବସିବା; ରୁଷ୍ଟ ହେବା—
3. To fall out; to become sullen with displeasure.

୪ । (ଘୋଡ଼ା) ଚାଲୁ ଚାଲୁ ଆଗକୁ ନ ଯାଇ ଅଟକିବା; ଜମିବା-
4. To jibb (said of a horse)

ବାଟା ଝାଙ୍ଗଣ ଯାଉଛ ବହୁ
ହେ ଘୋଡ଼ ଅଡ଼ ଉଦନ୍ତେ ଘୋଡ଼ ଲେଡ଼ ଲଗାଇ ଯେ ।
ଦୁନାଥ—ଶ୍ରମର ତରଙ୍ଗ ୨ ।

୫ । ନାରାଜ ହେବା; ଦୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—5. To give vent to unwillingness to do a work; to refuse to do something

ହ ପାରେଁ ମା ମୋର ଅଡ଼ି ଥାଇ
ଜନ୍ମେ କର ଯୁଗ ଘୋଡ଼ି ଥାଇ । ବଦସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଦନ୍ତା ।

୬ । ବିଗଡ଼ିବା, ପ୍ରକୁପିତ ହେବା—
6. To be out of order.

(ଯଥା—ସାରୁ ଛଅଣ ଖାଇ ମୋ ପେଟ ଅଡ଼ିଛି ।)

୭ । ରୁଦ୍ଧ ହେବା; (ପବନ) ଅଟକିବା—
7. To be suffocated.

(ଯଥା—ବେକରେ ପବନ ଅଡ଼ିବାରୁ ମୁଁ ମୁହଁ ଚୁଲାଇ ପାରୁ ନାହିଁ ।)

୮ । ଅବାଧ ହେବା—8. To become disobedient.

(ଯଥା—ଚୁଲ କମାଇ ଦେବାକୁ କାରିଗରମାନେ ଅଡ଼ିଛନ୍ତି ।)

୯ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—9. To be displeased.

(ଯଥା— ସେ ପୁଅକୁ ବଲ୍ଲଭ ପଠାଇବାକୁ ତାଙ୍କ ଜାଇଜୁଇଯାଇ ଅଡ଼ି ବସିଛନ୍ତି ।)

୧୦ । ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ବିରୋଧୀ ହେବା—
10. To oppose openly.

ଏମ୍ ବର ହଜିଲି ସବ୍ଦା ଥାଏ ଅଡ଼ । ପାଟାମ୍ବର. ବୃହିଦ୍ଧ୍ୱଜ ।

ଅଡ଼ିବାଜ୍—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅଡ଼ଭୁଷା (ଦେଖ)
Ardibāj
1. Ardabhushā (See)

୨ । ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ଯାଜ ଯାଜ ଅଡ଼ିଯାଏ—
2. Jibbing (horse)

ଅଡ଼ିବାଜି—ଦେ. ବ—୧ । ଅଡ଼ଭୁଷା (ଦେଖ)
Ardibāji
1. Ardabhushā (See)

୨ । ଘୋଡ଼ାର ଅଡ଼ିବା ଅଭ୍ୟାସ—
2. Habit of jibbing (of a horse)

ଅଡ଼ିଶିଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଅଳ) ବ—ପାଣି ଉଠାଇବା ଯନ୍ତ୍ରର ଧାରଣା ବାଠ—A cross-beam used as a fulcrum for a water-lifting contrivance.
Ardisilā

ଅଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଆଲୁଳ; ଆଲୁଳାୟିତ)—
Arduā
ଆଲୁଥାଳୁ
ଅଣ୍ଡବଣ୍ଡ

୧ । ଜଟିଳ; ଗୋଲମାଳିଆ—1. Complicated; complex; confused.

୨ । ଅସଂଯତ;ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ (କେଶ)—
2. Dishevelled (hair)

୩ । ବିଗଡ଼ି ଯାଇଥିବା—3. Disordered; out of order.

୪ । ଛନ୍ଦିମନ୍ଦି ହୋଇଥିବା (କେଶ; ସୂତା)—
4. Tangled; confused.

୫ । ଅମୀମାଂସିତ—5. Unsettled

୬ । ଅସୁବିଧାଜନକ; ବିଘ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣ—6 Inconvenient.

ମାଡ଼ବ ଛେଡ଼ ଅଡ଼ୁଆ—ଚଉ ।

୭ । ବିଷମ; ଅଖାଡ଼ୁଆ—7. Queer; awkward.

୮ । ସନ୍ଦେହଜନକ—8. Doubtful; suspicious.

୯ । ଅସାଧିତ (ସମସ୍ୟା)—9. Unsolved (problem)

୧୦ । ବାଧାଜନକ; ବିଘ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣ—10. Full of obstacles.

ଗୋଲମାଳ ଦେ.ବ.—୧। ଅସୁବିଧା;ଅଖଣ୍ଡ—1.Inconvenience
ଅଡ଼ୁଆ

୨ । ଅସାଧିତ ସମସ୍ୟା—2. Unsolved problem.

୩ । ବିଷମ ସମସ୍ୟା; ପ୍ରହେଳିକା—
3. Dilemma; riddle.

୪ । ଅମୀମାଂସିତ ବିଷୟ—4. Unsettled matter; undecided matter.

ଭଦ ଭଦ ଖାଅନ୍ତେ । ଅଟ୍ଟର ତ ଘୋଷାଏ ଅଡ଼ୁଆ ଅଛ ।
ବଳଦେବ. ବଳଦେବବାସ ୧ । ୧ ।

୫ । ବିଭ୍ରାଟ; ଜଟିଳତା; ଗୋଲମାଳ—5. Complexity; confusion; complication.

ଅପଂଗାରୁ ଅପେ ଭୂଇଁରେ ସରଇ ଅଡ଼ୁଆ —ଚଉ

୬ । ଛନ୍ଦିମନ୍ଦି ଅବସ୍ଥା—6. Tangled condition; tangle.

୭ । କଳହକଳିଆ; ବିବାଦ—7. Quarrel; dispute.

ବିଲ ବରେ ଅଡ଼ୁଆ ଉଥର ଅନାଥ କରୁଛନ୍ତି ।
ବଳଦେବ. ସଭାପର୍ବ ୨।୨

୮ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ—8. Impediment; obstacle.

ତ ଚର୍ଚ୍ଚ ପାଞ୍ଚାନ୍ତେ, ଏଥିରେ ଧର୍ମ ଶ୍ରବଣୀ ବହୁ ଅଡ଼ୁଆ ଅଛ ତ ?
ବଳଦେବ. ବାଳବନ୍ଧାଳ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅଡ଼ୁଆଝଡ଼ୁଆ ବର୍ଗନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—
Arduājhardua bargan—ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ବାଜେ ବସ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ଆଦେଶ—An order given for doing many petty or miscellaneous works.

ଅଡ଼ୁଆତଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବଣ (ସହତର)—ସହତର ଶବ୍ଦ ଯୋଜନାଦ୍ୱାରା ବସ୍ତୁ ଅର୍ଥର ସୂଚନା—ବିଶେଷ ଜଟିଳ (ବସ୍ତୁ)—
Arduātarduā
ଆଲୁଥାଲୁ
ଅଡ଼ବାତଡ଼ବା
Very complicated or confused (many).
ଦେ. ବ—୧ । ବିଶେଷ ଗୋଳମାଳ—
1. Much confusion; a great tangle.
୨ । ବିବାଦ; ବିସମ୍ବାଦ—
2. Disputes and dissensions.
୩ । ବିଶେଷ ଜଳ ଜଳିଆ—3 Much quarrel.

ଅଡ଼ୁଆ ବାଳ—ଦେ. ବ—୧ । ଛନ୍ଦିଣି ମନ୍ଦିଣି ହୋଇଥିବା କେଶ—
Arduā bāla
ଆଲୁଥାଲୁ ଚୁଳ
ଝେଁଡ଼ା ଚୁଳ
1. Tangled hair.
୨ । ମୁଣ୍ଡ ଭୁଣ୍ଡାଇବାରେ ଯେଉଁ ଛନ୍ଦିଣି ମନ୍ଦିଣି ବାଳ ପାଣିଆରେ ଲାଗି ମୁଣ୍ଡରୁ ଉଠି ଥାଏ—
2. Tangled hair coming from off the head after combing.

ଅଡ଼ୁମ୍ବର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଉଦୁମ୍ବର)—ଉଦୁମ୍ବର (ଦେଖ)—
Ardumbara Udumbara (See)

ଅଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Ardeibā Ardāibā (See)

ଅଡ଼ୋଶପଡ଼ୋଶ—ଦେ. ବ. (ଅନର୍ଥକ ପ୍ରଥମ ଶବ୍ଦ; ୨ୟ ଶବ୍ଦ=ସଂ. ପ୍ରତିବେଶୀ ବସ୍ତୁବଚନବାଚକ)—
ପାଡ଼ାପଡ଼ଶୀ
ଅଡ଼ୋଶପଡ଼ୋଶ
୧ । ପ୍ରତିବେଶୀବର୍ଗ—1. One's neighbours.
୨ । ନିକଟରେ ବାସକରୁଥିବା ଲୋକ—
2. Men living near by.
ଦେ. ବଣ—୧ । ନିକଟରେ ବାସ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Residing near by; neighbouring.
୨ । ଆସପାସ୍ ; ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—2. Adjacent.

ଅଡ଼ୌଲ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଅତଉଲ (ଦେଖ)—
Adaula Adaula (See)

ଅଡ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଯୋଗ କରିବା—1. To join.
Adda (root)
୨ । ଆକ୍ରମଣ କରିବା—2. To attack.
୩ । ତର୍କ କରିବା—3. To argue.
୪ । ଅନୁମାନ କରିବା—4. To guess.
୫ । ଧ୍ୟାନ କରିବା—5. To meditate.

ଅଡ୍ଡନ—ସଂ. ବ. (ଅଡ୍ଡ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ; ଯାହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଅଡ଼ମଣ କରାଯାଏ)—ଅଡ଼େଣି; ଢାଲ—Shield.
Addana

ଅଡ୍ଡନ—ସଂ. ବ—ଅଡ୍ଡନର ଅନ୍ୟରୂପ—Another form of Addana.
Addhana

ଅଡ଼ଜ—
Ardhaka
୧ । ଅଢ଼ା (ଦେଖ)
Ardhā (See)
୨ । ଅଗଦ; ଡଙ୍ଗା—2. A wooden spoon.

ଅଡ଼ଙ୍କରିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—ଅଢଙ୍ଗିଆ (ଦେଖ)
Ardhaṅkariā Adhaṅgiā (See)

ଅଢଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଅନୁଚିତ—Improper.
Adhaṅg

ଅଢଙ୍ଗ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଅ+ହ୍ର. ଢଙ୍ଗ)—
Adhaṅga
ବେଢଙ୍ଗ
ବିଢଙ୍ଗ
୧ । ବେଢଙ୍ଗ; ଅତଉଲ; ଅସୁନ୍ଦର—
1. Ungraceful
୨ । ଧାରାବାହିକ—2 Unsystematic.
ଦେ. ବ—୧ । ଅଢଙ୍ଗ (ଦେଖ)
1. Adhaṅga (See)
୨ । (ନାମ) କଟକ ଜିଲାରେ କଟକର ୨୦ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ—2. Name of a village in Cuttack.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସାଧୁ ପୁରୁଷ ଅରକ୍ଷିତଦାସଙ୍କ ଗାଦି ଅଛି । ଏହା ପୂର୍ବେ ଜଣେ ଖଣ୍ଡାୟତ ବା ସାମନ୍ତ ରାଜାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠାରେ ରାଜାଙ୍କ ଗଡ଼ ଓ ଖାଇର ଚିହ୍ନ ଅଛି ।]

ଅଢଙ୍ଗା—ଦେ. ବ—ଅଢଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Adhaṅgā Adaṅgā (See)
ଦେ. ବଣ—ଅଢଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Adhaṅga (See)

ଅଢଙ୍ଗା ରଜା—ଦେ. ବ—ପୂର୍ବକାଳରେ କଟକଜିଲାର ଅଢଙ୍ଗରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ଖଣ୍ଡାୟତ ରାଜାମାନଙ୍କ ଭାଚ ନାମ—Name by which the ancient Khaṅdāyata Rājās of Adhaṅga were called.
Adhaṅgā rajā

ଅଢଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବଣ—ଅଢଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Adhaṅgiā Adhaṅga (See)

ଅଢପ—ଦେ. ବ—ଛପ ବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅଭାବ—Want of grace or symmetry.
Adhapa
ଦେ. ବଣ—ଅତଉଲ (ଦେଖ)
Adaula (See)

ଅଢପା—ଦେ. ବଣ—ଅତଉଲ (ଦେଖ)
Adhapā Adaula (See)

ଅଢ଼ଶିଲା—ପ୍ରାଦେ. (ବଲିଆ) ବ—ବାହାଲ (ଦେଖ)
Ardhasilā Bāhāla (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତ୍ତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅବବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଢ଼ା— ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—୧ । ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାର ପରିମାଣ ବିଶେଷ—1. A standard measure or capacity for corn.

Ardhā
ଆଢ଼ା
ଅଢ଼ା
ଅଢ଼ାର ଚତୁର୍ଥାଂଶରେ ଚାରି ସେର । ବ୍ରହ୍ମଗିରି.ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ

୨ । ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାର ପାତ୍ର—
2. A metal pot for measuring corn.

୩ । ଅଣକ; ଡଙ୍କା—3. A wooden spoon.

୪ । ଅଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି (ଦେଖ)
4. Ardhā aṅguṭhi (See)

୫ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜ୍ୟୋତିଷଗଣନା ମତରେ ଶନି ଚଳନ ଯୋଗୁଁ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମିବା ଶସ୍ୟାଦିର ପରିମାଣ—
5. Quantity of corn growing on the face of the earth as a result of a particular motion of the planet Saturn

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଶନିର ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଚଳନ ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ଗୋଟିକା ବା ଚେଲୀ ହସ୍ତକୁ ଅଢ଼ା ଯାଏ ଓ ଉକ୍ତ ଅଢ଼ାମାନ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ ହେ ଇଥିବାର ବୋଲାଯାଏ ଓ ତଦନୁସାରେ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମିବା ଶସ୍ୟର ପରିମାଣ ବେଶି କମି ହୁଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ—ସନ ୧୯୯୫ ସାଲ ବୈଶାଖ ଆରମ୍ଭରୁ ଅଢ଼ା ଗୋଟିକାହସ୍ତେ ଥିଲା, ୧୯୯୬ ପୁଷ ୧୨ ଦିନ ଶନି ଧନୁରାଶି ମୂଳା ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ଚଳିବାରୁ ଅଢ଼ା ବ୍ରାହ୍ମଣୀହସ୍ତକୁ ଗଲା । ଫଳ—ଅଢ଼କୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୀହସ୍ତେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଜାୟତେ ମହତ୍;—ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ହସ୍ତରେ ଥିବା ଅଢ଼ା ରୌପ୍ୟପାତ୍ର; ଫଳ—ରଜତ ସ୍ତ ଶୃଙ୍ଗ .ଭବେତ୍ ।
[ଲିଙ୍ଗରାଜଖଡ଼ିବହିର ନୂତନ ପଞ୍ଜିକା ।]

ଅଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି— ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ + ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ)—
Ardhā āṅguṭhi
ଆଙ୍ଗୁଲ ହାଡ଼ା
ବିଷହରି, ଛିଲାରି
୧ । ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଭଠିବା ଅତି କଷ୍ଟଦାୟକ ବ୍ରଣ—1. Whitlow; an inflamatory boil on the finger specially on the phalanx.

ଅଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଲି— ଦେ. ବ—ଅଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି (ଦେଖ)
Ardhā āṅguli Ardhā āṅguṭhi (See)

ଅଢ଼ାଇ— ଦେ. ବ. ଓ ବଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧଦ୍ୱିତୀୟ, ପ୍ରା. Ardhāi ଅଡ୍ଢାଇଯ)—ସାର୍ଦ୍ଧଦ୍ୱି ସଂଖ୍ୟା; ଦୁଇ ଓ ଅଧେ ସଂଖ୍ୟା; ଅଢ଼େଇ; ୨½; ୨ୟ—
ଢାଇ; ଅଢ଼ାଇ
Two and half; 2½.
ଚଳି ହୋଇଛି ଅଢ଼ାଇ ପ୍ରହର । ଦ୍ୱାରୀ—ସର୍ଗସେନା ।

ଅଢ଼ାଇଆ— ଦେ. ବ—୧ । ଅଢ଼ାଇ ସେର ପରିମାଣ—
Ardhāiā
ଆଢାୟା
ଢୈୟା; ଢାଉଁ
1. A quantity of 2½ seers.

୨ । ଅଢ଼ାଇ ସେର ବସ୍ତୁକୁ ମାପ ବା ଓଜନ କରିବା ପାତ୍ର ବା ବଟକରା—2. A capacity; measure or weight of 2½ seers.

ଦେ. ବଣ—୧ । ଅଢ଼ାଇ ସେର ପରିମିତ—
1. Measuring or weighing 2½ seers

୨ । ଅଢ଼ାଇରେ ଗୁଣିତ (କୌଣସି ସଂଖ୍ୟା)—
2. Multiplied by 2½; 2½ times as much as.

ଅଢ଼ାମୁଣ୍ଡି— ଦେ. ବ—ଅସ୍ତ୍ରମୁଣ୍ଡି; ଢିଙ୍କି ପାହାରର ଲୁହା ସମାଯୁକ୍ତ ଅଗ-
Ardhāmuṇḍi The iron-ringed end of the pestle of a husking jack.

ଅଢ଼ାୟା— ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଅଢ଼ାଇଆ (ଦେଖ)
Ardhāyā Ardhāiā (See)

ଅଢ଼ିଆ— ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଅଢ଼ାଇଆ (ଦେଖ)
Ardhiā Ardhāiā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) ବଂ—ଆଗନ୍ତୁକମାନଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ବସାକୁ ପଠାଇବା ଡାଲି ଚାଉଳ ପରିବା ଆଦି ସାମଗ୍ରୀ; ସିଧା; ସଞ୍ଚା—A present of victuals sent to a guest.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)ବ—ପ୍ରତିଫଳ—Consequence.
(ଯଥା—ଭୁଲ ଅସତ୍ କହୁଛୁ; ଅଢ଼ିଆ ପାଇବୁ ।)

ଅଢ଼ିଆ ସ୍କୁଲ୍— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଯେଉଁ ସ୍କୁଲ ବା ଚାଟଶାଳୀର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ପାଳି କରି ଡାଲି ଚାଉଳ ଆଦି ସିଧା ଯୋଗାନ୍ତି—A school the teacher of which gets victuals from the villagers by turn.

ଅଢ଼େଇ— ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଅଢ଼ାଇ (ଦେଖ)
Ardhei Ardhāi (See)
ଚାରି ବଳିଦେ ଅଢ଼େଇ, (= ଅଢ଼େଇ ଦେଇ ମାଡ଼)
ଘର ବାହା ହେଇ, ଦୁଧ ବାହା ହେଇ, ମାଳ ଉହଗଲା ଖଢ଼େଇ ।
ଠଗ ।

ଅଢ଼େଇଆ— ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଅଢ଼ାଇଆ (ଦେଖ)
Ardheiā Ardhāiā (See)

ଦେ. ବ—୧ । (ଏହାର ପ୍ରକୋପ ଅଢ଼େଇ ଦିନ ଦେବାରୁ) ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଜ୍ୱର ବିଶେଷ—
1. A kind of fever attacking cattle.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋରୁଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ଦୁଇଖୁରର ସନ୍ଧିରେ ଫୋଟକା ପରି ବ୍ରଣ ଦେଖାଯାଏ ଓ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଜ୍ୱର ହୁଏ । ଅଢ଼େଇ ଦିନ ପରେ ଏ ଫୋଟକା ଭଲ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଜ୍ୱର ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିଯାଏ; ଏ ଫୋଟକାକୁ ଖରଫୋଟକା ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଶାଆଳା ରୋଗ; ଏ ରୋଗରେ ଗୋରୁମାନେ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଅଢ଼େଇ ଦିନରେ ମରି ଯାଆନ୍ତି—2. A kind of fatal cattle-disease.

ଅଢ଼େଇ କାଣ୍ଡିଆ— ଦେ. ବଣ—ଅଢ଼େଇ ଚରଣିଆଁ (ଦେଖ)
Ardhei kāṇḍiā Ardhei charaṇiāṅ (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଶ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ

ଅଢ଼େଇ କଅରଅ—ଦେ. ବ—ବଲରେ ରହିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଉତ୍ତବିଷ ତକ୍ଷ ସାପ—A kind of very poisonous cobra.
Ardhei kiāriā

[ଦ୍ର—ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଏହି କି ଏ ସର୍ପଦ୍ୱାରା ଦଂଶିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ପଦଂଶନ କରିବା ସ୍ଥାନରୁ ଅଢ଼େଇ କଅରି ଦୂର ନ ଯାଇଣୁ ମୃତ ହୁଏ ଓ ଏ ସର୍ପ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦଂଶିବାକୁ ଅଢ଼େଇ କଅରି ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଡ଼ାଇ ଯାଏ ।]

ଅଢ଼େଇ ଚରଣିଆଁ—(ମନ୍ତ୍ର)—ଦେ. ବ. (ଚରଣିଆର 'ଣ' ଅକ୍ଷର ଯୋଗୁଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ 'ଆ' ର ଅନୁନାସିକ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଅଢ଼ାଇ ପଦ (ମନ୍ତ୍ର) ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରର ପଦସଂଖ୍ୟା ଅଢ଼େଇ ଅର୍ଥାତ୍ ଅତି ଅଳ୍ପ ଅଟେ; ଗୁଣିଆମାନେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଗାରଡ଼ି ମନ୍ତ୍ର—
Ardhei charaṇiāñ Very short (mystic) formula.

ଅଢ଼େଇ ଦିନ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ଦ୍ୱି+ଦିନ)୧। ଦୁଇ ଦିନ ଅଧେ—
Ardhei dina 1. Two and half days.
ଆଡ଼ାଇଁଦିନ ୨। ଅଳ୍ପକାଳ—2. A short time.
ଢାଇଁରୋଜ ଦୁ ଦିନା ଅଢ଼େଇ ଦିନର ସ୍ୱରୂପ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ—ଦରବାର ।

ଅଢ଼େଇ ଦିନିଆଁ—ଦେ ବ. (ଦିନିଆର 'ନ' ଅକ୍ଷର ଯୋଗୁଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ 'ଆ' ର ଅନୁନାସିକ ଉଚ୍ଚାରଣ)
ଦୁଦିନେର ୧। ଅଳ୍ପକାଳ ସ୍ଥାୟୀ—1. Transient; shortlived
ଦୋଦିନକା ଅଢ଼େଇଦିନିଆ ଅର୍ଥ ଯଦି ବାର ହୋଇ ବିଆ ବାର୍ଦ୍ଧେ ମାତ୍ରହ ବିଚାରି । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ. ଦରବାର ।
୨। ଅଚିରସ୍ଥାୟୀ; ଅସ୍ଥାୟୀ—2. Temporary.
ଧର୍ମ ଏବା ଯିଳା ମହତପଣିଆ, ଅଇ ପରୁ ପଣ ଅଢ଼େଇ ଦିନିଆ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ—ଦରବାର ।

ଅଢ଼ୈ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ ଓ ବଣ—(କଚରିଆ ଓ କରଣୀ ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଅଢ଼ାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ardhai (etc) Ardhāi etc. (See)

[ଦ୍ର—ଅଢ଼େଇ ଶବ୍ଦର ଶେଷ ଦୁଇ (ଢ଼େଇ) ବର୍ଣ୍ଣକୁ କେହି କେହି ଲେଖାଳି ସଂକ୍ଷେପରେ 'ଢ଼ୈ' କରି ଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ଅ+ଇ ଥିବାରୁ,ଓ ଏ+ଇ ନ ଥିବାରୁ ଏପରି ଲେଖିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।]

ଅଢ଼ୈଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ ଓ ବଣ (କଚରିଆ ଓ କରଣୀଆ ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ; 'ଅଢ଼ୈ' ଦେଖ)—ଅଢ଼େଇଆ (ଦେଖ)
Ardhaiā Ardheiā (See)

ଅଣ (ଧାତୁ)—ସ—୧। ଶବ୍ଦ କରିବା—1 To sound.
Aṇa (root) ୨। ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବା—2 To breathe.

ଅଣ—ଦେ. ବ—ଝୋଳ; ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ଥିବା ଜଳୀୟ ଅଂଶ—
Aṇa Soup; liquid portion of curry.
ଝୋଳ ଦେଇ ମାଛ ଅଣ କରିଦେଲି ଯିବ ଖାଇଛ ପାଖୋଇ ପାଇବ ନାହିଁ ।
ଝୋଲ ଦୀନବନ୍ଧୁଦାସ. ବ୍ୟାଖ୍ୟା ।

ଦେ. ଅ. (ଅନ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଲାଗେ; ନଞ୍ଚର୍ଥକ)—ନ; ନୁହେଁ—Not.

[ଦ୍ର—ନଞ୍ଚର୍ଥକ 'ନ' ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଲାଗି ସଂସ୍କୃତରେ ଯେଉଁ 'ଅନ' ଆକାର ଧାରଣ କରେ, ତହିଁର ଓଡ଼ିଆରୂପ, ସଂସ୍କୃତରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ 'ନ' 'ଅନ' ଆକାର ଧାରଣ ନ କରି, 'ଅ' ଆକାର ଧାରଣ କରେ, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ 'ଅଣ' ଆକାର ହ୍ରସ୍ୱରୂପ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଏଥିର ସଂସ୍କୃତ ରୂପ 'un' ଓଡ଼ିଆରେ 'ଅଣ' ଆକାରର ବ୍ୟବହାରର ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା—

ଅଣପିଣ୍ଡ ଅଣଲହା ବସିଅଛ ତହିଁ, ଅଣଦୋଷା ଅଣଦୋଷା ସ୍ୱପ ଅଛ ହୋଇ ।
ଅଣବିଷ୍ଟରେ ଅଣବଣିଲି ତ ଦିଶା; ଅଣବୁଢ଼ା ବଦ୍ୟ ବସିଛି ବଦ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନା ।
ଅଣଯାଣେ ଅଣ ଯୁଗ୍ମ ପରାଇଛ ଯୋଡ଼ା, ଅଣଜାଣେ ଅଣଦେଖି ହୋଇଅଛ ଭଗ୍ନା ।
ଅଣତିଆ ଅଣଦୋଷ କରାଇଛ ଛିଡ଼ି, ଅଣଦେଖ ଲହା ସ୍ୱପ୍ନେ ହୋଇଛି ବେଡ଼ା ।
ପ୍ରାଚୀ. ଦ୍ରୁତବନ୍ଧୁପଣ ଗୀତା ।

ଅଣ ଅକ୍ଷର—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଅକ୍ଷର)—ଅକ୍ଷର—
Aṇa akshara Indestructible.
ଅଣଅକ୍ଷର ସାର ଦେହ । ଜନମରେଜନ ଜରାଜରା, 'ଶ' ପଦ ।

ଦେ. ବ—ପରମାତ୍ମା; ବ୍ରହ୍ମ—
The Divine Soul pervading the Universe.
ଅଣ ଅକ୍ଷର ଜରିବାରେ
ଦୁଇ ଭାବେ ମୁଁ ସୂକ୍ଷ୍ମରେ । ଯଶୋବନ୍ତ. ଦ୍ରୋଣପର୍ବ୍ୱିଗୀତା ।

ଅଣ ଅଣ—ଦେ. ବଣ—ଅଣ ପରି ପାଣିଆ—
Aṇa aṇa Soupy; watery like soup.
ଝୋଳ ଝୋଳ (ଯଥା—ଭାଲ ଅଦ ଅଣ ଅଣ ହୋଇଛି ।)
ଢିଲଢିଲା ଦେ. ବ—ତରକାରିରେ ଥିବା ଝୋଳ ଅଂଶ—
Soupy part of curry.

[ଦ୍ର—ମାଛ ତରକାରି ଭୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା ଯାଇ ଭୋ ପରରେ ବାଡ଼ିଲି, ମଚେ ଭୁଜା ଅଣ ଅଣ ତକ ଦେଲୁ ।]

ଅଣଅକ୍ଷରି—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଅ+ଅକ୍ଷର)—୧। ଅଶିକ୍ଷିତ; ମୂର୍ଖ; ନିରକ୍ଷର; ଯେ ଅକ୍ଷର ପରିଚୟ କରି ନାହିଁ—
Aṇaakshari 1. Illiterate; unlettered.
ନିରକ୍ଷର; ଅନପଢ଼ ୨। ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant.

ଅଣଅକ୍ଷରିଆ—ଦେ. ବଣ—ଅଣଅକ୍ଷରି (ଦେଖ)
Aṇaakshariā Aṇaakshari (See)

ଅଣ ଅଜା—ଦେ. ବ. ପୁଂ—୧। ଅଜାଙ୍କ ପିତା; ପ୍ରପିତାମହ—
Ana ajā 1. Paternal great grand-father.
ଗୋସେଇଁମା } ସ୍ତ୍ରୀ ୨। ପ୍ରମାତାମହ—
ଗୋସେଇଁ ଅଜ 2. Maternal great grand-father.
ବଡ଼ଦାଦା
ପରଦାଦା, ପଡ଼ଦାଦା

ଅଣ ଅଠା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—ଅଠା ନ ଥିବା ଜିନିଷ—
Aṇa aṭhā A substance which is not gummy.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭ୍ବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଣ ଅଠା ଅଣ ଭୂମ ସଚ୍ଛିତ ଚହଁର । ଭାଗ. ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ାମଣି ଗୀତା ।

ଅଣ ଅନୁଭବୀ—ଭା. ବିଶ. (ସଂ. ଅନନୁଭବୀ)—ଅନନୁଭବୀ; ଅନୁଭବହୀନ—
Aṇa anubhabī Inexperienced.

ଯେହୁ ନଦା ମୂର୍ଖ ଅଣ ଅନୁଭବୀ
ଦେଖ ଦୋହୋ ବରେ ବିବୁଧ ରବ । ଚନ୍ଦ୍ରାବଳି—ଗଦୋଦ୍ୟ ।

ଅଣ ଅଉଟା—ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅନାବର୍ତ୍ତିତ)—
Aṇa ākuṭā ଯେଉଁ ଦୁଧ ଅଉଟା ହୋଇ ନାହିଁ—
ଆକୁଟା (milk) Not boiled; not stirred
ଉଥଲା ନୋହୁ ହୁଆ over fire.

ଅଣ ଅଖିଆ—ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅନକ୍ଷ)—
Aṇa ākhiā ୧ । ଯାହାର ଅଖି ନାହିଁ; ଚକ୍ଷୁହୀନ; ଅନ୍ଧ—
ଅନ୍ଧା 1. Blind.
୨ । ଯେଉଁ ନବଜାତ ବିଡ଼ାଳ ଓ କୁକୁର ଛୁଆଙ୍କର ଅଖି-ପତା ଖୋଲି ନ ଥାଏ—
2. (young of cat and dog) Whose eyelids are still shut up.

ଅଣ ଆଖୁଆ—ବେ. ବି—ଅଣଖୁଆ (ଦେଖ)
Aṇa ākhuā Aṇakhuā (See)

ଅଣ ଆଦର—ଭା. ବି. (ସଂ. ଅନାଦର)—
Aṇa ādara ୧ । ଅନାଦର; ଅଯତ୍ନ—1. Inattention.
ଅନାଦର ୨ । ଅମାନ୍ୟ—2. Disrespect.
ଅନାଦ୍ଦର ବାର୍ଦ୍ଧ ନ ଝଙ୍କେ ଯେ ଯାଆନ୍ତ ପରେ
ବଲେଣ ଅଣ ଆଦର ଆଦରେ । ଭାଗ—ପରଭେଗୀତା ।

ଅଣଆୟତ—ଭା. ବିଶ. ଓ ବି. (ସଂ. ଅନାୟତ)—ଅଣଆୟତ୍ତ (ଦେଖ)
Aṇaāyata Aṇaāyatta (See)

ବରର ଅଣଆୟତ ହବୁ ନଃ । ବିବଭୂଷ. ରସବଙ୍ଗୋଳ ।

ଅଣଆୟତ୍ତ—ଭା. ବିଶ. (ସଂ. ଅନାୟତ୍ତ)—
Aṇaāyatta ୧ । ଅନାୟତ୍ତ; କ୍ଷମତାବହିର୍ଭୂତ; ଅଧିକାର
ଅନାୟତ୍ତ ବହିର୍ଭୂତ—1. Beyond one's
ଅନାୟତ୍ତ control; not within one's power.
୨ । ଉପାୟାନ୍ତର ହୀନ—2. Resourceless
୩ । ଅସହାୟ—3. Helpless
୪ । କ୍ଷମତାହୀନ; ଶକ୍ତିହୀନ; ଅଶକ୍ତ —4. Powerless.
ଅଣଆୟତ୍ତ ବେଳେ ବ ବେଳ ଯିବୁ । ନଜବୋଧ ଚରିତ୍ରଗ୍ରା ।
୫ । ଅସାବଧାନ; ଗରହୁସିଆର—
5. Careless; incautious.
୬ । ପରାଧୀନ—6. Subservient; dependents; subject to another.
ଏ ସବାଯୁ ଅଣଆୟତ୍ତ ହୋଇ ସେହ । ବୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୭ । ଅବଶୀକୃତ; ଯେ ଆୟତ୍ତାଧୀନ ହୁଏ ନାହିଁ—
7. Uncontrollable; unrestrained.

ଭା. ବି—୧ । ପରାଧୀନତା—
1. Subserviency; dependency.
୨ । ଅସାବଧାନତା—2. Carelessness.
୩ । ଶକ୍ତି ବା କ୍ଷମତାର ଅଭାବ—
3 Want of power.
୪ । ଅଧିକାରର ଅଭାବ—4. Want of control.
୫ । ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥା—5. Helpless condition.
୬ । ଉପାୟାନ୍ତର ହୀନ; ଗତି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
6. Want of any other resources or alternative.

ଏ ସବାଯୁ ଅଣଆୟତ୍ତରେ ନରବରେ
ବଣ୍ଣନ୍ତୀ କଥା ବହୁଳେ ପରଷ୍ଟରେ । ବୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଅଣଆୟାସେ—ଭା. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ ଅନାୟାସ)—
Aṇaāyāse ୧ । ଅନାୟାସରେ; ଅକ୍ଲେଶରେ—1. Easily.
୨ । ବିନାକ୍ଲେଶରେ—2. Without any trouble or pain.

ନର୍ତ୍ତନ ପୁହେ ଦେଖେ ଧନ
ଅଣଆୟାସେ ଯେହେ ସ୍ୱଗ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ୪ ।

ଅଣଉଚିତ—ଭା. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅନୁଚିତ)— ଅନୁଚିତ—
Aṇauchita Improper.

ବଦବା ଯେବେ ଅଣଉଚିତ ବଗ୍ଗର । ବୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଅବ ।

ଅଣଉଦୟ—ଭା. ବି. (ସଂ. ନ + ଉଦୟ)—
Aṇaudaya ୧ । (ସୂର୍ଯ୍ୟ) ଉଦୟ ହୋଇ ନ ଥିବା ସମୟ—
1. Time before sun-rise.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଣଉଦୟେ ସ୍ନାନାଦି ପରେ ହର
ବଡ଼ଦିନ୍ତର ପରେ ଗୃହେ ଗାହାର । ଭାଗ—ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଅଣଉଦିଆ—ଭା. ବିଶ. (ସଂ. ନ + ଉଦୟ)—
Aṇaudiā ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ କରାଯିବା—
1. Done before sun-rise.
(ଯଥା—ଅଣଉଦିଆ ସ୍ନାନାଦି; ଅଣଉଦିଆ ଭୋଜନ)
ଭା. କ୍ରି. ବିଶ—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ନ ହେଉଣୁ—
Before sun-rise.

ଅଣଉପଗାର—ଭା. ବି. (ସଂ. ଅନୁପକାର)—
Aṇaupagāra ଅନୁପକାର; ଅହିତ; ଅପକାର—
ଅନୁପଗାର Disservice; injury.
ଅନ ପକାର

ଅଣ ଉପରୋଧ—ଭା. ବି. (ସଂ. ଅନୁପରୋଧ)—
Aṇa uparodha ୧ । ଉପରୋଧ ବା ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜାର ଅଭାବ—
1. Want of respect for the feelings of others.
୨ । କରୁଣାର ଅଭାବ; ନିର୍ଦ୍ଦୟତା—
2. Want of pity; unkindness.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଟ,ଠ	ତ	ପ	ଯ	ବ
୨	ଐ	ଓ	ଔ	ଲୃ	ଲୄ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଶ	ଶ୍ୱ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅଣ ଉପରୋଧ (ଦେଖ)
Aṇa uparodhi (See)

ଅଣ ଉପରୋଧି—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନିଜପ୍ରୋଧଅ; ଯାହାର
Aṇa uparodhi ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା ନାହିଁ; ଯାହାର ମୁଲାହଜା ନାହିଁ—
চক্ষুলজ্জাহীন 1. Having no respect for the
বেমুলাহিজা feelings of others.
୨ । ନିର୍ମମ—2. Unsympathetic.
୩ । ନିଷ୍ଠୁର—3. Pitiless; unkind.

ଅଣଉପରୋଧିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
Aṇauparodhiā ଅଣଉପରୋଧ (ଦେଖ)
Aṇauparodhi (See)

ଅଣଉପରୋଧେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ—
Aṇauparodhe 1. Pitilessly.
ବୁମାର ବଳସ ଅଣଉପରୋଧେ ବାଣ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।
୨ । ନିର୍ମମଭାବରେ—2. Without the least sympathy.

ଅଣଉପୁରୋଧ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ—
Aṇaupurodha (etc) ଅଣଉପରୋଧ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Aṇaupurodha etc (See)

ଅଣଉପ୍ରୋଧ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ—
Aṇauprodha (etc) ଅଣଉପରୋଧ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Aṇauparodha (See)

ଅଣଉହାଡ଼—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଅନାବୃତ)—ଅନାବୃତ; ଆବରଣରହିତ—
Aṇauhārda Uncovered; open.

ଅଣଓସାର— ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଅପ୍ରସର)—୧ । ଅପ୍ରସର; କମ୍ ଚଉଡ଼ା—
Aṇaosāra 1. Of small breadth.
୨ । ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ; ଅବସ୍ତୃତ—2. Narrow.

ଅଣକ—ସଂ. ବିଣ (ଅଣ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Aṇaka ୧ । ଘୃଣ୍ୟ; ଦ୍ୱେଷ୍ୟ—1. Despicable; contemptible.
୨ । ନୀଚ—2. Low; mean.
୩ । ନଗଣ୍ୟ—3. Insignificant.
୪ । ମନ୍ଦ—4 Bad; wretched.
୫ । ଅତିକ୍ଷୁଦ୍ର—5. Very small.
ସଂ. ବି—ପକ୍ଷିବିଶେଷ—A kind of bird.
ଦେ. ବି (ସଂ. ଅଡକ)—ଉଙ୍କା; ଗୋଟ ଉଅଣ ଅଦ ସାଣିବା ଓ
ଡୁଂକୀ ପରଷିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦେଖ ଲାଗିଥିବା ଖଣ୍ଡେଇ—
ডোঁগা; ডোই A wooden spoon; ladle.

ଅଣକଉରିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ନିର୍ଧନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Aṇakaurdiā 1. Poor.
ଅଣକଉରିଆ ପଟାରୁ ଖସି । ପ୍ରାଚୀ, ପରଦେଶୀଆ ।
୨ । ଅଳ୍ପମୂଲ୍ୟର (ପଦାର୍ଥ)—2. Of very low price; of no value.

ଅଣକଘୋରା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଉଅଣ ବା ଖିର ଝିଡ଼ିବା ସମୟରେ
Aṇakaghorā ଅଣକଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତମରୂପେ ପଣ୍ଡା ହୋଇଥାଏ—
(curry. etc) Well stirred with a ladle over the fire.

ଅଣକଦଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଅ+କଦଳୀ)—ଯେଉଁ କଦଳୀଗଛର
Aṇakadaliā ପୁଅମାନ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମୂଳରୁ ଚଢ଼ା ହୋଇ ଅନ୍ୟ
ସ୍ଥାନରେ ଯୋଡା ନ ଦେବାରୁ, ତିନିବର୍ଷ ପରେ ପୁଅର
ମୂଳ ଦାଣ୍ଡିମାନ ଭୂମି ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ ଓ ସନ୍ତାନ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇ ଉକ୍ତ ଗଛରେ ଅଉ କଦଳୀ ଫଳେ ନାହିଁ—
(plantain plants) Which become stunted and unproductive owing to want of annual transplantation.

ଅଣକଦଳୀ—ଦେ. ବିଣ —ଅଣକଦଳିଆ (ଦେଖ)
Aṇakadalī Aṇakadaliā (See)

ଅଣକଧରା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରିବେଷଣ କରିବାପାଇଁ ଅଣକ
Aṇakadharā ଧରେ —(a person) Holding the ladle for serving food to others.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବ ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଙ୍ଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନମାନଙ୍କର କୁଳୀନ ସାମନ୍ତମାନଙ୍କ ଭୋଜନ ସମୟରେ ଯେଉଁ କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ (ଯଥା— ଦଣ୍ଡ ମିଶ୍ରେ) ଅଣକ ଓ ଦାଣ୍ଡି ଧରି ପରିବେଷଣରେ ଅଧିକାରୀ ଅଟନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ 'ଅଣକଧରା' ବା 'ଦାଣ୍ଡିଧରା' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ ।]

ଅଣକମରା— ଦେ. ବିଣ—ଅଣକଘୋରା (ଦେଖ)
Aṇakamarā Aṇakaghorā (See)

ଅଣକାଫୁଲୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୂର୍ଖୀ; ଓଲମ୍ବୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Aṇakāphulī Stupid; foolish (woman).

ଅଣକୀଳା—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ନ+କୀଳ ଧାତୁ)—୧ । କୀଳା ହୋଇ
Aṇakīlā ନଥିବା (କବାଟ)—1. Unbolted (door).
୨ । କୀଳା ହୋଇ ନ ଥିବା (ଅକ୍ଷର)—
2. Uncrossed (letter).
ଦେ. ବି—ଅଣକୀଳ (ଦେଖ)
Aṇakīli (See)

ଅଣକୀଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଣି+କୀଳକ)—ଅକ୍ଷାସ୍ତ୍ରକୀଳକ; ଗାଡ଼ିର
Aṇakīli ଚକକୁ ଅଖରେ ଅଟକାଇବାପାଇଁ ଅଖର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ
চাকার খীল কীলা ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଛିଦ୍ରରେ ଯେଉଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାଠଖିଲି
ধুরীকীকীল্ ଦିଆଯାଏ; ଅଣି—Linchpin; small wood-pins put in the holes at the ends of the axle to prevent the wheels from slipping away.

ଅଣକୋଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ନ+କୋଣ)—ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର
Aṇakoṇiāṁ କୋଣ ନାହିଁ; ଯାହାର କୋଣ ସବୁ ଗୋଲ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'କଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'କନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ହୋଇ ଅଛି—1. Rounded at the corners.

୨ । (ସଂ. କୋଣ)—ଏକ କୋଣରେ ପଡ଼ିରହିଥିବା—
2. Lying in one corner.

ଚନ୍ଦ୍ରନାଥବାସିମାନେ ଅଲକ୍ଷିତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଅଣକୋଣିଆ ହୋଇ ପଡ଼ି ଅଛନ୍ତି ।
ଚନ୍ଦ୍ରନାଥବାସିମ—୧୮୨୬ ।

ଅଣଖା—ଦେ. ବ—ଅଣଖୁଆ (ଦେଖ)
Aṇakhā Aṇakhuā (See)

ଅଣଖୀଲା—ଦେ. ବ—ଅଣଖାଳ (ଦେଖ)
Aṇakhīlā Aṇakīli (See)

ଅଣଖୀଲି—ଦେ. ବ—ଅଣଖାଳ (ଦେଖ)
akhīli Aṇakīli (See)

ଅଣଖୁଆ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅନକ୍ଷୁ; ଯାହା ଆଖୁ ପରି ଦେଖାଯାଏ, କିନ୍ତୁ
Aṇakhuā ଆଖୁ ନୁହେ)—ଆଖୁଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
A plant in appearance like the sugarcane, Saccharum Arundinacium.

[ଦ୍ର—ଏହାର ରସ କୃମିରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ପିଆଇବାକୁ ହୁଏ—ଏହା ସଂ. ଭଦ୍ରମୁଞ୍ଜ ହେବ କି ? ଭଦ୍ରମୁଞ୍ଜର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଲକ୍ଷ୍ମୀବେଷ୍ଟନ । ଆମ ଦେଶରେ ଏ ଗଛ ୪।୫ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼େ;ଏହାର ପତ୍ର ଆଖୁ ପତ୍ର ପରି ଓ ଦଣ୍ଡ ଆଖୁଠାରୁ ସରୁଆ, କିନ୍ତୁ ହିମାଳୟର ତରାଇ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏ ଗଛ ୧୫ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ ଓ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡରେ ଫୁଲ ଧରେ, ତାହା ୩୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ ଓ ଏଥିର ବ୍ୟାସ ୧ ଇଞ୍ଚରୁ କମ୍; ଦଣ୍ଡମାନ ଆଖୁ ପରି ପର୍ବବେଷ୍ଟିତ । ତରାଇ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏ ଦଣ୍ଡମାନ ଗୃହଘରର କାନ୍ଥରେ ବାଡ଼ି ଦିଆଯାଏ ।]

ଅଣଗୁରୁ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. (ସଂ. ନ+ଗୁରୁ)—
Aṇaguru ବିଦ୍ୟାଗୁରୁ ନ ଥାଇ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିବା ଅବସ୍ଥା—
Learning without a tutor.

ଅଣଗୁରୁରେ ବିଦ୍ୟା ଦିଶିରେ ଦୁଃଖଥି । ଗାରଳା ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ଅଣଗୁରୁଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନ୍ତୁରୁ)—
Aṇaguruā ୧ । କୌଣସି ଗୁରୁଙ୍କ ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟା
ଶିଖିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (a person) Who has not learnt under a tutor.

୨ । ଯେଉଁ କର୍ମ ଶିଖିବା ପାଇଁ ଗୁରୁ ଲୋଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ;
ସହଜ (କର୍ମ)—2. Instinctive (acts).

(ଦ୍ର—ଶିଶୁର ମାତୃସ୍ତନରୁ ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ, ଶିଶୁର କ୍ରନ୍ଦନ, ହାସ୍ୟ; ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ପ୍ରଣୟାକର୍ଷଣ; ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ-ସଙ୍ଗମ—ଏମାନ ଜୀବପ୍ରକୃତିସୁଲଭ ଓ ଈଶ୍ୱରପ୍ରଦତ୍ତ ଅଟେ ।)

ବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଣଗୁରୁଆ ବିଦ୍ୟା ଅଟେ ଏହା । ଲକ୍ଷ ବୈଦେହୀବିଳାସ ।

୩ । ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା କୌଣସି ଶିକ୍ଷକଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟଉପାୟର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସାଧନାଦ୍ୱାରା ସାଧିତ (ବିଦ୍ୟା)—3. (learning or art) Attained by a person without the help of a preceptor, i.e. acquired by one's personal exertions & initiative.

୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମନ୍ତ୍ରଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ନାହିଁ—
4. (a person) Uninitiated into the spiritual lore by a preceptor.

ଭୂମିକୁ ନ ଦିଅ ଯେହ୍ନ ସ୍ୱହାସେ ପଶିବ
ସେ ଅଣଗୁରୁଆ ସେ ସ୍ୱହାସେ ନ ମିଶିବ । ଗ୍ରାଭା—ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଅଣଚଞ୍ଚା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଅଣଗୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Aṇachañchhā Aṇachāchha (See)

ଅଣଚତୁର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଚତୁର)—୧ । ଅଚତୁର—
Aṇachatura 1. Not skilful; not sly.
ଅଚତୁର ୨ । ଓଲୁ; ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—2. Foolish.
ଅଚତୁର

ଅଣଚଖିଲା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଚଷ ଧାତୁ)—ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥର
Aṇachākhilā ସ୍ୱାଦ କେହି ଚଖି ନ ଥାଏ—(a thing) Which has not yet been tasted.

ଅଣଚଖିଲା ପରେ ଅଛି, ଚଖିଲା ପରେ ଅଛି ନିଶି ।
ବୃହତ. ପ୍ରେମପୀୟୂଷ ।

ଅଣଚଞ୍ଚା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଅଚଞ୍ଚା; ଯାହା ଚଞ୍ଚା ହୋଇ ନାହିଁ (ଭୂମି)—
Aṇachāchha Unscraped.

ଅପାବଣ୍ଟେ ଅଣଚଞ୍ଚେ ହୋଇଅଛ ଉଟ । ଗ୍ରାଭା. ଦ୍ରୁପଦରୂପଣ ଗୀତା ।

ଅଣଚାଳିଶ—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ସଂଖ୍ୟାବାଚକ (ସଂ. ଊନଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍;
Aṇachāliśa ପ୍ରା. ଊନଚତ୍ୱାଳିସ)—ଉନଚାଳିଶରୁ ୧ ଅଧିକ;
ଉନଚାଳିଶ ଚାଳିଶରୁ ଏକ କମ୍; ୩୯—Thirty-nine.
ଉନଚାଳୀଶ

ଅଣଚାଳିଶି—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଅଣଚାଳିଶ (ଦେଖ)
Aṇachāliśi Aṇachāliśa (See)

ଅଣଚାଶ—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ. ସଂଖ୍ୟାବାଚକ (ସଂ. ଊନପଞ୍ଚାଶତ୍; ପ୍ରା.
Aṇachāśa ଊନପଞ୍ଚାଶ)—ପଚାଶରୁ ଏକ କମ୍; ଚାଳିଶିରୁ ନଅ
ଉନପଞ୍ଚାଶ ଅଧିକ; ୪୯—Forty-nine.
ଉନଚାସ

ଦେ. ବ—ଅଣଚାଶ ପବନ (ଦେଖ)
Aṇachāśa pabana (See)

ଅଣଚାଶ ଉଠିବା—ଦେ.ବ. (ସଂ. ଊନପଞ୍ଚାଶତ ଓ ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ)—
Aṇachāśa uṭhibā ମୃତ୍ୟୁପୂର୍ବରୁ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଶ୍ୱାସବାୟୁର
ହାଁପାନି ଉଠା ଗମନାଗମନ—Violent gasping before
ତଡ଼ପନା death.

ଅଣଚାଶ ପବନ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଊନପଞ୍ଚାଶତ୍+ପବନ)—
Aṇachāśa pabana ୧ । ମୃତ୍ୟୁର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରେ ମନୁଷ୍ୟର
ହାଁପାନି ବହୁବା ଖରନିଃଶ୍ୱାସ—1. Violent pantings
ତଡ଼ପନା gasps before death.

୨ । ପ୍ରବଳ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ—2. Tempest.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଲ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଲଅ	●	ନ୍

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ, କାଶ୍ୟପପତ୍ନୀ ଅଦିତି ପବନଙ୍କୁ ଗର୍ଭରେ ଧାରଣ କରିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଅଦିତିଙ୍କ ସପତ୍ନୀ ଦିତିଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନାରେ ଦିତିପୁତ୍ର ଇନ୍ଦ୍ର ଅଦିତିଙ୍କ ଗର୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଭ୍ରୁଣକୁ ସାତ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ପକାଇଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର ଯେ କଟା ହୋଇଥିବା ସାତଖଣ୍ଡଯାକ ମାରିଛି, ଏହା ଦେଖି ପୁଣି ସେ ସାତଖଣ୍ଡର ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ସାତ ସାତ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିଲେ; ତଥାପି ସେ ଅଣଗ୍ରସ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରାଣ ଗଲା ନାହିଁ । ଇନ୍ଦ୍ର ଭ୍ରୁଣହତ୍ୟା କରି ନ ପାରି ଫେରିଲେ ଓ ଯଥାକାଳରେ ଅଦିତିଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପବନ ୪୯ ଟି ରୂପ ଧାରଣ କରି ଜନ୍ମିଲେ । ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ମୃତ୍ୟୁକାଳରେ ପବନଙ୍କର ଏହି ଅଣଗ୍ରସ ମୂର୍ତ୍ତି ମନୁଷ୍ୟର ପିଣ୍ଡରୁ ବାହାରି ଯାଏ ଓ ସେହି ହେତୁ ମନୁଷ୍ୟ ହାଁପି ହୁଏ ।]

ଅଣଗ୍ରସ ବୋହିବା—ଦେ. ବ—ଅଣଗ୍ରସ ଉଠିବା (ଦେଖ)
Aṇachāśa bohibā Aṇachāśa uṭhibā (See)

ଅଣଚୂନ—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ନ+ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଚୂନ ନ ଥିବା ବସ୍ତୁ—
Aṇachūna 1. An article having no lime.

ଅଣଅଠା ଅଚ୍ଛୁନ ସଚ୍ଛିନ୍ନ ପହଁର । ପ୍ରାଚୀ—ଚ୍ଛିନ୍ନପତ୍ରପଣ ଗୀତା ।

ଅଣଛଞ୍ଚା—ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ନ+ଚଛ ଧାତୁ)—
Aṇachhañchā ୧ । ଅଣଗ୍ରସ (ଦେଖ)
1. Aṇachāchha (See)

ଅଣଛଞ୍ଚା ଅଣପୋଛ ହୋଇଛ ଅପୋଛ
ଅଣପଛା ଅଣଛଟା ହୋଇଛ ଚୌପଟ । ପ୍ରାଚୀ—ଚ୍ଛିନ୍ନପତ୍ରପଣ ଗୀତା ।

୨ । (ସଂ. ନ+ଶୌଚ) ଝାଡ଼ା ଫେରିବା ପରେ ଜଳଶୌଚ ଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିବା (ଦେହ ବା ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Unwashed (after easing oneself).

ଅଣଛାଣ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. ଓ ବିଶ—ଅଣଗ୍ରସ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Aṇañchāśa (etc) Aṇachāśa. etc (See)

ବସ୍ତ୍ର ଧ୍ୱଂସି ବ୍ରୁତ ପ୍ରତର ନିବାସ
ପରିବ ବହୁଳ ବାସୁ ଅଣଛାଣ । ରଘୁନାଥ—ଚରିତ୍ର ।

ଅଣଠାବ—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ନ+ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଅସ୍ଥାନ; ମନ୍ଦ ସ୍ଥାନ—
Aṇaṭhāba 1. Bad or wretched place.
ଅସ୍ଥାନ ୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ—2. Unfit place.
ଅସ୍ଥାନ ୩ । ଅସୁବିଧାଜନକ ସ୍ଥାନ—
3. Inconvenient place.
୪ । ଅପରିଚିତ ବା ଅଜ୍ଞାତ ସ୍ଥାନ—
4. Unknown or strange place.
୫ । ଅଗମ୍ୟ ସ୍ଥାନ—5. Unapproachable place.
୬ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ କେହି ଯିବାଆସିବା କରନ୍ତି ନାହିଁ—
6. Unfrequented place.

ବନ୍ଧାରୁ ବେଦନ ଏହି ପଦାର ଅଧିକ
ଏଥି ଥରି ଅଣଠାବ ହୋଇଣ ରହିଲେ । ସାରଳା ମହାଭାରତ- ଅଶ ।

ଗ୍ରା. ବିଶ—ଅଣଠାବୁଆ (ଦେଖ)
Aṇaṭhābuā (See)

ଅଣଠାବୁଆ—ଗ୍ରା. ବିଶ—୧ । ଅସୁବିଧାଜନକ (ସ୍ଥାନ)—
Aṇaṭhābuā 1. Inconvenient (place).
(ଅଣଠାବୋଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ସୁଂ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅସ୍ଥାନରେ ବିଚରଣ କରେ—2. (person) Frequenting bad places

ଅଣଢଙ୍କା—ଗ୍ରା. ବିଶ—୧ । ଅନାବୃତ—1. Uncovered.
Aṇadhaṅkā ପ୍ରାଦେ. (ପୁଷ୍ପ) ବିଶ—(ଯଥା—ଫଳିଷ, ଆମ
ଆଢଙ୍କା ସପୁର, ଅତ)—୨ । ଅପରିପକ୍ୱ; ଦରପାଚିଲା
ଅଧୁଲା ଅର୍ଦ୍ଧପକ୍ୱ;ଯେଉଁ ଫଳ ପାଚିଲା ପରି ଦେଖାଯାଉଥାଏ
ଡାଂଶା ଅଥଚ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଚି ନ ଥାଏ—
ଢେସ 2. Not fully ripe (fruit

ଅଣଢଣ—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଅଣଢଣିଆଁ (ଦେଖ)
Aṇadhaṇa Aṇadhaṇiāñ (See)

ଗ୍ରା. ବ—ଭୋଜନାଭାବଜନିତ ଶରୀରର ଶୀର୍ଣ୍ଣାବସ୍ଥା—
Emaciated condition due to fasting

ଅଣଢଣିଆଁ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ('ଣି' ଅକ୍ଷର ଯୋଗୁଁ ଶେଷ 'ଆ' ବର୍ଣ୍ଣ
Aṇadhaṇiāñ ଅନୁନାସିକ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
ଢନଢନିୟା ୧ । ଭୋଜନାଭାବରୁ ଅତି ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
ଦୁବଳା 1. (person) Emaciated on account of fasting.
୨ । ଅନଶନ ଯୋଗୁଁ କଙ୍କାଳାବଶିଷ୍ଟ (ଦେହ)—
2. (body) Reduced to a skeleton owing to want of food.
୩ । ଅସମାନ; ବନ୍ଧୁର; ଅସମତଳ—3. Rough.
୪ । ବହୁସ୍ଥାନରେ ବକ୍ର—4. Bent at many places

ଅଣଢଣୁଆଁ—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଅଣଢଣିଆଁ (ଦେଖ)
Aṇadhaṇuāñ Aṇadhaṇiāñ (See)

ଅଣତିରିଶ—ଦେ. ବ. ଓ ବିଶ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଊନତ୍ରିଂଶତ୍,
Aṇatirisa ପ୍ରା. ଉନତିସା)—ତିରିଶ ସଂଖ୍ୟାରୁ ଏକ କମ୍;
ଉନତ୍ରିଶ ଦୋଢ଼ିଏରୁ ନଅ ଅଧିକ; ୨୯—
ଊନତିରିଶ Twenty nine.

ଅଣତିରିଶା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଊନତ୍ରିଂଶତ୍)—ଅଣତିରିଶ ସଂଖ୍ୟାଯୁକ୍ତ—
Aṇatirisā Numbering or consisting of
ଉନତ୍ରିଶା twenty-nine
ଉନତିରିଶା
(ଯଥା—ଲିସ୍ ଲିସ୍ପରରେ ଫେବୃୟାରୀ ମାସ ଅଣତିରିଶା ହୁଏ ।)

ଅଣତିରିଶି—ଦେ. ବ. ଓ ବିଶ—ଅଣତିରିଶ (ଦେଖ)
Aṇatirisi Aṇatirisa (See)

ଅଣତିଶ—ଦେ. ବ. ଓ ବିଶ—ଅଣତିରିଶ (ଦେଖ)
Aṇatisa Aṇatirisa (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଜବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଣତିଶା—ଦେ. ବିଶ—ଅଣତିରିଶା (ଦେଖ)
Aṇatiśā — Aṇatirisā (See)

ଅଣତିଶି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଣତିରିଶ (ଦେଖ)
Aṇatiśi — Aṇatirisa (See)

ଅଣତୁରୁତିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—ଅଣତୃତୀୟା (ଦେଖ)
Aṇaturutiā — Aṇatṛutīyā (See)

ଅଣତୃତୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ (ସଂ.ନ+ତୃତୀୟା)—ଯେଉଁ ଧାନବିହନ ଖେତରେ ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ପୂର୍ବରୁ ବୁଣା ହୋଇଥାଏ—(paddy) Sown before the Akshayatṛutīyā day.
Aṇatṛutīyā

(ଯଥା—ଏ ସନ ଚୈତ୍ରମାସରେ ଖୁବ୍ ବରଷା ହେବାରୁ ଚଷାଯାଇ ଅଣତୃତୀୟା କରି ଧାନ ବୁଣିଗଲେ ।)

ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ପୂର୍ବରୁ ଖାଲ ବିଲରେ ଧାନ ବୁଣିବା କର୍ମ—Sowing of paddy in low lands before the Akshayatṛutīyā day.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ କୃଷିମାନେ ବିଲରେ ଧାନ ବୁଣିବା କାମ ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ଦିନରୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଯେବେ ଚୈତ୍ରମାସରେ ଗୁଡ଼ାଏ ବର୍ଷା ହୋଇଯାଏ ଓ ପରେ ବର୍ଷା ଛାଡ଼ିଗଲେଣି ଆ ହେବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ହୁଏ, ତେବେ ଚଷା ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ପୂର୍ବରୁ ଧାନ ବୁଣି ଦିଏ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ମେଘ ଯେବେ ଏକପାଖିଆ କରି ରଖି ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ପରେ ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ବର୍ଷା ହେବାର ଆଶଙ୍କା ହୁଏ, ତେବେ ଖାଲ ବିଆରମାନଙ୍କରେ ବର୍ଷା ପାଣି ଭରିଲା ହୋଇଗଲେ, ଧାନ ବୁଣି ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି କୃଷିମାନେ ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ପୂର୍ବରୁ ଖାଲ ଜଅସ୍ତରେ ଧାନ ବୁଣନ୍ତି ।]

ଅଣଦୋଷ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅଦୋଷ)—ଅଦୋଷ; ଦୋଷଶୂନ୍ୟତା—
Aṇadosha — Faultlessness; innocence.
ଅଦୋଷ
अदोष

ଅଣଦୋଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ଦୋଷୀ)—ଅଦୋଷ; ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ; ନିରପରାଧ—Innocent; guiltless.
Aṇadoshī
ଅଦୋଷୀ ଅଣଦୋଷୀ ମହାତ୍ମାର ଦୋଷ ବାହ ବାହ ।
अदोष ସାରଦା ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଅଣଦୋଷେ—ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅଦୋଷ)—
Aṇadoshe ୧ । ବିନାଦୋଷରେ; ଅପରାଧ ନ କରି ସୁଦ୍ଧା—
ଅଦୋଷେ; ବିନାଦୋଷେ 1. Without any fault;
बिनदोषमे innocently.

ଅଣନଉ—ଦେ.ବି ଓ ବିଶ—ସଂଖ୍ୟାବାଚକ(ସଂ.ଊନନବତି; ସ୍ତ୍ରୀ.ଊନନବତି)
Aṇanau ନଉ ସଂଖ୍ୟାରୁ ଏକ କମ; ଅଶିରୁ ନଅ ଅଧିକ; ୮୯—
ଊନନବ୍ବଇ Eighty-nine.
उनन्बे

ଅଣନବେ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଅଣନଉ (ଦେଖ)
Aṇanabe — Aṇanau (See)

ଅଣନବ୍ବେ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଅଣନଉ (ଦେଖ)
Aṇanabbe — Aṇanau (See)

ଅଣନାତି—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ନାତିର ବା ନାତୁଣୀର ପୁଅ—
Aṇanāti — Great grand-son.
ପୁତି ସତର ଲକ୍ଷ ବ୍ରହ୍ମର ନାତ ନବ ଲକ୍ଷ
पोतांपोतोका लड़का ଅଣନାତ ଚନ ଲକ୍ଷ ବଦନ୍ତ ଅସଉ ।
ପାତାଳ. ନୃସିଂହସ୍ତବ ।

(ଦ୍ର—ଅଣନାତିର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅଣନାତୁଣୀବୋହୁ କହନ୍ତି ।)

ଅଣନାତୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନାତି ବା ନାତୁଣୀର ଝିଅ—
Aṇanātuṇī — Great grand daughter.

(ଯଥା—ଅଣନାତୁଣୀର ସ୍ୱାମୀକୁ ଅଣନାତୁଣୀଜୋଇଁ କହନ୍ତି ।)

ଅଣନାତୁଣୀଜୋଇଁ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଅଣନାତୁଣୀର ସ୍ୱାମୀ—
Aṇanātuṇījoiñ — One's great grand son-in-law.

ଅଣନାତୁଣୀବୋହୁ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଣନାତିର ସ୍ତ୍ରୀ—
Aṇanātuṇībohu — One's great grand daughter-in-law.

ଅଣନିରୂପଣ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ନିରୂପିତ)—ଅନିରୂପିତ—
Aṇanirūpaṇa — Unascertained.
ଅଣନିରୂପଣ ବ୍ରହ୍ମ ଅଛନ୍ତି ସେଠାରେ । ପ୍ରାଚୀ—ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ.ଗୀତା ।

ଅଣନିଶବଦ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ନିଃଶବ୍ଦ)—ଅତି ନିଃଶବ୍ଦ; ଶବ୍ଦଶୂନ୍ୟ—
Aṇaniśabada — Very quiet; still; soundless.
ଅଣାଷ୍ଟର ଅଣମାତ୍ରା ଅଣନିଶବଦ,
ଶବଦର ଭେଦ ନାହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ନିଜ ପଦ । ପ୍ରାଚୀ—ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ.ଗୀତା ।

ଅଣନିଶ୍ୱାସ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ନିଶ୍ୱାସ)—
Aṇaniśwāsa ୧ । ରୁଦ୍ଧଶ୍ୱାସ—1. Suffocated.
ବେଦମ୍ ୨ । ବେଦମ୍—2. Out of breath.
बेदम्

ଅଣନିଶ୍ୱାସିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—ଅଣନିଶ୍ୱାସ (ଦେଖ)
Aṇaniśwāsiā — Aṇaniśwāsa (See)

ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—ଅଣନିଶ୍ୱାସ (ଦେଖ)
Aṇaniśwāsī — Aṇaniśwāsa (See)

ଅଣପଖଳା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ପ୍ରକ୍ଷାଳିତ)—
Aṇapakhalā ୧ । ଯେଉଁ ଉବଉ ଭାତରେ ପାଣି ମିଶାଯାଇ ନାହିଁ—1. (boiled rice) To which water has not been added
୨ । ଅଧୌତ—2. Unwashed.

ଅଣପାଟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ନ+ପଟ୍ଟ)—୧ । ଯେଉଁ ରାଜବଂଶରେ ପଟ୍ଟମହିଷୀ ବା ବିବାହିତା ରାଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ କେହି ବିଦ୍ୟମାନ ନ ଥାନ୍ତି—
1. (a royal family) Having no legitimate issue left
ଘୋଷବଂଶ ଏହାଠାରୁ ହେଲା ଅଣପାଟ । ପାଠାନ୍ତର. ନୃସିଂହସ୍ତବ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ବସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ହ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ରଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲ୍ଅ	●	ନ୍ଟ

୨ । ଅରାଜକ; ରାଜାହୀନ (ଦେଶ)—
2. (a country) Having no king.

ଅଣପାଟକ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—୧ । ନୀଚ ଜାତି—1. Low caste.
Aṇapāṭaka ୨ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An outcaste.
ଅଜାତି ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—୧ । ନୀଚ ଜାତୀୟ—1. Of low caste.
ଅଜାତି ୨ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ —2. Outcasted; excommunicated.

ଅଣପୁରୁଷ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. ଓ ବଣ—ଅଣପୁରୁଷା (ଦେଖ)
Aṇapurusha Aṇapurushā (See)

ଅଣପୁରୁଷା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅ+ପୁରୁଷ)—୧ । ନପୁଂସକ—
Aṇapurushā 1. Neuter.
ପୁରୁଷତ୍ୱହୀନ ୨ । ପୁଂସ୍ତ୍ୱ ହରାଇଥିବା; ଧ୍ୱଜଭଙ୍ଗରୋଗଗ୍ରସ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)
ବେମର୍ଦ୍ଦା, ନାମର୍ଦ୍ଦ 2. Impotent; one who has lost his virility.

ସୁନା ଓ ରୂପାଙ୍କି ଅଣପୁରୁଷା ଯେହେ ଉସେ ।
ଗୋପାଳର. କୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମବର୍ଣ୍ଣନ ୨୩ ।

ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. ପୁଂ—୧ । ନପୁଂସକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. An eunoch.
୨ । ଅମନୁଷ୍ୟ—2. A worthless person.

ଅଣଫୁଟା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. (ସଂ. ଅ+ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ)—ଅଫୁଟା—
Aṇaphuṭā ୧ । ଯେଉଁ ଫୁଲ ଫୁଟି ନାହିଁ; ଅପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—
ଅଫୋଟା, ଅଫୁଟନ୍ତ 1. Unblown; not yet having bloomed (flower).
୨ । ଯେଉଁ ଉଅଣ ବସରା ହୋଇ ନାହିଁ—
2. Unseasoned (curry).
୩ । ଯେଉଁ ପାଣି ବା ଦୁଧ ନଥାଁ ଉପରେ ଟକଟକ ହୋଇ ଫୁଟି ନାହିଁ—3 Unboiled or unsimmering (water etc.)
୪ । ଯେଉଁ ପାତ୍ର ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ନୁହେ—
4. (a pot) Having no hole.

ଅଣଫୁଟିଲା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—ଅଣଫୁଟା (ଦେଖ)
Aṇaphuṭilā Aṇaphuṭā (See)

ଅଣଫୁଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଫୁଟୀ; ଅପ୍ରାପ୍ତରଜସ୍ୱା (ବାଳିକା)—
Aṇaphuṭī (a girl) Who has not yet attained puberty.

ଅଣବଣ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—୧ । ଇତସ୍ତତଃ; ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଇତସ୍ତତଃବିକ୍ଷିପ୍ତ—
Aṇabaṇa 1. Scattered here and there.
୨ । ଅସମ୍ମାର୍ଜିତ; ଅମାର୍ଜିତ—2. Unswept.
୩ । ଅପରିଷ୍କୃତ—3. Uncleansed.
୪ । ଅସଜ୍ଜା—4. Untidy; dirty.
୫ । ଅଜଞ୍ଜ; ଅବର୍ଜନାମୟ—5. Full of refuse.
୬ । କୁତ୍ସିତ; କଦର୍ଯ୍ୟ—6. Ugly.

ଅଣବଣିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—ଅଣବଣ (ଦେଖ)
Aṇabaṇiā Aṇabaṇa (See)

ଅଣବରତିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ପୁଂ—ଅଣବ୍ରତିଆ (ଦେଖ)
Aṇabaratiā Aṇabratiā (See)

ଅଣବରତୁଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ପୁଂ—ଅଣବ୍ରତିଆ (ଦେଖ)
Aṇabaratuā Aṇabratiā (See)

ଅଣବରତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ କୌଣସି ବ୍ରତ ପାଳନ କରି
Aṇabaratei ନ ଥାଏ—(a woman) Who is not observing any religious vow.

ଅଣବର୍ତ୍ତିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ପୁଂ—ଅଣବ୍ରତିଆ (ଦେଖ)
Aṇabarttiā Aṇabratiā (See)

ଅଣବର୍ତ୍ତୁଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ପୁଂ—ଅଣବ୍ରତିଆ (ଦେଖ)
Aṇabarttuā Aṇabratiā (See)

ଅଣବର୍ତ୍ତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଣବରତେଇ (ଦେଖ)
Aṇabarttei Aṇabaratei (See)

ଅଣବସନ୍ତିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅ+ବସନ୍ତ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Aṇabasantiā ଜୀବନରେ ଅଦ୍ୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସନ୍ତ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ
(ଅଣବସନ୍ତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇନାହିଁ—(person) Not yet attacked with small pox.

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଥରେ ବସନ୍ତ ହୋଇଥାଏ, ତାକୁ ଜୀବନରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ବସନ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ଅଣବାପୁଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ପୁଂ. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ; ସଂ. ଅ+ବପ୍ତା)—
Aṇabāpuā ୧ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟପିତୃକ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଅଜ୍ଞାତପିତୃକ;
ଜାରଜ ଯାହାର ବାପ କିଏ ଏ କଥାର ଠିକଣା ନ ଥାଏ—
ଦୋଗଳା 1. Of untraced parentage; a person whose father is not known.
୨ । ଜାରଜ—2. Illegitimate; bastard.

ଅଣବାବୁଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. ପୁଂ—ଅଣବାପୁଆ (ଦେଖ)
Aṇabābuā Aṇabāpuā (See)

ଅଣବାହୁଡ଼—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. (ସଂ. ଅ+ବ୍ୟାବୃତ୍ତ)—
Aṇabāhurda ୧ । ଅପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିତ; ଯାହା ଫେରି ଆସେ ନାହିଁ; ଯାହା ଲୌଟି ଆସେ ନାହିଁ—1. That which does not come back or return.

ଦାରୁ ଗଣିରେ ଅବ ବାହୁଡ଼ । ୦୩ ।

୨ । ଯାହା ଥରେ ହଗିଲା ପରେ ପୁଣି ସୁଧାର ହୁଏ ନାହିଁ—
2. That which can not be undone.
୩ । ଅବ୍ୟର୍ଥ—3. Unfailing; never failing.
(ଯଥା—ଶର)

ଅଣବାହୁଡ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—ଅଣବାହୁଡ଼ (ଦେଖ)
Aṇabāhurdā Aṇabāhurda (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ' ଦେଖିବେ ।

ବୋଇବ ବ୍ରହ୍ମରେ ସ୍ୱଦେହ ସ୍ୱତର୍କ
ତୁମ୍ଭେ ଅମ୍ଭେ ତୁହେଁ ତ ଅମବାଦ୍ଧିଡ଼ା ନାମ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହସ୍ତବ ୪ର୍ଥ ।

ଅଣବିକାର—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ବିକାର)—
Aṇabikāra ୧ । ନିର୍ବିକାର; ବିକାରଶୂନ୍ୟ—
1. Unchangeable.
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦଣ—2. Having no repulsion.
ଅତଏବ ଅଣବିକାର ଅତଏବ ଅବାର । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଅଣବିବେକ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅବିବେକ)—ଅବିବେକ; ନିର୍ବିବେକ—
Aṇabibeka Inconsiderate.
ଅତଏବ ଅଣବିବେକ ଅତେ ଅନୁମାନ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଅଣବେଢ଼ା—ପ୍ରା. ବିଶ—ଯାହା ଚାରିଆଡ଼େ ବାଡ଼ ବା ବାନ୍ଧିବାର ଅବୃତ ନୁହେ—Not surrounded by a fence or a wall.
ଅଣମେଢ଼ା ଅଣବେଢ଼ା ତରୁଷେନି ପର । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଅଣବ୍ରତିଆ—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅ + ବ୍ରତ)—
Aṇabratiā ୧ । ଯେଉଁ ଦ୍ୱିଜ ବାଳକର ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର ହୋଇ ନାହିଁ—1. (a Brahmin boy) Not yet initiated with the sacred thread.
୨ । ଯେ ବ୍ରତଧାରୀ ନୁହେ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ରତ ପାଳନ କରି ନାହିଁ—2. A person who has not observed a religious fasting or vow.
୩ । ଯେଉଁ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରି ଧରା ହୋଇନାହିଁ; ଅଧରା—
3. Not yet castrated (calf)
୪ । ଯେଉଁ ବାଛୁରା ଲଣ୍ଡ ହୋଇ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ଦେହରେ ତାତିଲା ଲୁହାର ଦାଗ କଟା ହୋଇନାହିଁ—
4. (a calf) Not yet seared with searing iron.

ଅଣବ୍ରତୁଆ—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ—ଅଣବ୍ରତିଆ (ଦେଖ)
Aṇabratuā Aṇabratiā (See)
ଅଣବ୍ରତୁଆ ହୋଇ ରହ, ସଙ୍ଗସ୍ମୃତ ତାହାକୁ ଦେଇ ।
ବଳରାମ— ଦଶ୍ମ ସ୍ତବନ ।

ଅଣବ୍ରତେଇ—ପ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଣବରତେଇ (ଦେଖ)
Aṇabratei Aṇabaratei (See)

ଅଣବ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅଣୁ=ସୂକ୍ଷ୍ମଧାନ୍ୟ; ଚିନା+ ଅଣ୍ଟକରଣେ. ଯ)—
Aṇabya ଯେଉଁ କ୍ଷେତରେ ଚିନାନାମକ ଶସ୍ୟ ଉପୁଜେ—
A field growing the small grain Panicum Miliaceum.

ଅଣଭଣ—ପ୍ରା. ବିଶ—ଅଣବଣ (ଦେଖ)
Aṇabhaṇa Aṇabaṇa (See)

ଅଣଭଣିଆଁ—ପ୍ରା. ବିଶ—ଅଣବଣ (ଦେଖ)
Aṇabhaṇiāñ Aṇabaṇa (See)

ଅଣଭିଣା—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅ; ଭିନ୍ନ)—୧ । ଯେଉଁ ତୁଳା ଭିଣା ହୋଇ ନାହିଁ—1. Not carded (cotton).
୨ । ଯେଉଁ ମାଟିରୁ ଗୋଡ଼ି ଖପରା ଆଦି କଢ଼ା ଯାଇନାହିଁ—
2. Soil or earth from which gravels and potsherds have not been taken out.
ଅଣଭିଣା ଅଣ୍ଟିଣା ମାଟି ଅଛି ଚହିଁ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଅଣମଣିଷ—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅମନୁଷ୍ୟ)—
Aṇamaṇisha ୧ । ଅମନୁଷ୍ୟ; କୁତ୍ସିତ; ଅଯୋଗ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
ଅମନୁଷ୍ୟ; ଅମନିଷ୍ପି 1. Worthless (person).
ନାମର୍ଦ୍ଦ୍ ୨ । ମନୁଷ୍ୟତା ବିହୀନ—2. Unmanly.
୩ । କ୍ଲୀବ—3. Coward.
ପ୍ରା. ବି—୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Worthless person.
୨ । କ୍ଲୀବ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A coward.

ଅଣମଣିଷ—ପ୍ରା. ବିଶ. ଓ ବି—ଅଣମଣିଷ (ଦେଖ)
Aṇamaṇisha Aṇamaṇasha (See)

ଅଣମଣିଷା—ପ୍ରା. ବିଶ—ଅଣମଣିଷ (ଦେଖ)
Aṇamaṇishā Aṇamaṇasha (See)

ଅଣମନିଷ—ପ୍ରା. ବିଶ. ଓ ବି—ଅଣମଣିଷ (ଦେଖ)
Aṇamanisha Aṇamaṇasha (See)

ଅଣମନିଷା—ପ୍ରା. ବିଶ—ଅଣମଣିଷ (ଦେଖ)
Aṇamanishā Aṇamaṇasha (See)

ଅଣମାତ୍ରା—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ମାତ୍ରା)—ମାତ୍ରାହୀନ (ଅକ୍ଷର)—
Aṇamātrā (a letter) Having no measure or upper stroke.
ଅଣାକ୍ଷର ଅଣମାତ୍ରା ଅଣଲକ୍ଷବେଦ
ଶବ୍ଦରେ ଭେଦ ନାହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ନିଜ ପଦ । ପ୍ରାଚୀ—ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଅଣମେଢ଼ା—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ମେଢ଼ି)—ଯେଉଁ ଘରେ ଖୁଣ୍ଟି ନ ଥାଏ-
Aṇamerḍā (a house) Having no pillars.
ଅଣମେଢ଼; ଅଣବେଢ଼ା ତରୁଷେନି ପର । ପ୍ରାଚୀ—ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଅଣରାସ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ରାସ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାସଲୀଳାର ଭକ୍ତ ନୁହେ—(a person) Not devoted to the Rāsalīlā of Śrī Krushṇa.
ଅଣରାସ ଜନଠାରେ ବେଦର୍ଥ ନ ଉର୍ଦ୍ଧ । ଅନୁ. ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ୨।୧୪

ଅଣରୂପ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ରୂପ)—ଅରୂପ; ରୂପହୀନ—
Aṇarūpa Formless; shapeless; incorporeal.
ଦ୍ୱାଳ ତତ୍ତ୍ୱରେ ଅଛି ଅଣରୂପ ହୋଇ । ପ୍ରାଚୀ—ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଅଣଲେଉଟ—ପ୍ରା. ବିଶ—ଅଣବାହୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Aṇaleuṭa Aṇabāhurḍa (See)

ଅଣଲେଉଟା—ପ୍ରା. ବିଶ—ଅଣବାହୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Aṇaleuṭā Aṇabāhurḍa (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲସ୍ୱ	ଉଅ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଓ	ନ୍

ଅଣଶୁଧିଆ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅ + ଶୁଦ୍ଧି)—

Aṇaśudhiā ୧ । ଅଶୁଦ୍ଧ; ଅଶୌଚ; ମୃତକାଶୌଚ ବା ସୂତକାଶୌଚ—1. Impurity due to a birth or death amongst one's near relations.

୨ । ମୃତକାଶୌଚ ଘଟିବା ପରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଶୁଦ୍ଧିଲାଭ କରି ନଥିବା ଅବସ୍ଥା—2. State of nonperformance of purificatory rites after a death of one's relative.

ପ୍ରା. ବିଶ—୧ । ମୃତାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ସମ୍ପାଦନ କରି ନ ଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (a person) Who has not performed purificatory rites after a death amongst relations.

୨ । ମୃତକାଶୌଚ ଯୋଗୁଁ ଅଶୁଦ୍ଧ ; ଅଶୁଚି—2. Unpurified.

ଅଣଶେଷ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅଶେଷ)—ଅଶେଷ—

Aṇaśesha Endless.

ଅଶେଷ ମହିମାର ଅଶେଷ ଦେବ । ପ୍ରାବି—ଦ୍ରୁହିନଦ୍ରୁପଣ ଗୀତା ।

ଅଣଷଠାଣଛେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ଉନଷଷ୍ଟି + ଶତ)—

Aṇashaṭhāṇśahe ଏକଶତ ଅଣଷଠି ; ୧୫୯—One hundred and fifty-nine.

ଅଣଷଠି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ଉନଷଷ୍ଟି; ପ୍ରା. ଉନସଟ୍ଠୀ)—ଷାଠିଏରୁ ଏକ ଉଣା; ୫୯—

Aṇashaṭhi Fifty-nine.

ଉନଷଷ୍ଟି
ଉନଷଷ୍ଟ

ଅଣଷାଠି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଣଷଠି (ଦେଖ)

Aṇashāṭhi Aṇashaṭhi (See)

ଅଣସଣା—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅସଂମୃଷ୍ଟ)—୧ । ଅସନା; ଅପରିଷ୍କୃତ—

Aṇasaṇā 1. Unswept; uncleansed.

ଅଣସଣା ଅଣଦିଣା ମାଟି ଅଛି ତହିଁ । ପ୍ରାବି—ଦ୍ରୁହିନଦ୍ରୁପଣ ଗୀତା ।

୨ । ଅଳଆ ବା ଅବର୍ଜନାମୟ—

2. Full of refuse; untidy.

୩ । କୁତ୍ସିତ—3. Ugly.

ଅଣସଣିଆଁ—ପ୍ରା. ବିଶ—ଅଣବଣ (ଦେଖ)

Aṇasaṇiāṅ Aṇabaṇa (See)

ଅଣସତୁରାଶଛେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ଉନସପ୍ତତି + ଶତ)—ଏକଶତ ଅଣସତୁରି; ୧୬୯—

Aṇasaturāśahe One-hundred and sixty-nine.

ଅଣସତୁରି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ; ସଂଖ୍ୟାବାଚକ (ସଂ. ଉନସପ୍ତତି; ପ୍ରା. ଉନସତ୍ତରି)—ଷାଠିଏ ସଂଖ୍ୟାରୁ ନଅ ବେଶି; ସତୁରି ସଂଖ୍ୟାରୁ ଏକ କମ; ୬୯—

Aṇasaturi Sixty nine.

ଉନସପ୍ତତି
ଉନସତ୍ତର

ଅଣସନ୍ଧିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ଉନ; ସନ୍ଧ୍ୟା)—

Aṇasandhiā ମୁହଁସନ୍ଧ୍ୟା; ସନ୍ଧ୍ୟା ବୁଡ଼ିବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବକାଳ; ଗୋଧୂଳି—Dusk.

ଅଣସନ୍ଧ୍ୟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅଣସନ୍ଧିଆ (ଦେଖ)

Aṇasandhyā Aṇasandhiā (See)

ଅଣସର—ଦେ. ବି. ୧ । (ସଂ. ଅନବସର; ଯେଉଁ ସମୟରେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦେବାପାଇଁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଅବସର ନ ଥାଏ)—ଦେବସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ ନେତ୍ରୋତ୍ସବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳ; ଅଷାଢ଼ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ପନ୍ଦର ଦିନ କାଳ—

Aṇasara

1. The dark fortnight of the month of Āshārdha when pilgrims can not see the three idols at Puri.

ଅଣସର ଘର ମଝାରେ ଦେଖେନି, ଦୁଃଖଦ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଅବ୍ଦରେ ।
ବଳାଇଦାସ. ଗୀତା ।

[ଦ୍ର—ଦେବସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଦେବସ୍ନାନ ମଣ୍ଡପରେ ଜଗନ୍ନାଥ ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପାଣି ଢାଳି ଧୋଇ ତାଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଯାଏ; ତେଣୁ ସେ ମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କ ଉପରୁ ରଙ୍ଗ ଉଡ଼ିଯାଏ । ମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସ୍ନାନମଣ୍ଡପରୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ 'ଗୁମ୍ଫୁଟ' ଘରେ ରଖି, ସେହିଠାରେ ନେତ୍ରୋତ୍ସବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିତ୍ରକାରମାନେ ଚିତ୍ର କରନ୍ତି । ରଙ୍ଗ କରାଯାଉଥିବା ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ଭାଟ (ଅଣସର ଭାଟ) ଜ୍ୱାଳି ଦେଇଥାଏ । ମୂର୍ତ୍ତିମାନେ ସ୍ନାନ କରିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଶରଦ ଧରିଛି ବୋଲି ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଯାଏ ଓ ସେ ସମୟରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ ଦର୍ଶନ ନ କରି, ଅଣସର ଭାଟକୁ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ଏହି ଅଣସର ସମୟରେ ପୁରୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅସହ୍ୟ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ।]

ପ୍ରା. ବିଶ—୧ । (ସଂ. ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ) ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ଅଛୁଇ(ଜାତି)—1. Untouchable.

ପ୍ରା. ବିଶ—୨ । ଇତର; ସାଧାରଣ—2. Common (people).

୩ । ପ୍ରା—ନୀଚ—3. Low; mean.

ଅଣସର ଗୁମ୍ଫୁଟ—ଦେ. ବି—ଅଣସର ଘର (ଦେଖ)

Aṇasaragumṭa Aṇasaraghara (See)

ପନ୍ଦର ଦିନ ଅଣସରେ.
ଉତ୍ତମ ଗୁମ୍ଫୁଟ ଘର ଘରେ—ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଦ୍ରୁହିଗୀତା ।

ଅଣସର ଗୁମ୍ଫୁଟ—ଦେ. ବି—ଅଣସର ଘର (ଦେଖ)

Aṇasaragumuṭa Aṇasaraghara (See)

ଅଣସର ଗୁଳୁଗୁଳି—ଦେ. ବି—ଅଣସର ବା ଅଷାଢ଼ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷରେ ପୁରୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନୁଭୂତ ଦୁଃସହ ଗ୍ରୀଷ୍ମ—

Aṇasara guḷuguḷi Unbearable and close heat felt during the dark fortnight of the month of Āshārdha.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ବୃଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଣସର ଘର—ଦେ. ବ—ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ଜଗମୋହନରେ ଚନ୍ଦନ
Aṇasara ghara ଅର୍ଗଳ ନିକଟରେ ଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ; ଯେଉଁଠାରେ ଚ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଅଣସର ସମୟରେ ରଖାଯାଇ ଚିତ୍ରକାରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ର କରା ଯାଆନ୍ତି—A space inside the Jagamohana of the Jagannath-temple where the idols are kept and painted during the Aṇasara.

ଅଣସର ତାଟି—ଦେ. ବ—ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ
Aṇasara tāṭi ଚିତ୍ର କରାଯାଉଥିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ରଖାଯାଇଥିବା ବାଉଁଶର ଚାଟଣି—
Bamboomatting put in front of the idols at Puri when they are painted.
(ଦ୍ର—ଏହି ସମୟରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଜଗନ୍ନାଥ ଆଦିଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ଦର୍ଶନ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ, ଭକ୍ତ ଅଣସର ତାଟିକୁ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ।)

ଅଣସରପଣା—ଦେ. ବ—ଅଣସର ଘରେ ଥିବା ସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ
Aṇasarapaṇā ଭୋଗ କରାଯିବା ପ୍ରଧାନଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—
A sweet drink offered to the idols at Puri during the Aṇasara.

ଅଣସୋରିଷ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ନ + ସର୍ଷପ; ଯାହା ସୋରିଷ ପରି ଦେଖା-
Aṇasorisha ଯାଏ ; ଅଥଚ ସୋରିଷ ନୁହେ ।)—
ସଂ.ନାମ—ଅଦିତ୍ୟବଲ୍ଲୀ; ଅଦିତ୍ୟପତ୍ରା; ବରଷ୍ଠା; କର୍ଣ୍ଣଫୋଟ; ତିଳପର୍ଣ୍ଣୀ; ବର୍ବର ହଡ଼ହଡ଼େ; ରନ୍‌ସୋରିଶା କାନଫୁଟୀ, ହଳଦଳ, ହୁରହୁଦ ତେ. ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତମୁ ; ଭୁକାଡ଼ୋମିନ୍ତା ତା. ନଯ୍ୟାଦେଜ ଗ୍ର. ତିନୋମନତିଲୁନ୍

୧ । ଭାରତର ଭୂଷ୍ଣ ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନର ପଡ଼ିଆମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମିବା ବନ୍ୟ-ଶାକ; [ଏହା ଗୁଜରାଟ, ବୋମ୍ବେ ଓ ଲଙ୍କାରେ ବେଶି ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ୩।୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଓ ଚଟ-ଚଟିଆ; ଫୁଲ ହଳଦିଆ; ସୁଂକେଶର ଅନେକ; ଛୁଇଁ ସୋରିଷ ଛୁଇଁ ପରି; ମଞ୍ଜି ସୋରିଷ ପରି ଦେଖାଯାଏ ଓ ବାସେ । ଏହାର ତେଲ, ମଞ୍ଜି ଓ ପତ୍ର ଚର୍ମରୋଗ, ସାଦୁ, ମୁଣ୍ଡବଥା, ଜ୍ୱର, ହୃଦରୋଗ, ଅଜୀର୍ଣ୍ଣରେ ଉପକାରୀ ।]

1. A kind of herb; Cleomi Viscosa; Polanisia icosandra.

ସଂ. ନାମ—ସୂର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତି; ଅର୍କପୁଷ୍ପିକା କାନାଲା; ହରହରିୟା, ବନ୍‌ସରିଷା ହୁରହୁର; ହୁଲହୁଲ; କରୋଲା; ଚୁରେଟା

୨ । ଏହି ଜାତୀୟ ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ଶାକ ଗୁଳ୍ମ (ଏଥିର ଫୁଲ ଅରକ୍ତ ଓ କେଶର ୬ଟି; ଏହା ବାର୍ଷିକ ତୃଣ; ଗଛ ଗିଧା, ଫୁଲ ବଡ଼, ମଞ୍ଜି ଟାଣୁଆ, ଏଥିର ପତ୍ର, ମୂଳ ଓ ମଞ୍ଜି ଚର୍ମ-ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।)

ତେ. ବାନିନ୍ତା; ବେଲାଭୁଗ୍ର
ତା. ବେଲାଇ;ମାଲୈଲ;କାଦୁବୁ

2. A kind of annual herb; Synandropsis Pentaphylla.

ଅଣସୋରିଷା—ଦେ. ବ—ଅଣସୋରିଷ (ଦେଖ)
Aṇasorishā Aṇasorisha (See)

ଅଣସୋରିଷିଆ—ଦେ. ବ—ଅଣସୋରିଷ (ଦେଖ)
Aṇasorishiā Aṇasorisha (See)

ଅଣସ୍ତରାଶହେ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଅଣସତୁରାଶହେ (ଦେଖ)
Aṇastarāśahe Aṇasaturāśahe (See)

ଅଣସ୍ତରି—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଅଣସତୁରି (ଦେଖ)
Aṇastari Aṇasaturi (See)

ଅଣସ୍ତୁରାଶହେ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଅଣସତୁରାଶହେ (ଦେଖ)
Aṇasturāśahe Aṇasaturāśahe (See)

ଅଣସ୍ତୁରି—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଅଣସତୁରି (ଦେଖ)
Aṇasturi Aṇasaturi (See)

ଭୀମ ଅଣସ୍ତୁରିଷ୍ଟ ଦାଗ ଦ୍ରୋଣ ଦେହେ
ବରରେ ପ୍ରାଣ ଦେବା ଗାର୍ଦ୍ଦ ଅଠ ଦୋହେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

ଅଣହଳଦିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଅ + ହରିଦ୍ରା)—
Aṇahaladiā ଯେଉଁ ତିଅଣରେ ଆଦୌ ହଳଦି ପଡ଼ି ନ ଥାଏ କିମ୍ବା ଉପଯୁକ୍ତ ପରିମାଣରେ ହଳଦି ପଡ଼ି ନ ଥାଏ—
(curry) Not flavoured with turmeric

ଅଣହିତ—ତ୍ରା. ବଣ. (ସଂ. ଅ + ହିତ)—୧ । ଅହିତ—
Aṇahita 1. Not beneficial.
୨ । ଅମଙ୍ଗଳକର—2. Inauspicious
ଦେହ ତ ବହିବାକୁ ଦୁଃଖ ତ ନାହିଁ
ଦେହ ତ ଅଂହିତ ନାଶିବ ତା ଦେହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ତ୍ରା. ବ—ଅଶୁଭ; ମନ—Evil.

ଅଣହୁଡ଼—ଦେ. ବଣ; ବ. ଓ କ୍ରି. ବଣ—ଅଣହୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Aṇahurda Aṇahurdā (See)

ଅଣହୁଡ଼ା—ଦେ. ବଣ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ପ୍ରକୃତରେ ମରିଯାଇ ନ
Aṇahurdā ଥାଏ ତନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁର କେତେକ ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ସ୍ୱଜନମାନେ ଯାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ନ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରି, କୌଣସି ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ମରିବା ପାଇଁ ତାହାକୁ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି, କିମ୍ବା ଯାହାଠାରେ ମୃତ୍ୟୁର କେତେକ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ସ୍ୱଜନମାନେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଅଛି ବୋଲି ସ୍ଥିର କରି ଶ୍ମଶାନକୁ ନେଇ ଥାଆନ୍ତି, ତନ୍ତୁ ସେ ଲୋକଠାରେ ଜୀବନର ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶ ହେବାରୁ ତାକୁ ଘରକୁ ଫେରାଇ ଆଣନ୍ତି—1. (a person) Who is taken to a sacred place to die or who is taken to the cremation ground by his relatives thinking

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲ୍ଟ	ଜ୍ଞ	ନ୍ଦ

that he is going to die or is dead but who revives afterwards and is brought back home.

ଅମୃତ ଆଣି ଅଣିଲା ଅଣଛୁଡ଼ା ବୁଲ—ପ୍ରବଚନ ।

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅସମ୍ଭବ ମୃତ୍ୟୁର ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଯିବାରୁ ତାକୁ ତାର ସ୍ୱଜନମାନେ ପୁଣି ଜଳାର ପଶ୍ଚିମକୋଣୀ ଅଞ୍ଚଳରୁ ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କ ବାଟେ ପୁଣି ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାରକୁ ନୋହୁ ନଥନ୍ତି; ସେ ଯାଉଁଯାଉଁ ବାଟରେ ମଲେ, ତାକୁ ସେଠାରେ ସତ୍କାର କରନ୍ତି; ନଚେତ୍ କିଛି ଦିନ ପୁଣିଠାରେ ନେଇ ବସାରେ ରଖାନ୍ତି ଓ ସେ ମଲା ପରେ ତାକୁ ସତ୍କାର କରିବାର ସ୍ୱଜନମାନେ ଗ୍ରାମକୁ ବାହୁଡ଼ନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ରମଶଃ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ବଞ୍ଚେ, ତାକୁ ଘରକୁ ଫେରାଇ ଆଣନ୍ତି । ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ 'ଅଣଛୁଡ଼ା' କହନ୍ତି ।]

ଦେ. ବିଣ—୨ । ଅଭ୍ରାନ୍ତ—2 Unmistaken.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଭ୍ରମପ୍ରମାଦ ବିନା—
Without mistake.

ଦେ. ବି—ଭ୍ରାନ୍ତିଶୂନ୍ୟତା—Freedom from mistake.

ଅଣହେତୁ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—୧ । ଜ୍ଞାନର ଅଭାବ; ଅଜ୍ଞାନ —
Aṇahetu 1. Want of knowledge.

୨ । ଅଚେତା—2. Want of consciousness.

୩ । ବିସ୍ମୃତି—3. Forgetfulness.

୪ । ଅମନୋଯୋଗ —4. Inattention.

ଅଣହେତୁରେ ଦେ ଦନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ।

ଅଣହେଳା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ହେଳା)—୧ । ଅନାଦର; ଅସହ୍ୟ; ଅଗ୍ରହ୍ୟତା—
Aṇahelā 1. Want of care; neglect.
ହେଳା; ଅଯତ୍ନ ଅଣହେଳା ପାଇଅଛେ ମୋ ଜଦଗରହ ପରେ ।
ଗଫଲତ ରେବାଦାସ—ଜଗନ୍ନାଥଚେତନ ଚରିତ୍ର ।

୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଳା—2. Negligence.

୩ । ଅସମ୍ମାନ—3. Disrespect.

ଅଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଣକ=ଅତିଶୁଦ୍ର)—୧ । ଏକ ଟଙ୍କାର ଷୋଳ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ; ଗୁଡ଼ିର ପଇସାର ସମଷ୍ଟି—
Aṇā 1. One anna; 1/16 of a rupee.
ଆନା
ଅଣା (ଦ୍ର—୧ ଅଣା=1/16 ଟଙ୍କା=୪ପଇସା=୮ ଅଧଲା=୧୨ ପାଣ୍ଟିଲା=୨୦ ଗଣ୍ଡା=୮୦ କଡ଼ା)

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଏକ ଷୋଡ଼ଶାଂଶ—
2. One sixteenth of any thing.

୩ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଘୁରୁଣା ପାଣି ନାଳ ବାଟେ ପାଣି ଥାଉଣ୍ଡି ନ ନେଇ, ଅନ୍ୟ ବାଟେ ଥାଇ ବୁହାଇବା ପାଇଁ କରାଯିବା ନୂଆ ନାଳ ବା ପାଣିମାଦାଣ୍ଡ ।
3. A diversion channel

ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଆନୀତ)—ଆଣିତ—Brought; fetched.

ଅଣାଅଣି—ଦେ. ବି. (ବହୁବଚନରେ ଦ୍ୱିପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ପରସ୍ପର ବା ପ୍ରତ୍ୟେକେ ବଡ଼ ବାଗରେ ବା ଅଣେଇ ହୋଇ ଶୋଇବା—
Aṇāaṇi
1. Lying sidewise to each other.

୨ । ଅନେକ ବସ୍ତୁ ଆଣିବାକର୍ମ—
2. Act of bringing many articles

ଅଣାଅଶିଆଶହେ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—(ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ଉନାଶୀତି
Aṇāaśiāśahe +ଶତ)—ଏକ ଶହ ଅଣାଅଶୀ; ୧୨୯—
One hundred and seventy-nine.

ଅଣାଅଶୀ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ଉନାଶୀତି; ପ୍ରା. ଉବାସୀ)—ଅଶୀ ସଂଖ୍ୟାରୁ ଏକ ଊଣା; ସତୁରିରୁ ଦଶ
Aṇāaśī
ଉନାଶି ଅଧିକା; ୭୯—Seventy-nine.
ଉନ୍ନାସୀ

ଅଣାଇଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ଆ+ନୀ ଧାତୁ—ଆଣିଦେବାର ଣିଜନ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ) ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଆଣିତ କରାଇବା—1. To cause a thing to
Aṇāidebā be brought in or fetched.

୨ । (ତା. ଅଣ୍ଣୁ=ଅଉଜିବା)—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ପାତ୍ରକୁ ଏକପାଖକୁ ଅଉଜାଇବା ବା ଢଳାଇବା ବା ବଙ୍କ କରିବା—2. To cause a thing or pot to incline to a side.

ଅଣାଇ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତା. ଅଣ୍ଣୁ=ଅଉଜିବା)—କୌଣସି ପାତ୍ର
Aṇāi dharibā ବା ବସ୍ତୁକୁ ଏକ ପାଖକୁ ଅଉଜାଇ ବା ଢଳାଇ କରି ଧରିବା—To hold a pot or thing inclined sideways

ଅଣାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ସକର୍ମକ (ସଂ. ଆ+ନୀ ଧାତୁ ; ଣିଜନ୍ତ; ଆଣିବା
Aṇāibā କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ; ସଂ. ଆନୟନ)—
ଆନାନ ୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଆଣିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
ଲିଆଲାନା; ଅନାନା 1. To cause to be brought or fetched.

୨ । ସକର୍ମକ—(ସଂ. ଆ+ନୀ ଧାତୁ. ଣିଜନ୍ତ)—ମଗାଇବା; ଡକାଇବା—2. To send for.

ଅଣାଇବା ଛଣି ଅଣିଲ ମୁଁ ସକଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବାଁକାନ ୩ । ସକର୍ମକ (ସଂ. ଅନମନ; ତା. ଅଣ୍ଣୁ=ଅଉଜିବା)—
ଝୁକାନା କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ପାତ୍ରକୁ ଏକ ପାଖକୁ ଢଳାଇବା ବା ଭେରଣ୍ଡାଇବା—
3. To cause a thing or pot to incline.

ହେଲା, ୪ । ଅକର୍ମକ (ସଂ. ଆ+ନମ ଧାତୁ)—
ହେଲିୟେପଡ଼ା ବଡ଼େଇ ହେବା; ଏକ ପାଖକୁ ଢଳିବା—
ଝୁକାନା 4. To lean to a side; to incline.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ଅକର୍ମକ (ସଂ. ଅ + ନମ ଧାତୁ)—
କଡ଼ମାଡ଼ ଶୋଇବା—5. To lie sidewise; to lie on the flanks.

ଅଣାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକର୍ମକ (ସଂ. ଅ + ନମ ଧାତୁ)—
Aṇāi hebā ୧ । ଜନେ ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ଢଳିବା—
ଏକପାଶ ହଓୟା 1. To incline to one side.
ଝୁକିବା ୨ । ଏକ କଡ଼ ମାଡ଼ି ଶୋଇବା—
2. To lie on the flanks.

ଅଣାକାର—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅନାକାର)—ନିରାକାର; ଅକାରଶୂନ୍ୟ—
Aṇākāra Incorporeal; shapeless.
ନିରାକାର ଅନାକାର ଶବ୍ଦରେ ଯେ ସିଦ୍ଧ ପ୍ରକାରର ।
ଅନାକାର ଅଦ୍ଭୁତ—ଶ୍ରୀ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତି ଗୀତା ।
ଦେ. ବ—ପରମେଶ୍ୱର; ପରଂବ୍ରହ୍ମ—
God; the Divine Soul.

ଅଣାକାର ପୁରୁଷ—ଦେ. ବ—
Aṇākāra purusha ନିରାକାରବ୍ରହ୍ମ; ପରମେଶ୍ୱର; ପରଂବ୍ରହ୍ମ—
ନିରାକାର ପୁରୁଷ God, the shapeless.
ଅନାକାର ପୁରୁଷ

ଅଣାକାର ବିଷ୍ଣୁ—ଦେ. ବ—ଅଣାକାର ପୁରୁଷ (ଦେଖ)
Aṇākāra bishṇu Aṇākāra purusha (See)

ଅଣାକାର ବ୍ରହ୍ମ—ଦେ. ବ—ଅଣାକାର ପୁରୁଷ (ଦେଖ)
Aṇākāra brahma Aṇākāra purusha (See)

ଅଣାକାରମତ—ଦେ. ବ—ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଧର୍ମମତବିଶେଷ—
Aṇākāramata A religious tenet prevalent in Ordisā.

[ଦ୍ର—ଏ ମତବାଦମାନଙ୍କର ମତକୁ ପ୍ରୋଫେସର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଋଷିବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି ତାଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ 'ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା' ନାମକ 'ପ୍ରାଚୀପ୍ରଭାତ' ମୁଖବନ୍ଧରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଅଛନ୍ତି । ତହିଁର ମର୍ମ ଏହି :—"ଭଗବାନ ଆଦି ଓ ଅନାଦି । ଯେତେବେଳେ ଜଗତ ନ ଥିଲା ଅର୍ଥାତ୍ ଜଗତ ଶୂନ୍ୟମୟ ସେତେବେଳେ ଏକା ଭଗବାନ ବିଦ୍ୟମାନ । ଭଗବତ୍‌ଜ୍ୟୋତିରୁ ଶୂନ୍ୟର ଉଦ୍ଭବ । ସେହି ଜ୍ୟୋତି ମଧ୍ୟ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶମାନ । ସେ ମହାଶୂନ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଚିତ୍ ବା ଚେତନାର ଅବସ୍ଥିତି । ସେହି ଚିତ୍‌ସ୍ଥଳରେ ଭଗବାନ ବିରାଜମାନ; ତାଙ୍କର ଆକାର ନାହିଁ । ସେ ଅକ୍ଷର ବହିର୍ଭୂତ, ଚିତ୍ସ୍ୱରୂପ, ଚିତ୍ତନ ଓ ଚିତ୍‌ର ସମଷ୍ଟି । ଯୋଗଯୁକ୍ତ ଆତ୍ମାତ୍ମ ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କର ସେଠାରେ ଅବସ୍ଥିତି । ସୃଷ୍ଟିର ବାସନା ଜାଗ୍ରତ ହୁଅନ୍ତେ, ସେ ନିର୍ଗୁଣ ହେଲେହେଁ ଉର୍ମ୍ମ, ଧୂମ୍ର, ଜ୍ୟୋତି, ଜ୍ୱାଳା ଓ ବିନ୍ଦୁ ଏହି ପାଞ୍ଚ କଳାଯୁକ୍ତ ପ୍ରକୃତିକୁ ଭଗବାନ ଜାତ କରନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକୃତି ଚିତ୍ସ୍ୱରୂପ ଓ ଅଚିତ୍ସ୍ୱରୂପ । ପାଞ୍ଚ କଳା ଯଥାକ୍ରମେ ଶ୍ୱେତ, ପୀତ, ଲୋହିତ, କୃଷ୍ଣ ଓ ଶ୍ୟାମ ଏହି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ । ଋକ୍, ଯଜୁ, ସାମ, ଅଥର୍ବ ଓ ଶିଶୁ ବେଦର ମୂଳସ୍ୱରୂପ ଏହି ପନ, ସୁମନ, କୁମନ, ବିମନ ଓ ଅମନର ଧ୍ୟାନାବସ୍ଥା । ଏହି ପାଞ୍ଚ କଳା ଜଳରେ ପଡ଼ନ୍ତେ, ଯୋଗମାୟା ଜାତ ହେଲେ । ଏହି ଜଳର ନାମ କାରଣାର୍ଣ୍ଣବ । ଏହି ଯୋଗମାୟା ଅଦଶକ୍ତି ବା ଅର୍ଦ୍ଧମାତ୍ରା । ତତ୍‌ପରେ କାଳପୁରୁଷ ଜାତ ହେଲା । ଏହି କାଳ 'କମଳ' ନାମରେ ଅଭିହିତ । କାଳ କାରଣାର୍ଣ୍ଣବରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହି ନ ପାରିବାରୁ, ଯୋଗମାୟା ସ୍ୱଅଙ୍ଗରୁ ଓଁକାର ଜାତ କଲେ । 'ଓଁ'ର ଉପରଭାଗ ନାସୀ ଅର୍ଦ୍ଧମାତ୍ରାସହ ସଂଲଗ୍ନ ଏବଂ ତାହା 'ବିନ୍ଦୁକଳା' ନାମରେ ଅଭିହିତ । ସେହି ବିନ୍ଦୁକଳା ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ ହ୍ରୀଂ ବୀଜ ଜାଣିବ । ଏହି ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ ଏବଂ ଅର୍ଦ୍ଧମାତ୍ରା (ଶକ୍ତି = ଯୋଗମାୟା = ଦୁର୍ଗା) ଙ୍କ ସଂଯୋଗରେ ସୃଷ୍ଟିର ଉଦ୍ଭବ । ଏହି ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗଙ୍କ ଅନ୍ୟ ନାମ 'ବିରାଟ' ଓ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଅନନ୍ତ, ଶେଷ, ବଳଭଦ୍ର, ଏହି ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ ଆଦ ପୁରୁଷ ଏବଂ ଯୋଗମାୟା ଆଦ ପ୍ରକୃତି ।

ଅର୍ଦ୍ଧମାତ୍ରା ଉପରେ ବିନ୍ଦୁର ସଂଯୋଗହିଁ ପ୍ରଣବ ବା ଓଁକାର । ସେହି ବିନ୍ଦୁବ୍ରହ୍ମରେ ଅଣାକାରଙ୍କ ଅବସ୍ଥିତି । ବିନ୍ଦୁରେ ଅଣାକାର ଅକ୍ଷର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ସ୍ଥିତି । ସର୍ବାତ୍ମକ ଅନନ୍ତ ସେହି ବିନ୍ଦୁରୁ ଜାତ । ଅନନ୍ତଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ସୁଷୁମ୍ନା ବା ଶିଶୁମୁନା । ଏହି ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀର ଧ୍ୟାନ କଲେ, ସାଧକ ଶିଶୁବେଦ, ବା ନିର୍ବେଦ ବା ନିର୍ଦ୍ଦେଗୁଣ୍ୟ ଲାଭ କରେ ।"]

ଅଣାକିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟେକଟିର ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଅଣା—
Aṇākiā (a thing) Which is worth one anna each.
(ଯଥା—ଅଣାକିଆ ଲଙ୍କା ; ଅଣାକିଆ ହାଣ୍ଡି ।)

ଅଣାକ୍ଷର—ଦେ. ବିଶ—୧ । (ସଂ. ଅନକ୍ଷର) ଅକ୍ଷରର ବହିର୍ଭୂତ; ଯାହା
Aṇākshara ଅକ୍ଷରଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ନ ପାରେ—
1. Not capable of being expressed by letters.
ଅଣାକ୍ଷର ଅଣମନ୍ତ୍ର ଅଣ ଜଣବେଦ
ଜଣବର ବେଦ ନାହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ନିଜ ପଦ । ଭାଗବତ—ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।
୨ । ଅକ୍ଷୟ—2. Indestructible.
ଦେ. ବ—ଭଗବାନ—God.
'ଅଣାକାର ମତ' ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।

ଅଣାଚାର—ଭ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନାଚାର)—
Aṇāchāra ୧ । ଅନାଚାର; ଅଚାରଶୂନ୍ୟତା—
ଅନାଚାର 1. Want of propriety of conduct.
ଅନାଚାର ୨ । ଅଧର୍ମାଚରଣ; କଦାଚାର—2. Improper conduct; bad conduct.
୩ । କୁପ୍ରଥା—3. Bad custom.

ଅଣାଚାରା—ଦେ. ବ—ଜଙ୍ଗଲୀ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ, (ଭୂଇରେ ୨ ଫୁଟ ବଢ଼େ)—
Aṇāchārā A wild plant; Glycosmis Peutaphylla (Haines)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଯ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଜ୍ଞ	ଜ	ନ୍

ଅଣାଚାରୀ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ.ଅନାଚାରୀ)—
Aṇāchārī ଅସଦାଚାରୀ; ଦୁଷ୍ଟାଚାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
ଅନାଚାରୀ Of bad conduct.
ଅନାଚାରି

ଅଣାନଉ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଣନଉ (ଦେଖ)
Aṇānau Aṇanau (See

ଅଣାନବେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଣନଉ (ଦେଖ)
Aṇānabe Aṇanau (See)

ଅଣାନବ୍ବେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ —ଅଣନଉ (ଦେଖ)
Aṇānabbe Aṇanau (See)

ଅଣାବଣା—ଦେ. ବି—୧ । ବିଶୃଙ୍ଖଳା; ଗୋଳମାଳ—
Aṇābaṇā 1 Confusion.
ଅଠେଳ ୨ । ବହୁପରିମାଣ—2. Profusion.
ଅନବନ ଦେ. ବିଶ—୧ । ବିଶୃଙ୍ଖଳ; ଗୋଳମାଳିଆ—
1. Confused.
୨ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—2. Strewn here and there.
୩ । ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ; ବହୁପରିମିତ—
3. Profuse; excessive.
୪ । ବହୁ; ଅନେକ—4. Much; many.
କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତରୂପେ—1. Profusely.
(ଯଥା – ଏବର୍ଷ ଅମ୍ବ ଅଣାବଣା ଫଳିଛି ।)
୨ । ବିଶୃଙ୍ଖଳରୂପେ—
2. In a confused manner.

ଅଣାୟତ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅନାୟତ)—
Aṇāyata ୧ । ଅସ୍ୱାଧୀନ; ପରାଧୀନ; ନାଗର—
ଅନାୟତ 1. Devoid of liberty of action.
୨ । ଉପାୟାନ୍ତରରହିତ—
2. Resourceless; without any other alternative.
୩ । ନିରାଶ୍ରୟ—3. Helpless.
୪ । ଅଧିକାର ବହିର୍ଭୂତ—
4. Beyond one's control.
୫ । ଅବଶୀଭୂତ—5. Not under control.
ପ୍ରା. ବି—୧ । ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟହୀନତା; ପରାଧୀନତା—
1. Subserviency.
୨ । ନିରାଶ୍ରୟ ଅବସ୍ଥା; ନାଗର ଅବସ୍ଥା—
2. Helpless condition.
୩ । ଅଧିକାରର ଅଭାବ—
3. Want of control.

ଅଣାୟତ୍ତ—ପ୍ରା. ବିଶ. ଓ ବି. (ସଂ. ଅନାୟତ୍ତ) —ଅଣାୟତ (ଦେଖ)
Aṇāyatta Aṇāyata (See)

ଏହିପରି ଯୋଗ ଅଣାୟତ୍ତେ, ଅଣେନ ଯୋଗେ ଅନାୟତ୍ତେ ।
ବିବରଣ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ. ୧୦୯ ପୃଷ୍ଠା ।

ଅଣାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଅଣିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ରୂପ)—
ṇājibā ଦୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଅଣାତ ହେବା—
1. To be brought.
୨ । (ଅଣିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ) —ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅଣେଇ ହେବା ବା ଏକ ପାଖକୁ ଢଳାଯିବା; ଅଳମିତ ହେବା—
2. To be caused to lean or incline to one side.

ଅଣାଲଉ—ପ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଣନଉ (ଦେଖ)
Aṇālau Aṇanau (See)

ଅଣାଲବେ—ପ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଣନଉ (ଦେଖ)
Aṇālabe Aṇanau (See)

ଅଣାଲ୍ଲଉ—ପ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ —ଅଣନଉ (ଦେଖ)
Aṇāllau Aṇanau (See)

ଅଣାଲ୍ଲବେ—ପ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଣନଉ (ଦେଖ)
Aṇāllabe Aṇanau (See)

ଅଣାଶୀ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଣାଅଶୀ (ଦେଖ)
Aṇāśī Aṇāaśī (See)

ଅଣା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଣାଯିବା (ଦେଖ)
Aṇā hebā Aṇājibā (See)

ଅଣି—ସଂ. ବି. (ଅଣ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । ସୂଚିର ଅଗ୍ରଭାଗ—
Aṇi 1. The point of a needle.
୨ । ଶୂଳାଗ୍ର—2. The point of a linchpin or stake.
୩ । ମୂନ—3. Extreme point.
୪ । ପ୍ରାନ୍ତସୀମା—4. Extreme limit.
୫ । ଅଣକାଠ—5. Linch-pin.
୬ । ଘରର କୋଣ—6. The corner of a house.

ଆନୀ ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ଅଣା ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରା—
ଅନ୍ନୀ 1. One anna bit.
୨ । (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ; ଯଥା—ଦୋଅଣି; ଅଠଅଣି; ଚାରିଅଣି ।) —
(ଏତେ) ଅଣା ପରିମିତ ମୁଦ୍ରା—
2. Two) anna bit; (four) anna bit etc.

ଅଣିଆ—ଦେ. ବି—ଅଣାଇବା (କର୍ମ) (ଦେଖ)
Aṇiā Aṇāibā (See)

ଅଣିଆ ଅଣି—ଦେ. ବି – ଅଣାଅଣି (ଦେଖ)
Aṇiā aṇi Aṇāaṇi (See)

ଅଣିଆ ଅଣେଇ – ଦେ. ବି—ଅଣାଅଣି (ଦେଖ)
Aṇiā aṇei Aṇāaṇi (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୁଝିବ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୌଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଭବ' ଦେଖିବେ ।

ଅଣିଆଇବା—କ୍ରି—ଅଣାଇବା (ଦେଖ)
Aṇiāibā — Aṇāibā (See)

ଅଣିଆଇ ଖୁଟାରୀ, ଗୋଇଅଛ ଅଣି ଅଣି
ଚଇଙ୍ଗ ଅବରେ ଚଷେ ଏମନ୍ତ ଗୋଇ । ଭକ୍ତ, ଗଦ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ ୧୧ ।

ଅଣିଏ—ବେ. ବ. ଓ ବଣ. (ଅବ୍ୟୟାର୍ଥକ)—ଅଣାଏ; ଏକ ଅଣା ମାତ୍ର—
Aṇie — One anna only.

(ଯଥା—ମତେ ଅଣିଏ ପଇସା କେହି ଦାତା ଯେବେ ଦଅନ୍ତେ, ତେବେ ମୁଁ ମୋ କ୍ଷୁଧା ନିବାରଣ କରନ୍ତି ।)

ଅଣିକାଠି—ବେ. ବ. (ସଂ. ଅଣି + କାଷ୍ଠ)– ଯେଉଁ କାଠି ବା ଖିଲ ଦ୍ୱାରା ଚକର ଅରମାନ ପହ୍ନ ସଙ୍ଗେ ଘଡ଼ା ହୋଇ କଷା ହୋଇଥାଏ । ଅରକୁ ପହ୍ନରେ କରାଯାଇଥିବା ଛିଦ୍ରରେ ପୂରାଇ ତାହା ଢୁଲୁଲା ନ ହୋଇ ପହ୍ନ ଦ୍ୱାରେ ଚୁସ୍ତ ହୋଇ ବସିଯିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପହ୍ନର ଛିଦ୍ରରେ ଅର ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଖିଲ ବାଡ଼ିଅ ଯାଇଥାଏ—
Pins driven into the are of a wheel with the spokes to make the spokes fit tightly into the holes made in the are.

ଅଣିକିଆ—ବେ. ବଣ—ଅଣାକିଆ (ଦେଖ)
Aṇikiā — Aṇākiā (See)

ଅଣିଙ୍ଗିଳା—ବେ. ବ—ଅଣଙ୍ଗିଳ (ଦେଖ)
Aṇikīlā — Aṇakīli (See)

ଅଣିଙ୍ଗିଳି—ବେ. ବ – ଅଣଙ୍ଗିଳ (ଦେଖ)
Aṇikīli — Aṇakīli (See)

ଅଣିଟଣି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଯାବତୀୟ ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ ବା ଛିଦ୍ର—
Aṇiṭaṇi — All conceivable secrets and hidden faults of a person.
ନାଡ଼ିଭୁଁଡ଼ି

ଅଣିଟଣି ଛିଣ୍ଡାଇଦେବା—କ୍ରି. (ଗାଳି ବା ଧମକାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Aṇiṭaṇi chhiṇḍāideba — ସମସ୍ତ ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ ଓ ଛିଦ୍ର ପ୍ରକାଶ କରିଦେବା—To publish a person's secrets.
ନାଡ଼ିଭୁଁଡ଼ି ବାହାରକରା
ପରଦା ଖୋଲିଦେବା

ଅଣିଧରିବା— ବେ. କ୍ରି.— (ସଂ. ଅନମନ + ଧୃ ଧାତୁ)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଏକ ପାଖକୁ ଢଳାଇ କରି ବା ଅଣ୍ଡାଇ କରି ଧରିବା—To hold a thing or a person in an inclined posture.
Aṇidharibā
ଏକପାଶିଆ ଧରା
ଝୁଙ୍କାଇ

ଯେଉଁ ଜାମ ଅଣି ଅଣି ହୋଇ ଧରି ଅଣି ଅଣି ନାଚ ଖୁଟା ଚାଳିଆଣି ହେ ।
ଭକ୍ତ. ଦ୍ରୋଣପୁରାଣ. ୧୩।୩ ।

ଅଣିବା—ବେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅ + ନମ ଧାତୁ)—
Aṇibā
ଏକପାଶ ହୋଇ
ଝୁଙ୍କିବା
ଏକପାଶ କରା
ଝୁଙ୍କାଇ

୧ । (ଅକର୍ମକ)କଡ଼କୁ ଢଳିବା; ଏକ ପାଖକୁ ଢଳିବା — 1. To lean to a side.

୨ । (ସକର୍ମକ)— କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଏକ ପାଖକୁ ଢଳାଇବା ବା ଅଣ୍ଡାଇବା—3. To cause a thing to incline or lean to a side.

ଅଣିମା—ସଂ. ବ. (ସଂ.ଅଣୁ+ଭାବାର୍ଥେ ଇମନ୍ ==ଅଣିମନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Aṇimā

୧ । ଅଣୁତା; ସୂକ୍ଷ୍ମତା—1. Minuteness, fineness.

୨ । କ୍ଷୁଦ୍ରତା—2. Smallness.

୩ । ଅଣୁ ପରି ହେବା ଅବସ୍ଥା—
3. Atomic condition.

୪ । ଦେବତା ଓ ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଓ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ସାଧନା-ଲବ୍ଧ ଅଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ବା ଅଣ୍ଟୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ । (ଏହି ସିଦ୍ଧି ବଳରେ ଏମାନେ ନିଜନିଜ ଶରୀରକୁ ଇଚ୍ଛାଅନୁସାରେ ଅଣୁପରି ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି)—
4. One of the eight supreme or divine powers by virtue of which gods and perfect sages can reduce their bodies to atoms

ଅଣ୍ଟୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)

ଅଣିମାଣ୍ଡବ୍ୟ—ସଂ. ବ. (ନାମ)(ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଣି=ଶୂଳାଗ୍ର; ମାଣ୍ଡବ୍ୟ-ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ; ଅଣି ବା ଶୂଳାଗ୍ର ଯୋଗୁଁ ଚିହ୍ନିତ ବା ବିଖ୍ୟାତ ମାଣ୍ଡବ୍ୟ)—
Aṇimāṇḍabya

ମୁନିବିଶେଷ—Name of a sage.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ନାମ ମାଣ୍ଡବ୍ୟ; ଏକ ସମୟରେ ଖଳମାନେ ରାଜାଙ୍କ ଘରୁ ଗୁପ୍ତ ଓ ଜିନିଷ ଚୋରି କରି ସେତେବେଳେ ତାହା ଘରକୁ ବୁହାଇ ନେବାକୁ ସୁବିଧା ନ ହେବାରୁ, ଏ ମୁନି ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ସେ ମାଲ ତକ ରଖିଦେଇ ପଳାଇଗଲେ । ପରେ ରାଜ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଚୋରି ମାଲ ଖୋଜ ଖୋଜ ଏହାଙ୍କ ନିକଟରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଥିବାର ଦେଖି, ମୁନିଙ୍କୁ ଚୋର ବୋଲି ସ୍ଥିରକରି, ତାଙ୍କୁ ଶୂଳୀରେ ଚଢ଼ାଇଲେ ଓ ଶୂଳରେ ଏ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା ପରେ ଏ ଯାଇ ଯମଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ "ମୁଁ ତ ରାଜାଘର ମାଲ ଚୋରି କରି ନ ଥିଲି, ମତେ କିଆଁ ଏ ସ୍ଥୂଳ ଦଣ୍ଡ ଦେଲ ?" ଯମ ଉତ୍ତର କଲେ, "ତୁମେ ପିଲାଦିନେ ଖେଳି ଖେଳି ଗୋଟିଏ ପତଙ୍ଗକୁ କଣ୍ଟାରେ ଫୋଡ଼ିଥିଲ ବୋଲି, ଏ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କଲ ।" ଲଘୁ ଦୋଷ ପାଇଁ ଯମ ଗୁରୁ ଦଣ୍ଡର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ମାଣ୍ଡବ୍ୟ ଯମଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ଓ ସେହି ଅଭିଶାପ ଫଳରେ ଯମ ଶୂଦ୍ରଯୋନିରେ ବିଦୁର ହୋଇ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ—ମହାଭାରତ ।]

ଅଣିଷ୍ଠ—ସଂ. ବଣ. (ଅଣୁ + ଅତ୍ୟର୍ଥରେ. ଇଷ୍ଠ)—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ—
Aṇishṭha — Very minute.

ଅଣି ହେବା—କ୍ରି—ଅଣାଇ ହେବା (ଦେଖ)
Aṇi hebā — Aṇāihebā (See)

ଅଣୀ—ସଂ. ବ. (ଅଣ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ଅଣି (ଦେଖ)
Aṇī — Aṇi (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚ୍ଛାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ହ	ଲୃ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସୂଚ୍ଛ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଲଅ	●	ନ୍

ଅଣୀୟସୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଣୀୟସ୍ + ଈ)—
Aṇīyasī ଅଣୀୟାନ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Aṇīyān

ଅଣୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଣୁ+ଅତ୍ୟର୍ଥେ ଈୟସ୍=ଅଣୀୟସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ—
Aṇīyān Very minute; atomic.

ଅଣୁ—ସଂ. ବିଣ (ଅଣ ଧାତୁ+ଉ) —
Aṇu ୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—1. Very small.
୨ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ—2. Infinitesimal; atomic.
ସଂ. ବି—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ରାଂଶ; ସୂକ୍ଷ୍ମାଂଶ; ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ଅଂଶ—
1 Small particle; atom.
୨ । ପଦାର୍ଥର କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ଅଂଶ; କଣିକା; କଣା—
2. The smallest or minutest part of a thing.
[ଦ୍ର—ଅଣୁଠାରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମତର କଳ୍ପିତ ଅଂଶକୁ ପରମାଣୁ ବୋଲାଯାଏ ।]
୩ । ବାୟୁରେ ଭାସମାନ ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଧୂଳିକଣା (ଯାହା ସୂର୍ଯ୍ୟ-କିରଣରେ ଦେଖା ପଡ଼େ)—3. Mote or particle of dust floating in the air and visible in the sunbeam.
୪ । ସୂକ୍ଷ୍ମଧାନ୍ୟ; ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶସ୍ୟ (ଯଥା—ଚିନା, ସୋରଷ, ସୁଆଁ); ଅଣୁ ଧାନ୍ୟ—4. Minute grains.
୫ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ କାଳ; ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବା ୪୮ ମିନିଟର ୪୪୦୫୫୫ ଭାଗ; ଏକ ସେକଣ୍ଡର ପ୍ରାୟ ୧୮୫୫ ଭାଗ—
5. A very minute part of time
୬ । ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ରକଥିତ ପାଞ୍ଚ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
6. One of the five measures in Hindu music.
(ପାଞ୍ଚଟି ମାତ୍ରା, ଯଥା—ଅର୍ଦ୍ଧ, ହ୍ରସ୍ୱ, ଦୀର୍ଘ, ପ୍ଲୁତ ଓ ଅଣୁ ।)

ଅଣୁକ—ସଂ. ବି. (ଅଣୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—ଅଣୁଧାନ୍ୟ (ଦେଖ)
Aṇuka Aṇudhānya (See)
ସଂ. ବିଣ—୧ । (ଅଣୁ+କ)—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ—
1. Very minute.
୨ । (ଅଣ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଣ୍ୱକ)—ଚତୁର—2. Clever.

ଅଣୁଖୁଆ—ଗ୍ରା. ବି—ଅଣଖୁଆ (ଦେଖ)
Aṇukhuā Aṇakhuā (See)

ଅଣୁଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି. (ଅଣୁ+ଛେଦ; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ)—
Aṇuchheda ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଷୟ—Different matters or subjects.

ଅଣୁତା—ସଂ. ବି. (ଅଣୁ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା) —
Aṇutā ସୂକ୍ଷ୍ମତ୍ୱ—Minuteness.

ଅଣୁତୈଳ—ସଂ. ବି—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ତୈଳବିଶେଷ—
Aṇutaila Name of a medicated oil.

ଅଣୁଦେହ—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ଜଳାଦି ପଦାର୍ଥରେ ଥିବା ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜନ୍ତୁ; ଜୀବାଣୁ—
Aṇudeha Bacteria; organism; animalcula.

ଅଣୁଧାନ୍ୟ—ସଂ. ବି—ସୂକ୍ଷ୍ମଧାନ୍ୟ; ଦେଖିବାକୁ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶସ୍ୟ (ଯଥା—ଚିନା, ମାଣ୍ଡିଆ, ସୋରଷ, କୋଦୁଅ, ସୁଆଁ)—
Aṇudhānya Small species of grains.

ଅଣୁପ୍ରମାଣ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅଣୁ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର—
Aṇupramāṇa 1. Minute; atomic.
୨ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ—2 Very slight.

ଅଣୁବାଦ—ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ ମତବାଦ ପୃଥିବୀର ଭାବଗତ ବସ୍ତୁ ଅଖଣ୍ଡ ଅଣୁମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି ବୋଲି ବିବେଚନା କରେ—The atomic theory; atomism; the theory that all material substances are aggregates of indestructible atoms.

ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ଅଣୁ+ବୀକ୍ଷଣ)—
Aṇubīkshaṇa ୧ । ବସ୍ତୁର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ—
1. Observation of minute parts of a thing.
୨ । ଅତି ସନ୍ନିକଟ ନିରୀକ୍ଷଣ—
2. Close or minute observation.
ଦେ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦାର୍ଥମାନ ଅତିଶୟ ବଡ଼ ଦେଖାଯାଏ—
ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର Microscope.
[ଦ୍ର—ଏ ଯନ୍ତ୍ରରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ସ୍ଥୂଳକେନ୍ଦ୍ର କାଚଫଳକ ମଧ୍ୟଦେଇ ଚାହିଁଲେ କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁମାନ ଅତିଶୟ ଖୁବ ବଡ଼ ଦେଖାଯାଏ ।]

ଅଣୁବେଦାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ବେଦାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Aṇubedānta Name of a treaties on the Bedānta Philosophy.

ଅଣୁବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ଜୈନମାନଙ୍କର ବାର ଗୋଟି ବ୍ରତ ବା ଓଡ଼ିଆ—
Aṇubrata Name of the 12 small duties or vows amongst the Jaina laymen. (M. W.).
[ଦ୍ର—ଜୈନମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ବୃହତ୍ତ ଧର୍ମର ଏକ ଅଙ୍ଗ ଅଟେ । ଏହାର ୫ଟି ଭେଦ ଅଛି—୧. ପ୍ରାଣାତିପାତ ବିରମଣ; ୨. ମୃଷାବାଦ ବିରମଣ; ୩. ଅଦତ୍ତଦାନ ବିରମଣ; ୪.ମୈଥୁନ ବିରମଣ ଓ ୫. ପରିଗ୍ରହ ବିରମଣ । ପାତଞ୍ଜଳ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହାକୁ ଯମ କହନ୍ତି—ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଅଣୁବ୍ରୀହି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଅଣୁଧାନ୍ୟ (ଦେଖ)
Aṇubrihi Aṇudhānya (See)

ଅଣୁଭା—ସଂ ବି.(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଣୁ=ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟିନୀ+ଭା=ପ୍ରଭା,ଯାହାର)
Aṇubhā —ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି—Lightning.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ତ୍ତା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

ଅଣୁମାତ୍ର—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଣୁ + ମାତ୍ରା)—୧ । ଅଣୁପରିମିତ—
Aṇumātra 1. Atomic.
୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର; କ୍ଷୁଦ୍ରାତିକ୍ଷୁଦ୍ର—
2. Infinitesimal.
୩ । ଅଣୁଆକାରବିଶିଷ୍ଟ—
3. Having the size of an atom.

ଅଣୁମାତ୍ର ଦେ. ବି—ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣ—
অণুমাত্র A particle or minute quantity.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅଣୁମାତ୍ରେ (ଦେଖ)
Aṇumātre (See)

ଅବ୍ ଜନ ଦେ ଜଣ ପଢ଼ିବାରେ ମନ୍ଦ
ଅଣୁମାତ୍ର ନ ଦିଅନ୍ତି ଦେ ନନ୍ଦବାଈ । ବ୍ରହ୍ମଗିରି ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଅଣୁମାତ୍ରକ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଣୁମାତ୍ର)—ଅଣୁମାତ୍ର (ଦେଖ)
Aṇumātraka Aṇumātra (See)
ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅଣୁମାତ୍ରେ (ଦେଖ)
Aṇumātre (See)

ଅଣୁମାତ୍ରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅଣୁମାତ୍ର)—
Aṇumātre ୧ । ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ—
অণুমাত্রে 1. In the slightest quantity.
অণুমাত্র ୨ । ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ—
2. In the slightest manner.
୩ । ଷ୍ଟିକ ମାତ୍ର—3. In the least.

ଅଣୁରେଣୁ—ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ଅତିକ୍ଷୁଦ୍ର ରେଣୁ—
Aṇureṇu Mote; very minute particle.

ଅଣୁରେବତୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଦନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
Aṇurebatī 1. Dantī (tree) (See)
୨ । କନକା ଗଛ—
2. A tree; Croton Polyandrum.

ଅଣୁଶ୍ରୋତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—
Aṇuśrotra ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅତି କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ ଭୁଚ ହୋଇ ଶୁଣାଯାଏ—Microphone.

ଅଣେ—କ୍ରି. ବି. (ଅଣା ସଙ୍ଗେ ଏକସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଏ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ
Aṇe ଏକକ୍ରରେ ଧାରଣ କରିବା ରୂପ; ଅନ୍ୟ ରୂପ ଅଣାଏ;
একআনা ଏହିପରି ଟଙ୍କାଏ; ଟଙ୍କେ; ମସାଏ, ମସେ)—
একমন্না ୧ । ଅଣାଏ; ଏକ ଅଣା 1. One anna.
(ଯଥା—ଏ ବହି ଖଣ୍ଡିକର ଦାମ ଅଣେ ।)
୨ । ଏକ ଅଣା ମାତ୍ର – 2. One anna only.
(ଯଥା—ମୋର ଅଣେ ଲୋଡ଼ା ଅଛି ।)

ଅଣେଇବା (ଇତ୍ୟାଦି)— ଦେ. କ୍ରି—ଅଣାଇବା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Aṇeibā (etc) Aṇāibā (etc) (See)

ଅଣ୍ଟ (ଧାତୁ)— ସଂ—୧ । ଗତି କରିବା—1 To move.
Aṇṭ (root) ୨ । ଅଗ୍ରସର ହେବା—2. To advance.

ଅଣ୍ଟକୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ସଂ—
Aṇṭkurā ଅଣ୍ଟୁକୁଡ଼ା; ଅପତ୍ୟହୀନ; ନିଃସନ୍ତାନ—
(ଅଣ୍ଟକୁରା—ଣ୍ଟୀ) Childless.

ଅଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଟନ=ଚଳନ)—ଅଣ୍ଟିବା; କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବାପାଇଁ
Aṇṭa ଯଥେଷ୍ଟ ହେବା—Sufficiency; being sufficient
ଆଁଟା for the desired purpose.
ଅଁଟନା

ଅଣ୍ଟ ନଅଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଟନ ଓ ଅନଟନ; ବିପରୀତ ସବ୍ଦଚର)—
Aṇṭa naaṇṭa ଅଣ୍ଟିବା ଓ ନଅଣ୍ଟିବା ଅବସ୍ଥା—Sufficiency or deficiency.
ଦେ. ବିଶ—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବା ଓ ନ ଅଣ୍ଟିବା (ପଦାର୍ଥ)—1. (things)Either sufficient or deficient for any object.
୨ । ସାମାନ୍ୟରେ ଊଣା—2 Slightly insufficient; hardly sufficient.
୩ । କଣ୍ଟିକାଣ୍ଟି ହୋଇ ଅଣ୍ଟିବା (ବସ୍ତୁ)—
3. Barely sufficient.

ଅଣ୍ଟନଅଣ୍ଟ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଅଣ୍ଟ ନଅଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Aṇṭa niaṇṭa Aṇṭa naaṇṭa (See).

ଅଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଟି; ତୁଳନା କର—ସଂ: ଅଟ ଧାତୁ ; ଅଣ୍ଟ ଧାତୁ=
Aṇṭā ଗତି କରିବା; ଗତି କରିବା ପାଇଁ ଅଣ୍ଟାର ବଳ ଦରକାର
কোমর ପଡ଼େ)—୧ । କଟିଦେଶ; ମନୁଷ୍ୟର ଗୋଡ଼ ଓ ପେଟ
কমর ପିଠି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଦେହାଂଶ; ପଶୁର ପିଠି, ପେଟ ଓ ପଛ ଗୋଡ଼ର ପଡ଼ିଆ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଂଶ—1 Waist; loin.

ବାହାରେ ଅଣ୍ଟାରେ ଘାମୁଛ ଦିନ ସନେ । ବ୍ରହ୍ମଗିରି ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଅଣ୍ଟିବା (କର୍ମ) (ଦେଖ)
2. Aṇṭibā (See)
ଦେ. ବିଶ—ଅଣ୍ଟୁଆ (ଦେଖ)
Āṇṭuā (See)

ଅଣ୍ଟାଇବା—ଦେ.କ୍ରି. (ସଂ.ଅଟ୍ଟ ଧାତୁ=ଅତିକ୍ରମ କରିବା,ହିଂସା କରିବା)—
Aṇṭāibā ୧ । କୌଣସି ବଳସାଧ୍ୟ କାମକୁ ଅଣ୍ଟା ଲଗାଇ ସମାଧା
ଆଁଟାନ କରିବା— To apply or employ one's waist to do a work requiring the use of force
୨ । (ଶଗଡ଼ ଆଦିକୁ)ଅଣ୍ଟା ଲଗାଇ ବଳପୂର୍ବକ ପେଲିବା—
2. To push a cart tightly with one's waist.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ହ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ୱ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

୩ । ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡାକୁ ଧରି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ପଛଅଡ଼ୁ ଅଗକୁ ଠେଲିବା—3. To push a cart from behind by holding the dandā.

୪ । ଯେତକସକୁ ଯେତର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଘରରେ ବସାଇ ବଳପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଘୂରାଇବାଦ୍ୱାରା ଯେତକୁ ଗତରକୁ ପୂରାଇବା—4. To drive a screw into the wood with a screw-driver

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବଳ ବା ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା—5. To help a person.

ଅନ୍ତା ଉଠିବା—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବଳ ବା ସାମର୍ଥ୍ୟ ପାଇବା—1. Having the strength to do a thing.

Antā uṭhibā

ଅନ୍ତା ନ ଉଠିବ ବରଦ ବସ
ମୋ ବନା ବାହ ବୁ ଦରହୁ ଅଛ—ଦାସ୍ୟ ଭରଙ୍ଗ ।

୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେବା—2. Moving to and fro.

ବଡ଼ ଦେଉଳରେ ବାଳକ ଦଳା
ଗାଣ୍ଡି ଖିଅକର ଉଠିବ ଅଛ—ଚଉ ।

ଅନ୍ତାଏ—ଦେ. ବଣ—ଅନ୍ତାକ (ଦେଖ)

Antāe Antāka (See)

ଦେ. ବ—୧ । ଅନ୍ତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚତା—1. Height up to a man's waist.

୨ । ଅନ୍ତା ବୁଡ଼ିଯିବା ଜଳ ଗଭୀରତା—2. Depth of a man's waist.

ଅନ୍ତାକ—ଦେ. ବଣ—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତା ବୁଡ଼ିଯିବାଜଳ ଗଭୀର—

Antāka 1. Waist-deep.

ଅନ୍ତାକ ପାଣିରେ ଚଉ ବରୁଅଦ ମନାରୁ ପାଇବା ପାଇଁ—ଚଉ ।

୨ । ଅନ୍ତାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ—2. Waist high.

ଅନ୍ତାକସା—ଦେ. ବ—ଅନ୍ତାଘଡ଼ା (ଦେଖ)

Antākasā Antābhirdā (See)

ଅନ୍ତା କସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଓ. ଅନ୍ତା + ଫା. କସ୍‌ନା)—

Antā kasibā

କୋମରକସା; କୋମରବାଁଧା, କମର କସନା; କମର ବାଁଧନା

୧ । କୌଣସି ବଳସାଧ୍ୟ କର୍ମ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରି ଅନ୍ତାରେ ଲୁଗା ଘଡ଼ିବା—1. To gird up one's loins to do a work.

୨ । କୌଣସି କାମ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ବା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—2. To be prepared to do a work.

୩ । କୌଣସି କର୍ମ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା—3. To resolve or determine to do a thing.

୪ । ଗମନୋଦ୍ୟତ ହେବା—4. To be ready to start.

ଅନ୍ତାକୁ ମାରିବା—ଦେ. ବ—ଅନ୍ତାବଥା ହେବା—

Antāku māribā Being attacked with shooting pains about the waist; lumbago.

ଅନ୍ତା ଖସାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତ ବା ଲେଢ଼ିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର

Antā khasāibā

କୋମର ଟିପା କମର ଖସାନା

ବ୍ୟଥାଯୁକ୍ତ ଅନ୍ତାକୁ ଚପି ଘଷି ସମ୍ବାହନ କରିବା—To massage an aching waist.

ଅନ୍ତାଖୋସା—ଦେ. ବ—(ଯାହା ଅନ୍ତାରେ ଖୋସାଯାଏ) ଲାଞ୍ଚ; ଉତ୍କୋଚ—

Antākbosā Bribe; illegal gratification.

ଘୁସ
ରିସବତ; ଘୁସ

ବ ଘରରେ ଖେମ୍ପଦକଠାରୁ ଅଣ୍ଟକଖସା,
ଚମଚମ ଦେଖି ସରମାଦକର ଖୋଖ ।
ଗଣ୍ଡର, ଉତ୍କଳକ୍ରେଶ ।

ଅନ୍ତାଗୁଞ୍ଜା—ଦେ. ବ. (ଯାହା ଅନ୍ତାରେ ଗୋପନରେ ଗୁଞ୍ଜାଯାଏ)—

Antāgunjā ଲାଞ୍ଚ; ଉତ୍କୋଚ—Bribe.

ଘୁସ
ଘୁସ

ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗୋଟ ଗୋଟ ନପଃ ଦଉଅ,
ଅନ୍ତାଗୁଞ୍ଜା ପାଇଁ ବହ ନାହିଁ ଦେଉଅ ।
ବ୍ରହ୍ମାନ୍ଦ, ଗଣ୍ଡରଦ୍ରବ—୧୨ ।

ଅନ୍ତାଘିନା—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଅନ୍ତା ବିନ୍ଧିବା—

Antāghinā Acute pains in the waist.

ଅନ୍ତାଜାଦୁ—ଦେ. ବ—ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଓଦାଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ଯୋଗୁଁ

Antājādu

କୋଁଚଡ଼ିଆ ଦାଦ କମରମେ ଦାଦ

ଅନ୍ତା ଗୁଡ଼ାରେ ପାଖରେ ହେବା ଏକ ପ୍ରକାର ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ଦଦ୍ରୁରୋଗ—A kind of persistent ring-worm round the waist.

ଅନ୍ତା ଦରାଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାରେ ଅନ୍ତା

Antā darāndibā

ଟାଁକଖୋଜା କମରଧୁଁଡ଼ନା

ପାଖରେ କିଛି ଟଙ୍କା ପଇସା ଖୋସି କରି ଲୁଗାଇ ରଖିଛି କି ନାହିଁ, ଏହା ଦେଖିବା-ପାଇଁ ତା ଅନ୍ତା ଗୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାକୁ ଅଣ୍ଡାଳିବା ବା ଉଣ୍ଡିବା—To search a person's waist-cloth to see if he has secreted some money there.

ଅନ୍ତାଧରା—ଦେ. ବ—୧ । କଟିବାତ; (ଏଥିରେ ଅନ୍ତା ଅବଶ ହେବାରୁ

Antādharā

କୋମରଧରା

ଲୋକ ଚଳି ପାରେ ନାହିଁ)—1. Lumbago.

କମରକା ଦର୍ଦ୍ଦ

୨ । ଅନ୍ତାବଥା (ଦେଖ)

2. Antābathā (See)

ଅନ୍ତାପାଣି—ଦେ. ବ—ଅନ୍ତାଠାରୁ ତଳକୁ ଧୋଇବା—Washing of

Antāpāni

କୋମର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧୋୟା

one's body from the waist downwards.

କମରତକ ଧୋନା

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ୩ ପ୍ରକାର ଗାଧୁଆନ୍ତି—୧. ମୁଣ୍ଡ ଧୋଇ ଗାଧୁଆନ୍ତି; ୨. ମୁଣ୍ଡ ନ ବୁଡ଼ାଇ ଦେହଠାରୁ ତଳକୁ ଗାଧୁଆନ୍ତି; ୩. ଅନ୍ତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଗାଧୁଆନ୍ତି ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ତବନ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଅଣ୍ଟାପିଠି—ଦେ. ବ—(ସହଚର) କଟି ଓ ପୃଷ୍ଠ—
Aṇṭāpiṭhi — Waist and back.
କୋମରପିଠ
କମରପୀଠ

ଅଣ୍ଟାପିଠି ଲାଗିଯିବା—ଦେ. ବ—ବହୁକାଳ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସି ବା ଠିଆ ହୋଇ ରହିବା ବା ଅତ୍ୟଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ଯୋଗୁଁ କଟି ଓ ପୃଷ୍ଠରେ ବେଦନା ବା ଯୋଳା ଅନୁଭୂତ—Aṇṭāpiṭhi lāgijibā — Feeling of pain in the back and waist on account of excessive labour in one posture for a long time.

ଅଣ୍ଟାବଥା—ଦେ. ବ. (ଓ. ଅଣ୍ଟା+ସଂ. ବ୍ୟଥା)—
Aṇṭābathā
କୋମରବ୍ୟଥା
କମରକା ଦର୍ଦ୍ଦ
୧ । ଅଣ୍ଟାଧରି; କଟିବାତ; ଯେଉଁ ବାତରେ ଅଣ୍ଟା ଅବଶ ହେବାରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଚଳି ପାରେ ନାହିଁ—1. Lumbago.
୨ । ଶୂଳବିଶେଷ; (ଏ ରୋଗରେ ଅଣ୍ଟା ଉପରେ କୁଣ୍ଡ ମାଇଲା ପରି ବେଦନା ଅନୁଭୂତ ହୁଏ); ପାର୍ଶ୍ୱଶୂଳ—2. Renal colic

ଅଣ୍ଟା ବସିଯିବା—ଦେ. ବ—୧ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ବା ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ବଳହୀନ ହେବା—
Aṇṭā basijibā
କୋମର ବସେଯାଓୟା
କମର ବଇଠଯାନା
1. Becoming weak on account of old age or illness.
୨ । ଅଣ୍ଟାରେ ଜଖମ ଥିବା ଯୋଗୁଁ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ବା ବହୁ ଦୂର ଚାଲିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେବା—
2. Becoming unable to labour hard or walk a long distance owing to a fractured waist.
[ଦ୍ର—ଅଣ୍ଟା ବସି ଯାଇଥିବା ଘୋଡ଼ାକୁ 'କମଙ୍ଗ' ବୋଲାଯାଏ ।]
୩ । ଅଣ୍ଟା ଭାଙ୍ଗିଯିବା (ଦେଖ)
3. Aṇṭā bhāṅgijibā (See)

ଅଣ୍ଟା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଣ୍ଟାକସିବା (ଦେଖ)
Aṇṭābāndhibā — Aṇṭākasibā (See)
କୋମରବାଁଧା
କମରକସନା
ଜାତିରେ ଅହେ ଉଭୟରେ ବାନ୍ଧ ଅଣ୍ଟା ।
ବୃଷସିଂହ ନ୍ୟାଦରଭ. ୨୦ ।

ଅଣ୍ଟାବନ୍ଧା—ଦେ. ବ ଅଣ୍ଟାବଥା (ଦେଖ)
Aṇṭābindhā — Aṇṭābathā (See)

ଅଣ୍ଟାଭଙ୍ଗା—ଦେ. ବଣ—କମଙ୍ଗ; ଯାହାର ଅଣ୍ଟା ଜଖମ ହୋଇଅଛି—
Aṇṭābhaṅgā — Having a fractured waist.
କୋମରଭାଙ୍ଗା
କମରଟୁଟା
ଅଣ୍ଟାଭଙ୍ଗା ହୋଇ ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା;
ଚଢ଼େ ଚଢ଼ାଇ ଏ ଚଢ଼ିଲେ ମାରୁ—ଚଢ଼ିଲା ।

ଅଣ୍ଟା ଭାଙ୍ଗିଯିବା—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ଗୁରୁତର ଆଘାତ (ଯଥା—ପ୍ରହାର ବା ଉଚ୍ଚରୁ ପଡ଼ିଯିବା) ଯୋଗୁଁ ଅଣ୍ଟାର ହାଡ଼ ଜଖମ ହେବା—1. Fracture of the bone of the waist due to a serious blow or fall.
Aṇṭā bhāṅgijibā
କୋମର ଭେଙ୍ଗେ ଯାଓୟା
କମରଟୁଟ ଯାନା
୨ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ବା ରୋଗଯୋଗୁଁ ବଳ କମିଯିବା; ଅଣ୍ଟା ବସି ଯିବା—2. Becoming weak on account of old age or illness.
୩ । ହତୋତ୍ସାହ ହେବା—
3. Becoming discouraged.
୪ । ନିରାଶ ହେବା ବା ହତାଶ ହେବା—
4. Becoming hopeless or desperate.
୫ । କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁ, ପରିଜନ ବା ସହାୟକଙ୍କ ବିଚ୍ଛେଦ ବା ମୃତ୍ୟୁ ଯୋଗୁଁ ମନରେ ଗୁରୁତର ଦୁଃଖ ଜନ୍ମିବା—5. Great affliction due to the separation or death of a beloved or helping person.
(ଯଥା—ଅର୍ଜୁନଙ୍କାରୁଆ ପୁତ୍ର ମରିବା ଦିନରୁ ତା ଅଣ୍ଟା ଭାଙ୍ଗିଗଲାଣି ।)

ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼—ଦେ ବ—ଗୁରୁତର କାୟିକ ପରିଶ୍ରମ—
Aṇṭābhirda — Hard physical labour.
ଦେ. ବଣ—ଅଣ୍ଟାଘଡ଼ା (ଦେଖ)
Aṇṭābhirdā (See)

ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ା—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କର୍ମ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—1. Being ready to do a difficult work.
Aṇṭābhirdā
କୋମରକସା
କମରକସନା
୨ । ପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କର୍ମ କରିବା ବା ବହୁ ଦୂର ପଥ ଚାଲିବା ପୂର୍ବରୁ ଅଣ୍ଟାରେ ଘଡ଼ାଯିବା ଚାଦର—2 A sheet tied round the waist to enable a person to labour hard or walk a long distance.
ଦେ. ବଣ—(ଏଥିରେ ଅଣ୍ଟା ଉପରେ ଘଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବାରୁ) ବହୁପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ (କର୍ମ)—(work) Requiring hard labour.

ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଣ୍ଟା କସିବା (ଦେଖ)
Aṇṭābhirdibā — Aṇṭā kasibā (See)

ଅଣ୍ଟାମରା—ଦେ. ବ—ଅଣ୍ଟାବଥା (ଦେଖ)
Aṇṭāmarā — Aṇṭābathā (See)

ଅଣ୍ଟା ସଲଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏକାଦନ୍ତମେ ବହୁକାଳ କୌଣସି ପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାମ କରିବା ଯୋଗୁଁ ଅଣ୍ଟା ଖିଟି ଲାଗି ଗଲେ ବା ଯୋଳ ହେଲେ ବହୁକାଳ ଠିଆ ହୋଇ ଦେହକୁ ଓ ଅଣ୍ଟାକୁ ସିଧା କରିବା—1. To straighten one's body and waist after working hard for some time at a stretch.
Aṇṭā salakhibā
କୋମରସୋଜାକରା
କମରସୀଧୀକରନା
୨ । ଶ୍ରମ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ କିଛିକ୍ଷଣ ବିଶ୍ରାମ ନେବା—
2. To take rest for being relieved of weariness after hard labour.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚାଣର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଶ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଅ	ଔ	ନ୍ଦ

୩ । ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ)—ପହିଲ ପାଳ ଯାଇଥିବା ନିଅ ଛଟ୍ଟିଦିନ ସ୍ୱାମୀଘରେ ରହିବା ପରେ ଛଟ୍ଟିଦିନ ପାଇଁ ବାପଘରକୁ ଆସିବା—3. (said of a young wife) To return to the parents' house after passing some days with the husband after consummation of marriage.

ଅଣ୍ଟା ସଲଖି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଣ୍ଟା ସଲଖିବା (ଦେଖ)
Aṇṭā salakhi hebā — Aṇṭā salakhibā (See)

ଅଣ୍ଟା ସାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଣ୍ଟା ସଲଖିବା (ଦେଖ)
Aṇṭā sāribā — Aṇṭā salakhibā (See)

ଅଣ୍ଟାସୂତା—ଦେ. ବି—(ସଂ. କଟି+ସୂତ୍ର)—୧ । କରଧୂଳା; କରସୂତା; ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସରୁ ଦଉଡ଼ି—1 A string worn round the waist.
Aṇṭāsūtā
ଘୁନସୀ
କରଧନୀ

୨ । ଧାତୁନିର୍ମିତ କଟିସୂତ୍ର—2. A metal chain for the waist; waist-chain.

ଅଣ୍ଟି—ଦେ. ବି—(ତୁଳ ସଂ. ଗ୍ରନ୍ଥି; ସଂ. ଟଙ୍କ=ଜଙ୍ଘ; ଖଣ୍ଡକୋଷ)—
Aṇṭi
କୋଁଚଡ଼
କୀସା

୧ । ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ସାମନା ବା ଲୁଞ୍ଚ ପାଖରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ରଖିବା ପାଇଁ କରାଯିବା ପାଟାକୃତି ମୁଣି ବା ପାକଟ—1. A pocket or bag improvised from the folds of the cloth worn by a person.

ଅରନ୍ନ ବାର ଅଣ୍ଟିରେ ପୂରାଇଲେ, ଘରକୁ ଚାହାଁ ପିଙ୍ଗି ପିଙ୍ଗି ଚାଲେ ।
ବୃଷଭିତ, ମହାଭାରତ, ୩୪ ।

୨ । ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଅଣ୍ଟାପାଖ ଖୋଷଣୀ; ଅଣ୍ଟାପାଖେ ଥିବା ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଗଣ୍ଠି—
2. A knot made in the folds of the garment at the waist.

ଅଣ୍ଟିରୁ ଅଠମେ ଯେ ଚାଟିରେ ଚଢ଼ ବୋଲ ।
ପଗାବୋଠା ଚାଟ ଦେଲେ ଯଉମ ସୁଖ—ସାରଳା, ମହାଭାରତ, ୩୪ ।

୩ । ଅଣ୍ଟା; କଟି—3. Waist.

୪ । କୋଳ; ଉତ୍ସଙ୍ଗ—4. Lap.

(ଯଥା—ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପିଲାଟା ହେଲାଣି, ମାଆ କଅଣ ତାକୁ ସବୁବେଳେ ଅଣ୍ଟିରେ ଘେନି ବୁଲୁଥିବ !)

ଅଣ୍ଟିକଟା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଅଣ୍ଟିରୁ (ବସ୍ତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥି) କାଟି ଅଣ୍ଟିରେ ଥିବା ଧନକୁ ଚୋରି କରେ—
Aṇṭikaṭā
ଟେଁକକାଟା
1. A pick pocket.

୨ । ଦଗାବାଜ—2. A cheat.

ଅଣ୍ଟିଧନ—ଦେ. ବି—୧ । ଅଣ୍ଟିରେ ରଖାଯିବା ଧନ—
Aṇṭidhana
ଟେଁକେର ଧନ
1. Property or money kept in the folds of one's garment.

ନିରେଖିକା ଧନ ୨ । ଗଣ୍ଠିଧନ; ସଂରକ୍ଷିତ ଧନ—
2. Property kept with much care.

୩ । ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରିୟତମ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. One's dearly beloved thing or person.

୪ । ଅତି ଯତ୍ନରେ ପାଳିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
4. (a person) Brought up with fondness and care.

ଅଣ୍ଟିଧନ ଚର୍ଦ୍ଧ ବାଟେ—ଚଉ ।

ଅଣ୍ଟିନିଆଁ—ଦେ. ବି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ଅପଣା ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ଅଣ୍ଟିରେ ନିଆଁ ଲଗିଲେ ତାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯୋଡ଼ି ପକାଏ; ସେହି ଲକ୍ଷଣାରୁ)—
Aṇṭiniāṅ

୧ । ନିଜର ପରିବାରର କୌଣସି ନିନ୍ଦାଜନକ ବା ଅନିଷ୍ଟକର ଗୁପ୍ତ କଥା—1. Serious compromising family-secret.

୨ । ନିଜ ପରିବାରର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା କୃତ ଦୁଷ୍କୃତି—
2. Any misdeed done by a member of one's family

ଅଣ୍ଟି ପତେଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଓ.ଅଣ୍ଟି+ସଂ.ପତଯାମି ଶବ୍ଦ ପାଲିଯାଲୁ)—
Aṇṭi pateibā
କୋଁଚଡ଼ପାତା

୧ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଣ୍ଟିରେ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଅଣ୍ଟିରୁ ପ୍ରସାରଣ କରିବା—1. To spread out the fold of one's cloth, as in begging

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇବାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା; ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିବା—
2. To wait in order to get a thing; to wait expectantly.

ଅଣ୍ଟିପୂରା—ଦେ. ବିଶ. (ଓ ଅଣ୍ଟି+ପୂର୍ଣ୍ଣ)—
Aṇṭipūrā
କୋଁଚଡ଼ଭରା

୧ । ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ଅଣ୍ଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ପରି—
1. In such quantity as will fill up the pocket or fold of one's cloth.

୨ । ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ—2. In sufficient quantity.

ଅଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅଟନ=ଚଳନ)—
Aṇṭibā
ଆଁଟା
ଅଟନା

୧ । ପ୍ରୟୋଜନାନୁରୂପ ହେବା; ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ହେବା; ଯଥେଷ୍ଟ ହେବା—1. To suffice; to be sufficient for one's requirements.

ଦରେ ତା ହେଲେ ଅଟ୍ଟାଳ ଦିନ
ଅଣ୍ଟିବ ନାହିଁ ଦିନ ଚଉଦ । ଦିନପୂର୍ଣ୍ଣ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ସମାଇବା—2. To be sufficient to fill up; to be held or contained in.

(ଯଥା—ଏ ଘରକୁ ପାଞ୍ଚ ଗଣ୍ଡି ଧାନ ଅଣ୍ଟିବ ନାହିଁ)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ରାଷ୍ଟ୍ରାଭୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଉପଯୋଗୀ ହେବା—

3. To suit; to be fitting for.

ଘାଟ ବଇଠ ଘାର ଅଛିଇ ନାହିଁ ବର-ଭମଇ-ବନ୍ଧୁରୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ।

ବଳଭଦ୍ର, ଭଗବତ ।

୪ । ସମକକ୍ଷ ହେବା—

4. To vie with; to emulate.

ଜଳ ଗଗନ ବୋଉ ନଇ ଦୋ ଭୁତ ବସ ଅଛିଇ ବଣ୍ଣାଇବନ୍ଧା ସେଟ ।

ବଳଭଦ୍ର—ଜଗମୋହନ ।

୫ । ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—କମିଯିବା—

5. To diminish.

(ଯଥା—ଫୁଟୁଥିବା ଭାତ ହାଣ୍ଡିରୁ ପାଣି ଅଣ୍ଟିଗଲା ।)

୬ । ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—ଶୁଖିଯିବା; ମରିଯିବା—

6. To dry up.

(ଯଥା—ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନେ ନଈରୁ ପାଣି ଅଣ୍ଟିଯାଏ)

ଅଣ୍ଟେଇବା— ଦେ. ଜ—ଅଣ୍ଟାଇବା (ଦେଖ)

Aṇṭeibā Aṇṭāibā (See)

ଅଣ୍ଟେଇ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଣ୍ଟେଇ (ଦେଖ)

Aṇṭei Āṇṭei (See)

ଅଣ୍ଠ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଅଣ୍ଠ୍ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)

Aṇṭh (root) Aṇṭ (root) (See)

ଅଣ୍ଡ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. (ସଂ. ଅଣ୍ଡୀର)—

Aṇḍrā ଅଣ୍ଡିର; ପୁରୁଷ ଜାତୀୟ—Male.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ପୁରୁଷ—

1. A male person.

୨ । ପୁରୁଷ ଜାତୀୟ ପ୍ରାଣୀ—2. A male animal.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ମାଚଭାଷା)—ସ୍ୱାମୀ; ପତି—Husband.

ଅଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. (ଅମ ଧାତୁ = ସଙ୍ଗମ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଡ)—

Aṇḍa ୧ । ଡିମ୍; ପକ୍ଷୀ ଓ ସରୀସୃପ ଆଦିଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ନିର୍ଗତ ଶାବକାଧାର—1. Egg.

୨ । ମୁଷ; ଅଣ୍ଡକୋଷ; ଫେଳ—2. Testicle.

୩ । ଭୁରୁଣ୍ଡ—3. Scrotum.

୪ । ଶୁକ୍ର; ବୀର୍ଯ୍ୟ—4. Semen virile.

୫ । ମୃଗନାଭିର ଖୋଳ—5. Muskbag.

୬ । ଅଣ୍ଡାକାର ବସ୍ତୁ—6. An oval article.

[ଦ୍ର—ଆଦ୍ୟରେ ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ ଭଗବାନ ପ୍ରଥମେ ଜଳସୃଷ୍ଟି କରି ତହିଁରେ ଶକ୍ତିବୀଜକୁ ଆରୋପ କରି ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡ ଜାତ କଲେ ଓ ସେହି ଅଣ୍ଡରୁ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱ ଜାତ ହେଲା । ଏଥିପାଇଁ ଚରାଚର ସୃଷ୍ଟିକୁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବୋଲାଯାଏ ।

ପ୍ରଥମେ ଏହି ବିଶ୍ୱସଂସାର ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ ଥିଲା; ସୃଷ୍ଟିଆଦ୍ୟରେ ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ ଭଗବାନ ପ୍ରକଟିତ ହେଲେ । ସେ ଆପଣା ଶରୀରରୁ ଧ୍ୟାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଜଳ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ଓ ଜଳରେ ଶକ୍ତିବୀଜ ଆରୋପ କଲେ । ସେହି ବୀଜ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭ ଅଣ୍ଡରେ ପରିଣତ ହେଲା । ସେହି ଅଣ୍ଡରେ ବ୍ରହ୍ମା ବା ପରମାତ୍ମା ପ୍ରକଟିତ ହେଲେ । ସେହି ଅଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଉକ୍ତ ଭଗବାନ୍ ବ୍ରହ୍ମା ଏକ ପରିବତ୍ସର କାଳ ବାସ କରି ଧ୍ୟାନଦ୍ୱାରା ତାକୁ ଦୁଇଖଣ୍ଡ କରି ଫଟାଇ ଦେଲେ । ସେହି ଦୁଇ-ଖଣ୍ଡରୁ ଗୋଟିକରୁ ଦ୍ୟୁ ଲୋକ (ସ୍ୱର୍ଗ) ଓ ଅନ୍ୟଟିରୁ ପୃଥିବୀ ହେଲା ଏବଂ ମଧ୍ୟରେ ଆକାଶ, ଅଷ୍ଟଦିଗ ଓ ଜଳ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ।]

ରାମଶଙ୍କର. ମନୁସଂହିତା ୧ । ୫—୧୪ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଭଗବାନ ଜଳମୟ ବିଶ୍ୱ ପରେ ଚାଲିଇ ପରି ଉଡ଼ିବାରୁ ପ୍ରଥମେ ଆଲୋକ ଜନ୍ମିଲା ଓ ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ପୃଥିବୀ, ଦିନ, ରାତି ଓ ସମୁଦ୍ର ଜନ୍ମିବାର ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।

ବାଇବଲ୍, ଓଲ୍‌ଡ୍‌ଟେଷ୍ଟାମେଣ୍ଟ୍ ଜେନେସିସ୍ ୧।୧-୧୦]

୭ । ଗୋଲାକାର ବସ୍ତୁ—7. A round thing.

୮ । ଶିବ; ମହାଦେବ—8. The God Śiba.

ଦେ. ବ—ପୁରୁଷର ଲିଙ୍ଗ—The male organ.

ଅଗ୍ରେ ବିଶ୍ୱର ପ୍ରକାଶକ
ମିଶ୍ର ବିଶ୍ୱର ଲୋକେ ସ୍ଥିତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ପ୍ରା. ଅ. (ଗ୍ରାମ୍ୟରେ ପୁରୁଣାକାଳଆ ଅବଧାନମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ ସରଳଫଳା ମଢ଼ାଇଲା ବେଳେ ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଧ୍ୱନି)—'ଣ୍ଡ' ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର—The diphthong ṇḍa as mispronounced by village pedagogues.

[ଦ୍ର—ଅବଧାନମାନେ ଏହିପରି ଣ୍ଟ ସ୍ଥଳରେ ଅଣ୍ଟ; ର୍କ ସ୍ଥାନରେ ଓରେକ; ନ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ତ; ନ୍ଦ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ଅଣ୍ଡକ—ସଂ. ବ. (ଅଣ୍ଡ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଅଣ୍ଡ; ଡିମ୍—1. Egg.

Aṇḍaka ୨ । ଛୋଟ ଡିମ୍—2. A small egg.

ଅଣ୍ଡ କଟାହ—ସଂ. ବ. (ଅଣ୍ଡ + କଟାହ; କଟାହ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନୀୟ ଅଣ୍ଡ)—

Aṇḍa kaṭāha ୧ । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ; ଚରାଚର ସୃଷ୍ଟି—

1. The Universe; the creation.

୨ । (ଏଷ୍ଟୀ ତତ୍) ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଖୋଳପା—

2. The shell of the mundane egg. (M. W.).

ଅଣ୍ଡକପାଳ—ଦେ. ବ (ଏଷ୍ଟୀ ତତ୍; ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—

Aṇḍakapāla ଡିମ୍ ଉପରର ଖୋଳପା—Egg shell.

ଅଣ୍ଡକୋଟରପୁଷ୍ପୀ— ସଂ. ବ—(ବୈଦ୍ୟକ) ମାଳତୀପୁଷ୍ପ; ଅଜାଶ୍ୱିବୃକ୍ଷ —

Aṇḍakoṭarapushpī Name of a plant; Convolvulus Argenteus (M. W.)

ଅଣ୍ଡକୋଶ—ସଂ. ବ—(ଏଷ୍ଟୀ ତତ୍; ଅଣ୍ଡ + କୋଶ)—

Aṇḍakośa ୧ ମୁଷ; ବୀଜକୋଷ; ଉପସ୍ଥର ମୂଳରେ ଚମ-ଝିଲିରେ ଝୁଲୁ ଥିବା ଅଣ୍ଡାକୃତି କୋଷଦ୍ୱୟ—

1. The scrotum; testicle.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ୡ	ଏ	ଦୀର୍ଘ ସ୍ୱର	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ୠ	ଓ	ଔ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲ୍ଲ	ଭ	ନ୍ତ

୨ । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—୫. The mundane egg; the Universe.

ଯେ ଅନ୍ତକାଳେ ଅଣ୍ଡକୋଷ, ଜନିଷ୍ଠମାନେ ଏରେ ଭ୍ରାସ । ଜଗନ୍ନାଥ. ସୁନ୍ଦର. ୪ର୍ଥ ।

ଅଣ୍ଡକୋଷ—ସଂ. ବ—ଅଣ୍ଡକୋଶ (ଦେଖ)
Aṇḍakosha Aṇḍakośa (See)

ଅଣ୍ଡଜ—ସଂ. ବିଶ. ପୁ. (ଅଣ୍ଡ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଡିମ୍ବଜାତ—
Aṇḍaja Born of eggs; oviparous.
(ଅଣ୍ଡଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ଜୀବମାନେ ମାତୃଗର୍ଭରୁ ପ୍ରଥମେ ଅଣ୍ଡ ଭିତରେ ଥାଇ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରନ୍ତି ଓ ପରେ ଡିମ୍ବ ଫାଟି ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରନ୍ତି—
Oviparous animals.
(ଯଥା— ପକ୍ଷୀ; ମାଛ; କଚ୍ଛପ)
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ସୃଷ୍ଟିସ୍ଥ ସଚେତନ ବସ୍ତୁ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ୧. ଜରାୟୁଜ—ମନୁଷ୍ୟ; ପଶୁ; ରାକ୍ଷସ; ପିଶାଚ; ୨. ଅଣ୍ଡଜ—ମତ୍ସ୍ୟ; ପକ୍ଷୀ; ସର୍ପାଦି; ୩. ସ୍ୱେଦଜ—ମଶା; ଭାଉଁଶ; ଉକୁଣି; ମାଛି; ୪. ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜ—ବୃକ୍ଷଲତାଦି । ରାମଶଙ୍କର. ମନୁସଂହିତା ୧।୪୩–୪୬ ।]

ଅଣ୍ଡଜା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଣ୍ଡଜ+ଆ)—ଅଣ୍ଡଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Aṇḍajā Feminine of Aṇḍaja.
ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୃଗନାଭି; କସ୍ତୁରୀ—Musk.

ଅଣ୍ଡଜେଶ୍ୱର—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଣ୍ଡଜ+ଈଶ୍ୱର)—ପକ୍ଷିରାଜ; ଗରୁଡ଼—A name of Garuḍa; the king of birds.
Aṇḍajeśwara

ଅଣ୍ଡଦଳ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଣ୍ଡ+ଦଳ)—ଡିମ୍ବର ଖୋଲପା—
Aṇḍadala Egg-shell.

ଅଣ୍ଡଦ୍ରବ ହେବା—ଦେ. ବ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ଭୁଲନା କର; ପିଲେହ ପାଣି ଦେବା) —କଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା ଘୋଟିବା; ସ୍ତବ ଅସ୍ତ ହେବା—The state of being panic-struck; becoming unmanned.
Aṇḍadraba hebā
ଅଣ୍ଡଦ୍ରବ ହେବା

ଅଣ୍ଡଧର—ସଂ. ବ. (ଅଣ୍ଡ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —ଶିବ; ମହାଦେବ—
Aṇḍadhara The God Śiba (M. W)

ଅଣ୍ଡ ବଢ଼ିବା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଣ୍ଡ ବୃଦ୍ଧି)—ଅଣ୍ଡବୃଦ୍ଧି (ଦେଖ)—
Aṇḍabardhibā Aṇḍabruddhi (See)
ଅଣ୍ଡବୃଦ୍ଧି
ଆଣ୍ଡ ବଢ଼ନା

ଅଣ୍ଡବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଣ୍ଡ+ବର୍ଦ୍ଧନ)—
Aṇḍabarddhana ଅଣ୍ଡବୃଦ୍ଧି (ଦେଖ)
Aṇḍabruddhi (See)

ଅଣ୍ଡବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;)—୧ । କୋଷବୃଦ୍ଧି; ଭୂରୁଣ୍ଡରୋଗ—
Aṇḍabruddhi 1. Swelling of the scrotum or testes.
୨ । ଏକଣ୍ଡିର ରୋଗ—2. Hydrocele.

ଅଣ୍ଡଭୂ—ସଂ. ବିଶ (ଅଣ୍ଡ+ଭୂ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା +କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ର)—
Aṇḍabhū ଅଣ୍ଡଜ (ଦେଖ)—Aṇḍaja (See)
ସଂ. ବ—୧ । ପକ୍ଷୀ—1. Bird.
୨ । ସର୍ପ—2. Serpent.
୩ । ମତ୍ସ୍ୟ—3. Fish.
୪ । ବ୍ରହ୍ମା—4. The Creator.

ଅଣ୍ଡର୍ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଅଣ୍ଡର୍ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍)—
Aṇḍar grājuet ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍ ପାସ୍ କରି ସାରି ବି. ଏ. ଅଣ୍ଡର ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ପାସ୍ କରି ନ ଥିବା ଛାତ୍ର—
ଅଣ୍ଡର ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ An undergraduate.

ଅଣ୍ଡର୍ ସେକ୍ରେଟେରୀ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଅଣ୍ଡର୍ ସେକ୍ରେଟେରୀ) —
Aṇḍar sekreṭerī କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାଳୟର ସେକ୍ରେଟେରୀ ବା ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ସହକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—
ଅଣ୍ଡର ସେକ୍ରେଟରୀ
ଅଣ୍ଡର ସେକ୍ରେଟରୀ An undersecretary.

ଅଣ୍ଡରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. ଓ ବିଶ—ଅଣ୍ଡ୍ରା (ଦେଖ)
Aṇḍarā Aṇḍrā (See)

ଅଣ୍ଡଲାଅଣ୍ଡଲି—ଦେ. ବ—ଅନ୍ଧାରରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଭାବି ଭାବି କର କରୁଥାଇ ହାତଦ୍ୱାରା ଅଣ୍ଡାଇବା ବା ହାଁଡ଼ା ହାଁତଡ଼ି ଦରଣ୍ଡିବା; ଦରଣ୍ଡାଦରଣ୍ଡି—Groping in the dark for a length of time to find some thing.
Aṇḍalāaṇḍali
ହାଁଡ଼ା ହାଁତଡ଼ି
ଟଟୋଳନା

ଅଣ୍ଡସଣ୍ଡ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଷଣ୍ଡ)
Aṇḍasaṇḍa ଭଣ୍ଡସଣ୍ଡ; ଧଣ୍ଡସଣ୍ଡ; ଅଶ୍ଳୀଳ (ଭାଷା)—
ଫୁହର; ଫୁଡ଼ା Obscene (language).
ପ୍ରା. ବ—ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷା—Obscene language.

ଅଣ୍ଡା—ଦେ. ବ. (ସଂ ଅଣ୍ଡ; ଅ. ଅଣ୍ଡା)—
Aṇḍā ୧ । ଅଣ୍ଡ (ଦେଖ)—1. Aṇḍa (See)
ଅଣ୍ଡା ୨ । ପକ୍ଷିଶାବକ ବା ଛୁଆ
ଅ'ଣ୍ଡା 2. The young of birds.
୩ । ଶାବକ; ଛୁଆ; ଶିଶୁ—
3. Young ones; infants.

ଅଣ୍ଡା ଉଷୁମେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅ+ଉଷ୍ମ)—(ପକ୍ଷୀ ଆଦି)—
Aṇḍā ushumeibā ଅଣ୍ଡା ଜନ୍ମ କରିବା ପରେ ତହିଁରୁ ଛୁଆ ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ତା ଉପରେ ବସିବା-ଦ୍ୱାରା ତାକୁ ଉଷୁମ କରିବା—To sit on an egg to hatch it.
ଡିମ ତାଦେଓୟା
ଅ'ଣ୍ଡାସେଳା;
ଅ'ଣ୍ଡାସେଆନା

ଅଣ୍ଡାକର୍ଷଣ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଣ୍ଡ+ଆକର୍ଷଣ)—ଖାସୀ କରିବା;
Aṇḍākarshaṇa ମୁଷ ଛେଦନ—Castration (M.W.)

ଅଣ୍ଡାକାର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଣ୍ଡ+ଆକାର)—ଡିମ୍ବ ପରି
Aṇḍākāra ଲମ୍ବୁଡ଼ା ଓ ଗୋଲ ଆକାର—Oval shape.
ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)— ଡିମ୍ବ ପରି ଗୋଲ ଓ ଲମ୍ବୁଡ଼ା—
Oval.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

ଅଣ୍ଡାକୃତି—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଣ୍ଡ+ଆକୃତି)—ଡିମ୍ବ ପରି ଗୋଲ ଓ ଲମ୍ବଡ଼ା—Oval; elliptical.
Aṇḍākṛuti
ସଂ. ବି—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଡିମ୍ବ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର—
1. An ellipses.
୨ । (କର୍ମଧା) ଡିମ୍ବ ପରି ଆକାର ଲମ୍ବଡ଼ା ଓ ଗୋଲ ଆକୃତି—2. Oval shape.

ଅଣ୍ଡାଦେବା— ଦେ. କ୍ରି—(ପକ୍ଷୀ ଓ ସରୀସୃପାଦି) ଡିମ୍ବ ପ୍ରସବ କରିବା—
Aṇḍā debā To lay eggs.
ଡିମଦେଓୟା
ଅଣ୍ଡାଦେନା

ଅଣ୍ଡାଧାର—ସଂ.ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଣ୍ଡ+ଆଧାର)-ଅଣ୍ଡକୋଷ;ବୀଜକୋଷ—
Aṇḍādhāra Testicle.

ଅଣ୍ଡାପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅଣ୍ଡାଦେବା (ଦେଖ)
Aṇḍā pārḍibā Aṇḍā debā (See)

ଅଣ୍ଡାପାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଣ୍ଡା ଦେବା (ଦେଖ)
Aṇḍā pāribā Aṇḍā debā (See)

ଅଣ୍ଡାବଚ୍ଚା—ଦେ. ବି (ସହଚର; ସଂ. ଅଣ୍ଡ+ଆ. ବଚ୍ଚା,ବହୁବଚନାର୍ଥକ)—
Aṇḍā bachchā ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ବହୁସଂଖ୍ୟକ ସନ୍ତାନସମୂହ; ବାଲବଚ୍ଚା—A number of infants.
ଅଣ୍ଡାବଚ୍ଚା
ଅଣ୍ଡାବଚ୍ଚା

ଅଣ୍ଡାର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି – ମହୁମାଛି—
Aṇḍāra The bee.

ଅଣ୍ଡାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଅନୋଳନ ?)
Aṇḍāliba ୧ । ଦରଣ୍ଡିବା; ଅନ୍ଧାରରେ ବା ଆଖିରୁ ଦେଖା ନ ପଡ଼ିବା ସ୍ଥାନରେ ହାତଦ୍ୱାରା ଦରଣ୍ଡି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଖୋଜିବା—
ହାତଡାନ
ଢିଁଢ଼ାରନା
1. To grope in the dark in search of a thing.
୨ । ଅନାଜରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
2 To do a thing by guess.
ପର ଅପଣାକୁ ନ ଚିହ୍ନି ଅଗ୍ରାଜ,
ମାରେ ଅଛ ଶଛ ଯେ ବା ସୁଜ୍ଞଗାରୀ ।
ବ୍ରହ୍ମଗିରି. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଅଣ୍ଡାଳି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଣ୍ଡାଳିବା (ଦେଖ)
Aṇḍāli hebā 1. Aṇḍāliba (See)
୨ । ଧନ୍ଦ ହେବା; ଇତସ୍ତତଃ ହେବା—
2 To be at a loss.
ତାଙ୍କ ଅପଣା ଦେହର ବାତ ନାମ ଦମ୍ବର, ଅଗ୍ରାଜ ହେଲେ ।
ଫକୀର—ଇମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଅଣ୍ଡାଳୁ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଣ୍ଡ+ବହୁର୍ଥେ ଆଳୁ; ଭୁଲ—ଦୟାଳୁ; ନିଦ୍ରାଳୁ) ବହୁ ଡିମ୍ବଯୁକ୍ତ—Full of eggs.
ଅଣ୍ଡାଳୁ
ସଂ. ବି—ମାଛ—Fish.
ଦେ. ବି—ଗୋଲଆଳୁ; ବିଲାତିଆଳୁ—Potato.

ଅଣ୍ଡି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅଣ୍ଡ)--ପୁରୁଷର ଲିଙ୍ଗ—The male organ; penis.
Aṇḍi

ଅଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଶ. ସଂ. (ଅଣ୍ଡ)—
Aṇḍiā. ୧ । ଯେଉଁ ପଶୁ ଖସି କରା ଯାଇ ନାହିଁ—
ଏଁଡ଼େ 1. Not castrated.
ଅଁଡ଼ୁଆ
୨ । କାଣିଷଣ୍ଡିଆ; ମୁଷ ଛେଦନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୋଷରୁ ଧରା ହେବା ବେଳେ ଯେଉଁ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରର ମୁଷ ନିଃଶେଷ-ରୂପେ କଟା ହୋଇ ପାରି ନ ଥାଏ—2. Defectively castrated (bull-caff).
ଦେ. ବି—୧ । ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରା—1. A bull-calf.
୨ । ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଅଣ୍ଡୀର)—ଦାମୁଡ଼ି—
2. A full grown bull-calf; a steer.
୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମୁଷ ଛେଦିତ ହୋଇ ନ ଥିବା ବଳଦ—
3. A defectively castrated bullock.

ଅଣ୍ଡି ଟିଙ୍ଗେଇବା—ଦେ. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—୧ । ଲିଙ୍ଗୋଦ୍ରେକ ହେବା—
Aṇḍi tingeiba 1. Erection of the penis.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟ ପାଇଁ ମନରେ ଲାଳସାର ଉଦ୍ରେକ—2. Hankering after anything.

ଅଣ୍ଡିନୀ—ସଂ. ବି. (ଅଣ୍ଡ+ଇନ୍+ଈ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଯୋନିଜନ ରୋଗ—
Aṇḍinī (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)
Prolapse of the uterus; a female disease.

ଅଣ୍ଡିର—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଣ୍ଡୀର)—୧ । ଅଣ୍ଡିର (ଦେଖ)
Aṇḍira 1. Aṇḍīra (See)
୨ । ପୁରୁଷଜାତୀୟ— 2. Male.
ଅଳପ ବହୁତ ବଚନ, ଅଣ୍ଡିର ବୋଇଲ ଯେମନ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ୧୦୩ ।
ଦେ. ବି—ଅଣ୍ଡୀର (ଦେଖ)
Aṇḍīra (See)

ଅଣ୍ଡିରା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଣ୍ଡୀର) – ୧ । ପୁରୁଷଜାତୀୟ (ଜୀବ)—
Aṇḍirā 1. Male (animal)
ଏଁଡ଼େ ୨ । ବାଞ୍ଝ (ଗଛ); ଯେଉଁ ଗଛ ଫଳେ ନାହିଁ—
ମଦ୍ଦା 2, Barren (tree)
(ବିପରୀତ—ମାଈ) ୩ । ଯେଉଁ ଫୁଲରୁ ଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ—
3. Male (flower).
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଳଶାଳୀ; ବଳୁଆ—4. Strong
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବୀର —5. Valiant; heroic.
ଦେ. ବି—୧ । ପୁରୁଷଜାତୀୟ ଜୀବ—
1. A male animal.
୨ । ପୁରୁଷ; ମନୁଷ୍ୟ—2. A male; a man.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ୟ	ଜ୍ରଅ	ଜ
୨	ୟ	ୱ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଜ୍ରଅ	ଜ	ନ୍ଦ

ଖିଲ୍ଲୀ ଟୋରବ ଟୋରଣ ଅଣ୍ଡିର
ଘରରେ ଦେଖେ ଘର ମାର ଘର । ବଣ୍ଟିଟି ନ ମନ ଲଗଇ ଦ୍ରୋଣ ।

୩ । ସ୍ୱାମୀ; ପତି—3 Husband.

୪ । ଦାମୁଡ଼; ଯୁବାଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀ—
4. A steer; a full grown bull-calf.

ବୃଦ୍ଧା ଦ୍ରବ୍ୟ ନକ୍ରା ଲଗଇ ଦ୍ରୋଣ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଅଣ୍ଡିର ଗର ଛଣା ପଇଣ ଗଳ ଦେ ଦେଇ ଦଇ ଧାଇଁ । ପଦ୍ମଚରିତ୍ର—ଦ୍ରମାଣ ଥାଂସ୍ୱ ।

୫ । ଗାଈପୁଅ ଅଣ୍ଡିରା; ଅପଣା ଗାଈଠାରୁ ଜନ୍ମିଥିବା ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀ—5. A bull-calf born of one's own cow.

[ଦ୍ର—ଅପଣା ଗାଈଠାରୁ ଜନ୍ମିଥିବା ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀକୁ ହିନ୍ଦୁ ଗାଈ-ସ୍ୱାମୀ ନିଜେ ହଳ କାମରେ ନ ଲଗାଇ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗାଈପୁଅ ଅଣ୍ଡିରାକୁ ଅଣି ନିଜର ଗୃହ କାମରେ ଲଗାନ୍ତି । ଏ ପ୍ରଥା ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଳେ ।]

୨ । ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବ—ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
6. An inferior class of Ordiā Brāhmaṇas.

ଅଣ୍ଡିରା କାଙ୍କଡ଼—ଦେ. ବ—୧ । ବନ୍ଧ୍ୟା କର୍କୋଟକୀ (ଦେଖ)
Aṇḍirā kāṅkarḍa 1. Bandhyā karkotakī (See)

୨ । ଯେଉଁ କାଙ୍କଡ଼ ଲତା ଫଳ ଧରେ ନାହିଁ—
2. A kāṅkarḍa creeper which bears no fruit.

ଅଣ୍ଡିରାଚଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଣ୍ଡୀର + ଚଣ୍ଡୀ)—
Aṇḍirā chaṇḍi ୧ । ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ; ଉତ୍ତପ୍ତପ୍ରକୃତି ସ୍ତ୍ରୀ; କଳହପ୍ରିୟା ସ୍ତ୍ରୀ
ପାଡ଼ାକୁଦଳୀ 1. Vixen; virago; shrew.
ଲଡ଼ାକିନ; ଲଡ଼ାକୀ

୨ । ପୁରୁଷପ୍ରକୃତିକା ସ୍ତ୍ରୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସମାଜରେ ମିଶିବାକୁ ଏବଂ ସୁଖ ପାଏ—2. A woman who loves the society of males.

୩ । ନିର୍ଲଜ୍ଜା ସ୍ତ୍ରୀ—3 Shameless woman.

ଅଣ୍ଡିରା ବାଇଗଣ—ଦେ. ବ—ଅଗ୍ରାଦୁ ଓ ଥଳା ବାଇଗଣ (ଏ ବାଇଗଣ
Aṇḍirā bāigaṇa ମଧ୍ୟରୁ ସୂଜା ଧରି ଗୋଟାଏ ତଳୁ ବାହାରେ ଓ ଏବଂ ଖାଇବାକୁ ଗୁଡ଼ିକର ନୁହେ)—A kind of badly developed and coarse brinjal.

ଅଣ୍ଡିରା ବାହ୍ମଣ—ପ୍ରା. ବ. (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥକ)—ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣ (ଦେଖ)
Aṇḍirā bāhmuṇa Māstāna Brāhmaṇa (See)

ଅଣ୍ଡିରା ବିଲୁଆ ବୋବାଳି—(ଲୌକିକ ସଂସ୍କାର)—
Aṇḍirā bilua bobāḷi ସାଧାରଣ ବିଲୁଆଙ୍କ ହୁକେହୁକେ'
ଗଦ୍ଦାଶିୟାଲେରଡାକ ଡାକ ଅପେକ୍ଷା କର୍କଶତର ଗୋଟିଏ
ଗୀଦ୍ଦଡ଼କା ଚୀଖ ବିଲୁଆର ଦୀର୍ଘକାଳସ୍ଥାୟୀ ଡାକ—
The shrill howl of a male-jackal which is taken to portend death to some person in the vicinity.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ବିଲୁଆମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ, ଗଭୀର ପହରରେ ଠାରେ, ଗଭୀର ଦୁଇ ପହରେ, ଗଭୀର ତିନି ପହରେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ "ହୁକେ ହୁକେ" ବୋବାଳି ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି । ତଳୁ ଅଣ୍ଡିରା ବିଲୁଆ ଅସମୟରେ ଦୀର୍ଘକାଳସ୍ଥାୟୀ ବିକଟ ଚିତ୍କାର କରେ । ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ଅଣ୍ଡିରା ବିଲୁଆ ବୋବାଇଲେ ଗ୍ରାମସ୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଶୁଭକୁ ଘଟିବାର ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଅଣ୍ଡିରା ବିଲୁଆ ବୋବାଳି ଅଶୁଭସୂଚକ ।]

ଅଣ୍ଡିରା ମାଧିଆ—ପ୍ରା. ବ. ପୁଂ. (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ —
Aṇḍirā mādhiā ଗାଣ୍ଡିପୁଅ ଅନଲା; ଯେଉଁ ଲୋକ ଚଳ
କାମ ନ କରି ବୃଥାରେ ବୁଲୁଥାଏ—
(a term of abuse) A loafer.

ଅଣ୍ଡିରିପୁଅ—ପ୍ରା. ବ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅଣ୍ଡୀର + ପୁତ୍ର)—
Aṇḍiripua ୧ । ବାଳକ—1. Boy.
(ମାଇକିଆ ଝିଅ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପୁରୁଷ ଜାତି—2. A male.
ଅଣ୍ଡିରିପୁଅର ବର୍ଣ୍ଣ, ମାଇକିଆ ଝିଅର ବର୍ଣ୍ଣ—ଦେ ।

ଅଣ୍ଡିରିପୁଅ ଉର୍ଦ୍ଧବ—ଦେ. ବ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଲମ୍ବପାଟସଟାବୃତ ଦେଖା-
Aṇḍiripua urddhaba ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ—(Ironical)
A good-for-nothing person with a pleasing exterior and dress.

ଅଣ୍ଡୀର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଣ୍ଡ + ଅଛ ଅର୍ଥରେ ଈର)—
Aṇḍīra ୧ । ପୁରୁଷ ଜାତୀୟ—1. Male.
ଅଣ୍ଡୀର ବଳ ଯେ ଜଣେ, ଦେହ ଜଳ ଗାଢ଼ ; ସାରଣା ନିବାରଣ ବଳ ।

୨ । ବଳୁଆ—2. Strong.

୩ । ଶକ୍ତ; ସମର୍ଥ—3. Capable; able.

ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ମନୁଷ୍ୟ—1. Man.

୨ । ବଳବାନ ଓ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ପୁରୁଷ—
2. A fullgrown and well developed male.

ଅଣ୍ଢିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—୧ । ନଈବଢ଼ି ଶୁଡ଼ିଗଲେ ନଈର ଯେଉଁ ଯେଉଁ-
Aṇḍhiā ସ୍ଥାନରେ ଗଭୀର ଓ ସ୍ଥିରପାଣି ରହି ଯାଇଥାଏ—
1. Deep pools of water in the bed of a river after the subsidence of a flood.

୨ । (ନାମ) ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ନିମାପଡ଼ା ଥାନା ନିକଟସ୍ଥ କୋଠଦେଶ ପ୍ରଗନ୍ନାର ପୂର୍ବ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜମିଦାର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ନରସିଂହ ଦେବର ରାଜଧାନୀ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ—
2. Name of a large village in the Puri district.

ଅତ (ଧାତୁ)—ଧଂ—୧ । ଚାଲିବା—1. To walk.
Ata root) ୨ । ଭ୍ରମଣ କରିବା—2. To rove; to wander.

୩ । ବାନ୍ଧିବା—To bind.

ଅତଉଲ—ଦେ. ବିଶ—ଅତୌଲ (ଦେଖ)
Ataula Ataula (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅତଉଲ୍ଲ—ଦେ. ବିଶ—ଅତୌଲ (ଦେଖ)
Ataulā Ataula (See)

ଅତଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ—ସ. ଅ. (ସ. ଅତଃ+ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ବିସର୍ଗର ଲୋପ)—
Ataurddhwa ୧ । ଏହା ପରେ—1. After this.
୨ । ଏଥିରୁ ଟପିଲେ—2. Beyond this.
୩ । ଏଥିରୁ ବେଶି—3. More than this

ଅତଏବ—ସ. ଅ. (ଅତଃ+ଏବ; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ବିସର୍ଗର ଲୋପ)—
Ataeba ଏହି କାରଣରୁ; ଏଥିଯୋଗୁଁ—
For this reason; therefore.

ଅତଃ—ସଂ ଅ. (ଇଦମ୍ + ୫ମୀ ବିଭକ୍ତି. ତସ୍)—
Atah ୧ । ଏହି ସ୍ଥାନରୁ; ଏହିଠାରୁ—1. From this place.
୨ । ଏହାଠାରୁ—2 From this.
୩ । ଏହି କାରଣରୁ; ଏ ହେତୁରୁ—
3. Hence; consequently.
୪ । ଏହା ଅପେକ୍ଷା—4. Than this.
୫ । ଏହି ସମୟଠାରୁ—5. From this time.
୬ । ଅତଠାରୁ—6. Henceforth; henceforward.

ଅତଃପର—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅତଃପରମ୍)—
Atahpara ୧ । ଏହା ପରେ—1 After this.
ଅତଃପର ୨ । ଏଥିଉତ୍ତାରୁ—2. Beyond this.
ଇସ୍‌କେବାଦ

ଅତକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଅତଗ୍) ସର୍ବ.—
Atak ୧ । ଏହା—1. This.
୨ । ଏତେ—2. This much.
୩ । ଏତେବେ—3. All this

ଅତକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଭ୍ରମଣକାରୀ—
Ataka Travelling.

ଅତଟ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ତଟ; ଯାହାର ତଟ ନାହିଁ)—
Atata ୧ । ପର୍ବତର ହଠାତ୍ ଉଠିଥିବା ଶିଖ—
1. Precipice; a steep crag.
୨ । ନଦୀର ଅତଡ଼ା—2. Precipitous bank of a river.
ସ. ବିଶ—୧ । ତଟହୀନ—1. Shoreless.
୨ । ଅସୀମ—2. Boundless.
୩ । ଏକଦମ୍ ଅଉଚ—3. Precipitous; steep.

ଅତଡ଼୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ; ଆଳ) ବି—ବସିବା ବା ଠିଆ ହେବା ପାଇଁ
Atard ଅଖଣ୍ଡିଆ ସ୍ଥାନ—An inconvenient place to stand or sit on.

ଅତଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ଅତଟ)—୧ । ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଉଠିଥିବା ନଦୀର
Atarda ଅଉଚ ତଟଭୂମି—1. Precipitous bank of a river.
ଆଡ଼ୁମି
କରାରା, ଟାଁଗ ଉଦ୍ଦ ବେଳେ ଦୋଳ ଜଳିବେ ଛନ୍ଦ ବାଢ଼େ
ବାହୁଁ ଦଦ୍ଦ ମୂଳରେ କାଳଜୀ ଅଦଢ଼େ ।
ଗୀତାମ୍ବର ମୁଖ ଉତ୍ସବ ।
୨ । ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ଭୂମି (ନନ୍ଦ)—2. Uneven land.

ଅତଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଅତଡ଼ (ଦେଖ)
Atarda 1. Atarda (See)
ବୁଦ୍ଧ ଅସମ୍ଭେ ଅତଡ଼ା ଉଦ ବାଢ଼େ
ଦେଖି ଅତ ଲମ୍ବକର ଏବ ବଢ଼େ । ଦ୍ରୁନଦ୍ଦାର. ୧୩ ।
୨ । ଜଳୁଥିବା ଜିଅଁ ଗଦା—
2. Bonfire.; a heap of blazing fire.
ଅତଡ଼ା ଉଗାଇ ଦେବନ୍ତ ସେ ଧାଉଁଗଣ । ଗାଉଡ଼ା. ମହାଭାରତ. ୨୪ ।
୩ । (ସ. ଅଉଚ୍ଚଟତା)—ବଡ଼ଟ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରର ଅଘାତ ଯୋଗୁଁ କର୍ଣ୍ଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା ସ୍ତବ୍ଧତା—
3. Deafness or numbness of the sense of hearing due to a very loud noise.
(ଯଥା—ଭୋପବାଜ ବମ୍‌ବାଜ ଶୁଣି ମୋ କାନ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲା ।)
ଦେ. ବିଶ—(ସ. ଅ + ତାଡ଼ିତ)—କାଙ୍କ ଅଦରେ ତଡ଼ା (ତାଡ଼ିତ) ହୋଇ ନ ଥିବା (ଭୂମି)—(land) Which has not been turned up.

ଅତଡ଼ା ଖସିବା—ଦେ. କ—ନଦୀର ତଟ ଭୂମିର ବଡ଼ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡମାନ
Atarda khasibā ଜଳସ୍ରୋତର ପ୍ରବଳ ଅଘାତଦ୍ୱାରା ନଦୀର
କୂଳଭାଁଗା ଗର୍ତ୍ତସାତ୍ ହେବା—The falling of the bank by the force of the current; erosion of the bank.

ଅତଡ଼ା ଖାଇବା—ଦେ. କ—୧ । (ନଦୀ) ସ୍ରୋତର ଅଘାତଦ୍ୱାରା ତଟ-
Atarda khāibā ଭୂମିକୁ ଗର୍ତ୍ତସାତ୍ କରିବା—
କୂଳ ଖାଓୟା 1. To erode the bank (said of a river).
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ବଢ଼ିରେ ନଦୀ କାଳଯାଟଣା ଗାଁ ମୁଣ୍ଡଯାକେ ଅତଡ଼ା ଖାଇଯାଇଛି ।)
୨ । (କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ରଣ ବା ଘାଆ) ଗୁରୁ ଘାଖର ଚମ ଓ ମାଂସକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଘାଇଲା କରିବା—2. To eat away the edge (said of a festering sore.)
(ଯଥା—ଘଠାଣ ଗା ସିଠିରୁ ଗୁରୁ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଚଉଡ଼ା ଘର ଅତଡ଼ା ଖାଇଗଲାଣି ।)

ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ.—୧ । ଅତଡ଼ା ଖସିବା (ଦେଖ)
Atarda pardibā 1. Atarda khasibā (See)
(କାନ) ତାଳାଧରା ୨ । ଅଉଚ୍ଚଟ ବା କଠୋର ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା (କାନ) ବଧିର ବା ସ୍ତବ୍ଧ ହେବା—2. The dazing of

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଲ୍ଲ	ଉ	ନ୍ଦ

the ear by a furious roar; the ear being deafened by a high sound.

(ଯଥା—ଢୋଲ ଶବ୍ଦରେ କାନ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲାଣି ।)

ଅତଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—୧ । ଅତଡ଼. ୧. (ଦେଖ)
Atardi (etc) 1. Atarda. 1. (See)
୨ । ଛୋଟ ଜଳନ୍ତା ନିଆଁଗଦା—2. A small heap of blazing fire.

ଅତଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ (ସ. ଅତଟ)—ଉଚ୍ଚ; ଅଉଚ; ଲମ୍ବାବରେ ଉଚ—
Atardiā Precipitous.
ଖାଡ଼ାଉଚୁ
ଖଡ଼ା

ଅତଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ଲତାବିଶେଷ)—ଅତୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Atandi Ātundī (See)
ଆତୁଣ୍ଡୀ ଅତଣ୍ଡିର ନାମ ତମାଳ ନିକ୍ଷ । ବ୍ୟାକ୍ୟ. ନିଘଣ୍ଟୁ ।

ଅତଥ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ—(ଅ + ତଥ୍ୟ)—୧ । ଅସତ୍ୟ;—1. Untrue.
Atathya ୨ । ଅବାସ୍ତବ—2. Unreal.
୩ । ଅନିଶ୍ଚିତ—3. Uncertain.

ଅତଦ୍‌ଗୁଣ—ସଂ. ବି. (ଅ + ତଦ୍ଗୁଣ)—୧ । ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ଯେଉଁ
Atadguna ଅଳଙ୍କାରରେ ଏକ ବସ୍ତୁ ବସ୍ତ୍ରାନ୍ତରର ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ନିଜର ଗୁଣକୁ ବଜାୟ ରଖି ଥାଏ—
1. A figure of speech in Rhetoric where the thing in question does not assume the quality of another though it might be expected to do so; a sort of metaphor.
୨ । ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅସଲ ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନା ନ କରି ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରରେ ବାଜେ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଥାଏ—2. The use of predicates not descriptive of the essential nature of the object (M. W.)

ଅତନ—ସଂ. ବି.—(ଅତ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Atana ୧ । ଗମନ—1. Going; walking.
୨ । ଭ୍ରମଣ—2. Travelling.

ଅତନୁ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ତନୁ)— ଅନଙ୍ଗ; କାମ; ମଦନ—
Atanu Cupid.
ସଂ. ବିଶ—୧ (ବହୁବ୍ରୀହି) ଶରୀରରହିତ—
1. Incorporeal.
୨ । (ନିଷ୍ଠ ତନୁ) ସ୍ଥୂଳ; ମୋଟା—
2. Thick; not fine.

ଅତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ତନ୍ତ୍ର)—୧ । ଯେଉଁ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରରେ
Atantra ତନ୍ତ୍ର ବା ତାର ନ ଥାଏ—1. Unstringed
(ଅତନ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (musical instruments).
(ଅତନ୍ତ୍ରତା—ବ)—୨ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର; ଅସ୍ୱାଧୀନ; ସ୍ୱାଧୀନ—
2. Independent.
୩ । ଅବାଧ—3. Unrestrained.
୪ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାଧୀନ; ଯାହା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ନୁହେ—
4. Optional; not necessarily binding.
୫ । ତନ୍ତ୍ରବିହୀନ; ତନ୍ତ୍ରହୀନ—
5. Without mystic formula.

ଅତନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ତନ୍ଦ୍ରା)—
Atandra ୧ । ତନ୍ଦ୍ରାହୀନ; ନିଦ୍ରାହୀନ—1. Sleepless.
(ଅତନ୍ଦ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)—୨ । ଅନଳସ—2. Unweary; watchful; alert.
୩ । ଅବିରାମ—3. Unremitting; incessant.
୪ । ସାବଧାନ; ସତର୍କ—4. Vigilant; careful.

ଅତନ୍ଦ୍ରକ—ସଂ. ବିଶ—(ଅ + ତନ୍ଦ୍ରା + କ) ଅତନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)
(ଅତନ୍ଦ୍ରକା—ସ୍ତ୍ରୀ)— Atandra (See)

ଅତନ୍ଦ୍ରିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ + ତନ୍ଦ୍ରା + ଇତ)—ଅତନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)
Atandrita Atandra (See)
(ଅତନ୍ଦ୍ରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅତନ୍ଦ୍ରୀ—ସଂ.ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ + ତନ୍ଦ୍ରା + ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—ଅତନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)
Atandrī Atandra (See)
(ଅତନ୍ଦ୍ରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅତପ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ତପ ଧାତୁ + ଅ)—
Atapa ୧ । ଥଣ୍ଡା; ଶୀତଳ—1. Cool.
୨ । ଅନୁତ୍ତେଜିତ—2. Not excited.
୩ । ଅନିଯୁକ୍ତ—3. Unemployed.

ଅତପଃ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ତପସ୍ ; ୧ମା.୧ବ)—
Atapaḥ ଯେ ତପସ୍ଚରଣରେ ହେଳା କରେ—
Neglecting religious austerities.
ସଂ. ବ—ଅଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି—Irreligious person.

ଅତପସ୍କ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ + ତପସ୍ + କ) ଅତପଃ (ଦେଖ)
Atapaska Atapaḥ (See)
(ଅତପସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅତର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଇବ)—ପୁଷ୍ପରୁ ନିଷ୍କାସିତ ତୈଳମୟ
Atara ସୁଗନ୍ଧ ସାର—Otto; oily scent extracted
ଆତର from flowers.
ଅତର ଯେଉଁ ତେଲ ଅତର, ଗୋଲାପ ନିଷ୍ଟର । ଅଭିଧାନ, ବ୍ୟବହାରାଭିଧାନ ।

ଅତରକ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ସ. ଅତର୍କିତ)—ଅତର୍କିତ (ଦେଖ)
Ataraka Atarkita (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅତରକା—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯେ ମାୟାହୀନ ବା କପଟୀ ନୁହେଁ; ନିଷ୍କପଟ; ସରଳ—1. Simple.
Atarakā
ସାଦାସିଦେ
ସୀଧା
୨ । ଅସାବଧାନ—2. Not cautious.

ଅତରକିଆ—ଭ୍ରା. ବିଣ—ଅତରକା (ଦେଖ)
Atarakiā Atarakā (See)

ଅତରକିତ—ଭ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ଅତର୍କିତ)—ଅତର୍କିତ (ଦେଖ)
Atarakita Atarkita (See)
ଅତରକିତ ହୋଇ ପରସ୍ପର ଅବଧ । ଭ୍ରମ୍ଭିତ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅତରକିତେ—ଭ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଅତର୍କିତ)—
Atarakite ୧ । ଅତର୍କିତ ଭାବରେ; ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ରୂପେ—
1. Unexpectedly.
୨ । ହଠାତ୍—2. Suddenly.
ଚନ୍ଦ୍ର ମନ୍ଦିର ମୁଁ ଯେବେ, ଗ୍ରହିଁ ଯା ଅତରକିତେ ।
ଗ୍ରହ ଚନ୍ଦ୍ର ମିଳାଇନ୍ତ ଅସି । ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର ବିଦ୍ୟାଭୋଗ ଚନ୍ଦ୍ର—ଚ ଗୀତ ।

ଅତରକେ—ଭ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ.ଅତର୍କିତ)-ଅତରକିତେ (ଦେଖ)
Atarake Atarakite (See)

ଅତରଚ୍ଛ—ଭ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ—ଅତର୍ଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Atarachha Atarchha (See)

ଅତରଛିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅତର୍ଚ୍ଛିଆ (ଦେଖ)
Atarachhiā Atarchhiā (See)

ଅତରଦାନ୍—୧ ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଇତ୍‌ଦାନ୍)—
Ataradān ୧ । ସଭା ଓ ଦରବାର ଆଦିରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ
ଆତରଦାନ ଅତରଦ୍ୱାରା ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରାଯିବା ପାଇଁ
ଅତରଦାନ ବ୍ୟବହୃତ ଅତର ରଖା ଯାଇଥିବା ପାତ୍ର—
1. A receptacle for keeping otto while serving it to guests at a gathering.
୨ । ଦେ. ବି. (ଆ. ଇତ୍ର + ସଂ. ଆଧାନ)—ଅତରଶିଶି; ଅତର ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସାନ ବୋତଲ—
2. Phial of otto.

ଅତରଦାନୀ—ଦେ. ବି—ଅତରଦାନ୍ (ଦେଖ)
Atardānī Ataradān (See)

ଅତରଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅତର ଦ୍ୱାରା ସୁବାସିତ—
Ataradiā Scented with otto.
ଆତର ଦେଇଆ (ଯଥା—ଧାନ ଶିଳ, ଗୁଣ୍ଡି, ବଡ଼ ।)
ଅତର ଦିଆହୁଆ

ଅତରପକା—ଦେ. ବିଣ—ଅତରଦିଆ (ଦେଖ)
Atarapakā Ataradiā (See)

ଅତରପିତର କରିବା—ଭ୍ରା. କ୍ରି—ବହୁ ବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର କରିବା ବା ମିଳାଇ ଦେବା—To mix up in a confused mass; to jumble up various things.
Atara pitara karibā
ଏକାକାର କରା
ଗଡ଼ବଡ଼ କରନା

[ଦ୍ର—ବେଦୋକ୍ତ "ଅତ୍ର ପିତରୋ ମାଦୟଧ୍ୱଂ" ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର-ପାଠ ପୂର୍ବକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସମୟରେ ପିଣ୍ଡାଦିଶ୍ଚ ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦିକୁ ଠୁଳ କରି ଶ୍ରାଦ୍ଧକର୍ତ୍ତା ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରନ୍ତି । ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱୟର ଅପଭ୍ରଂଶରେ ଏ ବାକ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ।]
(ଯଥା—ମୁଁ ସବୁ ଜିନିଷକୁ ଅଲଗା କରି ରଖିଥିଲି, ସେ ସବୁ ତାକୁ ଅତରପିତର କରି ଦେଲା ।)

ଅତରସ—ଦେ.ବି. (ସଂ.ଅତ + ଉରସ୍)—ଉଦ୍‌ବେଗ(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
Atarasa Anxiety.

ଅତର୍କ—ସଂ. ବି. (ଅ+ତର୍କ)—୧ । ଯୁକ୍ତି ବା ତର୍କର ଅଭାବ—
Atarka 1. Absence of reasoning or argument.
୨ । ଅଯୌକ୍ତିକ ତର୍କ—2. Bad logic; illogical reasoning.
୩ । ଅଯୌକ୍ତିକ ତର୍କ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି
3. A bad reasoner.
ସଂ. ବିଣ. ୧ । ଅଯୌକ୍ତିକ—1. Illogical.
୨ । ତର୍କ ବିରହିତ—2. Void of reasoning.

ଅତର୍କିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ତର୍କିତ)—
Atarkita ୧ । ଅଚିନ୍ତିତ; ଅସମ୍ଭାବିତ—1. Unthought of.
୨ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ; ଯାହା ହଠାତ୍ ଘଟେ—
2. Unexpected; sudden.
୩ । ଅଲକ୍ଷିତ—3. Unnoticed.

ଅତର୍କିତଚର—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ଅତର୍କିତ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Atarkitachara ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପୂର୍ବରୁ ସମ୍ବାଦ ନ ଦେଇ
(ଅତର୍କିତଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ—(a person) Who arrives without giving previous intimation; arriving unannounced.

ଅତର୍କ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ତର୍କ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Atarkya ୧ । ଅଚିନ୍ତ୍ୟ—1 Inconceivable.
୨ । ଚିନ୍ତାର ଅଗମ୍ୟ—2. Baffling thought.
୩ । ତର୍କରଅଯୋଗ୍ୟ; ଯାହା ବିଷୟରେ ତର୍କ ବିତର୍କ ହୋଇ ନ ପାରେ—
3. Baffling reasoning.

ଅତର୍ଚ୍ଛ—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ. (ସଂ. ଅତ୍ରସ୍ତ; ପ୍ରା. ଅତ୍ରିଚ୍ଛ) —
Atarchha ୧ । ଭୀତିଆ; ମହାଭୀତ; ବିହ୍ୱଳ—
(ଅତର୍ଚ୍ଛୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Terrified.
ଘାବରା ୨ । ହଠାତ ଭୟଭୀତ; ଘାବରା—
ଘବଡ଼ା 2. Suddenly frightened.
୩ । ଦିଗ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ବିମୂଢ଼—3. Bewildered.
୪ । ଭରୁଆ—4. Timid.
୫ । ଯାହା ତର ସହେ ନାହିଁ—
5 Brooking no delay.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ	ଲ୍ଲ	ଶ	ନ୍ଦ

ଦେ. ବ—୧ । ତ୍ରାସ; ମହାଭୟ—1 Terror.

୨ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ—

2. Sudden fright.

ଅତର୍ଚ୍ଛେ ଅବ୍ଦୁଗା ପରାର ଚଟ୍ଟ ଗରେ—ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହସ୍ତବ ।

୩ । ଉଦ୍ବେଗ—3. Anxiety.

୪ । ଚିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—

4. Bewilderment.

ଅତର୍ଚ୍ଛିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଅତର୍ଚ୍ଛ (ଦେଖ)

Atarchhiā Atarchha (See)

(ଅତର୍ଚ୍ଛିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ହଠାତ୍ ଭୀତି ଉତ୍ପାଦନକାରୀ—

2. Terrific; frightful.

(ଯଥା—ତାର ଗୋଟାଏ ଅତର୍ଚ୍ଛିଆ ଝାଡ଼ା ହୋଇଗଲା ।)

୩ । ଉଦ୍ବେଗକର—3. Causing anxiety.

ଅତର୍ଚ୍ଛେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅତ୍ତ+ଈକ୍ଷ ଧାତୁ)—

Atarchheibā ୧ । ଅତର୍ଚ୍ଛ କରିବା; ଡରାଇବା—

ଆତଙ୍କାନ 1. To frighten; to terrify.

ଘବଡ଼ାନା ୨ । ଉଦ୍ଦିଗ୍ନ କରିବା—2. To hurry up.

୩ । ବିଳମ୍ବ ନ ସହିବା—

3. To brook no delay.

୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ ଉଦ୍ବେଗ ଜନ୍ମାଇବା—4. To cause anxiety to a person.

ଅତଳ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ତଳ; ଯାହାର ତଳ ନାହିଁ)—

Atala ୧ । ଯାହାର ତଳ ବା ନିମ୍ନଭାଗ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ନ ପାରେ; ଅଗାଧ—

1. Bottomless; unfathomable.

୨ । ଅତି ଗଭୀର—2. Abysmal; very deep.

ସଂ. ବି—ପୁରାଣୋକ୍ତ ସପ୍ତ ପାତାଳ ମଧ୍ୟରୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଅବ୍ୟବହିତ ନିମ୍ନରେ ଥିବା ପାତାଳ—The first of the seven subterranean regions which lies just below our earth.

[ଦ୍ର—ସପ୍ତ ପାତାଳର ନାମ—ଅତଳ; ବିତଳ; ସୁତଳ; ତଳାତଳ; ମହାତଳ; ରସାତଳ ଓ ପାତାଳ ।]

ଅତଳତଳ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅତଳ)—୧ । ଅତଳ (ଦେଖ)

Atalatala 1. Atala (See)

୨ । ଅତଳତଳା (ଦେଖ)—2. Atalatalā (See)

ଅତଳତଳା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ତଳତଳାନ୍ତ; ଯେଉଁ ପାତ୍ରରୁ ସମସ୍ତ

Atalatalā ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ ନିଃଶେଷରୂପେ ନିଅଯାଇ-ସାରିଥାଏ—

1. (cup or receptacle) Drained to the last drop.

୨ । ନିଃଶେଷିତ—2. Exhausted.

୩ । ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. —ସ୍ୱସମ୍ପତ୍ତି; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସକଳ ସମ୍ପଦ ବିଲୁପ୍ତ ହେଲାଣି—

3. (a person) Reduced to indigence; reduced to the last extremities.

ଅତଳତଳାନ୍ତ—ଦେ. ବିଶ—ଅତଳତଳା (ଦେଖ)

Atalatalānt Atalatalā (See)

ଅତଳତଳିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଅତଳତଳା (ଦେଖ)

Atalatalia Atalatalā (See)

ଅତଳସ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଅତଲସ୍)—ଏକପ୍ରକାର ଖୁବ୍ ନରମ

Atalasa ରେଶମ ଲୁଗା (ହୁଇ ଶବ୍ଦସାଗର)—

ଅତଲସ A kind of very soft silk.

ଅତ୍ର ଜଦ ଗରେ ଉଚ୍ଚ ଦେଉ ବୀ ଭୋରେ, ପିନ୍ଧିଛ ସେ ଅତଲସ ଲହଙ୍ଗା ଇଗରେ ।

ଭକ୍ତ. ଚରିତାମୃତ. ୧୫ ।

ଅତଳସ୍ପରଶ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ସଂ. ଅତଳସ୍ପର୍ଶ)—

Atalasparaśa ଅତଳସ୍ପର୍ଶ (ଦେଖ)

Atalasparśa (See)

ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ଭାପ ସ୍ପରଶ, ବଡ଼ ଅତଳସ୍ପରଶ,
ବଳନ୍ତ ଗଳ ସାରଶ, ବଦର ଜଳ ସେ

ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ. ୨୩୧୨ ।

ଅତଳସ୍ପର୍ଶ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ତଳସ୍ପର୍ଶ; ଯାହାର ତଳ ସ୍ପର୍ଶ

Atalasparśa କରିହେବା ନ ପାରେ; ଅମ୍ବା ଅତଳ+ସ୍ପର୍ଶ;

(ଅତଳସ୍ପର୍ଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅତଳକୁ ଲାଗିଛି ସ୍ପର୍ଶ ଯାହାର)—

ଅଗାଧ; ଅତି ଗଭୀର—Unfathomable, abysmal.

ଅତଳସ୍ପର୍ଶ ଅଗାଧ ଉପଦ୍ୟାନଦ୍ୱୀପ—ମଧୁସୂଦନ—ପ୍ରବନ୍ଧମାଳା ।

ଅତଳସ୍ପର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ତଳସ୍ପର୍ଶ+ଇନ୍; ଯାହାର

Atalasparśī ତଳକୁ କେହି ସ୍ପର୍ଶ କରି ନ ପାରେ; ଅଥବା,

(ଅତଳସ୍ପର୍ଶିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅତଳ+ସ୍ପର୍ଶ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.—ଯାହା ଅତଳ ବା ୧ମ ପାତାଳକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି ।)—

ଅତଳସ୍ପର୍ଶ (ଦେଖ)

Atalasparśa (See)

ଅତଳସ୍ପୃକ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଅତଳ+ସ୍ପୃଶ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)-

Atalaspruk ଅତଳସ୍ପର୍ଶ (ଦେଖ)

Atalasparśa (See)

ଅତଳାନ୍ତକ ମହାସାଗର—ଦେ. (ନାମ; ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଇଂରାଜୀ

Atalāntaka mahāsāgara ନାମକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ)—ଆଟ୍‌ଲାଣ୍ଟିକ୍ ମହାସାଗର; ଯେଉଁ ମହାସାଗରର ପୂର୍ବ ପାଖେ ଇଉରୋପ ଓ ଆଫ୍ରିକା ଏବଂ ପଶ୍ଚିମ ପାଖେ ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକା—

The Atlantic Ocean.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଝ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଝ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରହ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଲବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

ଅତସ—ସଂ. ବ. (ଅତ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ)—
Atasa ୧ । ବାୟୁ; ପବନ—1. The air; wind.
୨ । ଆତ୍ମା—2. The soul.
୩ । ଛଣପଟ ଅଂଶୁରେ ବୁଣା ଲୁଗା—
3. Cloth made from flax.

ଅତସୀ—ସଂ. ବ. (ଅତସ+ଙ୍ଗୀ. ଇ)—୧ । ଫେଣୀ; ପେଶୁ—
Atasī 1. Lin-seed; Linum Usitatissimum.
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— ଅତସୀ ବ୍ରୁମ୍ଭମ ଶ୍ୟାମ ହେ ମୂ ଉଷ୍ଟ ।
ଉମା; ରୁଦ୍ରପତ୍ନୀ; ମସୁଣା ଦେବୀପୁର—ଦେବୋପବନ୍ଧ୍ ଣ ଗୀତ ।
ମସିନା; ତିସୀ [ଦ୍ର—ଏହା ଏକ କୃଷିଜାତ ତୈଲପ୍ରଦ ଶାଳଯୁକ୍ତ
ଅଲସୀ; ତୀସି ଗୁଳ୍ମ; ଏହି ଗୁଳ୍ମର ମଞ୍ଜି ପେଶୁ ବା ଛସି ଅଟେ । ଏ
ତେ. ଅବଷେ; ଗୁଳ୍ମର ଫୁଲ ପଞ୍ଚଦଳ, ଈଷତ୍ ଶ୍ୟାମଳ ବା
ନଳସ୍ପୃଗସି ଫିକା ଶାଳବର୍ଣ୍ଣ; ଏଥିର ଡାଙ୍ଗକୁ ପାଣିରେ
ମ. ଅଲସୀ ସଢ଼ାଇଲେ ଏଥିରୁ ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଂଶୁ ବାହାରେ
ତାହା ଝୋଟ ଅପେକ୍ଷା ଦୃଢ଼ ଓ ମସୃଣ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ମଧୁରରସ, ସ୍ନିଗ୍ଧ; ଗୁରୁ, ବଳକାରକ, କଫବର୍ଦ୍ଧକ, ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ; ଏହା ଶୁକ୍ର ଓ ଦୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତିର ହାନିକର । ଏଥିର ଶାଳର ତୈଳ ମଳକାରକ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଅବରୋଚକ; ଏଥିର ଶାଳର ତୈଳ ନଯୁନସୁକ୍ ତେଲ (Linseed oil) ନାମରେ ରଙ୍ଗରେ ମିଶାଯାଏ; ଏଥିର ଅଂଶୁରୁ ଭାରତରେ ପୂର୍ବକାଳରେ କ୍ଷୌମ ବସ୍ତ୍ର ବୁଣାଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକେ ଏହାକୁ କେବଳ ମଞ୍ଜି ପାଇଁ ବୁଣନ୍ତି ଓ ଏଥିର ଛଲରୁ ଛଣପଟ ପରି ଅଂଶୁ ବାହାରିବା କଥା ଚାଷୀମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କେହି କେହି ଏହାକୁ ଶଣ ବା ଛଣପଟ ଗଛ ବୋଲି ଭୁଲରେ କହନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଏହା ଛଣପଟ ନୁହେ; ଛଣପଟ ଫୁଲ ଶ୍ୟାମଳ ନୁହେ, ହଳଦିଆ; ଅତସୀ କୁସୁମ ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ । ଅମରକୋଷ ଟୀକାକାର ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ 'ଜାଳସୂତ୍ରୋପଯୋଗୀ ଶଣ' ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶଣ (The San Hemp, Crotalaria Juncea) ଏହାଠାରୁ ପୃଥକ ଅଟେ ।]
୨ । ଛଣପଟ (ଦେଖ)
2. Chhanapata (See)

ଅତସୀ ଚଣା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୧ । ଅତସୀ ୧. (ଦେଖ)
Atasī chanā Atasī. 1. (See)

ଅତସ୍ତତଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ଅତଃ ଏଠାରୁ + ତତଃ = ସେଠାରୁ)—
Atastatah ୧ । ଇତସ୍ତତଃ; ଏଣେତେଣେ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ(ବିକ୍ଷିପ୍ତ)—
1. (strewn) Here and there.
୨ । ଗୋଳମାଳଅ ଭାବରେ—
2. Confusedly; jumbled together.

ଅତା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ. (ସଂ. ନାଟ୍ୟୋକ୍ତିରେ ଅତ୍ତା ବୋଲି ମା,
Atā ଶାଶୁ ଓ ବଡ଼ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ । ତୈଲଙ୍ଗୀମାନେ ମା ଓ ବଡ଼ ଭଉଣୀଙ୍କୁ 'ଅତା' ଡାକନ୍ତି । ତୈଲଙ୍ଗୀସ୍ଥ ସଂପ୍ରଦାୟରେ ଗଞ୍ଜାମର ଦକ୍ଷିଣ ଅଂଶର ଓଡ଼ିଆମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି)—ମା ଓ ବଡ଼ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—A term used in addressing one's mother and elder sister.

ଅତାଇଚ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅତିବିଷା)—
Atāicha ୧ । ମନ୍ଥରା; ବିଷବିଶେଷ—1. Aconite.
ଆତଇଚ ୨ । ଅତିବିଷା (ଦେଖ)
ମିଠା ବିଷ 2. Atibishā (See)

ଅତାଇତ—ଦେ. ବ. ଓ ବିଶ—ଅତାହୁତ (ଦେଖ)
Atāita Atāhita (See)

ଅତାଉତ—ଦେ. ବ. ଓ ବିଶ—ଅତାହୁତ (ଦେଖ)
Atāutd Ātāhita (See)

ଅତାଗମ୍—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅସ୍ୱାତ + ଗମ ଧାତୁ) – ୧ । ଅତଯାତ;
Atāgam ଯା ଆସ; ଚଳପ୍ରଚଳ; ଗମନାଗମନ—
1. Frequenting; coming and going.
(ଯଥା—ସେ ଗ୍ରାମକୁ ମୋର ଅତାଗମ୍ ନାହିଁ ।)
୨ । ନିଶ୍ଚୟ; ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—2. Ascertainment.
୩ । ମାପ; ଗଣନା—3. Measurement.
ଅନକୂଳ ନାହିଁ ଏହି ଅତାଗମ୍ ବିଚାର । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଅବ ।
୪ । ପତ୍ତା; ସନ୍ଧାନ—4. Clue.
(ଯଥା—ସେ ଲୋକ କେଉଁଆଡ଼େ ପଳାଇଗଲା ତାର କିଛି ଅତାଗମ୍ ମିଳୁ ନାହିଁ ।)
୫ । ଚିହ୍ନ; ଶଙ୍କୁ—5. Trace; vestige.
ଦେ. ବିଶ—୧ । ସର୍ବଦା ଯିବା ଆସିବା କରାଯାଉଥିବା (ସ୍ଥାନ)—
1. Frequented (place).
୨ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—2. Ascertained.
୩ । ମାପ କରାଯାଇଥିବା—3. Measured.

ଅତାର—ଦେ. ବିଶ—ବେତାର; ଯେଉଁ ସମ୍ବାଦ ଦୂରକୁ ପଠାଯିବା ପାଇଁ
Atāra ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ତାର ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ—
ବେତାର Wireless (telegram).
ବେତାର

ଅତାରୀ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ପଞ୍ଜାବର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ
Atārī ନଗର; ଆଜିକାଲି ଏହାର ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ରହିଅଛି—
Name of a ruined ancient town in the Panjāba.
ଦେ. ବିଶ—ଯେଉଁ ଚିନି ବା କନ୍ଦମିଶ୍ରା ପାଣି ନିଆଁ ଉପରେ ଅଉଟା ହୋଇ ପାଗ ହେବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାର ବାନ୍ଧ ନ ଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ବଦଳିଆ ପାଲଟି ନ ଥାଏ—(Solution of sugar or syrup) Which has not yet thickened to the required thickness.
[ଦ୍ର—ଚିନି ବା କନ୍ଦମିଶ୍ରା ପାଣି ନିଆଁ ଉପରେ ବହୁକ୍ଷଣ ବସାଗଲା ପରେ ତାକୁ ଚାଟୁରେ ଟେକିଲେ ଚାଟୁରୁ ଘନ ଧାର (ତାର)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ହ	ଲୃ	ଲୃଅ	ଲ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ରୂ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଲଅ	●	ନ୍ଟ

ରୁହେ; ଅକ୍ଷର ବଦଳ ହେଲେ ଦୁଇ ଭାର ଓ ଅକ୍ଷର ବଦଳ ହେଲେ ଏକ ଭାର ରୁହେ । ଏହି ଭାର କନ୍ଦରସକୁ 'ଶିଗ୍ର' ବଦନ୍ତି ଓ ଆବଶ୍ୟକମତେ ଏହି ଶିଗ୍ରରେ ଲଘୁ, ଜଲବ, ରସଗୋଲ୍ଲ ଆଦି ବୁଡ଼ାଯାଏ ।]

ଅତାଲଜ୍ଞାନୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ତାଳ+ଜ୍ଞାନୀ)—
Atālajñānī ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ତାଳଜ୍ଞାନ ନ ଥାଏ—
Having no knowledge of musical cadence.

ବାଦ୍ୟ ଶିଖା ଦେଇ ଅଯେଷେ
ଅତାଲଜ୍ଞ ବୋଲରେ ଲେଖେ । ବିଦ୍ୟୁର୍ବ—ବିଦ୍ୟା ।

ଅତାଲିଆ --ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ତାଳ)—
Atāliā ୧ । ବେତାଲିଆ; ତାଳରହିତ (ଗୀତବାଦ୍ୟାଦି)—
ତାଳକାନା 1. Unmusical (performance or
ବେତାଳ song); having no musical cadence
୨ । ତାଳଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Having no knowledge of musical cadence.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାମଞ୍ଜସ୍ୟହୀନ; ଧାରାହୀନ—
3. Unsystematic; unmethodical.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଖାଡ଼ୁଆ—Awkward.

ଅତାଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ; ତାଳ)—ଅତାଳିଆ (ଦେଖ)
Atāluā Atāliā (See)

ଅତାହିତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ+ହି. ଗୃହିତ୍=ପ୍ରେମ; ଆଦର; ସୁଷ୍ଠୁ)—
Atāhita ୧ । ଗରଦେଖାଦସ୍ତ; ଅଯତ୍ନ; ଅଗୃହିତା; ଅନାଦର;
ଅଯତ୍ନ ଅଣଦେଖା—1. Neglect; want of proper care.
ବେଚାହିତ ଦେ. ବିଣ—ଅଯତ୍ନପାଳିତ—
Not brought up with proper care.

ଅତାହିତା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅତାହିତ (ଦେଖ)
Atāhitā Atāhita (See)

ଅତାହୁତ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅତାହିତ (ଦେଖ)
Atāhuta Atāhita (See)

ଅତି—ସଂ. ଅ. (ଅତ ଧାତୁ+ଇ)—
Ati ୧ । ସମ୍ୟକ; ଅତିଶୟ; ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅତିରିକ୍ତ; ବେଜାୟ—
1. Very; very much; too much; excessive;
୨ । ଅତି ବଡ଼—2. Very big; very large.
ସଂ. ଉପସର୍ଗ (a prefix denoting)
୧ । ଅତିରିକ୍ତ—1. Excessive.
(ଯଥା—ଅତିଦାନ; ଅତି କଥା ।)
୨ । ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରି—2. Beyond.
(ଯଥା—ଅତି ଦୈବ; ଅତିଶୂର)।

ଅତିଅନ୍ତ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ଅ. (ସଂ.ଅତ୍ୟନ୍ତ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅତି; ଅତିଶୟ—
Atianta Very; very much; too much.
ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଅଃ ଅଥେନ୍ତ ଅଥେ ଦୂର୍ବନ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ନବାବରେ ଅତ ।

ଅତିକଥା—ସଂ. ବି. (ଅତି—ଅତିରିକ୍ତ+କଥା)—
Atikathā ୧ । ବୃଥା ଭାଷଣ—1 Fruitless talk.
୨ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—2. Talkativeness.

ଅତିକନ—ସଂ. ବି. (ଅତି+କନ; ଏହାର ମୂଳ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଥିବାରୁ)—
Atikanda ହସ୍ତିକନ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ; ହସ୍ତିକନ (ଦେଖ)
A kind of plant having a bulbous root; Hastikanda (See)

ଅତିକାୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି+କାୟ)—
Atikāya ୧ । ବୃହଦବୟବ; ଗର୍ବକାୟ—
(ଅତିକାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Big-bodied; corpulent.
୨ । ପ୍ରକାଣ୍ଡ—2. Gigantic.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ରାବଣର ପୁତ୍ରବିଶେଷ, ଏହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବଧ କରିଥିଲେ—A son of Rāvaṇa.
ବୋଲର ଦେହ ଅତିକାୟ, ସେ ମୁଖେ ସମରେ ନାରେ ଜାହୁଁ ।
ଲଙ୍କା. ଦିବ୍ୟେଶ୍ୱରଦାସ. ୪୨।୧୫ ।

ଅତିକାଳ—ସଂ. ବି. (ଅତି+କାଳ)—
Atikāla ୧ । ବିଳମ୍ବ—1 Delay.
୨ । କୁସମୟ—2. Bad time.

ଅତିକୃଚ୍ଛ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅତି+କୃଚ୍ଛ୍ର)—
Atikṛuchchhra ୧ । ବହୁତ କଷ୍ଟ—1. Much trouble.
୨ । ଛଅ ଦିନରେ ସମାପ୍ୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତବିଶେଷ—
2. A difficult expiation performed in six days.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପ୍ରଥମ ଦିନ ସକାଳେ ଗୁଣ୍ଡାଏ ଅନ୍ନ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଗୁଣ୍ଡାଏ, ତୃତୀୟ ଦିନ ଦିନଭାଗରେ ମିଳିଲେ ଗୁଣ୍ଡାଏ ଏବଂ ଶେଷ ତିନିଦିନ ନିରାହାର ରହିବାକୁ ହୁଏ ।
ହିନ୍ଦୁ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୩ । ବାର ଦିନରେ ସମାପ୍ୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତବିଶେଷ—
3. An expiation performed in 12 days.
[ଦ୍ର—ତିନି ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ, ତିନି ଦିନ ସକାଳେ ଓ ତିନି ଦିନ ଅଯାଚିତୋପସ୍ଥିତ ଖାଦ୍ୟ ଯାହା ମିଳିବ ଏପରି ନିଅ ଦିନ କେବଳ ମାତ୍ର ଏକ ଗୁଣ୍ଡା ଲେଖାଏଁ ଖାଇବ ଓ ଶେଷ ତିନି ଦିନ ନିର୍ଜଳ ଉପବାସ କରିବ । ଏପରି ବାର ଦିନେ 'ଅତିକୃଚ୍ଛ୍ର ବ୍ରତ' ପାଳନ କରାଯାଏ । ରାମଶଙ୍କର. ମନୁସଂହିତା. ୧୧-୨୧୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ମାରିବାକୁ ଦଣ୍ଡ ଉଠାଇଲେ କୃଚ୍ଛ୍ର, ମାଇଲେ ଅତିକୃଚ୍ଛ୍ର ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣର ରକ୍ତପାତ କଲେ କୃଚ୍ଛ୍ର ଓ ଅତି କୃଚ୍ଛ୍ର ଉଭୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବ । ରାମଶଙ୍କର ମନୁସଂହିତା ୧୧।୨୦୯ ।]
ସଂ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ—
Very difficult performance.)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ମା' ନ ପାଇଲେ 'ଆତ୍ମା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅତିକୃତ—ସଂ.ବିଶ. (ଅତି + କୃତ)—ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ କରାଯିବା (କର୍ମ)
Atikṛuta Overdone; redundant.
ସଂ. ବ—ଅତ୍ୟାଧିକ୍ୟ—Excess.

ଅତିକୃତି—ସଂ. ବ. (ଅତି + କୃତି)—୧ । ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତକର୍ମକରଣ
Atikṛuti 1. Overdoing.
୨ । ପଚିଶ ଅକ୍ଷର ଥିବା ଚାରୋଟି ପାଦବିଶିଷ୍ଟ ବୈଦିକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of a vedic metre of 25 syllables.

ଅତିକେଶର—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି + କେଶର)—
Atikesara ଜଳୀୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—ଶିଙ୍ଘଡ଼ା (ଦେଖ)
An aquatic plant; Trapa Bispinosa. (Apte)

ଅତିକ୍ରମ—ସଂ. ବ. (ଅତି + କ୍ରମ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Atikrama ୧ । ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଉପର ଦେଇ ଡେଇଁ ଯିବା—1. Jumping over.
(ଅତିକ୍ରାନ୍ତ—ବିଶ)
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାକୁ ଟପିବା—
2. Overstepping; passing beyond the limit.
୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଟପିଯିବା—
3. Lapse of time; passing beyond the time limit.
୪ । ଅନ୍ୟଥାଚରଣ; ଆଦେଶାଦି ଲଙ୍ଘନ—
4. Disobeying of an order.
୫ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମ ଲଙ୍ଘନ-
5. Transgression of a rule.
୬ । ଶତ୍ରୁକୁ ଆକ୍ରମଣ—
6. Attacking an enemy.
୭ । ଅନାଦର; ଅସମ୍ମାନ; ଅବମାନନା—7. Disrespect.
୮ । ଅବଜ୍ଞା—8. Disregard; slight.
୯ । ଅତ୍ୟାଚାର; ବଳାତ୍କାର—
9. Outrage; oppression.
୧୦ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲଙ୍ଘନ—
10. Breach of decorum or duty.
୧୧ । ଅନ୍ୟର ସୀମାରେ ଅଯଥା ପ୍ରବେଶ—11. Trespass.
୧୨ । ଅପରାଧ; ଦୋଷ—12. Offence; guilt.
୧୩ । ଅନୁଚିତ ଆଚରଣ—
13. Unbecoming conduct.
୧୪ । ଅବହେଳା—14. Neglect.

ଅତିକ୍ରମଣ—ସଂ. ବ. (ଅତି + କ୍ରମ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Atikramaṇa ଅତିକ୍ରମ (ଦେଖ)—Atikrama (See)

ଅତିକ୍ରମଣୀୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅତି + କ୍ରମ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Atikramaṇīya ଯାହାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରାଯାଇ ପାରେ—Passable.

ଅତିକ୍ରମିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ଅତିକ୍ରମ)—
Atikramibā ୧ । ଅତିକ୍ରମ କରିବା; ଡେଇଁଯିବା; ଟପିବା—
ଅତିକ୍ରମା 1. To pass over.
୨ । ପାର ହେବା—2. To cross over.
ଏହିରୂପେ ନାନା ଦେଶ, ବନ, ଜନପଦ, ତୀର୍ଥାଶ୍ରମ ଗିରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମହାନଦୀ ଦ୍ରୋଣ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଅତିକ୍ରମି—ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।
୩ । ଆକ୍ରମଣ କରିବା—3. To attack.
୪ । ଲଙ୍ଘନ କରିବା; ଅନ୍ୟଥା କରିବା—
4. To transgress; to disobey.
୫ । ଅବଜ୍ଞା କରିବା—5. To disregard.
୬ । ଅବମାନନା କରିବା—6. To show disrespect.

ଅତିକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅତି + କ୍ରମ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Atikrānta ୧ । ଗତ; ଅତୀତ; (ସମୟର ସୀମା) ବିତିଥିବା—
1. Past beyond; passed.
୨ । ଲଙ୍ଘିତ—2. Transgressed; violated.
୩ । ଯାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଟପି ଯାଇ ନ ଥାଏ; ଉଲ୍ଲଙ୍ଘିତ—
3. Passed over.
୪ । ଯାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ପାର ହୋଇଥାଏ—
4. Crossed over.
୫ । ଯାହାକୁ କେହି ବଳ ଯାଇଥାଏ—
5. Surpassed.
୬ । ଆକ୍ରାନ୍ତ—6. Attacked.
୭ । ଅନାଦୃତ; ଅବଜ୍ଞାତ—
7. Slighted; disregarded.
୮ । ଯାହାର ସୀମାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ବଳଯାଇଥାଏ—
8. Gone beyond.

ଅତିଗଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. (ଅତି + ଗଣ୍ଡ)—
Atigaṇḍa ୧ । ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୨୭ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
1. One of the 27 astrological conjunctions.
୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଗଣ୍ଡଦୋଷ ଲକ୍ଷିତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
2. A state of things in which there appear many a gaṇḍadosha according to astrological calculations.
୩ । ଆର୍ଦ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ରର ଗୋଟିଏ ତାରାର ନାମ—3. Name of a star of the 6th lunar asterism (Apte)
୪ । ଅତି ବଡ଼ ଗଣ୍ଡଦେଶ—
4. A very large cheek.
ସ. ବିଶ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଉଲ୍ଲଙ୍କପାଳଅ—
(ଅତିଗଣ୍ଡା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having very large temples or cheeks.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଓସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଜ୍ଞ	ଶ	ନ୍ତ

ଅତିଗନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି + ଗନ୍ଧ)—ଉତ୍ତଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ—
Atigandha Strong-smelling.
(ଅତିଗନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବି—୧ । ଚମ୍ପକ (ଗଛ ଓ ଫୁଲ); ଚମ୍ପା (ଦେଖ)
1. A tree and flower;champā. (See)
୨ । ଗନ୍ଧକ—2. Sulpher.
୩ । ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍ତଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ତୃଣ; ଭୂସ୍ତୃଣ; ଧନିଆ—
3. Lemongrass.

ଅତିଗନ୍ଧା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅତିଗନ୍ଧ + ଆ)—ଅତିଗନ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Atigandhā Feminine of atigandha.
ସଂ. ବି.—ଚମ୍ପା (ଦେଖ)
Champā (See)

ଅତିଗନ୍ଧାଳୁ—ସଂ. ବି (ଅତି + ଗନ୍ଧ + ଆଳୁ)—ଘୃତଦାତ୍ରୀ ଲତା—
Atigandhālu A kind of creeper (M.W.)

ଅତିଗବ—ସଂ. ବିଣ (ଅତି+ଗୋ=ଇନ୍ଦ୍ରିୟ+ଅ)—
Atigaba ୧ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଅଗୋଚର—1. Imperceptible.
୨ । ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—2. Indescribable.
୩ । ଗମାର; ନିର୍ବୋଧ—3. Stupid; foolish.

ଅତିଗହନ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ବୁଦ୍ଧିର ଅଗୋଚର—
Atigahana 1. Incomprehensible (Apte)
୨ । ଅତି ଗଭୀର—2. Very deep.
ବେ. ବିଣ—୧ । ଅତିଘନ; ଅଭେଦ୍ୟ— 1. Very dense; impenetrable.
୨ । ଅତି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ—2. Very difficult.

ଅତିଗୁଣ—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି+ଗୁଣ)—୧ । ଭଲ ଗୁଣ
Atiguṇa ବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(person) Of excellent qualities.
୨ । ଗୁଣଶୂନ୍ୟ—2. Devoid of merits or worth.

ଅତିଗୁରୁ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାରି—1. Very heavy.
Atiguru ୨ । ଯାହାର ଆପେକ୍ଷିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଖୁବ୍ ବେଶି—
(ଯଥା—ସୁନା; ପାରଦ; ପାରା)—
2. Of very great specific gravity.

ଅତିଗୁହା—ସଂ. ବି—ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Atiguhā Pṛuśniparṇṇī (See)

ଅତିଗୋ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଗୋ)—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗାଈ—
Atigo. An excellent cow (M. W.).

ଅତିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ—
Atigraha Spiritual knowledge.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗ୍ରାହ୍ୟ—
1. Perceptible by the senses.
୨ । ଅଚିନ୍ତ୍ୟ—2. Incomprehensible.

ଅତିଗ୍ରାହ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଣ)—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟୋମ
Atigrāhya ଯଜ୍ଞର ତିନିଆହୁତି—The three oblations of ghee in the fire in the Jyotishṭoma sacrifice.

ଅତିଚର—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Atichara ୧ । ଅତି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—
1. Very changeable.
୨ । ଅତି ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ—
2. Very brief; transient.

ଅତିଚରଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ରୋଗବିଶେଷ (ଯାହାଦ୍ୱାରା
Aticharaṇā ଏକାଧିକବାର ମୈଥୁନ ନ କଲେ ରୋଗିଣୀ ତୃପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ) (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)—
1 A female-disease.
୨ । (ବୈଦ୍ୟକ ମତାନୁସାରେ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୈଥୁନରେ ସୁଖ ତୃପ୍ତ ନ ହେବା ସ୍ତ୍ରୀର ଯୋନି—(ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The femaleorgan of a woman who is not satisfied with moderate coition.

ଅତିଚରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅତିଚର + ଆ)—ଅତିଚରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Atichara Feminine of atichara.
ସଂ. ବି—ସ୍ଥଳପଦ୍ମ ଗଛ—A plant; Hibiscus Mutabilis.

ଅତିଚାର—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଚର ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—
Atichāra ୧ । ଏକ ରାଶିର ଭୋଗକାଳ ସମାପ୍ତ ନ ହେଉଣୁ
(ଅତିଚରଣ—ପୁଂ. ବିଣ) କୌଣସି ଗ୍ରହର ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ଚଳନ—
(ଅତିଚରଣା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) 1. Accelerated motion of a planet from one sign to another
ଅରେ ଅରେ ବୋଲ ହାଣୋଡ଼ିର ବେଦ ବାଟ,
ଅଚମ୍ବର ଦଳ ଯେହେ ଦଳଦଳ ଘଟ—ଶାରଳା. ମହାଭାରତ, ବନପର୍ବ ।
୨ । ନିୟମ ଲଙ୍ଘନ—
2. Transgression; violation of rules.

ଅତିଚ୍ଛତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅତି + ଛତ୍ର; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁ ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ ଆଦେଶ)—
Atichchhatra ୧ । ଜଳ ତୃଣ—1. Aquatic grass.
୨ । ଧାନ କଅରରେ ମାଡ଼ିବା ଏକପ୍ରକାର ଝାଙ୍କୁଡ଼ା ଘାସ—
2. A kind of bushy weed growing in paddy-fields,
୩ । ଅତିଚ୍ଛତ୍ରକ (ଦେଖ)
3. Atichchhatraka (See)

ଅତିଚ୍ଛତ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ଅତିଚ୍ଛତ୍ର+କ)—ଏକପ୍ରକାର ଝାଙ୍କୁଡ଼ା ଛତୁ—
Atichchhatraka A kind of mushroom; Hygrophila Spinosa.

ଅତିଚ୍ଛତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ଅତିଚ୍ଛତ୍ର + ଆ)—
Atichchhatrā ୧ । ଯାନମଧୁରୀ—1. Aniseed.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଶତପୁଷ୍ପା; ଶତ୍ରପ—2. Anethum sowa.

ଅତିଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଛଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Atichchhada ଅତିଚ୍ଛତ୍ରକ (ଦେଖ)—
Atichchhatraka (See)

ଅତିଚ୍ଛନ୍ଦ—ସଂ. ବିଶ. (ଅତି+ଛନ୍ଦ)—୧ । ସଂସାରକାମନାରୁ ମୁକ୍ତ—
Atichchhanda 1. Free from worldly desires.
୨ । ବୈଦିକ କ୍ରିୟାକାଣ୍ଡଲଙ୍ଘନକାରୀ—
2. Transgressing the Vedic traditions of conduct.

ଅତିଜଗତୀ—ସଂ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦରେ ତେର ଅକ୍ଷର ଥିବା ସଂସ୍କୃତ
Atijagati ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—Name of a sanskrit metre having 13 syllables in each foot.

ଅତିଜବ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି+ଜବ)—
Atijaba ଅତିଶୟ ବେଗବାନ୍ (ଅଶ୍ୱ)—
(ଅତିଜବା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fleet (horse)

ଅତିଜାଗର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅତି+ଜାଗର)—ଯେ ସର୍ବଦା ଚେଇଁ
Atijāgara ଥାଏ—Always watchful.
ସଂ. ବି—ନୀଳବକ; ଏକପ୍ରକାର ବଗ—
The black curlew (bird)

ଅତିତରଣ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ତୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ପାର ହେବା—
Atitaraṇa Crossing; surmounting.

ଅତିତରାଂ—ସଂ. ଅ. (ଅତି+ତରାଂ; ଭୁଲ. ସ୍ଥିତରାଂ; ନିତରାଂ)—
Atitarāṁ ଅତ୍ୟଧିକ—Very much; too much.

ଅତିଥ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅତିଥି)—୧ । ଅତିଥି—1. A guest.
Atitha ଅପରେ ବୈଶ୍ୱକ ହୋଇ ଅପରେ ଅତିଥ ।
ଅତିଥ ପ୍ରାକୀ—ବ୍ରହ୍ମନ୍ଦ୍ରପୁରାଣ ଗୀତା ।
ଅତୀତ

ଅତିଥ ଅଭ୍ୟାଗତ—ପ୍ରା. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସଦୃଶ; ସଂ. ଅତିଥି+ଅଭ୍ୟାଗତ)—
Atitha abhyāgata ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ବା ଆଗନ୍ତୁକ ଅତିଥି;
ଅତିଥ ଅଭ୍ୟାଗତ ସତ୍କାର ପ୍ରାର୍ଥୀ ଗୃହାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—
ଅତୀତ ଅଭ୍ୟାଗତ Guests.

ଅତିଥି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ତିଥି; ଯାହାର ତିଥି ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Atithi ସମୟ ନାହିଁ; କିମ୍ବା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଏକ ତିଥିରୁ ବେଶି ରହେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଅତ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଇଥି)—୧ । ଅନାମନ୍ତ୍ରିତ ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. An unsummoned guest.
୨ । ଜୈନ ସାଧୁ—2. A Jaina ascetic.
୩ । (ନାମ) ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା ଭୁଶ ଓ ରାଣୀ କୁମୁଦଙ୍କ ପୁତ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ସୁଦୋତ୍ର—3. Name of a prince of the Solar Dynasty.
୪ । ଯେଉଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଏକ ରାତିରୁ ଅଧିକ ରହନ୍ତି ନାହିଁ—4. An anchorite who does not stay at a place for more than one night. (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)
୫ । ଅଗ୍ନି—5. Fire.
୬ । ଯଜ୍ଞରେ ସୋମ ଲତାକୁ ନେବା ବାଲ୍ଲ (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)
6 A person who brings the Soma creeper to a Vedic sacrifice.

[ଦ୍ର—ଏକରାତି ପରଗୃହରେ ରହିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅତିଥି ବୋଲାନ୍ତି । କାରଣ ନିତ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ନ ରହନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଅତିଥି ବୋଲାଯାଏ ।] ରାମଶଙ୍କର. ମନୁସଂହିତା. ୩।୧୦୨ ।

ଅତିଥି ଅଭ୍ୟାଗତ—ସଂ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସଦୃଶ)—ସତ୍କାରପ୍ରାର୍ଥୀ
Atithi abhyāgata ଗୃହାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—Guests.

ଅତିଥିକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅତିଥି+କ୍ରିୟା)—ଅତିଥେୟତା;
Atithikriyā ଅତିଥିଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ପାନାଦି ଦେବା ଓ ସେବା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଆଦର—Rites of hospitality; entertaining of one's guests.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କର ନିତ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଞ୍ଚ ମହାଯଜ୍ଞରୁ ଏହା ଏକତମ । ଅତିଥିସତ୍କାର ବିଷୟ ମନୁସଂହିତା ୩ୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।
ରାମଶଙ୍କର. ମନୁସଂହିତା ୩।୧୦୨।୧୧୪ ।]

ଅତିଥି ଚର୍ଚ୍ଚା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଅତିଥି କ୍ରିୟା (ଦେଖ)
Atithi charchchā Atithi kriyā (See)

ଅତିଥି ଚର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଅତିଥି+ଚର୍ଯ୍ୟା)—
Atithi caryā ଅତିଥିକ୍ରିୟା (ଦେଖ)
tithikriyā (See)

ଅତିଥିପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅତିଥି+ପତି)—
Atithipati ଅତିଥି ସତ୍କାରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେଉଁ ଗୃହସ୍ୱାମୀ ଅତିଥିଙ୍କ ସେବା କରୁଥାନ୍ତି—A host; an entertainer of a guest.

ଅତିଥି ପୂଜା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅତିଥି+ପୂଜା)—
Atithi pūjā ଅତିଥିକ୍ରିୟା (ଦେଖ)
Atithikriyā (See)

ଅତିଥି ଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅତିଥି+ଯଜ୍ଞ; ଅତିଥି-
Atithi jajña ସତ୍କାରରୂପ ଯଜ୍ଞ)—ଅତିଥିକ୍ରିୟା (ଦେଖ)
Atithikriyā (See)

ଅତିଥିଶାଳା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅତିଥି+ଶାଳା)—
Atithiśālā ଅତିଥିମାନଙ୍କ ରହିବା ପାଇଁ ଅଗ୍ରେତ ଘର—
Guest-house.

ଅତିଥିସତ୍କାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅତିଥି+ସତ୍କାର)—
Atithisatkāra ଅତିଥିକ୍ରିୟା (ଦେଖ)
Atithi kriyā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ନ୍ତ

ଅତିଥିସତ୍କ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅତିଥି+ସତ୍କ୍ରିୟା)—
Atithisatkriyā ଅତିଥି କ୍ରିୟା (ଦେଖ)
Atithikriyā (See)

ଅତିଥିସେବା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅତିଥି+ସେବା)—
Atithisebā ଅତିଥିକ୍ରିୟା (ଦେଖ)
Atithikriyā (See)

ଅତିଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ସୁଦୋଷ ରାଜା; କୁଶରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Atithya Name of a prince.

ଅତିଦାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅତି+ଦା ଧାତୁ+ତୃନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Atidātā ଅତିଦାନୀ (ଦେଖ)
(ଅତିଦାନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Atidānī (See)

ଅତିଦାନ—ସଂ ବି. (ଅତି+ଦା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Atidāna ୧ । ଦାନାତିଶୟ; ଅତିରିକ୍ତଦାନ—
1. Munificence; excessive liberality.
୨ । ଆପଣାର ଶକ୍ତିବହିର୍ଭୂତ ଦାନ—
2. Liberality or generosity beyond one's means.

ଅତିଦାନୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତିଦାନ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Atidānī ୧ । ଶକ୍ତିବହିର୍ଭୂତ ଦାନକାରୀ—
1. Lavish of gifts beyond one's means.
୨ । ବିଶେଷ ଦାନଶୀଳ—2. Very liberal (person)

ଅତିଦାହ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଦହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Atidāha ଦେହର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯୋଡ଼ାଜଳା—
Violent inflammation of the body.

ଅତିଦୀପ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଦୀପ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Atidīpya ରକ୍ତଚିତା ଗୁଳ୍ମ—A plant; Plumbago Rosea.

ଅତିଦେଶ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଦିଶ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Atideśa ୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଏକ ପଦାର୍ଥର ଧର୍ମ ବା କ୍ରିୟାକୁ ସଦୃଶାର୍ଥେ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥଠାରେ ଆରୋପଣ—
1. (grammar) Act of assigning an effect to other than its own cause by analogy.
[ଉ—ଗୋ ଶବ୍ଦକୁ ସଦୃଶରୂପଧାରୀ ଅର୍ଥରେ ଉତ୍ପନ୍ନ 'ଗବୟ' ଶବ୍ଦରୂପ—ଅତିଦେଶର ଉଦାହରଣ । ଅତିଦେଶ ଚାରି ପ୍ରକାରର, ଯଥା—ଶବ୍ଦ, କାର୍ଯ୍ୟ, ନିମିତ୍ତ, ବ୍ୟପଦେଶ ଓ ରୂପ ।]
୨ । (ସ୍ମୃତି) ଯେଉଁ ନିୟମ ଆପଣା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟର ଅତିରିକ୍ତ ଅନ୍ୟ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଖଟାଯାଏ ।
(ହେମ. ଶବ୍ଦସାଗର)
2. (law) A rule which is made to apply to cases other than those for which it was laid down.

ଅତିଦୈବ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି+ଦେବ; ଯାହା ଦେବତାଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଥାଏ)—ଦେବତାମାନଙ୍କ ସାଧ୍ୟାତୀତ (କର୍ମ)—
Atidaiba Impossible of performance by the gods.

ଅତିଦୋହନ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଦୁହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Atidohana ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ ବା ଉପର୍ଯ୍ୟପରି ଗାଈଠାରୁ ଦୁହାଁ—Over milking of a cow.

ଅତିଦ୍ୱୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି+ଦ୍ୱୟ)—
Atidwaya ୧ । ଅଦ୍ୱିତୀୟ—1. Having no second.
୨ । ଅତୁଳନୀୟ—2. Incomparable (Apte).

ଅତିଧନ୍ୱା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି=ଉତ୍କୃଷ୍ଟ+ଧନୁସ୍, ଯାହାର; Atidhanwā ଅତିଧନ୍ୱନ୍, ୧ ମା. ୧ ବ.)—
୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ସୁନ୍ଦର ଧନୁଦ୍ୱାରା ଶୋଭିତ—
1 Armed with an excellent bow.
୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର (ଯୋଦ୍ଧା); ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣ—
2. Excellent archer; expert in archery.
ସଂ. ବି. (ନାମ)—ସୁନାକ ରାଜାଙ୍କ ବଂଶଧର ରାଜାବିଶେଷ—
Name of an ancient king.

ଅତିଧୃତି—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଧୃତି)—ଅତିଛନ୍ଦପରି ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋ ବିଶେଷ (ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦରେ ୧୯ ଅକ୍ଷର; ଯଥା ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ବିକ୍ରୀଡ଼ିତ)—Name of a Sanskrit metre having 19 syllables in every foot.

ଅତିନାଭ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ଦୈତ୍ୟର ନଅ ପୁତ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ (ହେ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Atinābha Name of one of the nine sons of the demon Hiraṇāksha.

ଅତିନାମା—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଅତି+ନାମ; ଅତି ନାମନ୍; ୧ମା.୧ବ.)
Atināmā ଷଷ୍ଠ ମନ୍ୱନ୍ତରର ସପ୍ତର୍ଷିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
Name of one of the seven sages of the sixth Aeon.

ଅତିପଞ୍ଚା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି=ଅତିକ୍ରମଣ କରିଛି+ପଞ୍ଚନ୍ =ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ଯେ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ବୟସ ଟପିଥିବା ବାଳିକା—A girl past five years of age.

ଅତିପତନ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ପତ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Atipatana ୧ । ଅତିକ୍ରମ (ଦେଖ)
1. Atikrama (See)
୨ । ଉପର ଦେଇ ଉଡ଼ିଯିବା—2. Flying past.
୩ । ଅପବ୍ୟୟ—3. Waste

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଗୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ରା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥା —4 Want of arrangement.

୫ । ଗୋଳମାଳ—5 Confusion.

୬ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଅବହେଳା ବା ଅନାସ୍ଥା—
Neglect of duty; negligence.

୭ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଲଙ୍ଘନ—7. Breach of duty.

୮ । ଅନିଷ୍ଟାରେ ଆସ୍ଥା—8. Leaning or tendency towords evil actions.

୯ । ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
9 Lapse of time; limitation.

୧୦ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ—10. Obstacle.

୧୧ । କ୍ଷତି; ହାନି; ଅପଚୟ—11. Loss; deterioration.

୧୨ । ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର—12. Illtreatment; perverse conduct.

୧୩ । ପ୍ରତିକୂଳତା; ବିରୋଧ—13 Opposition.

ଅତିପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି=ବୃହତ୍+ପତ୍ର)—
Atipatra ୧ । ଶାଗୁଆନ ଗଛ—1. Teak (tree)
୨ । ହସ୍ତିକନ୍ଦ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
2. Hastikanda tree (See)

ଅତିପତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ଅତିପତ୍ର+ଆ)—ବାଡ଼ି ଅଁଳା ଗୁଳ୍ମ (ଦେଖ)
Atipatrā 2. Bārdi aañlā plant (See)

ଅତିପଥ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ପଥିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Atipatha ୧ । ସନ୍ମାର୍ଗ; ଉତ୍ତମ ପଥ—1. A good road.
୨ । ପ୍ରଶସ୍ତ ପଥ—2. A spacious road.
୩ । ସାଧାରଣ ମାର୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମାର୍ଗ—
3. A better road than common (M.W.)

ଅତିପନ୍ଥା—ସଂ. ବି. (ଅତି+ପଥିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Atipanthā ଅତିପଥ (ଦେଖ)—Atipatha (See)

ଅତିପର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅତି+ପର)—୧ । ବିଶେଷରୂପେ ଶତ୍ରୁ ଭାବାପନ୍ନ—1. Very inimical.
Atipara
୨ । ଶତ୍ରୁଜିତ; ଶତ୍ରୁଜୟୀକାରୀ—
2. One who has vanquised his enemies
ଭା. ବି—ସାତପର; ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ମୋର କେହି ନୁହେ—
An utter stranger
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ପରାକ୍ରମୀ ଶତ୍ରୁ—
1. A powerful enemy.
୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଶତ୍ରୁ—2. A superior enemy.

ଅତିପରଚେ—ଭା. ବି. (ସଂ. ଅତିପରିଚୟ)—ଅତିପରିଚୟ; ବେଳାସ୍ଥ ଘନିଷ୍ଠତା—Too much familiarity.
Atiparache
ଅତିପରିଚୟ ପରୀ ନକରେ ଯେତେ ନକେ, ଅତିପରଚେ ଅପମାନେ ।
ବେଳା ହିଲମିଲ ଅସ୍ଥାର ଗତ ସ୍ୱର୍ଗ ଅର୍ଥେ, ଯେବେ ଭ୍ରମନ୍ତ ଅଳ୍ପ ମର୍ଥେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ଉତ୍କଳ, ୧୦୩. ହାରବା ।

ଅତିପରିଚୟ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ପରିଚୟ)—ବେଳାସ୍ଥ ଘନିଷ୍ଠତା;
Atiparichaya ଅତ୍ୟଧିକ ବନ୍ଧୁତା ହେବା ଅବସ୍ଥା—Too much familiarity; excessive intimacy.
(ଯଥା—ଅତିପରିଚୟେ ଗଉର ନଷ୍ଟ—ଭଗ;
ଅତିପରିଚୟେ ଗୌରବ ନଷ୍ଟ—ବଙ୍ଗଳା;
ଅତିପରିଚୟାଦନାଦରୋ ଭବତି—ସଂସ୍କୃତ ।)

ଅତିପାତ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ପତ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Atipāta ଅତିପତନ (ଦେଖ) Atipatana (See)

ଅତିପାତକ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ପାତକ)—
Atipātaka ୧ । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଲକ୍ଷିତ ନରପାତକ ମଧ୍ୟରୁ ଘୃଣ୍ୟତମ
(ଅତିପାତକୀ—ବିଶ. ପୁଂ) ପାତକ ଶ୍ରେଣୀ—A class of most
(ଅତିପାତକିନୀ—ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ) heinous incests.
[ଦ୍ର—ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ ଆପଣା ମାତା, କନ୍ୟା ଓ ପୁତ୍ରବଧୂ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ଆପଣା ପୁତ୍ର, ପିତା, ଶ୍ୱଶୁର ଓ ଜାମାତାଙ୍କ ସହବାସ ବା ସଙ୍ଗମ କଲେ ଏ ପାତକ ଘଟେ ।]
୨ । ଅତି ଗୁରୁତର ପାପ—2 Very heinous sin.

ଅତିପ୍ରଶ୍ନ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ପ୍ରଶ୍ନ)—୧ । ଅନାବଶ୍ୟକ ଅତିରିକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ—
Atiprasna 1. Extravagant question (M. W.)
୨ । ଜ୍ଞାନର ଅଗମ୍ୟବିଷୟକ ପ୍ରଶ୍ନ—
2. Question regarding transcendental objects (M. W.).
୩ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅତିକ୍ରମପୂର୍ବକ କରାଯିବା ପ୍ରଶ୍ନ—
3. Disrespectful or uncivil question.
୪ । ସନ୍ତୋଷଜନକ ଉତ୍ତର ଦିଆଯିବା ପରେ ପୁଣି କରାଯିବା ବିରକ୍ତିକର ପ୍ରଶ୍ନ—
4. Vexatious question asked after a satisfactory reply is given.

ଅତିବଡ଼—ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅତିବୃହତ୍)—
Atibarda ୧ । ଖୁବ୍ ବଡ଼—1. Very big.
୨ । ମାନ୍ୟାସ୍ପଦ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Honourable
[ଦ୍ର—ମାନ୍ୟାସ୍ପଦ ଲୋକଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବେ ବ୍ୟବହୃତ; ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କୁ 'ଅତିବଡ଼ି' ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସ୍ୱରାଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ସମ୍ମାନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ; ସ୍ୱର୍ଗୀୟ; ମାନନୀୟ (ଅମୁକ)—The late honourable (so & so).
ବେ. ବି—୧ । ଅତିବଡ଼ (ଦେଖ) 1. Atibarda (See)
୨ । ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଓଡ଼ିଆ ସ୍ୱାଗବତପ୍ରଣେତା, ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କର ଚୈତନ୍ୟ ପ୍ରଦତ୍ତ ନାମ—
2. A name of the poet Jagannātha Dāsa.

ଅତିବଡ଼ୀ—ବେ. ବି—ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତ
Atibardi ପ୍ରଣେତା ଭକ୍ତବର ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଛ	ଇ୍ୟ	ଉ୍ୟ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଉ୍ୟ	ଓ	ନ୍ଦ

ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—Name of the sect of Baishnabas started by the poet-devotee Jagannātha Dāsa whom Chaitanya styled Atibarda.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଦେବ ପୁରୀଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ବଡ଼ ଦେଉଳ ବେଢ଼ାମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷମୂଳରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ତାଙ୍କ ଅନୁଦିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତ ୧୦ମ ଓ ୧୧ଶ ସ୍କନ୍ଧ (ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ) ପାଠ କରୁଥିଲେ । ଚୈତନ୍ୟଦେବ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭକ୍ତି-ପ୍ରବଣତାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ 'ଅତିବଡ଼ି' ଉପାଧିରେ ଡାକିଲେ । ତଦବଧି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ' ଅତିବଡ଼ୀ' ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ । ଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସାଧକମାନେ ଜ୍ଞାନ ସାଧନ, ଦେହରେ ବାୟୁ ସାଧନ, ଶବ୍ଦର ଭେଦ ନାମକ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ସାଧନ ଓ ଜ୍ୟୋତି ଦର୍ଶନ ଆଦିକୁ ଧର୍ମର ବିଶିଷ୍ଟ ସାଧନାଙ୍ଗ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ନେପାଳଠାରେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ଶିଷ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ଗୋପାଳ ଜାତିଙ୍କ ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଶୂଦ୍ରମାନେ ଅତିବଡ଼ୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି ।]

ବେ. ବିଣ—ଅତିବଡ଼ୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the Atibardi sect.

(ଯଥା—ଅତିବଡ଼ୀ ତିଲକ ।)

ଅତିବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (ଅତି + ବୃତ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—

Atibarttana ୧ । ଅତିକ୍ରମ (See)

1. Atikrama (See)

ଅତିବର୍ତ୍ତିତ, ଅତିବର୍ତ୍ତୀ—ପୁଂ, ଅତିବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ବିଣ ୨ । କ୍ଷମାଯୋଗ୍ୟ ଅପରାଧ—

2. A pardonable offence.

୩ । ଦଣ୍ଡରୁ ନିଷ୍କୃତି—3. Exemption from punishment.

୪ । ଅଗ୍ରଗମନ—4. Proceeding in advance.

ଅତିବଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି + ବଳ)—

Atibala ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳଶାଳୀ—1. Very strong.

(ଅତିବଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗବାନ୍—2. Very forcible

ଅତିବଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅତିବଳ + ଆ)—ଅତିବଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Atibalā Feminine of Atibala.

ସଂ. ବି—୧ । ଗୁପ୍ତ ବିଦ୍ୟାବିଶେଷ—

1. Name of a mysterious art.

[ଦ୍ର—ଏ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭାବରେ ସାଧକ କ୍ଷୁଧା ଓ ତୃଷ୍ଣାକୁ ଜୟ କରେ ଓ ସର୍ବତ୍ର ଜୟୀ ହୁଏ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଋଷି ବଳା ଓ ଅତିବଳା ନାମକ ଦୁଇଟି ବିଦ୍ୟାକୁ କୃଶାଶ୍ୱ ଋଷିଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଯଜ୍ଞ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ ବାଟରେ ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଏ ଦୁଇ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଥିଲେ ଓ ଏହି ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭାବରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାଡ଼କାଦିଙ୍କୁ ବଧ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ଥିଲେ ।]

୨ । ବଜ୍ରମୂଳୀ ଗୁଳ୍ମ; ନାଲି ବାଡ଼ିଅଁଳା—

2 A plant; Sida Rhombifolia(Kirtikar)

ଅନ୍ୟ. ସଂ. ନାମ—ଗୀତପୁଷ୍ପୀ; ବାଟ୍ୟାନଳକ; ବାଟ୍ୟାଳକା ଲାଲ ବେଡ଼େଲା ଲାଲ ବରିଆଳା, ସହଦେବ; ପୀତବଳ ତା. ଚିତ୍ରମାଟ୍ଟି ଗୁ. ଖେତରଭୁବଲ୍ଦାନା ମ. ଚିତ୍ରନା; ସଦେବ

[ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ଭାରତରେ ସର୍ବତ୍ର ଜନ୍ମେ, ଗୁଳ୍ମ ସିଧା ହୋଇ ବଢ଼େ, ଗୁଳ୍ମ ଏଷତ୍ ନାଲିଆ, ପତ୍ର ଲୋମଶ ଓ ନିମ୍ନ ପାଖ ପାଉଁଶିଆ; ଫୁଲ ଦଳଦିଆ, ବର୍ଷା ଦିନେ ଫୁଟେ, ପାଚିଲା ଫଳ ପାଖ ଚିରୁଡ଼ା ହୋଇ ଫାଟି ଯାଏ; ଏହି ଗୁଳ୍ମ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବାଡ଼ି-ଅଁଳା ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

୩ । ବାଡ଼ି ଅଁଳା (ଦେଖ)

3 Bārdi aañlā (See)

୪ । ଦକ୍ଷକନ୍ୟାବିଶେଷ—4. Name of a daughter of Dakshya.

ଅତିବାଦ—ସଂ. ବି. (ଅତି + ବଦ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—

Atibāda ୧ । ଅତ୍ୟଧିକ କଥନ—1. Excessive talking.

(ଅତିବାଦୀ—ପୁଂ) (ଅତିବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) } ବିଣ ୨ । ଝଗଡ଼ା; କଳି—

2. Quarrel; wrangling.

୩ । ଗାଳି—3. Abuse.

୪ । ଅତ୍ୟୁକ୍ତି; ବଢ଼ାଲୋକ୍ତି—4. Exaggeration.

୫ । ନିନ୍ଦାବାଦ—5. Vilification.

୬ । ଅପ୍ରିୟ ବା କଠୋର ବାକ୍ୟ—

6. Harsh or cruel words.

୭ । ବିତଣ୍ଡା—7. Excessive argument.

୮ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଳି କଥା କହିବା—

8. Speaking louder than others in conversation.

୯ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମତ ଖଣ୍ଡନପୂର୍ବକ ଆପଣାର ମତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା-

9. Establishing one's opinion after refuting that of others.

ଅତିବାରୁ—ବେ. ବି. (ଅତି + ବାରୁ)—

Atibāru ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗବାନ୍ ଅଶ୍ୱ—1. A fleet horse.

ପକ୍ଷୀରାଜ ଘୋଡ଼ା ୨ । କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ପକ୍ଷୀଗୁଣ ଘୋଡ଼ା—

2. The winged horse of the legends; Pegasus.

ଘୋଡ଼ାର ଚାଉଳ ଚରି ଅତିବାରୁ ଘାସର ଲର୍ଦ୍ଦି ଅଛି ।

ଭୂଦେବତା ପରିଷ୍ଠ ।

ଅତିବାଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅତି + ବାଳ + ଆ)—

Atibālā ଦୁଇବର୍ଷ ବୟସ୍କା ଗାଈ—A cow two years old.

ଅତିବାସ—ସଂ. ବି. (ଅତି + ବସ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—

Atibāsa ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପୂର୍ବଦିନ କରାଯିବା ଉପବାସ—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଗୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଙ୍ଗୁଠା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍' ଦେଖିବେ ।

Fast observed on the day preceding a śrāddha.

ଅତିବାହନ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ବହ ଧାତୁ ଣିଚ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Atibāhana ୧ । ଅତିକ୍ରମ (ଦେଖ)
(ଅତିବାହିତ—ବିଣ) 1. Atikrama (See)
୨ । (କାଳ) ଯାପନ; ଅତିପାତ; କାଳକ୍ଷେପଣ—
2. Whiling away of time.
୩ । ଅତିରିକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ—3. Excessive toiling. (M. W).

ଅତିବାହିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି +ବହ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ମ. ତ)
Atibāhita ୧ । ଯାପିତ (ସମୟ)—
1. Passed; whiled away.
୨ । ଅତିକ୍ରାନ୍ତ (ଦେଖ)
2. Atikrānta (See)
ସଂ. ବି—୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମଶରୀର—1. The ethereal or immaterial body.
୨ । ପ୍ରେତ ଶରୀର—2. Aerial body after death.

ଅତିବାହିବା—କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ଅତି+ବହ ଧାତୁ ଣିଚ)—
Atibāhibā ଅତିକ୍ରମ କରିବା—To pass.

ଚଳ୍ଲି ପଥ ଅତିବାହି, ରଜନୀମଧ୍ୟରେ
ନିଷ୍ଠ ବର୍ତ୍ତି ତେଣ ସ୍ଥଳରେ ପଶିଲେ । ରଘୁନାଥ—ମହାଯାତ୍ରା ।

ଅତିବାହୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତିବାହୁ)—
Atibāhu ୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ମନ୍ୱନ୍ତରର ଋଷିବିଶେଷ—
1 Name of an ancient sage of the 14th aeon.
୨ । ମହାଗ୍ରହରୋଚ୍ଚ ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly chorister.

ଅତିବିଷ—ସଂ. ବିଣ. ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି + ବିଷ)—
Atibisha ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଷାକ୍ତ—1. Very poisonous.
(ଅତିବିଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ) ବିଷର ପ୍ରତିଷେଧକ—
2 Counter-acting poison.

ଅତିବିଷା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅତିବିଷ+ଆ) – ଅତିବିଷର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Atibishā Feminine of Atibisha.
ସଂ. ବି—ମନ୍ଥରା—Aconite; the tuberous root of a tree.

ସଂ. ନାମ—ଅତିବିଷା, ବିଷା,ବିଶ୍ୱା, ମଧୁରା, ଶୃଙ୍ଗୀ, ପ୍ରତିବିଷା,ବିଶ୍ୱନାଥ, ମହୌଷଧ, ଅରୁଣା, ଶୁକ୍ଳକନ୍ଦା, ଉପବିଷା, ଉଙ୍ଗୁରା, ପୃଶ୍ନିବିଷ୍ଟା, ଶ୍ୱେତକନ୍ଦା, ଉପବିଷାଣିକା, ଶ୍ୟାମକନ୍ଦ, ଶିବଶୃଙ୍ଗୀ

[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟ ପାଦଦେଶରେ ନେପାଳ, ତିବ୍ବତ, ସିକିମ, ଅଫଗାନିସ୍ଥାନ, ଭୁର୍କୀସ୍ଥାନ, କାଶ୍ମୀର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମିବା ବୃକ୍ଷର ମାଂସଳ ବିଷାକ୍ତ ମୂଳ । ଏ ବୃକ୍ଷ ନାନା ଜାତିର ଅଛି ଓ ମୂଳ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ଅତଇଚ, କାଠବିଷ, ମିଠେବିଷ ଆତିଷ, ଶୃଙ୍ଗୀବିଷ ଓ. ମନ୍ଥରା, ମେଣ୍ଢାଶିଙ୍ଗାମନ୍ଥରା ଅତାଇଚ, ଅଭୁଷୀ **ଅତୀଶ, ମିଠାବିଷ, ବିଖ, ସଫେଦବିଖ, ଦୁଧିଆବିଷ, ତେଲିଆବିଷ,ଅତବିଷ,ସିଙ୍ଗିଆ-ବିଖ, ମୋହରୀ, ମିଠାଜହର** ତେ. ଅତିବାସା, ଅତିବସ ବାସନାଥ, ନାଥ ତା. ବାସନାହ, ଅତିବସମ୍, ବିଷନାଥ ମ. ଅତିବିଷା, ବିଷନାଗ ଗୁ. ଅତିବିଷା, କାଲ୍ଲ, ସିଙ୍ଗଡ, ବିଚନାଗ ଆ. ଖାନିକେଲ୍-ଜେବ୍ Aconite; wolfs-bane; monk's hood; hellebore; blue rocket: ଲା :—Aconitum

ଅତଇଚ, କାଠବିଷ, ମିଠେବିଷ ନାଲ୍ ବଳା ଓ ହଳଦିଆ ଭେଦରେ ୪ ପ୍ରକାର । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ମନ୍ଥରା ୮ ପ୍ରକାର ଯଥା ;— ଶୁକ୍ଳକ, ମୁସ୍ତକ, କୌମ୍ୟ, ଦର୍ବ୍ବକ, ସର୍ଷପ,ସୈକତ, ବିଶ୍ୱନାଥ ଓ ଶୃଙ୍ଗୀ । ଏହି ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଗଛର ମୂଳ ମଧ୍ୟ କେହି ଲମ୍ବା; କେହି ଗୋଲ, କେହି ବଡ଼, କେହି ଚେପଟା ଏପରି ନାନା ପ୍ରକାରର । ଏହା ବିଷ ଓ ବିଷର ପ୍ରତିଷେଧକ; ଯେଉଁମୂଳ ମେଣ୍ଢାଶିଙ୍ଗ ପରି ବଙ୍କା ତାକୁ ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା ମନ୍ଥରା କହନ୍ତି । ଗୋବରପାଣିରେ ବଟାଇ ଦୋଳା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଏହା ଶୋଧିତ ହୋଇ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଟୁତିକ୍ତ, ପାଚକ, ଅଗ୍ନି ଦୀପକ; ଏହା କଫ,ପିତ୍ତ, ଅତିସାର, ଆମଦୋଷ, ବମନ, କାଶ ଓ କୃମି ନାଶକ; ଏହା ବିଷଦୋଷନାଶକ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବଜାରରେ ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା ମନ୍ଥରା ସୁଲଭ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଡ଼ାକ୍ତର ମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମିବା ମନ୍ଥରା ଗଛ ଓ ମୂଳ ଭେଦରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଲାଟିନ୍ ନାମ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ଯଥା :—

(ହିମାଳୟ ପାଦଦେଶ)	Aconitum Ferox.	
(ହିମାଳୟର ଉପର)	,,	Napellus.
(ନେପାଳ, ସିକିମ, ତିବ୍ବତ)	,,	Palmatum.
(ସିକିମ)	,,	Spicatum.
(କାଶ୍ମୀର)	,,	Lycotonum.
(ହିମାଳୟ ଉପର ଓ ପାଦଦେଶ)	,,	Heterophyllum.
(ହିମାଳୟ ଉପର ଓ ପାଦଦେଶ)	,,	Chasmanthum.
(ଭୁର୍କୀସ୍ଥାନ; ଅଫଗାନିସ୍ଥାନ)	,,	Rotundifolium.
(ହିମାଳୟ ପାଦଦେଶ)	,,	Balfouri.
(ସିକିମ ଓ ତିବ୍ବତରେ)	,,	Laciniatum.
(ମିଶ୍ରୀ ପର୍ବତ)	,,	Lethale.
(ହିମାଳୟ ଉପର ଓ ପାଦଦେଶ)	,,	Falconeri.
(ହିମାଳୟର ଅଧିତ୍ୟକା)	,,	Deinorrhizum

(Kirtikar and Haines)

ଅତିବିସ୍ତର—ସଂ. ବି. (ଅତି+ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ) —
Atibistara ୧ । ବାକ୍ୟ ବାହୁଲ୍ୟ—1. Prolixity
୨ । ଅତିଶୟ ବିସ୍ତୃତ—2. Diffusion.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଯ୍ୟ	ଭ୍ରଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଭ୍ରଅ	ଭ	ନ୍ଦ

(ଯଥା—ଭଦ୍ର ସମାଜର ଓଡ଼ିଆ ଚିଠି ଶେଷରେ ସଂ. ଅଲମତି ବିସ୍ତରେଣ(=ବାକ୍ୟ ବାହୁଲ୍ୟ ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ) ଲେଖାଯାଏ ।]

ଅତିବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି + ବୃତ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Atibṛutta ୧ । ଅତିକ୍ରାନ୍ତ (ଦେଖ)

1. Atikrānta (See)

୨ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ; ବଳି ପଡ଼ିଥିବା—

2. Surplus; remaining over.

ଅତିବୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି—ଅତିରିକ୍ତ ବର୍ଷା; ବୃଷ୍ଟିର ଆଧିକ୍ୟ—

Atibṛushṭi Excessive rain; a deluge of rain.

(ବିପରୀତ—ଅନାବୃଷ୍ଟି)

ଅତିବେଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି+ବେଳା; ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଯାହା ବେଳା

Atibeḷa ଅତିକ୍ରମ କରିଅଛି)—

୧ । ସୀମାକୁ ଟପିଥିବା— 1. Exceeding the limits.

୨ । ଅତିକ୍ରାନ୍ତମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଯାହା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅତିକ୍ରମ କରିଅଛି—

2. Indecorous;past all rules of decorum.

୩ । ଅସୀମ—3. Boundless.

୪ । ନିରୂପିତ ସମୟ ଗଡ଼ିବା ପରେ ଘଟିଥିବା—

4. Happening after due time.

୫ । ତମାଦ ହୋଇଥିବା—5 Barred by limitation.

ଅତିବ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅତି + ବ୍ୟୟ)—

Atibyaya ୧ । ଯାହା ଖରଚ; ଅତ୍ୟଧିକ ଖରଚ—

ଅତିବ୍ୟୟିତ—କ୍ଲୀ
ଅତିବ୍ୟୟୀ—ପୁଂ
ଅତିବ୍ୟୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ବିଣ

1. Lavishness; extravagance.

୨ । ଅପବ୍ୟୟ—Squandering.

ଅତିବ୍ୟାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି+ବ୍ୟାପ୍ତ)—

Atibyāpta ୧ । ବହୁଦୂରକୁ ବ୍ୟାପିଥିବା—

(ଅତିବ୍ୟାପ୍ତି—ବି) 1. Stretched too far.

୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଦୂରକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବା (ନିୟମ)—

2. (rule) Applied beyond its legitimate limit.

୩ । ଚାରିଆଡ଼େ କୋଣସି ସ୍ଥାନ ନ ଛାଡ଼ି ଯୋଟିବା—

3. Diffused throughout.

ଅତିଭକ୍ତି—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାପାଇଁ ଅତିରିକ୍ତ

Atibhakti ଅତିରିକ୍ତ ପରିମାଣରେ ଭକ୍ତି; ବାହ୍ୟଭକ୍ତି—

ଅତିଭକ୍ତି Show of excessive devotion.

ଅତିଭକ୍ତି ଅତି ଭକ୍ତି ଗ୍ରେରର ଲକ୍ଷଣ—ଚଣ୍ଡ ।

ଅତିଭା—ଦେ. ବି. (ସଂ ଅତି + ସଂ. ଭା)—ଅତିଶୟ ଶୋଭା—

Atibhā Great splendour or beauty.

ଚିତ୍ରକାରଙ୍କ ଚିତ୍ରକ୍ରୀ ଅତିଭ ବାସନ୍ତୀ
ବାସନ୍ତୀ ମଧ୍ୟରେ । ଫୁଟ ଫୁଲରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି ।

ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ. ୧୪୮ ।

ଅତିଭାର—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଭାର)—

Atibhāra ୧ । ଖୁବ ବଡ଼ ବୋଝ—1. A great burden.

୨ । ଅତିରିକ୍ତ ବୋଝ— 2. An excessive burden.

୩ । ଜୌଣସି ବାକ୍ୟର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବୋଧତା—

3. Excessive obscurity of a sentence. (M. W.)

୪ । ଜଣେ ରାଜାଙ୍କ ନାମ—

4. Name of a king. (M. W.)

ଅତିଭାରଗ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଭାର+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ

Atibhāraga ବେଶି ଭାର ବୁହେ)—ଖଚର; ଅଶ୍ୱତର—

A mule. (M. W.).

ଅତିଭୀ—ସଂ. ବି. (ଅତି + ଭୀ ଧାତୁ=ଭୟ ଦେଖାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍;

Atibhī ଯାହା ଭାରି ଭୟ ଦେଖାଏ)—

ବିଦ୍ୟୁତ୍—Lightning. (M. W.)

ଅତିଭୂମି—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଭୂମି)—

Atibhūmi ୧ । ବିସ୍ତୃତ ଭୂମି—1. Extensive land.

୨ । ଅତ୍ୟାଧିକ୍ୟ—2. Excess.

୩ । ସୀମାତିରେକ—3. Stepping beyond.

୪ । ଶିଷ୍ଟତାର ସୀମାତିକ୍ରମ—4. Indecorum.

ଅତିଭୋଜନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ)—୧ । ବହୁଦାନ; ଅପଣା

Atibhojana ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶକ୍ତିର ସୀମାରୁ ବଳି ଖାଇଯିବା ଆହାର—

ଅତିଭୋଜୀ—ପୁଂ
ଅତିଭୋଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ବିଣ

Eating too much; overeating; surfeiting one's self

୨ । ପେଟୁପଣ—2. Gluttony; morbid voracity.

ଅତିମଙ୍ଗଳ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ସୁପ୍‌ସୁପ୍ ସମାସ; ଅତି+ମଙ୍ଗଳ୍ୟ)—

Atimaṅgalya ୧ । ଅତିଶୟ ମଙ୍ଗଳଯୁକ୍ତ—

1. Very propitious.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଭସୂଚକ—2. Of very good augury; very auspicious.

ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀଫଳ; ବେଲ—

The Bael tree; Aegle Marmelus.

ଅତିମତି—ସଂ. ବି. (ଅତି+ମତି)—ଅତ୍ୟଧିକ ଅହମିକା—

Atimati Excessive haughtiness; selfconceit (M. W.).

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜ୍ଞାନୀ—

Exceedingly wise. (M. W.).

ଅତିମର୍ତ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅତି + ମର୍ତ୍ତ୍ୟ)—

Atimarttya ଅତିମାନୁଷ (ଦେଖ)

Atimānusha (See)

ଅତିମାତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅତି+ମାତ୍ରା; ଯାହା ମାତ୍ରାରୁ

Atimātra ଅତିକ୍ରମ କରିଅଛି)—୧ । ମାତ୍ରାରୁ ବଳି ପଡ଼ିଥିବା—

1. Exceeding the usual dose.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଅତ୍ୟଧିକ—2. Excessive.

୩ । ଅସାଧାରଣ—3. Extraordinary; inordinate.

ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତ୍ୟଧିକ ପରିମାଣରେ—
Excessively; too much.

ଅତିମାତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ଅତି + ମାତ୍ରା; ପ୍ରାଦି ସମାସ)—
Atimātrā ୧ । ଔଷଧାଦିର ଅତିରିକ୍ତ ମାତ୍ରା—1. Overdose.

୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ବା ବସ୍ତୁର ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ ପରିମାଣ—
2. Quantity or measure much in excess of the requirement.

ଅତିମାନ—ସ. ବି. (ପ୍ରାଦି ସମାସ; ଅତି + ମାନ)—
Atimāna ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅହଙ୍କାର—
ଅତିମାନୀ—ପୁଂ } ବିଣ
ଅତିମାନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } 1. Excessive haughtiness; too much selfconceit.

୨ । ବିଶେଷ ସମ୍ମାନ—2. Great honour.

ସଂ. ବିଣ—(ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ମାନକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି)—

୧ । ଅମାପ—1. Immeasurable.

୨ । ସୁବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—2. Extensive.

ଅତିମାନୁଷ—ସ. ବିଣ. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅତି + ମାନୁଷ; ମାନୁଷିକ ବିଷୟକୁ
Atimānusha ଅତିକ୍ରମ କରି)—
(ଅତିମାନୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅଲୌକିକ; ଅମାନୁଷିକ—
1. Superhuman.

୨ । ଅସାଧାରଣ—2. Extraordinary.

୩ । ମନୁଷ୍ୟର କ୍ଷମତାବହିର୍ଭୂତ—
2. Beyond the power of man.

୪ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ; ଦୈବିକ—4. Divine.

ଅତିମାୟ—ସ. ବିଣ. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅତି + ମାୟା)—ମାୟାରୁ ମୁକ୍ତ—
Atimāya Finally liberated from delusion or illusion.

ଅତିମୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅତି + ମୁକ୍ତ)—
Atimukta ୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ—
(ଅତିମୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Completely liberated.

୨ । ପରମ ମୋକ୍ଷ ବା ନିର୍ବାଣ ପ୍ରାପ୍ତ—
2. One who has attained redemption or spiritual annihilation.

୩ । ସଙ୍ଗ ବା ଆସକ୍ତିରହିତ—3. Free from worldly attachment.

୪ । ବନ୍ଧ୍ୟା—4. Barren; having no power of fecundation.

୫ । ବୀଜହୀନ—5. Seedless.

୬ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତିରହିତ—
6. Past the stage of fecundation (due to old age).

ସଂ. ବି. ୧ । (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅତି + ମୁକ୍ତା; ଯାହାର ପୁଷ୍ପ ବର୍ଣ୍ଣରେ ମୁକ୍ତାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଅଛି)—

୧ । ମାଧବୀ ଲତା (ଦେଖ)—
1. A flowering creeper; Mādhabīlatā (See)

୨ । ଭଳିଣ; ବାନ୍ଧନ ଗଛ—2. A timber-tree; Dalbergia Oujeinensis.

୩ । ଅତି ସୁନ୍ଦର ମୁକ୍ତା—3. Very beautiful pearl.

ଅତିମୁକ୍ତକ—ସଂ. ବି. (ଅତିମୁକ୍ତ + କ)—୧ । ବାନ୍ଧନ ଗଛ—
Atimuktaka 1. A timber tree; Dalbergia-Oujeinensis.

୨ । ମାଧବୀଲତା—2. A flowering creeper; Mādhabīlatā.

୩ । ମାଳଡ଼ିକେନ୍ଦୁ ଗଛ—3. Mountain Ebony.

୪ । କେନ୍ଦୁ (ଗଛ) (ଦେଖ)
4. (A tree) Kendu (See)

୫ । ହରିମନ୍ଥ ଗଛ—
5. A tree Harimantha (M. W.)

୬ । ଅଗବଥୁ ଗଛ (ଦେଖ)
6 Agabathu (See)

ଅତିମୋଦା—ସ. ବି. (ଅତି + ମୋଦା)—୧ । ଅସାଧାରଣ ସୁଗନ୍ଧ—
Atimodā 1. Extraordinary fragrance (M.W.)

୨ । ନବମଲ୍ଲିକା; ନଅଳୀ ଫୁଲ ଓ ଲତା—
2. A flowering creeper; Jasminum Arboreum.

ଅତିରକ୍ତା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅତି + ରକ୍ତ + ଆ)—
Atiraktā ଅଗ୍ନିଙ୍କର ସାତଟି ଜିହ୍ୱା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ—
One of the seven tongues of the Fire-God.

ଅତିରଞ୍ଜନ—ସ. ବି. (ଅତି + ରଞ୍ଜନ)—
Atirañjana ୧ । ଅତିରିକ୍ତରୂପେ ରଙ୍ଗାଇବା—
(ଅତିରଞ୍ଜିତ—ବିଣ) 1. Over-colouring.

୨ । ବହଳ ହୋଇ ରଙ୍ଗାଯିବା—2. Thick colouring

୩ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ବାହୁଲ୍ୟରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—
3. Exaggeration.

ଅତିରଣ—ସ. ବିଣ. (ଅତି + ରଣ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅତିଶୟ ସମରନିପୁଣ—
Atirana Very skilful in war.

ଗରେନ୍ଦ୍ର ଶର ଉଠ, ବଳୀ ବଳ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ
ଅତିରଣ ଗରଉ ଉଠ । ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବଳାଶ ୪୩।୧ ।

ଅତିରଥ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି + ରଥ; ଯେ ରଥରେ ଥାଇ
Atiratha ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି)—

୧ । ମହାବୀର— 1. A great champion.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ଙ	ଷ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଦ

୨ । ଯେଉଁ ପରାକ୍ରମୀ ଯୋଦ୍ଧା ଏକାକୀ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ହରାଇ ଅଛନ୍ତି—
2. A valiant warrior who has vanquished various combatants singlehanded.

ଅତିରଥୀ—ସଂ. ବି. (ପ୍ରାଦି ସମାସ; ଅତି+ରଥ+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ; ବମ୍ବା ଅତି+ରଥୀ)—ଅତିରଥ (ଦେଖ)
Atirathī — Atiratha (See)

ଅତିରସା—ସଂ. ବି. (ଅତି+ରସ+ଆ; ଅତ୍ୟନ୍ତରସବିଶିଷ୍ଟ)—
Atirasā
୧ । ମୂର୍ବା (ଦେଖ)
1. Mūrbā (See)
୨ । ରାସ୍ନା (ଦେଖ).
2. Rāsnā (See)
୩ । କ୍ଲୀତନକ ବୃକ୍ଷ—3. Klītanaka tree (M.W.).

ଅତିରାତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅତି+ରାତ୍ରି)—୧ । ଅଧରାତ୍ରି; ନିଶାରାତ୍ରି—
Atirātra 1. The dead of night.
୨ । ଷଷ୍ଠ ମନୁ ଚାକ୍ଷୁଷଙ୍କ ପୁତ୍ର—
2. Name of the son of the sixth Manu Chākshusha.
୩ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟୋମ ଯଜ୍ଞର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ—
3. An optional part of a Jyotishṭoma sacrifice.

ଅତିରି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅସ୍ଥିରତା)—ଉଦ୍‌ବେଗ—Anxiety.
Atiri ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—Anxious.

ଅତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି+ରିଚ ଧାତୁ=ଶୂନ୍ୟ କରିବା+କର୍ମ.ତ)—
Atirikta ୧ । ଅତ୍ୟଧିକ ପରିମିତ; ସମଧିକ—
ଅତିରିକ୍ତା } ବି
ଅତିରେକ } ବି
1. Excessive; exuberant.
୨ । ନିରୂପିତ ମାତ୍ରାରୁ ଅଧିକା—
2. Extra; additional; superfluous.
୩ । ବଢ଼ିକା; ନିରୂପିତ ସଂଖ୍ୟାରୁ ଅଧିକ —
3. Redundant; supernumerary.
୪ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସୀମାରୁ ବଳଥିବା—
4. Exceeding the limits.
୫ । ଅଦ୍ୱିତୀୟ— 5. Unequalled (M. W.)
୬ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଖାଲି କରାଯାଇ ଥିବା—
6. Quite emptied.
୭ । ବଳି ପଡ଼ିଥିବା—7. Surplus; left apart.
୮ । ଶୂନ୍ୟ—8. Empty.
ଦେ. ବି—ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟସଂଖ୍ୟକ ପୃଷ୍ଠା ଛଡ଼ା କୌଣସି ବିଶେଷ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଇଁ କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାରେ ବଢ଼ାଯାଇ ଥିବା ଅଧିକା ଅଂଶ ବା ପୃଷ୍ଠା; କୋଡ଼ିପତ୍ର—
ଅତିରିକ୍ତ
ଅତି ରିକ୍ତ
Supplement to a newspaper.

ଅତିରେକ—ସଂ ବି. (ଅତି+ରିଚ ଧାତୁ=ଖାଲି କରିବା+ଘଞ୍. ଅ)-
Atireka ୧ । ବଳି ପଡ଼ିଥିବା ବସ୍ତୁ—1. Surplus.
ଅତିରିକ୍ତ } ବିଣ
ଅତିରେକ } ବିଣ
୨ । ଅତ୍ୟାଧିକ୍ୟ—
2. Excess; exuberance.
୩ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—3. Too much.
୪ । ଯଥେଷ୍ଟ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ବା ବଢ଼ିକା ବସ୍ତୁ—
4. Superfluity; redundancy.
୫ । ପ୍ରଭେଦ—5. Difference (M. W.).
୬ । ଉଦ୍‌ଯାପିକା—6. Surpassing.
୭ ଅଧିକପରିମାଣ—7.High degree.
ଦେ. ବି—୧ । ଶେଷ ସୀମାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଅବସ୍ଥା—
1. Arrival at a critical position;crisis.
୨ । ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥା—2. Dangerous condition.
୩ । ଶେଷ ଅବସ୍ଥା—3 Extreme condition.
୪ । ଦୁଃସହ ଅବସ୍ଥା—4. Unbearable condition.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୁଃସହ; ଅସହ୍ୟ—1. Unbearable.
ଦେଖ ହାଁ । ଯେ ବାସ୍ତାଣ୍ଡ ପର ବିଅଣ ଝୁଡ଼ାଏ ବହୁଛ,
ତା ବଥା ଅତିରେକ । ରାମଶଙ୍କର—ସଂଗୀତସ୍ତ ୨୮ ।
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅତ୍ୟଧିକ—2. Excessive.
ଉପେକ୍ଷା ବସ ଅତିରେକ, ଛଡ଼ି ପ୍ରବାହ ସବ ଲେକ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ସଂଗୀତ ।
୩ । କଠୋର ବା ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥାଯୁକ୍ତ—3. Critical.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ସମଧିକ; ଅତିଶୟ—
1. Too much; very much.
୨ । ଅତ୍ୟଧିକରୂପେ—2. Excessively.
[ଦ୍ର—ଶତପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦର 'ଅଗରେକ' ରୂପ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ—M. W.]

ଅତିରେକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅତିରେକ)—
Atireke ଅତିଶୟ; ଅତ୍ୟଧିକରୂପେ—Excessively.
ଅନ୍ୟ ଠାରେ ଅବନତ ହୋଇ ଅତିରେକେ
ଅତ ବିଦ୍ୟାର ଗର୍ବ କରଇ ଦେ ପୁଣି । ଗୋପାଳ. ମହାଭାରତ ।

ଅତିରୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ରୋଗ)—ରାଜଯକ୍ଷ୍ମା; ଯକ୍ଷ୍ମ ରୋଗ—
Atiroga Consumption; tuberculosis.

ଅତିରୋମଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅତି+ରୋମ+ଅଚ୍ ଅର୍ଥରେ. ଶ)—
Atiromaśa ୧ । ସର୍ବାଙ୍ଗଯୁଡ଼ିରେ ଅତିଶୟ ରୋମଯୁକ୍ତ—
(ଅତିରୋମଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having shaggy hair all over the body.
୨ । ଖୁବ ବାଳୁଆ—2. Very hairy.
ସଂ. ବି—୧ । ବନ୍ୟ ଛାଗ—1. Wild goat.
୨ । ଲୋମଯୁକ୍ତ ବୃହଦାକାର ବାନରବିଶେଷ—
2. A kind of hairy monkey; chimp

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ତ୍ତା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଜବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଜବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅତିଲେମ୍ବୁ ଚୁପୁଡ଼ିଲେ ପିତା—(ନ୍ୟାସ୍ଥ; ପ୍ରବଚନ)—
Atilembu chupurdile pitā

ଲେମ୍ବୁକୁ ଫାଳ କରି ଚୁପୁଡ଼ିଲେ ସେଥିରୁ ଖଟା ରସ ବାହାରେ, ତନ୍ତୁ ବେଶି ରସ ପାଇବା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଲେମ୍ବୁକୁ ଅତି ଚୁପୁଡ଼ିଲେ ଲେମ୍ବୁର ଖୋସାରେ ଖସ ପଡ଼ିବାଯୋଗୁଁ ଖୋସାକୁ ବାହାରିବା ରସ ଲେମ୍ବୁ ରସରେ ମିଶି ତାକୁ ପିତା କରି ପକାଏ । ସେହିପରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅତି ନିଠେଇ କରି କଲେ ତାହା ବିଗଡ଼ିଯାଏ—(A proverb)Too much of a thing is good for nothing.

ଅତିଲୋମଶ—ସଂ. ବିଶ. ଓ ବି. (ଅତି+ଲୋମ+ଅଚ୍ ଅର୍ଥରେ. ଶ)—
Atilomaśa ଅତିରୋମଶ (ଦେଖ)
(ଅତିଲୋମଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) Atiromaśa (See)

ଅତିଶୟ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଶୀ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Atiśaya ୧ । ଆଧିକ୍ୟ—1. Excess.
୨ । ଉତ୍କର୍ଷ—2. Pre-eminence.
୩ । ଆପେକ୍ଷିକ ଉତ୍କର୍ଷ—3. Superiority.
୪ । ସଂଖ୍ୟା, ପରିମାଣ ବା ଗୁଣରେ ଆଧିକ୍ୟ—
4. Superiority or greatness in number, quantity or quality.
୫ । ସୁଫଳ; ଲାଭଜନକ ଫଳ—
5, Advantageous result (M. W.)
୬ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—6. Abundance.
୭ । ବାହୁଲ୍ୟ—7. Exaggeration; redundance.
୮ । ଜୈନ ଅର୍ହଦ୍‌ମାନଙ୍କର ଅମାନୁଷିକ ଗୁଣବିଶେଷ—
8. One of the superhuman qualities attributed to Jaina Arhats (M.W.)
ସଂ. ବିଶ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent; pre-eminent.
୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର—2. Superior.
୩ । ପ୍ରଚୁର—3. Abundant.
୪ । ଅତିରଞ୍ଜିତ; ବାହୁଲ୍ୟଯୁକ୍ତ—4. Exaggerated.
୫ । ଯଥେଷ୍ଟ—5. Enough.
୬ । ଯଥେଷ୍ଟ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି—6. More than enough.
୭ । ବଳକା—7. Redundant.
୮ । ବଢ଼ ପଡ଼ିଥିବା—8. Surpassing; exceeding.
୯ । ଅତ୍ୟଧିକ—9. Excessive; too much.
ସଂ.କ୍ରି. ବିଶ. ଓ ବିଶର ବିଶ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Very; too.
ଦେଖିବାକୁ ମଜା ବଡ଼ାକୁ ଅତିଶୟେ—କୃଷ୍ଣଙ୍କି ହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଅତ୍ୟଧିକରୂପେ—2. Excessively; too much.
ଭୁଲ୍ ଦୂତ ବଚନ ଚ ଶୁଣି ସେହାଏ,
ଅବା ଅବା ମୋର ଉପରେ ଅତିଶୟେ—କୃଷ୍ଣଙ୍କି ହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
୩ । ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତରୂପେ—
3. More than necessary; exceedingly.
ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅତିରେକ (ଦେଖ)
Atireka (See)

ଅତିଶୟନ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଶୀ ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Atiśayana ଅତିଶୟ (ଦେଖ)—
(ଅତିଶାୟନ—ଅନ୍ୟ ଆକାର) Atiśaya (See)
ସଂ. ବିଶ—ଅତିଶୟ (ଦେଖ)—Atiśaya (See) (M.W.).

ଅତିଶୟନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅତି+ଶୀ ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ+ଈ)—
Atiśayanī ସଂସ୍କୃତଛନ୍ଦୋବିଶେଷ; ଏଥିର ଅନ୍ୟ ନାମ ଚତୁଷ୍ପଦୀ—Name of a Sanskrit metre of four lines (M. W.).

ଅତିଶୟିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅତି+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Atiśayita ଅତିଶୟ (ଦେଖ)
(ଅତିଶାୟିତ—ଅନ୍ୟ ଆକାର) Atiśaya (See)
ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରିଥିବା—Exceeding or surpassing the limit.

ଅତିଶୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅତି+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—ଅତିଶୟ (ଦେଖ)
Atiśayī
(ଅତିଶୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Atiśaya (See)
(ଅତିଶାୟୀ—ଅନ୍ୟ ଆକାର)

ଅତିଶୟୋକ୍ତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅତିଶୟ+ଉକ୍ତି)—
Atiśayokti ୧ । କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଅତ୍ୟୁକ୍ତି; ଅତିରଞ୍ଜିତ ବର୍ଣ୍ଣନା; ସ୍ୱରୂପ ଅପେକ୍ଷା ଅତିରିକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା—
1. A figure of speech; hyperbole.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ, ବିଷୟ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ୱଭାବାତିରିକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା—2. Exaggeration.
୩ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—3. Verbosity.
୪ । ଅତ୍ୟୁକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଷା—
4. Hyperbolical language.
୫ । କଥାର ବାଲଙ୍କ୍ ବା ଗୁଖାନ—
5. Extreme assertion (M. W.).
[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତ ବିଷୟ (ଉପମେୟ)ର ଅଧିକରଣ ହେଉଛି ଅପ୍ରକୃତ ବିଷୟ (ଉପମାନ)ରେ ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧ ଅଧ୍ୟବସାୟ ହୁଏ ତାହାକୁ ଅତିଶୟୋକ୍ତି ବୋଲାଯାଏ—
କୁଳମଣି. ଅଳଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ ।
କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ଯେବେ ତାକୁ ଅସମ୍ଭବ ବା ଅବାସ୍ତବ ବସ୍ତୁ ବା କାଳ୍ପନିକ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ ତେବେ ଅତିଶୟୋକ୍ତି ହୁଏ । ଯଥା—
ଜୀବନକ ଗାଢ ଜଳଜଯୁଗଳ, ଦଣ୍ଡୁମ୍ବେ ହୋଇ ବଳାସ ବସେଳ ।
ନାଚ ବସ୍ତ ରେ ଜରଜର ଶର, ନଦର ବରଣା ଗରଜର ।
ବଦ୍ୟନାଥ ଚମ୍ପୋବଳ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

ଏଠାରେ ଉପମେୟ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ଓ ମୁଖକୁ ଅଧଃକରଣ କରି ତାହା ସ୍ଥାନରେ ଯଥାକ୍ରମେ ନୀଳ ଜଳଜଯୁଗଳ ଓ ବିଧୁବିମ୍ବକୁ ସିଦ୍ଧ କରାଯିବାରୁ ଏହା ଅତିଶୟୋକ୍ତି ।

ବିଧା ଚାମ୍ପେଯ ମୃଗୀ ଅଙ୍ଗେ ବାଣ ସିନା ସ୍ପର୍ଶ.
ଗନ୍ଧାଣୀ ଭଙ୍ଗୀର ଶରେ ମେଣ୍ଟ ଯେମ୍ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦ ମନ୍ଦ । ଦ୍ୟାନାଥ. ଭଣ୍ଡା ।

ଏଠାରେ ଉଷାର ଗନ୍ଧାଣୀଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ହରିଣଙ୍କର ମୁକ୍ତ ଅସମ୍ଭବ ହେଲେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ତାହା ସିଦ୍ଧ ବା ନିଶ୍ଚିତ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବାରୁ ଏଠାରେ ଅସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ବନ୍ଧରୂପ ଅତିଶୟୋକ୍ତି ଅଳଙ୍କାର ହେଲା— ଭୁଲମଣି. ଅଳଙ୍କାରକରଙ୍ଗିଣୀ ।

ସାଧାରଣ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ଆମ୍ଭେମାନେ 'ଅତିଶୟୋକ୍ତି' କରି ଥାଉଁ । ଯଥା—ଆଜି ଦିପହରେ ଗୁଡ଼ାଏ ନିଆଁ ବରଷି ଗଲା । ତାଙ୍କୁ ଜର ହୋଇ ତାଙ୍କ ଦିହରେ ଖଇ ଫୁଟୁଛି । ଏ ସମ୍ବାଦ ଶୁଣି ମୋ ଛାତି ଫାଟିଗଲା ।]

ଅତିଶେ—ପ୍ରା. ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ଅ. (ସଂ. ଅତିଶୟ) ଅତିଶୟ; ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Atiśe Very much.

"ପିଣ୍ଡିଷ୍ଟ କରତ କଦଳ ଅଟେ ଅଗନ ଜିହ୍ୱେ ଥଟେ
ଭୁଟେ, ପ୍ରବଳ ନ ଜିତ ଅଟେ" ଭକ୍ତ ।

ଅତିଶେଷ—ସଂ. ବିଣ (ଅତି+ଶିଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସ୍ୱଳ୍ପାବଶିଷ୍ଟ; ଅଳ୍ପମାତ୍ର ବାକି ରହିଯାଇଥିବା—Of which a little quantity is left; drained to the dregs.
Atiśesha

ସଂ. ବି—ବାକି ରହି ଯାଇଥିବା ଅଂଶ—
Remnant; remainder.

ଅତିଷ୍ଠ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ (ସଂ. ଅତିଷ୍ଠିତ୍=ଅସ୍ଥିର)—
Atishtha
ଅତିଷ୍ଠ ୧ । ଅସ୍ଥିର—1. Unstable; restless.
୨ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ବିବ୍ରତ; ଅସମ୍ଭାଳ—
2. Much troubled.
ସେବେ ବୃଥା ରକ୍ଷା ଗଳରେ ଅତିଷ୍ଠ ହେଉଅଛନ୍ତି । ଦୈନିକ ଅଶା ୧୮।୨୧
୩ । ଅଧୀର—3. Impatient.

ଅତିସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ସମ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ. ଅନ)—
Atisandhāna ୧ । ଧପାଇବା; ଚିତା ଜାଣିବା—
(ଅତିସନ୍ଧିତ—ବିଣ) 1. Over-reacting.
୨ । ପ୍ରତାରଣା; ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ଠକାମି—2. Cheating.
୩ । ଅନିଷ୍ଟକରଣ—3. Injuring.

ଅତିସର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ସୃଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ. ଅ)—
Atisarga ୧ । କାମାଗ୍ରହାନୁଜ୍ଞା—1. Granting of permission to a person to do what he likes.
(ଅତିସୃଷ୍ଟ—ବିଣ)
୨ । ନିଃଶେଷ ଦାନ—2. Giving away every thing a person has; an out and out gift.
୩ । ବିସର୍ଜନ; ତ୍ୟାଗ—3. Forsaking; leaving.
୪ । ଉତ୍ସର୍ଗ—4. Dedication.
୫ । କର୍ମରୁ ବରଖାସ୍ତ ହେବା—
5. Dismissal; discharge.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ସ୍ଥାୟୀ—1 Permanent.
୨ । ନିତ୍ୟ—2. Eternal; everlasting.
୩ । ମୁକ୍ତ—3. Emancipated; liberated.

ଅତିସର୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ସୃଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ. ଅନ)—
Atisarjana ୧ । ଅତିସର୍ଗ (ଦେଖ)
(ଅତିସୃଷ୍ଟ—ବିଣ) 1. Atisarga (See)
୨ । ଦାନଶୀଳତା; ଦାତୃତ୍ୱ—
2. Liberality; munificence.
୩ । ମାରଣ—3. Killing.
୪ । ପ୍ରତାରଣ—4. Deception.
୫ । ବିଚ୍ଛେଦ—5. Separation.

ଅତିସର୍ପଣ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ସୃପ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ. ଅନ)—
Atisarpana ଗର୍ଭରେ ଭ୍ରୂଣର ଉତ୍ପତ୍ତିଜନିତ ସବେଗ ଚଳନ—
Violent movement of the embryo in the womb.

ଅତିସର୍ବ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି+ସର୍ବ)—
Atisarba ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ (ପାଣିନି ପରିଭାଷା)—
Superior to all.
ସଂ. ବି—ପରମେଶ୍ୱର—The Supreme Being (M.W)

ଅତିସର୍ବତ୍ର—ଦେ. ବିଣ. [ସଂ. ଗୁଣବ୍ୟତ୍ୟୋତ୍ତର ଶେଷ ପାଦ; ଅତି
Atisarbatra ସର୍ବତ୍ର ବାଧ୍ୟତେ(=ସର୍ବଠାରେ ଅତିରିକ୍ତ ମାତ୍ରା ବାଧାଜନକ ହୁଏ)ର ପ୍ରଥମ ପୂର୍ବପଦ ।]
୧ । ଅତିରିକ୍ତ—1. Excessive.
୨ । ଅତ୍ୟଧିକ—2. Very much.
୩ । ଅତି ଅନୁଚିତ—3. Very improper.
୪ । ଅତି ଅସହ୍ୟ—4. Very unbearable.
(ଯଥା—ଦିନକୁ ଦିନ ତୋ ଦାଉ ଅତି ସର୍ବତ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲାଣି ।)
ଦେ. ବି—୧ । ମାତ୍ରାଧିକ୍ୟ—1. Excessive dose; overdose.
୨ । ଅତ୍ୟଧିକ ପରିମାଣ—2. Excessive measure.

ଅତିସାଂବତ୍ସର—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ. ଅତି+ସାଂବତ୍ସର)—
Atisāmbatsara ଏକ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ ବ୍ୟାପୀ—
(ଅତିସାଂବତ୍ସରୀ) Extending over more than a year.

ଅତିସାମ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି+ସାମ୍ୟ+ଆ)—
Atisāmyā ୧ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠାର ମଧୁର ରସ—1. The sweet juice of the Indian madder.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯଷ୍ଟିମଧୁ (ଦେଖ)
2. Jashṭimadhu (See)

ଅତିସାର—ସଂ. ବି. (ଅତି+ସୃ ଧାତୁ ଣିଚ ସାର ଧାତୁ+କରଣ. ଅ; ଯେଉଁ
Atisāra ରୋଗରେ ବିଶେଷ ସାରଣ ବା ମୁଖ୍ୟ ତ୍ୟାଗ ହୁଏ)—
(ଅତୀସାର—ଅନ୍ୟଅକାର)
୧ । ଅତ୍ୟଧିକ ଝାଡ଼ା—1. Diarrhoea; purging.
୨ । ନାଳରକ୍ତ ଝାଡ଼ା—2. Dysentery.

ଅତିସାରକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅତି+ଣାର୍ଥେ. କ+ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍;
Atisārakī ୧ମା. ୧ବ)—ଅତିସାର ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—
(ଅତିସାରକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Suffering from dysentery or
(ଅତିସାରୀ—ଅନ୍ୟ ଅକାର) diarrhoea.

ଅତିସୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି+ସୃଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Atisṛushṭa ୧ । ଗଦତ୍—1. Given away.
୨ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—2. Abandoned; forsaken.

ଅତିସୌରଭ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ସୌରଭ)—
Atisaurabha ୧ । ଅତ୍ୟଧିକ ସୁଗନ୍ଧ—
1. Great fragrance.
୨ । ଆମ୍ବ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
2. The mango (tree and fruit).
ସଂ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—
Very fragrant; having a strong odour.

ଅତିହସିତ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ହସ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—
Atihasita ୧ । ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ—1. Loud laughter.
(ଅତିହାସ—ଅନ୍ୟ ଅକାର) ୨ । ଅତିରିକ୍ତ ହାସ୍ୟ—
2. Immoderate laugh.
(ହାସ୍ୟ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)

ଅତୀତ—ସଂ. ବିଣ (ଅତି+ଇ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Atīta ୧ । ଗତ—1. Gone; passed.
(ଅତୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ)—୨ । ଭୂତ; ପୂର୍ବେ ଘଟିଥିବା—
2. Past in point of time; gone by.
୩ । ଅତିକ୍ରାନ୍ତ—3. Passed over.
୪ । ମୃତ—4. Dead.
୫ । ଯେ ପାର ହୋଇଅଛି; ଅତିକ୍ରମଣ କରିଥିବା—
5. One who has got over.
୬ । ଅତିରିକ୍ତ—6. Excessive (M. W.)
୭ । ଯେଉଁ ସମୟ ଚାଲି ଯାଇଅଛି—7. Elapsed (time)
୮ । ଯେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଳା କରିଅଛି—
8. One who has neglected; negligent.
୯ । (ବ୍ୟାକରଣ) ପୂର୍ବେ ଘଟିଥିବା କ୍ରିୟାର କାଳ—
9 (grammar) Past (tense).
ସଂ. ବି. ୧ । ଶୈବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—1. Name of a Śaiva sect (M. W.)
୨ । ଅତୀତ କାଳ—2. The past

ଅତୀତକାଳ - ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଅତୀତ+କାଳ)—୧ । ଯେଉଁ ସମୟ ଗତ
Atītakāla ହୋଇ ଅଛି—1. Past time; the past.
୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ପୂର୍ବେ ଘଟିଥିବା କ୍ରିୟାର ସୂଚକ କାଳ—
2. (grammar) The past tense of a verb.

ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି)—
Atīndriya ୧ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟାତୀତ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଅଗୋଚର—
1. Imperceptible; imperceivable by the senses; supersensuous.
ସଂ. ବି—(ସାଙ୍ଖ୍ୟଦର୍ଶନ) ୧ । ଆତ୍ମା—1. (Sāṁkhya-philosophy) The Soul.
୨ । ପରମାତ୍ମା—2. The Supreme Soul.
୩ । ମନ—3. The mind.

ଅତୀବ—ସଂ. ବିଣ—(ଅତି+ଇବ)—ଅତିଶୟ; ଅତି; ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Atiba Very; very much; too much.
ସଂ. ବିଶେଷ ବିଣ—ଅତ୍ୟଧିକରୂପେ—Exceedingly.

ଅତୀରେକ—ସଂ. ବି—ଅତିରେକର ଅନ୍ୟ ରୂପ—
Atīreka Another form of Atireka.

ଅତୀସାର—ସଂ. ବି—ଅତିସାରର ଅନ୍ୟରୂପ—
Atīsāra Another form of Atisāra.

ଅତୁଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ତୁଙ୍ଗ)—
Atuṅga ୧ । ଅନୁଚ୍ଚ—1. Not high.
୨ । ବାଙ୍ଗର; ବାମନ—2. Dwarfish; stunted.

ଅତୁଟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ତ୍ରୁଟିତ)—
Atuṭa ୧ । ଅଖଣ୍ଡ; ଅଭଗ୍ନ—1. Unbroken.
ଅତୁଟ ବନ୍ଧ ବନ୍ଧାରେ ତାହା ଅତୁଟ ଅଛି ।
ଅଟୁଟ ଅନେକ ବଣାରେ ନିରଦୋଷ ନ ଫୁଟେ । ଭାରତ. ମହାଭାରତ: ଭୀଷ୍ମ ।
୨ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ—2. Continuous.
୩ । ଅନାହତ—3. Unhurt.
୪ । ଅବିନାଶୀ—4. Indestructible.
୫ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ—5. Whole; entire.
ଅତୁଟ ତାହାର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅଛି ସେହି ଯାଏ । ଭାରତ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୬ । ଅକ୍ଷୟ; ଅସରନ୍ତି—6. Inexhaustible.
ବଳୀର୍ଣ୍ଣ ସରଧ ସରଧ ଅତୁଟ ଜାଗ ଜାଗ ଉଚ୍ଛୋଳର ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ୪୧।୨୪ ।
୭ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଥିବା—7. Full.
୮ । ଖାଟି—8. Pure.
ଅତୁଟ ଜନକ ଯେ ଗୋରସ ସଟ ଜାଣି । ଭାରତ. ମହାଭାରତ—ଅଶ୍ୱ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	ହ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ଷ	ଗ୍ଂ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

୯ । ଅଦମ୍ୟ—9. Undaunted.

ବୃଷ୍ଟିରେ ଅବତ ସଙ୍ଗେ ଅତୁଷ୍ଟ ସାହସେ । ରଘୁନାଥ. ମହାଭାରତ ।

ଅତୁଷ୍ଟା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଅତୁଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Atuṭā — Atuṭa (See)

ସ୍ୱଭାବେ ଅତୁଷ୍ଟା ଅତୃଷ୍ଟା ସେ ଦେବ ବିଭ । ଭାରତୀ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ଅତୁଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ + ଓ. ଭୁଠ)—ନଦୀ ବା ଜଳାଶୟର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଗାଧୁଆଭୁଠ ବା ପାଣିଘାଟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ—That part of a tank or river not used for bathing or watering purposes
Atuṭha
ଅଘାଟ

ଅତୁଠର ବସ୍ତ୍ର ଯେ ଅଣାରସ ପାଣି
ବେଗ ପାଦ ଘୋଇ ଦେଇ ପାଇ ସୁମ୍ପର୍ଣ । ଭାରତୀ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ନଦୀ ବା ପୋଖରୀରେ ଗାଧୁଆ ଭୁଠ ନ ଥାଏ—(a river or tank) Having no bathing-ghat.

ଅତୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଅତୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Atuṇḍi — Ātuṇḍi (See)

ଅତୁଲ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ତୁଲ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—
Atula
(ଅତୁଲା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଅତୁଲନୀୟ; ଅନୁପମ—
1. Incomparable; matchless.
୨ । ଅପରିମେୟ—2. Immeasurable.
୩ । ଅଦ୍ୱିତୀୟ—3. Unequalled; unique.
୪ । ଅତି ସୁନ୍ଦର—4. Very beautiful; charming.

ଦେ. ବିଣ—ଯାହା ଓଜନ କରାଯାଇ ନ ଥାଏ; ଯାହା ତୁଲା ଯାଇ ନାହିଁ—Not weighed.

ସଂ. ବି—ତିଳ (ଗୁଳ୍ମ ଓ ବୀଜ)—The sessamum (plant and seed)

ଅତୁଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅତୁଲ ବା ଅତୁଲ୍ୟ. ଏହା ଅତି ସୁନ୍ଦର ଥିବାରୁ-ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ହାତଗଣ୍ଠିରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Atula
A kind of bracelet.

ହେମ ହାଟକ ବଳଣ ବାଢ଼ିବ ରତ୍ନ ଚୁଡ଼ି
ଅତୁଲ ଅବତଂସ ଅକ୍ଷ.ଦ୍ରେ ଯୋଡ଼ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହସ୍ତୁତି ।

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅତୁଲ)—
୧ । ଅତୁଲ. (ଦେଖ)—1. Atula (See)
ଗରବର ବର୍ଦ୍ଦରେ ଅତୁଲ ;ମହାମ୍ପ । ଭାରତୀ. ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।
୨ । ଅସମାନ—2. Unequal.
୩ । ଅସମତଳ (ଭୂଲ —ବିପରୀତ):—3. Not plain.

(ଯଥା—ଏ ପଡ଼ିଆଟା ଅତୁଲ ହୋଇଅଛି; ଦଶ ଜଣ ଲୋକ ଲାଗିଲେ ଏହାକୁ ତୁଲ କରି ଦେବେ ।)

ଅତୁଲନ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ତୁଲନା)—ଅତୁଲ (ଦେଖ)—
Atulana — Atula (See)
(ଅତୁଲନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅତୁଲନୀୟ—ସଂ. ବିଣ(ଅ + ତୁଲନୀୟ)—ଅତୁଲ (ଦେଖ)
Atulanīya — Atula (See)

ଅତୁଲା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅତୁଲ+ଆ)—ଅତୁଲର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Atulā. — Feminine of Atula.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ତଉଲା ଯାଇ ନ ଥିବା—
1. Not weighed.
୨ । ଅଦ୍ୱିତୀୟ—2 Unique.
ସେ ପାର୍ଥ । ଅତୁଲା ସ୍ୱରୂପ ଏହ । ଗୀତା—ଦେବେ ଗୀତା ।

ଅତୁଲ୍ଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅତୁଲ୍ୟ)—ଅତୁଲ (ଦେଖ)
Atulā — Atula (See)

ଅତୁଲ୍ଲ ପଛେ ଅତ ରୁଷା ଧରହ ବୁଧ ଗଣ୍ଡିଆ ଭଣ୍ଡାଣ୍ଡ ।
ଭକ୍ତ. ସଂକ୍ଷେପଗୀ—୪ ।

ଅତୁଲାଇତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅତୁଲ)—
Atulāita — ଅତୁଲନୀୟ—Incomparable.

ଶ୍ରୀକର ଶ୍ରୁଷ୍ଟ ଅତୁଲାଇତ ଦୂଷଣ । ଭାରତୀ ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ଅତୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଓ. ଭୁଲିଆ)—ଯେଉଁ ଘରଘରର
Atuliā — ଭୁଲିଆ ଖୁଣ୍ଟ ନ ଥାଏ; ମଝିଡ଼ମଗ୍ନ (ଘର)—
ଆଠଚାଳେ (ଘର) (a thatched house) Having no
ବଙ୍ଗଳା main pillar in the middle.

ଅତୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + ତୁଲ୍ୟ)—
Atulya
୧ । ଅସମାନ—1. Unequal.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅତୁଲ (ଦେଖ.)
2. Atula (See)

ଅତୁଷି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅତିବିଷା)—
Atushi — ଅତିବିଷା (ଦେଖ) Atibishā (See)

ଅତୃଣ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ତୃଣ)—
Atṛuṇa
୧ । ତୃଣଶୂନ୍ୟ (ପ୍ରଦେଶ)—
1. (country) Devoid of grass.
୨ । ଉଦ୍ଭିଦଶୂନ୍ୟ (ଦେଶ)—
2. (country) Devoid of vegetation.

ଅତୃଣାଦ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ତୃଣାଦ)—ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁ ତୃଣଭୋଜୀ ନୁହେ—
Atṛuṇāda — Not graminivorous.

ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଯେଉଁ ବାଛୁରୀ ଘାସ ଖାଇ ପାରୁ ନାହିଁ)—
ଛଉଁଲା ବାଛୁରୀ—A newborn calf.

ଅତୃପତି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅତୃପ୍ତି)—୧ । ଅତୃପ୍ତି; ତୃପ୍ତିର ଅଭାବ—
Atṛupati 1. Want of satisfaction; discontent; want of satiety.

ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. ଅତୃପ୍ତ)—
ଦୁଇଦ୍ରୁ ଅତୃପ୍ତ ହୋଇ ପାଞ୍ଚ ପତ
ବରଷରୁ ଏବେ ମିଳେ ବହୁପତ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅତୃଷିକ—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ଅତୃଷିତ)—
Atṛushika
୧ । ଯାହାକୁ ତୃଷ୍ଣା ହେଉ ନାହିଁ—
1. Not yet feeling thirsty.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ତୃଷ୍ଣାରହିତ—2. Thirstless.

୩ । ଯାହାର ତୃଷା ଶାନ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ—
3. One whose thirst is not satiated.

ମୋହର ଶ୍ରବଣ ଗତିକ, ତେବେବେଳେ ମୋହେ ଅତୃଷିତ ।
ବୃନ୍ଦାବନ. ପ୍ରେମସୁଧାମୃତ ୧।୧୧୧ ।

ଅତୃଷ୍ଣ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ତୃଷ୍ଣା)—
Atṛushṇa ତୃଷ୍ଣାହୀନ—Thirstless.
(ଅତୃଷ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅତୋଠ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—
Atoṭha ଅଟୁଠ (ଦେଖ) Aṭuṭha (See)

ଅତୋଷି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅତିବିଷା)—ଅତିବିଷା (ଦେଖ)
Atoshi Atibishā (See)

ଅତ୍କ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—
Atka ୧ । ପଥିକ; ପର୍ଯ୍ୟଟକ—1. Traveller.
୨ । ଦେହର ଅଙ୍ଗ—
2. Limb or member of the body.

ଅତ୍ତା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Attā ୧ । ଭୋଜନକାରୀ—1. Eating.
(ଅତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅତିଭୋଜନକାରୀ; ପେଟୁ—
2. Voracious; greedy.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ତ+ଆ; ନାଟ୍ୟୋକ୍ତିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
୧ । ମାତା—1. (In stage language) Mother.
୨ । ଶାଶୁ—2. Mother-in-law.
୩ । ବଡ଼ ଭଉଣୀ—3. Elder sister.
୪ । ପିଉସୀ—4. Father's sister;

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତକୋଷକାର ମନିଅର୍ ଉଲିଅମ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ ମତ ଯେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଦକ୍ଷିଣିଆଙ୍କ ଭାଷାରୁ ଅନୁକୃତ ହୋଇ ନାଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ଅତ୍ତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅତ୍ତା (ଦେଖ)
Atti Attā (See) (M. W.).

ଅତ୍ତିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅତ୍+କ+ଆ)—
Attikā ଅତ୍ତା (ଦେଖ) Attā (See) (M. W.).

ଅତ୍ନ—ସଂ. ବି. (ଅତ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ନ)—
Atna ୧ । ପଥିକ—1. Traveller.
୨ । ବାୟୁ—2. Air.
୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

ଅତ୍ନୁ—ସଂ. ବି. (ଅତ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ନୁ)—
Atnu ଅତ୍ନ (ଦେଖ)
Atna (See)

ଅତ୍ୟ—ସଂ. ବି. ବୈଦିକ (ଅତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—
Atya ବେଗଗାମୀ ଅଶ୍ୱ; ବାଜୁ—Courser; steed.

ଅତ୍ୟଙ୍କୁଶ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତି = ଅତିକ୍ରମ କରିଅଛି+
Atyaṅkuśa ଅଙ୍କୁଶକୁ ଯେ; ଯେ ଅଙ୍କୁଶଦ୍ୱାରା ଅସାଧ)—
୧ । ଅଶାସ୍ୟ; ଅସାଧ—1. Ungovernable.
୨ । ନିରଙ୍କୁଶ—2. Uncontrolled; unrestrained.

ଅତ୍ୟଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ସୁପ୍‌ସୁପ୍ ସମାସ; ଅତି+ଅଗ୍ନି;)—
Atyagni ରୋଗବିଶେଷ; ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉପର୍ଯ୍ୟପରି କ୍ଷୁଧା ବୋଧ ହେବା ରୋଗ—A disease in which there is morbidly rapid digestion.
ସ. ବିଶ (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅତିକ୍ରମ କରିଅଛି ଅଗ୍ନିକୁ ଯେ)—
ତେଜରେ ଅଗ୍ନିକୁ ବଳିଥିବା—Surpassing fire in heat, light or splendour.

ଅତ୍ୟଗ୍ନିଷ୍ଟୋମ—ସଂ. ବି. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅତିକ୍ରମ କରିଅଛି+ଅଗ୍ନି-
Atyagnishṭoma ଷ୍ଟୋମକୁ ଯେ; ଯହିଁର ଫଳ ଅଗ୍ନିଷ୍ଟୋମ ଯଜ୍ଞର ଫଳ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ)—
ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟୋମ ଯଜ୍ଞର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଂଶ—The optional second part of the Jyotishṭoma sacrifice.

ଅତ୍ୟଧିକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅତି+ଅଧିକ)—
Atyadhika ୧ । ସଂଖ୍ୟାରେ ଅତି ବେଶୀ—
(ଅତ୍ୟନ୍ତ—ବିପରୀତ) 1. Very many.
୨ । ପରିମାଣରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଶୀ—2. Very much; excessive; inordinately large.

ଅତ୍ୟଧ୍ୱା—ସଂ. ବିଶ. (ଅତି+ଅଧ୍ୱନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—
Atyadhwā ବହୁଭ୍ରମଣ; ବହୁଦୂର ପଥ ଓ କ୍ଲାନ୍ତିଜନକ ପର୍ଯ୍ୟଟନ—A long and wearisome journey.

ଅତ୍ୟନ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅତି+ଅନ୍ତ; ଅତିକ୍ରମ କରିଅଛି
Atyanta ସୀମାକୁ ଯେ)—
୧ । ଅତ୍ୟଧିକ; ଅତିଶୟ—1. Much.
୨ । ଅତି ବଡ଼—2. Very great; very big.
୩ । ବେଜାୟ—3. Inordinate.
୪ । ବହୁତ—4. Excessive; too much.
୫ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—5. Complete; perfect; absolute.
୬ । ଅସୀମ—6. Boundless.
୭ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—7. Permanent.
୮ । ଅଶେଷ—8. Endless.
୯ । ଅପରିମେୟ—9. Immeasurable
ଦେ. ବିଶର ବିଶ. ଓ କ୍ରି. ବିଶ—
୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିମାଣରେ—1. Excessively.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଲ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲ୍ଟ	ଳ	ନ୍ଦ

୨ । ବେଳାସ୍ୱ—2 Inordinately.

୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ —3. Fully; completely.

୪ । ଚିରକାଳ ପାଇଁ—4. Inperpetuity; for ever.

ଅତ୍ୟନ୍ତଗ—ସଂ. ବିଶ. (ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Atyantaga ଅତି ବେଗଗାମୀ—Fleet; going too fast.
(ଅତ୍ୟନ୍ତଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅତ୍ୟନ୍ତଗତ—ସଂ.ବିଶ. (ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଗତ)—୧ । ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଗତ—
Atyantagata 1. Gone for ever;gone for good.
(ଅତ୍ୟନ୍ତଗତ—ବି) ୨ । ସବୁବେଳେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ—
2. Always applicable (M.W)
୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଯୋଗ୍ୟ ବା ଓଜାଳ—
3, Completely pertinent (M. W.)

ଅତ୍ୟନ୍ତଗାମୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍
Atyantagāmī ୧ମା. ୧ବ.)—ଅତ୍ୟନ୍ତଗ (ଦେଖ)
(ଅତ୍ୟନ୍ତଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Atyantaga (See)

ଅତ୍ୟନ୍ତନିବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅତ୍ୟନ୍ତ+ନିବୃତ୍ତ)—
Atyantanibṛutti ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭାବ ବା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ—
Complete disappearance; absolute cessation,

ଅତ୍ୟନ୍ତବାସୀ—ସଂ.ବି. (ଅତ୍ୟନ୍ତ+ବସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ; ୧ମା.୧ବ) -
Atyantabāsī ଚିରକାଳ ଗୁରୁ ଗୃହରେ ବାସ କରୁଥିବା ଛାତ୍ର—
A student who perpetually resides with his teacher.

ଅତ୍ୟନ୍ତସମ୍ପର୍କ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅତ୍ୟନ୍ତ+ସମ୍ପର୍କ)—
Atayantasamparka ଅତ୍ୟନ୍ତସମ୍ଭୋଗ (ଦେଖ)
Atyantasambhoga (See)

ଅତ୍ୟନ୍ତସମ୍ଭୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅତ୍ୟନ୍ତ+ସମ୍ଭୋଗ)—ଅତ୍ୟଧିକ ମୈଥୁନ—
Atyantasambhoga Excessive sexual intercourse.

ଅତ୍ୟନ୍ତସଂଯୋଗ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା. ଅତ୍ୟନ୍ତ+ସଂଯୋଗ)—
Atyantasaṁjoga ୧ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ମିଳନ—
1. Uninterrupted continuance.
୨ । ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଏକତ୍ରାବସ୍ଥାନ—
2. Inseparable coexistence.
୩ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥା— 3. Close proximity.

ଅତ୍ୟନ୍ତାତିଶୟୋକ୍ତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଅତିଶୟୋକ୍ତି)—
Atyantātiśayokti ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ଯେଉଁଠାରେ ଅତିଶୟୋକ୍ତିର ଅତିଶୟ ଘଟିଛି—A figure of speech where hyperbole is carried too far.

ଉଦାହ । ବହୁବିଧ ଗୋପାଳଥିଲେ
ବରପୁତ୍ରବର ଜନମି ନନ୍ଦର ବଦନ ହେରନ୍ତି ବରଜ ।
ଚୂଳନସି—ଅଳଙ୍କାରରତ୍ନକୋଷ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତାଭାବ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଅଭାବ)—
Atyantābhāba ୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭାବ—
1. Extreme want.
୨ । ଚିରକାଳ ଅବର୍ତ୍ତମାନତା—
2 Absolute non-existence.

ଅତ୍ୟନ୍ତିକ—ସଂ. ବିଶ (ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଇକ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତଗ (ଦେଖ)
Atyantika Atyantaga (See)
(ଅତ୍ୟନ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)—୨ । ଅତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—
2 Very near; too close (M. W.)
୩ । (ଅତି+ଅନ୍ତିକ)—ବହୁଦୂରବର୍ତ୍ତୀ; ଦୂରସ୍ଥ—
3. Distant (Apte)
ସଂ. ବି—୧ । ଅତିନୈକଟ୍ୟ—1. Close proximity; immediate neighbourhood.
୨ । (ଅତି=ଅତିକ୍ରାନ୍ତ+ଅନ୍ତିକ) ବହୁଦୂରତ୍ୱ—
2. Great distance.

ଅତ୍ୟନ୍ତୀନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଇନ)—
Atyantīna ୧ । ଦୂରଗାମୀ—1. Going far (M. W.)
(ଅତ୍ୟନ୍ତୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତଗ; ଅତି ବେଗଗାମୀ—
2. Going too fast.

ଅତ୍ୟଭିସୃତ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଅଭି+ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଅତି
Atybhisṛuta ନିକଟକୁ ଆସିଥିବା—Having come too close (M. W.)

ଅତ୍ୟମ୍ଳ—ସଂ. ବିଶ. (ଅତି+ଅମ୍ଳ)—ଖୁବ ଖଟା—Very sour
Atyamla ସଂ. ବି—ଅମ୍ଳଡ଼ା (ଗଛ ଓ ଫଳ)—A tree & its fruit; Spondias Magnifera.

ଅତ୍ୟମ୍ଳପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ଅତ୍ୟମ୍ଳ+ପର୍ଣ୍ଣ+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Atyamlaparṇṇī ବନ୍ୟ ଜାତିପୁର—Wild citron.

ଅତ୍ୟମ୍ଳା—ସଂ. ବି. (ଅତ୍ୟମ୍ଳ+ଆ)—
Atyamlā ବନ୍ୟ ଜାତିପୁର—Wild citron.

ଅତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (ଅତି+ଇ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Atyaya ୧ । (ସମୟ ବା ଋତୁର)—ଅବସାନ—
1. End; passing away (of time or season).
୨ । ବିନାଶ; ଧ୍ୱଂସ; ଲୋପ—
2. Destruction; annihilation.
୩ । ମୃତ୍ୟୁ—3. Death; dissolution.
୪ । ଦୋଷ—4. Fault.
୫ । ଦଣ୍ଡ—5. Punishment.
୬ । ଦୁଃଖ—6. Misery.
୭ । ଅପଚୟ—7. Waste.
୮ । ଅପବ୍ୟବହାର—8. Misuse; abuse.
୯ । ଅତିକ୍ରମ—9. Passing beyond; crossing.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭିବାଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭିବାଦ' ଦେଖିବେ ।

୧୦ । ବିପଦ—10 Danger.

୧୧ । ଆକ୍ରମଣ—11. Attacking.

୧୨ । ମନେ ମନେ ବଶୀଭୂତ କରିବା; ଜୟ କରିବା—
12. Mentally overcoming; mastering.

ଅତ୍ୟର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି+ଅର୍ଥ)—ଅତ୍ୟଧିକ; ବିସ୍ତୃତ; ବହୁଳ—
Atyartha Excessive; extensive.
ସଂ. କ୍ରିୟା ବିଣ—ଅତ୍ୟଧିକରୂପେ—Exceedingly.

ଅତ୍ୟଳ୍ପ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି+ଅଳ୍ପ)—୧ । ସଂଖ୍ୟାରେ ଅତିକମ୍—
Atyalpa 1. Very few.
(ଅତ୍ୟଧିକ—ବିପରୀତ) ୨ । ପରିମାଣରେ ଅତିକମ୍—
2. Very little,

ଅତ୍ୟହ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ. ଅତି+ଅହନ୍)—ଏକ ଦିନରୁ
Atyahna ଅଧିକକାଳସ୍ଥାୟୀ—Surpassing a day in duration (M. W.)

ଅତ୍ୟାକାର—ସଂ. ବିଣ. (ଅତି+ଆକାର)—ଅସୁନ୍ଦର; କଦାକାର—
Atyākāra Ugly; ill-shaped.
(ଅତ୍ୟାକାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ଅତି ବୃହତ୍ ଆକାର—
(ଅତ୍ୟାକାରିତ—ବି) 1. A very large shape.
୨ । ନିନ୍ଦା—2 Blame.
୩ । ଘୃଣା—3. Contempt.
୪ । ଗାଳି—4. Abuse.

ଅତ୍ୟାଚାର—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅତି=ଅତିକ୍ରମ କରିଥିବା+
Atyāchāra ଆଚାରକୁ ଯାହା)—
୧ । ସଦାଚାର ବହିର୍ଭୂତ—1. Against or opposed to approved usage.
ଅତ୍ୟାଚାରିତ—
ଅତ୍ୟାଚାରୀ—ପୁଂ. } ବିଣ.
ଅତ୍ୟାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. } ୨ । ସଦାଚାରବିରୁଦ୍ଧ କର୍ମକାରୀ—
2. Negligent of established custom.
ସଂ. ବି—୧ । ହେଳା—1. Negligence; neglect.
୨ । ଅନୁଚିତାଚରଣ; ଅସଦାଚରଣ—
2. Improper conduct.
୩ । ସଦାଚାର ବହିର୍ଭୂତ କାର୍ଯ୍ୟକରଣ—
3. Performance of acts not sanctioned by usage.
୪ । ଅନ୍ୟାୟ ବା ବେଆଇନ୍ ଆଚରଣ—
4. Wrong or illegal conduct.
୫ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ; ଉପଦ୍ରବ; ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ—
5. Oppression; outrage.
୬ । ମନ ବ୍ୟବହାର—6. Illtreatment.
୭ । ଅଭଦ୍ରାଚରଣ—7. Misbehaviour; indecorous conduct.
୮ । ବିଧି ବା ନିୟମ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ—
8. Transgression; infringement of rules.
୯ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଲଙ୍ଘନ—9 Breach of duty.
୧୦ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି କର୍ମ କରଣ—
10, Performance of works of supererogation (M. W.)

ଅତ୍ୟାଚାରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅତ୍ୟାଚାର+କର୍ମ. ଇତ) ଯାହା ପ୍ରତି
Atyāchārita ଅତ୍ୟାଚାର କରା ଯାଇଥାଏ; ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ—
(ଅତ୍ୟାଚାରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Oppressed; ill treated.

ଅତ୍ୟାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଅତ୍ୟାଚାର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.) ଯେ
Atyāchārī ଅତ୍ୟାଚାର କରେ—Oppressive.
(ଅତ୍ୟାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅତ୍ୟାଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ତ୍ୟାଜ୍ୟ)—୧ । ଯାହା ତ୍ୟାଗ କରିବା
Atyājya ଉଚିତ ନୁହେ—1. Not deserving to be abandoned.
୨ । ଅଲଙ୍ଘନୀୟ—2. Unavoidable.

ଅତ୍ୟାଦିତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅତି=ଅତିକ୍ରମ କରିଛି+
Atyāditya ଆଦିତ୍ୟକୁ ଯାହା) ତେଜରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ବଳିଥିବା—
Surpassing the sun in lustre.

ଅତ୍ୟାଧାନ—ସଂ. ବି (ଅତି+ଆ+ଧା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Atyādhāna ୧ । ଉପରେ ସ୍ଥାପନ—1. Laying on;
(ଅତ୍ୟାହିତ—ବିଣ) superposition.
୨ । ନିୟମଲଙ୍ଘନ—2. Transgression.
୩ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ ବା ରକ୍ଷଣରେ ହେଳା—3. Neglect of the lighting or maintenance of the sacred fire.
୪ । ପ୍ରତାରଣା—4 Deception (M. W.)

ଅତ୍ୟାନନ୍ଦା—ସଂ. ବି (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅତି+ଆନନ୍ଦ+ଆ)—ମୈଥୁନର
Atyānandā ସୁଖ ପ୍ରତି ଅଯଥା ବିରାଗ—Morbid indifference to the pleasures of sexual union

ଅତ୍ୟାୟ—ସଂ. ବି (ଅତି+ଇ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ସୀମା ଅତିକ୍ରମ
Atyāya 1. Passing beyond (limit)
୨ । (ସମୟ) ଅତିକ୍ରମଣ—2. Passing beyond (time limit)
୩ । ଲଙ୍ଘନ—3. Transgression; violation.
୪ । (ଅତି+ଆୟ)—ଅତିଶୟ ଲାଭ—
4. Great gain or profit.

ଅତ୍ୟାରୁଢ଼—ସଂ. ବିଣ (ଅତି+ଆ+ରୁହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Atyārurdha ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ିଥିବା—
(ଅତ୍ୟାରୂଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Grown to excess.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଝ	ଢ଼	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଝଅ	ଢ	ନ୍ଦ

୨ । ଅତିଶୟ ବୃଦ୍ଧ—
2. Decrepit; too old.

ସଂ. ବ (ଉବ. ତ)—୧ । ଅତି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ—
1. A very high place.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚତା—
2. A great altitude or elevation.

୩ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A very old man.

ଅତ୍ୟାରୁଢ଼ି—ସଂ. ବ—(ଅତି+ଆ+ରୁହ ଧାତୁ+କ୍ତିବ. ତ)—
Atyārūrdhi ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୃଦ୍ଧି—1. Great increase.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉନ୍ନତି—2 Great prosperity.

୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚତା—3. Great height.

ଅତ୍ୟାଳ—ସଂ. ବ—ରକ୍ତ ଚିତ୍ରକ; ନାଲି ଚିତା ଗୁଳ୍ମ—
Atyāla A plant; Plumbago Rosea.

ଅତ୍ୟାଶା—ସଂ. ବ (ଅତି+ଆଶା)—୧ । ଉଚ୍ଚ ଆଶା—
Atyāśā 1. High hope.

୨ । ଦୁରାଶା;ଅଯଥା ଆଶା—
2. Ambition; Inordinate hope.

ଅତ୍ୟାସନ୍ନ—ସଂ. ବିଶ (ଅତି+ଆସନ୍ନ)—ଅତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—
Atyāsanna Being too close.

ଅତ୍ୟାହାର—ସଂ. ବ. (ଅତି+ଆହାର)—
Atyāhāra

ଅତ୍ୟାହାରୀ—ପୁଂ. } ବିଶ.
ଅତ୍ୟାହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. }
(ଅଳ୍ପାହାର—ବିପରୀତ)

୧ । ଅଧିକ ଭୋଜନ—
1. Over-eating.

୨ । ପେଟୁଆପଣ—
2. Gluttony.

ଅତ୍ୟାହିତ—ସଂ. ବ. (ଅତି+ଆ+ଧା ଧାତୁ+କ୍ତ ବ. ତ; ଯାହା
Atyāhita ନିବାରଣ କରିବାପାଇଁ ମନକୁ ଅତି ନିବିଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହୁଏ.)—

୧ । ଭୟଙ୍କର ବିପଦ ବା ଦୁଃଖ—
1. A great calamity.

୨ । ଦୁଃସାହସିକ କର୍ମ; ବାଇଁ ସାହସିଆ କାମ—
2. Very rash or daring deed.

୩ । ଅମଙ୍ଗଳ; ଅଲକ୍ଷଣ—3. Bad omen or sign.

୪ । ରାକ୍ଷସୋଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ—4. Devilish act.

ସଂ ବିଶ. (ଅତି+ଆ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
୧ । ଉପରେ ସ୍ଥାପିତ—1. Super-imposed.

୨ । ପ୍ରତାରିତ—2. Deceived.

୩ । ଲଙ୍ଘିତ—3 Transgressed; infringed.

ଅତ୍ୟୁକ୍ତି—ସଂ. ବ. (ଅତି+ଉକ୍ତି)—୧ । ଅତିରଞ୍ଜିତ ବର୍ଣ୍ଣନା—
Atyukti 1. Exaggeration.

୨ । ଅସମ୍ଭବ ବର୍ଣ୍ଣନା—2. Improbable narration.

୩ । (ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ)—ଅତିଶୟୋକ୍ତି—
3. Hyperbole.

୪ । ଅତିରିକ୍ତ ଗପ—4. Excessive talking.

ଅତ୍ୟୁଗ୍ର—ସଂ. ବିଶ. (ଅତି+ଉଗ୍ର)—୧ । ଅତି ଭୟଙ୍କର—
Atyugra 1. Very fierce.

୨ । ଅତି ଗୁରୁ—2. Very strong.

୩ । ଅତି ଅସହ୍ୟ—3. Very unbearable.

୪ । ଅତି ତୀକ୍ଷ୍ଣ—4. Very pungent.

ସଂ. ବ—ହିଙ୍ଗୁ—Assafœtida.

ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚୈଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ (ଅତି+ଉଚ୍ଚୈଃ)—ଖୁବ୍ ଘାଟ କରି; ଅତି
Atyuchchaiḥ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ—Very loudly.

ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚୈର୍ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବ. (ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚୈଃ+ଧ୍ୱନି)—ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
Atyuchchairdhwani Very high sound.

ଅତ୍ୟୂଧ୍ନୀ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅତି+ଉଧସ୍+ଈ)—ଲମ୍ବୋଧ୍ନୀ; ଯେଉଁ
Atyūdhnī ଗାଈର ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଥଣ ଥାଏ—(cow) Having an exceedingly large udder.

ଅତ୍ୟୂହ—ସଂ. ବ. (ଅତି+ଊହ ଧାତୁ=ଘାଟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Atyūha ୧ । ଗଭୀର ତର୍କ—1. Deep reasoning.

୨ । ଅତିରିକ୍ତ ବିଚାର—
2. Excessive deliberation (M. W.)

୩ । ଦାତ୍ୟୁହ; ଭାଟୁକ—
3. The gallinule (bird).

୪ । ମୟୂର—4. Peacock.

ଅତ୍ୟୂହା—ସଂ. ବ. (ଅତ୍ୟୂହ + ଆ)—୧ । ନୀଳିକା ଗୁଳ୍ମ ଓ ଫୁଲ—
Atyūhā 1. A flowering shrub.

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ମଲ୍ଲୀଫୁଲ—
2. Jasmiuum Villosum (flower).

୩ । ଗଙ୍ଗଶିଉଳି (ଫୁଲ)—
Nyctanthes tristis (flower).

ଅତ୍ର—ସଂ. ଅ. (ଇଦମ୍+ସ୍ଥାନାଧିକରଣାର୍ଥେ. ତ)—
Atra ୧ । ଏହିଠାରେ—1. Here.
(ତତ୍ର—ବିପରୀତ) ୨ । ଏଥିରେ; ଏ ବିଷୟରେ—
2, In this respect.

୩ । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ—3. In this matter.

୪ । ଏହି ସମୟରେ—4. At this time (M. W.)

ଅତ୍ର ଦେ. (କଟରଅ). ସର୍ବ—ଏହି—This.
(ଯଥା—ଅତ୍ର ମଳଦମା; ଅତ୍ର ଦରଖାସ୍ତ; ଅତ୍ର ଜବାବ)

ଅତ୍ରକତ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ. (ସଂ. ପତ୍ର ଓ ଭୂତ)—୧ । ଯେଉଁ କେଉଁ ପ୍ରକାରେ;
Atrakatra ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ—1. Anyhow.
ଯେମନ ତେମନ ୨ । ଅତି କଷ୍ଟରେ—2. With great
କୈସ ହୋହୋ difficulty.
(ଯଥା—ମୋତେ ଜର ହୋଇଛି; ମୁଁ ସଂପ୍ରତି ଏତେ ବାଟ ଚାଲି ଅଛି ।)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅତ୍ରତତ୍ର—ସଂ. ଅ (ଅତ୍ର+ତତ୍ର)—ଏଠାରେ ଓ ସେଠାରେ—
Atratatra Here and there.

ବେ. ଅ. (ସ. ଯତ୍ର+ଭୂତ)—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ଇଚ୍ଛା ସେଠାରେ—
1. In any place whatever.

୨ । ସବୁ ସ୍ଥାନରେ—2. At all places.

୩ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ—3 At every place.

ବେ. ଅ—ଅତ୍ରତତ୍ର (ଦେଖ)
Atrakatra (See)

ଅତ୍ରତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତ୍ର+ଜାତ ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟ)—
Atratya ୧ । ଏଠାରେ ଜାତ—
1. Born here, produced here.

୨ । ଏ ସ୍ଥାନର—2. Relating to this place.

୩ । ଏ ସ୍ଥାନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
3. Connected with this place.

୪ । ଏ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା—
4. Situated at this place.

୫ । ଏଠାରେ ମିଳୁଥିବା—Available here.

ଅତ୍ରପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ତ୍ରପା)—ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ବେହୁଅ—
Atrapa Shameless; immodest.
(ଅତ୍ରପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅତ୍ରପିତର କରିବା—ବେ. କ୍ରି—ଅତରପିତର କରିବା (ଦେଖ)
Atrapitara karibā Atarapitara karibā (See)

ଅତ୍ରଭବତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅତ୍ର+ଭବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ପୂଜ୍ୟା;
Atrabhabatī ମାନନୀୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Respected (lady).

ସଂ. ସର୍ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଏ ମହାଶୟା—
This respected lady.

ଅତ୍ରଭବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅତ୍ର+ଭବତ୍ ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Atrabhabān ପୂଜ୍ୟ; ମାନନୀୟ (ପୁରୁଷ)—
Respected (person)

ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ଏ ମହାଶୟ—1. This respected gentleman.

୨ । (ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ) ସେ; ହଜୁର—2. His honour.

୩ । (ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ) ତୁମ୍ଭ—3 Your honour.

ଅତ୍ରସ୍ଥ- ସଂ. ବିଣ (ଅତ୍ର+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅତ୍ରତ୍ୟ; ଏଠାରେ ଥିବା
Atrastha —Situated at this place.

ଅତ୍ରାସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ତ୍ରାସ)—୧ । ଅସ୍ତ୍ରତ—
Atrāsa 1. Not afraid.

୨ । ନିର୍ଭୟ—2. Fearless.

ଅତ୍ରାହି— ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଅ+ସଂ. ତ୍ରାହି=ରକ୍ଷା କର=ଓ.ତ୍ରାହି=ରକ୍ଷା)
Atrāhi ଯାହାକୁ କେହି ତ୍ରାହି କରିବାକୁ ନାହିଁ)—
ଅସହାୟ ୧ । ଅରକ୍ଷିତ; ଅଶରଣ—1. Patronless.
ନିରାଚାର ୨ । ନିରାସହାୟ—2. Helpless.

ତରଣ ରକ୍ଷଣ ତୋ ବାଳା, ଅତ୍ରାହିକ ବନ୍ଦେସ୍ତା । ବିମ୍ବାଧର—ଚାର୍ଣ୍ଣଚାରିତ୍ର ।

ଅତ୍ରି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅଦ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ରି)---(ବୈଦିକ)
Atri ଗିଳା; ଯେ ବହୁତ ଗିଳେ—(vedic) Devouring.

ସଂ. ବ. (ନାମ)—୧ । ସପ୍ତର୍ଷି ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
1. Name of a famous sage.

(ସପ୍ତର୍ଷିଙ୍କ ନାମ, ଯଥା—ମରୀଚି; ଅତ୍ରି; ଅଙ୍ଗିରା; ପୁଲସ୍ତ୍ୟ; ପୁଲହ; କ୍ରତୁ; ବଶିଷ୍ଠ)

[ବ୍ର—ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ୧୦ ଟି ମାନସପୁତ୍ରରୁ ଏକତମ । ଏ ପ୍ରଥମେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ଦଶ ପୁଅଯାକ ଶିବଙ୍କ ଶାପରେ ମୃତ ହେବାରୁ ବ୍ରହ୍ମା ସଙ୍କଳ୍ପ କଲେ ଓ ସଙ୍କଳ୍ପାଗ୍ନିଶିଖାରୁ ଅତ୍ରି ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର ଜନ୍ମିଲେ । ଏ ଦୁଇ ଜନ୍ମରେ ଅନସୂୟା ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ଜନ୍ମରେ ଅତ୍ରିଙ୍କ ଔରସରେ ଅନସୂୟାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଦତ୍ତ, ଦୁର୍ବାସା ଓ ସୋମ ଋଷି ଜନ୍ମିଥିଲେ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଜନ୍ମରେ ଅର୍ଯ୍ୟମା ଋଷି ଓ ଅମଳାନାମ୍ନୀ କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଥିଲେ । ରାମ ଓ ସୀତା ବନବାସ କାଳରେ ଏହାଙ୍କ ଆଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ଋଷିଦମ୍ପତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଭ୍ୟର୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ର, ସଂହିତା ଓ ସୂକ୍ତ ରଚନା କରି ଥିଲେ । ଏ ତପସ୍ୟା କଲାବେଳେ ଏହାଙ୍କ ନେତ୍ରରୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଜନ୍ମି ଥିଲେ ।]

୨ । ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳର ଗୋଟିଏ ତାରା (ଲାଙ୍ଗ ଅଡ଼ୁ ଗଣିଲେ ଚତୁର୍ଥ ତାରା; ଲାଙ୍ଗ ମୂଳରେ ଥିବା ତାରା)—
2. One of the stars in the constellation Great Bear.

(ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)
Megrez; Delta Ursal Majoris.

ଅତ୍ରିଚ୍ଛା—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସ. ଅସ୍ତ) —ଅତର୍ଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Atrichhā Atarchha (See)

ଅତ୍ରିଜ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅତ୍ରି+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଅତ୍ରିଙ୍କଠାରୁ
Atrija ଜାତ)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ଅତ୍ରିଜାତ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (୫ମୀ ତତ୍ ; ଅତ୍ରି+ଜାତ; ଅତ୍ରିଙ୍କଠାରୁ ଜାତ)—
Atrijāta ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.

୨ । (ନଞ୍ଚ ତତ୍ ;ଅ+ତ୍ରିଜାତ)--ଦ୍ୱିଜ;ବ୍ରାହ୍ମଣ,କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ—
2. A person belonging to the twice-born castes.

ଅତ୍ରିଦୃଗ୍‌ଜ—ସଂ. ବ. ପୁଂ.(ଅତ୍ରି + ଦୃଶ୍+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅତ୍ରିଙ୍କ
Atridṛugja ନେତ୍ରରୁ ଜାତ)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ଅତ୍ରିନେତ୍ରଭୂ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅତ୍ରି+ନେତ୍ର+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Atrinetrabhū ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.

୨ । ଏକ ସଂଖ୍ୟା—2. The number one (M. W,)

ଅତ୍ରିପୁତି—ପ୍ରା. ବ. (ସ. ଅତୃପ୍ତି)—ଅତୃପ୍ତି—Discontent;
Atriputi dissatisfaction.

ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅତୃପ୍ତ)—ଅତୃପ୍ତ—Dissatisfied; not satisafied.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଃ	ନ୍ଦ

ସମ୍ପୋହିତ ଭାବେ ବାନ୍ତ ବାନ୍ତା ଅଙ୍ଗିସ୍ଥିତ । ପ୍ରାଚୀ—ଉତ୍ତରାଧ୍ୟ ।

ଅତ୍ରିପ୍ରଭବ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅତ୍ରି + ପ୍ରଭବ; ଅତ୍ରିଙ୍କଠାରୁ
Atriprabhaba ଜାତ)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ଅତ୍ରିଭବ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅତ୍ରି + ଭୂ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅତ୍ରିଙ୍କଠାରୁ
Atribhaba ଜାତ)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ଅଥ—ସଂ. ଅ. (ଅର୍ଥ ଧାତୁ + କରଣେ. ଅ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ
Atha ସୂଚିତ ହୁଏ)—

୧ । ବାକ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ତାବ, ପ୍ରବନ୍ଧ ବା ଗ୍ରନ୍ଥ ଆରମ୍ଭରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅବ୍ୟୟ; ଏହିଠାରେ ଆରମ୍ଭ—
1. A particle used at the beginning of a sentence, proposal, essay or book; here begins.

[ଦ୍ର—ଏହା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ କଣ୍ଠରୁ ପ୍ରଥମେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥିବାରୁ ପ୍ରବନ୍ଧ ଆରମ୍ଭରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବା ମଙ୍ଗଳସୂଚକ । ପ୍ରସ୍ତାବ ବା ଗ୍ରନ୍ଥ ଶେଷରେ 'ଇତି' ଲେଖାଯାଏ ।]

୨ । ଅନନ୍ତର; ଏହାପରେ—2. Then; after this.

ଅଥ ମନ୍ଦୁଅର ମଣ୍ଡେଲ ଶର ।
ମରମ୍ବ ଲେଦବାରେ ମଣୋହର । ଭକ୍ତ. ସବଶ୍ୟବଗ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ଅବ୍ୟୟ ଅନ୍ତର, ମଙ୍ଗଳ, ସଂଶୟ, ପ୍ରଶ୍ନ, ଦୃଢ଼ତା, ସମୁଚ୍ଚୟ ଚିହ୍ନ, ଏହିଶଣି, ଅତଏବ, ଆରମ୍ଭ, ସାକଲ୍ୟ, ଅନୁଜ୍ଞା, ପ୍ରକରଣ ସ୍ଥଳରେ ବା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ।]

ଅଥକ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ସ୍ଥଳ)—
Athak ୧ । ଅତି ଗଭୀର—1. Very deep.
ଅଥାହ ୨ । ଅଥଳ; ଯେଉଁ ପାଣିରେ ମନୁଷ୍ୟ ପଶି ବା ଗଳି କରି ପାରି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ—2. Unfordable.
୩ । ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ସ୍ଥଗ ଧାତୁ)—ଯେ ଥକି ନାହିଁ;
ଅଥକ ଅଶ୍ରାନ୍ତ—3. Untired.

ଅଥଚ—ସଂ. ଅ. (ଅଥ + ଚ)—
Athacha ୧ । ଅଧିକନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ—1. And also.
ଅଥଚ ୨ । ମଧ୍ୟ—2. Also.
ଅଗତ୍ୟେ ୩ । ଏହିପରି ମଧ୍ୟ—3. Likewise; similarly.
୪ । ପୁନଶ୍ଚ; ପୁଣି—4. Again; moreover.
ଦେ. ଅ—୧ । ତଥାପି—1. Then even.
୨ । ତଥାପି—2. But.
୩ । ତଥାପି ମଧ୍ୟ—3. But also.

ଅଥଚେତ୍—ସଂ. ଅ. (ଅଥ + ଚେତ୍)—
Athachet ୧ । ଏବଂ ଯଦ୍ୟପି—1 And if.
୨ । ଯଦ୍ୟପି ମଧ୍ୟ—2 Even if.
୩ । ଯଦ୍ୟପି— If.

ଅଥବା—ସଂ. ଅ. (ଅଥ + ବା)—
Athabā ୧ । ବିମ୍ବା; ଅବା—1. Or; or rather.
୨ । ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ—2. On the other hand.
୩ । ଅବାସମ୍ଭବତଃ—3. Or perhaps.
୪ । ନୋଚେତ୍—4. Else; otherwise.
୫ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) ତ ? ଏପରି ହୁଅଣ ନୁହେ—
5. What ? Is it not so ? (M. W.)

ଅଥୟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅସ୍ଥିର ବା ଅସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟ)—
Athaya ୧ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—1. Restless.
ଅସ୍ଥିର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଖସ୍ତ ଜାଥ ବଗି ଶ୍ରୀନିବାସ
ବେଚୈନ ଯେତ ବଳ ଅଶିରେ ହୋଇଣ ଅଥ୍ୟ । ବୃଷଭ ଚ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଅନିଶ୍ଚିତ—2. Uncertain; unsettled.
୩ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ; ଚପଳ—3. Fickle; wavering.
୪ । ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ; ଅଧୀର—4. Impatient.
୫ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—5. Anxious.
୬ । ବ୍ୟାକୁଳିତ—6. Sad; afflicted.
ବଗିଜି ବଗୀରଥ ମନ ବାଜେଜ, ବେଦଶାରରେ ଭଗ ଅଥ୍ୟ ମନେ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରାଣ. ବଚନାମୃତ ।

ଅଥୟବିଥୟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଦୃଶର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—
Athayabithaya ୧ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ—
ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ 1. Very restless.
ବେସବ୍ର ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧୀର—
2 Very impatient.

ଅଥୟମନା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅସ୍ଥିର + ମନସ୍)—
Athayamanā ୧ । ଅସ୍ଥିରମତି; ଚପଳମତି—
ଅସ୍ଥିରମତି 1. Of restless or fickle mind.
ବେଚୈନ ୨ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—2. Anxious.
୩ । ଅଧୀର—3. Impatient.
୪ । ବ୍ୟାକୁଳିତ—4. Sad.

ଅଥର—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅସ୍ଥିର)—୧ । ନିଷ୍କମ୍ପ; କମ୍ପରହିତ—
Athara 1. Unshaking; not trembling.
ନିଥର ୨ । ସ୍ପନ୍ଦନରହିତ—
ବେଧଡ଼କ 2. Unwavering; not throbbing.

ଏବାର ଗ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ଅ—
ଅବ୍ ଏଥର; ବର୍ତ୍ତମାନ—Now.

ଅଥରଥରା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅସ୍ଥିର)—
Atharathrā ୧ । ଅଥରପା (ଦେଶ)
(ଅଥରଥରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Atharapā (See)
ଥୁରଥୁରେ ୨ । କମ୍ପମାନ—2. Trembling; tremulous.
ଥରଥରାତାଡ଼ୁଆ ୩ । ଭୀରୁଲୋକ; ଯେ ସାମାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଦେଖିଲେ ଥରେ—
3. Timid.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଥରଥରୁଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. —
Atharatharuā (ଅଥରଥରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) — ଅଥରଥରା (ଦେଖ) Atharatharā (See)

ଅଥରପା—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅସ୍ଥିରପାଦ) —
Atharapā (ଅଥରପୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଥୁରଥୁରେ
୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଠିଆ ହେଲେ ଥରଥର ହୁଏ—
1. Of tremulous gait; nervous.
୨ । ଯାହାର ପାଦବିଶେଷ ସ୍ଥିର ନୁହେ—
2. Of weak or uncertain foothold.
୩ । ଅସ୍ଥିରମନା—Fickleminded.
୪ । ଅଗପଛ ବିଚାରହୀନ—4. Reckless.

ଅଥରପା ମଣ୍ଡପ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅଥରପା (ଦେଖ)
Atharapā maṇḍapa — Atharapā (See)

ଅଥରା—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ—୧ । ଓଥରା; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅତ୍ୟଧିକ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ ହୋଇ ନ ଥାଏ—
Atharā
ଥୁବଡ଼ୋ
ଜାରା
(ଅଥରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. (a person) Not yet married long after attaining marriageable age.
୨ । ଅଥରୁଆ (ଦେଖ)—Atharuā (See)

ଅଥରୁଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ଓ. ଥରୁଆ)—
Atharuā (ଅଥରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ନିଡର
ନିଡର
ଯେ ଭୟରେ ଥରଥର ହୁଏ ନାହିଁ; ଯେ ଭୟଭୁଲା ନୁହେ; ନିର୍ଭୟ—Dauntless; fearless.

ଅଥର୍ପା—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.—
Atharpā (ଅଥର୍ପୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — ଅଥରପା (ଦେଖ) Atharapā (See)

ଅର୍ଥାତ୍ ସୁଭଗ ପ୍ରାପ୍ତେ ଅଟ ମୋର ଦୃଷ୍ଟି,
ଉଦେ ଦିନ୍ନ ଦିନ୍ନ ଅନ ପଦ ହୋଇ ବିର୍ଦ୍ଧ । ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହସ୍ତବନ. ୧୩ ।

ଅଥର୍ବ—ସଂ. ବି. (ଅଥ=ବେଦାଦିର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଶବ୍ଦ+ ଋ ଧାତୁ =ଚାଲାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବନ୍=ଅଥର୍ବନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Atharba
୧ । ଅଗ୍ନି ଓ ସୋମସୂଚକ ପୁରୋହିତ—
1. A priest who worships the fire and the Soma Deities.
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A Brāhmaṇa.
୩ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଜାତ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପ୍ରଜାପତି—
3. Name of the eldest son born of Brahmā's mouth and a projenitor of mankind.

[ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଥମେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରି ଅଥର୍ବ ବେଦ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଏକ ସ୍ତ୍ରୀ ଶାନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଚିତ୍ତ । କେହି କେହି ଏହାଙ୍କୁ ଅଗ୍ନିଙ୍କ ପିତା ଅଙ୍ଗିରା ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

୪ । ଚତୁର୍ଥ ବେଦ—
4. The name of the fourth Beda.

[ଦ୍ର—ଏହି ବେଦରେ ଅନେକ ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାର ମନ୍ତ୍ର ଓ ଆପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାପାଇଁ ଅନେକ ସ୍ତୋତ୍ର ଅଛି । ଏହାର ୯୫ ଶାଖା; ୫୫ କଳ୍ପ; ୨୬୫ କାଣ୍ଡ ଓ ୫୨୫ ଉପନିଷଦ ଅଛି । ଅନ୍ୟ ବେଦମାନଙ୍କର ବହୁକାଳ ପରେ ଏ ବେଦ ରଚିତ ହୋଇଥିବାର ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି । ଏଥିରେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ଉପାସ୍ୟ 'ଅଲ୍ଲା' ନାମଧାରୀ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସୂକ୍ତି ଅଛି ।]

୫ । ଶିବ; ମହାଦେବ—5. The God Siba.
୬ । ବଶିଷ୍ଠ ଋଷି—6. The sage Baśishtha.

ଅଥର୍ବ ଡାକରା ଦେ. ବିଶ. ୧ । (ଅଥର୍ବର ଏକ ଅର୍ଥ ଶିବ ଥିବାରୁ ଶିବଙ୍କର ଏକ ନାମ ସ୍ଥାଣୁ ଥିବାରୁ ଓ ସ୍ଥାଣୁର ଏକ ଅର୍ଥ ଠୁଣ୍ଟାଗଛ ଥିବାରୁ)—
ସ୍ଥାଣୁ ବା ଶିବଲିଙ୍ଗ ପରି ହସ୍ତପଦାଦି ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ-ରହିତ—1. Limbless
୨ । ରୋଗ ବା ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରୁ ଚଳଚଳଶକ୍ତିହୀନ—
2. Unable to move owing to disease or old age.
୩ । ଅତିବୃଦ୍ଧ—3. Very old; decrepit; infirm.

ଅଥର୍ବଣ—ସଂ. ବି. (ଅଥର୍ବନ୍+ଅ)—୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—
Atharbaṇa
1. God Śiva.
୨ । (ଭାଗବତ ୬ଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଧ ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ) ଦଧୀଚି ଋଷି; (ଋଷିବିଶେଷ; ଏ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରିବାରୁ ଏହାଙ୍କ ଅସ୍ଥିରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ବଜ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବୃତ୍ରାସୁରକୁ ବଧ କଲେ ।)—
2. Name of a sage Dadhīchi.

ଏମନ୍ତ କହି ଅଥର୍ବଣ; ମସ୍ତକ କରି ଅସ୍ଥାନ
ପରମ୍ପରେ ନିବେଦିଲେ, ସବମେ ଶବର ଜନ୍ମରେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ—୭ ।

ଅଥର୍ବବେଦ—ସଂ. ବି. (ଅଥର୍ବନ୍+ବେଦ)—ଅଥର୍ବ ୪ (ଦେଖ)
Atharbabeda — Atharba 4. (See)

ଅଥର୍ବଣି—ସଂ. ବି. (ଅଥର୍ବନ୍+ଇ)—
Atharbaṇi
୧ । ଅଥର୍ବବେଦପାରଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
1. A Brāhmaṇa versed in tne Atharba Beda.
୨ । କୌଣସି ବଂଶର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୁରୋହିତ—
2. family priest.

ଅଥର୍ବାଣ—ସଂ. ବି. (ଅଥର୍ବନ୍+ଅ)—୧ । ଅଥର୍ବ ବେଦ—
Atharbāṇa
1. The Atharba Beda.
୨ । ଅଥର୍ବବେଦୋକ୍ତ କ୍ରିୟାକାଣ୍ଡ—
2. The rituals prescribed in the Atharba Beda.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଦ

ଅଥର୍ବାଣି—ସଂ. ବି. (ଅଥର୍ବନ୍ + ଇ)—ଅଥର୍ବଣି (ଦେଖ)
Atharbāṇi Atharbaṇi (See)

ଅଥର୍ବାଣୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଅଥର୍ବାଣ)—ଅଥର୍ବ ବେଦ—
Atharbāṇī The Atharba Beda

ବିଧା ଗାରୁଡ଼ ସନ୍ଧି ବ୍ରହ୍ମଣ
ଯାହା ବହୁଛ ବେଦ ଅଥର୍ବାଣୀ । ଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗପର୍ବ ।

ଅଥଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ଅ+ସ୍ଥଳ)—ଅଥଳ (ଦେଖ)
Athal Athala (See)

ଅଥଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ସ୍ଥଳ; କିମ୍ବା ଅତଳ)—
Athala ୧ । ଅତିଗଭୀର—1. Very deep.
ଅଥଳ; ଅତଳ ୨ । ଅଗାଧ—2. Unfathomable.
ଅଥାହ ଅଥଳ ସମୁଦ୍ରେ ମୋର ବୁଡ଼ିବ ବୋଇତ ।
ପୀତାମ୍ବର—ନୃସିଂହ ପୁରାଣ ।
୩ । ଅତଳସ୍ପର୍ଶ—3. Abysmal; bottomless.
୪ । ଯେଉଁ ନଦୀ ଆଦିକୁ ଲୋକେ ପଶିଯାଇ ଅର୍ଥାତ୍ ବିନା ଉଙ୍ଗାରେ ବା ନ ପହଁରି ପାର ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—
4. Unfordable.

ଦୋଇଥିଲେ ଅଥଳ ଯମୁନା ନଦୀ ଘୋଷ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅ+ସ୍ଥଳ)—୧ । ଅସ୍ଥାନ; ଅଯୋଗ୍ୟ ବା ମନ୍ଦ ସ୍ଥାନ—
1. Bad or improper place.
୨ । ସମାଜରେ (ବିବାହ ବା ଭୋଜନବିଷୟରେ)
ଆପଣାଠାରୁ ନୀଚତର କୁଳ ବା ବଂଶ—
2. A family lower in social status than one's self.
(ଯଥା—ସାଆନ୍ତଘରେ ଅଥଳରେ ସମ୍ବନ୍ଧ କରି ଗୋଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ପାଇଲେ ।)

ଅଥଳ ତଳ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅତଳ)—୧ । ଅଥଳ (ଦେଖ)—
Athala tala 1. Athala (See)
୨ । ଯେଉଁ ଜଳଭାଗରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଉଳକୁ ଗୋଡ଼ି ପାଏ ଓ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଗୋଡ଼ି ପାଏ ନାହିଁ—
2. (a span of water) Which is fordable at some place and imfordable at others.

ଅଥଳ ଥଳ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅଥଳତଳ (ଦେଖ)
Athala thala Athalatala (See)

ଅଥା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—
Athā କ୍ଲାନ୍ତ; ଅବସନ୍ନ—Tired; fatigued.
(ଯଥା—ଗୁଲି ଗୁଲି ଅଥା ହେଲି ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କ୍ଲାନ୍ତି; ଅବସାଦ—Weariness.
(ଯଥା—କଥା କହିବାକେ ଅଥା ଲାଗୁଛେ ।)

ଅଥାଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅସ୍ଥାୟୀ)—ଅସ୍ଥାୟୀ; ଅଚିରସ୍ଥାୟୀ—
Athāi Temporary; not permanent.
ଅଥାଇ
ଅଥାୟୀ

ଅଥାଇତ୍—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ଅସ୍ଥାୟୀ)—ଅଥାତା (ଦେଖ)
Athāit Athātā (See)
ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅସ୍ଥାୟିତ୍ୱ)—ଅସ୍ଥାୟିତ୍ୱ—Non permanence.

ଅଥାଇତା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ ବି.—ଅଥାଇତ୍ (ଦେଖ)
Athāitā Athāit (See)

ଅଥାଇତି—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ ବି—ଅଥାଇତ୍ (ଦେଖ)
Athāiti Athāit (See)

ଅଥାଏତ୍—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ ବି—ଅଥାଇତ୍ (ଦେଖ)
Athāet Athāit (See)

ଅଥାଏତା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ ବି—ଅଥାଇତ୍ (ଦେଖ)
Athāetā Athāit (See)

ଅଥାଏତି—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ ବି—ଅଥାଇତ୍ (ଦେଖ)
Athāeti Athāit (See)

ଅଥାତା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ+ସ୍ଥାତା)—
Athātā ୧ । ନିରୁପାୟ; ଆଶ୍ରୟବିହୀନ—
ଅଥାଇ 1, Helpless; shelterless.
ଲାଚାର ୨ । ଗୃହହୀନ—2. Homeless.
୩ । ଯାହାର ରହିବାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ—
3. Having no place to live in.
୪ । ଅରକ୍ଷିତ; ରକ୍ଷକବିହୀନ; ବେମୁରବିଆ—
4. Guardianless; unprotected.
୫ । ଯାହାର କେହି ଯତ୍ନ ବା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ନାହିଁ—
5 Having none to look after.
୬ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କେହି ଜଗୁଆଳି ନାହିଁ—
6. (place) Having none to watch.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଅସ୍ତାତା (ଦେଖ)
Astātā (See)

ଅଥାତାମଣ୍ଡପ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଘର ବା ସ୍ଥାନର କେହି ଜଗୁଆଳି ବା
Athātāmaṇḍapa ମାଲିକ ନାହିଁ—A place without a master.

ଅଥାତା ହକରା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ସ୍ୱଦାଙ୍ଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ) ବି—
Athātā hakarā ଅସ୍ତାତା (ଦେଖ) Astātā (See)

ଅଥାନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅସ୍ଥାନ)—
Athāna ୧ । ଅସ୍ଥାନ; ମନ୍ଦ ସ୍ଥାନ—1. Evil place.
୨ । ଅଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାନ—2. Unfit place.
୩ । ଅସୁବିଧାଜନକ ସ୍ଥାନ—3. Inconvenient place.
୪ । ଦେହର ମର୍ମସ୍ଥାନ—4. Vital or vulnerable part of the body.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭୋଟେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅବବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ଦେହର ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନ (ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର, ଲିଙ୍ଗ)—
5. Private parts of the body.

୬ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—6. Uncertain place.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—1. Transferred from one place to another.

୨ । ଅସହାୟ—2. Helpless.

୩ । ଗୃହଶୂନ୍ୟ—3. Homeless.

ଅଥାନନ୍ତର—ସଂ. ଅ. (ଅଥ+ଅନନ୍ତର)—ବର୍ତ୍ତମାନ—
Athānantara Now (M. W.).

ଅଥାନ ଫାଙ୍ଗୁଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜିନିଷପତ୍ର ଅସ୍ଥାନ ବା ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ପକାଏ ବା ରଖେ; ଯେଉଁ ଜିନିଷ ଯେଉଁଠାରେ ରହିବାର ସେଠାରେ ନ ରଖି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଯେ ଜିନିଷମାନ ରଖେ—
Athāna phāṅgulā (ଅଥାନ ଫାଙ୍ଗୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏଲୋମେଲୋ
1. (a person) Who does not keep articles in their proper places.

୨ । ଗରୁଡ଼ସିଆରୁ; ଅସାବଧାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Careless.

ଅଥାନ ଫୁଙ୍ଗୁଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଥାନ ଫାଙ୍ଗୁଲା (ଦେଖ)
Athāna phuṅgulā Athāna phāṅgulā (See)

ଅଥାନ ବାଉଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅସ୍ଥାନ+ବାତୁଲ)—
Athāna bāulā (ଅଥାନ ବାଉଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୋଳା ମୁକ୍ତକ୍ଷଡ଼

୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଖୋଜେ—
1. (a person) Who searches for things in the wrong places.

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରଖି-ଦେଇ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଖୋଜେ—
2. (a person) Who searches for a thing which he puts in one place, in some different place.

୩ । ବିସ୍ମରଣଶୀଳ; ଭୋଳା—3. Forgetful.

୪ । ଅଥାନ ଫାଙ୍ଗୁଲା (ଦେଖ)
4. Athāna phāṅgulā (See)

୫ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଶୃଙ୍ଖଳାହୀନ—
5. Unmethodical in work.

ଅଥାନିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଅଥାନୀ (ଦେଖ)
Athāniāñ Athāni (See)

ଅଥାନୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ସ୍ଥାନୀୟ) -୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ସ୍ଥାନର ସ୍ଥାୟୀ ଅଧିବାସୀ ନୁହେଁ; ଅସ୍ଥାନୀୟ—
Athāni 1. Non-resident; not a permanent resident of a place; not local.

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଚିରସ୍ଥାୟୀରୂପେ ବାସ କରେ ନାହିଁ—2. Not permanently taking up his residence at a place.

୩ । ଯାହାର ସ୍ଥାୟୀ ଘର ନାହିଁ—
3. Having no permanent residence.

୪ । ଗୃହଶୂନ୍ୟ; ଅଘରଆ—4. Homeless.

୫ । ଯେ ସତତ ଅପଣା ବାସସ୍ଥାନକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନକରେ; ଯାଯାବର—5. Wandering; roving often; changing one's residence.

୬ । ମନ୍ଦ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀ—6. Residing at a notorious place or locality.

ଅଥାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅସ୍ତରଣ; ପ୍ରା. ଅଥରଣ; ହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ କନାର ଆସ୍ତରଣ ବନ୍ଧାଯିବାରୁ)—
Athāra ଭାପେ ବସାନ ହାଁଡ଼ି

୧ । ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଯାଇଥିବା ପାଣିହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ କନା ବାନ୍ଧି, ପାଣିରୁ ବାହାରୁଥିବା ବାଷ୍ପଦ୍ୱାରା ସିଝିବା ପାଇଁ କନା ଉପରେ ପିଠଉ ରଖି ପିଠା ତିଆରି କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ—1. A mode of preparing cakes by steaming.

୨ । ଏଣ୍ଡୁରି, ମଣ୍ଡା, ଗଇଣ୍ଡା ପିଠାକୁ ବାଷ୍ପଦ୍ୱାରା ସିଝାଇବା-ପାଇଁ ମୁହଁରେ କନା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଣ୍ଡି—2. An earthen pot half-filled with water over the mouth of which is spread a tight piece of rag for steaming cakes.

[ଦ୍ର—ପାଣିହାଣ୍ଡିକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇଲେ ପାଣି ଫୁଟି ପାଣିରୁ ବାଷ୍ପ ବାହାରେ । ସେହି ବାଷ୍ପ ଅଥାରକନା ବାଟେ ସିଝିବାବେଳେ କନା ଉପରେ ସଜା ଯାଇଥିବା ପିଠଉ ସିଝିଯାଏ ।]

ଅଥାରକନା—ଦେ. ବି—ଏଣ୍ଡୁରି ଆଦି ପିଠା ସିଝାଇବା ପାଇଁ ଅଥାର-ହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା କନା ବା ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ—A piece of cloth tied tightly over the mouth of a pot half-filled with water to prepare cakes by steam.
Athārakanā

ଅଥାରପିଠା—ଦେ. ବି—ଅଥାର ପ୍ରଣାଳୀରେ ସିଝାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ-ଥିବା ପିଠା—Steamed cake.
Athārapithā ଭାପୋସିଦ୍ଧପିଠେ

ଅଥାର ବସାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଥାରପିଠା କରିବା ପାଇଁ ଜଳଦ୍ୱାରା ଅର୍ଦ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ ଅଥାରକନା ବାନ୍ଧି ହାଣ୍ଡିକୁ ଚୁଲି ଉପରେ ସ୍ଥାପନ କରିବା—
Athāra basāibā
To set a pot (half-filled with water and the mouth of which is tied with a piece of cloth) over the oven to steam a cake.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଅଥାରମୁହାଁ—ବେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ଅଥାରଦାଣ୍ଡିର ମୁହଁ ପରି ଚଟକା ଓ ଅସୁନ୍ଦର—
Athāramuhāñ 1. Flat faced (person)
(ଅଥାରମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ହେଁଡ଼ୋମୁଖ ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ଅଭିମାନ ବା କ୍ରୋଧରେ ଅଥାରଦାଣ୍ଡି ପରି ବିକଟ ହୋଇଥାଏ—
2. Scowling; frowning.

ଅଥାରସିଝା—ବେ. ବି—ଅଥାରପ୍ରଣାଳୀରେ ପିଠା ବା ବଡ଼ ମାଛ ବା ମାଂସ ଆଦି ସିଝାଇବା—Steaming of cakes, fish and meat over a pot.
Athārasijhā
ଭାପେସିଦ୍ଧ
ବେ. ବିଣ—ଅଥାର ପ୍ରଣାଳୀରେ ସିଝା ଯାଇଥିବା (ପିଠା, ମାଛ ଆଦି)—Steamed on a pot; steamed.

ଅଥାରୁଆ—ବେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଓଅରି; ଦରବୁଢ଼ା ହେବା ଯାକେ ବିଭା ହୋଇନଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (a person) Who remains a bachelor till a very late age.
Athārua
(ଅଥାରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ମୃତଦାର—2. Widower.

ଅଥିତ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ସ୍ଥିତ)—ଅସ୍ଥିତ; ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ ନାହିଁ—Immaterial; not occupying any space.
Athita

ରୁ ନୋଟ୍ ଅଳସ ବଟ୍ଟ, ଅବ୍ୟ ଅଟ୍ଟ, ଅଥିତ ।
ରୁପର. ପ୍ରେମସଙ୍ଗୀତ ।

ଅଥିର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. ଅସ୍ଥିର)—
Athira
ଅସ୍ଥିର
ଅଥିର
୧ । ଅସ୍ଥିର—1. Restless.
୨ । ଅଧୀର—2. Impatient.
୩ । ଚପଳ—3. Fickle.
୪ । ଅନିଶ୍ଚିତ—4. Unsettled.
୫ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—5. Anxious.
୬ । ଦୁଃଖିତ—7. Afflicted.

ବଧା ବରହ ଶୁଣି ନିଜ ଅଥିର, ଅଜେଶ ପୀଡ଼ିତ ମଦନ ।
ସ୍ତ୍ରୀ—ଉଷାବାସ୍ୟ ।

ଅଥୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—୧ । ଓଅରି; ଦରବୁଢ଼ା ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ କରି ନଥିବା—1.Remaining unmarried till a very late age.
Athurā
(ଅଥୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଅଥରପା (ଦେଖ)
2. Atharapā (See)

ଅଥୁରି—ବେ. ବି—(ଭୁଲ—ହିନ୍ଦି—ଅଥରା=ମାଟି ନନ୍ଦଥ ବା ଭୁଣ୍ଡ; ଅଥରା—ଛୋଟ ଭୁଣ୍ଡ ବା ଦହି ବସାଇବା ପଭୁଲ୍ଲ ।)—
Athuri
ଅଥରି
୧ । ମାଟିର ଛୋଟ ପାତ୍ର ବା ପଭୁଲ୍ଲ—
1. Small earthen pot.
୨ । ମାଟି ବାସନ—2 Earthen utensil.
୩ । ଗୁଦର ସ୍ୱଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ତଳନ୍ତ ବସ୍ତୁ—
3 Any trifling chattel.

ଅଥୁରି ଦରି ଥିଥୁରି ଶବ—୨୨ ।

ବେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଥୁରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Athurā.

ଅଥୁରିଆ—ବେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଥୁରା (ଦେଖ)
Athuriā
(ଅଥୁରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Athurā (See)

ଅଥେଇତ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଥାଇତ୍ (ଦେଖ)
Atheita
Athāit (See)

ଅଥେଇତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଥାଇତ୍ (ଦେଖ)
Atheitā
Athāit (See)

ଅଥେଇତି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଥାଇତ୍ (ଦେଖ)
Atheiti
Athāit (See)

ଅଥେଇ ବିଥେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ଅଥସ୍ୱ ବିଥସ୍ୱ (ଦେଖ)
Athei bithei
Athaya bithaya (See)

ଅଦ୍‌ନା—ବୈଦେ. ବିଣ—ଅଦନା (ଦେଖ)
Adnā
Adanā (See)

ଅଦ୍‌ଲାଇବା—ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅଦଲାଇବା (ଦେଖ)
Adlāibā
Adalāibā (See)

ଅଦ୍‌ଲାଇ ହେବା—ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅଦଲାଇବା (ଦେଖ)
Adlāi hebā
Adalāibā (See)

ଅଦ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଖାଇବା—1. To eat.
Ada (root)
୨ । ଗିଳିଦେବା—2. To devour.
୩ । ବିନାଶ କରିବା—3. To destroy.
[ତୁଳନା କର ଏକାର୍ଥକ. ଇଂ. ଇଟ୍ (Eat); ଲା. ଏଡୋ (Edo); ଗ୍ରୀ. ଏଦୋ (Edo); ଜେଣ୍ଡ. ଅଦ୍ (Ad); ଅଥିର୍ ଅଦ୍ (At).]

ଅଦଉତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଅଦାଉତ=ଶତ୍ରୁତା)—
Adaut
ଆକ୍ରୋଶ; ରେସାରେସି
ଅଦାକତ
୧ । ବୈର; ଶତ୍ରୁତା—1. Enmity.
୨ । ଅକସ; ପୂର୍ବକୃତ ଅପକାର ପାଇଁ ମନେ ମନେ ନିଲବା ରାଗ—2. Grudge
୩ । ପ୍ରତିହିଂସା—3. Revenge
୪ । ଶତ୍ରୁ—4. Enemy
ବେ. ବିଣ—୧ । ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—1. Inimical.
୨ । ପ୍ରତିହିଂସାପରାୟଣ—2. Revengeful.
୩ । ମନେ ମନେ ଅକସ ରଖିଥିବା—3. Spiteful.

ଅଦଉତ୍ ନେବା—ବେ. କ୍ରି—ଅଦଉତ୍ ସାଧିବା (ଦେଖ)
Adaut nebā
Adaut sādhibā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ସ୍ଫୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଦଉତ୍ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକସ ସାଧିବା; ଦାଉ ନେବା; ପ୍ରତିହିଂସା ଚରିତାର୍ଥ କରିବା—To be avenged; to take vengeance.
ଆକ୍ରୋଶ ସାଧା
ଅଦାବତ ଲେନା

ଅଦଉତି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଅଦଉତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Adauti, etc) Adaut, etc (See)

ଅଦଉତିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଅ-ଅଦାଉତ୍+ଓ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇଆ)—
Adautiā ୧ । ପ୍ରତିହିଂସାପରାୟଣ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Revengeful. (Person).
ଆକ୍ରୋଶୀ ୨ । ପ୍ରତିହିଂସାପୂର୍ଣ୍ଣ (ବିଷୟ)—2. Revengful. (matter)
ଆଦାବତୀ

ଅଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦଂଷ୍ଟ୍ରା)—
Adaṁshtra ଦନ୍ତହୀନ—Toothless.
(ଅଦଂଷ୍ଟ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ସାପର ବିଷଦାନ୍ତ ଭଙ୍ଗା ହୋଇ-ଅଛି—A serpent whose fangs have been extracted.

ଅଦକ୍ଷିଣ—ସଂ. ବିଣ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦକ୍ଷିଣା)—ଯେଉଁ ଯଜ୍ଞାଦି
Adakshiṇa ଅନୁଷ୍ଠାନ ଶେଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ପୁରୋହିତଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ—1. (sacrifices and rites) In which no present is given to the Brāhmaṇas or to the officiating priest.
୨ । (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+ଦକ୍ଷିଣ) ବାମ; ଡେହରି— 2. Left.
୩ । ସାଦାସିଦା; ନିଷ୍କପଟ; ସରଳ—
3. Simple-minded; guileless.
୪ । ନିର୍ବୋଧ—4. Silly; foolish.
୫ । ପ୍ରତିକୂଳ—5. Unfavourable.
୬ । ଅଦକ୍ଷ—6. Not skilful.
୭ । ଅଚତୁର—7. Not clever.

ଅଦକ୍ଷିଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ଦକ୍ଷିଣା+ଈୟ)—ଦକ୍ଷିଣା ପାଇବାର
Adakshiṇīya ଅଯୋଗ୍ୟ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
(Brāhmaṇa) Not deserving of presents.

ଅଦକ୍ଷିଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ଦକ୍ଷିଣା+ଯ)—ଅଦକ୍ଷିଣୀୟ (ଦେଖ)
Adakshiṇya Adakshiṇīya. (See)

ଅଦଗ୍ଧ—ଦେ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+ଦଗ୍ଧ)—
Adagdha ୧ । ପୋଡ଼ା ଯାଇ ନ ଥିବା—1. Unburnt.
୨ । ଶାସ୍ତ୍ରନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ଦଗ୍ଧ କରାଯାଇ ନ ଥିବା (ଯଥା ଶବ)—2. Not burnt or cremated according to prescribed rites (Eg a corpse).

ଅଦଚ୍ଛ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଯଶଃର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Adachha ୧ । ଅଯଶଃ; ଅକୀର୍ତ୍ତି; ଦୁର୍ନାମ; ଅପଯଶ—
ଅଯଶ 1. Notoriety; disrespute.
ଅଯଶ୍ୟ ୨ । ନିନ୍ଦା—2. Blame.
୩ । ଅମଙ୍ଗଳ—3. Evil; woe.
ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅଯଶସ୍ୱ)—
୧ । ଅଯଶସ୍ୱ; ଯଶୋହୀନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Nameless; not famous.
୨ । ବିଶେଷ ଦୁର୍ନାମଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Notorious.
୩ । ଅଯଶସ୍କର (କର୍ମ)—3. Disreputable (act).
ଏଣୁ ବୈଦିକଭାଷା ଅଦଚ୍ଛ ଅଟେ । ପାଠାନ୍ତର. ନୃସିଂହ ସ୍ମରଣ. ୧ ।

ଅଦଚ୍ଛିଆ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅଯଶସ୍ୱ)—୧ । ଅଦଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Adachhiā 1. Adachha (See)
୨ । ଅମଙ୍ଗଳିଆ; ଯେଉଁ ଲୋକ ଦ୍ୱାରା ଦେବା କାର୍ଯ୍ୟ ବିଫଳ ହୁଏ—2. Inauspicious.

ଅଦଢ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଦୃଢ଼)—୧ । ଅଦୃଢ଼; ଅଶକ୍ତ; ନିର୍ବଳ—
Adardha 1. Not strong; not firm; weak.
(ଦଢ଼—ବିଷୟୀଭ) ଅଦଢ଼ ଭଦ୍ୱ ମୋର ଦଢ଼ କର ଦଢ଼ ।
ଅଦଢ ପ୍ରାଚୀ, ଉତ୍ପଳମାଳିକା ।
ଅଦୃଢ଼ ୨ । ଦଦରା; ଭଙ୍ଗା; ଖଣ୍ଡିତ—2. Broken.
ଅଦଢ଼ ନାହେ ବସି ଜଳରେ ବୁଡ଼ ନଥୁଁ । ପାଠାନ୍ତର. ନୃସିଂହ ସ୍ମରଣ-୨ ।
୩ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ—3. Worn out.
୪ । ଅନୂତନ—4. Not fresh or new.
୫ । ଯାହା ଅଖୁଣ ନୁହେ—5. Not sound.

ଅଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦଣ୍ଡ)—୧ । ଅଦଣ୍ଡ୍ୟ—
Adaṇḍa 1. Not deserving punishment.
(ଅଦଣ୍ଡା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦଣ୍ଡରୁ ମୁକ୍ତ—
2. Exempted from punishment.
୩ । କରରହିତ; ନିଷ୍କର—3. Rent-free.
(ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)
ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍)—ଦଣ୍ଡରୁ ଅବ୍ୟାହତି—
Exemption from punishment; impunity.

ଅଦଣ୍ଡନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ଦଣ୍ଡନୀୟ)—ଅଦଣ୍ଡ୍ୟ (ଦେଖ)
Adaṇḍanīya Adaṇḍya (See)

ଅଦଣ୍ଡ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ଦଣ୍ଡ୍ୟ)—୧ । ଯେ ଦଣ୍ଡାର୍ହ ନୁହେ—
Adaṇḍya 1. Not deserving of punishment.
(ଅଦଣ୍ଡ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିରପରାଧ—2. Innocent; guiltless.
୩ । ଯାହାକୁ ଦଣ୍ଡରୁ ମୁକ୍ତି ଦିଆଯାଇଅଛି—
3. Exempted from punishment.
୪ । ଯେ ଦୋଷ କଲେ ମଧ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ପାଇବ ନାହିଁ ବୋଲି ରାଜାଙ୍କର ବା ଶାସ୍ତ୍ରର ଆଦେଶ ଅଛି—
4. Exempted from any punishment by a standing order or text.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଦ

ଅଦନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦନ୍ତ; ଉପାଦାନସିଦ୍ଧ)—
Adat ଦନ୍ତହୀନ—Toothless.

(ଅଦନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—
ଆଦତ୍ ୧ । ନଗଦ ଧନ; ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରା—
ନକଦ୍ 1. Cash; hard cash.
୨ । ଉପସ୍ଥିତ ଟଙ୍କା; ହାତରେ ଥିବା ଟଙ୍କା—
2. Cash in hand.
୩ । ଭଙ୍ଗାଯାଇ ନ ଥିବା ଚମ୍ପା ଖୁରୁଗ ନ ଥିବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରା—
3. Whole rupees.

ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ନଗଦ (ଧନ)—
1. Cash (money).
୨ । ଅଭଙ୍ଗା ଟଙ୍କା ଥିବା (ଧନ)—
2. (Cash) Consisting of whole rupees only.

ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନଗଦାନଗଦ; ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ—
1. In cash.
୨ । କେବଳ ପୂରା ଟଙ୍କାରେ ଦିଆଯିବା—
2. In whole rupees.

ଅଦତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଦତ୍ତ)—୧ । ଯାହା ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ—
Adatta 1. Not given away.
(ଅଦତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅନ୍ୟାୟରୂପେ ଦତ୍ତ—
2. Unjustly given.
୩ । (ପୁଂ)—ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ ଦିଆଯାଇ-ନାହିଁ—3. Not given in marriage.
୪ । (ପୁଂ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କିଛିମାତ୍ର ଦାନ କରି ନାହିଁ—
4. (a person) Who has given nothing.

ସଂ. ବି. (ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର)—୧ । ବେଆଇନ୍ ଦାନ; ଯେଉଁ ଦାନ ଆଇନଅନୁସାରେ ଅସିଦ୍ଧ—1. (law) A donation which is legally null and void.
(ଯଥା—ବାଉଳଦ୍ୱାରା ଦାନ; ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବଳାତ୍କୃତ ବ୍ୟକ୍ତି-ଦ୍ୱାରା ଦାନ ।)
୨ । ଯେଉଁ ଦାନକୁ ଦାତା ବା ଦାତାର ସ୍ୱଳାଭିଷିକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ରଦ୍ କରିପାରେ—2. A revocable gift.

ଅଦତ୍ତପୂର୍ବା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ+ଦତ୍ତପୂର୍ବା)—
Adattapurbā ଯେଉଁ କନ୍ୟା ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା ହୋଇ ନାହିଁ; ଯେଉଁ କନ୍ୟାର ମହାପ୍ରସାଦନିବନ୍ଧ ବା 'ସିଉଡ଼ିବାର' ବା 'ପାଟମୁଦ' ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇନାହିଁ—Not betrothed (girl); (a girl) Who has not been formally promised by her guardians in marriage to a bride-groom.

ଅଦତ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଦତ୍ତ+ଆ)—
Adattā ୧ । ଯେଉଁ କନ୍ୟାକୁ ତାର ପିତା ବରପାତ୍ରଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରି ନାହାନ୍ତି—1. (a girl) Who has not been formally given in marriage to the bride-groom.
୨ । ଅବିବାହିତା—2. Not yet married; unmarried.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବିବାହିତା କନ୍ୟା; ଅଣଅଡ଼ୀ ଝିଅ—
An unmarried girl.

ଅଦତ୍ତାଦାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଦତ୍ତ+ଆ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍
Adattādāyi ୧ମା. ୧ବ.)—(ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
(ଅଦତ୍ତାଦାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅସିଦ୍ଧ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ—(law) Receiver of a gift which is null and void or revocable.

ଅଦନ—ସଂ. ବି. (ଅଦ ଧାତୁ+କ୍ରିବ. ଅନ)—
Adana ୧ । ଭୋଜନ; ଭକ୍ଷଣ—1. Eating.
୨ । (କର୍ମ. ଅନ) ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—2. Food.

ଅଦନା—ବୈଦେ. ବିଣ. [ଅ. ଅଦ୍‌ନା=ଭୁଜ, ନୀଚ (ବ୍ୟକ୍ତି)]—
Adanā ୧ । ଭୁଜ; ହେୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
ଗୋଳା 1. Insignificant (person).
ଅଦ୍‌ନା ୨ । ନୀଚ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Low; mean (person)
୩ । ସାଧାରଣ; ସାମାନ୍ୟ (କର୍ମ)—
3. Ordinary (matter).
୪ । ଇତର (ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Ordinary (person) belonging to the mass.

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଦନ)—
୧ । ଅଦନିଆ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅକସ୍ମାତ୍ କୌଣସି ଠାରେ ପହଞ୍ଚିଯାଏ—1. (a person) Who unexpectedly visits a place.
୨ । ସାମୟିକ (କାର୍ଯ୍ୟ)—2. Occasional (act).
୩ । ଅଗନ୍ତୁକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Stranger (person)
୪ । ଅସ୍ଥାୟୀ (କର୍ମ)—4. Temporary (act).

ଅଦନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି;ଅଦ୍+ଅନ୍ତ;ଅଦ୍ ଅନ୍ତ ଅନ୍ତରେ ଯାହାର)—
Adanta ୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଶେଷରେ 'ଅଦ୍' ଥାଏ—
(ଅଦନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 (grammar) Word ending with the affix 'at'.
(ଯଥା—ଦଦଦ୍, ଗଚ୍ଛଦ୍, ଭୁଞ୍ଜଦ୍, ଦଧଦ୍ ।)
୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ଶବ୍ଦର ଶେଷ ଅକ୍ଷର 'ଅ' ଅଟେ—
2. (grammar) Word ending in the short vowel 'a'

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦନ୍ତ)—୧ । ଦନ୍ତହୀନ—
1 Toothless.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ-ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ରୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯେଉଁ ଶିଶୁର ଦାନ୍ତ ଅବଧି ଉଠି ନାହିଁ—
2. (a child) Who has not yet teethed.

ସଂ. ବ—୧ । ଜୋକ—1. Leech.

୨ । (ଦ୍ୱାରକେନ୍ଦ୍ର ଦକ୍ଷଯଜ୍ଞ ନଷ୍ଟକରିବା ସମୟରେ ସେହି ଜଳରେ ଏହାଙ୍କ ଦାନ୍ତଯାକ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବାରୁ)— ଦ୍ୱାଦଶାଦିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ପୁଷା—
2. Pushā; one of the twelve Sun Gods.

ଅଦନ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଦନ୍ତ୍ୟ)—୧ । ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣ ଦନ୍ତ୍ୟ ନୁହେ—
Adantya 1. Not dental (letter).

୨ । ଦନ୍ତର ଅନିଷ୍ଟକର—
2. Injurious to the teeth.

୩ । ଦନ୍ତର ଅଯୋଗ୍ୟ—
3. Not suitable for the teeth.

ସଂ. ବ—ଦନ୍ତହୀନତା—Toothlessness (M. W.).

ଅଦଭୁତ—ଗ୍ରା. ଓ (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ଅଦ୍ଭୁତ)—
Adabhuta ୧ । ଅଦ୍ଭୁତ; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—1. Wonderful.

ଦେଖେ ନିଜ ଅଦଭୁତ, ବ ଭକ୍ତେ ଭୁମ୍ବେ ଭୁପତି ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ. ୪ ।

୨ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ—2. Unexpected.

୩ । ହଠାତ୍ ଘଟିବା—3. Sudden.

ଗ୍ରା. ଓ ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅଦ୍ଭୁତ)—
୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକରୂପେ—1. Wonderfully.

ଅଦଭୁତରେ ମେଘ ବଜ ବଜଇନ.
ଗତି ଗିଟାମାନ ନଭରେ ବଜେ ଛାନ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ—2. Unexpectedly.

୩ । ହଠାତ୍—3. Suddenly.

ଅଦଭ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + ଦଭ୍ର)—୧ । ଅନନ୍ତ; ବହୁତ—
Adabhra 1. Copious; great.

୨ । ପ୍ରଚୁର—2. Plentiful.

ଅଦମ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + ଦମ)—
Adama ଦମର ଅଭାବ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମନର ଅଭାବ—
Want of control of one's senses.

ଅଦମନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଦମ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Adamanīya ଅଦମ୍ୟ (ଦେଖ)
Adamya (See)

ଅଦମ୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଦମ୍ଭ)—
Adambha ୧ । ପ୍ରତାରଣାଶୂନ୍ୟ—
(ଅଦମ୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Free from deceit; guileless.

୨ । ନିଷ୍କପଟ; ସରଳ—2. Straight-forward; frank.

୩ । ଗର୍ବହୀନ—3. Not proud.

ସଂ. ବ—୧ । ପ୍ରତାରଣାଶୂନ୍ୟତା—
1. Undeceitfulness.

୨ । ନିଷ୍କପଟତା; ସରଳତା—
2. Frankness; straight-forwardness.

୩ । ଗର୍ବହୀନତା—3. Freedom from arrogance.

୪ । ଶିବ; ମହାଦେବ—
4. A name of the God Śiba (M. W.).

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଦୃଢ଼; ଅଟଳଶୂନ୍ୟ—
1. Not hard; not strong.

୨ । ନିର୍ବଳ—2. Weak.

୩ । ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ—3. Impatient.

୪ । ଅସାହସିକ—4 Not courageous.

ଦେ. ବ—୧ । ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ—1. Impatience.

୨ । ନିର୍ବଳତା—2. Weakness.

୩ । ଅଦୃଢ଼ତା—3. Want of strength or hardness.

୪ । ସାହସର ଅଭାବ—4. Want of courage.

ଅଦମ୍ଭା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଦମ୍ଭ)—ଅଧୀର; ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ—
Adambhā Impatient.

ଦବ୍ୟକେଭୁରେ ହୋଇ ଅଦମ୍ଭା, ଯୋଇ ଅଦମ୍ଭା ରମ୍ଭା ସୁରମ୍ଭା
ଉଭୁ ହର ହୋଇବ ବହ—ମନ୍ଦୁରାସ ଯେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଦ୍ୟାସ—୧।୧୩ ।

ଅଦମ୍ଭିଲ୍ଲ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅଦମ୍ଭ)—ଅଦମ୍ଭ (ଦେଖ)
Adambhila Adambha (See)

ଅଦମ୍ଭୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅଦମ୍ଭ)—ସାହସହୀନ; ଭୀତ—
Adambhī Timid; frightened.

ହୃଦ ମଧ୍ୟ ଭୁଠରେ ହୋଇଣ ଅଦମ୍ଭୀ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଗଦା ।

ଅଦମ୍ୟ— ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଦମ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Adamya ୧ । ଅଶାସନୀୟ; ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ—1. Ungovernable.

୨ । ଅବଶୀଭୂତ—2 Uncontrollable.

୩ । ଅପରାଜେୟ—3. Unassailable.

ଅଦୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଦୟା)—
Adaya ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ—1. Pitiless.

୨ । ନିଷ୍ଠୁର—2. Cruel.

ଅଦରକାରୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ଆ. ଦର୍କାରୀ)—
Adarakārī ୧ । ଅନାବଶ୍ୟକ—1. Unnecessary.
ବେଦରକାରୀ ୨ । ଅବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ—2. Useless.
ଯେଦରକାରୀ

ଅଦର୍ବା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—
Adarbā ୧ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ କଟା ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଭଅର ହୋଇଥାଏ—1. Imperfectly or clumsily made (article).

୨ । ଅର୍ଦ୍ଧକୃତ—2. Half-done.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଯ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଲ୍ଅ	●	ନ୍

ଅଦର୍ଶ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଦୃଶ:ଧାତୁ+ଅଥକରଣେ. ଅ)—
Adarśa ୧ । ଅମାବାସ୍ୟା—1. Day of new moon.
୨ । ଆଦର୍ଶ; ଦର୍ପଣ—2. Mirror.

ଅଦର୍ଶନ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ ତତ୍ ; ଅ+ଦର୍ଶନ)—
Adarśana ୧ । ଦେଖା ନ ଯିବା—1. Non-appearance.
୨ । ଦର୍ଶନାଭାବ; ନ ଦେଖିବା—2 Non-seeing.
୩ । ବେଖାତିର୍—3. Disregard.
୪ । ଅବହେଳା—4. Neglect.
୫ । ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନ୍ତର ହେବା ଅବସ୍ଥା—
5. Disappearance.
୬ । ବିନାଶ—6. Destruction; cessation.
୭ । ଅଭାବ—7. Non existence; want.
୮ । ଆଖିରୁ ଦେଖା ନ ଯିବା, ତନ୍ତୁ ଭିତରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—8. Latent condition.
ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଦୃଷ୍ଟିର ବହିର୍ଭୂତ—
1. Beyond the reach of vision.
୨ । ଅଦୃଶ୍ୟ—2. Invisible.
୩ । ଗୁପ୍ତ—3. Secret.
୪ । ଯାହାରକୁ ଦେଖା ନ ଯିବା—4. Latent.

ଅଦର୍ଶନୀୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନଞ୍ ତତ୍ ; ଅ+ଦର୍ଶନୀୟ)—
Adarśanīya ୧ । ଯାହା ଦେଖିବା ଅନୁଚିତ ବା ଅଯୋଗ୍ୟ—
1. Not fit to be seen; not worth seeing.
୨ । ଅଦୃଶ୍ୟ—2. Invisible.
ସଂ. ବି—ଦୃଷ୍ଟିର ଅଗୋଚର ହେବା ଅବସ୍ଥା; ଅଦୃଶ୍ୟ ଅବସ୍ଥା—
Invisible condition (M. W)

ଅଦଲ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଅଦଲ୍=ନ୍ୟାୟ; ନିଷାପ)—
Adal ୧ । ନାମଞ୍ଜୁର ବା ରଦ୍ କରାଯାଇଥିବା (ଆଦେଶ)—
ରଦ୍ଦ 1. Set aside; nullified (order)
ରଦ୍ଦ ୨ । ଲଙ୍ଘିତ; ଅବଜ୍ଞାତ (ଆଦେଶ)—
2. Disobeyed; disregarded (order).
୩ । ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଲୁଣପୋଡ୍ରାନି ହେବା କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) ବି.—ମଗ୍ ହେବା ଲୁଣ ଓଜନ ହୋଇ ଗୋଲାରେ ରଖାଗଲେ ତା ଉପରେ ମଗ୍‌ଯିବା ଚିହ୍ନ ବା ଛାପ—
3. (a term used in Balasore salt-manufacture)
A mark put on salt after it was weighed and stored in the warehouse.

ଓଜନ କରି ଗୋଦାମ ନାତ ହେଲେ ଅଦଲ୍‌ଦାର ତା ଉପରେ ଅଦଲ୍ ମାରିଦିଏ ।
ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଅଦଲ୍‌ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଲୁଣ ପୋଡ୍ରାନିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ବି—
Adaldār ଓଜନ ହୋଇ ଗୋଲା ନାତ ହେବା ଲୁଣରେ ଚିହ୍ନ ମାରିବା କର୍ମଚାରୀ—An officer whose duty was to affix a mark or seal on the manufactured salt after it was weighed and stored in the warehouse.

ଅଦଳ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦଳ)—
Adala ୧ । ଯାହାର ପତ୍ର ନାହିଁ—1. Leafless.
(ଅଦଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେଉଁ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ନାହିଁ—2 Petalless.
୩ । ଯାହାର ଅଂଶ ନାହିଁ—
3. Having no parts.
ସଂ. ବି— ବୃକ୍ଷଳ (ଗଛ)—A tree;
Barringtonia Acutangula.

ଅଦଳବଦଳ—ଦେ. ବି. (ଅ. ଅଦଲ୍ ବଦଲ୍)—
Adalabadala ୧ । ଦେଇ ଘେନି; ପରସ୍ପର ପରିବର୍ତ୍ତନ—
ଅଦଳ ବଦଳ 1. Interchange.
ଅଦଳ ବଦଳ ୨ । ବଦଳ; ବିନିମୟ; ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବଦଳରେ ଅନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦିଆ ନିଆ—2. Exchange; Barter.
୩ । ଏକ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥାପନ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ବସ୍ତୁ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଥମ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥାପନ—
3. The interchanging of one thing with another and viceversa.
୪ । ଓଲଟ ପାଲଟ;ଲେଉଟ ପାଉଟ; ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
4. State of being turned upside down.
୫ । ପ୍ରତିଶୋଧ; ଯେଷାଲୁଚେଷା—5. Tit for tat.
ବୈଦେ. ବିଶ—୧ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ବିନିମୟ କରାଯାଇଥିବା—
1. Exchanged.
୨ । ବଦଳାଯାଇଥିବା—2. Bartered.
୩ । ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ—3. Turned upside down

ଅଦଳା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଦଳ+ଆ)—ଅଦଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Adalā Feminine of Adala.
ସଂ. ବି—ଘୃତ କୁମାରୀ ଗୁଳ୍ମ—Indian Aloe (plant)
ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ଦଳିତ)—ଦଳିତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
Unbruised.

ଅଦଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Adalāibā ୧ । ଅଡ଼ିବା; ଠେସ ଦେଇ ବସିବା ବା ଠିଆ ହେବା—
1. To lean towards.
୨ । (ପିଠି ଅଧା ଆଦ) ଘୋଳ ହେବା; ଭୁଗେଇବା—
1. To smart (said of back & waist)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ବଥାଇବା—3. To ache.

ଅଦଲାଇ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅଦଲାଇବା (ଦେଖ)
Adalāi hebā — Adalāibā (See)

ଅଦା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଆର୍ଦ୍ରକ)—ଆର୍ଦ୍ରକ (ଦେଖ)
Adā — Ardraka (See)

ଅଦାଉ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଦାଉଁ (ଦେଖ)
Adāu — Adāuñ (See)

ଅଦାଉଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ+ଦାମ = ରଜ୍ଜୁ; ବନ୍ଧନ)—
Adāuñ ୧ । ଅସୁବିଧା; ଅଶକ୍ତ—1. Inconvenience.
ବେଦାଓଁ ୨ । ଅସୁବିଧାଜନକ ଅବସ୍ଥା—
ଅଦାଁବ 2. Inconvenient position.
୩ । ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ—3. State of incongruity.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସୁବିଧାଜନକ—1. Inconvenient.
୨ । ଅଖାଡ଼ୁଆ—2. Queer.
୩ । ଅସମଞ୍ଜସ—3. Incongruous.
୪ । ସୁଯୋଗରହିତ (ଅବସ୍ଥା)—
4. Devoid of a suitable opportunity.

ଅଦାଉତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—
Adāut (etc) ଅଦଉତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Adaut (etc) (See)

ଅଦାଉତି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—
Adāuti (etc) ଅଦାଉତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Adaut (etc) (See)

ଅଦାଉତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଦଉତିଆ (ଦେଖ)
Adāutiā — Adautiā (See).

ଅଦାଗ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଫା. ଦାଗ୍)—
Adāga ୧ । ଯହିଁରେ କୌଣସି ଦାଗ ପଡ଼ି ନାହିଁ—
ବେଦାଗ 1. Not having any mark on it.
ଅଦାଗ; ୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅପରାଧ ପାଇଁ ପୂର୍ବେ କେବେ
ଅଦାଗୀ ସଜା ପାଇ ନାହିଁ—2. (person) Having no previous conviction.
୩ । ଯେଉଁ ଫଳ (ଯଥା—ପାଚିଲା ଆମ୍) ରେ କୌଣସି ଖଣ୍ଡିଆ ବା ସଢ଼ାଚିହ୍ନ ନାହିଁ—
3. (fruit) Not having any mark or indication of being rotten.
୪ । ନିଷ୍କଳଙ୍କ—4. Stainless.

ଅଦାଗୀ—ଦେ. ବିଣ—ଅଦାଗ (ଦେଖ)
Adāgī — Adāga (See)

ଅଦାତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଦାତବ୍ୟ)—
Adātabya ୧ । ଯାହା ଦାନ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
1. Not capable of being given.
୨ । ଯାହା ଦେବାର ଅନୁପଯୁକ୍ତ—
2. Not fit to be given.

ଅଦାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ଦାତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Adātā ୧ । ଯେ ଦାତା ବା ଦାନଶୀଳ ନୁହେ—
(ଅଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not charitable.
୨ । କୃପଣ—2. Miserly.
୩ । ଯେ ଧନ ଦେବା ପାଇଁ ଦାୟୀ ନୁହେ—
3. Not liable to pay.

ଅଦାନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦାନ)—
Adāna ୧ । କୃପଣ; ଅଦାତା—1. Miserly.
(ଅଦାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେଉଁ ହାତିର ଗଣ୍ଡରୁ ଦାନବାରି ବହୁ ନାହିଁ—
2. (an elephant) without rut.
ସଂ. ବି. (ଅ+ଦାନ)—୧ । ଅପାତ୍ରରେ ଦାନ—
1. Donation or gift to an unfit person.
୨ । ନିକୃଷ୍ଟ ବା ଗର୍ହିତ ବା ଅଯୋଗ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦାନ—
2. Gift towards an improper or bad object.
୩ । ନିକୃଷ୍ଟ ଦାନ—3. Inferior donation.

ଅଦାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅ+ଦାନ୍ତ)—୧ । ଅଶାସିତ—
Adānta 1. Untamed.
(ଅଦାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦମଗୁଣଶୂନ୍ୟ; ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—
2. Devoid of self-control; one who has not controlled his senses.
୩ । ବିଷୟାସକ୍ତ—3. Addicted to worldly affairs.

ଅଦାନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଅଦନ୍ତ)—୧ । ଦନ୍ତଶୂନ୍ୟ—
Adāntiā 1. Toothless.
(ଅଦାନ୍ତିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ)—୨ । ଯେଉଁ ଶିଶୁର ଦାନ୍ତ ଉଠି ନାହିଁ—
ଦନ୍ତହୀନ 2. (a child) Who has not yet teethed.
ବେଦାଁତକା ୩ । ଯେଉଁ ବଳଦ ବା ଦାମୁଡ଼ି ଦାନ୍ତେଇ ନାହିଁ—
3. A bullock which has not yet cut its front teeth.

ଅଦାନ୍ତୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଅଦନ୍ତ)—ଅଦାନ୍ତିଆ (ଦେଖ)
Adāntuā — Adāntiā (See)
(ଅଦାନ୍ତୁଆ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଦାବେପାରୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଆର୍ଦ୍ରକ+ବ୍ୟାପାରୀ)—୧ । ଯେ ଅଦା
Adābepārī ବିକେ—1. Seller of ginger.
ଅଦା ବ୍ୟାପାରୀ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବେପାରୀ—
2. Petty trader.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଅସ୍ୱ	ଜ୍ଞ	ଳ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅଦାମିଆଁ—ବେ. ବିଣ (ସଂ. ଅ+ଆ. ଦାମୀ)—ମୂଲ୍ୟହୀନ—
Adāmiāñ — Of no value; valueless.
अदामी
बेदामी

ଅଦାମିକା—ବେ. ବିଣ—ଅଦାମିଆଁ (ଦେଖ)
Adāmikā — Adāmiāñ (See)

ଅଦାମୀ—ବେ. ବିଣ—ଅଦାମିଆଁ (ଦେଖ)
Adāmi — Adāmiāñ (See)

ଅଦାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦାୟ)—ଯେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର
Adāya ବ୍ୟକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଂଶପାଇବାକୁ ହକ୍‌ଦାର ନୁହେ—
(ଅଦାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Not entitled to a share in any property left by a deceased.

ଅଦାୟାଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦାୟାଦ)—
Adāyāda ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କେହି ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ନାହିଁ—
(ଅଦାୟାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Destitute of heirs; having no heir to inherit.
୨ । (ନିଜ ତତ୍ତ୍ୱ; ଅ+ଦାୟାଦ)—ଅଇନ ଅନୁସାରେ ମୃତ ପିତାର ବ୍ୟକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଯେଉଁ ବଂଶଧର ବା ପୁତ୍ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହୋଇ ନ ପାରେ —
2. (descendant or son) Who is not entitled to inherit from his deceased father.

[ଯଥା—ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର କାମାନ, ସହୋଦର, ଜୀତ, ଔରସ, ସ୍ୱୟଂଦତ୍ତ ଔରସ ପୁତ୍ରମାନେ—ଗ୍ରନ୍ଥକାର ମନୁସଂହିତା ୯-୧୬୦ । ମନୁସଂହିତାରେ ମନୁଷ୍ୟର ପୁତ୍ର ବାର ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଔରସ; କ୍ଷେତ୍ରଜ; ଦତ୍ତକ; କୃତ୍ରିମ; ଗୂଢୋତ୍ପନ୍ନ ଓ ଅପବିଦ୍ଧ; ଏ ଛଅ ଜଣ ଦାୟାଦ ବାନ୍ଧବ ଓ ଅପର ଛଅ ଜଣ ଅଦାୟାଦ ବାନ୍ଧବ ଅଟନ୍ତି—ଗ୍ରନ୍ଥକାର. ମନୁସଂହିତା—୯-୧୪୯ ।]

ଅଦାୟିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦାୟିକ)—
Adāyika ୧ । ନାଙ୍ଗାରସୀ (ମାଲ)—
(ଅଦାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (property) Not claimed by an heir.
୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟ ଦାୟ ବା ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନୁହେ—
2. (matter) Not relating to inheritance.
୩ । ପୁଂ—ଯାହାର କେହି ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ନାହିଁ—
3. Heirless; having no heirs.

ଅଦାୟୀ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ଦାୟିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ ଦାୟୀ ନୁହେ—
Adāyi — Not responsible
ଯେ ଦାୟୀ ନୟ
ये दायी नेहीं

ଅଦାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦାର)—
Adāra ୧ । ଯାହାର ଭାର୍ଯ୍ୟା ନାହିଁ—1. Having no wife.
୨ । ମୃତଦାର—2. Widower.
୩ । ଅବିବାହିତ—3. Unmarried.
୪ । (ଅ+ଦୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ଯେ ବିଦାରଣ କରେ ନାହିଁ—4. Not tearing.

ଅଦାଲତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଅଦାଲତ୍)—
Adālata ୧ । ବିଚାରାଳୟ; ଧର୍ମାଧିକରଣ; କଚେରି; କୋର୍ଟ—
आदालत 1. A court of justice.
अदालत ୨ । ବିଚାରପତି—2. Judge; presiding officer of a court.
୩ । ଦେବାଣୀ ଅଦାଲତ—3. Civil court.

[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ମକଦମା ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ସରକାର ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ଅଦାଲତମାନ ବସାଇଅଛନ୍ତି ଓ ବିଚାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟର ନାମ ଅନୁସାରେ ଅଦାଲତର ନାମ ହୁଏ । ଯଥା—ଦେବାଣୀ ଅଦାଲତ; ଫଉଜଦାରୀ ବା ସେସନ୍ସ; ସେସନ୍ ବା ଦରାଗ; ମାଲ ବା ରେଭେନିଉ; ସବ୍‌ଜଜ; ଜାଜକୋର୍ଟ; ମୁନ୍‌ସିଫ୍‌କୋର୍ଟ; ଅଦାଲତର କ୍ରମ ବା ସୋପାନ ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ନାମକରଣ ହୁଏ, ଯଥା—ସରେରୋ ବା ନିମ୍ନ ଅଦାଲତ; ଅପିଲ୍ ବା ଉପର ଅଦାଲତ; ହାଇକୋର୍ଟ ନାମ ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ଅଦାଲତର ନାମ ହୁଏ, ଯଥା—ଜଜ୍ ଅଦାଲତ; ସବଜଜ ଅଦାଲତ; ମୁନ୍‌ସିଫ୍ ଅଦାଲତ ।]
ବୈଦେ. ବିଣ—ଅଦାଲତିଆ (ଦେଖ)
Adālatiā (See)

ଅଦାଲତ କଚରି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ଆ. ଅଦାଲତ+ଆ. ଚଚରିସ୍ତ)—
Adālata kachiri ଦେବାଣୀଅଦାଲତର ବିଚାର ସ୍ଥଳ—
अदालत काचारी Civil court.
कचहरी अदालत्

ଅଦାଲତ କରିବା—ବେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନାମରେ ମକଦମା
Adālat kariba ଦାୟର କରିବା—1. To file a case
अदालतकरा against a person; to go to court.
अदालतकरना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ କୋର୍ଟରେ ଅଭିଯୋଗ ଉତ୍ଥାପନ କରିବା—2. To lodge a formal charge against a person.

ଅଦାଲତ ଖରଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଅଦାଲତ+ଆ. ଖର୍ଚ୍ଚ)—
Adālata kharacha ମକଦମା ଚଳାଇବା ପାଇଁ କରାଯିବା
अदालतेर खरच ଖରଚ; ମକଦମା ଖରଚ—
खर्च अदालत Case-expenses; expenses undergone for conducting cases.

ଅଦାଲତିଆ—ବେ. ବିଣ. (ଆ. ଅଦାଲତ)—୧ । ଅଦାଲତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Adālatiā 1. Relating to a court.
आदालती ୨ । ଅଦାଲତରେ ବ୍ୟବହୃତ—2. Used in court.
अदालती (ଯଥା—ଅଦାଲତିଆ ଭାଷା)
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଦାଲତରେ ଚାକିରି ବା କର୍ମ କରେ—
3. (a person) Working or serving in a court.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଉଁଷା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଷା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ତବନ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମକଦମା ମାମଲା ଉପଲକ୍ଷରେ ବହୁତ ସମୟ କଚେରିକୁ ଯାଏ—4. A person who frequents courts in connection with cases.

ଅଦାଲତୀ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଆ)—ଅଦାଲତିଆ (ଦେଖ)
Adālatī Adālatiā (See)

ଅଦାଲତୀ ଭାଷା—ଦେ. ବ—୧ । ରାଜକୀୟ ଆଦେଶରେ କଚେରିର
Adālatī bhāshā କାଗଜପତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା—
ଅଦାଲତୀ ଭାଷା 1 Court language; language
ଅଦାଲତୀ ମାଷା which is recognised by the government to be used in the courts of a contry,

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ଅଦାଲତରେ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଇଂରାଜ ଅଦାଲତୀ ଭାଷା ଅଟେ । ଯେବେ କେହି ପକ୍ଷ ଅଦାଲତୀ ଭାଷା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଭାଷା (ଯଥା—ହିନ୍ଦି, ବଙ୍ଗଳା, ଉର୍ଦ୍ଦୁ) ରେ ଅରଜ, ଜବାବ, ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ଲେଖି ଦାଖଲ କରେ ତେବେ ସେ ଅଦାଲତୀଭାଷାରେ ଉକ୍ତ ଲେଖାର ତରଜମା ସେଥି ସଙ୍ଗେ ଦାଖଲ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ଅଟେ ।]

୨ । କଚରିଆ ଭାଷା; କଚରିରେ କାଗଜପତ୍ର ଓ ଦଲିଲ ଆଦିରେ ଲେଖାଯିବା ମିଶ୍ରିତ ଓ ଅଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା—
2. Mixed or grammatically and linguistically incorrect language which is found to be used in the court-records and public documents.

[ଦ୍ର—ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧଶିକ୍ଷିତ ଓକିଲମୋହରିର, ମୁକ୍ତାର-ମୋହରିର, ଟରଣୀ, ଦରଖାସ୍ତଲେଖାଳି, ଦଲିଲର ନବିସିନା ଓ କଚେରିର କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଭାଷାଜ୍ଞାନ, ବ୍ୟାକରଣଜ୍ଞାନ ଓ ବର୍ଣ୍ଣଶୁଦ୍ଧିଜ୍ଞାନ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ବ୍ୟାକରଣ ବା ବର୍ଣ୍ଣଶୁଦ୍ଧି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନରଖି ସଂସ୍କୃତ ଓ ସଂସ୍କୃତମୂଳକ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ଯଥେଚ୍ଛ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଯେଉଁମାନେ ଓକିଲ ମୁକ୍ତାର ହେଉଥିଲେ ସେମାନେ ଅଧିକାଂଶ ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ ଥିବାରୁ ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପଣ୍ଡିତ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ-ସାହିତ୍ୟର ଆଲୋଚନା ନ ଥିଲା । ଏଥିଯୋଗୁଁ କଚେରିର ଅରଜ, ଜବାବ, ଜବାନବନ୍ଦି, ଓଡ଼ିଆ ରସ୍ମ, ଝୁଲୁମ ଓ ଦଲିଲ ଆଦିରେ ଅଶୁଦ୍ଧ, ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ଓ ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଷା ଓ ଶବ୍ଦମାନ ଲେଖା ଯାଉଥିଲା ଏବଂ 'କରଣୀ' ଅକ୍ଷର ଓ ସାଙ୍କେତିକମାନ ମଧ୍ୟ ବହୁ-ପରିମାଣରେ ଚଳୁଥିଲା । କ୍ରମଶଃ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଓକିଲ ମୁକ୍ତାର ହେଲେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋହରିର ଓ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଅଶୁଦ୍ଧ ଲେଖା ଓ ଭାଷାକୁ ସଂଶୋଧନ କରିବା ଆଡ଼କୁ ମନ ଦେଉ ନଥିଲେ । ଏଥିଯୋଗୁଁ କଚରିଆ ଭାଷା ବହୁତ ହେଲା । ଅବଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟସେବକ ଓକିଲ ମୁକ୍ତାରମାନଙ୍କ ସିରସ୍ତାରେ ମୋହରିରମାନେ ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାର ଓ ସମୟାନ୍ତରରୁ ଉକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକ ଓକିଲ ମୁକ୍ତାରମାନେ ଭାଷାର ଓ ବର୍ଣ୍ଣର ଶୁଦ୍ଧତା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଉ ନ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏଠାରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଯେ ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟରେ ଅନନ୍ତଙ୍କ ଲେଖକ ଓ ଉମ୍ବାପଟ୍ଟାଖୋଦକ ମୂର୍ଖ ନବିସିନା ଓ ଲେଖକମାନେ ପ୍ରାଚୀନ ଦଲିଲ, ସନନ୍ଦ, ମାଦଲାପାଞ୍ଜି, ଓଡ଼ିଆ ପୋଥି ଓ ଉମ୍ବାପଟ୍ଟାରେ ଭୁଲ ଭୁଲ ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟମାନ ପୂରାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ରୀ କରି ପକାଇଅଛନ୍ତି ।]

୩ । କଚରିଆ ନବିସ; ଉଲ୍ଲ ଉଲ୍ଲ ଭାଷାରୁ ଅସିଥିବା ଅନେକ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଯାହା କଚେରିରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଦଲିଲ-ଦସ୍ତାବିଜ, ଅରଜ-ଜବାବ, ଫଇସଲା, ଲୋଟସ୍, ଇସ୍ତିହାର ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—3. Words and expressions culled from different languages used in phraseology of courtdocuments; public-documents.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଭାରତରେ ଯେତେବେଳେ ସଂସ୍କୃତଶିକ୍ଷା ଥିଲା ସେତେବେଳର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବ୍ୟବହୃତ ସଂସ୍କୃତ ବାକ୍ୟ ଓ ଶବ୍ଦ ଓ ରୀତି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଖେଚୁଡ଼ି ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦଲିଲ ଆଦିରେ ଲେଖାଯିବାର ଦେଖାଯାଏ । "ଯଥା—ବସ୍ୟ ଋଣପ୍ରଦାନ ପତ୍ରମିଦଂ କାର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚାଗେ; ଲେଖିତଂ ଅମୁକ ଦେବ୍ୟା ।" ଉତ୍ତରେ ମୁସଲମାନଶାସନ ସମୟରେ ଅଦାଲତୀ ଭାଷାରେ ବହୁ ଶତ ଆରବୀ ଓ ପାର୍ଶୀ ଶବ୍ଦ ଅପଭ୍ରଂଶ ହୋଇ ପଶିଲା (ଯଥା—ମକଦମା, ଅର୍ଜୀ, ଜବାବ, ଇସ୍ତିହାର, ଜାମିନନାମା, ପରୱାନା, ମୁଦ୍ରେଇ, ମୁଦାଲ୍ଲ, ଅସାମୀ, ଜବାନବନ୍ଦି, ଜୋବ, ନାଲ୍ଲମ ।) ତତ୍ପରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ବହୁ ଶତ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦମାନ ବିକୃତ ହୋଇ ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କଲା (ଯଥା—ଜଜ, କୋର୍ଟ, କୋର୍ଟଫି, ସେଲସିଟ୍, ଅଫିଲ୍, ରେଭ୍ୟୁ, ଅଫିଲମ୍ବ, ଉଷାଜମ୍ବ); ତତ୍ପରେ ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ (ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ) ବେଳେ ପଟ୍ଟିମା ଦାଖମ ଓ ଅମିନ, ସର୍ବୋପରି ଆଦିର ପ୍ରଭାବରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ବା ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଶବ୍ଦ (ଯଥା—ବୁଝାରତ୍, ଖଉଆଲ୍, ବଦର, ପଏମାସ) ପଶିଲା । ଓଡ଼ିଆମାନେ ଆମଲା ଗିରି ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ କଲେକ୍ଟରୀ ଅଦାଲତ ଆଦିରେ ଆମଲା କାମ କରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବଙ୍ଗଳାପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ ପଶିଲା; (ଯଥା -ଶ୍ରୀ,ମୋଫସଲ ଖାଜାନ୍ଚି, ପୋଦାର, ଫୁଣ୍ଡ୍ୟାହି, ବନ୍ଦିବନ୍ଦାଉ,କରିଦଃ)। ଏତେ ପ୍ରଭାବ ପରେ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମନ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଲେଖାଳିମାନେ ସାଧୁଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଲୋଭ ଏଡ଼ି ନ ପାରି ଗୁଡ଼ିଏ ଅପପ୍ରୟୋଗ ଓ ଗରୁ-ଗୁଣ୍ଡାଳୀ ବ୍ୟବହାର କଚରିଆ ଭାଷାରେ ଯୋଗ କଲେ, (ଯଥା— ଉଦ୍ୟତ ସ୍ଥଳରେ 'ଉଦତ'; ଯୋଗ ସ୍ଥଳରେ 'ଯୋଗାଯୋଗ', ଚଳନ ସ୍ଥଳରେ 'ଚଳାଚଳ', ଏହି ମକଦମା ସ୍ଥଳରେ 'ଅଙ୍ଗ ମକଦମା', ସର୍ବୈବ ସ୍ଥଳରେ 'ସର୍ବେବ', ନାନା ସ୍ଥଳରେ 'ନାନାବ', ତଥାପି

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଗ	ଜ	ଯ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ଯ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ଶ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଭ	ନ୍ଦ

ସ୍ଥଳରେ 'ଚଣ୍ଡାଳ', ଚଣ୍ଡକମୂଳକ, ଅଇନାନୁସାରେ) ଏହି ସବୁ କାରଣରୁ 'ଚରିତ୍ରଅଭାଷା' ବୁଝିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷାକୋଷ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ।]

ଅଦାସ— ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅ+ଦାସ)—ଯେ ଅନ୍ୟର ଦାସ ନୁହେ;
Adāsa ସ୍ୱାଧୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—A free man.

ଅଦାହ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+ଦାହ୍ୟ)—
Adāhya ୧ । ଯାହା ପୋଡ଼ି ହୁଏନାହିଁ; ଯାହାରେ ନିଆଁ ଧରେ-ନାହିଁ—1. Incombustible.
୨ । ଯାହାକୁ ଚିତାଗ୍ନିରେ ପୋଡ଼ିବା ଶାସ୍ତ୍ରବିରୁଦ୍ଧ ଅଟେ· 2. Not fit to be burnt on the funeral pyre.

(ଦ୍ର—ଦୁଇ ବର୍ଷରୁ ନ୍ୟୂନବୟସ୍କ ପିଲା ମରିଗଲେ ତାକୁ ଅଗ୍ନିସଂସ୍କାର ନ କରି ମାଳ ଚନ୍ଦନାଦି ଭୂଷିତ କରି ଅରଣ୍ୟରେ ପକାଇଦେବ । ଗ୍ରମଶଙ୍କର. ମନୁସଂହିତା ୫।୬୮।୨୯ ।)

ସଂ. ବି. (ଏହା ଅଦାହ୍ୟ ଥିବାରୁ)—ପରମାତ୍ମା—
The Supreme Soul.

ଅଦିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଦାତା)—୧ । ଅଦାତା (ଦେଖ)
Adiā 1. Adātā (See)
(ଅଦେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦିଅର୍ ଦିଅ । ଅଦିଅର୍ ଦିଅର ଦିଅ । ଦିଅ ।
୨ । (ସଂ. ଅଦେୟ)—ଅଦେୟ (ଦେଖ)
2. Adeya (See)

ମୁହିଁ ତ ଦ୍ରବ ଦିଅ ଯାତକ ଦିନକୁ,
ଅବିଅ ନ ଦିଅ ଉଷିଥିଲ ଜଥାରୁ । ବୃନ୍ଦସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । (ସଂ. ଅଦତ୍ତ)—ଅଦତ୍ତ—3 Not given.

ଦେ. ବି—ବାଜିଗର କେଳାମାନେ ଯାଖରେ ରଖିଥିବା କନାର କଣ୍ଢେଇ—A doll made of rags exhibited by jugglers during their performance.

[ଦ୍ର—କେଳାମାନେ ବାଜି ଦେଖାଇଲା ବେଳେ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ସାମନାରେ ଏ କଣ୍ଢେଇକୁ ରଖି "ଅଦିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ଥୁକ' କହି ଏ କଣ୍ଢେଇ ମୁହଁରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଦଶାସହିତାରେ ଛେପ ପକାଉ-ଥାନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଏହା ସୂଚିତ ହୁଏ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁମାନେ ଦର୍ଶକରୂପେ ଉପସ୍ଥିତ ସେମାନେ ଏ ବାଜିଗରକୁ ମନ ବୋଧ କରି ବିଦାଇ ନ ଦେଲେ ଅନ୍ୟଙ୍କ ଏହି ଅଦିଆକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ କରି ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ମଧ୍ୟ ଛେପ ପକାଇ ।]

ଅଦିଆ ବିନ୍ଦଣା—ଦେ.ବିଣ (ସଦ୍ଭାବ)—ଅଦାତା ଓ ରୂଢ଼ିବାଦୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)-
Adiā bindaṇā (a person) Who is not generous and is at the same time repulsive in speech.
ଦେଓୟା ଥୁଇୟାର ନାମନାଇଁ
କଥା ଶୋନାବାର ଗୋସାଇଁ

ଅଦିଆଳୁ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅ ଓ ଦାନଶୀଳ)—୧ । ଅଦାତା;
Adiālu ଯେ ଦାନଶୀଳ ନୁହେ—1. Not generous.
ଅଦାତା ୨ । କୃପଣ—2. Miserly.
ଅଦ୍ଦାତା

ଅଦିତି—ସଂ. ବି—୧ (ଅଦ ଧାତୁ=ଭୋଜନ କରିବା+କ୍ତି. ସଂଜ୍ଞା. ଲକ୍ଷ; ଯେ ସବୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ଖାଏ)—ମୃତ୍ୟୁ—1. Death.
Aditi
୨ । ପରମେଶ୍ୱର—2. God.
୩ । (ଅ+ଦା ଧାତୁ ଦେବା+କ୍ତିବାର୍ଥେ.ଡ)—ଦାନ କରିବାକୁ ଶକ୍ତିହୀନତା—3. Inability to give.
୪ । ଦରିଦ୍ରତା—4. Poverty.
୫ । (ଅ+ଦୋ ଧାତୁ ଛେଦନ କରିବା+କର୍ମ. ଡ; ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଥିବାରୁ ଯାହାକୁ ଛେଦନ କରିହେବା ନ ପାରେ)-ପୃଥିବୀ—5. The earth.
୬ । (ବୈଦିକ)—ଗାଈ—6 Cow (M. W.)
୭ । ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ; ଶୂନ୍ୟ; ମହାଶୂନ୍ୟ—7. The space; the void; the eternal and infinite expanse
୮ । ଅସୀମତା—8. Boundlessness.
୯ । ସ୍ୱାଧୀନତା—9. Freedom (M. W.)
୧୦ । ନିରାପଦତା—10. Safety (M. W.)
୧୧ । ବିଶାଳତା—11. Immensity (M. W.)
୧୨ । ଅସରନ୍ତି; ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—12. Inexhaustible; abundance (M. W.)
୧୩ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା—13. Perfection (M. W.)
୧୪ । ଅଖଣ୍ଡତା—14. Unimpaired condition (M. W.)
୧୫ । (ଅ—ବିରୋଧ+ଦିତି=ଦୈତ୍ୟମାତା; ଦିତିଙ୍କ ସପତ୍ନୀ ଥିବାରୁ)—ଦେବମାତା—
15. The name of the mother of the gods.

[ଦ୍ର—ଏ ଦକ୍ଷଙ୍କର ଆଠ କନ୍ୟା ଓ କଶ୍ୟପଙ୍କ ଆଠ ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ। ଏହାଙ୍କଠାରୁ ବିଷ୍ଣୁ, ଇନ୍ଦ୍ର, ଆଦିତ୍ୟାଦି ଦେବତାମାନେ ଜନ୍ମି ଥିଲେ; ବାମନ ଅବତାରରେ ଏ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ମାତା ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଦେବତାରୂପେ ପୂଜା କରାଯିବାର ଋଗ୍‌ବେଦରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଅଛି ।]

୧୬ । (ବୈଦିକ) ଦୁଗ୍ଧ—16. Milk (M. W.)
୧୭ । (ବୈଦିକ) ବାଣୀ—17. Speech (M. W.)
୧୮ । (ଦ୍ୱିବଚନ) ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ—18. The heaven and the earth (M. W.)
୧୯ । ପୁନର୍ବସୁ ନକ୍ଷତ୍ର—
19. The 7th lunar mansion.

ସଂ. ବିଣ. (ବୈଦିକ)—୧ । ସ୍ୱାଧୀନ—1. Free (M. W.)
(ବୈଦିକ)—୨ । ଅବଦ୍ଧ—2 Not tied (M. W)
୩ । ଅସୀମ—3. Boundless (M W.)
୪ । ଅଭଗ୍ନ—4. Unbroken (M. W.)
୫ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—5. Entire; unimpaired (M. W)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ୱୈତ' ଦେଖିବେ ।

୬ । ସୁଖୀ—6. Happy (M. W.)

ଅଦିତିଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଅଦିତି + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ;
Aditija ଅଦିତ୍ୟ—The Sun God.
ଦେବ—A Divine Being.

ଅଦିନ—ସଂ. ବି. (ଅ + ଦିନ)—୧ । ମନ୍ଦ ବା ଅଶୁଭ ଦିବସ—
Adina 1. Bad or inauspicious day.
୨ । ଅକାଳ; ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସମୟ—
2. Improper time.
୩ । ଅଭାଗ୍ୟ ସମୟ—3. Time of bad luck.
୪ । ଅସମୟ; ଅଋତୁ—4. Unseasonable time.
୫ । ଋତୁବହିର୍ଭୂତ ସମୟ—5. Time beyond the proper season.
୬ । ଦୁଃସମୟ—6. Bad time.
ବେ. ବିଣ—୧ । ଅଦିନ ବା ଅସମୟରେ ଘଟିବା—
2. Unseasonable.
(ଯଥା—ଅଦିନ ମେଘ)
୩ । ଋତୁବହିର୍ଭୂତ ଫଳିବା ବା ହେବା—3. Happening beyond the proper season.
(ଯଥା—ଅଦିନ ଆମ୍ ।)

ଅଦିନା—ବେ. ବିଣ—ଅଦ୍‌ନା (ଦେଖ)
Adinā Adnā (See)

ଅଦିନିଆଁ—ବେ. ବିଣ (ସଂ. ଅଦିନ)—୧ ଅଦିନରେ ଜାତ ବା ପ୍ରକାଶିତ—
Adiniāñ Unseasonable.
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବନ୍ଧୁ ଅନେକ ଦିନ ଛଡ଼ା ଜେବେ କଦାଚ ଥରେ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି—2. (a friend) Whose visits are few and far between.

ଅଦିନିଆଁ ଲଖାରୁ—ବେ. ବି (ସଂ. ଅକାଳକୁଷ୍ମାଣ୍ଡ)—
Adiniāñ kakhāru ଅକାଳକୁଷ୍ମାଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Akālakushmāṇḍa (See)

ଅତଏବ ଠଂରେଜ ପାଠ୍ୟ ଭେଣ୍ଡିଅଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅଦିନିଆ ବଦାରୁ ବାହାର ପଡ଼ନ୍ତି । ଫଣ୍ଡଇମୋଡ଼ନ—ଗ୍ରେଷ୍ମ ।

ଅଦିମଗ—ବେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଆଦି ଓ ମଗ)—ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ପାହାଡ଼ିଆ
Adimaga ବାସୀ ଅସଭ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—A wild tribe
ଆଦିମଗ of the Chittagong hill-tracts.
ଆଦିମଗ

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପୂର୍ବେ ଉଚ୍ଛାଦିତ କରୁଥିଲେ; ଏବେ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ମୃଷ କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ କୌଣସି ନିଶା ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଅଦିବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ଦିବ୍ୟ)—ଯାହା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ନୁହେ—
Adibya Not Divine.
ବେ. ବିଣ—(ଯାହା ଦେବଭାଷା ବା ସଂସ୍କୃତ ନୁହେ)—ପ୍ରାକୃତ—
୧ । ଲୋକ କଥିତ (ଭାଷା)—1. Vernacular (tongue).

ବଇ ଅଞ୍ଚଳେ ହୋଇଛ ନିସ୍ତ, ବଇ ନାହେ ଚଳ ଅଦିବ୍ୟ ସ୍ତନ ।
ଗୀତବୃକ୍ଷ, ରସକଲ୍ଲୋଳ

୨ । ଲୌକିକ—2 Popular.
୩ । ସ୍ଥୂଳ (ଶରୀର; ବସ୍ତୁ)—3. Material.

ଅଦୀନ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ଦୀନ)—୧ । ଯେ ଗରିବ ନୁହେ; ଧନୀ—
Adīna 1. Not poor; rich.
(ଅଦୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅକାତର; ଖୁସିମେଜାଜୀ; ଯାହା ମନ ସର୍ବଦା
(ଅଦୀନତା—ବ) ପ୍ରସନ୍ନ ଥାଏ—2. High spirited; not depressed in spirits.
୩ । ସୁଖୀ—3. Happy.
ଦୀନତାରହିତ; ଅବିନୀତ; ଉଦ୍ଧତ—4. Immodest.

ଅଦୁ—ବେ. ବି—ହସ୍ତୀପଦବନ୍ଧନରଜ୍ଜୁ ବା ଶିକୁଳି—A chain or
Adu rope for tying the feet of an elephant.

ଅଦୁଆର—ବେ. ବି (ସଂ. ଅ + ଦ୍ୱାର)—ସାଧାରଣତଃ ଘରକୁ ବା ଖଞ୍ଜାକୁ
Aduāra ଯେଉଁ ବାଟ ଦେଇ ଲୋକେ ଯାଆନ୍ତି ସେ ଦ୍ୱାର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାର (ଯଥା—ଖିଡ଼ିକି ଦୁଆର; ବାଡ଼ି ଦୁଆର; ଘାଉଖାଳା ଦୁଆର)—A wrong door to enter a house; a door other than the one ordinarily used.

ଘଣ୍ଟୁଆ ଅଦୁଆରେ ଘର ଦେଖି ଦେବ । ବୃଷଗିରି. ମହାଭାରତ. ସ୍ତବ ।

ଅଦୁଃଖ ନବମୀ—ସଂ. ବି—ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ—(ଯଥା—ଆଗାମୀ ବର୍ଷ
Aduḥkha nabamī ଦୁଃଖ ପାଇବେ ନାହିଁ ବୋଲି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏ ଦିନ ବ୍ରତ ପାଳନ୍ତି ।)—The 9th day of the bright fortnight of the lunar month of Bhādra.

ଅଦୁମ୍ବର—ଓ୍ୱା. ବି—(ସଂ. ଉଦୁମ୍ବର)—ଉଦୁମ୍ବର (ଦେଖ)
Adumbar Udumbara (See)

ଅଦୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ—(ଅ + ଦୁଷ୍ଟ)—୧ । ଦୂଷଣରହିତ; ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—
Adushṭa 1. Free from blemish.
୨ । ଶୁଦ୍ଧ—2. Pure.
୩ । ଠିକ୍—3. Correct. (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)
୪ । ବାସ୍ତବିକ; ଯଥାର୍ଥ—4. Real; actual.
(ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର) ।
୫ । ସଜ୍ଜନ; ଯେ ଦୁଷ୍ଟ ନୁହେ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
5. Good (person)

ସଜ୍ଜନମାନେ ଯେ ଦୁଷ୍ଟଜନଙ୍କ ଜାଉଁଳି; ଦୋଷ ଦିଏ ଦଣ୍ଡ ଅଦୃଷ୍ଟ ନିନ୍ଦୁ ।
ବୃଷଗିରି. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ଅଦୂର—ସଂ. ବିଣ—(ଅ + ଦୂର)—ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ (ସ୍ଥାନ ବା ସମୟ);
Adūra ନିକଟ—Not distant; near (in time and space).
ସଂ. ବି.—ନୈକଟ୍ୟ; ପାଖ—Vicinity (M. W.)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଚ୍ଛ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଯ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଲ୍ଅ	ଵ	ନ୍ଦ

ଅଦୂରଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ଦୂରଦର୍ଶିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Adūradarśī ୧ । ଯେ ଦୂରଦର୍ଶୀ ନୁହେ—
(ଅଦୂରଦର୍ଶିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not far-seeing.
(ଅଦୂରଦର୍ଶିତା—ବି) ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଗପଛ ନ ବିଚାର କାମ କରେ—2. Improvident; imprudent.

ଅଦୂର ଭବିଷ୍ୟତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା. ଅଦୂର+ଭବିଷ୍ୟତ)—ନିକଟ-
Adūra bhabishyata ଭବିଷ୍ୟତ; ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ଯେଉଁ ସମୟ ଆସିବ—Near future.

ଅଦୂଷଣ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦୂଷଣ)—
Adūshaṇa ୧ । ନିର୍ଦୋଷ; ଦୋଷରହିତ—
1. Faultless; flawless.
୨ । ଯାହାର କୌଣସି ଅଭାବ ନାହିଁ—
2. Defectless.
୩ । ଶୁଦ୍ଧ—3. Pure. (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)

ଅଦୂଷିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଦୂଷିତ)—୧ । ଯାହା ଦୂଷିତ ବା ଦୋଷ-
Adūshita ଯୁକ୍ତ କରାଯାଇ ନାହିଁ—
(ଅଦୂଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not vitiated; uncorrupted.
୨ । ଅନିନ୍ଦ୍ୟ—2 Irreproachable.
୩ । ନିର୍ଦୋଷ—3. Faultless.

ଅଦୃକ୍—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଦୃଶ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Adṛuk ଦୃଷ୍ଟିହୀନ; ଅନ୍ଧ – Sightless; blind

ଅଦୃଶ୍—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଦୃଶ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Adṛuś ଦୃଷ୍ଟିହୀନ; ଅନ୍ଧ—Sightless; blind.

ଅଦୃଶ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନଞ୍ ତତ୍; ଅ+ଦୃଶ୍ୟ)—
Adṛuśya ୧ । ଯାହା ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ—
(ଅଦୃଶ୍ୟତା—ବି) 1. Invisible.
୨ । ଯାହା ଦେଖିବା ଅଯୋଗ୍ୟ—
2. Not fit to be seen.
୩ । ଅପ୍ରକାଶିତ—3. Latent.
ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଦୃଶ୍)—ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିହୀନ; ଅନ୍ଧ—Blind.
ଦେ. ବି—୧ । (ବ୍ୟକ୍ତିର) ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିହୀନତା; ଅନ୍ଧତା—1 Blindness.
୨ । (ସଂ. ଅଦୃଶ୍ୟତା)—ଦେଖା ନ ଯିବା ଅବସ୍ଥା—
2. Invisibility; state of being invisible.

ଅଦୃଶ୍ୟକରଣ—ସଂ. ବି. (ଅଦୃଶ୍ୟ+କରଣ)—୧ । ଲୋକବାଗୀଦ୍ୱାରା
Adṛuśyakaraṇa କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଦେଖି ନ ପାରିବା ପରି କରିବା—1. Act of rendering a person in visible by magic.
୨ । ଯାଦୁବିଦ୍ୟାର ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
2. Name of a treatise on magic.

ଅଦୃଶ୍ୟରୂପ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଦୃଶ୍ୟ+ରୂପ)—୧ । ଯେଉଁ
Adṛuśyarūpa ରୂପ ବା ଆକାର ଆଖିଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ—
1. Invisible shape.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପରମେଶ୍ୱର—2. God.
(ଅଦୃଶ୍ୟରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ରୂପ
(ଅଦୃଶ୍ୟରୂପତା—ବି) ଦେହ ଦେଖି ନ ଯାଏ—Of invisible form.

ଅଦୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଦୃଷ୍ଟ)—୧ । ଯାହା ଅବଶ୍ୟ ଦେଖାଯାଇ ନାହିଁ—
Adṛushṭa 1. Unseen.
୨ । ଅଜ୍ଞାତ—2. Unknown.
୩ । ଅପରୀକ୍ଷିତ—3. Unobserved.
୪ । ଅନନୁଭୂତ—4. Not experienced.
୫ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଅଗୋଚର—5. Unperceived by the senses; imperceptible.
୬ । ଅଦୃଶ୍ୟ—6. Invisible.
୭ । ଯାହା ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଆଗରୁ ଦେଖି କରାଯାଇ ପାରି ନ ଥାଏ—7. Unforeseen.
୮ । ମଞ୍ଜୁର କରାଯାଇ ନ ଥିବା—
8. Unsanctioned (M. W.).
୯ । ବେଆଇନ; ଅନ୍ୟାୟ—9. Illegal (Apte).
ଫ. ବି—୧ । ବିଷଧର କୀଟାଣୁବିଶେଷ—
1. Name of a venemous invisible creature or animalcule; microbe.
୨ । (ଏହା ପୂର୍ବରୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜଣା ନ ପଡ଼ିବାରୁ)—
(ଶୁଭାଶୁଭ) ଭାଗ୍ୟ; କପାଳ; ଦୈବ—
2. Destiny; luck; fortune.
୩ । ଏକଜନ୍ମକୃତ କର୍ମର ଫଳ, ଯାହା ପ୍ରାଣୀ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜନ୍ମରେ ଭୋଗ କରେ—3. The result of conduct in one life as experienced in a following existence.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏକ ଜନ୍ମରେ ଜୀବ ଯେଉଁ ଯେଉଁ କର୍ମ କରିଥାଏ ତହିଁର ଫଳ ଯେବେ ସେହି ଜନ୍ମରେ ଭୋଗ କରି ନ ଥାଏ ତେବେ ତାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜନ୍ମରେ ଭୋଗ କରେ । ଏହାକୁ କର୍ମଫଳ ବା ଭାଗ୍ୟ କହନ୍ତି । ଏହି କର୍ମଫଳ ଭୋଗ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ କଅଣ କରିଥିଲା ତାହା ଦେଖି ନ ପାରିବାରୁ ତାହା 'ଅଦୃଷ୍ଟ' ଅଟେ । ବେଦାନ୍ତବାଦୀମାନେ ଅଦୃଷ୍ଟକୁ ମାନନ୍ତିନାହିଁ ।]
୪ । ପୂର୍ବରୁ କଳ୍ପନା କରାଯାଇ ନ ଥିବା ବିପଦ—
4. Unforeseen calamity or danger.
(ଯଥା—ଘରପୋଡ଼; ଓଲାଉଠା; ମହାମାରୀ)—(M. W.).

ଅଦୃଷ୍ଟକର୍ମା—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦୃଷ୍ଟ+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Adṛushṭakarmā ୧ । ଅନନୁଭବୀ; ଅପ୍ରବୀଣ—
1. Inexperienced.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ୱବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରି ନାହିଁ—
2. Having no practical experience.

ଅଦୃଷ୍ଟକାମ—ସଂ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍; ଅଦୃଷ୍ଟପାଇଁ କାମ)—
Adṛushṭakāma କେବେ ଦେଖି ନ ଥିବା ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିପାଇଁ କାମନା—Passionate attachment to an object that has never been seen (M. W.).

ଅଦୃଷ୍ଟଚର—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଦୃଷ୍ଟ+ଚର ଧାତୁ+ଅ)—
Adṛushṭachara ଅଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବ (ଦେଖ)
Adṛushṭapūrba (See)

ଅଦୃଷ୍ଟନର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦୃଷ୍ଟ+ନର)—
Adṛushṭanara ଅଦୃଷ୍ଟପୁରୁଷ (ଦେଖ)
Adṛushṭapurusha (See)

ଅଦୃଷ୍ଟପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦୃଷ୍ଟ+ପୁରୁଷ)—
Adṛushṭapurusha ମଉଶାସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ସନ୍ଧିସ୍ଥାପନ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଜନ, ଯେଉଁ ସନ୍ଧିସ୍ଥାପନ କର୍ମରେ କେହି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ନ ଥାଏ—A treaty concluded between two parties without the intervention of a mediator.

ଅଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବ)—
Adṛushṭapūrba ୧ । ଯାହା ପୂର୍ବେ କେବେ ଦେଖାଯାଇ ନାହିଁ—
1. Not seen before; unprecedented.
୨ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ —2. Wonderful.

ଅଦୃଷ୍ଟଫଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଦୃଷ୍ଟ+ଫଳ)—
Adṛushṭaphala ୧ । ଭବିଷ୍ୟତ ଗର୍ଭରେ ନିହିତ ଘଟଣାତତ୍ତ୍ୱ-
1. Events or consequences hidden in the womb of the future.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) କର୍ମଫଳ; ପୂର୍ବଜନ୍ମକୃତ କର୍ମର ଇହ-ଜନ୍ମରେ ଭୁକ୍ତଫଳ—2. The results of a person's actions during his previous existence.
୩ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଆପଣା ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିବା ବିଷୟ—
3. The happenings due to one's luck.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯେଉଁ କର୍ମର ଫଳ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖାଯାଇ ନାହିଁ—1. (act) Of which the consequences are not yet visible.
୨ । ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ଫଳ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ; ଅଣ୍ଡିରି ଗଛ—
2. Non-fruit-bearing (trees).
୩ । ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷ ଅଜଯାଏ ଫଳ ନାହିଁ—
3. (tree) Not yet bearing fruit.

ଅଦୃଷ୍ଟବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅଦୃଷ୍ଟବାନ୍)—
Adṛushṭabanta ଅଦୃଷ୍ଟବାନ୍ (ଦେଖ)
(ଅଦୃଷ୍ଟବନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Adṛushṭabān (See)

ଅଦୃଷ୍ଟବାଦ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଦୃଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବାଦ)—
Adṛushṭabāda ମନୁଷ୍ୟ ଆପଣାର ଅଦୃଷ୍ଟକୁ ନିଷ୍ଟେ ଭୋଗ କରିବ, ତାହା କଦାପି ଏଡ଼ି ପାରିବନାହିଁ, ଏହି ମତବାଦ—Fatalism; the theory of fate.

ଅଦୃଷ୍ଟବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଦୃଷ୍ଟବାଦକୁ ମାନେ—
Adṛushṭabādī Believing in fatalism;
(ଅଦୃଷ୍ଟବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) a fatalist.

ଅଦୃଷ୍ଟବାନ୍—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ. (ଅଦୃଷ୍ଟ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ବତ୍. ୧ମା.୧ବ.)—
Adṛushṭabān ୧ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍; କପାଳଅ—
(ଅଦୃଷ୍ଟବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fortunate; lucky.
୨ । ଭାଗ୍ୟରୁଜାତ—2. Arising from destiny (M. W.)

ଅଦୃଷ୍ଟ ଭୁଞ୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅଦୃଷ୍ଟ+ଭୁଜ ଧାତୁ)—
Adṛushṭa bhuñjibā ଆପଣାର କର୍ମଫଳ ବା ଭାଗ୍ୟକୁ ଭୋଗ
अदृष्ट भोगकर କରିବା—To enjoy the fruits
अदृष्ट भोगकरना of one's destiny.

ଅମ୍ବ ଭୁଟ୍ଟେ ଶବ୍ଦ ଗାବ ସେ ଲଇଁ ଥାନ୍ତ
ଅମ୍ବର ଉଛଲ ସେ ଅଦୃଷ୍ଟ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତ । ବୃଷ୍ଣର୍ଦ୍ଧ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

ଅଦୃଷ୍ଟରଜା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦୃଷ୍ଟ+ରଜସ୍.୧ମା.୧ବ)—
Adṛushṭarajā ଅରଜସ୍କା; ଯେଉଁ ବାଳକା ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଋତୁମତୀ ହୋଇ ନାହିଁ—(girl) Not yet menstruated.
ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଋତୁମତୀ ହୋଇ ନ ଥିବା ବାଳିକା—
A girl before her puberty.

ଅଦୃଷ୍ଟାକ୍ଷର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଦୃଷ୍ଟ+ଅକ୍ଷର୍)—ଏପରି କାଳି (ଯଥା—ପିଅଜରସ, ଲେମ୍ବୁରସ)ରେ ଲେଖା ଅକ୍ଷର, ଯାହା ଶୁଖି ଗଲେ ଦେଖା ଯଡ଼େ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ନିଆଁ ଉପରେ ସେକଲେ ପଢ଼ାଯାଏ—
Invisible writing which can be deciphered when placed on fire.

ଅଦୃଷ୍ଟାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦୃଷ୍ଟ+ଅର୍ଥ)—
Adṛushṭārtha ୧ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଅବଗୋଚର ବିଷୟ ଯୁକ୍ତ-
1. Transcandental; having an object not perceptible to the senses.
୨ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ—2. Having an occult or metaphysical meaning.
୩ । (ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ) ଏପରି ଶବ୍ଦ ଯାହାର ଅର୍ଥ ଏ ସଂସାରରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ (ଯଥା—ସ୍ୱର୍ଗ,ପରମାତ୍ମା,ମୋକ୍ଷ,ଈଶ୍ୱର) ।
3. Words whose meaning cannot be realised in the world.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ବ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଦ

ଅଦୃଷ୍ଟାଶ୍ରୁତପୂର୍ବ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦୃଷ୍ଟ+ଅଶ୍ରୁତ+ପୂର୍ବ)—
Adṛushṭāśrutapūrba ଯାହା ପୂର୍ବେ କେବେ ଦେଖା ଯାଇ
(ଅଦୃଷ୍ଟାଶ୍ରୁତପୂର୍ବକ—ବି) ନ ଥିଲା ବା ଶୁଣା ଯାଇ ନ ଥିଲା—
Not having been seen or heard before (M. W.)

ଅଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ ; ଅ+ଦୃଷ୍ଟି)—
Adṛushṭi ୧ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଦେଖା ନ ଯିବା ଅବସ୍ଥା—
1. Invisibility.
୨ । ମନ୍ଦ ବା ଅମଙ୍ଗଳକର ଦୃଷ୍ଟି—2. An evil eye.
୩ । କ୍ରୋଧ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି—3. An angry look.
୪ । ଈର୍ଷାଯୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି—4. A malicious glance.
୫ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟି; ବିରକ୍ତିସୂଚକ ଦୃଷ୍ଟି—
5. A displeased look; a look of displeasure.
୬ । କ୍ରୂର ଦୃଷ୍ଟି—6. A cruel look.
୭ । ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି—7 A covetuous look.
୮ । (ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ) ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଏକ ଶ୍ରେଣୀ; ମଧ୍ୟମାଧ୍ୟକାରୀ ଶିଷ୍ୟ—
8. A class of disciples. (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିହୀନ; ଅନ୍ଧ—
Blind; sightless.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଦୃଷ୍ଟିଆ (ଦେଖ)
1. Adṛushṭiā (See)
୨ । (ସଂ. ଅଦୃଷ୍ଟ)—ଅଦୃଷ୍ଟ—2. Unseen.
ସେହି ଏ କଥା, ମାନବ ଅଦୃଷ୍ଟି ଅଗ୍ରୁ । ରାଷ୍ଟ୍ର. ସ୍ତ୍ରୀମ୍ବୁଧାଦ୍ୟ ୪।୨ ।

ଅଦୃଷ୍ଟିଆ—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅ+ଦୃଷ୍ଟ) ଯେଉଁ ଶିଶୁ ବା ଖାଦ୍ୟାଦି ଉପରେ
Adṛushṭiā ଡାହାଣୀମାନଙ୍କର ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିନାହିଁ—
(food or child) On which the evil eye of the witch has not yet been cast.

ଅଦେଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅଦାତ୍ରୀ)—ଅଦଥର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ;
Adeī ଭୁପଣା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Miserly (woman).
ଅଦେଇ ଘରେ କୁବେରଭଣ୍ଡାର ଖାଲି—ଚଳ ।
ଦେ. ବି. ସୁଂ—ଅଦ୍ୱୈତ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—
Name for calling Adwaita.

ଅଦେଖା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଦୃଷ୍ଟ)—
Adekhā ୧ । ଅଦୃଷ୍ଟ; ଦେଖା ଯାଇ ନଥିବା—1. Unseen.
ଅଦେଖା ୨ । ଅନନୁଭୂତ—2 Unexperience.
ଅଦେଖ ୩ । ଗୁପ୍ତ—3. Secret.

ଅଦେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଦେୟ) —୧ । ଯାହା ଦିଆଯାଇ ନ ପାରେ—
Adeya 1. Which cannot be given away.
୨ । ଯାହା ଦେବାର ଅନୁପଯୁକ୍ତ—
2. Unfit to be given away.
୩ । ଯାହା ଦେବା ଅନୁଚିତ—
3. Not proper to be given away.
୪ । ଯାହା ଦେବା ଅଇନ୍ ଅନୁସାରେ ନିଷିଦ୍ଧ—
4. That which it is illegal to give away.
(ଯଥା—ଅପଣାର ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବି—(ସ୍ମୃତି) ଅଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଅଦେୟ ବସ୍ତୁ—A class of things which it is illegal to give away.
[ଯଥା—ସ୍ତ୍ରୀ; ସୁତ, ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗଚ୍ଛିତ ଧନ, ଅନ୍ୟଙ୍କୁ ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇଥିବା ପଦାର୍ଥ, ସାଧାରଣ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି, ଜାମିନ୍ ବା ଉପାଜିତ୍ ରଖାଯାଇଥିବା ବସ୍ତୁ ବା ଧନ ।]

ଅଦେଶ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଦେଶ)—୧ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ବା ଅସ୍ଥାନ—
Adeśa 1. Wrong, improper or unfit place.
୨ । ମନ୍ଦସ୍ଥାନ—2. Bad place.
୩ । ଅଶୁଦ୍ଧ ଦେଶ—3. Unhallowed country.
[ଦ୍ର—ମ୍ଳେଚ୍ଛ, ଆନର୍ତ୍ତକ, ଅଙ୍ଗ, ମଗଧ, ସ୍ୱଗ୍ରୀବ, ଦକ୍ଷିଣାପଥ, ବଙ୍ଗ ଓ କଳିଙ୍ଗ ଦେଶମାନଙ୍କୁ କେତେକ ସ୍ମୃତିରେ 'ଅଦେଶ'ରୂପେ ଗଣ୍ୟ କରାଯାଇଅଛି ।]
୪ । ଅପଣାର ଦେଶ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଦେଶ; ବିଦେଶ—
4. A country other than one's own; a foreign county.

ଅଦେଶକାଳ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଦେଶକାଳ)—ଅନୁପଯୁକ୍ତ ଦେଶ ଓ
Adeśakāla ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସମୟ—A wrong place and time.

ଅଦେଶ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଦିଶ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Adeśya ୧ । ଯାହା ଆଦେଶ ଦେବା ଅନୁଚିତ—
1. Not fit to be ordered.
୨ । ଯାହା ଉପଦେଶ ଦେବା ଅନୁଚିତ—
2. Not proper to be advised.
୩ । (ଅ+ଦେଶ୍ୟ) ଯାହା ସ୍ୱରଜମିନ୍ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନର ନୁହେ—3. Not pertaining to the spot.
୪ । ଯାହା ସ୍ଥାନୀୟ ନୁହେ—4. Not local.
୫ । ଯାହା ଦେଶୀ ନୁହେ; ବିଦେଶୀ—
5. Foreign; not belonging to this country.
୬ । ଘଟନା ସମୟରେ ଅନୁପସ୍ଥିତ—
6. Not present on the occasion referred to (M. W.).

ଅଦୈବ—ସଂ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ ; ଅ+ଦୈବ)—
Adaiba ୧ । ଯହିଁରେ ଦେବତାମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ—
1. Not connected with the gods.
୨ । ଯାହା ଦେବତା ବା ଭାଗ୍ୟଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବରୁ ଅବଧାରିତ ବା ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ନାହିଁ—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ୱବତ୍' ଦେଖିବେ ।

2. Not predistined or preordained by the gods or fate.

୩ । ଯାହା ଈଶ୍ୱରକ ନୁହେ—3. Not divine.

୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ; ଅଭାଗା—

4. Ill-fated; unfortunate.

ଅଦୋଷ—ସଂ ବି. (ନଞ ତତ୍; ଅ + ଦୋଷ)—

Adosha ୧ । ଦୋଷଶୂନ୍ୟତା—1. Faultlessness.

୨ । ନିଷ୍ପାପତା—2. Sinlessness.

୩ । ନିରପରାଧତା—3. Innocence.

୪ । ଯାହା ଦୋଷ ନୁହେ—4. That which is not a fault or defect.

୫ । ଦୋଷ କରି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—5. State of not having committed any fault.

୬ । ବ୍ୟାକରଣବିରୋଧ, ଅଶ୍ଳୀଳତା, ଗ୍ରାମ୍ୟତା ଆଦି ଦୋଷରହିତ ରଚନା—6. Composition which is free from blemishes.

(ଅଦୋଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଅଦୋଷତା—ବ) ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦୋଷ)—

୧ । ନିରପରାଧ—

1. Innocent; guiltless.

୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ; ଦୋଷଶୂନ୍ୟ—

2. Faultless; free from blemish.

୩ । ନିଷ୍ପାପ—3. Sinless.

୪ । ବ୍ୟାକରଣବିରୋଧ; ଅଶ୍ଳୀଳତା, ଗ୍ରାମ୍ୟତା ଆଦି ଦୋଷରହିତ (ରଚନା)—

4. (composition) Free from literary blemishes.

ଅଦୋଷତା—ସଂ. ବି. (ଅଦୋଷ + ତା)—୧ । ଅଦୋଷର ଭାବ-

Adoshatā 1. State of being free from blemish or defect.

୨ । (ଅଳଙ୍କାରଶାସ୍ତ୍ର)—ଅଳଙ୍କାରଦୃଷ୍ଟିରେ ଲକ୍ଷିତ କୌଣସି କୌଣସି ଦୋଷ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଦୋଷରୂପେ ଗଣ୍ୟ ନ ହୋଇ ରଚନାର ଗୁଣରୂପେ ଗଣ୍ୟ ହେବା-ଅବସ୍ଥା—1. The state of a literary blemish or defect being considered as an excellence in some cases.

[ଦ୍ର—ଅପ୍ରତୀତତ୍ୱର ଗୁଣତ୍ୱ—ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁଠାରେ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତା ଉଭୟେ ଶବ୍ଦାର୍ଥବିଶାରଦ ସେଠାରେ ଅପ୍ରତୀତତାଗୁଣ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ; ଯଥା—

ନାମ ମାତ୍ର ପାହୁଣ୍ଡାକୁ ଅଛ ବିଦ୍ୟମାନ
ଦେବ ଅଧିପତି ଏବେ ଶ୍ରୁତ ମେଲ୍ଲ ଭୁବନ
ମେଲ୍ଲବିଳେ ଅପ୍ରତିଭ ସ୍ପର୍ଶ ବେଳେ ।। ଦ୍ୱିଧାରାଥ. ମନ୍ଦାରାଣ୍ଡା ।

ଏହିପରି ଗ୍ରାମ୍ୟତା ଦୋଷ; ପୁନରୁକ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ଦୋଷ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ରଚନାର ଗୁଣ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହୁଏ—

କୁଳମଣି—ଅଳଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ଅଦୋଷରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ବିନା ଅପରାଧରେ—

Adoshare Without any fault; in the absence of any fault.

ଅଦୋଷେ

ଅଦୋଷମେ (ଯଥା; ଅଦୋଷରେ ଦଣ୍ଡିବା ରାଜାଙ୍କର ଗୁଣ ନୁହେ ।)

ଅଦୋଷୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଦୋଷ)—

Adoshī ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ; ନିରପରାଧ—Innocent; guiltless.

ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଅଦୋଷୀ ଜନ ରଙ୍ଗେ ମାରି, ସେ ପାପ ନୁହେ ବିଚାର ।

ଅଦୋଷ; ଅନଦୋଷ ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ. ୪ ।

ଅଦୋହ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଦୁହ ଧାତୁ+ଘଞ୍ ଅ)—

Adoha ୧ । ଯେଉଁସମୟରେ ଗୋରୁଠାରୁ ଦୁଧ ଦୋହିବା ଅସମ୍ଭବ—

1. A time when milking is impracticable.

୨ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ଗୋରୁ ଦୋହିବା ନିଷିଦ୍ଧ—

(ଯଥା—ଏକାଦଶୀ)

2. A time when milking is prohibited.

୩ । (ଅ+ଦୋହ) ଦୁଧ ଦୁହାଁ ନ ହେବା—

3. Not milking.

ଅଦୌତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଦଉତ୍ ଇତ୍ୟାଦି(ଦେଖ).

Adauta (etc) Adaut etc. (See)

ଅଦୌତି (ଇତ୍ୟାଦି)--ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଦଉତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Adauti etc Adaut etc. (See)

ଅଦୌତିଆ—ଦେ. ବିଶ ଅଦଉତିଆ (ଦେଖ)

Adautiā Adautiā (See)

ଅଦ୍ୱୟ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦ୍ୱୟ)—

Adwaya ୧ । ଅଦ୍ୱିତୀୟ—1. Unparalleled; unique.

୨ । ଏକକ; ଏକାକୀ—2. Single; solitary.

୩ । ଅଦ୍ୱୈତ; ଯାହାର ଦ୍ୱିତୀୟରୂପ ନାହିଁ—

3. Non-dual.

୪ । ଯାହାର ପ୍ରକାରାନ୍ତର ନାହିଁ—

4. Having no alternative

୫ । ଏକ ମାତ୍ର—5. Only; sole.

ସଂ. ବି—୧ । ବୁଦ୍ଧବିଶେଷ—

1. Name of a Buddha (M. W.)

୨ । ଅଦ୍ୱୈତତା; ଦ୍ୱିତୀୟ ରୂପ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—

2 Non-duality.

୩ । ଏକତା; ଅଭିନ୍ନତା—3. Unity; identity.

୪ । ବ୍ରହ୍ମ ସଙ୍ଗେ ଜୀବାତ୍ମାର ଏକତା—4. Identity of the Brahma with the human soul.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲଅ	ଚ	ନ୍ଦ

* । ବ୍ରହ୍ମ ସଙ୍ଗେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଏକତା—5. Identity of the Brahma with the creation.

୬ । ଭୂତ ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମାର ଅଭେଦତା—
6. Identity of spirit with matter.

୭ । ବ୍ରହ୍ମା—7. Brahmā, the Creator of the Universe.

ଅଦ୍ୱୟବାଦ—ସଂ. ବ—ଅଦ୍ୱୈତବାଦ (ଦେଖ)
Adwayabāda Adwaitabāda (See)

ଅଦ୍ୱୟବାଦୀ—ପୁଂ } ବିଣ.
ଅଦ୍ୱୟବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ }

ଅଦ୍ୱୟୁ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ; (ଅଦ୍ୱୟ+ଉ; ବୈଦିକ)—
Adwayu ୧ । ଅନ୍ତର୍ବାହ୍ୟେକ ରୂପ; ଯାହାର ବାହାର ଭିତର ଏକ—1. Which is the same inside and outside.

୨ । ଦ୍ୱିଧାରହିତ—2. Free from double-dealing or duplicity (M. W.)

ଅଦ୍ୱାର—ସଂ. ବ. ୧ । (ଅ+ଦ୍ୱାର)—
Adwāra ନଗର, ଗ୍ରାମ, ପୁର ବା ଗୃହକୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ଯେଉଁ ଦ୍ୱାର ଦେଇ ଯିବାଆସିବା କରନ୍ତି ତାହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାର—1. A wrong door; an entrance which is not intended for or ordinarily used by people for going into or coming out of a town, village or house.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଯେଉଁ ଘର ବା ସ୍ଥାନରେ ଦ୍ୱାର ନାହିଁ—
2. A place without a door (M. W.).

ଅଦ୍ୱିତୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦ୍ୱିତୀୟ)—
Adwitīya ୧ । ଅସାଧାରଣ; ଅସାମାନ୍ୟ—
1. Extraordinary.

୨ । ଅତୁଳନୀୟ—2. Peerless; matchless; incomparable.

୩ । ଏକାକୀ; ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ କେହି ନଥାଏ—
3. Single; sole; solitary.

୪ । ଏକ ମାତ୍ର—4. Supreme; unique.

ଅଦ୍ୱେଷ୍ଟା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ଦ୍ୱିଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Adweshṭā ଦ୍ୱେଷରହିତ—Unenvious; not malevolent.
(ଅଦ୍ୱେଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଦ୍ୱୈତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଦ୍ୱୈତ)—
Adwaita ୧ । ଦ୍ୱିତ୍ୱରହିତ—1. Non-dual; free from duality.

୨ । ଅଦ୍ୱିତୀୟ—2. Unparalleled; unique.

୩ । ଯାହାର ଯୋଡ଼ା ନାହିଁ-3. Having no duplicate.

୪ । ଏକାକୀ—4. Sole; single.

* । ଅବିଭକ୍ତ—5. Undivided.

୬ । ଅବିଭାଜ୍ୟ—6. Indivisible.

ସଂ. ବ—୧ । ଦ୍ୱିତ୍ୱରହିତ ଅବସ୍ଥା—1. Non-duality.

୨ । ଅଦ୍ୱିତୀୟତା—2. Uniqueness.

୩ । ଅତୁଳନୀୟତା—3. Matchlessness.

୪ । ବିଷ୍ଣୁ—4. God Bishṇu.

* । ପରମବ୍ରହ୍ମ—5. The Supreme Soul.

୬ । ବ୍ରହ୍ମା; ବ୍ରହ୍ମ ବା ପରମାତ୍ମା ସହିତ ଜୀବାତ୍ମାର ଅଭେଦ ବା ଏକତା—6. The identity of Brahma or the Supreme Soul with the human soul.

୭ । ଆତ୍ମା ଓ ଭୂତ ମଧ୍ୟରେ ଅଭେଦ—
7. Identity of spirit with matter.

୮ । ପାରମାର୍ଥିକ ସତ୍ୟ—8. The ultimate truth.

୯ । ଉପନିଷଦବିଶେଷ—
9. The title of an Upanishada.

ଦେ. ବ. ପୁଂ—୧ । ଅଦ୍ୱୈତାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
1. Adwaitāchārjya (See)

୨ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
2. A name given to males.

ଅଦ୍ୱୈତଠାକୁର—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଅଦ୍ୱୈତାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Adwaitathākura Adwaitāchārjya (See)

ଅଦ୍ୱୈତବାଦ—ସଂ. ବ—୧ । ବ୍ରହ୍ମ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଏକ, ଈଶ୍ୱର ଓ ସୃଷ୍ଟି
Adwaitabāda ଏକ; ଏକ ମାତ୍ର ଈଶ୍ୱର ସର୍ବଭୂତରେ ଓ ସର୍ବତ୍ର ବିରାଜିତ, ଏରୂପ ମତବାଦ—1. The doctrine of non duality; the theory that the Creator is identical with the Creation and that there is nothing in the Universe except God in His various manifestations.

୨ । ପରମାତ୍ମା ଓ ଜୀବାତ୍ମା ଅଭେଦ, ଏହି ଦାର୍ଶନିକ ମତ—
2. Monism in philosophy; the doctrine that the Supreme Soul is identical with the human soul.

(ଦ୍ର—ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଭାରତରେ ଏହି ମତକୁ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ ।)

୩ । ଈଶ୍ୱର ଏକ ଅଟନ୍ତି, ଏହି ଧର୍ମମତ—
3. Monotheism.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଭୁତ' ଦେଖିବେ ।

(ଦ୍ର—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍, ମୁସଲମାନ ଓ ବ୍ରାହ୍ମମାନେ ଅଦ୍ୱୈତବାଦୀ ।)

ଅଦ୍ୱୈତବାଦୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଦ୍ୱୈତବାଦ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Adwaitabādī ୧ । ଅଦ୍ୱୈତବାଦ ମତାବଲମ୍ବୀ (ହିନ୍ଦୁ)—
(ଅଦ୍ୱୈତବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Monotheist; Unitarian (Hindus) professing the doctrine of monism.
୨ । ଏକେଶ୍ୱରବାଦୀ—2. Believing in one God.

ଅଦ୍ୱୈତ ମହାପ୍ରଭୁ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଅଦ୍ୱୈତାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Adwaita mahāprabhu Adwaitāchārjya (See)

ଅଦ୍ୱୈତାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବ. (ନାମ) —ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ସମସାମୟିକ (ପାନ୍ଦଶ
Adwaitāchārjya ଶତାବ୍ଦିର ଶେଷ ଭାଗ) ନଦିଆ ନିକଟବାସୀ ଉଚ୍ଚ ପଣ୍ଡିତ । ଏ ଜଣେ ଗୋସ୍ୱାମୀ ଥିଲେ ଓ ଅନେକ ବୈଷ୍ଣବ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନାକରିଥିଲେ—Name of a devoted pandit and Baisṇaba author contemporary with Śrī Chaitanya.

ଅଦ୍ୱୈତାନନ୍ଦ—ସ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଦ୍ୱୈତ + ଆନନ୍ଦ)—
Adwaitānanda ଅଦ୍ୱୈତବାଦରେ ବିଶ୍ୱାସଜନିତ ମନରେ ଜାତ ଆନନ୍ଦ—The joy arising from a faith in the doctrine of monism.
ଦେ. ବ—ଅଦ୍ୱୈତାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Adwaitāchārjya (See)

ଅଦ୍ୱୈଧ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଦ୍ୱୈଧ)—
Adwaidha ୧ । ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
1. Not divided into two parts (M.W.).
୨ । ଦ୍ୱେଷରହିତ— 2. Free from malice (M. W).
୩ । ସରଳପ୍ରକୃତିକ—
3. Straight-forward (M. W.).
୪ । ପୃଥକ୍ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—
4. Not dis-united (M. W.).
୫ । ଭାଗ ବା ଭାଗ କରାଯାଇ ନଥିବା—
5. Not shared (M. W.).

ଅଦ୍ଭୁତ—ସ. ବିଶ. (ଅତ୍ + ଭୂ ଧାତୁ + କ୍ତ; ଯାହା ପୂର୍ବେ ଘଟି ନାହିଁ)—
Adbhuta ୧ । ଅସାଧାରଣ—
1. Extraordinary; supernatural.
୨ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ; ବିସ୍ମୟୋତ୍ପାଦକ—
2. Wonderful; marvellous.
୩ । ରଚନା-ଭଙ୍ଗୀ ବା ଶୈଳୀରେ ବିସ୍ମୟକର ବା ଅଲୁବ୍ଧ—
3. Marvellous in style (M. W.).
ସ. ବ—୧ । ସାହିତ୍ୟ ବା ରଚନାର ରସବିଶେଷ; ଅଦ୍ଭୁତରସ (ଦେଖ)
1. Name of a sentiment in literature; Adbhutarasa (See)
୨ । ନବମ ମନ୍ୱନ୍ତରର ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନାମ—
2. Name of the Indra of the 9th aeon.
୩ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବିଷୟ ବା ଘଟନା—
3. A wonderful thing or occurrence; prodigy; a miracle; a marvel.

ଅଦ୍ଭୁତ ଦେଖି ଭକ୍ତାତ୍ମା, ଅମୃତ ମଧ୍ୟେ ଅନାଇ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪ । ବିସ୍ମୟ—4. Wonder; astonishment.
୫ । ସାମବେଦର ପରିଶିଷ୍ଟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
5. Name of a supplementary treatise of the Sāma Beda.

ଅଦ୍ଭୁତକର୍ମା—ସ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦ୍ଭୁତ + କର୍ମନ୍;
Adbhutakarmā ୧ମା. ୧ବ.)—
୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ କର୍ମ କରିଥିବାର—
1. (a person) Of wonderful deeds.
୨ । ବିସ୍ମୟୋତ୍ପାଦକ କାରିଗରୀ ଦେଖାଇବା (ଲୋକ)—
2. Exhibiting wonderful workmanship (M. W.).

ଅଦ୍ଭୁତଦର୍ଶନ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦ୍ଭୁତ + ଦର୍ଶନ)—
Adbhutadarśana ଯାହାକୁ ଦେଖିଲେ ମନରେ ବିସ୍ମୟ ଜାତ
(ଅଦ୍ଭୁତଦର୍ଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୁଏ—Prodigious; wonderful to look at; having a wonderful appearance.

ଅଦ୍ଭୁତବ୍ରାହ୍ମଣ—ସ. ବ—ସାମବେଦର ପରିଶିଷ୍ଟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Adbhutabrāhmaṇa Title of a supplementary treatise of the Sāma Beda.

ଅଦ୍ଭୁତ ମେଷଯୁଦ୍ଧ—ଦେ. ବ—ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; (ଶ୍ରୀମାନ୍ ଗୋଲୋକ-
Adbhuta meshajuddha ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ ତାଙ୍କ ରଚିତ
ଇନ୍ଦୁରେଖା କାବ୍ୟରେ ଏଥିର ଉଦାହରଣ ଦେଇ-
ଅଛନ୍ତି) ସର୍ବତୋଭଦ୍ର ଦେଖ—
A kind of artistic composition; Sarbatobhadra (See)

ଅଦ୍ଭୁତରସ—ସଂ. ବ—ସାହିତ୍ୟର ନବରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ଯେଉଁ
Adbhutarasa ରସଦ୍ୱାରା ମନରେ ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ—
(ରସ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—The marvellous sentiment in literature; (See notes under Rasa).

ଅଦ୍ଭୁତଶାନ୍ତି—ସଂ. ବ—ଅଥର୍ବ ବେଦର ସପ୍ତଷଷ୍ଟିତମ ପରିଶିଷ୍ଟ—Title
Adbhutaśānti of the sixty seventh supplement to the Atharba Beda.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଯ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ଓ	ନ୍ଦ

ଅଦ୍ଭୁତସାର—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦ୍ଭୁତ+ସାର)—
Adbhutasāra ୧ । ଖଦିରବୃକ୍ଷ—1. The catechu tree; Mimosa Catechu.
୨ । ଅଦ୍ଭୁତଦର୍ଶନ ବସ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁସ୍ତକବିଶେଷ—
2. Name of a book on the essence of prodigies (M. W.)

ଅଦ୍ଭୁତୋପମ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦ୍ଭୁତ+ଉପମା)—
Adbhutopama ଯାହା ଅଦ୍ଭୁତ ବା ବିସ୍ମୟକର ପଦାର୍ଥ
(ଅଦ୍ଭୁତୋପମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଙ୍ଗେ ଉପମେୟ—Resembling a wonder (M. W.)

ଅଦ୍ଭୁତୋପମା—ସଂ. ବ—ଉପମାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—
Adbhutopamā A figure in Rhetoric.
[ଦ୍ର—କବି ବର୍ଣ୍ଣିତ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରିବାଦ୍ୱାରା ପାଠକ ମନରେ ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି । ଯଥା—

ସବୁ ମନରେ ସବୁମତ ଏମନ୍ତ ପଦ୍ମ ପରେ ଜାତ ଲତା ।
ଲତାରୁ ଏବେ ପଦ୍ମ ଜାତ ହେଲା ଗ୍ରହି ବର୍ଣ୍ଣିବେ ଜର୍ଜ୍ଜରେତା ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନଧି ୩।୨ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ପଦ୍ମଠାରୁ ବିନା ଲତା ଜାତ ହୁଏ କିନ୍ତୁ ବର୍ଣ୍ଣିତା ନାଗଶ୍ରୀ-ଠାରେ ତାର ଦେହରୂପ ଲତାରୁ ଭୂତରୂପ ପଦ୍ମ ଜାତ ହୋଇ ଅଛି । ଅତଏବ ଏହି ଉପମାଦ୍ୱାରା ମନରେ ବିସ୍ମୟ ଜନ୍ମୁଅଛି ।]

ଅଦ୍ମନି—ସଂ. ବ. (ଅଦ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ମନି; ଯେ ସବୁପଦାର୍ଥ
Admani ଖାଇଦିଏ)—ଅଗ୍ନି—Fire.

ଅଦ୍ମର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଦ ଧାତୁ=ଖାଇବା+ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥେ. ମର)—
Admara ୧ । ପେଟୁ—1. Gluttonous.
(ଅଦ୍ମରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅତି ଭୋଜନଶୀଳ—
2. Given to over-feeding.

ଅଦ୍ୟ—ସଂ. ଅ. (ଇଦମ୍=ଏହି+ଦ୍ୟୁ=ଦିବସ; ନିପାତନ)—
Adya ୧ । ଆଜି—1. Today; this day.
୨ । ଆଜିକାଲି; ଏବେ—2. Now-a-days.
୩ । ବର୍ତ୍ତମାନ—3. Now; at present.
ସଂ. ବିଶ. (ଅଦଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଖାଇବାର ଉପଯୋଗୀ—
Fit or proper to be eaten.
ସଂ. ବ. (ଅଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—Food.

ଅଦ୍ୟକା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଆଜି ଘଟିଥିବା; ଅଦ୍ୟତନ; ଆଜିର—
Adyakā 1. Happening today; today's.
ଆଜକାର; ଆଜକେର ୨ । ଆଜି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
ଆଜକା 2. Relating to today.

ଅଦ୍ୟକାର—ଦେ. ବିଶ—ଅଦ୍ୟକା (ଦେଖ)
Adyakāra Adyakā (See)

ଅଦ୍ୟତନ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଦ୍ୟ+ଘଟିବା ଅର୍ଥରେ. ତନ)—
Adyatana ୧ । ଆଜି ଘଟିବା (ବିଷୟ ବା ଘଟନା)—
(ଅଦ୍ୟତନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Happening today.
୨ । ଆଜି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to today.
୩ । ଆଜି କାଲି ପ୍ରଚଳିତ—3. Current now-a-days.
୪ । ଆଧୁନିକ—4. Modern.
ସଂ. ବ—ଆଜି ଦିନର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିବସଟି (ଦିନ ଗତ ୮ ପ୍ରହର)
ଅର୍ଥାତ୍ ଆଜିଭୋରଠାରୁ କାଲି ଭୋର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
The whole of today (consisting of 24 hours).

ଅଦ୍ୟତନ ଭୂତକାଳ—ସଂ. ବ—(ବ୍ୟାକରଣ) ଆଜି ଘଟିଥିବା କ୍ରିୟାର
Adyatana bhūtakāla କାଳ—
(grammar) Name given to the Aorist tense of actions done today.

ଅଦ୍ୟତନୀ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଦ୍ୟତନ+ଈ)—ଅଦ୍ୟତନର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Adyatanī Feminine of Adyatana.
ସଂ. ବ. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଅଦ୍ୟତନ ଭୂତକାଳ—
The Aorist tense.

ଅଦ୍ୟତନୀୟ—ସଂ. ବ. (ଅଦ୍ୟତନ=ଆଜି+ଈୟ)—
Adyatanīya ଅଦ୍ୟତନ (ଦେଖ)—Adyatana (See)

ଅଦ୍ୟପ୍ରଭୃତି—ସଂ. ଅ. (ଅଦ୍ୟ+ପ୍ରଭୃତି)—୧ । ଆଜିଦିନଠାରୁ—
Adyaprabhṛuti 1. From today.
୨ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରୁ ଆରମ୍ଭ କରି—
2. Henceforth; henceforward.

ଅଦ୍ୟଭକ୍ଷ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଦ୍ୟ+ଭକ୍ଷ ଧାତୁ)୧ । —ଯାହାର ବାସି
Adyabhaksha ଓଜନ ଦାନା ନାହିଁ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କାଲି
ଅଦ୍ୟଭକ୍ଷ ଖାଇବା ସାଇଁତି ସମ୍ବଳ ନାହିଁ—
1. Living from hand to mouth; having nothing to spare for tomorrow's meal.
୨ । ଅତି ଗରିବ—2. Very poor; indigent.

ଅଦ୍ୟଭକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଦ୍ୟ+ଭକ୍ଷ୍ୟ)—ଆଜି ଯାହା ଖିଆଯିବ—
Adyabhakshya (food) Which is to be taken today.

ଅଦ୍ୟଭେକ୍—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅଦ୍ୟଭକ୍ଷ (ଦେଖ)
Adyabhek 1. Adyabhaksha (See)
୨ । ଅଦ୍ୟଭେକା (ଦେଖ)
2. Adyabhekā (See)

ଅଦ୍ୟଭେକା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଦ୍ୟ+ସଂ. ଭେଷ. ଓ. ଭେକ)—
Adyabhekā ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତିର ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ଛଡ଼ା
ଏକବସ୍ତ୍ର ଅନ୍ୟ ଲୁଗା ନାହିଁ—(a person) Who has got no more cloth than he is wearing.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ବବ୍ବ' ଦେଖିବେ ।

ଅଦ୍ୟଶ୍ୱ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଦ୍ୟ+ଶ) —ଆଜ ଓ କାଲିକୁ ମିଶାଇ—
Adyaśwa Comprising the present & the following day (M. W.)

ଅଦ୍ୟଶ୍ୱୀନ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଦ୍ୟ+ଶ+ଘଟିବା ସମ୍ଭବ ଅର୍ଥରେ. ଖନ)—
Adyaśwīna ୧ । ଯାହା ଆଜ କିମ୍ବା କାଲି ଘଟିବାର ସମ୍ଭବ—
(ଅଦ୍ୟଶ୍ୱୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Likely to happen today or tomorrow.
୨ । ଆସନ୍ନ; ଯାହା ଅବଶ୍ୟ ଆଜ କାଲି ଘଟିବ (ଯଥା— ଅଦ୍ୟଶ୍ୱୀନ ମରଣ ।)—2 Imminent.

ଅଦ୍ୟଶ୍ୱୀନା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଦ୍ୟଶ୍ୱୀନ+ଆ)—
Adyaśwīnā ୧ । ଅଦ୍ୟଶ୍ୱୀନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
1. Feminine of Adyaśwīna.
୨ । ଆସନ୍ନପ୍ରସବା (ସ୍ତ୍ରୀ); ଯେ ଆଜ ବା କାଲି ଜନ୍ମ କରିବ—2. (a woman or female-animal) Likely to be delivered of a child to day or tomorrow.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଆସନ୍ନପ୍ରସବା ସ୍ତ୍ରୀ —
1. A female near delivery.
୨ । ଆସନ୍ନପ୍ରସବା ଗାଈ—
2. A cow near delivery.

ଅଦ୍ୟାପି—ସଂ. ଅ. (ଅଦ୍ୟ+ଅପି)—
Adyāpi ୧ । ଏତେବେଳେ ମଧ୍ୟ; ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ—
1. Even now.
୨ । ଏହିଲାଗେ; ବର୍ତ୍ତମାନ—2. Just now.
ତା ଜାଣି ତାଙ୍କୁ ଛଡ଼ ଅରଜୁଁ ଅଦ୍ୟାପି—ବୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ଆଜିଯାକେ—3. To this day.
୪ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—4. Down to the present time.
୫ । ଆଜିଠାରୁ—5. Henceforth (M. W.)

ଅଦ୍ୟାବଧି—ସଂ. ଅ. (ଅଦ୍ୟ+ଅବଧି)—୧ । ଆଜିଠାରୁ; ଏହି ସମୟରୁ—
Adyābadhi 1. Henceforth; from today; from the present.
୨ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. Till today; till now.
ସଂ ବିଶ—୧ । ଯାହା ଆଜିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା—
1. Beginning today (M W.)
୨ । ଯାହା ଆଜି ଶେଷ ହେଲା—
2. Ending today (M. W.)

ଅଦ୍ୟାଶ୍ୱ—ସଂ. ଅ. (ଅଦ୍ୟ+ଶ; ନିପାତନ)—ଆଜ ଓ କାଲି—
Adyāśwa The present & the following day.

ଅଦ୍ୟୂତ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଦ୍ୟୂତ+ଯ)—
Adyūtya ୧ । ଯାହା ଦ୍ୟୂତଦ୍ୱାରା ଲବ୍ଧ ନୁହେ—
1. Not obtained by gambling.
୨ । ସତ୍ୟପାସ୍ତ୍ରଲବ୍ଧ —2. Honestly acquired.
ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଜୁଆଖେଳରେ ଖେଳାଳର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ହୁଏ—
Unlucky gambling.

ଅଦ୍ୟୈବ—ସଂ. ଅ. (ଅଦ୍ୟ+ଏବ)—ଆଜହିଁ; ଆଜ ନିଶ୍ଚୟ—
Adyaiba This very day; today by all means.

ଅଦ୍ରବ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଦ୍ରବ)—ଅତରଳ ବସ୍ତୁ; ଘନ ବା ବାୟୁବୀୟ ବସ୍ତୁ—
Adraba Not a liquid i.e, a solid or gas.
ସ. ବିଶ—ଅତରଳ—ଯାହା ପାଣିଆ ନୁହେ—
Not liquid.

ଅଦ୍ରବ୍ୟ—ସ. ବି—(ଅ+ଦ୍ରବ୍ୟ)—୧ । ଅପଦାର୍ଥ; ମନ୍ଦ ବସ୍ତୁ—
Adrabya 1. Bad or worthless thing.
୨ । ଅନୁପଯୋଗୀ ବସ୍ତୁ—2. Unfit thing.
୩ । ଅବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁ—3. Useless thing.
୪ । ଅଯୋଗ୍ୟ ବା ନିକୃଷ୍ଟ ଛାତ୍ର ବା ଶିଷ୍ୟ—
4. Worthless pupil.
ସ. ବିଶ—୧ । ଦ୍ରବ୍ୟହୀନ; ସମ୍ପତ୍ତିହୀନ—
1. Having no possession.
୨ । ଧନହୀନ; ଗରିବ—2. Poor.
୩ । ଅଯୋଗ୍ୟ; ଅନୁପଯୁକ୍ତ—3. Unfit; improper.
୪ । ମନ୍ଦ—4. Bad.
୫ । ନାରଖାର—5. Neglected.
ଦେ. ବିଶ. (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) (ଅ+ଦ୍ରବ+ଯ)—
ଯାହା ମିଳାଇ ଯାଏନାହିଁ—Insoluble
(ପ୍ରାଣବୃଷ୍ଟି ପରିଭାଷା)

ଅଦ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସ. ଆର୍ଦ୍ରା)—ଆର୍ଦ୍ରାନକ୍ଷତ୍ର—
Adrā The 6th lunar mansion.

ଅଦ୍ରାବଳି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସ. ଆର୍ଦ୍ରା)—୧—ଏହା ଆର୍ଦ୍ରାନକ୍ଷତ୍ରପରି ନାଲିଆ ଦେଖାଯିବାରୁ) ଏକପ୍ରକାର ବାଣ—1. A kind of fire-work bursting like stars in the sky.
୨ । ଆର୍ଦ୍ରାନକ୍ଷତ୍ର—2. The 6th lunar mansion.
୩ । (ସଂ. ଆର୍ଦ୍ରା+ଆବଳ)—ଆର୍ଦ୍ରାନକ୍ଷତ୍ର ସମନ୍ୱିତ କାଳ-ପୁରୁଷ ନାମକ ନକ୍ଷତ୍ର ପୁଞ୍ଜ—
3. The Constellation of Orion.
ପୁଣ୍ଡେ ଅଦ୍ରାବଳୀ ପଡ଼ିଗେ ସେଇ
ନାଥ ବୋଲେ ସୁଭାରେ ନଷ୍ଟ ଶିବ ଖୋଇ । ଭାକ୍ତବତ୍ସଳ ।

ଅଦ୍ରି—ସ. ବି. (ଅ=ନାହିଁ+ଦ୍ରୀ ଧାତୁ ପଳାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଯେ ପଳାୟନଶୀଳ ବା ଗତିଶୀଳ ନୁହେ)—
Adri
୧ । ପର୍ବତ—1. Mountain.
୨ । ବୃକ୍ଷ—2. Tree.
୩ । ପଥର—3. Stone.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲୃ	ଲୃଅ	ଣ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଦ୍ୱି	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲୃଅ	ଶ	ନ୍ଦ

୪ । ସୋମଲତା ଛେଚ ରସ ବାହାର କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶିଳ ବା ଶିଳପୁଅ—4. A stone for pounding Soma with or grinding it on.

୫ । ବଜ୍ର—5. Thunder-bolt.

୬ । ମେଘ—6. Cloud.

୭ । ପର୍ବତାକୃତି ଧାରଣକରିଥିବା ମେଘ—
7. A mass of clouds shaped like a mountain.

୮ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—8 The sun.

୯ । ପରିମାଣବିଶେଷ—
9. The name of a measure.

୧୦ । ସାତ ସଂଖ୍ୟା—10. The number seven.

୧୧ । ପୃଥୁରାଜଙ୍କ ନାତି—11. Name of a grand-son of king Pṛuthu.

୧୨ । ଛୁଟିବାରେ ଫିଙ୍ଗାଯିବା ପଥର—
12. A stone for a sling.

ଅଦ୍ରିକର୍ଣ୍ଣୀ——ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦ୍ରି+କର୍ଣ୍ଣ+ଈ)—
Adrīkarṇṇī ଅପରାଜିତା ଲତା—A creeper; Clitoria Ternatea.

ଅଦ୍ରିକା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ); (ଅଦ୍ରି+କ+ଆ)—ଜଣେ ଅପ୍ସରା—
Adrikā Name of a divine nymph.

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ପାଖରେ ଅଦ୍ରିକା ଅପ୍ସରା
ଏବଂ ଅମୃତାରେ ସେ ମନ୍ଦପାଳ ଥିଲେ । ବୃଷପର୍ବ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଅଦ୍ରିକୀଳ—ସଂ. ବ. (ଅଦ୍ରି+କୀଳ)—ବିଷ୍ଣୁ ପର୍ବତ—
Adrikīla A name of Bishkumbha mountain

ଅଦ୍ରିକୀଳା—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦ୍ରି+କୀଳା; ଅଦ୍ରି=ଭୂଲ ପର୍ବତ ଅଟେ; କୀଳା=ଖୁଣ୍ଟ ଯାହାର)—
Adrikīlā ପୃଥିବୀ—The earth.

ଅଦ୍ରିଜ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଦ୍ରି+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Adrija ପର୍ବତରୁ ଜାତ—Born of or produced from the mountain.
(ଅଦ୍ରିଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବ—୧ । ଗେରୁ—1. Red chalk.

୨ । ଶିଳା ଜତୁ—2. Benzoin; Bitumen.

ଅଦ୍ରିଜା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଦ୍ରିଜ+ଆ)—ଅଦ୍ରିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Adrijā Feminine of Adrija.

ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପାର୍ବତୀ—1. Goddess Pārbatī.

୨ । ସିଂହଳୀ ଗୁଳ୍ମ—2. The plant Sainhalī (M W.)

ଅଦ୍ରିଜାତ—ସଂ. ବିଶ. (ପଞ୍ଚମୀ ତତ୍ପୁ; ଅଦ୍ରି+ଜାତ)—
Adrijāta ପର୍ବତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Born of or produced from the mountains.

ସଂ. ବ—୧ । ବାଡବାନଳ—1. Forest conflagration.

୨ । ପର୍ବତଜାତ ଅଗ୍ନି—2. Conflagration arising out of the hills.

୩ । ହଂସ—3. Swan.

୪ । ପରମାତ୍ମା—4. The Supreme Soul.

ଅଦ୍ରିତନୟା—ସଂ. ବ ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଦ୍ରି+ତନୟା)—
Adritanayā ପାର୍ବତୀ—Goddess Pārbatī.

ଅଦ୍ରିଦ୍ୱିଟ୍—ସଂ. ବ. ପୁଂ: (ଅଦ୍ରି+ଦ୍ୱିଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍=ଅଦ୍ରିଦ୍ୱିଷ୍ ୧ମା. ୧ବ.—ପର୍ବତମାନଙ୍କ ପକ୍ଷଚ୍ଛେଦନକାରୀ)—
Adridwiṭ ଇନ୍ଦ୍ର—The God Indra,

ଅଦ୍ରିଦ୍ରୋଣୀ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଦ୍ରି+ଦ୍ରୋଣୀ)—୧ । ପର୍ବତର
Adridroṇī ଉପତ୍ୟକା—1. Mountain-valley.

୨ । ପର୍ବତରୁ ବାହାରିଥିବା ନଦୀ—2. River rising from a mountain.

ଅଦ୍ରିନାଥ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଦ୍ରି+ନାଥ)—୧ । ପର୍ବତଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Adrinātha The chief of the mountains.

୨ । ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—2 The Himalayas.

ଅଦ୍ରିପତି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଦ୍ରି+ପତି)—ଅଦ୍ରିନାଥ (ଦେଖ)
Adripati Adrinātha (See)

ଅଦ୍ରିଭିତ୍—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅଦ୍ରି+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଅଦ୍ରିଭିଦ୍ ୧ମା. ୧ବ.; ବଜ୍ରଦ୍ୱାରା ପର୍ବତ ଭେଦକାରୀ)—
Adribhit ଇନ୍ଦ୍ର—God Indra.

ଅଦ୍ରିଭୂ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଦ୍ରି+ଭୂ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—
Adribhū ୧ । ପର୍ବତଜାତ-1. Born of the mountains.

୨ । ପର୍ବତରେ ମିଳୁଥିବା—2. Found in the mountains.

ସଂ. ବ—୧ । ଅପରାଜିତାଲତା—1. A creeper Clitoria Ternatea.

୨ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—2. A plant; Talvina Cucullata.

ଅଦ୍ରିରାଜ—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍ପୁ; ଅଦ୍ରି+ରାଜନ୍)—୧ । ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—
Adrirāja 1. The Himalayan mountains.

୨ । ପର୍ବତଶ୍ରେଷ୍ଠ—
2. The chief among the mountains.

ଅଦ୍ରିରାଟ୍—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍ପୁ; ଅଦ୍ରି+ରାଜନ୍)—ଅଦ୍ରିରାଜ (ଦେଖ)
Adrirāṭ Adrirāja (See)

ଅଦ୍ରିଶ—ସଂ. ବ. (ଅଦ୍ରି+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୋଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ କୈଳାଶ ପର୍ବତରେ ଶୟନ କରନ୍ତି)—ଗିରୀଶ; ଶିବ—
Adrisa The God Śiba.

ଅଦ୍ରିଶଯ୍ୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଦ୍ରି+ଶଯ୍ୟା)—ଶିବ—
Adrisajya The God Śiba.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ରୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଦ୍ରିଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଦ୍ରି + ଶୃଙ୍ଗ)—ପର୍ବତର ଶିଖର—
Adrisṛuṅga Mountain peak.

ଅଦ୍ରିସାନୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଦ୍ରି + ସାନୁ)—ପର୍ବତର ଭଟ୍ଟଦେଶ ବା ଭାଲୁ—Mountain-side.
Adrisānu

ଅଦ୍ରିସାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଦ୍ରି + ସାର)—ଲୌହ—Iron.
Adrisāra ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ପର୍ବତପରି ଦୃଢ଼ ଓ ଷ୍ଟାଣ—
(ଅଦ୍ରି ସାର୍—ସ୍ତ୍ରୀ) Hard like a mountain.

ଅଦ୍ରିନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ମୀ ତତ୍; ଅଦ୍ରି + ଇନ୍ଦ୍ର)—୧ । ପର୍ବତଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Adrīndra 1. The chief among the mountains.
୨ । ହିମାଳୟ—2. The Himalayas.

ଅଦ୍ରୀଶ—ସଂ. ବି. (୬ମୀ ତତ୍; ଅଦ୍ରି + ଈଶ)—ଅଦ୍ରୀନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)
Adrīsa Adrīndra (See)

ଅଦ୍ରୋହ—ସଂ. ବି. (ଅ + ଦ୍ରୋହ)—୧ । ଈର୍ଷାର ଅଭାବ—
Adroha 1. Freedom from malice.
ଅଦ୍ରୋହୀ—ପୁଂ } ବିଶ. ୨ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକତାର ଅଭାବ—
ଅଦ୍ରୋହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } 2. Absence of treachery.
୩ । ଶତ୍ରୁତାର ଅଭାବ—3. Absence of enmity.

ଅଧ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—
Adh ଅର୍ଦ୍ଧ – Half.

ଅଧ୍ରାତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର)—
Adhrāet ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର—Midnight.

ଅଧ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ; ପ୍ରା. ଅଦ୍ଧ)—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧ—
Adha 1. Half.
ଆଧା ୨ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—2. Middle.
ଆଧା ଦେ. ବିଶ. (ଅନ୍ୟ ବି. ଓ ବିଶ. ଶବ୍ଦପୂର୍ବେ ଲାଗେ
ଆଧ ଯଥା—ଅଧ ରାତି; ଅଧ ବାସ୍ତା)—
ଆଧ; ଅଧ ୧ । ଅମୁକର ଅର୍ଦ୍ଧପରିମିତ (ଯଥା —ଅଧସେର)—
1. Half of.
୨ । ଅମୁକର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ (ଯଥା—ଅଧରାତି)—
2. Middle of.
୩ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ (ଯଥା—ଅଧଖିଆ)—
3. Half; partially.
୪ । (ସଂ. ଅଧଃ)—ତଳ; ନିମ୍ନସ୍ଥ—4. Lower.
ଅଧ ଅଧରରେ ଦ୍ରୁତ ଉଚ୍ଚାରି ଦେଲେ ଲଟ୍ଟିତ—ଦ୍ରୋପଦ୍ୟ. ଜଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ଶ ରାଚ ।
୫ । (ସଂ. ଅଧଃ)—ନିକୃଷ୍ଟ—5. Inferior.
ବାଲକ୍ରେଷ୍ଟ ନହ ବଳବାନ, ଅଧମମାନେ ଅଧୋଦ୍ଭବ ।
ଭଗ. ଗୋପୀଗୀତା ସୁବଳ. ୨୩।୧୨ ।

ଅଧଃ— ସଂ. ଅ. (ଅଧ + ଅସ୍ = ଅଧସ୍; ଅଧର ସ୍ଥାନରେ ଅଧ ଆଦେଶ—
Adhaḥ ଏହା ଅନ୍ୟପଦମାନଙ୍କ ପୂର୍ବରେ ସମାସରେ
(ଉର୍ଦ୍ଧ—ବିପରୀତ) ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ଅଧଃପତନ; ଅଧୋଗତି;
ଅଧୋବାସ; ଅଧୋଦ୍ଭବନ)—୧ । ନିମ୍ନରେ; ତଳେ—
1. Beneath; under
୨ । ନିମ୍ନଦିଗରେ; ତଳଆଡ଼େ—2. Down; below.
୩ । ତଳଆଡ଼କୁ—3. Downwards.
୪ । ନରକରେ—4. In the infernal regions; in hell.
୫ । ପାତାଳରେ—5. In the nether world.
୬ । ଅଧୋଦ୍ଭବନ; ପାତାଳ—
6. The lower regions (M. W.)
୭ । ଯୋନି—7. Pudendum Mulibre. (M. W.)

ଅଧଃକରଣ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + କୃ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Adhaḥkaraṇa ୧ । ପରାଜିତ କରିବା—
1. Vanquishing; defeating.
୨ । ବଳସିବା; ଟପିଯିବା—
2. Surpassing; excelling.
୩ । ଘୃଣା କରିବା; ତୁଚ୍ଛ କରିବା—3. Despising.
୪ । ତଳକୁ ନେବା—(ଯଥା—ଗଳାଧଃକରଣ)
4. Taking down-wards.
୫ । ତଳକୁ ଫିଙ୍ଗିବା—
5. Throwing down; casting down.
୬ । ତଳଆଡ଼କୁ ଚଳିବା—6. Dispelling.

ଅଧଃକାୟ—ସଂ. ବି. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅଧଃ + କାୟ)—
Adhaḥkāya ୧ । ଦେହର ନିମ୍ନ ଭାଗ—
1. The lower part of the body.
୨ । ଅମ୍ବାତଳକୁ ଦେହର ଅଂଶ—
2. Part of the body below the waist

ଅଧଃକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଧଃ + କୃତ)—୧ । ପରାଜିତ—
Adhaḥkṛuta 1. Vanquished,
ସ୍ୱକୀୟ ଅର୍ଦ୍ଧୋଷ୍ଠ ନିମ୍ନଭାଗେ ଅଧଃକୃତ କରି ଗାତ—ରାଧାକାବ୍ୟ. ଗାଦଗ ।
୨ । ଗିଳାଯାଇଥିବା; ଭକ୍ଷିତ—2. Swallowed; eaten.
୩ । ତଳକୁ ନିଆଯାଇଥିବା—
3. Taken downwards.
୪ । ଘୃଣିତ—4 Despised.
୫ । ଯାହାକୁ କେହି ବଳିଯାଇଅଛି—5 Surpassed.
୬ । ଫିଙ୍ଗା ଯାଇଥିବା—6. Cast down (M. W.)

ଅଧଃକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + କ୍ରିୟା)—୧ । ଅଧୋଗମନ; ଅବନତି—
Adhaḥkriyā 1. Degradation.
୨ । ଅପମାନ—2. Dishonour.

ଅଧଃଖନନ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ଖନନ)—
Adhaḥkhanana ୧ । ତଳଆଡ଼କୁ ଖୋଳି ଖୋଳି ଯିବା—
1. Digging downwards.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ତଳେ ଗାତ କରିବା—
2. Undermining.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ୡ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ
୨	ୠ	ୡ	ୢ	ୣ	ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଦ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ନ୍ଦ

ଅଧଃପତନ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ+ପତନ)—ଅଧଃପାତ (ଦେଖ)
Adhaḥpatana (ଅଧଃପତନ—ବିଣ) Adhaḥpāta (See)

ଅଧଃପାତ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ+ପାତ)—
Adhaḥpāta (ଅଧଃପାତିତ—ବିଣ)
୧ । ଅଧୋଗତି; ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ିବା—
1. Falling down.
୨ । ଦୁର୍ଗତି; ଉତ୍ସନ୍ନ ଦଶା; ସର୍ବନାଶ—
2. Downfall.
୩ । ଅବନତି—3. Deterioration.
୪ । ନୈତିକ ଅବନତି—4. Moral degradation.
୫ । ନରକରେ ପଡ଼ିବା—5 Falling in hell.

ଅଧଃପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧଃ+ପୁଷ୍ପ+ଈ; ଯାହାର ଫୁଲ ତଳକୁ ମୁହଁ କରି ଫୁଟେ)—ଅନନ୍ତମୂଳ (ଦେଖ)
Adhaḥpushpī
1 Anantamūla (See)
୨ । ପୁଷ୍ପଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
2. A plant; Elephantopus Scaber (M. W.)

ଅଧଃପ୍ରସ୍ତର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧଃ+ପ୍ରସ୍ତର)—ଅଶୌଚ ପାଳିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମାଟି ବା ତୃଣର ଶଯ୍ୟା—A bed of turf or grass for a person who is impure.
Adhaḥprastara

ଅଧଃଶୟ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଧଃ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Adhaḥśaya (ଅଧଃଶୟ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଭୂମିରେ ଶୁଏ—Sleeping on the bare ground.

ଅଧଃଶୟନ—ସଂ. ବି.(ଅଧଃ+ଶୟନ)—ଭୂମିଶୟନ; ଭୂଇଁରେ ଶୋଇବା-
Adhaḥśayana Sleeping on the ground.

ଅଧଃଶଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧଃ+ଶଯ୍ୟା)—
Adhaḥśajya (ଅଧଃଶଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଧଃଶୟ୍ୟ; ଯେ ଭୂମିରେ ଶୁଏ—Sleeping on the bare ground.

ଅଧଃଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧଃଶଯ୍ୟ+ଆ)—ଅଧଃଶଯ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Adhaḥśajyā Feminine of Adhaḥśajya.
ସଂ. ବି—ଭୂମିଶୟନ; ଭୂଇଁରେ ଶୋଇବା—
Sleeping on the ground.

ଅଧଃଶାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଧଃ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Adhaḥśāyī (ଅଧଃଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଧଃଶୟ୍ୟ (ଦେଖ)
Adhaḥśaya (See)

ଅଧଃଶିରଃ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧଃ+ଶିରସ୍ ୧ମା.୧ବ)—
Adhaḥśiraḥ
୧ । ଅଧୋମୁଖ; ଶିର ତଳକୁ ଯୋଡ଼ିଥିବା—
1. Holdin the head downward.
୨ । ତଳକୁ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ମୁଣ୍ଡତଳ ଆଡ଼କୁ ଥିବା—
2. Head fore-most.

ଅଧଃଶିରାଃ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି;ଅଧଃ+ଶିରସ୍ ୧ମା.୧ବ) -
Adhaḥśirāḥ ଅଧଃଶିରଃ (ଦେଖ)
Adhaḥśiraḥ (See)
ସଂ. ବି—(ଯେଉଁ ଠାରେ ପାପୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ କରି ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ ।)—
ନରକବିଶେଷ —Name of a hell.

ଅଧଶ୍ଚର—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଭୂଇଁରେ ଚାଲୁଥେ)—
Adhaścara
ଚୋର—Thief (M W.)

ଅଧଃସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧଃ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Adhaḥstha (ଅଧଃସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ନିମ୍ନରେ ଅବସ୍ଥିତ -1. Situated below.
୨ । ନିକୃଷ୍ଟ—2. Inferior (M. W.)

ଅଧଃସ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧଃ+ସ୍ଥିତ)—ନିମ୍ନରେ ଅବସ୍ଥିତ—
Adhaḥsthita Situated below.

ଅଧଃସ୍ୱସ୍ତିକ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ+ସ୍ୱସ୍ତିକ)—ଆକାଶର ଯେଉଁ ଅଂଶ ମନୁଷ୍ୟର ଗୋଡ଼ ତଳେ ପୃଥିବୀର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଥାଏ—The Nadir.
Adhaḥswastika

ଅଧଇରିଜ—ଓଡ଼ି. ବି. (ସଂ. ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ)—ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ; ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନତା—
Adhairija Impatience.
ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓଡ଼ି ବିଣ—ଅଧୀର; ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ—Impatient.

ଅଧଇରିଜିଆ—ଓଡ଼ି. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଧୈର୍ଯ୍ୟ)—ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ; ଅଧୀର—
Adhairijiā Impatient.

ଅଧଉଁଅଧ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ଅର୍ଦ୍ଧ)—
Adhauñadha
୧ । ଅଧକର ଅଧେ; ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—
ଆର୍ଦ୍ଧେକେରଆର୍ଦ୍ଧେକ 1. Half of half; one fourth
୨ । ଅଧକରୁ କମ୍—2. Less than half.

ଅଧଉଁଅଧା—ଦେ. ବିଣ—ଅଧଉଁଅଧ (ଦେଖ)
Adhauñadhā Adhauñadha (See)

ଅଧଉପାସନ—ସଂ.ବି. (ଅଧଃ+ଉପାସନ;ସର୍ବ ପୋଗୁଁ ବିସର୍ଗର ଲୋପ)—
Adhaupāsana ମୈଥୁନ-Sexual intercourse(M.W)

ଅଧକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—
Adhaka
୧ । ଅର୍ଦ୍ଧପରିମାଣ—1. Half in quantity.
ଆଧ ୨ । ଅର୍ଦ୍ଧେକ; ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ—2. Half portion).
ଆଧା ଅଥବା ଅଧକରେ ବିଭାଗରେ ଦେଇ । ବ୍ୟବହାର- ମାତ୍ରାବଳ. ବ୍ୟ ।
ଦେ. ବିଣ —ଅର୍ଦ୍ଧ ପରିମିତମାତ୍ର—
Half only of (a thing.

ଅଧକପାଳି—ଦେ. ବି—ଅଧାକପାଳ (ଦେଖ)
Adhakapāli Adhākapāli (See)

ଅଧଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ଖାଦ ଧାତୁ)—
Adhakhiā ଦରଖିଆ; ଖାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶେଷ କରି ନ ଥିବା—Half-fed; not having finished one s meal.
ଅଧଚରା

ଅଧଡ଼—ଓଡ଼ି. ବିଣ. (ସଂ. ଅଦ୍ଧ) —୧ । ଅଦଡ଼ (ଦେଖ)
Adharda 1. Adardha (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଅତି ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ—
2. Emaciated; very weak.

ଅଧଡ଼ଜ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ଧଡ଼ଜ୍ = ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ; ଋଷ୍ୟଜନିତ ଶବ୍ଦର
Adhardaka ଧଡ଼ଧଡ଼ ନ ହେବା)—୧ । ନିର୍ଭୟ; ନିର୍ଭୟ—
ବେଧଡ଼କ 1 Fearless.
ବେଧଡ଼କ ୨ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—2 Free from anxiety.
ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି. ବିଣ—ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ—
Fearlessly; without fear or anxiety.

ଅଧଡ଼ଧଡ଼—ଦେ. ଅ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ବା ରୋଗ
Adhardadharda ଯୋଗୁଁ ଅତି ଶୀର୍ଣ୍ଣ—
ଖଡ଼ଖଡ଼େ, ମୋରକୁଟେ A person of emaciated frame.
ଅଧଡ଼ଧଡ଼ । ଓରେ ଓଟ ମାହ ବୁଢ଼ ଓଡ଼—ଓଗ ।
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଦଡ଼ (ଦେଖ)
1. Adardha (See)
୨ । ଭଙ୍ଗା—2. Broken.
୩ । ଢୁଲୁଲା—3. Slack; loose.
୪ । ଅତି ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ—
4. Very weak and emaciated.

ଅଧନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଧନ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧନ—
Adhana 1. Poor.
(ଅଧନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅର୍ଥ ହେଲେ ବିଦ୍ୟା ବୁଦ୍ଧି ବୋଧଂ ।
ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।
୨ । (ସ୍ମୃତି) ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧନର ଅଧିକାରୀ ହେବାକୁ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଅସମର୍ଥ—
2. (Law) Not legally entitled to own property.
[ଦ୍ର—ଭାର୍ଯ୍ୟା, ପୁତ୍ର ଓ ଦାସ ଏ ତିନି ଜଣ ଅଧନ; ଏମାନେ ଯେଉଁ ଧନ ଲାଭ କରନ୍ତି ବା ଅର୍ଜନ୍ତି ସେ ଧନରେ ସେମାନଙ୍କର ଭର୍ତ୍ତା, ପିତା ଓ ପ୍ରଭୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଅଧିକାରୀ ଅଟନ୍ତି ।
ରାମଶଙ୍କର ମନୁସଂହିତା ୮।୪୧୬ ।]

ଅଧନ୍ଧୁତି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅନ୍ଧାଧୁନି (ଦେଖ)
Adhandhuti Andādhuni (See)

ଅଧନ୍ଧୁତିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅନ୍ଧାଧୁନିଆ (ଦେଖ)
Adhandhutiā Andādhuniā (See)
ଅଧନ୍ଧୁତା } ସ୍ତ୍ରୀ
ଅଧନ୍ଧୁତେଇ }

ଅଧନ୍ୟ – ସ. ବିଣ. (ଅ + ଧନ୍ୟ)—୧ । ଅସ୍ତ୍ରୀ—
Adhanya 1. Miserable; unhappy.
(ଅଧନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭାଗ୍ୟହୀନ—2 Unfortunate.

ଅଧପାଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ + ପାଦ)—
Adhapāā ୧ । ଏକ ପାଅର ଅଧେ; ଏକ ସେରର ⅛; ୨ଛଟାଙ୍କି—
ଆଧପୁଓ 1. One eighth of a seer.

ଅଧପାଅ ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଏକଅଷ୍ଟମାଂଶ—
2. ⅛ of any thing.
୩ । ଏକକୋଶର ⅛—3. Two furlongs.
୪ । ୨ ଛଟାଙ୍କି ଓଜନର ବଟକରତ୍ନ—
4. A standard weight of ⅛ of a seer.
୫ । ୨ ଛଟାଙ୍କି ପରିମାଣର ମାପପାତ୍ର—
5. A standard measure of ⅛ of a seer capacity.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ୨ ଛଟାଙ୍କି ପରିମିତ—
1. Measuring ⅛ of a seer.
୨ । ୨ ଛଟାଙ୍କି ଓଜନର—
2. Weighing ⅛ of a seer.
୩ । କୋଶର ⅛ ଭାଗ ଦୂର—
3. 2 Furlongs distant

ଅଧପାଅକିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ଅଧପାଅ ପରିମିତ-
Adhapāākiā ପଦାର୍ଥ ଧରାଏ—
ଆଧପୁଓ 1. (pot) Of the capacity of ⅛ of a seer.
ଆଧପାଅକା ୨ । ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଅଧପାଏ ଚାଉଳ ସହି ଭାତ ରନ୍ଧା ଯାଇପାରେ—
2. (cooking-pot) Of the capacity for boiling ⅛ seer of rice.
୩ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ପ୍ରତ୍ୟେକର ଓଜନ ଅଧପାଅ—
(ଯଥା—ଅଧପାଅକିଆ ଲଡ଼ୁ)
3. (things) Each of which weighs ⅛ seer.
ଦେ. ବି—ଅଧପାଇ (ଦେଖ)
Adhapāi (See)

ଅଧପାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ + ପାଦ)—
Adhapāi ୧ । ଯେଉଁ ବଟକରତ୍ନଦ୍ୱାରା ଅଧପାଅ ପରିମିତ ବସ୍ତୁ
ଆଧପାଇ ଓଜନ୍ତାଯାଏ—1. A standard weight
ଅଧପାଇ of ⅛ seer.
୨ । ଯେଉଁ ମାପପାତ୍ରରେ ଅଧପାଅ ବସ୍ତୁ ମାପ କରାଯାଏ—
2. A cup for measuring ⅛ seer.
୩ । ଅଧପାହି (ଦେଖ)
3. Adhapāhi (See)

ଅଧପାଇକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଧପାଅକିଆ (ଦେଖ)
Adhapāikiā Adhapāākiā (See)

ଅଧପାହି—ଦେ. ବି—ପାଇଲର ଅଧେ—
Adhapāhi Half a pie.
ଆଧପାହି
ଅଧପାହି

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	ହ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଁ	ଭ୍ଅ	●	ନ୍

ଅଧପେଟ—ଦେ. ବି—ପେଟପୂରା ନ ହେବା ଭୋଜନ—
Adhapeṭa Half a bellyful of meal.
ଆଧପେଟ. ଦେ. ବିଣ—ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ଯାହାର ପେଟ ପୂରି ନ ଥାଏ—
Half-fed.

ଅଧବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଧବ+ଅ)
Adhabā ବିଧବା— A widow.
(ସଧବା—ବିପରୀତ)

ଅଧବାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ବାଟ)—
Adhabāṭa ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟଦୂରତ୍ୱର ଅଧେ—
ଆଧପଥ 1. Half of a certain distance.
ଅଧବର ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟଦୂରତ୍ୱବିଶିଷ୍ଟ ପଥର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଂଶ—
2. Half-way.
(ଯଥା—ଭାଙ୍କର ମୋର ଅଧବାଟରେ ଦେଖା ହେଲା ।)

ଅଧବାଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟଦୂରତ୍ୱ ବା ପଥରୁ ଅଧେ
Adhabāṭiā ଯାଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (a person) Who has gone half the distance.
୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଧେ ଅଧେ କରାଯିବା (କର୍ମ)—
2. (work) Done by two persons half and half.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Incomplete.
୪ । (ଗୋଟିଏ ଭାରି ବସ୍ତୁ ବା ବୋଝ) ଯାହାକୁ ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଧେ ଲେଖାଏଁ ଦୂରତ୍ୱ ଯାକେ ବୋହି ନିଅନ୍ତି--
4. (a load) Which is carried by two people half way each.
ଦେ. ବି—ଖୋଲା ହେବା ମାଟିକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ବହୁ ଦୂରି ଦୂର ନେବାକୁ ପଡ଼ିଲେ ଜଣେ ବୋହିଆ ମାଟି ବୋଝକୁ ଖୋଲା ହେବା ଯାଗାରୁ ବହୁ ଦୂର (ଅଧବାଟ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋହି ନିଏ ଓ ସେଠାରୁ ଆଉ ଜଣେ ବୋହିଆ ପ୍ରଥମ ବୋହିଆ ଠାରୁ ସେ ବୋଝକୁ ନେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟସ୍ଥାନରେ ପକାଏ, ଏହିପରି ପ୍ରଣାଳୀରେ ମାଟିକାମ କରାଯିବା ରୀତି—
An arrangement for carrying loads of earth to a certain distance by relays of carriers, one relay carrying the loads half way and then transferring them to the other relay of coolies to be carried to the destination.

ଅଧବେଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ବେଳା)—
Adhabeḷa ୧ । ଅର୍ଦ୍ଧଗ୍ରାସ; ଅଧାଭୋଜନ—
1. Half a meal.
୨ । ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଥରେ ମାତ୍ର ଭୋଜନ—
2. Taking one meal a day.

ଅଧବେଲ—ଦେ. ବି—ସାନ କଂସା; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବେଲ—
Adhabelā A small bell-metal cup.
ଛୋଟକାଂସା

ଅଧବେଲି—ଦେ. ବି—ଅଧବେଲ (ଦେଶ)
Adhabeli Adhabelā (See)

ଅଧମ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧ ଧାତୁ—ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅମ; ନିପାତନ)—
Adhama ୧ । ନୀଚ; ନୀଚତମ—1. Base.
ଅଧମା—ସ୍ତ୍ରୀ } ୨ । ନିମ୍ନତମ—2. Lowest.
ଅଧମତା—ବି } ୩ । ହୀନ; ହୀନତମ—3. Vile; vilest.
ସଂ—ଉତ୍ତମ- ବିପରୀତ } ୪ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ—
ଦେ—ଧମ—ବିପରୀତ } 4. Very slight; humble.
୫ । ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ—5. Very inferior; mean.
୬ । ଅତି ଅଯୋଗ୍ୟ—6. Very unworthy.
୭ । ହେୟ—7. Insignificant.
୮ । ଘୃଣ୍ୟ—8. Despicable.
୯ । ଅତି ମନ୍ଦ—9. Very bad.
୧୦ । ପାପୀ—10. Sinful.
୧୧ । ଦୁଷ୍ଟ—11. Wicked.
ସଂ. ବି—୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ନାଗର ବା ଉପପତି; ରମ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର ଓ ଲଜ୍ଜାଶୂନ୍ୟ ଏବଂ କାମକ୍ରୀଡ଼ା ବିଷୟରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟାକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଚାରରହିତ ବ୍ୟକ୍ତି—(ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)
1 An unblushing paramour (M.W.); an unblushing sensualist.
୨ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ— 2. Name of a tree.
(ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)
୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରନାଦିର ଜୀବନପୂର୍ବକ ଲଗ୍ନ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସ୍ଥିତିବିଶେଷ ରୂପ ଯୋଗ—
(Astronomy) A very inauspicious conjunction of the planets, Sun and Moon in a person's horoscope.

ଅଧମକବି—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ କବି ଅନ୍ୟ କବିଙ୍କର ନିନ୍ଦା କରେ—
Adhamakabi A poet who criticises other poets; a satirist.
(ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)

ଅଧମକାବ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ କାବ୍ୟରେ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ ନ ଥାଏ—
Adhamakābya (ଭୂଲମଣି. ଅଳଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ)—
A poem which does not contain any hidden meaning; a poem of no literary merit.

ଅଧମଧମ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅଧମାଧମ)—ଅଧମାଧମ (ଦେଶ)
Adhamadhama Adhamādhama (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଧର ପୂର୍ବାରେ ବୃଦ୍ଧିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ' ଦେଖିବେ ।

ଅଧମଧମା— ଗ୍ରା. ବିଣ— ଅଧମଧମ (ଦେଖ)
Adhamadhamā Adhamadhama (See)
ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ— ଅତି ମନ୍ଦରୂପ—Very badly.
(ଯଥା— ସେ ଏ କାମ ଅଧମଧମା କରି ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।)

ଅଧମଭୃତ— ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କର୍ମଧା)—୧ । ଅତି ନୀଚ କର୍ମ କରିବା ପାଇଁ
Adhamabhṛuta ନିଯୁକ୍ତ ଚାକର—
1. A menial servant.
୨ । ଭାରବାହୀ ବା ବୋହିଆ; ଭୃତ୍ୟ—
2. A cooly; porter; groom.
[ଦ୍ର—କାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ତିନି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି—
୧ । ଅଷ୍ଟ ଗଣ୍ଡ ବ୍ୟବହାରକାରୀ— ଉତ୍ତମ;
୨ । ଦ୍ରବ୍ୟ; ଚୋରିଆ; ଖମାରୀ—ମଧ୍ୟମ;
୩ । ଭାରବାହୀ; ବୋହିଆ; ଭୃତ୍ୟ—ଅଧମ ।]

ଅଧମଭୃତକ— ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଧମ+ଭୃତକ)—ଅଧମଭୃତ (ଦେଖ)
Adhamabhṛutaka Adhamabhṛuta (See).

ଅଧମରତି— ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)— କାର୍ଯ୍ୟବଶପ୍ରୀତି; ସ୍ୱାର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଣୟ—
Adhamarati (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Attachment or friendship actuated by self-interest.

ଅଧମରା— ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ମରା)—
Adhamarā ୧ । ଅର୍ଦ୍ଧମୃତ; ଦରମରା; ମୃତକଳ୍ପ—
ଆଧମରା 1. Almost dead; half-dead.
ଅଧମରା ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତ ଓ ଅବସନ୍ନ—
2. Exceedingly tired.
୩ । ମୁମୂର୍ଷୁ; ଶୁଭୁଶୁଭୁ ହେଉଥିବା—3 Dying.

ଅଧମଲା— ଦେ. ବିଣ—ଅଧମରା (ଦେଖ)
Adhamalā Adhamarā (See)

ଅଧମର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧମ+ଋଣ, ଯେ ଋଣଦ୍ୱାରା
Adhamarṇṇa ଅଧମାବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି)—
(ଅଧମର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଋଣୀ; ଖାତକ; ଦେଣାଦାର—
(ଉତ୍ତମର୍ଣ୍ଣ—ବିପରୀତ) 1. A debtor.
୨ । କରଜଦାର; ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଋଣଜାଲରେ ଜଡ଼ିତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An indebted person.

ଅଧମର୍ଣ୍ଣିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; ଅଧମ+ଋଣିକ)—ଅଧମର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)
Adhamarṇṇika Adhamarṇṇa (See)
(ଅଧମର୍ଣ୍ଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଧମା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧମ+ଆ)— ୧ । ଅଧମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Adhamā Feminine of Adhama.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନୀଚ ବା ମନ୍ଦପ୍ରକୃତିବିଶିଷ୍ଟା ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ—
A low or bad mistress (M. W.)
ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭୂତାର୍ଥକ)—ଅଧମ (ଦେଖ)
Adhama (See)

ଅଧମାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଧମ+ଅଙ୍ଗ)—
Adhamāṅga ଚରଣ; ଗୋଡ଼—The foot.
(ଉତ୍ତମାଙ୍ଗ—ବିପରୀତ)

ଅଧମାଚାର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ନୀଚ ଆଚରଣ—
Adhamāchāra Mean conduct.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)-ଯାହାର ଆଚରଣ ଅତି ହୀନ—
(ଅଧମାଚାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Of mean conduct.

ଅଧମାଦୂତୀ—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଦୂତୀ କଟୁବାକ୍ୟ କହି ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କ
Adhamādūtī ସନ୍ଦେଶ ପରସ୍ପରଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଏ—
A bad and surly go-between.

ଅଧମାଧମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୫ମୀ ତତ୍ପୁ; ଅଧମ+ଅଧମ; ଅଧମ
Adhamādhama ଅପେକ୍ଷା ଅଧମ)—
(ଅଧମାଧମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅତି ଅଧମ—Most wretched; the lowest of the low.

ଅଧମା ନାୟିକା— ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ନାୟିକା ସ୍ତ୍ରୀ ବା ହୃଦୟହୀନା
Adhamā nāyikā ନାୟକ ପ୍ରତି ଭୃତ୍ୟବତ୍ ବ୍ୟବହାର କରେ; ପ୍ରକୃତି ଅନୁସାରେ ତିନି ଶ୍ରେଣୀର ନାୟିକା ମଧ୍ୟରୁ ନୀଚତମା—
A mean-minded lady.

ଅଧମାର୍ଦ୍ଧ— ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ନାଭି ବା ଅଣ୍ଟା ତଳକୁ ଥିବା ଶରୀରର
Adhamārddha ଅଂଶ—The lower half of the
(ଉତ୍ତମାର୍ଦ୍ଧ—ବିପରୀତ) body; part of the body below the navel.

ଅଧମାର୍ଦ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧମାର୍ଦ୍ଧ+ଯ)—ଦେହର ନିମ୍ନାଂଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Adhamārddhya Relating to the lower part of the body.

ଅଧର—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅ; ଯାହା
Adhara ଧରା ଯାଇ ନାହିଁ; ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ
(ଅଧରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୁଏ, ଯଥା—ଅଧରୋଷ୍ଠ; ଅଧରବାସ)—
(ଉତ୍ତର—ବିପରୀତ) ୧ । ନିମ୍ନସ୍ଥ; ନିମ୍ନରେ ଥିବା; ତଳେ ଥିବା—
1. Lower; nether.
୨ । ନୀଚ; ଅଧମ; ହୀନ—2. Low; mean; vile.
୩ । ନିକୃଷ୍ଟ—3. Inferior.

ଅଧରେ ଅଧରେ ଅରୁଣ ଅଧର ନବ ସବ ତଳେ ରହୁବେ ।
ଉତ୍କ. ବୋଧିଦ୍ରୁମାଗ୍ରଦ୍ରୁମ. ୨,୩ ।

୪ । ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ—4. Previous (ଯଥା—ଅଧରେଦ୍ୟୁଃ)
ସଂ. ବି—୧ । ଅଧରୋଷ୍ଠ; ତଳ ଓଠ—
1. Nether or lower lip.
୨ । ଓଠ—2 Lip.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଛ	ଇ	ଉ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ସ	ସ	ଗ୍ଧ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଦ

ଠିଅଠ ବହୁଳି ଥରେ ବହୁଳ ଅଧର । ବଦ୍ୟୁର୍ଦ୍ଧ. ବଦୋବଦନ୍—ପ. ଗ୍ରନ୍ଥ ।

୩ । ଦେହର ନିମ୍ନତମ ଅଂଶ—

3. The lower part of the body (Apte)

୪ । ବକ୍ତୃତା—4. Speech; address (Apte)

୫ । ଯୋନି—5. The vulva; Pudendum Muliebre (Apte).

୬ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର—6. A reply (M W.)

ଅଧରକଣ୍ଠ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଧର+କଣ୍ଠ)—କଣ୍ଠ ବା ବେକର ନିମ୍ନଭାଗ—

Adharakaṇṭha The lower part of the neck.

ଅଧରକାୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଧର+କାୟ) ଦେହର ନିମ୍ନଭାଗ—

Adharakāya The lower part of the body.

ଅଧରକାରୀ—ବେ. ବିଣ—ଉତ୍କୃଷ୍ଟତାଦ୍ୱାରା ପରାଭବକାରୀ—

Adharakārī Vanquishing; excelling.

ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଧରକାରୀ ଅଧରରେ ବନ୍ଧୁ ରୁ ମୋ ରଣରେ ।

ଉଷ୍ଣ. ଦୈବେଷ୍ଟରବଦାସ. ୨୦।୨୧ ।

ଅଧରଜ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ)—ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ—

Adharaja Impatience.

ଅଧରଜି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ+ଧୈର୍ଯ୍ୟ)—ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ—Impatient.

Adharaji

ଅଧରଜିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ)—ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ—Impatient.

Adharajiā

ଅଧରଟୋପି—ବେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଅଧ୍ର)—ଅଗରଟିକଲି; ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କପାଳରେ ପିନ୍ଧିବା କୃଷ୍ଣାଭ୍ରର କଳା ଟିକଲି—

Adharaṭopi

1. Round spot of black mica put on the brow by females.

୨ । (ସଂ. ଅଧର) ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଧରୋଷ୍ଠରେ ଚିତ୍ର କରିଥିବା ଖଇରର ଟୋପା ବା କଳାବିନ୍ଦୁ—

2. A spot of catechu or black painted on the lower lip by women.

ଅଧରତଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଅଧର+ତସ୍)—ତଳେ; ନିମ୍ନରେ—

Adharataḥ Below; beneath.

ଅଧରପଣା—ବେ. ବି. [ଏ ପଣା ଯେଉଁ ଦାଣ୍ଡିମାନଙ୍କରେ ରୋଗ ଲାଗେ ସେ ଦାଣ୍ଡିମାନ ପୂଜକର ଓଠ (ଅଧର) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୃତ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ; ସଂ. ଅଧର+ପ୍ରପାନକ]—ଗୁଣ୍ଡିଗୁ ଓ ବାଣ୍ଟୁଡ଼ା ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରା ରଥରେ ଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ରୋଗକରାଯିବା ପଣା—Sweetened drink offered to the deities Jagannātha, Balabhadra & Subhadrā while they are on the cars during the car-festival.

Adharapaṇā

ଅଧରପାନା

ଅଧରପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ରୂପକ; ଅଧର+ପତ୍ର)—ପତ୍ର ପରି କମନୀୟ ଓଷ୍ଠ—

Adharapatra Beautiful lip (compared to a leaf).

ଅଧରପାନ—ସଂ. ବି. (*ମୀ ତତ୍ର; ଅଧର ଚୁମ୍ବନପୂର୍ବକ ଅଧରମଧୁ-ପାନ)—

Adharapāna

୧ । ଓଷ୍ଠରେ ଚୁମ୍ବନ—

1. Kissing on the lower lip.

୨ । ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କର ଓଷ୍ଠଚୁମ୍ବନ ବା ଚୁମ୍ବିବା—

2. Sucking of each other's lower lips by lovers.

ଅଧରବାସ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧର ପରିହିତ ବାସ)—

Adharabāsa

୧ । ନାଭି ତଳକୁ ପିନ୍ଧାଯିବା ଲୁଗା—

1. Cloth worn below the navel.

୨ । ପୋଷାକ ତଳ ଦେହକୁ ଲାଗି ପିନ୍ଧାଯିବା ଲୁଗା—

2. Under-wear.

ଅଧରବିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଅଧରଚିତ୍ରିତବିନ୍ଦୁ)—

Adharabindu ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ତଳ ଓଠ ବା ଠୋଟରେ ଚିତ୍ରିତ କଳା ଟୋପି ବା କଳା ଚିହ୍ନ—Spot of black painted on the tip of the lip by women.

ଅଧରବିମ୍ବ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ; ଅଧର + ବିମ୍ବ)—ପକ୍ୱ ବିମ୍ବଫଳ ପରି

Adharabimba ଲାଲ ଓ ସୁନ୍ଦର ଓଠ—Rosy lip (compaed to a ripe Bimba fruit)

ଅଧରମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅଧର୍ମ)—ଅଧର୍ମ (ଦେଖ)—

Adharam Adharma (See)

ଅଧରମ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅଧର୍ମ)—ଅଧର୍ମ (ଦେଖ)

Adharama Adharma (See)

ଅର୍ମ ଅଧରମ କରେ ଯେଉଁ ଦେ. ଅବଶ୍ୟ ସୁଖସୁଖ ଦୁଃଖ ପାଇବାର ।

କୃଷ୍ଣଦି ନ. ମହାଭାରତ. ୨୦ ।

ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ପାପଯୁକ୍ତ; ଅଧାର୍ମିକ (କର୍ମ)—Impious; sinful (act).

ଅଧରମଧୁ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧରଜାତ ବା ଅଧର ବିନ୍ଦିତ ମଧୁ)—ଅଧରାମୃତ; ପ୍ରେମିକପ୍ରେମିକା ପରସ୍ପର ଅଧର ଚୁମ୍ବନ କରିବା ସମୟରେ ପରସ୍ପରଙ୍କ ଅଧରନିଃସୃତ ଲାଳ, ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟ ଆସ୍ୱାଦନ କରନ୍ତି (ଏବଂ ଯାହାକୁ ପରସ୍ପର ବୋଲରେ ମଧୁ ବା ଅମୃତ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି)—The honey of the lips imbibed by lovers while kissing each other.

Adharamadhu

ଅଧରମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ+ଧର୍ମୀ)—୧ । ଅଧାର୍ମିକ—

Adharamī 1. Impious; irreligious.

୨ । ନିଜ ଧର୍ମତ୍ୟାଗୀ—2. Deserting one's creed.

୩ । ବିଧର୍ମୀ—3. Professing a different creed.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ' ଦେଖିବେ ।

ଅଧରସପତ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧର+ସପତ୍ନ; ଯାହାର
Adharasapatna ଶତ୍ରୁମାନେ ପରାଜିତ ହୋଇ ବା ମରି ତଳେ
(ଅଧରସପତ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପଡ଼ିଛନ୍ତି;ଯେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରିଅଛି)—
One whose enemies are worsted or silenced (M. W.)

ଅଧରସ୍ୱସ୍ତିକ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ମନୁଷ୍ୟର ଗୋଡ଼ ତଳେ ପୃଥିବୀର
Adharaswastika ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଥିବା ଆକାଶର
କଳ୍ପିତ ବିନ୍ଦୁ—The nadir.

ଅଧରହନୁ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ତଳ ପାଟିର ହାଡ଼—
Adharahanu The lower jaw-bone.

ଅଧରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧର+ଆ)—୧ । ଅଧରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Adharā 1. Feminine of Adhara.
ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଠିକ୍ ଗୋଡ଼ତଳେ ଥିବା ପୃଥିବୀର ଆର
ପାଖେ ଆକାଶର କଳ୍ପିତ ବିନ୍ଦୁ—2.The nadir.
୩ । ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ – 3. The south.
ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଧୃତ)—୧ । ଅଧୃତ;ଧରା ହୋଇ ନ ଥିବା—
1. Uncaught; unheld.
ଏଁଡ଼େ ୨ । (ପୁଂ) ଯେଉଁ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀ ଧରା ହୋଇ ନ ଥାଏ
ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର ମୁଣ୍ଡ ଛେଦନ କରାଯାଇ ନ ଥାଏ—
2. Uncastrated (bull-calf)
୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ବାଛୁରୀ ଜନ୍ମ କରିବା ପରେ ଯେଉଁ ଗାଈ ଧରା
ହୋଇ ନଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାକୁ 'ଫୁଙ୍କା' ହୋଇ ନଥାଏ—
ଆଫୁଁକା 3. (a cow) Not yet subjected to the
process of blowing after giving
birth to a calf.

ଅଧରାତି—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର)—ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର; ରାତିର ମଧ୍ୟ ଭାଗ;
Adharāti ରାତିଅଧ—Midnight.
ରାତଦୁପୁର
आधीरात

ଅଧରାତିଆ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ରାତ୍ରୀୟ)—
Adharātiā ୧ । ଅଧ ରାତିରେ ଘଟିବା—
ରାତଦୁପୁରେ 1. Taking place at midnight
or in the middle of the night.
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଧରାତିରେ କରିବାର ଯାହାର
ଅଭ୍ୟାସ ଅଛି—2. Accustomed to doing
things at midnight or in the middle
of the night.

ଅଧରାମୃତ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧରରେ କଳ୍ପିତ ଅମୃତ)—
Adharāmṛuta ଅଧର ମଧୁ; ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କର ପରସ୍ପରଙ୍କ
ଅଧରରୁ ଚୁମ୍ବିତ ମଧୁ ପରି କଳ୍ପିତ ଲାଳ—
The nectar-like moisture of the lips
sucked by lovers in ardent kissing.
ବେ. ବି—ଗୁରୁଜନ ଓ ବିଶେଷତଃ ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ ଖାଇବା ପରେ
ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ—The remnants of
food left on the plate by a spiritual
preceptor.
(ଯଥା—ଏହି ଅଧରାମୃତକୁ ଶିଷ୍ୟମାନେ ସେବାକରି କୃତାର୍ଥ
ହୁଅନ୍ତି ।)

ଅଧରୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧର+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ. ଚ୍ବି+କୃ ଧାତୁ+
Adharīkṛuta କର୍ମ. ତ)—
(ଅଧରୀକରଣ—ବି) ୧ । ପରାଜିତ—1. Defeated;worsted.
୨ । ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ବଳି ଯାଏ—
2. Surpassed; excelled.
୩ । ମକଦମାରେ ହାରି ଥିବା—
3. Worsted in a case.

ଅଧରୀଣ— ସଂ. ବିଣ. (ଅଧର+ଇନ)—
Adharīṇa ୧ । ନିମ୍ନସ୍ଥ—1. Lower.
(ଅଧରୀଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିନ୍ଦିତ—2. Traduced; vilified.
୩ । ଭର୍ତ୍ସିତ—3. Reproached.

ଅଧରୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧର+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ. ଚ୍ବି+ଭୂ ଧାତୁ+
Adharībhūta କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
(ଅଧରୀଭବ—ବି) ୧ । ପରାଜିତ—1. Beaten.
୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ମକଦମାରେ ହାରିଥିବା—
2 Worsted in a law-suit.
୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ରଦ୍ କରାଯାଇଥିବା (କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଆଦେଶ)—
3. Invalidated.

ଅଧରେଦ୍ୟୁଃ—ସଂ. ଅ. (ଅଧର+ଦିବସ; ନିପାତନ)—
Adharedyuḥ ୧ । ଗତ ପରଦିନ—
1. The day before yesterday.
୨ । ଆଉର କୌଣସି ପୂର୍ବଦିବସରେ—
2. On any previous day.

ଅଧରୋତ୍ତର—ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଅଧର+ଉତ୍ତର)—
Adharottara ୧ । ତଳର ଓ ଉପରର—
1. Upper and lower.
୨ । ଉଚ୍ଚତର ଓ ନିମ୍ନତର—2. Higher and lower.
୩ । ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ—3 Prior and later.
ସଂ. ଅ—୧ । ଉପର ପାଖ ତଳଆଡ଼କୁ ଓ ତଳ ପାଖ ଉପର-
ଆଡ଼କୁ, ଏହିପରି ଭାବରେ—
1. Upside down; topsyturvy.
୨ । ନିକଟରେ ଓ ଦୂରରେ—
2. Nearer and farther.
୩ । ଉପରେ ଓ ତଳେ—3. Up and down.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ୡ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଲ୍ଲାଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ୠ	୩	୨	ଲୃ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

୪ । ଉପରଅଡ଼ଲୁ ଓ ତଳଅଡ଼ଲୁ—
4. Upwards and downwards.

ଅଧରୋଷ୍ଠ—ସଂ. ବ. ୧ । (କର୍ମଧା; ଅଧର+ଓଷ୍ଠ)—ତଳ ଓଠ—
Adharoshṭha 1. The lower lip.
୨ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ତଳ ଓ ଉପର ଓଠ—
2. The lower and the upper lip.

ଅଧରୌଷ୍ଠ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅଧର+ଓଷ୍ଠ)—
Adharaushṭha ଅଧରୋଷ୍ଠ (ଦେଖ)
Adharoshṭha (See)

ଅଧର୍ମ—ସଂ. ବ. (ନଞ୍ ତତ୍ପୁ; ଅ+ଧର୍ମ)—
Adharma ୧ । ଧର୍ମ ବା ପୁଣ୍ୟର ଅଭାବ—
1. Irreligion; impiety; unrighteousness.
୨ । ଦୁଷ୍କୃତ; ପାପ—2. Sin.
୩ । ଅନ୍ୟାୟ—3. Injustice.
ଅଧର୍ମ ନାମି ଧର୍ମଘାତ୍ର, ତୁ ହାଥ ପରମ ଦସ୍ୟାତ୍ର ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ. ୪ର୍ଥ ।
୪ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟଲଙ୍ଘନ—4. Breach of duty.
୫ । ଆଇନ୍ ଲଙ୍ଘନ; ବେଆଇନ କାମ—
5. Breach of law; illegal act.
୬ । ଅନ୍ୟାୟ କର୍ମ—6. Unjust act.
୭ । ଗୁଣର ଅଭାବ—7. Absence of attributes.
୮ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅନୁଚର ପ୍ରଜାପତିବିଶେଷ (ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ପୁତ୍ର; ଏହାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ହିଂସା ବା ମୃଷା)—
8. Name of an attendant of the Sun-God.
ସଂ. ବିଣ—ଗୁଣରହିତ—Devoid of attributes.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଧର୍ମୀ)—୧ । ପୁଣ୍ୟହୀନ—
1. Impious.
୨ । ପାପୀ—2. Sinful.
୩ । ଅନ୍ୟାୟାଚରଣଶୀଳ—3. Unrighteous.
୪ । ଧର୍ମଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—4. Irreligious.

ଅଧର୍ମଚାରୀ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ଧର୍ମ+ଚର ଧାତୁ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Adharmachārī ପାପାଚରଣକାରୀ—Practising sin.
(ଅଧର୍ମଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଧର୍ମତଃ—ସଂ. କ. ବିଣ. (ଅ+ଧର୍ମତଃ)—ଅନ୍ୟାୟରୂପେ—
Adharmataḥ Wrongly.

ଅଧର୍ମା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧର୍ମ+ଆ)—ଅଧର୍ମରୂପୀ ଦେବତା (ଏ ମୃତ୍ୟୁର ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ କଳ୍ପିତା)—
Adharmā Unrighteousness (personified and represented as the bride of Death) (M. W.)

ଅଧର୍ମାଚରଣ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଧର୍ମ+ଆଚରଣ)—
Adharmācharaṇa ପାପାଚରଣ—
Unrighteous conduct.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଧର୍ମଚାରୀ (ଦେଖ)
Adharmāchārī (See)

ଅଧର୍ମାଚାର—ସଂ. ବ. ଓ ବିଣ. (ଅଧର୍ମ+ଆଚାର)—
Adharmāchāra ଅଧର୍ମାଚରଣ (ଦେଖ)
Adharmāchaṛaṇa (See)

ଅଧର୍ମାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଧର୍ମ+ଆଚାର+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Adharmāchārī ପାପାଚରଣକାରୀ—Impious; sinful.
(ଅଧର୍ମଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଧର୍ମାତ୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଧର୍ମାତ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ପାପାତ୍ମା; ପାପପ୍ରକୃତି—
Adharmātmā Of sinful nature or disposition.

ଅଧର୍ମୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଧର୍ମ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Adharmī ୧ । ଅଧାର୍ମିକ; ପାପୀ—1 Sinful; impious.
(ଅଧର୍ମିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ ଧର୍ମଭ୍ରଷ୍ଟ—2. Fallen from virtue.

ଅଧର୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧର୍ମ+ଯ)—୧ । ଧର୍ମବିରୁଦ୍ଧ—
Adharmya 1. Contrary to religion.
୨ । ବେଆଇନ୍—2. Illegal.
୩ । ଅନ୍ୟାୟ—3. Unjust.
୪ । ଅଧାର୍ମିକ—4. Impious.

ଅଧଲା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—୧ । ଏକ ପଇସାର ଅର୍ଦ୍ଧମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରା—1. Half-pice (coin)
ଆଧଲା ୨ । ଦେଢ଼ପାଉଲି—2. One and half pie.
ଥେଲା; ଅଧେଲା ୩ । ଏକ ପଇସାର ଅଧେ—3. Half a pice.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ୫ ୦ ୧୧୨]

ଅଧଲାକିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସହିଁର ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଅଧଲା—
Adhalākiā 1. Half a pice worth of.
୨ । ସହିଁର ପ୍ରତ୍ୟେକର ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଅଧଲା—
2. Worth half a pice each.

ଅଧଲିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଧଲାକିଆ (ଦେଖ)
Adhalikiā Adhalākiā (See)

ଅଧଶ୍ଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅଧସ୍+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅଧୋଗାମୀ
Adhaschara 1. Going downwards.
(ଅଧଶ୍ଚରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଭୂଇଁରେ ଢାମୁଡ଼ାଏ—
2. Creeping on the ground.
ସଂ. ବ—ଚୋର—A thief.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଧଶ୍ଚାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଧସ୍+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)
Adhaschāri —ଅଧଶ୍ଚର (ଦେଖ)
(ଅଧଶ୍ଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Adhaschara (See)

ଅଧସେରା—ଦେ. ବି—ଅର୍ଦ୍ଧସେର ଓଜନର ବଟକରା ବା ମାପିବା ପାତ୍ର—A standard weight or measure of half a seer.
Adhaserā
ଆଧସେରା
ଅଧସେରା

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅଧସେର ଓଜନ ବା ମାପର (ବସ୍ତୁ)—
1. Weighing or measuring half a seer.
୨ । ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ଅଧସେର ବସ୍ତୁ ସମାଏ—
2. (a pot) Of the capacity of half a seer.
୩ । ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଅଧସେର ଗୁଡ଼ଲ ଫୁଟିବ—
3. (a cooking pot) Of the capacity to boil half a seer.

ଅଧସେରି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅଧସେରା (ଦେଖ)
Adhaseri Adhaserā (See)

ଅଧସେରିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଅଧସେରା (ଦେଖ)
Adhaseriā Adhaserā (See)

ଅଧସେରିକିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଅଧସେରା (ଦେଖ)
Adhaserikiā Adhaserā (See)

ଅଧସ୍ତନ—ସଂ. ବିଶ—(ଅଧସ୍+ଅବସ୍ଥିତ ହେବା ଅର୍ଥରେ. ଇନ)—
Adhastana ୧ । ନିମ୍ନରେ ଅବସ୍ଥିତ; ନିମ୍ନତର—1. Lower.
(ଅଧସ୍ତନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ତଳେ ଥିବା—2. Situated beneath or below.
(ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱତନ—ବିପରୀତ)
୩ । ଏଥି ପୂର୍ବେ ଘଟିଥିବା; ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ—
3. Prior; previous.

ଅଧସ୍ତଳ—ସଂ. ବି—(ଅଧଃ+ତଳ)—୧ । ତଳମାଢ଼ାଳ—
Adhastala 1. Ground floor.
୨ । ସବୁ ଘରର ନିମ୍ନଦେଶରେ ଥିବା କୋଠରୀ—
2. The room below all other rooms.

ଅଧସ୍ତାତ୍—ସଂ. ଅ. (ଅଧସ୍+ତାତ୍)—୧ । ତଳେ; ନିମ୍ନରେ—
Adhastāt 1. Lower down; beneath; below; underneath.
୨ । ତଳଥଡ଼କୁ—2. Downwards.

ଅଧା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—ଅର୍ଦ୍ଧ; ଅର୍ଦ୍ଧେକ; ଅଧେ—
Adhā Half.
ଆଧ; ଅଧା ଅଳ୍ପ ଏ ଶ୍ରିବ ଲଟନ୍ଧ୍ୟା,
ଆଧ ବାମ ଉଦ୍ଧ ଭଏ ଦୁଇ ଅଧା । ପ୍ରାଚୀ—ଉଦ୍ଧସଂକ୍ଷେପ ।

ଦେ. ବିଶ—ଅର୍ଦ୍ଧପରିମିତ—Half in quantity, weight, measure or number.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଣ୍ଡାମ) ବି—ଅଧପାଆ ଓଜନର ପରିମାଣବିଶେଷ—
A unit of half a pāā in weight
(ଯଥା—ଅଢ଼ା ୧୫ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।)

ଅଧାଅଧା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ସ୍ଥୂଳତଃ ଅଧେ; ଅଠ ପଣି—
Adhāadhā 1. Roughly half.
ଆଧ ଆଧ; ୨ । ଅର୍ଦ୍ଧମାତ୍ରା କ୍ରମେ—2. By halves.
ଆଧା ଆଧି ୩ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ—
ଆଧା ଆଧି; 3. Incompletely.
ଆଧେ ଆଧ

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Half-filled.
୨ । ଅର୍ଦ୍ଧ ନିଃଶେଷିତ—
2. Half emptied; reduced by half.
(ଯଥା—୫ ଜଣ ଖାଇବା ପରେ ଭାତ ହାଣ୍ଡି ଅଧାଅଧା ହୋଇଗଲା ।)
୩ । ଦୁଇ ସମାନ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—
3. Divided into two equal parts.
୪ । ପ୍ରାୟ ଅଧେ—4. Roughly half.
୫ । ଅର୍ଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରିତ ଦଗ୍ଧୋକ୍ତି (କଥା)—
5. Half uttered (words).

ଅଧାଅଧି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ ଓ ବିଶ—ଅଧା ଅଧା (ଦେଖ)
Adhāadhi Adhāadhā (See)
ଯେଉଁ ଏକ ଜରତ ଢୁଢ଼ା ଓ ଅଧା ଅଧ ଗୁଡ଼ ଟେ ଟେ
ତାହା ଉଭିଯୁଦ୍ଧ ମଙ୍ଗଳେ ସେବା କରନ୍ତୁ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଅଧାଉମର୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ଆ. ଉମର୍)—
Adhāumar ୧ । ଯୁବା ବୟସ; ଯୌବନ—
ଆଧା ଉମର; 1. Youth; adolescence.
ଆଧ ବୟସ ୨ । ପ୍ରୌଢ଼ାବସ୍ଥା; ଯୌବନ ଓ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର ସନ୍ଧି
ଆଧା ଉମର ସମୟ—2. Time between youth and old age; middle age.

ଦେ. ବିଶ—ଅଧାବୟସିଆ (ଯେ ଯୁବା ନୁହେ ବା ବୁଢ଼ା ନୁହେ)
Middle aged; grown up; adult (person)

ଅଧାଉମରିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ଆ. ଉମର)—
Adhāumariā ୧ । ଅଧାବୟସିଆ; ପ୍ରୌଢ଼; ଯେ ଯୁବା ନୁହେ ବା
ଆଧବୟସୀ ବୁଢ଼ା ନୁହେ—1. Middle-aged; grown
ଅଧବୈସୁ; ଅଧେଡ଼ up; adult (person)
୨ । ଦରବୁଢ଼ା—2. Half old.

ଅଧାକପାଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+କପାଳ)—
Adhākapāli କପାଳର ବାମ ବା ଡାହାଣ ପାଖ ବିନ୍ଧିବା
ଆଧକପାଳିୟା ରୋଗ; ସୂର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ ରୋଗ—
ଆଧକପାଳୀ; Neuralgia; Hemicrania
ଅଧକପାରୀ,
ଆଧାସୀସୀ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଯ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଝ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ଏହି ରୋଗ ପ୍ରତିଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ବେଳେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଦିନ ଦୁଇ ପହର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ା ବଢ଼େ ଓ ଦି' ପହର ବାଦ୍ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଢ଼ା କମି କମି ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ବେଳକୁ ଛାଡ଼ି ଯାଏ ।]

ଅଧାକପାଳଗୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+କପାଳ+ଗୁବାକ)—ଯେଉଁ ଗୁଆର ଗୋଟାଏ ପାଖ ଚେପ୍ଟା ହୋଇଥାଏ -
Adhākapāligua
ଆଧକପାଳୀ ସୁପୁରୀ
आधकपारी
An areca nut of which one side is flat.

[ଦ୍ର—ଏ ଗୁଆକୁ ଚନ୍ଦନପେଢ଼ି ଆଦରେ ଘୋର ଚନ୍ଦନ ପରି ଅଧା-କପାଳ ବଥାଉଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଲେପିଲେ ଅଧାକପାଳ ଭଲ ହୋଇ ଯାଏ ।]

ଅଧାକପାଳଧରା—ଦେ. ବି—ଅଧାକପାଳ (ଦେଖ)
Adhākapālidharā
Adhākapāli (See)

ଅଧାକପାଳ ବଥା—ଦେ. ବି—ଅଧାକପାଳ (ଦେଖ)
Adhākapāli bathā
Adhākapāli (See)

ଅଧାକାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+କାଣ୍ଡ)—
Adhākāṇḍiā
ଆଧାଖେଚଡ଼ା
नाकमाम
୧ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ (କାର୍ଯ୍ୟ)—
1. Incomplete (work)
୨ । ଅଂଶିକ—2. Partial.
୩ । ଅର୍ଦ୍ଧସମ୍ପନ୍ନ; ଅର୍ଦ୍ଧକୃତ—
3. Half-finished; half-done.
୪ । ଅସମାପ୍ତ—4. Unfinished.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ (କରାଯାଇଥିବା) —
1. Incompletely; in a half-finished condition.
୨ । ଅଂଶତଃ—2. Partially.

ଅଧାକାନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+କୁଡ୍ୟ)—
Adhākāntha
ଛୋଟ ଦେୟାଲ
आधा दिवार
୧ । ଅଳ୍ପଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିଥିବା କାନ୍ଥ; ଯେଉଁ କାନ୍ଥ ଘରର ଛାଇକୁ ଲାଗି ନ ଥାଏ—
1. A low wall; a wall raised upto a certain height only.

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ହଲ୍ ବା ବଡ଼ ଘରର ଭିତର ଅଂଶକୁ ଏକାଧିକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିବାକୁ ହେଲେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ଅଧାକାନ୍ଥ ଦିଆଯାଏ; ଏହି ଅଧାକାନ୍ଥ ବେଳେ ବେଳେ ପରିବା କାମ କରେ ।]

୨ । ଯେଉଁ କାନ୍ଥ ଅବଶ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ନାହିଁ—
2. Half-finished wall.

ଅଧାକାନ୍ଥି—ଦେ. ବି—ଅଧାକାନ୍ଥ (ଦେଖ)
Adhākānthi
Adhākāntha (See)

ଅଧାକୋଠା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+କୋଷ୍ଠ)—
Adhākoṭhā
ଯେଉଁ କୋଠାର କାନ୍ଥମାନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠି ନ ଥାଏ ତଥା ଯେଉଁ କୋଠାରେ ଛତ ପଡ଼ି ନ ଥାଏ—Half-built brick-building.

ଅଧାଚନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ଚନ୍ଦ୍ର)—
Adhāchandra
୧ । ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର; ଅଷ୍ଟମୀର ଚନ୍ଦ୍ର—
1. Half-moon.
୨ । ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
2. A kind of weapon of offence in the shape of a half moon; a scimitar.

ଚୁଡ଼ିବା ଚରଚରା ବେଲଙ୍ଗ ମାର ବିଜା
ମୁଖର ଅଧଚନ୍ଦ୍ର ବେଣାର ଏବ ମୁଣ୍ଡା । ପୀତାମ୍ବର. ନିର୍ବିଂଶପ୍ରବଣ. ୪ ।

୩ । ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ଫଳବିଶିଷ୍ଟ ଶରବିଶେଷ—
3. A kind of arrow having the barb shaped like a half moon.
୪ । (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ) ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର; ଗଳଥା; ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ତର୍ଜନୀ ବା ମଧ୍ୟମାକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିବା ଯୋଗୁଁ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି କରତଳଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବେକ ପଛଆଡ଼ୁ ଦିଆଯିବା ଧକ୍କା—4. A push given to a person from behind the neck by the extended thumb and index or middle finger.

ଅଧାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—କାଠତାଳତା ବା ଘୁମତାଳ ଘର
Adhāṭi
କାଠର ଦୁଇ ଫାଳଆ ଏକପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ—
A kind of wooden castanets.

ଶ୍ରୀ କରରେ ତାଳ ସବ ବାଟରେ ଅଧାଟି ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଦେ. ବିଶ—ଅଧାଟିଆ (ଦେଖ)
Adhāṭiā (See)

ଅଧାଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅଧାଭୁଆ; ଅର୍ଦ୍ଧପକ୍ୱ (ଫଳ)
Adhāṭiā
ଆଧପାକା
अधुरा
1 Half-ripe (fruit)
(ଯଥା—ଅଧାଟିଆ ନଡ଼ିଆ)
୨ । ଅପରିପକ୍ୱ; ଯାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବଢ଼ି ନାହିଁ—
2. Not fully developed.
୩ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଦରପନ୍ତ୍ରିଆ—3. Unfinished.

ଅଧାଡ଼ି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅ+ଧାରା)—୧ । ଅଧାରା—
Adhārḍi
1. Want of method or system.
୨ । ସାମାଜିକ ଆଦବ୍‌କାୟଦା ବା ଭଦ୍ରତାର ଅଭାବ—
2. Want of manners.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଧାଡ଼ିଆ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଓ. ଧାଡ)—
Adhārdiā ୧ । (ଯେ ଧାଡ଼ି ବା ଭଦ୍ରସମାଜର ପଙ୍କ୍ତିରେ ବହିନାହିଁ)—ଅଭଦ୍ର; ଅସାମାଜିକ—
1. Uncivil; boorish.
୨ । (ଯେ ଅକ୍ଷର ବା ବିଦ୍ୟାର ଧାଡ଼ି ବା ସଂଜ୍ଞି ପଢ଼ି ନାହିଁ) ଅଶିକ୍ଷିତ; ଅପାଠୁଆ; ମୂର୍ଖ—2. Unlettered.
୩ । ଯେ ଧାରା ଜାଣେ ନାହିଁ—
3. Unmethodical; unsystematic.
୪ । ଅଖାଡ଼ୁଆ—4. Awkward.

ଅଧାଡ଼ୁଆ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧପକ୍ୱ; ଅପରିପକ୍ୱ—
Adhārduā 1. Not fully ripe; unripe.
ଆଧପାକା ୨ । ଅପରିଣତ—2. Not fully developed.
ଅଧୁରା ୩ । ଅପ୍ରବୀଣ—3. Inexperienced.
୪ । ଯେଉଁ ନଡ଼ିଆର ଭିତର ଶସ ଖୁବ୍ ଟାଣ ହୋଇନାହିଁ—
4. (cocoanut) Having the kernel not yet hardened.
୫ । ଯେଉଁ ବଳଦ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ହଡ଼ା ହୋଇନାହିଁ—
5 (ox) Which has not yet become old.
୬ । ଅଧାଉମରିଆ (ଦେଖ)
6. Adhāumariā (See)
ବେ. ବ—୧ । ଅପରିଣତ ନଡ଼ିଆ (ଫଳ)—
1. Undeveloped cocoanut (fruit)
[ଦ୍ର—ପଇଡ଼ ଓ ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ନଡ଼ିଆକୁ ଅଧାଡ଼ୁଆ କହନ୍ତି ।]
୨ । ହଡ଼ା ନ ହୋଇଥିବା ବଳଦ—
2. An ox which has not yet become old.
[ଦ୍ର—ଦାମ୍ପତ ଓ ହଡ଼ା ବଳଦର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ବଳଦକୁ ଅଧାଡ଼ୁଆ କହନ୍ତି ।]

ଅଧାତୁମନ୍ତ—ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଧାତୁମତ୍)—
Adhātumanta ପଞ୍ଚଭୂତ-ସମ୍ବନ୍ଧ-ଶୂନ୍ୟ—
Devoid of the five elements.
ଅଧାତୁମନ୍ତ ଅହା ହେ.ଏ, ଧାତୁ ପଂଚ ଦେହ ବହେ ।
ଜଳଲାଥ. ଭଜନ ।

ଅଧାଧନ୍ଦ—ବେ. ବ. ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଅନ୍ଧ)—ଅନାଧୁନି (ଦେଖ)
Adhādhanda Andādhuni (See)
ବ୍ୟର୍ଥ ଭୂଷିରେ ଏ ବହୁତ ଅଧାଧନ୍ଦ । ପ୍ରାଚୀ, ଚ୍ଛନ୍ଦନ୍ଦ୍ରଦଳ ଗୀତା

ଅଧାଧୁନ୍—ବେ. ବ. ଓ ବିଣ—ଅନାଧୁନି (ଦେଖ)
Adhādhund Andādhuni (See)
ପ୍ରାବେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଅଚଳତ—
1. Unfathomable.
୨ । ଗୋଳମାଳିଆ—2. Confused,
୩ । କଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—3. Bewildered.
ପ୍ରାବେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—କଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—
Bewilderment.

ଅଧାଧୁନ୍ଦି—ବେ. ବ. ଓ ବିଣ—ଅନାଧୁନି (ଦେଖ)
Adhādhundi Andādhuni (See)

ଅଧାଧୁନ୍ଦିଆ—ବେ. ବିଣ—ଅନାଧୁନିଆ (ଦେଖ)
Adhādhundiā Andādhuniā (See)

ଅଧାପନ୍ତରା—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ପ୍ରାନ୍ତର)—
Adhāpantarā ୧ । ଦରପନ୍ତରା; ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—
ଆଧାମାଧା; ଆଦାଡ଼ିୟା 1. Incomplete.
ନାତମାମ; ଅଧୁରା ୨ । ଅସମାପ୍ତ—2. Unfinished.
୩ । ଅର୍ଦ୍ଧସମାପ୍ତ—3. Half-finished.

ଅଧାପନ୍ତରିଆ—ପ୍ରା. ବିଣ—ଅଧାପନ୍ତରା (ଦେଖ)
Adhāpantariā Adhāpantarā (See)

ଅଧାପନ୍ତାରିଆ—ପ୍ରା. ବିଣ—ଅଧାପନ୍ତରା (ଦେଖ)
Adhāpantāriā Adhāpantarā (See)

ଅଧାପାଆକିଆ—ବେ. ବିଣ—ଅଧପାଆକିଆ (ଦେଖ)
Adhāpāākiā Adhapāākiā (See)

ଅଧାପାଇଆ—ବେ. ବିଣ—ଅଧପାଆକିଆ (ଦେଖ)
Adhāpāiā Adhapāākiā (See)

ଅଧାପାଇକିଆ—ବେ. ବିଣ—ଅଧପାଆକିଆ (ଦେଖ)
Adhāpāikiā Adhapāākiā (See)

ଅଧାପାଠିଆ—ବେ. ବିଣ. ସୁଂ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ପାଠକ)—
Adhāpāṭhiā ୧ । ଅର୍ଦ୍ଧଶିକ୍ଷିତ—
(ଅଧାପାଠେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Half-educated.
ଅଧଗୁଧ ୨ । ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷିତ ନୁହେ; ଯାହାର ଶିକ୍ଷା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନାହିଁ—
2. Not fully educated.
୩ । ଯେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ କ୍ରମ ଶେଷ ନ କରୁଣୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାଡ଼ିଛି—3. One who has not undergone the full course of studies in a school.
୪ । କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ପ୍ରବନ୍ଧର ପାଠ କିମ୍ବା ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ଯେ ପଠନ ବନ୍ଦ କରି ଦିଏ—
4. One who stops reading before a book or a subject in finished.

ଅଧାପାଠୁଆ—ବେ. ବିଣ. ସୁଂ—ଅଧାପାଠିଆ (ଦେଖ)
Adhāpāṭhuā Adhāpāṭhiā (See)
(ଅଧାପାଠୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଧାପ୍ରାଣ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ପ୍ରାଣ)—
Adhāprāṇa ୧ । ଅଧମରା (ଦେଖ)
ଆଧମରା 1. Adhamarā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଓ	ଔ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ			ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଦ	ଲଅ	ଉ	ନ୍ଦ

ଅଧମରା; ଅଧମୁଆ ୨ । ମୁମୂର୍ଷୁ; ମୃତପ୍ରାୟ—2. Dying.
୩ । ବେଦମ୍—3. Out of breath.

ଅଧାଫରି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—ଓଡ଼େ ଚାଷ ହୋଇଥିବା ବଲକୁ ଦୋଓଡ଼ ଚାଷ
Adhāphari କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲଙ୍ଗଳ—
A kind of plough used in ploughing a field which has once been ploughed.

ଅଧାବୟସ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ବୟସ)—ଅଧାଉମର (ଦେଖ)
Adhābayasa Adhāumar (See)
ଆଧବଏସ
ଆଧାଉମର

ଅଧାବୟସିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅଧାଉମରିଆ (ଦେଖ)
Adhābayasiā Adhāumariā (See)

ଅଧାବୟସୀ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଧାଉମରିଆ (ଦେଖ)
Adhābayasī Adhāumariā (See)

ଅଧାବିଧା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ବିଧା)—ଅଧାପନ୍ତରା (ଦେଖ)
Adhābidhā Adhāpantarā (See)

ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ—
1 Incompletely.
୨ । ଅମନୋଯୋଗୀ ହୋଇ; ମନ ନ ଲଗାଇ—
2. Half heartedly.

ଅଧାମ—ଦେ. ବ—୧ । ଦୁଗ୍ଧରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
Adhāma 1 A kind of sweetmeat prepared from milk.
୨ । ଘନୁଡ଼ି; ଘନାବର୍ତ୍ତ ମିଠାମିଶା ଦୁଧ—
2. Milk boiled thick and mixed with sugar.

ଅଧାନରସ ଚୋଷିବା ଦୁଗ୍ଧ ଖଣ୍ଡ ଉଦ୍ଦ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅଧାମାର୍ଗବ—ସଂ. ବ. (ଅ+ଧା ଧାତୁ+ମାର୍ଗ+ବା ଧାତୁ +ଅ;
Adhāmārgaba ବାଗ୍ଭଟାଥ ବାଗ୍ଭଟବ୍ୟବଧାନ)—
ଅପାମାର୍ଗ (ଦେଖ)
Apāmārga (See)

ଅଧାର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. (ସଂ. ଆହାର)—୧ । ଖାଦ୍ୟ; ଆହାର—1. Food.
Adhāra (ଯଥା—ସେ ବେମାରରେ ପଡ଼ି ଅଜକୁ ଦୁଇଦିନ
ଆଧାର ହେବ ଅଧାର ଗଡ଼ିଲାଣି ।)
ଅହାର ୨ । ପକ୍ଷିମାତା ନିଜ ଶିଶୁର ପାଟିରେ ଆଣି ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ
ଗୁଞ୍ଜିଦିଏ—2. Food put by the mother-bird into the mouths of its young-ones.

ଦେ. ବ. (ସଂ ଅ+ଓ. ଧାର=ଦାନ୍ତ)—ଅଦାନ୍ତ୍ରିଆ—
Not sharp-edged; blunt.

ଅଧାରଣକ—ସଂ. ବଣ. (ଅ+ଧାରଣ+କ)—ଯାହାରେ ଲାଭ ମିଳେ
Adhāraṇaka ନାହିଁ; ଯାହା ବଳ ଲାଭଜନକ ନୁହେ—
Not profitable.

ଅଧାରୁଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । (ଅ+ଓ. ଧାରୁଆ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Adhāruā ଧାରୁଆ ବା ଋଣୀ ନୁହେ—1. Not indebted; free from debt.
୨ । (ଅ+ଓ. ଧାର+ଓ. ପ୍ରତ୍ୟୟ. ଉଆ)—ଅତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଅଦାନ୍ତ୍ରିଆ—2. Not edged; blunt.
୩ । (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ରୋପିତ)—ଯେଉଁ ବଳ ବା ଚାଷରେ ଧାନଚାରା ରୁଆ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇ ନାହିଁ—
3. (a field) In which the transplantation of paddy seedlings has not been completed.

ଅଧାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କାହାଠାରୁ ଧାର କରି ନାହିଁ;
Adhārtā ଋଣୀ—Not indebted to any person.
ଅଋଣୀ
ଅରୁଣୀ

ଅଧାର୍ତ୍ତାବନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—୧ । ଅଧାର୍ତ୍ତା; ଅଋଣୀ—
Adhārtābandhā 1. Not in debt.
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କାହାଠାରୁ ଋଣ କରି ନାହିଁ ତଥା ତାହା ନିକଟରେ ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ଜାମିନ୍ ହୋଇ ନାହିଁ—
2. (a person) Who is neither indebted nor encumbered by any liability.
୩ । ଯାହା ଉପରେ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ବା ଝୁଲି ନାହିଁ—
3. Not saddled with any responsibility.
୪ । ଜାମିନ୍ ବା ବନ୍ଧକ ଆଦିଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିବା (ସମ୍ପତ୍ତି)—
4. Unencumbered; (property) having no encumbrance on it.

ଅଧାସଇ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—୧ । ଅଧାସରି (ଦେଖ)
Adhāsai 1. Adhāsari (See).
୨ । ଅଧେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘରକୁ ପୂରା ଯାଇଥିବା—
2. Half-thrust.
୩ । ଅଧାସୋଇ (ଦେଖ)—3 Adhāsoi (See)
ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି. ବଣ—ଅଧାସରି (ଦେଖ)—Adhāsari (See)

ଅଧାସରି—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ+ସମାପ୍ତ)—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧସମାପ୍ତ—
Adhāsari 1. Half-finished.
ଆଧାସରି (ପ୍ରାଚୀନ) ୨ । ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧସମାପ୍ତ—
2. Nearly half-done.
୩ । ଅର୍ଦ୍ଧେକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖର୍ବୀକୃତ—
3. Reduced to or diminished by half.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଅର୍ଦ୍ଧପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Half-filled.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—1. Upto half the limit.

୨ । ପ୍ରାୟ ଅର୍ଧେ—2. Nearly half; by about half.

ଅଧାସୋଇଁ—ପ୍ରା. ବିଶ—ବ୍ୟବହାରରେ ଅଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘୋର ହୋଇ
Adhāsoiñ ଯାଇଥିବା (ଲଙ୍ଗଳ)—(plough) Almost worn-out by constant use.

ପ୍ରା. ବି—ବହୁକାଳ ହଳବୁଲା ହେବା ଯୋଗୁଁ ଅର୍ଧେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘୋର ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଲଙ୍ଗଳ—A plough which is almost worn out by constant use.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅଧାସରି (ଦେଖ)—Adhāsari (See)

ଅଧାସ୍ୱର୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ + ସ୍ୱର୍ଗ)—
Adhāswarga ୧ । ସ୍ୱର୍ଗସୁଖର ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଗ—
1. Partial enjoyment of heavenly bliss.

୨ । ଆକାଶର ଅର୍ଧେ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚତା—
2. A height of half-way to the sky.

ତରଂଗ ଯୋଜନ ଉପରେ ଉତ୍କର୍ଷ,
ଅଟ୍ଟିର ଦେନ ଯାଇ ଚଢ଼ିବ ଅଧାସ୍ୱର୍ଗ । ଗାରଳା. ମହାଭାରତ. ୩୯ ।

ଅଧି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ + ଧା ଧାତୁ + ଇ; ନିପାତନ)—
Adhi ୧ । ଅଧି; ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା; ମନୋଦୁଃଖ—
1. Mental agony or pain.

୨ । ଋତୁମତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman in her menses.

ସଂ. ଅ—ଉପସର୍ଗ (ଏହା ଧାତୁମାନଙ୍କ ପୂର୍ବରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅର୍ଥରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପଦମାନ ନିଷ୍ପନ୍ନ କରେ)—
A prefix attached to roots to denote various meanings.

୧ । ଉପରିଭାଗରେ; ଉପରେ—
1. Above; over; on.
(ଯଥା—ଅଧିଗ୍ରହଣ; ଅଧିକାର ।)

୨ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ମୁଖ୍ୟ—2. Chief; superior.
(ଯଥା— ଅଧିରାଜା; ଅଧିପତି ।)

୩ । ଅତିକ୍ରମ—3. Beyond.
(ଯଥା—ଅଧିବେଦନ ।)

୪ । ଉପରକୁ; ଉଚ୍ଚକୁ—4. Up.
(ଯଥା—ଅଧିରୋହଣ ।)

୫ । ଅଧିକା—5. Extra; redundant.
(ଯଥା—ଅଧିଦିନ; ଅଧିମାସ ।)

୬ । ଅଧିକାର; ଅଧିପତ୍ୟ; ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—
6. Authority; mastery.
(ଯଥା—ଅଧିଦୈବ ।)

୭ । ଆଧିପତ୍ୟ—7. Domination.
(ଯଥା—ଅଧିପତି ।)

୮ । ଅଧିକରୂପେ; ଅଧିକ୍ୟ—8. Excessive.
(ଯଥା—ଅଧିଶୟ; ଅଧିଶେଷ ।)

୯ । ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—9. Relating to.
(ଯଥା—ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ।)

ଅଧିଆ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅଧ୍ୟାୟ)—୧ । ଗ୍ରନ୍ଥାଦିର ଅଧ୍ୟାୟ—
Adhiā 1. Chapter (of a book).

ଅଧ୍ୟା
ହତ୍ୟା ୨ । (ସଂ. ଅଧିବାସ)—ଅଭୀଷ୍ଟ ଫଳପ୍ରାପ୍ତି କାମନାପୂର୍ବକ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ପଡ଼ିରହିବା; ଧାରଣା—2. Lying prostrate before a deity till one's wish is fulfilled.

୩ । (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ) ଭାଡ଼ି ରଖିବାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଠିଆ—
ଛୋଟଭାଁଡ଼ 3. A pot or small jug for keeping toddy.

(ଦ୍ର—ଅଧିଆ ଉଚ୍ଚାଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଘଡ଼ାଠାରୁ ସାନ ।)

ଅଧିଆ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଭୀଷ୍ଟ-ଫଳ-କାମନାପୂର୍ବକ ଦେବତାଙ୍କ-
Adhiā pardibā ଠାରୁ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି
ହତ୍ୟାଦେଓୟା ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପବାସ ବା ଅର୍ଦ୍ଧାଶନରେ ପଡ଼ି ରହିବା—To lie prostrate before a deity till one gets one's desire.

ଅଧିଆରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—ଜଣକର ଛେଳିଛୁଆ ଗୋରୁ
Adhiārī ବାଛୁରୀକୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପାଳିବାକୁ ନେବାର ରୀତି;
ଅଧିୟ ରୀ ଏଥିରେ ଏହି ସର୍ତ୍ତ ଥାଏ ଯେ, କିଛି ଦିନ ପରେ ବାଛୁରୀ ବା ଛେଳିଛୁଆ ବଢ଼ିଗଲେ ବିକିଲବ୍ଧ ଧନରୁ ଜମା ଦିଆଯିବା ବେଳର ମୂଲ୍ୟ କଟି ଯାଇ ବାକି ଯାହା ବଳିବ ସେଥିରୁ ଅର୍ଧେ ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ଓ ଅର୍ଧେ ପାଳକ ନେବେ—A system of bringing up another person's calf or goat on condition that on the sale of the animal the profit will be divided half and half between the owner and the custodian.

ଅଧିକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଧାରୂଢ଼ + କ; ଉତ୍ତରପଦ ଲୋପ; ପାଣିନି ବ୍ୟାକରଣ)—
Adhika
(ଉନ—ବିପରୀତ) ୧ । ଅଧିକା; ବେଶି—1. Additional.
(ଅଧିକତା; ଅଧିକ୍ୟ—ବି) ୨ । ଅତି ବେଶି—2. Excessive.

୩ । ବହୁତ; ପ୍ରଚୁର—3. Abundant; copious.

୪ । ଅନେକ—4. Many.

୫ । ଅତିରିକ୍ତ; ଦରକାରୀ ଛଡ଼ା ବେଶି—
5. Superfluous; redundant.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଙ୍ଗ	ଇ୍ୟ	ଉ୍ୟ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

୨ । ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—6. More than enough.
୭ । ଅସାଧାରଣ ରୂପେ ବେଶି—7. Inordinate.
୮ । ସାଧାରଣ ଅପେକ୍ଷା ବିଶିଷ୍ଟ—
8. Peculiar; special; particular.

ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଧିକ୍ୟ)—୧ । ଅତିଶୟ—1. Excess.
୨ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—2. Abundance; plenty.
୩ । ସୌଭାଗ୍ୟ; ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି—
3. Prosperity; good fortune.
(ଯଥା—ମୋ ସାଆନ୍ତାଣୀ ତଢ଼େଇର ଯେଉଁବଥା ଜାଣନ୍ତି; ତାଙ୍କର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହେଉ ।)
୪ । ପ୍ରୟୋଜନାଧିକ୍ୟ; ଅତିରେକ—4. Superfluity.
୫ । ମଙ୍ଗଳ; ଶୁଭ—5. Good.

ଦେ. ବିଣ—ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବଡ଼; ଅଧିକତର; ଅଧିକତମ—
Greater; greatest.
ସବୁ ଗର୍ବରୁଃ ଅଧିକ ଦାରଦା । ବୃଷଗିରି. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବଡ଼ରୂପେ—
More than; bigger than.

ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅଧିକନ୍ତୁ)—୧ । ବରନ୍ତୁ; ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ—
1. On the other hand.
ଯଜ୍ଞ ଧନ୍ୟ ପିତା, ବେଦ ଏ ସୁତାର ବନ୍ଧ ନ ଧରନ୍ତେ ଦୋଷ;
କ୍ରଃଗ୍ରହଁ ସ୍ନେହ, ନ ରୁଃ ତାଙ୍କର ଅଧିକ ବଢ଼ିଛ ଦୋଷ ।
ଗଙ୍ଗାଧର—ପ୍ରଣବ୍ଦଶ୍ମ ।

୨ । ଅଧିକନ୍ତୁ; ଆହୁରି ମଧ୍ୟ—
2. And also; moreover.
ସେ ସତ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଉଡ଼ା ଜାଗ, ଅଧିକ ମିଥ୍ୟା ପରମାଣ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ. ୧୧୫ ।

୩ । ବରନ୍ତୁ—3. But.
୪ । ବରନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ—4. But also.
୫ । ଏହା ଛଡ଼ା—5. Besides this.
ଗୁରୁ ସଙ୍ଗିଣୀ ସିବା ଗୋ—ହେଲେ ତ ଜଣା
ଅଧିକ ଏଥିଁ ସଙ୍ଗ—ଅପବାଦ ବେଦନ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଅଧିକଉଁ ଅଧିକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଧିକାଧିକ)—
Adhikauñ adhika ୧ । ଆହୁରି ଅଧିକ—
ଅଧିକ ଅଧିକ 1. Much more.
ଅଧିକସେ ଅଧିକ ୨ । ଅତି ଅଧିକ; ଭେରି ବେଶି—
2. To much; excessive.
୩ । କ୍ରମଶଃ ଅଧିକତର—
3. Gradually increasing.
(ଯଥା—ଦିନକୁ ଦିନ ତା ରୋଗ ଅଧିକଉଁ ଅଧିକ ହେଉଛି ।)

ଦେ. ବ—୧ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ; ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି—
1. Prosperity; affluence.
(ଯଥା—ପ୍ରଭୁ ତୋର ଅଧିକଉଁ ଅଧିକ କରନ୍ତୁ ।)
୨ । ଅକ୍ଷୟନ୍ତ ଧନ—2. Inexhaustible riches.
୩ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—3. Plenty.

ଦେ. ଅ—୧ । ଅତ୍ୟଧିକରୂପେ—
1. Excessively; too much.
୨ । ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ—2. More than.
୩ ପୁନଃପୁନଃ—3. Again and again; repeatedly; over and over.
୪ । ଉଭୁଁ ବଳ ଉଭୁଁ ବଳ—
4. One more than the other.
୫ । ବେଶି ବେଶି—5 More and more.

ଅଧିକନ୍ତୁ—ସଂ. ଅ. (ଅଧିକଂ + ତୁ)—୧ । ଏବଂ—1. And.
Adhikantu ୨ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ; ଏବଂ ମଧ୍ୟ—
2. And also; in addition.
୩ । ପରନ୍ତୁ—3. On the other hand; more-over.
୪ । ପୁନଶ୍ଚ—4. Again.
୫ । ବିଶେଷତଃ—5. Specially.

ଅଧିକପଦତା—ସଂ. ବ—ରଚନାର ଦୋଷବିଶେଷ—
Adhikapadatā A defect in composition.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ରଚନାରେ ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ ଗୋଟିଏ ବର୍ଣ୍ଣ ପଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ଥାଏ । ଯଥା—ମଧୁସୂଦନ ପ୍ରବନ୍ଧମାଳାରେ-ନଗରର ସମସ୍ତ ଅଟ୍ଟାଳିକାତପ୍ତ ବୁଯତ ଦେବା ପରି ବୋଧ ହେଲା ।
ଭୁଲମଣି—ଅଳଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ଅଧିକ ବଚନ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା)—ଅତ୍ୟୁକ୍ତି—
Adhika bachana Exaggeration.

ଅଧିକ ବାକ୍ୟୋକ୍ତି—ସଂ. ବ—ଅତିଶୟୋକ୍ତି ଅଳଙ୍କାର—
Adhika bākyokti Figure Hyperbole.

ଅଧିକମାସ—ସଂ. ବ—ମଳମାସ (ଦେଖ)
Adhikamāsa Malamāsa (See)

ଅଧିକରଣ – ସଂ. ବ. (ଅଧି + କୃ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Adhikaraṇa ୧ । ଅଧିକାର ହେବା କର୍ମ; ଦଖଲ କରିବା କର୍ମ-
1. Act of taking possession; exercise of authority.
୨ । ଅଧିକାର; ପ୍ରଭୁତ୍ୱ; ଆଧିପତ୍ୟ—
2. Mastery; authority; dominion.
୩ । ଆଧାର; ପାତ୍ର—3. Receptacle.
୪ । ନିମ୍ନରେ ଥିବା ପ୍ରସ୍ତ—4. Substratum.
୫ । ନିୟୋଜନ; ନିଯୁକ୍ତିକରଣ—
5. Appointing; deputing.
୬ । ସମ୍ପର୍କ; ସମ୍ବନ୍ଧ—6. Relation; connection.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁଯା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଜବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଜବଦ' ଦେଖିବେ ।

୭ । ସ୍ଥାନ—7. Place; location.

୮ । ଉପାଦାନ; ଉପକରଣ—8. Material.

୯ । ଆଶ୍ରୟ; ଆଶ୍ରା—9. Refuge.

୧୦ । ଦାବୀ—10. Claim.

୧୧ । ଧର୍ମାଧିକରଣ; ବିଚାରାଳୟ; ଅଦାଲତ—
11. Court of justice.

୧୨ । (ବିଭକ୍ତିକରଣ) ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତିର କାରକ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ବା ସମୟରେ କୌଣସି କ୍ରିୟା ଘଟେ—
12. The locative case.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଅଧିକରଣକାରକ ଚିହ୍ନାଇବାପାଇଁ ଶବ୍ଦ ପରେ ଏ, ରେ, ଠାରେ ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଅଧିକରଣ ପ୍ରଥମତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଯଥା—ସ୍ଥାନାଧିକରଣ ବା ଆଧାରାଧିକରଣ, କାଳାଧିକରଣ; ଆଧାରାଧିକରଣ ପୁଣି ଚାରି ପ୍ରକାରେ ହୁଏ ଯଥା—ଏକଦେଶ, ଯଥା—ବଣରେ ବାଘ ଅଛି । ବିଷୟ, ଯଥା—ଗଣିତରେ ତାର ଦଖଲ ଅଛି । ବ୍ୟାପ୍ତି, ଯଥା—ସୁଲଙ୍ଗରେ ତେଲ ଅଛି । ସାମୀପ୍ୟ, ଯଥା—ନଈରେ ଘର କର ଭୂମୀର ସାଙ୍ଗେ ବାଦ କରିବ ନାହିଁ ।]

୧୩ । (ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର) ମୀମାଂସା ଓ ବେଦାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରକରଣ ବା ପରିଚ୍ଛେଦରେ କୌଣସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବା ବିଷୟ ଆଲୋଚିତ ବା ବିବେଚିତ ହୋଇଥାଏ—
13. (philosophy) Section or topic in which a particular subject has been discussed.

[ଦ୍ର—ବ୍ୟାସ ଓ ଜୈମିନୀଙ୍କ ଦର୍ଶନ ସୂତ୍ରମାନ ଚାରି ଚାରି ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଅଧ୍ୟାୟମାନ ପାଦରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି ଓ ପାଦମାନ ଅଧିକରଣରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଅଧିକରଣର ୫ଟି ଅଙ୍ଗ, ଯଥା—ବିଷୟ (Subject or matter); ସଂଶୟ (Doubt or query); ପୂର୍ବପକ୍ଷ (Prima facie argument); ଉତ୍ତରପକ୍ଷ (Reply to meet the above); ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (Final conclusion).]

ଅଧିକରଣ ମଣ୍ଡପ—ସଂ. ବି—ବିଚାରାଳୟ; ଅଦାଲତ ଘର; କଚେରି;
Adhikaraṇa maṇḍapa ଇଜ୍‌ଲାସ୍—Hall of justice; Court-house.

ଅଧିକରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନ)—ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସିଦ୍ଧ-
Adhikaraṇa siddhānta ହେଲେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଆପେ ଆପେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ—
(Logic) Propositions or conclusions which automatically solve some other propositions.

[ଦ୍ର—'ଆତ୍ମା ଦେହ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଅଟେ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସିଦ୍ଧ ହେଲେ 'ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନେକ', 'ଦେହ ଅଚିତ୍' ଆଦି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତମାନ ଆପେ ଆପେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ ।]

ଅଧିକରଣିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧିକରଣ+ଇକ)—
Adhikaraṇika ୧ । ବିଚାରପତି; ଜଜ୍—
(ଅଧିକରଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A Judge; the presiding officer of a court.

୨ । ରାଜକୀୟ ଉଚ୍ଚକର୍ମଚାରୀ; ହାକିମ—
2. A government official.

ଅଧିକରଣୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧିକରଣ+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Adhikaraṇī ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—A superintendent.

ଅଧିକରୁଅଧିକ—ଦେ. ବିଶ. ଓ ବି. ଓ କ୍ରି. ବିଶ—
Adhikaruadhika ଅଧିକଉଁ ଅଧିକ (ଦେଖ)
Adhikauñadhika (See)

ଅଧିକର୍ମ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Adhikarma ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ; ତଦାରିକାକର୍ମ—1. Supervision; superintendence.

୨ । ପ୍ରଧାନ ବା ଉତ୍କୃଷ୍ଟକର୍ମ—2. Superior act.

ଅଧିକର୍ମକୃତ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧିକର୍ମ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Adhikarmakṛut କୌଣସି କାମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ କାମ ତଦାରିକା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଜମାଦାର; ସର୍ଦ୍ଦାର—
A supervisor; a jamādār.

ଅଧିକର୍ମିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧିକର୍ମ+ଇକ)—
Adhikarmika ୧ । ହାଟ ଓ ବଜାରର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ; ହାଟ ଦାରୋଗା; ବଜାର ତଉଲିଆ——
1. Superintendent of a market.

୨ । ହାଟତୋଳା ଆଦାୟ କରିବାପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
2. An officer engaged to collect toll from a market.

୩ । ଜମାଦାର; ମୁଲିଆ ବା କାମ କରିବା ଲୋକମାନଙ୍କ କାମ ତଦାରିକା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ସର୍ଦ୍ଦାର—
3. A sardār; a supervisor of labourers.

ଅଧିକା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଧିକ)—
Adhikā ୧ । ବଳକା; ନଅଛ ବେଳେ କାମ ଚଳାଇବା ପାଇଁ
ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରଖାଯାଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ)—
ଅଧିକ 1. Extra; additional.

୨ । ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ—
2. Redundant; superfluous.

୩ । ଅଧିକ; ବେଶି—3. Great.

୪ । ଅବଶିଷ୍ଟ; ବଦ୍‌ବା; ବଳପଡ଼ିଥିବା—4. Remainder.

ଅଧିକାଂଶ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଅଧିକ ଭାଗ; ବେଶି ଭାଗ—
Adhikāṁśa 1. A large part

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ୱ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲ୍ଟ	●	ନ୍ଟ

(ଅଲ୍ପାଂଶ—ବିପରୀତ) ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟର ଅଧେ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଅଂଶ—2 Majority; more than half.

ବେ. ବିଣ—୧ । ଅନେକ; ବହୁତ; ବହୁସଂଖ୍ୟକ—
1. A great number; many.

୨ । ବହୁ ପରିମିତ—2. Very much; too much; a very large quantity.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା ସାଧାରଣ ପରିମାଣ ବା ସଂଖ୍ୟାରୁ ଢେର୍ ବେଶି—3. Much more than ordinary.

ବେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବହୁ ସ୍ଥଳରେ—
1. In a great many places or instances.

ଅଧିକାଂଶ
ଅଧିକାଂଶ

୨ । ପ୍ରାୟ; ସାଧାରଣତଃ—2. Generally.

୩ । ଅଧେ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ସ୍ଥଳରେ-
3. In the majority of cases.

ଅଧିକାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅଧିକ+ଅଙ୍ଗ)—୧ । (କର୍ମଧା) ସତରାଚର ଦେହରେ ଯେତେ ଅଙ୍ଗ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ ତହିଁ ଅପେକ୍ଷା ଦେଖାଯିବା ବଳକା ଅଙ୍ଗ (ଯଥା—ଛଅଙ୍ଗୁଳିଆ ବ୍ୟକ୍ତିର ଷଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗୁଠି)—
Adhikāṅga
1. Redundant limb; extra limb.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସାଞ୍ଜୁ ଉପରେ ଉଡ଼ାଯାଇ ପିନ୍ଧାଯିବା କମରପଟ୍ଟ; କମରବନ୍ଧ—
2. Belt; sash worn over a coat of mail.

ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଧିକାଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ଅଧିକାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (person)Having a redundant limb.

ଅଧିକାଧିକ—ସ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍ପୁ, ଅଧିକ+ଅଧିକ)—
Adhikādhika
ଅଧିକଉଁ ଅଧିକ (ଦେଖ)
Adhikauñ adhika (See)

ଅଧିକାଭେଦରୂପକ—ସ. ବି—ରୂପକାଳଙ୍କାରବିଶେଷ (ଏଥିରେ ଉପମାନ ଓ ଉପମେୟର ଅନେକ କଥାର ମେଳ ଦେଖାଇ ଦିଆ ହୋଇଥାଏ; ଶେଷକୁ ଗୋଟିଏ କଥାରେ ବିଶେଷତା ବା ଅଧିକତା ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଏ ।)
(ହୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Adhikābhedarūpaka
A kind of simile.

ଅଧିକାର—ସଂ. ବି. (ଅଧି+କୃ ଧାତୁ+ଘଞ୍ ଭାବ. ଅ)—
Adhikāra
(ଅଧିକୃତ; ଅଧିକାରୀ—ବିଣ.)
୧ । ଆଧିପତ୍ୟ; ପ୍ରଭୁତ୍ୱ; ସ୍ୱାମିତ୍ୱ—
1. Dominion; mastery.

୨ । କ୍ଷମତା; ସାମର୍ଥ୍ୟ; ଶକ୍ତି—2. Authority; power.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର—
3. Charge of any work.

୪ । କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ; ତଦାରକି—
4. Supervision; superintendence.

୫ । ଦଖଲ; ଭୋଗ—5. Possession; enjoyment.

୬ । ଆୟତ୍ତ; ଅକ୍ତିଆର—6. Control.

୭ । ସ୍ୱତ୍ୱ; ହକ୍—7. Title; right.

୮ । ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ପରିଚାଳନ କରିବାର ସୀମା; ଇଲାକା—
8. Jurisdiction.

୯ । ପଦବୀ; ପଦ—9. Office.

୧୦ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ବା ହାକିମି ପରିଚାଳନ କରିବାର କ୍ଷମତା—
10. Authority over others.

୧୧ । ଶାସନ; ରାଜତ୍ୱ—
11 Sovereignty; rule; administration.

୧୨ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—12. Duty.

୧୩ । ସମ୍ମାନ—13. Diginity.

୧୪ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରତି ଦାବୀ—14. Claim.

୧୫ । ରାଜାମାନଙ୍କର ରାଜଚିହ୍ନ-ଧାରଣ—
15. Putting on the insignia of royalty.

୧୬ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ସୁବିଧା ବା ସ୍ୱତ୍ୱ—
16. Privilege.

୧୭ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ରାଜାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ କ୍ଷମତା ବା ବିଶିଷ୍ଟ ଅଧିକାର—
17. Royal prerogative; prerogative (of the crown).

୧୮ । ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ—
18. Subject matter; subject of discussion.

୧୯ । ପ୍ରବେଶ—19. Admission; entry.

୨୦ । ଅନୁଷ୍ଠାନ—20. Institution.

୨୧ । ପୁସ୍ତକର ପରିଚ୍ଛେଦ; ପ୍ରକରଣ—
21. Section or paragraph of a book.

୨୨ । ଗଣନା—22. Counting.

୨୩ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ—
23. Knowledge; insight.

୨୪ । ଯୋଗ୍ୟତା—24. Proficiency; deserts.

୨୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରାଦି ଅନୁସାରେ ଯୋଗ୍ୟତା—25. Eligibility; state of being entitled to do any act.

୨୬ । ମାଲିକସ୍ୱତ୍ୱ—
26. Proprietory right; ownership.

ବେ. ବି—କ୍ଷମତା ପରିଚାଳନ—Exercise of authority.

ସତ୍ୟପୁରେ ଯମଙ୍କ ଅଧିକାର ନେବେ, ତେବେ ଦଣ୍ଡ କରେ ଯମଙ୍କ ଅଧିକାର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାପାତ୍ର. ୧୭ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ଦଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ତବନ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଅଧିକାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଧିକାର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Adhikārī
(ଅଧିକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅଧିକାରିତ୍ୱ—ବ.)

୧ । ଯାହାର ଅଧିକାର ଥାଏ—
1. Having authority.

୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଯାହାର ମାଲିକ ସ୍ୱତ୍ୱ ଥାଏ—2. Having a proprietory right; having ownership.

୩ । ଯାହାର କୌଣସି ବିଶେଷ ସ୍ୱତ୍ୱ ବା ଅଧିକାର ଥାଏ—
3. Privileged.

୪ । ସ୍ୱତ୍ୱବାନ୍; ହକ୍‌ଦାର୍—4. Entitled to.

୫ । ଯାହାର ଉପଯୁକ୍ତ ଯୋଗ୍ୟତା ଅଛି—
5 Properly qualified for.

୬ । ଦଖଲ କରୁଥିବା—6. In possession of.

ସ. ବ. ପୁଂ—(ମନୁଷ୍ୟର) ୧ । ପ୍ରଭୁ; ସ୍ୱାମୀ—
1. Master; lord

୨ । (ଦ୍ରବ୍ୟର) ମାଲିକ—2. Owner.

୩ । କୌଣସି ଭଲ୍ଲକାରେ କର୍ମ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଉଚ୍ଚ-ମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—3. Head of a department.

ଏହା କହୁ ସୁଅରମାନଙ୍କ ଅଧିକାରୀ, ଦଣ୍ଡିକ ଭଲେ ବସିଃ ଓଡ଼ିଆଭ । ବୃଷ୍ଣଗିତ. ମହାଭାରତ. ବସିଃ ।

୪ । ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—4. Officer in charge.

୫ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟକ—5. Superintendent.

୬ । ଯଜ୍ଞ ଆଦି କରିବାପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
6. a person) Qualified to perform a sacrifice.

୭ । ବେଦାନ୍ତରେ ପାରଦର୍ଶୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
7. (a person) Versed in the Bedānta.

୮ । ଯାହାର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟା ବା ଶକ୍ତି ଆଦି ଅଛି—8. (a person Possessing the necessary qualification to do a thing.

୯ । ହକ୍‌ଦାର୍ ବ୍ୟକ୍ତି—9. (a person) Entitled to do a thing.

ବେ. ବ—୧ । ମଠ ପରିଚାଳନ ପାଇଁ ମହନ୍ତଙ୍କ ଅଧୀନସ୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟକବିଶେଷ—1. Superintendent of a religious endowment below the Mahanta.

୨ । ଦାଣ୍ଡୁଆ ସମାଜର ଜାତିଅଣ ବିଷୟ ଓ ସଭା ଆଦିରେ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ କରିବାପାଇଁ ମନୋନୀତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପାଧି—
2. Title of the headman of a caste-guild.

୩ । ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—3. A family title.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—କୌଣସି ସରକାରୀ ବିଭାଗର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ ବା ହାକିମ—3. The head of any Government department.
(ଯଥା—ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟି···ନୂଆ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଅଧିକାରୀ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ଦୈନିକ ଆଶା—୧୩।୨।୫୦)

ଅଧିକାରୁଢ଼ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟରୂପକ—ସଂ. ବ—ରୂପକାଳଙ୍କାରବିଶେଷ (ରୂପକ ତଳେ ନୋଟ—ଦେଖ)—
Adhikārūrdha-baisishṭya rūpaka
A class of simile.

ଅଧିକାର୍ଥ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି) — ଯେଉଁ ବାକ୍ୟ ବା ଶବ୍ଦ ବା କୌଣସି ପଦର ଅର୍ଥରେ ବିଶିଷ୍ଟତା ଥାଏ—
Adhikārtha
Any sentence or word conveying a special meaning.

ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବିଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥ—
1. Peculiar meaning.

୨ । ଅଧିକା ଅର୍ଥ—2. Additional meaning.

ଅଧିକ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—(ସଂ. ଅଧିକ)—ଅଧିକ (ଦେଖ)
Adhiki
Adhika (See)

ଏ ଦୁଇ ବଥାଟରେ ଚଉଦ୍ୟା ଅଧିକ । ବୃଷ୍ଣଗିତ. ମହାଭାରତ. ଅଧ ।

ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅଧିକନ୍ତୁ (ଦେଖ)
Adhikantu (See)

ଗାଦିବର୍ଗେ ପୂର୍ବର ଦ୍ୱିତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତି ।
ଏ ଦେହକୁ ସତ ପ୍ରାଣ ମଣିଲ ଅଧିକ । ଗୀତାଗ୍ରନ. ନୃସିଂହପ୍ରସାଦ ।

୩ । ଅଧିକରୂପେ—3. Greatly.

୪ । ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ—4. Abundantly.

୫ । ବିଶେଷ ରୂପେ—5. Particularly.

ଅଧିକୃତ—ସ. ବିଶ. (ଅଧି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Adhikṛuta
(ଅଧିକାର;ଅଧିକୃତ—ବ)

୧ । ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ—
1. Within one's jurisdiction.

୨ । ଦଖଲ କରାଯାଇଥିବା—
2. Taken possession of.

୩ । ଆୟତ୍ତ—3. Under one's control.

୪ । ରାଜତ୍ୱ ବା ଶାସନାଧୀନକୁ ଅଣାଯିବା (ରାଜ୍ୟ)—
4. Governed; ruled (country).

୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
5. (a person) Engaged in a particular work.

୬ । କୌଣସି ଅଧିକାର ବା ଭାର ପାଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
6. Authorised to exercise certain power.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଂ	ଉଅ	ଉ	ନ୍ଦ

୨ । ସ୍ୱତ୍ୱ ବଳରେ ଭୋଗ କରାଯାଉଥିବା (ସମ୍ପତ୍ତି)—
7. (property) Enjoyed by virtue of one's title.

୮ । ଉପଲବ୍ଧ—8. Got; attained.

୯ । ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—9. Relating to.

ସଂ. ବି—୧ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—1. Superintendent.

୨ । ବିଶେଷ କର୍ମଗ୍ରସ୍ତ—2. A functionary; an officer.

୩ । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—3 Principal; a head.

ଅଧିକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅଧିକନ୍ତୁ)—
Adhike ୧ । ଅଧିକନ୍ତୁ—1. And also.

ଅନନ୍ତ ଗାଗରେ ବୁଡ଼ଇ, ଅଧିକେ ଅଧା ଗାଗୋଦକ ।
ନନ୍ଦକିଶୋର. ଉଦ୍ଦେଶ ।

୨ । ପରନ୍ତୁ—2. On the other hand,

ନଗର ଅଟରେ କେବେ ନ ଦେଖୁ, ଅଧିକେ ଦରଦ୍ ମ୍ରେହ ।
ଗଙ୍ଗାଧର. ପ୍ରଣୟବଳ୍ଲରୀ ୪ ।

ଅଧିକ୍ରମ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+କ୍ରମ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Adhikrama ୧ । ଆକ୍ରମଣ; ଚଢ଼ଉ—1. Attack; invasion.

୨ । ଆରୋହଣ—2. Ascent.

ଅଧିକ୍ରମଣ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+କ୍ରମ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅନ)—ଅଧିକ୍ରମ (ଦେଖ)
Adhikramaṇa Adhikrama (See)

ଅଧିକ୍ଷିପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି+କ୍ଷିପ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)
Adhikshipta ୧ । ନିନ୍ଦିତ—1. Blamed.
(ଅଧିକ୍ଷେପ—ବି) ୨ । ତିରସ୍କୃତ—2. Censured; abused.

୩ । ଅପମାନିତ—3. Insulted.

୪ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ତରିତ; କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବରଖାସ୍ତ—
4 Dismissed.

୫ । ନିକ୍ଷିପ୍ତ; ଫିଙ୍ଗା ଯାଇଥିବା—5. Thrown; bespattered.

୬ । କାର୍ଯ୍ୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ—
6. Entrusted with some duty.

ଅଧିକ୍ଷେପ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+କ୍ଷିପ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Adhikshepa ୧ । ନିନ୍ଦା—1. Blame.
(ଅଧିକ୍ଷିପ୍ତ—ବିଣ) ୨ । ତିରସ୍କାର—2. Censure; abuse.

ଅଧିକେ କରେ ଯେ କରେ ଅଧିକେ
ତାହାର ସବୁ ପୁଣ୍ୟ ଚୁଅଇଣ ଯେଉ । ବୃନ୍ଦାବନ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ—3. Irony; satire.

୪ । ଅପମାନ—4. Insult.

ସିଂହଗାଳ ବନ୍ଦା ବେଢ଼ି ମଧ୍ୟେ ସଂସାରେ
ଏବୁଗେ ଅଧିକେ ବଦନ ଭାଷାରେ । ବୃନ୍ଦାବନ ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୫ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବରଖାସ୍ତ; କାର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତ—5. Dismissal.

୬ । ନିକ୍ଷେପ; ଫିଙ୍ଗା—6 Throwing.

୭ । କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ପ୍ରଦାନ—
7. Entrusting with some duty.

ଅଧିଗତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Adhigata ୧ । ଅର୍ଜିତ; ଉପାର୍ଜିତ—
(ଅଧିଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Earned; acquired.
(ଅଧିଗମ—ବି) ୨ । ପ୍ରାପ୍ତ; ଲବ୍ଧ—2. Got; obtained; attained;

୩ । ଜ୍ଞାତ—3. Known.

୪ । ଶିକ୍ଷାକରାଯାଇଥିବା—4. Learnt; studied.

୫ । ସ୍ୱୀକୃତ—5. Agreed to; accepted; acknowledged.

୬ । ନିଶ୍ଚିତ—6. Ascertained.

୭ । ସଙ୍ଗମ କରାଯାଇଥିବା—7. Cohabited with.

୮ । ପରିହିତ—8 Worn; put on.

ଯୋଗିଲ ମୃଦୁଳ ଯେ ବଦେଖର. ଅଧିଗତ ଯୋଗେ ପୀତ ବୁଦ୍ଧ ।
ପ୍ରାଚୀ. ଉଦ୍ଧବଗୀତା ।

ଅଧିଗମ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଗମ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Adhigama ୧ । ଅର୍ଜନ—1. Acquisition; earning.
ଅଧିଗତ } ବିଣ. ୨ । ପ୍ରାପ୍ତି—2. Receipt; getting.
ଅଧିଗମ୍ୟ } ୩ । ଜ୍ଞାନ—3 Knowledge.

୪ । ଶିକ୍ଷା; ପାଠାଭ୍ୟାସ—4. Learning; study.

୫ । ସ୍ୱୀକୃତି; ସ୍ୱୀକାର—5. Acceptance;agreement.

୬ । ନିଶ୍ଚିତ—6. Ascertainment.

୭ । ବାଣିଜ୍ୟରେ ଅର୍ଜିତ ଲାଭ—7. Mercantile profit.

ଅଧିଗମନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଗମ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅନ)—
Adhigamana ଅଧିଗମ (ଦେଖ)
Adhigama (See)

ଅଧିଗୁଣ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଗୁଣ)—
Adhiguṇa ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଣ—Superior quality.

ଅଧିଗ୍ରାମ—ଦେ. ବିଣ—ଗ୍ରାମର ସମୀପ ବା ଉପକଣ୍ଠରେ ଅବସ୍ଥିତ—
Adhigrāma Adjoining a village; situated on the out skirts of a village.

ଅଧିଗ୍ରାମ ବନେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରି, ଅଧିକ ଉଦ୍ଦେ ପଡ଼ିଲ ।
ପ୍ରାଚୀ. ଉଦ୍ଧବଗୀତା ।

ଅଧିଜଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୀରମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି—
Adhijaṅga A title given to Kshatriya heroes.

ଅଧିଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧି=ଅଧିକା+ଜିହ୍ୱା)—ଦ୍ୱିଜିହ୍ୱ; ସର୍ପ—Serpent.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାବିବେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ୱୈତ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ପୁରାଣମତରେ ଭୂଣ ଉପରେ ରଖା ଯାଇଥିବା ଅମୃତକୁ ଜଳରେ ଗୃଷ୍ଟିଲାବେଳେ ସାପଙ୍କ ଜିଭ ଭୂଣ ଦାଢ଼ରେ ଦୁଇଫାଳ ହୋଇ ଚିର ହୋଇ ଯିବାରୁ ସେହି ଦିନଠାରୁ ସାପଙ୍କ ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ଜିଭ ଦୁଇଫାଳିଆ ହୋଇଅଛି ।]

ଅଧିଜିହ୍ୱା—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଜିହ୍ୱା)—୧ । ଘଣ୍ଟିକା—
Adhijihwā 1. The uvula.

୨ । ଜିଭ ବା ଘଣ୍ଟିକା ବଢ଼ିବା ରୋଗବିଶେଷ—(ଏଥିରେ ଜିଭ ଉପରେ ବ୍ରଣ ବାହାର ପାଚିଯାଏ ଓ ଏହା ଅସାଧ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼େ)—
2. A sort of swelling of the tongue & of the epiglottis.

ଅଧିଜିହ୍ୱିକା—ସଂ. ବି. (ଅଧିଜିହ୍ୱା+କ+ଆ)—ଅଧିଜିହ୍ୱା (ଦେଖ)
Adhijihwikā Adhijihwā (See)

ଅଧିଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧି=ଅଧାରୂଢ଼+ଜ୍ୟା=ଗୁଣ)—
Adhijya ଯେଉଁ ଧନୁରେ ଗୁଣ ଚଢ଼ା ଯାଇଥାଏ—(a bow) Having the bow-string on; ready-stringed (bow).

ଅଧିଜ୍ୟ କାର୍ମ୍ମୁକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧିଜ୍ୟ+କାର୍ମ୍ମୁକ)—
Adhijya kārmmuka ଯେଉଁ ଲୋକ ଗୁଣ ଚଢ଼ାହୋଇଥିବା
(ଅଧିଜ୍ୟକାର୍ମ୍ମୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଧନୁ ଧରିଥାଏ—Holding a ready-stringed bow.

ଅଧିଜ୍ୟଧନ୍ୱା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧିଜ୍ୟ+ଧନନ୍)—
Adhijyadhanwā ଅଧିଜ୍ୟ କାର୍ମ୍ମୁକ (ଦେଖ)
Adhijya kārmmuka (See)

ଅଧିତ୍ୟକା—ସଂ. ବି. (ଅଧି=ଉପରେ+ତ୍ୟକନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Adhityakā ୧ । ପର୍ବତର ଉପରେ ବା ଉଚ୍ଚଦେଶରେ
(ଉପତ୍ୟକା—ଉପଶ୍ରୀତ) ଥିବା ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସମତଳ ଭୂଖଣ୍ଡ—
1. Plateau; table land.

୨ । ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ଭୂମି—2. Very high land.

ଅଧିଦଇବତ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅଧି ଦୈବତ)—
Adhidaibata ଅଧିଦୈବ (ଦେଖ)
Adhidaiba (See)

ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବିଶ—୧ । ଅଧିଦୈବତ (ଦେଖ)
1. Adhidaibata (See)

୨ । ଦେବତାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଐଶ୍ୱରିକ—2. Divine.

ସବୁ କଥାକୁ କରେ ଯେଉଁ ଉଦଯୋଗ
ଅଟେ ନାମ ତୈ ଅଧିଦଇବତ ସ୍ୱର୍ଗ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଅଧିଦନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଦନ୍ତ)—
Adhidanta ୧ । ଅଧିକା ଦାନ୍ତ; ବାହାଡ଼ା ଦାନ୍ତ—
1. Redundant tooth growing on another.

୨ । ହାତୀ ଦାନ୍ତ—2. Tusk of an Elephant.

ଅଧିଦେବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧି=ପ୍ରଧାନ+ଦେବ)—
Adhideba ୧ । ଇଷ୍ଟଦେବ; କୌଣସି ସ୍ଥାନ, ବିଷୟ ବା
(ଅଧିଦେବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗ୍ରାମର ଅଧିପତି ଦେବ—
1. Titular deity; presiding deity.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣମତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଜଣେ ଜଣେ ଅଧିଦେବ ଅଛନ୍ତି । ଯଥା—କର୍ଣ୍ଣର ଅଧିଦେବ ଦିଗ୍; ଚର୍ମର ବାତ; ନେତ୍ରର ଅର୍କ; ରସନାର ବରୁଣ; ଘ୍ରାଣର ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟ; ବାକ୍‌ର ବହ୍ନି; ହସ୍ତର ଇନ୍ଦ୍ର; ପଦର ଉପେନ୍ଦ୍ର;ପାୟୁର ମିତ୍ର; ଉପସ୍ଥର ପ୍ରଜାପତି ଓ ମନର ଚନ୍ଦ୍ର ।]

୨ । କୁଳଦେବତା; କୁଳର ଇଷ୍ଟଦେବତା—
2. The presiding deity of a family.

୩ । ଗ୍ରହ ଓ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବ—
3. The deity presiding over planets and stars.

୪ । ପରମେଶ୍ୱର; ପରମାତ୍ମା—
4. God; the Supreme Soul.

ଦେ. ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—Chief person.

ଅଥର ବଗେ ଅଧିଦେବ, ଦେବଙ୍କ ତୁଲେ ବସୁଦେବ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଅଧିଦେବତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧି+ଦେବତା)—ଅଧିଦେବ (ଦେଖ)
Adhidebatā Adhideba (See)

ଅଧିଦେବନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି=ଉପରେ+ଦିବ ଧାତୁ=ଜୁଆ ଖେଳିବା+
Adhidebana ଭାବ. ଅନ; ଯାହା ଉପରେ ଜୁଆ ଖେଳାଯାଏ)—
ଜୁଆ ଖେଳିବା ପଟ୍ଟା ବା ପାଲି—Gambling table; gambling board.

ଅଧିଦୈବ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଦୈବ)—ଅଧିଦେବ (ଦେଖ)
Adhidaiba Adhideba (See)

ସଂ. ବିଶ—୧ । ଦେବତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to a deity.

୨ । ଐଶ୍ୱରିକ—2. Divine.

୩ । ଦୈବଯୋଗେଘଟିବା; ଆକସ୍ମିକ; ଦୈବୀ (ଘଟଣା)—
3. Accidental.

ଅଧିଦୈବତ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଦୈବତ)—୧ । ଅଧିଦେବ (ଦେଖ)
Adhidaibata 1. Adhideba (See)

୨ । ପଦାର୍ଥସମ୍ବନ୍ଧୀ ବିଜ୍ଞାନବିଷୟ ବା ପ୍ରକରଣ—
(ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)
2. A physical subject.

୩ । ଯେଉଁ ପ୍ରକରଣ ବା ମନ୍ତ୍ରରେ ଅଗ୍ନି, ବାୟୁ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ଦେବତାଙ୍କ ନାମକୀର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ଇଷ୍ଟ ଅର୍ଥର ପ୍ରତିପାଦନ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମବିଭୂତି ଅର୍ଥାତ୍ ସୂକ୍ଷ୍ମର ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ଗୁଣ ଆଦିର ଶିକ୍ଷା ମିଳେ (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A formula the recitation of which

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

in the name of certain deities enables the reciter to attain scientific knowledge.

ଅଧିନାଥ—ସଂ. ବି. (ଅଧି=ଶ୍ରେଷ୍ଠ+ନାଥ)—
Adhinātha ୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରଭୁ; ଅଧିପତି—
1. Supreme Lord.
୨ । ପତି; ସ୍ୱାମୀ—2. Husband.
୩ । ସର୍ଦ୍ଦାର—3. Head officer.
ବେ. ବି. (ନାମ)—ସଂସ୍କୃତ କାଳଯୋଗ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତାଙ୍କ ନାମ—Name of a sanscrit author.

ଅଧିନାୟକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧି=ପ୍ରଧାନ+ନାୟକ)—
Adhināyaka ୧ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଉପରେ କର୍ତ୍ତା—
(ଅଧିନାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Over lord.
୨ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରଭୁ—2. The chief master.
୩ । ସର୍ଦ୍ଦାର,କର୍ମଚାରୀ—3. Head officer,

ଅଧିପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧି+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଅ)—
Adhipa ୧ । ସ୍ୱାମୀ; ପ୍ରଭୁ—1. Lord; master.
୨ । ରାଜା—2 King.
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏହି ଅର୍ଥ ବୁଝାଏ, ଯଥା—ନରାଧିପ]
୩ । ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି; କର୍ତ୍ତା—3. Chief.
୪ । ନାୟକ—4. Leader.
୫ । ସର୍ଦ୍ଦାର—5. A head.
୬ । କୌଣସି ବିଷୟର ଅଧିକାର ବା ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
(ଯଥା—ସତ୍ରାମାଧିପ; ଶସ୍ୟାଧିପ)
6. A person in charge.
୭ । ବହୁ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
7 Chief amongst many.
(ଯଥା—ମୃଗାଧିପ; ଗଣାଧିପ; ଗଜାଧିପ)
୮ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନାକ୍ରମେ କୌଣସି ବର୍ଷ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଗ୍ରହ (ଯଥା—ଶସ୍ୟାଧିପ; ରସାଧିପ; ମେଘାଧିପ; ଧାନ୍ୟାଧିପ)—
8. A planet which according to astrological calculation is in charge of certain matters during a certain year

ଅଧିପତି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧି+ପତି)—୧ । ଅଧିପ (ଦେଖ)
Adhipati 1. Adhipa (See)
୨ । ମସ୍ତକାବ୍ୟବ୍ରର ଉପରେ ଶିରାସନ୍ଧିସନ୍ନିପାତ ସ୍ଥାନବିଶେଷ; ଏଠାରେ ଆଘାତ ହେଲେ ସଦ୍ୟ-ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ (ସୁଶ୍ରୁତ)—
2. A part of the head where a wound results in instantaneous death.

[ଦ୍ର—ବୌଦ୍ଧଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ ଅଧିପତି ଚାରି ପ୍ରକାରର,ଯଥା—ସଙ୍କଳ୍ପାଧିପତି; ବିରାଧିପତି; ବୀର୍ଯ୍ୟାଧିପତି ଓ ନ୍ୟାୟାଧିପତି—
(ଭ. ଶବ୍ଦସାଗର ।)]
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରୂପ ଅଧିପତ୍ନୀ ବେଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍କୃତରେ ବିରଳ ।]

ଅଧିପାତକ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ପାତକ)—ମହାପାପ—
Adhipātaka Serious or grave sin.
ଅନ୍ତକ ଯେ ସୌକ୍ଷ୍ମ୍ୟେ ବଧ୍ୟ ଚକ୍ରପାଣି
ଜାତା ଅଧିପାତକକୁ ଚରଘାତ ପ୍ରାଣି । ପୀତାମ୍ବର. କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପାୟନ ।

ଅଧିପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ପୁରୁଷ)—୧ । ବିଶ୍ୱପୁରୁଷ—
Adhipurusha 1. A Great Being.
ଯେ ଯଦା ସମ୍ପାଦକ ଲଭ, ଅଧିପୁରୁଷ ବୁଧ ବହ ।
ନିରଞ୍ଜନ. ଭାଗବତ ।
୨ । ପରମାତ୍ମା; ପରମେଶ୍ୱର—2. God.

ଅଧିପ୍ରଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧି+ପ୍ରଜା)—
Adhipraja ଯାହାର ବହୁ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଛନ୍ତି—
(ଅଧିପ୍ରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) (a person) Having many children.

ଅଧିବକ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧି+ବଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଷ; ଭୂତକାଳର
Adhibaktra ଲଂ. ଅଭ୍ଯୋଗେକ୍ଟ)—
୧ । ଯେ କୌଣସି ବିଷୟର ବିଷୟର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି—
1. A person advocating a particular cause; an advocate.
୨ । ବକ୍ତା—2. Orator.
୩ । ମୁହଁ ଉପରେ ବନ୍ଧା ଶିବା ଶୀତବସ୍ତ୍ର; କଙ୍କଟର—
3. A comforter.

ଅଧିବଚନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ବଚନ)—୧ । ଅତ୍ୟୁକ୍ତି—
Adhibachana 1. Exaggeration.
୨ । ସଂଜ୍ଞା—2. Definition.
୩ । ନାମ—3. Name.
୪ । ପକ୍ଷସମର୍ଥନପୂର୍ବକ କଥନ—
4. Advocacy; advocating a particular cause.

ଅଧିବତ୍ସର—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ବତ୍ସର)—ଅଧିମାସଯୁକ୍ତ ବର୍ଷ; ଯେଉଁ
Adhibatsara ବର୍ଷରେ ମଳମାସ ଥାଏ—
A year containing an extra lunar month.

ଅଧିବର୍ଷ—ସଂ. ବି (ଅଧି+ବର୍ଷ)—ଅଧିବତ୍ସର (ଦେଖ)
Adhibarsha Adhibatsara (See)

ଅଧିବଳ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ବଳ)—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ଅସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟାଯୁଦ୍ଧ
Adhibala ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆହ୍ୱାନ—
1. Challenge.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ରାଶିକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଈଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଈଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଷୋଧାଷୋଧି—2. Use of high words in mutual defience.

ଅଧିବସତି—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ବସତି)—ବାସସ୍ଥାନ—
Adhibasati Abode; dwelling.

ଅଧିବାକ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ବଚ ଧାତୁ + ଘଞ୍ ଅ)—
Adhibāka ଅଧିବଚନ (ଦେଖ)
Adhibachana (See)

ଅଧିବାଚନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ବାଚନ)—ନିର୍ବାଚନ—
Adhibāchana Election.

ଅଧିବାସ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ବସ ଧାତୁ + ଘଞ୍ ଅ)—
Adhibāsa ୧ । ବାସସ୍ଥାନ; ଘର—
1. Residence; dwelling.

୨ । ବାସିନ୍ଦା—2. Inhabitant.

୩ । ପଡ଼ୋଶ—3. Neighbour.

୪ । ଅଧିଆ ପଡ଼ିବା; ଧାରଣା ପଡ଼ିବା—
4. Sitting or lying without food before a deity or before a person's house till one's wish is fulfilled.

୫ । ପରମଳ; ମନ୍ଦାସୁଗନ୍ଧ; ଖୁସ୍‌ବୁ—
5. Very sweet smell; fragrance

୬ । ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନର ଅନୁପୂର୍ବିକ ଦେବବିଗ୍ରହପ୍ରତିଷ୍ଠା କର୍ମ—
6. Consecration of an image before the commencement of a sacrifice.

୭ । ବିବାହର ପୂର୍ବ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ବା ରାତିରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ତେଲ ହଳଦୀବୋଳା ବିଧି; ଗନ୍ଧଷଣ; ଗନ୍ଧାଧିବାସ—
7. Anointing the bodies of the bride and the bride-groom with oil, turmeric etc. on the eve of marriage.

୮ । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବା ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଗୁଅ, ନଡ଼ିଆ, ପଇତା, ସିନ୍ଦୂର, ଗୋରୋଚନା, ଚନ୍ଦନ, ଦୂର୍ବ, ବରକୋଳପତ୍ର, ହଳଦୀଗୁଣ୍ଡା, ଘିଅ, ଦର୍ପଣ, ତୀର୍ଥଜଳ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଦେହସଂସ୍କାର—
8. The ceremony of applying scents and pastes and touching the body with cocoanut etc on ceremonial and purificatory occasions.

ଅଧିବାସ କରେ ଲାଜ ଛଟ, ନୃତ୍ୟ ଗୀତେ ଉଲୁ ଚଢ଼ିଲ ।
ବଳରାମ, ଦେବଦୁର୍ଲଭସ୍ତବ ।

୯ । ଦେହରେ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଲେପନ—
9. Toilette; applying scent etc. to the body.

ରୋଷଡ଼ାଏ ପୀତାମ୍ବର, ଅଙ୍ଗେ ଚନ୍ଦନ କର୍ପୂର; ଅଧିବାସ ସୀରବରଙ୍କର ।
ବଳରାମ, ବଚନ୍ଦ୍ରସ୍ତବମାସ୍ତବ ।

୧୦ । ପୋଷାକ—10. Dress.

୧୧ । ଲୁଗା ଉପରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ପୋଷାକ—(ଯଥା; ଗୋଡ଼ି; ଗାଉନ୍; ଓଭରକୋଟ୍)—
11. Mantle; overcoat.

୧୨ । ବହୁକାଳ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ରହିବା—
12. A long stay.

୧୩ । ଅନ୍ୟ ଗେହବାସ; ଅନ୍ୟ ଲୋକର ଘରେ ବାସ କରିବା—
(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. Staying at the house of another.

[ଦ୍ର—ମନୁଙ୍କ ଅନୁସାରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ୬ଟି ଦୋଷାବହ ବିଷୟରୁ ଏହା ଏକତମ; ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଚରିତ୍ର ନଷ୍ଟ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ଥାଏ । ମନୁ ୪।୧୩ ।]

ଅଧିବାସନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ବସ ଧାତୁ ଣିଚ୍. ବାସି ଧାତୁ + ଘଞ୍. ଅନ)—
Adhibāsana
୧ । ଗନ୍ଧମାଲ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ଅଙ୍ଗସଂସ୍କାର—1. Toilette.

୨ । ଯଜ୍ଞାରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ଯଜ୍ଞପୀଠରେ ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କ ଆବାହନ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା—2. Invocation and consecration of an image preliminary to the performance of a sacrifice.

୩ । ଜୀବନ୍ୟାସପୂର୍ବକ ଦେବବିଗ୍ରହ ପ୍ରତିଷ୍ଠା—
3. Making a divinity assume his abode inside an image.

ଅଧିବାସିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଧି + ବାସି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Adhibāsita ୧ । ଯାହା ଦେହରେ ସୁଗନ୍ଧ ଆଦି ବୋଳା ହୋଇ ଥାଏ—1. Anointed with scents.

୨ । ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ବେଶ କରାଇଥାଏ—
2. Dressed up by another.

ଅଧିବାସୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଧି + ବସ ଧାତୁ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Adhibāsī ୧ । ବାସିନ୍ଦା; ନିବାସୀ; (ଅମୁକ ସ୍ଥାନରେ) ବାସ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ଅଧିବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. Inhabiting; residing.

୨ । ଅନ୍ୟର ଦେହରେ ଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନାଦି ଲେପନକାରୀ—
2 Applying scents to the body of another.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ନିବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Inhabitant; resident.

ଅଧିବିଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧି + ବିଦ୍ୟା)—
Adhibidya ସମଧିକ ବିଦ୍ୱାନ୍—Very learned.
(ଅଧିବିଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଧିବିନ୍ନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅଧି + ବିଦ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Adhibinnā ଦୁଇଥର ବିବାହ କରିଥିବା ସ୍ୱାମୀର ପ୍ରଥମ ପତ୍ନୀ; ସ୍ତ୍ରୀ; ଅଧ୍ୟୂଢ଼ା—The superseded or first wife of a twice married person.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଇ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଔ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ମନୁ ଙ୍କ ଅନୁସାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁରାପା, ବ୍ୟାଧିତା, ଅହିତବ୍ୟୟଶୀଳା, ହିଂସ୍ରା ଧୂର୍ତ୍ତା, ବନ୍ଧ୍ୟା, ମୁଖରସା, ଅପ୍ରିୟମ୍ବଦା, ସ୍ୱାମୀଦ୍ୱେଷିଣୀ ଓ କେବଳ କନ୍ୟାପ୍ରସୂ ହେଲେ ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ କରି ପାରିବେ ।
ମନୁ—୯—(୮୦-୮୩)—ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ—୧ (୭୩-୭୪)]

ଅଧିବେତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଅଧି+ବିଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ ୧ମା. ୧ବ.)—
Adhibettā ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାଉ ଥାଉ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହକାରୀ ପୁରୁଷ—A husband who marries a second wife during the life-time of his first wife.

ଅଧିବେଦ—ସଂ. ତ୍ରି. ବିଶ (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ବେଦକୁ ଅଧିକାର କରି)—
Adhibeda ବେଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ବୈଦିକ—
Relating to the Bedas.

ସଂ. ବି (ଅଧି+ବିଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଅଧିବେଦନ (ଦେଖ)
Adhibedana (See).

ଅଧିବେଦନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ବିଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ
Adhibedana ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାଉ ଥାଉ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବିବାହ କରିବା—
Marrying of a second wife by superseding the Ist.

[ଦ୍ର—ମଦ୍ୟପାନାସକ୍ତା, ଅସତ୍ୟବାଦିନୀ, ପତିର ପ୍ରତିକୂଳାଚାରଣୀ, ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତା, ହିଂସାପରାୟଣା, ଅସଦ୍ୟୟଶୀଳା, ବିବାହର ଆଠ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଧ୍ୟା ବା ୧୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୃତବତ୍ସା ବା ୧୧ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ କନ୍ୟାପ୍ରସୂ ଓ ଅପ୍ରିୟବାଦିନୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ କରିବ—ଗ୍ରନ୍ଥାନ୍ତର. ମନୁ. ୯—(୮୦-୮୧)]

ଅଧିବେଶନ—ସଂ. ବି—(ଅଧି+ବିଶ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ସଭାର
Adhibeśana ବସଠକ; ସଭାସ୍ଥଳରେ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କର ମିଳନ—
Session of a meeting.

ଅଧିଭୂ—ସଂ. ବି (ଅଧି+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Adhibhū ୧ । ପ୍ରଭୁ; ଖାମିନ—1 Lord; master.
୨ । ଉପରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A superior.

ଅଧିଭୂତ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଭୂତ)—୧ । ପଞ୍ଚଭୂତର ନଶ୍ୱର ଦେହ—
Adhibhūta The perishable material body (consisting of the five elements.)
୨ । ସୃଷ୍ଟିରେ ଥିବା ଯାବତୀୟ ପ୍ରାଣହୀନ ସୃଷ୍ଟି ବସ୍ତୁ—
2. The whole inanimate Creation.
୩ । ପରମାତ୍ମା ଏବଂ ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶ—3. The Supreme Being and His exhibition.

ଏ ଦେହରେ ଅନୁଭବେ ବିଭିନ୍ନ ଯେ ବାସ,
ଅଧିଭୂତ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଶୁଣ ପଣ୍ଡିତ । ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ. ୨୩ ।

ଅଧିଭୋଜନ—ସଂ. ବି—(ଅଧି+ଭୁଜ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଅତିଭୋଜନ;
Adhibhojana ଅତିଭୋଜନ—Excessive eating.

ସଂ. ବିଶ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧି=ଅଧିକ, ଅଟେ ଭୋଜନ=ମୂଲ୍ୟ ଯାହାର) ଖୁବ୍ ଦାମୀ; ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ୍—
Very costly; very valuable.

ଅଧିମଥନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ମନ୍ଥ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଅଗ୍ନି-
Adhimathana ଉତ୍ପାଦନାର୍ଥ ଦୁଇ ବସ୍ତୁକୁ ଘଷିବା—
Rubbing together of two things to produce fire.

ଅଧିମନ୍ଥ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ମନ୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Adhimantha ୧ । ଅଧିମଥନ (ଦେଖ)
1. Adhimathana (See)
୨ । ଅଉଷ୍ୟନ୍ଧ ରୋଗର ଏକ ଅଂଶ; ଚକ୍ଷୁର ଚକ୍ଷୁରୋଗ ବିଶେଷ—2. Severe opthalmia.

ଅଧିମାଂସ—ସଂ. ବି. (ଅଧି=ଅଧିକା+ମାଂସ)—ଆଖିର ଧଳା ଭାଗ
Adhimāṁsa ଉପରେ ମାଂସବୃଦ୍ଧି ରୋଗ (ସୁଶ୍ରୁତ)—
Formation of cancer or protuberance on the white of the eye.

ଅଧିମାଂସକ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ମାଂସ+କ)—ଦାନ୍ତଗାଡ଼ ଫୁଲା,
Adhimāṁsaka ଘାଉଡ଼ା ଓ ଲାଲ ଗଡ଼ିବା ମଦା ଗୋଥ ରୋଗ
(ସୁଶ୍ରୁତ)—A sort of cancer on the back of the gums.

ଅଧିମାତ୍ର—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧି+ମାତ୍ରା)—ଅତିମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ;
Adhimātra ଅତ୍ୟନ୍ତ—Excessive; inordinate

ଅଧିମାସ—ସଂ. ବି. (ଅଧି=ଅଧିକା+ମାସ)—ମଳମାସ (ଦେଖ)
Adhimāsa Malamāsa (See)

[ଦ୍ର—ବର୍ଷକେ ୧୨ ଦିନ କମିଥିବା ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସମାନଙ୍କୁ ସୌର ମାସ ସଙ୍ଗେ ମେଳ କରାଇ ଚାନ୍ଦ୍ରବର୍ଷ ଓ ସୌରବର୍ଷର ସମତା ରଖିବାପାଇଁ ପ୍ରତି ତିନି ବର୍ଷ ଅନ୍ତରରେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ କରାଯିବା ଗୋଟିଏ ମାସ ।]

ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷରେ ଚାନ୍ଦ୍ରବୋଧ ମାସ, ତ୍ରୟୋଦଶ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟେ ଅଧିମାସ ।
ବୃହସିଂହ. ମହାଦେବ. ଦେବୀ ।

ଅଧିଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଧି+ଯଜ୍ଞ)—୧ । ଯଜ୍ଞସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Adhijajña 1. Relating to fire-sacrifice.
୨ । ଯଜ୍ଞକର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—
2. Persuading people to perform fire-sacrifice.
୩ । ଯଜ୍ଞର ଅଧିଷ୍ଠାତା—3. Presiding over fire-sacrifice.

ସଂ. ତ୍ରି. ବିଶ—ଯଜ୍ଞ ସମ୍ବନ୍ଧରେ; ଯଜ୍ଞ ବିଷୟରେ—On the subject of fire-sacrifice.

ସଂ. ବି—୧ । ପ୍ରଧାନଯଜ୍ଞ—1. Principal fire-sacrifice.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭୋଟେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରହ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ୱୈତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯଜ୍ଞର ଅଧିଷ୍ଠାତୃ ଦେବ—
2. The deity presiding over fire-sacrifice.

ଅଧିଯୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଯୁଜ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Adhijoga (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଯାତ୍ରା ବିଷୟରେ ଅତି ଶୁଭଯୋଗ—
(astrology) A very auspicious conjunction of stars suitable for starting on some particular mission.

ଅଧିଯୋଧ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଯୁଧ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପ୍ରଧାନ
Adhijodha ଯୋଦ୍ଧା—The foremost warrior.

ଅଧିରଥ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି+ରଥ)—୧ । ରଥାରୂଢ଼—
Adhiratha 1. Riding on a car.
୨ । ରଥ ଚଳାଇବା ବାଲା—2. Driving a chariot.
ସଂ. ବି—୧ । ସାରଥି—1. A charioteer.
୨ । ଗାଡ଼ିଅନ୍; କଚୁଅନ୍—2. A driver.
୩ । (ନାମ) ଅଙ୍ଗଦେଶର ରାଜା ଓ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପାଳକ ପିତା—3. Name of a king of Anga and foster father of Karṇṇa.

ଏହି ବାଣରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଖିଥାର, ସଖା ଅଧିରଥ ଅଧିପେ ସ୍ନାନ କରି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

୪ । ବଡ଼ ରଥ—4. A big car.

ଅଧିରାଜ—ସଂ. ବି. (ଅଧି=ଶ୍ରେଷ୍ଠ+ରାଜନ୍; ୧ମା ୧ବ.)—୧ । ସମ୍ରାଟ୍;
Adhirāja ବହୁ ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ; ବାଦସାହା—
1. Emperor; suzerain.
୨ । ରାଜା—2. King; monarch.

ଅଧିରାଜ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ରାଜ୍ୟ)—
Adhirājya ୧ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ—Empire.
୨ । ସମ୍ରାଟ୍‌ପଣ—2 Imperial sovereignty.

ଅଧିରାଟ୍—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ରାଜ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍; ଅଧିରାଜ୍; ୧ମା.
Adhirāṭ ୧ବ.)—ଅଧିରାଜ (ଦେଖ)
Adhirāja (See)

ଅଧିରୁଢ଼—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି=ଉପରେ+ରୁହ ଧାତୁ=ଚଢ଼ିବା+ତ)—
Adhirūrdha ୧ । (କର୍ତ୍ତୃ.ତ) ପୁଂ—ଆରୋହୀ; ଯେ ଆରୋହଣ
(ଅଧିରୂଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିଥାଏ—2. Mounted on;
(ଅଧିରୋହଣ—ବି) riding on.
୨ । (କର୍ମ.ତ) ଧନୁରେ ଟଣା ହୋଇ ଚଢ଼ାଯାଇଥିବା (ଗୁଣ)—
2. Stringed to a bow.

ଅଧିରୋହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧି+ରୁହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Adhiroha ହସ୍ତ୍ୟାରୋହୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେ ହାତୀରେ ଚଢ଼ିଥାଏ—
(ଅଧିରୋହା—ସ୍ତ୍ରୀ) A person mounted on an elephant.

ଅଧିରୋହଣ—ସଂ. ବି. (ଅଧି=ଉପରେ+ରୁହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Adhirohaṇa ହାତୀ, ସିଂହାସନ ଆଦିରେ)
(ଅଧିରୂଢ଼— ବିଣ) ଚଢ଼ିବା; ସବାର ହେବା—
Riding; mounting.

ଅଧିରୋହଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଧି+ରୁହ ଧାତୁ=ଚଢ଼ିବା+କରଣ
Adhirohaṇī ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ-ଯାହାଦ୍ୱାରା କୋଠା ଆଦି ଉପରେ ଚଢ଼ାଯାଏ)—
୧ । ସିଡ଼ି; ନିଶୁଣି—1. Ladder; stairs.
୨ । କୋଠା ଆଦି ଉପରକୁ ଉଠିବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ପାଦାତ—
2. Flight of steps; stair-case.

ଅଧିରୋହିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧି+ରୁହ ଧାତୁ+କରଣ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—
Adhirohiṇī ଅଧିରୋହଣୀ (ଦେଖ)
Adhirohaṇī (See)
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧିରୋହିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
ଅଧିରୋହୀର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Adhirohī.

ଅଧିରୋହୀ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ. (ଅଧି+ ରୁହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା.୧ବ)—
Adhirohī ଆରୋହୀ; ଆରୋହଣ କରିଥିବା—
(ଅଧିରୋହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Mounted on; riding.

ଅଧିଲୋକ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଲୋକ)—
Adhiloka ୧ । ସଂସାର—1. The world.
୨ । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—2. The Universe.

ଅଧିଶୟିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଧି = ଉପରକୁ; ଉପରେ+ଶୟିତ)—
Adhiśayita ୧ । (ଶଯ୍ୟାଦିରେ) ଉପରେ ଶୋଇଥିବା—
(ଅଧିଶୟିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Lying on; sleeping on (a bed).
୨ । (କୌଣସି ପଦାର୍ଥର) ଉପରକୁ ଆଉଜିଥିବା—
2. Leaning on; reclining upon.
୩ । ମନୁଷ୍ୟ ଆଉଜିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ (ବସ୍ତୁ);
(ଯଥା—ତକିଆ —3 Used by a person for leaning upon or reclining (e. g. a pillow)

ଅଧିଶ୍ରପଣ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଶ୍ରି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଅଧିଶ୍ରୟଣ (ଦେଖ)
Adhiśrapaṇa Adhiśrayaṇa (See) (Apte)

ଅଧିଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଶ୍ରି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Adhisraya ୧ । ପାକାର୍ଥ ହାଣ୍ଡିଆଦିକୁ ଚୁଲି ଉପରେ ବସାଇବା;
ଚୁଲିରେ ଚଢ଼ାଇବା—1. Placing (a pot etc.) on the fire to boil.
୨ । ପାକ କରଣ; ରନ୍ଧନ— 2 Cooking; boiling.
୩ । ଆଧାର; ପାତ୍ର —3 Receptacle.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଅଧିଶ୍ରୟଣ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଶ୍ରି ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Adhiśrayaṇa ୧ । ନିଆଁ ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ଆଦି ଚଢ଼ାଇବା—
1. Putting a pot on the fire.
୨ । ଚୁଲି ଉପରେ ଗରମ କରିବା—
2. Warming over a fire.
୩ । ନିଆଁ ଉପରେ ଫୁଟାଇବା—
3. Boiling over fire.
୪ । (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ରର ମଧ୍ୟଦେଇ ଆଲୋକ-ରଶ୍ମିମାନ ଯେଉଁ ମଧ୍ୟ ବିନ୍ଦୁଟାରେ ମିଳିତ ହୁଏ—
4. Focus

ଅଧିଶ୍ରୟଣୀ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଶ୍ରି ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ଙ୍କୀ. ଈ)—
Adhiśrayaṇī ୧ । ଚୁଲି—1. Oven; fire-place.
୨ । ନିଶୁଣି (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Ladder.

ଅଧିଶ୍ରିତ——ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି+ଶ୍ରି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Adhiśrita ପାକାର୍ଥ ଚୁଲି ଉପରେ ଚଢ଼ା ଯାଇଥିବା (ପାତ୍ରାଦି)—
(pot) Placed on the fire for boiling.

ଅଧିଶ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧି+ଶ୍ରୀ)—
Adhiśrī
୧ । ମହାମହିମ—1. Of exalted dignity.
୨ । ଖୁବ୍ ଧନୀ—2. Very rich.
୩ । ଅଧିରାଜ—3. Sovereign; lord. (Apte)

ଅଧିଷ୍ଠ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଧିଷ୍ଠିତ)—ଅଧିଷ୍ଠିତ (ଦେଖ)
Adhishṭha Adhishṭhita (See)

ଅଧିଷ୍ଠ ଅବକାରେ ଯେଡ଼ି, ଶଙ୍କରଷଣ ମହାବାହୁ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାରତ. ୪ର୍ଥ ।

ଅଧିଷ୍ଠାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଧି=ଉପରେ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Adhishṭhātā
(ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସନ୍ନିଧିରେ ଥିବା—1. Standing or being near.
୨ । ଅବସ୍ଥିତ—2. Staying.
୩ । ଯେ କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକରୂପେ ଥାଏ; ତଦାରକ କରୁଥିବା; ଦେଖାଶୁଣା କରିବାରେ—
3 Supervising; superintending; directing.
୪ । ପରିଚାଳନ କରୁଥିବା—4 Guiding; directing.
୫ । ନିୟାମକ—5. Regulating; controlling.
୬ । ଅଧିକାରୀ; କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନ ପରିଚାଳନ ପାଇଁ ଭାର-ପ୍ରାପ୍ତ—6. Presiding over; being in charge of.
୭ । ଅଭିଭାବକରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ—7. Tutelary.
୮ । ବାସକାରୀ; ନିବାସକରୁଥିବା—
8. Dwelling; residing.
ସଂ. ବି—୧ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—
1 Superintendent; supervisor.
୨ । ନିଅଁ ପକାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରତିଷ୍ଠାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Founder.
୩ । ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅଧିପତି ବା ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି—
3. President or head of an institution.
୪ । ଅଧିପତି; ଅଧିକାରୀ—4. Principal; chief.
୫ । ଶାସନକର୍ତ୍ତା—5. Ruler.
୬ । ପରିଚାଳକ—6. Regulator; Director.
୭ । ନିୟନ୍ତା; ନିୟାମକ—7 Controller.
୮ । ଅଭିଭାବକ; ମୁରବ୍ବୀ—8. Guardian; Regent.
୯ । କରିବାକାରୀ —9. Performer.
୧୦ । ପ୍ରକୃତରୁ ଜଡ଼ରୁ ଚେତନ ଅବସ୍ଥାକୁ ଅଣିବାକାରୀ ପୁରୁଷ—ଈଶ୍ୱର—10. God.

ଅଧିଷ୍ଠାତୃ ଦେବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କର୍ମଧା)—ଇଷ୍ଟଦେବ; କୌଣସି ଦେଶ, ସ୍ଥାନ, ଗୃହ, ଅନୁଷ୍ଠାନଆଦି ଉପରେ ଅଭିଭାବକ ବା ରକ୍ଷକ ବା ନିୟାମକ ରୂପେ କଳ୍ପିତ ଠାକୁର—A tutelary deity; a guardian or presiding deity.

ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କର୍ମଧା)—ଇଷ୍ଟଦେବତା; ଅଧିଷ୍ଠାତୃଦେବ (ଦେଖ)
Adhishṭhātrī debatā Adhishṭhātṛu deba (See).

ଦେବେଶ୍ୱର ବା ଶିବଙ୍କ ବାଣର ଅଂଶ ଏବଂ ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରାଣ ପ୍ରବନ୍ଧମାଳା ।

ଅଧିଷ୍ଠାନ— ସଂ. ବି. (ଅଧି+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Adhishṭhāna ୧ । ବାସସ୍ଥାନ; ରହିବା ସ୍ଥାନ—
(ଅଧିଷ୍ଠିତ—ବିଣ) 1. Residence; abode.
୨ । ସନ୍ନିଧିରେ ଅବସ୍ଥାନ; ସନ୍ନିଧାନ—
2. Propinquity; standing or being near.
୩ । ସହାୟ—3. Help; support.
୪ । ବାସକରଣ—4. Inhabiting; occupying.
୫ । ଉପବେଶନ—5. Taking of a seat; sitting.
୬ । ସମାଧାନ; ସମ୍ପାଦନ— . Performance; accomplishment.
୭ । ସ୍ଥିତି; ବସତି—7. Position; site; situation; seat; basis.
୮ । ଅନୁଷ୍ଠାନ; ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ—3. Establishment; institution.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୯ । ସ୍ଥାନ—9. Place; locality.

୧୦ । ଦଖଲ—10. Possession.

୧୧ । ପ୍ରଭୁତ୍ୱ; ଅଧିକାର; କ୍ଷମତା—
11. Authority; power; dominion.

୧୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ; ପରିଚାଳନ-କ୍ଷମତା—
12. Supervision; power of control.

୧୩ । ପଦ; ପଦବୀ—13. Post.

୧୪ । ରାଜତ୍ୱ; ଶାସନ—14. Government; administration.

୧୫ । ରଥର ଚକ—15. Wheel of a car.

୧୬ । ମୂଳଦୁଆ; ଭିତ୍ତି—16. Foundation.

୧୭ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନିୟମ—17. Prescribed rule.

୧୮ । ନଜୀର୍—18. Ruling; precedent.

୧୯ । ଆଶୀର୍ବାଦ—19. Benediction.

୨୦ । ଆରୋହଣ—20. Riding; mounting.

୨୧ । ସ୍ୱାଧିଷ୍ଠାନ ଚକ୍ର (ଦେଖ)
21. Swādhishṭhāna chakra (See)

୨୨ । (ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନ) ଭୋକ୍ତା ଓ ଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସଂଯୋଗ—
22. Conjunction of the enjoyer with the thing enjoyed.

(ଯଥା—ଆତ୍ମାର ଶରୀର ସଙ୍ଗେ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବିଷୟ ସଙ୍ଗେ ଅଧିଷ୍ଠାନ ।)

୨୩ । (ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନ) ଯେଉଁ ବସ୍ତୁରେ ଭ୍ରମର ଆରୋପ ହୁଏ—
23. The subject of illusion.

(ଯଥା—ରଜ୍ଜୁରେ ସର୍ପର ଭ୍ରମ; ଶୁକ୍ତିରେ ରଜତର ଭ୍ରମ ହେବାରୁ ରଜ୍ଜୁ ଓ ଶୁକ୍ତି ଅଧିଷ୍ଠାନ ଅଟନ୍ତି ।)

ଅଧିଷ୍ଠାନଚକ୍ର—ସଂ. ବି—(ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ କଳ୍ପିତ ଚକ୍ରୋକ୍ତ ୬ଟି ଚକ୍ର ମଧ୍ୟରୁ
Adhishṭhāna chakra ଏକଚକ୍ର)—ସ୍ୱାଧିଷ୍ଠାନ ଚକ୍ର (ଦେଖ)
Swādhishṭhāna chakra (See)

ଅଧିଷ୍ଠାନ ଶରୀର—ସଂ. ବି. (ଦର୍ଶନ)—ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀରର ମଧ୍ୟ-
Adhishṭhāna śarīra ବର୍ତ୍ତୀ ଶରୀର; ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପିତୃ-ଲୋକରେ ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମଶରୀରରେ ଆତ୍ମା ବାସକରେ—
(philosophy) A body which is the medium between the gross body and the subtle body.

ଅଧିଷ୍ଠିତ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Adhishṭhita ୧ । ଅଧ୍ୟୁଷିତ; ସହିଁରେ ବାସ କରାଯାଏ—
(ଅଧିଷ୍ଠାନ—ବି) 1 Inhabited by.

୨ । ଅବସ୍ଥିତ—2. Situated in; standing in.

୩ । ସ୍ଥାପିତ—3. Placed.

୪ । ପରିଚାଳିତ—4. Guided; managed; directed; conducted.

୫ । ନିୟନ୍ତ୍ରିତ—5 Controlled; regulated.

୬ । ସାହାଯ୍ୟକୃତ —6. Aided; supported.

୭ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରିତ—7. Supervised; watched over.

୮ । ଅଧିକୃତ —8. Occupied; taken possession of; possessed.

୯ । ଚଢ଼ାଯାଇଥିବା; ଆରୂଢ଼—
9. Mounted upon; ridden.

୧୦ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—10. Established; founded.

୧୧ । ଜଗାଯାଇଥିବା—11. Guarded

୧୨ । ନିଯୁକ୍ତ—12. Employed; engaged.

ଅଧିସ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧି+ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Adhistrī 1. A superior woman.

୨ । ପ୍ରସିଦ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A distinguished lady.

ସଂ. ଅ. (ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅଧିକାର କର)—ସ୍ତ୍ରୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Concerning a woman (Apte)

ଅଧୀକାର—ସଂ. ବି. (ଅଧି+କୃ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Adhīkāra ଅଧିକାରର ଅନ୍ୟ ଆକାର—
Another form of the word Adhikāra.

ଅଧୀତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି+ଇ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Adhīta ୧ । ଯାହା ପଢ଼ା ଯାଇଅଛି—1. Read; studied.
(ଅଧୀତ—ବି) ୨ । ଶିଖାଯାଇଥିବା—2. Learnt.

୩ । ମନେ ରଖାଯାଇଥିବା—
3. Remembered (Apte)

ସଂ. ବି. (ଭାବ. ତ)—ଅଧ୍ୟୟନ—Study.

ଅଧୀତବିଦ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧୀତ+ବିଦ୍ୟା)—
Adhītabidya ୧ । କୃତବିଦ୍ୟ; ସମାପ୍ତବିଦ୍ୟ; ଯେ ପାଠପଢ଼ା
(ଅଧୀତବିଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶେଷ କରିଅଛି—1. One who has finished his studies.

୨ । ଶିକ୍ଷିତ—2 Educated; cultured.

୩ । ଯେ ବେଦ ପଢ଼ିଅଛି—
3. One who has studied the Bedas.

ଅଧୀତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧି+ଇ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Adhītā ଅଧିତି (ଦେଖ)
(ଅଧୀତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Adhiti (See)

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧୀତ+ଆ)—ଅଧୀତର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Adhīta.

ଅଧିତି—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଇ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—
Adhīti ୧ । ପାଠପଢ଼ା; ଅଧ୍ୟୟନ; ବିଦ୍ୟାପାଠ—1. Study.

୨ । ପାଠ; କୌଣସି ବିଷୟକୁ ପଢ଼ିଯିବା—2 Perusal.

୩ । ବିଦ୍ୟା—3. Learning.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଶ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ଅ	ନ୍ଦ

୪ । ଶିକ୍ଷା—4. Instruction; training.

୫ । ଅଧ୍ୟାପନ; ଶିକ୍ଷକଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଦାନ କର୍ମ—
5. Tuition; imparting of education; lecture by a teacher.

୬ । ସ୍ମରଣ—6. Remembrauce; recollection.

ଅଧୀତି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧୀତ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Adhīti ୧ । ଛାତ୍ର; ଶିଷ୍ୟ; ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ—
(ଅଧୀତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Student; pupil; scholar.

୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠକ୍ରମ ସମାପ୍ତକରିଥିବା ଛାତ୍ର—
2. A graduate; a student who has completed a course of studies.

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟରୂପେ ଶିକ୍ଷିତ—
1. Well-read; well versed in.

୨ । ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଦର୍ଶୀ—2. Proficient in.

୩ । ମୁହଁରେ ଘୋଷୁଥିବା—3. Muttering; engaged in repeating (texts)

ଅଧୀନ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧି=ଅଧିଗତ+ଇନ=ପ୍ରଭୁର ଯେ;
Adhīna ଯେ ପ୍ରଭୁର ଅଧିଗତ)—
ଅଧୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ } ୧ । ବଶବର୍ତ୍ତୀ, ଅନୁଗତ; ଆଶ୍ରିତ—
ଅଧୀନତା—ବ } 1. Subservient to; dependent on.

୨ । ଆଜ୍ଞାଧୀନ—2. Obedient to.

୩ । ବାଧ—3. Obliged to.

୪ । ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ— 4. Under the control or authority of.

ଅଧୀନ ଦେ. ବି—ହୀନ ବା ବିନୀତ ଭୃତ୍ୟ; ସେବକ—
ଅଧୀନ Humble servant.

୨ । ଅଧୀନସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Subordinate person.

[ଦ୍ର—ନିମ୍ନସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ, ଭୃତ୍ୟ, ଛାତ୍ରମାନେ ପ୍ରଭୁ ଓ ଗୁରୁ ଆଦିଙ୍କୁ ପତ୍ର ଲେଖିଲାବେଳେ ନିଜ ସମ୍ବନ୍ଧରେ 'ମୁଁ' 'ଅମ୍ଭେ' ପ୍ରୟୋଗ ନ କରି ତୃତୀୟ ପୁରୁଷରେ 'ଅଧୀନ' ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି, ଯଥା—ଅଧୀନର ନିବେଦନ ଏହି ଯେ ଅଧୀନ ଚରଣ ଦେଲା ପୀଡ଼ିତ ଅଛି, ଏହିପରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଅମ୍ଭେ ବା ମୁଁ ସ୍ଥଳରେ 'ଗରିବ' 'ଗୋଲାମ' ଆଦି ହୀନତାବୋଧକ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷର ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଅଧୀନତା—ସଂ. ବି. (ଅଧୀନ+ଭାବ. ତା)—
Adhīnatā ୧ । ଆନୁଗତ୍ୟ; ପରତନ୍ତ୍ରତା; ବଶ୍ୟତା—
1. Subjection; subservience.

୨ । ଆଜ୍ଞାନୁବର୍ତ୍ତିତା—2. Allegiance; obedience.

୩ । ଦାସ୍ୟ; ଭୃତ୍ୟତା—3. Servitude.

୪ । ନିମ୍ନରେ ରହିବା ଅବସ୍ଥା; ଅଧିକାରତଳେ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
4. Subordination.

୫ । ହୀନତା—5. Humbleness; humility.

ଅଧୀନସ୍ଥ—ଦେ. ବିଶ. (ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମାନୁସାରେ ଏ ଶବ୍ଦଟି ଅପୂର୍ବ
Adhīnastha ହେଲେହେଁ ଶିକ୍ଷିତମାନଙ୍କ ଲେଖାରେ ଦେଖାଯାଏ)—
୧ । ବଶବର୍ତ୍ତୀ—1. Subservient.

୨ । ଅଧିକାରରେ ସ୍ଥିତ—
2. Under the authority or control of.

୩ । ନିମ୍ନସ୍ଥ—3. Subordinate.

ଅଧୀନାନଦୀ—ସଂ. ବି—ଉପନଦୀ; ପ୍ରଧାନ ନଦୀରେ ଅସି ପଡ଼ୁଥିବା
Adhīnānadī ନଦୀ—A tributary river.

ଅଧୀବାସ—ସଂ. ବି—ଅଧିବାସର ଅନ୍ୟ ବନାନ—
Adhībāsa Another spelling of Adhibāsa.

ଅଧୀମନ୍ଥ—ସଂ. ବି—ଅଧିମନ୍ଥର ଅନ୍ୟ ବନାନ—Another spelling
Adhīmantha of Adhimantha

ଅଧୀୟାନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଧି+ଇ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Adhīyāna ୧ । ପଠନକାରୀ—1. Reading.
(ଅଧୀୟାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଘୋଷୁଥିବା—2. Reciting.

୩ । ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ—3. Learning.

୪ । ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ—4. Going over the Bedas.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଛାତ୍ର—Student.

ଅଧୀର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ଧୀର)—
Adhīra ୧ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—1. Anxious.
(ଅଧୀରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ—2.Impatient.
(ଅଧୀରତା; ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ— ବ) ୩ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳମନା—
3. Unsteady; fickle; restless.

୪ । ଇତସ୍ତତଃ ଘୂରୁଥିବା—4. Rolling; tremulous

୫ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ; ଖାମଖିଆଲିଆ—
5. Fitful; capricious.

୬ । ଭୀତ; ବିଚଳିତ—6. Frightened; ruffled.

୭ । ବ୍ୟାକୁଳ; ଘାବରା; ଭୀତର—7. Confused.

୮ । ଭୀରୁଆ—8. Timid.

୯ । ଆତ୍ମନିୟନ୍ତ୍ରଣହୀନ—
9. Lacking in self-command.

୧୦ । ନିର୍ବୋଧ—10. Foolish.

୧୧ । ଦୁର୍ବଳମନା—11. Weak-minded.

୧୨ । ଯେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ବିଚଳିତ ହୁଏ—
12. Excitable.

ଅଧୀରା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧୀର+ଆ)—ଅଧୀରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Adhīrā Feminine of Adhīra.

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍—1. Lightning.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଦ୍ଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ନାୟିକାବିଶେଷ; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତା ଓ ବଳହଠକ୍ରିୟା ନାୟିକା—2 A class of mistress; a capricious and quarrelsome mistress.

୩ । ପ୍ରେମିକକୁ ଭେଟିବା ପାଇଁ ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନା ସ୍ତ୍ରୀ—
3. A woman who is very restless and impatient to meet her lover.

୪ । ଯେଉଁ ନାୟିକା ନାୟକଠାରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀବିଳାସଚିହ୍ନ ଦେଖି ଅଧୀର ହୋଇ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କୋପକରେ—
4. A woman who flies into a rage on seeing signs in her lover of having had attentions from some other lady.

ଅଧୀଶ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅଧି + ଈଶ)—୧ । ପ୍ରଭୁ; ସ୍ୱାମୀ; ମାଲିକ—
Adhīśa 1. Lord; master.
(ଅଧୀଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଧିରାଜ—2. Emperor.
୩ । ଅଧିପତି; ରାଜା—3. King.
୪ । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ସରଦାର—4. Head man.

ଅଧୀଶ୍ୱର—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅଧି + ଈଶ୍ୱର)—୧ । ଅଧୀଶ (ଦେଖ)
Adhīśwara 1. Adhīśa (See)
(ଅଧୀଶ୍ୱରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବ—ଜୈନ ଅର୍ହତ୍‌ବିଶେଷ—Name of a Jaina sage.

ଅଧିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି + ଈଷ ଧାତୁ + ତ)—
Adhīshṭa ୧ । ମାଗଣା; ଅବୈତନିକ—1. Honorary.
୨ । ପ୍ରାର୍ଥିତ—2. Solicited.
୩ । ସତ୍ତାରପୂର୍ବକ ନିଯୋଜିତ—
3. Engaged with due respect,
ସଂ. ବ—୧ । ଅବୈତନିକ ବା ମାଗଣା କାମ ବା କୃତ୍ୟ—
1. Honorary office or duty.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସତ୍ତାରପୂର୍ବକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା—
2, Engaging or appointing a person to some position with due respect and honour.

ଅଧୁଞ୍ଚଧ—କ୍ରା. ଅ—ଅଧଜ୍ଞଅଧ (ଦେଖ)—
Adhuñadha Adhauñadha (See).

ଅଧୁଞ୍ଚଧା—କ୍ରା. ଅ—ଅଧଜ୍ଞଅଧ (ଦେଖ)
Adhuñadhā Adhauñadha (See)

ଅଧୁଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଧୌତ)—୧ । ଅଧୌତ—
Adhuā 1. Unwashed.
ଅଧୋତ; ଆଧୁଆ ଏ ସ୍ଥଳରେ ଆଧ ମୂଳା ଅଧ୍ୟ ମୂଳା ବଦା ଭଳି—ଚଳ ।
ଅଧୀତ ୨ । ଅଗାଧୁଆ; ଅସ୍ନାତ—2. Unbathed.
୩ । ଅପରିଷ୍କୃତ—3. Uncleansed.

ଦେ. ବ. ପୁଂ—ଅପର୍ତ୍ତିଆଣିର ନାମବିଶେଷ—A name given to Apartiāṇi boys.

ଅଧୁଆମୁହଁ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଧୌତ + ମୁଖ)—
Adhuāmuhañ ୧ । ଭୋଜନ ପରେ ଧୌତ ହୋଇ ନ ଥିବା ମୁଖ—1. Mouth unwashed or unrinsed after meal.
୨ । ଶୟନରୁ ଉଠି ଧୌତ ହୋଇ ନ ଥିବା ମୁଖ—
2. Face not washed after rising from sleep.

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ସକାଳୁ ଉଠି ଅଧୁଆମୁହଁରେ କୌଣସି ଅମଙ୍ଗଳିଆ ଲୋକର ମୁହଁ ଦେଖିଲେ ଦର୍ଶକର ସେ ଦିନଯାକ ଅଶୁଭ ଘଟେ ଓ ଭଲ ଲୋକର ମୁହଁ ଦେଖିଲେ ଶୁଭ ଫଳ ଘଟେ ।]

ଅଧୁଆମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅଧୌତ + ମୁଖ)—
Adhuāmuhāñ ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ମୁହଁ ଧୋଇ ନ ଥାଏ—1. One who has not wahsed his mouth and face after a meal.
ଅଧୁଆମୁଖ (ଅଧୁଆମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସକାଳୁ ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କଲା ପରେ ମୁହଁ ଧୋଇ ନଥାଏ—2.One who has not washed his face after rising from bed in the morning.
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଦିନ ସକାଳେ ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠିବା ମାତ୍ରେ ମୁହଁ ଧୁଏ ନାହିଁ—3. A person not accustomed to wash his face (the first thing in the morning)

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦାଢ଼ରେ ସଢ଼ଜରେ ଚୁଲିରେ ନିଆଁ ଧରେ ନାହିଁ ଏବଂ ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ସକାଳୁ ଯେ ଗୃହେ ତାର ସେ ଦିନ ଯାକ ଅଶୁଭ ଘଟେ ।)

ଅଧୁଆରି—କ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—
Adhuāri ୧ । ଅଧାକୁଆ, ଅର୍ଦ୍ଧପକ୍ୱ—
ଆଧପାକା 1. Half-ripe.
ଅଧୁରା ୨ । ଅଧାବୟସିଆ—2. Middle aged.

ଅଧୁଆଲି—କ୍ରା. ବିଣ—ଅଧୁଆରି (ଦେଖ)
Adhuāli Adhuāri (See)

ଅଧୁନା—ସଂ. ଅ. (ଏତଦ୍ ଶବ୍ଦ ୭ମୀ; ନିପାତନ; ସଂ. ଏତସ୍ମିନ୍ କାଳେ)—
Adhunā ୧ । ବର୍ତ୍ତମାନ—1. Now.
୨ । ଏବେ; ଇଦାନୀଂ—
2. At present; now-a-days.
ଦେ. ଅ—ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବେ—
Very lately; recently.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଭ୍ରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଛ	ଯ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଲଅ	●	ନ୍

ଅଧୁନାତନ—ସ. ବିଣ (ଅଧୁନା + ଘଟିବା ଅର୍ଥରେ. ତନ; ତୁଳନା କର ଅଦ୍ୟତନ; ସାମ୍ପ୍ରତିକ; ତଦାନୀନ୍ତନ; ପୁରାତନ; ତଦାନୀନ୍ତନ)—
Adhunātana
(ଅଧୁନାତନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ଆଧୁନିକ; ବର୍ତ୍ତମାନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Modern; contemporary.

୨ । ପ୍ରଚଳିତ—2. Current; in vogue.

୩ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
3. Relating to the present times.

ଅଧୁର—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଅ + ଧୃଃ = ଧାର)—
Adhura

୧ । ବୋଝାଇ ହୋଇ ନଥିବା (ଗାଡ଼)—
1. Not laden.

୨ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ; ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ—2. Free from cares.

ଅଧୁରୁଜ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ)—ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ; ଅଧୀରତା—
Adhuruja
Impatience.

ଅଧୀରଜ ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଅଧୁରୁଜିଆ (ଦେଖ)
Adhurujiā (See)

ଅଧୁରୁଜି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅଧୁରୁଜ (ଦେଖ)
Adhuruji
Adhuruja (See)

ଅଧୁରୁଜିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ + ଧୈର୍ଯ୍ୟ)
Adhurujiā
ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ; ଅଧୀର—Impatient.
ଅଧୀର
ଅଧୀର

ଅଧୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—
Adhuli

୧ । ଟଙ୍କାର ଅର୍ଦ୍ଧପରିମିତ ରୌପ୍ୟମୁଦ୍ରା—
ଆଧଳି
1. A silver eight-anna-bit.

ଧେଲୀ, ଅଧେଲୀ ୨ । ଆଠଅଣୀ; ଆଠ ଅଣା ପରିମିତ ମୁଦ୍ରା—
2. An eight-anna-bit.

ଅଧୁଲିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଧଲିକିଆ; ଯହିଁର ପ୍ରତ୍ୟେକର ମୂଲ୍ୟ ଅଧଲିଏ—
Adhulikiā
Each of which is worth half a pice.

ଅଧୂମକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଧୂମ + କ)—
Adhūmaka
ଯହିଁରୁ ଧୂଆଁ ଉଠୁ ନାହିଁ – Smokeless.
ସଂ. ବି—ଜଳନ୍ତା ନିଆଁ—Blazing fire.

ଅଧୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଧୃତ)—ଧରା ହୋଇ ନ ଥିବା—
Adhṛuta
Not held.
ସଂ. ବି. (ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁର ଧାରଣ କର୍ତ୍ତା ଥିବାରୁ ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଧରି ନାହିଁ)—ବିଷ୍ଣୁ; ପରମେଶ୍ୱର—God.

ଅଧୃତି—ସଂ. ବି. (ଅ + ଧୃତି)—୧ । ଅସ୍ଥିରତା—
Adhṛuti
1. Want of firmness; restlessness.

୨ । ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. Impatience.

୩ । ଉଦ୍ୱେଗ—3. Anxiety; uneasiness,

୪ । ଅସୁଖ—4. Unhappiness.

୫ । ଅସନ୍ତୋଷ—5. Discontent.

୬ । ଅମିତାଚାର—6. Incontinence.

ଅଧୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ଅ + ଧୃଷ୍ଟ)—୧ । ଅପ୍ରଗଲ; ସଲଜ୍ଜ—
Adhṛushṭa
1. Modest; shy.
(ଅଧୃଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅଧୃଷ୍ଟତା—ବି)

୨ । ଅଧୃଷ୍ୟ (ଦେଖ)
2. Adhṛushya (See)

ଅଧୃଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ଅ + ଧୃଷ୍ୟ)—୧ । ଅଜେୟ; ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ—
Adhṛushya
1. Invincible; unassailable.
(ଅଧୃଷ୍ୟା – ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅଧୃଷ୍ୟତା—ବି)

୨ । ସଲଜ୍ଜ—2. Modest; shy.

୩ । ଗର୍ବୀ—3. Proud.

ଅଧେ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧ; ପୂର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତୁର ସମାନ ଦୁଇ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—1. Half.
Adhe

ବୁଢ଼ାଇଲି ଗାଡ଼ାରୁ ପ୍ରଥମ ଓ ଅଧେ ଘୁଣାଇଲେ—ପ୍ରାଚୀ. ବୁଢ଼ାଇଲି ଗାଡ଼ା !

ଦେ. ସର୍ବନାମ—ଅତି ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ; ଅତ୍ୟଳ୍ପ; ସାମାନ୍ୟ; କେତେକ—A very few.

ଘରେ ଘରେ ଅଧେ ଅଧେ ବହୁଛି—ଅରକ୍ଷିତ. ବଦ୍ରୁତ୍ରାମ୍ନୀ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧପରିମିତ—1. Half.

ବଂଶୀ ଧ୍ୱନି ଅଧେ ଧ୍ୱନି; ଗୋଟେ ଧ୍ୱନି ଚାଖି—ଚର ।

୨ । ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକ—2. About half.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ଅଧେ ଦିନ ବଳ ଜଳିଅ ଯୋଗୁଁ ସମସ୍ତେ ଓପାସ ଶୁଅନ୍ତି ।)

ଦେ. ଅ—ଅର୍ଦ୍ଧ ପରିମାଣ ବା ସଂଖ୍ୟା ମାତ୍ର—Half only.

(ଯଥା—ଶିଷ୍ଟିତଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧେ ଲୋକଙ୍କର ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ବାକି ଯେ ଅଧକ ରହିଲେ ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଏ ନାହାରେ ଅଧେ ସେ ନାହାରେ ଅଧେ ।)

ଅଧେକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—ଅର୍ଦ୍ଧେକ; ଅର୍ଦ୍ଧପରିମାଣ; ଅଧେ—
Adheka
Half.

ଏତେ ବୋଲି ଚରପଣ୍ଡା ଛାଡ଼ି ଭାଗ୍ ଦେଇ, ଦିଆଗ୍ ଅଧେକ ଧରି ଚରି ପଳାଇଲା । ହାମଦ୍ରେ ଗୀତା ।

ଅଧେନୁ—ସଂ. ବି. (ଅ + ଧେନୁ)—ଦୁଧ ଦେଉ ନ ଥିବା ଗାଈ—
Adhenu
A cow not yielding milk.

ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅ + ଧୈର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ଧୈର୍ଯ୍ୟର ଅଭାବ—
Adhairjya
1. Impatience.

୨ । ମନର ଅସ୍ଥିରତା—2. Mental restlessness; want of self-possession.

୩ । ସାହସର ଅଭାବ—3. Want of courage.

ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ;
(ଅଧୈର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଅଧୀର—1 Impatient.

୨ । ଅସ୍ଥିରମନା—2. Restless in mind.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାଭୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୌ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରର କବେଶ୍ୱର; ଗାଥ ଚୁଡ଼ ଅଧୋର୍ଦ୍ଧ—କବେଶ୍ୱର. ଚଦ୍ରା ।

ଅଧୋ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅଧସ୍)—ଅଧଃ; ନିମ୍ନ—
Adho Below.

ତା ଅଧୋ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଦେଇ ଦେଖି, ସେ ବର୍ଣ୍ଣ ଧର୍ମ ଭାବ୍ ଲେଖି ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ୨୪ ।

ଅଧୋଇଆ——ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଧୌତ; ଧୋଇଆର ବିପରୀତ)—
Adhoiā ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳ ଧୋଇଆ ନୁହେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳର
ଅଧୌତା ଫସଲ ଅବ ଜଳବଢ଼ିରେ ଧୋଇ ହୋଇ ଯାଏ ନାହିଁ—
(tracts of county) Not subject to flood.

ଅଧୋଂଶୁକ—ସଂ ବି. (ଅଧଃ + ଅଂଶୁକ)—ଅଧୋବସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Adhoṁśuka Adhobastra (See)

ଅଧୋକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧଃ + ଅକ୍ଷ)—
Adhoksha ୧ । ଅଗୋଚର; ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଅଗୋଚର—
1. Imperceptible by the senses.
୨ । ସଗଡ଼ର ଅଖତଳେ ଥିବା—
2. Situated below the axle.
୩ । ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରିଅଛି—
3. One who has his organs under control.
ସଂ. ବି—ପାଦ; ଗୋଡ଼—Leg; foot.

ଅଧୋକ୍ଷଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଅଧଃ = ଅଧଃକୃତ ହୋଇଅଛି; ଅକ୍ଷଜ =
Adhokshaja ଇନ୍ଦ୍ରିୟଜ ବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଯାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା; କିମ୍ବା
ଅଧୋକ୍ଷ = ପାଦରୁ ଜାତ; ସୃଷ୍ଟିର ଏକ କଳ୍ପରେ ବିଷ୍ଣୁ
ମହାଦେବଙ୍କ ପାଦରୁ ଜନ୍ମିଥିବାର ସ୍ମରଣରେ ଅଛି)—
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—A name of Bishṇu

ଅଧୋଖନନ—ସଂ. ବି (ଅଧଃଖନନ)—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ମୂଳ ବା ତଳ-
Adhokhanana ଅଡ଼ ଖୋଳିବା; କୋରଡ଼ କରିବା—
Undermining.

ଅଧୋଗତ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅଧଃ + ଗତ)—୧ । ତଳକୁ ଯାଇଥିବା—
Adhogata 1. Gone down.
(ଅଧୋଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିବା—
2 Fallen down.
୩ । ବୁଡ଼ ଯାଇଥିବା—3. Sunk down.
୪ । ଅସ୍ତ ହୋଇଥିବା—4. Set.

ଅଧୋଗତି—ସଂ. ବି (ଅଧଃ + ଗତି)—୧ । ତଳକୁ ଗତି କରିବା—
Adhogati 1. Going down.
୨ । ପତନ; ତଳେ ପଡ଼ିଯିବା—2. Fall; falling-down.
୩ । ଦୁର୍ଗତି; ଅବନତି—3. Degradation.
୪ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା—4. Misery; distress.
୫ । ନରକରେ ପଡ଼ିବା—5. Falling in hell.
୬ । ପାତାଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିବା – 6. Going down to the nether-world,

ବ୍ରହ୍ମଦର୍ଶିତ ବିଶ୍ୱ ଅଧୋଗତେ ଉତ୍ତମେ ଉତ୍ତର ପାଞ୍ଚ ।
ଭକ୍ତ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ । ୩୪—୧୩ ।

୭ । ଅସ୍ତହେବା—7. Setting,
୮ । ବୁଡ଼ିଯିବା—8. Sinking down

ଅଧୋଗମନ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ଗମନ)—ଅଧୋଗତି (ଦେଖ)
Adhogamana Adhogati (See)

ଅଧୋଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧଃ + ଗମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା.୧ବ)—
Adhogāmī ୧ । ତଳକୁ ଗତି କରୁଥିବା—
(ଅଧୋଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Going down.
୨ । ବୁଡ଼ ଯାଉଥିବା—2. Sinking.
୩ । ଅସ୍ତ ହେଉଥିବା—3. Setting.
୪ । ପଡ଼ୁଥିବା—4. Falling down.
୫ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରୁଥିବା—5. Miserable.
୬ । ନରକକୁ ଗତି କରୁଥିବା; ନରକଗାମୀ—
6. Going towards hell.

ଅଧୋଘଣ୍ଟା—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ଘଣ୍ଟ + ଆ; ଏହାର ଫଳଗୁଡ଼ିକ ଘଣ୍ଟିପରି
Adhoghanṭā ତଳ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ଥିବାରୁ)—
ଅପାମାର୍ଗ (ଦେଖ)
Apāmārga (See)

ଅଧୋଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ଅଙ୍ଗ)—
Adho-ṅga ୧ । ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—1. The anus.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—2. The female organ.

ଅଧୋଡ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ + ବୃଦ୍ଧ)—
Adhordā ୧ । ଦରବୁଢ଼ା; ଅଧା ବୟସିଆ —
ଆଧବୁଢ଼ୋ 1. Middle-aged.
ଅଧେଡ଼ ବାବାଜୀଙ୍କ ନାମ ଲଟକ ଦାସ, ବୟସ ଅଢ଼ୋଡ଼ା ବର୍ଷ ଯାଇଛି,
ଦେହଃ ଅବୁଲ ଥୁଲ । ଫକୀରମୋହନ—ଛମ୍ବଣ୍ଡଠମୁଣ୍ଡ ।
୨ । ଅଧାଡ଼ୁଆ (ଦେଖ)
2. Adhārduā (See)

ଅଧୋଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ଦୃଷ୍ଟି)—
Adhodṛushṭi ୧ । ତଳ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବା—
1. Down-ward look.
୨ । ଯୋଗ ସାଧନର ଆସନବିଶେଷ—
2. A posture in Jōga-exercise.
[ଦ୍ର—ଯଦ୍ବାସନରେ ବସି ନିଶ୍ଚଳ ମନରେ ନାସିକାଗ୍ରକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ରୂପ ଯୋଗାସନ ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ଣ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—
ଯେ ତଳ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଥାଏ—
Looking downwards.

ଅଧୋଦେଶ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ଦେଶ)—
Adhodeśa ୧ । ତଳପାଖ—1. Lower side.
୨ । ନିମ୍ନ ଅଂଶ—2. The lower part.
୩ । ନିମ୍ନରେ ଥିବା ସ୍ଥାନ—3. Land at the foot.

ଅଧୋଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ଦ୍ୱାର)—ଅଧୋଃଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Adhodwāra Adho-ṅga (See)
ଦେ. ବି—ତଳ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫିଟିଥିବା ଦ୍ୱାର—
A door opening downwards.

ଡେଙ୍ଗ ଗଲ୍ଲେ ଗଛରେ ବାସ୍ତା ନଅନ୍ତ ବସା
ଅଧୋ ଦ୍ୱାର ରଖିଣ ସୁଖେ ବସେ ବରଖା । ଚକ୍ରବିହାର ।

ଅଧୋଃଧଃ—ସଂ. ଅ. (ଅଧଃ + ଅଧଃ)—
Adho-dhaḥ କ୍ରମଶଃ ନିମ୍ନକୁ; ତଳକୁ ତଳକୁ—
Gradually; down-wards; down and down.

ଅଧୋବଦନ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ବଦନ)—
Adhobadana ୧ । (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ) ଲମ୍ବାବନତ ମୁଖ; ଲମ୍ବା ଯୋଗୁଁ ତଳକୁ ପୋତା ହୋଇ ଥିବା ମୁହଁ—
1 Drooping face.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅବାକ୍‌ପୁଷ୍ପୀ ଗୁଳ୍ମ—
2. A plant (Pimpinella Anisum).
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଗୋଡହା ବୃକ୍ଷ—3. A tree; Elephantopus Scaber. (M. W.) or Premna Esculenta (Apte).
୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମ—
4. A name of Bishṇu.
ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଲମ୍ବାବନତ ମୁଖ;ହେଠ ବଦନ;
(ଅଧୋବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଲଜରେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଥାଏ—
1. Having the face cast down with a drooping face.
୨ । ପୋତାମୁହାଁ—
2. A person with a drooping face.
୩ । ମୁହଁ ତଳକୁ ହୋଇ ଉଗୁଡ଼ା ଯାଇଥିବା (ଯାଇ)—
3. Upturned (pot); topsy-turvy.
୪ । ଯାହାର ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ଓ ଗୋଡ଼ ଉପରକୁ ହୋଇଥାଏ—
4. Headlong; precipitate.

ଅଧୋବଶ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ବଶ)—ସ୍ତ୍ରୀଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—
Adhobaśa The female organ.

ଅଧୋବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧଃ + ବସ୍ତ୍ର)—
Adhobastra ୧ । ନାଭି ବା ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ତଳକୁ ପିନ୍ଧାଯିବା ଲୁଗା (ଯଥା—ଧୋତି; ପାଇଜାମା)—
1. Cloth worn below the navel or waist.
୨ । ସରୁ ତଳେ ଦେହକୁ ଲାଗି ପିନ୍ଧାଯିବା ଲୁଗା—
(ଯଥା—କଉପୀନ; କାଛ; ଜଂଘିଆ)—
2. Undere-wear; a sheet of cloth worn immediately on the private parts.
୩ । ଅସ୍ତର; କୋଟ୍ ଅଦର ତଳେ ଦିଆଯିବା ତଳା—
3. Lining of a coat.

ଅଧୋବାୟୁ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧଃ + ବାୟୁ)—
Adhobāyu ଅପାନବାୟୁ; ବାତକର୍ମ; ପାଡ଼—
Vital air passing downwards; fart; wind passed through the anus ventris crepitus.

ଅଧୋବାସ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧଃ + ବାସ)—
Adhobāsa ଅଧୋବସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
(ବହୁବ୍ରୀହି–ବିସର୍ଗ) Adhobastra (See)

ଅଧୋବିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧଃ + ବିନ୍ଦୁ)—ଗଗନ ମଣ୍ଡଳର
Adhobindu ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ ବିନ୍ଦୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ପୃଥିବୀର ଅପରଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ—The Nadir.

ଅଧୋଭକ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ଭକ୍ତ = ଭୁକ୍ତ)—
Adhobhakta ୧ । ଭୋଜନାନ୍ତେ ପିଆଯିବା ପାଣି—
1. Water taken after meal.
୨ । ଖାଇସାରିବା ପରେ ଖିଆଯିବା ଔଷଧ—
2. A dose of medicine which is taken after a meal.

ଅଧୋଭାଗ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧଃ + ଭାଗ)—
Adhobhāga ୧ । ନିମ୍ନଭାଗ—1. The lower part.
୨ । ନାଭିଠାରୁ ତଳକୁ ଥିବା ଦେହର ଅଂଶ—
2 The part of the body below the navel.
୩ । ପାତାଳ—3. The nether regions.

ଅଧୋଭୁବନ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧଃ + ଭୁବନ)—ପାତାଳ—
Adhobhubana The nether regions.

ଅଧୋଭୂଃ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ଭୂଃ)—୧ । ଖାଲଜମି—
Adhobhūḥ 1. Low land.
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଖାଲୁଆ ଜମି—2. Lower ground
୩ । ପର୍ବତର ପାଦଦେଶରେ ଥିବା ଜମି—
3. Terai; land at the foot of a hill.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ତେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ୱବତ' ଦେଖିବେ ।

ଅଧୋମର୍ମ--ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ମର୍ମ)—ଅଧୋଲିଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Adhomarma Adho-ṅga (See)

ଅଧୋମୁଖ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ ଓ ବହୁବ୍ରୀହି)—
Adhomukha ୧ । ଅଧୋବଦନ (ଦେଖ)
1. Adhobadana (See)
ଅଧୋମୁଖା } ସ୍ତ୍ରୀ
ଅଧୋମୁଖୀ } ୨ । ନରକବିଶେଷ—2. Name of a hell.
୩ । ଅଧୋମୁଖ ଗଣ (ଦେଖ)
3. Adhomukha gaṇa (See)
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଅଧୋବଦନ (ଦେଖ)
1. Adhobadana (See)
୨ । ତଳକୁ ମୁହଁକରି ଉଡ଼ୁଥିବା—
2. Flying downwards (Apte)
୩ । ତଳଆଡ଼କୁ ଗତି କରୁଥିବା—
3. Having a downward motion (Apte)

ଅଧୋମୁଖଗଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଏମାନଙ୍କର ଗତି ନିମ୍ନଦିଗକୁ ହେବାରୁ)—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ତ୍ରିଜା, ବୃଦ୍ଧିକା, ଅଶ୍ଳେଷା, ମଘା, ପୂର୍ବଫାଲ୍ଗୁନୀ, ବିଶାଖା ମୂଳା, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା, ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦ ଏହି ନଅଗୋଟି ନକ୍ଷତ୍ର—
Adhomukhagaṇa
(astronomy) A name given to nine constellations.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ନାମ ମନେ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶ୍ଳୋକ
ମୂଳାଶ୍ଳେଷା କୃତିବାଚ ବିଶାଖା ଚରଣୀ ତଥା
ମଘା ପର୍ବାଷାଢ଼ସଂଜ୍ଞେ ଅଧୋମୁଖଗଣାସ୍ତ୍ରୟଃ (Apte.)]

ଅଧୋମୁଖ ନକ୍ଷତ୍ର—ସଂ. ବି—ଅଧୋମୁଖଗଣ (ଦେଖ)
Adhomukha nakshatra Adhomukhagaṇa (See)

ଅଧୋମୁଖୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧୋମୁଖ + ଈ)—ଅଧୋମୁଖର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Adhomukhī Feminine of Adhomukha.
ସଂ. ବି—ଶୁଦ୍ରେଷୁ (ଦରେକୃଷ୍ଣ ନିଶ୍ର. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—A kind of sugarcane.

ଅଧୋଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧଃ + ଯନ୍ତ୍ର)—
Adhojantra ୧ । ଯନ୍ତ୍ରର ନିମ୍ନଭାଗ—
1. The lower part of an apparatus.
୨ । ବକଯନ୍ତ୍ର—2. A still.

ଅଧୋୟା—ଦେ. ବିଣ—ଅଧୋଇଆ (ଦେଖ)
Adhoyā Adhoiā (See)

ଅଧୋର୍ଦ୍ଧ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅଧଃ + ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ)—ତଳେ ଉପରେ—
Adhorddha (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)
Above and below; below and above.

ଅଧୋଲମ୍ବ—ସଂ. ବି. (ଅଧଃ + ଲମ୍ବ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Adholamba ୧ । ସ୍ତ୍ରକନିର୍ଣ୍ଣୀର ଓଲମ୍ବସୂତ୍ର—
1. Plumbline.
୨ । କୌଣସି ରେଖା ଉପରେ ଉପରଆଡ଼ୁ ତଳଆଡ଼କୁ ଟଣାଯିବା ରେଖା—
2. A perpendicular let fall on another line.

ଅଧୋଲୋକ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧଃ + ଲୋକ)—
Adholoka ଅଧୋଭୁବନ; ପାତାଳ—The nether world.

ଅଧୋଶୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଧଃ + ଶୀ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Adhoṡaya ଯେ ଭୂମିରେ ଶୁଏ—
(ଅଧୋଶୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sleeping on the ground.

ଅଧୋଶଯ୍ୟ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧଃ + ଶଯ୍ୟା)—
Adhoṡajya ଅଧୋଶୟ (ଦେଖ)
(ଅଧୋଶଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Adhoṡaya (See)

ଅଧୋଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧୋଶଯ୍ୟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅଧୋଶଯ୍ୟର
Adhoṡajyā ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Adhoṡajya.
ସଂ. ବି—ଭୂମିରେ ଶୟନ—Sleeping on the ground.

ଅଧୋଶିରା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧଃ + ଶିରସ୍. ୧ମା.
Adhoṡirā ୧ବ.)—ଅଧୋମୁଖ (ଦେଖ)
Adhomukha (See)
ସଂ. ବି—ନାରକବିଶେଷ—Name of a hell

ଅଧୌର୍ଯ୍ୟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ)—ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ—
Adhaurja Impatience.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଅଧୀର—Impatient.

ଅଧୌର୍ଜିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ. (ସଂ. ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ—
Adhaurjiā 1. Impatient.
ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ୨ । ଅଧୀର; ଅଥୟ; ଅସ୍ଥିର—
ଅଧୀରଜ 2 Restless.

ଅଧ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଅଧ୍ ଧାତୁ = ସର୍ବଦା ଗମନ କରିବା + ଅଧ୍ୱକରଣେ ବନ;
Adhwa ଅଧ୍ୱନ୍ ୧ମା. ୧ବ; ଯାହା ଉପରେ ସର୍ବଦା ଗମନ କରାଯାଏ)—
୧ । ପନ୍ଥ; ପଥ; ବାଟ; ରାସ୍ତା—1. Road.
୨ । ପଥ ଭ୍ରମଣ; ବାଟ ଚାଲିବା—2. Journey; travel.
୩ । ଦୂରତ୍ୱ—3. Distance; space.
୪ । ଉପାୟ—4. Means; resource.
୫ । ଅବୟବ; ଅଙ୍ଗ—5. Limb.
୬ । ସମୟ; କାଳ—6. Time.
୭ । ଆକ୍ରମଣ—7. Attack.
୮ । ପରାଭବ—8. Defeat.
୯ । ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ଭ୍ରମଣପଥ—9. Orbit of a planet.
୧୦ । ବେଦର ଶାଖା—
10. A recension of the Bedas and the school upholding it (Apte).
୧୧ । ଆକାଶ—11. Sky.
୧୨ । ବାୟୁ—12. Air; atmosphere,

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚ୍ଚାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲୃ	ଉଅ	ଉ
୨	ଇ	ଊ	ରୂ	ଲୂ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଦ

୧୩ । ପ୍ରଣାଳୀ—13. Method.

[ବ୍ୟୁ—ସଂ. ଅଧ୍ୱନ୍ ଶବ୍ଦ ସମାସରେ 'ଅଧ୍ୱ' ଆକାରରେ ପରିଣତ ହୁଏ। ଯଥା—ଅଧ୍ୱଗା; ଅଧ୍ୱଶ୍ରମ ।]

ଅଧ୍ୱଖେଦ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧ୍ୱଜନିତ ଖେଦ)—ପଥଶ୍ରାନ୍ତି—
Adhwakheda Uneasiness due to travelling.

ଅଧ୍ୱଗ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧ୍ୱନ୍+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବାଟରେ ଯାଏ)—୧ । ପଥିକ; ବାଟୋଇ—
Adhwaga 1. A traveller.
(ଅଧ୍ୱଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

୩ । ଉଷ୍ଟ୍ର—3. Camel.

୪ । ଖଚର—4. Mule.

ଅଧ୍ୱଗଭୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅସ୍ଥା ତତ୍; ଅଧ୍ୱଗ+ଭୋଗ୍ୟ)—
Adhwagabhogya ୧ । (ଏହାର ଫଳ ଅସହଲଭ୍ୟ ହେବାରୁ) ଅମ୍ରାତକ; ଅମ୍ବଡ଼ା ଗଛ—
1. Hogplum tree (Spondias Mangifera)

୨ । ଆଫ୍ରିକାର ପାନ୍ଥପାଦପ ଗଛ—
2. The travellers plant of Africa.

ଅଧ୍ୱଗା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧ୍ୱଗ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅଧ୍ୱଗର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Adhwagā 1. Feminine of Adhwaga.

୨ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ—2. The river Ganges.

ଅଧ୍ୱନୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁ. (ଅଧ୍ୱନ୍+ସର୍ବଦା ଭ୍ରମଣ କରିବା ଅର୍ଥରେ. ଖନ)—୧ । ସର୍ବଦା ଭ୍ରମଣକାରୀ—
Adhwanīna 1. Always travelling.

୨ । ଭ୍ରମଣ ବା ଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ସମର୍ଥ—
2. Able to undertake a journey.

ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ପର୍ଯ୍ୟଟକ; ପଥିକ—1. A traveller; way-farer.

୨ । ଦ୍ରୁତଗାମୀ ପଥିକ—2. A traveller going fast.

୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

ଅଧ୍ୱନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ (ଅଧ୍ୱନ୍+ସର୍ବଦା ଭ୍ରମଣ କରିବା ଅର୍ଥରେ. ଯ)—ଅଧ୍ୱନୀନ (ଦେଖ
Adhwanya Adhwanīna (See)
(ଅଧ୍ୱନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଧ୍ୱପତି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଧ୍ୱନ୍+ପତି)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Adhwapati 1. The sun.

୨ । ରାସ୍ତାପରିଦର୍ଶକ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—2. Inspector of the road; a road-overseer.

ଅଧ୍ୱର—ସଂ. ବି—୧ (ଅଧ୍ୱନ୍+ରା ଧାତୁ = ଦାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ସ୍ୱର୍ଗପଥ ଦାନ କରେ)—ଯଜ୍ଞ; ଯାଗ—1. Fire-sacrifice.
Adhwara

୨ । ସୋମ ଯାଗ—Sacrifice with Soma juice.

୩ । (ଅ+ଧ୍ୱ ଧାତୁ ଭ୍ରମଣ ହେବା+ଅ)—ଯେ ଭ୍ରମଣ ହୁଏ ନାହିଁ; ଅଷ୍ଟବସୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
3. One of the eight Basu Deities.

୪ । ଆକାଶ—4. Sky.

୫ । ବାୟୁ—5. The air.

ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅବକ୍ର—1. Not crooked.
(ଅଧ୍ୱର—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଅଭଗ୍ନ—2. Not broken.

୩ । ମନୋଯୋଗୀ—3. Intent; attentive.

୪ । ଧାରାବାହିକ—4. Uninterrupted.

୫ । ସ୍ଥାୟୀ—5. Durable.

୬ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—6. Sound.

୭ । ସାବଧାନ—7. Careful; cautious.

ଅଧ୍ୱରଥ—ସଂ. ବି. ୧ । (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଧ୍ୱନ୍+ରଥ; ଅଧ୍ୱ ବା ବାଟ ଯାଇଁ ହିତକର ବା ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଯଥ)—
Adhwaratha

୧ । ପଥଗମନୋପଯୋଗୀ ରଥ—
1 A car fit for the road; a roadster car.

୨ । ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିରେ ପଥିକମାନେ ଶିବା ଅଶିବା କରନ୍ତି—
2. A travelling coach.

୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧ୍ୱନ୍ ପଥ; ପଥ ଯାହାର ରଥସ୍ୱରୂପ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ)—ପଥ ବିଷୟରେ ଅଭିଜ୍ଞ ଦୂତ—
3. A courier well acquainted with the roads.

୪ । ପର୍ଯ୍ୟଟନ ବିଷୟରେ ପଟୁ ଦୂତ—
4. A messenger skilled in travelling.

ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟୁ—ସଂ. ବି. (ଅଧ୍ୱର+ଯୁ ଧାତୁ = ଯୋଗ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.ବ୍ୟୁ)—
Adhwarjyu ୧ । ଯଜୁର୍ବେଦଜ୍ଞ; ଯାଜ୍ଞିକ; ଋତ୍ୱିକ—
1. An officiating priest in a fire-sacrifice.

[ବ୍ୟୁ—ଯଜ୍ଞର ପୁରୋହିତମାନଙ୍କର ଚାରି ଚାରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଚାରି ଚାରି ନାମ ଥିଲା, ଯଥା—ହୋତା, ଉଦ୍ଗାତା, ବ୍ରହ୍ମା, ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟୁ । ଯଜ୍ଞ ଭୂମିକୁ ମାପ କରି ଯଜ୍ଞ ବେଦୀ ନିର୍ମାଣ କରିବା,ଯଜ୍ଞ ପାତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା, ଜଳ ଓ ସମିଧ ସଂଗ୍ରହ କରିବା, ନିଆଁ ଲଗାଇବା, ପଶୁକୁ ଅଣିବା ଓ ପଶୁକୁ ବଧ କରିବା ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟୁଙ୍କ କର୍ମ; ଏହି ସବୁ କର୍ମ କରୁ କରୁ ଯେ ଯଜୁର୍ବେଦ ମନ୍ତ୍ର ବୋଲୁ ଥିବେ ।]

୨ । ଯଜୁର୍ବେଦ—2. The Jājurbeda.

୩ । ଯଜୁର୍ବେଦୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. An adherent of the Jājurbeda.

ଅଧ୍ୱଶ୍ରମ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ)—ପଥଶ୍ରମ—Weariness due to travelling.
Adhwaśrama

ଅଧ୍ୱଶ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବାଟ ଚାଲିବା ଦ୍ୱାରା କ୍ଲାନ୍ତ—
Adhwaśrānta Wearied by travelling.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଧ୍ୱାନ୍ତ—ସଂ. ବି. ୧ । (ଅ + ଧ୍ୱାନ୍ତ)—
Adhwānta ୧ । ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ଧାର; ମାନ୍ଦ ଅନ୍ଧାର; ମୁର୍ଦ୍ଦ ଅନ୍ଧାର—
1. Twilight; slight darkness.
୨ । ଛାଇ—2. Shade.
୩ । (ଅଧ୍+ଅନ୍ତ) ଯାତ୍ରା ବା ଭ୍ରମଣର ଶେଷ—
3. End of the journey.
୪ । ମାର୍ଗର ସୀମା—4. The limit of a road.

ଅଧ୍ୱାନ୍ତଶାତ୍ରବ—ସଂ. ବି. (ଅଧ୍ୱାନ୍ତ + ଶତ୍ରୁ + ଅ; ଏହା ଛାଇରେ ଫୁଲ
Adhwāntaśātraba ଫୁଟୁଥିବାରୁ)— ଫଣଫଣା; ଶେୟାନାକ-
A plant; Cassia Fistula or Bignonia Indica.

ଅଧ୍ୟକ୍ଷ— ସଂ. ବିଶ. (ଅଧ୍ୟ = ଅଧ୍ୟଗତ + ଅକ୍ଷ = ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବା ବ୍ୟବହାର
Adhyaksha ଯାହାର)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୋଚର; ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ—
1. Perceptible to the senses.
୨ । ଦୃଶ୍ୟ—2. Visible
(ଅଧ୍ୟକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ତତ୍ତ୍ୱ କରିବାବାଲା—
1. Exercising supervision; supervising.
୨ । ନିୟନ୍ତ୍ରଣକାରୀ—2. Guiding; presiding over.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ତତ୍ତ୍ୱ କରିବା ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି; (ଯଥା—
ଗଜାଧ୍ୟକ୍ଷ)—1. Supervisor; foreman.
୨ । ପ୍ରଭୁ; ସ୍ୱାମୀ; ଅଧିପତି—2. Master; lord.
୩ । ମୁଖ୍ୟ ବା ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି; ସର୍ଦ୍ଦାର—
3. Headman: chief.
(ଯଥା—ଗ୍ରାମାଧ୍ୟକ୍ଷ; ଦାନାଧ୍ୟକ୍ଷ ।)
୪ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ—4. Head master; Principal.
୫ । ସଭାପତି—5. President.
୬ । କାର୍ଯ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—6. Superintendent.
୭ । ତଦାରଖ କରିବା ଦାତମ—7. Inspector.
[ଦ୍ର—ମନୁସଂହିତା ୭—୮୧ ରେ ଅଛି ଯେ ନାନାପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେହି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଜ୍ଞ ସୁପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ରାଜା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବେ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅବେକ୍ଷଣ ବା ତଦାରଖ କରୁଥିବେ—ରାଜଶାସନର. ମନୁ ।]
୮ । ଶାସକ; ଅଧୀଶ୍ୱର—1. Ruler; king.
୯ । ଅଧିକାର ବା ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
9. A person in charge.
(ଯଥା—ଦ୍ୱାରାଧ୍ୟକ୍ଷ ।)
୧୦ । ପରିଚାଳକ—10. Director; controller.
(ଯଥା—ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ ।)
୧୧ । ଶୀରିକା ଗଛ; ଶିରିକୋଳ ଗଛ—
11. A plant; Mimusops Kauki.
୧୨ । (ବୈଦିକ) ଆଖିରେ ଦେଖିଥିବା ସାକ୍ଷୀ—
12. An eye-witness.

ଅଧ୍ୟକ୍ଷର—ସଂ. ବି. (ଅଧ୍ୟ + ଅକ୍ଷର; ପ୍ରଧାନ ଅକ୍ଷର) – ଓଁ; ପ୍ରଣବ—
Adhyakshara The mystic syllable 'Om'
ସ. ଅ—୧ । (ଅଧ୍ୟ + ଅକ୍ଷର; ଅକ୍ଷରକୁ ଅଧିକାର କରି)—ଅକ୍ଷର
ବିଷୟକ—1. Relating to letters or syllables.
୨ । (ଅଧ୍ୟ = ଉପରେ + ଅକ୍ଷର)—ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ଉପରେ—
2. Above letters.

ଅଧ୍ୟଗ୍ନି—ସ. ଅ. (ଅଧ୍ୟ = ସମୀପରେ + ଅଗ୍ନି)—ବିବାହକାଳୀନ ହୋମାଗ୍ନି
Adhyagni ସମ୍ମୁଖରେ ବା ନିକଟରେ—Over or by the nuptial fire.
ସ. ବି—(ବିବାହବେଦୀରେ ହୋମାଗ୍ନି ସମକ୍ଷରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ବା ଅଙ୍ଗୀକୃତ ହେବାରୁ)—
୨ ପ୍ରକାରର ସ୍ତ୍ରୀ ଧନ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ବିବାହବେଦୀରେ ହୋମାଗ୍ନି ସମ୍ମୁଖରେ ପିତା ମାତା ସ୍ୱାମୀ ଓ ଭ୍ରାତା କନ୍ୟାକୁ ଯେଉଁ ଧନ ଉପହାର ଦିଅନ୍ତି—(ମନୁ-୯-୧୯୪) ।
(Hindu law) A gift made to a girl at marriage i.e. before the nuptial fire

ଅଧ୍ୟଂଚ୍—ସ. ବିଶ (ଅଧ୍ୟ + ଅଂଚ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ବ୍ୟୁ)—ଉପରକୁ ଛୁଟୁ
Adhyamch ଥିବା—1. Tending upwards.
୨ । ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା—2. Advancing.
୩ । ପ୍ରଧାନ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—3. Superior; eminent.
୪ । ପୂଜ୍ୟ—4 Adorable.
୫ । ଯେ ପାଏ—5. Obtaining.
୬ । ଅର୍ଜନକାରୀ—6. Acquiring.

ଅଧ୍ୟଣ୍ଡା—ସଂ. ବି. (ଅଧ୍ୟ = ଅଧିକ + ଅଣ୍ଡ; ଏହାର ବୀଜମାନ ଅଣ୍ଡାକାର
Adhyaṇḍā ଥିବାରୁ)—୧ । ଅଜଶୃଙ୍ଗୀ ଗୁଳ୍ମ—1. A plant. Carpopogon Pruriens.
୨ । ଭୂମ୍ୟାମଲକୀ; ଭୂଇଁ ଅଁଳା—2. A plant; Flacourtia cataphrracta.

ଅଧ୍ୟଧୀନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଧ୍ୟ = ଅତ୍ୟନ୍ତ + ଅଧୀନ)—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ
Adhyadhīna ବଶୀଭୂତ (ଯଥା—ଦାସ)—Completely
(ଅଧ୍ୟଧୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) subject or dependent (Apte).

ଅଧ୍ୟବସାନ—ସଂ. ବି. (ଅଧ୍ୟ + ଅବ + ସୋ ଧାତୁ = ସଂକଳ୍ପ କରିବା +
Adhyabasāna ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସଂକଳ୍ପ—
1. Resolve; determination.
୨ । ଚେଷ୍ଟା—2. Effort; attempt.
୩ । (ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର)—ଅଧ୍ୟବସାୟ (ଦେଖ)
3. Adhyabasāya (See)
୪ । (ଅଳଙ୍କାର)—ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ଓଜସ୍ୱିନୀ ଭାଷା—
4. Concise and forcible language (M.W)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଭ୍ରାଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲୃ	ଭ୍ରଅ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଛ	ନ୍ଦ

ଅଧ୍ୟବସାୟ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଅବ+ସୋ ଧାତୁ = ସଂକଳ୍ପକରିବା + Adhyabasāya ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ବା ଯତ—1. Diligence; perseverance; steady application.

୨ । କର୍ମ ସାଧନାର୍ଥ ସଂକଳ୍ପ—2. Resolution; determination.

୩ । (ଅଳଙ୍କାର) ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ପ୍ରକୃତ ଓ ଅପ୍ରାକୃତ ବସ୍ତୁଦ୍ୱୟକୁ ଏପରି ମିଳାଇ କରି ବର୍ଣ୍ଣନାକରିବା ଯହିଁରେ ପ୍ରକୃତ ଅପ୍ରାକୃତର ପ୍ରଭେଦ ଧରାପଡ଼େ ନାହିଁ-

3. (Rhetoric) A figure of speech. Identification of two things (one real and the other unreal) in such a manner that the one is completely absorbed in the other.

[ଦ୍ର—ଏହି ସମ୍ମିଳନର ଫଳରେ ଅତିଶୟୋକ୍ତି ଏବଂ ଲକ୍ଷଣା ଅଳଙ୍କାରମାନ ହୁଏ ।

ପ୍ରକୃତ ବିଷୟକୁ ନ କହି ଉପମାନଦ୍ୱାରା ତାହାର ଅଭେଦ କଳ୍ପନା କରିବାର ନାମ ଅଧ୍ୟବସାୟ । ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାରର—ସିଦ୍ଧ ଓ ସାଧ୍ୟ; ଯେଉଁ ଅଧ୍ୟବସାୟ ନିଶ୍ଚିତରୂପେ ପ୍ରତୀତ ହୁଏ ତାହା ସିଦ୍ଧ ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ଏହାର ନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରତୀତି ନ ହୁଏ ତାକୁ ସାଧ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ । ସିଦ୍ଧ ଅଧ୍ୟବସାୟ ଅତିଶୟୋକ୍ତି ଅଳଙ୍କାରରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ସାଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟବସାୟ ସ୍ଥଳରେ ଅତିଶୟୋକ୍ତି ନ ହୋଇ ଲକ୍ଷଣା ବା ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷାଳଙ୍କାର ହୁଏ ।

ଭୂଲମଣି—ଅଳଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ]।

୪ । ମାନସିକ ଚେଷ୍ଟା—4. Mental effort.

୫ । ସଂଭାବନା; ଆଶଙ୍କା— 5. Apprehension.

ଅଧ୍ୟବସାୟିତ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ଅବ + ସୋ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)— Adhyabasāyita ଚେଷ୍ଟିତ—Attempted.

ଅଧ୍ୟବସାୟୀ— ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ ଅଧି + ଅବ + ସୋ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; Adhyabasāyī ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତଯତ୍ନଶୀଳ— (ଅଧ୍ୟବସାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Persevering.

୨ । ଉଦ୍ୟମୀ—2. Energetic.

୩ । ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ—3. Resolute.

ଅଧ୍ୟବସିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଧି+ଅବ+ସୋ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)— Adhyabasita ୧ । ଚେଷ୍ଟିତ—1. Attempted.

୨ । ସଂକଳ୍ପିତ—2. Resolved; determined.

୩ । ଆଶଙ୍କିତ—3. Apprehended.

୪ । ନିଶ୍ଚୟୀକୃତ—4. Ascertained (M. W)

ଅଧ୍ୟବହନନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଅବ+ହନ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)— Adhyabahanana ୧ । ଥରେ କୁଟାଯାଇ ଗୋଟା କଢ଼ାଯାଇ-ଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ଅଉଥରେ କୁଟିବା; ଚାଣିବା; ପୁନଃ-ବସାଚଦ୍ୱାରା ବିଚୂର୍ଣ୍ଣୀକୃତ ପଦାର୍ଥର ପୁନର୍ବସାଚ—

1. Beating again what has once been threshed and peeled (Apte).

ଅଧ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ଇ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)— Adhyaya ୧ । ଅଧ୍ୟୟନ (ଦେଖ)

1. Adhyayana (See)

୨ । ଅଧ୍ୟାୟ (ଦେଖ)

2 Adhyāya (See)

୩ । ସ୍ମରଣ—3. Remembrance (Apte.)

ଅଧ୍ୟୟନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ଇ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)— Adhyayana ୧ । ପାଠାଭ୍ୟାସ; ପାଠପଢ଼ା; ପଠନ—

1. Reading; study.

୨ । ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା—2. Learning.

୩ । ବେଦପାଠ—3. Reading of the Bedas.

[ଦ୍ର—ଏହା ବ୍ରାହ୍ମଣର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଷଟ୍‌କର୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ଷଟ୍‌କର୍ମ, ଯଥା—ଅଧ୍ୟୟନ, ଅଧ୍ୟାପନ, ଦାନ, ପ୍ରତିଗ୍ରହ, ଯଜ୍ଞ ଓ ଅଭିଥିସତ୍କାର ।]

ଅଧ୍ୟୟିବା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. (ଅଧି + ଇ ଧାତୁ)— Adhyayibā ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା; ପାଠପଢ଼ିବା;ବେଦପାଠ କରିବା— To study; to study the Bedas.

ଯେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦନ ଅଧ୍ୟୟନ, ଅଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବଳାଉନ୍ତି ।
ଦଦ୍ୟାଥ, ଭାଗବତ ୨ର୍ଥ ।

ଅଧ୍ୟର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଧି = ଅଧିକ + ଅର୍ଦ୍ଧ)— Adhyarddha ସାର୍ଦ୍ଧ; ଦେଢ଼; ତୌଣସି ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ତହିଁର ଅଧେ ମିଳିତ ହୋଇ ଯେଉଁ ପରିମାଣ ହୁଏ— One and half.

ସଂ. ବି—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣବସ୍ତୁ ଓ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଅଧୁରି ଅଧେ ମିଶିଥିବା— 1. One and a half.

୨ । ପବନ; ବାୟୁ—2. Wind (Apte.)

ଅଧ୍ୟର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଧ୍ୟର୍ଦ୍ଧ+କ)—୧ । ଦେଢ଼ ପରିମିତ— Adhyarddhaka 1. Amounting to one and a half.

୨ । ଦେଢ଼ ମୂଲ୍ୟର—2. Worth one and a half.

ଅଧ୍ୟଶନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଅଶନ)—୧ । ଅକାଳରେ ଭୋଜନ; Adhyaśana ଭୋଜନ ଉପରେ ଭୋଜନ; ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଖାଇ ତ ହେଉଣୁ ପୁଣି ଭୋଜନ—

1. Eating too soon after a meal.

୨ । ଅତି ଭୋଜନ—

2. Excessive eating; over-feeding.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଧ୍ୟସ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଅଧି=ଉପରେ+ଅସ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+
Adhyasta କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁଉପରେ ରଖାଯାଇଥିବା—
(ଅଧ୍ୟାସ—ବି) 1. Placed over another.
୨ । ଭ୍ରମକ୍ରମେ କଳ୍ପିତ—2. Wrongly supposed; attributed or imputed wrongly.

ଅଧ୍ୟସ୍ଥ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଅସ୍ଥି; ଜଳାଚନ)—ହାଡ଼ର ଉପର ଅଂଶ—
Adhyastha The upper part of a bone (M. W.)

ଅଧ୍ୟସ୍ଥି—ସଂ. ବି. (ଅଧି = ଅଧିରୂଢ଼+ଅସ୍ଥି)—
Adhyasthi ହାଡ଼ ଉପରେ ଉଠିଥିବା ହାଡ଼ (ସୁଶ୍ରୁତ)—
A bone growing over another.

ଅଧ୍ୟା—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଧ୍ୟାୟ)—୧ । ଅଧ୍ୟାୟ; ଗ୍ରନ୍ଥର ପରିଚ୍ଛେଦ—
Adhyā 1. Chapter of a book.

ତିଳକ ଗୀତା ଅଧ୍ୟା ହେଉ ସମାପତ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । (ସଂ. ଅଧ୍ୟୟନ)— ଅଧ୍ୟୟନ; ପଠନ—
2. Reading.

ଏ ଭାରତ ଅଧ୍ୟାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ମନ
ପାଏ ସେହି ଭେଦ ବଳେ ଅଧ୍ୟୟନ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ. ମହାଭାରତ.ଅଶ୍ୱ ।

୩ । (ସଂ. ଅଧ୍ୟାସ୍ୟ ବା ଦ୍ରବ୍ୟା)—ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଉପବାସ କରି ପଡ଼ିରହିବା; ଧାରଣା -
3. Act of lying prostrate before a deity while observing a fast to obtain one's wish.

ଅଚ୍ୟୁତେ ବଜ୍ରଦନ୍ତସ୍ତ ପାଶେ ରହେ ଅଧ୍ୟା ପଡ଼ିଥିରେ ବଣୀ
ନିଦ୍ରାବେଶେ ରହେ ଶୋଇ ଗୁମିଲେ ଅଗଣ୍ୟ ଚୂଳ୍ୟବାଣୀ ।
ରଘୁନାଥ—ପାଣ୍ଡବ ।

୪ । (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—ଖଜୁର ରସ ବା ତାଡ଼ି ପଶିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଠିଆ; ଅଧିଆ—4. Small jar for toddy.

ଅଧ୍ୟାକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି+ଆ+କ୍ରମ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Adhyākrānta ୧ । ଆକ୍ରମଣ କରାଯାଇଥିବା—
1. Attacked.
୨ । ଅଧିକୃତ—2. Occupied; taken possession of.
୩ । ମନୋନୀତ—3. Chosen.

ଅଧ୍ୟାତ୍ମ—ସଂ. ବି. (ଅଧି = ଅଧିକାର କରି+ଆତ୍ମନ୍; ଯାହା ଆତ୍ମାକୁ
Adhyātma ଅଧିକାର କରି ରହେ)—୧ । ପରମାତ୍ମା; ପରବ୍ରହ୍ମ--
1. The Supreme Spirit.
୨ । କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଆତ୍ମା—
2. The soul as an agent of an action.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଆତ୍ମାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to the soul; spiritual.
୨ । ସ୍ୱକୀୟ;ନିଜର—2. Own; belonging to self.
୩ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ—3. Concerning an individual.
୪ । ପରମାତ୍ମାର ଜୀବାତ୍ମାରୂପରେ ଆବିର୍ଭାବ—
(ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା—୮-୩)
4. The manifestation of the Supreme Soul as an individual self.
ସଂ. ଅ—୧ । ଆତ୍ମାକୁ ଅଧିକାର କରି; ଆତ୍ମା ବିଷୟରେ—
1. Concerning the soul.
୨ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବରେ—2. Personally; individually.
୩ । ନିଜ ବିଷୟରେ—3. Concerning self.

ଅଧ୍ୟାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଧ୍ୟାତ୍ମ+ତତ୍ତ୍ୱ)—
Adhyātmatattwa ୧ । ପରମାତ୍ମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗୂଢ଼ରହସ୍ୟ—
1. Metaphysical learning; spiritual learning.
୨ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର—2 Metaphysics.
(ଯଥା—ବେଦାନ୍ତ ବା ଉପନିଷଦମାନଙ୍କରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଓ ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ ହୋଇଅଛି ।)

ଅଧ୍ୟାତ୍ମବିତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧ୍ୟାତ୍ମ+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍ ; ଅଧ୍ୟାତ୍ମବିଦ୍;
Adhyātmabit ୧ମା. ୧ବ)—ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ବା ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାରଦର୍ଶୀ—Proficient or versed in metaphysics.

ଅଧ୍ୟାତ୍ମବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅଧ୍ୟାତ୍ମ+ବିଦ୍ୟା)—ଅଧ୍ୟାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ (ଦେଖ)
Adhyātmabidyā Adhyātmatattwa (See)

ଅଧ୍ୟାତ୍ମଯୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅଧ୍ୟାତ୍ମ+ଯୋଗ)— ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ ବିଷୟ·
Adhyātmajoga ମାନଙ୍କରୁ ମନକୁ ନିବୃତ୍ତ କରି ଆତ୍ମାରେ ନିବେଶନରୂପ ସାଧନ—Concentration of the mind on the soul drawing it off from all objects of sense.

ଅଧ୍ୟାତ୍ମରାମାୟଣ—ସ.ବି. (କର୍ମଧା;ଅଧ୍ୟାତ୍ମ+ରାମାୟଣ; ଯେଉଁ ରାମାୟଣରେ
Adhyātmarāmāyaṇa ଅଧ୍ୟାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି)—ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପୁରାଣ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବ୍ୟାସଦେବକୃତ ଅଧ୍ୟାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ରାମଚରିତ; ଏଥିରେ ରାମ ପରମାତ୍ମାରୂପେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି—A Rāmāyaṇa in which Rāma is identical with the Supreme Spirit.

[ଦ୍ର—ବାଲ୍ମୀକିରାମାୟଣ ପରି ଏହା ସାତ କାଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ । ଏଥିରେ ପ୍ରାୟ ଚାରି ହଜାର ଶ୍ଳୋକ ଅଛି । ଅଧ୍ୟାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ରାମଚରିତ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏଥିରେ କର୍ମଯୋଗ, ଭକ୍ତିଯୋଗ, ଜ୍ଞାନଯୋଗ, ଧର୍ମ ଓ ରାଜନୀତି ଆଦି ସୁଗଭୀରରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏଥିର ଶେଷ କାଣ୍ଡର ଷଷ୍ଠ ସର୍ଗ 'ରାମଗୀତା' ନାମରେ ପରିଚିତ । ରାମପୂଜକ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ପରମ ପବିତ୍ର ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥରୂପେ ଗଣନା କରନ୍ତି; ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ରାମପୁରୁଷ ବା ପରମେଶ୍ୱର; ସୀତା ପ୍ରକୃତି; ହନୁମାନ ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷର ସେବକ ଓ ରାବଣ ପ୍ରକୃତିକୁ ହରଣ କରିବା ରୂପରୂପେ କଳ୍ପିତ ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଓ୍ୱ	ଅବ୍ୟୟନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଧ୍ୟାତ୍ମ+ଇକ)—ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ; ଆତ୍ମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Adhyātmika Relating to the soul; spiritual (M.W.)

ଅଧ୍ୟାଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଧ୍ୟାପଡ଼ିବା (ଦେଖ).
Adhyādebā Adhyāpardibā (See)

ଅଧ୍ୟାନ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ସନ୍ଧାନ) ଶରସନ୍ଧାନ; ଧନୁରେ ଶର
Adhyāna ଯୋଖିବା—1. Fixing or setting an arrow to a bow.

ଅନ ନାରକରେ ଅମ୍ବେ ଅଧ୍ୟାନ ନ କରୁଁ । ଗ.ଭଜ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।

୨ । ଶରଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷଭେଦନ—
2. To pierce the target with an arrow.

ଜଳ ବାଣ ଅଧ୍ୟାନ କରିବି କଣ୍ଠଦେଶ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।

ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଧ୍ୟୟନ)—ଅଧୀତ—Learnt.

ବାର ଘଣ୍ଟେ ଠାରୁ ବସେ ଗର ଦେବ
ଅଧ୍ୟାନ ହୋଇ ସ୍ୱରହ ଶାସ୍ତ୍ରାଗ୍ର ଖଣ୍ଡ । ଭାରତ—ଦ୍ରୋଣପର୍ବ ଗୀତା ।

ଅଧ୍ୟାପକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧି+ଇ ଧାତୁ ଣିଚ = ଅଧ୍ୟାପି ଧାତୁ ପଢ଼ାଇବା
Adhyāpaka +କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
(ଅଧ୍ୟାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ପଢ଼ାନ୍ତି; ଶିକ୍ଷକ; ବିଦ୍ୟାଗୁରୁ; ଉପାଧ୍ୟାୟ—
Teacher; preceptor; instructor.

ଅଧ୍ୟାପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ପାଇଁ
Adhyāpardibā ଗୁହାରିଆ ପଡ଼ିବା; ଧାରଣା ଦେବା—
ହତ୍ୟାଦେଓୟା To lie prostrate before a deity
ଧନାଦେନା till the fulfilment of one's wish.

ଅନଶନେ ସମ୍ବେ ବର୍ତ୍ତିବା ଦେଖିଲେ
ଅଧ୍ୟା ପଡ଼ିଅଛେ ଭଦ୍ରସ୍ୱ ଅକୁଳେ । ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ. ନନ୍ଦକେଶ୍ୱର ।

ଅଧ୍ୟାପନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଇ ଧାତୁ ଣିଚ = ଅଧ୍ୟାପି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Adhyāpana ପାଠ ପଢ଼ାଇବା; ଶିକ୍ଷାଦାନ—Teaching; imparting education.

[ଦ୍ର—ଏହା ବ୍ରାହ୍ମଣର ଷଟ୍ କର୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।]

ଅଧ୍ୟାପନା—ସଂ. ବି. (ଅଧ୍ୟାପନ+ଆ)—ଅଧ୍ୟାପନ (ଦେଖ)
Adhyāpanā Adhyāpana (See)

ଅଧ୍ୟାପୟିତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧି+ଇ ଧାତୁ ଣିଚ = ଅଧ୍ୟାପି ଧାତୁ =
Adhyāpayita ପାଠ ପଢ଼ାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ ୧ମା. ୧ବ) —
(ଅଧ୍ୟାପୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶିକ୍ଷକ; ଅଧ୍ୟାପକ—Teacher.

ଅଧ୍ୟାପିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧ୍ୟାପକ+ଆ)—
Adhyāpikā ୧ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ; ଗୁରୁପତ୍ନୀ—
1. The wife of a teacher.

୨ । ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ; ମାଷ୍ଟରାଣୀ—2. A lady teacher

ଅଧ୍ୟାବପନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି = ଉପରେ+ଆ = ଗୁରିଆଡ଼େ+ବପ
Adhyābapana ଧାତୁ = ବୁଣିବା+ଭାବ. ଅନ)—(ବୁମି ଆଦର)
ଉପରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଇତସ୍ତତଃ ବୁଣିଦେବା—
To scatter something upon (e.g. earth)

ଅଧ୍ୟାବହନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଆ+ବହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Adhyābahana ଝିଅ ବଢ଼ିଲା ପରେ ପ୍ରଥମେ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା; ପହଲପାଳ ଯିବା; ଝିଅ ଭାର ଯେନ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା—
The first journey of a married girl to her husband's home after attaining puberty.

ଅଧ୍ୟାବାହନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଆ+ବହ ଧାତୁ ଣିଚ = ବାହ ଧାତୁ+
Adhyābāhana ଭାବ. ଅନ)—ଅଧ୍ୟାବହନ (ଦେଖ)
Adhyābahana (See)

ଅଧ୍ୟାବାହନିକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଧ୍ୟାବାହନ+ଇକ) —
Adhyābāhanika ଅଧ୍ୟାବାହନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to a girl's first journey to her husband's home after puberty.

ସଂ. ବି. (ସ୍ମୃତି)—କନ୍ୟା ବାପଘରୁ ଶାଶୁଘରକୁ ପହଲପାଳ ଚାଲିବେଳେ ବାପଘରୁ ଓ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନଙ୍କଠାରୁ କନ୍ୟାକୁ ଯେଉଁ ଧନ ମିଳେ । ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ତ୍ରୀ ଧନ ଅଟେ—ରାମଶଙ୍କର ମନୁ ୯-୧୯୪—
A kind of woman's special property according to Hindu law consisting of what is given to her by her parents and relations on the occasion of her first journey to her husband's home after attaining puberty.

ଅଧ୍ୟାୟ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଇ ଧାତୁ = ପଢ଼ିବା+କର୍ମ. ଅ; ଯାହା
Adhyāya ପଢ଼ାଯାଏ)—୧ । (ଗ୍ରନ୍ଥର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଥରକେ ପଢ଼ାଯିବା ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ) ଗ୍ରନ୍ଥର ପରିଚ୍ଛେଦ; ସର୍ଗ—
1. Chapter of a book.

୨ । ପାଠ ପଢ଼ିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—
2. Proper time for reading or for a lesson (M. W.)

୩ । ଗ୍ରନ୍ଥର ପାଠ; ଯେଉଁ ଅଂଶକୁ ଶିଷ୍ୟ ଥରକେ ପଢ଼ି ଯାଇବ—
3. A lesson.

୪ । ଆବୃତ୍ତି କରାଯିବା ବା ବୋଲାଯିବା ସ୍ତୋତ୍ର—
4. Hymn which is recited.

୫ । ଅଧ୍ୟୟନ—5. Reading; study. (Apte)

୬ । ବେଦାଧ୍ୟୟନ—6. Study of the Vedas.

୭ । (ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ, ଯଥା—ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ, ମନ୍ତ୍ରାଧ୍ୟାୟୀ) ଯେ ଅଧ୍ୟୟନ କରେ ବା ପଢ଼େ—7. A reader.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ୱୈତ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏକ ସମୟରେ ପଢ଼ାଯିବା ପାଇଁ ଅଧ୍ୟେତବ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥର ଚାରି ଚାରି ଅଂଶକୁ ଅଧ୍ୟାୟ, ସର୍ଗ, ବର୍ଗ, ପରିଚ୍ଛେଦ, ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ, ଅଙ୍କ, ସ୍ତବକ, ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ, ପରିବର୍ତ୍ତ, ପଟଳ, କାଣ୍ଡ, ମାନନ, ପ୍ରକରଣ, ସର୍ଗ, ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ, ସ୍ଥାନ; ଅଧିକ, ସ୍ୱକ ଇତ୍ୟାଦି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଅଧ୍ୟାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବିଶେଷତଃ ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ । ଯଥା—ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ; ଅଧି + ଇ ଧାତୁ + ଇନ୍;
Adhyāyī
(ଅଧ୍ୟାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ ମା. ୧ ବ.)—ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ—
Studying.

ଅଧ୍ୟାରୂଢ଼—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି + ଆ + ରୁହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Adhyārūrdha ୧ । (ବାହନାଦିର) ଉପରେ ଚଢ଼ିଥିବା—
(ଅଧ୍ୟାରୋହଣ—ବି) 1. Mounted on; ascended on.
୨ । (ସମାସରେ) ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର—2. Superior to.
୩ । ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିଥିବା—
3. Elevated; raised above.
୪ । (ସମାସରେ) ନିକୃଷ୍ଟତର—4. Inferior to.
୫ । ଅତ୍ୟଧିକ—5. Excessive.
୬ । ଅଧିକା; ବଢ଼ିକା—6. Extra; additional.
୭ । (ସମାସରେ) ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ—7. More than.
୮ । (ସମାସରେ) ଉପରେ—8. Above.

ଅଧ୍ୟାରୋପ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ଆ + ରୁହ ଧାତୁ ଣିଚ; ରୋପି ଧାତୁ +
Adhyāropa ଘଞ୍. ଅ —୧ । ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—
(ଅଧ୍ୟାରୋପିତ—ବିଣ) 1. Raising; elevating.
୨ । ଭ୍ରାନ୍ତଜ୍ଞାନ—2. Erroneous knowledge
୩ । ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା—3. Sowing (Apte)
୪ । (ବେଦାନ୍ତଦର୍ଶନ) ଏକ ପଦାର୍ଥରେ ଭୁଲକ୍ରମେ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥର କଳ୍ପନା—
4. Wrong attribution, erroneously attributing the properties of one thing to another.
(ଯଥା—ରଜ୍ଜୁ ଦେଖି ତାହା ସର୍ପ ଥିବାର ଭୁଲରେ ବଗୁଲିଙ୍କ ପର ଜଡ଼ ଜଗତକୁ ଦେଖି ତାହା ଭୁଲରେ ବ୍ରହ୍ମ ବା ଈଶ୍ୱର ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିବା ।)

ଅଧ୍ୟାରୋପଣ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ଆ + ରୁହ ଧାତୁ ଣିଚ; ରୋପି ଧାତୁ +
Adhyāropaṇa ଘଞ୍. ଅନ)—ଅଧ୍ୟାରୋପ (ଦେଖ)
Adhyāropa (See)

ଅଧ୍ୟାରୋହଣ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ଆ + ରୁହ ଧାତୁ + ଘଞ୍. ଅନ)-
Adhyārohaṇa ୧ । ଉପରକୁ ଚଢ଼ିବା—
(ଅଧ୍ୟାରୂଢ଼—ବିଣ) 1. Mounting up; ascending.
୨ । ଉନ୍ନତି; ଉପରକୁ ଉଠିବା—2. Elevation.
୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା—3. Superiority.
୪ । ଅଧିକ୍ୟ 4. Excess.

ଅଧ୍ୟାସ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଅସ ଧାତୁ = ଶେଷଣ, କଳ୍ପନ + ଘଞ୍. ଅ)—
Adhyāsa ୧ । ଅଧ୍ୟାରୋପ (ଦେଖ)
1. Adhyāropa (See)
୨ । (ଅଧି+ଅସ ଧାତୁ = ବସିବା+ଘଞ୍ ଅନ)—
ଉପବେଶନ; ଉପରେ ବସିବା—
2. Act of sitting down upon.
୩ । ଆସନ—3. A seat.
୪ । ସଭାରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା—4. Presiding over.
୫ । ଉପନିବେଶ—5 A settlement.
୬ । ସମ୍ଭୋଗ—6. Cohabitation.

ଅଧ୍ୟାସନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ଅସ ଧାତୁ + ଅନ)—ଅଧ୍ୟାସ (ଦେଖ)
Adhyāsana Adhyāsa (See)

ଅଧ୍ୟାସନ ଯୋଗ—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ଧ୍ୟାନ—
Adhyāsana Jōga A kind of meditation amongst the Buddhists.

ଅଧ୍ୟାସିତ - ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଅସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Adhyāsita ୧ । ଉପବିଷ୍ଟ—1. Seated upon.
୨ । ବାସ କରାଯାଇଥିବା—2. Inhabited.
୩ । ସଭାପତିଙ୍କ ଆସନରେ ଉପବିଷ୍ଟ—
3. Seated in a presidential chair.
୪ । ଅଧିଷ୍ଠିତ; ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—4. Settled.

ଅଧ୍ୟାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଧି + ଅସ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା.୧ବ.)—
Adhyāsī ୧ । ଉପବେଶନ କରିଥିବା; ଅଧିରୂଢ଼—
(ଅଧ୍ୟାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Sitting down.
୨ । ଉପରେ ବସିଥିବା—2. Seated upon.

ଅଧ୍ୟାସୀନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧି+ଅସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ)—
Adhyāsīna ଉପରେ ବସିଥିବା—Seated upon.
(ଅଧ୍ୟାସୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଧ୍ୟାହରଣ—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ଆ + ହୃ ଧାତୁ + ଘଞ୍. ଅନ)—
Adhyāharaṇa ୧ । ଉହ; ରଚନାରେ କୌଣସି ବାକ୍ୟ ଉହ୍ୟ
ଅଧ୍ୟାହରଣୀୟ, ଅଧ୍ୟାହର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଅଧ୍ୟାହୃତ } ବିଣ. କରିବା—1. Ellipsis; a gap left in a composition.
୨ । ଉହ୍ୟ ବାକ୍ୟର ପୂରଣ—
2. Supplying of an ellipsis.
୩ । ଅନୁମାନ; ତର୍କଣା—
3. Supposition; Inference; conjecture.

ଅଧ୍ୟାହାର—ସଂ. ବି. (ଅଧି + ଆ + ହୃ ଧାତୁ + ଘଞ୍. ଅ)—
Adhyāhāra ଅଧ୍ୟାହରଣ (ଦେଖ)
(ଅଧ୍ୟାହୃତ —ବିଣ) Adhyāharaṇa (See)

ବାହ୍ୟ ମାଳା ମଧ୍ୟରେ ଭାବବାର
ବସ୍ତୁ ଏମନ୍ତ ବିବ ଅଧ୍ୟାହାର । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରତ୍ନକୋଷ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଶ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅନୁସ୍ୱାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଅଧ୍ୟାହାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି+ଆ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Adhyāhārjya ୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଉହ୍ୟ—
1. (grammar) Understood.
୨ । ଯେଉଁ ଉହ୍ୟ ବାକ୍ୟ ପୂରଣ କରାଯିବା ଉଚିତ—
2. That which is to be filled up.

ଅଧ୍ୟୁଷିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି+ବସ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Adhyushita ୧ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବାସ କରାଯାଏ—
1. Inhabited.
୨ । ଅଧିକୃତ (ସ୍ଥାନ)—2. Occupied (place)
୩ । ଅଧାସିତ (ଦେଖ)
3. Adhyāsita (See)
୪ । ଉପବିଷ୍ଟ—4. Seated on.

ଅଧ୍ୟୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି+ବସ ଧାତୁ+ତ)—
Adhyushṭa ୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ବିଖ୍ୟାତ—1. Celebrated.
୨ । (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ ଚତୁର୍ଥ+ପ୍ରା. ଅଧ୍ୟ) ସାଢ଼େ ତିନି;ସାଢ଼େ ତିନି—
2. Three and a half (M. W.)

ଅଧ୍ୟୁଷ୍ଟବଳୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଧ୍ୟୁଷ୍ଟ+ବଳୟ)—
Adhyushṭabalaya ତିନି ଥର ଅଧେ ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇ ଥିବା ମୁଦିଆ ପରି (ଯଥା—ସାପର କୁଣ୍ଡଳ)—
Forming a ring coiled up three and half times (as a snake)

ଅଧ୍ୟୁଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ଉଷ୍ଟ୍ର)—ଓଟବୁହା ଗାଡ଼ି—
Adhyushṭra A conveyance drawn by camels.

ଅଧ୍ୟୂଢ଼—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି+ବହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Adhyūrdha ୧ । ଉପରେ ଝୁଲୁଥିବା—
1. Hanging over (Apte)
୨ । ବୃଦ୍ଧିଶୀଳ; ସମୃଦ୍ଧ—2. Affluent.
୩ । ଉନ୍ନତ—3. Exalted; Maised.
୪ । ପ୍ରଚୁର—4. Abundant.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଗର୍ଭ ହୋଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନ—
The son of a woman pregnant before marriage (M. W.)

ଅଧ୍ୟୂଢ଼ଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧ୍ୟୂଢ଼+ଜନ ଧାତୁ+ଅ)—ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଗର୍ଭ ଧାରଣ କରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନ—
Adhyūrdhaja The son of a woman pregnant before marriage (M. W.)

ଅଧ୍ୟୂଢ଼ା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧି+ବହ ଧାତୁ+ତ+ଆ)—
Adhyūrdhā ଦ୍ୱିତୀୟବାର ବିବାହ କରିଥିବା ପୁରୁଷର ପ୍ରଥମା ଭାର୍ଯ୍ୟା; ଅଧିବିନ୍ନା—A wife whose husband has married an additional wife.

ଅଧ୍ୟୂଧ୍ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଧି+ଉଧସ୍ ଧାତୁ+ବନ୍+ଈ)—
Adhyūdhnī ଖୁବ୍ ବଡ଼ ପଭା ଥିବା ଗାଈ A cow with full and fat udders.

ଅଧ୍ୟୂହନ—ସଂ. ବି. (ଅଧି+ବହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Adhyūhana ଦେହରେ (ଛାଇଁଶ) ବୋଳ ଦେବା—
Putting on a layer (of ashes).

ଅଧ୍ୟେତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧି+ଇ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Adhyetabya ପଢ଼ା ଯିବା ଯୋଗ୍ୟ; ଅଧ୍ୟୟନ ଯୋଗ୍ୟ—
Fit or proper to be read; readable.

ଅଧ୍ୟେତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧି+ଇ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Adhyetā ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ ଶିଷ୍ୟ; ଛାତ୍ର—A student.
(ଅଧ୍ୟେତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଧ୍ୟେଷଣ—ସଂ. ବି. (ଅଧି=ଇଷ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛା କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Adhyeshaṇa ୧ । ଜିଜ୍ଞାସା—1 Questioning.
୨ । ପ୍ରାର୍ଥନା—2. Prayer.
୩ । ଗୁରୁଙ୍କୁ ସନ୍ଧ ମାଗିବା—
3. Soliciting instruction.

ଅଧ୍ୟେଷଣା—ସଂ. ବି. (ଅଧ୍ୟେଷଣ + ଆ)—ଅଧ୍ୟେଷଣ (ଦେଖ)
Adhyeshaṇā Adhyeshaṇa (See)

ଅଧ୍ରିୟମାଣ - ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ)—
Adhriyamāṇa ୧ । ଧରା ହୋଇ ନ ଥିବା—1. Not held.
୨ । ମୃତ—2. Dead (M. W.)
୩ । ମିଳି ନ ଥିବା—3. Not forth-coming

ଅଧ୍ରୁବ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଧ୍ରୁବ)—
Adhruba ୧ । ଅନିଶ୍ଚିତ—1. Uncertain.
୨ । ଅସ୍ଥାୟୀ—2. Not permanent.
୩ । ଅସ୍ଥିର—3. Not fixed.
୪ । ସନ୍ଦେହଜନକ—4. Doubtful.

ଅନ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବା—
An (root) 1. To breath; to gasp.
୨ । ଶବ୍ଦ କରିବା—2 To make a noise.
୩ । ଗତି କରିବା—3. To move; to go.

ଅନ୍ ଆୟତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅନାୟତ୍ତ)—
An āyat ଅନାୟତ୍ତ; ଅଧୀନତା ବହିର୍ଭୂତ—
Beyond control.
[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରରେ ନଞ୍ଚର୍ଥକ ସଂସ୍କୃତ ଅନ, ଓଡ଼ିଆ ଅଣ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ ହୁଏ ।]

ଅନ୍ ଉସାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅଣଓସାରିଆ; ଅପ୍ରଶସ୍ତ; ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ—Narrow.
An usār

ଅନ୍କା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଣକ (ଦେଖ)
Ankā Aṇaka (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁପ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁପ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବତ' ଦେଖିବେ ।

ଅନ୍‌ଖି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅନର୍ଘ; ଅମୂଲ୍ୟ—
Ankhi Invaluable.

ଅନ୍‌ଗିନ୍‌ତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅଗଣିତ) (ଭୁଲ ହ୍ର. ଅନ୍‌ଗିନତ୍)—ଅସଂଖ୍ୟ; ଅଗଣିତ; ଅଗଣ୍ୟ—
Anginti Uncountable; countless.

ଅନ୍‌ତେ—ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) ଅ. (ସଂ. ଅନ୍ୟତ୍ର)—
Ante ଅନ୍ୟତ୍ର; ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ—Elsewhere

ଅନ୍‌ବନାଉ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅନବନାଉ (ଦେଖ)
Anbanāu Anabanāu (See)

ଅନ୍‌ଭଣିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅନଭଜ୍ଞ)—
Anbhaniañ ଅନଭଜ୍ଞ—Ignorant.

ଅନ୍‌ମାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଜପୁର) ଅ—ସୁଦ୍ଧା; ମଧ୍ୟ—
Anmān Even; even though.

ଅନ୍‌ସର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅନବସର)—ଅଣସର (ଦେଖ)
Ansar Anasara (See)

ଅନଅନୁଭବୀ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅନନୁଭବୀ)—
Anaanubhabī ଯେ ଅନୁଭବୀ ନୁହେ—Inexperienced.

ବଳନ୍ତେ ଗଳେ ଉଷିବା ଅନଅନୁଭବୀ ।
ଉଷ. ବୋଷ୍ଟ୍ରେଷ୍ଟାଗ୍ରହୁଳ ୩୪।୨୨ ।

ଅନଉଚିତ—ପ୍ରା. ଓ ପଦ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନୁଚିତ)—ଅନୁଚିତ—
Anauchita Improper

ବଳନ୍ତ କଲେ ଅନଉଚିତ ମୋହର । ବୃଷଗିରି ମହାଭାରତ, ଅଦ ।

ଅନଉଲି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନୋଦନ=ଅପକ୍ୱ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ)—
Anauli ଅନ୍ନ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ (ଦ୍ରବ୍ୟ); ଶୀତଳ (ସାମଗ୍ରୀ);
ଆରାଁଧା ନିରଶ୍ରୁଡ଼ି; ଅରନ୍ଧା (ଖାଦ୍ୟ)—
ନିଝରୀ Uncoocked (food).
(ଶଙ୍ଖୁଡ଼ି—ବିପରୀତ) ଦେ. ବି—ଅରନ୍ଧା ଖାଦ୍ୟ—
Uncooked food.

ଅନଓଲି—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି—ଅନଉଲି (ଦେଖ)
Anaoli Anauli (See)

ଅନଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ + ଅଂଶ)—
Anamsa ୧ । ଯେ ହିସ୍ସା ପାଇବାକୁ ହକ୍‌ଦାର୍ ନୁହେ—
1. Not entitled to a share.
୨ । ଯାହାର ଭାଗ ନାହିଁ—2. Portionless

ଅନକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଯେ ଗୋଳମାଳ କରେ)—
Anaka ଗୀତ; ଅମଦା (ବ୍ୟକ୍ତି)—Lowbred (person)
(literally boisterous)

ଅନକ ଅବସ୍ତା—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ଅନେକ+ଅବସ୍ଥା)—୧ । ଅଧମାବସ୍ଥା; ନାନା ଦୁଃଖ—1. Miseries.
ସାତ ଅବସ୍ଥା ୨ । ବହୁ ହୀନ ଦଶା—2. Vicissitudes of fortune; series of misfortunes.
Anaka abastā

ଅନକ ଅବସ୍ତୀ—ପ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅନେକ+ଅବସ୍ଥା)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଭୋଗ କରୁଛି ବା କରିବ; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଗାଳି)—୧ । ଦୁର୍ଭାଗିନୀ—
Anaka abasti 1. Unfortunate (woman).
୨ । ଅଲକ୍ଷଣୀ—2. (a woman) Of evil omen.
୩ । ଅମଙ୍ଗଳୀ—3. Inauspicious.

ଅନକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଣକ—Wooden spoon.
Anakā

ଅନକାପଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗ୍ରାମ—Name of a village in the district of Vizag.
Anakāpallī

[ଦ୍ର—ଏଠାରୁ ଦେଶୀ ଘିଅ ବିଦେଶକୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଯାଏ । ଏଠାରେ ସରକାରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର (Agricultural farm) ଅଛି । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାହାଡ଼ରେ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପଥରରେ ରୁଦ୍ରଦେବଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବିଗ୍ରହ ଖୋଳା ହୋଇ ରହିଅଛି । ଏଠାରେ ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରମ ଥିବାର କେତେକ ଭଗ୍ନାବଶେଷରୁ ଜଣାଯାଏ । ଏହି ପାହାଡ଼କୁ ତେଲୁଗୁରେ 'ବୋଦ୍ଧାବାକଣ୍ଡା' କହନ୍ତି ।]

ଅନକୁଲ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନୁକୂଳ)—
Anakula ୧ । ଯାତ୍ରା ଓ ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବାପାଇଁ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ—
1. Propitious time for beginning work or starting for a place.

ତୁ ଏହି ଅନକୁଳେ ଅଥ, ଉମ୍ମଗିରିକୁ ଯେନ ଦସ ।
ରୁଦ୍ରଟ—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଆରମ୍ଭ—2. Beginning.
(ଯଥା—ମୁଁ ୧୯୩୦ ରେ ଭାଷାକୋଷର ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସାଫି କରିବା ଅନକୁଳ କଲି ।)
୩ । ଯାତ୍ରାରମ୍ଭ—3. Beginning of a journey; a start.

ଯେବେ ଶୁଣନ୍ତି ରସ୍ତ ବଚ, ସେହି ଅବସେ ଅନକୁଳ ।
ରୁଦ୍ରଟ—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଅନକୁଲବିରାଡ଼ି—ପ୍ରା. ବି—ଅମଙ୍ଗଳିଆ; କୌଣସି ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ବା ଯାତ୍ରାରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ଗୃହିଁବା ଅଶୁଭଜନକ ବୋଲି ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି—
Anakulabirārdi
ଅମଙ୍ଗଳେ
ମନୁଷ୍ୟ
An inauspicious person; a person with an evil reputation to the effect that if his face be seen by a person starting on a mission, the mission will end in failure.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଫ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଅନୁକୂଳ କରିବା ସମୟରେ ବସ୍ତ୍ରଡ଼ି ଖୁଆଖୋଇ ହେଲେ ଅଶୁଭ ଫଳ ଘଟେ, ଏହି ପ୍ରବାଦ ବା ଲୋକ-ବିଶ୍ୱାସରୁ ଏ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ।]

ଅନକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଅକ୍ଷ)—

Anaksha ୧ । ଚକ୍ରରହିତ; ଚକ୍ରହୀନ—1. Wheelless.

୨ । ଯାହାର ଅକ୍ଷ ନାହିଁ—2. Without an axle-tree.

୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟହୀନ— 3. Devoid of the senses.

୪ । (ବୈଦିକ) ଚକ୍ଷୁହୀନ; ଅନ୍ଧ—4 Blind (M. W.)

ଅନକ୍ଷର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଅକ୍ଷର)—

Anakshara ୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ; କହିବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
1. Unfit to be uttered (M. W.) unspeakable.

୨ । ଅକ୍ଷରଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ—2. Unable to articulate a syllable (M. W.);

୩ । ମୂକ—3. Mute; dumb (Apte)

୪ । ନିରକ୍ଷର; ମୂର୍ଖ—4. Unlettered (M. W.)

ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍କଟ ବାକ୍ୟ—
1 Abusive language.

୨ । ଅବକ୍ତବ୍ୟ ବଚନ—2. Unspeakable words.

୩ । ଗାଳି—3. Censure; abuse.

୪ । ନିନ୍ଦା—4. Blame.

ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅକ୍ଷର)—ଅକ୍ଷୟ—Indestructible.

ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅନକ୍ଷର ସ୍ପଷ୍ଟ ସନାତନ, ସମସ୍ତ ଋଷିଙ୍କର ହୃଦୟରତନ ।
କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଅନକ୍ଷି—ସଂ. ବି. (ନ+ଅକ୍ଷି)—ଅପ୍ରଶସ୍ତ ବା ରୁଗ୍ଣ ଆଖି—
Anakshi A bad eye; a diseased eye.

ଅନଖି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—
Anakhi ଅନର୍ଘ; ଅମୂଲ୍ୟ—Invaluable.

ଅନଗାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅଗାର)—
Anagāra ଗୃହଶୂନ୍ୟ—Houseless.
(ଅନଗାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ଭ୍ରମଣକାରୀ ଋଷି—
A vagrant ascetic.

ଅନଗାରିକ—ସଂ. ବି. (ଅନଗାର+ଇକ)—ଗୃହହୀନ ଋଷିର ଜୀବନ—
Anagārika The homeless life of a vagrant ascetic (M. W.)

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବୌଦ୍ଧ ଋଷିଙ୍କ ଉପାଧି—
Title of Buddhist ascetics.

ଅନଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅଗ୍ନି)—
Anagni ୧ । ଅଗ୍ନିଛଡ଼ା ଅନ୍ୟବସ୍ତୁ—1. Nonfire; a substance other than fire.

୨ । ଅଗ୍ନିର ଅଭାବ—2. Absence of fire.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅଗ୍ନିହୀନ—1 Fireless.

୨ । ଯାହାର ଅଗ୍ନିର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ—
2 Not requiring fire.

୩ । ଯେ ଗୃହରେ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ରକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ—3. Not maintaining the sacrificial fire at home.

୪ । ଯେ ନିଆଁ ବ୍ୟବହାର କରେ ନାହିଁ—
4. Not using the fire.

୫ । ମାନ୍ଦଶକ୍ତିରହିତ—5. Dyspeptic (M. W.)

୬ । ଅବିବାହିତ—6. Unmarried (M. W.)

୭ । ଅଧାର୍ମିକ—7. Irreligious (M. W.)

୮ । ଯାହାର ଶବ ଦାହ ହୁଏ ନାହିଁ—8. Uncremated.

ଅନଗ୍ନିଦଗ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧ)—
Anagnidagdha ଯାହାର ଶବ ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥାଏ—
Uncremated.

ସଂ. ବି—ପିତୃଲୋକବିଶେଷ; ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସୁଗାନପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇ ନାହିଁ—A class of nanes (Apte)

[ଦ୍ର—ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧ, ଅନଗ୍ନିଦଗ୍ଧ, କାବ୍ୟ, ବର୍ହିଷଦ, ଅଗ୍ନିଷ୍ୱାତ୍ତ, ସୌମ୍ୟ ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ପିତୃଲୋକ ବୋଲାନ୍ତି ।
ଗ୍ରମଶଙ୍କର. ମନୁ ୩-୧୯୯ ।]

ଅନଘ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି ନ+ଅଘ)—
Anagha ୧ । ନିଷ୍ପାପ; ପାପଶୂନ୍ୟ—1. Sinless.
(ଅନଘା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିଷ୍କଳଙ୍କ—2. Stainless.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—3. Faultless.

୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful; graceful; handsome.

୫ । ଅନାହତ—5. Uninjured; unhurt (M.W.)

୬ । ଅବିପଦ—6. Without danger; safe (Apte)

୭ । ଦୁଃଖହୀନ—7. Without grief or sorrow.

୮ । ନିର୍ମଳ—8. Pure; spotless.

ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ୱେତସୋରିଷ—1. White mustard.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. A name of Bishnu.

୩ । ଶିବ—3. A name of Śiba.

୪ । ଗନ୍ଧର୍ବ—4. A divine chorister.

୫ । ସିଦ୍ଧ—5 An aerial being.

ଅନଙ୍କୁଶ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅଙ୍କୁଶ)—
Anaṅkuśa ୧ । ନିରଙ୍କୁଶ—1. Unrestrained.

୨ । ଅଶାସ୍ୟ—2. Unruly; ungovernable.

ଅନଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅଙ୍ଗ)—
Anaṅga ୧ । ଅଙ୍ଗହୀନ; ଅଦେହ—
1. Bodiless; incorporeal.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଟ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଟ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଡା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ନିରାକାର—2 Formless; shapeless.

୩ । ଯାହାର ଅଙ୍ଗ ନାହିଁ—

3. Without a supplement or auxiliary.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । କାମଦେବ—1. God cupid.

[ବ୍ୟୁ—ତପସ୍ୟାରତ ଶିବଙ୍କ ପାଖରେ ପାର୍ବତୀ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ଏ ହର ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ କରି ଶର ମାରିବାରୁ ଶିବ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଏହାଙ୍କୁ ତୃତୀୟ ଚକ୍ଷୁନିର୍ଗତ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଭସ୍ମ କରିଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

୨ । କାମ ପ୍ରବୃତ୍ତି—2. Lascivious hankering.

୩ । ଆକାଶ—3. The sky.

୪ । ମନ—4, The mind.

ଅନଙ୍ଗକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅନଙ୍ଗସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କ୍ରୀଡ଼ା)—

Anangakrīrdā ୧ । କାମକ୍ରୀଡ଼ା; ରତି; ମୈଥୁନ—

1, Coition; amorous sport.

୨ । ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ; ଏଥିରେ ୧ମ ପାଦରେ ୧୬ ଟି ଗର୍ବ ଓ ୨ୟ ପାଦରେ ୩୨ ଟି ହ୍ରସ୍ୱ ଅକ୍ଷର ଥାଏ—

2. Name of a Sanscrit metre of two lines.

ଅନଙ୍ଗଚନ୍ଦ୍ରଧ୍ୱଜ—ବି. ନାମ—ବିଷ୍ଣୁବଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା । ଏହାଙ୍କ ବଂଶରେ

Anangachandradhwaja ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଋଷି ଜନ୍ମିଥିଲେ—

Name of a king of ancient India.

ଅନଙ୍ଗଦ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନଙ୍ଗ + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—

Anangada ୧ । କାମୋଦ୍ଦୀପକ—1. Inspiring love.

୨ । (ନ + ଅଙ୍ଗଦ)—ଅଙ୍ଗଦବିହୀନ—

2. Without a bracelet.

ଅନଙ୍ଗଦେବୀ—ବି. (ନାମ)—କାଶ୍ମୀରର ଜନୈକ ରାଣୀ—

Anangadebī Name of a queen of Kāśmīra.

ଅନଙ୍ଗପୀଡ଼ା— ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅନଙ୍ଗ+ପୀଡ଼ା)—

Anangapīrdā ୧ । କାମଜ ଖେଦ; କାମୋଦ୍ରେକଜନିତ ଦୁଃଖ; କାମ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ ନ ହେବାରୁ ଯେଉଁ ମାନସିକ ଅଶାନ୍ତି ଓ ଶାରୀରିକ କଷ୍ଟ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ—

1. Uneasiness due to one's passions not being satisfied.

ଅନଙ୍ଗଭୀମଦେବ—ବି. ବି. ନାମ—ଉତ୍କଳର ଗଙ୍ଗ ବଂଶର ସପ୍ତମ ଓ

Anangabhīmadeba ବିଖ୍ୟାତ ରାଜା—The seventh and a very powerful king of the Ganga dynasty of Utkala.

[ବ୍ୟୁ—ସିଂହାସନାରୋହଣ ଖ୍ରୀ. ୧୧୮୯—ମୃତ୍ୟୁ ଖ୍ରୀ. ୧୨୨୩; ଏ ଅସାଧାରଣ ଦାନୀ ଓ ପ୍ରଜାହିତୈଷୀ ଥିଲେ । ଏ ୨୦ ଟି ଦେଉଳ, ୧୦ ଟି ସେତୁ, ୫୪ ଟି ବାପୀ, ୨୦ ଟି ପୋଖରୀ ଓ ୧୫୨ ଘାଟ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ୪୫୦ ଟି ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନ ବସାଇଥିଲେ । ଏ ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଦଶ ହଜାର ମାଡ଼ ସୁନା ଦେଇ ତାହା ଘନ ଘନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଖଞ୍ଜା କରିବା ବିଷୟ ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ ଲେଖା ଅଛି । ଏ ଗରିବମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ନସତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରି ସେଥିପାଇଁ ଦଶ ହଜାର ଭରଣ ଧାନ ଖରଚ କରିଥିଲେ । ଏ ଶତ ଶତ ରାଜମାର୍ଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇ ମାର୍ଗର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅନେକ ଚଟ୍ଟିଘର ଖୋଲାଇ ପଥିକମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ସୁବିଧା କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାମଦ ତୁଙ୍ଗ ଦେବ ଆରମ୍ଭ କରିବା ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ଓ ଜଗମୋହନକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମାଣ କରିବାରେ ଏ ସାଢ଼େ ବାର ଲକ୍ଷ ମାଡ଼ ସୁନା,ଅଢ଼େଇ ଲକ୍ଷ ମାଡ଼ ସୁନା ମୂଲ୍ୟର ରତ୍ନ ବ୍ୟୟ କରିଥିଲେ । ମନ୍ଦିରନିର୍ମାଣ ଶେଷ କରି ଏ ବହୁତ ସେବା ଓ ମାଉମାନ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ-ଠାରେ ଖଞ୍ଜା କରିଥିଲେ । ଏ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ମେଘେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଗୃଟେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସେନାରେ ୬୦ ହଜାର ପାଇକ, ଅଢ଼େଇ ଲକ୍ଷ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଓ ହସ୍ତୀ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଥିଲେ । ଏ ଉତ୍କଳର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ୧୬ ଜଣ ସାମନ୍ତ ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଥିଲେ । ଏହି ସାମନ୍ତମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନେକ ଗଡ଼ଜାତର ରାଜା ଅଟନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ କଟକର ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ମୁଦ୍ରିତ ମୁଦ୍ରାରେ ପ୍ରଥମେ 'ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗଜପତି ଗୌଡ଼େଶ୍ୱର ନବକୋଟୀ-କର୍ଣ୍ଣାଟକଲବର୍ଗେଶ୍ୱରାଧିପତି ଭୂତରୈରବଦେବଶାଧୁଶାସନୋଦ୍ଧାରୀ ରାଜରାଜପ୍ରତି, ଅତୁଲବଳପରାକ୍ରମସଂଗ୍ରାମସହସ୍ରବାହୁସହସ୍ରକ୍ଷିତିପତିକୁଳଧୂମକେତୁ' ଉପାଧି ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିଲା । ଏ ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତ ଜମିକୁ ଦେଶୀୟ ପଦକାରେ ମାପ କରାଇ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଇଥିଲେ । ଏ ୨୩ ଲକ୍ଷ ବାଟୀ ଭୂମି ଦାନ ଓ ଜାଗିରରୂପେ ଦେଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ବାର୍ଷିକ ପ୍ରାପ୍ୟ ରାଜସ୍ୱ ୨୮ ଲକ୍ଷ ମାଡ଼ ସୁନା ଥିଲା । ବିଷ୍ଣୁବଂଶୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋବିନ୍ଦ ପାଟଯୋଶୀ ଏହାଙ୍କର ସେନାପତି ଓ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ଗଙ୍ଗାନଦୀଠାରୁ କାବେରୀପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପିଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ବଙ୍ଗ ଦେଶରୁ ମୁସଲମାନମାନେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ପରାଜିତ ହୋଇ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଲାଙ୍ଗୁଲା ନରସିଂହ ଦେବ ଥିଲେ— ଭୂପତିଚରିତ୍ର, ଇତିହାସ ।]

ଅନଙ୍ଗଭୀମ ବୋଲ—ବି. ବି — ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭୂମି ମାପରେ

Anangabhīma bola ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

An apparatus for measuring land in ancient Orḍiśā.

ଅନଙ୍ଗରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ନାମ)— କାମଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

Anangaranga Name of an erotic work describing the several postures pertaining to sexual intercourse.

ଅନଙ୍ଗଲେଖା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅନଙ୍ଗ + ଲେଖ+ଆ)—

Anangalekhā ୧ । ପ୍ରେମପତ୍ର—1. Loveletter.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଊ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୂ	ଐ	ଅବାଗ୍ଲବର୍ତ୍ତି ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଲଅ	ଉ	ନ୍ଦ

୨ । କାଶ୍ମୀରର ରାଣୀବିଶେଷ—
2. Name of a queen of Kāśmīra.

ଅନଙ୍ଗଶେଖର—ସଂ. ବି—୧୫ ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ ଚାରି ପାଦଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦୋ-
Anaṅgaśekhara ବିଶେଷ—Name of a Sanscrit metre of four verses each containing fifteen iambics.

ଅନଙ୍ଗାପୀଡ଼—ସଂ. ବି. (ନାମ)—କାଶ୍ମୀରର ରାଜାବିଶେଷ—
Anaṅgāpīḍa Name of a king of Kāśmīra.

ଅନଙ୍ଗାସୁହୃତ୍—ସଂ.ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନଙ୍ଗ+ଅସୁହୃତ୍; ଅନଙ୍ଗର ଶତ୍ରୁ)
Anaṅgāsuhṛut —ମହାଦେବ; ଶିବ—God Śiba.

ଅନଙ୍ଗୀକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅଙ୍ଗୀକୃତ)—ଅସ୍ୱୀକୃତ—
Anaṅgīkṛuta Not assented to.

ଅନଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଶ (ନ+ଅଚ୍ଛ)—୧ । ଅସ୍ୱଚ୍ଛ; ଅନିର୍ମଳ—
Anachchha 1. Not transparent; opaque.
୨ । ଗୋଳିଆ (ପାଣି)—2. Turbid.

ଅନଞ୍ଜନ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅଞ୍ଜନ)—
Anañjana ୧ । ଅଞ୍ଜନଶୂନ୍ୟ—
1. Without collyrium.
୨ । ସହିରେ ରଙ୍ଗ ନାହିଁ—2. Free from pigment or paint (M. W.)
୩ । ଦୋଷରହିତ—3. Faultless.
ସଂ. ବି—୧ । ଆକାଶ—1. The sky.
୨ । ପରଂବ୍ରହ୍ମ; ନିରଞ୍ଜନ—
2 The Divine-essence.

ଅନଟନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅଟନ=ଚଳନ; ଯାହା ଚଳେ
Anaṭana ନାହିଁ; ଅଚଳ ଅବସ୍ଥା)—
୧ । ଅଭାବ—1. Want.
୨ । ନଅଣ୍ଟା ଅବସ୍ଥା--2. Inadequacy;insufficiency.
ସ. ବିଶ—ଅପ୍ରତୁଳ; ନଅଣ୍ଟା -Inadequate; insufficient.

ଅନଡୁହ୍—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଅନସ୍=ଶକଟ+ବହ ଧାତୁ=ବୋହିବା+
Anaḍuh କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱପ୍; ଯେ ଶଗଡ଼ ବୁହେ)—
୧ । ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀ—1 A male calf.
୨ । ଦାମୁଡ଼— 2. Young bullock.
୩ । ବୃଷଭ; ଷଣ୍ଢ—3. Bull.
୪ । ବୃଷରାଶି—4. The sign Iaurus.

ଅନଡୁହୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନଡୁହ୍+ଷ୍ଟୀ. ଈ)—
Anaḍuhī ଗାଈ; ଗାଈ—Cow.

ଅନଡ୍ୱାନ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନସ୍+ବହ ଧାତୁ+ବନ୍)—
Anaḍwān ଅନଡୁହ୍ (ଦେଖ)—Anaḍuha (See)

ଅନଡ୍ୱାହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନସ୍+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Anaḍwāha ଅନଡୁହ୍ (ଦେଖ)
(ଅନଡ୍ୱାହୀ—ଷ୍ଟୀ) Anaḍuha (See)

ଅନତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ନତ)—
Anata ୧ । ଯାହା ନଇଁ ନାହିଁ—1.Not bent.
୨ । ଯାହା ନଇଁ ପଡ଼ି ନାହିଁ—2. Not bowed down.
୩ । ସିଧା; ଠିଆ—3. Erect; stiff.
୪ । ଗର୍ବୀ—4. Haughty (M. W.)

ଅନତିକ୍ରମ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅତିକ୍ରମ)—
Anatikrama ୧ । ଅଲଙ୍ଘନ—1. Not passing over; not transgressing.
୨ । ସମତା; ସାମ୍ୟ—2. Moderation.
୩ । ଅନିବର୍ତ୍ତନ—3. Non-return.
୪ । ଔଚିତ୍ୟ—4. Propriety.
୫ । (ଆଦେଶ ଆଦି) ମାନିବା—5. Obeying.

ଅନତିକ୍ରମଣ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅତିକ୍ରମଣ)—ଅନତିକ୍ରମ (ଦେଖ)
Anatikramaṇa Anatikrama (See)

ଅନତିକ୍ରମଣୀୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅତିକ୍ରମଣୀୟ)—
Anatikramaṇīya ୧ । ଯାହା ଲଙ୍ଘନ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
1. Which cannot be passed over or transgressed.
୨ । ଅବଶ୍ୟ ପାଳନୀୟ—2. Inviolable.
୩ । ଯାହାକୁ ଡେଇଁ ପାରି ହୋଇ ନ ପାରେ—
3. Not to be crossed; uncrossable.
୪ । ଯାହାକୁ ଏଡ଼ି ହେଉ ଯାଇ ନ ପାରେ—
4. Unavoidable.

ଅନତିକ୍ରମ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅତିକ୍ରମ୍ୟ)—ଅନତିକ୍ରମଣୀୟ (ଦେଖ)
Anatikramya Anatikrmaṇīya (See)

ଅନତିକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ + ଅତିକ୍ରାନ୍ତ)—
Anatikrānta ୧ । ଯାହାକୁ ଡେଇଁ ପାରି ହୋଇ ନାହିଁ—
1. Not crossed beforehand.
୨ । ଯାହାକୁ ଡେଇଁ ଲଙ୍ଘି ନାହିଁ—
2. Not violated or trangressed.

ଅନତିକ୍ରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ+ଅତିକ୍ରୁଦ୍ଧ)—ଯେ ବିଶେଷ କ୍ରୁଦ୍ଧ
Anatikruddha ନାହିଁ; ସାମାନ୍ୟରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ—Not very angry; moderately indignant.

ଅନତିଦୀର୍ଘ—ସଂ. ବିଶ (ନ+ଅତିଦୀର୍ଘ)—୧ । ଯାହା ଅତି ଲମ୍ବ ନୁହେ—
Anatidīrgha 1. Not very long.
୨ । କ୍ଷୁଦ୍ରାୟତନବିଶିଷ୍ଟ—2. Of small size.
୩ । ଯେ ବେଶି ଡେଙ୍ଗା ନୁହେ—3. Not very tall.

ଅନତିଦୂର—ସଂ. ବିଶ (ନ+ଅତିଦୂର)—ଅଦୂରବର୍ତ୍ତୀ—
Anatidūra Not very far.
(ଅନତିନିକଟ—ବିପରୀତ)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନତିଦୃଶ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅତିଦୃଶ୍ୟ)—ଅସ୍ୱଚ୍ଛ; ଯାହା ଭିତର
Anatidṛusya ଦେଇ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ—Not transparent; opaque (M. W.)

ଅନତିଭୂତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅତିଦ୍‌ଭୂତ)—
Anatidbhuta ୧ । (ବୈଦିକ) ଯାହାଙ୍କୁ କେହି ବଳି ନାହିଁ—
1. Unsurpassed (M. W.)
୨ । ପ୍ରକୃତ—2. Real (Apte).
୩ । ଉଚିତ—3. Proper Apte).

ଅନତିପକ୍ୱ—ସଂ.ବିଶ. (ନ+ଅତିପକ୍ୱ)—ଯାହା ଅତି ପାଚି ଯାଇ ନାହିଁ—
Anatipakwa Not very ripe.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଅନତି ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତରେ ଓ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଅନତିକ୍ଲେଶ, ଅନତିଶ୍ରୌତ୍ର, ଅନତିପରିସ୍ଫୁଟ, ଅନତିପରିଷ୍ଫୁଟ, ଅନତିଗର୍ବିତ, ଅନତିବୃଦ୍ଧ, ଅନତିବିସ୍ତୃତ, ଅନତିଦଙ୍ଗୁର, ଅନତିରୋଗ, ଅନତିଯତ୍ନ, ଅନତିଉଚ୍ଚ, ଅନତିସିଦ୍ଧ ।]

ଅନତିବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅତିବର୍ତ୍ତନ)—
Anatibarttana
ଅନତିବୃତ୍ତ } ବିଶ. ଅନତିକ୍ରମଣ (ଦେଖ)
ଅନତି ବର୍ତ୍ତିତୃ } Anatikramaṇa (See)

ଅନତିବିଲମ୍ବ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅତିବିଲମ୍ବ)—ଅତି ବିଳମ୍ବ ବା ଡେରି ନ
Anatibilamba ହେବା—Not much delay.

ଅନତିବିଲମ୍ବିତା—ସଂ. ବି. (ନ+ଅତିବିଲମ୍ବ+ଇନ୍+ତା)—
Anatibilambitā ୧ । ବିଳମ୍ବର ଅଭାବ; ଡେରି ନ ହେବା—
1. Absence of delay (Apte)
୨ । ବାଗ୍ମିତା; ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି କରି ବକ୍ତୃତା କରିବା ଶକ୍ତି; ବକ୍ତାର ଗୁଣବିଶେଷ—2. Fluency as a speaker's qualification (Apte)

ଅନତିବିଲମ୍ବେ—ବେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ବେଶି ବିଳମ୍ବ ନ କରି—
Anantibilambe 1. Withont much delay.
୨ । ଅବିଳମ୍ବେ; ଅତିଶୀଘ୍ର—2. Shortly after.

ଅନତିବ୍ୟାଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ନ+ଅତି+ବ୍ୟଧ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଯାହା
Anatibyādhya ଫୁଟି ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ—
Invulnerable (Apte)

ଅନତିଭଙ୍ଗୁର—ସଂ. ବିଶ (ନ+ଅତିଭଙ୍ଗୁର)—୧ । ଯାହା ଅତି ମସ୍ତା
Anatibhaṅgura ନୁହେ—1. Not very fragile.
୨ । ଯାହା ଅତି ଭଙ୍ଗୁର ନୁହେ—2. Not very brittle.

ଅନତିଭୋଗ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅତିଭୋଗ)—ସାମାନ୍ୟ ବ୍ୟବହାର—
Anatibhoga Moderate use or enjoyment.

ଅନତିଯତ୍ନ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅତିଯତ୍ନ)—
Anatijatna ସାମାନ୍ୟ ଯତ୍ନ—Slight labour

ଅନତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ—(ନ+ଅତିରିକ୍ତ)—ଯାହା ଅତ୍ୟଧିକ ନୁହେ—
Anatirikta 1. Not excessive.
(ଅନତିରେକ—ବି) ୨ । ଅପ୍ରଚୁର—2. Not abundant

ଅନତିହ୍ରସ୍ୱ—ସଂ. ବିଶ—(ନ+ଅତିହ୍ରସ୍ୱ)—
Anatihraswa ଯାହା ଅତି ସାନ ନୁହେ—
(ଅନତିଦୀର୍ଘ—ବିପରୀତ) Not very small.

ଅନତ୍ୟନ୍ତଗତି—ସଂ. ବି. (ନ+ଅତ୍ୟନ୍ତଗତି)—
Anatyantagati କ୍ଷୁଦ୍ରତାବାଚକ ଶବ୍ଦର ମର୍ମ—
Sense of diminutive words. (M. W.)

ଅନତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅତ୍ୟୟ)—ଅନତିକ୍ରମଣ—
Anatyaya Not going across.
ସଂ. ବିଶ—୧ । ଅବିନାଶୀ—1. Imperishable.
୨ । ଅଭଗ୍ନ—2. Unbroken.

ଅନଦ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶ୍ୱେତ ସର୍ଷପ; ଧଳା ସୋରିଷ—
Anadya White rye.

ଅନଦ୍ୟତନ—ସଂ. ବିଶ (ନ+ଅଦ୍ୟତନ)—୧ । ଯାହା ଆଜିର ନୁହେ—
Anadyatana 1. Not of today.
୨ । (ବ୍ୟାକରଣ)—ଆଜି ଘଟି ନ ଥିବା ଭୂତକାଳ ବା ଆଜି ନ ଘଟିବା ଭବିଷ୍ୟତ୍‌କାଳ—2. (Grammar) Past or future tense which does not relate to events of today.

ଅନଧିକ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅଧିକ; ନଞ୍ଚ ତତ୍)—
Anadhika ୧ । ଅଳ୍ପ; ସାମାନ୍ୟ—1. Little; slight.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯାହାଠାରୁ ଅଧିକ କେହି ନାହିଁ)—
ଯାହାଠାରୁ କେହି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ନାହିଁ—
2. Not superior.
୩ । ଅସୀମ—3 Boundless
୪ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ସମଗ୍ର—4. Perfect.
୫ । ଯାହା ବଢ଼ାଯାଇ ନ ପାରେ—
5. Incapable of being increased.
୬ । ଯାହାଙ୍କୁ କେହି ବଳି ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ—
6. Not to be excelled.

ଅନଧିକାର—ସଂ. ବି. (ନ+ଅଧିକାର)—
Anadhikāra ୧ । ଅଧିକାର ବା କ୍ଷମତାର ଅଭାବ—
1. Absence of authority.
୨ । ଦଖଲର ଅଭାବ—2. Want of possession.
୩ । ସ୍ୱତ୍ୱର ଅଭାବ—3 Want of title.
ସଂ. ବିଶ—ଅଧିକାରହୀନ—Having no authority or possession.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଌ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଦ

ଅନଧିକାରଚର୍ଚ୍ଚା—ସଂ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍ ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Anadhikāracharchchā ୧ । ଅଧିକାର ବା ଅଭିଜ୍ଞତା ନ ଥିବା ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ବା ଆଲୋଚନା—1. Dealing with a matter in which one has no experience
୨ । ବିନା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା—2 Officiousness.
୩ । ବଳେ ପଶି ପର ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା—3. Unjustificable interference; intermeddling with the affairs of others.

ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ—ସଂ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍)—ଅଧିକାର ବା ସ୍ୱତ୍ୱ ନ
Anadhikāra prabeśa ଥିବା ସ୍ଥଳରେ ପଶିବା—
Trespass; entrance into a place where one has no right to go.

ଅନଧିକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ନ+ଅଧିକାରୀ)—ଯେ ହକ୍‌ଦାର ନୁହେଁ—
Anadhikārī Not entitled to.

ଅନଧିକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଅଧିକୃତ)—
Anadhikṛuta ୧ । ଅଧିକାରୀରୂପେ ସ୍ୱତ୍ୱପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
1. Not placed in charge of.
୨ । ଦଖଲ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—2. Not possessed.
୩ । ଉତ୍ତରାଧିକାରୀରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
3. Not inherited.
୪ । ଦାବୀ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—4. Unclaimed.
୫ । ଅନିଯୁକ୍ତ; ମୁକରର କରାଯାଇ ନ ଥିବା—
5. Not appointed.

ଅନଧିଗତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଅଧିଗତ)—୧ । ଅପ୍ରାପ୍ତ—
Anadhigata 1. Not obtained; not attained. (ଯଥା—ଅନଧିଗତ ମନୋରଥ ।)
୨ । ନ ଅର୍ଜିତ—2. Not acquired.
୩ । ଅଜ୍ଞାତ; ଅବିଦିତ—3. Unknown.
୪ । ଅପଠିତ—4. Unread; unlearnt. (ଯଥା—ଅନଧିଗତ ଶାସ୍ତ୍ର ।)
୫ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚାଯାଇ ନ ଥାଏ—
5. Not reached (place)

ଅନଧିଗମନ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅଧିଗମନ)—୧ । ଅପ୍ରାପ୍ତି—
Anadhigamana 1. Non-attainment;nonreceipt.
ଅନଧିଗମନୀୟ; ଅନଧିଗମ୍ୟ; ଅନଧିଗତ } ବିଣ ୨ । ନ ପହଞ୍ଚିବା—
2. Non-arrival.
୩ । ଅର୍ଜନ ନ କରିବା—3. Non-acquisition.

ଅନଧୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଅଧୀନ)—୧ । ସ୍ୱାଧୀନ—
Anadhīna 1. Independent.
(ଅନଧୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ପରାଧୀନ ନୁହେଁ—2. Not subject or subservient to anybody else.
ସଂ. ବି. ସୁଂ—ଯେଉଁ ବଢ଼େଇ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଅଧୀନରେ ବା ଅନ୍ୟର ଘରେ କାମ ନ କରି ନିଜେ ଅପଣା ଘରେ କାରଖାନା କରି କାମ କରେ; ଠୋଟକଟା—
A carpenter who works on his own account (M. W.)

ଅନଧ୍ୟକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅଧ୍ୟକ୍ଷ)—୧ । ଅଧ୍ୟକ୍ଷରହିତ—
Anadhyaksha 1. Masterless.
୨ । ଯାହାର ତେହି ତନଖିବାକୁ ନାହିଁ—
2. Having no Superintendent.
୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଅଗୋଚର—3. Imperceptible by the senses; not observable.

ଅନଧ୍ୟୟନ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅଧ୍ୟୟନ)—
Anadhyayana ୧ । ପଠନର ଅଭାବ; ନ ପଢ଼ିବା—
1. Not reading; not studying.
୨ । ପଢ଼ା ବନ୍ଦ; ପଢ଼ା ସ୍ଥଗିତ ହେବା—
2. Cessation of study; intermission of study.

ଅନଧ୍ୟୟନ ତିଥି—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ତିଥିରେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ନିଷିଦ୍ଧ;
Anadhyayana tithi (ଯଥା—ଅଷ୍ଟମୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ-ଓ ଅମାବାସ୍ୟା—ମନୁ ୪-୧୧୩)—Particular days on which it is forbidden to read.

ଅନଧ୍ୟୟନ ଦ୍ୱିତୀୟା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେଉଁ ଦ୍ୱିତୀୟା ଦିନ ପାଠ-
Anadhyayana dwitiyā ପଢ଼ା ନିଷିଦ୍ଧ)—
ମାର୍ଗଶୀର ମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଦ୍ୱିତୀୟା—The 2nd day of the dark-fortnight of the month of Mārgaśīra.

ଅନଧ୍ୟାୟ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅଧ୍ୟାୟ)—୧ । ଅନଧ୍ୟୟନ (ଦେଖ)
Anadhyāya 1. Anadhyayana (See)
୨ । ଯେଉଁ ଦିବସ ବା ସମୟରେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ସ୍ମୃତି ଆଦିରେ ନିଷିଦ୍ଧ—2. The day or days in which the Śāstras lay down intermission of studies.

[ଦ୍ର—ମନୁସଂହିତା ୪ର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ୧୦୨ ଠାରୁ ୧୨୮ ଶ୍ଳୋକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନଧ୍ୟାୟର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସମୟ ଓ ସ୍ଥାନମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—୧୦୨—ବର୍ଷାକାଳ ସ୍ଥିତିରେ ଶବ୍ଦ କରି ବାୟୁ ବହୁଥିବା ଏବଂ ଦିନରେ ବାୟୁଦ୍ୱାରା ଧୂଳି ଉଡ଼ୁଥିବା ସମୟ ଅନଧ୍ୟାୟ । ୧୦୩—ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଗର୍ଜନ ସହିତ ବର୍ଷା ଓ ଉଲ୍କାପାତ ହେବା ସମୟ ଅନଧ୍ୟାୟ । ୧୦୪—ବର୍ଷା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଋତୁରେ ମେଘ ଉଠାଇବା ସମୟ ଅନଧ୍ୟାୟ । ୧୦୫—ଅକାଳରୁ ନିର୍ଘାତ, ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ ଏବଂ ଭୂମିକମ୍ପ ବା ଭୂତାଦିକ ଉପଦ୍ରବ କାଳ ଅନଧ୍ୟାୟ । ୧୦୮—ଏବଂ ପଡ଼ିଥିବା ଗ୍ରାମ, ଅଧାର୍ମିକ ବା ଦୁଷ୍ଟଲୋକବିନ୍ଦ୍ୟ ଓ ଜାନବୋଝାତ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଲାଗିଥିବା ସ୍ଥାନ ଅନଧ୍ୟାୟ । ୧୧୩—ଉଦୟ ସନ୍ଧ୍ୟା, ଲୁଚ୍ଛିତ ପଢ଼ିବାବେଳ ଓ ବାଣଗର୍ଜନ କାଳ, ଅମାବାସ୍ୟା, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଓ ଅଷ୍ଟମୀ ଅନଧ୍ୟାୟ । ୧୧୪—ଧୂଳିବର୍ଷଣ, ଦିଗ୍ଦାହ, ଅଣ୍ଡିରା ବିଲୁଆ ବୋବାଳ, ଭୁଭୁର, ଗଧ ଓ ଓଟ ବୋବାଳ କରିବା ବେଳ ଅନଧ୍ୟାୟ । ୧୧୫—ଶ୍ମଶାନ ନିକଟରେ, ଗ୍ରାମାନ୍ତରେ, ଗୋଗୋଷ୍ଠରେ ଓ ମୈଥୁନକାଳୀନ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରିଥିବା ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧିକ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଅବସ୍ଥା ଅନଧ୍ୟାୟ । ୧୧୮—ଗ୍ରେହ ଉପଦ୍ରବ, ଘରପୋଡ଼ି ଓ ଅଦ୍ଭୁତ ଘଟନା ଘଟିବା କାଳ ଅନଧ୍ୟାୟ । ୧୨୦—ଘୋଡ଼ା, ଗଛ, ହାତୀ, ନାବ, ଗଧ ବା ଓଟ ଉପରେ ଓ ଉଷର ଭୂମିରେ ବା ଯାନ ଚଢ଼ି ଯାଉଥିବା ସମୟ ଅନଧ୍ୟାୟ । ୧୨୧—ବିବାଦ, କଳହ, ଯୁଦ୍ଧ, ସେନାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, ଖାଇ ସାରିବାକଣି, ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ, ବାନ୍ତି ହେଲେ ଓ ଛାଡ଼ିଆ ହେଲେ ପଢ଼ିବ ନାହିଁ । ୧୨୨—ଉପସ୍ଥିତ ଅତିଥିଙ୍କ ଅନୁମତି ନ ନେଇ, ଝଡ଼ ବହୁଥିଲାବେଳେ, ଦେହରୁ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେଉଥିଲେ ବା ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଆହତ ହେଲେ ପଢ଼ିବ ନାହିଁ । ୧୨୩—ଗଦାଦ ପଶୁ, ବେକ, ବିରାଡ଼ି, ଭୁଭୁର, ସାପ, ନେଉଳ, ମୂଷା ଆଦି ବେଦାଧ୍ୟୟନର ଓ ଶିଷ୍ୟ ଓ ଗୁରୁଙ୍କ ମଝିରେ ଗୁଳି ଗଲେ ଏକ ଅହୋରାତ୍ର ଅନଧ୍ୟାୟ । ୧୨୮—ବସ୍ତୁତଃ ପଢ଼ିବା ସ୍ଥାନର ଅଶୁଦ୍ଧି ଓ ପଢ଼ିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଶୁଦ୍ଧି ଏ ଦୁଇ ଅନଧ୍ୟାୟର ନିତ୍ୟ-କାରଣ ଅଟେ ।]

ଅନଧ୍ୟାୟ ତିଥି—ସଂ. ବି.—ଅନଧ୍ୟୟନ ତିଥି (ଦେଖ)
Anadhyāya tithi Anadhyayana tithi (See)

ଅନଧ୍ୟାୟ ଦିବସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଅନଧ୍ୟାୟ (ଦେଖ)
Anadhyāya dibasa 1 Anadhyāya (See)
୨ । ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କର ଛୁଟି ଦିନ—
2. School vacation; school holidays.

ଅନନୁକରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଅନୁକରଣୀୟ)—୧ । ଯାହାକୁ କେହି ଅନୁକରଣ କରି ନ ପାରେ—
Ananukaraṇīya 1. Inimitable.
୨ । ଯାହା ଅନୁକରଣ କରିବା ଅନୁଚିତ—
2. Not fit to be imitated or followed.

ଅନନୁଗୁଣତା—ସଂ. ବି—ରଚନାରେ ଶବ୍ଦଦୋଷବିଶେଷ; ବାକ୍ୟରେ ରସପ୍ରତିକୂଳ ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରୟୋଗ (ଯଥା—କରିଛୁ ଖଙ୍ଗ ସୁପଙ୍ଗ ପଙ୍ଗସୁଧାଂଶୁମୁଖୀଗଣଙ୍କ ଗଙ୍ଗ ସଙ୍ଗସଦ୍ଭାରେ କେ ରହିବ ମାନ—ଭୁଲମଣି ଦାଶ ।)—
Ananuguṇatā A defect in composition.

ଅନନୁଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଅନୁଜ୍ଞାତ)—୧ । ଯାହା ଅନୁଜ୍ଞାତ ହୋଇ ନ ଥାଏ; ଯହିଁପାଇଁ ଅନୁମତି ମିଳି ନ ଥାଏ—
Ananujñāta 1 Not permitted.
୨ । ଅନାଦିଷ୍ଟ; ଅନାହୂତ; ଅନନୁରୁଦ୍ଧ—2. Unasked.
୩ । ଅସ୍ୱୀକୃତ—3. Denied.

ଅନନୁଭୂତ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଅନୁଭୂତ)—୧ । ଅନୁଭବ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—
Ananubhūta 1. Not experienced.
୨ । ଅଜ୍ଞାତ—2. Unknown.
୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଦି ଦ୍ୱାରା ଉପଲବ୍ଧି ହୋଇ ନ ଥିବା—
3. Not perceived by the senses.

ଅନନୁମତ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଅନୁମତ)—୧ । ଯାହା ମତ ଅନୁଯାୟୀ ନୁହେ; ଇଚ୍ଛାବିରୁଦ୍ଧ—
Ananumata 1. Against one's wish.
୨ । ନ ଅନୁମୋଦିତ—2. Disapproved; not liked.
୩ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ—3. Unfit.

ଅନନୁମିତ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଅନୁମିତ)—ଅନୁମିତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
Ananumita Not guessed; not inferred.

ଅନନୁରୂପ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଅନୁରୂପ)—୧ । ଅନୁପଯୋଗୀ—
Ananurūpa 1. Unsuitable.
୨ । ବିଷମ; ଅମେଳ—2 Incongruous.

ଅନନୁଷ୍ଠାନ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅନୁଷ୍ଠାନ)—ଅକରଣ—
Ananushṭhāna Nonperformance.
(ଅନନୁଷ୍ଠିତ—ବିଣ) ୨ । ଅପାଳନ—2. Nonobservance.

ଅନନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅନ୍ତ)—୧ । ଅସୀମ—
Ananta 1. Boundless.
(ଅନନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର ଶେଷ ନାହିଁ; ଅଶେଷ—2. Endless.
୩ । ଚିର; ନିତ୍ୟ—3. Eternal; infinite.
୪ । ଅକ୍ଷୟ; ଅବିନଶ୍ୱର—4. Indestructible.
ସଂ. ବି—୧ । ଭଗବାନ; ବିଷ୍ଣୁ—1.God; a name of Bishṇu
ଯାହାକୁ ଋଷିମାନେ ଅନନ୍ତ; ବ ବିଷ୍ଣୁ ପାରେ ବିଷ୍ଣୁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ଶେଷ ନାଗ; ବାସୁକି—2. The mythological serpent holding up the Universe.
୩ । ବ୍ରହ୍ମ—3. The Divine Soul.
୪ । କୃଷ୍ଣ—4. A name of a Kṛushṇa.
୫ । ବଳଦେବ—5. A name of Kṛushṇa's brother.
୬ । ଶିବ; ମହାଦେବ—6. God Śiba.
୭ । ବିଶ୍ୱେଦେବାବିଶେଷ—
7. One of the Biśwedebās.
୮ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅର୍ହତ୍—
8. Name of the 14th Buddhist Sage.
୯ । ଆକାଶ—9. The sky,
ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱ ବେ ଜାତ ଚରାଚର ଦେବ, ଉଚ୍ଚତ ଚୁର୍ଣ୍ଣିତ ଅନନ୍ତ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୧୦ । ସିନ୍ଦୁବାର; ବେଗୁଣିଆ ଗଛ—
10. A tree Vitex Trifolia.
୧୧ । ଗୁଡ଼ୁଚି (ଲତା) (ଦେଖ)—
11. (a creeper) Guḷuchi (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଯ,ଷ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଲ୍ଅ	ଶ	ନ୍

୧୨ । ମେଘନାଳ; ଅଭ୍ର—12. Talc.

୧୩ । ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର—

13. The 23rd lunar asterism.

୧୪ । ପରମମୋକ୍ଷଗତି—14. Final beatitude(Apte).

୧୫ । ଅନନ୍ତବ୍ରତରେ ଡାହାଣ ବାହୁରେ ବନ୍ଧାଯିବା ରେଶମ ଦୋରା—15. A silken cord tied round the right arm at the Anantabrata festival.

୧୬ । 'ଆ' ଅକ୍ଷର—16. The letter 'Ā'.

୧୭ । ଶାରିବା (ଦେଖ)—17. Śāribā (See)

ଦେ. ବ—୧ । ବାହୁରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ସରୁ ଖଡ଼ୁ ପର ଅଳଙ୍କାର—

1. Armlet.

୨ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—2. A name given to males.

୩ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣୋକ୍ତ ରାଜାବିଶେଷ—

3. Name of a king.

ବୁହୁ ଦେଖେ ଘନା ଅନନ୍ତ ନୃପତି,
ଦେନ ମହିତ ରୁଲେ ମିଳରେ ମହାପତି—ସାରଳା. ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ ।

୪ । ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ପଞ୍ଚସଖା ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—

4. One of the five intimate friends of Chaitanya.

୫ । ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସଙ୍କ ଗୁରୁପରମ୍ପରାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦ୍ୱାଦଶ ଗୋପାଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ; (ବାରସୁତ ଦେଖ)

5. Name of one of the 14 cowherd devotees mentioned by Achyutānanda.

୬ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣୋକ୍ତ ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ—

6. Name of a mythological island.

ଅନନ୍ତ ବୋଲି ବର ଶ୍ରୀଶାନ୍ତ ବୋଲ ହାନ୍ତେ,
ସେ ଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରୁ ସେ ଅବତ୍ୟ ହୋଇ ଉତ୍ତେ—ସାରଳା. ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ ।

ଅନନ୍ତକଡ଼ା—ଦେ. ବ—ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ବଳୟବିଶେଷ—

Anantakardā Armlet.

ଅନନ୍ତଗୋସାଇଁ—ଦେ. ବ—ପରମେଶ୍ୱର; ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମ—

Anantagosāiñ A name of God.

ଅନନ୍ତଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ସଂ. ବ—ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ; ଏ ଦିନ ଅନନ୍ତବ୍ରତ ପାଳନ କରାଯାଏ—The fourteenth day of the bright fortnight of the month Bhādraba

Anantachaturddaśī

ଅନନ୍ତତା—ସଂ. ବ. (ଅନନ୍ତ+ତା) —ଚିରକାଳ—

Anantatā Eternity.

ଅନନ୍ତ ଦାସ—ଦେ. ବ—ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ସମସାମୟିକ ପଞ୍ଚସଖା ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—

Ananta Dāsa One of the five dearest devotees and friends of Chaitanya.

ଅନନ୍ତଦେବ - ସଂ. ବ—ବାସୁକୀ ସର୍ପ—A name of the serpent Bāsukī.

ଦେ. ବ—କାଶ୍ମୀରର ରାଜାବିଶେଷ—Name of a king of Kāśmīra.

Anantadeba

ଅନନ୍ତଦୈବଜ୍ଞ—ଦେ. ବ—ଶକାବ୍ଦ ପନ୍ଦରଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଜଣେ ଗ୍ରନ୍ଥକାର—ରତସ୍ୱିତା ଜ୍ୟୋତିଷୀ—Name of an astronomical author.

Anantadaibajña

ଅନନ୍ତନେମୀ—ସଂ. ବ—ଶାକ୍ୟମୁନିଙ୍କ ସମସାମୟିକ ମାଳବର ଜଣେ ରାଜା—Name of a king of Mālaba, a contemporary of Śākyamuni.

Anantanemī

ଅନନ୍ତପାଳ—ଦେ. ବ—କାଶ୍ମୀରର ଖ୍ୟାତନାମା ଯୋଦ୍ଧାବିଶେଷ—Name of a great warrior of Kāśmīra.

Anantapāla

ଅନନ୍ତପୁରୁଷୋତ୍ତମ—ଦେ. ବ—ଅନନ୍ତବାସୁଦେବ (ଦେଖ)

Anantapurushottama Anantabāsudeba (See)

ଅନନ୍ତବରତ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—ଅନନ୍ତବ୍ରତ (ଦେଖ)

Anantabarata Anantabrata (See)

ଅନନ୍ତବର୍ମ୍ମ—ଦେ. ବ—ଉତ୍କଳର ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କର ଉପାଧି—A title assumed by the Rājās of the Ganga dynasty of Utkala.

Anantabarma

ଅନନ୍ତବର୍ମ୍ମ ଚୋଡ଼ଙ୍ଗ ଦେବ—ଦେ. ବ—ଉତ୍କଳର ଗଙ୍ଗବଂଶପ୍ରତିଷ୍ଠାତା—Name of the founder of the Chordanga Deba Ganga dynasty of Utkala.

Anantabarma

ଅନନ୍ତବାଜି—ଦେ. ବ—ବାଲିରେ ଜନ୍ମିବା ଭୂଦାଳିଆ ଶାକବିଶେଷ (ଲାମ୍ବରେ ୩ ଇଞ୍ଚ ବଢ଼େ)—A shrubby potherb microrrhychus asplinifolius (Haines)

Anantabāji

ଅନନ୍ତବାତ—ଦେ. ବ—ଶିରୋରୋଗବିଶେଷ—A kind of disease somewhat like tetanus.

Anantabāta

ଅନନ୍ତ ବାସୁଦେବ—ଦେ. ବ—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ଭୁବନେଶ୍ୱର ବିନ୍ଦୁସାଗରର ପୂର୍ବକୂଳରେ ଥିବା ମନ୍ଦିରରେ ବିଷ୍ଣୁମୂର୍ତ୍ତି—Name of an image of Bishṇu in a temple on the eastern bank of the Bindusāgara tank at Bhubaneśwara (District-Puri)

Ananta basudeba

ଅନନ୍ତବିକ୍ରମୀ—ଦେ. ବ—ଜନୈକ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱ—Name of one of the Bodhisattwas (M. W.)

Anantabikramī

ଅନନ୍ତବିଜୟ—ସଂ. ବ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନନ୍ତ+ବିଜୟ; ଯାହାର ଧ୍ୱନିଦ୍ୱାରା ଅନନ୍ତ ବା ବିଷ୍ଣୁ ବଶୀଭୂତ ହୁଅନ୍ତି)—

Anantabijaya

୧ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଶଙ୍ଖ—1. The conch blown by Judhishṭhira.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ମାତ୍ରାଦ୍ୱୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଷ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଗବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶଙ୍ଖ (ଯେଉଁ ଶଙ୍ଖ ଅଗଣିତ ଲୋକଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରେ)—2. An excellent conch.

ଋଷିର ଅନ୍ତ୍ରେବନ୍ଦ୍ ଶଙ୍ଖ ବାଜେ ଗଗନେ । ମଧୁସୂଦନ— ବ୍ରଜମାଣ୍ଡିତ ।

ଅନନ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନନ୍ତ + ବୀର୍ଯ୍ୟ)—
Anantabīrjya ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମଶୀଳ—Mighty.
ଦେ. ବ—ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଯୁଗର ତ୍ରୟୋବିଂଶ ଜୈନ ଅର୍ହତ—
Name of the twenty-third Jaina sage of a future age (M. W.)

ଅନନ୍ତବ୍ରତ—ସଂ. ବ. (ଅନନ୍ତ + ବ୍ରତ)—
Anantabrata ୧ । ଅନନ୍ତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ ପାଳିତ ବ୍ରତ—
1. A religious vow observed on the Ananta chaturddasī day.
୨ । ଅନନ୍ତବ୍ରତ ପାଳନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ସୂତ୍ର ବାହୁରେ ଧାରଣ କରେ(ଏଥିରେ ୧୪ ଟି ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଥାଏ)—
2. The thread tied round the arm of a person observing the vow of Anantabrata.
୩ । ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ବଳୟାକାର ଅଳଙ୍କାର—
3. Armlet.

ଅନନ୍ତବ୍ରତ ଉଜୁଆଁ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅନନ୍ତବ୍ରତ + ଉଦ୍‌ଯାପନା)—
Anantabrata ujuāñ ଅନନ୍ତବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଯାପନା (ଦେଖ)
Anantabrata udyāpanā (See)

ଅନନ୍ତବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଯାପନା—ସଂ. ବ—ଅନନ୍ତଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ବ୍ରତ ବାର ବର୍ଷ
Anantabrata udyāpanā ପାଳନକରିବା ପରେ ତହିଁର ଉଦ୍‌ଯାପନାରୂପ ଉତ୍ସବ—The ceremony of consummating the observance of the Anantabrata vow after a continuous observance for twelve years.

ଅନନ୍ତବ୍ରତସେବା—ଦେ. ବ. (ଅନନ୍ତବ୍ରତ + ସେବା)—
Anantabrataseba ଅନନ୍ତବ୍ରତ ପାଳିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ରତ-ଉଦ୍‌ଯାପନା କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଦିନ ସ୍ନାନାନ୍ତେ ଅନନ୍ତ ବ୍ରତସୂତ୍ରକୁ ଲଘୁ ଭାବେ ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ଉକ୍ତ ପାଦୁକ ଜଳକୁ ପିଇବା—Act of sipping a little water after dipping the Anantabrata thread in it every day.

ଅନନ୍ତଭଦ୍ରା—ଦେ. ବ—ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ କାମ୍ୟକବନ
Anantabhadrā ନିକଟସ୍ଥ ନଦୀବିଶେଷ—
Name of a river flowing by the forest of Kāmyaka spoken of by Sāralā Dāsa.

ଅନନ୍ତଭାଗା—ଦେ. ବ—ସାରଳାମହାଭାରତ ବର୍ଣ୍ଣିତ କାମ୍ୟକବନ
Anantabhāgā ନିକଟସ୍ଥ ନଦୀବିଶେଷ—Name of a river flowing by the Kāmyaka forest mentioned by Sāralā Dāsa.

ଅନନ୍ତମତି—ଦେ. ବ—ଜନୈକ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱ—Name of a
Anantamati Bodhisattwa (M. W.)

ଅନନ୍ତମୁଖୀ—ଦେ. ବ—ବହୁଲୋକ ଏକତ୍ର ମିଳି ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତ
Anantamukhī ଏକଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପାଠ କରି ଶେଷ କରିବା ପରେ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନାଦି ଉତ୍ସବ—
The ceremony of reading the whole of the Ordiā Bhāgabata in the course of a day and chanting hymns and feeding Brāhmaṇs.

ଅନନ୍ତମୂଳ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅନନ୍ତା—ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Anantamula ରେମିଡ଼ିଲସ ମୂଳ
ଅନନ୍ତମୂଳ The root of Hemidesmus Indicus.

ଅନନ୍ତଯୁଗ— ଦେ. ବ—କଳିଯୁଗ—
Anantajuga The Kali age.
ଧୂମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ଅନନ୍ତ ଯୁଗରେ ବୁଦ୍ଧ ଧ୍ୟାନ । ଗୀତା—ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଅନନ୍ତର—ସଂ. ଅ. (ନ+ଅନ୍ତର; ଯାହାର ଅନ୍ତର ବା ବ୍ୟବଧାନ ନାହିଁ)—
Anantara
(ଅନନ୍ତରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ—1. Immediately after.
୨ । ପରେ ପଶ୍ଚାତ୍—2. Afterwards.
୩ । ତଦନନ୍ତର; ତହିଁପରେ —
3. Thereafter; thereupon.
ସଂ. ବିଶ—୧ । ପଶ୍ଚାଦ୍‌ବର୍ତ୍ତୀ—1. Situated behind.
୨ । ପରବର୍ତ୍ତୀ—2. Subsequent; following.
୩ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—3. Adjacent.
୪ । ଲାଗିଥିବା—4. Contiguous.
୫ । ଧାରାବାହିକ—5. Uninterrupted; continuous.
୬ । ନିମ୍ନତର; ନୀଚତର—6 Lower.
୭ । ଘନ—7. Compact; close.
୮ । ନିମ୍ନତର ଜାତୀୟ—8. Of lower caste.
ସଂ. ବ—୧ । ପ୍ରତିବାସୀ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A neighbouring rival (M. W.)
୨ । ନିକଟବର୍ତ୍ତିତା—2. Contiguousness.
୩ । ବ୍ରହ୍ମ—3. The Supreme Soul.

ଅନନ୍ତରଜ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ଅନନ୍ତର=ପରେ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Anantaraja ୧ । ଅନୁଜ; କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା—1. The
(ଅନନ୍ତରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) younger brother; the after born.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଯ,ଓ	ଶ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଦ

୨ । ଗୀତଚରଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା କ୍ଷତ୍ରିୟ ପୁରୁଷ-ଔରସଜାତ ସନ୍ତାନ (ମନୁ ୧୦-୪୧)—2. A son born of a Brāhmaṇa or Kshatriya father and a mother of lower caste.

ଅନନ୍ତରଜାତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନନ୍ତର + ଜାତ)—
Anantarajāta (ଅନନ୍ତରଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନନ୍ତରଜ (ଦେଖ) Anantaraja (See)
[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଔରସରେ ଅନନ୍ତରଜାତ ସୁତ ନିନ୍ଦିତ ବା ପତିତ ଅଟନ୍ତି—ମନୁ. ୧୦।୨ ।]

ଅନନ୍ତଶକ୍ତି—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମହାଶକ୍ତିଶାଳୀ—
Anantaśakti Omnipotent.

ଅନନ୍ତଶୟନ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଅନନ୍ତ + ଶୟନ)—
Anantaśayana ୧ । ମହାପ୍ରଳୟକାଳରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅନନ୍ତ ବା ଶେଷନାଗ ଉପରେ ଶୟନ—
1. The sleeping of Bishṇu on the Ananta serpent during the great deluge.
୨ । ତ୍ରିବାଙ୍କୋଡ଼—
2. Travancore (M. W. & Apte).
୩ । ଶ୍ରୀରଙ୍ଗପତ୍ତନ—
3. Śrīraṅgapattana (Apte).

ଅନନ୍ତଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍ ତତ୍ରା ରୂପକ; ଶଯ୍ୟା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଅନନ୍ତନାଗ)—ମହାପ୍ରଳୟକାଳରେ ଅନନ୍ତନାଗ ଉପରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ରଚିତ ଶଯ୍ୟା—The bed of Bishṇu on the Ananta serpent at the great deluge.
Anantaśajyā

ଅନନ୍ତଶାୟୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନନ୍ତ + ଶୀ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍ = ଅନନ୍ତଶାୟିନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—ପ୍ରଳୟକାଳରେ ଅନନ୍ତନାଗ ଉପରେ ଶୟନକରିଥିବା)—ବିଷ୍ଣୁ—An epithet of Bishṇu.
Anantaśāyī

ଅନନ୍ତଶୀର୍ଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନନ୍ତ + ଶୀର୍ଷ; ଯାହାଙ୍କ ଅସଂଖ୍ୟ ମସ୍ତକ ଅଛି)—
Anantaśīrsha
୧ । ବାସୁକୀ; ଶେଷନାଗ—
1. The thousand-headed serpent king.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2 Bishṇu.
ସଂ. ବିଶ—ବହୁଶିରଯୁକ୍ତ—Having countless heads.

ଅନନ୍ତଶୀର୍ଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାସୁକୀଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—Name of the snake king Bāsuki's wife.
Anantaśīrshā

ଅନନ୍ତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନନ୍ତ + ଆ)—ଅନନ୍ତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Anantā Feminine of Ananta.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପୃଥିବୀ—1. The earth.
୨ । ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀ—2. The Goddess Durgā.
୩ । ଦୂର୍ବା; ଦୂବ—3 The creeping grass.
୪ । ହେମିଡ୍ମସ୍ଲତା—
4. A creeper; Hemidesmus Indicus.
୫ । ଶ୍ୟାମାଲତା—5. A creeper.
୬ । ଏକସଂଖ୍ୟା—6. The number '1'.
୭ । ପିପ୍ପଳି – 7 Long pepper.
୮ । ଦୁରାଲଭା (ଦେଖ)—8 Durālabhā (See)
୯ । ହରିତକୀ—9 Myrabolan.
୧୦ । ଅଁଳା—10. Embellic myrabolan.
୧୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲତା—11. A creeper.
୧୨ । ଲାଙ୍ଗଲୀ (ଦେଖ)—12. Lāṅgalī (See)
୧୩ । ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ (ଦେଖ)—13 Agnimantha (See)
ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଅନନ୍ତନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନାଦର ସୂଚକ ଭାବ ନାମ—
1. A name for calling Ananta.
୨ । ଗଣ୍ଡିପୁଅ ଅନନ୍ତା; ନିଷ୍କର୍ମା ଦୁଣ୍ଡାସୁନକ—
2. A good-for-nothing loafer.

ଅନନ୍ତାଈ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅନନ୍ତା = ଦୁର୍ଗା) --ପୀତାମ୍ବର ନୃସିଂହପୁରଗୋତ୍ର ଦେବୀବିଶେଷ—Name of a popular Goddess.
Anantāī

ଅନନ୍ତାତ୍ମା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନନ୍ତ + ଆତ୍ମନ୍ ୧ମା ୧ବ.)—ବ୍ରହ୍ମ—The Universal Spirit.
Anantātmā

ଅନନ୍ତାନନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ରାମାନନ୍ଦଙ୍କର ଜନୈକ ଶିଷ୍ୟ—Name of a disciple of Rāmānanda.
Anantānanda

ଅନନ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅନନ୍ତ + ଯ)—୧ । ଯାହାର ସୀମା ନାହିଁ—1 Infinite.
Anantya
୨ । ଚିର—2. Eternal.
ସଂ ବି—୧ । ଅନନ୍ତକାଳ—1. Eternity.
୨ । ଅନନ୍ତଦେଶ—2. Infinity.

ଅନନ୍ୱୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ + ଅନ୍ୱୟ)—୧ । ପୁତ୍ରପୌତ୍ରାଦି ଜ୍ଞାନ; ଅଣ୍ଟୁଳିଆ—1 Issueless.
Ananwaya
(ଅନନ୍ୱୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯେଉଁ ପଦ ଅନ୍ୟ ପଦଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୱିତ ନୁହେ—
2. A word not governed by any other word.
ସଂ. ବି.—ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ଯେଉଁ ରଚନାରେ ଉପମାନ ଓ ଉପମେୟ ଏକ ବସ୍ତୁରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୁଏ । (ଏଥିର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁର ଉପମା ଦେବାକୁ ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ)—A figure in Rhetoric in which a thing is compared to itself showing that it is matchless.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରହ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଅନନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଅନ୍ୱିତ)—୧ । ଯେଉଁ ପଦ ଅନ୍ୟ ପଦଦ୍ୱାରା
Ananwita ଅନ୍ୱିତ ନୁହେ; ଯେଉଁ ପଦର ପୂର୍ବାପର ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ—
1. (a word) Not governed by any other word.

୨ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ; ଅସଙ୍ଗତ—2. Unconnected; incoherent.

୩ । ଅନିୟମିତ—3. Irregular; desultory.

ଅନନ୍ୟ—ସଂ ବିଣ (ନ+ଅନ୍ୟ; ଯାହା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟ ନୁହେ)—
Ananya ୧ । ସ୍ୱକୀୟ; ଆପଣାର—1. Own.

ଅନନ୍ୟତା; ଅନନ୍ୟତ୍ୱ } ବି ୨ । ଏକାନ୍ତ ଆସକ୍ତ—2. Exclusively devoted; devoted to no one else.

୩ । ଅଭିନ୍ନ; ସେହି ଏକା—3. Identical; selfsame.

ଅନନ୍ୟକର୍ମ୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅନ୍ୟ କର୍ମନ୍)—
Ananyakarmmā ଯାହାର (ନିଦିଷ୍ଟ କର୍ମ ଛଡ଼ା) ଅନ୍ୟ କର୍ମ, ବ୍ୟବସାୟ ବା ଜୀବିକା ନାହିଁ—Having no other occupation, employment or vocation.

ଅନନ୍ୟଗତି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅନ୍ୟ+ଗତି)
Ananyagati —ଅନନ୍ୟଗତିକ (ଦେଖ)
Ananyagatika (See)

ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା) ଏକମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ—
Sole resort or refuge.

ଅନନ୍ୟଗତିକ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅନ୍ୟ+ଗତି+କ)—
Ananyagatika ୧ । ଯାହାର ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ; ନିରୁପାୟ;
(ଅନନ୍ୟଗତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିରାଶ୍ରୟ—1. Having no other alternative or resource.

୨ । ନିରାଶ୍ରୟ—2. Helpless.

ଅନନ୍ୟଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଅନ୍ୟ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍.
Ananyagāmi ୧ମା. ୧ବ.)—
(ଅନନ୍ୟଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଯେ ଆଉ କାହାରଠାକୁ ନ ଯାଏ—
1. Going to no other.

୨ । ଯେ ଅନ୍ୟ କାହାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗମ ନ କରେ—
2. Cohabiting with no one else.

ଅନନ୍ୟଚିତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅନ୍ୟ+ଚିତ୍ତ)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୋଯୋଗ—
Ananyachitta 1. Undivided attention.
(ଅନନ୍ୟଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଏକାଗ୍ରତା—2. Concentration of mind.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅନନ୍ୟଚେତା (ଦେଖ)
Ananyachetā (See)

ଅନନ୍ୟଚିନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅନ୍ୟ+ଚିନ୍ତା)—
Ananyachinta ଯେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟର ଚିନ୍ତା ନ କରି
(ଅନନ୍ୟଚିନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲକ୍ଷ୍ୟୀଭୂତ ବିଷୟରେ ଏକମାତ୍ର ଚିନ୍ତା ଦେଇ ଥାଏ—Giving one's undivided thought to a matter.

ଅନନ୍ୟଚେତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅନ୍ୟ+
Ananyachetā ଚେତସ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
ଯେ ଏକମାତ୍ର ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନ ଦେଇଥାଏ—
Giving one's undivided attention to a matter.

ଅନନ୍ୟଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ନ+ଅନ୍ୟ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ
Ananyaja ଅନ୍ୟଠାରୁ ଜନ୍ମି ନାହିଁ)—
ମନସିଜ, ମଦନ; କାମ—Cupid; love.

ଅନନ୍ୟଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିଷୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ
Ananyadṛushti ପଡ଼ୁ ନ ଥିବା ଦୃଷ୍ଟି; ଏକଦୃଷ୍ଟି—
Steadfast or intent gaze; staring at one thing only.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅନ୍ୟ+ଦୃଷ୍ଟି)—
ଯାହାର ଏକ ପଦାର୍ଥ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ—
Gazing intently on one thing only.

ଅନନ୍ୟଦେବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ ଅନ୍ୟଦେବ)—
Ananyadeba ୧ । ଏକ ଦେବ ଛଡ଼ା ଯାହାର ଅନ୍ୟ ଉପାସ୍ୟ ଦେବ ନାହିଁ—1. Having no other God to worship.

୨ । ଯାହା ଛଡ଼ା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଦେବ କେହି ନାହିଁ—
2. Having no other superior Deity.

ସଂ. ବି—ପରମାତ୍ମା; ପରବ୍ରହ୍ମ; ପରମେଶ୍ୱର—
The Supreme Being.

ଅନନ୍ୟଧର୍ମ୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅନ୍ୟ+ଧର୍ମନ;
Ananyadharmā ୧ମା. ୧ବ.)—
ଯାହାର ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ବା ଗୁଣ ନାହିଁ—
Having no other quality or attribute.

ଅନନ୍ୟନାଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅନ୍ୟ+ନାଥ)—
Ananyanātha ଯାହାର ଅନ୍ୟ କେହି ପ୍ରଭୁ ବା ସ୍ୱାମୀ ନାହିଁ—
(ଅନନ୍ୟନାଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having no other lord or master.

ଅନନ୍ୟନାଥା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନନ୍ୟନାଥ+ଆ)—
Ananyanāthā ଅନନ୍ୟନାଥର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Ananyanātha.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଅନୂଢ଼ା କନ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ୟ ବର ପ୍ରତି ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା ହୋଇ ନାହିଁ—A girl not previously betrothed to any other bride-groom.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଭ୍ରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଠ,ଥ	ଫ	ଲୃ	ଊ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅନନ୍ୟପର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନାହିଁ ଅନ୍ୟପର=ଅନ୍ୟଗତି ଯାହାର; ନ+ଅନ୍ୟପର)—
Ananyapara
(ଅନନ୍ୟପରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଅନନ୍ୟଚିତ୍ତ (ଦେଖ)
1. Ananyachitta (See)
୨ । ଅନନ୍ୟପରାୟଣ (ଦେଖ)
2. Ananyaparāyaṇa (See)

ଅନନ୍ୟପରାୟଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଅନ୍ୟପରାୟଣ)—
Ananyaparāyaṇa
(ଅନନ୍ୟପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଅନନ୍ୟଚିତ୍ତ (ଦେଖ)
1. Ananyachitta (See)
୨ । ଯେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ନୁହେଁ—
2. Not attached to any other person

ଅନନ୍ୟପୂର୍ବା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନ+ଅନ୍ୟପୂର୍ବା)—
Ananyapūrbā
୧ । ଯେଉଁ କନ୍ୟା ଆଉ କୌଣସି ବରପାତ୍ରକୁ ଏଥିପୂର୍ବରୁ ବାଗ୍‌ଦତ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ—
Unbetrothed (girl)
୨ । ଅବିବାହିତା—2. Unmarried (girl)
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଗଦତ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା କନ୍ୟା—
Unbetrothed girl; a virgin.

ଅନନ୍ୟବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନାହିଁ ଅନ୍ୟବୃତ୍ତି ଯାହାର; ନ+ଅନ୍ୟ ବୃତ୍ତ)—
Ānanyabṛutti
୧ । ଯାହାର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ, ଅନ୍ୟ ବା ଅବଲମ୍ବନ ନାହିଁ—
1. Not having any other occupation, or calling.
୨ । ଯାହାର ଆଉ କେଉଁ କଥା ପ୍ରତି ମନଦେବାକୁ ନାହିଁ—
2. Having nothing else to attend to.
୩ । ଏକାନ୍ତ ମନୋଯୋଗୀ – 3. Closely attentive.

ଅନନ୍ୟମନସ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଅନ୍ୟମନସ୍କ)—
Ananyamanaska
(ଅନନ୍ୟମନସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଏକାଗ୍ରଚିତ୍ତ; ଏକାଗ୍ର ମନୋଯୋଗଯୁକ୍ତ—
Giving undivided attention; with attention concentrated on one object.

ଅନନ୍ୟମନା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ନ+ଅନ୍ୟ+ମନସ୍ ୧ମା.୧ବ)—
Ananyamanā
୧ । ଅନନ୍ୟମନସ୍କ (ଦେଖ)—
1 Ananyamanaska (See)
୨ । ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମନେ କରେ ନାହିଁ—
2. Thinking of nothing or none else.

ଅନନ୍ୟମାନସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଅନ୍ୟ+ମାନସ)—
Ananyamānasa
(ଅନନ୍ୟମାନସା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଅନନ୍ୟମନସ୍କ (ଦେଖ)
Ananyamanaska See)

ଅନନ୍ୟଶରଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅନ୍ୟ+ଶରଣ)—
Ananyaśaraṇa
(ଅନନ୍ୟଶରଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଯାହାର ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରୟ ନାହିଁ—
Having no other shelter or refuge.

ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଅନ୍ୟ+ସାଧାରଣ)—
Ananyasādhāraṇa
୧ । ଅତି ଅସାଧାରଣ—
1. Very extraordinary; uncommon.
୨ । ଯାହା ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସାଧାରଣ ନୁହେଁ—
2. Not common to any one else.
୩ । ଯାହା ଅନ୍ୟ କାହାର ନୁହେଁ—
3 Not belonging to any other.

ଅନନ୍ୟାଶ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଅନ୍ୟ+ଆଶ୍ରିତ)—
Ananyāśrita
୧ । ସ୍ୱାଧୀନ—1. Independent.
୨ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଆଶ୍ରା କରି ନାହିଁ—
2. Not having resorted to another.
ସଂ. ବ—(ସ୍ୱ ତ୍ତ) ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ଦାୟଗ୍ରସ୍ତ ବା ଆବଦ୍ଧ ନୁହେଁ; ଅନ୍ୟ କାହାଠାରେ ବନ୍ଧା ଛଡା ନ ଥିବା—
(law) Unencumbered property.

ଅନପ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅପ)—ନିର୍ଜଳ; ଜଳହୀନ—
Anapa
Destitute of water.

ଅନପକରଣ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅପକରଣ)—
Anapakaraṇa
(ସ୍ୱ ତ) ନ ଦେବା—(law) Non-payment; non-delivery (M. W.)

ଅନପଚୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅପଚୟ)—
Anapachaya
୧ । ଅବିନାଶୀ; ଅବ୍ୟୟ—
1 Indestructible.
୨ । ଅବିନଷ୍ଟ—2. Undamaged.
୩ । ଅପବ୍ୟୟିତ ନ ଉଡ଼ାଇଥିବା–3. Not squandered.

ଅନପତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅପତ୍ୟ)—
Anapatya
(ଅନପତ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅନପତ୍ୟତା—ବି)
ନିଃସନ୍ତାନ; ପୁତ୍ରପୌତ୍ରାଦିହୀନ—
Issueless; childless.

ଅନପତ୍ୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନପତ୍ୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Anapatyaka
ଅନପତ୍ୟ (ଦେଖ)
Anapatya (See)

ଅନପତ୍ରପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଅପତ୍ରପ)—ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
Anapatrapa
(ଅନପତ୍ରପା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Shameless.

ଅନପରାଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଅପରାଦ୍ଧ)—
Anaparāddha
୧ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଆଘାତ ବା ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ କରିନାହିଁ—1. One who has not injuied anybody.
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—2. Faultless.

ଅନପରାଧ—ସଂ. ବି. (ନଞ ତତ୍ ; ନ+ଅପରାଧ)—
Anaparādha
(ଅନପରାଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଅପରାଧଶୂନ୍ୟତା; ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା—
Innocence; innocuousness.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯଦେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯେ ଅପରାଧ କରି ନାହିଁ—
1. Innocent.

୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—2. Faultless; free from defects.

ଅନପରାଧୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ + ଅପରାଧୀ)—
Anaparādhī ଯେ ଅପରାଧୀ ନୁହେ—Innocent.
(ଅନପରାଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନପସର—ସଂ. ବିଶ—(ସ୍ୱ ଭ) ଜବରଦସ୍ତି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ରଖିଥିବା
Anapasara ବ୍ୟକ୍ତି; ଚୋରାମାଲର ଜମାଦାର—
(law) Usurper; a receiver of stolen property.

(ଦ୍ର—ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚୋରପରି ଦଣ୍ଡ ଦିଅଯିବାର ବିଧି ଅଛି । ମନୁ—୮।୧୯୮ ।)

ଅନପାୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ + ଅପାୟ)—
Anapāya ୧ । ଅବିନାଶୀ; ଅବିନଶ୍ୱର—
(ଅନପାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Imperishable.

୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ— 2. Lasting.

୩ । ବାଧାରହିତ—3. Without obstacles.

୪ । ସମୃଦ୍ଧ—4. Prosperous.

ସଂ. ବି—୧ । ଦୁଃଖରହିତ; ଅନିଷ୍ଟରୁ ମୁକ୍ତ—
1. Freedom from mischief.

୨ । ମହାଦେବ; ଶିବ – 2. God Śiba.

ଅନପାୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ + ଅପାୟୀ)—ଅନପାୟ (ଦେଖ)
Anapāyī Anapāya (See)
(ଅନପାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନପେକ୍ଷ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅପେକ୍ଷା)—
Anapeksha ୧ । ଯେ କାହାରିକ ଅପେକ୍ଷା ରଖେ ନାହିଁ—
(ଅନପେକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Regardless.
(ଅନପେକ୍ଷତା—ବି) ୨ । ନିରପେକ୍ଷ—2. Impartial.

୩ । ସ୍ୱାଧୀନ—3. Independent.

୪ । ନିର୍ମମ—4. Indifferent.

୫ । ବେଖାଉଲିଆ—5. Careless.

ଅନପେକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (ନ + ଅପେକ୍ଷା)—୧ । ବେଖାଉଲି—
Anapekshā 1. Carelessness.

୨ । ସର୍ବପ୍ରତି ଅପେକ୍ଷା ନ କରିବା—
2. Disregard; want of regard for another.

ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅନପେକ୍ଷ + ଆ)—ଅନପେକ୍ଷର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Anapeksha.

ଅନପେକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅପେକ୍ଷା + ଇତ)—୧ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ—
Anapekshita 1. Unexpected.

୨ । ଖାତିର୍ କରି ନ ଥିବା—
2. Disregarded; unheeded.

ଅନପେତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅପ + ଇ ଧାତୁ+ତ)—
Anapeta ୧ । ଯାହା ଗତ ହୋଇ ନାହିଁ—
1. Not gone; not past.

୨ । ପୃଥକ୍ ହୋଇ ନ ଥିବା—2. Not separated.

୩ । ବିଦ୍ୟମାନ; ଉପସ୍ଥିତ—3. Present.

୪ । ଏକାନ୍ତ ଆସକ୍ତ—4. Faithful to.

ଅନଫା—ସଂ. ବି. (ଗ୍ରୀକ୍‌ଭାଷାରୁ ଆଗତ)—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ
Anaphā ଯୋଗବିଶେଷ—(Astronomy) A particular configuration of planets.

ଅନବକାଶ—ସଂ. ବି. (ନଞ ତତ୍ପୁ; ନ+ଅବକାଶ)—
Anabakāśa ଅବକାଶର ଅଭାବ—Want of leisure.
(ଅନବକାଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର ଫୁରୁସେତ୍ ନ ଥାଏ— 1. Having no leisure.

୨ । ଯାହାର ସୁବିଧା ବା ସୁଯୋଗ ନାହିଁ—
2. Having no opportunity or occasion.

୩ । ଅପ୍ରଯୁଜ୍ୟ—3. Inapplicable.

ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ)—୧ । ଧାରାବାହିକ—
Anabachchhinna 1. Continuous.
(ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନତା—ବି) ୨ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ—2. Uninterrupted.

୩ । ଯାହା ରେଖାଆଦିଦ୍ୱାରା ଛେଦିତ ହୋଇ ନାହିଁ—
3. Unintersected.

୪ । ଅତ୍ୟଧିକ; ବେଜାୟ—4. Immoderate.
(ଯଥା—ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ହାସ)

୫ । ସୀମାହୀନ—5. Unbounded.

ଅନବଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅବଦ୍ୟ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—
Anabadya 1. Faultless.
ଅନବଦ୍ୟତା } ବି. ୨ । ଯାହା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆପତ୍ତି କରି ଯାଇ ନ
ଅନବଦ୍ୟତ୍ୱ } ପାରେ—2 Unobjectionable.

୩ । ଅନିନ୍ଦ୍ୟ—Irreproachable.

ଅନବଦ୍ୟା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନବଦ୍ୟ+ଆ)—ଅନବଦ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Anabadyā Feminine of anabadya.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜଣେ ଅପ୍ସରା—Name of one of the Apsarās.

ଅନବଦ୍ୟାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନବଦ୍ୟ+ଅଙ୍ଗ)—
Anabadyāṅga ଯାହାର ଅଙ୍ଗ ବା ଦେହ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—
(ଅନବଦ୍ୟାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having faultless body or limbs.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅଦାନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଣ	ସ	ଷ	ଂ,ଂ	ଲଅ	ଃ	ନ୍ଦ

ଅନବଧାନ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ ତତ୍; ନ+ଅବଧାନ)—ଅମନୋଯୋଗ—
Anabadhāna Inattention; inadvertence.
(ଅନବଧାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଅମନୋଯୋଗୀ—
(ଅନବଧାନତା—ବି) 1. Inattentive.
୨ । ଗଫଲତିଆ—2. Careless.

ଅନବଧି—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅବଧି)—
Anabadhi ଅସୀମ—Boundless.

ଅନବନାଉ—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଅନ୍‌ବନ୍; ଅନ୍‌ବନାଉ)—
Anabanāu ୧ । ବିବାଦ—1. Dispute.
ଅବନିବନାଉ ୨ । ଅବନ; ଅସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ; ଅପଭ୍ରଂ—
ଅନବନାଉ 2. State of being on bad terms.
୩ । ଶତ୍ରୁତା—3. Enmity.
ବହୁଯୋଗେ ହେଉ ଅବନିବନାଉ, ସଦାବନ୍ଧ ଯୋଷା ବହୁରେ ଚଟ୍ଟ ।
ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ. ସମ୍ବଲପୁରଙ୍କ ।

ଅନବରତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅବ+ରମ ଧାତୁ+କ୍ତ. ତ)—
Anabarata ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ—Uninterrupted; incessant.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ସର୍ବଦା—1 Always.
୨ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତଭାବରେ—2. Incessantly.

ଅନବଲମ୍ବ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅବଲମ୍ବ)—
Anabalamba ୧ । ଅବଲମ୍ବନଶୂନ୍ୟ; ଯାହାର ଭିତ୍ତି ନାହିଁ—
(ଅନବଲମ୍ବା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Having no support or prop.
୩ । ନିରାଶ୍ରୟ—3. Helpless.
୪ । ସ୍ୱାଧୀନ—4. Independent.
୫ । ବେକାର—5. Having no employment; unemployed.

ଅନବଲମ୍ବନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅବଲମ୍ବନ)—
Anabalambana ଅନବଲମ୍ବ (ଦେଖ)
(ଅନବଲମ୍ବନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Anabalamba (See)
ସଂ. ବି. (ନଞ୍ ତତ୍)—୧ । ଅବଲମ୍ବନର ଅଭାବ—
1. Want of support.
୨ । ସ୍ୱାଧୀନତା—2 Independence.

ଅନବଲୋଭନ—ସଂ. ବ—୧ । ଉପନିଷଦୁକ୍ତ ଗର୍ଭିଣୀଙ୍କର ୪ର୍ଥ ମାସ-
Anabalovana କର୍ତ୍ତବ୍ୟସଂସ୍କାର ବା ଉତ୍ସବବିଶେଷ (ଗର୍ଭସ୍ରବର ଆଶଙ୍କା ରହିତ କରିବା ଏ ଉତ୍ସବର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ)—
1 Name of a ceremony observed by pregnant woman to prevent miscarriage (M. W.)
୨ । ଉପରୋକ୍ତ ଉତ୍ସବର ବିବରଣ ଲେଖାଥିବା ଉପନିଷଦ୍‌ର ଅଧ୍ୟାୟ—2. Name of a chapter of the Upanishad dealing with the above ceremony.

ଅନବସର—ସଂ. ବ. (ନଞ୍ ତତ୍; ନ+ଅବସର)—
Anabasara ୧ । ଅନବକାଶ (ଦେଖ)
(ଅନବସରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Anabakāśa (See)
୨ । (ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଣସର; ସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ ନେତ୍ରୋତ୍ସବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳ)—ଅଣସର (ଦେଖ)
Anasara (See).
ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି;)—ଅନବକାଶ (ଦେଖ)
Anabakāśa (See)

ଅନବସିତ—ସଂ. ବ (ନ—ଅବ+ଷୋ ଧାତୁ+କ)—ଶିଖରିଣୀ ଛନ୍ଦ ବିଶେଷ, ଏଥିର ପ୍ରତି ଚରଣରେ ୧୧ ପଦ ଥାଏ—
A kind of Sanscrit metre of four lines with eleven feet to each (M. W.)
ସଂ. ବିଶ—ଯାହା ଶେଷ ହୋଇ ନାହିଁ—Not terminated.

ଅନବସ୍କର—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅବସ୍କର)—୧ । ମଳଶୂନ—
Anabaskara 1. Free from dirt.
୨ । ପରିଷ୍କୃତ—2. Clean; cleansed.

ଅନବସ୍ଥ—ସଂ. ବିଶ (ନ+ଅବସ୍ଥା)—୧ । ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
Anabastha 1. Unsettled.
୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Unstable.

ଅନବସ୍ଥା—ସଂ.ବ. (ନଞ୍ ତତ୍; ନ+ଅବସ୍ଥା)—୧ । ଅନିଶ୍ଚିତ ଅବସ୍ଥା—
Anabasthā 1. Unsettled condition.
୨ । ଅସ୍ଥିର ଆଚରଣ—2. Unsteady conduct.
୩ । ଅନୈତିକ ଆଚରଣ—3 Loose conduct.
୪ । (ଦର୍ଶନ) ତୌଣସି ପ୍ରତିପାଦ୍ୟରେ ଶେଷ ମୀମାଂସାର ଅଭାବ—
4. (philosophy) Non-finality of a proposition; endless series of statements (M. W.)
୫ । ଦୁରବସ୍ଥା—5. Adversity.
୬ । ଅଭାବ—6. Want; need.

ଅନବସ୍ଥାନ—ସଂ. ବ. (ନଞ୍ ତତ୍; ନ+ଅବସ୍ଥାନ)—୧ । ଅସ୍ଥିରତା—
Anabasthāna 1. Instability; unsteadiness.
୨ । ସ୍ଥିତିର ଅଭାବ—2. Non-existence.
୩ । ମନ୍ଦ ଆଚରଣ—3. Looseness of conduct.
୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବାୟୁ—4. Air; wind.
ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅସ୍ଥିର—Fickle; unstable.

ଅନବସ୍ଥାୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ନ+ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
(ଅନବସ୍ଥାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଚିରସ୍ଥାୟୀ—Transient.

ଅନବସ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅବସ୍ଥିତ)—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—
Anabasthita 1. Restless.
(ଅନବସ୍ଥିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଠିକଣା; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—2. Fickle, unstable; unsteady.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତେ ଯୁକ୍ତିକ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ବାକ୍ୟାଭୋଗରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଅନସ୍ଥିତ—3. Unsettled.

୪ । ମନ ଆଚରଣବିଷୟ—

4. Loose in conduct. (M. W.)

ଅନବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅନବସ୍ଥିତ+ଚିତ୍ତ)—

Anabasthitachitta ଅସ୍ଥିରମତି—Unsteady mind.

(ଅନବସ୍ଥିତଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—

(ଅନବସ୍ଥିତଚିତ୍ତତ୍ୱ—ବି) ୧ । ଅସ୍ଥିରମତି; ଚାଲମତି—

1. Fickle-minded.

୨ । ଯାହାର ମତଲବ ସବୁବେଳେ ଏକ ନୁହେ—

2. Irresolute.

ଅନବସ୍ଥିତଚେତା—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନବସ୍ଥିତ+

Anabasthitachetā ଚେତସ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—

ଅନବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ (ଦେଖ)

Anabasthitachitta (See)

ଅନବହିତ—ସଂ. ବିଶ (ନ+ଅବହିତ)—୧ । ଅମନୋଯୋଗୀ—

Anabahita 1. Inattentive.

(ଅନବହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ମନ ଦିଏ ନାହିଁ—2. Heedless.

ଅନବିକଳ୍ପ—ସଂ. ବିଶ (ନ+ଅବିକଳ୍ପ)—୧ । ଯାହା ବାରି ହୋଇ ନ

Anabikalpa ପାରେ—1. Indistinguishable.

୨ । ଅନସ୍ଥିତ—2. Undefined.

ଅନଭ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଢ଼ଜାତ) ବି (ସଂ. ଅନୁଭବ)—ବହୁ ଦୁଃଖଭୋଗ—

Anabha Much suffering.

ଅନଭବ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନୁଭବ)—୧ । ବହୁ ଦୁଃଖଭୋଗ—

Anabhaba 1. Much suffering.

୨ । ବହୁ ଦୁଃଖାନୁଭବ—2. Much sad experience.

ଅନଭିଜାତ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ (ନ+ଅଭିଜାତ)—୧ । ଯାହାର ଆଭିଜାତ୍ୟ

Anabhijāta ନାହିଁ; ଯେ ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟ ନୁହେ—

(ଅନଭିଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Not of gentle birth.

୨ । ନୀଚବଂଶଜ—2. Lowborn; ignoble.

ଅନଭିଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ. (ନ+ଅଭିଜ୍ଞ)—

Anabhijña ୧ । ଅଜ୍ଞ; ଯେ ଜାଣେ ନାହିଁ—1. Ignorant.

(ଅନଭିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର ଅନୁଭବ ନାହିଁ—

(ଅନଭିଜ୍ଞତା—ବି) 2. Inexperienced.

୩ । ଅପରିଚିତ—3. Unacquainted with.

୪ । ନିର୍ବୋଧ—4. Stupid.

ଅନଭିଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅଭିଜ୍ଞାତ)—

Anabhijñāta ୧ । ଅଚିହ୍ନିତ—1. Unrecognised.

(ଅନଭିଜ୍ଞାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଚିହ୍ନା—2. Unknown.

ଅନଭିଜ୍ଞେୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅଭିଜ୍ଞେୟ)—

Anabhijñeya ଯାହାକୁ ଚିହ୍ନା ଯାଇ ନ ପାରେ—

Unrecognisable.

ଅନଭିପ୍ରେତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅଭିପ୍ରେତ)—

Anabhipreta ୧ । ଯାହା ମନୁଷ୍ୟ ଯାଞ୍ଚ ନ ଥିଲା—

1. Not intended.

୨ । ଅଭିପ୍ରାୟବହିର୍ଭୂତ—2. Different from what was intended.

ସଂ. ବି—ଅଭିପ୍ରାୟବହିର୍ଭୂତ ଘଟଣା—An occurrence different from what was intended (M. W.)

ଅନଭିବ୍ୟକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ)—

Anabhibyakta ୧ । ଅପ୍ରକାଶିତ—1. Not expressed;

(ଅନଭିବ୍ୟକ୍ତି—ବି) not exhibited.

୨ । ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ—2. Latent.

୩ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ—3. Dim; indistinct.

ଅନଭିଭୂତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅଭିଭୂତ)—

Anabhibhuta ୧ । ଅନାକ୍ରାନ୍ତ—1. Unattacked.

୨ । ଅନନୁଭୂତ—2 Unfelt.

ଅନଭିମତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅଭିମତ)—

Anabhimata ୧ । ଯାହା ମନଲାଖି ନୁହେ—

1. Not to one's mind.

୨ । ଇଚ୍ଛାବିରୁଦ୍ଧ —2. Against one's wish or liking.

୩ । ଅନୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ—3. Not aimed at.

୪ । ଯାହା ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ—4. Disliked.

ଅନଭିରୂପ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅଭିରୂପ)—

Anabhirūpa ୧ । ମେଳ ହେଉ ନ ଥିବା—

1. Not corresponding

୨ । ଯାହା ମନୋମତ ନୁହେ—2. Not pleasing.

୩ । ଅସୁନ୍ଦର—3. Not handsome.

ଅନଭିଲାଷ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅଭିଲାଷ)—

Anabhilāsha ଅନିଚ୍ଛା—Absence of desire or wish.

ଅନଭିଲଷଣୀୟ; ଅନଭିଲଷିତ } ବିଶ.

ଅନଭିଷ୍ୱଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅଭିଷ୍ୱଙ୍ଗ)—

Anabhishwanga ୧ । ଅନାସକ୍ତି—

1. Non-attachment.

୨ । ବୈରାଗ୍ୟ; ନିର୍ମମତା—2. Indifference.

ଅନଭ୍ୟସିତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅଭ୍ୟସିତ)—

Anabhyasita ୧ । ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—

1. Not practised.

୨ । ନିୟମିତରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉ ନ ଥିବା—

2. Disused; neglected.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଣ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ୱ	ଘ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଓ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଷ୍ଟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲ୍ଟ	ଢ	ନ୍ଦ

ଅନଭ୍ୟାଶ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅଭ୍ୟାଶ)—ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ—Distant; not
Anabhyāsa near (M. W.)

ଅନଭ୍ୟାସ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅଭ୍ୟାସ)—
Anabhyāsa ଅଭ୍ୟାସ ବା ନିୟମିତ ଅଲୋଚନାର ଅଭାବ—
Want of regular exercise or practice.

ଅନଭ୍ର—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅଭ୍ର)—
Anabhra ମେଘଶୂନ୍ୟ—Cloudless.

ଅନଭ୍ରବୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ପୁଷ୍କରୁ ମେଘ ନ ଉଠାଇ ହଠାତ୍ ବର୍ଷା
Anabhrabṛushṭi ହେବା)—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ-
ପ୍ରାପ୍ତି—Unexpected acquisition (M. W.)

ଅନମ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ନମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Anama ୧ । ଅନତ—1. Not bent.
୨ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ନମସ୍କାର କରେ ନାହିଁ—
2. One who makes no salutation to another.
ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa.

ଅନମିତେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ନମିତ୍)—
Anamite ୧ । ଅକାରଣରେ; ବୃଥା—
ଅକାରଣେ 1. For nothing; in vain.
ନାହକ୍ ୨ । ଅନ୍ୟଥା; ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ—
2. In another way.
ନ୍ୟାସ୍ୱ ଜ ବୃଥ୍ରେ ସେ ବୃଥ୍ରେ ଅନମିତେ । ପ୍ରାଚୀ—ଉତ୍ସବସଙ୍କେତ ।

ଅନମ୍ବର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅମ୍ବର)—
Anambara ୧ । ବସ୍ତ୍ରହୀନ; ଯେ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ନ ଥାଏ; ନଗ୍ନ;
(ଅନମ୍ବରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦିଗମ୍ବର—1. Naked; unclothed.
୨ । ଫୁଙ୍ଗା—2. Bare.
୩ । ଆବରଣହୀନ—3. Without covering.
ସଂ. ବି—୧ । ନଗ୍ନ କ୍ଷପଣକ; ବୌଦ୍ଧ ଯତିବିଶେଷ—
1. A class of naked Buddhist mendicants.
୨ । ଆକାଶ—2. The sky.
[ଦ୍ର—ଅମ୍ବର ଅର୍ଥ ଆକାଶ; ଅନମ୍ବର ଅର୍ଥ ଆକାଶ ।]
ଅନମ୍ବର ବେଶ ବରେ ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷ ସେ । ମଧ୍ୟସୂଦନ. ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ ।

ଅନୟ—ସଂ. ବି. (ଅ+ନୟ) – ୧ । ମନ୍ଦ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
Anaya 1. Bad management.
(ଅନୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମନ୍ଦ ଆଚରଣ—2. Bad conduct.
୩ । (ନ+ଅୟ)—ଦୁର୍ନୀତି—3. Immorality.
୪ । ମନ୍ଦ ନୀତି—4. Bad policy.
୫ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—5. Misfortune.
୬ । ମନ୍ଦ ପଥ—6. Evil course.
ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ନୟ)—
୧ । ନୀତିଶୂନ୍ୟ—1. Immoral.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅୟ)—ଦୁର୍ଭାଗା—
2. Unfortunate.

ଅନରଗଳ—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ସଂ. ଅନର୍ଗଳ)—
Anaragaḷa ଅନର୍ଗଳ (ଦେଖ)
Anargaḷa (See)

ଅନରଣ୍ୟ—ସଂ. (ନାମ)—ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ଅଯୋଧ୍ୟାର ରାଜାବିଶେଷ
Anaraṇya (ସ୍ୱବଶ ଦିଗ୍ବିଜୟ ସମୟରେ ଏହାଙ୍କୁ ବଧ କରିବାରୁ
ଏ ଅଭିଶାପ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ମୋ ବଂଶର ହାତରେ
ତୁ ନିହତ ହେବୁ—Name of a king of the
Solar Dynasty.

ଅନରଥ—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଅନର୍ଥ)—ଅନର୍ଥ (ଦେଖ)
Anaratha Anartha (See)
ବନ୍ଦ୍ୟ ପତ୍ରଜ୍ଞ ଜ୍ଞମ ଅବରଣ
ଅଭିଶ୍ରୀ ଅନରଥ ଲୋଧ ଅଭିଜ୍ଞ । ବ୍ରୀଜିଂ. ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତ ଛନ୍ଦ ।

ଅନରାରୀ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଇଂ. ଅନରାରୀ)—
Anarārī ଅବୈତନିକ—Honorary.

ଅନରାରୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅନରାରୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍)—
Anarārī majishṭret ଫରୁଜଦାରୀ ମକଦମା ବିଚାର କରିବା
ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ମନୋନୀତ ଅବୈତନିକ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ—
Honorany Magistrate.

ଅନର୍କ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ସଂ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—Name of the
Anarka chaturddaśī 14th day of the bright
fortnight of the month of Kārttika.

ଅନର୍କାଭ୍ୟୁଦିତ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅର୍କ+ଅଭ୍ୟୁଦିତ)—
Anarkābhyudita ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବ କାଳ—
The time just before sun-rise.

ଅନର୍ଗଳ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅର୍ଗଳ)—୧ । ବାଧାରହିତ—
Anargaḷa 1. Unhindered; free from obstruc-
(ଅନର୍ଗଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) tion.
୨ । ନିରନ୍ତର ନିରନ୍ତର ବନ୍ଦ ହେଉ ନ ଥିବା; ଅବିରାମ—
2. Uninterrupted.
୩ । ନିରଙ୍କୁଶ—3. Unfettered.
୪ । ଅପ୍ରତିବନ୍ଧ—4. Unrestrained.
୫ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ—5. Licentious.
୬ । ସ୍ୱାଧୀନ—6. Free; independent.
୭ । ଯାହାରେ ବନ୍ଦିଶ ନ ଥାଏ—7. Having no bar.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—ଅତି ଦୃଢ଼—Very strong.
ସ୍ୱାତ ବଦାଃ ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତ, ଯେହି ବଜିଣୀ ଅନର୍ଗଳ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ସ୍ୱପ୍ନବତ. ୧୦୩ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତଭାବରେ—
1. Uninterruptedly.
୨ । ଗଡ଼ ଗଡ଼ କରି (କହିବା)—2. Very fluently.
(ଯଥା—ବକ୍ତା ଅନର୍ଗଳ କହି ଯାଉଥାନ୍ତି; ଆମେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ବଲ ବଲ କରି ଚାହିଁଥାଉଁ ।)

ଅନର୍ଗଳ ମୁକୁଟ—ବେ. ବ—ରାଜା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ରାଜମୁକୁଟ—
Anargaḷa mukuṭa The crown worn by king Durjyodhana.
ମାଦଗୋବିନ୍ଦ ପାଦେ ମୁଁ ହୋଇ ପରିଣାମୀ
ଅନର୍ଗଳ ମୁକୁଟ ମାଗିଲେ ଦେବୁ ସ୍ୱାମୀ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଅନର୍ଗଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନର୍ଗଳ+ଆ)—ଅନର୍ଗଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ —
Anargaḷā Feminine of Anargaḷa.
ସ୍ତ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—୧ । ଅତି ଦୃଢ଼—1. Very strong.
ଠାଏ ଠାଏ ବଦାଣ ଦରିଦ୍ର ଅନର୍ଗଳା । ଭାରତୀ. ଦ୍ରୁହିନଦ୍ରୁପଣ ଗୀତା ।
୨ । ଅତିବଳଶାଳୀ—2. Very mighty.
ବୃଷିରେ ତ ଭୁମ୍ବେ ଶବ୍ଦେ ଶକ୍ତି ଅନର୍ଗଳା—ଗୀତାମ୍ବର. ବୃଷିଂହପୁରାଣ ।
୩ । ଅଜେୟ—3. Invincible.
ବଳରେ ଗାଣ୍ଡିବୁଲ ତେଜରେ ଅନର୍ଗଳା—ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

ଅନର୍ଘ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅର୍ଘ)—ଅମୂଲ୍ୟ; ବହୁମୂଲ୍ୟ—
Anargha Priceless; invaluable.
ସଂ. ବ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ତ; ନ+ଅର୍ଘ)—୧ । ବେଜାୟ ମୂଲ୍ୟ—
1. Wrong value (M. W.)
୨ । ଅମୂଲ୍ୟମୂଲ୍ୟ—2. Wrong price.

ଅନର୍ଘରାଘବ—ସଂ. (ନାମ) ମୁରାରି ବିରଚିତ ରାମଚରିତାତ୍ମକ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକ—Title of a Sanskrit drama by Murāri.
Anargharāghaba

ଅନର୍ଘ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଅର୍ଘ+ଯ)—୧ । ଅମୂଲ୍ୟ—
Anarghya 1. Priceless.
୨ । ଯାହା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ନୁହେ—
2. Not valuable (M. W.)

ଅନର୍ଥ—ସଂ. ବ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ତ; ନ+ଅର୍ଥ)—୧ । ମନ୍ଦ; ଅନିଷ୍ଟ; ଅଶୁଭ—
Anartha 1. Evil; injury.
୨ । କ୍ଷତି—2. Damage.
୩ । ଅସୁବିଧା—3. Inconvenience.
୪ । ଅକାମିକା ବସ୍ତୁ—
4. Worthless or useless object.
୫ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ମନ୍ଦ ଘଟଣା—
5. Disappointing occurrence.
୬ । ଅପ୍ରୟୋଜନ—6. Want of use or necessity.
ବେ. ବ—୧ । ବିବାଦ—1. Dispute.
୨ । କଳହ—2. Quarrel.
ଅନର୍ଥ ଚଳାଇ ହେଲ ବିଳ ଏବେ ଉଗ—ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅର୍ଥ)—୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ—
1. Worthless.
୨ । ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ; ବେଦରକାରୀ; ଅକାମିକା; ବୃଥା—
2. Useless; unnecessary.
୩ । ନିରର୍ଥକ; ଅର୍ଥହୀନ—
3. Having no meaning; nonsensical.
୪ । ଯାହାର ଅମୁକ ଅର୍ଥ ନ ହୋଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ ଥାଏ—
4. Having not that (but another) meaning (M. W.)
୫ । ଯାହା ମନ୍ଦ ଫଳ ବା ଅଶୁଭ ଜାତ କରେ—
5. Producing evil or misfortune.
୬ । ଅଲାଭକର—6 Unprofitable.
୭ । ଦୁର୍ଭାଗା—7. Unfortunate.

ଅନର୍ଥକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନର୍ଥ+କ)—ଅନର୍ଥ (ଦେଖ)
Anarthaka Anartha (See)
ବେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବୃଥାରେ—1. In vain.
୨ । ଅପ୍ରୟୋଜନରେ—2. Unnecessarily.
ସଂ. ବ—ଅସମ୍ବଦ୍ଧ ପ୍ରଳାପ—Incoherent talk; raving.

ଅନର୍ଥକର—ସଂ. ବିଣ. (ଅନର୍ଥ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Anarthakara ୧ । ଅଶୁଭକର—
(ଅନର୍ଥକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Producing evil or misfortune.
୨ । ବୃଥା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
2. Doing what is useless or worthless.
୩ । ଅଲାଭଜନକ—3. Unprofitable.

ଅନର୍ଥପାତ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ; ଅନର୍ଥ+ପାତ)—ଅଶୁଭ ଘଟଣା;
Anarthapāta ଦୁର୍ଘଟଣା—Inauspicious event; mishap.

ଅନର୍ଥସଂଶୟ—ସଂ. ବ. (ନ+ଅର୍ଥସଂଶୟ)—ଟଙ୍କା ବା ଧନ ହରାଇବାର
Anarthasaṁśaya ଆଶଙ୍କା ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—Non-risk of money or wealth.

ଅନର୍ଦ୍ଧପାଗ—ବେ. ବ. (ତିନିଯରଭାଷା)—ଦେଉଳର ଅଂଶବିଶେଷ;
Anarddhapāga (ଦେଉଳ ତଳେ ନୋଟ—ଦେଖ)
(architecture) A part of a temple (See notes under Deula).

ଅନର୍ଯ୍ୟାପ—ସ୍ତ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ)—୧ । ଅତ୍ୟଧିକ—
Anarjyāpa 1. Excessive.
୨ । ଅନର୍ଯ୍ୟାପ; ଅଗଣିତ—2. Countless.
ଦେବମାନେ ଜାତ ହେଉନ୍ତେ ଅନର୍ଯ୍ୟାପ—ଭାରତୀ. ଦ୍ରୁହିନଦ୍ରୁପଣ ଗୀତା ।
୩ । ବହୁ—3. Many; too much.

ଅନର୍ହ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅର୍ହ=ଯୋଗ୍ୟ)—
Anarha ୧ । ଦଣ୍ଡ ବା ପୁରସ୍କାର ପାଇବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
(ଅନର୍ହା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Undeserving of punishment or reward.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ହ	ଲୟ	ଲୃଅ	ଲ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଓ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

୨ । ଅଯୋଗ୍ୟ—2. Undeserving; unworthy.

୩ । ଅନୁପଯୋଗୀ—3. Unsuitable.

୪ । ଅଯଥେଷ୍ଟ—4. Inadequate.

ଅନଳ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ = ନାହିଁ + ଅଳ = ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତି, ତୃପ୍ତି
Anala ଯାହାର; କିମ୍ବା ଅନ ଧାତୁ = ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅଳ; ଯାହା ନିଃଶ୍ୱାସଦ୍ୱାରା ଜଳିଉଠେ)—

୧ । ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—1. Fire.

୨ । ଅଗ୍ନିଦେବତା—2. The God of Fire.

୩ । ଜଠରାନଳ; ଜୀର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତି—
3. Digestive power; gastric juice.

୪ । ପିତ୍ତ—4. Bile.

୫ । ଅଷ୍ଟାବସୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଷଷ୍ଠ ବସୁ—
5. The sixth of the eight Basu Deities.

୬ । ଚିତାମୂଳ; ଧଳାଚିତା ଓ ନାଲିଚିତା ଗୁଳ୍ମ—
6. Plumbago Zeylanica and Rosea.

୭ । ଦେହାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ବାତ—
7. Wind inside the body.

୮ । ଭଲ୍ଲାତକ; ଭାଲିଆ—8. Marking-nut.

୯ । ର ଅକ୍ଷର—9. The letter 'Ra'.

୧୦ । ୩ ସଂଖ୍ୟା—10. The number '3'.

୧୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ପଞ୍ଚାଶତ୍ତମ ବର୍ଷ—
11. (astronomy) The fiftieth year of the planet Jupiter's cycle.

୧୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) କୃତ୍ତିକାନକ୍ଷତ୍ର—
12. (astronomy) The 3rd lunar mansion; the Pleidas.

୧୩ । ବସୁଦେବଙ୍କ ନାମ—
13. A name of Basudeba.

୧୪ । ମର୍କଟବିଶେଷ—14. Name of a monkey.

୧୫ । ମୁନିବିଶେଷ—15. Name of a sage.

୧୬ । ପିତୃବିଶେଷ -16. A class of manes.

୧୭ । ଆତ୍ମା; ଜୀବାତ୍ମା—17. The soul.

୧୮ । ବିଷ୍ଣୁ—18. A name of Bishṇu.

୧୯ । ପରମେଶ୍ୱର; ପରବ୍ରହ୍ମ —
19. The Supreme Being.

ଅନଳଂକରିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ନ + ଅଳଂ + କୃ ଧାତୁ +
Analaṁkarishṇu କର୍ତ୍ତୃ. ଇଷ୍ଣୁ)—

୧ । ଯେ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧେ ନାହିଁ—
1. Not given to the use of ornaments.

୨ । ଅନଳଂକୃତ —2. Unornamented.

ଅନଳଦ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନଳ + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Analada ୧ । ଅଗ୍ନିଦ; ଯେ ନିଆଁ ଲଗାଏ; ଘରଫୋଡ଼ିଆ—
(ଅନଳଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Incendiary; one who sets fire to houses etc.

୨ । ଯେ ନିଆଁକୁ ନିଭାଏ—2 Quenching fire.

୩ । ଯେ ଉତ୍ତାପକୁ କମାଏ—3. Reducing heat.

ସଂ. ବ. (ଯାହା ଅନଳ ବା ତାପକୁ ଛେଦନ କରେ ବା ଦୂର କରେ)—ଜଳ—Water.

ଅନଳଦୀପନ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅନଳ + ଦୀପନ)—
Analadīpana ଜୀର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତି ବର୍ଦ୍ଧକ—Stomachic; exciting digestion.

ଅନଳନଳ—କ୍ରି. ଅ—୧ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧଭାବରେ—
Analanala 1. Incoherently.

୨ । ଅନିୟମିତରୂପେ—2. Irregularly.

୩ । ଭଲ ମନ ସବୁକୁ ନିର୍ବିଚାରରୂପେ ମିଶାଇବା—
3. Promiscuously.

ଅନଳନଳ । ଓଡ଼ିଆ ବାଣୀ ଶବ୍ଦ ଜଡ—ଓଡ଼ିଆ ।

ଅନଳନଳିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—ଏଣୁତେଣୁ ଗଡ଼ାଏ ଗପିବା; ବହୁଜଳ୍ପନା କରିବା -
Analanalibā To talk incoherently and long.

ଅନଳପ—କ୍ରି. ପଦ୍ୟ. (ସଂ. ଅନଳ୍ପ)—୧ । ଅନଳ୍ପ—
Analapa 1. Not little.

୨ । ଅଧିକ—2. Great

ମୋର ଅନଳପ ପୂର୍ବରେ ଚପ—ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସଙ୍ଗୀତ ।

ଅନଳପ୍ରଭ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନଳ + ପ୍ରଭା)-
Analaprabha ୧ । ନିଆଁପରି ପ୍ରଭାଯୁକ୍ତ; ଜଳୁଥିବା—
(ଅନଳପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Blazing or shining like fire.

୨ । ଅତିତେଜସ୍ୱୀ—2 Dazzling; radiant.

ଅନଳପ୍ରଭା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନଳପ୍ରଭ + ଆ)—ଅନଳପ୍ରଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Analaprabhā Feminine of Analaprabha.

ସଂ. ବ—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍—1. Lightning.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା; ଫୁଟଫୁଟିକା ଗୁଳ୍ମ—
2. A phosphorescent plant; Hali cacabum Cardiospermum.

୩ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ) ଅଗ୍ନିର ଆଭା ବା ତେଜ—
3. Radiance of fire

ଅନଳସ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ + ଅଳସ)—
Analasa ଅଳସ୍ୟବିହୀନ; ନିରଳସ—
Not idle; active.

ଅନଳସାଦ—ସଂ. ବ. (ଅନଳ + ସଦ ଧାତୁ + ଅ)—
Analasāda ଅଜୀର୍ଣ୍ଣରୋଗ; ବାତାର୍ଶ—
Dyspepsia (M. W)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭୋଜେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନଳସେନ—ସଂ. (ନାମ)—ଯକ୍ଷିଗ୍ରାମବିଶେଷ (ଏହାଙ୍କ କନ୍ୟା କୃତ୍ତିକାଙ୍କୁ ଶନୈଶ୍ଚର ବିବାହ କରିଥିଲେ)—Name of a king of Jakshas.
Analasena

ଅନଳସେନ ବୋଲଣ ଯକ୍ଷଗଣ ବନା
ବୃଦ୍ଧିବା ବୋଲ ବିଦ ଭାର ଏକର ତନୁମା । ବୃଷଂହି. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ଅନଳାନନ୍ଦ—ସଂ. (ନାମ)—ବେଦାନ୍ତକଳ୍ପତରୁ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—
Analānanda Name of a Sanscrit treatise Bedānta Kalpataru.

ଅନଲି—ସଂ. ବି—ବିଜବୃକ୍ଷ; ଅଗସ୍ତି ଗଛ—
Anali A tree; Sesbania Grandiflora.

ଅନଳ୍ପ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଅଳ୍ପ)—
Analpa ୧ । ଯାହା ଅଳ୍ପ ନୁହେ, ଅସାମାନ୍ୟ—
1. Not a little.
୨ । ଅଧିକ—2 Much.
୩ । ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ—3. Numerous.
୪ । ବଡ଼—4. Great.

ଅନଳ୍ପଘୋଷ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନଳ୍ପ+ଘୋଷ)—
Analpaghosha ଉଚ୍ଚଶବ୍ଦକାରୀ; ବଡ଼ଘାଟିଆ—
(ଅନଳ୍ପଘୋଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) Very clamorous; very noisy.

ଅନଶନ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅଶନ)—
Anaśana ୧ । ନ ଖାଇବା; ଅଭୋଜନ—1. Starvation
୨ । ଉପବାସ—2. Fasting.
୩ । ପର ଉପରେ ଦାଉ ସାଧିବା ପାଇଁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଓପାସ ରହିବା—
3. Fasting as a form of suicide from vindictive motives (M. W.)
ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନିରାହାର—1. Starved.
(ଅନଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉପବାସୀ—2. Fasting.
(ଅନଶନତା—ବି) ୩ । ଖାଉ ନ ଥିବା—3. Not eating.

ଅନଶିତ—ସଂ. ବି. (ନ+ଅଶ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—
Anaśita ୧ । ଉପବାସ—1. Fasting.
୨ । ଆହାରର ଅଭାବ—2. Condition of not having eaten.

ଅନଶ୍ନାନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ+ଅଶ ଧାତୁ+ଆନ)—
Anaśnāna ୧ । ଖାଉ ନ ଥିବା—
(ଅନଶ୍ନାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not eating (M. W.)
୨ । ଉପବାସ କରିଥିବା—2. Fasting.

ଅନଶ୍ୱର—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ନଶ୍ୱର)—ଚିରସ୍ଥାୟୀ; ଅବିନାଶୀ—
Anaśwara Indestructible; imperishable.

ଅନସ୍—ସଂ. ବି.—୧ । (ଅନ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—
Anas (ବୈଦିକ) ଶକଟ, ଗାଡ଼ି; ରଥ; ଯାନ—
1. Cart; conveyance.
୨ । (ଅନ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅସ; ଯାହା ଯୋଗୁଁ ଜୀବ ବଞ୍ଚେ ବା ଜୀବନଧାରଣ କରେ)—ମାତା—
2. Mother.
୩ । (ଅନ ଧାତୁ=ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବା+ଭାବ. ଅସ)—ଜନ୍ମ—
3 Birth.
୪ । (ଅନ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ)—ଜୀବ—
4. A living creature.
୫ । ସନ୍ତାନ—5. Offspring.
୬ । (ଅନ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିବା+ସଂଜ୍ଞା. ଅସ; ଯାହା ଖାଇ ଜୀବ ବଞ୍ଚେ)—ଭାତ; ଅନ୍ନ—6. Boiled rice.
୭ । ଖାଦ୍ୟ—7. Food.
୮ । ପିତା—8. Father.
୯ । ରନ୍ଧନଶାଳା—9. Kitchen.
୧୦ । ଶୋକ—10. Grief.
୧୧ । ଜଳ—11. Water.

ଅନସୂୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଅସୂୟା)—
Anasūya ୧ । ଅସୂୟାଶୂନ୍ୟ; ଯାହାର ଅଦେଖା ନାହିଁ—
(ଅନସୂୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not envious; not spiteful.
୨ । ରୋଷଶୂନ୍ୟ—2. Free from anger.

ଅନସୂୟକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନସୂୟ+କ)—
Anasūyaka ଅନସୂୟ (ଦେଖ)
(ଅନସୂୟକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Anasūya (See)

ଅନସୂୟା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନସୂୟ+ଆ)—ଅନସୂୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Anasūyā Feminine of Anasūya.
ସଂ. ବି. (ନ+ଅସୂୟା)—୧ । ଅସୂୟାରାହିତ୍ୟ; ଅଦେଖାର ଅଭାବ—
1. Freedom from spite; absence of envy.
୨ । ଦକ୍ଷକନ୍ୟାବିଶେଷ; ଅତ୍ରିଋଷିଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
2. Name of the wife of sage Atri.
୩ । କାଳିଦାସଙ୍କ ଶକୁନ୍ତଳାର ସଖୀବିଶେଷ—
3. Name of a companion of Kālidāsa's Śakuntalā.

ଅନସୂୟୁ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ନ+ଅସୂୟା+ଉ)—
Anasūyu ଅନସୂୟ (ଦେଖ)
Anasūya (See) (M. W.)

ଅନହଂକାର—ସଂ. ବି. (ନ+ଅହଂକାର)—
Anahaṁkāra ୧ । ଅହଙ୍କାର ବା ଗର୍ବଶୂନ୍ୟତା—
(ଅନହଂକାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Absence of pride or self-conceit.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲସ୍	ଜ୍ଞ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଲଅ	ଜ	ନ୍ତ

୨ । ଜୀବାତ୍ମା ପରମାତ୍ମାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ନ ଭାବିବା—
2. Absence of a tendency to regard soul as distinct from God.

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ – ନିରହଙ୍କାର; ଗର୍ବଶୂନ୍ୟ—
Free from self-conceit.

ଅନହଂକୃତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ଅନହଙ୍କାର; ଗର୍ବଶୂନ୍ୟ—
Anahaṁkṛuta Free from self-conceit.
(ଅନହଂକୃତା— ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅନହଂକୃତ—ବି)

ଅନହଂବାଦୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ+ଅହଂବାଦୀ)—
Anahaṁbādi ଅନହଙ୍କାର, ଗର୍ବଶୂନ୍ୟ; ଆତ୍ମବଡ଼ମା ରହିତ—
(ଅନହଂବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Free from sel-fconceit.
ଅନହଂବାଦିତା } ବି.
ଅନହଂବାଦ }

ଅନହତନାଦ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅନାହତନାଦ)—ଅନାହତନାଦ (ଦେଖ)
Anahatanāda Anāhatanāda (See)

ଚୋରେ ଅନହତନାଦ, ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣିବ ଶବ୍ଦ ।
ଭାରତୀ—ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଅନହୁତି—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅନାହୂତ; ଅହେତୁକ)—
Anahuti ୧ । ଅହେତୁକ—1. Groundless.
ଅନହୋତ ୨ । ଅମୂଳକ—2. Unfounded.
ଅଚାନକ ୩ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ—3. Unexpected.
୪ । ଅପ୍ରଚୋଦିତ—4. Unprovoked.
୫ । ହଠାତ୍ ଘଟିବା—5. Sudden.
୬ । ବୃଥା—6. Vain.
ଦେ. ଅ—୧ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତରୂପେ—Unexpectedly.
୨ । ହଠାତ୍—2 Suddenly.
୩ । ଅକାରଣ; ବିନାକାରଣରେ—3. Without any assignable cause or justification
୪ । ବୃଥାରେ—4. In vain.

ଅନହୋତ—ଦେ. ବିଶ. ଓ ଅ—ଅନହୁତି (ଦେଖ)
Anahoti Anahuti (See)
ନାଁ ଦେ. ବି. (ସଂ. ନ ଭବତି)—ନ ହୋଇ; ନ ଘଟିବା—
ନହିଁ Not happening.
ଦେ. ଅ—ନାଁ; ନାହିଁ—No.
(ଯଥା—ମୁଁ ଭଣ ଦନ ହେଲି ବଛ ଧନ ମାଗୁଛ ମତେ ହୋଇ ଅନହୋଇ ପଦେ କହିଦେଲେ ମୁଁ ଗଲିଯାନ୍ତି ।)

ଅନା—ସଂ. ଅ—୧ । (ବୈଦିକ) ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା—1. Here by.
Anā ୨ । (ବୈଦିକ) ଏହିପରି—2 Thus.
୩ । (ବୈଦିକ) ପ୍ରକୃତରେ—3. Indeed.

ଦେ. କ୍ରି—ଅନାଇବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା କ୍ରିୟାର ପୁରୁଷ ଅନାଦରାର୍ଥ ଏକ ବଚନ (ତୁ) ରେ ଆଦର—ଦେଖ୍; ଚାହାଁ—
(you) Do look ! See !

ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅନାସ୍ଥା)—ଅନସ୍ଥାପ୍ରାପ୍ତ; ଅବହେଳିତ—
Uncared for; disregarded.
ତୁମର ଗର୍ବ ହୋଇ ତୁଚ ଏବେ ଅନା । ବୃନ୍ଦାବନ. ମହାପରି. ବନ ।

ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରକାର; ଭଙ୍ଗ; ଭାବ; ଅବସ୍ଥା—
1. Manner; condition.
(ଯଥା—ଏ ଝୋଳାଝୋ କେତେ ଅନା ଦେଉଛ ।)
୨ । (ନାମ-ପୁଂ.) (ସଂ. ଅନାମ; ଅନାଦ)—
ଅନାଦ, ଅନାମ ଆଦ ଲୋକଙ୍କ ଭାବ ନାମ—
3. Name for calling Anāma or Anādi.

ଅନାଅନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ)—
Anāani ୧ । ପରସ୍ପରକୁ ଚାହିଁବା—
ଚାଓଆଚାହି 1. Looking at each other.
ତକାତକି ଅନାଅନ ଚାହାର, ଚାହିଁ ଚୋର ଚାହାର । ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ ।
ଦେ. ବିଶ—ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରୁଥିବା—
Looking at each other.
ଇନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଜୁନର ବଥା ଚାହିଁଲେ ଚହିଁ
ପକ୍ଷିମାନେ ପରସ୍ପର ଯେ ଅନାଅନ ହୋଇ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ଅନାଇଁ—ଦେ. ଅ. (ଅନାଇଁବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ; ଅବ୍ୟୟ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Anāiñ
ଚେୟେ (ଅମୁକୁକୁ) ଚାହିଁ; ଅନୁରୂପ; ଅନୁସାରେ—
ଦ୍ୱିଜକର According to.
ଗଣ୍ଡକ୍ଷାଳଙ୍କର ବଚନ୍ ଅନାଇଁ,
ପାର୍ଥ ଦିବ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରେ ଚହିଁ । ବୃନ୍ଦାବନ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅନାଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଭୂତ. ଅ. ଅନ୍ୟୋନ୍ୟାବଲୋକନ)—
Anāiñbā ୧ । ଚାହିଁବା—1. To look; to see.
ଚାଓଆ ଏଥି ଅନ୍ତେ ଅରଜୁନ ବୃଷ୍ଣକୁ ଅନାଇଁ
ତକାତା ଓଠରେ ଘୁଣି ଯେ ସଂଜ୍ଞାମନା ହୋଇ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।
୨ । ଆଦରିବା; ଯତ୍ନନେବା—1. To take care of.
(ଯଥା—ଯେ ପଣ୍ଡ ଦଶ ବର୍ଷ ହେଲା ବଉଷମ ହୋଇ ତା ପିଲା ପିଲିକି ଅନାଇଁବାକୁ ନାହିଁ ।)
୩ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—3. To wait for.
ଓଡ଼ିଆ ଅଧିକାର ବାଟକୁ ଅନାଇଁ
ବିଶ୍ୱାସରେ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବାହାରୁ ବ ଚାହିଁ । ବୃନ୍ଦାବନ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୪ । ଆଦର ବା ସ୍ନେହଦୃଷ୍ଟି କରିବା—
4. To cast an affectionate look or glance.
ଚମ୍ବରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ବାଟରେ ଚାହିଁ, ଅଳସ ଭାବରେ ଥରେ—ଦ୍ୱାରାଧ ।

ଅନାଉଣି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା; ଚାହିଁବା—
Anāuṇi 1. Looking at.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଘୃଣାରେ ବୃଷ୍ଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରହ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବହୁନାଅବଳନା, ଅନାଇଣି ତ ମନା
ବହୁ ଯେ ଆର୍ତ୍ତ ହୁଏ ଗ୍ରହିବୁରେ । ବଦ୍ୟେପୂର୍ବ. ବଟୋଇବଟ୍ଟ—ଏ ଗୀତ ।

୨ । ଚାହାଣି; ଚାହିଁବାର ଛଟକ—
2. Mode of glancing; glance.

ଅନତ ଅନାଇଣି ଦୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରାଣ ବଳୁଅ । ବଦ୍ୟେପୂର୍ବ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଦର୍ଶନ; ଦୃଷ୍ଟି—3. Look; sight.

ମନା ହବର ହୁତ, ଅନାଦରହୁତ
ଅନାଇଣି ଜରତ ତୁନା ବହୁ ହୁଏତ । ବଦ୍ୟେପୂର୍ବ. ବଟୋଇବଟ୍ଟ. ଶ୍ରୀ ଗୀତ ।

ଅନାକର୍ଣ୍ଣନୀୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନ + ଆକର୍ଣ୍ଣନୀୟ)—
Anākarṇṇanīya ଅଶ୍ରାବ୍ୟ; ଅକଥନୀୟ—Not fit for hearing; unspeakable.

ଅନାକାଙ୍କ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ + ଆକାଙ୍କ୍ଷା + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Anākāṅkshī ଆକାଙ୍କ୍ଷା ବା କାମନାରହିତ—
(ଅନାକାଙ୍କ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Free from desires

ଅନାକାର—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ + ଆକାର)—
Anākāra ନିରାକାର; ଆକାରହୀନ—Formless; shapeless.

ସଂ. ବି—ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମ; ପରଂବ୍ରହ୍ମ; ପରମେଶ୍ୱର—The Supreme Being.

ଅନାକାଳ—ସଂ. ବି. (ନ + ଅ + କାଳ)—
Anākāla ୧ । ଅସମୟ; ଅକାଳ—1. Unseasonable time.

୨ । (ସ୍ମୃତି)—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—2. (law books) Famine. (M W.)

ଅନାକାଳଭୃତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ଯେଉଁ ବିକଳରେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ପର ଘାଣେ ମୁଣ୍ଡ ବିକଥିବା ଦାସ—A slave who became so voluntarily to avoid starvation in a time of scarcity.

ଅନାକୁଳ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ + ଆକୁଳ)—
Anākula ୧ । ଯେ ବ୍ୟସ୍ତ ନୁହେ; ଯେ ଅଜ୍ଞାନ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ—
(ଅନାକୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not beset; not confused.
(ଅନାକୁଳତା—ବି) ୨ । ଧୀରସ୍ଥିର—2. Calm.
୩ । ନିୟମାଧୀନ—3. Regular.
୪ । ଅବିଚଳିତ—4. Unperplexed.

ଅନାକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ + ଆକ୍ରାନ୍ତ)—
Anākrānta ୧ । ଯାହାକୁ କେହି ଆକ୍ରମଣ କରି ନାହିଁ—
(ଅନାକ୍ରାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Unassailed.
୨ । ଯାହାକୁ କେହି ଆକ୍ରମଣ କରି ନ ପାରେ—
2. Unassailable.

ଅନାକ୍ରାନ୍ତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନାକ୍ରାନ୍ତ + ଆ)—ଅନାକ୍ରାନ୍ତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Anākrāntā Feminine of Anākrānta.

ସଂ. ବି—ଅଙ୍କରାନ୍ତ—The prickly Night shade. (Solanium Jacquini)

ଅନାଖୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅନଖୁ)—
Anākhu ଅଣଖୁଆ (ଦେଖ)—Anakhuā (See)

ଅନାଗ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ + ଆଗସ୍)—୧ । ନିଷ୍ପାପ—
Anāga 1. Sinless.
(ଅନାଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—2. Blameless.

ଅନାଗତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ + ଆଗତ)—୧ । ପହଞ୍ଚି ନଥିବା—
Anāgata 1. Not yet arrived.
୨ । ଆସି ନ ଥିବା—2. Not come.
୩ । ଅବଶ୍ୟ ଘଟି ନ ଥିବା—3. Not yet happened.
୪ । ଅପ୍ରାପ୍ତ—4. Not yet attained.
୫ । ଭବିଷ୍ୟତ—5. Future.

ଦ୍ୱେ ପ୍ରଭାବରୁ ଅତୀତ ଅନାଗତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଭୟଅଛ ଏ ଜଗତ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୬ । ଅଜ୍ଞାତ—6. Unknown.
୭ । ଅପଠିତ—7. Unlearnt.

ସଂ. ବି—ଭବିଷ୍ୟତ—The future.

ଅନାଗତବାଧା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା) ଭବିଷ୍ୟରେ ଘଟିବା ବାଧା ବା
Anāgatabādhā କଷ୍ଟ—Future trouble (M. W.)

ଅନାଗତବିଧାତା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍ପୁ; ଅନାଗତ + ବିଧାତୃ
Anāgatabidhātā ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ
(ଅନାଗତବିଧାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉପାୟ ସଂସ୍ଥାନ କରେ—Providing for future; provident.

ସଂ. ବି—ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ରର ମାଛର ନାମ—Name of a fish in a story of the Pañchatantra.

ଅନାଗତାବେକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅନାଗତ + ଅବେକ୍ଷଣ)—
Anāgatābekshaṇa ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଦୃଷ୍ଟି—Act of looking at that which is not yet come or the future (M. W)

ଅନାଗତାର୍ତ୍ତବା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନାଗତ + ଋତୁ + ଅ)—ଋତୁମତୀ ହୋଇ ନ ଥିବା
Anāgatārttabā (ବାଳିକା)— a girl) Who has not yet attained to puberty.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଋତୁମତୀ ବାଳିକା—An unmenstruated girl.

ଅନାଗତି—ସଂ. ବି. (ନ + ଅ + ଗତି)—୧ । ଅପ୍ରାପ୍ତି—
Anāgati 1. Non-attainment.
୨ । ନ ପହଞ୍ଚିଥିବା—2. Non-arrival
୩ । ଅନୁପସ୍ଥିତି—3. Absence.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ବସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅନ୍ତସ୍ଥବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ଃ

ଅନାଗମ—ସଂ. ବି. (ନ+ଆଗମ)—ଅନାଗତି (ଦେଖ)
Anāgama Anāgati (See)

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅନୁପସ୍ଥିତ—1. Not present.

୨ । ଆସି ନ ଥିବା—2. Not come.

୩ । (ସ୍ମୃତି) ଯାହା ପୂର୍ବରୁ ଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଥବା ହୋଇ ଲାଭ ହୋଇ ନାହିଁ ତଥାପି ଯାହା ବିନା ଦଲିଲରେ ଅବଦ୍ୟମାନ କାଳରୁ ଭୋଗଦଖଲ କରାଯାଇଅଛି—

3. (law) (a property or thing) Which does not constitute an accession to previous property but has been possessed from time immemorial and therefore without documentary proof (M. W.)

ଅନାଗମୋପଭୋଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅନାଗମ+ଉପଭୋଗ)—
Anāgamopabhoga ଅବଦ୍ୟମାନ କାଳରୁ ବିନା ଦଲିଲରେ ଭୋଗ ଦଖଲ କରାଯାଇଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିର ଭୋଗ—Possession or enjoyment of a property from time immemorial which does not constitute an accession to previous property.

ଅନାଗମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଆଗମ୍ୟ)—
Anāgamya ୧ । ଅପ୍ରାପ୍ୟ—1. Unattainable.

୨ । ଅଗମ୍ୟ—2. Unapproachable.

ଅନାଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଆଗାମିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Anāgāmī ୧ । ଯାହା ଭବିଷ୍ୟତ୍ ନୁହେ—1. Not future.

୨ । ଉପସ୍ଥିତ ହେତୁ ନ ଥିବା—2. Not arriving.

୩ । ଯାହା ଫେରି ଆସି ପାରିବ ନାହିଁ—

3. Not subject to returning.

ସଂ. ବି—ଗୌର ବୌଦ୍ଧ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରୁ ତୃତୀୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—Name of the third of the four Buddhist orders.

ଅନାଗାମୁକ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଆ+ଗମ ଧାତୁ+ଉକ)—
Anāgāmuka ୧ । ଯେ ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ—
(ଅନାଗାମୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not likely to come.

୨ । ଆସିବାରେ ଯାହାର ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ—

2. Not in the habit of coming.

ଅନାଘ୍ରାତ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଅଘ୍ରାତ)—ଶୁଙ୍ଘାଯାଇ ନ ଥିବା; ଯାହାକୁ
Anāghrāta କେହି ଅବଧ୍ୟ ଶୁଙ୍ଘିନାହିଁ—Not yet smelt.
ଅନାଘ୍ରାତ ପୁଷ୍ପ ଅନେକଟ ଲୁବ୍ଧ କରିଲେଣି ଭ୍ରାମ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର । ରଘୁବଂଶ—ରଘୁ ।

ଅନାଚରଣ—ସଂ. ବି. (ନ+ଆଚରଣ)—୧ । ଉଚିତ ବା ପ୍ରଥାସଙ୍ଗତ
Anācharaṇa କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରିବା— 1. Non-performance

ଅନାଚରିତ } ବିଣ
ଅନାଚରଣୀୟ } of what is right or customary.

୨ । ଅନୁଚିତ ଆଚରଣ—2. Improper behaviour

୩ । ଅସଦାଚରଣ—3. Misconduct.

ଅନାଚାର -ସଂ. ବି. (ନ+ଆଚାର)—୧ । ଆଚାରପାଳନତା—
Anāchāra 1. Non-observance of social or customary rites.

୨ । ଅନାଚରଣ (ଦେଖ)

2. Anācharaṇa (See)

ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—୧ । ଆଚାରପାଳନ—
(ଅନାଚାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not observing customs.

୨ । କଦାଚାର—2. Of bad conduct.

୩ । ଶୌଚାଦି ଆଚାର ନ ମାନିବା—

3. Nonobser-vance of the prescribed canons of purity.

୪ । ପ୍ରଥା, ଆଇନ ବା ଔଚିତ୍ୟ ନମାନିବା ଲୋକ—

4. Regardless of custom, law or propriety.

୫ । ଯେ ନିୟମ ମାନେ ନାହିଁ—

5. Unprincipled (M. W.)

୬ । ଅସାଧାରଣ—6. Uncommon.

ଅନାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ନ+ଆଚାର+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Anāchārī ୧ । ଉଚିତରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ ନ ଥିବା—
(ଅନାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not acting properly.
(ଅନାଚାରିତା—ବି) ୨ । ବିଦ୍ୟ ସମାଜାନୁମୋଦିତ ଆଚାରପାଳନ—

2. Ill-bred; Ill-behaved.

୩ । ଯେ ଗର୍ହିତ ଆଚରଣ କରେ—

3. Of bad conduct.

୪ । ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଚାର ନ ପାଳେ—4. Not observing the prescribed canons of the scriptures and law books.

ଅନାଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ନ)—୧ । ଖାଦ୍ୟ; ଶସ୍ୟ —1. Grains.
Anāja ୨ । ଦାନା—2. Food.
ଆନାଜ ୩ । ପରିବାପତ୍ର—3. Kitchens-vegetables.
ଅନାଜ ୪ । ଔଷଧ —4. Medicine.

ଅନାଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଆ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Anājñāta ୧ । ଅଜ୍ଞାତ—1. Unknown.

୨ । ଜ୍ଞାତ ବିଷୟମାନଙ୍କୁ ବଳି ଯାଇଥିବା—

2. Surpassing all that has ever been known (M. W.)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଘୃଣାରେ ବୁଝିବ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯଦେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନାଟନ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଅନଟନ)—ଅନଟନ (ଦେଖ)
Anāṭana Anaṭana (See)

ଅନାଡ଼ି- ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନାର୍ଦ୍ଧ; ପ୍ରା. ଅନାଇସ୍ସ ସଂ. ଅଣ୍ଣାଣୀ ପ୍ରା. ଅଣ୍ଣାଣୀ)—
Anāṛḍi
ଆନାଡ଼ି ୧ । ଅଜ୍ଞ—1. Ignorant.
ଅନାଡ଼ୀ ୨ । ଅନିପୁଣ—2. Not skilful.
୩ । ନିର୍ବୋଧ—3. Stupid; foolish.
୪ । ଅସଭ୍ୟ; ଅମାର୍ଜିତ—4. Uncivilized; unrefined.
୫ । ଯେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରମାଦ ଘଟାଏ—5. Bungling.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅମାନିଆ—Disobedient.

ଅନାଢ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଆଢ୍ୟ)—
Anāḍhya ୧ । ନିର୍ଦ୍ଧନ; ଗରିବ—1. Poor.
(ଅନାଢ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କାଙ୍ଗାଳ—2. Indigent; destitute.

ଅନାତପ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ ତତ୍; ନ+ଆତପ)—
Anātapa ଖରା ବା ରୌଦ୍ରାଭାବ; ଛାୟା—Absence of sun's rays; shade.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଆତପଶୂନ୍ୟ—1 Void 6f sun-shine.
୨ । ଛାୟାଯୁକ୍ତ—2 Shady.
୩ । ଶୀତଳ—3. Cold.

ଅନାତୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ନ+ଆତୁର)—
Anātura ୧ । ଆତୁରତାରହିତ; ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—
(ଅନାତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Free from suffering or anxiety.
(ଅନ ତୁରତା—ବ) ୨ । ରୋଗହୀନ; ସୁସ୍ଥ - 2. Well.

ଅନାତ୍ମଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଆତ୍ମଜ୍ଞ)—
Anātmajña ୧ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବା ପାରମାର୍ଥିକ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—
(ଅନାତ୍ମଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Not having spiritual knowledge.
୨ । ନିର୍ବୋଧ; ଯେ ନିଜର ଶକ୍ତି ବା ଅବସ୍ଥା ବୁଝି ନ ପାରେ-
2. Unable to realise one's own condition or power.

ଅନାତ୍ମମାନ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଆତ୍ମମାନ)—
Anātmanīna ୧ । ଯାହା ଆତ୍ମାର ଉପଯୋଗୀ ନୁହେ—
(ଅନାତ୍ମମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Not adopted to self.
୨ । ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ—2. Disinterested.

ଅନାତ୍ମବେଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ନ+ଆତ୍ମନ୍+ବିଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ —୧ମା. ୧ବ.)—ଅନାତ୍ମଜ୍ଞ (ଦେଖ)
(ଅନାତ୍ମବେଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Anātmajña (See)

ଅନାତ୍ମୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ + ଆତ୍ମୀୟ)—୧ । ନିଃସମ୍ପର୍କୀୟ (ବ୍ୟକ୍ତି); ପର—1. Unrelated; out-sider.
(ଅନାତ୍ମୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିପକ୍ଷ; ବିଦ୍ୱେଷୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Inimical.

ଅନାତ୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ଆତ୍ମାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନୁହେ; ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନୁହେ—Impersonal
ସ. ବ—ନିଜର ପରିବାର ପ୍ରତି ସ୍ନେହର ଅଭାବ—Want of affection for one's own family.

ଅନାତ୍ୟନ୍ତିକ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ ଆତ୍ୟନ୍ତିକ)—
Anātyantika ୧ । ଅଚିର—1. Not perpetual.
୨ । ଯାହା ଶେଷ ନୁହେ—2. Not final.
୩ । ଯାହା ମଝିରେ ମଝିରେ ଘଟେ—3. Recurrent.

ଅନାଥ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ନାଥ)—
Anātha ୧ । ସ୍ୱାମୀହୀନ; ପ୍ରଭୁହୀନ--1. Masterless.
(ଅନାଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଆଶ୍ରୟହୀନ; ନିରାଶ୍ରୟ—
2. Helpless; forlorn.

ଅନାଥ ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ ବାହୁଁ, ଅଭାରେ ପଥ ନ ବଉର ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ୧୦ମ ।

୩ । ରକ୍ଷକହୀନ—3. Having no protector.
୪ । ପିତୃହୀନ—Fatherless.
ସ. ବ. ପୁଂ—ଆଶ୍ରୟହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Helpless person.
୨ । ଗରିବ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Poor person.
୩ । ପିତୃମାତୃହୀନ ଶିଶୁ—3. Orphan.

ଅନାଥନାଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନାଥ+ନାଥ)—
Anāthanātha ୧ । ଅନାଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ବନ୍ଧୁ ବା ଆଶ୍ରୟଦାତା—
1. Protector of the unprotected.
୨ । ପରମାତ୍ମା; ପରମେଶ୍ୱର—2. God.

ଅନାଥନିବାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନାଥ+ନିବାସ)—
Anāthanibāsa ଅନାଥାଶ୍ରମ (ଦେଖ)
Anāthāśrama (See)

ଅନାଥପିଣ୍ଡଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନାଥ+ପିଣ୍ଡ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଦୁଃଖୀ ଗରିବମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ଦେଇ ପୋଷୁଥିଲେ)—ଶାକ୍ୟମୁନି ବା ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଜନୈକ ଭକ୍ତ ଶେଠ; ଏହାଙ୍କ ବଗିଚାରେ ବୁଦ୍ଧ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ—Name of a merchant-devotee of the Buddha.

ଅନାଥପିଣ୍ଡିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନାଥ+ପିଣ୍ଡ+ଇକ)—
Anāthapiṇḍika ଅନାଥପିଣ୍ଡଦ (ଦେଖ)
Anāthapiṇḍada (See)

ଅନାଥବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନାଥ+ବନ୍ଧୁ)—
Anāthabandhu ୧ । ଅନାଥବ୍ୟକ୍ତିର ସହାୟକ ବା ଆଶ୍ରୟଦାତା-
1. The friend of the helpless.
୨ । ପରମେଶ୍ୱର—2. God.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ବେ. ବ. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
A name given to males.

ଅନାଥମନ୍ଦିର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅନାଥ+ମନ୍ଦିର)—
Anāthamandira ଅନାଥାଶ୍ରମ (ଦେଖ)
Anāthāśrama (See)

ଅନାଥା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନାଥ+ଆ)—ଅନାଥର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Anāthā Feminine of Anātha.

ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅସହାୟା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A helpless woman.
୨ । ପିତୃମାତୃହୀନା ବାଳିକା—2. An orphan girl.
୩ । ବିଧବା—3. A widow.

ଅନାଥାଳୟ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅନାଥ+ଆଳୟ)—
Anāthālaya ଅନାଥାଶ୍ରମ (ଦେଖ)
Anāthāśrama (See)

ଅନାଥାଶ୍ରମ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅନାଥ+ଆଶ୍ରମ)—
Anāthāśrama ୧ । ପିତୃମାତୃହୀନ ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦେବା ଓ ପୋଷିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆଶ୍ରମ—
1. An orphanage.
୨ । ଗରିବ ଓ ନିରାଶ୍ରୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେବା ସ୍ଥାନ—
2. A poor-house

ଅନାଥିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ+ନାଥିନୀ=ସ୍ୱାମୀଯୁକ୍ତା) —
Anāthinī ୧ । ବିଧବା; ସ୍ୱାମୀହୀନା—1. Widowed.
୨ । ନିରାଶ୍ରୟା—2. Helpless (woman)
୩ । ରକ୍ଷକବିହୀନା—3. Protectorless.

ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନାଥା (ଦେଖ)
Anāthā (See)

ଅନାଥୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ ବ. (ସଂ. ଅନାଥିନୀ)—ଅନାଥିନୀ (ଦେଖ)
Anāthuṇī Anāthinī (See)

ମୁହଁ ରେ ନର୍ମଗା ନାଥ ଅଟେ ଅନାଥୁଣୀ । ଓଡ଼ିଆ. ମହାଭାରତ—ମଧ୍ୟ ।

ଅନାଦର—ସଂ. ବ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ନ+ଆଦର)—
Anādara ୧ । ଅଯତ୍ନ; ଆଦରର ଅଭାବ—
(ଅନାଦୃତ—ବିଣ) 1. Want of care; neglect.
୨ । ଅସମ୍ମାନ; ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା—
2. Disrespect; discourtesy; irreverence.
୩ । ଉପେକ୍ଷା—3. Disregard.
୪ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—4. Abuse.

ଅନାଦରଣ—ସଂ. ବ. (ନ+ଆଦରଣ)—
Anādaraṇa ୧ । ଅଯତ୍ନ; ଗରହେଳାଦିସ୍ତ; ଅଣଦେଖା—
1. Neglect
୨ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ ବ୍ୟବହାର—
2. Disrespectful behaviour.

ଅନାଦରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଆଦରଣୀୟ)—ଆଦରର ଅଯୋଗ୍ୟ;
Anādaraṇīya ଉପେକ୍ଷଣୀୟ—Not deserving
(ଅନାଦରଣୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) respect; not fit to be respected.

ଅନାଦରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନାଦର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Anādarī ଯେ ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ବା ଅସମ୍ମାନ କରେ—
Disrespectful; irreverent.

ଅନାଦି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆଦି)—
Anādi ୧ । ଯାହାର ଆଦି ନାହିଁ—
1. Having no beginning.
୨ । ଅନନ୍ତକାଳରୁ ଥିବା—
2. Existing from eternity.
୩ । ଜନ୍ମରହିତ; ଅଜ—3. Birthless.
୪ । ଯାହାର ଜନ୍ମକାଳ ବା ଆଦି ଠିକଣା କରିଯାଇ ନ ଯାଏ—
4. Whose birth or beginning or origin is untraceable.

ତୁମେ ଆଦି ଅନାଦି ଚରାଚର, ତ୍ରିଦ ସ୍ୱରୂପ ନାହିଁ ଓରପର ।
ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା—ଗଙ୍ଗାଧର ।

ସଂ. ବ—ପରମେଶ୍ୱର; ଭଗବାନ—God.
ବେ. ବ. ପୁଂ—ଲୋକବିଶେଷଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

ଅନାଦିକାରଣ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆଦିକାରଣ)—
Anādikāraṇa ପରମେଶ୍ୱର—God.

ଅନାଦିନାଥ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅନାଦି+ନାଥ)—
Anādinātha ପରମେଶ୍ୱର—God.

ଅନାଦିନିଧନ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆଦି=ଜନ୍ମ+ନିଧନ=ମୃତ୍ୟୁ)—
Anādinidhana ପରମେଶ୍ୱର; (ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ରନାମୋକ୍ତ) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମ—God; a name of Bishṇu.

ସଂ. ବିଣ—ଅନନ୍ତକାଳସ୍ଥାୟୀ—Eternal.

ଅନାଦିମଧ୍ୟାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆଦି+ମଧ୍ୟ+ଅନ୍ତ)—
Anādimadhyānta ଯାହାର ଆଦି, ମଧ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତ ନାହିଁ—
Having no beginning, middle or end.

ଅନାଦିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଆଦିଷ୍ଟ)—
Anādishṭa ୧ । ଯାହା ଆଦେଶ କରିଯାଇ ନ ଥାଏ—
1. Not ordered; unauthorised.
୨ । ପୁଂ—ଯେ ଆଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥାଏ—
2. Who has not received any order or authority.

ଅନାଦିନବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆଦିନବ)—
Anādinaba ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—Faultless.
(ଅନାଦିନବା—ସ୍ତ୍ରୀ)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନାଦୃତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ+ଆଦୃତ)—
Anādṛuta ୧ । ଯାହାକୁ ଆଦର ବା ସମ୍ମାନ ଦେଖା ଯାଇ-
(ଅନାଦୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାହିଁ—Unhonoured.

ଅନାଦେୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନ + ଆଦେୟ)—ଗ୍ରହଣର ଅଯୋଗ୍ୟ;
Anādeya ଅଗ୍ରହଣୀୟ—Not fit to be received; unacceptable.

ଅନାଦେଶକର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ+ଆଦେଶ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Anādeśakara ଅ)—ଯାହା ଆଦେଶ ଦିଆ ଯାଇ ନାହିଁ
(ଅନାଦେଶକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତାହା ଯେ କରେ—Doing what is not commanded or not allowed (M.W.)

ଅନାଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆଦ୍ୟ)—ଅନାଦି (ଦେଖ)
Anādya Anādi (See)
୨ । (ନଞ୍ ତତ୍; ନ+ଅଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ) ଅଖାଦ୍ୟ; ଯାହା ଖାଆଯାଇ ନ ପାରେ—2. Not eatable.

ଅନାଧୂନି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. ଓ କ୍ରି. ବିଶ—ଅନାଧୁନି (ଦେଖ ।
Anādhuni Andādhuni (See)

ଅନାଧୂନିଆଁ—ଦେ. ବିଶ—ଅନାଧୁନିଆ (ଦେଖ)
Anādhuniāṁ Andādhuniā (See)

ଅନାଧୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆଧୃଷ୍ଟ)—୧ । ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ—
Anādhṛushṭa 1. Unchecked.
୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ—2. Perfect.
୩ । ଅଜେୟ—3. Invincible.

ଅନାପଦ୍—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ ତତ୍; ନ+ଆପଦ୍)—
Anāpad ୧ । ବିପଦ୍‌କାଳ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସମୟ—
1. Time other than that of calamities (M. W.)
୨ । ଆପଦର ଅଭାବ—
2. Absence of misfortune.
[ଦ୍ର—ମନୁସଂହିତା ୪—୨ ରେ ଅଛି ଯେ ବୃଦ୍ଧସ୍ତୁ ଅନାପଦ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପତ୍‌କାଳ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଯହିଁରେ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀର କିଛିମାତ୍ର ପୀଡ଼ା ବା ଦ୍ରୋହ ନ ହୁଏ ତମ୍ବା ଅଭାବ ପକ୍ଷରେ ଅଳ୍ପ ପୀଡ଼ା ହୁଏ ଏପରି ବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବ—ରାମଶଙ୍କର. ମନୁ. ୪।୨ ।]

ଅନାପଦ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆପଦ)—ଆପଦରହିତ—
Anāpada Free from misfortune or calamity.

ଅନାପନ୍ନ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆପନ୍ନ) –
Anāpanna ୧ । ଆପଦରେ ପଡ଼ି ନ ଥିବା—
1. Not fallen into distress.
୨ । ଅପ୍ରାପ୍ତ—2. Unattained.

ଅନାପ୍ଲୁତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆପ୍ଲୁତ)—
Anāpluta ୧ । ଗାଧୋଇ ନ ଥିବା—1. Unbathed.
୨ । ଅଧୁଆ—2. Unwashed.

ଅନାବନା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅନାମ)—
Anābanā ୧ । ଅନାମା; ଯାହାର ନାମ ନାହିଁ—
ଅନାମ; ଯାତା 1 Having no name.
ବେନାମ; ଗୁମନାମ ୨ । ଅଜ୍ଞାତନାମା; ଯାହାର ନାମ ଜଣା ନାହିଁ—
2. Whose name is not known.
୩ । ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ—3. Jumbled up together; mixed up.
୪ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ; ଅସମ୍ବଦ୍ଧ—4. Confused; without sequence or method.
ଦେ. ବିଶ. (ବହୁବଚନ)—
ନାମ ଜଣା ନଥିବା ନାନା ପ୍ରକାରର (ଶାଗ)—Consisting of many nameless (herbs)

ଅନାବନା ଗଛ—ଦେ. ବି—ନାନାପ୍ରକାରର ଅନାମା ବୃକ୍ଷ—
Anābanā gachha Miscellaneous plants having
ଯାତାଗାଛ no name.

ଅନାବନା ଶାଗ—ଦେ. ବି—ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ ନାନାପ୍ରକାରର ଅନାମା
Anābanā śāga ଶାକ—Various kinds of pot-
ଯାତାଶାକ herbs mixed up together.

ଅନାବଶ୍ୟକ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆବଶ୍ୟକ)—
Anābaśyaka ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ; ବେଦରକାରୀ—
Useless; unnecessary.

ଅନାବଶ୍ୟକୀୟ—ଦେ. ବିଶ. (ଅନାବଶ୍ୟକର ଅଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର; କାରଣ
Anābaśyakīya ଆବଶ୍ୟକ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷଣ ଏବଂ ସଂ. ରେ
ଅନାବଶ୍ୟକୀୟ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ)—
ଅନାବଶ୍ୟକ; ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ; ବେଦରକାରୀ—
Useless; unnecessary.

ଅନାବର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ନ+ଆବର୍ଷଣ)—ଅନାବୃଷ୍ଟି (ଦେଖ)
Anābarshaṇa Anābṛushṭi (See)

ଅନାବାଦି—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ନ+ଫା.ଆବାଦୀ)—
Anābādi ୧ । ପଡ଼ିଆ (ଜମି)—1. Waste (land)
ଅନାବାଦି ୨ । ଅକର୍ଷିତ (ଜମି)—
ପରତୀ 2. Uncultivated (land)
ଦେ. ବି—ପଡ଼ିଆ ଜମି—Waste land.

ଅନାବାଦିଆ—ଗ୍ରା. ବିଶ. (ଭୂଲାର୍ଥ; ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ; ଅନାବାଦ
Anābādiā ଜମି ଯାର ହେଉ)—
ନିକର୍ମା ୧ । ନିଷ୍କର୍ମା (ଲୋକ)—1. Worthless (person)
ନିକମ୍ମା ୨ । ଅଳସୁଆ— 2. Idle; lazy.
୩ । ଅଶିକ୍ଷିତ—3. Uneducated.
୪ । ଅବଦ୍ଧ; ଅଶିଷ୍ଟ—4. Unmannerly; uncivil.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅନୁସ୍ୱାରବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

ଅନାବିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆବିଦ୍ଧ)—
Anābiddha ୧ । ଯାହା ଫୋଡ଼ା ଯାଇ ନାହିଁ; ଅଫୁଟା—
1. Unpierced.
୨ । ଅନାହତ—2. Unhurt.

ଅନାବିଳ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆବିଳ)—
Anābiḷa ୧ । ନିର୍ମଳ—1. Clear.
୨ । ଶୁଦ୍ଧ—2. Pure.
୩ । ପରିଷ୍କୃତ—3. Clean.
୪ । ଯାହା ଗୋଳିଆ ନୁହେ—4. Not turbid.
୫ । ଯାହା ମଇଳା ନୁହେ—
5. Not filthy: not dirty.
୬ । ନିଷ୍କପଟ; ସରଳହୃଦୟ—6. Frank; guileless.

ଅନାବିଷ୍କୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆବିଷ୍କୃତ)—
Anābishkṛuta ଯାହାକୁ କେହି ଆବିଷ୍କାର କରି ନାହିଁ—
Undiscovered.

ଅନାବିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆବିଷ୍ଟ)—
Anābishṭa ୧ । ଅନିଯୁକ୍ତ—1. Not engaged in.
(ଅନାବିଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅନାସକ୍ତ—2. Not devoted or
(ଅନାବିଷ୍ଟତା—ବି) attached to.
୩ । ଅସ୍ଥିର—3. Unsettled.
୪ । ଅମନୋଯୋଗୀ—4. Inattentive.

ଅନାବୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆବୃତ)—
Anābṛuta ୧ । ଅନାଚ୍ଛାଦିତ; ଘୋଡ଼ିଆ ହୋଇ ନ ଥିବା—
(ଅନାବୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Uncovered.
୨ । ଖୋଲା—2. Open; exposed.
୩ । ଯାହାର ଘୋଡ଼ଣି ନାହିଁ—
3. Having no lid or cover
୪ । ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ନ ଥିବା; ଫୁଙ୍ଗା—
4. Undressed (M. W.)

ଅନାବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆବୃତ୍ତ)—
Anābṛutta ୧ । ଫେରି ନ ଥିବା—1. Not returned.
(ଅନାବୃତ୍ତ—ବି) ୨ । ଅନିର୍ବାଚିତ—2. Not chosen(M W.)
୩ । ଅନଭ୍ୟସ୍ତ—3. Not exercised or practised.

ଅନାବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ନ+ଆବୃତ୍ତ)—୧ । ଅପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ; ନ
Anābṛutti ଫେରିବା—1. Not returning
୨ । ଅପୁନରାବର୍ତ୍ତନ; ମୋକ୍ଷ; ପରମ ମୁକ୍ତି—
2. Final emancipation.
୩ । ଅନଭ୍ୟାସ—3. Want of practice or
exercise.

ଅନାବୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ନ+ଆବୃଷ୍ଟି)—୧ । ବୃଷ୍ଟିର ଅଭାବ; ମେଘ
Anābṛushṭi ବରଷା ନହେବା—1. Want of rain.
୨ । ଖରା; ମରୁଭୂ—2. Drought
ସଂ. ବିଶ—ବୃଷ୍ଟିହୀନ (ଦେଶ)
Rainless (country)

ଅନାବେଶ—ସଂ. ବି (ନ+ଆବେଶ)—
Anābeśa ୧ । ଅଯତ୍ନ—1. Want of care.
୨ । ଉପେକ୍ଷା—2. Disregard.
୩ । ଅମନୋଯୋଗ—3. Inattention.

ଅନାମ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ନାମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Anāma ୧ । ନାମଶୂନ୍ୟ; ଯାହାର ନାମ ନାହିଁ—1. Nameless.
(ଅନାମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଜ୍ଞାତନାମା; ଯାହାର ନାମ ଜଣା ନାହିଁ—
ଅନାମକ } ବି 2. Whose name is not known.
ଅନାମତା }
୩ । ଦୁର୍ନାମଯୁକ୍ତ—3. Infamous. (M. W.)
୪ । ଅଜ୍ଞାତ—4. Unknown.
୫ । ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ—5. Not famous
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଜୈନବିଶେଷଙ୍କ ନାମ—Name of males.

ଅନାମକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ନାମ+କ)—୧ । ନାମଶୂନ୍ୟ—
Anāmaka 1. Nameless.
(ଅନାମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦୁର୍ନାମଯୁକ୍ତ—2. Infamous.
ସଂ. ବି—୧ । ମଳମାସ—1. An intercalary month.
୨ । ଅର୍ଶରୋଗ—2. Piles (med.).

ଅନାମତ୍—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅନବରତ)—୧ । ଅନବରତ; ସର୍ବଦା—
Anāmat 1. Always.
ଅନବରତ (ଯଥା—ସେ ମତେ ଅନାମତ୍ ବିରକ୍ତ କରୁଛି ।)
ଅନାମତ ଲଗାତାର ୨ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନଭାବରେ—
2. Uninterruptedly.
(ଯଥା—ମୁଁ ଗଲାଦିନୁ ଅନାମତ୍ ଝଡ଼ି ବଢ଼ି ହେଉଛି)
୩ । ଭମାମ୍—3. Wholly; throughout.
(ଯଥା—ତା ଦୁଇ ଗୋଡ଼ ଅନାମତ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ବିରାଟ ବାଢ଼ାଇଛି ।)
ଦେ. ବି. (ଇଂ. ବନୋବସ୍ତିଆ ନବଜ)—ନକ୍ଷାରେ ଘାସ, ଗଛ, ଝାଡ଼ାଆଦିର ଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ—Conventional signs to denote grass, trees and bushes in a Map.

ଅନାମତେ—ଦେ. ଅ—ଅନାମତ୍ (ଦେଖ)
Anāmate Anāmat (See)
ଦେ. କ୍ରି.—ମତେ ଅନା ବା ଚାହାଁ—Look at me.
ଅନାମତେ ଅନା ମତେ ବଣ୍ଡିବାଣି ପୁରୁଷକୁ । ଯୋଗୀରାଜ ବଦନ ଛନ୍ଦ ।

ଅନାମନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଶ—ଅନାବନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Anāmanā (etc) Anābanā etc. (See)

ଅନାମୟ—ସଂ. ବି. (ନ+ଆମୟ=ରୋଗ)—
Anāmaya ୧ । ଆରୋଗ୍ୟ; ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ; ନିରୋଗତା—1. Health.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । କୁଶଳ—2. Weal; well-being.

୩ । ମୋକ୍ଷନାମକ ପୁରୁଷାର୍ଥ—
3. Beatitude; salvation.

ଦେ. ବ—କୁଶଳପ୍ରଶ୍ନ—Question about a person's well-being.

ଦଶମୀର ଅନାମୟ ମୋତେ ଦେଇଯେନ ବର ପରୁଷରେ ନିତ ।
ବଦପୂର୍ବ୍ବ. ବଦୋଷବଦ୍ଧ—ବ ଗୀତ ।

ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁସ୍ଥ; ନୀରୋଗ—
1. Healthy; free from disease.

୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର—2. Salubrious.

୩ । ରୋଗ, ଜରା, ମରଣାଦିବର୍ଜିତ—
3. Free from disease, old age & death.

ଯୋଗଶ୍ରେଷ ମନ ଦେଇ ମାସ୍ୱା—ମୋହ ପାରେ
ଭାମସ ପ୍ରଭାଗତ ଅନାମସ୍ୱ ଖାନେ । ବିଷାଳଥ, ମହାଭାରତ ।

ଅନାମା—ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ + ନାମନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Anāmā ଅନାମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Anāma.

ଅନାମା ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ; କେହିକେହି ଶିକ୍ଷିତ ଲେଖକ ଏ ଶବ୍ଦକୁ ପୁଂଲିଙ୍ଗ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସଂସ୍କୃତ କୋଷକାରମାନେ ଏ ଶବ୍ଦକୁ ପୁଂଲିଙ୍ଗ-ରୂପେ ଚିହ୍ନାଇ ନାହାନ୍ତି ।)—ଅନାମ (ଦେଖ)
Anāma (See)

ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଉପକନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳି; ଅନାମିକା ଅଙ୍ଗୁଠି; ପରଅଙ୍ଗୁଠି—Ring-finger.

ଅନାମିଆଁ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅନାମ)—ଅନାମ (ଦେଖ)
Anāmiāñ Anāma (See)

ଅନାମିକା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନାମକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅନାମକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Anāmikā Feminine of Anāmaka.

ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—କାଣିଆଙ୍ଗୁଠି ଓ ମଝିଅଙ୍ଗୁଠିର ମଝିରେ ଥିବା ଅଙ୍ଗୁଠି; ପରଅଙ୍ଗୁଠି (ଏ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ମୁଦି ଓ କୁଶବଟୁ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।)—Ring-finger.

ଦେ. ବିଶ—ଅନାମ—Nameless.

ଅଥେ ଅନାମିକା ତ୍ରସ୍ତ ଅଥେ ବହେ ଜାମ । ପ୍ରାତା. ପ୍ରଦ୍ଧନରୂପଣ ଗୀତା ।

ଅନାମିଷ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆମିଷ)—
Anāmisha ୧ । ଆମିଷହୀନ; ନିରାମିଷ—
1. Without fish or flesh; meatless.

୨ । ଲାଭହୀନ—2. Profitless (M. W.)

ଅନାମୀ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅନାମ)— ଅନାମ (ଦେଖ)
Anāmī Anāma (See)
ଅନାମୀ

ଅନାମେତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଅନାମତ୍ (ଦେଖ)
Anāmet Anāmat (See)

ଅନାମ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ନମ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Anāmya ଯାହା ନୁଆଁଇହେବା ଅସମ୍ଭବ—
Impossible to be bent.

ଅନାୟକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ନାୟକ)—
Anāyaka ୧ । ନେତାହୀନ; ଯାହାର କେହି ସର୍ଦ୍ଦାର ବା ଶୃଙ୍ଖଳ (ଅନାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାହିଁ—1. Leaderless.

୨ । ଶାସକହୀନ—2. Having no ruler.

୩ । ଅଶୃଙ୍ଖଳ; ଗଡ଼ବଡ଼ିଆ—3. Disorderly.

ଅନାୟତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆୟତ)—୧ । ଅବିସ୍ତୃତ—
Anāyata 1. Not extended.

୨ । ଅଦୀର୍ଘ—2. Not long.

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର; ସ୍ୱଳ୍ପ—3. Small; little.

୪ । ଅଳ୍ପ—4. Few; limited.

୫ । ଧାରାବାହିକ;ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ—5. Continuous (M.W.)

୬ । ପୃଥକ୍ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—
6. Unseparated (M. W.)

୭ । ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ —7. Of short duration. (Apte)

୮ । ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ; ଅସଂଯତ; ଅବାଧ—8. Unrestrained; unchecked (Apte)

୯ । ଯାହାକୁ କେହି ଟେକି ଧରି ନାହିଁ—
9. Unpropped; unsupported.

୧୦ । ସନ୍ନିହିତ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—10. Adjoining.

ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅନାୟତ୍ତ)—ଅନାୟତ୍ତ (ଦେଖ)
Anāyatta (See)

ଅନାୟତନ—ସଂ. ବ. (ନ+ଆୟତନ)—
Anāyatana ଯାହା ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥାନ କିମ୍ବା ବେଦୀ ନୁହେ—
That which is not really a resting place or an alter (M. W.)

ଅନାୟତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଆୟତ୍ତ)—୧ । ଅବଶୀଭୂତ—
Anāyatta 1. Unsubdued.
(ଅନାୟତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାକୁ ଘୋଷା ମନାଯାଇ ନ ପାରେ—
2. Untamed.

୩ । ସ୍ୱାଧୀନ; ଅପରାଧୀନ—3. Independent.

୪ । ଅସମର୍ଥ—4. Incapable.

୫ । ଯାହା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଧୀନରେ ନାହିଁ; କେଉଁଥିରେ-
5. Not under one's control.

୬ । କ୍ଷମତାହୀନ—6. Powerless.

୭ । ଅଧିକାରର ବହିର୍ଭୂତ—
7. Beyond one's control.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଭ
୨	ଐ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଓ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

୮ । ବେଜାରୁ—8. Overpowered.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିରୁପାୟ; ନିରୁପାୟ—1. Helpless.

(ଯଥା—ମୋତେ ଏ ରୋଗ ଅନାୟତ୍ତ କରିଦେଲାଣି ।)

୨ । ଯେ ନିଜ କଥା ନିଜେ ବୁଝେ—

2. One who looks after one's own work.

୩ । ନାଗୁର—3. Resourceless.

ଦେ. ବି—ନାଗୁର ଅବସ୍ଥା—Helpless condition.

ଅନାୟତ୍ତବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. ସୁ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—

Anāyattabṛutti ଯାହାର ସ୍ୱାଧୀନ ବ୍ୟବସାୟ ବା ଜୀବିକା ଥାଏ—Having an independent livelihood.

ଅନାୟତ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଜବରଦସ୍ତ; ବଳପୂର୍ବକ; ଜବରଦସ୍ତି—

Anāyatte 1. Perforce.

ଅନାୟତ୍ତେ ୨ । ନାଗୁର ହୋଇ—

ଲାଚାରିମେ 2. Having no other alternative.

ଅନାୟାସ—ସଂ. ବି. (ନ+ଆୟାସ)—

Anāyāsa ୧ । ପରିଶ୍ରମ ବା ଚେଷ୍ଟାର ଅଭାବ; ଅପରିଶ୍ରମ—1. Want of exertion.

୨ । ସହଜତା—2. Facility; ease.

୩ । ଆଳସ୍ୟ—3. Idleness.

୪ । ହେଳା—4 Neglect

୫ । ଅକଷ୍ଟ; ଅକ୍ଲେଶ—5. Want of trouble.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ସହଜ—1. Easy.

୨ । ପ୍ରଯତ୍ନଶୂନ୍ୟ—2. Free from exertion.

୩ । କ୍ଲେଶଶୂନ୍ୟ—3 Free from trouble or difficulty.

୪ । ପରିଶ୍ରମଶୂନ୍ୟ—4. Free from exertion or labour.

ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅନାୟାସରେ; ସହଜରେ—Easily

ଅନାୟାସକୃତ—ସଂ. ବିଣ—ସହଜରେ କରାଯିବା—

Anāyāsakṛuta Done easily.

ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଆଗରୁ କିଛି ସଂସ୍କାର କରା ନ ଯାଇ ତତ୍କାଳ କରାଯିବା ଔଷଧ—An infusion prepared extemporaneously (M.W.)

ଅନାୟାସସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ଅସ୍ୱା ତତ୍; ଅନାୟାସ+ସିଦ୍ଧ)—

Anāyāsasiddha ୧ । ସହଜରେ ସାଧିତ ହୋଇଥିବା—1. Easily done.

୨ । ସହଜରେ ସିଝିଥିବା—2. Easily boiled.

ଅନାୟୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଆୟୁଷ୍ୟ) – ଆୟୁଃ ପକ୍ଷରେ ଅହିତକର; ଆୟୁଃକ୍ଷୟକର (ଯଥା—ଅତିଭୋଜନ, ଦିବା-ନିଦ୍ରା, ରାତ୍ରି ଜାଗରଣ, ଦିବା ମୈଥୁନ)—Tending to shorten life; fatal to long life.

Anāyushya

ଅନାର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଓ ଫା. ଅନାର୍)—

Anāra ୧ । ଡାଳମ୍—1. Pomegranate.

(ଦ୍ର– ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ମଞ୍ଜି ଥିବା ଡାଳମ୍‌କୁ ବେଦାନା ଓ ବଡ଼ ମଞ୍ଜିଆ ଡାଳମ୍‌କୁ ଅନାର କହନ୍ତି ।)

୨ । (ଏହା ଡାଳମ୍ ଆକୃତି ଥିବାରୁ) ଘଡ଼ିବାଣ;ରୁଗ୍ନିବାଣ—

2. A sort of fire-work.

ଅନାରତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆରତ = ବିରାମ)—

Anārata ଅବିରାମ; ନିରନ୍ତର—Uninterrupted.

(ଅନାରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସର୍ବଦା; ନିରନ୍ତର—1. Always.

୨ । ଅବିରାମରୂପେ —2. Uninterruptedly.

ଅନାରଦାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଅନାର୍+ଦାନା = କ୍ଷୁଦ୍ର ମଞ୍ଜି)—

Anāradānā ୧ । ଡାଳମ୍‌ର ମଞ୍ଜି—1 Seed of Pomegranate.

୨ । ଘଡ଼ିବାଣ—2. A sort of fire-work.

ଅନାରଭ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଆ+ରଭ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—

Anārabhya ଯାହା ଆରମ୍ଭ କରିବା ଅସମ୍ଭବ—Impracticable to be commenced or undertaken.

ଅନାରମ୍ଭ – ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ନ+ଆରମ୍ଭ)—

Anārambha ୧ । ଆରମ୍ଭର ଅଭାବ—1. Non-commencement.

୨ । ଉଦ୍ୟମ ନ କରିବା—

2. Not attempting or undertaking.

ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଆରମ୍ଭଶୂନ୍ୟ—

Having no commencement,

ଅନାରସ—ବୈଦେ. ବି. (ଅମେରିକାର ବ୍ରାଜିଲଦେଶ ଭାଷା ନନସ୍ = ଅନାରସ ଦାରଚିନି ଅର୍ଥାତ)—ଅନାରସ

ଅନନ୍ନାସ Pineapple.

ଅନାରୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ନ+ଆରୋଗ୍ୟ)—ଅସୁସ୍ଥତା; ରୋଗ—

Anārogya Sickness.

(ଅନାରୋଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ସୁ—ଅସୁସ୍ଥ—Unhealthy.

ଅନାରୋଗ୍ୟକର—ସଂ. ବି. (ଅନାରୋଗ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Anārogyakara ୧ । ଯାହା ରୋଗ ଘଟାଏ—1. Causing sickness.

୨ । ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର—2. Unhealthy.

ଅନାର୍ଜବ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ନ+ଆର୍ଜବ)—

Anārjaba ୧ । ଅସରଳତା; ବକ୍ରତା—1. Crookedness.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଷ୍ଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ତବନ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ବଞ୍ଚନା—2. Guile.

୩ । ରୋଗ—3. Disease (M. W.)

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କୁଟିଳ; ବକ୍ର—
(ଅନାର୍ଜବା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Crooked.

୨ । ଅସରଳ; କପଟୀ—
2 Not straight-forward.

ଅନାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଆର୍ତ୍ତ)—୧ । ସୁସ୍ଥ; ଯେ ପୀଡ଼ିତ ନୁହେ—
Anārtta 1. Not sick; well.
(ଅନାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅନାକୁଳ—
2. Free from suffering or anxiety.

ଅନାର୍ତ୍ତବ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଋତୁ=ଋତୁସମ୍ବନ୍ଧୀୟ)—ଅଋତୁରେ
Anārttaba ଘଟିବା; ଅକାଳରେ ଘଟିବା—Unseasonable; taking place out of proper season.

ସଂ. ବି—ଅକାଳ ବର୍ଷା; ବର୍ଷାଋତୁ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଦିନେ ହେବା ବର୍ଷା—Unseasonable rain.

ଅନାର୍ତ୍ତବା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆର୍ତ୍ତବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Anārttabā ଯେଉଁ ବାଳିକା ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଋତୁମତୀ ହୋଇ ନାହିଁ—Unmenstruated (girl or woman.)

ଅନାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଆର୍ଯ୍ୟ)—
Anārjya ୧ । ଅଭଦ୍ର—1. Uncivil.
(ଅନାର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅସାଧୁ—2. Dishonest.

୩ । ଅସତ୍କୁଳପ୍ରସୂତ—3. Base-born; low-born.

୪ । ଅଶ୍ରେଷ୍ଠ—4. Ignoble.

୫ । ଅସଭ୍ୟ—5. Uncivilized.

୬ । ଦୃଶ୍ୟ—6. Despicable.

୭ । ଇତର—7. Vulgar.

୮ । ନିକୃଷ୍ଟ—8. Inferior.

୯ । ଆର୍ଯ୍ୟହୀନ—9. Destitute of Aryans.

ସଂ. ବି—୧ । ଯେ ଆର୍ଯ୍ୟ ନୁହେ—1. A Non-Aryan.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗମନପୂର୍ବରୁ ଭାରତରେ ଥିଲେ । ଏମାନେ ଭାରତର ଆଦିମଅଧିବାସୀ । ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ପାହାଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଗଲକୁ ତଡ଼ି ଭାରତରେ ବସତି କଲେ । ଗଡ଼ଜାତବାସୀ କନ୍ଧ, ଡୋଙ୍କ, ସାନ୍ତାଳ, ଭୂମିଜ, ଗଣ୍ଡ, ଶବର, ପାଣ, କଣ୍ଡର ଓ ଗଣ୍ଡାମ ଏବଂ ବିଷାଖାପାଟଣା ମାଲଅଞ୍ଚଳବାସୀ ପରଜା, କୋଯା, ଗଡ଼ବା, କଣ୍ଡା, ଗୋଣ୍ଡାମାନେ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ।]

୨ । ମ୍ଳେଚ୍ଛ; ବର୍ବର—2. Barbarians.

୩ । (ଅନାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମିବାରୁ) ଗୁଗ୍ଗୁଳ (ଦେଖ)
3. Guggula (See)

ଅନାର୍ଯ୍ୟକ—ସଂ. ବି. (ଅନାର୍ଯ୍ୟ+କ; ଏହା ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳରେ
Anārjyaka ଜନ୍ମିବାରୁ)—ଗୁଗ୍ଗୁଳ—Agallochum (Aquila Agallocha)

ଅନାର୍ଯ୍ୟଜୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ତତ୍; ଅନାର୍ଯ୍ୟ+ଜୁଷ୍ଟ)—
Anārjyajushṭa ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଚରିତ (କର୍ମ)—Practised or observed by Non-Aryans.

ଅନାର୍ଯ୍ୟତା—ସଂ. ବି. (ଅନାର୍ଯ୍ୟ+ଭାବ. ତା)—
Anārjyatā ୧ । ଅସାଧୁତା—1. Dishonesty.

୨ । ଅଭଦ୍ରତା—2. Incivility.

ଅନାର୍ଯ୍ୟତିକ୍ତା—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ) କିରାତତିକ୍ତା; ଚିରାଇତା—
Anārjyatiktā A medicinal plant; Gentiana Cherayata Roxburghii.

ଅନାର୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଆର୍ଷ)—
Anārsha ୧ । ଯାହା ଋଷିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନୁହେ—
1. Not relating to a Sage.

୨ । ଯାହା ବୈଦିକ ସ୍ତବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନୁହେ—
2. Not relating to a Vedic hymn.

୩ । ଋଷିଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
3 Not applied to a Sage.

ଅନାଲମ୍ବ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆଲମ୍ବ)—ଯାହାର ଠିଆ ନାହିଁ—
Anālamba Unsupported; without any stay or support.

ସଂ. ବି. (ନଞ୍ ତତ୍)—ଆଲମ୍ବ ବା ଠିଆର ଅଭାବ—
Want of support or prop.

ଅନାଲମ୍ବନ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଆଲମ୍ବନ)—
Anālambana ୧ । ଯାହାର ଅଶ୍ରା ବା ଠିଆ ନାହିଁ—
1. Unsupported.

୨ । ବିଷାଦଗ୍ରସ୍ତ—2. Desponding (M. W.)

ଅନାଲମ୍ବୀ—ସଂ. ବି—ମହାଦେବଙ୍କ ବୀଣା—
Anālambī Siba's lute.

ଅନାଲମ୍ବୁକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନ+ଆ+ଲମ୍ବ ଧାତୁ+ଉକ+ଆ;
Anālambukā ଆତ୍ମଶ୍ୟା)—
ଋତୁମତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—A woman during menstruation (M. W.)

ଅନାଲସ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ ତତ୍; ନ+ଆଲସ୍ୟ)—
Anālasya ୧ । ଆଳସ୍ୟର ଅଭାବ—
1. Freedom from laziness.

୨ । ଫୁର୍ତ୍ତି; କର୍ମତତ୍ପରତା—2. Assiduity; promptness.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଆଳସ୍ୟହୀନ; ନିରଳସ; କର୍ମ-
(ଅନାଲସ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତତ୍ପର;ଫୁର୍ତ୍ତିବାନ୍—Assiduous; prompt.

ଅନାଲାପ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ ତତ୍; ନ+ଆଳାପ)—
Anālāpa ୧ । ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନ ମିଶିବା—1. Reserve.
(ଅନାଲାପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମୌନ; କଥା ନ କହିବା—
2. Taciturnity.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	କ୍ଷ	ତ୍ର	ଜ୍ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ଓ	ନ୍ତ

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ମୌନୀ—1. Taciturn.

(ଅନାଲାପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶେ ନାହିଁ—
2. Reserved

୩ । ଯେ ଗପେ ନାହିଁ—3. Not talkative.

ଅନାଲାପୀ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନାଲାପ)—ଯେ ମେଳାପୀ ନୁହେ;
Anālāpī ଯେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳାମିଶା କରିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ ନାହିଁ—Unsociable; not affable; reserved.

ଅନାଲୋଚନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଆଲୋଚନୀୟ)—
Anālochanīya ୧ । ଆଲୋଚିତ ହେବାର ଅନୁପଯୁକ୍ତ—
1. Not fit to be discussed.

୨ । ବିବେଚିତ ହେବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
2. Not fit to be considered.

ଅନାଲୋଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଆଲୋଚିତ)—୧ । ଅସମାଲୋଚିତ—
Anālochita 1. Not criticised.

୨ । ଯାହା ଆଲୋଚିତ ହୋଇ ନାହିଁ—
2. Undiscussed

୩ । ଅବିବେଚିତ—3. Not considered.

ଅନାଲୋଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଆଲୋଚ୍ୟ)—ଅନାଲୋଚନୀୟ (ଦେଖ)
Anālochya Anālochanīya (See)

ଅନାଲୋଡ଼ିତ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଆଲୋଡ଼ିତ)—୧ । ଯାହା ଆଲୋଡ଼ିତ ବା
Anālorḍita ଘଷା ହୋଇ ନାହିଁ—1. Undisturbed; untroubled; unruffled.

୨ । ସ୍ଥିର—2. Calm; still.

ଅନାଶ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । (ନ+ଆଶା)—ଆଶାହୀନ;ନିରାଶ—
Anāśa 1. Hopeless; despairing.

୨ । (ଅ+ନାଶ)—ଅବିନଷ୍ଟ; ଜୀବିତ—
2. Undestroyed. living.

ଅନାଶକ—ସଂ. ବି (ନ+ଆଶକ)—୧ । ଅନଶନ; ଉପବାସ—
Anāśaka 1 Fasting (M. W.)

୨ । ପ୍ରାୟୋପବେଶନ; ମରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ ଖାଇବା—
2. Abstaining from food even to death (M W.)

ଅନାଶିବିଆଶି—ବେ. ବିଣ (ସଂ. ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ; ସହଜର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ ବହୁବଚନ)—
Anāśibiuāśi ୧ । ବିବିଧ; ବହୁ—
1. Miscellaneous; many.

୨ । ସମାଗତ ବହୁ ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ ବାଜେ ଲୋକ—
2. Many (persons) assembled at a place uninvited.

୩ । ଅନାମା ଓ ବହୁ—3. Nameless and many.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ବିଶେଷଣରୂପେ ମନୁଷ୍ୟ, ପ୍ରାଣୀ, ରୋଗ, ଅପଦ, ଭୂତ, ପ୍ରେତ ଆଦି ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଅନାଶି ବିନାଶି ରୋଗ—ନାନାପ୍ରକାରର ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୋଗ ।]

ବେ. ବି—୧ । ଖାଦ୍ୟପାନପ୍ରାପ୍ତି ଆଶାରେ ବିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ସମାଗତ ବହୁ ଲୋକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଲୋକ—1. A large number of uninvited persons assembled at a place for food.

୨ । ଅଭାଗତ ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—
2. The poor; the destitute.

୩ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବହୁ ରୋଗ, ଦୁଃଖ ବା ବିପଦ—
3. Many nameless diseases, miseries & dangers.

(ଯଥା—ତୋ ସହ୍ୟାଦ ତୋଠଙ୍କ ତୋର ସବୁ ଅନାଶି ବିନାଶିସାକ ଝାଡ଼ିଦ୍ଉ ନିଅନ୍ତୁ ।)

ଅନାଶ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ନାଶ୍ୟ)—ଅବିନାଶୀ—
Anāśya Indestructible; imperishable.

ଅନାଶ୍ରମୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ନ+ଆଶ୍ରମିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଦ୍ୱିଜାତି-
Anāśramī କର ଚାରି ଆଶ୍ରମରୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗଲେ ନାହିଁ—
One who does not follow the four religious orders which the twice-born are enjoined to observe.

ଅନାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ତ୍ତ ତତ୍ ; ନ+ଆଶ୍ରୟ)—
Anāśraya ୧ । ଆଶ୍ରୟର ଅଭାବ—1. Non-support.

(ଅନାଶ୍ରୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଆଶ୍ରୟହୀନତା—2. Defencelessness.

୩ । ସ୍ୱାବଲମ୍ବନ—3. Self-dependence.

୪ । ଅନ୍ୟସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କରହିତତା—4. Isolation.

ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଆଶ୍ରୟହୀନ; ସହାୟହୀନ—
1. Helpless; having no support.

୨ । ଅରକ୍ଷିତ—2. Unprotected.

୩ । ଏକାକୀ—3. Isolated.

ଅନାଶ୍ରିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଆଶ୍ରିତ)—୧ । ଅବଲମ୍ବନହୀନ—
Anāśrita 1. Not supported.

(ଅନାଶ୍ରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ୱାବଲମ୍ବନଶୀଳ—
2. Self-supporting; self-dependent.

୩ । ସ୍ୱାଧୀନ—3. Independent.

୪ । ଅନ୍ୟର ସମ୍ପର୍କରହିତ—4. Isolated.

୫ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ—
5. Regardless of others.

ଅନାସ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ନାସିକା)—
Anāsa ନାସିକାହୀନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Noseless (person)

ଅନାସନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଆସନ୍ନ)—
Anāsanna ୧ । ଯାହା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ନୁହେ; ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ—
1. Distant; not near.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯାହା ଅଣୁ ଘଟିବ ନାହିଁ—2. Not impending.

ଅନାସ୍ତ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅନାଥ)—୧ । ଅନାଥ; ଅଶରଣ; ନିରାଶ୍ରୟ—
Anāsta 1. Helpless; having no protector.

ବନସ୍ତ୍ରେ ମଣ୍ଡେ ଅନାସ୍ତ ବରଣ ଏଥେ ଶୋଭଲ ମନ୍ଦନ ଦୋଇ ହେ କୁମର ।
ପ୍ରତାପ—ଦେଶିଶେଣ୍ଠ ।

୨ । (ସଂ. ଅନାଥ)—ପିତୃମାତୃହୀନ—2. Orphan.

୩ । (ସଂ. ଅନାସ୍ଥା = ଅନାଦର)—ଅନାଦର ପ୍ରାପ୍ତ; ଯାହାର କେହି ଯତ୍ନ ନିଏ ନାହିଁ—
3. Uncared for; neglected.

ମୁକ୍ତାଚାଣ୍ଡ ପ୍ରାସ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର—ଚାରି ଚୁଅର ଅନାସ୍ତ । ବିଜ୍ଞାନ—ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ।

୪ । (ସଂ. ଅନାସ୍ଥା)—ଅନାଦୃତ—4 Disregarded.

ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନାସ୍ଥା)—ଅନାସ୍ଥା; ଅଯତ୍ନ—
Want of care; neglect.

ପ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅନ୍ୟଥା)—ଅନ୍ୟଥା; ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ—
Otherwise.

(ଯଥା—ମୋ ଚୁଲୁମ ଯେ ଅନାସ୍ତ କରିବ ତାର ସର୍ବନାଶ ହେବ ।)

ଅନାସ୍ଥା— ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନାସ୍ଥା)—ଅନାସ୍ଥା (ଦେଖ)
Anāstā Anāsthā (See)

ପ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅନ୍ୟଥା)—ଅନ୍ୟଥା—Otherwise.

ଅନାସ୍ଥା—ସଂ. ବି. (ନ + ଆସ୍ଥା)—୧ । ଅସ୍ଥିରତା—
Anāsthā 1. Unfixedness (M. W.)

୨ । ଆସ୍ଥା ବା ବିଶ୍ୱାସର ଅଭାବ—
2. Want of confidence.

୩ । ଅସମ୍ମାନ—3. Disrespect.

୪ । ଅଯତ୍ନ—4. Want of care.

୫ । ବେଖାତିର—5 Want of attention.

୬ । ଉପେକ୍ଷା; ଅନାଦର—6. Slight.

୭ । ଅବହେଳା—7. Disregard.

୮ । ଅମନୋଯୋଗ—8. Inattention.

୯ । ବେପରୁଆ; ବେପରୋଇ—
9. Indifference; unconcern.

୧୦ । ଭକ୍ତିର ଅଭାବ—10 Want of devotedness.

ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନ୍ୟଥା)—୧ । ଅନ୍ୟଥାକୃତ—
1. Done otherwise.

୨ । ଅବହେଳିତ—2. Disregarded; disobeyed.

ପାଣ୍ଡରେ ଶୁଏ, ବାଇରେ କହେ ତା କଥା ତ ଅନାସ୍ଥା ହୁଏ—ଚଗ ।

୩ । (ସଂ. ଅନାଥ)—ଅନାଥ—
3. Having no protector.

୪ । ନିରାଶ୍ରୟ—4. Helpless.

ଜାତ ଚୁଅଖ ଅନାସ୍ଥା ହୋଇ ଚୁଲୁଛ
ଫକିରମୋହନ—ଉତ୍କ ସ୍ୱର ।

ଅନାସ୍ୱାଦ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ନ + ଆସ୍ୱାଦ)—ସ୍ୱାଦହୀନତା—
Anāswāda Insipidity; want of taste.

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱାଦହୀନ—
Tasteless; insipid.

ଅନାସ୍ୱାଦିତ— ସଂ. ବିଣ. (ନ + ଆସ୍ୱାଦିତ)—
Anāswādita ୧ । ଯାହାକୁ କେହି ଚାଖି ନ ଥାଏ—
1. Not tasted by any one.

୨ । ଚଖା ହୋଇ ନ ଥିବା—2. Untasted.

ଅନାହତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ + ଆହତ)—
Anāhata ୧ । ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
1. Unbeaten; unhurt.

୨ । ଅକ୍ଷତ—2. Unwounded.

୩ । ଅସ୍ପୃଷ୍ଟ—3. Untouched.

୪ । ଅବ୍ୟବହୃତ—4. Unused.

୫ । ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ନ ଥିବା—5. Intact.

୬ । ନୂଆ ଏବଂ ଅଧୁଆ; କୋରା (ଲୁଗା)—
6. New and unbleached (cloth)

୭ । ତଟକା; ନୂଆ—7. New; fresh.

୮ । ବିନାଆଘାତରେ ଜାତ; ଆଘାତ ନ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ ଜାତ—
8. Produced otherwise than by beating; produced without any stroke.

ଅବଶ୍ୟ ହାମ ଅନାହତ, ସବଦା ଗୁଲ୍ଲେ ଏକମତ ।
ଭୂପତ. ପ୍ରେମସୋମ୍ବୁତ ।

୯ । ଅଗୁଣିତ; ଗୁଣନ କରି ଯାଇ ନ ଥିବା—
9. Unmultiplied.

ସଂ. ବି—୧ । ଧୁଆ ହୋଇ ନ ଥିବା ନୂଆ ଲୁଗା; କୋରାଲୁଗା—
1. Unbleached new cloth.

୨ । (ତନ୍ତ୍ର) ଶରୀରରେ କଳ୍ପିତ ଷଟ୍‌ଚକ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ହୃଦୟରେ କଳ୍ପିତ ଚତୁର୍ଥ ଚକ୍ର ବା ଦ୍ୱାଦଶଦଳପଦ୍ମ—
2. (tantra) The 4th of the six circles imagined inside the body which resembles a twelve petalled lotus and exists in the heart.

ବେ. ବି. (ସଂ. ଅନାହତନାଦ)—ଅନାହତନାଦ; ଓଁକାର—
The mystic syllable 'Om'.

ଅନାହତ ଅକ୍ଷର ଓନ୍ନ ଉଚାରି
ସମସ୍ତ ଛନ୍ଦର ସେ ଓନ୍ନ ମହାସ୍ୱାମୀ । ଶାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅନାହତଚକ୍ର—ବେ. ବି—ଅନାହତ ୨ (ଦେଖ)
Anāhatachakra Anāhata 2 (See)

ଅନାହତଧ୍ୱନି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଅନାହତନାଦ (ଦେଖ)
Anāhatadhwani Anāhatanāda (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଛ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଉଅ	ଉ	ନ୍ଦ

ଅନାହତନାଦ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—

Anāhatanāda ୧ । ବିନା ଆଘାତରେ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମିବା ଧ୍ୱନି—1. A sound produced otherwise than by beating.

ତୋଟକ ଅନାହତ ନାଦ, ଶ୍ରବଣେ ଶୁନିବ ବେଦ ।

ବୃନ୍ଦ, ପ୍ରେମସୁଧାମୃତ ।

୨ । ପ୍ରଣବ, ଓଁକାର—2. The mystic syllable 'Om'.

[ଦ୍ର—ଦୁଇଟିସ୍ତ ଅନାହତ ତନ୍ତ୍ରରୁ 'ଓଁ' ରୂପକ ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମମସ୍ତ ଧ୍ୱନି ବାହାରେ ତାକୁ 'ଅନାହତନାଦ' କହନ୍ତି ।]

୩ । ଶୂନ୍ୟଶବ୍ଦ; ଶୂନ୍ୟରୁ ଶୁଣାଯିବା ଶବ୍ଦ—3. A sound occasionally heard from no where.

ଅନାହାର—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ ; ନ+ଆହାର)—

Anāhāra ୧ । ଅନଶନ; ନିରାହାର; ନ ଖାଇବା; ଉପବାସ—1. Not taking food; fasting.

୨ । ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇବା—2. Starvation.

୩ । ଅଧାରଣ; ନ ଧରିବା—3. Non-seizure (M.W.)

୪ । ଅନୁତ୍ପାଦନ—4. Non-production. (M. W.)

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଉପବାସୀ—1. Abstaining from food; fasting.

୨ । ଯାହାକୁ ଖାଇବାକୁ ନ ମିଳେ—2. Starving; starved.

୩ । ଖାଇ ନ ଥିବା—3. Not having taken food.

୪ । ଯେଉଁ ବ୍ରତରେ କିଛି ଖିଆ ନ ଯାଏ—4. (a vow) In which the observer fasts.

ଅନାହାରମାର୍ଗଣା—ସ. ବି—ଜୈନଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ବ୍ରତବିଶେଷ—

Anāhāramārgaṇā (ଉଣ. ଶବ୍ଦସାଗର)

Name of a religious vow enjoined in the Jaina-scriptures.

ଅନାହାରୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଆହାର+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—

Anāhārī (ଅନାହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନାହାର (ଦେଖ) Anāhāra (See)

ଦେ. ବିଣ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇଂ. ଅନରାରି)—

ଅନାହାରୀ ଅବୈତନିକ—Honorary

(ଯଥା—ଅନାହାରୀ ମେଜେଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ।)

ଅନାହାରୀକାମ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅନରାରି+ସଂ. କର୍ମ)—

Anāhārīkāma ୧ । ଯେଉଁ କାମ କରିବାପାଇଁ ଦରମା ମିଳେ-

ଅନାହାରୀକାଯ ନାହିଁ, ଅଥଚ ମାଗଣା କାମ କରି ବାହାଦୁରୀ ବା ଧନ୍ୟବାଦ ପାଇବାପାଇଁ କାମ କରାଯାଏ—1. Honorary work.

୨ । ମାଗଣା ଚାକିରି—2. Honorary post.

ଅନାହାରୀବାବା—ଦେ. ବି—ଅଲେଖଧର୍ମର ଆଦିଗୁରୁଙ୍କ ଭାବ ନାମ

Anāhārībābā (ଏ ବାର ବର୍ଷ କେବଳ ଫଳ ଓ ବାର ବର୍ଷ କେବଳ ଶୀର ଖାଇ ତପଃ ସାଧନ କରିବାରୁ ଏହି ନାମ) — Name by which the founder of the Alekha sect was known by the people.

ଅନାହାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଆହାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ଧରାଯିବାର ଅନୁପଯୁକ୍ତ—

Anāhārjya 1. Not to be seized or taken.

୨ । ଯାହାକୁ ଦାନର ବା ଉପସ୍ଥାପିତ କରା ଯାଇ ନପାରେ—2. Not producible.

୩ । ଅଖାଦ୍ୟ; ଯାହା ଖିଆ ଯାଇ ନପାରେ—3. Not to be eaten;uneatable (M.W.)

ଅନାହୂତ—ସ. ବିଣ (ନ+ଆହୂତ)—୧ । ଯାହାକୁ ଡାକରା ହୋଇ ନାହିଁ—1. Uncalled.

Anāhūta (ଅନାହୂତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ; ଅବରଣି—2. Uninvited.

ଅନାହୂତୋପଜଳ୍ପୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଅନାହୂତ+ଉପ+ଜଳ୍ପ ଧାତୁ+

Anāhūtopajalpī କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—ଅଗରୁଆ;

(ଅନାହୂତୋପଜଳ୍ପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଗବୋଲ୍ଲ; ଦେହ ବିଷୟରୁଣୁ ଯେ ବଳେ ବଳେ କହେ—

An uncalled for boaster

ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ବଳେ ବଳେ ଯେ କଥା କହେ—

Talking unasked.

ଅନାହ୍ଲାଦ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ନ+ଆହ୍ଲାଦ)—୧ । ଆନନ୍ଦର

Anāhlāda ଅଭାବ—1. Absence of joy.

୨ । ଅସନ୍ତୋଷ—2 Dissatisfaction; discontent.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଆନନ୍ଦିତ ନ

(ଅନାହ୍ଲାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇ ଥିବା—1. Not cheerful.

୨ । ବିଷଣ୍ଣ—2. Gloomy.

ଅନାହ୍ଲାଦିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ନ+ଆହ୍ଲାଦିତ)—ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ନ

Anāhlāditа ଥିବା; ଅପ୍ରୀତ—Not exhilarated.

(ଅନାହ୍ଲାଦିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—ଅନନ୍ତର ଆଦରଯୁକ୍ତ ଭାବ ନାମ—

Ani Name for calling Ananta fondly.

ଅନିଆଁ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ୟାୟ)—ଅନ୍ୟାୟ—Injustice.

Aniāṅ ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ.—ଅନ୍ୟାୟଯୁକ୍ତ—Unjust

ଅନିଆଁ ଅନି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ଭୁଲ; ସଂ. ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ)—୧ । ଚାହାଁଚାହିଁ;

Aniāṅani ପରସ୍ପର ଦେଖାଦେଖି—1. Looking at each other.

୨ । ପରସ୍ପର ଅଖି ଠାରାଠାରି—2. Mutual ogling.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତେ ବୃତ୍ତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଜବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ଚାହୁଁଥିବା —
1. Looking at each other.
୨ । ପରସ୍ପର ଅଖି ଠରଠର ଦେଇଥିବା—
2. Ogling each other.

ଅନିଆଁଅନେଇ—ଭା. ବି. ଓ ବିଣ—ଅନିଆଁଅନ (ଦେଖ)
Aniāñanei — Aniāñani (See)

ଅନିଆଏ—ଭାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଓ ଭାମ୍ବ.ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଅନ୍ୟାୟ)—
Aniāe — ଅନ୍ୟାୟ (ଦେଖ)
Anyāya (See)

ଅନିଆଚାର— ଭା. ବି. (ସଂ. ଅନାଚାର)—୧ । ଅନାଚାର (ଦେଖ)
Aniāchāra — 1. Anāchāra (See)
ଅନାଚାର — ୨ । ନ୍ୟାୟବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ—
ଅନାଚାର — 2 Unjust conduct.

ଅନିଆଚାରୀ—ଭା. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନାଚାରୀ (ଦେଖ)
Aniāchārī — Anāchārī (See)

ଅନିଆମ—ଭା. ବି. (ସଂ. ଅନିୟମ)—
Aniāma ୧ । ଅନୀତି—1. Immorality
୨ । ନୀତିବିଗର୍ହିତ କର୍ମ—2. Immoral act.
୩ । ଅନିୟମ—3. Want of rule or regularity.
୪ । ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ବାରଣ ନ ରଖିବା—
4. Non-observance of the rules of religious and social cleanliness.

ଅନିଆମୀ—ଭା. ବି. (ସଂ. ଅନିୟମ)—
Aniāmī ୧ । ଅନିୟମ—1. Want of rule;
ଅନିୟମୀ — irregularity.
୨ । ନିୟମର ଅପାଳନ—2. Non-observance of rules.
ଭା. ବିଣ. (ସଂ. ଅନିୟମୀ)—୧ । ଅନିୟମିତ—1.Not regular.
୨ । ଯେ ସଦାଚାର ପାଳନ କରେ ନାହିଁ—
2. Not observing social rules.
୩ । ଯେ ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ବାରଣ ରଖେ ନାହିଁ—
3. Not observing the social rules of cleanliness.

ଅନିକିଳି— ଦେ. ବି—ଅଣକାଳ (ଦେଖ)
Anikili — Anakili (See)

ଅନିକେତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ନିକେତ)—
Aniketa ଯାହାର ବାସଗୃହ ନାହିଁ ; ଗୃହଶୂନ—
(ଅନିକେତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Homeless; houseless.

ଅନିକ୍ଷୁ—ସଂ. ବି—ଅଣ ଖୁଅ (ଦେଖ)—(ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ ସିଦ୍ଧ—
Aniksu ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—Anakhuā (See)

ଅନିଗୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିଗୀର୍ଣ୍ଣ) —
Anigirṇṇa ୧ । ଗିଳା ଯାଇ ନ ଥିବା—
1. Not swallowed.
୨ । ଉଦ୍ୟ ବା ଗୁପ୍ତ କରି ଯାଇ ନ ଥିବା—
2. Not suppressed (M. W.)

ଅନିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ ; ଅ+ନିଗ୍ରହ)—
Anigraha ୧ । କାଇଲ ନ ମାନିବା; ଯୁକ୍ତିରେ ପରାଜିତ ହେବା କଥା ନମାନିବା—1. Not owning one's self refuted.
୨ । ଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅଖଣ୍ଡନ—2. Non-refutation.
୩ । ଅଟକ ବା ବାଧାର ଅଭାବ—3. Non-restraint.
ସଂ. ବିଣ—ଅବାଧ—Unrestrained.

ଅନିଗ୍ରହସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅନିଗ୍ରହ+ସ୍ଥାନ)—
Anigrahasthāna (ଦର୍ଶନ) ଯୁକ୍ତିର ଖଣ୍ଡନ ନ ହେବାର ଅବସ୍ଥା ବା ଅବସର—(philosophy) Occasion of non-refutation.

ଅନିଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଇଚ୍ଛା)—ଅନିଚ୍ଛୁକ—
Anichchha Unwilling; undesirous.
(ଅନିଚ୍ଛା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନିଚ୍ଛା— ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନିଚ୍ଛ+ଆ)—ଅନିଚ୍ଛର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Anichchhā Feminine of Anichchha.
ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ ; ନ+ଇଚ୍ଛା)—୧ । ଇଚ୍ଛାର ଅଭାବ—
1. Unwillingness.
୨ । କୌଣସି କାମ କରିବାକୁ ନ ହେବା—
2. Reluctance,; disinclination.

ଅନିଚ୍ଛୁ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ନ+ଇଚ୍ଛୁ)—ଅନିଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Anichchhu — Anichchha (See)

ଅନିଚ୍ଛୁକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଇଚ୍ଛୁକ)—ଅନିଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Anichchhuka — Anichchha (See)
(ଅନିଚ୍ଛୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନିଜକ – ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିଜ+କ)—
Anijaka ୧ । ଯାହା ନିଜର ନୁହେ; ଯାହା ଅପଣାର ନୁହେ—
1. Not belonging to one's own.
୨ । ପରର—2. Belonging to another.

ଅନିତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଇତ)—
Anita ୧ । (ଅମୁକ ସ୍ଥାନକୁ) ଯାଇ ନ ଥିବା—
1. Not gone to
୨ । ପାଇ ନ ଥିବା—2. Not having obtained.
୩ । ବିହୀନ—3. Destitute of (M. W.)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚକାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଷ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଇ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଉ	ନ୍ଦ

ଅନିତ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅନିତ୍ୟ)—
Aniti ୧ । ଅନିତ୍ୟ; ଅଚିରସ୍ଥାୟୀ—
1. Short-lived; transient.
ଅନିତ ସଂସାର ଏ ଅଟେ ମାତ୍ର ଦୋର । ପଂଚାୟର. ବ୍ରହ୍ମଦ୍ୱିତ୍ୱ. ୨୩ ।
୨ । (ସଂ. ଅନୀତ) ଅନ୍ୟାୟୀ—2. Unjust; wrong.
୩ । (ସଂ. ଅନୀତ) ଅନୈତିକ—3. Immoral.
ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନୀତ —ଅନୀତି (ଦେଖ)
Aniti (See)

ଅନିତ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ନିତ୍ୟ) - ୧ । ଅଚିରସ୍ଥାୟୀ—
Anitya 1. Not everlasting.
ଅନିତ୍ୟତା; ଅନିତ୍ୟତ୍ୱ } ବି. ୨ । କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ—
2. Transient; ephemeral.
୩ । ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ 3. Short-lived.
୪ । ସାମୟିକ—4. Occasional; temporary.
୫ । ଅନିୟମିତ—5. Irregular.
୬ । ଅସ୍ଥାୟୀ—6. Unstable.
୭ । ଅନିଶ୍ଚିତ—7. Uncertain.
୮ । ଅସାଧାରଣ—8. Extraordinary; exceptional.

ଅନିତ୍ୟଦତ୍ତକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । (ସ୍ମୃତି) ଚିରକାଳ ପାଇଁ ପୋଷିଆ ପୁତ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ପିତାମାତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ପୁତ୍ର—
Anityadattaka
1. (law) A son surrendered by his parents to another for temporary adoption. (M. W.)
୨ । (ସ୍ମୃତି) ଶାସ୍ତ୍ରବିଧାନ ଅନୁସାରେ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ରରୂପେ ଗୃହୀତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପାଳିବାକୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ପୁତ୍ର—2. A son surrendered by his parents to another for preliminary adoption. (M. W.)

ଅନିତ୍ୟଦତ୍ରିମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଅନିତ୍ୟଦତ୍ତକ (ଦେଖ)
Anityadatrima Anityadattaka (See)

ଅନିତ୍ୟସମ—ସଂ. ବି.—(ନ୍ୟାୟ) ଅନିତ୍ୟ ବା ଅସାଧାରଣ ବିଷୟକୁ ସାଧାରଣ ବିଷୟ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଯୁକ୍ତି; ମିଥ୍ୟାବାଦ—
Anityasama (logic) Sophism consisting in generalizing what is exceptional.

ଅନିତ୍ୟସମାସ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)-(ବ୍ୟାକରଣ)—ଯେଉଁ ସମସ୍ତପଦକୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କରିଲେ ମଧ୍ୟ ଭାବବୋଧ ବିଷୟରେ ବାଧା ପଡ଼େ ନାହିଁ—(grammar) A compound the sense of which may be equally expressed by resolving it into its constituent parts.
Anityasamāsa
[ଦ୍ର—ବୃକ୍ଷାଗ୍ରରୁକୁ ବୃକ୍ଷ ଅଗ୍ରକୁ ବୋଲି କେହିକେ ମଧ୍ୟ ଭାବବୋଧରେ ବାଧା ପଡ଼େ ନାହିଁ ।]

ଅନିଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନିଦ୍ରା)—
Anida ଅନିଦ୍ରା; ଉଜାଗର—(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)
Sleeplessness.

ଅନିଦାନ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ନିଦାନ)—
Anidāna ୧ । କାରଣଶୂନ୍ୟ—1. Causeless.
୨ । ଅମୂଳକ—2. Groundless.
୩ । ଯେଉଁ ରୋଗର ନିଦାନ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ—
3. Undiagnosed (diseases)

ଅନିଦିରା—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନିଦ୍ରା)—
Anidirā ୧ । ଅନିଦ୍ରା; ନିଦ୍ରାର ଅଭାବ; ଜାଗରଣ—
ଅନିଦ୍ରା 1. Sleeplessness.
୨ । ନିଦ ନ ଯାଉଥିବା—2. Wakefulness; want of sleep.
ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅନିଦ୍ର)—୧ । ଅନିଦ୍ର; ନିଦ୍ରାହୀନ; ଘୋର ନ ଥିବା—1. Sleepless.
୨ । ଉଦ୍ବିଗ୍ନ; ଉଜାଗର—2. Wakeful.

ଅନିଦ୍ର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ନିଦ୍ରା)—
Anidra ଉଜାଗର; ଉଦ୍ବିଗ୍ନ—Awake; wakeful;
(ଅନିଦ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sleepless.

ଅନିଦ୍ରା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନିଦ୍ର+ଆ)—ଅନିଦ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Anidrā Feminine of Anidra.
ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ —ଉଦ୍ବିଗ୍ନ; ଘୁଚିଯାଇ ଦେଇଥିବା; ଉଜାଗର—Awake; sleepless.
ବାପ ପୁତ୍ର ବନ୍ଧୁ ବର ଅନିଦ୍ରା ମୁରୁର ଗାଣ୍ଡି ମେଲ—ଚର ।
ସଂ. ବି—୧ । ନିଦ୍ରାର ଅଭାବ—
1. Wakefulness; sleeplessness.
୨ । ନିଦ ନ ଆସିବା ରୋଗ—
2. A disease; insomnia.

ଅନିଦ୍ରିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ନିଦ୍ରିତ)—୧ । ନିଦ୍ରାହୀନ—
Anidrita 1. Sleepless.
(ଅନିଦ୍ରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଏତେବେଳ ଯାଏ ଘୋର ପଡ଼ି ନାହିଁ—
2. Not yet asleep; still awake.

ଅନିନ୍ଦନୀୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ନିନ୍ଦନୀୟ)—୧ । ନିନ୍ଦାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
Anindanīya 1. Unblamable; blameless.
(ଅନିନ୍ଦନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରଶଂସାର ଯୋଗ୍ୟ—
2. Praiseworthy.
୩ । ସୁନ୍ଦର —3. Graceful.
୪ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—1. Faultless.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ତେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଉଁସା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଉସା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନିନ୍ଦା—ସଂ. ବି. (ଅ + ନିନ୍ଦା)—ପ୍ରଶଂସା—Praise.
Anindā

ଅନିନ୍ଦିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ନିନ୍ଦିତ)—୧ । ପ୍ରଶଂସିତ—1. Praised.
Anindita ୨ । ଅନିନ୍ଦନୀୟ (ଦେଖ)
(ଅନିନ୍ଦିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Anindanīya (See)

ଅନିନ୍ଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ. (ଅ + ନିନ୍ଦ୍ୟ)—ଅନିନ୍ଦନୀୟ (ଦେଖ)
Anindya Anindanīya (See)
(ଅନିନ୍ଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନିନ୍ଦ୍ୟସୁନ୍ଦର—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଅନିନ୍ଦ୍ୟ ଓ ସୁନ୍ଦର)—
Anindyasundara ନିଖୁଣ ସୁନ୍ଦର, ଏପରି ସୁନ୍ଦର ଯେ ତାର
(ଅନିନ୍ଦ୍ୟସୁନ୍ଦରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କୌଣସି ଅଂଶକୁ କେହି ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ବା ଖୁଣିବାକୁ ନାହିଁ—Of faultless grace; symmetrical and beautiful.

ଅନିନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (ନ + ଇନ୍ଦ୍ରିୟ; ଯାହା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନୁହେ)—
Anindriya ୧ । ଆତ୍ମା—1. The soul.
୨ । ମନୋବୃତ୍ତି; ବିବେକ—2. The Reason.

ଅନିବର୍ତ୍ତ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅନିବୃତ୍ତ)—
Anibartta ୧ । ଅନିବୃତ୍ତ; ନିବୃତ୍ତିରହିତ; ଅଣବାହୁଡ଼ା (ପଥ)—
1. (road) From which there is no return.

ନାରଦ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିଦିନ, ଯେବେ ଅନିବର୍ତ୍ତ ଯେଉଁ ।
ଚନ୍ଦ୍ରୋଦ୍ଧ. ଭାରତ ୨୩ ।

୨ । ଅସ୍ଥିରପ୍ରବୃତ୍ତିକ; ଅଶାନ୍ତ—2. Not of peaceful disposition; of a restless turn of mind.

ଅନିବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (ନ + ନିବର୍ତ୍ତନ)—ଫେରି ନ ଆସିବା—
Anibarttana Non-return; not turning back.
ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁସ୍ଥିର—1. Steadfast.
୨ । ଅତ୍ୟାଜ୍ୟ—
2. Improper to be abandoned.

ଅନିବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ. (ଅ + ନି + ବୃତ ଧାତୁ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Anibartti ୧ । ଯେ ଫେରେ ନାହିଁ—
(ଅନିବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Not turning back
୨ । ଯେ ଫେରି ଆସେ ନାହିଁ—2. Not returning.
୩ । ଯେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରୁ ପଛ ଫେରିବ ନାହିଁ; ସାହସୀ—
3. Brave; not retreating; one who does not turn his back on the battle-field.

ଗୌରୁ ଦେଖି ଅସ୍ତ୍ରଅଛ ବାର୍ଷ୍ଣ ପୂର୍ବବାସୀ
ରଣ ଭୂଷ ଅଗ୍ରଭକ, ଅନିବର୍ତ୍ତୀ ଭଗେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଅନିବାଧ—ସଂ. ବି. (ଅ + ନିବାଧ)—ସ୍ୱାଧୀନତା—
Anibādha Liberty (Apte)

ଅନିବାର—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅନିବାରଣୀୟ)—
Anibāra ୧ । ଅନିବାରଣୀୟ; ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ—
1. Unavoidable.
୨ । ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ—2. Inevitable.
୩ । ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ—3. Invincible.
୪ । ଅବାରିତ—4. Unprevented.
୫ । ଅବିରତ—5. Constant.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ସର୍ବଦା—Constantly.

ଯାବତ ଭାବ ନିରୁପମ ଅନିବାର । ମଧୁସୂଦନ. ବସନ୍ତଗାଥା ।

ଅନିବାରଣ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅନିବାରଣୀୟ)—
Anibāraṇa ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ, ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ—
Irresistible; inevitable.

ସେହି ଗତିର ଅନିବାରଣ ମରଣ
ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ହୋଇ ସାଧ୍ୟକ ହେ ଜାଣ । କୃଷ୍ଣକିଙ୍କ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଅନିବାରଣୀୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ନିବାରଣୀୟ)—
Anibāraṇīya ୧ । ଯାହାକୁ ବାରଣ କରିଯାଇ ନ ପାରେ—
1. Unavoidable; irresistible;
୨ । ଯାହା ବନ୍ଦ କରିଯାଇ ନ ପାରେ—
2 Unpreventible.
୩ । ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ—3 Inevitable
୪ । ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ—4. Invincible.
୫ । ଏକବାଗିଆ; ଯେ ବାରଣ ମାନେ ନାହିଁ—
5. Stubborn.
୬ । ଯାହା ଏଡ଼ି ଦିଆଯାଇ ନ ପାରେ—
6. Not to be warded off.

ଅନିବାରିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ନିବାରିତ)—
Anibārita ୧ । ଯାହାକୁ କେହି ବାଧା ଦେଇ ନାହିଁ—
1. Unopposed.
୨ । ଅନିଷିଦ୍ଧ—2. Unforbidden.
୩ । ଅପ୍ରତିହତଗତି—3 Unimpeded.
୪ । ଅନିବୃତ୍ତିତ—4. Unchecked.

ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ନିବାର୍ଯ୍ୟ)—ଅନିବାରଣୀୟ (ଦେଖ)
Anibārjya Anibāraṇīya (See)

ଅନିବୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ନିବୃତ)—ଅନିବାରିତ (ଦେଖ)
Anibṛuta Anibārita (See)

ଅନିବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ନିବୃତ୍ତ)—
Anibṛutta ୧ । ଯାହାର ନିବୃତ୍ତି ନାହିଁ—1. Unceasing
୨ । ଅଣବାହୁଡ଼ା – 2. Not returning.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ନ ହେବା—
3. Not stopping from work.
୪ । ଅନବରତ; ଅବିରତ—4. Incessant;constant.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ୡ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଜ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ୠ	ଔ	ରୁ	ଲୁ	ଓ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଜ୍ଞ	ଜ	ନ୍ତ

ଅନିଭ୍ଭ—ଦେ. ବିଣ. (ବାଇବଲ୍ ଅନୁବାଦରେ ବ୍ୟବହୃତ; ସଂ. ଅନିବ୍ଧ-ପଣୀୟ)—
Anibhha
୧ । ଅନିବ୍ଧାପଣୀୟ; ଯାହାକୁ କେହି ନିଭାଇ ପାରିବ ନାହିଁ—
2. Unquenchable (fire)
୨ । ନିତ୍ୟ ନ ଥିବା; ଚିରକାଳ ଜଳୁଥିବା—
3. Ever-burning.

ଅନିଭୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିଭୃତ)—
Anibhṛuta ୧ । ଯାହା ଗୁପ୍ତ ନୁହେ—1. Not private.
୨ । ସର୍ବସାଧାରଣ—2. Public.
୩ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—3. Immodest.
୪ । ସାହସୀ—4. Bold.

ଅନିଭ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଇଭ୍ୟ)—ଯେ ଧନୀ ନୁହେ; ନିର୍ଧନ—
Anibhya Not wealthy (M. W.)

ଅନିମନ୍ତ୍ରଣୀଅଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ନିମନ୍ତ୍ରଣ)—ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ (ଦେଖ)
Animantraṇiāñ Animantrita (See)

ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ନିମନ୍ତ୍ରିତ)—
Animantrita ୧ । ଯାହାକୁ ଡାକରା ହୋଇ ନ ଥାଏ—
(ଅନିମନ୍ତ୍ରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Uncalled.
୨ । ଅବାରଣୀ—2. Uninvited.

ଅନିମିତେ—ପ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—ଅନିମିତ୍ତେ (ଦେଖ)
Animite Animitte (See)

ଅନିମିତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ ତତ୍; ଅ+ନିମିତ୍ତ)—
Animitta ୧ । ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣର ଅଭାବ—
1. Absence of adequate cause.
୨ । ଅମୂଳକତା—2. Groundlessness.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣହୀନ—
1. Having no adequate cause.
୨ । ଅମୂଳକ—2 Groundless.
୩ । ଅକାରଣ—3. Causeless.

ଅନିମିତ୍ତଲିଙ୍ଗନାଶ—ସଂ. ବି—ନେତ୍ରରୋଗବିଶେଷ; ଏଥିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ଧତା ଜନ୍ମେ—
Animittalinganāśa
An opthalmic disease ending in total blindness, perhaps Amaurosis (M W.)

ଅନିମିତ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅନିମିତ୍ତ)—
Animitte ୧ । ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ବିନା—
1. Without adequate occasion.
ଅନିମିତ୍ତେ ଅପରାଧ ଛୁଟ ନ ବିଦବ । ବୃଷ୍ଣଗିରି. ମହାଭାରତ. ଅଦ୍ୟ ।
୨ । ଅକାରଣରେ; ବୃଥାରେ—
2. Without any cause; in vain.
୩ । ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନରେ—3. Uselessly.
ଏବେ ଏହା ମାଇକୁ ତାହାର ଅନିମିତ୍ତେ—ଶାରଳା. ମହାଭାରତ ।

ଅନିମିଷ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ନିମିଷ)—
Animisha ୧ । ନିର୍ନିମେଷ; ପଲକଶୂନ୍ୟ; ଯାହା ଆଖିରେ
(ଅନିମିଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପଲକ ପଡ଼େ ନାହିଁ—
1. Unwinking (person).
୨ । ପଲକ ପଡ଼ୁ ନ ଥିବା (ଆଖି)—
2. Unwinking (eye).
ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ୱପ୍ନ. ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିନେ ଅନିମିଷ । ବୃନ୍ଦା. ପ୍ରେମଗ୍ରନ୍ଥ ।
୩ । ଦୃଷ୍ଟିଆର; ଅତି ସତର୍କ—
3. Vigilant; watchful.
୪ । ଖୋଲାଥିବା; ମେଲାଥିବା (ଆଖି ବା ଫୁଲ)—
4. Open (eye or flower).
ସଂ. ବି—୧ । (ଏମାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ପଲକଶୂନ୍ୟ ଥିବାରୁ)—
ଦେବ; ଦେବତା—1. A God.
ଏବେ ତୋ ନାମ ଅନିମିଷ, ମେଣ୍ଟେ ଅଭାବ ସୁରୁଷ ।
ଚକ୍ରଧ. ବିବରଣ. ୧୦୩ ।
୨ । ମତ୍ସ୍ୟ—2. Fish.
୩ । ଅତିସୂକ୍ଷ୍ମକାଳବିଭାଗ—
3. Minutest division of time.

ଅନିମିଷାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନିମିଷ+ଅକ୍ଷ)—
Animishāksha ୧ । ଯାହା ଆଖିରେ ପଲକ ପଡ଼େ ନାହିଁ—
(ଅନିମିଷାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One whose eyes are fixed.
୨ । ପଲକଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଥିବା—
2. Looking steadily.

ଅନିମିଷାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନିମିଷ +ଆଚାର୍ଯ୍ୟ)—ଦେବଗୁରୁ;
Animishāchārjya ବୃହସ୍ପତି—Name of Bṛuhaspati the preceptor of the gods.

ଅନିମେଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ନିମେଷ)—
Animesha ଅନିମିଷ (ଦେଖ)
(ଅନିମେଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) Animisha (See)

ଅନିୟତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିୟତ)—୧ । ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ—
Aniyata 1. Not regulated; uncontrolled.
୨ । ଅବାଧ—2. Unrestrained.
୩ । ଅନିୟମିତ—3 Irregular.
୪ । ସାମୟିକ; ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଘଟୁଥିବା—
4. Casual; incidental.
୫ । ଅନିଶ୍ଚିତ; ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—
5. Unfixed; indeterminate, indefinite; uncertain.
୬ । ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—6. Changing.
୭ । ଅସ୍ଥାୟୀ—7. Not permanent.

ଅନିୟତପୁଂଶ୍ଚା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନିୟତ+ପୁମାନ୍+ଚ+ଟାପ୍.
Aniyatapumshchā ଅ) ଅସତୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Unchaste (woman)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଭୁତ' ଦେଖିବେ ।

ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟପତିକା ସ୍ତ୍ରୀ—A woman having no fixed husband.

ଅନିୟତାଙ୍କ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅନିୟତ+ଅଙ୍କ)—
Aniyatāṅka (ଗଣିତ) ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା—arithmetic) An indeterminate digit

ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିୟନ୍ତ୍ରିତ)—୧ । ଉଦାମ; ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ—
Aniyantrita 1 Unchecked; unregulated.
୨ । ଅନିବାରିତ—2. Unprevented.

ଅନିୟମ—ସଂ. ବ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+ନିୟମ)—୧ । ନିୟମର ଅଭାବ—
Aniyama 1. Want of rule; irregularity.
୨ । ଅସ୍ଥିରତା—2. Unsettledness.
୩ । ଅନୁଚିତ ଆଚରଣ—3. Improper conduct.
୪ । ବେଧାର—4. Disorder.
୫ । ଧାରର ଅଭାବ—5. Want of fixed order.
୬ । ସନ୍ଦେହ—6. Doubt (M. W.)
ସଂ.ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନିୟମରହିତ—
1. Irregular; having no rule.
୨ । ଧାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରିବା—
2. Not conforming to any fixed order.

ଅନିୟମିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିୟମିତ)—
Aniyamita ନିୟମରହିତ—Irregular.

ଅନିୟମୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ଅ+ନିୟମିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Aniyamī ୧ । ଅନିୟମିତ—1. Irregular.
୨ । ଯେ ନିୟମ ପାଳେ ନାହିଁ—
2. Not observing or following any rule.
୩ । ଅଶ୍ଳାଘନୀୟ; ଅନାଶ୍ଳଘ୍ୟ—
3. Transgressing approved rules of conduct.

ଅନିୟୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିୟୁକ୍ତ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁକରର କରାଯାଇ ନ ଥିବା—1. Not appointed.
ଅନିୟୁକ୍ତି; ଅନିଯୋଗ } ବ. ୨ । ଯେ କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ ନୁହେ—
2. Not authorised.
ସଂ. ବ. (ସ୍ମୃତି)—ଧର୍ମାଧିକରଣ ବା ବିଚାରାଳୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଅଧ୍ୟକ୍ଷର ଯେ ବିଷୟରେ ନିୟୁକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ଭୋଟ ଦେବାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ—An assessor at a court who has not been formally appointed and is not entitled to vote (M. W.)

ଅନିରାକରିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିରାକରିଷ୍ଣୁ)—
Anirākarishṇu ୧ । ଯେ ବାଧା ନ ଦିଏ—
1. Unobstructive.
୨ । ଯେ ଦୋଷଦର୍ଶୀ ନୁହେ—2. Not censorious.

ଅନିରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ (ଅ+ନିରୁଦ୍ଧ)—୧ । ଅପ୍ରତିହତ—
Aniruddha 1 Unrestrained; unhindered.
(ଅନିରୁଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଶାସ୍ୟ—2. Ungovernable.
୩ । ଏକବାଗିଆ—3. Self-willed (M. W.)
ସଂ. ବ. ସୁଂ—୧ । ଗୁପ୍ତଚର; ଗୁପ୍ତଚର—
1. A spy; a secret emissary (M. W.)
୨ । ପଘା; ପଶୁବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ—
2. A rope for fastening cattle (M. W.)
୩ । (ନାମ) କୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାତି; ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ବା କାମଦେବଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଉଷାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ—3. Name of the son of Pradyumna.

[ଦ୍ର—ବାଣାସୁରର କନ୍ୟା ଉଷା ଅନିରୁଦ୍ଧଠାରେ ପ୍ରେମାସକ୍ତ ହୋଇ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ବଳରେ ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ବାଣାସୁରର ରାଜଧାନୀ ଶୋଣିତପୁରସ୍ଥ ଉଷାଙ୍କୁ ଆଣି ତା ସଙ୍ଗେ ବିହାର କଲା । ବାଣାସୁର ଏହା ଜାଣିପାରି ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ଧରି ନେବା ପାଇଁ ପାଇକ ପଠାଇବାରୁ ଅନିରୁଦ୍ଧ ଏକାକୀ ଲୌହ ଗଦା ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ବଧ କଲା; ଶେଷରେ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ପ୍ରଭାବରେ ବାଣାସୁର ତାଙ୍କୁ ଧରି ବନ୍ଦୀ କଲା । କୃଷ୍ଣ,ବଳରାମ ଓ ଅନିରୁଦ୍ଧ ପିତା କାମ ଏ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ବାଣାସୁର ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ତାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କଲେ । ବାଣାସୁର ଶିବଭକ୍ତ ଥିବାରୁ ଶିବଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ କୃଷ୍ଣ ବାଣାସୁରଙ୍କୁ ଜୀବନରେ ମାରି ପକାଇଲେ ନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟୀ ହୋଇ କୃଷ୍ଣ ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ଉଷା ସହିତ ଦ୍ୱାରକାକୁ ଆଣିଲେ । ଅନିରୁଦ୍ଧର ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ରୋଚନା ଗର୍ଭରେ ଅନିରୁଦ୍ଧର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ହୋଇ ଥିଲା—ସେ ପୁତ୍ରର ନାମ ବଜ୍ର ।]
୪ । ଶିବ; ମହାଦେବ—4. God Śiba.
୫ । ବିଷ୍ଣୁ—5. Bishṇu (Apte)
୬ । (ନାମ) ଶାକ୍ୟମୁନିଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଅର୍ହତ୍‌ବିଶେଷ—
6. Name of a Buddhist saint, contemporary of the Buddha.
୭ । (ନାମ) ବୃଷ୍ଣି ବିଂଶଧରବିଶେଷ—7. Name of a descendant of Bṛushṇi.
ଦେ. ବ. ସୁଂ. ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—
A name given to males.

ଅନିରୁଦ୍ଧପଥ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅନିରୁଦ୍ଧ+ପଥ)—
Aniruddhapatha ୧ । ଯେଉଁ ବାଟକୁ କେହି ବନ୍ଦ କରି ନାହିଁ—1. An unobstructed path.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବାୟୁମଣ୍ଡଳ—2. The atmosphere.
୩ । (ଅକାଶରେ କେହି କାହା ବାଟ ବନ୍ଦ କରି ପାରେ ନାହିଁ ।)—ଅକାଶ; ଶୂନ୍ୟ—
3. Ether (M. W.); The sky (Apte)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ପ୍ର	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଉ	ନ୍ତ

ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ବାଟକୁ କେହି ବନ କରି ନାହିଁ— One whose path is not obstructed.

ଅନିର୍ଣ୍ଣୟ—ସଂ. ବି. (ଅ+ନିର୍ଣ୍ଣୟ)—

Anirṇṇaya ୧ । ନିଶ୍ଚୟର ଅଭାବ; ଅନିଶ୍ଚିତତା—
ଅନିର୍ଣ୍ଣୀତ } ବିଶ. 1. Want of certainty; uncertainty.
ଅନିର୍ଣ୍ଣେୟ }
୨ । ମୀମାଂସାର ଅଭାବ—2. Indecision.
୩ । ସନ୍ଦେହ—3 Doubt.

ଅନିର୍ଦଶ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ—(ଅ+ନିର୍+ଦଶ; ଯାହାର ବା ଯହିଁରେ

Anirdaśa ଦଶ ଦିନ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ନାହିଁ ବା ଝଡି ନାହିଁ ।)—

(ଅନ୍ତର୍ଦଶ—ବିପରୀତ) ସୂତକ ବା ମୃତକ ଅଶୌଚକାଳ ଦଶଦିନ ସମୟ ଝଡି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ; ଦଶଦିନ ଗତ ନ ହେଉଣୁ—Within the ten days of impurity caused by a birth or death in the family.

[ଦୃ—ବିଦେଶରେ ମରିଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ସଂବାଦ ଅନିର୍ଦଶ (ଅର୍ଥାତ୍ ୧୦ ଦିନ ଗତ ନ ହେଉଣୁ) ଶୁଣିଲେ ଦଶ ଗୁଣରୁ ଯେତେ ବାକି ଥିବ ତେତିକ ଅଶୌଚ ପାଳିବ ।
ରାମଶଙ୍କର. ମନୁ ୫।୭ ।]

ସ. ବିଶ—୧ । ଯାହାର ଦଶ ଦିନ କାଳ ଗତ ହୋଇ ନାହିଁ— 1. That which has not yet passed ten days.

(ଅନିର୍ଦଶା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଜନ୍ମକାଳରୁ ଦଶ ଦିନ ଗତ ହୋଇ ନ ଥିବା— 2. Not more than ten days old.

[ଦୃ—ଅନିର୍ଦଶା ଗାଭୀର ଦୁଗ୍ଧ ପିଇବା ନିଷିଦ୍ଧ ।
ରାମଶଙ୍କର. ମନୁ ୫-୮ ।]

୩ । ମୃତକ ବା ସୂତକାଶୌଚର ଅଶୁଦ୍ଧି କାଳ ଦଶ ଦିନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Ralating to the time of ten days after a birth or death.

[ଦୃ—ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ସୂତକ ବା ମୃତକାଶୌଚ ହୋଇ ଥିବ ସେ ପରିବାରର ଅନିର୍ଦଶ ଅନ୍ନ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ— ରାମଶଙ୍କର ମନୁ ୪-୨୧୨ ଓ ୪-୨୧୭ ।]

ଅନିର୍ଦଶାହ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. ଓ ବିଶ (ଅ+ନିର୍+ଦଶାହ)—

Anirdaśāha ଅନିର୍ଦଶ (ଦେଖ)

(ଅନିର୍ଦଶାହା—ସ୍ତ୍ରୀ) Anirdaśa (See)

[ଦୃ— ଅନିର୍ଦଶାହା ସୂତା (ଜନ୍ମ କରିଥିବା) ଗାଭୀ କ୍ଷେତ ଖାଇଲେ ଦଣ୍ଡଯୋଗ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ମନୁ କହିଅଛନ୍ତି—
ରାମଶଙ୍କର. ମନୁ ୮-୨୪୨ ।]

ଅନିର୍ଦିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ନିର୍ଦିଷ୍ଟ)—

Anirdishṭa ୧ । ଅନିଶ୍ଚିତ—1. Uncertain; indefinite.

(ଅନିର୍ଦେଶ—ବି) ୨ । ନିରୂପିତ ହୋଇ ନ ଥିବା—

(ଅନିର୍ଦେଶ୍ୟ—ଅନ୍ୟ ବିଶ) 2. Uncertained.

୩ । ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇ ନ ଥିବା—3. Undetermined.

୪ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ ହୋଇ ନ ଥିବା—4. Unexplained.

୫ । ଅନିୟମିତ—5. Irregular.

୬ । ଅପରିମିତ; ଅସୀମ—6. Unlimited.

୭ । ଯହିଁ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉପଦେଶ ନାହିଁ— 7. Undirected; not enjoined.

୮ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ବା କଥିତ ହୋଇ ନ ଥିବା— 8. Unspecified.

ଅନିର୍ଧାରିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ନିର୍ଧାରିତ)—ଅନିର୍ଦିଷ୍ଟ (ଦେଖ)

Anirdhārita Anirdishṭa (See)

(ଅନିର୍ଧାରଣ—ବି)

ଅନିର୍ଧାରଣୀୟ } ଅନ୍ୟ ବିଶ.
ଅନିର୍ଧାର୍ଯ୍ୟ }

ଅନିର୍ବଚନୀୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ନିର୍ବଚନୀୟ; ଯାହା ବଚନୀୟ ନୁହେ)—

Anirbachanīya ୧ । ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ; ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଯାଇ

(ଅନିର୍ବଚନୀୟତା—ବି) ନ ପାରେ—1. Indescribable.

୨ । ଅବକ୍ତବ୍ୟ—2.Unutterable; unspeakable.

୩ । ଯାହା ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରିଯାଇ ନ ପାରେ— 3. Inexpressible.

୪ । ଯାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଅନୁଚିତ— 4. Not be mentioned.

୫ । ଯାହା ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବୁଝାଇ ଦିଆ ଯାଇ ନ ପାରେ— 5. Inexplicable.

ଅନିର୍ବାଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ନିର୍ବାଚ୍ୟ) —ଅନିର୍ବଚନୀୟ (ଦେଖ)

Anirbāchya Anirbachanīya (See)

(ଅନିର୍ବାଚ୍ୟତା—ବି)

ଅନିର୍ବର୍ତ୍ତ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ନି+ବୃତ ଧାତୁ+ଆନ)—

Anirbartyamāna ଯାହାର ସମାପ୍ତି କରାଯାଇ ନାହିଁ— Not being brought to a close.

ଅନିର୍ବାଣ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ନିର୍ବାଣ)—

Anirbāṇa ୧ । ଯାହା ଲିଭି ନାହିଁ—1. Inextinguished.

୨ । ଯାହାକୁ ଲିଭା ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ— 2. Inextinguishable; unquenchable.

୩ । ଯାହା ଲିଭେ ନାହିଁ; ସର୍ବଦା ଜଳୁ ଥିବା— 3. Ever-burning.

୪ । ଅସ୍ନାତ; ନହାଇ ରହିଛି—4. Unbathed.

[ଦୃ—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହା କାଳିଦାସଙ୍କ ରଘୁବଂଶରେ ବର୍ତ୍ତୀ ବା ବତ୍ତୀର ବିଶେଷଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଷ୍ଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନିର୍ବାଦ—ସଂ. ବି. (ଅ+ନିର୍ବାଦ=କଳହ; ଅବଜ୍ଞା)—
Anirbāda ୧ । ବିବାଦର ଅଭାବ—
1. Absence of dispute.
୨ । ଅବଜ୍ଞା ନ କରିବା—2. Absence of disregard.

ଅନିର୍ବାର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ=ଅବରତ)—
Anirbāra ୧ । ଅନେକଥର—1. Many times.
୨ । ବହୁ; ବିଶେଷ—2. Much.
ନିତ ବେଳେ ମନେ ତର ଅନ୍ଧକାର ହୋଇ ବର ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ—ବେଦନିଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ଅନିର୍ବାହ—ସଂ. ବି. (ଅ + ନିର୍ବାହ)—୧ । ଅସମାପ୍ତି—
Anirbāha 1. Non-completion.
(ଅନିର୍ବାହ୍ୟ—ବିଣ) ୨ । ଅସାଧନ—
2. Non-accomplishment.
୩ । ସମ୍ବଳରେ ସ୍ୱଳ୍ପତାରୁ ହୋଇ ଚଳିବା ଅବସ୍ଥାର ଅଭାବ; ଆୟ ନ ଅଧିକା—
3. Being straitened in means (Apte); insufficiency of income (M. W.)
୪ । ଅସଂସ୍ଥାନ—4 Want of provision.
୫ । ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଅଭାବ—
5. Inconclusiveness (M. W.)
୬ । କାମ ଚଳାଇବାର ଅଭାବ—
6. Non-management.

ଅନିର୍ବାହ୍ୟ— ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିର୍ବାହ୍ୟ)—ଯାହା ଚଳାଇବା କଷ୍ଟକର—
Anirbāhya Difficult to manage.

ଅନିର୍ବିଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + ନିର୍ବିଣ୍ଣ)—
Anirbiṇṇa ୧ । ଅବିଷଣ୍ଣ; ବିଷାଦରହିତ—
(ଅନିର୍ବିଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not downcast; not depressed.
(ଅନିର୍ବେଦ—ବି) ୨ । ଅକ୍ଲାନ୍ତ—2. Not fatigued (Apte).
ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମ—
A name of Bishṇu (Apte)

ଅନିର୍ବିଦ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିର୍+ବିଦ ଧାତୁ+ଅ)—
Anirbida ୧ । ଅକ୍ଲାନ୍ତ—1. Unwearied.
(ଅନିର୍ବିଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅବିଷଣ୍ଣ—2. Undesponding.

ଅନିର୍ବୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିର୍ବୃତ)—୧ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
Anirbṛuta 1. Discontented.
(ଅନିର୍ବୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉଦ୍ୱିଗ୍ନ—2. Uneasy.
(ଅନିର୍ବୃତ—ବି) ୩ । ଅସୁଖୀ—3. Unhappy.
୪ । ଅସମ୍ପନ୍ନ—4. Unaccomplished;unfulfilled.

ଅନିର୍ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ନିର୍+ବୃତ୍ତି)—
Anirbṛutti ୧ । ସଫଳ ନ ହେବା; ଫଳ ନ ଫଳିବା—
(ଅନିର୍ବୃତ—ବିଣ) 1. Non-fulfilment.
୨ । ଅସମାପ୍ତି—2. Incompleteness (M. W.)
୩ । ଦରିଦ୍ରତା—3. Poverty (Apte)
୪ । ଉଦ୍ୱିଗ୍ନତା—4. Anxiety; disquietude. (Apte)

ଅନିର୍ବେଦ—ସଂ. ବି. (ଅ+ନିର୍ବେଦ)—୧ । ଅବିଷାଦ —
Anirbeda 1. Not depression.
୨ । ଆତ୍ମନିର୍ଭରତା—2. Self-reliance.

ଅନିର୍ବେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିର୍ବେୟ)—
Anirbeya ଯାହା ଲିଭାଇ ଦିଆଯାଇ ନ ପାରେ—
Inextinguishable; unquenchable.
ଭରତ ବେଦାଳବ୍ଧର ଅନିର୍ବେୟ ବଳ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ବିଶ୍ୱନାଥ ।

ଅନିର୍ବେଶ—ସଂ. ବି. (ଅ+ନିର୍ବେଶ) – ୧ । ବେକାର—
Anirbesa 1. Destitute of employment.
୨ । ଦୁଃଖୀ; ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ—2. Wretched; miserable (Apte)
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବିଦ+ନିର୍ବେଶ)—
୧ । ଯେ ପାପ ପାଇଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରି ନାହିଁ—1. Not having expiated one's sins (M. W.)

ଅନିର୍ଭର—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ନିର୍ଭର)—
Anirbhara ୧ । ଅନାଶ୍ରୟ—1. Helpless
(ଅନିର୍ଭରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର ଭରସା ନାହିଁ—2. Unsupported; having no support or prop.
୩ । ସାମାନ୍ୟ—3. Slight.
୪ । ଅତ୍ୟଳ୍ପ—4. Little.
୫ । ହାଲୁକା—5. Light.

ଅନିର୍ଭା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନିର୍ବାହ)—ଅନିର୍ବାହ (ଦେଖ)
Anirbhā Anirbāha (See)

ଅଚଳ ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସମାହିତ—1 Unaccomplished.
୨ । ଅସମାପ୍ତ—2. Unfinished.
୩ । ଅଚଳ—3. Untenable.
୪ । ଯହିଁରେ କାମ ଚଳ ନ ପାରେ—
4. Unmanageable.
୫ । ଦୁଃଖୀ; ଦରିଦ୍ର—5. Poor; indigent.
୬ । ନଅଧିଅ; ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ—6. In want.
୭ । ନିଜର ସଂସାର କାମ ଚଳାଇବାକୁ ଅସମର୍ଥ —
7. Unable to manage one's worldly affairs.
୮ । ଅଚଳ ସାଂସାରିକ ଅବସ୍ଥାଗ୍ରସ୍ତ —
8. Not well-to-do.
୯ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ମିଳିମିଶି ଚଳ ନ ପାରେ—
9. Unable to get on well with another.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଣ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଏ	ଓ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅବାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଷ୍ୟ	ସ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଓ	ନ୍ଦ

ଅନିର୍ଯ୍ୟାପ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ)—
Anirjāpa ୧ । ଅତ୍ୟଧିକ; ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—1. Excessive.
ବେଜାୟ ୨ । ବହୁ—2. Many.
ବେଜା ୩ । ଅଗଣିତ; ଅସଂଖ୍ୟ—
3. Innumerable; countless.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ; ବହୁତ; ଖୁବ୍—Excessively; too much.
ଏ ସମସ୍ତେ ବାତ ବହିଲେ ଅନିର୍ଯ୍ୟାପ—ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅନିଲ—ସଂ. ବି. (ଅନ ଧାତୁ=ବହିବା ବା ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବା+କରଣ.
Anila ଅଳ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣୀ ବଞ୍ଚନ୍ତି ବା ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରନ୍ତି)—
୧ । ବାୟୁ; ପବନ—1. Air; wind.
[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମତଃ ସଂଖ୍ୟାରେ ୨ ଥିଲା; ଯଥା—ଆବହ, ପ୍ରବହ, ଉଦ୍‌ବହ, ସଂବହ, ବିବହ, ପ୍ରବହ ଓ ପରବାହ ମାତୃଗର୍ଭରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ସାତ ଖଣ୍ଡ ଲେଖାଏଁ କରିବାରୁ ଏହା ୪୯ ହେଲା ।]
୨ । ପବନଦେବତା—2. The God of Wind.
୩ । ବାୟୁକୋଣ; ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ କୋଣ—
3. The North West quarter.
୪ । ଅଷ୍ଟାବସୁ ମଧ୍ୟରୁ ପଞ୍ଚମ ବସୁ—4. Name of the fifth of the 8 Basu Deities.
୫ । ଶରୀରସ୍ଥ ବାତ—5. The wind as one of the humours of the body.
୬ । ବାତରୋଗ—6. Rheumatism.
୭ । ସ୍ୱାତିନକ୍ଷତ୍ର—7. The 17th lunar mansion.
୮ । (ବାୟୁର ସଂଖ୍ୟା ୪୯ ଥିବାରୁ) ୪୯ ସଂଖ୍ୟା—
8. The number 49.
୯ । ପ୍ରାଣବାୟୁ—
9. The vital air of living beings.
[ଦ୍ର—ଏହା ୫ ଟି ଯଥା—ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ ଓ ସମାନ ।]

ଅନିଲକ—ସଂ. (ନାମ) ବି—ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀୟ ରାଜାବିଶେଷ; ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର-
Anilaka ଋଷି ଏହାଙ୍କ ବଂଶଧର—Name of an ancestor of the sage Biswāmitra.

ଅନିଲଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନିଲ+ହନ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—ବାୟୁରୋଗନାଶକ
Anilaghna (ଔଷଧ)—Curing disorders due to wind.

ଅନିଲଘ୍ନକ—ସଂ. ବି. (ଅନିଲଘ୍ନ+କ)—ବାହାଡ଼ା; ବିଭୀତକ (ଗଛ)—
Anilaghnaka A tree; Terminalia Belerica.

ଅନିଲପର୍ଯ୍ୟୟ—ସଂ. ବି—ଅକ୍ଷିପତା ଓ ଅକ୍ଷିର ବାହାରଅଡ଼ ଫୁଲା ଓ
Anilaparjyaya ବିକାରୋଗବିଶେଷ—Pain and swelling of the eye-lids and outer parts of the eye.

ଅନିଲପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସଂ. ବି—ଅନିଲପର୍ଯ୍ୟୟ (ଦେଖ)
Anilaparjyāya Anilaparjyaya (See)

ଅନିଲବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନିଲ+ବନ୍ଧୁ)—୧ । ଅଗ୍ନି—
Anilabandhu 1. Fire.
୨ । କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର—
2. The 3rd asterism; the Pleiades.

ଅନିଲସଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନିଲ+ସଖା)—
Anilasakha ଅଗ୍ନି—Fire.

ଅନିଲସାରଥି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନିଲ+ସାରଥି)—
Anilasārathi ଅଗ୍ନି—Fire.

ଅନିଲାତ୍ମଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବାୟୁପୁତ୍ର; ହନୁମାନ—
Anilātmaja Hanūmāna the son of the Wind God.

ଅନିଲାନ୍ତକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନିଲ+ଅନ୍ତକ)—
Anilāntaka ଇଙ୍ଗୁଦ (ଦେଖ)—Iṅgudi (See)

ଅନିଲାମୟ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅନିଲସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଅମୟ=ରୋଗ)—
Anilāmaya ୧ । ବାୟୁରୋଗ; ପେଟଫମ୍ପା—
1. Flatulence.
୨ । ବାତରୋଗ—2. Rheumatism.

ଅନିଲାଶୀ—ସଂ. ବି. (ଅନିଲ+ଅଶ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ଯେ
Anilāśī ପବନ ଖାଇ ବଞ୍ଚେ)—ସର୍ପ; ସାପ—Serpent; snake.

ଅନିଶ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ନିଶା; ଯହିଁରେ ନିଶା ବା
Aniśa ବିଶ୍ରାମ ନାହିଁ)—୧ । ଅବିରତ—
1 Continually; uninterruptedly.
୨ । ସର୍ବଦା—2. Constantly; always.

ଅନିଶା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ୱେଷଣ; ପ୍ରା. ଅନେସଣା)—
Aniśā ଅନ୍ୱେଷଣ—Searching.
ଅନ୍ୱେଷଣ

ଅନିଶେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅନିଶ)—ସର୍ବଦା—
Aniśe Always.
ଅନିଶେ ବେଣୁର ନୋଦେ, ଏବ ମୁଁ ତାହାର ଅନ୍ତରେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ. ୮୩ ।

ଅନିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ନ+ଇଷ୍ଟ)—୧ । ଅପକାର—
Anishṭa 1. Harm.
୨ । ହାନି—2. Injury.
୩ । ଅହିତ—3. Evil.
୪ । ଦୁଃଖ; ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା—4. Calamity; mishap.

ଅନିଷ୍ଟପାତ—ସଂ. ବି. (ଅନିଷ୍ଟ+ପତ୍ ଧାତୁ+ଅ)—ଅନିଷ୍ଟପତନ;
Anishṭapāta ଅନିଷ୍ଟ ଘଟଣା; ମନ୍ଦ ଘଟଣା—Mishap; misfortune.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନୀକ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍=ବଳିବା+ଇକ)—୧ । ସୈନ୍ୟ—
Anīka 1. Soldier.
୨ । ଯୁଦ୍ଧବ୍ୟୂହ—2. Army.
୩ । (ଅ+ନୀ+କ୍ୱଚ୍; ଯହିଁରୁ ଫେରିବାକୁ ନ ହୁଏ)—ଯୁଦ୍ଧ—3. War, fight.
୪ । ସମୂହ—4. Multitude.

ଅନୀକସ୍ଥ—ସଂ. ବି. (ଅନୀକ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅ; ଅନୀକରେ ଯାହା ଥାଏ)—
Anīkastha ୧ । ସେନାଦଳ—1. Army; troop.
୨ । ଅକ୍ଷୌହିଣୀର ଦଶମାଂଶ—2. A battalion consisting of 21870. soldiers.
[ଦ୍ର—୨୧୮୭ ହସ୍ତୀପକ ସେନା, ୨୧୮୭ ରଥାରୋହୀ ସେନା, ୬୫୬୧ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସେନା ଓ ୧୦୯୩୫ ପଦାତି ଏହିପରି ମୋଟରେ ୨୧୮୭୦ ପରିମିତ ସୈନିକ ।]

ଅନୀତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ନୀତି)—୧ । ଭ୍ରମାତ୍ମକ; ଦୁର୍ନୀତି, ନୀତିବିରୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ
Anīti ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ—1. Immorality.
ଅନୀତି ୨ । ଅନାଚାର—2 Non-observance of social rules.
୩ । ଅତ୍ୟାଚାର—3. Oppression.
୪ । ଅନ୍ୟାୟ—4. Injustice.
୫ । ପରର ସ୍ୱତ୍ୱଖଣ୍ଡନ—5 Violation of the people's right.
୬ । ମନ୍ଦକାର୍ଯ୍ୟ—6. Evil action; improper action.

ବିଦ୍ୟା ଅଳ୍ପ ଅତଦର୍ଥ; ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ବ ଭୁଗେ ହୋଇବ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ. ୧୨ ।

ବେ. ବିଣ—୧ । ଅନୈତିକ—1. Immoral.
୨ । ସଦାଚାରବିଗର୍ହିତ; ଶାସ୍ତ୍ରବିରୁଦ୍ଧ—2. Contrary to the approved social rules.

ଅନୀଦୃକ୍—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଈଦୃଶ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Anīdṛuk ଅନୀଦୃଶ (ଦେଖ)
Anīdṛuśa (See)

ଅନୀଦୃଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଈଦୃଶ; ୧ମା. ୧ବ)—
Anīdṛuśa ଏପରି ନୁହେଁ—Not like this.
(ଅନୀଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନୀଶ୍ୱର—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଈଶ୍ୱର; ଯାହା ମତରେ ଈଶ୍ୱର ନାହାନ୍ତି)—
Anīswara ୧ । ନାସ୍ତିକ—1. Godless; atheist.
୨ । ପ୍ରଭୁହୀନ—2. Masterless; lordless.
୩ । ଅରକ୍ଷ—3. Having no protector.
ବେ. ବି—ଅପ୍ରଭୁ; ଯେ ପ୍ରଭୁ ନୁହେଁ—One who is not a master or a lord.

ଅକ୍ଷରେ ଦୋଲନ ଈଶ୍ୱର ପରମ୍ପ
ବାହିତ ଜନ୍ମଅଛ ଦିନ ଗୁଡ଼ାଏ । ବ୍ରହ୍ମଗିରି. ମହାଭାରତ. ଗଦା ।

ଅନୀଶ୍ୱରବାଦ—ସଂ. ବି. (ଅନୀଶ୍ୱର+ବାଦ)—ନାସ୍ତିକତା; ଈଶ୍ୱରଙ୍କର
Anīswarabāda ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନ ମାନିବାରୂପ ମତ—theism.

ଅନୀଶ୍ୱରବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୀଶ୍ୱର+ବଦ ଧାତୁ+ଇନ୍)—
Anīswarabādī ଈଶ୍ୱର ନାହାନ୍ତି, ଏହି ମତ ଯେ ପ୍ରକାଶ
(ଅନୀଶ୍ୱରବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରନ୍ତି; ନାସ୍ତିକ— theist.

ଅନୀହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଇହା)—
Anīha ଫଳାଶାରହିତ; ନିଷ୍କାମ—
(ଅନୀହା—ସ୍ତ୍ରୀ) Desireless; free from desires

ଅନୀହା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଇହା)—
Anīhā ଅନୀହର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Anīha.
ସଂ. ବି—ଅନିଚ୍ଛା; ଔଦାସିନ୍ୟ—
Indifference to worldly concerns.

ଅନୁ—ସଂ. ଉପସର୍ଗ—ଶବ୍ଦ ବା ଧାତୁର ପୂର୍ବରେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ନିମ୍ନଲିଖିତ
Anu ଅର୍ଥମାନ ବୁଝାଏ—
୧ । ପଶ୍ଚାତ୍; ପଛରେ (ଯଥା— ଅନୁଜ)—
1. After.
୨ । ସଦୃଶ (ଯଥା—ଅନୁକରଣ)—
2. After.
୩ । ଅଧୀନ; ଅଧଃ (ଯଥା—ଅନୁକର୍ଷଣ)—
3. Below.
୪ । ନିକୃଷ୍ଟ. ହୀନ; ଅଧମ (ଯଥା—ଅନୁକନ୍ଧ)—
4. Lower.
୫ । ସହିତ (ଯଥା—ଅନୁକମ୍ପା; ଅନୁପାନ)—
5. With; together.
୬ । ଅଂଶ (ଯଥା—ଅନୁକନ୍ଧ)—6. Part.
୭ । ପରସ୍ପର; ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟ (ଯଥା—ଅନୁକଥନ)—
7. Mutually.
୮ । ସମୀପ (ଯଥା—ଅନୁଗଙ୍ଗ)—8. Near.
୯ । ବହିର୍ଭାଗ—9 Outside.
୧୦ । ଶୀଘ୍ରାର୍ଥ (ଯଥା—ଅନୁକ୍ଷଣ; ଅନୁଦିନ)—
10. Repetition.
୧୧ । ଚିହ୍ନ—11. Sign.
୧୨ । ଆୟାସ; ପରିଶ୍ରମ—12. Exertion.
୧୩ । ଅନୁକ୍ରମ; ଯଥାକ୍ରମେ (ଯଥା—ଅନୁପ୍ରସ୍ଥ)—
13. Succession.
୧୪ । ଇତ୍ୟଂଶ୍ୱର—14. Accordingly; likewise.
୧୫ । ଅନୁସାରେ—15. According to.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ବର୍ଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଲଅ	ଉ	ନ୍

୧୬ । ଫଳତଃ—16. Consequently.

ସଂ .ବ. (ନାମ)—ଯଯାତିଙ୍କ ଔରସରେ ଶର୍ମିଷ୍ଠାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର—
Son of Jajāti born of Sarmishṭhā.

ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଅନନ୍ତର ଡାକନାମ —
Name for calling Ananta.

ଅନୁକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ+କମ ଧାତୁ=କାମନା କରିବା+
Anuka କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କାମୀ; କାମାସକ୍ତ; କାମୁକ—
(ଅନୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Lascivious; lustful.

ଅନୁକଥନ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ+କଥନ)—କଥୋପକଥନ; ପରସ୍ପର
Anukathana କଥାବାର୍ତ୍ତା—Conversation;
discussion; mutual talk.

ଅନୁକମ୍ପା—ସଂ. ବ. (ଅନୁ=ସହିତ+କମ୍ପ ଧାତୁ=କମ୍ପିବା+ଭାବ. ଅ,
Anukampā ପରସ୍ପରର ହୃଦୟ କମ୍ପିତ ହେବା) —
୧ । ଦୟା; ସହାନୁଭୂତି—
1. Kind feeling for others; sympathy.
୨ । ପରର ଦୁଃଖ ବା ସୁଖରେ ମମତା —
2. Commiseration.
୩ । କରୁଣା— 3. Pity; compassion.
ଦେ. ବ—ସ୍ନେହ—Love; affection.

ବହୁ ସମୟେ କଥା, ବାମାଠାରେ ଏତେ ଅନୁକମ୍ପା ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀସଂବାଦ. ୧୭।୩୧ ।

ଅନୁକମ୍ପ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+କମ୍ପ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ. ଅର୍ହାର୍ଥ)—
Anukampya ଅନୁକମ୍ପାର ଯୋଗ୍ୟ; ଅନୁକମ୍ପନୀୟ; କୃପାରପାତ्र—
(ଅନୁକମ୍ପ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Pitiable.

ଅନୁକରଣ—ସଂ. ବ. (ଅନ=ସଦୃଶ+କୃ ଧାତୁ+ଅନ=ସଦୃଶକରଣ)—
Anukaraṇa ୧ । ସଦୃଶୀକରଣ; ପ୍ରତିରୂପକରଣ; ନକଲ
ଅନୁକୃତ } ବିଣ କରିବା—1. Copying.
ଅନୁକରଣୀୟ } ୨ । ଅନ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ସେହିପରି କରିବା -
2 Imitation.

ଅନୁକରିବା—ଦେ. ସକ୍ର କ୍ରି—୧ । ଅନୁକରଣ କରିବା—
Anukaribā To imitate.

ଅନୁକରି ଅନୁକରେ ଚକ୍ରଧର ଅବତାର—ରାଧାନାଥ

ଅନୁକର୍ମେ—କ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଅନୁକ୍ରମ)—୧ । ଅନୁସାରେ;
Anukarme ଅନୁକ୍ରମେ—1. According to.
ଅନୁକ୍ରମେ ୨ । ଧାରାବାହିକରୂପେ—2. Serially.

ଅନୁକର୍ଷ—ସଂ. ବ (ଅନୁ=ନିମ୍ନରେ+କୃଷ ଧାତୁ=ଆକର୍ଷଣ କରିବା+
Anukarsha ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅଧଃସ୍ଥିତ ଯେଉଁ କାଠଦ୍ୱାରା
ଗାଡ଼ି ବା ରଥ ଟଣାଯାଏ—1. The shaft of a
car or a carriage.
୨ । ନିମ୍ନରୁ ଆକର୍ଷଣ—2. Attraction from below.
୩ । (ନ୍ୟାୟ ଓ ବ୍ୟାକରଣ)—3. (metaphysics & grammar) Repetition of a word used in a previous aphorism in a subsequent proposition.

ଅନୁକର୍ଷଣ—ସଂ. ବ (ଅନୁ=ନିମ୍ନ+କୃଷ ଧାତୁ=ଟାଣିବା+ଭାବ. ଅନ) -
Anukarshaṇa ଅନୁକର୍ଷ ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Anukarsha 2 & 3(See)

ଅନୁକଳ୍ପ—ସଂ. ବ (ଅନୁ=ନିକୃଷ୍ଟ + କଳ୍ପ=ବିଧି)—୧ । ପ୍ରତିନିଧି—
Anukalpa 1. Representative.
୨ । ପ୍ରଧାନ ବିଧିର ଅନୁସଙ୍ଗିକ ବିଧି; ଗୌଣବିଧି—
2. A secondary injunction; immaterial rules.

ଅନୁକାମୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁକାମ=ଇଚ୍ଛା+ଇନ)—
Anukāmīna ସ୍ୱେଚ୍ଛା ସ୍ୱତ୍ତ; ସ୍ୱେଚ୍ଛାବିହାରୀ—
(ଅନୁକାମୀନତା—ବ) Arbitrary; self-willed.

ଅନୁକାର—ସଂ. ବ. (ଅନୁ=ସଦୃଶ+କୃ ଧାତୁ=କରିବା+ଅ)—
Anukāra ୧ । ସମତା—1. Similarity.
୨ । ଐକ୍ୟ—2 Resemblance.
୩ । ଅନୁକରଣ—3. Copying; imitation.

ଅନୁକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ+କୃଧାତୁ=କରିବା+ଇନ୍.
Anukārī ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଯେ ଅନୁକରଣ କରେ;
(ଅନୁକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନୁକରଣକାରୀ—1. Imitating.
୨ । ଅନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହୋଇଥିବା—
2 Resembling.

ଅନୁକୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+କୃ+କର୍ମ. ତ)—ବ୍ୟାପ୍ତ; ବିସ୍ତୃତ—
Anukīrṇṇa Pervaded.

ଅନୁକୂଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ=ଯୋଗ୍ୟ+କୂଳ=ବିଶ)—
Anukūla ୧ । ସଦୟ—1. Kind; compassionate.
(ପ୍ରତିକୂଳ—ବିପରୀତ) ୨ । ସହାୟ; ସପକ୍ଷ—
2. Helpful; favourable; friendly.
୩ । ଅନୁଗ୍ରହକାରୀ—3. Showing favour.
୪ । ପୋଷକ—4. Supporting.
୫ । ଅନୁରକ୍ତ—5. Attracted to.
୬ । ଅଳଂକାର ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନାୟକବିଶେଷ; ଏକ ମାତ୍ର ନାୟିକାଠାରେ ଅସକ୍ତ ନାୟକ—
6. (Rhetoric) A lover who is attracted to one and only one lady.

ବହୁ ବଣିତ ନାୟକ ଅନୁକୂଳ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ମୋର ଅଟି ।
ବଳରାମ. ରସକଲୋଳ ।

୭ । ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ପ୍ରତିକୂଳ ବିଷୟ ଅନୁକୂଳ ହେଲେ ଅନୁକୂଳ ଅଲଙ୍କାର ହୁଏ ।
7. (Rhetoric) A case in which an unfavourable matter is said to be favourable.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଦୋଷ ଦେଖି ବୁ ଦଣ୍ଡ ରେ ଚନ୍ଦ୍ରାନନା, ନିନ୍ଦନା କର ଦଣ୍ଡରେ,
ବାଟ୍ଟ ଥାରେ ନଦାନ୍ତେ, ଦାଇ ବା ବସନାନ୍ତେ
ଓଣ୍ଠ ଦନ୍ତାର ଦନ୍ତେ, ଭୂଷ କରନ ଭୂମ୍ବେ ।
ବ୍ରଜନିଧି ଦାଶ—ଅଟକୋର ତରଙ୍ଗିଣୀ ।

ପାଏଁତରା ଦେ. ବି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ—
पाएँतराब् 1. Beginning of a work.
୨ । କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କରିବାର ଆରମ୍ଭ—
2. Beginning of a journey for some special purpose.
ବଳ୍ଦ ପିବାର୍ ସେ ଅନୁକୂଳ କରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅନୁକୂଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ କରିବା—
Anukūla karibā 1. To begin any good work
ପାଏଁତରା କରା ୨ । ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିବା; ବାହାରିବା—
पाएँतराब् करना 2. To begin a journey.
ବଳ୍ଦ ପିବାର୍ ସେ ଅନୁକୂଳ କରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ଯେକୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା—
3. To begin any work.

ଅନୁକୂଳତା—ସଂ. ବି. (ଅନୁକୂଳ + ଭାବ. ତା)—
Anukūlatā ୧ । ସପକ୍ଷତା; ସହାୟତା—
1. The quality of being favourable.
୨ । ଦୟା; ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ—2. Kindness; compassion.

ଅନୁକୂଳ ବିରାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଅନକୂଳ ବିରାଡ଼ି (ଦେଖ)
Anukūla birārdi Anakula birārdi (See)

ଅନୁକୂଳା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନୁକୂଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ —
Anukūlā Feminine of Anukūla.
ବି—୧ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—1 Croton Polyandrum.
୨ । ଛନ୍ଦବିଶେଷ—2. Name of a metre.

ଅନୁକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ = ସଦୃଶ + କୃ ଧାତୁ = କରିବା + କର୍ମ.ତ)—
Anukṛuta ଯାହା ଅନ୍ୟର ଅନୁକରଣରେ କରାଯାଏ—
Imitated; copied.

ଅନୁକୃତି—ସଂ. ବି. (ଅନୁ + କୃ ଧାତୁ + ତି)—ଅନୁକରଣ (ଦେଖ)
Anukṛuti Anukaraṇa (See)

ଅନୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ନ + ଉକ୍ତ)—୧ । ଅକଥିତ—
Anukta 1. Unspoken
୨ । ଅନୁଚ୍ଚାରିତ—2. Unuttered.

ଅନୁକ୍ରକଚ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ = ପରି + କ୍ରକଚ = କରତ)—
Anukrakacha କରତ ଭଳି ଦନ୍ତୁର—
Denticulated like a saw; serrated

ଅନୁକ୍ରମ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ = ପରି + କ୍ରମ ଧାତୁ + ଅ)—
Anukrama ୧ । ଧାରାବାହିକ ବସ୍ତୁବସ୍ତୁ—1. Series.
୨ । ଯଥାକ୍ରମ; ପରିପାଟୀ—
2. Sequence; regular order.

ଅନୁକ୍ରମଣ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ = ପଶ୍ଚାତ୍ + କ୍ରମ + ଭାବ. ଅନ)—
Anukramaṇa ଅନୁକ୍ରମଣିକା (ଦେଖ)
Anukramaṇikā (See)

ଅନୁକ୍ରମଣିକା—ସଂ. ବି. (ଅନୁକ୍ରମଣ + ଇକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Anukramaṇikā ୧ । ଗ୍ରନ୍ଥର ଅବତରଣିକା; ମୁଖବନ୍ଧ; ଭୂମିକା—
1. Introduction; foreword of a book or subject.
୨ । ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଷୟ ସୂଚି—2. Table of contents; index of a book.
୩ । ମହାଭାରତର ଭୂମିକା ପର୍ବ—
3. The portion of the first book of the Mahābhārata which summarises the whole story.

ଅନୁକ୍ରମଣୀ—ସଂ. ବି—ଅନୁକ୍ରମଣିକା (ଦେଖ)
Anukramaṇī Anukramaṇikā (See)
ଏ ଅନୁକ୍ରମଣୀରେ ବେଦବ୍ୟାସ ଋଷି, ଅଣ୍ଟିଷ୍ଟ ମାତ୍ର ବେଦଜ୍ଞ ବେଦ ଭାଷି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ଅନୁକ୍ରମି—ଦେ. ଅ—ସଦୃଶ—
Anukrami Like.
ଜହ ଦନ୍ତଶତ ଜାଣ ଗର ଅନୁକ୍ରମି । ପ୍ରାଚୀ—ରସକାବ୍ୟ ।

ଅନୁକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଧାରାବାହିକଭାବରେ—
Anukrame 1. Serially; in a series.
୨ । ଗୋଟିଏ ପରେ ଅନ୍ୟଟି; ଏହି ରୂପ ନିୟମରେ—
2. In a regular succession.
୩ । ଅନୁସାରେ—3. According to.
ଦୋଷାନୁକ୍ରମେ ଗାଢ ଦଣ୍ଡ, ତା ଅପରାଧ ହୋଇ ଦଣ୍ଡ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ. ୪ର୍ଥ ।

ଅନୁକ୍ରୋଶ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ = ସହିତ + କ୍ରୁଶ ଧାତୁ + ଅ)—
Anukrośa ୧ । ଦୟା; ଅନୁକମ୍ପା—
1. Commiseration; tenderness.
୨ । ସହାନୁଭୂତି—2. Sympathy; compassion.

ଅନୁକ୍ଷଣ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ଅନୁ = ପ୍ରତି + କ୍ଷଣ = ମୁହୂର୍ତ୍ତ = ଅନୁକ୍ଷଣଂ)—
Anukshaṇa କ୍ଷଣେକ; ପ୍ରତିକ୍ଷଣ; ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ—Always; constantly; every moment.

ଅନୁକ୍ଷଣେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅନୁକ୍ଷଣରୁ, ଏହା କେବଳ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—
Anukshaṇe ଅନୁକ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Anukshaṇa (See)
ଦେ ମୁରଲ ବଜାଇଛ ବିଦାବଳେ ଗୋ ।
ଶୁଣେ ସୁଖ ବିରଚେ ଅନୁକ୍ଷଣେ ଗୋ—ସଙ୍ଗୀତ ।

ଅନୁକ୍ଷେତ୍ର— ସଂ. ବି—ଓଡ଼ିଶାରେ ଦେବ ସେବକମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ବୃତ୍ତି ବିଶେଷ—Stipend given to the temple-servants of Orḍisā in commutation probably of the proceeds of endowment (M. W.)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଜ୍ଞ	ତ
୨	ଣ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅଚାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲ୍ଟ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅନୁଗ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଗମ ଧାତୁ=ଯିବା+ଅ)—
Anuga ୧ । ଯେ ପଛରେ ଯାଏ—
(ଅନୁଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Following in the wake.
୨ । ପଶ୍ଚାତ୍ ଧାବନକାରୀ—
2. Following after; pursuing.
୩ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ଗାମୀ; ଅନୁଯାୟୀ; ଅନୁଗତ
3 Following; dependant
୪ । ଅନୁସାରେ ଘଟିବା—4. Corresponding to.

ଅନୁଗଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଶ. [ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅନୁ=ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ+ଗଙ୍ଗା (ନଦୀ) —
Anugaṅga ଯାହା ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ; ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ସମୀପସ୍ଥ; (ପ୍ରଦେଶ)—Gangetic; lying near the Ganges; (country) adjoining the Ganges.

ଅନୁଗତ— ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଗମ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ମ.ତ ଯେ ପଛରେ ଯାଏ)—
Anugata
(ଅନୁଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ମତାଧୀନ; ମତାନୁବର୍ତ୍ତୀ—
1. Follower; obedient; devoted; attached to.
୨ । ସେବକ; ଆଶ୍ରିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Dependant on.
୩ । ଅଧୀନସ୍ଥ (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Subordinate to.

ଅନୁଗବ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଗୋ+ଅ)—ଦୈର୍ଘ୍ୟ—
Anugaba Length.

ଅନୁଗବୀନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଗୋ=ଗାଈ+ଇନ)—
Anugabīna ଯେ ଗୋରୁ ପଛରେ ଯାଏ; ଗୋରକ୍ଷକ; ଗାଈ ରଖିଥିଲା—Cowherd.

ଅନୁଗମ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଛରେ+ଗମ ଧାତୁ=ଯିବା+ଅ)—
Anugama ୧ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ଗମନ; ଅନୁସରଣ; ପଛରେ ଯିବା—
(ଅନୁଗତ—ବିଶ) 1. Following.
୨ । ମତାନୁସାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ—2. Conversion.
୩ । ମୀମାଂସା—3. Decision; inference.
୪ । ସଙ୍ଗତି—4. Means; ability.
୫ । ଅନୁଲୋମ(ଦେଖ) – 5. Anuloma (See)

ଅନୁଗମନ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଗମ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Anugamana ୧ । ସହଗମନ ବା ଅନୁମରଣ; ସ୍ୱାମୀର ମୃତ୍ୟୁରେ ସତୀର ମୃତ୍ୟୁକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ—1. Immolation of widows on the death of the husband.
[ଦ୍ର—ମୃତସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚିତାରୋହଣପୂର୍ବକ ସତୀର ଦେହ ତ୍ୟାଗକୁ ସହଗମନ କୁହାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରବାସରେ ସ୍ୱାମୀ ମରିଗଲେ ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା ଥିଲେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦାହର କିଛିକାଳ ପରେ (ବା ପ୍ରସବ କରିବା ପରେ) ମୃତସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଦୌଣସି ଚିତ୍ର ବା ପଲ୍ଲଶପତ୍ରରେ ଉଆର ପ୍ରତିମା ସହିତ ସ୍ତ୍ରୀ ଚିତାନଳରେ ପ୍ରବେଶ କରେ; ଏହି ପ୍ରଥାକୁ 'ଅନୁଗମନ' ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ଅନୁଗମ (ଦେଖ)—2. Anugama (See)

ଅନୁଗମନଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଦୌଣସି
Anugamanajibā ଚିତ୍ର ଅଥବା ପଲ୍ଲଶପତ୍ରପ୍ରତିମା ସହିତ ସ୍ତ୍ରୀ ଚିତାନଳରେ ପ୍ରବେଶ କରି ମରିବା ଦେବା—
To burn herself with a portrait of the deceased husband (said of widows).

ଅନୁଗାମୀ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ=ପଛରେ+ଗମ ଧାତୁ=ଯିବା+ଇନ୍ =ଯେ ପଛରେ ଯାଏ)—
Anugāmī
(ଅନୁଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ଗାମୀ; ଚାକର—
(ଅନୁଗାମୀ—ବିପରୀତ) 1. Follower; attendant.
୨ । ମତାନୁବର୍ତ୍ତୀ—2. Follower of an idea or opinion.

ଅନୁଗାୟତି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂସ୍କୃତର ଅବିକଳରୂପ)—
Anugāyati ପଛରେ ଗାଇଅଛି—
ଦେଖି ଲୋକମାନେ ଅନୁଗାୟତି ପଶ୍ଚାତ—ଗୀତା. ଭଗବାନ୍ ।

ଅନୁଗାୟେଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀ ପାଇଥା; ଗୀତର ଭୁଡ଼ା ଧରିବା (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ)—
Anugāyeṇī ଯଦିଦେଖା ବାଟ ସଙ୍ଗରେ ଗାଇଦେଇ ଦେ ଯେବେ ଅନୁଗାୟେଣୀ—
ଗୁପ୍ତ. ଯଦିଦେଖା ।

ଅନୁଗୁଣ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ=ଅନୁକୂଳ+ଗୁଣ) —ଅନୁକୂଳ; ଅନୁଗତ -
Anuguṇa Compassionate; favourable.

ଅନୁଗୁଳ—ଦେ. ବି. (ନାମ) ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା —A district
Anuguṇa of Orḍisā.
[ଦ୍ର— ଏହା ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ମାହାଲ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଅନୁଗୁଳର ରାଜା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ପରାଜିତ ଓ ବନ୍ଦୀ ହେଲେ । ତେଣୁ ୧୮୪୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କମିସନର୍ ଗୋଲ୍ଡସ୍‌ବରୀଙ୍କ ଶାସନ କାଳରେ ଏ ରାଜ୍ୟ ଖାସ୍ କରାଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ବେଗର କାନୁନ୍ (Non-regulation district) ଜିଲ୍ଲା ହୋଇଅଛି । ଅନୁ ନାମରେ ଜଣେ କବି ଏ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରିଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ଅନୁଗୁଳ ହୋଇଅଛି ।]

ଅନୁଗ୍ରହ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅନୁଗ୍ରହ) —
Anugṛuha ଅନୁଗ୍ରହ—Favour.

ଅନୁଗ୍ରହି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅନୁଗ୍ରହୀତ)—୧ । ଅନୁଗ୍ରହୀତ—
Anugṛuhi 1. Favourite.
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରଭୁ ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖାନ୍ତି—
2. A subordinate favoured by his master.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'କଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'କନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଳବଡ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଯେଉଁ ପ୍ରଭୁ ଅଧୀନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖାନ୍ତି—
3. Prone to show favour to subordinate people.

ଅନୁଗ୍ରୁହିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅନୁଗ୍ରହ (ଦେଖ)
Anugṛuhiā Anugṛuhi (See)

ଅନୁଗ୍ରୁହୀତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ମ. ତ =ଯାହାକୁ ଅନୁଗ୍ରହ କରାଯାଇଅଛି ।)—
Anugṛuhīta ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାପ୍ତ—Favoured.

ଅନୁଗୋଳ—ଦେ. ବି. (ନାମ) ଅନୁଗୁଳ (ଦେଖ)
Anugoḷa Anuguḷa (See)

ଅନୁଗ୍ର—ସଂ. ବି. (ନ+ଉଗ୍ର)—୧ । ଶାନ୍ତ; ଶିଷ୍ଟ; ଅନୁଦ୍ଧତ—
Anugra 1. Gentle.
୨ । ଅସମର୍ଥ—2. Inactive.
୩ । ଅକ୍ରୁର—3. Mild.

ଅନୁଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଅ)—
Anugraha ୧ । ଅନ୍ୟର ଇଷ୍ଟସାଧନ ଓ ଅନିଷ୍ଟ ନିବାରଣର ଇଚ୍ଛା; ଦୟା; ଉପକାର; ପ୍ରସାଦ; ଅନୁକୂଳ୍ୟ—
2. Kindness; grace; furtherance.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଇଷ୍ଟଫଳଦାନ—
2. Favour; granting another's wish.

ଏବେ ଜଳଜ ଯୋନ ସଖିରେ କରନ୍ତେ ଅନୁଗ୍ରହ ।
କବିସର୍ମ. କବିଗୋବର୍ଦ୍ଧନ. ଉ ଗୀତ ।

ଅନୁଗ୍ରାହକ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଣକ)—
Anugrāhaka ୧ । ଯେ ଅନୁଗ୍ରହ କରେ—
(ଅନୁଗ୍ରାହିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Gracious; favourably disposed; one who bestows a favour.
୨ । ଯେ ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖାଏ—2. Favouring.

ଅନୁଗ୍ରାହୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁଗ୍ରହ+ଇନ୍)—
Anugrāhī ଅନୁଗ୍ରାହକ (ଦେଖ)
(ଅନୁଗ୍ରାହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Anugrāhaka (See)

ଅନୁଗ୍ରାହ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯୋଗ୍ୟାର୍ଥରେ; ଯ)—
Anugrāhya ୧ । ଅନୁଗ୍ରହର ଯୋଗ୍ୟ—
1. Deserving favour.
୨ । ଅନୁଗ୍ରହଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be favoured.

ଅନୁଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଚର ଧାତୁ+ଅ=ଯେ ପଛରେ ଚାଲେ)—
Anuchara
(ଅନୁଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଭୃତ୍ୟ; ଚାକର—
1. Servant; attendant.
୨ । ସଙ୍ଗୀ—2. Companion.
୩ । ସଙ୍ଗରେ ବା ପଦଶରେ ଯିବା ଭୃତ୍ୟ—3. Retinue

ଅନୁଚାରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅନୁଚରୀ)—ସଖୀ; ସହଚରୀ—
Anuchārī Female companion.

ବଦ୍ଧର ଅନୁଚାରୀ ତନ କହେ ବନ୍ଦନ୍ ନିତେ ।
ଭକ୍ତ. ଦୋଷ୍ଟ୍ରେଣ୍ଡ୍ରାଗ୍ରଭୁଜସ. ୧୮୩୬ ।

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଭୃତ୍ୟ—Servant

ଅନୁଚିକୀର୍ଷା– ସଂ. ବି. (ଅନୁ+କୃ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛା ଅର୍ଥରେ. ସନ= ଚିକୀର୍ଷ ଧାତୁ+ଅ. ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Anuchikīrshā ଅନୁକରଣ କରିବାର ଇଚ୍ଛା; ଅନୁକରଣ ପ୍ରବୃତ୍ତି—
Desire to imitate.

ଅନୁଚିକୀର୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁଚିକୀର୍ଷ+କର୍ମ. ତ)—
Anuchikīrshita ଯେଉଁ ବିଷୟକୁ ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରାଯାଇଅଛି—(matter) Which one has desired to imitate.
ସ. ବି—ଅନୁଚିକୀର୍ଷା (ଦେଖ)
Anuchikīrshā (See)

ଅନୁଚିତ– ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉଚିତ)—
Anuchita ୧ । ଯାହା ଉଚିତ ବା ଅନୁକରଣୀୟ ନୁହେ—
1. Improper; wrong.
୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ—2. Unfit; unseemly.

ଅନୁଚିତତା—ସଂ. ବି—ରଚନାରେ ଶବ୍ଦଦୋଷବିଶେଷ—
Anuchitatā (Rhetoric) A fault in composition.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ବିଷୟର ଅପକର୍ଷ ସାଧିତ ହୁଏ, ତାହାକୁ ଅନୁଚିତତା କହନ୍ତି । ଯଥା—
ଦେ ନାଥେ ପଟୁ ଯାହାକ ପରଶୁ । କେତେ ଅସି ହେଲେ ରଣେ ଯଜ୍ଞ ପଶୁ । ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶ୍ୱର ।
ଏଠାରେ ଯୁଦ୍ଧମୁଖରେ କାତରତାବ୍ୟଞ୍ଜକ ପଶୁ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ ଅନୁଚିତତା ଦୋଷ ଅଟେ । କୁଳମଣି. ଅଳଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ଅନୁଚିନ୍ତନ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଚିନ୍ତନ)—ଅନୁଚିନ୍ତା (ଦେଖ)
Anuchintana Anuchintā (See)

ଅନୁଚିନ୍ତା– ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଚିନ୍ତା)—
Anuchintā ପୂର୍ବ ବିଷୟକୁ ଆଲୋଚନା କରିବା; ପୂର୍ବ ବିଷୟର ସ୍ମରଣ ବା ସ୍ମଳେଖି—Reflection; recollection; retrospection.

ଅନୁଚ୍ଚ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉଚ୍ଚ=ଯାହା ଉଚ୍ଚ ନୁହେ)—
Anuchcha ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ—Low; humble.

ଅନୁଚ୍ଚାରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉଚ୍ଚାରଣୀୟ)—
Anuchchāraṇīya ଅନୁଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Anuchchārjya (See)

ଅନୁଚ୍ଚାରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉଚ୍ଚାରିତ)—ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ନଥିବା—
Anuchchārita Unuttered; unpronounced.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଈ	ନ୍ଦ

ଅନୁଚ୍ଚାରିତବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ନାହିଁ;
Anuchchāritabarṇṇa ବହଲ୍ଲ ବେଳେ ବା ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା ବେଳେ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣଟିର ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ ନାହିଁ; ଲୁପ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ (ଯଥା—ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟ; ଏଠାରେ 'ହ୍' ବା 'ଅ' ବର୍ଣ୍ଣଟିର ଲୋପ) – Silent letter; a letter which is not pronounced while reading or speaking e.g ,'H' in Hour,'P' in 'Psalm'.

ଅନୁଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ – ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ; ଯାହା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାର
Anuchchārjya ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେ)—
୧ । ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
1. Unutterable.
୨ । ଯାହାକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
2. Unpronounceable.

ଅନୁଚ୍ଛିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ଯାହା ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ନୁହେ)—
Anuchchhishṭa ୧ । ଅଇଁଠା ହୋଇ ନ ଥିବା (ପଦାର୍ଥ)—
1. Untouched by the mouth (food).
୨ । ଅପବିତ୍ର ହୋଇ ନ ଥିବା (ବସ୍ତୁ)—
2. Undefiled (matter).

ଅନୁଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ଏକତ୍ର+ଛେଦ; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁଁ 'ଛ'ର
Anuchchheda ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—କୌଣସି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଏକତ୍ର ଲେଖା ଥିବା ବାକ୍ୟସମୂହ—Paragraph; continuous portions of a writing.

ଅନୁଚ୍ଛନ୍ଦଯମକ—ଦେ. ବି. (ଅଳଙ୍କାର)—ଯମକବିଶେଷ—
Anuchhandajamaka A sort of alliteration.

ରମଣୀମନି ସାର ସର ସାର ସଂସାର
ସାରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ବରଷନ ।
ଧରେ ନରେଶିବା ପିନ୍ଦାର ବାର ଦେବୀ ଦେବାର ବାଦର ବା ମାନରେ ।
ମାନମାର, ସରସ ରସତା ଦେବାର ।
ବାର ତର ଦରେ ବହର,
ବରଣ ରସ ସ୍ୱର ସ୍ୱର ବନ୍ଦ ପିବ ଜନର ବରଷୁଣ ବର ରେ ।
ଅମରେନ୍ଦ୍ର, ବଦନ୍ତଚନ୍ଦ୍ରାନନି ।

ଅନୁଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ; (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଜନ ଧାତୁ=ଜାତ ହେବା+
Anuja କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ପରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଅଛି—
(ଅନୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଅଗ୍ରଜ—ବିପରୀତ) 1. Born afterwards.
୨ । କନିଷ୍ଠ—2. Junior.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା; ସାନ ଭାଇ—
1. Younger brother.
୨ । ଉଭିଦବିଶେଷ; ଜାସ୍ମାଣା ଓ ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ଗଛ—
2. A cadet.

ଅନୁଜନ୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନୁ+ଜନ ଧାତୁ+ମନ୍; ଅନୁଜନ୍ମନ୍ ୧ମା.
Anujanmā ୧ବ.)—ଅନୁଜ (ଦେଖ)
Anuja (See)

ବି. ପୁଂ—ଅନୁଜ ୧ (ଦେଖ)
Anuja 1 (See)

ଅନୁଜିଘୃକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଗ୍ରହ+ସନ୍ଲ୍. ଭାବ. ଅ)—ଅନୁଗ୍ରହ
Anujighṛukshā କରିବାର ଇଚ୍ଛା—Desire to show favour.

ଅନୁଜିଘୃକ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+ଗ୍ରହ+ସନ୍ଲ୍. ଉ) —ଅନୁଗ୍ରହ
Anujighṛukshu ଦେଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ——Desirous of showing favour.

ଅନୁଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ=ଉପରେ; ପରେ+ଜୀବ ଧାତୁ=
Anujībi ବଞ୍ଚିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ଯେ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ବଞ୍ଚେ)—
(ଅନୁଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ବଞ୍ଚେ ବା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ; ଆଶ୍ରିତ; ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ—
Dependent upon another.
ସଂ. ବି—୧ । ଭୃତ୍ୟ; ସହଚର—1. Servant; attendant; companion.
୨ । ଗୃହ ସ୍ୱାମୀଦ୍ୱାରା ପୋଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—
2. Dependents of a family.

ଅନୁଜ୍ୱଳ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ)—
Anujjwala ୧ । ଯାହା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନୁହେ; ନୈସର୍ଗିକ—
1. Not bright.
୨ । ଅଲୋକମୟ—2. Not luminous.
୩ । ଜାଲୁଜାଲୁଆ ଦେଖାଯାଉଥିବା—3. Dim.

ଅନୁଜ୍ଞା—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Anujñā ୧ । ଆଜ୍ଞା—1. Command; order; injunction.
(ଅନୁଜ୍ଞାତ—ବିଣ)
ସ୍ୱର ଭାଙ୍ଗ ଝଡ଼ି ଏ ଅଳ୍ପ ଦେଖେ
ଉଚ୍ଚ ଯେହ ଶତି ଧ୍ୟଠାରୁ ଚ.ହାରରେ । ବୃକ୍ଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅ ।
୨ । ସମ୍ମତିପ୍ରଦାନ—2. Giving of consent.
୩ । ଅନୁମତି—3. Permission.
୪ । ସ୍ୱୀକାର—4. Agreement
୫ । ମଞ୍ଜୁର—5. Approval.
୬ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଅନ୍ୟକୁ ଆଦେଶ ଦେବା ବା ଅନୁରୋଧ କରିବା ଅର୍ଥରେ ଚାଳ ବା କ୍ରିୟାର ରୂପ—
6. (grammar) Imperative mood of a verb denoting request or command.

ଅନୁଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Anujñāta ୧ । ଅନୁଜ୍ଞାପ୍ରାପ୍ତ; ଆଜ୍ଞପ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯେଉଁ
(ଅନୁଜ୍ଞା—ବି) ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନୁଜ୍ଞା ଦିଆ ଯାଇଅଛି—
1. Commanded; directed or permitted (person).
୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଆଜ୍ଞା ବା ଅନୁମତି ମିଳିଅଛି—
2. Permitted, ordered (matter).

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତେ ବୃଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଣ୍ଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ବବ୍ବ' ଦେଖିବେ ।

ଅନୁଜ୍ଞାପତ୍ର—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍+ଅନୁଜ୍ଞା+ପତ୍ର)—
Anujñāpatra ୧ । ଲିଖିତ ଆଦେଶ; ଅଜ୍ଞାପତ୍ର—
1. Written authority; an order in writing.
୨ । ଅନୁମତିପତ୍ର— 2. Written permission.
୩ । ସ୍ୱୀକାରପତ୍ର—3. Deed of consent.

ଅନୁତପ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ତପ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Anutapta ୧ । ଅନୁତାପଗ୍ରସ୍ତ; ଯେ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରୁଅଛି;
(ଅନୁତପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପଶ୍ଚାତ୍ତାପୁଥିବା–1. Repenting; repentant;
(ଅନୁତାପ—ନ) remorseful; penitent.
୨ । ଦୁଃଖିତ—2. Pained; sorry; sorrowing.

ଅନୁତର୍ଷ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ+ତୃଷ ଧାତୁ=ଶୋଷ କରିବା+ଘଞ୍. ଅ)—
Anutarsha ୧ । ତୃଷ୍ଣା; ପିପାସା; ଶୋଷ—1. Thirst.
୨ । ଅଭିଳାଷ; ବଳବତ୍ତା ଇଚ୍ଛା—
2. Hankering after.
୩ । (ଅନୁ+ତୃଷ ଧାତୁ+କରଣ ବା ଅଧିକରଣ. ଅ; ଯେଉଁ ପାତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ତୃଷା ନିବାରିତ ହୁଏ)—
ପାନପାତ୍ର; ମଦ୍ୟପାନପାତ୍ର—
3. Wine-glass; goblet.

ଅନୁତର୍ଷଣ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ+ତୃଷ ଧାତୁ=ଶୋଷ କରିବା+ଲ୍ୟୁ.ଅନ)—
Anutarshaṇa ଅନୁତର୍ଷ (ଦେଖ)
Anutarsha (See)

ଅନୁତାପ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ତପ ଧାତୁ+ଅ)—
Anutāpa ୧ । ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ; ଅନୁଶୋଚନା; ଅନୁଶୋଷ; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସାରିବା ପରେ ମନରେ ଅନୁଭୂତ ଦୁଃଖ—
1. Regret; repentance; remorse; penitence.
୨ । ମନୋବେଦନା; ମନୋଦୁଃଖ—2. Mental pain.

ଅନୁତାପୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ତପ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—ଅନୁତପ୍ତ (ଦେଖ)
(ଅନୁତାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Anutapta (See)

ଅନୁତ୍ତମ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଉତ୍ତମ; ଯାହା ଉତ୍ତମ ନୁହେ)—
Anuttama ୧ । ଅଧମ; ମନ୍ଦ—1. Not good; bad.
(ଉତ୍ତମ—ବିପରୀତ) ୨ । ନିକୃଷ୍ଟ—2. Inferior.
(ଅନୁତ୍ତମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ନାହିଁ ଉତ୍ତମ ଯାହାଠାରୁ)—
ଅତ୍ୟୁତ୍କୃଷ୍ଟ; ଅନୁତ୍ତମ—
3. Very good; excellent.

ଅନୁତ୍ତର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ନ+ଉତ୍ତର)—
Anuttara ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ତୂଷ୍ଣୀଂଭୂତ—1. Silent.
(ଅନୁତ୍ତରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଦ୍ୱିତ୍ ଜବାବ୍; ଯେ ଉତ୍ତର ବା ଜବାବ୍ ଦିଏ ନାହିଁ—
2 Unreplying; without a reply.
୩ । (ନାହିଁ ଉତ୍ତର=ଉତ୍ତମ ଯାହାଠାରୁ) ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ—
3. Best of all.
୪ । (ନଞ୍ ତତ୍) ଉତ୍ତରର ବିପରୀତ ଅର୍ଥାତ୍ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗର—
4. Southern; opposite to North.
ସଂ. ବ—ଉତ୍ତର ନ ଦେବା—Not replying.

ଅନୁତ୍ତାନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଉତ୍ତାନ)—
Anuttāna ମୁହଁ ମାଡ଼ି ଶୋଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ଅନୁତ୍ତାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Lying with the face downwards.

ଅନୁତ୍ଥାନ—ସଂ. ବ. (ନଞ୍ ତତ୍ ; ନ+ଉତ୍ଥାନ)—
Anutthāna ୧ । ଉତ୍ଥାନ-ଗ୍ରହଣ; ଉଠି ନ ପାରିବା ଅବସ୍ଥା;
ଅନୁତ୍ଥିତ—ପୁଂ } ବିଶ. ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିରହିବା—
ଅନୁତ୍ଥାନା—ସ୍ତ୍ରୀ } 1. The state of not rising; non-rising.
୨ । ଚେଷ୍ଟା-ଗ୍ରହଣ -2. Non-exertion; inertness.

ଅନୁତ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ+ଉତ୍ଥିତ) –
Anutthitā ୧ । ଅନୁଦିତ—1. Not risen.
(ଅନୁତ୍ଥିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଶୁପ୍ତ; ଶୋଇଥିବା—
2. Sleeping; supine.
୩ । ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠି ନ ଥିବା—
3. Not got up from bed.
୪ । ଯାହା ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ବା ଉତ୍ଥିତ ହୋଇ ନାହିଁ—
4. Not excited.
୫ । ଅଦୃଶ୍ୟ – 5. Not appearing; not yet visible.

ଅନୁତ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବ. (ନଞ୍ ତତ୍ ; ନ+ଉତ୍ପତ୍ତି)—
Anutpatti ଉତ୍ପତ୍ତି ବା ଆବିର୍ଭାବର ଅଭାବ—
(ଅନୁତ୍ପନ୍ନ—ବିଶ) Non-production.
ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର ଉତ୍ପତ୍ତି ବା ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହିଁ—1 Unborn; unproduced.
୨ । ଯାହାର ଜନ୍ମ ବା ଆରମ୍ଭ ଅନିର୍ଦ୍ଦେଶ୍ୟ—
2. Of untraceable birth or origin.

ଅନୁଦୟ—ସଂ. ବ. (ନଞ୍ତତ୍ ; ନ+ଉଦୟ)—
Anudaya ୧ । ଅନୁତ୍ଥାନ—1. Not rising.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ପ୍ରାକ୍‌କାଳ—
2. Time just before sun-rise.
ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅଣଉଦିତ; ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ପୂର୍ବ-କାଳୀନ—1. Previous to sun-rise.
୨ । ଅନୁତ୍ଥାନ (ଦେଖ)
2. Anutthāna (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଲ୍ଟ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅନୁଦର—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି—ଯାହାର ଉଦର ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେ ଚଳେ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର ଉଦର ଅତି କ୍ଷେଟ (ଅନୁଦରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥିବାରୁ କଟି ସରୁଆ ଦେଖାଯାଏ ।)—
Anudara

୧ । କ୍ଷୀଣମଧ୍ୟ; କ୍ଷୀଣକଟି—
1. Thin waisted; lank loined.

୨ । କୃଶ—2. Emaciated; lean-bodied.

୩ । ଦୁର୍ବଳ—3 Weak.

ଅନୁଦାତ୍ତସ୍ୱର—ସଂ. ବିଣ (ଅନୁଦାତ୍ତ=ନୀଚ+ସ୍ୱର=ଶବ୍ଦ)—
Anudāttaswara

୧ । ଯାହା ଉଦାତ୍ତ ବା ଉଚ୍ଚସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ ନୁହେ—1. Unaccented.

୨ । ନୀଚସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ; ଯୋରରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ନ ହେବା ବର୍ଣ୍ଣ—
2. Pronounced in a low tone.

୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ—3. Short (letter)

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ବୈଦିକ ବ୍ୟାକରଣରେ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱର ବା ଧ୍ୱନି ଭେଦରେ ତିନି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ଯଥା—ଉଦାତ୍ତ=ଉଚ୍ଚ; ଦୀର୍ଘ; ଅନୁଦାତ୍ତ=ହ୍ରସ୍ୱ ଓ ସ୍ୱରିତ=ନୁହେ ଦୀର୍ଘ ବା ନୁହେ ହ୍ରସ୍ୱ ।]

ସଂ. ବି. (ଅନୁଦାତ୍ତ=ନୀଚ+ସ୍ୱର=ଶବ୍ଦ)—

୧ । ହ୍ରସ୍ୱ ସ୍ୱର—1 Short vowel.

୨ । ଯେଉଁ ଅକ୍ଷର ବା ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଯୋରରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ ନାହିଁ—2. Unaccented vowel.

୩ । ଗମ୍ଭୀର ଧ୍ୱନି—3. Grave accent.

[ଦ୍ର—ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣର ବୈଦିକ ଉଚ୍ଚାରଣ ଧ୍ୱନି ତିନି ପ୍ରକାର ଥିଲା; ଯଥା—ଉଦାତ୍ତ, ଅନୁଦାତ୍ତ ଓ ସ୍ୱରିତ ।]

ଅନୁଦାର—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଉଦାର=ଯେ ଉଚ୍ଚ ନୁହେ)—
Anudāra

୧ । ନୀଚମନା—1. Ignoble.

୨ । ଅସାଧୁ—2. Mean; low.

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ରମନା—3 Illiberal; narrow-minded.

୪ । କୃପଣ—4. Miserly

ଅନୁଦାସ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଦାସ)—ଦାସର ଦାସ—
Anudāsa Slave of a slave.

ଅନୁଦିତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉଦିତ; ଉଦିତ ହୋଇ ନ ଥିବା; ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ନ ଥିବା)—
Anudita

୧ । ଅପ୍ରକାଶିତ; ଉଦିତ ହୋଇ ନ ଥିବା—1. Not risen

୨ । (ନ+ବଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଅନୁକ୍ତ—
2. Not uttered; not pronounced.

୩ । ଯାହା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇ ନାହିଁ—
3. Not yet appeared.

ଅନୁଦିନ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. [ଅନୁ (ବୀପ୍ସାର୍ଥ)=ପ୍ରତି+ଦିନ; ଦିନଦିନ]—
Anudina ପ୍ରତିଦିନ; ପ୍ରତ୍ୟହ—Daily; every day.

ଅନୁଦିନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅନୁଦିନ)—
Anudine ଅନୁଦିନ (ଦେଖ)
ଅନୁଦିନେ Anudina (See)

ଦିଏଁ ଖାଇବା ମୋର ହେବ ଅନୁଦିନେ—ଖାଇବ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅନୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ; ଯାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ଥାନ ବା ଗନ୍ତବ୍ୟ କେହି ଦେଖି ନାହିଁ)—
Anuddishta
(ଅନୁଦ୍ଦେଶ—ବି) ଯାହାର ସମ୍ବାଦ ବା ଗନ୍ତବ୍ୟ ବହୁକାଳ ଦେଖା
(ଅନୁଦ୍ଦିଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମିଳି ନାହିଁ; ନିରୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ—Whose movements or whereabouts are not known; not heard of for a long time.

ଅନୁଦ୍ଦେଶ—ସଂ. ବି. (ନ+ଉଦ୍ଦେଶ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ଗନ୍ତବ୍ୟ ବା ସମ୍ବାଦର ଅଭାବ)—
Anuddesa

୧ । ନିରୁଦ୍ଦେଶ; ସ୍ଥାନତ୍ୟାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ବହୁକାଳ ସମ୍ବାଦ ନ ପାଇବା—1. Absence of any trace of a lost or absconding person.

୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନୋଯୋଗର ଅଭାବ—
2. Want of attention to any subject.

ଅନୁଦ୍ଧୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉଦ୍ଧୃତ=ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇ ନ ଥିବା)—
Anuddhṛuta

୧ । ଯାହା ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଅଣା ଯାଇ ଲେଖା ହୋଇ ନାହିଁ—1. (any literary passage) Not quoted or cited (from any other book).

୨ । ଅନୁଦ୍ଧାରିତ—2. Not rescued

୩ । ଅନୁତ୍ତୋଳିତ; ଯାହା ଉପରକୁ ଉଠା ଯାଇ ନାହିଁ—
3. Not lifted or held up.

ଅନୁଦ୍ବାହ—ସଂ. ବି. (ନ+ଉଦ୍ବାହ; ବିବାହର ଅଭାବ)—କୌମାର ଅବସ୍ଥା; ଅବିବାହିତ ଅବସ୍ଥା—The state of a bachelor; unmarried condition; celibacy.
Anudbāha

ଅନୁଦ୍ବିଗ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଉଦ୍ବିଗ୍ନ; ଚଞ୍ଚଳ ନ ହେବା)—
Anudbigna

୧ । ଉତ୍କଣ୍ଠା ରହିତ—
(ଅନୁଦ୍ବେଗ—ବି) 1. Free from anxiety; easy in mind.
(ଅନୁଦ୍ବିଗ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଖୋଭିତ—
2. Free from consternation.

ଅନୁଦ୍ବେଗ—ସଂ. ବି. (ନ+ଉଦ୍ବେଗ; ଚଞ୍ଚଳତା)—୧ । ଅଚଞ୍ଚଳତା—
Anudbega 1. Absence of consternation.

୨ । ଉତ୍କଣ୍ଠାର ଅଭାବ—2. Absence of anxiety.

୩ । ଅନାକୁଳତା—
3. Absence of mental perplexity.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁପ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂପ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଅନୁଦ୍ବେଗକର—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁଦ୍ବେଗ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Anudbegakara ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ବେଗ ଜାତ ହୁଏ ନାହିଁ—Not causing anxiety or consteration.

ଅନୁଦ୍ଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଶ. (ନ+ଉଦ୍ଭିନ୍ନ; ଉଦ୍ଭିନ୍ନ ବା ଖୋଲା ନ ହେବା)—
Anudbhinna ଅପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ; ଅପ୍ରକାଶିତ—Not growing up; not breaking out; not developed.

ଅନୁଦ୍ୟୋଗ—ସଂ. ବି. (ନ+ଉଦ୍ୟୋଗ; ଉଦ୍ୟୋଗ ବା ଅସ୍ତ୍ରୋଜନର ଅଭାବ)—ଯତ୍ନ ବା ଉଦ୍ୟୋଗର ଅଭାବ—
Anudjoga Indolence; want of readiness; want of energy; inactivity.

ଅନୁଦ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ+ତ)—
Anudruta ପଶ୍ଚାତ୍ ଧାବିତ—Followed after; pursued.
ବି. ସଙ୍ଗୀତର ଏକମାତ୍ରାର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ—A quarter of a mode in music.

ଅନୁଧାବନ—ବେ. ବି. (ଅନୁ = ପଶ୍ଚାତ୍ + ଧାବନ = ଦୌଡ଼ିବା)—
Anudhāvana ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟର ପଛରେ ଦୌଡ଼ିବା—1 Pursuing any thing.
୨ । ମନୋନିବେଶ; ଅଭିନିବେଶ—
2. Reflection; attentive consideration.
୩ । ପଶ୍ଚାତ୍ ଧାବନ—
3. Pursuit; act of running after.
୪ । ଅନୁସନ୍ଧାନ; ତଦନ୍ତ—4. Investigation.

ଅନୁଧାବିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ = ପଶ୍ଚାତ୍ + ଧାବ ଧାତୁ = ଦୌଡ଼ିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ ଓ କର୍ମ. ତ)—
Anudhāvita
୧ । ପଶ୍ଚାତ୍ ଧାବିତ; ଯେ ପଛରେ ଦୌଡ଼େ—1. Pursuer.
୨ । ଯାହା ପଛରେ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ—2. Pursued.
୩ । ଅଭିନିବିଷ୍ଟ—3. Pursuing.
୪ । ବିବେଚିତ—4. Considered.
୫ । ଯାହା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଯାଇଅଛି—
5. Investigated.

ଅନୁଧ୍ୟାନ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ = ପଶ୍ଚାତ୍ + ଧ୍ୟୈ ଧାତୁ = ମନରେ ଧ୍ୟାନ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—ପଛରେ ଧ୍ୟାନ କରିବା; (ଅନୁଧ୍ୟାତ—ବିଶ) ଧ୍ୟାନ; ଅନୁଚିନ୍ତା—The act of wishing; retrospection.
Anudhyāna

ଅନୁଧ୍ୟାୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅନୁ = ପଶ୍ଚାତ୍ + ଧ୍ୟୈ ଧାତୁ = ଧ୍ୟାନ କରିବା; ଚିନ୍ତା କରିବା + ଇନ୍.୧ମା.୧ବ.)—ଯେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରେ; ଅନୁଚିନ୍ତାକାରୀ—One who looks back upon an action.
Anudhyāyī (ଅନୁଧ୍ୟାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନୁନୟ—ସଂ. ବି (ଅନୁ = ପଶ୍ଚାତ୍ + ନୀ ଧାତୁ + ଅ)—୧ । ବିନୟ—
Anunaya 1. Courtesy.
୨ । ସୁବିବାକ୍ୟ; ପ୍ରାର୍ଥନା—2. Solicitation; apology; prayer; entreaty.
୩ । ପ୍ରଣାମ—3. Salutation.
୪ । କ୍ରୋଧୋପଶମନ—4. Pacification of anger by prayer; conciliation.

ଅନୁନୟବିନୟ—ବେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ବିଶେଷ ନମ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନା—Entreaties and prayers.
Anunayabinaya

ଅନୁନୟୀ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁନୟ + ଇନ୍.୧ମା. ୧ବ.)—ଅନୁନୟକାରୀ—Requesting.
Anunayī (ଅନୁନୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନୁନାଦ—ସଂ. ବି (ଅନୁ = ପଶ୍ଚାତ୍ + ନଦ ଧାତୁ + ଅ; ଶବ୍ଦ ହେବା ପରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ବହୁ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣାଯାଏ)—
Anunāda ୧ । ଗୁଞ୍ଜା—1. Reverberation; vibration.
୨ । ପ୍ରତିଧ୍ୱନି—2. Echo.

ଅନୁନାଦିତ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁନାଦ + ଇତ = ଅନୁନାଦଯୁକ୍ତ)—ପ୍ରତିଧ୍ୱନି-ଯୁକ୍ତ; ପ୍ରତିଧ୍ୱନିପୂର୍ଣ୍ଣ; ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ—Echoed; Echoing; reverberated.
Anunādita

ଅନୁନାସିକ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ + ନାସା + ଇକ = ନାସାଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ)—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ନାସା ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ (ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଧ୍ୱନି)—1 (grammar) Nasal (letter or sound).
Anunāsika
୨ । ନାସା ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ—2. Pronounced with the help of nose.
ସଂ. ବି (ବ୍ୟାକରଣ)—ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ନାସିକାର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯାଏ (ଯଥା—ଙ, ଞ, ଣ, ନ, ମ, ଂ, ଙ, ଁ)—Letters with nasal sounds e.g. ṅ, ñ, ṇ, na, ma, ṁ & m̃.

ଅନୁନୀତ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ = ପଶ୍ଚାତ୍ + ନୀ ଧାତୁ = ନେବା + ତ; ଅନୁ-ନୟପ୍ରାପ୍ତ)—୧ । ଯାହା ବିନୟ ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରାର୍ଥିତ ହୋଇଅଛି—1. Solicited; entreated
Anunīta
୨ । ବିନୀତ ପ୍ରାର୍ଥନାଦ୍ୱାରା ଶମିତ (କ୍ରୋଧ)—2. Pacified by prayer.

ଅନୁନେୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ = ପଶ୍ଚାତ୍ + ନୀ ଧାତୁ + ଯ)—ଅନୁନୟର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be solicited or pacified by soft words.
Anuneya

ଅନୁପ—ସଂ. ବିଶ (ନ + ଉପ = ଉପମା)—ଉପମାରହିତ, ଅନୁପମେୟ—Incomparable; matchless.
Anupa

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ଦ	ଲ୍ଲ	ଉ	ଊ

ଅନୁପକାର—ସଂ. ବ (ନ + ଉପକାର—ଉପକାରର ବିପରୀତ କାର୍ଯ୍ୟ)—
Anupakāra ୧ । ଉପକାରର ଅଭାବ—1. Lack of
(ଉପକାର—ବିପରୀତ) friendly service.
୨ । ଅପକାର—2. Disservice.
୩ । କ୍ଷତି—3. Injury.

ଅନୁପକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ନ + ଉପକାରୀ)—୧ । ଅନିଷ୍ଟକାରୀ;
Anupakārī ଅପକାରୀ—1. Harmful; injurious.
(ଉପକାରୀ—ବିପରୀତ) ୨ । ଯେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ; ଯେ ଉପ-
(ଅନୁପକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କାର କରେ ନାହିଁ—
2 Not beneficial; not helpful.

ଅନୁପଥେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ଅନୁ = ପଶ୍ଚାତ୍ + ପଥ)—ପ୍ରଦର୍ଶିତ
Anupathe ମାର୍ଗରେ—Following the foot-steps.

ତଦନ୍ତ ତାର ଅନୁପଥେ, ଅଦେଶ ପ୍ରାଣୀ ଅନ୍ତର୍ଗତେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଅନୁପଦ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—[ଅନୁ (ପଶ୍ଚାର୍ଥ) = ପ୍ରତି + ପଦ]—
Anupada ୧ । ପଦେପଦେ—1. Step by step.
୨ । ପ୍ରତିପଦରେ—2. At every step.
୩ । ପଶ୍ଚାତ୍; ଅନନ୍ତର—3. Afterwards.
୪ । ପୁନଃପୁନଃ—4. Repeatedly.
ସଂ. ବିଣ—ପଶ୍ଚାତ୍‌ଗାମୀ— Follower; following the foot-steps of another; pursuing.

ଅନୁପଦିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁ. (ନ+ଉପଦିଷ୍ଟ)—୧ । ଉପଦେଶବିହୀନ—
Anupadishṭa 1. Uninstructed; uninitiated.
(ଅନୁପଦିଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଶିକ୍ଷିତ; ଶିକ୍ଷାବିହୀନ—
2. Untutored; untaught.

ଅନୁପଦୀ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁପଦ+ଇନ୍ ୧ମା ୧ବ)—୧ । ଅନ୍ୱେଷଣକାରୀ
Anupadī —1. Searcher.
(ଅନୁପଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରେ—2. One who follows the foot steps or example of another.

ଅନୁପଦୀନା—ସଂ. ବ. (ଅନୁ + ପଦ + ବ୍ୟାପକାର୍ଥେ. ଇନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Anupadīnā ମୋଜା, ଚର୍ମ ପାଦୁକା (ବୁଟ୍ ଜୋତା ପ୍ରଭୃତି)—
Socks (boots, etc.)

ଅନୁପଦେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅନୁପଦ)—
Anupade ୧ । ପ୍ରତିପଦରେ; ପଦେପଦେ—
1. At every step.
୨ । ପୁନଃପୁନଃ—2. Repeatedly.

ଦେଦେହେଁ ବହୁବ୍ ଅନୁପଦେ ବନ୍ଧ ଦେଉ
ନ ଛଡ଼ ବୁ ହର, ଅବଶ୍ୟ ରଖେ ତତ । ପ୍ରାତୀ. ରଘୁନାଥ ।

ଅନୁପନୀତ—ସଂ. ବିଣ (ନ+ଉପନୀତ; ଯାହାର ଉପନୟନ ହୋଇ
Anupanīta ନାହିଁ ବା ଯେ ଉପରକୁ ନିଆ ଯାଇ ନାହିଁ ।)—

୧ । ଅନ୍ତର୍ଭୂତ; ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଦ୍ୱାରା ସଂସ୍କୃତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
1. Not invested with the sacred thread.
୨ । ଅଦୀକ୍ଷିତ; ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିବା—
2. Uninitiated by the spiritual preceptor.
୩ । ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଆଣିତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
3. Not conveyed from one place to another.
୪ । ଉପରକୁ ଉଠା ଯାଇ ନ ଥିବା—
4. Not lifted up.

ଅନୁପପତ୍ତି—ସଂ. ବ. (ନ + ଉପପତ୍ତି; ଉପପତ୍ତିର ଅଭାବ)—
Anupapatti ୧ । ଯୁକ୍ତିରେ ପରାସ୍ତ ହେବା—
1. Failure in argument.
୨ । ପ୍ରମାଣ କରି ନ ପାରିବା—
2. Failure in demonstration.
୩ । ଅସଙ୍ଗତା—3. Inconsistency.
୪ । ଅସଙ୍ଗତି—4. Want of means.
୫ । ଅସଙ୍ଗତଯୁକ୍ତି—5 Irrational or worthless reasoning.

ଅନୁପପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ନ + ଉପପନ୍ନ; ଯେ ଉପପନ୍ନ ନୁହେ)—
Anupapanna ୧ । ଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପରାସ୍ତ; ଅଯୁକ୍ତ—
1. Failed in argument.
୨ । ଅପ୍ରମାଣିତ; ଅସିଦ୍ଧ—
2 Not demonstrated or proved.

ଅନୁପପାଦକ—ସଂ. ବ—ବୁଦ୍ଧବିଶେଷ; ଧ୍ୟାନୀବୁଦ୍ଧ—
Anupapādaka A class of Buddhas.

ଅନୁପମ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ + ଉପମା)—
Anupama ୧ । ଉପମାରହିତ; ଅନୁପମ; ଅଦ୍ୱିତୀୟ—
(ଅନୁପମା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Matchless; incomparable; paragon.
୨ । ଅଦ୍ୱିତୀୟ—2. Peerless; unequalled.

ଅନୁପମକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନୁପମ)—
Anupamaka ଅତୁଳନୀୟ—Incomparable; matchless.

କିପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଦୂରେ ଛାଡ଼ି ତତ ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି
ଦେଇ ଗମନ,
ରେହ ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାମନ । ସେଇ ବରି ବୃଦ୍ଧିହ ଯେ ଅନୁପମକ ।
ଭକ୍ତ. ଦ୍ରୋଣପର୍ବ୍ବ ୩୧୨ ।

ଅନୁପମା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନୁପମ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଉପମା
Anupamā ନାହିଁ—Matchless (female).

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଗଲା ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାଭୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବ—ନୈଋତକୋଣର ହସ୍ତିନୀ—The female-elephant guarding the Southwest point of the compass.

ଅନୁପମେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉପମେୟ)—
Anupameya ଯାହା ଉପମା କରାଯାଇ ନ ପାରେ; ଅନୁପମ—
(ଅନୁପମେୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Incomparable, matchless.

ଅନୁପଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉପଯୁକ୍ତ)—୧ । ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ—
Anupajukta 1. Useless; worthless.
(ଅନୁପଯୁକ୍ତତା—ବ) ୨ । ଅକ୍ଷମ; ଅଶକ୍ତ; ଅଯୋଗ୍ୟ—
2. Unfit; incapable; incompetent; improper.
୩ । ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ମେଳ ଖାଏ ନାହିଁ—
3. Incongruous.

ଅନୁପଯୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉପଯୋଗୀ)—
Anupajogi ଅନୁପଯୁକ୍ତ—Unfit.
(ଅନୁପଯୋଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନୁପଲବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ଉପଲବ୍ଧ)—
Anupalabdha ୧ । ଯାହା ବୋଧ ହୋଇ ନାହିଁ—
(ଅନୁପଲବ୍ଧି—ବ) 1. Not realised; not perceived.
୨ । ଯାହା ଅନୁଭୂତ ହୋଇ ନାହିଁ—
2. Not experienced.
୩ । ଅପ୍ରାପ୍ତ—3. Not received, attained or got.

ଅନୁପସ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉପସ୍ଥିତ)—୧ । ଉପସ୍ଥିତ ନ ହେବା—
Anupasthita 1 Not present.
ଅନୁପସ୍ଥାନ } ବ. ୨ । ଅନାଗତ; ଅବର୍ତ୍ତମାନ—2. Absent.
ଅନୁପସ୍ଥିତି }

ଅନୁପାତ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ପତ ଧାତୁ+ଅ)—
Anupāta ୧ । ପଛରେ ପଡ଼ିବା—1. The act of falling subsequently (upon a thing).
୨ । ପଛରେ ଯିବା—2. Going after; following.
୩ । (ଗଣିତ) ଏକ ରାଶି ସହିତ ଅନ୍ୟ ରାଶିର ସମ୍ବନ୍ଧ—
3. (Mathematics) Ratio; relation between two quantities or numbers.

ଅନୁପାତକ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ=ଗୁରୁ + ପାତକ=ପାପ)—
Anupātaka ମହାପାତକ ପରି ପାତକ ବିଶେଷ—
Heinous crime (e.g. theft, fraud, falsehood etc).

[ଦ୍ର—ଅନୁପାତକ ୩୫ ପ୍ରକାର ଯଥା—(୧) ମିଥ୍ୟାବଚନ (ଅସ୍ୱୀକାର ବା ପରନିନ୍ଦା); (୨) ରାଜାଙ୍କପ୍ରତି ଖଳତା; (୩) ପିତାଙ୍କର ମିଥ୍ୟା ଦୋଷ କଥନ; (୪) ବେଦତ୍ୟାଗ; (୫) ବେଦନିନ୍ଦା; (୬) ମିଥ୍ୟାସାକ୍ଷ୍ୟ; (ଜାଣି କରି ନ କହିବା ବା ମିଥ୍ୟା କହିବା) (୭) ବନ୍ଧୁବଧ; (୮) ଅନ୍ୟାୟଜ ଲୋକର ଅନ୍ନଗ୍ରହଣ; (୯) ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷଣ; (୧୦) ନିକ୍ଷେପ ବା ଗଚ୍ଛିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗ୍ରହଣ; (୧୧) ମନୁଷ୍ୟହରଣ; (୧୨) ଅଶ୍ୱହରଣ; (୧୩) ରତ୍ନହରଣ; (୧୪) ଭୂମିହରଣ; (୧୫) ଗ୍ରାମକହରଣ; (୧୬) ମଣିହରଣ; ଓ ୧୯ ପ୍ରକାର ଅଗମ୍ୟ-ଗମନ ।
(ପ୍ରକୃତିବାଦ. ଅଭିଧାନ)]

ଅନୁପାତ ସମାନୁପାତ—ଦେ. ବ. (ଗଣିତ)—ଏକ ରାଶି ସହିତ ଅନ୍ୟ
Anupāta samānupāta ରାଶିର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ପରିମାପକ କରି ତାହାର ଅନୁସାରେ ବହୁରାଶି ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ ନିରୂପଣ—Ratio and proportion

ଅନୁପାନ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ=ସହିତ ବା ପରେ+ପାନ=ପିଇବା,
Anupāna ଯାହା ଔଷଧର ସହିତ ବା ପରେ ପିଆଯାଏ)—
୧ । (ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର) ଔଷଧ ସହିତ ବା ପରେ ସେବନୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାନୀୟ—1. A liquid for being taken with or immediately after taking a medicine; a drink taken with a medicine.

[ଦ୍ର—କେତେକ ଔଷଧ ଅନୁପାନ ଭେଦରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୋଗରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ, ଯଥା—ମକରଧ୍ୱଜକୁ ସର୍ଦ୍ଦିରୋଗରେ ଅଦାରସ ଅନୁପାନରେ ଓ ଧାତୁଦୌର୍ବଲ୍ୟରେ ଗୁଡ଼ୁଚିଥୁଆ ପାଣି ଅନୁପାନରେ ଦିଆଯାଏ ।]

୨ । ପାନ; ପିଇବା—2. Drinking

ଜଳରେ ଦିନେ ପ୍ରଭୁପାନ, ଆନନ୍ଦ ଅଶ୍ରୁ ନୟନେ ସ୍ନାନ ।
ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ. ୩୨ ।

ଅନୁପାମ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନୁପମ)—
Anupāma ଅନୁପମ (ଦେଖ)
ଅନୁପମ Anupama (See)

ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ରାମ ନାମ, ଗୁରୁ ନିକରେ ଅନୁପାମ ।
ରୁଦ୍ରଦ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ. ୧୮ ।

ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—ଉପମା—Comparison.

ଦ୍ୱିଧ ନ ଷ୍ଟୁରତ ଜ୍ଞ ଦେବ ଅନୁପାମ । ସ୍ତ୍ରୀ—ଦ୍ରୁହିଣଦ୍ୱିପଣ ଗୀତା ।

ଅନୁପାମା—ସ୍ତ୍ରୀମ୍ୟ. ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନୁପମ)—
Anupāmā ଅନୁପମ (ଦେଖ)
ଅନୁପମ Anupama (See)

ସର୍ବଦା ଚରଣ ଚରଣ, ଶରଣ ରାଣ ଅନୁପାମ । ରୁଦ୍ରଦ ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଅନୁପାୟ—ସଂ. ବ. (ନ+ଉପାୟ=ଉପାୟ-ଗ୍ରହଣ)—
Anupāya ୧ । ନିରୁପାୟତା—1. Helplessness.
୨ । ନିରୁପାୟତା; ଉପାୟହୀନତା—
2. Want of resource or expedience.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଲସ୍ୱ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ବ	ନ୍ଦ

ସଂ. ବ—ନିକୃଷ୍ଟ ଉପାୟ—Worthless or improper means.

ଦୁଃଖ ରେହ ବଦନ୍ତ ରେହ ଭୁଲେ
ଅନୁପାୟେ ଚଳିଲେ ନାହିଁ ଯାଏ ଭୁଲେ । ବୃଷଭଧ୍ୱଜ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଉପାୟଶୂନ୍ୟ; ନିରୁପାୟ—1. Resourceless.

୨ । ଅଶକ୍ତଶୂନ୍ୟ—2. Helpless.

ଅନୁପାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନ+ଉପାୟ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Anupāvī ୧ । ଉପାୟଶୂନ୍ୟ; ନିରୁପାୟ—
(ଅନୁପାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Resourceless.

୨ । ଅଶକ୍ତଶୂନ୍ୟ—2. Helpless.

ଅନୁପାର୍ଶ୍ୱ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ+ପାର୍ଶ୍ୱ=ପାଖ)—ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶର ତଳରେ
Anupārśwa ସ୍ଥିତ—Lateral; along the sides; situated below the sides.

ଅନୁପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ=ମଧ୍ୟରେ+ପୁଷ୍ପ)—ଏକଜାତୀୟ ତୃଣ;
Anupushpa କାଣ୍ଡଶର—A kind of reed.

ଅନୁପୂର୍ବ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଅନୁ=ଅନୁଗତ+ପୂର୍ବ)—ଯଥାକ୍ରମେ;
Anupūrba ଏକ ପରେ ଏକ; ଏହିଭାବରେ—In due order; one after another; in regular sequence to one another.

ବିଣ—୧ । ଏକର ପରବର୍ତ୍ତୀ—1 Following the one. preceeding.

୨ । ଧାରାବାହିକ; ଅନୁକ୍ରମିକ—2. Regular.

(ଅନୁପୂର୍ବିକ—ବିଣ.) ବ—ଏକ ପରେ ଅନ୍ୟ ଏହିପରି ଧାରାବାହିକତା—
Succession; sequence.

ଅନୁପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉପ୍ତ)—ଯାହା ବୁଣାଯାଇ ନାହିଁ;
Anupta ଯେଉଁ ବିଲରେ ବୀଜ ବପନ କରାଯାଇ ନାହିଁ—
(a field) Unsown (with seed).

ଅନୁପ୍ରବେଶ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ=ମଧ୍ୟକୁ+ପ୍ରବେଶ=ପଶିବା)—
Anuprabeśa ୧ । ଭିତରକୁ ଭେଦିବା—1. Penetrating.

୨ । ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶ—2. Entering into

୩ । ଅନୁରୂପ ପ୍ରବେଶ; ପ୍ରତିଧ୍ୱନି—3. Reflection

ଅନୁପ୍ରସ୍ଥ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଅନୁ=ଯଥାକ୍ରମେ+ପ୍ରସ୍ଥ=ଚଉଡ଼ା ଭାଗ)—
Anuprastha ଚଉଡ଼ାଭାଗ ଦେଇ; ଆଡ଼ଭାଗରେ—Across; crosswise; breadth-wise.

ସଂ ବିଣ—ପ୍ରସ୍ଥାନୁଗତ—According to breadth.

ଅନୁପ୍ରାଣିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+ପ୍ରାଣ+ଇତ)—
Anuprāṇita ୧ । ମନର କୌଣସି ଭାବଦ୍ୱାରା ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ-ଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Inspired.

୨ । ଫୁଙ୍କା ହୋଇ ପବନ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇଥିବା—
2. Infused by breathing.

ଅନୁପ୍ରାସ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ=ସଦୃଶ+ପ୍ରସ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା
Anuprāsa +ଅ)—ଭିନ୍ନବର୍ଣ୍ଣବିନ୍ୟାସ; ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ରଚନା ବା ପଦ୍ୟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଏକ ବା ଏକାଧିକ ଅକ୍ଷରର ପ୍ରୟୋଗ—(In Rhetoric) Alliteration; putting one letter in different places in a composition.

ଅନୁପ୍ରାସର ଉଦାହରଣ; ଯଥା—

ଚୁମ୍ବିବେ ଝରେ ଝର ଝେଉଁମାନେ, ଯୋଗ ଦିଅ ଯୋଡ଼ିବ ଦେଖେ ମନେ ।
ଫଳ ଦିଅ ଚୁମ୍ବିବେ ଯୋଡ଼ି ଚିନ୍ତିଲେ, ଦେଉଚି ମାର ଧାଡ଼ି ଅଡ଼ି ବାଡ଼ାଇଲେ ।
ଯୋଡ଼ିବ ମୋଡ଼ିଦିଅ ଅର୍ଜିବିଲେ ଗୋଟ, ଚିନ୍ତିମାରେ ଦୋଇଲେ ବଳେ ଚୁମ୍ବିବ ।
ବୃଷଭିନ୍ଦ୍ର ମହାଭାରତ, ଅଦି ।

[ଦ୍ର—ଅନୁପ୍ରାସ ନାନାବିଧ, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଛେକାନୁପ୍ରାସ, ବୃତ୍ତ୍ୟନୁପ୍ରାସ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟାନୁପ୍ରାସ ସାଧାରଣତଃ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

ଅନୁପ୍ଲବ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ପ୍ଲୁ ବା ପ୍ଲବ ଧାତୁ+ଅ)—
Anuplaba ୧ । ଯେ ପଶ୍ଚାତ୍ ଗତି କରେ; ଅନୁଚର; ସହଚର—
1. Companion; follower.

୨ । ସହାୟକ—2. Help-mate; a helping hand.

ଅନୁବତ୍ସର—ସଂ. ଅ. (ଅନୁ=ସକଳ+ବତ୍ସର=ବର୍ଷ)—
Anubatsara ପ୍ରତି ବର୍ଷ—Every year.

ଯେହେ ବୃଷିଭାବ ଜହେ, ଅନୁବତ୍ସର କରଣେ ।
ଯେ ତୃଣ ଗୁଳ୍ମ ଲତା ଅଦ, ନାଶେଯେ ତ ଚାରନ୍ତ ଗ୍ରେହ ।
ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରକରଣ, ୩ର୍ଗ ।

ଅନୁବନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+ବନ୍ଧ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା+କର୍ମ. ତ)—
Anubaddha ସମ୍ବନ୍ଧ; ବାଧ; ସମ୍ପର୍କଯୁକ୍ତ—Related to; connected with.

ଅନୁବନ୍ଧ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ+ବନ୍ଧ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Anubandha ୧ । ବାଧ୍ୟତା—1. Obligation.

୨ । ଦୃଢ଼ବନ୍ଧନ; ସଂଯୋଗ—
2 Attachment; intimate connection; strong bond.

୩ । ସମ୍ପର୍କ—3. Connection; relation.

(ଯଥା—କର୍ମାନୁବନ୍ଧ; କାର୍ଯ୍ୟାନୁବନ୍ଧ=କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧ୍ୟତା)

୪ । ଉପକ୍ରମ; ଆରମ୍ଭ—
4. Commencement; begiuning.

୫ । ଉପଲକ୍ଷ - 5 Occasion.

୬ । ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ—6. Preliminary sign

୭ । ଅନ୍ତେଷ—7. Attribute.

୮ । ଅନୁବୃତ୍ତି—8 Repetition

୯ । ଧାରାବାହିକତା—
9. Continuation; continuance.

୧୦ । ଅନୁରୋଧ—10. Request.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାବି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

୧୧ । କ୍ରମ—11. Series.

୧୨ । (ଅନ୍ + ବନ୍ଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଶିଶୁ—
12. Child; infant.

୧୩ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—13. Motive.

୧୪ । (ବେଦାନ୍ତଦର୍ଶନ) ଦୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ର ପାଠ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଚାରିଟି ଉପାଦାନ (ଅଧିକାରୀ; ବିଷୟ, ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ପ୍ରୟୋଜନ) ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
14. (Bedānta philosophy) One of the four materials required for studying the Śāstras.

୧୫ । ଫଳ—15. Consequence.

୧୬ । ବିଷୟ ବନ୍ଧନର କାରଣ—16. (philosophy) Indispensable bond binding a person to mundane affairs.

୧୭ । (ସଂ. ବ୍ୟାକରଣ) ଦୌଣସି ଶବ୍ଦ ନିମନ୍ତେ କଳ୍ପିତ ବର୍ଣ୍ଣ (ଯାହାକୁ ଲୁପ୍ କହନ୍ତି)—
17. A conventional letter of a syllable dropped in composition.

୧୮ । (ଗଣିତ) ଏକାଧିକ ଭଗ୍ନାଂଶର ଯୋଗ ବା ସମଷ୍ଟି—
18. (arithmetic) The junction of fractions

୧୯ । (ସଂ. ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁ ଶେଷରେ ଲାଗିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ-ବିଶେଷସୂଚକ ବର୍ଣ୍ଣ—19. (Sanscrit grammar) Letter added to a root to indicate the mode forming different senses.

[ଦ୍ର—ସଂ. ବ୍ୟାକରଣରେ ଧାତୁମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାଳ ଆଦିରେ ରୂପ କରିବା ପାଇଁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନିୟମ ଅଛି । କେଉଁ ଧାତୁକୁ କିପରି ରୂପ କରିବାକୁ ହେବ; ତାହା ଉକ୍ତ ଧାତୁ ଶେଷରେ ଥିବା ଅନୁବନ୍ଧ (ବା କାର୍ଯ୍ୟ ବିଶେଷ ସୂଚକ ବର୍ଣ୍ଣ) ରୁ ସୂଚିତ ହୁଏ ଯଥା—ଯେଉଁ ଧାତୁ ଶେଷରେ 'ଙ' ଅନୁବନ୍ଧ ଥାଏ, ସେହି ଧାତୁ ଆତ୍ମନେପଦୀ ହୁଏ । ଯେଉଁ ଧାତୁ ଶେଷରେ 'ଞ' ଥାଏ ସେହି ଧାତୁ ଉଭୟପଦୀ; 'ଉ' ଅନୁବନ୍ଧ ଥିଲେ ଭୂତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟୟରେ ବିକଳ୍ପରେ 'ଇ' ଆଗମ ହୁଏ । 'ଇ' ଅନୁବନ୍ଧ ଥିଲେ, 'କ୍ତ' ପ୍ରତ୍ୟୟରେ 'ଇ' ଆଗମ ହୁଏ ନାହିଁ—ଇତ୍ୟାଦି]

ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଅନୁବନ୍ଧନ୍ + ଭାବ. ତ୍ୱ)—
Anubandhitwa

୧ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନସମ୍ବନ୍ଧ—1. Constant association, connection; firm attachment.

୨ । ଧାରାବାହିକତା—2. Sequence.

ଅନୁବନ୍ଧୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁବନ୍ଧ=ଅବିଚ୍ଛେଦ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ; ଯେ ସର୍ବଦାଲେ ପାଖରେ ଥାଏ)—
Anubandhī

୧ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ—1 Constantly associated.

୨ । ସଦାସକ୍ତ—2. Firmly attached to

୩ । ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ—3. Following.

୪ । ଅନୁରୋଧକାରୀ—4. One who makes a request.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନୁ + ବନ୍ଧ ଧାତୁ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—

୧ । ହିକ୍କା—1. Hiccough

୨ । ତୃଷ୍ଣା—2. Hankering; thirst

ଅନୁବନ୍ଧେଣ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. ବିଶ—ସମ୍ପର୍କରେ; ଅନୁବନ୍ଧରେ—
Anubandhena In connection with.

ଜନ୍ମଦେବ ଗେ ଚାହାର, ଅନୁବନ୍ଧେଣ ଚରୁଣ
ପରମ ରମଣୀ ଥରେ ଦୂତୀ ବଚନ । ଗ୍ରାଚା. ରସବାରଧ ।

ଅନୁବର—ଦେ. ବି—ଅଚଳିତ ବର—The desired boon.
Anubara ଅନୁବର ଚାହିଁଲା ଯେ ଅଃଇ ପ୍ରସନ୍ନେ । ଗାଇନାନ୍ଦାଇଲ. ମଧ୍ୟ ।

ଅନୁବରତ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅନବରତ)—ସର୍ବଦା—
Anubarata Always.
ଅନୁବରତ ଦୋଣ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତନରେ
ଅନୁବରତରେ ଅତିତ ତାଙ୍କୁ କଲେ । ବୃଷ୍ଣସିଂହ, ନିଦାଘରତ, ଅବ ।

ଅନୁବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ=ସଦୃଶ + ବର୍ଣ୍ଣ)—ବର୍ଣ୍ଣର ଅନୁରୂପ—
Anubarṇna
ତୋର ଚରଣ ବସନ, ଉଜିମା ଚେତ ତୋ ଚନ୍ଦ୍ରରୂପ ଅନୁବର୍ଣ୍ଣ ।
ଗ୍ରାଚା—ରସବାରଧ ।

ଅନୁବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ + ବୃତ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Anubarttana ୧ । ଅବିଚ୍ଛେଦ; ଧାରାବାହିକତା—
1. Continuance; sequence.

୨ । ଅନୁଗମନ—2. The act of following after.

୩ । ଶାସନାନୁବର୍ତ୍ତିତା—3 Subserviency.

୪ । ଅନୁଧାବନ—4. Pursuing.

୫ । ଆଜ୍ଞାପାଳନ —5. Obedience; carrying out any order; compliance.

ଅନୁବର୍ତ୍ତିତା—ସଂ. ବି. (ଅନୁବର୍ତ୍ତିନ୍ + ଭାବ. ତା)—
Anubarttitā ୧ । ଅନୁସାରିତା—
1. Subserviency.

୨ । ଆଜ୍ଞାବାହିତା —2. Compliance; obedience.

ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ + ବୃତ୍ ଧାତୁ=ସେବା କରିବା + ଇନ. ୧ମା. ୧ବ.)—
Anubartti
(ଅନୁବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅନୁସରଣକାରୀ—1. Following after.

୨ । ଯେ ଅନ୍ୟର ମତ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—
2. Acting according to.

୩ । ଆଜ୍ଞାବହ—3. Obedient; subservient.

୪ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ବର୍ତ୍ତୀ; ସହଗାମୀ—4. Going after.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚ୍ଚାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଷ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ଂ	ଉଅ	ଉ	ନ୍ଦ

ଅନୁବଳ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ଅନୁ + ବଳ = ଶକ୍ତି)—
Anubala ପରାକ୍ରମକୁ ଗ୍ରହି; ଶକ୍ତିଅନୁସାରେ—
According to one's power or capacity.

ଅନୁବାକ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ + ବଚ ଧାତୁ = କହିବା + ଅ)—
Anubāka ୧ । ପୁନରୁକ୍ତି—1. Repetition.
୨ । ବେଦସୂକ୍ତର ଅଧ୍ୟାୟ—2. A chapter of Vedic hymns; a selection of Vedic texts.
୩ । ଗୁରୁ, ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ଦେବା ପାଠ—
3. A lesson given by a teacher to a disciple.

ଅନୁବାଦ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ = ପୁନର୍ବାର + ବଦ ଧାତୁ = କହିବା + ଭାବ. ଅ; କଥିତ ଭାଷାର ପୁନଃ କଥନ)—
(ଅନୁବାଦିତ—ବିଶ) ୧ । ଭାଷାନ୍ତରୀକରଣ; ଏକ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ବା କଥିତ ବିଷୟକୁ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
1. Translation; interpretation.
୨ । ଅନୁକରଣ—2. Imitation.
୩ । ପୁନଃକଥନ; ପୁନରୁକ୍ତି—
3. Restatement; repetition.
୪ । ଅପବାଦ; ନିନ୍ଦା—4. Defamation.
୫ । କୌଣସି ବିଷୟର ପୁନର୍ଆଲୋଚନା—
5. Rediscussion.
୬ । କଥନ; ବର୍ଣ୍ଣନ—6. Narration.

ଏବେର କଥା ଅନୁବାଦେ, ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷଙ୍କ ମଧ୍ୟେ
ଏଣାନୁକଥା ଏହା କହି, ଅନ୍ତରେ ଚୁପ ନିଜ ଦେଇ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ

ଅନୁବାଦକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ + ବଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Anubādaka ୧ । ଯେ ଏକ ଭାଷାରୁ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ତର୍ଜମା
(ଅନୁବାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରେ—1. Interpreter; translator.
୨ । ଯେ ପୁନଃପୁନଃ କହେ—
2. One who repeats.

ଅନୁବାଦିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁବାଦ + ଇତ)—୧ । ଭାଷାନ୍ତରିତ—
Anubādita 1. Translated into another language.
(ଅନୁବାଦ—ବି)
୨ । ପୁନଃପୁନଃ କଥିତ—2. Repeated.

ଅନୁବାଦୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନୁବାଦ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Anubādī ଅନୁବାଦକ—Translator.
(ଅନୁବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶ—୧ । ପୁନଃପୁନଃ କହୁଥିବା—
1. Repeating.
୨ । ସଦୃଶ—2 In accordance with.
୩ । ଅନୁରୂପ—3. Conforming to.

ଅନୁବାଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ + ବଦ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Anubādya ୧ । ଯାହା ଅନୁବାଦ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ବା ଆବଶ୍ୟକ; ଅନୁବାଦନୀୟ—
1. Fit to be translated.

ଅନୁବିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ + ବିଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କର୍ମ ଓ ଭାବ. କ)—
Anubiddha ୧ । ଦୃଢ଼ରୂପେ ସମ୍ବଦ୍ଧ—1. Set; fixed.
୨ । ସମ୍ପୃକ୍ତ; ସଂଯୁକ୍ତ—2. Connected.
୩ । ଗ୍ରଥିତ; ଗୁମ୍ଫିତ—3 Strung together.
୪ । ଖଚିତ—4. Worked in; set in.
୫ । ବ୍ୟାପ୍ତ—5. Spread over.
ବ—ଗ୍ରହଣ—Receiving.

ଅନୁବିମ୍ବ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ = ସଦୃଶ + ବିମ୍ବ = ଆବୃତ୍ତି; ରୂପ)—
Anubimba ପ୍ରତିବିମ୍ବ; ଜଳ ଓ ଦର୍ପଣରେ ପଡ଼ିବା ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପ୍ରତିରୂପ—Image; reflection.

ଅନୁବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ + ବୃତ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Anubṛutta ୧ । ପ୍ରବିଷ୍ଟ—1. Entered.
(ଅନୁବୃତ୍ତି—ବି) ୨ । ବ୍ୟାପ୍ତ—2. Diffused.
୩ । ପାଳିତ—3. Conformed to.

ଅନୁବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅନୁ + ବୃତ ଧାତୁ + ଭାବ. ତି)—
Anubṛutti ୧ । ଅଙ୍ଗୀକାରକରଣ—1. Compliance.
୨ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ଗମନ—2. Following; pursuit.
୩ । ଧାରାବାହିକତା; ଅବିଚ୍ଛେଦ—3. Continuance.
୪ । ସେବା—4. Serving another; service.
୫ । ପାଳନ—5. Conformity with.
୬ । ଅନୁବନ୍ଧ—6. Compliance.
୭ । ଅନୁକରଣ—7. Imitation.
୮ । (ସଂ. ବ୍ୟାକରଣ) ପୂର୍ବ ସୂତ୍ରର ଅଂଶର ପର ସୂତ୍ରରେ ପୁନରୁଲ୍ଲେଖ—8. (Sanskrit grammar) Repetition of a part of one rule in a subsequent rule or aphorism.

ଅନୁବେଳ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ଅନୁ = ପ୍ରତି + ବେଳ = ସମୟ)—
Anubela ୧ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ—1 Continuously.
୨ । ସର୍ବଦା—2. Always.
୩ । ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତରେ—3. Every moment.
୪ । କେବେ କେବେ—4 Occasionally.

ଅନୁବୋଧ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ = ପଶ୍ଚାତ୍ + ବୁଧ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Anubodha ୧ । ସ୍ନାନାନ୍ତେ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟର ପୁନରୁଦ୍ଭାସନ—
1. Revival of the scent of a washed or faded flower.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ତ୍ରୁଟିର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଲ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଜ୍ଞାନ—2. Revived sensation.

୩ । ପରବୁଦ୍ଧି—3. After thought.

୪ । କୌଣସି ଚିନ୍ତାର ପୁନରୁଦ୍ଦୀପନ—
4. Revival of an idea.

ଅନୁବ୍ରଜ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ବ୍ରଜ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+
Anubrajyā ଭାବ. ଯ+ଆ)—୧ । ବିଦାୟକାଳରେ ଅତିଥିଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ବାଟରେ ବଳାଇ ଦେବା—
1. Act of seeing a guest off.

୨ । ଆଦେଶବର୍ତ୍ତିତା; ଆଜ୍ଞାପାଳନ—
2. Obedience; subservience; compliance with an order.

ଅନୁବ୍ରତ—ସଂ.ବିଶ. (ଅନୁ+ବ୍ରତ)—ଆସକ୍ତ—
Anubrata Devoted to; attached to.

କ୍ରି. ବିଶ—ଅନୁବ୍ରତେ (ଦେଖ)
Anubrate (See)

ଅନୁବ୍ରତେ—କ୍ରି. ପଦ୍ୟ; କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅନବରତ)—
Anubrate ସର୍ବଦା—Always; constantly.

ଅନବରତ ଅନୁବ୍ରତେ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯାହାର ବୁଦ୍ଧି ପଣ
ସ୍ୱାଭୁ ପେନ ଅକ୍ଷତ ବଳିବା ଅସହଣ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।

ଅନୁଭବ—ସଂ. ବି (ଅନୁ+ଭୂ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଅର୍ଜିତ
Anubhaba ଜ୍ଞାନ—1. Experimental knowledge.
(ଅନୁଭୂତ—ବିଶ) ୨ । ଉପଲବ୍ଧି—2. Realisation.

୩ । ଜ୍ଞାନ; ବୋଧ—3. Perception; feeling.

୪ । ଅଙ୍ଗେ ନିଜାଇବାଦ୍ୱାରା ଜନ୍ମିବା ଜ୍ଞାନ—
4. Experience.

୫ । (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) କୌଣସି ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରୀକ୍ଷାବିଷୟକ ପ୍ରତିଜ୍ଞା—5. (science) Hypothesis.

ବେ. ବି—ଦୁଃଖଭୋଗ—Suffering; hardship.

ଅନୁଭବ କରିବା—ବେ. କ୍ରି—୧ । ଉପଲବ୍ଧି କରିବା—
Anubhaba karibā 1. To perceive; to realise.

୨ । ଅଙ୍ଗେ ନିଜାଇବା—2. To experience.

୩ । ବୋଧ କରିବା—3. To feel.

୪ । ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବା—4. To suffer.

୫ । (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଉପଭୋଗ କରିବା—
5. To enjoy.

ଯାହାକୁ ହିତ ଅନୁଭବ କରୁଛ ତେବେ ଶୁଭ ସେ ନାସ । ପ୍ରାଚୀ—ରସବାରିଧି ।

ଅନୁଭବସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ (ଶ୍ୟା ତତ୍; ଅନୁଭବ+ସିଦ୍ଧ)—
Anubhabasiddha ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ ବା ସ୍ଥିରୀକୃତ—
Realised by experience.

ଅନୁଭବିତା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅନୁ+ଭୂଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ୧ମା. ୧ବ)—
Anubhabitā ଅନୁଭବୀ (ଦେଖ)
(ଅନୁଭବିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Anubhabī (See)

ଅନୁଭବିବା—ବେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି (ସଂ. ଅନୁଭବ)—ଅନୁଭବ କରିବା—
Anubhabibā To experience.

ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ଅନୁଭବ—ମଧୁସୂଦନ. ଭଜମାଳା ।

ଅନୁଭବୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅନୁଭବ+ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Anubhabī ୧ । ଯେ ଅଙ୍ଗେ ନିଜାଇ ଅଛି—
(ଅନୁଭବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One who has personal experience

୨ । ଯେ ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା ଉପଲବ୍ଧି କରିଛି ବା ବୁଝିଛି—
2. One who has realised by experience.

ମିତ, ତୁମ ହୋଇ, ତୁ ତ ଅନୁଭବୀ ଜୋଡ଼ୁ—ସଙ୍ଗୀତ

ଅନୁଭବେ—କ୍ରି. ବିଶ—କଷ୍ଟରେ—With sufferings.
Anubhabe ଅତ ନ ଥାଇ ପ୍ରଜା ଯେବେ, ଭୋଗେ ବହୁଳେ ଅନୁଭବେ ।
ନଚିକେତା. ଉପଦେ. ୪ର୍ଥ ।

ଅନୁଭାବ—ସଂ. ବି (ଅନୁ+ଭୂ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପ୍ରଭାବ—
Anubhāba 1. Influence.

୨ । ରାଜକୀୟ ପ୍ରଭାବ; ରାଜକୀୟ ତେଜ—
2. Majesty; royal dignity.

୩ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—3. Capacity; power.

୪ । ମହିମା—4. Glory.

ଶମ ତ ମୁଁ ହେ ଅନୁପମ ଅନୁଭାବ ହେ । ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର. ବିଶୋଷବର୍ଣ୍ଣ—ଷ ଗୀତ ।

୫ । ମନର ଉନ୍ନତି—5. Mental excellence.

୬ । ମନର ମହତ୍ତ୍ୱ—6. Nobility of the mind.

୭ । ନିଶ୍ଚୟତା—7. Certainty.

୮ । ମନୋଗତଭାବପ୍ରକାଶକ ସଙ୍କେତ—
8. Indication of mental state by outward look or gesture.

୯ । (ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର) ଅନ୍ତରରେ ଉଦ୍‌ଭୂତ ସ୍ଥାୟୀଭାବର ଯେଉଁ ଚେଷ୍ଟା ବାହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଯାଏ—
9. (Rhetoric) The out-ward manifestation of a mental state.

ବେ. ବିଶ—(ଚୋଖାଦିର ଚିତ୍ର) ବାହାରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବା—
Manifested outwardly.

ବଦନ୍ତ ବଦନ ଅଗେ ପ୍ରଗତ ହଜିବ
ଚିତ୍ର ମୁଖ ଗର୍ବ ଭଥା ଚୋଖେ ଅନୁଭାବ । ପ୍ରାଚୀ—ରସବାରିଧି ।

ଅନୁଭାବ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ+ଭୂ ଧାତୁ, ଣିଜନ୍ତ ଭାବ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Anubhābya ଅନୁଭବର ବିଷୟୀ ଭୂତ—Perceived; experienced.

ବି—ଅନୁଭବର ବିଷୟ—Object of perception or experience.

ଅନୁଭୂତ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଉପଲବ୍ଧ—
Anubhūta 1. Perceived; realised.

ଅନୁଭବ } ବି
ଅନୁଭୂତ }

୨ । ଅବଗତ—2. Experienced.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଉଅ	ଉ	ନ୍ଟ

୩ । ଜ୍ଞାତ—3. Felt; known.

୪ । ପରିଚିତ—4. Known; familiarised.

ଅନୁଭୂତି—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଭୂ ଧାତୁ+କ୍ତି. ଭ)—୧ । ଉପଲବ୍ଧି; ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀକରଣ—1. Intuition;perception.

Anubhūti

୨ । ଜ୍ଞାନ—2. Feeling

୩ । ଅଙ୍ଗେ ନିଆଇବା; ଅନୁଭବ—3. Experience.

[ଦ୍ର—ଅନୁଭୂତି ଚାରି ପ୍ରକାର—୧ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ (Direct through senses); ୨ । ଅନୁମିତି (By guess or inference); ୩ ଉପମିତି (By comparison) ଓ ୪ ଶବ୍ଦ (By sounds or words)]

ଅନୁଭୂତିପ୍ରକାଶ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ବିଦ୍ୟାରଣ୍ୟ ମୁନି ପ୍ରଣୀତ ଦ୍ୱାଦଶ ଉପନିଷଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା—

Anubhūtiprakāśa

1. The explanation of 12 Upanishadas by the sage Bidyāraṇya

୨ । ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଣୀତ ଉପନିଷଦ୍—

2. The Upanishad compiled by Madhabāchārjya.

ଅନୁଭୂତିସ୍ୱରୂପାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ସାରସ୍ୱତୀ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବ୍ୟାକରଣର ପ୍ରଣେତା—

Anubhūtiswarūpāchārjya

The another of the Sāraswatī Prakriyā Kaumudi (a sanskrit grammar).

ଅନୁମତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+ମନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଭ)—

Anumata

୧ । କ୍ଷମତା; ଅଧିକାର ବା ଅନୁଜ୍ଞାପ୍ରାପ୍ତ—

1. Authorised; commanded; ordered.

୨ । ଅନୁଜ୍ଞାତ—2. Assented to.

୩ । ଅନୁମତିପ୍ରାପ୍ତ—3. Allowed; permitted.

୪ । ସ୍ୱୀକୃତ—4. Agreed to.

୫ । ଅନୁମୋଦିତ—5. Approved.

ଗୌ. ପଦ୍ୟ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରମତ୍ତ—1. Maddened.

ଅତିଶୟ କରିବ ଯେ ନୃତ୍ୟ ଅନୁମତ । ସାରଳାମହାଭାରତ ।

୨ । ରତ—2. Addicted to.

ଅନୁମତି—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ମନ ଧାତୁ+କ୍ତିନ ଓ ଅଧିକରଣ. ଭ)—

Anumati

୧ । ଅନୁଜ୍ଞା; ଆଦେଶ—1. Permission.

୨ । ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନ—2. Acquiescence; consent.

୩ । ଯେଉଁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀରେ ଏକ କଳାହ୍ନାନ ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଉଦୟ ହୁଏ (ଅର୍ଥାତ୍ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା) —

3. Full-moon occuring on the 14th day of the bright-fortnight.

ଦେ. ବି—ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟାପକ୍ଷରୁ ବରପକ୍ଷକୁ ଯିବା ବିବାହ ସ୍ୱୀକାରସୂଚକ 'ସୀଉକାର'—

Ceremony of betrothal by the birde's party contracted with the bride-groom's party.

ଅନୁମତିଦରଖାସ୍ତ—ଦେ. ବି. (ବିଚାରଆ)—କୌଣସି ବିଷୟ କାର୍ଯ୍ୟ

Anumatidarakhāsta

ଅନୁମତିଦରଖାସ୍ତ

(ଯଥା—ନିରୂପିତ ସମୟ ପରେ ପ୍ରତିବାଦୀ ଜବାବ ଦାଖଲ କରିବା ପରେ ଦରଖାସ୍ତ ଦାଖଲ କରିବା; ଦେଶାଦାର ନିଲାମ ଭାବରେ ଅଦାଲତଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ପାଇବା) ପାଇଁ ଦଖଲିକା ଦରଖାସ୍ତ—

A petition for permission presented to a Court to do certain acts.

ଅନୁମତିପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ଅନୁମତି+ପତ୍ର)—(ଆଇନ୍) ସ୍ୱାମୀ ଅନ୍ତେ ସ୍ତ୍ରୀର ଯୋଗ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱାମୀଦତ୍ତ ଅନୁଜ୍ଞାପତ୍ର; ଯୋଗ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ କ୍ଷମତାପତ୍ର—

Anumatipatra

ଅନୁମତିପତ୍ର

(law) Letter of authority (to a wife) toadopt a son after the husband's death (generally given by the husband before death.)

ଅନୁମତେ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ମତାନୁସାରେ; ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ—

Anumate

1. According to one's wish.

ଚକ୍ରୀ ଯେ ଯାହା ଅନୁମତେ ଚରେ,

ପ୍ରତି ଅଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତ ନିଚରେ । ପ୍ରାଚୀ—ଚରିତକାବ୍ୟ ।

୨ । ଅନୁସାରେ—2. According to.

ଏ ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଏ ଚରିତେ

ସ୍ୱରବ ଅର୍ଥ ଅନୁମତେ । ଛନ୍ଦଲକ୍ଷ୍ୟ. ଚରିତ ।

୩ । ଅନୁରୋଧ ଅନୁସାରେ—3. According to request.

ଚରିତପୁତ୍ର ଚରି ମୋତେ

ଏ ଛାତ୍ର ଚରି ଅନୁମତେ । ଚରିତ୍ରାଥ. ପ୍ରକାଶ ।

ଅନୁମନ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ମନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ୧ମା. ୧ବ.)

Anumantā

(ଅନୁମନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନୁମତିଦାତା; ଯେ ଅନୁମତି ଦିଏ—One who gives permission.

ଅନୁମରଣ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ମରଣ)—ସ୍ୱାମୀ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ

Anumaraṇa

ସ୍ତ୍ରୀର ଚିତାରୋହଣ ବା ପ୍ରାଣବିସର୍ଜନ; ମୃତ ସ୍ୱାମୀର ଅନୁଗମନ—Self-immolation of a Hindu-widow some days after her husband's death.

[ଦ୍ର—ସ୍ୱାମୀ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭବତୀ ଥିଲେ, ତମ୍ବା ସ୍ୱାମୀ ବିଦେଶରେ ମଲେ ସ୍ୱାମୀର କୌଣସି ସଙ୍କେତ ଥିବା ବେଳେ ଦିନ ପରେ ବିଧବାର ଚିତାରୋହଣ ।]

ଅନୁମା—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ମା ଧାତୁ=ସ୍ଥିର କରିବା;ମାପିବା+ ଅନ)—ଅନୁମାନ (ଦେଖ)

Anumā

Anumāna (See).

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଘୃଷ୍ଟାରେ ଘୃଷ୍ଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନୁମାନ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ମା ଧାତୁ=ମାପିବା; ସ୍ଥିର କରିବା+ଅନ)
Anumāna ୧ । ଅନାଜ—1. Inference.
୨ । ହେତୁଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକରଣ—2 Drawing a conclusion from given premises; deduction; induction.
୩ । କଳ୍ପନା—3. Supposition; hypothesis.
୪ । ଅର୍ଥାଳଙ୍କାର (ଦେଖ)—Arthālaṅkāra (See).

ଅନୁମାନସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ଶବ୍ଦାଭାବ; ଅନୁମାନ+ସିଦ୍ଧ)—ଅନୁମାନ
Anumānasiddha ଦ୍ୱାରା ମୀମାଂସିତ—Settled by guesses.

ଅନୁମାନ ହେବା—କ୍ରି. କ୍ରି.—ବୋଧହେବା—
Anumāna hebā. To seem

ଅନୁମାନିବା—କ୍ରି. ସକ୍ର କ୍ରି.—ଅନୁମାନ କରିବା—
Anumānibā To guess.

ଜଳ ଦେଖି ଅଙ୍ଗ ଦ୍ୱାନ ଅନୁମାନ
ସଖିଏ ଜଳରେ ଅନ୍ତଃସ୍ଥରେ ଅଗି । ରଘୁନାଥ. ଜଳଦେବସ୍ତ ।

ଅନୁମାନୋକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅନୁମାନ+ଉକ୍ତି)—(ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ)
Anumānokti ତର୍କାନୁସାରେ ଉକ୍ତି—(A figure in rhetoric) A hypothetical figure of speech.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟକୁ ଅନୁମାନ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବିଷୟ-ରୂପେ କଳ୍ପନା କରାଯାଏ ।]

ଅନୁମାପକ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ମା ଧାତୁ ଣିଚ୍. ମାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Anumāpaka ଅକ)—(ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ଅନୁମାନର ହେତୁ—Premises for a hypothesis.

ଅନୁମିତ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ+ମା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଯେଉଁ
Anumita ବିଷୟକୁ ଅନୁମାନ କରା ଯାଇଅଛି—1. (matter) Inferred; guessed; conjectured.
୨ । ହେତୁଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚିତ—2. Concluded.
୩ । ଅନୁମାନଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ—3. Deduced.
୪ । କଳ୍ପିତ—4. Imagined.

ଅନୁମିତି—ସଂ. ବି (ଅନୁ+ମା ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ଅନୁମାନଜନ୍ୟ
Anumiti ଜ୍ଞାନ—1. The faculty of inference.
୨ । ଅନୁମାନକରଣ—2 Act of drawing inference.
୩ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) କଳ୍ପନା ବା ଅନୁମାନଦ୍ୱାରା ଜାତ ଅନୁଭବ-ବିଶେଷ—3. Deduction by inference.

ଅନୁମୁଖ—ବେ. ପଦ୍ୟ. ବିଶ—ପ୍ରସନ୍ନ—Cheerful; glad.
Anumukha ଅନୁମୁଖ ହୋଇ ବୁ ବନ୍ଧୁ ଭାବ ବନ୍ଧ ।
ଭାରତ—ଉଦ୍ୟୋଗପର୍ବ ।

ଅନୁମୃତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅନୁ+ମୃତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ
Anumṛutā ମୃତ୍ୟୁର କିଛି ଦିନ ପରେ ଚିତାରୋହଣ କରେ—
(ଅନୁମରଣ—ବ) (Wife) Who courts death some days after her husband's death by ascending the funeral pyre.

ଅନୁମେୟ—ସଂ.ବିଶ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ମା ଧାତୁ=ମାପିବା+ଯୋଗ୍ୟାର୍ଥ;
Anumeya କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଅନୁମିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ; ଅନୁମାନଯୋଗ୍ୟ; ଅନୁମାନବୋଧ—1. Capable of being inferred or guessed.
୨ । ଅନୁମାନଦ୍ୱାରା ଯାହା ସାଧିତ ହୁଏ—
2. Deducible; inferable.

ଅନୁମୋଦ—ସଂ. ବି (ଅନୁ+ମୁଦ ଧାତୁ=ହର୍ଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା+
Anumoda ଭାବ. ଅ)—ଅନୁମୋଦନ (ଦେଖ)
Anumodana (See)

ଅନୁମୋଦନ—ସଂ. ବି (ଅନୁ+ମୁଦ ଧାତୁ=ହର୍ଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Anumodana ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଅତ୍ୟାଦରପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ସମ୍ମତି—
1. The act of consenting gladly; hearty consent.
୨ । ଉଚିତ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବା—2. Approval.
୩ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ—3. The act of persuading.
୪ । ସମ୍ମତି କରିବା; ସମର୍ଥନ—4. Assent.

ଅନୁମୋଦନକରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଅତ୍ୟାଦର
Anumodana karibā ସହିତ ସମ୍ମତି ଦେବା—To endorse
ଅନୁମୋଦନ କରା or support gladly; to support or approve heartily a proposal.

[ଦ୍ର—ସଭାରେ ଜଣେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରନ୍ତି; ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଅନୁମୋଦନ କରନ୍ତି । ତାହା ପରେ ଉକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତାବ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ ହୁଏ ।]

ଅନୁମୋଦିତ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ମୁଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Anumodita ୧ । ଯେଉଁ ବିଷୟକୁ ଅନୁମୋଦନ କରାଯାଇ ଅଛି; ଅନୁଜ୍ଞାତ; ଅନୁମତ—1. Approved.
୨ । ସଦୃଶ—2 Similar.
୩ । ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ—3. Encouraged.
୪ । (ଜଣକଦ୍ୱାରା ସଭାରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ହୋଇଥିବା ବିଷୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା) ସମ୍ମତ—4. (proposal) Seconded at a meeting.

ଅନୁଯାତ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ+ଯା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Anujāta. ୧ । ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଗତ—1. Gone after,
(ଅନୁଯାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (+କର୍ମ. ତ) ଅନୁଗୃତ—
2. Followed; imitated.

ଅନୁଯାତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଯା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା
Anujātā +କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ୧ମା. ୧ବ)—ଅନୁଯାତ ୧ (ଦେଖ)
(ଅନୁଯାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Anujāta 1 (See)
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନୁଯାତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Anujāta.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ୡ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଘ
୨	ୠ	ଉ	ଊ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅନୁଯାତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଯାତ୍ରା=ଗମନ)—
Anujātra ୧ । ଭୃତ୍ୟ—1. Attendant.
୨ । ଅନୁଚର—2. Follower.

ଅନୁଯାତ୍ରିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଅନୁ=ସହ+ଯାତ୍ରା+ଇକ)—
Anujātrika ୧ । ସହଯାତ୍ରିକ; ଏକସଙ୍ଗରେ ତୀର୍ଥଗମନକାରୀ—
1. Pilgrims going together.
୨ । ଅନୁଚର; ସମୟବ୍ୟାପାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Companion; attendant.

ଅନୁଯାନ—ଦେ. ବି—ବିଦାୟ; ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି—
Anujāna Farewell; permission to go.
ତାହାଙ୍କୁ ମାରି ଅନୁଯାନ
ରଥେ ବହିଲେ ଭଗବାନ । ଜଗନ୍ନାଥ—ପ୍ରକରଣ ।

ଅନୁଯାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଯା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା
Anujāyī +ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଅନୁଗାମୀ—
(ଅନୁଯାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Attendant.
୨ । ସଦୃଶ—2. Corresponding to; following.
ସଂ. ବି.—୧ । ସେବକ—1. Attendant.
୨ । ଅନୁଚର—2. Follower.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅନୁସାରେ—According to.

ଅନୁଯୁକ୍ତ—ସଂ.ବିଣ (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ=ଯୋଗ କରିବା+
Anujukta କର୍ମ. ତ)—୧ । ଜିଜ୍ଞାସିତ—
(ଅନୁଯୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Asked; questioned.
୨ । ତିରସ୍କୃତ—2. Reproached;taken to task.
ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଅନୁ+ଯୁକ୍ତ)—ବେତନଦାତା ଛାତ୍ର—A paying student; a student who pays for his tuition.

ଅନୁଯୁଗେ—ଦେ. ଅ.—ଯୁଗରୁ ଯୁଗ; ଚିରକାଳ—Age after
Anujuge age; for ever.
ଉତ୍ତରକଳ ଚିତ୍ରପଦେ
ଏବେ ବହ ଅନୁଯୁଗେ—ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରକରଣ. ୪ର୍ଥ ।

ଅନୁଯୋକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ — (ଅନୁ+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ
Anujoktā ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଅନୁଯୋଗକାରୀ; ଅନାଦରକାରୀ
(ଅନୁଯୋକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଅଶେଷ ପ୍ରକାଶକାରୀ
(ଅନାଦୃତ ବ୍ୟକ୍ତି)—1 Expressing grief at another's insult.
୨ । ପ୍ରଶ୍ନକାରୀ—2. (one) Who puts questions; questioning.
୩ । ତିରସ୍କାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. (one) Who censures; censuring.

ଅନୁଯୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ=ଯୋଗ କରିବା+
Anujoga ଭାବ. ଅ.—୧ । ପ୍ରଶ୍ନ—1 Question.
୨ । ତିରସ୍କାର—2. Censure; reproof.
୩ । ଅଶେଷପ୍ରକାଶ—3. Expression of regret.
୪ । ଅପଯୋଗ; ନାଲିସ୍—4 Complaint.
୫ । ପ୍ରାର୍ଥନା—5. Prayer.
୬ । କେହି ଅଯତ୍ନ, ଅନାଦର ବା ଅପକାର କରେ ତାହା ସମକ୍ଷରେ ବା ତାହାର ଆତ୍ମୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଅନାଦୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଶେଷ ପ୍ରକାଶ—
6. Expression of one's grief against a person for an insult done to the complaining person.

ଅନୁଯୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ + ଇନ)—
Anujogi (ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନ) ସମ୍ବନ୍ଧାଧାରଯୁକ୍ତ—Co-related; co-relative (container and the thing contained).

ଅନୁଯୋଜକ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନୁ+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Anujojaka ୧ । ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା—1. Questioning.
(ଅନୁଯୋଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ତିରସ୍କାରକର୍ତ୍ତା—2. Censuring.

ଅନୁଯୋଜନ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Anujojana ଅନୁଯୋଜନା (ଦେଖ)
Anujojanā (See)

ଅନୁଯୋଜନା—ସଂ. ବି. (ଅନୁଯୋଜନ+ଭାବ. ଆ)—
Anujojanā ୧ । ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା—1. Questioning
୨ । ତିରସ୍କାର କରଣ—2. Reprimanding.

ଅନୁଯୋଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଣ)—
Anujojya ପ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ; ପରୀକ୍ଷାର ଯୋଗ୍ୟ—
Fit to be questioned.

ଅନୁରକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ · ରଞ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Anurakta ୧ । ଆସକ୍ତ; ରତ—
(ବିରକ୍ତ—ବିପରୀତ) 1. Devoted to; attached to.
(ଅନୁରକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରୀତ —2. Fond of.
୩ । ରଞ୍ଜିତ—3. Coloured.
୪ । ଅନୁକୂଳ—4. Favourable.

ଅନୁରକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ରଞ୍ଜ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—
Anurakti ୧ । ପ୍ରୀତି; ସ୍ନେହ—
(ବିରକ୍ତି—ବିପରୀତ) 1 Affection; attachment.
୨ । ସନ୍ତୋଷ—2. Satisfaction.
୩ । ଆଦର—3. Fondness
୪ । ଯତ୍ନ—4. Care.
୫ । ପ୍ରବୃତ୍ତି—5. Proneness

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ୱଷ୍ଟାରେ ବୁଝିବ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆରୀଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୬ । ଅନୁକୂଳ—6. Favourableness.

ଅନୁରଞ୍ଜକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ରଞ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Anurañjaka (ଅନୁରଞ୍ଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହର୍ଷଜନକ;ଯେ ଅନୁରଞ୍ଜନ ବା ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରଦାନ କରେ—(one) Who (or which) can please or give pleasure;gratifying; pleasing.

ଅନୁରଞ୍ଜନ—ସଂ. କ୍ଲୀ. (ଅନୁ+ରଞ୍ଜ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Anurañjana (ଅନୁରଞ୍ଜିତ—ବିଶ) ୧ । ପ୍ରୀତ କରିବା; ତୁଷ୍ଟ କରିବା; ପ୍ରୀତି ସମ୍ପାଦନ—1. The act of giving pleasure or delight to others; giving satisfaction.

୨ । ରଙ୍ଗ କରିବା—2. Colouring; apainting.

ଅନୁରଞ୍ଜିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ+ରଞ୍ଜ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ ଓ କର୍ମ. ତ)—
Anurañjita ୧ । ସଂପ୍ରୀତ—1. Pleased.

୨ । ରଞ୍ଜିତ—2. Coloured; painted.

ଅନୁରଣନ—ସଂ. କ୍ଲୀ. (ଅନୁ+ରଣ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Anuraṇana ଧ୍ୱନିର ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଧ୍ୱନି; ଧାତୁ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଆଘାତ କଲେ ପ୍ରଥମ ଧ୍ୱନି ପରେ ଯେଉଁ ଧ୍ୱନି ନିନାଦିତ ହୁଏ—Reverberation; continued sound after the first sound due to a metal being struck.

ଅନୁରତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ରମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Anurata (ଅନୁରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନୁରାଗବିଶିଷ୍ଟ; ଅନୁରକ୍ତ; ପ୍ରୀତ—Attached to; fond of; pleased.

ଅନୁରତି—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ରମ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—
Anurati ଅନୁରାଗ—Attachment.

ଅନୁରଥ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=କ୍ଷୁଦ୍ର+ରଥ୍ୟା=ରାସ୍ତା)—
Anurathyā କ୍ଷୁଦ୍ରପଥ; ଗଳିରାସ୍ତା—A narrow road; street; a bye-lane; lane.

ଅନୁରସ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ରସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—
Anurasa ୧ । ମାଧୁର୍ଯ୍ୟାଦି ରସର ଅନୁଗତ ରସ —1. An intermediary taste.

୨ । (ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ) ମଧୁର ଅମ୍ଳରସଯୁକ୍ତ ପାଚନ ବିଶେଷ—2. Name of a medicinal decoction.

ଅନୁରାଗ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ରଞ୍ଜ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Anurāga (ଅନୁରକ୍ତ—ବିଶ) (ଅନୁରାଗ—ବିଶେଷ) ୧ । ଅଦରଯୁକ୍ତ ସ୍ନେହ—1 Fond love.

୨ । ଆସକ୍ତି; ସ୍ନେହ; ପ୍ରୀତି; ଆନନ୍ଦ—2. Devotion; attachment; love; fondness; delight; ardour of love.

ଗ୍ରା. ବି —(ଅଶିକ୍ଷିତମାନେ ଏ ଶବ୍ଦକୁ ଭ୍ରମରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି)
୧ । ବିରକ୍ତି—1. Displeasure.

୨ । ବିରାଗ; କ୍ରୋଧ—2. Anger.

ଶ—ବିରକ୍ତ; କ୍ରୁଦ୍ଧ—Angry; displeased.

ଅନୁରାଗୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ରାଗ+ଅଳ୍ ଅର୍ଥରେ; ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ. ବା ଅନୁ+ରଞ୍ଜ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥେ. କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. (ଅନୁରାଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ମା. ୧ବ.)—ଆସକ୍ତ; ଅନୁରକ୍ତ—Attached to; fond of.

ସଂ. ବି—ଅନୁରାଗକାରୀ—One who is fond of some thing or attached to some thing or person.

ଅନୁରାଧା—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ରାଧ ଧାତୁ=ସିଦ୍ଧ କରିବା+ଆ; ଯେ ଯାତ୍ରାଦିରେ ଇଷ୍ଟ କରାଏ ।)—
Anurādhā ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସପ୍ତଦଶ ନକ୍ଷତ୍ର (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—(In Hindu astronomy)A constellation of that name; the 17th in the list oft stars.

[ଦ୍ର— କଟସାୟା ଅନୁସାରେ ଏହା ଦକ୍ଷିଣାକାଶର ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ତାରକାଯୁକ୍ତ ସର୍ପାକାରବିଶିଷ୍ଟ ନକ୍ଷତ୍ର ।]

ଅନୁରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ+ରୁଧ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Anuruddha (ଅନୁରୋଧ—ବି) ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାର୍ଥିତ—1. Requested by a person to do a thing.

୨ । ଯାହାଙ୍କୁ ବା ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଅନୁରୋଧ କରା ଯାଇଅଛି—2. Requested; solicited.

୩ । (ନାମ) ସିଦ୍ଧାର୍ଥ (ବୁଦ୍ଧଦେବ)ଙ୍କ ଭାଇ—3 Name of the brother of Buddha.

ଅନୁରୂପ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ. ଅନୁ=ସଦୃଶ+ରୂପ.)—
Anurūpa (ଅନୁରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସଦୃଶ; ତୁଲ୍ୟ—1. Like; resembling; similar.

୨ । ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit; suitable.

୩ । ଅନୁଯାୟୀ; ଅନୁଗାମୀ—3. According to; following.

କ୍ରି. ବିଶ—ଅନୁସାରେ; ଅନୁଯାୟୀ—Accordingly.

ଅନୁରୂପେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ (ସଂ. ଅନୁରୂପ)—ଅନୁସାରେ—
Anurūpe Accordingly; in accordance with.
ଅନୁରୂପେ

ଅନୁରୂହା—ସଂ. ବି—ତୃଣବିଶେଷ—Cyperus Pertenius.
Anurūhā

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ୡ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ଲ	ଲ୍ଲ	ଭ
୨	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଐ	ଅଚାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲ୍ଲ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅନୁରୋଧ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ରୁଧ ଧାତୁ+ଘଞ୍ ଅ)—
Anurodha ୧ । ଉପରୋଧ; ଅଭିଳାଷସାଧନାର୍ଥ ପ୍ରାର୍ଥନା—
(ଅନୁରୁଦ୍ଧ—ବିଣ) 1. Request.
୨ । ପ୍ରତୀକ୍ଷା—2. Anticipation.
୩ । ଅନୁସରଣ—3. Following.
୪ । ଚିନ୍ତୁଲକ୍ଷ୍ୟ—4. Personal consideration
ବରୋଧୋ ହି ଭବିତେ ଅନୁରୋଧର । ଉଦ୍ଧ. ବେଦେନ୍ଦ୍ରବିଜୟ ୨୩.୧୭ ।
୫ । ସୁପାରିସ୍ 5. Recommendation.

ଅନୁରୋଧକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.(ଅନୁ+ରୁଧ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Anurodhaka ୧ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଅନୁରୋଧ କରେ—
(ଅନୁରୋଧକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Requesting.
୨ । ଯେ ସୁପାରିସ୍ କରେ—2. Recommending.

ଅନୁରୋଧପରବଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନୁରୋଧ+ପରବଶ=ବଶୀଭୂତ)—
Anurodhaparabaśa ଯେ ଅନୁରୋଧକୁ ରକ୍ଷା କରେ ବା
(ଅନୁରୋଧପରବଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନୁରୋଧକୁ ଏଡ଼ି ନ ପାରେ—
Complying with a request.

ଅନୁରୋଧରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Anurodhare ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବା ଘଟନାରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ—
Being bound by any thing; being under the necessity or pressure of.
(ଯଥା—କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁରୋଧରେ; ବନ୍ଧୁତାର ଅନୁରୋଧରେ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅନୁରୋଧରେ ।)

ଅନୁଲା—ଦେ. (ନାମ)— ୧ । ଜନୈକ ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ—
Anulā 1. The name of a Buddhist nun.
୨ । ସିଂହଳର ଜନୈକ ରାଜମହିଷୀ—
2. One of the queens of Ceylon.

ଅନୁଲାପ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପୁନଃ ପୁନଃ+ଲପ ଧାତୁ=କହିବା; ଗପିବା+ଘଞ୍. ଅ)—
Anulāpa ୧ । ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ ଭାଷଣ; ପୁନଃପୁନଃ କଥନ—1. Repetition
୨ । (ସାହିତ୍ୟର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ) ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ କୌଣସି ବିଷୟ ପୁନଃପୁନଃ କଥିତ ହୋଇଥାଏ —
2. (Rhetoric) Tautology.

ଅନୁଲିପ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଲିପ ଧାତୁ=ଲେପିବା+ କର୍ମ. ତ)—
Anulipta ଯାହା ଦେହରେ ଚନ୍ଦନାଦି ସୁବାସ ଲେପନ କରାଯାଇଅଛି; ଚୂଡ଼ାନୁଲେପନ; ରଞ୍ଜିତ; ରଙ୍ଗ ବୋଳା ଯାଇଥିବା—
Anointed or besmeared with perfumes.

ଅନୁଲେପ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଲିପ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Anulepa ଦେହରେ ବୋଳା ହେବା ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ; ଲେପନଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା— ଚନ୍ଦନାଦି)—Ointment; paste; unguent.

ଅନୁଲେପନ— ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଲିପ ଧାତୁ+ଣିଚ୍. ଅନ)—
Anulepana ୧ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପ୍ରୟୋଗ ବା ଲେପନ—
1 Act of anointing or applying paste.
୨ । ବୋଳିବା—2. Besmearing.
୩ । ପ୍ରଲେପନାର୍ଥ ଚନ୍ଦନାଦି ଲେପନ ଦ୍ରବ୍ୟ—
3. Ointment; paste.

ଅନୁଲୋମ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ସହିତ ବା ଅନୁସାରେ+ଲୋମନ= ଶରୀରର ରୋମ+ଅ)—
Anuloma
(ପ୍ରତିଲୋମ—ବିପରୀତ) ୧ । ଅନୁକ୍ରମ; ଯଥାକ୍ରମ—
1. The descending method.
୨ । ଦେହର ଲୋମ ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ଉଠିଥାଏ, ସେହି ଦିଗ-ଅନୁସାରେ ହସ୍ତାଦିର ଚାଳନ —
2. The going with the grain or natural mode.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅନୁକୂଳ—1. Going with the grain.
୨ । ପ୍ରାକୃତିକ—2. Following nature or natural order.
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସହଜଅବସ୍ଥାରେ; ଅନୁକୂଳରେ; ପ୍ରକୃତପ୍ରଣାଳୀରେ; ଯଥାକ୍ରମେ—1. Going with the grain; in a natural manner.
୨ । କ୍ରମନିମ୍ନରେ; ତଳଅଡ଼କୁ ଗତି କରିବା ଅନୁସାରେ—
2. In a descending manner.
ସଂ. ଅ. (ଅନୁ=ପ୍ରତି+ଲୋମ)--ପ୍ରତି ରୋମରେ—
In every pore of the skin.

ଅନୁଲୋମବିଲୋମ—ଦେ. ବି—ରଚନାର ଭଙ୍ଗୀ ବା ପରିପାଟିବିଶେଷ—
Anulomabiloma A mode in composition.
[ଦ୍ର—ସମସ୍ତ ପାଦକୁ ମୂଳରୁ ଶେଷଯାଏ ପଢ଼ିଗଲେ ଯାହା, ଶେଷରୁ ମୂଳଯାଏ ପଢ଼ିଗଲେ ତାହା ଏ ରକମ ରଚନା; ଯଥା—
ନମ ସୁରସାଳସୀ ଶୀଳସାର ସୁମନ—ଉଦ୍ଧ. ବୋଧିଚର୍ଯ୍ୟାବତାର. ୫୩।୧୭ ।]

ଅନୁଲୋମଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁଲୋମ+ଜନ ଧାତୁ+ଅ)—ଉତ୍ତମ
Anulomaja ବର୍ଣ୍ଣର ପୁରୁଷ ନିମ୍ନବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରୁ
(ଅନୁଲୋମଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜାତ ହୋଇଥିବା; ଅନୁଲୋମ ବିବାହରୁ ଜାତ (ସନ୍ତାନ)—Born of a morganatic marriage; born of a father of a higher caste married to a woman of a lower caste.

ଅନୁଲୋମବିବାହ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ବିବାହରେ ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣର (ଯଥା;
Anulomabibāha ବ୍ରାହ୍ମଣ) ପୁରୁଷ ନିମ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର
(ପ୍ରତିଲୋମବିବାହ—ବିପରୀତ) (ଯଥା; କ୍ଷତ୍ରିୟ; ବୈଶ୍ୟାଦି) କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରେ—A kind of marriage in

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆରିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ଚା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

which a man of a superior caste marries a girl of an inferior caste.

ଅନୁଲ୍ଲଙ୍ଘନ—ସଂ. ବି. (ନ+ଉତ୍+ଲଙ୍ଘ+ଭାବ. ଅନ)—
Anullaṅghana ନିୟମର ଅବଜ୍ଞା—Non-transgression;
(ଅନୁଲ୍ଲଙ୍ଘିତ—ବିଣ) non-violation of a rule,

ଅନୁଲ୍ଲଙ୍ଘନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ନ+ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନୀୟ)—ଯାହା ଅତିକ୍ରମ କରି
Anullaṅghanīya ହେବ ନାହିଁ; ଅନତିକ୍ରମଣୀୟ—(that)
Which can not be transgressed or violated with impunity; inviolable.

ଅନୁଶୟ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ନ+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୋଇବା + ଭାବ.
Anuśaya ଅ)—୧ । ଅନୁତାପ; ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ—
1. Repentance; regret.
୨ । ଦ୍ୱେଷ; ଅଦନ୍ତା—2. Old grudge
୩ । ଶତ୍ରୁତା—3. Enmity.
୪ । ଘୃଣା—4. Hatred.
୫ । ଅନୁଧାବନ; ମନୋନିବେଶ—5. Attention.
୬ । ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ କର୍ମ—
6. Rituals prescribed by the Śāstras

ଅନୁଶୟାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଯେ
Anuśayāna ଅନୁଶୟ ବା ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରେ—
(ଅନୁଶୟାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Repentant; repenting

ଅନୁଶୟିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁଶୟ+ଇତ)—
Anuśayita ଯାହାର ଅନୁତାପ ଘଟିଅଛି; ଅନୁତପ୍ତ—
(ଅନୁଶୟିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Repentant; remorseful.

ଅନୁଶୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁଶୟ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା.
Anuśayī ୧ବ.)—ଅନୁତାପକାରୀ—Repentant.
(ଅନୁଶୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ପାଦରୋଗବିଶେଷ—A foot-disease.

ଅନୁଶର—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପୁନଃ ପୁନଃ+ଶୃଧାତୁ=ବଧ କରିବା
Anuśara +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ରାକ୍ଷସ—Demon.

ଅନୁଶାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅନୁଶୟୀ (ଦେଖ)
Anuśāyī Anuśayī (See)
(ଅନୁଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନୁଶାସକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନୁ=ଶାସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Anuśāsaka ୧ । ଶାସନକର୍ତ୍ତା—1. Ruler.
(ଅନୁଶାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉପଦେଶକ—2. Preceptor.
୩ । ଆଦେଶକର୍ତ୍ତା—3. Commander.

ଅନୁଶାସନ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଶାସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Anuśāsana ୧ । ଆଜ୍ଞା—1. Command.
୨ । ଆଦେଶବାକ୍ୟ—2. Dictum; edict.
୩ । ଉପଦେଶ—3. Precepts; advice.
୪ । ଶିକ୍ଷାଦାନ—4. Instruction.
୫ । ନିୟୋଗ—5. Discipline or control.
୬ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତି—
6. Appointment; deputation.
୭ । ଭରତ୍ସାର—7. Admonition.

[ଦ୍ର—ମହାରାଜ ଅଶୋକଙ୍କ ଅନୁଶାସନ ବା ଆଦେଶବାକ୍ୟ-ମାନ ପ୍ରସ୍ତରଗାତ୍ରରେ ଖୋଦିତ ହୋଇ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଚାରିଆଡ଼େ ରଖା ଯାଇଥିଲା । ଅଦ୍ୟାପି ସେଗୁଡ଼ିକ ଅନେକଙ୍କୁ ଦେଖାଯାଏ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୩ୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ମହାରାଜ ଅଶୋକ ନିଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଚାରି ଚାରି ଅଞ୍ଚଳରେ ୧୨ ଗୋଟି ଅନୁଶାସନ ପାଲିଭାଷାରେ ଖୋଳାଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଧଉଳଗିରି ଓ ଗଞ୍ଜାମର ଜଉଗଡ଼ରେ ସେହି ଅନୁଶାସନଗୁଡ଼ିକ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଅଛି ।]

ଅନୁଶାସନପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅନୁଶାସନ+ପତ୍ର) – ୧ । ଆଜ୍ଞାପତ୍ରିକା—
Anuśāsanapatra 1. Letter of ordinance.
୨ । ନିୟୋଗ ପତ୍ରିକା—2. Letter of appointment.

ଅନୁଶାସନପର୍ବ—ସଂ. ବି. (ଅନୁଶାସନ+ପର୍ବ)—ମହାଭାରତର ଅଠର
Anuśāsanaparba ପର୍ବ ମଧ୍ୟରେ ଭୀଷ୍ମ ଶରଶଯ୍ୟାରେ ଥାଇ
ଯହିଁରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି ସେହି ପର୍ବ—
Name of a volume of the Mahābhārata containing rules of conduct or precepts addressed by Bhīshma to Judhishthira.

ଅନୁଶାସନିକପର୍ବ ସଂ. ବି—ଅନୁଶାସନପର୍ବ (ଦେଖ)
Anuśāsanikaparba Anuśāsanaparba (See)

ଅନୁଶାସିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ଶାସ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Anuśāsita ୧ । ଜ୍ଞାପିତ—1. Informed.
(ଅନୁଶାସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଆଜ୍ଞପ୍ତ—2. Ordered.

ଅନୁଶାସିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନୁ+ଶାସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ ୧ମା. ୧ବ.)
Anuśāist ଅନୁଶାସକ (ଦେଖ)
(ଅନୁଶାସିନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Anuśāsaka (See)
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନୁଶାସିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Anuśāsita.

ଅନୁଶାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନୁ+ଶାସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା.
Anuśāsī ୧ବ.)—ଅନୁଶାସକ (ଦେଖ)
(ଅନୁଶାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Anuśāsaka (See)

ଅନୁଶାସ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ଶାସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ ୧ମା.
Anuśāstā ୧ବ.)—ଅନୁଶାସକ (ଦେଖ)
(ଅନୁଶାସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Anuśāsaka (See).

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଓ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଲୃ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଓ	ନ୍ଦ

ଅନୁଶାସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅନୁ+ଶାସ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ନିୟମଦ୍ୱାରା
Anuśāsya ଆଦେଶ ବା ପରାମର୍ଶ ଦେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
To be governed by rule.

ଅନୁଶିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ.(ଅନୁ+ଶାସ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଉପଦିଷ୍ଟ;
Anuśishṭa ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ—1 Taught; instructed.
୨ । ଅନୁଜ୍ଞାତ; ଆଦିଷ୍ଟ; ଆଜ୍ଞପ୍ତ—2. Commanded.
୩ । ନିୟମଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ—3. Guided or governed by a rule.

ଅନୁଶିଷ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଶିଷ୍ୟ)—୧ । ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର
Anuśishya ଶିଷ୍ୟ—1. A disciple of the 2nd order.
(ଅନୁଶିଷ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଶିଷ୍ୟଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରୁଥିବା ଅଳ୍ପପାଠୁଆ ଶିଷ୍ୟ—
2. A disciple who is taught by a pupil of the higher class.
୩ । ଶିଷ୍ୟର ଶିଷ୍ୟ—3. A pupil of a pupil.

ଅନୁଶୀଳନ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଶୀଳ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Anuśīlana ୧ । ଅନୋଳନ; ଆଲୋଚନା; ଚର୍ଚ୍ଚା—
1. Study; pursuit of a science; cultivation of a study.
୨ । ଅନୁଷ୍ଠାନ ସେବା; ପୁନଃପୁନଃ ଅଭ୍ୟାସ; ପାଠାଭ୍ୟାସ—2. Exercise.

ଅନୁଶୀଳନୀ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଶୀଳ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Anuśīlanī ପାଠାଭ୍ୟାସରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସାଧନ କରାଯିବା ପ୍ରତିଜ୍ଞା—Exercise; proposition studied for exercise.

ଅନୁଶୀଳନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+ଶୀଳ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Anuśīlanīya ଆଲୋଚନୀୟ; ଅନୁଶୀଳନର ଯୋଗ୍ୟ—
Worth cultivation or exercise; worthy of being pursued.

ଅନୁଶୀଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+ଶୀଳ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଯେଉଁ
Anuśīlita ବିଷୟର ଅନୁଶୀଳନ କରାଯାଇଅଛି—Exercised; cultivated; pursued.

ଅନୁଶୋକ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଶୁଚ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । ଅନୁତାପ;
Anuśoka ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ—1. Repentance; regret; remorse.
୨ । ଦୁଃଖ—2. Sorrow.

ଅନୁଶୋଚନ—(ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଶୁଚ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Anuśochana ୧ । ଦୁଃଖ; ଅନୁଶୋଷ—1. Sorrow
୨ । ଅନୁତାପ; ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ—
2. Repentance; regret.
୩ । ଶୋକ—3. Grief

ଅନୁଶୋଚନା—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଶୁଚ+ଭାବ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Anuśochanā ଅନୁଶୋଚନ (ଦେଖ)—
Anuśochana (See)

ଅନୁଶ୍ରବ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଶ୍ରୁ ଧାତୁ=ଶ୍ରବଣକରିବା+ଅ)
Anuśraba ଶୁଣିବାର ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଜାତ ହୁଏ—Knowledge gained through the ear.

ଅନୁଷକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନୁ+ସକ୍ତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ଶବ୍ଦ ବିଧ
Anushakta ଅନୁସାରେ 'ଷ' ସ୍ଥାନରେ 'ଶ')—ଆସକ୍ତ;ସମ୍ବଦ୍ଧ—
Attached; connected.

ଅନୁଷଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ସଙ୍ଗ ଧାତୁ+ଅ; ଶବ୍ଦ ବିଧ
Anushaṅga ଅନୁସାରେ 'ଷ' ସ୍ଥାନରେ 'ଶ')—୧ । ଦୟା; ଅନୁକମ୍ପା—1. Tenderness; compassion; kindness.
୨ । ଏକତ୍ର ଅନ୍ୱିତ ସମ୍ବନ୍ଧ; ସମ୍ପର୍କ—
2. Connection; associatio
୩ । ସମ୍ମତି—3. Agreement,
୪ । ଆସକ୍ତି; ସ୍ନେହ—
4. Affection; attachment.
୫ । ପରିଣତି—5. Consequence.

ଅନୁଷଙ୍ଗିକ—ସଂ. ବିଣ (ଅନୁଷଙ୍ଗ+ଇକ)—୧ । ସମ୍ବନ୍ଧଯୁକ୍ତ;
Anushaṅgika ସଂଯୁକ୍ତ—1. Connected; joined.
୨ । ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Pertaining to; relating to
୩ । ଏକତ୍ର ଅନ୍ୱିତ—3. Concomitant; following as a necessary result.
୪ । (ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ବା କଥା) ମୂଳକାର୍ଯ୍ୟ ବା କଥା ସହିତ ସମ୍ପର୍କଯୁକ୍ତ—4 Secnodary.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ରୂପ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ।]

ଅନୁଷେକ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ସିଚ ଧାତୁ=ଛିଞ୍ଚିବା+ଭାବ. ଅ
Anusheka ଶବ୍ଦ ବିଧାନାନୁସାରେ 'ଷ' ସ୍ଥାନରେ 'ଶ')—
ପୁନର୍ବାର ଜଳ ସେଚନ; ପୁଣି ଛିଞ୍ଚିବା—
Rewatering; resprinkling.

ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ସ୍ତୁଭ୍ ଧାତୁ=ସ୍ତବ ଦେବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. କନ. ବ୍ୟୁ)—୧ । ଅଷ୍ଟାକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ; ବେଦୋକ୍ତ ଛନ୍ଦବିଶେଷ; ଏଥିରେ ଚାରିଗୋଟି ପାଦ; ପ୍ରତି ପାଦରେ ଆଠ ଅକ୍ଷର ଥାଏ ଓ ଅଷ୍ଟମ ଅକ୍ଷରରେ ଯତିଭାବ ହୁଏ—
1. A kind of Vedic metre consisting of four lines of eight syllables each.
[ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଛନ୍ଦର ଉଦାହରଣ—
ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ସମବେତା ଯୁଯୁତ୍ସବଃ ।
ମାମକାଃ ପାଣ୍ଡବାଶ୍ଚୈବ କିମକୁର୍ବତ ସଞ୍ଜୟ ॥ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଦେ. ବ.—(ନାମ) ଋଷିବିଶେଷ—
2. Name of a sage.

ଅନ୍ତ୍ରୁ ଋଷି ବୋଲେ ଭରତ ସମ୍ବନ୍ଧେ,
ସେହାଓଡ ବୋଇହୁ ରୁ ଭ୍ରବ ଥାଏରେ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

୩ । ସରସ୍ୱତୀ—3. The Goddess of Learning.

ଅନୁଷ୍ଠାତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରେ; ଅନୁଷ୍ଠାନକର୍ତ୍ତା—
Anushṭhātā (ଅନୁଷ୍ଠାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Founding; establishing; instituting.

ସଂ. ବ—ପ୍ରତିଷ୍ଠାନକର୍ତ୍ତା ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଥମରୁ ଆରମ୍ଭ କରେ—A founder; one who starts or undertakes any work.

ଅନୁଷ୍ଠାନ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Anushṭhāna (ଅନୁଷ୍ଠିତ—ବଣ) ୧ । ଆରମ୍ଭ; ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମ—
1. Beginning, first effort; preparation.

୨ । ଉଦ୍ୟୋଗ; ସମ୍ପାଦନ—2. Undertaking.

୩ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା କାର୍ଯ୍ୟ—
3. An establishment; institution.

ଦେ. ବ—ଦେବାରାଧନାଦି କାର୍ଯ୍ୟ—Religious rites

ଅନୁଷ୍ଠାନପତ୍ର—ସଂ. ବ. (ଅନୁଷ୍ଠାନ+ପତ୍ର; ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Anushṭhānapatra ଅନୁଷ୍ଠାନପତ୍ର କୌଣସି ଉଦ୍ୟମକୁ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରକାଶିତ ଲିଖିତ ବିବରଣମାନ—A prospectus.

ଅନୁଷ୍ଠାନଶରୀର—ସଂ. ବ. (ଅନୁଷ୍ଠାନ+ଶରୀର)—(ଦର୍ଶନ) କର୍ମଶରୀର—
Anushṭhānaśarīra (Hindu philosophy) The subtle body.

ଅନୁଷ୍ଠିତ—ସଂ. ବଣ. (ଅନୁ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଆରବ୍ଧ—
Anushṭhita (ଅନୁଷ୍ଠାନ—ବ) 1. Begun; commenced; started

୨ । ନିଷ୍ପନ୍ନ; ସମ୍ପାଦିତ; କୃତ—
2. Done; executed; effected.

୩ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—3 Instituted.

୪ । ସମ୍ପାଦିତ ହେବାପାଇଁ ଗୃହୀତ—
4. Undertaken; taken in hand.

ଅନୁଷ୍ଠେୟ—ସଂ. ବଣ. (ଅନୁ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Anushṭheya ୧ । ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ; ଅନୁଷ୍ଠାନ-ଯୋଗ୍ୟ—1. Worth doing.

୨ । ଯାହା ଆରବ୍ଧ ହେବ—2. To be commenced.

୩ । ଯାହା ସମ୍ପାଦନ କରିବାକୁ ହେବ—
3. To be practised.

ଅନୁଷ୍ଟ୍ୟୁତ—ସଂ. ବଣ. (ଅନୁ+ଷ୍ଟ୍ୟୁତ ଧାତୁ=ଲେପ ପକାଇବା+କର୍ମ. Anushṭhyūta ତ)—ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ; ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ—
Connected with each other.

ଅନୁଷ୍ଣ—ସଂ. ବଣ. (ନ+ଉଷ୍ଣ=ଗରମ)—୧ । ଶୀତଳ—
Anushṇa 1 Cold; chilly.

୨ । ଜଡ଼—2 Inert.

୩ । ଅଦକ୍ଷ; ଅଳସୁଆ—3 Idle; lazy.

ସଂ. ବ—ଉତ୍ପଳ; କଇଁଫୁଲ; କୁମୁଦ—A water-lily.

ଅନୁସକ୍ତ—ସଂ. ବଣ—ଅନୁଷକ୍ତ (ଦେଖ)
Anusakta Anushakta (See)

ଅନୁସଙ୍ଗ—ସଂ. ବ—ଅନୁଷଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Anusaṅga Anushaṅga (See)

ଅନୁସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ସମ୍=ସମ୍ୟକରୂପେ+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Anusandhāna
୧ । କୌଣସି ବିଷୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା ବା ଯତ୍ନ—
1. Research; examination; enquiry, scrutiny.

୨ । ଖୋଜିବା; ଅନୁସନ୍ଧାନ; ଖୋଜିବାର୍ଥ—
2 Searching; investigation.

ଅନୁସନ୍ଧାନୀ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅନୁସନ୍ଧାୟୀ)—
Anusandhānī ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାରେ ପଟୁ; ଯେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଜାଣେ—Expert in finding out a clue, skilful in investigation.

ଅନୁସନ୍ଧାୟୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ସମ୍+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଯେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରେ—
Anusandhāyī (ଅନୁସନ୍ଧାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Enquiring; investigating.

୨ । ଯେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କର୍ମରେ ପଟୁ—
2. Expert in investigation.

ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସା—ସଂ. ବ. (ଅନୁ+ସମ୍+ଧା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ. ସନନ୍ତ; ଅ+ଭାବ. ଆ)—
Anusandhitsā ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—Inquisitiveness; tendency to enquire.

ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଅନୁ+ସମ୍+ଧା ଧାତୁ+
Anusandhitsu ଇଚ୍ଛାର୍ଥ. ସନନ୍ତ; କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ—
1. Desirous of enquiring.

୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ବ୍ୟଗ୍ର—
2. Inquisitive; curious to enquire.

ଅନୁସନ୍ଧେୟ—ସଂ. ବଣ. (ଅନୁ+ସମ୍+ଧା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Anusandheya ୧ । ଯାହା ଖୋଜିବା ଦରକାର—
1. To be scrutinised; to be searched after.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ହ	ଲୃ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

୨ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ—

2. Worth enquiring; worthy of scrutiny.

ଅନୁସର—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଛେ ପଛେ+ସୃ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ—
Anusara ଯେ ପ୍ରଭୁର ପଛେ ପଛେ ଯାଏ)—ଅନୁଚର; ଭୃତ୍ୟ—
Servant, attendant.

ଅନୁସରଣ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ.ଅନ)—
Anusaraṇa ୧ । ଅନୁସରି; ଅନୁଗମନ—
(ଅନୁସୃତ—ବିଣ) 1. Act of following

୨ । ପଛରେ ଯିବା—2. Pursuit.

୩ । ଅନୁରୂପକରଣ – 3. Imitating.

୪ । ଆଚରି—4. Conduct.

ଦେ. ବି—୧ । ବିନୀତଭାବରେ ପ୍ରାର୍ଥନା—
1. Humble prayer.

ଅନ୍ତେରନ୍ଦରେ ବସଃ ମନ ଦେବ
ବାଳ ନାଶି ଗତ ବଚନ ପରଦିବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବସଃ ।

୨ । ଆପଣାର ଅଶାପୂରଣାର୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇବା—2. Following a person with a view to his granting a prayer; waiting upon a person.

ବଧୁରମନ୍ଦାସି ମୋ: ଅନୁସରଣ ଦେଖେନ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଅଗ୍ନ ।
ଚଣ୍ଡ. ପ୍ରେମଭୂଷଣ୍ଡ ୩।୧୮ ।

ଅନୁସରଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅନୁସରଣ+ଓ. ଇଆ)--
Anusaraṇiāñ ୧ । ଅନୁସରଣକାରୀ—
1. Following (a person with a prayer).

୨ । ଆଶ୍ରିତ—2. Dependant.

୩ । ଉମେଦ୍‌ବାର; ପ୍ରାର୍ଥୀ—3. Suitor.

୪ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଥାଏ—4. Waiting upon a person for the fulfilment of some aim

ଅନୁସରିବା—ଦେ. ସକ୍ର. କ୍ରି. (ସଂ. ଅନୁସରଣ)—
Anusaribā ୧ । ପ୍ରାପ୍ତି ଆଶାରେ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇବା—
1. To be in pursuit for some thing.

ହେ ବୀର. ବସନ୍ତେ ବର୍ତ୍ତା ମନ ଅନୁସର । ବ୍ୟାଚାର୍ଯ. ମହାଭାରତ ।

୨ । ଅନୁସରଣ କରିବା— 2. To pray personally.

ଅନୁସର ରହ ଯେ ଦ୍ରବନ୍ତ ବନ୍ଦ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବା—3. To be a suitor.

ଅନୁସରନ୍ତ ଯେ ! ମନ୍ ପାଷେ:ରହ ନାହିଁ—ଶଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ବହୁତ ବିନୟ କରିବା—
4. To assume excessive humility.

ବହୁଲେଟ୍ଟ ଅନୁସର ଦେଇ ତ ନ ବସିବ ଯେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ଉଷୋଦଭଗ୍ନ—ତ ଗୀତ ।

ଯେ ଗାଧୁ ଦଙ୍ଗେ ଅନୁସରେ, ତୋ ବଆମ୍ବ ପାଳ କରେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଦାସକବି. ୪୯ ।

୫ । ପାଲ୍ଲେଟ ନେବା—5. To greet.

ବାଳା ଅନ୍ତେର ନ ଅଣିବା ଦେଖି ଦ୍ରବ—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ. ୨।୩୮ ।

୬ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
7. To make searching examination.

ବଳା ଦଳ୍ପେଷ ଅବ ଅନ୍ତେର ଦେଖିବ ମୁକ୍ତ ଶଙ୍କର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ଉଷାଅନିରୁଦ୍ଧ ।

ଅନୁସାର—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Anusāra ୧ । ଅନୁଗମନ—1. Pursuit.
(ଅନୁସୃତ—ବିଣ) ୨ । ଅନୁକ୍ରମ—2. Accordance.

୩ । ଅନ୍ୱେଷଣ—3. Seeking.

୪ । ସମଭାବ; ପୂର୍ବାନୁରୂପ—4. Analogy.

୫ । ପଛରେ ଯିବା—5. Following.

(ଅନୁସାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ସୁଂ)ଅନୁଚର; ଭୃତ୍ୟ; ପାଖଲୋକ—
6. A personal servant.

ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅନୁସାରେ— According to.

ପ୍ରା. ବି.—ଅନୁସ୍ୱାର (ଦେଖ)
Anuswar (See)

ଅନୁସାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+
Anusāri କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
(ଅନୁସାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅନୁସରଣ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ଅନୁଯାୟୀ—
1. Following after; follower.

୨ । ଅନୁରୂପ—2. Similar; tallying with.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନୁସାର+ଇ)—ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଅଙ୍ଗସେବା କରିବା ଚାକରାଣୀ; ଅଙ୍ଗଲଗା ଦାସୀ—A personal maid-servant.

ଅନୁସାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପାଳନ କରି; ଅନୁଯାୟୀ; ଲଙ୍ଘନ ନ
Anusāre କରି—1. In conformity with; in obedience to; according to.

୨ । (ଅମ୍ବକରୁ) ସମାନ ହୋଇ—2. Equal to.

ଅନୁସୂଚକ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ଅନୁ+ସୂଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Anusūchaka ୧ । ଚିନ୍ତାଶୀଳ; ବିଷୟର ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା—
(ଅନୁସୂଚକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Occasioning refutation.

୨ । ଜ୍ଞାପକ—2. Pointing out.

୩ । ପଶ୍ଚାତ୍ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା—3. Reflecting.

୪ । ଇସାରାଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)-4. Hinting.

ଅନୁସୂୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ) (ଅନୁ+ସୂ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅ)—
Anusūyā ୧ । ଅତ୍ରି ମୁନିଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
1. The wife of the sage Atri.

୨ । ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ସଖୀବିଶେଷ—
2. A companion of Śakuntalā.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଛ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଛ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନୁସୋରବା—ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି.—ଅନୁସରବା (ଦେଖ)
Anusoribā Anusaribā (See).

ଅନୁସ୍ତରଣ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ସ୍ତୃ ଧାତୁ+ଅନ)—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶୁଦ୍ଧି-କ୍ରିୟା ଉପଲକ୍ଷରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯିବା ପଶୁ—
Anustaraṇa The beast dedicated at the funeral ceremony.

ଅନୁସ୍ୱର—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ସ୍ୱର)—ଅନୁସ୍ୱାର ଦେଖ—
Anuswara Anuswāra (See).

ଅନୁସ୍ୱର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ସ୍ୱର୍ଗ)—ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ରାଜାଙ୍କ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବା ସ୍ୱର୍ଗ—The heaven Biswāmitra created for the King Triśaṅku.

ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ପାଇଁ ଯେ ଅନୁସ୍ୱର୍ଗ କରେ ।
ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି. ମହାଭାରତ—ଶାନ୍ତି ।

ଅନୁସ୍ୱାର—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ସ୍ୱାର)—ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ପରେ ଥିବା 'ନ୍', ଅନୁନାସିକ ବିନ୍ଦୁଚିହ୍ନିତ ସ୍ୱର—'ଂ', ଅଯୋଗବାହ ବର୍ଣ୍ଣ—A point or circle showing a letter coming after vowels and expressing the nasal sound 'ṁ'.

ଅନୁସ୍ୟୂତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ+ସିବ ଧାତୁ=ସେଇଁବା+କର୍ମ. ତ)—
Anusyūta ୧ । ଗ୍ରଥିତ—1. Intertwined.
୨ । ସତତ ସଂବଦ୍ଧ—
2. Closely connected.
୩ । ଦୃଢ଼ରୂପେ ସିଅଁ ହୋଇଥିବା—
3. Closely sewn.

ଅନୁହରଣ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସଦୃଶୀକରଣ; ସମାନ-କରିବା—1. Equalisation; making equal.
୨ । (ବୀଜଗଣିତ) ସମାନ ମୂଲ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ରାଶିର ପ୍ରକାଶ କରିବା ରୀତି—2. Equalisation (in Algebra).

ଅନୁହରତି—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅନୁହରଣ)—ସମାନ; ସଦୃଶ ବା ଯଥା ଦେଖାଯାଉଅଛି—Looks like.

ବସୁ ଅନୁହରତି ବର୍ଣ୍ଣ ରଣରୁଦ୍ର ।
ଭାରତୀ—ଉଷାହରଣ !

ଅନୁହାର—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ହୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Anuhāra ଅନୁହରଣ (ଦେଖ)
Anuharaṇa (See)

ଅନୁହାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ପୁତ୍ର ଓ ପ୍ରହ୍ଲାଦଙ୍କର ଭାଇ—The son of Hiraṇyakaśipu and brother of Prahlāda.

ଅନୂକ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଊଚ ଧାତୁ=ସମବେତ ବା ମିଳିତ କରିବା+ଅ)—୧ । କୁଳ; ବଂଶ—
1. Race; family.
୨ । ଆଚରଣ; ଶୀଳ—2. Conduct.
୩ । ସ୍ୱଭାବ—3. Nature.
୪ । ଗତ ଜନ୍ମ—4. Former state of existence.
୫ । ଜୀବନର ପୂର୍ବ ଘଟଣାବଳୀ—5. Antecedents.

ଅନୂଚାନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ବଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—
Anūchāna ୧ । ଶିକ୍ଷାଦି ଷଡ଼ଙ୍ଗର ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ—
1. Properly learned in Vedic lore.
୨ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—2. Very learned.
୩ । ସୁଶିକ୍ଷିତ—3. Well-trained; polished.
୪ । ସୁସଭ୍ୟ—4. Civilised.
୫ । ବିନୀତ—5. Modest.

ଅନୂଢ଼—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ+ବହ ଧାତୁ+ତ)—ଅବିବାହିତ; ବାଡ଼ୁଅ (ପୁରୁଷ)—Unmarried (male); bachelor.
(ଅନୂଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନୂଦିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ+ବଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Anūdita ୧ । ପଶ୍ଚାତ୍‌କଥିତ—1. Spoken after.
(ଅନୁବାଦ—ବି) ୨ । ଭାଷାନ୍ତରିତ; ତର୍ଜମା କରାଯାଇଥିବା—
2. Translated.

ଅନୂଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ+ବଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Anūdya ୧ । ଅନୁବାଦଯୋଗ୍ୟ; ଅନୁବାଦାର୍ହ—
1. Fit to be translated.
୨ । ଅବକ୍ତବ୍ୟ—2. Unspeakable.
୩ । ଆତ୍ମାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
3. Pertaining to one's soul.
୪ । ଗୁରୁ; ଭାରି—4. Heavy.
୫ । ଅତିକୃପଣ—5. Miserly.
ସଂ. ବି.ଗୁରୁଜନ(ଯେଉଁମାନଙ୍କର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ)—
Superiors (whose names are unutterable.)

ଅନୂନ—ସଂ. ବି. (ନ+ଊନ)—୧ । ଅଖଣ୍ଡ; ପୂର୍ଣ୍ଣ; ସମଗ୍ର—
Anūna 1. Whole; entire.
୨ । ଅଳ୍ପନ—2. Not less; not less than.
୩ । ଯାହା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ଅଳ୍ପ ନୁହେ—
3. Not small; not little.
୪ । ଅତିରିକ୍ତ; ଅତ୍ୟଧିକ—4. Excessive

ଅନୂନକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୂନ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଅନୂନ (ଦେଖ)
Anūnaka Anūna (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିମାତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚ୍ଚାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ଲ	ଉ୍ଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଖ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଥ	●	ନ୍ଦ

ଅନୂପ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନ୍ + ଅପ୍ = ଜଳ + ଅ)—
Anūpa ୧ । ଜଳପ୍ଲାବିତ (ସ୍ଥାନ)—1. Marshy (place)
(ଅନୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜଳଯୁକ୍ତ ବା ଜଳୀୟ (ଦେଶ)—
2. Watery (Country)
୩ । ଓଦା ସ୍ଥାନ—3. Moist (Country).
ସ. ବି. ପୁଂ.—୧ । ମହିଷ—1. Buffalo.
୨ । (ନାମ) ପୁରାଣୋକ୍ତ ରାଜାବିଶେଷ—
2. Name of a king.

ଅନୂରୁ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ + ଊରୁ)—ଊରୁ ବା ଜଙ୍ଘ ହୀନ—
Anūru Thighless.
ସ. ବି.—ଅରୁଣ; ସୂର୍ଯ୍ୟ ସାରଥି (ଏହାଙ୍କର ଊରୁ ନ ଥିବାରୁ)
The charioteer of the Sun God; the personification of dawn or the morning-glow before the Sun-rise.

ଅନୂରୁସାରଥି—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନୂରୁ + ସାରଥି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Anūrusārathi The Sun.

ଅନୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱା—ବେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତବିଶେଷ—
Anūrddhwā The name of a ship or a boat.
[ଦ୍ର—ଭୋଜରାଜବିରଚିତ ଯୁକ୍ତିକଳ୍ପତରୁ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ପୋତର ବିଶେଷ ବିବରଣ ଅଛି । ଜଗବନ୍ଧୁ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଅନୃକ୍—ସଂ ବି. ପୁଂ. (ନ + ଋଚ୍ + କ୍ୱିପ୍ + ଅ)—ଅବ୍ରତୁଅ ପିଲା; ଯେଉଁ
Anṛuk ବାଳକର ଉପନୟନ ହୋଇ ନାହିଁ—A boy not initiated to the Upanayana ceremony.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଅବ୍ରତୁଅ—Not yet invested with the sacred thread.

ଅନୃଚ୍—ସ. ବି. ଓ ବିଣ. ପୁଂ. (ନ + ଋଚ ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍)—
Anṛuch ଅନୃକ୍ (ଦେଖ)
Anṛuk (See)

ଅନୃଜୁ—ସ. ବିଣ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ନ + ଋଜୁ)—୧ । ବକ୍ର; ଅସରଳ—
Anṛuju 1. Not straight; curved; crooked; tortuous.
୨ । ଅସରଳ; କପଟୀ—2. Insincere.

ଅନୃଣୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ନ + ଋଣୀ)—
Anṛuṇī ଅଋଣୀ; ଋଣମୁକ୍ତ—Not indebted; free from debts.

ଅନୃତ—ସଂ. ବିଣ (ନ + ଋତ = ସତ୍ୟ)—ଅସତ୍ୟ; ମିଥ୍ୟା—
Anṛuta False; untrue.
ସ. ବି—୧ । ମିଥ୍ୟା କଥା—1. Falsehood; lie.
୨ । (ନ + ଋ ଧାତୁ = ହିଂସା କରିବା + କ)—ହିଂସା—
2. Jealousy.
୩ । କୃଷିକର୍ମ; ଶସ୍ୟୋତ୍ପାଦନ କ୍ରିୟା—
3. Cultivation for raising crops.

ଅନେଇ—କ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ୟାୟ)—ଅନ୍ୟାୟ—Wrong.
Anei ଅସମୀଚିନା କ୍ରିୟା—ଚାହିଁ କରି—Looking.
ଅନ୍ୟାୟ କ୍ରା. ଅ—ଅନୁସାରେ—According to.
(ଯଥା—ରୂପକୁ ଅନେଇ ଦେଖ ।)
ଚାଓଣା
ତକାନା

ଅନେକ—ସ. ବିଣ. (ନ + ଏକ)—୧ । ଏକାଧିକ—
Aneka 1. More than one.
(ଏକ—ବିପରୀତ) ୨ । ବହୁ; ନାନା; ପ୍ରଚୁର—
2. Much; many; various; abundant.

ଅନେକ ଅନେକ—ଦେ. ବି—ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Aneka aneka Many people; many a man.

ଅନେକଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. [ଅନେକ + ଜନ ଧାତୁ = ଜନ୍ମିବା + ଅ;
Anekaja ଏକରୁ ଅଧିକ ଥର (ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଥମେ ଡିମ୍ବରୂପେ ମାତୃ ଗର୍ଭରୁ ଓ ପୁଣି ଛୁଆରୂପେ ଡିମ୍ବରୁ) ଜାତ ହେବାରୁ]—୧ । ପକ୍ଷୀ—1. Bird.
୨ । ସରୀସୃପ—2. Reptile.
୩ । ବିଷ୍ଣୁ (ପୃଥିବୀରେ ବହୁତ ବାର ଅବତାର ଧାରଣ କରି ଥିବାରୁ)—3. Bishṇu.

ଅନେକତଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଅନେକ + ପଞ୍ଚମୀ ଓ ୨ମୀ ବିଭକ୍ତି
Anekatah ଅର୍ଥରେ. ତଃ)—୧ । ଅନେକଙ୍କଠାରୁ—
1. From several persons.
୨ । ଅନେକଙ୍କଠାରେ—2. With several persons.

ଅନେକଧା—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଅନେକ + ପ୍ରକାର ଅର୍ଥରେ. ଧା) —
Anekadhā ୧ । ବହୁବିଧ; ନାନାପ୍ରକାର—
1. In many different ways.
୨ । ଅନେକାଂଶରେ—2. Into many parts.
୩ । ଅନେକଶାଖାରେ—3. In many branches.

ଅନେକପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନେକ + ପା ଧାତୁ = ପିଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —
Anekapa [ଅନେକ ବାଟରେ (ଯଥା; ମୁଖ, ଶୁଣ, ନାସିକା
(ଅନେକପୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଆଦିରେ) ଜଳ ପିଇଥିବାରୁ]
ଦନ୍ତୀ—Elephant.

ଅନେକବିଧ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନେକ + ବିଧା = ପ୍ରକାର)—
Anekabidha ବହୁ ପ୍ରକାରର; ବହୁବିଧ—
Of many kinds.

ଅନେକଶଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. ଓ ଅ. (ଅନେକ + ବାସ୍ତ୍ୱର୍ଥ. ଶଃ)—
Anekaśah ୧ । ଅନେକରୂପେ—1. In many ways.
୨ । ଅନେକ ବାର; ଅନେକ ଥର—2. Several times.
୩ । ବହୁ ପରିମାଣରେ ବା ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ—
3. In large number or quantity.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌରସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଵୈତ' ଦେଖିବେ ।

ଅନେକାନେକ—ବେ. ବିଶ. (ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଦ୍ୱିତ୍ୱ; ଅନେକ + ଅନେକ)—
Anekāneka ବହୁ: ଅନେକ—Multitudinous

ଅନେକେ—ବେ. ସର୍ବନାମ (ବହୁବଚନ)—
Aneke ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି; ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି; ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Many persons; more than one person.

ଅନେକେଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ଅନେକେ (ଦେଖ)
Anekei Aneke (See)

ଅନେକ୍ଷୁ—ସଂ. ବ—ଅଣଖୁଆ (ଦେଖ)
Anekshu Anakhuā (See)
ବିବିଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦ୍ୱାରେ ଭୃଷ୍ଟ ମିଶ୍ର ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।

ଅନେଡ଼ମୂକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନେଡ଼=ବଧିର+ମୂକ=ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ରହିତ)—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବଧିର ଓ ବାକ୍‌ଶକ୍ତି-ହୀନ—1. Entirely deaf and dumb.
୨ । ଶଠ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Cheat; deceitful (person)

ଅନେଶତ—ବେ. ବ. (ସଂ. ଊନଶତ)—ଏକ ଊନ ଶତ; ଅନେନ୍ଦ—
Anesata The number Ninety-nine; 99.
ଅନେଶତ ଅର ବଦାଇ ଯେ ଭୁଲଇ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅନେହାଃ—ସଂ. ବ. (ସଂ. ଅନେହସ୍; ଅନ୍ + ଏହସ୍)—
Anehāh କାଳ; ସମୟ—Time.

ଅନୈକାନ୍ତ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନ + ଏକାନ୍ତ)—
Anaikānta ୧ । ବ୍ୟଭିଚାରୀ—1. Not confined to a single woman.
(ଅନୈକାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—2. Changeful; fickle-minded.

ଅନୈକାନ୍ତିକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୈକାନ୍ତ + ଇକ)—
Anaikāntika ଅନୈକାନ୍ତ (ଦେଖ)
(ଅନୈକାନ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Anaikānta (See)

ଅନୈକ୍ୟ—ସ. ବ. (ନ + ଐକ୍ୟ)—
Anaikya ୧ । ଐକ୍ୟର ଅଭାବ—1. Want of unity.
୨ । ବିରୋଧ—2. Opposition.
୩ । ଅନେକତ୍ୱ—3. Multitude.

ଅନୋକହ—ସ. ବ. (ଅନସ୍=ଶକଟ + ଅକ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + ଅ; ବା ହନ୍ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା + ଅ)—
Anokaha (ଯେ ଶକଟର ଗତିକୁ ନାଶ ବା ବନ୍ଦ କରେ ।)
ତରୁ; ବୃକ୍ଷ—Tree.

ଅନୋଦନ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ + ଓଦନ)—
Anodana ଅନ୍ନବର୍ଜିତ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ; ଅନଭୁକ ସାମଗ୍ରୀ; ଶୀତଳ-ସାମଗ୍ରୀ—Food excepting boiled rice.

ଅନୋମା—ବେ. ବ. (ନାମ)—ନଦୀବିଶେଷ; ଏହା କପିଳବାସ୍ତୁର ନିକଟସ୍ଥ ସୀମାନ୍ତରେ ଥିଲା; ଏହା କୂଳରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସନ୍ନ୍ୟାସବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ—The name of a river situated near Kapilabāstu. On the bank of this river Siddhārtha renounced the world.

ଅନୋଲି—ଗ୍ରା. ବ. ଓ ବିଶ—ଅନଉଳ (ଦେଖ)
Anoli Anauli (See)

ଅନୌଚିତି—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଅନୌଚିତ୍ୟ)—ଅନୌଚିତ୍ୟ (ଦେଖ)
Anauchiti Anauchitya (See)

ଅନୌଚିତ୍ୟ—ସଂ. ବ. (ନ + ଉଚିତ + ଭାବ. ଯ.)—
Anauchitya ବେଠିକଣା; ମର୍ଯ୍ୟାଦାବିରୁଦ୍ଧ—Impropriety; improper conduct.

ଅନୌପମ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନ + ଉପମା + ଯ)—
Anaupamya ୧ । ଯାହାର ଅନ୍ୟ ଉପମା ନାହିଁ—
1. Incomparable.
୨ । ଆତ୍ମରୂପ—2. Resembling one's self only.
୩ । ଅନୁପମେୟ—3. Matchless.

ଅନୌଲି—ବେ. ବ. ଓ ବିଶ—ଅନଉଳ (ଦେଖ)
Anauli Anauli (See)

ଅନ୍ତ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ବନ୍ଧନ କରିବା—
Ant (root) To bind.

ଅନ୍ତ—ସଂ. ବ. (ଅମ ଧାତୁ + ଭାବ. ତ)—
Anta ୧ । ଶେଷ—1. The end.
୨ । ସୀମା—2. Limit.
୩ । ମୃତ୍ୟୁ; ନାଶ—3. Death; extinction.
୪ । ସ୍ୱଭାବ; ସ୍ୱରୂପ—4. Nature.
୫ । ନିଶ୍ଚୟ—5. Certainty.
୬ । ଗତିବିଧି—6. Where-abouts; movements.
ବେ. ବ—୧ । (ସଂ. ଅନ୍ତ୍ର)—ଉଦରର ନାଡ଼ୀ—
ଆଁତ 1. Entrails; bowels; viscera.
ଆନ୍ତ; ଆନ୍ତଡ଼ି ୨ । (ସଂ. ଅନ୍ତଃ)—ଅନ୍ତର; ହୃଦୟ—
2. Heart; mind.
୩ । (ସଂ. ଅନନ୍ତ) ଅନନ୍ତ (ଦେଖ)
3. Ananta (See)
୪ । ଆନ୍ତରିକ ଭାବ—4. Mental condition.
ସଂ. ବିଶ—୧ । ସମୀପ; ନିକଟସ୍ଥ—1. Near; adjacent.
୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Beautiful; pleasing.

ଅନ୍ତଃ—ସଂ ବ. (ଅମ୍ ଧାତୁ+ତର୍)—୧ । ହୃଦୟ—
Antah 1. Heart.
୨ । ମନ—2. Mind.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଣ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

୩ । ଭିତରେ—3. Inside; inner part.

୪ । ମଧ୍ୟ—4. Middle,

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ପୂର୍ବରେ ଲାଗି ଏହି ଅର୍ଥମାନ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଏ । ଯଥା—ଅନ୍ତଃକରଣ; ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଅନ୍ତଃକରଣ—ସଂ. ବି (ଅନ୍ତର୍+କରଣ=ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—

Antaḥkaraṇa ୧ । ଅନ୍ତରିନ୍ଦ୍ରିୟ—1. Internal organ or sense.

୨ । ମନ—2. Mind.

୩ । ହୃଦୟ—3. Heart.

୪ । ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଅହଙ୍କାର ଓ ଚିତ୍ତର ମିଳନାବସ୍ଥା; ମାନସିକ ବୃତ୍ତିଚୟ—4. The faculty of intention, willing and volition.

ଅନ୍ତଃକପଟୀ – ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ତଃ+କପଟ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—

Antaḥkapaṭī ଅନ୍ତଃକୁଟିଳ (ଦେଖ)

Antaḥkuṭila (See)

ଅନ୍ତଃକୁଟିଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ତଃ + କୁଟିଳ) — ୧ । କପଟୀ—

Antaḥkuṭila 1. Hypocritical.

(ଅନ୍ତଃକୁଟିଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବକ୍ରାନ୍ତଃକରଣ—2. Crooked; of crooked mind.

୩ । ଅସରଳ—3. One who is not frank.

ସଂ. ବି—ଶଙ୍ଖ—Conch-shell (with convolution)

ଅନ୍ତଃପାତୀ—ସଂ. ବିଣ (ଅନ୍ତଃ+ପତ ଧାତୁ+ଇନ୍)—ମଧ୍ୟଗତ; ଅନ୍ତର୍ଗତ;

Antaḥpātī ଅନ୍ତର୍ଭୂତ—Falling under; situated in; comprised in.

ଅନ୍ତଃପୁଟ—ସଂ. ବି (ଅନ୍ତଃ+ପୁଟ)—ଅନ୍ତଃପୁଟ; ଉଦରସ୍ଥ ନାଡ଼ୀସମୂହ—

Antaḥputa Entrails.

ଅନ୍ତଃପୁର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତଃ+ପୁର)— ଅବରୋଧ; ଅନ୍ତଃପୁରମହଲ; ସ୍ତ୍ରୀ

Antaḥpura ଲୋକଙ୍କ ତଲାତଳ ଦେବା ଗୃହର ଅନ୍ତର୍ଭୂତ ଅଞ୍ଚଳ—Female apartment; harem; seraglio.

ଅନ୍ତଃପୁରଚର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତଃପୁର+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Antaḥpurachara କଞ୍ଚୁକୀ; ଅନ୍ତଃପୁରରକ୍ଷକ ଭୃତ୍ୟ—

(ଅନ୍ତଃପୁରଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) A servant serving in the harem.

ଅନ୍ତଃପୁରଚାରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନ୍ତଃପୁର+ଚର ଧାତୁ+ଇନ)—

Antaḥpurachārī ଅନ୍ତଃପୁରଚର (ଦେଖ)

(ଅନ୍ତଃପୁରଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Antaḥpurachara (See)

ଅନ୍ତଃପୁରିକ—— ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନ୍ତଃପୁର+ଇକ)—

Antaḥpurika ଅନ୍ତଃପୁରରକ୍ଷକ ଭୃତ୍ୟ—A male servant; a keeper in charge of the harem.

ଅନ୍ତଃସଂଜ୍ଞ— ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନ୍ତଃ=ଭିତରେ ଜଣା ନ ପଡ଼ିବା ମଧ୍ୟ

Antaḥsaṁjña ଯାହାର ଅନ୍ତରରେ ଚୈତନ୍ୟ ବା ଜ୍ଞାନ ଥାଏ (ଯଥା—ବୃକ୍ଷ)—Having inner consciousness.

[ଦ୍ର—ସାର୍ ଜଗଦୀଶଚନ୍ଦ୍ର ବୋଷ ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି ଯେ ଉଦ୍ଭିଦମାନେ ଅନ୍ତଃସଂଜ୍ଞ । ମନୁ ମଧ୍ୟ ଏହା ସ୍ୱୀକାର କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନ୍ତଃ+ସତ୍ତ୍ୱ=ଗର୍ଭ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ;

Antaḥsattwā ଯାହା ଅନ୍ତରରେ ପ୍ରାଣୀ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ)—

ଗର୍ଭିଣୀ; ଗର୍ଭବତୀ— Big with child; pregnant.

ଅନ୍ତଃସଲିଳ—ସଂ. ବିଣ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ, ଅନ୍ତଃ+ସଲିଳ=ଜଳ)—

Antaḥsalila ଯାହାର ଭିତରେ ଜଳ ଥାଏ—Having

(ଅନ୍ତଃସଲିଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) water under the surface.

ଅନ୍ତଃସଲିଳବାହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ତଃସଲିଳ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.

Antaḥsalilabāhī ଇନ୍)—ଯାହାର ତଳରେ ଜଳଧାରା

(ଅନ୍ତଃସଲିଳବାହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବହୁଅଛି—Having a current flowing underneath

ଅନ୍ତଃସଲିଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନ୍ତଃସଲିଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅନ୍ତଃସଲିଳର

Antaḥsalilā ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Antaḥsalila.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନଦୀ (ଏହାର ଭୂପୃଷ୍ଠ ତଳରେ ଚଳସ୍ରୋତ ବହୁଥିବାରୁ)—(rivers) Of subterranean water flowing below the apparently dry surface

ଅନ୍ତଃସାର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତଃ+ସାର)—୧ । ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସାର—

Antaḥsāra 1. Internal substance.

୨ । ଘନ ପଦାର୍ଥ—2. Solid matter

ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁ. ବ୍ରୀ; ଅନ୍ତଃସାର+ଶୂନ୍ୟ)—

Antaḥsāraśūnya ୧ । ଫମ୍ପା—1. Hollow within.

୨ । ଯାହା ଭିତରେ ସାର ପଦାର୍ଥ ନାହିଁ—

2. Devoid of solid substance.

୩ । ହୃଦୟ ନ ଥିବା—3. Without heart.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉପଯୋଗିତା ନ ଥିବା—

4. Having no inner worth; worthless.

ଅନ୍ତଃସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନ୍ତଃ=ଭିତର+ସ୍ଥା ଧାତୁ=ରହିବା

Antaḥstha +ଅ)—ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ—Standing or situated within.

ଅନ୍ତଃସ୍ଥବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ ପରିଭାଷା)—ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଅକ୍ଷର;

Antaḥsthabarṇa ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଉଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ (ଯଥା; ଯ, ର, ଲ, ବ)—

The letters Ja, Ra, La and Wa.

ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ଯ—ସଂ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ଯ'—The 'Ja'

Antaḥstha Ja sound and letter.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ୟ; ଇ+ଅ ଯଇ]

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଷ୍ଟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଷ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ' ଦେଖିବେ ।

ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ବ—ସଂ. ବ. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ—
Antaḥstha ba The 'wa' sound and letter.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଓ୍' ପରି । ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ଏହାକୁ ଓ୍ ବା ଓ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଲେଖନ୍ତି ।]

ଅନ୍ତଃସ୍ୱେଦ—ସଂ. ବିଣ. ଦ୍ୱଂ. (ଅନ୍ତଃ+ସ୍ୱେଦ=ଝାଳ)—ଦେହ
Antaḥsweda ଭିତରେ ଯାହାର ମଦ ବା ସ୍ୱେଦ ଅଛି—
Having perspiration in the body.
ସଂ. ବ—ମଦଗ୍ରାବା ହସ୍ତୀ—An Elephant in rut.

ଅନ୍ତକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅନ୍ତ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+ଣିକ୍ କର୍ତ୍ତୃ.
Antaka ଅକ)—୧ । ଯମ; ମୃତ୍ୟୁଦେବତା—
1. Death; God of Death.
୨ । ଚରଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର; ହିନ୍ଦୁ ନକ୍ଷତ୍ର—
2. The second constellation (in Hindu astrology).
ସଂ. ବିଣ—୧ । ବିନାଶକାରୀ—1 Destructive; destroying.
୨ । ମାରାତ୍ମକ—2. Deadly; mortal; fatal.

ଅନ୍ତକପଟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. (ସଂ. ଅନ୍ତଃ+କପଟ)—
Antakapaṭa ହୃଦୟର କପଟତା ବା କୁଟିଳତା—
কপটহৃদয় Crookedness of the mind.

ଅନ୍ତକପଟିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅନ୍ତଃ+କପଟୀ)—
Antakapaṭiā ଅନ୍ତଃକୁଟିଳ (ଦେଖ)
অন্তঃকুটিল Antaḥkuṭila (See)
(ଅନ୍ତକପଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନ୍ତକପଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅନ୍ତକୁଟିଳ (ଦେଖ)
Antakapaṭī Antakuṭila (See)
(ଅନ୍ତକପଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନ୍ତକର— ସଂ. ବିଣ. (ଅନ୍ତ=ଶେଷ+କୃ=କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Antakara ବିନାଶକାରୀ—Causing death; bringing about destruction.

ଅନ୍ତକାଳ— ସଂ. ବ (ଅନ୍ତ=ଶେଷ+କାଳ=ସମୟ)—
Antakāla ୧ । ଚରମ ସମୟ; ମୃତ୍ୟୁର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବ ସମୟ—
1. Hour of death; the last moment.
୨ । ଜୀବର ମୃତ୍ୟୁ ସମୟ—2. Point of death.
ଅନ୍ତକାଳେ ବୈକୁଣ୍ଠ ଦିଅନ୍ତୁ ଦଣ୍ଡପାଣି—ସାରଳାମହାଭାରତ ।

ଅନ୍ତକୁଟିଳ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ (ସଂ. ଅନ୍ତକୁଟିଳ)—ଅନ୍ତଃ କୁଟିଳତା—
Antakuṭila Crookedness of mind.
ଅନ୍ତକୁଟିଳା } ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—କୁଟିଳମନା—
ଅନ୍ତକୁଟିଳୀ } Of a crooked mind.

ଅନ୍ତକୋଷ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଅନ୍ତ+କୋଷ)—ଅନ୍ତବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—
Antakosha Hernia.
অন্তবৃদ্ধি

ଅନ୍ତକୋଷିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅନ୍ତକୋଷ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Antakoshiā (a person) Suffering from hernia.

ଅନ୍ତଗ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନ୍ତ=ଶେଷ+ଗମ୍ ଧାତୁ=ଯିବା+ଅ)—
Antaga ୧ । ପାରଗ; ପାରଙ୍ଗମ; ପାରଗାମୀ—1. (one) Who has reached the end; well-versed in; deeply read.
୨ । ମୃତ—2. Dead.

ଅନ୍ତଗୁଲି—ଦେ. ବ. (ସଂ; ଅନ୍ତଃ+ଗୋଲକ)—ପେଟ ବା ଅନ୍ତର
Antaguli ମଧ୍ୟରେ ହେବା ବ୍ରଣବିଶେଷ—Appendicites;
অন্তগুল্ম boil in the entrails.

ଅନ୍ତଚିରୀ (ବାରୁ)—ଦେ. ବିଣ—(ଯେଉଁ ମାଈ ଘୋଡ଼ାର ଅନ୍ତପୁଟ
Antachirī (Bārū) ବାହାର କରି ଛୁଆକୁ ପେଟରୁ କଢ଼ା
ଯାଇଥାଏ)— ଅତି ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଅଶ୍ୱ—Very swift horse.
[ଦ୍ର—କାହାଣୀ ଅଦରେ ଅତି ବେଗବାନ୍ ଅଶ୍ୱକୁ ଅନ୍ତଚିରୀ ବାରୁ ବୋଲି କହାଯାଏ । ଏହି ଘୋଡ଼ାକୁ ମାଈ ଜନ୍ମ କରି ନ ପାରିବାରୁ ଜୀଇ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମାଈର ପେଟକୁ ଚିରି ଏ ଘୋଡ଼ା ଛୁଆକୁ ବାହାର କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଏହି ନାମ ।]

ଅନ୍ତଜଳିବା—ଦେ. ବ—ପେଟ ଜଳିବା; ଅତି କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ହେବା—
Antajalibā Being very hungry.
অন্তড়ীজলনা

ଅନ୍ତତଃ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଅନ୍ତ=ଶେଷ+ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ଅର୍ଥରେ.
Antataḥ ତସ୍)—୧ । ନିତାନ୍ତ ପକ୍ଷରେ—
1. At any rate.
୨ । ଶେଷରେ—
2. At the end; in the extreme.

ଅନ୍ତଦୁଲୁକିବା—ଦେ. ବ—ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ ଥରିବା; ହୃଦୟ କମ୍ପିବା—
Antadulukibā Shaking of the heart.

ଅନ୍ତପିତ୍ତ—ଦେ. ବ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଅନ୍ତ ଓ ପିତ୍ତ)—ଶିରାବ୍ୟତିରିକ୍ତ ଅନ୍ତ ଓ
Antapitta ପିତ୍ତ—Entrails and bile in the body.
অন্তপিত্ত ଅଣ୍ଟିରେ ରହିଥା ଅନ୍ତ ପିତ୍ତ ସବୁ ଛିଣ୍ଡି—ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

ଅନ୍ତପିତ୍ତ ଦୁହିଁ ହେବା—ଦେ. ବ—ଅତି କ୍ରୋଧରେ ଜର୍ଜ୍ଜରିତ ହେବା;
Antapitta duhiñ hebā ରାଗରେ ଅସମ୍ଭାଳ ହେବା—
Being mad with anger.
(ଯଥା— ତା' କଥା ଶୁଣିଲେ ତୁମ ଅନ୍ତପିତ୍ତ ଦୁହିଁ ହୋଇଯିବ)

ଅନ୍ତପୁଟା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅନ୍ତଃପୁଟ)—ଉଦରର ନାଡ଼ୀପଟଳ; ପେଟ
Antaputā ଭିତରେ ଥିବା ନାଡ଼ି ଓ ମୁଣି ଆଦ (ଏଥିରେ ଗାଣ୍ଠି ଅନ୍ତ;ନଡିଭୁଡ଼ୀଫୋଟା ହୋଇ ନ ଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଆଦ ଥାଏ)—
Entrails; bowels.

ଅନ୍ତପୁଟି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ.—ଅନ୍ତପୁଟା (ଦେଖ)
Antaputi Antaputā (See).

ଅନ୍ତପୁଡ଼ା— ସ୍ତ୍ରୀ. ବ.—ଅନ୍ତପୁଟା (ଦେଖ)—
Antapurdā Antaputā (See).

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଅ	●	ନ୍ଦ

ଅନ୍ତପୁର—ସ୍ତ୍ରୀ. ସଦ୍ୟ. ବି.—ଅନ୍ତଃପୁର—Harem.
Antapura
ରବ ଦେବ ଅରମ୍ଭ ଅନ୍ତପୁରେ ବାଟ୍ଟ ପୂର୍ବରେ ବନ୍ଧୁ ଅଣ—
ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷା ଅରୁଣାଶ ।

ଅନ୍ତବରତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି.—ଅନନ୍ତବ୍ରତ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Antabarata (etc) Anantabrata (etc) (See).
ଅନନ୍ତବ୍ରତ

ଅନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ)—ଅନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)—
Antabarṇṇa Antyabarṇṇa (See).

ଅନ୍ତବାଜୀ—ଦେ. ବି.— ଅନନ୍ତବାଜ (ଦେଖ)—
Antabājī Anantabāji (See)

ଅନ୍ତବାସୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ: (ଅନ୍ତ+ବସ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍)—
Antabāsī ୧ । ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ—Adjoining.
୨ । ନିକଟରେ ବାସ କରୁଥିବା—2. Living near.
ସଂ. ବି.—୧ । [ଅନ୍ତ=(ଗୁରୁଙ୍କ) ସମୀପ+ବସ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ]—
ଶିଷ୍ୟ; ଛାତ୍ର—1. Student; pupil;disciple.
୨ । (ଅନ୍ତ=ଶେଷ+ବସ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
ଚଣ୍ଡାଳ; ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି—
2. The pariah.

ଅନ୍ତବୁଜୁଲା—ଦେ. ବି.—ଅନ୍ତପୁଟା (ଦେଖ)
Antabujulā Antaputā (See).

ଅନ୍ତବୁଜୁଲି— ସ୍ତ୍ରୀ. ବି —ଅନ୍ତପୁଟା (ଦେଖ)
Antabujuli Antaputā (See).
ଅନ୍ତର୍ଭୁଁଡ଼ୀ
ବାହାର ଅନ୍ତବୁଟ ଅଣ୍ଡେ ଠର । ଗୋଠାଇର. ବୃଷ୍ଟି ବିବୁଦ୍ଧ. ୪ମ ।

ଅନ୍ତବ୍ରତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଅନନ୍ତବ୍ରତ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Antabrata. (etc.) Anantabrata (etc) (See).
ଅନନ୍ତବ୍ରତ

ଅନ୍ତଭାଗ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତ =ଶେଷ+ଭାଗ) ଶେଷଭାଗ; ଶେଷାଂଶ—
Antabhāga The last part; the last portion.
ଦେ. ବି. (ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଭାଷା)—ବାଇବଲ୍‌ର ଶେଷଗ୍ରନ୍ଥ—
The New Testament of the Bible.

ଅନ୍ତମାଳା—ଦେ. ବି. (ଓଡ଼ିଶୀ ଭଜ)—ଅନ୍ତପୁଟା (ଦେଖ)
Antamālā Antaputā (See).
ବାହା ଅନ୍ତମାଳା ବାଟି ଦୂର ଦିଏ ଠର ।
ଗୋଠାଇର. ବୃଷ୍ଟି ବିବୁଦ୍ଧ. ୪ମ ।

ଅନ୍ତମୁଣା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି.—ଅନ୍ତପୁଟା (ଦେଖ)
Antamuṇā Antuputā (See).

ଅନ୍ତର୍—ସଂ. ଅ. (ଅନ୍ତ=ଶେଷ+ଋ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+ଡ୍ସ) ଏହା
Antar ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅର୍ଥମାନ ବୁଝାଏ—

୧ । ମଧ୍ୟରେ (ଯଥା—ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ; ଅନ୍ତର୍ଗତ)—
1. Within.
୨ । ଶେଷରେ (ଯଥା—ଅନ୍ତ୍ୟଃସୀମା)—
2. At the end.
୩ । ଦୂର (ଯଥା—ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ) – 3. Distant.
୪ । ବ୍ୟବଧାନ (ଯଥା—ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ)—4. Space.
୫ । ମନଃସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ଯଥା—ଅନ୍ତର୍ବ୍ୟଥା)—5. Mental.
୬ । ହୃଦୟରେ (ଯଥା— ଅନ୍ତର୍ଜ୍ୱାଳା)—6. Heart.

ଅନ୍ତର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତ+ଗ୍ମ ଧାତୁ+ଅ)—
Antara ୧ । ଅବକାଶ—1. Interval.
୨ । ମଧ୍ୟ—2. Interior.
୩ । ରନ୍ଧ୍ର; ଛିଦ୍ର—3. Hole.
୪ । ଅବସର—4. Opportunity.
୫ । ସୀମା; ଅବଧି—5. Limit.
୬ । ବସ୍ତ୍ର; ପରିଧାନ—6. Cloth.
୭ । ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ; ଅଦୃଶ୍ୟତା—7. Disappearance.
୮ । ଭେଦ—8. Disagreement.
୯ । ତାରତମ୍ୟ; ପ୍ରଭେଦ – 9. Difference.
୧୦ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସ୍ଥାନ—
10. Space left between two things.
୧୧ । ବ୍ୟବଧାନ; ଦୂରତ୍ୱ—11. Distance.
୧୨ । ବିନା; ବ୍ୟତିରେକ—12. Absense.
୧୩ । ବହିଃସ୍ଥାନ —13. Outside.
୧୪ । ତାଦର୍ଥ୍ୟ—14. Similar meaning.
୧୫ । ବିଶେଷ; ଅଧିକ୍ୟ—15. Excess.
ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ତରାୟ ସ୍ୱରୂପ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବସ୍ତୁ—
1. Impediment.
୨ । ବିଚ୍ଛେଦ—2. Separation.
ପଢ଼ିବ ଅନ୍ତର ମୋର ବ ଦୁଇଟ ସହ । ଦେବଦୋଷ. ସୀତାବିବାହ ।
୩ । ମନ; ହୃଦୟ—3. Heart; mind.
ଓଡ଼ିଆ ଦୁଃଖ ବୁ ବ ଜାଣ୍, ବୁ ବାଥ ଅନ୍ତର ପ୍ରମାଣ ।
ଜିତେନ୍ଦ୍ର. ବିଚାର. ୮ମ ।
୪ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—4. Middle.
୫ । ଭିତର; ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ—5. Inside.
୬ । ଅନ୍ତ—6. Entrails.
୭ । କପଟ—7. Hypocricy.
ଅନ୍ତର୍ଗତ ଯେବେ ସବୁ ଅନ୍ତର, ତର ଅର୍ଥ ବଳ ମେଳ—ବିବୁଦ୍ଧ ।
୮ । କଷ୍ଟ—8. Difficulty.
ମହତି ବିପାନିତ ଅଛ ମେଳ ବୋଧ, ବଳ୍ପନ ଦୋଷବାଳ ବିଚ୍ଛେଦ ଅନ୍ତର ।
ବୃଷ୍ଟି ବି. ମହାଭାରତ. ଅଥ ।
୯ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଦାସୀ ଗର୍ଭସମ୍ଭୂତ ପୁତ୍ର—
9. Illegitimate child of a Kshatriya-father through a concubine.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭୋଟେ ଅଥବ ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃଦ୍ଧିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁଯା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦାସୀଗର୍ଭଜାତ—
1. Born of a concubine.
୨ । ସଦୃଶ—2. Similar.
୩ । ଆତ୍ମୀୟ—3. Related.
୪ । ପୃଥକ୍; ଅପର; ଅନ୍ୟ—4. Different.
(ଯଥା—ଆଜ କଥା କାଲିର ଅନ୍ତର ।)
[ଦ୍ର—ଏ ଅର୍ଥରେ ସଂସ୍କୃତରେ 'ଅନ୍ତର' ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ଗ୍ରାମାନ୍ତର; ଦେଶାନ୍ତର—କାରଣ ସମାସରେ 'ଅନ୍ୟ' ଶବ୍ଦ ସ୍ଥଳରେ 'ଅନ୍ତର' ଆଦେଶ ହୁଏ ।]
୫ । ହୃଦ୍‌ଗତ—5. Mental.
୬ । ଅନ୍ତର୍ଗତ—6. Internal.
୭ । ମଧ୍ୟଗତ—7. Situated in the middle.
ଦେ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ) (ସଂ. ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦଶା)—ଅନ୍ୟ ଗ୍ରହର ଦଶା-ଭୋଗ କାଳରେ ଏକ ଗ୍ରହର ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥାନ—(astrology) A state of one planet appearing at a distance during the ascendance of another planet.
ଦେ. ବିଣ—ଅନ୍ତରିତ; ପୃଥକ୍—Different.
ଅଛ କଥା କାଲ ଅନ୍ତର ତ ସୁଖି ମୁହୁର୍ତ୍ତେ ମୁହୁର୍ତ୍ତେ ଦେବ ।
ନବକିଶୋର. ଲଙ୍କାଦହଣ ।

ଅନ୍ତରକଟା—ଦେ. ବିଣ—ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—
Antarakaṭā Faithless; perfidious.
ଅଁତଘାଇ

ଅନ୍ତରକରଣ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ତଃକରଣ)—
Antarakaraṇa ହୃଦୟ; ଅନ୍ତଃକରଣ—Heart.
ଶ୍ରୀମନ୍ତ ଅଛା ମନ ଲଗେ, ଜର୍ଜର ଅନ୍ତରକରଣେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଅନ୍ତର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୂର କରିବା—
Antara karibā 1. To send away to a distance.
ଅନ୍ତରକରା ୨ । ତଡ଼ିଦେବା—To drive away.
ଅନ୍ତରକରେଲା ୩ । ଭିନ୍ନ କରିଦେବା; ପୃଥକ୍ କରିଦେବା—
3. To separate (in mess or lodging).
୪ । ପାସୋରିବା; ହୃଦୟରୁ ଭୁଲିଯିବା; ମନରୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
4. To forget; to shake off from the mind.
ଯେବେ ପଡ଼ିବ କରିବ ଅନ୍ତର—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସ୍ୱାଧାନଧ. ୧୨।୧୧ ।

ଅନ୍ତରଖିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅନ୍ତରଖିଆ (ଦେଖ)
Antarakhiā Antarikhiā (See)

ଅନ୍ତରଗତ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି.ବିଣ – ମନେ ମନେ—In mind.
Antaragata ମନରେ ଅନ୍ତରଗତ ଯେ ସୁନ୍ଦର—ଭକ୍ତ. ଦୋହାବଳୀ ସୁନ୍ଦର. ୨୪।୧ ।

ଅନ୍ତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର = ମଧ୍ୟ + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Antaraṅga ୧ । ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ—1 Relative; kindred; kith and kin.
୨ । (ଅନ୍ତର୍ + ଅଙ୍ଗ)—ଅନ୍ତଃକରଣ—2. Heart.
ସଂ. ବିଣ –ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗେ ଖୁବ୍ ମନ ମିଳିଥାଏ—A very intimate (friend); (friend) of one's heart.
ଗରୁଦେଖର ମୁହଁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ—ବିଦ୍ୟୁର୍ଦ୍ଧ. ବିଦ୍ୟା ।

ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତରଙ୍ଗ = ଆତ୍ମୀୟ + ଭାବ. ତା)—
Antaraṅgatā ଆତ୍ମୀୟତା; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—Intimacy.

ଅନ୍ତରଛୁହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ)—ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା;
Antarachhuhebā ଉଭେଇ ଯିବା—To disappear.

ଅନ୍ତରଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ତର = ବିଶେଷ + ଜ୍ଞା ଧାତୁ = ଜାଣିବା
Antarajña + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଶେଷଜ୍ଞ—Expert.
(ଅନ୍ତରଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନ୍ତରଜିଆ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦାସୀଗର୍ଭଜାତ କନ୍ୟା—Daughter of
Antarajhia one's concubine.
ଦାସୀର କନ୍ୟା

ଅନ୍ତରଧାନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ)—ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ (ଦେଖ)
Antaradhāna Antardhāna (See)
ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅନ୍ତର୍ହିତ—Antarhita (See)

ଅନ୍ତରଧିଆନ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ)—ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ (ଦେଖ)
Antaradhiāna Antarddhāna (See)

ଅନ୍ତରଧ୍ୟାନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ)—ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ (ଦେଖ)
Antaradhyāna Antarddhāna (See)

ଅନ୍ତରପୁଅ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଦାସୀଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର—
Antarapua Illegitimate son; a son born of
ଦାସୀପୁତ୍ର one's concubine.

ଅନ୍ତରଭଉଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଶତ୍ରିୟମାନଙ୍କର) ପିତାଙ୍କ ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ-
Antarabhauṇī ଗର୍ଭଜାତ ଭଉଣୀ—One's sister born of father's concubine.

ଅନ୍ତରଭାଇ—ଦେ. ବି. (ଶତ୍ରିୟମାନଙ୍କର) ପିତାଙ୍କ ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀଗର୍ଭଜାତ
Antarabhāi ଭାଇ—One's brother born of father's concubine.

ଅନ୍ତରଭାଇଆ—ଦେ. ବି.—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭଜାତ ବଂଶଧରଗଣ—
Antarabhāiā One's illegitimate agnatic relations.

ଅନ୍ତରମାଧିଆ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅନ୍ତରମାଧିଆ; (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ)
Antaramādhiā ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଅସହଭାବରେ କରିବା—
ଯାତାକରେ Carelessly (doing a work); in a slip-shod fashion.
ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅସହଭାବରେ ସମ୍ପାଦିତ—
Done carelessly.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚକାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦାନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଇଅ	୧	ନ୍ଦ

ଅନ୍ତରଯାମୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ.—(ସଂ. ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ)—
Antarajāmī — ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ (ଦେଖ)
Antarjāmī (See).

ଅନ୍ତରଯାମୀ ଉଦ୍ଧବଙ୍କି—ରୁପଚ. ଗ୍ରେମଚୋମ୍ବର ।

ଅନ୍ତରସ୍ଥ—ସଂ. ବି—(ଅନ୍ତର=ହୃଦୟ; ମଧ୍ୟ + ସ୍ଥା ଧାତୁ=ରହିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Antarastha
୧ । ମଧ୍ୟସ୍ଥ; ଅନ୍ତରିକ—
1. Situated within; internal.
୨ । ହୃଦ୍‌ଗତ (ଭାବ)—
2. Inward (feeling).

ଅନ୍ତରହିତ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବିଶ (ସଂ. ଅନ୍ତର୍ହିତ)—ଅନ୍ତର୍ହିତ (ଦେଖ)
Antarahita — Antarhita (See)

ଏହା ବହୁ ନିଜ ଅନ୍ତରହିତ ହେଲେ । ବ୍ରହ୍ମଙ୍କି ହ. ନିହାରରେ. ସବ ।

ଅନ୍ତରା—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ (ଅନ୍ତର+ଆ)—୧ । ବ୍ୟତୀତରେକେ—
Antarā — 1. Without; except.
୨ । ମଧ୍ୟରେ—2. Between; among
୩ । ସମୀପରେ; ନିକଟରେ—3. Near; at hand.
ଗାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନିଆଁ ଅଙ୍ଗାର; ଗୁରିଅଡ଼େ କାଠ ଗଦାଇ କରାଯିବା ନିଆଁର ଗଦା—
A heap of fire.
ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଅନ୍ତରାୟ)—ବସ୍ତ୍ରର ମୁହଣ୍ଡାରେ ଥିବା ରଙ୍ଗିନ୍ ଅଂଶ—1. The coloured border at the end of a cloth.
୨ । ବ୍ୟବଧାନ—2. Partition
୩ । ଜଳୁଥିବା ତେଲଦୀପରୁ ଦିଅବଳାରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ-ବାକୁ ହେଲେ ମଝିରେ ଧରାଯିବା ବ୍ୟବଧାନସୂଚକ କାଠି ବା ଭୁଟା—3. A twig held with the ghee-soaked wick while getting it lighted from an oil-lamp.
୪ । ସଙ୍ଗୀତରେ ବୋଲାଯିବା ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ପଦ (ଯେଉଁ ପଦମାନ ବୋଲି ସରିବା ପରେ ଘୋଷାଲୁ ଅବୃତ୍ତ କରାଯାଏ ।)—
4. The intermediate passage of a song.

ଅନ୍ତରାତ୍ମା—ସଂ. ବି (ଅନ୍ତର+ଆତ୍ମା)—୧ । ଦେହ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବାତ୍ମା—
Antarātmā — 1. The inner soul or life; the inward spirit; the soul.
୨ । ପରମାତ୍ମା—2. The Supreme Soul.
୩ । ଅନ୍ତଃକରଣ; ମନ—3. Heart; mind.
୪ । ବିବେକ; ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନ—4. Conscience.

ଅନ୍ତରାନ୍ତରା—ସଂ. ଅ (ଅନ୍ତର+ଅନ୍ତର)—ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ—
Antarāntarā — At intervals.

ଗଣ ଗ୍ରାନ୍ତ ସେହ ବିଦ୍ୟାବିଶେଷେ ଉଠିବ ଅନ୍ତରାନ୍ତର
ଏବ ବର୍ତ୍ତି ସେବ ବିଭାଗରାଜିତ ଚଦ୍ରତ ପଣ୍ଡ ସ୍ତବ । ଭାଗବତ. ଉଦ୍ଧାର ।

ଅନ୍ତରାପତ୍ୟା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନ୍ତରା=ମଧ୍ୟରେ + ଅପତ୍ୟ = ସନ୍ତାନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଗର୍ଭିଣୀ; ଗର୍ଭବତୀ—
Antarāpatyā — Pregnant; quick with child.

ଅନ୍ତରାଭବଦେହ—ସଂ. ବି (ଅନ୍ତରା = ମଧ୍ୟରେ+ଭବ = ଶ୍ରବା+ଦେହ)
Antarābhabadeha (ଦର୍ଶନ) ପ୍ରାଣୀ ମରିବା ପରେ ଓ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଶରୀର ଥାଇଥାଏ ତାହା—
(Philosophy) The spiritual existence after death and before rebirth

ଅନ୍ତରାଭବ ସତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ଅନ୍ତରାଭବ+ସତ୍ତ୍ୱ)—
Antarābhabasattwa — ଅନ୍ତରାଭବଦେହ (ଦେଖ)
Antarābhabadeha (See)

ଅନ୍ତରାୟ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତରା + ଣି ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ; ବାଧା; ବିଘ୍ନ—1. Impediment, obstacle; hindrance; bar.
୨ । ବ୍ୟବଧାନ—2. Interval.
୩ । ଅଳୁଅଳ; ଉଦାଡ଼, ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—
3. Intermediate space; space between two objects.

ଅନ୍ତରାଳ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର + ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Antarāla — ଅନ୍ତରାୟ ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Antarāya 2 and 3 (See)

ଅନ୍ତରାଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ (ସଂ. ଅନ୍ତରାଳ)—ମଧ୍ୟରେ—
Antarāle — Within.

ଶୁଣି ବର୍ଣ୍ଣରେ ବିବରାଣେ, ପୂର୍ବସ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରାଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ପ୍ରବନ୍ଧ ।

ଅନ୍ତରିକ୍ଷ—ସଂ. ବି.—ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ (ଦେଖ)
Antarīksha (See).

ଅନ୍ତରିକ୍ଷ ମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଲଣ୍ଡୁରି ପିଠା—(ବଟା ବିରେ ଚୁର ବିଅଯାଇ ଏହା ଅଥାରରେ ଦିଆ ହୁଏ ।)—A kind of steamed cake.
Antariksha manda

ଅନ୍ତରିକ୍ଷ ହେବା ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—
Antriksha hebā — To disappear.

ଅନ୍ତରିଖିଆ—ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଭକ୍ଷ୍ୟ + ଖାଦକ)—ଗାଳିବିଶେଷ; (ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷକ)—A term of abuse (meaning an eater of uneatables)
Antarikhiā
ଏଁଠେଖେକୋ

ଅନ୍ତରିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନ୍ତର=ଦୂର + ଇତ)—
Antarita
୧ । ବହିଷ୍କୃତ; ଦୂରୀକୃତ—
1. Removed; excluded.
୨ । ଅପହୃତ—2. Stolen.
୩ । ଆବୃତ—3. Covered.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୀର୍ଘସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଅନ୍ତର୍ଗତ—4. Included.

୫ । ପୃଥକ୍‌ଭୂତ—5. Detached.

୬ । ବ୍ୟବହୃତ—6. Used.

୭ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ; ଯାହାକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର କରାଯାଇଥାଏ—7. Transferred from one place.

ବ. (ଗଣିତ) ବିୟୋଗଫଳ—(arith) The remainder after subtraction.

ଅନ୍ତରିନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବ. (ଅନ୍ତର୍ = ମଧ୍ୟ + ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—
Antarindriya ୧ । ଅନ୍ତଃକରଣ—1. Heart.

୨ । ମନ—2. Mind.

୩ । ମାନସିକବୃତ୍ତି—3. Mental faculty.

୪ । ହୃଦୟବୃତ୍ତି—4. Inner sense.

୫ । ଅନୁଭୂତି—5. Intuition.

ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ—ସଂ ବ. (ଅନ୍ତର = ମଧ୍ୟ + ଈକ୍ଷ = ନିରୀକ୍ଷ + ଅ; ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ନିରୀକ୍ଷ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ବା ଅନ୍ତର = ମଧ୍ୟ + ଈକ୍ଷ ଧାତୁ = ଦେଖିବା + ଅ; ଯାହା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଦେଖାଯାଏ ।)—
Antarīksha ୧ । ଆକାଶ; ଗଗନମଣ୍ଡଳ; ଶୂନ୍ୟ—
1. The sky; etherial space.

୨ । ଅଭ୍ରଧାତୁ; ମେଘନାଲ—2. Mica

ଅନ୍ତରୀପ—ସଂ. ବ. (ଅନ୍ତର = ଶେଷ; ସୀମା + ଅପ = ଜଳ + ଅ; ଯହିଁର ଶେଷରେ ବା ସୀମାରେ ଜଳ ଥାଏ)—
Antarīpa ୧ । (ଭୂଗୋଳ) ଉଦଦଗରେ ଜଳବେଷ୍ଟିତ ସରୁଥ ଭୂମିଖଣ୍ଡ—
1. Cape; promontory; headland.

୨ । ଦ୍ୱୀପ—2. Island.

ଅନ୍ତରୀୟ—ସଂ. ବ. (ଅନ୍ତର = ବସ୍ତ୍ର + ଈୟ)—ଅଧୋବସ୍ତ୍ର; ଯେଉଁ
Antarīya ଲୁଗାକୁ ଅଧା ତଳକୁ ପିନ୍ଧାଯାଏ—Under cloth; lower garment.

ଅନ୍ତରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । (ସମୟ ବା ସ୍ଥାନ) ମଧ୍ୟରେ; ଭିତରେ -
Antare At the middle; within.

ଅନ୍ତରେ ୨ । ଶେଷରେ—2. At the end.

ଚିତ୍ତେ ୩ । ହୃଦୟରେ—3. In the mind.

୪ । ବ୍ୟବଧାନରେ—4. At intervals of.

୫ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ମଧ୍ୟରେ—5. Between; betwixt.

୬ । ବହୁ ଲୋକ ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ—6. Among.

୭ । (ସମୟ) ପରେ—7. After.

ଜନ ଅନ୍ତରେ ଚିତ୍ତ ନ ବଳାଇ—ଉଷ୍ଣ. ଦ୍ରୋଣପର୍ବ. ୩।୨୮ ।

ଅନ୍ତରେଣ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ବିନା; ବ୍ୟତୀତରେକେ—
Antarena 1. Without.

୨ । ମଧ୍ୟରେ—2. Inside.

୩ । ପ୍ରତି—3. Towards.

୪ । ପରେ; ଅନନ୍ତର—4. After.

ବିଧା ବିଚାର ଅନ୍ତରେଣ ବୃତ୍ତିବା ଶ୍ରୀବୃକ୍ଷ ତୁରେଣ ପଶ୍ଚାତ ।
ପ୍ରାଚୀ—ଉପବାସ ।

ଅନ୍ତର୍ଗତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ତର = ମଧ୍ୟ + ଗମ ଧାତୁ = ଯିବା + କର୍ମ. ତ)—୧ । ମଧ୍ୟଗତ—1. Included in;
Antargata situated in the interior.
(ଅନ୍ତର୍ଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ବହିର୍ଗତ—ବିପରୀତ) ୨ । ସୀମାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ; ସୀମାର ଭିତରେ—
2. Situated inside the limit of.

୩ । ମାନସିକ; ହୃଦ୍‌ଗତ—3. Inward; mental.

୪ । ବିସ୍ମୃତ—4. Forgotten.

ବେ. ବ—୧ । ହୃଦୟ; ମନ—1. Heart; mind.

ଗୋବିନ୍ଦଭକ୍ତ ଦେବ ଜାଣି ଏହା ଜସ୍ତ୍ର ଭୁତ,
ବାହ୍ୟଦର୍ଶନ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେବେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ଅତ—ଭୋଳାନାଥ, ଭଗ୍ନ ।

୨ । ମାନସିକ ଭାବ—2. Mental condition.

ଅନ୍ତର୍ଗଳ—ସଂ. ବ—ଗାଳ ଦାସକେରଣ୍ଡା; ପୁଷ୍ପଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A kind
Antargala of flowering plant.

ଅନ୍ତର୍ଗୃହ—ସଂ. ବ. (ଅନ୍ତର = ମଧ୍ୟ + ଗୃହ)—ଗର୍ମ୍ମିର ଘର; ଘର
Antargruha ଭିତରର ଘର—Inner house; house within a house; cellar.

ଅନ୍ତର୍ଜଳ—ସଂ. ବ. (ଅନ୍ତର = ମଧ୍ୟ + ଜଳ)
Antarjala ୧ । ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥିତ ଜଳ—
1. Subterranean water.

୨ । ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ନାପନ ବା ନିମଜ୍ଜନ (ହିନ୍ଦୁମାନେ ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରକୁ ଗଙ୍ଗା ଆଦି ନଦୀ ନିକଟକୁ ନେଇ ଦେହର ନିମ୍ନାଂଶକୁ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖନ୍ତି । ଏହାର ନାମ 'ଅନ୍ତର୍ଜଳ')—
2. The dipping into water; a ceremony with the Hindus performed with the dying body of a Hindu when it is taken to a sacred river and the lower limbs dipped into the water and the body laid on the bank till death.

ଅନ୍ତର୍ଜଳା—ସଂ. ବ—ଅନ୍ତର୍ଜଳ ୨ (ଦେଖ)
Antarjalā Antarjala 2 (See)

ଅନ୍ତର୍ଜଳି—ସଂ. ବ—ଅନ୍ତର୍ଜଳ ୨ (ଦେଖ)
Antarjali Antarjala 2 (See)

ଅନ୍ତର୍ଜଳୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ତର = ମଧ୍ୟ + ଜଳ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ଯାହାର ଶରୀରର ନିମ୍ନାଂଶ
(ଅନ୍ତର୍ଜଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ନିମଜ୍ଜିତ କରାଯାଇଥାଏ—
(dying person) Laid with the lower limbs dipped into water.

ଅନ୍ତର୍ଜଳୋତ୍ସ—ସଂ. ବ—(ଅନ୍ତର୍ଜଳ + ଉତ୍ସ)—
Antarjalotsa ଭୂଗର୍ଭୋତ୍ଥିତ ଜଳ ପ୍ରସ୍ରବଣ—
Artesan wells; subterranean springs.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଷ୍ଣ	ଯ	ସ	ଗ୍ଦ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

ଅନ୍ତର୍ଜ୍ୱଳନ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର=ମଧ୍ୟରେ+ଜ୍ୱଳନ)—
Antarjwalana ୧ । (ବହ୍ନିଜନିତଉତ୍ତାପ) ଅବ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଦାହଜନିତ—1. Internal combustion.
୨ । ଦେହ ଭିତରେ ଘୋଡ଼ା ଜ୍ୱଳା—2. Burning-sensation under the system; inward inflammation.

ଅନ୍ତର୍ଜାତ—ସଂ. ବିଣ (ଅନ୍ତର=ମଧ୍ୟରେ+ଜାତ)—ସହଜାତ;
Antarjāta ଦେହ ମଧ୍ୟରେ ଜାତ—Inborn; innate.

ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନ୍ତର୍ଜାତ+ଇୟ)—୧ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତି
Antarjātīya ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧବିଷୟକ—1. International.
୨ । ବହୁଜାତିସମନ୍ୱିତ—2. Relating to many nations.

ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଆଇନ୍—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ଅନେକ ଜାତି
Antarjātīya āin ପରସ୍ପରର ସମ୍ପର୍କ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ
ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟଆଇନ କରନ୍ତି—International law.

ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ମହାସଭା—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ+ମହାସଭା)—ବହୁ
Antarjātīya mahāsabhā ଜାତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବସିବା ସମ୍ମିଳନୀ;
ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟମହାସଭା ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ନିପତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ଗଠିତ ସଭା—League of nations; international Congress.

ଅନ୍ତର୍ଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର୍+ଜ୍ୟୋତିଃ)—୧ । ଅନ୍ତରର ତେଜ—
Antarjyotiḥ 1. The inward light.
୨ । ଅନ୍ତରାତ୍ମା – 2. The soul.

ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦଶାହ—ସଂ. ବି.—ସୂତକ ବା ମୃତକାଶୌଚର ଦଶ ଦିନ ଅତୀତ
Antarddaśāha ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—State of 10 days not having passed after a birth or death amogst agnates.

ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦେଶ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର=ମଧ୍ୟରେ+ଦେଶ)—୧ । (ଭୂଗୋଳ)
Anterddeśa ଦୁଇ ପର୍ବତର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—
1. (Geography) Valley; a strip of land between two mountains.
୨ । ଅବ୍ୟନ୍ତର ପ୍ରଦେଶ—2. Interior.

ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର=ଭିତର + ଦ୍ୱାର)—
Antarddwāra ୧ । ଗୁପ୍ତ ଦ୍ୱାର; ଗୋପ୍ତ କବାଟ—
1. A secret door-way, a spring-door.
୨ । ଗଳକବାଟ; ବାଡ଼ଦୁଆର—
2. A private door.

ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧା—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତଃ+ଧା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)
Antarddhā ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ (ଦେଖ)
Antarddhāna (See).

ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ— ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତଃ+ଧା ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Antarddhāna ୧ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—
1. Disappearance.
୨ । ଭିତ୍ତିଧ୍ୟାନ; ଲୁଚିଯିବା—
2. Concealment; hiding.
୩ । ବ୍ୟବଧାନ—3. Space between; interstic.

ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ) ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—
Antarddhāna hebā To disappear; to vanish.

ବ୍ୟାଘ୍ର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇ ଚାଲିଲେ ।
ଗାରଣା- ମହାଭାରତ ମଧ୍ୟ ।

ଅନ୍ତର୍ଧ୍ୟାନ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର୍=ମଧ୍ୟରେ+ଧ୍ୟାନ)—ଗଭୀର ଅନ୍ତରତ
Antarddhyāna ମନୋନିବେଶ; ଅବଧାନବେଶ—
Profound meditation; concentration.
ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ)—ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ (ଦେଖ)
Antarddhāna (See)

ଅନ୍ତର୍ଧାନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Antardhāna (etc) Antarddhāna etc (See)

ଅନ୍ତର୍ଧିଆନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା.—ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Antardhiāna (etc) Antarddhāna etc. (See)

ଅନ୍ତର୍ଧ୍ୟାନ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର୍+ଧ୍ୟାନ)—ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟାନ (ଦେଖ)
Antardhyāna Antarddhyāna (See)
ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ)—ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ (ଦେଖ)
Antarddhāna (See)

ଅନ୍ତର୍ନିହିତାନୁପ୍ରାସ—ଦେ. ବି. (ଅଲଙ୍କାର)—ଅନୁପ୍ରାସ ବିଶେଷ—
Antarnihitānuprāsa A sort of alliteration.

ନିଶାରା ବିନା ମୁହିଁ ସଜ୍ୟସଦ୍ୟସ ବହି ଥିଅନ ଅନ ନ ବିରହ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ ବିଚାରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦି ।

ଅନ୍ତର୍ବଂଶିକ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ତର୍+ବନ୍ଶ୍+ଇକ)—
Antarbaṁsika ଅନ୍ତର୍ବେଶିକ (ଦେଖ)
(ଅନ୍ତର୍ବଂଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Antarbeśika (See)

ଅନ୍ତର୍ବମନ—ସଂ.ବି. (ଅନ୍ତର+ବମ ଧାତୁ=ବାନ୍ତି କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Antarbamana ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ—Indigestion.

ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ତର+ବୃତ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)-
Antarbartti ୧ । ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ; ମଧ୍ୟଗତ; ମଧ୍ୟରେ ଥିବା—
(ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Existing within.
୨ । ଅନ୍ତର୍ଗତ—2. Comprised in.
୩ । ଭିତରେ ଥିବା—3. Internal.

ଅନ୍ତର୍ବତ୍ନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନ୍ତର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ.
Antarbartnī ବିଧାନ)—ଗର୍ଭବତୀ; ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା—
Quick with child; pregnant.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ମ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତଃ+ବର୍ତ୍ମ=ମାର୍ଗ)—ଭୂଗର୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ-
Antarbartma ସ୍ଥାନକୁ ଯୋଗ କରୁଥିବା ବାଟ—
Subterranean roads; under-ground roads.

ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ମା— ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନ୍ତଃ+ବର୍ତ୍ମ)—
Antarbartmā ଯହିଁରେ ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ରାସ୍ତାମାନ ଥାଏ—
Having subterranean roads

ଅନ୍ତର୍ବଳି ଅର୍ଶ—ସଂ. ବି—ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ବଳି ବା କ୍ଷତ ଜନ୍ମିବା
Antarbali arśa ଅର୍ଶୋରୋଗବିଶେଷ—
Internal Piles.

ଅନ୍ତର୍ବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ଅନ୍ତର୍ବାସ (ଦେଖ)
Antarbastra Antarbāsa (See)

ଅନ୍ତର୍ବାଣି—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନ୍ତର=ହୃଦୟ+ବାଣୀ=
Antarbāṇi ସରସ୍ୱତୀ; ଯାହାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ବାଣୀ ଅଛନ୍ତି)—
ଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା; ପଣ୍ଡିତ—Learned.

ଅନ୍ତର୍ବାଣିଜ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତଃ+ବାଣିଜ୍ୟ)—ଦେଶୋତ୍ପନ୍ନ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ-
Antarbāṇijya ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ କରାଯିବା ବାଣିଜ୍ୟ—
Inborne trade; trade inside the country.

ଅନ୍ତର୍ବାସ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର=ମଧ୍ୟରେ+ବାସ=ବସ୍ତ୍ର)—
Antarbāsa ଯେଉଁ ବସ୍ତ୍ର ଉତରେ ପରିଧାନ କରାଯାଏ—
Under-wear; under-garment.

ଅନ୍ତର୍ବାହ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର=ଉତରକୁ+ବହ ଧାତୁ=ବୋହିଯିବା+
Antarbāha ଘଞ୍ଜ. ଅ)—ସ୍ରୋତ ତଳେ ବା ଜଳ ଉତରେ
ବହୁଥିବା ସ୍ରୋତ—The under-current; the current flowing inward.

ଅନ୍ତର୍ବାହୀ ସ୍ନାୟୁ—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—
Antarbāhī snāyu ଯେଉଁ ସ୍ନାୟୁର ସାହାଯ୍ୟରେ ବାହାରର
ଅନୁଭୂତି ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଉପଲବ୍ଧି ହୁଏ—
Sensery nerves,

ଅନ୍ତର୍ବିଭାଗ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତଃ+ବିଭାଗ)—ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବିଭାଗ;
Antarbibhāga ଉପବିଭାଗ—Subdivision.

ଅନ୍ତର୍ବେଦି—ସଂ. ବି.(ଅନ୍ତର=ମଧ୍ୟସ୍ଥ+ବେଦ=ପୀଠସ୍ଥାନ)—୧ । ଦୁଇ
Antarbedi ନଦୀର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ଜୋଆର—
ଅନ୍ତର୍ବେଦ 1. Land between two rivers.
ଦୁଆବ;ଦୁଆବା ୨ । ବ୍ରହ୍ମାବର୍ତ୍ତ ଦେଶ;ପ୍ରୟାଗଠାରୁ ହରଦ୍ୱାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଗଙ୍ଗା ଯମୁନାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶ—
2. The country between the Ganges and the Jamunā (from Allahabad to Hardwar.)

ଅନ୍ତର୍ବେଦୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଅନ୍ତର୍ବେଦି (ଦେଖ)
Antarbedi 1. Antarbedi (See)
୨ । ବ୍ରଜଭାଷା (ଦେଖ)
2. Brajabhāshā (See)

ଅନ୍ତର୍ବେଶିକ – ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅନ୍ତର+ବିଶ ଧାତୁ+ଇକ)—ଅନ୍ତଃପୁର-
Antarbeśika ରକ୍ଷକ; ଅନ୍ତଃପୁରଚାରୀ—
(ଅନ୍ତର୍ବେଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Male-servant of the harem.

ଅନ୍ତର୍ଭାବ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର=ମଧ୍ୟରେ+ଭୂ ଧାତୁ+ଘଞ୍ଜ. ଅ)—
Antarbhāba ୧ । ଅନ୍ତରକ ପ୍ରକୃତି ବା ଅବସ୍ଥା—
1. Internal nature.
୨ । ଅନ୍ତର୍ଭେଦ—2. Inclusion.

ଅନ୍ତର୍ଭୂତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନ୍ତର+ଭୂ ଧାତୁ=ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Antarbhūta ୧ । ଅନ୍ତର୍ଗତ; ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ—1. Included in; comprised in; contained in.
୨ । ମାନସିକ; ହୃଦ୍‌ଗତ—2. Inner; mental.
୩ । ଲୀନ—3. Disappeared.

ଦ୍ରୁତରେ ସମସ୍ତେ ଦ୍ରୁଅନ୍ତ ଅନ୍ତର୍ଭୂତ । ବୃଃସଂହି. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ଅନ୍ତର୍ମନାଃ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନ୍ତର+ମନସ୍)—
Antarmanāḥ ୧ । ସମାହିତ ଚିତ୍ତ—1. Contemplative
୨ । ବିଷଣ୍ଣ—2. Melancholy
୩ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ; ବ୍ୟାକୁଳ—3. Anxious
୪ । ଗୂଢ଼ଚେତା; ଯାହାର ମନ ଜାଣି ହୁଏ ନାହିଁ—
4. Self-contained; reserved.

ଅନ୍ତର୍ମାତୃକା—ସଂ. ବି.(ଅନ୍ତଃ+ମାତୃ+କ+ଆ)–(ଉଭୟ) ଅନ୍ତର୍ମଧ୍ୟରେ
Antarmātṛukā ଥିବା ଷଡ଼୍‌ଚକ୍ରମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅକାରାଦି ପଞ୍ଚାଶ
ବର୍ଣ୍ଣର ନାମ—Name of the 50 letters.

ଅନ୍ତର୍ମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି ; ଅନ୍ତର=ଅନ୍ତରକୁ+ମୁଖ=ଦୃଷ୍ଟି)—
Antarmukha ଅନ୍ତରକ ଚିନ୍ତାଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Introspective; looking inward.

ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅନ୍ତର=ମଧ୍ୟରେ+ଯାମି=ଥିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Antarjāmi ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ହୃଦୟକୁ ଅଧିକାର
(ଅନ୍ତର୍ଯାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିଥିବା—1. Pervading the heart.
(ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ-ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ହୃଦୟର ଭାବକୁ ଜାଣି ପାରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)–
2. One who devines the inner feelings of another.
୩ । ହୃଦ୍ଗତ ଭାବକୁ ବଶ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
3. One who regulates the inner feelings of another.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—Name given to males.

ସଂ. ବି—୧ । ଈଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ପରମାତ୍ମା—2. The Supreme Soul.
୩ । ଅନ୍ତରାତ୍ମା—3. The inner soul.
୪ । ବାୟୁ—4. The air.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ଣ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

ଅନ୍ତଲିପି—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତଃ=ମଧ୍ୟ+ଲିପି=ଅକ୍ଷର)—ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ । [ଏହାର ଉଦାହରଣ—
Antarlipi

ବଳ ମସ୍ତକେ ପ୍ରଭୁ ଦେଲେ ବସ (ଯାଦ)
ଦନ୍ତ ବିଧ୍ୱଂସିଲେ କେବଣ ଦେଶ (ଲ. ନ. ଜା)
ବାସୁକୀ ମସ୍ତକେ ବ ଅଛି ଭାର (ଶ୍ରି. ଶ୍ରି. ଭ)
ବ ଘେନ ଗୋପକୁ ଗଲ୍ଲ ଅଙ୍କୁର (ଲେଖା)
ଗଳା ପାଲେ ବସ (ଦେଶ)
କେଉଁ ଶବଦେ ଗୋପୀ ଦେଲେ ବଶ (ବଶୀ)

ଏହାର ଉତ୍ତରରୂପେ ବାହାରିବା ପ୍ରଭ ଯାଦର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ମିଶାଇଲେ ଦେବ—ଯାନ ଖୁଲେ ଦେବ ।]

ଅନ୍ତର୍ହାସ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତର+ହାସ)—୧ । ଗୂଢ଼ହାସ୍ୟ—
Antarhāsa 1. Secret laughter.
୨ । ମନେ ମନେ ହସିବା—2. Suppressed laughter.

ଅନ୍ତର୍ହିତ—ସଂ. ବିଶ (ଅନ୍ତର୍=ମଧ୍ୟରେ + ଧା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Antarhita ୧ । ତିରୋହିତ—1. Vanished.
(ଅନ୍ତର୍ହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଲୁକ୍କାୟିତ—2. Concealed.
୩ । (ଅନ୍ତଃ+ଧା+କର୍ମ. ତ)—ଆବୃତ—3. Covered.

ଅନ୍ତଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତ=ଶେଷ + ଶଯ୍ୟା=ଶେଯ)—
Antaśajyā ୧ । କାଳ ଶେଯ; ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ଭୂମିଶଯ୍ୟା—
1. Death-bed.
୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.
୩ । ଶ୍ମଶାନ—3. Grave.

ଅନ୍ତସକରଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ତଃକରଣ) ଅନ୍ତଃକରଣ (ଦେଖ)
Antasakaraṇa Antaḥkaraṇa (See)

ଅନ୍ତାବସାୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ତ=ଶେଷ + ଅବ+ସୋ ଧାତୁ
Antābasāyī =ନାଶ କରିବା+ଇନ. ୧ମା. ୧ବ.)—
(ଅନ୍ତାବସାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଖୌରକାର; ଭଣ୍ଡାର; ନାପିତ—
1. Barber.
୨ । ଚଣ୍ଡାଳ—2. A low caste man.
୩ । ଚଣ୍ଡାଳ ଔରସରେ ନିଷାଦୀ ଗର୍ଭଜାତ ମାତଜାତିବିଶେଷ—
3. A low caste born of a 'Chandāla' father and a 'Nishādī' mother

ଅନ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ତ)—୧ । କଖାରୁ ପ୍ରଭୃତି ଫଳ ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ
Anti ଅଖାଦ୍ୟ ଅଂଶ—1. The refuse matter
ଆଁତ୍; ଆଁତି inside some fruits;the core of any fruit.
୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଂଶ—
2. The inside of any thing.

ଅନ୍ତିକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନ୍ତ + ଇକ)—୧ । ସନ୍ନିହିତ—
Antika 1 Adjacent.
(ଅନ୍ତିକା—ବି) ୨ । ନିକଟ—2. Near; nigh.
ସଂ. ବି—ନୈକଟ୍ୟ; ସନ୍ନିଧାନ—Proximity; nearness.
ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱୋତ ସମ ଉତ୍ତରେ ଅସିଦ୍ଧ ବଣୀ ଅନ୍ତରେ—ରଘୁନାଥ. ଉଷା ।

ଅନ୍ତିକଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ତ + ଓ. କଣ=କୋଣ)—ସ୍ୱଦେଶ
Antikaṇa ଯାଖର ଦୂରସ୍ଥ ଅଂଶ—The extremity.
ଅନ୍ତିକଣେ ଜାଇଁ ଉଠେ—ଚଉ ।

ଅନ୍ତିକତା—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତିକ=ସମୀପ + ଭାବ. ତା)—
Antikatā ୧ । ସାମୀପ୍ୟ—1. Proximity.
୨ । ନୈକଟ୍ୟ—2. Nearness

ଅନ୍ତିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନ୍ତିକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Antikā ୧ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭଉଣୀ; ଅଗ୍ରଜା—
1. The elder sister.
୨ । ଚୁଲି—2. Oven.

ଅନ୍ତିମ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନ୍ତ=ଶେଷ + ଭାବ. ଇମ)—ଶେଷ; ଚରମ;
Antima ଶେଷକାଳୀନ—Last; final.

ଅନ୍ତିମକାଳ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ତିମ=ଶେଷ + କାଳ=ସମୟ)—ଶେଷକାଳ;
Antimakāla ମୃତ୍ୟୁକାଳ—Last moment; moment of death

ଅନ୍ତୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ତ ବା ଅନ୍ତୁଳ; ତୁଳ ସଂ. ଅନ୍ତସ୍ଥ)—
Anturdi ପ୍ରସୂତିର ଘରରେ ଜଳିବା ଅଗ୍ନି (ନବ ପ୍ରସୂତା ଓ ନବ ପ୍ରସୂତ ଶିଶୁକୁ ସେବିବା ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—The fire got up in the room where the new-born baby is kept.

ଅନ୍ତୁଡ଼ିଉଠିଆରି—ଦେ. ବି—ଉଠିଆରି (ଦେଖ)
Anturdiuṭhiāri Uṭhiāri (See)
ଅନ୍ତୁଡ଼ିଉଠିଆରି ଦିନ, ଶବ୍ଦଃ ସର୍ଗ ଦିନ ଚୁଡ଼ି ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଉଗବତ. ୧୦ମ ସ୍କୋପ ।

ଅନ୍ତୁଡ଼ି ଉଠିବା—ଦେ. କ—ପ୍ରସବର ସାତ ଦିନ ପରେ ଅନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳରୁ
Anturdi uṭhibā ପାଉଁଶ ଆଦି ଝଡ଼ା ଯାଇ ସଫା ହେବା—
ଆଁତୁଡ଼ଉଠା Act of removing the ashes on the 7th day of the birth.

ଅନ୍ତୁଡ଼ିଛୁଆ—ଦେ. ବି—ନବଜାତ ଶିଶୁ (ଯେ ଅନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳରୁ ବାହାର
Anturdichhuā ନାହିଁ)—A new born baby.
ଆଁତୁଡ଼ଛୁଆ

ଅନ୍ତୁଡ଼ିଛୁଆଁ—ଦେ. ବି—ପ୍ରସୂତୀର ଘରରେ ପଶିବା ବା ନବ ପ୍ରସୂତକୁ
Anturdichhuāṅ ଛୁଇଁବାଜନିତ ଅଶୁଦ୍ଧତା—Impurity
ଆଁତୁଡ଼ଛୁଆଁ due to having the articles inside a lying-in room.
ଦେ. ବିଶ—ଅନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳରେ ପଶି ସ୍ନାନ କରି ନ ଥିବା ହେତୁରୁ ଅଶୁଦ୍ଧ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Who has been contaminated by contact of a lying in room.

ଅନ୍ତୁଡ଼ି ଜଳେଇବା—ଦେ. କ—ଅନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳରେ ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରିବା—
Anturdi jaleibā To set a fire in the new-born baby's room.
ଆଁତୁଡ଼ ଜ୍ୱାଳାନ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଥବା ପୁଷ୍ଟାରେ ଯୁକ୍ତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଜବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନ୍ତୁଡ଼ ଜାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ତୁଡ଼ ଜଳେଇବା (ଦେଖ)
Anturdi jālibā Anturdi jaleibā (See)

ଅନ୍ତୁଡ଼ପାଉଁଶ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ.— ଅନ୍ତୁଡ଼ମୁଣ୍ଡା ଓ ଅନ୍ତୁଡ଼ଶାଳ ନିଆଁର ପାଉଁଶ—
Anturdipāuñsa The ashes of the lying-in room.
ଆଁତୁଡ଼ଘରର ଛାଇ

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଏହି ପାଉଁଶ ମାଡ଼ିଲେ ଦେହ ଶୁଖିଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ଏବଂ ବୁଢ଼ୀ ଡେଇଁରଥ ଥରର ଗୁଣ ଲୋପ ହୁଏ ।]

ଅନ୍ତୁଡ଼ପିଲା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—ଅନ୍ତୁଡ଼ଛୁଆ (ଦେଖ)
Anturdipilā Anturdichhuā (See)

ଅନ୍ତୁଡ଼ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ଅନ୍ତୁଡ଼ ଜାଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର
Anturdimuṇḍā ମୁଣ୍ଡା—A block of knotty wood used to lighten a fire in the lying-in room.

ଅନ୍ତୁଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବ—ଅନ୍ତୁଡ଼ମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Anturdimuṇḍiā Anturdimuṇḍā (See)

ଅନ୍ତୁଡ଼ଶାଳ—ଦେ. ବ. (ଅନ୍ତୁଡ଼ + ଶାଳା = ଘର)—ସୂତିକାଗାର;
Anturdiśāla ପ୍ରସୂତିର ଗୃହ—The room in which
ଆଁତୁଡ଼ଘର; ଆଁତୁଡ଼ଶାଳ a baby is born and kept
ଜଚ୍ଚାଖାନା; ସୌରୀ ଅନ୍ତୁଡ଼ଶାଳେ ଯଇଁ ଗିଚ, ଦାକ୍ଷ ବେ କରନ୍ତ ବୋବାତ ।
ଜଦୁନାଥ, ସ୍ୱରବତ, ୧୦ମ ସ୍ତୋତ ।

ଅନ୍ତୁଡ଼ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଅନ୍ତୁଡ଼ ପାଉଁଶ ଆଦି
Anturdihāṇḍi ପୂରାଯାଇ ଛଠିଆର ଦିନ ପାଣିରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଆଯାଏ—Pot in which the ashes of the lying-in room are gathered and thrown away.

ଅନ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅନ୍ତେ = ପରେ)—
Ante ୧ । ପରେ—1. After; afterwards.
ଅନ୍ତେ ବେଣ୍ଟେବାଳ ଅନ୍ତେ ଯଥାତ ନୃପବର ।
କୃଷ୍ଣସିହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୨ । ଶେଷରେ, ସର୍ବଶେଷରେ—
2. At last; finally; at the end.

୩ । ମଧ୍ୟରେ—3. In.
ସରସ ବଦନ୍ତେ, ଦେଉନ୍ତ ହର ବଦାବଦାନ୍ତେ ।
ଭାରତୀ—ଉତ୍ତରାଧ୍ୟ ।

୪ । ପେଟ ଭିତରେ; ଅନ୍ତରରେ—4. In the belly.
ଅନ୍ତେ ଚନ୍ତ ଅନ୍ତେ ଲୁଣ୍, ପେଟ ପୁରିବ ଚନ ଲୁଣ୍
ମଧ୍ୟେ ବାଟଇ ପାଣ୍ଟେ ଦେଇ; ବଇଦ ସଙ୍ଗରେ ବଇଦ ଦେଇ—ଚଉ ।

୫ । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ—5. After death.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ତାଙ୍କର ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଏକାଦନକେ ବୁଡ଼ିଯିବ ।)

ଅନ୍ତେବାସୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅନ୍ତେ = ସମୀପରେ + ବସ୍ ଧାତୁ = ବାସ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Antebāsī
୧ । ଯେ ପଠନାବସ୍ଥାରେ ଗୁରୁ ସମୀପରେ ବାସ କରେ; ଛାତ୍ର; ଶିଷ୍ୟ—
1. Disciple; student; pupil.
୨ । ଚଣ୍ଡାଳ—2. A low caste man; a person of the untouchable class.
ସଂ. ବିଶ—ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ—Living near; situated near.

ଅନ୍ତେଶ୍ୱରପୁର—ଦେ. ବ.— ଜଗନ୍ନାଥ—Palace
ଅନ୍ତେଶ୍ୱର ପୁରେ ବଳନ୍ତ ବଳେ । ପ୍ରଭାତ. ଚରିତ୍ରେଣ ।

ଅନ୍ତେଷ୍ଟି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. (ସଂ. ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି)—ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି (ଦେଖ)
Anteshṭi Antyeshṭi (See).

ଅନ୍ତେଷ୍ଠି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. (ସଂ. ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି) ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି (ଦେଖ)
Anteshṭhi Antyesṭi (See)

ଅନ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନ୍ତ = ଶେଷ + ଭବ. ଯ)—
Antya ୧ । ଅନ୍ତିମ; ତରମ—1. Last.
୨ । ନୀଚ—2. Base; low.
୩ । ଅବଶିଷ୍ଟ—3. Remaining.
ସଂ. ବ—୧ । ଚଣ୍ଡାଳ; ନୀଚଜାତି—
1. Low caste man; of the low caste.
୨ । ୧୦୦୦୦୦୦୦୦୦୦୦ ଏକଲକ୍ଷ କୋଟି ସଂଖ୍ୟା—
2. The number 100000 bellions.

ଅନ୍ତ୍ୟଜ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅନ୍ତ୍ୟ = ନୀଚଜାତି + ଜନ୍ ଧାତୁ = ଜାତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Antyaja
(ଅନ୍ତ୍ୟଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଶୂଦ୍ର—1. The Śūdra.
୨ । ଚଣ୍ଡାଳାଦି ନୀଚଜାତି—
2. The low caste people.
୩ । ସର୍ବକନିଷ୍ଠ ସନ୍ତାନ—
3. The youngest child.
ସଂ. ବିଶ— ୧ । ନୀଚକୁଳଜାତ—1. Low-born.
୨ । ନୀଚ; ଅଧମ—2. Low; degraded.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ରମନା—3. Mean-minded.
୪ । ସର୍ବକନିଷ୍ଠ—4. The youngest.

ଅନ୍ତ୍ୟଜନ୍ମା—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନ୍ତ୍ୟ = ନୀଚ + ଜନ୍ମ)—
Antyajanmā ଅନ୍ତ୍ୟଜ (ଦେଖ):
Antyaja (See).

ଅନ୍ତ୍ୟଜପାଠଶାଳା—ଦେ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅନ୍ତ୍ୟଜ + ପାଠଶାଳା) ।
Antyaja paṭhaśāla ନୀଚଜାତିମାନଙ୍କ ଲୋକଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠଶାଳା—Schools established for the education of the untouchables.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ଣ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଜ୍ଞ	●	ନ୍ଦ

ଅନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ—୧ । ନୀଚଜାତି—1. Low caste.
Antyabarṇṇa ୨ । ଶୂଦ୍ର—2. A Sūdra.
୩ । ସର୍ବଶେଷ ଅକ୍ଷର—3. The last letter.

ଅନ୍ତ୍ୟଯମକ—ସଂ. ବ. (ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାରବିଶେଷ)—ପ୍ରାନ୍ତଯମକ (ଦେଖ)
Antyajamaka Prāntajamaka (See)

ଅନ୍ତ୍ୟାନୁପ୍ରାସ—ସଂ. ବ. (ଅନ୍ତ୍ୟ+ଅନୁପ୍ରାସ) ଅନୁପ୍ରାସବିଶେଷ—
Antyānuprāsa A sort of alliteration.
[ଦ୍ର—ଉପାନ୍ତ୍ୟ ସ୍ୱର ସହିତ ଅନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ପଦପ୍ରାନ୍ତରେ ପୁନଃପୁନଃ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଲେ ଅନ୍ତ୍ୟାନୁପ୍ରାସ ହୁଏ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଳାଖର କରିବା ମାତ୍ରେ ଏହାର ଅଦର୍ଶ ।]

ଅନ୍ତ୍ୟାବସାୟୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅନ୍ତ୍ୟ+ଅବ+ଷୋ ଧାତୁ=ନାଶ-
Antyābasāyi କରିବା+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
(ଅନ୍ତ୍ୟାବସାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନ୍ତାବସାୟୀ (ଦେଖ)
Antābasāyi (See).

ଅନ୍ତ୍ୟେଣ—କ୍ରି. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅନ୍ତେ (ଦେଖ)
Antyeṇa Ante (See)
ଏମ୍ବ ଦେ ଦୋଷ ବହୁସବେ, ଅନ୍ତ୍ୟେଣ ନ ଦେଇ ବଚବେ ।
ପ୍ରାବୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବଚ୍ଚୋଦ୍ୟ ।

ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି—ସଂ. ବ. (ଅନ୍ତ୍ୟ=ଶେଷ କାଳୀନ+ଯଜ୍ ଧାତୁ+କ୍ତିବ. ଭାବ)—
Antyeshṭi ଶେଷ ଯଜ୍ଞ; ଦୁର୍ବଳ କର୍ମ; ମୃତ ସଂସ୍କାରାଦି ପ୍ରେତକୃତ୍ୟ; ଶବଦାହାଦି କର୍ମ; ମନୁଷ୍ୟ ମରିବା ପରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରେତର ଉଦ୍ଧାର ନିମିତ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ କର୍ମ—Final rites; funeral sacrifice; rites performed after the death of a person.

ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା—ସଂ. ବ—ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି (ଦେଖ)
Antyeshṭi kriyā Antyeshṭi (See)

ଅନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ. (ଅନ୍ତ୍ର ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ସଙ୍କଳ୍ପାର୍ଥେ. ର)—
Antra ଅନ୍ତ୍ରଭୁଜୁଳା; ଅନ୍ତ୍ରପୁଟା; ଉଦର ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ନାଡ଼ିସମୂହ—The entrails; bowels; viscera.

ଅନ୍ତ୍ରଜ୍ୱର—ବେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ମାରାତ୍ମକ ଜ୍ୱର—
Antrajwara Typhoid fever.

ଅନ୍ତ୍ରପାଚକ—ସଂ. ବ—୧ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—1. Æsehynomene
Antrapāchaka Grandiflora.
୨ । ଏକପ୍ରକାର ଦୁଃସାଧ୍ୟ ରୋଗ (ଏ ରୋଗରେ ଉଦର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅନ୍ତ୍ର ଜଳାପୋଡ଼ା କରେ)—
2. A sort of incurable disease.

ଅନ୍ତ୍ରପ୍ରଦାହ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନ୍ତ୍ର+ପ୍ରଦାହ)—
Antrapradāha ଅନ୍ତ୍ରରେ ଜନ୍ମିବା ଭୟଙ୍କର ପୋଡ଼ାଜଳା ରୋଗ—A disease causing burning sensation in the entrails.

ଅନ୍ତ୍ରବାଡ଼—ବେ. ବ. (ସଂ. ଅନ୍ତ୍ରବାର୍ଦ୍ଧ)—ମଝିରେ ବଞ୍ଚିଥିବା ପରଦା—
Antrabārda Partition wall.
ଅବଦେବ ଦୋରେ ଦେବ ଅବକାଶ ଦିଅ ।
ଅ ଅଗ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅନ୍ତ୍ରବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନ୍ତ୍ର+ବୃଦ୍ଧି)—ଅନ୍ତ୍ରକୋଷ (ଦେଖ)
Antrabṛuddhi Antakosha (See)

ଅନ୍ତ୍ରିକ୍ଷ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବ. (ସଂ. ଅନ୍ତ୍ରକ୍ଷ)—ଆକାଶ—The sky.
Antrichha
ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅବକାଶ ମିଳିଲେ । ପ୍ରାଣ—ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦଳେ ।

ଅନ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସଂ. ବନ୍ଧନ କରିବା—To tie; to bind.
Anda (root)

ଅନ୍ଦର୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ)—ନୀଚ—Low.
Andar

ଅନ୍ଦରମହଲ—ବୈଦେ. ବ (ଅ)—ଅନ୍ତଃପୁର; ଅବରୋଧ—
Andaramahala Female-apartment; seraglio.
ଅନ୍ଦରମହଲ
ଅନ୍ଦରମହଲ

ଅନ୍ଦରମହଲା—ବୈଦେ. ବ—ଅନ୍ଦରମହଲ (ଦେଖ)
Andaramahalā Andaramahala (See)

ଅନ୍ଦାଚ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. ଓ ବିଶ—ଅନ୍ଦାଜ (ଦେଖ)
Andāch Andāja (See)

ଅନ୍ଦାଜ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଅନ୍ଦାଜ୍=ଅନୁମାନ)—
Andāja ୧ । ଅନୁମାନିକ ଗଣନା—1. Estimate.
ଆନ୍ଦାଜ ୨ । ଅନୁମାନ—2. Guess; conjecture.
ଅନ୍ଦାଜ
ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅନୁମାନିକ—1. Approximately.
୨ । ଅନୁମାନିକରୂପେ—2. Approximately; by guess.

ଅନ୍ଦାଜକରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଫା. ଅନ୍ଦାଜ୍+ଓ. କରିବା)—ଅନୁମାନରେ ସ୍ଥିର କରିବା—
ଆନ୍ଦାଜକରା
ଅନ୍ଦାଜକରନା To guess; to conjecture.

ଅନ୍ଦାଜି—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅନୁମାନିକ—1. Determined by conjecture.
Andāji
ଆନ୍ଦାଜି ୨ । ପ୍ରାୟ—2. Nearly.
ଅଟକଳୀ ୩ । ଅନୁମାନସିଦ୍ଧ—3. Conjectured; guessed, estimated.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅନୁମାନିକରୂପେ—
By guess; approximately.

ଅନ୍ଦାଜି ମାରିବା—ଦେ.କ୍ରି—ନ ଜାଣି କେବଳ ଅନୁମାନ କରି କହିବା—
Andāji māribā To say a thing only by guess.
ଆନ୍ଦାଜିମାରା

ଅନ୍ଦାଧୁନି—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ଅନ୍ଧ)—୧ । ଅବୋଧ୍ୟ—
Andādhuni 1. Incomprehensible.
ଅନ୍ଧାଧୁନ୍ଧ ୨ । ଅମୂଳକ—2. Unfounded.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭୋଟେ ଅପର ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଗୋଳମାଳିଆ—3. Confused.
୪ । ଅଗପଛ ବିଚାର ନ ଥାଇ କରାଯିବା କର୍ମ—
4. Done without thinking (work).
୫ । ଅନ୍ୟାୟ—5. Wrong.
୬ । ବେଠିକଣା—6. Unsystematic.
୭ । ଅଖାଡ଼ୁଆ (କାର୍ଯ୍ୟ)—7. Difficult (work).
୮ । ଯାହାର କାରଣ ନାହିଁ—8. Unreasonable.
୯ । ନିଷ୍ଫଳ; ବୃଥା; ଅକାରଣ—9 Fruitless.
୧୦ । ଅନାଜ; ଅନୁମାନକ—10. Dicided by guess.
୧୧ । ଅନୁମାନଦ୍ୱିର—11. Arrived at by conjecture.
ଦେ. ବ—୧ । ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Wrong action.
୨ । ବେଠିକଣା—2. Want of method.
୩ । ଯଥେଚ୍ଛାଚାର—3. Despotism
୪ । କାରଣ ନ ଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ—
4. Work without any cause.
୫ । ଅଯୌକ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟ—5. Unreasonable act.
୬ । ଅଖାଡ଼ୁଆ କାମ—6. Unsystematic work.
୭ । ଅନୁମାନ—7. Guess.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ବୃଥାରେ—1. In vain.
୨ । ଅକାରଣରେ—2. For nothing.

ଅନାଧୁନିଆଁ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଗୋଳମାଳିଆ—
Andādhuniāñ 1. Confused.
ନାଗାନେ ୨ । ଯେ ଗୋଳମାଳ ଲଗାଏ—
ଅନ୍ଦାଧୁ'ଧ 2. One who confuses things.
୩ । ବେଠିକଣା—3. Unmethodical.
୪ । ଅଖାଡ଼ୁ; ଅଖାଡ଼ୁଆ—4. Unsystematic.
୫ । ଯେ ଅଗ ପଛ ବିଚାର ନ କରି କାମ କରେ—
5. (one) Who works thoughtlessly.
୬ । ଯଥେଚ୍ଛାଚାରୀ—6. Despotic.
୭ । ଯେ ଅନୁମାନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି କାମ କରେ—
7. Acting on guess.
୮ । ଅନୁମାନଦ୍ୱାରା କରାଯିବା (କର୍ମ)—
8. (action) Done by guess.

ଅନାଧୁନ୍ଦି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅନାଧୁନି (ଦେଖ)
Andādhundi Andādhuni (See)

ଅନାଧୁନିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଅନାଧୁନିଆଁ (ଦେଖ)
Andādhundiā Andādhuniāñ (See)

ଅନ୍ଦିକା—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଦ ଧାତୁ+ଉକ+ଆ)—ଚୁଲ୍ଲୀ—
Andikā Oven; fire-place.

ଅନ୍ଦିଣା—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅନେଣା)—ଅନିଶା (ଦେଖ)
Andiśā Aniśā (See)
ଅପେକ୍ଷା
अन्देशा

ଅନ୍ଦିସନ୍ଦି—ଦେ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛୋଟ ଛୋଟ ଛିଦ୍ର ଓ କୋଣ—
Andisandi Every minute hole or corner.
अन्दिसन्दि

ଅନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଦ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ଉ)—
Andu ୧ । ହସ୍ତୀପଦ ବନ୍ଧନ ଶୃଙ୍ଖଳ; ଦାଗ-ଶିକୁଳା—
1 Foot-chain for the elephants.
୨ । ଶିକୁଳି ପରି ସ୍ତ୍ରୀ ପାଦଭୂଷଣବିଶେଷ—
2. A leg-ornament for females

ଅନ୍ଦୁକ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଦ+ଉକ)—ଅନ୍ଦୁ (ଦେଖ)
Anduka Andu (See)

ଅନ୍ଦୂ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଦ+ଉ)—ଅନ୍ଦୁ (ଦେଖ)
Andū Andu (See)

ଅନ୍ଦୂକ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଦ+ଉକ)—ଅନ୍ଦୁକ (ଦେଖ)
Andūka Anduka (See)

ଅନ୍ଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିହୀନ ହେବା—
Andh (root) To be blind.

ଅନ୍ଧ୍ରାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ଭଳପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ଅନ୍ଧ; ଅନ୍ଧପରି ହେବା)—
Andhrāibā ବିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହେବା—
To be bewildered.

ଅନ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଅ)—
Andha ୧ । ଯାହାର ଦର୍ଶନ ଯାକ ଚକ୍ଷୁ ନାହିଁ; ଚକ୍ଷୁହୀନ; ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି-
ଅନ୍ଧା ହୀନ—1. Blind; stark-blind.
୨ । ନିବିଡ଼—2. Dense.
୩ । ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧକାରମୟ—3. Dark; pitch dark.
୪ । ଯାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ—4. Dim.
ସଂ. ବି—୧ । ଅନ୍ଧକାର—1. Darkness.
୨ । ଘନାନ୍ଧକାର—2. Pitch darkness.
୩ । ଜଳ—3. Water.
୪ । ପୁଂ. ଅନ୍ଧମନୁଷ୍ୟ—4. Blind man.
୫ । ପାର୍ବତ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—
5. Name of a hilly tribe.
ଦେ. ବିଶ. (ଗାଳି)—୧ । ଅବୁଝାମଣା; ଅବିଚାରକ—
1. Unjust.
୨ । (ଗାଳି) ଆଖି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଯେ ଅନ୍ଧପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—
2. (a person) Who acts as if he has no eyes.

ଅନ୍ଧକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଅନ୍ଧ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—୧ । ଅନ୍ଧ ଋଷିବିଶେଷ—
Andhaka 1. Name of a blind Sage.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ପୁଅକୁ ଦଶରଥ ଶବ୍ଦଭେଦୀ ବାଣରେ ମାରି ପକାଇବାରୁ ଋଷିଙ୍କ ଅଭିଶାପ ଫଳରେ ଦଶରଥ ମୃତ୍ୟୁକାଳରେ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।]

୨ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—2. A demon.

ଗାତ ଦର୍ପେ ଅନ୍ଧକ ଦୋଇବ ସଦାର
ଚନ୍ଦ୍ରଂ ଦିବସରେ ଦିନ ଅସନ୍ତେ ନଦେ । ରାଜଲା. ମହାଭାରତ. ସ୍ଥା. ।

[ଦ୍ର—ମହାଦେବ ଏ ରାକ୍ଷସକୁ ମାରିଥିଲେ ।]

୩ । ଯଦୁବଂଶୀୟ ରାଜାବିଶେଷ—
3. Name of a king of the family of Jadu.

୪ । ଅନ୍ଧକାର—4. Darkness.

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ଧ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଅନ୍ଧ—Blind.

ଦେ. ବି. (ନାମ)—ମହିଷାସୁରର ମନ୍ତ୍ରୀ ଋଷ ରକ୍ଷକର ପଣତାଣ—
The name of a minister of Mahishāsura and the great-grandson of Raksha bhakshaka.

ଅନ୍ଧକରିପୁ—ସଂ. ବି. [୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନ୍ଧକ (ରାକ୍ଷସ)+ରିପୁ=ଶତ୍ରୁ]—
Andhakaripu ୧ । (ଅନ୍ଧକ ରାକ୍ଷସର ବିଧକର୍ତ୍ତା) ଶିବ—
1. The God Śiba.

୨ । (ଅନ୍ଧକ=ଅନ୍ଧକାର+ରିପୁ) ସୂର୍ଯ୍ୟ—
2. The sun.

ଅନ୍ଧକାନ୍ତକ—ସଂ. ବି—(ଅନ୍ଧକ+ଅନ୍ତକ=ଶତ୍ରୁ) ୧ । ଅନ୍ଧକରିପୁ (ଦେଖ)
Andhakāntaka 1. Andhakaripu (See)

୨ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ଏଠାରେ ମହାଦେବ ଅନ୍ଧକ ନାମକ ଅସୁରକୁ ମାରିଥିଲେ)—2. Name of a sacred place where Mahādeba killed the demon Andhaka

ଅନ୍ଧକ ବଳାଣି ଚହ୍ନ ଉତ୍ତରେ ଧୂର୍ଜ୍ଜଟୀ
ଅନ୍ଧକ ଅଗ୍ରକ ଦୋଇ ଦେଇ ଗର୍ଭ ଘୋଷ । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ ।

ଅନ୍ଧକାର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଧ + କୃ ଧାତୁ=କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Andhakāra ଭିମିର; ଅନ୍ଧାର—Darkness; gloom.
ଦେ. ବିଶ—ଅନ୍ଧାରୁଆ—Dark; gloomy.

ଅନ୍ଧକାରି—ସଂ. ବି. [୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନ୍ଧକ (ରାକ୍ଷସ) + ଅରି=ଶତ୍ରୁ]—
Andhakāri (ଅନ୍ଧକରିପୁ) ଶିବ—Śiba.

ଅନ୍ଧକୂପ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଧ=ଅନ୍ଧକାରମୟ+କୂପ=କୂଅ)—
Andhakūpa ୧ । ଅନ୍ଧକାରମୟ କୂପ ବା ଗର୍ତ୍ତ—
ଅନ୍ଧକୂଆ 1. A dark pit or a black hole.
ଅନ୍ଧେରାଗଡ୍ଢା ୨ । ଅବ୍ୟବହୃତ ଅନ୍ଧାରିଆ କୂଅ—
2. A dark unused well.

୩ । ନରକ ବିଶେଷ—3. A dark part of hell.

୪ । ବାୟୁଚଳନଶୂନ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର ଗୃହ—
4. Unventilated dungeon.

୫ । ଯେଉଁ ଗାତ ବା ଖଣିର ଉପରେ ପତ୍ର ଓ ଡାଳ ଘୋଡ଼ିଅ ଦୋଇଥାଏ; ଏଥିରେ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଗତ ପଡ଼ନ୍ତି—
5. A hidden well; a pit-fall.

ଅନ୍ଧକୂପହତ୍ୟା—ଦେ. ବି—୧୭୫୭ ସାଲରେ ବଙ୍ଗଦେଶର ନବାବ ସିରାଜଉଦ୍‌ଦୌଲା ଇଂରାଜ ଲଂଷ୍ଠନ ପୁରୁଷ ଓ ମହିଳାଙ୍କୁ ଜଳଦତାର ଯେଉଁ ଗୃହରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଥିଲେ । (ସେଦିନ ସତାଇକୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ବାୟୁର ଅଭାବରୁ ସେଥିରୁ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ମରି ଯାଇଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ଏ ଘଟଣାକୁ କେହି କେହି ସତ୍ୟ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁଠାରେ ଏହା ଘଟିଥିଲା ସେଠାରେ ସରକାରଙ୍କ ଜିଲ୍ଲା ଗୋଟିଏ ସ୍ମୃତିମନ୍ଦିର ଅଛି ।)—The black hole-masacre.

ଅନ୍ଧକୂକାର—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ—ଅନ୍ଧକାର (ଦେଖ)
Andhatkāra Andhakāra (See)

ଅନ୍ଧତମସ୍—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଧ=ନିବିଡ଼+ତମସ୍=ଅନ୍ଧକାର)—
Andhatamas ୧ । ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧକାର—
1. Blinding darkness.

୨ । ଘନଘଟିଆ ଅନ୍ଧାର; ଘୋର ଅନ୍ଧାର—
2. Utter gloom; pitch darkness.

ଅନ୍ଧତମସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ଧତମସ୍)—ଅନ୍ଧତମସ୍ (ଦେଖ)
Andhatamasa Andhatamas (See)

ଅନ୍ଧତାମିସ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଧ=ନିବିଡ଼+ତାମିସ୍ର)—
Andhatamisra ୧ । ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧକାର—
1. Blinding darkness.

୨ । ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧକାରଗୁମ୍ଫ ନରକ ବିଶେଷ—
2. The second of the 21 Hells.

୩ । (ବେଦାନ୍ତ) ପଞ୍ଚବିଧ ଅଜ୍ଞାନରୁ ଏକତମ—
3. (Bedānta) One of the five states of ignorance.

ଅନ୍ଧଦେଶ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଦେଶର ଅଧିବାସୀମାନେ ଅନ୍ଧ ବା ଚକ୍ଷୁହୀନ—1. A country of blind men.
ଅନ୍ଧଦେଶ

୨ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ନାହିଁ—
2. A country where there is no justice.

ଅନ୍ଧନିଶାପ—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ଧ ବୁଦ୍ଧିମାନ—
Andhanisāpa 1. Injustice.
ଅବିଚାର ୨ । ପଞ୍ଚାୟତମାନଙ୍କର ଅବିଚାର—
1. The unjust decision of a Punchāyata.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନ୍ଧପଙ୍ଗୁନ୍ୟାୟ— ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଧ + ପଙ୍ଗୁ + ନ୍ୟାୟ)—
Andhapaṅgunyāya (ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ) ଅନ୍ଧ ପଙ୍ଗୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନୈତିକ ଉଦାହରଣ—(Sāṅkhya philosophy) The allegory of the blind and the lame, the lame leading the blind

[ଦ୍ର— ଅନ୍ଧ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ, ଅଥଚ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରେ । ପଙ୍ଗୁ ଚାଲି ପାରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଦେଖି ପାରେ । ଏ ଦୁହେଁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ବସିଲେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଯେବେ ଅନ୍ଧ ପଙ୍ଗୁକୁ କାନ୍ଧରେ ବସାଏ, ତେବେ ପଙ୍ଗୁର ଚକ୍ଷୁ ଅନ୍ଧକୁ ଚଳାଇଲେ ଉଭୟଙ୍କର ମିଳିତ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରେ । ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହାର ଉଦାହରଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତି-ପୁରୁଷଙ୍କର ସମାହାରରେ ମୋକ୍ଷ ଓ ଭୋଗ ଉଭୟ ଲାଭ ହେବା ରୂପକଛଳରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଅନ୍ଧପଟଳ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଧ + ପଟଳ)—ମନୁଷ୍ୟ ବା ପଶୁ କିଛି ପଦାର୍ଥ
Andhapaṭala ଦେଖି ପାରିବ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ଆଖି ଉପରେ ବନ୍ଧା ଯିବା ପଟ୍ଟୀ—A band tied over the eye on account of which one cannot see any thing; a buffer over the eyes.

ଅନ୍ଧପଟଳ ବାନ୍ଧିବ ସ୍ୱାମୀର ନିମନ୍ତେ । ଖାରଭା. ଦ୍ରୋପଦୀ. ନାସ ।

ଅନ୍ଧପଟ୍ଟି— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ଧପଟଳ)—ଅନ୍ଧପଟଳ (ଦେଖ)
Andhapaṭi Andhapaṭala (See)
ଆନ୍ଧପଟୀ

ଅନ୍ଧପରମ୍ପରାନ୍ୟାୟ—ସଂ.ବି—ଅନ୍ଧ ଅନ୍ଧକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇବାର ଉଦାହରଣ
Andhaparamparānyāya (ଜଣେ ଅନ୍ଧ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ଧକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇଲେ, ଦୁହେଁଯାକ ଗାତରେ ପଡ଼ନ୍ତି ଏହି ନ୍ୟାୟ)— The allegory of a blind man leading another blind man, one stumbling the other stumbles.

ଅନ୍ଧପୁଟଳା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅନ୍ଧପଟଳ)—ଅନ୍ଧପଟଳ (ଦେଖ)
Andhapuṭalā Andhapaṭala (See)
ଆଁଚୌତଳ

ଅନ୍ଧପୁଟଳି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ଧପଟଳ)—ଅନ୍ଧପଟଳ (ଦେଖ)
Andhapuṭali Andhapaṭala (See)

ଅନ୍ଧପୁଟିଳି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ଧପଟଳ)—ଅନ୍ଧପଟଳ (ଦେଖ)
Andhaputili Andhapaṭala (See)

ଅନ୍ଧପୋଟଳି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ଧପଟଳ)—ଅନ୍ଧପଟଳ (ଦେଖ)
Andhapoṭali Andhapaṭala (See)

ଅନ୍ଧବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟାୟ ବିଚାର; ଅବିଚାର—
Andhabujhāmaṇā Injustice.
ଅବିଚାର
ଅନ୍ୟାୟ

ଅନ୍ଧବେଭାର—ଦେ. ବି. (ସଂ ଅନ୍ଧବ୍ୟବହାର)—
Andhabebhāra ଆଖି ନ ଥିବା ଲୋକର ବ୍ୟବହାର ପରି ଆନ୍ଧେରମତ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇବା ବ୍ୟବହାର ବା ଆଚରଣ—
An act resembling that of a blind man.

ଅନ୍ଧର୍—ସ୍ତ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ— ଅନ୍ଧ—Blind.
Andhar
(ଅନ୍ଧସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନ୍ଧର୍ଚ୍ଚୋଦ୍—ସ୍ତ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—(ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)
Andharchod ମୂର୍ଖ; ନିର୍ବୋଧ—(a term of abuse) Foolish; stupid.

ଅନ୍ଧର ନଉଡ଼ି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅନ୍ଧର ଲଉଡ଼ି (ଦେଖ)
Andhara naurdi Andhara laurdi (See)

ଅନ୍ଧର ଲଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଅନ୍ଧ ଯେପରି ଯଷ୍ଟି ସାହାଯ୍ୟରେ ଚାଲେ
Andhara laurdi ସେହିପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଯାହାକୁ ଅଣ୍ଟିଆ ଆନ୍ଧେର ଲଡ଼ି କରି ଚଳେ; ଏକମାତ୍ର ଅଣ୍ଟିଆ—
Sole support; sole help of a person.

ଅନ୍ଧର ଲଉଡ଼ି ମୋର ଦରିଦ୍ର ପଥିକ—ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ୍ୟ ବଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ।

ଅନ୍ଧରାଇବା—ସ୍ତ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅନନ୍ୟଗତିକ ହେବା—
Andharāibā To be resourceless.

ଅନ୍ଧଲା—ସ୍ତ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ; ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—
Andhalā ୧ । ଅନ୍ଧ—1. Blind.
୨ । ଅନ୍ଧାରମୟ—2. Dark.
୩ । ଯାହା ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ—3. Dim

ଅନ୍ଧସ୍—ସଂ. ବି. (ଅଦ୍ ଧାତୁ = ଭୋଜନ କରିବା + ଅସ୍; ଭାବବାଚ)—
Andhas ଯାହା ଭୋଜନ କରାଯାଏ; ଅନ୍ନ; ପକ୍ୱାନ୍ନ; ଭାତ—
Boiled rice.

ଅନ୍ଧ ହାତୀ ଦେଖିବା ନ୍ୟାୟ—(ସଂ. ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ ଲକ୍ଷିତ ନ୍ୟାୟ)—
Andha hāti dekhibā nyāya ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଅନ୍ଧ ହାତୀର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ଛୁଇଁ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରନ୍ତି ତାହାର ସମଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ଜନ୍ମିବା ହାତୀ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ—
(Hindu philosophy) The Vedantists maintain that if all the different conceptions of God arrived at by the 6 schools of the Hindu Philosophy be put together, then some rational idea of the Godhead can be arrived at; as the idea of a whole elephant can be arrived at if we add together the different tangible perceptions of the elephant arrived at by five blind persons.

[ଦ୍ର— ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଅନ୍ଧ ହାତୀ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ । ଜଣେ ଅନ୍ଧ ହାତୀର ଗୋଡ଼ ଦରଣ୍ଡି 'ହାତୀ ଖମ୍ବ ପରି' ବୋଲି କହିଲା । ଅନ୍ୟ ଜଣେ କାନ ଅଡ଼ିଆ 'ହାତୀ କୁଲା ପରି' ବୋଲି ସ୍ଥିର କଲା

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲସ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଷ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ଳ	ନ୍ଦ

ତୃତୀୟ ଅନ୍ଧ ଦାତାର ଯେଉଁ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡି ତାକୁ 'ଗୋଡ଼ମେଲ ଗଡ' ବୋଲି ମତ ଦେଲା । ଚତୁର୍ଥ ଅନ୍ଧ ଦାତାର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼କୁ ଛୁଇଁ ତାକୁ 'ଗୋରୁ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ପରି' ବୋଲି କହିଲା । ପଞ୍ଚମ ଅନ୍ଧ ଦାତାର ଶୁଣ୍ଢକୁ ଅନୁଭବ କରିବାରୁ 'ଦାତା ସାପ ପରି' ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କଲା । ତାହାର କଥା ତାହାର ସଙ୍ଗେ ମେଳ ନ ହେବାରୁ ଜଳ ହେଲା । ଜଣେ ଚକ୍ଷୁ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଆସି ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କହିଲେ, "ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯାହା ଦେଖିଲ ତାକୁ ସବୁ ଏକାଠେଇଁ ମିଶାଇ ଯେଉଁ ଭାବ କଳ୍ପନା କରୁଛ, ତାହାହିଁ ହାତୀ ।" ଏହି ଉଦାହରଣକୁ ଉପଲବ୍ଧ କରି ଦାର୍ଶନିକ ମତ ହୋଇଅଛି ଯେ, ବୈଶେଷିକ, ନୈୟାୟିକ, ମୀମାଂସକ, ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଓ ପାତଞ୍ଜଳ—ଏହି ପାଞ୍ଚ ଦର୍ଶନ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଏକୈକ ଦେଶ କଳ୍ପନାକୁ ଏକତ୍ର କଲେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ କଳ୍ପିତ ଓ ଉପଲବ୍ଧ ହେବ ।]

ଅନ୍ଧା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ଧ)—୧ । ଅନ୍ଧ ମନୁଷ୍ୟ—
Andhā 1. Blind man.
ଆଁଧା ୨ । ଅନ୍ଧାର—2. Darkness.
ଅନ୍ଧା ଯେଉ ଚକ୍ଷୁ ବିଶିଷ୍ଟ ନୋହେ ଯେଉ ଅନ୍ଧା—ଗ୍ରାଗ. ଚକ୍ଷୁନିର୍ଭୁଲଂଗୀତା ।

ଅନ୍ଧାଚୋଦା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ପୁଂ—(ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳ)
Andhāchodā ମୂର୍ଖ; ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—Foolish; dunce.
(ଅନ୍ଧାଚୋଦେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନ୍ଧାଧୁନି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅନାଧୁନି (ଦେଖ)
Andhādhuni Andādhuni (See)

ଅନ୍ଧାଧୁନ୍ଦି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଅନାଧୁନି (ଦେଖ)
Andhādhundi Andhāhuni (See)

ଅନ୍ଧାର—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂ. ଅନ୍ଧକାର)—ଅନ୍ଧକାର (ଦେଖ)
Andhāra Andhakāra (See)
ଆଁଧାର; ଆନ୍ଧାର
ଅନ୍ଧେରା

ଅନ୍ଧାରକଟ୍‌କଟ୍—ଗ୍ରା. ବି—ଘନାନ୍ଧକାର; ଅତି ଅନ୍ଧକାର—
Andhārakaṭkat Pitch darkness; gloom.
ଆନ୍ଧାରଘିଟ୍‌ଘିଟେ ଗ୍ରା. ବିଶ—ଘନାନ୍ଧକାରମୟ—
କିଟକିଟେ ଅନ୍ଧକାର Pitch dark; very dark; gloomy.
ଅନ୍ଧେରାଗୁପ

ଅନ୍ଧାରକଣା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ଧାର ବା ରାତିରେ କଣା
Andhārakaṇā ବା ରାତ୍ରିଅନ୍ଧ—Night-blind; one
ରାତକାନା who can not see in the night.
ରାତାନ୍ଧା

ଦେ. ବି. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରାତ୍ରିଅନ୍ଧ ମନୁଷ୍ୟ—
1. Night-blind man
ଅଛି । ଦୋଗା ବଟେରେ ଦେଇ; ଯେ ଅନ୍ଧାରକଣା ଥିବି ପାରବ ଚାହିଁ—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠମୁଣ୍ଡ ।

୨ । ରାତିରେ ନ ଦିଶିବା ରୋଗ—2. The disease by which the eyes become dim in the night; night-blindness.

ଅନ୍ଧାରକଟ୍‌କିଟ୍—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ - ଅନ୍ଧାରକଟ୍‌କଟ୍ (ଦେଖ)
Andhārakiṭkiṭ Andhārakatkat (See)

ଅନ୍ଧାରକଟ୍‌କିଟିକିଟି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ - ଅନ୍ଧାରକଟ୍‌କଟ୍ (ଦେଖ)
Andhārakiṭikiṭi Andhārakatkat (See)

ଅନ୍ଧାରକଟ୍‌କିଟିକିଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଘନାନ୍ଧକାରମୟ; ତମସାବୃତ—
Andhārakiṭikiṭiā Utterly dark; pitch dark

ଅନ୍ଧାରଘିଟ୍‌ଘିଟ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି. ଓ ବିଶ.—
Andhāraghiṭghiṭ ଅନ୍ଧାରକଟ୍‌କଟ୍ (ଦେଖ)
Andhārakiṭkiṭ (See)

ଅନ୍ଧାରପକ୍ଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ଧକାର + ପକ୍ଷ)—
Andhārapaksha ଚନ୍ଦ୍ରମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—The wane of
ଅନ୍ଧକାର ପକ୍ଷ the moon; the dark fortnight
ଆଁଧାର ପକ୍ଷ of the lunar month.
ଅନ୍ଧେରା ପକ୍ଷବାରା
ଜଳପକ୍ଷ } ବିପରୀତ
ଅଳୁପକ୍ଷ }

ଅନ୍ଧାରପଖ—ଗ୍ରା. ବି—ଅନ୍ଧାରପକ୍ଷ (ଦେଖ)
Andhārapakha Andhārapaksha (See)

ଅନ୍ଧାରବିଜେ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ଧକାର + ବିଜୟ)—
Andhārabije ଅନ୍ଧାରବିଜେ (ଦେଖ)
Andhāribije (See)

ଅନ୍ଧାରି—ଦେ. ବି—୧ । ନାହାରୁଲଅଘରର ଦାଉଅଘରେ ଦାନ୍ତର ଉପର ଓ ମଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମେଲ୍ଲ ତ୍ରିକୋଣାକାର ଅଂଶ—
1. Gable
୨ । ଘର ଦାଉଅଘରେ ଯେଉଁ ପଟା ମାରିବା ଦ୍ୱାରା ଦାନ୍ତ ଉପରେ ଥିବା ମେଲ୍ଲ ଅଂଶ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ—
2 The planks put on the gable to shut the traingular opening below the roof and above the walls.
୩ । ଅନ୍ଧକାର ସମୟ; ରାତିକାଳ—3. Night time.
ଯୋଗୀ ଯେମତେ ଜନି ଥାଏ ସେ ଅନ୍ଧାରି ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅନ୍ଧକାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to darkness.
୨ । ଅନ୍ଧକାରମୟ; ଅନ୍ଧାରିଆ—2. Dark.

ଅନ୍ଧାରିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅନ୍ଧକାରମୟ—
Andhāriā 1. Dark; full of darkness.
ଅନ୍ଧକାର ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅଜ୍ଞାନ; ଜ୍ଞାନହୀନ—
ଅନ୍ଧେରା 2. Ignorant; dunce
ବୁଝେ ତ ଅନୁପ୍ରାପ୍ତ ମୁହଁ ଅନ୍ଧାରିଆ । ଫକୀରମୋହନ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ମୁଖରେ ଯୁକ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଜାଲୁଜାଲୁଅ (ଦେଖାସିବା); ଝାପସା—3. Dim.

ଅନ୍ଧାରିତ—ଦେ. ବିଶ. (ଓ. ଅନ୍ଧାର + ସଂ. ଇତ)—ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ—
Andhārita Darkened.

ଚନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦନର ପ୍ରେମ ବନ୍ଧନରେ ବେଷ୍ଟିତ ଦେଖାଯେଉ ।
ଯୋଉଁ ଭୂଷଣ ଅନ୍ଧାରିତ ଯାଇ ଠାରେ ଠାରେ ଗଢ଼ ଦେଖି ।
ବଳାଭାଇ, ରାମାୟଣ ।

ଅନ୍ଧାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅନ୍ଧକାର)—୧ । ଅନ୍ଧକାରମୟ କରିବା—
Andhāribā 1. To darken.
ଆଁଧାର କରା ୨ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—2. To cover.
ଅନ୍ଧେରା କରନା ଖୁବରେ ଅନ୍ଧାର ନଭଃ । ବଳାଭାଇ, ମହାଭାରତ ।

ଅନ୍ଧାରିବିଜେ— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ଧକାର + ବିଜୟ)—
Andhāribije ରାଜା ଓ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଅନ୍ଧାରରେ ବୁଲି
ଚୋରାଗସ୍ତ ଯିବା କାର୍ଯ୍ୟ—Walking incognito in the
ପୋଷୋଦାଗସ୍ତ dark; (a custom with kings or high officers.)

[ଦ୍ର— ରାଜା ଓ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନେ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା ବୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ଚିହ୍ନା ନ ଦେଇ ଅନ୍ଧାରରେ ବୁଲି ବାହାରନ୍ତି ଏବଂ ଏହିପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ଅନେକ ଅପ୍ରାପ୍ୟ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିପାରନ୍ତି ।]

ଅନ୍ଧାରିମାଛ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମାଛ ନଈରୁ ଅନ୍ଧାର ପକ୍ଷରେ ବା
Andhārimāchha ଆକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦିତ ହେବା ଆଗରୁ
ଜାଲରେ ଧରାଯାଆନ୍ତି—Fish caught
in the rivers in the dark
or before moon-rise.

[ଦ୍ର— ଅନ୍ଧାର ପକ୍ଷରେ ବା ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ନଈରେ ଜାଲ ପକାଇଲେ ଯେତେ ମାଛ ପଡ଼ନ୍ତି ଅଳୁଅ ପକ୍ଷରେ ବା ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ପରେ ସେତେ ମାଛ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ, ଏହା କେଉଟଙ୍କର ଅନୁଭବସିଦ୍ଧ ।]

ଅନ୍ଧାରିମୁଲକ—ଦେ. ବି— ୧ । ଅସଭ୍ୟ ଦେଶ; ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସଭ୍ୟତା
Andhārimulaka ପଶି ନାହିଁ—1. Uncivilised
ଅନ୍ଧକାର ମୁଲୁକ୍ country; benighted country.
ଅନ୍ଧେରାମୁଲ୍ଲକ ୨ । ଅବୁଝାମଣା ରାଜତ୍ୱ—2. A country where there is no justice.

୩ । ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ (ଯେଉଁଠାରୁ ଖାସ୍ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସିତ ରାଜ୍ୟର ଆଇନ ଓ ସୁବିଚାରରୂପ ଆଲୋକ ପଶି ନାହିଁ ।)—
3 Native States.

ଅନ୍ଧାରିଲଗା— ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ—ସବାରି ବେହେରାଙ୍କର ଡାକ । ଅନ୍ଧାରରେ
Andhārilagā ପଥ ଦେଖା ନ ଯାଉଥିଲେ ଗଡ଼ିଆମାନେ
ଏ ଡାକ ମାରନ୍ତି—A halloo of palki-bearers
when the road in front is dark.

ଅନ୍ଧାରୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ଅନ୍ଧାରିଆ (ଦେଖ)
Andhāruā Andhāriā (See)

ତଃ ବଚନ ଘାର ବଚେ ଅନ୍ଧାରିଆ
ଜନ ଦେଖାଙ୍କର ଦେଉ ଦୋଷ ପୂରା । ରଘୁନାଥ, ଚଉରା ।

ଦେ. ବି—ବଗଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ (ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ମାଟିଆ; ଏ ପକ୍ଷୀ ବଗଠାରୁ ବଡ଼)—A class of birds.

ଅନ୍ଧିସନ୍ଧି—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ସୂକ୍ଷ୍ମାତିସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଂଶ—
Andhisandhi 1. Slightest details of any
ଅନ୍ଧିସନ୍ଧି thing.

୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ ଓ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଅଂଶ—
2. Darkest holes and corners; every creek and corner; every clink and crevice.

ଅନ୍ଧିସନ୍ଧିଖୋଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି
Andhisandhikhojibā ଖୋଜିବା ଓ ଦେଖିବା—
1 To examine even the minutest clink and the darkest crevice.

୨ । ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ତଦନ୍ତ କରିବା—2 To investigate into every detail.

ଅନ୍ଧିସନ୍ଧିଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟମାନ ପ୍ରକାଶ କରିଦେବା—
Andhisandhikholibā To trumpet out every secret, defect and dark spot.

ଅନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ ଧାତୁ=ଯିବା + ଉ. ନିପାତନ; ଯାହା ଜଳଟିକୁ
Andhu ଜଳାର୍ଥୀମାନେ ଯାଆନ୍ତି ।)—କୂଅ; କୂପ—Well.

ସିନ୍ଧୁରେ ଅନ୍ଧାରର ଘର ଯାମ ସୁଦର ଅନ୍ଧୁରେ ସବ ଚବ ବାହୁରେ ଲେ ।
ଦନ୍ଦପୂର୍ଣ୍ଣ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଦେ. ବି—ଅନ୍ଧପଟଳ (ଦେଖ)
Andhapaṭala (See)

ଅନ୍ଧୁଣୀ—ଦେ. ବି—୧ । ମାଛ ଧରିବାର ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ; ବଡ଼ ବଳା—
Andhuṇī 1. A contrivance made of strips of
ଆଧୁଣୀ split bamboo strung together for catching fish.

୨ । ଅନ୍ଧପଟଳ (ଦେଖ)
2. Andhapaṭala (See)

ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
ଚକ୍ଷୁହୀନା ସ୍ତ୍ରୀ Feminine of Andha.

ଅନ୍ଧୁଳ—ସଂ. ବି —ଶିରୀଷ ବୃକ୍ଷ—Acacia Sirissa; a kind of
Andhuḷa flowering tree.

ଅନ୍ଧୁଲି—ଦେ. ବି—ଅନ୍ଧୁଣୀ (ଦେଖ)
Andhuli Andhuṇī (See)

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅନ୍ଧସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a blind man.

୨ । ଅବୁଝାମଣା—2. Unjust

ଅନ୍ଧୋଟୀ—ଦେ. ବିଶ—ଅନ୍ଧୁଲି (ଦେଖ)
Andhoṭī Andhuli (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଗ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଶ	ଲ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଳ	କ୍ଷ

ଅନ୍ଧୋଟୀବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି—ଅବୁଝାମଣା; ଅନ୍ୟାୟ ବିଚାର—
Andhoṭibujhāmaṇā Injustice.
ଅବିଚାର
ଅନ୍ଧୋଟି ବିଚାର

ଅନ୍ଧ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ଧ ଧାତୁ=ଦୃଷ୍ଟି ହୀନ ହେବା+ରକ)—
Andhra ୧ । ବ୍ୟାଧ—1. Hunter; fowler.
୨ । ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଦେଶବିଶେଷ—
2. Tailanga country in the S. India.
୩ । ତେଲଙ୍ଗା ଜାତି—3. The Telgus

ଅନ୍ଧ୍ରଦେଶ—ସଂ. ବି—ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶ; ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଦେଶବିଶେଷ—
Andhradeśa Telengana; the Telgu country.

ଅନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ଅଦ ଧାତୁ=ଭୋଜନ କରିବା+କ୍ତ. ତ)—
Anna ୧ । ଯାହା ଖିଆଯାଏ; ଖାଦ୍ୟ—1 Food.
୨ । ଭାତ; ସିଦ୍ଧଚଣ୍ଡୁଳ—2. Boiled rice.
ଦେ. ବି—ପୁରୀର ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ-ରାଜଙ୍କ ନିକଟରେ ଭୋଗ କରାଯାଇଥିବା ସିଦ୍ଧ ଚଣ୍ଡୁଳ—Boiled rice offered to Lord Jagannātha at Puri and to Lord Liṅgarāja at Bhubaneśwara.
[ଦ୍ର—ମହାପ୍ରସାଦ ହୋଇଥିବା ଭାତ ପ୍ରତି ସାଧାରଣ ଭାତ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]
ସଂ. ବିଣ. (ଅଦ ଧାତୁ=ଭୋଜନ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—ଭୁକ୍ତ; ଭକ୍ଷିତ—Eaten; partaken of.

ଅନ୍ନକଷ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅନ୍ନ=ଖାଦ୍ୟ+କଷ୍ଟ=ଦୁଃଖ)—
Annakashṭa ୧ । ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁର ଅଭାବ; ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—
1. Scarcity.
୨ । ଉପବାସ—2. Fasting.

ଅନ୍ନକଷ୍ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନ୍ନକଷ୍ଟୀ)—ଅନ୍ନକଷ୍ଟୀ (ଦେଖ)
Annakashṭiā Annakashṭi (See)

ଅନ୍ନକଷ୍ଟୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ଅନ୍ନ+କଷ୍ଟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Annakashṭi ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟରଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ; ଅଭୁକ୍ତ; ଅନ୍ନକଷ୍ଟ-
(ଅନ୍ନକଷ୍ଟିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜଜଗତ—
Starving, badly wanting food.

ଅନ୍ନକୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଟିପାତ୍ର ବା ହାଣ୍ଡିରେ ଜଗନ୍ନାଥ
Annakuṛiā ବା ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଅନ୍ନ ମହାପ୍ରସାଦ ରନ୍ଧା ହୁଏ ବା ରଖା ହୁଏ—Earthen pots for cooking or keeping rice-offering at Puri or Bhubaneśwara.
[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଅନ୍ନ ରନ୍ଧିବା ଓ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କୁଡ଼ିଆ ବା ହାଣ୍ଡିର ଆକାର ଅନୁସାରେ ଘନ ଘନ ନାମ ଅଛି । ବଡ଼ ପାତ୍ରକୁ 'ହାଣ୍ଡି' ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାତ୍ରକୁ 'କୁଡ଼ିଆ' କହନ୍ତି । (କୁଡ଼ିଆ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)]

ଅନ୍ନକୂଟ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ନ+କୂଟ=ଅନ୍ନସମୂହ)—ବାଣ୍ଟିବା ପାଇଁ
Annakūṭa ସ୍ୱଶୀକୃତ ସିଦ୍ଧଚଣ୍ଡୁଳ ବା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—
A vast gathering of boiled rice or prepared food in one place for distribution.

ଅନ୍ନକୋଷ୍ଠକ—ସଂ.ବି. (ଅନ୍ନ=ଧାନ୍ୟାଦି+କୋଷ୍ଠ=କୋଠରୀ+କ)—
Annakoshṭhaka ଧାନକୋଠି; ଚଣ୍ଡୁଳାଦି ରଖିବାର ସ୍ଥାନ ବା କୋଠି; ଅମାର—Storage for rice.

ଅନ୍ନକ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ନ+କ୍ଷେତ୍ର)—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସିଦ୍ଧ
Annakshetra ଚଣ୍ଡୁଳ ସ୍ୱଶୀକୃତ ହୋଇଥାଏ—
1. A place where boiled rice is heaped.
୨ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ର ବା ତୀର୍ଥରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ସିଦ୍ଧ ଚଣ୍ଡୁଳ ଭୋଗ ଲାଗିଲା ପରେ ଜାତିନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତେ ଖାଆନ୍ତି—(ପୁରୀ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱର)—
2. Places (like Puri or Bhubaneśwara) where boiled rice is offered to the Deities and partaken indiscriminately by the Hindus.

ଅନ୍ନଗନ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ନ+ଗନ୍ଧ+ଇ)—ଉଦରସମ୍ବନ୍ଧୀ ରୋଗ—
Annagandhi A disease of the bowels; indigestion.

ଅନ୍ନଛତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅନ୍ନସତ୍ର)—ଅନ୍ନଦାନ କରାଯିବା ସ୍ଥାନ—
Annachhatra A place where prepared food
ଅନ୍ନଛତ୍ର is distributed amongst the
ଅନ୍ନଛତ୍ତର poor.

ଅନ୍ନଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ଅନ୍ନ ଭୋଜନ ତ୍ୟାଗ
Annachhāṛdibā କରିବା—(ଯଥା—ସେ ଜ୍ୱର ହେଲା ହେଲା
ଅନ୍ନଛାଡ଼ା ଅନ୍ନ ଛାଡ଼ିଲାଣି)—1. To give up
ଅନ୍ନଛାଡ଼ିବା taking rice or solid food.
୨ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ଦାନା ପାଣି ଛାଡ଼ିଯିବା—
2. Going (or fated) shortly to lose his means of livelihood or service.

ଅନ୍ନଛୁଆଁ—ଦେ. ବି. (ଅନ୍ନ+ଛୁଆଁ=ସ୍ପର୍ଶ କରିବା)—ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ;
Annachhuāṅi ଶିଶୁର ବୟସ ୬ ମାସଠାରୁ ୧ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ; ଭାତ ତାକୁ ପ୍ରଥମେ ଖିର ବା ଅନ୍ନ ଖୁଆଇବାର ବିଶେଷ
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ ବିଶେଷ—The rice-eating ceremony of a baby.

ଅନ୍ନଜଳ—ସଂ. ବି.(ଅନ୍ନ+ଜଳ; ସମାହାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—୧ । ଖାଦ୍ୟପେୟ—
Annajala 1. Food and drink.
୨ । ଦାନାପାଣି—2. Maintenance.

ଅନ୍ନଜଳ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.— ୧ । ଖାଇବା ପିଇବା ଛାଡ଼ିଦେବା—
Annajala chhāṛdibā 1. To give up food and
ଅନ୍ନଜଳଛାଡ଼ା drink.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅତର ଦୃଷ୍ଟାରେ ବୃତ୍ତିତ ୧ ଟିପ୍ପିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଟିପ୍ପିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଟିପ୍ପିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଟିପ୍ପିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ଚା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ୱୈତ' ଦେଖିବେ ।

ଅନାଜ ଛାଡ଼ଦେନା ୨ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ଦାନାପାଣି ଉଠିଯିବା—
2. Going to give up one's maintenance.

ଅନ୍ନଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ନ=ଭୋଜନ+ଦା ଧାତୁ=ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Annada ଅ)— ଯେ ଅନ୍ନଦାନ କରେ—Giving food to
(ଅନ୍ନଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) others.

ଅନ୍ନଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନ୍ନଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପାର୍ବତୀ; ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରୀ;
Annadā ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା—The Hindu Goddess of plenty, Pārbatī wife of Śiba.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅନ୍ନଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Annada.

ଅନ୍ନଦାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ନ=ଭୋଜନ+ଦା ଧାତୁ=ଦେବା+
Annadātā କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଅନ୍ନଦାନକାରୀ—
(ଅନ୍ନଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Giving food to others.
୨ । ଯେ ଅତିଥି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନ୍ନସଂସ୍ଥାନ କରେ —
2. Bread-giver; benefactor.

ଅନ୍ନଦାନଏକାଦଶୀ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରାବଣ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଏକାଦଶୀ—
Annadānaekādaśī The 11th day of the dark fortnight of the lunar month of Śrābaṇa.

ଅନ୍ନଦାସ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.(ଅନ୍ନ=ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ+ଦାସ=ଭୃତ୍ୟ) —
Annadāsa ୧ । ଅନ୍ନପାଇଁ ଦାସ; ଯେ ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ— 1. One who solely depends on another for maintenance; bread-eater.
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ମୁଠାଏ ଖାଇବା ପାଇଁ ପର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ—2. A person who serves only for food.
୩ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ଅପଣାର ମୂଳ ଗଣ୍ଡାକ ପାଇବାର ଏକ ମାତ୍ର ଆଶା କରେ—3. A servant who only cares for his wages.

ଅନ୍ନଧ୍ୱଂସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)— କିଛି ଉପକାର ବା ପରିଶ୍ରମ
Annadhwaṁsakaribā ନ କରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗଳଗ୍ରହ
ଅନ୍ନଧ୍ୱଂସକରା ହୋଇ କେବଳ ଭୋଜନ କରିବା—To eat a
ଅନ୍ନ ଧ୍ୱ ସକରନା person's salt without rendering any service.

ଅନ୍ନନାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନ୍ନ+ନାଳିକା)— ଅନ୍ନବହା ନାଳୀ; ଯେଉଁ
Annanālikā ପଥଦ୍ୱାରା ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଟିରୁ ପେଟକୁ ଯାଏ—
The alimentary tube conveying the food from the mouth to the belley.

ଅନ୍ନନାଳୀ—ସଂ. ବି—ଅନ୍ନନାଳିକା (ଦେଖ)
Annanālī Annanālikā (See)

ଅନ୍ନନିଷିଦ୍ଧକାଳ—ସଂ. ବି.—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଯେଉଁ କାଳରେ ପକ୍ୱାନ୍ନ
Annanishiddha kāla ଭୋଜନ ନିଷିଦ୍ଧ (ଯଥା—ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ; ସୂର୍ଯ୍ୟୋପରାଗ; ଏକାଦଶୀ; ଫାଲ୍ଗୁ; ଅମାବସ୍ୟାଦିର ରାତ୍ରି କାଳ; ପଦ୍ମରାଗ; ଶିବଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ; ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ ଇତ୍ୟାଦି ।)
—The times specified in the Hindu Śāstras in which people are enjoined not to take boiled rice or food..

ଅନ୍ନପାଣି—ଦେ. ବ (ସଦୃଶ)—୧ । ଖାଦ୍ୟପାନୀୟ—
Annapāṇi 1. Food and drink.
ଅନ୍ନଜଳ ଏହାର ବହୁଳରେ ନିଶି । ସ୍ୱପ୍ନୋଦ୍ଭବ ଅବସ୍ଥାଣ ।
ଅନାଜପାନୀ ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ. ୬୩ ।

ଅନ୍ନପୁନ୍ନା—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା (ଦେଖ)
Annapunnā Annapūrṇṇā (See)
ଅନ୍ନପୁନ୍ନା
ଅନ୍ନ୍ପ୍ରନା

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନ୍ନ+ପୂର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅନ୍ନଦ୍ୱାରା ତୃପ୍ତି
Annapūrṇṇā କାରିଣୀ; ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରୀ (ଏ ମୂର୍ତ୍ତି କାଶୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ); ପାର୍ବତୀଙ୍କ ଅବତାରବିଶେଷ—
1. The Hindu Goddess said to feed the world; an incarnation of the Goddess Pārbatī.
୨ । ବଥଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଅତି ଶୁଭ୍ର ନିଷ୍ପତ୍ର ଗୁଳ୍ମ (ଏହାର ପତ୍ର ସୁବାସଯୁକ୍ତ । ଶୀତ ମଧ୍ୟରେ ଏ ପତ୍ରରୁ ଚାରି ଚାଳ ପୋତି ରଖିଲେ ଶୀତ ମଧ୍ୟରବାସଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।)—2. Rice-scent grass, Pandanus.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଶସ୍ୟା ତତ୍ତ୍ୱ; ଅନ୍ନ+ପୂର୍ଣ୍ଣ+ଆ)—
ଅନ୍ନଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣା (ପୃଥିବୀ)--Full of food-materials; brimming with plenty (the earth).
ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେଖି ମନ୍ଦାକିନି ରଖିଲେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ମୋର ନାମ ।
ଭକ୍ତ ନାଥ. ପାଟଳା ।
ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଉତ୍କଳର ଅଧୁନିକ ନାରୀକବି । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ କେତେକ ସରଳ ପଦ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି ।
ଭାରତୀଚରଣ. ଉ. ସା. ଇତିହାସ ।
A modern female-composer of Oria poems.

ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ନ+ପ୍ର+ଅଶ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Annaprāśana ଶିଶୁର ପ୍ରଥମ ଅନ୍ନ ଭକ୍ଷଣରୂପ ସଂସ୍କାର ବିଶେଷ; ଅନ୍ନଛୁଆଁ—The ceremony of giving rice to the child for the first time.

ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ସଦୃଶ)—୧ । ଖାଦ୍ୟ ଓ ପରିଧାନ—
Annabastra 1. Food and raiment.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ବର୍ଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ହ	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଲ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

୨ । ଲୁଚଲୁଗା; ଖୋସ୍ତକପୋଷାକ; ଭରଣପୋଷଣ—
2. Maintenance.

ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର—ଗା. ବ. (ସଂ. ଅନ୍ନ+ବସ୍ତ୍ର)—ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Annabasra Annabastra (See)

ଅନ୍ନବହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ନ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Annabaha ଯାହା ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ବହନ କରେ—
(ଅନ୍ନବହା—ସ୍ତ୍ରୀ) Carrying the food from one place to another.

ଅନ୍ନବହାନାଳୀ—ସଂ. ବ—ଅନ୍ନନାଳିକା (ଦେଖ)
Annabahānālī Annanālikā (See)

ଅନ୍ନବିକାର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନ୍ନ+ବିକାର)—
Annabikāra ୧ । ଶୁକ୍ର ବା ରେତଃ—1. Semen.
୨ । ବିଷ୍ଠା ବା ମଳ—2. Fæcus.

ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନ—ସଂ. ବ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଅନ୍ନ+ବ୍ୟଞ୍ଜନ)—ଭାତ ଓ ତରକାରି—
Annabyañjana Cooked rice and curry.

ଅନ୍ନବ୍ରହ୍ମ—ସଂ. ବ. (ଅନ୍ନ+ବ୍ରହ୍ମ)—ବ୍ରହ୍ମ ବା ଜୀବନ ରୂପେ କଳ୍ପିତ ଅନ୍ନ ବା ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ (କାରଣ ପ୍ରାଣୀ ଖାଦ୍ୟ ବିନା ବଞ୍ଚି ପାରେ ନାହିଁ ।)—
Annabrahma Brahma or the Universal Devine Spirit or life identified with the food we take.

ଅନ୍ନଭେଦୀ—ଦେ. ବ—କାଶୀଶ; ତ୍ରିଗୁଣସ—
Annabhedī Coppersulphate; Blue vitriol.
ହିରାକସ
ମାଂଗଫୁଲ
ତେ. ଅନ୍ନଭେଦୀମୁ

ଅନ୍ନଭୋକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ନ+ଭୁଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—ପକ୍ୱାନ୍ନଭୋଜୀ—
Annabhoktā Eating cooked food.
(ଅନ୍ନଭୋକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବ—୧ । କୌଣସି ପରିବାରରେ ପରିଶ୍ରମ ନ କରି ଭୋଜନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. A member of the family who is maintained without doing any work.
୨ । ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A member of the family.

ଅନ୍ନମୟକୋଷ—ସଂ.ବ.(ଅନ୍ନ+ବିକାରାର୍ଥରେ. ମୟ+କୋଷ=ଦେହ)—
Annamayakosha ଅନ୍ନଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ଜୀବର ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର—
The gross animal body made in flesh and blood as the result of food.

ଅନ୍ନମୟପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. (ଅନ୍ନ+ବିକାରାର୍ଥରେ. ମୟ+ପିଣ୍ଡ=ଦେହ)—
Annamayapiṇḍa ଅନ୍ନମୟକୋଷ (ଦେଖ)
Annamayakosha (See)

ଅନ୍ନମଳ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନ୍ନ=ଭାତ+ମଳ)—
Annamala ମଦ; ମଦିରା—Liquor made from fermented rice.

ଅନ୍ନମେଢ଼—ତେ (?). ବ—ବୃଦ୍ଧିରେ ମାଡ଼ିବା ଲତାବିଶେଷ—
Annamerdha Atylosia Scarbæoides.

ଅନ୍ନଯୋଗ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନ୍ନ+ଯୋଗ)—
Annajoga ଅନ୍ନସଂସ୍ଥାନ (ଦେଖ)
Annasaṁsthāna (See)

ଅନ୍ନରସ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନ୍ନ+ରସ)—ପେଟରେ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ପରିପାକ ହେଉଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତହିଁରୁ ନିର୍ଗତ ହେବା ଶୁକ୍ଳ ରସ (ଏହା ଶରୀରସ୍ଥ ସପ୍ତ ଧାତୁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ । ରସତତ୍ତ୍ୱ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।)—
The white fluid drawn from food while in the process of digestion in the stomach; chyle.

ଅନ୍ନସଂସ୍ଥାନ—ଦେ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନ୍ନ+ସଂସ୍ଥାନ=ଉପାୟ)—
Annasaṁsthāna ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁପରି ମୁଠାଏ ଖାଇବାକୁ ପାଇବ, ତହିଁର ବ୍ୟବସ୍ଥା—
1. Provision for a person to get his bread.
୨ । ଜୀବନ-ଧାରଣୋପାୟ; ଜୀବିକା—
2. Livelihood; means of support.

ଅନ୍ନସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅନ୍ନ+ସିଧ୍ ଧାତୁ+କ)—
Annasiddhi ୧ । ଅନ୍ନପାକ; ରୁଷେଇ; ରନ୍ଧନ—
1. Cooking of rice.
ଅନ୍ନେଷ୍ଟ ସ୍ୱପ୍ନରେ ନ କରନ୍ତ ଅନ୍ନସିଦ୍ଧି । ପ୍ରାଚୀ—ସ୍ୱପ୍ନସିଦ୍ଧି ଗଳା ।

ଅନ୍ନାଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ନ+ଅଦ ଧାତୁ=ଭୋଜନ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ପରାନ୍ନଭୋଜୀ; ପରଜୀବୀ—
(ଅନ୍ନାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Subsisting on another's food.
୨ । ଅନ୍ନଭୋଜୀ; ଅନ୍ନାହାରୀ—
2 Rice-eating; subsisting on food.
ସଂ. ବ—ବିଷ୍ଣୁ (ଯାହାଙ୍କୁ ଅନ୍ନଭୋଗ ଲଗାଯାଏ)—
The God Bishṇu (to whom cooked rice is offered.)

ଅନ୍ନାର୍ଥ—ଦେ. ଅ (ନିତ୍ୟ ସମାସ ସଂ. ଅନ୍ନାର୍ଥଂ.)—
Annārtha ଅନ୍ନ ନିମନ୍ତେ; ମୁଠାଏ ଭାତ ପାଇବା ଆଶାରେ—
(ଅନ୍ନାର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) For food; in hope of having a handful of rice.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ନ+ଅର୍ଥ)—
ଅନ୍ନାର୍ଥୀ (ଦେଖ) Annārthī (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଭୁତ' ଦେଖିବେ ।

ଅନ୍ନାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ନ+ଅର୍ଥ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Annārthi ୧ । କ୍ଷୁଧିତ ହୋଇ ଖାଇବାକୁ ଅନ୍ନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିବା
(ଅନ୍ନାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Desirous of food; solicitious of getting a meal
୨ । କ୍ଷୁଧିତ—2. Hungry.

ଅନ୍ନାହାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ଅନ୍ନ+ଆ+ହୃ ଧାତୁ+
Annāhārī କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ ଭାତ ଖାଏ;
(ଅନ୍ନାହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନ୍ନଭୋଜୀ—Eating boiled rice.

ଅନ୍ୱକ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ଅଞ୍ଚତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Anwak କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—ଅନୁଗାମୀ—
Following.

ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ପଶ୍ଚାତ୍—1. After.
୨ । ଅନୁପାଦ—2. Following the foot-steps.
୩ । ଅନୁସାରେ—3. According to.

ଅନ୍ୱକ୍ଷ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ=ଅନୁଗତ+ଅକ୍ଷ=ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—
Anwaksha ଅନୁଗାମୀ—Following.

ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ଅନୁ=ସମୀପରେ+ଅକ୍ଷି=ଆଖି)—
ଚକ୍ଷୁସମକ୍ଷରେ; ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ—Before the very eyes; in the presence of.

ଅନ୍ୱଞ୍ଚ୍—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଅଞ୍ଚତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Anwañch କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଅନୁଗାମୀ—Following.

ଅନ୍ୱବାୟ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଅବ+ଇ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Anwabāya ୧ । ବଂଶ—1. Family.
୨ । ଗୋତ୍ର—2. Pedigree; lineage.

ଅନ୍ୱୟ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଇ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଘଞ୍;
Anwaya ଅଧିକରଣ. ଅ)—
(ଅନ୍ୱିତ—ବିଶ) ୧ । ବଂଶ; କୁଳ—1. Lineage; race.
୨ । ସନ୍ତାନ—2 Progeny.
୩ । ପରିବାର—3. Family.
୪ । ବାକ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ପଦମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ବୈୟାକରଣିକ ସମ୍ବନ୍ଧ—4. Grammatical connection of one part of speech with another in a sentence.
୫ । (ଦର୍ଶନ) କାର୍ଯ୍ୟ-କାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧ—
5. (Philosophy) Causality.
୬ । ବିଦ୍ୟମାନତା—6. Presence.
୭ । ଅର୍ଥ—7. Meaning.

ଅନ୍ୱୟ କରିବା—ବେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟାକରଣ)—
Anwaya karibā ୧ । ବାକ୍ୟ ବା ପଦର ସମ୍ବନ୍ଧ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା—
অন্বয় করা 1. To ascertain the connection of
অন্বয় করেনা one part of a sentence with another; to define the connection of one word with another in a sentence.
୨ । ପଦ୍ୟକୁ ଗଦ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା—
2. To render poetry to prose; to give the prose-order of a poetry-passage.

ଅନ୍ୱୟବ୍ୟତିରେକ—ସଂ. ବି. (ଦାର୍ଶନିକ ସଂଜ୍ଞା)—ତାହା ଥିଲେ ତାହା
Anwayabyatireka ଥିବା, ତାହା ନ ଥିଲେ ତାହା ନ ଥିବା,
ଏହିପରି ସମ୍ବନ୍ଧ—(Logic) Logical connection; species and differntia.
ଅସ୍ତି ସତ୍ତା ସତ୍ତ ଠାବେ, ଅସ୍ତ୍ୱ ବ୍ୟତିରେକ ଭାବେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଷାପରି ।

ଅନ୍ୱୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୱୟ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Anwayī ୧ । ଅନୁକୂଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀ—1. Favourable to the
(ଅନ୍ୱୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) case in hand; direct; agreeing.
୨ । (ନ୍ୟାୟ) ହେତୁବିଶେଷ; ସମ୍ପର୍କ; ସମ୍ବନ୍ଧ—
2. (Logic) Method of connection.

ଅନ୍ୱର୍ଥ—ସଂ. ବିଶ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅନୁ=ଅନୁଗତ+ଅର୍ଥ)—
Anwartha ୧ । ଯଥାର୍ଥ; ପ୍ରକୃତାର୍ଥ—1. True; real.
୨ । ସଙ୍ଗତ—2. Accurate.
୩ । କୃତାର୍ଥ—3. Just to the point.

ଅନ୍ୱହ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅନୁ=ପ୍ରତ୍ୟେକ+ଅହନ୍
Anwaha =ଦିନ)—ପ୍ରତିଦିନ; ପ୍ରତ୍ୟହ—
Daily; every day.

ଅନ୍ୱାଚୟ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ସହିତ+ଆ+ଚି ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Anwāchaya ୧ । ଅନୁସଙ୍ଗ—1. Concomitance.
୨ । ସହବାସ—2. Cohabitation.

ଅନ୍ୱାଧି—ସଂ ବି.(ଅନୁ=ସହିତ+ଆଧି=ଗଚ୍ଛିତ ବସ୍ତୁ)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Anwādhi ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଣକ ପାଖରେ ରଖିବା ବା
ଗଚ୍ଛିତ କରିବା ଧନ ବା ପଦାର୍ଥ—A deposit made with one with the purpose of giving it to another.

ଅନ୍ୱାଧେୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଆଧେୟ=ପ୍ରାପ୍ତ; ଲବ୍ଧ)—
Anwādheya ବିବାହ ପରେ ସ୍ୱାମୀକୁଳରୁ ଓ ବନ୍ଧୁକୁଳରୁ
କନ୍ୟା ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ପାଏ; ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ତ୍ରୀଧନ—
(ବିବାହାତ୍ ପରତୋ ଯତ୍ତ ଲବ୍ଧଂ ଭର୍ତ୍ତୃକୁଳାତ୍ ସ୍ତ୍ରୀଣା ଅନ୍ୱାଧେୟଂ ଉଦାହୃତଂ ତୁ ଲବ୍ଧଂ ବନ୍ଧୁକୁଳାତ୍ ତଥା)—
A kind of woman's property given to her by the husband's or father's family after marriage.

ଅନ୍ୱାସିତ—ସଂ. ବିଶ (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଆସ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ପଛରେ
Anwāsita ବସା ଯାଇଥିବା—Caused to sit afterwards.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ସ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	●	ନ୍

ଅନ୍ୱାହାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଆ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Anwāhārjya ପିତୃଲୋକଙ୍କର ମାସିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ;ଅମାବାସ୍ୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧ—
Monthly Śrāddha performed in honour of one's ancestors on the day of the new moon.

ଅନ୍ୱିଚ୍ଛା—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ଇଚ୍ଛା)—ଅନ୍ୱେଷଣ—Search.
Anwichchhā

ଅନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ=ସହିତ+ଇ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Anwita ୧ । ସଙ୍ଗରେ ଆଗତ—1. Accompanied by.
୨ । ଯୁକ୍ତ—2. Connected with.
୩ । ବିଶିଷ୍ଟ—3. Constructed with.
୪ । ସମ୍ବନ୍ଧ—4. Related.

ଅନ୍ୱିଷିତା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ଅନ୍ୱେଷିତାର ଅଣୁବ
Anwishitā ପ୍ରୟୋଗ)—ଯାହାକୁ ଖୋଜା ଯାଇଅଛି; କୃତାନୁ-
ସନ୍ଧାନା—Searched after.

ଅନ୍ୱିଷିତାଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ, ସ୍ୱରତ ବରଷା ଲଭିଲ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଦେ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୃଷ୍ଣ ଏହାଙ୍କୁ ଖୋଜୁଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବାରୁ) —
ରାଧା—An epithet of Rādhā.

ଅନ୍ୱିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ+ଇଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Anwishṭa ୧ । ଯାହା ଅନ୍ୱେଷଣ କରାଯାଇଅଛି—
(ଅନ୍ୱେଷଣ—ବ) 1. Sought for; required.
୨ । ଆକାଙ୍କ୍ଷିତ—2. Wished for.

ଅନ୍ୱୀକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଈକ୍ଷ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବେଦ
Anwīkshaṇa ବାକ୍ୟାଦି ଶ୍ରବଣ କରି ପରେ ତହିଁର ଅର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟା-
ଲୋଚନା କରିବା—1. To revolve in mind the meaning of some passages heard or read.
୨ । ଅନୁମାନ—2. Guessing.

ଅନ୍ୱୀକ୍ଷ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଈକ୍ଷ+ଭାବ. ଅ —
Anwīkshyā ୧ । ଅନ୍ୱୀକ୍ଷଣ (ଦେଖ)
1. Anwīkshaṇa (See)
୨ । ଉତ୍ତୋଳନ—2. Lifting up
୩ । ଅନ୍ୱେଷଣ—3. Searching after.

ଅନ୍ୱେଷକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ=ପଶ୍ଚାତ୍+ଇଷ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା;
Anweshaka ଖୋଜିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
(ଅନ୍ୱେଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଅନ୍ୱେଷଣ କରେ ବା ଖୋଜେ;ଅନୁସନ୍ଧାନୀ—
One who seeks after, enquirer.

ଅନ୍ୱେଷଣ—ସଂ. ବି. (ଅନୁ+ପଶ୍ଚାତ୍+ଇଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Anweshaṇa ୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—1. Investigation;
(ଅନ୍ୱେଷିତ—ବିଶ) enquiry.
୨ । ଅଲକ୍ଷିତ ବା ଅପ୍ରାପ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଖୋଜିବା; ଅନୁସନ୍ଧା-
2. Research; seeking after.
୩ । ଅଭାଷ୍ଟା—3. Quest after a thing.

ଅନ୍ୱେଷଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନୁ+ଇଷ ଧାତୁ+ଅନ+ଭାବ. ଆ)—
Anweshaṇā ୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ (ଦେଖ)
1. Anweshaṇa (See)
୨ । ତର୍କାଦିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ମୂଳ କାରଣ ବା ସ୍ୱରୂପ
ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—2. Investigation into the cause of things.

ଅନ୍ୱେଷଣୀୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ+ଇଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Anweshaṇīya ଯାହା ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା ଉଚିତ;ଅନୁସନ୍ଧେୟ—
Requiring to be sought; fit to be enquired into.

ଅନ୍ୱେଷିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ+ଇଷ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)—
Anweshita ଗବେଷିତ; ଯାହାର ଅନ୍ୱେଷଣ କରାଯାଏ—
(ଅନ୍ୱେଷଣ—ବ) Searched for; sought after;
(ଅନ୍ୱେଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) enquired into.

ଅନ୍ୱେଷିବା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅନ୍ୱେଷଣ)—
Anweshibā ୧ । ଖୋଜିବା; ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—
ଅନ୍ୱେଷା 1. To seek; to search.

ପାଞ୍ଚ ଅନ୍ୱେଷିବେ ବନ୍ଧୁଗଣଙ୍କ ମାନା ଦେଖେ ଦେଖି ଦୂତ ।
ଦଣ୍ଡିରାମ. ପାଦ୍ୟ ।

ଅନ୍ୱେଷ୍ଟବ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନୁ+ଇଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Anweshṭabya ଅନ୍ୱେଷଣୀୟ (ଦେଖ)
Anweshaṇīya (See)

ଅନ୍ୱେଷ୍ଟା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନୁ+ଇଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା.
Anweshṭā ୧ବ.)—ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ—
(ଅନ୍ୱେଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Seeker (after).

ଅନ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—୧ । ଅପର; ଅନ୍ୟ କେହି—
Anya 1. Another.
୨ । ଅସଦୃଶ—2. Different.
୩ । ପୃଥକ୍; ଭିନ୍ନ; ବିଭିନ୍ନ—3. Separate.
ସଂ. ସର୍ବନାମ—ଅପର ବ୍ୟକ୍ତି—Other; another person.

ଅନ୍ୟଅନି—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ=ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟ)—
Anyaani ୧ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ—
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ 1. One another; each other.
୨ । ଯେ'ଝା; ଯେ ଯାହାର—
2. Reciprocal; mutual.

ଅନ୍ୟଅନ୍ୟ—ଅନ୍ୟଅନି (ଦେଖ)
Anyaanya Anyaani (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ଚା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନ୍ୟକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅସ୍ମା ତତ୍ର; ଅନ୍ୟ+କୃତ)—ଅପରଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ବା କରାଯାଇଥିବା—
Anyakṛuta Done by another.

ଅନ୍ୟଗାମୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟ+ଗମ୍ ଧାତୁ—ଣିଚ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Anyagāmī (ଅନ୍ୟଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯେ ଅପର ନିକଟକୁ ଯାଏ—
1. Going to another.
୨ । ବିଟପ୍ରବୃତ୍ତକ; ପରସ୍ତ୍ରୀରତ—
2. Adulterous (male).

ଅନ୍ୟତଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ଅନ୍ୟ+ତସ୍)—
Anyataḥ
୧ । ଅନ୍ୟଠାରୁ—1. From another.
୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା—2. By another.
୩ । ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ—3. In another way.

ଅନ୍ୟତମ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟ+ତମ)—
Anyatama
(ଅନ୍ୟତମା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଏକତମ—ବିପରୀତ)
୧ । ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—
1. One of many.
୨ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍—
2. Distinct from others; separate; specific; a particular (person or thing).

ଅନ୍ୟତର—ସଂ. ବିଶ. (ଅନ୍ୟ+ତର)—୧ । ଦୁଇ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ—
Anyatara 1. One of the two; either of the two.
(ଏକତର—ବିପରୀତ) ୨ । ପୃଥକ୍; ଅନ୍ୟ ଗୋଟାଏ—
2. Another; distinct (person or thing).

ଅନ୍ୟତରେଦ୍ୟୁଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ଅନ୍ୟତର+ଦିବସ ଅର୍ଥରେ. Anyataredyuḥ ଏଦ୍ୟୁସ୍)—୧ । ଅନ୍ୟ ଦିନ—
1. Any other day.
୨ । ଦୁଇ ଦିନ ମଧ୍ୟରୁ ଦିନେ—
2. On one of the two days.

ଅନ୍ୟତ୍ର—ସଂ. ଅ. (ଅନ୍ୟ+ସ୍ଥାନାଧିକରଣାର୍ଥେ. ତ୍ର)—
Anyatra
୧ । ଅନ୍ୟଠାରେ; ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ—
1. Elsewhere; in or to another place; somewhere else
୨ । ଅପର ବିଷୟରେ—2. In any other matter.
୩ । ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ—3. On the other hand.

ଅନ୍ୟଥା—ସଂ. ଅ. (ଅନ୍ୟ+ପ୍ରକାରାର୍ଥେ. ଥା)—୧ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ—
Anyathā 1. Other-wise; in a different way; differently; in another manner.
୨ । ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ—2. On the other hand.
୩ । ବିପରୀତ ରୂପେ—3. Contrary-wise.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ଅନାଥ ଶବ୍ଦ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରାମାଦିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
ଅଶ୍ରୟସ୍ଥାନ—Shelterless.

ବାହାର ଦୁଆରେ ବସିବ ନାହିଁ
ଏବା ବୁଢ଼ୀଆ ଅନ୍ୟଥା ହୋଇ—ଗ୍ରାମୀ. ପରମେଶ୍ୱରୀ ।

ଅନ୍ୟଥା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବିପରୀତାଚରଣ କରିବା—
Anyathā karibā 1. To act against; to do other-wise.
ଅନ୍ୟଥା କରା
୨ । ଅବଜ୍ଞା କରିବା—2. To disobey.
୩ । ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—3. To change.
୪ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—4. To nullify; to undo.

ଅନ୍ୟଥାକାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ =(ଅନ୍ୟଥା=ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର+କୃ ଧାତୁ +କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର
Anyathākārī (ଅନ୍ୟଥାକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ; ବିରୁଦ୍ଧାଚାରୀ—One who acts otherwise; acting against.

ଅନ୍ୟଥାକୃତ—ସଂ. ବିଶ (ଅନ୍ୟଥା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Anyathākṛuta
୧ । ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ କରାଯାଇଥିବା—
1. Done contrarily,
୨ । ଆଜ୍ଞାର ବହିର୍ଭୂତ କରାଯାଇଥିବା—2. Disobeyed.

ଅନ୍ୟଥାଖ୍ୟାତି—ସଂ. ବି—(ଅନ୍ୟଥା+ଖ୍ୟାତି)—
Anyathākhyāti ବିପରୀତଜ୍ଞାନ—Wrong idea.

ଅନ୍ୟଥାଚରଣ—ସଂ.ବି. (ଅନ୍ୟଥା=ଅନ୍ୟପ୍ରକାର;ବିପରୀତ+ଆଚରଣ —
Anyathācharaṇa
୧ । ବିପରୀତାଚରଣ—
1. Contrary action or behaviour,
୨ । ବିରୁଦ୍ଧକାର୍ଯ୍ୟ; ଅବଜ୍ଞାକରଣ—
2 Disobedient conduct; disobedience.
୩ । ଆଜ୍ଞାଦିର ଅପାଳନ; ଲଙ୍ଘନ—3. Violation.

ଅନ୍ୟଥାଚାର—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ୟଥା+ଆଚାର)—
Anyathāchār ଅନ୍ୟଥାଚରଣ (ଦେଖ)
Anyathācharaṇa (See)

ଅନ୍ୟଥାଚାରୀ—ସଂ.ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟଥା+ଆ+ଚର ଧାତୁ+ଇନ୍ କର୍ତ୍ତୃ. Anyathāchārī ୧ମା. ବ)—୧ । ଯେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଦେଶ ବା
(ଅନ୍ୟଥାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଇଚ୍ଛାର ବିରୁଦ୍ଧରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—
1. Acting contrary to a wish or order.
୨ । ନିୟମ ବା ଆଦେଶ ଆଦିର ଲଙ୍ଘନକାରୀ—
2. Disobedient; violating the rules.

ଅନ୍ୟଥାବାଦୀ—ସଂ. ବିଶ. (ପୁଂ) (ଅନ୍ୟଥା+ବଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ Anyathābādī ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର କହେ—
(ଅନ୍ୟଥାବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Speaking otherwise.
୨ । ବିରୁଦ୍ଧବାଦୀ—2. One who maintains different or opposite opinion.

ଅନ୍ୟଥାସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ୟଥା=ଅନ୍ୟପ୍ରକାର+ସିଦ୍ଧି=ପ୍ରମାଣ)—
Anyathāsiddhi (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ଅନ୍ୟରୂପେ ପ୍ରମାଣିତ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅନୁସ୍ୱାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଲଅ	ୋ	ନ୍ଦ

ହେବା ଘଟନା—(Hindu logic) Possibility of being proved otherwise; the state of being proved in any other way or by any other cause.

ଅନ୍ୟଦା—ସଂ. ଅ. (ଅନ୍ୟ+କାଳାର୍ଥେ. ଦା)—ଅନ୍ୟ ସମୟରେ—
Anyadā At another time.

ଅନ୍ୟଦୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅନ୍ୟର୍+ଈୟ)—
Anyadīya ୧ । ଅନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Belonging to another.
୨ । ଅପର ସଂକ୍ରାନ୍ତ—
2. Pertaining to another.

ଅନ୍ୟନିରପେକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୭ ମୀ.ତତ୍; ଅନ୍ୟ+ନିରପେକ୍ଷ)—
Anyanirapeksha ଅନ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରୁଥିବା
(ଅନ୍ୟନିରପେକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବ୍ୟକ୍ତି)—Not looking for another's help.

ଅନ୍ୟପୁଷ୍ଟ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟା ତତ୍; ଅନ୍ୟ+ପୁଷ୍ଟ)—
Anyapushṭa ୧ । ପରପାଳିତ—
(ଅନ୍ୟପୁଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Brought up by strangers.
୨ । କୋକିଳ—2, The cuckoo (whose egg is hatched and the young ones reared by the crow.)

[ଟି—ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ କାକଦ୍ୱାରା ପରପାଳିତ—କୋକିଳ ଡିମ୍ବ ଜନ୍ମ କରି ତାକୁ ଫୁଟାଇ ପାରେ ନାହିଁ ଓ ତାକୁ ଉଷୁମାଇ ଫୁଟାଇବା ନିମନ୍ତେ କୁଆ ବସାରେ କୁଆ ଡିମ୍ବ ସଙ୍ଗେ କୁଆର ଅଣ୍ଡାତରେ ରଖି ଦେଇ ଆସେ—କୁଆ ଆପଣା ଡିମ୍ବ ସଙ୍ଗେ ସେ ଡିମ୍ବକୁ ଉଷୁମାଇ, ଫୁଟାଇ, ଛୁଆକୁ ପାଳେ । ପରେ ଛୁଆ ଉଡ଼ିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲେ କୋକିଳ ପାଖକୁ ଚାଲି ଆସେ ।]

ଅନ୍ୟପୂର୍ବା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନ୍ୟ+ପୂର୍ବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ.)—
Anyapūrbā ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ କନ୍ୟାର ଅନ୍ୟ ବର ସଙ୍ଗେ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥିର ହୋଇ (ବରର ମୃତ୍ୟୁ ବା ଅନ୍ୟ କାରଣରୁ) ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥାଏ—ବରପୂର୍ବା; କନ୍ୟାପୂର୍ବା—(girl) Previously betrothed to a person; (a girl) married to a person other than the bride-groom to whom she had been first betrothed (on account of the 1st chosen bride-groom's death or other causes)

ଅନ୍ୟବିଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି ଅନ୍ୟ+ବିଧ=ପ୍ରକାର)=ଅନ୍ୟ
Anyabidha ପ୍ରକାରର; ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀୟ—Of different
(ଅନ୍ୟବିଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) kind; of another sort

ଅନ୍ୟଭୃତ୍—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ୟ+ଭୃ=ପୋଷିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Anyabhṛut (ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ପାଳେ । ଯେ କୋକିଳ ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇ ଡିମ୍ବ ଫୁଟାଇ ଛୁଆ ଉଡ଼ିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଳି ରଖେ); କାକ—
(Lit. rearing another) Crow.

ଅନ୍ୟଭୃତ - ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟ+ଭୃ ଧାତୁ=ପୋଷିବା+କର୍ମ. କ)—
Anyabhṛuta (ଯେ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥାତ୍ କାକଦ୍ୱାରା ପିଲାବେଳେ
(ଅନ୍ୟଭୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୋଷା ଯାଏ; ଯାହାକୁ କାକ ପାଳେ);କୋକିଳ; କୋଇଲି— (Lit. reared by another).
Indian cuckoo (as it is brought up by the crow).

ଅନ୍ୟମତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଅନ୍ୟ+ମତ)—୧ । ଭିନ୍ନ ମତ—
Anyamata 1. Another opinion.
(ଅନ୍ୟମତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପୃଥକ୍ ମତ—2. Separate opinion.
ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଭିନ୍ନ ମତାନୁଯାୟୀ; ଅନ୍ୟମତାବଲମ୍ବୀ—Following another opinion.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ—Otherwise; in another way or mode.

ଅନ୍ୟମତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ = ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ—Otherwise; in
Anyamate another manner.
ଅନ୍ୟମତେ

ଅନ୍ୟମନସ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅନ୍ୟ + ମନଃ + କ)—
Anyamanaska ୧ । ଅନ୍ୟ ବିଷୟରେ ନିବିଷ୍ଟଚିତ୍ତ; ଅନ୍ୟଭାବଯୁକ୍ତ-
(ଅନ୍ୟମନସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଚିତ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Absorbed in another thought; thinking of something else.
୨ । ଅମନୋଯୋଗୀ—2 Inattentive (being in a brown study.)

ଅନ୍ୟମନା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅନ୍ୟମନାଃ)—ଅନ୍ୟମନସ୍କ; ଯାହାର ମନ
Anyamanā ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ନିବିଷ୍ଟ—Inattentive; intent on some thing else.

ଅନ୍ୟମନାଃ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନ୍ୟ+ମନସ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Anyamanāḥ ଅନ୍ୟମନା (ଦେଖ) Anyamanā (See)

ଅନ୍ୟଲୋକ ସାଜିବା—ଦେ. କ =(ବିଚିତ୍ରଅବସ୍ଥା);—
Anyaloka sājibā ଅନ୍ୟ ଜଣକର ବେଶ ଧରି (ଭଣେ) ଅନ୍ୟ ଦୋଷ ନିଜକୁ କହିବା ଓ ପରିଚୟ ଦେବା-ରୂପ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ଅପରାଧବିଶେଷ—
False personation an offence under the Indian Penal Code.

ଅନ୍ୟାଏ—ସ୍ତ୍ରୀ. କ. ଓ ବିଣ (ସଂ.=ଅନ୍ୟାୟ)—
Anyāe ଅନ୍ୟାୟ (ଦେଖ)
ଅନ୍ୟାଏ Anyāya (See)
ନ୍ୟାୟ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ବୃଟିତ ୧ ଡିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଡିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଡିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଡିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନ୍ୟାଚାର—ଗ୍ରା.ବି. (ସଂ=ଅନାଚାର) = ୧ । ଅନ୍ୟାୟାଚାର, କଦାଚାର; ଅଗ୍ରାହ୍ୟାଚାରିତା—1. State of being devoid of approved conduct

Anyāchāra
ଅନାଚାର

ଅନାଚାର ୨ । ଅଧର୍ମାଚରଣ; ଅଶାସ୍ତ୍ର ଆଚରଣ—2. Improper conduct; doing of bad and immoral act.

୩ । ଅନ୍ୟାୟ ଆଚରଣ—3. Improper or unjust conduct.

ଅନ୍ୟାଚାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟ+ଆ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ଆଚରଣକାରୀ—Acting other-wise.

Anyāchārī
(ଅନ୍ୟାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅନାଚାରୀ (ଦେଖ)
1. Anāchārī (See)

୨ । ଅନ୍ୟାୟ ଆଚରଣକାରୀ; କଦାଚାରୀ—
2. Acting unjustly.

ଅନ୍ୟାଦୃକ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.(ଅନ୍ୟ+ଦୃଶ୍=ଦେଖିବା+କ୍ୱିପ୍)—ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଦେଖାଯାଏ; ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର—1. Looking like another; different-looking.

Anyādṛuk

୨ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର—2. Of different kind

ବେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ—
Otherwise; differently.

ଅନ୍ୟାଦୃଶ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟ+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+ଅ)—ଅନ୍ୟାଦୃକ୍ (ଦେଖ)

Anyādṛuśa
(ଅନ୍ୟାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Anyādṛuk (See)

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ – ସଂ. ବିଶ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ. ଅନ୍ୟ+ଅନ୍ୟ)—ଅପରାପର; ଅଇ ଅଇ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ—Other; different.

Anyānya

ସଂ. ସର୍ବନାମ—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟମାନ —
Others; other persons, things or matters.

ଅନ୍ୟାୟ—ସଂ. ବି. (ଅ=ନୁହେ+ନ୍ୟାୟ=ଉଚିତ ବିଚାର)—

Anyāya

୧ । ନ୍ୟାୟବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ—
1. Unlawful conduct.

୨ । ଅବିଚାର—2. Injustice.

୩ । ଅନୌଚିତ୍ୟ—3. Impropriety.

୪ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—4. Oppression.

ସଂ. ବିଶ—୧ । ବିବେକ ବିରୁଦ୍ଧ—1. Unconscionable.

୨ । ବେଆଇନ୍—2. Illegal.

୩ । ନ୍ୟାୟବିରୁଦ୍ଧ—3. Unjust.

୪ । ଅନୁଚିତ—4. Improper

୫ । ଅସଙ୍ଗତ—5. Unfair; unreasonable.

ଅନ୍ୟାୟ ଅଟକ—ବେ. ବି. (ଇଂରାଜୀ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବେଆଇନ୍‌ରୂପେ ଅଟକାଇବା ରୂପ ଅପରାଧ—Wrongful restraint; an offence under the Indian Penal Code.

Anyāya aṭaka
ଅନ୍ୟାୟ ଆଟକ
ଇଣ୍ଡିୟାନ୍ ଅଟକ

ଅନ୍ୟାୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ.(ଅନ୍ୟାୟ+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—

Anyāyī

୧ । ଅନ୍ୟାୟ ଆଚରଣକାରୀ—1. Unjust.

(ଅନ୍ୟାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଉତ୍ପୀଡ଼କ—2 Oppressive.

ଅନ୍ୟାଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ=ନୁହେ+ନ୍ୟାଯ୍ୟ)—

Anyājya

୧ । ଅନୁଚିତ—1. Improper.

୨ । ଯାହା ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ନୁହେ—2. Unjust.

୩ । ବେଆଇନ—3. Illegal.

୪ । ଅଯୋଗ୍ୟ—4. Unfit.

ଅନ୍ୟାର୍ଥ—ସଂ. ବି. (କର୍ମ୍ମଧା)—୧ । ଅନ୍ୟ ବା ଅପର ଅର୍ଥ—1. Another meaning.

Anyārtha

୨ । ଅନ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—2. Another object.

ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର ଅପର ଅର୍ଥ ଅଛି—
1. Having another meaning.

୨ । ଯାହାର ଅନ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି ବା ଥାଏ—
2. Having another object.

ବେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିଷୟ ପାଇଁ—
For another person or thing.

ଅନ୍ୟାସକାରଣରେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଶ.—ଅକାରଣରେ; ବିନା କାରଣରେ; ବୃଥା—In vain.

Anyāsakāraṇare

ଅନ୍ୟାସକ୍ତ—ସଂ.ବିଶ. ପୁଂ.(୭ମୀ ତତ୍ ;ଅନ୍ୟଠାରେ+ଆସକ୍ତ =ଲିପ୍ତ)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ମୋହିତ ବା ଲିପ୍ତ—Enamoured of some other person; attached to some other body.

Anyāsakta
(ଅନ୍ୟାସକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅନ୍ୟାସେ—ବେ. ସଦ୍ୟ. କ୍ରି. ବିଶ. —ଅନାୟାସେ—Easily.

Anyāse

ବାଣିଜ୍ୟାସେ ଦେ ଅନ୍ୟାସେ ସେ ବିଭାଗ ରତ ସେ ।
ଭକ୍ତ. ଦେବେନ୍ଦ୍ରଗଜପତି ।

ଅନ୍ୟୁଅନ୍ୟେ—ବେ. ସଦ୍ୟ. ଅ. (ସଂ. ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟ)—ପରସ୍ପର—Mutually.

Anyuanye

ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ବଧୁ ନକେ । ଏମନ୍ତେ ବାଣୀ ଅନ୍ୟୁଅନ୍ୟେ ।
ବୃତ ଉର୍ଜିତେ ତାହା ଭଣି । ଭଣେ ଭେଲେ ତନ୍ତୁଅଣି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଅପ୍—ସଂ. ବି. (ଅପ ଧାତୁ=ଯାଇବା+କ୍ୱିପ୍. ନିପାତନ)—ଜଳ; ପାଣି—Water.

Ap
ଆପ୍
ଅପ୍

ଅପ୍‌ଗାଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅପ୍‌ଟ୍ରେନ୍)—ଅପ୍‌ଟ୍ରେନ୍ (ଦେଖ)

Apgārḍi
ଅପ୍‌ଗାଡ଼ି
ଅପ୍‌ଗାଡ଼ି

Apṭren (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚକାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଣ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲଅ	ଦ	ନ୍ଦ

ଅପ୍‌ଟ୍ରେନ୍—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅପ୍‌ଟ୍ରେନ୍) —ଯେଉଁ ରେଲ ଗାଡ଼ି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ
Aptren ଷ୍ଟେସନରୁ ରେଲର କୈନ୍ଦ୍ରିକ ବା ମୂଳ ଷ୍ଟେସନ
ଆପ୍‌ଟ୍ରେନ୍ ଅଡ଼ିକି ଯାଏ—Uptrain (of railway).
ଅପ୍‌ଗାଡ଼ି
(ଡାଉନ୍‌ଟ୍ରେନ୍—ବିପରୀତ)

ଅପ—ସଂ. ଉପସର୍ଗ. (ଅ + ପା ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା + ଅ)—
Apa ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରେ ଲାଗିଲେ ଏହା ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅର୍ଥମାନ ବୁଝାଏ—
୧ । ନିକୃଷ୍ଟ; ଅଧମ; ମନ୍ଦ (ଯଥା—ଅପସୀତ; ଅପମୂଲ)—
1. Curruption; badness.
୨ । ରହିତ; ବର୍ଜନ (ଯଥା—ଅପମାନ)—
2. Separation; want.
୩ । ବିରୁଦ୍ଧ; ବିପରୀତ (ଯଥା—ଅପଯଶ)—
3. Opposite,
୪ । କୁତ୍ସିତ (ଯଥା—ଅପାଙ୍ଗ; ଅପାଙ୍ଗ; ଅପରୂପ)—
4. Deformed.
୫ । ଅନାଦର; ଅପକର୍ଷ (ଯଥା—ଅପକର୍ମ)
5. Disrespect; undesirable.
୬ । ବିକୃତ (ଯଥା—ଅପଚୟ)—
6. Curruption.
୭ । ନିର୍ଦ୍ଦେଶ (ଯଥା—ଅପଦେଶ)—
7. Ascertainment.
୮ । ଚୌର୍ଯ୍ୟ (ଯଥା—ଅପହରଣ)—8. Stealing.
୯ । ଅଧଃପ୍ରଦେଶ (ଯଥା—ଅପାନ)—
9. Under; below; down-wards.
୧୦ । ଦୂରତ୍ୱ (ଯଥା—ଅପଗତ)—
10. Away from; exclusion; distance.
୧୧ । ମିଥ୍ୟା (ଯଥା—ଅପକଳଙ୍କ)—11. False.
୧୨ । ଅନିଷ୍ଟ (ଯଥା—ଅପକାର)—12 Injury.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । (ନାମ) ଅପର୍ତ୍ତିଆର ଡାକ ନାମ—
1. Name for calling Aparttiā.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ) ଅପ୍ସରାର ଡାକ ନାମ—
2. Name for calling Apsarā.
୩ । (ସଂ. ଅପ୍) ଜଳ; ପାଣି—3. Water.
ଅପ ବଳାକୁ ମଣ୍ଡ ନାଡ, ସେ ପରମାଣ୍ଡ ଭୁଲେ ଗୁଡ ।
ନିରୋଧ. ଭଜନ ।

ଅପକର୍ମ—ସଂ. ବି (ଅପ=ନିକୃଷ୍ଟ + କର୍ମ=କ୍ରିୟା)—
Apakarma ଦୁଷ୍କ୍ରିୟା; ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ—Wicked act; unworthy action.

ଅପକର୍ଷ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ନୀଚ + କୃଷ ଧାତୁ=ଟାଣିବା + ଘଞ୍ ଅ)—
Apakarsha ୧ । ନିକୃଷ୍ଟତା; ନୀଚତା—1. Meanness.
୨ । ଅନ୍ୟାୟ ମତ—2. Wrong bias.
୩ । ଅବନତି; ବିଦ୍ୟମାନ ଧର୍ମର ଅପଚୟ—
3. Degeneration; deterioration.
୪ । ନୀଚବୃତ୍ତି—4. Evil tendency.

ଅପକର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ନିମ୍ନକୁ + କୃଷ ଧାତୁ=ଟାଣିବା + ଭାବ.
Apakarshana ଅନ)—୧ । ମନ ଅଡ଼ିକୁ ଭୁଲାଇବା—
(ଅପକର୍ଷଣ—ବିପରୀତ) 1. Enticing away from what is right.
୨ । ନିମ୍ନକୁ ଟାଣିବା—
2. The act of dragging down-wards.
୩ । ଅବନତି ଘଟାଇବା—
3. Degradation; seduction.

ଅପକଳଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ମିଥ୍ୟା + କଳଙ୍କ)—
Apakalaṅka ୧ । ମହାକଳଙ୍କ—
1. Deep strain; blot.
୨ । ବୃଥା ଅପଯୋଗ; ବୃଥା କଳଙ୍କାରୋପ—
False charge; gross libel.

ଅପକାର—ସଂ. ବି. (ଅପ=ନିକୃଷ୍ଟ + କୃ ଧାତୁ=କରିବା + ଘଞ୍
Apakāra ଅ)—୧ । ଅନିଷ୍ଟ; ହାନି—
1. Injury; mischief.
୨ । ଦ୍ୱେଷ; ଅମଙ୍ଗଳ—2. Evil; ill.

ଅପକାରକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅପ=ଅନିଷ୍ଟ + କୃ ଧାତୁ=କରିବା +
Apakāraka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଅମଙ୍ଗଳକାରକ; ଅନିଷ୍ଟକାରୀ;
(ଅପକାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) କ୍ଷତିକାରକ—Injurious; mischief-making; hurtful; mischievous.

ଅପକାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅପ + କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Apakārī ୧ବ.)—
(ଅପକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅପକାରକ (ଦେଖ)
(ଉପକାରୀ—ବିପରୀତ) Apakāraka (See)

ଅପକୀରତି—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବି—ଅପକୀର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)
Apakirati Apakīrtti (See)
ଅପକୀରତ ଭଲ ଧ୍ରୁବଦେବରେ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦ୍ୟାଧରୀ ।

ଅପକୀର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅପ=ବିରୁଦ୍ଧ; ବିପରୀତ+କୀର୍ତ୍ତି)—
Apakīrtti ୧ । ଅପଯଶ—1. Ill fame.
୨ । ଦୁର୍ନାମ; ଅଖ୍ୟାତି—2. Bad name; infamy.
କବିପ୍ରିୟ ନାମେ ସେ ହୋଇବ ଅପକୀର୍ତ୍ତ
ହାରିଲା ମହାସୁରେ. ଦ୍ରୁ.ଶ ।
୩ । କଳଙ୍କ—3. Disgrace.
୪ । ଅପବାଦ—4. Defamation.
୫ । ମନକର୍ମ; ଦୁଷ୍କର୍ମ—5 Bad activities.

ଅପକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ=ନିକୃଷ୍ଟ + କୃ ଧାତୁ=କରିବା + କର୍ମ.
Apakṛuta ତ)—ଯାହାର ଅନିଷ୍ଟ କରାଯାଇଅଛି—
(ଅପକାର—ବ) Harmed; injured; wronged.
ସଂ. ବି. (ଅପ + କୃ ଧାତୁ + ଭାବ. ତ)—ଅପକାର—
Injury; mischief

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଡା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବତ' ଦେଖିବେ ।

ଅପକୃତ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ଅନିଷ୍ଟ+କୃ ଧାତୁ=କରିବା+କ୍ତ. ଭାବ. ଭାବ)—
Apakṛuti ୧ । ଅପକାର—1 Injury; harm.
୨ । ଅନିଷ୍ଟ—2. Mischief

ଅପକୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ=ନିମ୍ନକୁ+କୃଷ ଧାତୁ=ଟାଣିବା+କର୍ମ. ତ)-
Apakṛushṭa ୧ । ଅଧମ—1. Bad.
(ଅପକୃଷ୍ଟତା—ବି) ୨ । ନିକୃଷ୍ଟ—2. Inferior.
୩ । ମାଡ—3. Course; gross; low.

ଅପକୃଷ୍ଟତା—ସଂ. ବି. (ଅପକୃଷ୍ଟ+ଭାବ. ତା)—
Apakṛushṭatā. ନିକୃଷ୍ଟତା—Inferiority; badness.

ଅପକ୍ୱ—ସଂ. ବିଶ (ଅ=ନୁହେ+ପକ୍ୱ)—
Apakwa ୧ । କଞ୍ଚା—1. Unripe.
୨ । ଅପରିଣତ—2. Immatured.
୩ । ଅରନ୍ଧା—3. Uncooked.
୪ । ଅସିଦ୍ଧ—4. Unboiled; badly cooked.

ଅପକ୍ୱ (ଅନ୍ନ)—ଦେ. ବି. (ଅପକ୍ୱ=ଅରନ୍ଧା+ଅନ୍ନ=ଖାଦ୍ୟ)—
Apakwa (anna) ୧ । ଯାହା ସିଝା ହୋଇ ନ ଥାଏ—
1. Unkooked.
୨ । ନିରଶ୍ଚ ଭୁ (ଖାଦ୍ୟ)—ଯାହା ପାଣିରେ ସିଝା ହୋଇ ନାହିଁ ଓ ଯହିଁରେ ଲୁଣ ପଡ଼ ନାହିଁ—
"ଦେବୋଦ୍ଦେଶ ଯହ ପକ୍ୱଂ ଯହ ପକ୍ୱଂ ଭବଣଂ ବହା
ଅପକ୍ୱଂ ଯହ ବହାଭସ୍ୱାହ— ବାଲସଦ୍ଦସ୍ୱ ଚକ୍ରନ୍ତ ।
(ଯଥା—ଘୃତପକ୍ୱ; ତୈଳପକ୍ୱ; ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଓ ଘୃତ ଆଦି)—
2. (the food) Cooked with water and unseasoned with salt.
୩ । ରନ୍ଧା ହୋଇ ନ ଥିବା (ଯଥା—ଚୂଡ଼ା)
3. Unboiled.

ଅପକ୍ରମ—ସଂ. ବି (ଅପ=ଦୂରକୁ+କ୍ରମ ଧାତୁ=ଯିବା+ଭାବ. ଅ)—
Apakrama ୧ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—1. Retreat.
(ଅପକ୍ରମଣ—ବିପରୀତ) ୨ । ପଳାୟନ—2. Flight.
(ଅପକ୍ରାନ୍ତ—ବିଶ)

ଅପକ୍ରମଣ—ସଂ. ବି (ଅପ+କ୍ରମ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Apakramaṇa ଅପକ୍ରମ (ଦେଖ) Apakrama (See)

ଅପକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଶ (ଅପ=ଦୂରକୁ+କ୍ରମ ଧାତୁ ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Apakrānta ୧ । ଅପସୃତ—1. Removed.
(ଅପକ୍ରମ—ବି) ୨ । ପଳାୟିତ—2. Fled away.

ଅପକ୍ରିତି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ—ଅପକୀର୍ତ୍ତି)—
Apakriti ଅପକୀର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)
ଅପକୀତ୍ତି Apakīrtti (See)
ଅପକୀର୍ତ୍ତି

ଅପକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (ଅପ=ଅନିଷ୍ଟ+କ୍ରିୟା. କାର୍ଯ୍ୟ)—
Apakriyā ୧ । ଅପକାର—1. Injury.
୨ । ଦୁଷ୍କର୍ମ—2. Wicked act.
୩ । ନିଷିଦ୍ଧ କର୍ମ—3. Prohibited action.

ଅପକ୍ରୋଶ—ସଂ. ବି (ଅପ=ବିରୁଦ୍ଧାର୍ଥକ+କ୍ରୁଶ ଧାତୁ=କ୍ରୋଧ କରିବା +ଭାବ. ଅ)—ନିନ୍ଦା; ଭର୍ତ୍ସନା—Censure.
Apakrośa

ଅପକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ପକ୍ଷ)—ପକ୍ଷଶୂନ—
Apaksha Wingless.

ଅପକ୍ଷପାତ—ସଂ. ବି (ଅ=ନୁହେ+ପକ୍ଷପାତ)—
Apakshapāta ଦୌଣସି ପକ୍ଷ ନ ଧରିବା—Impartiality.
(ପକ୍ଷପାତ—ବିପରୀତ) ଦେ. ବିଶ— ଦୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପକ୍ଷ ନେଇ ନ ଥିବା—Impartial; unbiased.

ଅପକ୍ଷପାତତା—ସଂ. ବି (ଅପକ୍ଷପାତିନ୍+ଭାବ. ତା)—
Apakshapātitā ଦୌଣସି ପକ୍ଷ ଧରି ନ ଥିବା ଗୁଣ—Impartiality

ଅପକ୍ଷପାତୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ନ=ପକ୍ଷପାତିନ୍—୧ମା. ୧ବ)—
Apakshapātī ଯେ ଏକ ପକ୍ଷର ସହାୟତା କରେ ନାହିଁ;
(ଅପକ୍ଷପାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯଥାର୍ଥବାଦୀ—Impartial.

ଅପକ୍ଷରା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ—ଅପ୍ସରା)—
Apakshrā
ଅପ୍ସରା ଅପ୍ସରା (ଦେଖ)
ଅପ୍ସରା Apsarā (See)

ଅପକ୍ଷରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ—ଅପ୍ସରା)—
Apakshrī ଅପ୍ସରା (ଦେଖ)—
ଅପ୍ସରୀ Apsarā (See).
ଅପ୍ସରୀ

ଅପକ୍ଷା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବିଶ. (ସ. ଅପକ୍ଷପାତ)—ଅପକ୍ଷପାତ (ଦେଖ)
Apakshā Apakshapāta (See)
ଧର୍ମ ଅର୍ଥ ବହୁଁକର ଏ କଥା କହ୍ନା
ମହୋଦଧ ମେଦ ପରସ୍ପେ ଯେ ଅପକ୍ଷା ।
କବିସଂହ. ମହାଭାରତ—ବନ ।

ଅପକ୍ଷାତ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅପଖ୍ୟାତ)—ଅପଖ୍ୟାତ (ଦେଖ)—
Apakshāta Apakhyāta (See).

ଅପକ୍ଷାତି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ.—ଅପଖ୍ୟାତ)—
Apakshāti ଅପଖ୍ୟାତ (ଦେଖ)—
ଅଖ୍ୟାତି Apakhyāti (See).

ଅପଖା (ଚୁଲି)—ଦେ. ବିଶ. (ଯେଉଁ ଚୁଲିରେ ପଖା ବା ମୁହଁ ନାହିଁ)—
Apakhā (chuli) ୧ । ଅମୁହାଁ (ଚୁଲି)—
1. (oven) Without a side-mouth.
୨ । ଏକମୁହାଁ (ଚୁଲି)—
2. One-roomed (oven).

ଅପଖ୍ୟାତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅପ+ଖ୍ୟା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)--
Apakhyāta ୧ । ନିନ୍ଦିତ—1. Blamed.
(ଅପଖ୍ୟାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅପବାଦଗ୍ରସ୍ତ—2. Defamed.
(ଅପଖ୍ୟାତ—ବି)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅଦନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଅପଖ୍ୟାତି—ସଂ. ବି. (ଅପ + ଖ୍ୟାତି)—
Apakhyāti ୧ । ନିନ୍ଦା—1. Blame.
୨ । ଅପବାଦ—2. Disrespect.
୩ । ଅଖ୍ୟାତି— 3. Scandal.

ଅପଗତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ=ଦୂରକୁ + ଗମ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Apagata ୧ । ପ୍ରସ୍ଥିତ—1. Gone away.
(ଉପଗତ—ବିପରୀତ) ୨ । ପଳାୟିତ—2. Departed.
ପଗମ:—ବି) ୩ । ଅପସୃତ—3. Removed.
୪ । ଉହ୍ନତ; ମୃତ—4. Disappeared; dead.

ଅପଗମ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ଦୂରକୁ + ଗମ ଧାତୁ=ଯିବା + ଭାବ. ଅ)
Apagama ୧ । ବିନାଶ—1. Destruction.
ଉପଗମ } ବିପରୀତ ୨ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—2. Disappearance.
ଅପଗମ } ୩ । ପଳାୟନ—3 Removal
୪ । ନିର୍ଗମ—4. Exit.
୫ । ମୃତ୍ୟୁ—5. Death.

ଅପଗମନ—ସଂ. ବି (ଅପ+ଗମ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Apagamana ଅପଗମ (ଦେଖ)—
Apagama (See).

ଅପଗା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅପ=ନିମ୍ନକୁ + ଗମ ଧାତୁ=ଯିବା + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ.
Apagā. ଅ —ନିମ୍ନଗା; ନଦୀ—River.

ଅପଗୁରୁ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ନିନ୍ଦିତ + ଗୁରୁ)—ଖରାପ ଗୁରୁ—
Apaguru Bad preceptor.
ଅପଗୁରୁ ଅବା ଅପଶିଷ୍ୟ ନ ଜାଣନ୍ତି ।
ଭାରତୀ—ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଅପଘନ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ନଷ୍ଟ ହେବା+ହନ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—
Apaghana ୧ । ଦେହ; ଶରୀର—1. Body.
୨ । (ଅପ=ଦୂରୀଭୂତ+ଘନ=ମେଘ)—ଶରତ୍‌କାଳ—
2. Autumn.
୩ । ସୀମା—3. Limit.
ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପ=ଅପଗତ ହୋଇଥିବା + ଘନ =ମେଘ)—ମେଘଶୂନ୍ୟ; ନିର୍ମେଘ—Cloudless.

ଅପଘାତ—ସଂ. ବି (ଅପ + ହନ ଧାତୁ=ବିନାଶ କରିବା + ଭାବ. ତ)—
Apaghāta ୧ । ଅକସ୍ମାତ୍ ମାରକ ଘଟଣା; ଅକାଳମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବା ଘଟନା—1. Fatal accident.
୨ । ଅକସ୍ମାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ—2. Accidental death.
୩ । ମରିବା ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ମରଣ—
3. Untimely death.
୪ । ହତ୍ୟା—4. Murder.
ଦୋଷରେ ଅପଘାତ ଅଗ୍ରିତ ହ କରିବ । ଭାରତୀ ମହାଭାରତ, ଅଶ୍ୱ ।

ଅପଘିଞ୍ଚା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଣ୍ଡାମ). ବି—ଚୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ କାହାଠାରୁ ନେଇ
Apaghiñchā ପୁନର୍ବାର ଫେରାଇ ଦେବା—
The act of returning something received.

ଅପଘୃଣ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅପ=ଦୂରୀଭୂତ+ଘୃଣା=ଦୟା; ଲଜ୍ଜା;
Apaghruṇa ଘୃଣା)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ—1. Unkind; cruel.
(ଅପଘୃଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—2. Devoid of shame.
୩ । ନିର୍ଘୃଣ—3. Having no hatred.

ଅପଚୟ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ବିପରୀତାର୍ଥ + ଚି ଧାତୁ=ଚୟନ କରିବା + ଭାବ.
Apachaya ଅ)—୧ । ହାନି; କ୍ଷତି—1. Loss.
ବହୁ ଯେଉଁ ବାର୍ତ୍ତି ଏହି ବଂଶ ବନ୍ଧୁ
କେମ୍ପେଟ୍ଟ ଏଥିରେ ଅପଚୟ ନ ଥାଉନ୍ତୁ । ସାରଳା: ମହାଭାରତ, ଆ ।
୨ । ନାଶ—2. Destruction.
(ସମ୍ପତ୍ତି—ବିପରୀତ) ୩ । ଖସ୍ତି; ବ୍ୟୟ; ବୃଥାବ୍ୟୟ—3. Waste.
ପୁଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣ ବଧାନେ ମେଦିନି ଅପଚୟ । ସାରଳା ମହାଭାରତ, ବନ ।
୪ । ହ୍ରାସ; କମିଯିବା—4. Diminution; decrease.

ଅପଚାୟିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ+ଚାୟ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କର୍ମ: ତ)—
Apachāyita ୧ । ପୂଜିତ—1. Worshipped.
୨ । ଶାଣିତ—2. Whetted.
୩ । (ଅପ+ଚି ଧାତୁ. ଣିଚ୍+ତ)—ଅପବ୍ୟୟିତ—
3. Wasted; dissipated.

ଅପଚାର—ସଂ. ବି. (ଅପ + ଚର ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Apachāra ୧ । ସ୍ୱଧର୍ମଲଙ୍ଘନ—1. Violation of one's religious bents.
(ଉପଚାର—ବିପରୀତ)
୨ । ଅହିତାଚାର; ଅତ୍ୟାଚାର—2. Oppression.
୩ । ଅପଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ—
3. Taking prohibited things.
୪ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗ; ଭକ୍ଷିତ ବସ୍ତୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଲେ ଯାହା ଝାଡ଼ା ହୋଇ ଉଦରରେ ଜନ୍ମିବା ରୋଗ—
4. Dyspepsia; indigestion; looseness of bowels.
୫ । ଅବିନୟ—5. Want of humility.

ଅପଚିକୀର୍ଷା—ସଂ. ବି. (ଅପ=ଅନିଷ୍ଟ+କୃ ଧାତୁ=କରିବା+ଇଚ୍ଛାଥ.
Apachikīrshā ସନ୍; ଭାବ. ଆ)—ଅପକାର କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
Desire to injure another person.

ଅପଚିକୀର୍ଷୁ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.(ଅପ + କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ସନନ୍ତ. ଉ) -
Apachikīrshu ପରର ଅପକାର କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ—
(ଉପଚିକୀର୍ଷୁ—ବିପରୀତ) Bent on injuring another person.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତ୍ତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅପଚିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପ=ବିପରୀତାର୍ଥକ+ଚି ଧାତୁ=ଚୟନ କରିବା Apachita +କର୍ମ. ତ)—୧ । ବ୍ୟୟିତ; ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ଦାନ (ଅପଚିତ—ବ) ଘଟିଥିଲା—1. Deteriorated.

୨ । କ୍ଷୀଣ—2. Spent up; thinned.

୩ । (ଅପ+ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କର୍ମ. ତ)—ପୂଜିତ—3. Worshipped.

୪ । ଅପବ୍ୟୟିତ—4. Wasted; squandered away.

୫ । ବିନଷ୍ଟ—5. Lost; destroyed.

ଅପଚିତି—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଚି ଧାତୁ=ଚୟନ କରିବା+ଭାବ. ତି)—Apachiti ୧ । କ୍ଷୟ; ବ୍ୟୟ—1. Waste; dissipation.

୨ । ଅପବ୍ୟୟ (ଦେଖ)
2. Apabyaya (See)

୩ । (ଅପ+ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+ଭାବ. ତି)—ପୂଜା—3. Worship.

୪ । ମରିଚ ଋଷିଙ୍କ କନ୍ୟା—4. The daughter of the sage Marichi.

ଅପଚ୍ଛାୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପ=ଲୁପ୍ତ ହେବା+ଛାୟା)—Apachchhāya ଛାୟାବିହୀନ—Shadowless.

ଅପଚ୍ଛାୟା—ସଂ. ବି. (ଅପ=ହୀନ+ଛାୟା)—Apachchhāyā ଛାୟାରୂପ; ଭୂତପ୍ରେତାଦି—Apparition; phantom.

ଅପଛ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅତି ନଗଣ୍ୟ (ବସ୍ତୁ); ମୂଲ୍ୟହୀନ (ପଦାର୍ଥ)—Apachha 1. Despicable or valueless. (things).
ଅଚ୍ଛୁବ୍
ଅଦ୍ଭୁତ (ଯଥା—ଅପଛକୁ ସୁନା, ନୃପତିକ କନା ମାତକୁ ଭିଡ କଲେ ।)

୨ । ଅତି ନୀଚ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Very low or mean (person).

ଅପଛ ଜାତି—ପ୍ରା. ବି—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି—Apachha jāti Untouchable caste
ଅଚ୍ଛୁବ ଜାତି
ଅଦ୍ଭୁତ ଜାତ

ଅପଛରା—ପ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅପ୍ସରା)—ଅପ୍ସରା (ଦେଖ)
Apachharā Apsarā (See)
ଅପଛରା ଅଣ୍ଟ ଅପଛରେ ଦେଇ ବି ନଦୀ ନଦନଦୀକୁ ଅଗେ ।
ପ୍ରତାପ. ଗଣିସେନା ।

ଅପଛରି—ପ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅପ୍ସରା)—ଅପ୍ସରା (ଦେଖ)
Apachhari Apsarā (See)

ଅପଛେରା—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅପ୍ସରା)—ଅପ୍ସରା (ଦେଖ)
Apachherā Apsarā (See)

ଅପଛେରି—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅପ୍ସରା)—ଅପ୍ସରା (ଦେଖ)
Apachheri Apsarā (See)

ଅପଜା—ଦେ. ବିଣ—ପଜା ହୋଇ ନ ଥିବା—
Apajā Unwhetted.
ଯେ ଅସ୍ତ୍ରେ ସାନ ଦେଓୟା ହୟ ନ'ଇଁ
ଧାରଧରା ନୟ ହୁଆ

ଅପଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ନିପଟ୍; ନିତାନ୍ତ—Very.
Apaṭ (ଯଥା—ଅପଟ୍ ଗଧା ।)
ଆକାଟ୍

ଅପଟାନ୍ତର—ସଂ. ବିଣ. (ଅ=ନୁହେ+ପଟ=ବସ୍ତ୍ର+ଅନ୍ତର=ବ୍ୟବଧାନ)—Apaṭāntara ୧ । ସଂସକ୍ତ; ଅବ୍ୟବହିତ—1. Very near.

୨ । (ଅ=ନୁହେ+ପଟ=ଚତୁଷ୍ପଟ+ଅନ୍ତର=ବ୍ୟବଧାନ)-ଯାହାର ପଟାନ୍ତର ବା ଉପମା ନାହିଁ; ନିରୁପମ—
2. Incomparable.

ଅପଟୀ—ସଂ. ବି. (ଅ=ନୁହେ+ପଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—Apaṭī (ମଝିରେ ବ୍ୟବଧାନ ଥିବାରୁ)—ଯେ ଗମନ କରାଇ ଦିଏ ନାହିଁ; ବସ୍ତ୍ରାବରଣ; ପର୍ଦ୍ଦା; ଯବନିକା—Screen; wall of cloth; a cloth-partition.

ଅପଟୀକ୍ଷେପ—ସଂ. ବି. (ଅ=ନୁହେ+ପଟୀ=ପର୍ଦ୍ଦା+କ୍ଷେପ=ପଡ଼ିବା ବା ଅପଟୀ=ପର୍ଦ୍ଦା+କ୍ଷେପ=ଅଲୋଡ଼ନ)—ପର୍ଦ୍ଦାକୁ ଅଡ଼େଇ ଦେଇ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଉପସ୍ଥିତି—
(Lit. The tossing aside of the curtains) Precipitate entrance of an actor on the stage without the fall of curtain or drop scene; a sudden appearance of an actor on the stage.

ଅପଟୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ=ନୁହେ+ପଟୁ=ସମର୍ଥ)—
Apaṭu (ଅପଟୁତା—ବ) (ସୁପଟୁ—ବିପରୀତ)
୧ । ଅସମର୍ଥ—
1. Unskilled; awkward.
୨ । ଅଶକ୍ତ; ଅକ୍ଷମ—2 Incapable.
୩ । ଅସୁସ୍ଥ—3. Sick.
୪ । ଅଯୋଗ୍ୟ—Incompetent;unfit.

ଅପର୍ଦ୍ଦ—ଦେ. ବି—୧ । ବିରୋଧ—1. Opposition.
Aparda ୨ । ଶତ୍ରୁତା—2. Enmity; bad terms (between two persons).
ଅପର୍ଦ୍ଦ
ଅବନ ଗୁଣାଯାଏ ସୁଅମାନେ ଭଡ଼ା ଉଠାଇ ଦେବାକୁ ବାପ ପୁଅଙ୍କର ଅପର୍ଦ୍ଦ—
ପଙ୍କଜମୋହନ. ଛାଣ ଅଠଗୁଣ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିରୋଧୀ—1. Inimical

୨ । ପତନରହିତ; ସ୍ଥାୟୀ—2. Not collapsing.

୩ । ଯାହା ପଡ଼ିଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ—
3. Not liable to fall down.

ଅପଡ଼ାପୃଥିବୀ—ଦେ. ବି—ଅପୋଡ଼ାପୃଥିବୀ (ଦେଖ)
Apardāpṛuthibī Apordāpṛuthibī (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ଂ	ଲ୍ଅ	ବ	ନ୍ଦ

ଅପଢ଼ୁଆ—ଗ୍ରା. ବିଶ—(ସଂ. ଅପଠିତ)—
Apardhuā ଅଶିକ୍ଷିତ; ଯେ ବହି ପଢ଼ି ନାହିଁ—
ମୂର୍ଖ Uneducated; unlettered.
অপঢ়

ଅପଣା—ଦେ. ବିଶ—ଯାହା (ଶସ୍ୟାଦି) ଢିଙ୍କି ମୁହଁରେ ଗଦା ଜଗିଯାଇ
Apaṇā ନ ଥାଏ—Not collected or heaped in the husking pit (for being husked by the husking jack).
(ଯଥା—ଅପଣା ଧାନ ।)

ଅପଣ୍ଡିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ=ନୁହେ+ପଣ୍ଡିତ=ବିଦ୍ୱାନ୍) - ଅବିଦ୍ୱାନ୍;
Apaṇḍita ମୂର୍ଖ;ବିଦ୍ୟାଶୂନ୍ୟ— Not learned; ignorant; illiterate.
ମୂର୍ଖ ମୂଢ଼ ମୂର୍ଖ ଜଡ଼ ମୂଢ଼ ଅପଣ୍ଡିତ—ଗାଉଡ଼ାମହାଭାରତ, ବନପର୍ବ ।

ଅପତନ୍ତ୍ରକ—ସଂ. ବି (ଅପ+ତନ୍ତ୍ର+କ)—ମୃଗୀ ରୋଗ; ମୂର୍ଚ୍ଛା ରୋଗ;
Apatantraka ବାତରୋଗବିଶେଷ; ଅପସ୍ମାର ରୋଗ—
Apoplectic fit; fit of apoplexy.

ଅପତାନକ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ତନ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବାତରୋଗବିଶେଷ---
Apatānaka Hysteric fit; hysteria.

ଅପତିଆଣି—ଗ୍ରା. ବିଶ—(ଯାହାର ଉପର ଛାଇ ବା ଉଡ଼ଣୀ ମରିଥାନ୍ତି)—
Apatiāṇi ଅପର୍ତ୍ତିଆଣି (ଦେଖ)—Aparttiāṇi (See).

ଅପତିଆନ—ଗ୍ରା. ବି—ଅପତିଆରା (ଦେଖ)
Apatiāna Apatiārā (See)

ଅପତିଆରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଅବିଶ୍ୱାସ—
Apatiārā Want of confidence or credit.
ଅପ୍ରତ୍ୟୟ
বেপতিয়ারা

ଅପତିଷ୍ଠା – ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା)—ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Apatishṭhā Apratishṭhā (See)
ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା

ଅପତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅ=ନୁହେ+ପତ ଧାତୁ=ପତିତ ହେବା+
Apatya କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—୧ । ବଂଶଧର (ଯାହା ଯୋଗୁଁ ବଂଶ ପତିତ ହୁଏ ନାହିଁ ବା ରକ୍ଷା ଯାଏ)—1. Progeny
୨ । ସନ୍ତାନ; ସନ୍ତତି; ପୁଅଝିଅ—
2. Offspring; child.

ଅପତ୍ୟଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅପତ୍ୟ=ସନ୍ତାନ+ଦା ଧାତୁ=ଦେବା
Apatyadā +ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
୧ । (ଯେ ଅପତ୍ୟ ଦାନ କରେ) ଗର୍ଭଧାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
1. Pregnant woman .
୨ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—2. A tree.

ଅପତ୍ୟାଣି—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଅପର୍ତ୍ତିଆଣି (ଦେଖ)
Apatyāṇi Aparttiāṇi (See)
ଅପତ୍ୟାଣି ବୋଇ ମୁଁ ବଳିବ ନାହିଁ ଦାନ—ଅଦ୍ଭୁତ ରାମାୟଣ ।

ଅପତ୍ୟାରା—ଗ୍ରା. ବି—ଅପତିଆରା (ଦେଖ)
Apatyārā Apatiārā (See)

ଅପତ୍ରପ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପ=ଅପଗତ ହୋଇଅଛି+ତ୍ରପା
Apatrapa =ଲଜ୍ଜା)—୧ । ଯାହାଠାରୁ ଲଜ୍ଜା ଦୂର ହୋଇଅଛି;
(ଅପତ୍ରପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିର୍ଲଜ୍ଜ—1 Shameless; immodest

ଅପତ୍ରପା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପତ୍ରପର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ —Feminine of
Apatrapā Apatrapa.
ସଂ. ବି (ଅପ=ଅନ୍ୟ ଠାରୁ ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି+
ତ୍ରପା=ଲଜ୍ଜା)—୧ । ଅନ୍ୟକୁ ଦେଖି ଲଜ୍ଜା—
1. Bashfulness; coyness.
୨ । ଧୃଷ୍ଟତା—2. Impertinence.

ଅପତ୍ରପିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.(ଅପ+ତ୍ରପ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥ. ଇଷ୍ଣୁ)-
Apatrapishṇu ସ୍ୱଭାବତଃ ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—Bashful; coy.

ଅପଥ—ସଂ. ବି—୧ । (ଅ=ନହେ+ପଥ=ବାଟ)—କୁପଥ; ଅପଥ
Apatha ମାର୍ଗ—1. Bad or evil path.
୨ । (ଅ=ନୁହେ+ପଥ)—ଯାହା ବାଟ ନୁହେ; ଅବାଟ—
2. No road; absence of path.
ସଂ. ବିଶ (ଅ=ନାହିଁ+ପଥ; ଯହିଁର ପଥ ନାହିଁ)—ପଥଶୂନ୍ୟ—
Pathless.

ଅପଥି—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ଅପଥ୍ୟ)—ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର (ଖାଦ୍ୟ)—
Apathi Unwholesome (food)
ଅପଥି; କୁପଥି ସଂ. ବି.—ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଖାଦ୍ୟ—
বেপরহেজ Unwholesome diet; unsuitable diet.

ଅପଥୁକ୍ତା—ଦେ. ବିଶ—ଅନଭ୍ୟସ୍ତ—Inexperienced.
Apatnukī
ଅନଭ୍ୟସ୍ତ
অনাড়ী

ଅପଥି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଅପଥ୍ୟ)—ରୋଗ ସମୟରେ ବା ପରେ
Apathi karibā ଅପଥ୍ୟ ବା ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା—
ଅପଥ୍ୟ ଖାଓୟା To take unwholesome diet
বেপরহেজকরনা during or after illness.

ଅପଥ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅ=ନୁହେ+ପଥ୍ୟ=ଖାଦ୍ୟ)—୧ । ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର
Apathya ଖାଦ୍ୟ—1. Unwholesome (diet)
୨ । ଯାହା ରୋଗୀର ଦେହରେ ସାଏ ନାହିଁ (ଖାଦ୍ୟ)—
2 Unsuitable (diet)
ସଂ.ବି—ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଖାଦ୍ୟ—1. Unwholesome diet.

ଅପଦ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ପଦ=ଗୋଡ଼)—
Apada ୧ । ପଦ-ବିହୀନ—1. Footless; without legs.
୨ । ପଦବୀ-ବିହୀନ—2 Titleless.

ଅପଦଛ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅପଯଶଃ)—ଅପଯଶ; ଦୁର୍ନାମ—
Apadachha Bad name; scandal.
ଅପଯଶ
অপজস

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ଦୃଷ୍ଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁଯା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅପଦସ୍ଥ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ (ଅ=ନୁହେ+ପଦସ୍ଥ=ପଦବୀଯୁକ୍ତ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଯୁକ୍ତ)—୧ । କର୍ମଚ୍ୟୁତ—1. Out of one's
Apadastha (ଅପଦସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) place; removed from one's office; deposed.
୨ । ଅପମାନିତ—2. Insulted; dishonoured.
୩ । ପରାଜିତ—3. Vanquished. discomfited.
୪ । ଅନାଦୃତ—4. Slighted.

ଅପଦାନ—ସଂ. ବି (ଅପ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ)—ଅନୁଷ୍ଠିତ କର୍ମ—
Apadāna Undertaken work.

ଅପଦାନ୍ତର—ସଂ. ବିଶ (ଅ=ନୁହେ+ପଦ=ସ୍ଥାନ+ଅନ୍ତର=
Apadāntara ବ୍ୟବଧାନ)—ଅବ୍ୟବହିତ; ସଂଯୁକ୍ତ—
Very closely connected.

ଅପଦାର୍ଥ—ସଂ. ବି. (ଅ=ଶୂନ+ପଦାର୍ଥ=ବସ୍ତୁ)—ଅଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ—
Apadārtha Nonentity; worthless thing.
ବେ. ବି.—ଅମନୁଷ୍ୟ; ଅଯୋଗ୍ୟ—A worthless chap.
ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ଅଭାବ+ପଦାର୍ଥ)—
୧ । ଅସାର—1. Unsubstantial.
୨ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ; ନିକୃଷ୍ଟ—Worthless;
good for nothing.

ଅପଦିଶ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ମଧ୍ୟ+ଦିଶ=ଦିଗ)—ଦୁଇ ଦିଗର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ;
Apadiśa ବିଦିଗ୍; ବିକୋଣ (ଅଗ୍ନି, ଈଶାନ,ବାୟୁ, ନୈର୍ଋତ)—
Intermediate point of the compass.
(e.g. South-east; South-west; North-east and North-west.)

ଅପଦେବତା—ସଂ. ବି. (ଅପ=ନୀଚ+ଦେବତା:—
Apadebatā ୧ । ଭୂତପ୍ରେତାଦି; ଭୌତିକ ଜୀବ—
1. Ghost; apparition; goblin.
୨ । ଅପୂଜାଦେବତା—Unworshipped
idols; deities of the woods.

ଅପଦେଶ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ଅପକୃଷ୍ଟ+ଦିଶ+କରଣ. ଅ)—
Apadeśa ୧ । ବ୍ୟପଦେଶ; ଛଳ; ବ୍ୟାଜ—
1. Pretext; disguise.
୨ । ଚିହ୍ନ—2. Mark; sign
୩ । ନାମ—3. Name.
୪ । ନିମିତ୍ତ—4. Cause; occasion.
୫ । ଲକ୍ଷ—5. Aim.
୬ । ମନ୍ଦ ସ୍ଥାନ—6. Bad place.

ଅପଦ୍ରବ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ନିକୃଷ୍ଟ+ଦ୍ରବ୍ୟ)—ଖରାପ ପଦାର୍ଥ—
Apadrabya Bad thing.

ଅପଧ୍ୱଂସ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଧ୍ୱଂସ+ଭାବ. ଅ)—
Apadhwamsa ୧ । ଧିକ୍କାର—1. Reproach.
(ଅପଧ୍ୱସ୍ତ—ବିଶ) ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନାଶ—
2. Complete destruction.
୩ । ନିନ୍ଦା; ଅପମାନ—3. Disgrace.
୪ । ତ୍ୟାଗ—Desertion; abandonment.
୫ । ଅପଘାତ—5. Accident.

ଅପଧ୍ୱସ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ+ଧ୍ୱଂସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Apadhwasta ୧ । ଧିକୃତ; ନିନ୍ଦିତ—1. Disgraced;
(ଅପଧ୍ୱଂସ—ବି) cursed.
୨ । ତ୍ୟକ୍ତ—2. Abandoned.
୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—3. Completely destroyed;
crushed.
୪ । ପତିତ—4. Fallen.

ଅପଧ୍ୟାନ—ସଂ. ବି.(ଅପ=ଅମଙ୍ଗଳ+ଧ୍ୟାନ=ଚିନ୍ତା)—
Apadhyāna ୧ । ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା—1. Bad thought.
୨ । ଦୁଷ୍ଟାଭିପ୍ରାୟ—2. Evil intention.

ଅପନୟ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ନୀ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Apanaya ଅପନୟନ (ଦେଖ)—
Apanayana (See).

ଅପନୟନ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ନୀ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—
Apanayana ୧ । ଅପସରଣ; ଦୂରୀକରଣ—
(ଅପନୀତ—ବିଶ) 1. Expulsion; removal.
୨ । ପରିତ୍ୟାଗ—2. Abandonment.
୩ । ନିରାକରଣ—3. Obliteration,
୪ । ପ୍ରମାର୍ଜନ—4. Sweeping away.
୫ । ଅପହରଣ—5. Taking away.

ଅପନୀତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Apanīta ୧ । ତ୍ୟକ୍ତ; ଦୂରୀକୃତ; ଅପସାରିତ—
1 Removed; obliterated.
୨ । ଅପହୃତ—2. Stolen.
୩ । ଖଣ୍ଡିତ—3. Cut into pieces.
୪ । ନିରାକୃତ—4. Dispelled; refuted.
୫ । ନିବାରିତ—5. Prevented .
୬ । ପ୍ରମାର୍ଜିତ—6. Swept away.

ଅପନୋଦ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ନୁଦ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—
Apanoda ଅପନୋଦନ (ଦେଖ)—
Apanodana (See).

ଅପନୋଦନ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ନୁଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Apanodana ୧ । ଖଣ୍ଡନ; ଦୂରୀକରଣ—1. Removal
୨ । ନିରାକରଣ; ନିବାରଣ—2. Obliteration.
୩ । ହରଣ—3. Alleviation.
୪ । ଉପଶମନ—4. Assuaging.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଗ	ଜ	ଣ,ଣ	ଶ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଃ	ନ୍ଦ

ଅପନ୍ତରା—ଦେ ବିଣ. (ସଂ. ପ୍ରାନ୍ତର)—୧ । ଅତି ବିସ୍ତୃତ—
Apantarā Boundless (waste)
କାନ୍ତାର ୨ । ମରୁମୟ ପ୍ରଦେଶ—2. Deserted (tract)
ଉଜାଡ଼ା

ଅପନ୍ତରାଗହ୍ୱର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପ୍ରାନ୍ତର ଓ. ଗହ୍ୱର)—
Apantarāgahira ବିସ୍ତୃତ ମରୁମୟ ପ୍ରାନ୍ତର—
କାନ୍ତାର Wilderness.
ଉଜାଡ଼

ଅପନ୍ତ୍ରା—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅପନ୍ତରା (ଦେଖ)—
Apantrā Apantarā (See).

ଅପନ୍ଥ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅପନ୍ଥା)—
Apantna ଅପଥ (ଦେଖ)—
ଅପଥ Apatha (See).

ଏ ପନ୍ଥାଟିକୁ ଛଡ଼, ଅପନ୍ଥରେ ପଡ଼
ଗାଉଅଛ ବୁଢ଼ା ଗୋବଳକରେ ଚଢ଼ ।
କୃଷ୍ଣକିଡ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅପନ୍ଥା—ସଂ. ବି. (ଅପଥିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । କୁପଥ—
Apanthā 1. Bad path.
୨ । ଅବାଟ—2. Bad ways.

ଅପପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ଅଶୁଦ୍ଧ+ପ୍ରୟୋଗ=ବ୍ୟବହାର)—
Apaprayoga ୧ । ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ—
1. Wrong application.
୨ । ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ—2. Faulty use of grammatical rules.

ଅପବର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ବୃଜ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଅ)—
Apabarga ୧ । ମୋକ୍ଷ; ମୁକ୍ତି; ଫଳସିଦ୍ଧି—
1. Emancipation

ଜଗତ ବଣିତ ଅଧିକ. ଦେଖାଯାଏବର୍ଣ୍ଣ ଗାଥନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ସୁଗବତ ।

୨ । ଜୀବାତ୍ମା ସଙ୍ଗେ ପରମାତ୍ମାର ମିଳନ; ନିର୍ବାଣ—
2. Liberation; extinction from worldly misery or bond.

ନିଜକ ଚିତ ଚୌତ ଚିତ, ଚିତନ ମିଳିଗଲେ ନିଜତ ।
ଏକାନ୍ତ ବାସ ଜଟଦେଖ, ନିର୍ମଳ ଜଳିତ ସମାଧ ।
ଏ ଦନ ଅପବର୍ଗ ଅର୍ଥେ, ଅଜଦେଉଥିବ ଗାଥେ ଗେଡ଼େ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ. ୨୩ ।

୩ । ଶେଷ ମୀମାଂସା; ନିଷ୍ପତ୍ତି—3. Final settlement decision.

ଅପବର୍ଗଗୁରୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅପବର୍ଗ=ମୋକ୍ଷ+ଗୁରୁ)—
Apabargaguru ୧ । ମୋକ୍ଷକର୍ତ୍ତା; ହରି—1. Bishṇu.
୨ । ଶିବ—2. Śiba.

ଅପବର୍ଗଦାତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅପବର୍ଗ=ମୋକ୍ଷ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—ମୋକ୍ଷଦାତା—
(ଅପବର୍ଗଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Redeemer; liberator; one who grants absolution

ଅପବର୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ବୃଜ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Apabarjana ୧ । ଦାନ—1. Gift.
(ଅପବର୍ଜିତ—ବିଣ) ୨ । ବିତରଣ— . Distribution.
୩ । ପରିତ୍ୟାଗ—3. Giving up.

ଅପବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ବୃତ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Apabarttana ୧ । (ଗଣିତ) ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କରଣ—
(ଅପବର୍ତ୍ତିତ—ବିଣ) 1. (Mathematics) Reduction to the lowest term.
୨ । (ଗଣିତ) ଦୌଣସି ଅଙ୍କକୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂଖ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବିଭାଗ କରିବା—2. (Mathematics) Division of a quantity with smaller quantities.
୩ । ବିଚଳନ—3. Transfer; removal
୪ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—4. Change.

ଅପବାଦ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ଘୃଣିତ+ବଦ ଧାତୁ=କହିବା+ଭାବ. ଅ)—
Apabāda ୧ । ନିନ୍ଦା; ଅପଯଶ—
1. Scandal; reproach; defamation.
୨ । କଳଙ୍କ; ଦୁର୍ନାମ—2. Bad name; libel.
୩ । (ଦର୍ଶନ) ଅବସ୍ତୁରେ ବସ୍ତୁଜ୍ଞାନ; ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକୃତ, ବୁଦ୍ଧି ଓ ପଞ୍ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ପ୍ରକୃତ ଅସତ୍ୟକୁ ବୋଲି ଜାଣିବା—
3. (Philosophy) Mistaking the unreal for real.

ଅପବାଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅପ+ବଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Apabādaka ଯେ ଅପବାଦ କରେ—
(ଅପବାଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Accuser; defamer; libeller.

ଅପବାଦ ଦଫା—ଦେ. ବି—ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ଯେଉଁ ଦଫାମାନଙ୍କରେ
Apabāda daphā ଅନ୍ୟ ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କରିବା ଅପବାଦର
ଅପବାଦ ଦଫା ପ୍ରକାର ଓ ଦଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି—
The section of the Indian Penal Code defining the nature of and punishment for the offence of defamation.
[ଦ୍ର—ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନ (Indian Penal Code) ର ୪୫୧ ଦଫାରେ 'ଅପବାଦ' ଅପରାଧର ସଂଜ୍ଞା ଦିଆ ଯାଇଅଛି ଏବଂ ୫୦୦-୫୦୧-୫୦୨ ଦଫାମାନଙ୍କର ଅପବାଦର ଦଣ୍ଡ ଓ ପ୍ରକାରମାନ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ଅଛି ।]

ଅପବାଦ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିନ୍ଦା ରଟନା କରିବା—
Apabāda debā To give a bad name; to
ଅପବାଦ ଦେଓୟା defame; to vilify.
ଅପବାଦ କରନା

ଅପବାରଣ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ବୃ ଧାତୁ. ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—
Apabāraṇa ୧ । ଅନ୍ତର୍ଧାନ; ବ୍ୟବଧାନ—1. Partition.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅପବାର୍ଯ୍ୟ } ବିଶ. ୨ । ବର୍ଜନ; ତ୍ୟାଗ—2. Giving up;
ଅପବାହିତ } desertion.

ଅପବାରିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ + ବୃ ଧାତୁ. ଣିଚ୍ + କର୍ମ. ତ)—
Apabārita ୧ । ଅନାବୃତ—1. Covered.
(ଅପବାରଣ—ବି) ୨ । ବ୍ୟବହୃତ; ଅନ୍ତର୍ହିତ—2. Partitioned.
୩ । ଗୋପିତ —3. Concealed.

ଅପବାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ + ବୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ) —
Apabārjya (ନାଟକରେ) ଜନାନ୍ତିକେ (ଯେଉଁ ବାକ୍ୟକୁ
(ଅପବାରଣ—ବି) ମଧ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟେତାମାନେ ଶୁଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ)—(Drama) Apart; aside (a speech or remark made to the audience and meant not to be heard by the dramatic person on the stage.)

ଅପବାହିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ+ବହ ଧାତୁ. ଣିଚ୍ + କର୍ମ. ତ)—
Apabāhita ୧ । ତାଡ଼ିତ; ବହିଷ୍କୃତ—
1. Driven away; expelled
୨ । ଦୂରକୁ ନୀତ—2. Carried away.

ଅପବିତ୍ର—ସଂ. ବିଶ. (ଅ = ନୁହେ + ପବିତ୍ର = ପରିଶୁଦ୍ଧ)—
Apabitra ୧ । ଅବିଶୁଦ୍ଧ—1. Unclean.
(ଅପବିତ୍ରତା—ବି) ୨ । ଅଶୁଦ୍ଧ—2. Unholy.
୩ । ମଳିନ— 3. Polluted.

ଅପବିତ୍ରତା—ସଂ. ବି. (ଅପବିତ୍ର = ଅଶୁଦ୍ଧ + ତ୍ୱ. ତା)—
Apabitratā ୧ । ଅବିଶୁଦ୍ଧତା; ଅଶୁଦ୍ଧତା—
1. Unholiness.
୨ । ଅପରିଷ୍କାରତା—2. Uncleanliness.

ଅପବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅପ = ନିକୃଷ୍ଟ + ବିଦ୍ୟା)—
Apabidyā ୧ । ନିକୃଷ୍ଟ ବିଦ୍ୟା—1. Inferior learning.
୨ । ମନ୍ଦ ବିଦ୍ୟା—2. Bad learning.
୩ । ବୌଦ୍ଧ-ଧର୍ମ-ତତ୍ତ୍ୱାଦିବିଷୟକ ବିଦ୍ୟା—
3. Buddhistic learning.
୪ । ଅବିଦ୍ୟା (ଦେଖ)
4. Abidyā (See)

ଅପବିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ + ବିଧ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Apabiddha ୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—1. Broken into small fragments.
୨ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—
2. Abandoned; rejected.
୩ । ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ—3. Thrown away.
୪ । ପ୍ରେରିତ—4 Sent.

ଅପବିଦ୍ଧଶିଶୁ—ସଂ. ବି. —୧ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଶିଶୁ—
Apabiddhaśiśu 1. Abandoned child.
୨ । ଯେଉଁ ଶିଶୁକୁ ପିତା ମାତା ପଳାଇ ଦେବାରୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ନେଇ ପୁଅ ପରି ପାଳେ—
2. Child taken up or adopted by a stranger after it has been deserted by its parents.
[ତୁ—ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତିରେ ଅପବିଦ୍ଧ ପୁତ୍ର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ ।]

ଅପବିଷା—ସଂ. ବି. — ନିର୍ବିଷା ଘାସ; ତୃଣବିଶେଷ—A kind of
Apabishā non-poisonous grass.

ଅପବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ = ପଛକୁ + ବୃତ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Apabṛutta ପଶ୍ଚାତ୍‌ମୁଖୀଭୂତ—Set back.

ଅପବ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (ଅପ = ଅପକୃଷ୍ଟ + ବ୍ୟୟ)—
Apabyaya ୧ । କୁକାର୍ଯ୍ୟରେ ଧନର ବ୍ୟୟ—
(ସବ୍‌ବ୍ୟୟ—ବିପରୀତ) 1. Prodigality.
(ଅପବ୍ୟୟିତ—ବିଶ) ୨ । (ଧନ ବା ସମୟର) ବୃଥା ବ୍ୟୟ—
2. Squandering; waste.

ଅପବ୍ୟୟ କରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି.—ଅଯଥା ବ୍ୟୟ କରିବା—
Apabyaya karibā To waste.

ଅପବ୍ୟୟିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ = ଅଯଥା + ବ୍ୟୟ = ଖର୍ଚ୍ଚ + କର୍ମ. ତ)—
Apabyayita ୧ । ବୃଥାରେ ବ୍ୟୟିତ ହୋଇଥିବା—1. Wasted.
୨ । କୁକାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟୟ କରାଯାଇଥିବା—
2. Ill-spent.

ଅପବ୍ୟୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅପବ୍ୟୟ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Apabyayī ଯେ ଅପବ୍ୟୟ କରେ; ବଦଖରଚୀ; ସାହାଖରଚୀ—
(ଅପବ୍ୟୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Wasteful; extravagant; spendthrift.

ଅପଭୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପଗତ + ଭୟ)—ନିର୍ଭୟ—
Apabhaya Fearless.

ଅପଭାଷା—ସଂ. ବି. (ଅପ = ନୀଚ; ଅସାଧୁ + ଭାଷା)—
Apabhāshā ୧ । ଅସାଧୁ ଭାଷା—1. Low or obscene language.
୨ । ନୀଚ ଭାଷା; କୁଭାଷା—2. Indecent words.
୩ । ଅପକୃଷ୍ଟ ଭାଷା—3. Vulgar talk.
୪ । ଇତର ଜନ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା—
4. Common jargon.

ଅପଭାଷିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ+ଭାଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Apabhāshita ୧ । କୁଭାଷିତ—1. Ill spoken.
୨ । ନୀଚ ଭାଷାରେ କଥିତ—
2. Spoken indecently.

ଅପଭ୍ରଂଶ—ସଂ. ବି. (ଅପ + ଭ୍ରନ୍‌ଶ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Apabhraṁśa ୧ । ବିନାଶ—1. Destruction.
(ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ—ବିଶ) ୨ । ଅବନତି—2. Deterioration.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଉ୍ଥ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଥ	ଉ	ନ୍ଦ

୩ । ଇତରଜନକଥିତ ଭାଷା —3. Vulgar dialect.

୪ । ବିକୃତ ଭାଷା—

4. Degenerated form of a word.

୫ । ସାଧୁଭାଷାର ଅଶୁଦ୍ଧ ରୂପାନ୍ତର—

5. Vulgarised form of a word; current word derived from a Sanskrit word.

ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପ + ଭ୍ରଂଶ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Apabhrashṭa ୧ । ରୂପାନ୍ତରପ୍ରାପ୍ତ (ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା)—

1. Vulgarised (word or dialect).

୨ । ପତିତ—2. Fallen.

୩ । ମୂଳ ଶବ୍ଦରୁ ଆଗତ—

4. Derivative (word).

ଅପମନ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପ + ମନ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—

Apamantabya ୧ । ଅନାଦରଣୀୟ—

1. Fit to be insulted.

୨ । ଅବଜ୍ଞାତ; ହେୟ—2. Contemptible.

ଅପମରଣ—ସଂ. ବି. (ଅପ + ମୃ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—

Apamaraṇa ୧ । ଅପମୃତ୍ୟୁ—1 Untimely death.

୨ । ଅପଘାତ ମୃତ୍ୟୁ—2 Accidental death.

ଯେ ଯେକେହି କାଳ ଅସମୟରେ ମରେ । ଘଟାମ୍ବର. ନୃସିଂହଦେବ ।

ଅପମାନ—ସଂ. ବି. (ଅପ = ବିପରୀତ + ମାନ = ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—

Apamāna ୧ । ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା—1. Dishonour.

୨ । ଅନାଦର—2. Contempt.

୩ । ଅବଜ୍ଞା—3. Insult; affront.

ଦେ. ବି.—ଅଭିମାନ—Sullenness due to displeasure.

ଅପମାନଜନକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପମାନ + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Apamānajanaka ଯାହା ଅପମାନ ଜନ୍ମାଏ; ନିନ୍ଦାଦାୟକ—

Disgraceful; compromising one's dignity.

ଅପମାନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନାଦର କରିବା—

Apamāna debā 1. To disregard.

ଅପମାନ ଦେଓୟା ୨ । ଅବଜ୍ଞା କରିବା—2. To set aside.

ଅପମାନ ଦିନା ୩ । ତିରସ୍କାର କରିବା—3. To insult.

ଅପମାନ ହେବା—ଭା. କ୍ରି.—୧ । ଅପମାନିତ ହେବା—

Apamāna hebā 1. To be insulted

୨ । ଅବଜ୍ଞାତ ହେବା—

2. To be disregarded.

୩ । ଅଭିମାନ କରିବା—3. To show sullenness; to give vent to displeasure.

ଅପମାନିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁ. (ଅପମାନ + ସଂଜାତ ଅର୍ଥରେ; ଇତ)—

Apamānita ୧ । ଅପମାନଗ୍ରସ୍ତ; ଅନାଦୃତ—

(ଅପମାନିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Slighted.

(ଅପମାନ—ବି) ୨ । ତିରସ୍କାରପ୍ରାପ୍ତ—

2. Dishonoured; disgraced.

୩ । ଭର୍ତ୍ସିତ—3. Affronted; rebuked.

ଅପମାରଗ—ଭା. ବି—(ସଂ. ଅପାମାର୍ଗ)—ଅପାମାର୍ଗ (ଦେଖ)

Apamāraga Apāmārga (See)

ଅପମାରଙ୍ଗ—ଭା. ବି (ସଂ. ଅପାମାର୍ଗ)—ଅପାମାର୍ଗ (ଦେଖ)

Apamāraṅga Apāmārga (See)

ଅପମାଲୁ—ଭା. ବି—ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ; ଅମାଲୁ; ମାଲପୁଆ—

Apamālu A sort of sweet cake fried

ମାଲପୁଆ with ghee.

मन्ल आ

ଅପମୃତ୍ୟୁ—ସଂ. ବି. (ଅପ = ଅପକୃଷ୍ଟ + ମୃତ୍ୟୁ = ମରଣ)—

Apamṛutyu ଅପମରଣ (ଦେଖ)

Apamaraṇa (See)

ଅପଯଜ୍ଞ —ଭା. ବି. (ସଂ. ଅପଯଶଃ)—ଅପଯଶ (ଦେଖ)

Apajachha Apajaśa (See)

ଅପଯଶ—ଦେ. ବି. (ଅପ = ବିପରୀତ + ଯଶଃ = କୀର୍ତ୍ତି)—୧ । ଅଯଶ;

Apajaśa ଅଖ୍ୟାତି—1 Infamy.

ଅପଯଶ ୨ । ଦୁର୍ନାମ—2. Ill name.

ଅଯଶ ୩ । କଳଙ୍କ—3. Disgrace; dishonour.

(ଯଶ—ବିପରୀତ)

ଅପଯଶଃ—ସଂ. ବି. (ଅପ = ବିପରୀତ + ଯଶଃ = କୀର୍ତ୍ତି)—

Apajaśaḥ ଅପଯଶ (ଦେଖ)

Apajaśa (See)

ଅପଯାତ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅପ = ପଳାଇ + ଯାତ୍ରୀ = ଗମନକାରୀ)—

pajātri ପଳାତକ—Fugitive

ଅପଯାନ—ସଂ. ବି. (ଅପ = ପଳାଇ + ଯା ଧାତୁ = ଯିବା + ଭାବ. ଅନ)—

Apajāna ପଳାୟନ—Flight; running away.

ଅପରିଚିତା—ଭା. ବି—ଅପରାଜିତା (ଦେଖ)

Aparchitā Aparājitā (See)

ଅପରାଜିତା

ଅପର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅ + ପୃ ଧାତୁ = ପାଳନ କରିବା + ଅ)—

Apara ୧ । ଅନ୍ୟ—1. Another; other

(ଅପରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭିନ୍ନ—2. Different.

ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପୂର୍ବରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ :—

୧ । ପ୍ରତିକୂଳ (ଯଥା—ଅପର ଦଳ)—1. Hostile.

୨ । ବିପରୀତ (ଅପର କୂଳ)—2. Opposite.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ବୃତ୍ତିର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାବି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଶୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ପଶ୍ଚାଦ୍‌ବର୍ତ୍ତୀ—(ଯଥା—ପୂର୍ବାପର)—
3. Preceding.

୪ । ଶେଷ—(ଅପରାହ୍ଣ)—4. Ending.

ସଂ. ବ—ହସ୍ତୀର ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଭାଗ—The hind part of an elephant's body.

ଅପରଂଚ ସଂ. ଅ—ଅଧିକ; ଅପିଚ—Besides; moreover; further.
Aparaincha

ଅପରଂତୁ—ସଂ. ଅ—ଅପରଂଚ (ଦେଖ)
Aparaintu Aparaincha (See)

ଅପରକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ଅପ = ଦ୍ରୋହାର୍ଥ + ରଜନ୍ = ରୋଷ କରିବା = କର୍ତ୍ତୃ. ବ)—ବିରକ୍ତ—Displeased.
Aparakta

ଅପରଖ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅପରୀକ୍ଷିତ)—ଅପରୀକ୍ଷିତ—
Aparakha Not examined; not tested.
ଅପରଖ
ଯାଁଚନୀହୁଆ

ଅପରଚ—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ଅପରିଚୟ)—ପରିଚୟର ଅଭାବ—
Aparacha Want of acquaintance.

ଅପରିଚିତ ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଅପରିଚିତ)—୧ । ଅପରିଚିତ—
ଅନଜାନ 1. Unacquainted.
୨ । ଅଜ୍ଞାତ—2. Unknown.

ଅପରଚେ—ପ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଅପରିଚୟ)—ପରିଚୟର ଅଭାବ—
Aparache Want of acquaintance.

ଅପରଚେ ଅଙ୍ଗଭେଦ ଦେଇ ତ ନ ଗଲେ—ଖାତରା ମହାଭାରତ ବନ ।

ଅପରଛନ୍ନ—ପ୍ରା. ବିଣ—(ସଂ. ଅପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ)—ଅପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ (ଦେଖ)
Aparachhana Aprachchhanna (See)

ଅପରଛନିଆଁ—ପ୍ରା. ବିଣ—କୁତ୍ସିତ—Ugly.
Aparachhaniāñ.
ଅପରଛନୀ
ଅପରଛନେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ

ଅପରଜିତା—ପ୍ରା. ବ—ଅପରାଜିତା (ଦେଖ)
Aparajitā Aparājitā (See)

ଅପରତି—ସଂ. ବ. (ଅପ = ପଶ୍ଚାତ୍ + ରମ ଧାତୁ = ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେବା + ଭାବ. ତି)—ବିରତି; ନିବୃତ୍ତି—Cessation.
Aparati

ଅପରତିଆଣି—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପରିଣୀ (ଦେଖ)
Aparatiāṇi Aparttiāṇi (See).

ଅପରତିଷ୍ଠା—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା)—ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Aparatishṭā Apratishṭhā (See)

ଅପରତେ ଜିବା—ପ୍ରା. ଧାତୁ. କ୍ରି—ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବା—
Aparate jibā To disbelieve.

ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସୀ ମୋତେ । ତୁମ୍ଭେ ନ ଯାଅ ଅପରତେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ୧୦ମ ସ୍କନ୍ଧ ।

ଅପରତ୍ୱ—ସଂ.ବ. (ଅପର = ଅନ୍ୟ + ଭାବ. ତ୍ୱ)—ଅନ୍ୟର ଭାବ ବା ଧର୍ମ—
Aparatwa The state of being different.

ଅପରତ୍ର—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ଅପର = ଅନ୍ୟ + କାଳାର୍ଥ ବା ସ୍ଥାନାର୍ଥ. ତ୍ର)—
Aparatra
୧ । ପରକାଳରେ ବା ପରଲୋକରେ—
1. In the next world
୨ । ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ—2. At another place.
୩ । ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ—3. To another place.

ଅପରନ୍ତୁ—ସଂ. ଅ—ଅପରଂଚ (ଦେଖ)
Aparantu Aparaincha (See)

ଅପରପକ୍ଷ—ସଂ. ବ. (ଅପର = ଶେଷ + ପକ୍ଷ = ମାସାର୍ଦ୍ଧ)—
Aparapaksha ୧ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—1. The dark fortnight of a month.
୨ । ପିତୃପକ୍ଷ (ଅର୍ଥାତ୍ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ; ଏ ପକ୍ଷରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତିଳତର୍ପଣ କରାଯାଏ ।)—
2. Specially the dark fortnight of the month of Āswina in which ablutions are offered to the manes of the departed ancestors.

ଅପରପଖ—ପ୍ରା. ବ—(ସଂ. ଅପରପକ୍ଷ)—ଅପରପକ୍ଷ (ଦେଖ)
Aparapakha Aparapaksha (See)
ଅପରପକ୍ଷ

ଅପରପର—ଦେ. ବିଣ—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ—Different.
Aparapara

ଅପରପରଛନ୍ନ ବଳବଳ—ଉତ୍କ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଅପରରାତ୍ର—ସଂ. ବ. (ଅପର + ରାତ୍ରି)—୧ । ଶେଷରାତ୍ରି—
Apararātra 1. The time after mid-night; the close of the night.
୨ । ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରିର ପରଭାଗ ସମୟ—
2. Short hours of the night.

ପୂର୍ବରାତ୍ରେ ଅପରରାତ୍ରେ ଭଳମ୍ବରେ
ମନ୍ଦ ସ୍ୱପ୍ନ ବରନ୍ତ ପ୍ରତିବନ୍ଧେ—କୃଷ୍ଣକିଙ୍କ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅପରଲୋକ—ସଂ. ବ. (ଅପର = ଅନ୍ୟ + ଲୋକ = ମନୁଷ୍ୟ; ସୃଷ୍ଟି)—
Aparaloka ୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Another person.
୨ । ଅନ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି—2. Another world.

ଅପରସନ—ପ୍ରା. ବିଣ.—ଅପ୍ରସନ୍ନ; ନିରାନନ୍ଦ—
Aparasana Unhappy; cheerless.

ଅପରସ୍ପର—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଅ + ପରସ୍ପର)—୧ । ସର୍ବଦା; ନିତ୍ୟ—
Aparaspara 1. Continual.
୨ । ଯାହା ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟ ନୁହେ—2. Not mutual.
୩ । ସବୁବେଳେ—3. Continually.
୪ । ଏକାବେଳକେ—4. At a time.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୂର୍ବାରେ ବୃତ୍ତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତଦ୍ୟତୀତ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ବର୍ଣ୍ଣର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅବବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅପରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ—1. The West

Aparā ୨ । ଜରାୟୁ—2. Womb; uterus.

ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅପରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Apara.

ବେ. ବିଶ—ଅନ୍ୟ; ପୃଥକ୍— Another; different

ପରପତ ସେ ମୋ ସର୍ବସ୍ୱ ପର । ପରଜନ ଛାଡ଼ି ମୋ ଅପର
ପରଣ ଭରେ ଗ୍ରାଣ ପୁଣି ଗଅରଁ ପୁଣି ନ ଅରଇଁ ପରଣର ହେ ବୋଇତ—
ଉଷ୍ଣ. ଷ୍ଟେମ୍ପଥାଳଥ ।

ଅପରାଗ—ସଂ. ବି (ଅପ + ରଜନ ଧାତୁ + ଘଞ୍ ପ୍ରତ୍ୟ. ଅ)—

Aparāga ୧ । ବିରାଗ; ବିରକ୍ତି—1. Displeasure.

୨ । ଦ୍ୱେଷ; ଶତ୍ରୁତା—2. Enmity.

ଅପରାଜିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ = ନୁହେଁ + ପରାଜିତ)—

Aparājita ୧ । ହାର ନ ଥିବା; ଅପରାଜିତ; ଯେ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା (ଅପରାଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପରାଜିତ ହୋଇ ନାହିଁ—

1. Unvanquished; unconquered.

୨ । ଅଜେୟ—2. Unconquerable

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. The God Bishṇu.

୨ । ଶିବ—2. Śiba.

୩ । ଋଷିବିଶେଷ—3. A sage.

୪ । ବିଶ୍ୱ—4. The Universe.

ଅପରାଜିତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପରାଜିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Aparājitā The feminine of Aparājita.

ସଂ. ବି—୧ । ଲତାବିଶେଷ (ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ—ଧଳା ଓ ନୀଳ । ନୀଳ ଫୁଲ ଫୁଟିବା ଅପରାଜିତାକୁ କଳା ଅପରାଜିତା ଓ ଧଳା କଳା ଅପରାଜିତା—ନୀଳୀ; ଫୁଲ ଫୁଟିବା ଅପରାଜିତାକୁ ଧଳା ବିଷ୍ଣୁକ୍ରାନ୍ତା; ଗିରିକର୍ଣ୍ଣିକା । ଅପରାଜିତା ବୋଲି କହନ୍ତି ।)—

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—
କୋୟଲ; କାଳିଙ୍ଗର;
କବାଥୋଟ୍ଟ
ଅପରାଜିତା
ତେ—ଦନ୍ତୀ

1. A Creeper with pretty blue or white flowers;
The mussel shell creeper;
Clitoria Ternatia.

୨ । ଦୁର୍ଗା; ଗୌରୀ—

2. The Goddess Durga, wife of Śiba.

୩ । ଦୂବ; ଦୁବା—

3. Long creeping grass; Duba grass.

୪ । ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକର ଛନ୍ଦବିଶେଷ—

4. A Sanskrit metre.

୫ । ଜମ୍ବୁକୀ ଗଛ—5. Name of a tree.

୬ । ଅଶ୍ୱନପର୍ଣ୍ଣୀ ଗୁଳ୍ମ—

6. Name of a plant.

୭ । ଗଙ୍ଗାଶିଉଳି (ଦେଖ)

7. Gangasiuli (See).

୮ । ଏକପ୍ରକାର ଶର୍ମା ବା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଲତା—

8. A kind of creeper.

ଅପରାଜେୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନ + ପରାଜେୟ)—

Aparājeya ଅଜେୟ; ଯାହାକୁ ପରାଜିତ କରାଯାଇ ନ ପାରେ Invincible; unconquerable.

ଅପରାଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ = ଅପକୃଷ୍ଟ + ରାଧ୍ ଧାତୁ = ସିଦ୍ଧ କରିବା + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅପରାଧୀ—

Aparāddha 1. Guilty; criminal.

୨ । ସ୍ଖଳିତ—2. Slipped.

୩ । ଭ୍ରାନ୍ତ—3. Mistaken; erroneous.

ଅପରାଧ—ସଂ. ବି. (ଅପ + ରାଧ ଧାତୁ = ସିଦ୍ଧ କରିବା + ଘଞ୍ ପ୍ରତ୍ୟ. ଅ)—

Aparādha ୧ । ଦୋଷ—1. Guilt.

୨ । ପାପ—2. Sin.

୩ । ବିଧିବ୍ୟତିକ୍ରମ—3. Infringement of a rule; transgression.

୪ । ତ୍ରୁଟି—4. Fault.

୫ । ଦଣ୍ଡାର୍ହ କାର୍ଯ୍ୟ—5. Offence.

[ଦ୍ର—ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧିରେ ୩୨ ପ୍ରକାର ଗୁରୁତର ଅପରାଧ ବା ପାପର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଅଜ୍ଞାନକୃତ ପାପ ଠାରୁ ଜ୍ଞାନକୃତ ପାପର ଦଣ୍ଡ ବିଶେଷ ଗୁରୁତର ।

(ଅଭିଧାନ) ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ସମାଜର, ରାଜ୍ୟର ବା ରାଜାଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ହୁଏ, ତହିଁରେ ଦେଶର ରାଜା ନିଜେ ମୁଦେଇ ହୋଇ ଫରିଜଦାର ଅଦାଲତରେ ଅପରାଧ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି; ମାତ୍ର ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷର ଶତ୍ରୁ ହୁଏ ସେଥିରେ ଶତ୍ରୁଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ ମୁଦେଇ ହୋଇ ଶତ୍ରୁର ପୂରଣ ପାଇଁ ଦେଓାନ ଅଦାଲତରେ ନାଲିସ୍ କରନ୍ତି ।]

ଅପରାଧ କରିବା—କ୍ରି—ଦୋଷ କରିବା; ଦଣ୍ଡାର୍ହ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—

Aparādha karibā To commit an offence.

ଅପରାଧ କରା [ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଅପରାଧର ଗୁରୁତା ବୁଝିବେ ଅପରାଧ କରନା ସବୁଠାରେ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଦଣ୍ଡବିଧାନ ଅଛନ୍ତି ବରଂ ଅଛନ୍ତି ।]

ଅପରାଧଜନକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପରାଧ + ଜନ ଧାତୁ + ଣକ୍ ପ୍ରତ୍ୟ. ଅକ)—

Aparādhajanaka ୧ । ଦୋଷଜନକ—1. Criminal.

୨ । ଦଣ୍ଡାର୍ହ—2. Offensive.

୩ । ପାପଜନକ—3 Sinful.

ଅପରାଧୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅପ + ରାଧ ଧାତୁ + ଣିନ୍ ପ୍ରତ୍ୟ. ଇନ୍)—

Aparādhī ୧ । ଅପରାଧକାରୀ; ଦୋଷୀ—

(ଅପରାଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Criminal; offender.

୨ । ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An accused person

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ' ଦେଖିବେ ।

ଅପରନ୍ତ୍—ଦେ. ବ—ଭବିଷ୍ୟତ୍—The future.
Aparānt ଦେ. ବିଣ—ଭବିଷ୍ୟତ୍—Future.
ଭବିଷ୍ୟତ୍

ଅପରନ୍ତ—ଦେ. ବ—୧ । ଅପରନ୍ତ୍ (ଦେଖ)
Aparānta 1. Aparānt (See)
ସଂ. ବି. (ଅପର=ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ+ଅନ୍ତ)—ପଶ୍ଚିମ ଦିଗନ୍ତ—
The western point of the compass.
ସଂ. ବିଣ—ପଶ୍ଚିମ ଦେଶୀୟ; ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ—
Western; occidental.

ଅପରାପର—ସଂ. ସର୍ବ. ଓ ବିଣ. (ବହୁବଚନ; ଅପର+ଅପର)—
Aparāpara ୧ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ; ଅନ୍ୟମାନେ—1. Others.
୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁ—2. Different things.

ଅତଏବ ନ ଜାଣେ ଯେ ନିଜ ବିଷୟେ ।
ଗାରଦାମନ୍ଦାରବିରଚିତ ଉପୋଷ ।

ଅପରାପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବି. (ଅପର+ପ୍ରକୃତି)—ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତ, ବୁଦ୍ଧି, ଅହଙ୍କାର ଓ ମନ—ଏପରି ଆଠ ଗୋଟି ପଦାର୍ଥ
(ପରାପ୍ରକୃତି—ବିପରୀତ) (ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ)—(Bedānta philosophy) The five primary elements of nature, Buddhi, Ahaṁkāra and Mana.

ବୁଦ୍ଧି, ଶ୍ରବଣ, ପବନ, ଅନଳ, ଗଗନ,
ବୁଦ୍ଧି, ଅହଙ୍କାର ଆଠ ପ୍ରକୃତିରେ ମନ ।
ଏ ଆଠଟି ଅଟେ ମୋର ଅପରା ପ୍ରକୃତି,
ଏହା ଭିନ୍ନ ଜୀବ ହୋଇଏ ପରା ପ୍ରକୃତି—ଗୀତା ମନ୍ଦ ବିରଚିତ ।

ଅପରାବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅପରା+ବିଦ୍ୟା) - ଋଗ୍ବେଦାଦି ବିଦ୍ୟା—
Aparābidyā Vedic lore.

ଅପରାହ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ଅପର=ଶେଷ+ଅହ; ଜଯାତନଦିବ)—
Aparāhṇa ଦିନର ଶେଷ ଭାଗ; ଉପର ବେଳା—
Afternoon.

ଅପରିଆର୍ବରସ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—
Apariārbaras ଆଗାମୀ ବର୍ଷର ପରବର୍ତ୍ତୀବର୍ଷର ପରବର୍ତ୍ତୀ ବର୍ଷ—
Next year but two.

ଅପରିକଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ=ନୁହେ+ପରିକଳିତ=ଜ୍ଞାତ)—
Aparikalita ୧ । ଅଜ୍ଞାତ—1. Unknown.
୨ । ଅଦୃଷ୍ଟ—2. Unseen.

ଅପରିକ୍ଲାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପରିକ୍ଲାନ୍ତ)—ଅପରିକ୍ଲିଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Aparikl̥ānta Aparikl̥ishṭa (See).

ଅପରିକ୍ଲିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପରିକ୍ଲିଷ୍ଟ)—ନୁହେ ପରିକ୍ଲିଷ୍ଟ—
Aparikl̥ishṭa Not tired out.

ଅପରିଗତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପରିଗତ)—ଅଜ୍ଞାତ—
Aparigata Unknown.

ଅପରିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ଅ=ନୁହେ+ପରିଗ୍ରହ=ଦାନଗ୍ରହଣ)—
Aparigraha ୧ । ଦାନ ଗ୍ରହଣ ନ କରିବା; ଅସ୍ୱୀକାର—
1. Non-acceptance of a gift; refusal.
୨ । ପରିବ୍ରାଜକ—2. Traveller.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅବିବାହିତ—1. Unmarried.
୨ । ଗରିବ—2. Poor

ଅପରିଚିତ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ଅ=ନୁହେ+ପରିଚିତ=ଚିହ୍ନିତ; ଜ୍ଞାତ)—
Aparichita ୧ । ଅଜଣା; ଅଜ୍ଞାତ—
(ଅପରିଚିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not known; strange.
୨ । ପରିଚୟଶୂନ୍ୟ—2. Not familiar.
୩ । ଯାହା ସଙ୍ଗେ ପୂର୍ବରୁ ଜଣାଶୁଣା ନାହିଁ—
3. Unacquainted.

ଅପରିଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ପରିଚ୍ଛଦ)—
Aparichchhada ୧ । ପରିଚ୍ଛଦଶୂନ୍ୟ—1. Unclothed.
(ଅପରିଚ୍ଛଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦରିଦ୍ର—2. Poor

ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ଅ+ପରିଚ୍ଛନ୍ନ)—
Aparichchhanna ୧ । ପରିଚ୍ଛଦରହିତ; ବସ୍ତ୍ରଶୂନ୍ୟ—
1. Unclothed.
୨ । ଘୋଡ଼ିଅ ହୋଇ ନଥିବା;ଅନାବୃତ—2. Uncovered
୩ । ମଳିନ—3. Dirty; slovenly; not neat and clean.
୪ । ଅପରିଷ୍କୃତ—4. Unclean.

ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ)—
Aparichchhinna ୧ । ଯାହାର ବିଭାଗ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
1. Indivisible.
୨ । ସ୍ଥିରକରାଯାଇ ନ ଥିବା—
2. Unsettled; undefined.
୩ । ଅସୀମ—3. Unlimited.

ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନ) —ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନ (ଦେଖ)
Aparichhinna Aparichchhinna (See).

ତୋର ବିଦ୍ୟେ ମାଟି ପୁଣ, ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନ ଦେଇ ଗୁଣ ।
ନିଳାଚଳ, ଭାରତ, ୨୩ ।

ଅପରିଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ପରିଜ୍ଞାତ)—୧ । ଅଜ୍ଞାତ—
Aparijñāta 1. Unknown.
୨ । ଅଳ୍ପ ଜଣା ଥିବା—2. Not well known.

ଅପରିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (ଅ+ପରିଜ୍ଞାନ)—ମୂର୍ଖତା—
Aparijñāna Stupidity; ignorance.

ଅପରିଣତ—ସଂ. ବିଣ (ଅ=ନୁହେ+ପରି=ସମ୍ୟକ୍‌ରୂପେ+ନମ
Aparipata ଧାତୁ=ନଇଁବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ, ଯାହା ଫଳଭାରରେ ନଇଁ ନାହିଁ)—୧ । ଅପକ୍ୱ—1. Unripe.
୨ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Incomplete.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଜଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେତେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅବଦତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବଦନ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଅପରିଣତବୟସ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ପରିଣତ+ବୟସ୍ଃ.)—
Aparinatabayask (ଅପରିଣତବୟସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଯାହାର ବେଶି ବୟସ ହୋଇ ନାହିଁ—1. Not mature in years.
୨ । ତରୁଣବୟସ୍କ—2. Young.

ଅପରିଣାମଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅ+ପରିଣାମ+ଦୃଶ ଧାତୁ=ଦେଖିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁରେ
Aparināmadarśī (ଅପରିଣାମଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଅଣ ହେବ ତାହା ଯେ ଭାବେ ନାହିଁ ତ ଦେଖେ ନାହିଁ; ଅବିବେଚକ—Inconsiderate; improvident; thoughtless.

ଅପରିଣାମଦର୍ଶିତା—ସଂ. ବି. (ଅପରିଣାମଦର୍ଶିନ୍+ଭାବ ତା)—
Aparināmadarśitā ଅବିବେଚନାତ୍ମକତା—Short sightedness; improvidence; thoughtlessness as to the future

ଅପରିଣୀତ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅ=ନୁହେ+ପରିଣୀତ=ବିବାହିତ)—
Aparinīta ଅବିବାହିତ (ପୁରୁଷ)—Unmarried (male).
(ଅପରିଣୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପରିତୁଷ୍ଟ—ସଂ.ବିଣ.(ଅ=ନୁହେ+ପରିତୁଷ୍ଟ=ସନ୍ତୁଷ୍ଟ —ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
Aparitushta Unsatisfied; discontented

ଅପରିତୃପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ=ନୁହେ+ପରିତୃପ୍ତ)—ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
Aparitṛupta Not satisfied; not satiated.

ଅପରିତୃପ୍ତି—ସଂ. ବି (ଅ=ନୁହେ+ପରିତୃପ୍ତି)—ଅସନ୍ତୋଷ—
Aparitṛupti Discontent.

ଅପରିତୋଷ—ସଂ. ବି. (ଅ=ନୁହେ+ପରିତୋଷ=ସନ୍ତୋଷ)—
Aparitosha ଅସନ୍ତୋଷ—Dissatisfaction;
(ଅପରିତୁଷ୍ଟ - ବିଣ) discontent.

ଅପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ=ନୁହେ+ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ=ତ୍ୟାଗ କରିବାର
Aparityājya ଯୋଗ୍ୟ)—ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ; ଯାହା ତ୍ୟାଗ କରି ଯାଇ ନ ଯାଏ—Not to be given up or abandoned.

ଅପରିଦିନ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଅପରଦିନ (ଦେଖ)
Aparidina Aparadina (See).

ଅପରିପକ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ=ନୁହେ+ପରିପକ୍ୱ=ଉତ୍ତମରୂପେ ପକ୍ୱ)—
Aparipakwa ୧ । ଅପକ୍ୱ—1. Not quite ripe.
(ଅପରିପକ୍ୱତା ବି) ୨ । ଅପରିଣତ—2. Immature.
୩ । କୌଶଳହୀନ—3. Unskilful

ଅପରିପକ୍ୱତା ସଂ. ବି. (ଅପରିପକ୍ୱ+ଭାବ. ତା)—
Aparipakwatā ୧ । ପାଚି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—1. Unripeness
୨ । ଅପରିଣତ; ଅପକ୍ୱଭାବ—2. State of immaturity.

ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅ=ନୁହେ+ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ=ପରିବର୍ତ୍ତନ-
Aparibarttanīya ଯୋଗ୍ୟ)—ସ୍ଥିର; ଯାହା ବଦଳେ ନାହିଁ—Unchangeable; unalterable.

ଅପରିମାଣ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ପରିମାଣ)—
Aparimāṇa ଅସୀମ; ଅପରିମିତ; ଅତୀବ—
(ଅପରିମିତ—ବିଣ) Without measure; immense.

ଅପରିମିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅ=ନୁହେ+ପରିମିତ)
Aparimita ୧ । ଅସଂଖ୍ୟ—1. Innumerable.
୨ । ପ୍ରଚୁର—2. Immense.
୩ । ଅସୀମ—3. Limitless.
୪ । ଅତ୍ୟଧିକ—4. Immoderate.

ଅପରିମିତଭୋଜନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଅପରିମିତ+ଭୋଜନ)—
Aparimitabhojana ସୀମାତିରିକ୍ତ ଭୋଜନ—Immoderate meal.

ଅପରିମିତଭୋଜୀ—ସଂ. ବିଣ (ଅପରିମିତ+ଭୁଜ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍ ୧ମା.
Aparimitabhojī ୧ବ.) —ଯେ ପ୍ରଚୁର ବା ସୀମ ଖାଦ୍ୟ ଖାଏ—One who eats immoderately.

ଅପରିମିତାଚାରୀ ସଂ. ବିଣ.ସ୍ତ୍ରୀ.(ଅପରିମିତ+ଅ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଣିନ୍)
Aparimitāchārī —ଯେ ଅନିୟମରେ ଚଳେ—
(ଅପରିମିତାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Of intemperate conduct.

ଅପରିମେୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅ=ନୁହେ+ପରିମେୟ)—
Aparimeya ୧ । ଯାହାର ପରିମାଣ ହୋଇ ନ ଯାଏ; ଅସୀମ—1. Illimitable.
୨ । ଅପରିମିତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ—2. Immeasurable; immense.

ଅପରିଶୀଳନ—ସଂ. ବି (ଅ=ନୁହେ+ପରିଶୀଳନ=ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ)—
Aparisīlana ବିଦ୍ୟାନୁଶୀଳନର ଅଭାବ—Want of study; want of cultivation.

ଅପରିଷ୍କାର—ସଂ. ବି. (ଅ=ନୁହେ+ପରିଷ୍କାର=ନିର୍ମଳତା)—
Aparishkāra ଅନିର୍ମଳତା—Impurity; uncleanness.
ବେ. ବିଣ—୧ । ଅପରିଷ୍କୃତ; ମଳିନ;
(ଅପରିଷ୍କୃତ—ବିଣ) ଅନିର୍ମଳ; ଅମାଜିତ—1. Unclean.
୨ । ଅଶୁଦ୍ଧ—2. Impure;.
୩ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ—3. Indistinct; vague; indefinite.

ଅପରିଷ୍କୃତ—ସଂ. ବିଣ (ଅ=ନୁହେ+ପରିଷ୍କୃତ=ମାଜିତ)—
Aparishkṛuta ୧ । ଅମାଜିତ—1. Not cleansed; not refined.
୨ । ମଳିନ—2. Dirty; slovenly.

ଅପରିସର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ପରିସର)—
Aparisara ୧ । ଦୂର; ଯାହା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ନୁହେ; ଦୂରସ୍ଥ—1. Not contiguous; distant.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ବୃଦ୍ଧିତ ୧ ତିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ତିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ତିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ତିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ଚା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ; ସରୁଅ; ଯାହା ଚଉଡ଼ା ନୁହେ—
2. Narrow; not wide.

ଅପରସୀମ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ପରସୀମା = ଶେଷସୀମା)—
Aparisīma ଅସୀମ; ଯାହାର ସୀମା ନାହିଁ—
Boundless; limitless.

ଅପରିସ୍ଫୁଟ—ସଂ. ବିଶ (ଅ = ନୁହେ + ପରିସ୍ଫୁଟ = ସ୍ପଷ୍ଟ)—ଅସ୍ପଷ୍ଟ;
Aparisphuṭa ଗୋଳମାଳିଆ—Indistinct; confused

ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. [ଅ = ନୁହେ + ପରିହାର୍ଯ୍ୟ = ତ୍ୟାଜ୍ୟ]—
Aparihārjya ଅତ୍ୟାଜ୍ୟ; ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ—Unavoidable; inevitable; incapable of being escaped from.

ଅପରୀକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ = ନୁହେ + ପରୀକ୍ଷିତ = ପ୍ରମାଣିତ) — ଯାହା
Aparīkshita ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ; ଅପ୍ରମାଣିତ—Untried; unproved; not tested or examined.

ଅପରୂପ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ = ନିଷ୍ଫ + ରୂପ)—୧ । ଅସୁନ୍ଦର—
Aparūpa 1. Ugly; deformed.
୨ । ଅଦ୍ଭୁତ; ବିସ୍ମୟକର—2. Wonderful.
୩ । ଅପ୍ରତିମ; ତୁଳନାରହିତ—3. Incomparable.
ସଂ. ବି—୧ । ଅଦ୍ଭୁତରୂପ—1. Wonderful appearance.
୨ । କୁରୂପ—2. Deformity.

ଅପରେ—ଦେ. ଅ—ଅଉ; ଏବଂ—And; moreover
Apare ଦ୍ରୁହିଣ ଦେବେଶିଙ୍କେ, ଅପରେ ବଳଭିମାନେ ।
ନିଧରେ ଯାଇ କୁରୁଷେଷ୍ଟେ, ଦ୍ରୋଣ ଦେଖିବାର ଅପେ ।
ଜେନାଥ, ଭାରତ ।

ଅପରେ କିଂ ଭବିଷ୍ୟତି—ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ଓ ବିକୃତ)
Apare kim bhabishyati ପ୍ରବଚନ—
ପରେ କଅଣ ଘଟିବ ତାହା ଜଣା ନାହିଁ—
A phrase meaning—it is not known what will happen afterwards.

[ଦ୍ର—ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ ଅଛି । ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ ମୃତ୍ରର ଖପୁରି ପାଇଲେ । ଦେଖିଲେ ସେ କପାଳରେ ଲେଖା ଅଛି, "ଭୋଜନଂ ଯତ୍ର ଭୁଜାପି ଶୟନଂ ହଟ୍ଟମନ୍ଦିରେ । ମରଣଂ ଗୋମତୀତୀରେ ଅପରେ କିଂ ଭବିଷ୍ୟତି ।" ଏ ଲେଖ ମାନି ଯାତ ଖାଉଥିଲା; ଘର ଅଭାବରେ ହାଟମନ୍ଦିରେ ଶୋଉଥିଲା; ଗୋମତୀତୀରରେ ମରିବାରୁ ଏହାର ଆତ୍ମା ନରକ-ଗାମୀ ହେଲା; ଏଥି ପରେ କଅଣ ହେବ ଏହା ଜାଣିବାରେ କୁତୂହଳୀ ହୋଇ ପଣ୍ଡିତେ ସେ ଖପୁରୀକ ନେଇ ଘରେ ଟାଙ୍ଗି ଦେଲେ । ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ; ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀଯାକ ବିଚାରିଲେ ଯେ ସେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଅମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ପଣ୍ଡିତେ ମଲା ମଣିଷର ଖପୁରୀଟାକୁ ଅଣି ଘରେ ଟାଙ୍ଗିଛନ୍ତି । ଏହା ବିଚାରି ତାକୁ ଏକାବେଳେ ଛେଚି, ଚୂନା କରି ପାଣିରେ ପକାଇ ଦେବେ ବୋଲି ଭାବି ଦୁଇ ସତ୍ତୁଣୀଯାକ ତିକ୍ତିରେ ଖପୁରୀକ ଲୁଚାଇଥିଲେ; ପଣ୍ଡିତେ ଅସି ଦେଖି ବିଚାରିଲେ; ମୁଇ ପରେ ମଧ୍ୟ ଖପୁରୀର ଏଇ ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ଥିଲା ।]

ଅପରେଦ୍ୟୁଃ—ସଂ. କ୍ରି.ବିଶ.(ଅପର + ଏଦ୍ୟୁସ୍ = ଦିବସାର୍ଥେ;ନିପାତନ) —
Aparedyuḥ ୧ । ଅପରଦିନ—1. Another day.
୨ । ପରଦିନ—2. The day after tomorrow.
୩ । ଅପରଦିନ—3. Two days after tomorrow,

ଅପରେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.ଅପରେସନ୍) ଡାକ୍ତର ଅସ୍ତ୍ରପ୍ରୟୋଗ—
Aparesan Surgical operation.
ଅପରେସନ୍
ଚୀରଫାଡ଼

ଅପରେସନ୍ ଟେବୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅପରେସନ୍ ଟେବୁଲ୍)—
Aparesan tebul ଯେଉଁ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଡାକ୍ତର ଅସ୍ତ୍ର-
ଅପରେସନ ଟେବୁଲ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ—
ଚୀରଫାଡ଼କା ମେଜ Operation table.

ଅପରେସନ୍ ରୁମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅପରେସନ୍ ରୁମ୍)—ଯେଉଁ-
Aparesan rum ଘରେ ଡାକ୍ତର ଅସ୍ତ୍ରପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ—
ଅପରେସନ୍ ରୁମ୍ Operation-room.
ଚୀରଫାଡ଼କା କମରା

ଅପରୋକ୍ଷ—ସଂ. ବିଶ (ଅ = ନୁହେ + ପରୋକ୍ଷ = ଚକ୍ଷୁ ବା ଇନ୍ଦ୍ରିୟର
Aparoksha ଅବହର୍ତ୍ତିତ) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ; ସାକ୍ଷାତ୍—Not out of sight; not beyond the reach of the senses.

ଅପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ = ନାହିଁ + ପର୍ଣ୍ଣ = ପତ୍ର.)—
Aparṇṇa ଅପତ୍ର; ପତ୍ରହୀନ; ପତ୍ରଶୂନ୍ୟ—Leafless; bare of foliage.

ଅପର୍ଣ୍ଣା—ସଂ ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ = ଅର୍ଜ୍ଜ + ପର୍ଣ୍ଣ = ପତ୍ର)—
Aparṇṇā ପାର୍ବତୀ; ଦୁର୍ଗା—The Goddess Pārbatī.
[ଦ୍ର—ମହାଦେବଙ୍କୁ ପତି ରୂପ ପାଇବା ମାନସରେ ହିମାଳୟରେ କଠୋର ତପସ୍ୟା କରିବା ସମୟରେ ଗଛର ପତ୍ର ସୁଦ୍ଧା ପାର୍ବତୀ ଆହାର କରୁ ନ ଥିଲେ ।]

ଅପର୍ତ୍ତିଆଣୀ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂ ଅପ୍ରତ୍ୟୟ; ଯାହାଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ
Aparttiāṇī ପ୍ରତ୍ୟୟ ବା ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥାଏ)—ଯେଉଁ ପିଲାର
ଉପର ଭାଇ ବା ଭଉଣୀ ମରିଯାଇଥାଆନ୍ତି—
A child whose elder brother or sister has died before its birth.
[ଦ୍ର—ଅପର୍ତ୍ତିଆଣୀ ପିଲାକୁ ଯମ ଦୃଷ୍ଟି କରି ଶୀଘ୍ର ଯିବ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପିତା ମାତା ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଘୃଣ୍ୟ ନାମ (ଯଥା—ଅପର୍ତ୍ତିଆ, ଦାଡ଼ିଆ, ପାଣୁଆ, ବେଲା, କଣ୍ଡୁରିଆ, ଭାଲୁଆ ପଠାଣିଆ, ଦଇଡ଼ିଆ, ଛଇଡ଼ିଆ, ଫଙ୍ଗାଗ୍ର, ଗୁହିଆ, ବଣା, ବଣା ଓ ବାଳକାଙ୍କୁ ବଣୀ, ବଣ୍ଟା, ପାଲୁଣୀ, ଦାଡ଼ିଆଣୀ) ଦିଅନ୍ତି । ଦେହ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଛ	ଯ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ଊ	ୠ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଷ୍ଟ	ଯ	ସ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଶ	ନ୍ଦ

କେହି ଶିଶୁର ଜନ୍ମମାତ୍ରେ ତାହାକୁ କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କୁ ଦାନ କରି ଦିଅନ୍ତି । ପରେ ପିଲା ନ ମରି ବଞ୍ଚି ଗଲେ ପିଲାର ବ୍ରତ ବା କାନ-ଫୋଡ଼ା ବେଳେ ବଳି ଧନ ଦେଇ ପୁଣି ପିଲାକୁ ଦେବତାଙ୍କଠାରୁ ବିଣି ଅଣନ୍ତି । ଅପର୍ତ୍ତିଅଣୀ ପିଲାଙ୍କର ଜନ୍ମ ପରେ ନାକ ଫୋଡ଼ି ଦେବାର ପ୍ରଥା ଅଛି ।]

ଅପର୍ତ୍ତିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Aparttishṭā Apratishtha (See)

ଅପର୍ବ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପର୍ବ=ଗଣ୍ଠି)— ଯାହାର ଗଣ୍ଠି ବା ପର୍ବ ନାହିଁ—
Aparba Without joints.

ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ=ନୁହେଁ+ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ=ଯଥେଷ୍ଟ; ଅ+ପରି+ଆପ ଧାତୁ+କ)—
Aparjyāpta
୧ । ଅଯଥେଷ୍ଟ—1. Insufficient.
୨ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Incomplete.
୩ । ଅସୀମ; ଅଗଣିତ; ଅସଂଖ୍ୟ—
3. Unlimited; endless
୪ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ—
4. More than sufficient.

ଅପଲ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ଫଳ=ମାଂସ.)—
Apala ମାଂସଶୂନ୍ୟ—Fleshless.
ସ. ବି. (ଅପ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ଖିଲକ; ଖିଲା; ଖୁଣ୍ଟି—Pin; peg.

ଅପଲପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପ+ଲପ ଧାତୁ=କହିବା. ଣିତ+କ)—
Apalapita ଯାହାର ଅପଲାପ କରାଯାଇଅଛି; ଅପହ୍ନୁତ—
(a matter) Which has been belittled in discussion.

ଅପଲାପ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ବିରୁଦ୍ଧ+ଲପ ଧାତୁ=କହିବା+ଘଞ୍. ଅ)—
Apalāpa
୧ । ଢାଙ୍କିବା—1. Concealment.
୨ । ଅସ୍ୱୀକାର—2. Denial.
୩ । ଅନ୍ୟଥାଚରଣ—3. Doing otherwise.
୪ । ବଡ଼ କଥାକୁ ସାନ କରି କହିବା—
4. Belittling.

ଅପଲାପ କରିବା—କ୍ରି—୧ । ଢାଙ୍କିବା—1. To conceal.
Applāla karibā ୨ । ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା—
2. To deny
୩ । ଅନ୍ୟଥାଚରଣ କରିବା—3. Not to do something one was told to do.
୪ । ବଡ଼ କଥାକୁ ସାନ କରି କହିବା—
4. To belittle a matter.

ଅପଶଙ୍କ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପ=ଅପଗତ+ଶଙ୍କା=ଭୟ)—
Apaśaṅka ନିଃଶଙ୍କ; ନିର୍ଭୟ—Fearless.

ଅପଶଙ୍କା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅପଶଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Apaśaṅkā Feminine of Apaśaṅka.
ସଂ. ବି. (ଅପ=ଅମଙ୍ଗଳ+ଶଙ୍କା=ଭୟ)—
୧ । ଦୁଃଶଙ୍କା—1. Extreme fear.
୨ । ଅଶଙ୍କା—2. Misgivings.
୩ । ଅମଙ୍ଗଳାଶଙ୍କା—3. Portents.

ଅପଶଙ୍କିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପଶଙ୍କା=ଅମଙ୍ଗଳ+ଶଙ୍କା+ଇତ=ଯୁକ୍ତ)—
Apaśaṅkita ୧ । ଅଶଙ୍କାଯୁକ୍ତ—1. Full of misgivings or forebodings.
୨ । ଅମଙ୍ଗଳାଶଙ୍କାଯୁକ୍ତ—
2. Ominous; portentous.

ଅପଶଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅପ=ନିମ୍ନରେ+ଶଦ ଧାତୁ=ବସିବା; ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
(ଅପଶଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ ତଳେ ବା ନୀଚରେ ବସେ—
Sitting below others.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଅଧମ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A mean person.
୨ । ସମାଜରୁ ବହିଷ୍କୃତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Outcaste.
୩ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବା ନୀଚଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. Untouchable caste.
୪ । ଜାରଜ ସନ୍ତାନ—4. Illegitimate child.

ଅପଶବ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ଅଧମ+ନିନ୍ଦିତ+ଶବ୍ଦ)—
Apaśabda ୧ । ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ—
1. Ungrammatical word.
୨ । ଅପଭ୍ରଂଶ ଶବ୍ଦ—2. Vulgar word; slang.
୩ । କୁଶବ୍ଦ; ଅଶ୍ଳୀଳ ଶବ୍ଦ—
3. Indecent or obscene word.
୪ । ଇତର ଶବ୍ଦ—4. Low discourse.

ଅପଶବ୍ଦାଭାସ—ସଂ.ବି—କାବ୍ୟଦୋଷବିଶେଷ (ଯହିଁରେ କିଛି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଅପଶବ୍ଦପରି ଗୁଣାଯାଏ)—
Apaśabdābhāsa A defect in composition.
ଉଦାହରଣ—ଶୁଦ୍ଧରଜା ଚନ୍ଦ୍ରେଣ ଦ୍ରବିଣ ତ ବ୍ୟ
ସେ ଚୁମ୍ବିତ ହୋଇ ବସ ଏହେ ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ।
ଅଦ୍ଭୁତଦର୍ପଣ ବିଦ୍ୟାଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ।

ଅପଶା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଯେଉଁ ନଦୀର ପାଣିରେ ପଶି କରି ଯାଇ ହୁଏ ନାହିଁ; ଯହିଁରେ ଏକ ପୁରୁଷରୁ ବେଶି ପାଣି ଥାଏ; ଅଥଳ—
Apaśā ଅପାର ଅଗାହ Unfordable (river); more than a man's depth.

ଅପଶିଖ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପ=ଅପଗତ+ଶିଖା=କେଶ)—
Apaśikha ଲଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡିଆ—With cropped hair.

ଅପଶିଷ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଶିଷ୍ୟ)—କୁଶିଷ୍ୟ—
Apaśishya .Bad disciple.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅତୀତ ଅବା ଅନାଗତ ନ ଜାଣେ । ପ୍ରାକୃ. ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଗୀତା ।

ଅପଶୋକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପ = ଅପଗତ + ଶୋକ)—
Apaśoka ୧ । ଶୋକରହିତ—Free from grief or sorrow.
(ଅପଶୋକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯାହାର ଶୋକର ପ୍ରଶମନ ହୋଇଅଛି—
2. One whose grief has been assuaged.
ସଂ.ବି—ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ—A flowering tree; Janisas Asoka.

ଅପଷ୍ଟ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅସ୍ପଷ୍ଟ)—ଅସ୍ପଷ୍ଟ—
Apashṭa Unintelligible; not clear.
ଅସ୍ପଷ୍ଟ

ଅପଷ୍ଠୁ— ସଂ. ବିଣ. (ଅପ = ବିପରୀତ + ସ୍ଥା ଧାତୁ = ରହିବା + ଉ ଜାତିଚିହ୍ନ)—
Apashṭhu
୧ । ପ୍ରତିକୂଳ – 1. Not favourable.
୨ । ବିପରୀତ—2. Opposite.

ଅପସନ୍ଦ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଅ. ପସନ୍)—
Apasanda ୧ । ଗରପସନ୍ଦ; ନାପସନ୍ଦ; ଅମନୋନୀତ—
ଅପଛନ୍ଦ, ନାପଛନ୍ଦ 1. Unapproved.
ଗରପସନ୍ଦ ୨ । ଅନାଦୃତ—2. Not respected.
ନାପସନ୍ଦ
୩ । ଉପହସିତ—3. Jeered at.
୪ । ନିନ୍ଦିତ—4. Blamed.
୫ । ବିଶ୍ୱାସର ଅଯୋଗ୍ୟ— 5 Unbelievable; unreliable.
୬ । ହୀନ—6. Wretched.
ଯଦି ଯଦି ମନ ବଧ ଅପସନ୍ଦ ଜାଣନ୍ତି ନ ଜଣାଇବାର । ବଦ୍ଭୂତ୍ତ ।
ଦେ. ବି—୧ । ନିନ୍ଦା—1. Blame.
୨ । ଅନନୁମୋଦନ—2. Disapproval.

ଅପସବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅପ = ବିପରୀତ + ସବ୍ୟ = ବାମ)—
Apasabya ୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Southern.
(ସବ୍ୟ—ବିପରୀତ) ୨ । ଡାହାଣ—2. Right.
ମୋର ଚଲି ସବ୍ୟ ଅବା ଅପସବ୍ୟ ହେବେ,
ଯମଲୁଁ ରକ୍ଷା କର ଜଗତିଂହ ଦେବେ । ଦ୍ୱାରାମ୍ବର. ନୃସିଂହସ୍ତବ ।
ସଂ.ବି—ପିତୃତର୍ପଣ ବା ଶ୍ରାଦ୍ଧବେଳେ ପଇତାକୁ ଡାହାଣ କାନ୍ଧରେ ପକାଇବା—The act of putting the sacred thread on the right shoulder at the time of offering oblations to the manes of the ancestors.

ଅପସମାରୁ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅପସ୍ମାର)—ଅପସ୍ମାର (ଦେଖ)
Apasamāru Apasmāra (See)

ଅପସର—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ମାଣ୍ଡି; ବଡ଼ ତକିଆ—
Apasara A large cushioned pillow.
ବଡ଼ ତାକିୟା ଶୀନ ବସ୍ତନ ଯେଗାଇ ଉଠଠଲଙ୍କେ ଗୁପ୍ତ ବସ୍ତ,
ମାଉତକିଆ ଯୋଗାଇ ଯିଉ ଅପସର ବର୍ଣ୍ଣ ଧୂଳ ଶିଖ । ଉତ୍ତରାଖ. ମଧ୍ୟମଙ୍ଗଳ ।

ଅପସରଣ—ସଂ. ବି. (ଅପ = ଦୂରକୁ + ସୃ ଧାତୁ + ଘୁଞ୍ଜିବା + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଗମନ; ପଳାୟନ—
Apasaraṇa
(ଅପସୃତ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Going away to a distance.
୨ । ଘୁଞ୍ଜିଯିବା—2. Moving off.
୩ । ଦୂରକୁ ଯିବା—3. Withdrawal; removal.
୪ । ପଛକୁ ହଟି ଯିବା—4. Moving back.

ଅପସରସା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅପ୍ସରସଃ)—ଅପ୍ସରୀଗଣ—
Apasarasā Heavenly nymphs.
ବଳ ଭେଙ୍ଗ୍ରସ ଦେଇ ବ ଅପସରସା, ବଳାହାରେ ଶୋଭଗୁଣେ ଛଡ଼ାଇ ଉଷା ।
ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ. ୨୩।୨୪ ।

ଅପସରୀ— ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. = ଅପ୍ସରସ୍ ଶବ୍ଦଜ)—
Apasarā
ଅପ୍ସରା ୧ । ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟା; ଅପ୍ସରୀ—
ଅପଛରା
1. The heavenly nymphs.
ଯେବେ ଦ୍ରଷ୍ଟା ଅପସରାଙ୍କ ଗାତ ଦେଖେ—ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ହ ମହାଭାରତ ଅଠ ।
୨ । ଅପ୍ସରୀର ଡାକ ନାମ—
2 The name for calling Apsarā

ଅପସରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପସରିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Apasarāibā The causative form of Apasaribā.
ଅପସରାନ

ଅପସରିବା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. (ଅପ = ସୃ ଧାତୁ)—
Apasaribā ୧ । ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଜିବା—1. To move back.
ହଟେଯାଓୟା ୨ । ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଜିବା—2. To go away.
ହଟନା ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିକୃଷ୍ଟତର ହେବା—
3. (fig) To be inferior.
ଅପସରିଯିବ ରୂପେ ଉମା ଅପସର—ଉଦ୍ରେଖ ।

ଅପସରୀ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅପ୍ସରସ୍)—ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟା; ଅପ୍ସରୀ ।
Apasarī The heavenly nymph.
ବାରବାର ବଦନ୍ତ ନୃତ୍ୟ ଅପସରୀ । ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ, ୪୭।୨ ।

ଅପସର୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ଅପ + ସୃଜ = ତ୍ୟାଗ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—
Apasarjana
୧ । ଦାନ—1. Gift; giving away.
୨ । ପରିତ୍ୟାଗ; ବିସର୍ଜନ—2. Abandonment.
୩ । ଅପବର୍ଗ—3. Beatitude.
୪ । ମୁକ୍ତି—4. Release
୫ । ମାରଣ; ହତ୍ୟା—4. Killing; murder.

ଅପସର୍ପ—ସଂ. ବି. ପୁ. (ଅପ = ଗୋପନରେ + ସୃପ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Apasarpa

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

୧ । ଯେ ଗୋପନରେ ଯିବା ଆସିବା କରେ; ଗୁପ୍ତଚର—
1. Spy; secret emissary.
୨ । ଗୋଇନ୍ଦା—2. A detective.

ଅପସର୍ପଣ—ସଂ. ବି—(ଅପ + ସୃପ ଧାତୁ + ଭାବେ ଅନ) ଅପସରଣ (ଦେଖ)
Apasarpaṇa Apasaraṇa (See)

ଅପସାର—ସଂ. ବି· (ଅପ = ନିମ୍ନ + ସୃ ଧାତୁ + ଭାବେ. ଅ)—
Apasāra ଅପସରଣ (ଦେଖ)—Apasaraṇa (See)

ଅପସାରଣ—ସଂ. ବି. (ଅପ = ନିମ୍ନ + ସୃ ଧାତୁ + ଭାବେ ଅନ)—
Apasāraṇa ୧ । ଅପନୟନ; ତଳକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବା—
(ଅପସାରିତ—ବିଣ) Pushing down.
୨ । କାଢି ନେବା—2. Removal.

ଅପସାରିତ—ସଂ.ବିଣ.(ଅପ=ଦୂରକୁ+ସୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସାର+କର୍ମ ତ)—
Apasārita ୧ । ଘୁଞ୍ଚାଇ ଦିଆଯାଇଥିବା—1. Removed.
୨ । ଦୂରୀକୃତ—2 Driven away.
୩ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ନୀତ—3. Withdrawn.

ଅପସାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପସରିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Apasāribā The causative of Apasaribā.
ଅପସରାନ
ହଟାନା

ଅପସୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପ=ଦୂରକୁ+ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Apasṛuta ୧ । ଗତ—1. Gone away; departed.
୨ । ଚଳିତ; ଅପଗତ; ପଳାୟିତ—
2. Run away; slipped away.

ଅପସ୍କର—ସଂ. ବି. (ଅପ = ନିମ୍ନକୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ (ନିପାତନସିଦ୍ଧ)
Apaskara ୧ । ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—1. The anus.
୨ । ବିଷ୍ଠା—2 Excrement.
୩ । ରଥାବୟବ—
3. The component parts of a car.
୪ । ଅକ୍ଷଯୁଗ; ଅଖ—4. Axle of a car.

ଅପସ୍ତୁ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଉପସ୍ଥ)—ଉଗ; ଲିଙ୍ଗ—
Apastu One's private parts.
(ଯଥା—ସେ ମୋତେ ଅପସ୍ତୁ ଦେଖାଇ ଗାଳି ଦେଲା)

ଅପସ୍ନାତ—ସଂ. ବିଣ (ଅପ = ଅମଙ୍ଗଳ + ସ୍ନା ଧାତୁ = ସ୍ନାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସ୍ନାତ; ଧୁତ ହୋଇ-
Apasnāta ଥିବା (ମୃତ ଦେହ)—1 (dead body)
(ଅପସ୍ନାନ—ବି) Washed.
୨ । ଅଶୌଚ ପରେ ସ୍ନାତ—2. Bathed for the purpose of purification after funerals.

ଅପସ୍ନାନ—ସଂ. ବି (ଅପ + ସ୍ନା ଧାତୁ = ସ୍ନାନ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—
Apasnāna ୧ । ଅଶୌଚକାଳେ ସ୍ନାନ—1. Bath for the
(ଅପସ୍ନାତ—ବିଣ) purpose of purification after funerals.
୨ । ଦାହ ପୂର୍ବରୁ ଶବର ସ୍ନାନ—
2. Bath of a dead body before cremation.

ଅପସ୍ମାର—ସଂ. ବି—(ଅପ = ବିନଷ୍ଟ + ସ୍ମୃ ଧାତୁ + ଭାବ ଅ. ଯାହାଦ୍ୱାରା
Apasmāra ସ୍ମରଣଶକ୍ତି ଲୁପ୍ତ ହୁଏ)—୧ । ବାତଜନିତ ମୂର୍ଚ୍ଛା ରୋଗ—1. Epilepsy.
୨ । (କାବ୍ୟାଳଙ୍କାର)କୁଭାବର ଆବେଶଜନ୍ୟ ମନର ବିକଳତା; ମୂର୍ଚ୍ଛା; (କମ୍ପ, ଘର୍ମ, ଫେନ ଓ ଲାଳ ଏହାର ଲକ୍ଷଣ)—
2. Fit of a person possessed by a ghost.
୩ । ଯୋଷାପସ୍ମାର—3. Hysteria.
୪ । ନିର୍ବେଦ, ଜଡ଼ତା, ମୋହ ଆଦି ତେତିଶ ଭାବ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—4. One of the 33 mental conditions of sentiments.

ଅପସ୍ମାରୁ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଅପସ୍ମାର)—ଅପସ୍ମାର (ଦେଖ)
Apasmāru Apasmāra (See)

ଅପହଞ୍ଚ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୁଷ୍ପ୍ରବେଶ—1. Impenetrable.
Apahaṅcha ୨ । ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ—2. Unattainable.
୩ । (ଯାହା) ଦୂରରେ ବା ଉଚ୍ଚରେ ଥିବାରୁ ଯାହାକୁ ହାତ ପାଏ ନାହିଁ—3. Which cannot be reached; beyond the reach of one's hand.
୪ । ଯାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚେ ନାହିଁ—
4. Not reaching the aim or target.
ଯେତେବେଳ ଜଳ ବା ସରସ, ସେ ବାଣ ଅପହଞ୍ଚ ହେବ ।
ପ୍ରତା—ଦର୍ପଣମାଧ୍ୟମ

ଦେ. ବି—ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟତା—The state of being unattainable.

ଅପହର୍ଦ୍ଦ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉନ୍ନିଦ୍ର—1. Sleepless; wakeful.
Apaharda ୨ । ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ; ନିଦ୍ରାରୁ ଜାଗରିତ—
2. Awaken from sleep.
୩ । ଅନିଦ୍ରିତ—3. Not yet asleep.
ଦେ. ବି—୧ । ନିଦ୍ରାରାହିତ୍ୟ—1. Sleeplessness.
୨ । ଉନ୍ନିଦ୍ରତା—2. Wakefulness.

ଅପହତ—ସଂ. ବିଣ (ଅପ + ହନ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅପଳତ;
Apahata ଅପସାରିତ—1. Removed; taken away.
(ଅପହନନ—ବି.) ୨ । ବିନଷ୍ଟ—2. Distroyed.
୩ । ନିହତ—3. Murdered; killed.

ଅପହନ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅପ + ହନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ୧ମା. ୧ବ.)—
Apahantā ୧ । ବିନାଶକାରୀ—1. Distroying;
(ଅପହନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) destructive; ruinous.
୨ । ଘାତକ; ହତ୍ୟାକାରୀ—2. Murderous.
ସଂ. ବି—୧ । ଘାତକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Murderer.
୨ । ବିନାଶକ—2. Destroyer.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତ୍ତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ରାଷ୍ଟ୍ରାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅପହରଣ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ହୃ ଧାତୁ+ଣିଚ. ଅନ)—ଚୌର୍ଯ୍ୟ;
Apaharaṇa ଚୋରି—Theft; stealing.
(ଅପହୃତ—ବିଣ) ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅ+ପରିହୃତ)—୧ । ଅପରିହୃତ; ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ନ ଥିବା; ନଗ୍ନ—
2. Naked; undressed.
୨ । ଭଦ୍ରମ ବସ୍ତ୍ର ବା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ନ ଥିବା—
2. Not properly or well dressed.

ଅପହରିବା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି (ସଂ. ଅପହରଣ)—ଅପହରଣ କରିବା;
Apaharibā ଚୋରି କରିବା—To steal; to commit theft

ଅପହର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ୧ମା ୧ବ)—
Apahartha ୧ । ଅପହରଣଶୀଳ—1. Habituated to stealing.
(ଅପହର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଅପହରଣକାରୀ; ଚୋରି କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Stealing; plundering (person)
ସଂ. ବି—ଚୋର—Thief; robber.

ଅପହସିତ—ସଂ. ବି (ଅପ=ଭୃଶିତ+ହସିତ=ହାସ୍ୟ)—
Apahasita ୧ । ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ—1. Loud laughter.
୨ । ବିକଟହାସ୍ୟ—2. Fierce laughter.
(ହାସ୍ୟ ତଳେ ନୋଟ—ଦେଖ)
ସଂ. ବିଣ—ଉପହସିତ—Rediculed.

ଅପହସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅପ+ହସ୍ତ)—୧ । ଗଳହସ୍ତାଦିଦ୍ୱାରା
Apahasta ଅପସାରିତ—1. Pushed away or driven away by the hands.
(ଅପହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଅପହୃତ—2. Stolen.

ଅପହସ୍ତିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅପ+ହସ୍ତ+ଇତ)—
Apahastita ୧ । ଅପହୃତ—1. Stolen.
୨ । ଅପସାରିତ—2. Removed.
୩ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—3. Transferred.
୪ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—4. Abandoned.
୫ । ହସ୍ତବହିର୍ଭୂତ—5. Out of the hands.
୬ । ଅପହସ୍ତ; ହାତ ପାଇବା ସ୍ଥାନ ଅପେକ୍ଷା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଦୂରରେ ସ୍ଥିତ—
6. Beyond the reach of one's hands.

ଅପହା—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅପ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Apahā ୧ । ହତ୍ୟାକାରୀ—Murdering.
୨ । ବିନାଶକ; ଉଚ୍ଛେଦକ—2. Destroying.

ଅପହାର—ସଂ. ବି (ଅପ+ହୃ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Apahāra ୧ । ଅପହରଣ; ଚୌର୍ଯ୍ୟ; ଚୋରି—
1 Theft; stealing.
୨ । ଅପବ୍ୟୟ—2. Waste.
୩ । କ୍ଷତି— Loss.
୪ । ସଂଗୋପନ—4. Concealment; hiding.
୫ । ଧନସ୍ୱାମୀର ଅନୁପଯୋଗୀ ବ୍ୟୟ—
5. Unnecessary expenses.
ଗ୍ରା. ବିଣ—(ଭୁଲନା କର ଓ. ହାରିବା)—ପରାଜିତ—
Vanquished.
ବେଦାନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ହୋଇ ଅପହାର । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ମଧ୍ୟ ।

ଅପହାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣକ)—
Apahāraka ଅପହର୍ତ୍ତା (ଦେଖ)
(ଅପହାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Apahartta (See)

ଅପହାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)
Apahārī ଅପହର୍ତ୍ତା (ଦେଖ)
(ଅପହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Apahartta (See)

ଅପହାସ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ନିଷ୍ଠୁର, ଘୃଣ+ହାସ)—
Apahāsa ୧ । ଅକାରଣରେ ହାସ୍ୟ—
1. Laughter without cause.
୨ । ଉପହାସ—2. Sneer.
୩ । ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ—3. Loud laughter.

ଅପହୁଞ୍ଚ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅପହଞ୍ଚ (ଦେଖ)
Apahuñcha Apahañcha (See)

ଅପହୁର୍ଦ୍ଦ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି—ଅପହର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)
Apahurda Apahardda (See)
ପ୍ରାତଃକାଳେ ସକାମାନେ ଅପହୁର୍ଦ୍ଦ ହୋଇ
ସେ ଯାହାର ନିତ୍ୟକର୍ମ ସମ୍ବରେ ବହାଇ ।
ପ୍ରାତଃ—ଜନ୍ମରହସ୍ୟ ।

ଅପହୃତ—ସଂ. ବିଣ (ଅପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ)—
Apahṛuta ୧ । ଚୋରି କରାଯାଇଥିବା (ବସ୍ତୁ)
(ଅପହରଣ—ବି) 1. Stolen; robbed; plundered.
୨ । ଅପହରଣ ବା ଚୋରିଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ—
2. Gained by theft or robbery.

ଅପହ୍ନବ—ସଂ. ବି (ଅପ+ହ୍ନୁ ଧାତୁ=ଗୋପନ କରିବା+ଘଞ୍. ଅ)—
Apahnaba ୧ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଜାଣିକରି ଗୋପନ କରିବା ବା ଲୁଚାଇବା—
(ଅପହ୍ନୁତ—ବିଣ)
1. concealment; ignoring.
୨ । ଅସ୍ୱୀକାର—2. Denial.
୩ । ମିଥ୍ୟା—3. A lie; falschood.
୪ । ସତ୍ୟର ଅପଳାପ—
4. Concealment of truth.

ଅପ+ହ୍ନୁ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗୋପନ କରିବା;
Apa+hnu (root) ଲୁଚାଇବା—1. To conceal.
୨ । ଜାଣି ନ ଜାଣିଲା ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
2. To ignore.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

୩ । ମିଥ୍ୟା କହିବା—3. To lie.

୪ । ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା—4. To deny.

ଅପହ୍ନୁତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପ+ହ୍ନୁ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—

Apahnuta ୧ । ଗୋପିତ; ଲୁକ୍କାୟିତ—1. Concealed.

ଅପହ୍ନୁତ } ବି. ୨ । ଅସ୍ୱୀକୃତ—2. Denied.
ଅପହ୍ନବ }

ଅପହ୍ନୁତି—ସଂ. ବି. (ଅପ+ହ୍ନୁ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—

Apahnuti ଅପହ୍ନବ (ଦେଖ)

(ଅପହ୍ନୁତ—ବିଣ) Apahnaba (See)

୨ । (ଉପମାଲଙ୍କାର) ଉପମେୟକୁ ଗୋପନ କରି ଉପମାନର ସ୍ଥାପନ—2. A figure in Rhetoric.

[ଏହାର ଉଦାହରଣ—

ଅର୍ବେନ୍ଦୁ ଲସତଃ ସିନ୍ଦୁର ବିନ୍ଦୁ ରମ୍ୟ
ନୂତନ ସିନ୍ଦୁର ଲହରି ସ୍ୱର ସ୍ପର୍ଦ୍ଧ ଜିଣି । ରଘୁନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।]

ଅପା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରା. ଅପା=ବଡ଼ ଭଉଣୀ; ତେ=ଅପ୍ପା= ବଡ଼ ଭଉଣୀ)—

Apā

ହିନ୍ଦୀ ବଡ଼ ଭଉଣୀ—Elder sister.

ଆପା

ରେଣୁକା ବୋଲରେ ବଦଳାର ବର ଅପା
ମୋହର ଚରୁ ଭଣ୍ଡଣ ବର ତୁମ୍ଭେ ବର୍ଣ୍ଣା । ଗାରତା. ମହାଭାରତ ।

[ତ୍ର—କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଏ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସଂ— ତେଲଙ୍ଗା ଶୂଦ୍ର ମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
A family title among the Telgu—Sūdras.

ଅପାଉତି—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଅପ୍ରାପ୍ତ)—

Apāuti ୧ । ଅପହଞ୍ଚ (ଦେଖ)
1. Apahañcha (See)

ଦୂର ସେନାଧିପ ସେ ବାଗ୍ର ଅପାଉତ
ଶାନ୍ତେ ରହ ଦେଖିଲେ ଯୁଦ୍ଧେ ଦେଇ ନିତ । ବୃଷଗିରି ନିଦାଦରତ. ବର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । ଅପ୍ରାପ୍ତ—2. Not received.

ଅପାଂକ୍ତେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପଂକ୍ତି + ଅର୍ହାର୍ଥେ ଏୟ—ଯେ ପଂକ୍ତିରେ ବସିବାର ଅଯୋଗ୍ୟ; ସମାଜରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକ ପଂକ୍ତିରେ ବସି ଭୋଜନ କରିବା ଯାହାଁ ଯାହାକୁ ବାରଣ କରାଯାଏ)—

Apāṁkteya

୧ । ଏକଘରିଆ; ସମାଜଚ୍ୟୁତ—
1. Excomminicated; outcasted.

୨ । ଅସାମାଜିକ—2. Unsocial.

୩ । ଅଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ—3. Not formed into a line or series.

ଅପାଂନିଧି—ସଂ.ବି.(ଅପାଂ=ଜଳ ସ୍ୱରିର+ନିଧି=ସ୍ଥାନ;ଅଲୁକ୍ ସମାସ)—

Apāṁnidhi ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. The sea.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu.

ଅପାଂପତି—ସଂ. ବି. (ଅପାଂ=ଜଳସ୍ୱରିର+ପତି=ସ୍ୱାମୀ)—

Apāṁpati ୧ । ସମୁଦ୍ର—The sea.

୨ । ବରୁଣ—2. The Sea God.

ଅପାକ—ସଂ. ବି. (ଅ+ପଚ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—

Apāka ୧ । ପାକର ଅଭାବ; ଅରନ୍ଧନ—
1. Absence of cooking.

୨ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ—2. Indigestion.

ବି. ବିଣ—୧ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନ ଥିବା—1. Undigested.

୨ । ଅପକ୍ୱ—2. Unripe.

୩ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣଜନିତ—3. Due to indigestion.

ଅପାକଝାଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣଜନିତ ଝାଡ଼ା—

Apākajhārdā Diarrhoea.

ଅଜୀର୍ଣ୍ଣେରବାହ୍ୟି

ପେଟଚଳନା

ଅପାକରଣ—ସଂ. ବି. (ଅପ+କରୁବ+ଅ=ସମ୍ୟକ୍+କରଣ)—

Apākaraṇa ୧ । ଦୂରୀକରଣ; ଅପସାରଣ—
(ଅପାକୃତ—ବିଣ) 1. Removal.

୨ । ନିବାରଣ—2. Prevention.

୩ । ପରିଶୋଧ—3. Liquidation.

୪ । ପ୍ରଶମନ; ନିବାରଣ—4. Assuaging.

୫ । ତ୍ୟାଗକରଣ—5. Abandonment.

୬ । ପ୍ରକୃତିର ବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ—
6. Acting against nature.

୭ । ବିକୃତି—7 Change of natural form.

ଅପାକଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅପକ୍ୱ)—୧ । ଅପକ୍ୱ—1. Unripe.

Apākaḷa ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପରିପକ୍ୱ ହୋଇ ନ ଥିବା—
ଅପାକା 2. Not fully ripened.

ଅଧକଚରା ୩ । ଅପରିପୁଷ୍ଟ (ଫଳାଦି)—3. Undeveloped.

ଅପାକଳା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅପକ୍ୱ)—ଅପକ୍ୱ; କଚା (ଫଳ)—

Apākaḷā Unripe; raw; green (fruit)

ଅପାକା

କଚ୍ଚା

ଅପାକଳିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅପକ୍ୱ)—ଅପାକଳ (ଦେଖ)

Apākaḷiā Apākaḷa (See)

ଅପାକଶାକ—ସଂ. ବି. (ଅପାକ+ଶାକ; ଯାହାକୁ ଶାକ ବା ସିଦ୍ଧ କରି ନ ଯାଇ ଖିଆଯାଏ)—ଅଦା—

Apākaśāka Ginger.

ଅପାକିଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅପକ୍ୱ)—

Apākiā (etc) ଅପାକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

ଅପକ୍ୱ Apāka etc (See)

ଅନପକ୍ୱ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅପାକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ + ଅ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. କ)—
Apākṛuta ୧ । ଅପସାରିତ; ଦୂରୀକୃତ—
(ଅପାକୃତ—ବି) 1. Removed; driven away.
୨ । ନିବାରିତ—2. Prevented.
୩ । ପ୍ରଶମିତ—3. Subdued; assuaged.
୪ । ତ୍ୟକ୍ତ—4. Abandoned.
୫ । ପରିଶୋଧିତ—5. Liquidated.
୬ । ବିକାରପ୍ରାପ୍ତ—6. Changed from the natural state.

ଅପାକୃତି—ସଂ. ବି. (ଅପ + ଅ + କୃ ଧାତୁ + କ୍ତି. କ)—
Apākṛuti ଅପାକରଣ (ଦେଖ)
Apākaraṇa (See)

ଅପାକେଲି—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଅପାକଲି (ଦେଖ)
Apākelī Apākalī (See)

ଅପାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅପ = ସମ୍ମୁଖରେ; ଲୁଚିତ + ଅକ୍ଷ = ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—
Apāksha ୧ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ—1. Direct; directly seen or felt.
(ଅପାକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗ୍ରାହ୍ୟ—
2. Dircetly perceived by the senses.
୩ । ଲୁଚିତ ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ—3. Having ugly eyes.
୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି, ଅପ = ଅପଗତ + ଅକ୍ଷ = ଅକ୍ଷି)—
ଲୋଚନହୀନ—4. Blind.

ଅପାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅପ + ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ = ଯିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. ଘ)—
Apāṅga ୧ । ନେତ୍ରପ୍ରାନ୍ତ; ଆଖିର ଲାଞ୍ଜି—
1. The outer corner of the eye.
୨ । କଟାକ୍ଷ; ନେତ୍ରଭଙ୍ଗି; ବାଙ୍କ ଚାହାଣି—
2. Sidelong look or glance.
ଅପାଙ୍ଗେ ଗ୍ରହିଲେ ବ୍ୟମ ହୋଇବଂ ଧ୍ୱଂସ । ଗାରଭା. ମହାଭାରତ. ୩୪
ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ପ + ଅଙ୍ଗ)—୧ । ଅଙ୍ଗହୀନ—
1. Limbless.
୨ । ବିକଳାଙ୍ଗ—2. Mutilated; maimed.

ଅପାଙ୍ଗକ—ସଂ. ପୁ. (ଅପାଙ୍ଗ + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—୧ । ଅପାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Apāṅgaka 1. Apāṅga (See)
୨ । ଅପାମାର୍ଗ (ଦେଖ)
2. Apāmārga (See)

ଅପାଙ୍ଗ ଚାହାଣି—ଦେ. ବି—ଅପାଙ୍ଗଦର୍ଶନ (ଦେଖ)
Apānga chāhāṇi Apāṅgadarśana (See)

ଅପାଙ୍ଗ ଦର୍ଶନ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍) —
Apāṅga darśana ୧ । କଣେଇ କରି ଚାହିଁବା; କଟାକ୍ଷ; ବାଙ୍କଚାହାଣି—1. Side glance; furtive glance.
୨ । ଭ୍ରୂକୁଟି—2. Scowling.

ଅପାଙ୍ଗଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି (ଅପାଙ୍ଗ + ଦୃଷ୍ଟି)—ଅପାଙ୍ଗଦର୍ଶନ (ଦେଖ)
Apāṅgadṛushti Apāṅgadarśana (See)

ଅପାଙ୍ଗୁ—ଗ୍ରା. ବିଶ (ସଂ. ପାଙ୍ଗ)—୧ । ବିକଳାଙ୍ଗ—
Apānga 1 Crippled; maimed.
କାଣ୍ଡା
୨ । କୋଢିଆ—2. Crippled by leprosy.
ଦେ. ବି— ୧ । ଅଙ୍ଗହାନି; ବିକଳାଙ୍ଗତା—
1. Mutilation.
୨ । କୁଷ୍ଠରୋଗ—2. Leprosy.
୩ । କୁଷ୍ଠରୋଗଜନିତ ଅଙ୍ଗବୈକଲ୍ୟ—
3. Mutilation due to leprosy.

ଅପାଙ୍ଗୁବ୍ୟାଧି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଅପାଙ୍ଗୁ + ବ୍ୟାଧି)—ଗଳିତ କୁଷ୍ଠ—
Apāṅgu byādhi Leprosy.
କୁଷ୍ଠବ୍ୟାଧି
କାଣ୍ଡ

ଅପାଚଲି—ଗ୍ରା. ବିଶ (ସଂ. ଅପଚ୍) —ଅପାକଲି (ଦେଖ)
Apāchalī Apākalī (See)

ଅପାଚିଲି—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଅପାକଲି (ଦେଖ)
Apāchilī Apākalī (See)

ଅପାଚୀନ – ସଂ. ବିଶ (ଅପାଚ୍ = ଦକ୍ଷିଣଦିଗ + ଇନ;)—ଅପାଚୀନ; ଦକ୍ଷିଣ
Apāchīna ଦିଗରେ ଥିବା—Southern; of the south.

ଅପାଚେଲି—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଅପାକଲି (ଦେଖ)
Apāchelī Apākalī (See)

ଅପାଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅ + ପଚ ଧାତୁ = ପାକ କରିବା + କର୍ମ. ଯ)—
Apāchya ୧ । ଯାହା ପାକ କରି ଯାଇ ନ ପାରେ—
1. Not fit to be cooked.
୨ । ଯାହା ପାକଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
2. Not capable of being boiled or cooked.
୩ । ଯାହାକୁ ହଜମ କରି ଯାଇ ନ ପାରେ—
3. Indigestible.
୪ । (ଅପାଚ୍ = ଦକ୍ଷିଣଦିଗ + ଯ)— ଅପାଚୀନ (ଦେଖ)
4. Apāchīna (See)

ଅପାଟପ—ଦେ.ବିଶ.[ସଂ. ଅପାଟବ (?) ବିନା ଅର୍ଥ ଉତ୍ପ]—୧ । ଅଯୌକ୍ତିକ; ଅସଙ୍ଗତ—1. Unreasonable.
୨ । ଅଟପ ଖଣ୍ଡିଆ—2. Awkward.
୩ । ଅସଙ୍ଗତାର୍ଥକ; ପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରତି ଅପ୍ରଯୁକ୍ତ
3. Not to the point; irrelevant.
୪ । ଅସମ୍ଭବ—4. Improbable.
୫ । ମୂର୍ଖ—5. Illiterate.
୬ । ଅସଭ୍ୟ—6. Uncivilized.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଓ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଁ,ଂ	ଇଅ	ଋ	ନ୍ଦ

ଅପାଟବ—ସଂ. ବି (ଅ+ପାଟବ)—୧ । ଅପଟୁତା—
Apātaba 1. Unskilfulness.
୨ । ଅସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—2. Inelegance; awkwardness.
୩ । ଜଡ଼ତା—3. Inaction; laziness.
୪ । ଅସୁସ୍ଥତା—4. Sickness.
ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମୂର୍ଖ—1. Illiterate.
୨ । ଅସଭ୍ୟ—2. Uncivilized.
ବହୁଇ ରନ୍ଦ ଜାତ ଗଇବ ହେଲେ
ବତ ଏ ଉ ଅପାଟବ ହେଲେ ନଥିଲେ । ଜନ୍ମବୃକ୍ଷ -ଉମାବଲ୍ଲୋଚ ।

ଅପାଠିଆ—ଦେ.ବିଣ.ପୁଂ (ସଂ.ଅ+ପାଠକ)—୧ । ମୂର୍ଖ;ବିଦ୍ୟାହୀନ; ଯେ
Apāthiā ପାଠ ପଢ଼ି ନାହିଁ—1. Unlettered; illiterate.
(ଅପାଠେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଶିକ୍ଷିତ—2. Uneducated.

ଅପାଠୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅପାଠିଆ (ଦେଖ)
Apāthuā Apāthiā (See)
(ଅପାଠୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ହେଲେ ମୁଁ ବ ଏମାନଙ୍କପରି ଅପାଠୁଆ ବିଦ୍ୟାବିହୀନ ହୋଇଛ ।
ଫକିରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠମୁଣ୍ଡ ।

ଅପାଠ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ପଠ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଅପଠନୀୟ—
Apāthya 1. Unreadable.
୨ । ଯାହା ପଢ଼ି ହୁଏ ନାହିଁ—2. Illegible.
୩ । ଯାହା ଅଶ୍ଳୀଳ ଥିବାରୁ ପଠନର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ—
3. Too obscene to be read.

ଅପାଣିଆ—ଦେ. ବିଣ (ଅ+ପାଣୀୟ)—୧ । (ଗଛ) ଯାହାର ମୂଳରେ ପାଣି
Apāniā ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ—1. (plant) Unwatered.
୨ । (ଗୋରୁ) ଯେଉଁ ବଳଦ ହଳ ବୁଲି ନ ନ ଥାଏ—(bullock) Not yet broken or trained to the plough.
୩ । (ଲୁହା) ଯେଉଁ ଲୁହା ଜିନିଷକୁ ଗଢ଼ିଲାବେଳେ କମାର ଠିକ୍ ମତେ ପାଗଯୋଗ ଭଣ୍ଡି ପାଣି ଦେଇ ନ ଥାଏ—3. (iron) Which has not been tempered.
୪ । (ଦେବତା) ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ନିତ ସେବକ ଠିକ୍-ମତେ ପାଣି ନ ଦିଏ—5. (idol) Not daily bathed by any Sebaka.
୫ । ଜଳବିହୀନ; ନିର୍ଜଳ—
5. Waterless (country or place).

ଅପାଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଣ—ଅପାଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Apāṇḍa Apāṇḍu (See)
ଅପାଣ୍ଡେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଅପାଣ୍ଡୋଇ }

ଅପାଣ୍ଡକ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଅପାଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Apāṇḍaka Apāṇḍu (See)
(ଅପାଣ୍ଡକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପାଣ୍ଡବ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ନ+ପାଣ୍ଡବ)—ପାଣ୍ଡବଶୂନ୍ୟ
Apāṇḍba (ଦେଶ); ଯେଉଁ ଦେଶରୁ ପାଣ୍ଡବମାନେ ତାଡ଼ିତ ବା ନିର୍ବାସିତ—Devoid of or freed from the Pāṇḍabas.
ଦେ. ବିଣ—ଅପାଣ୍ଡବା (ଦେଖ)—Apāṇḍabā (See)

ଅପାଣ୍ଡବା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଅପାଣ୍ଡବ; ଯେଉଁ ଦେଶରୁ ପାଣ୍ଡବମାନେ
Apāṇḍbā ଯାଇ ନାହାନ୍ତି)—୧ । ଯେଉଁ ଦେଶରୁ ଅସଭ୍ୟ
ଅପାଣ୍ଡବ ବ୍ୟବହାର ପାଳିତ ନୁହେ; ଅସଭ୍ୟ—
ଅପାଣ୍ଡବ 1. Uncivilized; benighted; backward (country).
୨ । ପାଣ୍ଡବଶୂନ୍ୟ (ଭୂମି); ଅପାଣ୍ଡବ—
2. Freed from the Pāṇḍabas.
ପୂର୍ବେ ସବୁଠ ଗଇ ମାତ୍ର ଏ ଭୂମି ଅପାଣ୍ଡବ ହେଉ ।
ଉତ୍କଳୋଥ, ଉପବନ, ୧୩ ।

ଅପାଣ୍ଡୁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ—
Apāṇḍu 1. Unworthy; worthless.
ଅନାଡ଼ୀ ଏହେତ ବ୍ୟବଂ ବଇ ହୋଇଲା ଅପାଣ୍ଡୁ—ପାଟାମ୍ବର. ଭୂବିଂଦ୍ରପୁରୁଷ ।
ଅନାଦି ୨ । ଅଧମ—2. Mean.
୩ । ଅସଭ୍ୟ—3. Uncivilized.
୪ । ଯାହାର ବ୍ୟବହାର ପାଳିତ ନୁହେ—
4. Unmannered.
ଦେ. ବ—ଭୁଲାଙ୍ଗାର—Unworthy son of a family; a disgrace to the family.

ଅପାଣ୍ଡୁକ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅପାଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Apāṇḍuka Apāṇḍu (See)
(ଅପାଣ୍ଡୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ମୂର୍ଖ; ବୋକା—
Stupid; foolish.
ଜିଉ ଦେଖାଇ ମାଇପୋ ଚଣ୍ଡ, ପୁଅ ଅପାଣ୍ଡୁ ବାପର ଦଣ୍ଡ—ଚଣ୍ଡ ।

ଅପାଣ୍ଡୁକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅପାଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Apāṇḍukā Apāṇḍu (See)

ଅପାତ୍ର—ସ. ବି. (ଅ+ପାତ୍ର)—୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ ପାତ୍ର ବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Apātra 1. An undeserving or unfit person.
୨ । ଦାନ ବା ଅନୁଗ୍ରହର ଅଯୋଗ୍ୟ ଲୋକ—
2. A person not deserving a gift or favour; undeserving receipient.
୩ । ଅସତ୍ ଲୋକ—3. Bad person.
୪ । ନିକୃଷ୍ଟ ପାତ୍ର—4. An inferior receptacle.
ସ. ବିଣ—ଅଯୋଗ୍ୟ—Unfit; undeserving.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ରିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅପାତ୍ରକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—(ଅପାତ୍ର+କ) ଅପାତ୍ର (ଦେଖ)
Apātraka Apātra (See)

ଅପାତ୍ରଦାନ—ସଂ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍ପୁ; ଅ+ପାତ୍ର+ଦାନ)—
Apātradāna. ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦାନ—Gift made to an undeserving person.

ଅପାତ୍ରୀକରଣ—ସଂ. ବି. (ଅପାତ୍ର+ଅଭୂତ ଭାବେ ଚ୍ୱି+କୃ
Apātrīkaraṇa ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣିତ ପାପବିଶେଷ—A class of sin.

(e. g. a Brāhmaṇa receiving gift from a person of low caste; a Brāhmaṇa earning his livelihood by following prohibited occupations.)

[ଉ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ପକ୍ଷରେ ନିନ୍ଦିତ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଧନଗ୍ରହଣ, ନିଷିଦ୍ଧ ବ୍ୟବସାୟ (ଯଥା—ବାଣିଜ୍ୟଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ), ଶୂଦ୍ର ସେବା, ମିଥ୍ୟାଭାଷଣ ଏହି ଚାରି ପ୍ରକାର ପାପ—

ନିନ୍ଦିତେଭ୍ୟୋ ଧନାଦାନଂ ବାଣିଜ୍ୟଂ ଶୂଦ୍ରସେବନଂ ।
ଅପାତ୍ରୀକରଣଂ ଜ୍ଞେୟମନୃତଂଚ୍ଚ ତ ଚୁର୍ବିଧଂ—ବ୍ରହ୍ମସଂହିତା. ମନୁ ୧୧।୬୦ ।

ଅପାଦାନ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଅ+ଦା ଧାତୁ+ଅପାଦାନ. ଅନ)—
Apādāna ୧ । ଯାହାଠାରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଗୃହୀତ ହୁଏ—
1. The original source from which a thing is taken.

୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) କାରକବିଶେଷ; ୫ମୀ ବିଭକ୍ତିର କାରକ; ଯେଉଁଠାରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି, ବସ୍ତୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିତ, ଗୃହୀତ ପ୍ରାପ୍ତ ଅବ ହୁଏ ।
2. (Grammar) Ablative case

[ଉ—ଏଥିର ଚିହ୍ନ ରୁ, ଠାରୁ, ଉ, ଟୁଁ, ଠୁ, ଠୁଁ, ଥୁଁ, ଥିରୁ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଅପାନ—ସଂ. ବି (ଅପ+ଅନ୍ ଧାତୁ=ବହିବା+କରଣ. ଅ)—
Apāna ୧ । ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରାଣବାୟୁରୁ ଏକତମ—
1. One of the five vital airs inside the system.

[ଉ—ଏହା ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରର ଚାରି ଅଙ୍ଗୁଳ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ; ଅନ୍ୟ ଚାରି ପ୍ରାଣବାୟୁର ନାମ—ପ୍ରାଣ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ ଓ ସମାନ ।]

୨ । ଅଧୋବାୟୁ—
2. Wind passing through the anus.

୩ । ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—3. Anus.

ବେ. ବି.—(ସଂ. ଅପାନ=ପିଇବା)—ପିଇବା, ପାନ—Drinking.

ପବନ ଅପାନ କରେ ଦେବ ଯଥା ଦୂର—ପ୍ରାତୀ. ଦିବ୍ୟଦେବୀ ।

ଅପାନବାୟୁ—ସଂ. ବି. (ଅପାନ+ବାୟୁ)—୧ । ଅଧୋବାୟୁ; ପାଡ଼—
Apānabāyu 1. Wind passed through the anus.

୨ । ଅପାନ—୧ (ଦେଖ)
2. Apāna—1 (See)

ଅପାପ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ପାପ)—ନିଷ୍ପାପ; ପାପଶୂନ୍ୟ—Sinless.
Apāpa
(ଅପାପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପାପବିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ପାପ+ବିଦ୍ଧ)—
Apāpabiddha ଯାହାକୁ ପାପ ସ୍ପର୍ଶ କରି ନାହିଁ—
(ଅପାପବିଦ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀ) Not stained with sin.

ଅପାପୀ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅ+ପାପିନ୍ ; ୧ମା ୧ବ)—
Apāpi ନିଷ୍ପାପ—Sinless
(ଅପାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପାବରଣ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଅ+ବୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Apābaraṇa ୧ । ଅନାଚ୍ଛାଦନ—1. Want of covering; state of being uncovered.

୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରବୃତ୍ତି—2. Volition; free will.

ଅପାବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଅବର୍ତ୍ତନ)—
Apābarttana ୧ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—1. Turning away.
ଅପାବୃତ୍ତି } ବିଶ. ୨ । ପଛକୁ ହଟି ଅସିବା—2. Retreating.
ଅପାବର୍ତ୍ତିତ }

ଅପାବୃତ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଅବୃତ)—୧ । ଅନାଚ୍ଛାଦିତ; ମେଲା—
Apābruta 1. Uncovered; bared.
(ଅପାବୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରବୃତ୍ତ—
2. Engaged of one's free will.

୩ । ଉନ୍ମୁକ୍ତିତ—3 Opened; unclosed.

୪ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବା ସ୍ୱାଧୀନ—4. Independent; free.

ଅପାବୃତି—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଅବୃତ)—
Apābruti ୧ । ଉନ୍ମୁକ୍ତିକରଣ—1. Opening.

୨ । ଅପାବରଣ—(ଦେଖ)
2. Apābarana (See)

୩ । ପରିବେଷ୍ଟନ—3. Screening; enveloping.

ଅପାବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅପ+ଅ+ବୃତ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Apābṛutta ୧ । ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ—1. Returned.
(ଅପାବୃତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପଛକୁ ଲେଉଟି ଅସିଥିବା—
2. Retreating.

୩ । ଭୂମିରେ ଲୁଣ୍ଠିତ—
3. Rolling on tne ground.

ଅପାବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଅ+ବୃତ)—ଅପାବର୍ତ୍ତନ (ଦେଖ)
Apābṛutti Apābarttana (See)

ଅପାମଗ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ ଅପାମାର୍ଗ)—
Apāmag ଅପାମାର୍ଗ (ଦେଖ)
Apāmārga (See)

ଅପାମରୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି. ଅପାମାର୍ଗ (ଦେଖ)
Apāmarā Apāmārga (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଶ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲ୍ଲ	●	ନ୍

ଅପାମାରଗ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ଅପାମାର୍ଗ)—ଅପାମାର୍ଗ (ଦେଖ)
Apāmāraga Apāmārga (See)
ଅପାଂ; ଅପାଙ୍ଗ

ଅପାମାରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅପାମାର୍ଗ)—ଅପାମାର୍ଗ (ଦେଖ)
Apāmāraṅga Apāmārga (See)

ଅପାମାର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଅ+ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ମାର୍ଜନ ବା ପରିଷ୍କାର କରିବା+କରଣ.ଅ; ଏହାର ଷାର ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବେ ଲୁଗା ଥରା କରାଯାଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—
Apāmārga
୬. ଅପମାରଗ (ଙ); ଅପାଂ; ଅପାଙ୍ଗ; ଆପାଂ ଲାଟଜିରା; ଚିରଚିରା ଚିଚଡ଼ୀ; ଚିରଚିଟା ଦେ. ଉତ୍ତରେଣୀ; ଅଧିଷା; ଅପାମାର୍ଗମୁ ଅନ୍ୟ. ସଂ. ନାମ—ଅଧାତ; ଶେଖରକ; ଶିଖରୀ; ଶିଖରୀ; ମମୁଇକ; ଖରମଞ୍ଜରୀ; ଅପାଙ୍ଗକ ।

ମାରଷାଦ ବର୍ଗର ବନ୍ୟ ଶାକ ବା ଗୁଳ୍ମ; (ଏହାର ଫୁଲରେ ଗୁଡ଼ଏ ମୃଳଥିଁ କଣ୍ଟା ଥାଏ ଏ କଣ୍ଟାମାନ ଲୁଗାରେ ଲାଗିଯାଏ । ଏହାର ବୃକ୍ଷ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହାର ଦାନ୍ତକାଠି ଘଷିଲେ ଦାନ୍ତରୋଗ ଭଲ ହୁଏ; ଏ ଗୁଳ୍ମ ଉଚ୍ଚରେ ୩ ଫୁଟ ବଢ଼େ)—
A herbarious plant; Achyranthus aspera; the prickly chafflower.

ଅପାମ୍ପତି—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ସଂ. ଅପାମ୍—ଜଳରାଶିର+ପତି)—
Apāmpati
୧ । ସରିତ୍‌ପତି; ସରିତାଂପତି; ସାଗର; ସମୁଦ୍ର—
1. The Sea; ocean.
୨ । ବରୁଣ ଦେବତା—
2 The God of the ocean; Baruṇa.

ଅପାୟ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ସ୍ଥାନାନ୍ତର+ଇ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଘଞ୍ ଅ)—୧ । ବିପଦ—1. Calamity.
Apāya
(ଉପାୟ—ବିପରୀତ)
୨ । କ୍ଷତି—2. Danger; loss.
୩ । ସ୍ଥାନଭ୍ରଂଶ—3. Loss of position.
୪ । ଚଳନ—4. Movement.
୫ । ବିନାଶ—5 Destruction.
୬ । ଧ୍ୱଂସ—6. Ruin.
୭ । ବିଘ୍ନ; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—7. Obstacle; obstruction.
୮ । ପଳାୟନ—8. Fleeing away.
୯ । ମୃତ୍ୟୁ—9. Death.
୧୦ । ସ୍ଥାନତ୍ୟାଗ—10. Leaving a place.

ଅପାୟନ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଇ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଘଞ୍. ଅନ)—
Apāyana ପଳାୟନ—Fleeing away.

ଅପାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପାୟ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Apāyī
୧ । ଅପାୟଯୁକ୍ତ; ବିପନ୍ନ—1. Involved in danger.
୨ । କ୍ଷୟର—2. Subject to decay.

ଅପାର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ପାର=ସୀମା)—
Apāra
୧ । ଅସୀମ—1. Unbounded; boundless; limitless.
୨ । ଅନନ୍ତ—2. Indefinite.
୩ । ଅତୁଳ—3. Shoreless.
୪ । ଅଗାଧ—4. Unfathomable.
୫ । ଅତ୍ୟଧିକ; ଅତି ବହୁତ (ସମୟ)—
5. Very long (time)
ଅପାର ବେଳେ ଏତେ ଦୋଷ ଦେଖି ଜଣି । ପାଟାମ୍ବର. ବୃହତ୍‌ବିଦ୍ୟାବ ।
୬ । ଅଗଣିତ—6. Countless.
୭ । ଅତି ବଡ଼—7. Very big; very large.
ଅପାର ବଳ ଭାଇ ଦୋଳର ସୂନ୍ଦରୀ । ସାରଳା. ନନ୍ଦାବିବାହ. ୦୨୪ ।

ଅପାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ପୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Apāraka ଅପାରଗ (ଦେଖ)
(ଅପାରକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Apāraga (See)

ଅପାରକାଳ—ସଂ. ବି. (ଅପାର=ଅତ୍ୟଧିକ+କାଳ) ବହୁଦିନ—
Apārakāla Long time.
ଭଗ ଗାଳ, ଯୋଗ ଶାଳ. ଭୁଶ ଦେଖାଳ, ଭଣ୍ଡି ଦେଖାଳ.
ବରଣୀ ଦେଖାଳ, ଦେଖେ ଯେ ଦର ଶାଏ ଅପାରକାଳ—ଦର ।
ଦେ. ଅ— ବହୁକାଳ ପାଇଁ—For a long time.
ଏବେ ସାଧୁଙ୍କୁ ଦେଖା ବର; ଅପାରକାଳ ଦେହ ଧର ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଉତ୍ତରଦ ।

ଅପାରଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ପାରଗ)—
Apāraga
୧ । ଅସମର୍ଥ—1. Incapable.
(ଅପାରଗତା—ବି) ୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ—2. Inefficient.
(ଅପାରଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଅନଭିଜ୍ଞ—3. Ignorant.
୪ । ଅଯୋଗ୍ୟ—Incompetent.

ଅପାରଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ+ପାରଣା)—ଯାହା ପାରଣା ନୁହେ—
Apāraṇa Non conclusion of a religious vow.
ଏତ ପାରଣା ଅପାରଣା, ଏ ଅତ ଏକ ବତର ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଉତ୍ତରଦ. ୧୩ ।

ଅପାରୁଅପାର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅପାରର ଦ୍ୱିତ୍ୱ; ଅପାର ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ବେଶି; ତୁଳନା କର—ଦ୍ରାକ୍ଷାରୁଦ୍ରାକ୍ଷାର)—
Apāruapāra
ଅନେକାନେକ ୧ । ଅସଂଖ୍ୟ; ବହୁତ—1. Uncountable.
ବହୁତାୟତ ୨ । ଅନେକାନେକ; ଅତ୍ୟଧିକ—
2. Multitudinous; too numerous; too much.

ଅପାରୁଁଅପାର—ଦେ. ବିଣ—ଅପାରୁଅପାର (ଦେଖ)
Apāruñapāra Apāruapāra (See)

ଅପାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପ=ଅପଗତ+ଅର୍ଥ)—
Apārtha
(ଅପାର୍ଥତା—ବି)
୧ । ବ୍ୟର୍ଥ; ବିଫଳ—1. Fruitless.
୨ । ନିରର୍ଥକ—2. Meaningless.
୩ । (ଅ+ପାର୍ଥ) ପାର୍ଥ ବା ଅର୍ଜୁନ ଶୂନ୍ୟ (ଯୁଧିଷ୍ଠିର)—
3. Deprived of the warrior Arjuna.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅପାର୍ଥିବ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ପାର୍ଥିବ)—୧ । ଯାହା ପାର୍ଥିବ ନୁହେ—
Apārthiba 1. Not worldly.
୨ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ—2. Heavenly.
୩ । ଈଶ୍ୱରୀୟ—3 Divine.
୪ । ବିଷୟସୁଖ ବା ବାସନାମୁକ୍ତ—
4. Free from worldly pleasures or desires.

ଅପାଲକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ + ପାଲ ଧାତୁ)—
Apālaka ୧ । ଅନାବୃଷ୍ଟି ଯୋଗୁଁ ଦେଶର ଶସ୍ୟହାନି—
1. Failure of crops due to drought.
ସାତ ବର୍ଷ ଯାଏ ବୃଷ୍ଟି ଲବ୍ଧ ନ ପାଇଲେ;
ଅପାଳକ ସବାଏକୁ ଯେବେ ଦୁଃଖ ପାନ୍ତେ—ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହସ୍ତବଣ ।
୨ । ଅନାବୃଷ୍ଟି ; ମରୁଡ଼ି—2. Drought.
ପଞ୍ଚ ବର୍ଷ କାଳ ଅପାଳକେ ଦେଶ ହୋଇ ରହ ନାରଗାଳ—
ସ୍ୱଧାନାଥ. ପାଦ୍ମ ।
୩ । ଫସଲ ଉଭୁରିବା ପାଇଁ ଯଥା ସମୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବୃଷ୍ଟିର ଅଭାବ—3. Want of seasonable showers.
ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟ ବା ଦେଶରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ କ୍ରମେ ବୃଷ୍ଟି ନ ହେବାରୁ ଫସଲ ହୁଏ ନାହିଁ—
1. (a country) Which does not get seasonable rain.
ବାର ବର୍ଷ ଯାଏ ରାଜ୍ୟ ହେବ ଅପାଳକ । ବଳରାମ. ବଳଭଦ୍ରମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
୨ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ବହୁକାଳ ବର୍ଷା ହୋଇ ନ ଥାଏ—
2. Rainless (country)
ଅପାଳକ ବରଷରେ ବହୁତ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା—ଠକ ।
୩ । ବର୍ଷାର ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଶସ୍ୟହୀନ (ଦେଶ)—
3. (a country) Suffering from scarcity of food-grains owing to want of rain.

ଅପାଲଙ୍କ—ସଂ. ବି—ଗୁଲୁଣ୍ଡାଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Apālaṅka Cassia Fistula (M. W.)

ଅପାଲଟ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ; ପ୍ରା. ପାଲଟ୍ଟ) –
Apālata ୧ । ଅମୋଘ; ଅବ୍ୟର୍ଥ (ଶର)—
ଅମୋଘ 1. Unerring.
ଅଚ୍ୟୁତ୍ତ ୨ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ—2. Unchangeable.
ଯେଉଁ ନ ଗଢ଼େ ତେ ଯେ ଅପାଲଟ ଦ୍ରବ୍ୟ । ପ୍ରାଚୀ. ଚନ୍ଦ୍ରଭଗଣ୍ଡିକା ।
୩ । ଅବଦଳ; ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ବଦଳ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—3. Unexchangeable.
୪ । ଅଣବାହୁଡ଼; ଯାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭେଦ ନ କରି କଦାପି ଫେରେ ନାହିଁ—4. Unreturning.
୫ । ଅପ୍ରତିକାର୍ଯ୍ୟ—
5. Irremediable; that which cannot be undone.

ଅପାଲଟ୍ଟା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ. ପ୍ରା. ଅ + ପାଲଟ୍ଟ)—
Apālatā ୧ । ଅପାଲଟ (ଦେଖ)—1. Apālaṭa (See)
୨ । ଯେଉଁ ଲୁଗାକୁ ପିନ୍ଧିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପାଲଟ୍ଟ ନାହିଁ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ପିନ୍ଧା ଯିବା ପରେ ପାଲଟ୍ଟା ହୋଇ ନାହିଁ; ଯେଉଁ ଲୁଗାକୁ ଖଡ଼ି ପିନ୍ଧିବା ଲୋକ ବସ୍ତ୍ରାନ୍ତର ଗ୍ରହଣ କରି ନାହିଁ—
2. Unchanged (cloth); (cloth) which has not been changed or put off by the wearer.

ଅପାଲନ—ସଂ. ବି. (ନ + ପାଲନ)—୧ । ପାଳନର ଅଭାବ—
Apālana 1. Want of breeding.
୨ । ଆଦେଶର ଲଙ୍ଘନ—
2. Disobedience or non-carrying out of orders.
୩ । ବ୍ରତାଦିର ନିୟମ ରକ୍ଷା ନ କରିବା—
3. Breach of religious vows.
୪ । ସତ୍ୟଭଙ୍ଗ—4. Breach of promise.

ଅପାଲମ୍ବ—ସଂ.ବି. (ଅପ + ଆ + ଲମ୍ବ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ; ଯାହା ପଛରେ ଲମ୍ବି
Apālamba ହୋଇଥାଏ)—୧ । ଶଗଡ଼ ବା ଗାଡ଼ିର ପଛଭାଗ—
1. The back side of a cart.
୨ । ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡା—2. The back side beam of a cart.

ଅପାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (ଅପ + ଆଶ୍ରୟ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରାତପ; ଗୁନ୍ଥ—
Apāśraya 1. Canopy; awning.
(ଅପାଶ୍ରୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପଗତ ହୋଇ ଅଛି ଆଶ୍ରୟ ଯାହାର)—୧ । ନିରାଶ୍ରୟ—1. Helpless.
୨ । ଅଧୀନ; ଆଶ୍ରିତ—2 Dependent;subservient.

ଅପାସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅପ + ଆ + ସଙ୍ଗ)—୧ । ତୂଣୀର; ଶରମୁଣା—
Apāsaṅga 1. Quiver.
୨ । ବିଷଲିପ୍ତ ଶର—2. Poisoned arrow.
ଦେ. ବିଶ—ଯେଉଁ ତରାଜୁର ଦୁଇ ପଲ୍ଲା ମଧ୍ୟରେ କିଛି ବୈଷମ୍ୟ ନାହିଁ; ଯେଉଁ ଓଜନ କରିବା ଯନ୍ତ୍ରରେ ପାସଙ୍ଗ ନାହିଁ—
A weighing scale which is free from any difference between the two scale-pans.

ଅପାସନ—ସଂ. ବି.(ଅପ + ଅସ ଧାତୁ = କ୍ଷେପଣ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—
Apāsana ୧ । ମରଣ; ମୃତ୍ୟୁ—1. Death.
(ଅପାସ୍ତ—ବିଶ) ୨ । ମାରଣ; ବଧ—2. Murder; killing.
୩ । ଅପକ୍ଷେପଣ; ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗିବା—
3. Throwing.
୪ । ଦୂରୀକରଣ—4. Removal.
୫ । ପରାଜୟକରଣ—5. Vanquishing.
୬ । ଅବଜ୍ଞା—6. Disrespect.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଅପାସରଣ—ସଂ. ବି. (ଅପ+ଅ+ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Apāsaraṇa
(ଅପାସୃତ—ବିଣ)
୧ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—1. Departure.
୨ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଗମନ—
2. Going to another place.

ଅପାସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପ+ଅସ ଧାତୁ=ଖେପଣ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Apāsta
(ଅପାସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅପାସନ—ବି)
୧ । ପରାଜିତ; ନିରସ୍ତ—1. Vanquished.
୨ । ଅବଜ୍ଞାତ—2. Slighted.
୩ । ମୃତ—3. Dead
୪ । ହତ—4. Killed.

ଅପାହରଣ—ସଂ. ବି (ଅପ+ଅ+ହୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Apāharaṇa
(ଅପାହୃତ—ବିଣ)
୧ । ଆକର୍ଷଣ—1. Attracted.
୨ । ବଳପୂର୍ବକ ଗ୍ରହଣ—2. Snatching away; taking by force.
୩ । ଅପନୋଦନ—3. Assuaging.

ଅପି—ସଂ. ଅ. (ଅ+ପି ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କ୍ୱିପ୍)—
Api
୧ । ମଧ୍ୟ; ବି—1. Even; too.
୨ । ଅନ୍ୟତ୍ର—2. Also.
୩ । ଏବଂ—3. And.
୪ । ପୁନଶ୍ଚ—4. Again.

[ଏହି ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ; ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ଅବ୍ୟୟ ସଙ୍ଗେ ଲାଗି ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବଙ୍ଗଳାରେ ଏହି ଶବ୍ଦ 'ଓ', ହିନ୍ଦିରେ 'ଭି' ଓ ଓଡ଼ିଆରେ 'ବି' ଆକାର ଧାରଣ କରେ ଯଥା; 'ତା ପୁଅ ବି ତାର ଶତ୍ରୁ' । ଏହି 'ଅପି' ସଂସ୍କୃତରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବରେ ଓ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—ସମ୍ଭାବନା, ନିଶ୍ଚୟ, ସନ୍ଦେହ, ପ୍ରଶ୍ନ, ତର୍କଣା, ସମୁଚ୍ଚୟ, ନିନ୍ଦା ଓ ଅନୁଜ୍ଞା । ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏଥିର ବ୍ୟବହାର ଯଥା—ଅପିତ, ଅପିତୁ, ତଥାପି, ଯଦ୍ୟପି, ଅଦ୍ୟାପି, ତଦପି ।]

ପ୍ରା. ବି. ପୁଂ—ଅପର୍ତ୍ତି ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—
Name for calling Aparti.

ପ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପ୍ସରାନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—
Name for calling Apsarā.

ଅପିଆ—ଦେ.ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅପୀତ)—
Apiā
୧ । ଯେ ଜଳ ପାନ କରି ନାହିଁ—1. One who has not drunk water.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅପ୍ରିୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମତରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୨ । ଯାହା ପାନ କରାଯାଇ ନାହିଁ—2. Undrunk.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅପେୟ)—
ଅପେୟ; ଯାହା ପିଇ ହୁଏ ନାହିଁ—Undrinkable.
ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
ଅପର୍ତ୍ତି ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—
A name for calling Aparti.

ଅପିଆଅଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସମତର) (ସଂ. ଅପୀତ ଓ ଅ+ଖାଦ ଧାତୁ)—ଅପ୍ରିୟଅପିଆ; ଯେ ପ୍ରିୟ ନାଖେୟେ ନାପିଏ ପିଆ ତର ନାହିଁ; ଅଭୁକ୍ତ ଓ ଅପୀତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
ନେହ ଖାପୋକର
(a person) Who has taken no food or drink.

ଅପିଚ—ସଂ. ଅ. (ଅପି+ଚ)—
Apicha
୧ । ଏବଂ ମଧ୍ୟ; ଅନ୍ୟତ୍ର ମଧ୍ୟ—
1. And also.
୨ । ଏବଂ ପୁନଶ୍ଚ—2. And again.

ଅପିତୁ—ସଂ. ଅ. (ଅପି+ତୁ)—
Apitu
୧ । ତନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ—1. But also.
୨ । ପରନ୍ତୁ—2. On the other hand.
୩ । ତନ୍ତୁ—3. But.
୪ । ପୁନଶ୍ଚ ମଧ୍ୟ—4. And again.
୫ । ଏବଂ ମଧ୍ୟ—5. And also.
୬ । ଯଦି—6. If.
୭ । ଯଦି ସ୍ୱୀକାର; ଯେବେ ବି—7. Even if.
୮ । ଯଦି ମଧ୍ୟ—8. If also.
୯ । ଅନ୍ୟତ୍ରବି—9. Besides; moreover.

ଅପିଧାନ—ସଂ. ବି. (ଅପି+ଧା ଧାତୁ+ଅନ)—
Apidhāna
(ଅପିହିତ—ବିଣ)
୧ । (+ଭାବ. ଅନ) ଲୁପ୍ତୋଦ୍ଧାନ—
1. Disappearance.
୨ । (+କରଣ. ଅନ) ସରପୋଷ—2. Lid.
୩ । ଆଚ୍ଛାଦନ; ପୋଡ଼ଣୀ; ଆବରଣ—3. Covering.
[ଦ୍ର—ଏହି 'ଅପି' ଉପସର୍ଗ ଯୁକ୍ତ ପଦର 'ଅପି' ସ୍ଥାନରେ ବିକଳ୍ପରେ 'ପି' ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅପିର ଅ ଲୋପ ହୁଏ; ଅପିଧାନର ବିକଳ୍ପରୂପ 'ପିଧାନ' ।]

ଅପିନଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପି+ନହ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା+କର୍ମ. ତ)—
Apinaddha
୧ । ପରିହିତ; ପିନ୍ଧାଯାଇ ଥିବା—
1. Worn; put on.
୨ । ଦେହରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା (ପୋଷାକ; ସାଣ୍ଡ; ଭୂର୍ଜ)—2. Tied to the body.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ରୂପ 'ପିନଦ୍ଧ'; 'ଅପି'ର ବିକଳ୍ପ ଆକାର ପି ।]

ଅପିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Apibā
୧ । ରାଜି ହେବା; ସମ୍ମତି ଦେବା—
1. To agree; to consent.
୨ । ନିଜର ଦୋଷ ବା ଅପରାଧକୁ ମାନିବା; ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଏକରାର କରିବା—
2. To admit or confess one's guilt.

ଅପିଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂରାଜୀ; ଲାଟିନ୍ ଅପିଲ୍)—
Apil
ଅପିଲ
ଅପିଲ
୧ । ନିମ୍ନ ଅଦାଲତ ବା ହାକିମଙ୍କ ରାୟ ବା ହୁକୁମ ବିରୋଧରେ ଉପରସ୍ଥ ହାକିମଙ୍କଠାରେ ବିଚାର ପ୍ରାର୍ଥନା—
1. Appeal to a higher court against the decision of a lower court.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅବଦତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବଦତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ନିମ୍ନ ଅଦାଲତଙ୍କ ଫଏସଲ ବିରୋଧରେ ଉପରସ୍ଥ ଅଦାଲତଙ୍କଠାରେ ବିଚାର ପ୍ରାର୍ଥନା ପାଇଁ ଦାଏର କରାଯିବା ମକଦମା—

2. An appeal; a case in which an appeal has been made to a higher court.

ଅପିଲ ଅଦାଲତ—ବୈଦେ. ବି. (ଉତ୍ତରଅ; ଲଂ. ଅପୀଲ୍ + ଫା. ଅଦାଲତ୍)—୧ । ଅପିଲ ମକଦମା ବିଚାର ହେବା ଦାଉମଙ୍କ କଚେରି—

Apil adālata
ଆପିଲ ଆଦାଲତ
अपिल अदालत

1. Court house of an appellate court

୨ । ଅପିଲ ବିଚାର କରିବା ଦାଉମ—

2. The court of appeal; a judge sitting in appeal; appellate court.

ଅପିଲ ଉଜୁହାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଉତ୍ତରଅ; ଲଂ. ଅପୀଲ୍ ଓ ଫା ଅଜୁହାତ୍)—ଅପିଲ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରୁ ଅପିଲ ଦରଖାସ୍ତରେ ଲେଖାଥିବା ଦଫା ବା କାରଣମାନ—Memo of appeal; a statement containing the grounds of appeal.

Apil ujuhāt
ଆପିଲ ଅଜୁହାତ୍
अपिल अजुहात

ଅପିଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲଂ. ଅପୀଲ୍)—ନିମ୍ନ ଅଦାଲତଙ୍କ ଫଏସଲ ବିରୋଧରେ ଉପରସ୍ଥ ଅଦାଲତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମକଦମାର ପୁନର୍ବିଚାର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—To appeal.

Apil karibā
ଆପିଲକରା
अपिलकरना

ଅପିଲକୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଉତ୍ତରଅ; ଲଂ. ଅପୀଲ+କୋର୍ଟ)—ଅପିଲ ଅଦାଲତ (ଦେଖ) Apila adālata (See)

Apilkot
ଆପିଲକୋଟ
अपिलकोरट

ଅପିଲଖୁଲାସା—ବୈଦେ. ବି. (ଉତ୍ତରଅ; ଲଂ. ଅପୀଲ+ଫା. ଖୁଲାସା)—୧ । ଅପିଲ ଉଜୁହାତ୍ (ଦେଖ) 1. Apila ujuhāt (See)

Apilkhulāsā
ଆପିଲଖୁଲାସା
आपिलखुलासा

୨ । ଅପିଲ ଉଜୁହାତରେ ଦଫାବାର ହୋଇ ଲେଖା ଥିବା କାରଣମାନ—2. Grounds of appeal.

ଅପିଲାଣ୍ଟ—ବୈଦେ.ବି. (ଉତ୍ତରଅ; ଲଂ. ଅପେଲାଣ୍ଟ୍)—ଅପିଲ କରିବା ପକ्ष—Appellant.

Apilant
ଆପିଲାଣ୍ଟ
अपिलाण्ट
(ଇଂରାଜୀ—ବିପକ୍ଷୀ)

ଅପିଲଦାଏର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଉତ୍ତରଅ;ଲଂ. ଅପୀଲ୍+ଫା. ଦାୟେର୍)—ନିମ୍ନ ଅଦାଲତଙ୍କ ବିଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଉପରସ୍ଥ ଅଦାଲତରେ ଅପିଲ ଉଜୁହାତର ଦାଖଲ—Filing of an appeal.

Apildaer
ଆପିଲଦାୟେର
अपिलदायेर

ଅପିଲଫଇସଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଉତ୍ତରଅ; ଲଂ.ଅପୀଲ୍+ଫା.ଫୟସଲ୍)—ଅପିଲ ମକଦମାର ବିଚାର ପରେ ଶେଷ ମୀମାଂସା—Disposal of an appeal

Apilphaisal
ଆପିଲଫୟସଲ
अपिलफयसल

ଅପିଲଫଇସଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଉତ୍ତରଅ; ଲଂ. ଅପୀଲ୍+ଫା.ଫୟସଲା)—ଅପିଲ ଅଦାଲତଙ୍କ ବିଚାର ମୀମାଂସାର ବିଷୟ-ମାନଙ୍କର ବିଷଦ ବର୍ଣ୍ଣନ ବା ଲେଖ୍ୟ—Decree of the appellate court.

Apilphaisalā
ଆପିଲଫୟସଲା
अपिलफयसला

ଅପିଲମିଆଦ୍— ବୈଦେ. ବି. (ଉତ୍ତରଅ; ଲଂ. ଅପୀଲ୍ + ଫା.ମିୟାଦ୍)—ନିମ୍ନ ଅଦାଲତଙ୍କର ମୀମାଂସା ଜାରିଖଠାରୁ ଗଣାଯିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ, ତ ସହିତ ମଧ୍ୟରେ ଅପିଲ ଦାଏର୍ ନ ହେଲେ ପରେ ଅପିଲ ଗୃହୀତ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ସରକାର ଆଇନ୍ କରିଅଛନ୍ତି-Limitation of time for filing an appeal.

Apilmiād
ଆପିଲମେୟାଦ
अपिलमियाद्

ଅପିଲରାଏ—ବୈଦେ. ବି. (ଉତ୍ତରଅ; ଲଂ. ଅପୀଲ୍+ଫା. ରାଏ)—ଅପିଲ ଅଦାଲତଙ୍କ ବିଚାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଲେଖ୍ୟ—Appellate judgement.

Apilrāe
ଆପିଲରାଏ
अपिलकीराय

ଅପିଲଶୁଣାଣି—ଦେ. ବି (ଉତ୍ତରଅ)—ଅପିଲ ଅଦାଲତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅପିଲର ଓ ଉଭୟଙ୍କଠାରୁ ଜବାବଶୁଆଲ ଶୁଣିବା କ୍ରିୟା—The hearing of an appeal.

Apilsunāni
ଅପିଲଶୁନାନୀ
अपिलशुनानी

ଅପିହିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପି+ ଧା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—

Apihita
(ପିହିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧ । ଆଚ୍ଛାଦିତ; ଘୋଡ଼ାଅ ହୋଇ ଥିବା—1. Covered.

୨ । ତିରୋହିତ—2. Vanished; disappeared.

ଅପୁତ୍ର—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅପୁତ୍ରକ)—ଅପୁତ୍ର; ପୁତ୍ରହୀନ—Sonless.

Apua
ଅପୁତ୍ରକ
निपुता; अपुत

ଅପୁତ୍ରା—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅପୁତ୍ରକ)—

Apuā
ଅପୁତ୍ରକ
अपुत; निपुता

୧ । ଅପୁତ୍ରକ—1. Sonless,

୨ । ନିଃସନ୍ତାନ—2. Childless; issueless.

ଅପୁଚ୍ଛା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତନ୍ତୁଳ ମଞ୍ଜି—The seed of tamarind.

Apuchā

ଅପୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ପୁଚ୍ଛ)—ପୁଚ୍ଛହୀନ; ଯାହାର ଲାଙ୍ଗୁଳ ନାହିଁ—Tailless.

Apuchchha
(ଅପୁଚ୍ଛା – ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପୁଚ୍ଛକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ପୁଚ୍ଛ+କ)—ଲାଙ୍ଗୁଳହୀନ—Tailless.

Apuchchhaka
(ଅପୁଚ୍ଛିକା —ସ୍ତ୍ରୀ)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ଯ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଁ,ଂ	ଲ୍ଯ	●	ନ୍ଦ

ଅପୁଚ୍ଛା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅପୁଚ୍ଛ+ଆ)—ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷ—
Apuchchhā ଶିଶୁଗଛ (ଦେଖ)
The Śisu tree (See)
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପୁଚ୍ଛର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Apuchchha.

ଅପୁଚ୍ଛାଙ୍କୁର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ପୁଚ୍ଛାଙ୍କୁର,
Apuchchhāṅkura ଯାହାର ପୁଚ୍ଛାଙ୍କୁର ନାହିଁ)—ପୁଚ୍ଛହୀନ ଉଭୟଚର ପ୍ରାଣୀ (ଯଥା—ବେଙ୍ଗ; ବଉଠ)—
Tailless animals; Anura.
[ଦ୍ର—ଏହି ଜାତୀୟ ଜୀବମାନଙ୍କର ମସ୍ତକ ପ୍ରଶସ୍ତ, ମୁଖବ୍ୟାଦାନ ବୃହତ୍; ପଛ ଗୋଡ଼ଠାରୁ ଆଗ ଗୋଡ଼ ସାନ ଓ ଉଷ୍ଣାଞ୍ଚଳର ବିଶେଷ ଉପଯୋଗୀ—ପ୍ରକୃତିବାଦ ଅଧ୍ୟାନ]
(ଅପୁଚ୍ଛାଙ୍କୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ପୁଚ୍ଛହୀନ—Tailless.

ଅପୁଚ୍ଛୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସ; ଅ+ପୁଚ୍ଛିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Apuchchhī ଅପୁଚ୍ଛାଙ୍କୁର (ଦେଖ)
(ଅପୁଚ୍ଛିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Apuchchhāṅkura (See)
ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ପୁଚ୍ଛହୀନ—Tailless.

ଅପୁଚ୍ଛା—ପ୍ରାବେ. (ସମ୍ବଲପୁର)ବି—୧। ଅନାଦର—1. Disregard.
Apuchhā ୨। ଅସମ୍ମାନ—2. Disrespect.
ଯାକେ କେଉଁ ପୁଛେ ନା ପ୍ରା. ବିଶ (ସଂ.ଅପୃଷ୍ଟ)—୧। ଅପୃଷ୍ଟ; ଯାହାକୁ
(ଅପୁଚ୍ଛୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କେହି ପଚାରି ନ ଥାଏ—1. Unasked
୨। ଅନାହୂତ—2. Uncalled.
୩। ଅନନୁରୁଦ୍ଧ—3. Unrequested.
୪। ଅଣଗଣ୍ଡା; ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ—4. Uninvited.

ଅପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁ. (ଅ=ହୀନ+ପୁତ୍ର)—କୁପୁତ୍ର; ଅଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର—
Aputra Unworthy son.
(ଅପୁତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପୁତ୍ରହୀନ—Sonless.

ଅପୁତ୍ରକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ପୁତ୍ର+କ)—
Aputraka ପୁତ୍ରହୀନ—Sonless.
(ଅପୁତ୍ରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପୁତ୍ରିକ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅପୁତ୍ରକ)—ଅପୁତ୍ରକ (ଦେଖ)
Aputrika Aputraka (See)
ଯାହାର ଅପୁତ୍ରିକ ହେବେ ସେ ମହାଭାଗ। ବୃଷଦର୍ଭ. ମହାଭାରତ. ଅନ।
ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ପୁତ୍ରିକ)—
ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବଂଶରକ୍ଷାକାରୀ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତା କନ୍ୟା ନାହିଁ—The father of a daughter not fit to be adopted for producing a son.

ଅପୁନରାବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ପୁନରାବୃତ୍ତ)—
Apunarābṛutti ୧। ପୁନର୍ବାର ଫେରି ନ ଆସିବା—
(ଅପୁନରାବୃତ୍ତ—ବିଶ) 1. Not coming back.
୨। ନିର୍ବାଣ; ମୁକ୍ତି; ମୋକ୍ଷ—2. Salvation.
ସଂ. ବିଶ—ପୁନର୍ଜନ୍ମହୀନ—Free from rebirth.

ଅପୁନର୍ଭବ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ପୁନର୍ଭବ)—୧। ପୁନର୍ଜନ୍ମହୀନ—
Apunarbhaba 1. Exempt from rebirth.
(ଅପୁନର୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ନିର୍ବାଣମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ; ନିର୍ବାଣମୁକ୍ତ—
2. One who attains final salvation from the world.
ବି—ସଂସାରରେ ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମ ନ ଦେବା—
Final salvation from the world.

ଅପୁରିଦିନ—ଦେ. ବି. (ଅ+ପର+ଦିନ; ସଂ. ଅପରେଦ୍ୟୁସ୍)—ପରଶୁ
Apuridina ଦିନର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିବସ; ଆଜିଠାରୁ ଗଣିଲେ
ଅପରଶୁ ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ;ଅପରସ୍ମିନ୍; ଅପରେଦ୍ୟୁଃ—The 4th
ଅତର୍ସୀ day counting from today.

ଅପୁରୁବ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅପୂର୍ବ)—ଅପୂର୍ବ (ଦେଖ)
Apuruba Apūrba (See)
ଅପୂର୍ବ ଅପରିଚିତ ଅପୂର୍ବ ବସ୍ତୁ ଦେଖିବାର। ଅଜୁନିଆ. ବିଦ୍ୟାଧରୀ।
ଅପୁରବ

ଅପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. (ଅ=ନିନ୍ଦିତ+ପୁରୁଷ)—୧। ଅମନୁଷ୍ୟ; ଅଯୋଗ୍ୟ
Apurusha ବ୍ୟକ୍ତି—1. An unworthy person.
୨। କୁତ୍ସିତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An evil person.
୩। କାପୁରୁଷ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A coward.
(ଅପୁରୁଷତା—ବି) ବିଶ—୧। ଅମନୁଷ୍ୟ (ଦେଖ)
1. Amanushya (See)
୨। କାପୁରୁଷ—2. Cowardly.
୩। ଅଯୋଗ୍ୟ—3. Worthless.
୪। କୁତ୍ସିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Evil (person)
୫। ଅଣପୁରୁଷା—5. Impotent.

ଅପୁରୋଦନ୍ତୀ—ଦେ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସ)—
Apurodanti ପୁରୋଦନ୍ତ ବା ଅଗ୍ରଦନ୍ତ ନ ଥିବା ପ୍ରାଣୀ
(ଯଥା—ପିପୀଲିକାଭୁକ୍; ବଜ୍ରକାଯତା)—(Physiology) Edentata.

ଅପୁଷୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅ+ପୁଷ୍ପିତା)—୧। ଅପୁଷ୍ପା ୨ (ଦେଖ)
Apushī 1. Apushpā 2 (See)
୨। ଋତୁସ୍ରାବ ନା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. (a woman) In whom menses do not appear at all.
ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଋତୁସ୍ରାବ ନା ସ୍ତ୍ରୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଦୌ ଋତୁମତୀ ହୁଏ ନାହିଁ—A woman in whom menses do not appear at all.

ଅପୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପୁଷ୍ଟ)—
Apushṭa ୧। ଶୀର୍ଣ—1. Lean.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଅପୁଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅପରିପୁଷ୍ଟ; ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବଢ଼ି ନାହିଁ—
2. Not fully developed; undeveloped.

ଅପୁଷ୍ଟତା—ସଂ. ବି—ଅର୍ଥବୋଧବିଶେଷ—A defect in composi-
Apushṭatā tion when the word does not promote or support the sense.
[ମୁଖ୍ୟାର୍ଥର ଅନୁପଯୋଗୀ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ଅପୁଷ୍ଟତା ଦୋଷ ହୁଏ]
ଯଥା—ଅଗ୍ନି ହେଲେ ଉଚ୍ଚ ଜଳଜନ ଚନ୍ଦନଶି, ଚାରୁଚନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୱାର ପିନ୍ଧ ଅଶିର ଉନ୍ମେଷ ।
ବୃନ୍ଦାବନି, ଅଭିଳାଷ ତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ଅପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ପୁଷ୍ପ)—ଅପୁଷ୍ପକ (ଦେଖ)
Apushpa Apushpaka (See)
(ଅପୁଷ୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପୁଷ୍ପକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ପୁଷ୍ପ+କ, ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—
Apushpaka (ଉଦ୍ଭିଦବିଜ୍ଞାନ) ଯେଉଁ ସକଳ ବୃକ୍ଷର ପୁଷ୍ପ ହୁଏ
(ଅପୁଷ୍ପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାହିଁ—(Botany) Cryptogam.

ଅପୁଷ୍ପଫଳ—ସଂ. ବିଶ. (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—
Apushpaphala ଫୁଲ ନ ହୋଇ ଫଳ ଧରିବା ଗଛ (ଯଥା—ପଣସ, ଡମ୍ବିରି, ଉଦୁମ୍ବର)—Trees which bear fruits without flower.
ସ ବି—୧ । ପଣସ ଗଛ—1. Jack tree.
୨ । ଡମ୍ବିରି ଗଛ—2 Fig tree.

ଅପୁଷ୍ପଫଳଦ—ସଂ. ବିଶ. (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ଅପୁଷ୍ପଫଳ (ଦେଖ)
Apushpaphalada Apushpaphala

ଅପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ+ପୁଷ୍ପ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Apushpā ୧ । ଅପୁଷ୍ପର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Apushpa.
୨ । ଅରଜସ୍କା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
2. (a woman) Without menses.

ଅପୁଷ୍ପିକା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପୁଷ୍ପା (ଦେଖ)
Apushpikā Apushpā (See)

ଅପୁଷ୍ପିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ପୁଷ୍ପିତ)—ଫୁଲ ଧରି ନ ଥିବା (ଗଛ)—
Apushpita Not flowering; (tree) which does not bear flowers.
(ଅପୁଷ୍ପିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପୁଷ୍ପିତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । ଅପୁଷ୍ପିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Apushpitā 1. Feminine of Apushpita.
୨ । ଅରଜସ୍କା (ବାଳିକା)—2. (a girl) In whom menses have not appeared

ଅପୂଜକ—ତ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅପୂଜ୍ୟ)—୧ । ଅପୂଜ୍ୟ—
Apūjaka 1. Unadorable.
ଅପୂଜ୍ୟ ୨ । ଅପୂଜିତ—2. Unworshipped.
୩ । ଅସମ୍ମାନିତ—3. Not respected.
ପତ୍ନୀ ନ ସ୍ୱାମୀ ବନ୍ଦେ ହୋଇ ଅପୂଜକ । ଗୀତାମ୍ବର. ଚୁମ୍ବିଂଦ୍ରସ୍ୱପ୍ନ. ୨୯ ।

ଅପୂଜନୀୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ.—ଅପୂଜ୍ୟ (ଦେଖ)
Apūjanīya Apūjya (See)
(ଅପୂଜନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପୂଜା—ସଂ. ବି.—ପୂଜା ବା ସମ୍ମାନର ଅଭାବ; ଅସମ୍ମାନ—
Apūjā Disrespect.
ତ୍ରା.ବି.—ଅପୂଜାଦେବତା (ଦେଖ)—Apūjādebatā (See)

ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅପୂଜ୍ୟ)—୧ । ଅପୂଜ୍ୟ—
1. Unadorable; unhonoured.
୨ । ଅପୂଜିତ; ଯାହାକୁ କେହି ପୂଜା କରେ ନାହିଁ—
2. Not worshipped by any one.
ଏ ଦୁଃଖ ସ୍ଥିର ଯେଉଁ ହେବ, ଅପୂଜା ହୋଇ ରହ ଯାଇ ।
ଅଗୋବିନ୍ଦ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ।

ଅପୂଜାଦେବତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅପୂଜ୍ୟ+ଦେବତା)—ବିଶ ଦର୍ଥ;
Apūjādebatā ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ କେହି ନିୟମିତରୂପେ ପୂଜା
ବନଦେବତା କରେ ନାହିଁ—Sylvan Deities; Deities of the woods that receive no regular service or worship.

ଅପୂଜିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପୂଜିତ)—୧ । ଅସମ୍ମାନିତ—
Apūjita 1. Unhonoured.
(ଅପୂଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାକୁ ପୂଜା କରା ଯାଏ ନାହିଁ—
2. Unworshipped; unadored.

ଅପୂଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପୂଜ୍ୟ)—୧ । ପୂଜା ବା ସମ୍ମାନର ଅଯୋଗ୍ୟ—
Apūjya 1. Not fit to be honoured or respected.
(ଅପୂଜ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅପୂଜିତ—2. Unworshipped.

ଅପୂତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପୂତ=ପବିତ୍ର)—୧ । ଅପବିତ୍ର—
Apūta 1. Unholy; impure.
୨ । ଅସଂସ୍କୃତ—2. Unconsecrated.

ଅପୂପ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ଜଳ+ବପ ଧାତୁ=ବୁଣିବା; କ୍ଷିପ୍ତବା+
Apūpa କର୍ମ. ଅ)—୧ । ପିଠା—1 Cake; pudding.
୨ । ରୁଟି; ରୋଟିକା—2. Bread; loaf.

ଅପୂରବ—ତ୍ରା. ଯଦ୍ୟ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅପୂର୍ବ (ଦେଖ)
Apūraba Apūrba (See)

ଅପୂରୁବ—ତ୍ରା. ଯଦ୍ୟ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅପୂର୍ବ (ଦେଖ)
Apūruba Apūrba (See)
ବଳବନ୍ତ ବନେ ଦେଖି ଅପୂରୁବ ତହିଁରେ ବଡ଼ସ ସରସ ।
ଶିଶୁଶେଖର. ଭଗବତୀଦାସ ।

ଅପୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Apūrṇṇa 1. Incomplete,
୨ । ଅସମାପ୍ତ—2. Unfinished.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲସ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦାନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗଁ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

୩ । ଯାହା ପୂରିତ ହୋଇ ନାହିଁ—
3. Not full; unfilled.

ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ରାକ୍ଷର—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ପଦ୍ୟରେ ଉପାନ୍ତ୍ୟ ସ୍ୱରର ମିଳନ
Apūrṇṇa mitrākshara ନ ଥାଇ କେବଳ ଅନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣର ମିଳନ ଥାଏ—Incomplete metre.

ବୋଲ ସବଦ୍ୟ ନୟ ସେ ପଦ୍ୟ ରୂପ । ବ ଅମୃତେ ତୋ ପଦ୍ୟ ଗଢିବ ବହ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀକର. ପଦ୍ୟ ।

ଅପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପୂର୍ଣ୍ଣ+ଅଙ୍ଗ)—ଯାହାର ଅଙ୍ଗମାନ
Apūrṇṇāṅga ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗଠିତ ବା ସମାପ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ—Having the parts or limbs not fully formed or developed.

ଅପୂର୍ବ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପୂର୍ବ)—୧ । ଅଭୂତପୂର୍ବ—
Apūrba 1. Unprecedented

୨ । ଅଭିନବ; ନୂତନ—2. New; recent.

୩ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—3. Wonderful

୪ । ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—4. Excellent.

୫ । ଅତି ଉପାଦେୟ—5. Very useful.

୬ । ଅତି ସୁନ୍ଦର—6. Very beautiful.

୭ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦଜନକ—7. Very pleasing.

୮ । ଅଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବ—8. Not seen before.

୯ । ଅସାଧାରଣ—9. Uncommon; extraordinary; rare.

୧୦ । 'ଅ' ଅକ୍ଷର ଯାହା ପୂର୍ବରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ (ଶବ୍ଦ)—
10. (word) Having the letter 'A' prefixed to it.

ବେ. ବିଶ—ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ—Difficult to get.

ଧର୍ମ ନ ଥବାର ଜ ବରେ ସେବ ପାର
ଅପୂର୍ବ ବେଦୀ ଅମ୍ବ ଦ୍ରବର୍ଗ ।
ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ ।

ଅପୂର୍ବପ୍ରବେଶ—ସଂ. ବ. (ଅପୂର୍ବ+ପ୍ରବେଶ)—
Apūrba prabesa ୧ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରବେଶ—1. First entry.

୨ । ନୂତନଗୃହପ୍ରବେଶ—2. First ceremonial entry into a new-built house.

ଅପୃକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପୃକ୍ତ) ଅମିଶ୍ରିତ—
Aprukta Unmixed; unadulterated.

ଅପୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପ୍ରଚ୍ଛ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଅତଜ୍ଜ୍ଞାସିତ; ଅପୃଚ୍ଛା—
Aprushṭa Unasked

ଅପୃଷ୍ଠବଂଶୀ— ବେ. ବିଶ (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା; ଅ+ପୃଷ୍ଠବଂଶ+ଇନ୍ ୧ମା.
Aprushṭabaṁśī ୧ବ)-(ଜୀବବିଜ୍ଞାନ) ମେରୁଦଣ୍ଡହୀନ (ପ୍ରାଣୀ)—(Physiology) Invertibrata.

ଅପେକ୍ଷକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅପ+ଇକ୍ଷ ଧାତୁ+ଅକ) ଅପେକ୍ଷାକାରୀ;
Apekshaka ଯେ ଅପେକ୍ଷା କରେ—Waiting.
(ଅପେକ୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପେକ୍ଷଣୀୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ+ଇକ୍ଷ+ଅନୀୟ) ଅପେକ୍ଷାଯୋଗ୍ୟ;
Apekshaṇīya ଯାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରାଯାଇ ପାରେ—Which can be awaited.

ଅପେକ୍ଷା—ସଂ. ବ. (ଅପ+ଇକ୍ଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—
Apekshā ୧ । ପ୍ରତୀକ୍ଷା—1. Awaiting; waiting.

୨ । ବାସନା; ଇଚ୍ଛା; ଆକାଙ୍କ୍ଷା—
2 Desire; wish.

କ୍ଷୁଧା ପିପାସାର ସେ ଅପେକ୍ଷା ଦେଇବ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

୩ । ଆଶା; ଭରସା—3. Hope; expectation.

୪ । ଅନୁରୋଧ—4. Request.

୫ । ସମ୍ଭ୍ରମ; ସମ୍ମାନ; ଖାତିର—5. Respect; regard.

୬ । ପ୍ରାର୍ଥନା—6. Prayer; solicitation.

୭ । ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ —7. Observation.

୮ । ତୁଳନା—8. Comparison.

ବେ. ଅ—(ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ବ୍ୟବହୃତ)—
୧ । (ତୁଳନାର୍ଥକ) ଠାରୁ—1. Than

୨ । ତୁଳନାରେ—2. In comparison with.

ଅପେକ୍ଷା କରିବା—ବେ. କି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଚିନ୍ତାଶ
Apekshā karibā ଚାହିଁ ରହିବା—
To wait; to await.

ଅପେକ୍ଷାକୃତ—ସଂ. ବିଶେଷ ବିଶ. (ଅପେକ୍ଷା+କୃତ)—
Apekshākruta ୧ । ତୁଳନାରେ (ଅଧିକତର ବା ଅଳ୍ପତର)—
1. (more or less) In comparison; comparatively.

୨ । ପ୍ରଥମ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ତୁଳନା କରାଯିବାରେ—2. When compared to a thing or person previously mentioned.

[ଦ୍ର—ଏ ଖ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସୁନ୍ଦର ଅର୍ଥାତ୍ ଖ ଅପେକ୍ଷା ଏ ସୁନ୍ଦରତର ।]

ଅପେକ୍ଷାବୁଦ୍ଧି—ବେ. ବ. ୧ । (ମନୋବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—
Apekshā buddhi ଅନେକ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁକୁ ପୃଥକ୍‌ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ବା ଚିହ୍ନିବା ବୃତ୍ତି—
1. (Psychology) Mental discrimination of members.

୨ । ବୋଧଶକ୍ତିର ନିର୍ମଳତା—2. Clearness of understanding.

ଅପେକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ+ଇକ୍ଷିତ=ଦୃଷ୍ଟ)—
Apekshita ୧ । ପ୍ରତୀକ୍ଷିତ; ପ୍ରତୀକ୍ଷାକରାଯିବା—
1. Waited.

୨ । ଇପ୍ସିତ; ଆକାଙ୍କ୍ଷିତ—
2. Desired; wished for.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରହ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଯାହାକୁ ଆଶା କରାଯାଇଥାଏ; ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ—
3. Hoped for; expected.
୪ । ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷିତ—4. Observed.
୫ । ପୂଜିତ; ସମ୍ମାନିତ—
5. Respected; honoured; adored.
୬ । ତୁଳିତ—6 Compared.
୭ । ଅନୁରୁଦ୍ଧ—7. Requested
୮ । ବିବେଚିତ—8. Considered.

ଅପେତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପ = ସ୍ଥାନାନ୍ତର + ଇ ଧାତୁ = ଯିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Apeta ୧ । ଅପଗତ—1 Gone away.
୨ । ନିର୍ଗତ—2. Issued.
୩ । ତ୍ୟକ୍ତ—3. Abandoned; deserted.
୪ । ପୃଥକ୍‌ଭୂତ—4. Separated.
୫ । ରହିତ—5. Prevented.

ଅପେତଭଗ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପେତ = ଦୂରୀଭୂତ + ଭଗ = ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ)—ଯାହାର ସକଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—Deprived of every thing.
Apetabhaga

ଅପେତଭଗ ଯେ ହୋଇବ, ତେଣୁ ସଂସାର ନ ଛାଡ଼ିବ ।
ଭକ୍ତମାଳ. ଭକ୍ତମାଳ. ୧୦୩. ବାଉଳା ।

ଅପେତରକ୍ଷସୀ—ସଂ. ବି. [ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପେତ = ଅପଗତ ହୋଇଅଛି + ରକ୍ଷସୀ = ରକ୍ଷସୀ ପ୍ରଭୃତି (ଯାହାଠାରୁ)]—ତୁଳସୀଗଛ—The Holy Basil plant.
Apetarakshasi

ଅପେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପେୟ)—ପିଇବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
Apeya Undrinkable.

ଅପେରା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅପେରା)—ଏକପ୍ରକାର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନାଟକାଭିନୟ—Opera.
Aperā

ଅପେରାଗ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅପେରାଗ୍ଲାସ୍)—ଦୁଇଯୁଡ଼ାଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର (ଏହାକୁ ଧରି ଥିଏଟରକୁ ଯାଇ ରଙ୍ଗଭୂମିରୁ ଦୂରରେ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ରଙ୍ଗଭୂମିକୁ ଗୃହିଁଲେ ରଙ୍ଗଭୂମିର ଅଭିନୟମାନ ନିକଟତର ଓ ସ୍ପଷ୍ଟତର ଦେଖାଯାଏ)—Opera-glass.
Aperāglās
ଅପେରାଗ୍ଲାସ୍

ଅପୈଟ—ବେ. ବିଣ—(ଯେଉଁ ପାଠ) ପଢ଼ିଟ ନାହିଁ ବା ମୁଖସ୍ଥ କରାଯାଇ ନାହିଁ—Not learned by heart.
Apaiṭa
ଅମୁଖସ୍ଥ

ଅପୈଠ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅପ୍ରବିଷ୍ଟ; ପ୍ରା. ଅପଇଟ୍ଠ)—
Apaitha ୧ । ଅପଇଠ (ଦେଖ)—1. Apaitha (See)
ଅପୋଠ ୨ । ଅପହଞ୍ଚ—2. That which cannot be reached.
ଅପୈଠ
୩ । ଅପ୍ରାପ୍ୟ—3. Unattainable.
୪ । ଦୁର୍ଗମ—4. Impassable.

ଅପୋକତ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅପକ୍ୱ)—ଅପୋଖତ (ଦେଖ)
Apokata Apokhata (See)

ଅପୋକ୍ତା—ବେ. ବିଣ—ଅପୋଖତ (ଦେଖ)
Apoktā Apokhata (See)

ଅପୋଖତ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅପକ୍ୱ)—୧ । ଅପକ୍ୱ—1. Unripe.
Apokhata ୨ । କଞ୍ଚା—2. Raw.
ଅପୋଖ୍‌ତ ୩ । ଅପରିପକ୍ୱ—3. Unmatured.
କଞ୍ଚା

ଅପୋଗଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଅ + ପୋଗଣ୍ଡ = ଯେ ପୋଗଣ୍ଡ ନୁହେଁ; ଜନ୍ମ ଅପ = ଅପକୃଷ୍ଟ + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଡ; ନିପାତନ; ଯେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଗଣି ଯାଇ ନାହିଁ)—
Apoganḍa
୧ । ଶିଶୁ—1. Child; infant.
୨ । ଯେଉଁ ବାଳକର ବୟସ ୧୬ ବର୍ଷରୁ କମ ନୁହେଁ—
2. A boy who is not under sixteen years of age.
୩ । ସାବାଳକ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. One who has attained majority.

[ଦ୍ର—ଅପୋଗଣ୍ଡ ବସ୍ତୁ — ସ୍ୱାମୀର ସମକ୍ଷରେ ଯେବେ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଭୋଗକରେ ତେବେ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ବସ୍ତୁସ୍ୱାମୀର ଅଧିକାର ଚାଲିଯାଏ ଓ ଭୋକ୍ତା ତାହା ପାଇବାକୁ ଦାବିଦାର ହୁଏ । ଗ୍ରାମଶଙ୍କର ମନୁ ୮।୧୪۷]

ସଂ. ବିଣ—୧ । ସାବାଳକ—
1. Major; having attained majority.
୨ । ଯାହାକୁ ୧୬ ବର୍ଷ ବୟସ ଟପିଲାଣି—
2. Past the age of sixteen (Apte).
୩ । ଭୀରୁ—3. Timid.
୪ । ଶ୍ଳଥ; ଲୁଳିତ—4. Flaccid. (M. W)
୫ । ଯାହାର ସାଧାରଣ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ବା କମ୍ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଅଛି—5. (a person) Having a limb too many or too few (M.W.)
୬ । ବିକଳାଙ୍ଗ—6. Maimed; deformed.
୭ । ୫ ବର୍ଷ ଠାରୁ ୧୦ ବର୍ଷ ବୟସ—
7. Aged between 5 & 10 years.

ଅପୋଡ଼ା—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ପୁଟିତ)—୧ ଅଦଗ୍ଧ—
Aporḍā 1. Unburnt.
୨ । ବହୁଦୂରସ୍ଥ—2. Very distant.
୩ । (ସଂ. ଅପୋଡ଼) ପରିତ୍ୟକ୍ତ—3. Abandoned.

ଚକ୍ରଧରା ଅର୍ଥମର୍ଥେ ଅପୋଡ଼ା ଯେ ପୃଥା । ସାରଳା, ମହାଭାରତ ।

୪ । ଯେଉଁଠାରେ କେବେ କେହି ବାସ କରି ନାହିଁ—
4. Not yet inhabited.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	●	ନ୍

ଅପୋଡ଼ା ପୃଥିବୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଅଜଯାକେ କେବେ ଦେଖେ କେହି ନଥାଁ ଲଗାଇ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଘର ଦ୍ୱାର ରହି ନାହିଁ—Uninhabited country.

Apordā pṛuthibī

ଭୁଅ ବଳ ରହିବ ଦେଇ ବନ ଗେହ,
ଅପୋଡ଼ା ପୃଥିବୀ ଚହିଁ ଘୁରେ ଅଛେ । ଗ୍ରାମୀ. ବୃନ୍ଦାବନ୍ତି ଗଂତା ।

ଅପୋଢ଼—ସଂ. ବିଣ. (ଅପ=ବିରୁଦ୍ଧ+ଊହ ଧାତୁ=ତର୍କ କରିବା; ଊହ୍ୟ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—

Apordha

(ଅପୋହ—ବି) ୧ । ନିର୍ଣ୍ଣୀତ—1. Ascertained.

୨ । ନିରସ୍ତ—

2. Repudiated; set at rest by argument.

୩ । (ଅପ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ) ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ; ନୀତ—

3. Removed; carried off; taken away (M. W.)

୪ । ଅତିକ୍ରାନ୍ତ—4. Passed. (ପ୍ରକୃତବାଦ)

୫ । ଉଦ୍ଘାଟିତ—5. Opened; laid bare (ପ୍ରକୃତବାଦ)

୬ । ଭୀତ—6. Frightened (ପ୍ରକୃତବାଦ)

୭ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—7. Abandoned. (ପ୍ରକୃତବାଦ)

୮ । ବିତାଡ଼ିତ—8. Driven away (Apte).

ଅପୋଦକ—ସଂ. ବିଣ. ବୈଦିକ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପ=ଅପଗତ+ଉଦକ ଯହିଁରୁ)—୧ । ନିର୍ଜଳ; ଜଳଶୂନ—

(ଅପୋଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

1. Waterless (Apte)

୨ । ଯାହା ପାଣିଆ ନୁହେଁ; କାଠୁଆ—

2. Not fluid (Apte)

ଅପୋଦିକା—ସଂ. ବି. (ଅପୋଦକ+ଅ)—ପୋଇଶାଗ—

Apodikā A pot herb; Basella rubra or lucida

ଅପୋଷା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ପୋଷିତ)—ଅପୁଷ୍ଟ; ଅରକ୍ଷିତ; ଯାହାକୁ ପୋଷା ନ ଯାଏ—Not maintained; unsupported.

Aposhā

ଅପୋଷା
ନିପରବରିଷ

(ଯଥା—ମୁଁ ଏକ ନିସ୍ୱତରେ ଯେବେ ମୋ ମାଲିକଙ୍କ ପାଖରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବି ତେବେ ମୋ ପେଟ କଅଣ ଅପୋଷା ରହିବ ?)

ଅପୋଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅପୁଷ୍ଟିକା)—ଅପୁଷ୍ଟୀ (ଦେଖ)—Apushī (See)

Aposhī

ଅପୋହ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ବିରୁଦ୍ଧ+ଊହ ଧାତୁ=ତର୍କ କରିବା; ଊହ୍ୟ କରିବା+ଭାବ. ଅ; ଅପ+ବହ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । ତାଡ଼ନ; ତଡ଼ି ଦେବା—

Apoha

ଅପୋହ } ବିଣ.
ଅପୋହିତ }

1. Driving

୨ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତକରଣ—2. Removal

୩ । ତର୍କକରଣ—3. Reasoning; arguing

୪ । ତର୍କର ଖଣ୍ଡନ ବା ନିରସନ—

4. Meeting an argument; repudiation.

୫ । ଅସ୍ୱୀକାରକରଣ—5. Denying.

୬ । (ଯାଜ୍ଞଳଦର୍ଶନ) ତର୍କଦ୍ୱାରା ଭ୍ରାନ୍ତ ଜ୍ଞାନର ନିରସନ—

6. (Hindu philosophy) Establishing the fallacy of certain mistaken notions by argument.

(ଏ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟରୂପ ଅପୋହନ)—

ଅପୋହିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅପ+ଊହ ବା ବହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—

Apohita

୧ । ତର୍କଦ୍ୱାରା ନିରସିତ ବା ଖଣ୍ଡିତ—

1. Met or repudiated by argument.

୨ । ବିତାଡ଼ିତ—2. Driven away.

୩ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—3. Removed.

ଅପୌରସ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅପୌରୁଷ)—ଅପୌରୁଷ (ଦେଖ)

Apaurasha

Apaurusha (See).

ଅପୌରୁଷ—ସଂ. ବି. (ଅ+ପୌରୁଷ)—୧ । ଅମନୁଷ୍ୟତା—

Apaurusha

1. Unmanliness.

୨ । ଅତିମାନୁଷ କ୍ଷମତା—

2. Superhuman power (M. W.)

୩ । କ୍ଲୀବତା—3. Cowardice.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅମାନୁଷ—1. Unmanly.

୨ । ଅତିମାନୁଷ—2. Superhuman.

ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅ+ଓ·ପୌରୁଷ)—୧ । ଅପ୍ରଶଂସା; ନିନ୍ଦା—

ବଦନାମ; ନିନ୍ଦା

1. Blame.

ବଦ୍‌ନାମ ୨ । ଅଯଶ; ଅପକୀର୍ତ୍ତି; ବଦନାମ—

2. Bad name; infamy

ଅପୌରୁଷେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପୌରୁଷେୟ)—୧ । ଅମାନୁଷିକ—

Apaurusheya

1 Unmanly; inhuman.

୨ । ଅତିମାନୁଷ; ଅଲୌକିକ—2. Superhuman.

୩ । ଅସାଧାରଣ—3. Extraordinary.

୪ । (ଅପୁରୁଷ+ଏୟ) ଅପୁରୁଷ ବା କ୍ଲୀବ ଜନୋଚିତ—

4. Cowardly; dastardly.

୫ । ଅକୃତ୍ରିମ—5. Not artificial.

୬ । ସ୍ୱାଭାବିକ—6. Natural.

ଅପତି—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅପ୍+ପତି)—

Appati

୧ । ସମୁଦ୍ର—1. The Sea.

୨ । ବରୁଣଦେବତା—2. The God of the waters.

ଅପ୍ପା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସଂ—ଅପା (ଦେଖ)

Appā

Apā (See)

ଅପ୍ପିତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଅପ=ଜଳ+ପିତ୍ତ=ଶରୀରସ୍ଥ ଧାତୁବିଶେଷ, ଜଳ ବିଷୟରେ ଯାହା ପିତ୍ତ; ପିତ୍ତ ଧାତୁର ପୋଷଣ କରିବା ଗୁଣ ଥିବାରୁ, ଯାହା ଜଳକୁ ପୋଷଣ କରେ) —

Appitta

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତେ ଦୃଷ୍ଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଜବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୧ । ଅଗ୍ନି; ନଥ—1. Fire.

୨ । ଚକ୍ରକ; ଧଳାଚକା ଗୁଳ୍ମ—2. A plant.

ଅପ୍ୟୟ—ସଂ. ବ. (ଅପି + ଇ ଧାତୁ ଯିବା + ଭାବ. ଅ)—

Apyaya ୧ । ଅପଗମନ; ଚାଲିଯିବା; ପ୍ରସ୍ଥାନ—
1. Departure.

୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

୩ । ବିଲୟ; ବିନାଶ—3. Destruction.

ଅପ୍ରକଟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ରକଟ)—

Aprakaṭa ୧ । ଅପ୍ରକାଶିତ—1. Unpublished.

୨ । ସର୍ବସାଧାରଣରେ ଅପ୍ରକାଶିତ—
2. Not made public.

୩ । ବାହାରେ ଦେଖା ନ ଯିବା—
3. Latent; not patent

୪ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ—4. Indistinct.

୫ । ଗୁପ୍ତ—5. Hidden; concealed.

ଦେ. ବିଣ—ପରଲୋକଗତ; ମୃତ—Dead; deceased.

ଅପ୍ରକଟ [ମହାତ୍ମା ଓ ସାଧୁ 'ମୃତ ହେଲେ' ବୋଲି ନ କହି ସମ୍ମାନାର୍ଥ
ଅପ୍ରକଟ ସେ 'ଅପ୍ରକଟ ହେଲେ' ବୋଲି ଲୋକେ କହୁଥାଆନ୍ତି]

ଅପ୍ରକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ରକାଣ୍ଡ)—

Aprakāṇḍa ଅବୃହତ୍; ଅପ୍ରଶସ୍ତ—Not vast

ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯାହାର ପ୍ରକାଣ୍ଡ ବା ଗଣ୍ଠି ନାହିଁ)—

୧ । ଝୁଦାଳଆ ଗୁଳ୍ମ—1. Bush.

୨ । ଗଣ୍ଠି ନ ଥିବା ଗଛ—2. Trunkless plant.

୩ । ଡିଙ୍ଗୀ; ଦାସକେରେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
3. A shrub; Dāsakerenṭā (See)

ଅପ୍ରକାର—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସୁନ୍ଦର—1. Without beauty.

Aprakāra ୨ । କୁତ୍ସିତ—2. Ugly.

ଅସୁନ୍ଦର; କୁତ୍ସିତ (ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ) ୩ । ଅସାଧାରଣ—

ବଦସୁରତ 3. Extraordinary (in a bad sense).

ଅପ୍ରକାରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅପ୍ରକାର (ଦେଖ)

Aprakāriā Aprakāra (See)

ଅପ୍ରକାଶ—ସଂ. ବ—(ଅ + ପ୍ରକାଶ)—୧ । ଅନବଦ୍ୟକ୍ତି; ଦେଖା ନ

Aprakāśa ଯିବା—1. Non-appearance.

୨ । ଅପ୍ରକଟନ; ଗୋପନ—
2. Concealment, non-publication.

୩ । ଅନ୍ଧକାର—3. Darkness.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅପ୍ରକାଶିତ; ପ୍ରକାଶରହିତ—
1. Not manifest.

୨ । ଅପ୍ରକଟ—2. Not published.

୩ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖା ନ ଯିବା—3. Obscure.

୪ । ଗୁପ୍ତ—4. Concealed; hidden.

୫ । ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ—5. Dark

ଅପ୍ରକାଶିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରକାଶିତ)—୧। ଅପ୍ରକଟ (ଦେଖ)

Aprakaśita 1. Aprakaṭa (See)

୨ । ଅପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ; ଫୁଟି ନ ଥିବା (ଫୁଲ)—
2. (flower) Not in bloom.

୩ । ଯାହା ଅବଧି ଛପା ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ନାହିଁ
3. Not yet published.

୪ । ଅଦୃଶ୍ୟ—4. Invisible.

ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରକାଶ୍ୟ)—

Aprakāśya ୧ । ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
1. Not fit to be published.

୨ । ଗୋପନୀୟ; ସର୍ବସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
2. Private; confidential.

୩ । ସାଧାରଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିର ଅନ୍ତରାଳରେ ସ୍ଥିତ—
3. Situated out of sight.

ଅପ୍ରକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ରକୃତ)—

Aprakṛuta ୧ । ଅଯଥାର୍ଥ—1. Incorrect.

୨ । ଅସତ୍ୟ; ମିଥ୍ୟା—2 False.

୩ । ଅସ୍ୱାଭାବିକ—3. Unnatural.

୪ । ଅବାସ୍ତବ; କଳ୍ପିତ—4. Imaginary.

୫ । ବେଠିକ୍—5. Not real.

୬ । କୃତ୍ରିମ; ଗଢ଼ା—6. Artificial.

ଅପ୍ରଗଲ୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅ + ପ୍ର ଗଲ୍ଭ)—

Apragalbha ୧ । ଯେ ଗୁଡ଼ାଏ ଗପି ପାରେ ନାହିଁ—
(ଅପ୍ରଗଲ୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A person who does not talk
(ଅପ୍ରଗଲ୍ଭତା— ବ) much.

୨ । ନିରହଙ୍କାର—2. Free from pride.

୩ । ଲଜ୍ଜାଶୀଳ; ସଲଜ୍ଜ—3. Modest.

ଅପ୍ରଗୁଣ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ପ୍ରଗୁଣ; ଯାହାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଗୁଣ ନାହିଁ)

Apraguṇa ୧ । ଅପ୍ରକୃଷ୍ଟ; ନିକୃଷ୍ଟ—
1. Not excellent; inferior.

୨ । ବ୍ୟାକୁଳ—2. Agitated; troubled; disturbed.

୩ । ଚଞ୍ଚଳ—3. Restless.

ଅପ୍ରଘଟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ ପ୍ରକଟ)—

Apraghaṭa ଅପ୍ରକଟ (ଦେଖ)

ଅପ୍ରକଟ Aprakaṭa (See)
ଅପ୍ରକଟ

ଅପ୍ରଚଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ର + ଚଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Aprachaḷa ଯାହା ଲୋକସମାଜରେ ଚଳେ ନାହିଁ—
(ଅପ୍ରଚଳତା—ବ) Not current.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଚାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ସ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

ଅପ୍ରଚଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରଚଳିତ)—ଅପ୍ରଚଳ (ଦେଖ)
Aprachalita Aprachala (See)

ଅପ୍ରଚାର—ଦେ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ର+ଚର ଧାତୁ+ଅ); ଯହିଁରେ ଲୋକ
Aprachāra ବିଚରଣ କରି ନ ପାରେ)—ଅଗମ୍ୟ—
Inaccessible; impassable.

ଚିତ ମୁଗ ବନେ ଦେଖି ଚିତ୍ର ଅପ୍ରଚାର । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀବିଳାସ, ୧୦୩ ।

ଅପ୍ରଚୁର—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରଚୁର)—
Aprachura ଯାହା ପ୍ରଚୁର ବା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ—
(ଅପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—ବି) Insufficient

ଅପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ)—
Aprachchhana ୧ । ଅପରିଷ୍କୃତ—1.Uncleansed;unclean.
ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ ୨ । ମଳିଆ; ମଳିନ—2 Dirty; foul.
ଗନ୍ଦା, ମୈଳା ୩ । ଯେଉଁ ଲୋକ ସର୍ବଦା ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ରହେ ନାହିଁ—3. Of dirty habits
୪ । ଅସୁନ୍ଦର—4. Not beautiful.
୫ । କୁତ୍ସିତ—5. Ugly.
୬ । ହୀନ—6. Low; mean; wretched.

ଅବ୍ରହ୍ମନ ହୋଇଣ ଯେ ଯାଏ ନାଚ ଗୋଟିଏ । ଚିତ୍ରାମ୍ବର. ବ୍ରହ୍ମଦ୍ୱିଜ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ।

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ଅପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ)—
ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ ୧ । ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ—1. Made public
୨ । ଅନାବୃତ; ଖୋଲା—2. Open.

ଅପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନିଆଁ—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
Aprachhaniāṁ ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ବଦା ପରିଷ୍କୃତ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ
ଅପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନା } —ସ୍ତ୍ରୀ ରହେ ନାହିଁ—1. Of unclean habits.
ଅପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନେଇ } ୨ । କୁତ୍ସିତ; ଅସୁନ୍ଦର—2. Ugly.
ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ
ଗନ୍ଦା; ମୈଳା

ଅପ୍ରଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ପ୍ରଜା)
Apraja ୧ । ନିଃସନ୍ତାନ; ଅପୁତ୍ରୁଆ—1. Childless
(ଅପ୍ରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବନ୍ଧ୍ୟା—2. Barren; unproductive.

ଅପ୍ରଜା—ସଂ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅପ୍ରଜ + ଆ)—୧ । ଅପ୍ରଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Aprajā 1. Feminine of Apraja.
୨ । ବନ୍ଧ୍ୟା—2. Barren.
୩ । ଅପୁତ୍ରୁଆ—3. Childless.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅପ୍ରଜ ଶବ୍ଦର ବିକଳ୍ପରୂପ ଅପ୍ରଜସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ)—
ଅପ୍ରଜ; ନିଃସନ୍ତାନ—Childless.

ଦୂରେ ଥିଲା ବୃକ୍ଷରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ବିଜା
ବିଲେଖ ଅନ୍ତ ଯେ ହୋଇବେ ଅପ୍ରଜା । ବ୍ରହ୍ମଦ୍ୱିଜ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ

ଅପ୍ରଣୟ—ସଂ.ବି.(ଅ + ପ୍ରଣୟ)—୧ । ଅପ୍ରୀତି;ଶତ୍ରୁତା—1.Enmity
Apraṇaya ୨ । ବିରୋଧ—2. Opposition.

ଅପ୍ରଣୟୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ପ୍ରଣୟିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Apraṇayī ୧ । ଅସ୍ନେହୀ; ଯେ ସ୍ନେହଶୀଳ ନୁହେଁ—
(ଅପ୍ରଣୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not affable; not loving.
୨ । ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—2. Inimical.

ଅପ୍ରଣିଧାନ—ସଂ. ବି. (ଅ + ପ୍ରଣିଧାନ)—ଅମନୋଯୋଗ;
Apraṇidhāna ଅନବଧାନ—Inattention.
(ଅପ୍ରଣିଧାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅମନୋଯୋଗୀ—
Inattentive.

ଅପ୍ରଣିହିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅ+ପ୍ରଣିହିତ)—ଅମନୋଯୋଗୀ—
Apraṇihita Inattentive.
(ଅପ୍ରଣିହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପ୍ରତର୍କ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରତର୍କ୍ୟ)—୧ । ଯାହା ତର୍କ କରାଯାଇ
Apratarkya ନ ପାରେ—1. Unarguable.
୨ । ଯାହା ତର୍କଣା କରାଯାଇ ନ ପାରେ 2. Incomprehensible.

ଅପ୍ରତୀତ—ଦେ.ବିଣ. (ସଂ.ଅ + ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ପରିଚିତ ଯାହା ନ ଥିବା;
Apratīta ବିଶ୍ୱାସ କରି ନ ଥିବା—Unbelieving.

ଅପ୍ରତୀତ ମନେ ମୋର ଏବେ ପ୍ରତେ ଶିବ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ଦ୍ୱିଜଦ୍ୱିପଣ ଗ୍ରାମ୍ୟ ।

ଅପ୍ରତିକର—ସଂ.ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରତିକର)—ବିଶ୍ୱସ୍ତ—Trusted.
Apratikara

ଅପ୍ରତିକରଣୀୟ—ସଂ.ବିଣ.(ଅ + ପ୍ରତିକରଣୀୟ)—୧ । ଯାହାର ପ୍ରତିକାର
Apratikaraṇīya ବା ପ୍ରତିବିଧାନ କରାଯାଇ ନ ପାରେ;
ଅପ୍ରତିବିଧେୟ— 1. Irretrievable.
୨ । ଚିକିତ୍ସା ଦ୍ୱାରା ଯାହା ଶାନ୍ତ କରାଯାଇ ନ ପାରେ;
ଅଚିକିତ୍ସ୍ୟ—2. Irremediable.
(ଏହାର ଅନ୍ୟ ଆକାର ଅପ୍ରତୀକରଣୀୟ)

ଅପ୍ରତିକାର—ସଂ ବି.(ଅ + ପ୍ରତିକାର) – ପ୍ରତିକାର ବା ପ୍ରତିବିଧାନର
Apratikāra ଅଭାବ—Want of redress.
(ଏହାର ଅନ୍ୟ ଆକାର ଅପ୍ରତୀକାର)

ଅପ୍ରତିକାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ.ବିଣ.(ଅ + ପ୍ରତିକାର୍ଯ୍ୟ)—ଅପ୍ରତିକରଣୀୟ (ଦେଖ)
Apratikārjya Apratikaraṇīya (See)
(ଏହାର ଅନ୍ୟ ରୂପ ଅପ୍ରତୀକାର୍ଯ୍ୟ)

ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—ସଂ ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ)—
Apratidwandwī ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀହୀନ—Unrivalled;
having no rival.

ଅପ୍ରତିପତ୍ତି ସଂ. ବି. (ଅ+ପ୍ରତିପତ୍ତି)—
Apratipatti ୧ । ନିଶ୍ଚୟକରଣର ଅଭାବ—
(ଅପ୍ରତିପତ୍ତି—ବିଣ) 1. Non-ascertainment.
୨ । ଅଗୌରବ—2. Want of reputation.
୩ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଖାତିରର ଅଭାବ—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେତେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

3. Want of personal influence or prestige.

୪ । ଅସ୍ୱୀକାର—4. Non-acceptance.

୫ । ସାଧାରଣଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ପତିଆରିର ଅଭାବ—

5. Want of credit in the eyes of the public.

୬ । ପ୍ରମାଣ ନ ହେବା ଅବସ୍ଥା—

6. State of not being proved.

ଅପ୍ରତିପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ— (ଅ + ପ୍ରତିପନ୍ନ)—୧ । ଅପ୍ରମାଣିତ—
Apratipanna 1. Unproved.

୨ । ସାଧାରଣଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଯାହାର ପତିଆରି ନାହିଁ—

2. Having no credit in the eyes of the public.

୩ । ଯାହାଠାରେ ଲୋକଙ୍କର ଖାତିର ନ ଥାଏ—

3. Having no personal influence or prestige.

ଅପ୍ରତିପାଦିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରତିପାଦିତ)—ଅପ୍ରତିପନ୍ନ (ଦେଖ)
Apratipādita Apratipanna (See)

ଅପ୍ରତିବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରତିବଦ୍ଧ) —
Apratibaddha ୧ । ବାଧା ବା ବ୍ୟାଘାତ ରହିତ;ଅପ୍ରତିହତ—

1. Unobstructed; unhindered.

୨ । ସ୍ୱାଧୀନ—2. Free; independent

ଅପ୍ରତିବନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ଅ + ପ୍ରତିବନ୍ଧ)—ବିଘ୍ନ ବା ବ୍ୟାଘାତର ଅଭାବ—
Apratibandha Absence of obstacle or hindrance.

ସଂ. ବିଣ—ବିଘ୍ନରହିତ—Free from hindrance; unobstructed.

ଅପ୍ରତିବନ୍ଧକ— ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ପ୍ରତିବନ୍ଧକ)—
Apratibandhaka ୧ । ବାଧାରହିତ —

1. Unobstructed.

୨ । (ନଞ ତତ୍) ଯାହା ବିଘ୍ନକର ନୁହେଁ—

2. Unobstructive.

ଅପ୍ରତିବିଧେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରତିବିଧେୟ)—
Apratibidheya ଅପ୍ରତିକରଣୀୟ (ଦେଖ)
Apratikaraṇīya (See)

ଅପ୍ରତିଭ—ସଂ ବିଣ. ସୂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ପ୍ରତିଭ)—
Apratibha ୧ । ପ୍ରତିଭାଶୂନ୍ୟ—1. Lacking in genius.
(ଅପ୍ରତିଭ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତି—

2. Having no presence of mind.

୩ । ଅପ୍ରସ୍ତୁତ—3. Nonplussed; confounded.

୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—4. Bewildered.

୫ । ପ୍ରଭାହୀନ; ତେଜୋହୀନ —

5. Shorn of lustre or brilliance.

୬ । ଅନ୍ୟର ବୁଦ୍ଧିବଳରେ ପରାଜିତ—

6. Outwitted by another.

ଅପ୍ରତିମ—ସଂ. ବିଣ. ସୂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ପ୍ରତିମା; ଯାହାର ପ୍ରତିମା
Apratima ବା ସାଦୃଶ୍ୟ ନାହିଁ)— ଅନୁପମ; ନିରୁପମ; ଅତୁଳନୀୟ—
(ଅପ୍ରତିମା—ସ୍ତ୍ରୀ) Unique; matchless; incomparable.

ଅପ୍ରତିରଥ—ସଂ. ବିଣ. ସୂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ = ନାହିଁ + ପ୍ରତିରଥ =
Apratiratha ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଯୋଦ୍ଧା ଯାହାର)—

ପ୍ରତିଯୋଧହୀନ; ଯାହା ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ହେବା ଭଳ କେହି ଯୋଦ୍ଧା ନାହିଁ—Having no warrior to rival him; unrivalled (warrior)

ସଂ. ବି—୧ । ଋଷିବିଶେଷ—

1. Name of a Sage.

୨ । ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା କାଳରେ ବୋଲାଯିବା ମଙ୍ଗଳାଚରଣ—

2. Benedictory song recited when a warrior starts for the fight.

୩ । ସାମବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରାସ୍ତାବିକ ମନ୍ତ୍ର (ଅପ୍ରତିରଥ ଋଷିଙ୍କର ଚରୁ)

3. Auspicious incantations of the Sāma Beda recited on the occasion of starting for a specific object.

ଅପ୍ରତିରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରତିରୁଦ୍ଧ)—ଅପ୍ରତିହତ; ଅନିବାରିତ—
Apratiruddha Unobstructed.
(ଅପ୍ରତିରୋଧ—ବି)

ଅପ୍ରତିରୂପ— ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ପ୍ରତିରୂପ)—୧ । ଅନୁପମ—
Apratirupa 1. Incomparable.

୨ । ଅଦ୍ୱିତୀୟ—2. Unique.

୩ । ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—3. Unrivalled.

ଅପ୍ରତିଷିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରତିଷିଦ୍ଧ)—
Apratishiddha ଅନିଷିଦ୍ଧ; ଯାହାକୁ କେହି ମନା କରି ନାହିଁ—
(ଅପ୍ରତିଷେଧ—ବି) Not prevented.

ଅପ୍ରତିଷେଧନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରତିଷେଧନୀୟ)—ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ—
Apratishedhanīya Unavoidable.

ଅପ୍ରତିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ସୂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ପ୍ରତିଷ୍ଠା)—
Apratishṭha ୧ । ପ୍ରତିପତ୍ତି ରହିତ; ଯଶୋହୀନ—
(ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having no reputation or credit or prestige.

୨ । ଅବିଖ୍ୟାତ— 2. Not famous.

୩ । ସ୍ଥିତି ବିହୀନ; ଅସ୍ଥିର; ଚଳଚଳିଆ—

3. Unstable; fluctuating.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ସ	ଷ	ଗ୍ଂ	ଇଅ	ଚ	ନ୍ଦ

୪ । ଭିତ୍ତିରହିତ—4. Unfounded; having no solid ground.

୫ । ଅନିଶ୍ଚିତ—5. Unsettled.

୬ । ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ନ ଥିବା—6. Not established.

୭ । ବିନଶ୍ୱର—7. Perishable.

୮ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇ ନ ଥିବା—
8. Not formally consecrated.

ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅପ୍ରତିଷ୍ଠ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Apratishṭhā ଅପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Apratishṭha.

ସଂ. ବି. (ଅ + ପ୍ରତିଷ୍ଠା)—ଅସ୍ଥିରତା—
Instability (M. W.)

ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ପ୍ରତିଷ୍ଠା)— ୧ । ଅପବିତ୍ରୀକୃତ—
ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା 1. Desecrated; soiled.
ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା ୨ । ଯେଉଁ ଗୃହ, ତଡ଼ାଗ ବା ଦେବମୂର୍ତ୍ତିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କାର୍ଯ୍ୟ ସମାହିତ ହୋଇ ନାହିଁ—
2. Not consecrated (house, tank, idol).

୩ । ଅଶୁଚି; ଅପବିତ୍ର—3. Unholy; impure.

ଅପ୍ରତିଷ୍ଠାନ—ସଂ. ବି. (ଅ+ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ)—ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ; ଅସ୍ଥିରତା—
Aptatishṭhāna Instability.
(ଅପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—ବିଶ)

ଅପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ)—ଅପ୍ରତିଷ୍ଠ (ଦେଖ)
Apratishṭhita Apratishṭha (See)

ଅପ୍ରତିହତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ପ୍ରତିହତ)—
Apratihata ଅବ୍ୟାହତ; ଅପ୍ରତିବଦ୍ଧ (ଦେଖ)
Apratibaddha (See)

ଅପ୍ରତୀତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ପ୍ରତୀତ)—ଯାହା ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇ ନାହିଁ—
Apratīta Not relied on; not trusted.

ଅପ୍ରତୀତତା—ସଂ. ବି. (ଅପ୍ରତୀତ + ଭାବ. ତା)—
Apratītatā (ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର) ରଚନାର ଦୋଷ ବିଶେଷ—
(Rhetoric) A defect in composition.
[ଦ୍ର—ଦୌଣସି ବିଶେଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦକୁ ଯେବେ ଅନ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ବା ତନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ତେବେ ତାହାକୁ ଅପ୍ରତୀତତା କହନ୍ତି । କୁଳମଣି—ଅଳଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ]

ଅପ୍ରତୀତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ପ୍ରତୀତି)—
Apratīti ୧ । ଅବିଶ୍ୱାସ; ବିଶ୍ୱାସର ଅଭାବ; ଅନାସ୍ଥା—
1. Want of trust or reliance; incredulity; disbelief.

୨ । ସନ୍ଦେହ—2. Doubt.

୩ । ମନରେ ଦୃଢ଼ ଧାରଣାର ଅଭାବ—
3. Lack of a distinct notion.

ଅପ୍ରତୀପ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ + ପ୍ରତୀପ)—
Apratīpa ୧ । ଯେ ଜିଦ୍‌ଖୋର ନୁହେଁ—
(ଅପ୍ରତୀପା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not obstinate (M. W.)

୨ । ପରସ୍ପର ବିରୋଧ ଜ୍ଞାନ—2 Not contradictory.

ସଂ. ବି. (ନାମ) ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣୋକ୍ତ ମଗଧର ରାଜାବିଶେଷ—
Name of an ancient king of Magadha.

ଅପ୍ରତୁଲ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ + ପ୍ର=ପ୍ରକୃଷ୍ଟ + ତୁଲା
Apratula =ପରିମାଣ, ସାଦୃଶ୍ୟ ଯାହାର)—
୧ । ଅପ୍ରତୁଳ—1. Insufficient.

୨ । ଅନୁପମ—2. Incomparable.

୩ । ନିଅଣ୍ଟ—3. Inadequate.

୪ । ଅପରିମିତ; ବେଜିଦ୍—4. Immeasurable.

ସଂ. ବି—୧ । ଅପ୍ରତୁଳତା—1. Insufficiency.

୨ । ଅଭାବ—2. Want.

୩ । ଅନାଟନ—3. Inadequacy.

୪ । ଅସଙ୍ଗତି—4. Want of means.

୫ । ଓଜନର ଅଭାବ—
5. Want of weight (M. W.)

ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ)—
Apratyaksha ୧ । ପରୋକ୍ଷ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଅଗୋଚର—
1. Imperceptible.

୨ । ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ—
2. Beyond the ken of the senses.

୩ । ଅଦୃଶ୍ୟ—3. Invisible.

୪ । ଗୁପ୍ତ—4. Hidden.

ସଂ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷର ଅଭାବ —
Want of direct perception.

ଅପ୍ରତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (ଅ + ପ୍ରତ୍ୟୟ)—୧ । ଅବିଶ୍ୱାସ—
Apratyaya 1. Disbelief.

୨ । ସନ୍ଦେହ—2. Doubt,

୩ । ଅନାସ୍ଥା—3. Want of confidence.

ସଂ. ବିଶ—ଅସ୍ଥାବିଜ୍ଞାନ—Having no confidence.

ଅପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟେୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟେୟ .)—ଯାହାକୁ
Apratyākhyeya ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଇ ନ ଯାଏ —Not fit to be disowned or withdrawn.

ଅପ୍ରତ୍ୟାଣି—ବେ. ବିଶ—ଅପର୍ତ୍ତିଅଣି (ଦେଖ)
Apratyāṇi Aparttiāṇi (See)

ଅପ୍ରଧାନ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ପ୍ରଧାନ) —
Apradhāna ୧ । ଯାହା ମୁଖ୍ୟ ନୁହେଁ; ଗୌଣ—
1 Not principal; secondary.

୨ । ଅଧୀନସ୍ଥ—2. Subordinate.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାଭୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ନିକୃଷ୍ଟ—3. Inferior.

୪ । ସାଧାରଣ—4. Ordinary.

ଅପ୍ରଧୃଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ପ୍ରଧୃଷ୍ୟ)—

Apradhṛushya (ଅପ୍ରଧୃଷ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଅପ୍ରଧୃଷ୍ୟତା—ବି) ଅପରାଜେୟ; ଅଜେୟ; ଯାହାକୁ କେହି ଜିତି ପାରେ ନାହିଁ—Invincible; redoubtable.

ଅପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତ—

Aprabarttaka (ଅପ୍ରବର୍ତ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

1. Abstaining from action.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯେ ମତାଏ ନାହିଁ—

2. Not exciting to action.

୩ । ମାନ୍ଦା; ଅଳସ; ଜଡ଼—3. Inert (M W.)

ଅପ୍ରବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (ଅ+ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ)—୧ । ନିବୃତ୍ତି—

Aprabarttana

1. Abstention; cessation.

ଅପ୍ରବୃତ୍ତି } ବିଣ. ଅପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ }

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ ଲାଗିବା—

2. Refraining from any action.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା ପାଇଁ ନ ମତାଇବା—

3. Not exciting to any action.

ଅପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ନ ଥିବା—

Aprabarttita

1. Not excited to action by some one.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବର୍ତ୍ତିଥିବା—

2. Abstaining from any action.

ଅପ୍ରବାହ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ପ୍ରବାହ)—

Aprabāha ସ୍ରୋତୋହୀନ; ଯହିଁରେ ସୁଅ ନ ଥାଏ—

Currentless; stagnant.

ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚତତ୍) —ସ୍ରୋତ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—

State of being stagnant; stagnation.

ଅପ୍ରବୀଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ପ୍ରବୀଣ)—

Aprabīṇa (ଅପ୍ରବୀଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଅପ୍ରବୀଣତା – ବି)

୧ । ଅପଟୁ—1. Unskilful.

୨ । ଅନଭିଜ୍ଞ; ଯେ ବୋଧା ନୁହେ—

2. Inexperienced.

ଅପ୍ରବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ରବୃତ୍ତ)—

Aprabrutta

୧ । ଅନାରବ୍ଧ—1. Not commenced.

୨ । ଅନିଯୁକ୍ତ—2. Not engaged.

୩ । କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ ନ ଥିବା—3. Not acting.

୪ । ଯାହାକୁ କେହି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ନ ଥାଏ—4. Not instigated

ଅପ୍ରବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ପ୍ରବୃତ୍ତି)—

Aprabṛutti

୧ । ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଅଭାବ; କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନ ଅକୃଷ୍ଟ ନ ହେବା—1. Want of hankering.

୨ । ନିବୃତ୍ତି—2. Abstention; cessation.

୩ । କୌଣସି ଉପଦେଶ ବା ସୂତ୍ର ବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଉପଯୋଗୀ ନ ହେବା ଅର୍ଥାତ୍ ନ ଖଟିବା ଅବସ୍ଥା—

3. Inapplicability of a precept or aphorism or decision to a case.

୪ । ମାଉଁବାର ଅଭାବ—4. Non-excitement.

୫ । (ବୈଦ୍ୟକ) କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା;ଝାଡ଼ା ତଳବ ନ ହେବା—

5. (medicine) Suppression of the natural evacuation; constipation; ischury (M. W.)

୬ । ଅପ୍ରକାଶ (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)—

6. Non-publication.

ଅପ୍ରଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ପ୍ରଭା)—

Aprabha (ଅପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ—1. Obscure.

୨ । ପ୍ରଭାହୀନ—2. Lustreless.

୩ । ମାନ୍ଦା—3. Dull.

ଅପ୍ରମଇ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ପ୍ରମାଦ)—

Apramai

୧ । ଅଶୁଭ; ଅମଙ୍ଗଳ—1. Evil.

୨ । ପ୍ରମାଦ; ବିପଦ—2. Calamity; danger.

ଏଇ ଅଇ ପ୍ରାଣିକ ନ ଦେଇ ଅପ୍ରମଇ । ବଚ୍ଚଅବଗ୍ରା ଗୀତ ।

୩ । ବିନାଶ—3. Ruin; destruction.

ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅପ୍ରମେୟ)—ଅପ୍ରମେୟ; ଅପରିମିତ—

Immeasurable.

ଅପ୍ରମଏ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ—ଅପ୍ରମଇ (ଦେଖ)

Apramae Apramai (See)

ଅପ୍ରମତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ପ୍ରମତ୍ତ)—

Apramatta (ଅପ୍ରମତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ପ୍ରମାଦ ଶୂନ୍ୟ—1. Free from error.

୨ । ଅବହିତ, ଦତ୍ତମନା—2. Attentive.

୩ । ସ୍ଥିରଚିତ୍ତ—3. Cool minded; calm.

୪ । ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟରହିତ—4. Unruffled.

୫ । ସାବଧାନ; ଚେତାଳ; ହୁସିଆର—

5. Vigilant; careful.

ଅପ୍ରମୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅପ୍ରମେୟ)—୧ । ଅପ୍ରମେୟ; ଅପରିମିତ—

Apramaya

1. Immeasurable.

୨ । ଅସୀମ—2. Boundless.

ଜଳନ ଯୋଇ ବନ ଥଇ ଅପ୍ରମୟ । ସାରଳା, ମହାଭାରତ. ଶ୍ରୀ ।

୩ । ଅସଂଖ୍ୟ; ଅଗଣ୍ୟ—3. Countless.

ଅପ୍ରମାଣ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚତତ୍; ଅ+ପ୍ରମାଣ)—୧ । ପ୍ରମାଣର ଅଭାବ—

Apramāṇa

1. Want of proof.

୨ । ଅପ୍ରାମାଣିକ ନିୟମ—2. A rule which is no standard of action.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଟ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଝ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ସ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଝ	ନ୍ଦ

୩ । ଯେଉଁ ବିବରଣର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ବା ବାଧ୍ୟତା ନାହିଁ—
3. A statement of no importance or authority (M. W.)

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ—
1. Having no proof.

୨ । ଅପ୍ରମେୟ; ଯାହା ପ୍ରମାଣ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
2 Incapable of being proved.

୩ । ଅବିଶ୍ୱସନୀୟ—3. Unreliable.

୪ । ହେୟ—4. Contemptible.

୫ । ଅଶ୍ରଦ୍ଧେୟ—5. Not deserving of affection or devotion.

୬ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ନଜୀର ନାହିଁ—
6. Not established or supported by authority

ଅପ୍ରମାଣ **अप्रमाण** ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅପ୍ରମାଣିତ)—୧ । ଅପ୍ରମାଣିତ—
1. Not proved.

(ଯଥା—ମୋ ନାଆଁରେ ସେ ଯେତେ କଥା ଦରଖାସ୍ତ ଦେଇଥିଲା ସବୁ ଯାଇ ହାକିମଙ୍କ ପାଖରେ ଅପ୍ରମାଣ ହୋଇଗଲା ।)

୨ । ଅଗ୍ରାହ୍ୟ—2. Unacceptable.

୩ । ଅସ୍ୱୀକୃତ—3. Unaccepted; denied; not admitted.

(ଯଥା—ସେ ମୋ ବିଷୟରେ ଯେତେ କଥା କହିଗଲା, ସେ ସବୁ କଥା ମୋର ଅପ୍ରମାଣ)

(ସଂ. ଅପ୍ରମିତ)—୪ । ଅପରିମିତ; ଅମାପ—
4. Unmeasured; immeasurable.

ଦାହରେ ଭୁଲେ ଦେବ ଜଳେ ବହୁ ଜଳ ।
ବେଦେ ବହୁ ବେଦ ଅପ୍ରମାଣ ଅପ୍ରମାଣ । ଭାରତୀ. ମହାଭାରତ. ମଧ୍ୟ ।

ଅପ୍ରମାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରମାଣଦ୍ୱାରା ଦୌଣସି କଥାକୁ ମିଥ୍ୟା
Apramāṇa karibā ପ୍ରତିପନ୍ନ କରିବା—To prove a
अप्रमाणकरा thing false; to disprove a
अप्रमाणित करना matter.

ଅପ୍ରମାଦ—ସଂ. ବି (ଅ+ପ୍ରମାଦ)—୧ । ପ୍ରମାଦ ବା ଭ୍ରମର ଅଭାବ—
Apramāda Freedom from error.
(ଅପ୍ରମତ୍ତ—ବିଣ) ୨ । ମନୋଯୋଗ—2. Attention.
୩ । ହୁସିଆରି; ସାବଧାନତା; ସତର୍କତା—3. Caution; vigilance.
୪ । ଯତ୍ନ—4. Case.

(ଅପ୍ରମାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ ସତର୍କ; ହୁସିଆର—
1. Cautious.
୨ । ସାବଧାନ—2. Careful

ଅପ୍ରମାଦେ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅକ୍ଳେଶରେ; ସହଜରେ; ଅବଲୀଳାକ୍ରମେ—Easily
Apramāde

ଦୁଃଖଯେନ ଭବତ ପିତ୍ର ଅପ୍ରମାଦେ,
ଦୁଃଖଯେନ ପିତ୍ରକ ମରତକ ଦାନ୍ତେ—ବୃହତ୍ କ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟ ।

୨ । ନିଃସନ୍ଦେହରେ—2. Undoubtedly.
ଭକ୍ତି ହୋଇବ ଅପ୍ରମାଦେ । ଭ୍ରମର. ପୂର୍ବାଚଳ ରତ୍ନୋଦୟ ।

ଅପ୍ରମିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ର+ମା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅସୀମ—
Apramita 1. Unbounded; limitless.

ଓଡ଼ ବ୍ରହ୍ମତା ବସ ଜାତ, ଏବ୍ରଦେ ବସ ଅପ୍ରମିତ—ବୃଦ୍ଧ. ଦ୍ରୋଣପର୍ବ ।

୨ । ଅପରିମିତ; ଅମାପ—2. Unmeasured.

୩ । ଅସଂଖ୍ୟ—3. Countless.

୪ । ବହୁତ—4. Much.

ସ୍ୱାମସେନ ହେଉଛି ଯେ ବଳର ଅପ୍ରମିତ । ଭାରତ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ଅପ୍ରମାଣିତ—5. Not proved. (M W.)

୬ । ନଜୀର ଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିବା—
6. Not established by authority (M.W.)

ଅପ୍ରମେୟ—ସଂ. ବିଣ—(ଅ+ପ୍ର+ମା ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—
Aprameya ୧ । ଅମାପ—1. Immeasurable.
୨ । ଅପାର; ଅସୀମ — 2 Unlimited.
୩ । ଅଥଗମ୍ଭୀର—3. Unfathomable; inscrutable
୪ । ଅସଂଖ୍ୟେୟ—4. Countless; incalculable.
୫ । ଯାହା ପ୍ରମାଣ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
5. That which cannot be proved.
୬ । ପ୍ରଚୁର; ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—6. Abundant.
୭ । ଅଜ୍ଞେୟ—7. Unknowable.
ସଂ. ବି.—ପରମେଶ୍ୱର—God

ଅପ୍ରଯତ୍ନ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ଅ+ପ୍ରଯତ୍ନ)—
Aprajatna ୧ । ଚେଷ୍ଟା ବା ଯତ୍ନର ଅଭାବ—
I Want of exertion; absence of effort.
୨ । ନିଷ୍ଚେଷ୍ଟତା; ଜଡ଼ତା—2. Inertness.
୩ । ବେପରୋଇ; ଅପରିଷ୍ଟତା—3. Indifference.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
(ଅପ୍ରଯତ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଦୌଣସି ବିଷୟରେ ମମତା ବା ଅବହେଳାଶୂନ୍ୟ—
1. Apathetic or indifferent in any matter.
୨ । ନିଷ୍ଚେଷ୍ଟ—2. Not striving for.

ଅପ୍ରଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ରଯୁକ୍ତ)—
Aprajukta ୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ; ଅସଙ୍ଗତ—1. Unsuitable.
୨ । ଅନ୍ୟାୟ—2 Illegal; unjust.
(ଅପ୍ରଯୁକ୍ତତା—ବି) ୩ । ଅବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ—3. Useless.
୪ । ଯାହା ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ-4. Unusual.
୫ । ଅନାଚରିତ—5. Not practised.
୬ । ଅବ୍ୟବହୃତ—6. Not used or applied.
୭ । ଅପଚଳିତ—7. Not in use.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଗୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ତ୍ୱିନ୍ନ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ଚଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଚନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅପ୍ରଯୁକ୍ତତା—ସଂ. ବି. (ଅପ୍ରଯୁକ୍ତ + ତା)—
Aprajuktatā ୧ । ଅସଙ୍ଗତି—1. Unsuitability.
୨ । ଅଯୋଗ୍ୟତା—2. Unfitness; inapplicability.
୩ । ବ୍ୟବହାରାସଙ୍ଗତି; ଅସଙ୍ଗତ ବିଷୟର ପ୍ରୟୋଗ—
3. Application of unsuitable matters.
୪ । ଅସାଧାରଣତା—4. Unusualness.
୫ । ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶବ୍ଦଦୋଷବିଶେଷ —
5. A faulty composition consisting of the use of unusual words,
[ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଅଭିଧାନର ଅନ୍ତର୍ଗତ, ତାକୁ କବିମାନେ କେବେହେଁ ତାହା କାବ୍ୟାଦିରେ ବ୍ୟବହାର କରି ନାହାନ୍ତି ଏପରି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ହେଲେ ଅପ୍ରଯୁକ୍ତତା ଦୋଷ ହୁଏ । ଜୟଦେବ ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କ କବିତାରେ ଏହି ଦୋଷ ଭୂରି ଭୂରି ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ।]

ଅପ୍ରଯୋଗ—ସଂ. ବି.—ଅପ୍ରୟୋଗ (ଦେଖ)
Aprajoga Aprayoga (See)

ଅପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅ + ପ୍ରୟୋଗ)—
Aprayoga ୧ । ପ୍ରୟୋଗର ଅଭାବ—1. Non-application.
(ଅପ୍ରଯୁକ୍ତ—ବିଣ) ୨ । ବ୍ୟବହାରର ଅଭାବ—
2. Absence of use; the not being in use.
୩ । ଅପପ୍ରୟୋଗ; ଅପବ୍ୟବହାର—
3. Abuse; misuse.

ଅପ୍ରୟୋଜକ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ପ୍ରୟୋଜକ)—
Aprayojaka ୧ । ଯାହା ସଫଳ ନାହିଁ—
(ଅପ୍ରୟୋଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not causing; not effecting (M. W.)

ଅପ୍ରୟୋଜନ—ସଂ,ବି. (ଅ + ପ୍ରୟୋଜନ)—
Aprayojana ପ୍ରୟୋଜନର ଅଭାବ; ଆବଶ୍ୟକ ନ ହେବା—
Uselessness; no necessity
ସ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ଦରକାରୀ ନୁହେଁ; ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ—
1. Not useful; not required; unnecessary.
୨ । ଅହେତୁକ—2. Having no ulterior motive.
୩ । ନିଷ୍କାମ; ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ—
3. Disinterested, unselfish.
ଅପ୍ରୟୋଜକ ପ୍ରେମ ଯାହା, ଲୋକକ ଅଧୀନ ତାହାର ।
ବୃନ୍ଦାବନ, ପ୍ରେମଗୀତାମୃତ ।

ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ପ୍ରୟୋଜନୀୟ)—
Aprayojanīya ଅଲୋଡ଼ା; ବେଦରକାରୀ—
(ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟତା—ବି) Unnecessary

ଅପ୍ରଲଘୁ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ପ୍ରଲଘୁ)—
Apralaghu ଯାହା ଅତି ଲଘୁ ନୁହେଁ; ଅଧିକ—
Considerable.
ବଦୋଷର୍ଦ୍ଧ୍ୟପ୍ରଲଘୁ ସ୍ତୁତ ହେବ ଶକ୍ତି ପ୍ରବ ଜର୍ଜ୍ଜ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଚରିତ ।

ଅପ୍ରଶଂସା—ସଂ. ବି (ଅ + ପ୍ରଶଂସା)—
Aprasaṁsā ୧ । ପ୍ରଶଂସାର ଅଭାବ—
1. Absence of praise.
୨ । ନିନ୍ଦା—2. Blame.

ଅପ୍ରଶଂସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ରଶଂସ୍ୟ)—
Aprasaṁsya ୧ । ପ୍ରଶଂସା ପାଇବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
1. Not praiseworthy.
୨ । ନିନ୍ଦ୍ୟ; ନିନ୍ଦାର୍ହ—2, Blameworthy.

ଅପ୍ରଶସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ପ୍ରଶସ୍ତ)—
Aprasasta ୧ । (ବୈଦିକ) ଅପ୍ରଶଂସିତ—
1. Not praised (M W.)
୨ । ନିକୃଷ୍ଟ—2. Inferior (M. W.)
୩ । ଅକାମିକା; ନିକମ୍ମା—
3. Worthless (M. W)
୪ । ଅବିସ୍ତୃତ; ଅଳ୍ପ ଚଉଡ଼ା—
4. Not wide; not extensive
୫ । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ—5. Narrow.
୬ । ଅପ୍ରଚଳିତ—
6, Not in use; not current: obsolete.
୭ । ନିନ୍ଦିତ—7. Blameworthy.
୮ । ପ୍ରତିକୂଳ—8. Unfavourable.
୯ । ଅଶୁଭକର—9. Inauspicious.
୧୦ । ଅସଥେଷ୍ଟ—10. Insufficient
୧୧ । ଅସୁବିଧାଜନକ—11. Inconvenient.
୧୨ । ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଅଶୁଭଜନକ ବା ଅଶୁଦ୍ଧ (କାଳ)
12. Astronomically inauspicious or impure (time)
ସଂ. ବି—୧ । ମଇଳା; ମଳ—1. Dirt.
୨ । ମନୁଷ୍ୟଦେହଜାତ ବିଷ୍ଠା ମୂତ୍ରାଦି; ମଳ—
2. Natural excretion (M. W.)
[ଦ୍ର—ଜଳରେ ଅପ୍ରଶସ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ମଳମୂତ୍ରାଦି କଲେ ମାସେ କାଳ ଉପାସୋଷୀ ରହି ଏ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବ ।
ରାମଶଙ୍କର. ମନୁସଂହିତା ୧୧—୨୫ ।]

ଅପ୍ରସକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରସକ୍ତ)—
Aprasakta ୧ । ଲାଗି ନ ଥିବା; ଲଗ୍ନ ହୋଇ ନ ଥିବା—
(ଅପ୍ରସକ୍ତି—ବି) 1. Not attached to.
୨ । ଅନାସକ୍ତ; ଆସକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
2. Not addicted to.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଗ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅଚାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଦ

ଅପ୍ରସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅ + ପ୍ରସଙ୍ଗ)—୧ । ଅଲୋଚିତ ବିଷୟ ସହିତ
Aprasaṅga ପ୍ରସଙ୍ଗ ବା ସମ୍ପର୍କର ଅଭାବ 1. Irrelevance;
(ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ—ବିଣ) want of relevance.
୨ । (ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ) ସମ୍ପର୍କର ଅଭାବ—
2. (Nyāya philosophy) Want of connection.
୩ । ମନ୍ଦ ପ୍ରସଙ୍ଗ—3. Bad point.
୪ । ନ ଖାଟିବା ଅବସ୍ଥା—
4. Non—applicability (M. W.).

ଅପ୍ରସନ୍—ଗ୍ରା. ବି. (ଇଂ. ଅପରେସନ୍)—ଅପରେସନ୍;
Aprasan ଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ଦେହରେ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ —
ଅପାରେସନ Surgical operation.
ଚୀରଫାଡ଼

ଅପ୍ରସନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + ପ୍ରସନ୍ନ)—୧ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ବିରକ୍ତ—
Aprasanna 1. Dissatisfied; displeased
(ଅପ୍ରସନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିରସ (ମୁଖ)—
(ଅପ୍ରସନ୍ନତା—ବି) 2. Frowning (face); scowling.
୩ । ଅପ୍ରଫୁଲ୍ଲ; ମ୍ଳାନ—3. Faded.
୪ । ପ୍ରତିକୂଳ—4. Unfavourable.
୫ । ପ୍ରସାଦରହିତ—5. Not propitiated.
୬ । ଦୁଃଖିତ; ନିରାନନ୍ଦ—6. Joyless; grieved.
୭ । କ୍ଷୁବ୍ଧ—7. Agitated; perplexed.
୮ । ଗୋଳିଆ (ପାଣି)—8. Muddy (water).
୯ । ଅନିର୍ମଳ—9. Not clear.

ଅପ୍ରସହ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରସହ୍ୟ)—୧ । ଅତି ଅସହ୍ୟ—
Aprasahya 1. Intolerable.
୨ । ଅବ୍ୟାହତ—2. Irresistible.

ଅପ୍ରସାଦ—ସଂ. ପୁଂ. (ଅ + ପ୍ରସାଦ)—୧ । ବିଅନୁଗ୍ରହ—
Aprasāda 1. Disfavour.
୨ । ଅସନ୍ତୋଷ—2. Dissatisfaction.

ଅପ୍ରସାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + ପ୍ର + ସଦ ଧାତୁ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Aprasādī ଯେ ଅନୁଗ୍ରହ ବା ପ୍ରସାଦ ପ୍ରତ୍ୟାଶୀ ନୁହେ—
(ଅପ୍ରସାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Not asking or expecting any favour.

ଅପ୍ରସାଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ର + ସଦ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)
Aprasādya ଯାହାକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
Unappeasable; not to be propitiated; implacable.

ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରସିଦ୍ଧ)—୧ । ଯେ ବା ଯାହା ବିଖ୍ୟାତ
Aprasiddha ନୁହେଁ—1. Uncelebrated.
୨ । ଅପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—2. Not established.
୩ । ଅସାଧାରଣ—3. Unusual; uncommon.
୪ । ସାଧାରଣତଃ ଜଣା ନ ଥିବା—
4. Not generally known.
୫ । ଅସିଦ୍ଧ; ଅନିଷ୍ପନ୍ନ—5. Unaccomplished.
୬ । ଅପ୍ରମାଣିତ—6. Not proved.
୭ । ଅମୂଳକ—7. Baseless.
୮ । ଅପ୍ରଚଳିତ—8. Not current; obsolete; not in vogue.
(ଯଥା—ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ ପଦ ।)

ଅପ୍ରସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଅ + ପ୍ରସିଦ୍ଧି)—
Aprasiddhi ୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧି ବା ଯଶର ଅଭାବ—
1. Absence of renown.
୨ । ମନ୍ଦଯଶଃ—2. Notoriety.

ଅପ୍ରସୂତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ + ପ୍ରସୂତା)—ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Aprasūtā A barren woman (M W.)

ଅପ୍ରସ୍ତାବ - ସଂ. ବି. (ଅ + ପ୍ରସ୍ତାବ)—
Aprastāba ୧ । ପ୍ରସ୍ତାବ ବା ପ୍ରାର୍ଥନାର ଅଭାବ—
1. Non-proposal.
୨ । ମନ୍ଦ ପ୍ରସ୍ତାବ—2. Bad proposal.
ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବା ପ୍ରାର୍ଥିତ ହୋଇ ନାହିଁ—
Not prayed for.

ଅପ୍ରସ୍ତାବପ୍ରତିଗ୍ରହ-ସଂ. ବି—ବିନା ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ କୌଣସି
Aprastābapratigraha ପଦାର୍ଥର ପ୍ରାପ୍ତି ବା ଗ୍ରହଣ—
Getting a thing without the asking.
ବୃକ୍ଷ ବୋଇରେ ବୁ ଯେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅରଣ୍ୟରୁ
ଅପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରତିଗ୍ରହେ ସନ୍ତୁ ଘାଇବୁ । ଗାରଣ୍ୟ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଅପ୍ରସ୍ତାବିତ —ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରସ୍ତାବିତ)—
Aprastābita ୧ । ଯାହା ପ୍ରସ୍ତାବିତ ହୋଇ ନାହିଁ—
1. Not proposed.
୨ । ଅପ୍ରାର୍ଥିତ—2. Not prayed for.

ଅପ୍ରସ୍ତୁତ—ବେ. ବିଣ. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ; ସଂ. ଅପ୍ରସ୍ତୁତ)—
Aprastut ଅଭଦ୍ର; ଅଭଦ୍ର-Impolite; rude; uncouth.

ଅପ୍ରସ୍ତୁତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + ପ୍ରସ୍ତୁତ)—
Aprastuta ୧ । ଅତତ୍ପର; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
(ଅପ୍ରସ୍ତୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବା ବିଷୟ ପାଇଁ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବା ତତ୍ପର ହୋଇ ନ ଥାଏ—1 Not ready; unprepared.
୨ । ଅପ୍ରତିଭ—2. Abashed; nonplussed; disconcerted.
୩ । ଲଜ୍ଜିତ—3. Ashamed.
୪ । ଦିଗ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ—4. Bewildered.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତ୍ତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେହେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ଅନିଚ୍ଛୁକ—5. Unwilling; loath.

୬ । ଅପ୍ରକୃତ—6. Unreal; not actual.

୭ । ଅବର୍ତ୍ତମାନ—7 Not present; non-existent.

୮ । ଅନିର୍ମିତ—8. Not prepared or made.

୯ । ଅନିଷ୍ପନ୍ନ; ଅସମ୍ପନ୍ନ—
9. Unfinished; unaccomplished.

ଅପ୍ରସ୍ତୁତପ୍ରଶଂସା—ସଂ. ବି—ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ପ୍ରକୃତ ବିଷୟର Aprastutaprasaṁsā ଗୋପନପୂର୍ବକ ଅପ୍ରକୃତ ବିଷୟର କଥନ—A figure in rhetoric.

[ଉଦାହରଣ:—

ଅଳକ ଚ ନନ୍ଦନେ ଦୋଳ, ଉଷାଳ ଚନ୍ଦନ ପାଗାରେ ଗେଠ,
ବଦନ ବନ୍ଧୁ ତା ବନ ବଗାଡ, ବାଳ ବ ବନ୍ଧନ ପଞ୍ଚମାଳଠ,
ନଗରେ କେବଳ—ଗଳେ ଦିଶିବେ ଏହି ଚନ୍ଦ୍ର ଘଟ । ବିଦ୍ୟୁର୍ଣ୍ଣ. ବଦ୍ଧ ।]

ଅପ୍ରହତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରହତ)—
Aprahata ୧ । ଅଶ୍ରୁଣ୍ଣ; ଅନାହତ—
1. Unhurt; unstruck.

୨ । ଅକର୍ଷିତ—2. Uncultivated.

୩ । ଗୋଡ଼ରେ ଦଳା ହୋଇ ନ ଥିବା—
3. Untrodden.

୪ । ଅସ୍ପୃଷ୍ଟ—4. Untouched.

ଅପ୍ରାକରଣିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ପ୍ରାକରଣିକ) —
Aprākaraṇika ୧ । ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ; ଅଲୋଚିତ ବିଷୟ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୀନ—1. Irrelevant; impertinent; not to the point.
(ଅପ୍ରାକରଣିକତା—ବି)

୨ । ଅପ୍ରସ୍ତାବିତ—2. Not proposed.

୩ । ପ୍ରସ୍ତାବର କହିର୍ଭୂତ—3. Beyond the limit of a proposal.

ଅପ୍ରାକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ରାକୃତ)—
Aprākṛuta ୧ । ଅସାଧାରଣ; ଅସାମାନ୍ୟ—
1. Uncommon; extraordinary.

ଅପ୍ରାକୃତ ପ୍ରେମମୂର୍ତ୍ତି ଜନ୍ମ ଯଥା ହର । ଅନ୍ନଦାମଙ୍ଗ. ଦେବୁଚନ୍ଦ୍ରାଣୀ ।

୨ । ଅସ୍ୱାଭାବିକ; ଅନୈସର୍ଗିକ—
2. Unnatural; artificial.

୩ । ଯାହା ସାଧାରଣ କଥିତ ଭାଷାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ନୁହେଁ—
3. Not appertaining to the spoken language or vernacular.

୪ । ଅପ୍ରକୃତ; ଅବାସ୍ତବ—4. Unreal; not actual.

ଅପ୍ରାକୃତିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ରାକୃତିକ)—
Aprākrutika ଅସ୍ୱାଭାବିକ—Unnatural.

ଅପ୍ରାକୃତିକ ସହବାସ—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Aprākrutika sahabāsa ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ବା ମୁଖବିବର ବା ପରାଦ ଯୋନିରେ ସହବାସ ଆଦି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଉପାୟରେ କାମପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥକରଣ—Unnatural offence; sodomy.

[ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ବିଧାନ (୩୭୭ ଦଫା) ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତର ଅପରାଧ ଓ ଏଥିପାଇଁ ଦଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତର ।]

ଅପ୍ରାଗ୍ର୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ରାଗ୍ର୍ୟ=ପ୍ରଧାନ)—
Aprāgrya ଅପ୍ରଧାନ; ଗୌଣ—Secondary.

ଅପ୍ରାଧ—ଓଡ଼ି. ଓ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବି (ସଂ. ଅପରାଧ)—
Aprādha ୧ । ଅପରାଧ—1. Offence.
ଅପରାଧ ୨ । ଦୋଷ—2. Guilt.
ଅପରାଧ ତ ଲଠାରେ ବର ନାହିଁ ମୁଁ ଅପ୍ରାଧିଣୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।
୩ । ପାପ—3. Sin.

ଅପ୍ରାଧୀ—ଓଡ଼ି. ଓ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ ଅପରାଧୀ)—
Aprādhi ୧ । ଅପରାଧୀ—1. Offending.
ଅପରାଧୀ ୨ । ଦୋଷୀ—2. Guilty.
ଅପରାଧୀ ୩ । ପାପୀ—3. Sinful.

ନାହିଁ ମନ୍ଦ ମଧ୍ୟେ ଅପ୍ରାଧୀ ଭୂମି ପର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଅପ୍ରାପତ—ଓଡ଼ି. ଓ ପଦ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଅପ୍ରାପ୍ତ)—
Aprāpata ୧ । ଅପ୍ରାପ୍ତ—1.Not received.
ଅପ୍ରାପ୍ତ ୨ । ଅଲବ୍ଧ—2. Not available.
ଅପ୍ରାପ୍ତ ଓଡ଼ି. ବି— (ସଂ. ଅପ୍ରାପ୍ତି)—
୧ । ଅପ୍ରାପ୍ତି; ନ ପାଇବା; ଅଲାଭ—
1. Non-receipt; not getting.
୨ । ଅଭାବ—2 Want.

ଏ ପ୍ରଜା ପୀଡ଼ିତ ଅଛନ୍ତେ ।
ଭୁଖିତ ଅଛି ଅପ୍ରାପତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ୪ଅ ।

ଅପ୍ରାପତି—ଓଡ଼ି. ଓ ପଦ୍ୟ. ବି (ସଂ. ଅପ୍ରାପ୍ତି)—ଅପ୍ରାପ୍ତି (ଦେଖ)
Aprāpati Aprāpti (See)
ଅପ୍ରାପ୍ତି ଗୁରୁମୁଖ ଦ୍ୱାରେ ପ୍ରାପତ ଅପ୍ରାପତ ।
ଅପ୍ରାପ୍ତି ପ୍ରାଚୀ. ଶିବ୍ୟୋପଦେଶ ।

ଅପ୍ରାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ପ୍ରାପ୍ତ)—୧ । ଅଲବ୍ଧ; ଯାହା ମିଳି ନାହିଁ—
Aprāpta 1. Not received; not attained.

୨ । ଅନାୟତ; ଯାହାର ନିକଟରେ ଲୋକ ପହଞ୍ଚି ପାରି ନାହିଁ—
2 Unreached.

ଦେ. ବିଣ—ଅଲବ୍ଧ; ଯାହା ମିଳେ ନାହିଁ—Not to be got

ଅପ୍ରାପ୍ତକାଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ପ୍ରାପ୍ତ + କାଳ)—
Aprāptakāla ୧ । ଅସମୟୋଚିତ—1. Inopportune.

୨ । ଅକାଳିକ—2. Untimely; unseasonable.

(ଅପ୍ରାପ୍ତକାଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ; ନାବାଳକ—Minor.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ବସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଣ,ଶ	ଷ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଌ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପ୍ରାପ୍ତ + ବୟସ୍ + କ)—
Aprāptabayaska ଯେ ଉପଯୁକ୍ତ ବୟସ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ;
(ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାବାଳଗ—Minor; not yet come of age.

ଅପ୍ରାପ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ପ୍ରାପ୍ତବ୍ୟ)—ଅପ୍ରାପ୍ୟ (ଦେଖ)
Aprāptabya Aprāpya (See)

ଅପ୍ରାପ୍ତବ୍ୟବହାର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ.(ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ.;ଅ + ପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟବହାର;କର୍ମ୍ମ)
Aprāptabyabahāra ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପ୍ରାପ୍ତ + ବ୍ୟବହାର;)—
(ଅପ୍ରାପ୍ତବ୍ୟବହାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବ୍ୟବହାର ଶାସ୍ତ୍ର ବା ଆଇନର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ନିଜ ବିଷୟ ନିଜେ ବୁଝିବା ବଳ ଜ୍ଞାନ ବା ଅଧିକାର ଯେ ପାଇ ନାହିଁ)—ନାବାଳଗ—Minor; not yet come of age.

ଅପ୍ରାପ୍ତଯୌବନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ.; ଅ + ପ୍ରାପ୍ତଯୌବନ କର୍ମ୍ମ)
Aprāptajaubana ବହୁବ୍ରୀହି, ଅପ୍ରାପ୍ତ+ଯୌବନ)—
(ଅପ୍ରାପ୍ତଯୌବନା—ସ୍ତ୍ରୀ) କିଶୋର; ଯେ ଅବଶ୍ୟ ଯୁବା ହୋଇ ନାହିଁ—Adolescent; not yet become adult.

ଅପ୍ରାପ୍ତଯୌବନା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅପ୍ରାପ୍ତଯୌବନ+ଆ)—
Aprāptajaubanā ୧ । ଅପ୍ରାପ୍ତଯୌବନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
1. Feminine of Aprāptajaubana.
୨ । ଯେଉଁ ବାଳିକାର ଅବଶ୍ୟ ଋତୋଦର୍ଶନ ହୋଇନାହିଁ—
(girl) Who has not yet attained maturity.

ଅପ୍ରାପ୍ତଲକ୍ଷଣ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅପ୍ରାପ୍ତ+ଲକ୍ଷଣ)—ଯାହାର
Aprāptalakshaṇa ଚୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ବା ଚିହ୍ନ ମିଳି ନାହିଁ—Not yet traced.

ଅପ୍ରାପ୍ତି—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ପ୍ରାପ୍ତି) —୧ । ନ ମିଳିବା—
Aprāpti 1. Non-attainment; non-receipt.
୨ । ଅଭାବ—2. Want.
୩ । ଅଲାଭ—3. Non-acquisition; absence of gain.
୪ । ଅସଙ୍ଗତି (ଦେଖ)
4. Asaṅgati (See)
୫ । ଅପ୍ରାପ୍ୟତା; ଦୁର୍ଲଭତା—5. Scarcity.
ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅପ୍ରାପ୍ତ) ୧ । ଅପ୍ରାପ୍ତ—1. Not got.
ଅପ୍ରାପ୍ତ ୨ । ଯାହା ଖୋଜିଲେ ମିଳେ ନାହିଁ—ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ—
ଅପ୍ରାପ୍ତ 2. Scarce; not to be had.

ଅପ୍ରାପ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ପ୍ରାପ୍ୟ)—୧ । ଯାହା ପାଇଣା ନୁହେ —
Aprāpya 1. Not due.
(ଅପ୍ରାପ୍ୟତା—ବ) ୨ । ଯାହା ପାଇବା ଅସାଧ—
2. Unattainable.
୩ । ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ; ଦୁର୍ଲଭ—3. Scarce
୪ । ଯାହା ମିଳିବା ଅସମ୍ଭବ—4. Not to be had.

ଅପ୍ରାମାଣିକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ପ୍ରାମାଣିକ)—
Aprāmāṇika ୧ । ଯାହା ପ୍ରମାଣସିଦ୍ଧ ନୁହେଁ—
(ଅପ୍ରାମାଣିକତା—ବ) 1. Unauthentic; not proved.
୨ । ପ୍ରମାଣାଭାବରୁ ଯାହା ଅଗ୍ରାହ୍ୟ—
2. Inacceptable for want of proof.
୩ । ଯାହାକୁ ପ୍ରମାଣସ୍ୱରୂପ ଗ୍ରହଣ କରି ଯାଇ ନ ପାରେ—
3. That which cannot be accepted as proof of any matter.
୪ । ଯାହା ନିର୍ଭରରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇ ନ ପାରେ—
4 Unauthoritative.
୫ । ଯାହା ଘଟିବା ଅସମ୍ଭବ—5. Improbable.
୬ । ଯାହାକୁ କେହି ନିର୍ଭରରୂପେ ଗ୍ରହଣ ବା ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ—
6. Not accepted by people as an authority.

ଅପ୍ରାମାଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ପ୍ରମାଣ + ଯ)—
Aprāmāṇya ୧ । ଅପ୍ରାମାଣିକ (ଦେଖ)
1. Aprāmāṇika (See)
୨ । ଯାହାକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରି ଯାଇ ନ ପାରେ—
2. Unprovable.

ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ)—୧ । ପ୍ରସଙ୍ଗ ବହିର୍ଭୂତ—
Aprāsaṅgika 1. Irrelevant.
(ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା—ବ) ୨ । ଅଲୋଚିତ ପ୍ରସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ କଥାର ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ—
2. Not touching the point at issue.

ଅପ୍ରିୟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅପ୍ରିୟର ଅପୂର୍ବ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Apria ଅପ୍ରିୟ (ଦେଖ)
Apriya (See)

ଅପ୍ରିଓଜନ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅପ୍ରୟୋଜନ)—
Apriojana ପ୍ରୟୋଜନର ଅଭାବ—
Absence of necessity.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—୧ । ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ; ଅନାବଶ୍ୟକ—
1. Unnecessary.
୨ । ନିଷ୍ଫଳ—2 Fruitless.
୩ । ବୃଥା—3. Vain.

ଅପ୍ରିତି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅପ୍ରୀତି)—
Apriti ଅପ୍ରୀତି (ଦେଖ)
Apriti (See)

ଅପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ପ୍ରିୟ)—୧ । ଅପ୍ରୀତିକର; (ମନ, ଚକ୍ଷୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର) ଅରୁଚିକର—
(ଅପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Unpleasant; disagreeable.
(ଅପ୍ରିୟତା—ବ) ୨ । ଅନଭିଳଷିତ—2. Undesirable.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେତେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ଜଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଅଶୁଭକର; ଅକଲ୍ୟାଣକର—3. Inauspicious.
୪ । ଅଶ୍ରଦ୍ଧେୟ—4. Not liked.
୫ । କର୍କଶ; କଠୋର— Hard; harsh.
୬ । ନିଷ୍ଠୁର—6. Cruel.
୭ । ଅସୁନ୍ଦର—7. Not graceful.
୮ । କୁତ୍ସିତ—8. Ugly; nasty.
ସଂ. ବି.—୧ । ଅଶୁଭ; ଅମଙ୍ଗଳ—1. Evil.
୨ । କ୍ଷତି—2. Harm; injury.
୩ । ନିନ୍ଦା—3. Blame.

ଅପ୍ରିୟବାଦୀ— ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ (ଅ+ପ୍ରିୟବାଦିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—ଅପ୍ରିୟ-
Apriyabādī ବାଣୀ; କଟୁବାଣୀ; ଯେ କଟୁ କଥା କହେ—
(ଅପ୍ରିୟବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Speaking harsh words.
(ଅପ୍ରିୟବାଦିତା—ବି)

ଅପ୍ରିୟଭାଷ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅପ୍ରିୟ+ଭାଷ)—
Apriya bhāsha କଟୁକଥା; କଠୋର ବାକ୍ୟ—
Harsh speech

ଅପ୍ରିୟଭାଷଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅପ୍ରିୟ+ଭାଷଣ)
Apriyabhāshaṇa କଟୁକଥା କହିବା—
The speaking of harsh words.

ଅପ୍ରିୟଭାଷା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅପ୍ରିୟ+ଭାଷା)—
Apriya bhāshā କଠୋରବାକ୍ୟ; କଟୁକଥା—
Harsh words.

ଅପ୍ରିୟଭାଷୀ—ସ.ବିଶ.ସୁଂ. (ଅପ୍ରିୟ+ଭାଷ ଧାତୁ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Apriyabhāshī ଅପ୍ରିୟବାଦୀ; ଯେ କଟୁ କଥା କହେ; କଟୁଭାଷୀ—
(ଅପ୍ରିୟଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Speaking harsh words.
(ଅପ୍ରିୟଭାଷିତା—ବି)

ଅପ୍ରିୟା—ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅପ୍ରିୟ+ଆ)—ଅପ୍ରିୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Apriyā Feminine of Apriya.
ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅପ୍ରିୟବାଦିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ଝଗଡ଼େରୁ—
1. A termagant; a shrew.
୨ । ଶିଙ୍ଗୀମାଛ—2. A kind of small fish with spikes at the neck

ଅପ୍ରିଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଏପ୍ରିଲ୍)—ଇଂରାଜୀଗଣନାରେ ମାର୍ଚ୍ଚମାସର
April ପରବର୍ତ୍ତୀ ମାସ—The month of April
ଆପ୍ରିଲ
ଅପ୍ରିଲ

ଅପ୍ରୀତ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ. (ଅ+ପ୍ରୀତ)—ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ବିରକ୍ତ—
Aprīta Dissatisfied; displeased.
(ଅପ୍ରୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅପ୍ରୀତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ପ୍ରୀତି)—୧ । ଅପ୍ରୀତି; ଅବନ; ଅସଦ୍ଭାବ—
Aprīti 1. Illfeeling; want of good feeling.
୨ । ଅସନ୍ତୋଷ; ବିରକ୍ତି—
2. Displeasure; discontent.
୩ । ଅରୁଚି—3. Dislike.
୪ । ବିବାଦ—4. Dispute.
୫ । ଅସୁଖ; ଘୃଣା—5. Aversion.
୬ । ବିରୋଧ; ଶତ୍ରୁତା—6. Enmity.
ଖୋଦରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରୀତି ନ ବରିବା । ଖାରଣା. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ଅପ୍ରୀତିକର—ସ. ବିଶ. (ଅ+ପ୍ରୀତିକର)—
Aprītikara ୧ । ଯାହା ବିରକ୍ତି ବା ଅସନ୍ତୋଷ ଜନ୍ମାଏ—
1. Unpleasant; disagreeable.
୨ । କର୍କଶ; କଠୋର—2. Harsh.
୩ । ଯାହା ମନରେ ଅରୁଚି ଜନ୍ମାଏ; ଘୃଣାଜନକ—
3. Disgusting.
୪ । କଷ୍ଟଦାୟକ—4. Painful.

ଅପ୍ରୀତିଭାଜନ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅପ୍ରୀତି+ଭାଜନ)—
Aprītibhājana ଅସନ୍ତୋଷର ପାତ୍ର; ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟର
(ଅପ୍ରୀତିଭାଜନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମନରେ ଅସନ୍ତୋଷ ବା ବିରକ୍ତି ଜନ୍ମିଥାଏ—
Under one's displeasure.

ଅପ୍ରେଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଏପ୍ରିଲ)—
Aprel ଇଂରାଜୀ ଗଣନାର ଚତୁର୍ଥ ମାସ—
ଆପ୍ରୀଲ The month of April.
ଅପ୍ରିଲ

ଅପ୍ରେସନ୍—ବୈଦେ. ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ଇଂ. ଅପରେସନ)—
Apresan ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ—
ଅପାରେସନ Surgical operation.
ଚୀରଫାଡ଼
ଅପରେଶନ

ଅପ୍ସରା—ବୈ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. [ସଂ. ଅପ୍ସରସ୍ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି. ୧ ବଚନ
Apsarā ଅପ୍ସରାଃ; ବହୁବଚନ ଅପ୍ସରସଃ; ଅପ୍ଜଳ=ଜଳ+ସୃ ଧାତୁ
ଅପ୍ସରା =ଗମନ କରିବା+ସଙ୍ଗାର୍ଥେ. ଅପ୍; ଯେଉଁମାନେ
ଅପ୍ସରା, ବିହାରାର୍ଥ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଜଳରୁ ଯାଆନ୍ତି; କିମ୍ବା
ଅପ୍ସରା ଯେଉଁମାନେ ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନ କାଳରେ ଜଳରୁ
(ସମୁଦ୍ରରୁ) ବାହାରିଥିଲେ
କିମ୍ବା ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନରୁ ବାହାରିଥିବାର ପୁରାଣରେ ଅଛି ।]
୧ । ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟା—ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଭାର ନର୍ତ୍ତକୀଗଣ—
1. Heavenly nymphs; the dancing girls of Indra's court.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଯ,ଷ	ଶ	ଲ୍ଲ	ଲ୍ଲ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ନ	ଲ୍ଲ	ଳ	ନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ । ଏମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଭାରେ ନାଚନ୍ତି । ଏମାନେ ଅତି ସୁନ୍ଦରୀ, ନର୍ତ୍ତନକୁଶଳା, ନାନାବିଧ କଳା-କୁଶଳା ଓ ଚିରଯୁବତୀ ଅଟନ୍ତି । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କଠୋର ତପସ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ଲାଭ କରିବ ଏପରି ଆଶଙ୍କା ହେଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ଅପ୍ସରାଙ୍କୁ ପଠାଇ ଉକ୍ତ ସାଧକଙ୍କର ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ଓ ସମୟ ସମୟରେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅପ୍ସରାମାନଙ୍କ ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ କାମକ୍ରୀଡ଼ାରତ ହୁଅନ୍ତି—ଫଳତଃ ତାଙ୍କର ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗ ହୁଏ । ଏମାନେ ଆକାଶରେ ଓ ପୃଥିବୀରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି ଓ ମନ-ମୁତାବକ ରୂପ ବଦଳାଇ ପାରନ୍ତି । ଅପ୍ସରାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉର୍ବଶୀ, ମେନକା, ରମ୍ଭା, ମିଶ୍ରକେଶୀ, ତିଲୋତ୍ତମା, ଘୃତାଚୀ, ସୁକେଶୀ, ବିଦ୍ୟୁତ୍ପର୍ଣ୍ଣା, ପୁଣ୍ଡରୀକା, ସୁଚ ଚୁ, ସୁରଥା, ପ୍ରମାଥିନୀ, ରୁଚିରା, ପୁଞ୍ଜିକସ୍ଥଳା, ଅଳମୁଷା, ସୁମଧ୍ୟା, ହେମା, ନାଗଦତ୍ତା, ଶେମା, କାମଜା ପ୍ରସିଦ୍ଧା । ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ଅପ୍ସରାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି ।]

୨ । ଅପ୍ସରାଙ୍କ ପରି ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
2. A very graceful lady.

୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମବିଶେଷ—
3. A name given to women.

୪ । ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ ବିଦ୍ରୂପୋକ୍ତି—
4. Sarcasm; inuendo; gibe.

ଅପ୍ସରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅପସାରଣ)—ଅପସାରିତ କରିବା—
Apsarāibā To remove; to cause to move.
সরান
सरकाना

ଅପ୍ସରା ମାରିବା—ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ ବିଦ୍ରୂପ କରିବା—
Apsarā māribā To sneer or gibe a a person.
ঠাকীটোলী মারনা
तानामारना

ଅପ୍ସରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅପସରଣ)—ଅପସରିବା; ପୃଥକ ହେବା—
Apsaribā To move away.
সরেয়াওয়া
सरकना

ଅପ୍ସରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅପ୍ସରସ୍) — ଅପ୍ସରା (ଦେଖ)
Apsarī Apsarā (See)
অপ্সরী
अप्सरी

ଅପ୍ସରୋଗଣ —ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବଚନ; ଅପ୍ସରସ୍=ଅପ୍ସରାଃ+ଗଣ)—
Apsarogana ଅପ୍ସରାମାନେ—A number of heavenly nymphs.

ଅଫ୍ସର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଲଂ. ଅଫିସର୍)—ଅଫିସର୍ (ଦେଖ)
Aphsar Aphisar (See)

ଅଫଟା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ଫଟ୍ ଧାତୁ)—
Aphaṭā ୧ । ଯାହା ଫଟା ବା ଚିରା ନୁହେ—
আফাটা 1. Not rent; unpunctured.
फटा नेह हुआ ୨ । ଯହିଁରେ ଫାଟ ନାହିଁ —
2. Having no fissure.

ଅଫଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ଫଟ୍ ଧାତୁ)—
Aphardā ୧ । ଯାହାକୁ କେହି ଫାଡ଼ି ନାହିଁ, ଯାହା ଚିରା ହୋଇ
আফাড়া ନାହିଁ—1. Not rent or split.
फाड़ा नेह हुआ ୨ । ଅବିଭକ୍ତ—2. Undivided.

ଅଫଣ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ କୂଅର ନଳ ବା ଫଣ ନାହିଁ—
Aphanda (well) Having no earthen or stone rings round it.
୨ । ଅଫଣା (ଦେଖ)
2 Aphandā (See)
ଦେ. ବି—ଅସୁବିଧା; ବେଫିକର—
Inconvenience; resourcelessness.

ଅଫଣା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଜୀବିକାହୀନ—
Aphandā 1. Having no means of livelihood
୨ । ବେକାର—2. Unemployed.
୩ । ଦଉଡ଼ିରେ ଯାହା ଛନ୍ଦା ହୋଇ ନାହିଁ—
3. Not bound or knotted with a rope.
୪ । ବେଫିକର—4. Resourceless.

ଅଫଣୀ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଜୀବିକାହୀନ; ବେକାର—
Aphandi 1. Unemployed.
୨ । ବେଫିକର—2. Resourceless.

ଅଫର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଲଂ. ଅଫ୍‌ଫର୍)—
Aphar କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଖରିଦ କରିବା ପାଇଁ ଖରିଦଦାରଙ୍କଠାରୁ
অফর্ ମୂଲ୍ୟର ପ୍ରସ୍ତାବ—An offer of a certain price
अफर् from a prospective purchaser.

ଅଫଳ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଫଳ)—
Aphala ୧ । ଫଳହୀନ; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷରେ ଫଳ ନ ଥାଏ—
(ଅଫଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having no fruit.
(ଅଫଳତା—ବି) ୨ । ବନ୍ଧ୍ୟ; ଯହିଁରେ ଫଳ ଧରେ ନାହିଁ—
2. Barren; not fruit-bearing; unproductive.
୩ । ବିଫଳ; ନିଷ୍ଫଳ; ବ୍ୟର୍ଥ—3. Vain; fruitless.
୪ । ଲାଭହୀନ—4. Unprofitable.
ସଂ. ବି. (ନିଷ୍ଠଭର୍)—୧ । ଫଳର ଅଭାବ—
1. Want of fruit.
୨ । ଫଳହୀନତା—2. Fruitlessness.
୩ । ମନ୍ଦ ବା ଅଖାଦ୍ୟ ଫଳ—
3. Inedible or bad fruit.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ଚଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବଦ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଝାଉଁ; ଝାଉଗଛ—4. The Aspen (tree); Tamarisk Indica.

ଅଫଲନ୍ତ୍ରା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଫଳ)—ଅଫଲନ୍ତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Aphalantā Aphalanti (See)

ଅଫଲନ୍ତ୍ରୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଫଳ)—
Aphalanti ୧ । ଯେଉଁ ଗଛରେ ଫଳ ଧରେ ନାହିଁ; ଅଣ୍ଟିଆ
ଅଫଳନ୍ତ; ଅଫଳା ବା ବାଞ୍ଝ (ଗଛ)—1 (a tree)
ଅଫଳ Which does not bear fruit.

୨ । ଯେଉଁ ଗଛରେ ଅବଶ୍ୟ ଫଳ ଧରେ ନାହିଁ—
2. (a tree) Which has not yet borne fruit.

ଅବସ୍ଥେ ବହୁ ସେ ବସନ୍ତ ଦିନ,
ଅଫଳ୍ତ ବୃକ୍ଷମାନେ ଦିଶିଲେ ଶୋଭନ । ଗୀତାବଳ. ନୃସିଂହ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ।

୩ । ସ୍ତ୍ରୀ. ବନ୍ଧ୍ୟା (ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଗାଈ); ବାଞ୍ଝୀ—
3 Barren (woman and cow)

୪ । ସ୍ତ୍ରୀ. ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରସବ କରି ନ ଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
4. (a woman) Who has not yet given birth to a child.

ଅଫଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଫଳ + ଅ)—ଅଫଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Aphalā Feminine of Aphala.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । ବୁଇଁ ଅଁଳା ଗୁଳ୍ମ—
1. A plant, Flacourtia Cataphracta.

୨ । ଘୃତକୁମାରୀ; ଘିକୁଆଁରୀ ଗୁଳ୍ମ—
2. Aloes perifoliata.

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅଫଳନ୍ତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Aphalanti (See)

ଅଫଳା—ପ୍ରାଦେ. ଗଡଜାତ. ବିଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଉଦାସିଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Aphalā Indifferent to wordly affairs.

ଅଫଳାକାଂକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ.—୧ । ନିଷ୍କାମ; ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଫଳ
Aphalākāṁkshī ପାଇଁ ଆଶା ରଖେ ନାହିଁ—
(ଅଫଳାକାଂକ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not expecting or hoping
(ଅଫଳାକାଂକ୍ଷିତା—ବ) for a result or for any beneficial consequence.

୨ । ଉଦାସୀନ—2. Indifferent (M. W)

ଅଫଳୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଫଳା)—୧ । ଅଫଳନ୍ତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Aphalī 1. Aphalanti (See)

୨ । ଗର୍ଭଧାରଣ କରି ନ ଥିବା (ଗାଈ)—
2. (a cow) Which has not yet conceived.

ଅଫିକର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ+ଅ. ଫିକ)—ସୁବିଧାର ଅଭାବ—
Aphikara Want of opportunity.

ବେଫିକର ଦେ. ବିଣ.—ଅବକାଶହୀନ; ବେକାର—
Unemployed.

ଅଫିଟା—ଦେ. ବିଣ.—ଫିଟି ନ ଥିବା—
Aphiṭā Not opened.

ଅଫିଟାଖଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ ଧାନଖଣି ଫିଟାଯାଇ ସେଥିରୁ
Aphiṭākhani ଧାନ ବାହାର ନ ଥାଏ—
1. An under-ground storage of paddy which has not yet been opened up.

୨ । (ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ; ଅଫିଟା ଖଣି ପରି) ଅତି ପ୍ରିୟଲୋକ—
2. One's dearest person.

ହସ୍ତନିପିଡ଼ିତା ତୁମ୍ଭେ ମୋ ଅଫିଟା ଖଣି । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର. ସୀତାବନବାସ ।

ଅଫିମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅହିଫେନ, ଅଫେନ; ଲଂ. ଓପିୟମ୍, ଆ. ଅଫୟୁନ୍)
Aphima ସାଢ଼େ ତିନି ମାସ ମଧ୍ୟରେ ମରିଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଶାକ
ସଂ. ଅହିଫେନ; ଅଫେନ; ଗୁଳ୍ମ(ପୋସ୍ତ)ର ଫଳର କୋଷ ବା ବଳଡ଼ାରୁ
ସଫେନକ; ଅଫୁକ; ବାହାରିବା ଖୀରକୁ ଶୁଖାଇ ରଖାଯିବା ଏକ
ଓ. ଅଫିମ; ଅଫୁ; ପ୍ରକାର ଅଠାଳିଆ କଳା ନିଶା ଦ୍ରବ୍ୟ—
ଆଫି; ଆଫିଙ୍ଗ୍; ଆଫିୟ Opium.
ଅଫୀମ; ଆଫୁ, ଅଫୁ [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ,ପୂର୍ବେ ଭାରତରେ
ଗ୍ରୀକ୍. ଓପିଓନ୍ ଏ ପୋସ୍ତ ଗଛ ଥିଲା (ସଂ. ନାମ ଖସଖସ)
ଲା. ପୋସ୍ତଦେବ; ତନ୍ତୁ ଏଥିରୁ ଅଫିମ ବାହାରିବା କଥା ହିନ୍ଦୁ-
ଗାଣାଗାଣାଦେବ ମାନଙ୍କ ଜଣା ନ ଥିଲା । ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ
ଦେ. ଗାଣାଗାଣାଲ୍ଲଦେବ୍ଟ ଅଫିମର ଆବିଷ୍କର୍ତ୍ତା । ଗ୍ରୀକ ଓପିଓନ୍ ଶବ
ଆ. ଅଫୟୁନ୍ ଗ୍ରୀକ୍ ଓପେସ୍=ସଂ. ଆପସ୍=ରସରୁ
ଫା. ଦୋକ୍‌ନର୍ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏହି ଗଛର ବୀଜ (ପୋସ୍ତଦାନା
ସଂ. ଖସଖସ) କୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଔଷଧରେ ଲଗାଉଥିଲେ । ଏହି ଗୁଳ୍ମ
ଉଚ୍ଚରେ ୧ ଠାରୁ ୧୪ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ, ଫୁଲ ୪ ପାଖୁଡ଼ିଆ ।
କେହି ଫୁଲ ନାଲି, କେହି ଧଳା, ବିହାରରେ ଧଳା ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ
ଗୁଳ୍ମର ଚାଷ ହୋଇ ସେଥିରୁ ଅଫିମ ଅମଦାନୀ କରାଯାଏ । ଏହି
ଗୁଳ୍ମର ଫଳର କୋଷ ବା ବଳଡ଼ାକୁ ଛୁରୀରେ ଖୁଞ୍ଚି ଖୁଞ୍ଚି ଦେଲେ
କ୍ଷତ ସ୍ଥାନରୁ ଯେଉଁ ଧଳା ରସ ବାହାରେ ସେ ରସ ଶୁଖି ଗଲେ
ତାକୁ ଚାଛି କରି ଏକତ୍ର କରାଯାଏ । ଏହି ଶୁଖିଲା ରସ ଗାଢ଼
ନାଲିଆ, ତନ୍ତୁ ବହୁ ଦିନ ରହି ଗଲେ କଳା ପାଲଟିଯାଏ । ଏହି
ଶୁଖିଲା ରସ ଅଫିମ ଅଟେ । ଏହାକୁ କେହି ଖାଇ ଗିଳି କରି
ଖାଆନ୍ତି, କେହି ପାଣିରେ ବିଳୁରାଇ କରି ସେ ପାଣି ଖାଆନ୍ତି, କେହି
କେହି ଅଫିମକୁ ଘୋଡ଼ା ପିଦୁଡ଼ିପତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼ି ଗୁଳା ଇଅର କରି
ଗୁଳି ବା ମଦର୍ ରୂପେ ହୁକା ସାହାଯ୍ୟରେ ଏଥିର ଧୂଆଁ ଖାଆନ୍ତି ।
କେହି ଏଥିର ଅର୍କ ଖାଆନ୍ତି; କେହି ଏଥିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗ୍ରସାୟନିକ
ଚୂର୍ଣ୍ଣ (ମର୍ଫିଆ) ଖାଆନ୍ତି । ଏହା ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ ଅବସାଦ ଓ ନିଦ୍ରା
କାରକ; ବେଶିମାତ୍ରାରେ ପ୍ରାଣହାରକ ବିଷ । ଭାରତର ବିହାର ଓ
ବର୍ମେ ପ୍ରଦେଶରେ ଓ ମାଲୱାରେ ସରକାରଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଏ
ଗୁଳ୍ମର ଚାଷ ହୁଏ ଓ ଅଫିମ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହି ଅଫିମ ପାରସ୍ୟ,
ଚୀନ, ଇରାକ ଆଦି ଦେଶକୁ ପଠାଯାଏ । ଅଫିମ ଗୁଳ୍ମରୁ ଭାରତ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚ୍ଚାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଶ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଋ	ଉ	ଊ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଉଅ	●	ନ

ସରକାର ବିଦେଶରୁ ବହୁ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଆସ୍ୱ କରନ୍ତି । ଅଫିମ ଔଷଧ-ରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଖାଇଲେ କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହୁଏ । ଅଫିମର ଲେପଦ୍ୱାରା ଦେହର ପୀଡ଼ା ନାଶ ହୁଏ । ସ୍ତନ୍ୟଦାଣୀ, ଅତି-ସାରାଦି ରୋଗରେ ଏହା ଧାରକ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ମଧ୍ୟ ମୃଗ ଓ ବାର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭକ । ଅଫିମ ଅଭ୍ୟାସ କରି ଖାଇବା ଲୋକ ଉକ୍ତ ଅଭ୍ୟାସକୁ ସହଜରେ ତ୍ୟଜି ପାରେ ନାହିଁ । ଶିଶୁ ଓ ଯୁବକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅଫିମ ଅନିଷ୍ଟକର ତନ୍ତୁ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ଏହା ଉପକାରୀ ବୋଲି ବୈଦ୍ୟମାନେ ମତ ଦିଅନ୍ତି । ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅଫିମ ଅଭ୍ୟାସ କରିବାଦ୍ୱାରା ଚିନ୍ତା ଓ କଳ୍ପନା ଶକ୍ତିର ବିଶେଷ ଉନ୍ନତି ହୁଏ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଅଫିମଖୋର୍ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଫିମର ମାତ୍ରାକୁ କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ାଇବାର ଦେଖାଯାଏ । ଅଫିମ ଖାଇବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଗତ ହେଲେ ତମ୍ବା ଅଭ୍ୟସ୍ତ ମାତ୍ରାରୁ କିଛି କମି ହେଲେ ଅଫିମୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାକରୁ କାନରୁ ପାଣି ବୁହେ, ଗୋଡ଼ ହାତ ଘୋଳେଇ ହୁଏ ଓ ଘନ ଘନ ହାଇ ଉଠେ । ଅଫିମ ଖାଇବା ଲୋକର ସୁନିଦ୍ରା ହୁଏ ନାହିଁ; ଏଥି ଯୋଗୁଁ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ସେ ଢୁଳାଇବାର ଦେଖାଯାଏ । ଅଫିମର ନିଶା ୧/୨ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହରେ ରହେ । ଇଂରାଜ ସରକାର ଏହାକୁ ଗୋଟିଏ ଅବକାରୀ ଦ୍ରବ୍ୟରୂପେ ଗଣନା କରି ଏହାର ଖରିଦ ବିକ୍ରିରେ ଖୁବ କଟକଣା କରିଅଛନ୍ତି । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ଲୋକେ ଅଫିମ ସେବନ କରି ବେଶି ସହନଶୀଳ, କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେବାର ଦେଖାଯାଇଛି । ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସ୍ୱତ୍ୱ ପୃଥିବୀରୁ ଓ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଭାରତରୁ ଅଫିମ ସେବନର ପରିମାଣ କମାଇବାକୁ ବିଶେଷ ଯତ୍ନ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ଗୁଳ୍ମର ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମଞ୍ଜିମାନ ଶ୍ଳେଷ ଶ୍ଳେଷ । ଏମାନ ପୋସ୍ତଦାନାରୂପେ ଭିଅଣରେ ପରିଚିତରୂପେ ଦିଆ ଯାଏ ଓ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଅଫିମଖୋର୍—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଫେନ + ଆ. ଖୋର୍ = ଖାଦକ)—
Aphimakhor ୧ । ପ୍ରତିଦିନ ଅଫିମ ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
ଅଫିଂଖୋର 1. Addicted to the habit of taking opium.
ଅଫିମଚୀ; ଅଫିମୀ
୨ । ଯେ ଅତିରିକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ଅଫିମ ଅଭ୍ୟାସ କରିଛି—
2. Addicted to the habit of taking large doses of opium

ଅଫିମଖୋରୀ—ବେ. ବି. (ଅଫିମ ଖୋର + ଆ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଈ.)—
Aphimakhorī ଅଫିମ ଖାଇବାର ଅଭ୍ୟାସ—
ଆଫିଂଖୋରୀ The habit of taking opium; opium habit.
ଅଫିମଖୋରୀ

ଅଫିମା—ବେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଫିମଖୋର୍ (ଦେଖ)
Aphimā Aphimakhor (See)

ଅଫିମୀ—ବେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଫିମଖୋର୍ (ଦେଖ)
Aphimī Aphimakhor (See)

ଅଫିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅଫ୍‌ଫିସ୍)—କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ; ମଦଭୁମା—
Aphis Office.
ଆଫିସ; ଆଫିସ
ଆଫିସ

ଅଫିସର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.ଅଫ୍‌ଫିସର୍)—କାର୍ଯ୍ୟାଳୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମ-ଚାରୀ—Officer.
Aphisar
ଅଫିସାର ୨ । ବଡ଼ ହାକିମ—2. High official.
ଅଫସର

ଅଫିସିଆଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ଅଫ୍‌ଫିସିଆଲ)—୧ । ସରକାରୀ କାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ସରକାରୀ—Official.
Aphisial
ଅଫିସିଆଲ୍ ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
ଅଫିସିୟାଲ 2. Relating to any office.

ଅଫିସିଏଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ.—ଅଫିସିଆଲ୍ (ଦେଖ)
Aphisiel Aphisial (See)

ଚଳିତ ବର୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ ସ୍ୱର ଇଂରାଜ ଅଫିସିଏଲ୍ ଠିକ ଯାଇଛି ।
ପରିଚାଳକ, ବ୍ୟବ୍ୟ ।

ଅଫୁଟନ୍ତା—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ)—ଢଡ଼ ଧରି ଥିବା ଅଥଚ ଫୁଲ
Aphuṭantā ହୋଇ ନ ଥିବା; ଅଫୁଟା; ଅପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ (ଫୁଲ);
ଆଫୁଟନ୍ତ ଅବସ୍ଥିତ—Not in bloom (flower); in
ବେଲିଲା bud.

ଅଫୁଟା—ବେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଅପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ)—ଅପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ; ଫୁଟି ନ ଥିବା
Aphuṭā (ଫୁଲ)—1. Not in bloom (flower).
ଅଫୁଟା ୨ । (ସଂ.ଅସ୍ଫୁଟ) ଯାହା ପ୍ରକାଶିତ ବା ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ—
2. That which has not come out or appeared.
(ଯଥା—ଅଫୁଟା କଦଳୀ ମଞ୍ଜି)
୩ । (ସଂ. ଅସ୍ଫୁଟ)—ଜଳ ଉପରେ ବସି ଟଳ୍ ଟଳ୍ ହୋଇ ଫୁଟି ନ ଥିବା (ପାଣି ବା ଭାତ)—(water or rice) Which has not yet boiled; not boiling.
୪ । ବଘାର ବା ଫୁଟା ହୋଇ ନ ଥିବା (ତରକାରୀ)—4.(curry) Which has not been seasoned with boiling oi and spices.
୫ । ଫୁଟିଯାଇ ନ ଥିବା ବା ଛିଦ୍ର ହୋଇ ନ ଥିବା (ଘାଣ୍ଟାଦି)—
5. (pot) Which has got no hole.

ଅଫୁଟିଲା—ବେ. ବିଣ—ଅଫୁଟନ୍ତା (ଦେଖ)
Aphuṭilā Aphutantā (See)

ଅଫୁଟୀ—ବେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ)—୧ । ଅଦୃଷ୍ଟରଜା; ଅରଜସ୍ୱା
Aphuṭī (ବାଳିକା)—1. Unmenstruated.
୨ । ଅଫୁଟୀ; ଅପୁଷ୍ପବତୀ (ନାରୀ)— a woman) Who never had her menses.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଫୁଲ୍ଲ—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଅସ୍ଫୀତ)—ଫୁଲି ନ ଥିବା; ଅସ୍ଫୀତ—
Aphulā Not swollen.
ଆଫୋଲା
ଆଫୁଲା
୨ । (ସଂ. ଅଫୁଷ୍ଟ)—ଅଫୁଟିତ—
2. Not yet flowering.
(ଯଥା—ଅଫୁଲ୍ଲ ଗମ୍ବୁଜ ଗଛ)
୩ । (ସଂ. ଅଫୁଷ୍ଟ)— ଅବିକଶିତ; ଅଫୁଟନ୍ତା (ଦେଖ)
Aphuṭantā (See)

ଅଫୁଲ୍ଲ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଫୁଷ୍ଟ)—ଅପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ; ଅବିକଶିତ—
Aphulla Not in bloom.

ଅଫେଣା—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଅ+ଫେନିତ)—
Aphenā ୧ । ଫେଣା ହୋଇ ନ ଥିବା ବା ହାତରେ ମଥିତ
ଆଫେନାନ ହୋଇ ନ ଥିବା (ବଟାଇଲା)—
1. (pasted pulse) Which has not been well agitated by the palm.

ଅଫେଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଅଫେଣା (ଦେଖ)
Aphenāñ Aphenā (See)

ଅଫେନ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି) ଫେନଶୂନ୍ୟ—Foamless.
Aphena ସଂ. ବି. (ଅ=କୁତ୍ସିତ+ଫେନ=ନିର୍ଯ୍ୟାସ)—
ଅହିଫେନ; ଅଫିମ—Opium.

ଅବ୍‌ଉବ୍—ବୈଦେ. ବି. [(ଫା. ଅବ୍‌ଓ୍ୱାବ୍) ଏହା. ଫା. ବାବ୍
Abuāb (=ଶୁଦ୍ଧ) ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ । ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ
ଆବଓ୍ୱାବ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି]—ସରକାରଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ରାଜସ୍ୱ
ଆବ୍‌ୱାବ ବ୍ୟତୀତ ଜମିଦାର ପ୍ରଜାଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁସବୁ କର
ଆଦାୟ କରନ୍ତି; ଅତିରିକ୍ତ କର—
Illegal exactions by the Zamindar in addition to the fixed rent; Abwab.

ଅବ୍‌ଖୁରା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଅବ୍‌ଖୋରା; ଆବ୍=ଜଳ+ଖୋରା
Abkhurā =ପାଣି) ଛୋଟ ଚାଳ; ସାମସେଇ—
ଆବଖୋରା A small water-pot.
ଆବଖୋରା

ଅବ୍‌ଜର୍‌ବେଟରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅବ୍‌ସର୍‌ଭେଟରୀ)—
Abjarbhetari ମାନମନ୍ଦିର; ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବା ଗୃହରେ
ଆବଜରଭୋଟରୀ ଗ୍ରହ ଓ ତାରା ଆଦିର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଖଗୋଳ
ଅବଜରବେଟରୀ ଘଟନାମାନ ନିରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଏ—
Observatory.

ଅବ୍‌ତକ୍— —ବୈଦେ. ଅ. (ହି. ଅବ୍+ଫା ତକ୍)—
Abtak ୧ । ଅଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—1. Till today.
ଅବତକ ୨ । ଏତାବତ୍; ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. Till now.
ଅବତକ

ଅବ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି—ଅବ୍‌ଦାର୍ (ଦେଖ)
Abdār Ābdār (See)

ଅବ୍‌ଭି—ବୈଦେ. ଅ —୧ । ବର୍ତ୍ତମାନ—1. At present.
Abbhi ୨ । ଏହିକ୍ଷଣି—2. Just now.
ଏଖୁନି
ଅବ୍‌ଭି

ଅବ୍‌ଭିକା—ବୈଦେ. ଅ. (ଅ. ଅବ୍‌ଭି)—ଏହିକ୍ଷଣି; ଏହି ଲାଗେ—
Abbhikā Just now.
ଏଖୁନି
ଅବ୍‌ଭିକା

ଅବ୍‌ଭ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅପ୍=ଜଳ+ଭୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Abbhra ଅ; ଯାହା ଜଳକୁ ଧାରଣ କରେ)—ମେଘ—
Cloud.

ଅବ୍‌ରକ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଭ୍ରକ)—ଅଭ୍ର; ମେଘନାଲ—
Abrak Mica; talc.
ଅଭ୍ରକ
ଅବ୍‌ରକ

ଅବ୍‌ରଖ୍—ଦେ. ବି—ଅବ୍‌ରକ୍ (ଦେଖ)
Abrakh Abrak (See)

ଅବ୍‌ଲଖ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ) – ୧ । ଅଭ୍ର; ମେଘନାଲ—1. Mica.
Ablakh ୨ । ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଭ୍ର) ମେଘର ରଙ୍ଗ—
ଅବଲଖ 2. Azure.
ଅବଲଖ

ଅବ୍‌ଲଖା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅବଲକ୍ଷ)—୧ । ଦୋରଙ୍ଗା; ସଫେଦ ଓ
Ablakhā କଳା କିମ୍ବା ସଫେଦ ଓ ନାଲିରଙ୍ଗ ମିଶା (ଘୋଡ଼ା)—
ଅବଲଖ 1. (horse) Of mixed colour (white
ଅବଲଖ and black or white and red).
୨ । ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ଅବ୍‌ଲୁକ୍)—
ଆବଲୁକ ଧଳା ଦେହରେ ଛୋଟି ଛୋଟି ନାଲିବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ(ଘୋଡ଼ା)—
ଆବଲ୍ଲୁକ (a horse) White with red spots.
୩ । ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ) ମେଘବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
ଅବଲଖ 3. Azure.
ଅବରସ
୪ । ଦେ. ବିଣ (ସ. ଅବଲକ୍ଷ) ମୁହଁ ନାଲି ଓ ଦେହ ଧଳା
ହୋଇଥିବା (ପାରା)—
4. White bodied and red headed pigeon.

ଅବ୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ବଗୁଲିଆ; ଦୁଷ୍ଟ—
Ablā 1. Wicked; naughty.

ଅବ୍‌ଲାବଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି–୧ । ଦୁଷ୍ଟ ପିଲା—
Ablābatu 1. Naughty boy
୨ । ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Wicked person,

ଅବ୍‌ଲୁସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଅବ୍‌ନୁସ୍; ଭୁଲ. ଗ୍ରୀକ୍ ଏବନୀ)—
Ablus ୧ । ମାକଡ଼ା କେନ୍ଦୁଗଛ; କଳା ଜଳାବର୍ଣ୍ଣର କଠିନ ଓ
ଆବଲୁଶ ଭାରି କାଠବିଶେଷ—
ଆବନୁସ୍ 1. Ebony wood and treeDiosp); yrus Eburnum (Haines).

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଓ	ଶ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଉଅ	ଉ	ନ୍ଦ

ଅବ୍‌ସୁସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଅଫ୍‌ସୋସ୍)—୧ । ଶୋକ—
Absus 1. Grief.
ଆଫସୋସ ୨ । ପରିତାପ; ମନସ୍ତାପ—2. Regret.
ଅଫସୋସ ୩ । ଅନୁତାପ; ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ—3. Repentance.
ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ମନସ୍ତାପଜନକ; ଦୁଃଖଜନକ—
1. Sorrowful; regrettable.
୨ । ଦୁଃଖିତ—2. Sorrowing.
୩ । ଅନୁତପ୍ତ—3. Repentant.

ଅବ୍‌ସୋସ୍—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅବସୁସ୍ (ଦେଖ)
Absos Absus (See)

ଅବ୍‌ହାଉଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) (ଫା. ଆବ=ଜଳ+
Abhāuā ହଓ୍ୱା=ବାୟୁ)—
ଆବହାଓୟା ଜଳବାୟୁ; କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଜଳ ଓ ବାୟୁ ଜନିତ
ଆବହବା ଶୀତ ଓ ତାପାଦିର ଅବସ୍ଥା—Climate.

ଅବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ରକ୍ଷା କରିବା—
Ab (root) 1. To save; to protect.
୨ । ପ୍ରୀତ ବା ତୃପ୍ତ କରିବା—2. To please.
୩ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—3. To pray.
୪ । ପାଇବା—4. To get.
୫ । ଧରିବା; ଧାରଣ କରିବା—
5. To bear; to hold.
୬ । ସ୍ନେହ ଦେଖାଇବା—6. To show affection.
୭ । ଗତି କରିବା—7. To move.
୮ । ଗ୍ରହଣ କରିବା—8. To accept.
୯ । ହେବା—9. To be; to exist.
୧୦ । କରିବା—10. To do.
୧୧ । ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—11. To embrace.
୧୨ । ବହନ କରିବା—12. To carry.
୧୩ । ଶୁଣିବା—13. To hear.
୧୪ । ହିଂସା କରିବା—14. To kill; to hurt.
(ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସଂ. ଅବନ ଶବ୍ଦ ଦେଖ ।)

ଅବ—ସଂ. ଅ—ଉପସର୍ଗବିଶେଷ—A prefix; conveying the
Aba following senses.
[ଦ୍ର—ଏହି ଉପସର୍ଗ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅର୍ଥମାନଙ୍କରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଧାତୁ ପୂର୍ବରେ ଲାଗି ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]
୧ । ନିଶ୍ଚୟ—1. Certainty.
(ଯଥା—ଅବଧାରଣ ।)
୨ । ଦୂଣା; ଅବଜ୍ଞା; ହୀନତା; ଭୁଚ୍ଛତା—
2. Slight; insult.
(ଯଥା—ଅବଗଣିତ; ଅବଜ୍ଞା ।)
୩ । ନିମ୍ନକୁ—3. Downwards.
(ଯଥା—ଅବରୋହଣ; ଅବରୋହ; ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ।)
୪ । ଭିତରେ—4. Within.
(ଯଥା—ଅବଗାହନ ।)
୫ । ନିନ୍ଦା—5. Blame.
(ଯଥା—ଅବଗୀତ ।)
୬ । ବିରୋଧରେ—6. Against.
(ଯଥା—ଅବରୋଧଣ ।)
୭ । ପଶ୍ଚାତ୍ ବା ପଛକୁ—7. Behind; backwards.
(ଯଥା—ଅବସ୍ତ୍ରହଣ ।)
୮ । ଅବସର—8. Leisure.
(ଯଥା—ଅବକାଶ ।)
୯ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—9. Too much.
(ଯଥା—ଅବହେଳା; ଅବକୋଶ; ଅବଚ୍ଛୁରିତ ।)
୧୦ । ବ୍ୟାପ୍ତି; ଏକତ୍ର—10. Diffusion; together.
(ଯଥା—ଅବତୃ ।)
୧୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ—11. Completely.
(ଯଥା—ଅବତୃପ୍ତି; ଅବଧ୍ୱସ୍ତ; ଅବରୋଧ; ଅବଚ୍ଛେଦ ।)
୧୨ । ଅଳ୍ପ; ସାମାନ୍ୟରେ—12. Slightly.
ଯଥା—ଅବଗୁଣ୍ଠନ; ଅବତମସ ।)
୧୩ । କୁତ୍ସିତ; ମନ୍ଦ—13. Bad.
(ଯଥା—ଅବକ୍ରିୟା ।)
୧୪ । ହଠାତ୍—14. Suddenly.
(ଯଥା—ଅବଘାତ ।)
୧୫ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ; ଦୂରକୁ—15. Away.
(ଯଥା—ଅବକର୍ଷଣ; ଅବହର)
୧୬ । ଚାରିଆଡ଼େ; ଇତସ୍ତତଃ—16. On all sides; about.
(ଯଥା—ଅବଘଟ୍ଟ; ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ।)
୧୭ । ଅଭାବ—17. Want; absence.
(ଯଥା—ଅବଗୁଣ; ଅବକାଶ ।)
୧୮ । ବିପରୀତ—18. Opposite.
(ଯଥା—ଅବମାନନା; ଅବଜୟ; ଅବରୋପିତ ।)
୧୯ । ବୃଦ୍ଧି ବା ପୂଜା—19. Consecration; adoration.
(ଯଥା—ଅବଦାନ ।)
୨୦ । ନିକୃଷ୍ଟ—20. Inferior.
(ଯଥା—ଅବମତ ।)
୨୧ । ଉଚ୍ଚ ଦେଶରୁ—21. From high.
(ଯଥା—ଅବତୃ ।)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦୃଷ୍ଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବଇତ' ଦେଖିବେ ।

ଅବଇଦ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅବୈଦ୍ୟ)—ଭୁବୈଦ୍ୟ—
Abaida A quack.
କୁବୈଦ୍ୟ; ହାତୁଡ଼େକବିରାଜ
ଜଟବୈଦ୍ୟ

ଅବଏ—ପ୍ରା. ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବିଶ. (ସଂ. ଅବ୍ୟୟ)—ଅବ୍ୟୟ (ଦେଖ)
Abae Abyaya (See)

ଅବଏ ଦଣ୍ଡ ହେଲେ ଚଳା, ସବେ ବର୍ଣ୍ଣନ୍ତ ପ୍ରଭା ।
ପ୍ରାଚୀ. ଜଗନ୍ନାଥଦାସ୍ୟ ।

ଅବଂଶ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ବଂଶ)—
Abamsa ନିର୍ବଂଶ; ଯାହା ବଂଶରେ ଅଛି କେହି ନାହିଁ—
(ଅବଂଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having no family or progeny.
ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍) —ଯାହା ବାଉଁଶ ନୁହେ—
A thing which is not bamboo.

ଅବକବ—ପ୍ରା. ବି—୧ । ଅବ୍ୟକବ୍ୟ; ସାମର୍ଥ୍ୟ; ଶକ୍ତି—
Abakaba 1. Power.
୨ । ଅନ୍ୟଥାଚରଣ କରିବାର ଶକ୍ତି—
2. Power to do otherwise.
୩ । ଦଳଚଳ; ଅନ୍ୟଥାଚରଣ—3 Doing otherwise; slight movement

ଅବକର—ସଂ. ବି. (ଅବ=ଦୂରକୁ + କୃ ଧାତୁ=ଫିଙ୍ଗି ଦେବା + କର୍ମ. ଅ;
Abakara ଯାହାକୁ ଓଲାଇ ପୋଲାଇ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ହୁଏ ।)
୧ । ଅବଜ୍ଞା; ଅଳଅ; ଜଞ୍ଜାଳ—
1. Refuse; sweeping.
୨ । ସମ୍ମାର୍ଜନୀ ଦ୍ୱାରା ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଧୂଳି—
2. Dust scattered by sweeping.
୩ । ଅତିବର୍ଷଣ—3. Excessive rain.
୪ । ବିକ୍ଷେପ; ଫିଙ୍ଗିବା—4. Throwing away.

ଅବକର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ଅବ=ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ; ନିମ୍ନକୁ + କୃଷ ଧାତୁ=
Abakarshana ଛିଙ୍କିବା + ଭାବ. ଅନ) —
୧ । ବଳପୂର୍ବକ ଛିଙ୍କିନେବା—
1. Drawing with a pull.
୨ । ଛଡ଼ାଇ ନେବା—2. Snatching away.
୩ । ଅଧୋନୟନ; ତଳକୁ ଟାଣିବା—
3. Drawing down; pulling down.

ଅବକଳ— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅବକଳନ)—
Abakala ୧ । ଭୁତ; ଅଟକଳ; ଅନୁମାନିକ ଗଣନା—
ଆଟକଳ 1. Estimate.
ଆଟକଳ ୨ । ଅନାଜ; ଅନୁମାନ – 2. Guess.
ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ବଲ୍କଳ)—ବଲ୍କଳହୀନ—
Barkless.

ଅବକଳନ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ=ସମ୍ୟକ୍ + କଳ ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରହ କରିବା
Abakalana ଇତ୍ୟାଦି + ଭାବ. ଅନ)—
(ଅବକଳିତ—ବିଶ) ୧ । ସଂକଳନ; ସଂଗ୍ରହୀକରଣ—
1. Compilation; collection.
୨ । ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge.
୩ । ବନ୍ଧନ—3. Tying down.
୪ । ଅନୁମାନିକ ଗଣନା; ଭୁତ—4. Estimate.
୫ । ମାପ—5. Measure.
୬ । ଅନୁମାନ—6. Guess.
୭ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ—7. Ascertainment.

ଅବକଳନା— ସଂ. ବି. (ଅବ + କଳ ଧାତୁ + ଅନ + ଆ)—
Abakalanā ଅବକଳନ (ଦେଖ)
Abakalana (See)

ଅବକଳିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ + କଳିତ)—୧ । ସଂକଳିତ—
Abakalita 1. Compiled.
୨ । ସଂଗୃହୀତ—2. Collected.
୩ । ଜ୍ଞାତ—3. Known.
୪ । ଅନୁମାନଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ; ଭୁତ ହୋଇଥିବା—
4. Estimated; appraised.
୫ । ଲମ୍ବିତ୍ୱ କରାଯାଇ ଥିବା—5. Gauged.
୬ । ଦୃଷ୍ଟ—6. Seen.
୭ । ବଦ୍ଧ—7. Bound.

ଅବକଳିବା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅବକଳନ)—
Abakalibā ୧ । ଭୁତ କରିବା; ଅଟକଳ କରିବା—
ଅବକଳନାକରା 1. To estimate.
ଅଟକଳକରନା ୨ । ଲମ୍ବିତ୍ୱ କରିବା—
2. To fathom; to gauge.
୩ । ଅନୁମାନ କରିବା—3. To guess.
୪ । ଗଣିବା—4. To count.

ଅବକାରି – ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଅବକାର୍=ଯେ ମଦ ଭାଣ୍ଡେ; ଅବକାର
Abakāri =ମଦଭାଣ୍ଡ; ମଦ ଉପରେ ଶୁଳ୍କ; ମଦ ଭାଣ୍ଡିବା)—
ଆବକାରୀ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା, ଆମଦାନି କରିବା ଓ
ଆବକାରୀ ବିକ୍ରି କରିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଶୁଳ୍କ—
Excise-duty.
ବୈଦେ. ବିଶ—ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ, ବ୍ୟବସାୟ ଓ ବିକ୍ରି ଉପର କଟକଣା କରାଯିବା (ନିୟମାଦ)—
Regulating the manufacture and trade in intoxicating drugs.
[ଦ୍ର—ତାଡ଼ି, ମଦ, ଗଞ୍ଜାଇ, ପତ୍ର, ଅଫିମ, ସରାପ, ବରାଣ୍ଡି, ହୋକେନ, ମର୍ଫିଆ ଆଦିକୁ ସରକାର ଅବକାରୀ ଜିନିଷ ରୂପେ ଗଣନା କରିଅଛନ୍ତି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଭ୍ରାଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଭ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ସ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	●	ନ୍ଦ

ଏହି ବୈଦେଶିକ ଅବକାରି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ନିମ୍ନଲିଖିତ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜି ଓ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଲାଗି ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉ ଅଛି—ଯଥା— ବପୋଷ୍ଟି, ବାରୋଗା, ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍, ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର, ପିଅନ୍, ମାଲ୍ ।]

ଅବକାରି ଆଇନ—ବୈଦେ. ବ (ଫା.ଅବକାରି+ଆଇନ୍)—ସରକାରଙ୍କ
Abakāri āin ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟର ବିକ୍ରୟ, ବିକ୍ରି ଓ
ଆବକାରୀ ଆଇନ କାରବାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କଟକଣା ବା ନିୟମାବଳୀ—
आबकारी आईन The Excise Act; law regulating to excisable articles.

ଅବକାରିଜିନିଷ—ବୈ. ବ—ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ; ସରକାର ଯେଉଁ ମାଦକ
Abakārijinisha ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ମାସୁଲ ନିଅନ୍ତି—
ଆବକାରୀ ମାଲ Excisable article.
आबकारी माल
(ଯଥା—ଭାଙ୍ଗ, ମଦ, ସରାବ, ବିରାଣ୍ଡି, ଅଫିଂ, ଗଞ୍ଜେଇ, ଘଡ଼, ଚରସ୍, ଅଫିମ, ମଦଚ୍, କୋକେନ୍, ମର୍ଫିଅ, ଚଣ୍ଡୁ ।)

ଅବକାରିବିଭାଗ—ବୈ. ବ (ଅ. ଅବକାରି+ସ. ବିଭାଗ)—ମାଦକ
Abakāribibhāga ଦ୍ରବ୍ୟ କଟକଣା କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ
ଆବକାରୀ ବିଭାଗ ସରକାରୀ ବିଭାଗ—The excise depart-
आबकारी मुहकमा ment of the Government.

ଅବକାରି ମହକୁମା—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ଅବକାରି+ଅ. ମୁହକମା)—
Abakāri mahakumā ଅବକାରି ବିଭାଗ (ଦେଖ)
ଆବକାରୀ ମହକୁମା Abakāri bibhāga (See)
आबकारी मुहकमा

ଅବକାରି ମାହାଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ଅବକାରି+ଅ. ମାହାଲ୍)—
Abakāri māhāl ଅବକାରିବିଭାଗ (ଦେଖ)
ଆବକାରୀ ମାହାଲ Abakāribibhāga (See)
आबकारी माहाल

ଅବକାଶ—ସଂ. ବ (ଅବ+କାଶ ଧାତୁ=ଦେଖାଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ବମ୍ବା
Abakāsa ଅବ=ନାହିଁ+କାଶ=ପ୍ରକାଶ; ଯେତେବେଳେ
ମନୁଷ୍ୟର ସାଧାରଣଙ୍କଠାରେ ପ୍ରକାଶ ବା ଉପସ୍ଥିତି ନ
ଥାଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ସାଧାରଣଙ୍କ
ଦୃଷ୍ଟିର ଅନ୍ତରାଳରେ ରହେ; ଭୁଲ—ଏହାର ଇଂରାଜି
ପ୍ରତିଶବ୍ଦ recess ରିସେସ୍=ଗୋପନସ୍ଥାନ;ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନ)—
୧ । ଅବସର; ଫୁରସେତ୍—1. Leisure.
୨ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିଶ୍ରାମ—2. Rest from work; recreation.
୩ । ଛୁଟି—3. Leave.
୪ । ଫାଙ୍କ;ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—4. Intermediate space.
୫ । ଦୁଇ ଘଟଣାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ କାଳ; ଅନ୍ତର—
5. Interval between two events; intermediate time; the mean time.

ଏ ଅବକାଶେ ଏବେ ଶୁଣ, ବନ୍ଧୁ ବୋଲେ ନିଜେ । ବୃଦ୍ଧ. ପ୍ରେମଚାନ୍ଦ୍ର ।

୬ । ଦୁର୍ଗାପୂଜା, ଖ୍ରୀଷ୍ଟକାଳ, ଗ୍ରୀଷ୍ମମାସ, ଈଦ, ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନ ଆଦି ପର୍ବ ବା ବିଶେଷକରଣ ଉପଲକ୍ଷରେ ଅଫିସ୍; କଚେରି ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟର ବିରାମ ବା ବନ୍ଦ ହେବା—6. Vacation; holidays; recess.
୭ । ସ୍ଥାନ—7. Space; place (M. W.)
୮ । ସୁଯୋଗ—8. Opportunity (M. W.)
୯ । ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ—9. Occasion (M. W.)
୧୦ । (ଅବ+କାଶ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+ଘଞ୍ ଅ)—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ନିବଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି—10 A glance cast on any thing. (M W.)
୧୧ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିବଦ୍ଧ କରିଯାଇ ବୋଲାଯିବା ଗାନ ବା ସ୍ତବବିଶେଷ—Name of certain verses during the recitation of which the eyes must be fixed on particular objects (M. W)
(ଯଥା—ପ୍ରତିଭ ଅବକାଶ)

ବୈ. ବ—୧ । ରାଜାଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ବସେ ହେବା ସ୍ଥାନ ବା କକ୍ଷ—1. A place or hall where a king sits at certain intervals.

ବର୍ତ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତୁ ଏବେ ଦିନ ହେଲେ ବହିର, ବାହାର ଅବକାଶରେ ଏବେ ବୃଦ୍ଧଦ୍ୱାର । ବୃଷକେତୁ ମହାଭାରତ ।

୨ । ରାଜାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୈନିକ 'ଗାତ' କରାଯିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ—2 Fixed time for the performance of the daily routine of a Rājā.

ବିଶେଷ ମାନଙ୍କ ଅବକାଶ ଜଣା ହୋଇ ଦେଉନ୍ତି ପରସ୍ପର । ବିଶ୍ୱମୂର୍ତ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରବତୀ ।

୩ । ସୁଭଦ୍ରା ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ବିଶେଷ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଗାତ (ଯଥା—ବେଶଲାଗି, ସ୍ନାନ,) ବନ୍ଦୁଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଦର୍ଶନ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—3. The times or periods when an idol is not accessible to the pilgrims owing to certain operation (e.g, dressing; washing) being performed; recess of a Deity.
୪ । ଦେବତାଙ୍କ 'ଅବକାଶ' ବା ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ ଦର୍ଶନ ନ ମିଳିବା ସମୟରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଦେଉଳର, ଜଗମୋହନ ବା ମୁଖୁରିଥିକରେ ଥାଇ ଯେଉଁ ଭଜନମାନ ଗାଆନ୍ତି—
4. Psalms sung by pilgrims during the recess of a Deity.

[ଦ୍ର—ସୁଭଦ୍ରା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପ୍ରତିଦିନ ୩ 'ଧୂପ' ଓ ୪. 'ଅବକାଶ' ହୁଏ । ଯଥା—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୧ମ ଅବକାଶ—ଅଦ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ ମଙ୍ଗଳ ଆଳତି ହେବା ପରେ ପ୍ରଭାତ ଅବକାଶ; (ଏ ସମୟରେ ଦର୍ଶକଙ୍କର ଦାନ୍ତଘସା, ସ୍ନାନ ଓ ବେଶଲାଗି ମାଉମାନ ବସନ୍ତି ଥାଏ]

୧ମ ଧୂପ— ସକାଳ ଧୂପ; ସକାଳେ ଦେବତାଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣବିଧି ।

୨ୟ ଅବକାଶ— ସକାଳ ଧୂପ ପରେ ବେଶ ଭଲଗି ହୋଇ ନୂଆ ବେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବେଳେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅବକାଶ—ତନ୍ମଧ୍ୟରେ 'ଗାଈ କେଣ୍ଡା ବଣ୍ଟନ' ବା 'ଭୋଗମଣ୍ଡପ ଭୋଗ' ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ ।

୩ୟ ଅବକାଶ—ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ବେଶ ଭଲଗି ହୋଇ ନୂଆ ବେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନବେଳେ ତୃତୀୟ ଅବକାଶ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଧୂପ—ତନ୍ମଧ୍ୟରେ 'ଦପହର ଧୂପ' ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ; ଦପହର ଧୂପ ପରେ ଦନ-ପହଡ଼; ଦନ-ପହଡ଼ ପରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଳତି ।

୪ର୍ଥ ଅବକାଶ— ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଳତି ପରେ ବେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମୟରେ ଚତୁର୍ଥ ଅବକାଶ ।

ତୃତୀୟ ଧୂପ— ତନ୍ମଧ୍ୟରେ 'ସନ୍ଧ୍ୟଧୂପ' ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ ।

୫ମ ଅବକାଶ—ସନ୍ଧ୍ୟଧୂପ ପରେ ବେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବା ବଡଶିଙ୍ଗାର ବେଶ ହେବା ସମୟରେ ପଞ୍ଚମ ଅବକାଶ, ତନ୍ମଧ୍ୟରେ 'ବଡଶିଙ୍ଗାର ଭୋଗ' ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ । ତାପରେ ଗୁଣ୍ଡ-ପହଡ଼; ଦନରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଧୂପ ପରେ ଓ ଗୁଣ୍ଡରେ ବଡଶିଙ୍ଗାର ଭୋଗ ପରେ ଦେବଙ୍କର ପହଡ଼ ବା ନିଦ୍ରା ହୁଏ । ସେହି ସମୟରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଦେବଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏ ଦୁଇ ସମୟକୁ 'ଅବକାଶ' ବୋଲି ନ ଯାଇ 'ପହଡ଼' ବୋଲାଯାଏ । କେହି କେହି ଉପରଲିଖିତ ତିନି ଧୂପ (ସକାଳଧୂପ, ଦପହରଧୂପ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟଧୂପ) ସଙ୍ଗେ ୨ୟ ଅବକାଶର ପରବର୍ତ୍ତୀ 'ଗାଈକେଣ୍ଡାବଣ୍ଟନ ବା ଭୋଗ-ମଣ୍ଡପ ଭୋଗକୁ ଗୋଟିଏ ଧୂପ ଏବଂ ୫ମ ଅବକାଶର ପରବର୍ତ୍ତୀ 'ବଡଶିଙ୍ଗାର ଭୋଗ'କୁ ଗୋଟିଏ ଧୂପ ରୂପେ ଗଣି ୫ ଧୂପ ଏବଂ ଦନ ଓ ଗୁଣ୍ଡର ଦୁଇ ପହଡ଼କୁ ଅବକାଶରୂପେ ଗଣି '୫ ଧୂପ ଓ ୨ ଅବକାଶ' ବୋଲି କହନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧୂପ ପରେ ଥରେ ଲେଖାଏଁ 'ସାହାଣ ମେଲ୍ଲ' ହୁଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ସମୟରେ ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ଯାଇଁ ଅବାଧରେ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି—'ଅବକାଶ' ସମୟରେ କେବଳ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ସେବକଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ଏ ସମୟରେ ଦେଉଳର ଭିତର ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ ରହେ ।]

ଅବକାଶନ — ବେ. ବି. (ସଂ. ଅବକାଶ)—

Abakāśana ଅବକାଶ (ଦେଖ)

Abakāśa (See)

ନାହିଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ନାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ର, ନାହିଁ ରେ ତାରକ
ନାହିଁ ବହ୍ନି, ବିଦ୍ୟୁତ, ଉଲ୍କା ରେ ଅବକାଶକ । ସାରଳାମହାଭାରତ ।

ଅବକାଶ ମେକାପ—ବେ. ବି.—ଦେବତାଙ୍କ "ଅବକାଶ" କାଳୀନ

Abakāśa mekāpa ବେଶଲାଗି ସମୟରେ ବେଶକାରୀ ମୁଖ୍ୟ-ପାଳକ ସେବକଙ୍କୁ ଦେବତାଙ୍କ ବେଶଭୂଷା ଯୋଗାଇବା ସେବକବିଶେଷ—A class of Sebakas or Temple-servants who supply the materials for the dressing of a Deity during the recess periods.

ଅବକାଶସେବକ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ଅବକାଶ + ସେବକ)—

Abakāśasebaka ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଅଙ୍ଗସେବକ ବା ପଣ୍ଡପାଳକ ସେବକ, ଯେଉଁ ସେବକମାନେ 'ଅବକାଶ' ସମୟରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ବେଶ ଆଦି କରନ୍ତି—A class of Sebakas who dress up the Deity Jagannātha during recesses.

ଅବକୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Abakīrṇṇa ୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—1. Strewn here and there; scattered.

୨ । ବିଧ୍ୱସ୍ତ—2. Ruined.

୩ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରାଯାଇ ଥିବା—
3 Shattered to pieces.

୪ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—4. Reduced to powder; pounded.

୫ । ନ୍ୟସ୍ତ—5 Deposited.

ସଂ. ବି—୧ । ଉଲ୍ଲଂଘନ—1. Transgression.

୨ । ନିୟମର ଅପାଳନ—2. Violation.

ଅବକୀର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅବକୀର୍ଣ୍ଣ = ଉଲ୍ଲଂଘନ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—

Abakīrṇṇī ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରିଅଛି ବା ନଷ୍ଟ କରିଅଛି—A Brahmachārī who has violated his vow of abstinance and continence.

ଅବକୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ + କୃଷ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Abakṛushṭa ୧ । ଆକୃଷ୍ଟ—1. Attracted.

୨ । ନିଷ୍କାସିତ—2. Driven out.

୩ । ଅପସାରିତ; ବିତାଡ଼ିତ—
3. Driven away; removed.

୪ । ଜଘନ୍ୟ; ଅଧମ—4. Wretched; ugly.

୫ । ଅପକୃଷ୍ଟ—5. Inferior.

୬ । ହେୟ; ଘୃଣ୍ୟ—6. Despicable.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମେହେନ୍ତର; ଯେ ଝାଡ଼ୁ କରେ ଓ ପାଇଖାନା ସଫା, ପାଣି ବୁହା ଆଦି ନୀଚ କର୍ମସାଧନ କରେ—
1. A sweeper; a servant who does menial work (e.g., cleansing the laterine, carrying water etc).

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ନ୍ଦ

୨ । ଘଣ୍ଟୀ—2. A water-carrier.

୩ । ଘୃଣିତଜାତି, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି—

3. Untouchable or lower caste.

ଅବକେଶୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅବ=ଚ୍ୟୁତ+କେଶ+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—

Abakesī (ଅବକେଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ଅଳ୍ପକେଶଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

1. Scanty-haired; short-haired (person).

୨ । ବନ୍ଧ୍ୟ ବା ଫଳହୀନ ବୃକ୍ଷ—2. Fruitless; not fruit-bearing (tree)

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଅଣ୍ଡିଗ୍ର ଗଛ—A tree which does not bear fruit; a male tree.

ଅବକ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବକ୍ତବ୍ୟ)—

Abaktabya

୧ । ଅକଥ୍ୟ; କହିବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—

1. Unspeakable.

୨ । ଅଶ୍ଳୀଳ—2. Obscene.

୩ । ଅକଥନୀୟ; ଅନିର୍ବଚନୀୟ—

3. Indescribable; unutterable.

ଅବକ୍ର—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବକ୍ର)—ଯାହା ବଙ୍କା ନୁହେ; ସିଧା; ସଳଖ—

Abakra Straight.

ଅବକ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (ଅବ+କ୍ରୟ)—

Abakraya

୧ । ମୂଲ୍ୟ; ଦାମ୍—1. Price.

୨ । ଭଡ଼ା—2. Rent; letting-price for use or hire.

ଅବକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (ଅବ=କୁତ୍ସିତ+କ୍ରିୟା)—

Abakriyā

୧ । ଅପକର୍ମ; କୁତ୍ସିତକର୍ମ; କୁକର୍ମ—

1. Bad act.

୨ । ଅନାଦର—2. Disregard; slight.

୩ । ଉଦାସୀନତା—3. Indifference.

ଅବକ୍ରୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ=ଅତ୍ରିସ୍ମ+କ୍ରୁଶ୍ ଧାତୁ=ଡାକିବା+କର୍ମ. ତ)—

Abakrushṭa (ଅବକ୍ରୋଶ—ବି)

୧ । ତିରସ୍କୃତ—1. Chidden; rebuked.

୨ । ଅଭିଶପ୍ତ—2. Cursed.

୩ । ନିନ୍ଦିତ—3. Blamed.

ଅବକ୍ରୋଶ—ସଂ. ବି. (ଅବ+କ୍ରୁଶ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—

Abakrośa (ଅବକ୍ରୁଷ୍ଟ—ବିଶ)

୧ । କ୍ରୋଧସୂଚକ ତର୍ଜନା; ତିରସ୍କାର; ଗାଳି—

1. Rebuke; censure.

୨ । ଅଭିଶାପ—2. Curse; imprecation.

୩ । ଚିତ୍କାର—3. Hallooing; declamation.

୪ । ନିନ୍ଦା—4. Blame; blasphemy.

ଅବକ୍ଷିପ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ+କ୍ଷିପ୍ତ)—

Abakshipta (ଅବକ୍ଷେପ—ବି)

୧ । ବିତାଡ଼ିତ—

1. Driven away; removed.

୨ । ତଳକୁ ଫିଙ୍ଗା ଯାଇଥିବା—

2. Thrown down.

୩ । ଉପହସିତ—3. Jeered at.

୪ । ତିରସ୍କୃତ—4. Chidden; rebuked.

୫ । ବିକ୍ଷିପ୍ତ—5. Scattered.

୬ । ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୂପ ଦ୍ୱାରା ଉପହସିତ—

6. Reviled; satirised.

ଅବକ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନଯଥାର୍ଥ)—

Abakshetra ବୃତ୍ତାଭାସ; ଅଣ୍ଡାକୃତି କ୍ଷେତ୍ର—Ellipse.

ଅବକ୍ଷେପ—ସଂ. ବି. (ଅବ+କ୍ଷେପ)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ଫୋପାଡ଼ିବା—

Abakshepa (ଅବକ୍ଷିପ୍ତ—ବିଶ)

1. Scattering.

୨ । ଅଧୋନିକ୍ଷେପ—2. Throwing down.

(ଅବକ୍ଷେପକ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶ)

୩ । ଶ୍ଳେଷୋକ୍ତି; ଥଟ୍ଟା; ବ୍ୟଙ୍ଗ-ବିଦ୍ରୂପ—3. Sarcasm; gibe; irony; satire

୪ । ଅପବାଦ—4. Slander.

୫ । ତିରସ୍କାର—5. Rebuke; reprimand.

ଅବକ୍ଷେପକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅବ+କ୍ଷିପ ଧାତୁ+ବର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Abakshepaka (ଅବକ୍ଷେପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ଯେ ଶ୍ଳେଷୋକ୍ତି କରେ ବା ଉପହାସ—

1. Gibing; jeering; sarcastic

୨ । ନିମ୍ନକୁ କ୍ଷେପଣକାରୀ—2. Throwing down.

୩ । ତିରସ୍କାରକାରୀ—3. Rebuking

ଅବକ୍ଷେପଣ—ସଂ. ବି. (ଅବ+କ୍ଷେପଣ)—୧ । ତଳକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେବା—

Abakshepaṇa

1. Act of throwing down.

୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗବିଦ୍ରୂପକରଣ— Satirising; sarcasm

୩ । ଅପବାଦରଟନା—3. Defamation.

ଅବକ୍ଷେପଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବ+କ୍ଷିପ ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁଟ୍+ଙୀ. ଣ)—

Abakshepaṇī (ଘୋଡ଼ାର) ଲଗାମ—Briddle; reins.

ଅବକ୍ଷେପିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅବକ୍ଷେପଣୀ (ଦେଖ)

Abakshepiṇī Abakshepaṇī (See).

ଅବଗଣନ—ସଂ. ବି. (ଅବ=ଘୃଣା+ଗଣନା)—ଅବଗଣନା (ଦେଖ)

Abagaṇana Abagaṇanā (See).

ଅବଗଣନା—ସଂ. ବି. (ଅବ=ଘୃଣା+ଗଣନା)—୧ । ଅନାଦର; ଅବଜ୍ଞା

Abaganana (ଅବଗଣିତ—ବିଶ)

1. Slight; disregard.

୨ । ଉପେକ୍ଷା—2. Neglect.

୩ । ତିରସ୍କାର—3. Rebuke; censure.

ଅବଗଣିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅବ+ଗଣିତ)—୧ । ଅବଜ୍ଞାତ; ଉପେ-

Abaganita (ଅବଗଣିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷିତ; ଅନାଦୃତ—1. Slighted; neglected.

୨ । ଅପମାନିତ—

2. Insulted; disgraced.

୩ । ତିରସ୍କୃତ—3 Rebuked.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାଭୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଲ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅବଗଣ୍ଡ—ସଂ.ବି. (ଅବ=କୁତ୍ସିତ+ଗଣ୍ଡ=ଗାଲ)— ୧ । ଗଣ୍ଡସ୍ଥ ବ୍ରଣ—
Abagaṇḍa 1. A carbuncle on the cheek.
୨ । କାଠ ବରୁଣ; ବୟସ୍କ ବ୍ରଣ—2.. Pimple on the face (which appears in young people).
ସ. ବିଣ. ସୁଂ.—୧ । ଅତି ଶିଶୁ; ଅଯୋଗଣ୍ଡ—
1. Very young.
୨ । ନିଜର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ—
2. Not yet able to maintain one's self.

ଅବଗତ—ସଂ. ବିଣ. [ଅବ=ସମ୍ୟକ୍+ଗତ (କର୍ତ୍ତୃ.)=ପ୍ରାପ୍ତ]—
Abagata ୧ । ପ୍ରସ୍ଥିତ; ଅପଗତ; ଅପହୃତ—1. Gone away; departed.
(ଅବଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅବଗତ—ବି) ୨ । ଜ୍ଞାତ—2. Known.
୩ । ସମ୍ବାଦପ୍ରାପ୍ତ—3. Cognisant; informed.
୪ । ବିଦିତ; ଜ୍ଞାନପ୍ରାପ୍ତ—4. Knowing.

ଅବଗତ କରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଣାଇବା—To inform; to bring to one's notice.
Abagata karāibā
ଅବଗତ କରାନ
অবগত করানো

ଅବଗତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବଗତ କରାଇବା (ଦେଖ)
Abagata karibā Abagata karāibā (See)
ଅବଗତକରା
অবগত করা

ଅବଗତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଣିବା—
Abagata hebā To come to know.
ଅବଗତହେଓ୍ୱା
অবগত হওয়া

ଅବଗତି—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଗମ ଧାତୁ+କ୍ତି. ଭ)—
Abagati ୧ । ଜ୍ଞାନ; ଜାଣିବା—1. Knowledge.
(ଅବଗତ—ବିଣ)—୨ । ସମ୍ବାଦ ପ୍ରାପ୍ତି—2. State of being informed; information; notice.
୩ । ବୋଧ—3. Perception.

ଅବଗନ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Abagantabya ୧ । ଗମନଯୋଗ୍ୟ—1. Passable.
୨ । ଜ୍ଞାତବ୍ୟ; ଅବଗତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be known; that which one ought to know.
୩ । ବୋଦ୍ଧବ୍ୟ—3. Fit to be understood.

ଅବଗମ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଗମ ଧାତୁ+କ୍ତି. ଅ)—ଅବଗମନ (ଦେଖ)
Abagama Abagamana (See)

ଅବଗମନ—ସଂ.ବି. (ଅବ+ଗମ ଧାତୁ+କ୍ତି. ଅନ)—୧ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—
Abagamana 1. Going away; departure.
୨ । ଅବଗତି (ଦେଖ)
2. Abagati (See)

ଅବଗାଢ଼—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ+ଗାହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ କର୍ମ. ତ)—
Abagārdha ୧ । ଅନ୍ତଃପ୍ରବିଷ୍ଟ; ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଇଥିବା—
(ଅବଗାହ—ବି) 1. Thrust; piercing; which has entered inside.
୨ । ସ୍ନାତ; ଗାଧୋଇବା—2. Bathed; washed.
୩ । ଜଳମଗ୍ନ; ନିମଗ୍ନ—3. Sunk; immersed; plunged.
୪ । ଅଭିଭୂତ; ବିହ୍ୱଳ—4. Overwhelmed.

ଅବଗାହ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଗାହ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Abagāha ୧ । ଅବଗାହନ (ଦେଖ)
ଅବଗାଢ଼ } ବିଣ
ଅବଗାହିତ } 1. Abagāhana (See)
୨ । ବାଷ୍ପରୂପେ ଜଳ ଶୁଖିଯିବାର ଅବସ୍ଥା—
2. Evaporation.
୩ । ଗାଧୋଇବାର ସ୍ଥାନ; ଗାଧୁଆ ଘାଟ—
3. Bathing-ghat.
୪ । ଗାଧୁଆଭାଣ୍ଡ—4. Bath-tub.

ଅବଗାହନ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଗାହ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅନ)—
Abagāhana ୧ । ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶ—1. Entering inside; piercing.
ଅବଗାଢ଼ } ବିଣ
ଅବଗାହିତ } ୨ । ଜଳ ଭିତରକୁ ପଶି ସ୍ନାନ; ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼େଇ ଗାଧୋଇବା—2. Immersion; bathing entering water.
୩ । ନିମଜ୍ଜନ; ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା—
3 Sinking; diving; immersion.
୪ । ସ୍ନାନ—4. Bathing; bath.

ଅବଗାହିତ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ (ଅବ+ଗାହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abagāhita ୧ । ସ୍ନାତ—1. Bathed.
(ଅବଗାହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିମଜ୍ଜନପୂର୍ବକ ସ୍ନାତ—
2. Bathed by immersion.
୩ । ନିମଜ୍ଜିତ—3. Immersed.

ଅବଗାହିବା—ଦେ ସକ୍ର. କ୍ରି—୧ । ଅବଗାହନ କରିବା; ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼ାଇ
Abagāhibā ଗାଧୋଇବା—1 To bathe by immersion.
ଅବଗାହନକରା
ଯେବେ ମନୋଦ୍ୟ ଜଳେ ଦେହ ଅବଗାହି । ରଘୁନାଥ. ଦେଶୀଘରଦ୍ୱାର ।
୨ । ଗାଧୋଇବା—2. To have a bath.
୩ । ଅନୁଭବ କରିବା—3. To experience.
ତୁ ତ ସ୍ୱପ୍ନେଷ୍ଟ ଭୂତ ମୁଁ ଦେବେ ତ ଚର୍ଚ୍ଚିବ ଅବଗାହି—ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ।
୪ । ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିବା—
4. To know a thing very well by personal experience.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ହ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଦ

୫ । ସାଗର, ନଦୀ, ପୁଷ୍ପରଣୀ ଆଦିର ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା—
5. To be immersed in the water.

ଚୋର୍ଣ୍ଣରେ ଅବଗାହିବୁରେ । ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର. ବିଶୋଦରଣ—ଗ. ଗୀତ ।

ଅବଗାହି—ସଂ. ବିଣ (ଅବ+ଗାହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Abagāhī ୧ । ଅନୁଭବୀ—1. Experienced.
୨ । ମର୍ମଜ୍ଞ—2. Knowing the secrets of a thing.

ତହିଁରେ ମଂ ମୁହେ ଅବଗାହିରେ ପ୍ରିୟପ୍ରସ୍ତ ଏତେବେଳେ ଥାଅ ମଧ୍ୟେ ବହ— ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର. ପ. ବ ।

ଅବଗୀତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ=ଜୁଗୁପ୍ସିତ+ଗୀତ)—
Abagīta ୧ । ନିନ୍ଦିତ; ଗର୍ହିତ —
1. Blamed; improper; bad.
୨ । ଅପବାଦପ୍ରାପ୍ତ—2. Slandered; defamed.
୩ । ଭର୍ତ୍ସିତ—3. Reproached.
୪ । ଖେଳେଡ଼ା; ଦୁଷ୍ଟ; ଖଳ—4. Wicked; wanton.
ସଂ. ବି—୧ । ଅପବାଦ—1. Slander; defamation.
୨ । ଜୁଗୁପ୍ସିତ ଗାନ—2. Obscene song.
୩ । ନିନ୍ଦା—3. Blame; slander.
୪ । ମନ୍ଦ ଗୀତ—4 Bad song.
୫ । ଗୀତଦ୍ୱାରା ନିନ୍ଦା ଗାନ—5. Satire or libel in rhyme.

ଅବଗୁଣ—ସଂ. ବି. (ଅବ=ନିକୃଷ୍ଟ ବା ଅଭାବ+ଗୁଣ)—
Abaguna ୧ । ଗୁଣର ଅଭାବ; ଦୋଷ—1. Fault.
୨ । ଗୁଣରାହିତ୍ୟ—2. Want of good quality.
୩ । ଅବଗୁଣ; ଅପକାର—3. Injury.
ଦେ. ବି—୧ । ବିରକ୍ତି—1. Displeasure.
୨ । କ୍ରୋଧ—2. Anger.

ଅବଗୁଣ୍ଠନ—ସଂ. ବି (ଅବ=ସାମାନ୍ୟରୂପେ ବା ଈଷତ୍+ଗୁଣ୍ଠ ଧାତୁ=
Abagunṭhana ବେଷ୍ଟନ କରିବା+ଭାବ. ଅନ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା
(ଅବଗୁଣ୍ଠିତ—ବିଣ) ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମୁଖ ଈଷତ୍ ବେଷ୍ଟିତ ହୁଏ ।)—
୧ । ଓଢ଼ଣା; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମୁଖାବରଣ ବସ୍ତ୍ର—1. Veil.
୨ । ଆବରଣ; ଘୋଡ଼ଣୀ—2. Covering.
୩ । ମୁହଁରେ ଓଢ଼ଣା ପକାଇବା—3. Veiling.

ଅବଗୁଣ୍ଠନବତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବଗୁଣ୍ଠନ+ବତ୍+ଈ)—
Abagunṭhanabatī ୧ । ଓଢ଼ଣା ପକାଇବା (ଯାହାର ମୁହଁ
ଉପରେ ଓଢ଼ଣା ପଡ଼ିଥାଏ) ବସନସଂବୃତାନନା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
1. Veiled (female)

ଅବଗୁଣ୍ଠନମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତ୍ର)—ଅଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କୁ ଅବଗୁଣ୍ଠନ ବା
Abagunṭhanamudrā ଓଢ଼ଣାପରି କରି ପୂଜା ସମୟରେ
ଯେଉଁ ମୁଦ୍ରା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୁଏ—A position of the fingers resembling a veil done during worship.

ସବ୍ୟଦକ୍ଷିଣହସ୍ତାଭ୍ୟାଂ ଧର୍ମଧ୍ୟାନପରାବର୍ତ୍ତେ
ଅବଗୁଣ୍ଠନମୁଦ୍ରାଭ୍ୟାଂ ଭାବିତା ମତା ।

ଅବଗୁଣ୍ଠିକା—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଗୁଣ୍ଠ ଧାତୁ+ଅବ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Abagunṭhikā ୧ । ଅବଗୁଣ୍ଠନ; ଓଢ଼ଣା—1. Veil.
୨ । ଘୋଡ଼ଣୀ—2. Covering.
୩ । ଯବନିକା; ପରଦା—3. A purda; a screen.

ଅବଗୁଣ୍ଠିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅବ+ଗୁଣ୍ଠ=ଆବୃତ କରିବା+କର୍ମ. ତ)
Abagunṭhita —ଯାହାର ମୁହଁ ଓଢ଼ଣାଦ୍ୱାରା ଆବୃତ; ଢାକା-
(ଅବଗୁଣ୍ଠିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗୁଣ୍ଠନ —Veiled.

ଅବଗୋଚର—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଗୋଚର)—ଅବଗତି (ଦେଖ)
Abagochara Abagati (See)
ସଂ. ବିଣ—ଅସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଦୃଷ୍ଟ ବା ଜ୍ଞାତ—Dimly seen or perceived; imperfectly known.

ଅବଗୋରଣ—ସଂ. ବି. (ଅବ=ବିରୋଧରେ+ଗୁର ଧାତୁ=ଉତ୍ତୋଳନ
Abagoraṇa କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—ବିଧାର୍ଥ ଅସ୍ତ୍ରାଦି
ଉତ୍ତୋଳନ; ଶସ୍ତ୍ରାଦି ଉତ୍ତୋଳନ—The lifting of a weapon to kill or strike.

ଅବଗ୍ୟାଁ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି (ସଂ. ଅବଜ୍ଞା)—ଅବଜ୍ଞା (ଦେଖ)
Abagyāñ Abajñā (See)
ଏ ଭବ ମଧ୍ୟରେ ନଶ୍ୱର, ଉଚିତ୍ ଅବଜ୍ଞା ହ ବହ । ଭକ୍ତ. ଦ୍ରୋପଦୀସ୍ତୁତ ।

ଅବଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (ଅବ=ପଶ୍ଚାତ୍ ବା ବିରୁଦ୍ଧ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)
Abagraha ୧ । ନିଗ୍ରହ—1. Disfavour.
୨ । ପଛକୁ ଯେଉ ଦେବା—2. Pushing back.
୩ । ଅପସାରଣ—3. Removal.
୪ । ବୃଷ୍ଟିସ୍ତମ୍ଭ; ବୃଷ୍ଟିରୋଧ—4. The stoppage of rain.
୫ । ଅନାବୃଷ୍ଟି; ମରୁଭୂ—5. Drought; want of rain.

ଲକ୍ଷ୍ମୀପରାପର ସୃଷ୍ଟିଶିବ ଅଦ୍ୟ ଏହ ଶ୍ରୁ ଅବଗ୍ରହେ । ରାଧାମାଧ. ମହାରାଣା ।

୬ । ଗ୍ରହଣ—6. Acceptance.
୭ । ଅନାଦର—7. Slight; disrespect.
୮ । ହରଣ—8. Taking away.
୯ । ଅପହରଣ—9. Stealing; theft.
୧୦ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ; ବାଧା—
10. Obstacle;impediment.
୧୧ । ମନର ଭ୍ରମ—11. Mistake.
୧୨ । ଶାପ; ଅଭିଶାପ—12. Curse; imprecation.
୧୩ । ନିନ୍ଦାବାଦ—13. Slander.
୧୪ । ତିରସ୍କାର—14. Rebuke.
୧୫ । ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି—15. Nature; habit.
୧୬ । ଗଜସମୂହ—
16. A herd or collection of elephants.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରହ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ୱୈତ' ଦେଖିବେ ।

୧୭ । ହସ୍ତୀର ଲଲାଟ ଦେଶ—
17. The brow of an elephant.

୧୮ । (ବ୍ୟାକରଣ) ପାଠକାଳୀନ ବିରାମ; କୌଣସି ପଦ ବା ବାକ୍ୟ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ମଝିରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଯେଉଁଠାରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼େ—18. (grammar) Stops made during the reading of a passage.

ଅବଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି. (ଅବ=ବିରୁଦ୍ଧ; ବିପରୀତ+ଗ୍ରହଣ)—
Abagrahaṇa ୧ । ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—1. Obstacle.
୨ । ଅନାଦର; ଅବଜ୍ଞା—
2. Slight; disregard.
୩ । ନିବାରଣ—3. Prevention; letting aside.

ଅବଗ୍ରାହ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଘଞ୍.ଅ)
Abagrāha ଅବଗ୍ରହ (ଦେଖ)
Abagraha (See)

ଅବଘଟ—ବେ. ବିଣ.(ସଂ. ନ ଓ ଘଟ ଧାତୁ)—
Abaghaṭa ଅଘଟ; ନଅଟ—Inadequate.
ଅନାଟନ ବେ. ବି—ଅଘଟ; ଅନଟନ—Inadequacy.

ଅବଘଟ—ସଂ.ବି.(ଅବ=ଉତ୍ତମରୂପ+ଘଟ୍ଟ ଧାତୁ=ଚାଳିତ କରିବା+ଅ)—
Abaghatta ୧ । ପେଷଣ ଯନ୍ତ୍ର; ପେଷଣୀ ଚକ—
1. Grind-stone; grinding mill.
୨ । ଗର୍ତ୍ତ; ଗାତ—2. Pit; hole.

ଅବଘରା—ବେ. ବିଣ. (ଅ+ବଘରା)—
Abagharā ତେଲ ବା ଘିଅ ଏବଂ ମସଲା ଦ୍ୱାରା ବଘରା ହୋଇ
ଆଛୋଁକା ନ ଥିବା (ବ୍ୟଞ୍ଜନ)—(curry) Not seasoned with boiled oil or ghee.

ଅବଘାତ—ସଂ. ବି (ଅବ+ହନ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ; ହନ ସ୍ଥାନରେ
Abaghāta ଘାତ ଆଦେଶ)—
୧ । ମାଡ଼ ଦେବା; ବାଡ଼େଇବା—1. Beating.
୨ । ସାଙ୍ଘାତିକ ପ୍ରହାର; ଦାରୁଣ ପ୍ରହାର—
2. Grievous or fatal blow; violent or sharp blow.
୩ । ଅପଘାତ (ଦେଖ)
3. Apaghāta (See)
୪ । ଅପମୃତ୍ୟୁ—4. Unnatural or accidental or violent death.
୫ । ଖଣ୍ଡନ; ଧାନ ଗୁଡ଼ିଲ ଆଦିକୁ ଢିଙ୍କି ବା ଉଦୂଖଲ ମୁଷଳ ଦ୍ୱାରା ଭାଙ୍ଗିବା—5. Husking of paddy etc.; threshing of corn by bruising.
(ଯଥା—ଏ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ରୂପ ଅବଦଳନ; ଅବଦଳ ।)

ଅବଘାତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅବ+ହନ ଧାତୁ+ଣ୍ୱୁଲ୍. ଅକ)—
Abaghātaka ୧ । ଅବଘାତକାରୀ; ସାଙ୍ଘାତିକ ପ୍ରହାରକାରୀ—
(ଅବଘାତକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Dealing a grievous or fatal blow.
୨ । ଯେ ଅପମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଏ—2. Murdering.
୩ । ଯେ ଧାନ ଆଦିକୁ ଭାଙ୍ଗେ—
3. Husking or threshing grain.

ଅବଘାତୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅବ+ହନ ଧାତୁ+ଣିନି ଇନ୍.୧ମା.୧ବ)—
Abaghātī ଅବଘାତକ (ଦେଖ)
(ଅବଘାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Abaghātaka (See)

ଅବଘ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଘ୍ରାଣ)—
Abaghrāṇa ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—Bad smell.

ଅବଚନ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବଚନ)—
Abachana ୧ । କୁବାକ୍ୟ; ମନ୍ଦବଚନ—1. Bad words.
୨ । କଠୋର ବଚନ—2 Harsh words.

ଅବଚନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବଚନୀୟ)—
Abachanīya ୧ । ଅବକ୍ତବ୍ୟ—1. Unutterable.
୨ । ବାକ୍ୟାତୀତ; ଅନିର୍ବଚନୀୟ—1. Unspeakable.
୩ । ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—3. Undescribable.
୪ । ଅନିନ୍ଦ୍ୟ; ଅନିନ୍ଦନୀୟ—4. Blameless.
୫ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—5. Faultless

ଅବଚୟ—ସଂ. ବି (ଅବ+ଚି ଧାତୁ=ତୋଳିବା+ଘଞ୍. ଅ)—
Abachaya ୧ । ଫୁଲ ଫଳ ଆଦି ଗଛରୁ ତୋଳିବା; ପାରିବା—
1. The picking of flowers and fruits.
ବରଇ ମୁଁ କୃଷ୍ଣ ଅବଚୟ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡ ।
୨ । ଆହରଣ; ଏକତ୍ର ରଖିବା—
2. Collecting; gathering.
୩ । ସଞ୍ଚୟ—3. Storing.
୪ । ଅପଚୟ—4. Waste; squandering.

ଅବଚୟନ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଚି ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁଟ୍. ଅନ)—
Abachayana ଅବଚୟ (ଦେଖ)
Abachaya (See)

ଅବଚୟନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ+ଚି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Abachayanīya ୧ । ଯାହାକୁ ଗଛରୁ ତୋଳା ଯାଇ ପାରେ—
1. Capable of being picked from a tree.

ଅବଚସ୍କର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ବଚସ୍କର)—
Abachaskara ଯେ କଥା କହୁ ନାହିଁ—
(ଅବଚସ୍କରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Silent; not speaking.

ଅବଚିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ+ଚି ଧାତୁ+କର୍ମ. କ)—
Abachita ୧ । ଗଛରୁ ତୋଳାଯାଇଥିବା—
1. Picked from a tree,

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଛ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଏ	ଓ	ଊ	ୠ	ଐ	ଅନୁସ୍ୱାରବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଲଅ	●	ନ୍

୨ । ଅଦ୍ଭୁତ; ସଂଗୃହୀତ—2. Collected; gathered.

୩ । ସଞ୍ଚିତ—3. Stored.

୪ । ଅପବ୍ୟୟିତ—4. Wasted; squandered.

ଅବଚୂଡ଼—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ=ନିମ୍ନରୁ+ଚୂଡ଼ା=ଶିଖା ଯାହାର; ଅବ+ଚୂଡ଼ା)—୧ । ନେତ; ପତଙ୍ଗ; ଧ୍ୱଜାସ୍ତମ୍ଭର ତଳଅଡ଼ରୁ ବହୁଦୂରକୁ ଲମ୍ବିଥିବା ଲମ୍ବା ଓ ସରୁ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ—

Abachūrda

1. A long strip of cloth which flows down from the top of a flag-staff; pennon.

୨ । ମାଳ; ମାଳା—2. Garland.

୩ । ଚଅଁର; ଚାମର—3. A brush-shaped fan made of the long hair of the tails of yaks and horses; chowrie; a fly-brush.

ଅବଚୂଡ଼ା—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ+ଚୂଡ଼ା)—ଅବଚୂଡ଼ (ଦେଖ)

Abachūrdā — Abachūrda (See)

ଅବଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ+ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ)—

Abachūrṇṇita (ଅବଚୂର୍ଣ୍ଣନ—ବି)

୧ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଚୂନା କରାଯାଇଥିବା—1. Reduced into fine powder; pulverised.

୨ । ଯାହା ଉପରେ ଚୂନା ବା ଫୁଲ ଅବ ଛଞ୍ଚା ହୋଇଥାଏ—2. Sprinkled with powder or flowers. (M. W.)

ଅବଚୂଳ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ+ଚୂଳ)—ଅବଚୂଡ଼ (ଦେଖ)

Abachūla — Abachūrda (See)

ଅବଚୂଳକ—ସଂ. ବ. (ଅବଚୂଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଅବଚୂଡ଼ (ଦେଖ)

Abachūlaka — Abachūrda (See)

ଅବଚ୍ଛାତ—ସ. ବିଣ. (ଅବ+ଛେ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ; ସପ୍ତମ୍ୟର୍ଥରେ ଛ)—

Abachchhāta (ଅବଚ୍ଛାଦ—ବି)

୧ । ଛାଲ ଉତରା ଯାଇଥିବା—1. Skinned (M. W.)

୨ । କଟା ଯାଇଥିବା (ଫସଲ)—2 Reaped (M. W.)

୩ । ଉପବାସାଦି ଦ୍ୱାରା କ୍ଷୀଣତାପ୍ରାପ୍ତ—3. Emaciated by abstinance (M.W.) (ଏ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ରୂପ ଅବଚ୍ଛିତ ।)

ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ—ସ. ବିଣ. (ଅବ+ଛିଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ; ବ୍ୟଞ୍ଜନସନ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ)—

Abachchhinna (ଅବଚ୍ଛେଦ—ବି)

୧ । ଯୁକ୍ତ; ସଂଯୁକ୍ତ—1. Joined.

୨ । ମିଳିତ; ମିଶ୍ରିତ—2, Mixed.

୩ । ବିଶିଷ୍ଟ—3. Consisting of

୪ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ—4. Cut off; separated.

୫ । ଚିରିତ; ଖଣ୍ଡିତ—5. Cut; divided.

୬ । ବିଶ୍ଳିଷ୍ଟ—6. Analysed,

୭ । ସୀମାବଦ୍ଧ—7. Limited; bounded.

୮ । ସଙ୍କୁଚିତ—8. Contracted.

୯ । ନିର୍ଣ୍ଣୀତ—9. Ascertained.

୧୦ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣର ଉଲ୍ଲେଖଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁଠାରୁ ପୃଥକ୍ କରାଯାଇଥିବା—

10. (Logic) Predicated; distinguished from all other things by the mention of particular properties

ଅବଚ୍ଛୁରିତ—ସ. ବିଣ. (ଅବ+ଛୁର ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ; ସନ୍ଧିଯୋଗୁ ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ)—

Abachchhurita

୧ । ମିଶ୍ରିତ—1. Mixed together.

୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ବ୍ୟାପ୍ତ—2. Spread over.

ସ. ବ. (ଅବ=ସ୍ୱାନ; ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରଯୁକ୍ତ+ଛୁରିତ=ଶବ)—ଅଳ୍ପ ଉତ; ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ; ଘୋଡ଼ା ପରି ହେଁ ହେଁ ହସ—Horse-laugh.

ଅବଚ୍ଛୁରିତକ—ସ. ବ. (ଅବଚ୍ଛୁରିତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ହେଁ ହେଁ ହସ—

Abachhuritaka — Horse-laugh.

ଅବଚ୍ଛେଦ—ସ. ବ. (ଅବ+ଛିଦ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ; ସନ୍ଧିଯୋଗୁଁ ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ ଆଦେଶ)—

Abachchheda (ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ—ବିଣ)

୧ । ଯୋଜନ; ସଂଯୋଜନ—1. Joining.

୨ । ମିଶ୍ରଣ—2. Mixing together.

୩ । ବିଚ୍ଛେଦ—3. Separation.

୪ । ପୃଥକ୍ତ୍ୱ—4. Distinction.

୫ । ବିରାମ; ନିବୃତ୍ତି—5. Cessation.

୬ । ଉଚ୍ଛେଦ; ବିନାଶ—6. Destruction.

୭ । ପରିଚ୍ଛେଦ—7. Chapter; section.

୮ । ଖଣ୍ଡ; କର୍ତ୍ତିତ ଅଂଶ—8. Section; one of the portions cut.

୯ । ସୀମା—9. Limit; boundary.

୧୦ । ଏକଦେଶ; ଏକାଂଶ—10. Part.

୧୧ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ—11. Ascertainment; determining.

୧୨ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ବସ୍ତୁର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବସ୍ତୁଠାରୁ ପୃଥକ୍‌ତ୍ୱପ୍ରତିପାଦକ ବିଶେଷତ୍ୱ—

12. (Logic) A predicate; the special property of a thing by which it is distinguishable from all other things.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ରାଖାଦୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରହ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରହ' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୧୩ । ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟର ଉଲ୍ଲେଖ—
13. Particularising (M. W.)

ଅବଚ୍ଛେଦକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ + ଛିଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ସନ୍ଧିଯୋଗୁଁ
Abachchhedaka ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ)—୧ । ସଂଯୋଜକ—
1. Joining.

୨ । ବିଚ୍ଛେଦକାରକ—2. Separating.

୩ । ବିଭାଜକ—3. Dividing.

୪ । ବିନାଶକ—4. Destroying.

୫ । ପ୍ରଭେଦକାରୀ—5 Causing distinction.

୬ । ନିର୍ଣ୍ଣୟକ—6. Determining.

୭ । ନିୟାମକ—7. Regulating.

ସଂ. ବି. (ଅବଚ୍ଛେଦ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ସୀମା—1. Limit.

୨ । ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ; ବିଶେଷତ୍ୱ—2. Peculiarity.

୩ । (ନ୍ୟାୟ) କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ବା ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣ—3. Characteristic of a thing.

୪ । (ନ୍ୟାୟ) କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରଧାନ ଗୁଣ—
4. (Logic) The chief or essential attribute of any thing; predicate.

ଅବଚ୍ଛେଦନ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ଛିଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ; ସନ୍ଧିଯୋଗୁଁ
Abachchhedana ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ ଆଦେଶ)—
୧ । କର୍ତ୍ତନ—1. Cutting.

୨ । ବିଭାଗକରଣ—2. Dividing.

୩ । ପ୍ରଭେଦକରଣ—
3. Distinguishing; discriminating.

୪ । ପୃଥକ୍‌କରଣ—4. Separation.

ଅବଚ୍ଛେଦାବଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି. (୭ମ୍ପୀ ତତ୍; ଅବଚ୍ଛେଦ + ଅବଚ୍ଛେଦ;
Abachchhedābachchheda ପ୍ରଭେଦମାନଙ୍କର ବିନାଶ-
କରଣ)—୧ । ବହୁ ବସ୍ତୁରେ ଲକ୍ଷିତ ପ୍ରଭେଦମାନଙ୍କୁ ଦୂର କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଏକଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରିବା—
1. Generalisation by removing distinctions.

୨ । ପ୍ରଭେଦମାନଙ୍କର ଦୂରୀକରଣ—
2. Removing distinctions.

ଅବଚ୍ଛେଦାବଚ୍ଛେଦରେ—କ୍ରି. ଅ. (ସଂ. ଅବଚ୍ଛେଦାବଚ୍ଛେଦେ)—
Abachchhedābachchhedare ୧ । ସର୍ବସାଧାରଣରେ—
1 Throughout; universally.

୨ । ନିର୍ବିଶେଷରେ—
2. Indiscriminately; invariably.

(ଯଥା—ଅମୃତ ଦେଖିଲେ ଲୋକେ ଅବଚ୍ଛେଦାବଚ୍ଛେଦରେ ଯଥେଚ୍ଛା ଅଟନ୍ତି ।)

୩ । ସର୍ବତୋଭାବରେ; ସବୁ ପ୍ରକାରେ—
3. In all respects.

୪ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—4. Entirely; wholly.

ଅବଚ୍ଛେଦାବଚ୍ଛେଦେ—ସଂ. ଅ—ଅବଚ୍ଛେଦାବଚ୍ଛେଦରେ (ଦେଖ)
Abachchhedābachchhede
Abachchhedābachchhedare (See)

ଅବଚ୍ଛେଦେ—କ୍ରି. ବି. ବିଶ. (ସଂ. ଅବଚ୍ଛେଦାବଚ୍ଛେଦେ)—
Abachchhede ଅବଚ୍ଛେଦାବଚ୍ଛେଦରେ (ଦେଖ)
Abachchhedābachhedare (See)

ଅବଛ୍ଛ—କ୍ରି. ବିଶ (ସଂ. ଅ + ଓ. ବାଛିବା)—
Abachhā ୧ । ଯେଉଁ ମାଛ, ଶାଗ, ଚାଉଳ, ଧାନ, ଡାଲି ଆଦିର
ଆବାଛା ଅବାଞ୍ଛିତ ଅଂଶମାନ ବଛା ହୋଇ ନ ଥାଏ—
1. (fish; pot-herb; rice; split peas etc) From which bad and undesirable parts have not been picked out.

୨ । ଯେଉଁ ଧାନ ଓଅରୁ ବା ବଗିଚାରୁ ଘାସ ଆଦି ବଛା ହୋଇ ନ ଥାଏ—2. Unweeded (paddy-fields or gardens)

୩ । ଭଲ ବା ମନ୍ଦସାଦି ପୃଥକ୍ କରାଯାଇ ନ ଥିବା (ବସ୍ତୁ)—
3. (things) Which have not been separated by selection.

ଅବଜୟ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ଜି ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଯୁଦ୍ଧଦ୍ୱାରା
Abajaya ଜିତିବା—1. Winning by conquest.
(ଅବଜିତ—ବିଶ) ୨ । ପରାଜିତକରଣ—2. Vanquishing; over-coming.

୩ । ଜୟ କରି ଛଡ଼ାଇ ନେବା—3. Spoliation.

୪ । ଯୁଦ୍ଧଜୟ—4 Victory; conquest.

ଅବଜିତ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ + ଜି ଧାତୁ + କର୍ମ. କ)—୧ । ଯୁଦ୍ଧରେ ଜିତା
Abajita ଯାଇ ଦୃଷ୍ଟଗତ—1. Won by conquest.
ଅବଜିତ } ବ
ଅବଜୟ } ୨ । ଘୃଣିତ—2 Despised, condemned (M. W.)

୩ । ପରାଜିତ—3. Vanquished.

ଅବ + ଜ୍ଞା (ଧାତୁ)—ସଂ—ଅବଜ୍ଞାକରିବା (ଦେଖ)
Aba+Jñā (root) Abajñākaribā (See)

ଅବଜ୍ଞା—ସଂ. ବି. (ଅବ = ଅପକୃଷ୍ଟ; ଦେଖ + ଜ୍ଞା ଧାତୁ = ଜାଣିବା +
Abajñā ଭାବ. ଅ + ଆ)—୧ । ଅବମାନନା; ଅପମାନ—
(ଅବଜ୍ଞିତ—ବିଶ) 1. Insult.

୨ । ବେଖାତିର; ଉପେକ୍ଷା, ଅନାଦର—
2. Disregard; slight; neglect.

୩ । ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ—3. Contempt.

୪ । ଉପହାସ—4. Reproach.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଌ	ୠ,ୡ	ଃ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ୠ	ଓ	ଊ	ଲୃ	ଐ	ଅଚାରନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	●	ନ୍ଦ

୫ । ଆଜ୍ଞାଦତ୍ତ ଲଙ୍ଘନ; ନ ମାନିବା—
5. Disobedience of order.
ସେବକ ମାନ୍ୟକ କରି ପାରେ ଦେ ଅବଜ୍ଞା । ସାଉଦାମହାଭାରତ. ବନ ।
୬ । ଅସମ୍ମାନ—6. Disesteem.

ଅବଜ୍ଞା କରିବା—ଦେ.କ୍ରି. (ସଂ. ଅବ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ)—୧ । ଅବମାନନା
Abajñā karibā କରିବା—1. To insult.
ଅବଜ୍ଞାକରା ୨ । ଅନାଦର କରିବା—2. To disesteem.
ଅବଜ୍ଞାକରନା ୩ । ହେଳାଭାବ କରିବା—3. To disregard.
୪ । ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରିବା—
4 To condemn; to despise.
୫ । ତିରସ୍କାର କରିବା—5. To reproach.
୬ । ଆଜ୍ଞା ଲଙ୍ଘନ କରିବା—
6. To disobey (an order)
୭ । ଘୃଣାଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରିବା—7. To treat with contempt; to look down upon.
୮ । (ଜଣକ ବିଷୟରେ) ମତ ଭାବ ପୋଷଣ କରିବା—
8. To have a low opinion of.
୯ । (ଜଣକୁ) ବଳପଡ଼ିବା—9. To excel (M. W.)

ଅବଜ୍ଞାଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବଜ୍ଞା କରିବା (ଦେଖ)
Abajñāchakshure dekhibā
ଅବଜ୍ଞାଚକ୍ଷେ ଦେଖା Abajñā karibā (See)
ବେପରୋହ କରନା

ଅବଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବିଶ.ପୂ. (ଅବ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅନାଦୃତ; ଅସମ୍ମାନିତ—1. Disesteemed.
Abajñāta
(ଅବଜ୍ଞାତା—ସ୍ତ୍ରୀ)—୨ । ଅପମାନିତ—2. Insulted.
୩ । ଘୃଣିତ—3. Despised.
୪ । ତିରସ୍କୃତ—4. Rebuked.
୫ । ଲଙ୍ଘିତ—5. Disobeyed.

ଅବଜ୍ଞାତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ଅବଜ୍ଞାତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅବଜ୍ଞାତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Abajñāta.
Abajñātā
୨ । ପୁଂ. (ଅବ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—ଅବଜ୍ଞାକାରୀ—2. Despising; insulting; disregarding; disobeying.

ଅବଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି (ଅବ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abajñāna ୧ । ଅବଜ୍ଞା (ଦେଖ)
1. Abajñā (See)
ଦୋଷ ମନ୍ଦମା ଭଗବାନ, ନ ମାନି କରି ଅବଜ୍ଞାନ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ୧୦୩ ।
୨ । ଅବଜ୍ଞାକରଣ—2. Disregarding; insulting; disobeying.

ଅବଜ୍ଞେୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଅବଜ୍ଞାର ଯୋଗ୍ୟ; ଅନାଦରଣୀୟ—1. Fit to be disregarded or disesteemed.
୨ । ଉପେକ୍ଷଣୀୟ—2. Negligible.
୩ । ଘୃଣ୍ୟ—3. Centemptible; despicable.

ଅବଜ୍ଞୋପହତ—ସଂ. ବିଶ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଅବଜ୍ଞା+ଉପହତ)—ଘୃଣାର
Abajñopahata ସହିତରେ ବ୍ୟବହୃତ; ଅବମାନିତ—
Treated with contempt; humiliated (M. W.)

ଅବଞ୍ଚା—ଦେ. ଓ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. (ସଂ.ଅ+ଓ. ବଞ୍ଚିବା)—ନ ବଞ୍ଚିବା; ମରଣ—Death.
ବଧିରେ ଅଥ ଗଣ୍ଡ ପୀଷଣକ୍ରି ଅଂଶ।
ଅଟଃ ଦଃବର୍ଣ୍ଣର ପର ବ୍ୟ । ଉକ୍ତ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ୪୨୧୦ ।

ଅବଟ—ସଂ.ବି. (ଅବ ଧାତୁ—ରକ୍ଷା କରିବା+ଅଥକରଣେ. ଅଟ; ଯହିଁରେ ପଶି ଶୃଗାଳାଦି ପ୍ରାଣୀ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି)—
Abaṭa
୧ । ଭୂଗର୍ଭରେ ଥିବା ଗାତ—1. Pit in the ground.
୨ । ଗର୍ତ୍ତ; ଗାତ—2. Hole.
୩ । ଦେହରେ ଖାଲି ହୋଇଥିବା ଭୌଗୋଳିକ ଅଂଶ—
3. Any depressed part of the body (M. W.)
୪ । ଝରଯୁକ୍ତା—4. Sinus (M. W.)
୫ । ଦାନ୍ତରେ ହେବା ଗର୍ତ୍ତ—
5. A hole in a tooth (M. W.)
୬ । କୂପ—6. Well.
୭ । ଅକୃତ୍ରିମ ଗର୍ତ୍ତ—7. A natural pit.
୮ । କୃତ୍ରିମ ଗାତ—8. A pit dug by man.
ଦେଖେ ବଳା ଭୂମିରେ, ଅବଟେ ବଳା ଗଡ଼େ ମାତ ନାରଦେବର ଦୋନ—
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ୪୨ । ୭
୯ । ଶରୀରରେ ବ୍ରଣ ବା କ୍ଷତାଦିଜନିତ ଦାଗ—
9. A scar or sore on the body.
୧୦ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; ଭୂତଜ୍ଞ—
10. A sorcerer; magician.

ଅବଟକଚ୍ଛପ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅବଟରେ ବାସ କରୁଥିବା କଚ୍ଛପ)
Abaṭakachchhapa ୧ । ଗାତରେ ଥିବା କଚ୍ଛପ; ସଂସାର ବିଷୟରେ ଅନଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି (ଭୁଲ—କୂପମଣ୍ଡୂକ)—
1. A tortoise in a hole (said of an inexperienced man who has seen nothing of the world.) (M.W)

ଅବଟା—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ଅ+ପିଷ୍ଟ)—
Abaṭā ୧ । ଯାହା ବଟା ହୋଇ ନାହିଁ; ଅପିଷ୍ଟ—
ଆବାଟା 1. Unbruised; unpestled.
ପିଷାନିହୁଆ

ଅବଟି—ସଂ. ବି (ଅବ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅଥକରଣ. ଅଟି)—
Abati ଅବଟ (ଦେଖ)—Abaṭa (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅବଦତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦତ' ଦେଖିବେ ।

ଅବଟୀ—ସଂ. ବ (ଅବ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ; ଅଧିକରଣ. ଅଟୀ)—
Abṭī ଅବଟ (ଦେଖ)—Abaṭa (See)

ଅବଟୀଟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି;ଅବ=ଅବନତ ହୋଇଅଛି ନାସିକା
Abaṭīṭa ଯାହାର; ଅବ+ନାସିକା; ନାସିକା ସ୍ଥାନରେ ଟୀଟ
(ଅବଟୀଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଦେଶ)—ଅବନତନାସିକ;
ଚେପ୍ଟାନାକା—Flat-nosed.

ସଂ. ବ—ନାସିକା ଅବନତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
The condition of having a flat nose (M. W)

(ଏ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟରୂପ ଅବନାଟ; ଅବନ୍ତ)

ଅବଟୁ—ସଂ.ବ—(ଅବ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅଟୁ; ମନୁଷ୍ୟ
Abaṭu ଅଘାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାପାଇଁ ଦଠାତ୍ ବେକମୁଣ୍ଡାକୁ
ଦେଖାଇଦେବାକୁ)—

୧ । ବେକମୁଣ୍ଡା; ମସ୍ତକ ଓ ଦେହର ପଛଅଡ଼ର ସନ୍ଧିସ୍ଥାନ—
1. The nape of the neck.
୨ । କୂଅ—2. Well.
୩ । ଗାତ—3. Hole in the ground.
୪ । ଏକପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ—4. A kind of tree.

ଅବଡଙ୍ଗ—ସଂ. ବ—୧ । ହାଟ—1. Market.
Abaḍaṅga ୨ । ଗଞ୍ଜ; ଅଡ଼ଙ୍ଗ—2. Mart.

ଅବଡ଼ା—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ମେଦନୀପୁର) ବଣ—୧ । ହାଣ୍ଡିରେ ରହିଥିବା
Abarḍā ଅବଢ଼ା ରନ୍ଧା ଭାତ—
ଆବାଡ଼ା 1. (cooked rice) Which has not yet been served and which remains in the boiling pot.

ଅବଡୀନ—ସଂ.ବ (ଅବ=ନିମ୍ନକୁ+ଡୀ ଧାତୁ=ଉଡ଼ିବା+ଭାବ.ତ)—
Abaḍīna ତଳଅଡ଼କୁ ଉଡ଼ିବା; ପକ୍ଷୀର ଅଧୋଗମନ—
Flying downwards.

ସଂ. ବଣ (ଅବ=ନିମ୍ନକୁ+ଡୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ) ଭୂତୀନ;
ଉପରକୁ ଉଡ଼ୁଥିବା (ପକ୍ଷୀ)—
Flying upwards.

ଅବଢ଼ା—ଦେ. ବଣ—୧ । ବଢ଼ା ହୋଇ ନ ଥିବା ଖାଦ୍ୟ—
Abarḍhā 1. (food) Which has not been served or dealt out.

ବ—ଅବଢ଼ା (ଦେଖ)—Abharḍā (See)

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ସାଧାରଣତଃ ଅବଢ଼ା ହାଣ୍ଡିରୁ ପତ୍ର ବା ଥାଳ ଅଦରେ ବାଢ଼ି ଖାଅନ୍ତି । ମାତ୍ର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମହାପ୍ରସାଦକୁ ସେହି ହାଣ୍ଡିରେ,କୁଡ଼ିଅରେ ଅଥବା ଛେଲୁଅରେ ଖାଅନ୍ତି ବୋଲି ତାହାକୁ ଅବଢ଼ା କୁହାଯାଏ]

ଅବଣ୍ଟା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଅ+ଓ. ବଣ୍ଟା)—
Abaṇṭā ୧ । ଅବଣ୍ଟିତ; ଯାହା ବଣ୍ଟା ହୋଇ ନାହିଁ—
ଯାହା ବାଣ୍ଟା ହୟ ନାଇ 1. Undistributed.
ଅନ୍ବଣ୍ଟା ୨ । ଅବିଭକ୍ତ; ଯାହା ବଣ୍ଟା ହୋଇ ନାହିଁ—
2. Unpartitioned.
୩ । ଇଜମାଲ—3. Undivided; joint.

ଅବତଂସ—ସଂ. ବ (ଅବ+ତନ୍‌ସ ଧାତୁ=ଭୂଷିତକରିବା+କରଣ. ଅ)—
Abataṁsa ୧ । ଭୂଷଣ; ଅଳଙ୍କାର—1. Ornament.
୨ । କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ—2. Ear-ornament.
୩ । ଶିରୋଭୂଷଣ; କିରୀଟ—3. Diadem; crown.
୪ । (ସମାସରେ ବଣବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ରଘୁବଂଶାବତଂସ)—ଭୂଷଣସ୍ୱରୂପ ବଂଶର ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—4. (a person who is) The glory of a race or family.

ଅବତନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବଣ—(ସଂ. ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ)—
Abatanya ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)—
Abatīrṇa (See)

ଗଦ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ଅବତନ୍ୟ—ଗ୍ରାମ୍ୟ—ବ୍ରହ୍ମଚକ୍ରଉଚ୍ଚଗୀତା ।

ଅବତବ—ଦେ. ବଣ.—୧ । ଉବୁଟୁବୁ; ଉବୋଇଟୁବୋଇ—
Abataba 1. About to be drowned.
ଜବୁଟ୍ଟବୁ ୨ । ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ; ବିପନ୍ନ—
ଅବତବ୍ 2. Overwhelmed with calamity.
୩ । ମୁମୂର୍ଷୁ—Dying; about to die.
୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବସାଦଯୁକ୍ତ; ଜର୍ଜ୍ଜରୀଭୂତ—
4. Much pulled down; worn out; spent.

ଦେ. ବ—୧ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା—1. Dying condition.
୨ । ଉବୋଇ ଟୁବୋଇ ଅବସ୍ଥା—
2. Drowning condition.

ଅବତବ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ହେବା—
Abataba hebā To be on the point of death;
ଜବୁଟ୍ଟବୁ ହଓୟା to be dying.
ଅବ୍‌ତବ୍‌ହୋନା

ଅବତମସ—ସଂ. ବ. (ଅବ=ଅଳ୍ପ+ତମସ୍=ଅନ୍ଧକାର+ଅ) —
Abatamasa ଅଳ୍ପ ଅନ୍ଧକାର—Faint darkness.

ଅବତର—ସଂ. ବ. (ଅବ=ନିମ୍ନକୁ+ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା; ଯିବା+
Abatara ଭାବ. ଅ)—ଅବତରଣ (ଦେଖ)
Abatarana (See)

ଦେ. ବ.—ଭୂମି ବତର ବା ଓଦା ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
Dry condition of the soil.

ଦେ. ବଣ—ବର୍ଷାପରେ ଓଦା ନ ଥିବା ବା ଶୁଖି ଯାଇଥିବା
(ଭୂମି)—(land) From which the moisture has dried up after rain.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଶ୍ଚ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଐ	ଓ	ଔ	ଲୃ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ସ	ଷ	ଗ୍ଧ	ଜ୍ଝ	ଜ୍ଞ	ନ୍ଦ

ଅବତରଣ—ସଂ. ବି. (ଅବ=ନିମ୍ନକୁ+ତୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abatarana ୧ । ଅବରୋହଣ; ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇବା—
1. Getting down; alighting; descent; descending.
୨ । ନଦୀଆଦି ପାର ହେବା—
2. Crossing (a river).
୩ । ଦେବତାଦିଙ୍କର ଭୂତଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ; ଅବତାର—
3. Incarnation; advent.
୪ । ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ—4. Being born.
୫ । ଯାନାଦିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଭୂମିରେ ପାଦ ପକାଇବା—
5. To alight from a conveyance.

ଅବତରଣିକା—ସଂ. ବି. (ଅବତରଣ+ଇକ=ଆ)—
Abataranikā ୧ । ସୋପାନ; ପାଦାତ—
1. Flight of steps.
୨ । ଗ୍ରନ୍ଥର ଭୂମିକା; ଉପକ୍ରମଣିକା; ଗ୍ରନ୍ଥର ପୂର୍ବାଭାଷ—
2. Introduction to a book.

ଅବତରା—ଦେ. ବି—ଅବତରିବା କର୍ମ—
Abatarā The act of Abataribā.
ଆଭିଧାନ ଦେ. ବିଣ—ଯାହା ବଳୁରି ନାହିଁ; ଯାହା ପାଣିରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନରମ ବା ଭିଜା ହୋଇ ନାହିଁ—
Not fully moistened with water.

ଅବତରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରିବା; ଅବତରି
Abataribā ଗ୍ରହଣ କରି ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମ ହେବା—
1 To be incarnated in the world.
ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ମହିମା ଦୋରେ ବିଷ୍ଣୁ ମୁନି
ବିଶ୍ୱେ ଚ୍ଛଳା ଅବତରିଛନ୍ତି ମେଦିନି । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଦଗ୍ଧ ସମ୍ବଳ ।
୨ । ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ଅବତରଣ କରିବା; ଓହ୍ଲାଇବା—
2. To descend; to get down; to alight.
ଅବତ ସଙ୍ଗା ସ୍ରୋତ ଅବତରିଲା । ଦ୍ୱାରାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।
୩ । (ଦେବତା) ସ୍ୱର୍ଗରୁ ମର୍ତ୍ତକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବା—
3. To descend from the heavens.
୪ । ଦେବତାବିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି (କାଳସୀ) ଦେବାଦେଶକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା—4. To declare the commands of a Deity (said of a person said to be possessed of the spirit of a Deity).
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ରୋଧରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ବା ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଗାଳି ମନ୍ଦ କରିବା—5. To rave in anger.
୬ । ଜନ୍ମଲାଭକରିବା; ଜନ୍ମିବା—6. To be born.
ମନେ ଭାବ ଜ୍ଞାନ ପରି ଅଷ୍ଟକିଲା ନାରୀ
ଏ ମନ୍ଦିରେ ଅବତ ନ ଦିବ ଚେତାଇ । ବ୍ରହ୍ମଗିରି ନିଦାବରତ. ଉତ୍ତୋଳ ।

ଅବତଲକ୍—ଗ୍ରା. ଅ—ଅବ୍ତକ୍ (ଦେଖ)
Abatalak Abtak (See)

ଅବତାନ—ସଂ.ବିଣ. (ଅବ+ତନ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Abatāna ୧ । ବିସ୍ତାର—1. Spreading; extension.
୨ । ଆବରଣ; ଆଚ୍ଛାଦନ—2. Covering.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ରାତପ—3. Awning.
୪ । ଉନ୍ମଣ୍ଡପ—4. An open tent.

ଅବତାର—ସଂ. ବି. (ଅବ=ନିମ୍ନକୁ+ତୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Abatāra ଘାଞ୍ଜ. ଅ)—୧ । ଅବତରଣ; ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇବା—
1. Descending.
୨ । ପାର ହେବା—2. Crossing (Apte).
୩ । ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଜୀବାଦିର ମୂର୍ତ୍ତିଧାରଣ କରି ଦୁଷ୍କୃତିଦଳନ ଓ ଶିଷ୍ଟପାଳନାର୍ଥ ଦେବତାଙ୍କର ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା; ଦେବତାଙ୍କର ପୃଥିବୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ—
3. Incarnation; appearance of a Deity on earth in shape of men or other animals.
[ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁ ନାନା ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରି ପୃଥିବୀରୁ ଦୁଷ୍ଟ ଓ ପାପିଷ୍ଠମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ କରିବେ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ମତ୍ସ୍ୟ, କଚ୍ଛପ, ବରାହ, ନୃସିଂହ, ବାମନ, ପରଶୁରାମ, ରାମ, କୃଷ୍ଣ, ବୁଦ୍ଧ ଓ କଳ୍କୀ—ଏହି ଦଶ ଷୋଳ ଅବତାର ପ୍ରଧାନ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ବୁଦ୍ଧ ଅବତାର । ପୁରୀରେ ଜଗନ୍ନାଥ ସେହି ଅବତାର ବୋଲି ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି । ପୃଥିବୀରେ ଅଧର୍ମ ଅତି ବେଶି ହେଲେ, ପରେ ବିଷ୍ଣୁ କଳ୍କିଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରି ମ୍ଳେଚ୍ଛସଂହାରାର୍ଥ ଖଡ୍ଗଧାରଣ କରିବେ—ଏହା ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ।]
୪ । କୌଶସି ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା—
4. Aiming at an object.
୫ । ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ; ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ; ବିକାଶ; ପ୍ରକାଶ—
5. Coming to existence.
୬ । ପୁଷ୍କରିଣୀ ଅଦିର ଘାଟ—6. Bathing-ghat.
୭ । ପାର ହେବା ଘାଟ—7. Ferry; landing place
୮ । ସୋପାନ; ସିଡ଼ି; ପାଦାତ—
8. Flight of steps; ladder.
୯ । ତୀର୍ଥ—9. Sacred bathing-place. (Apte)
୧୦ । ପୁଷ୍କରିଣୀ—10. Tank (Apte)
୧୧ । ଜନ୍ମ—11. Birth; advent; growth.
୧୨ । ଅବତରଣିକା—12. Introduction; preface (Apte)
ଦେ. ବି -କୌଶସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ବସନ୍ତ (ଠାକୁରାଣୀ) ବାହାରିବା ପରେ ଦିବସର ସଂଖ୍ୟାପୂରଣ—
The days counted from the beginning of a person being attacked by small-pox.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିମା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅବବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ବସନ୍ତ ବାହାରବାର ଚତୁର୍ଥ ଦିନରୁ ଲୋକେ ଗୃହ ଅବତାର ବୋଲି କହନ୍ତି ।)

ଦେ. ବିଶ—ଜାତ; ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା—Born.

ନକ୍ଷତ୍ର ବୃନ୍ଦ ଦେହ ଦେହ ଗର,
ଅର୍ଦ୍ଧ ଜନ୍ମମରଠାରୁ ଅବତାର—ଦ୍ୱାରକାଥ ଦେହ ରାମାୟଣ ।

ଅବତାରଣ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ତୃ ଧାତୁ, ଣିଜନ୍ତ+ଭାବ. ଅନ)—
Abatāraṇa

୧ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ନିମ୍ନକୁ ଅନୟନ—
1. Bringing down.

୨ । ଅବରୋହଣ; ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇବା—
2. Descending.

୩ । ପ୍ରସ୍ତାବନ—3. Preface.

୪ । ଅପସାରଣ—4. Removal.

୫ । ଅବତାର ଗ୍ରହଣ—
5. Assumption of an incarnation.

୬ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ—6. Birth.

୭ । ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି—7. Manifestation.

ଅବତାରଣା—ସଂ. ବି. (ଅବତାରଣ+ଆ)—ଅବତରଣିକା (ଦେଖ)
Abatāraṇā Abataraṇikā (See)

ଅବତାରଣିକା—ସଂ. ବି. (ଅବତାରଣ+କ+ଆ)—
Abatāraṇikā ଅବତରଣିକା (ଦେଖ)
Abataraṇikā (See)

ଅବତାରଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବତାରଣ+ଈ)—
Abatāraṇī ଅବତରଣିକା (ଦେଖ)
Abataraṇikā (See)

ଅବତାରବାଦ—ସଂ. ବି—ପୃଥିବୀରୁ ପାପରାଶି ଲଘୁ କରିବା ପାଇଁ
Abatārabāda ଦେବତା ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି—ଏହି ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ—Theory of the Deities advent into the world as incarnation, Incarnation Theory.

ଅବତାରବାଦୀ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅବତାରବାଦରେ
Abatārabādī ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି—Belonging to the
(ଅବତାରବାଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Theory of Incarnation.

ଅବତାରଭେଦ—ସଂ. ବି—ଦେବତାଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅବତାର—
Abatārabheda Different incarnations of a Deity.

ଅବତାରିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ+ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ; ତାର ଧାତୁ+କର୍ମ.
Abatārita ତ)—୧ । ଅବରୋପିତ; ଯାହାକୁ ଉପରୁ ତଳକୁ ଅଣାଯାଇଅଛି—1. Got down.

୨ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ—2. Proposed.

ଅବତାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅବତାର)—୧ । ଅବତରିବା (ଦେଖ)
Abatāribā 1. Abataribā (See)

୨ । ଉତ୍ତାରଦେବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦେବା—
2. To cause to get down; to let down; to bring down.

ଅବତାରୀ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବତାର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ
Abatārī ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି; ଈଶ୍ୱର—Incarnate.

ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବତାର ଅଟେ ଧୀରାପତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଅବତିନ୍ୟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ)—ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)
Abatinya Abatīrṇṇa (See)

ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ+ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abatīrṇṇa ୧ । ଓହ୍ଲାଇଥିବା—1. Descended.

୨ । ତଳକୁ ଉପୁର ଥିବା; ନିମ୍ନକୁ ଆଗତ—
2. Got down; alighted.

୩ । ଆବିର୍ଭୂତ; ଉପସ୍ଥିତ—3. Appeared.

୪ । ଗୃହୀତାବତାର; ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା—
4. Incarnate.

୫ । ଉତ୍ପନ୍ନ; ଜାତ—5. Born.

୬ । ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ; ପାର ହୋଇଥିବା—
6. Having crossed.

୭ । ଅତିକ୍ରାନ୍ତ—7. Passed over or by.

ଅବତୋକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ=ଅପଗତ+ତୋକ=
Abatokā ଅପତ୍ୟ)—ଗର୍ଭଭ୍ରଷ୍ଟା ଗାଈ; ଯେଉଁ ଗାଈ ଅସମୟରେ ଗୋବତ୍ସ ପକାଇଅଛି—A cow which has miscarried from accident.

ଅବଦ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅବ୍ଦ)—ବର୍ଷ—Year.
Abada ସ୍ୱପ୍ନେ ଷୋଡଶ ଅବଦ, ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱପ୍ନମାର ପାଠ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଅବଦଂଶ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଦନ୍ଶ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ମ. ଅ)—
Abadaṁsa ମଦ୍ୟପାନ କାଳରେ ରୁଚି ଜନ୍ମିବା ପାଇଁ ଖିଆ ଯିବା ତଦଂଶ ଦ୍ରବ୍ୟ; ଚାଟ୍—Things eaten to give relish to drinkers of wine.

ଅବଦକେ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅବ୍ଦକ)—କାଳଜ୍ଞାପକ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Abadake A Śāstra dealing with years.

ଫାଲ୍ଗୁନରୁ ପଷ୍ଠ ଚୈତ୍ର ବୈଶାଖରୁ ଦଶେ,
ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତରୁ ଏହାକୁ ଅବଦକେ ଲେଖେ—ଖାରଭାନ୍ଦାଭାରତ. ସ୍ୱର୍ଗ ।

ଅବଦନ—ସଂ. ବି. (ଅ=ସ୍ତ୍ରୀ+ବଦନ)—ଅସୁନ୍ଦର ମୁହଁ—
Abadana Ugly face.

ଅବଦାତ—ସଂ. ବି (ଅବ+ଦୈ ଧାତୁ=ଶୁଭ୍ର ହେବା+କର୍ମ. ତ)—
Abadāta ୧ । ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ—1. White colour.

୨ । ପୀତବର୍ଣ୍ଣ—2. Yellow colour.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଯ,ଷ	ଛ	ଛ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଉଅ	●	ନ୍ଦ

ସ. ବିଶ—୧ । ଶ୍ୱେତ—1. White.
୨ । ନିର୍ମଳ—2. Clean; spotless.
୩ । ସୁନ୍ଦର; ମନୋଜ୍ଞ—3. Beautiful.
୪ । ବିଶୁଦ୍ଧ—4. Pure.

ଅବଦାନ—ସ. ବି (ଅବ=ଶୁଦ୍ଧି ବା ପୂଜାର୍ଥ+ଦା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)-
Abadāna ୧ । ପୂଜା ବା ଅର୍ଚ୍ଚନାର୍ଥ ଦାନ; ଅର୍ଘ୍ୟ—
1. Oblation.
୨ । ଦାନ—2. Gift.
୩ । ସମ୍ପାଦିତ କର୍ମ—3. Accomplished work.
୪ । ବିକ୍ରମପ୍ରକାଶ; ପରାକ୍ରମ—4. Exhibition of prowess.
୫ । କୀର୍ତ୍ତି—5. Fame.
୬ । ପ୍ରଶଂସିତ କର୍ମ—6. praise-worthy action.
୭ । ଯଜ୍ଞକର୍ମ—7. Vedic sacrifice.
୮ । (ଅବ+ଦୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଅନ)—ଖଣ୍ଡ; ତ୍ରିଭାଂଶ—8. Portion cut.
୯ । (ଅବ+ଦୈ ଧାତୁ=ଶୁଦ୍ଧ କରିବା)—ଶୋଧନ; ଶୁଦ୍ଧି-କରଣ—9. Purification.
୧୦ । (ଅବ+ଦେ ଧାତୁ=ପାଳନ)—ପାଳନ—
10. Bringing up; tending.
୧୧ । ଉଶୀର (ଦେଖ)
11. Ushīra (See)

ଅବଦାରକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅବ+ଦାର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Abadāraka ୧ । ବିଦାରକ—1. Piercing.
(ଅବଦାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଛେଦକ—2. Cutting.
୩ । ଭୂମିଖନନାସ୍ତ୍ର; ଖଣ୍ଡିକ—3. A pick for digging earth.

ଅବଦାରଣ—ସ. ବି. (ଅବ+ଦାର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abadāraṇa ୧ । ବିଦାରଣ—1. Piercing.
୨ । ଖନନ—2. Digging.
୩ । ଫାଟ—3. A rent.
୪ । ଖନନାସ୍ତ୍ର; ଖଣ୍ଡିକ; ପାବଳ—
4. A pick used in digging.

ଅବଦାହ—ସ. ବିଶ (ଅବ=ନ୍ୟୂନ+ଦାହ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଦାହ କମି ଯାଏ ।)—ଗାତ୍ରଦାହନାଶକ—
Assuaging the burning sensation of the body.
ସ. ବି—୧ । ବେଣାମୂଳ—1. The root of Beṇā grass.
୨ । ଜ୍ୱରଦାହନ୍ୟ ଦାହ—2. High temperature due to fever.

ଅବଦାଶ୍ଲେଷ୍ଟ—ସ. ବି (ଅବଦାହ=ଦେହଗ୍ରଦାହ+ଶ୍ଲେଷ୍ଟ=ସଙ୍ଗଳ-
Abadāsheshṭa ବିଶ)—ବେଣାମୂଳ—The root of Beṇā grass.

ଅବଦୀର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବିଶ (ଅବ+ଦୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଗଳିତ; ଦ୍ରବୀଭୂତ
Abadīrṇṇa 1. Melted
୨ । ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ—2. Pierced.
୩ । ପଦଦଳିତ—3. Trodden.
୪ । ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ—4. Reduced to powder or dust.

ଅବଦ୍ଧ—ସ. ବିଶ—(ଅ+ବନ୍ଧ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସାଦା ବନ୍ଧ ବା ବନ୍ଧା ହୋଇ ନାହିଁ—1. Unbound; untied.
୨ । ଅସଂଯତ—2. Unregulated; unrestrained.
୩ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ—3. Incoherent; unconnected.
ବି—ଅସମ୍ବଦ୍ଧ ବାକ୍ୟ; ପ୍ରଳାପ—Incoherent words; ravings.

ଅବଦ୍ଧମୁଖ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବଦ୍ଧ ଅଟେ ମୁଖ ଯାହାର)—
Abaddhamukha ୧ । ଯାହା ମୁହଁରେ ବାଉଁବତା ନାହିଁ—
(ଅବଦ୍ଧମୁଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (a person) Who says whatever comes to his lips
୨ । ଅସଂଯତମୁଖ—2. Talking in an unrestrained manner.
୩ । ଦୁର୍ମୁଖ; ଅପ୍ରିୟବାଦୀ—3. Foul-tongued.
୪ । ମୁଖର—4. Talkative.

ଅବଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଅବକ୍ତବ୍ୟ—
Abadya 1. Unspeakable.
(ଅନବଦ୍ୟ—ବିଶେଷ୍ୟ) ୨ । ନିନ୍ଦନୀୟ—2. Blame-worthy.
୩ । ନୀଚ; ଅଧମ; ହୀନ—3. Low; mean.
୪ । ମନ୍ଦ—4. Bad.
ସଂ ବି—୧ । ଅନିଷ୍ଟ—1. Injury.
୨ । ପାପ—2. Sin.
୩ । ଦୋଷ—3. Fault.
୪ । ନିନ୍ଦା—4. Blame.
ଦେ. ବି—ଅବୈଦ୍ୟ; ଭୁବୈଦ୍ୟ—A quack.

ଅବଧ—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ଅବଧ୍ୟ)—୧ । ଅବଧ୍ୟ; ବଧର ଅଯୋଗ୍ୟ—
Abadha 1. Not fit to be killed.
୨ । ଯାହାକୁ କେହି ମାରି ପାରେ ନାହିଁ—2 Whom none is capable of killing.
ମୁଁ ଅବଧ ଅଛି ମୋତେ ପ୍ରଭାବେ—ଶାରଳାମହାଭାରତ ବନ ।

ଅବଧ ଦେ. ବି. (ହିନ. ଅବଧ—ଭୁଲ: ଲ୍ଲ. ଅଯୋଧ୍ୟ)—ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରଦେଶ ଓ ନଗର—The province and the town of Oudh, Ajodhyā.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇଦତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇଦତ' ଦେଖିବେ ।

ମୁହିଁ ଭୁଲୁବର୍ଣ୍ଣେ ପାଞ୍ଚାଳେ ଅବଧେ—ରଘୁନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ଅବଧପୁରୀ—ଦେ. ବ (ହି. ଅବଧ; ଭୁଲ—ସଂ. ଅଜଧ୍)—
Abadhapuri ୧ । ଅଯୋଧ୍ୟାନଗର—
ଅବଧପୁରୀ 1. The town of Ajodhyā.

ଅବଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଆଦେଶ) ପାଳନ କରିବା—
ଅବଧାରଣକରା 1. To obey.

ଅବଧରି ତୋ ଅଙ୍ଗରୁ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଚୂଡ଼ାଗୀତ ।

ଅବଧାନ୍—ଦେ. ଅ (ସଂ. ଅବଧାନ = ମନୋଯୋଗ; ସମ୍ବୋଧିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
Abadhān ମନୋଯୋଗ ଆକର୍ଷଣ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
୧ । ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେ ମହାଶୟ !—1. (Interjection) Sir.
୨ । ଶୁଣିବାକୁ ଅଜ୍ଞା ହେଉ; ଅବଧାନକୁ ଆସୁ—
2. May it please you; may you be pleased to hear.
୩ । ହେ ମହାଶୟ ! ଶୁଣ—3. Please hear, Sir.

[ଅବଧାନ୍ ଅଗ ମାଇଦନ୍ ଚଉ ଗଇଡ ଓନ୍ନ ମାଇଦନ୍ ଖାବଧାନ୍—ଚର୍ଯ ।]

୪ । (ଶୂଦ୍ରମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବା ସମ୍ମାନନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରିବାବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ) ନମସ୍କାର—
4. (uttered by a Sūdra while bowing to a Brāhmaṇa) Good morning.
୫ । (ମାନନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଆଦେଶକୁ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ନିମ୍ନସ୍ତର ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି)—ଯେ ଅଜ୍ଞା—
5 (used by a person promising to carry out the order given by his superior) Yes sir.
୬ । (ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପ୍ରଭୁ ଡାକିଲେ ଉତ୍ତର ଦେବା ପ୍ରଭୁତ୍ତର; ଅଜ୍ଞା ! ମୁଁ ସାବଧାନ ଅଛି; ଆପଣ କଅଣ ଅଜ୍ଞା କରିବେ କରନ୍ତୁ—
6. (Used by a servant in responding to the call of the master) Yes, Sir !

ଅବଧାନ—ସଂ. ବ (ଅବ = ସମ୍ୟକ୍+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣକରିବା+ଭାବ.
Abadhāna ଅନ)—୧ । ଅଭିନିବେଶ; ମନୋଯୋଗ—
1. Attention.

ତତ୍ତ୍ୱ ବ ଚକ୍ଷୁ ଭବ, ଚକ୍ଷିଷ ମୋ ଗୃହ୍ଣନ୍ତ. ଚକ୍ଷୁ ସ୍ପର୍ଶେ ଅବଧାନ ବନା ଦ୍ରଷ୍ଟିବ ।
ଭବଭୂତି. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ, ଚ,ଗୀତ ।

୨ । ଚିତ୍ତର ଏକାଗ୍ରତା—
2. Concentration of mind.

ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଅବଧାନ) ୧ । ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ଶ୍ରବଣ—
2. Hearing with attention
୩ । ଅନୁଗ୍ରହ—3. Favour.

ଜଗାଦ୍ଗୁରୁ ବଚନ ସ୍ଥାନ ଦ୍ରୁବ ତା ଅବଧାନେ—
ଭବଭୂତି. ଉତ୍ତରରାମ ଚରିତ, ଚ,ଗୀତ ।

୪ । ଗୃହଶାଳୀର ଶିକ୍ଷକ—
5. Teacher of a primary school.

ମୁଁ ଜଗତକରତା ହୋଇଛି ଅବଧାନ
ପଢ଼ାଇଛି ନିତ ଭାର ବାଳକ ସନ୍ତାନ ।
ବଳରାମ. ବଚ୍ଛଦାସାଧନ ।

୬ । ଦୃଷ୍ଟି; ଦର୍ଶନ—6. Seeing; viewing.

ବାଡ଼େ ସ୍ପର୍ଶେଚ ଓଷ୍ଠାକେ ଅବଧାନ ଯୋଗୁଛ ବାହୁଁ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଗଦଗାଣ ।

୭ । (ଏହି ଜାତିର ଲୋକେ ଗୃହଶାଳୀର ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିବାରୁ) ମାଷ୍ଟରଶ ନାମକ ଜାତି—
7. A caste of village school master.
୮ । ଜ୍ୟୋତିଷ ବା ଶିଳିବଶ ନାମକ (ଏମାନେ ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର-ଗଣନା ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି)—9. A caste of astrologers.
୧୦ । ସମ୍ମାନ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା—10. Honour; respect.

ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ଅବଧାନପର)—୧ । ସାବଧାନ; ଚିନ୍ତାଶୀଳ—
1. Cautious.
୨ । ମନୋଯୋଗୀ—2. Attentive.

ଅବଧାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ଶୁଣିବା—
Abadhāna karibā 1. To hear with attention.
ଅବଧାନକରା ସ୍ୱାର କରେ ବର ଅବଧାନ । ମଧ୍ୟସୂଦନ. ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।
୨ । (ଶିଷ୍ଟାଚାରମୂଳକ ବ୍ୟବହାର; ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି) ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ବକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
(ଯଥା—ଦେବା; ନେବା; ଶିବା; ଅସିବା; କହିବା ଇତ୍ୟାଦି ।)
2. (a term of civility) To do a thing as a favour; to be pleased to do a thing; to be kind enough to do a thing.

ଏମନ ବ୍ୟସନ କରୁଣା ନଧାନ
ବଳ ବରେ ଅବଧାନ । (= ମତେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲେ)
ବଳରାମ. ଉତ୍ତରରାମାଳ ।

[ଦ୍ର—ରାଜା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଣ୍ଡୋହିଲୁ ଅବଧାନ କରନ୍ତୁ = ଯାଇ ଅଛନ୍ତି; ଆପଣ ବ ସକାଶେ ଏଠାକୁ ଅବଧାନ କରିବା ହେଲେ = ଆସିଲେ; ରାଜା ମତେ ଏ ଶିରୋପା ଖଣ୍ଡି ଅବଧାନ କଲେ = ଦେଲେ ।]
୩ । ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖାଇବା—3. To show favour.
୪ । ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ବକ ଶୁଣିବା—
4. To condescend to hear.
୫ । ଅଜ୍ଞା କରିବା; କହିବା—
5. To order; to speak out.

ବୋଲେ ସ୍ୱର ବହ, ଚିତ୍ତେ ବ ବର ଅବଧାନ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଗଦଗାଣ ।

ଅବଧାନକାସୁ—ଦେ. ଅ—ଅବଧାନକୁ ଆସୁ (ଦେଖ)
Abadhānakāsu Abadhānaku āsu (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ୡ	ଏ	ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଭ୍ରାଶର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଶ	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଅ	ଲ
୨	ୠ	ଔ	ଲୃ	ଲୄ	ଐ	ଅଦାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଲଅ	●	ନ୍

ଅବଧାନକୁ ଅସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୌଣସି ବିଷୟ) ଶୁଣାଯିବା; Abadhānaku āsibā ବିବେଚିତ ହେବା—

1. To be heard or attended to.

ବଧ୍ୟ ବଦେବେ ଅଛ ଯହ ପଦାର ଅବଧାନକୁ ନ ଅସିବ ।

ଭକ୍ତ. ବୋଧ୍ରେଷ୍ଠାଗ୍ରନ୍ଥକ ।

୨ । ମଞ୍ଜୁରହେବା—2. To be granted.

(ଯଥା—ମୋ ଗୁହାର ଶ୍ରମୁକ ଅବଧାନକୁ ଅସିଲା ନାହିଁ ।)

ଅବଧାନକୁ ଆସୁ—(ଅପଣଙ୍କ; ଶ୍ରମୁକ; ହଜୁରଙ୍କ)—ଦେ. ଅ. (ମାନ୍ୟ· Abadhānaku āsu ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ; ଏଥିର ମର୍ମ ଏ ବିଷୟ ଅପଣଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ଅବଧାନକୁ ଆସୁ)—

(ଏ ବିଷୟ) ଅପଣ ଶୁଣି ଅଙ୍ଗୀକୃତ ହୁଅନ୍ତୁ; ଶୁଣିବାକୁ ସାବଧାନ ମଣିମା—Be pleased to hear (this); deign to hear

ଅବଧାନପର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବଧାନ+ପର)—

Abadhānapara ୧ । ସାବଧାନ—1. Careful.

(ଅବଧାନପରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମନୋଯୋଗୀ—2. Attentive.

୩ । ଦତ୍ତାବଧାନ— 3. Attending to.

ଅବଧାନପିଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ଓ. ଅବଧାନ+ସଂ. ପୀଠ)—

Abadhānapiṇḍi ଗୁହାଳୀରେ ପଢ଼ାଇଲା ବେଳେ ଅବଧାନ ବା ଶିକ୍ଷକ ମହାଶୟ ବସିବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ମାଟିର ଉଚ୍ଚ ବେଦିକା ବା ପୀଠ—The raised seat made of earth on which a village-teacher sits while teaching.

ଅବଧାନ ହେଉ—ଦେ. (ଅନୁଜ୍ଞା ବା ପ୍ରାର୍ଥନାତ୍ମକ କ୍ରିୟାପ୍ରୟୋଗ)—

Abadhāna heu ୧ । (ଗୁହାର; ପ୍ରାର୍ଥନା) ଶୁଣାଯାଉ—

1. Let the prayer be heard.

ଅବଧାନ ହେଉ ଜନ୍ମରେ ଅରତ ବହୁତ ଦୁଃଖ ଗୋଚର ।

ରଘୁନାଥ. ପଦ୍ମ ।

୨ । (ପ୍ରାର୍ଥନା) ମଞ୍ଜୁର କରାଯାଉ—

2. Let the prayer be granted.

୩ । (ପ୍ରାର୍ଥିତ ବସ୍ତୁ) ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଉ—

3. Let the prayed for thing be given.

୪ । ଅପଣ ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ବକ (ଅମୁକ ସ୍ଥାନକୁ) ଅସିବା ଦୃଅନ୍ତୁ—

4. Be pleased to come (to such or such a place.)

[ଯଥା—ମାଳବଣ୍ଡ ଦାସେ ଅପଣେ ! ମାଧ ମିଶ୍ରଙ୍କ ପୁଅ ଦ୍ରୁତ ଶଙ୍ଖୁଡ଼ି ସଙ୍ଗକୁ ଗଡ଼ୁ ପୀଡ଼ା ଯେନ ଅବଧାନ ହେଉ । ପୁଣି ଗ୍ରହାଙ୍କ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନରେ ବ୍ରତ, ବିବାହାଦିର ଅଳପଣା, ଫୁଲସଜ୍ଜା, ଶଙ୍ଖୁଡ଼ି ସଙ୍ଗ ଓ ଗନ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣିମା ହବଗ୍ରଅଦରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ପାଇଁ ଗ୍ରାମ ସେବକବ୍ରାହ୍ମଣର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘର ସାମନା ଦାଣ୍ଡରେ ଡାକ ।]

ଅବଧାନ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବଧାନ କରିବା (ଦେଖ)

Abadhāna hebā Abadhāna karibā (See)

ଅବଧାନିଆଁ—ଦେ. ବିଶ—ଅବଧାନ ବା ଗୁହାଳୀର ଗୁରୁମହାଶୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to village-teachers.

Abadhāniāṁ

(ଯଥା—ଅଗଦାଲ ଲମ୍ବୁଲକୁ ଅଗଦାର ଅବଧାନିଆଁ ସାଜ୍ଜିବେତ, ମଲୁଅ ସାଜ୍ଜିତ, ନାଗବାଳ ଅବ ଉଠି ଗଲାଣି ।)

ଅବଧାନୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅବଧାନ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—

Abadhānī ଦତ୍ତାବଧାନ; ମନୋଯୋଗୀ—

Attentive to; intent on.

ଗାଗୀ ଗାଣ୍ଡୀ ଦିନ ପ୍ରୀତ ଦାସ ଧନ ବଳଭଦ୍ର ଅବଧାନ ।

ଭକ୍ତ. ବୋଧ୍ରେଷ୍ଠାଗ୍ରନ୍ଥକ ।

ଅବଧାନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ମନୋଯୋଗ ସହକାରେ—

Abadhāne 1 Attentively.

ସାବଧାନେ ୨ । ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତରେ—2. With concentrated or undivided attention.

ବେଦେହେଁ ବାଳ ବେ ବ୍ରହ୍ମଚ, ଆର ଚିତ୍ତର ଅବଧାନେ ।

ଚିତ୍ରାଥ. ବ୍ରହ୍ମଚ ।

୩ । ସାବଧାନତା ସହକାରେ—

3. Carefully; cautiously

ଦେବ ଚର୍ଚ୍ଚା ବର ଶୋଧ ମନେ, ଅଛ ଦେବେ ଶିଖୁଁ ଅମ୍ବେମନେ,
ଗଣ୍ଡ ମାରଣ୍ଟ ଏ ଅବଧାନେ—ଚିତ୍ରାଥ. ଚିତ୍ର ବିମ୍ବସ୍ୱ ।

ଦେ. ବି. ସମ୍ମାନାର୍ଥରେ ଶବ୍ଦଶେଷରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ)—

ଗୁରୁ ମହାଶୟ—The teacher.

ଦେ. ସମ୍ବୋଧନ—ହେ ଅବଧାନ୍ ! ହେ ମହାଶୟ—Oh Sir.

ଅବଧାରଣ—ସଂ. ବି (ଅବ + ଧାରି ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—

Abadhāraṇa ୧ । ନିରୂପଣ; ସ୍ଥିରୀକରଣ—

1. Ascertainment.

୨ । କଥାବିଶେଷ ଉପରେ ଦିଅଯିବା ବିଶେଷ ଜୋର—

2. Emphasis.

୩ । ଦୃଢ଼ତା ସହିତ କୌଣସି ମତର ଘୋଷଣା ବା ପ୍ରକାଶ—

3. Stating or holding an opinion with positive assurance.

୪ । ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଅର୍ଥକୁ ସୀମାବଦ୍ଧ କରିବା—

4. Limitation (of the sense of words).

୫ । କେବଳ ମାତ୍ର କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ ପ୍ରତି କୌଣସି ବିଷୟ ଖଟାଇବା—5. Restriction to a certain instance with exclusion of any other.

୬ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝିବା—6. Understanding.

ସଂ. ବିଶ—ଅବଧାରିତ (ଦେଖ)

Abadhāritā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଶୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାଭୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବଶ୍ୟ' ଦେଖିବେ ।

ଅବଧାରଣୀୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ+ଧାର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Abadhāraṇīya ୧ । ନିରୂପିତହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
1. Fit to be ascertained.
୨ । ଯାହା ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୋଇ ପାରେ—2. Capable of being determined: determinable; ascertainable.

ଅବଧାରିତ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ+ଧୃ ଧାତୁ, ଣିଚ୍+କର୍ମ. କ)—
Abadhārita ୧ । ସ୍ଥିରୀକୃତ; ନିର୍ଣ୍ଣୀତ—
(ଅବଧାରଣ—ବି) 1. Ascertained; stated.
୨ । ସୁନିଶ୍ଚିତ; ନିଶ୍ଚିତ—2 Certain.
୩ । ନିରୂପିତ—3. Fixed.

ଅବଧାରିବା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି—(ସଂ. ଅବଧାରଣ)—୧ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ
Abadhāribā କରିବା—1. To ascertain.
ଅବଧାରଣ କରା ସମସ୍ତ ଅବଧାରିଲ. ନିଜ ଚକ୍ଷୁରେ ପଶିଲ ।
ଗୀତା—ଜଗନ୍ନାଥ ।
୨ । (ଆଦେଶାଦି) ପାଳନ କରିବା—
2. To obey; to carry out.
ମନେ ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧେଶ୍ୱା ଯେ ଲେଖ ଅବଧାରି । ସାରଳାମହାଭାରତ ବନପର୍ବ ।
୩ । ମନ ମଧ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଅଙ୍କିତ କରିବା—
3. To fix steadily in the mind.
ଏ ବଚନକୁ ଶୁଣ । ମୋ ବୁଦ୍ଧେ ମନ ଅବଧାର ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ସଭାପର୍ବ. ୧୧୯ ।

ଅବଧାରୀ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Abadhārī ନିର୍ଣ୍ଣୟକାରୀ—Ascertaining.
ବହେ ଦେଶାଦିର ଦେବ ହେବା ଅବଧାରି ।
ସାରଳାମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।

ଅବଧାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Abadhārjya ଅବଧାରଣୀୟ (ଦେଖ)
Abadhāraṇīya (See)

ଅବଧି—ସଂ. ବି. (ଅବ=ନିମ୍ନ+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ଇ)—
Abadhi ୧ । ସୀମା—1 Limit; boundary.
୨ । ଆରମ୍ଭ—2. Beginning.
୩ । ଅବସାନ; ଅନ୍ତ; ଶେଷ—3. End; extremity.
ସେ ଗାରେ ଅବଧି ବାରଣ ବରଣ,
ଯହିଁ ହେଲେ ସେ ସୋହର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବେଶ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।
୪ । ନିୟମ—4. Rule.
୫ । ବିଳ; ଗର୍ତ୍ତ—5. Hole.
୬ । ଆଧାର—6. Receptacle.
୭ । ନିଆଦ; ନିରୂପିତ ଶେଷ ସମୟ—
7. Fixed time; time-limit.
ବରଷେ ପରଦିନେ ଅବଧି କରି,
ବୁଝିବ ସେ ଜନ ଶୁଣେ ଶରୁ ଗିରି ।

ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅବଧି=ସୀମା)—୧ । ସମୟ ବା ସ୍ଥାନଠାରୁ—
1. From certain place or time.
୨ । (ସ୍ଥାନ ବା ସମୟ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. Till; upto.
୩ । ଆଜିଠାରୁ—3. From to-day.
ଏଠାରେ ଜନ ମୋରେ ଦୂରରେ ଅବଧି,
ବନ୍ଧୁହ ସିଦ୍ଧି ଦାଉ ହେବେ ସେ ପ୍ରତିଦି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୪ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
4. Upto now; till to-day.
ସେ ସଙ୍ଗରେ ବହୁଗ ଅଛନ୍ତି ଅବଧି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୫ । ନିଶ୍ଚୈ—5. Certainly.
ସୁତ ବଚ୍ଚେ ଗୁରୁବ୍ରତ ମାନିବ ଅବଧି—ସାରଳାମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।
ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅବ୍ଧି)—ସମୁଦ୍ର—The sea.
ବରନିରେ ଅବଧିରେ ଜଳ ଭାସେ ଚେତରେ ରହେ ଦେଖି ଗଢ଼ ହାର ଛଳେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀସ୍ୱୟଂବରଲଗ ।

ଅବଧୀରଣ—ସଂ.ବି.(ଅବ+ଧୀର ଧାତୁ=ଅବଜ୍ଞା କରିବା+ଣିଚ.ଅନ)—
Abadhīraṇa ୧ । ଅବଜ୍ଞା; ଅବମାନନା; ଉପେକ୍ଷା; ଅନାଦର—
ଅବଧୀରଣୀୟ
ଅବଧୀରିତ } ବିଶ.
ଅବଧୀର୍ଯ୍ୟ
1. Disrespect; disregard; slight; disdain.
୨ । ଘୃଣା—2. Contempt.
୩ । ଅପମାନ—3. Insult.

ଅବଧୀରଣା—ସଂ. ବି. (ଅବଧୀର+ଅନ+ଆ)—
Abadhīraṇā ଅବଧୀରଣ (ଦେଖ)—Abadhīraṇa (See)

ଅବଧୀରିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବଧୀର+କର୍ମ. କ)—
Abadhīrita ୧ । ଅନାଦୃତ; ଉପେକ୍ଷିତ—
1. Disregarded, disdained.
୨ । ଅବମାନିତ—2. Insulted.
୩ । ଘୃଣିତ—3. Despised.

ଅବଧୂତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ+ଧୂ ଧାତୁ=କମ୍ପିବା+କର୍ମ. କ)—
Abadhūta ୧ । ଅନୋଳିତ; କମ୍ପିତ—1. Shaken.
୨ । ଉଦ୍ବେଳିତ—2. Agitated
୩ । ଗଳିତ—3. Moved.
୪ । ପ୍ରସାରିତ—4. Extended.
୫ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—5 Forsaken;abandoned.
୬ । ଅଭିଭୂତ—6. Pervaded.
୭ । ଅଭିହତ; ଆହତ—7. Struck.
୮ । ପଦଦଳିତ—8. Trodden.
୯ । ଅବମାନିତ—9. Insulted.
୧୦ । ତିରସ୍କୃତ—10. Chidden.
୧୧ । ଅନାଦୃତ; ଉପେକ୍ଷିତ—
11. Disregarded.
୧୨ । ସଂସାରମାୟାମୁକ୍ତ—

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇ	ଉ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଇ	ଉ	ନ୍ଦ

1 . Freed from worldly ties.

ଏହିକେ ଦେହେ ଅବଧୂତ, ନିଷ୍କାମ ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଯୁତ ।
ରୂପଚ. ପ୍ରେମଭାମ୍ବିତ ।

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଶୈବ ସନ୍ନ୍ୟାସୀସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—

1. A sect of Śiba-worshippers.

ଅବଧୂତା } ସ୍ତ୍ରୀ
ଅବଧୂତୀ }

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ;ଜଟା ଓ ଭସ୍ମ ଧାରଣ କରନ୍ତି; ଦେହରେ ବିଭୂତି ବୋଳନ୍ତି ଓ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ-ମାଳା ଧାରଣ କରନ୍ତି । ଏମାନେ କୌଣସି ଅକ୍ଷର ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ତନ୍ତ୍ରମତରେ ଅବଧୂତଙ୍କର ଚାରି ଶ୍ରେଣୀ, ଯଥା—୧. ବ୍ରହ୍ମାବଧୂତ, ୨.ଶୈବାବଧୂତ, ୩.ଭକ୍ତାବଧୂତ ଓ ୪. ହଂସାବଧୂତ ।]

୨ । କପିଳ ମୁନିଙ୍କର ପୁତ୍ର—

2. The son of the sage Kapila.

କପିଳ ମୁନିଙ୍କର ପୁତ୍ର, ନାମ ତାହାଙ୍କ ଅବଧୂତ ।
ପ୍ରାବା. ଜର୍ମ୍ମଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଅବଧୂତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବଧୂତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Abadhūtā ଅବଧୂତାନୀ ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Abadhūtānī 1 & 2 (See)

ଅବଧୂତାନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବଧୂତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆନୀ)—
Abadhūtānī ୧ । ଅବଧୂତଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣକାରିଣୀ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ—
1. A female anchorite of the Abadhūta sect.

[ଦ୍ର—ଅବଧୂତମାନେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଦୀକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି ଓ ଅବଧୂତା-ମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦୀକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି ।]

୨ । ଭବାନୀ; ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā.

୩ । ଅବଧୂତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ବୃତ୍—

3. The following of the teachings of the Abadhūta sect.

ଅବଧୂତିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅବଧୌତିକ)—ଅବଧୌତିକ (ଦେଖ)
Abadhūtiā Abadhautika (See)

ଅବଧୂତିଆଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅବଧୂତାନୀ)—
Abadhūtiāṇī ଅବଧୂତାନୀ (ଦେଖ)
Abadhūtānī (See)

ଅବଧୂତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବଧୂତ+ଈ)—
Abadhūtī ଅବଧୂତାନୀ (ଦେଖ)
Abadhūtānī (See)

ଅବଧୃତ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abadhṛuta ୧ । ନିଶ୍ଚୟୀକୃତ—1. Ascertained.
୨ । ସଙ୍କଳ୍ପିତ—2. Determined.
୩ । ନିଶ୍ଚିତ—3. Certain.
୪ । ଶ୍ରୁତ—4. Heard.
୫ । ଶିକ୍ଷିତ—5. Learnt.
୬ । ବୁଝା ଯାଇଥିବା—6. Understood.

ସଂ. ବି—(ସାଙ୍ଖ୍ୟଦର୍ଶନ) ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ—
(Sānkhya philosophy) The organs of sense.

ଅବଧେୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Abadheya ୧ । ଅବଧାନଯୋଗ୍ୟ; ପ୍ରଣିଧାନଯୋଗ୍ୟ—
1. Fit to be attended to.

ଅବଧୌତ—ସଂ. ବିଶ—୧ । (ଅବ=ସମ୍ୟକ୍+ଧୌତ)—
Abadhauta ଉତ୍ତମରୂପେ ଧୁଆ ହୋଇଥିବା—
1. Well washed.
୨ । (ଅବଧୂତ+ଅ)—ଅବଧୌତିକ (ଦେଖ)
2. Abadhautika (See)

ଅବଧୌତିକ—ସଂ. ବିଶ (ଅବଧୂତ+ଇକ)—
Abadhautika ୧ । ଅବଧୂତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to Abadhūta.
୨ । ଅବଧୂତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀପ୍ରଦତ୍ତ (ଔଷଧାଦି)—
2. Given or prescribed by an Abadhūta.

ଅବଧ୍ୱଂସ—ସଂ. ବି (ଅବ=ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ+ଧ୍ୱଂସ)—
Abadhwaṁsa ୧ । ବିଧ୍ୱଂସ; ବିନାଶ—
(ଅବଧ୍ୱସ୍ତ—ବିଶ) 1. Destruction; extinction.
୨ । ତ୍ୟାଗ; ପରିହାର—
2. Abandonment; forsaking.
୩ । ନିନ୍ଦା; ପରିବାଦ—
3. Blame; condemnation.
୪ । ପ୍ରସ୍ଥାନ; ଗମନ—4. Going away.

ଅବଧ୍ୱସ୍ତ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ+ଧ୍ୱନ୍ସ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abadhwasta ୧ । ବିଧ୍ୱସ୍ତ; ବିନଷ୍ଟ—1. Destroyed.
(ଅବଧ୍ୱଂସ—ବି) ୨ । ତ୍ୟକ୍ତ—2. Forsaken; abandoned.
୩ । ନିନ୍ଦିତ—3. Condemned.
୪ । ପ୍ରସ୍ଥିତ—4. Gone away.

ଅବଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ ପୁଂ (ଅ+ବଧ)—
Abadhya ୧ । ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଯାହାକୁ ବଧ-
(ଅବଧ୍ୟା—ବି) କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ—
(ଅବଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Not deserving to be killed.

[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଗୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗୁରୁଜନ, ଶିଶୁ, ସ୍ତ୍ରୀ, ଦୂତ, ରାଜା, ଶରଣାଗତ, ନିଦ୍ରିତ, ପଳାୟମାନ, ମୂର୍ଚ୍ଛିତ, ଶସ୍ତ୍ରତ୍ୟାଗୀ, ଯୋଦ୍ଧା, ଅତିଥି—ଏମାନେ ଅବଧ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।]

ଅବନ୍—ପ୍ରା. ବି—୧ । ଅସଡ଼; ମନଭିନ୍ନତା—1. Disagreement; want of concord.
ଅବନିବନାଓ ୨ (ବନ୍ଧୁଭାବ ଅଭାବ; ଅସୌହାର୍ଦ୍ଦ—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଂା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବବ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅନ୍ୱେଷନ୍; ଅନବାଳତ 2. Want of friendship or good feeling.

୩ । ମନୋମାଳନ୍ୟ—3. Ill feeling.

୪ । ଶତ୍ରୁତା—4. Enmity.

୫ । ବିବାଦ— 5. Dispute.

ବେ. ବଣ. (ସଂ. ଅବର୍ଣ୍ଣ)—ବର୍ଣ୍ଣହୀନ—Colourless; having no colour.

ଅବନ—ସଂ. ବି. (ଅବ ଧାତୁ + ଭାବ.ଅନ)—୧ । ରକ୍ଷଣ; ରକ୍ଷାକରଣ—
Abana 1. Saving; protection.

୨ । ପ୍ରୀଣନ; ତୁଷ୍ଟି କରିବା—2. Pleasing.

୩ । ସ୍ନେହପ୍ରକାଶକରଣ—3. Showing of affection.

୪ । ପ୍ରାପ୍ତି—4. Attainment; receipt.

୫ । ଗମନ; ଗତି—5. Motion;movement.

୬ । ଗ୍ରହଣ—6. Acceptance.

୭ । ଧାରଣ—7. Holding.

୮ । ବୃଦ୍ଧି—8. Increase.

୯ । ସତ୍ତା—9. Being; existence.

୧୦ । କ୍ରିୟା; କରଣ—10. Action; act; doing.

୧୧ । ଜ୍ଞାନ—11. Knowledge.

୧୨ । ଆଲିଙ୍ଗନ—12. Hugging; embracing.

୧୩ । ବହନ—13 Conveying; carrying; bearing.

୧୪ । ଶ୍ରବଣ—14. Hearing.

୧୫ । ତୃପ୍ତି—15. Satisfaction.

୧୬ । ସ୍ପୃହା—16. Desire; hankering.

୧୭ । ଶୋଭନ—17. Shining.

୧୮ । ହିଂସନ—18. Vengeance; killing; hurting.

ପ୍ରା. ବଣ. (ସଂ. ଅବର୍ଣ୍ଣ)—ବର୍ଣ୍ଣହୀନ—
ଅବର୍ଣ୍ଣ Colourless; having no colour.

ପ୍ରା. ବ—ଅବନ୍ (ଦେଖ)
Aban (See)

ଅବନତ—ସଂ. ବଣ (ଅବ=ନିମ୍ନ+ନମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abanata ୧ । ତଳ ଅଡ଼କୁ ନଇଁଥିବା—
1. Bent downwards; drooping.

୨ । ଅବନତପ୍ରାପ୍ତ—2. Deteriorated.

୩ । ତଳ ଅଡ଼କୁ ଲମ୍ବମାନ ବା ଝୁଲୁଥିବା—
3. Hanging down.

୪ । ପ୍ରଣତ; ନମସ୍କାର କଲାବେଳେ ତଳଅଡ଼କୁ ନଇଁଥିବା (ମସ୍ତକ)—4. (head) Bent down; bowing.

୫ । ବିନୀତ; ବିନମ୍ର—5. Humble.

ସଂ. ବ (ଅବ + ନମ୍ + ଭାବ. ତ)—ଅବନତି (ଦେଖ)—
Abanati (See)

ଅବନତନାସିକ—ସଂ. ବଣ. ବହୁ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବନତ+ନାସିକା)—
Abanatanāsika ଯାହାର ନାକ ଚେପ୍ଟା; ଚେପ୍ଟାନାକା—
(ଅବନତନାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Flat-nosed.

ଅବନତମସ୍ତକରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ବିନୀତଭାବରେ (କୌଣସି
Abanatamastakare ଆଦେଶ ବା ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରିବା)—
ଅବନତ ମସ୍ତକେ Humbly (to accept any thing).

ଅବନତି—ସଂ. ବ. (ଅବ + ନମ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ତଳଅଡ଼କୁ
Abanati ନଇଁ ପଡ଼ିବା—1. Bending down.
(ଉଚ୍ଚତା—ବିପରୀତ) ୨ । ଅଧୋଗମନ; ଅଧୋଗତି— 2. Going downwards; downward motion.

୩ । ପତନ; ଉଚ୍ଚରୁ ସ୍ଖଳନ—3. Fall; down-fall.

୪ । ଅନୁନ୍ନତି—4. Deterioration.

୫ । ପ୍ରଣତି; ବିନମ୍ର—5 Humbleness.

୬ । ଅନୌଦ୍ଧତ୍ୟ—6. Humility.

୭ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜ୍ୟୋତିଷ୍କମାନଙ୍କର ଅସ୍ତଗମନ—
7. Setting of planets and stars.

ଅବନଦ୍ଧ—ସଂ. ବଣ. (ଅବ + ନହ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା + କର୍ମ. ତ)—
Abanaddha ୧ । ଯାହାକୁ ବନ୍ଧା ଯାଇଅଛି; ଅବଦ୍ଧ; ଅନଦ୍ଧ—
(ଅବନାହ—ବ) 1. Tied; bound.

୨ । ଦଉଡ଼ିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—
2. Tied with strings.

୩ । ପରିହିତ—3. Worn; put on.

ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ବାଦ୍ୟର ମୁହଁରେ ଚମ ଓ ଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । (ଯଥା—ଢୋଲ; ମୃଦଙ୍ଗ; ପଖୋଜ)—
Musical instruments of which the mouths are bound with leather and strings.

ଅବନବନ—ଦେ. ବ—ଅବନ୍ (ଦେଖ)
Abanabana Aban (See)

ଅବନମିତ—ସଂ. ବଣ. (ଅବ+ନମ ଧାତୁ, ଣିଚ+କର୍ମ. ତ)—
Abanamita ନୁଅଁ ହୋଇ ଥିବା; ବଙ୍କାକୃତ—
Bent down.

ଅବନୟ—ସଂ. ବ. (ଅବ=ନିମ୍ନକୁ+ନୀ ଧାତୁ=ନେବା+ଭାବ. ଅ)—
Abanaya ୧ । ଅଧୋନୟନ; ଅବନତି; ତଳକୁ ନୁଅଁଇବା—
1. Bending down; drawing downwards.

୨ । ଅଧଃପାତନ—2. Causing downfall.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲୃ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଁ,ଂ	ଇଅ	ଵ	ନ୍	

ଅବନୟନ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ନୀ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abanayana ଅବନୟ (ଦେଖ)
Abanaya (See)

ଅବନ୍ଧ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଓ. ବର୍ଣ୍ଣ)—
Abanda ୧ । ଯେଉଁ ରଚନାରେ ବନା ହୋଇଥିବା ଅକ୍ଷର ନାହିଁ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ରଚନାର ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କରେ 'ଅ' ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ ଅକ୍ଷର ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ନାହିଁ । (ଯଥା—କର ତରଣ ନ ତଲଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)
1. A composition in which single letters only are used; no diphthongs or triphthongs are used.

[ଦ୍ର—ଭୁପେନ୍ଦ୍ରକୃଷ୍ଣ ଅବନାରସ୍ତରଙ୍ଗ ନାମରେ ଖଣ୍ଡିଏ ପଦ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ଭକ୍ତଯୁଗର କବିମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଅବନା ସ୍ତବମାନ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

୨ । ଅନିର୍ମିତ—2. Unbuilt.

୩ । ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—3. Indescribable.

୪ । ବର୍ଣ୍ଣହୀନ—4. Colourless.

(ଯଥା—ଯେଉଁ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲୁଛି ଅବନା ମନ୍ତ୍ରରେ ।)

୫ । ଅକଟା ଓ ଅବଳ (ପରବା ଅବ)—
5. Unchopped (kitchen vegetables etc)

ଅବନାଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ=ନିମ୍ନରୁ+ନାସା; ନାସା-ସ୍ତରରେ ନାଟ ଅଦେଶ. ନିପାତନ)—
Abanata (ଅବନାଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଚେପଟାନାକା—Flat-nosed.

ଅବନାବନି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଅବନ (ଦେଖ)
Abanābani Aban (See)

ଅବନାବନିବା—ବେ. କ୍ରି—୧ । (ଶବ୍ଦରବେଦ ଭଜନ) ଯୋଗସାଧନ ବା ପ୍ରାଣାୟାମଦ୍ୱାରା କୂଟସ୍ଥ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍କାର କରିବା—1. To devote one's self to the practice of Jōga.

ବାଉନ୍ନ ହୋ । ବୁ ତ ଅବନାବନ, ଅବନା ବଦରେ ଅନନ୍ତ ମାପିରେ ଅଜପାରେ ନିତ ହୋଇବ ଧନ । ଶବ୍ଦରବେଦରଚନ ।

ଅକଥ୍ୟ ଗାଳାଗାଳିଦେଓୟା ୨ । ଅକଥ୍ୟ ବା ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷାରେ ଗାଳ ଦେବା—2. To call another indecent names.

ଅବନାବନ୍ଧ ଶୃଙ୍ଖଳା—ସଂ. ବି—ଅବନା ଅକ୍ଷରରେ ରଚିତ କାବ୍ୟାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—
Abanābandha śṛuṅkhalā
A composition with single letters and without any diphthong or triphthong.

ଦୂରଣ ଉଷର ସର ନଚଇ ନ୍ୟୁନ
ନ୍ୟୁନ ନ ଓର ପରନର ବଚଇ । ପ୍ରେମନିଧି. ୧୩।୪୪ ।

ଅବନାୟ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ନୀ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abanāya ଅବନୟ (ଦେଖ)
Abanaya (See)

ଅବନାହ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ନହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abanāha ୧ । ବନ୍ଧନ—1. Binding; bond.
(ଅବନଦ୍ଧ—ବିଣ) ୨ । ପରିଧାନ—
1. Wearing; putting on.

ଅବନି—ସଂ. ବି. (ଅବ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା; ଧାରଣ କରିବା+ ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. କର୍ତ୍ତୃ. ଅନି; ଯାହା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧାରଣ କରେ ବା (ଅବନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯାହା ଭୂପାଳ କର୍ତ୍ତୃକ ରକ୍ଷିତ ହୁଏ ।)—
Abani
୧ । ପୃଥିବୀ—1. World.
୨ । ଭୂମି—2. The earth.
୩ । ଦେଶ; ଭୂଭାଗ—3. Country; the land.

ଅବନିତଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବନି+ତଳ)—ଭୂତଳ; ଧରାତଳ;
Abanitala ଭୂପୃଷ୍ଠ—The face of the earth; the earth's surface.

ଅବନିପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବନି+ପତି)—ରାଜା; ଭୂପତି—
Abanipati King.

ଅବନିପାଳ—ସଂ. ବି. (ଅବନି+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Abanipāla ଅବନିପତି (ଦେଖ)—Abanipati (See)

ଅବନିବନାଉ—ବେ. ବି—ଅବନ୍ (ଦେଖ)
Abanibanāu Aban (See)

ଅବନିମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବନି+ମଣ୍ଡଳ)—
Abanimaṇḍala ୧ । ଭୂମଣ୍ଡଳ—1. The globe.
୨ । ଭୂଜଗତ—2. The terrestrial world.

ଅବନୀ—ସଂ. ବି. (ଅବ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. କର୍ତ୍ତୃ. ଅନୀ)—ଅବନି (ଦେଖ)—Abani (See)
Abanī

ଅବନ୍ତି—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଅବ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା; ଯାଉଥା+ ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ ଅଧିକରଣ. ଅନ୍ତି; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଜାମାନେ ସୁଖରେ ଯାଉଥାନ୍ତି)—
Abanti
୧ । ଭାରତର ପଶ୍ଚିମଭାଗସ୍ଥିତ ମାଳବ ଦେଶ—
1. The Mālaba country; Malwa.
୨ । ରାଜା ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ରାଜଧାନୀ; ଉଜ୍ଜୟିନୀ (ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ)—
2. The town of Ujjayinī in Joypur State.
୩ । ଅବନ୍ତି ଦେଶବାହିନୀ ନଦୀବିଶେଷ—
3. Name of a river in Ujjayinī.

[ଦ୍ର—କେହି କେହି କହନ୍ତି 'ଅବନ୍ତି' ଶିପ୍ରାର ଅନ୍ୟ ନାମ, ମାତ୍ର ଅନ୍ୟମାନେ ଅବନ୍ତି ଓ ଶିପ୍ରା ଦୁହିଙ୍କୁ ସବୁ ସବୁ ନଦୀ ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ଅବନ୍ତିକା—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଅବନ୍ତି+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Abantikā ଅବନ୍ତି (ଦେଖ)—Abanti (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ' ଦେଖିବେ ।

ଅବନ୍ତିସୋମ—ସଂ. ବି. (ଅବନ୍ତି = ଦେଶ + ସୋମ = ସୋମରସ; ସମ୍ଭବତଃ ଏହା ଅବନ୍ତିବାସିମାନଙ୍କର ସୋମରସ ପରି ପ୍ରିୟ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—ଜାଣ୍ଡି—
Abantisoma Fermanted rice-water.

ଅବନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଅବନ୍ତି (ଦେଶ)
Abanti Abanti (See)

ଅବନ୍ଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ବନ୍ଦ୍ୟ)—ଅପୂଜ୍ୟ; ଯାହା ପୂଜନୀୟ ନୁହେ-
Abandya Not fit to be worshipped.
(ଅବନ୍ଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅବନ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (ଅ + ବନ୍ଧନ)—ବନ୍ଧନର ଅଭାବ; ମୁକ୍ତାବସ୍ଥା—
Abandhana Freedom from bonds.
ବେ. ବିଶ—ଅବନ୍ଧ; ଯାହା ବନ୍ଧା ହୋଇ ନାହିଁ; ମୁକୁଳା—
Untied; loosened.
ସେହି ଦନ୍ତ ପ୍ରୋଥଙ୍କ ବେଶ ଅବନ୍ଧନ—ଗାରତା ନଦାଇଲେ, ବସ୍ତ ।

ଅବନ୍ଧା—ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅବନ୍ଧ)—ଅନାବଦ୍ଧ; ମୁକୁଳା—
Abandhā ୧ । ବନ୍ଧା ହୋଇ ନ ଥିବା—
1. Untied; unbound.
୨ । ଯାହା ବନ୍ଧକ ଦିଆ ଯାଇ ନାହିଁ—2. Unpledged.

ଅବନ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ବନ୍ଧ୍ୟ)—୧ । ଫଳବାନ୍; ଫଳନ୍ତ—
Abandhya 1 Fruitful.
(ଅବନ୍ଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସଫଳ; ସାର୍ଥକ—2. Successful.

ଅବପତନ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ପତ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Abapatana ଅଧଃପତନ; ତଳକୁ ପଡ଼ିଯିବା—
Falling down; downfall.

ଅବପନ୍ନ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ = ନିମ୍ନକୁ + ପଦ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ଯାହା ନିମ୍ନକୁ ଗମନ କରିଅଛି)—
Abapanna
୧ । ଅଧଃପତିତ; ଅଧୋଗତ—1. Gone down.
୨ । (ଅବ + ପଦଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ଅଧଃପାତିତ; ଯାହାକୁ ତଳକୁ ପକା ଯାଇଅଛି—
2. Thrown down; pulled down.

ଅବପାତ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ପତ୍ ଧାତୁ = ପଡ଼ିବା = ଭାବ. ଅ)—
Abapāta ୧ । ଅଧଃପତନ; ଅଧୋଗମନ—
1. Going down.
୨ । ଅବତରଣ—2. Descending
୩ । ତଳେ ପଡ଼ିଯିବା—3. Falling down.
୪ । (ନାଟକ) ରସାଦ ହେତୁ ରଙ୍ଗଭୂମିରୁ ପଳାୟନାଦିଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ବିଷୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ—
4. (drama) Change of action or plot of a play when an actor flees from the stage in terror.
୫ । (ଅବ + ପତ୍ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ. ଅ)—ହାତୀ ଧରିବା-ପାଇଁ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ତୃଣାଦିଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛନ୍ନ ଗର୍ତ୍ତ; ଖଣି—5. A pit in the ground covered over with leaves etc. to catch elephants.

ଅବପ୍ଲୁତ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ପ୍ଲୁ ଧାତୁ = ଲମ୍ଫ ଦେବା + ଭାବ. ତ)—
Abapluta ଉତ୍କ୍ଷେପଣଗତି; ଲମ୍ଫ ଦେଇ ଗମନ—Jumping motion; overleaping.
ସଂ. ବିଶ—ସହସା ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ—Suddenly appearing.

ଅବବାଦ—ସଂ. ବି. (ଅବ = ଅପଭ୍ରଂଶ + ବଦ ଧାତୁ = କହିବା + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅପବାଦ—
Ababāda 1. Defamation; libel.
୨ । ନିନ୍ଦା—2. Blame.
୩ । ଶାସନ; ଭର୍ତ୍ସନା—3. Reproach; censure.
୪ । ଆଦେଶ; ଅନୁଜ୍ଞା—4. Order.
୫ । ବିଶ୍ୱାସ—5. Belief

ଅବବାହିକା—ସଂ. ବି. (ଭୂଗୋଳ ପରିଭାଷା) (ଅବ = ନିମ୍ନକୁ + ବହ ଧାତୁ = ବହନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅବ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Ababāhikā ଦେଶର ଯେଉଁ ଗଡ଼ାଣିଆ ଅଂଶରୁ ବର୍ଷାପାଣି ଗଡ଼ି-ଆସି କୌଣସି ନଦୀସ୍ଥ ନଦୀରେ ପଡ଼େ—
(Geography) The basin of a river.

ଅବବୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ—୧ । (ଅବ + ବୁଧ ଧାତୁ = ଜାଣିବା + କର୍ମ. ତ)—
Ababuddha ଯେଉଁ ବିଷୟ ଜଣା ଯାଇ ଅଛି; ପରିଜ୍ଞାତ—
1. Known.
୨ । ଅନୁଭୂତ—2. Experienced; felt.
୩ । (ଅବ + ବୁଧ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଜ୍ଞାନୀ; ଜାଣିଥିବା—
3. Knowing; wise.
୪ । ପ୍ରବୁଦ୍ଧ; ଜାଗରିତ—4. Waking.

ଅବବୋଧ—ସଂ. ବି.—୧ । (ଅବ + ବୁଧ ଧାତୁ = ଜାଣିବା + ଭାବ. ଅ)—
Ababodha ବିଶେଷଜ୍ଞାନ—1. Special knowledge.
୨ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—2. Knowledge of essential matter.
୩ । ବିବେକ—3 Conscience.
୪ । ଅନୁଭୂତି—4. Experience; perception.
୫ । ଉପଲବ୍ଧି—5 Realisation.
୬ । ଉପଦେଶ—6. Advice.
୭ । ଶିକ୍ଷା—7. Learning.
୮ । ଜାଗରଣ—8. Waking.
୯ । ଭ୍ରାନ୍ତଧାରଣା—9 Wrong conception.
୧୦ । (ଅବ + ବୁଧ ଧାତୁ. ଣିଚ; ବୋଧ ଧାତୁ + ଅ)—ଉଦ୍‌ବୋଧନ; ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠାଇବା—10. Rousing from sleep.
୧୧ । ଜ୍ଞାପନ; ଜଣାଇବା—11. Informing.

ଅବବୋଧିବା—ବେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅବବୋଧ)—ଜଣାଇବା—
Ababodhibā To let know.
ଅବବୋଧ ହର ନିଜ ଜନକଙ୍କ ସ୍ୱେ—ଭାରତୀ, ରସବାରଧ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଜ୍ଞ	●	ନ୍

ଅବଭାସ—ସଂ. ବ. (ଅବ + ଭାସ୍ ଧାତୁ = ଦୀପ୍ତି ପାଇବା + ଘଞ୍. ଅ) = Ababhāsa ୧ । ଦୀପ୍ତି—1. Splendour; lustre.
୨ । ପ୍ରକାଶ; ସ୍ଫୁରଣ—2. Manifestation.
୩ । ସାକ୍ଷାତ୍କାର—3. Interview.
୪ । ଅରୋପ—4. Attributing a different quality to a thing.
୫ । ଛଳ; ଛଳନ—5. Feigning.
୬ । ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନ—6. False knowledge; elusive knowledge.

ଅବଭୃଥ—ସଂ. ବ (ଅବ + ଭୃ. ଧାତୁ = ବରଣ ବା ପୋଷଣ କରିବା + Ababhṛutha ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. କର୍ତ୍ତୃ. ଥ; ଯାହା ପ୍ରାଣୀଗଣଙ୍କୁ ପୋଷଣ କରେ; କାରଣ ଯଜ୍ଞ ଯୋଗୁଁ ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ; ବୃଷ୍ଟିରୁ ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ; ଶସ୍ୟରୁ ଅନ୍ନ ହୁଏ ଓ ଅନ୍ନରୁ ପ୍ରାଣୀମାନେ ପୋଷି ହୁଅନ୍ତି)—
୧ । ଯଜ୍ଞ—1 Vedic sacrifice.
୨ । ପ୍ରଧାନ ଯଜ୍ଞର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ ଯଜ୍ଞବିଶେଷ; ଯଜ୍ଞ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ଅଙ୍ଗହାନି ବା ନ୍ୟୂନତା ବା ତ୍ରୁଟିପୂରଣାର୍ଥ ପ୍ରଧାନ ଯଜ୍ଞ ଶେଷରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଯଜ୍ଞ—
2. A supplementary sacrifice performed to compensate for all the shortcomings of the primary sacrifice.
୩ । ଯଜ୍ଞ ଶେଷରେ କରାଯିବା ସ୍ନାନ—3. Bath at the completion of a sacrifice.
ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ଅବଭୃଥ ସ୍ୱର । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱି. ମହାସ୍ୱରବ. ଅବ ।

ଅବଭୃଥସ୍ନାନ—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅବଭୃଥ ସମ୍ପର୍କୀୟ ସ୍ନାନ)— Ababhṛutha snāna ଯଜ୍ଞାନ୍ତସ୍ନାନ; ଯଜ୍ଞଶେଷରେ ଯାଜ୍ଞିକର ସ୍ନାନ; ଦୀକ୍ଷାନ୍ତ ସ୍ନାନ—Purificatory bath performed after a sacrifice.

ଅବଭ୍ରଟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ = ଅବନତ + ନାସା; ନାସା Ābabhraṭa ସ୍ଥାନରେ ଭ୍ରଟ ଅବେଶ)—ଚେପ୍ଟାନାକା— (ଅବଭ୍ରଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Flat-nosed.
ସଂ. ବ.—ଚେପ୍ଟା ନାକ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—The state of being flat-nosed (Apte)

ଅବମ—ସଂ. ବଣ. (ଅବ ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରିବା + କର୍ମ. ଅମ, ଯାହାଠାରୁ Abama ଅଧିକାରୁ ରକ୍ଷା କରାଯାଏ)—୧ । ଅଧମ—
1. Wretched.
୨ । ନିକୃଷ୍ଟ; ନ୍ୟୂନ—2. Degraded; inferior.
୩ । ଘୃଣିତ—3. Despised.
ସଂ. ବ. (ଜ୍ୟୋତିଷ) (ଏହା ଅଶୁଭ ଦିବସ ଥିବାରୁ)—ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ-ଦିବସ— A day in which three lunnar days combine.

ଅବମତ—ସଂ. ବଣ (ଅବ = ଅପକୃଷ୍ଟ + ମନ ଧାତୁ = ବୋଧ କରିବା + Abamata କର୍ମ. ତ; ଯାହାକୁ ଅପକୃଷ୍ଟ ମନେ କରାଯାଏ)—
(ଅବମତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅନାଦୃତ; ଅବଜ୍ଞାତ—
(ଅବମତ—ବ) 1. Disregarded; neglected.
୨ । ଘୃଣିତ—2. Despised.
୩ । ତିରସ୍କୃତ—3. Condemned.

ଅବମତି—ସଂ. ବ (ଅବ = ଅପକୃଷ୍ଟ + ମନ. ଧାତୁ + କ୍ତି. ତି)— Abamati ୧ । ଅନାଦର; ଅବଜ୍ଞା—1. Disregard.
୨ । ଅପମାନ—2. Insult.
୩ । ତିରସ୍କାର—3. Condemnation.

ଅବମନ୍ତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଅବ = ଅପକୃଷ୍ଟ + ମନ ଧାତୁ = ବୋଧ Abamantā କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ଅବମନ୍ତୃ ୧ ମା. ୧ ବ.)— (ଅବମନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅବମାନକାରୀ—1. Insulting.
୨ । ଅବଜ୍ଞାକାରୀ—
2. Disregarding; slighting; neglecting.
୩ । ତିରସ୍କାରକାରୀ—
3. Censuring; reprimanding; condemning.

ଅବମର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବ (ଅବ + ମୃଦ ଧାତୁ = ମର୍ଦ୍ଦନକରିବା + ଘଞ୍. ଅ) — Abamardda ୧ । ଶତ୍ରୁକୃତ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ପ୍ରହାର—
1. Cruel beating by the enemy.
୨ । ଦଳନ; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—2. Oppression.
୩ । ଉଚ୍ଛେଦ; ଧ୍ୱଂସ—3. Destruction.
୪ । ଶତ୍ରୁ ନଗରର ଧ୍ୱଂସ—
4. Destruction or razing to the ground of the enemy's town.
୫ । ଭିଡ଼—5. Crowd; press.

ଅବମର୍ଦ୍ଦକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଅବ + ମୃଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)— Abamarddaka ୧ । ଦଳନକାରୀ, ଉତ୍ପୀଡ଼କ— (ଅବମର୍ଦ୍ଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Oppressing.
୨ । ଅବମାନକାରୀ—
2. Disregarding; neglecting.
୩ । ଉଚ୍ଛେଦକାରୀ—3. Destroying.

ଅବମର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବ. (ଅବ + ମୃଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)— Abamarddana ଅବମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ) Abamardda (See)
ସଂ. ବଣ—ଅବମର୍ଦ୍ଦକ (ଦେଖ) Abamarddaka (See)

ଅବମର୍ଶ—ସଂ. ବ (ଅବ + ମୃଶ ଧାତୁ + ଘଞ୍. ଅ)— Abamarśa ୧ । ସ୍ପର୍ଶ—1. Touch.
୨ । ପ୍ରଣିଧାନ; ଚିନ୍ତା—2. Contemplation.
୩ । ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

3 Careful consideration; reflection.

୪ । ପରାମର୍ଶ—4. Consultation.

ଅବମର୍ଶନ—ସଂ. ବ (ଅବ + ମୃଶ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Abamarśana ୧ । ଅବମର୍ଶ (ଦେଖ)
1. Abamarśa (See)

୨ । ବିଲୁପ୍ତି; ବିଲୋପ—
2. Disappearance; extinction.

୩ । ବିସ୍ମୃତି—3. Forgetfulness; oblivion.

୪ । (ନାଟକ) ସନ୍ଧିର ଅଂଶବିଶେଷ—
4 (drama) Part of a drama.

ଅବମର୍ଷ—ସଂ. ବ (ଅବ+ମୃଷ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Abamarsha ଅବମର୍ଶନ (ଦେଖ)
Abamarśana (See)

ଅବମର୍ଷଣ—ସଂ. ବ (ଅବ+ମୃଷ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Abamarshaṇa ଅବମର୍ଶନ (ଦେଖ)
Abamarśana (See)

ଅବମାନ—ସଂ. ବ (ଅବ = ବିପରୀତ + ମାନ ଧାତୁ = ପୂଜା କରିବା + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅପମାନ—
Abamāna
(ଅବମାନିତ—ବିଣ) 1. Insult; disgrace.

୨ । ଅନାଦର; ଅବଜ୍ଞା; ଦୂତାଦର—
2. Disregard; slight; neglect.

୩ । ଘୃଣା—3. Contempt.

ଅବମାନନା—ସଂ. ବ (ଅବ+ମାନ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ + ଆ)—
Abamānanā ଅବମାନ (ଦେଖ)
Abamāna (See)

ଅବମାନୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅବ+ମାନ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ମାନ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ = ଅବମାନୟିତୃ. ୧ମା. ୧ବ.)—
(ଅବମାନୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅବମନ୍ତା (ଦେଖ)
Abamantā (See)

ଅବମାନିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅବ + ମାନ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Abamānita ୧ । ଅପମାନିତ; ଲଜ୍ଜିତ—
(ଅବମାନିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Insulted; disgraced.

୨ । ଅବଜ୍ଞାତ; ଅନାଦୃତ—
2. Slighted; neglected.

ଅବମିଶ୍ର—ସଂ. ବ (ଅବ = ନିକୃଷ୍ଟ + ମିଶ୍ର ଧାତୁ = ମିଶାଇବା + ଭାବ.ଅ)
Abamiśra ୧ । ଦୁଇ ପଦାର୍ଥର ନିକୃଷ୍ଟ ବା ଅନୁଚିତରୂପେ
(ଅବମିଶ୍ରିତ—ବିଣ) ମିଶ୍ରଣ—
1. Adulteration; improper admixture.

ଅବମିଶ୍ରଣ—ସଂ. ବ (ଅବ + ମିଶ୍ର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abamiśraṇa ଅବମିଶ୍ର (ଦେଖ)
Abamiśra (See)

ଅବମୋଚନ—ସଂ.ବ. (ଅବ+ମୁଚ ଧାତୁ=ମୁକ୍ତ କରିବା + ଭାବ.ଅନ)—
Abamochana ୧ । ମୁକ୍ତ କରାଇବା; ମୁକ୍ତିଦାନ—
(ଅବମୁକ୍ତ—ବିଣ) 1. Releasing.

୨ । ଖଲାସି—2. Release.

୩ । ପରିତ୍ୟାଗ—3. Abandonment.

ଅବମୋଟନ—ସଂ. ବ. (ଅବ+ମୁଟ ଧାତୁ=ଫୁଟାଇବା + ଭାବ. ଅନ)—
Abamoṭana ୧ । ଶରୀର ମର୍ଦ୍ଦନ—
1. Massage of the limbs.

୨ । ଅଙ୍ଗେପ; ହାତଗୋଡ଼ ବାଡ଼େଇ କରିବା ଦେବା—
2. Spasmodic movement of the limbs.

ଅବୟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସ. ଅବ୍ୟୟ) —ଅବ୍ୟୟ; ଅକ୍ଷୟ—
Abaya Inexhaustible.
ଅବ୍ୟୟ

ଅବୟବ—ସ. ବ. (ଅବ + ଯୁ ଧାତୁ = ଯୁକ୍ତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଅଙ୍ଗୀ ବା ଦେହୀର ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।)—
Abayaba
୧ । ଶରୀରର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ—
1. Limbs; members of the body.

୨ । ଉପାଦାନ; ଉପକରଣ—2. Material; component part; constituent.

୩ । ଅଂଶ—3. Part; portion.

୪ । ଆକାର; ରୂପ; ଅବୟବ—4. Form.

୫ । ଚେହେରା—5. Appearance.

୬ । (ନ୍ୟାୟ) ତର୍କ ବା ଯୁକ୍ତିର ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଅଂଶ; ପ୍ରତିଜ୍ଞାଦି ପଞ୍ଚକ—6. (Logic) The component parts of a syllogism or logical proposition.

ଅବୟବାର୍ଥ—ସ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅବୟବର କୋଷ ଅର୍ଥ)—
Abayabārtha ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟରୁ ସମ୍ଭୂତ ଅର୍ଥ—
Etymological meaning of a word.

ଅବୟବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅବୟବ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ ୧ମା. ୧ବ.)—
Abayabī ୧ । ଅଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ଯାହାର ଅଙ୍ଗ ଅଛି—
(ଅବୟବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having limbs.

୨ । ଶରୀର ବା ଆକାରଧାରୀ—2. Corporeal.

୩ । ଅଂଶବିଶିଷ୍ଟ—3. Having parts.

୪ । ଉପକରଣବିଶିଷ୍ଟ—
4. Consisting of component parts.

୫ । (ନ୍ୟାୟ) ପ୍ରତିଜ୍ଞାଦି ପଞ୍ଚାଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—
5. (Logic) Syllogistic.

ସ. ବ—୧ । ଅଙ୍ଗଧାରୀ ଶରୀର—1. Corporeal body.

୨ । ଯୁକ୍ତି ମୀମାଂସାସମ୍ବଳିତ ପ୍ରତିଜ୍ଞା—
2. (Logic) Syllogism.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଯ,ଓ	ଷ	ଲ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଭ	ନ୍ଦ

ଅବୟେ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅବ୍ୟୟ)—ଅବ୍ୟୟ (ଦେଖ)
Abaye Abyaya (See)

ଅବସ୍ଥାଧାନରେ ଚର ଦେବେ, ଅବୟେ ମୁଦ୍ରିତ ରଖେ ।
ଗ୍ରାତୀ—ଦର୍ଶନମାହାତ ।

ଅବରଜିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—ଅବରଜିଆ (ଦେଖ)
Abarjiā Abarajiā (See)

ଅବରନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଅବରଣି; ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ—
Abarni Uninvited

ଅବର—ସଂ. ବିଶ. (ଅ=ନୁହେ+ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Abara ୧ । ଅଶ୍ରେଷ୍ଠ; ନିକୃଷ୍ଟ; ଅପକୃଷ୍ଟ; ଅଧମ—
1. Inferior.
୨ । ପଶ୍ଚାତ୍ଜାତ; କନିଷ୍ଠ—2. Younger; born after
୩ । ନିମ୍ନତର—3. Lower.
୪ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ବର୍ତ୍ତୀ; ପଛଅଡ଼ର—4. Posterior; hind.
୫ । ପରବର୍ତ୍ତୀ; ତରମ—5. Later.
୬ । ଅପର—6. Another.
ତର ଅବର ଛନ୍ଦ ଭାଣେ, ସବନ ଗାଣ୍ଡ ପରମାଣେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୭ । ହୀନକୁଳଜାତ—7. Baseborn; lowborn.
ସଂ. ବି—୧ । ଶୂଦ୍ର—1. A Śūdra.
୨ । ହସ୍ତୀଜଙ୍ଘର ପଛଭାଗ—2. The hind part of the thigh of an elephant.

ଅବରଗ—ସ୍ତ୍ରୀ.ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅ+ଓ. ବର୍ଗ;ଯାହାର ବାଗବର୍ଗ ନାହିଁ)—
Abaraga ୧ । ଯେ ନିୟମାଧୀନ ନୁହେ; ଅବାଗିଆ; ଅଖାଡ଼ୁଆ—
ଅସୁନ୍ଦର 1. Irregular; unsystematic.
ବେଢଙ୍ଗ ୨ । ଯାହାର ସଣ୍ଠଣା ନାହିଁ—2. Unmethodical.
୩ । ଅସୁନ୍ଦର—3. Ungraceful; unsymmetrical.

ଅବରଗା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ+ବର୍ଗ)—
Abaragā ଅବରଗ (ଦେଖ)
Abaraga (See)

ଅବରଗିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ+ବର୍ଗ)—
Abaragiā ଅବରଗ (ଦେଖ)
Abaraga (See)

ଅବରଜ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅବର=ପରବର୍ତ୍ତୀ+ଜନ ଧାତୁ+ଡ ଅ)—୧ । ଯେ ପରେ ଜନ୍ମିଅଛି; କନିଷ୍ଠ; ଅନୁଜ;
(ଅବରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପଶ୍ଚାତ୍ଜାତ—1. Younger; born later.
୨ । ନିକୃଷ୍ଟ—2. Inferior.
୩ । ହୀନକୁଳଜାତ—3. Low-born.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା—
1. Younger brother.
୨ । ଶୂଦ୍ର—2. A Śūdra.

ଅବରଜା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବରଜ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Abarajā ଅବରଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Abaraja.
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କନିଷ୍ଠା ଭଗିନୀ—Younger sister.

ଅବରଜିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅବରଜ)—
Abarajiā ୧ । ନିକୃଷ୍ଟ—1. Inferior.
(ଅବରଜିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ହୀନ—2. Wretched.
୩ । ତୁଚ୍ଛ; ହେୟ—3. Despicable.
୪ । ଜୁଗୁପ୍ସିତ—4. Nasty.
୫ । ଅପବିତ୍ର; ଅସନା—5. Unclean.
୬ । ଯେ ସର୍ବଦା ଅପବିତ୍ର ରହେ—
6. Of unclean habits.
୭ । ମଇଳାପୂର୍ଣ୍ଣ—7. Dirty.

ଅବରଣ—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅ+ବରଣ)—ନିମନ୍ତ୍ରଣର ଅଭାବ; ଅନିମନ୍ତ୍ରଣ—
Abaraṇa Absence of invitation
ପିତା ଭଣ୍ଡା ଭ୍ରୂ ସବଦେ । ଯେସାଇ ପିତା ଅବରଣେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ, ୪ର୍ଣ୍ଣ ।
ବେ. ବିଶ—ଅବରଣିଆଁ (ଦେଖ)
Abaraṇiāñ (See)

ଅବରଣିଆଁ—ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ବରଣ)—
Abaraṇiāñ ୧ । ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ—1. Uninvited.
ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ ୨ । ବିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଉପସ୍ଥିତ—2. Who has
ବିନୁଲାଯି come without invitation.

ଅବରଣୀ—ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ବରଣ)—ଅବରଣିଆଁ (ଦେଖ)
Abaraṇī Abaraṇiāñ (See)

ଅବରଣୀୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ବୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Abaraṇīya ଅପୂଜ୍ୟ; ଯାହାକୁ ମାନ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେ—
(ଅବରଣୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Unadorable; not deserving to get homage.

ଅବରତ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ରମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ)—
Abarati ୧ । ବିରତି; ନିବୃତ୍ତି—
1. Cessation; stoppage.
୨ । ବିଶ୍ରାମ—2 Rest
୩ । ତ୍ୟାଗ—3. Forsaking; abandonment.

ଅବରତିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ବ୍ରତ)—
Abaratiā ୧ । ଯେଉଁ ବାଳକର ବ୍ରତ ହୋଇ ନାହିଁ—
1. (a boy) Not initiated or vested with the sacred thread.
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବ୍ରତ ପାଳନ କରି ନ ଥାଏ—
2. (a person) Who does not observe a certain religious vow.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଯେଉଁ ବାଛୁରୀ ଖସି ହୋଇ ନ ଥାଏ—
3. (a calf) Not yet castrated.

ଅବରତୁଅ—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅ + ବ୍ରତ)—ଅବରତିଅ (ଦେଖ)
Abaratuā Abaratiā (See)

ଅବରବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅବର + ବର୍ଣ୍ଣ)—
Abarabarṇṇa ୧ । ନିକୃଷ୍ଟ ଜାତି—1. Inferior caste.
୨ । ନୀଚଜାତି—2. Low caste.
୩ । ଶୂଦ୍ର—3. A Śūdra.

ଅବରଷା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅ + ବର୍ଷା)—ଅନାବୃଷ୍ଟି—
Abarashā Want of rain.
ଅନାବୃଷ୍ଟି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ଅଭାବରେ ଶୁଷ୍କ ମହାଦେଶ.
ଶୁଷ୍କା ଦେଖା ଅବରଷା ହେବାକୁ ହୁଏନ୍ତି । ଦ୍ରୁଷ୍ଟିଦ୍ରି ମହାଭାରତ. ଅବ ।

ଅବରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅବରର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Abarā Feminine of Abara.
ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ = ନାହିଁ + ବର = ଶ୍ରେଷ୍ଠା, ଯାହାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା)—ଦୁର୍ଗା—Goddess Durgā.

ଅବରିଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅବ = ଅନାଦରାର୍ଥ + ରି ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ମ. ତ)—
Abariṇa
୧ । ଖର୍ବୀକୃତ; ଅନାଦୃତ; ଅବଜ୍ଞାତ—1. Slighted.
୨ । ନିନ୍ଦିତ—2. Blamed; condemned.
୩ । ତିରସ୍କୃତ—3. Chastised; abused

ଅବରୁଗ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ + ରୁଜ୍ ଧାତୁ = ପୀଡ଼ା ଦେବା + କର୍ମ.ତ)—
Abarugṇa ୧ । ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ; ପୀଡ଼ିତ; ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ—1. Sick.
(ଅବରୁଗ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭଗ୍ନ—2. Broken.

ଅବରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅବ + ରୁଧ ଧାତୁ = ରୋଧ କରିବା, ଅଟକାଇବା + କର୍ମ. ତ)—
Abaruddha
(ଅବରୁଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଅବରୋଧ—ବି)
୧ । ଯାହାକୁ ବନ୍ଦୀ କରାଯାଇଅଛି; ବନ୍ଦୀକୃତ; କାରାରୁଦ୍ଧ—1. Confined; imprisoned; shut up.
୨ । ଯାହାକୁ ଅଟକାଯାଇଅଛି; ଯାହାର ଗତିକୁ ବାଧା ଦିଆଯାଇ ଅଛି—
2. Restrained, obstructed.
୩ । ଅବଦ୍ଧ; ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ବେଢ଼ାଯାଇଥିବା—
3. Bound down.
୪ । ପରିବୃତ; ବେଷ୍ଟିତ—4. Surrounded.
୫ । ଆବୃତ; ଆଚ୍ଛାଦିତ—
5. Covered; enveloped.
୬ । ଯେ ସର୍ବଦା ଅନ୍ତଃପୁର ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ—
6. Always shut up in the harem.
୭ । ସୈନ୍ୟଦ୍ୱାରା ନଗର ବା ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଅବରୁଦ୍ଧ—
7. Besieged by the enemy.
୮ । ଚାରିଆଡ଼େ ଶତ୍ରୁସୈନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ—
8. Surrounded by the enemy.

ଅବରୁଦ୍ଧା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବରୁଦ୍ଧ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅବରୁଦ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Abaruddha.
ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବନ୍ଦିନୀ—1. A female-prisoner.
୨ । ରାଜାନ୍ତଃପୁରବାସିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
2. A woman of the king's seraglio.

ଅବରୂଢ଼—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅବ = ନିମ୍ନକୁ + ରୁହ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ନିମ୍ନକୁ ଓହ୍ଲାଇବା; ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ—Alighted; got down; descended.
(ଅବରୂଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଅବରୋହ } ବ.
ଅବରୋହଣ }

ଅବରୋଧ—ସଂ. ବ (ଅବ + ରୁଧ ଧାତୁ = ଅଟକାଇବା + ଅଧିକରଣ. ଆ)—
Abarodha ୧ । ରାଜାଅବଳ ଅନ୍ତଃପୁର; ଅନ୍ତଃପୁରମହଲ; ଜନାନା—1 Seraglio; the zenānā harem; the private apartments exclusively used by women.
(ଅବରୁଦ୍ଧ—ବିଣ)
୨ । (+ ରାବ. ଆ) ପ୍ରତିବନ୍ଧକ; ବାଧା—2. Obstacle.
୩ । ଅଟକ; ଗତିରୋଧ—
3. Obstruction; restraint.
୪ । ବେଢ଼ିବା; ଘେରିବା—
4. Enveloping; surrounding.
୫ । ଆବରଣ—5. Covering.
୬ । ନଗର ବା ଦୁର୍ଗର ଚାରିପାଖକୁ ସୈନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟନ କରିବାଦ୍ୱାରା ଦୁର୍ଗବାସୀଙ୍କୁ ବାହାରକୁ ନ ଛାଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା; ଘେରାବ—6. A siege of a town or fort.
୭ । (+ କର୍ମ. ଆ; ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ରଖା ହୁଏ)—ରାଜାନ୍ତଃପୁରସ୍ଥା ସ୍ତ୍ରୀସମୂହ—
7. All the women of a Rājā's seraglio.

ଅବରୋଧକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅବ + ରୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Abarodhaka ୧ । ଯାହା ବା ଯେ ଅବରୋଧ କରେ; ଅବରୋଧକାରୀ—
(ଅବରୋଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. Restraining; obstructing.
୨ । ଶତ୍ରୁ ନଗର ବା ଦୁର୍ଗକୁ ବେଷ୍ଟନକାରୀ—
2. Besieging.
୩ । ଘେରିଥିବା—3 Surrounding.

ଅବରୋଧନ—ସଂ. ବ. (ଅବ + ରୁଧ ଧାତୁ + ରାବ. ଅନ)—
Abarodhana ଅବରୋଧ (ଦେଖ)—Abarodha (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଯ୍ୱ	ଉଅ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ସ	ଷ	ର୍ଣ୍ଣ	ଇଅ	ଋ	ନ୍ଦ

ଅବରୋଧପ୍ରଥା—ସଂ. ବ. (ଅବରୋଧ+ପ୍ରଥା)—ଯେଉଁ ପ୍ରଥା ବା
Abarodhaprathā ରୀତି ଯୋଗୁଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବନ୍ଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ପରିବାରରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅନ୍ଦରମହଲରେ ରହନ୍ତି ଏବଂ ବିନା ପରଦାରେ ବାହାରକୁ ଯିବା ଅସିବା କରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ଓ ପରିବାରର ବାଳକ ଓ ଦାସୀ ଆଦିଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଲୋକକୁ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ—The zenānā or purdā system; the system by which women are kept within the four walls of their apartments and are not free to go out.

[ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଥା ମୁସଲମାନସମାଜରେ ବିଶେଷରୂପରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୁଏ । ପୂର୍ବେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ପ୍ରଥା ନ ଥିଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ, ସିନ୍ଧୁପ୍ରଦେଶ, ମଦ୍ରାସ୍ଥ ଓ ବୋମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶରେ ଏବଂ ଭାରତର ମୋଟାମୋଟିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ପାଳିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସୁଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ଏ ପ୍ରଥା ସମାଜରୁ କ୍ରମଶଃ ଶିଥିଳ ହେଉଅଛି ।]

ଅବରୋଧିକା—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅବରୋଧ+ଇକ)—ଅନ୍ତଃପୁରରକ୍ଷକ-
Abarodhika (ଅବରୋଧିକା-ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୃତ୍ୟ; ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରରକ୍ଷକ ଭୃତ୍ୟ; ଦାସୀ—A servant who guards the seraglio of a Rājā

ଅବରୋଧିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବରୋଧକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Abarodhikā ଅବରୋଧକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Abarodhakā

ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅବରୋଧକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅନ୍ତଃପୁରରକ୍ଷିକା ସ୍ତ୍ରୀ—A female in charge of the harem.

ଅବରୋଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅବ+ରୁଧ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Abarodhī ୧ବ.)—ଅବରୋଧକ (ଦେଖ) Abarodhaka (See)
(ଅବରୋଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅବରୋପଣ—ସଂ. ବ (ଅବ=ବିପରୀତ+ରୁହ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ରୋପି ଧାତୁ
Abaropaṇa =ଚଢ଼ାଇବା; ରୋପଣ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
(ଅବରୋପିତ—ବିଣ) ୧ । ଓପାଡ଼ିବା; ଉତ୍ପାଟନ—1. Uprooting; eradication.

୨ । ଅବରୋହଣ କରାଇବା—2. Bringing down; causing to dismount.

୩ । ଅପସାରଣ; ଅପନୟନ—3. Removing.

୪ । ଅସ୍ତଗମନ—4. Setting.

ଅବରୋପିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ=ବିପରୀତ+ରୋପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abaropita ୧ । ଅସ୍ତଗତ—1. Set.

୨ । ଉତ୍ପାଟିତ—2 Uprooted.

୩ । ଅପସାରିତ—3. Removed.

ଅବରୋହ—ସଂ. ବ. (ଅବ=ବିପରୀତ+ରୁହ ଧାତୁ=ଉପରକୁ ଚଢ଼ିବା
Abaroha +ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅବତରଣ; ଓହ୍ଲାଇବା—1. Alighting; descent.

୨ । ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ—2. Prevalence.

୩ । ଜନ୍ମ—3. Jnm

୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଏ)—ବଡ଼ ଅବ ଗଛର ଓଦଳ—4. Aerial roots of banyan and other trees.

୫ । ଗୁଳ୍ମିତ ଅବ ଲତା; ଯେଉଁ ଲତାମାନ ଉପର ଅଡ଼ ତଳକୁ ଲମ୍ବାଏ—5. Creepers which climb down-wards.

୬ । (+ଅପାଦାନେ. ଅ;) ପୁଣ୍ୟଲୋକାଦିସ୍ଥାନରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଅସନ୍ତି); ସ୍ୱର୍ଗ; 6. Heaven.

୭ । (+କର୍ମ. ତ); ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା କାରଣରୁ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବା ନିଦାନରୁ ଫଳକୁ ଅବତରଣ କରାଯାଏ)—(ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନ) ଯେଉଁ ଯୁକ୍ତିର ପନ୍ଥା ବା ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା କାରଣରୁ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ନିଦାନରୁ ଫଳ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ—7. (Logic) A priori argument or inference from cause to effect

ଅବରୋହଣ—ସଂ. ବ (ଅବ+ରୁହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abarohaṇa ଅବରୋହ (ଦେଖ) Abaroha (See)

ଅବରୋହଶାଖୀ—ସଂ. ବ. (ଅବରୋହ=ତଳ ଅଡ଼କୁ ଓହ୍ଲାଇବା+
Abarohaśākhī ଶାଖା+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—ବଟବୃକ୍ଷ—Banyan tree.

ଅବରୋହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅବ+ରୁହ ଧାତୁ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଇନ୍ ୧ମା.
Abarohī ୧ବ.)—ଅବରୋହଣକାରୀ; ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଥିବା—Descending.
(ଅବରୋହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ରୀଡ଼ିକୁ ଦେଇ ଅବରୋହୀ, ବୋଧରେ ସେ ଚଢ଼ିଲା ଅବରୋହୀ ।
ବଳରାମ ଲମ୍ବଦାସ।

ଅବର୍ଗ—ସଂ. ବ. (ଅ+ବର୍ଗ)—ବର୍ଗର ଅଭାବ—
Abarga Want of 'Barga' (Barga—See)

ଦେ. ବ—ଅବାଗ; ନିୟମ ବା କ୍ରମର ଅଭାବ—Want or absence of method.

ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅବର୍ଗ)—ଅବର୍ଗା (ଦେଖ) Abargā (See)

ଅବର୍ଗା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅବର୍ଗ)—୧ । ଅସାମାଜିକ—
Abargā 1. Unsocial.

ଅସୁନ୍ଦର ୨ । ଅଡିଆ; ଅସମାନ—2. Unsymmetrical.

ଅବିଧିଯୁକ୍ତ ୩ । ନିୟମ ବା କ୍ରମରହିତ—3. Unmethodical.

Digitized by srujanika@gmail.com

ଏ ଅଭିଧାନ ରୋଜେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଗଲା ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଶସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଟ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଅବାଗିଆ; ଅଶାଳୁଆ—4. Uncouth; rough.

୫ । ଯେ ଭଦ୍ର ସମାଜର ଭସ୍ୱମ ଜାଣେ ନାହିଁ—

5. Ignorant of etiquette or rules of politeness.

ଅବର୍ଗିଆ—ଦେ. ବଣ. ସୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବର୍ଗା (ଦେଖ)

Abargiā — Abargā (See)

ଅବର୍ଗୀ—ଦେ. ବଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅବର୍ଗା (ଦେଖ)

Abargī — Abargā (See)

ଅବର୍ଗ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ଅ + ବର୍ଗ୍ୟ)—(ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟଞ୍ଜନ-

Abargya — ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ପାଞ୍ଚ ବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ନୁହେଁ—

(Grammar) (letters) Which are not included in the five groups of consonants.

ଅବର୍ଗ୍ୟବ—ସଂ. ବ—ଅବର୍ଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅନ୍ତଃସ୍ଥ 'ୱ'—

The letter representing the 'wa' sound which comes after the five groups of consonants.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ବର୍ଗ୍ୟ ବ (ଇଂରାଜ B) ପରି ନ ହୋଇ ଇଂରାଜୀ (ଇଂରାଜ V ବା W) ପରି ହୁଏ । ସମ୍ଭବତଃ ବର୍ଗ୍ୟ ବ ଓ ଅବର୍ଗ୍ୟ ବର ଉଚ୍ଚାରଣ ହେବା ସ୍ଥଳେ; ତନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ଦୁଇଟି ବ=ବ୍ଲ୍ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ ବର୍ଗ୍ୟ ବ ପରି ଅସ୍ପଷ୍ଟମାନେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଁ । ବର୍ଗ୍ୟ ବ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବେଳେ ଦୁଇ ଓଠକୁ ଏକତ୍ର ଲାଗି ହେଇ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ; ତନ୍ତୁ ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ୱ' ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଦୁଇ ଓଷ୍ଠ ମଧ୍ୟରେ ଫାଙ୍କ ରହିଥାଏ । ଅବର୍ଗ୍ୟ ୱ ର ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରାଇବା ପାଇଁ ଲୋକେ ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ ସ୍ଥାନରେ ର୍ୱ, ଓ୍ୱ, ଓ୍ୱ ଲେଖନ୍ତି; ଯଥା—ବେର୍ୱା; ଓ୍ୱାରଣ; ଓ୍ୱାର୍ ଇତ୍ୟାଦି । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଏସବୁଠାରେ ନୂଆ ଅକ୍ଷର 'ୱ' ହୋଇଅଛି ।]

ଅବଜିଆ—ପ୍ରା. ବଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବରଜିଆ (ଦେଖ)

Abarjiā — Abarajiā (See)

(ଅବଜିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ—୧ । ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ପ୍ରଥମ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ 'ଅ'—

Abarṇṇa — 1. The first letter 'A' of the alphabet.

୨ । (ଅ=ନିଷ୍ଫଳ + ବର୍ଣ୍ଣ; ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ସ୍ୱର ଜାତିମାନଙ୍କୁ ନିଷ୍ଫଳକରେ)—ନୀଚଜାତି—

2. Low caste.

୩ । (ଅ=ଦୁର୍ଯ୍ୟ + ବର୍ଣ୍ଣ=ଅକ୍ଷର) ନିନ୍ଦା—

3. Blame.

୪ । ଅପବାଦ—4. Libel; defamation.

୫ । ଅଶ୍ଳୀଳ ବାକ୍ୟରେ ଗାଳି—

5 Bad name; indecent rebuke.

୬ । ଅପଯଶ—6. Ill fame; evil repute.

୭ ବଣ—(ଅ=ନାହିଁ + ବର୍ଣ୍ଣ; ଯାହାର) ବର୍ଣ୍ଣହୀନ—

1. Colourless.

ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଅଛି ଅବର୍ଣ୍ଣ, ଯେମନ ଜଳାଦି ଦ୍ରବ ।

ଗୀତା—ଦୁର୍ଗାଚରଣ ରାଉତ ।

ଦେ. ବଣ—୧ । କୁତ୍ସିତ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—

1. Of bad colour.

ଏଦେବ ଅବର୍ଣ୍ଣ ବସୁଅଛ ରୂପ ଲଭ ।

ଗୀତାଭାବ. ଦୁର୍ଗ ଦୁଷ୍ଟଦଳନ ।

୨ । ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—2. Indescribable.

ଅବର୍ଣ୍ଣ ଅଦେହ ଧରି, ବର୍ଣ୍ଣ ମୁଖରେଟେ ତା ଖୁଣି ।

ରୁପଟ—ପ୍ରେମଭାମ୍ବର ।

ଅବର୍ଣ୍ଣନ—ଦେ ବଣ (ସଂ. ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ)—

Abarṇṇana — ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ (ଦେଖ)

Abarṇṇanīya (See)

ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—ସଂ. ବଣ (ଅ + ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ)—

Abarṇṇanīya — ୧ । ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ—1. Indescribable.

୨ । ଅନିର୍ବଚନୀୟ—2. Unspeakable.

ଅବର୍ଣ୍ଣି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ଭଳପୁର) ବଣ—ଅବରୁଣ (ଦେଖ)

Abarṇṇi — Abarni (See)

ଅବର୍ତ୍ତମାନ—ସଂ. ବଣ. ସୁଂ (ଅ + ବର୍ତ୍ତମାନ)—

Abarttamāna — ୧ । ଅନୁପସ୍ଥିତ—1. Absent

(ଅବର୍ତ୍ତମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) — ୨ । ମୃତ—2. Deceased

(ଅବର୍ତ୍ତମାନତା—ବ) — ୩ । ଅସ୍ତିତ୍ୱରହିତ; ସତ୍ତ୍ୱରହିତ—

3. Having no entity or being

୪ । ଅସ୍ତିତ; ଅବସ୍ଥିତ—

4. Non-existent; not existing.

ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । (ଅମୁକ ଲୋକ) ଉପସ୍ଥିତ

Abarttamānare — ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ—

ଅବର୍ତ୍ତମାନେ — 1. In one's absence.

ଅବର୍ତ୍ତମାନମେ — ୨ । (ଅମୁକ) ମୃତ ହେବା ପରେ—

2. After one's death.

ଅବର୍ତ୍ତିଆ—ପ୍ରା. ବଣ—ଅବରତିଆ (ଦେଖ)

Abarttiā — Abaratiā (See)

ଅବର୍ତ୍ତୁଆ—ପ୍ରା. ବଣ—ଅବରତିଆ (ଦେଖ)

Abarttuā — Abaratiā (See)

ଅବଳ—ସଂ. ବଣ. ସୁଂ (ଅ=ନାହିଁ+ବଳ; ଯାହାର)—

Abala — ୧ । ବଳହୀନ; ନିର୍ବଳ; ଦୁର୍ବଳ—

(ଅବଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not strong; powerless; weak

୨ । ପ୍ରତିକୂଳ; ବାମ—

2. Unfavourable; not propitious.

ବଥାଏ ଯାହ ଅଛରେ ଏହାର ଅବଳ ।

ସ୍ୱ ଗତ ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।

ସଂ. ବ—ବରୁଣ ଗଛ (ଦେଖ)

Baruṇa tree (See)

ଦେ. ବ—ପ୍ରତିକୂଳତା—Unfavourable attitude or state.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

ବର୍ଣ୍ଣ ବାମ ବେଳେ ଦ୍ୟୋତା ଅବେଳେ ବର୍ଣ୍ଣ ଉପୁଜେ ମୁଖ ବର୍ଣ୍ଣ ।
ଲକ୍ଷ—ପ୍ରେମସ୍ୱାଧ୍ୟ ।

ଅବଲକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ଲକ୍ଷ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Abalaksha ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ—1. White colour.
ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବଲକ୍ଷ)—
୧ । ଶୁକ୍ଳ; ଧଳା—1. White.
୨ । ମୂର୍ଖ—2. Illiterate.

ଅବଲକ୍ଷ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅବଲକ୍ଷ (ଦେଖ)
Abalaksha Abalaksha (See)
ଦେ. ବି—ଉପଲକ୍ଷ (ଦେଖ)
Upalaksha (See)

ଅବଲକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ + ଲକ୍ଷିତ)—ଚିହ୍ନିତ; ଅବେକ୍ଷିତ—
Abalakshita Seen; observed.

ଅବଲଖ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅବ୍ରକ)—ଅଭ୍ର; ମେଘଜାଲ—
Abalakh Talc; mica.
ଦେ. ବିଣ—ଅବଲଖା (ଦେଖ)
Abalakhā (See)

ଅବଲଖା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅବ୍‌ଲଖା (ଦେଖ)
Abalakhā 1. Ablakhā (See)

ଅବଲଖା ୨ । ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ଚାଲିଲାବେଳେ ଆଗ ଗୋଡ଼
ଅବଲଖା ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଏକାବେଳେକେ ଉଠାଇବାକୁ ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ—2. (a horse) Which has been trained to lift its front legs simultaneously while walking.
୩ । (ସଂ. ଅବ୍ରକ) ଅଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
3. Of the colour of mica.
୪ । (ସଂ. ଅବ୍ରକ) ମେଘବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—4. Azure.
୫ । (ସଂ. ଅବଲକ୍ଷ) ଯେଉଁ ଧଳା ଘୋଡ଼ା ଦେହରେ ନାନା ଛୋଟି ଛୋଟି ଦାଗ ଥାଏ—
5. Red spotted (horse).

ଅବଲଗିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ + ଲଗ୍ ଧାତୁ = ଲାଗିବା + କର୍ମ. ତ)—
Abalagita ସଂଲଗ୍ନ; ସଂଯୁକ୍ତ—Attached: joined.
ସଂ. ବି. (ନାଟ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ) ଦୃଶ୍ୟ କାବ୍ୟର ପ୍ରସ୍ତାବନା ବିଶେଷ—
A kind of prologue to a drama.
[ଦ୍ର— ଏକ ବସ୍ତୁର ଅନୁରୋଧରେ ଅପରର ସମାବେଶ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାହୃତ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ସଦୃଶୋଭାବନ ହେତୁ ପାତ୍ରର ପ୍ରବେଶ ସମାହୃତ ହେଲେ ଅବଲଗିତ ନାମକ ପ୍ରସ୍ତାବନା ହୁଏ; ଯଥା—ପୂର୍ବଧାର, ରଜ ମନେ ପକାଇଦେଲ; ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ଦୁଷ୍ଟନ୍ତ ମହାରାଜ ହରଣ ଶିକାରରେ ଅତୃପ୍ତ ହୋଇ ଏଣିକ ଅସିଲା ପରି ମୋ ମନ ଭ୍ରମ୍ ଗୀତରାଗରେ ଅତୃପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଚୂଳମଣି. ଅଳଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ଅବଲଗ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ + ଲଗ ଧାତୁ = ଲାଗିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abalagna ୧ । ଦୃଢ଼ସଂଲଗ୍ନ—1. Firmly attached.
୨ । ଯାହା ଲାଗିଥାଏ—2. Sticking to.
ସଂ. ବି. (ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅଧିକରଣ. ତ; ଯହିଁରେ ପିନ୍ଧିବା ବସ୍ତ୍ର ଲାଗି ରହିଥାଏ)—କଟିଦେଶ—
Loins; waist.

ଅବଲଙ୍ଘନ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ଲଙ୍ଘନ)—ଉପରକୁ ଡେଇଁବା; କୁଦିବା—
Abalanghana Jumping over.

ଅବଳତା—ସଂ. ବି. (ଅବଳ + ଭାବ. ତା)—
Abalatā ୧ । ନିର୍ବଳତା; ବଳହୀନତା—
1. Powerlessness; want of strength.
୨ । ପ୍ରତିକୂଳତା—2. Unfavourableness.

ଅବଲମ୍ବ—ସଂ. ବି. ୧ । (ଅବ + ଲମ୍ବ୍ ଧାତୁ = ଲମ୍ବିବା + ଭାବ. ଅ)—
Abalamba ଅବଲମ୍ବନ; ଆଶ୍ରୟ—1. Prop; shelter.
୨ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅ) ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥାନ—
2. Place or shelter; refuge.
ବାସନା ଅବଲମ୍ବ ଥାଉ, ଯଦି ସଙ୍ଗରେ ବସେ ।
ବ୍ରଜ—ପ୍ରେମଭକ୍ତି ।
୩ । (+ କରଣ. ଅ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଲମ୍ବିତ ହୁଏ) ଆଶ୍ରୟସାଧନ; ଲାଠି; ଯଷ୍ଟି—3 Stick.
ସ. ବିଣ. (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅବଲମ୍ବୀ (ଦେଖ)
Abalambī (See)
ଦେ. ବି—୧ । (କୌଣସି ବିଷୟର) ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ—
1. Supervision of a work.
୨ । (କୌଣସି ବିଷୟର) ଭାର ବା କାର୍ଯ୍ୟସମ୍ବଳନା—
2. Responsibility for a work.
ଯାର କରେ ଅବମ୍ବ, ବାଉଗୀର ଭଣିଜି ଦେଲେ ଅବଲମ୍ବ ।
ବ୍ୟଥାଅ. ବ୍ରଜଭକ୍ତିବର୍ଣ୍ଣ ।

ଅବଲମ୍ବନ—ସଂ.ବି—୧ ।(ଅବ+ଲମ୍ବ୍ ଧାତୁ=ଲମ୍ବିବା+ଭାବ.ଅନ)—
Abalambana ଭାରଦେବା—1. Dependence.
୨ । ନିର୍ଭର କରିବା—2. Reliance.
୩ । ଆଶ୍ରୟକରିବା; ଆଶ୍ରୟଗ୍ରହଣ—
3. Having resort to.
୪ । ଧାରଣ—4. Holding.
୫ । (+ କର୍ମ. ଅନ) ଆଶ୍ରୟ—5. Refuge; shelter.
୬ । ଉପାୟ; ଗତି—6. Resource.
୭ । ଜୀବିକାନିର୍ବାହର ଉପାୟ ବା ପେଶା—
7. Means of livelihood.
୮ । ଭିତ୍ତି—8. Prop; support.
୯ । ଉପଲକ୍ଷ—9. Occasion.

ଅବଲମ୍ବନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅବଲମ୍ବନ)—
Abalambanā ଆଶ୍ରୟ; ଅବଲମ୍ବନ—Shelter.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

ଦଇବକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସେବ
ସେ ମୂଳ ହେଉଛି ମୋ ବଡ଼ ଅନ୍ଦେଶ । ଭୂଷଣ୍ଡିକ. ମହାଭାରତ. ଅରଣ୍ୟପର୍ବ ।

ଅବଲମ୍ବିତ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ+ଲମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abalambita ୧ । ଶରଣାଗତ; ଆଶ୍ରିତ—
1 Taking refuge or shelter.
୨ । ରକ୍ଷିତ—2. Protected.
୩ । (+କର୍ମ. ତ) ଧୃତ—3. Held.
୪ । ଗୃହୀତ—4. Accepted; taken.
୫ । ପ୍ରାପ୍ତ—5. Attained; got.
୬ । (ଅବ=ନିମ୍ନକୁ+ଲମ୍ବିତ)—ତଳକୁ ଲମ୍ବିଥିବା—
6. Hanging down.
୭ । ଅବନତ—7. Bent down.
୮ । ଅଧୋଗତ—8. Gone down.

ଅବଲମ୍ବିବା—କ୍ରି. ଯଦ୍ୟ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅବଲମ୍ବନ)—
Abalambibā ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—
To have recourse to.
ତୁମ୍ଭେ ମୋ ଚରଣକୁ ଅବଲମ୍ବି ପାରିବ ନାହିଁ । ରଘୁନାଥ. ରାମେଷ ।

ଅବଲମ୍ବୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅବ+ଲମ୍ବ ଧାତୁ+ଇନ୍; ଅବଲମ୍ବିନ୍
Abalambī ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଅବଲମ୍ବନକାରୀ; ଆଶ୍ରୟକାରୀ—
(ଅବଲମ୍ବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Resorting to; depending on; holding; taking shelter or refuge under.
୨ । ଯେ ଆଶ୍ରୟପାଇଁ ଅନ୍ୟକୁ ଧରେ—2. Holding another for support; depending on another.
୩ । ଧର୍ମମତକୁ ଅନୁସରଣକାରୀ—3 Following the tenets of certain religion.

ଅବଲୟ—ଦେ. ବ (ସ. ଅବନୟ; ହାବ ଓ ଲୟ)—ଗାନ କରି ଯାଉ-
Abalaya ଥିବା ସଙ୍ଗୀତର ଭାବ ଶ୍ରୋତାକୁ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ନର୍ତ୍ତକ ହସ୍ତପଦାଦି ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ସଙ୍କେତ କରେ; ପାଇଜା; ରୂପ ଦେଖା—Signs made by the hands and limbs of the dancer to express the meaning of a song.

ଅବଳା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅବଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Abalā Feminine of Abala.
ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ; ନାରୀ; ଲଳନା—Woman.
ଦେ. ବିଶ —୧ । ବଳା ହୋଇ ନ ଥିବା ନା ଦଉଡ଼ିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ନ ଥିବା (ଛୋଟ ଅବ)—
1. Untwisted; unrolled.
୨ । ଯାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ନ ଥାଏ—
2 Unwound.
୩ । ଯାହା ବଳ ନ ପଡ଼େ—3. Of which nothing is left out.

ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମବିଶେଷ—
A name given to females.

ଅବଲିପ୍ତ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ+ଲିପ ଧାତୁ=ଲେପିବା+କର୍ମ. ତ)—
Abalipta ୧ । ଯେଉଁ ଜିଭରେ ହଳଦୀ ବୋଳା ହେବା ଭଳି
(ଅବଲିପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଛଉଅ ବସି ଥାଏ (ଘୁଣ୍ଟୁଚ)—
(ଅବଲେପ—ବ) 1. Furred (tongue).
୨ । ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟର ସର୍ବାଂଶରେ ବହୁ ଲେପ ବୋଳା ଯାଇ-ଥାଏ—2 Pasted over.
୩ । ଭୂତଲେପନ—3. Smeared over.
୪ । ଯାହା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ବୋଳା ଯାଇ ଥାଏ—
4. Anointed.
୫ । (ଅବ+ଲିପ ଧାତୁ=ଗର୍ବିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଗର୍ବିତ; ଦୃପ୍ତ; ଅହଂକୃତ—
5. Arrogant; proud.
୬ । ଆସକ୍ତ—6. Attached.

ଅବଳୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବଳା ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—
Abalī Name for calling a woman named Abalā.
ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ— ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଗୋଡ଼ରେ ବଳା ପିନ୍ଧେ ନାହିଁ—
(a woman) Not habitituated to wearing anklets.
ଅବଳୀ ଗୋଡ଼ରେ ବଳା. ଚାଲି ଗୋଡ଼େର ଗୋଡ଼େର ବଳା—ଚଳ ।

ଅବଲୀଢ଼—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ+ଲିହ ଧାତୁ=ଚାଟିବା+କର୍ମ. ତ)—
Abalīḍha ୧ । ଚଟା ହୋଇଥିବା; ଆସ୍ୱାଦିତ—
1. Licked; tasted.
୨ । ଭକ୍ଷିତ—2. Eaten.
(ଅବଲୀଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ବ୍ୟାପ୍ତ—3. Spread
(ଅବଲେହ—ବ) ୪ । ଦଗ୍ଧ—4. Burnt.
ସଂ.ବିଶ.ପୁଂ— (ଅବ+ଲିହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
ଯେ ଚାଟେ—Licking.

ଅବଲୀଳା—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଲୀଳା) – ୧ । ଅନାୟାସ; ଅକ୍ଲେଶ—
Abalīlā 1. Ease.
୨ । ଅସଙ୍କୋଚ—2. Absence of hesitation.
୩ । କୌତୁକ; ପରିହାସ—3.Sport; jest; mirth.
୪ । କ୍ରୀଡ଼ା—4. Play.

ଅବଲୀଳାକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ସହଜରେ; ଅନାୟାସରେ—
Abalīlākrame Easily; with ease.

ଅବଳୁଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଅବଳ)—ଅବଳ; ନିର୍ବଳ; ଦୁର୍ବଳ—
Abaluā Powerless; weak.
ନିର୍ବଳ
ଦୁର୍ବଳ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଗ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଓ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

ଅବଲୁଣ୍ଠନ—ସଂ. ବି. (ଅବ=ନିମ୍ନରେ+ଲୁଣ୍ଠ ଧାତୁ=ଗଡ଼ିବା; ଲୋଟିବା + ଭାବ ଅନ)—ଭୂମିରେ ଗଡ଼ିବା—
Abalunṭhana Rolling on the ground.
(ଅବଲୁଣ୍ଠିତ—ବିଣ)

ଅବଲୁଣ୍ଠିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ+ଲୁଣ୍ଠ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abalunṭhita ଭୂମିରେ ଗଡ଼ୁଥିବା—Rolling on the ground; wallowing

ଅବଲେଖନ—ସଂ. ବି—(ଅବ+ଲେଖନ)—୧ । ଦାଗ କରିବା—
Abalekhana 1. Marking.
୨ । ଖୋଦନ—2. Engraving.

ଅବଲେପ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଲିପ ଧାତୁ=ଲେପିବା + ଭାବ. ଅ)—
Abalepa ୧ । ଗୃହର ତଳ ଓ କାନ୍ଥ ଆଦି ଲେପିବା—
1 Plastering; smearing (of the walls and floor of a house).
୨ । ଅହଂକାର; ଦର୍ପ; ଗର୍ବ—
2. Pride; arrogance.
୩ । ଅନୋଷ; ହିଂସା; ଦ୍ୱେଷ—
3. Spite; malice; vengeance.
୪ । ଅନୁତାପ—4. Regret.
୫ । ସମ୍ବନ୍ଧ; ସଂସର୍ଗ—
5 Connection; regulation.
୬ । ଅପବାଦ—6. Libel; scandal.
୭ । ଭୂଷଣ—7. Ornament
୮ । କ୍ଷେପଣ—8. Throwing.
୯ । (+କରଣ. ଅ)—ପ୍ରଲେପ; ମଲମ—
9. Paste; ointment
୧୦ । ପ୍ଲାଷ୍ଟର—10. Plaster; poultice.

ଅବଲେପନ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଲିପ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abalepana ୧ । ବିଲେପନ, ଲିପିବା—1 Smearing.
୨ । ମ୍ରକ୍ଷଣ; ବୋଳିବା—2. Anointing.
୩ । ଅହଂକାର ବା ଦର୍ପ ପ୍ରକାଶ—3. Arrogance.

ଅବଲେହ—ସଂ. ବି—୧ । (ଅବ+ଲିହ ଧାତୁ=ଚାଟିବା+ଭାବ. ଅ)—
Abaleha ଚାଟିବା—1. Licking; lapping.
୨ । (+କର୍ମ. ଅ)—ଯାହାକୁ ଚାଟି କରି ଖିଆଯାଏ—
2. Anything which is lapped or licked.
୩ । ଚାଟି ଖାଇବା ଔଷଧ—
3. Medicine which has to be lapped or licked
୪ । ଚଟଣୀ—4. Sauce.

ଅବଲେହନ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଲିହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଜିହ୍ୱାଦ୍ୱାରା ଚାଟିବା—Licking; lapping.
Abalenana

ଅବଲେହ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ+ଲିହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଚାଟିବା-ଯୋଗ୍ୟ—Capable of being licked.
Abalehya

ଅବଲୋକ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଲୋକ ଧାତୁ=ଚାହିଁବା+ଭାବ. ଅ)—
Abaloka ଅବଲୋକନ (ଦେଖ)—Abalokana (See)
ଦେଖିବେ ତ ଦେଖ ମନୋହର ଅବୟବ,
ବିକାରରେ ଏହା ମିଳି ଏବେଳେ ନଦେବ । ଉତ୍କ. ଚିତ୍ରଦର୍ଶନ ଚମ୍ପୂ ।

ଅବଲୋକନ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଲୋକ ଧାତୁ=ଚାହିଁବା+ଭାବ. ଅନ)
Abalokana ୧ । ଦୃଷ୍ଟି; ଦର୍ଶନ; ଦେଖିବା—
(ଅବଲୋକିତ—ବିଣ) 1. Sight; seeing; viewing.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—2. Investigation
୩ । ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ଦେଖିବା; ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ—
3. Review; observation.
୪ । (+କର୍ମ.ଅ) —ଯାହାଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଏ)—ନୟନ;ଚକ୍ଷୁ-
4. Eye.

ଅବଲୋକନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ+ଲୋକ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Abalokanīya ୧ । ଦର୍ଶନୀୟ; ଦେଖିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
1. Fit to be seen.

ଅବଲୋକିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ+ଲୋକ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abalokita ୧ । ଦୃଷ୍ଟ; ଉପଲବ୍ଧିତ—
I. Seen; viewed; perceived.
୨ । ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷିତ—2. Observed; surveyed.
ସଂ. ବି—(+ଭାବ. ତ) ଦର୍ଶନ; ଦୃଷ୍ଟି—
Sight; view.

ଅବଲୋକିବା—କ୍ରି. ସକ. କ୍ରି (ସଂ. ଅବଲୋକନ)—ଚାହିଁବା;ଦେଖିବା-
Abalokibā To See.

ଅବଲୋକା ଏଣୁ ଯେ ଦେଖେ ବିଭା ଅବୟବଚାରୁରେ,
ଅବଲୋକନା ଦେଖିବାର ଦୌଦର୍ଶନେ ଅଙ୍ଗର ବିଚାର—
ଚନ୍ଦ୍ରାନନି. ବିଷ୍ଣୁଗର୍ଭ ।

ଅବଲ୍‌ଗୁଜା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—
Abalgujā ବାକୁଚ (ଦେଖ) (ବିଲେବୃକ୍ଷ—ଭ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Bākuchi (See)

ଅବଶ—ସଂ. ବିଣ. ୧ । (ଅ=ନୁହେଁ+ବଶ=ଅଧୀନ)—
Abaśa ଅନାୟତ୍ତ; ଅବଶୀଭୂତ—
(ଅବଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Uncontrolled; ungovernable.
୨ । ଅବାଧ୍ୟ—2. Disobedient.
୩ । ଅପରାଧୀନ; ସ୍ୱାଧୀନ—3. Independent.
୪ । (ଅ=ନାହିଁ+ବଶ=ସ୍ୱାଧୀନତା, ଯାହାର) ଅସ୍ୱାଧୀନ; ପରାଧୀନ; ପରବଶ; ପରବଶ—
4 Dependent; not free; subservient.
୫ । ଦୁର୍ବଳ—5. Weak.
୬ । ଚଳିବା ଶକ୍ତିରହିତ; ଅଚଳ—
6. Unmoving; having no power of movement.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୋଳିଷ୍ଠ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । କର୍ମଣଭ୍ରିଯ୍ଜନ; ନିସ୍ତେଜ—
7. Impotent; powerless.
୮ । ଶିଥିଳ—8. Benumbed; paralysed; slackened.
୯ । ନାସ୍ତିର; ଉପାୟଶୂନ୍ୟଜନ—9. Helpless

ଅବଶିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ + ଶିଷ ଧାତୁ = ଶେଷ ରଖିବା + କର୍ମ. ତ)—
Abaśishṭa (ଅବଶେଷ—ବି) ୧ । ଯାହା ଶେଷରୁ ବାକି ଥାଏ; ବାକି—
1. Left; remaining.
୨ । ବଳିପଡ଼ିଥିବା; ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ—
2. Residual.
୩ । ଅତିରିକ୍ତ—3. Redundant.

ଅବଶୀଭାବ—ସଂ. ବି (ଅବଶ + ଅଭୂତ, ଭାବେ ଚ୍ + ଭାବ)—
Abaśībhāba (ଅବଶୀଭୂତ—ବିଣ) ବଶ୍ୟତାର ଅଭାବ; ଅବାଧ୍ୟତା—
Disobedience.

ଅବଶେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ଅବଶ)—
Abaśe ୧ । ଅନାୟତ୍ତରେ—
ଅବଶେ 1. Without one's own controle.
ନାଚାରୀମି ୨ । ନାସ୍ତିର ହୋଇ—
2. Having no other alternative.

ନାଚରେ ଅବଶେ ବଶେ ଶୁଭେ ବୁଧ ଯେ ଅବଶ
ବୋଲେ ଅଜ୍ଞେନ୍ଦ୍ରିୟ ଯେ ଦାସେ
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଅବଶେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ସୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବଶ ଅଟେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯାହାର)—
Abaśendriya ୧ । ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ; ଯାହାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନ ବଶୀଭୂତ ନୁହେ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟପରାୟଣ—1. Not having one's organs of sense under control; sensual; indulgent.
୨ । ଯାହାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନ ଅସମର୍ଥ ହୋଇଅଛନ୍ତି—
2. Having one's organs paralysed.

ଅବଶେଷ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ଶିଷ ଧାତୁ=ଶେଷ କରିବା + ଭାବ. ଅ)—
Abaśesha (ଅବଶିଷ୍ଟ—ବିଣ) ୧ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ବା ବାକି ରହିଥିବା ଅଂଶ—
1. Remnant; remainder; remains; residue.
୨ । ଅନ୍ତ; ପରିଶେଷ; ସମାପ୍ତି—
2. End; finish; completion.
୩ । ନିଃଶେଷ—3. Extinction; cessation.
୪ । ଖାଦ୍ୟାବଶେଷ—4. Orts.
୫ । ସୀମା; ପରିସୀମା—5. Limit.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶେଷ ପାଇଥିବା; ସମାପ୍ତ—
1. Ended; expired.

ଏ ସମସ୍ତେ ସଙ୍ଗ ହୋଇଲେ ଅବଶେଷ । ବୃଷଗିରି. ମହାଭାରତ. ୫୪ ।
୨ । ଭୁକ୍ତିଶେଷ—2. Left after meals.
ଦେବତା ପିତୃ ଅର୍ଥେ ନାଶ୍ତ.
ଦେବତ୍ରେ ଦେବ ଅବଶେଷ । ନିଗମାଥ. ଭାଗବତ. ୧୩ ।
୩ । ବାକି ରହିଥିବା; ଅବଶିଷ୍ଟ—3. Remaining.
ଭୂମିର ଅବଶେଷ ପୁଣ୍ଡେ ଭାଗ୍ୟ ଦେଖି
ବର୍ଣ୍ଣରେ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ସର ଦୋଷି । ବୃଷଗିରି. ମହାଭାରତ. ୭୧୩ ।

ଅବଶେଷକୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସର୍ବଶେଷରେ; ସମସ୍ତଙ୍କ ପରେ—
Abaśeshaku At last; finally.

ଅବଶେଷରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅବଶେଷକୁ (ଦେଖ)
Abaśeshare Abaśeshaku (See)

ଅବଶୋଷ—ବୈଦେ. ବି—ଅବ୍‌ସୁସ୍ (ଦେଖ)
Abaśoś Absus (See)

ନିଜସ୍ୱ ଅବଶୋଷରେ ମରି ପଡ଼ିଥିବ, ମଙ୍ଗଳଜନକ ଝଙ୍କାର ଝଣ ଝଣ
ଉଦରେ ବାଣ ଫୁଟିବ ।—
ଗଙ୍ଗାଧରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠରଣ ।

ଅବଶ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ବଶ୍ୟ)—
Abaśya (ଅବଶ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅବଶୀଭୂତ; ଅବଶ; ଅନାୟତ୍ତ—
1. Untamed; uncontrolled.
୨ । ନିଶ୍ଚୟ; ନିଃସନ୍ଦେହ—2. Certain.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନିଶ୍ଚୟ; ଅଲ୍‌ବତ୍—
ଅବଶ୍ୟ 1. Certainly; without fail.
ଅଲବତ ୨ । ନିଃସନ୍ଦେହରେ—2. Surely.

ଅବଶ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ— ଦେ.ଅ. (କଥିତ ଅନୁରୋଧକୁ ଦୃଢ଼ୀକରଣାର୍ଥ ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—
Abaśya abaśya ନିଶ୍ଚୟ—Certainly.
ଅବଶ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ
ଅଲବତ

ଅବଶ୍ୟଂଭାବିତା—ସଂ. ବି. (ଅବଶ୍ୟଂ ଭାବିନ୍ + ଭାବ. ତା)—
Abaśyaṁbhābitā ୧ । ନିଶ୍ଚୟତା— 1. Certainty; state of being inevitable.
୨ । ଭବିତବ୍ୟତା—2. Inevitability.

ଅବଶ୍ୟଂଭାବିଭାବ— ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଅବଶ୍ୟ ଘଟିବା ବିଷୟ—
Abaśyaṁbhābibhāba Inevitable things.

ଅବଶ୍ୟଂଭାବୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବଶ୍ୟଂ = ନିଶ୍ଚୟ + ଭୂ ଧାତୁ = ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Abaśyaṁbhābī (ଅବଶ୍ୟଂଭାବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହା ଅବଶ୍ୟ ଘଟିବ—That which must take place or happen; inevitable; sure to take place.

ଅବଶ୍ୟ କରଣୀୟ— ସଂ. ବିଣ. (ସୁପ୍‌ସୁପ; ଅବଶ୍ୟଂ+କରଣୀୟ)—
Abaśya karaṇīya ଯାହା ନିଶ୍ଚେ କରିବାକୁ ହେବ—
That which must needs be done; indispensable.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଲ୍ଅ	●	ନ୍

ଅବଶ୍ୟା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବଶ୍ୟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Abaśyā ୧ । ଅବଶ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
1. Feminine of Abaśya.
୨ । ଅନାସୃତ୍ (ସ୍ତ୍ରୀ); ସ୍ୱୈରିଣୀ—2. (a woman) Who is not under control of any guardian.

ଅବଶ୍ୟାମ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ଶ୍ୟୈ ଧାତୁ = ଶୀତ ବୋଧ ହେବା + Abaśyāma ଭାବ. ମ; ଯାହା ଯୋଗୁଁ ଶୀତ ଘଟେ ।)—
୧ । କୁଜ୍ଝଟି; କୁଜ୍ଝଟିକା—1. Fog; mist.
୨ । ହିମ; ଶିଶିର—2. Dew.
୩ । ଅହଙ୍କାର; ଅଭିମାନ; ଗର୍ବ—
3. Pride; arrogance.

ଅବଶ୍ୟାସ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ଶ୍ୟୈ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Abaśyāya ଅବଶ୍ୟାମ (ଦେଖ)
Abaśyāma (See)

ଅବଶ୍ରୟଣ—ସଂ. ବି. (ଅବ = ତଳକୁ + ଶ୍ରି ଧାତୁ = ଯାଇ କରିବା + Abaśrayaṇa ଭାବ. ଅନ)—ଯାହାଦ୍ୱାରା ପାକଦ୍ରବ୍ୟ ସହିତ ପାକପାତ୍ରକୁ ଚୁଲି ଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଦେବା ବା ଉତାରିବା—Taking down of the cooking-pot from the grate after cooking.

ଅବଷ୍ଟବ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ + ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ = ସ୍ତବ୍ଧ ହେବା + କର୍ମ. ତ) - Abashṭabdha ୧ । ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ; ସ୍ତବ୍ଧ; ସ୍ତମ୍ଭନ କରାଯାଇ ଥିବା—
1. Stopped; ceased; calmed.
୨ । ଅବଦ୍ଧ; ବଦ୍ଧ—2. Bound.
୩ । ସଂଯତ—3. Controlled; restrained.
୪ । ରୁଦ୍ଧ; ଅବରୁଦ୍ଧ—4. Confined; obstructed.
୫ । ପରିବେଷ୍ଟିତ—5. Surrounded.
୬ । ଅଭିଭୂତ; ଆକ୍ରାନ୍ତ—
6. Overwhelmed; attacked.
୭ । ଆରବ୍ଧ—7. Commenced.
୮ । ରକ୍ଷିତ—8. Preserved; protected.
୯ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଅବଲମ୍ବିତ—9. Held.
୧୦ । ଆସନ୍ନ—10. Adjacent.
୧୧ । ସୂଚିତ—11. Indicated.
୧୨ । ଥମିଯାଇ ଥିବା—12. Ceased; stopped.
୧୩ । ଜଡ଼ୀଭୂତ—13. Paralysed.
୧୪ । ଯାହାକୁ ଆଶ୍ରୟ ମିଳିଥିବ—14 Supported.

ଅବଷ୍ଟମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Abashṭambha ୧ । ସ୍ତମ୍ଭ; ସ୍ତମ୍ଭୀଭାବ; ରୋଧ; ଠିଆହୋଇ-ରହିବା—1. Cessation; stoppage; restraint.
୨ । ବାଧା—2. Obstruction; impediment.
୩ । ସୂଚନା—3. Indication.
୪ । ଆକ୍ରମଣ—4. Assault; attack.
୫ । ଆରମ୍ଭ—5. Commencement.
୬ । ଉତ୍କର୍ଷ—6. Excellence.
୭ । ଅବଲମ୍ବନ—7. Support.
୮ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—8. Gold.
୯ । ସୌଷ୍ଠବ—9. Symmetry.
୧୦ । ଅହଂକାର—10. Pride.
୧୧ । ବେଷ୍ଟନ—11. Surrounding.
୧୨ । ଅଭିମାନ—12. Sullenness.
୧୩ । ସାମୀପ୍ୟ—13 Vicinity.

ଅବସ—ସଂ. ବି. (ଅବ୍ ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ)—
Abasa ୧ । ରାଜା—1. The king.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୩ । (+ ଭାବ. ଅସ) ରକ୍ଷଣ—3. Protection.

ଅବସକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ + ସଜ୍ଜ ଧାତୁ = ଲାଗିବା + କର୍ମ. ତ)—
Abasakta ସମ୍ବଦ୍ଧ; ସଂଯୁକ୍ତ—Connected with; attached to.

ଅବସକ୍ଥିକା—ସଂ. ବି. (ଅବ = ତଳଅଡ଼େ + ସକ୍ଥି = ଜାନୁ ଓ ଜଙ୍ଘ + Abasakthikā କ + ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—ବସ୍ତ୍ରାଦଦ୍ୱାରା ଜାନୁ ଓ ଜଙ୍ଘ ବାନ୍ଧି ଉପବେଶନ କରିବା; ସର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବନ୍ଧ ବନ୍ଧ—Squatting on the buttocks by tying the knees and the back with a piece of cloth.

ଅବସଥ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ସୋ ଧାତୁ = ସ୍ୱପ୍ନ ହେବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. Abasatha ଅଧିକରଣ. ଥ; ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ ସମ୍ୟକ୍ ପରିସ୍ୱପ୍ନ କରନ୍ତି)—
୧ । ବାସଭୂମି; ଆବାସ—1. Residence; house.
୨ । ଗ୍ରାମ—2. Village.
୩ । ଚଟ୍ଟି; ପଥିକମାନଙ୍କ ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥାନ—3. Rest-house.
୪ । ପାଠଶାଳା—4. School.
୫ । ଖଟ୍ଟ; ଅଡ୍ଡା—5. Place of gathering.
୬ । ଅଖଡ଼ା—
6. Gymnasium; training house.

ଅବସଥ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଅବ + ସୋ ଧାତୁ + ଥ୍ୟ)—ଅବସଥ (ଦେଖ)
Abasathya Abasatha (See)

ଅବସନ୍ଧି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ଅବସନ୍ଧି)—୧ । ଅବସନ୍ଧି; ଗୂଢ଼ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—
Abasandhi 1. Secret aim.
୨ । ଗୁପ୍ତକଥା—2. Secret.
୩ । ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନ—3. Secret place.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ତେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅବକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବକତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅବସନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ + ସଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abasanna ୧ । ଅବସାଦପ୍ରାପ୍ତ; ବିଷଣ୍ଣ; ବିମର୍ଷ; ମ୍ଳାନ; ନିଷ୍ପ୍ରଭ—
(ଅବସନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Drooping; dejected.
(ଅବସାଦ; ଅବସନ୍ନତା—ବି) ୨ । ଶ୍ରୁତିରହିତ—
2. Languid; shorn of vigour; relaxed.
୩ । କ୍ଲାନ୍ତ; କ୍ଲାନ୍ତ—3. Fatigued; tired out.
୪ । ଦୁର୍ବଳୀଭୂତ—4. Weakened.
୫ । ଅସ୍ତଗତ—5. Set.
୬ । ଅବସାନ ପ୍ରାପ୍ତ; ଶବ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତ—
6. Exhausted; decayed.

ଅବସନ୍ନତା—ସଂ. ବି (ଅବସନ୍ନ + ଭାବ. ତା)—ଅବସାଦ (ଦେଖ)
Abasannatā Abasāda (See)

ଅବସବ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଅବ = ବିପରୀତ + ସବ୍ୟ = ବାମ)— ବାମେତରଦଗ;
Abasabya ଡାହାଣ ପାଖ—Right side.
ସଂ. ବିଣ—ଅପସବ୍ୟ; ବାମେତର; ଦକ୍ଷିଣ; ଡାହାଣ—
Right (side)
ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅସଭ୍ୟ)—ଅବସଭ୍ୟ (ଦେଖ)
Abasabhya (See)

ଅବସଭ୍ୟ—ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଅସଭ୍ୟ)—୧ । ଅସଭ୍ୟ; ବର୍ବର—
Abasabhya 1. Uncivilised; rude.
ଅସଭ୍ୟ ୨ । ଅଶ୍ଳୀଳ—2. Indecent.
ଅସଭ୍ୟ

ଅବସର—ସଂ. ବି (ଅବ + ସୃ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଭାବ. ଅ)—
Abasara ୧ । ଫୁରସେତ୍; ଅବକାଶ; କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଛୁଟି ବା
(ଅନବସର—ବିପରୀତ) ବିଶ୍ରାମ—1. Leave; leisure or rest from work.
୨ । ସୁବିଧା; ସୁଯୋଗ; ସୁସମୟ—
2. Opportunity; opportune time.
ଠକ୍ରର ଅବସର, ବଳେ ତୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୋର, ସତ ବିଜନ୍ଦେଶାକୁ ଉଠରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳମ୍ ୦. ଗୀତ ।
୩ । ଲକ୍ଷ୍ୟଲକ୍ଷ—3. Occasion.
୪ । ପ୍ରସ୍ତାବ—4. Proposal.
୫ । ପ୍ରସଙ୍ଗ—5. Connection; context.
୬ । ପ୍ରାରମ୍ଭ—6. Beginning; commencement.
୭ । କାର୍ଯ୍ୟର ସୀମା—7. Scope.
୮ । ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ; ଫାଙ୍କ—
8. Space; vacant space.
୯ । ବୃଷ୍ଟି—9. Rain.
୧୦ । ବର୍ଷ—10. Year.

ଅବସରକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସୁବିଧା ବା ସୁଯୋଗ ଅନୁସାରେ—
Abasarakrame 1. According to suitable time
ଅବସରକ୍ରମେ or opportunity; when opportunity
ମାକ୍ରାପର or occasion arises
୨ । ଫୁରସେତ୍ ଥିବା ସମୟରେ—2. At leisure.

ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଛୁଟି ମିଳିଥାଏ—
Abasaraprāpta 1. (a person) On leave; on
ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ holidays.
୨ । ପେନ୍‌ସନ୍ ପାଇ କାମ ଛାଡ଼ିଥିବା—2. Retired.

ଅବସର୍ପ—ସଂ. ବି. ୧ । (ଅବ + ସୃପ. ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଭାବ.
Abasarpa ଅ)—ଗମନ—1. Going.
(ଅବସର୍ପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଗତି—2. Motion.
(ଅବସର୍ପିତ—ବିଣ) ୩ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଦୂତ; ପ୍ରତିନିଧି—
3. Emissary.
୪ । ଗୁପ୍ତଚର—4. Spy.

ଅବସର୍ପଣ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ସୃପ. ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ) = ଅବସର୍ପ;
Abasarpaṇa ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଗମନ —Going to another place.

ଅବସର୍ପିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବସର୍ପ + ଇନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Abasarpinī ୧ । ଦୂତିକା ବା ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୂତ—
1. A female-emissary.
୨ । ଜୈନମାନଙ୍କ ଗଣନାରେ କାଳ ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ (ଏହା ଦଶ କୋଟି କୋଟି ସାଗର ବର୍ଷରେ ସମାପ୍ତ ହୁଏ)—
2. A unit of time—(millions of millions of years) according to the calculation of the Jainas.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବସର୍ପିନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଅବସର୍ପୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Abasarpi.

ଅବସର୍ପୀ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ(ଅବ + ସୃପ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Abasarpī ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଗତ—Gone to another
(ଅବସର୍ପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) place; removed to another place
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଦୂତ—1. Emissary.
୨ । ଗୁପ୍ତଚର—2. Spy.

ଅବସାଦ—ସଂ. ବି (ଅବ + ସଦ ଧାତୁ = କ୍ଲାନ୍ତ ହେବା + ଭାବ. ଅ)—
Abasāda ୧ । ଅବସନ୍ନତା; ଜଡ଼ତା; ଶିଥିଳତା—
ଅବସନ୍ନ } ବିଣ 1. Languor; exhaustion;
ଅବସାଦିତ } lethargy.
୨ । କ୍ଲାନ୍ତି; ଶ୍ରାନ୍ତି—2. Fatigue; weariness.
୩ । ଶ୍ରୁତିଶ୍ରୀହୀନତା; ଉତ୍ସାହଶ୍ରୀହୀନତା—3. Want of vigour; dullness; depression.
୪ । ନୈରାଶ୍ୟ—4. Despair.
୫ । ଦୈନ୍ୟ—5. Poorness.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଲ୍ଲାଷର	ଗ	ଜ	ଣ,ଣ	ଶ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଲ୍ୱ	ଅଦ୍ୱିତୀୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	●	ନ୍

୬ । ନାଶ; କ୍ଷୟ—6. Decay; exhaustion.
୭ । ଖେଦ; ବିଷାଦ—7. Dejection; sorrow; grief.
୮ । ବିରାମ; ଶେଷ—8. End; cessation.
୯ । ପରାଜୟ—9. Defeat

ଅବସାଦକ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ+ସଦ ଧାତୁ. ଣିଚ, ସାଦ ଧାତୁ=ଗ୍ଲାନ୍ତ
Abasādaka କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ କିମ୍ବା ଯାହା (ଅବସାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜଡ଼ତା ଉତ୍ପାଦନ କରେ—1. Paralysing; producing languor or lassitude.
୨ । ଯାହା ବିଷାଦ ଉତ୍ପାଦନ କରେ—2. Depressing.
୩ । କ୍ଲାନ୍ତିଜନକ—Tiresome.

ଅବସାଦନ—ସଂ.କ.(ଅବ+ସଦ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ସାଦ. ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Abasādana ୧ । ଅବସନ୍ନ କରାଇବା—1. Causing of languor or exhaustion.
୨ । ବିନାଶନ—2. Destroying.
୩ । କ୍ଲାନ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ—3. Causing or producing weariness.
୪ । ବଳହୀନ କରଣ—4. Making powerless.
୫ । ଜଡ଼ୀକରଣ—5. Paralysing.
୬ । ନିଃଶେଷକରଣ—6. Exhaustion.
୭ । ବିନାଶ—7. Destruction.
୮ । କ୍ଷୟ—8. Decay.

ଅବସାଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ+ସଦ ଧାତୁ. ଣିଚ୍, ସାଦ. ଧାତୁ+କର୍ମ.
Abasādita ତ)—୧ । ଅବସାଦପ୍ରାପ୍ତ; ଅବସନ୍ନ—1. Depressed.
୨ । କ୍ଲାନ୍ତ—2. Worn out.
୩ । ବିନଷ୍ଟ—3. Destroyed.
୪ । ବିଷାଦିତ; ଖିନ୍ନ—4. Dejected.
୫ । ନିଃଶେଷିତ—5. Exhausted.

ଅବସାନ—ସଂ. ବି (ଅବ+ସୋ ଧାତୁ=ଶେଷ କରିବା+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Abasāna ୧ । ଶେଷ—1. End; termination; conclusion
୨ । ସମାପ୍ତି—2. Completion.
୩ । ମୃତ୍ୟୁ—3. Death.
୪ । ବିରାମ—4. Cessation.
୫ । ସୀମା; ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—5. Limit.
୬ । ନିଶ୍ଚୟ; ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—6. Ascertainment; certainty.
୭ । ଅବସାଦ—7. Languor; lassitude.
୮ । ଅବସ୍ଥାନ; ସ୍ଥିତି—8. Existence,
୯ । କ୍ଷୟ—9. Decline; decay.

ଅବସାୟ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ସୋ ଧାତୁ=ସମାପନ କରିବା+ଘଞ୍.ଅ)—
Abasāya ଅବସାନ (ଦେଖ)—Abasāna (See)
(ଅବସିତ—ବିଣ)

ଅବସାରଣ—ସଂ ବି. (ଅବ+ସୃ ଧାତୁ ଣିଚ, ସାର. ଧାତୁ=ଘୁଞ୍ଚାଇବା
Abasāraṇa +ଘଞ୍. ଅନ)—ଅପସାରଣ; ସ୍ଥାନାନ୍ତରକରି (ଅବସାରିତ—ବିଣ) ଘୁଞ୍ଚାଇଦେବା—Removal of a thing.

ଅବସିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ+ସୋ ଧାତୁ=ଶେଷ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Abasita ୧ । ସମାପ୍ତ; ସମାପିତ—1. Finished; completed.
୨ । ସ୍ଥିରୀକୃତ; ନିଶ୍ଚିତ—2 Ascertained; settled.
୩ । ଅବସାନ ପ୍ରାପ୍ତ—3. Ended.
୪ । ବୋଧିତ—4. Comprehended;understood.
୫ । ବିଗତ; ଗତ—5. Gone.
୬ । ଅତୀତ—6. Past.
୭ । ପରିଣତ; ପରିଣତିପ୍ରାପ୍ତ—7. Developed.
୮ । ବିଦିତ; ଜ୍ଞାତ—8. Known.
୯ । ସଞ୍ଚିତ—9. Stored,
୧୦ । (ଅବ+ସି ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—ବଦ୍ଧ—10. Tied.

ସଂ. ବି. (ଅବ+ସୋ ଧାତୁ+କ୍ତ. ତ)—
୧ । ଅବସାନ; ଶେଷ ହେବା ଅବସ୍ଥା; ସମାପ୍ତି—1. Completion; end.
୨ । ଅପସାରଣ; ଦୂରୀକରଣ—2. Removal.

ଅବସୃତ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ସୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅପସୃତ
Abasṛuta 1. Removed.
(ଅବସାରଣ—ବି) ୨ ।(+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ—2. At leisure.

ଅବସ୍କନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ଅବ=ବିରୁଦ୍ଧ+ସ୍କନ୍ଦ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Abaskanda ଘଞ୍. ଅ) ୧ । ଯାତ୍ରା; ଗମନ—1. Going; starting.
୨ । ଅବରୋଧ—2. Siege; encompassing.
୩ । ଆକ୍ରମଣ—3. Attack.
୪ । ନିରୋଧ; ରୋଧ—4. Obstruction.
୫ । ଅବରୋହଣ; ଅବତରଣ—5. Descending; alighting.
୬ । ଅବଗାହନ—6. Bathing; immersion
୭ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ; ଯେଉଁଠାରେ ସୈନ୍ୟମାନେ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି)—ଶିବିର; ଛାଉଣି; ସୈନ୍ୟନିବାସ; ସ୍ୱାବାସ—7. Military camp; encampment; barracks.
୮ । ତମ୍ବୁ; ସ୍ୱାଉଟି—8. Tent.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଭବ' ଦେଖିବେ ।

ଅବସ୍କନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ସ୍କନ୍ଦ ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ.ଓ ଅଧିକରଣ.ଅନ)—
Abaskandana ଅବସ୍କନ୍ଦ (ଦେଖ)
Abaskanda (See)

ଅବସ୍କର—ସଂ.ବି.(ଅବ=ନିମ୍ନକୁ+କୃ ଧାତୁ=ବିକ୍ଷିପ୍ତ କରିବା+କର୍ମ. ଅ; ଯାହା ଝାଟୁଣୀ ଦ୍ୱାରା ଫୋପଡ଼ା ଯାଏ)—
Abaskara
୧ । ଅବର୍ଜନା; ଝାଟୁଅ; ଅଳଅ—1. Sweepings; refuse.
୨ । ସମ୍ମାର୍ଜନୀ ଦ୍ୱାରା ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଧୂଳି—2. Dust scattered by the broom.
୩ । ମଳ; ବିଷ୍ଠା—3 Ordure.
୪ । ମଇଳା—4. Dirt
୫ । (+ଅପାଦାନ. ଅ; ଯେଉଁ ଠାରୁ ମଳ ନିର୍ଗତ ହୁଏ)—ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର; ମଳଦ୍ୱାର—5. Anus.
୬ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ)—ଅଳଅଗଦା; ଖତଲୁଚ; ମଇଳା ରଖିବାର ପାତ୍ର—6. Dust-bin.
୭ । ଯାଇଖାନା—7. Latrine

ଅବସ୍କରକ—ସଂ ବି. ପୁଂ (ଅବ+କୃ ଧାତୁ +କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Abaskaraka ୧ । ଝାଡ଼ୁଦାର; ମେହେନ୍ତର—
(ଅବସ୍କରକା-ଣୀ) 1. A sweeper.
୨ । ଝାଡ଼ୁ; ଝଟୁଣୀ—2. Broom.

ଅବସ୍କରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅବସ୍କର)—ଅବର୍ଜନା; ଝାଟୁଅ—
Abaskarā Sweepings
ଅବସ୍କରା; ଆସ୍କାରା ଦେ. ବିଣ. ୧ । ଅବର୍ଜନାମୟ; ଅସ୍ତାର—
ଝାଡ଼ାଙ୍କରକଟ 1. Full of refuse or dirt.
୨ । ଅପରିଷ୍କୃତ—2. Uncleansed.
୩ । ଓଳଅ ହୋଇ ନ ଥିବା—3. Unswept.
୪ । ମଇଳାପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Dirty.
୫ । ଧୂଳିମୟ—5. Full of dust

ଅବସ୍ତରଣ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ସ୍ତୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ବିସ୍ତାରିବା—
Abastaraṇa Spreading out (Apte)

ଅବସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ଅବସ୍ଥା)—୧ । ଅବସ୍ଥା (ଦେଖ)
Abastā 1. Abasthā (See)
୨ । ଦୁରବସ୍ଥା; ମନ୍ଦ ଅବସ୍ଥା—2. Bad condition.
୩ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା—3. Misfortune; evil.
୪ । କ୍ଷୀଣଦେହତା—4. Leanness.
୫ । ସାଂସାରିକ ଅବସ୍ଥା—5 Worldly condition.
୬ । ଦୁର୍ବଳତା—6. Weakness
୭ । ଦୈହିକ ଅବସ୍ଥା—7. Material condition.
୮ । କ୍ଲେଶ; ଦୁଃଖଭୋଗ—8. Misery; suffering.
୯ । ଦୈହିକ ଅବସ୍ଥା—9. Bodily condition.
୧୦ । ଚେହେରା—10. Appearance.
୧୧ । ଅତି ଦୈନ୍ୟାବସ୍ଥା—11. Utter poverty.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—୧ । କ୍ଷୀଣ—1. Weak; emaciated
୨ । ଦୁର୍ବଳ—2. Weak.
୩ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ—3. Suffering from misfortune.

ଅବସ୍ତା ଦେବା—ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟକୁ ଦୁଃଖ, କଷ୍ଟ ବା ପୀଡ଼ା ଦେବା—
Abastā debā To oppress or harass another.
ଅବସ୍ତା କରା
ବେହାଲ କରନା

ଅବସ୍ତା ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି —ଦୁଃଖ ବା କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିବା—
Abastā pāibā To suffer misery.

ଅବସ୍ତାର—ସ. ବି (ଅବ+ସ୍ତୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ; ଯାହାକୁ ମେଲାଇ-ଦିଆଯାଏ)—
Abastāra
୧ । ପରଦା—1. Screen; curtain.
୨ । ମୁନ୍ଦୁରା; ମସିଣା—2. Mat.
୩ । ତମ୍ବୁର ଚାରିପାଖ ବାଡ଼—
3 Wall of cloth round a tent.
୪ । ଘୋଡ଼ଣି; ଘଟାଟପ୍—4. Covering (Apte)

ଅବସ୍ତା ହେବା—ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି (ସ. ଅବସ୍ଥା)—
Abastā hebā ୧ । ଅତି କ୍ଷୀଣ ବା ଦୁର୍ବଳ ହେବା—
ଅବସ୍ଥା ହଓୟା 1. To be very weak or lean.
ବେହାଲ ହୋନା ୨ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
2. To suffer misfortune.

ଅବସ୍ତୁ—ସଂ. ବି (ଅ+ବସ୍ତୁ)—୧ । ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର ପଦାର୍ଥ—
Abastu 1. Insignificant thing.
୨ । ନିକୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ—2. Inferior thing
୩ । ନିନ୍ଦ୍ୟ ବିଷୟ—
3. A blameworthy matter.
୪ । (ବେଦାନ୍ତ) ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରୂପ ଜଗତର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ—
4. All things in the world except the universal Divine Spark.
୫ । ସାଂସାରିକ ବିଷୟ—
5. Worldly or mundane matters.
୬ । ଅବାସ୍ତବତା—6. Unreality.
୭ । ଅସତ୍; ଅବିଦ୍ୟମାନତା—7. Non-entity.
୮ । କିଛି ନୁହେଁ—8. Nothing.
ସ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ବସ୍ତୁ=ସାର, ସତ୍ତ୍ୱରେ)
୧ । ଅସାର—1, Unsubstantial.
୨ । ଅବିଦ୍ୟମାନ; ଅସତ୍—2. Non-existing.
୩ । ଅବାସ୍ତବ—3 Unreal.
୪ । ଗୁଣହୀନ—4. Worthless.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଶ	ଲ୍ୱ	ଉ	ଊ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଓ୍ୱ	ଅବାସ୍ତବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅବସ୍ତୁନିବନ୍ଧପର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (୨ମୀ ତତ୍; ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବସ୍ତୁରେ ନିବନ୍ଧ ଅଛେ ସକଳ ଅଣ୍ଡସ୍ୱ ଯାହାର)—
Abastunirbandhapara (ଅବସ୍ତୁନିବନ୍ଧପରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ନିନ୍ଦିତ ବା ନିକୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଅଭିଳାଷାଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Aiming at or hankering after an unworthy object; intent on a bad object.

୨ । ଅବାସ୍ତବ ବସ୍ତୁକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Running after an unreality.

ଅବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ବସ୍ତ୍ର, ଯାହାର)—
Abastra (ଅବସ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବସ୍ତ୍ରହୀନ; ଯେ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ନାହିଁ; ନଗ୍ନ; ଉଲଙ୍ଗ—
Clothless; nacked; unclothed.

ସଂ. ବି. (ଅ=ନିକୃଷ୍ଟ+ବସ୍ତ୍ର)—ମନ୍ଦ ବସ୍ତ୍ର—
Bad or wretched cloth.

ଅବସ୍ଥା—ସଂ. ବି. (ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ=ଥିବା+ଭାବ. ଅ)—
Abasthā (ଅବସ୍ଥିତ—ବିଣ)

୧ । ସ୍ଥିତି—1. Position.

୨ । ଦଶା—2. Condition.

୩ । ଭାବ—3. State.

୪ : କାଳ ଅନୁସାରେ ଘଟିବା ଦଶା ବା ପ୍ରକାର—
4. Condition or circumstance arising in course of time.

୫ । ପ୍ରକାର—5. Manner; mode

୬ । ଭାଗ୍ୟ—6. Destiny; luck; lot.

୭ । ପରିମାଣ—7. Quantity; measure.

୮ । ସାଂସାରିକ ବା ବୈଷୟିକ ଭାବ—
8. Worldly or material condition.

୯ । ସଙ୍ଗତି; ସମୃଦ୍ଧି—9. Affluency; riches.

୧୦ । ସୌଭାଗ୍ୟ 10. Good luck; fortune.

୧୧ । ସୁଯୋଗ; ସୁବିଧା—11. Opportunity.

୧୨ । ଲକ୍ଷଣ—12. Sign.

୧୩ । ଗୁରୁତର ଅବସ୍ଥା—13. Critical state; crisis.

୧୪ । ଜୀବନର ଉନ୍ନତି ଉନ୍ନତି ସମୟ—
14. Stage or period of life

୧୫ । ଜୀବନର ଉନ୍ନତି ଉନ୍ନତି ସମୟରେ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା ବା ଦଶା—
15. Successive stages of a person's life.

୧୬ । ରୂପ; ଚେହେରା—16. Form; appearance.

୧୭ । ସ୍ଥାୟୀଭାବ—17. Fixity; stability.

୧୮ । କଚେରିରେ ମକଦମା ସମ୍ପର୍କରେ ପକ୍ଷାଦିଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି—
18. Appearance in a court of law. (Apte)

୧୯ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ; ଯୋନି—
19. The female-organ of generation (Apte)

ଦେ. ବି—ଅବସ୍ତା (ଦେଖ)
Abastā (See)

ଅବସ୍ଥାଚତୁଷ୍ଟୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବସ୍ଥା+ଚତୁଷ୍ଟୟ)—
Abasthāchatushṭaya

୧ । ଜୀବନର ଚାରିଗୋଟି ବୟୋଦଶା-
1. The four stages of life.

[ଉ—ବାଲ୍ୟ-ଜନ୍ମଠାରୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଯାଏ; କୌମାର—୫ବର୍ଷଠାରୁ ୧୬ ବର୍ଷ ଯାଏ; ଯୌବନ—୧୬ ବର୍ଷଠାରୁ ୭୦ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଜରା ବା ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—୭୦ ବର୍ଷ ଠାରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ । ସାଧାରଣରେ ଦେହ ଏହି ବୟୋଦଶାରୁ ୩, ଦେହ ୫, ଦେହ ୭, ଦେହ ଅବା ୧୦ ଭାଗ କରନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ (୧) ଜନ୍ମାବଧି ୫ ବର୍ଷ=ଶୈଶବ (୨) ୫ ଠାରୁ ୧୦ ବର୍ଷ=ବାଲ୍ୟ (୩) ୧୦ ଠାରୁ ୧୬ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ=କୌମାର (୪) ୧୬ ଠାରୁ ୩୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ=ଯୌବନ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ—ପନର ବର୍ଷ ଯାଏ ବାଲ୍ୟ; ଉତ୍ତର ବର୍ଷ ଯାଏ କୌମାର; ପଚିଶ ବର୍ଷ ଯାଏ ଯୌବନ ଓ ୫୦ ବର୍ଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହେଲେ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ । ସୁଶ୍ରୁତ ମତରେ ଜନ୍ମ ଠାରୁ ୫ ବର୍ଷ ଯାଏ କୌମାର; ୬ ବର୍ଷ ଠାରୁ ୧୦ ବର୍ଷ ଯାଏ ଶୈଶବ; ୧୧ ବର୍ଷ ଠାରୁ ୧୫ ବର୍ଷ ଯାଏ କୈଶୋର; ୧୬ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଲ୍ୟ; ୧୭ ବର୍ଷ ଠାରୁ ୭୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୌବନ; ୭୦ ବର୍ଷ ଠାରୁ ୧୦୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ।]

୨ । ଦ୍ୱିଜାତିମାନଙ୍କର ଜୀବନର ଚାରିଗୋଟି ଅଶ୍ରମ (ଯଥା—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଓ ଯତି)—
2. The four stages of the life of a man of a regenerate caste.

ଅବସ୍ଥାତ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବସ୍ଥା+ତ୍ରୟ)—
Abasthātraya

୧ । ପଦାର୍ଥର ତିନି ଗୋଟି ଅବସ୍ଥା—
(ଯଥା—ଘନ, ତରଳ ଓ ବାୟବୀୟ)—
1. The three states of natural things.

୨ । ପ୍ରାଣୀର ଜୀବିତ ଥିବା ସମୟରେ ଘଟିବା ତିନିଗୋଟି ଅବସ୍ଥା—(ଯଥା—ଜାଗରଣ, ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସୁଷୁପ୍ତି)—
2. The three states of living beings.

୩ । ଜୀବନ କାଳର ତିନିଟି ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ—
(ଯଥା—କୌମାର, ଯୌବନ ଓ ଜରା)—
3. The three periods of life.

ଅବସ୍ଥା ଦଶକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବସ୍ଥା+ଦଶକ)—
Abasthā daśaka

୧ । ଜନ୍ମଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶଗୋଟି ଅବସ୍ଥା—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାବିଥି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—୧. ଶୈଶବ, ୨. ବାଲ୍ୟ, ୩. କୌମାର, ୪. କୈଶୋର, ୫. ଯୌବନ, ୬. ପ୍ରୌଢ଼ାବସ୍ଥା, ୭. ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ, ୮. ବର୍ଷୀୟାନ୍ ଅବସ୍ଥା, ୯. ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା ଓ ୧୦. ମୃତ୍ୟୁ ।)
1. The ten stages of a man's life.

୨ । ଅନଙ୍ଗଦଶା; କାମଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗପ୍ରାପ୍ତ ନ ହେବା ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ ୧୦ ଗୋଟି ଅବସ୍ଥା—(ଯଥା—ଦୃଷ୍ଟି, ମନ, ସଙ୍କଳ୍ପକଳ୍ପ, ଜାଗରଣ, କୃଶତା, ଅରତି, ହ୍ରୀତ୍ୟାଗ, ଉନ୍ମାଦ, ମୂର୍ଚ୍ଛା ଓ ମୃତ୍ୟୁ)—
2. The ten states of unsatiated lovers

ଅବସ୍ଥାଦ୍ୱୟ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବସ୍ଥା + ଦ୍ୱୟ)—
Abasthādwaya ଜଗତରେ ଦୁଇପ୍ରକାରର ବିପରୀତ ଅନୁଭୂତି—(ଯଥା—ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ; ଲାଭ ଓ ଅଲାଭ; ଜୀବନ ଓ ମରଣ; ହଁ ଓ ନାହିଁ; ଥିବା ଓ ନ ଥିବା; ଗତି ଓ ସ୍ଥିତି; ମାନ ଓ ଅପମାନ; ଶୀତ ଓ ଉଷ୍ଣ; ନିନ୍ଦା ଓ ସ୍ତୁତି ଇତ୍ୟାଦି ।)
The two contradictory feelings or experiences.

ଅବସ୍ଥାନ—ସଂ. ବ. (ଅବ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—୧ । ସ୍ଥିତି—
Abasthāna 1. Position; situation.
(ଅବସ୍ଥିତି—ବଣ) ୨ । ସ୍ଥିତି ହେବା; ରହିବା—2. Staying
୩ । ହେବା—3. Being.
୪ । ବାସ କରିବା—4. Residing; abiding in.
୫ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅନ)—ଘର; ବାସସ୍ଥାନ—
5. Habitation; house; residence; quarters.
୬ । ସ୍ଥାନ—6. Place.
୭ । ଗତି ଅଟକିବା ସ୍ଥାନ—
7. Station; halting place.
୮ । ଅବସ୍ଥା—8. Condition
୯ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ରହିବା—
9. Staying at a certain place.
୧୦ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ରହିବାର କାଳ—
10. Period of staying at a place.
୧୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ଅନୁମିତ ହେବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଗତିପଥର ତିନି ଗୋଟି ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥା (ଯଥା; ଉତ୍ତର-ଅବସ୍ଥାନ ବା ଔତ୍ତରତ; ମଧ୍ୟମ ଅବସ୍ଥାନ ବା ନାରଣ୍ଟକ; ଦକ୍ଷିଣ ଅବସ୍ଥାନ ବା ବୈଷୁବତ ।)—
11. (astronomy) The different methods or positions of the sun's orbit during the year.

ଅବସ୍ଥାନ୍ତର—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧାରୟ ବା ନିତ୍ୟସମାସ; ଅନ୍ୟ + ଅବସ୍ଥା; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସ୍ଥଳରେ ଅନ୍ତର
Abasthāntara ଆଦେଶ)—୧ । ଅନ୍ୟ ଅବସ୍ଥା; ଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥା—
1. Another condition or state.
୨ । ଅବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ—
2. Change of circumstance or condition.
୩ । ଭିନ୍ନାନ୍ତର—3. Different state.
୪ । ରୂପାନ୍ତର—4. Different shape.

ଅବସ୍ଥାପନ—ସଂ. ବ. (ଅବ + ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଚ, ସ୍ଥାପି ଧାତୁ + ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Abasthāpana ୧ । ସ୍ଥାପିତ କରଣ; ରଖିବା; ଥାପିବା—
1. Placing; putting.
୨ । ସନ୍ନିବେଶନ; ସଂସ୍ଥାପନ—2. Fixing.
୩ । ସଜାଡ଼ ରଖିବା; ସଜାଇବା—3. Arranging.
୪ । ସ୍ଥିରୀକରଣ—4. Settling.
୫ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅନ) ବାସସ୍ଥାନ—Abode.

ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ—ସଂ. ବଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବସ୍ଥାକୁ ଅପନ୍ନ)—
Abasthāpanna କୌଣସି ଅବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ—
Having attained any condition
ଦେ. ବଣ—ଧନୀ; ଯାହାର ସାଂସାରିକ ଅବସ୍ଥା ଭଲ; ସଙ୍ଗତିସମ୍ପନ୍ନ—Well-conditioned; well-to-do; well off.

ଅବସ୍ଥାପିତ—ସଂ. ବଣ. (ଅବ + ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଚ. ସ୍ଥାପି ଧାତୁ + କର୍ମ.
Abasthāpita ତ)— ୧ । ସନ୍ନିତ; ସନ୍ନିବେଶିତ—
1. Arranged.
୨ । ରଖା ଯାଇଥିବା—2. Placed.
୩ । ସ୍ଥିରୀଭୂତ—3. Settled.

ଅବସ୍ଥାବିପର୍ଯ୍ୟୟ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବସ୍ଥା + ବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—
Abasthābiparjyaya ୧ । ବିପରୀତଦଶା; ଭାଗ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ—1. Change of condition; change of fortune.
୨ । ସ୍ୱଦଶା ପରେ ଘଟିବା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା—
2. Irony of fate.

ଅବସ୍ଥାୟୀ—ସଂ. ବଣ. ସୁଂ (ଅବ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Abasthāyī ୧ । ଯେ ଅବସ୍ଥାନ କରେ ବା ରହେ—
(ଅବସ୍ଥାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Staying.
୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2. Permanent.
୩ । ବାସକାରୀ—3. Residing; dwelling.

ଅବସ୍ଥାଷଟ୍‌କ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବସ୍ଥା + ଷଟ୍ + କ)—(ନ୍ୟାୟ
Abasthāshaṭka ଦର୍ଶନ) ଯସ୍କଙ୍କ ମତାନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟର ୬ ଗୋଟି ଅବସ୍ଥା (ଯଥା—୧. ଜନ୍ମ ବା ଆରମ୍ଭ, ୨. ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବା ଦେହ, ୩. ବର୍ଦ୍ଧନ; ୪. ବିପରିଣାମ, ୫. ଅପକ୍ଷୟ ଓ ୬. ନାଶ)—(Logic) The six stages of an action mentioned by Jaska.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଶ୍ର	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଏ	ଓ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଅ	●	ନ୍

ଅବସ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abasthita ୧ । ଯେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଅଛି; ବିରାଜସ୍ଥାନ;
(ଅବସ୍ଥିତ—ବ) ରହିଥିବା—1. Stayed; remained.
୨ । ସ୍ଥିର; ଅବିଚଳିତ—2. Steady; firm.
୩ । ବାସ କରୁଥିବା—3. Residing at.
୪ । ରହୁଥିବା—4. Staying; remaining.
୫ । ଅନ୍ୟକୁ ଅନୁସରି କରିଥିବା—5. Following.
୬ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟାପୃତ; ନିଯୁକ୍ତ—
6. Engaged in.
୭ । (+କର୍ମ. ତ)—ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ; ସ୍ଥିତ—7. Situated.
୮ । ସ୍ଥାପିତ—8. Placed.
୯ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ଯାଇଥିବା—9 Resolved.
୧୦ । ସ୍ଥିରୀକୃତ—10. Settled; fixed.
୧୧ । ନିଯୁକ୍ତ—11. Employed.

ଅବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ସୁ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବସ୍ଥିତ = ସ୍ଥିରୀକୃତ + ଚିତ୍ତ, ଯାହାର)—୧ । ସ୍ଥିରଚିତ୍ତ; ସ୍ଥିରମତି—
Abasthitachitta 1. Of stable character.
(ଅବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରଶାନ୍ତଚେତା—2. Calm.

ଅବସ୍ଥିତି—ସଂ. ବ (ଅବ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କ୍ତିବ. ତି)—୧ । ରହିବା;
Abasthiti ଅବସ୍ଥାନ—1. Staying.
(ଅବସ୍ଥିତ—ବିଣ)—୨ । ଧର୍ମାଦି ମାର୍ଗରେ ଚଳିବା—
2. Following or practising religious tenets.
୩ । ବାସ—3. Residing.
୪ । ଆବାସ—4. Residence; abode.
୫ । (ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ) କୌଣସି ପଦାର୍ଥ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଧିକାର କରି ରହିବା—5. (Physics) The occupying of a place by any thing; position of a thing.

ଅବସ୍ୟନ୍ଦନ—ସଂ. ବ (ଅବ + ସ୍ୟନ୍ଦ ଧାତୁ = କ୍ଷରିତ ହେବା + କ୍ତିବ.
Abasyandana ଅନ)—୧ । କ୍ଷରଣ; ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବିନ୍ଦୁ ଆକାରେ ଝରିବା—1. Oozing; trickling down; leaking.
୨ । ହିଂସା; ହିଂସନ—2. Envying.

ଅବସ୍ର—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଅବସ୍ତ୍ର)—ଅବସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Abasra Abastra (See)
ଅବସ୍ତ୍ର
ଅବସ୍ତ୍ରା

ଅବସ୍ରଂସନ—ସଂ. ବ (ଅବ + ସ୍ରଂସ ଧାତୁ = ଖସି ପଡ଼ିବା + କ୍ତିବ.
Abasraṁsana ଅନ)—୧ । ଅଧଃପତନ; ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ିବା—
ଅବସ୍ରସ୍ତ } ବିଣ 1. Falling down.
ଅବସ୍ରଂସିତ } ୨ । କ୍ଷରଣ; ଝରିବା—
2. Dropping; oozing down.
୩ । ପତନ—3 Fall.

ଅବହତି—ସଂ. ବ (ଅବ + ହନ ଧାତୁ + କ୍ତିବ. ତି)—୧ । ପ୍ରହାର
Abahati କରିବା—1. Beating.
୨ । ଅବଘାତ (ଦେଖ)
2. Abaghāta (See)

ଅବହନନ—ସଂ. ବ (ଅବ + ହନ ଧାତୁ + କ୍ତିବ. ଅନ)—
Abahanana ୧ । ଅବହତି; ପ୍ରହାର—1. Beating.
୨ । ଚାଉଳଅଦିକୁ ଚିଡ଼ି ବା ଘାଣ୍ଟିକରିବାକୁ କାଣ୍ଡିବା—
2. Threshing or husking of corn by pestle or mortar.

ଅବହସିତ—ସଂ. ବ. (ଅବ = ହସ ଧାତୁ = ହସିବା + କ୍ତିବ. ତ)—
Abahasita ୧ । ଉଚ୍ଚହାସ—1. Loud laughter.
(ହାସ୍ୟ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)
ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ମ. ତ)—ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉପହସିତ—
Ridiculed; laughed at; scoffed

ଅବହସ୍ତ—ସଂ. ବ. (ଅବ = ବିପରୀତ + ହସ୍ତ)—
Abahasta ହାତର ପାପୁଲି; ତଳପୃଷ୍ଠ; ହାତର ପଛ ପାଖ—
The back of the hand.

ଅବହାର—ସଂ. ବ. (ଅବ = ହୃ ଧାତୁ = ହରଣ କରିବା + କ୍ତିବ. ଅ)—
Abahāra ୧ । ବିରତି; ବିରାମ—1. Cessation.
ଅବହୃତ } ବିଣ ୨ । ଅପହରଣ; ଚୋରି—3. Theft.
ଅବହାରିତ } ୩ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଧନାପହରଣ—
3. Taking away the wealth of invited Brāhmaṇas.
୪ । ଯୁଦ୍ଧାଦିର ସାମୟିକ ବିରାମ—
4. Temporary cessation of hostilities.
୫ । ସ୍ୱଧର୍ମତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ଧର୍ମାନ୍ତର ଗ୍ରହଣ—
5. Expousing another religion; apostacy.
୬ । ଯୁଦ୍ଧବିରତ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଶିବିରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ—
6. Return of soldiers from the battle-field to the camp after cessation of hostilities.
୭ । ବନ୍ଧକ ଦିଆଯାଇ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ଋଣ ଶେଷରେ ଖାତକଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କରିବା—7 Redemption; redelivery of pledged articles to the debtor.
୮ । (+କର୍ମ. ଅ)—ଯୁଦ୍ଧବିରତ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶିବିରକୁ ଲେଉଟାଇ ଆଣିବା—8. Conducting the soldiers back to the camp after cessation of hostilities.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ବାନାନକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୯ । ଉପହାର—9. Present.
୧୦ । ଅର୍ଥ ଦଣ୍ଡ—10. Fine.
୧୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଚୋର—11. Thief.
୧୨ । (ଯେ ଜଳଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ହରଣ କରେ)—ଜଳହସ୍ତୀ; ହାଙ୍ଗର—12. Shark.

ଅବହାରକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—(ଅବ+ହୃ ଧାତୁ+ଅକ)—
Abahāraka (ଅବହାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଅପହାରକ—1. Stealing.
୨ । ନିବାରକ—2. Preventing.
୩ । ବିରତି ଘଟାଇବା— Stopping.

ସଂ. ବି—୧ । ଜଳହସ୍ତୀ—1. Shark.
୨ । ଶୁଶୁକ; ଶିଶୁମାର (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Portpoise.
୩ । ଯୁଦ୍ଧରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. Person desisting from fighting.
୪ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଧନାପହାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—
4. Person taking away the riches from invited Brāhmaṇas.

ଅବହାସ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ହସ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abahāsa (ଅବହସିତ—ବିଶ)
୧ । ଉଚ୍ଚୈଃହାସ୍ୟ—1. A loud laugh.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ହାସ୍ୟରେ ସ୍ୱର ଓ ମସ୍ତକାଦି କମ୍ପିତ ହୁଏ ତାହାକୁ ଅବହାସ ବୋଲାଯାଏ । ରୁଦ୍ରମଣି. ଅଳଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ ।]
୨ । ଉପହାସ—2. Ridicule; scoffing.
୩ । ପରିହାସ; ଥଟ୍ଟା—3. Joke; jest.

ଅବହିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅବ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abahita (ଅବହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ସତର୍କ; ସାବଧାନ—1. Careful.
୨ । ମନୋଯୋଗୀ—2. Attentive.
୩ । ପ୍ରଶାନ୍ତ; ଧୀର; ସ୍ଥିର—
3. Calm; steady; serene.
୪ । ପରିଚିତ—4. Acquainted with.
୫ । ଅପ୍ରମତ୍ତ—5. Not agitated.
୬ । (+କର୍ମ. ତ) ଜ୍ଞାତ; ବିଦିତ—6. Known.

ଅବହିତଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବହିତ+ଚିତ୍ତ)—
Abahitachitta (ଅବହିତଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଯାହାର ମନ ପ୍ରଶାନ୍ତ ବା ସ୍ଥିର—
Calm-minded; cool-minded.

ଅବହିତ୍ଥ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବହିସ୍=ବାହାରେ+ସ୍ଥା ଧାତୁ=ଥିବା+ଭାବ. ଅ; ଯାହା ବାହାରେ ରହେ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଦର୍ଶନ)—
Abahittha
୧ । ଅଭାବସ୍ଥିତି; ମନର ଭାବ ବାହାରେ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ଭିତରେ ରଖିବା; ମନର ଭାବକୁ ଗୋପନ କରିବା—
1. Dissimulation; concealment of one's inward feelings by a different outward expression; hypocrisy.
୨ । (ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର) ଅଭିଷ୍ଟ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟସ୍ଥ ଭାବ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ । ମନରେ ଜନ୍ମିବା ଉତ୍ସୁକ୍ୟ, ଗୌରବ ଓ ଲଜ୍ଜାଦିକୁ ହର୍ଷ, ପରିହାସ ଓ ପ୍ରସଙ୍ଗାନ୍ତର ଦ୍ୱାରା ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଗୋପନ କରିବା—
2. Concealment of one's genuine feelings by outward expressions of different feelings.
[ଦ୍ର—କୌଣସି ବାଳକାର ଉପସ୍ଥିତିରେ ତାହାର ଗୁରୁଜନମାନେ ବିବାହବିଷୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ କଲାବେଳେ ବାଳକାର ମନରେ ଲଜ୍ଜାର ଉଦୟ ହେଲା । ସେ ତାହା ଗୋପନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ କୌଣସି ତୀର୍ଥ ବା ପାଠ କଥା ପଚାରି ତାହାର ଅନ୍ତରସ୍ଥ ସଙ୍କୋଚ ଭାବକୁ ଗୋପନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା, ଏହାକୁ ଅବହିତ୍ଥ ବୋଲାଯିବ; କୁମାରସମ୍ଭବ ୬ଷ୍ଠ ସର୍ଗ ୮୪ ଶ୍ଳୋକରେ ପିତା ହିମାଳୟଙ୍କ ନିକଟରେ ପାର୍ବତୀ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ନାରଦ ସହସା ହିମାଳୟଙ୍କ ନିକଟରେ ପାର୍ବତୀଙ୍କର ମହାଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାହର ପ୍ରସ୍ତାବ ଉତ୍ଥାପନ କଲେ । ପାର୍ବତୀ ଅବଶ୍ୟ ଏହା ଶୁଣି ଅନନ୍ଦିତା ଓ ଲଜ୍ଜିତା ହେଲେ ତନୁ ମନର ଭାବ ଗୋପନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିକଟରେ ଥିବା ପଦ୍ମଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ଗଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଯେପରି ତ ନାରଦଙ୍କ କଥାରେ ପାର୍ବତୀଙ୍କର ମନୋଯୋଗ ନ ଥିଲା ବୋଲି ପିତା ମାତା ବୁଝିବେ । ଏହି ଭାବ ଗୋପନହିଁ ଅବହିତ୍ଥ ବା ଅବହିତ୍ଥା ।]

ଅବହିତ୍ଥା—ସଂ. ବି. (ଅ+ବହିସ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅ+ଆ)—
Abahitthā
ଅବହିତ୍ଥ (ଦେଖ)
Abahittha (See)

ଅବହୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abahṛuta
୧ । ଅପହୃତ—1. Stolen.
୨ । ବଳପୂର୍ବକ ନିଆଯିବା—2. Seized.
୩ । ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରୁ ପ୍ରତିନିବୃତ୍ତ—
3. Returned from the battle-field.
୪ । ଅର୍ଥ ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ—4. Fined.
୫ । (ଦିଆ ଯାଇଥିବା ବସ୍ତୁ) ଫେରାଇ ନିଆ ଯାଇଥିବା—
5. Taken back.
୬ । ମୂଲ୍ୟଲାଇ ନିଆ ଯିବା (ବନ୍ଧକ ବସ୍ତୁ)—
6. Redeemed (pledge)

ଅବହେଳ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ହେଳ ଧାତୁ=ଅବଜ୍ଞା କରିବା+ଭାବ.ଅ)—
Abahela (ଅବହେଳିତ—ବିଶ)
୧ । ହେଳା; ଅମନୋଯୋଗ; ଅଯତ୍ନ—
1. Neglect; want of care.
୨ । ଉପେକ୍ଷା; ଅନାଦର; ଅବଜ୍ଞା—2. Slight.
୩ । ବେଖାତିର—3. Disregard.
୪ । ଅବଜ୍ଞା; ଅନାସ୍ଥା—4. Ease.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ଶ	ନ

ଅବହେଳନ—ସଂ. ବି. (ଅବ + ହେଳ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Abahelana — ଅବହେଳ (ଦେଖ)
Abahela (See)

ଅବହେଳା—ସଂ. ବି. (ଅବ + ହେଳ ଧାତୁ = ଅବଜ୍ଞା କରିବା + ଭାବ. ଅ + ଆ)—ଅବହେଳ (ଦେଖ)
Abahelā — Abahela (See)

ଅବହେଳାକ୍ରମେ—କ୍ରି. ବିଶ—ଅବହେଳେ (ଦେଖ)
Abahelākrame — Abahele (See)

ଅବହେଳିବା—କ୍ରି. ସକ୍ର. ଅକ୍ରି. (ସଂ. ଅବହେଳ)—
Abahelibā — ଅବଜ୍ଞା କରିବା—
ଅବହେଳାକରା — To disregard; to disdain.
ଅବହିଲାକରେ

ଅବହେଳେ—କ୍ରି. ସକ୍ର. ଅକ୍ରି. ବିଶ—
Abahele — ଅବଲୀଳାକ୍ରମେ; ଅନାୟାସରେ—
ଅବହେଳେ — Easily; with ease.
ହେଳିହେଳି

ଅବା—କ୍ରି. ଅ. (ସଂ. ବା)—୧ । କିମ୍ବା; ଅଥବା—
Abā — 1. Or; whether; either.
ବା
୨ । ଅନ୍ୟଥା; ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ—2. Otherwise.
ଯା
୩ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କି; କ ଅବା—3. What

ବାଣରେ ମୋତେ ଦିବଦିଅ କରିବେ ଯେତେ କ ଦିଅ
କରିବ ଅବା ଭାଇ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧେ ମୁଁ ନ ଦିଅ ।
ରବିବ. ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ।

୪ । (ତର୍କାର୍ଥ) ସମ୍ଭବତଃ; କେଜାଣି; କଦାଚିତ—
4. Perhaps.

ସବୁ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଅଛି ଅବା ମୁହିଁ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଅଶ ।

ଅବାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅବାତ)—ବାୟୁ ଶୂନ୍ୟ—
Abāi — Airless
ଅବାୟୁ
ଅବାତୀ

ଅବାର ବରେ ବାର ବରେ, କୋଠ ପ୍ରକାଶିବ ନବେଳେ ।
ପ୍ରାଚୀ—ନିର୍ଭୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଅବାଇଜ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ; ସଂ. ଅ + ସାର୍ଯ୍ୟ)—
Abāija — ୧ । ଜାରଜ; ବେଧଶିଲ୍ପ—1. Bastard.
ବେଜନ୍ମା
୨ । ଦୁଷ୍ଟ—2. Wicked.
ଆବାରା

ଅବାଇମଣ୍ଡଳ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅବାତ + ମଣ୍ଡଳ)—
Abāimaṇḍala — ୧ । ବାୟୁଶୂନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ—
1. Airless tract.
୨ । ଅକାଶ; ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳ—2. The void.

ଗାଉଥି ଛନ୍ଦ ଫିଟାଇବ, ଅବାଇମଣ୍ଡଳ ଭେଦିବ ।
ପ୍ରାଚୀ—ନିର୍ଭୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଅବାଏବସ୍ତ—କ୍ରି. ବି—ଅବାବସ୍ତ (ଦେଖ)
Abāebast — Abābast (See)

ଅବାକ୍—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ = ନାହିଁ + ବାକ୍ = ବାକ୍ୟ)—
Abāk — ୧ । ନିର୍ବାକ୍; ବାକ୍ୟହୀନ; ମୂକ—1 Mute; dumb.
୨ । ବାକ୍ଶକ୍ତିରହିତ; ଯାହା ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରେ ନାହିଁ—
2. Speechless.
୩ । (ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ମୁହଁରୁ କ ବାହାରେ ବୋଲି)—ବିସ୍ମିତ; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—
3. Astonished.
୪ । ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟବିମୂଢ—
4. Dumbfounded; struck dumb.

ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଅଧୋମୁଖ ହୋଇ—
1. With face downwards.
୨ । ତଳଅଡ଼କୁ—2. Downwards.
୩ । ଅଧଃ—3. Down.
୪ । ନିମ୍ନକୁ—4. Low.
୫ । ଦକ୍ଷିଣଦିଗକୁ—5. Towards the south.

ଅବାକ୍‌ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (ଅବାକ୍ + ଜ୍ଞାନ)—ଅବଜ୍ଞା—
Abākjñāna — Disrespect.

ଅବାକ୍‌ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ଅବାକ୍ = ତଳ ଅଡ଼କୁ + ପୁଷ୍ପ; ଯାହାର)—
Abākpushpa — (ଏଥିର ଫୁଲ ତଳକୁ ମୁହଁ କରି ଫୁଟିଥାଏ)—
୧ । ପାନମହୁରି (ଦେଖ)
1. Pānamahuri (See)
୨ । ସଉପ (ଦେଖ)
2. Saupa (See)
୩ । ଗୁଗୁଚିଆ (ଦେଖ)
3. Guguchiā (See)
୪ । ହେମପୁଷ୍ପୀ (ଦେଖ)
4. Hemapushpī (See)

ଅବାକ୍‌ପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବି. (ଅବାକ୍ ପୁଷ୍ପ + ଈ)—ଅବାକ୍‌ପୁଷ୍ପ (ଦେଖ)
Abākpushpī — Abākpushpa (See)

ଅବାକ୍‌ଶାଖ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଅବାକ୍=ତଳକୁ + ଶାଖା)—
Abākśākha — ଯାହାର ଡାଳ ତଳକୁ ଓହଳି ଥାଏ—
With drooping boughs.

ସଂ. ବି.—ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—The sacred fig tree.

ଅବାକ୍‌ଶିରଃ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବାକ୍ = ତଳକୁ + ଶିରସ = ମୁଣ୍ଡ,
Abākśirāḥ — ଅବାକ୍ ଶିରସ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
୧ । ଅବାକ୍‌ମୁଖ; ଘୋଡାମୁହାଁ; ଲଜ୍ଜାରେ ନତମସ୍ତକ; ଲଜ୍ଜା-ଯୋଗୁଁ ଯେ ତଳକୁ ମୁହଁକରେ—
1. Looking downwards; with the head drooping; crestfallen.
୨ । ଦକ୍ଷିଣଅଡ଼କୁ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ଥିବା—
2. With head turned southwards.

ଅବାକର—ସଂ. ବି. (ଅବ + ଆକର)—ମୁଦ୍ରାଶାଳା—
Abākara — Mint (Apte).

ଅବାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ = ଅବନତ + ଅକ୍ଷ = ଚକ୍ଷୁ)—
Abāksha — ଅବଲୋକକ; ରକ୍ଷକ—
A guardian; keeper (Apte)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଯୌଗିକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଟ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଟ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଭିବନ୍ଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭିବନ୍ଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅବାଗ—ଦେ. ବି—୧ । ଅସୁବିଧା; ଅଢ଼ଳ—
Abāga 1. Inconvenient position.
ଅସୁବିଧା ୨ । ବେବାଗ; ବେକାବୁ; ଅନାୟତ୍ତ ଅବସ୍ଥା—
ବେବାଗ 2. A state over which a person has no control.
୩ । ଅନିୟମ; ଅଶୃଙ୍ଖଳା—
3. Want of system or method.

ଅବାଗି—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅଣାଡ଼ୁଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)
Abāgi 1. Clumsy (person.)
ଆକବୁଟେ ୨ । ଅଶୃଙ୍ଖଳ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
ଅନିୟମ 2. Unsystematic; unmethodical.
୩ । ଏକବାଗିଆ; ଏକଜିଦିଆ—
3. Headstrong; obstinate.
୪ । ଯାହାକୁ ବାଗ ବା ବସକୁ ଅଣା ଯାଇ ନ ପାରେ—
4. Uncontrollable.
୫ । ଅସୁବିଧାଜନକ (ବିଶେଷ)—5 Inconvenient.
୬ । ଗୋଳମାଳିଆ (ବିଶେଷ)—6. Confused.

ଅବାଗିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବାଗି (ଦେଖ)
Abāgiā Abāgi (See)

ଅବାଗେଇ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବାଗି (ଦେଖ)
Abāgeī Abāgi (See)

ଅବାଗେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଅଢ଼ଳରେ; ଅଣ୍ଟଛରେ ପଡ଼—
Abāge 1 Under queer circumstances.
ବାଗେପଡ଼େ ୨ । ଅନନ୍ୟୋପାୟ ଅବସ୍ଥାରେ—
ଅକଢ଼ମେ 2. Having no other alternative.

ଅବାଗ୍ର—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ=ଅବନତ; ନମ୍ର+ଅଗ୍ର=ମସ୍ତକ;
Abāgra ଯାହାର)—ଅବନତ ମସ୍ତକ; ଅଧୋମୁଖ—With
(ଅବାଗ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) head bent down; stooping.

ଅବାଙ୍ମୁଖ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବାକ୍=ନିମ୍ନକୁ; ଦକ୍ଷିଣକୁ+
Abāṅmukha ମୁଖ)—୧ । ଅଧୋମୁଖ—
(ଅବାଙ୍ମୁଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. With the head drooping
୨ । ଦକ୍ଷିଣଅଡ଼କୁ ମୁହଁ ଉଲଟାଇଥିବା—2. Facing south

ଅବାଚ୍—ସଂ. ଅ (ଅବ+ଅଚ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—୧ । ତଳଅଡ଼କୁ—
Abāch 1. Downwards.
୨ । ଦକ୍ଷିଣଦିଗକୁ—2. Southwards.
୩ । ତଳଅଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି—3. Headlong.

ଅବାଚିକା—ଦେ. ବି. (ଅଧୁନିକ ଭୂଗୋଳଘଟିତ)—(ଅବାଚ୍=
Abāchikā ଦକ୍ଷିଣଦିଗ+ଇକ+ଆ)—ଭୂମେରୁ ପ୍ରଦେଶ;
ଅବାଚିକା ଦକ୍ଷିଣମେରୁର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଦେଶ—
ଅବାଚିକା Antarctica.
ଉତ୍ତରିକା } ବିପରୀତ
Arctica }

ଅବାଚୀ—ସଂ. ବି (ଅବାଚ୍=ଦକ୍ଷିଣଦିଗ+ଈ)—୧ । ଦକ୍ଷିଣଦିଗ—
Abāchī 1 The south.
୨ । ଅଧୋଦିଗ—2. The antipodes.

ଅବାଚୀନ—ସଂ. ବିଶ (ଅବାଚ୍+ଇନ)—୧ । ଦକ୍ଷିଣଦିଗସ୍ଥ—
Abāchīna 1. Southern.
(ଅବାଚୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିମ୍ନଦିଗର—2. Downward.
୩ । ନିମ୍ନଅଡ଼କୁ ଗତି କରୁଥିବା—
3 Downward; headlong.
୪ । ନିମ୍ନଦିଗକୁ ଯାଇଥିବା—4. Gone down.

ଅବାଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ୧ । (ଅ+ବଚ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ମ. ଯ)—
Abāchya ଅକଥ୍ୟ; ଅବକ୍ତବ୍ୟ—
1. Unspeakable; unutterable.
୨ । (ଅବାଚ୍=ଦକ୍ଷିଣଦିଗ+ସମ୍ବନ୍ଧ. ଯ)—ଦକ୍ଷିଣଦେଶୀୟ—
2. Southern.
ସଂ. ବି—୧ । ଦୁର୍ବାକ୍ୟ—1. Bad words.
୨ । ଅଶ୍ଳୀଳ ବାକ୍ୟ—2. Obscene speech.
୩ । ନିନ୍ଦା—3. Blame.

ଅବାଚ୍ୟବାଦ—ସଂ. ବି. (ଅବାଚ୍ୟ+ବାଦ)—ନିନ୍ଦାବାଦ; ଗାଳି—
Abāchyabāda Libel; calling of names; slander

ଅବାଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଅବାଜ୍)—ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନି; ନାଦ—
Abāj Sound.
ଆବାଜ [ଭୁଲ ସଂ. ଅବାଦ୍ୟ=ପ୍ରା.ଅବାଜ]
ଆୱାଜ

ଅବାଟ—ଦେ. ବି—ଅପଥ (ଦେଖ)
Abāṭa Apatha (See)
ବେପଥ
ବେରାସ୍ତା

ଅବାର୍ଡ଼—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଅବାଚ୍ୟ)—୧ । ଅପରୋକ୍ଷ; ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ—
Abārḍa 1. Perceptible; visible.
୨ । ଅବକ୍ତବ୍ୟ—
2. Unspeakable; inexpressible.
ଦେଖିବାର କଳା ଅଛି ଯିଏ ଯେ ଅବାଡ଼—ପ୍ରାଚୀ, ବୁଦ୍ଧଭକ୍ତିଗୀତା
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶ—ଅବୁଝ ହୋଇ ଚଞ୍ଚଳ କଥା ନ କହୁ
କାନ୍ଦୁଥିବା (ପିଲା)—(child) Crying crossly.

ଅବାର୍ଡ଼ଜ୍ୟୋତି—ପ୍ରା. ବିଶ—ଶୂନ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସାଧନ
Abārḍajyoti କରିବା ଜ୍ୟୋତି—An invisible light which mystics strive to see.
ଛିଡ଼ା ଯେ ଅବାଡ଼ଜ୍ୟୋତ କରନ୍ତି ସାଧକ—ପ୍ରାଚୀ, ବୁଦ୍ଧଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଅବାର୍ଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—ବାଡ଼ିଆ ବା ପିଟା ହୋଇ ନ ଥିବା—
Abārḍiā Unbeaten.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଜ	ଲ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ଷ	ଗ୍ଧ	ଭ୍ୟ	●	ନ୍ଦ

ଅବାଡ଼ୁଅ—ବେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅବିବାହିତ)-ଅବିବାହିତ—
Abārdua Unmarried.
अविवाहित
अनवयाहा

ଅବାଡ଼ୁଆ—ବେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବାଡ଼ୁଅ (ଦେଖ)
Abārduā Abārdua (See)

ଅବାଣି—ବେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାଣି ବା ସୂତା କାଟିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ନୁହେ—
Abāṇi 1. (a person) Not accustomed to spinning thread.

ଅବାଣି ବାଟରେ ଘୋଟ, ଠାଏ ଖଡ଼ ଠାଏ ଘୋଟ—ଚଳ ।

୨ । ଯେଉଁ ବାଛୁର ଠାରେ ବାଣି ବା ତାତ୍ତା ଲୁହାର ଦାଗ ଦିଆ ଯାଇ ନାହିଁ—2. (a calf) Which has not been marked or seared with hot iron.

ଅବାଣିଆଁ—ବେ. ବିଶ.—ଅବାଣି (ଦେଖ)
Abāṇiāṁ Abāṇi (See)

ଅବାତ—ସଂ. ବିଶ (ଅ=ନାହିଁ+ବାତ=ବାୟୁ, ଯହିଁରେ)—
Abāta ୧ । ନିବାତ; ବାୟୁଶୂନ୍ୟ—
1. Windless; airless.

୨ । ଯାହା ବାୟୁଦ୍ୱାରା ବିଚଳିତ ନୁହେ—
2. Not shaken by the wind.

ଅବାଦ୍—ବେ. ବି—ଅବାଦ୍ (ଦେଖ)
Abād Ābād (See)

ଅବାଦ—ସଂ. ବି (ଅ+ବାଦ)—୧ । ଅପାଳନୀୟ ବାକ୍ୟ—
Abāda 1. Order which need not be carried out.

୨ । ଅପ୍ରାମାଣ୍ୟ ବାକ୍ୟ—2. Unauthoritative saying.

ଅବାଧ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ବାଧା; ଯହିଁରେ ବା ଯାହାର)—୧ । ବାଧାଶୂନ୍ୟ; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଶୂନ୍ୟ—
Abādha 1. Unobstructed; unimpeded.

୨ । ସ୍ୱାଧୀନ—2. Free.

୩ । ଅନାୟାସ; ସହଜ—3. Easy.

୪ । ପୀଡ଼ାଶୂନ୍ୟ—4. Free from oppression.

ଅବାଧଗତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଯେଉଁ ଗତିକୁ କେହି ବାଧା ଦିଏ ନାହିଁ—Unobstructed motion; free passage.
Abādhagati

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଗତିକୁ କେହି ବାଧା ଦିଏ ନାହିଁ—Free to come and go.

ଅବାଧପ୍ରବେଶ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବିନା ବାଧାରେ ପଶିବା—Free access; free admission to a place.
Abādhaprabeśa

ଅବାଧବାଣିଜ୍ୟ—ବେ. ବି (କର୍ମଧା; ଅବାଧ+ବାଣିଜ୍ୟ; ଅଯୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ)—ବିନା ଶୁଳ୍କରେ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବାର ପ୍ରଥା—Free trade; freedom of merchandise from duty.
Abādhabāṇijya
अबाधवणिज्य
अबाधवाणिज्य

ଅବାଧରେ—ବେ. କ୍ରି.ବିଶ—୧ । ଅନାୟାସରେ; ସହଜରେ—
Abādhare 1. Easily.
अबाधे
आजादी से

୨ । ନିର୍ବିଘ୍ନରେ—2. Without impediment or obstruction.

୩ । ସ୍ୱାଧୀନଭାବରେ—3. Freely.

ଅବାଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବାଧ୍ୟ)—୧ । ଅବଶୀଭୂତ—
Abādhya 1. Uncontrolled.
(ଅବାଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅବାଧ୍ୟତା—ବି)

୨ । ଅମାନିଆଁ, ଚେଡ଼ା—
2. Insubordinate.

୩ । ଅବଜ୍ଞାକାରୀ; ଅଜ୍ଞାଲଙ୍ଘନକାରୀ—
3. Recalcitrant; disobedient.

ଅବାଧ୍ୟତା—ସଂ. ବି (ଅବାଧ+ଭାବ. ତା)—୧ । ଅମାନିଆଁପଣ—
Abādhyata 1. Insubordination.

୨ । ଅଜ୍ଞାଲଙ୍ଘନ—2. Disobedience

ଅବାନ୍ତର—ସଂ. ବିଶ (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଅବ=ଗତ+ଅନ୍ତର=ମଧ୍ୟ, ଯାହାର)—୧ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବା ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ—
Abāntara 1 Intermediate; situated between two things.

୨ । ଅନ୍ତଃପାତୀ—2. Included in.

୩ । ଅପ୍ରଧାନ—3. Secondary.

୪ । ପ୍ରଧାନ ବସ୍ତୁର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ—
4. Subsidiary; subordinate.

୫ । ସମ୍ପର୍କରହିତ—5. Unconnected.

୬ । ଅନୁସଙ୍ଗିକ—6. Concomitant; incidental.

୭ । ଅଧିକା—7. Supernumerary.

୮ । ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ; ମୂଳ ପ୍ରସଙ୍ଗର ବହିର୍ଭୂତ—
8. Irrelevant; having no direct bearing on the original topic.

ବେ. କ୍ରି.ବିଶ—୧ । ପ୍ରସଙ୍ଗର ବହିର୍ଭୂତରୂପେ—
1 Incidentally; by the bye.

ଏହିପରି ଚଳ ସ୍ଥାନ ଦିଗ,ଦେଶ,ଦ୍ୱିପ ଆଦି ଅବାନ୍ତରେ ।
ଦିଗ୍ବିଜୟ. ବିଦ୍ୟାଦ—୩୨ ।

ଅବାନ୍ତର ୨ । ଅଧିକନ୍ତୁ—2. Moreover.

ବେଜଗଳ ବେ. ବି.—୧ । ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଗପ; ବାଜେ କଥା—
1. Irrelevant talk.

୨ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ ପ୍ରଳାପ—2 Raving.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଘୃଣାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉକ୍ତା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ୱୈତ' ଦେଖିବେ ।

ଅବାନ୍ଧବ—ସଂ.ବିଶ.ପୁଂ (ଅ=ନାହିଁ+ବାନ୍ଧବ; ଯାହାର)—ବନ୍ଧୁଶୂନ୍ୟ—ମିତ୍ରଶୂନ୍ୟ—Friendless.
Abāndhaba
(ଅବାନ୍ଧବା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅବାପିତ—ସଂ.ବିଶ—୧ । (ଅ+ବପ୍.ଧାତୁ ଣିଚ.ବାପିଧାତୁ+କର୍ମ.ତ)-
Abāpita ବୁଣା ଯାଇ ନ ଥିବା—1. Not sown.
୨ । କଟା ଯାଇ ନ ଥିବା (କେଶ)—
2. Uncut; unshorn (hair)
୩ । (ଅବ+ଅପଧାତୁ ଣିଚ, ଅପିଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
ପୁନଃ ପ୍ରାପିତ—3. Caused to be recovered or regained.
୪ । ଅଧିଗମିତ—4. Caused to be attained.

ଅବାପ୍ତ—ସଂ. ବିଶ (ଅବ+ଆପ୍ ଧାତୁ=ପାଇବା+କର୍ମ. ତ)—
Abāpta ୧ । ପ୍ରାପ୍ତ—1. Got; obtained.
(ଅବାପ୍ତି—ବି) ୨ । ପୁନଃପ୍ରାପ୍ତ—
2. Recovered; regained.

ଅବାବ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)ବି.—ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ—
Abāb A sect of cowherds in Sambalpur.

ଅବାବଟ—ସଂ. ବି.ପୁଂ—୧ । ଶୂଦ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱାମୀ ଔରସରେ ଜାତ ସନ୍ତାନ—1. The son of a Śūdra woman by any man of the same caste other than her first husband (Apte)

ଅବାବସ୍ତ୍—ଦେ. ବି— ଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତିମାନ ଚଳନ୍ତି ଜାଏଦାଦ୍—
Abābast The movables.
ବାକିଛୁ
ଉଠାଉଘର

ଅବାବି—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଉତ୍ପାତ; ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ—
Abābi 1. Sudden.
ହଠାତ ୨ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ—
ଅଚାନକ 2. Unexpected.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ହଠାତ୍—1. Suddenly.
୨ ।.ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତରୂପେ—
2. Unexpectedly.

ଅବାବିମଣ୍ଡଳ—ଦେ. ପଦ୍ୟ.ବି. (ସଂ. ଅବାତମଣ୍ଡଳ)—
Abābimaṇḍala ୧ । ଅବାୟୁମଣ୍ଡଳ; ବାୟୁବିହୀନ ମଣ୍ଡଳ—
2. Airless region.
ଅବାତମଣ୍ଡଳ ଅଞ୍ଚଳ, ସେ ନିଆ ଆଉଟ ଓ ବାର ।
ଯୋଗ୍ୟ—ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ଚ୍ଛଳତା ।

ଅବାବୁଅ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଅଜ୍ଞାତ ପିତୃକ; ଅଣବାବୁଅ; ଯାହାର ପିତା ଅଜ୍ଞାତ; ଜାରଜ—
Abābuā Bastard.
ବେଧୋ
ହାରାମ୍ଜାଦା

ଅବାୟେ—ଦେ. କ୍ରି.ବିଶ—୧ । ପବନ ନ ଥିଲାବେଳେ;
Abāye ବିନା ବାୟୁରେ—
1. Without any wind
ସୂର୍ଯ୍ୟବାୟୁରେ— ବିନ୍ଦୁ ନଗର
ଅବାୟେ ପଡ଼ିଲ ଘଟ ।
ପ୍ରାଚୀ, ଉଦ୍ଦଣ୍ଡଶ୍ରେ—

ଅବାର—ସଂ. ବି (ଅ+ବୃ ଧାତୁ=ବାରଣକରିବା+ଅ)—
Abāra ୧ । (କଥକର) ନଦୀର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ତୀର; ନଦୀର ଏହି ପାଖ—
1. This side of the river; the nearer shore of a river (with reference to the speaker)
୨ । ନଦୀର ଅପର ତଟ—
2. The other or opposite shore of a river,
ସଂ. ବିଶ—ଅବାରଣୀୟ, ଅବାର୍ଯ୍ୟ—
Inevitable; unavoidable.
ଦେ.ବି—(ସଂ.ଅବାରଣ)—୧ । ବାରଣ ବା ନିଷେଧର ଅଭାବ—
1. Not preventing or warding off.
୨ । (ଅ+ବାର)—ଅଶୁଭ ବାର ବା ଦିନ—(ଯଥା—ଯେଉଁ ବାରରେ ଖିଅର ଅବ ଦେବା ନିଷିଦ୍ଧ ।)
2. Inauspicious week day.
୩ । ଯେଉଁ ବାରରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହାଟ ଅଦର ପାଇ ନଥାଏ—
3. Not a market-day; a wrong week day (e.g. when there is no market)
ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅବାରିତ)
୧ । ଅବାରିତ—1. Unprevented.
୨ । ଅବାଧ—2. Free; unrestricted.

ଅବାରକ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅବାରଣୀୟ)—
Abāraka ଅବାରଣୀୟ; ଅବାର୍ଯ୍ୟ—
That which can not be prevented or withheld.
(ଯଥା—ଅବାରକ ଶର ।)

ଅବାରଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅବାରଣ)—
Abāraja ୧ । ଅବାରଣ (ଦେଖ)
ଏକାକାର 1. Abāraṇa (See)
ଅବାରଣ ୨ । (ଜାତି ବା ବର୍ଣ୍ଣାଦିର) ପ୍ରଭେଦରାହିତ୍ୟ—
2. Want of distinction.
(e.g. of caste)
ଦେ. ବିଶ—୧ । ପ୍ରଭେଦରହିତ—
1. Observing no distinction.
୨ । (ସଂ. ଅବାର୍ଯ୍ୟ) ଅବାରଣୀୟ; ଅବାର୍ଯ୍ୟ—
2. Unavoidable.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ବର୍ଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	୧	ନ୍ଦ

ଅବାରଣ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବାରଣ)—
Abāraṇa ବାରଣର ଅଭାବ; ନିଷେଧର ଅଭାବ—
ଅବାରଣୀୟ } ବିଣ Not warding off; not preventing; absence of prohibition.
ଅବାର୍ଯ୍ୟ }
ବେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଅବାରଣୀୟ)—ଅବାରଣୀୟ; ଯାହାକୁ ବାରଣ କରି ଯାଇ ନ ଯାଏ—
1. Irremediable; unpreventible.
୨ । ଅବାଧ—2. Unrestricted; free
ଅବାରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବାରଣୀୟ)—
Abāraṇīya ୧ । ଯାହାକୁ ବାରଣ କରି ଯାଇ ନ ଯାଏ—
1. Unpreventible; irresistible.
୨ । ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ—
2. Unavoidable; irremediable.
୩ । ଯାହାକୁ ବାଧା ଦିଆ ଯାଇ ନ ଯାଏ (ଯଥା—ପ୍ରବଳ ଶତ୍ରୁ; ମହାମାରୀ ରୋଗ)—
3. That which can not be warded off.
୪ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଅସାଧ୍ୟ (ରୋଗ)—
4. Incurable (disease).
ସଂ. ବି—ଅସାଧ୍ୟ ରୋଗ (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Incurable disease.
[ଦ୍ର—ସୁଶ୍ରୁତ ଅନୁସାରେ ବାତ, ପ୍ରମେହ, କୁଷ୍ଠ, ଅର୍ଶ, ଭଗନ୍ଦର, ଅଶ୍ମରୀ, ମୂତ୍ରଗର୍ଭ ଓ ଉଦରରୋଗ ଏହି ଆଠଗୋଟି ରୋଗ ଅବାରଣୀୟ । ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
ଅବାରିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ବାରିତ)—
Abārita ୧ । ଅନିବାରିତ; ଯାହାକୁ ବାରଣ କରି ଯାଇ ନାହିଁ—
1. Not prevented.
୨ । ଅପ୍ରତିବିଧ; ମୁକ୍ତ—2. Open.
୩ । ବାଧାଶୂନ୍ୟ; ଅବାଧ—3. Free; unobstructed
୪ । ଅରୁଦ୍ଧ—4. Unrestrained.
୫ । ଯେଉଁଠାକୁ ସିବାକୁ କାହାକୁ ବାରଣ ନାହିଁ—
5. Open to all and sundry; to which all are freely admitted.
ଅବାରିତଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅବାରିତ+ଦ୍ୱାର)—ମୁକ୍ତଦ୍ୱାର; ମେଲାଦୁଆର—Open door.
Abāritadwāra
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯେଉଁ ଘରର ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ ନ ଥାଏ—1. (a house) Having the doors open.
୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କର ଅବାଧ ଗତି ଅଛି—
2. Freely accessible to the public; free of admission.
ଅବାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବୃ ଧାତୁ. ଣିଚ, ବାରି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Abārjya ଅବାରଣୀୟ (ଦେଖ)—Abāraṇīya ('See)

ଅବାର୍ଯ୍ୟଗତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅବାର୍ଯ୍ୟ+ଗତି)—ଯେଉଁ ଗତିକୁ
Abārjyagati କେହି ବାଧା ଦେଇ ନ ପାରେ—
Irresistible motion.
ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଗତିକୁ କେହି ବାଧା ଦେଇ ନ ପାରେ—Irresistible in motion.
ଅବାଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅ+ବାଳ)—
Abāluā ୧ । କେଶଶୂନ୍ୟ—1 Hairless.
କେଶହୀନ ୨ । ଟାଙ୍ଗଶୂନ୍ୟ—2. Bald.
କେଶହୀନ ୩ । ଲୋମଶୂନ୍ୟ—3. Having no fur.
ଅବାସ—ସଂ ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବାସ)—ବାସଶୂନ୍ୟ; ଯାହାର ବାସସ୍ଥାନ ନାହିଁ—Homeless.
Abāsa
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ବାସସ୍;ଅବାସଃ)—ବସ୍ତ୍ରଶୂନ୍ୟ—
Naked; unclothed.
ଅବାସା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବାସସ୍ ୧ମା ୧ବ.)—
Abāsā ୧ । ବସ୍ତ୍ରଶୂନ୍ୟ—1. Unclothed.
୨ । ନଗ୍ନ—2. Naked.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ବୁଦ୍ଧ ଦେବ—A name of the Buddha
ଅବାସ୍ତବ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ବାସ୍ତବ)—୧ । ଅପ୍ରକୃତ—
Abāstaba 1. Not genuine; unreal; not actual.
୨ । ଅମୂଳକ—2. Having no foundation.
୩ । ଅସତ୍ୟ—3. Not true.
୪ । ଅଯଥାର୍ଥ—4. Not correct.
୫ । କାଳ୍ପନିକ—5. Imaginary.
୬ । ଭ୍ରମାତ୍ମକ—6. Mistaken.
୭ । ଅଯୌକ୍ତିକ—7. Unreasonable.
୮ । (ଅ+ବସ୍ତୁ+ଅ)—ଅବସ୍ତୁସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
8. Relating to non-entity.
ଅବାସ୍ତବିକ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ବାସ୍ତବିକ)—ଅବାସ୍ତବ (ଦେଖ)
Abāstabika Abāstaba (See)
ଅବାହନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ଓ. ବହ ଧାତୁ)—
Abāhan ଅମଣିଆଁ (ଗରୁ)—Unbroken; untrained.
ଅବାହନ୍ ବଛା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅମଣିଆଁ ବାଛୁରୀ—
Abāhan bachhā Unbroken steer.
ଅବାହନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବାହନ)—ଯାହାର ବାହନ
Abāhana ନାହିଁ—Having no conveyance.
ଅବି—ସଂ. ବି. (ଅବ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+ଇ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Abi 1. The sun.
୨ । ଅର୍କଗଛ (ଦେଖ)
2. (a plant) Arka (See)
୩ । ମେଷ; ମେଣ୍ଢା—3. Sheep.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଛେଳି—4. Goat.

୫ । ପର୍ବତ—5. Mountain.

୬ । ମୂଷିକ—6. Mouse.

ଅବିଅଜରେ—ପ୍ରା. କ୍ରି. ବିଶ (ସଂ. ଅବ୍ୟାଜ)—୧ । ବିନା କାରଣରେ—
Abiājare 1. Without any reason.
ଅବ୍ୟାଜେତେ ୨ । ବୃଥାରେ—2. In vain.
ମାହକ

ଅବିଆଣ—ପ୍ରା. ବି.—ହୀନଜନ୍ମ; ନିମ୍ନତ ଜନ୍ମ—
Abiāṇa Low or mean birth.
ହୀନଜନ୍ମ

ଅବିଆଣୀ—ପ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବିଶେଷତଃ ଗାଈ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବିଶେଷଣ-
Abiāṇī ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଫଳ ଯାଇ ନଥିବା; ପ୍ରସବ କରି ନ ଥିବା (ଗାଈ)—1. (a cow) Which has not yet borne young.

୨ । ଅଫଳନ୍ତି; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷରେ ଫଳ ଧରି ନାହିଁ —
2. (a tree) Which has not yet borne fruit.

୩ । ବନ୍ଧ୍ୟା; ବାଞ୍ଜ—3. Barren.

ଅବିକତ୍ଥନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ=ନାହିଁ+ବିକତ୍ଥନ=ଅସ୍ପୃଶ୍ଲାଘା
Abikatthana ଯାହାର)—୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ଲାଘାରହିତ—
(ଅବିକତ୍ଥନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not boastful.

୨ । ନିରହଙ୍କାର—2. Free from pride.

ଅବିକଳ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିକଳ=ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ)—
Abikala ୧ । ଅଖଣ୍ଡିତ—1. Unmutilated.
ଅବିକଳ ୨ । ଯାହା ଅଙ୍ଗହୀନ ନୁହେ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Whole.
ଅବିକଳ ୩ । ଅବିକୃତ—3. Genuine; true.

୪ । ଠିକ୍; ଯେପରି ଥିଲା ସେହିପରି—4. Exact

୫ । ଅବ୍ୟାକୁଳ; ଶାନ୍ତ—5. Not agitated; calm.

୬ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—6. Full; complete.

୭ । ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ—7. Unmodified.

୮ । ସର୍ବାଂଶରୂପେ ମେଳ ହୋଇଥିବା—
8. Tallying in all respects.

ଦେ. ବିଶ—ଅସ୍ତ୍ରତ—Not frightened.

ଅଷ୍ଟର ସୋଡ଼ାମାନେ ହେଟାକୁ ଯୁଡ଼ିବାକ
ଚରନ୍ତୁଛନ୍ତି ପିଲା ହୋଇ ଅବିକଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବସ୍ତ ।

ଦେ. କ୍ରି.ବିଶ—୧ । ଅବିକୃତ ଭାବରେ; ଠିକ୍—
1. Exactly.

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—2. In all respects.

ଅନ୍ତରେ ବନ୍ଦ୍ରଥିନ ଅବିକଳ । ଦୀନାନାଥ ।

ଅବିକଳ ନକଲ—ଦେ. ବି. (ଓ. ଅବିକଳ+ଆ. ନକ)—
Abikala nakala ୧ । ଅବିକୃତ ଅନୁକୃତି—
ଅବିକଳ ନକଲ 1. Exact or true copy.
ଅବିକଳ ନକଲ ୨ । ଠିକ୍ ପ୍ରତିଲିପି—2. Word for word copy; verbatim copy.

ଅବିକଳ୍ପ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ବିକଳ୍ପ)—
Abikalpa ୧ । ଯାହାର ବିକଳ୍ପ ବା ଅନ୍ୟ ରୂପ ନାହିଁ—
1. Having no alternative; not optional.

୨ । ନିଃସନ୍ଦେହ—2. Doubtless.

୩ । ନିଶ୍ଚିତ—3. Certain.

ଅବିକଳ୍ପ ସମାଧି—ସଂ. ବି. (ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର)—ବେଦଜ୍ଞାନରହିତ ସମାଧି;
Abikalpa samādhi ଜ୍ଞାତୃଜ୍ଞେୟତା ବେଦଶୂନ୍ୟ ଧ୍ୟାନ; ଏକାଗ୍ର; ଯୋଗଧ୍ୟାନ; ନିର୍ବିକଳ୍ପ ସମାଧି—
Absorption; concentrated meditation.

ଅବିକା—ପ୍ରାଦେ. (କ୍ରିଟ) ଅ. (ଅ. ଅବ୍ଦ)—୧ । ବର୍ତ୍ତମାନ—
Abikā 1. Now; at present.

୨ । ଏହିଲଗେ—2. Just now; immediately.

ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅବିକ୍ରୀତ)—ଅବିକ୍ରୀତ—Unsold.

(ଯଥା—ତୁମେ ନ ନେଲେ ମୋ ଜିନିଷ ଅବିକା ରହିବ ନାହିଁ ।)

ଅବିକାର—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ବିକାର)—
Abikāra ୧ । ନିର୍ବିକାର; ଘୃଣାରହିତ—
(ଅବିକାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having no aversion.

୨ । ଅବିକୃତ; ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ; ସ୍ଥିର—2. Unchanged.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—3. Faultless.

୪ । ଯାହାର ବିକାର ବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ—
4. Changeless.

ସଂ. ବି—୧ । ପ୍ରାକୃତିକ ଅବସ୍ଥା—
1 Natural condition.

୨ । ବିକାର ବା ପରିବର୍ତ୍ତନର ଅଭାବ—
2. Absence of change,

୩ । ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ଅବସ୍ଥା—3. Unchanged state.

୪ । ଘୃଣାରହିତତ୍ୱ—4. Freedom from abhorrence.

ଅବିକାରିଆ—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅବିକାର)—
Abikāriā ଯାହାର ଘୃଣା ନାହିଁ; ନିର୍ବିକାର—
ବିକାରହୀନ Free from abhorrence or aversion.
ବିକାରହୀନ

ଅବିକାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅବିକାର+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Abikārī ନିର୍ବିକାର; ଘୃଣାରହିତ—
(ଅବିକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Free from aversion.

ଅବିକାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିକାର୍ଯ୍ୟ)—
Abikārjya ୧ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ—1. Unchangeable.

୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2 Permanent; constant.

ଅବିକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିକୃତ)—
Abikruta ୧ । ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ—1. Unchanged.
(ଅବିକୃତ—ବି) ୨ । ଅବିକାର (ଦେଖ)
2 Abikāra (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚ୍ଛାଖର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଶ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଘ	ଷ	ଗ୍ଧ	ଲ୍ଲ	●	ନ୍ଦ

୩ । ଅମିଶ୍ର; ଖାଦି—3. Unadulterated; unalloyed

୪ । ଅରୁଗ୍ନ—4. Not diseased.

୫ । ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟରହିତ—5. Calm; unmoving.

୬ । ଯାହା ନଷ୍ଟ ବା ଖରାପ ହୋଇ ନାହିଁ—
6. Not deteriorated.

ଅବିକୃତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ବିକୃତି=ବିକାର)—
Abikṛuti ୧ । ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ଅବସ୍ଥା—
1. Unchanged condition.

୨ । ରୋଗଶୂନ୍ୟତା—2. Freedom from disease.

୩ । (ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ) ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜ ଓ ତମ ଗୁଣମାନଙ୍କର ସମୀକରଣ ବା ସମତା—3. (Sānkhya philosophy) Equipollence or equilibrium of all passions or feelings.

ଅବିକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ବିକ୍ରାନ୍ତ)—
Abikrānta ୧ । ଅତୁଳନୀୟ; (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
(ଅବିକ୍ରାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Matchless.

୨ । ଦୁର୍ବଳ; କମ୍‌ଜୋର (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Weak.

ଅବିକ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବିକ୍ରୟ)—
Abikriya ଅବିକୃତ (ଦେଖ)
(ଅବିକ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Abikṛuta (See)

ଅବିକ୍ରେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବିକ୍ରେୟ)—
Abikreya ୧ । ଯାହାକୁ ବିକି କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
1. Unsalable.

୨ । ଯାହା ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ନୁହେ—
2. Not intended to be sold.

ଅବିକ୍ଲବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ବିକ୍ଲବ)—
Abikḷaba ୧ । ବୈକ୍ଲବ୍ୟରହିତ; ଅବ୍ୟାକୁଳିତ—
(ଅବିକ୍ଲବା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not agitated; not bewildered.

୨ । ପ୍ରଶାନ୍ତ; ସ୍ଥିର—2. Calm; serene.

ଅବିକ୍ଷତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବିକ୍ଷତ)—
Abikshata ୧ । ଅକ୍ଷତ—1. Unwounded.

୨ । ଅନାହତ—2. Unhurt.

୩ । ଅଖଣ୍ଡିତ; ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Whole; not mutilated.

ଅବିକ୍ଷିପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବିକ୍ଷିପ୍ତ)—
Abikshipta ୧ । ଅଚଞ୍ଚଳ; ସ୍ଥିର—
(ଅବିକ୍ଷେପ—ବି) 1. Calm; not agitated.

୨ । ଅବିସ୍ତୃତ—2. Not spread.

୩ । ଯାହା ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲି ହୋଇ ଯାଇ ନାହିଁ—
3. Not scattered.

୪ । ଅବିକ୍ଷିପ୍ତ; ଯାହା ଫିଙ୍ଗା ହୋଇ ନାହିଁ—
4. Not thrown away.

ଅବିଗର୍ହିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବିଗର୍ହିତ)—
Abigarhita ୧ । ଅନିନ୍ଦିତ; ଅନିନ୍ଦ୍ୟ—
1. Not blame-worthy

୨ । ଅଦୂଷିତ—2. Not fouled; not spoiled.

୩ । ସାଧୁସମ୍ମତ—
3. Approved by honest people.

୪ । ପ୍ରଶଂସିତ—4. Praised.

ଅବିଗୀତ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ବିଗୀତ)—
Abigita ଅବିଗର୍ହିତ (ଦେଖ)
Abigarhita (See)

ଅବିଗୁଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅବିଗୁଣ)—୧ । ଦୁର୍ଗୁଣ; ମନ୍ଦଗୁଣ—
Abiguṇa 1. Bad quality.
ଅବଗୁଣ; ଅରଗୁଣ ଯଦ୍ୟପି ଅବେଗୁଣ ବ ବହିବା ଦୁର୍ଗୁଣ ।
ଆଗୁନ; ଅବଗୁଣ ଗାରଲାମହାଭାରତ. ବସ୍ତ ।

୨ । ଦୋଷ—2. Fault.

୩ । ଅନିଷ୍ଟ; ଅହିତ—3. Injury; harm.

୪ । ଅପମାନ—
4. Sullenness due to displeasure.
ଅବିକ ବୋଇବେ ଦେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଶୁଣ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଯେ ଯହ ଅବିଗୁଣ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ. ମହାଭାରତ. ବସ ।

୫ । ରୋଗ—5. Disease.

୬ । ଭଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ମନ ବୁଝିବା; ଖଙ୍ଗ—
6. Misunderstanding;

୭ । ଅସନ୍ତୋଷ—
7. Dissatisfaction; discontent.

୮ । ଅବୁଝାପଣ—8. Stubbornness.

ଅବିଗୁଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନିଷ୍ଟ କରିବା; ଅହିତ କରିବା—
Abiguṇa karibā 1. To injure; to harm;
ଅବଗୁଣକରା } ୨ । ଅବିଗୁଣପାଇବା (ଦେଖ)
ଆଗୁନକରନା } 2. Abiguṇa pāibā (See)

ଅବିଗୁଣ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—
Abiguṇa pāibā 1. To be dissatisfied.
ମାନକରା, } ୨ । ଅପମାନ କରିବା—
ଅଭିମାନକରନା } 2. To take offence.

୩ । ଖଙ୍ଗପାଇବା; ଭଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ମନ ବୁଝିବା—
3. To misunderstand.

୪ । ବିରକ୍ତ ହେବା—4. To be displeased.

ଅବିଗୁଣ ବହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବିଗୁଣ ପାଇବା (ଦେଖ)
Abiguṇa bahibā Abiguṇa pāibā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେହେତୁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ' ଦେଖିବେ ।

ଅବିଗୁଣ ବିଚାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବିଗୁଣ ପାଇବା (ଦେଖ)
Abiguṇa bichāribā Abiguṇa pāibā (See)

ବୁ ବାହାଁ ଅବିଗୁଣ ବିଗୁଣ ଏବେ ।
ସାରଳାମହାଭାରତ, ଉଦ୍‌ଯୋଗ

ଅବିଗୁଣ ବୁଝିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବିଗୁଣପାଇବା (ଦେଖ)
Abiguṇa bujhibā Abiguṇa pāibā (See)

ଅବିଗୁଣ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅବିଗୁଣ ପାଇବା (ଦେଖ)
Abiguṇa hebā Abiguṇa pāibā (See)

ଅବିଗୁଣିଆଁ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
Abiguṇiāṅ ୧ । ଅନିଷ୍ଟକାରୀ; ଅହିତକର—
ଅବଗୁଣୀ 5. Injurious.
ଆଗୁଣୀ ୨ । ଅପମାନୀ; ଯେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ଅପମାନ କରେ—
2. Prone to take offence.
୩ । ଯେ ଭଲ କଥାକୁ ମନ୍ଦ ବୁଝେ—
3. Prone to misunderstand.
୪ । ଅବୁଝ; ଏକଗୁଣିଆ—
4 Obstinate; stubborn.
୫ । ଦୋଷଯୁକ୍ତ; ଅଏଗ—
5. Having some fault or defect.

ଅବିଗୁଣୀ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବିଗୁଣିଆଁ (ଦେଖ)
Abiguṇī Abiguṇiāṅ (See)

ଅବିଗ୍ରହ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବିଗ୍ରହ)—୧ । ଅବିଜ୍ଞାତ; ଯାହା ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଜଣା ଯାଏ ନାହିଁ (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Abigraha 1. Not well known.
୨ । ଅଶରୀର; ନିରାକାର (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Incorporeal.
ସଂ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—ନିତ୍ୟ ସମାସ (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
(grammar) A class of compounds in which the component words do not undergo any change.

ଅବିଘ୍ନ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବିଘ୍ନ)—୧ । ବିଘ୍ନ ବା ବାଧାର ଅଭାବ—
Abighna 1. Absence of obstacle.
୨ । ଶୁଭ—2. Bliss.
ସଂ. ବିଶ—ନିର୍ବିଘ୍ନ; ଅବାଧ—
Free from obstacle or hindrance.

ଅବିଘ୍ନମସ୍ତୁ—ସଂ. ବାକ୍ୟ. (ଅବିଘ୍ନ+ଅସ୍ତୁ; ଅଶୀର୍ବଚନ)—
Abighnamastu ଆରବ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟରେ କୌଣସି ବିଘ୍ନ ନ ଘଟୁ—
ଅବିଘ୍ନମସ୍ତ Let no impediment happen.
ଅବିଘ୍ନମସ୍ତୁ
[ଦ୍ର—ପୋଥି ଲେଖିବା ବା ବୋଲିବା ଆରମ୍ଭରେ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ-ନମଃ, ଅବିଘ୍ନମସ୍ତୁ ଇତ୍ୟାଦି ଲେଖାଯାଏ ବା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଅବିଚଳ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ବିଚଳ)—୧ । ଅବିଚଳିତ; ଅଚଞ୍ଚଳ—
Abichala 1. Unmoved; unshaken.
୨ । ଗତିଶୂନ୍ୟ—2. Motionless.
୩ । ପ୍ରଶାନ୍ତ; ସ୍ଥିର—3. Calm.
୪ । ଅଟଳ; ଦୃଢ଼—4. Firm.
୫ । ଅବ୍ୟାକୁଳ—
5. Not agitated; undisturbed.

ଅବିଚଳିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିଚଳିତ)—ଅବିଚଳ (ଦେଖ)
Abichalita Abichala (See)

ଅବିଚାର—ସଂ. ବି. (ଅ+ବିଚାର)—୧ । ବିଚାରର ଅଭାବ—
Abichāra 1. Want of consideration or judgement.
(ପୂର୍ବବିଚାର—ବିପରୀତ)
୨ । ଅବିବେଚନା—2. Want of reflection.
୩ । ଅନ୍ୟାୟ ବିଚାର—3. Injustice.
୪ । ଅତ୍ୟାଚାର—4. Oppression.

ଅବିଚାରକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ବିଚାରକ)—
Abichāraka ୧ । ନ୍ୟାୟାନ୍ୟାୟବିଚାରଶୂନ୍ୟ—
(ଅବିଚାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Indiscriminate; inconsiderate.
୨ । ଅତ୍ୟାଚାରୀ—2. Oppressive.
୩ । ଅନ୍ୟାୟ ବିଚାରକାରୀ—3. Unjust.
୪ । ଅବୁଝା—4. Obstinate; stubborn.

ଅବିଚାରୀ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିଚାର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Abichārī ଅବିଚାରକ (ଦେଖ)
(ଅବିଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Abichāraka (See)

ଅବିଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିଚାର୍ଯ୍ୟ)—
Abichārjya ବିଚାର କରାଯିବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
Unfit to be judged; incapable of being considered.

ଅବିଚିନ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିଚିନ୍ତ୍ୟ)—ଅଚିନ୍ତନୀୟ—
Abichintya Unthinkable.

ଛନ୍ଦ ଯୁଗ ସ୍ୱଧାଚ୍ଛନ୍ଦ, ସେ ଅବିଚିନ୍ତ୍ୟ ମହାଚିତ୍ତ ।
ଭାରତ, ପୂର୍ବଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିଚ୍ଛିନ୍ନ)—୧ । ଅବିଚ୍ଛେଦ—
Abichchhinna 1. Constant; uninterrupted.
(ଅବିଚ୍ଛେଦ—ବି) ୨ । ଧାରାବାହିକ—
2. Continuous; successive.
୩ । ଛିନ୍ନ ହୋଇ ନ ଥିବା—3. Unsevered.
୪ । ପୃଥକ୍ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—4. Not separated.
୫ । ଅଭଙ୍ଗ—5. Unbroken.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଶ	ଲ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦାସ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଖଁ	ଲ୍ଲ	ଃ	ନ୍ଦ

ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅବିରତ; ସର୍ବଦା—
Abichchhinne Constantly; uninterruptedly.
ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଶୁଙ୍ଗାର ବିରହ ବନ୍ଦେ ବେଦ ।
ଜଗାତାର ଗାରଭାନ୍ଦାସ୍ୱରତ. ବସ୍ତ୍ର ।

ଅବିଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବିଚ୍ଛେଦ)—
Abichchheda ୧ । ଅବିରହ; ବିଚ୍ଛେଦାଭାବ—
(ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ—ବିଶ) 1. Absence of separation.
୨ । ସଂଲଗ୍ନତା—2. Attachment.
୩ । ଅଖଣ୍ଡତା—3 Entirety; wholeness.
୪ । ମିଳନ—4. Union.
୫ । କ୍ରମାନ୍ୱୟତା—5. Continuity.
୬ । ଧାରାବାହିକତା—6. Sequence.
୭ । ସଂଯୋଗ—7. Junction; union.
ସ. ବିଶ—୧ । ଅଖଣ୍ଡ; ଅବିଭକ୍ତ—
1. Undivided; whole.
୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Entire.
୩ । ଧାରାବାହିକ—3. Continuous; successive.
୪ । ଅବିରାମ—4. Constant; uninterrupted.

ଅବିଜ୍ଞ—ଦେ. ବିଶ. (ଗାଉରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ସଂ. ଅ+ଜ୍ଞ)—
Abijña ୧ । ବେଧୂଅ; ଜାରଜ—1. Bastard;illegitimate.
ବେଧୋ ୨ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟପିତୃକ—2. (a child) Whose
ପାପଜାତକ father can not be traced.

ଅବିଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ନଞ୍ ତତ୍ପୁ; ଅ+ବିଜ୍ଞ)—
Abijña ୧ । ଅଜ୍ଞ; ଅନଭିଜ୍ଞ—1. Ignorant.
(ଅବିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜ୍ଞାନହୀନ—2. Unwise.
(ଅବିଜ୍ଞତା—ବ) ୩ । ଯାହାର ବିଜ୍ଞତା ଜନ୍ମି ନାହିଁ; ଅପ୍ରବୀଣ—
3. Inexperienced.
୪ । ଅଦୂରଦର୍ଶୀ—4. Imprudent; undiscerning.
୫ । ଯେ ବିଶେଷଜ୍ଞ ନୁହେ—5. Not expert.

ଅବିଜ୍ଞତା—ସଂ. ବି. (ଅବିଜ୍ଞ+ଭାବ. ତା)—
Abijñatā ୧ । ଅନଭିଜ୍ଞତା; ବିଜ୍ଞତାର ଅଭାବ—
1. Ignorance
୨ । ଜ୍ଞାନର ଅଭାବ—2. Unwisdom.
୩ । ଅପ୍ରବୀଣତା—3. Inexperience.
୪ । ଅଦୂରଦର୍ଶିତା—4. Imprudence.
ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ବିଜ୍ଞାତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—ଅଜ୍ଞ—
(ଅବିଜ୍ଞାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Ignorant.

ଅବିଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିଜ୍ଞାତ)—ଅଜଣା; ଅଜ୍ଞାତ—
Abijñāta Unknown.
ସ. ବି. (ଯେ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଜ୍ଞାନଗମ୍ୟ ନୁହନ୍ତି)—
ପରବ୍ରହ୍ମ; ପରମାତ୍ମା—The Universal Soul.

ଅବିଜ୍ଞେୟ—ସଂ. ବିଶ. (ନଞ୍ ତତ୍ପୁ; ଅ+ବିଜ୍ଞେୟ)—
Abijñeya ଅପରିଜ୍ଞେୟ; ଜ୍ଞାନାତୀତ—Incomprehensible;
inscrutable; unknowable.

ଅବିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା; ଘାଟିବା+କର୍ମ. ତ)—
Abita ୧ । ରକ୍ଷିତ—1. Saved;preserved;protected.
୨ । ପାଳିତ—2. Brought up; maintained.
ସଂ. ବି (+ଭାବ. ତ)—୧ । ରକ୍ଷଣ—
1. Protection; custody.
୨ । ପାଳନ—2. Maintenance.

ଅବିତଥ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିତଥ=ମିଥ୍ୟା)—
Abitatha ୧ । ସତ୍ୟ—1. True.
୨ । ଯଥାର୍ଥ—2. Actual; real.

ଅବିତଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅବିତଥ+ଭାବ. ଯ)—
Abitathya ୧ । ସତ୍ୟତା—1. Truth.
୨ । ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ—2. Reality.
ଦେ. ବି—୧ । ତଥ୍ୟସନ୍ଧାନ—1. Trace; clue.
୨ । ସଂବାଦ—2. News; intelligence.

ଅବିତୃଷ୍ଣ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ବିତୃଷ୍ଣା;ଯାହାର)—
Abitrushna ୧ । ତୃଷ୍ଣାଯୁକ୍ତ; ସତୃଷ୍ଣ—1. Thirsty.
(ଅବିତୃଷ୍ଣା —ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଆକାଙ୍କ୍ଷା—2. Hankering.
(ଅବିତୃଷ୍ଣତା—ବ)
୩ । ପ୍ରବୃତ୍ତ—Engaged in.

ଅବିଦିତ—ସ. ବିଶ. (ଅ+ବିଦିତ)—୧ । ଅଜ୍ଞାତ—
Abidita 1. Unknown.
୨ । ଅପରିଚିତ—2. Unacquainted.

ଅବିଦୁଷ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଅ+ବିଦ୍ୱାନ୍)—ମୂର୍ଖ—
Abidusha Illiterate.
ବିଦ୍ୟାବିରହ ଶ୍ରେଷ୍ଠଃ, ଅବିଦ୍ୱାଂସ୍ତ୍ରେ ବସ୍ତ୍ରଃ ।
ଗାଥା. ପୂର୍ବଗମନ୍ତ୍ରୋତ୍ସ ।

ଅବିଦୂର—ସ. ବିଶ. (ଅ+ବିଦୂର)—ଅଦୂରସ୍ଥ; ନିକଟସ୍ଥ; ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ—
Abidūra Adjacent; near by.

ଅବିଦ୍ୟ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବିଦ୍ୟା)—
Abidya ୧ । ଅବିଦ୍ୱାନ୍;ଅପଣ୍ଡିତ—1. Not learned.
(ଅବିଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଶିକ୍ଷିତ; ମୂର୍ଖ—2. Unlettered
(ଅବିଦ୍ୟତା—ବ) ୩ । ଅଜ୍ଞ—3. Ignorant.
୪ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସମ୍ବତ୍ସର ବିଶେଷର ନାମ—
4. (astrology) Name of a particular year.
ଅବିଦ୍ୟ ନାମେ ବହୁ ସମ୍ବତ୍ସର ଦେବ—ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।
୫ । ଯାହା ବିଦ୍ୟାର ବିଷୟୀଭୂତ ନୁହେ—
5. Not forming the subject of learning.
୬ । ଯାହା ଜ୍ଞାନର ବିଷୟୀଭୂତ ନୁହେ—
6. Not within the purview of knowledge.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଣ୍ଣା ଜଣାଯାଉ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେତେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

ଅବିଦ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ+ବିଦ୍ୟମାନ)—
Abidyamāna ଅବର୍ତ୍ତମାନ (ଦେଖ)
(ଅବିଦ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Abarttamāna (See)
(ଅବିଦ୍ୟମାନତା—ବ)

ଅବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବିଦ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅବିଦ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Abidyā Feminine of Abidya.
ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ+ବିଦ୍ୟା)—୧ । ଅଜ୍ଞତା; ମୂର୍ଖତା—
1. Ignorance.
୨ । ଅଜ୍ଞାନ—
2. Unwisdom; want of knowledge.
୩ । (ଦର୍ଶନ) ସଂସାର ମାୟା—
3. (philosophy) Illusion.
[ଦ୍ର—ଅବିଦ୍ୟା ଚତୁର୍ବିଧ;ଯଥା—ତମ, ମୋହ, ମହାମୋହ, ତାମିସ୍ର ଓ ଅନ୍ଧତାମିସ୍ର । ଭାଗବତ. ୩ସ୍କନ୍ଧ. ୧୨ଶ ଅଧ୍ୟାୟ. ୨ଶ୍ଳୋକ ।]
୪ । (ଦର୍ଶନ) ଅହଂଭାବ—
4. (philosophy) Egotism; selfconceit.
୫ । ଏହି ପାର୍ଥିବ ଶରୀର ଆତ୍ମା ଅଟେ, ଏବମ୍ଭୂତ ଧାରଣା—
5. The notion that the soul is nothing but one s body.
୬ । ମାୟାଜନିତ ଜ୍ଞାନ (ବିଦ୍ୟା ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
6. Knowledge clouded by delusion.
୭ । (ଦର୍ଶନ) ପ୍ରକୃତି; ଜଡ଼ପ୍ରକୃତି—7. Nature.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅବିଦ୍ୟାଦ୍ୱାରା ସୁଷୁପ୍ତ ବା ଈଶ୍ୱର ଏ ଜଗତକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି ।]
୮ । ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—8. A kind of weapon.
ବେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବେଶ୍ୟା—1. Prostitute.
୨ । ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ଉପପତ୍ନୀ—2. Concubine.

ଅବିଦ୍ୟାନାଗରୀ—ସଂ.ବ—ସଂକଳ୍ପ ନାୟିକା—Ideal sweetheart.
Abidyānāgarī ନବ-ପ୍ରେମିକର ଅବିଦ୍ୟ-ଜୀବନ ଗଠନକିବା ମନ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ସାହିତ୍ୟ ।

ଅବିଧା—ସଂ. ବ. (ଅ+ବିଧା=ସୁଯୋଗ)—୧ । ଅସୁବିଧା—
Abidhā 1. Inconvenience.
୨ । ସୁଯୋଗର ଅଭାବ—
2. Want of opportunity.

ଅବିଧାନ—ସଂ. ବ. (ଅ+ବିଧାନ)—
Abidhāna ୧ । ଅବିଧି; ନିୟମର ଅଭାବ; ବେନିୟମ—
ଅବିଧେୟ } ବିଶ 1. Want of rule; irregularity.
ଅବିହିତ } ୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥା—
2. Want of method or discipline.
୩ । ଅନୁଚିତ କର୍ମ—3. Improper act.
୪ । ଅନ୍ୟାୟ ବିଧି—4. Illegal or unjust rule.
୫ । ଭ୍ରାନ୍ତ; ମନ୍ଦବିଧାନ—5 Bad rule.
୬ । ଅକରଣୀୟତା—6. Impropriety.
୭ । ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା—
7. Prescription not approved by the law-books.
ଭ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଅବଧାନର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
ଅବଧାନ; ଶବ୍ଦକୋଷ—Dictionary.

ଅବିଧି—ସଂ. ବ. (ଅ+ବିଧି)—ଅବିଧାନ (ଦେଖ)
Abidhi Abidhāna (See)
ଅବିଧେୟ } ବିଶ ସଂ. ବିଶ—୧ । ଅବୈଧ; ବେଆଇନ୍—
ଅବିହିତ } 1. Illegal.
୨ । ନିୟମବିରୁଦ୍ଧ—2. Contrary to rules.
୩ । ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ; ଶାସ୍ତ୍ରବିରୁଦ୍ଧ—
3. Contrary to the law-books.
୪ । ବିଧିବିରୁଦ୍ଧ—4. Not customary.
୫ । ଅକରଣୀୟ—5. Improper.
୬ । ଅନ୍ୟାୟ—6. Unjust.

ଅବିଧିରେ—ବେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅଯଥା—
Abidhire Unjustly; improperly.
ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଶବ ଏ ଜଳେ ମାର୍ଦ୍ଦନ୍ତେ ଗଲେ,
ବହିଲ ମୁଁ ଦୂରେ ଅବିଧିରେ ଦେଖି ଚାଲେ ।
ଲକ୍ଷ. ବିଦ୍ୟେଶ୍ୱରଗଣନାଥ ।

ଅବିଧେୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବିଧେୟ)—୧ । ଅକରଣୀୟ; ଯାହା କରିବା
Abidheya ଉଚିତ ନୁହେ; ଅନୁଚିତ—1. Improper;
(ଅବିଧେୟତା—ବ) that which should not be done.
୨ । ଅଯୋଗ୍ୟ—2 Unfit.
୩ । ଅପାଳନୀୟ—3. Unfit to be carried out.

ଅବିଧ୍ୱଂସୀ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବିଧ୍ୱଂସିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଅବିନାଶୀ;
Abidhwainsī ଯାହା ବିନାଶ ପାଏ ନାହିଁ—
(ଅବିଧ୍ୱଂସିତା—ବ) 1. Indestructible; imperishable.
୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2. Permanent.
୩ । ଅସୀମନ୍ତ; ଅକ୍ଷୟ—3. Inexhaustible.
୪ । ଅମର—4. Immortal; deathless.

ଅବିନତ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବିନତ)—୧ । ଯେ ବିନମ୍ର ନୁହେ; ଅବିନମ୍ର-
Abinata 1. Not humble.
(ଅବିନତା—ସ୍ତ୍ରୀ), ଅନମ୍ର; ଅନତ—2. Unbent

ଅବିନୟ—ସଂ. ବ (ଅ+ବିନୟ)—୧ । ବିନମ୍ରର ଅଭାବ—
Abinaya 1. Want of humility; want of good manners.
୨ । ଔଦ୍ଧତ୍ୟ; ଧୃଷ୍ଟତା—2. Arrogance; rudeness.
୩ । ଅଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର—3. Bad manners; want of civility; incivility.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଅ	ଶ	ନ୍ଦ

୪ । ଅପରାଧ—4. Guilt.

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)— ଅବିନୀତ; ଅଶିଷ୍ଟ; ଉଦ୍ଧତ—

(ଅବିନୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Rude; discourteous; overbearing.

ଅବିନଶ୍ୱର—ସଂ. ବିଶ (ଅ + ବିନଶ୍ୱର)—ଅବିଧ୍ୱଂସୀ (ଦେଖ)

Abinaswara Abidhwamsī (See)

(ଅବିନଶ୍ୱରତା—ବି)

ଅବିନଷ୍ଟବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ଅବପ୍ଲୁତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)

Abinashtabrahamacharjya Abipluta brahmacharjya (See)

ଅବିନଷ୍ଟବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ଅବପ୍ଲୁତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)

Abinashtabrahmachārī Abipluta brahmacharjya (See)

ଅବିନାଭାବ—ସଂ.ବି (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ଅ = ନାହିଁ + ବିନା = ବ୍ୟତୀତରେକେ + ଭାବ = ବିଦ୍ୟମାନତା)—

Abinābhāba

(ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ) ନିତ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧ; କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାରଣର ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟଭାବ ସମ୍ବନ୍ଧ; କାରଣର ଉପସ୍ଥିତିରୁ କାର୍ଯ୍ୟର ଉପସ୍ଥିତି ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟର ଉପସ୍ଥିତିରୁ କାରଣର ଉପସ୍ଥିତି ଅନୁମାନ କରାଯିବା ଅବସ୍ଥା—(philosophy) Relationship between cause and effect.

[ଦ୍ର—ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନରେ ଅବିନାଭାବର ଉଦାହରଣ;ପର୍ବତୋ ବହ୍ନିମାନ୍ ଧୂମାତ୍; ଅର୍ଥାତ୍ ପର୍ବତରୁ ଧୂଆଁ ଉଠୁଥିବା ଦେଖି ପର୍ବତରେ ନିଆଁ ଥିବା ଅନୁମାନ କରିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ନିଆଁ ସଙ୍ଗେ ଧୂଆଁର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଅବିନାଭାବ କୁହାଯାଏ ।]

ଅବିନାଶ—ସଂ. ବି (ଅ + ବିନାଶ)—ବିନାଶ ନ ହେବା—

Abināśa Indestructibility.

ସଂ. ବିଶ—ଚିରନ୍ତନ—Constant.

ଅବର୍ତ୍ତ ଅବିନାଶ ଖୁନ, ବର୍ଣ୍ଣ ମୁହଁରେ ହେଁ ତା ଶୁଣି ।

ଭୂତ. ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ ।

ଅବିନାଶୀ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିନାଶିନ୍; ୧ମା.୧ବ)—ଅବିନଶ୍ୱର (ଦେଖ)

Abināśī Abinaswara (See)

(ଅବିନାଶିତା-ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅବିନୀତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ଅ + ବିନୀତ)—୧ । ଯେ ବିନୟୀ ନୁହେ; ଅଶିଷ୍ଟ—1. Not civil; rude.

(ଅବିନୟୀ—ବି) ୨ । ଦୁର୍ବିନୀତ; ଧୃଷ୍ଟ; ଉଦ୍ଧତ—

(ଅବିନୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Arrogant.

୩ । ଦୁଷ୍ଟ—3. Wicked.

୪ । ଅସତ୍—4. Dishonest.

୫ । ଅଶିକ୍ଷିତ—5. Unlettered

ଅବିନୀତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅବିନୀତ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅବିନୀତର

Abinītā ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—1. Feminine of Abinīta.

୨ । ଅସତୀ; ଭ୍ରଷ୍ଟା—2. Unchaste; adulterous (woman)

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—1. Wicked woman.

୨ । ଚୋପଡା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A shrew; vixen; virago.

ଅବିନ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅସ୍ + ଇନ୍ଧନ; ଅସ୍ = ଜଳ ଅଟେ ଇନ୍ଧନ = ଜାଳିବାର ସ୍ୱରୂପ ଯାହାର)—

Abindhana

୧ । ବଡ଼ବାନଳ 1. Submarine fire.

୨ । ବଜ୍ରାଗ୍ନି—2. Lightning.

ଅବିପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅ = ନୁହେ + ବିପ୍ରିୟ = ଅପ୍ରିୟ)—୧ । ଯାହା

Abipriya ବିରକ୍ତିକର ନୁହେ; ଅନନ୍ଦଜନକ—1. Pleasant;

(ଅବିପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) pleasing; not unpleasant.

୨ । ଅନୁକୂଳ; ଅନୁକୂଳ—

2. Favourable; propitious.

୩ । ଇଷ୍ଟ; ପ୍ରିୟ—3. Dear; beloved.

୪ । ଯାହାକୁ ଯାଇବାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଇଚ୍ଛାକରେ—

4 Coveted; wished for.

୫ । ଅନବଜ୍ଞାତ—

5 Not slighted; not disregarded.

୫. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅବି = ମେଷର + ପ୍ରିୟ)—

ଶ୍ୟାମାକ ତୃଣ, ଶୁଆଁ—A kind of grass

ଅବିପ୍ଲୁତ—ସଂ. ବିଶ (ଅ + ବି+ପ୍ଲୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—

Abipluta ୧ । ଯେ ଅଶ୍ୱ ପରି ପ୍ଲୁତ ଗତି କରେ ବା ଲମ୍ଫଦେଇ ଯାଏନାହିଁ—

1. Not galloping like a horse.

୨ । ଅକ୍ଷତ; ଅବିନଷ୍ଟ—2 Unhurt; unspoiled.

୩ । ଅବିଧ୍ୱଂସୀ—3. Indestructible.

୪ । ଅବାଧରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ—

4. Promulgated without obstacle.

୫ । (+କର୍ମ. ତ) ଅନୁସୃତ—

5 Followed; pursued.

୬ । ଅନୁପଦ୍ରୁତ—6. Unoppressed.

୭ । ଅବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ—7. Not overturned.

୮ । ଅଦୂଷିତ—8. Not soiled.

୯ । ଯାହା ଜଳ ଦ୍ୱାରା ପ୍ଲାବିତ ହୋଇ ନାହିଁ—

9. Not inundated; not flooded.

୧୦ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)ଯେ ଚୌଣସି ବ୍ରତରୁ ଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ନାହିଁ

10. Not deviating from a vow.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅବିପ୍ଲୁତବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବିପ୍ଲୁତ + ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ)—
Abiplutabrahmacharjya
୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତରୁ ଅଦୌ ସ୍ଖଳିତ ବା ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ନାହିଁ; ଯେ ଅଦୌ ବୀର୍ଯ୍ୟପାତ କରି ନାହିଁ—
1. (a person) Who has never deviated from the vow of continence.

ଅବିପ୍ଲୁତବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କର୍ମଧା; ଅବିପ୍ଲୁତ + ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ)—
Abiplutabrahmachāri
ଅବିପ୍ଲୁତବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Abiplutabrahmacharjya (See)

ଅବିବକ—ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଅବିବେକର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Abibaka
ଅବିବେକ (ଦେଖ)
ଅବିବେକ
Abibeka (See)
ଅବିବକ୍ଷିତ

ଅବିବକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ବି+ବଚ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥ. ସନ୍+କର୍ମ.ତ)—
Abibakshita
୧ । ଯାହା କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନ ଥାଏ—
1. Not intended to be spoken.
୨ । ଅନଭିପ୍ରେତ—2. Not intended.
୩ । ଅନୁପଲକ୍ଷିତ; ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପଲବ୍ଧ—
3. Not implied; not signified.

ଅବିବାଦ—ସଂ. ବି—(ଅ + ବିବାଦ)—
Abibāda
୧ । ଅବିରୋଧ; ବିବାଦର ଅଭାବ—
1. Absence of opposition or dispute.

ଅବିବାଦରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅବିବାଦେ (ଦେଖ)—
Abibādare
Abibāde (See)

ଅବିବାଦିଆ—ପ୍ରା. (ଚତୁରଅ ଭାଷା). ବିଣ (ସଂ. ଅ + ବିବାଦୀୟ)—
Abibādia
ଅବିବାଦୀୟ
ନିର୍ବିବାଦ
୧ । ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ସଦସ୍ୟମାନ ଦାବୀଭୁକ୍ତ ନୁହେ—
1. Undisputed (property)

ଅବିବାଦି—ପ୍ରା. ବି (ଚତୁରଅ-ଭାଷା)—ଅବିବାଦିଆ (ଦେଖ)
Abibādi
Abibādia (See)

ଅବିବାଦେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ନିର୍ବିବାଦେ; ବିନା ବିବାଦରେ—
Abibāde
ଅବିବାଦେ
Unopposed; undisputedly.

ଅବିବାହି—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅବିବାହିତ)—
Abibāhi
ଅବିବାହିତ—Unmarried.
ଅବିବାହି
ଅନବ୍ୟାହା
ବିଭୀ ଦୁଆଶା ରଖିକି ଅବିବାହ ଜୀବନ
ଦାନ୍ତେ ବରଣ ହେବ ଅଗ୍ରଗିତା ପରେ ।—ଶାରଦା. ମହାଭାରତ. ବନ୍ଦନ ।

ଅବିବାହିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + ବିବାହିତ)—
Abibāhita
(ଅବିବାହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଅନୂଢ଼; ଅପରିଣୀତ; ଯାହାର ବିବାହ ହୋଇ ନାହିଁ—Unmarried; bachelor.

ଅବିବେକ—ସଂ. ବି (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ + ବିବେକ)—
Abibeka
(ଅବିବେକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ବିବେଚନାର ଅଭାବ; ସଦସତ୍ ବିଚାରଶୂନ୍ୟତା—
1. Want of discrimination;
୨ । ଅବିମୃଷ୍ୟକାରିତା—
2. Indiscrimination or rashness.
ଗତ ଯୁବକ ବାଳକ ବିଦ୍ୟାଦିଷ୍ଟ ଦ୍ରୋହ
ଏ ମନ୍ଦ ବିଚାରେଷ୍ଟ ଓଡ଼େ ଅବିବେକ । ପୀତାମ୍ବର. ଚୂର୍ଣ୍ଣିକସ୍ତବ
୩ । ମୂର୍ଖତା; ଅଜ୍ଞାନ—3. Ignorance.
୪ । ମୂଢ଼ତା— . Foolishness; folly.
୫ । ଭ୍ରମ; ବ୍ୟାକୁଳତାଜନିତ ମୋହ—5. Error of judgment; error; delusion due to mental agitation.
୬ । ଅବୁଝାମଣା; ଅନ୍ୟାୟ ବିବେଚନା; ଅବିଚାର—
6. Injustice.

ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ନାହିଁ ବିବେକ ଯାହାର) —
୧ । ବିବେକଶୂନ୍ୟ—1. Wanting in judgment; indiscriminating; unconscientious.
୨ । ଗୁଅଁର; ମୂଢ଼; ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant; foolish
୩ । ନ୍ୟାୟାନ୍ୟାୟବିଚାରଶୂନ୍ୟ—
3 Unscrupulous.
୪ । ଅବିମୃଷ୍ୟକାରୀ—4. Indiscreet; rash.
୫ । ଅନ୍ୟାୟୀ; ଅବିଚାରକ—
5. Unjust.

ଅବିବେକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅବିବେକ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Abibekī
(ଅବିବେକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଅବିବେଚକ; ବିବେକଶୂନ୍ୟ—
1. Wanting in judgment; indiscriminate.
୨ । ଅଜ୍ଞ; ମୂଢ଼—2. Ignorant.
୩ । ଅଖାଡ଼ୁଆ; ଅବିମୃଷ୍ୟକାରୀ—3. Rash.
୪ । ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ—4. Thoughtless.
୫ । ଶାସ୍ତ୍ରାଦିଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—
5. Ignorant of legal lore.
୬ । (ସାଙ୍ଖ୍ୟଦର୍ଶନ) ପ୍ରଧାନ—
6. (Sānkhya philosophy) Chief; principal
୭ । ଅବୁଝାମଣା— 7. Unjust.

ଅବିବେଚକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + ବିବେଚକ)—
Abibechaka
(ଅବିବେଚକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅବିବେଚକତା—ବି)
ଅବିବେକ (ଦେଖ)
Abibeka (See)

ଅବିବେଚନା—ସଂ. ବି. (ଅ + ବିବେଚନା)—ଅବିବେକ (ଦେଖ)
Abibechanā
Abibeka (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ମ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ଧ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

ଅବିଭକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ବି + ଭଜ୍ ଧାତୁ = ଭାଙ୍ଗିବା + କର୍ମ. କ)—
Abibhakta ୧ । ଅଖଣ୍ଡିତ; ଯାହାକୁ ବିଭାଗ କରାଯାଇ ନାହିଁ—
1. Undivided.
୨ । ଅପୃଥକ୍‌କୃତ—2. Not separated.
୩ । ବଣ୍ଟାଯାଇ ହୋଇ ନ ଥିବା—3. Not partitioned.
୪ । ଇଜମାଲି; ଯାହାକୁ ଏକାଧିକ ମାଲିକ ଏକତ୍ର ଭୋଗ କରନ୍ତି—4. Joint.
୫ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. କ) ଯେଉଁ ଅଂଶୀଦାରମାନେ ଅପଣା ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବାଣ୍ଟି ନେଇ ନାହାନ୍ତି; ଯେଉଁମାନେ ଘରେ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି—
5. Not separated (cosharers).
୬ । ଏକାନ୍ନବାସରେ ରହିଥିବା—6 Living in the same mess or board

ଅବିଭକ୍ତ ହିନ୍ଦୁପରିବାର—ବେ.ବ.—ଯେଉଁ ହିନ୍ଦୁପରିବାରରେ ଅଂଶୀଦାର ମାନେ ଏକାନ୍ନବାସରେ ଥାଇ ଇଜମାଲି ପରିବାରସ୍ୱ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଏକତ୍ର ଭୋଗ କରନ୍ତି—A joint Hindu-family.
Abibhakta hinduparibāra
[ଦ୍ର—ମିତାକ୍ଷରା ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ବିଭକ୍ତ ହୁଏ । ଏଥିରେ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ପିତା ଓ ପୁତ୍ରର ସମାନ ଅଧିକାର । ଏକାଧିକ ଭାଇ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଜଣେ ଭାଇ ଅପୁତ୍ରକ ହୋଇ ମଲେ ଅନ୍ୟ ଭାଇମାନେ ତାହାର ହିସ୍ସାକୁ 'ସହଭାଇଦର' ପୁତ୍ରରେ ଦଖଲ କରନ୍ତି ।]

ଅବିଭାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅବିବାହିତ)—
Abibhāi ଅବିବାହିତ (ଦେଖ)
Abibāhita (See)

ଅବିଭାଗ—ସଂ. ବି. (ଅ + ବିଭାଗ)—ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା; ଇଜମାଲି ଅବସ୍ଥା—Union; undivided state
Abibhāga

ଅବିଭାଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ବିଭାଜ୍ୟ)—
Abibhājya ୧ । ଯାହାକୁ ବିଭାଗ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
(ଅବିଭାଜ୍ୟତା—ବି) 1. Indivisible.
୨ । ଯାହାକୁ ବିଭାଗ ବା ବଣ୍ଟାଯାଇ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେ—
2. Not proper to be divided.
[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରଅନୁସାରେ ବଣ୍ଟାଯାଇ ବନ ପଡ଼ିବା ଦାସ, ଦାସୀ, ଗୋରୁ, ଘୋଡ଼ାଆଦି ଜୀବ, ଠାକୁର ଓ ଦେବୋତ୍ତର ସମ୍ପତ୍ତି 'ଅବିଭାଜ୍ୟ' ଓ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ବଣ୍ଟାଯାଇ ହେଲା ବେଳେ ଏମାନ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଂଶର ମୂଲ୍ୟାଦି ବଣ୍ଟା ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ; ଜଣେ ବା ଦୁଇ ଜଣ ସେମାନ ନିଅନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶୀଦାରମାନେ ତାହାର ଷଷ୍ଠପୂରଣ ସ୍ୱରୂପ ଇଜମାଲି ପଣ୍ଡରୁ ସେହି ମୂଲ୍ୟାଦିକରି ଧନ ପାଆନ୍ତି ।]

୩ । (ଗଣିତ) ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
3. (Mathematics) (number) Which is not divisible by any other number; prime.

ଅବିଭକ୍ତ—ସ୍ତ୍ରୀ.ବିଶ.(ଉତ୍ତରପଦ ଭାଷା; ସଂ. ଅବିଭକ୍ତର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Abibhukta ୧ । ଅବିଭକ୍ତ—1. Undivided.
୨ । ବଣ୍ଟାଯାଇ ହୋଇ ନ ଥିବା—2. Unpartitioned.
୩ । ଇଜମାଲି—3. Joint.

ଅବିମୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ବିମୁକ୍ତ)—
Abimukta ୧ । ଯାହା ବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ—
1. Not released.
୨ । ଅପରିତ୍ୟକ୍ତ—2. Not forsaken.
୩ । ବଦ୍ଧ—3. Confined.
ସଂ. ବି—୧ । (ନାଦାଲ ଉପନିଷଦ ମତରେ ଏହା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ-ସ୍ଥାନ ଥିବାରୁ)—ଆନମୁହୁର୍ତ୍ତ; କାନମୂଳ ସ୍ତ୍ରୀ—
1. The temples; (space between the end of the eye and the ear.)
୨ । (ଯେଉଁ ତୀର୍ଥକୁ ମୁମୁକ୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦରଗୌରୀ ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ)—ବାରାଣସୀ; କାଶୀ—
A name of Benares.

ଅବିମୁକ୍ତେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍ : ଅବିମୁକ୍ତ + ଈଶ୍ୱର)—
Abimukteswara କାଶୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ନାମକ ଶିବଲିଙ୍ଗ—
Name of the phallic emblem of Śiba at Benares.

ଅବିମୃଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ = ନ + ବିମୃଷ୍ୟ = ବି + ମୃଷ ଧାତୁ + ଯ = ସମ୍ୟକ୍ ବିଚାର କର; ଅବିମୃଷ୍ୟ = ସମ୍ୟକ୍ ବିଚାର ନ କର ସଂ. ରେ ବିମୃଷ୍ୟର ଅର୍ଥ ବିବେଚ୍ୟ)—
Abimṛushya
୧ । ଅବିବେଚକ—1. Inconsiderate.
୨ । ନିଃସନ୍ଦିଗ୍ଧ—2. Free from doubt

ଅବିମୃଷ୍ୟକାରିତା—ସଂ. ବି. (ଅବିମୃଷ୍ୟକାରିନ୍ + ତ୍ୱ. ତା)—
Abimṛushyakāritā ୧ । ଅବିବେଚନା; ଅଖାଡ଼ୁପଣ—
1. Rashness; indiscretion.
୨ । ଅବିବେଚନା—2. Lack of discrimination.

ଅବିମୃଷ୍ୟକାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅବିମୃଷ୍ୟ = ସମ୍ୟକ୍ ବିବେଚନା ନ କର + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନି.୧ମା.୧ବ)—
Abimṛushyakārī
(ଅବିମୃଷ୍ୟକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅବିମୃଷ୍ୟକାରିତା—ବି)
୧ । ଯେ ଅଗ ପଛ ନ ବିଚାରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—1. Indiscrete; thoughtless.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଛପିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁପ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁପ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଅଖାଡ଼ୁଆ—2. Rash.

୩ । ଅଦୂରଦର୍ଶୀ—3. Short-sighted.

୪ । ଅବିବେଚକ—4. Indiscriminate.

ଅବମୃଷ୍ୟବାଦୀ— ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅବମୃଷ୍ୟ=ସମ୍ୟକ୍ ବିବେଚନା ନ କରି
Abimṛushyabādī +ବଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍.୧ମା,୧ବ)—
(ଅବମୃଷ୍ୟବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଅଗ ପଛ ନ ବିଚାରି କଥା କହେ—
(ଅବମୃଷ୍ୟବାଦିତା—ବି) Indiscrete in utterance

ଅବମୃଷ୍ୟଭାଷୀ ସଂ. ବିଶ ପୁଂ. (ଅବମୃଷ୍ୟ=ସମ୍ୟକ୍ ବିବେଚନା ନ
Abimṛushyabhāshī କରି+ଭାଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍.୧ମା.୧ବ)
(ଅବମୃଷ୍ୟଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଅଗ ପଛ ନ ବିଚାରି କଥା କହେ—
(ଅବମୃଷ୍ୟଭାଷିତା—ବି) Indiscrete in utterance.

ଅବିୟୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବିୟୋଗ)—
Abiyoga ୧ । ବିୟୋଗ ବା ବିଚ୍ଛେଦର ଅଭାବ—
1. Want of Separation.
୨ । ମେଳାପ; ମେଳ—2. Concord.
୩ । ସଂଯୋଗ—3. Union.
ସଂ. ବିଶ—୧ । ବିୟୋଗଶୂନ୍ୟ—
1. Having no separation.
୨ । ସଂଯୁକ୍ତ; ସଂମିଳିତ—2. Joined together.
୩ । ଏକୀଭୂତ—3. United.

ଅବିୟୋଗବ୍ରତ — ସଂ. ବି — କନ୍ୟାପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଆଚରିତ
Abiyogabrata ସୌଭାଗ୍ୟପ୍ରଦ ବ୍ରତବିଶେଷ-(ଏହା ମାର୍ଗଶିର
ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା ଦିନ କରାଯାଏ । ଏଥିରେ ବ୍ରତଧାରିଣୀ ସ୍ନାନ
କରି ଚନ୍ଦ୍ରଦର୍ଶନ କରି ରାତିରେ କେବଳ ଦୁଧ ପିଇ
ରହନ୍ତି)—A religious vow observed by
females

ଅବିର—ଦେ. ବି. (ଅ. ଅବୀର, କମ୍: ସଂ. ଅଭ୍ର; ଏଥିରେ ଅଭ୍ର ଚୂର୍ଣ୍ଣ
Abira ମିଶ୍ରିଥିବାରୁ; ଅଧୁନିକ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଅବୀର ଶବ୍ଦର
ଆବୀର ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ।)—
ଅବୀର
ଫଗୁ; ଅରାରୁଟ ଓ ସିଙ୍ଗଡ଼ା ଆଦିର ଚୂନାରୁ ରଙ୍ଗ କରି ହୋଲି
ଉତ୍ସବରେ ଅମୋଦାର୍ଥ ଲୋକେ ପରସ୍ପର ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗିବା
ନାଲି ଚୂନା—A kind of red powder which people throw over each other during the Holi festival.

ବର ରଙ୍ଗ ଅବୀର ପିଚକା ବିଦ୍ ମାରେ ଚୋଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଧରି ।
ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଚଢ଼ ଚଢ଼ ଦିଶିବ ବୋଲି ଏଥିରେ ଅଭ୍ର ଚୂନା ମଧ୍ୟ ମିଶାଯାଏ ଓ କେହି କେହି କେବଳ ଅଭ୍ର ଚୂନାରୁ ଥଳା ଅବିର ରୂପେ ଓ ନେଳ, ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗ ମିଶା ଚୂନାରୁ ନୀଳ ଓ ହଳଦିଆ ଅବିର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଅବିର ବସନ୍ତଋତୁର ପ୍ରତିଷେଧକ ବୋଲି କଥିତ । ନାଲି ଅବିର ସାଧାରଣତଃ ଫଗୁ ଓ ଗାଢ଼ା ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ହୁଏ ।]

ଅବିରକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ବିରକ୍ତ)—
Abirakta ୧ । ବିରକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
(ଅବିରକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ 1. Not displeased.
(ଅବିରକ୍ତି—ବି) ୨ । ବିରକ୍ତିହୀନ—2. Free from displeasure.
୩ । ଯେ ଉଦାସୀନ ବା ସଂସାରବିରାଗୀ ନୁହେ—
3. One who has not relinquished worldly affairs.
୪ । ଅନୁରକ୍ତ; ଆସକ୍ତ—4. Attached to; fond of.

ଅବିରତ—ସଂ. ବିଶ (ନଞ୍ଚ ତତ୍ ବା ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବିରତ; କମ୍ବା ନାହିଁ
Abirata ବିରତ ଯାହାର)—୧ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ; ଅବିରାମ; ଯାହା
ବନ୍ଦ ହୁଏ ନାହିଁ—1. Unceasing; incessant; constant
୨ । ଧାରାବାହିକ; ଲଗାଲଗି; ଲାଗ୍ ଲାଗ୍—
2. Continuous.
୩ । ଅବାଧ—3. Uninterrupted.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ନିରନ୍ତର; ସର୍ବଦା; ସତତ—
1. Constantly; always.
୨ । ବିରାମରହିତରୂପେ; ଲାଗେ ଲାଗେ—
2. Uninterruptedly continuously.
ସଂ. ବି—ବିରାମର ଅଭାବ; ନୈରନ୍ତର୍ଯ୍ୟ (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Continuity.

ଅବିରତି—ସଂ. ବି (ଅ+ବିରତି)—୧ । ଅନିବୃତ୍ତି; ବିଶ୍ରାମର ଅଭାବ—
Abirati Absence of intermission.
୨ । ବିଷୟାସକ୍ତି—2. Attachment to worldly affairs.
ସଂ. ବିଶ—ଅବିରତ (ଦେଖ)
Abirata (See)

ଅବିରତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—(ସଂ. ଅବିରତ)—୧ । ସତତ; ସର୍ବଦା—
Abirate 1. Always.
୨ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ—2. Incessantly.

ବଦନ ବିଷ ସାଜ ଅବିରତେ ଚମକ ରତ୍ନ ଦେଉଛି ।
ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଅବିରଳ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବିରଳ)—୧ । ଘନ; ନିବିଡ଼—1. Dense.
Abirala ୨ । ଦୃଢ଼—2 Firm.
(ଅବିରଳତା—ବି) ୩ । ଧାରାବାହିକ—3. Continuous.
୪ । ନିରନ୍ତର—4. Incessant.
(ଯଥା—ଅବିରଳ ଅଶ୍ରୁଧାରା ।)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଭ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ଷ	ଙ୍ଖ	ଲ୍ଭ	●	ନ୍ଦ

*। ଯାହା ବିରଳ ବା ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ନୁହେ—
5. Not scarce; abounding.

ଅବିରାମ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବିରାମ)—ଅବିରତ (ଦେଖ)
Abirāma Abirata (See)
(ଅବିରାମ—ବିପରୀତ)

ଅବିରାମଜ୍ୱର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଅବିରାମ+ଜ୍ୱର)—ଯେଉଁ ଜ୍ୱରରେ
Abirāmajwara ରୋଗୀର ଦେହରୁ ତାପ ଅଧିକ ଓହ୍ଲାଏ ନାହିଁ—Fever in which the patient's high temperature does not come down

ଅବିରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ବିରୁଦ୍ଧ)—୧। ଯାହା ପ୍ରତିକୂଳ ନୁହେ—
Abiruddha 1. Unopposed.
ଅବିରୁଦ୍ଧା } ବି
ଅବିରୋଧ } ୨। ଅନୁକୂଳ—2. Favourable; propitious
୩। ଅନୁଯାୟୀ—Conformable to.
୪। ଯେ ବିରୋଧୀ ନୁହେ—4. Not opposing.
*। ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—5. Faultless.
୬। ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ—6. Relevant.
୭। ନ୍ୟାୟ୍ୟ; ସୁସଙ୍ଗତ—7. Just; reasonable.
୮। ଅନିବାରିତ; ଅପ୍ରତିହତ; ଅବାଧ—
8. Unobstructed

ଅବିରୋଧ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବିରୋଧ)—୧। ବିରୋଧ ବା ବିବାଦର
Abirodha ଅଭାବ—1. Absence of dispute or discord.
୨। ମେଳ; ସଖ୍ୟ—2. Amity, friendship.
୩। ସମ୍ମତି—3. Agreement.
୪। ବାଧାର ଅଭାବ—4. Absence of obstruction.
୫। ସମନ୍ୱୟ—5. Aggregation.
୬। ସମ୍ପର୍କ; ସମ୍ବନ୍ଧ—6. Connection.
୭। ସାଧର୍ମ୍ୟ; ସମାନତା—7. Equality; similarity.
୪. ବିଣ—ବିରୋଧରହିତ—Free from opposition.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧। ନିର୍ବିବାଦରେ—1. Undisputedly.
୨। ବିନା ବାଧାରେ—2. Unopposed.

ଅବିରୋଧରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅବିରୋଧ)—
Abirodhare ୧। ନିର୍ବିବାଦରେ—1. Undisputedly.
୨। ଅବାଧରେ—2 Without hindrance.
୩। କେହି ବାଧା ଦେବାକୁ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ—
3. Unopposed.

ଅବିରୋଧିଆ—ଗ୍ରା. କଟିରଆ ଭାଷା; ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ବିରୋଧୀସ୍ୱ)—
Abirodhia ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ବା ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ଲାଗି ନାହିଁ—Not in dispute; undisputed.

ଅବିରୋଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ଅ+ବିରୋଧୀ)—
Abirodhī ୧। ଯେ ବିରୋଧୀ ନୁହେ—1. Not opposed.
(ଅବିରୋଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଅନୁକୂଳ—2. Favourable.
(ଅବିରୋଧିତା—ବି) ୩। ଯେ ବାଧା ଦିଏ ନାହିଁ—
3. Not obstructing or opposing.
୪। ଯାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାଦ ନାହିଁ—
4. With whom one has no dispute.
*। ଯେ ବିରୋଧ ବା ବିବାଦ କରେ ନାହିଁ—
5. Not disputing.
୬। ଶାନ୍ତସ୍ୱଭାବ; ନିରୀହ—6. Calm; quiet.
୭। ସୁସଙ୍ଗତ—7. Reasonable.
୮। ଅବିରୁଦ୍ଧ (ଦେଖ)—8. Abiruddha (See)
ଗ୍ରା. କଟିରଆଭାଷା. ବିଣ—ଅବିରୋଧିଆ (ଦେଖ)
Abirodhia (See)

ଅବିରୋଧୀୟ—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିରୋଧ ବା ବିବାଦ ନାହିଁ—
Abirodhīya Undisputed.

ଅବିଲ—ଗ୍ରା. ବି—ଅଶୁଭ; ଅମଙ୍ଗଳ; ମନ୍ଦ—Evil; woe.
Abila ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅମଙ୍ଗଳ; ମନ୍ଦ—Evil.
ଅମଙ୍ଗଳ
ଖରା

ଅବିଲ ପାଞ୍ଚିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅମଙ୍ଗଳ ବାଞ୍ଛା କରିବା—
Abila pāñchibā To wish evil to another.
ଅମଙ୍ଗଳଭାବା

ଅବିଲମ୍ବ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବିଲମ୍ବ)—ତ୍ୱରା—Swiftness.
Abilamba ସଂ. ବିଣ—ବିଲମ୍ବହୀନ; ତ୍ୱରିତ—Swift.

ଅବିଲମ୍ବନ—ସଂ. ବି (ଅ+ବିଲମ୍ବନ)—୧। ଦେରି ନ କରିବା—
Abilambana 1. Swiftness.

ଅବିଲମ୍ବିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ବିଲମ୍ବିତ)—
Abilambita ଶୀଘ୍ର; ତ୍ୱରିତ; ସତ୍ୱର—
Swift; without delay.

ଅବିଲମ୍ବେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଅବିଲମ୍ବ)—
Abilambe ୧। ଅନତିବିଳମ୍ବେ; ତ୍ୱରିତ; ବିଳମ୍ବ ନ କରି—
ଅବିଳମ୍ବେ 1 Without delay; sharp; swiftly.
ଫାରନ ୨। ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—2. At once.

ଅବିଲା—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅବୀରା)—୧। ବାଲିକା ବିଧବା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ
Abilā ସ୍ୱାମୀ ପରଲୋକ ଗମନ ପରେ ପିଲା ପୁଅଙ୍କୁ ବିଧବା ହୋଇଥାଏ; ଅଳ୍ପବୟସର ବିଧବା—
1. A child-widow.

ଅବିଶଙ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବିଶଙ୍କା)—
Abisanka ୧। ନିଃଶଙ୍କ—Intrepid; fearless.
(ଅବିଶଙ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅବିଶଙ୍କା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବିଶଙ୍କ + ଆ)—
Abiśaṅkā ଅବିଶଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Abiśaṅka.
ସଂ. ବି (ଅ + ବିଶଙ୍କା)—
ଅବିଶଙ୍କ } ବିଶ. **ଅବିଶଙ୍କିତ** } ୧ । ଶଙ୍କା ବା ଭୟର ଅଭାବ—
1. Want of fear.
୨ । ଦୁର୍ଭାବନାର ଅଭାବ—
2. Absence of anxiety.
୩ । ବିଶ୍ୱାସ—3. Confidence.
୪ । ସନ୍ଦେହର ଅଭାବ—
4. Absence of suspicion.

ଅବିଶଙ୍କିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ବିଶଙ୍କିତ—)
Abiśaṅkita ୧ । ଯାହା ମନରେ ଶଙ୍କା ନାହିଁ;ଅଭୀତ; ନିର୍ଭୟ—
(ଅବିଶଙ୍କିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Intrepid; fearless; not afraid or alarmed.
୨ । ଦୁର୍ଭାବନାରହିତ—
2. Free from anxiety.
୩ । ସନ୍ଦେହହୀନ—
3. Free from suspicion.
୪ । ବିଶ୍ୱାସଘାତୀ—4. Confident; relying.

ଅବିଶନ୍ଦି—ଓଡ଼ି. ବି (ସଂ. ଅଭିସନ୍ଧି)—
Abiśandi ଅଭିସନ୍ଧି (ଦେଖ)—
Abhisandhi (See)

ଅବିଶାପ୍ୟ—ଓଡ଼ି. ବି. (ସଂ. ଅଭିଶାପ)—
Abiśāpya ଅଭିଶାପ—Curse.

ଅବିଶୁଆସ—ଓଡ଼ି.ବି. (ସଂ. ଅବିଶ୍ୱାସ)—
Abisuāsa ଅବିଶ୍ୱାସ (ଦେଖ)
Abiśwāsa (See)

ଅବିଶୁଆସୀ—ଓଡ଼ି. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅବିଶ୍ୱାସୀ) —
Abiśuāsī ଅବିଶ୍ୱାସୀ (ଦେଖ)
Abiśwāsī (See)

ଅବିଶୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବିଶୁଦ୍ଧ)—
Abiśuddha ୧ । ଯାହା ବିଶୁଦ୍ଧ ନୁହେ; ଯାହା ଖାଟି ବା ନିରୋଳା ନୁହେ—
ଅବିଶୁଦ୍ଧତା } ବି. **ଅବିଶୁଦ୍ଧି** } 1. Impure
୨ । ମିଶ୍ରିତ—2. Adulterated.
୩ । ଦୋଷଯୁକ୍ତ—3. Faulty.
୪ । ଅଶୁଦ୍ଧ; ଅପବିତ୍ର—4. Unclean.
୫ । ଭ୍ରାନ୍ତିଯୁକ୍ତ—Full of error; erroneous.
୬ । ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ—6. Not approved by law.
୭ । ଅବ୍ୟବହାରୁ—7. Not conformable to usage.

ଅବିଶେଷ—ସଂ. ବି. (ଅ + ବିଶେଷ) – ୧ । ଅଭେଦ; ଭେଦରହିତ—
Abiśesha 1. Want of distinction.
୨ । ବିଶିଷ୍ଟତାର ଅଭାବ—
2. Absence of individuality.
ସଂ. ବିଶ—୧ । ଅଭିନ୍ନ; ସମାନ—
1. Similar; without any difference.
୨ । ନିର୍ବିଶେଷ—2. Same.

ଅବିଶ୍ୱସ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ବିଶ୍ୱସ୍ତ)—
Abiśwasta ୧ । ଯାହାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇ ନାହିଁ—
1. Not trusted.
୨ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ – 2. Faithless.

ଅବିଶ୍ୱାସ—ସଂ. ବି. (ଅ + ବିଶ୍ୱାସ)—ବିଶ୍ୱାସ ବା ଆସ୍ଥାର ଅଭାବ;
Abiśwāsa ଅପ୍ରତ୍ୟୟ—Want of trust or confidence.

ଅବିଶ୍ୱାସିଆ—ଓଡ଼ି. ବିଶ. (ସଂ. ଅବିଶ୍ୱାସୀ)—ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—
Abiśwāsiā Faithless.
ଅବିଶ୍ୱାସୀ
ଅବିଶ୍ୱାସୀ

ଅବିଶ୍ୱାସୀ— ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ + ବିଶ୍ୱାସିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Abiśwāsī ୧ । ଯାହାର କାହା ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସ ବା ଆସ୍ଥା ନାହିଁ—
(ଅବିଶ୍ୱାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Unbelieving,
୨ । ସନ୍ଦେହଯୁକ୍ତ—2. Sceptical.
୩ । ଯାହାକୁ କେହି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ—
3. Untrustworthy
୪ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—4. Faithless.

ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ବିଶ୍ରାନ୍ତ)—୧ । ଶ୍ରାନ୍ତିରହିତ; କ୍ଲାନ୍ତିରହିତ;
Abiśrānta ଅକ୍ଲାନ୍ତ—1. Fireless; unwearied.
୨ । ଅନବରତ—2. Constant.
୩ । ଅବିରାମ; ଅବିରତ; ଅନ୍ତ—3. Incessant.
୪ । ନିବୃତ୍ତିରହିତ—4. Unceasing

ଅବିଶ୍ରାମ—ସଂ.ବି. (ଅ+ବିଶ୍ରାମ)—୧ । ବିଶ୍ରାମର ଅଭାବ; ବିଶ୍ରାମରହିତ—
Abiśrāma 1. Want of rest.
୨ । ଅବିରାମ—2. Absence of stoppage.
ସଂ. ବିଶ—୧ । ବିଶ୍ରାମରହିତ—1 Restless; having no rest.
୨ । ଅବିରତ—2. Incessant; unceasing.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ବିଶ୍ରାମରହିତ ଭାବରେ—
Unceasingly.
(ଯଥା—ସେ ଅବିଶ୍ରାମ କାମ କରୁଅଛନ୍ତି ।)

ଅବିଷ—ସଂ.ବି (ଅ+ବିଷ)—୧ । କୃତ୍ରିମ ବିଷ—1. Bad poison
Abisha ୨ । ଯତ୍ସାମାନ୍ୟ ବିଷ—2. Slight poison.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚାଉଛି	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଜ	ଲ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

୩ । ବିଷର ପ୍ରତିକାରକ ବା ପ୍ରତିଷେଧକ ବସ୍ତୁ—
3. Antidote.

ସଂ. ବିଶ—୧ । ନିର୍ବିଷ; ବିଷଘ୍ନ—1. Not-poisonous.
୨ । ବିଷର ପ୍ରତିଷେଧକ—2. Antivenomous. (Apte)

ଅବିଷୟ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବିଷୟ)—୧ । ଅସ୍ତିତ୍ୱ—
Abishaya 1. Non-existence.
୨ । ଯାହା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ ବିଷୟ ନୁହେ—
2. (a thing or matter) Which is not perceptible by the senses.
୩ । ଅନୁପସ୍ଥିତି—3. Absence.
୪ । ଅଦର୍ଶନ—4. Non-appearance.
ସଂ. ବିଶ—ଇନ୍ଦ୍ରିୟାତୀତ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଅଗୋଚର—
1. Not cognisable by the senses; imperceptible by the senses
୨ । ଅଜ୍ଞାତ—2. Unknown; unperceived.
୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଜ୍ଞାନରହିତ—3. Having no sense-perception.
୪ । ଅଚେତ; ବେହୋସ୍—4. Insensible (Apte)
୫ । ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ—5. Irrelevant; not included in the subject of discussion.

ଅବିଷୟୀଭୂତ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବିଷୟ+ଅଭୂତ ଭାବେ.ତ୍ + ଭୂତ)—
Abisayībhūta ଯାହା ପୂର୍ବେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଗୋଚର ଥିଲା ତନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଗୋଚର ହୋଇଅଛି—That which was formerly perceptible but has now become imperceptible.

ଅବିଷା—ସଂ. ବି (ଅବିଷ+ଆ)—୧ । ପୃଥିବୀ—1. The earth.
Abishā ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—2. Heaven.
୩ । ନିର୍ବିଷାତୃଣ—3. A kind of non-poisonous grass.
୪ । ନଦୀ—4. River (Apte)

ଅବିଷୀ—ସଂ. ବି (ଅବିଷ + ଷ୍ଟୀ. ଈ)—ଅବିଷା (ଦେଖ)
Abishi Abishā (See)

ଅବିସନ୍ଧି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ଅଭିସନ୍ଧି)—ଅଭିସନ୍ଧି (ଦେଖ)
Abisandhi Abhisandhi (See)

ଅବିସମ୍ପାତ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ଅଭିସମ୍ପାତ)—ଅଭିଶାପ—Curse.
Abisampāta

ଅବିସମ୍ବାଦ—ସଂ. ବି (ଅ + ବିସମ୍ବାଦ)— ୧ । ଅବିରୋଧ; ବିରୋଧର ଅଭାବ—1. Absence of disagreement or opposition.
Abisambāda
୨ । ମିଳନ—2. Union; agreement; tallying.
୩ । ସମତା—3. Similarity.

ଅବିସମ୍ବାଦୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ବିସମ୍ବାଦିନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Abisambādī ନିର୍ବିରୋଧ; ଅବିରୋଧୀ—
(ଅବିସମ୍ବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not opposing.
୨ । ମେଳ ଦେଇଥିବା—2. Agreeing; tallying.

ଅବିସମ୍ବାଦେ—ବେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅବାଧରେ; ନିର୍ବିରୋଧରେ—
Abisambāde Unopposed; without hindrance.
ଅବିସମ୍ବାଦେ
ବିରୋଧ

ଅବିହର୍ଡ଼ା—ବେ. ବିଶ—ଅବିହୁର୍ଡ଼ା (ଦେଖ)
Abihardā Abihurdā (See)
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ପୁଂ—ଅବିବାହିତ—Unmarried.

ଅବିହାର୍ଡ଼ା— ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ପୁଂ (ସଂ. ଅବିବାହିତ)—ଅବିବାହିତ—
Abihārdā Unmarried.
(ଅବିହାର୍ଡ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଅବିଭାତି; ଆଇବୁଢ଼ୋ
ଅନବବାହା

ଅବିହାର୍ଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବିବାହିତା (କନ୍ୟା)
Abihārdī Unmarried (girl)
ଆଇବୁଢ଼ୋ
ଅନବବାହୀ

ଅବିହାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ପୁଂ—ଅବିବାହିତ—
Abihārī Unmarried.
(ଅବିହାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅବିହିତ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବିହିତ)—୧ । ଅନୁଚିତ—1. Improper.
Abihita ୨ । ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ—2. Not approved by the
(ଅବିଧାନ—ବି) precepts of religious books.
୩ । ବିଧିବହିର୍ଭୂତ; ନିୟମବିରୁଦ୍ଧ—3. Against rule.
୪ । ଅସଙ୍ଗତ—4. Inconsistent.
୫ । ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ—5. Irrelevant.
୬ । ନିଷିଦ୍ଧ—6. Prohibited.
୭ । ପ୍ରଥାର ବିରୁଦ୍ଧ—7. Against custom.
୮ । ଅସମ୍ପାଦିତ—8. Not accomplished.
୯ । ଅକୃତ—9. Undone.
୧୦ । ବେଆଇନ୍—10. Illegal.

ଅବିହୁର୍ଡ଼ା—ବେ. ବିଶ—ବିହୁର୍ଡ଼ା ବା ବେଉଷଣ ହୋଇ ନ ଥିବା
Abihurdā (ଧାନ ବିଅର)—
Unpuddled (paddy-field).

ଅବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବ ଧାତୁ=ଗୋପନ କରିବା; ରକ୍ଷାକରିବା+ଈ; Abi ଯେ ଲଜ୍ଜା ଯୋଗୁଁ ଅପଣାକୁ ଲୋକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଲୁଚାଏ ।)
ରଜସ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀ; ରଜସ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀ—
A woman in her menses (Apte).

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ବୃଦ୍ଧିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୌ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅବୀଚି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ବୀଚି)—ତରଙ୍ଗହୀନ—
Abīchi Waveless.
ସଂ. ବି—ନରକବିଶେଷ (ଏ ନରକରେ ଯମଦୂତମାନେ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ଲୋକଙ୍କୁ ପକାନ୍ତି)—
Name of a hell.

ଅବୀଜ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ବୀଜ)—ଅବୀଜକ (ଦେଖ)
Abīja Abījaka (See)
ସଂ. ବି—୧ । ନିକୃଷ୍ଟ ମଞ୍ଜି; ଯେଉଁ ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ଉଠେ ନାହିଁ—
1. Bad seed.
୨ । ବୀଜର ଅଭାବ—2. Want of seed.
୩ । ଆତ୍ମାରକ ଉପଦମନ—
3. Controlling the passions; self-restraint (Apte).

ଅବୀଜକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ବୀଜ + କ)—
Abījaka ୧ । ଯାହାର ମଞ୍ଜି ନାହିଁ—1. Seedless.
୨ । ଅଣପୁରୁଷା; ସହବାସ ଶକ୍ତି ରହିତ (ପୁରୁଷ)—
2. Impotent (person)
୩ । ମୂଳକାରଣହୀନ—3. Having no prime cause.

ଅବୀଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବୀଜ + ଆ)—ଦ୍ରାକ୍ଷାଲତା—
Abījā The vine (Apte)
ଦେ. ବିଣ—ଅବଜା (ଦେଖ)
Abijā (See)

ଅବୀତ—ସଂ. ବି. (ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନ)—ଅନୁମାନବିଶେଷ—
Abīta (Logic) A variety of inference.

ଅବୀର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ବୀର)—ବୀରଶୂନ୍ୟ—
Abīra Devoid of warriors or valiant men.
(ଅବୀରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଯଥା—ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଭାରତବର୍ଷ ଅବୀର ହେଲା ।)
୨ । ସନ୍ତାନହୀନ—2. Issueless.
୩ । ଅନାଥ—3. Having no master or protector.
୪ । ଅରକ୍ଷିତ; ନିଃସହାୟ—4. Helpless.
୫ । (ନିମ୍ନ ତତ୍) ଅମନୁଷ୍ୟ—5. Unmanly.
୬ । ଭୀରୁ—6. Cowardly.
୭ । ନିର୍ବୀର୍ଯ୍ୟ; ଦୁର୍ବଳ—7. Powerless; weak.
ବଳିବା ଯେବେ ଉଚ୍ଚ ଅବୀର ହରଣ । ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀପରିତ୍ୟାଗ ।

ଅବୀରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବୀର + ଆ; କିମ୍ବା ଅ + ବୀର ପତି ପୁତ୍ର ଯୁକ୍ତା ନାରୀ = ବୀର; ଯେ ବୀର ନୁହେ)—ଅବୀରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
(ବୀର— ବିପରୀତ) Feminine of Abīra.
ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ା ଦୁଷ୍ଟେ ଏବେ ହେଲେ ଅବୀରା । ରଘୁନାଥ. ମହାଭାରତ ।
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଯାହାର ପତି ବା ପୁତ୍ରରୂପ ବୀର ନାହିଁ)—ଅନାଥପୁରୁଷା ବିଧବା—A childless widow.
ଅବୀର ମା ବିଧବା; ଅବୀର ସ୍ତ୍ରୀ
ବେଦେହିତ ଏବେ ଚଳେ ବୀରପୁତ୍ର ପ୍ରଜା । ରଘୁନାଥ. ମହାଭାରତ ।
[ତୁ—ଅବୀରା ସ୍ତ୍ରୀର ଅନ୍ନ ଖାଇବା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଷିଦ୍ଧ ।
ବ୍ରହ୍ମସଙ୍କର ମନୁ ୪।୨୧୪ ।]

ଅବୀରୋଚିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ବୀରୋଚିତ)—ବୀରର ଅଯୋଗ୍ୟ ବା ଅଚରଣୀୟ (କର୍ମ); ଯେଉଁ କର୍ମ କରିବା ବୀରପକ୍ଷରେ ଅଶୋଭନୀୟ—(act) Not worthy of or befitting a hero.

ଅବୁଆବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଅବ୍‌ୱାବ୍)—ଅବୁଆବ୍; ପ୍ରଜାଠାରୁ ଜମିଦାର ସରକାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଓ ଅଇନସଙ୍ଗତ କର ଉପରେ ଯେଉଁ ଅଧିକା ଓ ବେଆଇନ୍ କର ଆଦାୟ
ଅବଓୟାବ
ଅବଓୟାବ କରନ୍ତି—Illegal and additional realisations made by the jamidar over and above the rent fixed and recognised by the government.

ଅବୁଝ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅବୁଦ୍ଧ; ପ୍ରା. ଅବୁଜ୍ଝ)—
Abujha ୧ । ଅବୋଧ; ନିର୍ବୋଧ—1. Foolish.
ଅବୁଝ ୨ । ଏକଜିଦିଆ; ଜିଦଖୋର—2. Obstinate.
ଅବୁଝ ୩ । ଅବୁଝାମଣା (ଦେଖ)
(ଅବୁଝୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Abujhāmaṇā (See)
ସଂ. ବିଣ. (ସଂ. ଅବୋଧ)—ଅବୋଧ—
Not capable of being understood; incomprehensible.

ଅବୁଝଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅବୋଧତା)—୧ । ଅବୋଧତା—
Abujhaṭa 1. Incomprehensibility.
୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ତଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ବୁଝାଯାଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
2. The state of a matter not having been enquired into or investigated.
୩ । ତଦନ୍ତର ଅଭାବ—
3. Want of investigation.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅବୋଧ)—ଅବୋଧ—
Incomprehensible.

ଅବୁଝା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅବୁଦ୍ଧ; ପ୍ରା. ଅବୁଜ୍ଝ)—
Abujhā ୧ । ଅବୁଝ (ଦେଖ)—
ଅବୁଝ 1. Abujha (See)
ଅବୁଝ ୨ । ଅବୁଝାମଣା (ଦେଖ)
(ଅବୁଝୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Abujhāmaṇā (See)
ଅବୁଝା ଯଦା ସର୍ବ ଯଥା ପଣ୍ଡିତେ । ରଘୁନାଥ—ବୃଦ୍ଧସାର୍ଦ୍ଧବ ।

ଅବୁଝାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଅବୁଝାମଣା (ଦେଖ)
Abujhāṇa Abujhāmaṇā (See)
ଜ୍ଞାନ ଦେଇ ଅବୁଝାଣ, ଭ ଲଭି ଶିବ ଏ ପ୍ରାଣ । ବଳରାମ. ସଙ୍ଗୀତ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚକାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଲଅ	ଓ	ନ୍ଦ

ଅବୁଝାବଣା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅବୁଝାମଣା (ଦେଖ)
Abujhābaṇā Abujhāmaṇā (See)

ଅବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅ + ଓ. ବୁଝାମଣା)—
Abujhāmaṇā ୧ । ଅବିଚାର; ଅନ୍ୟାୟ ବିଚାର—
1. Injustice.
୨ । ଜିଦଖୋର—2. Obstinacy; obduracy.
୩ । ଭଲ ମନ ବିବେଚନାର ଅଭାବ—
3. Absence of discrimination.
ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅବିଚାରକ—1. Unjust.
ଅବୁଝା ୨ । ଅବିବେଚକ—2. Indiscriminate; inconsiderate.
ଅନସମଝ
୩ । ଜିଦଖୋର—3. Obstinate.
୪ । ଯେ ଯୁକ୍ତି ଶୁଣେ ନାହିଁ—4. Not listening to reason or argument.
୫ । ଅଯୌକ୍ତିକ (ବିଷୟ)—5. Unreasonable.
୬ । ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟ ବା ସ୍ଥାନ ବା ଦେଶରେ ଅବିଚାର ହୁଏ—
6. (a place) Where there is no justice.

ଅବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଅ + ବୁଦ୍ଧି)—ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି; ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି—
Abuddhi Bad idea; evil thought.
ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ; ନିର୍ବୋଧ—
Foolish; stupid.

ଅବୁଦ୍ଧିଆ— ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅବୁଦ୍ଧି)—
Abuddhiā ୧ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ; ନିର୍ବୋଧ—
1. Foolish; stupid.
୨ । ଯାହାର ବୁଦ୍ଧିବୃତ୍ତି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନୁହେ—
2. Not intelligent

ଅବୁଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ + ବୁଧ)—
Abudha ୧ । ଅପଣ୍ଡିତ—1. Not learned.
୨ । ଅଶିକ୍ଷିତ—2. Uneducated.
୩ । ଅଜ୍ଞ—3. Ignorant.
୪ । ନିର୍ବୋଧ—4. Foolish.

ଅବୁଧି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଅବୁଦ୍ଧି)—ଅବୁଦ୍ଧି (ଦେଖ)
Abudhi Abuddhi (See)

ଅବୁଧିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅବୁଦ୍ଧି)—ଅବୁଦ୍ଧିଆ (ଦେଖ)
Abudhiā Abuddhiā (See)

ଅବୁରୁଜିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ. ପୁଂ—ଅବରଜିଆ (ଦେଖ)
Aburujiā Abarajiā (See)
(ଅବୁରୁଜିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅବୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ବୃତ)—
Abruta ୧ । ଅନାବୃତ—1. Uncovered.
୨ । ବାଧା ଦିଆଯାଇ ନଥିବା; ଅବାଧ —2. Unchecked.
୩ । ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ—3. Uninvited.
୪ । ଅନିର୍ବାଚିତ—4. Not selected.
୫ । ଅପରାଜିତ—5. Uusubdued.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ବୃତ୍ତ)—ଭୌଗିଷି ଗୀତ ଯେଉଁ ସ୍ୱର ବା ବୃତ୍ତରେ ବୋଲାଯିବା ଉଚିତ ତାହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସ୍ୱର—
A wrong strain for singing a song.

ଅବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ବୃତ୍ତ)—
Abṛutta ୧ । ଅସ୍ତିତ୍ୱବିହୀନ—1. Not existent.
୨ । ଗତିବିହୀନ—2. Motionless.
୩ । ଘଟି ନ ଥିବା—3. Not happened (M. W.)
୪ । ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ୱର ବା ଛନ୍ଦ ବା ଯତିସ୍ଥାନ (ପଦ୍ୟ)—
4. (poem) Without proper metre or rythm.
୫ । ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ୱରରେ ବୋଲାଯାଇ ନ ଥିବା (ଗୀତ)—
5. (song) Not sung in its proper strain.
୬ । ଅବିସ୍ତୃତ—6. Not extensive.
୭ । (ବୈଦିକ) ମରି ନ ଥିବା; ଅଦ୍ୟ ଜୀବିତ ଥିବା—
7. Not dead; still living.

ଅବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ବୃତ୍ତି)—
Abṛutti ୧। ଅବିସ୍ତୃତି—1. Non-extension.
୨ । ଜୀବିକାର ଅଭାବ—2. Absence of livelihood or occupation.
୩ । ବେକାରି ଅବସ୍ଥା—3. Unemployment.
୪ । ନୀଚ ବୃତ୍ତି; ଅଧମ ବ୍ୟବସାୟ—
4. Mean or low occupation.
୫ । ଅସଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ—5. Inadequate support (M. W.)
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଜୀବିକାହୀନ (ବ୍ୟକ୍ତି); ବେକାରି—
ଅବୃତ୍ତିକ } ବ 1 Having no occupation;unemployed
ଅବୃତ୍ତିକ } ୨ । ଘଟୁ ନ ଥିବା—2.Not occuring (M.W.)

ଅବୃତ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଅ + ବୃତ୍ତ)—
Abṛuttiā ୧ । ଅବୃତ୍ତ; ଜୀବିକାହୀନ; ବେକାରି—
1. Unemployed.
୨ । ଯେଉଁ ଛାତ୍ର ବୃତ୍ତି ପାଇ ନାହିଁ—2. (student) Who has not secured a scholarship.

ଅବୃତ୍ତିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବୃତ୍ତିକ)—
Abṛuttika ୧ । ଜୀବିକାହୀନ; ବେକାରି—1. Having no occupation; unemployed.
୨ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଜୀବିକା ଜୁଟେ ନାହିଁ—
2. (country) Not yielding a livelihood (M W.)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ଦଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଦନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଈଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଈଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅବୃଥାର୍ଥତା—ସଂ. ବି. (ଅ+ବୃଥା+ଅର୍ଥ+ତା)—
Abṛuthārthatā ୧ । ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ସଫଳତା; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଲାଭରେ ସଫଳତା—
1. Successfulness in gaining one's object (M. W.)
୨ । ଅର୍ଥ ଠିକ୍ ଥିବା ଅବସ୍ଥା; ଯଥାର୍ଥତା—
2. Correctness of meaning (M. W.)

ଅବୃଦ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଅର୍ବୁଦ)—ଅର୍ବୁଦ (ସଂଖ୍ୟା)—
Abṛuda One hundred million.

ଅବୃଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବୁଢ଼ା ହୋଇ ନ ଥିବା—
Abṛuddha 1. Not grown old.
(ଅବୃଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅବର୍ଦ୍ଧିତ; ବୃଦ୍ଧି ନ ଥିବା—
2. Not increased; not grown.

ଅବୃଦ୍ଧିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ବୃଦ୍ଧି + କ)—
Abṛuddhika ୧ । ଯେଉଁ ମୂଳଧନ ଉପରେ ସୁଧ ହିସାବ ହୁଏ ନାହିଁ—(capital) Not bearing any interest.
୨ । ଯାହାର ବୃଦ୍ଧି ନାହିଁ—
2. Having no increase or growth.
ସଂ. ବି—ବରଜ ଲାଗିଥିବା ଅସଲ ବା ମୂଳ (ଧନ)—
Capital or principal of an investment.

ଅବୃନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ବୃନ୍ତ)—ଯେଉଁ ଫଳ ବା ପୁଷ୍ପର ଡେମ୍ଫ ନ ଥାଏ—Sessile; (flower or fruit) having no stalk or peduncle.

ଅବୃନ୍ତକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ବୃନ୍ତ + କ) ଅବୃନ୍ତ (ଦେଖ)
Abṛuntaka Abṛunta (See)

ଅବୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ଅ+ବୃଷ୍ଟି)—୧ । ବୃଷ୍ଟିର ଅଭାବ—
Abṛushṭi 1. Want of rain.
୨ । ମରୁଡ଼ି—2. Drought.
୩ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—3. Famine.
ସଂ. ବିଣ—ଅବୃଷ୍ଟିକ (ଦେଖ)—Abṛushṭika (See)

ଅବୃଷ୍ଟିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ବୃଷ୍ଟି + କ)—
Abṛushṭika ୧ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ବା ଦେଶରେ ବର୍ଷା ହୁଏ ନାହିଁ—1. Rainless (country).
୨ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ବର୍ଷା ହୁଏ ନାହିଁ—
2. (time) When there is no rain.
୩ । ବର୍ଷାଋତୁ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ (ଋତୁ)—
3. (season) Which is not the rainy season.
୪ । ଯେଉଁ ମେଘ ବର୍ଷା କରେ ନାହିଁ—
4. (cloud) Not giving rain.

ଅବେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅବେ; ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ସଂବୋଧନ)—
Abe ଅବେ; ହାଁରେ—
ହାଁରେ Hallo ! (a term of disdainful address)
ଅବେ

ଅବେଇଛତ୍ର—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ—ରବେଇଛତ୍ର (ଦେଖ)
Abeichhatra Rabeichhatra (See)

ଅବେଇଜ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅବାଇଜ (ଦେଖ)
Abeija Abāija (See)

ଅବେଉଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଅବିହୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Abeurdā Abihurdā (See)

ଅବେଉନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ଓ. ବେଉନ୍ତ)—
Abeunta ୧ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେଉନ୍ତ ବା ବିତରିତ ହୋଇ ନ ଥିବା (ପଦାର୍ଥ)—
1. (thing) Not distributed amongst many.
୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବଣ୍ଟା ହୋଇ ନ ଥିବା (କାର୍ଯ୍ୟ)—2. (work) Which has not been distributed amongst the workers; without any division of labour.

ଅବେଉସା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅ+ବ୍ୟବସାୟ)—୧ । ନୀଚ ବ୍ୟବସାୟ—
Abeusā 1. Mean or low occupation.
୨ । ବ୍ୟବସାୟର ଅଭାବ; ଅବୃତ୍ତି—
2. Want of occupation.

ଅବେକ୍ଷକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅବ+ଇକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Abekshaka ୧ । ପରିଦର୍ଶକ—1. Inspecting.
(ଅବେକ୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟକ; ଜାଞ୍ଚ୍ ପ୍ରତାଳ କଲାବାଲା; ତନଖିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Supervising; checking.
୩ । ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣକାରୀ—
3. Observing minutely.
୪ । ପରୀକ୍ଷାକାରୀ—4. Examining.
୫ । ତଦାରଖ ବା ତଦନ୍ତ କଲାବାଲା—
5. Investigating.
୬ । ବିବେଚନାକାରୀ—6 Considering; taking into consideration.
୭ । ଅନାଉଥିବା—7. Looking at; beholding.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ପରିଦର୍ଶନକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—
1. Inspector.
୨ । ତଦାରଖ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. Investigator.
୩ । ତନଖିବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. Supervisor.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚ୍ଛାଖର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଲଅ	●	ନ୍

୪ । ପରୀକ୍ଷକ ବ୍ୟକ୍ତି—4. Examiner.

୫ । ଚକ୍ଷୁଚକ୍ଷ କରି ନିରେକ୍ଷିବା ଲୋକ; ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ—
5. Observer.

। ଦର୍ଶକ—6. Spectator.

ଅବେକ୍ଷଣ—ସଂ. ବ (ଅବ+ଈକ୍ଷ ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Abekshaṇa ୧ । ଅବଲୋକନ—
(ଅବେକ୍ଷିତ—ବଣ) 1. Viewing; surveying.

୨ । ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ—2. Observation.

୩ । ପରିଦର୍ଶନ—3. Inspection.

୪ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ—4. Supervision.

୫ । ପରୀକ୍ଷା—5. Examination.

୬ । ତଦନ୍ତ; ତଦାରଣ—
6. Enquiry; investigation.

୭ । ସମ୍ୟକ୍ ବିବେଚନା—
7. Careful consideration.

୮ । ଅନୁସନ୍ଧାନ; ମାଇନା—8. Scrutiny.

୯ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତି—9. Engagement.

୧୦ । ପ୍ରତୀକ୍ଷା—10. Waiting.

୧୧ । ଯତ୍ନ—11. Care.

୧୨ । ମନୋଯୋଗ—12. Attention.

୧୩ । ଅନୁରୋଧ—13. Request; solicitation.

୧୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
14. The being in sight of planets (M.W.)

ଅବେକ୍ଷଣୀୟ—ସଂ. ବଣ (ଅବ=ଈକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Abekshaṇīya ୧ । ଯାହା ଅବେକ୍ଷିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
1. Fit to be considered, viewed; observed, inspected etc.

ଅବେକ୍ଷମାଣ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଅବ+ଈକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ମାନ)—
Abekshamāṇa ଅବେକ୍ଷଣ କରୁଥିବା (ଲୋକ) ପରିଦର୍ଶକଯର; ନିରୀକ୍ଷମାଣ—Observing; supervising.

ଅବେକ୍ଷା—ସଂ. ବ (ଅବ+ଈକ୍ଷ ଧାତୁ+ଅ+ଆ)—
Abekshā ଅବେକ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Abekshaṇa (See)

ଅବେକ୍ଷିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଅବ+ଈକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abekshita ୧ । ପରିଦୃଷ୍ଟ—1. Viewed; inspected.
(ଅବେକ୍ଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷିତ—2. Observed.

ଅବେକ୍ଷିତା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବ+ଈକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ତୃ. ୧ମା. ୧ବ)—
Abekshitā ଅବେକ୍ଷକ (ଦେଖ)
Abekshaka (See)

ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବେକ୍ଷିତର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Abekshita.

ସଂ. ବ (ଅବେକ୍ଷିତ+ଭାବ. ତା) ଅବେକ୍ଷଣକରିବାର ଭାବ—
Act of observing or regarding.

ଅବେକ୍ଷୀ—ସଂ.ବଣ.ପୁଂ (ଅବ+ଈକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Abekshī ଅବେକ୍ଷକ (ଦେଖ)
(ଅବେକ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Abekshaka (See)

ଅବେଣି—ସଂ. ବଣ (କର୍ତ୍ତୃବ୍ରୀହି; ଅ+ବେଣି)—
Abeṇi ୧ । ବେଣୀ ବନ୍ଧା ହୋଇ ନ ଥିବା (କେଶ)—
1. Not braided or plaited (hair).

୨ । ଯାହାର କେଶ ବେଣି ରୂପେ ବନ୍ଧା ଯାଇ ନାହିଁ—
2. Having no braided hair.

୩ । ଏକତ୍ର ସଂଗମ ହୋଇ ବହୁ ନ ଥିବା (ନଦୀଆଦି)—
3. (rivers) Not flowing together or commingled.

ଅବେଣିଆ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଅବେଣି)—
Abeṇiā ଅବେଣି (ଦେଖ)
Abeṇi (See)

ଅବେଣିବଦ୍ଧ—ସଂ. ବଣ (ଅ+ବେଣିବଦ୍ଧ)—
Abeṇibaddha ୧ । ଯାହା ବେଣି ବନ୍ଧା ହୋଇ ନାହିଁ (କେଶ)
1. Not plaited (hair)

୨ । ଅଲୁଲାୟିତ—2. Dishevelled (hair).

ଅବେଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବଣ—ଅବେଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Abeṇī etc. Abeṇi etc. (See)

ଅବେଣ୍ଟ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଅବୃନ୍ତ)—
Abeṇṭa ୧ । ଅବୃନ୍ତ (ପୁଷ୍ପ ବା ଫଳ); ନାଳ ନ ଥିବା—
ଆବୋଟା 1. Sessile, having no stalk.
ହସ୍ତଳରହିତ

ବ୍ରହ୍ମେ ବ୍ରହ୍ମଣେ ଯେ ଅବେଣ୍ଟ ପଦ୍ମ ପୁଷ୍ପ—ଶାରଦାମନ୍ଦାକିନୀ. ୦୨୫ ।

୨ । ଯେଉଁ ପତ୍ର (ବୃନ୍ତର ଅଗ୍ର)ର ବେଣ୍ଟ ନାହିଁ—
2. Having no handle.

ଅବେଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡରେ ଶିଅର ଦେବା ପରେ ବେଣ୍ଟି ଉଣାଯାଇ ନ ଥାଏ—Having no fringe or border of hair on the skull left after shaving.

ଅବେଦନୀୟ—ସଂ. ବଣ. (ଅ+ବେଦନୀୟ)—୧ । ଅଜ୍ଞେୟ—
Abedanīya 1. Unknowable.

୨ । ଗୁପ୍ତ—2. Secret.

୩ । ଅପ୍ରାପ୍ୟ—3. Unattainable.

୪ । ଅବୋଧ—
4. Not capable of being understood.

ଅବେଦ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. (ଅ+ବେଦ୍ୟ)—ଅଜ୍ଞେୟ—
Abedya Unknowable.

ସଂ. ବ—ବାଛୁରୀ—A calf (Apte).

ଅବେଧ—ସଂ. ବଣ. (ଅ+ବିଧ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଘ)—
Abedhya ୧ । ବିଦ୍ଧ ହେବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
1. Not capable of being pierced.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଭୁତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବିବାହାଦି ନିଷେଧକ ଗ୍ରହସଂସ୍ଥାନର ଅଯୋଗ୍ୟ—
2. (astrology) Unfit through the conjunction of inauspicious planets for a social ceremony.

ଅବେପାର—ଦେ. ତ. (ସଂ. ଅବ୍ୟାପାର)—ଅବ୍ୟାପାର (ଦେଖ)
Abepāra — Abyāpāra (See)

ଅବେପାରୀ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ବ୍ୟାପାରୀ)—
Abepārī
ଅବିଷୟୀ
୧ । ବାଣିଜ୍ୟ ବା ବ୍ୟବସାୟରେ ଅନଭିଜ୍ଞ—
1. Not experienced in trade or business.
ଅବେପାରେ ବାଣିଜ ଅଦ୍ଭ ଅ—ଭର ।
୨ । ଅବିଷୟୀ—2. Not worldlywise.

ଅବେଭ୍ରାର—ଦେ. ତ. (ସଂ. ଅବ୍ୟବହାର)—୧ । ମନବ୍ୟବହାର—
Abebhāra
1. Bad conduct.
୦ ଯେ ପୁରୁଷ ଅବେଭ୍ରର, ବଧିରେ ଲୋକେ ତ ଅଷ୍ଟର ।
ବୃଦ୍ଧ. ଶ୍ରେମସ୍ତୋତ୍ରମ ।
୨ । ବ୍ୟବହାରର ଅଭାବ—2. Want of use.
ବିଶ—୧ । ଅବ୍ୟବହୃତ—1 Unused.
୨ । ଅନୁଚିତ—2. Improper.
ମଦ୍ୟପର ଦୂର ବହିବାର ଅବେଭ୍ର—ଭକ୍ତ. ଶ୍ରେମସ୍ତୋତ୍ରମ ।

ଅବେଭ୍ରାରୀ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅବ୍ୟବହାରୀ)—
Abebhārī
ଅବିଷୟୀ
୧ । ଅବେପାରୀ (ଦେଖ)
1. Abepārī (See)
୨ । ଅବିଷୟୀ; ସଂସାରାନଭିଜ୍ଞ—
2. Unbusinesslike; unworldly.
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟର ବିଷୟକର୍ମ ବୁଝିବାର ଭାର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥାଏ—3. Not entrusted with the duty of looking after another person's business.
୪ । ମନବ୍ୟବହାର ବା ଆଚରଣକାରୀ—
4. Giving improper treatment.
ବାହାର ଠାରେ ସ୍ପର୍ଶ ହୋଇ ଅବେଭ୍ରର—ପ୍ରାଚୀ. ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।

ଅବେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅବେଳା (ଦେଖ)
Abel — Abelā (See)

ଅବେଲ—ଦେ. ତ. (ସଂ. ଅବେଳ —ଅବେଳା (ଦେଖ)
Abela — Abelā (See)
ଅବେଳା
ଅବେଳ

ଅବେଳା—ସଂ. ତ. (ଅ+ବେଳା)—୧ । ଅସମୟ—
Abelā
1 Bad time; evil days.
୨ । ଅନୁଚିତ ସମୟ—2. Improper time.
୩ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସମୟ—3. Unsuitable time.
୪ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟକୁ ଟପି ଯାଇଥିବା ସମୟ—
4. Time after the due time is passed.
୫ । ଦିବାବସାନ କାଳ—5 End of the day.

ଅବୈତନିକ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବେତନ+ଇକ)—
Abaitanika
୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବେତନ ଗ୍ରହଣ ନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସବୁ ଖାଇ ଘରର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—1. Honorary (person)
୨ । ମାଗଣା; ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବେତନ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ନାହିଁ—2. Honorary (work)

ଅବୈଦ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଅ+ବୈଦ୍ୟ)—
Aaidya
୧ । ଭୁବୈଦ୍ୟ; ଅଶିକ୍ଷିତ ଚିକିତ୍ସକ—
1. A quack.
୨ । ଅଯଥାର୍ଥ ଚିକିତ୍ସକ—
2. An unskilful physician.

ଅବୈଧ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବୈଧ)—
Abaidha
(ଅବୈଧତା—ବି)
୧ । ଯାହା ବିଧିସଙ୍ଗତ ନୁହେ—
1. Contrary to rules; illicit
୨ । ବେଆଇନ୍—2. Illegal; unlawful.
୩ । ଧର୍ମ ଓ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରବିରୁଦ୍ଧ—
3. Contrary to the precepts of religious or moral code.
୪ । ଅନ୍ୟାୟ—4. Unjust.
୫ । ଅବିହିତ; ଅନୁଚିତ—5. Improper.
୬ । ଜାରଜ—6. Illegitimate.
୭ । ଅଯୌକ୍ତିକ—7. Unreasonable.

ଅବୈଧଜନତା—ସଂ. ବି (ଅବୈଧ+ଜନତା=ଜନସମୂହ; ଚତୁରଥ ତତ୍ପୁରୁଷ)—
Abaidhajanatā
ଅବୈଧଜନତା
ଅବୈଧଜନତା
୧ । ଜମାଇତବସ୍ତୁ; ଦୌଣସି ବେଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅଯଥାର୍ଥ ବା ବିଧିନିଷିଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଦଳବଦ୍ଧ ୫ ଜଣ୍ଟା ତତୋଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. An unlawful assembly (of five or more persons for an unlawful purpose).
[ଦ୍ର—ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡ ବିଧି ଆଇନ (Indian Penal Code) ର ୧୪୧ ଦଫାରେ ଅବୈଧଜନତା (Unlawful Assembly) ର ସଂଜ୍ଞା ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ୧୪୭ ଦଫାରେ ଏଥିର ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଅବୈଧ ଜନତାଭାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯେବେ ବଳ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଅନ୍ୟାୟର ଚରମ ତେବେ ତାହା ଅଯଥାର୍ଥ ବେ-ଆଇନ ଗୋଳମାଳ (Rioting) ବୋଲାଯାଏ । ଏଥିର ଦଣ୍ଡ ୧୪୭ ଦଫାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ।]

ଅବୈଧପ୍ରଣୟ—ସଂ. ତ. (କର୍ମଧା; ଅବୈଧ+ପ୍ରଣୟ)—
Abaidhapraṇaya
ବିନା ବିବାହରେ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେମ—Illicit love.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଜ୍ଞ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅବୈଧସନ୍ତାନ—ସଂ. ବି. (ଅବୈଧ + ସନ୍ତାନ)—
Abaidhasantāna ୧ । ଯେଉଁ ସନ୍ତାନ ବିବାହିତ ଦମ୍ପତି ଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନୁହେ—1. Illegitimate child.
୨ । ଜାରଜ ସନ୍ତାନ—2. Bastard child.

ଅବୈମତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅ + ବିମତ + ଷ୍ଟ୍ରୀ. ଯ)—
Abaimatya ବିମତ ହେବାର ଅଭାବ; ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକମତ ହେବାର ଭାବ—Unanimity.

ଅବୋଦ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ + ଉଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—ଓଦା—
Aboda Wet; moist.
ସଂ. ବି—୧ । ଓଦା କରିବା; ଘଳାଇବା—
1 Moistening.
୨ । ଜଳ ଅଦି ଛିଞ୍ଚିବା—2. Sprinkling (Apte)

ଅବୋଧ—ସଂ. ବି. (ଅ + ବୋଧ)—
Abodha ବୋଧ ବା ଜ୍ଞାନର ଅଭାବ; ବୋଧଶୂନ୍ୟତା—
(ଅବୋଧତା—ବି) Want of understanding or wisdom.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ନିର୍ବୋଧ; ବୁଦ୍ଧିହୀନ—
1. Foolish; stupid.
୨ । ବୋଧଶୂନ୍ୟ—2. Lacking in understanding.
ବେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯାହାର ସମ୍ୟକ୍ ବିକାଶ ବା ବୋଧ
ଅବୋଧ;ଅବୋଧିଆ ଅବୋଧ ଜନ୍ମି ନାହିଁ—1. Of undeveloped intellect.
ଅବୋଧପଣ ଅବୋଧପଣିଆ } ବି ଅବୋଧ ଅବଳା ବୁଝାଅ, ଅମ୍ବେ ତ ହୋଇଁ ତୋ ବଳବ । ବୃଦ୍ଧ. ଦ୍ରୋଣପର୍ବ୍ବ ।
୨ । ଅଧୀର; ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୂନ୍ୟ—2. Impatient.
ଚପଳୀ ଯେବେ ହେବେ ନ ବଳିବ ବୋଧ
ସେ ଯାହା ବୋଲୁଥିବେ ନୋହିବ ଅବୋଧ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱି. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—3 Dissatisfied; discontented.
ସ୍ତ୍ରୀ ଅରକ୍ଷଣରେ ନାହିଁ ବଡ଼ ବୋଧ
ବେଶ ହେ ନୃପ ହେଉ ଏଲେ ଯେ ଅବୋଧ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱି. ମହାଭାରତ ସଭା ।
୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯେତେ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ—4. Unsatisfied.
୫ । ଅବୋଧ୍ୟ—5. Not capable of being understood.
୬ । ଅବୁଝ; ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ; ଅଜ୍ଞ—6. Incapable of understanding (anything)
ଅବୋଧ ବାଳା ତୁ ନାହିଁ ବୋଧ ହେତୁ ।
ଶିଶୁଶଙ୍କର—ଉଷା ଅନିରୁଦ୍ଧ ।

ଅବୋଧଗମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ବୋଧଗମ୍ୟ)—
Abodhagamya ୧ । ଯାହା ବୋଧଗମ୍ୟ ନୁହେ ବା ବୁଝାଯାଇ ନ ପାରେ—1. Not capable of being understood; incomprehensible.
୨ । ଅଜ୍ଞାତବ୍ୟ—2. Unknowable.

ଅବୋଧନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ବୋଧନୀୟ)—ଅବୋଧ୍ୟ (ଦେଖ)
Abodhanīya Abodhya (See)

ଅବୋଧିତ—ପ୍ରା. ବିଣ. ସଂ—ଅବୋଧ (ଦେଖ)
Abodhita Abodha (See)

ଅବୋଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ବୋଧ)—ଅବୋଧଗମ୍ୟ; ଯାହା ବୁଝା ଯାଇ
Abodhya ନ ପାରେ—Not capable of being
(ଅବୋଧ୍ୟତା—ବି) understood; incomprehensible.

ଅବୋଲକରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ବୋଲ ବା
Abolakarā ଆଦେଶ ପାଳେ ନାହିଁ—1. (a person) Who
(ଅବୋଲକରା—ସ୍ତ୍ରୀ) does not carry out the master's
ଅବୋଲା; ଅନବୋଲା orders (to the spirit though sticking to the letter)
ଅବୋଲକରା ଉଗ୍ରାବତ ପଙ୍ଗା ଉଲ୍ଲା ସାଆନ୍ତ—ଚଉ ।
୨ । ଆଦେଶ ଲଙ୍ଘନକାରୀ; ଅମାନିଆଁ—
2. Disobedient.

ଅବ୍ଜ—ସଂ. ବି (ଅପ୍—ଜଳ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ଜଳରେ
Abja ଜନ୍ମେ—୧ । ପଦ୍ମ; କମଳ—1. Lotus.
୨ । ଶଙ୍ଖ—2. Conch.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ର (ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବାରୁ)—
3. The moon.
୪ । କର୍ପୂର—4. Camphor.
୫ । ଧନ୍ୱନ୍ତରି—5. The heavenly physician.
୬ । ଶତକୋଟି ସଂଖ୍ୟା; ଏକଶହ (ସଂଖ୍ୟା)—
6. One billion.
୭ । ନିଚୁଳ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)
7. Nichula (tree) (See)
ସଂ. ବିଣ—ଜଳଜ; ଜଳରୁ ଜାତ—Born of water.

ଅବ୍ଜଜାତ—ସଂ. ବି (*ମୀ ଭବ୍; ଅବ୍ଜରୁ ଜାତ; ଖେଚରାଦି ବସ୍ତୁରୁ ଜାତ-
Abjajāta କମଳରୁ ଉଠିଥିବା ପଦ୍ମରୁ ଏ ଜାତ ହୋଇଥିବାରୁ)
ବ୍ରହ୍ମା—A name of Brahmā the Creator.

ଅବ୍ଜବାହନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ଜ=ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ବହନ କରନ୍ତି
Abjabāhana ଯେ)—ମହାଦେବ; ଶିବ—
A name of Śiba.

ଅବ୍ଜବାହନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବ୍ଜ=ପଦ୍ମକୁ ଧାରଣ କରନ୍ତି ଯେ)—
Abjabāhanā ଲକ୍ଷ୍ମୀ—A name of Lakshmī.

ଅବ୍ଜଭବ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ଜ=ପଦ୍ମ+ଭବ=ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ)—
Abjabhaba ଅବ୍ଜଜାତ (ଦେଖ)
Abjajāta (See)

ଅବ୍ଜଯୋନି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ଜ+ଯୋନି=ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ)—
Abjajoni ଅବ୍ଜଜାତ (ଦେଖ)
Abjajāta (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

ଅବ୍ଜହସ୍ତ—ସଂ.ବହୁ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ହାତରେ ପଦ୍ମଫୁଲ ଧରିଥିବା—
Abjahasta Holding a lotus in the hand.
(ଅବ୍ଜହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ. ପୁଂ (ହାତରେ ପଦ୍ମ ଧରିଥିବାରୁ)—
ସୂର୍ଯ୍ୟ—A name of the sun.

ଅବ୍ଜାକବ୍ଜା—ଦେ. ବ—ଚକ ବା ଯନ୍ତ୍ରର ଘନ ଘନ ଘୂରୁ ଅଂଶମାନ—
Abjākabjā Different parts of a machine.
ଅବ୍ଜାକବ୍ଜା
କଳକବଜା

ଅବ୍ଜିନୀ—ସଂ. ବ. (ଅବ୍ଜ+ଇନ୍+ଈ)—୧ । ପଦ୍ମିନୀ; ପଦ୍ମସମୂହ—
Abjinī 1. A cluster of lotuses
୨ । ପଦ୍ମବନ—2 A group of lotuses growing together.
୩ । ପଦ୍ମଲତା—3. The lotus plant.

ଅବ୍ଜିନୀପତି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବ୍ଜିନୀ+ପତି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Abjinīpati The sun.

ଅବ୍ଦ—ସଂ. ବ. (ଅବ୍ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+ଘଞ୍ଜାର୍ଥ. ବ; ତ୍ରିଜଗତକୁ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ରୂପାତ୍ମକ କାଳ ରକ୍ଷା କରେ)—
Abda
୧ । ବର୍ଷ; ବତ୍ସର (ଏକ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
1. Year.
୨ । (ଅପ୍=ଜଳ+ଦା. ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଜଳଦାନ କରେ)—ମେଘ—2. Cloud.
୩ । ପର୍ବତବିଶେଷ—3. Name of a mountain.
୪ । ମୁଥା (ଦେଖ)—4. Muthā (See)

ଅବ୍ଦପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବ୍ଦ=ପର୍ଯ୍ୟାୟ)—
Abdaparjyāya ବର୍ଷମାନଙ୍କର ଧାରାବାହିକ କ୍ରମ—
Succession or course of years.

ଅବ୍ଦଶତ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବ୍ଦ+ଶତ)—
Abdaśata ଶତାବ୍ଦୀ; ଏକଶତ ବର୍ଷ—Century.

ଅବ୍ଦସାର—ସଂ. ବ—ଏକପ୍ରକାର କର୍ପୂର—
Abdasāra A kind of camphor.

ଅବ୍ଦିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ୍ଦ+ସମ୍ବ. ଇକ)—
Abdika ୧ । ଅବ୍ଦ ବା ସନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to years.
୨ । ବାର୍ଷିକ—2. Annual.

ଅବ୍ଦୁର୍ଗ—ସଂ ବ.(ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ;ଅପ୍=ଜଳ+ଦୁର୍ଗ)—ଜଳ ପରିବେଷ୍ଟିତ
Abdurga ଦୁର୍ଗ—A fortress surrounded by a moat or lake.

ଅବ୍ଧି—ସଂ. ବ. (ଅପ୍=ଜଳ+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Abdhi ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. The ocean.
୨ । ଜଳଭାଣ୍ଡ—2. Receptacle of water.
୩ । ଜଳାଶୟ—3. A lake.
୪ । (ସମୁଦ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ ସାତ ଗୋଟି ଥିବାରୁ)—
ସାତ ସଂଖ୍ୟାର ବାଚକ ଶବ୍ଦ—
4. A symbolical expression for the number 7.

ଅବ୍ଧିକଫ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବ୍ଧି+କଫ)—
Abdhikapha ଅବ୍ଧିଫେନ (ଦେଖ)
Abdhiphena (See)

ଅବ୍ଧିଜ—ସଂ. ବିଣ (ଅବ୍ଧି+ଜନ ଧାତୁ+ଅ)—
Abdhija ୧ । ସମୁଦ୍ରରୁ ଜାତ—
(ଅବ୍ଧିଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Born of the ocean.
ସଂ. ବ—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ଶଙ୍ଖ—2. Conch.

ଅବ୍ଧିଜା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବ୍ଧି+ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Abdhijā ୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—1. Goddess Lakshmī.
୨ । ମଦ; ମଦ୍ୟ—
2 Wine; spirituous liquor.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବ୍ଧିଜ+ଆ)—
୧ । ଅବ୍ଧିଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
1. Feminine of Abdhija.

ଅବ୍ଧିଦ୍ୱୀପା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବ୍ଧି+ଦ୍ୱୀପ+ଆ; ଅବ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱୀପରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ)—
Abdhidwīpā
୧ । ଚାରିଆଡ଼େ ସମୁଦ୍ର ବେଢ଼ିଥିବା—
1. Sea-girt; surrounded by the ocean.
ସଂ. ବ—ବସୁନ୍ଧରା; ପୃଥିବୀ—The earth.

ଅବ୍ଧିନଗରୀ—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅବ୍ଧି+ନଗରୀ)—
Abdhinagārī ୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଦ୍ୱାରକା—
1. The town of Dwārakā

ଅବ୍ଧିନବନୀତକ—ସଂ. ବ (ଅବ୍ଧି+ନବନୀତ+କ)—
Abdhinabanītaka ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ଅବ୍ଧିଫେନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସମୁଦ୍ର ଫେଣ—
Abdhiphena 1. The foam of the sea.
୨ । ଏକପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବର ହାଡ଼ (ଏହା ପାଲିସ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—
2. The bone of cuttle-fish.

ଅବ୍ଧିମଣ୍ଡୁକୀ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅବ୍ଧି+ମଣ୍ଡୁକୀ)—
Abdhimanduki ଶୁକ୍ତି; ଯେଉଁ ଶାମୁକାରୁ ମୁକ୍ତା ବାହାରେ—
The pearl-oyster.

ଅବ୍ଧିଶୟନ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ଧି+ଶୟନ; ଏ ପ୍ରଳୟ-କାଳରେ ସମୁଦ୍ରରେ ଶୟନ କରନ୍ତି)—
ବିଷ୍ଣୁ—A name of Bishnu.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଯ	ଭ
୨	ଐ	ଓ	ଊ	ୠ	ଐ	ଅଚାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଲ୍ଲ	ଶ	ନ

ଅବ୍ଧିସାର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅବ୍ଧି+ସାର) —ରତ୍ନ—A gem.
Abdhisāra

ଅବ୍ଧୂତ—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି.—ଅବଧୂତ (ଦେଖ)
Abdhūta Abadhūta (See)

ଅବ୍ଧୂତ ଚିତ୍ତେ ବର ଦେଇ, ଶ୍ରମଣ ଅଚାର୍ଯ୍ୟ ବୋଇଲ ।
ପ୍ରାଚୀ—ଚର୍ଯ୍ୟାପଦ୍ୟ ।

ଅବ୍ଭିକା—ପ୍ରାଦେ. (ଦଶଦ) ଅ—ଅଦ୍ଭ (ଦେଖ)
Abbikā Abbhi (See)

ଅବ୍ଭକ୍ଷ— ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅପ୍=ଜଳ+ଭକ୍ଷ ଧାତୁ+ଅ)—
Abbhaksha ଯେ ଜଳମାତ୍ର ଖାଇ ବଞ୍ଚେ—
(ଅଭ୍ଭକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) Living upon water.

ଅବ୍ଭି—ପ୍ରାଦେ. (ଦଶଦ) ଅ. (ଅ. ଅଦ୍ଭ)—୧ । ବର୍ତ୍ତମାନ—
Abbhi 1. Now.
ଏଖୁନି ୨ । ଏହିକ୍ଷଣରେ—2. At present; just now.
ଅଦ୍ୟାପି ୩ । ଏହି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. Yet; still; as yet.

ଅବ୍ଭିକା—ପ୍ରାଦେ. (ଦଶଦ) ଅ.—ଅଦ୍ଭ (ଦେଖ)
Abbhikā Abbhi (See)

ଅଭ୍ର—ସଂ. ବ. (ଅପ୍+ଭ୍ର ଧାତୁ+ଅ)—୧ । ଅଭ୍ର; ମେଘନାଳ—
Abbhra 1 Mica.
୨ । ମେଘ—2. Cloud.

ଅବ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅବ=ମେଣ୍ଢା+ଯ)—ମେଣ୍ଢାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Abya Relating to sheep.
ଘେନା ପ୍ରା. ବ. (ଆ. ଅସ୍ୱଦ୍)—ଘୃଣା—
ଅଯଶ୍ Disgust; aversion.

ଅବ୍ୟଏ—ପ୍ରା. ବ—ଅବ୍ୟ; ଘୃଣା—Aversion; disgust.
Abyae

ଅବ୍ୟକତ—ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବିଶ. (ସଂ. ଅବ୍ୟକ୍ତ) —
Abyakata ଅବ୍ୟକ୍ତ (ଦେଖ)
ଅବ୍ୟକ୍ତ Abyakta (See)
ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଯେତେ ପ୍ରକ୍ରମ ଛନ୍ଦ
ତହିଁରୁ ପୃଥକ ସେ ଦେବେ ବର୍ତ୍ତନ୍ତି । ବୃଷର୍ଷି ବ. ମହାଭାରତ ଅବ ।

ଅବ୍ୟକବ୍ୟ—ଦେ. ବ—୧ । ଅବୁଦ୍ଧାନ୍ତ; ଶକ୍ତି; ସମତା; ସରଳତ୍ୱ—
Abyakabya 1. Power; might.
ଉଁଚୁ କରିବାର ଉପାୟ ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଚଳିବାର ଶକ୍ତି—
ଶକ୍ତ 2. Power of movement.

ଅବ୍ୟକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବ୍ୟକ୍ତ)—୧ । ଅପ୍ରକାଶିତ—
Abyakta 1. Not manifest.
(ଅବ୍ୟକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଦୃଶ୍ୟ—2. Invisible.
୩ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ; ଅସ୍ପଷ୍ଟ—3 Indistinct.
୪ । ଯାହା ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ନୁହେ—
4. Inarticulate.
୫ । ଯାହା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ବୋଧଗମ୍ୟ ନୁହେ—
5. Imperceptible; inscrutable.
୬ । ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇ ନ ଥିବା; ଅନିଶ୍ଚିତ—
6. Undetermined; unsettled.
୭ । ଗୁପ୍ତରେ; ଗୁପ୍ତ; ଯାହାକୁ ଦେଖାଯାଉ ନ ଥିବା—
7. Latent; mysterious; concealed.
୮ । (ବୀଜଗଣିତ) ଅଜ୍ଞାତ (ସଂଖ୍ୟା ବା ପରିମାଣ)—
8. (algebra) Unknown (number or quantity).

ସଂ. ବ—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. An epithet of Bishnu
୨ । ଶିବ—2. An epithet of Siba.
୩ । ପରବ୍ରହ୍ମ;ପରମାତ୍ମା—3. The Supreme Spirit.
୪ । ଆତ୍ମା—4. The soul.
୫ । କାମ; କନ୍ଦର୍ପ—5. An epithet of Cupid.
୬ । ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—6 A fool.
୭ । (ବେଦାନ୍ତ) ସୁଷୁପ୍ତି ଅବସ୍ଥା—
7. (Bedānta) The state of sleep.
୮ । (ଦର୍ଶନ) ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର—
8. (philosophy) The subtle body.
୯ । (ସାଂଖ୍ୟ) ସଦ୍ଭାବରେ; ପ୍ରକୃତି—
9. (Sānkhya philosophy) Nature; the primordeal element or productive principle from which all the phenomena of the world are developed.

ଅବ୍ୟକ୍ତ କ୍ରିୟା—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅବ୍ୟକ୍ତା+କ୍ରିୟା)—
Abyakta kriyā ବୀଜଗଣିତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗଣନା—
Algebrical calculation (M.W.)

ଅବ୍ୟକ୍ତଗଣିତ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା)—ବୀଜଗଣିତ—
Abyakta gaṇita Algebra.

ଅବ୍ୟକ୍ତପଦ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ୟକ୍ତ+ପଦ)—
Abyaktapada ଯାହା ବାହାରକୁ ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ; ଯାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ନାହିଁ—
Inarticulate (M. W.)

ଅବ୍ୟକ୍ତପୁଷ୍ପକ—ସଂ. ବିଶ. (ବିଶ୍ଳେଷଣସମାସ; ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ୟକ୍ତ+
Abyakta pushpaka ପୁଷ୍ପ+କ)—ଯେଉଁ ଗଛରେ ଫୁଲ ଫୁଟିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ—
(ଯଥା—ଉମ୍ବରି; ବଡ; ଅଶ୍ୱତ୍ଥ)
Cryptogamous (trees)
ସଂ. ବ – ପରବ୍ରହ୍ମ—The Supreme Spirit.

ଅବ୍ୟକ୍ତବର୍ତ୍ତ୍ମା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଅବ୍ୟକ୍ତ+
Abyaktabarttmā ବର୍ତ୍ମନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
ଯାହାର ମାର୍ଗ ବା ଗତି ପ୍ରକାଶ ଅଛେ—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଶୋଷସ୍ଥି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ତେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଉବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

Whose ways or movements are inserutable or mysterious.

ଅବ୍ୟକ୍ତରାଗ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅବ୍ୟକ୍ତ + ରାଗ)—୧ । ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣ—
Abyaktarāga 1. Dark-red colour (the colour of the dawn)
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—2. An ascetic.
୩ । ଋଷି—3. A sage.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—1. Dark-red.
(ଅବ୍ୟକ୍ତରାଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ— ଯାହାର ମନୁଷ୍ୟଭାବ ବାହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ନାହିଁ—2. One whose mental passion's are not manifest.

ଅବ୍ୟକ୍ତରାଶି—ସଂ. ବି. (ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରରେ)—ଅଜ୍ଞାତରାଶି; ଯେଉଁ
Abyaktarāśi ରାଶି ସଂଖ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଅବ୍ୟକ୍ତ—
(Algebra) An unknown number.

ଅବ୍ୟକ୍ତଲକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ୟକ୍ତ + ଲକ୍ଷଣ; ଯାହାଙ୍କ
Abyaktalakshaṇa ଲକ୍ଷଣମାନ ଅବ୍ୟକ୍ତ)—
ମହାଦେବ; ଶିବ—An epithet of Śiba.

ଅବ୍ୟକ୍ତଶକ୍ତି—ସଂ. ବି. ବିଜ୍ଞାନଶାସ୍ତ୍ରରେ (କର୍ମଧା; ଅବ୍ୟକ୍ତ + ଶକ୍ତି)—
Abyaktaśakti ଜଡ଼ ବା ଜୀବରେ ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଯାହା ସୁଯୋଗ ବା ଅନୁକୂଳ ଅବସ୍ଥା ପାଇଲେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ—
(Physics) Potential or latent energy.

ଅବ୍ୟକ୍ତଶିରସ୍କ—ସଂ. ବିଣ—(ବିଜ୍ଞାନଶାସ୍ତ୍ରରେ; ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ୟକ୍ତ + ଶିରସ୍
Abyaktaśiraska + କ)—ଯେଉଁ ଜୀବମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ
ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ବାହାର ହୁଏ ନାହିଁ (ଯଥା ଶାମୁକା)—
(science) Acephala.

ଅବ୍ୟକ୍ତଶୀର୍ଷ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ୟକ୍ତ + ଶୀର୍ଷ)—
Abyaktaśīrsha ଅବ୍ୟକ୍ତଶିରସ୍କ (ଦେଖ)
Abyaktaśiraska (See)

ଅବ୍ୟକ୍ତସାମ୍ୟ—ସଂ.ବି.(ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରରେ; କର୍ମଧା. ଅବ୍ୟକ୍ତ + ସାମ୍ୟ)—
Abyaktasāmya ଅବ୍ୟକ୍ତ ରାଶିମାନଙ୍କର ସମୀକରଣ—
(Algebra) Equation of unknown quantities.

ଅବ୍ୟକ୍ତାନୁକରଣ—ସଂ.ବି.(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅବ୍ୟକ୍ତ + ଅନୁକରଣ)—ଅବ୍ୟକ୍ତ
Abyaktānukaraṇa ଧ୍ୱନି (ଯଥା—ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କ ରବ)ର
ଅନୁକରଣ—The imitating of inarticulated sound (M.W.)

ଅବ୍ୟଗତ—ପ୍ରା. ଓ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବିଣ (ସଂ ଅବ୍ୟକ୍ତ)—
Abyagata ଅବ୍ୟକ୍ତ (ଦେଖ)
Abyakta (See)

ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅବ୍ୟକ୍ତ ରୂପ ନାହିଁ, ଅନ୍ଧକାରରେ ଅନ୍ଧକାର ଯେପରି—
ପ୍ରାଣୀ—ପରମତତ୍ତ୍ୱକଥା ।

ଅବ୍ୟଗ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅ + ବ୍ୟଗ୍ର)—୧ । ଅନୁଦ୍ୱିଗ୍ନ—
Abyagra 1. Not agitated; undisturbed;
(ଅବ୍ୟଗ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) unruffled.
(ଅବ୍ୟଗ୍ରତା—ବି) ୨ । ଯେ ହଡ଼ବଡ଼ାଏ ନାହିଁ—
2. Unconfused.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନିଯୁକ୍ତ; ବେକାର—3. Not engaged or occupied with business.
୪ । ସ୍ଥିର; ପ୍ରଶାନ୍ତ—4. Calm; cool; steady.
୫ । ଅବିପନ୍ନ—5. Not in danger (M. W.)
୬ । ସୁବିବେଚକ; ଯେ ଅଗ ପଛ ବୁଝି କାମ କରେ—
6 Deliberate (M. W.)

ଅବ୍ୟଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ବ୍ୟଙ୍ଗ)—୧ । ଯାହା ଅବିକଳାଙ୍ଗ (ଅଙ୍ଗହୀନ
Abyaṅga ବା ଖଣ୍ଡିଆ ନୁହେ)—1. Not mutilated or
(ଅବ୍ୟଙ୍ଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) defective.
(ଅବ୍ୟଙ୍ଗତା—ବି) ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ—2. Perfect.
୩ । ସୁନିର୍ମିତ—3. Well-made.
୪ । ଅନବଦ୍ୟ—4 Faultless.
୫ । ବ୍ୟକ୍ତ (ଅର୍ଥ); ଯାହା ଲକ୍ଷଣାଯୁକ୍ତ ନୁହେ—
5. Plain (meaning); not figurative.
ସଂ. ବି—ମଗ ପୁରୋହିତଙ୍କ ମେଖଳା—The girdle of the Maga priests (M. W.)

ଅବ୍ୟଙ୍ଗା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅବ୍ୟଙ୍ଗ + ଆ)—ଅବ୍ୟଙ୍ଗର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Abyaṅgā Feminine of Abyaṅga.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବ୍ୟଣ୍ଡା; ବାଲଛଙ୍କ—Cowhage (plant) Carpopogon pruriens.

ଅବ୍ୟଙ୍ଗାଙ୍ଗ—ସଂ.ବିଣ.ସ୍ତ୍ରୀ.(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ + ଅଙ୍ଗ + ଅଙ୍ଗ)—
Abyaṅgāṅga ୧ । ଅବିକଳାଙ୍ଗ—
(ଅବ୍ୟଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not deformed or mutilated.
୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Perfect; entire.
ଅବ୍ୟଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ, ଯୌନଜାତ୍ରୀ, ଦୁଃଖବାରଣକାମିନି, ତନ୍ନଦେବ ବଦନା ଓ ସ୍ତ୍ରୀକ ଶ୍ରୀରୁ ବନାହ ବଦନ । ସ୍ତ୍ରୀମଙ୍ଗଳ—ଗଣ୍ଡ । ୩ । ୧୦ ।

ଅବ୍ୟଞ୍ଜନ—ସଂ.ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି;ଅ + ବ୍ୟଞ୍ଜନ = ଲିଙ୍ଗ ବା ଯୌବନ-
Abyañjana ଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପ୍ରାଣୀର ଲିଙ୍ଗ
(ଅବ୍ୟଞ୍ଜନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବା ଯୌବନଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ ନାହିଁ; ହେଜେଡ଼ା;
(ଅବ୍ୟଞ୍ଜନ—ବି) ମାଖୁନା—1. (person or animal) Having no characteristic marks of sex; without the; marks of puberty.
(ଯଥା—ହେଜେଡ଼ା ମନୁଷ୍ୟ; ହେଜେଡ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ଅପୁଷ୍ପୀ ସ୍ତ୍ରୀ;ମାଖୁନା ମନୁଷ୍ୟ; ମାଖୁନା ଦାଢ଼ି)—
୨ । ଅବ୍ୟକ୍ତ—2. Indistinct.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଣ,ଣ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ୱ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦ୍ୟତୀୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଶ୍ୟ	ଲ୍ଲ	●	ନ୍ଦ

୩ । ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣରହିତ (ଶବ୍ଦ;ଧ୍ୱନି)—
3. Without consonants.

୪ । ବ୍ୟଞ୍ଜନାର୍ଥରହିତ—4. Not figurative; plain (in meaning)

୫ । ଉତ୍ତମ ଚିହ୍ନରହିତ—5. Having no good marks.

ସଂ. ବ.—ଯେଉଁ ଶୃଙ୍ଗୀ ଜାତିର ଶୃଙ୍ଗ ଉଠିବାର ବୟସ ହୋଇ ଥିଲେହେଁ ଶିଙ୍ଗ ଉଠି ନାହିଁ—
An animal without horns (though of age to have them) (M. W.)

ଅବ୍ୟଣ୍ଡା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ+ବି+ଅଣ୍ଡ+ଆ)—୧ । ବାଇଚଙ୍ଗ—
Abyaṇḍā 1. Cowitch; cowhage; Carpopogon pruriens (plant)

୨ । ଯବଧାନ ଶିଂଷାର ଛୁଟି—2. A legume or pod of the awn of barley. (Apte)

ଅବ୍ୟତିକୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଶ.—୧ । ଅମିଶ୍ରିତ—1. Unmixed,
Abyatikīrṇṇa ୨ । ପୃଥକ୍—2. Separate; distinct (M W.)

ଅବ୍ୟଥ—ସଂ. ବିଶ.,ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବ୍ୟଥା)—୧ । ବ୍ୟଥାରହିତ -
Abyatha 1. Painless.
(ଅବ୍ୟଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବ୍ୟଥିତ ହେଉ ନ ଥିବା—
(ଅବ୍ୟଥିତ—ବି) 2. Untroubled.

୩ । ଯାହା ବ୍ୟଥା ଦିଏ ନାହିଁ—
3 Not inflicting pain.

୪ । ନିର୍ଭୟ; ନିଡର—4. Intrepid.

୫ । ପରପୀଡ଼ାବିମୁଖ; ସଦୟ; ସଦୟ—
5. Kind; merciful; not oppressive.

ସଂ. ବ—ସର୍ପ—Serpent

ଅବ୍ୟଥା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବ୍ୟଥ+ଆ)—ଅବ୍ୟଥର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Abyathā Feminine of Abyatha.

ସଂ. ବ.—୧ । ଶୁଣି—1. Dry ginger

୨ । ହରିତକୀ; ହରଡ଼ା—2. Myrobalan.

୩ । ସ୍ଥଳପଥ—3. Land route; passage over land.

୪ । (ଅ+ବ୍ୟଥା) ବ୍ୟଥା ବା ଭୟର ଅଭାବ—
4. Want of pain.

୫ । (ବୈଦିକ) କମ୍ପର ଅଭାବ; ଦୃଢ଼ତା—
5. Absence of tremour; firmness.

୬ । ସ୍ଥଳପଦ୍ମବିଶେଷ—6. The plant Hibiscus. Mutabilis (M. W.)

୭ । ସ୍ଥଳପଦ୍ମବିଶେଷ—7. The plant Terminalia Citrina Roxb (M.W.)

ଅବ୍ୟଥିଷ—ସଂ. ବ. (ଅ+ବ୍ୟଥ ଧାତୁ+ଇଷ)—
Abyathisha ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun (Apte)
୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The ocean (Apte)

ଅବ୍ୟଥିଷୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବ୍ୟଥିଷ+ଈ)—
Abyathishī ୧ । ପୃଥିବୀ—1. The earth.
୨ । ରାତ୍ରି—2. Night.
୩ । ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର—3. Midnight (Apte)

ଅବ୍ୟଥୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ବ୍ୟଥା+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Abyathī ୧ । ବ୍ୟଥା ରୋଗ ଦିଏ ନ ଥିବା—
(ଅବ୍ୟଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not ailing.
୨ । ନିର୍ଭୟ; ନିଡର—2. Undaunted; fearless.
୩ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ବ୍ୟଥା ନ ଦିଏ—
3. Not inflicting pain.

ଅବ୍ୟଥ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ବ୍ୟଥ ଧାତୁ+ଣ)—
Abyathya ୧ । ବ୍ୟଥାଶୂନ୍ୟ—1. Free from pain.
(ଅବ୍ୟଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ବ୍ୟଥା ନ ଦିଏ—
2. Not inflicting pain.

ଅବ୍ୟପେକ୍ଷା—ସଂ. ବ. (ଅ+ବି+ଅପେକ୍ଷା)—ବେପରୋଇ—
Abyapekshā Carelessness (Apte)

ଅବ୍ୟପେତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବି+ଅପେତ)—
Abyapeta ୧ । ଅଲଗ; ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ—1. Not separated.
୨ । ସଂଲଗ୍ନ—2. Contiguous (M. W.)

ଅବ୍ୟବଧାନ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବ୍ୟବଧାନ)—
Abyabadhāna ୧ । ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ତୌଣସି ବ୍ୟବଧାନ ବସ୍ତୁ
(ଅବ୍ୟବଧାନତା—ବି) ଅନ୍ତରାଳ ନ ଥାଏ—1. Without any
(ଅବ୍ୟବହିତ—ବିଶ) intervening object.
୨ । ଲାଗିଥିବା—2. Contiguous, adjoining.
୩ । ପ୍ରକାଶ୍ୟ; ଖୋଲା—3. Open; not concealed or screened.
୪ । ଅନାବୃତ—4. Uncovered; bare.
୫ । ମନଯୋଗରହିତ—5. Inattentive
ସଂ. ବ—୧ । ଅମନୋଯୋଗ—1. Carelessness.
୨ । ଦୂର ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଫାଙ୍କ ନ ଥିବା—
2 Absence of intervening space.

ଅବ୍ୟବସାୟ—ସଂ. ବ. (ଅ+ବ୍ୟବସାୟ)—
Abyabasāya ୧ । ନୀଚ ବା ମନ୍ଦ ବ୍ୟବସାୟ—
1. Mean occupation.
୨ । ବ୍ୟବସାୟର ଅଭାବ—2. Want of employment
୩ । ଅପରିଶୀଳନ—3. Want of discussion.
୪ । ଅନୁଶୀଳନ—4. Want of exercise.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍' ଦେଖିବେ ।

* । ଉଦ୍ୟୋଗର ଅଭାବ—5. Want of effort.

ଅବ୍ୟବସାୟୀ—ବେ. ବିଣ—ବ୍ୟବସାୟ ବା ବେପାରରେ ଅନଭିଜ୍ଞ—
Abyabasāyi Ignorant of business or trade.
(ଅବ୍ୟବସାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. (ଅବ୍ୟବସାୟିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
୧ । ସୁପ୍ତି—1. Inactive.
୨ । ହେଳାବନ୍ତ (ଲୋଭ)—2. Negligent.

ଅବ୍ୟବସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ବ୍ୟବସ୍ଥା)—
Abyabastha ୧ । ବିଶୃଙ୍ଖଳ—1. Unmethodical.
(ଅବ୍ୟବସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ଶୃଙ୍ଖଳା ନାହିଁ—2. Having no system in work.
୩ । ଅନିଶ୍ଚିତ—3. Unsettled.
୪ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—4. Not fixed; fickle; unstable.
* । ଅନିୟମିତ—5. Disorderly; undisciplined; irregular.

ଅବ୍ୟବସ୍ଥା—ସଂ. ବ. (ଅ + ବ୍ୟବସ୍ଥା)—
Abyabasthā ୧ । ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅଭାବ—
1. Want of system or method.
୨ । ଅନିୟମ—2. Irregularity.
୩ । ଆଇନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବଥ ଯିବା ଭ୍ରାନ୍ତ ମତ—
3. Incorrect legal opinion.
ବେ. ବ— ଅଇନ ବିରୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ—Illegal action.
ସଭା ସଙ୍ଗେ ଦୂରାନ୍ତରିତ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା । ବ୍ରାହ୍ମ ବ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବ୍ୟବସ୍ଥିତ)—
Abyabasthita ୧ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥ (ଦେଖ)
1. Abyabastha (See)
୨ । ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ରୀତିବିରୁଦ୍ଧ—
2. Not conformable to law or practice.
ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା)—ଅସ୍ଥିରମତି—
Fickle or unstable mind.

ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ + ଚିତ୍ତ)—
Abyabasthitachitta ଅସ୍ଥିରଚିତ୍ତ; ଯାହାର ମନ ଚଞ୍ଚଳ—
(ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fickle-minded; of unsettled mind

ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚେତା—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ + ଚେତସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଅସ୍ଥିରମତି; ଯାହାର ମନ ଚଞ୍ଚଳ—Fickle minded.
Abyabasthitachetā

ଅବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ବି + ଅବ + ହା ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Abyabahārya ୧ । ସମାଜଚ୍ୟୁତ; ଜାତିଭାଇଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକ ପଙ୍କତିରେ ଖାଇ ନ ଯାଇବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Excommunicated; not entitled to dine with people of the same community.
୨ । ମକଦମାରେ ଦାବୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
2. Not fit to be included in the claim of a case.

ଅବ୍ୟବହାର—ସଂ. ବ. (ଅ + ବ୍ୟବହାର)—୧ । ବ୍ୟବହାରର ଅଭାବ—
Abyabahāra 1. Want of use; nonuser.
(ଅବ୍ୟବହୃତ—ବିଣ) ୨ । ପ୍ରଥା ବା ରୀତିର ଅଭାବ—
2. Want of rule or custom.
୩ । ଅଇନବିରୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ—3. Illegal act.
୪ । ମନ୍ଦ ପ୍ରଥା—4. Evil custom.

ଅବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ)—
Abyabahārjya ୧ । ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
1. Unfit for use.
୨ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ; ବେକାମିକା—2. Useless.

ଅବ୍ୟବହିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ବ୍ୟବହିତ)—୧ । ବ୍ୟବଧାନରହିତ—
Abyabahita 1. Without any space between.
୨ । ସନ୍ନିହିତ—2. Adjoining; adjacent
୩ । ସଂଲଗ୍ନ; ଲାଗିଥିବା—3 Contiguous.
୪ । ଅତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ (ସ୍ଥାନ ବା ସମୟ)—
4. Immediate.

ଅବ୍ୟବହିତପରେ—ବେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅବ୍ୟବହିତ+ପର)—
Abyabahitapare ୧ । ଠିକ୍ ପରକ୍ଷଣରେ—
ଅବ୍ୟବହିତପରେ 1. Immediately after; just after.
ପୀଛପୀଛ ୨ । ତତ୍ପରେ—2. Next after.
୩ । (ତହିଁର) ଠିକ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ—
3. Next to (a place).
୪ । ଲାଗିକରି—4. Contiguously.

ଅବ୍ୟବହୃତ—ସଂ. ବିଣ (ଅ+ବ୍ୟବହୃତ)—
Abyabahṛuta ୧ । ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ନ ଥିବା; ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଯାଇ ନ ଥିବା—1. Not used.
୨ । ଅପ୍ରଚଳିତ—2. Not current.
୩ । ଅନୁପଭୁକ୍ତ—3. Unenjoyed.

ଅବ୍ୟଭିଚାର—ସଂ. ବ. (ଅ + ବ୍ୟଭିଚାର)—୧ । ବ୍ୟଭିଚାରର ଅଭାବ—
Abyabhichāra 1 Absence of adultery.
୨ । ଅବାଧ; ଅନାୟାସ—
2. Absence of impediment; ease.
୩ । ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ଆସକ୍ତି—
3. Constancy; fidelity; conjugal fidelity.
ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟର ଅବ୍ୟଭିଚାର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷର ପରମ ଧର୍ମ ଅଟେ—
ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ, ମନ୍ତ୍ର. ୧।୧୦୧ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଠ,ଥ	ଫ	ଲୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

୪ । ପରସ୍ପର ଠାରୁ ପୃଥକ୍ ନ ହେବା ଅବସ୍ଥା; ଅଦ୍ୱୈତ—
4. Non-separation.

୫ । (ନିୟମାଦିର) ଅଲଙ୍ଘନ—
5. Non-transgression (M. W.)

ଅର୍ଥର ଅବଦାନର ଓ ଅର୍ଥର ବୃଦ୍ଧିକରଣ ପାଇଁ ନିଅ। ସାଙ୍କର ଦ୍ରବ୍ୟଅଂଶ ବିଦ୍ୟାର ଅଙ୍ଗ—ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ର, ୩୩. ୮।୧୨୨ ।

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅବ୍ୟଭିଚାରୀ (ଦେଖ)
Abyabhichārī (See)

ଅବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅ+ବ୍ୟଭିଚାର+ଇନ୍, ୧ମା.୧ବ.)—
Abyabhichārī
(ଅବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅବ୍ୟଭିଚାରିତା—ବ)

୧ । ବ୍ୟଭିଚାର-ଦୋଷରହିତ; ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଅନାସକ୍ତ—
1 Chaste; constant; faithful to one's wife.

୨ । ନିଜର ପ୍ରଭୁ ପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ—
2. Faithful to one's master.

୩ । ଅନୁକୂଳ, ଯାହା ପ୍ରତିକୂଳ ନୁହେ—
3 Favourable.

୪ । ଯାହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ବା ବ୍ୟତିକ୍ରମ ନାହିଁ—
4. Not subject to exception; true in all cases; without any instance to the contrary.

୫ । ଅଟଳ; ସ୍ଥିର; ଦୃଢ଼—5. Steady; firm.

୬ । ସ୍ଥାୟୀ; ନିତ୍ୟ—6. Permanent; constant.

୭ । ଅଭ୍ରାନ୍ତ; ଅବିକଳ—7. Exact.

୮ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—
8. Invariable; unchangeable.

୯ । ଧାର୍ମିକ—9. Pious; religious.

୧୦ । ଧର୍ମ ଓ ନ୍ୟାୟ ପଥରୁ ଅବିଚଳିତ—
10. Not deviating from rectitude or righteousness; moral.

୧୧ । ଅବିସମ୍ବାଦୀ—11. Not opposing; tallying.

୧୨ । (ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ) ପ୍ରତିକୂଳ କାରଣଦ୍ୱାରା ଯାହା ବାଧିତ ହୋଇ ନ ପାରେ—
12. Not preventible by any untoward cause.

୧୩ । ଅଲକ୍ଷରେ ଯାହାର ସମନ୍ୱୟ ହୁଏ ନାହିଁ—
13. Not reconcilable in secret.

ଅବ୍ୟୟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ବ୍ୟୟ)—
Abyaya
(ଅବ୍ୟୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଅବ୍ୟୟତା
ଅବ୍ୟୟତ୍ୱ

୧ । ଅବିନାଶୀ, ଅକ୍ଷୟ—1. Imperishable.

୨ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—2. Immutable; not liable to change.

୩ ଅନନ୍ତ; ଚିରସ୍ଥାୟୀ—3. Everlasting; eternal.

୪ । ବ୍ୟୟବିଷୟରେ ସାବଧାନ; ଯେ ଅପବ୍ୟୟୀ ନୁହେ—
4. Economical; parsimonious.

୫ । ବ୍ୟୟିତ ହୋଇ ନ ଥିବା—5. Unexpended.

୬ । ଅପବ୍ୟୟିତ ହୋଇ ନ ଥିବା; ଅପଚୟରହିତ—
6. Unwasted (Apte)

୭ । ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷ ଅବିନାଶୀ ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରେ—
7. Giving imperishable fruit (Apte)

୮ । ବ୍ୟୟକୃଷ୍ଣ; କୃପଣ—8. Miserly.

ସଂ. ବ—୧ । ବ୍ୟୟର ଅଭାବ—
1. Absence of expenditure.

୨ । ବ୍ୟୟକୃଷ୍ଣତା—2. Miserliness.

୩ । ବ୍ୟୟ ବିଷୟରେ ସାବଧାନତା—
3. Economy; parsimony.

୪ । (ବେଦାନ୍ତ) ଚୌଣସି ସୁଗଠିତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତୁର ଅଙ୍ଗ ବା ଅବୟବ—
4. (Bedānta) A member or corporeal part of an organised body (M. W)

୫ । ବିଷ୍ଣୁ—5. A name of Bishṇu.

୬ । ଶିବ—6. A name of Śiba.

୭ । ପରବ୍ରହ୍ମ—7. The Supreme Soul.

୮ । ରୈବତ ମନୁଙ୍କ ପୁତ୍ର—
8. Name of the son of Raibata Manu.

୯ । ନାଗବିଶେଷ—Name of a Nāga-demon.

୧୦ । (ବ୍ୟାକରଣ)—ସବୁ ଲିଙ୍ଗ, ସବୁ ବଚନ, ସବୁ କାରକ ଓ ସବୁ ବିଭକ୍ତିରେ ଏକରୂପ ଧାରଣ କରିବା ପଦ ବା ପଦାଂଶ; କାରକ, ଲିଙ୍ଗ ଓ ବଚନ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପଦ ବା ପଦାଂଶ-ମାନଙ୍କ ରୂପାନ୍ତର ବା ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧି ଘଟେ ନାହିଁ—
(grammar) Indeclinable particle or word.

[ଏଥିର ସମ୍ମତ ସଂଜ୍ଞା—
ସଦୃଶଂ ତ୍ରିଷୁ ଲିଙ୍ଗେଷୁ ସର୍ବାସୁ ଚ ବିଭକ୍ତିଷୁ,
ବଚନେଷୁ ଚ ସର୍ବେଷୁ ଯନ୍ନ ବ୍ୟେତି ତଦବ୍ୟୟଂ ,
ଅବ୍ୟୟର ଉଦାହରଣ—ଅତ୍ର, ଯତ୍ର, ଯାଇଁ, ଦିଂ, କେବଳ, ଏବ, ସବୁ ଉପସର୍ଗ, ସମ୍ବୋଧନ, ଅହ୍ମାଦାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦମାନ, ଧ୍ୱନ୍ୟାତ୍ମକ ଶବ୍ଦମାନ]

ବୈଦେ. ବି. (ଅ ଅୟନ୍)—
ଘୃଣା—Aversion.

ବୈଦେ. ବି. (କନ୍ଧରାଣା)—କନ୍ଧ ଜାତିର ସର୍ଦ୍ଦାରର ଉପାଧି—
Title of a Kandha patriarch.

ଅବ୍ୟୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅବ୍ୟୟ+ଆ)—ଅବ୍ୟୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Abyayā
Feminine of Abyaya.

ସଂ ବି ସ୍ତ୍ରୀ. ଦୁର୍ଗା—An epithet of Durgā.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅବ୍ୟୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ବ୍ୟୟିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Abyayī ୧ । କୃପଣ—1. Miserly.
(ଅବ୍ୟୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ବ୍ୟୟଶୀଳ ନୁହେ; ମିତବ୍ୟୟୀ—
Economical; parsimonious.

ଅବ୍ୟୟୀଭାବ—ସଂ. ବି. (ଅବ୍ୟୟ+ଅଭୂତତଦ୍ଭାବେ. ଚ୍ୱି+ଭାବ)—
Abyayībhāba
୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ସମାସବିଶେଷ (ଯେଉଁ ସମାସରେ ପୂର୍ବପଦସ୍ଥ ଅବ୍ୟୟ ଓ ପରପଦସ୍ଥ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ସମସ୍ତପଦ ଅବ୍ୟୟରୂପ ଧାରଣ କରେ ।)—
1. (grammar) A kind of compound formation (in which a declinable word is changed into an indeclinable form by prefixing or adding an indeclinable word to it.)
[ଅବ୍ୟୟୀଭାବର ଉଦାହରଣ ଯଥା—ସମୁଦ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ=ଅସମୁଦ୍ର; ଶକ୍ତି କୁ ଅତିକ୍ରମ ନ କରି=ଯଥାଶକ୍ତି; ଅସ୍ତ୍ରାକୁ ଅଧିକାର କରି= ଅଧ୍ୟସ୍ତ୍ର; ଅହନ୍ ବା ଦିବସର ପ୍ରତ୍ୟେକ=ପ୍ରତ୍ୟହ; ତୃଷ୍ଣାର ସହିତ =ସତୃଷ୍ଣ ।]
୨ । ବ୍ୟୟ ନ କରିବା ଅବସ୍ଥା—
2 The state of not spending.
୩ । ନିର୍ଧନତା ଯୋଗୁଁ ବ୍ୟୟାଭାବ—3. Absence of expenditure due to poverty (Apte)
୪ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅବସ୍ଥା—4. Unchangeable state; imperishability.

ଅବ୍ୟୟେ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଅବ୍ୟ; ଘୃଣା—
Abyaye Aversion.

ଅବ୍ୟର୍ପ୍ପ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବ୍ୟର୍ପ୍ପ)—ଅତ୍ୟାଚାରିତ ହୋଇ ନ ଥିବା—
Abyarṇṇa Unoppressed (M. W.)

ଅବ୍ୟର୍ଥ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବ୍ୟର୍ଥ)—୧ । ଅମୋଘ; ଯାହା କଦାପି ନିଷ୍ଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ—1. Unfailing.
(ଅବ୍ୟର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସଫଳ; ଫଳପ୍ରଦ—2. Efficacious;
(ଅବ୍ୟର୍ଥତା—ବି) successful; fruitful.
୩ । ଲାଭଜନକ—3. Profitable.
୪ । ଯାହା ବେକାର ନୁହେ—
4. Not useless.

ଅବ୍ୟର୍ଥଲକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ୟର୍ଥ+ଲକ୍ଷ୍ୟ)—
Abyarthalakshya ଯାହାର ଶର ବା ଗୁଳି ଅବ ଲକ୍ଷ୍ୟ
(ଅବ୍ୟର୍ଥଲକ୍ଷ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ଥାନରେ ନିଶ୍ଚୟ ବାଜିବ; ଯାହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅମୋଘ ଅଟେ—Of sure aim.
ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଶର ବା ଗୁଳି ଅବ ଲକ୍ଷିତ ସ୍ଥାନରେ ବାଜିବା—Sureaim.

ଅବ୍ୟର୍ଥସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବିଶ. ଓ ବି.—ଅବ୍ୟର୍ଥଲକ୍ଷ୍ୟ (ଦେଖ)
Abyarthasandhāna Abyarthalakshya (See)

ଅବ୍ୟଲୀକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବ୍ୟଲୀକ)—
Abyalīka ୧ । ଯାହା ମିଥ୍ୟା ନୁହେ; ସତ୍ୟ—
1. Not false; true.
୨ । ଅପ୍ରୀତିକରରହିତ—2. Having no unpleasantness or uneasiness (M.W.)

ଅବ୍ୟସ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବ୍ୟସ୍ତ)—
Abyasta ୧ । ଯାହା ପରିଷ୍କାର ନ ଥାଏ—
1. Undecomposed.
୨ । ପୃଥକ୍ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—
2. Not separated; not split up.
୩ । ସଂଗୃହୀତ—3. Collected.
୪ । ଯାହାର ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ପୃଥକ୍ କରାଯାଇ ନାହିଁ—
4. Unanalysed.

ଅବ୍ୟାକୁଳ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ବ୍ୟାକୁଳ)—
Abyākula ୧ । ଅନାକୁଳ; ଚିତ୍ତଚାଞ୍ଚଲ୍ୟରହିତ—
(ଅବ୍ୟାକୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not agitated; unperturbed.
(ଅବ୍ୟାକୁଳତା—ବି) ୨ । ପ୍ରଶାନ୍ତ—2. Calm.

ଅବ୍ୟାକୁଳିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ଅବ୍ୟାକୁଳ (ଦେଖ)—
Abyākulita Abyākula (See)
(ଅବ୍ୟାକୁଳିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅବ୍ୟାକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ବ୍ୟାକୃତ)—
Abyākṛuta ୧ । ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ—1. Unchanged.
(ଅବ୍ୟାକୃତା—ବି) ୨ । ଅଖଣ୍ଡିତ—2. Whole; uncut.
୩ । ଅବିଭକ୍ତ—3. Undivided.
୪ । ଅଦୃଶ୍ୟ; ଅବ୍ୟକ୍ତ—4. Not manifest.
୫ । ଅପରିଣତ—5. Not developed.
ସଂ. ବି. (ବେଦାନ୍ତ)—୧ । ପ୍ରକୃତିର ମୂଳ ବୀଜ; ବ୍ରହ୍ମ ପରି ଜଗତର ଉତ୍ପାଦକ ବୀଜ ପଦାର୍ଥ—
1. (Bedānta) Elementary substance from which all things were created, considered as one with the substance of Brahma (M. W.)
୨ । (ସାଂଖ୍ୟ) ପରମାତ୍ମାଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକୃତିର ମୂଳବୀଜାତ୍ମକ ବସ୍ତୁ—1. (Sāṁkhya philosophy) The primordial germ of nature; the seed of creation (distinct from the Supreme Soul (Apte).

ଅବ୍ୟାକ୍ଷେପ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବ୍ୟାକ୍ଷେପ)—
Abyākshepa ୧ । ମାନସିକ ଚଞ୍ଚଳତାର ଅଭାବ—
1. Absence of unsteadiness of mind.
୨ । ଦୃଢ଼ସଙ୍କଳ୍ପ—2. Resolution (M. W.)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	କ୍ଷ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଉଅ	ଉ	ନ୍ଦ

ଅବ୍ୟାଖ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅ+ବ୍ୟାଖ୍ୟା)—୧ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାର ଅଭାବ—
Abyākhyā 1. Want of explanation.
(ଅବ୍ୟାଖ୍ୟାତ—ବିଣ) ୨ । ଅବ୍ୟକ୍ତତା—
2. Want of clearness.
୩ । ଅବୋଧତା—3. Obscurity.

ଅବ୍ୟାଖ୍ୟାନ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ)—ଅବ୍ୟାଖ୍ୟା (ଦେଖ)
Abyākhyāna Abyākhyā (See)

ଅବ୍ୟାଖ୍ୟେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବ୍ୟାଖ୍ୟେୟ)—
Abyākhyeya ୧ । ଯାହାକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇ ନ ପାରେ—
1. Inexplicable.
୨ । ଦୁର୍ବୋଧ—2. Not capable of being understood; obscure; unintelligible.
୩ । ଯାହା ଏତେ ସହଜ ଯେ ତାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ—
3. Easy; not requiring explanation.

ଅବ୍ୟାଘାତ—ସଂ.ବି. (ଅ+ବ୍ୟାଘାତ)—ବ୍ୟାଘାତ ବା ବାଧାର ଅଭାବ—
Abyāghāta Absence of restraint or obstruction
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅପ୍ରତିବନ୍ଧକ; ଅବାଧ—
1. Unobstructed.
୨ । ଲଗାଲଗି—2. Continuous.

ଅବ୍ୟାଜ—ସଂ. ବି. (ଅ+ବ୍ୟାଜ)—
Abyāja ୧ । ଛଳର ଅଭାବ; ସରଳତା; ଅକପଟତା—
1. Absence of guile; artlessness; frankness; simplicity.
୨ । ସତ୍ୟୋକ୍ତପଣ—2. Honesty.
୩ । ଅବିଳମ୍ବ—3. Absence of delay.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ସ୍ୱାଭାବିକ—1. Natural.
୨ । ଯାହା ଲୋକ ଦେଖାଣିଆ ନୁହେ—
2. Not pretended or assumed.
୩ । ଅକୃତ୍ରିମ—3. Not artificial.
୪ । ଅକପଟ—4. Guileless; artless.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅବ୍ୟାଜ ଶବ୍ଦ ସମାସରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ବିଶେଷ୍ୟର ବିଶେଷଣ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ହୁଏ; ଯଥା—ଅବ୍ୟାଜ ସୁନ୍ଦର; ଅବ୍ୟାଜ ମନୋହର=ଅକୃତ୍ରିମରୂପେ ସୁନ୍ଦର ।]

ଅବ୍ୟାଜମନୋହର—ସଂ. ବିଣ. (ଅବ୍ୟାଜ=ସ୍ୱାଭାବିକରୂପେ+ମନୋହର)—୧ । ସ୍ୱାଭାବିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
(ଅବ୍ୟାଜମନୋହର—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୋଗୁଁ ସୁନ୍ଦର—1. Artlessly
(ଅବ୍ୟାଜମନୋହରତା—ବି) beautiful; possessing beauty or grace which is not assumed.
୨ । ସ୍ୱଭାବତଃ ସୁନ୍ଦର—2 Naturally beautiful.

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଅବ୍ୟାଜମଧୁର, ଅବ୍ୟାଜରମଣୀୟ, ଅବ୍ୟାଜସୁନ୍ଦର ପଦ ହୁଏ ।]

ଅବ୍ୟାଜରେ—କ୍ରି. ବିଣ.(ସଂ. ଅବ୍ୟାଜ)—୧ । ଅକପଟଭାବରେ—
Abyājare 1. Artlessly; frankly.
ଅବ୍ୟାଜେତେ ୨ । ଅକାରଣରେ; ବୃଥାରେ—2. In vain.
ବିଫାଯଦ୍ରା

ଅବ୍ୟାପକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବ୍ୟାପକ)—୧ । ଯାହା ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ନୁହେ—
Abyāpaka 1. Not extensive; not comprehensive.
(ଅବ୍ୟାପକତା—ବି)
୨ । ଆଂଶିକ—2. Partial.
୩ । ସୀମାବଦ୍ଧ; ସସୀମ—3. Limited.
୪ । ବିଶିଷ୍ଟ—4. Peculiar; special.
୫ । ଯାହା ସର୍ବଦା ବସ୍ତୁରେ ଉପସ୍ଥିତ ବା ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥାଏ—5. Not an invariable concomitant (Apte).

ଅବ୍ୟାପାର—ସଂ. ବି. (ଅ+ବ୍ୟାପାର)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତି—
Abyāpāra 1. Cessation from work.
୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ ଲାଗିବା ଅବସ୍ଥା; ବେକାରୁ ପଣ—
2. Unemployment.
୩ । ଯାହା ନିଜର ବ୍ୟାପାର ବା କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେ—
3. That which is not one's business or concern.
୪ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝାଯାଇ ନ ଥିବା ବ୍ୟବସାୟ—
4. A business or trade which is not well understood.
୫ । ମନ୍ଦକାର୍ଯ୍ୟ—5. Bad act.
(ଅବ୍ୟାପାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ବ୍ୟାପାର ବା କର୍ମରହିତ—
Unemployed.

ଅବ୍ୟାପାରେଷୁବ୍ୟାପାର—କ୍ରି. ପ୍ରବଚନ ବା ନ୍ୟାୟ—
Abyāpāresubyāpāra
ଅବ୍ୟାପାରେ ବ୍ୟାପାର (ସ.ଅବ୍ୟାପାରେଷୁ ବ୍ୟାପାର: ଯୋ ନର: କର୍ତ୍ତୁମିଚ୍ଛତି, ଅବ୍ୟାପାରେ ବ୍ୟାପାର ସ ଏବ ଭବତି ଯାତି ଚାଲୋଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ବାଚକ:" ଶ୍ଳୋକର ୧ମ ଚରଣର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)--
ଯାହା ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେ ସେଥିରେ ହାତ ଦେବା—
Meddling with affairs which are not one's own.

ଅବ୍ୟାପୀ—ସଂ.ବିଣ. (ଅ+ବ୍ୟାପିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଅବ୍ୟାପକ (ଦେଖ)
Abyāpī Abyāpaka (See)

ଅବ୍ୟାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ବ୍ୟାପ୍ତ)—୧ । ଯାହା ବ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେ—
Abyāpta 1. Not pervaded
(ଅବ୍ୟାପ୍ତି—ବି) ୨ । ସସୀମ—2. Limited.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ରତ' ଦେଖିବେ ।

ଅବ୍ୟାପ୍ତି—ସଂ. ବି (ଅ + ବ୍ୟାପ୍ତି)—୧ । ବ୍ୟାପ୍ତି ବା ବ୍ୟାପିବାର ଅଭାବ—
Abyāpti 1. Nonextension.
(ଅବ୍ୟାପ୍ତ—ବିଣ) ୨ । (ନ୍ୟାୟ) ସଂଜ୍ଞାର ଦୋଷବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ସଂଜ୍ଞାର ବିଷୟୀଭୂତ ବସ୍ତୁର ଏକାଂଶ ଛାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇ ଥାଏ—
2. One of the faults of definition in which a part of the thing defined is excluded.

ଅବ୍ୟାପ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ବ୍ୟାପ୍ୟ)—ସମୁଦାୟ ଘଟନାକୁ ବ୍ୟାପି ନ
Abyāpya ଥିବା—Not extending to the whole circumstance; not pervading the whole extent.

ଅବ୍ୟାପ୍ୟବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ)—
Abyāpyabṛutti ଅଂଶିକ ଘଟଣା ବୃତ୍ତି ବା ସମ୍ବନ୍ଧ —
(ଯଥା—ସୁଖ; ଦୁଃଖ)
(Hindu philosophy) A category of limited application; partial inherence with regard to time and space (Eg. pleasure and pain)
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଏକାଂଶରେ ସ୍ଥିତ —
Partial; placed in one part

ଅବ୍ୟାହତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ବ୍ୟାହତ)—୧ । ବାଧାରହିତ; ଅବାଧ—
Abyāhata 1. Unobstructed.
୨ । ଅକ୍ଷତ—2. Unhurt; uninterrupted.
୩ । ପାଳିତ—3. Obeyed.
୪ । ଅବ୍ୟର୍ଥ; ଅମୋଘ—4. Unfailing.
୫ । ମୁକ୍ତ—5. Freed; released; exempted.
ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାକୁ କେହି ଖଣ୍ଡନ କରି ନାହିଁ—
Uncontradicted or unopposed statement.

ଅବ୍ୟାହତଗତି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ୟାହତ+ଗତି)-
Abyāhatagati ଯାହାର ଗତିକୁ କେହି ବାଧା ଦିଏ ନାହିଁ; ଅବାଧଗତି—Of unobstructed motion.

ଅବ୍ୟାହତାଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅବ୍ୟାହତ+ଆଜ୍ଞା)—
Abyāhatājña ଯାହାର ହୁକୁମକୁ କେହି ବାଧା ଦିଏ ନାହିଁ—
(ଅବ୍ୟାହତାଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) (one) Whose order is obeyed.

ଅବ୍ୟାହତି—ସଂ. ବି. (ଅ + ବ୍ୟାହତି)—୧ । ଅବ୍ୟାହତ (ଦେଖ)
Abyāhati 1. Abyāhata (See)
୨ । ହିଂସାର ଅଭାବ—2. Absence of spite.
୩ । ମୁକ୍ତି; ପରିତ୍ରାଣ—3. Release; liberation.
୪ । ଉତ୍ସାହ; କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱରୁ ଛାଡ଼ ପାଇବା—
4. Exemption.

ଅବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅ + ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ)—୧ । ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିବିହୀନ—
Abyutpanna 1. Having no derivation.
(ଅବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଶିକ୍ଷିତ—
(ଅବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନତା—ବି) 2. Uneducated.
୩ । ଶବ୍ଦାର୍ଥାନଭିଜ୍ଞ—3. Not versed in the meanings of words.
୪ । ଅପାରଦର୍ଶୀ; ଅପାରଙ୍ଗମ—4. Not proficient.
୫ । ଅଜ୍ଞ—5. Ignorant.
୬ । ବ୍ୟାକରଣ ଅନଭିଜ୍ଞ—
6. Not versed in grammar.

ଅବ୍ୟୂଢ଼—ସଂ. ବିଣ (ଅ + ବ୍ୟୂଢ଼)—
Abyūrdha ୧ । ଅବିବାହିତ; ଅଗଅଡ଼; ଅନୂଢ଼—
(ଅବ୍ୟୂଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Unmarried.
୨ । ଅବସ୍ଥିତ; ଅବିନ୍ୟସ୍ତ—
2. Not set or fixed; not arranged.
୩ । ଅପ୍ରଶସ୍ତ—3. Narrow; not spacious.

ଅବ୍ୟୂଢ଼ାନ୍ନ—ସଂ ବି.—ଦଇବଡ଼ୁ ଭାତ; ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ବର ଓ
Abyūrdhānna କନ୍ୟାଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ଘରେ ଅବ ଭୋଜନ ରୂପ
ଆଇବୁଢ଼ୋଭାତ ଉତ୍ସବବିଶେଷ (ଏହା ମଙ୍ଗଳବୃତ୍ୟ ଦିନ ସ୍ୱଗୃହରେ ହୁଏ ।)
The ceremony of a bride and bridegroom taking rice at their respective houses before marriage.

ଅବ୍ୟେ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି.—ଘୃଣା—Hatred; dislike.
Abye

ଅବ୍ରକ୍—ଦେ.ବି. (ସଂ.ଅଭ୍ରକ)—ଅଭ୍ରକ; ମେଘନାଳ —Talc; mica.
ଅଭ୍ରକ
ଅଭ୍ରକ୍

ଅବ୍ରଖ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଭ୍ରକ)—ଅବ୍ରକ୍ (ଦେଖ)
Abrakh Abrak (See)

ଅବ୍ରଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅ + ବ୍ରଣ)—୧ । ବ୍ରଣରହିତ—
Abraṇa 1. Having no scar.
(ଅବ୍ରଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଅକ୍ଷତ—2. Unhurt; unwounded.
୩ । ଯାହା ଅଙ୍ଗହୀନ ନୁହେ; ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Perfect.

ଅବ୍ରତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅ=ନାହିଁ+ବ୍ରତ; ଯାହାର)—
Abrata ଯେ ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରି ନାହିଁ—
(ଅବ୍ରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Not observing any vow.

ଅବ୍ରତିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅବ୍ରତୀ)—
Abratiā ୧ । (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ବ୍ରତାଚରଣ କରି ନାହିଁ—
ଯାର ପଇତେ ହୟ ନାଇ 1. One who has not observed a vow.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ଃ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଲ
୨	ୠ	ଉ	ଊ	ଲୃ	ଲୄ	ଅବାସ୍ତବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲ୍ଲ	ଶ	ନ୍ଦ

୨ । (ପୁଂ) ଯେଉଁ ଦ୍ୱିଜବାଳକର ଉପନୟନ ହୋଇ ନାହିଁ—

2. (a Brāhmaṇa boy) Not yet invested with the sacred thread.

ଅବ୍ରତୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ବ୍ରତିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Abrati ୧ । ଯେ ବ୍ରତାଚରଣ କରେ ନାହିଁ—

(ଅବ୍ରତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not observing a sacred vow.

୨ । ବ୍ରତାଚରଣପରାଙ୍ମୁଖ—

2. Backward in observing sacred vows.

୩ । ଅପ୍ରବୃତ୍ତ—3. Unengaged.

୪ । ଅନିଯୋଜିତ—4. Unemployed.

ଅବ୍ରତୁଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ (ସଂ. ଅବ୍ରତ)—ଅବ୍ରତିଆ (ଦେଖ)

Abratuā Abratiā (See)

ଅବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ)—

Abrahmaṇya ୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅନାଚରଣୀୟ ବା ଅନୁଚିତ—

1. Improper for a Brāhmaṇa; not befitting a Brāhmaṇa.

୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣଧର୍ମବହିର୍ଭୂତ—

2. Beyond the pale of the Brāhmaṇa-religion; unbrāhmaṇical.

୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବିରୋଧୀ—

3. Inimical to Brāhmaṇas.

ସଂ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅଯୋଗ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—

An act not befitting a Brāhmaṇa.

ସ୍ତ. ଅ (ନାଟକ)—'ଅବଧ'; 'ବଧ କର ନା' ଏହି ଉକ୍ତି—

(drama) An exclamation meaning 'Do not kill.'

ଅବ୍ରାହ୍ମଣ—ସଂ.ବି (ଅ+ବ୍ରାହ୍ମଣ)—୧ । କୁତ୍ସିତ ବା କଦାଚାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—

Abrāhmaṇa 1. A Brāhmaṇa doing mean acts.

୨ । ନିକୃଷ୍ଟ ବା ହୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ—

2. An unworthy Brāhmaṇa.

୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣେତର କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣପରି ପରିଚାଧାରୀ ଜାତି—

3. A non-brāhmaṇa wearing a thread.

(ଯଥା—ଜ୍ୟୋତିଷ; ଖଣ୍ଡାୟତ; ରଜପୁତ)

୪ । ଶୂଦ୍ର—4 A Śūdra.

୫ । ବ୍ରାହ୍ମଣେତର ବ୍ୟକ୍ତି—5. A non-brāhmaṇa.

ଅବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଅ+ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଲଙ୍ଘନ—

Abrāhmaṇya 1. Voilation of the duties of a Brāhmaṇa.

୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅଯୋଗ୍ୟ କର୍ମ—2. An act not befitting a Brāhmaṇa.

ଅବ୍ରୁବାଣ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ବ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ଯାହାର କଥା କହିବାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ—

Abrubāṇa (ଅବ୍ରୁବାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having no power of speech.

ସଂ. ବି—ଅତି ଶିଶୁ; ଯେଉଁ ଶିଶୁର ପାଟି ଫିଟି ନାହିଁ—

A child who has not yet learnt to speak.

ଅଭ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଭ୍ର; ଅବ୍ରକ)—ମେଘନାଲ—

Abha Talc; mica.

ଅଭ୍ରକ

ଆଭ

ଅଭଏ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ଅଭୟ)—ଅଭୟ (ଦେଖ)

Abhae Abhaya (See)

ଅଭଏବର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ଅଭୟକର)—ଅଭୟକର (ଦେଖ)

Abhaebara Abhayabara (See)

ଅଭଏବର

ଅଭୟବର

ଅଭକତ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବିଶ (ସଂ. ଅଭକ୍ତ)—ଅଭକ୍ତ; ଭକ୍ତିହୀନ—

Abhakata Not devoted.

ଏକଥା ହୋଇ ଜଣ ଗାତ, ଯେ ନାମ ସ୍ୱାମୀ ଅଭକତ । ଚକ୍ରଧର. ଭକ୍ତମାଳ. ୧୦୩

ଅଭକତି—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବି (ସଂ. ଅଭକ୍ତି)—ଅଭକ୍ତି (ଦେଖ)

Abhakati Abhakti (See)

ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବିଶ (ସଂ. ଅଭକ୍ତ)—ଅଭକ୍ତ (ଦେଖ)

Abhakta (See)

ଅଭକତିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଭକ୍ତ)—ଅଭକ୍ତ (ଦେଖ)

Abhakatiā Abhakta (See)

ଅଭକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ଭକ୍ତ)—୧ । ଯେ ଭକ୍ତ ନୁହେ—

Abhakta 1. Not devoted.

(ଅଭକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦେବତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗୁରୁଅବଜ୍ଞ ପ୍ରତି ଭକ୍ତିହୀନ—

2. Devoid of devotion to Deities, elders etc.

୩ । ଅପ୍ରବ—3. Not affectionate.

୪ । ପୂଜା କରୁ ନ ଥିବା—4. Not worshipping.

୫ । ଅସଂଯୁକ୍ତ—

5. Not attached; not connected with.

୬ । ପୃଥକ୍‌କୃତ; ବିଚ୍ଛିନ୍ନ—6. Detached.

୭ । ଅଭୁକ୍ତ; ଖିଆ ହୋଇ ନ ଥିବା—7. Not eaten.

୮ । ଅଖଣ୍ଡିତ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—8. Whole; entire.

ସ୍ତ. ବି—ଯାହା ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନୁହେ—Not food (Apte).

ଅଭକ୍ତଚ୍ଛନ୍ଦ—ସ୍ତ. ବି—ଅକ୍ଷୁଧା; କ୍ଷୁଧାର ଅଭାବ—Want of appetite

Abhaktachchhanda (M. W.)

ଅଭକ୍ତରୁଚି—ସଂ. ବି—ଅକ୍ଷୁଧା—

Abhaktaruchi Want of appetite (M. W.)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଚୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଭକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ଭକ୍ତି)—୧ । ଭକ୍ତିର ଅଭାବ—
Abhakti 1. Want of devotion.
୨ । ବିଶ୍ୱାସର ଅଭାବ; ଅନାସ୍ଥା—
2. Want of faith.
୩ । ଅପ୍ରୀତି—3. Want of affection.
୪ । ଘୃଣା—4. Aversion.
୫ । ଅବିଶ୍ୱାସ; ଅପ୍ରତ୍ୟୟ—
5. Incredulity (Apte).
ବେ. ବିଣ—ଅଭକ୍ତ; ଭକ୍ତିହୀନ—
Not Undevoted to; unbelieving.

ଅଭକ୍ତିଆ—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଭକ୍ତିମାନ୍)—ଅଭକ୍ତ; ଭକ୍ତିହୀନ—
Abhaktiā Not devoted to; unbelieving
ଭକ୍ତିହୀନ
ଅମଗତ

ଅଭକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଭକ୍ଷ ଧାତୁ+ଘାଞ୍. ଅ)—ଅଭୋଜନ;
Abhaksha ଅନଶନ; ଉପବାସ; ବନ୍ଧି ମାତ୍ର ନ ଖାଇବା—
Not eating anything; fasting.
ଅଭକ୍ଷ ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଭକ୍ଷ୍ୟ)—ଅଭକ୍ଷ୍ୟ (ଦେଖ)
ଅମଖ୍ୟ Abhakshya (See)
ବେ. ବି—ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ—Prohibited food.

ଅଭକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଭକ୍ଷଣ)—ବନ୍ଧି ମାତ୍ର ନ ଖାଇବା; ଉପବାସ—
Abhakshana Not eating anything; fasting.
ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଭକ୍ଷ୍ୟ)—ଅଭକ୍ଷ୍ୟ (ଦେଖ)
Abhakshya (See)
ବେ. ବି—ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ—
Forbidden or prohibited food.

ଅଭକ୍ଷଭକ୍ଷ—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷଣ)—ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷଣ; ନିଷିଦ୍ଧ
Abhakshabhaksha ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା—Eating of
ଅଭକ୍ଷଭକ୍ଷ prohibited food.
ଅମଖ୍ୟମଖ୍ୟ ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷକ)—ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ ଭୋଜନକାରୀ—Taking prohibited food.

ଅଭକ୍ଷଭକ୍ଷଣ—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷଣ)—
Abhakshabhakshana
ଅଭକ୍ଷଭକ୍ଷ ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Abhakshyabhakshana (See)
ଅମଖ୍ୟମଖ୍ୟ ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷକ)—
ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷକ (ଦେଖ)
Abhakshyabhakshaka (See)

ଅଭକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଭକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Abhakshya ୧ । ଯାହା ଖାଇ ହୁଏ ନାହିଁ; ଅଖାଦ୍ୟ—
2. Uneatable.
୨ । ଯାହା ଖାଇବା ଶାସ୍ତ୍ରାଦିରେ ନିଷିଦ୍ଧ—
2. Prohibited (food); not to be eaten.
[ଦ୍ର—ମନୁସଂହିତା ୫ମ ଅଧ୍ୟାୟ ୪-୯; ୧୧-୧୫;୧୭-୨୧ରେ ଅଭକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।]
ସ. ବି—ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ—
A prohibited article of food (Apte)

ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଭକ୍ଷ୍ୟ+ଭକ୍ଷକ)—
Abhakshyabhakshaka ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ ଭୋଜନକାରୀ—
(ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Taking prohibited food.

ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଭକ୍ଷ୍ୟ+ଭକ୍ଷଣ)—
Abhakshyabhakshana ନିଷିଦ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭୋଜନ—
Eating of prohibited food.
[ଦ୍ର—ସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷଣ ପାପଜନକ ଏବଂ ଏହି ଏହି ଅଭକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଭକ୍ଷଣଜନିତ ପାପ ପାଇଁ ଏହି ଏହି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସ୍ମୃତିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି—ରାମଶଙ୍କର. ମନୁ ୧୧ଶ ଅଧ୍ୟାୟ ୧୪୭-୧୫୧ ଓ ୧୫୩-୧୭୨ ।]

ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭକ୍ଷ୍ୟ+ଭକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Abhakshyabhakshī
(ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Eating prohibited food.
[ଦ୍ର—ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷିମାନେ ମରି ପରେ ବୃମିଯୋନିରେ ଜନ୍ମନ୍ତି—ରାମଶଙ୍କର. ମନୁ ୧୨।୫୯ ।]

ଅଭଗ—ସଂ. (ବୈଦିକ) ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଭଗ)—
Abhaga ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—Unfortunate; ill-fated (Apte)

ଅଭଗତ—ଭ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଭକ୍ତ)—
Abhagata ୧ । ଅଭକ୍ତ; ଭକ୍ତିହୀନ—
ଅଭକ୍ତ 1. Not devoted to.
ଅମଗତ ୨ । ଅପ୍ରୀତ—2. Not loving.
ବେଦେଶ ଦ୍ୱାରେ ଅଭକ୍ତ ହୁଅ ଅମନ୍ତେ । ଶାରଳାମହାଭାରତ ।

ଅଭଗତି—ଭ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅଭକ୍ତି)—ଅଭକ୍ତି (ଦେଖ)
Abhagati Abhakti (See)
ବିଣ—ଅଭକ୍ତ (ଦେଖ)
Abhakta (See)

ଅଭଗତିଆ—ଭ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଭକ୍ତିମାନ)—
Abhagatiā ଅଭକ୍ତିଆ (ଦେଖ)
Abhaktiā (See)

ଅଭଗ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ଭଗ୍ନ)—
Abhagna ୧ । ଯାହା ଭଙ୍ଗା ଯାଇ ନାହିଁ—1. Unbroken.
୨ । ଅଖଣ୍ଡିତ—2. Uncut.
୩ । ପୂର୍ଣ୍ଣାବୟବଯୁକ୍ତ; ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ; ଅବିକଳାଙ୍ଗ—
3. Entire; whole.
୪ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ; ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ—4. Uninterrupted.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଓ	ଶ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲ୍ଲ	●	ନ୍ତ

ଅଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଭଜ୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—ଅଭଗ୍ନ (ଦେଖ)
Abhaṅga Abhagna (See)

ସଂ. ବି—୧ । ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
1. Absence of fracture

୨ । ପରାଜୟର ଅଭାବ—2. Absence of defeat.

୩ । ଅଭଙ୍ଗଶ୍ଳେଷ (ଦେଖ)
3. Abhaṅgaślesha (See)

ଅଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ)—
Abhaṅgaprabaṇa ଯାହା ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ ନୁହେ; ଚେମଡ଼—
Not brittle; tenacious.

ଅଭଙ୍ଗଶ୍ଳେଷ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା) — ଅର୍ଥାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଏଥିରେ
Abhaṅgaślesha ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ନ ଭାଙ୍ଗି ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ କରାଯାଇ
ପାରେ—A figure in Rhetoric where various meanings are obtained without dividing the words

(ଯଥା—ଶ୍ଳେଷ ତଳେ ନୋଟ ଓ ଉଦାହରଣ ଦେଖ ।)

ଅଭଙ୍ଗୁର—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଭଙ୍ଗୁର)—୧ । ଯାହା ଭାଙ୍ଗିଯାଏ ନାହିଁ—
Abhaṅgura 1. Not breakable; not fragile.

୨ । ଚେମଡ଼ା—2. Tenacious

୩ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—3. Permanent.

୪ । ଅନୁପଦ୍ରୁତ—4. Undisturbed.

୫ । ଦୃଢ଼—5. Firm.

ଅଭଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । [ସଂ. ଅବଦ୍ଧନ ବା ଅ (ପରି) ବେଷଣ;
Abhardā ଅବଡ଼ାର ଅନ୍ୟରୂପ ଅବନ୍ଧା = ଯାହା ବନ୍ଧାଯାଏ ନାହିଁ;
ଅନ୍ନମହାପ୍ରସାଦ ଯାହାକୁ ଖାଇବା ଲୋକ ପାକପାତ୍ରରୁ ନିଜେ ବାହାର କରି ଥାଣି ଖାଏ ଓ ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ପାକପାତ୍ରରୁ ଥାଣି ଖାଦ୍ୟପାତ୍ରରେ ବାଢ଼ି ଦିଏ ନାହିଁ; କାରଣ ଏଥିରେ ଅଇଶା ବା କୁଆଁ ଦୋଷ ନ ଥାଏ ।]
ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆଯାଇଥିବା ଅନ୍ନମହାପ୍ରସାଦ—1. Boiled rice offered to the Deity Jagannātha at Puri.

ପଣ୍ଡା ଦିଏ ଅବଡ଼ାନେ ଭୋଗ ଲାଗି କରି
ଦିଅନ୍ତି ଅଇଡ଼ାମାନ ଶବ ଦର୍ଶେ ଭରି । ଉ ଭ.ମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୨ । ପରସ୍ପର ମହାପ୍ରସାଦ ଖୁଆଖୋଇ ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ କରିଥାନ୍ତି—
2. Mutual friends between whom God-relationship has been started by putting a morsel of Abhardā into each other's mouth.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ. (ସଂ. ଅବ୍ୟୂଢ଼) —
(ଅବଅଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅବିବାହିତ—Unmarried.

ଅଡ ଅଇଡ଼ା ମଙ୍ଗଳ. ବେଣ ଅନ ରୁଣ ବନ ଅହ । ଯଦୁମୋହନ. ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ।

ପ୍ରାଦେ. (ଶିଦ୍ରବ୍ରୁମ) ବି—ବିବାହ ବା ବ୍ରତର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପଠାଯିବା ଦ୍ରବ୍ୟ—Presents sent before the day of marriage or sacred-thread-ceremony, by relatives

ଅଭଡ଼ାକୁଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଛୋଟ ମାଟି ହାଣ୍ଡିରେ ଅବ-
Abhardākurduā ମହାପ୍ରସାଦ ରନ୍ଧାଯାଏ ବା ରଖାଯାଏ—
ମହାପ୍ରସାଦର ହାଁଡ଼ି The small earthen pot in which Abhardā is cooked or stored.

ଅଭଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଭଦ୍ର)- ୧ । ଅମାର୍ଜିତ—
Abhadra 1. Unpolished; ungentle-manly.
(ଅଭଦ୍ରତା—ବି) ୨ । ବର୍ବର—2. Barbarious; unmannerly.

୩ । ଅସଭ୍ୟ—3. Uncivilised; uncivil.

୪ । ସୁରୁଚିହୀନ—4. Wanting in good taste.

୫ । ରୁଢ଼ ବ୍ୟବହାରବାଳା—5. Rude; impolite.

ଅଭଦ୍ରତା—ସଂ. ବି. (ଅଭଦ୍ର + ଭାବ. ତା)—୧ । ଅସଭ୍ୟତା—
Abhadratā 1. Ungentle-manliness.

୨ । ରୁଢ଼ତା—2. Rudeness; incivility.

୩ । ଭୁରୁଚି—3. Bad taste.

୪ । ବର୍ବରତା—4. Barbarity.

ଅଭଦ୍ରାମି—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳା ଅନୁକରଣରେ)—ଅଭଦ୍ରତା (ଦେଖ)
Abhadrāmi Abhadratā (See)
ଅଭଦ୍ରାମି

ଅଭବ—ସଂ. ବି. (ଅ + ଭୂ ଧାତୁ + ଅ; ଅ + ଭବ = ଜନ୍ମ)—
Abhaba ୧ । ଅପୁନର୍ଜନ୍ମ; ଦେହାନ୍ତରେ ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ ନ କରିବା—1. Freedom from rebirth after death.

୨ । ମୋକ୍ଷ; ନିର୍ବାଣ—
2. Final salvation from the world.

ଅଭବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ଭବ୍ୟ = ଗୁଣସ୍ଥ)—୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ—
Abhabya I. Improper.
(ଅଭବ୍ୟତା—ବି) ୨ । ଅଭଦ୍ର—2. Uncivil; rude.

୩ । ଅସଭ୍ୟ—3. Uncivilised.

୪ । ଅନୁଚିତ—4. Unbecoming.

୫ । ମନ୍ଦ—5. Wretched; bad.

ସଂ. ବି—୧ । ନ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—
1. Non-being; non-existence.

୨ । ଅଲୌକିତ୍ୟ—2. Impropriety.

ଅଭବ୍ୟତା—ସଂ. ବି. (ଅ + ଭବ୍ୟତା)—ଅଭଦ୍ରତା; ଅସଭ୍ୟତା—
Abhabyatā Rudeness; incivility; bad manners

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅବବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଅଭୟ—ସଂ. ବି. (ଅ + ଭୟ)—୧ । ଭୟର ଅଭାବ—
Abhaya 1. Absence of fear.
(ଅଭୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସାହସ—2. Courage.
୩ । ବେଣାମୂଳ—3 Root of Benā grass.
ବେଦେ ରକ୍ଷା ଯେ ଅଭୟବାଚ ବଚନେ
ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ଜଗତ ଏ ଜନେ । ଭକ୍ତ. ବୋଇଦ୍ରୋପ୍ରଭୁବ ।
୪ । ଶିବ—4. God Śiba.

ଅଭୟଚରଣ—ଦେ.ବି.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଭୟ + ଚରଣ)—ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ
Abhayacharaṇa ଭାଇ ନାମ—Name given to
ଅଭୟଚରଣ males.
ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଭୟପ୍ରଦ ଚରଣ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଚରଣକୁ ଆଶ୍ରୟ କଲେ ଆଶ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଭୟଶୂନ୍ୟ ହୁଏ; ଆଶ୍ରିତ-ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଭୟ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତି—A person who protects his protege from fear.

ଅଭୟଡିଣ୍ଡିମ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଭୟ ଡିଣ୍ଡିମ, କିମ୍ବା ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ
Abhayadiṇḍima ଅଭୟପ୍ରଦାନାର୍ଥ ବାଦିତ ଡିଣ୍ଡିମ; ସ୍ୱସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରି ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଯାହା ବାଦିତ ହୁଏ ।)—
୧ । ଯୁଦ୍ଧଡିଣ୍ଡିମ—1. War-drum.
୨ । ଜୟଡଙ୍କା—2. Drum beaten by a victor after victory.

ଅଭୟଦକ୍ଷିଣା—ସଂ. ବି. (ରୂପକ; ଅଭୟ+ଦକ୍ଷିଣା)—
Abhayadakshiṇā ଅଭୟଦାନ (ଦେଖ)
Abhayadāna (See)

ଅଭୟଦାନ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଭୟ + ଦାନ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Abhayadāna ଭୟରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାପାଇଁ ସାହସ ବା ଦେୟର ଦେବା—Assurance of safety; safe conduct.

ଅଭୟ ଦେବା—ଦେ.କ୍ରି.(ସଂ.ଅଭୟ+ଦା ଧାତୁ)—୧ । ଦେୟର ଦେବା;
Abhaya debā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପଦ ପଡ଼ିଲେ ତହିଁରୁ ତାକୁ
ଅଭୟ ଦେଓୟା ଉଦ୍ଧାର କରିବାପାଇଁ ଆଶ୍ୱାସ କରିବା;ସାହସ ଦେବା—
ଅଭୟ ଦେନା 1. To give any person assurance of safety or safe conduct.
୨ । ଭୟଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ମନରୁ ଭୟ ଛଡ଼ାଇ ତାକୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ କରିବା—2. To drive away fear from the mind of a frightened persons.
ସମ୍ପ୍ରତି ଅଭୟ ଦେଇ ମହତ୍ତର ଗୋଦ୍ରମରେ ଠକ୍ରମାନ୍ ଉପଦେଶ ଦେଲେ—
ପଭରମୋହନ. ଦ୍ୱିତୀୟ ।

ଅଭୟପତ୍ର— ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଭୟ + ପତ୍ର; କିମ୍ବା ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍;
Abhayapatra ଅଭୟ ପାଇଁ ପତ୍ର)—
୧ । ରାଜକୀୟ ଛାଡ଼ ଚିଠି—1. A royal pass-port.
୨ । ଯେଉଁ ଚିଠି ଦେଖାଇଲେ ପଥିକଙ୍କୁ ବାଟରେ କେହି ହଇରାଣ କରେ ନାହିଁ—
2. A letter which enables the traveller to travel safely; a safe conduct.

ଅଭୟପଦ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଭୟପ୍ରଦ ପଦ)—
Abhayapada ୧ । ଯେଉଁ ପଦର ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ଅଭୟ ହୁଏ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପଦରେ ଶରଣ ପଶିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିରାପଦ ହୁଏ—1.A person whose dependants are safe from any danger.
୨ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ—2. God's protection.
୩ । ପରମେଶ୍ୱର—3. God

ଅଭୟପାଦପଦ୍ମ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ; ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଭୟ+ପାଦପଦ୍ମ;
Abhayapādapadma ପାଦରୂପ ପଦ୍ମ; ଅଭୟପ୍ରଦ ପାଦପଦ୍ମ)—
ସ୍ୱୟଂ ପରମେଶ୍ୱର—God Himself.

ଅଭୟପ୍ରଦ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ଅଭୟ+ପ୍ର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଡ)—
Abhayaprada ୧ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଅଭୟ ଦିଏ—
(ଅଭୟପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Giving another safety.
୨ । ଯେ ଅଭୟ ବାଣୀ ଦିଏ—
2. Giving another assurance of safety

ଅଭୟପ୍ରଦାୟକ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ. (ଅଭୟ+ପ୍ର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)—
Abhayapradāyaka ଅଭୟପ୍ରଦ (ଦେଖ)—
(ଅଭୟପ୍ରଦାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Abhayaprada (See)

ଅଭୟବଚନ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଭୟପ୍ରଦ ବଚନ)—
Abhayabachana ଅଭୟବାଣୀ (ଦେଖ)
Abhayabāṇī (See)

ଅଭୟବର—ସଂ. ବି. (ରୂପକ; ଅଭୟ ରୂପକ ବର)—କୌଣସି ଆଶ୍ରିତ
Abhayabara ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉପସ୍ଥିତ ବା ଭବିଷ୍ୟତ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ରକ୍ଷକଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ବଚନ—
Assurance of safety given to a person.

ଅଭୟବାଣୀ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଭୟପ୍ରଦ ବାଣୀ)—
Abhayabāṇī କୌଣସି ବିପନ୍ନ ବା ଆତୁର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭର କିଛି ଭୟର ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ ବୋଲି ରକ୍ଷକ ବ୍ୟକ୍ତି କହିବା ବଚନ—
Assurance or promise of safety.

ଅଭୟବିଭୂତି—ଦେ. ବି. (ଅଭୟ + ବିଭୂତି)—
Abhayabibhūti ୧ । ଅଭୟ ବର ପାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ବୀର୍ଯ୍ୟ ବା ନିରାପଦ ଅବସ୍ଥା—1. A state of safety or impunity from danger.
୨ । ଅଭୟବର—2. Assurance of safety.
ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ମାରିଲେ ପାଇ ଅଭୟ ବିଭୂତି
ସେହି ଦୈତ ସମ୍ପତ୍ତି ନ ଦେବେନ୍ତ । ଭାରତାମୃତାଭାରତ. ୩୪ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଲ୍ଲ	ଜ	ନ୍

ଅଭୟଯାଚନା—ସଂ. ବ (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଭୟ + ଯାଚନା)—
Abhayajāchanā ୧ । ଅଭୟ ବା ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାପାଇଁ ଦେବତା ବା ମହତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାର୍ଥନା—
1. Asking for safety (M. W)

ଅଭୟା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଭୟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅଭୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Abhayā 1. Feminine of Abhaya.
ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଯାହାକୁ ସେବା କଲେ ଅଭୟ ମିଳେ)—
୧ । ଦୁର୍ଗା—1. A name of Goddess Durgā.
୨ । ହରିତକୀ—2. Myrabolan.
୩ । ଚବିକା; ଚୁଲକାଠଗୁଳ—
3. Terminalia Chebula (M. W.)

ଅଭୟାଲବଣ—ସଂ. ବ.—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଲବଣଘଟିତ ଔଷଧ-
Abhayālabaṇa ବିଶେଷ, ଏହା ଶୂଳ ଓ ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ ରୋଗରେ ଉପକାରକ—
1. A medicinal preparation of salt used as an antidote to colic and dyspepsia.

ଅଭ୍ରର—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ଅଭ୍ର)—୧ । ଅଭ୍ର; ମେଘନାଲ—
Abhara 1. Talc; mica.
ଆବ୍‌ଭର
ଆମ; ଅଭ୍ରକ

ଅଭ୍ରକ୍—ଦେ. ବ (ସଂ. ଅଭ୍ରକ)—୧ । ଅଭ୍ର; ମେଘନାଲ—
Abharak 1. Talc; mica.

ଅଭ୍ରଖ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଭ୍ରକ)—୧ । ଅଭ୍ର; ମେଘନାଲ—
Abharakh 1. Talc; mica.

ଅଭ୍ରଟିକିଲ—ପ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଅଭ୍ର+ତିଳକ)—
Abharaṭikili ଅଗରଟିକିଲ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବେଶ ଦେବା
ଆଭରଟୀପ ଉପଲକ୍ଷରେ କପାଳ ମଝିରେ ମାରିବା କୃଷ୍ଣାଭ୍ରର
ଆଭରକଟିକିଲୀ ଟୋପା—Circular bit of black mica put by females on the forehead.

ଅଭ୍ରଟୋକଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସୁପ୍ତ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ—
Abharaṭokala ଅଭ୍ରଟିକିଲ (ଦେଖ)
Abharaṭikili (See)

ଅଭ୍ରଟୋପି—ପ୍ରାଦେ. (ସୁପ୍ତ ଓ ତଟ୍ଟ) ବ—
Abharaṭopi ଅଭ୍ରଟିକିଲ (ଦେଖ)
Abharaṭikili (See)

ଅଭ୍ରସା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଅ+ଓ. ଭରସା)—୧ । ନୈରାଶ୍ୟ—
Abharasā 1. Despair; hopelessness.
ନିର୍ଭରସା
ନିଭରାସ ଯେ ଭରସା ବିନା ଜୀବନ କରି ଅଭରସାରୁ ।
ଉକ୍ତ. ଦୋଷ୍ଟ୍ରୋଓସ୍ତ୍ରୁବସ୍ତ ।
୨ । ଅନାସ୍ଥା; ନିର୍ଭରଶୀଳତାର ଅଭାବ—
2. Want of reliance.
ଦେ. ବିଶ—୧ । ନିରାଶ; ହତାଶ—
1. Hopeless; desperate.
୨ । ଅନିର୍ଭରଶୀଳ—2. Unrelying.
୩ । ନିରାଶ୍ରୟ—Helpless.

ଅଭର୍ତ୍ତୃକା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଭର୍ତ୍ତୃ+କ+ଆ)—
Abharttṛukā ୧ । ବିଧବା—1. Widowe .
୧ । ସ୍ୱାମିବିହୀନା—Having no husband.
୨ । ଅବିବାହିତା—2. Unmarried.

ଅଭଲ—ପ୍ରା. ବିଶ—୧ । ମନ—1. Bad.
Abhala
ପ୍ରାମ୍ଭେ ଏବା ଅଭଲ ପଥାର୍ ପାଇଲେ—ବ୍ରହ୍ମଙ୍ଗ ବି. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ମନ୍ଦ ୨ । ଅନୁତ୍ତମ—2. Not good.
ଅମଙ୍ଗଳ; ଅନମଙ୍ଗ ୩ । ହେୟ—3. Despicable.
ଦେ. ବ.—୧ । ମନ କଥା—1. Bad thing.
୨ । ଦୁର୍ନାମ; ନିନ୍ଦା; ଅଖ୍ୟାତି; ବଦ୍‌ନାମ—
2. Evil repute; blame.
କୁଟୁମ୍ବେ ବୁଣାଇ ଚିତା ମାରାଇ ଅଭଲ—ଗୋପାଳ. ଦୁର୍ଗ ବିସ୍ତୁଳ ।
୩ । ଅପବାଦ—3. Defamation.
୪ । କୁବାକ୍ୟ—4. Bad words.
୫ । ଅମଙ୍ଗଳ; ଅଶୁଭ—5. Evil.

ଅଭାଗ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଭାଗ)—
Abhāga ଅଭାଗ୍ୟ; ଭାଗ୍ୟହୀନ—
(ଅଭାଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) Unfortunate.
ସଂ. ବ—ଭାଗ ବା ବଣ୍ଟାର ଅଭାବ—
Absence of division.

ଅଭାଗା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ (ସଂ. ଅଭାଗ୍ୟ)—
Abhāgā ୧ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—1. Unfortunate.
ଅଭାଗା ୨ । ଦୁଃଖଗ୍ରସ୍ତ—2. Miserable.
ଅଭାଗା,; କମବଖ୍‌ତ୍
ଅବିଚା ଦ୍ରବିଡ ମୁଦ୍ରେ ମହିଁ—ରବାସ. ଗୀତରତ୍ନ ।
ଅଭାଗୀ
ଅଭାଗିନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଭାଗ+ଆ)—ଅଭାଗର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Abhāga.

ଅଭାଗିନ—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ଅଭାଗ)—ଅଭାଗା; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—
Abhāgina Unfortunate.
ବଳେ ଦୁଇ ବର୍ଣ୍ଣିଲ; ଭୁଲ୍ଲ ଅର୍ଥ ଅଦ୍ଭୁତ । ଦେବାଶ. ଦେବତ. ୩୨ ।

ଅଭାଗ୍ୟ—ସଂ. ବ (ଅ+ଭାଗ୍ୟ)—୧ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ, ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ—
Abhāgya 1. Misfortune; bad luck.
୨ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା—Misery.
ସଂ. ବିଶ—୧ । ଭାଗ୍ୟହୀନ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—
1. Unfortunate; luckless.
୨ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ—2. Miserable.
୩ । ଦୁଃଖୀ—3. Unhappy.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭଣ୍ଡା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅରବିନ୍ଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅରବିନ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

ଭୁଗ ପରମ୍ପ ଅମ୍ବକୁ ଅଗ ଜାଣ ଗାଡ,
ଅଭଗ ବାଲେ ଏ:ବ ସଙ୍ଗେ ଗଣ୍ଡ ବଡ ।
ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହସ୍ତବ ।

ଅଭାଗ୍ୟକାଳ—ସଂ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଭାଗ୍ୟ ଯୁକ୍ତ କାଳ)—
Abhāgyakāla ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପଡ଼ିବା ସମୟ—
Time of misfortune.
ଅଭଗ୍ୟ ବାଲେ ବଚନ ବୁଦ୍ଧି । ପ୍ରବଚନ

ଅଭାଗ୍ୟବନ୍ତ—ବେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଭାଗ୍ୟବାନ୍)—
Abhāgyabanta ଅଭାଗ୍ୟବାନ୍; ମନଭାଗ୍ୟ—
Unfortunate.
ଅଭଗ୍ୟବନ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଦେହ, ଭୁମ୍ବ ଦର୍ଶନେ ଯୋଗ୍ୟ ବାହିଁ ।
ନଚ୍ଚୋଥ. ଭଗବତ ୪।୨୨।୧୧ ।

ଅଭାଜନ—ସଂ. ବ. (ଅ + ଭାଜନ)—
Abhājana ୧ । ଅପାତ୍ର; ଅପାତ୍ରପାତ୍ର—
1. Not a worthy recipient.
୨ । ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Undeserving person.
ମାଇ ଅଭ୍ରୋତ୍ର ଗିଣା ଓମା ଅଭଜନ । ଉଧାଳାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
ସଂ. ବିଶ—୧ । ଅକ୍ଷମ—1. Incapable;incompetent.
୨ । ଅଯୋଗ୍ୟ—2. Unworthy; undeserving.
ଉଚ୍ଚାଭ ଅଭଜନ ଦେଖି, ଭୁଜାବ ଭଜ ଦୋଷ ଭୁଲା ।
ନଚ୍ଚୋଥ. ଭଗବତ. ୧୦୩ ।

ଅଭାବ—ସଂ. ବ. (ଅ = ନୁହେ + ଭାବ = ସତ୍ତା)—
Abhāba ୧ । ଅସତ୍ତା; ଅବିଦ୍ୟମାନତା; ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
1. Non-existence.
୨ । ଅନୁପସ୍ଥିତି—2. Absence.
୩ । ବିତ୍ତସ୍ଫୁଟତା—3 Pecuniary want.
୪ । ଅମେଳ; ଅସଦ୍ଭାବ—
4. Enmity; want of good feeling.
ଦୋଷ ଠିକ୍ଷଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଏଡ଼ିବ ଅଭାବ । ସାରଭାମହାଭାରତ. ମଧ୍ୟ ।
୫ । ମୃତ୍ୟୁ—5. Death.
ତୁମ୍ଭେ ଯେମାଯ ଦୋଷରେ ସବ ଜନ
ଏହି ଦୁଃଖିତ ଅଭାବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।
୬ । ବିନାଶ—6. Extinction; annihilation.
ଯେ ଯେବ ଭୂମିଷ୍ଠା ଦୋଷ ଭୁତ ଭେଦ
ଏ ଭୂତରେ ଅଭେଦ ନିଶ୍ଚୟ ଅଭାବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ; କର୍ଣ୍ଣ ।
୭ । (ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ର) ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ନ ମାନିବା—
7. (logic) Negation of existence.
[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯଥା—
୧ । ସର୍ବସର୍ଗାଭାବ—1. Universal negation.
୨ । ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟାଭାବ—2. Relative negation.]
ବେ. ବ—୧ । ରୋଗ—1, Disease; sickness.
(ଯଥା—ଭାଙ୍କ ଦେହର ଅଭାବ ହୋଇଅଛି ।)
୨ । ଦୁଃଖ—2. Grief; sorrow.
ଜଳଶୀ ଶାପ ଭୁମ୍ବ ଭାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଭିବ,
ଏହେ ମନେ ବଡ଼ ନ ଥିଲ ଅଭାବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ; ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା—3. Misfortune.
ଦୁଃଖିତ ତା ଦେଖି ଭାବ ସହଦେବ
ଦୋଷରେ ଦେଖ ଭଲ ଅଭାବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ; ମହାଭାରତ; ସଭା ।
ବେ. ବିଶ—ଭାବ ବା ସ୍ନେହବିହୀନ—
Loveless; void of affection.
ଅଭାବ ସୁଦ୍ଧା ସଙ୍ଗେ ଭାବ ଦୋଷରେ । ଭାଗ—ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡ ।

ଅଭାବନୀୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ = ନୁହେ + ଭାବନୀୟ)—
Abhābanīya ୧ । ଅଚିନ୍ତନୀୟ; ଅଚିନ୍ତ୍ୟ—
1. Unthinkable; inconceivable
୨ । ଅସମ୍ଭାବନୀୟ—2. Improbable.

ଅଭାବପକ୍ଷରେ—ବେ. କ୍ରି. ବିଶ—
Abhābapakshare ୧ । ଅନ୍ତତଃ—1. At least.
ଅଭାବପକ୍ଷେ ୨ । (କୌଣସି ବିଷୟର) ଅନୁପସ୍ଥିତି ଘଟିଲେ—
2. In the absence (of anything)
୩ । (କୌଣସି ପଦାର୍ଥ) ନ ମିଳିଲେ—
3. In case a thing is not available.

ଅଭାବେ—ବେ. ଅ—୧ । ଅଭାବପକ୍ଷରେ (ଦେଖ)
Abhābe 1. Abhābapakshare (See)
ଅଭାବେ ୨ । ପୂର୍ବକଥିତ ବିଷୟ ନ ଘଟିଲେ; ନୋହେଲେ—
2. In the case of the said event not happening.
ଅଦ୍ୟଭଣ୍ଡ ବଗୋସ. ଅଭୀଭାର ବଲେ ସବ,
ଅଭାବେ ଭଣ୍ଡର ହେବ ଏ ବଣ୍ଡବ ପଣ୍ଡୀ—
ବଳରାମ. ବଗୋସ୍ତ୍ର. ଶ. ଗୀତ ।

ଅଭାବ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ଅ + ଭାବ୍ୟ)—ଅଭାବନୀୟ (ଦେଖ)
Abhābya Abhābanīya (See)

ଅଭାରଜନ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ (ସଂ. ଅଭାଜନ)—ଅଭାଜନ (ଦେଖ)
Abhārajana Abhājana (See)

ଅଭାର୍ଜନ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—ଅଭାଜନ (ଦେଖ)
Abhārjana Abhājana (See)

ଅଭାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ଭାର୍ଯ୍ୟା)—
Abhārjya ୧ । ସ୍ତ୍ରୀହୀନ—1. Wifeless.
୨ । ଅବିବାହିତ—2 Unmarried.
୩ । ମୃତଦାର—3. Widower.

ଅଭାଷଣ—ସଂ. ବ. (ଅ = ନୁହେ + ଭାଷଣ)—ମୌନ—
Abhāshaṇa Silence.

ଅଭାଷା—ବେ. ବ. (ସଂ. ଅ + ଭାଷା)—୧ । ଭୁବାକ୍ୟ—
Abhāshā 1. Bad words.
୨ । ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷା—2. Obscene language.
୩ । ଗାଳି—3. Abuse; evil names.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଯ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଌ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗଂ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଦ

ଅଭି—ପ୍ରାଦେ. (ଦଟକଷଦର) ଅ. (ଅ. ଅବ୍‌ର)—ବର୍ତ୍ତମାନ; ଏହୁଷଣି; ବର୍ତ୍ତମାନହୁଁ—Now; just now.
Abhi
ଏଖନି
ଅବ୍‌ମି

ଦେ. ବ—ଅଭିରାମ, ଅଭିମନ୍ୟୁ ବା ଅଭୟଚରଣର ଭାବ ନାମ—Name for calling a person named Abhirāma, Abhimanyu or Abhayacharaṇa.

ଅଭିଅଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଦେଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅବ୍ୟୂଢ଼)—ଅବିବାହିତ (ପୁରୁଷ)—Unmarried (male).
Abhiardā
(ଅଭିଅଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଆଙ୍ଗିବୁଡ଼
ଅନବ୍ୟାହା

ଅଭିଅଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)ଦେଶ—ଅଭିଅଡ଼ା (ଦେଖ) Abhiardā (See)
Abhiārdā

ହାସ୍ ! ହାସ୍ ! ହୁଅଥା ଅଭିଅଡ଼ା ଅବ ତ ଅବ; ଦଦ୍ଦ ସ'ର ସାତ ପୁରୁଷରୁ ନରକରୁ ଦେଇ । ଗଙ୍ଗାଲୋଚନ—ଚନ୍ଦ୍ରମ୍ ।

ଅଭିଅଡ଼ୀ—ଦେ. ଦେଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅବୋଢ଼ା ବା ଅବ୍ୟୂଢ଼ା)—ଅବିବାହିତା; ଅନୂଢ଼ା—Unmarried.
Abhiārdī
ଆଙ୍ଗିବୁଡ଼ା

ବୋଉରେ ରହିବା ବେଳେ ହୋଇ ଅଭିଅଡ଼ୀ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହଦ୍ୱିଜ ।

ଅଭିଅଡ଼ୀପଦା—ଦେ. ବ.—ପୂର୍ବେ ଯେଉଁ ସମାଜରେ (ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମଣ; ବଣିଆ) ବାଲିକା-ବିବାହ ପ୍ରଥା ଚଳୁଥିଲା ସେ ସମାଜର ତୌଣସି କନ୍ୟା ଅବିବାହିତା ଥାଇ ରଜସ୍ୱଳା ହେଲେ ତାକୁ ସମାଜଚ୍ୟୁତ କରି ଗ୍ରାମମୁଣ୍ଡର କିଛି ଦୂରରେ ଯେଉଁ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରକୁ ନିର୍ବାସିତ କରାଯାଉଥିଲା—Abhiārdīpadā

A solitary place or wilderness away from the village to which was banished a Brāhmaṇa girl who attained puberty before marriage.

ଅଭିଅଡ଼ୀସୂତା—ଦେ.ବ.(ସଂ. ଅବ୍ୟୂଢ଼ା + ଓ. ସୂତ୍ର)—ଯେଉଁ ସୂତ କୁ ଅବିବାହିତା କନ୍ୟାମାନେ କାଟନ୍ତି ବା କଲନ୍ତି—Thread woven by maids.
Abhiārdīsūtā
ଆଙ୍ଗିବୁଡ଼ୋସୂତୋ

[ଦ୍ର—ଏହା ବିବାହାଦି କର୍ମରେ ଲାଗେ ।]

ଅଭିଅଣ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅବଧାନ)—ବଧ ବା ଖରାପ ବହୁର୍ବୁତ ମନକାର୍ଯ୍ୟ—Any uncommon bad act.
Abhiāṇa
ଅସେରଣ

ଅଭିଅଣରେ ଉଅଣ ଦେଇ; ଦେଇ ପିଅଣେଇ ବାଚୁଛ ଯେ—ଚନ୍ଦ୍ର ।

ଅଭିକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଭି + କମ ଧାତୁ = ଅଭିଳାଷ କରିବା + ଅ)—
Abhika
(ଅଭିକା – ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । କାମୁକ—1. Licentious.
୨ । ଲମ୍ପଟ—2. Wanton.

ଅଭିକା—ପ୍ରାଦେ. (ଦଟକ) ଅ—ବର୍ତ୍ତମାନ; ଏହୁଷଣି—Just now; at present.
Abhikā
ଏଖନି
ଅବ୍‌ମି

ଅଭିକାଙ୍କ୍ଷା—ସଂ. ବ. (ଅଭି = ବିଶେଷ ରୂପେ + କାଙ୍କ୍ଷ ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା + ଭାବ. ଅ + ଆ)—ଅଭିଳାଷ—
Abhikāṅkshā
(ଅଭିକାଙ୍କ୍ଷିତ—ବିଶ)

୧ । ପ୍ରବଳ ବାସନା; ଆକାଂକ୍ଷା—1. Strong desire; hankering.
୨ । ଇଚ୍ଛା—2. Wish; desire.

ଅଭିକ୍ରମ—ସ. ବ. (ଅଭି = ସମ୍ମୁଖରେ + କ୍ରମ ଧାତୁ = ଯିବା + ଭାବ. ଅ) - ୧ । ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଶତ୍ରୁ ସମ୍ମୁଖକୁ ଗମନ—1. Advancing to the front of the enemy to fight.
Abhikrama
(ଅଭିକ୍ରାନ୍ତ—ବିଶ)

୨ । ଅରୋହଣ—2. Ascending.
୩ । ଆକ୍ରମଣ—3. Attack; onslaught.
୪ । ଆରମ୍ଭ—4. Beginning.

ଅଭିକ୍ରମଣ—ସଂ. ବ (ଅଭି + କ୍ରମ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—ଅଭିକ୍ରମ (ଦେଖ) Abhikrama (See)
Abhikramaṇa

ଅଭିଖ୍ୟା—ସ. ବ. (ଅଭି = ବିଶେଷରୂପେ + ଖ୍ୟା ଧାତୁ = ପ୍ରକାଶ କରିବା + ଭାବ. ଅ + ଆ)—୧ । ଖ୍ୟାତି—1. Fame; reputation.
Abhikhyā
(ଅଭିଖ୍ୟାତ—ବିଶ)

୨ । ଉପାଧି—2. Title.
୩ । ନାମ—3. Name.
୪ । ଶୋଭା—4. Beauty; grace.

ଚନ୍ଦ୍ରର ଅଭିଖ୍ୟା ଦେଇ ବାମାଙ୍କୀ ପ୍ରକାଶେ । ଦ୍ୱାଦଶ. ମହାଯଜ୍ଞ ।

ଅଭିଗମ—ସଂ. ବ. (ଅଭି = ବିଶେଷରୂପେ + ଗମ ଧାତୁ = ଯିବା + ଭାବ. ଅ) - ୧ । ଆଶ୍ରୟ—1. Shelter; recourse.
Abhigama
(ଅଭିଗତ—ବିଶ)

୨ । ପ୍ରାପ୍ତି—2. Attainment.
୩ । ସେବା—3. Attendance; tending.
୪ । ପ୍ରତ୍ୟୁଦ୍ଗମନ; ଆଗେଇ ଯିବା—4. Going to see a person off.
୫ । ନିକଟକୁ ଯିବା—5. Going near; approach.
୬ । ସଙ୍ଗରେ ମିଶିବା—6. Joining the company of; accompanying.
୭ । ସଙ୍ଗମ—8. Union; cohabitation.

ଅଭିଗମନ—ସଂ. ବ. (ଅଭି + ଗମ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—ଅଭିଗମ (ଦେଖ) Abhigama (See)
Abhigamana

ଅଭିଗମନ ମନ୍ତ୍ର ବାଣୀ; ପୂଜକ ନିଜ ଘରେ ଅର୍ଣ୍ଣ । ନିଲୋଚ. ଚକ୍ରବ. ୪୫ ।

ଅଭିଗ୍ରହ—ସଂ. ବ. (ଅଭି = ସମ୍ମୁଖ + ଗ୍ରହ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Abhigraha

୧ । ଆକ୍ରମଣ—1. Attack.
୨ । ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଶତ୍ରୁର ସମ୍ମୁଖକୁ ଗମନ—2. Advancing to the front of an enemy to fight.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଟ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଟ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଲୁଣ୍ଠନରାଜ; ଡକାଇତ—3. Robbery; dacoity.
୪ । ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା; ଗୌରବ—4. Challenge.
୫ । ଜବରଦସ୍ତି ଛଡ଼ାଇ ନେବା—
5. Snatching away by force; extortion.

ଅଭିଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Abhigrahaṇa ଅଭିଗ୍ରହ (ଦେଖ)
Abhigraha (See)

ଅଭିଘାତ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ହନ ଧାତୁ+ଘଞ୍.ଅ; ହନ ସ୍ଥାନରେ ଘାତ)—
Abhighāta ୧ । ପ୍ରହାର—1. Beating, striking
୨ । ଆଘାତ—2. Stroke.
୩ । ଦଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ମାଡ଼—3. Striking with a stick
୪ । ହତ୍ୟା—4. Murder; slaughter.
୫ । ଯାତନା—5. Pain.
୬ । ଆକ୍ରମଣ—6. Attack; onslaught.

ଅଭିଘାତୀ—ସଂ. ବିଶ. ଷ୍ଟ (ଅଭି+ହନ ଧାତୁ+ଣିନି; ହନ ସ୍ଥାନରେ ଘାତ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଆଘାତକାରୀ—
(ଅଭିଘାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Striking.
୨ । ଆକ୍ରମଣକାରୀ—2. Attacking.
୩ । ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—3. Inimical.
୪ । ନାଶକ—4. Destroying.
୫ । (ଅମୁକ) ନାମଧାରୀ—5. Styled; named (so and so)
୬ । ଘାତକ; ହନ୍ତା—6. Killing; murderous.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଶତ୍ରୁ—1. Enemy.
୨ । ହତ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Murderer.
୩ । ବିନାଶକ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Destroyer.

ଅଭିଚର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଅଭି+ଚର ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Abhichara ୧ । ଅନୁଚର—1. Companion.
୨ । ସହାୟକ—2. Help.
୩ । ସହକର୍ମୀ—3. Colleague.
୪ । ଭୃତ୍ୟ; ଚାକର—4. Servant; follower;

ଅଭିଚାର—ସଂ. ବି (ଅଭି=ବିପରୀତ+ଚର ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Abhichāra ୧ । ପରହିଂସା କର୍ମ; ପରର ଅନିଷ୍ଟ ସଂଘଟାଇବାପାଇଁ ଅନୁଷ୍ଠିତ ତାନ୍ତ୍ରିକ କର୍ମ (ଏହା ଶତ୍ରୁବଧ—ମାରଣ; ମୋହନ; ସ୍ତମ୍ଭନ; ବିଦ୍ୱେଷଣ; ଉଚ୍ଚାଟନ ଓ ବଶୀକରଣ) ଯାଦୁଗାରଡ଼ି—1. Employment of spells for malevolent purposes; black art.
ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମ ପାଇଁ ହୋମ କରି । ବ୍ରହ୍ମଙ୍ଗ ବି. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।
୨ । ଉପପାତକବିଶେଷ—2. A class of petty sin or transgression.
[ଦ୍ର—ଗୁଣି ବିଦ୍ୟା ଉପପାତକ ରୂପେ ଗଣନା—ମନୁ ୧୧।୬୪ ଓ ଏଥି ପାଇଁ ସ୍ମୃତିରେ ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ଅଛି—ମନୁ ୯।୨୯୦ ଏବଂ ଏଥି-ପାଇଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଧେୟ— ମନୁ ୧୧।୧୯୮]

ଅଭିଚାର ଜ୍ୱର—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ)—ଅଭିଚାରପ୍ରୟୋଗଜନିତ
Abhichāra jwara ଜ୍ୱର; ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଜନିତ ଜ୍ୱର—
Fever caused by magic spells.

ଅଭିଚାରିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଭିଚାର+ଇତ)—ଯାହା ପ୍ରତି ଗୁଣିଗାରଡ଼ି
Abhichārita ପ୍ରୟୋଗ କରା ଯାଇ ଅଛି—Enchanted,
(ଅଭିଚାରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (a person) against whom black magic has been applied.

ଅଭିଚାରୀ—ସଂ. ବିଶ.ପୁଂ (ଅଭି+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍. ୧ମା ୧ବ)—
Abhichārī ୧ । ଅଭିଚାର ନାମକ ଉପପାତକକାରୀ—
(ଅଭିଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Committing petty sins.
୨ । ଗୁଣିଆ; ଯେ ପରର ଅନିଷ୍ଟ ନେଇଁ ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରେ—Enchanting; conjuring; practising black art,
ସଂ. ବି—ଗୁଣିଆବ୍ୟକ୍ତି—A conjurer; a magician.
(ଯଥା—ଏହାର ଅନ୍ୟରୂପ ଅଭିଚାରକ ପୁଂ. ଓ ଅଭିଚାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଭିଜନ—ସଂ. ବି (ଅଭି+ଜନ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଅ)—
Abhijana ୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବଂଶ—1. A renowned family.
୨ । କୁଳ; ବଂଶ—2. Family; race.
୩ । ବଂଶଧରଗଣ—3. Descendants.
୪ । ପୂର୍ବପୁରୁଷଗଣ—4. Ancestors.
୫ । ଆଭିଜାତ୍ୟ; ଉଚ୍ଚବଂଶରେ ଜନ୍ମ—5. Noble descent.
୬ । କୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି; ବଂଶଗୌରବ ବ୍ୟକ୍ତି—
6. The renowned person or ornament of a family.
୭ । ଜନ୍ମଭୂମି—7.Motherland,native country.
୮ । ପ୍ରସିଦ୍ଧି; ଖ୍ୟାତି—8. Fame (M. W.)
୯ । ବଦନାମ—9. Natoriety (M. W.)
୧୦ । ପରିଜନବର୍ଗ—10. Attendants; retinue (Apte)

ଅଭିଜନବାନ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଭିଜନା+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Abhijanabān ଉଚ୍ଚକୁଳୋଦ୍ଭବ—Of noble descent
(ଅଭିଜନବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (M W.)

ଅଭିଜୟ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଜୟ)—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୟ—
Abhijaya 1. Complete victory.
୨ । ଦେଶଜୟ—2. Conquest.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

ଅଭିଜାତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—
Abhijāta ୧ । ସତ୍‌ବଂଶଜାତ—1. Well-born.
(ଅଭିଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କୁଳୀନ—2. Of noble birth.
୩ । ଉଦ୍ରତ'ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଖାନାନ୍—3. Aristocratic.
୪ । ଜ୍ଞାନୀ; ପଣ୍ଡିତ—4. Wise; learned.
୫ । ଯୋଗ୍ୟ—5. Worthy; fit.
୬ । ନ୍ୟାଯ୍ୟ—6. Rightful.
୭ । ମଧୁର—7. Sweet.
୮ । ସୁନ୍ଦର—8. Fair.

ଅଭିଜାତତନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି. (ଅଧୁନିକ ମତବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ସ୍ୱଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ କୁଳୀନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ—Oligarchy; government of a country by the aristocracy.
Abhijātatantra
অভিজাততন্ত্র
অভিজাততন্ত্র

ଅଭିଜାତ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଭିଜାତ୍ୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Abhijātya ଅଭିଜାତ୍ୟ (ଦେଖ)—Ābhijātya (See)
অভিজাত্য
অভিজাত্য

ଅଭିଜିତ୍—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Abhijit ୧ । ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା ଓ ଶ୍ରବଣାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ନକ୍ଷତ୍ର—
1. An asterism; Vega.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ୨୭ ନକ୍ଷତ୍ର ଛଡ଼ା ଏ ଗୋଟିଏ ଅଧିକା ନକ୍ଷତ୍ର; ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ଟୋଟ ଦେଖ ।]
୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଲଗ୍ନବିଶେଷ—
2. Name of an astrological conjunction.
୩ । ଦିବସର ପନ୍ଦର ଭାଗର ଅଷ୍ଟମ ଭାଗ ବା ମୁହୂର୍ତ୍ତ—
3. The 8th of the 15 parts of a day.
ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଅଭିଜିତ୍ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜାତ—
1. Born under the constellation of Vega.
୨ । ଜୟକାରୀ; ଜେତା—2. Victorious.

ଅଭିଜିତ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଜି ଧାତୁ+କ)—ଅଭିଜିତ୍ (ଦେଖ)
Abhijita Abhijit (See)

ଅଭିଜିତି—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଜି ଧାତୁ+ଭାବ. କ)—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୟ—
Abhijiti Complete victory.

ଅଭିଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଭି=ସର୍ବତୋଭାବରେ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+
Abhijñā କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବିଜ୍ଞ—1. Knowing.
(ଅଭିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଚତୁର—2. Skilful; clever.
(ଅଭିଜ୍ଞତା – ବି) ୩ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ପାରଙ୍ଗମ—
3. Understanding or conversant with a matter.
୪ । ବହୁଦର୍ଶୀ;ଅନୁଭବୀ—4. Experienced; prudent.

ଅଭିଜ୍ଞତା—ସଂ. ବି. (ଅଭିଜ୍ଞ+ଭାବ. ତା)—୧ । ବହୁଦର୍ଶିତା—
Abhijñatā 1. Experience.
୨ । ଦୂରଦର୍ଶିତା; ସାଂସାରିକ ବିଷୟବୁଦ୍ଧି—
2. Prudence
୩ । ଜ୍ଞାନିପଣ—
3. State of being wise; wisdom.

ଅଭିଜ୍ଞା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଭିଜ୍ଞ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଜ୍ଞାନବତୀ ବା ଗୁଣବତୀ
Abhijñā (ସ୍ତ୍ରୀ)—Feminine of Abhijña.
(ଅଭିଜ୍ଞାତ—ବିଣ) ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କ+ଅ)—
୧ । ପ୍ରଥମଜାତ ଜ୍ଞାନ; ଅଦ୍ୟ ଜ୍ଞାନ—
1. Primary knowledge or intelligence, intuition; discretion.
୨ । ସ୍ମରଣ; ସ୍ମୃତି—
2 Remembrance; recollection
୩ । ଦୂର ଯାଏ ଶୁଣିବାର ଶକ୍ତି—
3. Hearing to a distance; clairaudience (M. W.)
୪ । ଦୂର ବସ୍ତୁ ଦେଖି ପାରିବାର ଶକ୍ତି—
4. Seeing to a distance; clairvoyance (M. W.)
୫ । ପରର ମାନସିକ ଭାବ ବୁଝିପାରିବାର ଶକ୍ତି—
5. Penetrating men's thoughts; mind-reading (M. W.)
୬ । ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଜୀବନର ପୂର୍ବଘଟଣା ଓ ଭବିଷ୍ୟତ-ଘଟଣାମାନ ବିଦ୍ୟାବଳରେ ଜାଣିବାର ଶକ୍ତି—
6. The art of knowing other people's states and antecedents (M. W.)

ଅଭିଜ୍ଞାତ—ସଂ ବିଣ. (ଅଭି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. କ)—
Abhijñāta ୧ । ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା ଜଣା ଯାଇଥିବା—
1 Known by experience; realised;
୨ । ଅନୁଭୂତ—2. Experienced.

ଅଭିଜ୍ଞାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଭି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା.୧ବ)—
Abhijñātā ଅଭିଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Abhijña (See)
(ଅଭିଜ୍ଞାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଭିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ; ଯାହାଦ୍ୱାରା
Abhijñāna ମନୁଷ୍ୟ ଜାଣି ପାରେ)—
୧ । ସ୍ମୃତି—1. Remembrance; recollection.
୨ । ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge
୩ । ସ୍ମୃତି ଉଦ୍ରେକକାରୀ ବସ୍ତୁ—4. A sign or token of remembrance; memento.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ତେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଦ୍ଧ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଏ ଅଭିଜ୍ଞାନ ଲଭ ଏ ସ୍ୱର ମଧ୍ୟ, ଏମିତି ନ ହୋଇବ କେବେ ହତାଶ ।
ରଘୁବଂଶ—ମେଘଦୂତ ।

୫ । କୌଣସି ବିଷୟର ପ୍ରମାଣରୂପେ ଉପସ୍ଥାପିତ ବସ୍ତୁ—
5. Any sign or token serving as a proof for.

୬ । ସ୍ମାରକପତ୍ର—6. Memorandum.

୭ । ସଙ୍କେତ—7. Token; mark.

ଅଭିଜ୍ଞାନଗ୍ରନ୍ଥ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଲୋକ
Abhijñānagrantha ଲୋଡ଼ିବା ବିଷୟ ପାଏ (ଯଥା—
ଅଭିଧାନ)—A book of reference.

ଅଭିଜ୍ଞାନପତ୍ର—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ସାର୍ଟିଫିକେଟ—
Abhijñānapatra 1 Certificate.

୨ । ପରିଚୟ ପତ୍ର—2. Letter of introduction.

୩ । ଯେଉଁ ପତ୍ର ବା ଲେଖାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବିଷୟ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ମରଣ କରା ଯାଇ ପାରେ; ସ୍ମରଣଲିପି—
A memo; memorandum.

ଅଭିଜ୍ଞାନପୁସ୍ତକ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Abhijñānapustaka ୧ । ଅଭିଜ୍ଞାନଗ୍ରନ୍ଥ (ଦେଖ)
Abhijñānagrantha (See)

୨ । ପକେଟ୍ ବହି; ଛୋଟ ବହି—
2. Note book; pocket-book.

ଅଭିଜ୍ଞାନଶକୁନ୍ତଳ—ସଂ. ବି. (ନାମ) ବହୁବ୍ରୀହି; [ଅଭିଜ୍ଞାନ = ସ୍ମାରକବସ୍ତୁ
Abhijñānaśakuntala +ଶକୁନ୍ତଳା; ଯେଉଁ ନାଟକରେ
ଚତୁର୍ଥୀ ବାଳିକା ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପୂର୍ବ ସ୍ମୃତିର ଅଭିଜ୍ଞାନ
ବା ସ୍ମାରକ ବସ୍ତୁର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି ।]
କାଳିଦାସଙ୍କ ରଚିତ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକର ନାମ—
Title of a Sanscrit drama by poet
Kālidāsa.

[ଦ୍ର—ରାଜା ଦୁଷ୍ମନ୍ତ ଜଙ୍ଗଲ ବୃତ୍ତିକଦ୍ୱାରା ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ପାଳିତା ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର-ମେନକା-କନ୍ୟା ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କୁ କଣ୍ୱାଶ୍ରମରେ ଦୈବାତ୍ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିଧିରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ସଙ୍କେତ ସ୍ୱରୂପ ନିଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁଦିଟି ଦେଇଥିଲେ । ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ଅଭିଶାପରୁ ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ହାତରୁ ସେ ମୁଦିଟି ନଦୀରେ ହଜିବାରୁ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ ଗର୍ବିଣୀ ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶକୁନ୍ତଳା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତା ହୋଇ ରୋଦନ କରିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ ମାତା ମେନକା ଶୂନ୍ୟରୁ ଆସି ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କୁ ଶୂନ୍ୟେଶୂନ୍ୟେ ଉଠାଇ ନେଇ ସ୍ୱର୍ଗରେ ରଖିଲେ ଓ ସେହିଠାରେ ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କର ଭରତ ନାମକ ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ପୁତ୍ରର ଜନ୍ମ ହେଲେ । ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ହାତରୁ ପାଣିରେ ଖସିପଡ଼ିଥିବା ମୁଦିଟିକୁ ଗୋଟିଏ ମାଛ ଗିଳିଥିଲା । ଦୈବକ୍ରମେ ଜଣେ ଜେଲେ ସେ ମାଛକୁ ଜାଲରେ ଧରି ଅଣିବାରୁ ସେ ମାଛ କଟା ହେଲା ବେଳେ, ତା ପେଟରୁ ଉକ୍ତ ମୁଦିଟି ମିଳିଲା । ସେ ମୁଦି ରାଜାଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁଦି ଥିବା ଦେଖି ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନେ ତାକୁ ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କଲେ । ସେହି ଅଭିଜ୍ଞାନ—ମୁଦିଟାକୁ ଦେଖିଲା କ୍ଷଣି ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କଠାରେ ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ପୂର୍ବସ୍ମୃତି ଜାଗରିତ ହେଲା ଓ ସେ ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟାୟକ୍ରମେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥିବାର ଉପଲବ୍ଧି କରି ମର୍ମାହତ ହେଲେ । ପରେ ସେ ଦାନବଜୟ କରିବା ପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆହ୍ୱାନକ୍ରମେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ନିଜ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଦୈବାତ୍ ଦେଖିଲେ ଓ ସେହିଠାରେ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ ଓ ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କର ଦେଖା ଓ ମିଳନ ହେଲା । କାଳିଦାସଙ୍କର ଏ ନାଟକକୁ ଗେଟେ ପ୍ରମୁଖ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମହାପଣ୍ଡିତମାନେ ପୃଥିବୀର ଓ ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତମ ଓ ସରସ ଗ୍ରନ୍ଥ ବୋଲି ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଅଭିଜ୍ଞାନଶକୁନ୍ତଳା—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅଭିଜ୍ଞାନଶକୁନ୍ତଳ)—
Abhijñānaśakuntalā ଅଭିଜ୍ଞାନଶକୁନ୍ତଳ (ଦେଖ)
Abhijñāna śankuntala (See)

ଅଭିଜ୍ଞାପକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଭି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Abhijñāpaka ୧ । ବୋଧକ—1. Memorial.
(ଅଭିଜ୍ଞାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ମାରକ; ଯାହା ପୂର୍ବସ୍ମୃତି ଜାଗରିତ କରାଏ—
2. Reminding.

ଅଭିଜ୍ଞାପନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ. ଣିଚ+ଭାବ. ଅନ)—ସ୍ମରଣ
Abhijñāpana କରାଇବା—Reminding.

ଅଭିଜ୍ଞାପିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଜ୍ଞାପିତ)—ଯେଉଁ ବିଷୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
Abhijñāpita ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟର ସ୍ମରଣ ପଥକୁ ଆଣାଯାଏ—
Reminded.

ଅଭିଜ୍ଞେୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଜ୍ଞେୟ)—ଯାହା ଚେତାଇ ଦିଆଯିବାର
Abhijñeya ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be reminded.

ଅଭିତ—ବେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଅଭିତଃ)—ଅଭିତଃ (ଦେଖ)
Abhita Abhitaḥ (See)

ବାଣ୍ଡିର ଦକ୍ଷିଣ ବାଟ ବସି ଅଭିଶାପ ଦିନ୍ତ
ଅଂଶ ଦେଖ ଅଭିତ (ଉଭୟଦିଗରେ) ଦୁଇ ମନ୍ତ୍ରେ । ପ୍ରାଚୀ. ରାଧାରାଧ୍ୟ ।

ଅଭିତଃ—ସଂ କ୍ରି. ବିଶ. (ଅଭି=ସମ୍ମୁଖରେ ବା ଉଭୟ ଦିଗରେ+ପଞ୍ଚମୀ-
Abhitaḥ ଅର୍ଥରେ. ତସ୍)—୧ । ସମ୍ମୁଖରେ—
1. Before; in front.

୨ । ଉଭୟଦିଗରେ—2. On both sides.

୩ । ସର୍ବତଃ; ସର୍ବଦିଗରେ—
3 On all sides; all round.

୪ । ନିକଟରେ—4. Near; at hand.

୫ । ଶୀଘ୍ର—5 Soon.

୬ । ସର୍ବଥା; ସବୁ ପ୍ରକାରେ—
6 In all ways; entirely.

ଅଭିଦ୍ରୋହ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଦ୍ରୁହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଅନୋଷ—
Abhidroha Grudge; spite.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	ହ	ଲ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାଷନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

ଅଭିଧର୍ମ ପିଟକ—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Abhidharma piṭaka A treatise on Buddhism.

ଅଭିଧା—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଧା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଷ୍ଟୀ. ଆ)—
Abhidhā ୧ । ନାମ—1. Name; appellation.
୨ । ସଂଜ୍ଞା—2. Definition.
୩ । (ନ୍ୟାୟ) ଶବ୍ଦର ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅର୍ଥ ଜଣାଯାଏ—3. (Logic) The power of a word to denote a meaning

ଅଭିଧାନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଧା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । କଥନ—
Abhidhāna 1. Speaking.
୨ । (+କରଣ. ଅ)—2. Name.
ପୁଷ୍ପଦନ୍ତ ଅଭିଧାନ ବଧାନ କରନ୍ତେ । ଅନନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର. ଭକ୍ତ ପ୍ରଭାବ ।
୩ । (+ଅଧିକରଣ. ଅନ)—ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଥାଏ; ଶବ୍ଦାର୍ଥକୋଷ; ଡିକ୍ସନାରୀ—
3. Vocabulary; dictionary; lexicon.

ଅଭିଧାନଚିନ୍ତାମଣି—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ହେମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ
Abhidhānachintāmaṇi ଶବ୍ଦାର୍ଥ କୋଷ—
The title of a Sanscrit dictionary by Hemachandra

ଅଭିଧାନରତ୍ନମାଳା—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ହଳାୟୁଧକୃତ ଶବ୍ଦକୋଷ—
Abhidhānaratnamālā The title of a Sanscrit dictionary by Halāyudha.

ଅଭିଧେୟ—ସଂ. ବି (ଅଭି+ଧା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Abhidheya ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ; ସଂଜ୍ଞା—
Significance of a word; the object signified by a word; definition.
ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ—୧ । (ଅମୁକ) ନାମକ (ଅନ୍ୟଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—ସ୍ତମ୍ଭାଭିଧେୟ ପୁରୁଷ ।)—
1. Named.
୨ । ବକ୍ତବ୍ୟ—2 Expressible.

ଅଭିଧ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଧ୍ୟୈ ଧାତୁ=ଚିନ୍ତା କରିବା+ଭାବ. ଅ+ ଷ୍ଟୀ. ଆ)—୧ । ଇଚ୍ଛା—1 Desire
୨ । ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ଲୋଭ—
2. Coveting another's property.
୩ । ଲାଳସା—3 Hankering.

ଅଭିଧ୍ୟାନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଧ୍ୟୈ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abhidhyāna ୧ । ପ୍ରଗାଢ଼ ଚିନ୍ତା—1. Meditation.
୨ । ଅଭିନିବେଶପୂର୍ବକ ଚିନ୍ତା—2. Contemplation.

ଅଭିନ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ନାମ)—ଅଭିନ୍ନର ଡାକ ନାମ—
Abhina A name for calling Abhinna.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଭିନ୍ନ)—ଅଭିନ୍ନ (ଦେଖ)
Abhinna (See)

ଅଭିନଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି+ନହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଅଭିନଦ୍ଧ—
Abhinaddha Tied with strings; bound.

ଅଭିନନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ନନ୍ଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଅଭିନନ୍ଦ—
Abhinanda Delight; pleasure.

ଅଭିନନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ନନ୍ଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abhinandana ୧ । ଅନୁମୋଦନ; ସ୍ୱାଗତ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା—
1. Congratulation; welcome.
୨ । ସନ୍ତୋଷପୂର୍ବକ ପ୍ରଶଂସା—
2. Praise; laudation.
୩ । ଆହ୍ଲାଦ ପ୍ରକାଶ—3. Rejoicing.
୪ । ସ୍ତବ—4. Prayer.
୫ । ବୁଦ୍ଧବିଶେଷ—5. A previous incarnation of the Buddha.

ଅଭିନନ୍ଦନପତ୍ର—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅଭିନନ୍ଦନ=ପ୍ରଶଂସା+ପତ୍ର=ଲିପି
Abhinandanapatra ବା ଲେଖା)—ଯେଉଁ ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାଗତ-
ଅଭିନନ୍ଦନପତ୍ର ସମ୍ବାଷଣ ବା ପ୍ରଶଂସା ଘୋଷଣା କରାଯାଏ—
ଅଭିନନ୍ଦନପତ୍ର A valedictory address; an address of welcome.

ଅଭିନନ୍ଦା—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ନନ୍ଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଷ୍ଟୀ. ଆ)—
Abhinandā ୧ । ଇଚ୍ଛା—1. Wish.
୨ । ଆଶା—2. Hope.

ଅଭିନନ୍ଦିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି+ନନ୍ଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhinandita ୧ । ପ୍ରଶଂସିତ; ସ୍ତୁତ—
1 Praised; applauded.
୨ । ଅଭ୍ୟର୍ଥିତ—2. Welcomed.

ଅଭିନବ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି+ନୁ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abhinaba ୧ । ନୂତନ; ନବ୍ୟ—1. New.
୨ । ଅଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବ—2 Not seen before.
୩ । ତଟକା; ସଜ—3. Fresh.
୪ । ବିସ୍ମୟଜନକ—4. Wonderful.
ସଂ. ବି—ସ୍ତବ—Prayer.

ଅଭିନବଚିନ୍ତାମଣି—ସଂ.ବି.(ନାମ)—ଚକ୍ରପାଣି କୃତ ସଂସ୍କୃତ ବୈଦ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ-
Abhinabachintāmaṇi ବିଶେଷ—A sanskrit treatise on medicine by Chakrapāṇi.

ଅଭିନବଜ୍ୱର—ସଂ. ବି—ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ଅକ୍ରମଣ କରିଥିବା ଜ୍ୱରରୋଗ-
Abhinabajwara Acute or new fever.

ଅଭିନବାଭିନବ—ସଂ. ବିଣ. (ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥେ. ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—
Abhinabābhinaba ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୂତନ—
1. Quite new; very fresh.
୨ । ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—2. Very wonderful.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଭିନୟ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ନୀ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abhinaya ୧ । ନାଟକ ପ୍ରଦର୍ଶନ—1. A dramatic performance
(ଅଭିନୀତ—ବିଣ)
୨ । ଅଙ୍ଗସଞ୍ଚାଳନାଦି ଦ୍ୱାରା ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା—
2 Representation; expression of the inner thoughts by bodily action.
୩ । ରସ ଭାବାଦିବ୍ୟଞ୍ଜକ ଚେଷ୍ଟାବିଶେଷ—
3. Indication of passions or feelings by look, gesture, etc.
[ଦ୍ର—ଏହା ୪ ପ୍ରକାର—ଅଙ୍ଗିକ, ବାଚିକ, ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଓ ଆହାର୍ଯ୍ୟ ।]

ଅଭିନୟକରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—୧ । ନାଟକ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା—
Abhinayakaribā 1. To act; to play on the stage.
ଅଭିନୟକରା
ଅଭିନୟକରିବା ୨ । ଅନ୍ୟର ଅନୁକରଣ କରିବା—
2 To copy or ape aperson.

ଅଭିନହନ—ସଂ. ବି (ଅଭି+ନହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଦୃଢ଼ ବନ୍ଧନ—
Abhinahana Tight binding; tying.
(ଅଭିନଦ୍ଧ—ବିଣ)

ଅଭିନିବିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି+ନି+ବିଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abhinibishṭa ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନୋଯୋଗୀ—
(ଅଭିନିବେଶ—ବି) 1. Attentive.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତାନୁରକ୍ତ—2. Deeply interested; engrossed in.
୩ । ଘନରୂପେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ—
3. Penetrated or thrust into.

ଅଭିନିବେଶ—ସଂ ବି (ଅଭି+ନି+ବିଶ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abhinibeśa ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Deep interest,
୨ । ମନୋଯୋଗ—2. Close application; attention.
୩ । ଶାସ୍ତ୍ରାଦିରେ ପ୍ରବେଶ—3. Proficiency; study; mastery of a subject.
୪ । ସବିଶେଷ ଯତ୍ନ— 4. Tenacity; deep application to a subject.
୫ । (ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର) ମରଣଦେତୁ ଭୟଜନକ ଅବସ୍ଥାବିଶେଷ-
5. (philosophy) Fear or apprehension of death

ଅଭିନିର୍ମ୍ମୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି=ସବୁ ପ୍ରକାରରେ+ନିର୍=ନିଷ୍ପନ୍ନରେ+ମୁଚ ଧାତୁ+କ)—
Abhinirmmukta
୧ । ସର୍ବତୋଭାବେ; ମୁକ୍ତ—1. Freed.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୟନକାରୀ; ସାୟଂକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଦ୍ରିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Sleeping till after sunset.

ଅଭିନିର୍ଯ୍ୟାଣ—ସଂ ବି. (ଅଭି+ନିର୍+ଯାଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abhinirjāṇa ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଅନୁକୂଳ; ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା; ସୈନ୍ୟଯାତ୍ରା—
Advance to war; march to battle

ଅଭିନିଷ୍ପତ୍ତି—ସ. ବି. (ଅଭି+ନିର୍+ଷପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ)—
Abhinishpatti ୧ । ସିଦ୍ଧି—1. Completion.
୨ । ଉତ୍ପତ୍ତି—2. Birth.

ଅଭିନୀତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhinīta ୧ । ଭୂଷିତ—1 Ornamented.
୨ । ସଜ୍ଜିତ—2. Highly furnished.
୩ । ଅଭିନୟ କରି ଯାଇଥିବା—
3. Acted; represented on the stage; performed.
୪ । ନ୍ୟାୟ୍ୟ; ଯୁକ୍ତ—4. Fit; reasonable.
୫ । ବିନୀତ—5. Obedient.
୬ । କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁ—6. Patient.
୭ । ଯେଉଁ ନାଟକର ଅଭିନୟ କରାଯାଇ ଥାଏ—
7. Acted played or performed (drama); represented.

ଅଭିନୀତି—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ନୀ ଧାତୁ+ଭାବ. କ)—ଅଭିନୟ—
Abhinīti Performance on the stage.

ଅଭିନୀବା—କ୍ରି. କ୍ରି. ପଦ୍ୟ (ସଂ. ଅଭିନୟ)—ଅଭିନୟ କରିବା—
Abhinībā To play on the stage.
ଅଭିନବା ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟମୂଳ ସମ୍ପ—
ଅନେକ-ମହାରାଣ୍ଟ୍ରା— ରଘୁନାଥ—ଶତାବ୍ଦ ।

ଅଭିନେତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଭି+ନୀ ଧାତୁ+ତୃ. ୧ମା. ୧ବ.)—
Abhinetā ୧ । ଅଭିନୟକର୍ତ୍ତା; ଯେ ପୁରୁଷ ଅଭିନୟ କରେ—
(ଅଭିନେତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Representing a dramatic character in a play.
୨ । ଅନ୍ୟର ଅନୁରୂପ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Imitating another's actions.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ନଟ—An actor.

ଅଭିନେତୃବର୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଭିନେତୃ+ବର୍ଗ)—
Abhinetrubarga ଅଭିନେତାମାନେ – All the actors; the cast.

ଅଭିନେତ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଭିନେତୃ+ଈ)—
Abhinetrī ଅଭିନୟକାରିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—(woman) Acting on the stage.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଭିନୟ କରେ; ନଟୀ—An actress.

ଅଭିନେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି + ନୀ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Abhineya ୧ । ଯାହା ଅଭିନୟ କରିବା ଉଚିତ—
1. That which ought to be acted,

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଓ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

୨ । ଅଭିନୟର ବିଷୟ—2 The subject of acting.

୩ । ଯାହା ଅଭିନୀତ ହେବ—

3. To be performed on the stage.

ଅଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଶ (ଅ = ନୁହେଁ + ଭିନ୍ନ = ଛିନ୍ନ)—

Abhinna ୧ । ଅଛିନ୍ନ—

1. Not broken; entire; not separated.

୨ । ପ୍ରଭେଦରହିତ—

2. Not different; self-same.

ଏହି ମନ ଜଣ ଅଛନ୍ତି ଅଭିନ୍ନ ।

ଶାରଦାମଙ୍ଗଳାଭିନ୍ନ—ଇନ୍ଦ୍ରୋଷ ।

ଦେ. ବି. ପୁଂ.— ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

ଅଭିନ୍ନହୃଦୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଭିନ୍ନ = ପ୍ରଭେଦରହିତ + ହୃଦୟ)—

Abhinnahṛudaya

(ଅଭିନ୍ନହୃଦୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ମନର ଭାବ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ସହୃଦୟ—

1. Having the same heart; of identical feelings.

ଅଭିପନ୍ନ—ସଂ. ବିଶ (ଅଭି + ପଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ) —

Abhipanna ୧ । ଶରଣାଗତ—1; Seeking refuge.

୨ । ବିପନ୍ନ; ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ =

2. Involved in difficulties.

୩ । ଶତ୍ରୁଦ୍ୱାରା ଅଭିଭୂତ—

3. Overpowered by enemies.

୪ । ଅପରାଧୀ; ଅପରାଧୀ—4. Guilty.

୫ । ସ୍ୱୀକୃତ—5. Agreed upon; consented.

୬ । ପଳାୟିତ—6. Fugitive.

୭ । ପରାଜିତ—7. Subdued.

ସଂ. ବି—ଅଭିମୁଖରେ ଧାବନ—Running towards.

ଅଭିପ୍ରଣୟ—ସଂ. ବି (ଅଭି + ପ୍ରଣୟ)—୧ । ସ୍ନେହ—

Abhipraṇaya 1. Affection.

୧ । ଅନୁଗ୍ରହ—3. Favour.

ଅଭିପ୍ରାୟ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ପ୍ର + ଇ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—

Abhiprāya ୧ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—

1. View; intention; object.

୨ । ଅଭିଳାଷ—2. Wish.

୩ । ଭାବ; ଅର୍ଥ—3. Meaning.

୪ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ –4. Purport.

୫ । ମତ—5. Opinion.

୬ । ମନୋଗତଭାବ—7. Purpose; design.

ଅଭିପ୍ରାୟଣ—ବେ. ବି (ସଂସ୍କୃ. ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଓଡ଼ିଶା-ସ୍ଥୁଳ-ସମୁଦ୍ରର ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ର ମୁଖର୍ଜ୍ଜୀଙ୍କ ଅଭିପ୍ରାୟାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରୟୋଗ)—

Abhiprāyaṇa ୧ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବାର ଇଚ୍ଛା—

1. Motivation; resolution to act upto a motive.

(ଯଥା—ଶିଷ୍ଟର ଶ୍ରୀଚରଣ ଅଭିପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ନିଜର ଅଭିପ୍ରାୟଣ କରିବେ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୀଚରଣ ଅଭିପ୍ରାୟ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଅପଣାର ଅଭିପ୍ରାୟ ସିଦ୍ଧ କରିବେ)

ଅଭିପ୍ରେତ—ସଂ ବିଶ (ଅଭି + ପ୍ର + ଇ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Abhipreta ୧ । ବାଞ୍ଛିତ; ଅଭିଳଷିତ—

1. Meant; intended.

୨ । ଅଭିଳଷିତ—2. Designed; aimed at.

ସଂ. ବି.—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—Aim; object.

ଅଭିପ୍ରେତାର୍ଥ—ସଂ. ବି (ଅଭିପ୍ରେତ + ଅର୍ଥ)—

Abhipretārtha ୧ । ବାଞ୍ଛିତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—

1· Object aimed at.

୨ । କଥିତ ବା ଲେଖିତର ଅଭିପ୍ରାୟ—

2. The intended meaning.

ଅଭିପ୍ରେତାର୍ଥସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (ଅଭିପ୍ରେତ = ବାଞ୍ଛିତ + ଅର୍ଥ = କାମନା + ସିଦ୍ଧି = ସଫଳତା)—

Abhipretārthasiddhi ବାଞ୍ଛାସିଦ୍ଧି; ଇପ୍ସିତବସ୍ତୁର ପ୍ରାପ୍ତି; ମନୋବାଞ୍ଛାପୂରଣ —

The fulfilment of one's desire.

ଅଭିବନ୍ଦନ—ସଂ. ବି (ଅଭି + ବନ୍ଦନ)—ସମ୍ମାନସୂଚକ ନମସ୍କାର—

Abhibandana Respectful salutation.

(ଅଭିବନ୍ଦିତ—ବିଶ)

ଅଭିବାଦ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ବଦ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—

Abhibāda ୧ । ଅପ୍ରିୟବାକ୍ୟ—1. Unsavoury words.

୨ । ବିରୁଦ୍ଧବାଦ—

2 Opposing speech.

୩ । ଅପବାଦ—3. Defamation.

୪ । ଅଖ୍ୟାତି—4. Libel

୫ । ବନ୍ଦନା; ପ୍ରଣାମ—

5 Obeisance; salutation.

ଅଭିବାଦକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଭି + ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ବାଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

(ଅଭିବାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅଭିବାଦନକାରୀ; ଯେ ବନ୍ଦନା କରେ; ବନ୍ଦନଶୀଳ –1. One who makes obeisance.

୨ । ଅପବାଦ କରୁଥିବା—2. Defaming; libelling.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ କୁଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଦ୍ଧ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଅପବାଦ କରୁଥିବା—
1. Defamer; libeller.
୨ । ଅପ୍ରିୟବକ୍ତା—2 Unpleasant speaker.

ଅଭିବାଦନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ବଦ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ; ବାଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abhibādana
୧ । ସମ୍ବୋଧନପୂର୍ବକ ପ୍ରଣାମ କରିବା; ବନ୍ଦନା; ନମସ୍କାର -
1.Respectful salutation accompanied by some words.
୨ । ପାଦସ୍ପର୍ଶପୂର୍ବକ ନମସ୍କାର—
2 Salutation by touching the feet.

ଅଭିବାଦନୀୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଭି+ବାଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Abhibādanīya (ଅଭିବାଦନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହାକୁ ନମସ୍କାର କରିବା ଉଚିତ; ଅଭିବାଦନ-ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be saluted, respectable.

ଅଭିବାଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଭି+ବାଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Abhibādya (ଅଭିବାଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଭିବାଦନୀୟ (ଦେଖ)
Abhibādanīya (See)

ଅଭିବିଧି—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ବିଧ)—ସର୍ବତୋଭାବରେ ବ୍ୟାପ୍ତି—
Abhibidhi Diffusion

ଅଭିବିନୀତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଭି+ବି+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—
Abhibinīta (ଅଭିବିନୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ସର୍ବତୋଭାବରେ ଶିକ୍ଷିତ—
1. Well-versed; well-trained; learned in all the arts.
୨ । ସୁଶିକ୍ଷିତ—2. well-educated;well-trained.

ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ—ସଂ.ବିଶ. (ଅଭି=ସର୍ବତୋଭାବରେ+ବ୍ୟକ୍ତ=ପ୍ରକାଶିତ)—
Abhibyakta
୧ । ସୁପ୍ରକାଶିତ—1. Distinct.
୨ । ସୁପ୍ରକଟିତ—2. Plain; evident; patent.
୩ । ସ୍ପଷ୍ଟ—3. Ardent.
୪ । ସୁପ୍ରମାଣିତ—4. Declared; well proved.

ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅଭି=ସର୍ବତୋଭାବରେ+ବ୍ୟକ୍ତି=ପ୍ରକାଶ)—
Abhibyakti
୧ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ—1 Clear or distinct impression.
୨ । ବାହାରେ ପ୍ରକାଶ; ବହିଃ ପ୍ରକାଶ—
2. Outward expression.

ଅଭିବ୍ୟାପ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି=ସର୍ବତ୍ର+ବ୍ୟାପ୍ତ)—
Abhibyāpta. (ଅଭିବ୍ୟାପ୍ତ—ବି) ସବୁଆଡ଼େ ବ୍ୟାପି ଥିବା—
All pervading; diffused; spreading everywhere

ଅଭିବ୍ୟାପ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅଭି=ସର୍ବତୋଭାବରେ+ବି+ଆପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ)—
Abhibyāpti (ଅଭିବ୍ୟାପ୍ତି—ବିଶ) ସର୍ବତୋଭାବରେ ବ୍ୟାପ୍ତି—
Diffusion; extension.

ଅଭିଭବ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଭୂ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abhibhaba (ଅଭିଭୂତ—ବିଶ)
୧ । ପରାଭବ—2 Subjugation; defeat.
୨ । ତିରସ୍କାର—2. Censure.
୩ । ଅପମାନ; ଅବମାନନା—
3. Insult; disgrace; humiliation.
୪ । ଅନାଦର—4. Slighting.

ଅଭିଭବନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଭୂ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ପରାଜୟ—
Abhibhabana Defeat.

ଅଭିଭବନୀୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Abhibhabanīya (ଅଭିଭବନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପରାଭବନୀୟ; ପରାଜିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Liable to be defeated.

ଅଭିଭାବ—ସଂ. ବି—ଅଭିଭବ (ଦେଖ)
Abhibhāba Abhibhaba (See)

ଅଭିଭାବକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଭି+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣକ)—
Abhibhābaka (ଅଭିଭାବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ରକ୍ଷକ—1. Protecting.
୨ । ଆଶ୍ରୟଦାତା —
2. Patronising; giving shelter.
୩ । ମୁରବ୍ବୀ—3. Guardian.
୪ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—4. Supervising.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମୁରବ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A guardian.
୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A supervisor.
୩ । ଗୃହକର୍ତ୍ତା —3. The head of a family.
୦ । ଆଶ୍ରୟଦାତା ବ୍ୟକ୍ତି—4. A patron.

ଅଭିଭାବନୀୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଭି+ଭୂ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Abhibhābanīya (ଅଭିଭାବନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପରାଭବନୀୟ—
Liable to be defeated.

ଅଭିଭାବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଭିଭାବକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅଭିଭାବକର
Abhibhābikā ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Abhibhābaka.

ଅଭିଭାଷଣ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଭାଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abhibhāshaṇa
୧ । ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିବା କଥା ବା ବକ୍ତୃତା; ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଅଭିପ୍ରେତ ରଚନା—
1. Address (intended for many).
୨ । ସାଧାରଣ ବକ୍ତୃତା —2. A public speech.
(ଯଥା—ସଭାରେ ସଭାପତିଙ୍କ ଅଭିଭାଷଣ ।)

ଅଭିଭୂତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—
Abhibhūta
୧ । ପରାଭୂତ; ପରାଜିତ—
1. Overcome; vanquished; subdued; humiliated.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଦ

୨ । ଆକ୍ରାନ୍ତ—2. Attacked; overtaken.
୩ । ଅବଶ; ଅତି କ୍ଲାନ୍ତ—
3. Too tired; benumbed.
୪ । ବିହ୍ୱଳ —4. Involved in difficulties.
୫ । ଦିଗ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ—5. Bewildered.
୬ । ଆୟତ୍ତୀକୃତ—
6. Brought under control; subjugated.
୭ । ଆବୃତ—7. Covered.
୮ । ତିରସ୍କୃତ—8. Censured.
୯ । ଅଜ୍ଞାନ; ବେହୋସ୍—
9. Made senseless or unconscious

ଅଭିଭୂତି—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଭୂ ଧାତୁ+କ୍ତି. ଭାବ. ଇ)—ଅଭିଭବ (ଦେଖ)
Abhibhūti Abhibhaba (See)

ଅଭିମତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ମନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhimata ୧ । ସମ୍ମତ; ଅନୁମତ; ଅନୁମୋଦିତ—
1. Approved; agreed to; accepted.
୨ । ପ୍ରିୟ—2. Beloved; cherished.
୩ । ଇପ୍ସିତ—3. Wished for; desired.
୪ । ଅଭିପ୍ରେତ—4. Intended.
ସଂ. ବି.—୧ । ଅଭିପ୍ରାୟ—1. Intention.
୨ । ଇଚ୍ଛା—2 Wish; desire.
୩ । ମତ—3. Opinion.
୪ । ସମ୍ମତି—4 . Consent; approval.
୫ । ନିଶ୍ଚିତମନ—5. Decided opinion.

ଅଭିମତାନୁଗାମୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଭିମତ+ଅନୁଗାମିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ଅଭିମତାନୁଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବ୍ୟକ୍ତି)—Acting in obedience to the wish of another.
Abhimatānugāmī

ଅଭିମତାନୁସାରୀ—ସ. ବିଶ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଭିମତ+ଅନୁସାରିନ୍+୧ମା. ୧ବ)—ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—(ଅଭିମତାନୁସାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Following the wish of another.
Abhimatānusārī

ଅଭିମନୁ—ଚ୍ଛା. ବି.—ଅଭିମନ୍ୟୁର ଭାଷ ନାମ—
Abhimanu Popular pronunciation of the name Abhimanyu.

ଅଭିମନ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଭି+ମନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା ୧ବ)—
Abhimantā ୧ । ମନ୍ତ୍ରଣାଦାତା—1. Counsellor.
(ଅଭିମନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉପଦେଷ୍ଟା—2. Advisor.

ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ—ସଂ. ବି. (ଅଭି=ବିଶେଷରୂପରେ+ମନ୍ତ୍ର ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—୧ । ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଦୌରସି (ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ—ବିଶ) ଦ୍ରବ୍ୟର ଶୁଦ୍ଧିକରଣ; ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକରଣ—
1. Consecration by means of incantations.
Abhimantrana
୨ । ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—2. Invocation.
୩ । ଆହ୍ୱାନ—3. Calling.
୪ । ସମ୍ବୋଧନ—4. Addressing.
୫ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ; ଅମନ୍ତ୍ରଣ—Invitation.

ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ମନ୍ତ୍ର ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhimantrita ୧ । ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧିକୃତ—
1. Consecrated by means of incantations
୨ । ଅମନ୍ତ୍ରିତ—2. Invoked; invited.

ଅଭିମନ୍ଥ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ମନ୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ;
Abhimantha ଅପ୍ଥଲ୍ମିକ ରୋଗ—Opthalmia; a disease of the eye

ଅଭିମନ୍ଥନ—ସଂ. ବି.—୧ । (ଅଭି+ମନ୍ଥ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଅଭିମନ୍ଥନ କରାଯାଏ)—ଅରୁଣି, ଯେଉଁ କାଠି ଖଣ୍ଡକୁ ଘଷି ତଳର କାଠ ଉପରେ ମନ୍ଥିଲେ ନିଆଁ ବାହାରେ—1. The upper piece of wood which is churned in the lower one for kindling the fire. (M. W.)
୨ । (+ଭାବ. ଅନ)—ନିଆଁ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଖଣ୍ଡେ କାଠ କେଉଁ ଅନ୍ୟ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠରେ ମନ୍ଥିବା—.
2. Churning or rubbing two pieces of wood for eliciting fire

ଅଭିମନ୍ୟୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଚାକ୍ଷୁଷ ମନୁଙ୍କ ପୁତ୍ରବିଶେଷ—
Abhimanyu 1. Name of a son of Chākshusha Manu.
୨ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଔରସରେ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—
2. Name of the son of Arjuna and Subhadrā.
[ଦ୍ର—ଏ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭଗିନୀ ଓ ପରୀକ୍ଷିତ ମହାରାଜାଙ୍କ ପିତା; ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଏ କୁରୁସେନାଙ୍କର ବ୍ୟୂହ ମଧ୍ୟରୁ ଏକାକୀ ପ୍ରବେଶ କରି ହତ ହୋଇଥିଲେ ।]
୩ । ରାଜତରଙ୍ଗିଣୀ ଲିଖିତ କାଶ୍ମୀରର ଦୁଇଟି ରାଜାଙ୍କ ନାମ—
3. Name of two kings of Kashmere ineutened in the Rājatarangiṇī (M W)
ବେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
A Name given to males

ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର—ବେ. ବି. (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି—
Abhimanyu Sāmantasiṁhāra Name of a celebrated Ordiā poet.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :– 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'କୃତ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭିବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭିବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଜନ୍ମ ୧୭୫୭, ମୃତ୍ୟୁ ୧୮୦୬; ଏ ଜଣକ ଜଣାର ବାଲିଆ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ କାବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ 'ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି' ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ଏହା ଛଡ଼ା ଏ ପ୍ରୀତିଚିନ୍ତାମଣି, ସୁଖଲତା, ରସକଳା, ପ୍ରେମକଳା, ପ୍ରେମତରଙ୍ଗିଣୀ କାବ୍ୟମାନ ରଚନା କରିଥିଲେ । ସେ ଜାତିରେ ଗଣିକା ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ଜନ୍ମଚିତ ସାମନ୍ତସିଂହ । ଏ ଜଣେ ନିଷ୍ଠାପର ବୈଷ୍ଣବ ଥିଲେ ।]

ଅଭିମର—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅ—
Abhimara ଯହିଁରେ ବହୁଲୋକ ମରନ୍ତି)—
୧ । ଯୁଦ୍ଧ—1. Battle.
୨ । ବଧ; ମରଣବ୍ୟାପାର—2. Slaughter
୩ । ବନ୍ଧନ—3. Binding in fetters; confinement.
୪ । ମୃତ୍ୟୁ ଭୟ ନ କରି ଯୁଦ୍ଧରେ ଉତ୍ସାହ—
4 Courage to fight without fear of death.
୫ । ପ୍ରତାରଣା—5. Cheating; deception
୬ । ସ୍ୱସୈନ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଭୟ—
6. Fear of one's own army.
୭ । ଅଶୀବିଶ୍ୱାସ; ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା—7. Treachery
୮ । ସିପାହୀବିଦ୍ରୋହ—8. Mutiny.

ଅଭିମର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ମୃଦ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Abhimardda ୧ । ଯୁଦ୍ଧ—1. Fight; battle.
(ଅଭିମର୍ଦ୍ଦିତ—ବିଣ) ୨ । ମର୍ଦ୍ଦନ—2. Pounding; rubbing.
୩ । ଚୂରିବା—3. Pulverising.
୪ । ଦଳନ; ନାଶକରଣ—4. Crushing.
୫ । ନିପୀଡ଼ନ; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—
5. Devastation; oppression.
୬ । ଫଳ ଚିପୁଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ମଦ—
6 Wine pressed from fruits.
୭ । ଚିପୁଡ଼ିବା—7. Pressing.
୮ । ବାଡ଼ିବା—8. Bruising.
୯ । ସଂଘର୍ଷଣ—9. Friction.
୧୦ । ଶତ୍ରୁଦ୍ୱାରା ଦେଶର ଖରାପ ଅବସ୍ଥା ଘଟିବା—
10. Devastation of a country by an enemy (M. W.)

ଅଭିମର୍ଦ୍ଦି—ସଂ.ବିଣ. ଘୁଂ. (ଅଭି+ମୃଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା.୧ବ.)—
Abhimarddi ୧ । ମର୍ଦ୍ଦନକାରୀ—1. Pounding.
(ଅଭିମର୍ଦ୍ଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିନାଶକାରୀ—
2. Crushing; destroying.
୩ । ନିପୀଡ଼କ—3. Pressing.
୪ । ଉତ୍ପୀଡ଼କ—4. Oppressive.
୫ । ଚିପୁଡ଼ୁଥିବା—5. Pressing.
୬ । ବାଡ଼ୁଥିବା—6. Bruising.

ଅଭିମର୍ଷ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ମୃଷ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Abhimarsha ୧ । ଛୁଇଁବା; ସ୍ପର୍ଶ—1 Touch; contact
୨ । (ଚୁମ୍ବିଆଦି) ଧରିବା—2. Seizing; grasping.

ଅଭିମାନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ମନ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Abhimāna ୧ । ପରର ଅନିଷ୍ଟ କାମନା; ହିଂସା—
1. Intention to injure; insediousness (M. W.)
୨ । ଆପଣା ବଢ଼େଇ; ଆତ୍ମଗରିମା—
2. Self-conceit;high opinion of one's self
୩ । ଅହଙ୍କାର; ଗର୍ବ—
3. Haughtiness; arrogance.
୪ । (ସାଙ୍ଖ୍ୟଦର୍ଶନ) ଅହଂତ୍ୱ—
(Sāṁkhya philosophy) Self-reference; refering all objects to self as the act of ahaṁkāra or personality (M W)
୫ । ପ୍ରଣୟ—5 Love.
୬ । ସ୍ନେହ—6. Affection (M. W.)
୭ । ଇଚ୍ଛା—7. Desire (M. W.)
୮ । ଷଷ୍ଠ ମନ୍ୱନ୍ତରର ଋଷିବିଶେଷ—8. Name of the sixth Manwantara.
୯ । ପ୍ରତୀତି—9. Belief
୧୦ । ଜ୍ଞାନ—10. Knowledge
୧୧ । ଅସନ୍ତୋଷ—11. Discontent.
୧୨ । ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ମନୋଦୁଃଖ—12. Sensitiveness; proneness to take offence in slight matters.
ବେ. ବି. (ସ. ମାନ)—୧ । ସ୍ୱାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଣୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ମନୋମାଳିନ୍ୟ—1. Conjugal sulks; silent conjugal displeasure due to jealousy; wounded love or wounded vanity.
୨ । ଗୁପ୍ତ ବିରକ୍ତି—2. Secret dissatisfaction.
୩ । ସମ୍ମାନ;ମର୍ଯ୍ୟାଦା;ସମ୍ଭ୍ରମ—3. Prestige; honour.
ମାତ୍ର ଲଗି ଗାଢ଼ ମୋହର ଅଭିମାନ । କୃଷ୍ଣକିଂ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଅଭିମାନିଆଁ—ବେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଭିମାନୀ)—
Abhimāniāṁ ଅଭିମାନୀ (ଦେଖ)
ଅଭିମାନୀ Abhimāni (See)
ଅଭିମାନୀ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଙ୍ଗ୍	ଭ୍ରଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଭ୍ରଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅଭିମାନିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭିମାନ + ଇତ)—
Abhimānita ଅଭିମାନଯୁକ୍ତ—Offended.
ସଂ. ବି.—ସୁରତ; ରତିକ୍ରୀଡ଼ା—Copulation; sexual embrace.

ଅଭିମାନୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଭିମାନ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Abhimānī ୧ । ଗର୍ବୀ—1. Arrogant; proud.
(ଅଭିମାନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅହଂକାରୀ—2 Self-conceited.
୩ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ବିରକ୍ତ—3. Discontented; offended; displeased.
୪ । ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ସେ ଦୁଃଖିତ ହୁଏ—4. Prone to take offence in slight matters.
ଦେ. ବିଣ.—ଏକାନ୍ତ ଇଚ୍ଛୁକ—Bent upon.
ବାଣ୍ଟିବେଳେ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଦେବ ।
ବାହାରରେ ହୋଇ ଭିତରେ ଅଭିମାନୀ । ବୃଷଭଗିରି. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅଭିମାରୁତ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—(ଅଭି+ମରୁତ; ଅଭିମାରୁତଂ)—ପବନ-
Abhimāruta ବିରୁଦ୍ଧ; ବାୟୁର ବିପରୀତ ଦିଗରେ; ପବନ ଗତିର ଉଜାଣି—Against the wind (M.W)

ଅଭିମୁଖ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି = ସମୀପ; ସମ୍ମୁଖ + ମୁଖ)—୧ । ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ-
Abhimukha 1. Adjoining; proximate.
୨ । ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ—2. Situated in front of.
୩ । (ଅମୁକ) ଅଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇଥିବା—3. Facing; with the face directed towards.
୪ । ଅସନ୍ନ—4. Imminent.

ଅଭିମୁଖତା—ସଂ. ବି. (ଅଭିମୁଖ + ତ୍ୱ. ତା)—
Abhimukhatā ୧ । ଉପସ୍ଥିତି—1. Presence.
୨ । ସାମୀପ୍ୟ—2. Proximity.

ଅଭିମୁଖରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଅଭିମୁଖେ)—
Abhimukhare ୧ । (ଅମୁକର) ଅଡ଼କୁ; ଦିଗକୁ; ଚିହ୍ନଟକୁ—
ଅଭିମୁଖେ 1. Towards; in the direction of.
ଅଭିମୁଖ ୨ । ସମ୍ମୁଖରେ—In front of.
୩ । ଅମୁକ ଅଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି—
3. Facing; with face turned towards.
୪ । (ଅମୁକର) ଉପସ୍ଥିତିରେ—
4. In the presence.

ଅଭିମୁଖୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଭି = ସମୀପ; ସମ୍ମୁଖ + ମୁଖ + ଇନ୍. ୧ମା.
Abhimukhī ୧ବ.)—୧ । ସମ୍ମୁଖୀନ—
(ଅଭିମୁଖିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Facing; over-looking.
୨ । (ଅମୁକର) ଅଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର—2. Advancing or moving towards.
୩ । ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଥିବା—
3. Nearing; approaching.
(ଯଥା—ଯୌବନାଭିମୁଖୀ; ଗ୍ରୀଷ୍ମାଭିମୁଖୀ)
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଭିମୁଖ + ଈ) —ଅଭିମୁଖର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Abhimukha (M. W.)

ଅଭିମୁଖୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଭି + ମୁଖ + ଇନ୍)—୧ । ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ—
Abhimukhīna 1. Facing; situated in front.
(ଅଭିମୁଖୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପରସ୍ପରର ସାମନା ସାମନି ଥିବା—
2. Opposite to each other.

ଅଭିମୁଖେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅଭିମୁଖରେ (ଦେଖ)
Abhimukhe Abhimukhare (See)

ଅଭିମୂର୍ଚ୍ଛିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି + ମୂର୍ଚ୍ଛିତ)—୧ । (ଧ୍ୱନି ଚ) ବର୍ଦ୍ଧିତ—
Abhimurchchhita 1 Augmented; intensified (M. W.)
୨ । ଉତ୍ତେଜିତ (ଯଥା—କାମକ୍ରୋଧାଦିଦ୍ୱାରା)—
2. Stirred up; excited (e.g. as by passion) (M. W.)

ଅଭିମୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି + ମୃଶ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Abhimṛushṭa ୧ । ସ୍ପୃଷ୍ଟ—1. Touched.
(ଅଭିମୃଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଶସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା) ଆହତ—
ଅଭିମର୍ଶ; ଅଭିମର୍ଷ } ବି. 2. Struck (e. g. as by a
ଅଭିମର୍ଶଣ; ଅଭିମର୍ଷଣ } weapon) (M. W.)
୩ । ଧୃତ—3. Seized; grasped.
୪ । ସଂବଦ୍ଧ—4. Connected; tied together.
୫ । ସଂଚୂର୍ଣ୍ଣ—5. Pounded.
୬ । ମିଶ୍ରିତ—6. Mixed.
୭ । ଘଷିତ—7. Rubbed.
୮ । ଆହୂତ; ନିମନ୍ତ୍ରିତ—
8. Summoned; invited (M. W.)

ଅଭିମୃଷ୍ଟଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଭିମୃଷ୍ଟା ଠାରୁ ଜାତ)—
Abhimṛushṭaja ପରସ୍ପରୁଷଦ୍ୱାରା ସ୍ପୃଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ(ସନ୍ତାନ);
(ଅଭିମୃଷ୍ଟଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜାରଜ—Illegitimate (M. W.)

ଅଭିଯାଚନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି = ସମ୍ମୁଖରେ + ଯାଚ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ)—
Abhijāchana ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା—
(ଅଭିଯାଚନ—ବିଣ) 1. Prayer for anything.
୨ । ମାଗିବା—2. Begging; asking.
୩ । ଅନୁରୋଧ—3 Request.

ଅଭିଯାଚିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି + ଯାଚିତ)—
Abhijāchita ୧ । ଅଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ମଗା ଯାଇ ଥିବା (ପଦାର୍ଥ); ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରାର୍ଥିତ—
1. Asked for in person; begged for.
୨ । ପ୍ରାର୍ଥିତ—2. Asked for; prayed for.
୩ । ଅନୁରୁଦ୍ଧ—3. Requested.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ରାଶାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭିବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭିବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଭିଯାତ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ଯା ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Abhijāta । ୧ । ଶତ୍ରୁ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ—
(ଅଭିଯାତ—ବି) 1. Assailed by an enemy.
୨ । ଶତ୍ରୁ ଦ୍ୱାରା ଅବରୁଦ୍ଧ—
2. Besieged by an enemy.
୩ । ନିନ୍ଦିତ—3. Censured.
୪ । ପ୍ରବିଷ୍ଟ; ଅବଷ୍ଟବ୍ଧ—4. Entered into; thrust into.
୫ । ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରାପ୍ତ—5. Got without the asking.
୬ । ଅଭିଯୁକ୍ତ; ଯାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ଅପରାଧ ବା ଅଭିଯୋଗ ଅରୋପ କରାଯାଏ—
6. Arraigned; charged.

ଅଭିଯାତି—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ଯା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତି)—
Abhijāti ୧ । ଶତ୍ରୁ—1. Enemy.
୨ । ଆକ୍ରମଣକାରୀ—2. Assailant (M. W.)
(ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟରୂପ ଅଭିଯାତା)—

ଅଭିଯାନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି = ସମ୍ମୁଖକୁ + ଯା ଧାତୁ = ଯିବା + ଭାବ. ଅନ)-
Abhijāna ୧ । ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଯାତ୍ରା—
(ଅଭିଯାତ—ବିଣ) 1. Military expedition.
୨ । ଆକ୍ରମଣ—2. Attacking.
୩ । ନିକଟକୁ ଯିବା—
3 Coming near; approaching
୪ । ଯାତ୍ରାକରଣ—4. Starting.

ଅଭିଯାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଭି + ଯା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍.
Abhijāyī ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଆକ୍ରମଣକାରୀ—
(ଅଭିଯାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Attacking.
୨ । ନିକଟକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା—
2. Going towards; approaching.

ଅଭିଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି = ସମ୍ମୁଖରେ + ଯୁଜ ଧାତୁ + କର୍ମ ତ)—
Abhijukta ୧ । ଅରୋପିତାପରାଧ—
(ଅଭିଯୋଗ—ବି) 1 Charged with an offence.
୨ । ଅଦାଲତରେ ମୁଦାଲ୍ଲ ବା ପ୍ରତିବାଦୀରୂପେ ଉପସ୍ଥିତ—
2. Accused or prosecuted for an offence brought to court as a defendant.
୩ । ନିନ୍ଦିତ—3. Rebuked; censured.
୪ । ନିନ୍ଦିତ—4. Blamed.
୫ । (ଅମୁକ ବିଦ୍ୟାରେ) ପାରଙ୍ଗମ—
5. Delegent; versed in (M. W.)
୬ । ଶତ୍ରୁ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ—
6. Assailed by an enemy.
୭ । ଶତ୍ରୁ ଦ୍ୱାରା ଅବରୁଦ୍ଧ—
7. Surrounded or besieged by an enemy.
୮ । (ଅମୁକ ବିଷୟରେ) ବ୍ୟବହୃତ—
8. Applied; intent on (M. W.)

ଅଭିଯୁକ୍ତବ୍ୟକ୍ତି—ସଂ. ବି—୧ । ମୁଦାଲ୍ଲ—1. An accused.
Abhijuktabyakti ୨ । ପ୍ରତିବାଦୀ—2. A defendant.

ଅଭିଯୋକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କଚେରିରେ ବା ରାଜଦ୍ୱାରରେ ଅନ୍ୟ
Abhijoktā ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗକାରୀ—
(ଅଭିଯୋକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Complaining; accusing another person in court.
୨ । ନିନ୍ଦାକାରୀ—2. Censuring.
୩ । ଆକ୍ରମଣକାରୀ—3. Attacking.
ସଂ. ବି—୧ । ଦେୱାନୀ ଅଦାଲତରେ ବାଦୀ (ଅର୍ଥୀ)
1. A plaintiff in a civil suit.
୨ । ଫୌଜଦାରୀ ଅଦାଲତରେ ମୁଦେଇ—
2. A complainant in a criminal case.
୩ । ଅଭିଯୋଗକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. An accuser.
୪ । ମୁଦାଲ୍ଲ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମକଦମା ଚଳାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
4. A prosecutor.
୫ । ଶତ୍ରୁ—5. Enemy (M. W.)
[ଦ୍ର— ମନୁସ୍ମୃତିର ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ମକଦମା (ବ୍ୟବହାର) ଚଳାଇବା ବିଷୟକ ବିଧି ଓ ଉପଦେଶମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ।]

ଅଭିଯୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ଯୁଜ ଧାତୁ + ଅ)—
Abhijoga ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନାମରେ ହାକିମଙ୍କ ନିକଟ
(ଅଭିଯୁକ୍ତ—ବିଣ) ନାଲିସ—1. Accusation against a person; complaint against a person.
୨ । ମୁଦାଲ୍ଲ ପ୍ରତି ଅପରାଧର ଅରୋପ—
2. Charge against an accused person.
୩ । ମୁଦାଲ୍ଲ ସଫେଇ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଦେଇ ତରଫରୁ ଅଗତ ପ୍ରମାଣ ଦ୍ୱାରା ମୁଦାଲ୍ଲ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସାବୁତ୍ ହେବା ଅପରାଧର ଲକ୍ଷଣ—3. Framing of a charge against an accused.
୪ । ଉଦ୍‌ଯୋଗ—4. Endeavour; exertion
୫ । ଆକ୍ରମଣ—5. Attack; assault.
୬ । ଶପଥ—6. Solemn affirmation.
୭ । ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଆହ୍ୱାନ—7. A call to fight.
୮ । ଅଧ୍ୟବସାୟ—
8. Perseverance; constant practice.
(M. W.)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅବାସ୍ତବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ଶ	ଗ୍ଧ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅଭିଯୋଗପତ୍ର—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଭିଯୋଗ ଲିଖିତ ଥିବା
Abhijogapatra ପତ୍ର)—ମୁଦ୍ଦେଇର ଦରଖାସ୍ତ—
A petition of complaint.

ଅଭିଯୋଗୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଭିଯୋଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Abhijogī ୧ । ନିବିଷ୍ଟମନା—
(ଅଭିଯୋଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Intent upon (M.W.)
୨ । ଆକ୍ରମଣ କରିବାରେ ରତ—
2. Absorbed in attacking (M. W.)
୩ । (ଆଇନ୍) ଅନ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଯଥା ଅଭିଯୋଗକାରୀ—
3. (law) Accusing.
ସଂ. ବ—୧ । ମୁଦ୍ଦେଇ—1. Complainant.
୨ । ବାଦୀ—2. Plaintiff.

ଅଭିରକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ରଞ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—ଅନୁରକ୍ତ;
Abhirakta ଆସକ୍ତ—Attached to; devoted to

ଅଭିରକ୍ଷା—ସଂ. ବ. (ଅଭି=ସର୍ବତୋଭାବରେ+ରକ୍ଷା)—ସର୍ବତୋ-
Abhirakshā ଭାବରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା
(ଅଭିରକ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା; ସବୁ ପ୍ରକାରେ ରକ୍ଷିବା—
(ଅଭିରକ୍ଷିତ—ବିଶ.) Protection from all dangers.

ଅଭିରକ୍ଷିତା—ସଂ. ବିଶ. ୧ । ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଭିରକ୍ଷିତ+ଆ)—ସର୍ବତୋ-
Abhirakshitā ଭାବରେ ବିପଦାଦିରୁ ରକ୍ଷିତା—
1. Protected.
(ଅଭିରକ୍ଷିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପୁଂ. (ଅଭି+ରକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ତୃ;୧ମା.୧ବ.)-
ରକ୍ଷାକାରୀ—2. Protecting; preserving.
ସଂ. ବ. ପୁଂ—ରକ୍ଷକ—Preserver; protector.
ମୁଗ୍ଧ ଧର୍ମ ଦୂଷ୍ୟଦଳରେ ଚାହୁଁଥାଏ ସ୍ୱକ୍ଷ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ମଧ୍ୟ ଅଭିଲାଷ ଅଭିରକ୍ଷିତା-
ବୃତ୍ତେ ପରମେଶ୍ୱର ପରାଜୁ ବୃଦ୍ଧି କରିଅଛନ୍ତି—
ମେଘଦୂତ. ୩୬ ୨ । ୩୪ ।

ଅଭିରଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅଭି+ରଞ୍ଜ ଧାତୁ=ଅନୁରକ୍ତ ହେବା;
Abhirangī ରଞ୍ଜିତ କରିବା +ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
୧ । ନାୟକ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତା; ସ୍ନେହମୟୀ—
1. Affectionate, attached to; devoted to the lover.
୨ । କଳାପ୍ରିୟା—2. Sportive.
ସୁଧ ସୁଧ ଅଭିରଙ୍ଗୀ ପ୍ରଧାନ ନାୟିକା—ପ୍ରାଚୀ. ଚରିତ୍ରମଞ୍ଜରୀ ।

ଅଭିରତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଭି+ରମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—
Abhirata ୧ । (ଅମୁକ କାର୍ଯ୍ୟରେ) ଏକାନ୍ତ ଆସକ୍ତ;
(ଅଭିରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନୁରକ୍ତ—1. Attached to.
(ଅଭିରତ—କ) ୨ । ନିରତ; କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା; ନିଯୁକ୍ତ—
2. Engaged in.
(ଯଥା—କର୍ମନିରତ ।)
୩ । ଅନନ୍ୟମନା ହୋଇ ଲାଗିଥିବା —
3. Absorved in.
୪ ।। ପ୍ରୀତ—4. Pleased or contented with.
୫ । ଦତ୍ତମନା—5. Attentive to.
୬ । ବିଶ୍ରାନ୍ତ—6. Reposing (M. W.)
୭ । ଅମୁକ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା—
7. Performing; practising.

ଅଭିରତି—ସଂ. ବ. (ଅଭି+ରମ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—
Abhirati ୧ । ଆସକ୍ତି— 1. Absurption.
୨ । ଅନୁରକ୍ତି—2. Attachment.
୩ । ସନ୍ତୋଷ – 3. Pleasure

ଅଭିରାଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ରାଧ ଧାତୁ=ଆରାଧନା କରିବା+କର୍ମ. କ.-
Abhirāddha ୧ । ଆରାଧିତ—1. Entreated.
୨ । ପୂଜିତ—2. Adored.
୩ । ପ୍ରସାଦିତ—3. Favoured.
୪ । ସେବିତ—4. Attended; looked after.

ଅଭିରାମ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ରମ ଧାତୁ=ଅନୁରକ୍ତ ହେବା+ଅଧିକରଣ.
Abhirāma ଅ)—୧ । ସୁନ୍ଦର—1. Beautiful; fair.
୨ । ମନୋହର; ପ୍ରୀତିକର—
2. Handsome; pleasing.
୩ । ପ୍ରିୟ—3. Dear.
୪ । ମନୋଜ୍ଞ—4. Charming; lovely.
ଦେ. ବ. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
Name given to males.

ଅଭିରୁଚି—ସଂ. ବ. (ଅଭି + ରୁଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ)—
Abhiruchi ୧ । ଶ୍ରଦ୍ଧା; ରୁଚି -1. Liking; taste.
୨ । ଅଭିଳାଷ—2. Wish.
୩ । ଇଚ୍ଛା—3. Desire.
୪ । ପ୍ରବୃତ୍ତି —4. Inclination.
୫ । କାନ୍ତି—5. Glamour.

ଅଭିରୂପ—ସଂ. ବ. (ଅଭି+ରୂପ+କର୍ମ. ଅ)—
Abhirūpa ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu
୨ । କାମ—2. Cupid.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon
୪ । ମହାଦେବ; ଶିବ –4. Śiba.
ସଂ. ବିଶ – ୧ । ମନୋହର—
1. Of inaffable beauty; charming.
୨ । ପ୍ରିୟ—2. Dear to the heart.
୩ । ଅନୁରୂପ —3; Suitable; suiting to.
୪ । ବିଦ୍ୱାନ୍; ପଣ୍ଡିତ—4. Learned.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଭିରୋଧ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ରୁଧ ଧାତୁ+ଅ)—
Abhirodha ପୀଡ଼ନ—Oppression

ଅଭିଲଷଣୀୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଲଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Abhilashaṇiya ବାଞ୍ଛନୀୟ—Desirable.

ଅଭିଲଷିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଲଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhilashita ୧ । ବାଞ୍ଛିତ—1. Longed for; desired.
୨ । ସଂକଳ୍ପିତ—2. Resolved.
ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)—
୧ । ଅଭିଳାଷ; ଇଚ୍ଛା—1 Wish; longing
୨ । ସଂକଳ୍ପ—2. Resolve

ଅଭିଲ—ଦେ. ବି—୧ । ଚଉ—1. Jest.
Abhilā ୨ । ବାହାର ଢଙ୍ଗ—2. Outward show.
୩ । ତାମସା—3. Fun.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅବଳା ?) ବାଳବିଧବା—
4. A child-widow.
ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—1. Shameless
୨ । ଦେଢ଼ୋଲ—2. Fond of jesting.
୩ । ବେଲିଆ—3. Jokular; humourous
୪ । ନିଷ୍କର୍ମା—4. Iddle
ଦେ. ବି—ଅଘଟନ ବା ଅସମ୍ଭବ (କଥା)—
Improbable (matter)

ଅଭିଲାପ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଲପ ଧାତୁ=ଭାବ. ଅ)—
Abhilāpa ୧ । ସଂକଳ୍ପର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ ବାକ୍ୟ—
1. Word expressing the inmost sense; words forming part of a resolve.
୨ । ଶବ୍ଦ—2. Expression.

ଅଭିଲାବ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଲୂ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Abhilāba ୧ । ଛେଦନ—1. Act of cutting.
୨ । ଧ୍ୱଂସ—2. Destruction.
୩ । ବିନାଶ—3. Annihilation.

ଅଭିଲାଭିଲା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
Abhilābhilā ୧ । ଅତି ନିର୍ଲଜ୍ଜ—1. Very immodest.
୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ଉପହାସ୍ୟାସ୍ପଦ—2. Shameless.
ଅନ୍ତରଦ୍ଦ, ଅଧିକ ଦ୍ରେଣ୍ଟ ନାଙ୍କ ଚିତ୍ର—ଚର ।

ଅଭିଲାଷ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଲଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abhilāsha ୧ । ବାଞ୍ଛା; ଇଚ୍ଛା—1. Wish; desire.
୨ । ସ୍ପୃହା—2. Longing.
୩ । ଲୋଭ—3. Lust; avarice.
୪ । ଅନୁରାଗ—4. Love; affection.
୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ—
5. Eagerness for any work.

ଅଭିଲାଷୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଭି+ଲଷ ଧାତୁ+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Abhilāshi ୧ । ଅଭିଳାଷଯୁକ୍ତ; ଇଚ୍ଛୁକ—1. Desirous,
୨ । ସ୍ପୃହ—2 Eager; longing for.
୩ । ଲୋଭୀ—3 Covetous.
୪ । ଅନୁରାଗୀ—4. Having attachment to; attached to; fond of.
୫ । ଆଶାଯୁକ୍ତ—5. Ambitious

ଅଭିଲାଷୁକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଭି+ଲଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ)—
Abhilāshuka ଅଭିଳାଷୀ (ଦେଖ)
(ଅଭିଳାଷୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Abhilāshi (See)

ଅଭିଶପନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି=ବିରୁଦ୍ଧ+ଶପ ଧାତୁ=ଶାପ ଦେବା+
Abhiśapana ଭାବ. ଅନ) -
୧ । ଅଭିଶାପ—1 Curse; imprecation
୨ । ଅଭିଶାପ ଦେବା—
2. Cursing.

ଅଭିଶପ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଭି=ବିରୁଦ୍ଧ+ଶପ ଧାତୁ=ଶାପ ଦେବା+
Abhiśapta କର୍ମ. ତ)—ଅଭିଶାପଗ୍ରସ୍ତ—Cursed.

ଅଭିଶପ୍ତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଭି=ଶପ ଧାତୁ=ଶାପ ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Abhiśaptā ଭ. ୧ମା. ୧ବ)—
(ଅଭିଶପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଅଭିଶାପ ଦିଏ—
One who curses.
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଭିଶପ୍ତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ —
Feminine of Abhiśapta.

ଅଭିଶସ୍ତ—ସଂ. ବିଶ (ଅଭି=ବିରୁଦ୍ଧ+ଶସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhiśasta ୧ । ପର ପୁରୁଷ ବା ପର ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ଅସତ୍ୟ ବୋଲି
ଅପବାଦଗ୍ରସ୍ତ—1. Falsely accused of adultery.
୨ । ଅପବାଦିତ; କଳଙ୍କିତ—2. Libelled; defamed.
୩ । ଅଭିଭୂତ—3. Overpowered (by enemies)
୪ । ଈର୍ଷିତ—4. Envied.

ଅଭିଶସ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଶସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—
Abhiśasti ୧ । ପ୍ରଣୟବିଷୟକ ମିଥ୍ୟା କଳଙ୍କ —
1. False imputation of adultery.
୨ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ—2 Defamation; libel
୩ । ଈର୍ଷା—3. Envy.
୪ । ପ୍ରାର୍ଥନା—4. Prayer.
୫ । ସାଉଁଶ—5. Entreaty.

ଅଭିଶାପ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଶପ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abhiśāpa ୧ । ଅଭିସମ୍ପାତ—1. Curse.
୨ । ଶାପ ଦେବା; ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଇଚ୍ଛା ବା ପ୍ରାର୍ଥନା—
2. Imprecation.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଶ୍ର	ଲ୍ୱ	ଲ୍ଟ	ଶ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅବାସ୍ତବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଲ୍ଟ	ଃ	ନ୍

୩ । ମିଥ୍ୟା ଦୋଷାରୋପ—
3. False accusation.

ଅଭିଶାପ କରିବା—କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା; ଅଭିସମ୍ପାତ କରିବା; ସମ୍ପିବା—
Abhiśāpa karibā To imprecate; to curse.
অভিশাপকরা

ଅଭିଶାପଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଶପ୍ତା ଭବ; ଅଭିଶାପ+ଗ୍ରସ୍ତ)—
Abhiśāpagrasta ଅଭିଶାପଜର୍ଜରିତ; ଶାପଦ୍ୱାରା ଅଭିଭୂତ—
(ଅଭିଶାପଗ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Under the influence of a curse; overpowered by imprecation.

ଅଭିଶାପ ଦେବା—କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅମଙ୍ଗଳକାମନାପୂର୍ବକ
Abhiśāpa debā ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା—To imprecate; to
অভিশাপ দেওয়া curse; to pronounce a curse.
অভিশাপ দেনা

ଅଭିଶାପ୍ୟ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଭିଶାପର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Abhiśāpya ଅଭିଶାପ (ଦେଖ)—Abhiśāpa (See)

ଅଭିଷଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ସନଜ୍ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Abhishaṅga ୧ । ଅନୋଷ—1. Grudge.
୨ । ଅପବାଦ—2. Defamation.
୩ । ପ୍ରଣ—3. Oath
୪ । ଶାପ; ଅଭିଶାପ—4. Curse.
୫ । ଆଲିଙ୍ଗନ—5 Embrace.
୬ । ଶୋକ—6. Grief.
୭ । ଦୁଃଖ—7. Misery.
୮ । ପରାଭବ—8. Defeat.
୯ । ବ୍ୟସନ—9. Being addicted to bad habits or acts.
୧୦ । ତିରସ୍କାର—10. Censure.
୧୧ । ସମ୍ବନ୍ଧ; ସମ୍ପର୍କ—11. Connection.
୧୨ । ଅନୁରାଗ, ଆସକ୍ତି—
12. Attachment; affection.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅନ୍ୟ ରୂପ ଅଭ୍ୟଷଙ୍ଗ ।]

ଅଭିଷବ—ସଂ. ବି. ୧ । (ଅଭି+ସୁ ଧାତୁ=ସ୍ନାନ କରିବା+ଘଞ୍. ଅ)—
Abhishaba ଯଜ୍ଞପୂର୍ବରୁ ସ୍ନାନ—
1. Religious ablution preparatory to the performance of a sacrifice.
୨ । ଯଜ୍ଞାନ୍ତ ସ୍ନାନ ଓ ସୋମରସାଦି ପାନ—2. Ablution after sacrificial rite.
୩ । ମଦ୍ୟଶୋଧନ—3. Distillation of soma juice.
୪ । ଜାଉଳି; ଜଉଳିଆ—4. Fermented or sour gruel.
୫ । (+ସମ୍ପ୍ରଦାନ. ଅ)—ଯଜ୍ଞ—5. Vedic sacrifice.

ଅଭିଷବଣ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ସୁ ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Abhishabaṇa ଅଭିଷବ (ଦେଖ)—Abhishaba (See)

ଅଭିଷିକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଭି+ସିଚ୍ ଧାତୁ=ଜଳ ଛଡ଼ାଇବା+କ)—
Abhishikta ୧ । ସ୍ନାତ—1. Bathed.
(ଅଭିଷିକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପବିତ୍ର ଜଳରେ ବିଧିପୂର୍ବକ ମଜ୍ଜିତ—
2. Sprinkled; anointed.
୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ—
3. Installed; inaugurated.
୪ । କୌଣସି ପଦରେ ଅରୂଢ଼—4. Enthroned.

ଅଭିଷୁତ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ସୁ ଧାତୁ+କ୍ତ. ତ)—୧ । ସୋମରସ—
Abhishuta 1. Fermented soma-juice.
୨ । ଜାଉଳି—2. Sour gruel.

ଅଭିଷେକ—ସଂ. ବି (ଅଭି+ସିଚ ଧାତୁ+ଘଞ. ଅ)—
Abhisheka ୧ । ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଜଳରେ ସ୍ନାନ—
1. Bath with consecrated water.
୨ । ଜଳସେଚନ—2. Sprinkling with water.
୩ । ରାଜପଦରେ ଅଭିଷେକ କିମ୍ବା—3. Installation.

ଅଭିଷେକି—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ରାଜାରୂପେ ଅଭିଷିକ୍ତ—
Abhisheki 1. Enthroned as a king.
ଦେବ ଉତ୍ତାରିତ ଦେଖ ଦେବ ତ ଦଦଦ୍ରେ ଅଭିଷେକ ଦେ ।
ଓଡ଼. ଦୋଷ୍ଟ୍ରାଣ୍ଡ୍ରୁଭରା
୨ । ବରଣକାରିଣୀ—2. Having made a choice.
ମୁଁ ଶ୍ରୁତି ବଶ୍ରୁ ଅଭିଷେକ. ତୁ ସ୍ମୃତି ଶ୍ରୁତ ନମ୍ରୁଂଶ୍ରବ ।
ଯଶୋବନ୍ତ. ଶ୍ରୋମରଚ୍ଛିଦ୍ରଶ୍ରବ ।

ଅଭିଷେଣନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ସେନ ଧାତୁ=ସେନା ପ୍ରଦାନ କରିବା+
Abhishenana ଘଞ. ଅନ)-ଯୁଦ୍ଧସାଜ; ଶତ୍ରୁ ବିରୁଦ୍ଧରେ
ସସୈନ୍ୟ ଅଭିଯାନ—March to fight.

ଅଭିଷ୍ଟକ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଭ୍ୟାସ)—ଅଭ୍ୟାସ—Habit.
Abhishṭaka (ଯଥା-ଘାନଭ୍ୟଥ ଭାବ ଅଭିଷ୍ଟକ ଦୋଷସଲ୍ଲି)

ଅଭିଷ୍ଟୁତ—ସଂ. ବିଶ (ଅଭି+ସ୍ତୁ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପ୍ରଶଂସିତ—
Abhishṭuta 1. Eulogised.
୨ । ସ୍ତୁତ ବା ଯାହାକୁ ସ୍ତବ କରାଯାଏ—2. Entreated.
୩ । ବର୍ଣ୍ଣିତ—3. Described.
ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)—ସ୍ତବ; ସ୍ତୁତି—Panegyric; prayer.

ଅଭିଷ୍ୱଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ସ୍ୱନଜ୍ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Abhishwaṅga ୧ । ଅନୁରାଗ; ଆସକ୍ତି—
1. Affection; attachment
୨ । ଆଲିଙ୍ଗନ—2. Embrace

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଚ୍ଚା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାଭୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୀଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭ୍ୱବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଭିଷ୍ୱାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ସ୍ୱନଜ୍ ଧାତୁ + କ୍ତବ. ଅ)—
Abhishwānga ଅଭିଷ୍ୱଙ୍ଗ (ଦେଖ)—Abhishwanga (See)

ଅଭିଷ୍ୟନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ସ୍ୟନ୍ଦ୍ ଧାତୁ + କ୍ତବ. ଅ)—
Abhishyanda ୧ । ଅତି ସ୍ଫୀତତା—1. Great swelling.
୨ । ସ୍ପନ୍ଦନ—2. Throbbing.
୩ । ଜଳାଦ ସ୍ରବଣ—3. Oozing.
୪ । ଅଧିକ୍ୟ; ଅତିଶୟ ବୃଦ୍ଧି—4. Excess.
୫ । ଚକ୍ଷୁଯୁକ୍ତ ରୋଗବିଶେଷ—5. Opthalmia.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ; ଅଧିକ—
1. Excessive; overflowing.
୨ । ସ୍ଫୀତ—2. Swollen.

ଅଭିସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ସନଜ୍ ଧାତୁ + କ୍ତବ. ଅ)—
Abhisanga ଅଭିଷଙ୍ଗ (ଦେଖ)—Abhisanga (See)

ଅଭିସନ୍ତାପ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ସମ୍ + ତପ୍ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ. ଅ)—
Abhisantāpa ୧ । ଯୁଦ୍ଧ—1. Fight.
୨ । ଅଭିଶାପ—2. Curse.
୩ । ତାପ—3. Heat.

ଅଭିସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ସମ୍ + ଧା ଧାତୁ + କ୍ତବ. ଅନ)—
Abhisandhāna ଅଭିସନ୍ଧି (ଦେଖ) Abhisandhi (See)

ଅଭିସନ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ସମ୍ + ଧା ଧାତୁ + କି)—
Abhisandhi ୧ । ଅଭିପ୍ରାୟ—1. Wish; intention.
୨ । ଗୂଢ଼ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—2. Secret desire.
୩ । ବଞ୍ଚନା; ପ୍ରତାରଣା—3. Cheating.
୪ । ସମୁଦ୍ୟୋଗ—4. Canvassing.
୫ । ସନ୍ଧି ବା ଅଳ୍ପମାତ୍ର ବ୍ୟବଧାନ—
5. Little space.
୬ । ଅବସ୍ଥା—6. Condition.
୭ । ଆଗତ ପାପ; ଉପାୟ ପାଶ—
7. Scheme; project.

ଅଭିସମ୍ପାତ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ସମ୍ + ପତ ଧାତୁ + ଅ)—ଅଭିଶାପ;
Abnisampāta ଅନିଷ୍ଟକାମନା; ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ପରର ଅନିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥନା—Imprecation; curse,

ଅଭିସମ୍ପାଦ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ ଅଭିସମ୍ପାତ)—ଅଭିସମ୍ପାତ (ଦେଖ)
Abhisampāda Abhisampāta (See)

ଅଭିସର—ସଂ. ବି. (ଅଭି = ପଶ୍ଚାତ୍ ବା ସମୀପ + ସୃ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Abhisara ୧ । ସହାୟ; ସହଚର—1. Comrade.
୨ । ପାର୍ଶ୍ୱଚର ଭୃତ୍ୟ—2. Servant; follower.
୩ ଅନୁଚର—3. Attendant.

ଅଭିସରଣ—ସଂ. ବି. (ଅଭି = ସମ୍ମୁଖ + ସୃ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କ୍ତବ. ଅନ)—
Abhisaraṇa ୧ । ଅନୁସରଣ—1. Attendance.
୨ । ଅଭିସାର—2. Going to an appointed place to meet the lover.

ଅଭିସରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅଭିସାର କରିବା—To go to an appointed place to meet the lover.
Abhisaribā

ତତ ଉଚ୍ଚମୂଳଶାରେ ଅଭିସର ନ ହୋଇ
ବାମନ୍ଧକୋହର ଦେଖେ ତତ ବୁ ସହ । ଗ୍ରାଚା—ରସକାବ୍ୟ ।

ଅଭିସର୍ଜ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ସୃଜ୍ ଧାତୁ = ତ୍ୟାଗ କରିବା+କ୍ତବ. ଅନ)—
Abhisarjjana ୧ । ଦାନ; ତ୍ୟାଗ—1. Abandonment.
୨ । ବଧ—2. Killing

ଅଭିସାର—ସଂ. ବି. (ଅଭି = ସମ୍ମୁଖ ବା ପଶ୍ଚାତ୍ + ସୃ. ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କ୍ତବ. ଅ)—୧ । ସମ୍ଭୋଗଲାଳସରେ ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର ପରସ୍ପର ସଙ୍କେତ-ସ୍ଥାନକୁ ଗମନ—
Abhisāra 1. Meeting of lovers by appointment.

ବାର ବାର ଅଭିସାର ମୋ ପାଶେ ବଣ୍ଟିତା । ଭକ୍ତ. ବିଦ୍ୟେଶ୍ୱରଚରିତ ।

୨ । ଯୁଦ୍ଧ—2. Fight.
୩ । (+କରଣ.ଅ)—ବଳ; ଅନୁଚର—3. Attendant; follower; suite of attendants.
୪ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ)—ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର ମିଳନ ସ୍ଥାନ ବା ସଙ୍କେତ ସ୍ଥାନ—
4. Appointed place for meeting a lover; a trysting place.
୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସେନା; ଯୋଦ୍ଧା—5. Soldier.

ଚକ୍ରସେନ ମରଣ ଦେଖି ଧନ୍ୟସାର ।
ମାନେ ଶୁଭ ଦର୍ଶନ୍ ଦେଖେ ସମର । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ଅଭିସାରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଭି + ସୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Abhisāraka କାନ୍ତା ସଙ୍ଗେ ମିଳନାର୍ଥ ସଙ୍କେତସ୍ଥାନକୁ ଯିବା (ଅଭିସାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁରୁଷ—A man going to an assigned place to meet his love.

ଅଭିସାରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଭି+ସୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—କାନ୍ତା ସଙ୍ଗେ ମିଳିବା ପାଇଁ ସଙ୍କେତ
Abhisārī (ଅଭିସାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A person going to a trysting place to meet his love by assignation.

ସଙ୍କେତ ସ୍ଥଳରେ ଜାମୀ ଥରୁରେ ଭଣେ
ପାଶେ ଅଭିସାରୀ ଅନ୍ତରାରେ ନ ବସେ । ଧିରୁଶଙ୍କର—ଉଷାଥରୁଭାଗ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	ଲୟ	ଭ୍ୟ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		କ୍ଷ	ଯ	ସ	ଗ୍ଦ	ଲଅ	ବ	ନ

ଅଭିସୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି+ସୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Abhisṛushṭa ୧ । ଦତ୍ତ—1. Given away.
୨ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ; ବିସୃଷ୍ଟ—2. Abandoned.

ଅଭିହତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଭି+ହନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhihata ୧ । ଆହତ—1. Struck.
୨ । ପ୍ରେରିତ—2. Driven.
୩ । ପରାଜିତ—3. Subdued.
୪ । ନିହତ—4. Killed.
୫ । ଭଗ୍ନ—5. Broken.
୬ । ଅପମାନିତ—6. Humbled.
୭ । ଗୁଣିତ—7. Multiplied.

ଅଭିହରଣ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ହୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abhiharaṇa ୧ । ଆହରଣ—1. Bringing; collecting.
୨ । ଆନୟନ—2. Fetching.
୩ । ଅପହରଣ—3. Stealing.
୪ । ଚୌର୍ଯ୍ୟ— 4. Theft.
୫ । ବରକୁ ବିବାହକାଳୀନ ଯୌତୁକ ପ୍ରଦାନ—
5. Giving of a presents to the bridegroom at marriage.

ଅଭିହାର—ସଂ. ବି (ଅଭି+ହୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abhihāra ୧ । ଚୋରି; ଲୁଟ—1. Robbery; loot.
୨ । ଆକ୍ରମଣ—2. Attack.
୩ । କବଚଧାରଣ—3. Wearing of armour.
୪ । ଅଭିଯୋଗ—4. Accusation; charge.

ଅଭିହିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅଭି+ଧା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhihita ୧ । କଥିତ—1. Spoken; named.
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—2. Pointed out; defined.
୩ । ଉଲ୍ଲିଖିତ—3. Stated.

ଅଭୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ଭୀ=ଭୟ)—
Abhī ନିର୍ଭୟ; ଭୟଶୂନ୍ୟ—Fearless.

ଅଭୀକ—ସଂ. ବିଣ (ଅଭି+କମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Abhīka ୧ । କାମୁକ; ଲମ୍ପଟ—
(ଅଭୀକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Lascivious; libidinous.
୨ । ନିର୍ଭୟ—2. Fearless.
୩ । କ୍ରୂର—3 Cruel.
୪ । ଇଚ୍ଛୁକ; ଉତ୍ସୁକ—4. Desirous.
ସଂ. ବି—୧ । କବି—1 Poet.
୨ । ସ୍ୱାମୀ—2. Husband; lord.

ଅଭୀକ୍ଷ୍ଣ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ଅଭି+କ୍ଷ୍ଣୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Abhīkshṇa ପୁନଃପୁନଃ; ସତତ—Repeatedly.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ସାର୍ବକାଳିକ—1. Constant.
୨ । ଅତିଶୟ—2. Excessiv

ଅଭୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅ=ନୁହେଁ+ଭୀତ)—
Abhīta ଭୟଶୂନ୍ୟ; ନିର୍ଭୟ—Fearless.
(ଅଭୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଭୀତି—ସଂ. ବି (ଅ=ନୁହେଁ+ଭୀତି=ଭୟ)—
Abhīti ଭୟଶୂନ୍ୟତା—Fearlessness.

ଅଭୀପ୍ସା—ସଂ. ବି (ଅଭି+ଆପ ଧାତୁ+ସନନ୍ତ. ଅ+ଆ)—
Abhīpsā ଇଚ୍ଛା—Desire.

ଅଭୀପ୍ସିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅଭି+ଆପ ଧାତୁ. ସନନ୍ତ+କର୍ମ. ତ)—
Abhīpsita ଅଭିଳଷିତ; ବାଞ୍ଛିତ; ଇଚ୍ଛା—
Desired; wished for.

ଅଭୀପ୍ସୁ—ସଂ. ବିଣ (ଅଭି+ଆପ ଧାତୁ ସନନ୍ତ+ଉ)—
Abhīpsu ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ; ଇଚ୍ଛାକାରୀ—
Desirous of getting; longing for.

ଅଭୀର—ସଂ. ବି (ଅଭି+ଈର ଧାତୁ=ଚାଳନା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Abhīra ଗଉଡ଼; ଅଭୀର—Cowherd.

ଅଭୀରୁ—ସଂ. ବିଣ (ଅ=ନୁହେଁ+ଭୀରୁ)—ଭୟଶୂନ୍ୟ—
Abhīru Fearless.
ସଂ. ବି—୧ । ଶତମୂଳୀ; ଶତାବରୀ; ଛତାଭୂତ୍ତି—
1. Asparagus.
୨ । ଭୈରବ—2. An attendant of Śiba.

ଅଭୀରୁପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି (ଅଭୀରୁ+ପତ୍ର+ଈ)—
Abhīrupatrī ଶତାବରୀ; ଛତାଭୂତ୍ତି—
Asparagus.

ଅଭୀଶୁ—ସଂ ବି (ଅଭି=ସମ୍ୟକ୍+ଅଶ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Abhīśu ୧ । କିରଣ—1. Ray.
୨ । ଲଗାମ—2. Bridle; reins.
୩ । କାମ—3. Cupid.
୪ । ଅନୁରାଗ—4. Attachment.
ସଂ. ବିଣ—ଇଚ୍ଛୁକ—Willing; desirous.

ଅଭୀଷଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ସନଜ୍ ଧାତୁ=ଲାଗିବା+ଭାବ. ଅ)—
Abhīshaṅga ଅଭିଷଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Abhishaṅga (See)

ଅଭୀଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ଅଭି+ଇଷ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Abhīshṭa ୧ । ବାଞ୍ଛିତ;ଇପ୍ସିତ—1. Desired; wished for.
(ଅଭୀଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରିୟ—2. Beloved.
ସଂ. ବି—୧ । ବାଞ୍ଛିତ ବସ୍ତୁ—1. Desired object.
୨ । ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁ—2. Favourite object.
୩ । ରେଣୁକା ନାମ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—
3. A medicinal scent.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ଅଭ୍ୟାସ)—ଅଭ୍ୟାସ—Habit.
(ଯଥା—ପାନ ଖାଇବା ଭାବ ଅଭୀଷ୍ଟ ହୋଇଗଲାଣି ।)

ଅଭୀଷ୍ଟଦେବତା—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା. ଅଭୀଷ୍ଟ+ଦେବତା)—
Abhīshṭadebatā ୧ । ପ୍ରିୟ ଦେବତା—
1. One's favourite Deity.
୨ । ଇଷ୍ଟଦେବତା; ଅଭ୍ୟର୍ଥିତ ଦେବତା—
2. Deity worshipped by a particular person or family.

ଅଭୀଷ୍ଟପ୍ରଦ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଭୀଷ୍ଟ+ପ୍ର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —
Abhīshṭaprada ଯେ ବା ଯାହା ବାଞ୍ଛିତ ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରେ-
(ଅଭୀଷ୍ଟପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fulfilling one's will; giving one's desire.

ଅଭୀଷ୍ଟଫଳପ୍ରାପ୍ତି—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଭୀଷ୍ଟ+ଫଳ
Abhīshṭaphalaprāpti + ପ୍ରାପ୍ତି)—
ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ବାଞ୍ଛିତ ଫଳ ମିଳିବା—
Attainment of one's desire.

ଅଭୀଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅଭୀଷ୍ଟ+ମନ୍ତ୍ର)—
Abhīshṭamantra ୧ । ଅପଣାର ପ୍ରିୟ ମନ୍ତ୍ର—
1. One's favourite incantation.
୨ । ନିଜର ଇଷ୍ଟ ଦେବତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର—
2. Mystic formula for invoking one's Guardian Deity.
୩ । ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଇଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଜପେ—
3 Favourite formula which a person chants to get his desire fulfilled.

ଅଭୀଷ୍ଟଲାଭ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଭୀଷ୍ଟ+ଲାଭ)—
Abhīshṭalābha ବାଞ୍ଛିତ ଫଳ ପାଇବା—
Attainment of desire.

ଅଭୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ଭୁକ୍ତ) ପୁଂ.—୧ । ଅଖିଆ; ଯେ ଖାଇ ନ ଥାଏ—
Abhukta 1. Not having taken meals;
(ଅଭୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) without food.
୨ । ଛୁଆ ନ ହୋଇଥିବା (ବସ୍ତୁ)—
2. Uneaten; not partaken.
୩ । ଯାହା ଅନ୍ତର୍ଗତ ନୁହେ—
3. Not included in.

ଅଭୁଗ୍ନ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ଭୁଗ୍ନ)—
Abhugna ୧ । ଅବକ୍ର—1. Unbent
୨ । ସରଳ; ସିଧା—2. Straight.

ଅଦ୍ଭୁତ—ଗ୍ରା. ବିଶ.—୧ । (ସଂ. ଅଦ୍ଭୁତ)—ଅଦ୍ଭୁତ—
Abhuta 1 Wonderful.
୨ । (ସଂ. ଅଭୂତପୂର୍ବ)—ଅଭୂତପୂର୍ବ—
2. Unprecedented.

ଅଭୂତ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ଭୂତ)—୧ । ପୂର୍ବେ ଘଟି ନ ଥିବା—
Abhūta 1. That which has not happened or taken place before.
୨ । ଯାହା ଅତୀତ ହୋଇ ନାହିଁ—2. Not past.
୩ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବା ଭବିଷ୍ୟତ୍—3. Present or future.

ଅଭୂତତଦ୍ଭାବ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅଭୂତ+ତତ୍+ଭାବ)—ଯାହା ପୂର୍ବେ
Abhūtatadbhāba ଘଟି ନ ଥିଲା ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଘଟିବା—
The happening of a thing which has not taken place before.

ଅଭୂତତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱୀ—ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଯାହା ପୂର୍ବେ ଘଟି ନ ଥିଲା, ତାହା
Abhūta tadbhābe chwī ବର୍ତ୍ତମାନ ଘଟିଲା—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଶବ୍ଦ ଶେଷରେ ଈ ଯୋଗ କରି ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ଦୀର୍ଘତା—
The addition of long 'ī' to indicate the happening of a thing which has not happened previously.
(ଯଥା ଶୁକ୍ଳ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱୀ+ଭୂତ = ଶୁକ୍ଳୀଭୂତ; ସମୀ-କରଣ; ବାକ୍ୟୀକରଣ ।

ଅଭୂତପୂର୍ବ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଭୂତପୂର୍ବ)—ଯାହା ପୂର୍ବେ ଘଟି ନାହିଁ—
Abhūtapūrba Unprecedented

ଅଭୂତବିଗ୍ରହ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଭୂତ+ବିଗ୍ରହ)—ଯାହା
Abhūtabigraha ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ କେହି ସାହସ କରେ ନାହିଁ ବା ଅଗ୍ରସର ହୁଏ ନାହିଁ—(a person)
With whom no one dares to fight.

ସମ୍ପ୍ରତି ଏହି ଦିନ ବାହୁ, ଅଭୂତବିଗ୍ରହ ହୋଇଛି । ଜଗନ୍ନାଥ, ସ୍ୱପ୍ନଦତ୍ତ ।

ଅଭୂତଭାବ—ସଂ. ବ. (ଅ=ନୁହେ+ଭୂତ+ଭାବ; ପୂର୍ବେ ହୋଇ ନ
Abhūtabhāba ଥିବା ଭାବ)—ଯାହା ପୂର୍ବେ ହୋଇ ନ ଥିଲା ତାହା ହେବା—Happening of a thing which had not happened before.

ଅଭୂମି—ସଂ. ବ. (ଅ+ଭୂମି) —୧ । ମନ୍ଦଭୂମି—1. Bad soil.
Abhūmi ୨ । ଅପାତ୍ର—2. Unfit object.
୩ । ଅନୁପଯୋଗୀ ସ୍ଥାନ—3. Unfit place.

ଅଭେଇବର—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଅଭୟବର)—୧ । ଅଚ୍ଛିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Abheibara ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଅଭୟଦାନ—
ଅଭୟବର 1. Assurance of safety or protection.
ଅଭୟବର ୨ । ଅଚ୍ଛିତବାତ୍ସଲ୍ୟ—2. Patronage.

ଅଭେକ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.— ୧ । ବେଦଗ୍ଧନ—1 Ragged.
Abheka ୨ । ବସ୍ତ୍ରହୀନ—2. Without proper clothes.
୩ । ଦରିଦ୍ର—3. Poor; destitute.
୪ । ନିଷ୍କର୍ମା—4. Unemployed.
୫ । ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ରହୀନ—5. Destitute of clothing or food.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚାଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଟ	ଶ	ଲ୍ଲ	ଲ୍ଲ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲ୍ଲ	●	ନ୍ଦ

ଅଭେକା—ବେ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଭେକ (ବେଶ)
Abhekā Abheka (See)

ଅଭେଖ—ବେ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅଭେକ (ବେଶ)
Abhekha Abheka (See)

ଅଭେଖା—ବେ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅଭେକ (ବେଶ)
Abhekhā Abheka (See)

ଅଭେଦ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଭେଦ)—୧ । ପ୍ରଭେଦର ଅଭାବ—
Abheda 1. Absence of difference.

୨ । ସାମ୍ୟ; ସମତା—2. Similarity.

୩ । ଏକତା—3. Identity.

୪ । ଦୃଢ଼ ସମ୍ବନ୍ଧ—4. Close relation.

ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଭେଦ)—୧ । ପାର୍ଥକ୍ୟରହିତ; ଭେଦରହିତ—
1. Having no difference.

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଦୁଃଖ ଗୋ ଅଃରେ ପୂର୍ବେଦ୍ଧକ.
ଅଭେଦ ପ୍ରୀତି ଭାବ ମୋର ଅଭେଦ ମନ । ବୃଷକେତୁ ବ. ମହାଭାରତ ।

୨ । ସମାନ—2. Similar.

୩ । ଏକ; ସମ—3. Identical

ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଭେଦ୍ୟ)—୧ । ଯହିଁରେ ବିଚ୍ଛେଦ ନାହିଁ—
1. Having no separation.

ପ୍ରୀତି ଅଭେଦ ଥାକିବ; ଯେତେ ଦୂରେ ଥାଉ ଯେ ଥାଥାର ସେ ଥାଥାର ।
ଲକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରେମମୁଧାନଧ ।

୨ । ଦୃଢ଼; ଅଭେଦ୍ୟ; ଯାହା ଭେଦ କରି ଯାଇ ନ ଯାଏ—
2. That which can not be broken open; invulnerable.

ଯେ ଦ୍ରୁ ଚକ୍ରଧାରେ ଘୁଣି, ବଜ୍ରିଛ ଅଭେଦ ବଳୀ ।
ଭାରତ, ଜର୍ଜ୍ଜ ଜନ ଶ୍ରୀ ।

ଅଭେଦକବଚ—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅଭେଦ୍ୟକବଚ)—ଯେଉଁ କବଚ ପିନ୍ଧିଲେ ଶରୀରରେ ଅସ୍ତ୍ର ଗଳେ ନାହିଁ—
Abhedakabacha Impenetrable armour; invulnerable coat of mail,

ଅଭେଦାତ୍ମା—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଭେଦ+ଆତ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେଉଁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘନିଷ୍ଠ ବା ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ପ୍ରୀତି ଥାଏ—
Very intimate (friends); having inseparable friendship with each other

ଦୁଇଯୋଷ ସାଜିବ ଯେ ଅଭେଦାତ୍ମା ଜାଣି । ସାରଳାମହାଭାରତ ।

ଅଭେଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଭେଦ୍ୟ)—
Abhedya ୧ । ଯାହା ଭେଦ କରି ଯାଇ ନ ଯାଏ—
1. Impenetrable; that which can not be pierced through.

୨ । ଦୃଢ଼—2. Tough.

୩ । କଠିନ—3. Hard.

୪ । ଅଖଣ୍ଡ; ଯାହା ପୃଥକ୍ କରି ଯାଇ ନ ଯାଏ—
4. That which can not be divided; inseparable.

୫ । ଅତି ଘନ—5. Very dense.

୬ । ଅବାଣ—6. Invulnerable.

ଅଭେଦ୍ୟପ୍ରୀତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଭେଦ୍ୟ+ପ୍ରୀତି)—
Abhedyaprīti ୧ । ଘନିଷ୍ଠ ପ୍ରେମ—
1. Very intimate friendship.

୨ । ଯେଉଁ ପ୍ରୀତିରେ ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟି ନ ଯାଏ—
2. Inseparable friendship.

ଅଭେବର—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅଭୈବର)—ଅଭୈବର (ବେଶ)
Abhebara Abhaibara (See)

ଅଭୋକ—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅ+ଅ. ଭୁକ୍)—
Abhoka ୧ । ଅକ୍ଷୁଧା; କ୍ଷୁଧା ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
1. State of not feeling hungry.

୨ । କ୍ଷୁଧାର ଅଭାବ—2. Absense of hunger.

ବେ. ବିଶ—ଅକ୍ଷୁଧିତ; କ୍ଷୁଧାରହିତ—Not hungry.

ଭୋଜନ ଭୋଜନେ ଅବ ନ ଅଛେ ଗାଣ ।
ଅଭୋକ ଭୋଜନେ ଯେ ଅଭେଦ ବଳ ଯାଉ । ସାରଳାମହାଭାରତ ।

ଅଭୋକିଲା—ବେ ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ଅ. ଭୁକ୍ଷା)—୧ । ଅକ୍ଷୁଧିତ—
Abhokilā 1. Not feeling hungry.

୨ । କ୍ଷୁଧାରହିତ—2. Having no hunger.

ଅଭୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଭୋଗ)—୧ । ଭୋଗର ଅଭାବ—
Abhoga 1. Non-enjoyment.

୨ । ଭୋଗ ନ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
2. Unenjoyed condition.

ନଥିବ ତ ପିବା କଥା ଅଧରରୁ ଅଧରେରେ ଯେ ଯେତନ । ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର ।

୩ । ଅପ୍ରାପ୍ତି—3. Non-attainment.

୪ । ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଦଖଲର ଅଭାବ—
4. Want of possession.

୫ । ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
5. Want of experience of pleasure or pain.

୬ । ବେଦଖଲ—6. Dispossession.

ସଂ. ବିଶ—୧ । ଅଭୁକ୍ତ; ଭୋଗ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—
1. Unenjoyed.

୨ । ଅପ୍ରାପ୍ତ—2. Unattained.

୩ । ଅନନୁଭୂତ—3. Not experienced.

୪ । ଭୋଗରହିତ—4. Devoid of enjoyment

ଅଭୋଗଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଭୋଗ+ଲିଙ୍ଗ)—
Abhogalinga ଅଯୋନି; ଜୀବ; ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁଂ ଚିହ୍ନରହିତ—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

Having no male or female organ; eunuch

ବାଳ ବାଳକ ଏହାର ଅଟେ ନିଜ ବର୍ଣ୍ଣ ।
ଅଭ୍ୟେଷଙ୍ଗ ହୋଇ ଅମ୍ବେ ହେବୁ ଜନ୍ମ । ଗାଉଡ଼ାମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ଅଭୋଗ୍ୟ— ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ଭୋଗ୍ୟ)—ଯାହା ଭୋଗ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେ—
Abhogya Not enjoyable; not fit for enjoyment.
(ଅଭୋଗ୍ୟା— ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଭୋଜନ— ସଂ. ବି (ଅ+ଭୋଜନ)—୧ । ଭୋଜନର ଅଭାବ—
Abhojana 1. Want of meal.
୨ । ଉପବାସ—2. Fasting.
୩ । ଭୋଜନରୁ ନିବୃତ୍ତି—
3. Abstinence from food.
୪ । ଖାଦ୍ୟାଭାବ—4. Want of food.
ବେ. ବିଶ—୧ । ଅଭୁକ୍ତ; ଅଖିଅ—1. Not having taken meals; going without food.
୨ । ଉପବାସୀ—2. Fasting.

ଅଭୋଜନିଅଁ—ବେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଭୁକ୍ତ; ଖାଇ ନ ଥିବା—
Abhojaniaṁ Not having taken meals.

ଅଭୋଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ଭୋଜ୍ୟ)—
Abhojya ୧ । ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ (ଦ୍ରବ୍ୟ); ଅଖାଦ୍ୟ—
1. Prohibited (food)
୨ । ଅଶୁଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ (ଦ୍ରବ୍ୟ)—
2. Impure or unclean (food)
୩ । ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଖାଅ ଯାଇ ନ ପାରେ—
3. Uneatable.

ଅଭ୍ୟକ୍ତ— ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି + ଅଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ = ବୋଳିବା + କର୍ମ. ତ)—
Abhyakta ଅପାଦମସ୍ତକ ତୈଳାକ୍ତ —
(ଅଭ୍ୟଙ୍ଗ—ବ) Anointed with oil from head to foot.

ଅଭ୍ୟଗ୍ର— ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଅଗ୍ର)—
Abhyagra ୧ । ନବୀନ; ଅଭିନବ—1. New.
୨ । ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—2. In front; frontal.
୩ । ନିକଟ; ସମୀପ—3. Near; adjoining.

ଅଭ୍ୟଙ୍ଗ— ସଂ. ବି. (ଅଭି + ଅଞ୍ଜ ଧାତୁ = ବୋଳିବା + ଭାବ. ଅ)—
Abhyaṅga ୧ । ତୈଳଦ୍ୱାରା ଶରୀର ମର୍ଦ୍ଦନ—
1. Rubbing the body with oil; anointing.
୨ । (+ବିଶ. ଅ)—୧ । ତୈଳ—2. Oil; unguent.
୩ । ଲେପ—3. Ointment.
୪ । (+ଭାବ. ଅ)—ଚକ୍ଷୁରେ ଅଞ୍ଜନପ୍ରଦାନ; ଅଖିରେ କଜ୍ଜଳ ଲଗାଇବା—4 Applying collyrium to the eye-lashes.

ଅଭ୍ୟଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ଅଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Abhyañjana ଅଭ୍ୟଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Abhyaṅga (See)

ଅଭ୍ୟଧିକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି + ଅଧିକ)—୧ । ଅତ୍ୟଧିକ—
Abhyadhika 1. Too much; excessive.
୨ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Most excellent.
୩ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—3. Best.

ଅଭ୍ୟନୁଜ୍ଞା—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ଅନୁଜ୍ଞା)—ଆଦେଶ; ହୁକୁମ—
Abhyanujñā Order.
(ଅଭ୍ୟନୁଜ୍ଞାତ—ବିଶ)

ଅଭ୍ୟନୁଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି + ଅନୁଜ୍ଞାତ)—ଆଦିଷ୍ଟ—
Abhyanujñāta Ordered.

ଅଭ୍ୟନ୍ତର—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ଅନ୍ତର)—ମଧ୍ୟ; ଅନ୍ତରାଳ; ଭିତର—
Abhyantara Inside.
ସଂ. ବିଶ—ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ; ଅନ୍ତର୍ଗତ—Situated in; included within
ବେ. ବି —୧ । ପ୍ରଭେଦ—1 Difference.
୨ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—2 Change.
୩ । ଅନ୍ତରାୟ; ବାଧା—
3. Impediment; obstacle.
୪ । ଆପତ୍ତି—4. Objection.
୫ । ମତଭେଦ—5. Difference of opinion.
୬ । କପଟ—6. Hypocrisy.
ବେ. ବିଶ—୧ । ପୃଥକ୍—1. Separate.
୨ । ଅନ୍ୟଥାକୃତ—2. Done otherwise; disregarded.
୩ । ଭିନ୍ନ—3. Different.
ତୋ ବର୍ଣ୍ଣ ଭେଦର ବାମନ; ଠିକ ସୁନ୍ଦର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ।
ରୁଦ—ପ୍ରେମଚାମୃତ ।

ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭ୍ୟନ୍ତର = ମଧ୍ୟ + ଈନ)—
Abhyantarīṇa ୧ । ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ; ଆନ୍ତରିକ—1. Internal; not seen outside; not external.
୨ । ଦୁଇଟିର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ—2. Intermediate.
୩ । ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ—3. Inner.

ଅଭ୍ୟବକର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ଅଭି + ଅବ + କୃଷ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Abhyabakarshaṇa ୧ । ଆକର୍ଷଣ—1. Attraction.
ଅଭ୍ୟବକର୍ଷିତ } ବିଶ.
ଅଭ୍ୟବକୃଷ୍ଟ } ୨ । ଦେହରେ ପଶି ଯାଇଥିବା କଣ୍ଟା, ଶର ବା ଗୁଳି ଆଦିକୁ ବାହାର କରି ଅଣିବା—
2. Extraction of arrow, nail or bullet from the body.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଛ	ଯ୍ୟ	ଉଅ	ଓ
୨	ଏ	ଓ	ଊ	ୠ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ଦ

୩ । ଉଦ୍ଧାରଣ; ଉପରକୁ ଟାଣି ଅଣିବା—
3. Extraction; drawing out.

ଅଭ୍ୟବସ୍କନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଅବ+ସ୍କନ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Abhyabaskanda ୧ । ଆକ୍ରମଣ—1. Attack.
୨ । ଅବରୋଧ—2. Seige.
୩ । ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତି ପ୍ରହାର—
3. Beating or striking an enemy.

ଅଭ୍ୟବସ୍କନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଅବ+ସ୍କନ୍ଦ ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Abhyabaskandana ଅଭ୍ୟବସ୍କନ (ଦେଖ)
Abhyabaskanda (See)

ଅଭ୍ୟବହରଣ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଅବ+ହୃ ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Abhyabaharana ଭକ୍ଷଣ, ଭୋଜନ—
Eating; consumption.

ଅଭ୍ୟବହାର—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଅବ+ହୃ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—
Abhyabahāra ଅଭ୍ୟବହରଣ (ଦେଖ)
Abhyabaharana (See)

ଅଭ୍ୟମିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଅମ ଧାତୁ=ରୁଗ୍ନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abhyamita ୧ । ରୋଗପୀଡ଼ିତ—1. Ailing; sick.
୨ । ଅଭିଗତ; ଆଶ୍ରିତ—2. Taking shelter.

ଅଭ୍ୟର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଅର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Abhyarṇṇa ୧ । ଯାହା ନିକଟକୁ ଗମନ କରାଯାଇ ଥାଏ—
1. Approached.
୨ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ; ସମୀପ—
2. Proximate; adjoining.

ଅଭ୍ୟର୍ଥନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଅର୍ଥ ଧାତୁ=ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Abhyarthana ଅଭ୍ୟର୍ଥନା (ଦେଖ)
Abhyarthanā (See)

ଅଭ୍ୟର୍ଥନା—ସଂ. ବି. (ଅଭ୍ୟର୍ଥନ+ଆ)—
Abhyarthanā ୧ । ପ୍ରାର୍ଥନା—1. Prayer; solicitation.
୨ । ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା; ସମ୍ମାନ—
2. Adoration; reverence; homage.
୩ । ଅଭ୍ୟାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସତ୍କାର ଓ ସମାଦର—
3. Cordial reception of a guest.
୪ । ନିବେଦନପତ୍ର; ଦରଖାସ୍ତ—4. Petition.
୫ । ସ୍ୱାଗତସମ୍ଭାଷଣ—5. Welcome.

ଅଭ୍ୟର୍ଥନାକମିତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଭ୍ୟର୍ଥନା+ଇଂ. କମିଟି)—
Abhyrthanākamiti ଦୌଣସି ସତ୍କାର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଧିବେଶନ
ଅଭ୍ୟର୍ଥନାକମିଟି ବା ସମ୍ମିଳନୀକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତି-
ଅଭ୍ୟର୍ଥନାକମିଟି ମାନଙ୍କ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ପାଇଁ ଗଠିତ ସମିତି
—Reception committee.

ଅଭ୍ୟର୍ଥନାଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍ପୁ; ଅଭ୍ୟର୍ଥନା+ଭଙ୍ଗ)—ପ୍ରାର୍ଥନା
Abhyarthanābhanga ବା ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା ନ ହେବା;
ଦରଖାସ୍ତ ନାମଞ୍ଜୁର—Rejcetion of a prayer.

ଅଭ୍ୟର୍ଥନାସମିତି—ଦେ. ବି. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Abhyarthanāsamiti ଅଭ୍ୟର୍ଥନାକମିଟି (ଦେଖ)
Abhyarthanākamiti (See)

ଅଭ୍ୟର୍ଥିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଅର୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhyarthita ୧ । ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Welcomed; cordially received.
୨ । ପୂଜିତ—2. Worshipped; adored.
୩ । ସତ୍କୃତ—3. Entertained.
୪ । ସମ୍ମାନିତ—4 Honoured.
୫ । ପ୍ରାର୍ଥିତ (ବସ୍ତୁ)—5. Prayed for; asked.

ଅଭ୍ୟସନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଅସ ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—
Abhyasana ୧ । ଆଲୋଚନା; ଅଭ୍ୟାସ—
(ଅଭ୍ୟସ୍ତ—ବିଶ) 1. Exercise; practice.
୨ । ପାଠାଭ୍ୟାସ—2. Study; application.

ଅଭ୍ୟସୂୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଭି+ଅସୂୟା)—ଈର୍ଷାଳୁ—
Abhyasūya Envious; malicious.
(ଅଭ୍ୟସୂୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଭ୍ୟସୂୟା—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଅସୂୟା)—୧ । ଗୁଣରେ ଦୋଷାରୋପ—
Abhyasūyā 1. Slander.
୨ । ଈର୍ଷା; ଦ୍ୱେଷ—2. Malice.

ଅଭ୍ୟସ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଅସ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhyasta ୧ । ଯାହା ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଇ ଥାଏ—
ଅଭ୍ୟସନ } ବ 1. Practised.
ଅଭ୍ୟାସ } ୨ । ଅଭ୍ୟାସଦ୍ୱାରା ଯାହା ଶିକ୍ଷା କରାଯାଇ ଥାଏ—
2 Learnt by practice.
୩ । ଶିକ୍ଷା କରା ଯାଇଥିବା—3. Learnt; studied.
୪ । ଘୋଷା ଯାଇଥିବା—
4. Practised; learnt by heart.
୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଯେ ଅଭ୍ୟାସ କରିଥାଏ—
5. Accustomed to.

ଅଭ୍ୟସ୍ତବିଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଭ୍ୟସ୍ତ+ବିଦ୍ୟା)—
Abhyastabidya ଯେଉଁ ଲୋକ କୌଣସି ବିଦ୍ୟାରୁ ଅଭ୍ୟାସ
(ଅଭ୍ୟସ୍ତବିଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ କରି ଥାଏ—
Trained in an art.

ଅଭ୍ୟସ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଅସ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Abhyasya ୧ । ଅଭ୍ୟାସଯୋଗ୍ୟ; ପୁନଃ ପୁନଃ ଆଲୋଚନୀୟ—
1. To be studied or learnt by practice.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯାହା ଘୋଷାଯିବ—
2. To be got by heart; to be committed to memory.
୩ । ଅଭ୍ୟାସଦ୍ୱାରା ସାଧନୀୟ—
3. Attainable by practice.

ଅଭ୍ୟାକାଙ୍କ୍ଷିତ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଆ+କାଙ୍କ୍ଷ ଧାତୁ+କ୍ତ. ତ)—
Abhyākānkshita ୧ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ—
1. False accusation; groundless complaint.
୨ । ମିଥ୍ୟାପବାଦ—2. Defamation; libel.

ଅଭ୍ୟାଖ୍ୟାତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଭି+ଆ+ଖ୍ୟା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhyākhyāta (ଅଭ୍ୟାଖ୍ୟାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ମିଥ୍ୟାରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ—
1. Falsely accused.
୨ । ମିଥ୍ୟାପବାଦଗ୍ରସ୍ତ—
2. Calumniated; defamed.

ଅଭ୍ୟାଖ୍ୟାନ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଆ+ଖ୍ୟା ଧାତୁ+କ୍ତ. ଅନ)—
Abhyākhyāna ୧ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ—1. False charge.
୨ । ମିଥ୍ୟାପବାଦ—2. Calumny; defamation.

ଅଭ୍ୟାଗତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଭି=ସମ୍ମୁଖକୁ; ନିକଟକୁ+ଆଗତ)—
Abhyāgata (ଅଭ୍ୟାଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସମ୍ମୁଖାଗତ; ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ—
1. Arrived in front of a person appeareing before a person.
୨ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ—Appearing suddenly.
୩ । ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସୂତ୍ରେ ପ୍ରାପ୍ତ—
3. Inherited (M. W.)
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ବିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଉପସ୍ଥିତ ଅତିଥି—
1. An uninvited guest.
୨ । ଅତିଥି—2. A guest.
ଅଭ୍ୟାଗତ ପ୍ରତି ଅଃ ଗ୍ରାଧ୍ୟକର—ବୃଶ୍ଚିଂ. ମହାଭାରତ. ଅନ ।
୩ । ଅଗନ୍ତୁକ—3. A newcomer.

ଅଭ୍ୟାଗମ—ସଂ. ବି. (ଅଭି+ଆ+ଗମ ଧାତୁ+କ୍ତ. ଅ)—
Abhyāgama ୧ । ଉପସ୍ଥିତି; ପହଞ୍ଚିବା—1. Arrival.
୨ । ସମ୍ମୁଖକୁ ଆସିବା—
2. Appearance in front of a person.
୩ । ଦର୍ଶନ; ମୁଲାକାତ୍—3. Visit.
୪ । (ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନ) ଫଳଭୋଗ—
4. (Logic) Enjoying a result (M. W.)
୫ । ନୈକଟ୍ୟ—5. Neighbourhood (M. W)
୬ । ଅତିଥିଙ୍କୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କରିବାପାଇଁ ବସିବା ସ୍ଥାନରୁ ଉଠିବା—6. Rising to receive a guest. (M. W.)
୭ । ଯୁଦ୍ଧ—7. War; battle.
୮ । ଆଘାତ—3. Striking.
୯ । ମାରଣ; ବଧ—9. Killing.
୧୦ । ବିରୋଧ—10. Opposition.
୧୧ । ହାରୁଡ଼ିବା; ସାମନାରେ ପଡ଼ିବା—
11. Encountering (M. W.)

ଅଭ୍ୟାଗାରିକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଭି+ଆଗାର+ଇକ)—
Abhyāgārika (ଅଭ୍ୟାଗାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ପରିବାର ପୋଷଣରେ ମନୋଯୋଗୀ—
1. Diligent in supporting a family.

ଅଭ୍ୟାଘାତ—ସଂ. ବି—(ଅଭି+ଆଘାତ)—
Abhyāghāta ୧ । ଆକ୍ରମଣ; ଚଢ଼ାଉ—1. Assault;
୨ । ରୋକ୍—2. Interruption.

ଅଭ୍ୟାଦାନ—ସଂ. ବି (ଅଭି+ଆଦାନ)—
Abhyādāna ୧ । ଆରମ୍ଭ—1. Beginning; commencement.
୨ । ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଗ୍ରହଣ—
2. Personal acceptance; acceptance in person.

ଅଭ୍ୟାନ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅଭି+ଅମ ଧାତୁ=ରୁଗ୍ଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abhyānta (ଅଭ୍ୟାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ରୁଗ୍ଣ; ପୀଡ଼ିତ—Sick; ill.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ମନ୍ତ୍ର; ରୋଗୀବ୍ୟକ୍ତି—
An invalid; a patient.

ଅଭ୍ୟାପାତ—ସଂ. ବି—(ଅଭି+ଆପାତ)—
Abhyāpāta ୧ । ବିପଦ; ଦୁର୍ଘଟଣା—1 Calamity.
୨ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ; ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା—2 Misfortune.
୩ । ସର୍ବନାଶ—3. Ruin.
୪ । ଅଶାଲୋପ—5. Disappointment.

ଅଭ୍ୟାମର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବି (ଅଭି+ଆ+ମୃଦ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଅ; ଯହିଁରେ ଶତ୍ରୁକୁ ମର୍ଦ୍ଦନ କରାଯାଏ)—
Abhyāmarda ଯୁଦ୍ଧ; ଲଢ଼େଇ—War; battle.

ଅଭ୍ୟାରମ୍ଭ—ସଂ. ବି (ଅଭି+ଆରମ୍ଭ)—
Abhyārambha ୧ । ଆରମ୍ଭ—1. Beginning.
୨ । ଥରେ ଆରବ୍ଧ କର୍ମର ପୁନରାରମ୍ଭ, ଦୋହୋରେଇବା—
1. Repetition; rebeginning

ଅଭ୍ୟାଶ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଶ (ଅଭି+ଅଶ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Abhyāś. ଅଭ୍ୟାସ (ଦେଖ)
Abhyāsa (See)

ଅଭ୍ୟାସ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭି+ଅଶ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା; ବିଦ୍ୟମାନ ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Abhyāsa ୧ । ନିକଟ—1. Near.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଟ	ଛ	ଯ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଐ	ଊ	ୠ	ୡ	ଓ	ଅବାସନ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ଧ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

୨ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—2. Proximate; adjacent.

ସଂ. ବ.—୧ । ଖୋଇ—1. Habit.

୨ । ନୈକଟ୍ୟ—2. Vicinity; proximity.

(ଅଭ୍ୟସ୍ତ—ବଣ) ୩ । ଅଦ୍ଭୁତ; ଘୋଷିବା—
3. Learning by heart.

୪ । ପଦ୍ୟାବୃତ୍ତି—4 Recitation.

୫ । ପୁନରାବୃତ୍ତି; ପୁନଃ ପୁନଃ ପଠନ—
5. Repeated reading; revision.

୬ । ପୁନଃ ପୁନଃ ବ୍ୟବହାର—6. Repeated use.

୭ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଅକ୍ଷରଦ୍ୱୟର ଦ୍ୱିତ୍ୱ—
7. (Grammar) Duplication of letters.

୮ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଦ୍ୱିରୁକ୍ତିସୂଚକ କ୍ରିୟାବାଚକ ଧାତୁର ଦ୍ୱିତ୍ୱ—
8. (Grammar) Reduplication of a root of a verb indicating repetition.
(ଯଥା—ଗମ ଧାତୁରୁ-ଜଙ୍ଗମ)

୯ । (ଗଣିତ) ଗୁଣନ—
9 (Mathematics) Multiplication.

ଅଭ୍ୟାସସିଦ୍ଧ - ସଂ. ବଣ (ଶସ୍ୟା ତତ୍; ଅଭ୍ୟାସ+ସିଦ୍ଧ)—
Abhyāsasiddha ୧ । ଅଭ୍ୟାସ ବା ସାଧନାଦ୍ୱାରା ଆୟତ୍ତ—
1 Habitual; fully learnt by exercise.

୨ । ମୁଖସ୍ଥ କରାଯାଇଥିବା – 2. Got by heart.

ଅଭ୍ୟାସାଦନ—ସଂ. ବ (ଅଭ+ଆ+ସଦ ଧାତୁ ଣଚ୍, ସାଦ ଧାତୁ=ସିଦ+ଭାବ. ଅନ)—
Abhyāsādana

୧ । ଶତ୍ରୁପ୍ରତି ଆକ୍ରମଣ; ଚଢ଼ାଉ; ଧାଡ଼ି ଦେବା—
1. Charging an enemy

୨ । ଆକ୍ରମଣ—2. Attack.

୩ । ଆକ୍ରମଣାର୍ଥ ଶତ୍ରୁ ସମ୍ମୁଖକୁ ଗମନ—
3. Onslaught.

ଅଭ୍ୟାସିବା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି (ସଂ. ଅଭ୍ୟାସ)—
Abhyāsibā ଅଭ୍ୟାସ କରିବା—To practice.

ଅଭ୍ୟାସୀ ସ୍ୱୟଂ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି.

ଆଭ୍ୟାସନା ଅନେକେ ଯୋଗ ଅଭ୍ୟାସିବ ;
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଜନ. ୩୨ ।

ଅଭ୍ୟାସୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଅଭ୍ୟାସ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Abhyāsī ୧ । ଅଭ୍ୟାସଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ—1. Studious.

(ଅଭ୍ୟାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଘୋଷିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ—
2 Engaged in learning by rote.

୩ । ଯେ କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରିଥାଏ—
3. Accustomed; inured; practiced.

୪ । ପୁନଃପୁନଃ ସାଧନ କରୁଥିବା—
4. Engaged in repeated exercise or practice.

ଅଭ୍ୟାହତ—ସଂ. ବ (ଅଭ+ଆ+ହନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhyāhata ୧ । ଆହତ—1. Struck; wounded.

୨ । ଆକ୍ରାନ୍ତ—2. Seized by; afflicted with.

୩ । ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ—3. Impeded.

ଅଭ୍ୟାହାର—ସଂ. ବ (ଅଭ+ଆ+ହୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abhyāhāra ୧ । ଚୌର୍ଯ୍ୟ—1. Theft.

୨ । ଡକାଇତି; ଲୁଣ୍ଠନକାର୍ଯ୍ୟ—
2. Dacoity; looting.

୩ । ଆକ୍ରମଣ; ଚଢ଼ାଉ—
3. Attack; onslaught.

୪ । ଭୋଜନ—4. Eating; meals.

୫ । ନିକଟକୁ ଆଣିବା; ହାଜର କରାଇବା—
5. Bringing near.

୬ । ବୁହାଇନେବା—6. Carrying away.

ଅଭ୍ୟୁକ୍ଷଣ—ସଂ. ବ (ଅଭ+ଉକ୍ଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abhyukshaṇa ୧ । ଜଳସେଚନ; ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା—
(ଅଭ୍ୟୁକ୍ଷିତ—ବଣ) 1. Sprinkling with water.

୨ । ଓଦାକରିବା; ଓଦାଇବା—
2. Moistening.

(ଯଥା—ବୈଷ୍ଣବେ, ସଙ୍ଗ ବା ହୋମ ଅଭ୍ୟ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବର୍ତ୍ତ ମନ୍ତ୍ରପାଠପୂର୍ବକ ହୋମବେଦରେ ଅଭ୍ୟୁକ୍ଷଣ କରନ୍ତି ।)

ଅଭ୍ୟୁଚ୍ଚ—ସଂ. ବଣ (ଅଭ+ଉଚ୍ଚ)—
Abhyuchcha ଅତି ଉଚ୍ଚ—Very high.

ଅଭ୍ୟୁଚ୍ଚଗାମୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ଖୁବ୍ ଉପରକୁ ଉଠେ—
Abhyuchchagāmī Soaring to a very
(ଅଭ୍ୟୁଚ୍ଚଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) great height.

ସଂ. ବ. ପୁଂ—ବୁଦ୍ଧବିଶେଷ—Name of a previous incarnation of the Buddha.

ଅଭ୍ୟୁଚ୍ଚୟ—ସଂ. ବ (ଅଭ+ଉଚ୍+ଚି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Abhyuchchaya ୧ । ବୃଦ୍ଧି—1. Increase.

(ଅଭ୍ୟୁଚ୍ଚିତ—ବଣ) ୨ । ଗଦା; ରାଶି—2. Heap.

୩ । ସମୂହ—3. Multitude.

୪ । ସମୁଚ୍ଚୟ; ସମାହାର—
4. Aggregate; collection.

୫ । ସଂଗ୍ରହ—5. Gathering.

ସଂ. ବଣ (ଅଭ+ଉଚ୍ଚୟ)—ଅତି ଉଚ୍ଚ—
Very high.

ଅଭ୍ୟୁଚ୍ଛ୍ରିତ—ସଂ. ବଣ (ଅଭ+ଉଚ୍+ଶ୍ରି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Abhyuchchhrita ୧ । ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ କରି ଯାଇଥିବା—
(ଅଭ୍ୟୁଚ୍ଛ୍ରୟ—ବ) 1. Raised aloft; elevated.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦ୍ୱାରାରେ ବୃଦ୍ଧିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୋଷସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ତେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭିବାଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭିବାଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଅଭ୍ୟୁନ୍ନତ—2. Exalted; very high.
୩ । ସମର୍ଥ—3. Able.
୪ । ଉଚ୍ଚପଦପ୍ରାପ୍ତ—4. One who has attained a high position.

ଅଭ୍ୟୁତ୍କ୍ରୋଶନ—ସଂ. ବ (ଅଭି+ଉତ୍+କ୍ରୁଶ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Abhyutkrośan (ଅଭ୍ୟୁତ୍କ୍ରୁଷ୍ଟ—ବଣ) ଜୋରେକାର; ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ପ୍ରଶଂସା—
1. oud acclamation.

ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ—ସଂ. ବ (ଅଭି+ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଭାବ.ଅନ)—
Abhyutthāna (ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥିତ—ବଣ) ୧ । ଅଭ୍ୟାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଆସନରୁ ଉଠିବା—
1. Rising from one's seat to show respect to a guest.
୨ । ଉଦୟ; ଉଇଁବା—2. Rising.
୩ । ପ୍ରଜାବିଦ୍ରୋହ—3. Rebellion (M. W)
୪ । ଉଚ୍ଚତା—4. Elevation.
୫ । ଉଚ୍ଚପଦଲାଭ—5. Gaining a high position.
୬ । ଅଧିକାରଲାଭ—6. Gaining authority.
୭ । ମାନ୍ୟ; ସମ୍ମାନ—7. Respectability.
୮ । ବଳ ବା ପ୍ରଭାବଲାଭ—8. Gaining efficacy.
୯ । କ୍ଷମତା—9. Power.
୧୦ । ଜନ୍ମ; ଆରମ୍ଭ—10. Origin; birth.
୧୧ । ଉନ୍ନତି—11. Improvement.
୧୨ । କ୍ଷମତାର ବୃଦ୍ଧି—12. Increase of power.
୧୩ । ସୁଖ୍ୟାତି—13. Reputation.
୧୪ । ବୈଷୟିକ ଉନ୍ନତି;ସମୃଦ୍ଧ;ବଢ଼ତି—14.Prosperity.
୧୫ । ଉଛଳିବା—15. Overflowing.
୧୬ । ଉଦ୍ୟମ—16. Endeavour; striving after.
୧୭ । ଅନୁକୂଳ; ବିଜୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା—
17. Setting out (M. W.)

ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥିତ—ସଂ. ବଣ (ଅଭି+ଉତ୍ଥିତ)—
Abhyutthita ୧ । ଉଦିତ—1. Risen.
୨ । ଅଗନ୍ତୁକଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଆସନରୁ ଉଠିଥିବା-
2. Rising from one's seat to do any one honour.
୩ । ପ୍ରବୃତ୍ତ—3. Engaged.
୪ । ଅତ୍ୟୁନ୍ନତ—4. Elevated; very high.
୫ । ଦୃଷ୍ଟ; ଦୃଶ୍ୟ—5. Appeared; visible.
୬ । ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିବା—
6. Making one's self ready.
୭ । ସମୃଦ୍ଧଯୁକ୍ତ—7 Prosperous.

ସଂ. ବ—୧ । ଉନ୍ନତି—1. Improvement.
୨ । ସମୃଦ୍ଧ; ବୈଷୟିକ ଉନ୍ନତି—2. Prosperity.

ଅଭ୍ୟୁଦୟ—ସଂ. ବ (ଅଭି+ଉଦୟ)—
Abhyudaya ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ—1. Sun-rise.
୨ । ଗ୍ରହ ତାରାଦିଙ୍କର ଉଦୟ—
2 Rise of luminaries.
୩ । ଆରମ୍ଭ—3 Beginning; commencing.
୪ । ଉଚ୍ଚତା—4. Elevation.
୫ । ବୃଦ୍ଧି—5 Increase.
୬ । ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି, ସମୃଦ୍ଧ; ବଢ଼ତି—6. Prosperity.
୭ । ସୁଖ—7. Happiness (M. W.)
୮ । ସୁଫଳ—8. Good result.
୯ । ଧର୍ମ; ଉତ୍ସବ; ଯାତ୍ରା; ପର୍ବ—
9. A religious celebration; festival.
୧୦ । ଉତ୍ଥାନ—10. Uprising; rise.
୧୧ । ଉନ୍ନତି—11 Improvement.
୧୨ । ମଙ୍ଗଳ; ଶୁଭ—12. Weal.

ଅଭ୍ୟୁଦୟଶ୍ରାଦ୍ଧ—ସଂ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଭ୍ୟୁଦୟ=ମଙ୍ଗଳ+ଶ୍ରାଦ୍ଧ; ଅଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ; ବୃଦ୍ଧିଶ୍ରାଦ୍ଧ)—
Abhyudayaśrāddha
୧ । ବିବାହାଦିର ଆରମ୍ଭରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ—1. An offering to the manes before the commencement of marriage and other ceremonies.
୨ । ବୈଦିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ (ଯୋମାଦ) ଆରମ୍ଭରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—2. An offering to the manes preliminary to the performance of vedic rites.

ଅଭ୍ୟୁଦୟେଷ୍ଟି—ସଂ. ବ.—(ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଭ୍ୟୁଦୟକାରିଣୀ ଇଷ୍ଟି ବା ଅଭ୍ୟୁଦୟାର୍ଥ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଇଷ୍ଟି) —
Abhyudayeshṭi
୧ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତାର୍ଥ ଯଜ୍ଞ—
1. An expiatory sacrifice (M. W.)

ଅଭ୍ୟୁଦିତ—ସ. ବଣ (ଅଭି+ଉଦିତ)—
Abhyudita ୧ । ଉଦ୍ଭୂତ; ଆକାଶରେ ଉଇଁଥିବା (ସୂର୍ଯ୍ୟ; ଗ୍ରହାଦି)—
1. Risen (sun or luminaries)
୨ । ପୁଂ. ଯେ ନିଦ୍ରା ତ୍ୟାଗ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଇଁ ଥାଆନ୍ତି (ଯେଉଁ ଲୋକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ପରେ ନିଦରୁ ଉଠେ ସେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବା ଉଚିତ ।)
2. One over whom (while sleeping) the sun has risen (M. W.) accustomed to sleep till after sunrise.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଐ	ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଏ	ଓ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	●	ନ୍ଟ

୩ । ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ—
3. Engaged in combat (M. W.)
୪ । ଘଟିଥିବା—4. Happened.
୫ । ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ—5. Prosperous.
୬ । ପ୍ରକାଶିତ—6. Appearing; visible.
୭ । ଉନ୍ନତ—7. Elevated.
୮ । ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ—
8. Expressed in words (M. W.)

ଅଭ୍ୟୁଦିତଶାୟିତା—ସଂ. ବ (ଅଭ୍ୟୁଦିତ+ଶାୟିନ୍+ତା)—
Abhyuditaśāyitā ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଇବା ଅବସ୍ଥା—
The state of lying asleep while the sun has risen.

ଅଭ୍ୟୁଦୀରିତ—ସଂ. ବଣ (ଅଭି+ଉତ୍+ଈର ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhyudīrita ୧ । ଅଛିପ୍ତ; ଫିଙ୍ଗା ଯାଇଥିବା—
1. Cast; thrown down.
୨ । ଅଖ୍ୟାତ; କଥିତ—2. Narrated; spoken.
୩ । ବର୍ଣ୍ଣିତ—3. Described.

ଅଭ୍ୟୁଦ୍ୟତ—ସଂ. ବଣ (ଅଭି+ଉଦ୍ୟତ)—୧ । ଉତ୍ତୋଳିତ—
Abhyudyata 1. Raised; lifted up.
୨ । ସମର୍ପିତ—2. Offered.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ—
3. Prepared for; ready for.
୪ । ଆଦର ସହକାରେ ସ୍ୱୀକୃତ—
4. Received kindly; welcomed.
୫ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ—5. Engaged in.
୬ । ଉଦିତ—6. Risen.

ଅଭ୍ୟୁପଗତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଅଭି+ଉପଗତ)—୧ । ସ୍ୱୀକୃତ—
Abhyupagata
(ଅଭ୍ୟୁପଗତା – ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Acknowledged; agreed.
(ଅଭ୍ୟୁପଗମ–କ) ୨ । ପ୍ରାପ୍ତ—2. Got; achieved.
୩ । ନିକଟକୁ ଆସିଥିବା —3. Arrived near.
୪ । ଉପସ୍ଥିତ—4. Arrived; reached.

ଅଭ୍ୟୁପଗମ—ସଂ. କ (ଅଭି+ଉପଗମ)—
Abhyupagama ୧ । ନିକଟକୁ ଆସିବା; ପହଞ୍ଚିବା—
1. Arriving;at; going near to,
୨ ଚୁକ୍ତି—2. Contract; an agreement (M. W.)
୩ । ସ୍ୱୀକାର; ସମ୍ମତି—3 Assenting to; admitting; consent.
୪ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା—4. Promise.
୫ । ପ୍ରାପ୍ତି—5. Attainment.
୬ । ଉପସ୍ଥିତି—6. Presence.
୭ । ଆସକ୍ତି —7. Attachment.
୮ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ—8. Ascertainment.
୯ । କଳ୍ପନା—9. Imagination.
୧୦ । ମତ—10. Opinion.

ଅଭ୍ୟୁପଗମସିଦ୍ଧାନ୍ତ — ସଂ କ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅଭ୍ୟୁପଗମଦ୍ୱାରା ଉପଗତ
Abhyupagamasiddhānta ହେବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ)—୧ । ସ୍ୱୀକୃତ-ପ୍ରତିଜ୍ଞା—1. An admitted axiom (M. W.)
୨ । (ନ୍ୟାୟ) ପ୍ରଥମେ ତର୍କାନୁରୋଧରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିଜ୍ଞାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ପରେ ତାହା ପ୍ରମାଣଦ୍ୱାରା ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା—
2. (logic) 'Reductio-ad-absurdum'; assuming a proposition as true and then showing the absurdity of an inference based on it.

ଅଭ୍ୟୁପପତ୍ତି—ସଂ. କ (ଅଭି+ଉପପତ୍ତି)—୧ । ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିକଟକୁ ଯିବା—
Abhyupapatti 1. Approaching in order to assist
୨ । ରକ୍ଷା—2. Protection
୩ । ସପକ୍ଷ; ଅପରାଧ;ଅପରାଧୀକୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା—
3. Defence.
୪ । ଅନୁଗ୍ରହ—4. Favour.
୫ । ଉପକାର—5 The conferring of a benefit or kindness.
୬ । ସ୍ୱୀକୃତି; ସ୍ୱୀକାର—6. Agreement; assent.
୭ । କୁଳରକ୍ଷା ପାଇଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟାନୁରୋଧରେ ମୃତ ଭାଇଙ୍କ ସହୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଭାର୍ଯ୍ୟାଜନରୂପ କର୍ମ—
7. Impregnation of a brother's wife (especially of a brother's widow as an act of duty) (M. W)
୮ । ସାନ୍ତ୍ୱନା—8. Consolation.

ଅଭ୍ୟୁପପନ୍ନ—ସଂ. ବଣ. (ଅଭି + ଉପପନ୍ନ)—୧ । ରକ୍ଷିତ—
Abhyupapanna 1. Protected; rescued.
୨ । ସ୍ୱୀକୃତ (ବିଷୟ)—2. Agreed to; assented.
୩ । ସ୍ୱୀକାର କରିଥିବା—3. Agreeing to.
୪ । ଶରଣାର୍ଥୀ—4. Asking for protection.

ଅଭ୍ୟୁପାୟ—ସଂ. ପୁ. (ଅଭି+ଉପାୟ)—୧ । ସ୍ୱୀକାର—
Abhyupāya 1. Acknowledgement; agreement.
୨ । ସଦୁପାୟ—2. Expedient; means

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ଚନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଚନ୍ଦ୍ରୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଭ୍ୟୁପାୟନ—ସଂ. ବି. (ଅଭ+ଉପାୟନ)—
Abhyupāyana ୧ । ଉପଢୌକନ; ଭେଟୀ; ଦର୍ଶନୀ—
1. A complimentary gift.
୨ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ—2. An inducement (M. W.)

ଅଭ୍ୟୁପେତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭ+ଉପ+ଇ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Abhyupeta ୧ । ସ୍ୱୀକୃତ—1. Agreed to.
୨ । ଅଙ୍ଗୀକୃତ—2. Promised.
୩ । ପ୍ରାପ୍ତ—3. Received.
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଉପାଗତ; ଉପସ୍ଥିତ—
4. Arrived at.

ଅଭ୍ୟୁପେତ୍ୟଶୁଶ୍ରୂଷା—ସଂ. ବି (ଅଭ୍ୟୁପେତ୍ୟ+ଶୁଶ୍ରୂଷା)—
Abhyupetyaśuśrūshā ୧ । ଚାକରି କରିବାର ଚୁକ୍ତି—
1. A contract of personal service between master and servant.
୨ । ଚାକରି କରିବାରୁ ଚ୍ୟୁତିଭଙ୍ଗ—
2. A breach of contracted service(M.W.)
୩ । (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) ଭୃତ୍ୟଦ୍ୱାରା ଚାକରି ଚୁକ୍ତିଭଙ୍ଗ ଯୋଗୁଁ ଘଟିବା ମକଦମାବିଷୟକ ଆଇନର ଉପାଧି—
3. A title of Law treating of dispute between master and servant who has broken his agreement.

ଅଭ୍ୟୁପେତ୍ୟାଶୁଶ୍ରୂଷା—ସଂ. ବି. (ଅଭ୍ୟୁପେତ୍ୟ+ଅଶୁଶ୍ରୂଷା)—
Abhyupetyāśuśrūshā ହିନ୍ଦୁ ଆଇନର ୧୮ ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରୁ ଚାକରି ଚୁକ୍ତିଭଙ୍ଗ ଆଇନ—One of the 18 titles of Hindu Law dealing with breach of contract between master and servant (Apte)

ଅଭ୍ୟୁଷ—ସଂ. ବି. (ଅଭ+ଉଷ ଧାତୁ=ପୋଡ଼ିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Abhyusha ୧ । ଈଷତ୍ ଭୃଷ୍ଟ ଶସ୍ୟାଦି; ଶସ୍ୟଭାଜା—
1. Slightly parched corn.
୨ । ରୁଟି—2. Bread; loaf.

ଅଭ୍ୟୂଷ—ସଂ. ବି. (ଅଭ+ଉଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—
Abhyūsha ଅଭ୍ୟୁଷ (ଦେଖ)
Abhyusha (See)

ଅଭ୍ୟେଷ—ସଂ. ବି. (ଅଭ+ଉଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—
Abbyesha ଅଭ୍ୟୁଷ (ଦେଖ)
Abhyusha (See)

ଅଭ୍ର (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗମନ କରିବା—1, To go.
Abhra (root) ୨ । ଗତି କରିବା—2, To move.

ଅଭ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅ+ଭ୍ରମ ଧାତୁ=ଘିରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କିମ୍ବା ଅପ୍=ଜଳ+ଋ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କିମ୍ବା ଅଭ୍ର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Abhra ୧ । ଆକାଶ—1. Sky.
୨ । ମେଘ—2. Clouds.
୩ । ମେଘନାଳ; ଅଭ୍ରଖ—3. Mica; talc.
୪ । ମୁଥା—4. Root of Duba grass.
[ଦ୍ର— ଅଭ୍ର ଚାରିପ୍ରକାର ଯଥା—କୃଷ୍ଣ, ଶ୍ୱେତ, ପୀତ ଓ ଲୋହିତ । ବୈଦ୍ୟକ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ଅଭ୍ରଂକଷ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭ୍ରଂ=ଆକାଶକୁ+କଷ ଧାତୁ=ଘର୍ଷଣ କରିବା
Abhraṁkasha ବା ସ୍ପର୍ଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ଗଗନସ୍ପର୍ଶୀ—Rising to the skies.
ସଂ. ବି—ବାୟୁ—Air.

ଅଭ୍ରଂଲିହ—ସଂ. ବିଶ (ଅଭ୍ରଂ=ଆକାଶକୁ+ଲିହ ଧାତୁ=ସ୍ପର୍ଶିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Abhraṁliha ଅ) —୧ । ଗଗନସ୍ପର୍ଶୀ—1. Rising to the skies.
୨ । ଅତି ଉଚ୍ଚ—2. Very high.
ସଂ. ବି – ୧ । ମେଘ—1. Clouds.
୨ । ବାୟୁ—2 Air.

ଅଭ୍ରକ—ବୈ. ବି. (ସଂ. ଅଭ୍ର)—
Abhraka ଅଭ୍ର; ଅଭ୍ର—Mica; tale.
ଅଭ୍ରକ୍
ଭ୍ରକ

ଅଭ୍ରପିଶାଚ—ସଂ. ବି. (ଉପମିତ କର୍ମଧା; ଅଭ୍ର=ମେଘ ପରି କାଳବର୍ଣ୍ଣ+
Abhrapiśācha ପିଶାଚ)—ରାହୁଗ୍ରହ—The Dragon's head; the ascending node.

ଅଭ୍ରପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି.—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଭ୍ର=ମେଘ+ପୁଷ୍ପ=ଫୁଲ)—
Abhrapushpa (ମେଘର ଫୁଲ; ଗଛର ଫୁଲ ଯେପରି, ଜଳ ଆକାଶର ସେହିପରି ଫୁଲ ଅଟେ)—
ଜଳ—1. Water.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ମେଘାଗମରେ ଯେ ଫୁଲ ଧରେ.) ବେତଗଛ—
2. The Ratan plant.
୩ । କଦମ୍ବଗଛ—3. The Kadamba-tree.

ଅଭ୍ରଭସ୍ମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଭ୍ର+ଭସ୍ମ)—ଆୟୁର୍ବେଦାନୁ ବିଧିରେ
Abhrabhasma ମାରିତ ଅଭ୍ର—Oxide of mica prepared according to Ayurveda.

ଅଭ୍ରମାଂସୀ—ସଂ. ବି.—୧ । ଜଟାମାଂସୀ—1. Valeriana
Abhramaṁsī Jatāmāṁsī.
୨ । ଆକାଶମାଂସୀ—2. A kind of medicinal plant.
(ବୈଦ୍ୟକ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)

ଅଭ୍ରମାତଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଭ୍ର=ମେଘ+ମାତଙ୍ଗ=ହାତୀ)—
Abhramātaṅga ଆକାଶହସ୍ତୀ; ଐରାବତ ହସ୍ତୀ; ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବାହନ—
The heavenly elephant driven by Indra.
[ଦ୍ର— ଏହା ପୂର୍ବ ଦିଗର ହସ୍ତୀ ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଭ୍ରାସର	ଶ	ନ	ଣ,ଷ	ଶ	ଲସ୍ୱ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଅଭ୍ରମୁ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ + ଭ୍ରମ ଧାତୁ = ଭ୍ରମଣ କରିବା + ଉ. ଉ)—
Abhramu ପୂର୍ବଦିଗର ହସ୍ତିନୀ; ଐରାବତ ହସ୍ତୀର ସ୍ତ୍ରୀ—
The she-elephant guarding the East.

ଅଭ୍ରମୁପତି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଭ୍ରମୁ + ପତି)—ଐରାବତହସ୍ତୀ—
Abhramupati Indra's elephant.

ବନ୍ଦେ ଅଭ୍ରମୁପତି ଭୂତ, ମାର ମାର ଅର୍ଦ୍ଧଂଶେ ତବ ।
ଭକ୍ତ ବିଦ୍ୟେଶ୍ୱରେଦେବ ।

ଅଭ୍ରମୁବଲ୍ଲଭ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅଭ୍ରମୁ = ପୂର୍ବଦିଗର ହସ୍ତିନୀ + ବଲ୍ଲଭ = ସ୍ୱାମୀ)—ଐରାବତହସ୍ତୀ—
Abhramuballabha Indra's elephant.

ଅଭ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ଭ୍ରାନ୍ତ)—୧ । ଭ୍ରମଶୂନ୍ୟ, ପ୍ରମାଦଶୂନ୍ୟ—
Abhrānta 1. Not in error; not mistaken; infallible; unerring.
୨ । ସ୍ଥିର—2. Composed.

ଅଭ୍ରି—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଭ୍ର ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଇ)—
Abhri ୧ । ନୌକାରୁ ପାଣି ବାହାର କରିବାକୁ ଯେଉଁ ପାତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ବେଣ୍ଟୁଆ—1. A vessel to throw out water from a boat.
୨ । ମଳପରିଷ୍କାରକ କାଠର ଚୋଙ୍ଗ—
2. Wooden spade to throw away refuse.

ଅଭ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଭ୍ର + ଇୟ)—୧ । ଆକାଶସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Abhriya 1. Pertaining to the sky.
୨ । ମେଘସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the clouds.
୩ । ମେଘୁଆ—3. Cloudy.

ଅଭ୍ରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଭ୍ର ଧାତୁ + ଈ)—ଅଭ୍ରି (ଦେଖ)
Abhrī Abhri (See)

ଅଭ୍ରେଷ—ସଂ. ବ. (ଅ + ଭ୍ରେଷ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଅ)—
Abhresha ୧ । ଔଚିତ୍ୟ—1. Unerring justice; propriety.
୨ । ନ୍ୟାୟ—2. Justice.
ସଂ. ବିଶ—୧ । ଗମନଶୂନ୍ୟ; ଗତିଶୂନ୍ୟ—
1. Unmoving; motionless.
୨ । ଉଚିତ—2. Right.
୩ । ନ୍ୟାୟ୍ୟ—3. Just.
୪ । ଅଇନବିହିତ—4. Statutory.

ଅଭ୍ରୋତ୍ତ—ସଂ. ବ. [୫ମୀ ତତ୍ପୁ; ଅଭ୍ର = ମେଘ + ଉତ୍ଥ (= ସ୍ଥା ଧାତୁ + ଅ)]—ଯେ ମେଘରୁ ବାହାରେ—
Abhrottha ୧ । ବଜ୍ର—1. Thunder.
୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍—2. Lightning.

ଅମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ରୁଗ୍ନ ହେବା—
Am (root) 1. To be ailing.
୨ । ଭୋଜନ କରିବା—2. To eat.

ଅମ—ସଂ. ବ (ଅମ୍ ଧାତୁ = ରୁଗ୍ନ ହେବା + ଅ ଣ. ଅ)—
Ama ରୋଗ—Disease.

ଅମଙ୍ଗ—ହେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନିଚ୍ଛୁକ; ଅସମ୍ମତ; ନାରାଜ; ନାମଙ୍ଗ-
Amanga Unwilling; reluctant.
ନାରାଜ ବନ୍ଦେବନ୍ଦି—ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ହ ଔରଙ୍ଗେ ଜନ୍ମି ।
ନାରାଜ ହେଲ ବ ଅମଙ୍ଗ ଅହା ଚନ୍ଦ୍ର-ଲଷଣେ ? ଭଜ୍ଜାଗଣ—ମହାଗଣ ।

ଅମଙ୍ଗଳ—ସଂ. ବ. (ଅ = ନୁହେ + ମଙ୍ଗଳ = ଶୁଭ)—
Amangala ୧ । ଅଶୁଭ—1. Evil.
୨ । ଦୁର୍ଘଟନା—2. Disaster.
୩ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—3. Ill-luck.
ସଂ. ବିଶ—୧ । ଅଶୁଭସୂଚକ—1. Inauspicious.
୨ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ—2. Unfortunate.

ଅମଙ୍ଗଳକର—ସଂ. ବିଶ—ଯାହା ଅଶୁଭ ଘଟାଏ—
Amangalakara Inauspicious; calamitous.

ଅମଙ୍ଗଳପତକା—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Amangalapatakā ଅଶୁଭ ଦର୍ଶନ; ଯାହାକୁ ଦେଖିଲେ ଅଶୁଭ ଅଟେ—Inauspicious to look at.

ଅମଙ୍ଗଳବିରାଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅମଙ୍ଗଳପତକା (ଦେଖ)
Amangalabirārdi Amangalapatakā (See)

ଅମଙ୍ଗଳିଆ—ହେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଅଶୁଭ ଦର୍ଶନ—
Amangaliā Inauspicious to look at.
ଅମଙ୍ଗଳେ
ଅମଙ୍ଗଳୀ } ସ୍ତ୍ରୀ.
ଅମଙ୍ଗଳେଇ

ଅମଙ୍ଗୁଳା—ହେ. ବିଶ.ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବିବାହର ପୂର୍ବଦିନ ଯେଉଁ ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ବା ଅଧିବାସବିଧି ହୋଇ ନ ଥାଏ—1. (a bride or bride-groom) Who has not yet undergone the ceremony of consecration on the eve of marriage.
୨ । ବିବାହାଦି ପୂର୍ବରୁ ମଙ୍ଗଳା ବା ଅର୍ଚ୍ଚିତ ହୋଇ ନ ଥିବା (ଗ୍ରାମଦେବତା)—2. (deity)
Not worshipped on the eve of a social ceremony.

ଅମଙ୍ଗୁଳିଆ—ହେ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଅମଙ୍ଗଳିଆ (ଦେଖ)
Amangulia 1. Amangaliā (See)
ଅମଙ୍ଗୁଳୀ } ସ୍ତ୍ରୀ. ୨ । ଅମଙ୍ଗୁଳା (ଦେଖ)
ଅମଙ୍ଗୁଳେଇ 2. Amangulā (See)

ଅମଛା—ହେ. ବ. (ଅ = ନିଷ୍ଠ + ମଛ = ମତ୍ସ୍ୟ)—
Amachhā ୧ । ଖାଦ୍ୟ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
1. A kind of inediable fish.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୂର୍ବାରେ ବୁଝିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । କଣମଛ (ଦେଖ)
2. Kaṇamachhā (See)
୩ । ଅଣମଛ; ନିକୃଷ୍ଟ ମତ୍ସ୍ୟ—
3. Inferior fish.
୪ । ନିକୃଷ୍ଟ ଜାତି—4. Low caste.

ଅମଜା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅମାର୍ଜିତ)—
Amājа ୧ । ଯାହା ମଜା ହୋଇ ନାହିଁ; ଅମାର୍ଜିତ—
ଅମାଜା 1. Unpolished.
ମନରଗଡ଼ ୨ । ଅପରିଷ୍କୃତ (ବାସନ)—
2. Unscoured; uncleansed (utensil)

ଅମଟାଳ—ଦେ. ବିଶ. (ଯେଉଁସ୍ଥାନର ମାଟି ଅମଟାଳ ବା ଟାଣୁଆ ନୁହେ)—
Amaṭāla ୧ । ବାଲିଆ ମାଟି—
ବାଲି (ମାଟି) 1. Sandy loam (soil)
୨ । ଫପଶା (ମାଟି)—2. Not clayey (soil)

ଅମଟାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଅମଟାଳ (ଦେଖ)
Amaṭāliā Amaṭāla (See)

ଅମଠ—ଦେ. ବିଶ—କର୍ମପଟୁ; ଯେ ମଠ ବା ଅଳସୁଆ ନୁହେ—
Amaṭha Brisk; of active habits; not idle.
ଚଞ୍ଚଳ

ଅମଠା—ଦେ.ବିଶ—ଯାହା ମଠୁଆ ବା ମାର୍ଜିତ ହୋଇନାହିଁ (ବାସନଆଦି)—
Amaṭhā Unpolished (utensils)
ଯା ପାଲିସ ହୟ ନାଇ

ଅମଠୁଆ—ଦେ. ବିଶ.ସୁ.—୧ । ନିରଳସ—1. Active;energetic.
Amaṭhuā ୨ । ଯେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଳା ବା ବିଳମ୍ବ କରେ ନାହିଁ—
ଚଞ୍ଚଳ 2. Not dilatory.
(ଅମଠେ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅମଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ବାଟ କେହି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ—
Amarḍā 1. Unused; unfrequented (path)
ଆମାଡ଼ା
୨ । ପାଣି ନ ମାଡ଼ିଥିବା (ସ୍ଥାନ)—2. (place) Not watered; not irrigated.
୩ । ଅମର୍ଦ୍ଦିତ—3. Not pressed.
ଦେ. ବି—ଅବ୍ୟବହୃତ ପଥ—Unfrequented path.

ଅମଡ଼ାମଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ଉପସ୍ତାର୍ଥ ସହଚର)—ଅବାଟ ଓ ବାଟ—
Amarḍāmarḍā Track which is used as road
ଆମାଡ଼ା and which is not.
(ଯଥା—ତାକୁ ଗୋଡ଼େଇଲାରୁ ସେ ଅମଡ଼ାମଡ଼ା ନ ବାଛି ଯଲେଇ ଗଲା ।)
ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅବାଟରେ; ବାଟ ଛଡ଼ି (ଯିବା)—
(going) In a manner without minding whether there is a way; wanderingly.
(ଯଥା—ଲୋକେ ମାଡ଼ି ଖାଇ ଛଟପଟି ହୋଇ ଅମଡ଼ାମଡ଼ା ପଳାଇ ଗଲେ ।)

ଅମଡ଼ାମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବାଟରେ ଯିବା—
Amarḍāmārḍibā To use an unfrequented
ବେରାସ୍ତାୟ ଯାଓୟା path-way; to wander over waste land.

ଅମଣ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ପଶୁ ମଣ ହୋଇ ନ ଥାଏ—
Amaṇa 1. Not broken to obedience (beast)
୨ । ଅଶିକ୍ଷିତ—2. Untrained.
୩ । ଅବାଧ—3. Disobedient.

ଅମଣଖମଣ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଉଚ୍ଚନୀଚ; ଅସମାନ—
Amaṇakhamaṇa 1. Not level; undulating.
ଆବଡ଼ାଖାବଡ଼ା ୨ । ଅସମତଳ ଭୂମି—2. Rough (land)
ଅବଡ଼ାଖବଡ଼ା ଦେ. ବି—ଅସମତଳ ଭୂମି—
Uneven ground.

ଅମଣଷ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସଂ. ଅମନୁଷ୍ୟ)—ଅମନୁଷ୍ୟ (ଦେଖ)
Amaṇasha Amanushya (See)
ମନୁଷ୍ୟହୀନ

ଅମଣଷା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—ଅମନୁଷ୍ୟ (ଦେଖ)
Amaṇashā Amanushya (See)

ଅମଣା—ଦେ. ବିଶ—ଅମଣ (ଦେଖ)
Amaṇā Amaṇa (See)

ଅମଣିଆଁ—ଦେ. ବି.—ଦେବତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅଉପ୍ରେତ ଅଥଚ
Amaṇiāṅ ଭୋଗ ଲାଗି ନ ଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ—
Any food not yet offered to a Deity.
(ତୁଳନୀୟ—ଓଡ଼ିଆ—ମୁଣୋହିଁ, ମଣୋଇଁ=ଗ୍ରାମ୍ୟଦେବଙ୍କ ଭୋଜନ)
ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲାଗି ନ ଥିବା (ଉତ୍ସୃଷ୍ଟଦ୍ରବ୍ୟ)—
ଅନିବେଦିତ 1. Not yet offered to a Deity.
୨ । ଅମଣ (ଦେଖ)
2. Amaṇa (See)

ଅମଣିଷ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଶ (ସଂ. ଅମନୁଷ୍ୟ)—ଅମନୁଷ୍ୟ (ଦେଖ)
Amaṇisha Amanushya (See)

ଅମଣିଷା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ (ସଂ. ଅମନୁଷ୍ୟ)—ଅମନୁଷ୍ୟ (ଦେଖ)
Amaṇishā Amanushya (See)

ଅମତ—ସଂ. ବିଶ (ଅ=ନୁହେ+ମତ=ସମ୍ମତ)—
Amata ଅସମ୍ମତ; ବେଗ୍ରଜ—Unwilling.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚାଣ୍ଡ	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଶ	ଲ୍ଲ	ଲ୍ଲ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ	ଯ	ସ	ଂ	ଲ୍ଲ	ଃ	ନ୍

ସଂ. ବ (ଅମ୍ ଧାତୁ=ରୁଗଦେବା+ଘଞ୍ ଭ) —
୧ । ରୋଗ—1. Illness; disease.
୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.
୩ । କାଳ—3. Death personified.
୪ । (ଅ=ନୁହେ+ମତ=ଇଚ୍ଛା) ଅନିଚ୍ଛା—
4. Unwillingness.
୫ । ଅସମ୍ମତି—
5. Disagreement; disapproval.

ଅମତ୍ର—ସଂ. ବ. (ଅମଧାତୁ=ଭୋଜନ କରିବା+ଅତ୍ର)—
Amatra ୧ । ଭୋଜନ ପାତ୍ର—1. Plate.
୨ । ଜଳ ପାତ୍ର—2. Water pot

ଅମଦାନି—ଦେ. ବ (ଅ ଆମଦାନି)—୧ । ଆୟ; ଅଦାୟ—
Amadāni 1. Income.
ଆମଦାନି ୨ । ବିଦେଶରୁ ଆଗତ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—2. Import.
ଆମଦାନି ୩ । ପ୍ରାପ୍ତି—3. Receipt.

ଅମଧ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଅ. ଓ. ମଧ୍ୟ; ଭୁଲ—ଅମେଧ)—
Amadhya ୧ । ମନ୍ଦ—1. Bad.
ଅମନ୍ଦ ୨ । ଅସଙ୍ଗତ—2. Unreasonable.
୩ । ଅନୁଚିତ—3. Improper.
୪ । ଅମେଧ (ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—4. Prohibited (food)

ଅମନ—ଦେ. ବିଣ (ଶାସ୍ତ୍ରବେଦ ତନ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—ଯେଉଁଠାରୁ
Amana ମନ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରେ ନାହିଁ; ଅଚିନ୍ତନୀୟ—
Incomprehensible; beyond the reach of mind.
ଅମନ ମନଇ ସେ ଯେ ନ ବଚଇ ମନ—ଦ୍ୱିତୀୟବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

ଅମନଯୋଗ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ଅମନୋଯୋଗ)—
Amanajoga ଅମନୋଯୋଗ; ମନୋଯୋଗ ବା ଚିତ୍ତ ନିବେଶର
ଅମନ୍ୟୋଗ ଅଭାବ—Inattention; inadvertence.

ଅମନଯୋଗୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଅମନୋଯୋଗୀ)—ଅମନୋଯୋଗୀ;
Amanajogi ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନୋଯୋଗ ଦିଏ ନାହିଁ—
ଅମନ୍ୟୋଗୀ Inattentive; unmindful; careless.
ଅମ୍ଚ୍ଚ

ଅମନସ୍ୟ—ସଂ. ବ (ଅ+ମନସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Amanasya ମନୋଦୁଃଖ; ବୈମନସ୍ୟ; ମନୋବେଦନା—
Mental agony; grief.

ଅମନାତ—ଗ୍ରା. ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବ (ସଂ. ଅମାତ୍ୟ)—ଅମାତ୍ୟ;
Amanātya ମନ୍ତ୍ରୀ; ସଚିବ—Minister.
ଆମାତ
ଚାରି ମନ୍ତ୍ରୀ ଅମାତ୍ୟେ ବର୍ଣ୍ଣନ କରେ—ଭାରତ—ବିରାଟପର୍ବ ।

ଅମନ୍ନ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅ. ଓ ମନସ୍)—୧ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରିଣୀ—
Amanni 1. Self-willed.
୨ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯେ ସବୁ ଦିନ ମନେ କରେ ନାହିଁ—
2. One who does not ordinarily intend to do a work.
ଅମନ୍ନ ମାଉଁ ମନ ବଦଳ—ଚଉ ।

ଅମନୁ—ଗ୍ରା. ବ (ଭୁଲ—ସଂ. ମନ୍ୟୁ=କ୍ରୋଧ) —
Amanu ୧ । ଅବନ; ଅପଚ—1 Enmity.
୨ । ମତଭେଦ—
2. Difference of opinion.

ଅମନୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସଂ. ନ+ମନୁଷ୍ୟ)—
Amanushya ୧ । ମନୁଷ୍ୟତାଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A person devoid of manliness.
୨ । ପଶୁତୁଲ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A bestial person.
୩ । ନୀଚମନା ବ୍ୟକ୍ତି—3. A mean person.
୪ । କ୍ରୂର ବା ଅମାନୁଷିକ ବ୍ୟକ୍ତି—
4. Cruel or inhumane person.
୫ । ରାକ୍ଷସ—5. Demon.
୬ । ମନୁଷ୍ୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜୀବ—
6. Any other being but man.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ନିର୍ବୋଧ—1. Stupid.
ଅମନୁଷ୍ୟତା ୨ । ନୀଚ; ହୀନ—2. Low; mean; vile.
୩ । ନିଷ୍ଠୁର—3. Cruel; inhumane.
୪ । ମନୁଷ୍ୟତାଶୂନ୍ୟ—4. Unmanly

ଅମନୁଷ୍ୟତା—ସଂ. ବ. (ଅ+ମନୁଷ୍ୟତା)—
Amanushyatā ୧ । ମନୁଷ୍ୟତାର ଅଭାବ; ଅମାନୀୟ ପଣ—
1. Want of humanity; want of manliness.
୨ । ନିଷ୍ଠୁରତା—2. Cruelty
୩ । ପାଶବିକତା—3. Bestiality.
୪ । ପୈଶାଚିକତା—4. State of being devilish.
୫ । ନିର୍ବୋଧତା—5 Folly; foolishness.

ଅମନୋଯୋଗ—ସଂ. ବ. (ଅ+ମନୋଯୋଗ)—ମନଯୋଗ ବା
Amanojoga ଚିତ୍ତନିବେଶର ଅଭାବ—Inattention.

ଅମନୋଯୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ମନଯୋଗିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Amanojogi ଯେ କୌଣସି କର୍ମରେ ଚିତ୍ତନିବେଶ କରେ-
(ଅମନୋଯୋଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାହିଁ—Inattentive.
(ଅମନୋଯୋଗିତା—ବ)

ଅମନ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ=ନୁହେ+ମନ୍ତବ୍ୟ=ଗ୍ରହଣୀୟ)—
Amantabya ଅଗ୍ରହଣୀୟ—Inadmissible; not recognisable.

ଅମପା—ଦେ. ବିଣ. (ଅ=ନୁହେ+ମପା=ପରିମିତ)—
Amapā ୧ । ଯାହା ମାପ ହୋଇ ନ ଥାଏ—
ଆମାପା 1. Unmeasured.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଦ୍ଧ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ ହେଲେ ଅମନ୍ତ ଅପୋଷ ସ୍ୱରଦଂଷ୍ଟ୍ରା ଏ ଗରଳ ଅଗ୍ନି ଦାଗ୍ଧିରେ
ଚାଟ ହେଲେ—ଚକ୍ରଭୋଗ୍ରତ ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷ ।

୨ । ଅମାପ (ଦେଖ)—2. Amāpa (See)

ଦେଖେ ଦେ ଅମ୍ବା ମାଟିରୁ ହୋଇ—ପ୍ରାଚୀ. ଚରକେଶ୍ୱରୀ ।

ଅମମ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ମମ=ମୋହର— ଏପରି ମନୋଭାବ ଯାହାର)—୧ । ମମତାଶୂନ୍ୟ—
Amama 1. Unsympathetic; indifferent.
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ; ନିର୍ମମ—2. Unkind.

ଅମର୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ଉଚ୍ଚ) କ୍ରି.—ଅସିବା; ପହଞ୍ଚିବା—
Amarbā To approach.

ଅମର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ=ନୁହେ+ମର=ମରଣଶୀଳ)—
Amara ୧ । ମରଣଶୂନ୍ୟ—1. Undying; immortal.
(ଅମରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିନାଶରହିତ—2. Indestructible;
(ଅମରତା—ବ) not subject to death.
୩ । ଚିରସ୍ମରଣୀୟ—
3. Ever to be remembered; memorable.
ସଂ. ବି.—୧ । ଦେବତା—1. Gods; the immortals.

ଅମର ସମ୍ପତ୍ତି ନାଥ ଅଟେ ଦ୍ୱୁଜବ
ଅମ୍ବେ ବର୍ତ୍ତା ମାତ ଯିବା ଅଛ୍ ଦୋଷ ଧରି—ଗାରଚାନ୍ଦ୍ରାଭରତ ମଧ୍ୟ ।

୨ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ନବରତ୍ନ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—ଅମରସିଂହ ବିଦ—2. A poet of that name.
[ଦ୍ର—ଏ ବୌଦ୍ଧ ଥିଲେ ଏବଂ ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ୟରେ ଅଭିଧାନ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ—ଅମରକୋଷ ।]
୩ । ପାରଦ—3. Mercury.

ଅମରଅଶନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅମରାଶନ=ଦେବତାଙ୍କ ଭୋଜନ; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅମୃତ; ସୁଧା—Nectar.
Amaraasana

ଅମରଅଶନ ମଧ୍ୟ ମଜ୍ଜନ ଲେଇ ତରଳ ବରଇ ମନ—
ଚିତ୍ତ ପ୍ରେମସୁଧାଳୟ ।

ଅମରକଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ବିନ୍ଧ୍ୟପର୍ବତମାଳାର ଏକାଂଶ—
Amarakaṇṭaka A portion of the Bindhya range.

ଅମରକୋଷ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅମରକୃତ କୋଷ)—ଜଣ
Amarakosha ଅମରସିଂହଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନ—The Sanskrit glossary (dictionary) of Amara.

ଅମରଗୁରୁ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମର+ଗୁରୁ)—ଦେବଗୁରୁ-
Amaraguru ବୃହସ୍ପତି—Sage Bruhaspati, the preceptor of the gods.

ଅମର ଗୁରୁମାନେ ଲେଇ,ଗୁରୁଗୁରୁ ବଣ୍ଣେ ଦେଇ—
ଭୂଗ—ପ୍ରେମଗୀତାମୃତ ।

ଅମରଜଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଅଜ) ବି—ବାଇଗଣ (ଦେଖ)
Amarajaṛdā Bāigaṇa (See)

ଅମରଜାଦା—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା)—ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବା ସମ୍ମାନର ଅଭାବ—Want of respect.
Amarajādā
ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରା. ବିଶ—ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ—Honourless.

ଅମରଜେଦା—ପ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ—ଅମରଜାଦା (ଦେଖ)
Amarajedā Amarajādā (See)

ଅମରତା—ସଂ. ବି. (ଅମର+ତା)—ମରଣଶୂନ୍ୟତା—
Amaratā Immortality.

ଅମରଦାରୁ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଦେବଦାରୁ (ଦେଖ)
Amaradāru Debadāru (See)

ଅମରଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ଅମର=ଦେବତା+ଦୃଷ୍ଟି; ଦେବତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି
Amaradṛushṭi ପରି ଅପଲକ ଦୃଷ୍ଟି ଅଟେ)—ପଲକଶୂନ୍ୟ ବା ନିର୍ନିମେଷ ଦୃଷ୍ଟି—Steady gaze.

ଅମରଦ୍ୱିଜ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅମରପୂଜକ ଦ୍ୱିଜ)—ପୂଜାଦାସ
Amaradwija ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଦେବକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—Temple-priest; a Brāhmaṇa of the pandā class.

ଅମରପାତନା—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ; ଜଟକ) ବି.—ପ୍ରସବ ପରେ ପ୍ରସୂତାର
Amarapātanā ଫୁଲ ନ ଛଡ଼ିବା—Delay in the placenta coming out of the womb after delivery.

ଅମରପୁର—ସଂ. ବି.—ସ୍ୱର୍ଗ—Heaven.
Amarapura ଦେ. ବି.—ଆକାଶ—Sky; firmament.

ଏଥି ଅନନ୍ତରେ ହୋଇ ବିବସ ଦେଖ
ଦେହିତ ଅମରପୁର ସବଳ ବସ—ଧିଯୁଦଳେଇ-ଜଗାଉଡ଼େ ୩ । ।

ଅମରପୁରୀ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅମରାବତୀ (ଦେଖ)
Amarapurī Amarāvatī (See)

ଅମରପୁଷ୍ପକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମର=ଅବିନାଶୀ+ପୁଷ୍ପ=ଫୁଲ
Amarapushpaka +କ)—୧ । କଳ୍ପବୃକ୍ଷ—
1. The everlasting tree of Heaven.
୨ । କାଶତୃଣ (ଦେଖ)—2. The kāsa-grass(See)

ଅମରପୋଇ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଅମର+ପୁଷ୍ପକା)—
Amarapoi ୧ । ସିଜୁଳାଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—
1. A kindof Cactus.
୨ । ଫୁଟିଫୁଟିକା (ଦେଖ)—
2. Phuṭiphuṭikā (See)

ଅମରବର—ଦେ. ବି. (ଅମର=ଚିରଜୀବୀ+ବର —ମରି ହେବ
Amarabara ନାହିଁ ବୋଲି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଦେବତାଙ୍କ ଠାରୁ ପାଇଥିବା ବର—The boon of immortality granted by the gods to a peson.

ଅମରବଲ୍ଲରୀ—ସଂ. ବି.—ଆକାଶବଲ୍ଲୀ (ଦେଖ).
Amaraballarī Ākāśabllī (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଭ୍ରାଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ହ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଓ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅବାସ୍ତବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

ଅମରବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି.—ଆକାଶବଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)
Amaraballī Ākāśaballī (See)

ଅମରବେଲ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଅମରବଲ୍ଲୀ)—
Amarabela ଆକାଶବଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)
ଅମରବେଲ Ākāśaballī (See)
ଅମରବୈଲ

ଅମରମଉଷଧି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି.—ଅମରମହୌଷଧ (ଦେଖ)
Amaramaushadhi Amaramahaushadhi (See)

ଅମରମତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ଅମଲ = ମତ୍ତ)—
Amaramattā ୧ । ନିଶା ଖାଇଲା ପରି ଉନ୍ମତ୍ତ—
1. Maddened as if by drink; intoxicated.
୨ । କାମୋନ୍ମତ୍ତ—2. Maddened with lust.
୩ । ଅତି ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ—
3 Very wicked; wanton.
ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତପଣ—Wantonness.

ଅମରମହୌଷଧି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ)—୧ । ଅମୃତ—
Amaramahaushadhi 1. Nectar; the elixir of life.
୨ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବଞ୍ଚାଇପାରିବା ଔଷଧବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ବିଶଲ୍ୟକରଣୀ—1. A plant said to revive a dead person.
[ଦ୍ର—୧ । ଲଙ୍କାରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଶକ୍ତିଭେଦ ହେବାରୁ ହନୁମାନ ଗନ୍ଧମାଦନ ପର୍ବତକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବାହି ଲଙ୍କାକୁ ଯେଉଁ ଅସିଲା । ଗାଳ କରି ଉକ୍ତ ପର୍ବତରେ ଥିବା ଅମରମହୌଷଧ ବାଛି ଆଣି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କଠାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବଞ୍ଚି ଉଠିଲେ ।
୨ । ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଯେ ନେଉଳ ସାପକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ମଝିଗଡ଼କୁ ଖାଇ ବାକି ଦୁଇଗଡ଼କୁ ଯୋଡ଼ି ଦେଇ ଯୋଡ଼ସ୍ଥାନରେ ଅମରମହୌଷଧ ଆଣି ଲଗାଇ ଦିଏ ଏବଂ ସାପ ଜୀଇ ଉଠେ ।]

ଅମରମୌଷଧି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଅମରମହୌଷଧ (ଦେଖ)
Amaramaushadhi Amaramahaushadhi (See)
ଅମିୟମୁରି ଅର୍ଜୁନ ବୋଲେ ଦେବ ଶୋଧ ବିଷ ଛିଣ୍ଡ
ଅମରମୌଷଧ ଅଛ ନାମ ମୋହଠାରେ ।
ସାରଳା ମହାଭାରତ. ୨୩ ।

ଅମରଷ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅମର୍ଷ)—ଅମର୍ଷ (ଦେଖ)
Amarasha Amarsha (See)
ଉଠ ଉଦ୍ଧ ଉଗ୍ରାରଜ୍ ମୂଢ଼ ନାହିଁ ବାନା
ତହିଁ ଅମରଷ ଅତି ଦନ୍ତ ଦସୁଜସ ।
ଉଷ୍ଟ. ଦୋଷ୍ଟୁହ୍ରାଣ୍ଡସ୍ତବ ୩୩।୨୪ ।

ଅମରସ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅମର + ସ୍ତ୍ରୀ)—ଦେବସ୍ତ୍ରୀ; ଅପ୍ସରା—
Amarastrī A celestial nymph.

ଅମରା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—'ଅମର'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Amarā Feminine of Amara.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦେବପୁରୀ; ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ—
1. The place of Indra.
୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଦୂବ—2. Dūba grass
୩ । ଗୁଡୁଚି—3. A creeper.
୪ । ବଟବୃକ୍ଷ—4. Banian tree.
୫ । ଗିରିଅପାମାର—5. A bush.
୬ । ବିଛୁଅଣ—3. The stinging nettle.
୭ । ଜରାୟୁ—7. Uterus.
ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବତା—Deity.
ପ୍ରଥମେ ଅମରାବତୀ—ଦିଗ୍ରେ ଅଦୋରବଳ ।
ଗୀତ—ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଅମରାଙ୍ଗନା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅମର + ଅଙ୍ଗନା)—
Amarāṅganā ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀରେ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ; ଅପ୍ସରା—
Heavenly nympn.

ଅମରାଦ୍ରି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅମର = ଦେବତା + ଅଦ୍ରି = ପର୍ବତ)—ଅମରମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ପର୍ବତ; ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—The Sumeru mountain of Hindu mythology
Amarādri

ଅମରାପୁରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅମରପୁରୀ)—ଅମରାବତୀ (ଦେଖ)
Amarāpurī Amarābatī (See)

ଅମରାବତୀ—ସଂ. ବି. (ଅମର + ଅତି ଅର୍ଥରେ; ବତ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Amarābatī ସ୍ୱର୍ଗର ରାଜଧାନୀ; ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ; ବୈଜୟନ୍ତପୁରୀ—
The place of Indra; the place of the gods in heaven.

ଅମରାବତୀକଟକ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଦର୍ପଣୀ ନଦୀ ପାହାଡ଼—A hill near village Chhatia, Cuttack district.
[ଦ୍ର—ଏହି ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଅହଲ୍ୟାଶ୍ୱର ଗୁମ୍ଫା ଅଛି ଓ ପାହାଡ଼ତଳ ସ୍ଥାନର ନାମ ଅମରାବତୀକଟକ । ଏ ପାହାଡ଼ରେ ପ୍ରାଚୀନ ବୌଦ୍ଧ କୀର୍ତ୍ତିର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଅଛି ।]

ଅମରାଳୟ—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅମର + ଆଳୟ)—ସ୍ୱର୍ଗ—
Amarālaya Heaven; the abode of the gods.

ଅମରିବା—ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ପହଞ୍ଚିବା—
Amaribā To reach; to arrive at.

ଅମରିଷ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅମର୍ଷ)—
Amarisha ୧ । କ୍ରୋଧ—1. Anger.
୨ । ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. Impatience.
୩ । ପରଶ୍ରୀକାତରତା—3. Envy.
୪ । ଅଦୌଜ; ଈର୍ଷା—4. Malice; spite.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଭବତ' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରା. ବିଶ.—୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ—1. Angry.

ଏବେ ଦୁର୍ବିନୀତ ହରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଗ୍ର
ଏବଂବିଧ ବିନ ବଧି ଅମରଷ । ତ୍ରାତା; ନଚକ୍ରବର୍ତ୍ତ ।

୨ । ଅସହିଷ୍ଣୁ; ଅଧୀର—2. Impatient.

ବଣ୍ଟ ବଣ୍ଟେ ଅମରଷ; ଗାଢ଼ାଲ ମନ ନୁହେ ବଶ ।
ତ୍ରାତା—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶମହାପ୍ରବ ।

୩ । ପରଶ୍ରୀକାତର—3. Envious.

ପାଣ୍ଡବେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦେଖି ଅମରଷ । ସାରଳାମହାଭାରତ ।

୪ । ଈର୍ଷାପର—4. Spiteful; malicious.

୫ । ଅସହ୍ୟ—5. Unbearable.

ଅମରୀ—ସଂ. ବି. (ଅମର+ଙ୍କୀ. ଈ.)=ଅମରା (ଦେଖ)
Amarī Amarā (See)

ଦେ. ବି.—୧ । ଅପ୍ସରା; ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟା—
1. Heavenly nymph.

୨ । ଦେବୀ; ସ୍ତ୍ରୀ ଦେବତା—2. Goddess.

[ଟ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ 'ଅମର' ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ 'ଅମରା'ର ଅର୍ଥ ଇନ୍ଦ୍ରସଭା; 'ଅମର' ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଅଭାବ 'ଅମରା'ର ଅର୍ଥ 'ଦେବୀ' ବା 'ଦେବୀ ସ୍ତ୍ରୀ' ବୋଲି ଅଛେ, ମନଅର୍ଥ ଜ୍ଞାନଲକ୍ଷ୍ମୀ, ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ-ଅବ ଅବଧାନରେ ମିଳୁ ନାହିଁ; ବଲୁ ଭାଷାରେ 'ଦେବୀ' ଓ 'ଅପ୍ସରା' ଅର୍ଥରେ 'ଅମରୀ' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ—

"ଉଷ୍ଣକର ଗଲ୍ପ ଶିବମନ୍ତ ସେ ଦେଖି ଅମର—ଋଷି ନାହିଁ ଦଳ ମୋ ଜ୍ଞାନ ।
ଦଳପୂର୍ଣ୍ଣ—ଜଗୋବିନ୍ଦ ଚ ଗୀତ ।

ସଂସ୍କୃତରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସ୍ତୋତ୍ରରେ "ଅମରୀ ଜଳରୀଭାର-ଭ୍ରମରୀମୁଖରୀକୃତଂ । ଦୂରୀକରୋତୁ ଦୁଷ୍କୃତଂ ଦୁର୍ଗାଚରଣପଙ୍କଜଂ" 'ଅମରୀ' ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

୩ । ଅମାରୀ (ଦେଖ)
3. Amārī (See)

ଅମରୀନାରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅମର+ନାରୀ)—ଅପ୍ସରା—
Amarīnārī A heavenly nymph.

ଅମରେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମର+ଇନ୍ଦ୍ର=ରାଜା)—
Amarendra ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର—Indra; the king of the gods.

ଦେ. ବି. ପୁଂ.—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
A name given to males.

ଅମରେଶ—ସଂ. ବି. (ଅମର+ଈଶ=ଈଶ୍ୱର)—୧ । ଶିବ—
Amareśa 1. God Śiba.

୨ । ଦେବରାଜ; ଅମରେନ୍ଦ୍ର—2. Indra.

ଦେ. ବି—ଶିବଚିତ୍ରବିଶେଷ—
Name of an idol of Śiba

ଅମରେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. (ଅମର+ଈଶ୍ୱର)—ଅମରେଶ (ଦେଖ)
Amareśwara Amareśa (See)

ଅମର୍କ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପୁତ୍ର—
Amarka Name of a son of Śukra.

ପୁତ୍ରେ ଶୁକ୍ରଦେବ ଦଉ; ଯଥା ଅମର୍କ ନାମ ହୁଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଅ+ମର୍ତ୍ତ୍ୟ; ଯେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ବା ମରଣଶୀଳ ନୁହନ୍ତି; ଭୁଲ; ଲାଟିନ୍-ଇମର୍ଟାଲିସ୍; ଗ୍ରୀକ—ଅମ୍ବ୍ରୋଟସ୍, ଲଂ ଇମ୍ମର୍ଟାଲିସ୍)—
Amarttya ଦେବ—Deity; a god.

ସଂ. ବିଶ—୧ । ଅମର—1. Immortal.

୨ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ—2. Heavenly.

ଅମର୍ଯ୍ୟାଦ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—
Amarjyāda ୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ—
(ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having no respect.

୨ । ଯେ ଗୁରୁ ଅବଜ୍ଞା ସମ୍ମାନ ଦିଏ ନାହିଁ—
2. Not showing respect to one's elders.

ନାହିଁ ଜ୍ଞାନ ଗୁରୁ ପାଖି ଅମର୍ଯ୍ୟାଦଭାବ
ସଙ୍ଗ ଛାଡ଼ ଦେବ ଯେ ଦେବ ସାଧୁ ଜନ । ବୃଷସଂହିତା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଅସମ୍ମାନିତ—3. Unhonoured.

୪ । ଅପମାନିତ—4. Dishonoured; insulted.

ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସଂ. ବି. (ଅ+ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—
Amarjyādā ୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଅଭାବ—
1. Want of respect.

୨ । ଅନାଦର—2. Disregard.

୩ । ଅପମାନ—3. Insult.

ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—'ଅମର୍ଯ୍ୟାଦ'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Amarjyāda.

ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅମର୍ଯ୍ୟାଦ)—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାଶୂନ୍ୟ—
1. Dishonoured.

୨ । ହୀନ; ନୀଚ—2. Low; mean.

ଏମ୍ପ ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା କଥା ବୁ ବହୁଛ । ବୃଷସଂହିତା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅମର୍ଷ—ସଂ. ବି. (ଅ+ମୃଷ ଧାତୁ=କ୍ଷମା କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Amarsha ୧ । କ୍ଷମାର ଅଭାବ—
1. Want of forgiveness.

୨ । କ୍ରୋଧ; ରାଗ—2. Anger.

୩ । ଅସହିଷ୍ଣୁତା—3. Want of forbearance.

୪ । ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ—4. Impatience.

ଅମର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ଅ+ମୃଷ ଧାତୁ=କ୍ଷମା କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Amarshaṇa ଅମର୍ଷ (ଦେଖ)
(ଅମର୍ଷଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) Amarsha (See)

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । କ୍ରୋଧନସ୍ୱଭାବ—
1. Of an angry temperament.

୨ । କ୍ଷମାହୀନ; ଅକ୍ଷମ—2. Unforgiving.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଐ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଗ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଓ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ	ଘ	ଷ	ଛ	ଝ	ଞ	ଃ

ଅମର୍ଷପରାୟଣ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମର୍ଷ+ପର+ଅୟନ)—
Amarshaparāyaṇa ରୋଷପରାୟଣ—Irritable.
(ଅମର୍ଷପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅମର୍ଷିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅମର୍ଷ+ଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥରେ. ଇତ)—
Amarshita କ୍ରୁଦ୍ଧ—Angry.
(ଅମର୍ଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅମର୍ଷୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅମର୍ଷ+ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Amarshī ରୋଷପରାୟଣ; ଚଡ଼ଲ—Irritable
(ଅମର୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବେ. ବିଶ. ପୁଂ—ରାଧାନାଥଙ୍କ ମହାଯାତ୍ରା ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅର୍ଯ୍ୟଯୋଦ୍ଧାବିଶେଷ—Name of a warrior described by the poet Rādhānātha

ଏ ସ୍ତୁତ ମରଣା ଘୁମି ମେଘେ ଅର୍ଦ୍ଧନିଶି,
ଅମର୍ଷୀ ସରୋଷ ଚାଟୁ ସରୋଷ ବାହୁଲ
ବହୁଲେ ଏହନ ବର ବରେଚନ ବିଲେ ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଅମଲ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ମଳ=ମଇଳ)—
Amala ନିର୍ମ୍ମଳ; ନିଷ୍କଳଙ୍କ—Stainless; clean; pure;
(ଅମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) spotless.
ସଂ. ବି—ମେଘନାଲ; ଅଭ୍ର—Mica; talc.
ବୈଦେ. (ଆ. ଅମଲ୍) ବି—୧ । ଜୀବନକାଳ—
ଆମଲ 1. Time; life-time
ଅମଳ ୨ । ରାଜତ୍ୱକାଳ—2. Reign.
୩ । ନିଶା; ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ—3. Intoxicating drug.

ଗାଇ ଦେଇ ବ ଅମଳ ଅଂଶେ ଦୋଇବୁ ଦେ
ବଦ୍ଧପୂର୍ବ ବଦୋଷ ଚମ୍ . ୩ ଗୀତ ।

୪ । ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କରିବା ଅଭ୍ୟାସ—
4. Drug-habit.
୫ । ଅଭ୍ୟାସ—5. Habit.
୬ । ଅଧିକାର—6. Authority.
୭ । ଆଧିପତ୍ୟ—7. Supremacy.
୮ । ସମୟ—8. Time
୯ । (ରାଜ୍ୟାଦି) ଦଖଲ—
9. Taking possession (of a country)

ବରଗୀ ଓଡ଼ିଶା ବଳେ ଅମଳ; ସରବଦ ଦେଇଥିଲେ ଲୁଟାଳ ।
ଦୁଃଖୀ—ଶ୍ରମଦରଙ୍ଗ ।

ବେ. ବି—ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟରୁ କେଣ୍ଡାରୁ (ବେଙ୍ଗଳା ପଡ଼ାଇ ବା ବାଡ଼େଇ) ପୃଥକ କରିବା କର୍ମ—
Garnering of grain.

ଅମ୍ଳ ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ଅମ୍ଳ)—ଅମ୍ଳ; ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗୁଁ ଶରୀରରେ ଅମ୍ଳାଧିକ୍ୟ—Acidity in the system.

ଅମଳକରିବା—ବେ. କ୍ରି—୧ । ଖେତରୁ ଚଷା ଦୋଇ ଅସିଥିବା ଧାନ-ଆମଳକରା ଦଳାରୁ ବେଙ୍ଗଳା ପଡ଼ାଇବା ବା ଗୋଡ଼ରେ ମଦିବା ଦ୍ୱାରା ଶସ୍ୟ ପୃଥକ କରିବା—1. To garner corn from sheaves.
ଅମଳକରନା

ଚଷା ବଦ ଗ୍ରାମ ଗାଁମାରେ ଧାନ ଅମଳ ବଦ୍ଧ—
ମଧୁସୂଦନ .ଚଉମାସା. ୧୩

୨ । ଭୋଗ କରିବା; ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ବଞ୍ଚିବା—
2. To live during the reign of.
(ଯଥା—ମୁଁ ସୁଖ ରାଜାଙ୍କ ଭଳି ସୁରୂପ ଅମଳ ବଦ୍ଧ ।)
୩ । ଅଙ୍ଗେ ନିଶ୍ଚୟକରିବା; ଅନୁଭବ କରିବା—
3. To enjoy; to experience.
୪ । ନିଶାକୁ ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ କରିବା—
4. To form a drug-habit.
(ଯଥା—ସେ ଅଫିମ ବାଙ୍ଗ ଅମଳ କଲା ଦିନୁଁ ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ବଳ ବାଡ଼ ବଡ଼ଲା ।)

ଅମଳକଣିଲା—ବେ. ବି. (ଅମଳକ+ଶିଳା)—
Amalakaśilā ଅଁଳା ମ. (ବେଗ)
Aañlā. 3. (See)

ଅମଳଖିଆ—ବେ. ବି (ଅ. ଅମଲ+ସଂ. ଖାଦ ଧାତୁ)—
Amalakhiā ନିଶା ଖାଇବା—
ନେଶାଖାଓୟା Taking of intoxicating drugs.
ବେ. ବିଶ—ଯେ ନିଶା ଖାଏ; ନିଶାଖୋର—
Addicted to intoxicating drugs.
ନେଶାଖୋର

ନିଶ୍ଚୟ ବଦ ବ ଗାଳ୍ପ ଗାଡ଼ା ବ ଅମଳଖିଆ ବଦ୍ଧ ଗାଡ଼ା ।
ବଦ୍ଧପୂର୍ବ—ସଙ୍ଗୀତ ।

ଅମଳିଣ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ (ସଂ. ଅମ୍ଳାନ; ଅମଳିନ)—
Amalaṇa ୧ । ଅମ୍ଳାନ—1. Stainless.
୨ । ଅମଳିନ—2. Clean; untarnished.
୩ । ସର୍ବଦା ଶୁଦ୍ଧ—3. Ever pure.
୪ । ଯେ ମଳିଲେ ନାହିଁ—4. Never-fading.
୫ । ନିଷ୍ପାପ—5. Sinless.

ଅମଳିଣବସ୍ତ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ଅମ୍ଳାନବସ୍ତ୍ର)—ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର; ପାଟଲୁଗା; ମଠା,
Amalaṇabastra ମଲୁଆ ପ୍ରଭୃତି ଲୁଗା—Silk-cloth.

ଅମଳଦାମଳ—ବେ. ବି (ସଦ୍ଭବ; ୨ୟ ଶବ୍ଦ ନିରର୍ଥକ)—
Amaladāmala ଧାନ ଆଦି ଅମଳ କରିବାର ବିବିଧ
ଅମଳଦାମଳ ପ୍ରକ୍ରିୟା—
Various processes of garnering grain.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ଦ୍ୱାରାରେ ବ୍ୟତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁପ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁପ' ଦେଖିବେ; 'ଚଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଚନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅମଲଦାରୀ—ବୈଦେ (ଅ) ବ—
Amaladārī ୧ । ରାଜତ୍ୱକାଳ—1. Reign.
ଆମଲଦାରୀ ୨ । ଜୀବନକାଳ—2. Life-time.
ଅମଲଦାରୀ ୩ । ସମୟ—3. Time.
୪ । ଅଧିକାର ସମୟ—
4. Time of exercise of authority.

ଅମଲନ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ.—ଅମଲଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Amalana etc Amalaṇa etc (See)

ଅମଲନାମା—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ଅମଲ୍=ଅଧିକାର+ଫା. ନାମା=ପତ୍ର; ଲେଖ)—
Amalanāmā
ଆମଲନାମା ଆଦେଶପତ୍ର—
ଅମଲନାମା A written order.

ଅମଲପାଣି—ଦେ. ବ (ସହଜର)—
Amalapāṇi ନିଶାପାଣି—
ଆମଲପାନି Intoxicating drink; toddy;
ଅମଲପାନି brandy; liquor.

ଅମଲପିତ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ଅମ୍ଳପିତ୍ତ)—
Amalapita ଚର୍ମରୋଗବିଶେଷ; ଗରମି ରୋଗର
ଅମ୍ଳପିତ୍ତ; ଆମବାତ ମଧ୍ୟମାବସ୍ଥା—A kind of skin eruption; secondary syphilis.

ଅମଲପିତି—ଗ୍ରା. ବ.—ଅମଲପିତ (ଦେଖ)
Amalapiti Amalapita (See)

ଅମଲଲଗି—ଦେ. ବ—ନିଶାର ଅନ୍ତମଣ ବା ଉତ୍ତେଜକ—
Amalalāgi Intoxication; state of being intoxicated.
ତୁମ୍ଭରସ ପରି ବାମ, ଅମଳଲଗିଲି ଯାମ ଜଳଜନ୍ମକେ ସଜା ବହୁଛ ରେ ।
ବଦ୍ଧୁର୍ଣ୍ଣ—ରତ୍ନାକର ୩୩—୦ ଗୀତ ।

ଅମଲା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ(ଅମଲ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Amalā ୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—
ଆମଲା 1. Goddess Lakshmī
୨ । ବୁଢ଼ିଅଁଳା—
2. A medicinal plant.
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅମଲର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Amala.
ଗ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ—ଅମଲ—
Official staff; ministerial officers

ଅମଲ୍ଲ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ଅମଲ୍ଲ)—ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର କର୍ମଚାରୀ—
Amalā Amlah; one of the clerical or
ଆମଲା ministerial staff of a court; clerk.
ଅମଲା [ଦ୍ର—ଏହି ଫାରସି ଶବ୍ଦ ଇଂରେଜରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି ।]

ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ଅମୃତ)—ଯେ ମରେ ନାହିଁ; ଅମର—
ଅମରା Not dead or withered.

ଅମଲାଣ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବିଶ (ସଂ. ଅମଳନ; ଅମ୍ଳାନ)—
Amalāṇa etc. ଅମଲଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Amalaṇa etc. (See)
ଯେହୁ ପଦ୍ମ ଗୋଟି ଅମଳାଣ ସୁକବାରେ—
ଗାରଜାମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅମଲାତନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବ (ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର, ରାଜତନ୍ତ୍ର ଆଦି ଶବ୍ଦର ଅନୁକରଣରେ
Amalātantra ଏହା ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ।)—
ଆମଲାତନ୍ତ୍ର ଅମଲାମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ—
ଅମଲାତନ୍ତ୍ର Bureaucracy.

ଅମଲାନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବିଶ (ସଂ. ଅମ୍ଳାନ) —
Amalāṇa etc ଅମଲଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Amalaṇa etc. (See)
ବସ୍ତ୍ରୁଧେ ବସ୍ତ୍ରୁଧେ ବଧ ବମ୍ବରରେ
ଅମ୍ଳାନ ବଣ ଦ୍ରେ ଶଣ୍ଟ ପାଇରେ ।
ଭକ୍ତ—ଭକ୍ତମାଳିକା ୧୫ ।

ଅମଲାପାଉଣା—ଦେ. ବ—ଅମଲାଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ବକ୍ସିସ୍ ବା
Amalāpāuṇā ଉତ୍‌କୋଚ—Illegal gratification
ଆମଲା ପାଓନା or gift paid to the clerical staff of an office.

ଅମଲାଫଇଲ୍ଲ—ଦେ. ବ. (ସହଜର)—୧ । ନାନା ଶ୍ରେଣୀର କର୍ମଚାରୀଗଣ-
Amalāphailā 1. Clerks of different grades.
ଆମଲା ଫଓଲା ୨ । ଅମଲା ଇତ୍ୟାଦି—
ଅମଲାଫଯଲା 2. Ministerial officers etc

ଅମଲାଫମଲ୍ଲ—ଦେ. ବ (ସହଜର)—ଅମଲାଫଇଲ୍ଲ (ଦେଖ)—
Amalāphamalā Amalāphailā (See)

ଅମଲିଆ—ଦେ ବିଶ—୧ । ନିଶାବାଜ—
Amaliā 1. Given to the use of intoxicating
ଆମଲେର drugs
ଅମଲକା ୨ । (ଅମୁକ) ଅମଲର ବା କାଳର—
2. Of or pertaining to the time (of so and so.)
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଯଥା—ମରଦିଆ ଅମଲିଆ ।]

ଅମଲିକମଲି—ଦେ. ବ (ସହଜର)—୧ । ଘରର ଯାବତୀୟ ଚଳନ୍ତି
Amalikamali ସମ୍ପତ୍ତି—
ତଳପିତଳପା 1. The movable property.
ଅମଲିକମଲି ୨ । ଅବାବସ୍ତୁ—2. All and sundry.

ଅମଲିକା—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଶ—ଅମଲର; ସମୟର—
Amalikā Of or pertaining to the time (of so and so.)
ବର୍ଷ ବରଷା ଉପରେ ବାରେର ବାସ ଅଛିବା ବେଳ ଛଡ଼ା ବର ଦେଉଛି ।
ଫକିର-ମୋହନ ଗ୍ରନ୍ଥ-୩୩ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚକାକ୍ଷର	ଓ	ଔ	ଏ,ଓ	ଔ	ଅଂ	ଅଃ	ଅ
୨	୩	୩	୩	୩	୩	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		୩	୩	୩	୩	୩	୩	୩

ଅମଲୀ—ବୈଦେ (ଅ) ବିଣ—ନିଶାବାନ୍; ନିଶାଖୋର—
Amalī Given to the use of intoxicating drugs.
ଆମଲୀ ଦେଇ ଉଷ୍ଣ ଜେଡ଼ ବ୍ ଠନ୍ଦ ଚ୍ୟାରେ
अमली ଠନ୍ଦୀ ଟେଇ ଉଥା— ଚଣ୍ଡାନ୍ତି ଟ୍ରେମ ଠନ୍ଦ ।
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଅମଳ; ସମୟ—Time.

ଅମଲେଗାନ୍—ବୈଦେ. (ଆ. ଅମଲ୍ଲ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ ରୂପ; Amalegān ମୂଳ. ସଂ. ଗଣ=ସମୂହ) ବି—ଅମଲ୍ଲଗଣ; ଆମଲାଗଣ ଅମଲ୍ଲମାନେ—Officers; clerks; the body of ministerial officers.
आमलेगान

ଅମା—ସଂ. ଅ.ବୈଦିକ (ଅ+ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+ଭାବ ବିଚାର) Amā
୧ । ସହିତ—1. With.
୨ । ନିକଟ—2. Near.
୩ । ଏକତ୍ର—3. Together.
୪ । ଘରେ—4. At home.
[ଦ୍ର—ଏହିସବୁ ଅର୍ଥରେ ଭାଷାରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ।]
ସଂ. ବି—୧ । ଅମାବାସ୍ୟା—
1. The day of the new-moon.
ଅମା ଅନ୍ଧକାରେ ପୂରିଲ ଚେ ସୁଖ ଚାରୁଣ ଶୋକ ଜର୍ଜରେ—
ମଧୁସୂଦନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦାସ ।
୨ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳର ସବୁ ଭାଗରେ ବିରାଜିତ ସାଧାରଣ କଳା—
2. A common part of the moon's disc.
[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳରେ ଷୋଳଟି କଳା ଅଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ 'ଅମା କଳାଟି 'ମହାକଳା' ନାମରେ ଅଭିହିତ । ମାଳାର ସୂତ୍ରପରି ଏହି କଳାଟି ଅନ୍ୟ ସକଳ କଳାରେ ବିଦ୍ଧ । ତାହା ନିତ୍ୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାର କ୍ଷୟ ବୃଦ୍ଧି ନାହିଁ । ଏହି କଳାକୁ ଅପର ସମସ୍ତ କଳା ଆଶ୍ରୟ କରିଥାଏ । ଅମାବାସ୍ୟାଦିନ କେବଳ ଏହି 'ଅମା' କଳାଟି ଚନ୍ଦ୍ରକଠାରେ ଥାଏ ।]
ସଂ. ବି.—ଯାହା ପ୍ରାମାଣିକ ବା ନଜୀର ନୁହେ—
Not an authority; not a standard of action. (M W.)

ଅମାଇ—ପ୍ରା. ବି.—ଅମାଇସା (ଦେଖ)
Amāi Amāisā (See)

ଅମାଇନ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅମାନ୍ୟ)—୧ । ଅମାନ୍ୟ (ଦେଖ)
Amāina 1. Amānya (See)
ଅମାନ୍ୟ ୨ । ଗୁରୁଜନ ଓ ମାନନୀୟ ପୁରୁଷଙ୍କ ଆଗରେ (ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର)
अमानय ଗର୍ବିତ ବା ସଭ୍ୟମାନ୍ୟ ବ୍ୟବହାର—2 Immodest or shameless conduct of a woman before superiors.

ଅମାଇସା—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅମାବସ୍ୟା)—ଅମାସ୍ୟା—
Amāisā The day of the new-moon.
अमावस्या
अमावस

ଅମାଇସିଆ—ପ୍ରା. ବି.—ଅମାଇସା (ଦେଖ)
Amāisiā Amāisā (See)

ଅମାଂସ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚତତ୍; ଅ+ମାଂସ)—ମାଂସ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—
Amāmsa Anything but flesh.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି) ୧ । —ମାଂସଶୂନ୍ୟ—1. Fleshless.
୨ । ଅମାଂସଳ; ଅତି କ୍ଷୀଣ—2. Feeble; thin (M.W)

ଅମାଂସଭକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ+ମାଂସ+ଭକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Amāmsabhaksha ଯେ ମାଂସାଶୀ ନୁହେ—Not eating flesh; not carnivorous.
(ଅମାଂସଭକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅମାତୃକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ମାତୃ+କ)—ଯାହାର ମା ନାହିଁ—Motherless.
Amātṛuka
(ଅମାତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅମାତ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅମା=ନିକଟ+ଦେବା ଅର୍ଥରେ. ତ୍ୟ ଭାବ
Amātya ଅମା=ସହିତ+ଅତ୍ ଧାତୁ=ସର୍ବଦା ଗମନ କରିବା +ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ; ସ—ଯେ ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବଣ୍ଡ ଓ ଗଡ ବିଷୟକ ମନ୍ତ୍ରଣା ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଗମନ କରନ୍ତି ।)—
୧ । ମନ୍ତ୍ରୀ—1. Minister.
୨ । ସହଚର—2. Companion.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୈଦିକ) (ଅମା=ଘରେ+ତ୍ୟ)—
ଏକ ଘର ବା ପରିବାରରେ ରହୁଥିବା—
Inmate of the same house; belonging to the same family.

ଅମାଦାନି—ପ୍ରା. ବି. (ଅ. ଅମଦାନୀ)—ଅମଦାନୀ (ଦେଖ)
Amādāni Āmadānī (See)
ଦେ. ବିଣ.—ସମଧିକ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—Too much.

ଅମାନତ୍—ବୈଦେ. (ଅ) ବି—୧ । ବିଶ୍ୱାସ ପାଇଁ ଗଚ୍ଛିତ ଧନ ବା
Amānat ବସ୍ତୁ—1. Article or money deposited for a time.
अमानत ୨ । ଗଚ୍ଛିତକରଣ; ଉପାଜ୍ଞ୍ଚ କରିବା; ନ୍ୟାସ—
2 Depositing; entrusting.
୩ । କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଗଚ୍ଛିତ ଧନ—3. Money temporarily deposited on trust.
୪ । ହିସାବନିକାଶ ପୂର୍ବରୁ ହିସାବ ବାବଦରେ ଜମା ଦିଆ ଯିବା ଧନ—4. Money paid towards an account before it is finally settled.
ବୈଦେ. ବିଣ.—ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଗଚ୍ଛିତ—Deposited; kept in trust.
ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅମାନ୍ୟ)—୧ । ଅମାନ୍ୟ; ଆଦେଶର ଅବଜ୍ଞା—
1. Disobedience of order.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅତର ଦୃଷ୍ଟାରେ ଦୃଷ୍ଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେଇ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବ୍ୟ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଅବାଧ୍ୟତା—2. Insubordination.

୩ । ଅପରାଧର ଅସ୍ୱୀକାର—3. Denial of guilts.

ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ.—୧ । ଆଦେଶ ଅମାନ୍ୟକାରୀ—
1. Disobedient.

୨ । ଅବାଧ—2. Insubordinate.

୩ । ଅପରାଧ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଥିବା—
3. Denying guilt; not confessing.

୪ । (ସଂ. ଅମାନିତ)—ଅପମାନିତ (ଆଦେଶ)—
4. Disobeyed or disregarded (order)

୫ । ଯେ ମାନନ୍ ମଣିଷ ନୁହେ; ଯେଉଁ ଲୋକ ଅପରାର ମାନନୀୟ ବା ଗୁରୁଜନସ୍ଥାନୀୟ ନୁହେ—
5. a person) Not standing in the relationship of an elder to a person.

ଅମାନତ୍‌କାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଅମାନତ୍+ସ. କାରୀ)—ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖେ ଧନ ନ୍ୟାସ ବା ଗଚ୍ଛିତ କରେ—
Amānatkārī A depositor.
আমানতকারী
अमानतकरनेवाला

ଅମାନତ୍‌ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ —ଯେଉଁ ଘରେ ବା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ଧନ ଅମାନତ ରଖାଯାଏ—
Amānatkhānā A depository.
আমানতখানা
अमानतखाना

ଅମାନତ୍‌ଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଯେଉଁ ଲୋକ ତପାଚଟ୍ ଧନ ତମାରେ ରଖେ—A person with whom a deposit is made.
Amānatdāra
আমানতদার
अमानतदार

ଅମାନତ୍‌ନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଅମାନତନାମାହ୍)—
Amānatnāmā ୧ । ଧନ ତପାଚଟ୍ କରିବାର ନିଦର୍ଶନରୂପେ ତପାଚଟ୍ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅମାନତ୍‌ଦାର୍ ଯେଉଁ ଦଲିଲ୍ ଲେଖି ଦିଏ—
আমানতনামা
अमानतनामा
1. A document proving a deposit.

୨ । ଯେଉଁ ଦଲିଲରେ ଅମାନତ୍‌କାରୀ ନ୍ୟାସର ସର୍ତ୍ତମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଥାଏ; ଟ୍ରଷ୍ଟ୍ ଡୀଡ୍—
2. A deed of trust.

ଅମାନତି—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ)—
Amānati ୧ । ବନ୍ଧକାଳ ପାଇଁ ଗଚ୍ଛିତ ବା ନ୍ୟସ୍ତ (ଧନ)—
অমানতী
अमानती
1. Money deposited or placed in trust.

୨ । ଅମାନତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to a deposit or trust.

ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସ. ଅମାନତ)—ଅମାନତ୍ (ଦେଖ)
Amānat (See)

ଯେବେ ବଚନ ଦୋଷର ଅମ୍ବନ୍ଦେବ—ଶାରଦାନନ୍ଦାବରଣ. ୨୩ ।

ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସ. ଅମାନ୍ୟ)—ଅମାନତ୍ (ଦେଖ)
Amānat (See)

ଅମାନତିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଅମାନ୍ୟ)—ଅମାନତ୍ (ଦେଖ)
Amānatiā Amānat (See)

ସ୍ଥାନେ. (ଜସ୍ୱପୁର) ବି—ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା ନିକରଙ୍ଗପୁର ଅଞ୍ଚଳର ଓଡ଼ିଆ କୃଷକ ଜାତିବିଶେଷ—Name of a class of Ordiā cultivators in the district of Vizag.

ଅମାନନ—ସ. ବି. (ଅ+ମାନନ)—ଅମାନନା (ଦେଖ)
Amānana Amānanā (See)

ଅମାନନା—ସ. ବି. (ଅ+ମାନନା)—୧ । ଅବମାନନା—
Amānanā 1. Disrespect; lack of esteem.

ଅମାନନା ଦରେ ମୋହ୍ନ ଅସନ୍ତୋଷ—ବ୍ରହ୍ମଦିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ ।

୨ । ଅପମାନ—2. Insult.

ହେଲେହେଁ ଦାସକୁ ନ ଦେଇ, ଅନେକ ଅମାନନା କରି ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ. ୧୩ ।

୩ । ଆଦେଶକୁ ନ ମାନିବା—
3. Disregard or disobedience of order.

ଅମାନବ—ସ. ବିଶ. (ଅ+ମାନବ)—୧ । ଅଲୌକିକ; ଅତିମାନୁଷ—
Amānaba 1. Superhuman.

୨ । ଯେ ମନୁଙ୍କ ବଂଶଧର ନୁହେ—
2. Not a descendant of Manu.

ଅମାନସ୍ୟ—ସ. ବି. (ଅମନସ୍ୟର ବିକଳ୍ପ ରୂପ)—ଅମନସ୍ୟ (ଦେଖ)
Amānasya Amanasya (See)

ଅମାନିଆଁ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ଅମାନ୍ୟ)—
Amāniāñ ୧ । ଯେ କୌଣସି କଥାକୁ ମାନେ ନାହିଁ ବା ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ କରେ ନାହିଁ—1. Not caring for anything.
অমানী

୨ । ଯେ ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ମାନ୍ୟ କରେ ନାହିଁ—
2. Not showing proper respect to one's elders.

୩ । ଯାହାର ମାନସମ୍ଭ୍ରମର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ—
3. Having no sense of honour.

୪ । ବେଇଜ୍ଜତ; ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ—4. Disrespectful.

୫ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—5. Immodest.

୬ । ଅବାଧ—6. Insubordinate.

୭ । ଯେ ଆଜ୍ଞାକୁ ଖାତିର କରେ ନାହିଁ —
7. Disregarding an order.

୮ । ଯେ ଆଜ୍ଞା ପାଳେ ନାହିଁ—8. Disobedient.

ତବ ଅମାନିଆଁ ଅହ—ରଣ. ଦୋଷଚ୍ଛେଦ୍‌ଗୁଣ୍ଡିବସ ।

୯ । ନିଜର ଦୋଷ ବା ଅପରାଧକୁ ମାନୁ ନ ଥିବା; ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରୁ ନ ଥିବା—9. Not admitting one's guilt; not confessing.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ହ	ଲ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

୧୦ । (ସ୍ତ୍ରୀ)—ବାଣ୍ଡେଇ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅବରୋଧ ପ୍ରଥାକୁ ନ ମାନି ବାହାରେ ବୁଲେ—

10. Not observing the rules of purdah.

୧୧ । (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) ମନମୁଖିଆ; ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ—

11. Wayward, self-willed.

ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅମାନନା)—୧ । ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଅଗୌରବ; ଅସମ୍ମାନ—1. Want of respect or honour; dishonour.

୨ । ଆଜ୍ଞାର ଲଙ୍ଘନ ବା ଅପାଳନ—

2. Disobedience of order.

ଅମାନିତା—ସଂ. ବ. (ସଂ. ଅମାନିନ୍ + ଭାବ. ତା)—୧ । ଗର୍ବଶୂନ୍ୟତା—

Amānitā 1. Freedom from pride or arrogance.

୨ । ନମ୍ରତା; ବିନୟ—2. Modesty; humility.

ଅମାନିନୀ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅମାନିନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—

Amānini ୧ । ଅମାନୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

1. Feminine of Amāni.

୨ । ଅଭିମାନରହିତା—

2. Freed from sullen displeasure.

ତବ ବଃ ବେନ ମେଲେ ଅମାନିନ ଓଦଣ୍ଡ ଚନ୍ଦ୍ରାଳିକା—

ବିଶ୍ୱମ୍ଭର. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଗର୍ବଶୂନ୍ୟା— . Free from pride (woman)

ଅମାନିଶା—ସଂ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମା + ନିଶା)—

Amānisā ୧ । ଅମାବାସ୍ୟାର ଅନ୍ଧକାରମୟ ରାତ୍ରି—

1. The darknight of the new moon.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘୋର ଅନ୍ଧକାର—

2. Utter darkness.

ଅମାନୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ + ମାନିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—

Amāni ୧ । ଗର୍ବଶୂନ୍ୟ; ନିରହଂକାର—

(ଅମାନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Free from pride or arrogance.

ଅମାନିତା } ବ.
ଅମାନିନ୍ } ବ.

୨ । ନମ୍ର; ବିନୀତ—

2. Humble; modest.

୩ । ସ୍ୱସତ୍ତାର ଅନଭିଳାଷୀ; ଯେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ସମ୍ମାନ ପାଇବାକୁ ଲାଳାୟିତ ନୁହେ—

3. Not hankering after respect; not wishing to be honoured by others.

ସ୍ୱଭକ୍ତ ଅମାନ ମାନଦ; ବଦ ମଇଁ ସ୍ୱବିନୋଦ ।

ଭକ୍ତମାଳ. ଭକ୍ତିତ. ୧୧୯ ।

ଅମାନୁଷ—ସଂ. ବିଶ. (ନଞ୍ ତତ୍; ଅ + ମାନୁଷ)—

Amānusha ୧ । ଅତିମାନୁଷ; ଯାହା ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ଶକ୍ତିର ଅତୀତ—1. Superhuman.

(ଅମାନୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

(ଅମାନୁଷତା—ବ) ୨ । ଅଲୌକିକ; ଅସାଧାରଣ—

2. Uncommon; extraordinary.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ; ନିଷ୍ଠୁର—3. Cruel; inhuman.

୪ । ଅମନୁଷ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ; ତାମସିକ—4. Unmanly.

୫ । ଯେ ବା ଯାହା ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ନୁହେ; ପାଶବିକ; ପୈଶାଚିକ—5. Beastly; demoniac; brutal.

୬ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ—6. Divine; heavenly.

୭ । ଯାହା ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନୁହେ—7. Not human.

(ଅମାନୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୮ । (ବସ୍ତୁବୀହି) ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ ବାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ—8. Not inhabited by man (M. W.)

(ଅମାନୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେ—

1. Not a man.

୨ । ମନୁଷ୍ୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜୀବ—

2. A being other than man.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଭୂତପ୍ରେତମାନେ ଅମାନୁଷ ଅର୍ଥାତ୍ ମନୁଷ୍ୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ପିଡ଼ା ଦିଅନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ସ୍ୱରାଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଗ୍ରାମଗଙ୍କର. ମନୁ ୯—୨୮ ।]

୩ । ଅମାନୁଷ୍ୟ; ରାକ୍ଷସ—3. Demon.

ଅମାନୁଷର ଦାର୍ଢ଼ ଓ ବଳ ବୃଂହାଦର । ସାରଦାମଙ୍ଗଳ. ୦୪ ।

ଅମାନୁଷଲୋକ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅମାନୁଷ + ଲୋକ)—ସ୍ୱର୍ଗ—

Amānushaloka Heaven; the celestial world (M. W.)

ଅମାନୁଷିକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ମାନୁଷିକ)—ଅମାନୁଷ (ଦେଖ)

Amānushika Amānusha (See)

ଅମାନୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବ. (ଅ + ମାନୁଷ୍ୟ)—ଅମାନୁଷ (ଦେଖ)

Amānushya Amānusha (See)

ଅମାନ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ମାନ + ଯ)—

Amānya ୧ । ଅମାନନୀୟ; ଯେ ପୂଜ୍ୟ ନୁହେ—

ଅମାନ୍ୟ 1. Not fit to be honoured or
ଅସମ୍ମାନ respected.

(ଅମାନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ନଞ୍ ତତ୍; ଅ + ମାନ୍ୟ) ଯାହା (ଯେଉଁ ଆଦେଶ ବା ନିୟମାଦି) ମାନିବା ଉଚିତ ନୁହେ; ଅପାଳନୀୟ—

2. (rule or order) Which ought not to be obeyed.

ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅମାନିତ)—ଅସ୍ୱୀକାରକାରୀ; ଯେ ନିଜର ଦୋଷକୁ ମାନେ ନାହିଁ; ଅମାନିତ—

Not confessing one's guilt.

ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅମାନନ)—

୧ । ଅସମ୍ମାନ; ସମ୍ମାନର ଅଭାବ—1. Want of respect; disrespect; dishonour.

୨ । ଅପମାନ—2. Insult.

୩ । ଅନାଦର; ଅବଜ୍ଞା—3. Disregard; slight.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଡା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଆଜ୍ଞାର ଅବଜ୍ଞା—4. Disregard of an order.

୫ । ଆଦେଶ ଲଂଘନ—
5. Disobedience to an order.

ଅମାନ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅ + ମାନ୍ୟ)—
Amānya karibā — ଅଜ୍ଞା ନ ମାନିବା; ଖାତିର ନ କରିବା—
ଅମାନ୍ୟକରା 1. To disregard.
ନମାନା ୨ । (ଆଦେଶ) ଲଂଘନ କରିବା—2. To disobey.
୩ । ଅନାଦର କରିବା; ଅନାସ୍ଥା କରିବା—
3. To slight.
୪ । ଭକ୍ତି ନ କରିବା; ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ନ ଦେଖାଇବା—
4. Not to show proper devotion.
ପିତାକୁ ଅମାନ୍ୟ କରି ଓଟକୁ ମହିଷା । ଭାରତଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ. ବସ୍ତ୍ର ।
୫ । ଅପମାନ ଦେବା—5. To insult.

ଅମାପ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ମା ଧାତୁ; ସଂ. ଅମାପ୍)—
Amāpa ୧ । ଅପରିମେୟ; ଅପରିମିତ—
ଅମାପ 1. Immeasurable; unfathomable.
ଅମେଢ଼ୀ; ବେହଦ୍ ୨ । ଅସଂଖ୍ୟ—2. Countless.
ଅମାପ ସୈନ୍ୟ ପଡ଼ିଲେ ବଳାକେ ଯୁଝେ
ଅଠରଷରଣୀ ଅଶ୍ୱାରଣ ଚଳ ମଧ୍ୟେ । ଭାରତଚନ୍ଦ୍ର-ବିରଚିତ, ଇତ୍ୟାଦି ।
୩ । ବିସ୍ତୃତ; ଅତିବେଳି—3. Immence; vast.
ଜଳ ସଂଗେ ଲଭ ଅମାପ । ଦଧିକାଳ, ଦରବାର ।
୪ । ଅକଥନୀୟ; ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—4. Indescribable.
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେବତାଏ ଜାଣି ସୁରାସୁର
ଦେଖିଲେ ଚମତ୍କାରଃ ହେ'ଲେ ଅମାପ । କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅମାବଇ—ପ୍ରା. ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅମାବସ୍ୟା)—
Amābai ଅମାବସ୍ୟା; କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷର ଅନ୍ତିମ ତିଥି—
ଅମାବୋସ୍ୟି The day of the new-moon.
ଅମାବସ ଚିତ୍ରେ ଚେ ଚ୍ଚ ଅମାବସ ବାର୍ଦ୍ଧ ଖିବେ । ଭାରତ- ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅମାବସ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅମା = ସହିତ + ବସ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ—
Amābasī ଯେଉଁ ତିଥିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ସମସୂତ୍ର ଭାବରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି)—
ଅମାବସ୍ୟା; କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷର ଶେଷ ତିଥି—
The new-moon day.

[ଦ୍ର—କେହି କେହି କହନ୍ତି—ଚନ୍ଦ୍ରର ଦ୍ୱାଦଶକଳାତ୍ମକ କିରଣ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ଅମାନାମ୍ନୀ କଳା ସଙ୍ଗେ ବାସ କରେ ବୋଲି ଏହାର ନାମ ଅମାବାସ୍ୟା ଅଥବା ଅମା = ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ, (ଅମାନାମରକେରଣି ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଃ) ଚନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁ ତିଥିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ସଙ୍ଗେ ବାସ କରେ ତମ୍ବା ଅମା କଳା ସଙ୍ଗେ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏକତ୍ର ବାସ କରନ୍ତି ତାହା ଅମାବାସ୍ୟା । ବ୍ରହ୍ମ-ପୁରାଣରେ କଥିତ ଅଛି ଯେ, ପିତୃଗଣ ଯେଉଁ ସମୟରେ ପନ୍ଦରଶ କଳାତ୍ମକ ଚନ୍ଦ୍ରର ସୁଧା ପାନ କରନ୍ତି ତାହା ଅମାବସ୍ୟା । ସ୍ମୃତିରେ ଉକ୍ତ ଅଛି ଯେ, ଏହି ତିଥିରେ ଚନ୍ଦ୍ରର ପନ୍ଦରଶ କଳାର କ୍ଷୟ ହୁଏ; କେବଳ 'ଅମା' କଳା ରହେ ।

ବର୍ଷକର ୧୨ ମାସର ଅଧିକାଂଶ ଅମାବାସ୍ୟା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହୁଏ । ଯଥା— ମାର୍ଗଶିର – ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟା । ପୁଷ— ବଉଳ (ସଂ. ବଉଳ) ଅମାବାସ୍ୟା । ମାଘ— ଭରବେଣୀ (ସଂ. ତ୍ରିବେଣୀ) ଅମାବାସ୍ୟା । ଫାଲ୍ଗୁନ—ଜାଗର (ସଂ. ଜାଗରଣ) ଅମାବାସ୍ୟା । ଚୈତ୍ର—ନମବୋଳ ଅମାବାସ୍ୟା । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବାସ୍ୟା । ଆଷାଢ଼—ବଳଯାତ୍ରା ଅମାବାସ୍ୟା । ଶ୍ରାବଣ—ଚତଉ ବା ଚତାଲଗି (ସଂ. ଚତୁର୍ଗ) ଅମାବାସ୍ୟା । ଭାଦ୍ର—ସାତପୁର (ସଂ. ସପ୍ତପୁରୀ) ଅମାବାସ୍ୟା । ଆଶ୍ୱିନ—ଫୁଲୁର (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲୋର) ବା ମହାଳୟା ଅମାବାସ୍ୟା । କାର୍ତ୍ତିକ—ପଯା (ସଂ. ପ୍ରଦୀପ)ବା ଦେବାଳି ଅମାବାସ୍ୟା ।]

ଅମାବସ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅମା + ବସ ଧାତୁ + ଯ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—
Amābasyā ଅମାବସୀ (ଦେଖ)
Amābasī See.

ଅମାବାସୀ—ସଂ. ବି. (ଅମା + ବସ ଧାତୁ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—
Amābāsī ଅମାବସୀ (ଦେଖ)—Amābasī (See)

ଅମାବାସ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅମା + ବସ ଧାତୁ + ଯ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—
Amābāsyā ଅମାବସୀ (ଦେଖ)—Amābasī (See)

ଅମାବୈ—ପ୍ରା. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ସ୍ତ୍ରୀଜାତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Amābai ଅମାବାସ୍ୟା—New-moon

ଅମାମସୀ—ସଂ. ବି. (ଅମ = ସହିତ + ମସ ଧାତୁ = ପରିଣାମ କରିବା ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—
Amāmasī ଅମାବସୀ (ଦେଖ)
Amābasī (See)

ଅମାମାସୀ—ସଂ. ବି. (ଅମା = ସହିତ + ମସ ଧାତୁ = ପରିମାଣ କରିବା + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—
Amāmāsī ଅମାବସୀ (ଦେଖ)—Amābasi (See)

ଅମାୟ— ସଂ. ବିଶ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ମାୟା)—
Amāya ଅକପଟ; ସରଳ—Frank.
(ଅମାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅମାୟା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅମାୟ)—
Amāyā ଅମାୟ; ଅକପଟ; ସରଳ—Frank.
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅମାୟର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Amāya.

ଅମାୟିକ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ମାୟିକ)—
Amāyika ୧ । ଅକପଟ; ସରଳ—1. Frank.
(ଅମାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସରଳତାମୟ—
2. Full of frankness.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଗ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଲ୍ୱ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଲ୍ଲ	●	ନ୍ଦ

ଅମାୟିକତା—ସଂ. ବି. (ଅମାୟିକ=ନିଷ୍କପଟ + ତ୍ୱବ. ତା)—
Amāyikatā ନିଷ୍କପଟତା—Frankness; candour.

ଅମାର—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ଅଂବାର; ସଂ. ମସ୍ତର)—
Amāra ଶସ୍ୟାଗାର; ଧାନଗୋଟି; ଭଣ୍ଡାର—
ହମାର; ଆମାର Granary; store-house for paddy
अमार; अवार or grain.

ଅମାରଗ—ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅମାର୍ଗ)—ଅମାର୍ଗ (ଦେଖ)
Amāraga Amārga (See)
ପ୍ରା. ବିଣ—ଅସୁସ୍ଥ (ବେଦ)—Sick
(ଯଥା—ଜାଲ ବସ୍ତ୍ରର ଗୁଣରେ ଖାଇବାରୁ ଅଜ ସବାଳ ମୋ ବେଦ ଅମାରଗ ହୋଇଛି ।)

ଅମାରଗତ—ବେ. ବିଣ—୧ । ଭଣ୍ଡାରସ୍ଥିତ—1. Brought to the
Amāragata store-room; stored.
आमारगत ୨ । ଅମାରସ୍ଥିତ—
अमारसामिल 2 Stored in granary.

ଅମାରଶତ୍ରୁ—ବେ. ବି. (ଅମାର=ଅମର+ଶତ୍ରୁ)—
Amārasatru ୧ । ଯାହାକୁ ମାରିବାକୁ କେହି ଶତ୍ରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହିଁ—1. A person whose killer has not yet been born
୨ । ଯେଉଁ ଶତ୍ରୁକୁ ମାରି ହୋଇନାହିଁ; ଯେଉଁ ଶତ୍ରୁକୁ ମାରିବାର ନୁହେ—2. An enemy who is not fit to be killed.
୩ । ଘୋଷ୍ୟ ଶତ୍ରୁ; ଶତ୍ରୁଭାବରଣକାରୀ ଘୋଷ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A dependant who turns out to be an enemy.

ଅମାରି—ବୈଦେ. (ଅ) ବି—ହାତୀ ଉପରେ ମନୁଷ୍ୟ ବସିବା ପାଇଁ
Amāri କଷା ହେବା ଆବରଣଯୁକ୍ତ ଆସନ—
आमारी A covered saddle for an elephant.
अमारि
[ଦ୍ର—ଉପରେ ଆବରଣ ବା ଛତ ନ ଥିବା ଆସନକୁ ହାଉଦା ବୋଲାଯାଏ ।]
ପାରଥିବ ଜନେ ହେଲେ ନରବର ଅସେହ ଦନ୍ତୀ
ବୁଝାଇବ ସଙ୍ଗେ ଅମାରରେ ଦେଇ ଜନେ ଚୁଅନ୍ତ ।
ରଥାନାଥ—ଉଷା ।

ଅମାରି କସିବା—ବେ. କ୍ରି—ହାତୀ ଉପରେ ମନୁଷ୍ୟ ବସିବା ପାଇଁ
Amāri kasibā ଆବରଣଯୁକ୍ତ ହାଉଦାକୁ ବାନ୍ଧିବା—
आमारी बाँधा To put a covered saddle on an
झामारी कसना elephant.

ଅମାଲୁ—ବେ. ବି.—ଅପମାଲୁ; ମାଲପୁଆ; ଘୃତପକ୍ୱ ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—
Amālu A kind of sweet cake boiled in
मालपुआ; गुड़पिठा ghee.
मालपुवा

[ଦ୍ର—ଅଣ୍ଟା ଓ ଗୁଡ଼କୁ ଏକତ୍ର ଗୋଳି ପାଣିଆ ତଳ ଛକ୍ତ ପାଣିଆ ପିଠାକୁ(ଲଡ଼ୁ)କୁ ତଳ ବା ଚଟଚାଟଳ ଥିବା ତେଲରେ ଫୁଟୁଥିବା ଘିଅରେ ଛାଡ଼ିଲେ ଏ ପିଠା ହୁଏ । ଅମାଲୁ ପାଇଁ ଅଣ୍ଟା ସଙ୍ଗେ ଟାଟକା ଓଳନର ଗୁଡ଼ ମିଶାଯାଇ ଗୋଳା ଯାଇଥିବା ପିଠାକୁ ନେଇ ବା ଲଡ଼ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଅମାସିଆ—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ଅମାବସ୍ୟା)—ଅମାବସ୍ୟା (ଦେଖ)
Amāsiā Amābasi (See)

ଅମାସ୍ୟା—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ଅମାବସ୍ୟା)—ଅମାବସ୍ୟା (ଦେଖ)—
Amāsyā Amābasi (See)
ଦେଖୁ ଅମାସ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରିକା, ସେ ତତ ଦେହ ବରେ ଶୀତ ।
ଗ୍ରାମୀ—ବର୍ଣ୍ଣ ମାଚାର୍ଯ୍ୟ ।

ଅମି—ପ୍ରାଦେ. (ରକ୍ତିଲ୍ଲିଷା). ସର୍ବନାମ—ଅମ୍ମେମାନେ—We,
Ami

ଅମିଅ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅମୃତମୟ)—ଅମିୟ; ଅମୃତମୟ—Sweet.
Amia ଏବି ତା ଅମିଅ ବଚନ । ଅଚେତାବନ୍ତ—ଗ୍ରେମଲତି ଚୁମ୍ବନ ।
ପ୍ରା. ବି—ଅମୃତ—Nectar.

ଅମିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ମିତ)—୧ । ଅପରିମିତ—
Amita 1 Unmeasured; intemperate.
୨ । ଅସୀମ—2. Boundless.
୩ । (ଅମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ରୁଗ୍ନ—3. Sick.
୪ । ଗତ—4. Gone.

ଅମିତତେଜାଃ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମିତ+ତେଜସ୍;
Amitatejāh ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଅତିଶୟ ବଳଶାଳୀ—
1. Very powerful.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୀପ୍ତିଶୀଳ—
2. Very luminous or brilliant.

ଅମିତବିକ୍ରମ—ସଂ ବି. (କର୍ମଧା; ଅମିତ+ବିକ୍ରମ)—
Amitabikrama ୧ । ଅସୀମ ବଳ ବା ପରାକ୍ରମ—
(ଅମିତବିକ୍ରମା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Boundless strength.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମାନ୍ତର—
2. A name of Bishnu.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ପରାକ୍ରମ ଅସୀମ ଅଟେ—
Of boundless strength.

ଅମିତବିକ୍ରମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅମିତବିକ୍ରମ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ; ଇନ୍.
Amitabikramī ୧ମା. ୧ବ.)—ଅସୀମ ବଳଶାଳୀ—
Of unbounded strength.

ଅମିତବ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅମିତ=ଅସୀମ+ବ୍ୟୟ=ଖର୍ଚ୍ଚ)—
Amitabyaya ବୃଥା ଖରଚ; ଅପବ୍ୟୟ; ସାଧାରଣ—
Extravagance; prodigality.

ଅମିତବ୍ୟୟିତା—ସଂ. ବି. (ଅମିତବ୍ୟୟିନ୍+ତ୍ୱବ. ତା)—
Amitabyayitā ଅପବ୍ୟୟ କରିବାର ଅଭ୍ୟାସ—
Habit of spending too much; prodigality.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାବି କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା :— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ' ଦେଖିବେ।

ଅମିତବ୍ୟୟୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅମିତବ୍ୟୟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Amitabyayi ସାଧାରଣରୀ; ଅପବ୍ୟୟୀ—Extravagant;
(ଅମିତବ୍ୟୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) spend-thrift; prodigal.
(ଅମିତବ୍ୟୟିତା—ବ)

ଅମିତୌଜାଃ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମିତ=ଅସୀମ+
Amitaujāh ଓଜସ୍=ବଳ; ୧ମା. ୧ବ.)—
ଯାହାର ଅସୀମ ବଳ ଅଛି—Of immense strength.

ଅମିତ୍ର—ସଂ. ବିଶ. (ଅ=ନୁହେ+ମିତ୍ର=ବନ୍ଧୁ)—୧। ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—
Amitra 1. Inimical.
(ଅମିତ୍ରତା—ବ) ୨। ମିତ୍ରହୀନ—2. Friendless.
ଦେ. ବ—ଶତ୍ରୁ—Enemy.

ଅଗ୍ରେ ବଳବେ ଶତ୍ରୁଅଛ ସେ ଅମିତ୍ର। ବୃଷଦିତ୍ୟ. ମହାଭାରତ।

ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର—ସଂ. ବ. (ଅ+ମିତ୍ରାକ୍ଷର)—ପଦ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିର
Amitrākshara ଶେଷାକ୍ଷର ସଙ୍ଗେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧାଡ଼ିର ଶେଷାକ୍ଷର
ନ ମିଳିବା—Want of rhyme in poetry.
ସଂ. ବିଶ—ମିତ୍ରାକ୍ଷରବିରହିତ (ପଦ୍ୟ)—
Blank (verse)

ଅମିତ୍ରାକ୍ଷରଛନ୍ଦ—ସଂ. ବ—ମିତ୍ରାକ୍ଷରବିରହିତ ପଦ୍ୟ; ଯେଉଁ ପଦ୍ୟର
Amitrākksharachhanda ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିର ଶେଷ ଅକ୍ଷର
ସଙ୍ଗେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧାଡ଼ିର ଶେଷ ଅକ୍ଷର ମିଳେ ନାହିଁ—
Blank verse.

ଚଳଚ୍ଚାମିନ ଦେବ ଇନ୍ଦ୍ରଚରିତ,
ଗାରତେ ବ ବଳେ, ବନ୍ଦ; ବୃହତ୍ତ୍ରାନ୍ତି—ରଘୁନାଥ. ମହାଗାଥା।

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳରେ ପ୍ରଥମେ ରାମ୍ବ ବାହାଦୁର ରାମଶଙ୍କର ରାମ୍ବ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷରଛନ୍ଦ ରଚନା କରନ୍ତି ଓ ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରଚର ରଘୁନାଥ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷରଛନ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରି ଅନେକ କବିତା ଲେଖିଅଛନ୍ତି।]

ଅମିନ—ବୈଦେ. (ଅ) ବ—ଭୂମି ମାପ କରିବା ଅଧସ୍ତନ କର୍ମଚାରୀ—
Amina A subordinate surveyor; ameen;
ଆମିନ [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ଚଳେ।]
ଅମୀନ

ଅମିନଆଲ୍ଲା—ବୈଦେ. (ଅ) ବ—ଇଂରାଜମାନେ ବଙ୍ଗଦେଶକୁ ଅଧିକାର
Aminaālla କରିବାର ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଶୀୟ ବିଚାର
ଆମିନାଲା କରିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଅଧସ୍ତନ କର୍ମଚାରିବିଶେଷ—
ଅମିନାଲ୍ଲା A class of subordinate judicial officers employed by the British government when they first occupied Bengal.

ଅମିନି—ଦେ. ବ. (ଅ)—ଅମିନର କାର୍ଯ୍ୟ—Ameenship; the
Amini post of an ameen.
ଆମିନୀ
ଅମୀନୀ

ଅମିୟ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅମୃତମୟ)—୧। ଅମୃତମୟ—
Amiya 1. Full of nectar.
ଅମିୟ ୨। ସୁମଧୁର—2. Very sweet.

ତାହା ସକଳେ ସେ ହୋଇବ ଅମିୟ ରସ,
ସମସ୍ତ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ତାହାରେ ପରଶ—ଶାରଳାମହାଭାରତ. ଅ.।

ଦେ. ବ. ଅମୃତ—Nectar; elixir of life.

ଅମିୟପଥ—ଦେ. ବ.—(ବଙ୍ଗଳାଭାଷାରେ ହୋମିଓପାଥିର ଅନୁବାଦ)—
Amiyapatha Homeopathy.
[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗୀୟ ଡାକ୍ତର ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର କାଳଙ୍କଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ]

ଅମିର୍—ବୈଦେ (ଅ) ବ. ପୁଂ.—୧। ଉଚ୍ଚକୁଳୋଦ୍ଭବ ବ୍ୟକ୍ତି—
Amir 1. A noble person.
ଆମୀର ୨। ଧନାଢ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A rich man.
ଅମୀର ୩। ଅଫଗାନିସ୍ଥାନର ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି—
(ଫାର୍ସୀ—ଇମିର୍) 3. Title of the king of Afganistan
୪। ମୁସଲମାନଙ୍କ ନାମ—
4. A name amongst Mahomedans
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚଳୁଛି।]

ଅମିର୍ଉମ୍ରା—ବୈଦେ. ବ. ସମ୍ବନ୍ଧ. (ଅ=ଅମୀର୍+ଉମ୍ରା(ଓ); ବହୁ-
Amirumrā ବଚନ)—ରାଜ୍ୟର ବା ଦେଶର ଧନୀ ଓ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ
ଆମୀରଉମରା ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—The gentry and nobility
ଅମୀରଉମରାଓ of a country

ଅମିର୍ମିଜାଜ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଅମୀର୍+ମେଜାଜ୍)—
Amirmijāj ୧। ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ପରି ବେଖାତିରିଆ ମନ ବା ପ୍ରକୃତି—
ଆମୀରମେଜାଜ 1. Careless disposition like
ଅମୀରମେଜାଜଅ that of a rich man.
୨। ଉଦାର ପ୍ରକୃତି—2. Liberal mind.
୩। ଦାନଶୀଳ ପ୍ରକୃତି—
3. Generous disposition.

ଅମିର୍ମିଜାଜିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଅମୀର୍ମେଜାଜୀ)—
Amirmijājiā ଅମିର୍ମିଜାଜୀ (ଦେଖ)
Amirmijājī (See)

ଅମିର୍ମିଜାଜୀ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଅମୀର ମେଜାଜୀ)—୧। ଯାହାର
Amirmijājī ମନ ଅମିରଙ୍କ ମନ ପରି ଉଦାର—
ଆମୀରମେଜାଜୀ 1. Liberal-minded.
ଆମୀରମେଜାଜୀ ୨। ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ପରି ଯେ ଧନ ବ୍ୟୟ ପ୍ରତି
ଖାତିର କରେ ନାହିଁ—2. Not careful in
money-matters like a rich man.

ଅମିରୀ—ବୈଦେ. (ଅ) ବ.—ଅମିରିପଣ—The state of being
Amiri an Amir.
ଆମୀରୀ ବୈଦେ. (ଅ) ବିଶ.—ଅମିରିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
ଅମୀରୀ Relating to an Amir.

ଅମିଲ୍—ବୈଦେ. (ଅ) ବ.—ସୁବାଦାର ୧ (ଦେଖ)
Amil Subādār 1. (See)
ଆମୀଲ
ଅମୀଲ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	ଶ	ଲ୍ୱ	ଲ୍ଲ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ବ	ନ୍ଦ

ଅମିଶ୍ରା—ବେ. ବିଶ.—୧ । (ସଂ. ଅମିଶ୍ରିତ)—ଅମିଶ୍ରିତ; ଯାହା ଏକତ୍ର
Amiśrā ମିଶ୍ରିତ ହୋଇ ନାହିଁ—1. Unmixed.
ଅମେଶା ୨ । ବିଶୁଦ୍ଧ; ଯହିଁରେ ବାଜେ ପଦାର୍ଥ ମିଶା ଯାଇ ନାହିଁ—
ନିରାଳା 2. Unadulterated.
୩ । ଯେଉଁ ରାଶିମାନଙ୍କର ମିଶାଣ ବା ଯୋଗ କରା ଯାଇ ନାହିଁ-
3. Not added together.
ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅମାବସ୍ୟା)—ଅମାବସ୍ୟା—The day of the new moon.

ଅମିଶାଣ—ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ମିଶ୍ରଣ)—ଯେଉଁ ରାଶି ସବୁର ମିଶାଣ
Amiśāṇa ବା ଯୋଗଦିଆ କରା ଯାଇ ନାହିଁ—
1. Not added together.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳାମିଶା
କରିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ ନାହିଁ; ଏକୁଟିଆରହିବା; ଅମିଶୁଆ-
2. (a person) Who does not like to mix with others on equal terms in society; unsociable.

ଅମିଶୁଆ—ବେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅ+ମିଶ୍ରଣ)—ଯେଉଁ ଲୋକ ଅନ୍ୟ
Amiśuā ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳା ମିଶା କରିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ ନାହିଁ;
ଅମିଶୁକ ଏକୁଟିଆରହିବା; ଅମିଶାଣ—(a person) Who does
ଅନମେଳ not like to mix with others on equal
(ଅମିଶୋଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) terms in society; unsociable.

ଅମିଶ୍ର—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ମିଶ୍ର)—୧ । ଅମିଶ୍ରିତ; ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ
Amiśra ମିଶି ନ ଥିବା—1. Unmixed.
୨ । ବିଶୁଦ୍ଧ; ଖାଙ୍ଗି; ଯହିଁରେ ବାଜେ ଜିନିଷ ମିଶି ନ ଥାଏ-
2. Unadulterated; pure.
୩ । (ଗଣିତ) ଯେଉଁ ରାଶିରେ ଅନ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ସଂଖ୍ୟା ମିଶି-
ନାହିଁ—3. (Mathematics) Simple (number).

ଅମିଶ୍ରଗଣିତ—ସଂ. ବି (ସଂ. ଅମିଶ୍ର+ଗଣିତ)—
Amiśraganita ଯେଉଁ ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅମିଶ୍ର ରାଶି
ବିଷୟ ଆଲୋଚିତ ହୁଏ—
Arithmetic dealing with simple numbers.

ଅମିଶ୍ରଗୁଣନ—ସଂ. ବି (୭ମ୍ବୀ ତତ୍ପୁ; ଅମିଶ୍ର+ଗୁଣନ)—
Amiśragunana (ଗଣିତ) ଏକ ଅମିଶ୍ର ରାଶି ସଙ୍ଗେ
ଅନ୍ୟ ଅମିଶ୍ର ରାଶିର ଗୁଣନ—
(Arithmetic) Simple multiplication.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅମିଶ୍ର ଯୋଗ ବା ସଂକଳନ, ଅମିଶ୍ର
ବିୟୋଗ ବା ବ୍ୟକଳନ, ଅମିଶ୍ର ହରଣ ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହୃତ
ହୁଏ ।]

ଅମିଶ୍ରରାଶି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଅମିଶ୍ର+ରାଶି)—
Amiśrarāśi (ଗଣିତ) ଯେଉଁ ରାଶିରେ ଅନ୍ୟ ବିଭିନ୍ନରାଶି
ମିଶି ନ ଥାଏ; ପୂର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟା—
(Arithmetic) Simple numbers.

[ଦ୍ର—ଅମିଶ୍ର ରାଶି ଯଥା—୫ ଟଙ୍କା ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା; ମିଶ୍ରରାଶି ଯଥା—
୫ ଟା/୫ ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା, ପାଞ୍ଚ ଅଣା, ପାଞ୍ଚ ପାଉଲି]

ଅମିଶ୍ରିତ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ମିଶ୍ରିତ)—
Amiśrita ଅମିଶ୍ର (ଦେଖ)—Amiśra (See)

ଅମୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅମ=ରୋଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Amī ପୀଡ଼ିତ; ରୁଗ୍ନ—Ailing; sick.
(ଅମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ରୋଗୀ; ରୁଗ୍ନବ୍ୟକ୍ତି—
Invalid.

ଅମୁକ—ସଂ. ସର୍ବନାମ. ପୁଂ (ସଂ. ଅଦସ୍=ଏହି+କଣ୍; ଉପାଦାନ
Amuka ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟନାମା ବା ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟନାମା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା
(ଅମୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବସ୍ତୁର ନାମ ନ ଧରି ତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି
ବ୍ୟବହୃତଶବ୍ଦ)—
ଫଲଣା; ସେ, ସେହି (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ)—
Such or such a person or thing;
a thing or person referred to without mention of the name.
[ଦ୍ର—ଭାଷାରେ ଅମୁକ ଶବ୍ଦ ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ]
ଅମୁକ୍ତ ବେ. ବିଶ. ପୁଂ—କୌଣସି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ)
ଅମୁକ; ଫଲା Acertain person or thing.

ଅମୁକଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ଅମୁକ)—
Amukai ଅମୁକ (ଦେଖ)—Amuka (See)
ଅମୁକ
ଅମୁକ

ଅମୁକଢମୁକ—ବେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ଅମୁକ + ୨ୟ ଶବ୍ଦ ଅନର୍ଥକ ଶବ୍ଦରୂପ,
Amukaḍhamuka ବିକୃତରୂପ)—
ଅମୁକଟମୁକ; ଅମକତୁମ୍ବକ ୧ । ସେ ଏବଂ ସେ—
ଅମକା ଦମକା 1. That and that.
୨ । ଅମୁକ ଓ ଅମୁକ ଲୋକ ବା ବସ୍ତୁଗଣ—
2. Such and such persons or things.

ଅମୁକତମୁକ—ଗ୍ରାବେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ. (ସଦୃଶ ବିକୃତରୂପ)
Amukatamuka (ସଂ. ଅମୁକ + ଅନର୍ଥକ ସଦୃଶ)—
ଅମୁକଢମୁକ (ଦେଖ) Amukaḍhamuka (See)

ଅମୁକସମୁକ—ବେ. ସର୍ବ (ସଦୃଶ)—ଅମୁକଢମୁକ (ଦେଖ)
Amukasamuka Amukaḍhamuka (See)

ଅମୁକାଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବ. (ସଂ. ଅମୁକ)—ଅମୁକ (ଦେଖ)
Amukāi Amuka (See)

ଅମୁକେଇ – ଗ୍ରା. ସର୍ବ. (ସଂ. ଅମୁକ)—ଅମୁକ (ଦେଖ)
Amukei Amuka (See)

ଅମୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ମୁକ୍ତ)—୧ । ଯେ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ
Amukta ହୋଇନାହିଁ—
1. Not yet released from captivity; not at liberty.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଣ୍ଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭିବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭିବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯେ ମୁକ୍ତି ବା ମୋକ୍ଷ ଲାଭ କରି ନାହିଁ—
2. One who has not yet attainded salvation.

୩ । ଅବଦ୍ଧ—3. Confined.

୪ । ଅପରିତ୍ୟକ୍ତ—4. Not abandoned.

୫ । ଅପରିଷ୍କୃତ—5. Not clean.

୬ । ଆବୃତ; ଯାହା ଖୋଲା ନୁହେ—
6. Covered; not bare.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ହସ୍ତ ଧରି ଛୁରିକାଦି ଅସ୍ତ୍ର ।
(ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର, ଅଭିଧାନ ।)
Weapon held in the hand.

ଅମୁଣିଅଁ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅମଣିଅଁ (ଦେଖ)
Amuṇiāṅ Amaṇiāṅ (See)

ଅମୁତ୍ର—ସଂ. ଅ. (ସଂ. ଅଦସ୍ = ଏହି + ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ସ୍ଥାନରେ. ତ୍ର)—
Amutra ୧ । ପରକାଳରେ—1. In the life after death.
(ଅଇ; ଇହ—ବିପରୀତ)
୨ । ଜନ୍ମାନ୍ତରରେ—2. In the next life on earth.

ଅମୁଦ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ମୁଦ ଧାତୁ + ଅ)—
Amuda ଅମୋଦଶୂନ୍ୟ; ହର୍ଷରହିତ—Joyless.
ସଂ. ବି—ଅମୋଦର ଅଭାବ—Joylessness.
ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅମୁଦ୍ରିତ)—ଅମୁଦା (ଦେଖ)
Amudā (See)

ଅମୁଦା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅମୁଦ୍ରିତ)—
Amudā ୧ । ଅମୁଦ୍ରିତ; ମୋହର ମରା ଯାଇ ନଥିବା; ମୁଦ
ଆମୁଦା ହେଉ ଯାଇ ନ ଥିବା—
ବେମୁହର; ଖୁଲା 1. Unsealed; having no seal on it.
୨ । ଖୋଲା; ଯାହା ବୁଜା ହୋଇ ନାହିଁ—
2. Open; not shut up.
(ଯଥା—ଅମୁଦା ଘର; ଅମୁଦା ଫୁଲ ।)
୩ । ବନ୍ଦ କରା ଯାଇ ନ ଥିବା—3. Not closed.
(ଯଥା—ଅମୁଦା ଦୁଆର ।)
୪ । ଜତୁମୁଦ କରା ଯାଇ ନ ଥିବା—
4. Not sealed with lac.
(ଯଥା—ଅମୁଦା ଲିଫାଫା ।)
୫ । ଯେଉଁ ଦେଉଳର ମୁଣ୍ଡି ମରା ଯାଇ ନାହିଁ; ଲଣ୍ଡା (ଦେଉଳ)—5. (temple) Of which the hole at the top has not yet been closed; unclosed at the top.
୬ । ଯହିଁରେ କୌଣସି ଚିହ୍ନ ବା ଲକ୍ଷଣ ନାହିଁ—
6. Having no distinctive mark on it.

ଅମୁଦ୍ରା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ + ମୁଦ୍ରା)—
Amudrā ୧ । ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟରେ କୌଣସି ଚିହ୍ନ ବା ଚିହ୍ନ ନାହିଁ-
1. (thing) Having no distinctive mark on it.
ବୈଦେହ୍ୟ ତାହା ସେବ ବଦ୍ଧ; ବାଳ ଅମୁଦ୍ରା । ତ୍ରିକ ପଦ୍ମେ
ରଘୁ. ବୈଦେହ୍ୟପରିତ୍ୟାଗ ୨୨।୩୮ ।
୨ । ଯେଉଁ ଟଙ୍କାରେ ସନ ବା ମୋହର ନାହିଁ—
2. (coin) Bearing no seal.

ଅମୁଦ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ + ମୁଦ୍ରିତ)—
Amudrita ୧ । ଛପା ହୋଇ ନ ଥିବା—1. Not printed.
୨ । ଅପ୍ରକାଶିତ (ଗ୍ରନ୍ଥ)—2. Unpublished.
୩ । ଅମୁଦ୍ରା (ଦେଖ)—3. Amudā (See)

ଅମୁତ୍ର—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ; ମାଦଳା ପାଣ୍ଡିତ୍ୟବିଦ୍ୟାଭୂତ)ବି.(ଭୁଲ ସଂ.ଚମୂପତି)-
Amurā ସେନାପତି—General

ଅମୁରୁଚ୍ଛିକ—ପ୍ରା. ବିଣ—ଅମୁରୁଚ୍ଛକ (ଦେଖ)
Amuruchhika Amuruchhuka (See)

ଅମୁରୁଚ୍ଛିକା—ପ୍ରା. ବିଣ—ଅମୁରୁଚ୍ଛକା (ଦେଖ)
Amuruchhikā Amuruchhukā (See)

ଅମୁରୁଚ୍ଛିକୀ—ପ୍ରା. ବିଣ—ଅମୁରୁଚ୍ଛକୀ (ଦେଖ)
Amuruchhikī Amuruchhukī (See)

ଅମୁରୁଚ୍ଛୁକ—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
Amuruchhuka ୧ । ଦାଇଁପାଇଁ; ପ୍ରିୟ ବା ଲଭ୍ୟ ବା ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ
ଉତ୍ସୁକ, ଲାଳଚେ ପଦାର୍ଥ ପାଇବା ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ ବା ବ୍ୟଗ୍ର-
ଲଳାଚାୟାଡୁଆ; 1. Hankering after a dearly
ଲାଳଚୀ loved or rare thing; yearning.
୨ । ପ୍ରିୟ ବା ଲଭ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଅପ୍ରାପ୍ତି ଯୋଗୁଁ ଦୁଃଖିତ—
2. Sorry at not getting a coveted thing.

ଅମୁରୁଚ୍ଛୁକା—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅମୁରୁଚ୍ଛକ (ଦେଖ)
Amuruchhukā Amuruchhuka (See)

ଅମୁରୁଚ୍ଛୁକୀ—ପ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅମୁରୁଚ୍ଛକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
Amuruchhukī Feminine of Amuruchhuka.

ଅମୁରୁଚ୍ଛୁକୁ—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅମୁରୁଚ୍ଛକ (ଦେଖ)
Amuruchhuku Amuruchhuka (See)

ଅମୁର୍ଚ୍ଛିକ—ପ୍ରା. ବିଣ.— ଅମୁରୁଚ୍ଛକ (ଦେଖ)
Amurchhika Amuruchhuka (See)

ଅମୁର୍ଚ୍ଛୁକ—ପ୍ରା. ବିଣ.— ଅମୁରୁଚ୍ଛକ (ଦେଖ)
Amurchhuka Amuruchhuka (See)

ଅମୁର୍ଚ୍ଛୁକା—ପ୍ରା. ବିଣ.— ଅମୁରୁଚ୍ଛକ (ଦେଖ)
Amuruchhukā Amuruchhuka (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଐ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚ୍ଛାସର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଛ	ଲୃ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଔ	ଅବାସନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସୂଚ୍ଛ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଲଅ	ଉ	ନ୍ଦ

ଅମୁର୍ଚ୍ଛୁକୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ.—ଅମୁରୁଚ୍ଛୁକୀ (ଦେଖ)
Amurchhuki Amuruchhukī (See)

ଅମୂଲ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅମୂଲ୍ୟ)—
Amula ୧ । ଅମୂଲ୍ୟ; ଯାହାର ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପିତ ହୋଇ ନପାରେ—
अमूल्य 1. Priceless; invaluable.
अनमोल ୨ । ବହୁମୂଲ୍ୟ—2. Very valuable.
୩ । ମହର୍ଘ—3. Dear

ଦେ. ବି. ୧ । ଅତି ଉଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟ—1. Very high price; exorbitant price.
୨ । ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ କୌଣସି ବସ୍ତୁ କିଣିବା ଅସମ୍ଭବ—2. Prohibitive price.

ଅମୂଲମୂଲ—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ଅମୂଲ୍ୟ+ମୂଲ୍ୟ)—
Amulamula ୧ । ଅତି ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟର—
अमूल्य 1. Of very high price; very valuable.
अनमोल ୨ । ଅତି ମହର୍ଘ—2. Very very dear.
୩ । ଅମୂଲ୍ୟ—3. Invaluable; priceless
ବାର୍ଗ ହେବ ଯଦି ଏହେ ଶାଠିଏ, ଲୋକ ତ ଅମୂଲମୂଲ—ଚଦ ।
୪ । ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟଠାରୁ ବେଶୀସ୍ୱ ବେଶି ମୂଲ୍ୟର—
4. Exorbitant in price; of much more than the proper price.
୫ । ଲୋକେ କିଣି ନ ପାରିବା ଭଳି ମୂଲ୍ୟର—
5. Of prohibitive price.

ଦେ. ବି.—୧ । ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟଠାରୁ ଅତି ବେଶି ମୂଲ୍ୟ—
1. Exorbitant price.
୨ । ଲୋକେ କିଣି ନ ପାରିବା ଭଳି ଦାମ୍—
2. Prohibitive price.
୩ । ଉଚିତ ମୂଲ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ବେଶ କମି ଦାମ୍—
3. Much less than the proper price.
୪ । ଅତି ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ—4. Very high price.

ଅମୂଲମୂଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବହୁମୂଲ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ବୋଲି କହିବା—
Amulamula karibā 1. To undervalue a thing.
अनमोल करना ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ଉଚିତ ମୂଲ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଅତ୍ୟଧିକ ମୂଲ୍ୟ ହାଙ୍କିବା—2. To charge a very exorbitant price for a thing; to charge much more than the proper price.

ଅମୂଲମୂଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅମୂଲମୂଲ କରିବା (ଦେଖ)
Amulamuleibā Amulamula karibā (See)

ଅମୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଦସ୍ ଶବ୍ଦ+ଯ)—୧ । ଅମୁକର—
Amushya 1. Of such a one.
୨ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ବିଖ୍ୟାତ—2. Famous.

ଅମୁଷ୍ୟପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅମୁଷ୍ୟ=ଅମୁକ ବଂଶର+ପୁତ୍ର)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ-
Amushyaputra ବଂଶଜାତ ପୁତ୍ର—The son of a famous family.

ଅମୁହାଁ—ଦେ. ବିଶ.—(ସଂ. ଅ+ମୁଖ)—ଯେଉଁ ଦେଉଳ, ଗଡ, ଘର
Amuhāñ ଆଦର ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର ନାହିଁ—1. (temple or room) Having no inlet or entrance.
୨ । ଦ୍ୱାରଶୂନ୍ୟ (ଗୃହ)—2. Doorless (house).
୩ । ଯେଉଁ ଗଳିରେ ପଶିବା ବାଟର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ବାହାର ଯିବାକୁ ବାଟ ନାହିଁ—3. Blind (alley); having no outlet.
୪ । (ସଂ. ଅ+ମଥିତ)—ଯେଉଁ ଦହି ମଥିତ ହୋଇ ନାହିଁ—
4. Unchurned (curd
୫ । ଯେଉଁ ଚୁଲିରେ ଜାଳଦାନ ମୁହାଁ ହୋଇ ନ ଥାଏ—
5. (grate) Into which fuel has not been pushed
୬ । ଯେଉଁ ଗୋରୁ ମୁହାଁ ହୋଇ ନ ଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍, ଯାହାକୁ ଚୁଣ୍ଡା ଘାଣି, ତୋଡ଼ାଣି, ଚୁଡ଼ିତ ଅବ ପିଇବାକୁ ଦିଆ ହୋଇ ନ ଥାଏ—6. (cattle) Which has not yet been given drink or liquid food.

ଅମୂର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ମୂର୍ତ୍ତି)—୧ । ନିରାକାର; ଅବୟବଶୂନ—
Amūrtta 1. Shapeless.
୨ । ଅଶରୀରୀ—2. Incorporeal.

ସଂ. ବି.—୧ । (ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ)—(ଏମାନଙ୍କର ଆକାର ନ ଥିବାରୁ) କାଳ; ଆକାଶ; ଆତ୍ମା; ଦିଗ—
1 (Nyāya philosophy) Time; sky; soul; points of the compass.
୨ । (ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ)—ବାୟୁ; ଆକାଶ—
2. (Bedānta philosophy)– Air; ether.
୩ । ଶିବ; ମହାଦେବ—3. God Siba.
୪ । ପରମେଶ୍ୱର—4. God.

ଅମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ମୂର୍ତ୍ତି)—ଅମୂର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)
Amurtti Amūrtta (See)

ସଂ. ବି. (ନଞ୍ ତତ୍)—୧ । ଆକାରର ଅଭାବ—
1. Absence of shape or form.
୨ । ମୂର୍ତ୍ତିଶୂନ୍ୟତା; ଆକାରଶୂନ୍ୟତା—2. Shapelessness
୩ । ମହାତ୍ମାରଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମ—
3. A name of Bishnu.
୪ । (ବହୁବଚନ)—ପିତୃଲୋକବିଶେଷ—
4. Name of a class of manes (M. W.)

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଜବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଜବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅମୂଳ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ମୂଳ)—୧ । ନିର୍ମୂଳ; ଯେଉଁ ଗଛର ମୂଳ ନାହିଁ—1. Rootless.
Amūla

୨ । ଯାହାର ମୂଳଦେଶ ବା ବଇଠି ନାହିଁ—
2. Baseless.

୩ । ଭିତ୍ତିହୀନ; ଅମୂଳକ—3. Unfounded; having no basis.

୪ । ଅକାରଣ—4. Groundless.

୫ । ଅସତ୍ୟ; ମିଥ୍ୟା—5. False; untrue.

୬ । ଅବାସ୍ତବ; କାଳ୍ପନିକ—6. Imaginary; fanciful; not real or actual.

୭ । କଳ୍ପିତ—7. Fancied.

୮ । ଅପ୍ରାମାଣିକ—8. Without authority; not resting on authority (M. W.)

ସଂ. ତ. (ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ)—ପ୍ରକୃତି (ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)—(Sāṁkhya philosophy) Nature.

ଅମୂଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବେ ବିଶ—ଅମୂଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Amūla etc. Amula etc (See)

ଅମୂଳକ—ସ. ବିଶ. (ଅମୂଳ+କ)—ଅମୂଳ (ଦେଖ)
Amūlaka Amūla (See)

ଅମୂଳା—ସଂ. ବି. (ଅମୂଳ+ଆ)—ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Amūlā The plant Methonica Superba (M.W.)

ଅମୂଲ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି: ଅ+ମୂଲ୍ୟ)—୧ । ଯାହାର ଉପଯୁକ୍ତ
Amūlya ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପିତ ହୋଇ ନ ପାରେ; ଅମୂଲ୍—
1. Priceless; invaluable

୨ । ବହୁ ମୂଲ୍ୟବାନ୍—2. Very valuable

[ଦ୍ର—'ଅମୂଲ୍ୟ' ଓ 'ନିର୍ମୂଲ୍ୟ' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଏକପ୍ରକାରର ହେଲେହେଁ 'ଅମୂଲ୍ୟ'ର ଅର୍ଥ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ମୂଲ୍ୟ ଏତେ ବେଶି ଯେ ତାକୁ କେହି ମୂଲ୍ୟରେ ପାରେ ନାହିଁ; 'ନିର୍ମୂଲ୍ୟ'ର ଅର୍ଥ—ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ଚଢ଼ାଏ ସୁଦ୍ଧା ମୂଲ୍ୟ ନ ଥିବାରୁ ତାକୁ କେହି ମୂଲ୍ୟରେ ନାହିଁ । ବସ୍ତୁତଃ ଏ ଦୁଇ ଶବ୍ଦର ମର୍ମ ବିପରୀତ ଅଟେ ।]

ଅମୂଲ୍ୟ ଧନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅମୂଲ୍ୟ+ଧନ)—
Amūlya dhana ୧ । ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ ଧନ—
1. Very valuable property.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରିୟତମ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2 (Figurative One's dearest person or thing.

ଅମୂଲ୍ୟାଣ—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବିଶ. (ସଂ. ଅମୂଲ୍ୟ)—
Amūlyāṇa ୧ । ଅମୂଲ୍ୟ—1. Very valuable.
ଅବରଣ ବରଷ୍ଟେ ଅମୂଲ୍ୟାଣ ଶାଢ଼ୀ । ପ୍ରାଚୀ—ଚ୍ଛନ୍ଦ୍ରଚଂଦ୍ରୋଦୟ ।

୨ । (ସଂ. ଅମାଳ) ଅମଳାଣ (ଦେଖ)
2. Amalāṇa (See)

ଅମୃଚ୍ଛୁକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବିଶ—ଅମୃଚ୍ଛୁକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Amṛuchhuka etc. Amuruchhuka etc (See)

ଅମୃଣାଳ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ମୃଣାଳ)—
Amṛuṇāla ମୃଣାଳ ବା ପଦ୍ମଲତା ନ ଥିବା (ଜଳାଶୟ)—(a tank) Devoid of lotus stalks.

ସଂ. ବି. ବେଣାମୂଳ—The root of the Benā grass or Andropogen Muricatus (M. W.)

ଅମୃତ—. ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ମୃତ=ମରଣ ସହିତ;
Amṛuta ଯାହା ପାନ କଲେ ପ୍ରାଣୀ ମରେ ନାହିଁ; ଦୁଇ—ଗ୍ରୀକ୍ ଅମ୍ବ୍ରୋଟସ୍; ଲାଟିନ୍. ଅମ୍ବ୍ରୋସିଆ)—୧ । (ସୁରଶୋଭ) ସୁଧା; ପୀଯୂଷ; ଯେଉଁ ବସ୍ତୁକୁ ପାନ କରିବା ପ୍ରାଣୀର ମରଣ ନାହିଁ—1. The mythological nectar; Ambrosia.

[ଦ୍ର—ଦେବାସୁର ମାନେ ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନ କଲାବେଳେ ଏହା ସମୁଦ୍ରଗର୍ଭରୁ ବାହାରିଥିଲା ଓ କୌଶଳପୂର୍ବକ ଦେବତାମାନେ ଏହା ପାନକରି ଅମର ହେଲେ ।]

୨ । (ଅମୃତ ପାନ କରି ଅମର ହୋଇ ଥିବାରୁ) ଦେବତାଗଣ—
2. The Deities; the gods.

୩ । (ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନବେଳେ ଦାନରେ ଅମୃତଭାଣ୍ଡ ଧରି ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ଉଠିଥିବାରୁ)—ଧନ୍ୱନ୍ତରୀ—
3. The physician of the gods.

୪ । ଜଳ—4. Water.

୫ । ଦୁଗ୍ଧ; କ୍ଷୀର—5. Milk.

୬ । ଘୃତ; ଘିଅ—6. Ghee.

୭ । ନବନୀତ; ନନୁଣି—7. Butter.

୮ । ଛଳ—8. Whey.

୯ । ଅନ୍ନ—9. Food.

୧୦ । ଔଷଧ—10. Medicine.

୧୧ । ହରିତକୀ—11. Myrabolan.

୧୨ । ଗୁଡ଼ୁଚିଲତା—12. A medicinal creeper.

୧୩ । ପାରଦ; ପାରା—13. Mercury.

୧୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—14. Gold.

୧୫ । ବିଷ—15. Poison.

୧୬ । ସୁରା; ମଦ—16. Wine.

୧୭ । ବନ୍ୟମୂଳ—17. A wild corn.

୧୮ । ବାରାହୀକନ—18. A bulbous root.

୧୯ । ମୋକ୍ଷ; ମୁକ୍ତି—19. Spiritual emancipation.

୨୦ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭଯୋଗ ବିଶେଷ;ଅମୃତଯୋଗ (ଦେଖ)
20. Some auspicious astrological combination; Amṛuta joga (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଗ	ଜ	ଣ,ଣ	ଶ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଭ	ଷ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଚାରନ୍ତବର୍ତ୍ତି ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଘ	ଝ	ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଟ	ଭ୍ଥ	ଃ

୨୧ । ସ୍ୱର୍ଗ; ପରମ ଧାମ—21. Heaven

୨୨ । ଧନ—22. Riches.

୨୩ । (ଅମୃତ ପରି) ରସନାତୃପ୍ତିକର ବସ୍ତୁ; ସୁସ୍ୱାଦୁ ପଦାର୍ଥ—23. Any sweet thing.

୨୪ । ବ୍ରହ୍ମ; ପରବ୍ରହ୍ମ—24. The Divine Soul or essence pervaded the Universe.

୨୫ । ଯଜ୍ଞଶେଷ ଦ୍ରବ୍ୟ—25. The remains of a sacrificial rite.

୨୬ । ପ୍ରାଚୀନ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ଶ୍ରୀନେନ୍ଦ୍ର—ଅଧ୍ୟାନ)—26. An ancient musical instrument.

ସଂ. ବିଶ—୧ । ଜୀବିତ; ମରି ନ ଥିବା—1. Not dead; living; alive.

(ଅମୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମରଣଶୂନ୍ୟ; ଅମର—2. Imperishable; deathless.

(ଅମୃତ୍ୱ—ବି)

୩ । (ଅମୃତ ତୁଲ୍ୟ) ସୁମଧୁର—3. Very sweet.

୪ । ଆନନ୍ଦପ୍ରଦ—4. Delightful.

୫ । ପ୍ରିୟ—5. Dear; beloved.

୬ । ସୁନ୍ଦର—6. Beautiful.

ଅମୃତକର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମୃତ=ଆନନ୍ଦକର+କର=କିରଣ)—ସୁଧାକର; ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.
Amṛutakara

ଅମୃତକୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମୃତ+କୁଣ୍ଡ)—
Amṛutakuṇda

୧ । ଅମୃତକୂପ; ଯେଉଁ କୂପରେ ସ୍ନାନ କରେ ଜୀବ ଅମର ହୁଏ—1. The well of imortality; spring of eternal life

୨ । ଅମୃତଭାଣ୍ଡ; ସୁଧାଭରିଷ—2. A pitcher containing nectar.

ଏ ସ୍ଥଳେ ଅଃରେ ଅମୃତକୁଣ୍ଡ—ଶ୍ରୀଲ. ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚୈତନ୍ୟ ।

ବେ. ବି.—ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବା ସତ୍ୟପୀରଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲଗା ଯିବା ପାଚିଲାକଦଳୀ, ଦୁଧ, ଚିନି, ଗୋଧୂମ ବା ଚାଉଳଚୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଘୃତ ଏତନ୍ତ ତରକ୍ଷା ହୋଇଥିବା ନୈବେଦ୍ୟ—A liquid or gruelly mixture consisting of ripe plantains pressed with milk, sugar, ghee and wheat or rice-flour offered to the Deity Satyanārāyaṇa.

[ଦ୍ର—ପାଚିଲା କଦଳୀ ସଙ୍ଗେ ଭୁଷଣେକ ଅନ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦ୍ରବ୍ୟ ତରକ୍ଷ ଏହା ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦେବାର ଏଥି ସ୍ଥାନଗୁଣରେ ଅଛି ଓ ଅଧୁନିକ ଲୋକେ 'ସତ୍ୟପୀର' ଦେବତାଙ୍କୁ ଏହା ଭୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ଭୋଗକୁ ଅମୃତକୁଣ୍ଡ ବା କଦଳୀ ତରକ୍ଷା ବା ଶିରଣୀ କହନ୍ତି ।]

ଅମୃତଘଶା—ତେ. ବି. (ସଂ. ଅମୃତ=ପ୍ରାଚୀନ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ+ Amṛutaghashā ଘର୍ଷଣ)—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A kind of musical instrument.

ମୂଳ ରଚନାରେ ୦୦ ୦୦ ପ୍ରକାରେ,
ଧରିଛି ଅମୃତଘଶା ଏ ଦେଉଳରେ—ଭକ୍ତ. କବିକଙ୍କଣ ।

ଅମୃତଜଟା—ସଂ. ବି.—ଜଟାମାଂସୀ ଗଛ (ଦେଶ)
Amṛutajaṭā Valerianā Jaṭāmāṁsī plant (See)

ଅମୃତଜର୍ଦ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ଏହି ଗଛର ସବୁ ଗଛର ସବୁ ଘରେ ଅଭାବବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବୁ ଓ ଏହା ସୁମଧୁର ସ୍ୱଭାବୁ)—ଅମୃତଭଣ୍ଡା; ପପୟା (ଦେଶ)
Amṛutajardā Papayā (See)

ଅମୃତତରଙ୍ଗିଣୀ—ସଂ. ବି. (ଅମୃତତରଙ୍ଗ+ଇନ୍+ଈ)—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା; ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—Moonlight.
Amṛutatarangiṇī

ଅମୃତତ୍ୱ—ସଂ ବି. (ଅମୃତ+ତ୍ୱ.ତ୍ୱ)—ଅମରତ୍ୱ—Immortality.
Amṛutatwa

ଅମୃତଦୀଧିତି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମୃତ+ଦୀଧିତି)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.
Amṛutadīdhiti

ଅମୃତଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀତତ୍ପୁରୁଷ; ଅମୃତସ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି)—ସୁଦୃଷ୍ଟି; ଅନୁକୂଳଦୃଷ୍ଟି ଦୃଷ୍ଟି—Favourable look.
Amṛutadṛushṭi

ଦେବି ଅମୃତଦୃଷ୍ଟି ରେ ଦେଖିଲେ ଅଜାତ,
ଦୀପଶିଖା ଦ୍ରବ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଦୋଳେ ଦର୍ଶ—ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ମହାକାବ୍ୟ ଶ୍ରୀ ।

ଅମୃତଧାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅମୃତ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ ଅମୃତ ଧରିଥାଏ—Holding nectar.
Amṛutadhārī

ସଂ. ବି.—୧ । ମେଘ—1. Cloud.

୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. Moon.

ବୈଦେହୀ ଅମୃତଧାରୀ ଗତିକ ଦେଖାର ଯେ ଦରଦ୍ରବ୍ୟରେ ଧାରି ଦେହ ଧାରୀ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଅମୃତପ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅମୃତ+ପା ଧାତୁ—ପିଇବା; ରକ୍ଷା କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅମୃତପାନକାରୀ—Drinking nectar.
Amṛutapa
(ଅମୃତପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି.—୧ । ଦେବତାଗଣ—1. The gods.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନୋତ୍ଥିତ ଅମୃତ ପାନ କରିଥିଲେ ।]

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଏ ଅସୁରମାନଙ୍କଠାରୁ ମୋହିନୀରୂପ ଧାରଣ କରି ଅମୃତକୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।]

ଅମୃତପାଣିକଦଳୀ—ବେ.ବି. (ଲମ୍ବଗୋଲ ଗୀର୍ଦ୍ଦେଶର ଦକ୍ଷିଣରୁ ଅଳ୍ପରୀତ ମାର୍ଗଦ୍ୱାରା ନାମକ ସ୍ଥାନକୁ ଏ ଜାତିର ବର୍ତ୍ତମାନକଳା କଦଳୀ ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେଶକୁ ଅଧିଷ୍ଠିତାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏ ନାମ; ଅମ୍ଳତପାନ ମୂଳ. ସଂ. ଅମୃତପାନ)—ଏକପ୍ରକାର ପାଚିଲାକଦଳୀ—A kind of plantain which is edible when ripe.
Amṛutapāṇikadalī

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ରାଶିକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଘାଟିଗଲେ ଏ କଦଳୀ ଏପରି ନରମ ହୁଏ ଯେ ଏହାକୁ ଘାଣ୍ଟରେ ଘଷାଇ ଦେଲା ମାତ୍ରେ ଏହା ମିଳାଇ ଯାଏ ।]

ଅମୃତଫଳ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅମୃତ+ଫଳ; ଅମୃତ ପରି ସୁସ୍ୱାଦୁ ଫଳ) ୧ ।— ଆମ୍ରଫଳ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର— ଅଭିଧାନ)—1. Mango.

୨ । ଆତ; କଣ୍ଟିଆଳ—2. Custard apple.

୩ । ନାଶପାତି—3. Pear; pyrus communis.

୪ । ପାରେଇତ ଫଳ; ପିଚୁଳ—4. Guava.

୫ । ପାରଦ—5. Mercury.

୬ । ପଟୋଳ – 6. An edible kitchen-fruit.

୭ । ବୃଦ୍ଧିନାମକ ଔଷଧ—7. A medicine.

୮ । ଆଁଳା ୧. (ଦେଖ)

8. Aaṅlā 1. (See).

ଅମୃତଫଳା—ସଂ. ବ. (ଅମୃତଫଳ+ଆ)— ୧ । ଦ୍ରାକ୍ଷା—1. Grapes.

Amṛutaphalā

୨ । ଆମଳକୀ—2. Embellic Myrabolan.

୩ । ହରିତକୀ—3. Myrabolan.

ଅମୃତବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବ. (ଅମୃତ=ଗୁଳୁଚ+ବଲ୍ଲୀ=ଲତା)— ଗୁଳୁଚ ଲତା—A medicinal creeper.

Amṛutaballi

ଅମୃତବାର—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଅମୃତ+ବାର)— ଶୁକ୍ରବାର; ସପ୍ତାହର ଯେଉଁ ବାର ଶୁଭ— An auspicious week-day.

Amṛutabāra

ଅମୃତବାର ଦେବ ଯେ ଦୁଇବାର ବୋଲ । ଶାରଳାମହାଭାରତ. ବନ୍ଦ ।

ଅମୃତଭଣ୍ଡା—ଦେ ବ. (ଏହା ସୁମଧୁର ଓ କଦଳୀ ଭଣ୍ଡା ଅପେକ୍ଷା ସଦୃଶ ଥିବାରୁ)—ପପୟା (ଦେଖ) Papayā (See)

Amṛutabhaṇḍā

ଅମୃତଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଅମୃତ+ଭାଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍.୧ମା.୧ବ)— ୧ । ଯେ ସୁମଧୁର କଥା କହେ— 1. Fair-spoken

Amṛutabhāshi (ଅମୃତଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଯାହାର ସ୍ୱର ମଧୁର—2. Sweet-toned.

ଅମୃତମଣେଇଁ—ଦେ. ବ—ଅମୃତମୁଣୋହିଁ (ଦେଖ)

Amṛutamaṇeiñ Amṛutamuṇohiñ (See)

ଅମୃତମଣୋହିଁ—ଦେ. ବ—ଅମୃତମୁଣୋହିଁ (ଦେଖ)

Amṛutamaṇohiñ Amṛutamuṇohiñ (See)

ଅମୃତମଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ; ସମ୍ବଲପୁର)— ପପୟା (ଦେଖ)—Papayā (See)

Amṛutamaṇḍā

ଅମୃତମୁଣେଇଁ—ଦେ. ବ—ଅମୃତମୁଣୋହିଁ (ଦେଖ)

Amṛutamuṇeiñ Amṛutamuṇohiñ (See)

ଅମୃତମୁଣୋଇଁ—ଦେ. ବ— ଅମୃତମୁଣୋହିଁ (ଦେଖ)—

Amṛutamuṇoiñ Amṛutamuṇohiñ (See)

ଅମୃତମୁଣୋହିଁ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅମୃତ+ଓ.ମୁଣୋହିଁ=ଦେବତା ଓ ଗଳାଙ୍କ ଭୋଜନ)— ୧ । ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଭୋଗ—

Amṛutamuṇohiñ

1. Food offered to a Deity.

୨ । ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଭୋଗ—

2. Food offered to the Deity Jagannātha at Purī.

ଅମୃତମୁଣୋହିଁ ବଳ୍ପ. ଦରସେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦ୍ୱାରକା ।

ସଂଗୀତ. ଦ୍ରୋଣପର୍ବ୍ୱ ଗୀତା ।

୩ । ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭୋଗ ପାଇଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା ଖଞ୍ଜାସମ୍ପତ୍ତି—

3. Endowment for the worship of the Deity Jagannātha at Purī; property bequeathed for offering food to the Deity Jagannātha at Purī out of its income.

ଅମୃତଯଉବନୀ ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅମୃତଯୌବନା)— ଚିରଯୁବତୀ; ଅମୃତଯୌବନା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଚିରଯୌବନ ଯୌବନ ଚିରକାଳ ଥାଏ—

Amṛutajaubanī

(a woman) Of unfading youth.

ଦ୍ୱିପଦର ମଧ୍ୟେ ମୁହିଁ ଅମୃତଯୌବନା । ପଟ୍ଟାମ୍ବର. ବୃଦ୍ଧିବୃନ୍ଦାବନ ।

ଅମୃତଯୋଗ—ସଂ. ବ—୧ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭ ଯୋଗବିଶେଷ—

Amṛutajoga 1. An auspicious combination of planets at certain times.

ବୃଷ ପକ୍ଷ ଭୃଗୁବାର ରୋହିଣୀ ପଡ଼ିଲେ
ଅମୃତଯୋଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ହୁଏ ଭଲେ । ଶାରଳାମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ

[ଦ୍ର—ଅମୃତଯୋଗ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର—ନକ୍ଷତ୍ରାମୃତଯୋଗ; ତିଥ୍ୟମୃତ ଯୋଗ । ୧—ରବିବାରଦିନ ଉତ୍ତରାଫାଳ୍ଗୁନୀ,ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା ଉତ୍ତରଭାଦ୍ରପଦ, ରୋହିଣୀ, ପୁଷ୍ୟା, ହସ୍ତା, ମୂଳା, ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ରମାନ; ସୋମବାର ଦିନ ଶ୍ରବଣା, ଧନିଷ୍ଠା, ରୋହିଣୀ, ମୃଗଶିରା, ପୂର୍ବାଫାଳ୍ଗୁନୀ, ଉତ୍ତରାଫାଳ୍ଗୁନୀ, ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦ, ଉତ୍ତରଭାଦ୍ରପଦ, ହସ୍ତା, ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷତ୍ରମାନ; ମଙ୍ଗଳବାର ପୁଷ୍ୟା, ଅଶ୍ଳେଷା, କୃତ୍ତିକା, ସ୍ୱାତୀ, ଉତ୍ତରଭାଦ୍ରପଦ, ରେବତୀ; ବୁଧବାର କୃତ୍ତିକା, ରୋହିଣୀ, ଚିତ୍ରେଷା, ଅନୁରାଧା; ବୃହସ୍ପତିବାର ସ୍ୱାତୀ, ପୁନର୍ବସୁ, ପୁଷ୍ୟା, ଅନୁରାଧା, ପୂର୍ବାଫାଳ୍ଗୁନୀ, ଉତ୍ତରାଫାଳ୍ଗୁନୀ, ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦ, ଉତ୍ତର ଭାଦ୍ରପଦ, ଅଶ୍ୱିନୀ, ଶ୍ରବଣା, ଅନୁରାଧା ଓ ଶନିବାର ଦିନ ସ୍ୱାତୀ ଓ ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ରପଡ଼ିଲେ ନକ୍ଷତ୍ରାମୃତ ଯୋଗ ହୁଏ । ୨—ରବି ଓ ସୋମବାରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣିତିଥି; ମଙ୍ଗଳବାରରେ ଭଦ୍ରା; ବୁଧବାର ଓ ଶନିବାରରେ ନନ୍ଦା; ବୃହସ୍ପତି ବାରରେ ଜୟା ଓ ଶୁକ୍ରବାରରେ ରିକ୍ତା ତିଥି ହେଲେ ତିଥ୍ୟମୃତଯୋଗ ହୁଏ ।

ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର—ଅଭିଧାନ]

୨ । ଶୁଭ ସମୟ—2. Auspicious time.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଛ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍କ	ଜ୍ଞ	●	ନ୍ଦ

ଅମୃତଯୌବନ—ସଂ.ବିଶ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି;ଅମୃତ=ଅବନାଶୀ+ଯୌବନ)-
Amṛutajauubana ତରୟୁବକ—Of unfading youth.
(ଅମୃତଯୌବନା—ସ୍ତ୍ରୀ।

ଅମୃତଯୌବନୀ—ବେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅମୃତଯୌବନା)—
Amṛutajauubanī ଅମୃତଯଉବନୀ (ଦେଖ)
Amṛutajaubanī (See)

ଅମୃତରସାବଳି—ସଂ. ବି—ଅମୃତ ବା ସୁମଧୁର ରସସମୂହ—
Amṛutarasābali A collection of very sweet juices.

ବେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ମଣ୍ଡାବିଶେଷ—
A kind of sweetmeat.

[ବ୍ର—କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ବଳଦେବ ଜୀଉଙ୍କଠାରେ ଭୋଗ ଲାଗିବା ଅମୃତରସାବଳି ଉତ୍କଳପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓ ସେଠା ଦେଖାଦେଖି ସର୍ବତ୍ରବାସ, ଅଠଗଡ଼ ଆଦି ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଏ ଭୋଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଅଛି। ଦୁଧଛେନାରେ ମିଠା ମିଶାଯାଇ ଏହା ବଳାଯାଇ ଦିଅରେ ଛଣା ହେଲା ପରେ ଦୁଧରେ ବଳୁଥା ଯାଏ।]

ଅମୃତସହର—ବେ. ବି—ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଗତ ନଗରବିଶେଷ—
Amṛutasahara Amritsar; a town in the Punjab
ଅମତ୍ସର
अमृतसर

ଅମୃତହସ୍ତା—ବେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅମୃତହସ୍ତ; ଯାହା ହସ୍ତରେ ଅମୃତ ଅଛି ବୋଲି କଳ୍ପନା କରାଯାଏ)—
Amṛutahastā

୧। ସିଦ୍ଧହସ୍ତ; ଯଶସ୍ୱୀ (ବିଶେଷତଃ ବୈଦ୍ୟମାନଙ୍କର ବିଶେଷଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—
1. (A physician) Whose treatment is reputed to end in cure.

୨। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତର ରୁଷାଇ ବା ପରଷା ସୁସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ ଲାଗେ ବୋଲି ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି—
2. (a person) Whose cooking or serving of food is believed to be very tasteful.

ଅମୃତହସ୍ତା ଦେବେ ପରଷ ଅନ୍ନେ ଜାଣ
ବୃଷ୍ଟିରେ ସନ୍ତୋଷ ହେବେ ସମ୍ପ୍ରେ ଦେବ ପୁଣ। ପୀତାମ୍ବର.ବୃହତ୍ପରଣ।

୩। ଯେଉଁ ଲୋକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତ ଲଗାଇଲେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ସଫଳ ହେବ ବୋଲି ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି—3. (a person) Who has the reputation of succeeding in any undertaking to which he puts his hand.

ଅମୃତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମୃତ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—ଅମୃତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Amṛutā Feminine of Amṛuta.

ସଂ. ବି—୧। ଦୁବ (ଦେଖ)
1. Duba (See)

୨। ତୁଳସୀ—
2. Tulasī; holy basil (plant)

୩। ଗୁଡ଼ୁଚି (ଦେଖ)
3. Guḷuchi (See)

୪। ଅଁଳା (ଦେଖ) —4. Añaḷā (See)

୫। ହରିତକୀ—5. The yellow myrobolan.

୬। ସୁରା; ମଦିରା—6. Wine.

୭। ପିପ୍ପଳୀ—7. Long pepper.

୮। ଅତୁସୀ (ଦେଖ)
8. Atusī (See)

୯। ସୂର୍ଯ୍ୟରଶ୍ମି—9. Sun's ray.

[ବ୍ର—ଜଳବାହୁଗ ସୂର୍ଯ୍ୟରଶ୍ମି ସଂଖ୍ୟା ରେ ସ୍ୱରୂପ; ଯଥା—ଅମନା, ମେଧା, ବୃତନା ଓ ପୂତନା।]

ଅମୃତାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧। ହସ୍ତୀର ନାମବିଶେଷ;
Amṛutākshya ପୁରାଣର ହସ୍ତୀର ପୁତ୍ର—
1. Name of a mythological elephant.

୨। କାଳଦେବତାଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
2. A name of Time personified.

ଅମୃତାକ୍ଷ ନାମେ ହାତ ସରରେ ଛିଡ଼ା
ଅରଣ୍ୟକାଣ୍ଡରେ ଯୋଗିଲ ମହାଯୋଗୀ ମୂର୍ତ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମଦେବ ମହାଭାରତ।

ଅମୃତାନ୍ଧସ୍—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମୃତ+ଅନ୍ଧସ୍=ଅନ୍ନ; ଖାଦ୍ୟ)—
Amṛutāndhas ଦେବତା—Deity; God-head

ଅମୃତାୟମାନ—ସଂ. ବିଶ. [ଅମୃତ+ଯଣ୍ ଅର୍ଥରେ. ଯ (କ୍ୟଚ୍)=ଅମୃତାୟ
Amṛutāyamāna ଜାତ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଅନ (ଶାନଚ୍)]—

୧। ଅମୃତୋପମ; ଅମୃତ ପରି ଲାଗୁଥିବା; ଅମୃତ ପରି ମଧୁର—1. Tasting sweet as nectar

୨। ଅମୃତ ପାଲଟି ଯିବା—
2. Turned to nectar; nectarised.

ଅମୃତାଶନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମୃତ+ଅଶନ=ଭୋଜନ)—
Amṛutāśana ଦେବତା—A god; deity.

ଅମୃତି—ବେ. ବି—୧। ଛୋଟ ଭାଣ୍ଡ ବା ଜଳପାତ୍ର—
Amṛutī 1. A small drinking pot.
ଆବ୍‌ଖୋରା ୨। ସ୍ୱରବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
ଇମ୍ରତୀ 2. A kind of musical instrument.

ଚିକାଗ ଅମୃତ ଭଦା ଭଙ୍ଗ ରେ ଦୋଷର। ପ୍ରାଚୀ—ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର।

ଅମେଇସା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅମାବସ୍ୟା)—ଅମାବାସ୍ୟା; ଅମାବସ୍ୟା—
Ameisā The day of the new moon.

ଅମେଇସିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଅମାବସ୍ୟା)—ଅମାବସ୍ୟା; ଅମାବସ୍ୟା—
Ameisiā The day of the new moon.

ଅମେଣ୍ଟ—ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ+ଅ. ମିଣ୍ଟ୍‌ନା)—
Amenṭa ୧। ଅମୋଘ—1. Unerring.
ଅମୋଘ ୨। ଅଲଂଘ୍ୟ; ଅବାଟ; ଅପ୍ରତିକାର୍ଯ୍ୟ—
ଅଚୁକ 2. Irremediable.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଜବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଅବାଧ—3. Irresistible.

୪ । ଅଶକ୍ୟପ୍ରତୀକାର—4. Which cannot be undone.

ତା ଶୁଣି ଜନନୀ ଦୋଷ ଦିଅ, ତାକୁ ଅମେଣ୍ଟ ଯଠ ଦେଇ ।
ଯଶୋଦ୍ରା—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

ଅମେଣ୍ଟଣ—ଦେ. ବିଣ—ଅମେଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Amenṭaṇa Amenṭa (See)
ଦେ. ବି.—ଦଶା ଅଦର ଖଣ୍ଡନ ନ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
The non-passing away of any crisis or evil luck.

ଅମେଧ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅମେଧ)—୧ । ଅମେଧ; ଅପବିତ୍ର (ଖାଦ୍ୟ)
Amedha 1. Impure (food)
୨ । ଅପବିତ୍ର—2. Impure; unholy.
ଅମେଧ୍ୟ ବ୍ୟତିରେକ ହ ବିପ୍ରବ ଅବ ବିଧି । ଭାଗ୍ୟ—ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ତିଗୀତା ।
୩ । ନିଷିଦ୍ଧ (ଖାଦ୍ୟ)—3. Prohibited (food)
ଦେ. ବି.—୧ । ଅପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ—1. Impure place.
୨ । ବସ୍ତୁ ଆଦି ଅପବିତ୍ର ବସ୍ତୁ—2 Impure or unholy articles.
ଅମ୍ବେଷରେ ଭୁଜା ବଡ଼ ଅଂଶେଷ ଅଣି
ଯେବେ ସଂଶ୍ରୟ ରଖିବ ନରମଣି । ବୃଷ୍ଣସ୍ତ୍ରି. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଅମେଧାଃ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+ମେଧସ୍=ଧାରଣାବତ୍ତା ବୁଦ୍ଧି; ଅମେଧସ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ନିର୍ବୋଧ—Foolish; idiotic.
Amedhāḥ

ଅମେଧାବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅ=ନୁହେ+ମେଧାବିନ୍=ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—ବୁଦ୍ଧିଶକ୍ତିରହିତ; ଗଧା; ଗମାର୍—Dunce; stupid.
Amedhābī
(ଅମେଧାବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅମେଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ମେଧ)—୧ । ଅପବିତ୍ର; ଅଶୁଦ୍ଧ—
Amedhya 1. Impure.
୨ । ନିଷିଦ୍ଧ (ଖାଦ୍ୟ)—2 Prohibited (food)
ସଂ. ବି.—୧ । ଅପବିତ୍ର ବସ୍ତୁ—1. Impure articles.
୨ । ବସ୍ତୁ ଆଦି ଅଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ—2. Eæces etc.
ବଲଙ୍କ ଲଗ୍ନ ଦେଇ ମାଗେ । ବଲନ ବଲଗେ ଅମେଧ୍ୟ ଭାଷ ।
ବଳରାମ—ବଳତା ।

ଅମେୟ—ସ. ବିଣ. (ଅ=ନୁହେ+ମେୟ=ପରିମାଣଯୋଗ୍ୟ)—
Ameya ୧ । ଅମାପ; ଅପରିମେୟ—
1. Immeasurable; unfathomable.
୨ । ଅସୀମ—2 Boundless.
୩ । ବହୁ—3. Immense.

ଅମେରା—ସ୍ତ୍ରୀ. (ସମ୍ଭବପୁର) ବି. (ସଂ. ଆମ୍ରାତକ; ଅମ୍ବର)—
Amerā ଅମ୍ବଡ଼ା (ଫଳ ଓ ଗଛ)—Hogplum.

ଅମେଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ମିଳନ)—
Amela ୧ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ମେଳ ଖାଉ ନ ଥିବା—
ଅମିଳ; ଗରମିଳ 1. Not tallying with each other.
ଅନମିଳ; ବେମେଳ ୨ । ପରସ୍ପରର ମତଭେଦ ଘଟିଥିବା—
2. Disagreeing with each other.
୩ । ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ—3. Contradictory.
୪ । ଅସମାନ—4. Dissimilar; unequal.
୫ । ଅସମ୍ବଳ—5. Unsymmetrical.
୬ । ବେଜୋଡ଼—6 Not in pairs; not suiting each other.
୭ । ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ—7. Irrelevant.
୮ । ପରସ୍ପର ସହିତ ଅପଟୁ ଥିବା—
8. Not on good terms with each other.
ଅମେଳ ଦେ. ବି—୧ । ମିଳନର ଅଭାବ—
ଅନମେଳ 1. Want of union; disunion.
୨ । ପ୍ରଭେଦ—2. Difference.
୩ । ବିବାଦ; ଚଳହ—3. Dissension; dispute.
୪ । ଅପଟୁ; ଅବଳ—4. Disagreement.
୫ । ଶତ୍ରୁତା—5. Enmity.
୬ । ବିରୋଧ—6. Opposition.
୭ । ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା—7. Irrelevancy.
୮ । ଅସମ୍ବଳତା—8. Want of symmetry.
୯ । ଅସମତା; ସମତାର ଅଭାବ—
9. Want of similarity.

ଅମେଳକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ମିଳନ)—ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ—
Amelaka Contradictory; discordant.
ଅମିଳ ଦେ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ବରଯାତ୍ର ଓ କନ୍ୟା-
ବେମେଳ ଯାତ୍ରର ଜୋଷ୍ଟୀଗତ ମିଳନର ଅଭାବ—
State of the horoscopes of the bride and the bride-groom elect not tallying with each other.

ଅମୋକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚ ତତ୍; ଅ+ମୋକ୍ଷ)—୧ । ମୁକ୍ତିର ଅଭାବ—
Amoksha 1. Want of freedom or salvation.
୨ । ପୁନର୍ଜନ୍ମରୁ ଅମୁକ୍ତି—
2. Non-liberation from mundane existence.
୩ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ନ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
3. The state of not being released from bondage.
୪ । ବନ୍ଧନ—4. Confinement.
୫ । ସଂସାରବନ୍ଧନରୁ ଅମୁକ୍ତି—
5. Non-liberation from worldly bonds.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଓସ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଣ	ଶ	ଲ୍ଲ	ଭ୍ଲ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଶ୍ୱ	ଲ୍ଭ	●	ନ୍ଦ

ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅମୁକ୍ତ—
1. Not freed; not liberated.

୨ । ମୁକ୍ତି ବା ମୋକ୍ଷରହିତ—
2. Devoid of salvation.

ବିଷୟରେ ଭାବଦେଇ; ଏ ସାରରେ ହୋଇନ ଅମୋକ୍ଷ ।
ଭଗ୍ନ. ବୈଦେହୀସଦନଗୀତ ।

୩ । ବନ୍ଧନରୁ ଅମୁକ୍ତ—
3. Not freed from bondage.

ଅମୋକ୍ଷପ୍ରେତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅମୋକ୍ଷ+ପ୍ରେତ)—ଯେଉଁ ମୃତ
Amokshapreta ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମା ପ୍ରେତତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରି ନାହିଁ—The soul of a departed person which has not yet been liberated from spiritual bondage.

[ଦ୍ର—ହନୁମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରେତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦଶାହ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି ସମ୍ପାଦିତ ହେଲେ ଓ ଗୟାରେ ପିଣ୍ଡ ଦାନ କରା ଗଲେ, ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମା ପ୍ରେତତ୍ୱରୁ ମୋକ୍ଷ ଲାଭ କରି ପିତୃଲୋକକୁ ଯାଏ ।]

ଅମୋକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ (ସଂ. ଅମୋକ୍ଷ)—ଅମୋକ୍ଷ (ଦେଖ)
Amokshā Amoksha (See)

ଅମୋକ୍ଷା ପିତୃଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ମୋକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।
ଶ୍ରୀଗୀ—ଚନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦନଗୀତା ।

ଅମୋଘ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ମୋଘ)—
Amogha ୧ । ଅବ୍ୟର୍ଥ; ଯାହା ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଭେଦ କରିବ—
(ଅମୋଘଭେଦୀ) 1. Infallible; unerring; sure to hit the aim.

ବାମେ ଥାଇ ବାମ ହୋଇ ଉଭୟ ପ୍ରହାରେ ଅମୋଘ ଶକ୍ତି ।
ଭଗ୍ନ. ବୈଦେହୀସଦନଗୀତ ।

୨ । ଅବନ୍ଧ୍ୟ; ଫଳପ୍ରଦ—
2. Fruitful; effectual.

୩ । ଯାହା ଅଭୀଷ୍ଟଫଳ ପ୍ରଦାନ କରେ—
3. Sure to produce the desired effect; effective.

୪ । ଯାହା କେବେହେଁ ବିଫଳ ବା ବୃଥା ହେବ ନାହିଁ—
4. Unfailing.

ସଂ. ବି—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—God, The Infallible.

୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମ—2. A name of Bishṇu.

୩ । ଶିବ—3. God Śiba.

ଅମୋଘା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମୋଘ+ଆ)—ଅମୋଘର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Amoghā Feminine of Amogha.

ସଂ. ବି—୧ । ଦେବମାତା—I. The mother of the gods.

୨ । ବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Birdaṅga (See)

୩ । ପୁଷ୍ପବିଶେଷ —
3. Trumpet flower; Bignonia suaveolens (M. W.)

୪ । ହରିତକୀ—4. Myrobolan.

୫ । ଦୁର୍ଗା—5. Goddess Durgā.

୬ । ରାତ୍ରି—6. Night.

୭ । ପାଟଳୀ ଗଛ (ଦେଖ)
7. Pāṭalī tree (See)

୮ । ନଦୀବିଶେଷ—8. Name of a river.

୯ । ଶାନ୍ତନୁ ଋଷିଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
9 Name of the wife of the Sage Śāntanu.

୧୦ । ଶକ୍ତି ବା ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—10. Name of a weapon.

[ଦ୍ର—ତାଡ଼କାବଧାର୍ଥ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଅମୋଘା ଓ ବଳା ନାମକ ଦୁଇଟି ଶକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।]

ଅମୋଚନ—ସଂ. ବି (ଅ+ମୋଚନ)—
Amochana ୧ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ ନ ଦେବା—
1. Not loosening or letting go.

ଅମୋଚନୀୟ
ଅମୋଚିତ
ଅମୋଚ୍ୟ
ଅମୋକ୍ଷ
} ବିଶ.

ଅମୋଛ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. ବିଶ (ସଂ. ଅମୋକ୍ଷ)—
Amochha ଅମୋକ୍ଷ (ଦେଖ)
Amoksha (See)

ଦରକ୍ଷ ଯେ ମୋର ଦକ୍ଷ ଦୁଇ ଅମୋଛ ଯେ ।
ଗୀତା—ଚୈତନ୍ୟ ।

ଅମୋହ—ସଂ. ବି (ନଞ୍ଚ ତତ୍ପୁ; ଅ+ମୋହ)—
Amoha ୧ । ମୋହର ଅଭାବ—1. Absence of delusion.

୨ । ଭ୍ରାନ୍ତିର ଅଭାବ – 2. Freedom from error.

ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି). ୧ । ମୋହଶୂନ୍ୟ—1 Free from delusion.

୨ । ଭ୍ରାନ୍ତିଶୂନ୍ୟ – 2. Unerring.

ବେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅମୋଘ)—୧ । ଅମୋଘ; ଅବ୍ୟର୍ଥ—
1. Unerring.

ବେଳକ ଅମୋହ ଶର ବହୁ ବେ ବୋଧ । ଚିତ୍ରଶ୍ରବଣ- ଉଷାହରଣ ।

୨ । ଅପ୍ରତିକାର୍ଯ୍ୟ—2. Irremediable,

ଅମୋହ ଦଣ୍ଡ ବହିବ ବିଧାତ, ବହୁ ତା ବୁଝାଇ ବହ ବୋଧାର୍ଥ ।
ଭୁତ—ଚନ୍ଦ୍ରଚ୍ଛ ।

ଅମୋହମଣି—ସଂ. ବି. (ସମାସବଦ୍ଧଲୋପୀ; ଅମୋହ ଜନ୍ମାଇବା ମଣି)
Amohamaṇi ମଣିବିଶେଷ (ଏ ମଣି ଧାରଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମୋହ ବା ଭ୍ରାନ୍ତି ଜନ୍ମେ ନାହିଁ ବୋଲି କଥିତ ଅଛି)—
A kind of wonderful gem said to make the wearer free from committing errors.

ବଜ୍ରମଣି ଅମୋହ ମଣି ଦିଏ ବୋଧ । ଭଗ୍ନ. ବୈଦେହୀ ବିଳାପ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅମୋଘଶକ୍ତି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅମୋଘ+ଶକ୍ତି)—
Amohaśakti ୧ । ଶକ୍ତିବିଶେଷ; ଅମୋଘ ୧୦ (ଦେଖ)
1. A kind of weapon. Amoghā 10. (See)
୨ । ଦେବଶସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—2. A kind of divine weapon.
[ଟି—ଏହି ଶସ୍ତ୍ରକୁ ଅଗ୍ନି ବିଶ୍ୱଦେବାଙ୍କଠାରୁ ଅଣି ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲେ—ମହାଭାରତ ।]

ଅମୌନ—ସଂ. ବି. (ଅ+ମୁନି+ଅ)—
Amauna ୧ । ମୁନିବ୍ରତ ପାଳନ ନ କରିବା ଅବସ୍ଥା—
1. The state of not keeping the vows of a sage (M. W.)
୨ । ମୁନି ନ ହେବା ଅବସ୍ଥା—2 The state of not being a Muni or sage (M. W.)

ଅମ୍ବ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go.
Amba (root) ୨ । ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To make a sound.
୩ । ଚାଲିବା—3. To walk.

ଅମ୍ବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଅମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Amba (ଅମ୍ବା-ଷ୍ଟୀ) ପିତା; ବାପ—Father.

ଅମ୍ବକ—ସଂ. ବି—୧ । (ଅମ୍ବ ଧାତୁ=ଚାଲିବା+କରଣ. ଅକ; ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରାଣୀ ବାଟ ଦେଖି ଚାଲିପାରେ)—
୧ । ନେତ୍ର; ଆଖି—1. Eye.
ଅମ୍ବକରଣ, ଅମ୍ବ ଅମ୍ବକ ଚକ୍ଷୁ ଶବ୍ଦ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସ୍ୱାମୀ ।
[ଟି—ଏହି ଶବ୍ଦ ଯୋଗେ ଶିବଶ୍ମକ ବା ଶ୍ୟାମକ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି ।]
୨ । ତାମ୍ର; ତମ୍ବା—2. Copper.
ସଂ. ବି. (ଅମ୍ବ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ପିତା—Father.

ଅମ୍ବର—ସଂ. ବି. ପୁ. ୧ । (ଅମ୍ବ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର; ଏହା ଦୂରକୁ ଚାଲି ଅଛି, ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳରେ ଲାଗିବାକୁ)—
ଅମ୍ବରୀ ଧୂପ ଦିଅ ଯିବା ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—1. Ambergris.
ଅ. ଅମ୍ବର; ଅମ୍ବରୀ
ଅମ୍ବର
[ଟି—ସମୁଦ୍ରର ଜନ୍ତୁବିଶେଷଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ଏହା ଜନ୍ମେ । ସମୁଦ୍ରରେ ଜନ୍ତୁମାନେ ଏହାକୁ ବାହାରନ୍ତି । ଏହା ଚାଲି ଆସି ଚାରିକର ଓ ଅତ୍ରିକାର ଉପକୂଳରେ ଲାଗେ ଓ ବ୍ୟବସାୟିମାନେ ଏହାକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଅଣନ୍ତି । ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ଅମ୍ବର ଖଣିରୁ ମିଳେ । ଏହା ଫାଂଶୁଗନ୍ଧି ଓ ଲଘୁ ଏବଂ ଖୁବ୍ ଦାହ୍ୟ; ନିଆଁରେ ପକାଇଲେ ଏଥିରୁ ସୁଗନ୍ଧ ବାସ୍ନା ବାହାରେ ।]
୨ । (ଅମ୍ବ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଅର; ଏହା ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦର ଆଧାର ଥିବାରୁ) ଶୂନ୍ୟ; ଆକାଶ—2. The sky; ether.
୩ । ବସ୍ତ୍ର—3. Cloth.
୪ । ପୋଷାକ—4. Garment; apparel.
୫ । କପା—5. Cotton.
୬ । ଶୂନ୍ୟସଂଖ୍ୟା—6. Cypher (M. W.)
୭ । ଓଷ୍ଠ; ଓଠ—7. Lip (M. W.)
୮ । ଅଭ୍ର; ମେଘମାଳ—8. Tale
୯ । ପଞ୍ଜାବର ଦେଶବିଶେଷ —
9. Name of a part in Pañjāba.
(ଯଥା—ରାଜା ମାନସିଂହ ଅମ୍ବର ରାଜା ହୋଇଥିଲେ ।)

ଅମ୍ବରପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମ୍ବର+ପୁଷ୍ପ)—ଅଭ୍ରପୁଷ୍ପ; ଅସମ୍ଭବ—
Ambarapushpa ବିଷୟ—Anything impossible (M. W.)

ଅମ୍ବରମଣି—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମ୍ବର+ମଣି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Ambaramaṇi The sun.

ଅମ୍ବରଗୁଡ଼ାଖୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ ଅମ୍ବର+ଓ. ଗୁଡ଼ାଖୁ)—ଅମ୍ବର-
Ambarigurdākhu ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟଦ୍ୱାରା ସୁଗନ୍ଧୀକୃତ ଅମ୍ବରୀତାମାକ ଗୁଡ଼ାଖୁ—Sweet tobacco; smoking mixture mixed with ambergris.
[ଟି—ଏ ଗୁଡ଼ାଖୁକୁ ଧୂପ ଅମ୍ବର ଦେଇ ଖୁବ ବାସେ; ଏ ଗୁଡ଼ାଖୁକୁ ବଡ଼ ଲୋକେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଅମ୍ବରିଷ—ସଂ. ବି. ନାମ. (ଅମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଷ)—
Ambarisha ୧ । ଶିବ—1. Śiba.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.
୩ । ଆକାଶ—3. Sky.
୪ । ଅମ୍ବଡ଼ା—4. Hogplum.
୫ । ଭଜାଇବା ହାଣ୍ଡି; କଡେଇ—5. Frying pan.
୬ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—6 The sun.
୭ । ବାଳକ—7 Boy.
୮ । ପିତା—8. Father.
୯ । ଯୁଦ୍ଧ—9. War.
୧୦ । ଅନୁତାପ—10. Remorse.
୧୧ । ଋଷିବିଶେଷ; ଋଗ୍‌ବେଦର କେତେକ ସୂକ୍ତର ଦ୍ରଷ୍ଟା—
11. Name of a sage who composed some hymns of the Rugbeda.
୧୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ଓ ଦଶରଥଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ରାଜାବିଶେଷ—
12. Name of a king of the solar dynasty.
୧୩ । ପୁଲହଙ୍କ ପୁତ୍ରବିଶେଷ—13. Name of a son of the patriarch Pulaha.
୧୪ । ଗଣେଶ—14. God Gaṇeśa.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ହ	ଲୃ	ଲୃଅ	ଓ
୨	ଋ	ଔ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅବାସ୍ତବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଁ	ଲଅ	ଃ	ନ୍

୧୫ । ବୈବସ୍ୱତମନୁଙ୍କ ଦଶଧର, ନାଭାଗଙ୍କ ପୁତ୍ର—
15 Name of the son of Nābhāga

[ଦ୍ର—ଏ ଜଣେ ଇକ୍ଷ୍ୱାକର ବୈଷ୍ଣବ ଥିଲେ । ଏକଦା ଦୁର୍ବାସା ଏହାଙ୍କ ଉପରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବାରୁ ଭଗବାନ ଏହାଙ୍କୁ ସୁଦର୍ଶନ-ଚକ୍ରଦ୍ୱାରା ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ କୋପାନଳରୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ସୁଦର୍ଶନ-ଚକ୍ର ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଇବାରୁ ଦୁର୍ବାସା ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ ନାଭାଗଙ୍କ ସେହି ଅମ୍ବରୀଷଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେଲେ—ଭାଗବତ ୯ । ୪ । ଏ ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦଶ ସହସ୍ର ଗାଈ ଦାନ କରିଥିଲେ—ମହାଭାରତ ।]

ଅମ୍ବରୀଷ—ସଂ. ବି. ନାମ. (ଅମ୍ ଧାତୁ + ଇଷ୍ଣୁ. ଇଷ୍ଣ; ଅମ୍ବରୀଷ-ଅନ୍ୟ ରୂପ)—ଅମ୍ବରିଷ (ଦେଖ)
Ambarīsha Ambarisha (See)

ଅମ୍ବରୀଷ ରାଜା ଅମ୍ବରୀଷଙ୍କର ବୁଦ୍ଧେ,
ଦଶସହସ୍ର ଗାଈ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଲେ—ଭୂଷଣ୍ଡିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଅମ୍ବଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଅମ୍=ଟିକା ବା ଅମ୍ବା=ମାତା+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ରୋଗୀ ପାଖେ ବାପ ମା ପରି ରହି ସେବା କରନ୍ତି)—
Ambashṭha

ଅମ୍ବଷ୍ଠା } ଷ୍ତ୍ରୀ.
ଅମ୍ବଷ୍ଠୀ }

୧ । ବୈଦ୍ୟ ବା ଚିକିତ୍ସକ ଜାତିର ଲୋକ; (ବ୍ରାହ୍ମଣ ଔରସରେ ବୈଶ୍ୟା ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ ଜାତି ମନୁ । ୧୦।୮)—
1. A man of the medical caste.

୨ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଦେଶବିଶେଷ—
2. Name of an ancient country

୩ । ଉକ୍ତ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. An inhabitant of the country Ambashṭha.

୪ । ଅମ୍ବଷ୍ଠ ଦେଶର ରାଜାବିଶେଷ—4. Name of the king of the country Ambashṭha.

୫ । ମାହୁତ—5. An elephant-driver.

୬ । ଯୂଥିକଗଛ ଓ ଫୁଲ—6. Jasminum Auriculatum (plant and flower)

୭ । ଅକାନବନ୍ଧ (ଦେଖ)—
7. Stephania Hernandifolia (creeper)

୮ । ଅମ୍ଳିକାଶାଗ
8. Oxalis Corniculata (pot-herb)

ଅମ୍ବଷ୍ଠା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମ୍ବଷ୍ଠ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅମ୍ବଷ୍ଠଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Ambashṭhā 1. A woman of the Ambashṭha caste.

୨ । ଗଣିକା; ବେଶ୍ୟା—2. Prostitute.

୩ । ଯୂଥିକଗଛ ଓ ଫୁଲ—3. Jasminum Auriculatum (flower and plant)

୪ । ଅକାନବନ୍ଧ—
4. Stephania Hernandi folia (creeper)

୫ । ଅମ୍ଳିକାଶାଗ—
5. Oxalis Corniculata (pot-herb)

ଅମ୍ବଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମ୍ବଷ୍ଠ+ଈ)—ଅମ୍ବଷ୍ଠଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Ambashṭhī A female of the Ambashṭha caste.

[ଦ୍ର—ମନୁସଂହିତାରେ ଅମ୍ବଷ୍ଠର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଅମ୍ବଷ୍ଠୀ ପଦର ପ୍ରୟୋଗ ଅଛି । ମନୁ ୧୦।୧୯]

ଅମ୍ବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମାତା—
Ambā 1. Mother.

୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā.

୩ । ଭାଗୀରଥୀଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠାତନୟା, ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏକତମା ପତ୍ନୀ ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ବିମାତା—3. Name of the step-mother of king Pāṇḍu and wife of king Bichitrabīrjya.

[ଦ୍ର—ତେଲୁଗୁ ଓ ତାମିଲଭାଷାରେ ମାତାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନରେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଓ ଦେବୀଙ୍କ ନାମ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ 'ଅମ୍ମା' ପଦ ଏହି 'ଅମ୍ବା' ପଦର ରୂପାନ୍ତର ବୋଲି ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି । ତୁଳନା କର ଜର୍ମାନୀ ଅମ୍ମେ—ଧାତ୍ରୀ ।]

ଅମ୍ବାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଅମାରି)—ଅମାରି (ଦେଖ)
Ambāri Amāri (See)

ଅମ୍ବାଲା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମ୍ବା=ମାତା+ ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଯେ ମାତା ନାମକୁ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି)—
Ambālā

୧ । ମାତା—1. Mother.

୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā.

ବେ. ବି—ପଞ୍ଜାବର ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗରବିଶେଷ—
Name of a district and town in Pañjāba.

[ଦ୍ର—ଏ ନଗର ଦିଲ୍ଲୀ ନଗରର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ପ୍ରାୟ ୧୫୦ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଇ. ଆଇ. ଆର. ରେଲ୍‌ୱାର ଜଙ୍କସନ୍‌ର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଷ୍ଟେସନ୍ ଓ ସେନାନିବାସ ।]

ଅମ୍ବାଲିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମ୍ବାଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ.କ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—
Ambālikā ୧ । ମାତା—1. Mother.

୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā.

୩ । ଭାଗୀରଥୀଙ୍କ କନିଷ୍ଠା ତନୟା, ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏକତମା ପତ୍ନୀ ଓ ପାଣ୍ଡୁମାତା—
Name of the mother of Pāṇḍu.

ଅମ୍ବାଲୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମ୍ବାଲ+ଈ)—
Ambālī ମାତା—Mother.

ଅମ୍ବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମ୍ବା+ସ୍ୱାର୍ଥେ.କ+ଆ)—
Ambikā ୧ । ମାତା—1. Mother.

୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā.

୩ । ପାର୍ବତୀ—3. Goddess Pārbatī.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତେ ବୃତ୍ତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାବି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । କାଶୀରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟମା କନ୍ୟା; ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏକତମା ପତ୍ନୀ ଓ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଜନନୀ—4. Name of the mother of Dhṛutarāshṭra.

୫ । ଦେବମାତା—5. The mother of the gods.

୬ । ଜୈନମାନଙ୍କ ପୂଜିତ ଦେବୀବିଶେଷ—
6. A female Deity worshipped by the Jainas.

୭ । ବୃତ୍ତିତ ଲତା—7. A medicinal creeper; Wrightea Antidysenterica.

ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ନାମ—
A name given to females.

ଅମ୍ବିକେୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଅମ୍ବିକା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Ambikeya ୧ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର—1. King Dhṛutarāshṭra.
୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—2. God Kārtikeya.
୩ । ଗଣେଶ—3 God Gaṇeśa

ଅମ୍ବୁ—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Ambu ୧ । ଜଳ;ପାଣି—1. Water.
୨ । ରୁମାସ୍ୱଂଦର୍ଶିତ ଅସୁରବିଶେଷ—
2 Name of a demon.
ବମ୍ବୁ ଅମ୍ବୁ ନାମ୍ନେ ଯେ ଦେନ ଅସୁର
ଚାରିଜଣ ରଥ ସେନ ହେଲେ ଅସୁରାର । ବସ୍ତ୍ରହରଣ. ବିଚିତ୍ରସମାସ୍ୱଣ ।
୩ । ନବେ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
3. Name of a metre of 90 syllables. (M. W.)

ଅମ୍ବୁକଣ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମ୍ବୁ+କଣ)—
Ambukaṇa ମେଘଅଶ୍ରୁ—Shower (M. W.)

ଅମ୍ବୁକଣା—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମ୍ବୁ+କଣା)—
Ambukaṇā ୧ । ଜଳବିନ୍ଦୁ; ଶୀକର—
1. Drop or particle of water.
୨ । ବର୍ଷାର ଜଳବିନ୍ଦୁ—2. Rain-drop.

ଅମ୍ବୁଘନ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଘନ+ଅମ୍ବୁ)—କରକା; ଲୁଅ ପଥର—
Ambughana Hail.

ଅମ୍ବୁଚାମର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମ୍ବୁ+ଚାମର)—
Ambuchāmara ୧ । ଶୈବାଳ—1. Moss.
୨ । ପାଣିଶିଉଳି ନାମକ ଜଳଜ ଗୁଳ୍ମ—
2. An aquatic plant; Water Valisneria.

ଅମ୍ବୁଜ—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ବୁ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଯାହା ଜଳରୁ ଜନ୍ମେ ବା ଜନ୍ମିଛି)—
Ambuja
୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. Moon.
୩ । ଶଙ୍ଖ—3. Conch.
୪ । ବଜ୍ର—4. Thunder.
୫ । ହିଞ୍ଜଳ (ଦେଖ)—5. Hiñjala (See)
୬ । ଜଳବେତସ—6. A kind of ratan.
ସ. ବିଣ—ଜଳଜ; ଜଳରୁ ଜାତ—Aquatic.

ଅମ୍ବୁଜନିଧି—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅମ୍ବୁଜ ପରି ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ନିଧି)—
Ambujanidhi ପଦ୍ମରାଗ ମଣି—Ruby.

ଅମ୍ବୁଜନେତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମ୍ବୁଜ+ନେତ୍ର)—
Ambujanetra ପଦ୍ମ ପରି ସୁନ୍ଦର ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ—
(ଅମ୍ବୁଜନେତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Lotus-eyed.
ସଂ. ବ—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମବିଶେଷ— A name of Bishṇu.

ଅମ୍ବୁଜମଣି—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅମ୍ବୁଜ ପରି ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ମଣି)—
Ambujamaṇi ପଦ୍ମରାଗ ମଣି—Ruby.

ଅମ୍ବୁଜାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମ୍ବୁଜ+ଅକ୍ଷ)—
Ambujākṣha ଅମ୍ବୁଜନେତ୍ର (ଦେଖ)
(ଅମ୍ବୁଜାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Ambujanetra (See)

ଅମ୍ବୁଜିନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମ୍ବୁଜ+ଇନ୍+ଈ)—ପଦ୍ମିନୀ—
Ambujinī The lotus.

ଅମ୍ବୁତସ୍କର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମ୍ବୁ+ତସ୍କର)—
Ambutaskara ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ଅମ୍ବୁଦ—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ବୁ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଜଳ ଦିଏ)—
Ambuda ୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; ନାଗର ମୁଥା—2. The plant Cyperus Hexastychius Communis.

ଅମ୍ବୁଧର—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ବୁ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଜଳକୁ ଧାରଣ କରେ)—ମେଘ—Cloud.

ଅମ୍ବୁଧି—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ବୁ+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Ambudhi ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. The ocean.
୨ । ଚାରି ସଂଖ୍ୟା—2. The number four (M.W.)

ଅମ୍ବୁଧିସ୍ରବା—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ବୁଧି+ସ୍ରବ ଧାତୁ+ଅ+ଆ)—
Ambudhisrabā ଘୃତକୁମାରୀ—Aloes Perfoliata.

ଅମ୍ବୁନିଧି—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ବୁ+ନି+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ସମୁଦ୍ର—The ocean.

ଅମ୍ବୁପ୍ରସାଦ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମ୍ବୁର ପ୍ରସାଦ ହୁଏ ଯାହାଦ୍ୱାରା; ଏହାକୁ ଘୋର ଗୋଲଅ ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ପାଣିର ମଇଳାସବୁ ତଳେ ବସିଯାଏ ଓ ପାଣି ନିର୍ମଳ ହୁଏ)—୧ । ନିର୍ମଳୀ ଫଳ—
1. The clearing nut.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମ୍ବୁ+ପ୍ରସାଦ)—ଜଳର ନିର୍ମଳତା—
2. The clearness or transparency of water.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଝ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ଙ୍ଗ	ଝ	●	ନ୍ଦ

ଅମ୍ବୁବାଚି—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ବୁ+ବଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Ambubāchi ମିଥୁନ ରାଶିସ୍ଥ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧାନକ୍ଷତ୍ରର ପ୍ରଥମ-ପାଦଭୋଗ କାଳ; ଉଳସଂକ୍ରାନ୍ତି ଓ ତତ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିନ ଦିନ; ଅଷାଢ଼ମାସରେ ଅର୍ଦ୍ଧା ନକ୍ଷତ୍ରର ପ୍ରଥମ ଚରଣ; ଅର୍ଥାତ୍ ଅଷାଢ଼ମାସର ଆରମ୍ଭରେ ତିନିଦିନ ଓ ୨୦ ଘଡ଼ି ସମୟ—The 3½ days in the beginning of the month of Āshārdha.

[ଦ୍ର—ଏହି ସମୟରେ ପୃଥିବୀ ଉଳସ୍ଥଳା ହୁଏ । ଏହି ସମୟରେ ଭୂପୃଷ୍ଠ-ଖନନ, ସାଳବପନ ଓ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ନିଷିଦ୍ଧ । ଏହି ସମୟରେ ଯତି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବିଧବା ଓ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପକ୍ଷରେ ସ୍ନାତ ବା ପରପାକର ଅନ୍ନ ଚଣ୍ଡାଳାନ୍ନ ତୁଲ୍ୟ । ଏହି ସମୟରେ ଦୁଗ୍ଧ ପାନ କଲେ ସର୍ବସ୍ୱ ରହେ ନାହିଁ ।]

ଅମ୍ବୁବାଚୀ—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ବୁ+ବଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଈ)—
Ambubāchī ଅମ୍ବୁବାଚ (ଦେଖ)
Amhubāchi (See)

ଅମ୍ବୁବାହ—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ବୁ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ambubāha ୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । ମୁଥା—2. Bulbous root of Dūba grass.
୩ । ନାଗର ମୁଥା (ଦେଖ)—
3. Nāgara muthā (See)
୪ । ଅଭ୍ର; ମେଘନାଳ—4. Talc; mica.

ଅମ୍ବୁବାହନୀ—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ବୁ+ବହ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାହ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ଙ୍ଗୀ. ଈ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ପାଣି ବୁହାଯାଏ)—
Ambubāhanī ୧ । ଜଳସେଚନୀ; ସେଣା,ସେଉଁଥି, ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଜଳ ବୁହାଇବା ଯନ୍ତ୍ର—1. A contrivance for lifting up water from tanks to irrigate fields; water-baling contrivance.
୨ । ଡଙ୍ଗା ତଳରେ ଥିବା ପାଣିକୁ ବାହାରକୁ ପିଙ୍ଗିବାର ପାତ୍ର—2. A cup for baling out water from the bottom of a boat.

ଅମ୍ବୁବାହିନୀ—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ବୁ+ବହ ଧାତୁ+ଣିଚ=ବାହ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ଙ୍ଗୀ. ଈ)—ଅମ୍ବୁବାହନୀ (ଦେଖ)
Ambubāhinī Ambubāhanī (See)

ସଂ. ବିଣ. ଧୁଂ. (ଅମ୍ବୁବାହନ୍+ଙ୍ଗୀ.ଈ)—ଅମ୍ବୁବାହର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Ambubāhī.

ଅମ୍ବୁବାହୀ—ସଂ. ବିଣ. ଧୁଂ. (ଅମ୍ବୁ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଜଳବହନକାରୀ; ପାଣିବୁହାଳି—(ଅମ୍ବୁବାହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Ambubāhī Carrying water.

ଅମ୍ବୁବେତସ—ସଂ.ବି.(ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା;ଅମ୍ବୁମୂଳରେ ଜାତ ବେତସ)—
Ambubetasa ଜଳବେତ; ପାଣିବେତ; ଏକପ୍ରକାର ବେତ—
A kind of ratan growing near water.

[ଦ୍ର—ଏ ବେତ ସାଧାରଣ ବେତ ଠାରୁ ପତଳା ଓ ଦୃଢ଼ ହୁଏ । ଏହା ବଙ୍ଗ, ଓଡ଼ିଶା, କର୍ଣ୍ଣାଟକ, ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଆଦିରେ ପାଣିକୂଳରେ ଜନ୍ମେ ।]

ଅମ୍ବୁଭୃତ୍—ସଂ. ବି.(ଅମ୍ବୁ+ଭୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.କ୍ୱିପ୍)—
Ambubhṛut ୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The ocean.
୩ । ମୁଥା—3. Bulbous root of Dūba grass.

ଅମ୍ବୁମୁକ୍—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ବୁ+ମୁଚ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; Ambumuk ଅମ୍ବୁମୁଚ୍ ପଦ ୧ମା. ୧ବ.)—ମେଘ—Cloud.

ଅମ୍ବୁରାଶି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମ୍ବୁ+ରାଶି)—
Amburāśi ୧ । ଜଳସମୂହ; ପ୍ରକାଣ୍ଡ ବିସ୍ତୃତ ଜଳ—
1. A vast expanse of water.
୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The sea.

ଅମ୍ବୁରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅମ୍ବର)—ଅମ୍ବର ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ ଧୂପଦ୍ରବ—
Amburi Ambergris.
ଅମ୍ବରୀ
ଅମ୍ବରି

ଅମ୍ବୁରୁହ—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ବୁ=ଜଳ+ରୁହ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Amburuha ଅମ୍ବୁଜ; ପଦ୍ମ—Lotus.

ଅମ୍ବୁରୁହା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମ୍ବୁରୁହ+ଙ୍ଗୀ. ଆ)—
Amburuhā ୧ । ପଦ୍ମଗଛ—1. Lotus.
୨ । ସ୍ଥଳପଦ୍ମ—2. A flower plant.

ଅମ୍ବୁଶାୟୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅମ୍ବୁ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ. Ambuśāyī ଯେ ପ୍ରଳୟପୟୋଧିଜଳ ଉପରେ ଶୟନ କରନ୍ତି)—ଜଳଶାୟୀ, ବିଷ୍ଣୁ—An epithet of Bishṇu.

ଅମ୍ବୁସରଣ—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ବୁ+ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କ୍ୱିପ୍. ଅଚ)—
Ambusaraṇa ସ୍ୱତଃ ବହିବା ଜଳଧାରା; ଜଳସ୍ରୋତ—
Current of water.

ଅମ୍ବୁସର୍ପିଣୀ—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ବୁ+ସୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସର୍ପିଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ Ambusarpiṇī ଙ୍ଗୀ.ଈ; କର୍ମ୍ମ ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅମ୍ବୁରେ ବିଚରଣ-କାରିଣୀ ସର୍ପିଣୀ)—ଜଳୌକା; ଜୋକ—Leech.

ଅମ୍ବୁକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅମ୍ବୁ+ଅବ୍ୟୟଭାବେ. କୃ+କ୍ତ ଧାତୁ+ Ambūkṛuta କର୍ମ. ତ)—ଲେପ ଦିଆ (କଥା); ଲାଳୀବିନ-ଯୁକ୍ତ (ବାକ୍ୟ)—(words) Mixed with the saliva of the mouth of the speaker.

ଅମ୍ବୃତ—ସ୍ତ. ବି. (ସଂ. ଅମୃତ)—ଅମୃତ (ଦେଖ)
Ambṛuta Amṛuta (See)

ଅମ୍ଭ (ଧାତୁ)—ସଂ. (ଅନ୍ଦ ଧାତୁ)—ଶବ୍ଦ କରିବା—
Ambha (root) To make a sound.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌରସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ରୁପ' ନ ମିଳିଲେ 'ରୂପ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅମ୍ଭ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅମ୍ଭଃ)—ଅମ୍ଭଃ ୧. (ଦେଖ)
Ambha — Ambhaḥ 1. (See)

ଅମ୍ଭଃ—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ଭ ବା ଅନ୍ଭ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Ambhaḥ ୧ । ଜଳ—1. Water.
୨ । (ଗଣିତ) ଚାରି ସଂଖ୍ୟା—
2. (mathematics) The number four.
୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନଠାରୁ ଚତୁର୍ଥ ରାଶି—
3. (astrology) The fourth sign from the Lagna.
୪ । (ସାଂଖ୍ୟ) ଅମ୍ଭସ୍ତୁଷ୍ଟି (ଦେଖ)—
4. Ambhastushṭi (See)
୫ । ବୈଦିକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
. Name of a Vedic metre.
୬ । ଦେବ—6. Deity. (ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)
୭ । ପିତୃଗଣ—7. The manes. (ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)
୮ । ଅସୁର—8. Demon. (ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)

ଅମ୍ଭସାର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମ୍ଭସ୍+ସାର)—ମୁକ୍ତା; ମୋତି—
Ambhasāra — Pearl.

ଅମ୍ଭସୂ—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ଭସ୍+ସୂଧାତୁ=ଜନ୍ମ କରିବା + କର୍ମ. ଅ; ସାହାରୁ ଜଳ ଜନ୍ମ କରେ)—
Ambhasū
୧ । ବାଷ୍ପ; ବାଷ୍ପ—1. Vapour.
୨ । ଧୂଆଁ—2. Smoke.

ଅମ୍ଭସ୍ତୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ଭସ୍+ତୁଷ୍ଟି)—(ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ) ପ୍ରକୃତାଖ୍ୟା ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକା ତୁଷ୍ଟି—
Ambhastushṭi — Sāṁkhya (philosophy) A kind of spiritual satisfaction

[ଦ୍ର—ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନରେ ତୁଷ୍ଟି ୯ ପ୍ରକାରର; ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକତୁଷ୍ଟି ୪ ପ୍ରକାରର; ଯେବେ ଦେହ ମାୟା ପ୍ରପଞ୍ଚରେ ପଡ଼ି ସୁଖା ଜଳର ପ୍ରକୃତିର ଗତି ଅନୁସାରେ, ବିବେକ ଲାଭ କରେ ତେବେ ଏହାକୁ 'ଅମ୍ଭସ୍ତୁଷ୍ଟି' ବୋଲୁଥାଏ—ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଅମ୍ଭାଳି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅମ୍ଭ+ଅଳ)—ଜଳରାଶି; ସମୁଦ୍ର—
Ambhāḷi — The ocean.

ବିଦେଶ ବ୍ରହ୍ମ ତତ ବାହିଁ ଅରେ ଶ୍ରୀମାତ, ଅମ୍ଭାତ ପ୍ରକାଶ ଉଦେ ।
ଉଷ୍ଣ ବିଦେଶ୍ୱରବଳାଶ ।

ଅମ୍ଭୋଜ—ସଂ. ବିଶ. (ଅମ୍ଭଃ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ambhoja — ଜଳଜ; ଜଳଜାତ—Aquatic
ସଂ. ବ—୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. Moon.
୩ । ଶଙ୍ଖ—3. Conch.
୪ । କର୍ପୂର—4. Camphor. (ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)
୫ । ସାରସପକ୍ଷୀ—5. Crane. (ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)

ଅମ୍ଭୋଜିନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅମ୍ଭୋଜ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Ambhojinī ୧ । ପଦ୍ମିନୀ—1. Lotus.
୨ । ପଦ୍ମ ଲତା—2. Lotus plant.
୩ । ପଦ୍ମସମୂହ—3. A collection of lotuses.
୪ । ବହୁତ ପଦ୍ମ ଜନ୍ମିବା ସ୍ଥାନ—4. A place growing numerous lotus flowers.

ଅମ୍ଭୋଦ—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ଭଃ=ଜଳ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ambhoda ୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । ମୁଥା—2. The bulbous root of Dūb grass.

ଅମ୍ଭୋଦାନୀ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅମ୍ଭୋଦ+ଦାନୀ; ଯେ ମେଘ ପରି ଅଜସ୍ର ଦାନ କରେ)—
Ambhodānī
ଦାତାକର୍ଣ୍ଣ ବଡ଼ ଦାନୀ; ଯେ ଧନକୁ ପାଣି ଭାଳିଲା ଭଳି ଦାନ କରେ
पालकदरिया Very liberal; giving away riches like water

ଅମ୍ଭୋଧର—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ଭଃ=ଜଳ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ambhodhara ୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । ମୁଥା—2. Bulbous root of Dūba grass.

ଅମ୍ଭୋଧି—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ଭଃ+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କି)—
Ambhodhi ସମୁଦ୍ର; ସାଗର—Ocean.

ଅମ୍ଭୋନିଧି—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ଭଃ+ନି+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କି)—
Ambhonidhi ସମୁଦ୍ର; ସାଗର—Ocean;

ଅମ୍ଭୋରାଶି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅମ୍ଭଃ+ରାଶି)—
Ambhorāśi ସମୁଦ୍ର—Ocean;

ଅମ୍ଭୋରୁହ—ସଂ.ବ. (ଅମ୍ଭଃ+ରୁହ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା,ମାଡ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)-
Ambhoruha ୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus;
୨ । ସାରସ—2. Crane.

ଅମ୍ମୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅପ୍+ମୟ)—
Ammaya ୧ । ଜଳମୟ—1. Watery.
୨ । ଜଳଜାତ—2. Aquatic.
୩ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Full of water.

ଅମ୍ମରସ—ଦେ. ବ. (ଏହା ଅମୃତ ସହରରୁ ପ୍ରଥମେ ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ଅଣା ହୋଇ ଥିବାରୁ)—
Ammarasa
ଅମ୍ମରସ ଦେହ ଚମାମ୍ ଧଳା ଓ ଗଳା କଳା ହୋଇଥିବା ପାରା—
अम्मरस A pigeon with white body and black neck.

ଅମ୍ର—ସଂ. ବ. (ଅମ ଧାତୁ=ଭୋଜନ କରିବା+କର୍ମ. ର)—
Amra ଅମ୍ବ (ଫଳ ଓ ଗଛ)—
Mango (fruit and tree)

ଅମ୍ରାତ—ସଂ. ବ. (ଅମ୍ର=ଅମ୍ବ+ଅତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଅମ୍ବ ପରି)—
Amrāta ଅମ୍ବଡ଼ା (ଗଛ ଓ ଫଳ)—Hogplum.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଭ୍ରାଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଣ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଷ୍ଟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲଅ	ଶ	ନ୍ଦ

ଅମ୍ରାତକ—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ରାତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଅମ୍ବଡ଼ା (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
Amrātaka Hogplum.

ଅମ୍ଳ—ସଂ. ବିଶ. (ଅମ ଧାତୁ=ରୁଗ୍ଣ ହେବା+କରଣ. ଲ; ଯାହାକୁ ଖାଇଲେ ମନୁଷ୍ୟ ରୁଗ୍ଣ ହୁଏ)—
Amla ଅମ୍ଳିଲା; ଖଟା—Sour; acid.

ସଂ. ବି—ଖଟାରସ; ଖଟାପଣ—
Sourness, acid-taste.

୨ । ତିନ୍ତୁଳ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
2. Tamarind (tree and fruit).

ଅମ୍ଳକ—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ଳ+କ) ଲକୁଚ; ଜେଉଟ (ଦେଖ)
Amlaka Jeuta (See)

ଅମ୍ଳଜନ—ସଂ. ବି. (ବାୟୁନପରକ୍ଷା; ଅମ୍ଳ+ଜନ ଧାତୁ+ଅ)—
Amlajana ଅକ୍ସିଜେନ୍ ବାୟୁ—Oxygen.

[ଦ୍ର—ଏହା ବାୟୁ ଓ ଜଳର ମୌଳିକଉପାଦାନବିଶେଷ । ଏହା ଜ୍ୱଳନକ୍ରିୟାର ପରିପୋଷକ ଓ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର ଜୀବନରକ୍ଷା ପାଇଁ ନିଶ୍ୱାସ ସଙ୍ଗେ ଦେହକୁ ନିଅ ଯିବା ଏହାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ । ଏହା ବର୍ଣ୍ଣହୀନ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ ।]

ଅମ୍ଳଜାନ—ସଂ. ବି. (ବାୟୁନପରକ୍ଷା; ଅମ୍ଳ+ଜନ ଧାତୁ+ଅ)—
Amlajāna ଅମ୍ଳଜନ (ଦେଖ)
Amlajana (See)

ଅମ୍ଳତା—ସଂ. ବି (ଅମ୍ଳ+ତ୍ୱ. ତା)—
Amlatā ଖଟାପଣ—Sourness.

ଅମ୍ଳପଞ୍ଚକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଅମ୍ଳ+ପଞ୍ଚକ)—
Amlapañchaka ପାଞ୍ଚପ୍ରକାରର ଖଟା ଫଳ (ଯଥା—ଜମ୍ବୀର, ଲେମ୍ବୁ ଖଟାଭାଲମ୍ବ, ତେନ୍ତୁଳ, ନାରଙ୍ଗ ଓ ଅମ୍ଳବେତସ)—
Five kinds of sour fruits.

ଅମ୍ଳପିତ୍ତ—ସଂ. ବି.—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗବିଶେଷ—
Amlapitta A sickness due to acidity.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଯାହା ଖାଇ ଖିଅଯାଏ ତାହା ସବୁ ପିତ୍ତଦୋଷରୁ ପେଟରେ ଖଟା ହୋଇଯାଏ । ବହୁତ ରୁକ୍ଷ, ଖଟା, ରାଗ ଓ ଗରମ ବସ୍ତୁ ଖାଇଲେ ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ଏଥିର ଲକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଗାର ବର୍ଣ୍ଣର ମଳନିଃସରଣ, ଦାହ, ବମନ, ମୂର୍ଚ୍ଛା, ହୃଦୟରେ ପୀଡ଼ା, ଜ୍ୱର, ଅରୁଚି ଓ ଅମ୍ଳିକାଯୁକ୍ତ—ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଦେ. ବି.—ଉପଦଂଶରୋଗ Syphilis.

ଅମ୍ଳପୂର—ସଂ. ବି (ଅମ୍ଳ+ପୂର ଧାତୁ+ଅ)—
Amlapūra ତିନ୍ତୁଳ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
Tamarind (tree and fruit)

ଅମ୍ଳଫଳ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମ୍ଳ+ଫଳ)—
Amlaphala ୧ । ତିନ୍ତୁଳଗଛ—1. Tamarind tree.

୨ । (ବର୍ଗଧା) ଖଟା ଫଳ—2. Sour fruit

ଅମ୍ଳବେତସ—ସଂ. ବି.—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଯାହାଡ଼ଅ ଲତା; ଏହାର ଡାଙ୍ଗ ଖଟା ଓ ଔଷଧରୂପରେ ପଡ଼େ—
Amlabetasa
1. A kind of sour hilly creeper.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଗଛ; ଏଥିର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଫଳ ଚଉରକ୍ଷ ବତ ଗେଲ ଏବଂ ଖୁବ୍ ଖଟା; ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହା ଏକପ୍ରକାର ରେମ୍ବୁ—
2. A kind of tree with sour fruits.

୩ । ଖଟାଯାଇଙ୍ଗ ଶାଗ (ଦେଖ)
3. Khaṭāpalanga (See)

ଅମ୍ଳଲୋଣିକା—ସଂ. ବି—ଅମ୍ଳଲୋଣୀ (ଦେଖ)
Amlaloṇikā Amlaloṇī (See)

ଅମ୍ଳଲୋଣୀ—ସଂ. ବି.—ଅମ୍ଳିଭଶାଗ—
Amlaloṇī A kind of wild sour potherb.

ଅମ୍ଳଲୋଳିକା—ସଂ. ବି—ଅମ୍ଳଲୋଣୀ (ଦେଖ)
Amlalolikā Amlaloṇī (See)

ଅମ୍ଳଶୂଳ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅମ୍ଳଜନିତ ଶୂଳ)—
Amlaśūla ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗୁଁ ପେଟ ଓ ଛାତିରୁ ଶୂଳ ମାରିବା ରୋଗ—
Colic.

ଅମ୍ଳସାର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅମ୍ଳ+ସାର)—
Amlasāra ୧ । ଜାଉ—
1. Fermented ricewater.

୨ । ହିନ୍ତାଳ (ଦେଖ)
2. Hintāla (See)

୩ । ଅମ୍ଳବେତସ (ଦେଖ)—
3. Amlabetasa (See)

୪ । ବିଶୁଦ୍ଧ ଗନ୍ଧକ—
4. Purified sulphur.

ଦେ. ବି ବାୟୁନପରକ୍ଷା)—
ଆସିଡ୍‌ସାର ଏସୀଡ୍, ଅମ୍ଳରସବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ସାର—
ଏସୀଡ୍, ଅମ୍ଳସାର Acid

ଅମ୍ଳହରିଦ୍ରା—ସଂ. ବି.—ଅମ୍ବହଳଦ (ଦେଖ)
Amlaharidrā Ambahaladi (See)

ଅମ୍ଳାନ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ମ୍ଳାନ)—
Amlāna ୧ । ଯାହା ଝାଉଁଳେ ନାହିଁ—1. Not fading.

୨ । ତେଜସ୍ୱର; ତେଜସ୍ୱାନ—2. Fresh.

୩ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—3. Bright.

୪ । ହୃଷ୍ଟ; ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—4. Delighted.

୫ । ଯାହା ମଇଳା ହୁଏ ନାହିଁ—
5. That which does not become dirty.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ତଦତ୍ୟବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଯୌଗିକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେଇ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଜବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୬ । ନିର୍ମଳ—6. Clear.

ଅମ୍ଳାନବଦନରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ହୃଷ୍ଟମୁହଁରେ; ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ ହୋଇ—
Amlānabadanare
ଅମ୍ଳାନବଦନେ 1. With delight.
୨ । ଦ୍ୱିଧା ନ କରି—2. Without hesitancy.

ଅମ୍ଳାନବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ଅମଲାଣବସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Amlānabastra Amalānabastra (See)

ଅମ୍ଳିକା—ସଂ. ବି (ଅମ୍ଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ଆ)—
Amlikā ତନ୍ତୁଳ—Tamarind.

ଅମ୍ଳୀ—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ଳ+ଇ)—ତନ୍ତୁଳ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
Amlī Tamarind (tree and fruit)

ଅମ୍ଳୀକା—ସଂ. ବି. (ଅମ୍ଳ+ଇକ+ଆ)—ତନ୍ତୁଳ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
Amlikā Tamarind (tree & fruit.)

ଅମ୍ଳୋଦ୍ଗାର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା. ଅମ୍ଳ+ଉଦ୍ଗାର)—ଖଇଉଦାଲୁଟି; ଅମ୍ଳାଣ୍ଡଜନିତ ଅମ୍ଳିକ ଦାଲୁଟି—
Amlodgāra Acid-belching due to acidity.

ଅମ୍ବଣିଆଁ—ଦେ.ବି. ଓ ବିଶ.— ଅମଣିଆଁ (ଦେଖ)—
Ambhaṇiāñ Amaṇiāñ (See)

ଅମ୍ବୁଣିଆଁ—ଦେବ. ଓ ବିଶ—ଅମଣିଆଁ (ଦେଖ)
Ambhuṇiāñ Amaṇiāñ (See)

ଅୟ(ଧାତୁ)—ଗତିକରିବା—To move.
Aya (root)

ଅୟ—ସଂ. ବି. (ଇ ଧାତୁ=ଗତିକରିବା+କରଣ. ଅ)—
Aya ୧ । ସୌଭାଗ୍ୟ; ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି—1. Good fortune.
୨ । ଶୁଭଦାୟକ ବିଧି—2. Auspicious rule.
୩ । ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ାରେ ପାଶାର ଦାନବିଶେଷ—
3. A particular turn of the dice.
୪ । ନରକବିଶେଷ—4. Name of a hell.
୫ । ବ୍ୟବସାୟରେ ଲାଭ—5. Profit in business.

ଅୟଃ—ସଂ. ବି—ଅୟସ୍ (ଦେଖ)
Ayaḥ Ayas (See)

ଅଯକ୍ଷ୍ମ—ସଂ. ତ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଯକ୍ଷ୍ମା)—
Ajakshma ୧ । ରୋଗ—1. Free from sickness
୨ । ଉପଦ୍ରବ—3. Free from any mishap.

ଅଯଚ୍ଛ—ଭା. ବି. (ସଂ. ଅଯଶଃ)—ଅଯଶଃ (ଦେଖ)
Ajachha Ajaśaḥ (See)

ଅଯଜନୀୟ—ସ. ବିଶ. (ଅ+ଯଜନୀୟ)—
Ajajanīya ୧ । ଯେ ଯଜ୍ଞରେ ପୂଜା ପାଇବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
1. Not deserving to be worshipped in a Vedic sacrifice.
୨ । ଅପୂଜ୍ୟ—2. Not adorable.
୩ । ନିନ୍ଦ୍ୟ—3. Blameworthy.

ଅଯଜ୍ଞିୟ—ସ. ବିଶ. (ଅ+ଯଜ୍ଞିୟ)—୧ । ଯାହା ଯଜ୍ଞକାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ ନାହିଁ—1. Not used in sacrifice.
୨ । ଯାହା ଯଜ୍ଞରେ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ—
2. Not given in sacrifice.
୩ । ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରଅନୁସାରେ ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ଅଧିକାରୀ ନୁହେଁ—
3. Not entitled to perform a Vedic sacrifice.

ଅଯତ—ସ. ବିଶ. (ଅ+ଯତ)—ଅସଂଯତ—Uncontrolled.
Ajata ଦେ. ବିଶ—ଅସୁନ୍ଦର—Ugly.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଯତ୍ନ)—ଅଯତ୍ନ—
Want of care; neglect.

ଅଯତନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଯତ୍ନ)—ଅଯତ୍ନ—Neglect.
Ajatana ଦେ. ବିଶ—ଅସୁନ୍ଦର—Ugly.

ଅଯତେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଶ. ସୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଯତ+ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—
Ajatendriya ୧ । ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ କରେ ନାହିଁ—
1. Having no self-control.
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟାସକ୍ତ—2. Sensual.

ଅଯତ୍ନ—ସଂ. ବି. (ନଞ୍ଚତତ୍; ଅ+ଯତ୍ନ)—
Ajatna ୧ । ଅନାଦର; ଅନାସ୍ଥା; ଅବହେଳା—
1. Want of care; neglect.
୨ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ତ୍ରୁଟି—2. Negligence.
୩ । ଉଦ୍‌ଯୋଗଶୂନ୍ୟତା—3. Want of exertion.
ଦେ. ବିଶ—ଅସୁନ୍ଦର—Ugly.
ଦେ. ବି—ଲାଳନପାଳନର ଅଭାବ—
Neglect; want of proper care.

ଅଯତ୍ନବର୍ଦ୍ଧିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯତ୍ନବର୍ଦ୍ଧିତ)—
Ajatnabarddhita ୧ । ଯାହା ମନୁଷ୍ୟର ଯତ୍ନଦ୍ୱାରା ବଢ଼ି ନାହିଁ—1. Not reared by the hand of man.
୨ । ବନ୍ୟ; ଯାହା ମନକୁ ଉଠି ବଢ଼ିଥାଏ; ବନାଜୁଷିରେ ଜାତ (ଯଥା—ଗଛ)—2. Growing wild.

ଅଯତ୍ନସମ୍ଭୂତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯତ୍ନସଂଭୂତ)—
Ajatnasambhuta ୧ । ବନ୍ୟ; ମନକୁ ଉଠିଥିବା (ଗଛ)—
1. Growing wild.
୨ । ଅଯତ୍ନସିଦ୍ଧ (ଦେଖ)
2 Ajatnasiddha (See)

ଅଯତ୍ନସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯତ୍ନସିଦ୍ଧ)—ଅନାୟାସସିଦ୍ଧ; ବିନା ପରିଶ୍ରମରେ ସମ୍ପାଦିତ—
Ajatnasiddha Accomplished without any effort.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଝ	ଭ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଧ	ଜ୍ଞ	●	ନ୍ଦ

ଅଯଥା – ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ଯଥା)—୧ । ଅଯୌକ୍ତିକ—
Ajathā 1. Unreasonable.
୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ—2. Unfit.
୩ । ଅନୁଚିତ—3. Improper.
୪ । ଅନୁପଯୋଗୀ—4. Unsuitable.
୫ । ଅପ୍ରାମାଣିକ—5. Unauthoritative.
୬ । ମିଥ୍ୟା; ଅସତ୍ୟ—6. Untrue.
୭ । ଅସଙ୍ଗତ; ଅମେଳ—7. Inconsistent.
୮ । ଅନ୍ୟାୟୀ—8. Unjust.
୯ । ଅତ୍ୟଧିକ; ବେଢାଯୁ—
9. Immoderate; excessive.

ଅଯଥା ବେ. ବିଶର ବିଶ. ଓ କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଅତ୍ୟଧିକରୂପେ—
1. Excessively.
୨ । ଅନ୍ୟାୟରୂପେ—2. Unjustly.
୩ । ଅନୁପଯୁକ୍ତରୂପେ—3. Unfitly.
୪ । ଅନୁଚିତରୂପେ—4. Improperly.
୫ । ଅଯୌକ୍ତିକରୂପେ—5. Unreasonably.

ଅଯଥାତଥ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଯଥାତଥା)—
Ajathātatha ୧ । ଅଯଥାର୍ଥ (ଦେଖ)
1. Ajathārtha (See)
୨ । ବିପରୀତ—2. Opposite.
୩ । ବିରୁଦ୍ଧ—3. Opposing.

ଅଯଥାର୍ଥ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯଥାର୍ଥ)—୧ । ମିଥ୍ୟା; ଅସତ୍ୟ—
Ajathārtha 1. Not true.
୨ । ଅପ୍ରକୃତ; ଅବାସ୍ତବ—2 Not real; unreal.
୩ । ଅନୁଚିତ—3. Improper.
୪ । ଅଯୋଗ୍ୟ—4. Unfitting.

ଅଯଥେଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯଥେଷ୍ଟ)—ନଅଟା—
Ajatheshta Inadequate.

ଅୟନ—ସଂ. ବି. ୧ । (ଇ ଧାତୁ=ଯିବା+ଅଧିକରଣ. ଅନ; ଯହିଁରେ
Ayana ଲୋକେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି)—ପଥ; ମାର୍ଗ—
1. Path; road.

ଅୟନେ ଦେଶିକେ ନିତ୍ୟେ ନିତ ପଞ୍ଚକ ଯେଷେ ।
ଭକ୍ତ. ଦୋଷଦ୍ରୋହାଗ୍ରହ୍ୟ ।

୨ (+କ୍ରିବ. ଅନ) ଗତି—2. Motion.
୩ । (+କରଣ. ଅନ) ଶାସ୍ତ୍ର—3. Gospel; religious treatise.
୪ । (+କର୍ମ. ଅନ) ଆଶ୍ରୟସ୍ଥାନ; ବାସସ୍ଥାନ—
4. Place of shelter; abode.
୫ । (+କର୍ମ. ଅନ) ଆଶ୍ରମ—5. Hermitage.
୬ । (+ଅଧିକରଣ. ଅନ) ସମୟ—6. Time.
୭ । (+କ୍ରିବ. ଅନ) ଜନ୍ମ—7. Birth.
୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବର୍ତ୍ତିବ୍ୟପଥ; ଅନୁଧାବିତ ମାର୍ଗ—
8. (Figurative) Ways; mode of conduct.

ବହୁବିଧ ବିଧା ବିବିଧା ଅନ୍ୟଥା ପ୍ରକାରେ ଏ ଦୋଷେ ଅସ୍ମିନ ।
ଏକବ୍ରୀ. ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ।

୯ । (ଭୂଗୋଳ ପରିଭାଷା) ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପୃଥିବୀ ପରିଯାଣରେ ବିହିତ ଗତି ରେଖା—ଅୟନମଣ୍ଡଳ (ଦେଖ)
9. Ayanamaṇḍala (See)
୧୦ । (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଷାଣ୍ମାସିକ ଗତି—
10. (Astronomy) The sun's half-yearly motion; solstice.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗତି ୨୫; ଯଥା—ଉତ୍ତରାୟଣ ଓ ଦକ୍ଷିଣାୟନ । ଏହି ଅୟନ ବାର ରାଶିଚକ୍ରର ଅର୍ଧେ; ମକରସଂକ୍ରାନ୍ତି ଠାରୁ ମିଥୁନସଂକ୍ରାନ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛଅ ରାଶିରେ ଥିଲାବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଷୁବରେଖାର ଉତ୍ତର-ଅଞ୍ଚଳୁ ଗତି କରୁଥାନ୍ତି; ଏହାକୁ ଉତ୍ତରାୟଣ; କର୍କଟାଠାରୁ ଧନୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୬ ରାଶିରେ ଥିଲା ବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଷୁବରେଖାର ଦକ୍ଷିଣ-ଅଞ୍ଚଳୁ ଗତି କରୁ ଥାଆନ୍ତି; ଏହାକୁ ଦକ୍ଷିଣାୟନ କହନ୍ତି ।]

୧୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗତି ଅନୁସାରେ ଗଣିତ ବର୍ଷାର୍ଦ୍ଧ; ଷାଣ୍ମାସ—ଉତ୍ତରାୟଣ ଓ ଦକ୍ଷିଣାୟନ—11. Half-year counted according to the sun's motion.
୧୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିଚକ୍ରର ଗତି—
12. The motion of the Zodiac.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷମତରେ ରାଶିଚକ୍ର ପ୍ରତିଦିନ ୧ ଅନୁକଳା ଲେଖାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତି ମାସରେ ୩ ବିକଳା ୩୦ ଅନୁକଳା; ପ୍ରତି ବର୍ଷ ୫୫ ବିକଳା ଲେଖାଏଁ ଖସି ଯାଉଅଛି; ଏବେ ୨୨ ବର୍ଷ ୮ ମାସରେ ରାଶିଚକ୍ର ବିଷୁବରେଖାରୁ ୧ ଅଂଶ ସରି ଯାଉଛି ଓ ୩୬୦୦ ବର୍ଷରେ ବିଷୁବରେଖାର ଚାରି ଯାଏଁ ଥରେ ବୁଲି ଅସେ । ରାଶିଚକ୍ରର ଏହି ଗତି ଦୂରଦ୍ରାଗରେ ବିବିଧ—ପ୍ରାଗୟନ ଓ ପଶ୍ଚାଦୟନ । ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧୩ । (ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଗ୍ରହତାରାଦିଙ୍କ ଗତିର ଜ୍ଞାନ କରେ) ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର—13. Astronomy.
୧୪ । ସେନାର ଗତି—14. Movement of an army.

ଅୟନମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅୟନ ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ ମଣ୍ଡଳ)
Ayanamaṇḍala ୧ । (ଭୂଗୋଳପରିଭାଷା)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ବାର୍ଷିକ ଗତି ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ବିହିତ ଅଣ୍ଡାକାର ରେଖା; ଭବମାର୍ଗ—
1. (Geography) The Ecliptic; the sun's or bit.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଗ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଗ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗ୍ରା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । (ଭୂଗୋଳପରିଭାଷା) ଗ୍ରୀଷ୍ମକଟିବନ୍ଧ—
2. (geography) The torrid zone.

ଅୟନସଂକ୍ରମ—ସଂ. ବି. ୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅୟନ+ସଂକ୍ରମ)—
Ayanasaṁkrama ମକର ଓ କର୍କଟ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—
1. The conjunction of the sun with the sign of capricorn or of cancer; the winter or the summer solstice
୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ୨୦ଦିନ ପୂର୍ବର କାଳ—
(ହେ. ଶବ୍ଦସାଗର)
2. The time which is 20 days previous to a solar conjunction.

ଅୟନାଂଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅୟନ+ଅଂଶ)—
Ayanāṁśa ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗତିବିଶେଷର କାଳର ଭାଗ—
1. Division of the sun's motion.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗତିବିଶେଷ ବା ଅବସ୍ଥାନ—
2. The arc between the vernal equinox and the beginning of Aries

ଅୟନାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅୟନ+ ଅନ୍ତ)—
Ayanānta ୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଏକ ଅୟନର ଶେଷ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅୟନର ଆରମ୍ଭ; ଉତ୍ତରାୟଣର ଶେଷ ଓ ଦକ୍ଷିଣାୟନର ଆରମ୍ଭ; ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣାୟନର ଶେଷ ଓ ଉତ୍ତରାୟଣର ଆରମ୍ଭ; ସଂକ୍ରାନ୍ତି—1. (Astronomy) The time of the passing of one Ayana and the beginning of the next Ayana; solstice.
୨ । ଉତ୍ତରରେଖାଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ଉତ୍ତରକୁ ବା ଦକ୍ଷିଣକୁ ଯିବା ପଥର ଶେଷ ସୀମା—2. The extreme limits of the sun's northern and southern advance.

ଅୟନାନ୍ତବୃତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଭୂଗୋଳପରିଭାଷା)—କର୍କଟ କ୍ରାନ୍ତି ଓ ମକର
Ayanāntabṛutta କ୍ରାନ୍ତି; ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣାୟନ ଓ ଉତ୍ତରାୟଣର ଶେଷ ସୀମାଜନିତ କଳ୍ପିତ ବୃତ୍ତଦ୍ୱୟ—
(geography) The tropics; The tropics of Cancer and of Capricorn.

ଅଯବ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଯବ)—
Ajaba ୧ । ପୁରୀଷରେ ଥିବା ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କୃମି (ହେମ. ଶବ୍ଦସାଗର)-
1. Tiny worms found in fœces.
୨ । (ଏଥିରେ ଯବଧାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁ ନ ଥିବାରୁ; ଏଥିରେ ଭଲ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—ପିତୃକର୍ମ—
2. Ritual in connection with the offerings to the manes.

୩ । ଶୁକ୍ର—3. Venus.
୪ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—4. The dark lunar fortnight.

ଅୟରଙ୍ଗସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ—ଦେ. ବି. (ନାମ) ପାଲି ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ଜୈନ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର-
Ayarangaswattwa The title of the religious book of the Jainas written in the Pāli language.

ଅଯଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଯଶଃ)—
Ajaśa ୧ । ଅଯଶଃ; ଅକୀର୍ତ୍ତି; ବଦନାମ—
ଅଯଶ 1. Infamy; discredit.
ଅଯଶ ଉତ୍ତ ବା ଅଯଶ ଅଛ ଉଚ୍ଚାରେ ଉଚ୍ଚାରୁହନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରୁ ଉଚ୍ଚ.ରେ—
ବଦନୂର୍ଣ୍ଣ. ବଦୋଷଦର୍ଶ. ଉ ଗୀତ ।
୨ । ନିନ୍ଦା—2. Blame.
ଦେ ଉଚ୍ଚଦ୍ଧତ, ଅଯଶ ନାହିଁ ଛଡ, ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜାଣିବ—
ଉଷ. ବୈଦେହୀଚରିତ ।
ବେ. ବିଶ—୧ । ଅଯଶସ୍କର—1. Infamous.
୨ । ଲୋକନିନ୍ଦିତ—2. Disgraceful.

ଅଯଶଃ—ସଂ. ବି. (ଅ+ଯଶସ୍)—ଅଯଶ (ଦେଖ)
Ajaśaḥ Ajaśa (See)
ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଯଶସ୍କର (ଦେଖ)
Ajaśaskara (See)

ଅଯଶସ୍କର—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯଶସ୍କର; ଅଯଶଃ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅକୀର୍ତ୍ତିକର; ଯାହା ହେତୁ କୀର୍ତ୍ତି
Ajaśaskara ଅକୀର୍ତ୍ତି ଲଭେ—1. Infamous.
(ଅଯଶସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଲୋକନିନ୍ଦିତ—2. Disgraceful; disreputable.
୩ । ନିନ୍ଦ୍ୟ; ଗର୍ହିତ—3 Blameworthy.

ଅଯଶସ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯଶସ୍ୟ)—ଯାହା ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର
Ajaśasya ବଦନାମ ହୁଏ—Causing discredit; resulting in disrepute.

ଅଯଶସ୍ୱୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ଯଶସ୍ୱିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Ajaśaswī ବଦନାମିଆଁ—Infamous; notorious.
(ଅଯଶସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅୟସ୍—ସଂ. ବି. (ଅସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍; ଭୁଲ—
Ayas ଲାଟିନ୍ ଅଏସ୍=ଲୁହ)—
୧ । ଲୌହ; ଲୁହା—1. Iron.
୨ । ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—2. Fire
୩ । ଅଗୁରୁ—3. Agalochium
୪ । ଲୌହନିର୍ମିତ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦି—
4. Weapon or instrument made of iron,
୫ । ଲୌହ ଘଟିତ ଔଷଧ—5. Medicinal preparation containing iron.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚକ	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଜ୍ଝ	ଜ୍ଞ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ଂ	ଜ୍ଞ	ଶ	ନ୍

ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଏସ୍)—

ଆୟେସ ୧ । ଭୋଗବିଳାସ—1. Luxury.

ଏସ; ୨ । ଭୋଗ—2. Enjoyment.

ଏଶାଇଶରତ ୩ । ସୁଖସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—3 Comforts.

୪ । ସଜ୍ଜନ—4. Amenities of life.

୫ । ଅବସ୍ଥାନ—5. Rest; refreshment.

ଅୟସ୍କରିବା—ବୈ. କ୍ରି—୧ । ବିଳାସରେ ଥାକିବା—

Ayaskaribā 1. To live in luxury.

ଆୟେସକରା ୨ । ସଜ୍ଜନରେ ରହିବା—2. To enjoy the

ଏଶକରନା amenities of life.

୩ । ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—3. To enjoy rest

ଅୟସିଆ—ବୈ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅୟସୀ (ଦେଖ)

Ayasiā Ayasī (See)

ଅୟସୀ—ବୈଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ. ଏସୀ)—

Ayasī ୧ । ବିଳାସପ୍ରିୟ—1. Fond of luxury.

ଆୟେସୀ ୨ । ସଜ୍ଜନଅ—2 Living in luxury

ଅୟସ; ଏଶୀ and comforts.

ଅୟସ୍କାନ୍ତ—ସଂ. ବ. (ଅୟଃ+କାନ୍ତ=ଚମତ୍କାର୍ଯ୍ୟ ରହ)—

Ayaskānta ୧ । ଚୁମ୍ବକ ପଥର; ଲୌହାକର୍ଷକ ମଣି—

1. Lodestone; magnet.

୨ । କାନ୍ତଲୌହ; ଚଳାଲୁହା—

2. Cast-steel.

ଅୟସ୍କାର—ସଂ. ବ. (ଅୟଃ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Ayaskāra ୧ । ଯେ ଲୁହାକାମ କରେ; କମାର; ଲୋହାର—

1. Blacksmith.

୨ । ଜଳର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଭାଗ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—

2. The upper part of water.

ଅଯାଚକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ଯାଚକ)—

Ajāchaka ୧ । ଯେ ଅନୁଗ୍ରହପ୍ରାର୍ଥୀ ନୁହେ—

(ଅଯାଚକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not asking for a favour.

୨ । ଯେ ମାଗେ ନାହିଁ—2. One who does not beg.

୩ । ଯେ ମାଗୁ ନାହିଁ—3. Not begging for a thing.

ଅଯାଚିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯାଚିତ)—

Ajāchita ୧ । ଅପ୍ରାର୍ଥିତ; ଯାହା ପ୍ରାର୍ଥିତ ହୋଇ ନ ଥାଏ—

(ଅଯାଚିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Unasked; not prayed for.

୨ । ଯାହା ମଗାଯାଇ ନ ଥାଏ—

2. Unsought; not begged for.

୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କେହି କିଛି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ନ ଥାଏ—

3. Unsolicited; one who has not been approached with any prayer.

ସଂ. ବ—୧ । ଅପ୍ରାର୍ଥିତ ଭକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—

1. Unsolicited food.

୨ । ମୁନିବିଶେଷ—2. Name of a sage.

ଅଯାଚିତୋପସ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଯାଚିତ+ଉପସ୍ଥିତ) —

Ajāchitopasthita ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଖୋଜା ନ ହୋଇ ବା ପ୍ରାର୍ଥିତ ନ ହୋଇ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଏ—

1. Which comes unasked.

୨ । ଯାହା ମାଗଣା ମିଳେ—2 Got gratis

ଅଯାଚୀ—ସଂ ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ+ଯାଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା.୧ବ)—

Ajāchī ୧ । ଅଯାଚକ; ନ ମାଗିବାବାଲା—

(ଅଯାଚିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Not begging.

୨ । ପ୍ରାର୍ଥନା ନ କରି ଯାହାର କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଥାଏ—

2. One who gets his wish fulfilled without the asking.

୩ । (ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଠାରେ ମାଗିବା ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ) ସମୃଦ୍ଧ; ଧନୀ—3. Rich; above want.

ଅଯାଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ତୃପ୍ତ (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

Ajāchya 1 Satisfied.

୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କାମ—2. One who has his wishes fulfilled.

୩ । ଯାହାକୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ମାଗିବାକୁ ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏ ନାହିଁ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ମାଗିବା ପୂର୍ବରୁ ଦେଇ ଥାଏ—

3. (a person) Who bestows unasked.

ଅଯାଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣ)—

Ajājya ୧ । ଯାହାର ଯଜ୍ଞ କରିବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ; ଯେ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ଅଧିକାରୀ ନୁହେ—

1. Not competent or qualified to offer Vedic sacrifice.

୨ । ପତିତ; ଅଜାତିଅ—2. Outcasted; fallen; excommunicated.

୩ । ଚଣ୍ଡାଳ—3. (a person) Of the lowest untouchable caste.

ଅଯାଜ୍ୟଯାଜକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; ଅଯାଜ୍ୟ+ଯାଜକ)—

Ajājyajājaka ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ଅଧିକାର ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ପୌରୋହିତ୍ୟ କରିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ—A person who officiates as a priest for an outcaste or low caste person.

ଅଯାଜ୍ୟଯାଜନ—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; ଅଯାଜ୍ୟ+ଯାଜନ)—ପତିତ ବା

Ajājyajājana ନୀଚ ଜାତିସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟରେ ପୌରୋହିତ୍ୟ—Officiating as priest for an outcaste or low caste person.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଘୁଣ୍ଟାରେ କୁଟିତ ୧ ତିନ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ତିନ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ତିନ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାରେ ଯେବେ ଏ ରୀତାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ତିନ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଘାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଘାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଯାତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯାତ)—ଯାଇ ନ ଥିବା—
Ajāta Not gone.

ଅଯାତଯାମ—ସଂ ବିଶ. (ଅ+ଯାତଯାମ)—୧ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥର
Ajātajāma ଏକ ପ୍ରହର ବିତି ନାହିଁ—1. That which has not yet passed one prahara or three hours.
୨ । ଯାହା ବାସି ନୁହେ; ତଟକା—
2. Fresh; not stale.
୩ । ବିଗତଦୋଷ; ଶୁଦ୍ଧ—3. Purified.
୪ । ଯାହାର ଉଚିତ କାଳ ଚାଲି ଯାଇ ନାହିଁ—
4. That for which the proper time has not yet expired.

ଅଯାତ୍ରା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଯାତ୍ରିକ)—ଅଯାତ୍ରିକ (ଦେଖ)
Ajātrā Ajātrika (See)
ଦେ. ବି.—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଶୁଭଯାତ୍ରା କରିବାର ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସମୟ—1. Inauspicious time for setting out on a journey or mission.
୨ । (ଜଗନ୍ନାଥ, ଲିଙ୍ଗରାଜ ଆଦି) ଦେବତାଙ୍କର ଯାତ୍ରା ହେଉ ନ ଥିବା ସମୟ—2. Time or day where there is no festival of a Deity.

ଅଯାତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଶ. ତ୍ରି. (ଅ+ଯାତ୍ରା+ଇକ)—୧ । ଯାତ୍ରା ସମୟରେ
Ajātrika ଯାହାକୁ ଦେଖିବା ଅଶୁଭସୂଚକ—1. Inauspicious
(ଅଯାତ୍ରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) to be seen or met at the time of setting out on a journey or mission.
୨ । ଅମଙ୍ଗଳଅ—2. Inauspicious.
ଯତ୍ର ଅର୍ଥେ ଯଥେ ଅତ ଠିକ୍ ଚ ବଦ । ସାରଭାନ୍ଦାରରତ. ସ୍ତ୍ରୀ ।
୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଯାତ୍ରା ବା ଅନୁକୂଳ କରିବାର ଯାହା ଶୁଭ ବା ପ୍ରଶସ୍ତ କାଳ ନୁହେ—
3. (time) Inauspicious for setting out on a journey or mission.

ଅଯାଦବ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଯାଦବ)—ଯାଦବବଂଶ ଶୂନ୍ୟ
Ajādaba (ପୃଥିବୀ)—Void of all the members of the Jādaba family.
ଉଗ୍ରସେନାଦ୍ୟ ଅଜ ମାଦ
ଏ ଭୂମି ଅଯାଦବ ହବ । ଭବଭୂତି. ଉତ୍ତରରାମ. ୧୦୩ ।

ଅଯାନ—ସଂ. କ. (ଅ+ଯା ଧାତୁ=ଚଳିବା+ଅନ)—
Ajāna ୧ । ସ୍ୱଭାବ; ନିସର୍ଗ—1. Nature.
୨ । ଅଚଳତା; ସ୍ଥିରତା—2. Certainty.
(ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)

ଅୟାନତ୍- ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—୧ । ସହାୟତା; ମଦତ୍—
Ayānat 1. Support; help.
୨ । ମୁରବୀପଣ—2. Patronage

ଅୟାଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—୧ । ଘୋଡ଼ା ଓ ସିଂହଙ୍କ ବେକ ଉପରେ
Ayāl ଉଠିଥିବା ଲମ୍ବ ବାଳ; କେଶର—
ଅୟାଲ 1. The mane (of lion or horse).
୨ । ବାଳବଚ୍ଚା; ସନ୍ତାନସନ୍ତତି—
2. Children; issue.

ଅୟାସ୍ୟ—ସଂ. ବ.—୧ । ଶତ୍ରୁ—1. Enemy.
Ayāsya ୨ । ପ୍ରାଣବାୟୁ—2. The vital breath.
୩ । ଅଙ୍ଗିରାଋଷି—3 The sage Aṅgirā.
ସଂ. ବିଶ—ନିଶ୍ଚଳ;ଅଚଳ—Not moving; motionless.

ଅୟି—ସଂ. ଅ. (ସମ୍ବୋଧନସୂଚକ; କୋମଳ ସ୍ନେହସମ୍ବୋଧନ; ଭୁଲ
Ayi ସଂ. ହେ)—ହେ; ଅଲୋ; ଅହେ; ହେ—Oh; ho !
ଅୟି ଋଷିବ୍ରହ୍ମ ଋଷିମ ଚଷ୍ଟେ, ହେ.ର ସହିତର ବ୍ୟବହାର କେଉଁ ।
ଭାରଣୀ. ଋଷିବ୍ରହ୍ମ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ସ୍ନେହରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସ୍ମରଣ, ଶ୍ରମ, କ୍ରୋଧ, ବିଷାଦ ଓ ସମ୍ଭ୍ରମ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଅୟିସୁଲକ୍ଷଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—
Ayisulakshaṇī etc ଅଇସୁଲକ୍ଷଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Aisulakshaṇī etc (See)
ସୁବଲ୍ୟାଂ ମାଷା ବଲେ ଉତ୍ତ ଶଙ୍କଗ,
ଅୟିସୁଲକ୍ଷଣୀ ଚୁପ ଅଇ ସୁଚଗ—ସାରଭାନ୍ଦାରରତ. ମ୍ଭ ।

ଅୟୁକ୍ଛଦ—ସଂ. ବ. (ଅ+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ+ଚ୍ଛ୍ ଅନ୍ ଅନ୍+ଛଦ)—
Ajukchhada ଅୟୁଚ୍ଛଦ; ଛଉଥନା; ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣ—A tree.

ଅୟୁକତ—ଭ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଯୌକ୍ତିକ; ଅୟୁକ୍ତ)—
Ajukata ଅୟୁକ୍ତ (ଦେଖ)—Ajukta (See)
ଅୟୁକତ ନୁହେ ଏ ବଥା ବୁଝିଠାରେ—ବ୍ରହ୍ମବିଂଦ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅୟୁକତି—ଭ୍ରା. ପଦ୍ୟ ବିଶ. (ସଂ. ଅୟୁକ୍ତି)—ଅଯୌକ୍ତିକ—
Ajukati Unreasonable.
ଭ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବ—ଅଯୌକ୍ତିକ ବା ଅସଙ୍ଗତ କର୍ମ—
Improper act.
ଜାନିବର ବଚ୍ଛ ବର୍ଣ୍ଣ ଅୟୁକତ—ବ୍ରହ୍ମବିଂଦ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅୟୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯୁକ୍ତ)—୧ । ଯୁଆଳରେ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ନ
Ajukta ଥିବା—1. Unyoked.
ଅୟୁକ୍ତା } ବ ୨ । ଯୋଗ ବା ମିଶାଣ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—
ଅୟୁକ୍ତି } 2. Not added together.
୩ । ଅସଂଯୁକ୍ତ; ଅସମ୍ବଦ୍ଧ—
3. Unconnected; not joined.
୪ । ଅଯୋଗ୍ୟ—4. Unfit.
୫ । ଅନୁଚିତ—5. Improper.
୬ । ଅଯୌକ୍ତିକ—6. Unreasonable.
୭ । ଅଲଗା; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—7. Separate.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଯ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଲ୍ଅ	ଶ	ନ୍

୮ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ—8. Unsuitable.

୯ । ଅନ୍ୟମନସ୍କ—9. Inattentive.

୧୦ । ଅପଦଗ୍ରସ୍ତ—(ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର) 10. Involved in danger.

୧୧ । ଅମିଶ୍ରିତ(ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Unmixed.

୧୨ । ବେଜୋଡ଼—12. Not in pairs.

୧୩ । ଅଲଗା ବା ପୃଥକ୍ ବସିଯାଇଥିବା—
13. Detached; separated; disjoined.

ଅଯୁକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ଯୁକ୍ତି)—୧ । ଅସତ୍ ବା ମନ୍ଦଯୁକ୍ତି—
Ajukti 1. Bad reasoning.

୨ । କୁପରାମର୍ଶ—2. Bad advice.

୩ । ଯୁକ୍ତିର ଅଭାବ—
3. Want of reasoning or argument.

୪ । ଅନୌଚିତ୍ୟ—4 Impropriety.

୫ । ଗଡ଼ବଡ଼; ଗୋଳମାଳ—5. Confusion.

୬ । ଅନୁପଯୋଗିତା—6. Unfitness.

୭ । ଅସମ୍ବନ୍ଧ—7. Want of connection.

୮ । ଯୋଗ ନ ଦେବା—8. Not joining:

୯ । ବଂଶୀ ବଜାଇବା ବେଳେ ଏଥିରୁ ଯଦି ଯଦି ସ୍ୱର ବାହାରିବା ପାଇଁ ବଂଶୀ ପାଖରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରିବା କ୍ରିୟା । (ହିନ୍ଦି.ଶବ୍ଦସାଗର)
9. The act of stopping the orifices at the sides of a flute with the finger-tips.

ଅଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ—ସ. ବିଶ. (ଅ+ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ)—୧ । ଅଯୌକ୍ତିକ—
Ajuktijukta. 1. Unreasonable.

୨ । ଅନୁଚିତ—2. Improper.

ଅଯୁଗ—ସ. ବିଶ. (ଅ+ଯୁଜ ଧାତୁ=ଯୋଡ଼ିବା+କର୍ମ. ଅ) —
Ajuga ୧ । ବିଷମ; ବିଯୋଡ଼ (ସଂଖ୍ୟା)—ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟା ଦୁଇରେ ହରିଲେ ଛିଣ୍ଡିବ ନାହିଁ—
1. Uneven (number).

୨ । ବେଯୋଡ଼; ଯୋଡ଼ା ବା ଯୁଗ୍ମ ହୋଇ ନ ଥିବା—
2. Not in pairs.

୩ । ଏକାକୀ; ଏକୁଟିଆ—3. Single; solitary.

ଅଯୁଗ୍ମ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ଯୁଜ ଧାତୁ=ଯୋଡ଼ିବା+କର୍ମ. ମନ୍; ଯାହାକୁ
Ajugma ଯୋଡ଼ା ଯାଇ ନ ପାରେ)—
୧ । ଯାହା ଯୋଡ଼ାଯୋଡ଼ା ହୋଇ ନ ଥାଏ; ବେଯୋଡ଼—
1. Not in pairs.

୨ । ବିଷମ; ବିଯୋଡ଼ (ସଂଖ୍ୟା)—
2. Odd; even (number)

୩ । ପୃଥକ୍—3. Separate.

୪ । ଏକାକୀ; ଏକଲା—4. Single; solitary.

ଅଯୁଗ୍ମଛଦ—ସଂ. ବି. ୧ । [ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଯୁଗ୍ମ+ଛଦ; ଯଦି ଯୋଡ଼ା ଛ
Ajugmachchhada ସ୍ଥାନରେ ଛ; ଏହାର ପରମାନ ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ନ ଥିବାରୁ ତମ୍ବା ପ୍ରଭୃତି ପତ୍ରରେ ଅଯୁଗ୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ୨ ସଂଖ୍ୟକ ପତ୍ର ଥିବାରୁ] ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣ (ବୃକ୍ଷ); ଛତିଅନା (ଦେଖ)
1. Chhatianā (See)

୨ । ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷାଦିର ପତ୍ର ପରସ୍ପର ବିପରୀତଦିଗରେ ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ନ ଥାଏ—
2. (trees and plants) Which have not the foliages bifurcating evenly; not bifoliate.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଗଛର ଡାଳ ବା ବାହୁଡ଼ାର ଭେଙ୍ଗରୁ ପରସ୍ପର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ସରିଯାରେ ୨ଟି ଲେଖାଏଁ ପତ୍ର ବାହାରି ଥାଏ ତାକୁ ଯୁଗ୍ମଛଦ କହନ୍ତି; ଯଥା—କଦମ୍ବ, ବୁଅ, ଲୁକସନ୍ତ, ଜମ୍ବୁ, ମାଦାଳ ଇତ୍ୟାଦି ଯେଉଁ ଭେଙ୍ଗରୁ ଏକୁଟିଆ ପତ୍ରଟିମାନ ବାହାରି ଥାଏ ଓ ପତ୍ରମାନ ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ନ ଥାଏ ତାକୁ 'ଅଯୁଗ୍ମ' କହନ୍ତି ।
ଯଥା—ଆମ୍ବ, ପଣସ, ମନ୍ଦାର, ପିଜୁଳି ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଅଯୁଗ୍ମନେତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଯୁଗ୍ମ ସଂଖ୍ୟକ ନେତ୍ର
Ajugmanetra ଯାହାଙ୍କର; ମହାଦେବଙ୍କର ତିନି ଅଖି ଥିବାରୁ)-
ମହାଦେବ; ଶିବ—God Śiba.

ଅଯୁଗ୍ମବାଣ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଯୁଗ୍ମସଂଖ୍ୟକ ଅର୍ଥାତ୍ ପାଞ୍ଚଟି ବାଣ
Ajugmabāṇa ଯାହାର)—ପଞ୍ଚଶର; କାମଦେବ—
The God Cupid.

ଅଯୁଗ୍ମବାହୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅଯୁଗ୍ମ=ବିଷମ ବା ସାତଟି+
Ajugmabāha ବାହୁ=ବାହନ ଯାହାର)—
ସପ୍ତାଶ୍ୱବାହନ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—The Sun-god.

ଅଯୁଗ୍ମରାଶି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—(ଗଣିତ) ବିଯୋଡ଼ସଂଖ୍ୟା; ଯେଉଁ
Ajugmarāśi ସଂଖ୍ୟାକୁ ଦୁଇରେ ହରିଲେ ଛିଣ୍ଡେ ନାହିଁ; ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟା '୨'ର ଗୁଣିତକ ନୁହେ (ଯଥା—୧,୩,୫,୭,୯ ଇତ୍ୟାଦି)—
(Mathematics) Odd number.

ଅଯୁତ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ଯୁତ)—ଅଯୁକ୍ତ (ଦେଖ)
Ajuta Ajukta (See)

ବିଶ ଓ ବି.—ଅଯୁତ (ଦେଖ)—Ayuta (See)

ଅଯୁତ—ସଂ. ବିଶ (ଅ+ଯୁତ; ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ଦଶ ହଜାର—
Ayuta ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering ten thousand.

ସଂ. ବି.—ଦଶ ହଜାର ସଂଖ୍ୟା—
Ten thousand.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଷ୍ଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଅୟୁତାୟୁତ—ସଂ. ବିଶ (ଅୟୁତ + ଅୟୁତ; ବହୁ ଅର୍ଥରେ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ
Ayutāyuta ଶବ୍ଦର ଦ୍ୱିତ୍ୱପ୍ରୟୋଗ; ଯଥା— ଶତଶତ, ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ଇତ୍ୟାଦି)—

୧ । ବହୁ ଅୟୁତ—1. Many thousands of.

୨ । ଅସଂଖ୍ୟ; ଅଗଣିତ—2. Innumerable.

[ଦ୍ର—ଅଗଣିତ ବା ବହୁ ଅର୍ଥ ବୁଝାଇବାପାଇଁ ଶତଶତ, ସହସ୍ରସହସ୍ର, ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ, କୋଟିକୋଟି ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଅଯୁତ୍ର—ପ୍ରା. ବିଶ (ସଂ ଅ + ଓ. ଯୁତ୍ର)—
Ajutra
ଯୋତ୍ରହୀନ
ନିସତ

୧ । ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ଉପାୟହୀନ—
1. Destitute of the means of livelihood.

୨ । ନିଃସ୍ୱ; କଙ୍ଗାଳ—3. Pauper.

୩ । ଯାହାର ଚାଷ କରିବା ଉପକରଣ ବା ସମ୍ବାଦ ନାହିଁ—
3. Not possessing the necessary implements of husbandry.

ଅୟେ—ସଂ. ଅ (କ୍ରୋଧ, ବିଷାଦ, ଉପେକ୍ଷାଦିର ସମ୍ବୋଧନ; ତୁଳନାକର
Aye ଓ. ଦୈଦେ)—
ଅୟି; ହେ— Oh.

ଅଯୋଗ—ସଂ. ବ (ଅ + ଯୋଗ)—
Ajoga

୧ । ଯୋଗର ଅଭାବ—1. Want of connection.

୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତତା—
2. Unfitness; inappropriateness.

୩ । ଅନୁପଯୋଗିତା—3. Unsuitability.

୪ । ଅପ୍ରାପ୍ତି—4. Non-attainment.

୫ । ସଙ୍କଟ; ବିପଦ—5. Danger.

୬ । ବିଚ୍ଛେଦ—6. Separation

୭ । ବିଶ୍ଳେଷଣ—7. Analysis.

୮ । ଦୁର୍ଯୋଗ—
8. Unfavourable combination of circumstances.

୯ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଗଣନା ଅନୁସାରେ କୌଣସି କର୍ମ ପାଇଁ ଅପ୍ରଶସ୍ତ କାଳ—
9. Inauspicious time according to astrological calculations for doing any work.

୧୦ । କୂଟ; ଯେଉଁ ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ ସୁଗମଭାବରେ ବୋଧ ନ ହୁଏ—
10. Riddle.

୧୧ । କୁସମୟ; କୁକାଳ—11. Bad times.

୧୨ । ନିହାଇ; ସୁନାସ୍ୱକାରିଆ ଯେଉଁ ଲୌହପିଣ୍ଡ ଉପରେ ଧାତୁ ରଖି ଧାତୁକୁ ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟେ—
12. A goldsmith's anvil.

୧୩ । ଘୋରସଂଯୋଗ—
13. Very bad union.

ସଂ. ବିଶ. ୧ । ଅପ୍ରଶସ୍ତ (କାଳ)—1. Improper (time)

୨ । ଅନୁକୂଳ ପକ୍ଷରେ ଅଶୁଭକର—2. Inauspicious.

ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଯୋଗ୍ୟ)— ଅଯୋଗ୍ୟ (ଦେଖ)
ଅଯୋଗ
ଅୟୋଗ
Ajogya (See)

ଅୟୋଗବ—ସଂ. ବ. (ଅଯୋ ଗ = ଘୋରଯୋଗ + ଜାତାର୍ଥେ.ବ)—
Ayogaba ବୈଶ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶୂଦ୍ର ପୁରୁଷଠାରୁ ଉଦ୍ଭବ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି—
A hybrid caste.

(ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଜାତିଗତ ବ୍ୟବସାୟ ବଢ଼େଇ ଓ କମାର କାମ୍ବ ଭୁଲ—ଓ. ବଢ଼େଇ କମାରଙ୍କ ବଂଶୋତ୍ପନ୍ନ ଓଡ଼ିଆ ।)

ଅଯୋଗବାହ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ଯୋଗ + ବହ ଧାତୁ + ଅ) ଯେଉଁ
Ajogabāha ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣର ଯୋଗ ବା ଅଣ୍ଡସ୍ୱ ବିନା ଉଚ୍ଚାରିତ ବା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ (ଯଥା— ଅନୁସ୍ୱାର, ବିସର୍ଗ; ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ)—
(letters) Which can not be used without being joined to another letter.

ଅଯୋଗା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଯୋଗ୍ୟ)—ଅଯୋଗ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)
Ajogā
ଅଯୋଗ୍ୟ
ଅୟୋଗ; ଅୟୋଗୀ
ନାଲାୟକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Unfit (person).

ଅଯୋଗୀ—ସଂ. ବିଶ. (ଅ + ଯୋଗିନ୍. ୧ମା.୧ବ.)— ଯେ ଯୋଗାଙ୍ଗ
Ajogī ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଅସମର୍ଥ—Not able to follow the practises laid down for Jōga-Sādhana.

ଅୟୋଗୋଲକ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅୟଃ + ଗୋଲକ)—ଲୁହାର
Ayogolaka ଗୋଲ ପିଣ୍ଡୁଳା; ଲୁହାଗୁଳା—Iron-ball.

ଅଯୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ତ୍ରି (ଅ + ଯୋଗ୍ୟ)—
Ajogya
(ଅଯୋଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅଯୋଗ୍ୟତା—ବ.)

୧ । ନାଲାୟକ—1. Not able or accomplished.

୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ—2. Unfit; unsuitable.

୩ । ନିଷ୍କର୍ମା; ଅକର୍ମଣ୍ୟ—3. Worthless; useless.

୪ । ବେଜାୟଜ; ଅନୁଚିତ—4. Improper.

୫ । ଅପଟୁ—5. Unskilful.

୬ । ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ—6. Unperceived.

୭ । ଅକ୍ଷମ—7. Incompetent.

ଅଯୋଗ୍ୟମୂଳା—ପ୍ରାଦେ. (କର୍ମଧ; ପୁଷ୍ପ). ବିଶ. ତ୍ରି ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳରେ
Ajogyamūlā ବ୍ୟବହୃତ)—

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଣ,ଣ	ଛ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦ୍ୱିତୀୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଅ	ଃ	ନ୍ଦ

୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ ବା ନିକମ୍ମା (ଲୋକ)—
1. Worthless; good for nothing.
୨ । କୋଡ଼ିଅ; ଅଳସ୍ୟପରାୟଣ— 2. Lazy; idle.

ଅଯୋଗ୍ୟମନ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସଂ. ଅଯୋଗ୍ୟଂ+ମନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଯ)
Ajogyammanya ଯେ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ଅସମର୍ଥ
(ଅଯୋଗ୍ୟମନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରେ—
Diffident; thinking one's self incompetent.

ଅଯୋଗ୍ୟର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ସଂ. ଅଯୋଗ୍ୟ)-
Ajogyara ଅଯୋଗ୍ୟ; ନାଲାୟକ୍ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ଯୋଗ୍ୟର—ବିପରୀତ) Unfit (person)
[ଯଥା—ମୁଁ ତାହା ପିଲା ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଖରଚ କରି ତାକୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇଲି ତନ୍ତୁ ସେ ଅଯୋଗ୍ୟର ହେଲା ।]

ଅୟୋଗ୍ର—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅୟଃ=ଲୌହ ଅଛି ଅଗ୍ର ଯାହାର) —
Ayogra ଅଗରେ ଲୁହା ଲାଗିଥିବା—Iron tipped.
ସଂ. ବି—ସମାଲଗା ମୁଷଳ ବା ଢିଙ୍କି ଯାହାର—
Irontipped pestle.
୨ । ଯେଉଁ ଯଷ୍ଟି ଅଗରେ ଲୁହାଷମ୍ପା ଥାଏ—
2. A stick having ironring at the top.
୩ । ହାତୁଡ଼ି—3 Hammer.

ଅୟୋଘନ—ସଂ. ବି. (ଅୟସ୍=ଲୌହ+ହନ ଧାତୁ=ଅଘାତ
Ayoghana କରିବା+କରଣ.ଅ;ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଲୁହା ପିଟାଯାଏ)—
ହାତୁଡ଼ି—Hammer.

ଅଯୋତ୍ର—ଦେ. ବିଶ—ଅଯୁତ୍ର (ଦେଖ)
Ajotra Ajutra (See)

ଅଯୋଧନ—ସଂ. ବି —ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ନାମାନ୍ତର—
Ajodhana A name of Durjyodhana

ଅଯୋଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ଯୁଧ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Ajodhya ୧ । ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଅନୁଚିତ; ଯୁଦ୍ଧାନର୍ହ-
(ଅଯୋଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Unfit to be fought with
(ଯଥା—ଯେଉଁ ଶତ୍ରୁ ଅସ୍ତ୍ର ପକାଇ ଦେଇଛି, ଯେ ଶରଣ ପଶିଛି, ଯେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରୁ ପଳାଇ ଯାଉଛି ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ଅଜେୟ; ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ—2. Invincible.
ସଂ. ବି—୧ । ମୁଗ୍ଦର; ମୁଷ୍କର—1 Dumb-bell.
୨ । ଗଦା—2. Club; mace.

ଅଯୋଧ୍ୟା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଯୋଧ୍ୟ+ଆ)ଅଯୋଧ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Ajodhyā Feminine of Ajodhya.
ସଂ. ବି.—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ରାଜଧାନୀ—
1. The ancient capital of the solar line of kings of India.
୨ । ଉତ୍ତର ଭାରତର ବର୍ତ୍ତମାନ ନଗର ଓ ପ୍ରଦେଶ—
2. The town and province of Oudh in N. India.
[ଟ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗରବିଶେଷ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ଥିଲା । ଏହା ସରଯୂନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାକୁ ବୈବସ୍ୱତ ମନୁ ବସାଇଥିଲେ । ଏହା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଓ ରାଜଧାନୀ । ରାମାୟଣ ଅନୁସାରେ ଏହା ହନୁମାନଙ୍କ ସପ୍ତପୁରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ । ଇଂରାଜମାନେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଏହା ଜଣେ ନବାବଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପରେ ଶାହ୍ ସାହାଦାଙ୍କ ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହେଲା ।]

ଅଯୋନି—ସଂ. ବି. (ଅ+ଯୋନି)-ସ୍ତ୍ରୀ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗ-
Ajoni Limbs other than the female organ
ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ଯୋନି)—୧ । ଜନ୍ମରହିତ—
1 Birthless.
୨ । ଆଦିରହିତ; ଅନାଦି—
2. Having no. beginning.

ଅଯୋନିଜ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ଯୋନିଜ)—
Ajonija ୧ । ଅଗର୍ଭଜାତ—(ଯଥା—ସ୍ୱେଦଜ; ଅଣ୍ଡଜ)
(ଅଯୋନିଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Not born in the usual way of generation.
୨ । ସ୍ୱୟଂଭୂ—2. Self-born.
୩ । ଯେ ମାତୃଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମି ନାହିଁ)—
3. Not born of the womb of a mother.
୪ । ଅଦେହ; ଅଶରୀର (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Incorporeal.
ସଂ. ବି.—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. God Bishnu.
୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. God, the Creator.
୩ । ଈଶ୍ୱର—3. God.
୪ । ଶିବ; ମହାଦେବ—4. God Siba.

ଅଯୋନିଜନ୍ମା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନାହିଁ+
Ajonijanmā ଯୋନିରୁ ଜନ୍ମ ଯାହାର; ଅ+ଯୋନି+ଜନ୍ମନ୍
୧ମା. ୧ବ.)—
୧ । ଯେ ମାତୃ ଗର୍ଭରୁ ମାତୃ ଯୋନି ବାଟେ ଜନ୍ମି ନାହିଁ—
1. Not born of the mother's womb in the ordinary way.
୨ । ଅଯୋନିଜ (ଦେଖ)
2. Ajonija (See)

ଅଯୋନିଜା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଯୋନିଜ+ଆ)—
Ajonijā ଅଯୋନିଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Ajonija.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଏମାନେ ମାତୃ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରି ନ ଥିବାରୁ)—

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଯୌଗିକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଁଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୧ । ସୀତା—1. The queen of Rama.

୨ । ଦ୍ରୌପଦୀ—2. The wife of the Pāṇḍaba brothers.

୩ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—3. Goddess Lakshmī.

ଅଯୋନିସମ୍ଭବ—ସଂ. ବଣ. ଓ ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ=ନୁହେ, ଯୋନିରୁ ସମ୍ଭବ ଯାହାର)—
Ajonisambhaba
(ଅଯୋନିସମ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଯୋନିଜ (ଦେଖ)
Ajonija (See)

ଅଯୋନିସମ୍ଭବା—ସଂ. ବଣ. ଓ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଯୋନିସମ୍ଭବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Ajonisambhabā ଅଯୋନିଜା (ଦେଖ)
Ajonijā (See)

ଅୟୋମଳ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅୟଃ+ମଳ)—
Ayomala ୧ । ଲୁହାଗୁଡ଼; ଲୁହା ନଥାଁରେ ଅଳ୍ପଟା ବା ଯୋଡ଼ା ଦେବା ସମୟରେ ତହିଁରୁ ବାହାରିଯିବା ମଇଳା—
1. Refuse from iron-ore when milled.

୨ । ଲୁହାର କଳଙ୍କି; ମୁରୁଗ—2. Rust of iron.

ଅୟୋମୁଖ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅୟଃ+ମୁଖରେ ଯାହାର)—
Ayomukha ୧ । ଲୌହାଗ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—1. Iron-topped.

୨ । ଲୁହାସମ୍ବାଳିଗା —
2. Capped with iron rings.

୩ । କଠିନ ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—
3. Hard mouthed; hard muzzled.

୪ । କଠିନଥଣ୍ଡଯୁକ୍ତ —4. With hard beaks

ସଂ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ, ଅୟୋମୟ+ମୁଖ)—
୧ । ହତିଆର ଆଦିର ଲୌହନିର୍ମିତ ଅଗ୍ରଭାଗ—
1. Iron points of instruments or weapons.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବାଣ—2. Arrow.

୩ । ଲାଙ୍ଗଳାଦି; ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡା—3. Plough-share.

୪ । କଠିନ ଥଣ୍ଡ ଥିବା ପକ୍ଷୀ—
4. A bird with hard beaks.

୫ । ଅସୁରବିଶେଷ—5. Name of a demon.

୬ । ପର୍ବତ—6. Mountain.

ଅର୍ଗାନ୍—ଇଂରେଜୀ. ବ (ଇଂ. ଅର୍ଗାନ୍)—
Argān ୧ । ଗିରଜାରେ ବଜାଯିବା ଉଚ୍ଚସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ ବଡ଼ ପିଆନୋ ବାଜା—
ଅର୍ଗାନ 1. Organ (musical instrument)

ଅରଦ୍ଧ—ଫାର୍ସୀ (ଅମ୍ଳସ୍ୱର) ବଣ.—
Ardh ଅନଗଢ଼ିଆ (ପଶୁ)— Untrained (beast)

ଅର୍ର ମେଁ—ଦେ. ଅ (ଛେଳି ବୋଲାଇବାର ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Arra meñ ୧ । ଛେଳିକୁ ପାଖକୁ ଡାକିବାର ଧ୍ୱନି—
ଅର୍ର୍ 1. A halloo for calling a goat.

ଅର୍ୱିନ୍—ବୈଦେ. ଇଂ. (ନାମ)—ଲର୍ଡ଼ଅର୍ୱିନ୍; ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟ
Arwin (୧୯୨୬—୧୯୩୧)—ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଅଇନ ଅମାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରବଳ ରୂପ ଧାରଣ କରି ଶେଷରେ ବିଲାତରେ ଗୋଲଟେବଲ୍ ବୈଠକ ପରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭାରତର ରାଜନୀତିକ ପରିସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହାଙ୍କର ସମାଧାନ ପ୍ରସ୍ତାବ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଭାରତବାସୀଙ୍କର ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ଦାବୀର ପକ୍ଷପାତୀ ଥାଇ ବିଲାତ ସରକାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ଦାବୀ ପୂରଣ ପାଇଁ ବିଗ୍ରହର ଅନ୍ତ କରୁଥିଲେ—Lord Irwin the Viceroy of India. (1926—1931).

ଅର—ସଂ. ବ. (ୠ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—
Ara ଚକର ଦାଣ୍ଡି (ଭୂମି; ଲାହୁଅ) ଓ ପୁଟ (ପଇ) କୁ ଯୋଗ କରିଥିବା କାଠ; ଚକର ବ୍ୟାସାର୍ଦ୍ଧ—
The spoke or radius of a wheel.
ଚକ୍ରଣ୍ଡକନିର୍ମିତ ଅଙ୍ଗ ଅବଗ୍ରହ ଦାଣ୍ଡ । ଶାରଦା. ଶବ୍ଦାବଳୀ. ୦୨୪ ।

ସଂ: ବଣ—ଶୀଘ୍ରଗାମୀ—Swift; fleet of foot.

ସଂ. କ୍ରି. ବଣ—ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—Quickly.

ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅର୍ଗଳ)—କବାଟର ଅର୍ଗଳ ବା ଚଳଣି—
A bar for shutting the door.
ଅରଣ୍ଡିକ ଚକ ଚକ୍ରେ କବାଟ ଫାଟ ମଧ୍ୟରୁ ଅର । ଅରମ୍ଭ. ବଦ୍ଧକ୍ରାମଣି ।

ଅରକ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. ଓ ବଣର. ବଣ—ଅରକ୍ (ଦେଖ)
Arak Araka (See)

ଅରକ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅର୍କ) —ଅକନ୍ଦଗୁଳ୍ମ; ଅର୍କଗୁଳ୍ମ—
Arakà The plant Swallowort; Calotropis Gigantea.
ସଂ. ନାମ— ଅର୍କ; ଶ୍ୱେତାର୍କ; ଅର୍କପୁଷ୍ପ; [ଦ୍ର—ଏ ଏକ ପ୍ରକାରର ଶ୍ୱେତଗୁଳ୍ମ; ଏହା ବୃତ୍ତମଞ୍ଜିକା; ସୁପୁଷ୍ପ; ଉଚ୍ଚରେ ୩।୪ ହାତ ବଢ଼େ ଓ ଶାଖାମାନ ଗଛ-ଶ୍ୱେତାର୍କ; ମୂଳରୁ ଭୁଆଁ ଦେଇ ବାହାରେ; ଅରଖ ଫଳ ଓ ଅରକ; ଦୁଇ ଚରୁଡ଼ିଆ; ଫଳ ଫାଟି ଗଲେ ଫଳ ମଧ୍ୟରୁ ଅରଖ । ଶିମିଳି ତୁଳାପରି ତୁଳା ବାହାରେ । ଏହାର ଫୁଲ ଆକନ୍ଦ ପତ୍ର ପାଖୁଡ଼ିଆ; ଏ ଗଛ ଧଳା ଓ ନୀଳ ଫୁଲ ମଦାର; ଆକ: ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର । ଶୁକ୍ଳ ଅରକ ଫୁଲର ଆକ୍ରନ୍ଦ; ଆକନ ବର୍ଣ୍ଣ ନନ୍ଦୁଣୀ ପରି ଓ ରକ୍ତ ଅରକର ଫୁଲ ବାଇଗଣ ଡେ. ଇଷ୍ଟେଇ ଫୁଲ ପରି ଫକା ନୀଳ; ଏହାର ଶୁଖିଲା ଡାଳକୁ ଯୋଡ଼ି ବାରୁଦ ପାଇଁ କୋଇଲା କରାଯାଏ । ଶରଦ ହେଲେ ଏହାର ପାତଳା ପତ୍ରକୁ ସେହ ମୁଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧିଲେ ଉପକାର ହୁଏ । ଏଥିର କ୍ଷୀର ଚର୍ମରୋଗର ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।]

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ବର୍ଗୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଶ	ଣ୍ୟ	ଜ୍ଞ	●	ନ୍ଦ

୨ । (ପଦ୍ୟରେ) ଅର୍କ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

ରେନରେ ନଦୀ ବନ ବୋଇଏ ଅରକ । ବୃଷଭିତ୍. ମହାଭାରତ. ୮୦ ।

୩ । (ଫା. ଅରକ୍) ରୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବସ୍ତୁରୁ କଢ଼ାଯିବା ତରଳସାର—3. Chemically extracted essence; extract.

ବେ. ବିଶେଷ. ବିଶ. (କେବଳ 'ନୂଆ' ଶବ୍ଦପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ଅରକ୍ ନୂଆ)—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ (ନୂଆ)—Completely (new).

ଅରକନୁଆ—ବେ. ବିଶ. (ଫା. ଅରକ୍+ଫ.ନବ)—

Arakanuā ୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନୂଆ—

ଆନକୋରାନୂତନ 1. Brand new; completely new.

ଅରକ୍ଷନୟା ୨ । ଯାହା ଅଦୌ ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗି ନାହିଁ—

2. Which has not been used at all.

ଅରକଳା—ପ୍ରାବେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଡ଼ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ [ଏହାର ଡେରକୁ ଛେଚି ଜଳାଶୟରେ ପକାଇଲେ ମାଛଯାକ ତରମତ୍ତ ହୋଇ ଭାସି ଉଠନ୍ତି । ଏଥିର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋରୁ ଓ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଘାଆରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅଂଶେଇ ମାରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ]—A tree, Millettia Auriculata (Haines).

ଅରକି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଅରକୀ)—୧ । ଚଣ୍ଡୁଲସାର; ଶସ୍ୟ; ଭାତ ବା ଅନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ସିଝାଇ ସଢ଼ାଇ ତହିଁରୁ ବଢ଼ସବ ସାହାଯ୍ୟରେ ତୁଆ ଯିବା ମଦ—

Araki ଧେନୋ ବାରୁ 1. Country spirit.

୨ । ମଦ—2. Wine.

୩ । ଅସବ—3. Spirit.

ବେ. ବି.—ଖଦ; ଖୁଲ୍ ମୋଟା ସୂତାରେ ବୁଣା ଲୁଗା—Coarse cloth.

ଅରକ୍ଷ—ବେ. ବିଶ. (ଫ. ଅରକ୍ଷିତ)—ଅରକ୍ଷିତ; ନିରାଶ୍ରୟ—

Araksha Helpless, having no shelter.

ଅରକ୍ଷ ତ୍ରାଣ ବିଧ ଗାଦେ, ଦଣ୍ଡ ପ୍ରହାରେ ପୋଷଣାଦେ—

ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଅରକ୍ଷରକ୍ଷଣ—ବେ. ବି.—ନିରାଶ୍ରୟକୁ ରକ୍ଷା କରିବା—

Araksharakshana Protecting the shelterless.

ବେ. ବିଶ—ନିରାଶ୍ରୟର ଆଶ୍ରୟଦାତା—Protector of the shelterless

ଅରକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଶ—୧ । ଆଶ୍ରୟହୀନ; ନିରାଶ୍ରୟ—

Arakshita 1. Helpless; shelterless.

(ଅରକ୍ଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହା ସତ୍ନସହକାରେ ରକ୍ଷିତ ନୁହେ—

ଅରକ୍ଷିତ 2. Not preserved with care.

ବେଚାରା ୩ । ଅସ୍ୱାମିକ; ଅନାଥ—3. Masterless

୪ । ଅତି ଦୀନ—4. Very poor.

୫ । ଯାହାର କେହି ରକ୍ଷକ ନାହିଁ—

5. Having none to look after,

ବେ. ବିଶ.—ଯେଉଁ ଜଙ୍ଗଲ ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ନୁହେ—

Jungle which is not a protected forest.

ବେ. ବିଶ.—ନିରାଶ୍ରୟ ଲୋକ—Helpless person.

ଅରକ୍ଷିତକୁ ପରେ ସାହାଯ୍ୟ—ପ୍ରବ ।

ବଧାବଧାନେ ଅରକ୍ଷିତ ପରେସ୍ତ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇଲେ ଶବେ—

ରାମ. ବିଦ୍ୟେଶ୍ୱରୋପ୍ୟ ।

ଅରକ୍ଷିତଦାସ—ବେ. (ନାମ)—ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ନାମକ ଓଡ଼ିଆ ଯୋଗସାଧକ—

Arakshitadāsa ପଦ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା ଓ ସାଧକ (ଭାଇଶ୍ରୀ. ଭିତ୍ତିକ ସାହୁତ୍ୟ ଇତିହାସ)—Name of the author of some mystic poems.

ଅରଖ—ବେ. ବି. ଓ ବିଶ ବିଶ.—ଅରକ (ଦେଖ)

Arakha Araka (See)

ଅରଖନୁଆ—ବେ. ବିଶ.—ଅରକନୁଆ (ଦେଖ)

Arakhanuā Arakanuā (See)

ଅଚଳେଇ ଦେଖିବ, ଦୂର ହୋଇବ, ଅମରୁ ଶ୍ରୀ ଦେଖେ ଶୀ ଅଚ—

ଉତ୍ତରମେଘଦୂତ. ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ।

ଅରଖଫୁଲିଆଖଡ଼ୁ—ବେ. ବି. (ବଣିଆଙ୍କ ପଦ)—

Arakhaphuliākhardu ଏକ ପ୍ରକାରର ବାଉଁଶଭୁ; ଏଥିର ଉପରେ ଅରଖ ଫୁଲ ପରି ଗୋଟି.ଗୋଟି ଗୋଟ ବସାଯାଇ ଥାଏ—A kind of bracelet.

ଅରଖି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଅରକୀ)—ଅରକ (ଦେଖ)

Arakhi Araki (See)

ଅରଖିତ—ପ୍ରା. ବିଶ. ଓ ବି. (ସଂ. ଅରକ୍ଷିତ)—ଅରକ୍ଷିତ (ଦେଖ)

Arakhita Arakshita (See)

ଅରଖିତିଆ—ପ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅରକ୍ଷିତ)—ସାଇରେ ବ୍ୟବହୃତ

Arakhitiā ଅରକ୍ଷିତ (ଦେଖ)

(ଅରଖିତିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Arakshita (See)

୨ । ଅତି ଦୀନ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱଭାବ (ବର୍ଗ)—

2. (act) Becoming or befitting a very poor person.

ଅରଖିମଦ—ପ୍ରାବେ. (ଦିହବୁମ) ବି—ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ ବା ସରାବ

Arakhimada Spirit made from mahua flowers.

ଅରଗଡ଼—ପ୍ରାବେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅର୍ଗଳ)—ଅର୍ଗଳ (ଦେଖ)

Aragarda Argala (See)

ଅରଗଡ଼ଭୁସ୍‌ଠେଙ୍ଗ୍‌ଥୁସ୍—ପ୍ରାବେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—

Aragardabhusthengthus ଭଡ଼ୁ ଖେଳାଘରଙ୍କ ପୁନଃ ପୁନଃ ଉଚ୍ଚାରିତ ପଦ—A sentence repeatedly uttered by boys playing at dhudhu.

ଅରଗଡ଼ା—ବେ ବି. (ସଂ. ଅର୍ଗଳ)—ଅଲଗଡ଼ା; ଘୋଡ଼ା ଗୋରୁ ଅଟକ ରଖିବା ପାଇଁ ବଡ଼ଣୀ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ—

Aragardā ଆଡ଼ଗଡ଼ା Stall for keeping horses and cattle.

ଅଡ଼ଗଡ଼ା

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୁଝିବ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଶୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅରଗଲ୍—ପ୍ରାବେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ ଅର୍ଗଳ)—ଅର୍ଗଳ (ଦେଖ)
Aragal — Argala (See)

ଅରଗଳ—ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଗଳ)—
Aragala
ଅରଗଳ
ଅରଗଳ
୧ । ଅର୍ଗଳ; କବାଟବନ୍ଦୀ—
1. Bar of a door.
୨ । କାଠ ଅବ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଦିଆଯାଇ ଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଖଡ଼ା—
2. Wooden or bamboo bar.
ନିରବେ ଅରଗଳ ଦେଖି ବାଟ ସୁଜନ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।

ଅରଗଳା—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ ଅର୍ଗଳ)—ଅର୍ଗଳ (ଦେଖ)
Aragalā — Argala (See)

ଅରଗଲ୍ଲ—ପ୍ରାବେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅର୍ଗଳ)—ଅର୍ଗଳ (ଦେଖ)
Aragallā — Argala (See)

ଅରଗଳି—ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଗଳ)—
Aragali
୧ । ପଶୁ ବଧ କରିବା ପାଇଁ ଖିଲ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି କାଷ୍ଠ ଯନ୍ତ୍ର । (ଏହାର ମୂଳ ଭୂଇଁରେ ପୋତା ଥାଏ । ଏଥିର ଚନାରେ ପଶୁର ବେକକୁ ଚୁପ୍ରଇ ବେକ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଖିଲା ଦେଲେ ପଶୁ ସେଥିରୁ ବେକ କାଢ଼ି ପାରେ ନାହିଁ)—
1. Shambles; a cartrivance with a semicircular opening for locking the neck of beasts when they are butchered.
୨ । ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଗଳି— 2. Narrow lane.
ବୃଷ ଦେ ଦ୍ୱ ଦ୍ୱରେ ଦ୍ୱରେ ଦ୍ୱରେ ଦ୍ୱ ଅରଗଳ ଭୂଖଣ୍ଡାଳ—ଅରମ୍ଭ ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ।
୩ । ଚନ୍ଦନଅର୍ଗଳ (ଦେଖ)
3. Chandanaargali (See)
ଲୋଗାଦ୍ରେ ଅରଗଳ, ଏଠାରୁ ମହାଳକ୍ଷ୍ମୀଗଡ଼ । ଗୋବିନ୍ଦ. ଗ୍ରେମଲବ୍ଧି ଗୀତା ।

ଅରଗ୍ବଧ—ସଂ. ବି.—ସୁନାରିଗଛ (ଦେଖ)
Aragbadha — A tree; Sunāri (See)

ଅରଘ— ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ ବି. (ସଂ. ଅର୍ଘ)—ଅର୍ଘ (ଦେଖ)
Aragha — Argha (See)
ଅରଘ
ଅରଘ

ଅରଘଟ—ସଂ. ବି. (ଅର=ଶୀଘ୍ର+ଘଟ ଧାତୁ=ଗୁଳିତକରିବା+କର୍ମ ଅ
Araghaṭṭa ଯାହାକୁ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଗୁଳିତ କରି ଯାଏ)—
୧ । କୂଅରୁ ପାଣି ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଘଟ ଓ ଚକଯୁକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର—
1. A contrivance (consisting of a wheel and buckets) for lifting water from a well.
୨ । ବାଉଁଶ; ବଡ଼ କୂଅ— 2. Big well.

ଅରଘଟଘଟିକା—ସଂ. ବି.—୧ । କୂଅ ଗଭରକୁ ଯିବାପାଇଁ ବୃତ୍ତାକାର
Araghaṭṭaghaṭikā ପାଦାଟ—1. Spiral steps in a well
୨ । କୂଅକାନ୍ଥରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଗାତ (ଏହି ଗାତରେ ଗୋଡ଼କୁ ରଖି କୂଅରେ ଲୋକେ ପଶନ୍ତି)— Niches for foot-hold in the wall of a well

ଅରଚନ—ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଚ୍ଚନ)—ଅର୍ଚ୍ଚନ (ଦେଖ)
Arachana — Archchana (See)

ଅରଚନା—ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଚ୍ଚନା) — ୧ । ଅର୍ଚ୍ଚନା; ପୂଜା —
Arachanā — 1. Worship.
ବେଦେ ମଧ୍ୟ ତାହାଙ୍କ ଅରଚନା କରେ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ଭୋଜନାର୍ଥ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—2. Invitation to dinner

ଅରଚିବା— ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. (ସଂ. ଅର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ)—ଅର୍ଚ୍ଚନାକରିବା; ପୂଜା-
Arachibā — କରିବା—To worship
ଅରଚା
ଅରଚନା

ଅରଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଅର୍ଜ୍) — ୧ । ନିବେଦନ; ପ୍ରାର୍ଥନା—
Araja — 1. Prayer.
ଆରଜ
ଅରଜ
ଉଗ୍ରେ ବିଜ ପାରାଯ୍ୟର ଅରଜ ଦେଇ—ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଭିକ୍ଷା—2. Solicitation.

ଅରଜଃ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ରଜସ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Arajaḥ ୧ । ରଜୋରହିତ; ଧୂଳିଶୂନ୍ୟ—1. Dustless; free from dust
୨ । ରଜୋଗୁଣରହିତ; କାମକ୍ରୋଧାଦିବର୍ଜିତ—
2. Free from passions or worldliness.

ଅରଜନ—ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. (ସଂ. ଅର୍ଜନ)— ୧ । ଅର୍ଜନ—
Arajana — 1. Earning.
ଅରଜନ
ଅରଜନ
୨ । ଆୟ—2. Income.

ଅରଜନକାରିଆ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅର୍ଜନ+କାରିନ୍)—ଅର୍ଜନକାରୀ;
Arajanakāriā ଧନ ଉପାର୍ଜନକରୁଥିବା—
ରୋଜଗେରେ — Earning.
ଅରଜମନ୍ଧ

ଅରଜନକାରୁଆ—ପ୍ରା. ବିଣ—ଅରଜନକାରିଆ (ଦେଖ)
Arajanakāruā — Arajanakāriā (See)

ଅରଜସ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ତ୍ରି. (ଅ+ରଜସ୍ —୧ । ଯାହା ଧୂଳିମୟ ନୁହେ—
Arajaska — 1. Not dusty.
(ଅରଜସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ରଜୋଗୁଣରହିତ—
2 Free from worldly passions.

ଅରଜସ୍କା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅରଜସ୍କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Arajaskā ୧ । ଅରଜସ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
1. Feminine of Arajaska.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଗ	ଜ	ଣ,ଣ	ଶ	ଲ୍ୱ	ଭ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଲ୍ଅ	●	ନ୍

୨ । ଯେଉଁ ବାଳିକାର ପ୍ରଥମ ରଜୋଦର୍ଶନ ହୋଇ ନାହିଁ—
2. (a girl) Whose menses have not yet appeared.
୩ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଜନ୍ମରୁ ରଜୋଦର୍ଶନ ଘଟିନାହିଁ; ଅପୁଷ୍ପା—
3. (a woman) Who has never had her menses.

ଅରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଜନ)—ଅର୍ଜନ—Earning
Arajā ଦଶ.—ଅର୍ଜିତ—Earned.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅ+ରଜସ୍)—ଭାର୍ଗବଋଷିଙ୍କ କନ୍ୟା—
Name of the daughter of sage Bhārgaba.

ଅରଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଅର୍‌ଜୀ)—୧ । ଅବେଦନ ପତ୍ର; ଦରଖାସ୍ତ; ପ୍ରାର୍ଥନା ପତ୍ର—1. Petition.
Araji
ଆର୍ଜୀ
ଅରଜୀ
ଅସ୍ତ୍ରାଳ ବେଦଗଦରେ, ଅରଜ ବଦାଇ ବନ୍ଦୁ ଗଦେ—
ଚନ୍ଦ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ. ରତ୍ନାକରଚନ୍ଦ୍ର ।
୨ । ଅଦାଲତରେ ବାଦୀ ପ୍ରତିବାଦୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ଚରବା ଦାବୀର ବିବରଣପତ୍ର—
2. Plaint in a civil suit.
୩ । ନିବେଦନ; ପ୍ରାର୍ଥନା—3. Prayer;solicitation

ଅରଜିଆ—ବେ. ବିଶ—୧ । (ସଂ. ଅର୍ଜିତ)—ଅର୍ଜନକାରୀ—
Arajiā 1. Earning.
୨ । (ଅ. ଅର୍‌ଜୀ)—ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ—
2, Petitioning.

ଅରଜିନବିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଅର୍‌ଜୀ+ନବିସ୍=ଲେଖକ)—
Arajinabis ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖକ; ଅରଜୀର ନବିସିନା—
ଆର୍ଜୀନବିସ Petition-writer; the scribe of a plaint.
ଅରଜୀନବୀସ

ଅରଜିବା—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. (ସଂ. ଅର୍ଜ ଧାତୁ)—
Arajibā ୧ । ଅର୍ଜନ କରିବା—1. To earn.
ଅରଜା ୨ । ଲାଭ କରିବା; ପାଇବା—
ଅରଜନା 2. To get.
ବ ବର ଅରଜବ, ବ ବର ବରଜବ, ସେ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ପ୍ରୀତିବ ସୋ ।
ଚନ୍ଦ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ସ୍ଥାପନା କରିବା—3. To establish
ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପୀରତି ଅରଜ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୪ । ନିନ୍ଦା, ଅପକୀର୍ତ୍ତିଆଦିରେ ଭାଗୀ ହେବା—
4. To be the object of blame or discredit.
(ଯଥା—ଏ କାମ କରି ପଛକୁ ଭାଗିଏ ନିନ୍ଦା ଅରଜିବୁ ।)

ଅରଜୁନ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଜୁନ)—
Arajuna ୧ । ଅର୍ଜୁନ; ମଧ୍ୟମ ପାଣ୍ଡବ—
1. The third of the Pāṇḍaba-brother.
ତବ ବାଣ ତଳ ତା ଭୁଜରେ ଅରଜନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ
୨ । ଅର୍ଜୁନ (ଗଛ) (ଦେଖ)
2. Arjuna (tree) (See)
୩ । ଅର୍ଜୁନନାମକ କଳିର ଡାକନାମ—
3. Name for calling Arjuna.

ଅରଟ—ବେ. ବି. (ସଂ. ଅରଘଟ—Beams)—ଚରଖା; ଚରଖାରୁ
Arata ସୂତା କାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚରଖାଯନ୍ତ୍ର—
ଚରଖା Spinning wheel.
ଚରଖା ଅରଟ ଘୂର୍ଣ୍ଣଘର ସେ ବୁଢ଼ୀ । ତୋ ସୂତା ନଟେଇ ବାହିଁ ?—
ଅରଟଗୀତ ।

ଅରଟଗୀତ—ବେ. ବି.—୧ । ଅରଟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗୀତ—
Aratagita 1. Songs relating to the
ସୁତୋକାଟାଗାନ spinning wheel
ସୁତକାତନିକୀଗାନ ୨ । ଅରଟଚାଲନକାଳେ ନିଜର ପ୍ରାଣ ଅପନୋଦନାର୍ଥ ଗୋଇବା ଗାନ—
2 Songs recited by persons while turning the spinning wheel.
[ଉ—ଗୋଟିଏ ଅରଟ ଗୀତ—
"ଅରଟ ଘୂର୍ଣ୍ଣ ଗାଇଁ ଲୋ ବୁଢ଼ି ! ତୋ ସୂତା ନଟେଇ ବାହିଁ ?
ସୂତା ନଟେଇ ନାହିଁ ରେ ବୁଢ଼ା ! ନିତ ଦାଟକୁ ଯାଇଁ ।
ନିତ ଦାଟକୁ ଯାଉ ଲୋ ବୁଢ଼ି ! ତୋ ଜରତ୍‌ରୁନୁତ ବାହିଁ ?
ଜରତ୍‌ରୁନୁତ ନାହିଁ ରେ ବୁଢ଼ା ! ବଙ୍ଗଳାପାନ ଖାଇ ।
ବଙ୍ଗଳାପାନ ଖାଉ ଲୋ ବୁଢ଼ୀ ! ତୋ ପାଟ ନାଲି ନାହିଁ ।
ପାଟ ନାଲି ନାହିଁ ରେ ବୁଢ଼ା ! ପାଦାଣ୍ଡ ପଖାଳ ଖାଇ ।
ପାଦାଣ୍ଡ ପଖାଳ ଖାଉ ଲୋ ବୁଢ଼ି ! ତୋ ପେଟ ଭିଜି ନାହିଁ !
ପେଟ ଭିଜି ନାହିଁ ରେ ବୁଢ଼ା ! ସତାଳୁ ବାଡ଼ିକ ଯାଇଁ ।
ସତାଳୁ ବାଡ଼ିକ ଯାଉ ଲୋ ବୁଢ଼ି ! ତୋ ଗୋଡ଼ ତ ଓଦା ନାହିଁ ।
ଗୋଡ଼ ଓଦା ନାହିଁ ରେ ବୁଢ଼ା ! ନିଅଁଲୁ ଦେଖେଇ ଥାଇଁ ।
ନିଅଁଲୁ ଦେଖେଇ ଥାଉ ଲୋ ବୁଢ଼ି ! ଗୋଡ଼ ତ ଭିଜୁମ ନାହିଁ ।
ଗୋଡ଼ ଭିଜୁମ ନାହିଁ ରେ ବୁଢ଼ା ! ବନ୍ଦରେ ବହିପ ବାହିଁ" ।
ବଙ୍ଗଳାରେ ମଧ୍ୟ—
'ଚରଖା ଅମାର ଭାତାର ପୁତ, ଚରଖା ଅମାର ଛୁଆ
ଚରଖା ଦଉଲତେ ଅମି ଦିନ ଲେଲେର ବିଆ' ଆଦି ଅରଟଗୀତ ଅଛି ।
ପୂର୍ବେ ଘରେ ଘରେ ଅବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ଚରଖାରୁ ସୂତା କାଟି ଥିଲେ ଓ ସୂତାସାଟ ତନ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଇ ତନ୍ତ୍ରୀକୁ ବାଣ (ମଜୁରୀ) ଦେଇ ପରିବାରର ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ଲୁଗା ପାଉଥିଲେ ।]

ଅରଟା—ବେ. ବି.—ଘଟ ବହୁ ନାଚିବା ନର୍ତ୍ତକ (ବା ଘଣ୍ଟପାଟୁଆ)ମାନେ
Arataā ନାଚିଲାବେଳେ ଧାରଣ କରିବା କାଠସ୍ୱରୂପ —
A wooden contrivance carried by dancers dancing on high wooden stilts.
ବହୁଇଡ଼ ସେ ବର୍ଣ୍ଣ ଚଳାବା ଅବ ଦୋଇ
ଘଟ ନାଟ ଅରଟା ଲଗିଯା ଦେ ମଣ୍ଡ ତ । ଭକ୍ତ ସଦାନନ୍ଦଦାସ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୁଝିବ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ତେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅରଟି—ଦେ. ବ.—୧ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Araṭi 1. A kind of drum.
୨ । ଅରଠି (ଦେଖ)
2. Araṭhi (See)

ଅରଟୁ—ସଂ. ବି. (ବୈଦିକ)—ଫଣଫଣାଗୁଳୁ (ଦେଖ)
Araṭu Phaṇaphaṇā (See)

ଅରଠି—ଦେ. ବ—୧ । ନଦୀବତିରେ ଭାସି ଯାଉଥିବା କାଠଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଧରି ତୁଳିବା ଟାଣି ଅଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ି ଲଗା ଅଙ୍କୁଶ—1. Fork attached to the end of a very long string used in catching and hauling stray wood etc. floating on the water during floods.

[ଦ୍ର—ଭାସିଯାଉଥିବା କାଠକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସୁତୁଳିର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ହାତରେ ରଖି ଅଙ୍କୁଶ ଲାଗିଥିବା ମୁଣ୍ଡକୁ ଫିଙ୍ଗିଲେ ଅରଠିର ଛୁଚ ଭଳି କାଠରେ ଲାଗେ; ତା ପରେ ଅରଠି ଫିଙ୍ଗିବା ଲୋକ ସୂତାକୁ ଟାଣି ଅଣିଲାରୁ କାଠ ତା ନିକଟକୁ ଚାଲି ଆସେ ।]

୨ । (ସଂ. ଅରଷ୍ଟ)—ବିପଦ—2. Danger.

୩ । ବିଷମସମସ୍ୟା—3. Dilemma.

୪ । ଦୁସ୍ତର କଷ୍ଟ—4. Inextricable difficulty.

ଅରଡ଼—୧ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ. (ସଂ. ଅରଣ୍ୟ)—
Ararda ଅରଣ୍ୟମହିଷି—1. Bison; wild-buffalo.
ଆଡ଼ର ୨ । ପ୍ରା. ବୈଦେ. (ଲଂ 'ଅର୍ଡ଼ର' ଶବ୍ଦର ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ
ଅହର ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଅଡ଼ର୍; ଆଦେଶ—2. Order.

ଅରଡଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବଳବାନ୍; ବଳିଷ୍ଠ—
Aradaṅgā 1. Strong; mighty.
ଅରଡ଼ିଙ୍ଗ ୨ । ବିଶାଳକାୟ—2. Big-bodied.
୩ । ଡେଙ୍ଗା ଓ ମୋଟା—3. Stout and tall.

ଅରଣ—ଦେ. ବ. ଓ ବିଶ. (ସଂ. ଅରଣ୍ୟ) —ଅରଣା (ଦେଖ)
Araṇa Araṇā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଅର୍ନ (ଦେଖ)—Arna (See)

ଅରଣା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅରଣ୍ୟ)—୧ । ଅରଣ୍ୟ; ବନ—
Araṇā 1. Forest.
ଅର୍ଣ୍ଣା; ବୁନୋ ୨ । ବନ୍ୟମହିଷ—2. Bison.
ଅରମା ଭୁଞ୍ଜଣ ଅରଣା ବେଳାବଗେ ଯହିଁ ମହା ବଣ
ଯମଳ ବାଡ଼ିର ବୋଲନ୍ତି ସେ ପଟେ; ସେହି ସେ ଗମ । ପ୍ରାଣନାଥ. ଭଗ୍ନ ।

ବେ. ବିଶ—୧ । ବଣୁଆ; ବନ୍ୟ—1. Wild.
ଅରଣ୍ୟ ମହିଷି ଚଢ଼ିଲ ଅଚାଇ;
ମଣିର ପାଗ ଚ ଶିରୁ ଚମାଇ । ମୁକୁନ୍ଦ. ଦର୍ପଦୋଷଦ ।

୨ । ଦୁଷ୍ଟ; ଖଳ—2. Wicked; naughty.

୩ । ଉନ୍ମତ୍ତ—3. Maddened: infuriated.
ଏବଂ ଅରେକ ଦେବେ ଅଛନ୍ତି ଅରଣା;
ଅବେ ପରେ ଗ୍ରହଣ ହୋଇଣ ଅରଣା । ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହସ୍ତବ ।

ଅରଣାମହିଷି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅରଣ୍ୟ + ମହିଷ)—ବନ୍ୟ ମହିଷ—
Araṇāmaiṅshi Wild buffalo; bison.
ଅରଣା; ଭୋଁସ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜଙ୍ଗଲରେ ପଲ ପଲ ହୋଇ ରହନ୍ତି;
ଅରମା ମୈଁ ସା ଏମାନେ ସାଧାରଣ ମହିଁଷିଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଦୁଷ୍ଟସ୍ୱଭାବ
ଏ ମହିଁଷି ଦେହରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ବାଳ ଓ ବିଶେଷତଃ ଚେଚ ଓ
ମୁହଁ ଚାରିପାଖ ଯାକ ଗୋଲ ଗୋଲ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ—ଏହାର
ଶିଙ୍ଗ ମୋଟା ଓ ଗୋଲ । ଏମାନେ ହାତି ଓ ବାଘଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
ଲଢ଼ନ୍ତି ।]

ଅରଣି—ସଂ. ବ. (ଋ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା; ଯାଇବା + ବର୍ମ. ଅଣି)—
Araṇi ୧ । ଅଗ୍ନିମନ୍ଥନ କାଷ୍ଠ; ଯେଉଁ କାଠ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଘଷିଲେ
ନିଆଁ ବାହାରେ—1. Tinder-sticks; two pieces of wood which produce fire by friction
ବିପ୍ରକ ବଳିଲ ବାଣ୍ଡ ଓଡ଼ିଶ ଭାଣି ଅଣି;
କୋଠର ନ୍ୟପ ସେ ଚଳିଲ ଅରଣି । ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହସ୍ତବ ।
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.
୪ । ଚକମକିପଥର—4. Flint for kindling fire.
୫ । ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ (ଦେଖ)
5. Agnimantha (See)
୬ । ଦୁର୍ଲଭା (ଦେଖ)
6. Durlabhā (See)

[ଦ୍ର— ଅରଣି ଯନ୍ତ୍ର ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି କାଠ ଅଟେ । ତଳେ ଖଣ୍ଡିଏ ବଡ଼ କାଠ ରଖାଯାଏ ତାକୁ ଅଧରାରଣି କହନ୍ତି । ସେ କାଠରେ ଗୋଟିଏ ଫୋଡ଼ି ବା ଘର ଥାଏ; ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଡ଼ ଗଳ ଲମ୍ବକାଠ (ଉତ୍ତରାରଣି) କୁ ଧରି ଅଧରାରଣିର ଫୋଡ଼ି ଉପରେ ତାକୁ ଦହ ମୋହଣ୍ଡି ପରି ବା ବଢ଼େଇ ଅର୍ଥାତ୍ ଗଳ ଜୋର କରି ଘୂରାଇବାକୁ ହୁଏ । ବହୁକ୍ଷଣ ଏପରି ମନ୍ଥିଲେ ନିଆଁ ବାହାରେ । ଅଧରାରଣିର ନିମ୍ନ ତଳେ ଭୁଷ ବା ଭୁଳା ରଖାଯାଇ ଥାଏ । ଅରଣିରୁ ନିଆଁ ବାହାରିଲାରୁ ସେ ଭୁଷ ବା ଭୁଳା ସେ ନିଆଁକୁ ଧରି ରଖେ । ଯଜ୍ଞରେ ଅରଣି ଜାତ ଅଗ୍ନି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଅଗବଥୁ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ; ଶମୀ ଆଦି ଟାଣ କାଠରେ ଅରଣି ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ଅରଣି ଘଷିଲା ବେଳେ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ର ବୋଲା ଯାଉଥିଲା ।]

ଅରଣୀ—ସଂ. ବ (ଋ ଧାତୁ + ଅଣୀ)—ଅରଣି (ଦେଖ)
Araṇī Araṇi (See)

ଅରଣୀଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ବାଡ଼କୁ ଅନ୍ୟ କାଠ ମୁଣ୍ଡରେ ଘଷିଲେ
Araṇidaṇḍa ନିଆଁ ବାହାରେ; ଉତ୍ତରାରଣି;—
A stick which produces fire when churned over another slab of wood.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଛ	ଲୃ	ଲୃଅ	ଲ
୨	ଏ	ଓ	ଊ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

ଅରଣୀସୁତ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅରଣୀ ଗର୍ଭରେ ଜନ୍ମିତ ସୁତ)
Araṇīsuta ୧ । ଶୁକଦେବ—1. The sage Śuka

[ଦ୍ର—ବ୍ୟାସଦେବ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ଉତ୍ପାଦନାର୍ଥ ଅରଣି ଘଷୁଥିବାବେଳେ ସେ ବାଟେ ଘୃତାଚୀ ନାମ୍ନୀ ଅପ୍ସରା ଗଲା । ବ୍ୟାସ ଘୃତାଚୀ ରୂପରେ ମୋହିତ ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ରେତଃପାତ ହେଲା । ଉକ୍ତ ରେତଃ ଅରଣୀ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଉତ୍ତରେ ପଡ଼ିଲା ଓ ସେଥିରୁ ଶୁକଦେବ ଜନ୍ମିଲେ ।]

ଅରଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଳିନ) ଗୃହର ପିଣ୍ଡା; ବାରଣ୍ଡା—
Araṇḍā Veranda.
ବାରନ୍ଦା
ବରଣ୍ଡା

ଅରଣ୍ୟ—ସଂ. ବି.(ଋ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ଅଥବରଣ.ଅନ; ଯେଉଁଠାରେ ଗତି କରାଯାଏ; କିମ୍ବା ଅରଣି + ଯ; ଯେଉଁଠାରେ ଅରଣି ମିଳେ)—
Araṇya ୧ । ବନ; ଜଙ୍ଗଲ—1. Forest; the woods.
୨ । କଟଫଳ; କାଫର୍ଡ଼ (ଦେଖ)—Kāpharḍa (See).
୩ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ଦଶ ନାମଯୁକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ଏକତମ (ଦଶନାମୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—
3. One of the 10 classes of Sannyāsis.
୪ । ରାମାୟଣର କାଣ୍ଡବିଶେଷ; ଅରଣ୍ୟକାଣ୍ଡ—
4 Title of one of the seven Cantos of the Rāmāyaṇa

ଅରଣ୍ୟକ—ଦେ. ବି. (ଅରଣ୍ୟ+କ —୧ । ବନ—1. Forest
Araṇyaka ୨ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—2. A plant. Melia sempervirens (M. W.)
ଦେ. ବି.— ଅନରଣ୍ୟ (ଦେଖ)
Anaraṇya (See)

ଅରଣ୍ୟକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. ୧ । ରାମାୟଣର ସାତକାଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
Araṇyakāṇḍa 1. Title of one of the seven books or cantos of the Rāmāyaṇa (ରାମାୟଣ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)

ଅରଣ୍ୟକାର୍ପାସିକା—ସଂ. ବି. (ଅରଣ୍ୟ + କାର୍ପାସ + କ+ଆ) ବଣକପା=
Araṇyākarpāsikā Wild cotton plant.

ଅରଣ୍ୟଗାନ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅରଣ୍ୟରେ ଗେୟଗାନ)—
Araṇyagāna. ସାମବେଦର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗାନବିଶେଷ, ଯାହା ଅରଣ୍ୟରେ ଗୀତ ହୁଏ—
Title of a song of the Sāma Veda which is sung in the forest.

ଅରଣ୍ୟଚର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅରଣ୍ୟ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —
Araṇyachara ୧ । ବନଚର—
ଅରଣ୍ୟଚରୀ— ସ୍ତ୍ରୀ 1. Wandering in the forest.
୨ । ଯେ ବଣରେ ରହେ—2 Living in the forest
୩ । ବଣୁଆ—3. Wild.

ଅରଣ୍ୟଚାରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅରଣ୍ୟ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Araṇyachārī
(ଅରଣ୍ୟଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅରଣ୍ୟଚର (ଦେଖ)
Araṇyachara (See)

ଅରଣ୍ୟପର୍ବ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଅରଣ୍ୟକ ପର୍ବ; ମହାଭାରତର ପର୍ବ-ବିଶେଷ (ମହାଭାରତ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)-
Title of a canto or book of the Mahābhārata.

ଅରଣ୍ୟବାସ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍ ; ଅରଣ୍ୟ + ବାସ)—
Araṇyabāsa ୧ । ବନବାସ, ବଣରେ ରହିବା—
1. Residence in the forest.
୨ । ବଣରେ ଥିବା ଆଶ୍ରମ; ବନ୍ୟବାସ—
2. A sylvan retreat; hermitage.

ଅରଣ୍ୟବାସିନୀ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅରଣ୍ୟବାସିନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Araṇyabāsinī ଅରଣ୍ୟବାସୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Araṇyabāsī
ସଂ. ବି—ଅତ୍ୟମ୍ଳପର୍ଣ୍ଣୀଲତା —A kind of wild creeper with very sour taste.

ଅରଣ୍ୟବାସୀ ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅରଣ୍ୟ + ବାସ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Araṇyabāsī ଯେ ବଣରେ ବାସ କରେ—
(ଅରଣ୍ୟବାସିନୀ – ସ୍ତ୍ରୀ) Living in the forest.

ଅରଣ୍ୟରୋଦନ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍) (ନିର୍ଜନ ଜଙ୍ଗଲରେ କାନ୍ଦିବେ
Araṇyarodana ଯେ କାନ୍ଦିବୁ ତେହେ ଶୁଣି ନଥାଉଛି ବୋଲି)—
୧ । ନିଷ୍ଫଳ କ୍ରନ୍ଦନ—
1. Fruitless lamentation.
୨ । ଯେଉଁ ବକ୍ତୃତା ବା କଥା ଶୁଣିବାକୁ କେହି ଶ୍ରୋତା ବା ରସଗ୍ରାହକ ନ ଥାନ୍ତି—2. Speech which there is no one to hear or appreciate.

ଅରଣ୍ୟଶାଳି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅରଣ୍ୟଜାତ ଶାଳି)—
Araṇyaśāli ବନଧାନ୍ୟ; ଜଙ୍ଗଲୀ; ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାନ—
Wild paddy.

ଅରଣ୍ୟଷଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ମାସ ଶୁକ୍ଳଷଷ୍ଠୀ—
Araṇyashashṭhī The 6th day of the bright fortnight of the month of Jyaishṭha.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସନ୍ତାନବୃଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥ ଫଳାହାର କରି ଦେବପୂଜା କରନ୍ତି । ଏ ଦିନ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ହାତରେ ଦେଇଏ ଦେଇ ଧରି ବଣରେ ବୁଲନ୍ତି—ଏପରି ବିଧି ଅଛି ।]

ଅରଣ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଅରଣ୍ୟ + ଆ)—
Araṇyā ଔଷଧିବିଶେଷ (ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Name of a herb.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୂର୍ବାରେ ବୃଦ୍ଧି ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅବ୍ଦବ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

ଅରଣ୍ୟାନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅରଣ୍ୟ+ବୃହତ୍ ଅର୍ଥରେ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Araṇyāni ମହାବନ; ଘୋର ଜଙ୍ଗଲ; ଅଗମ୍ୟାଗ୍ନି ବନସ୍ତ—
Dense or extensive forest.

ଅରଣ୍ୟେଚର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅଲୁକ୍‌ସମାସ ଅରଣ୍ୟେ=ଅରଣ୍ୟରେ+
Araṇyechara ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
(ଅରଣ୍ୟେଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅରଣ୍ୟଚର (ଦେଖ)
Araṇyachara (See)

ଅରତ——ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ରତ)—
Arata ୧ । ଅନାସକ୍ତ—1. Not addicted or
(ଅରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) attached to.
୨ । ବିରତ—2. Ceased
୩ । ବିରକ୍ତ—3. Not attached to the world.

ଅରତକ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Arataka ଅରତକ ଉତ୍ତର ହେ ଗ୍ରାଚୀ ଦୂରେ ଯେଉ । ଶାରଦାମହାଭାରତ ।

ଅରତତ୍ରପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ରତ=ରମଣ+ତ୍ରପା=
Aratatrapa ଲଜ୍ଜା)—କୁକୁର—The dog

ଅରତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ରତ)—
Arati ୧ । ଅସନ୍ତୋଷ—1. Dissatisfaction; discontent.
୨ । ଅପ୍ରୀତି—2. Disaffection.
୩ । ବିରକ୍ତି; ବୈରାଗ୍ୟ—
3. Indifference to worldly affairs.
୪ । ନିର୍ମମତା—4. Indifference.
୫ । ଜଡ଼ତା—5. Inertness.
୬ । ସୁଖାଭାବ—6. Want of happiness.
୭ । ଉଦ୍‌ବେଗ; ଔତ୍ସୁକ୍ୟ; ଇଷ୍ଟବିୟୋଗାଦି ହେତୁ ଚିତ୍ତର ବୈକଳ୍ୟ—
7. Mental agitation or anxiety due to loss of beloved things.
୮ । ସୁସ୍ଥତାର ଅଭାବ—8. Want of health.
୯ । ଏକପ୍ରକାର ପିତ୍ତରୋଗ—
9. A kind of bilious disease.
୧୦ । କ୍ରୋଧ—10. Anger.
ସ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—
୧ । ରତିଶୂନ୍ୟ; ରମଣଶୂନ୍ୟ—
1. Without cohabitation
୨ । ସର୍ବଜ୍ଞ—2. Omniscient.
୩ । ନିରୁତ୍ସାହ—3. Discouraged.

ଅରତ୍ନି—ସ. ବି (ଅ+ରତ୍ନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନି)—
Aratni ୧ । କନିଷ୍ଠାଠାରୁ ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଳିଅଗ୍ରପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାତ ମାପ—
1. A cubit measured from the elbow to the tip of the little finger.
[ଦ୍ର—ଯୁବେ ଏହି ମାପ ଦ୍ୱାରା ଯଜ୍ଞବେଦୀମାନଙ୍କର ମାପ ଦେଉଥିଲା]
୨ । ୨୧ ଅଙ୍ଗୁଳି ପରିମାଣ—
2. A lineal measure of 21 digits.
୩ । କନୁଇଁ—3. Elbow.
୪ । ବାହୁ; ହାତ—4. Arm; hand.
ଅରତ୍ନିରେ ଅରତ୍ନି ଜାନୁରେ ଜାନୁକୁ
ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡ ଉରଦେଶରେ ଉରକୁ ।
କୃଷ୍ଣଦ୍ୱି. ମହାଭାରତ ।
୫ । ମୁଠାବନ୍ଧା ହାତ—5. Clenched hand.

ଅରଥ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି (ସ. ଅର୍ଥ)—
Aratha ୧ । ଅର୍ଥ; ଧନ—1. Riches; wealth.
ଅରଥ ଅରଥର ସୁଭ୍ରତ ଅଟେ ସିନ୍ଧା ଦାସ
ଅରଥ ତ ନୋହେ ଯେ ସୁଭ୍ରତର ଦାସ ।
କୃଷ୍ଣଦ୍ୱି. ମହାଭାରତ. ସ୍ତ୍ରୀ ।
୨ । ମାନେ; ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—
2. Meaning; purport.
କର୍ଣ୍ଣସ୍ୱ ବଚନ ବଚ ଏହାର ଅରଥ ।
ଗ୍ରାଚୀ—ଚନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦ୍ରପଣ୍ଡିତ ।

ଅରଦଳି—ବୈଦେ. ବି (ଲଂ. ଅଡ଼ର୍ଲ୍ଲୀ)—
Aradali ୧ । ଅଦେଶବାସୀ ଚପରାସୀ—
ଆର୍ଦ୍ଦଳୀ 1. An orderly peon.
ମର୍ଦ୍ଦଳୀ ହେ ଜାଣି ବସିବ ତୋହେ ପାଦେ ଚଢ଼
ତୋହର ଉପରେ ତୋର ଅରଦଳ ।
ଦ୍ୱାଦାଥ. ଦରବାର ।
ଦେ. ବି (ସ. ଅର୍ଦ୍ଦନ=ପୀଡ଼ନ)—
୧ । କଠୋର ବ୍ୟବହାର—
1. Rude treatment.
୨ । କଠୋର ବ୍ୟବହାରଜନିତ ବାଧା—
2. Mortification due to rude treatment.
୩ । ଆର୍ଦ୍ଦୋଳି; ଅଳି—
3. Importunity.
୪ । ଅତ୍ୟାଚାର; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—
4. Oppression.

ଅରଧ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. ଓ ବିଶ (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧ)—
Aradha ଅର୍ଦ୍ଧ; ଅଧ—Half.

ଅରନ୍—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର). ବି. (ସଂ. ଅନ୍ନ)
Aran ୧ । ଅନ୍ନ; ଭାତ—1. Boiled-rice.
୨ । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—2. Food.

ଅରନ୍‌ବସ୍ତର—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର)—
Aranbastar

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଟ,ତ	ଛ	ଝ	ଝ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଭାବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ଣ	ଗ୍ଧ	ଝ	ଶ	ଷ	ହ

ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର; ଖୋରାକପୋଷାକ—
Food and raiment.

ଅରନଳ—ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ନଳ)—
Aranali ନଳଗଛ—A kind of reed.
ଖାଁକଡ଼ା [ଦ୍ର—ଏହାର ନଳ ବା ଛଡ଼ରେ ଚାଟିକଲମ ହୁଏ ।]
ନରକଟ

ଅରନ୍ଧନ—ସଂ. ବି (ଅ+ରନ୍ଧନ)—
Arandhana ୧ । ରନ୍ଧନର ଅଭାବ; ଖାଦ୍ୟ ନ ରନ୍ଧିବା—
1. Abstention from cooking.
୨ । ସିଂହ ଓ କନ୍ୟା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ପାଳିତ ବ୍ରତ (ଅସ୍ୱର-ମାରିଣ୍ଡ ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏ ଦିନ ପାକ ନିଷିଦ୍ଧ—ହୁନ୍ନ ପଦସାଗର)—
2. A vow practised on the Saṁkrānti days of Simha and Kanya.
୩ । ଭାଦ୍ରମାସର ଶେଷ ଦିନ, ଯେଉଁ ଦିନ ପାକ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ—
3. The last day of the month of Bhādra in which cooking is prohibited.

ଅରନ୍ଧ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ରନ୍ଧ୍ର)—
Arandhra ୧ । ଛିଦ୍ରରହିତ—1 Having no hole.
୨ । ଚିନ୍ତାରହିତ (କାଳ)—
1. Free from anxiety.

ଅରନ୍ଧ୍ରକାଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ଚିନ୍ତାମୁକ୍ତ ଥାଏ—
Arandhrakāla 1. A time when a person is free from anxiety.
ଚିତ୍ରପଟ ଯନ୍ତ୍ର ତୁ ଯେ ଅରନ୍ଧ୍ରକାଳେ
ଚିତ୍ରପଟକର. ଜଗନ୍ନାଥଦାସ ।

ଅରପଣ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବି (ସଂ. ଅର୍ପଣ)—
Arapaṇa ଅର୍ପଣ; ଦେବା—
ଅରପଣ Entrusting; giving.
ଅରପନ

ଅରପିତ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବିଣ (ସଂ. ଅର୍ପିତ)—
Arapita ଅର୍ପିତ; ଦତ୍ତ—
ଅରପିତ Entrusted; given.
ଅରପିତ

ଅରପିବା—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. କି (ସଂ. ଅର୍ପି ଧାତୁ)—
Arapibā ୧ । ଅର୍ପଣ କରିବା—1. To entrust.
ଅରପବା ୨ । ଦେବା—2. To give; to make over.
ଅରପନା ଅରପି ଯଦନେ ନନନ ଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ପ ଭୂମି ସମାଚ୍ଛନ୍ନ ।
ଦ୍ୟାଗାଥ. ମହାଭାରତ ।

ଅରବ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି. ଅ+ରବ)—
Araba ୧ । ରବଶୂନ୍ୟ; ଶବ୍ଦଶୂନ୍ୟ—
1. Soundless; quiet.
୨ । ଚୁପ୍‌ଚାପ୍—2 Silent.
୩ । ମୂକ—3. Mute; dumb.

ଆରବ ବୈଦେ. ବି (ଅ=ଅରବ୍)—
ଅରବ ଅରବଦେଶ—Arabia (country)

ଅରବି - ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ—ଅରବ)—
Arabī ଅରବଦେଶୀୟ—Arabian.
ଆରବୀ ବୈଦେ. ବି.—୧ । ଅରବଦେଶବାସି ବ୍ୟକ୍ତି—
ଅରବୀ 1. An Arabian.
୨ । ଅରବ ଘୋଡ଼ା; ଅରବଦେଶୀୟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଘୋଡ଼ା—
2. An Arabian horse.
୩ । ଅରବଦେଶପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା—
3. The Arabian language.

ଅରବିନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ଅର=ଶୀଘ୍ର+ବିନ୍ଦଧାତୁ=ଲାଭକରିବା+କର୍ମ.ଅ; ଭ୍ରମର କର୍ତ୍ତୃକ ଯାହା ଶୀଘ୍ର ଲବ୍ଧ ହୁଏ)
Arabinda ୧ । ପଦ୍ମ; କମଳ—1. Lotus.
୨ । ନୀଳପଦ୍ମ—2. Blue lotus.
୩ । ରକ୍ତକମଳ—3. Red water-lily.
୪ । ସାରସପକ୍ଷୀ—4. Crane (bird).
୫ । ତାମ୍ର—5. Copper.
ବୈ. ବି. ୧ । ଜଳ; ପାଣି—1. Water.
ଶରେ ପ୍ରାପ୍ତେ ବିପୁଲହ ଦୋହେ ଅରବିନ୍ଦ
ଭୃଖା ପ୍ରାପ୍ତେ ବଳେ ଦୋହେ ଭୃଖା ମକରନ୍ଦ ।
ପ୍ରଗ୍ରା—ବ୍ରହ୍ମଦ୍ୱିପଦପୋଥା ।
୨ । ଦେଶବିଶେଷ—2. Name of a country.
ପୂର୍ବଦେଶେ ଦକ୍ଷିଣ ଉତ୍ତର ଦିଗରେ
ଅରବିନ୍ଦପୁରନ୍ତ ଦୋହେ ବିଚାରି ଦିଗାରେ ।
ଗାରଦାମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଅରବିବର—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର+ବିବର)—ଅରସନ୍ଧା; ଚକର
Arabibara ଅରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଖୋଲା ଜାଗା—
The spaces between the spokes of a wheel.

ଅରବୁଦ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)(ସଂ ଅର୍ବୁଦ)—
Arabuda ଅର୍ବୁଦ; ଅଯୁତ; ଦଶକୋଟି—
ଅରବୁଦ A hundred million.
ଅରବୁଦ ଅରବୁଦ ଅରବୁଦ ଅଯୁତ । ବ୍ରହ୍ମଗିରି. ମହାଭାରତ. ଶ ।

ଅରବ୍ବି—ବୈଦେ. ବିଣ. ବି. (ଅ)—ଅରବି (ଦେଖ)
Arabbi Arabi (See)

ଅରଭୁତ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. (ସଂ. ଅର୍ବୁଦ)—ଅରବୁଦ (ଦେଖ)
Arabhuta Arabuda (See)

ଅରମା—ବୈ. ବିଣ. (ସଂ. ଅରମ୍ୟ; ଅରମ୍ୟ)
Aramā ୧ । ଅପରିଷ୍କୃତ—1. Uncleansed.
ମୟଳା ୨ । ଘାସଗୁଳ୍ମାଦିପୂର୍ଣ୍ଣ (ସ୍ଥାନ)—
ମଳା 2. Overgrown with weeds or rank vegetation.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଜଙ୍ଗଲିଆ—3. Jungly.

୪ । ମଇଳାପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Full of refuse.

ଦେ. ବ.—୧ । ଭୂଷିତ ବା ଅପରିଷ୍କୃତ ସ୍ଥାନ—
1. Ugly or unclean place.

୨ । ବଣୁଆ ସ୍ଥାନ—2. Jungly place.

୩ । ଘାସଗୁଳାଦିପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ—
3 A place overgrown with rank vegetation.

ଅରମାନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଭୁରସ୍ତ-ଅର୍ମାନ୍)—
Aramān ୧ । ଇଚ୍ଛା—1. Desire; wish.
ସାଧ; ମନେରଖାଲ ୨ । ସାଧ, ଲାଳସା—2. Hankering.
ଅରମାନ ୩ । ଚିରପୋଷିତ ଆଶା—
3. Long cherished hope.
୪ । ଅପକାରର ପ୍ରତିଶୋଧବୃତ୍ତି; ପ୍ରତିହିଂସା—
4. Revenge.

ଅରମାନ୍ମେଣ୍ଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଜର ବହୁକାଳପୋଷିତ ବାସନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
Aramānmeṇṭāibā
ସାଧମେଟାନ 1. To fulfil one's long-
ଅରମାନ ନିକାଳନା cherished desire.
୨ । ପ୍ରତିହିଂସା ନେବା; ଅପକାର ପରିଶୋଧ କରିବା—
2. To be avenged.

ଅରମାନ୍ମେଣ୍ଟିବା—ଦେ. ବ—୧ । ବହୁକାଳ ପୋଷିତ ବାସନାର ପୂରଣ—
Aramānmeṇṭibā 1. Fulfilment of one's long-
ସାଧମିଟା cherished desire
ଅରମାନମିଟନା ୨ । ପ୍ରତିହିଂସାର ଚରିତାର୍ଥତା—
2. Being avenged.

ଅରମାନ୍ରହିଜିବା—ଦେ. ବ—ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ନ ହେବା—
Aramānrahijibā Non-fulfilment of one's
ସାଧଥେକେଯାଏଁ desire.
ଅରମାନରହିଯାନା

ଅରମାନା—ବୈଦେ. ବ. (ଭୁରସ୍ତ—ଅର୍ମାନ୍)—ଅରମାନ୍ (ଦେଖ)
Aramānā Aramān (See)

ଅରର—ସଂ. ବ. (ଋ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅର) —
Arara ୧ । କବାଟ—1. Door.
୨ । ବଂଶନଳ; ବାଉଁଶନଳ—
2. Bamboo-tube.
୩ । ଆବରଣ—3. Covering.
୪ । ଖୋସ; ଖୋଳ—4. Sheath.
୫ । ଚମଡ଼ା କାଟିବା ଛୁରୀ—
5. A knife for cutting hide.
୬ । ଯଜ୍ଞାଙ୍ଗ—6. A ceremony in a Vedic sacrifice.
୭ । ଯୁଦ୍ଧ—7. Battle.

ଅରରି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅରର)—ଛୋଟ କବାଟ—
Arari Small door.

ଅରରୁ—ସଂ. ବ. (ଋ ଧାତୁ=ଗମନ; ବଧ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅରୁ)—
Araru ୧ । ଶତ୍ରୁ—1. Enemy.
୨ । ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. A kind of weapon.
୩ । ଅସୁର ବିଶେଷ—3. Name of a demon.
ସଂ. ବିଶ—ଗମନଶୀଳ—Moving.

ଅରରେ—ସଂ. ଅ (ସଂ. ଅ=ଶୀଘ୍ର+ରେ)—
Arare ବ୍ୟଗ୍ରତାସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ; ଅରେ;ହଇରେ;ହୋଇରେ—
Hallo ! Ho !

ଅରଳୁ—ସଂ. ବ. (ଋ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅଳୁ)—
Araḷu ୧ । ଫଣଫଣା (ଦେଖ)—1. Phaṇaphaṇā (See)
୨ । ଅଲାବୁ; ଲାଉ—2. White pumpkin.
୩ । ଘିଆଲାଉ—3. Bottle gourd.

ଅରଶ—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଅର୍ଶଃ)—ଅର୍ଶଃ ରୋଗ—
Arasa Piles.
ଅର୍ଶ ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାରରେ ଦୁଇ ଅରଶ ହୁଏ ଦେଖ । ଘାଟାଗ୍ରର ଦୁଇ ଦ୍ୱାରପୁରଣ ।
ଆର୍ଶା

ଅରଷ୍ଟି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅରିଷ୍ଟ)—
Arashṭi ୧ । ବିବାଦ; ବିସମ୍ବାଦ—1. Dissension.
ଅନିଷ୍ଟ; ଅରିଷ୍ଟ ୨ । କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ—2. Trouble; difficulty.
ଝଗଡ଼ା ଦେବେ ବିରକ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ; ଏଥିରେ ଗୋବିନ୍ଦ ଅରଷ୍ଟି ।
ଜଗନ୍ନାଥ: ଭାଗବତ ।
୩ । ଅନିଷ୍ଟ; ଅମଙ୍ଗଳ—3. Woe; evil.
ତୁ ସେ ଓଡ଼ିଆଖ ଚକ୍ଷୁ ଅରଷ୍ଟିମାନ । ଖାରଭାମହାଭାରତ. ବନ ।
୪ । ବିପଦ—4. Danger; calamity.
ମହା ଅରଷ୍ଟି ଚଢ଼ିଲ ଦେଖି ଦେଖି । ଖାରଭାମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।
ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Causing or bringing about evil or woe.
୨ । ଅମଙ୍ଗଳିଆ—2. Inauspicious.
ତୁହି ମେଲା ଅରଷ୍ଟି ଯେ ଗାଣ୍ଡି ଦୋଡ଼ ଅଛୁ । ଖାରଭାମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

ଅରସଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଅ+ରସଜ୍ଞ)—
Arasajña ୧ । ରସଜ୍ଞାନରହିତ—1. Devoid of taste.
(ଅରସଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ରସ ଆସ୍ୱାଦନ କରିନାହିଁ—
1. One who has not tasted the sweets of something.

ଅରସିଅ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅରସିକ)—ଅରସିକ (ଦେଖ)
Arasiā Arasika (See)
ଆରସିକ
ଅରସିକ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଣ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଲ	ଜ୍ଞ	ତ୍ର
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଭାବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଙ୍କ	ଲ୍ଟ	●	ନ୍ତ

ଅରସିକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଅ + ରସିକ)—
Arasika ୧ । ଯେ ରସିକ ବା ରସଜ୍ଞ ନୁହେ; ଅରସଜ୍ଞ—
(ଅରସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Incapable of appreciating.
(ଅରସିକତା—ବି) ୨ । ବଦରସିକ; ବେରସିକ—
2. Devoid of good taste.

ଅରସୁଆଳ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅ + ରସାଳ)—
Arasuāla ୧ । ଯେ ରସପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେ—
ରସହୀନ; ନୀରସ 1. Not juicy; not full of juice.
ବେରସଦାର ୨ । ଅସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ—
2. Not sweet or flavoured.
୩ । ନୀରସ—3. Juiceless.
୪ । ଅରସିକ (ଦେଖ)
4. Arasika (See)

ଅରହଣ—ସ୍ତ୍ରୀ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଚ୍ଚଣ)—୧ । ପୂଜା—
Arahaṇa 1. Worship; adoration.
ଅରହନ ୨ । ସମ୍ମାନପ୍ରଦର୍ଶନ—2. Honour; respect.
ଅରହଣା ଅଷ୍ଟ ଦଶ ଭୁଜିଲି ଦେବି ଭୁଜିଲେ
ଅବରରେ ବନ୍ଦନ ଦରେ ଅରହଣ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଅରା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅରାଳ)—ନିକଟ; ସମୀପ—
Arā Near; adjacent.
ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ଗଡ଼ନାଇ) ବି—୧ । ଛୋଟ ଆମ୍ବ; ପଣସ ଆଦି ଗଛ ଚାରି ପାଖେ ବୁଜାଯିବା ବାଡ଼—
1. Fencing put round young mango and other trees.
୨ । ବାଟ; ରାସ୍ତା—2. Road; way.
(ଯଥା—ଅଧ ଅରା = ଅଧବାଟ ।)
ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ରସ୍ଥାନ—
1. A small bit of land; a patch of land.
(ଯଥା-ମୁଁ ଏ ବରଷ ଦୁଇ ଅରା ଚାଷ କରି ସାରୁ ଫସଲ କରିଥିଲି ।)
୨ । ସୀମାନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଳ୍ପସ୍ଥାନ; ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ—
2. A limited patch.
(ଯଥା—ମୋ ଦଦରେ ଭଳି ଅରା ଯାଦୁ ମାଡ଼ ଯାଇଛି ।)
୩ । ଓଡ଼; ବେଗ; ଥର—3. Time.
(ଯଥା—ଏ ଜମିରୁ ମୁଁ ଭଳି ଅରା ଦଳ ଚଳିଗି ।)

ଅରାଅରା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଖଣ୍ଡରେ—
Arāarā 1. By patches.
ଚେକାଚେକା; ଏକଟୁଏକଟୁ ୨ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି—
ଟୁକଡ଼ା ଟୁକଡ଼ା; ଟୀପଟାପ 2. Bit by bit; little by little.

ଅରାଇବା—ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ଗଡ଼ନାଇ) କ୍ରି—ଛୋଟ ଗଛର ଚାରିପାଖେ ବାଡ଼ ଦେଇବା—To put fencing round a young tree.

ଅରାଏ—ଦେ. ବି.—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଭୂମିଖଣ୍ଡ—
Arāe 1. A little bit of land.
(ଯଥା—ମୁଁ ଏ ବର୍ଷ ଅରାଏ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ ଫସଲ କରିଥିଲି ।)
ଏକଟୁ ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ରାଂଶ ମାତ୍ର; ଏକଖଣ୍ଡ ମାତ୍ର—
ଏକଟୁକଡ଼ା 2. A patch only; a bit only.
ଦେ. ବିଶ.—କ୍ଷୁଦ୍ର—Very small
(ଯଥା—ଅଭାବରେ ଅରାଏ ଯାଗାରେ ଗେଲେ ଜୁଠାଇଛି ।)

ଏକବାର; ବାରେକ ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଥରେମାତ୍ର; ଦେଖାଏ—
ଏକବାର; ବକ୍ତ Once only; one trip only.
(ଯଥା—ମୁଁ ଅରାଏ ଚାଲି ଅଛି ।)

ଅରାଗୀ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅ + ଓ. ରାଗୀ)—ଅରୋଷକ; ଯେ ରାଗୀ ନୁହେ—Not resentful.
Arāgī
ଅରାଗୀ
ଠମଡ଼ା

ଅରାଜକ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ + ରାଜନ୍ + କ)—
Arājaka ୧ । ରାଜାଶୂନ୍ୟ; ଯେଉଁ ଦେଶରେ ରାଜା ନାହିଁ—
(ଅରାଜକତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Kingless (country), having no king.
୨ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ପ୍ରଜା ମେଳ ହୋଇ ରାଜାଙ୍କୁ ସିଂହାସନ-ଚ୍ୟୁତ କରିଅଛନ୍ତି—2. Anarchical.
୩ । ଅଶାସିତ—3. Unsettled.
୪ । ଅବୁଝାମଣା ରାଜ୍ୟ—
4. (a place) Where there is no justice.

ଅରାଜକତା—ସଂ. ବି. (ଅରାଜକ + ଭାବ. ତା) —
Arājakatā ୧ । ଦେଶରେ ରାଜା ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
1. Kingless state of a country.
୨ । ଦେଶରେ କେହି ଶାସନ କରୁ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
2. Unsettled or ungoverned state of a country; anarchy.
୩ । ପ୍ରଜାମେଳି; ପ୍ରଜାବିଦ୍ରୋହ—
3. Revolution; mutiny.
୪ । ଦେଶରେ ଅଶାନ୍ତି—
4. Want of peace in a country.

ଅରାଜକପୁରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅରାଜକ + ପୁରୀ)—
Arājakapurī ୧ । ଅରାଜକ ଦେଶ—
1. A kingless country.
୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନ ଥାଏ; ଅବୁଝାମଣା ରାଜ୍ୟ—
2 A place where people do not get justice

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଣ ପୁଷ୍ପାରେ ବ୍ୟବହୃତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅରାଜତ୍ୱ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅରାଜକତା)—ଅରାଜକତା (ଦେଖ)
Arājatwa Arājakatā (See)

ତହିଁର ବସ୍ତ୍ର ଅଳକରେ ଲଟକ୍ଷ୍ୟ ଅଙ୍କର ଅନ୍ତରେ ।
ଶୀଳ ଦେଖେ ଚେଣି ମୁହଁ ରଖିଲ ଯେଉଁଠ ହୋଇ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ. ୪ର୍ଥ ।

ଅରାଜା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅରାଜକତା)—ଅରାଜକତା (ଦେଖ)
Arājā Arājakatā (See)

ଯେବେ ଭିତଖଳାଳ ଥିଲ; ଅରାଜା ହୋଇବେ ନାଗ ଦଳ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ. ୪ର୍ଥ ।

ଅରାଜ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅରାଜକ)—ଅରାଜକ (ଦେଖ)
Arājya Arājaka (See)

ସଂ. ବି. (ସଂ. ଅ+ରାଜ୍ୟ)—ମନ୍ଦରାଜ୍ୟ; କୁଦେଶ—
A bad country.

ଅରାତି—ସଂ. ବି. (ଅ+ରା ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତି; ଯେ ସୁଖ ଦିଏ ନାହିଁ)—
Arāti

୧ । ଶତ୍ରୁ—1. Enemy; antagonist.
୨ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ଷଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ—
2. (Astrology) The 6th mansion from the Lagna.
୩ । କାମ କ୍ରୋଧାଦି ଷଡ଼ିପୁ—3. Human passions.
୪ । ଛଅ ସଂଖ୍ୟା—4. The number six.

ଅରାତିଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅରାତି+ଭଙ୍ଗ)—ଶତ୍ରୁର ପରାଜୟ—
Arātibhaṅga The defeat of a foe.

ଅରାଫୁଟିବା—ସ୍ଥାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି. (ସଂ. ଅରାତ୍=ନିକଟରେ)—
Arāphuṭibā ନିକଟରେ ଅସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—To reach the vicinity of a place; to approach.

ଅବ ପୁଣ୍ଡରେ ବରଣି ନଗିମ୍ବ । ହେଲେ ଫଳନ ବ ଅବା ରଣିମ୍ବ ।
ଚ୍ରକନାଥ ସମରରଙ୍ଗ ।

ଅରାବଳି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର+ଆବଳି)—ଅରାବଳୀ (ଦେଖ)
Arābali Arābalī (See)

ଅରାବଳୀ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର+ଆବଳୀ)—ଚକର ଅର ସମୂହ—
Arābalī All the spokes of a wheel (collectively)

ଗଳ ବାନ୍ତ-ବେଣାନ-ଅଗ୍ରବଳେ ଛତ;
ବଦନ୍ତ ବସ ଯେହେ ଅଧ୍ୟବଳୀ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବେଦ୍ଗ ।

ବେ. ବ. (ସଂ. ଅର୍ଦ୍ଧାବଳି)—ଅର୍ଦ୍ଧାବଳି; କାଳପୁରୁଷ ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ—
The constellation of Orion.

ଅରାମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଉଦୂଖଳ)—ଉଗୁଣ୍ଡି; ଉଗୁମୁଣ୍ଡି; ଢିଙ୍କିମୁଣ୍ଡ
Arāmuṇḍi ଅଢ଼େ ହୋଇଥିବା ଉଦୂଖଳ ଅକାରର ଗର୍ତ୍ତ; ଯହିଁରେ
ଢେଙ୍କିଗର୍ତ୍ତ ଚୂଡ଼ାଦେବା ଜିନିଷ ରଖା ଯାଏ ଓ ଯହିଁରେ ଢିଙ୍କି
ଓଜଳୀ ପାହାର ପଡ଼େ—The receptacle hole in which the pestle of the Dheṅki falls and pounds the contents.

ଅରାଳ—ସଂ. ବିଣ (ଅର+ଅ+ଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Arāla ୧ । ନତ; ବକ୍ର—1. Bent.
(ଅରାଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନମ୍ର—2. Mild.
୩ । କୁଟିଳ—3. Curved.
୪ । ବେଙ୍କା; ବେରଙ୍ଗ—4. Crooked.
୫ । ତିରିଛ; ଏଦପାଖିଆ—5. Side-long.
ସଂ. ବି.— ୧ । ଝୁଣା—1. Reisin.
୨ । ମତ୍ତହସ୍ତୀ—2. An elephant in rut; an infuriated elephant.
୩ । ବନ୍ୟହସ୍ତୀ—3. Wild elephant.

ଅରାଳଭ୍ରୁଭଙ୍ଗ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅରାଳ+ଭ୍ରୁ+ଭଙ୍ଗ)+ଅପାଙ୍ଗ; ବାଙ୍କ-
Arālabhurutati ଚାହାଣି—Sidelong glance.

ଅବଳ ଭ୍ରୁଭଙ୍ଗ ଛବ ସ୍ଥିତ ରେ—ଜଗନ୍ନାଥ—ସଙ୍ଗୀତ ।

ଅରାଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅରାଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅରାଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Arālā Feminine of Arāla

ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । ନମ୍ରସ୍ୱଭାବା ସ୍ତ୍ରୀ—
A mild natured lady.
୨ । ଭ୍ରଷ୍ଟା—2. An adulteress; a woman of loose character.
୩ । ବେଶ୍ୟା—3. A prostitute.

ଅରି—ସଂ. ବ. (ଋ ଧାତୁ=ଗମନକରିବା; ବଧକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବା କର୍ମ. ଇ; ଯେ ବଧ କରେ; ଯାହାକୁ ବଧ କରାଯାଏ)—୧ । ଶତ୍ରୁ—
Ari 1. Enemy.
୨ । ଚକ୍ର—2. Wheel.
୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଚକ୍ରାୟୁଧ—3. The discus; the circular weapon of Bishṇu.

ବହୁତ ନାହିଁ ମୁଁ ଅରି (୩) ଅରି (୧) ମାରିଅରେ ।
ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଚରିତ୍ର ।

୪ । କାମାଦି ଷଡ଼ରିପୁ—4. The human passions (six in number)
୫ । (ଗଣିତ) ଛଅ ସଂଖ୍ୟା—5. (Mathematics) the number six.
୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନଠାରୁ ଷଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ—
6. (Astrology) The sixth mansion from the Lagna.
୭ । ବଟଖଇର—7. Brown catechu.

ଅରିତା—ସଂ. ବ. (ଅରି+ଭାବ. ତା)—
Aritā ୧ । ଶତ୍ରୁତା—1. Enmity.
୨ । ବିରୋଧ—2. Antagonism.

ଅରିତ୍ର—ସଂ. ବ. (ଋ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା; ଗତି କରିବା+କରଣ
Aritra ଇତ୍ର; ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ନୌକା ଗତି କରେ)—

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ୍ୟ	ଜ୍ଞ୍ୟ	ଜ୍ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଶ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ

୧ । ନୌକାସ୍ଖଳନଦଣ୍ଡ; ଚାପ—1. The pole used in propelling boats.

୨ । ଶେପଣୀ; ଅନ୍ତୁମ—2. Oar.

୩ । ନୌକାର ମଙ୍ଗଧସ୍ତ—3. Rudder; helm.

୪ । ପାଣିର ଗଭୀରତା ବନ୍ଧିବାର ଡୋର(ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. A string or tape for fathoming water.

୫ । ରଥର ଅଗ ଚକ—5. The front wheel of a car.

୬ । ଲଙ୍ଗର —6. Anchor.

(ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)

ଅରିତ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ଅରିତ୍ର + ସ୍ୱାର୍ଥ. କ)—ଅରିତ୍ର (ଦେଖ)
Aritraka Aritra (See)

ଅରିଦମନ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶତ୍ରୁର ଦମନକାରୀ—
Aridamana Vanquishing the foe.

ସଂ. ବି. ସୁଂ.—ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ ନାମ—
A name of Śatrughna.

ଅରିନ୍ଦମ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ.— (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ଅରି = ଅରିକୁ + ଦମ ଧାତୁ = ଦମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Arindama

୧ । ଶତ୍ରୁଦମନକାରୀ—1. Vanquisher of one's foes.

୨ । ଶତ୍ରୁଜୟୀ—2. Subduing the enemy.

୩ । ବିଜେତା—3. Conqueror.

ଅରିମର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅରି + ମର୍ଦ୍ଦନ)—ଶତ୍ରୁବିନାଶକ—
Arimarddana Destroying one's foes.

ସଂ. ବି. ସୁଂ.—୧ । ଦେବସ୍ୱରୂପା ରାଜପ୍ରତାପଙ୍କ ଭାଇ, ଯେ ଶାପବଶରୁ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ—
1. Name of a king's brother who was born as Kumbhakarṇa

୨ । ଅକ୍ରୂରଙ୍କ ଭାଇ—2. Name of the brother of Akrūra.

ଅରିମାନ (ଇତ୍ୟାଦି) ବୈଦେ. ବି.—ଅରମାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Arimāna (etc.) Aramān etc. (See)

ଅରିମାନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. ଅରମାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖ
Arimānā etc. Aramān etc (See)

ଅରିମେଦ—ସଂ. ବି.—୧ । ବଟଖଇର—1. Brown catechu.
Arimeda

୨ । ପାରୁଡ଼ାପୋକ—2 A kind of insect emitting a very offensive smell.

ଅରିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ଅ + ରିଷ୍ଟ = ମଙ୍ଗଳ)—୧ । ଅମଙ୍ଗଳ; ମନ୍ଦ, ଅଶୁଭ-
Arishṭa 1. Weal; woe; evil.

୨ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—2. Misfortune; ill-luck.

୩ । କ୍ଲେଶ; ଦୁଃଖ—3 Trouble; sorrow.

୪ । ବିପତ୍ତି; ଆପଦ—4. Calamity; danger.

୫ । ଅପଶକୁନ—5. Bad omen.

୬ । ମୃତ୍ୟୁର ସୂଚକଲକ୍ଷଣ—6. Symptoms of impending death.

୭ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା ମତରେ ବୃଷ୍ଟିପ୍ରଭୃତିମାନଙ୍କର ମରଣ-ବିଧାୟକ ଯୋଗ—7. Astrological combination of planets portending death.

୮ । ଅନ୍ତଃପୁରାଳ; ସୂତିକାଗାର—
8. The lying-in room.

ଚୂଣିଆ ନୂତନ ଘରଟିକା ପୂତନା ଲଭିଲ ଅରିଷ୍ଟରେ ଦୂର ଯେହେ ।
ଚମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୯ । ଅନ୍ତଃପୁର; ଅବରୋଧ—9. Zenana; the female compartments of a Rājā's premises.

୧୦ । ଘୋଳଦହି; ଚକ୍ର—
10. Churned curd; whey.

୧୧ । ରସୁଣ—11. Garlic.

୧୨ । ନିମଗଛ (ଦେଖ)
12. The Nima tree (See)

୧୩ । ଋଠାଫଳ ଓ ଗଛ—
13. The soapnut tree and fruit.

୧୪ । ମଦ୍ୟ; ମଦ—14. Wine; spirit.

୧୫ । କାକ; କୁଆ—15. The crow.

୧୬ । କଙ୍କ(ପକ୍ଷୀ) (ଦେଖ)
16. Kaṅka (bird) (See)

୧୭ । ବୃଷାସୁର; ଏହାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ବଧ କରିଥିଲେ—17. Name of a demon killed by Śrīkṛushṇa while a boy.

୧୮ । ବଳିପୁତ୍ର ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—
18. Name of a son of the demon Bali.

୧୯ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ଅରିଷ୍ଟ—
19. Extract made from herbs.

୨୦ । ଅଦୃଷ୍ଟ; ଭାଗ୍ୟ—
20. Fortune; (good or bad) luck.

୨୧ । ଋଷିବିଶେଷ—21. Name of a Sage.

(ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)

୨୨ । ଅଳକ୍ଷୁଣ୍ଡିତ ଉତ୍ପାତ; (ବୃହତ୍ସଂ.ବି)—
22. Portentous calamity; divine visitation.

(ଅରିଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ—୧ । ଦୃଢ଼—
1. Firm; steady; fixed.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦ୍ୱାରାରେ ବୁଝିବେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେହେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଅବିନାଶୀ—2. Indestructible.

୩ । ମୃତ୍ୟୁହୀନ; ଅମର—3. Undying; deathless.

୪ । ଅକ୍ଷତ—4. Unhurt; undamaged.

୫ । ଅଶୁଭ—5. Ominous; inauspicious; evil (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)

୬ । ଶୁଭ—6. Auspicious (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)

ଦେ. ବ—୧ । ବିବାଦ; ବିବାଦ — 1. Quarrel; dispute.

୨ । ମାରପିଟ୍; ଫଜ୍ଜତିଦାର—2. Affray; riot.

ଅରିଷ୍ଟକ—ସଂ. ବି. (ଅରିଷ୍ଟ + ସ୍ୱାର୍ଥ. କ)—ଋଠାଫଳ ଓ ଗଛ—
Arishṭaka Soapnut (tree and fruit).

ଅରିଷ୍ଟନେମି—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । କଶ୍ୟପ ପ୍ରଜାପତି—
Arishṭanemi 1. A name of sage Kaśyapa.

୨ । ରାଜା ସଗରଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର—2. Name of the father-in-law of king Sagara.

୩ । ରାଜା ବୃଷ୍ଣିଙ୍କ ପ୍ରପୌତ୍ର ଓ ଚିତ୍ରକଙ୍କ ପୁତ୍ର—
3. Name of the son of king Chitraka.

୪ । ଷୋଡ଼ଶ ପ୍ରଜାପତି—4. Name of the 16th progenitor of created beings.

୫ । ଜୈନମାନଙ୍କର ୨୪ତୀର୍ଥଙ୍କରଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦ୍ୱାବିଂଶ ତୀର୍ଥଙ୍କର
5. Name of the 22nd of the 24 sages of the Jainas.

ଅରିଷ୍ଟସୂଦନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅରିଷ୍ଟ + ସୂଦନ; ଅରିଷ୍ଟ ନାମକ ଅସୁରର ବିନାଶକ)—
Arishṭasūdana

୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. An epithet of Bishṇu.

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. Śrīkṛushṇa.

ଅରିଷ୍ଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—
Arishṭā ୧ । ଦକ୍ଷକନ୍ୟା ଓ କଶ୍ୟପଙ୍କ ଚତୁର୍ଥୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଗନ୍ଧର୍ବ-ମାନଙ୍କର ମାତା—1. Name of the mother of the gandharbas.

୨ । କଟୁକୀ (ଦେଖ)—2. Kaṭukī (See)

ଅରିଷ୍ଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅରିଷ୍ଟ)—
Arishṭi ୧ । ଅମଙ୍ଗଳ; ଅଶୁଭ—1. Woe, evil.

ଅଥବା ଅନର୍ଥ ମାରିକାଃ ପଥସ୍ଥାନ, ଅରିଷ୍ଟି ହୋଇବ ତେବେ ହେ ସୁଲୋଚନେ ।
ସାରଳାନନ୍ଦାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

୨ । ଅନିଷ୍ଟ—2. Injury.

୩ । ବିବାଦ; କଳହ—3. Quarrel.

୪ । ଫଜ୍ଜତିଦାର; ମାରପିଟ୍—4. Affray; riot.

୫ । ବିବାଦ—5. Dispute.

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅରଷ୍ଟି (ଦେଖ
Arashṭi (See)

ଅରିଷ୍ଟିକା—ସଂ. ବି. (ଅରିଷ୍ଟ + କ + ଆ)—
Arishṭikā ୧ । ଋଠା (ଫଳ ଓ ଗଛ)—
1. The soapnut.

୨ । କଟୁକୀ (ଦେଖ) (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Kaṭukī (See)

ଅରିହା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଅରି + ହନ ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍)—
Arihā ଶତ୍ରୁବିନାଶକ—Destroyer of one's foes.

ସଂ. ବ—ଶତ୍ରୁଘ୍ନ—A name of Śatrughna.

ଅରୀତି—ସଂ. ବି. (ଅ + ରୀତି)—
Arīti ୧ । ମନ୍ଦରୀତି—1. Bad custom.

୨ । ମନ୍ଦ ଆଚରଣ—2. Bad conduct.

୩ । ଅନୁଚିତ ଆଚରଣ—3. Improper behaviour.

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ରୀତିବିରୁଦ୍ଧ—
1. Against custom.

୨ । ବ୍ୟବହାରବିରୁଦ୍ଧ—
2. Not sanctioned by usage.

୩ । ସଦାଚାରବିରୁଦ୍ଧ—3. Against the recognised practice of polished society.

ଅରୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅତପାନ୍ନ; ଭୁଲ—ସଂ. ରୌଦ୍ର = ଖରା; ଯାହା ଖରାରେ ଶୁଖି ଗୁଣ୍ଡଳ କରାଯାଇ ଥାଏ; ଯାହା ଉଷୁଣ୍ଣ ଆତପ; ଆଲୋ ଧାନରୁ ବାହାର ନ ଥାଏ)—
ଅରୱା ୧ । ଅତପ (ତଣ୍ଡୁଳ); ଉଷ୍ଣ; ଅସିଦ୍ଧ ବା ଅସ୍ୱିନ୍ନ (ଉଷୁନା—ବିପରୀତ) ଧାନରୁ ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ଭୁସି ଚହିଁରୁ ବାହାର କରାଯିବା (ଗୁଣ୍ଡଳ)—
1. (rice) Which has been prepared without being parboiled.

୨ । (ସଂ. ଅ + ରୋପିତ)—ଯେଉଁ ଜମିରେ ଧାନ ଚାରା ଅଣି ରୁଆ ହୋଇ ନ ଥାଏ—2. (paddy field) Which has not yet been transplanted with seedlings.

ସରଦାର ବ୍ରତଅ ସ୍ୱଭାବେ ଅସି ନଣାଇବ "ଅଣ୍ଟ ଦେହ ୟଣ ଚଳ ଅରୁଆ ଲହଲ; ତେ ବଇଶ"
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।

ଅରୁଆଅନ୍ନ—ଦେ. ବ—ଅରୁଆ ଗୁଣ୍ଡଳର ଭାତ—
Aruāanna Boiled rice from aruā (rice)
ଆଲୋଭାତ ଚଳ ଅରୁଆ ଅନ୍ନମାନ, ବହନ କରେଇ ଲଇନ୍ନ ।
ଅରୱା ଅନ୍ନ ସ୍ୱପ୍ନଦାସ. ପାର୍ଥଭାରତୀ ।

ଅରୁଆଖିଆ—ଦେ. ବ.—ଅରୁଆ ଗୁଣ୍ଡଳର ଭାତ ଭୋଜନ—
Aruākhiā The eating of boiled aruā rice.

(ଯଥା—ଅରୁଆଖିଆ ମୋ ଦହରେ ଚଳିଲା ନାହିଁ ।)

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅରୁଆ ଗୁଣ୍ଡଳର ଅନ୍ନ ଖାଏ—
1. Accustomed to eat aruā rice.

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଓ	ଜ	ଶ,ଷ	ହ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଅ
୨	ଏ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅଦ୍ୟାପ୍ତନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ,ଂ	ଲ୍ଲ	ଃ	ନ୍ଦ

୨ । ଓଗୁଣ୍ଡିଆ; ଯେଉଁ ନଡ଼ିଆର ଘରର ଶସ୍ୟଯାକ ରୋଗ ଦ୍ୱାରା ବିକୃତ ଓ ନୀରସ ହୋଇଥାଏ—

2. (cocoanut) The pulp of which has been damaged and made sapless.

ଅରୁଆଚାଉଳ—ଦେ. ବ.—ଧାନ ଭୁଷୁଆଁ ନ ହୋଇ କେବଳ ଖରାରେ ଶୁଖା ହୋଇ କୁଟା ହୋଇ ଚହଁରୁ ବାହାରିବା ଆଉପଚାଳ ଚାଉଳ—Rice prepared without being parboiled.

Aruāchāula

अरवाचावल

ଅରୁଆଚୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଧାନ ଭୁଷୁଆଁ ନ ହୋଇ କେବଳ ଥଣ୍ଡା ପାଣିରେ ବଳୁଚି ହୋଇ କୁଟା ହୋଇ ଚହଁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଚୁଡ଼ା—

Aruāchurdā

आलोधानेरचीडा

अरवाधानकाभूजा Flattened flakes prepared from unboiled paddy.

ଅରୁଆପଖିଆ—ଦେ.ବିଶ.—ଭୁଆପଖିଆ; ଧାନକୁ ସିଝିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଆଁରେ ନ ଭିଜାଇ କେବଳ ପାଣି ଗରମ ହୋଇ ବାଷ୍ପ ବାହାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁଳ ଉପରେ ରଖି ତା ପରେ ତାକୁ ଓଜାଇ ଅଣି ଖରାରେ ଶୁଖାଇ କୁଟି ଚାଉଳ କରାଯିବା (ଚାଉଳ)—

Aruāpakhiā

(rice) Prepared from paddy which has been nominally boiled by being immersed in hot water but not in boiling water.

ଅରୁଂଷିକା—ସଂ. ବ—ଶୁଦ୍ର ରୋଗବିଶେଷ; (ବାତ ଓ ରକ୍ତର ବିକାରରୁ ବା କୃମିଙ୍କ ପ୍ରକୋପରୁ ଏ ରୋଗରେ ମୁଣ୍ଡସାରା ଗୁଡ଼ାଏ ବଥ ବାହାରିଯାଏ); ବଡ଼ା ରୋଗ (ହୁନ୍ଦ. ଶବ୍ଦସାଗର)—

Aruṁshikā

A kind of skin disease with eruptions on the head.

ଅରୁକ୍—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ରୁଜ ଧାତୁ=ରୁଗ୍ନହେବା+କ୍ୱିପ୍)—

Aruk

୧ । ଅରୁଗ୍ନ; ନୀରୋଗ—1. Not sick.

୨ । ସୁସ୍ଥ—2. Healthy.

ଅରୁଗୁଣି—ଦେ. ବ—୧ । ଖଜୁରିଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Arugunā

1. A wild tree; Cycas Circinallis (Haines)

[ଦ୍ରୁ-ଏ ଗଛ ୬ଫୁଟ ଠାରୁ ୧୦ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରେ ବଢ଼େ । ଏଥିର ଡୋଳ ଖଜୁରି ଡୋଳପରି ସେନ୍ଦା ସେନ୍ଦା ଫଳେ; କିନ୍ତୁ ଲମ୍ବାଳଥ ନ ହୋଇ ଗୋଟାଳଥ; ଲୋକେ ଏ ଡୋଳକୁ ଶୁଖାଇ ତା ଘରର ଶସ୍ୟକୁ ଖୋଳ ନାଶଦାରା କରନ୍ତି । ଗରିବ ଲୋକେ ଏ ଡୋଳକୁ ଛେଚି ଖୋଳପାକୁ ବାହାର କରି ଘରର ଶସ୍ୟକୁ ଖା ଇ, କୁଟି, ଚୁନାଳର ପିଠା ଓ ଯାଉ କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏହାର ପତ୍ର ବା ଡାଳ ୫ଠାରୁ ୧ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ ।]

ଅରୁଗୁଣା—ଦେ. ବ.—ଅରୁଗୁଣି (ଦେଖ)

Arugunā

Arugunī (See)

ଅରୁଜା—ଦେ. ବ.—ଅରୁଗୁଣି (ଦେଖ)

Arugnā

Arugunī (See)

ଅରୁଚକ—ଦେ. ବିଶ. ୧ । (ସଂ. ଅରୋଚକ; ଅରୁଚକର)—

Aruchaka

ଅରୋଚକ; ଅରୁଚିକର—

अरुचक

1. Disagreeable.

ବେସ୍ୱାଦ; ସୋଠା

୨ । ଯାହା ଖାଇବାକୁ ଅସୁଆଦ ଲାଗେ—

2. Distasteful

ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅରୁଚି)—ଅରୁଚି (ଦେଖ)

Aruchi (See)

ଅରୁଚି—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଅରୁଚିକର)—

Aruchā

୧ । ଯାହା ରୁଚେ ନାହିଁ; ଅସୁଆଦ; ଅରୋଚକ—

1. Distasteful

୨ । ଅସୁନ୍ଦର—3. Ungraceful.

୩ । ସୁରୁଚିହୀନ—

3. Wanting in grace or good taste.

୪ । କୁତ୍ସିତ—4. Ugly; nasty.

ଦେ. ବ. ୧ । (ସଂ. ଅରୁଚି)—ଅରୁଚି (ଦେଖ)

1. Aruchi (See)

୨ । ପୁଂ.—ଅପରୁଆଣିର ନାମ—

2. A name given to Aparttiāṇi boys.

ଅରୁଚି—ସଂ. ବ. (ଅ+ରୁଚି)—୧ । ରୁଚିର ଅଭାବ; ଅରୁଚା—

Aruchi

1. Dislike; want of taste.

୨ । ଭୋଜନ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଅରୁଚା—

2. Aversion to food; distaste.

୩ । ଅକ୍ଷୁଧା—3. Want of a appetite.

୪ । ଖାଇବାଦ୍ୟ ମୁହଁକୁ ସୁଆଦ ନ ଲାଗିବା—

4. Lack of relish; disrelish.

୫ । ବିରାଗ; ଅପ୍ରୀତି—5. Dislike.

୬ । ଅପ୍ରବୃତ୍ତି—

6. Antipathy; unwillingness.

ଯେବେବେ ବିଚାର କରି ବସ୍ତୁ ଧରିବ ସେବେ ସେବେ ଅରୁଚି ଅପ୍ରୀତିରେ ।
ବିଦ୍ୟାପତି, ଅଭିଧାନ, ୨ ଖଣ୍ଡ

୭ । ଅସୁଲୁ ଦିଶା—

7. Aversion; loathing.

୮ । ରୋଗବିଶେଷ; ଅରୋଚକ (ଦେଖ)

8. Arochaka (See)

ଅରୁଚିକର—ସଂ. ବିଶ. (ଅ+ରୁଚିକର)—

Aruchikara

୧ । ଯାହା ରୁଚିକର ନୁହେ; ଯାହା ବଳ ଲାଗେ ନାହିଁ—1. Not tasteful

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ବୃତ୍ତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଅପ୍ରୀତିକର—2. Unpleasant.
୩ । ଘୃଣାଜନକ—3. Loathsome.
୪ । ଅସୁନ୍ଦର—4. Not graceful.

ଅରୁଜ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ରୁଜ)—
Aruja (ଅରୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ନିରୋଗ; ରୋଗରହିତ—
1. Free from sickness.
୨ । ସୁସ୍ଥ—2. Healthy.

ଅରୁଣ—ସଂ. ବ (ଋ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉନ)—
Aruṇa ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ସାରଥି, କାଶ୍ୟପପତ୍ନୀ ବିନତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଓ ଗରୁଡ଼ର ବଡ଼ ଭାଇ; ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ପୂର୍ବ ଆକାଶରେ ଦୋଳିବା ରକ୍ତିମା—
1. The red glow on the east before sunrise; dawn (personified)
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୩ । ବାଳସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The rising-sun.
୪ । ଈଷତ୍ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—4. Light-red colour.
୫ । କୃଷ୍ଣମିଶ୍ରିତ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—5. Dark-red colour.
୬ । ଗାଢ଼ ନାଲି ରଙ୍ଗ—6. Deep-red colour.
୭ । ସନ୍ଧ୍ୟାରାଗ; ସକାଳେ ଉଇଁବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବୁଡ଼ିବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରାଗ ବା ରକ୍ତିମା—
7. The glow of the rising or the setting sun.
୮ । ପୁନ୍ନାଗ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)—
8. Punnāga (tree) (See)
୯ । କୁଙ୍କୁମ (ଦେଖ)—
9. Kuṅkuma (See)
୧୦ । ସିନ୍ଦୂର—10. Vermillion.
୧୧ । ଗୁଡ଼—11. Molasses.
୧୨ । ଦାନବବିଶେଷ—12. Name of a demon.
୧୩ । ଏକପ୍ରକାରର କୁଷ୍ଠରୋଗ—
13. A kind of leprosy.
୧୪ । ବାର ମାସର ୧୨ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ମାଘ ମାସର ସୂର୍ଯ୍ୟ—
14. Name of the sun rising in the month of Māgha
୧୫ । ଉଦାଳକ ଋଷିଙ୍କ ପିତା—
15. Name of a sage.
୧୬ । ଦେଶବିଶେଷ—16. Name of a country.
ଦେ. ବ.—୧ । ଅରୁଣଗିରି; ପର୍ବତବିଶେଷ—
1. Name of a mountain.
୨ । ବିରାଟରାଜାଙ୍କ ରଥୀବିଶେଷ—
2. Name of a warrior of king Birāṭa.
ଅରୁଣ କରଣ ତରୁଣର ଦେହ ରଥ—ମାରତାମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।

(ଅରୁଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ.—୧ । ଈଷତ୍ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ; ଅରକ୍ତ—
(ଅରୁଣିମା—ବ) 1. Reddish; of light-red colour.
ଅରୁଣଅଧରେ ଅରୁଣଅଧର ନବା ସଙ୍ଗ ଉଚେ ରହ—
ଭକ୍ତ. ବୋଇଦ୍ରାଗବତ୍ତ ।
୨ । କୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରିତ ରକ୍ତ (ବର୍ଣ୍ଣ)—2. Dark-red.
୩ । ଗାଢ଼ରକ୍ତ (ବର୍ଣ୍ଣ)—3. Deep-red

ଅରୁଣୋଦୟ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଅରୁଣୋଦୟ)—
Aruṇaudaya ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ପ୍ରାକ୍‌କାଳ; ବଡ଼ସୋର୍—
1. Break of day; dawn.
୨ । ବିରାଟଦେଶସ୍ଥ ପର୍ବତବିଶେଷ—
2. Name of a mountain.
ଅରୁଣଉଦୟ ଦୋଇ ଏକର ପର୍ବତ
ଘରଘର ଉଦ୍ୟେ ଚହିଁ ବୁଝନ୍ତ ନିଶ୍ଚେ ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଅରୁଣଚୂଡ଼—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅରୁଣ + ଚୂଡ଼ା; ଯାହାର ଚୂଳ ଅରୁଣ-
Aruṇachūrda ବର୍ଣ୍ଣ)—କୁକୁଟ; କୁକୁଡ଼ା—The cock.

ଅରୁଣତେଜ—ଦେ. ବ.—ଓଡ଼ିଆବିଷ୍ଣୁଗର୍ଭପୁରାଣୋକ୍ତ ବିଷ୍ଣୁରୁଦ୍ରବଂଶୀ
Aruṇateja ଋଷିଗଣ;ଏମାନଙ୍କ ବଂଶରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଜନ୍ମିଥିଲେ—
Name of a sect of sages.

ଅରୁଣପ୍ରିୟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Aruṇapriyā ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପତ୍ନୀଦ୍ୱୟ ଛାୟା ଓ ସଂଜ୍ଞା—
1. The two wives of the Sun-God.
୨ । ଅପ୍ସରା—2. Heavenly nymph.

ଅରୁଣମଲ୍ଲାର—ସଂ. ବ.—୧ । ମଲ୍ଲାର ରାଗର ଏକଭେଦ—ଏଥିରେ ସବୁ
Aruṇamallāra ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱରଯାକ ଲାଗେ—
1. Name of a musical note.

ଅରୁଣଶିଖା—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅରୁଣ+ଶିଖା)—
Aruṇaśikhā କୁକୁଟ; କୁକୁଡ଼ା (ହିନ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The cock.

ଅରୁଣା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅରୁଣ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—ଅରୁଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Aruṇā Feminine of Aruṇa.
ସଂ. ବ.—୧ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—1. Indian madder.
୨ । ଅତିବିଷା; ଅତୁଷି—2. Aconite.
୩ । ତିତ୍‌ରି; ତିତ୍ତିଡ଼ (ଦେଖ)—3. Tihurḍi (See)
୪ । କାଇଞ୍ଚ (ଦେଖ)—4. Kāiñcha (See)
୫ । ଉଷା—5. Dawn.
୬ । ନାଲିଗାଈ—6. A red cow.
୭ । ମହାକାଳ ଫଳ (ଦେଖ)—7. Mahākāla phala (See)
୮ । କୋଦୁଅ—8. A wild grain.
୯ । ମୁଣ୍ଡିଭିକା (ଦେଖ)
9. A herbarious plant (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଗ	ଜ	ଡ,ଣ	ଦ	ବ	ଯ	ହ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଚାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଙ୍ଗ	ଝ	ଢ	ଧ	ଭ	ଶ	ନ

ଅରୁଣାନୁଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅରୁଣ + ଅନୁଜ)—
Aruṇānuja ଅରୁଣର ସାନ ଭାଇ ଗରୁଡ଼—
Garurda, the king of birds.

ଅରୁଣାବରଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅରୁଣ + ଅବରଜ)—
Aruṇābaraja ଗରୁଡ଼; (ଅରୁଣର ସାନ ଭାଇ)—
Garurda the king of birds.

ଅରୁଣାତ୍ମଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅରୁଣ + ଆତ୍ମଜ)—
Aruṇātmaja ଜଟାୟୁପକ୍ଷୀ—The mythological vulture who fought with Rābaṇa in vain to rescue Sītā.

ଅରୁଣି—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—ମାଛ ମାରିବା ପାଇଁ ନାଳର ମଝିରେ ପକାଯିବା ଅଡ଼ବନ୍ଧ—A dam put across a canal to catch fish.

ଅରୁଣିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଅରୁଣ + ଇତ)—ଲାଲରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ—
Aruṇita Painted red; reddened.

ଅରୁଣିମା—ସଂ. ବି. (ଅରୁଣ + ଭାବ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Aruṇimā ଫୁଲ—ରକ୍ତିମା, ଗରିମା, ଲଘିମା)—
୧ । ରକ୍ତିମା; ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—1. Redness; red colour.
୨ । ଈଷତ୍ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—
2. Ruddiness; reddish colour.

ଅରୁଣୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଋଣୀ)—୧ । ଅଋଣୀ; ଅନୃଣ—
Aruṇī 1. Not indebted; free from debt.
୨ । (ସଂ.. ଅରୁଣିତ) ଅରୁଣିତ; ରକ୍ତାକ୍ତ—
2. Reddened.
ବାଲୁଣୀ ଶବ୍ଦ। ଅଋଣୀ ଭାଷ୍ୟେ ବେଶି ମାର୍ଗ। ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଚରିତ।

ଅରୁଣୋଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅରୁଣୋଦଧି)—
Aruṇoda ୧ । ଜୈନଶାସ୍ତ୍ରଅନୁସାରେ ପୃଥିବୀକୁ ବେଢ଼ିଥିବା ସମୁଦ୍ର—1. Name of an ocean surrounding the earth according to the Jainas.
୨ । ଲୋହିତ ସାଗର—ଆରବ ଓ ମିଶର ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମୁଦ୍ର—2. The Red Sea.

ଅରୁଣୋଦଧି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅରୁଣ + ଉଦଧି)—
Aruṇodadhi ଲୋହିତ ସାଗର—(ଆରବ ଓ ମିଶର ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସାଗର; ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ସୁଏଜ ନାଳ । ଏ ନାଳ ସମୁଦ୍ରକୁ ଭୂମଧ୍ୟସାଗରସଙ୍ଗେ ଯୋଗ କରିବାରୁ ବଲ୍ଟିକରୁ ଓ ଇଉରୋପରୁ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଜାହାଜମାନ ଏବେ ଏହି ବାଟେ ଯା ଆସ କରୁଛି)—
The Red Sea.

ଅରୁଣୋଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅରୁଣ + ଉଦୟ)—
Aruṇodaya ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ଦୁଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବା ଛୟ ଦଣ୍ଡ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳ; ଉଷା କାଳ; ବଡ଼ସକାଳ—
1. Dawn; early morning.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ପୂର୍ବଦିଗରେ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ବିସ୍ତୃତ ରକ୍ତାଭା—2. The redness diffused in the east just before sunrise.

ଅରୁଣୋଦୟସପ୍ତମୀ—ସଂ. ବି—ମାଘଶୁକ୍ଳସପ୍ତମୀ—(ଏ ଦିନ ଅରୁଣୋ-
Aruṇodayasaptamī ଦୟରେ ସ୍ନାନ କରିବା ପୁଣ୍ୟ-ଜନକ)—The 7th day of the bright fortnight of the month of Māgha.

ଅରୁଣୋପଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅରୁଣ + ଉପଳ)—
Aruṇopala ପଦ୍ମରାଗମଣି—Ruby.

ଅରୁଧ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ସୁରଥ ରାଜାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ, ଜନ୍ମଦୁଃଖିଙ୍କ ପିତା—
Arudha Name of a minister of king Suratha.
ସୁରଥର ମନ୍ତ୍ରୀ ନାମ ଅରୁଧ
ଦୁଃଖ ଜନ୍ମେ ସେ ତାଙ୍କେ ତାର ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ.

ଅରୁନ୍ତୁଦ—ସଂ. ବିଣ (ଅରୁସ୍ = ମର୍ମସ୍ଥାନ + ତୁଦ ଧାତୁ = ପୀଡ଼ା ଦେବା + ଅ; ତତ୍ପୁରୁଷ)—
Aruntuda
୧ । ମର୍ମଭେଦୀ; ଯାହା ଜୀବର ମର୍ମସ୍ଥାନରେ ପୀଡ଼ା ହୁଏ; ଯାହା ଜୀବନକୁ ବା ଆତ୍ମାକୁ ବାଜିଯାଏ—
1. Caustic; cutting to the quick.
୨ । ନିଷ୍ଠୁର (ବାକ୍ୟ)—2. Cruel (words)
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୀଡ଼ାଦାୟକ—3. Extremely painful.
୪ । କଠୋର—4. Harsh.
୫ । କଠୋର ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ାଦାୟକ (ବକ୍ତା)—
5 Giving pain by sharp words.
ସଂ. ବି.—ବୈରୀ; ଶତ୍ରୁ—Foe; enemy

ଅରୁନ୍ଧତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—୧ । ବସିଷ୍ଠଋଷିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ଏତତ୍ୟତୀତ ପତିବ୍ରତା ଥିଲେ)—
Arundhatī
1. Name of the wife of sage Basishtha.
୨ । ଦକ୍ଷଙ୍କର ଏକକନ୍ୟା ଯେ ଧର୍ମଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ (ହିନ୍ଦୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of a daughter of Daksha who married Dharma.
୩ । (ତନ୍ତ୍ରପରିଭାଷା) ଜିହ୍ୱା—
3. The tongue (according to the phraseology of the Tantras.)
୪ । ଉତ୍ତରାକାଶରେ ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳର ଲାଞ୍ଜରେ ଥିବା ୬ଷ୍ଠ ତାରା (ବସିଷ୍ଠ) ପାଖରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ରତାରା—(ନକ୍ଷତ୍ର ଭଳେ ଲୋଟ (ଦେଖ)
1. A small star by the side of the 6th star of the constellation Great Bear; Alkor.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃଟିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାବା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏ ନକ୍ଷତ୍ର ପତି ପ୍ରତି ପତ୍ନୀର ନିଷ୍ଠାପର ଅଟଳ ଅଚଳ ପ୍ରେମର ପରିଚୟସୂଚକ ଥିବାରୁ ବିବାହବେଳେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଏ ନକ୍ଷତ୍ର ଦେଖାଇବାର ବିଧି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି । ଯାହାର ମୃତ୍ୟୁ ୬ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଘଟିବ ତାକୁ ଏ ତାରା ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସମ୍ଭୂତରେ ଲେଖା ଅଛି ।]

ଅରୁଷ୍କ—ସଂ. ବି. (ଅରୁସ୍=ମର୍ମସ୍ଥାନ+କୈ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ାଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯିଏ ମାଙ୍କେ ଯେ ମର୍ମସ୍ଥାନକୁ ପୀଡ଼ାଦିଏ)—ଭଲିଆ (ଫଳ ଓ ଗଛ)—The marking nut (tree and nut)

Arushka

ସଂ. ବିଶ. ୧ । ମର୍ମଭେଦ—1. Cutting to the quick.

(ଅରୁଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କ୍ଷତକାରକ—2. Causing eruptions

ଅରୁଷ୍କର—ସଂ. ବିଶ (ଅରୁସ୍=କ୍ଷତ+କୃ ଧାତୁ=କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ଘାଆ କରେ; କ୍ଷତ ଉତ୍ପାଦକ—Causing sores or eruptions.

Arushkara

(ଅରୁଷ୍କରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି.—ଭଲିଆ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—The marking nut (tree and fruit).

ଅରୁସ୍—ସଂ. ବି. (ଋ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ାଦେବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ କର୍ତ୍ତୃ. ଉସ୍; ଯାହା ପୀଡ଼ା ଦିଏ)—୧ । କ୍ଷତ; ଘା—1. Sore; wound.

Arus

୨ । ବ୍ରଣ—2. Pimple.

୩ । ମର୍ମସ୍ଥାନ—3. Vital part of the body.

୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—4. The sun

୫ । ଖଇରସାର—5. Catechu.

ଅରୁସା—ପ୍ରାଦେ. ବି.—ଉରୁସା (ଦେଖ) (ଗଡ଼ଜାତ)

Arusā

Urusā (See)

ଅରୁହା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଭୂଇଁ ଆଁଳା (ଦେଖ)

Aruhā

(ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)

Bhūiñ aañlā (See)

ଅରୂପ—ସଂ. ବି (ଅ+ରୂପ)—୧ । ରୂପହୀନତା—1. Want of shape.

Arūpa

୨ । ଅସୁନ୍ଦରରୂପ—2. Ugly form.

ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନିରାକାର; ରୂପହୀନ—1. Formless; shapelesss.

(ଅରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅରୂପ ଅବ୍ୟକ୍ତ ରୂପ ନାହିଁ, ଅରୂପାଙ୍କର ଅଚ୍ୟୁତ ଯୋଗାଇଁ ।
ଭାରତୀ—ଓଡ଼ିଆ ଗୀତା ।

ଦ୍ୱି. ବିଶ.—୧ । କୁତ୍ସିତରୂପଧାରୀ—1. Of ugly Shape.

ଅରୂପ ଦୋଷ ବହୁ ଦିନ ଆଉ—ଭାରତୀ. ନିର୍ବାସିତ ।

ଅରୂପକ—ସଂ. ବି. —୧ । ବୌଦ୍ଧଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ ଯୋଗୀର ଅବସ୍ଥା-ବିଶେଷ; ନିର୍ବୀଜ ସମାଧି—1. A state of concentration attained by a Jogī.

Arūpaka

[ଦ୍ର—ଏହା ଚାରିପ୍ରକାରର ଯଥା—୧ । ଆକାଶାସ୍ପଦନ; ୨ । ବିଜ୍ଞାନାସ୍ପଦନ; ୩ । ଅକିଞ୍ଚନାସ୍ପଦନ; ୪ । ନୈବସଂଜ୍ଞାସଂଜ୍ଞାସ୍ପଦନ ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଅରୂପା—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଅ+ରୂପ)—ଅସୁନ୍ଦର ବା କୁତ୍ସିତରୂପବିଶିଷ୍ଟ—Of ugly shape or form.

Arūpā

ଅରୂପାନନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅରୂପ+ଆନନ୍ଦ ; ଯେ ରୂପବିଶିଷ୍ଟ ନୁହନ୍ତି ଓ ସର୍ବଦା ଆନନ୍ଦମୟ)—ନିରାକାର; ପରମେଶ୍ୱର; ଅଲେଖସ୍ୱାମୀ—The Formless; God.

Arūpānanda

ଅରୂପ ଅବ୍ୟକ୍ତ ରୂପ ନାହିଁ, ଅରୂପାଙ୍କର ଅଚ୍ୟୁତ ଯୋଗାଇଁ ।
ଭାରତୀ—ଓଡ଼ିଆ ଗୀତା ।

ଅରୂପାବଚର—ସଂ. ବି.—ବୌଦ୍ଧଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ ଚତୁର୍ବିଧ ଏକବେଦ; (ଯହିଁରେ ସାଧକ ଅରୂପ ଲୋକ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରେ)—A kind of omniscience attained by Jogīs.

Arūpābachara

[ଦ୍ର—ଏହା ୧୨ ପ୍ରକାରର; ୪ ପ୍ରକାରର କୁଶଳବିଧି ଓ ୪ ପ୍ରକାରର ବିପାକ ବିଧି ଓ ଚାରିପ୍ରକାରର କ୍ରିୟାବିଧି ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଅରେ—ସଂ. ଅ.—୧ । କ୍ରୋଧ ଓ ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—ଅରେ, ରେ !

Are

1 Hallo ! An exclamation or address indicating anger or disregard.

୨ । ଅପଣାଠାରୁ ନିକୃଷ୍ଟତର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—ହଇ ରେ; ଇରେ !

2. Ho ! an exclamation used in addressing one's inferior.

୩ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିସ୍ମୟସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ—ଅରେ !

3. An exclamation indicating astonishment; Oh ! Oho !

ଅରେଖ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅ+ରେଖା)—ରେଖାହୀନ—Having no lines.

Arekha

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅରୂପ—1. Formless.

୨ । ଅବିଶଦ—2. Indistinct.

୩ । ଅଦୃଶ୍ୟ—3. Invisible.

ଅରୂପ ଅରେଖ ଆଇ, ଶୂନ୍ୟକୁ ବାଟ ନ ପୋଇଲି ।
ବୃଦ୍ଧ. ଦ୍ରୋଣପର୍ବାମୃତ ।

ଅରେରେ—ସଂ. ଅ—ଅରେ (ଦେଖ)

Arere

Are (See)

ଅରୋକ୍—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅବାଧ; ଯାହାକୁ କେହି ଅଟକାଏ ନାହିଁ—1. Unobstructed.

Arok

ବେରୋକ

୨ । ଯେ ଅଟକାଏ ନାହିଁ—2. Not obstructing.

ଅରାକ; ବେରୋକ

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୱ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାଗନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଲ୍ଲ	●	ନ୍ଦ

ଅରୋକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ରୁଚ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Aroka ୧ । ନିଷ୍ପ୍ରଭ; ଦୀପ୍ତିହୀନ—1. Lustreless.
୨ । ଛିଦ୍ରଶୂନ୍ୟ—2. Having no hole.

ଅରୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅ+ରୋଗ)—
Aroga ୧ । ରୋଗଶୂନ୍ୟତା—1. Freedom from
(ଅରୋଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) sickness; absence of disease.
(ଅରୋଗତା—ବି) ୨ । ଅରୋଗ୍ୟ—2. Healthiness.
୩ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—2. Health.
ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ—୧ । ନିରୋଗ; ରୋଗହୀନ—
1. Free from disease
୨ । ସୁସ୍ଥ—2. Healthy.

ଅରୋଗିତା—ସଂ. ବି. (ଅରୋଗିନ୍+ତ୍ୱ. ତା)—
Arogitā ୧ । ରୋଗହୀନତା—2. Freedom from disease.
୨ । ସୁସ୍ଥତା—2. Healthiness.

ଅରୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ଅ+ରୋଗୀ)—
Arogī ୧ । ନିରୋଗ; ରୋଗଶୂନ୍ୟ—
(ଅରୋଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Free from disease.
(ଅରୋଗିତା—ବି) ୨ । ସୁସ୍ଥ; ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—2 Healthy.

ଅରୋଚକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅ+ରୋଚକ)—
Arochaka ୧ । ଅରୁଚିକର; ଅପ୍ରୀତିକର—
1. Not pleasing; unpleasant.
୨ । ଯାହା ଖାଇବାକୁ ରୁଚିକର ନୁହେ—
2. Distasteful; not agreeable to taste.
୩ । ଅସୁସ୍ୱାଦୟୁକ୍ତ—3 Unsavoury.
୪ । ଯାହା ଖାଇବାକୁ ଅସୁଖ ମାଡ଼େ—
4 Disgusting; that which is not relished.
ସଂ. ବି—୧ । ରୋଗବିଶେଷ; ଏଥିରେ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଅରୁଚି ଜନ୍ମେ—1. A disease which causes a person to have no relish for food.
[ଦ୍ର—ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ବା ଘୃଣାଜନକ ଚିଜ ଖାଇଲେ ବା ଘୃଣାଜନକ ରୂପ ବା ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲେ, ଶୋଚର ଅବେଗ ହେଲେ, ବିବମ ହେଲେ ଅନୁରାଗ-ପାତ୍ର ସଙ୍ଗେ ମିଳନ ନ ହେଲେ, ତ୍ରିଦୋଷର ପ୍ରକୋପ ହେଲେ ଏ ରୋଗ ଜନ୍ମେ; ଖାଇବା ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଦେଖିଲେ ଖାଇବାକୁ ଅପ୍ରବୃତ୍ତି ଜନ୍ମେ ଓ ନିତାନ୍ତ ଜରୁରୀ ବିନା ଖାଇବା ଦ୍ରବ୍ୟ ମୁଖକୁ ନେଲାସରି ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଜଣାଯାଏ, ତଥାପି ଜରୁରୀ ବିନା ତାହା ଖାଇଲେ ବାନ୍ତି ହୁଏ ।]
୨ । ଗର୍ଭିଣୀର ଗର୍ଭର ପ୍ରଥମ ୩।୪ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଅରୁଚି—1.Distaste for food experienced by a pregnant woman during the first few months of pregnancy.

ଅରୋଷଣ—ସଂ. ବିଣ. (ସଂ. ଅ+ରୋଷ)—
Aroshaṇa ଅକ୍ରୋଧନ; ଶାନ୍ତସ୍ୱଭାବ—Not irritable; of calm temper.
ବ୍ରହ୍ମ ଦୋଷରେ ଦେହ ଭୁଲେ ତ ଅରୋଷଣ ।
ରୋଷ ବଳେ ଭୁଲିଲେ ଦୋଷେ ଦୁଷଣ । ବ୍ରହ୍ମଗିରି ବ, ମହାଭାରତ. ଗଦା ।

ଅର୍କ (ଧାତୁ)—ସଂ—ତାପ ଦେବା—
Arka (root) To give heat.

ଅର୍କ—ସ. ବି. (ଅର୍କ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Arka ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ଇନ୍ଦ୍ର—2. Indra, the king of the gods.
୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3 Bishṇu.
୪ । ପଣ୍ଡିତ—4. Learned person.
୫ । ବଡ଼ଭାଇ; ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭାଇ—5. Elder brother.
୬ । ଅରକ (୧) ଗଛ (ଦେଖ)
6. A plant Araka 1. (See)
୭ । ରବିବାର—7. Sunday,
୮ । କିରଣ—8. Ray
୯ । ଆଲୋକ—9. Light.
୧୦ । ତମ୍ବା—10. Copper,
୧୧ । ସ୍ଫଟିକ—11. Crystal.
୧୨ । ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ଚୁପଡ଼ା ରସ—12. Pressed juice.
୧୩ । ଉତ୍ତରଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ର—
13. The 12th asterism
୧୪ । ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟା—14 The number twelve.
ବୈଦ୍ୟ. ବି. (ଫା. ଅର୍କ୍ଷ)—ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଚୁଆଇକରି ତିଆରି ତରଳସାର; ଅର୍କ—Extract; chemically extracted essence.
ସଂ. ବିଣ—ପୂଜନୀୟ—Adorable.

ଅର୍କକ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ସିଂହ ରାଶି—
Arkakshetra 1. (astronomy) The sign of Leo
୨ । ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର କୋଣାର୍କ—2. Title of Koṇārak. in the district of Puri.

ଅର୍କଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅର୍କ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଚନ୍ଦନ)—
Arkachandana ରକ୍ତଚନ୍ଦନ (ଦେଖ)
Raktachandana (See).

ଅର୍କଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅର୍କ+ଜନ ଧାତୁ+ଅ)—ଅର୍କତନୟ (ଦେଖ)
Arkaja Arkatanaya (See)

ଅର୍କଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅର୍କଜ+ଅ)—ଅର୍କତନୟା (ଦେଖ)
Arkajā Arkatanayā (See)

ଅର୍କତନୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର୍କ+ତନୟ; ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର)—
Arkatanaya ୧ । କର୍ଣ୍ଣରାଜା—
1. An epithet of king Karṇa

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଚୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ଚଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଚନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଶନି—2. The planet Saturn.

୩ । ସୁଗ୍ରୀବ—3. An epithet of the monkey-king Sugriba.

୪ । ଯମ—4. An epithet of the God of Death.

୫ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ—

5. The twin heavenly physicians.

ଅର୍କତନୟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର୍କ+ତନୟା; ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ
Arkatanayā ତନୟା)—୧ । ଯମୁନା—

1. The river Jamunā.

୨ । ତାପ୍ତୀ; ତପତୀନଦୀ—2. The river Tāptī.

ଅର୍କନୟନ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅର୍କ ଅଟନ୍ତି ନୟନ ଯାହାଙ୍କର)—
Arkanayana ବିଶ୍ୱଟମ୍ବୁରୁଷ—The Almighty Being.

ଅର୍କପତ୍ରା—ସଂ. ବ.—ଅର୍କପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Arkapatrā Arkaparṇṇā (See)

ଅର୍କପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ.—ଅରଢ଼ଗୁଳ୍ମ—The Swallow wort
Arkaparṇṇa plant.

ଅର୍କପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ.—୧ । ପାନଅଇଡ଼ (ଦେଖ)
Arkaparṇṇā 1. Pāna aird (See)

୨ । ଅକାନବିନ୍ଧ (ଦେଖ)

2. Akānabindhi (See)

ଅର୍କପାଦପ—ସଂ. ବ—୧ । ଅରଢ଼ ଗୁଳ୍ମ—
Arkapādapa 1. The Swallow wort.

୨ । ନିମଗଛ (ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ)—

2. The Nima tree.

ଅର୍କପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅର୍କ+ପୁଷ୍ପ+ଈ)—ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ (ଦେଖ)
Arkapushpī Sūrjyamukhī (See)

ଅର୍କପ୍ରିୟା—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର୍କ+ପ୍ରିୟା; ଏ ପୁଷ୍ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର
Arkapriyā ପୂଜା ହେଉଥିବାରୁ)—ଜବାପୁଷ୍ପ; ମନ୍ଦାର—

The China rose.

ଅର୍କବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର୍କ=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ବନ୍ଧୁ=ଭ୍ରାତା, ମିତ୍ର; ଏ
Arkabandhu ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ଥିବାରୁ)—ଗୌତମବୁଦ୍ଧ—

A name of the Buddha

ଅର୍କବଲ୍ଲଭା—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର୍କ+ବଲ୍ଲଭା)—ମନ୍ଦାର; ଜବା—
Arkaballabhā The China rose.

ଅର୍କବାର—ସଂ. ବ.—ରବିବାର—Sunday.
Aakabāra

ଅର୍କବେଧ—ସଂ. ବ.—ତାଳଶପତ୍ର (ଦେଖ)
Arkabedha Tālisapatra (See)

ଅର୍କବ୍ରତ—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅର୍କଙ୍କ ଅର୍ଚ୍ଚନାର୍ଥ ବ୍ରତ)—
Arkabrata ୧ । ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀରେ ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ବ୍ରତ—

A religious vow observed on the 7th day of bright fortnight of the month of Māgha.

୨ । (ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେପରି ପୃଥିବୀରୁ ଜଳଶୋଷଣ କରି ପୁନର୍ବାର ପ୍ରଜାଙ୍କ ଉପକାରାର୍ଥ ଉକ୍ତ ଶୋଷିତ ଜଳ ବର୍ଷାରୂପରେ ପୃଥିବୀକୁ ଦିଅନ୍ତି ସେହିପରି)—ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ କର ଆଦାୟ କରି ପୁଣି ତାହା ପ୍ରଜାଙ୍କ ହିତରେ ବ୍ୟୟ କରିବା ରୂପ ରାଜାଙ୍କ ବ୍ରତ—2. The practice or vow of a king to take revenue from the subjects and apply the same for their benifit (compared to the practice of the sun.)

ଅର୍କଭ—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଅର୍କ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା. ଭ=
Arkabha ନକ୍ଷତ୍ର)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତନକ୍ଷତ୍ର; ଯେଉଁ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି—1. Asterism through which the sun is passing.

୨ । ସିଂହରାଶି—2. The sign Leo.

୩ । ଉତ୍ତରଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ର—3. The 12th asterism.

ଅର୍କଭକ୍ତା—ସଂ. ବ—ଅବଚ୍ୟବକ୍ତା; ଅଣସୋରିଷ (ଦେଖ)
Arkabhaktā Aṇasorisha (See)

ଅର୍କମୂଳ—ସଂ. ବ.—ପାନଅଇଡ଼ (ଦେଖ)
Arkamūla Panaaird̲a (See)

ଅର୍କସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସଂ. ବ.—ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥ—
Arkasiddhānta A name of the astronomical treatise Surjyayasiddhānta.

ଅର୍କାଶ୍ମା—ସଂ. ବ.—(ଅର୍କ+ଅଶ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ମଣି—
Arkāśmā 1. The sunstone.

୨ । ଅରୁଣୋପଳ; ପଦ୍ମରାଗମଣି—2. Ruby.

ଅର୍କାହ୍ୱ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅର୍କ+ଆହ୍ୱ=ନାମ ଯାହାର)—ଅରଢ଼
Arkāhwa ଗୁଳ୍ମ—The swallow wort (plant)

ଅର୍କି—ଦେ. ବ.—ଅରକି (ଦେଖ)
Arki Araki (See)

ଅର୍କେଷ୍ଟ୍ରା—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଅର୍କେଷ୍ଟ୍ରା)—ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୟ
Arkesbtrā ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ପଟକ୍ଷେପଣ ପରେ ରଙ୍ଗଭୂମିର
ଅର୍କେଷ୍ଟ୍ରା ଅଗ୍ରଭାଗରେ ବଜାଯିବା ଐକତାନିକ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର—
Orchestra; concert played by a band in a theatre.

ଅର୍କୋପଳ—ସଂ. ବ—ଅର୍କାଶ୍ମା (ଦେଖ)
Arkopala Arkāśmā (See)

ଅର୍ଷିତ—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଅରକ୍ଷିତ)—ଅରକ୍ଷିତ (ଦେଖ)
Arkshita Arakshita (See)

ଅର୍ଷିତ ପ୍ରାୟ ବସୁଛ ମୁଦ୍ରର ଅର୍ଷିତ—ପ୍ରାଚୀ—କୃଷ୍ଣନରସିଂହଗୀତା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଶ୍ର	ଲ୍ୱ	ଚ୍ଛ	ଚ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୱ	ଲ୍ଚ	●	ନ୍ଦ

ଅର୍ଖିତିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ.—ଅରଖିତିଆ (ଦେଖ)
Arkshitiā Arakhitiā (See)

ଅର୍ଖିତିଆଣୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଅରଖିତିଆଣୀ (ଦେଖ)
Arkshitiāṇī Arakhitiāṇī (See)

ଅର୍ଖ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ସିଆଳଲତା (ଦେଖ)(ବିରେଚକ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Arkshya Siali creeper (See)

ଅର୍ଖ—ଦେ. ବି.— ଅରକ (ଦେଖ)
Arkha Araka (See)

ଦେ. ଜି. ବିଣ.—ଅରକ (ଦେଖ)
Araka (See)

ଅର୍ଖି— ବୈଦେ. ବି.—ଅରଖି (ଦେଖ)
Arkhi Arakhi (See)

ଅର୍ଖିତ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅରକ୍ଷିତ)—ଅରକ୍ଷିତ (ଦେଖ)
Arkhita Arakshita (See)

ଅର୍ଖିତରେବ ଗ୍ରାମ୍ ହୋଇ ନିଜର ଶ୍ରୀଚରଣରେ ଯାଉ ।
ବଳରାମ. ବାର୍ତ୍ତାବର୍ତ୍ତି ।

ଅର୍ଖିତିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଅରକ୍ଷିତିଆ (ଦେଖ)
Arkhitiā Arakshitiā (See)

ଅର୍ଖିତିଆଣୀ— ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅରକ୍ଷିତିଆଣୀ (ଦେଖ)
Arkhitiāṇī Arakhitiāṇī (See)

ଅର୍ଗଳ— ସଂ. ବି. (ଗ୍ରଜ ଧାତୁ=ସରଳହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ)—
Argala ୧ । କବାଟର ବଳଣୀ—1. Bar; bolt.
୨ । କାଠର ଗୋଜା; ଖିଲା—2 Wooden pin.
୩ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ; ବାଧା—
3. Obstacle; impediment
୪ । କଲୋଳ; ଢେଉ—4. Wave.
୫ । ଅବରୋଧ—5. Obstruction; check.
୬ । ସଦ୍ଦୁରୁଣ୍ଡୋକ୍ତ ନରକବିଶେଷ—
6. Name of a hell.
୭ । ଉଦୟରେ ରଙ୍ଗର ମେଘ, ଯହିଁ ଦିନର ଦେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଅସ୍ତ ଯାଆନ୍ତି—7. Clouds of different colours surrounding the rising and the setting sun.
୮ । ଦେବୀସୁରୁଣ ବା ସପ୍ତଶତୀ ଚଣ୍ଡୀ ପାଠ ପୂର୍ବରୁ ପଢ଼ାଯିବା ଦେବୀ ସ୍ତୋତ୍ରବିଶେଷ;
[ଏଥିରେ ଥିବା ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କରେ ଶେଷ ଧାଡ଼ିରେ— 'ରୂପଂଦେହି ଜୟଂଦେହି ଯଶୋଦେହି ଦ୍ୱିଷୋଜହି' (=ମତେ ରୂପ ଦିଅ, ଜୟ ଦିଅ, ଯଶଃ ଦିଅ ଓ ମୋ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ନାଶ କର) ବୋଲିବାକୁ ହୁଏ]—
8. Title of an introductory hymn addressed to goddess Durgā before reciting the main Chandī or the Debī purāṇa.
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ସ୍ତୋତ୍ରପାଠ ପୂର୍ବରୁ ସେହି ଦେବତାଙ୍କର ଅର୍ଗଳ ସ୍ତୋତ୍ର ପ୍ରଥମ ପାଠ କରାଯାଏ ।]
୯ । କବାଟ (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Door.

ଅର୍ଗଳା—ସଂ. ବି. (ଅର୍ଗଳ+ଆ)—୧ । ଅର୍ଗଳ (ଦେଖ)
Argalā 1. Argala (See)
ବ ଦୂତି ବଦନ ସବନେ ଅଂଗଳା, ଜନ୍ମିଲ ଉଦରେ ଦେବୀକୁ ଅର୍ଗଳା ।
ଦ୍ୱାରକାଶ. ଜନ୍ମଦେବ ।
୨ । କବାଟର ଛିଟିକଣି ବା ଖିଲିଆ; ଛୁଡ଼ୁଡ଼ା—
2. A hook or trigger for shutting a door or window.
୩ । ହାତିବନ୍ଧା ଶିକୁଳି—
3. Chain for tying an elephant.
୪ । ଅବରୋଧ—4. Obstruction.
ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଅନର୍ଗଳା)—୧ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ୱ—
1. Acting unrestrained.
୨ । ଅନୁପମ—2. Incomparable.
ଜାଣନ୍ତି ବ ରସବଳା, ସବଳର ସେ ଅର୍ଗଳା
ବୁଝଣ ଦେବାକୁ ବୁଲା, ବୁଝର ନାହିଁ । ଗ୍ରାବୀ—ରସବାରଥ ।
ସଂ. ବିଣ—ଅବରୋଧକ; ବାଧକ--Obstructing.

ଅର୍ଗଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅର୍ଗଳ)—ଅରଗଳ (ଦେଖ)
Argali Aragali (See)
ଅର୍ଗଳ

ଅର୍ଗଳିକା—ସଂ. ବି. (ଅର୍ଗଳ+କ+ଆ)—
Argalikā ୧ । ଛୋଟବଳଣି; ଛୁଡ଼ୁଡ଼ା; କବାଟର ଛୁଡ—
1. A small door-pin; small bolt for doors.
୨ । କବାଟର ଖିଲିଆ—2. Triggerlike-contrivance for shutting a door.

ଅର୍ଗଳିତ—ସଂ. ବି. (ଅର୍ଗଳ+ଇତ)—ବଳାଯାଇଥିବା—
Argalita Fastened by a bolt.

ଅର୍ଗାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅର୍ଗାନ୍)—
Argān ଗିରଜାରେ ବଜାଯିବା ବଡ଼ ପିଆନୋ—
Organ; big piaono.

ଅର୍ଘ (ଧାତୁ)—ସଂ —କିଣିବା—To purchase.
Argha (root)

ଅର୍ଘ—ସଂ. ବି. (ଅର୍ହ=ପୂଜା କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପୂଜା—
Argha 1. Offering.
୨ । (ଅର୍ଘ ଧାତୁ=କିଣିବା+ଅ)—ମୂଲ୍ୟ—
2. Value; price; cost; worth.
୩ । (ଅର୍ହ+କରଣ. ଅ) —ପୂଜାଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—
3. Materials for worship.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ରାଜ' ନ ମିଳିଲେ 'ରାଜ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଭବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଭବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ଦେବତାଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଭୋଗ ଦ୍ରବ୍ୟ—
4. Gift to a Deity or a Brāhmaṇa.

୫ । ଅକ୍ଷତ, ଦୂର୍ବ ଓ ସାଧାରଣତଃ ଜଳ ଅର୍ପଣପୂର୍ବକ ସମାଗତ ଅତିଥିଙ୍କର ସତ୍କାର—
5. Respectful reception of a guest by the offering of rice, dūrbā grass, flowers and often only water.

୬ । ଏକ ଧରଣ ଓଜନର ୨୦ ଗୋଟି ମୁକ୍ତାର ସମାହାର—
6. Collection of twenty pearls having the weight of a 'Dharaṇa'

ଅର୍ଘପାତ୍ର—ସଂ. ବ—ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ର (ଦେଖ)
Arghapātra Arghyapātra (See)

ଅର୍ଘବଳାବଳ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର୍ଘ + ବଳାବଳ)—
୧ । ମୂଲ୍ୟର ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧି—
1. Cheapness or dearness of price.
୨ । ବଜାରଭାଉ; ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କର ବାଣ୍ଟଭାଉ—
2. Rate or price; market rate of commodities.
ବେଚାଳରେ ନଦି, ମୁଦ୍ରା, ପ୍ରବାଳ ଓ ପଦ୍ମ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅର୍ଘବଳାବଳ ଜାଣିବା ଉଚିତ ।
ରାମଶଙ୍କର-ମନୁସଂହିତା· ୧।୩।୨୧ ।

ଅର୍ଘସଂସ୍ଥାପନ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର୍ଘ + ସଂସ୍ଥାପନ) —
Arghasaṁsthāpana ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ—
Fixing the price of commodities.
[ଦ୍ର—ରାଜା ସଭାଦ୍ୱାରେ ବା ସଭାରେ ଥରେ ବଣିକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରାମର୍ଶ କରି ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ କରନ୍ତେ—
ରାମଶଙ୍କର. ମନୁସଂହିତା. ୮।୪୦୨ ।]

ଅର୍ଘାତିଆ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ଅଘାସୁର)—ଅତି ବଳିଷ୍ଠକାୟ—
Arghātiā Very big or tall.
ଅଘା

ଅର୍ଘାସୁର—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଅଘାସୁର)—ଅଘାସୁର; କଂସାନୁଚର ରାକ୍ଷସ-
Arghāsura ବିଶେଷ (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଯାହାକୁ ବଧ କରିଥିଲେ)—
Name of the demon, attendant of Kaṁsa king of Dwārakā (killed by Śrīkṛushṇa).
ଗ୍ରା. ବ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅତିଶୟ ଢେଙ୍ଗା, ମୋଟା ଓ ଦୁଷ୍ଟପ୍ରକୃତି ବ୍ୟକ୍ତି—A tall and stout person.

ଅର୍ଘ୍ୟ—ସଂ. ବଣ—(ଅର୍ଘ = ପୂଜା କରିବା + ଯୋଗ୍ୟାର୍ଥ. ଯ)—ପୂଜ୍ୟ;
Arghya ମାନ୍ୟ; ପୂଜନୀୟ—Venerable; deserving worship.
ସଂ. ବ—୧ । ପୂଜାସାମଗ୍ରୀ—1. Offerings.
୨ । ପୂଜ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ଅରୁଅଗୁଡ଼ିଲ, ଦୂର୍ବ, ଫୁଲ ଓ ଚନ୍ଦନ ମିଶ୍ରିତ ଜଳ—
2. Water and other articles used in offering homage to a distinguished guest.
୩ । ଦେବତାଙ୍କର ପୂଜାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମନ୍ତ୍ରଶୋଧିତ ଜଳ—
3. Consecrated water offered to a Deity during worship.
୪ । ବନମଧୁ—4. Wild honey.

ଅର୍ଘ୍ୟଦାନ—ସଂ. ବ—ପୂଜାର୍ଥ ଆବାହନକାଳୀନ ଅତିଥିଙ୍କୁ ଜଳାଦି
Arghyadāna ପ୍ରଦାନରୂପ ସତ୍କାର—Offering of water to show respect to a guest.

ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ର—ସଂ. ବ.—ଯେଉଁ ଥାଳିରେ ପୂଜୋପକରଣ ସହିତ ହୋଇ-
Arghyapātra ଥାଏ—Plate containing the essentials of worship (e.g. flowers, sandal paste, rice dūba grass etc).

ଅର୍ଘ୍ୟସ୍ଥାଳି—ସଂ. ବ—ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ର (ଦେଖ)
Arghyasthāḷi Arghyapātra (See)

ଅର୍ଘ୍ୟାଞ୍ଜଳି—ସଂ.ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର୍ଘ୍ୟ + ଅଞ୍ଜଳି)—ପୂଜାର୍ଥ ଜଳାଞ୍ଜଳି—
Arghyāñjaḷi Handful of water offered in worship to guests.

ଅର୍ଚ୍ଚ (ଧାତୁ)—ସଂ. ବ.—୧ । ପୂଜା କରିବା—
Archcha (root) 1. To worship.
୨ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା – 2. To shine.

ଅର୍ଚ୍ଚକ—ସଂ. ବ. ସୁଂ. (ଅର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ = ପୂଜା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Archchaka ପୂଜକ—Worshipper.
(ଅର୍ଚ୍ଚିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବଣ—ପୂଜାକାରୀ— doring.

ଅର୍ଚ୍ଚନ—ସଂ. ବ. (ଅର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ = ପୂଜା କରିବା + ଭାବ ଅନ)—
Archchana ୧ । ପୂଜା; ବନ୍ଦନା—
1. Worship; homage.
୨ । ସମ୍ମାନ—2. Respect.

ଅର୍ଚ୍ଚନା—ସଂ. ବ. (ଅର୍ଚ୍ଚନ + ଆ)—୧ । ପୂଜା—
Archchanā 1. Worship.
୨ । ଭୋଜନ ନିମନ୍ତେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—
2. Invitation to a dinner.

ଅର୍ଚ୍ଚନୀୟ—ସଂ. ବଣ. (ଅର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ପୂଜନୀୟ; ପୂଜ୍ୟ—
Archchanīya Adorable.

ଅର୍ଚ୍ଚା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Archchā ୧ । ପୂଜା—1. Worship.
୨ । ପ୍ରତିମା—2. Idol.
୩ । ପ୍ରତିକୃତି—3. Image
ଗ୍ରା. ବଣ—ଅରୁଗ୍ (ଦେଖ)—Aruchā (See)

Digitized by srujanika@gmail.com

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଭ୍ରାକ୍ଷର	ଶ	ନ	ଷ,ଶ	ଛ	ଲ୍ଲ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ		ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଔ	ଲଅ	●	ଃ

ଅର୍ଚ୍ଚି—ସଂ. ବ. (ଅର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Archchi ୧ । ଅଗ୍ନିଶିଖା; ତେଜଃପୁଞ୍ଜର ଶିଖା—
1. The flame of a light.
୨ । ଜ୍ୱାଳା—2. Blaze.
୩ । ତେଜ; ପ୍ରଭା—3. Glamour.
୪ । ଅଂଶୁ; ରଶ୍ମି; କିରଣ—4. Ray of light.
୫ । କୃଷାଶ୍ୱଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
5. Name of the wife of Kṛuśāswa.

ଅରୁଚି ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ଅରୁଚ)—ଅରୁଚ (ଦେଖ)
अरोच Aruchi (See)

ଅର୍ଚ୍ଚିଃ—ସଂ. ବ—ଅର୍ଚ୍ଚିସ୍ (ଦେଖ)
Archchiḥ Archchis (See)

ଅର୍ଚ୍ଚିତ—ସଂ. ବଣ. (ଅର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Archchita ପୂଜିତ—Worshipped.

ଅର୍ଚ୍ଚିଷ୍ମାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଅର୍ଚ୍ଚିସ୍ + ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Archchishmān ୧ । ଦୀପ୍ତିମାନ୍—1. Glittering; shining.
(ଅର୍ଚ୍ଚିଷ୍ମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ—2. Blazing.
ସଂ. ବ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ଅଗ୍ନି—2. Fire.
୩ । ଦେବର୍ଷିବିଶେଷ—3. Name of a sage.

ଅର୍ଚ୍ଚିସ୍—ସଂ. ବ. (ଅର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇସ୍)—ଅର୍ଚ୍ଚି (ଦେଖ)
Archchis Archchi (See)

ଅର୍ଚ୍ଚ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଅର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Archchya ପୂଜ୍ୟ; ପୂଜାର୍ହ—Adorable.
(ଅର୍ଚ୍ଚ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅର୍ଜ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଉପାର୍ଜନ କରିବା; ରୋଜଗାର କରିବା—
Arja (root) To earn.

ଅର୍ଜକ—ସଂ. ବଣ. (ଅର୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Arjaka ଉପାର୍ଜକ; ରୋଜଗାରୀ—Earning; acquiring.
(ଅର୍ଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅର୍ଜନ—ସଂ. ବ. (ଅର୍ଜ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Arjana ୧ । ଉପାର୍ଜନ; ରୋଜଗାର—1. Earning.
ଅର୍ଜନ ଜନସ୍ତ୍ରେ ଦେହ ଦୂରେ ଯାନ୍ତ ଏବା । ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।
୨ । ଲାଭ—2. Gain.
୩ । ପ୍ରାପ୍ତି—3. Acquisition.

ଅର୍ଜନକାରିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଅର୍ଜନକାରୀ)—
Arjanakāriā ଅରଜନକାରିଆ (ଦେଖ)
Arajanakāriā (See)

ଅର୍ଜନକାରୁଆ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଅର୍ଜନକାରୀ)—
Arjanakāruā ଅରଜନକାରୁଆ (ଦେଖ)
Arajanakāruā (See)

ଅର୍ଜୟିତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଅର୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Arjayitā ଅର୍ଜକ; ଉପାର୍ଜନକାରୀ—Earning.
(ଅର୍ଜୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅର୍ଜି—ଦେଦେ. ବ. (ଫା. ଅର୍ଜୀ)—ଅରଜ (ଦେଖ)
Arji Araji (See)

ଅର୍ଜିତ—ସଂ. ବଣ. (ଅର୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ଉପାର୍ଜିତ—
Arjita Earned; acquired.

ଅର୍ଜିନବିସ୍—ଦେଦେ. ବ. (ଫା ଅର୍ଜିନବିସ୍)—
Arjinabis ଅରଜନବିସ୍ (ଦେଖ)
Arajinabis (See)

ଅର୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ଅର୍ଜ ଧାତୁ) ୧ । ଅର୍ଜନ କରିବା—
Arjibā 1. To earn.
अर्जनकरा ୨ । ନିଜକୃତ କର୍ମର ଫଳରୂପେ ଲାଭ କରିବା—
कमाना; अर्जनकरना 2. To reap the fruits of one's actions.
ଅତଏବ ଅର୍ଜିବ ଅର୍ଜ୍ଜ; ସକଳ ଦୂଷ ଏହି ମତ ।
ଚଣ୍ଡୀ. ବିଜୟ ।

ଅର୍ଜୁନ—ସଂ ବ. (ଅର୍ଜ ଧାତୁ = ଉପାର୍ଜନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଉନ; ଯେ ଲୁଟେର ଅଦଙ୍କ ନିଜ କର ଧନାଦି ଉପାର୍ଜନ କରିଥିଲେ; ମହାଭାରତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତଥିବା ଉତ୍ତରଙ୍କ ଅର୍ଜୁନ ତତ ନାମ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବହୁଅଛନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ଏହି ସମୟରେ ନିର୍ମଳ ବା ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ କରେ ବୋଲି ଲୋକେ ମତେ ଅର୍ଜୁନ ବୋଲି ଜାନନ୍ତି)
୧ । ତୃତୀୟ ପାଣ୍ଡବ—1. The name of the third Pāṇḍaba.
୨ । କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଜୁନ; ସହସ୍ରାର୍ଜୁନ—
2. Name of a valiant conqueror.
ଧନ ଅରଜନକେ ମତେ ବେଳୁଥାଏ ବ ତତ ବାଣ ଅର୍ଜ୍ଜ ।
ଭକ୍ତ. ଦ୍ରୋଣପର୍ବାଣ ।
୩ । ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ; ଧବଳ—3. White colour.
୪ । ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ; ଆଲୁଅ; ଆଖି ପତାରେ ଉଠିବା ବ୍ରଣ (ଶ୍ରୀକେନ୍ଦ୍ର)—4. A boil on the eyelid.
୫ । ଆଖିର ଧଳା ଭାଗର ଫୁଲା ରୋଗ; ଆଖିରେ ଫୁଲ ପଡ଼ିବା—5. A slight inflammation of the conjunctiva or white of the eye (M. W.)
୬ । ଏକଜାତୀୟ ଧଳା ତୃଣ—
6. A species of white grass.
୭ । କର୍ପୂର—7. Camphor.
୮ । ରୌପ୍ୟ—8. Silver.
୯ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—9. Moon-light.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅତର ପୂର୍ବାରେ ବୃତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା :— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇବତ' ଦେଖିବେ ।

୧୦ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—10. Gold.

୧୧ । ମୟୂର—11. Peacock (M. W.)

୧୨ । ମାଆଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର—

12. The only son of his mother (M. W.)

୧୩ । ଚର୍ମରୋଗବିଶେଷ—13. Acutaneous disease (M. W.)

୧୪ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—14. A flowring tree

ସଂ ନାମ. ଅର୍ଜୁନ; ଧବଳଦ୍ରୁମ Lager Stræmia flos Reiginae (Kirtikar)

ଜାରୁଲ
ଅଜ୍ରୁନ; ଜାରୁଲ;
ତେ. ମରତମାଣ୍ଟ

[ତ୍ର—ଧାତକ୍ୟାଦିବର୍ଗର ପୁଷ୍ପତରୁ; ଫୁଲ ବଡ଼ ବଡ଼; ପ୍ରାୟ ଛନ୍ନଅଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା; କାଠରେ ଚଉଡ଼ ମେଜ ଆଦ ହୁଏ । କାଠ ଧଳା; ଆସାମ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଓ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମରେ ଏହି ଗଛ ଜନ୍ମେ (ଯୋଗେଷ୍ଟନ୍)]

୧୫ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—15. A tree.

ସଂ. ନାମ—ଅର୍ଜୁନ; ନଦୀସର୍ଜ୍ଜ;ସାର- ବୃକ୍ଷ; ସାର; ଧବଳ; ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ରୁ; ତ୍ରି—ଦ୍ରୁତକ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ତରୁ ବିଶେଷ । ଅସନଗଛ ପରି, ଜନ୍ମ କାଠ ଧଳା; ଅର୍ଜୁନ ଗଛର ଛଲରେ ଧଳା ଧଳା ତୁନର ଚିହ୍ନ ଦେଖାଯାଏ । ଏ ଗଛ ପ୍ରାୟ ନଦୀ ଓ ଜଳକୂଳରେ ଜନ୍ମେ । ଫଳରେ ୫ଟା ପତ୍ର ଥାଏ । ଅର୍ଜୁନକାଠ ଶକ୍ତ ଜନ୍ମ ପଟା ଘାଟିଯାଏ (ଯୋଗେଷ୍ଟନ୍) । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ହୃଦ୍ୟ, ଓ କଷାୟ; ଏହା କ୍ଷତ, କ୍ଷୟ, ବିଷ, ରକ୍ତଦୋଷ, ମେଦୋଦୋଷ, ପ୍ରମେହ, ବ୍ରଣ, କଫ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ ।

ଅର୍ଜୁନ
ତେ. ମଟ୍ଟି ଚେଟ୍ଟୁ,
ବେଲ, ଜୈହ

ତେ. ବ. ପୁଂ—ଲୋକର ନାମ—Name of persons.

ସଂ. ବିଶ.—୧ । ଶୁକ୍ଳ; ଧଳା—1. White.

ବନ୍ଦାର ବନ୍ଦାବନେ ଅର୍ଜୁନ ଗାବନରେ ବସେ ସଜନ ଯେ ବନ୍ଦନ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Bright.

୩ । ନିର୍ମ୍ମଳ—3. Clear; pure.

୪ । ରୌପ୍ୟନିର୍ମ୍ମିତ—4. Made of silver.

ଅର୍ଜୁନ ଦାସ—ତେ. ବ. ନାମ—'ରାମ ବିଭା' ନାମକ ପଦ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚୟିତା ଓଡ଼ିଆ କବି ।
Arjuna dāsa (ଜଗବନ୍ଧୁ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)
Name of an Ordiā poet.

ଅର୍ଜୁନ ମିଶ୍ର—ତେ. ବ.—ମୂଳ ମହାଭାରତର ସଂସ୍କୃତ ଟୀକାକାର-ବିଶେଷ—
Arjuna misra
Name of a commentator on the Mahābhārata.

ଅର୍ଜୁନାରି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅର୍ଜୁନ ବା କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଅରି)—
Arjunāri ୧ । ପରଶୁରାମ—
1. An epithet of Paraśurāma.

ବନ୍ଦତ ଭାବକ ଭାବେ ବନ୍ଦର୍ଥ ଭକ୍ତ ଏହିନେ
ଗୋଭ ଅର୍ଜୁନାରି ମୁଖ ବେ ବେ ବନ୍ଦ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ଅର୍ଜୁନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅର୍ଜୁନ + ଇ)—
Arjunī ୧ । ଗାଈ—1. Cow.

୨ । କୁଟ୍ଟିଣୀ—2. Procuress; bawd.

୩ । ସର୍ପବିଶେଷ—3. A kind of serpent.

୪ । ଅନିରୁଦ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀ ଉଷା—

4. A name of the wife of Aniruddha.

୫ । କାରତୋୟା ବା କରତୋୟା ନଦୀ—

5. The river Karatoyā.

ଅର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ (ଋ ଧାତୁ ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ନ)—
Arṇṇa ୧ । ଅକାରାଦି ଅକ୍ଷର—1. Alphabet.

୨ । ଜଳ—2. Water.

୩ । ଶାଗୁଆନ ଗଛ—3. Teak tree.

୪ । ଢେଉ—4. Wave.

୫ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—5. Name of a metre

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ.—ପୀଡ଼ିତ—Sick.

ପ୍ରା. ବ—(ଅନ୍ନର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
୧ । ଅନ୍ନ; ଭାତ—1. Boiled rice,

ବ.ଶ ବେଳେ ମୋର ପଦ୍ମାକ ବନ୍ଧ ଅର୍ଣ୍ଣ ।
ପୀତାମ୍ବର. ଦୁର୍ଗାଦ୍ରବ୍ରଣ ।

୨ । ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ଅନ୍ନ ମହାପ୍ରସାଦ—

2. Boiled rice offered to Jagannātha of Puri.

ପ୍ରାକୃ (ଗଞ୍ଜାମ)—ଅର୍ନ (ଦେଖ)
Arna (See)

ଅର୍ଣ୍ଣପୂର୍ଣ୍ଣା—ପ୍ରା. ବ—(ସଂ. ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Arṇṇapurṇā ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା (ଦେଖ)
Annapūrṇṇā (See)

ଅର୍ଣ୍ଣବ—ସଂ. ବ (ଅର୍ଣ୍ଣ=ଜଳ+ଅଚ୍ ଯହିଁରେ ଅର୍ଥରେ. ବ)—
Arṇṇaba ୧ । ସମୁଦ୍ର; ସାଗର—1. The sea.

୨ । ନଦୀ—2. Stream.

୩ । ଢେଉ—3. Wave.

୪ । ନଈବଢ଼ି; ଜଳବୃଦ୍ଧି—4. Flood.

୫ । ଚାରି ସଂଖ୍ୟା – 5. The number four.

୬ । ବାୟୁରାଶି—6. The ocean of air.

ସଂ. ବିଶ.—୧ । ଅନୋଳତ—1. Agitated.

୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.

୩ । ଫେଣଯୁକ୍ତ—3. Foaming.

Digitized by srujanika@gmail.com